Duplicate [illegible]

8.5.D.3

. non admittitur, repudiante matre filij hæreditatem.

on expirat pubertate, ſed fit obliqua.

pagano verbis communibus filio impuberi.

ure C. non detrahit.

n.

Martis, VIII. Nouembris. Hora. XIX.

XCIIII. SVPERIORVM PERMISSV.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8 26 D 4
C. 50.6

RISS. ET REVERENDISS. D.

INALIS MONTALTI

NCELLARII.

CERASII, ſacræ Conſiſtorialis Aulæ
Gymnaſij Rectoris deputati.

D. FLORENTINVS.

ignata, infraſcriptas Concluſiones tueri conabitur.

e verbis directis, ſuperſtite matre, poſt pubertatem

m.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V.E. II ROMA
8
55
D
3

8,55.D:3

Quarta pars totius ſumme ma/ioris beati Antonini.

S. Marie di Scala

Frater Albertus Porletienſis ordinis præ-
dicatorum uitæ regularis.
Ad lectorem.

SOlent hoíes aſpernari:ac faſtidire codices:quos uel non decẽtibus figuris preſſos:uel apicibus fictos uiderit:uel auctoritate uacuos:uel minus emẽdatos. Peramãt uero econtra:libẽterq; deligant:& lectitant libros uoluptatis nõ nihil ex eis capiẽtes:quos & elegãti litteraꝝ forma nouerit:& autoris clari:ꝓbatiq; munimine cõnixos liquido fulciri: quos & iidem rite caſtigatos:omniq; menda uitioq; carentes perſpexerint. Id profecto per idoneas manus hoc in uolumine quartæ partis:cæteriſq; uoluminibus ſũmæ Reuerendiſſimi Beati Antonini ordinis prædicatoꝝ præſulis Florentini:uiri qdem peritiſſimi:& laudabili ueridicaq; & celebri reſonante fama: tam ſanctimoniæ q̃ dogmatis hĩta ratione chriſtigenarum oras omnis opinatiſſimi exacta diligentia effici curauit Lazarus Soardus artis calcographæ ſtudioſiſſimus impenſis ſuis: & ſumptibus non modicis. Accedit inſuper huic:quo & hanc partem quartam cuꝫ reliquis accuratius emendari ſtuduit:ac ſategit idẽ Lazarus:& eius quiſq; egens opis ad eam libens ſibi comparandam facilius inflectatur allectus & attractus equidẽ frugis utilitate q̃maxima:quã ſtudioſo lectori memorata ſumma credit᷑ allatura. Habes ĩſup in ea lector candide (ut uaria tibi ſequentium carminum ſpecies indicat) quæcunq; tibi placere queant:& oblectãtur afferre ſimul ac frugẽ. Si ſacra pagina:ſi theologia iuuat:ſi canones palatinæ delectant aulæ:ſi Cæſarea inſtituta iuraq; queruntur:ſi dicta doctorum præcipua:ſi q̃plurima:immo innumera prope ſingulis accõmodata rebus:& congrua conſonaq; optantur exempla:quæ plus uerbis:deuicto effulminatoq; nephas ad uirtutem mouent animos & inflãmant:ſi non rudis animum deniq; ſermo mulcere poteſt:ibi ſunt omnia. Deeſt ibi nihil:quo non comparandi

huiuſce ſacri diuiniq; operis iure quippiam cauſari nequeas:cu3 propter eum quod religionem deceat ſermonis cultum & nito/rem(nonnulli enim ſermonem horrent incultum) tum pro/pter cætera:quibus ad habendos huiuſmodi libros mens huma na ducta non abre nimis accenditur commoda ſane uberrima parituros.Hanc obrem cuncti noctu dieq; religioſi necnō mul ti ſecularium ingenti ardentiq; deſiderio habendis hiſce tam bo nis tam frugi tamq; neceſſariis libris hactenus inhyarunt. Acce/de ergo hortor atq; ſuadeo:& opibus:ac theſauris cōferendos: ære iam diſce paruo libros emere:quos canimus præclari antiſti tis tam inſignes & celeberrimos omne tibi p er æuu3 honori fu turos & laudi:gratiſſimos plane tu ſaluberrimos.

Vale feliciter & ſalue.

Fratris Alberti Porletienſis ordinis prædicatoruꝫ uitæ regularis carmen in Summã Reuerendiſſimi Beati Antonini ordinis eiuſdem archipreſulis Florentini.

Inter conſpicuos:illuſtreſqꝫ ordinis almi
Dominici:micuit:qui hoc dedit autor opus.
Præſul is Antonius uocitatus nomine:cælſa
In Florentiam ſede:fuitqꝫ iubar.
Is decus & patriis laribus ſtat gloria claris.
Gloria magna ſacræ religionis item.
Bibliopola nequit uarios explodere libros:
Quos modo uenales calcographa arte tenet
Iſtius at terris merito celeberrima ſumma
Sæpe quidem impreſſa eſt:ſæpe iterata fuit.
Fama ſui reſonans immenſum peruolat orbem.
Et diffuſa ſolo:lux ſua ubiqꝫ micat
Fœlicem quondam ſe dixit:& orbe beatum
Qui potuit libros:huius habere patris
Sed quis mirari iam debeat his ſuper omnes
(Pace bona dicam)quum premat ipſa notas?
Ordine digeſtas tractat(mirabile uiſu)
Materias pulchro quaſlibet:atqꝫ docet.
Paſtor grande ſophos fuerat:qui nactus ad aſtra
Ire docet:recta multipliciqꝫ uia
Numine de diuo:de cætibus angeliciſqꝫ:
Deqꝫ anima docuit:cuncta probata fide.
Nil & omiſit acri donatus lumine & alto
Præditus ingenio:quod uetet omne nephas.
Quoſqꝫ ſtatus liquido pingit moderamine:reſqꝫ
Clarius humanas:quoſlibet atqꝫ gradus.
Quicqd ĩeſtqꝫ ſacris hic omnibus aſſerit ampla
Dogmata & æqua nitent:atqꝫ ſerena patent

Q uicquid ineſt almis uirtutibus:atq; decoris
Dixit & admonuit nos:pater ille ſatis
Omnibus & uigeat ſũma hæc memorabilis oris:
Et maiore uiget iam precioq; ſono.
Hac licet in prato florenti:& ſemper amæno:
Iam ueluti flores carpere odoriferos.
Hacq; licet campos ſpacioſos currere:grati
Areoliſque frui tum paradiſioli
Leges cæſareas hæc inſerit:atq; tonantis
Pontificalis ibi iura canitq; fori.
Omnibus illa manu fautrici ſumma miniſtrat.
Q uæ bona ſũt:quæ ſalus: laus:honor:hicq; datᵉ.

Q Varta parte canit candida præſulis
Antoni nitidas lingua uel inclytas
Virtutum ſpecies:is quoq; plurimos
Sermonis domini matris amabiles
Deſcribit uario ſchẽmate lucidos
Ex magno ſiquidem munere nobiles:
Infernoſq; locos:digna reatibus
Et tormenta malis concinit horrida
Nectarq; Ambroſium deniq; prædicat.

FINIS.

Q uiſquis noſſe cupit quis libros edidit artis
Calcographæ hos ſtudio:celebratus ĩ urbe Soardus
Lazarus hos Veneta imprimier curauit:& aptus
Caracter fuit his cura renouatus amantis
Calcographi libros cunctis offerre probandos.

LAVS DEO.

Incipit prohemiuꝫ in quartam partem ſumme Beati Antonini archiepiſcopi Florentini ordinis predicatorum.

BEnedictioneꝫ dabit legiſlator: ibunt de vtute in virtutē: videbitur deus deorꝫ in ſyō. pſal. lxxxiij.
Tota vita hominis ſuper terram: eſt quoddaꝫ iter. Unde dicitur Michee. ij. Surgite ⁊ ite: qꝛ non habetis hic requiem. Et quia omnis motus eſt propter quieteꝫ. qui vult ſaluus eſſe opꝫ vt in mente ſibi preſtituat terminum ad quem peruenire intendat: ad quem perueniens requieſcat ⁊ medium vie per quam incedatur lumine illuſtratus: quia qui ambulat in tenebris neſcit quo vadit. Joānis. xij. ait xp̄s qui eſt via veritas ⁊ vita. Lumen eſt gratia diuina. Uia eſt virtus. Arta eſt via que ducit ad vitam. Mathei. vij. inquit dominus noſter: qꝛ virtus conſiſtit circa difficilia. Terminus eſt vita eterna: ſuperna hieruſalem dicta pacis viſio. vbi ſedebit populus in pulchritudine pacis: in requie opulenta. vt teſtatur Eſa. xxxij. c. Econtra via lata que videtur homini recta: luce gratie carenti ⁊ nouiſſima eius ducunt ad morteꝫ ſempiternam: infernalis babylonis eſt peccatorꝫ via: quo peruenientes ſeruiunt dijs alienis. ideſt demonijs qui non dant eis vllam requiem vt dicitur in Eſaia. Aduerſamini igitur vitia: colite virtutes: ⁊ optatam naturaliter requieꝫ cōſequimini. Et hoc eſt quod ps. ait. Benedictionem ⁊c̄. Ubi tria nota.

Diuiſio thematis.

¶ Principiuꝫ vn̄ moueamur. ibi. benedictionem dabit.
¶ Medium per quod proficiſcamur. ibi. ibūt de virtute.
¶ Terminum ad quem perducamur. ibi. videbitur deus.

¶ Principium vnde opꝫ nos moueri in bene operādo eſt lucis gr̄a. Sine miſericordia eniꝫ dei ſeu gratia preueniēte vt velimus. ⁊ ſubſequente vt volitum bonū operemur nulla bona opera facere valemus (ait Auguſtinus). ſ. meritoria. Et hic gratiam propheta vocat bn̄dictionem. Niſi ita bn̄dicitur. i. efficitur creature rōnali a deo in vita preſenti: ſicut cū gratia ei infunditur. Dicere enim dei eſt facere. Un̄ Prouerbio. x. Bn̄dictio domini ſuper caput. i. mētem iuſti. ¶ Pro hac enim datur bn̄dictio glorie. cum dicitur. Uenite bn̄dicti patris mei percipite regnum ⁊c̄. Matth. xxv. Hanc autem bn̄dictionem dabit: non retribuet ſeu reddet: qꝛ non ex operibus noſtris: ſed gratis ſua liberalitate largitur. alioquin iam non eſt gratia. Dabit aūt legiſlator qui eſt xp̄s. Unus eſt enim legiſlator ⁊ iudex. Jaco. iiij. qui legem moyſaicā dedit. in qua ſunt precepta omnium virtutuꝫ: ⁊ euangelicam in qua ſunt ⁊ conſilia ad perfectionem ducentia ipſas virtutes. De qua gratia habes diffuſe infra in iſta quarta parte titulo. viij.

qd̄ gr̄a dei vocat bn̄dictio.

De gr̄a vſ iſta ti. viij.

¶ Medium per qd̄ proficiſcamur eſt virtus. ibunt de virtute in virtuteꝫ. Un̄ Prouerbiorū. iiij. ca. Juſtorū ſemita quaſi lux ſplēdens proficit ⁊ creſcit vſqꝫ ad perfectum dieꝫ. Semita que eſt via arta eſt virtus per quam incedunt iuſti. Jſta aſſimilatur luci: que paulatiꝫ in die creſcit vſqꝫ in meridiē. Et ſicut ait Chryſoſtomus. nemo repente fit ſummus: ſed a minimis quiſqꝫ inchoat vt ad maiora perueniat. Et hoc eſt qd̄ dicitur. Jbunt de virtute in virtutem imitantes apoſtolū dicentem. Philippen. iij. Que retro ſunt oblitus in anteriora me extendens ad brauium ſequor ſuperne vocationis. Jn cuius figura quā vidit Ezech. in ſpiritu ſancto animalia: vt exponit Grego. cum ambularent non reuertebant̄. ſ. ad defectus dimiſſos. nec firma manebant. ſ. ocioſa. ſed vnumqdqꝫ ante faciem ſuam gradiebatur. Ezech. j. ca.

Duplex eſt vtꝰ. ſ. acqſita ⁊ infuſa.

¶ Et notandum ꝙ duplex eſt virtus. ſ. acquiſita ⁊ infuſa. Uirtus acquiſita eſt que ſꝫ phm̄. ij. Ethi. bonum facit habentem ⁊ opus eius bonum reddit. Et hec cauſatur ex actibus humanis frequentatis: quia ex frequēti actu temperantie fit homo temperatus. ⁊ ſic de alijs. Sed huiuſmodi non ſufficiunt ad ſalutem. Uñ non vere bonum conſtituunt nec opus bonum ſcilicet meritorium: etſi in genere bonuꝫ. Uirtus infuſa diffinitur a magiſtro ſnīarum in ſecūdo poſt Auguſtinū. ꝙ eſt bona qualitas mentis. i. quidam habitus bonus in mente qua recte viuitur quam deus in nobis ſine nobis operat̄. ſine nobis intelligo non pn̄cipaliter operantibus: ſed nobis conſentientibus ⁊ cooperantibus. Et iſta econtra nō cauſatur ab actu humano: ſed ex infuſiōe diuina: ⁊ ex ea cauſatur actus meritorius ⁊ multiplicatur frequenter. actus autem auget habitum. Ex virtutibus igit̄ acquiſitis ibunt electi dei in virtutem infuſaꝫ: quia ille diſponunt ad illam.

virtutiſ infuſe diffinitio.

¶ Secundo ſciēdum ꝙ in virtute qualibet conſideratur ⁊ habitus ⁊ actus eius que ſunt diſtincta realiter. Nam habitus ſemper manet niſi virtus per mortale excludatur. Actus autem eius tranſit ⁊ meritum in anima remanet. Non autem habitus: ſed actibus merentur ſi boni ſunt. ⁊ de

Qd̄ in qualibꝫ virtute ꝯſiderare hitꝰ ⁊ actus ⁊ ꝙ realiter diſtinguitur.

mereremur ſi mali. Frequenter ipſa virtus que proprie importat habitum: denominat actum ſuū vt actus eius dicatur virtus. vt verbi gratia. In ſymbolo athanaſij dicitur. Eſt ergo fides recta vt credamus ⁊ confiteamur: quia dominus noſter ieſus chriſtus dei filius deus ⁊ homo eſt. Credere proprie non eſt fides ſꝫ act⁹ eius interior: ⁊ confiteri actus exterior. vnde ſumitur fides pro actu ſuo. Et ſic ſumitur ibi. Ibunt de virtute in virtutem ideſt exercebunt in actibus virtuoſis tranſeundo de actu vni⁹ virtutis ad actum alterius. Non enim decet ſemper ſe exerceri in actu vnius virtutis. Sed modo in actu fidei aſſentiendo his que eccleſia predicat. quando talia menti occurrunt. Iuxta illud. Credite illi ⁊ nō euacuabitur merces veſtra. Accedentem enim ad deum oportet credere. ait apoſtolus ad Heb. xj. Iſte eſt primus paſſus in ꝓceſſu vtutū. Aliqñ in actu ſpei pſal. xxxvj. Spera in deo ⁊ fac bonitatem: expectando beatitudinem a deo ⁊ auxilium gratie ſi tamen ex parte tua facias bonitatem. alˀs preſumeres: non ſperares. De ſpe aliquando ⁊ ſepe procedendum eſt ad actum charitatis. Iuxta illud Luce. x. c. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo: ⁊ ex tota anima tua: ⁊ ex omni mente tua: ⁊ proximum tuum ſicut teipſum. De virtutibus theologicis ibunt exercendo ſe electi ad opera bonorum: que etiam ſunt virtutes: licet dona dicantur non virtutes. Aliquando in actu diuini timoris: Eccl'ſ vl. Time deum ⁊ mandata eius obſerua. Et de timore ad actum pietatis eorum ſcilicet que ptinent ad cultum diuinum. videlicet ad orationem votum iuramentum ⁊ huiuſmodi. Uel etiaꝫ miſerationem ad proximum. j. Timoth. iiij. Exerce teipſum ad pietatē. De pietate ibūt ad actum ſcientie Hiere. ij. ca. Scito ⁊ vide: qꝛ malum ⁊ amarum eſt te dereliquiſſe deum tuum: pertinet enim ad hoc donum noſſe defectus ſuos ⁊ bene conuerſari inter homines vt non decipiatur. De ſcientia ibunt ad actuꝫ fortitudinis: vt non ſolum equanimiter aduerſa ſuſtineant: ſed ardenter aggrediantur anxia ꝓ deo Thobie. v. c. forti animo eſto. De fortitudine ibūt ad actū conſilij: ⁊ circa aduerſa q̄ occurrunt agendo meliora aſſumendo. Unde Eccl'i xxxij. Sine conſilio ſcilicet mentis nihil facias ⁊ poſt factum non penitebis. De conſilio ad actum intellectus intus legendo ſcripturas: non ſolum que in cortice: quia littera occidit: ſpiritus autem viuificat: ⁊ penetrando ⁊ deguſtando pſal. ij. Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram: ideſt corpus ei dominando. ideo reges. De intellectu ad ſapientiam diuina deguſtando. ad Col. iij. Que ſurſum ſunt ſapite non que ſuper terram. De donis tranſeunt ad virtutes cardinales vt inferiores eis operationes earum agendo. Aliquando in virtute temperantie quoad abſtinentiaꝫ ⁊ caſtitatem ⁊ alias eius partes. j. Petri. j. Sobrij eſtote ⁊ vigilate: quia aduerſarius veſter diabolus ⁊c̄. De virtute temperantie ibunt ad actum fortitudinis. patienter ferendo quecūqꝫ aduerſa pro virtute. Iuxta illud Eccl'i. ij. Omne quod tibi applicitum fuerit accipe. ⁊ in dolore ſuſtine: ⁊ in humilitate tua patientiam habe. Et de fortitudine ad actuꝫ iuſtitie ſm̄ illud Iuſte iudica proximo tuo Leuit. xix. Et de iuſtitia ad prudentiam. ſm̄ illud Math. x. Eſtote prudentes ſicut ſerpentes. De his omnibus ⁊ partibus ⁊ actibus earum per totum librum iſtum diſtinctum in. xvj. titulos: ita vt ꝙ quelibet virtus ⁊ donum habet vnum titulum. quintuſdecimus autem eſt de gratia in medio poſitus. Non tamen ſm̄ iſtum ordinem poſiti ſunt ſed per alium vt patebit certa ex cauſa. Sextuſdecimus titulus de virtute in generali qui eſt in principio ſeu primus titulus. ¶ Tertio ſciēdum ꝙ quelibet virtus habet gradus ꝑfectionis maioris ⁊ minoris. Iuxta illud Iob. xxxj. Per ſingulos gradus pronunciabo illum: ſcilicet deum: quia quanto magis quis aſcendit ad maiorem gradum perfectionis virtutuꝫ: tāto magis debet deuꝫ laudare: ⁊ ab eo recognoſcere totum: ⁊ tanto magis glorificatur deus ⁊ oſtenditur magnitudo eius apud homines q̄ talia donauit hominibus. De his gradib⁹ diffuſe tractat Greg. de pe. di. ij. Dum ſanctam eccleſiam. ¶ Terminus ad quem perducamur. eſt ire de vtute in virtutem. inde videbitur deus deorum in ſyon. Deus dicitur deorum ſcilicet dominus: ideſt angelorum ⁊ ſanctorum et omnium dignitatum actor: qui ⁊ ipſi dij aliqñ dicuntur. Syon interpretatur ſpeculatio: quia ſancti ſpeculantur: ideſt clare vident deum facie ad faciem. Et viſio eſt tota merces ait Augu. Quod ⁊ ſaluator ipſe oſtendit cum ait Io. xvij. Hec eſt vita eterna vt cognoſcant ſcilicet clare ⁊ perfecte: te ſolum verum deum ⁊ quem miſiſti ieſum chriſtum. Ubi notatur myſteriuꝫ trinitatis perſonarum ⁊ vnitatis eſſentie ⁊ humanitatis chriſti aſſumpte. vt alˀs dictum ē: q̄ꝺ totum ibi videbitur. Uiſio autem illa tāte pulchritudinis eſt: tantoqꝫ amore digniſſima vt quibuſlibet ⁊ quantiſlibet bonis ꝑditā ſine ea animam exiſtimet infeliciſſimaꝫ plotinus philoſophus. vt refert Aug. x. de ciui. dei. c. xxiij. Implebimur inquit pſal. lxiiij. in bonis domus tue: ſanctum eſt templum tuum mirabile in equitate: vel in iuſtitia ſm̄ aliam litteram domus dei in qua manſiones multe ſunt varie

Ꝙ qlibet vt⁹ hꝫ gradus ꝑfectiõis

Ꝙ terminus ſeu finis vtutuꝫ eſt clara dei viſio

tate premiorum: eſt ſtatus glorie vbi videtur deus: ⁊ ibi replebimur bonis. Hic nulla boni plenitudo. ſ. talis que mentem quietet. Nam nec auarus impletur pecunia vt dicitur Eccľ. v. nec ſaturatur oculus viſu: nec auris auditu Eccľ. j. Quorūcū𝔮 pulchrorū ⁊ ſonorum vel ſapientum verborum. Sed vt ait Aug. in i. confeſ. Feciſti nos domine ad te: ⁊ inquietū eſt cor noſtrum donec requieſcat in te: ſcilicet in patria: ⁊ ibi implebimur bonis. Nam intellectus implebitur cognitione ſumme veritatis. Eccleſia canit. Que nūc in ſpem gerimus plena veritate capiamus. Voluntas ſeu affectus implebitur dilectione immenſe bonitatis. Unde in Can. Vidiſtis eam. ſ. animā ad patriam aſcendentem plenam charitate. Iraſcibilis implebitur tentione perpetue ſecuritatis. Eccľ. xxiiij. In plenitudine ſanctorum detentio mea. Detinet diuina ſapientia que ibi loquitur: quia detinentes facit ſanctos plenitudine bonorum illorum. Concupiſcibilis implebitur fruitione perpetue iocūditatis. Pſal. Adimplebis me leticia vel iocūditate cum vultu tuo. Erit enim tunc deus omnia in omnibus ſcilicet beatis, vnde impleti omnino. Sanctum eſt templum ſubdit pſ. in dicta autoritate. Templum dei eſtis vos. ait apoſtolus. j. ad Co. iij. ⁊ ipſi ſancti domus dei. ſanctum eſt: ideſt mūdum ab omni peccato. ſine macula enim ſunt ante thronū dei. Apoc. xiiij. Sanctum eſt ideo dedicatum. ibi enim vacabitur laudibus dei: nec aliud erit exercitium. dicit Aug. Sanctum. i. firmum: vt nunq̄ auerti poſſit a deo: nec aliqua infirmitas vel moleſtia corporis. Mirabile in equitate vel iuſtitia. Iuſtitia vt dicit philoſophus eſt omnis virtus. ⁊ ſm hanc acceptionem dicitur Matth. xxv. Iſti autem ibunt in vitam eternam. non enim ad illā aliter peruenirēt ſine iuſtitia. ſ. omnis virtus inueniretur in eis ita q̄ nulla deficiat. Ipſeq̄ virtutes ibi in eis permanent: ſed ad alium vſum q̄ hic. Augu: ſuper pſal. tractans illud. mirabile in iuſtitia. ſic ait. Iſta ſunt bona illius domus ⁊ templi. non dixit templum mirabile in columnis: mirabile in marmoribus. mirabile in tectis auratis: ſed mirabile in iuſtitia. Habes foris oculos vnde videas marmora ⁊ aurū. Intus eſt oculus vnde videatur pulchritudo iuſtitie: ſi nulla eſt pulchritudo iuſtitie: cur amatur iuſtus ſenex. Quid affert in corpore quod oculos delectet. Curua membra rugatam frontem: caput canis albatum: imbecillitatē vndiq̄ querulis plenam. Sed forte oculos tuos non delectat ſenectus decrepita. aures tuas delectat quibus vocibus: quo cantu. An forte ſonus verborum eius delectat aures tuas: que verba vix plena enunciat lapſis dentibus: tamen ſi iuſtus eſt: ſi alienum non cōcupiſcit: quod ſi ſuū eſt erogat pauperibus: ſi bene monet ⁊ rectum ſapit integrum credit: ſi paratus eſt pro fide veritatis ipſa confracta membra impendere. Quid in huiuſmodi amamus. qd oculis carnis in eo videmus bonum? nihil. Quedam eſt ergo pulchritudo iuſtitie: quam videmus oculis cordis: quam amamus: quā exardeſcimus: Quid in martyribus erat quod amaretur: niſi quia erat in illa feditate laniatorum membrorum integra pulchritudo iuſtitie. Iſta ſunt bona domus dei. His te para ſatiari. Hec ille. Si ergo virtus hic amatur. ſapientia appetitur: gaudium ſeu delectatio queritur. ⁊ ibi videtur deus deorū omnia iſta pleniſſime. ergo illa domus: illud templum querendum. illud ſuper omnia amandum. ad illud totis viribus inſudandum per virtutum viam conſequendum. Ad quod nos perducat qui in celis ſine fine viuit ⁊ regnat. Amē.

Incipit Tabula generalis quarte partis beati Antonini: que habet titulos ſedecim: quorũ quilibet habet capitula multa: que capitula habent plurea.§.

Titulus.j. huius quarte partis de virtutibus in generali:

De diffinitione virtutum atq; earũdem diuiſione. C.j
De acquiſitione virtutum ꝛ quomodo ſumat medium in eis. Cap.ij.
Que bona operent in nobis virtutes. C.iij.
De inequalitate receptionis virtutum: ꝛ quomodo ſunt gradus in eis. Cap.iiij.
De ꝯnexione virtutũ ꝯcathenate adinuicez: ꝛ queadmodũ vna ſine altera hẽri nõ pt. C.v
De duratione virtutum. Cap.vj.

Titulus.ij. De prudentia.

Quomodo dicatur prudentia que mediũ prefigit in omni virtute. Cap.j.
De partibus integralibus prudentie: ſcz memoria: intelligẽtia: ꝛ prouidẽtia. Cap.ij.
De partibus ſubiectiuis prudentie: ꝛ de cognitione ſuiipſius. Cap.iij.
De prudẽtia monaſtica aut particulari. ꝛ nonã regulis directiuis humane vite. C.iiij.
De prudentia economica. Cap.v.
De prudentia regnatiua. Cap.vj.
De ptibus potẽtialibus prudẽtie ꝛ ei annexis. vz eubolya: ſyneſi: ꝛ gnomyn. Cap.vij.

Titulus.iij. De fortitudine.

Fortitudo tripli aiam firmat. quoad ſe cõtra mundi vanitates: quoad bonum cõe cõtra patrie hoſtilitates: quoad deum ꝯtra errorum prauitates. Cap.j.
Circa que ꝯſiſtit virtus fortitudinis. Ca.ij.
De triplici martyrio. Cap.iij.
De partibus fortitudinis integralibus ꝛ ſubiectiuis. Cap.iiij.
De partibus fortitudinis que eis annectunt. ꝛ primo de magnanimitate. Cap.v.
De magnificẽtia qd ſit ꝛ qbus ꝯueniat. C.vj.
De virtute patientie. Cap.vij.
De perſeuerantia quid ſit: circa que cõſiſtat: ꝛ de effectibus eius. Cap.viij.

Titulus.iiij. De temperantia.

Quid ſit temperantia: ꝛ circa quam materiã verſetur. Cap.j.
De partibus potẽtialibus tẽperãtie. ꝛ primo de ꝯtinẽtia que tripli ſumit. Cap.ij.
De manſuetudine quid ſit: ꝛ in quo differt a clementia. Cap.iij.
De partibus ſubiectiuis tẽperantie: que ſunt abſtinentia: ſobrietas: ꝛ caſtitas. Ca.iiij.
De ſobrietate. Cap.v.
De caſtitatis materia: cauſa ꝛ gradib᷒. C.vj.
Uirginitas qd ſit: ꝛ p que amittat. C.vij.
De virginitatis coronatione: poſſeſſione: ꝛ ſignificatione. Cap.viij.
Clemẽtia qd ſit: ꝛ in quo ꝯſiſtat. Cap.ix.
Modeſtia qd ſit. ꝛ in qbus cõmẽdat. Ca.x.
De ſtudioſitate. Cap.xj.
De humilitatis quidditate. Ca.xij.

Titulus.v. De iuſtitia.

De iuſtitia in gñali q̃ eſt triplex iuſtitia. Ca.j.
De duabus ſpeciebus iuſtitie. ꝛ primo de cõmutatiua. Cap.ij.
De iuſtitia diſtributiua. Cap.iij.
De principijs iuſtitie. Cap.iiij
De partibus potentialibus iuſtitie. ꝛ de virtutibus ei connexis. Cap.v.
De innocentia. Cap.vj.
De religione. Cap.vij.
De oratione. Cap.viij.
De pietatis virtute. Cap.ix.
De virtute obſeruantie. Cap.x.
De obedientia quomodo aliquando eſt generalis: aliquando ſpecialis. Cap.xj.
De gratia ſiue gratiarũ actione. Cap.xij.
De vindicatione. Cap.xiij
De penitentia prout eſt virtus differens ab ea prout eſt ſacramentum. Cap.xiiij.
De veritate put eſt virtus. Cap.xv.
De virtute fidelitatis. Cap.xvj.
De liberalitate inq̃tũ differt a mĩa. C.xvij
De mĩa multiplici ꝛ eius vtilitate. C.xviij.
De epycheia virtute. Cap.xix.
De amicicia ſiue affabilitate quõ ſit virt᷒. xx.
De duodecim fructibus ſpiritus. Cap.xxj.

Titulus.vj. De charitate.

De charitate theologica. Cap.j.
De charitate q̃tũ ad eius ſubiectũ. C.ij.
Quid ſit diligẽdum ꝛ quo ordine. Ca.iij.
De dilectione proximi ꝛ quis nomine proximi diligatur. Cap.iiij.
De charitate quoad pceptũ decalogi. Ca.v.
De pncipali actu charitatis q̃ ẽ dilectio. c.vj
De gaudio inquantum eſt actus interior charitatis. Cap.vij.
De pace inquantum eſt actus interior charitatis: ꝛ quõ differunt a ꝯcordia. Ca.viij.

Titulus.vij. De ſpe.

De triplici ſpe ⁊ eius quidditate atq; fructibus. Cap.j.
De ſubiecto ſpei.i.in qb⁹ ſpanduꝫ ſit. Ca.ij.
De obiecto ſpei: ſcilicet beatitudine huma//ne vite finis. Cap.iij.
De btitudis qdditate ⁊ multiplicitate. C.iiij.
De diſpoſitiuis ad beatitudinem. Cap.v.
De ſingulis beatitudinibus in particulari. ⁊ primo de paupertate ſpiritus. Ca.vj.
De vltimo fine hoīs q̄ eſt btitudo pfctā. C.vij.

Titulus.viij. De fide.

Fides ſumitur octo modis. Cap.j.
De habitu fidei ⁊ quidditate eius. Cap.ij.
De actu fidei ⁊ q̄ act⁹ fidei eſt triplex. Ca.iij.
De obiecto fidei qd̄ eſt veritas pma. C.iiij

Titulus.ix. De diuina gratia.

De duodecim proprietatibus diuine gratie ad ſimilitudinē luminis materialis. Ca.j.
De eſſentia gratie. Cap.ij.
De diuiſione gratie quadruplici. Cap.iij.
De cauſis gratie. Cap.iiij.
De neceſſitate gratie. Cap.v.
De effectu gratie operantis. Cap.vj.
De merito q̄ eſt effect⁹ gr̄e cooperātis. Ca.vij.

Titulus.x. De donis ſpūſſancti.

De ſeptē donis ſpūſſancti in cōi. Cap.j.
De diſtinctionib⁹ donoꝝ ſpūſſancti a virtutibus īfuſis: ⁊ de eorum neceſſitate ⁊ connexione. Cap.ij
De dono ſapiētie ⁊ de triplici ſapia. Ca.iij
De vita ꝯtēplatiua ⁊ eius excellētia. C.iiij
De hijs que ptinēt ad vitā ꝯtēplatiuā. C.v.
De raptu ſiue exceſſu mentis. Ca.vj.
De cognitione que ptinet ad ſapiaꝫ. C.vij.

Titulus.xj. De dono intellectus.

Donuꝫ intellectus vltra lumen nature neceſſarius a deo petitur. Cap.j.
De ſcripture ſacre nobilitate: qualitate ⁊ vtilitate. Cap.ij.
De multiplici vtilitate ſacre doctrine. C.iij.
Doctrine gentilium poetarum ⁊ philoſophorum: nō pſunt ad ſalutem. Cap.iiij.
De erroribus contra fidem philoſophorum gentilium. Cap.v.
De erroribus iudeoꝝ ⁊ ſaracenoꝝ. Cap.vj.
De erroribus hereticorum. Cap.vij.
De articulis.xiiij.in qb⁹ cōiter magr̄ ſniaruꝫ ⁊ Gſtanus in decreto nō tenet. Cap.viij.

Titulus.xij. De dono conſilij.

De conditionibus requiſitis ad bonum conſilium. Cap.j.
De conſilijs euangelicis. Cap.ij.
De conſilio paupertatis. Cap.iij.
De errore fraticelloꝝum circa paupertatem chriſti ⁊ apoſtoloꝝum. cap.iiij.

Titulus.xiij. De dono fortitudis.

Quid ſit fortitudo: ⁊ de effectibus ei⁹. cap.j.
De triplici fortitudine. cap.ij.
Tētationes inſurgūt hoīb⁹ a diuerſis. ca.iij.
De tribulatione maxima que erit tempore antichriſti. cap.iiij.

Titulus.xiiij. De dono timoris.

Timorem multa inducunt. cap.j.
De timore mundano. cap.ij.
De timore carnali. cap.iij.
De timore naturali. cap.iiij.
De timore ſeruili. cap.v.
De timore initiali. cap.vj.
Timendum eſt in preſenti vita propter ſeptē pericula. cap.vij.
Mors eſt timenda propter ſeptem conſiderationes. cap.viij.
Aſſignatio rationum in morte de ſeptem generibus rerum timenda eſt. cap.ix.
Purgatoriū ſeptuplex eſt timēdū. ca.x.
Finale iudicium q̄ timendum ſit: ⁊ de certitudine eius ⁊ cauſa. cap.xj.
Quam timenda eſt profunditas iudicioꝝum dei in preſenti circa ſeptem. cap.xij.
De timore filiali in quo conſiſtat: ⁊ in quo differat ab initiali. cap.xiij.
De timore reuerentiali. cap.xiiij.

Titulus.xv. De dono pietatis.

De pietatis eminētia ⁊ dignitate. cap.j.
Q̄d virgo maria fons pietatis eſt mater noſtra quatuor modis. cap.ij.
De conceptione ⁊ ſanctificatione beate marie virginis. cap.iij.
Sermo de ſcificatiōe btē marie virgīs. c.iiij.
Sermo de natiuitate beate marie virginis ad genealogiam euangelicam. cap.v.
Alius ſmo de natiuit. btē marie virgīs. c.vj.
Sermo de deſpōſatiōe marie ioſeph. c.vij.
De annunciatione dominica. Miſſus eſt angelus Gabriel. cap.viij.
Sermo alius de eodem. cap.ix.
De miſſiōe ſpūſſcti ad mariā virginē. c.x.
De pulchritudie btē marie virgīs. ca.xj.
De miſſiōe filij dei ad mariā virginē. c.xij.
De ſalutatiōe angelica. Aue maria ⁊c. c.xiij.
De hoc nomine Maria. cap.xiiij.
De plenitudie grē in maria virgine. cap.xv.
De triplici genere gratiaruꝫ gratis date: gratum facientis. ⁊ priuilegiate. ca.xvj
De gr̄a virtuali btē marie virginis. ca.xvij
De gr̄a.xij.donoꝝ q̄ fuit in btā virgīe. xviij.
Q̄d beata maria habuit omnes gratias gra

Tabula titulorum

tis datas. cap.xix.
De gratia priuilegiorum ſingularium beate virginis marie. cap.xx.
Dñs deus fuit cũ maria qnq̃ modis. c.xxi.
Dominus deus fuit cũ maria ad corpus chriſti formandum: ⁊ ad prolem exaltandum: ⁊ ad ipſam magnificandum. cap.xxij.
De q̃druplici bñdictiõe btẽ virginis. c.xxiij.
De benedictione beate virginis apud omnez generationem. cap.xxiiij
De triplici fructu benedicto beate Marie virginis. cap.xxv.
De duodecim fructibus ſpiritus qui fuerunt in Maria virgine. cap.xxvi.
De viſitatione btẽ marie virginis facta ad Eliſabeth. cap.xxvij
De cantico beate marie virginis: ⁊ ꝙ aliqua dicuntur magna tripliciter. ca.xxviij.
De ſecundo verſu Magnificat. ⁊ de multiplici gaudio ⁊ varia acceptiõe ſpũs. c.xxix.
De concordantia cantici magnificat cũ oratione dominica. cap.xxx.
De partu beatiſſime virginis: ideſt natiuitate chriſti. cap.xxxi.
De epiphania domini Sermo. ca.xxxij.
De purificatione beate marie virginis: ⁊ multiplici lumine. cap.xxxiij.
Alius ſermo de purificatione beate marie virginis. cap.xxxiiij.
Tertius ſermo de purificatione beate marie virginis. cap.xxxv.
Quomodo gladius doloris pertranſiuit animam beate marie virginis. iuxta verbum Symeonis. cap.xxxvi.
Quomodo maria inuenit ieſum duodẽnem in templo: ⁊ de triplici interrogatione beate virginis. cap.xxxvij.
De beata virgine cum fuit in nuptijs: que ſignificant nuptias ſpirituales inter deum ⁊ eccleſiam. cap.xxxviij.
De nuptijs penitentium. cap.xxxix.
De nuptijs mundum deſerentium ⁊ ſe deo dedicantium: quomodo beata maria preſens eſt. cap.xl.
De dolore maximo virginis marie in filij ſui paſſione. cap.xlj.
De aduentu ſpiritusſancti in mariam cum apoſtolis. cap.xlij
De aſſumptione beate virginis marie Sermo. cap.xliij
Alius ſermo de aſſumptione beate marie virginis. cap.xliiij.

Titulus.xvi. De dono ſcientie.

Donum ſcientie quid eſt. ⁊ ad quid ſe extendat. Capitulum vnicum.

Is q̃dẽ titulus hic ſuccinctus. in partib⁹ chronice diffuſus: tractat de geſtis illuſtrius ex ſanctitate: vel ſcientia. vel martyrio. vel dignitatibus eccleſiaſticis ⁊ ſecularibus ⁊ pontificibus ⁊ regibus. vel in arte militie ⁊ bellorum in tribus voluminibus diſtinctis. quorũ primum continet geſta ad vtrunq̃ ſtatum ab ipſius mundi exordio vſq̃ ad tempora Silueſtri pape: ⁊ Conſtantini magni imperatoris. Secundum volumen continet geſta vtriuſq̃ ſtatus a Silueſtro papa vſq̃ ad Clementem tertium. ⁊ a Conſtantino vſq̃ ad imperatorẽ Henricum ſextum. Tertium volumen continet magis modernorum geſta a tẽpore Henrici ſexti vſq̃ ad tempora Federici imperatoris moderni. videlicet annum domini milleſimum quadrigenteſimum quinquageſimuz octauum: que omnia aliquo modo pertinent ad ſcientiam. Hec ibidem intuere ⁊ hic mecum deo laudes pro fine huius ſumme deprome ex condigno. ſit itaq̃ laus ⁊ gloria deo benedicto. Amen.

Explicit tabula generalis.

Incipit quarta pars ſume maioris beati Antonini archiepiſcopi florentini. In qua agitur de virtutib⁹ ⁊ gratia ac donis ſpiritusſancti.

Titulus primus de virtutibus in generali.

Capitulum primum de diffinitione virtutum atqȝ earundem diuiſione.

Sex ſūt ↄſiderāda. ſ. diffinitione virtutis.

Circa virtutē in generali conſideranda ſunt ſex. ſ. diffinitio diuiſio earum ⁊ numerus cōnexio. duratio ac qſitio⁊ opatio. Quātum ad primum ſic diſfinitur ab Auguſtino in ſecūdo libro de libero arbitrio.

Uirtus ſic diffinitur.

Uirtus eſt bona qualitas mentis qua recte viuit. qua nemo male vtitur quā deus in nobis ſine nobis operat. In qua diffinitiōe tangunt quattuor bona. que ex virtute cauſantur. Primū eſt hois perfectio in eo ꝙ dicit virtus eſt bona qualitas mentis. perficit enim hoiem qȝtum ad partem intellectiuā per prudentiam ⁊ alias. appetitiuam rōnalem per iuſtitiam ⁊ alias. appetitiuā ſenſualem per fortitudinem quoad iraſcibilē. per tēperantiam quoad ↄcupiſcibileȝ. Faciūt enim potētias expeditas ad bñ operādū. Secundū eſt opis directio. Uñ ſubdit. qua recte viuitur. Recte enim viuere in bñ operari conſiſtit. Et per hanc clauſulā diſtinguit virtus ꝓprie ⁊ ſtricte dicta. a ſciētia ⁊ intellectu ⁊ ſapiētia. Licet enim ſint bone qualitates mētis. non tñ ſunt bone qlitates voluntatis regulantes ipſam voluntatem ⁊ dirigētes. ſed pficientes tm intellectum. Unde pōt bene ⁊ male viuere habens eas. Tertiū eſt criminis excluſio. Uñ ſubditur qua nemo male vtitur. Nullus enim poteſt male vti actu virtutis. eo ꝙ actus virtutis vel a virtute pcedens nunquā pōt eſſe malus. ſed ſemper eſt bonus. Pōt tñ aliquis male vti virtute tanꝗ obiecto. puta cum mala ſentit de virtute. cum. ſ. odit eam vel ſuperbit de ea. Quod Iſidorus in lib. de ſummo bono prohibet dicens. Cum qs ex deteriori iam melior eē ceperit caueat de exceptis extolli virtutib⁹. ne grauius per virtutes corruat. qui prius ex lapſu vitiorum iacebat. Quartum qḋ cauſat a virtute eſt infuſio diuini numinis cum ↄſenſu volūtatis. Unde dicit. Quā deus in nobis operatur qḋ intelligitur quoad virtutes infuſas ſine nobis operātibus pncipaliter. ſed non ſine nobis ↄſentiētibus ſeu cooperātib⁹. Raynerius. Et in paruulis qdem cum infundātur virtutes in baptiſmo quantum ad habitū. vt dicitur ex de bap. Maiores. ſine ipſis conſentientibus expreſſe quia conſentire non poſſunt non habentes vſum rationis. poſſunt dici conſentire inquantum non diſſentiunt. Sed in habentibus vſum rationis. nunquam ſine ipſis cooperantibus ſeu aſſentientibus. Unde Hierony. Liberi arbitrij nos condidit deus. nec ad virtutes nec ad vitia neceſſitate trahimur. Alioquin vbi neceſſitas ibi nec corona. de peniten. diſtinctiōe. ij. Si enim.

quid ſit habit⁹

Sunt virtutes omnes de quibus loquimur. quidam habitus. Habitus aūt eſt qualitas de difficili mobilis a ſubiecto. ⁊ facit hominem prompte ⁊ delectabiliter operari. Unde ſm philoſophum. Signum habitus generati eſt delectabiliter operari. vnde diffinitur habitus ꝙ ſcilicet eſt quo agimus cum volumus. Sicut autem habitus vitiorum faciunt hominem prompte operari malum. ita habitus virtutum bonum.

De virtutibus .§.i.

Diuiſio virtutū

dantur diuerſe diuiſiones. ſm diuerſos reſpectus. Et vno modo poſſunt ſic diuidi videlicet ꝙ virtutes. Alie ſunt naturales. Alie acqſite. Alie infuſe. Que diuiſio virtutum attenditur penes cauſam earum. Alie enim inſunt ex diſpoſitione naturali. Alie. ſ. acquiſite ex frequētatione actuali ſeu operum aſſuetudine. Alie infuſe ex munere diuinali ſeu gratia. Et prime quidem non ſunt perfecte virtutes. ſed potius quedam ſemina ⁊ inchoationes virtutum. Et ſic intelligende ſunt auctoritates. que tales inclinationes naturales ⁊ aptitudines ad virtutes: appellāt virtutes. vt illud Iob. xxxj. Ab infantia mecum creuit miſeratio. ⁊ de vtero matris mee egreſſa eſt mecum. Miſeratio virtutis eſt. Et glo. ſuper illud Matth. iiij. Circumibat Jeſus totā galileam. dicit. Docens naturales iuſtitias. i. virtutes. ſ. caſtitatem. humilitatem. iuſtitiam. quas naturaliter homo habȝ. Et illud Dama. in tertio lib. naturales ſunt nobis virtutes. Pro cuius maiori declaratione notandum ſm beatum Tho. prima. ij. queſtione. lxiij. ar. j. ꝙ circa ſcientias ⁊ virtutes aliqui poſuerunt eas eſſe ab intrinſeco. ita ſcȝ ꝙ omnes virtutes ⁊ ſcientie naturaliter preexiſtunt in anima: ſed per diſciplinam ⁊ exercitiū impedimenta ſcientie ⁊ virtutis tolluntur. que adueniunt anime ex corporis grauitate: ſicut ferrum clarificatur per limationes. Et hec fuit opinio platonicorum. Alij dixerunt ꝙ ſunt totaliter ab extrinſeco. i. ex influentia intelligētie agentis vt ponit Auicenna. Alij dixerūt ꝙ hȝ aptitudinē. ſcientie ⁊ virtutes inſunt no/

Aliqd dī eſſe alicuí dupl'r

bis a natura:non autē ſm perfectionem:vt dicit philoſophus.ij.Ethi.⁊ hoc verius eſt. Ad cuius manifeſtationem opoꝛtet conſiderare ꝙ aliquid dicit alicui naturale dupliciter. Uno modo ex natura ſpeciei. Alio modo ex natura indiuidui. Ex natura quidem ſpeciei dicitur homini naturale id quod conuenit ei ſm animam rationalem. Ex natura vero indiuidui dicitur naturale quod conuenit ei ſm coꝛporis determinatam complexionem. Utroqȝ autem modo virtus eſt homini naturalis ſecūdū quandam inchoationem. Secundum quidē naturam ſpeciei. ideſt inquantum in ratione hominis naturaliter inſunt quedam pꝛincipia naturaliter cognita. tam ſcibilium ꝗ̄ agendoꝛum que ſunt quedam ſeminalia virtutum intellectualium ⁊ moꝛalium inquantum in voluntate hominis eſt quidam appetitus naturalis homini quod eſt ſm rationem. ſm vero naturam indiuidui inquantum ex coꝛpoꝛis diſpoſitione:quidam ſunt diſpoſiti. aliqui melius:aliqui peius ad aliquas virtutes. Unus enim habet aptitudinem ad ſcientiam: alius ad foꝛtitudinem:alius ad temperantiam. Sic ergo patet ꝙ virtutes inſunt nobis a natura ſm aptitudinem ⁊ inchoationem pꝛeter theologicas que ſunt totaliter ab extrinſeco. ſm vero perfectionem:nulle virtutes inſunt nobis a natura. Quod etiam poteſt pꝛobari ex hoc quia quod ineſt nobis a natura eſt commune omnibus hominibus nec per peccatum aufertur. ſed virtus non eſt in omnibus hominibus quia abijcitur per peccatum. ergo ⁊c̄.

Uirtutes acquiſite .§.ij.

De virtutib⁹ acquiſitis.

Uirtutes acquiſite ſunt que ex actib⁹ bonis frequentatis cauſantur. Ex hoc enim ꝙ quis frequenter vtitur cibo moderate acquirit abſtinentiam. Ex hoc ꝙ ſtimulatur a concupiſcentia frequenter et reſiſtit abſtinens ab illicitis voluptatibus acquirit caſtitatem:et ſic de alijs. vt oſtendit philoſophus in ſecundo Ethico. Nec tamen per vnum actum bonum cauſatur virtus. ſic nec vna hyrundo facit ver. nec vna dies facit beatum vel felicem aut paruum tempus. vt dicit philoſophus pꝛimo. Ethico. Nec ignis poteſt ſtatim vincere ſuum combuſtibile. ita ꝙ ſubito totum lignum conuertatur in ignem. ſed paulatim remouendo diſpoſitiones contrarias. Sic non ex vno actu habetur habitus acquiſitus virtutis. ſed ex multis. Cum enim ſm Dionyſiū. iiij. capitu. de diui. no. bonum ſit virtuoſius ꝗ̄ malum:⁊ ex actibus vitioſis acquirit habitus vitij. ergo ⁊ magis virtus acquiritur ex actibus virtuoſis. Pꝛo huius declaratione dicit beatus Thomas pꝛima .ij.q. lxiij. articu.ij. ꝙ virtus hominis perficit ipſū ad bonum. Dicit enim philoſophus. ꝙ virtus eſt que bonum facit habentem ⁊ opus eius bonum reddit. Ratio autem boni conſiſtit in numero. pondere. ⁊ menſura. vt dicitur Sapien. xj. Opoꝛtet ergo ꝙ bonum hominis conſideretur ſm aliquam regulam que eſt mēſura rei. Regula autem hec poteſt eſſe duplex. ſcilicet ratio humana. ⁊ lex diuina. Et quia lex diuina eſt ſuperioꝛ regula. ⁊ ideo ad plura ſe extendit ꝗ̄ ratio humana ita ꝙ quicquid regulatur regula ſeu ratione humana. regulatur et diuina ſed non econtra. Uirtus ergo hominis oꝛdinata ad bonum ſm ꝙ modificatur ſm regulam rationis humane poteſt ex actibus humanis cauſari. inquantum huiuſmodi actus pꝛocedunt a ratione ſub cuius poteſtate et regula tale bonum conſiſtit. Sed virtus oꝛdinans hominem ad bonum ſm ꝙ modificatur per legem diuinam. ⁊ non per rationem humanā. non poteſt cauſari per actus humanos. quoꝛum pꝛincipium eſt ratio. ſed cauſatur ſolum per operationem diuinam:ſcilicet infuſionem gratie. Huiuſmodi autem virtutes acquiſite ex aſſuetudine operum ſine gratia. non ſufficiunt ad ſalutem. Unde beatus Auguſtin⁹. Ubi deeſt agnitio veritatis incommutabilis: ideſt dei per fidem. falſa eſt virtus etiam in optimis moꝛibus. xxviij. q. pꝛma. §. penultimo. Et his. Unde non ſunt perfecte ſimpliciter ita: ſcilicet ꝙ perficiunt hominem in oꝛdine ad vltimum finem. ſed ſm quid. inquantū perficiunt quoad felicitatem humanam ſeu ciuilem conuerſationem. Et de huiuſmodi virtutibus loquitur philoſophus in Ethi. ⁊ alij gentiles. Et de his intelligit illud Hiero. Uirtutib⁹ romani pmeruerūt īperiū. xxviij. q. i. §. Ex his. in fi. §.

Uirtus ſm philoſophum.

Uirtutes infuſe .§.iij.

Uirtus ſm Auguſti.

Uirtutes infuſe ſunt ille que cauſantur ex gratia dei. Et de huiuſmodi dicit beatus Auguſtinus diffiniens virtutem. ꝙ virtus eſt bona qualitas mentis qua recte viuitur. qua nemo male vtitur. ꝗ̄ deus in nobis ſine nobis operatur. Sunt autem iſte virtutes non ſolum. fides. ſpes. charitas. ſed etiam omnes alie. vt pꝛudentia. iuſtitia. et huiuſmodi. Pꝛo cuius declaratione dicit beatus Thomas vbi ſupꝛa: ꝙ opoꝛtȝ effectus ſuis cauſis ⁊ pꝛincipijs eſſe pꝛopoꝛtionatos. Omnes autem virtutes tam intellectuales ꝗ̄ moꝛales que ex noſtris actibus acquiruntur pꝛocedunt ex quibuſdam pꝛincipijs naturalibus in nobis pꝛeexiſtentibus. loco quoꝛum naturalium pꝛincipioꝛum conferuntur nobis a deo virtutes theologice quibus oꝛdinamur ad finem ſupernaturalem. Unde opoꝛtet ꝙ his

etiam virtutibus theologicis proportionabiliter alij habitus correſpondeant diuinitꝰ infuſi ſeu cauſati in nobis qui ſic ſe habent ad virtutes theoligicas. ſicut ſe habent virtutes morales ⁊ intellectuales ad principia naturalia virtutum. Et per vtutes quidem theologicas perficitur anima inquantum ſufficienter per eas ordinatur in deum immediate. Per alias virtutes infuſas: ſcilicet morales ⁊ intellectuales: vt prudentiam ⁊ iuſtitiam. fortitudineꝫ ⁊ temperantiam cuꝫ partibus ſuis. perficitur anima circa alias res: in ordine tamen ad deum. Et ſic non ſunt ſuperflue. ⁊ huiuſmodi ſunt perfecte virtutes ſimpliciter: ⁊ neceſſarie ad ſalutē. ⁊ de his intelligitur illud Ambro. in examerō. Illa anima a deo pingitur que habet in ſe virtutum gratiam renitenteꝫ ſplendoremqꝫ pietatis. Illa anima bene picta eſt in qua relucet diuine operationis effigies. Illa anima bene picta eſt in qua ſplendor glorie. ⁊ paterne imago ſubſtantie. i. chriſti per gratiam virtutum. de peniten. diſtinctione. ij. Illa. Item Grego. ſuper Ezech. ait. In ſanctorum quippe cordibus ſpiritusſanctus iuxta quaſdam virtutes: ſcilicet dum perſeuerant in gratia ſemper manet. Iuxta quaſdam receſſurus venit ⁊ venturus recedit. In fide enim ſpe. atqꝫ charitate. et in bonis alijs ſine quibus non poteſt ad celeſtem patriam perueniri. Sicut eni humilitas. caſtitas iuſtitia. atqꝫ miſericordia. perfectoruꝫ corda non deſerit. In prophetia vero virtute. doctrine. facundia. miraculorum exhibitione electis aliquando adeſt. aliquādo ſe ſubtrahit de peniten. diſtinctione. ij. Poteſt. Quoad primas virtutes dicitur ſpiritus ſtabilis. Quoad ſecundas dicitur mobilis in lib. Sapien. Et dicuntur gratie gratis date huiuſmodi virtutes largo mō. Qui diu moraliter vixit: ⁊ eſt in gratia dei. habꝫ vtraſqꝫ infuſas ⁊ acquiſitas. Et nota ꝙ quidam dixerunt idem eſſe realiter ſm eſſentiam: gratiam ⁊ veritatem infuſam. ſed differre ratione quia gratia dicitur inquantum gratis datur a deo. ⁊ facit hominem deo gratum ⁊ opera eius. Sed virtus dicitur inquantum inducit hominem ad bene operandum. Et hoc videtur ſenſiſſe magiſter ſentētia. in. ij. diſtinctio xvj. Sed beatus Thomas prima. ij. q. cx. articu. iij. in corpore. q. Et probat ꝙ differunt realiter ⁊ ſm eſſentiam. Et gratia quideꝫ eſt accidens. exiſtens in eſſentia anime ſicut in ſubiecto. Uirtutes vero in potentijs anime ſicut in ſubiecto. Et ſicut radij procedunt a ſole. ita virtutes a gratia. Et de gratia quidem alibi tractabitur hic de virtutibus. Et nota ſꝫ beatuꝫ Tho. vbi ſupra. q. lxiij. articu. iiij. ꝙ virtutes infuſe differūt eſſentialiter ſeu ſpecie a virtutibus acquiſitis ⁊ moralibus ⁊ intellectualibus. Nam alterius rationis formalis eſt modus impoſitus in actu ipſarum virtutum circa materias ſuas. per regulam rationis humane. ⁊ alterius modus impoſitus ſm legem diuinam. puta in ſumptione ciborum. modus ſtatuitur ratione humana. ne noceat valitudini corporis. nec impediat rationis actum. Secundum autem regulam legis diuine requiritur ꝙ homo caſtiget corpus ſuum ⁊ in ſeruitutem redigat per abſtinentiam cibi. Item per virtutes morales infuſas regulantur homines vt bene ſe habeant in ordine ad hoc ꝙ ſint ciues ſanctorum ⁊ domeſtici dei. Per virtutes autem acquiſitas. vt bene ſe habeant in ordine ad res humanas. et ſic ad alium finem ſunt ordinate ꝙ̄ ille. Poteſt autem aſſignari triplex differentia in vtriſqꝫ. ſeu ꝙ differunt in tribus. primo in cauſalitate. in corruptibilitate. ⁊ in vtilitate. In cauſalitate quidem. quia infuſe cauſantur a deo non ex actu humano. acquiſite autem ex actibus humanis. Et quia deus operatur in inſtanti. homo autem paulatim. Ideo virtutes acquiſite tempus. ⁊ non paruum requirunt. in infuſe inſtanti: per gratiam iuſtificati obtinentur. Unde Ambroſius. Cum renunciatur improbitati. ſtatim aſſiſtit virtus. Egreſſus enim malitie virtutis operatur ingreſſum eodemqꝫ aditu quo vitium excluditur innocētia copulatur in decretis. xxij. queſtione prima. Secundo virtutes differunt incorruptibilitate. Nam virtus acquiſita non corrumpitur quoad habitum per vnum actuꝫ contrarium. puta caſtitas acquiſita per vnicum actum fornicarium. Non enim directe actus contrariatur habitui. ſed habitus actui. Sicut autem habitus virtutis: vt dictum eſt ex pluribus actibus bonis. non vno acquiritur. ita ⁊ habitus vitij. Sed habitus virtutis infuſe corrumpitur per vnicum actum peccati mortalis. immo omnes virtutes infuſe ſimul deficiunt per mortale. hec ideo eſt. Quia quodlibet mortale directe contrariatur gratie ⁊ tollit gratiam que cauſa eſt huiuſmodi virtutum. Remota autem cauſa: remouetur effectus. vnde Auguſtinus. Omnis virtus patiſ detrimentum ab vno vitio. Et ſic exponitur illud Iacobi. ij. Offendens in vno. factus eſt omnium reus. ſcilicet virtutuꝫ. de penitentia. diſtinctio. v. c. Conſideret. Tertio differunt in vtilitate. quia actus virtutis infuſe eſt meritorius vite eterne. Non autem actus virtutis acquiſite ſine gratia comite. Unde Gratia. dicit xxviij. q. prima. §. penultimo. ꝙ tales virtutes ſcilicet acquiſite non ſunt vere. quia carent fructus ſalutis eterne.

Uirtutes infuſe differūt eſſentialiter.

¶ Diuiſio virtu/ .§.iiij

tum alia datur de virtutibus ſm q̄ hñt homi/
nem perficere. vȝ q̄ virtutum. Alie ſunt intelle
ctuales. Alie morales. Alie theologice. De pri/
mo ⁊ ſcḋo genere virtutū tractāt phi gentiles
Unde ⁊ phs in. ij. ethi. dicit duplicē eſſe virtu
tem. Hanc qḋem intellectualem. illā vero mo/
ralem vocat. Theologicas aūt non poſuerunt
nec de eis cognitionem habuerunt. Sed ſoluȝ
fideles p̄ infuſionem habent. illi qui habēt. Et
ſimilr̄ de donis ſpūſſancti non habuerunt noti
tiam gentiles. ¶ Intellectuales virtutes ſunt
quinqȝ ſm phm in lib. ethic̄. ſ. ſapientia. intel/
lect⁹. ſcia. ars ⁊ prudentia. Et dicuntur intelle
ctuales. quia ſunt in intellectu vt in ſubiecto
⁊ perficiunt ipm. Et prime tres ſunt in intelle/
ctu ſpeculatiuo. alie due in intellectu practico.
Prudentia tñ. ⁊ ſi ſit intellectualis q̄ȝtum ad
eſſentiam. Et inter eas connumeretur. Tamen
q̄ȝtum ad materiam eſt etiam moralis. Et ſcien
dum q̄ q̄tuor ex his. ſapientia. ſcia. intellect⁹:
⁊ ars. non proprie ⁊ ſtricte ſunt virtutes nec cō
ſueuerunt nominari virtutes. Sed aliqñ diſtin
guuntur ex oppoſito. vt in. iiij. topi. put. ſ. vir/
tus perfecta ſumitur. Pro cuius declaratione
dicit. b. tho. j. ij. q. l. vij. ar. j. Quod aliquis ha
bitus dr̄ virtus dupliciter. Uno modo. quia fa
cit facultatem bñ operandi. i. faciendi id quod
in ſe bonum eſt. Alio modo. quia cum faculta
te facit ⁊ vſum bonuȝ. i. congrue ordinare ipm
opus ad debitum finem. Primo igitur modo
habitus intellectuales dicūtur virtutes: quia
faciunt facultatem bone operationis. que eſt
conſideratio veri. Hoc enim eſt bonum opus
intellectus. ſed non dicuntur habitus intelle/
ctuales virtutes. Secundo modo quaſi facien
tes bene vti habitu vel potentia. Ex hoc enim
q̄ aliquis habet habitum ſcientie ſpeculatiue
non inclinatur ad bene vtendum. ſed ſit potēs
ſpeculari verum de his quorum habet ſcienti
am. Sed quod vtatur ſcientia habita. hoc eſt
voluntatem mouente. ⁊ ideo virtus que perfi/
cit voluntate. vt charitas vel iuſtitia. facit bene
vti ſpeculatiuis hītibus. ⁊ ſm hoc in actibus
eorum poteſt eſſe meritum. ſolum ergo mora/
les cum prudentia dicuntur virtutes perfecte.
Unde de hoc phs. ij. ethi. dicit q̄ virtus eſt ha
bitus electiuus. ſ. electionem faciens imediate
conſiſtens ſm determinationem rationis.

Phus ponit duplicē virtutē

Quinqȝ ſunt vtutes intellectuales

Habit⁹ dicitur virtus dupliciter.

¶ Differunt autem .§.v.

ſapientia. ſcientia. ⁊ intellectus. inq̄ȝtum ſunt
virtutes habit⁹ ⁊ inq̄ȝtum dona ſpūſſancti. qꝛ
inq̄ȝtum virtutes acquiruntur per exercitiuȝ.
⁊ perficiunt hominem in ordine ad felicitateȝ
humanam. Sed inquantum dona. infundun/
tur a deo ⁊ perficiunt hoīem in ordine ad feli/
citatem ſupernam. ad prompte ſequēdum mo
tus ſpiritusſancti quas facit in aīa. Hec quinqȝ
virtutes intellectuales poſſunt figurari p̄ qnqȝ
virgines ſapientes. ⁊ qnqȝ fatuas. De qbus ha
betur parabola Matthei. xxv. Uirgines om
nes ſunt. quia in ſe habent integritatem veri/
tatis. Sed quinqȝ ſapientes accipientes oleuȝ
cum lampadibus ſunt ipſe prout debite habē/
tur ⁊ exercentur cum oleo ſcȝ charitatis in va/
ſe cordis ⁊ lampade clare fame. Quinqȝ fatue
ſunt cum habentur ſine oleo charitatis ⁊ boni
exempli. ⁊ his clauditur ianua padiſi. alijs ape
ritur. Et ſapiētia qdem eſt de diuinis. non qdē
inquantum habentur diuina reuelatione: hoc
enim ptinet ad fidem: Sed inquantum haben
tur rōne humana. Conſiderat aūt ſapientia al/
tiſſimas cauſas. vt dr̄ in. j. metha. Uñ conueni/
enter iudicat ⁊ ordinat de oībus. Quia eniȝ iu
dicium pfectum ⁊ vniuerſale haberi non pōt.
niſi per reſolutionem ad primas cauſas. Et iō
non ſolum de concluſionibus iudicat de qbus
dictum eſt ſcientia. ſed ⁊ de principijs quoruȝ
eſt intellectus. Unde qꝛ conſiderat ſapientia al
tiſſimam cauſam. que eſt deus. ⁊ per cām iudi/
catur de effectu. ⁊ per cām ſuperiorem de cau/
ſis ſuperioribus. Ideo ſapientia habet iudiciū
de omnibus alijs virtutibus intellectualibus.
⁊ preeminet de ipſis. Et quamuis de deo in p̄/
ſenti non poſſit hri certa cognitio quoad mul
ta. Sicut habetur de alijs rebus. Tamen mini/
lis cognitio imperfecta ſui nobilitate. preemi/
net cognitioni etiam perfecte aliarum rerum.
Unde phs dicit in. ij. de celo ⁊ mundo. q̄ ma/
gnum eſt de rebus celeſtibus poſſe aliquid co/
gnoſcere. vel de rebus nobilioribus debili ra/
tione. Et in libro de animalibus dicit. q̄ amabi
le eſt magis paruum aliquid cognoſcere de re
bus nobilioribus. q̄ȝ multa cognoſcere de re/
bus ignobilioribus. ¶ Scientia eſt habit⁹ cō/
cluſionum per demonſtrationem acquiſitus. ⁊
eſt circa creaturas. Et habet multas ſpecies qa
diuerſe ſunt ſcientie. ſm diuerſas materias. Et
ex his alique dicuntur artes liberales. ſ. triuiū
vt grāmatica. logica. rethorica. Et quadriuiū.
vt arithmetrica. que eſt de nūeris. muſica que
eſt de ſonis. geometria. que eſt de menſuris a/
ſtronomia. que eſt de aſtris ſeu motibus ⁊ influ
entijs corporum celeſtium. Et artes quidem di
cuntur ſm bea. Tho. vbi ſupra qꝛ habent quā/
dam ſimilitudinem cum arte. Ad artem enim
pertinet opus. quia ad illud ordinatur. Et quia
in ſpeculabilibus eſt aliquid per modū cuiuſ/
dam operis. puta conſtructio. ſyllogiſmi. aut
orationis congrue. Aut opus numerandi vel

Differunt ſapientia ſcientia ⁊ intellectus.

Quid ſit ſcia.

menſurandi.ideo dicunt artes non tamen pro
prie ⁊ ſtricte.Artes autem dicuntur non ſimpli
citer.ſed liberales.ad differentiam illarum arti
um que ordinatur ad opera per corpus exer/
citata que ſunt quodammodo ſeruilia.inq̄ƺtuƺ
corpus ſeruiliter ſubdunt anime.⁊ homo ſm
animam eſt liber.Alie artes dicuntur mecha/
nice.quia intellectus quodāmodo mechatur
in eis.⁊ adulteraf recedens a conſideratione
veritatis q̄ eſt ſponſa eius.Alie vero ſcientie q̄
ad nulluƺ huiuſmodi opus determinanf.ſim
pliciter ſcientie dicunf.vt phia naturalis.Et
q̄uis ſciētia ſit virtus dicit m̄ Augu.ꝙ ſunt q̄
dā que melius eſt neſcire q̄ƺ ſcire.diſt.xxxviii.
Quāuis.Et hoc ꝑpter abuſū.Et Amb.dic̄.ꝙ
aſtronomia ⁊ aſtrologia ⁊ alia huiuſmodi de
ſpecta ſunt.⁊ q his ſtudēt.curā anime nō hn̄t.
diſt.xxxviij.Legimus.Et Hiero.ait.Geome//
tria ⁊ arithmetrica ⁊ muſica hn̄t in ſua ſcientia
ꝟitatē.Sƺ nō ē illi ſcia ſcia pietatis.diſt.xxxvij.
Quid ſit intellectus. Si qs artem nouerit.Intellectus eſt habitus
ꝑncipiorū que p ſe nota habentur.⁊ ſtatim ab
intellectu ꝑcipiuntur.vt ꝙ omne totuƺ eſt ma
ius ſua p̄te ⁊ huiuſmodi.Et non ſolum per in
tellectum congnoſcuntur ꝑncipia naturaliter
nota in ſpeculatiuis.ſed etiā in operatiuis.vt
ꝙ malum eſt fugiendum ꝙ nemini eſt fienda
iniuria.⁊ huiuſmodi.Et ſine intellectu huiuſ
modi ꝑncipiorum.que pertinent ad vitaƺ mo
ralem.non poſſent haberi alie ꝟtutes.℃ Opi
nio autē ⁊ ſuſpitio non opponuntur virtutes.
q̄uis ſint intellectuales habitus.ex eo ſm.b.
thom̄.vbi.ſ.quia habitus virtutis determina
te ſe hn̄t ad bonum.⁊ nullo modo ad malum.
Bonum autem intellectus eſt verum.malum
eius eſt falſum.Unde illi ſoli habitus intelle//
ctuales dicuntur virtutes.quibus ſemp verū
⁊ nunq̄ƺ falſum ineſt.Opinio autez poteſt eſſe
veri ⁊ falſi.ē eni opinio vehemens iheſio intel
lectus alicui concluſioni.cuƺ formidine tamen
de oppoſito.Suſpitio autem eſt leuis inheſio
cū formidine de oppoſito.Ars etiam ſm phm
in vi.ethi.ponitur virtus.nō tamen proprie ⁊
perfecte.Quia ſm.b.tho.q.lvij.art.i.ij.cum
ars nihil aliud ſit q̄ƺ recta ratio aliquorum ope
rum faciendorum:quorum tamen bonuƺ non
conſiſtit in hoc.ꝙ appetitus humanus aliquo
modo ſe habeat ad eas.ſed in eo ꝙ ipm opus
quod facit in ſe bonum eſt.Non eniƺ pertinet
ad laudem artificis.inq̄ƺtum artifex.qua volū
tati opus faciat.ſed quale eſt opus quod facit.
Et in hoc conuenit cum habitibus ſpeculati//
uis predictis aliqualiter.quia ſcilicet pertinet
ad ipſos qualiter ſe res habeant quas conſide
rant vel quas faciunt quoad artem:non autez
qualiter ſe habeat humanus appetit⁹ ad illas

Sunt autem artes multiplices.℃ Prudentia
ſm beatuƺ Tho.vbi ſupra conuenit in hoc cuƺ
arte.quia eſt in intellectu practico:⁊ circa con/
tingentia que poſſunt aliter ſe habere.Sed dif
fert in hoc.quia ars imperfecte habet rationeƺ
virtutis.quia facit ſolum facultatem boni ope
ris non autem vſum.Unde per eaƺ non fit ap/
petitus rectus.Bonum enim rerum artificia/
lium non eſt bonuƺ appetitus humani.ſed bo
num ipſorum operum artificialiter. Sed pru/
dentia habet perfecte rationem virtutis. quia
facit cuƺ facultate boni operis eſſe bonū vſuƺ.
⁊ reſpicit appetitum preſupponens rectitudi/
nem eius.Diffinitur autem prudentia ſm phi
loſophum ſic.Prudentia eſt recta ratio agibi/ Quid
lium.Ars vero eſt ratio factibilium.Differunt ſit pru
autem agere ⁊ facere in hoc ſm philoſophuƺ. dentia.
ix.metha.quia factio eſt actio tranſiens in ma Quid
teriam exteriorem.ſicut ſecare ⁊ huiuſmodi. ars.
Agere autem eſt actus permanens in ipſo agē
te.ſicut videre:velle ⁊ huiuſmodi.Eſt autem
prudentia neceſſaria ad bene viuendum. Nā
bene viuere conſiſtit in bene operari.Ad bene
autem operanduƺ requiritur electio recta.Cū
autem electio ſit eorum que ſunt ad finem ad
rectitudinem ipſius duo requiruntur : ſcilicet
debitus finis ⁊ id qd̄ ꝯuenienter ordinatur in
debitum finem.Ad debitum finem eligenduƺ
diſponitur conueniēter quis per virtutes mo
rales.que perficiunt appetitiuam potentiam.
cuius obiectum eſt bonum ⁊ finis . Inclinant
enim morales appetitiuam in bonum conue//
niens rationi qui eſt debitus finis.Ad id auteƺ
quod conuenienter ordinatur in debitum finē
diſponitur homo per habitum rationis . quia
conſiliari.iudicare.percipere.que ſunt eorum
que ſunt ad finem:ſunt actus rationis. Et ha//
bitus etiam horum actuum eſt prudentia qua
perficitur ratio ad hoc ꝙ conuenienter ſe ha//
bet ad ea que ſunt ad finem.Unde maxime ne
ceſſaria virtutum ſm beatum Thomaƺ. vbi ſu
pra.queſtione.lvij.articu.quinto.

℃ Secundum ge/ .§.vi.
nus virtutū dicif morale.vt prudētia. iuſtitia.
fortitudo.temperantia.Dicuntur auteƺ he vir
tutes:⁊ morales ⁊ pꝛīcipales ⁊ cardinales. Et
morales dicuntur ſeu de moribus ſm philoſo
phum primo Ethi.ſm ꝙ mos importat quan
dam inclinationem naturalem:vel quaſi natu
ralem ad aliquid agendum.Pro cuius decla/
ratione ſciendum ſm beatum Thomā. prima
ſecūde.q.lviij.arti.primo ꝙ mos duo ſignifi//
cat.Quandoqƺ ſignificat conſuetudineƺ: ſicut
dicitur Act.xv.Niſi circuncidamini ſm morē
moyſi.non poteritis ſalui fieri. Ad quod etiaƺ

Mos duo ſignificat. facit quod dicit Auguſtinus.xj. diſtinctio. In his. Mos populi dei.⁊ inſtituta maioꝛuʒ pro lege tenenda ſunt. Quandoqʒ mos ſignificat inclinationem naturalem vel quaſi naturalem ad aliquid agendum. Unde ⁊ brutoꝛũ animalium dicuntur aliqui moꝛes. Unde dicit .ij. Mach.xj. Leonum moꝛe irruentes in hoſtes proſtrauerunt eos. Et ſic accipitur in pſ.lxvij. Qui habitare facit vnius moris in domo. Et huic ſignificationi moꝛali pꝛopinqua eſt alia ſignificatio qua mos ſignificat conſuetudinem. Nam conſuetudo conuertitur in naturam:et facit inclinationem ſimilem naturali. Sicut autem conſuetudo.ita ⁊ mos ꝓprie eſt de his que ſunt bona non mala ad quod facit.quod dicit diſtinctione.viij. Que contra moꝛes. Ab hac autem ſecunda ſignificatione.moris dicit virtus moꝛalis.quia inclinatio ad actum pꝛopꝛie cõpetit appetitiui virtuti.Cui eſt mouere omnes potentias ad agendum.Uirtus autẽ moralis eſt in appetitiua parte ⁊ perficit eã. ¶ Dicuntur ſecundo pꝛedicte virtutes pꝛincipales. reſpectu minus pꝛincipalium. Et hoc ſm beatuʒ Thom.q.lxj. arti.j.vbi ſupꝛa. Uel reſpectu virtutum intellectualium.que ſolum faciũt boni operis facultatem.ſed non vſuʒ vt moꝛales. Et ideo dicuntur imperfecte virtutes. Perfectum autem eſt pꝛincipalius imperfecto. ſicut moꝛales pꝛincipalioꝛes. Et ſi non quantum ad ſubiectum in intellectualibus. Tamen quantum ad rationeʒ virtutis que reſpicit bonum quod eſt obiectum appetitus. Dicuntur etiam pꝛincipales pꝛedicte virtutes reſpectu virtutũ eius annexaruʒ que ſunt minus pꝛincipales. Omnes enim virtutes reducuntur ad pꝛedictas q̃tuoꝛ. vt oſtẽdit Tullius in rethorica ſua. Nam pꝛudentie annectuntur tres virtutes ſʒ phm in.vj.Ethi. Prima ſciliʒ eubulia que eſt bene conſiliatiua.inquirẽdo de varijs modis ⁊ vijs quibus poteſt perueniri ad debitum finem. Secunda ſineſis que eſt iudicatiua:ſcilicet determinando extra diuerſis vijs ⁊ modis que menti occurrunt illud quod ſit conuenientius ad perueniendum ad finem debitum ſm communes regulas ⁊ leges. Tertia gnomin. que ſumit iudicium de agendis ſm rationem naturaleʒ.in his in quibus deficit lex. Pꝛopꝛius autem actus ⁊ pꝛincipalis pꝛudentie.eſt imperare vt executioni mandetur.quod conſultũ ⁊ iudicatum eſt. Dicitur autem pꝛudentia conſultiua et iudicatiua:ſed hos duos actus non facit immediate ſed mediantibus pꝛedictis.ſ. eubulia ſineſi ⁊ gnomin. Iuſtitie autem annectuntur.religio.pietas.obſeruantia. obedientia.liberalitas.gratia ſeu gratitudo. Uindicatio ſub qua compꝛehenditur penitẽtia inquã tum virtus.veritas.affabilitas ſeu amicitia.et epicheya ſeu equitas. Foꝛtitudini annectũtur magnanimitas.magnificentia.patientia ⁊ perſeuerantia. Temperantie annectuntur continẽtia.manſuetudo.clementia.modeſtia. ſtudioſitas eutropelia ſeu vrbanitas.⁊ humilitas.⁊ de his patebit infra. ¶ Dicunt tertio ṽtutes cardinales. Un̄ Ambꝛo.ſuper lucam. Scimus virtutes eſſe quatuoꝛ cardinales temperantiam. iuſtitiam.pꝛudentiam.⁊ foꝛtitudineʒ. ¶ Pꝛoterea auteʒ dicuntur cardinales.vt dicitur in catholicon.ad ſimilitudinem cardinis in quo motus oſtij firmatur. Cardo autem ſm eundem eſt vna pars oſtij: ſcilicet cuneus qui in foramine vertitur.vnde ⁊ cardo dicitur aliquando ipſum foramen. Et dicitur cardo a cardian. quod eſt coꝛ.quia ſicut coꝛ hominem regit et mouet.ita ille cuneus ianuam regit ⁊ mouet. Hinc ⁊ aſſiſtentes pape pꝛecipue dicuntur cardinales:quia per eos mundus debet regi.gubernari ⁊ moueri.ſicut oſtium per cardinem. hec ibi. Unde Pꝛouerbioꝝ.xvj. Sicut oſtium vertitur in cardine.ita piger in lecto ſuo. Dicuntur ergo cardinales he virtutes.qꝛ per eas vertitur coꝛ humanum ſm rationem.vt claudatur vitijs ⁊ aperiatur bonis operib⁹. De his dicitur Sapien.viij. Sobꝛietatem.i.temperantiam ⁊ pꝛudentiam docet ⁊ iuſtitiam ⁊ virtutẽ ideſt foꝛtitudinem. quibus nĩl in vita vtilius eſt hominibus. Et figurantur per velũ ex quatuoꝛ coloꝛibus intextum.quod erat ante tabernaculum vt ponit magiſter in.iij. ſententiarum. Figurantur etiam per quatuoꝛ angulos domus Iob.j.que eſt conſcientia ſʒ Grego.in moꝛalibus. Significantur etiam per quatuoꝛ animalia que vidit Ezech.j.c. Aquila enim ſignificat pꝛudentiam. Homo iuſtitiam. Leo foꝛtitudinem. Uitulus temperantiam ſm Greg. ſuper Ezech.⁊ pꝛudentia quidem dicitur cuʒ alijs tribus cardinalis ⁊ pꝛincipalis eas excellens:non tamen conſueuit dici moꝛalis. Quatuoꝛ ſunt virtutes cardi.

¶ De dictis vir/ .§.viij.

tutibus cardinalibus ſm Tho.pꝛima ſecunde q.lxj.ar.iiij.eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt eſſe quaſdam cõditiones generales humani animi.que inueniuntur in omnibus virtutibus ita:ſcilicet ꝙ pꝛudentia nĩl aliud ſit q̃ⷥ quedam rectitudo diſcretionis in quibuſcunqʒ actibus vel materijs. Iuſtitia ſit quedam diſpoſitio animi per quaʒ homo operatur quod debet in quacunqʒ materia. Temperãtia vero ſit quedam diſpoſitio animi.que modum quibuſcunqʒ paſſionibus vel operationibus imponit. Foꝛtitudo auteʒ ſit diſpoſitio animi per quam firmatur. in eo ꝙ eſt ſm rationem cõtra De virtutib⁹ cardi.

quoſcunqꝫ impetus paſſionum vel laborum. Hec quatuor ſic diſtincta non important diuerſitatem habituum virtuoſorum. quantum ad iuſtitiam fortitudinem ⁊ temperantiam. Cuilibet enim virtuti morali. ex hoc ꝙ eſt habitus conuenit ei firmitas quedam ne a contrario remoueatur. quod ẜm predicta pertinet ad fortitudinem. Et ex hoc ꝙ eſt virtus. habet ꝙ ordinetur ad bonum. in quo importatur ratio recti vel debiti quod pertinet ad iuſtitiam. Et ex hoc ꝙ moralis eſt. habet ꝙ modum rationis obſeruet in omnibus. ⁊ vltra non ſe extendat quod pertinet ad temperantiaʒ. Soluʒ autem hoc quod eſt habere diſcretioneʒ. quod dicebatur pertinere ad prudentiaʒ. videtur diſtingui ab alijs tribus. inquantuʒ hoc eſt ipſius rationis per eſſentiam. alia tria important quandaʒ participationem rationis. Alij vero ⁊ melius. accipiunt has quatuor virtutes ẜm ꝙ determinātur ad materias ſpeciales. Unaqueqꝫ quidem illarū ad vnam materiaʒ in qua principaliter laudatur illa generalis cōditio. a qua nomen virtutis accipit. Et ẜm hoc manifeſtuʒ eſt ꝙ predicte virtutes ſunt diuerſi habitꝰ. ẜm diuerſitatē obiectoꝝ diſtincti. Quod ergo dicit Grego. in. xxij. moraliū. ꝙ prudentia vera non eſt que iuſta fortis ⁊ temperans non eſt. poteſt intelligi ẜm primam opinionē dictam. Uel ꝙ iſte virtutes denominantur adinuicem per redundantiam quandam. q2 a prudentia alie diriguntur. Et qui eſt fortis in periculis mortis: ē habilior ad refrenandū delectabiliū ꝯcupiſcentiam. ⁊ ſic de alijs. ¶ De dictis aūt virtutibus moralibus ſciendū ꝙ nō ſunt paſſiones. quod patet ex eo. q2 paſſiones ẜʒ ſe conſiderate ſe habent ad bonū ⁊ ad malum. ẜm ꝙ poſſunt conuenire rationi vel non conuenire. Nihil auteʒ tale poteſt conuenire virtuti cū ſemper ſe habeat ad bonū. Dicitur autē virtus moralis medium inter paſſiones non ẜm eſſentiā. q2 tunc eſſet eiuſdem generis cū extremis. ſed dicit medium quātū ad effectū. q2 ſcilʒ inter paſſiones cōſtituit mediū. Sed ad actū virtutū poteſt cōcurrere paſſio. ſic contrario ad actū vitiorum. Paſſio enim triſtitie reperit in actu inuidie. ẜʒ ꝙ contrariat talis paſſio rōni. ⁊ in miſericordia. ẜm ꝙ cōuenit rōni. Sunt aūt virtutes morales vel circa actus interiores rōnis dirigendos. vt prudētia. Uel circa actꝰ exteriores ad alterū. vt iuſtitia. Uel circa paſſiones iraſcibiles. que ſunt ſpes ⁊ deſperatio. audacia ⁊ timor. ira ⁊ fortitudo. Aut cōcupiſcibilis q̄ ſunt amor ⁊ odiū. deſideriū ⁊ abominatio. gaudiū ⁊ triſtitia. Et de iſtis paſſionibꝰ ſup̄ in prima parte. de tēperantia. ¶ Sed notandū ꝙ paſſiones animi dicitur inordinate affectiōes. ita ꝙ per deli

[margin: ꝙ vtutes morales ñ ſũt paſſiones.]

[margin: An paſſiones poſſunt eſſe in aio ſapiētis.]

berationeʒ rationis eis aſſentiatur. ſic non poſſunt eſſe in animo ſapientis. idest virtuoſi. vt dicebant ſtoici. Sed ſi paſſiones dicantur quicunqꝫ motus appetitus ſenſitiui. qui preueniunt iudicium rationis. ſed ordinantur ab ea. ita ꝙ non eis aſſentiunt. ſic poſſunt eſſe in animo ſapientis ⁊ quantumcunqꝫ virtuoſi. vt dicebant peripatetici: quorum ſectam inſtituit Ariſtoteles. Et vt Auguſtinus in. ix. de ciuitate dei. capitulo. quarto. dicit. iſta diſcordia inter ſtoicos ⁊ peripateticos magis erat ẜʒ verba q̄ʒ ẜm rerum ſententias. Proprior tñ erat locutio peripateticoꝝ. ſ. ꝙ paſſiones caderēt in aio ſapientis. ſed regulate erāt a rōne. ¶ Et vtutes quidem morales que ſunt circa paſſiōes. vt fortitudo ⁊ temperantia. in vſu ſuo ſeu actu. non poſſunt eſſe abſqꝫ paſſione. Huius ratio eſt. q2 aliaſ ẜʒ hoc ſequeretur ꝙ virtus moralis faceret appetitum ſenſitiuum omnino ocioſum. Sed nō pertinet ad virtutem. ꝙ ea que ſunt ſubdita rationi a proprijs actibus vacent. ſed ꝙ exequantur imperium rationis proprios actus agendo. Unde ſicut virtus membra corporis ordinat ad actus exteriores debitos. ita appetituʒ ſenſitiuū ad motus proprios ordinatos. Motus appetitus ſenſitiui ſunt paſſiones. que ſūt materia dictarum virtutum. ſed virtutes que non ſunt circa paſſiones. ſed circa operationes poſſunt eſſe ſine paſſiōe. vt iuſtitia qui per eas applicatur voluntas ad proprium actum que non eſt paſſio. ſequitur tamen ad actum iuſtitie gaudium. non ẜm ꝙ paſſio eſt. ſed affectus in voluntate. Et ſi hoc gaudium multiplicitur per iuſtitie perfectionem. fiet redundantia vſqꝫ ad appetitum ſenſitiuum. ¶ Triſtitia autē cum ſit paſſio. ex dictis patet ꝙ poteſt eſſe cum virtute ⁊ in virtuoſo. Et quod dicitur de ſapiētia que docet iſtas virtutes. vt habetur Sapien. viij. ꝙ non habet amaritudinem conuerſatio illius neqꝫ tedium conuictus illiꝰ licet gaudium. Intelligitur ẜm beatum Thomam. vbi ſupra ꝙ non triſtatur de ſapientia ⁊ de his que congruunt ei: ſcilicet actibus bonis. ſed triſtatur vtiqꝫ de his que ſunt impedimenta ſapientie. ⁊ hec eſt bona triſtitia. ¶ Triſtari enim poteſt ſapiens de nocumentis corporis. ſed moderate. ⁊ de peccatis que habet. quia in multis offendimus omnes. Jacob. iij. Et de peccatis preteritis. ⁊ de peccatis proximorum. et hoc laudabiliter. Inter has auteʒ virtutes morales excellit iuſtitia. Unde Gregorius. xij. queſtione ſecunda. capitulo. Cum deuotiſſimam. dicit ſummum bonum eſt in rebus humanis iuſtitiam colere. ⁊ ſua vnicuiqꝫ iura ſeruare.

[margin: ꝙ vtutes morales q̄ ſunt circa paſſiones nō pñt eē abſqꝫ paſſiōe ratio ponitur.]

¶ Diuiduntur .§. viij.

Alia di/uiſio v/tutũ car/dinaliũ ſm di/uerſos effectus ſm ma/crobiũ.

autem ſupradicte virtutes cardinales in qua/
tuor differentias ſcilicet exemplares. purgati
animi. purgatorias ⁊ politicas. ſm plotinum
philoſophum. vt recitat Macrobius de ſom//
no Scipionis. Que diuiſio diuerſos effect⁹ no
tat earum ⁊ diuerſos ſtatus habẽtiũ eas. Pro
cuius declaratione dicit bea. Tho. j. ij. q. lx. ar.
v. ꝙ ſicut Augu. dicit in libro de moribus ec//
cleſie. Oportet ꝙ anima aliquid ſeq̃tur ad hoc
ꝙ ei virtus poſſit innaſci. ⁊ hoc eſt deus. quez
ſi ſequimur bene viuimus. ¶ Oportet igitur
ꝙ exemplar humane virtutis in deo preexiſtat
ſicut etiam in eo preexiſtunt omnium rerũ rati
ones. Si igitur virtus poteſt conſiderari put ẽ
exemplariter in deo. ⁊ ſic dicuntur virtutes exẽ
plares. ita ſcilicet ꝙ ipſa diuina mens in deo di
catur prudentia. Temperantia vero conuerſio
intentionis diuine ad ſeipſum. ſicut in nobis
temperantia dicitur. per hoc ꝙ concupiſcibilis
conformatur rationi. Fortitudo autem dei eſt
eius immutabilitas. Juſtitia vero dei eſt obſer
uatio legis eterne in ſuis operibus ſicut Ploti
nus dixit. Et quia homo ſm ſuam naturam eſt
animal politicum. Uirtutes huiuſmodi cardi/
nales prout in homine exiſtunt ſm conditionẽ
ſue nature. politice vocantur. prout ſcilicet ho/
mo ſm has virtutes recte ſe habet in reb⁹ hu/
manis gerendis. Et ſm magiſtrum ſententiaꝝ
in. iij. ex verbis Augu. Prudentia eſt in preca/
uendis inſidijs. Juſtitia in ſubleuandis mi//
ſerijs. Fortitudo in perferendis moleſtijs. Tẽ//
perantia in coercendis delectatiõibus prauis.
Hec ibi. ¶ Sunt tamen ⁊ alij actus dictarum
virtutum vltra predictos. Qui enim habẽt hic
politicas virtutes habent quidem tentationes
magnas de vitijs contrarijs. ſed ratione ſupe//
rant eas. ⁊ hic eſt ſtatus imperfectorum. Et quia
ad hominem pertinet vt etiaꝫ diuina ſe trahat
quãtum poteſt. vt dicit phs in. x. ethi. ⁊ hoc no
bis in ſacra ſcriptura multipliciter cõmendat.
vt eſt illud. Eſtote perfecti ſicut pater veſter ce/
leſtis perfectus eſt Matth. v. Neceſſe eſt pone
re quaſdã virtutes medias inter politicas que
ſunt humane. ⁊ exemplares que ſunt diuine. q̃
quidem virtutes diſtinguuntur ſm diuerſita/
tem motus ⁊ termini. ita ſcilicet ꝙ quedã ſunt
virtutes tranſcẽdentium ⁊ in diuinam ſimili//
tudinem tendentium. ⁊ he vocantur purgato/
rie. ita ſcilicet ꝙ prudentia omnia mũdana di/
uinorum contemplatione deſpiciat. omnemq̧
animi cognitionem in ſola diuina dirigat.
¶ Temperantia vero relinquat inquantuꝫ na
tura patitur. que corporis vſus requirit. Forti/
tudo eſt vt anima non terreatur propter receſ//
ſum a corpore ⁊ aſcenſum ad ſuperna. ¶ Ju//
ſtitia vero vt tota anima conſentiat ad huiuſ//
modi propoſiti viam: ⁊ habentes huiuſmo/
di paucas tentationes ſuſtinent ⁊ leuiter ſu/
perant. ⁊ ſenſualitas parum. ⁊ q̃ſi nihil contra/
dicit rationi. idcirco ſunt in magna animi quie
te. Et hoc eſt ſtatus valde perfectorum in via.
Quedam vero ſunt virtutes iam aſſequentiũ
diuinam ſimilitudinem. que vocantur purga/
ti animi. ita ſcilicet ꝙ prudentia ſola diuina in
tueatur. Temperantia terrenas cupiditates ne
ſciat. Fortitudo paſſiones ignoret. Juſtitia cuꝫ
diuina mente perpetuo federe ſocietur eaꝫ ſci/
licet imitando. has virtutes dicimus eſſe bea/
torum vel aliquorum in hac vita perfectiſſimo
rum vt chriſti ⁊ matris eius. ¶ Et nota ꝙ cuꝫ
dicitur ad purgatorias virtutes pertinere de//
ſpicere. ⁊ fugere mundana ⁊ ſolis diuinis inhe
rere. hec ſcilicet õſerere res humanas ⁊ holuꝫ
negocia. vt ſit per rectores. vbi neceſſitas ipo//
nitur. vt quia imperatur tale exercitium per ſu
periorem. ⁊ huiuſmodi vitioſum eſſet. alias et
virtuoſum. Et ſic intelligendum eſt illud quod
dicitur exercitium virtutis purgatorie. Unde
Auguſti. dicit. Ocium ſanctum querit chari//
tas. veritatis negocium iuſtum ſuſcipit neceſ/
ſitas charitatis quam ſarcinam ſi nullus impo
nit. percipiende atq̧ intuende vacandum eſt
veritati. Si autem imponitur ſuſcipienda eſt
propter charitatis neceſſitatem. Et habet. viij.
q. prima qui epiſcopatum.

¶ De virtutibus .§. ix.

De ne/ceſſita/te virtu/tũ theo/logica/rum.

theologicis ꝙ neceſſarium ſit ponere virtutes
theologicas ſcilicet fidem ſpem ⁊ charitatem.
⁊ eas habere. quas nec habuerunt nec cogno//
uerunt gentiles philoſophi. qui volunt ſalua//
ri. patet ex hoc. quia precepta legis ſunt de acti
bus virtutum quibus homo tendit ad beatitu
dinem perfectam. Et precepta dantur in diui//
na lege de actibus fidei. ſpei. ⁊ charitatis. vt pa
tet in diuerſis locis. ⁊ ea precepta oportet ſerua
re. iuxta illud. Matth. xix. Si vis ad vitam in/
gredi ſerua mandata. ergo ⁊c̃. Pro cuius d̃cla
ratione dicit beatus Thomas prima ſecunde
q. lxij. ar. j. ꝙ homo perficitur per virtutem ad
actus quibus ordinatur in beatitudinem. Eſt
autem duplex hominis beatitudo ſeu felicitas
vna ſcilicet proportionata humane nature. ad
quam ſcilicet homo poteſt peruenire per prin/
cipia ſue nature. ⁊ ſi non ordinaretur ad aliam
felicitatem homo niſi ad iſtam. tunc ſufficerẽt
ei virtutes intellectuales ⁊ morales. Nam cuꝫ
virtus ſit quidam habitus perficiens homi/
nem ad bene operandum. vt dicit idem. bea.
Tho. vbi. ſ. q. lvj. ⁊ principium humanorum
actuum ſit duplex. ſ. intellectus ⁊ appetit⁹. Uir
tus autem intellectualis perficit intellectum ſi

ue rationem ꝛ virtus moralis appetitum. Ju/
ſtitia quidem appetitum rõnalem ſeu volunta
tem: ꝛ fortitudo ꝛ temperantia appetitum ſenſi
tiuum ſeu ſenſualem. Sed quia eſt alia beatitu
do ſeu felicitas naturam hominis excedẽs ad
quam homo ſola diuina virtute puenire põt.
ſm q̃ndam diuinitatis pticipationem. ſm qð
dicitur. ij. Pe. ij. Per chriſtum facti ſumus di
uine nature conſortes. ꝛ hmõi. beatitudo pro/
portionem humane nature excedit cum natu/
ralia principia hominis ex quibꝰ procedit ad
bñ agẽdũ nõ ſufficiãt ad ordinãdũ hoieꝫ in p/
dictã beatitudinẽ pfecte. ſicut ſũt ṽtutes itelle/
ctuales ꝛ morales. Jõ opꝫ ꝙ ſupaddanẽ hoi di
uinitꝰ aliqua pncipia p que ita ordineẽ ad bea
titudinem ſupernaturalem: ſicut per pncipia
naturalia ordinatur ad finem connaturalem ꝛ
felicitatem. non tamẽ abſqꝫ diuino adiutorio.
Et hec principia dicuntur virtutes theologice
tum quia habent deum pro obiecto inquantũ
per eas recte ordinamur in deum. tum quia a
ſolo deo nobis infunduntur. tum etiam quia
ſola diuina reuelatione nobis in ſacra ſcriptu//
ra he virtutes traduntur. ꝛ quamuis ad deuꝫ
naturaliter ratio ꝛ voluntas ordinentur. prout
ſunt nature principium ꝛ finis ſm eius propor
tionem nature. ſed ad ipſum ſm ꝙ eſt obiectũ
beatitudinis ſupernaturalis. ratio ꝛ voluntas
non ordinantur ſufficienter ſm ſuam naturaꝫ.
Quamuis autem per naturalem inclinationeꝫ
ordinetur homo in finem connaturalẽ ſeu bea
titudinem quoad intellectum per lumen na//
turale ipſius. quoad voluntatem per rectitudi
nem eius tendentis in bonum rationis. tamen
hec deficiunt ab ordine beatitudinis ſuperna/
turalis ꝛ perfecte iuxta illud. j. Corin. ij. Ocu/
lus non vidit nec auris audiuit ꝛc. Unde opor
tuit ꝙ aliquid homini ſuperadderetur quantũ
ad vtrunqꝫ ad ordinandum ipſum in finem ſu
pernaturalem. ꝛ intellectus quidem ordinatur
in ipſum finem ſupernaturalem. per hoc ꝙ ad
duntur homini quedam principia ſupernatu/
ralia que diuino lumine capiuntur. ꝛ hec ſunt
credibilia de quibus eſt fides. Secundo ordi//
natur voluntas quantum ad illum finẽ ꝛ quã/
tum ad motum intentionis in ipſam tendentẽ
ſicut in id quod eſt poſſibile cõſequi quod per
tinet ad ſpem. ꝛ quantuꝫ ad vnionem quandã
ſpiritualem per quam quodammodo transfor
mamur in illum finem quod fit per charitateꝫ.
Appetitus enim cuiuſcunqꝫ rei naturaliter mo/
uetur ꝛ tendit in finem ſibi connaturalẽ. ꝛ iſte
motus prouenit ex quadam conformitate rei
ad ſuum finem. Motus in finem vltimum eſt
per ſpem. conformatio ad finem per charitatẽ.
¶ Eſt autem ordo hic inter ipſas quantum ad

De ordine virtutum theologicarum q̃tum ad actus.

actus. nam quantum ad habitum ſimul infun
duntur. Ordine generationis. precedit fides
ſpem ꝛ charitatem ꝛ ſpes charitatem. Non. n.
poteſt motus appetitus in aliqd tendere amã/
do vel ſperando. niſi illud ſit apprehenſum ſen
ſu vel intellectu. Per fidem autem apprehẽdit
intellectus que ſperat ꝛ amat. Et ex hoc ꝙ ali//
quis ſperat de aliquo procedit ad amandum.
Ordine autem perfectionis charitas precedit
fidem ꝛ ſpem. quia vtraqꝫ per charitatem for//
mantur. ꝛ habent perfectionem virtutis. Hec
figurantur per tres ciuitates refugij vltra ior/
danem. ꝛ tres circa iordanem. ad quas fugiẽs
que homicidiũ fecerat a caſu ſaluus erat a mor
te corporali. Sic poſt baptiſmum inchoatum
in iordane tempore gratie ꝛ ante ſcilicet in ve//
teri teſtamento qui occidit animam ſuam per
peccatum: vel etiam qui habet originale cõtra
ctum ex primis parentibus qui occiderunt hu
manum genus non hoc intendẽtes ſaluari nõ
poteſt de morte eterna niſi reperiens ſe in iſtis
virtutibus ꝛ perſeuerans. Qui enim hꝫ vnã p
fecte habet ꝛ alias. ſignatur ꝛ p tres filios Job
ſm Gregoriũ in pmo ꝛ vltimo moralium.

¶ De acquiſitione virtutum. ꝛ quomodo ſu/
matur medium in eis. Capitulũ. ij.

De acquiſitione vir
tutum ſciendum ꝙ modus acquirẽ
di virtutes eſt triplex. ſeu tria debẽt
ſeruari. Primum eſt appetitum dirigẽ. ¶ Se/
cundum infectiuum excludere. Tertiuꝫ eſt me
dium attendere. ¶ Et ſcdm ad primuꝫ debet
appetitum dirigere. vt ſcilicet contrariuꝫ eius
faciat. ad quod magis inclinatur ꝛ delectatur
ex natura ſua infecta. vt ſi inclinatur ex natura
ſua vel conſuetudine ad vnum vitiuꝫ ad eius
contrarium ad quod inclinatur nitatur. exem
plum illorum qui dirigunt ligna diſtorta qui
in aliam partem torquent contrariam vt diri//
gant. Et ſic intelligitur ꝙ regnum celoruꝫ vim
patitur. ꝛ violenti rapiunt illud. Mat. xj. Jſta
enim violentia infertur ſibiipſi quoad appeti/
tum ſenſualem. vnde ꝛ de pe. diſt. ij. Si quis ſe
mel. Dicitur eniꝫ ſic. Si quis ſemel notatus fu
erit inuidie vel contentionis vitio. ꝛ rurſus in
hoc ipm inciderit ſciat ſe primam cauſam ex
qua inuidia vl' contentio naſcitur in interiori
bus medullis habere reconditam. Oportet er
go eum per cõtraria atqꝫ aduerſa curari. i. per
humilitatis exercitium. Exercitia vero humili
tatis ſunt ſi ſe vilioribus officijs ſubdat. ꝛ mi/
ſterijs indignioribus tradat. Jta nanqꝫ arrogã
tie ꝛ humane glorie vitium euitari vel curare
poterit. vt in cõſuetudine humilitatis affectus
vltra iam non incidat in arrogantie ꝛ vaneglo

De tribus ſeruandis in acqſitiõe virtutum.

re vitium. Et in ſingulis vitijs ſimilis cura ad hibeatur. Hec ibi. ¶ Quantum ad ſecundum qui vult fieri virtuoſus debet infectiuũ abijcẽ. Non enim poſſumus in delectationibus diu morari quin gratulentur in eis. ⁊ ideo eas i pn cipio vitare debemus. exemplo pꝛiorum ſeu ꝑ borum virorum vrbis Troiane qui iudicabãt Helenam mulierem pulcherrimam quam. ſcꝫ rapuit Paris vt peſteꝫ fugiendam. Sic ⁊ nos omnes corporales delectationes abijciamus. quia tunc vel nihil vel parũ peccabimus. Naꝫ concupiſcentia delectationum in plura pecca/ ta inducit. ¶ Tertio debet mediuꝫ attendere. hoc autem facit quando ab extremis que ſunt vitioſa recedit. ⁊ pꝛecipue quando recedit ab extremo quod magis medio opponitur. ſicut ſi quis vult ad foꝛtitudinem peruenire opoꝛtet ꝙ magis recedat a timidate. que magis oppo/ nitur foꝛtitudini ꝙ̃ ab audacia. Hec beatꝰ Tho mas in ſcripto ſuper librum ethicorum.

¶ Et nota ꝙ oĩs .§.i.

Quod omnis virtus aliquo modo conſiſtit i medio concluſionis hoc itelligitur.

virtus aliquo modo cõſiſtit in medio ſed non vno ⁊ eodem modo. Nam virtus moꝛalis con ſiſtit in medio rationis ſm ꝙ medium ratiõis dicitur id quod ratio conſtituit in aliqua mate ria. ſiue circa actiones. vt in iuſtitia. quod etiaꝫ dicitur medium rei ſiue circa paſſiones. vt in temperantia ⁊ foꝛtitudine. quod dicitur ſolum medium rationis ⁊ non rei. Et pꝛo huius de/ claratiõe dicit beatus Thomas. i. ij. q. lxiiij. ar. j. Quod virtus de ſui ratione oꝛdinat hominẽ ad bonum. Moꝛalis autem virtus pꝛopꝛie eſt perfectiua appetitiue partis anime ſm aliquã determinatam naturam. Menſura auteꝫ ⁊ re/ gula appetitiui motus circa appetibilia eſt ipa ratio. Bonum autem cuiuſlibet regulati ⁊ mẽ ſurati in hoc conſiſtit ꝙ confoꝛmetur ſue regu le ⁊ menſure. ſicut bonum in artificiatis eſt ꝙ conſequatur regulam artis. Malum autem per conſequens in hoc eſt ꝙ diſcoꝛdat a regula ⁊ menſura ſua. quod quidem contingit dupli/ citer. vel per hoc ſuperexcedit mẽſuram. Uel ꝑ hoc ꝙ deficit ab ea. ſicut manifeſte in omnibꝰ regulatis ⁊ menſuratis. Et ideo patet ꝙ bonuꝫ virtutis moꝛalis conſiſtit in adequatiõe ad mẽ ſuram rationis. ¶ Manifeſtum eſt autem ꝙ inter exceſſum ⁊ defectum. medium eſt equali tas. ſiue confoꝛmitas. pꝛudentia autem ꝙ̃uis ſit intellectualis virtus: habet idem medium quod ⁊ moꝛalis. ſcilicet rectitudo rationis. ſed in hoc differunt. quia pꝛudentie eſt illud medi um vt regulantis ⁊ menſurantis: virtutis au/ tem moꝛalis vt regulate ⁊ menſurate. ⁊ ſimili/ ter exceſſus ⁊ defectus. Aliarum autem intelle ctualium vt ſcientia. ſapientia. ⁊ intellectus.

bonum conſiſtit in quodam medio per confoꝛ mitatẽ ad ipſam rem ſm ꝙ dicit eſſe quod eſt. ⁊ non eſſe quod non eſt. in quo ratio veri conſi ſtit. Exceſſus autem eius ſm affirmationeꝫ fal ſam per quam dicitur eſſe quod non eſt. Defe/ ctus ſm negociationem falſam per quam dici tur non eſſe quod eſt. Res enim eſt menſura in tellectus noſtri. vt dicitur. ix. metha. Ex eo eniꝫ ꝙ res eſt vel non eſt dicitur eſſe veritas in opi/ nione ⁊ oratione noſtra. Uirtutes etiam theo/ logice poſſunt dici conſiſtere in medio. ſed nõ ita pꝛopꝛie ⁊ per ſe ſed per accidens. nam men ſura pꝛopꝛia earum ⁊ regula eſt deus. fides eñ noſtra menſuratur ſm veritateꝫ diuinã. Spes ſm magnitudinem potentie eius. Charitas ſꝫ bonitatem eius. Et iſta eſt menſura ſuperexcel lens oẽm facultatem creatam. vnde nunꝙ̃ põt homo tñ diligere vel ſperare vel credere in eũ quantũ debet. Et ſic nõ poteſt ibi eſſe exceſſus. ſed quanto plus tanto melius. Sed conſiderã do menſuram haꝫ ex parte noſtra videlicet ſꝫ ꝙ congruit conditioni noſtre poſſunt conſide/ rari medium ⁊ extrema ex parte noſtra. Nam in dilectione exceſſus ſi quis diligeret plus ꝓxi mum ꝙ̃ debet. puta. cõmittendo peccatuꝫ ꝓ ſa lute ipſius. Defectus cum odit vl̃ inuidet ⁊ hu iuſmodi. In ſpe defectus eſt per deſperationeꝫ exceſſus per pꝛeſumptionem. In fide vt inter contrarias hereſes ⁊ arrianoꝝ ⁊ ſabellianoꝛuꝫ vel nimis leuiter credere ⁊ difficiliter rõnabi/ lia credere ⁊ dubitare. In pꝛudẽtia exceſſus ni mia ſollicitudo vel nimis inniti ſenſui ſuo. de/ fectus. negligentia. ⁊ inconſtantia. In iuſtitia. in diſtribuendo nimis dare vel nimis parum. In liberalitate que eſt pars iuſtitie exceſſus eſt pꝛodigalitas. defectꝰ. auaritia. In foꝛtitudine nimia. audacia. vel intimiditas. defectus. puſil lanimitas. In tẽperantia. gula. luxuria. ⁊ huiuſ modi. defectus inſenſibilitas. puta non ſumen do neceſſarias delectationes. Et ſic poſſent aſſi gnari in alijs. Multa autem ſolent occurrere homini impedimenta in volendo tenere medi um. Sed dicit Grego. vij. q. j. Aduerſitas que bonis votis ideſt ꝓpoſitis obijcitur pꝛobatio virtutis eſt non iudicium repꝛobationis. vnde non dimittendum. Figura habetur cum popu lus dei in deſerto vellet ire recto itinere nõ de/ clinando ad dexteram vel ſiniſtram ad terram pꝛomiſſionis obſtiterũt reges Seon ⁊ Baſan. Sed pugnantes contra eos ⁊ vincentes pꝛoſe cuti ſunt iter rectum. ¶ Ad tenendum viam medij. i. virtutum inducũt multe auctoꝛitates vt illud ps. lxxiij. Deus autem rex noſter a ſecu lo operatus eſt ſalutem in medio terre. i. creatu re rationalis. per virtutem que conſiſtit in me/ dio. vnde dicit dominus. ſcietis quia in medio

Iſrael ego ſum. Joe˘.ij.⁊ Aggei.ij. Spirit⁹ meus in medio veſtri. dicit dominus. Hec eſt eniȝ via per quam ibant vacce que trahentes archā domini gradiebantur vno itinere non declinātes neqȝ ad dexteram neqȝ ad ſiniſtram. vt habetur.j.Regū.vj.c. Unde ſapiens medium tenuere beati. Et in ſignū huius legitur Joā.xx. ꝙ reſuſcitatus chriſtus ſtetit in medio diſcipulorum ſuorum. Et Luc̄.ij. Inuenerunt eum in templo in medio doctorum. ⁊ in cruce in medio latronum.

¶ Que bona opentur in nobis virtutes. C.iij.

De effectib⁹ vtutum i gñali.

De operatione virtutum.

Operantur eniȝ in nobis. A malo excluſionem. In prelio triumphationem. Et in celo premiationem. Unde apoſtolus ad has inuitans dicit ad Roma.xiij. induamur arma lucis. reſpectu primi dicuntur indumenta reſpectu ſecūdi arma. reſpectu tertij lucis.

Uirtutes operant in nobis tria.

Primo ergo virtutes excluduntur a malis. Unde dicuntur indumēta. Et habitus dicuntur indumenta quibus tecti excluduntur a confuſione nuditatis ⁊ turpitudinis. Apoc̄.iij. Ueſtimentis albis induaris ideſt veris virtutibus ne appareat confuſio nuditatis tue. Hinc ⁊ Ambro. de pe.diſt.ij. Sapiens nunqȝ eſt inanis. ideſt nudus. ſed ſemꝑ habet in ſe amictum prudentie qui poteſt dicere iuſticia veſciebar. He namqȝ ſunt eterne mentis velamina. que nullus perdit niſi volēs. his expoliatis Adam cognouit ſe nudum. hec ibi. Excludit namqȝ virtus non ſolum culpam ſed ⁊ penam ⁊ triſtitiam. Et culpam quidem excludit virt⁹. vt ſuum ꝯtrium. Cōtraria enim ſimul ineſſe non poſſunt. Quelibet enim virtus habet vitium aliquod ſibi directe contrarium. vt luxuria caſtitatem. auaritia liberalitatem ⁊ huiuſmodi. Uirtus autem infuſa excludit omneȝ actum peccati mortalis. q: quodlibet ſibi ꝯtrariatur. vel directe per quandam conſequentiaȝ ſcilicet ratione connexionis earuȝ. Peccata autem venialia non excludit virtus. Excludit ſecundo penam. Nam quāuis quis habeat vṫutem oportet ꝙ faciat ſibi violentiam in operando. Patitur enim quandam penam ⁊ difficultatem in actu bono. ſed habita virtute operatio ſm vſum eſt delectabilis. Unde Sapiēs dicit ꝙ ſignum generati huius eſt delectabiliter operari. ⁊ ſic excludit penam difficultatis. Penam etiam de cōmiſſis peccatis diminuit virtus per actum ſuum qui non ſolum eſt meritorius. ſed etiam ſatiſfactorius. Excludit etiā triſtitiam virtus. virtuoſus enim nō ꝯtriſtatur de opere virtuoſo ſed gaudet. vnde dicit Auguſt. de pe.diſt.iij. Si apoſtolus. Hinc ſemper doleat ⁊ de dolore gaudeat. q: ſcilicet dolor de peccatis eſt actus virtuoſus. Triſtatur autē de hiis que virtuti repugnant aliquo modo ſcȝ de peccatis ſuis vel aliorum vt Ezechias cum fleuit fletu magno. Eſa.xxxviij. et ſamuel peccata ſaulis.j.Regū.xv. vel alijs miſerijs. Moderate tamen ſemper ne incidat in deſperationem vt iudas qui pre triſtitia laqueo ſe ſuſpendit. Mathei.xxvij. Non ſic petrus negans. non ſic Dauid de morte paruuli filij.ij.Regū.ij.

¶ Secundo operā. §.i.

tur in bello victoriam ⁊ defenſionem. vnde dicuntur arma. vnde apoſtolus. Arma veſtra nō ſunt carnalia ſed ſpiritualia. ad deſtructionem inimicorum. ad ephe.vj. declarat ipſa arma dicens. Induite loricam iuſtitie. in omnibus ſumen. ſcu. fi. ⁊c̄. Et galeam ſalutis aſſumite. ⁊ de alijs alibi ſcribitur. Ad hoc facit quod habeſ. xxiij.q.j.niſi. Quatuor autem ſunt inter alia vitia ⁊ iacula quibus in preſenti vita ab hoſte inuadimur ⁊ pcutimur. ſ. ſtultitia. iniuſtitia inconſtantia: ⁊ concupiſcentia. Per oppoſitum quatuor ſunt arma quibus protegimur ⁊ pugnamus: ſcilicet prudentia contra ſtultitiaȝ. iuſtitia contra iniuſtitiam. fortitudine contra inconſtā tiam. temperantia contra concupiſcentiā. hec eſt ſententia Hiero. Sed adhuc potiora ſunt arma. Scutum fidei eſt galea ſpei ſalutis ⁊ gladium charitatis qui gladius in viſione figurata fuit oſtenſus Jud. machabeo. ⁊ crucis tamen vt dictum eſt ei in hoc ſigno vinces. i. machab. Et apl̄s.ij.ad Cori.vj. Per arma iuſtitie a dextris ⁊ a ſiniſtri. iuſtitia eſt ois vṫus. vex habendo oēs vṫutes has adhuc indigemus adiutorio xp̄i. ⁊ hoc opȝ nos cognoſcere ex humilitate. vt viriliter reſiſtere. Et in hoc habemus figuram in dauid qui bellās ꝯtra gigātē goliath cū baculo ⁊ funda ⁊ lapide eū occidit.j.Reg.xvij. Goliath ſignificat diabolū q terribilis ⁊ fortiſſimus eſt bellādo. ergo ꝯtra eū. ſ. tētat debem⁹ vti baculo crucis ad crucifixū recurrēdo. Funda que eſt vilis eſt humilitas que dȝ adeſſe cognoſcēdo nos miſeros. i. infirmos. Lapis eſt virilis reſiſtētia. exēplū in machario cui dixit diabolus ꝙ ſolū humilitas ſua eum vincebat.

¶ Tertio operatur .§.ij.

Quare vṫutes dicūtur arma lucis.

in celo ꝑmiationē. vñ dicunſ lucis arma nō ſolum ꝙ faciāt hoieȝ luminoſuȝ lucri⁹ in aīa ⁊ exterius in ꝯuerſatiōe. iuxta illud. Luceat lux vr̄a corā hoib⁹ Matth.v.c. ⁊ pulchrū diuerſis coloribus vṫutū. Hūilitas eni ponit nigredineȝ. charitas rubedinē: ſapiētia aureum colorē: fortitudo viredinem. tēperantia albedinē: prudētia hyacinctinū. Sed etiā dicūr arma lucis arma

qꝛ perducunt ad lucez ſupne gratie. vnde Gre
go. ſuper Ezech. omel. v. Juſti. qꝛ vſqꝫ ad finez
vite proficiunt in virtute. ad perfectum diem
tunc veniunt quando ad regna celeſtia perdu
cti. in ea luce quam deſiderant iam minus ali/
quid non habebunt de peniten. diſtinctiõe. ij.
Non reuertebantur. ⁊ hoc dicit exponens illḋ
Prouerbi. iiij. Juſtorum ſemita quaſi lux ſplẽ/
dens proficit ⁊ creſcit vſqꝫ in perfectum diez.
Et quanto quis fuerit virtuoſioꝛ. tanto in pͣtria
ſplendidioꝛ. Stella enim differt a ſtella in clari
tate. j. ad Corin. xv. hoc autez faciunt vere vir/
tutes. non ficte per hypocriſim. que non vere
lucent. Unde Grego. de peniten. diſtinctio. ij.
Multi vel ſm aliam litteram citius incipitur
capitulum illud. Sepe homo multis occulte
peccatis inuoluit. ⁊ in vna aliqua virtute ma/
gnus videt que ipſa quoqꝫ virtus inuaneſcẽs
deficit: quia dum innoteſcit hominibus pro//
culdubio laudatur. eiuſqꝫ fauoꝛ inhianter ap/
petitur. Unde fit vt ⁊ ipſa virtus ante oculos
dei virtus non ſit. dum abſcondit quod diſpli
cet ⁊ prodit quod placet. quod intelligendum
videtur quando hoc fit per hypocriſiz. de qua
ibi loquitur Gregori. ⁊ ſubdit exempla. Latet
plerũqꝫ ſuperbia ⁊ caſtitas innoteſcit. Atqꝫ idõ
oſtenſa diu caſtitas circa finem vite perditur.
quia comparata ſuperbia vſqꝫ in finem vite in
coꝛrecta retinetur ⁊c̃. Ponit exemplum etiam
de miſericordia ⁊ patientia. ⁊ in fine ca. dicit.
Jdcirco autem virtutis iter non peruenturi in
choant. vt eis qui peruenturi ſunt. viam quaz
gradiantur oſtendant. quorum caſus vtilitate
non modica electorum profectibus ſeruit. qa
illorum lapſum dum conſpiciunt de ſuo ſtatu
contremiſcunt. ⁊ ruina que illos damnat. iſtos
humiliat. Hec ibi.

¶ De inequalitate receptionis virtutũ. ⁊ quo
ſunt gradus in ipſis. Capitulum quartum.

DE inequalitate rece
ptionis virtutum. Sciendũ ꝙ vnꝰ
habet virtutes magis intenſe ꝙ̃ al/
ter ⁊ non equaliter. Et vnus ⁊ idem poteſt ha/
bere virtutes magis intenſas ⁊ perfectas vno
tempore ꝙ̃ alio. Et idem etiam vno ⁊ eodem
tempore poteſt habere virtutem aliquam per/
fectius ⁊ plenius ꝙ̃ altas. non ſm habituz ſed
ſm inclinationem nature ⁊ apparentiam exte/
riorem. per maius exercitium. ¶ Quantum
ad primum ꝙ in vnum ſit maioꝛ virtus ꝙ̃ in
alio. patet propter quatuoꝛ rationes. ¶ Pri/
mo propter melioꝛem diſpoſitionem. inquan/
tum vnus eſt melius diſpoſitus ex naturali cõ
plexione ad vnam virtutem ꝙ̃ alius: ſicut fle/
gmaticus eſt magis diſpoſitus ex complexio/

Quare in vno ſit vir/tus ma/ioꝛ ꝙ̃ i alio ſũt quatuoꝛ rõnes.

ne ad manſuetudinem ꝙ̃ colericus. Et ſic po/
teſt intelligi illud Sapien. viij. Soꝛtitus ſum
animam bonam quantũ ſcilicet ad inclinatio
nem ad virtutes ex bona coꝛpoꝛis complexio/
ne. ¶ Secundo propter maioꝛem aſſuefactio
nem inquantũ vnus magis aſſueſcit ad virtu/
tes ſeu magis exercitat in bonis operibus ꝙ̃
alius. Cõſuetudo enĩ dicit quaſi altera natura.
Et ſic ex frequẽtia bonoꝛũ operũ magis firmat
⁊ intendit habitus virtutũ. Unde Cyprianus.
Gratia ſpũalis que eſt in baptiſmo equaliter a cre
dentibus ſumit in cõuerſatione atqꝫ actu nr̃o
poſtmodũ vel minuit vel augetur. vt in euan/
gelio dñicum ſemen equaliter ſeminatur. ſed
pro varietate terre aſſumitur aliud in multifoꝛ
mẽ copiã vel trigeſimi vel ſexageſimi vel cen/
teſimi numeri fructũ exuberanter cumulatur.
de cõſe. di. iiij. Nec quẽqꝫ a gratia autem ꝑce/
dunt virtutes infuſe. ¶ Tertio põt eſſe magis
ꝑfecte virtus in vno ꝙ̃ in alio ꝓpter maiorẽ di
ſcretionẽ. inquantũ vnus hꝫ perſpicatius iudi
ciuꝫ rõnis ꝙ̃ alius. Ad quod poteſt induci illḋ
de talentis Matth. xxv. Unicuiqꝫ dedit ſꝫ pro
priam virtutẽ. ſcꝫ capacitatis. ceteris paribus.
¶ Quarto ꝓpter maiorẽ infuſionem. ſ. diuine
gratie. Et iſta eſt ꝑncipalioꝛ ratio. Magis enĩ
infundit vni de virtute ꝙ̃ alteri. ſm maioꝛem
intenſionẽ ſeu ꝑfectionem. Et hͦ pͥcipaliter ex
beneplacito dei. ſꝫ illud Eph. iiij. Unicuiqꝫ da
ta eſt gratia ſm menſurã donationis xpi. ⁊ ſecũ/
dario ſm conatũ hominis ad preparãdũ ſe ad
ipſam. qui etiã conatus ex dei dono procedet.
¶ Quantũ ad ſcḋꝫ. Jn vno ⁊ eodẽ diuerſis tẽ
poribus põt eſſe virtus maioꝛ ⁊ minoꝛ. Nam
gradus multiplices ſunt in virtutibꝰ. ad quos
poteſt quis de die in diem ꝑficiendo aſcẽdere.
Quod diffuſe declarãs Grego. ſup Ezechielẽ
(Et habetur de pe. diſ. ij. cũ ſanctã eccleſiam) ſic
ait. Unaqueqꝫ virtus quaſi quibuſdã gradibꝰ
auget. Et ſic per incremẽta meritoꝛũ ad ſũma
perducitur. Alia nãqꝫ ſunt virtutis exoꝛdia ali
ud virtutis ꝑfectus. aliqd ꝑfectio. Et hoc ꝓbat
idẽ Grego. in dicto ca. per auctoꝛitates Pſal.
vbi ait. Deus in gradibus eius cognoſcetur.
ſm aliã litteram. nã noſtra tranſlatio hꝫ. deus
in domibus eius cognoſcet. Et Job. xxxi. Per
ſingulos gradus meos ꝓnunciabo illuꝫ. i. per
ſingula incrementa virtutũ que a deo accipio
laudẽ deo tribuã. Inducit etiaꝫ parabolaꝫ que
habetur Marc. iiij. de ſemine iactato in terrã.
qḋ cum oꝛtum fuerit primo facit herbaꝫ. dein/
de ſpicam. demum plenum frumentum in ſpi
ca. Semen iactatur in terram. cum propoſituꝫ
concipitur in coꝛde boni operis. per ſemen in/
fuſe virtutis. Qḋ oꝛtũ eſt herba. per principiũ
boni operis executi. Spica per profectum ple/

ꝙ ho/mo põt ꝑficere in vir/tutibꝰ.

num frumentum per perfectionem.tandē per falcem mortis collectū in horreum ſuperne patrie reponitur.iuxta illud.Triticū autem ꝯgregate in horreum meum.Matthei.xiij. Ponit etiam Grego.exemplum de beato Petro q ſuit mala quaſi herba ante paſſionem conculcatꝰ pede timoris quaſi ſpica tempore reſurrectionis.plenum frumētum poſt penthecoſten. Dicit etiam Gratianus de penitē.di.ij. Charitas eſt aqua.in fi.illius ca.ꝙ nemo repente fit ſummus.ſed a minimis quiſqꝫ inchoat vt ad maiora perueniat. Item nota ꝙ nunqꝫ poteſt aliquis ita augeri in virtutibꝰ quin poſſit adhuc magis perfici.excepto chriſto qui ſummā plenitudinem accipit quantum creatura ē capax. Unde de eo intelligitur illud Joā.primo. Nō ad menſuram dat deus ſpiritum.ideſt eodem modo tantam menſuram ſicut omnibus alijs ꝛ ſanctis ꝛ angelis.ſed quaſi infinitam. Et quāto quis magis proficit.minus videtur ſibi habere.quia magis cognoſcit quod ſibi deeſt ad quod pōt pertingere. Et ſic intelligitur illḋ Eccleſiaſtici.xviij.Cum ꝯſūmauerit homo tūc incipiet.ſcilicet ſm eſtimationem ſuam.

Nota hūc paſſum.

¶ Quantum ad tertiū nota ꝙ oēs virtutes in vno hoie pro eodem tpe ſunt equaliter intenſe ſm beatū Tho.prima ſecunde.q.lxvj.arti.ij.ꝛ.iij. Quāuis enim vna ſit excellentior alia inter ſe eas cōparādo.ſicut charitas eſt maior fide.ꝛ ſpe ꝛ aliis ꝛ prudētia excellētior alijs cardinalibus. tñ ſm participationem ſubiecti put.ſ. intendunt vel remittunt in ſubiecto.oēs virtutes huiꝰ hominis ſunt eq̄les eq̄litate ꝓportionis inqꝫtum equalr̄ creſcūt ꝓportionabiliter in hoie. Sicut digiti manus ſunt ineq̄les ſm quātitatē. ſꝫ ſūt equales ſm proportionem. cum proportionabiliter augeantur. Unde ꝛ Auguſti.in lib. de tri.dicit.ꝙ qcunqꝫ ſunt equales in fortitudine: ſunt equales in fortitudine ꝛ tēperātia.ꝛ ſic de alijs.

ꝙ ī vno hoie ꝓ eodē tē pore virtutes ſūt equalr̄ ītēſe. ſꝫ ſm Tho.

Qḋ aūt vnus ſcūs laudat magis de vna virtute qꝫ de alijs. Ut Abraā de fide. Moyſes de māſuetudine. Job de patientia.ꝛ ſic de alijs ꝛ de quolibet ꝯfeſſore cātatur in eccleſia. Non eſt inuentus ſimilis illi ꝛc̄.eo ꝙ habuit prerogatiuam alicuius virtutis.hoc eſt ꝓpter excellentiorem prōptitudinem ad actuꝫ talis virtutis qḋ poteſt procedere vel ex natura.vel ex cōſuetudine.vel ex gratia. Ex quolibet autē actu virtutis non augetur. Sed vel augetur vel ſaltem diſponitur ad augmentum.ſicut gutta cauat lapidem.non vno ictu ſed ſepe cadendo. Similiter per actum maluꝫ corrūpitur virtus. vel diſponitur ad corruptionem.vt per ceſſationem a bono opere.vel negligenter faciendo.ꝛ tunc dicitur diminui. Et de his habes in tractatu de charitate capitulo primo.

Nō ḡre vnꝰ ſanctꝰ magis cōmēdat de vna virtute qꝫ de alia. hic ponit̄ ī gñali.

¶ De connexione virtutum vtrum ſic ſunt cathenate adinuicē.vt vna ſine altera haberi nō poteſt. Capitulum quintum.

DE connexione virtutum vtrū.ſ.oēs ſint ꝯcathenate adinuicem.vt vna non poſſit haberi ſine altera. Ad quod dicit beatꝰ. Tho.j.ij.q.lxv.ar.j.ꝙ quātū ad v̄tutes intellectuales clarum eſt ꝙ nō ſunt ꝯnexe adinuicē. nec etiam cum alijs virtutibus. Et rō eſt. Quia ſunt circa diuerſas materias adinuicem nō ordinatas.ꝛ iō non inuenit̄ in eis ꝯnexio. Qḋ pꝫ ex hoc.qꝛ hñs ſciam non hꝫ ſapientiam.ꝛ hñs vnam ſcientiam nō hꝫ aliam.ꝛ hñs artē nō hꝫ ſciam.ꝛ hñs artem vel ſciam.nō habꝫ v̄tutes morales nec theologicas.

Que v̄tutes ſīt ꝯnexe. ꝛ q̄ nō.

¶ Quātum autē ad cardinales v̄tutes ꝯcathenate qdem ſunt. ſm ſuum eſſe ꝑfectum. Nam vt dicit idē vbi ſupra v̄tus moralis pōt accipi duplr̄. Uno mō imꝑfecta.alio mō ꝑfecta. Et imꝑfecta qdem nihil aliud eſt qꝫ inclinatio q̄dam ad faciēdū aliqḋ opꝰ de gñe bonoꝝ.ſiue talis inclinatio inſit nobis a nā.ſiue ex aſſuetudine opeꝝ. Et hoc mō v̄tutes morales nō ſunt ꝯnexe. Uidemꝰ eni aliquē prōptū ex cōplexiōe corꝑis vel aſſuetudine ad opa liberalitatis q tñ nō eſt prōptus ad opa caſtitatis. Perfecta aūt v̄tus moralis eſt habitus inclinās ad opus bñ agendum. Et ſm hanc acceptionem ſunt virtutes cardinales oēs annexe. Et hoc eſt qḋ dicit Gregori.xxij.moraliū. ꝙ vna virtus ſine alijs.aut oīno nulla eſt aut imperfecta eſt hmōi ꝯnexionis.rō eſt ſm phm̄.qꝛ nulla v̄tus moralis pōt ſine prudentia haberi. eo ꝙ ꝓpriū v̄tutis moralis ſit facere electioneꝫ rectā.cum ſit habitus electiuus. Ad rectam aūt electionē nō ſufficit inclinatio in debitum finē quod eſt directe per habitum v̄tutis moralis. ſed etiam ꝙ aliqs directe eligat ea que ſunt ad finem.qḋ fit per prudētiam.que eſt ꝯſiliatiua. iudicatiua ꝛ ꝓceptiua.de his que ſunt ad finē. Similiter prudētia haberi non poteſt niſi habeantur cetere virtutes morales.cum prudentia ſit recta ratio agibilium.que ſicut ex principijs procedit ex finibus agibilium ad quos aliquis recte ſe hꝫ per virtutes morales. Et ſic patet eas eſſe cōnexas.

Uirtutes cardinales eē cōcathenatas.ꝑt accipi duplr̄.

¶ Uirtutes tñ ille que nō perficiunt hoīem ſm cōmunem ſtatum.i.quātum ad ea que coīter in omni vita hominum occurrunt agenda.ſed perficiunt ſm eminentem ſtatum.vt magnificentia. magnanimitas. virginitas.inquantum acquiſite non ſunt connexe cum moralibus ſm habitum ſed ſm propinquam potentiam. quia ſcilicet de facili ab habentibus ipſas morales per exercitium acqri poſſunt. Non ſolum autem ſunt connexe ad

inuicem cardinales. ſed etiã ſi ſint infuſe ſunt cõnexe cum theologicis ⁊ cum donis. Neqꝫ enim perfecte ſunt ipſe cardinales perfectione ſ. ducente in vltimum finem. niſi fuerint cum fide ſpe ⁊ charitate. Et cum dicit Proſp ꝙ omnis virtus propter charitatez poteſt eſſe cõmunis bonis ⁊ malis. loquitur de virtute imperfecta. vt ſunt acquiſite ſiue infuſe. Acquiſite eniz non ſunt cõnexe. cum theologicis. ℭ Quantum autem ad virtutes theologicas ſciendum ꝙ ſunt cõnexe ad inuicem ſꝫm ſuum eſſe perfectum. Nam ſꝫ imperfectuz eſſe ⁊ informe poſſunt eſſe fides ⁊ ſpes ⁊ ſine charitate. ſed actus earũ non ſunt perfecti nec meritorij. Charitas autem ſine fide ⁊ ſpe eſſe non poteſt. Sed cum fides ⁊ ſpes ſunt formate per gratiam ſũt connexe ad inuicem. ſunt cõnexe theologice cardinalib⁹ īfuſis. Cum enī in lege diuina dentur ꝑcepta de actibus cardinalium. ⁊ xp̄s dicat Jo. xiiij. Si diligitis me mandata mea ſuate. qui habet charitatem implet illa mandata que dãtur de actibus illarum virtutum. ℭ Sunt etiã cõnexe cuz donis ſpũſſancti. qui enī habet charitatem. habet ſpm̄ ſctm̄. Unde dicitur ad Ro. v. Charitas dei diffuſa eſt in cordibus vr̄is per ſpm̄ ſcm̄ q datus eſt nobis. Qui habet ſpm̄ ſcm̄ habet ⁊ dona eius. ℭ Quantum vero ad dona ſciendum ſꝫm be. Tho. prima. ij. q. lxviij. ꝙ ſunt connexa ad inuicem. ita ꝙ vnum ſine alio haberi non põt. Unde Gre. in. ij. moralis dicit ſignari ipſa ſeptem filios Job quoruz quilibet faciebat conuiuiũ alijs in die ſuo. qꝛ dona ipſa reficiunt ſe inuicem. i. hominez in quo ſunt delectant non vnum ſine altero. Sunt etiã connexa cum virtutibus. qꝛ conectuntur in charitate. ita ꝙ qui habet charitatem habet dona. ⁊ ecõuerſo vͥtutes cardiales. que ꝑfecte ſine charitate haberi non poſſunt.

Uirtutes theologicas eſſe connexas etiaʒ poteſt itelligi dupliciter.

Quod dona ſpũſſancti non ſunt cõnexa.

ℭ De duratione virtutum. Capitulum ſextum.

Uirtutes intellectuales durãt quõ intelligitur.

Eduvatione virtutum. vtrum durãt poſt hanc vitaz. Ad quod dicit. b. tho. j. ij. q. lxvij. ar. ij. ꝙ virtutes intellectuales durant q̃ntum ad id quod eſt formale in eis nõ q̃ntum ad id quod eſt materiale. Eſt autez formale in eis ſpēs intelligibilis cognitoꝝ. que remanet in intellectu poſſibili poſt actũ intelligēdi. quib⁹ mediãtib⁹ hõ itelligit. Materiale vero in eis ſũt fantaſmata. ad que fantaſmata aſpiciendo hõ itelligit ī hac vita. applicãdo ea ad ſpecies itelligibiles que corrũpunt corrupto corpe. qꝛ potẽtie ſenſitiue. ſ. fantaſia ⁊ memoria ſunt affixe orgãis corporis. ⁊ ſic intelligit illud apli. Scīa deſtruet. ſ. q̃ntũ ad id quod eſt materiale. quãtum ad id quod eſt formale. q̃ ne fantaſmata remanebũt. corrupto corpe nec erit vſus ſcientie per conuerſionem ad fantaſmata. Uirtutes autem morales ſimiliter remanebunt. quantum ad id quod eſt formale in eis. Et hoc eſt ordo rationis. ſed non quantum ad id quod eſt materiale. ⁊ hoc ē moderare paſſiones appetitus inclinantis ad illicita. vel exercere commutationes ⁊ diſtributiões. quoad iuſtitiam. que in alia vita non ſunt. Unde Auguſti. dicit in. xiiij. de tri. ꝙ prudentia ibi erit ſine vllo periculo erroris. fortitudo ſine moleſtis malorum ⁊c̄. Sed prudentie erit nullum bonũ deo preponere vel equare. Fortitudinis firmiſſime cohere. tpantie. nullo noxio dlectari. iuſtitie ſubditũ eſſe deo. ℭ Quantuz ad virtutes theologicas. charitas ſola remanet. quia non importat in ſui ratione imperfectionem. ſed fides ⁊ ſpes important in ſui ratione imperfectionez: quia fides eſt credere: quod non videtur ſpes ſperare quod non habetur. Jbi autem tollitur omnis imperfectio. ⁊ clare videtur ⁊ perfecte poſſidetur. Quantum ad dona remanent quidem quantum ad eſſentiam. vt dicit Ambro. ⁊ magiſter in. iij. ſen. non autem quantum ad materiam circa quam operantur etiaʒ ſi habent nunc operationem circa aliquam materiam quam non habebunt in patria bea. Tho.

Titulus ſecũdus de prudẽtia. ℭ Quomodo dicitur prudẽtia que medium prefigit in omni virtute. Cap. ꝓmũ.

Oſt tractatum de virtutibus in cõi. videndum eſt de ſingulis earum in particulari. Et primo de quatuor cardinalibus. Deinde de alijs. Et tractatus iſte de cardinalibus fere totus extractus eſt de li. quez fecit Henricus de Ariminio ordinis ꝑdicatorum de vͥtutibus cardinalibus. Sunt tñ multa addita. vt mã tota exigit de virtutibus annexis iſtis quatuor. Et q̇dam etiaʒ de ipſis quatuor de li. ipſo excerpta aliqñ abbreuiata. ℭ Sciẽdum eſt ꝙ vͥtus humana que ad ꝑfectionem vite ciuilis reqrit ad duo precipue ordinat. ſ. ad moderationẽ paſſionuz interioꝝ. ⁊ ad debitam opationẽ reꝝ exteriorũ circa que regulãda. neceſſe eſt adeſſe q̈tuor virtutes. Nam circa paſſiones refrenãdas reqrũtur tpantia ⁊ fortitudo. Si enim ſint paſſiones circa delectabilia. tactus ⁊ guſtus. vt ꝯtingit in cibis ⁊ venereis ad eas reprimẽdas tpantia ordinatur. Si vͦo ſũt paſſiones a terribilibus cõſurgẽtes cuiuſmodi ſunt timores ⁊ audacie. ⁊ ad eas moderãdas ordinat fortitudo que ī aio firmitatẽ ꝯſtituit. ℭ Quãtũ aũt ad res exteriores ad alteꝝ rite cõſcãdas ordinat iuſtitia. que

Ad q̃d vͥt⁹ humana ordinat.

rectitudinem importat. Quia vͦ paſſiōes virium inferioꝝ modificari nō pñt. nec res exteriores rite diſtribui niſi iudiciū rōnis adſit. requiriẜ quarta v̄tus in rōne ꝯſiſtēs. ⁊ hoc eſt prudētia. que cū ſit recta rō agibiliū vt dicit phs. vj. ethi. medium in oī morali v̄tute ꝑfigit. dirigēdo vꝫ qualr̄ ⁊ ꝑ que media hō in operādo attigat regulam rōnis. ¶ Has q̄tuor v̄tutes cardinales dicimus ſeu ꝑncipales. eo ꝙ alie v̄tutes morales ad has reducūtur: vt docet Tul. in ſua reth. Ūñ in ij. de offi. dictas iiij v̄tutes ponit partes honeſti. qꝛ vꝫ in vita ciuili humanā honeſtatē integrāt ⁊ ꝑficiūt. Ulterius qꝛ hō ordinaẜ ad finem ſupnaturalē qui eſt viſio diue eēntie ī qua hominis beatitudo ꝯſiſtit. Nullus aūt pōt in finem incognitum ſuos actus ordinare. niſi de eo cognitionē habeat. ideo neceſſe eſt hominī adeſſe aliquam v̄tutem ꝑ quam dictū finē cognoſcat. Hec aūt eſt fides que de eo qui ē finis nr̄arum opationū veram facit cognitionē habere. habita autem cognitionem de fine noſtro per fidem. nullus in ipſum ſuos actus dirigeret niſi ſperaret ſe dictum finem conſequi poſſe. Unde ſecundo neceſſe eſt ponere virtutem ſpei per quam tendatur in finem cognitū tanꝙ in bonum poſſibile haberi. Iterum nullus tenderet in aliquod bonum conſequendum niſi per amorem ad ipſū afficeretur. Neceſſe eſt ergo tertio ponere virtutē charitatis. que nos deum propter ſe diligere facit. ⁊ proximum ꝓpter deum. Patet ergo ꝙ ad hominis perfectionem ſeptem virtutes in vniuerſo requirūtur quatuor reſpectu vite ciuilis. ⁊ tres reſpectu vite beate. Ut aūt huius diſcipline auditor ad eā capeſcendam poſſit aptius manuduci. exēpla rerum geſtarum ſeu ſimilitudinum iuxta doctrinam adiungetur. Ad ſignificandum igitur predicti ſeptenarij perfectionem ſacra ſcriptura ait Prouerb. ix. Sapiētia edificauit ſibi domum ⁊ excidit columnas ſeptē. ſicut dicit Gregorius. Domus iſta eſt mens humana quā dei ſapientia verbum ſcꝫ incarnatū ſibi habitaculum conſtruit quando eā in ſui amorem adducit. ⁊ tunc columnas ſeptem excidit cum ei virtutes ſeptem: quibus ipſa mens ſuſtentatur infundit. Excidit namqꝫ in domo mentis colūnam vnam: cum per prudentiam intellectum illuminat circa agenda. Secundam per iuſtitiam voluntatem rectificat circa diſtribuenda. Tertiam cum per fortitudinem iraſcibilē ordinat circa ſuſtinenda. Quartam vero colūnā excidit cum per temperantiam concupiſcibilē modificat circa carnalia temperanda. Hec ſunt quatuor columne angulares que predictas q̄tuor vires anime perficiunt ſolum in vita ciuili. Unde ad conſtructionem vite ſpiritualis nō ſufficiunt. quia ſicut dicit beatus Gregorius ſuper illo verbo. Job. j. Repente ventus vehemens irruit a regione deſerti. ⁊ concuſſit quatuor angulos domus. Tentationis impulſus virtutes quatit. ⁊ quaſi quaſſatis angulis domus ruit. quia pulſatis virtutibus conſcientia turbatur. Ad ſtabiliendum igitur domum mētis in predictis virtutum columnis diuina ſapientia per ſeipſam tres alias his fortiores excidit ſcilicet fidem qua id quod non videtur creditur. ſpem qua id quod non capitur ſperatur. ⁊ charitatē qua id quod ſumme diligendum eſt. ex toto corde diligatur. Septem ergo columne que quibus ſuſtentatur domus conſcientie. Prouerbio. ix. Et ſic ſeptem ſunt colūne quibus aſcendimus ad patriam diuine māſionis. vnde Ezechieli in viſione oſtenſum eſt ſeptem eſſe gradus quibus aſcenſus fiebat ad ciuitatem poſitam in monte. Ezech. xl.

Marginal note: Ad qd ordinaẜ virtus theologica.

¶ Ad oſtendendū .§.i.

differentiam prudentie ad virtutes intellectuales. Primo ſciendū eſt ꝙ intellectus in ſua apprehenſione ad duo poteſt referri. vel ad ſolā veritatis conſiderationē vel alterius ad rei cōſiderate operationem. Siquidē feratur ad veritatis conſiderationem tantum dicitur ſpeculatiuus. Si vero in re apprehenſa ⁊ conſiderata non ſiſtit ſed eam ad opus ordinat dicitur practicus. Ex quo apparet ꝙ intellectus ſpeculatiuus pro fine habet ipſum ſcire. quod eſt ipſam veritatem ſimplicem conſiderare. ⁊ hec eſt propria ⁊ abſoluta operatio intellectus. non enim exit terminos apprehenſionis. Intellectus vero practicus pro fine habet ipſum operari qḋ non eſt ſibi proprium inquantum eſt abſolute intellectus. Accidit enim intellectui vel rei apprehenſe per intellectū ꝙ ordinetur ad opus. Sic ergo patet ꝙ itellectus ſpeculatiuus a practico differt fine. vt dicͭ philoſophus. iij. de anima. Ueritas autem que eſt finis ⁊ perfectio intellectus ſpeculatiui tripliciter conſideratur. Uno modo ſicut concluſio ex notoribus deducta. ⁊ hec ſpectat ad ſcientiam que eſt habitꝰ acquiſitiuus ex principijs perficiens intellectum in concluſionibus. Alio modo ſicut principiū ex quo concluſio deducitur. ⁊ hoc ſpectat ad intellectū qui vocatur habitus principioꝝ. Tertio modo vt cauſa per quam de omnibus iudicamus. non ſolum de concluſionibus ſed etiā de principijs: ⁊ hoc ſpectat ad habitum q̇ dicitẜ ſapientia que cōſiderat cauſas altiſſimas. ⁊ iudicat de veritate omnium ſcientiarum tam q̄tum ad principia: tam etiam q̄tum ad concluſiones. vt habetur ex primo metha. Patet ergo tria eſſe genera cognitionum intellectus ſpecu

Marginal note: De differētia ītellectꝰ practici ⁊ ſpeculatiui ⁊ ſīnali.

latiul.ſicut ponit phus.vj.ethi.ſ.ſcientiam.in/
tellectum.ſapientiam.¶ Ulterius ſciēdum eſt
ꝙ intellectus practicus circa conſiderationem
veritatis quam ad opus ordinat dupliciter ſe
habet. Uno modo vt ipm opus in ſe tantuʒ ſit
perfectum ex recta rōne.⁊ circa huiuſmodi eſt
ars.que nihil aliud eſt ꝗ̄ recta ratio rerum fa/
ctibilium.vt dicit phus.vj.ethi. Bonum enim
opus artificiati non requirit in artifice rectitu/
dinem appetitus ſed ſolum ꝙ in ſe ſit operatū.
Alio modo intellectus veritatem ad opus or//
dinat.vt ipſe opans perficiatur.⁊ in ſuis acti//
bus ordinetur.⁊ circa hmōi eſt prudentia que
ſm phm in.vj.ethi.eſt recta rō agibilium. Dif/
ferūt eni agere ⁊ facere.quia vt dicit.ix.meta.
Facere eſt actus tranſiens in exteriorem mate
riaʒ.ſicut edificare.ſecare.⁊ huiuſmodi. Age
re autem eſt actus permanens in ipſo agente.
vt intelligere ⁊ velle. Sicut ergo ars eſt recta
Drītia rō directiua factionū in rebus exteriorib⁹.ita
eſt iter prudentia eſt directiua actionum in ipſis ope
agere ⁊ rantibus. Ex quo patet ꝙ prudentia licet ad
facere. intellectum pertineat.tñ rectitudinem volun/
tatis requirit. Uoluntas autem ſeu quicūqʒ ap
petitus humanus tunc rectus exiſtit quando
eſt bene diſpoſitus per virtutem moralem. Ad
hoc ergo ꝙ prudentia ſit recta ratio in directio
ne humanorum actuum requiritur virtus per
fectiua appetitus. Unde dicit phus.vj.ethi.im
poſſibile eſt prudentem eſſe.non exiſtentem bo
num. Ex his que dicta ſunt apparet ꝙ pruden
tia cum ſit quedam cognitio ad intellectum p
tinebit.⁊ tamen ad directionem humanorum
actuum ordinetur.patet ꝙ intellectus qui hac
virtute perficitur erit practicus ⁊ non ſpecula
tiuus. Et propter hoc differt a tribus virtutib⁹
ſupradictis.ſ.ſcientia intellectu ⁊ ſapiētia.que
intellectum ſpeculatiuum perficiunt. Ulterius
quia eſt directiua ⁊ ordinatiua actuum virtu//
tum moralium in ipſis operantibus perficien/
tium eos.ꝗ̄tum ad vim appetitiuam patet ꝙ
differt ab arte.que eſt ratio tantum directiua
operis in operato. Et ſic patet ꝙ diffinitio pru/
dentie poſita a phō in.vj.ethi.eſt cōpletiſſima
que dicit ꝙ eſt recta ratio agibiliuʒ.i.cognitio
directiua agendorum per hominem ⁊ in ho//
mine.ſiue ꝗ̄tum ad paſſiones iterius refrenā
das.ſiue quantum ad operationes exterius or
dinandas. Ex his auteʒ accipere poſſumus ꝙ
prudentia eſt quedam cognitio practica qua
homo ſuos motus ⁊ actus ordinat ſub regula
rationis. Ualerius imperator cuʒ octogenari/
us ⁊ adhuc virgo audiſſet quadam die premia
ſuorum triumphorum recoli. quibus fuerat
feliciſſimus.ait ſe tñ vna victoria gloriari. Et
requiſitus qua.reſpondit quia inimicoruʒ ne/
quiſſimam domui carnem meam.

¶ Nota de parti/ .§.ii.
bus prudentie.be.Tho.ſecunda ſe.q.xlviij.ſic
loquitur. Triplex eſt pars.ſ.integralis vt pari/
es tectum.⁊ fundamentū ſunt partes domus.
Subiectiua ſicut bos ⁊ leo ſunt partes aialis.
Potentialis ſicut nutritiuum ⁊ ſenſitiuū ⁊ in/
tellectiuum ſunt partes anime. Tribus igitur
modis poſſunt partes aſſignari alicui virtuti.
Uno modo ad ſimilitudinē partium integrali
um vt ſcilʒ ille dicantur eē partes alicuius vir/
tutis.que neceſſe eſt cōcurrere ad perfectū actū
illius virtutis.⁊ ſic poſſunt dici eſſe octo par//
tes prudentie.ſ.ſex quas enumerat Macrobi De par
us videlʒ rationē.intellectum.circūſpectionē. tib⁹ pru
prouidentiā.docilitatē ⁊ cautionem. Septima dentie.
quā ponit Tullius eſt memoria. Octaua quaʒ in ge//
ponit Ariſ.eſt ſolertia. Naʒ ſenſus prudentie rali.
etiā intellectus dicit. Horū octo quinqʒ.perti/
nent ad prudētiam ſm ꝙ eſt cognoſcitiua ſcilʒ
memoria.ratio.itellectus.docilitas.⁊ ſolertia.
Tria alia pertinent ad eaʒ ſm ꝙ eſt preceptiua
applicando cognitionē ad opus.ſ.prouidētia.
circūſpectio.⁊ cautio. Quaruʒ diuerſitatis rō
patet ex h.ꝙ circa cognitionem tria ſunt conſi
deranda. ¶ Primo quidē ipſa cognitio que ſi tria ſūt
ſit preteritorū eſt memoria. Si aūt preſentium cōſide
contingentium vel neceſſariorū vocatur intel randa
lectus ſeu intelligentia. ¶ Scdo ipſa cognitio circa co
nis acquiſitio que ſit vel per diſciplinā.⁊ ad h gnitio/
pertinet docilitas. Uel per inuentionem.⁊ ad nem.
hoc pertinet euſtochia que eſt bona cōiectura/
tio. Huius pars eſt ſolertia. que eſt vera con//
iecturatio medium.vt dicitur.ij.poſteriorum.
¶ Tertio conſiderandus eſt vſus cognitionis
ſm ꝙ ex cognitis homo pcedit ad alia cogno
ſcenda. Uel iudicanda.⁊ hoc pertinet ad ratio
nem. Ratio autem ad hoc vt recte percipiat.
tria debʒ habere. ¶ Primo vt ordinet aliquid
accommodum ad fineʒ.⁊ hoc pertinet ad pro/
uidentiam. ¶ Secūdo attendat ad circunſtā/
tias negocij.quod pertinet ad circūſpectionē.
Tertio vt vitet impedimenta.quod fit per cau/
tionem. Partes ſubiectiue virtutis dicuntur
diuerſe ſpecies eius. Et hoc modo partes pru/
dentie ſm quod proprie ſumitur.eſt pruden//
tia.per quam aliquis regit ſeipſum. Et prudē.
tia per quam aliquis regit multitudineʒ. que
differunt ſpecie. Et iterū prudētia que eſt mul/
titudinis regitiua.diuidit in diuerſas ſpecies
ſm diuerſas ſpecies multitudinis. Eſt autem
multitudo adunata ad aliquod ſpeciale nego/
cium. Sicut exercitus congregatus ad pugnā
dum.cuius regitiua eſt prudentia militaris.
Quedam multitudo eſt adunata ad totā vitaʒ.
ſicut

ſicut multitudo vnius domus. vel familie. cuius regitiua eſt prudentia economica. ⁊ multitudo vnius ciuitatis vel regni. cuius directiua eſt in principe regnatiua. in ſubditis autẽ politica. Si vero prudentia ſumatur large. ſcḋm ꝙ ſcludit ſcientiam ſpeculatiuam. tunc partes eius ponuntur etiã dialectica. rhetorica. ⁊ philoſophica. ſcḋm tres modos procedendi in ſciẽtijs. quorũ vnus eſt per demonſtrationẽ ad ſciam cauſandam. qḋ pertinet ad phicã. vt ſub phica intelligantur oẽs ſcientie demonſtratiue. Alius modus eſt ex probabilibus ad cauſandũ opinionẽ. qḋ pertinet ad dialecticam. Tertius modus eſt ex quibuſdã ꝯiecturis ad ſuſpitionẽ inducendam vel aliqualiter pſuadendum. qḋ pertinet ad rethoricã. Pōt tñ dici ꝙ hec tria ptinent ad prudentiã proprie dictã: que rõcinatur interdũ quidẽ ex neceſſarijs interdũ ex probabilibus interdũ ex quibuſdã cõiecturis. Et ſic partes ſubiectiue ſeu ſpecies prudẽtie ſunt prudentia regnatiua. militaris politica. economica. dialectica. rethorica. ⁊ phica. quas ponit quidã phs grecus. Partes potẽtiales alicuius virtutis. dicuntur virtutes adiuncte. que ordinantur ad aliquos ſecũdarios actus vel materias quaſi nõ habentes totam potentiã principalis ṽtutis. Et ſcḋm hoc ponuntur tres partes prudentie a pħo. vi. ethi. eubolya. que eſt circa ꝯſiliũ. ⁊ ſyneſis que eſt ſcḋm communes regulas. ⁊ gnomin. que eſt circa iudiciũ eorũ. quibus oportet aliquando a communi lege diſcedere. Prudẽtia vero eſt circa principalẽ actum. qui eſt precipere.

Queritur vtrum. §. iij.

prudentia poſſit eſſe in pctõribus. Rñdet beatus Tho. ſecunda ſecũde. q. xlvij. ar. xiij. ꝙ prudẽtia tripliciter dicitur. Eſt enim quedã prudẽtia falſa vel per ſimilitudinem dicta. Cum enim prudens ſit qui bene diſponit ea que ſunt agenda propter aliquẽ bonũ finem. Ille qui propter aliquem malum finem aliqua diſponit congruẽtia illi malo fini. habet falſam prudentiã. inquãtũ illud qḋ accipitur pro fine. nõ eſt verũ bonũ ſed ſcḋm ſimilitudinem: ſicut dr̃ aliquis bonus latro. Hoc enim modo pōt ſcḋm ſimilitudinẽ dici prudens latro qui cõuenientes vias inuenit ad latrocinandũ. Et de huiuſmodi prudẽtia dicit apl's ad Roma. viij. Prudẽtia carnis mors eſt. que. ſ. finem vltimum conſtituit in delectatione carnis. Secunda autẽ prudentia eſt quidem vera. q: adinuenit vias accõmodatas ad finem vere bonũ. ſed eſt inperfecta dupliciratione. Uno modo. q: illud bonũ quod accipit pro fine. nõ eſt cõis finis totius humane vite. ſed alicuius ſpãlis negocij. puta cũ aliquis adinuenit vias accõmodatas ad negociandũ vel nauigandũ. dr̃ prudens negociatio vel nauta. Alio modo. q: defecit. in pricipali actu prudẽtie. puta cum aliquis bene conſiliatur. ⁊ recte iudicat etiam de his que pertinet ad totam vitam. ſed non efficaciter precipit. ¶ Tertia prudentia vera ⁊ perfecta eſt que recte conſiliatur ⁊ iudicat ad bonum finem totius vite. ac etiã recipit. Et hec ſola dicitur prudentia ſimpliciter. que in peccatoribus eſſe non poteſt. Unde phs. vi. eth. dicit. Impoſſibile eſt prudentẽ eẽ nõ entem bonũ. Prima vero prudentia eſt in ſolis peccatoribus. Secunda imperfecta eſt cõmunis bonis ⁊ malis. maxime illa que eſt imperfecta propter finem particularem Nã que eſt imperfecta propter defectũ principalis actus etiam non eſt niſi in malis. b. tho. ¶ Prudentiam eſſe in omnibus habentibus gratiã probatur ſic. Nullus habet gratiam niſi ſit virtuoſus. quia poſita cauſa ponitur effectus. Gratia eſt cauſa virtutum. ſed nullus poteſt eſſe virtuoſus niſi habeat prudentiam. Dicit enĩ Gregori. ij. Mora. Quod cetere ṽtutes niſi ea que appetunt prudenter agant. virtutes eſſe non poſſunt. ergo ⁊c̃. Item cum virtutes ſint cõnexe. qui habet vnam. habet omnes. Sed qui habet gratiam hʒ charitatẽ ergo ⁊ alias. ¶ Sciendum eſt tamen ꝙ duplex eſt induſtria prudẽtie. Una que eſt ſufficiens ad ea que ſunt de neceſſitate ſalutis. ⁊ talis induſtria datur omnibus habentibus gratiam. quos neceſſario docet de omnibus. vt dicitur. j. Joh. ij. Qui enim boni ſunt. ⁊ ſi per ſe neſciunt ſibi conſulere. ſed indigent conſilio alieno ſaltem in hoc ſciũt ſibi ipſis conſulere. ſi gratiam habent vt aliorum requirant conſilia. ⁊ diſcernant bona a malis. alia induſtria eſt plenior. per quam ſibi ⁊ alijs poteſt prouidere. non ſolum de his que ſunt neceſſaria ad ſalutem. ſed etiam de quibuſcunq; pertinentibus ad humanam vitam. Et talis induſtria non eſt in omnibus habentibus gratiam. ¶ Item ſciendum ꝙ duplex eſt prudentia. acquiſita. ⁊ infuſa. Et infuſa quidẽ dicitur quia cauſatur ex infuſione. vt eſt in baptizatis. etiam anteq̃ȝ habeant vſum rationis. ſcḋm habitum. non ſcḋm actum. In bonis habentibus vſũ rationis eſt ſcḋm actũ in bonis operibus. ⁊ per exercitium meretur augeri. Prudentia acquiſita cauſatur ex exercitio actuũ. Unde idiget ad ſui generationem experimento ⁊ tempore. vt dicitur ſecundo Ethico. Et ideo non poteſt eſſe in iuuenibus: nec ſcḋm habitum nec ſcḋm actum. Thom̃ q. vbi ſupra. ¶ Nota ſcḋm beatum Thomã. ſecunda ſecunde. q. liij. articu. ſecundo: ꝙ imprudentia eſt generale peccatũ dupliciter. Uno modo per participationem. Et hoc modo imprudẽtia participatur ab om=

Prudẽtia tripliciter dicitur

Duplex eſt induſtria prudẽtie.

Imprudentia eſt generale peccatum dupliciter.

nibus vitijs. Sicut prudentia ab omnibus virtutibus. Nullum enim peccatum accidere poteſt niſi ſit defectus in aliquo actu rationis dirigentis. quod pertinet ad imprudentiã. Alio modo dicitur generale per eſſentiaȝ. reſpectu ſcilicet illarum ſpecierum de quibus predicatur. Et ſic continet ſub ſe diuerſa peccata. Et illa que opponũtur partibus ſubiectiuis. vt monaſtice. pollitice. ⁊ huiuſmodi. que vitia ſũt innominate in vſu. Et illa que opponũtur partibus potentialibus. ⁊ ſic ſunt tres. ſ. precipitatio contra euboliaȝ. incõſideratio contra ſyneſim ⁊ gnomin. Quantum autem ad preceptũ. quod eſt actus proprius prudẽtie opponitur inconſtantia ⁊ negligentia. Que autem opponuntur partibus integralibus reducuntur ad predicta quatuor. Et de his omnibus habet ſupra in .ij. parte. Item vitia oppoſita prudentie que habent ſimilitudineȝ cum ea. ſunt iſta: ſcilicet prudentia carnis. aſtutia. dolus. ⁊ fraus. nimia ſollicitudo in temporalibus. de quibus ſupra in ſecunda parte huius.

Conſequenter .§.iiij.

videndum eſt quõ prudentia ad virtutes morales ſe habeat. Circa quod eſt ſciendũ ꝙ prudentia reſpectu virtutum moralium tripliciter ſe habet. Eſt enim earum directiua medij inuẽtiua ⁊ boni politici cõtemplatiua. Eſt ergo primo earum directiua. Ad cuius euidẽtia eſt intelligendum ꝙ ad bene operandum ſm virtutem duo requiruntur. ſ. ꝙ quis operetur opus virtuoſum. ⁊ ꝙ illud faciat recta electione. nõ ex impetu aut paſſiõe. aut ex aliquo huiuſmodi. Ad opus autem virtuoſum homo communiter diſponitur per virtutem moralem. que perficit appetitum. cuius obiectuȝ eſt bonum ⁊ finis. Uirtus enim moralis de ſe habet inclinare in finem ſibi conuenientem. vt tẽperantia in ſobrietatem. iuſtitia in redditionem debiti. Talis autem inclinatio in fineȝ debitum. ſiue ſit ex more. ſiue ex natura non ſufficeret. niſi ratio dirigeret. ⁊ modum congruuȝ ad finem adinueniret. immo huiuſmodi inclinatio in finem ſine recta ratione. tanto eẽt periculoſioꝛ. q̃to fortioꝛ. Sicut equus ſi eſſet cec⁹. quãto curreret fortioꝛ. tanto cum maiori leſione impingeret. Oportet igitur. ꝙ tali inclinationi quam facit virtus. adiũgatur recta ratio q̃ facit prudentia. per quam debita media ⁊ fini congruẽtia inueniantur. Ut ſiquis velit ad ſobrietatem peruenire per virtutem temperantie. debet modum querere congruum iſti fini. puta ꝙ abſtineat tantũ ⁊ a talibus. ⁊ ſicut oportet. ⁊ quando oportet. Similiter ſi velit fortis fieri. debet aliquãdo pugnare. ſagittas iacere.

Prudẽtia reſpectu ỽtutuȝ moralium tripliciter ſe hȝ.

congreſſus ordinare. ⁊ alia huiuſmodi exercitia querere. ſm ꝙ congruit etati prime perſone. ⁊ alijs circunſtantijs obſeruatis. quod totũ fit per prudentiam. que eſt recta ratio agibiliũ. Unde prudentia dicitur auriga virtutum. ⁊ .j. q. v. Preſentium. Dicitur ꝙ diſcretio eſt mater virtutum. Appellatur autem diſcretio prudentia. quam ſuper omnes eximiam ⁊ ſecurioꝛem viam eſſe ad celum. pꝛobauit beatus Antoni⁹ vt habet in collatione .ij. Moyſi. Exemplum de Joab. ij. reg. x. Secundo prudentia eſt medij inuentiua. Ubi ſciendũ eſt. ꝙ ad hoc ꝙ aliquis per prudentiam recte diſponatur tria q̃ꝫ tum ſpectat ad preſens. requiruntur. Primo ꝙ multe ⁊ diuerſe vie inueniantur. Secundo ꝙ de inuentis recte iudicetur. Tertio ꝙ inuenta ⁊ iudicata ad finem recte applicentur. Quã tum ad primum requiritur conſiliuȝ quod inter ceteros actus hominis eſt ſibi propriuȝ. cũ importat rationis inquiſitionem. In rebus. n. humanis ⁊ contingentibus circa que dirigenda verſatur prudentia. eſt incertitudo ⁊ varietas multa. In rebus autē dubijs ⁊ incertis ratio non debet proferre iudicium abſq; inquiſitione rationis precedẽte. Neceſſarium eſt igiẗ conſilium ante iudicium de eligendis haberi. Unde philoſophus. iij. Ethi. diffinit electionem dicens. Quod eſt appetitus precõſiliati. Unde quantum ad hoc poſuit philoſophus. vj. Ethi. quandam virtutem deſeruienteȝ prudentie. quam vocat eubuliam. per quaȝ aliqui dicuntur bene conſiliatiui. Dicitur enim eubolia. ab eu quod eſt bonũ. ⁊ boliȝ quod eſt conſilium. quaſi bene conſiliatiua. Contingit autēȝ quandoq; aliquos eſſe boni conſilij. inueniendo multas vias ad aliquem finem. qui tamen non ſunt boni iudicij in preeligẽdo. quod melius eſt. ſicut etiam contingit in ſpeculatiuis. Aliqui enim ſunt boni inquirentes. propter hꝰ ꝙ ratio eorum prompta eſt ad diſcurrendum per diuerſa. quod videtur prouenire ex diſpoſitione imaginatiue virtutis. que de facili poteſt formare multa fantaſmata. Et tamen tales non ſunt prompti ad bene iudicandum. quod videtur contingere ex mala diſpoſitiõe ſenſus communis male iudicantis. Ex quo etiam poſtea defectus accidit in iudicio intellectus. Similiter circa humana agibilia aliqui ſunt bene inuentiui. quod ſpectat ad iquiſitionem cõſilij. ⁊ tamen ſunt male iudicatiui in non acceptando vias aptiores. vel non repudiando minus aptas. Et ideo ad bonum iudicium de eligendis habendum requiritur alia virtus. quã philoſophus vocat ſyneſim. Dicitur autem ſyneſis quaſi ſenſatio. Unde in greco. dicuntur aliqui ſyneti quaſi ſenſati. id eſt homines boni

Quod aliquis p prudentiã recte diſponatꝛ tria requiruntur.

ſenſus. Sicut econtrario qui carent bono iudicio. dicuntur aſyneti. ideſt inſenſati. Contingit vlterius aliquos bene conſiliari. ⁊ etiam bene iudicare. non tamen recte ad opus applicare. aut rationis dilationis vel negligẽtie. quia inuenta ⁊ iudicata inordinate ad finē applicãt. Et ideo poſt virtutem conſiliatiuam ⁊ iudicatiuam requiritur prudentia que eſt principalis reſpectu earum: cuius proprius actus eſt precipere: que conſiſtit in debita applicatione conſiliatorum ⁊ iudicatorum ad finem intentum. Per hec itaqꝫ tria conſulte inquirere recte iudicare. ⁊ debite applicare. medium virtutis inuenire. Tunc enim virtus ſiſtit in medio. quando refrenatis paſſionibus. vel repudiatis extremis malicie. a recto rationis iudicio non diuertitur. Patet igitur ꝙ ad prudentiam pertinet medium alijs virtutibus inuenire. Unde philoſophus in .ij. Ethico. in diffinitione virtutis ponit medium ſm determinationem rationis dicens. Quod eſt habitus intellectuꝰ immediate conſiſtens determinata ratione prout ſapiens .ſ. prudẽs determinabit. Dicit Ambroſius ꝙ ſapiens nunquam eſt inanis ſed ſemper in ſe habet amictum prudentie qui poteſt dicere. Juſtitiaꝫ induebar. ⁊ iudicio veſtiebar. Hec ſunt interne mentis velamina. cui nemo poteſt auferre. niſi quem propria culpa deſpoliat. de peniten. diſtinctione .ij. Sapiens. Sumit autem medium prudentia non ſm quantitatem. ſed ſm rationem. Unde philoſophus .ij. Ethico. vtitur tali exemplo. Fuit quidam nomine milo crotonienſis. qui in vno die vnum bouem comedebat. nõ grauatus ex eo. hic fortitudine ſua omnium bellorum victor extitit. Alius fuit qui tm̄ modicum panis fruſtum comedebat in die. Dicit ergo philoſophꝰ. ꝙ prudentia non ſic accipit medium inter iſtos duos. vt ſcilicet ſuperaddatur illi. cui ſufficiebat fruſtum panis. ⁊ dematur a milone. vt tantum vnus quantum alter comedebat. ſed accipitur medium. ſm ꝙ dictat ratio. videlicet ꝙ vnuſquiſqꝫ comedebat ſm ꝙ requirit cõditio complexiõis. ⁊ diſpoſitiõis corporalis. Tertio prudentia eſt humani boni completiua. Ad cuius euidentiam eſt ſciendum. ꝙ philoſophus poſuit duplicem felicitatem. Unam quantum ad intellectum practicum quam vocat politicam ſiue ciuilem. Et de hac determinatur .j. Ethico. Aliam quantum ad intellectum ſpeculatiuū. que poteſt dici diuina. de qua determinatur in .x. Ethico. Sub hac autem duplici diſtinctione intellectus aſſumunt theologi duas vitas. actiuam: ſcilicet ⁊ contemplatiuam. Per actiuam quidem que ad intellectum pertinet practicuꝫ. cuncta vitia. vt dicit Iſidorus. Exhaurienda

Duplex eſt felicitas ſꝫ phm.

ſunt per exercitium boni operis. Per contemplatiuam vero que ad intellectum ſpeculatiuū pertinet. mẽte deus inſpicitur. Et ſic dicit Gregori. Charitas dei ⁊ proximi tota mente retinetur. ⁊ ſoli conditoris deſiderio inheret. Poſſumus autem dicere: ꝙ predicta duplex felicitas conſiſtit in hac vita. Nam felicitas politica. videtur cõſiſtere in actione actiue vite. que ſm Ariſto. poteſt dici operatio anime ſm virtutem prudentie. que eſt virtus perfecta in agibilibus. Felicitas autem contemplatiua conſiſtit in contemplatione intellectus que ſm Ariſto. eſt ſm virtuteꝫ ſapientie. que eſt virtus perfecta in ſpeculabilibus. Et prima eſt quedam diſpoſitio ad eternam felicitatem que in viſione diuine eſſentie immediate conſiſtit. licet cõtẽplatiua ſit ſibi ſimilior ꝙ̄ꝫ actiua. ſiue hec intelligantur ſm ſententiam Ariſto. ſiue theologorum. Eſt ergo ſciendum. ꝙ ſicut ſapientia conſiderat cauſam altiſſimam in quolibet genere. Et ideo felicitas que in eius actu conſiſtit. eſt quoddam bonum vniuerſale ⁊ diuinū. Ita prudentia conſiderat cauſam altiſſimam in genere actuum humanorum. Cauſa autem altiſſima in humanis actibus eſt finis quem intendit prudentia: ſcilicet recte viuere in omni genere moralis virtutis. Ad finem autem cuiuſlibet virtutis prudentia diſponit. vt dictum eſt ſupra. Igitur prudentia complectitur totum humanum ⁊ politicum bonum. ⁊ hoc dicimus humanam felicitateꝫ. Unde dicit philoſophus. vj. Ethicorum. Quod ſicut ille qui ratiocinatur ad aliquem finem particularem. puta ad victoriam dicitur prudens. nõ ſimpliciter. ſed in genere actuum bellicorum. Ita ille qui bene ratiocinatur ad totuꝫ bene viuere dicitur prudens ſimpliciter. Unde prudẽtia ſapientia poteſt dici in rebus. humanis. ſed illud Prouerb. x. Sapientia eſt viro prudẽtia quod prudentia complectatur humanū bonum. oſtẽdi poteſt exemplo phorū querentiuꝫ in lib. de pomo. que eſſet recta via ad bene viuẽduꝫ. nec eſt curandum cuius fuerit ille liber vtruꝫ Ariſto. vel alicuius peripatetici ſectatoris eius qꝫ magis eſt probabile. Conuenerunt ergo ſapiẽtes vt ibi ſcribitur. ⁊ concordes extimauerunt inuenire viam rectitudinis qua virtuoſe viuere poſſent. Inuenerunt autem quatuor ſpectantia ad felicitatem. vite actiue. ¶ Primum eſt. ꝙ quilibet oportet proximo ſuo ſicut et ſibi: quod ſpectat ad iuſtitiaꝫ. ¶ Secundum eſt. ꝙ ſubtrahat ſe a re turpi. quod ſpectat ad temperantiam. ¶ Tertium eſt ꝙ confiteatur veritatem nullo timore perterritus. quod ſpectat ad fortitudinem. ¶ Quartum eſt. ꝙ iudicium ſumat de ſeipſo: quod ſpe-

Quatuor ſpectãt ad felicitatem actiue.

ctat ad prudentiam. qui dirigit ⁊ perficit predi
ctas virtutes in ſuis actibus. Ex quo patz ꝙ ab
ipſa eſt totum noſtrum viuere virtuoſe cõſiſtẽs
in vita politica. Sed quia iſtud non ſufficit ad
participationem celeſtis patrie. Ideo quintuz
addiderũt quod requiritur ad felicitatem vite
contemplatiue. ⁊ hoc eſt timere creatorem ſuũ
⁊ philoſophari de eo. Has duas vitas vt docet
Greg. vj. Moral. Sacra ſcriptura deſignat per
duas ſorores. que dominum hoſpitem recepe
runt. Martha enim que circa frequens mini/
ſterinz ſollicita erat. actiuaz ſignificat. Maria
vero que ſedens ad pedes domini deuote ver/
bis eius intendebat contemplatiuam. Luce. x.
Plato vero vtriuſq̧ vite ſtudiũ eſt amplexus.
Sicut oſtendit aug. viij. li. de ciui. dei. c. iiij. Cũ
omne inquit ſtudium ſapientie in actione ⁊ cõ
templatione verſetur. Unde vna pars eius. ſ.
actiua ad mores inſtruendos pertinet altera. ſ.
contemplatiua ad conſpiciendas nature cau/
ſas. Socrates in actiua exercuiſſe memoratur.
Pitagoras vero i cõtemplatiua. Plato vtrãq̧
phiam profeciſſe laudatur. quaz in tres partes
diſtribuit. in moralez que in actione verſatur.
In naturalem que contemplationi deſeruit. Et
rationalem qua verum diſcernitur a falſo. Hec
tamen per ſe non eſt pars phie. niſi inquantum deſeruit
predictis duabus ad diſcernendum ve/
rum a falſo. Unde logica que eſt principaliter
rationalis non dicitur eſſe ſcientia. ſed modus
ſcientiarum. Non eſt ergo. dicit Auguſt. cõtra
rio hec tripartitio platonis. ⁊ quod dictum eſt
eſſe ſtudium ſapientie in actione ⁊ contempla/
tione verſari. hoc autem triplex genus phie aſ
ſequitur homo quando ſtudioſus eſt ad deum
intelligendum. qui eſt finis omnium actionum
quas phia moralis ordinat. cauſa omniuz natu
rarum quas naturalis inueſtigat. ⁊ lumen om
niuz rationum quas rationalis illuminat.

¶ De partibus integralibus prudentie. ſcili/
cet memoria: intelligentia: ⁊ prouidentia.

Capitulum. ij.

Tres requiruntur ad prudentiam.

Poſt predicta vidẽdum eſt que ⁊ quot requiruntur ad
prudentiã. Unde ſciendũ ꝙ omiſ
ſis multis alijs diſtinctionibus ꝗs
phi fecerunt de partibus pertinentibus ad ip/
ſam. tres ſolum ponemus quas ponit Tulli/
us in. ij. retho. ſ. memoriam intelligentiam. ⁊
prouidentiam. Nam vt docet Sene. in lib. de
quatuor virtutibꝰ. Si prudens fuerit animus
tuus tribus temporibus diſpenſetur. Prete
rita cogita. Preſentia ordina. Futura preuide.
Poterimus nihilominꝰ ad hec tria reducere
quedam alia que dicit Macro. ad prudentiaz
pertinere ſm ſententiam Platonis.

¶ Primo ergo ad. §. i.
prudentiam requiritur memoria preteritorũ.
Dictum eſt enim ſupra ꝙ prudentia eſt circa cõ
tingentia operabilia. in quibꝰ homo poteſt di/
rigi in his que in pluribus acciderunt. Sicut
enim talia talibus concurrentibus hactenus
acciderunt. ſic poſſibile eſt ſimilibus concurrẽ
tibus in poſterum poſſe accidere. Nam in con
tingentibus agibilibus vt plurimum futura
ſunt ſimilia preteritis. vt dicit philoſophus. ij.
retho. Quia ergo oportet principia concluſio/
nibus eſſe proportionata. ⁊ ex talibus talia cõ/
cludere vt dicitur. vj. ethico. Neceſſe eſt pluri/
mum preteritorum habere memoriam. ⁊ vide
re quid in eis acciderit. vt in pluribus: ⁊ ex his
conuinci poterit a prudente quod accidere po
terit in futuro. Iudas machabeus videns vall
da caſtra inimicorum contra quos pugnare de
bebat. preteritas patrum victorias ad memori
am reduxit dicens. Mementote quomodo ſal
ui facti ſunt patres noſtri. Et ſic confortauit. i.
animauit eos. primi Machabe. iiij. Ariſt. etiã
dicit ad Alexan. vias naturales patrum diſcu/
te. ⁊ inde poteris bona exempla extrahere. Qꝛ
facta preterita dant certum documentum in fu
turum. Et nota ſm Thom. ſecunda ſecunde. q.
xlvij. articu. xvj. Ideo ꝙ cum obliuio reſpiciat
cognitionem tm̃ per obliuionem poteſt quis to
taliter artem perdere. ⁊ ſimiliter ſcientiam que
in ratione conſiſtit. Sed prudentia non in ſola
cognitione conſiſtit. ſed etiam in appetitu. Qꝛ
vt dictum eſt principales eius actus eſt perci/
pere quod eſt applicare cognitione habituum
ad operandum. Et ideo prudentia non directe
tollitur per obliuionem: ſed magis corrumpi/
tur per paſſiones. Dicit enim philoſophus. vj.
ethi. Quod delectabile ⁊ triſte puertit extima/
tionem prudentie. vnde Dañ. xiij. dicitur. Spe
cies decepit te. ⁊ concupiſcentia ſubuertit cor
tuum. Obliuio tamen poteſt impedire prudẽ
tiam inquantum precedit ad precipiendum ex
aliqua cognitione que tolli poteſt per obliuio/
nem bea. Tho. Sciendum eſt. ꝙ quatuor ſunt
que valent ad bene memorandum. Primum
eſt vt eorum que quis vult memorari. aſſumat
quaſdam ſimilitudines corporales conuenien
tes rei memorande. Nam humana cognitatio
potẽtior eſt circa ſenſibilia ꝗ̃ circa itelligibilia
Unde memoratiua ponitur inter ſenſitiuas vi
res. Et ideo intentiones ſimplices ⁊ intellectua
les faciliter ex animo elabuntur. niſi quibuſdã
ſimilitudinibus corporalibus quaſi alligẽtur.
Debent tamen tales ſimilitudines aſſumi. que
maxime ſunt inconſuete. quia tales magis mi/

Q̃tuor ſũt q valẽt ad bñ memorandũ.

ramur. ⁊ ſic in eis vehementius animus detinetur. Ex quo fit ꝙ eorum que in pueritia videmus magis memoramur. Secundū eſt vt ea que homo memoriter vult tenere in ſua conſideratione. ordinate diſponat. Sic enim ex vno memorato facilius ad aliud proceditur. Unde philoſophus in lib. de memo. ⁊ remi. dicit. A locis videntur reminiſci aliquando. Cauſa autem eſt quia velociter ab vno in aliud veniunt. Tertium eſt vt homo ſollicitudinem apponat ⁊ affectū adhibeat ad ea que vult memorari. quia quo aliquid fuerit magis impreſſum animo. eo minus elabitur. Unde Tullius dicit in ſua rethorica. Quod ſollicitudo conſeruat integras ſimulacrorum figuras. Quartū eſt. ꝙ ea quorum quis vult memorari frequēter meditetur. Unde in predicto lib. dicit philoſophus. ꝙ meditationes memoriā ſaluant. Eſt enim conſuetudo. vt ibidem dicit. quaſi natura. Unde que multotiens intelligimus cito reminiſcimur quaſi naturali quodā ordine ab vno in aliud procedendo. In lege moſayca. Leui. xj. Mandatur iudeis. ꝙ animalia non ruminantia tanquā immunda non comedant. Que vero cibū in ſtomachum traijciunt ⁊ inde illum iterum ad os reuocant. vt ruminent. Tanquam munda animalia comedere poſſunt. Quod vtiqꝫ dictum ſub figura intelligimus. vt videlꝫ verba prudentie nō ſemel tm̄. ſed ſepe in corde reuoluamus. ⁊ ſic ex frequenti meditatione ea quaſi trita ad limata in theſaurū mēorie recōdamus

Secundo ad pru-. §. ij.

dentiam requiritur intelligentia: ⁊ hoc reſpectu preſentium vel eorum que inſtant. Ubi ſciendū eſt ꝙ ſicut intellectus ſpeculatiuus ſillogizat ⁊ ſillogiſmū terminat ad concluſionem intelligibilem. ſic intellectus practicus ſillogizat ⁊ ſillogiſmū terminat ad hoc particulare operabile. Concluſio autem ſingularis ⁊ operabilis ſillogizatur ex vniuerſali ⁊ ſingulari ꝓpoſitione. Unde oportet ꝙ ratio prudentie procedat ex duplici intellectu. quorū vnus eſt cōgnoſcitiuus principiorum vniuerſaliū practicorum vel naturaliter notorum. Sicut enim vniuerſaliter ſunt cognita principalia vniuerſalia in ſpeculabilibus vt omne totum eſt maius ſua parte. Sic ⁊ in agibilibus. vt nulli eſſe nocendum. parentibus obediendū. ⁊ huiuſmodi. Alius autem intellectus eſt idem ꝙ ſenſus interior. quo recte de aliquo particulari fine iudicamus. Dicitur tamen intellectus inquantū eſt alicuius finis cognoſcitiuus. qui accipitur vt principiū in operabilibus. Unde dicit philoſophus. Quod eſt cognoſcitiuus extremi idest alicuius primi ſingularis ⁊ contingentis operabilis propōnis. ſ. minoris quam oportet eſſe ſingularē in ſillogiſmo. Prudentia dicit etiam ſenſus inquantum eſt ſingularis finis. Et hoc eſt quod dicit philoſophus. vj. Ethico. Oportet horum. ſ. ſingularium habere ſenſū hic autem eſt intellectus. Patet ergo ꝙ intellectus ſiue intelligentia que ponitur pars prudentie. non eſt aliud ꝙ̄ recta extimatio de aliq̄ particulari fine. Et ad hanc virtutem poſſunt reduci tria. que addit Macro. ſ. ratio ſolertia ⁊ docilitas. Ad prudentem enim pertinet poſt rectam extimationem de fine. quod ſit bene ratiocinatiuus. vt debito modo poſſit applicare regulas vniuerſales ad particularia. que ſunt varia ⁊ incerta. Et talis vſus applicandi dicit ratio a Macro. Ut autē quis habeat extimationem de fine. ⁊ de alijs que ſunt ad finē. neceſſe eſt vt ſit bene inuentiuus. videndo per ſe ipſum repente quod expedit fini ⁊ eligibilibus ad finem. Et hoc ſpectat ad ſolertiam: que ſm̄ ꝙ hic ſumitur eſt facilis ⁊ prompta coniecturatio de quibuſcunqꝫ. In lib. autem poſteriorum primo dicit philoſophus. ꝙ eſt ſubita cōiecturatio circa inuentionem medij. Quod autem non poſſunt ſufficienter omnia conſiderari que ad prudentiam requiruntur. cum ſit circa operabilia. in quibus quaſi infinita poſſunt accidere. Inde eſt ꝙ homo indiget ab alio erudiri. ⁊ precipue a ſenibus ⁊ expertis. qui ſanū intellectum adepti ſunt. experientia longi temporis circa agibilia. Nam ſm̄ philoſophū. ij. Ethico. Uirtus plurimum ex doctrina habet ⁊ generationem ⁊ augmentationem. Ideo experimento indiget ⁊ tempore. quia vt dicitur. vj. Ethico. Oportet attendere expertorū ⁊ ſeniorum ⁊ prudentum opinionibus. propter experientiam enim vident futura ⁊ preſentia. Hoc quidem conſiliū nobis datur. Eccli. vj. In multitudine preſbyterorum. i. ſeniorū prudentū ſta. ⁊ prudentie illorum ex corde coniungere. Hoc autem ſpectat ad docilitatem per quam quis bene regitur ſuſceptiuus diſcipline. Gedeon vadens ad pugnam contra madian. recte extimauit ex his qui preſentialiter iſtabāt. quomodo ad finem debitum perueniret. Primo enim inimicorum caſtra ſagaciter explorauit. ⁊ docilis factus ex ſomno cuiuſdam ⁊ eius interpretationem ſolerter intelligens. quomodo eſſet pugnandum ⁊ acies ordinandum. cū tubis ⁊ lagenis ac lampadibus mirabili prudētia ad victoriam peruenit. Judi. vij. Quantū ad iſtam ſecundam partem prudentie. que eſt ordinare preſentia. dicit dominus Joānes dominici ſuper eccleſiaſticum. Quod ordinatio ſui per prudentiam conſiſtit in his octo. Primo ꝙ antequā aliquid faciat cogitet illud. ne

Quod prudētia cōſiſtit i octo.

poſt factum penitere ꝯtingat. Iuxta illud Pro
uerbio. in multis locis omnia fac cum conſilio
⁊ poſt factum non penitebis. Secūdo quicqd
habet facere etiam ſi cogitur ad faciendū. nō
faciat vt inuitus ſed faciat de neceſſitate virtu
tem. Auguſtinus. Nemo inuitus bū facit. Ter
tio quod facit quis. faciat cum alacritate. ſcdo
Corin. ix. Hilarem datorē diligit deus. Quar
to omne quod agit. cum conſtantia oportet vt
perſeueret. ⁊ propter obſtacula non dimittat.
de peniten. diſtin. iij. Inanis. Eſto in bono pro
poſito iugiter confirmatus. Quinto in opere
ſuo oſtendat grauitatem moderatam. Non ſit
leuis vt puer. nec faſtidioſus in nimio ponde
re graui. Sexto omnia que facit. faciat cum ho
neſtate. ita ꝙ ſit actus eius exemplum aliorum
in nobis. apoſtolus. Omnia honeſte ⁊ ſm or
dinem fiant in vobis. Septimo omnem fortu
nam letam vel aduerſam. ante oculos mentis
ſibi proponat. ita ꝙ cum venerit nec triſtetur.
nec de nouo letetur. Sene. Sapiens non con
tri ſtabitur quicquid acciderit ei. Octauo vt tā
tum ſciat. ꝙ ſuis poſſit ſtare iudicijs ⁊ nō ege
at alienis. Debet tamen audire ⁊ alios. ⁊ aliqñ
etiam magis credere ꝗ̄ ſibi precipue ſapienti
bus. Has octo conditiones tangit Tullius in
lib. queſtionum tuſculanarum. dicens. Sapiē
tis. i. prudentis ꝓpriū eſt nihil qd̄ penitere poſ
ſit facere nihil inuitum. ſed ſplendide conſtan
ter grauiter honeſte. Nihil expectat. ita ꝙ qua
ſi certum ſit ſibi futurū. nihil enim eū decet
admirare ſuis ſtare iudicijs. Sciendum eſt ꝙ
duo ſunt principaliter que male extimare faci
unt de his que operanda ſunt a prudente: ſcilꝫ
ſequela paſſionum circa actus venereos. ⁊ ap
petitus inordinatus circa acquiſitionem pecu
niarum Unde ſm Grego. xxx. mora. Ex luxu
ria tria precipue vitia oriuntur corrumpentia
tres actus rationis recte extimationi neceſſari
os. ſ. precipitatio qua corrumpit actum conſi
liandi. Inconſideratio que corrumpit actū iu
dicandi. Et inconſtantia que corrumpit actum
precipiendi vel debite applicandi. Ex auaritia
vero ſm eundem Gregori. in eodem lib. inter
alia vitia duo naſcuntur. que tollunt veram
extimationem de fine. ſcilicet prudentia car
nis ⁊ aſtutia. De his ſupra habetur in ſecun
da parte.

Tertia pars pri. §. iiij.

Officiū pru dētis. cipalis prudentie ponitur que eſt reſpectu fu
turorum. Ubi ſciendum: ꝙ officium pruden
tie eſt ꝙ ea que ſunt ad finem. ad ipſum debite
ordinentur. Preterita autem in neceſſitatem
quandam tranſierunt quia impoſſibile eſt. nō
eſſe quod factum eſt. Et ideo non ſubſunt hu
mane prudentie. vt propter aliquem finem fi
ant vel ordinentur. Similiter ⁊ preſentia inꝗ̄
tum huius. neceſſitatem quandā habent. Ne
ceſſe eſt enim ſortem ſedere dum ſedet. Unde
nec etiam talia ordinabilia ſunt ad finem per
aliquam eorum immutationem. Relinquitur
ergo ꝙ contingentia futura ſm ꝙ ſunt per ho
minis voluntatem in finem aliquem ordina
bilia ad prudentiam pertineant. Et hoc preci
pue importatur in nomine prouidentie. Im
portant enim reſpectum alicuius diſtantis ad
ea que in preſenti occurrunt ordinanda. Po
tiſſima igitur pars prudentie eſt prouidentia:
ad quam ſpectat a fine diſtantia ad ipſum ordi
nare. Poſſunt autem ad ipſū reduci duo que
addit Macrob. ſcilicet circunſpectio ⁊ cautio.
Ad prudentem enim ſiue prouidentem perti
net. non ſolum que ad finem ſunt debite ordi
nare. ſed etiam conſiderare ea que circunſtāt.
⁊ ſm eorum exigentiam proportionari fini. ea
que ſunt ordinanda ad ipſum. Et hoc dicimꝰ.
circunſpectionem per quam id quod ordinaſ
in finem comparatur his que circunſtant. Sed
q: frequenter contingit mala ſimpliciter vide
ri bona. ⁊ ea ſimul miſceri propter multiformi
tatem operabilium. Ideo neceſſaria eſt virtus
alia que cautio dicitur. per quam a prudēte ac
cipienda ſunt bona que ſunt vere bona. ⁊ vitē
tur mala vitanda. que videntur habere ſpeciē boni. Sciendum eſt ꝙ prouidere bona contin Bona ꝓuide-re con-tigit du pliciter
git dupliciter. Uno modo vt cognoſcantur in
ſeipſis. Alio modo in ſuis cauſis. Precogno
ſcere autem futura ſiue prouidere vel preuide
re quod idem eſt quantum ſpectat ad preſens
eſt proprium intellectus diuini. cuius eternita
ti omnia ſunt preſentia. Communicatur autē
huius cognitio humano intellectui per donū
prophetie ex diuina reuelatiōe. ¶ Precogno
ſcere autem futura in ſuis cauſis poteſt homo
ordinem earum ad effectus conſiderando. Si
cut medicus talia ſigna vidēdo in infirmo pre
cognoſcit ſanitatem futuram ſiue mortem. Sꝫ
ꝙ ex talibus talia nata ſunt contingentia. ſm
hoc per coniecturas ⁊ experientiam longi tem
poris poteſt acquiri aliqua precognitio de fu
turis humanis contingentibus: ad quod mul
tum valet ſi retroacta tempora cogitentur. an
tiquorum facta vel conſuetudines ad memo
riam reuocentur. Deinde qui euentus ex hu
iuſmodi ſunt ſecuti. conſiderentur. Et per hūc
modū prouidus videre poterit. tū ex memo
ratis. tum ex his que in preſenti operanda
concurrunt. quid in futurum poſſit accidere.
Ioſeph clipeo ſe prouidentie muniuit. dū cō
tra futuram famem egypti cōſeruari fecit fru
mentum diu ante. ⁊ in multa copia. ne regio ⁊

prouincie circumſtantes ſame perirent. Gen. xli. Ex his omnibus concludendo dicimus quod ille perfecte erit prudens qui memor erit preteritorum factorum. vt ex his per ſimile videre poſſit quid eueniet in futurum: fuerit intelligens in recte extimando de ſine nunc operabili: qui bene erit ratiocinatiuus in debite applicando vniuerſalia ad particularia. qui bene erit ſubito proſpectiuus in conſiderando quod expedit. qui bene erit docibilis in ſuſcipiendo ab aliquo quod per ſe non videt. Qui erit prouidus in ordinando ea que in preſenti occurrit ad debitum finem. qui bene circumſpectus in conſiderando circumſtantias facti. qui bene erit cautus in vitando que finem debitum poſſunt impedire. Sed quia pauci aut nulli perfecte ſufficiunt ad predicta quantumcunque his exercitium impendant. quia humana ratio nõ poteſt comprehendere ſingularia contingentia. que poſſunt occurrere. ſm illud Sapien. ix. Cogitationes mortalium timide et incerte prouidentie noſtre. Ideo indiget homo non ſolum in his que ad ſalutem pertinent. ſed etiam in rebus humanis dirigi a ſuperiori principio: que ſit ratio humana. Requiritur ergo ad directionem perfectam actuum humanorum. inſtinctus ſpiritus ſancti. per modum ſalubrioris et certioris conſilij. Et ideo inter dona ſpiritus ſancti ponitur donum conſilij: quod reſpondet prouidentie. dirigens hominem in his maxime. vbi non ſufficit prouidentia proprie rationis. Summus ſacerdos iudeorum cum audiſſet alexandrum omnia regna debellaſſe. ac gentes ſibi ſubiugaſſe. mirabili prouidentia eſt vſus in futurum ſibi precauendo. j. Macha. x. Abigail prudentiſſima mulier ſua prouidentia obuiauit periculo quod imminebat nabal viro ſuo. et ſua precipiti reſponſione. primi Regum. xxv. Nota etiam ſm Thomam ſecunda ſecunde. q. xlvij. articu. ix. in corpore. quod. Quod ſollicitudo que eſt idem cum vigilantia pertinet ad prudentiam. Nam ſm Iſido. Sollicitus dicitur quaſi ſolers citus. Inquantum ſcilicet aliquis ex ſolertia animi velox eſt ad proſequendum ea que agenda ſunt. Hoc autem pertinet ad prudentiam cuius precipuus actus eſt circa agenda precipere de preconciliatis et iudicatis. Unde philoſophus. vj. Ethicorum dicit. Quod oportet tarde conſiliari. operari autem velociter conſiliata. Item ſm philoſophũ in primo Ethicorum. Certitudo non eſt ſimpliciter querenda in omnibus. ſed in vnaquaque materia ſm proprium modum. Quia vero materia prudentie eſt circa ſingularia contingentia circa que ſunt operationes humane. non poteſt certitudo prudentie tanta eſſe. quod ſollicitudo tollatur. idem Thomas vbi ſupra in reſolutione ſecundi argumenti.

Un̄ dicit ſollicitus.

¶ Ad primam .§. iiij.

partem prudentie pertinet memoria preteritorum. Eccleſiaſtici primo. Memento que ante te fuerunt. Seneca. Qui de preterito nihil cogitat. vitam perdidit. Ipſa eſt quaſi conſeruatorium. in quo quicquid ratio inueſtigãde veritatis cepit. fideliter reſeruat. Octo autẽ ſunt quorum debemus inter cetera reminiſci ſm Bud. in ſumma virtu. Primum eſt laudabilis memoria beneficiorum. et maxime memoria creationis. redemptionis et iuſtificationis. Eccleſiaſti. vltimo. Memento creatoris tui etc. Eccleſiaſti. xxix. Gratiam fideiuſſoris tui ne obliuiſcaris. Secundum eſt memoria mandatorum dei pſ. ciij. Memores ſunt mandatorum ipſius ad faciendum ea. Dicens filijs iſrael vt faciant ſibi fimbrias etc. Tertium eſt memoria ſeueritatis iuſtitie. quam exercuit in peccatores. pſalmus. lxx. Memorabor iuſtitie tue ſolius. Eccleſiaſtici. xxxviij. Memor eſto iudicij mei. ſic erit et tuus. Quartum eſt memoria belli ſpiritualis. in quo tot et tanti ceciderunt. Job xl. Memento belli et non addas vltra loqui. Quintum eſt memoria conſolationis dei in afflictionibus ne homo deſperet. primi Machabeorum quarto. Mementote quomodo ſalui facti ſunt patres noſtri in mari rubro. Sextum eſt memoria vite ſanctorum ad imitandum. Johan. xv. Mementote ſermonis quem ego dixi vobis. Non eſt ſeruus maior domino ſuo. Septimum eſt memoria. ſtatus honorabilis a quo quis degenerauit a parentibus carnalibus vel ſpiritualibus. Eſaia. lj. Attendite ad Abraam patrem noſtrum. Apocali. ſecundo. Memor eſto vnde excideris. Octauum eſt memoria peccatorum ad dolendum. Eſaias. xxxviij. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine anime mee. Unde Cryſoſtomus. Nullum peccatorum tale remedium. ſicut eorum continuata memoria.

Octo ſunt quorũ debemus inter cetera reminiſci

¶ Ad tertiam .§. v.

partem prudentie que eſt prouidentia. pertinet precauere pericula et obuiare eis. Unde apoſtolus ad Epheſios quinto. Videte quomodo caute ambuletis. non quaſi inſipientes: id eſt imprudentes. ſed vt ſapientes: id eſt prudentes. ne ſcilicet incidatis in periculum. Et ponit Apoſtolus ipſe octo genera periculorum corporalium: ſecunda Corinthi. xj. que paſſio eſt. ſignificantia pericula ſpiritualia quibus ſubijcimur. que grauiora ſunt. quia ſunt inductiua in mortem gehenne. non natu-

Digitized by Google

re. propter quod ait Pſal. Pericula inferni in-
uenerūt me. Patimur enī in vita preſenti peri
cula iſta in quadruplici pugna ſpirituali. ſcili
cet primo a carne inficiente. Ab hoſte decipien
te. A mundo retinente. Ab homine ſeuiente.
Et in quolibet horum certaminū percutimur
duplici telo multum perículoſo. ⁊ ſic ſubijci-
mur octo periculis. ſcilicet periculis fluminū.
periculis ex genere. periculis latronum. peri-
culis in ſolitudine. periculis in ciuitate. peri-
culis in mari. periculis ex gentibus. periculis
in falſis fratribus. In primo igitur certamine
quod eſt nobis a carne inficiente percutimur
duplici telo. ſcilicet naturali corruptione ⁊ pa-
rentali affectione. Ex quibus ſubijcimur dupli
ci periculo. ſcilicet periculis fluminum. ⁊ peri
culis ex genere. ex naturali enim infectione
quam habemus in ſtatu noſtre proſtitute natu
re. imminent nobis pericula fluminum. ideſt
pericula lapſus in peccatorum gule ⁊ luxurie
profundum. quemadmodum flumina incau-
tos homines ſubmergunt. Et hec ſunt figura
ta per flumina egypti putrida ⁊ fetida que moy
ſe percutiente virga conuertuntur in ſangui-
nem. Exodi. vij. i. deo permittente ex ſua iu-
ſtitia. in ſanguinem peccatorum cōuertuntur.
⁊ piſces omnes moriuntur. ideſt guloſi ⁊ luxu
rioſi morte anime ex ipſa infectione. Ex calore
ſanguinis iſta vitia ortum habent. Sed ſuper
hec flumina que vtiqꝫ ⁊ babylonis ſunt. ideſt
confuſionis. ps. cxvij. Super flumina baby. il-
lic ſe. ⁊ fle. dum. re. tui ſyon. Stant ſedentes
iſraelite. ideſt viri fideles flentes recordan-
tes ſyon. ideſt ſuperne patrie. Sedent vtiqꝫ ⁊
calcant virtute continentie. flent timentes peri
cula ſubuerſionis. Unde occaſiones vitant. ⁊
hoc quia recordantur ⁊ afficiuntur ad patriam
ſuperne hierl'm. Secundum periculum eſt no
bis ex parentali affectione. Et hoc dicitur peri
culum ex genere. ideſt parentum generatione.
Et non ſolum laicis. ſed etiam clericis immi-
nent pericula peccatorum periculum. ſcilicet
inordinate dilectionis. dum diligit filios pa-
ter pluſq̄ debeat. ⁊ auunculus clericum nepo
tem ſuum Periculum illicite acquiſitiōis. dū
parentes illicita lucra dimittant filijs. Pericu-
lum iniuſte diſtributionis. dum prelati confe-
runt omnia ſuis amicis ⁊ conſanguineis poſt
ponentes digniores ⁊ committentes talibus
curam animarum qui vt dicit hoſti. nō com
mitterent pomorum cuſtodiam Et hoc genus
figuratur per genus muſcarum quibus egyp
tus percuſſa eſt. Exo. viij. Muſca ē animal im
portuniſſimum. volitat frequenter ante faciē
proſtrepit ad aures. non recedit. ſed comedit ⁊
bibit cum homine. Sic conſanguinei clerico-

Octo ſunt genera periculorꝫ

Duplex eſt telū. duplex eſt periculum.

Natura muſce.

rum ſunt importuni ad petendum ab eis. fre-
quentant domos eorum. murmurant contra
eos ſi eis ad placitum non prouident. Et proba
tur. vt dicit Ambro. di. lxxxvj. Comedunt ⁊ bi
bunt cum eis precipue tempore eſtiuo cū fru-
ctus colligunt. Sed vt dicitur Miche. vij. Ini
mici hominis domeſtici eius ſcilicet hois ⁊c̄.
Qui amat patrem aut matrem aut ſorores aut
fratres aut filios pluſq̄ me. non eſt me dignus
ait chriſtus. Sed ſi mei non fuerint dominati
ſcilicet conſanguinei. tunc imaculatus ero. ⁊c̄.
ait ps. In ſcd̄o certamine quod nobis ē ab ho-
ſte decipiente. percutimur duplici telo ſi ſumꝰ
incauti. Et hoc ſunt pericula latronum. ⁊ peri-
cula in ſolitudine ſcilicet ſuggeſtio occaſionis
ad mali cōmiſſionem. Et ſuggeſtio occaſionis
ad bonum omiſſionem. Ex ſuggeſtione diabo
li in itinere bonorum operum. incidit in peri-
cula vitiorum ſuperbie bonum faciendo. inui
die bonum alterius videndum. iracundie dūꝫ
opus ſuum. ⁊ ſi bonum non appreciat. Et hec
vitia ſunt latrones qui ſpoliant animam gra-
tia. ſ. humilitate. charitate. manſuetudine. Un
de figuratur hoc in illo qui deſcendēs a hieru
ſalem incidit in latrones qui ſpoliauerunt eū.
Luc. x. Et etiam figuratur per latrūculos egroſ
ſos de ſyria. qui captiuam duxerunt puellam
paruulam. que erat in obſequio naaman: vt
habetur. iiij. Re. v. Syria interpretatur ſubli-
mitas. ⁊ ſignificat diabolum. que dixit aſcēdā
in celum ⁊c̄. De hac ſuggeſtione diaboli egre-
diuntur ſcilicet per imitationem latrunculi. i.
ſuperbi. inuidia. ⁊ iracundia. Et puellam par-
uulam de iſrael ideſt animam puellam per mē
tis integritatem. paruulam per humilitatē. de
iſrael per cognitionis claritatem. capiunt icau
tam. Et ponitur in obſequium vxoris Naamā
leproſi ideſt in ſeruitutem concupiſcentie car-
nalis que dicitur vxor Naaman ideſt diaboli.
Caute ergo ambulandum ideſt operandū. ne
latrunculi nos ſpoliēt ps. cxlij. In via hac qua
ambulabam abſconderunt ſuperbi ideſt demo
nes laqueum mihi. Et ideo obuiandum. vt cū
humilitate. patientia. ⁊ charitate cuncta fiant.
Scd̄o in illo certamie percutimur telo accidie.
Et hoc eſt periculum in ſolitudine. Solitarios
infeſtat accidia. Solitudo eſt ſterilis ⁊ infru-
ctuoſa ⁊ ſic cum anima eſt ſterilis. non pducēs
fructum bonorum operum: ſed ocioſa manēs.
periculum ei imminet accidie. qua faſtidiūtur
bona ſpiritualia ⁊ omittuntur opera virtuoſa
debita. vt confiteri. dicere officium. ire ad eccle
ſiam ⁊ huiuſmodi. Ideoqꝫ procedunt multa
vitia. Unde Eſa. lx. dicitur. Gens enī ⁊ regnū
qued tibi ſcilicet deo non ſeruierit. ſolitudine
vaſtabuntur ideſt ſterilitatem ⁊ penuria vaſta-

buntur virtutum. Obuiandum ergo huic periculo per occupationem bonam. Hiero. Semper aliquid boni facito. vt diabolus inueniat te occupatum de conſe. di. v. Nunquam. In tertio certamine quod nobis eſt a mundo retinente. percutimur duplici telo ſcilicet proſperitatis ⁊ aduerſitatis. Ex hoc nobis imminet duplex periculum ſcilicet in ciuitate ⁊ in mari. Nam ex proſperitate habentur bona diuitiarum. deliciarum ⁊ bonorum que communiter reperiuntur in ciuitate. Ex quibus imminent pericula maxima ſcilicet contendendi. ⁊ blaphemandi deum. polluendi ⁊ maculandi corpus. diſtrahēdi animū ⁊ opprimendi proximum. que pericula notat ps. Dicens. Uidi iniquitatem ⁊ contradictionem in ciuitate ⁊c. Ecce contemptus ⁊ blaſphemia contra deum qua ſibi contradicitur. Sequitur ſuperabundauit muros eius iniquitas ſcilicet adulteriorum ⁊ fornicationum. que maculant corpus. Et labor in medio eius ſcilicet noxie ſolitudinis ⁊ iniuſtitia quoad damnificationem proximi. Unde dominus ad vitandum iſta pericula hortabatur dicens. Exite de medio babylonis popule meus ⁊c. In ipſo certamine a mundo aliud telū eſt aduerſitas. que deſignatur per mare. Quia ſicut mare amarum dicitur ⁊ fluctuat: ſic aduerſitas amaritudinem habet. ⁊ mentem fluctuare facit. ⁊ hinc pericula inſurgunt diuerſorum vitiorum impatiētie. murmurationes. diffidentie. ⁊ huiuſmodi. Eccleſi. xliij. Qui nauigant mare. enarrant pericula eius. adeo q̄ etiam nauicula Pe. in medio mari huiuſmodi iactatur fluctibus. Et hoc figuratum eſt per mare q̄ vidit Daniel in viſione. in quo pugnabant quatuor venti quadruplicis afflictionis ideſt ablationis rerum. ⁊ paupertatis infamationis infirmitatis corporee. ⁊ tribulationis familie. Et inde procedunt quatuor beſtie vitiorum ſcilicet murmurationis. ⁊ impatientie. diffidentie. ⁊ turbationis. In quarto certamine quod eſt ab homine ſeuiente. duplici telo percutimur ſcilicet aperte perſecutionis. ⁊ occulte circumuentionis. Ex quibus imminet nobis pericula ex gentibus. ⁊ pericula ex falſis fratribus. Per gentes intelliguntur infideles ⁊ alij male manifeſte perſequentes bonos. ſicut greci ſcilicet antiochus cum ſuis machabeos. ⁊ romani apoſtolos ⁊ martyres. De quibus poteſt intelligi illud Joel. j. Gens aſcēdit ſuper terram fortis ⁊ innumerabilis. dētes eius vt leonis. Sed diſſipa gentes ideſt gentiliter viuentes. que bella volunt perſequendo ſcilicet fideles. ait ps. Aliud certamen ab hoſe malo eſt circumuentionis. ex quo imminet periculum deceptionis. diſcordie ⁊ diſſenſionis. Eccleſia iam paſſa eſt perſecutiones a iudeis. paganis. ⁊ hereticis. Nunc autem patitur perſecutionem ab hypocritis ideſt ſimulatis hominibus. ⁊ falſis fratribus ideſt chriſtianis. Unde Job. xxx. In perſona ipſius eccleſie ait. Frater fui ⁊ ſocius draconum. quoad primum genus periculi ſcilicet manifeſte perſecutiōis. Socius ſtrutionis ideſt hypocritarum quoad preſens tempus. De vtraque dicit Auguſt. Uox contribulatorum cum chriſto ⁊c. vij. q. j. Aduerſitas huic. §. Idem. Sed chriſtus nos cautos reddit di. Attēdite a falſis prophetis ideſt chriſtianis vel religioſis. qui. ve. ad v. in ve. o. ⁊c. Matthe. ſeptimo.

Duplex eſt periculum.

De quatuor beſtiis vitiorum.

¶ De partibus ſubiectiuis prudentie ⁊ de cognitione ſuiipſius.

Capitulum tertium.

DE partibus ſubiectiuis prudentie nunc agendum. que ſunt particularis ſeu monaſtica. economica. politica regnatiua. ⁊ militaris. Et vt perfecta ſit conſideratio prudentie oſtendendum eſt quomodo cuilibet ciui expediat eam habere. Ubi diligenter notandum eſt. q̄ quilibet ciuis poteſt tripliciter conſiderari ſcilicet quantum ad ſingularem ſui perfectionem. quantum ad familie gubernationē. quantum ad ſui conciuis communicationem. Et ſm hoc plures ponuntur ſpecies prudētie. Si enim conſideretur ciuis in ſe neceſſaria eſt prudentia particularis. Si conſideretur vt familie gubernator. neceſſaria eſt prudentia economica. Si vero vt ciuis tunc iterum poteſt tripliciter conſiderari. Quia aut eſt principantis ſubiectus. ⁊ tunc neceſſaria eſt prudentia. que communi nomine politica dicitur. Aut eſt vt aliquis principans. ⁊ tunc requiritur prudentia regnatiua. Aut eſt boni communis propugnator. ⁊ tunc opus eſt prudentia militaris. Et ſic in vniuerſo habemus quinque ſpecies prudētie ſcilicet particularem. economicam. politicā. regnatiuam. ⁊ militarem. Prudentia igitur particularis neceſſaria eſt ciui. quantum ad eius ſingularem perfectionem. qua videlicet ſeipſum regere ſciat. ſe caute a peccatis ſeruando. ⁊ diuinis preceptis obediendo. Hoc autem fieri nō poteſt ſine prudentia. que eſt humanorum actuum directiua. ſicut ſupra dictum eſt Unde dicit Grego. in paſtoral. Hoſtis collidus tāto liberius pectus percutit. quanto mundum a prudentie lorica deprehendit. Ad hanc virtutem inducit apoſtolus ad Ephe. v. dicēs videte fratres quomodo caute ambuletis non quaſi inſipientes: ſed vt ſapientes: redimentes tempus quoniam dies mali ſunt: propterea nolite fieri imprudentes: ſed intelligentes que ſit volūtas

Ciuis ſꝫ tripliciter cōſiderari

dei. Siquis autez bonitate ſingulari caret. hāc prudentiam non habendo: proculdubio nec ſamiliam ſufficienter regere poſſet: nec verus ciuis exiſteret. Qui ſibi non ſufficit prudenter viuendo: nec alij ſufficiet conuiuendo: quia qui ſibi neq̄z eſt: cui bonus erit. Et qui cum deo rectus non eſt: nec cum ciuibus rectus erit. Oculus quidem qui in ſe corruptus eſt: alia mēbra regere neſciet: ꝛ cum eis incompetēs erit. Patet ergo quomodo prudētia particularis ad ſingularem ciuis perfectionem requiratur. Exemplum ponitur de abraam. Conſiſtit hec perfectio ſingularis prudentie in conſideratiōe ſui. Unde Helinandus dicit ꝙ in templo apollinis tale oraculum fuiſſe datum legitur Gnothi ſe auton ideſt noſce teipſum. que ſententia. Job. v. ſcribitur his verbis. Uiſitans ſpeciem tuaz non peccabis. Idem autem eſt ſeipſum cognoſcere quod ſpeciem ſuam viſitare. Species ꝗppe hominis eſt anima ad imaginem dei facta: que tunc viſitatur quando qualis ſit in vita indagatur. Et ad hoc optime facit quod dič Bernar. in lib. de conſideratione. A te primum inchoet conſideratio tua: ꝛ in te finiatur: ꝛ infra. Conſidera quid quis ꝛ qualis ſis. Quid in natura quia animal rationale mortale. Rationalitas ſubleuat monaſticam miſeriam mortalitatis: ꝛ mortalitas humiliat altitudinem ratiōis. Quis in perſona: cuius conditionis vel dignitatis. ꝛ quomodo vteris officio tuo. Qualis in vita: vtrum bonus vel malus: proficiens vel reficiens ꝛč. Ibi vide. Et nota ꝙ iſta cognitio ſui quam facit prudentia inducit tria magna bona. videlicet iudicium cognitionis diuine. principium ſaluationis humane: faſtigium perfectionis interne. De primo dicit Salomon prouerbio. xxx. Dixit vir cum quo eſt deus ꝛ qui deo ſecum morante confortatus ait. Stultiſſimus ſum virorum quod pertinet ad veraz ſui cognitionem Bernar. Ab exterioribus redibit animus ad interiora. ab interioribus ad ſuperiora: vt poſſiz cognoſcere vnde venio: aut quo vado: quid ſum: ꝛ vnde ſum. Et ita per cognitionem mei valeam peruenire ad cognitionez dei. Quantoq̄z in cognitione mei perfectior. tāto ad cognitionem dei accedo. ꝛ Macro. Anima perfectam habet ſapientiam: cum vnde orta ſit: ꝛ de quo fonte venerit recognoſcit. De ſecundo dicit ps. A peccato meo munda me: q̄m iniquitatem meam ego cognoſco. Mundatio a peccato eſt principium ſalutis. Ad hoc Seneca. Initium ſalutis noticia peccati. Nam q̄ peccare ſeneſcit corrigi non vult. Bern. de cognitione ſui. Principium ſalutis humilitas generatur. De tertio dicitur Luce. xviij. Qui ſe humiliat: quod includit cognitionem ſui: exalta-

Cognitio prudentie inducit tria bona.

bitur. Boetius de phica conſolatione. O mortales extra vos petitis quod intra vos eſt poſitam felicitatem: quia ſcilicet per veram cognitionem ſui quis peruenit ad eam. In huius figuram habes Luč. ix. Quod ceci ſūt vocati ad cenam que ſignificat beatitudinem. Et loquitur de cecis qui ſcilicet cognoſcunt ſe cecos: nō cognoſcentes quod pertinet ad cognitionem ſui. Ber. ſuper Canti. Nemo ſine cognitiōe ſui ſaluatur. Salus autem perfecta in beatitudine.

Econtrario ex ignorantia ſuiipſius cōſequūtur homines tria mala: ſeu detrimenta. Eſt enī fundamentum infirmitatis: nutrimentum iniquitatis: complemētum fatuitatis. Quoad primum ignorantia ſui eſt fundamentuz infirmitatis humane ſpiritualis ſcilicet peccati. Can. j. Si te ignoras o pulcherrima mulieruz egredere. ſi pro quia pulcherrima mulierum ideſt creaturarū eſt anima que quia ignorat ſe. egreditur a ſe diſpergendo ꝛ vagando per diuerſa vitia. Ber. ſuper canti. De ignorantia ſui venit ſuperbia in te: que eſt principium peccatorum. Item Lactantius de falſa religiōe. Nullus animę ſuauior cibus veritate. Ignorantia autem ſui cauſa paruitatis. Senec. in epiſtolis. Ideo ad ſanitatem difficiliter peruenimus: quia nos egrotare neſcimus. Quantum ad ſcdm pſal. Neſcierunt ſcilicet neceſſaria ad ſalutem: neq̄z intellexerunt. i. intus legerunt cognoſcendo ſe ipſos: in tenebris ambulant peccatorum. Terētius. Ita fere corrupta eſt omnium hominum natura: vt aliena melius iudicētq̄z ſua: ꝛ hoc in malum. Unde Tullius in li. de offi. Neſcioquo ſit vt magis in alium cernamus ſi quid delinquitur. Et tamen chriſtus dicit Lu. vj. Eyce primum trabem de oculo tuo: vt eycias feſtucam de oculo fratris tui. Quoad tertium ps. Hō cū in honore eſſet non intellexit ſeipſum vel ſuaz cognitionem. Comparatus eſt iumentis inſipientibus. Ber. in li. de conſideratione ad Eug. Licet omnia myſteria noueris lata terre: alta celi: profunda maris: ſi te neſcieris. omnino eris ſimilis homini inſipienti edificanti domum ſuam ſuper arenam ſine fundamento ideſt ruinā non ſtructuram faciens. Ptolo. Inſipiens eſt qui ſuiipſius ignorat quantitatez. Tullius de Tuſcu. queſtionibus. Stulticie propriū eſt aliorum vitia cernere: ſuorumq̄z obliuiſci.

tria mala ſequunt homines ex ignorātia ſui ipſius.

De prudentia monaſtica aut particulari. ꝛ. ix. regulis directiuis humane vite.

Capitulum quartum.

Ualiter prudentia particularis que habet hominē ordinare in ſeipſo: dirigat opera eius ſa-

tis pulchre poteſt trahi ex his verbis que habẽ
tur Can̄.v.videlicet.Dilectus meus candidus
⁊ rubicundus:electus ex milibus. Caput eius
aurum optimum.Come eius ſicut elate palma
rum:nigre quaſi coruus. Oculi eius ſicut co/
lumbe ſuper riuos aquarum que lacte ſunt lo/
te ⁊ reſident iuxta fluēta pleniſſima. Bene eiꝰ
ſicut areole confite a pigmentarijs.Labia eius
diſtillantia myrrhā primam. Manus eius tor
natiles auree plene hyacinthis. Uenter. eius
eburneus diſtinctus ſaphiris:crura eius colū/
ne marmoree fundate ſuper baſes aureas.Gut
tur eius ſuauiſſimū:⁊ totus deſiderabilis: hec
ibi.Que intelligi poſſunt de chriſto vero.i.per
ſona eius.de quo dicitur Job.v.Prudētia eiꝰ
percuſſit ſuperbum ſcilicet diabolum.Ac etiaz
de chriſto myſtico ideſt eccleſia eius ſeu de eiꝰ
fidelibus quibus dicitur Matth.x.Eſtote pru
Nouez dentes.Ex quibus verbis trahuntur nouē re/
regule gule directiue totius vite humane. Et ſm hoc
vite hu ꝙ ipſa verba exponit egregius vir per cuncta
māe tra laudabilis dominus Jo. dominici cardinalis
huntur raguſinus in li.ſcientifico.etſi vulgari intitula
ex vbis to amor charitatis.Et primo quidem oſtendit
ſupͣ di/ excellentia chriſti in generali:cum ſcilicet dici/
ctis. tur candidus ſcilicet per puritatem. Rubicun
dus per charitatem. Electus ex milibus per
gratie ⁊ ſapientie ſublimitatem.Exinde ponū/
tur dicte regule.

Prima dirigit intentiões:ibi.Caput eiꝰ ⁊c̄.
Secunda cogitationes:ibi.Come eius ⁊c̄.
Tertia cognitiones:ibi.Oculi ⁊c̄.
Quarta exemplationes:ibi.Bene eius ⁊c̄.
Quinta locutiones:ibi. Labia eius ⁊c̄.
Sexta actiones ibi. Manus eius ⁊c̄.
Septima fructificatiões:ibi.Uēter eius ⁊c̄.
Octaua gubernationes vel affectiões:ibi.
Crura eius.
Nona diſciplinationes:ibi.Guttur eiꝰ ⁊c̄.

Prima ergo dirigit intentiones que ſignā/
tur per caput.Caput autem deſignat intentio/
nem:quia ſicut caput eſt principium corporis:
ita intentio principium operis.Nam ſm ſapi/
entem finis ad quem reſpicit intentio mouet
agentem.Et in his quidem que de ſe ſunt ma/
la:vt blaſphemia:homicidium:vſura:⁊ huiuſ
modi:quantumcunqꝫ videretur haberi pia in
tentio:non poteſt eſſe veraciter bona:nec opus
bonum ſed in alijs vera eſt auctoritas commu
nis ſcilicet quicquid agant homines: intentio
iudicat omnes.Et aliqui quidez habent caput
terreum qui ſcilicet non intendunt niſi congre
gationem ſubſtantie in ſuis operibus.etiaz de
genere bonorum:propter hoc ieiunant orant
⁊ huiuſmodi:vt proſperentur. Alij caput car/
neum.qui intendunt tm̄ ſatiſfacere nature: vt
ea que fiunt propter parentelas:vel ſenſualita
ti:vt multi ſub ſpecie ſpiritus: qui multa faci/
unt propter preſentiam corporalem perſona/
rum.Alij habent caput aureum:⁊ illi ſunt ſan/
cti qui omnia que faciunt:faciunt propter ho/
norem dei ⁊ amorem eius. Charitas enim au/
rum ſignificat Apocal.iij.Suadeo tibi emere
aurum ideſt charitatem:quia ſicut aurum ex/
cellit omnia alia metalla:ita charitas omnes
virtutes.Et quanto quis ex maiori intentione
charitatis aliquid facit.tāto magis eſt deo gra
tus ⁊ meretur.Chriſtus autem omnia facit: ⁊
fecit ex maxima charitate.Et ideo merito dicit
de eo eccleſia.Caput eius ideſt intētio eius au/
rum optimum perfectiſſima intentione.Unde
ipſe dicebat Jo.iiij.Meus cibus eſt: vt faciaz
voluntatem eius qui miſit me. ecce intentio ⁊
multa ſimilia inuenies.Et ſic in iſto ſplendore
illuminat omnem hominem venientez in hūc
mundum.Diſce ergo dirigere intentionē tuā.
Secunda dirigit cogitationes que deſignā
tur per comas ideſt capillos:quia ſicut capilli
exeunt de capite ſeu procedunt:ita cogitatiões
a mente.Quale caput tales capilli. Noſtruz ca
put vnum eſt.⁊ ideo varios capillos producit ⁊
materialiter ⁊ ſpiritualiter.Tria dicit de his co
gitationibus:quales debent eſſe ⁊ noſtre. Pri/ Tria di
mo ꝙ ſūt vnite in vno fine etſi ſint diuiſe in ma cit ꝺ co
teria.Et ideo dic̄ elate ideſt cotelli aut rami pal gitatio
marum:qui quidem videntur eſſe diuiſi abin nibꝰ ꝗ/
uicem:⁊ ſunt in ſummitate:ſed in fine in vnuz les de/
conueniūt:ita chriſtus diuerſa agebat ⁊ loque bent ⁊c̄.
batur:⁊ de diuerſis materijs.tamen ſemper ad
honorem dei ⁊ ſalutem proximi. Sic ⁊ tu.etſi
de diuerſis materijs cogitas.modo de guber/
nanda familia.modo de artificijs:modo de ali
is.fac omnia ad laudem ⁊ gloriam dei. Secun
do cogitationes debent eſſe firme ⁊ ſtabiles.iđ
dicit palmarum.Palma enim viriditatem ſem
per conſeruat in hyeme vt in eſtate:ſemper ſtat
vno modo.Et quanto magis antiquatur tanto
magis dulceſcunt fructus eius.Et eſt multi tē/
poris:inferius ſubtilis:ſuperius lata. contra/
rio modo aliarum arborum.Sic cogitationes
bone debent eſſe firme. Auguſti.de peni.diſti.
iij.Bonum propoſitum conſerua iugiter: ne/
qꝫ proſperitate:nec aduerſitate mutari ſemper
deuotius ſe habere. Habere latas meditatio/
nes de diuinis:⁊ modicas de terrenis. Tertio
debent eſſe humiles.ideo dicit nigre ⁊c̄. No/
ta ꝙ coruus libenter quieſcit ſuper cadauera:
ſic verus humilis conſiderat mortem ex qua
ſumit ſibi occaſionem humilitatis. Humi/
lis ſum corde. ait chriſtus Matthei vnde/
cimo.Tertia dirigit illuſtrationes que de/
ſignantur per oculos.Jdeo dicit oculi eiꝰ ſicut

duplex eſt ocu lus ⁊ ſic duplex eſt intel lectus.

columbarum. Sicut enim oculo corporali qs
videt corporaliter ita oculo itellectus ſpiritua
liter. Et ſicut duplex eſt oculus ita duplex eſt
intellectus: ſcilicet practicus circa operabilia.
⁊ ſpeculatiuus circa cognoſcibilia. ibi quie/
ſcens. ideſt vna potentia intellectiua cum du/
plici dicto officio. Primo igit itellectus debet
eē diſcretiuꝰ. diſcernēdo falſa a v̄is bōa a mal.
vt vera ⁊ bona eligat. ⁊ falſa ⁊ mala reprobet
Ideo dicit ſicut columbarum. Unde columba
diſcernit grana que ſunt bona: ⁊ ſana comedit
corrupta dimittit. ſic egit dominus ihs. Iuxta
illud Eſa. vij. Sciat reprobare malum ⁊ elige/
re bonum. Et vt hoc poſſit homo melius face/
re debet ſecundo oculos intellectus tenere ſu
per riuos aquaruz. ideſt ſuper doctrinis lectis
vel preauditis eas ruminando. Unde dicit. b.
Antho. cuidaz interroganti de via ſalutis. In
omni re quam facis adhibe tecum teſtimonia
ſcripturarum. Et nota ꝙ non quoſlibet libros
vel doctrinas debemus ruminare ſed illas ſo/
lum. que ſunt lote lacte. ideſt ſcripturas ſacras
que ad modum lactis ſunt purificatiue men/
tis illuminatiue ⁊ conformatiue. Alie autem
doctrine vt phīe poeſis ⁊ de palatinis ⁊ huiuſ
modi. non purificant. ſed inquinant mentem
ſuperbia vel imundicia. Columba ſtans ſuper
riuos aquarum inde per vmbram contempla
tur accipitrem per ſequentem. vt vitet eum.
Sic anima per ſcripturas poteſt cognoſcere in
ſidias diaboli. quomodo diuerſis modis que/
rit capere. ⁊ ibi in omnibus videt remedia. Ip
ſas chriſtus allegabat predicando: propterea
iudei mirabantur dicentes. quomodo h̄ litte/
ras ſcit cum non didicerit Ioh. vij. Tertio de/
bet etiam conſiderare diligenter inſtinctos di/
uinos. ſeu inſpirationes ſpiritusſancti. vt exe/
quatur que ad huc melius ⁊ purificant ⁊ illu/
minant. propterea ſubdit. Reſident iuxta flu/
enta pleniſſima. que ſūt dōa ſpiritusſancti. Un
de chriſtus dixit clamando. Ioh. vij. Qui cre/
dit in me ſicut dicit ſcriptura. flumina ventre
eius fluent aque viue. loquens de ſpūſancto.
Quarto dirigit exempla que notantur per ge/
nas. ibi gene eius. ſicut gene ſunt ſub oculis ⁊
nunꝗ cooperiuntur. ſicut alia pene omnia mē
bra ita exempla. ideſt opera manifeſta ſub ocu
lis. in conſideratione ſunt hominum. ⁊ occul/
tari non poſſunt. Tenetur autem quilibet non
ſoluz conſcientie ſue prouidere. ſed etiam pro
ximi bonis exemplis edificare. Et propterea
non ſolum a malis. ſed etiam ab his que ha/
bent ſpeciez mali. cauere debet iuxta ſentētiaz
apli. j. ⁊. ij. ad Corin. viij. Debent autem exem
pla eſſe primo humilis patientie. propt. rea di
cit areole. In area ſit percuſſio grani. ⁊ calcatio

ſuſtinet plures ictus. ⁊ tamen non frangit ter/
ra. ſed integra ⁊ ſolida perſeuerat. Nullus ma
ius exemplū dat de ſe ſeruus dei. ꝗ de virtute
patientie. vt iniurijs tribulationibus non frā/
gatur. non turbetur. non queruletur. ſed fir/
mus ⁊ integer in virtute permaneat. Hoc chri/
ſtus edocuit. Unde aug. j. q. j. Chriſtꝰ quid fe/
cit nobis. ideſt quale exemplum dedit. qui tan
ta patientia proditorez ſuum ſuſtinuit vſqz in
finem. vt ei primam eucharistiam confectam
manibus ⁊ ore ſuo commendatam. ſicut cete/
ris apoſtolis proprijs manibus daret ⁊c̄. Areo
le dicit in pluri. quia patiētie exempluz debet
oſtendi in tribulationibus corporalibus ⁊ ſpi/
ritualibus. que duriores ſunt quia tāgunt ani
mam. Areole nomen diminutum eſt. Ex qua/
dam humili cognitione propriorum deſe/
ctuum. ⁊ per conſequens recognoſcere ſubdi/
tum omnium penarum debet procedere iſta
patiētia. non modo philoſophico. Debent ſe/
cundo ⁊ alijs virtutum prebere exempla. ideo
ſubdit aromatū. Aromata odorifera et ſuauia
ſunt virtutes. zuccarum eſt charitas. Cinamo
mum puritas. Carophilus humilitas. Balſa/
mus obedientia Mirrha penitentia ⁊c̄. Harū
exempla debes dare modo de vna modo de
alia que omnes. quia eis occurrunt tentatio/
nes ⁊ tribulationes. Ideo debent eſſe fundate
in humili patientia. vt ſint areole aromatum.
Debent tertio omnia exempla etiam operum
virtuoſorum eſſe cum magna diſcretione. Un qui ſūt
de ſubdit. Conſite a pigmentarijs. Pigmenta pigmē
rij ſunt qui ſciunt componere medicinas ⁊ cō/ tarij.
fectiones. Non omnium eſt hoc qui habēt aro
mata. ſed paucorum ex magna practica. Non
omnis qui habent virtutes ſciunt ſemper vti
diſcretione. Paucorum eſt hoc ⁊ exercitatoruz
in via ſpiritus. Et tamen ſi deſit diſcretio. non
erit virtuoſum opus. Niſi eni omnia fiant cuz
modis ⁊ temporibus. non edificabunt. ſed ſcā
dalizabunt: ꝙ chriſtus ſumme ſeruauit. Quā
doqz reprehendens quandoqz tacens. quan/
doqz loquens. quandoqz miracula faciēs. quā
doqz non faciens. quandoqz ieiunans. quādo
qz comedens ⁊c̄. Omnia ad edificationem.
Quinta regula dirigit locutiones que deſi/
gnantur per labia. Unde labia eius ⁊c̄. Poſu/
it deus ex labia ⁊ dentes ante linguam. vt non
ſubito loquamur quicquid menti occurrit. ſz
tardi ſumus ad loquenduz. vt admonet Iaco
bus in canonica ſua capitulo primo. Debēt er
go locutio primo eſſe ex dilectione ⁊ tempe/
rata. Unde dicit diſtillantia. Ad diſtillationez
plura concurrunt: ſcilicet fornellus cuz igne.
cāpana ⁊ materia que dz diſtillari. ⁊ alēbitꝰ vn̄
egredit guttatiz. Sic ad h̄ vt aliqs bn̄ loquat

debet eum mouere charitas. que eſt ignis in
corde ꝛ fornax. Campana eſt ratio. Illud quod
diſtillatur eſt materia que debet dici alembi/
cus eſt os. Uas vbi recipitur. eſt auditor.
Quando ergo charitas inducit aliquem ad
loquendum ipſa virtus charitatis tanquaꝫ ca/
lor quidam intenſus. debet materiam locutio/
nis quaſi euaporando per diſcuſſionem tranſ/
mittere ad altitudinem rationis. ꝛ dimiſſa
omni ſuperfluitate illud ſubſtantiale qđ aſcen
dit in rõnem ideſt quod dictat ratio paulatim
per eos proferre vbi eſt auditus. Non enim ad
modum maris redundantis dꝫ ſe iactare. vel
quicquid eſt in corde dicere. nec ad moduꝫ tor/
rentis oẽs immundicias viarum colligere. nar/
rando .ſ. defectus aliorum. ſed paulatim ꝛ rõ/
nabiliter. Sic fecit dñs ieſus. Unde ipſe dice/
bat Joan. v. Hec dico vt ſalui ſitis. Ecce chari/
tas que mouebat ad loquendum. Et de eo dici
tur .j. Petri. ij. Nec dolus eſt inuentus in ore
eius. nec etiã aliquod malum. Uñ ipſa dicebat
Joan. xviij. Si male locutus ſum. teſtimoniuꝫ
perhibe de malo. Ecce materia rõnabilis ꝛ to/
ta euaporata. parum lotus eſt. Uñ Eſa. liij. Si
cut agnus corã tondente ſe obmuteſcet. Secũ/
do materia locutionis dꝫ eſſe vtilis: propterea
dicit myrrhã. Myrrha ẽ amara purgatiua ꝛ ꝓ
ſeruatiua a corruptione. Si locutio amara dꝫ
eſſe ad reprehendendũ vitia alioꝝ. non ad adu
landum. ad purgandum ſua peccata per ꝯfeſſi
onem ad monendũ. ꝛ ſic preſeruãdo alios a vi
tijs. Tertio dꝫ eſſe de melioribus propterea di/
cit primam. Prima enim diſtillatura eſt melior
alia. Sic põt hõ loqui de diuerſis bonis ꝛ bene
ſed dꝫ homo eligere etiã melius. ita ꝙ ſit totali
ter ſermo ſm deum. ſicut fecit xp̃s qui ait Joã.
viij. Sicut audiui a patre. ſic loquor in mũdo.
Sexta dirigit operatiões que deſignantur per
manus. Unde dicit manus eius ꝛc̃. Opa que
facimus artificialia ꝛ multa alia manibus faci/
mus. Et ꝓpterea manus in ſcriptura deſignãt
opus nr̃m. Hec aũt opera debẽt eſſe bona. j. Et
propterea dicit tornatiles. Torno eſt inſtrm̃ qđ
valde cito opatur. remouet a lignis ſupfluita/
tes ꝛ polit. ꝛ tm̃ reuertitur retro q̃ñtũ procedit
in ante. Hoc ſpiritualr̃ dꝫ eſſe in operibus nr̃is
ſcꝫ vt prompte operemur. non tarde vel lẽte in
ſurgendo a dormitatione. in eundo ad eccliaꝫ
in accedendo ad ꝯfeſſionẽ. ꝛ hmõi. Neſcit enĩ
tarda molimina ſpũſſancti gr̃a. Dicit Am/
bro. in ome. ſup Lucã. Debemus etiaꝫ tollere
ſuperfluitates ab operibus nr̃is. vt in veſtimẽ
tis. cibis in edificijs et hmõi. Cañ. ij. Tempus
putationis aduenit. Debemus facere opa mun
da ꝛ nitida in ꝯſpectu dei. Debemus in opib⁹
nr̃is non ſolum reſpicere in antea ad alia q̃ re/
ſtant fienda ſed etiã aliqñ reſidere preterita ad
dolendum de defectibus. Sicut faciebat pau/
lus dicens .j. Corin. xv. Non ſum dignus voca
re apoſtolus. qꝛ perſecutus ſum eccleſiã dei. Et
Augu. in lib. Confeſſionum accuſans peccata
preterita. Fuit dñs ieſus ſollicitus ꝛ promptus
in operibus ſuis. Joã. viij. Diluculo venit in tẽ
plum. nil ſuperfluum erat in eo. Colligite ait.
que ſuperauerant fragmenta ne pereant. Joã.
vj. Omnia opera ſua deo accepta. Joan. viij.
Ego ait que placita ſunt ei ſcꝫ patri facio ſemꝑ.
Scđo opera iſta debent eſſe multiplicia. Ideo
ſubdit. Aurea. Aurum enim valde extendit ſu
per omnia alia metalla. Nam de vno ducato fi
unt circa .c. petie ad deaurandum picturas. ſic
opera noſtra debent ſe extẽdere ad multa. Ali/
quando ad pauperes paſcendos. Aliqñ eũdꝫ
ad eccleſiã ad officium ad predicationẽ. Aliqñ
ad opera religioſa ꝛc̃. Multa bona opa oſtẽdi
vobis ait xp̃us. Joã. x. Debet tertio in ipſis ope
ribus eſſe conſideratio premiorum. propterea
ſubdit plene iacinctis .i. lapidibus precioſis. vl̃
floribus alliſis qui habent colorẽ celeſtem. La/
bor te terret ait Aug. Cogita de ꝓmio. Sic do/
minus ieſus ſemꝑ in operibus ſuis contẽpla/
batur deum ꝛ ſupernam gloriam. Diſce ergo
ipſum ſequi qui illuminat omnem hominem
venientẽ in hunc mundum. Septima dirigit
fructificationes que deſignantur per ventrem.
Unde dicit. Uenter eius ꝛc̃. In ventre ſtat fru/
ctus humanus .i. puer. Magna cura ꝛ ſtudio
querebant homines in veteri teſtamento face/
re fruct⁹ humanos .i. filios. Unde ꝛ in lege ſte
rilis. dicebatur maledicta. Sed iam in nouo te
ſtamento non curat deus tantum de iſta fructi/
ficatione Immo dicit. Luc̃. xxiij. Btẽ ſteriles q̃
non genuerunt ꝛ vbera que non lactauerũt. ſꝫ
vult fructus ſpirituales permanentes. non de
ficientes vt filij. Uñ dicit Joã. xv. Poſui vos vt
eatis ꝛ fructum afferatis ꝛ fructus veſter mane
at. Et qualis eſſe debeat oſtenditur. cum ſubdi
tur. Eburneus. Ebur eſt os elephantis: anima/
lis caſtiſſimi. ꝛ ſignificat caſtitatem. Unde i an
te. Ebur caſtitatis. Hos igitur filios debemus
generare. ꝛ tales qui ſint caſti .i. caſtitatem de/
bemus in nobis amare. ꝛ in alijs ſuadere. Di/
cuntur etiã fructus noſtri opera ꝑmanentia. vt
libri. edificia. hoſpitalia que quidem faciũt ad
gloriam humanam. vt pingendo arma ꝛ hu/
iuſmodi. ſed eburnea non ſunt. ꝛ ideo fiẽda ad
gloriam dei. Ebur eſt durum. ꝛ ſignificat con/
ſtantiam ꝛ perſeuerantiam quam debet quis
ſuadere his quos trahit ad deum non ſolum
actiua ꝛ mũdana. ſed ſpiritualia ꝛ celeſtia. Sic
dominus ieſus egit. Nullum docuit aliquam
artem vel ſcientiam cum omnes ſciret. ſed be/

ne diuina ⁊ ſpiritualia. Eſt autem diſtinctus iſte venter zaphiris. quia facit docere filios ſuos ſpirituales quos verbis ⁊ exemplis trahit ad chriſtum. Octaua dirigit gubernationes deſignatas per crura. Unde crura eius ⁊c̃. Sicut eni ſuper crura ⁊ tibias ſuſtentatur totum corpus. ſic totum corpus eccleſie ſuſtentatur ⁊ regitur duplici regimine. eccleſiaſtico ⁊ temporali. diſt. xcvj. Duo ſunt. Sed ad hoc vt non ruat ipſum corpus eccleſie. Oportet vt iſta regimina ſint iuſta. Et propterea ſubdit. Columne marmoree. Aliqui faciunt rempublicam. i. regimen columnas luteas. ſ. non querendo niſi colligere pecunias ⁊ depredationes extorſiões ⁊ huiuſmodi. Alij faciunt columnas ferreas. vtentes vt tyrannica. gladio ⁊ ſpata. nutrientes ſectas. expellentes bonos ⁊c̃. Alij de nihilo faciunt. ſed deſtruunt factas faciendo cõtra deum ⁊ eccleſiam. vt poſſint bene proſperare in ſtatu ſuo. Regimen tale durare nõ poteſt. ſed iam ruit. Faciendo iſtas columnas ſolũ de argento. Non ſufficit. ideſt ſi ſolum vacaretur contemplationi ⁊ lectioni. vel doctrine. aut prelatis. Requiritur adhuc aliud. videlicet columne marmoree. Nullus lapis durior marmoreo. nullus candidior. nullus vtilior ad ſeruanda vnguenta. Et cum ſit ita durum. mirum eſt q̃ melius domatur plumbo dulci q̃ ferro. Et ideo conuenienter ſignificat iuſtitiam. Nulla enim virtus requirit tantam fortitudinem ſicut iuſtitia iudicatiua. Impugnatur enim a ſanguine. a minis a muneribus. a precibus. Nulla virtus pulchriorem facit rempublicam ⁊ puriorem. Eſt enim reddens vnicuiq; quod ſuum eſt. Sicut autem corporis pulchritudo reſultat ex membrorum debita proportione. ita ipſa iuſtitia que habet ꝓportionare cuncta. Facit corpus eccleſie pulchrũ ſolũ a plumbo humili. ideſt a penitentibus ⁊ humilitatis aliquãtulum flectitur. Iuxta illud virgilij. Parcere ſubiectis ⁊ d̃bellare ſuperbos. Columne i plurali dicit. quia duplex eſt iuſtitia. ſcilicet diſtributiua. ⁊ commutatiua. vt premiare bonos ⁊ punire malos. Super baſes aureas. ideſt ſup fidem ⁊ charitatem alias nihil valet. Sed quia quod expoſitum eſt de duplici regimine. ſpectat ad prudentiam pollitieam non exeundo terminos prudentie particularis. qua quis regulat ſeipſum. Poteſt dici q̃ crura ſignificant appetitus ſiue affectus. quia ſicut cruribꝰ itur. ita affectibus anima pergit verſus celum vel infernum. ſm qualitates affectionum. Duo autem crura ſunt duo appetitus. ſcilicet ſenſualis ⁊ rationalis. que crura dicuntur nõ eſſe carnea. neq; ferrea. ſed marmorea habent ſpiritualiter crura carnea. que in his que expediunt carni. non querunt neceſſitatem. ſed voluptatem vt ſufficiant omni modo ipſi ſenſualitati. Cum tamen dicat apoſtolus ad Ro. Debitores ſumus carni. non vt ſm carnem viuamus. Si enim ſm carnem vixeritis: moriemini. Appetitum autem rationalem habent carneum qui in operibus ſpiritualibus que faciunt. carnalia querunt honores. diuitias. ⁊ huiuſmodi. Uel etiam quia patres ſpirituales aut fratres aut filios ſpirituales carnaliter ideſt ſenſualiter diligunt. Semper querentes eorum preſentiam corporalem. Contra quos dicit Auguſti. in regula. Inter nos non carnalis. ſed ſpiritualis debet eſſe dilectio. Crura etiam ferrea habẽt qui nec ſibi nec alijs per affectum compaſſionis mouentur ad ea que neceſſaria ſunt. ſed duri ⁊ rigidi nimis ſunt. contra quos dicit Hieronỹ. Quod dignitatem creature rationalis amittit qui ieiunium charitati. aut vigilias prefert ſenſuum integritati de conſecratio. diſtinctio. v. Non mediocriter. Prudens igitur habet crura affectuum. non carnea neque ferrea. ſed marmorea ideſt pura ⁊ fixa ſeu firma. que crura affectuum fundantur ſuper baſes aureas. i. ſuper duo precepta charitatis dei ⁊ proximi dilectionis. Nona dirigit diſciplinationes ideſt modum docendi ſeu inſtruendi alios. Doctrina enim voce porrigitur. que a gutture procedit: ⁊ ideo ipſa diſciplinatio notatur cum dicitur. guttur eius ſuauiſſimum. Debet enim quĩ docet ſiue priuate ſiue publice loqui non ſolũ aperte vt intelligatur. ſed etiam ſuauiter. vt audientis animus delectetur. propterea dicitur guttur ſuauiſſimum. non tamen debet adulatiue loqui. Nam contra huius adulatores dicit dominus Malach. ij. Maledicam benedictionibus veſtris ideſt ſermonibus adulatorijs. j. q. j. Maledicam. ⁊ in eadem. q. c. Multi. Sed debet loqui vtiliter ⁊ benigne. Iuxta illud. ij. Corinthio. vj. In ſuauitate in ſpirituſancto. ⁊ cum loqui habet materias de ſe turpes. vti debet vocabulis quantum poteſt honeſtis. non aperte ſicut ribaldi. non tales locutiones non ſunt ſuaues. ſed odioſe ſapientibus. Unde Hieronỹ. De nephandis criminibus que in occulto fiunt que nominare etiam turpiſſimum eſt. ne ⁊ dicentis os aures audientium pollueren|tur. generaliter ſcriptura compreſſa eſt. dicens. Uerecundos facite filios iſrael ab omni immũditia. xxij. q. iiij. In eo.

¶ Quia ſupra in... §. I. introducta eſt auctoritas illa. Eſtote prudentes ſicut ſerpentes. Potes hic notare quadruplicem prudentiam ſerpentis naturalem quam virtualiter imiteris. Prima eſt. quia ſerpens quando

Prudẽtia ſpẽ/ris nã// lis ⁊ q̃/druplex

Videt ſe percutiendum. de toto corpore facit
ſcutum. vt preſeruet caput illeſum. Nam ⁊ ſi
vulneretur in corpore capite integro. non ex
hoc mortem incurrit. Sic debes tu omnia ex-
ponere ſcilicet ſubſtantiam. famam etiã vitam
leſioni vel amiſſioni. vt caput videlicet ratiõis
ſeu chriſtus qui eſt caput noſtrum illeſus eua-
dat. Leditur enim ratio vel ipſe chriſtus in no-
bis exiſtens ſolum per culpam qui ſemper de-
bet vitari. Unde Auguſti. Potius debet quis
omnia mala pati q̃ȝ peccato conſentire. xxxij.
q.v. Ita ne. Secunda prudentia ſerpentis eſt.
quia vetuſtus effectus vel infirmus vt iuuene-
ſcat. artum foramen inquirit lapidis firmi. per
quod cum diffcultate tranſiens. vetuſtam pel-
lem deponit. exinde induens nouam. Sic ⁊ tu
factus debilis ⁊ antiquus per peccatum. Si
vis vt iuuentus tua renouetur per gratiam.
oportet te ire per foramen artum penitentie.
quantumcunqȝ tibi difficile videatur. Et hoc
foramen debet eẽ in fixa petra ⁊ firma: ideſt fir-
mo propoſito non recidiuandi. quia vt ait Au-
guſti. Nihil proſunt lamenta ſi iterentur pec-
cata ſcilicet quoad propoſitum iterandi vul-
nus iteratum tardius ſanat. de peni. diſtinctio.
iij. Inanis. ¶ Tertia prudentia ſerpentis ſcili-
cet aſpidis eſt. quia cum incantatur. ne audiat
vocem incantantiũ obturat aures ſuas. vt ait
pſal. lvij. Unam figendo in terram. in aliaȝ cau-
dam immittendo. ſic ⁊ tu fac. Cum incantator
diabolus vult te capere incantationibus ſua-
rum ſuggeſtionum. claudas aures. cogitatio-
nes. ⁊ affectus. ne ipſis aſſentias. ⁊ hoc ex con-
ſideratione finis peccati. quod ſignificatur per
caudam. quia vt dicit apoſtolus ad Roma. Fi-
nis illorum mors eſt. Et ex conſideratione mor-
tis corporalis ad terram proſternentis humi-
liatur hõ ⁊ cauet a peccatis. Iuxta illð. Terraȝ
geris: terrã teris ⁊ in terrã reuerteris. q. de fra
ſumeris. xiv. q. ij. In eccleſiaſtico. Quarta pru-
dentia ſerpẽtis eſt. qui inſidiatur calcaneo mu-
lieris. vt dicitur Gene. iij. vt ſcilicet occidat eã.
Mulier autem voluptatem ſeu mundanam p-
ſperitatem deſignat. Calcaneus eſt finis eius.
Sic autem occiditur ſeu contẽnitur humana
proſperitas ſeu voluptas. dum attenditur fi-
nis eius ideſt vanitas ⁊ nocibilitas. Grego. in
omel. Momentaneum eſt quod delectat. ſed
eternum quod cruciat.

¶ Item ad prudẽ- .§.ij.

tiam particularem ſiue monaſticam pertinet il-
la auctoritas. Prouer. xxx. Quatuor ſunt mini-
ma terre. ⁊ ipſa ſunt ſapientiora ſapientibus
ideſt prudentiora. Formice populus infirmus
qui preparant in meſſe cibum ſibi. Lepuſcu-
lus plebs inualida qui collocat in petra cubile
ſuum. Regem locuſta non habet. ⁊ egredit̃ vni-
uerſa per turmas ſuas. Stellio manibus niti-
tur. ⁊ moratur in edibus regum. Expone mo-
raliter. In formica commendatur nobis proui-
dentia que eſt pars prudentie. per quam reſpi-
citur ad futura ſibi prouidens. Unde Prouer.
vj. dicitur. Uade ad formicam piger. In locu-
ſta que ſaltat. ⁊ poſt ſaltum retro decidit. Deſi-
gnatur in prudente ardens deſiderium eter-
norum que ſunt vltimis finis. qui maxime at-
tenditur a prudente. Iuxta illud prudenter a-
gas ⁊ reſpice finem. Sed caſus locuſte in retro
ſignificat recordationem preteritorum defectu-
um. ⁊ huiuſmodi. Memoria autem preterito-
rum. ad prudentiam pertinet tanquam pars
eius. In ſtellione qui eſt lacertulus. quaſi depi-
ctus ⁊ ſtellatus. qui alas non habet. Sed ma-
nibus nititur incedere. ſignificat diligentiam
in operatione. que ſupplet defectum nature.
Diligentia autem operationis pertinere vide-
tur ad rectam ordinationem preſentium que
eſt ſecunda pars prudentie. vbi opere fiendo
conſiderandum eſt an tale opus liceat. expedi-
at ⁊ deceat. vt licitum reſpiciat neceſſitatem. ſȝ
ad ſalutem expediens vtilitatem decens hone-
ſtatem ſm Bernar. Et habetur extra de voto
magne. In lepuſculo quod eſt animal timiduȝ
velociter fugiens ſed in petra collocans cubi-
le ſuum. ſignificat diffidentiam de proprijs vi-
ribus ſuis. ⁊ ſenſu ſuo. ⁊ confidẽtia in deo ſeu
chriſto que eſt petra. Petra autem erat chriſt⁹.
Unde Prouer. iij. dicitur. Ne innitaris pru-
dentie tue. vbi Hierony. Prudentie ſue inni-
tur. qui ea que ſibi agenda vel dicenda viden-
tur patrum decre. preponit extra de conſtitu.
Ne innitaris.

Quatuor ſunt minima terre.

¶ De prudentia economica.

Capitulum quintum.

Secunda prudẽtia
eſt economica. que eſt neceſſaria.
ciui. inquantum eſt familie guber-
nator. vbi ſciendum eſt. q̃ ſm q̃
vult philoſophus primo politico. In perfecta
familia ſeu domo tres communitates requirũ-
tur ſcilicet viri ⁊ vxoris. domini ⁊ ſerui. patris
⁊ filij. Et prima quidẽ requiritur propter op⁹
generationis quam natura principaliter in ea
intendit. Secunda requiritur propter op⁹ ad-
miniſtrationis. Non enim res generata ſubſi-
ſtere poſſet niſi adminiculum ſerui adeſſet. vbi
ſm phm loco ſerui non tm̃ accipitur miniſter
rationalis. quem poſſunt diuites habere. ſed
etiam mancipium aliqð irrõnale qð loco ſerui

tres cõmunitates requirun tur in imperfecta familia.

pauperibus deſeruit. vt bos. aſinus. vel etiam
inſtrumentum aliquod lucratiuum. vt nauis.
ligo. vel aliud huiuſmodi. Tertia requiritur
propter perpetuam ſpeciei conſeruationem. et
ideo humana vita in vno perpetuari non po-
teſt: ſed requiritur ſucceſſio filiorum: in quibus
non ſolum humana ſpecies. ſed etiam vna fa-
milia perpetuari poteſt. Secundum has tres
communitates neceſſaria ſunt tria regimina
prudentie. Nam alia prudentia requiritur in
regimine vxoris. alia in regimine ſeruorum.
et alia in regimine filiorum.

Primo ergo .§.i.

ciuis qui eſt gubernator familie. debet polle-
Uir cir re quadam prudentia ad regimen vxoris. Ubi
ca vxo- ſcire oportet quod vir circa vxorem tripliciter de-
rem tri bet ſe habere. ſ. quod ei affabiliter conuiuat. decē-
pliciter ter ipſam tractet ſiue procuret. et ſine zelotipia
ſe debz diligat et viuat. In ea autem debet tria velle ſi-
hēe. bi. Quod ſit caſta cum pudicitia. Uerecunda
cum ſilentio. et pia cum diſcretione. Hec omnia
menſuranda ſunt per prudentiam viri. Primo
vir cum vxore debet affabiliter viuere. Eſt enim
maritus ſolatium vxoris. non ſolum in copu-
la carnali. ſed etiam in conuictu ſociali. maxi-
me cum vxorem non deceat ſe multum exhi-
bere extraneis ſocijs et ſolatijs. poſſet enim ci-
to infamiam apud alios incurrere et malam de
ſe in corde viri generare opinionem. Ad hec
ergo vitanda debet vir vxori eſſe affabilis et be-
niuolus. alias vita vxoris eſſet cum triſtitia.
Signa autem amicitie que debent vxoribus ex-
hiberi. non ſunt vniformiter ad oēs hūda. Si
enim vxor eſt humilis et honeſta. ſunt quidem
ſigna hmōi oſtendenda. et ſi aliquādo erret: de-
bet verbis blandis et dulcibus ammoneri. Si
vero ſit ſuperba et contumax. debet aſperior in-
crepatio adhiberi. Rex aſſuerus domeſtice ſe ha-
buit ad reginam heſter. quando ab ea inuitatus
ad conuiuium: benigne et dulciter inuitationē
ſuſcepit et cum ea familiariter comedit. Heſter.
v. Ad reginam vero vaſthi durius ſe habuit. quia
eius imperio parere contempſit. Heſter. j. Se-
cundo vir debet vxorem decenter tractare tam
in ornamentis quam in alijs eius perſonam per-
tinentibus. Eſt enim mulier facta in adiutori-
um viri ad opus generationis. Unde non ſi-
cut ancilla vel ſerua tractanda eſt. ſed ſicut ſo-
cia gubernanda. propter quod de media ſub-
ſtātia viri et de coſta formata eſt. ſicut ſacra ſcri-
ptura teſtatur. Debz aūt vir vxorē tractare in veſti-
mentis et alijs ornamentis ſcḋ quod decet et ſuo ſta-
tui expedit. Decet. n. vxorē militis magis hono-
rificas veſtes hēre quam vxorē ſimplicis ciuis: et re-
gis quam vxorē militis. Et ſic de alijs diligēter in-

ſpectis conditionibus perſonarum ſtatuū. locorum
et temporum. Alioquī ſic ſecus fiat dat ciuitatibus
magna occaſio ruine et deſtructionis. Unde philoſophus
in. i. ethico. Loquēs de macedonibus. ait eos eē
infelices eo quod ſuis vxoribus illicita pmittebāt.
Ualerius maxi. ciues ro. cōmendat eo quod vxori-
bus de indumētis et alijs neceſſarijs puidebāt
ornamentis dicēs. Conſuetudo diu approba-
ta apud romanos. inde ad alios deriuata. quod vi-
ri vxores ſuas ornamētis decentibus induebāt.
ſed parco victu nutriebāt. Tertio vir debz vxorez
ſic diligere vt zelotipiā vitet. aliquādo ſibi ma-
gnum nocumentū nō ſeruādi fidez prebet. In-
fertur quidē nocumentū magnū viro. ſi nimis
circa vxorē eſt zelotipus. quia ſemp eſt in ſuſpitio-
ne. et per conſequēs in cordis anxietate. vnde fit eā
vna cura aliā impediat quod retrahatur a debitis ope-
ribus ciuilibus. propter quod ad conuiuendū cum
alijs ciuibus ex inde redditur et ineptus. Itē vxo-
ri ex hoc nō ſeruādi fidē incitamētum preſtat.
Id enim quod prohibetur ex ipa prohibitiōe magis
concupiſcitur. Nam ſcḋm philoſophum. ij. ethico. Concupi-
ſcentia eſt eius quod abeſt: non aūt eius quod adeſt.
Et cū ex ipſa prohibitione res prohibita videatur ab-
eſſe. eo ipſo magis deſideratur. Ex quo ſequitur vxo-
res zelotiporum magis icitari ad malū. quia in his
magis augetur cōcupiſcētia eorū que prohibētur.
vel a quibus ſe priuari per viros ſuſpicantur. Mādā-
uit deus in veteri lege. vt vir propter amoris
zelotipiam falſum crimen vxori non impone-
ret aut per odium non affligeret. ſed potius ſcri-
pto libello repudij eam dimitteret. Deutero.
xxiiij. Quod permiſſiue fuit factum vt dixit
xpus Math. xix. Ad vitandum vxoricidiū. Un-
de non ſine peccato hoc faciebant. Nunc nul-
lo modo illud tolleratur per leges canonicas.
Et valerius narrat quod quidā ex nimio amore ad
vxorem ipſa mortua ſe interfecit.

Ab vxore autez .§.ij.

vir querere debet que muliebri ſexui vidētur Que ſūt
competere inter que primum eſt quod ſit caſta et ſeruan
pudica. Decet enim vtrunque coniugem ſibi in de i cō
uicem fidem ſeruare. Ad hoc enim aſtringun- iuge.
tur: non ſolum diuino precepto quo omnis for-
nicatio prohibetur. ſed etiam iure naturali. quod
dictat coniunctionem maris et femine eſſe in-
diuiſibilem propter bonum prolis procrean-
de. et ad perfectum producende. Ad quod re-
quiritur permanentia maris cum femina vſque
in finem. ex quo apparet eſſe matrimonium de
iure naturali. Maxime autem decet et expedit
bonis matrimonij quod vxor polleat caſtitate. quia
eius violatio eſt periculoſior quam violatio viri.
propter incertitudinem filiorum adulterorum
qui in hereditate paterna ſimul cum legitimis

poſſent

poſſent ſuccedere. Item ex hoc conditioni mulieris: magis repugnat q̃ conditioni viri. Ad caſtitatem autem vxoris multum facit ſobrietas: ⁊ cibi parcitas quibus maxime mulieres debent pollere. Debent enim eſſe temperate circa cibum ⁊ potum: propter quod natura fecit eas eſſe parue ⁊ rare digeſtionis. ⁊ per conſequens parue ſumptionis. Recitat Ualerius maximus. Q Romanis mulieribus nephas erat vinum bibere. Unde ait ꝙ vini vſus oliz Romanis feminis ignotum erat: ne in aliq̄d dedecus prolaberentur: quia vſus vini conſueuit eſſe proximus ad veneream incontinentiam. Non ſolum autem vxorem decet eſſe caſtam in veritate: ſed etiam pudicam quantum ad exteriores corporis geſtus. Debet enim ab omni ſpecie mala abſtinere. puta a petulantia oculorum diſcurſibus ſuperfluis: inordinatis corporis motibus: virorum colloquijs: ludis virilibus: ⁊ ab omnibus huiuſmodi: que earum honeſtatem in oculis hominum poſſent aliqualiter denigrare. Unde Cryſo. in quadaz omel. ſuper Joan. dicit. Q mulieris eſt domi philoſophari: ideſt in domo operoſam continue ſe reddere: ⁊ a diſcurſibus ſe cohibere. Eſt eniz vt dicitur in tractatu de abuſio. Unū abuſionis genus mulier ſine pudicicia. Gratia autem ſuper gratiam mulier ſancta ⁊ pudorata. Eccl. xxvj. Secundo debet vir in vxore querere: ꝙ ſit verecunda ⁊ taciturna. Uerecunda enim ſm philoſophum. iiij. Ethicoꝝ. Eſt quedam paſſio que conuenit etati iuuenili. Et hoc maxime competit mulieri. Cuz eniz ſm eundem philoſophum. Uerecundia ſit timor inglorificationis. Ille maxime eſt verecundus: qui maxime timet confundi vel erubeſcere coram alijs. Talis autez eſt qui eſt laudis appetitiuus. ⁊ iterum qui eſt parui cordis. Mulieres autem ſunt laudis appetitiue propter carentiam virtutis ⁊ operum virtuoſorum. ⁊ ex hoc ſunt erubeſcitiue timētes confundi in conſpectu aliorum. Item ſunt timide ex paruitate cordis: quaſi omnia expaueſcentes. Cum autē hec paſſio ſit laudabilis: ⁊ quedam cathena retrahens a multis turpibꝰ querenda eſt in vxore verecūdia. Alioquin ſi mulier verecundiaz perdit. efficitur audaciſſima ſine freno. ſm illud Hiere. iij. Frons mulieris meretricis facta eſt tibi noluiſti erubeſcere. Et intantum excedit ꝙ vix inuenitur aliquis vir qui perpetraret illa: que mulier inuerecunda attentaret. ſiue in turpibus ſiue in quocunq̄ genere peccatorum. Mulier enim in eo quod concipit communiter excedit: ſiue in bono ſiue in malo. ⁊ hoc contingit propter paucitatē rationis ⁊ abundantiam paſſionis. Signum autez huius laudabilis paſſionis videtur eſſe ſilenrium ſiue taciturnitas. et ideo non decet mulierem eſſe garrulam vel litigioſam. quia hoc maxime indicat audaciam virilem. quam multum vitare debent mulieres. eſt enim ſm philoſophum ſilentium ornamentum mulieris. Unde in huiuſmodi ornamenti laudem dicitur Eccleſiaſtici. xxvj. Mulier ſenſata ⁊ tacita non eſt immutatio anime erudite. Exemplum de Sarra que viris: ideſt angelis comedentibus ſub arbore non exiuit ad eos: ſed tamquam verecunda et taciturna in tabernaculo manſit. Tertio debet vir in vxore querere ꝙ ſit pia ⁊ miſericors. ſed cum diſcretione. Mulieres enim communiter ⁊ pueri ſunt miſeratiui. ſed pueri propter innocentiam credentes alios eſſe innocentes. Et ideo omnes indigne putant aliquid pati. Mulieres vero propter mollicieni complexionis quam anima naturaliter imitatur. ⁊ ideo nihil durum alijs ſuſtinere poſſunt. Ad hoc autem maxime inducenda Uxor ſi/
eſt vxor propter duo. Primo propter famili/ducēda
am quaz debet conſolari. eo ꝙ communiter in pp duo
domo habet reſidere. Debet enim eſſe ſollicita ⁊ operoſa ad ea que ſunt in familia. ⁊ per familiam agenda. Secundo propter elemoſynas pauperibus erogandas. Uiri enim ſunt intenti ad mercationes. ⁊ ad alia opa magna. ad hoc ꝙ familia non deficiat in neceſſarijs. ⁊ ideo frequenter negligunt pauperes ⁊ ſeipſos in his que ſpectant ad deum. quapropter vxores in hac parte defectum virorum ſupplentes debent eſſe elemoſynarie ⁊ pie. tam pro ſe q̃ pro viris. Exemplum de Maria magdalena cum alijs mulieribus que chriſto miniſtrabant de facultatibꝰ ſuis. Marc. xv. ⁊ Luc. viij. Et recipiebant hoſpitio. Luce. x. ⁊ de ſepultura eius. Marci. xvj.

Licet quantum .§.iij.

ad conſtitutionem domus imperfecte poſt cōmunitatem viri ⁊ vxoris prius ſit tempore cōmunitas. domini ⁊ ſerui q̃ patris ⁊ filij. Natura tamen in parentibus magis eſt ſollicita circa filios q̃ circa ſeruos. Et ideo prius eſt agendum de regimine filiorum. Ultimo de regimine ſeruorum. Sciendū eſt igitur ꝙ patres debent eſſe ſolliciti circa filios. ad quorum curaz Sollici/
obligantur tam in iure naturali q̃ diuino. tudo pa
Jure quidem naturali. quia filius eſt aliquid trū er/
patris. Eſt enim generatus de ſubſtantia pa/ ga filiꝰ
tris. ſiue per modum principij tm̄ actiui. vt di os.
cunt naturales ſiue per modum principij actiui ⁊ materialis. vt dicunt medici. vt videlicet

pars deciſa a patre Inſimul cum materia a ma
tre miniſtrata.fit de ſubſtātia corporis filij ma
terialiter. Eſt autem naturale ꝙ quilibet dili/
gat opera ſua.vt vult philoſophus tertio Ethi
corum.Unde patres diligunt filios.⁊ Poete
poemata ſua.Hoc etiam apparet ex natura to/
tius quod ad ſe naturaliter partem ſeparatam
trahit.pater autem ad filium ſe habet.vt totuꝫ
ad partem.Ex quo patet ꝙ vehemens eſt amor
patris ad filium quaſi ſui ad ſe. Ex amore au/
tem ſollicitudo cauſatur circa dilectum.Sicut
ergo patres eſſe ſubſtantie filijs contulerunt:ſic
conferre tenentur nutrimentum quantum ad
gubernationem corporis.⁊ diſciplinam quan
tum ad regimen morum. Iure quidem diui/
no ab hoc idem obligantur.ſicut dicit ſcriptu
ra ex ore ſapientis. Si filij tibi ſint.erudi eos.
alioquin patres qui ſunt negligētes circa cor/
rectionem filiorum.participes exiſtent pecca/
torum eorꝫ.⁊ frequenter iuſte.dei iudicio ēt in
hac vita puniuntur. Hely ſummus ſacerdos
iudeorum.quia negligens ⁊ remiſſus fuit in
correctione prauorum filiorum: dure a domi/
no increpatur. qui tandem iuſto dei iudicio
morte ſubita ac miſerabili. quantum ad ocu/
los hominum.ruptis ceruicibus a tergo cadē
do extinguitur.primi Regum quarto. Et Da/
uid etiam quia negligēs fuit in correctione fi/
liorum punitus fuit ex multis malis:que fece
runt.vt dicit Gratianus diſtinctio.xlvij.Sicut
hi qui per inſaniam.§.Neceſſe. Quia autem
ſermones vniuerſales in moralibus ſunt mi/
nus vtiles.conſiderari oportet in ſpeciali ea a
quibus filij per patres ſunt retrahendi. Et ea
tria ſūt ad que ſunt inducendi.Sunt autem tria preci
ad q̄ iu pue ad que iuuenes naturaliter inclinantur.a
uenes quibus retrahi debent per patres.Sunt enim
nāſr in paſſionuꝫ ſectatores in verbis procaces ſeu la/
clinanſ pſu lingue precipites. ⁊ in ſenſu proprio per/
tinaces.Sunt autem tria ad que ſunt inducen
di.ſcilicet ꝙ ſint diuinoruꝫ cultores.ꝙ ſint ho
noratiui maiorum. ⁊ ꝙ ſint ſectatores bono/
rum morum. Primo ergo iuuenes naturali/
ter inſequuntur paſſiones quod eis contingit
ex abundantia caloris ⁊ feruore ſanguinis.ex
quo fit incitatio ad concupiſcentias venereo/
rum.Cum ergo omnis homo agat vel ex ratio
ne:vel ex paſſione. Iuuenes autē vſu rationis
careant.cōſequens eſt eos ex paſſionibus age/
re ⁊ earum eſſe inſecutores. ab his autem re/
trahi poterunt per litterarum ſtudium.⁊ arti/
um mechanicarum exercitium. Unde ab in/
fantia ſunt deputandi ad honoſ opera.⁊ maxi
me ad ſcientias liberales.vt eſt grāmatica que
directiua ſermonis eſt in loquendo congruuꝫ.
Ad dialecticam que eſt directiua rationis in cō
cludendo verum.Ad rethoricam.que eſt ſua/
ſiua in proponendo ornatum. Ad muſicam.
que eſt delectabilis in vitando ociū. Ad arith
meticam.que eſt inſtructiua proportionum
in ſciendo numerare.Ad geometriam:que eſt
menſuratiua quantitatum in videndo ſpacia
terrarum.Ad aſtrologiam.que eſt perſpectiua
aſtrorum cognoſcendo naturales effectus cor/
porum celeſtium.Exemplum in Philippo pa/
tre Alexandri magni.qui philoſophos plures
deputauit ad eruditionem Alexandri. Simi/
liter Octauianꝰ filios ſuos faciebat exercitare
in exercitijs corporalibus.vt in iacendo lapi/
dem.funda ſaltando. ſagittando ⁊ huiuſmo/
di.Filias autem ſuas lanificijs fecit inſtrui:vt
artem haberent ⁊ vſum viuendi.Et valent hec
ad ocium iuuenum vitandum. Sunt inſuper
iuuenes in verbis laſciuis procaces. et lapſu
lingue precipites. alijs conuiciando ⁊ facili/
ter dierando. Mouentur autem ad verba la/
ſciuie per hoc ꝙ effrenatis affectiōibus ad ve
nerea incitantur. Unuſquiſqꝫ autem ſm phi/
loſophum delectabiliter cogitat.loquit ⁊ ope/
ratur ea ad que afficitur.Erumpunt autem fa/
ciliter ad iniurias inferēdas.ſiue ex eo ꝙ alijs
ſe maiores reputant.feruore ſanguinis ⁊ calo
re in eis vigente.Siue etiam quia paucorum
experti ⁊ non repulſam ſunt paſſi.Unde ſcōm
philoſophum ſecundo Rethoricoruꝫ.Animo
ſi ſunt communiter ⁊ bone ſpei.Frequēter au/
tem deierant.vel ad deierandum ſunt faciles.
quia nondum aliqua conſcientia reguntur et
ſeipſos totaliter ignorant. Et ideo nullo remor
ſu conſcientie tacti faciliter enunciant:quod
eis in mentem euenerit. Non etiam decentiaꝫ
conuiuendi in alijs reſpiciunt. cum multum
mentiendi conſuetudo ⁊ deierandi repugnet.
Ab his autem vitijs lingue iuuenes retrahun
tur per monita paterna ⁊ materna.Debēt eniꝫ
parentes continue correctioni filiorum inſiſte
re.modo admonendo.modo increpando.mo
do verberando.⁊ filij debent.paternis motio/
nibus obtemperare ſm documentum Salo/
monis libi.Prouerbio.Alioquin fiunt iniurio
ſi.cōtumelioſi.blaſphemi.⁊ verba ſcurrilia lo/
quentes.Quapropter philoſophus.vij. Poli/
tico.docet iuuēes circa locutiones eē coercen/
dos.Debent autē inſtrui ſtatim ab ipſa infan
tia propter teneritatem etatis. Ex qua dociles
exiſtentes.cito recipiunt formā boni. Si autē
per negligentiam parentum: aut propter ali/
quam innatam in natura malam diſpoſitionē
ad huiuſmodi vitia vel alia aſſueuerunt:diffi/
cile erit eos abducere:quando ad etatem per/

fectiorem peruenerint. Refert Gre go^o. in lib. dialogo. puerū quinq annorū igni bus gehē/ne deputatum. participāte patre in pena eius. q: non correxerat. et eo q ex mala ꝯsuetudine frequenter linguam in dei blaſphemiam relaxabat. Item ſunt in ſenſu ꝓprio pertinaces. Faciliter enim annūciant q̄ð ignorant. Et ideo vt plurimum fatua ⁊ falſa loquunt. Et q: glorioſi volūt apparere. hoc pertinaciter defendere ſatagunt. Inſuper grādia preſumunt paucorū experti. ad que peragēda non ſufficiunt. ⁊ tamē ꝗ male fecerint ex pertinacia confiteri erubeſcunt. Ab his autem retrahi poterūt. Si negocia ardua ⁊ alicuius ponderis. puta regimina vel magna conſilia. aut aliqua huiuſmodi eis non tribuantur. Nam ſm pħm non ſunt iuuenes eligendi duces. eo q cōſtat eos nō eſſe prudentes. Roboam filius Salomonis pertinax fuit. ⁊ prudentia caruit. quādo ꝯſilio antiquorum non acquieſcens. conſilium iuuenum ſecutus eſt. dure ⁊ ſuperbe populo reſpondendo propter quod magnam partem regni meruit amittere. tertij Regum. xij.

¶ Interea viden/ .§.iiij.

ad que etas iuuenilis eſt idu cenda. dum eſt ad que etas iuuenilis eſt inducēda. Et dicēdum q in fide ⁊ diuino cultu prius eſt inſtruenda. Cum enim ea que ſunt fidei ſupra rationē exiſtant: tāto citius ꝓponi debent. quāto eis facilius acqeſcitur. Pueri autem qui rationem dictorū non querunt: cito ſunt creduli. vt pħus dicit. ij. Retho. Et maxime his que dicūtur a parētibus a q̄bus non credūt ſe falli. Unde dicitur. ij. Ethi. q iuuenes ſolum erudiunt a lege. Appellat autem ibi pħus eruditiones a lege documēta parentum. maxime quārum ad finem quā tenent. Eſt aūt valde vtile q iuuenes in his que dei ſunt erudiant ab infantia. q: ſic aſſueti firmi^o adherent. nec poſſunt auerti poſtmodum ꝓpter cōſuetudinem iam in naturam ꝯuerſam. Eſt enim ꝯſuetudo altera natura: vt dicitur in lib. de memo. ⁊ remi. Cuius cauſa aſſignatur a pħo. ij. Rethori. vbi dicit q natura eſt ſemꝑ. cōſuetudo aūt ſepe. Sepe aūt ꝓpinquum eſt ei q̄ð ſemꝑ eſt. ⁊ ſic ꝯſuetudo eſt ꝓpinqua nature. Ut aūt ea que data ſunt iuuenes capiant allicięndi ſunt. vt eccleſias frequentent. vbi diuina myſteria celebrātur. ⁊ q geſta ſanctorū miracula. ⁊ huiuſmodi frequenter audiant. Ideo apl's ad Ephe. vj. admonet patres dicēs. Educate filios in diſciplina ⁊ correctione dñi. Unde lex vetus inſtituit. q patres circa filios eſſent ſolliciti de inſtructōe diuini cultus. Ideo dicitur Exo. xij. Cum dixerint vobis filij veſtri que eſt iſta religio. Dicetis eis. victima trāſitus dñi eſt. Exēplū Thobi. qui docuit filium ſuū ab infantia timere deū. ⁊ abſtinere ab omni peccato. vt pꝫ in lib. eius. c. j. Deinde ſunt inducēdi vt reuerētiam maioribus impēdāt. ⁊ maxime parētibus. Decet enim iuuenes maiores ⁊ antiquiores venerari. Unde Leuit. xix. mandat. Corā cano capite ꝯſurge ⁊ honora pſonam ſenis. Et ideo inter ꝑcepta que dantur reſpectu primi. Primū datur de honoratione parētū. vnde in cōmendationē huius precepti pena aſpa ⁊ dura olim infligebatur trāſgreſſoribus. Precepit enim moyſes Deut. xxj. Ꝙ filius ꝯtumax ⁊ proteruus. ⁊ parētum impio obedire cōtēnens. deberet a populo lapidari. Uidemus etiā in hac vita frequēter multa aduerſa filijs euenire diuinitus. qñ parētib^o ſunt infeſti. Exēplū de decē fratribus de q̄bus narrat Aug. xxij. de ciui. dei. c. viij. circa fi. qui duri ⁊ infeſti matri ſue. cum propter hoc malediceret eis. effecti ſunt membris tremebundi.

¶ Ulterius indu/ .§.v.

Sex ſūt mores laudabiles. Sex ſūt vitupabiles. cendi ſunt iuuenes ad bonos mores inter q̄s precipue expediunt ad perfectionē iuuenilis etatis. Mores enim poſiti a philoſopho. ij. rethori. quorum ſex ſunt laudabiles. ⁊ ſex vituperabiles ſunt quodāmodo naturales. Et ideo de his taceamus. ſed eos pro maiori parte incluſerimus in antedictis. Loquamur autem ad preſens de moribus neceſſario acquirendis. ſine quibus iuuenes fiūt vitioſi. maxime cum ad perfectam peruenerint etatem. ⁊ ideo de pueritia conandum eſt ad eos habendos. Primo enim debent eſſe morigerati circa cibum ⁊ potum. ne fiant guloſi ⁊ leccatores. Secundo circa ludos decentes ⁊ congruos. ne fiant blaſphemi. ⁊ taxillorum luſores. Tertio circa honeſtas ſocietates. ne fiant malorum hominum ſectatores. Primo ergo adhibēda eſt cautela circa filios. ne ſint intemperati circa comeſtibilia. Nā ex cibo inordinato modo ſumpto efficiuntur guloſi. ⁊ ad conuerſandum inepti. Ex vino etiam intemperate ſumpto fiunt multipliciter vitioſi. Faciliter enī fiunt ebrioſi. laſciui. ⁊ rixoſi. Ebrioſi quidem. quia aſcendentibus fumoſitatibus que habent ex vino generari. turbatur cerebrum. quo turbato ratio deprimitur. ⁊ ſic eius vſus impeditur. vnde ebrietas cauſatur. Fiunt etiam laſciui per hoc q corpus calefit. quo calefacto. fit incitatio ⁊ prouocatio ad luxuriam. Uenter enim et genitalia ſm̄ Hieronymum. ſunt vicina membra. vt ex vicinitate membrorum intelligatur confederatio vitiorum. quia vt dicit id^e. Uenter mero eſtuans facile ſpumat in libidinem.

vi.xxxv. Uenter. Fiūt etiaȝ rixoſi. quod ex prima cauſa contingit. Nam cerebro turbato et vſu rationis amiſſo. faciliter prorumpunt in verba inordinata. Ex hoc cauſantur lites ⁊ diſſenſiones. Habet enim vinum in nimia quantitate ſumptum ſanguineȝ inflammare. ⁊ per conſequens homine animoſum reddere. ⁊ iraſcibilem. Propter hoc aſſueſaciendi ſunt iuuenes ad parcitatem cibi ⁊ potus. Tullius lib. ij. de tuſcu. queſtionibus narrat. Quod licurgi laboribus ⁊ abſtinentijs erudiunt iuuētutem: venando: currendo: eſuriēdo: ſitiendo: algēdo: eſtuādo. ⁊ Sene. lib. ij. de ira dicit. q̄d educatio filiorum maximam diligentiam plurimum profuturam deſiderat. Facile eſt enim animos teneros componere. ſed difficile ſcinduntur vitia que nobiſcum creuerunt. Unde prouerb. xxij. Adoleſcens iuxta viam ſuaȝ gradītur. cum ſenuerit non recedit ab ea. Secundo inducendi ſunt ad ludos decentes ⁊ honeſta ſolatia. ſm̄ enim philoſophum. viij. Pol. Ludus eſt neceſſarius in vita humana. Eſt. n. vt dicit quedam deductio per quam vitantur tedia vite. inertia corporis. ⁊ pronitas ad laſciuiam. Pueri enim neſciunt eſſe ocioſi. quia humana mens naturaliter ocium refugit. Et ideo permitti debēt circa ludos occupari. dū modo non ſint inhoneſti. alioquin vagari incipiunt de illicitis cogitationibus. Uitatur ēt ab eis inertia corporalis. dum per conuenientes ludos eorum membra abiliora redduntur ad grauiora exercitia ſuſtinenda. eis peruenientibus ad etatem perfectam. Huius autem ludi non ſunt ſolum intelligendi qui per corp⁹ exercentur: vt trochi ludus. Sic̄ dicit Catho. Sed etiam qui auditu ⁊ viſu percipiuntur. vnde eis interdum ſunt recitande honeſte ſabule ⁊ parabolice. ſm̄ fictionem Eſopi. ⁊ alique pulchre hiſtorie. quibus libenter intendāt. Coercendi etiam ſunt ab impudicis ⁊ inhoneſtis viſibilibus: non ſolū inveritate. verum etiam in imaginibus ⁊ picturis. vt vult philoſoph⁹ vij. ethic̄. Cum iſmael filius Abrae ex ancilla natus Iſaac fratrem ſuum natuȝ ex libera matre: ſcilicet Sarra vellet inducere ad turpem ludum idolatrie vel laſciuie egreſcerēs. Sarra dixit ad Abraam virum ſuum. Eijce ancillam ⁊ filium eius. Gen. xxj. Tertio inducendi ſunt ad ſocietates honeſtas: ⁊ retrahendi a prauis Inter cetera enim que maxime nocent eis eſt inordinata ſocietas. Fiunt enim ex hꝰ vani ſures: ⁊ vniuerſaliter ad omnia vitia. quem ſocios vident irretitos. facillime conuertunt q̄d eis contingere videtur propter tres proprietates que in eis reperiuntur. Sunt enim molles ⁊ faciliter ductiles. Complexionē. n. corporis tenerā ꝯſequiť ꝯditio anime maxime quantū ad partē ſenſitiuā cuius operatiōes pueri maxime inſequuntur. Mollia autē ⁊ ductilia facillime impreſſionem recipiunt ad moduȝ cere. Iuuenes ergo ad mores ſociorum cito inclinantur. Sunt etiam nimis amatores amicitiarum. vt dicitur. ij. retho. Et ſodales diligunt quia gaudent conuiuere ſimilibus. Ubi eſt autem multa iuuenum ꝯgregatio. ibi multum eſt de ſenſualitate ⁊ parum de ratione. ⁊ ſic neceſſe eſt fieri vana ⁊ diſſoluta ac multum inordinata. Item iuuenes ſunt multū creduli vt dictū eſt ſupra. Cū. n. parꝝ vigeāt ratione. faciliter credūt. ⁊ iō cito poſſūt ſeduci. Igiť ꝓpter ꝑdicta debēt p̄res ſiue ꝑ ſe. ſiue ꝑ pedagogos filios admonere. et diligēter ꝯſiderēt ſocios magis maturos ⁊ compoſitos cū q̄b⁹ ꝯuerſentur. alioſqȝ deuitēt ⁊ fugiāt. Narrat Boetius in li. de diſci. ſcho. de filio lucretij. q̄ ſiuit abſqȝ diſciplina nutritus ꝯſumēs bona paterna cuȝ aleatoribus ⁊ leccatoribus. Hic cum a patre de patibulo frequenter eſſet redemptus demum iterum captus patris penuria redimi non potuit. qui cum lachrymis voce querula oſculū a patre petijt. ⁊ cū pater acceſſiſſet ad eum. naſum patris filius morſu acutiſſimo ſecuit dicens. Quare bonos ſocios contempſi. quare magiſtri documentis non obediui. quare me is prauis moribus non obſtetiſti. Nunc de te capio vindictam.

Expedit autem .§. vi.

⁊ ꝯueniēs eſt aliquos eē ſuos. ⁊ hoc tribus de cauſis. ſ. ꝓpter appetitus corruptionem. ꝓpter intellectus depreſſionem. ⁊ ꝓpter rerum tēporalium adminiſtrationē. q: enim aliq̄ ſunt in appetitu deprauati ⁊ ad mala proni. dignum eſt eos ſeruos alioꝝ exiſtere ⁊ pena ſeruitutis puniri. ⁊ iſta fuit prima cauſa inducēs ſeruitutem. vt patet de filio Noe noīe cham. verenda patris deridēti. ꝓpter cui⁹ irreuerētiā tota ei⁹ poſteritas ſeruituti ē addicta. Itē dignū eſt aliquos eē ſeruos aliorum propter intellect⁹ depreſſionem. Et iſta eſt cauſa quodammodo ex natura inducta. Ut tangit philoſophus. j. pol. Qui enim ſunt corpore fortes ⁊ robuſti ad onera ſuſtinenda intellectu deficiunt. vt plurimum. ⁊ hi apti ſunt ad ſeruiendum vt a ſapientibus regantur. Qui vero ſunt carne molles. ¶ Et viribus corporis deſtituti intellectu ſunt vigentes. vt plurimum. Et hi apti ſunt ad dominandum ⁊ alios regendum. Item expedit aliquos eſſe ſeruos propter penuriam rerum temporalium ex qua maior

Aliq̄s eē ſuos trib⁹ de cauſis

bus ſeruire tanq̃ eorum miniſtri coguntur: q̄ vt corporaliter ſuſtentenur alieorum regimini ſe ſubdant. His viſis videnda ſunt: q̄ ⁊ quot obſeruanda ſunt ad hoc ꝙ conuenienter habeant ſe ſerui ad dominos ⁊ econuerſo. Eſt autem ſciendum ꝙ ſerui ad dominos ſe debent habere tripliciter. ad hoc ꝙ digne exerceant officium debitum: ſcilicet. Quod ſunt fideles in commiſſis a dominis ſuis. Intelligentes in preceptis: ⁊ decentes in obſequijs. Debent ergo primo eſſe fideles in his que eis a dominis committuntur. Nomen enim ſerui a ſeruiendo dictum eſt: vel a ſeruando. Ille igit vere ſeruus eſt qui in ſeruiendo eſt conſeruatiuꝰ bonorum domini ſui. Unde in commendationem fidelitatis ſeruorum promiſit eos dominus: ſupra multa conſtituere: qui etiam in pauco fuerunt fideles. Matth. xxv. Narrat valerius lib. iij. de quodam milite ceſari fideliſſimo: qui cum eſſet captus: ⁊ ad Antonium adductus: inuitatus ab eo. ꝙ ceſaris miles non eſſet amplius: ſed ſuus reſpondit. Iugulari me potiꝰ iube: quia nec ſalutis beneficio: nec mortis ſupplicio abduci poſſum: vt ceſaris miles eſſe deſinam ⁊ tuus eſſe incipiam. Antonius autem ſue felicitatis merito vitam conceſſit. Non ſolum autem debent eſſe fideles: ne dominos ſuos defraudent: ſed etiam prouidi ⁊ intelligentes: ne ab alijs circa dominorum bona defraudentur: ⁊ vt etiam ea que his mandantur recte apprehendant ⁊ debite exequantur: vt dominus in euangelio commendat ſeruum qui cum fidelitate habet prudentiam. Fidelis inquit ſeruus ⁊ prudens quem conſtituit dominus ſuper familiã ſuã Matth. xxiiij. Uera autem prudentia ſeruorum ẽ quãdo cum intelligentia ſtatim ſequitur prõpta obedientia. Unde Hiero. ſuper hierem. ait. Serui eſt demiſſo capite aure patula: prompta voluntate ad obediendum audire vocem domini. iuxta illud Samuelis. i. Regum. iij. Loquere domine: quia audit ſeruus tuus. Debꝫ ergo ſeruus mandatum domini attente audire recte apprehendere: ⁊ ipſum ſine dilatione executioni mandare: quidem monachꝰ dũ ſcriberet in cella ⁊ primaꝫ partem littere o inchoaſſet a ſuo patre abbate vocatus: qui moꝝ litteram incompletã dimittens de cella egreditur. vt abbatis imperio pareat. Rediẽs vo ad litteram illam merito obedientie ex auro completaꝫ inuenit diuinitus. Decet tertio ſeruos eſſe decentos ⁊ puros non ſolum mundicia corporali quam decet habere miniſtros. ſed multomagis mũdicia mentali. ne ſint morum corruptoreꝫ in familia. Ex hoc enim poſſet preſtari magnum nocumentum tam filijs q̃ etiam filiabus. ⁊ alijs quibuſcũq; in domo permanentibus. Unde pſalmiſta. c. Ambulans in via immaculata. hic mihi miniſtrabat. Exemplum in Ioſeph. qui de adulterio inuitatuꝫ ab vxore domini ſui operi nephario nullatenus acquieuit ſed dixit. Ecce dominus meus omnibus mihi traditiꝫ. ignorat qd habeat in domo ſua. ne quicq̃ eſt quod nõ in mea poteſtate ſit preter te que vxor eius es. Quomodo poſſum hoc facere. Geñ. xxxix.

Quod ſerui debent ſe habere ad dominos tripliciter

Exẽplũ de quodaꝫ monacho.

¶ Domini autem ad .§. vij. ſeruos ſimiliter tripliciter ſe habere debent. videlicet vt ſint in loquendo placidi. ne verbis durioribus exaſperentur. in remunerando benefici ne compulſi neceſſitatibus furentur. Et in mandando diſcreti. ne nimiꝫ grauaminibus onerentur. Primo ergo decet dominos ad ſeruos eſſe verbis placidos. Aſperitas enim verborum reddit dominos ſeruis oneroſos. vt non eis a ſeruis prompto animo ſeruiatur. Aduertendum tamen eſt. ꝙ nõ decet dominos ſe nimis familiares exhibere ſeruis. ſic enim venirent in contemptum. Eſt ergo medium tenendum quantuꝫ poſſibile eſt. vt videlicet non nimis inhumanos ſe reddant: nec ſe nimis contẽptibiles exhibeant. Nam enim vt ait Ariſtote. quinto Politicorum. Princeps debet eſſe ſeuerus: ſcilicet reuerendus. quod poteſt intelligi in quocunq; regimine: ſiue reſpectu vxoris vel filiorum ſeu etiam ſeruorum. vel economico ſeu etiam in politico ⁊ regali. Secundo decet eſſe dominos beneficos in remunerando. Debẽt enim prouidere neceſſitatibus ſeruorum ſcd͂m decentiam ⁊ exigentiam ſeruorum ⁊ conuentiones pactorum: Alioquin efficiuntur furea et diſſipatores bonorum dominorum ſuorum. Tertio decet dominos eſſe diſcretos circa ſeruitia diſtinguenda: ⁊ imponenda ſeruis. Debent enim domini experiri prius conditiones ⁊ qualitates ſeruientium. et quoſdam ad quedam deputare. ⁊ quoſdam ad alia. ſm̃ eorum idoneitatem diuerſam. Nec etiam debent eos grauare quantitatem ſeruitiorum. vel etiam diuturnitate laboris. ſed menſurare eorum ⁊ pportionare laboribus: Sic enim omnia ordinate fiant: ⁊ tota res domeſtica in pace quieſcet. Mandauit deus in lege veteri ꝙ ſerui modeſte a dominiꝫ tractentur. ne videlicet immoderatis laboribus affligerentur. Unde voluit in Deuteronomij. xv. ꝙ in die ſabbati requieſceret ſeruus et ancilla. Et iterũ. ꝙ in ſeptimo anno a ſeruitio liber eſſet.

qd͂ dñi dẽbẽt ſe habere tripliciẽ ad ſeruos.

vt habetur Deutero. decimoqnto. Ad predi/
cta menſurādo expedit dominis primo. puta
ꝙ ſint conſideratiui ſue conditionis ad hoc ꝙ
deprimatur in eis tumor elationis. Debent
enim conſiderare ſeruos ex eiſdem ſeminibus
eſſe ortos. ſicut dicit Seneca. Eodem frui ce
lo. eque ſpirari. eque mori. Preterea cogita/
re debēt hec eſſe bona fortune. que in ſibi ſub/
iectis frequenter placidos. triſteſqꝫ commu-
tat vultus. Neſcis inquit Seneca qua etate
ecuba ſeruire cepit: qua creſus: qua darii mr:
qua plo: qua diogenes. Sic ergo cum inferio
re viuas. quemadmodum ſuperiorem tecum
viuere velis. Inſuper conſiderare debent do
mini ſe ab vno deo eſſe productos ad ſuam
imaginē eſſe factos. ꝛ eiuſdē glorie eſſe capa
ces. Quapropter deꝰ homines quos ſic equa/
lis conditionis, condidit. non hominibus pre
tulit. ſed pecoribus. Dominamini inquit piſci
bus maris ꝛ volatilibus celi ꝛc. Sene. primo.
Unde dicit Auguſtinus. ꝙ primi iuſti paſto-
res pecorum magis ꝗ̄ reges hominum con/
ſtituti ſunt. Exemplum de ſeruo nequam. qui
noluit compati ſocio de paruo debito. miſſus
fuit in carcerem. Matth xviij. Exemplum de
beato M. rtino: qui in militia ſeruiebat ſeruo
ſuo cum debuiſſet ſeruire ab eo.

¶ De prudentia regnatiua. Capitulum. vj.

Poſt prudentiam directi/
uam familie, que dicitur econo-
mica, vt recto ordine ꝓcedamus
agendū eſt de prudentia que di
citur regnatiua. ſiue legis poſitiua. Hec enim
eſt homini neceſſaria inquantum eſt rector
communitatis perfecte. vt eſt ciuitas vel re/
gnum. Et quia regnum eſt regere ciuitates ꝛ
regna inſuper ꝛ leges cōdere. Ideo talis pru
dentia dicitur regnatiua. ſiue legis poſitiua:
ſub qua habent comprehendi quecūqꝫ alia re
cta regimina principum. vtputa ducum: co/
mitum: ꝛ poteſtatum: ꝛ huiuſmodi. Hec autē
virtus tantomagis eſt principibus et rectori-
bus neceſſaria quanto plures habent ſue gu-
bernationi ſubiectos. Unde eis ſub ſpeciali ra
tione conuenit tanquā propria. Regere enim
alios ꝛ dirigere in finem debitum fit per pru/
dentiam. Unde dicit philoſophus. vj. Ethi.
Illos eſtimamus prudentes. qui ſibi et alijs
poſſunt bona ſpeculari ꝛ prouidere. Prouidē
tia ergo in principe debet eſſe quedam cogni
tio vniuerſalis excedens cognitiones ſingu-
lorum ꝛ ſe extendens ad bonum cōmune om/
nium. debent enim per eius prudentiam ope
rationes ſubditorum dirigi in finem debitū.
Cum ergo tantum bonū ſicut eſt directio om
nium. ꝛ gubernatio boni cōmunis proueniat
ex prudentia preſidentis. diligenter aduertē/
dū eſt. ne in regimine preficiatur qui hac vir
tute careat. Nam talis feliciter in tyrānidem
degenerat. cum enim per prudentiā vere bo-
na. que ſunt opera virtutum cognoſcantur. et
ad ipſa facienda homines dirigantur ſequitur
ꝙ per imprudentiam ꝛ ſtultitatem bona ſenſi-
bilia que non ſunt vere bona vt ſunt diuitie ꝛ
delitie corporales tanꝗ̄ bona ſimpliciter ac-
ceptētur. Circa talia nāqꝫ ponet rector impru
dens ſtudium ſuum. et omiſſis operibus vir-
tutū aſſluat diuitijs ꝛ ſenſibilibus bonis. pro/
pter quod efficiet expoliator boni cōmunis.
depredator populi. extorſor pecuniarum vn-
decūqꝫ. ꝛ omnium ſubditorū oppreſſor. Hec
autem ſunt tyrānorum. Ex hoc vlterius ſequi
tur ruina ciuitatis. quia populus non volens
ſuſtinere tanta grauamina ciuitatem deſeret
propter qđ deſerentur artes. agricultura tol/
letur. ꝛ finaliter policia peribit. ſi longo tem
pore huiuſmodi tyrānidem exercere ſtudeāt.
Patet ergo quanta mala peruenire poſſunt ex
inſipientia preſidentie. Rex Salomon conſi-
derans ſapientiam ſiue prudentiam ſūme ne/
ceſſarium eſſe preſidentibus. deo ſibi prōmit/
tēte ꝙ daret omne quod peteret. ipſam ſolam
poſtulauit dicens. Da ſeruo tuo cor docile. vt
iudicare poſſit populum tuū. ꝛ diſcernere in/
ter malum ꝛ bonum. iij. Regum. ij. Tullius
in lib. de offi. loquens de bello Athenienſium
prefert prudentiam fortitudini.

¶ Princeps autem ex .§. j.

virtute prudētie precipue debꝫ circa quatuor
ſtudere. videlꝫ vt deo placeat. populo pro poſ-
ſe ſatiſfaciat. reipublice prouideat. ꝛ leges iu-
ſtas ꝛ poſſibiles condat. Ad hec oīa peragen
da debet cura peruigili intendere. Et primo ꝙ
deo placeat. Qui enim alios regit ꝛ ordinare
ſtudet in finem debitū prius conari debet. vt
ſeipſum ordinet in deum. qui eſt finis omniū
regentī. Ex hoc autē duo bona ꝯſequitur. Pri
mo qꝛ pnceps a populo magis diligitur. ſi vi
derit eum eſſe cultorem diuinoꝝ ꝛ operantes
virtuoſa. Unde phs dicit. Qꝛ principē decet
eſſe deicolam. Debet enim princeps eccleſias
fabricare ꝛ eas frequentare. hoſpitalia erige-
re. ꝛ pauperes enutrire. Scđo qꝛ facilius po-
pulum gubernabit ꝛ ad bona trahet. Uidens
enim populus dñm ſuum de diuinis curātem
admirabitur eum. putans ipſum deo eſſe con
iunctum. ꝛ ſibi familiarem. cuꝫ imitari ſtude
bit. Rex Salomon edificato tēplo. ſtetit an/

Ex ſtu/te pru/dentie/pnceps/ds tria/ſtudē.

te altare domini in conſpectu eccleſie iſrael. ⁊ expanſis manibus in celū. ⁊ genibus in terram fixis. longam orationem ante deum fudit pro ſalute populi. propter quod populus benedicens regi. gaudens reuerſus eſt in tabernacula ſua. iij. Regum. viij. ⁊. ix. Ex hiſtoria tripartita. habetur de Conſtantino ꝙ fuit dei cultor viſo in ſomnis ſigno crucis ⁊ ei dicto. ꝙ in hoc vinceret. Fecit vexillum crucis ante exercitum deferri. Et de palacio oratorium fecit. ⁊ tabernaculum inſtar eccleſie fieri mandauit quod ſecum deferebat quando in bellum procedebat. vt tam ipſe ꝙ̄ milites diuina audirent. ⁊ multa pulchra ordinauit ad exaltationē fidei ⁊ eccleſie. Similiter Joſias rex factus ſuper Judam multum fuit ſollicitus ⁊ zelans ad reducendum populum ad verum cultum dei. iiij. Regum. xxij. ⁊. xxiij. et ſecundi Paralypom. Secundo debet ſtudere vt populo ſatiſfaciat. quod fit dum ſe non ſeuerum. ſed reuerendū exhibet. ſi familiam honeſtam ⁊ curialem habeat. ſi ſapientes conſiliarios conſulat. ſi iudices iuſtos teneat. ſi benefactores digne premiat. ⁊ delinquentibus penas debitas infligat. Per hec populus cōſolabitur diſſenſiones: emulationes: ⁊ murmurationes vitabit. Sicq; in pace quieſcens in dilectionem principis aſſurget. Rex Dauid multum ſe gratum ⁊ dilectum populo exhibuit. Unde volēti exire ad bellum contra abſolon. dixit populus. nō exhibis. quia tu vnus pro decem milibus computaris. ſecūdi Regū. xviij. Sic Clemēs papa ab omnibus multum amabatur. Nicolaus etiam omnibus ſe amabilem exhibebat. Debet tertio ſtudere vt prouideat reipubli. quod quidem fit ſi in illa ea habentur que poſſunt eſſe ad directionem ⁊ conſolationem ⁊ corporalem ſuſtentationē. Ad directionem autem reipubli. valent ſapientes. ad quod maxime debet princeps intendere. Debet enim procurare ꝙ in ciuitate ſit ſtudium litterarum pro pueris erudiendiſ. ꝙ ſint iuriſperiti pro directione cauſarum et conſilijs dandis ⁊ alij ſapientes ſm ꝙ viderit ciuitati expedire. Unde ponit philoſophus. Nō ad verum regem pertinet ſapientes etiam extraneos ſi pprios non habet honorare ⁊ promouere. Ad cōſolationem autem reipub. valent virtuoſi. Non enim ſolum in ciuitate debet eſſe directio que eſt per ſapientes. ſed etiā recta operatio que eſt per amicos dei. Et ad hoc maxime debet princeps intēdere. videlʒ vt habeat in ciuitate religioſos. verbū dei predicantes. clericos honeſtos diuina celebrantes. ⁊ alios timētes deū qui pro populo orent. cum frequenter inueniamus ciuitates ſaluatas propter merita aliquoꝝ amicoꝝ dei. Ad corporalem vo ſuſtentationē valent bona fortune. Unde princeps diligenter debet attendere ne in ciuitate accidat cariſtia. ſed abundantia victualium ſit in ea. ⁊ ad hoc cōſequēdum debet preuenire ⁊ fructus reſeruare tēpore oportuno. non obſtāte ꝙ perditio fiat in fructibus reſeruatis. Debet autē precipue conatum adhibere circa maxime neceſſaria. vt eſt frumentum ſal ⁊ huiuſmodi. Pharao rex egypti videns Joſeph ſapiētem eū multo honore preuenit. ⁊ toti regione prefecit. vt copia frumēti ſeruati future fami prouideret. Gen. xlj. In epiſtola quam dicitur Ariſto. Alexādro ſcripſiſſe. tale ſibi dat documētum. Decet regem legiferos honorare. religioſos venerari. ſapientes ſublimare. ⁊ cum eis ꝯferre. Circa vo ad puiſionem eoꝝ que pñt accidere ſubditis idē Ariſto. Oportet regem futura cogitare. ⁊ futuris caſibus prudenter occurrere.

Cum autem ſm phūm .§.ij.

vi. ethic. due ſunt prudētie politice. Una que eſt quaſi architectonica in pncipe exiſtēs que nunc dicta eſt regnatiua vel legis poſitiua. et alia quaſi manu operans in ſubditis exiſtens. que cōmuni nomine retento dicitur politica. Reſtat poſt pdicta vt de hac aliqd dicamus. vbi prius oſtendēdum eſt omnem hominē natura eſſe politicum ⁊ ciuilem. ⁊ per cōſequens idoneum ad obſeruantiam ciuilium preceptorum. Nec obſtat ꝙ aliqui eligāt vitam ſolitariam ⁊ cāpeſtrem. Hoc enim pot eſt eſſe tribus de cauſis. vt ponit philoſophus. i. Poli. Quia aut tales ſunt vt dij: aut ſicut beſtie: aut bonis fortune priuati. Aliqui enim tacti amore dei vitam ſocialem deſerunt. ⁊ ſolitariam eligūt vt expeditius diuine ꝯtēplationi vacare poſſint. ſicut fuerūt multi ſancti patres. vt Antonius. Benedictus. multiq; alij in deſerto degētes. Hi tales poſſunt dici dij participatiue. qa deo aſſimilari ſtudent in contemplatione ſūme veritatis. Alij vo habent nām ſiluestrē ⁊ ferocem. ⁊ ad cōuiuendum cum alijs importabilē. Et tales ſub iugo legis ſimul cum alijs ſtare non valētes. beſtie dicuntur. non hoies. qa hoium eſt inſimul ſocialiter conuiuere. De hoc duplici genere hoium dicit philoſophus predicto lib. Nō non potēs cum alijs coicare. ei nulla eſt pars ciuitatis. ſed eſt vel beſtia vel deus. Sunt inſuper alij qui ciues eſſe nō pñt. ſunt enim bonis fortune puati. puta diuitijs ⁊ potētia. Hi paupertati preſſi ciuitates deſerere coguntur. et loca campeſtria ⁊ ſolitaria ad

due ſūt prudētie politice.

agros excolendos habitare. His cauſis remotis que communiter ſunt ab humana natura extranee. Omnis homo naturaliter eſt ciuilis ⁊ politicus. quod dupliciter oſtēdi poteſt. Primo ex eo ꝙ habet communes conceptus: quos per vocem vult alteri cōmunicare. Delectatur enim homo alteri iudicare quod concipit: ⁊ ſimul cum eo conferre. quod non ſolū eſt ad delectationem: ſed ⁊ ad neceſſitatem. Nam quod vnus non videt per intellectū alterius intellectus ſupplet: ⁊ ſic colloquium ratiocinantis hominis cū homine facit ad bonum ꝯſilium: ⁊ per ꝯſequens ad bonum iudicium. Cōuenienter ergo diffinit homo animal eſſe rōnale. Ratio enim diſcurſum inquiſitionis importat: que tandem ad rōnem veri terminatur. Cayn poſtꝗ genuit Enoch. dicitur primus edificaſſe ciuitatem: ⁊ quam vocauit Enoch ex nomine filij. Gen̄. iiij. vbi datur intelligi ꝙ iam multiplicatus erat in filijs ⁊ nepotibus; ad quoꝝ cuſtodiam ⁊ humanaꝝ neceſſitatum ſubuentionem ſub certis officijs ⁊ modis viuendi primus ordinauit. vt dicitur in ſcholaſtica hyſtoria. Ex quo etiam patet ꝙ neceſſaria eſt omni homini ciuitatis habitatori predicta prudentia politica qua ſit idoneus obſeruator legis. qua etiam alijs ſciat cōuiuere ⁊ principibus obedire. Vbi eſt aduertendum ꝙ taliter mouetur ſubditus a principante. ⁊ aliter irrōnabilia ⁊ inanimata: mouētur a ſuis motoribus. Nam ſic mouētur ꝙ nō mouent: ⁊ ſic aguntur ꝙ non agunt. Nō enim habent dn̄ium ſui actus: cum libero arbitrio carent. ⁊ ideo rectitudo regiminis tm̄ eſt in ſolis motoribus. Sed homo ſubditus ꝑncipi ſic mouet: ⁊ agitur ab eo per preceptū: ꝙ tamen mouet ſeipſm per liberum arbitrium. Et ideo requirit in eo quedam rectitudo regiminis: ꝑ quam ſeipſum dirigat in obediendo maioribus: ⁊ cōuiuendo alijs ciuibus. Unde Tulli⁹ lib. j. de offi. dicit ꝙ in reipubli. ſunt magiſtratus perſone priuate: ⁊ etiā peregrini: ad quos omnes ſpectat habere propriā prudentiā ſm eoꝝ officium: ſicut ad magiſtratus pertinet curam habere ciuitatis. ſeruare leges. iura deſcribere. ⁊ ſue fidei cōmiſſa meminiſſe. Ad ꝑuatum vo ciuem pertinet recto iure alijs conuiuere. nec ſubmiſſum. nec abiectū. nec ſe efferentem nimis eſſe. Talem enim dicere ſolemus bonum ciuem. Peregrini vo eſt ꝑter ſuū negocium nil agere: de alio non inquirere: qꝛ vitioſum eſt in aliena patria curioſum eē. Ex talibus igitur officijs per prudentiam ordinatis ꝯſurgit armonia pacis in repubḷi. Naꝫ ſm Aug. de ciui. dei. Quilibet in ciuitate eſt: ſicut vna lr̄a in ſermone. Et ſicut vna chorda in cythara. que cum bene fuerint cum alijs ordinata. conſurgit concentus armoniacus ſm ꝓportionem diſtinctus. Sic etiam in multis perſonis in ciuitate ſummis medijs ⁊ infimis interiectiſq; alijs ordinibus ſm proportioneꝫ officiorum ordinatis conſurgit optima policia. Hanc prudentiam ordinauit deus in populo iudeorum. Primo reſpectu preſidentiū in loco iudicij. Unde ſtatuit in eis copiam iudicum dicens. Deutero. xvj. Iudices ⁊ magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis. de ambiguis vero ⁊ arduis voluit eſſe recurſum ad locum vnum a deo electum in quo eſſet et ſummus ſacerdos qui determinaret dubia emergentia circa diuinum cultum: ⁊ ſumm⁹ iudex qui determinaret dubia pertinentia ad iudicia hominum. Sicut patet. Deute. xvij. Deinde quantum ad communem ciuium cōuerſationem ſtatuit fieri communicationem de rebus paruis. abſq; precio dicens. Deute: xxiij. Ingreſſus vineam proximi tui. comedes vuas quantum tibi placuerit. foras autem ne efferas tecum. Nec videlicet ex hoc daretur occaſio grauis damni. ex quo pax turbari poſſet. que inter diſciplinatos non turbat ex paruorum acceptione: ſed magis amicitia confirmatur. ⁊ homines aſſueſiunt ad faciliter communicandum. Quantum ad mutuorum ſubuentionem. que eſt frequens ⁊ neceſſaria inter homines. voluit curiales eſſe eos ⁊ faciles. Et hoc tripliciter. Primo ne cum mutuū Subuē
concederent viuras exigerent. vel pignora vi tio mu
te neceſſaria acciperent. Et ſi acciperent ante tuoꝝ
ſolis occaſum reſtituerent. vnde Deute. xxiiij. tripli
mandauit ꝙ non acciperent pro pignore mo ter fit
lam. quia eius viſus neceſſarius eſt habentibus molendi exercitium. Si vero veſtimentū acciperent loco pignoris ꝙ ante ſolis occaſū redderent. Sicut dicitur ibidem. ⁊ Exo. xxij. Si pecuniam tuam dederis populo meo pauperi qui tecum habitat. non vrgebis eum quaſi exactor. nec viuris opprimes. Secūdo ꝙ nō importune exigerent. vnde dicit Exo. xxiij. ⁊ Deute. xxiiij. Quod in repetendo non deberēt domum ingredi. Eſt enim domus tutiſſimū hominis receptaculum. Et ideo moleſtū eſt non ſolum homini. ſed etiā cuiq; animali qđ in proprio habitaculo inuadatur. Tertio ad maius fomentum charitatis inſtituit ꝙ in ſeptimo anno debita remitterentur. Probabile enim erat vt ſi commode reddere poſſet ante ſeptimum annum redderent. Diſciplinati. n. hominis non eſt mutuantem gratis velle defraudare. Si autem omnino impotentes eſ

ſent. eadem ratione erat eis debitum remit-
tendum et dilectiōe qua eis erat de nouo cō
cedendum propter indigentiam. Quantū ad
extraneos diuina ſapientia prudentiſſime il-
lum populum ordinauit. Primo enim voluit
iudeos eis eē pios ꝛ miſericordes dicēs. Exo.
xxij. Aduenam non contriſtaberis neq̧ affli-
ges eum. Aduene enim ꝛ ipſi fuiſtis: in terra
egypti. ꝛ Deute. xxvi. Mandauit diuitibus de
cem anni fieri decimam pro peregrinis pupil
lis ꝛ viduis. Quia vero extranei non habent
illum amorem ad bonum reipub. quem ha-
bent ciues. Ideo ſecundo ſtatuit. ꝙ non ſtati;
ad conſortium populi admitterentur. niſi i ter
tia generatione. Sicut etiā philoſophus dicit
in. iij. polit. ꝙ apud quoſdam gentiles non re
cipiebantur aliqui ciues. niſi qui ex auo vel at
tauo habitatore nati exiſterent.

¶ Poſt predicta de gn- .§. iij.

Natura tribuit rei nāli duplicē virtutē.

ta ſpecie prudentie que dicitur militaris ali-
qua pauca dicamus. Circa quod eſt ſciendu;
ꝙ militia principaliter eſt inſtituta ad defen-
ſionem boni communis quod impediri poteſt
per impugnationem hoſtium ꝛ ſeditionem ci
uium. Sic enim debet eſſe in ciuibus. ſicut in
naturalibus cum ars ſit nature imitatrix. Vi
demus autē ꝙ natura tribuit rei naturali du
plicem virtutem. Unam per quam ſequit cō-
uenientia: ꝛ aliam per quam repellit nociua.
vt igni dat leuitatem per quam aſcendat ſur
ſum ad locum: ſcilicet quietis ꝛ ſalutis. ꝛ ca-
lorem per quem reſiſtat ꝛ obuiet corrumpen-
tibus. Animalibus etiam dat vim concupi-
ſcibilem per quam aſſequantur ea que ſunt eo
rum ſaluti accōmoda. Et iraſcibilem per quā
reſiſtant corrumpentibus ꝛ leſiuis. Simili-
ter in moralibus ꝛ ciuilibus conueniens eſt
duplicem eſſe prudentiam reſpectu boni cō-
munis. vnam ſcilicet ad regendum ꝛ leges cō
dendum. ꝛ hec eſt regnatiua. ſiue legis poſiti
ua. Et aliam ad reſiſtendum ꝛ reprimendum
inſultus hoſtium: ꝛ hec dicitur militaris. Ex
hoc apparet ꝙ militia nihil aliud eſt ꝙ̄ quedā
prudentia operis bellici ordinata ad defenſio
nem boni communis. Ex hiſtoria ſcholaſtica
hieruſalem que erat ciuitas principalis in re
gno iudeorum. olim triplici muro fuit circun
data. Per hoc diſtinguens tria genera habi-
tantium ſm tria murorum interſtitia. In in-
teriori nāq̧ pte primi interſtitij habitabat rex
cum principibus ꝛ conſiliarijs: ꝛ ſacerdotes
cum prophetis ꝛ leuitis hi pollebant pruden-
tia regnatiua in gubernando populum ta; in
preceptis iudicialibus ꝙ̄ in cerimonijs diui-
ni cultus. In parte vero media ſecundi inter
ſtitij habitabant milites pollentes prudentia
militari. Hi deputati erant ad defenſionem
ꝛ cuſtodia; reipub. In parte vero extrema ter
tij interſtitij habitabant iſte manu operantes
qui citari deſeruiebant pro neceſſitatibus hu
mane vite. Hoc quippe ordine hieruſalem po
litia fuit diſpoſita ꝙ̄diu ſub preceptis dei ꝛ ꝓ-
phetarum monitis vixit.

¶ De partib⁹ potētialib⁹ prudentie videlicet. eubolya: ſyneſi: ꝛ gnomyn. Capitm. vij.

Tres ſunt virtutes prudentie.

DE partibus potentialibus
prudentie ſeu de virtutibus adiun
ctis ei. Nota ꝙ ſunt tres ſm philo-
ſophum in lib. ethi. ſcilicet eubolya. ſyneſis. et
gnomyn. Prima ergo dicitur eubolya. que ſʒ
philoſophum dicitur rectitudo conſilij. Et ꝙ
ſit virtus probat. b. Tho. ſe. ſe. q. li. ar. i. ſic de
ratione virtutis eſt ꝙ faciat actum hominis
bonum. Inter ceteros actus hominis propri
um eſt ei conſiliari. qꝛ hoc importat hominis
quandam rationis inquiſitionem circa agen
da in quibus conſiſtit vita humana. Eubolya
autem importat bonitatem conſilij. Dicit. n.
ab eu quod eſt bonū ꝛ bolyn quod eſt conſiliū
quaſi bona conſiliatio vel potius bene conſi-
liatiua. Et ſic patet ꝙ ſit virtus humana. Sci

De bonitate cōſilij.

endum etiam ꝙ non eſt bonum conſilium: ſi-
ue aliquis malum finem in conſiliando preſti
tuat. ſiue etiam ad finem bonum malas vias
adinueniat. vnde vtrūq̧ eſt contra rationem
eubolye: vt dicitur. vj. ethi. Hec autem virtus
ſicut nec alie in nullo peccatore inuenitur. oē
enim pctm̄ eſt cōtra bonam cōſiliationem: re
quiritur enim ad bene cōſiliādum nō ſolum
adinuētio vel excogitatio eoꝝ que ſunt oppor
tuna ad finē: ſed ēt alie circūſtātie ſcʒ tps con
gruū vt nō ſit nimis tardus nec nimis velox
in cōſilijs. Et modus cōſiliādi ſcʒ ꝙ ſit firmus
in cōſilio ſuo: ꝛ alie circūſtātie debite q̄ pecca
tor peccādo nō ſuat. Sʒ bñ virtuoſus in his q̄
ordinant ad finē virtutis: lʒ in alijs negocijs
aliq̄ñ nō ſit bñ ꝯſiliatiu⁹. Et lʒ ꝯſiliū importet
dubitationē. vñ ꝛ imꝑfectionē: eſt tñ virtus ꝙ̄
vij. ethic. dī eē ꝑfectio. Sʒ ꝑfectio eſt ſm mo
dū hominis: q nō pōt ꝑ certitudinē cōprehen
dere veritatē reꝝ ꝑ ſimplicē itutū: lʒ ꝑ inueſti
gationē. Eſt aūt eubolya virt⁹ diſtincta a pru
dētia. ſm. b. Tho. vbi. ſ. ar. ij. ꝛ rō eſt. qꝛ virt⁹
ꝓpe ordinat ad actū quē reddit bonū. ꝛ lō oʒ
ſm diuoꝫ actuū eē diuerſas virtutes. ꝛ maxie
qñ nō eſt eadē rō bonitatis i actib⁹. Si. n. eēt
eadē rō bonitatis in eis tūc ad eādē virtutem
ptinerēt diuerſi actus: ſʒ ex eodē depēdet bo-
nitas amoris deſiderij ꝛ gaudij. ꝛ ideo omnia
iſta pertinent ad eandem virtutem charitatis

Actus enim rationis ordinati ad opus ſunt diuerſi nec habent eandem rationem bonita tis. Et alia enim ratione efficitur homo bene conſiliatiuus. et ex alia bene iudicatiuꝰ. et alia bene preceptiuus. quod patet ex hoc ꝙ iſte ali quando adinuicem ſeparantur. et ideo oportet aliam eſſe virtutem eubolyam per quam ho- mo eſt conſiliatiuus bene. et aliam prudentiá per quam homo eſt bene preceptiuus: et ſicut conſiliari ordinatur ad precipere tanꝗ̄ ad pn cipalius. ita etiam eubolya ordinatur ad pru- dentiam tanꝗ̄ ad principaliorem virtutem. ſi ne qua nec virtus eſſet. ſicut nec morales vir- tutes ſine prudentia. nec ceterē v̄tutes ſine cha ritate. Et cum dicitur. vi. ethi. ꝙ prudentie ē bene conſiliari. intelligendum eſt ꝙ ad prudē tiam pertinet bene conſiliari imperatiue. Ad eubolyam autem elicitiue.

¶ Secunda virtus annexa .§. j.

prudentie dicitur ſyneſis. hec ſm. b. Thom. vbi ſupra arti. iij. importat iudicium rectum non quidem circa ſpeculabilia: ſed circa parti cularia operabilia. circa que etiam eſt pruden tia. vnde ſm ſyneſim dicuntur in greco aliqui ſyneti: id eſt ſenſati. vel euſineti: id eſt boni ſen- ſus. ſicut econtrario. qui caret hac virtute di-
De ſcđa cuntur. aſyneti: id eſt inſenſati. Oportet autē
virtute ꝙ ſm differentiam actuum qui non reducun
prudē. tur in eandem cauſam ſit etiam diuerſitas vir
annexe tutum. Manifeſtum eſt autem ꝙ bonitas con
ſ ſyneſi ſilij et bonitas iudicij non reducuntur in ean- dem cauſam. Multi enim ſunt bene conſiliati ui qui tamen non ſunt bene ſenſati quaſi recte iudicantes. et ideo propter eubolyam oportet eſſe aliam virtutem que eſt bene iudicatiua. et hec dicitur ſyneſis. Et nota ꝙ rectum iudici- um in hoc conſiſtit. ꝙ vis cognoſcitiua appre hendat rem aliquam ſm ꝙ in ſe eſt. quod qui- dem prouenit ex recta diſpoſitione virtutis ap prehenſiue. ſicut in ſpeculo ſi fuerit bene di- ſpoſitum imprimuntur forme corporum ſꝫ ꝙ ſunt. ſi vero fuerit ſpeculum male diſpoſitum. apparent ibi imagines diſtorte et praue ſe ha- bentes. Quod autem virtus apprehenſiua ſit bene diſpoſitiua ad recipiendū res. ſm ꝙ ſunt contingit quidem radicaliter ex natura. Con ſūmatio autem ex exercitio vel ex munere gra tie. Et hoc dupliciter. Uno modo directe ex parte ipſius cognoſcitiue virtutis puta quia non eſt imbuta prauis conceptionibus ſed ve ris et rectis. et hoc pertinet ad ſyneſim ſm ꝙ ē ſpecialis virtus. Alio modo indirecte ex bo- na diſpoſitione appetitiue virtutis: ex qua ſe- quitur ꝙ homo bene iudicet de appetibilibus et ſic bonum virtus iudicium ſequitur habitꝰ virtutum moralium: ſed circa fines. Syneſis autem eſt magis circa ea que ſunt ad finem. Et nota ꝙ in malis poteſt eſſe iudicium rectū in vniuerſali. Sed in particulari agibili ſem- per eorum iudicium corrumpitur. Et nota ꝙ finis proximus cōſilij quod pertinet ad eubo- lyam eſt inuentio eorum que ſunt agenda. Fi nis autem iudicij eſt rectitudo. Finis autem precepti quod pertinet ad prudentiam eſt vl- timus finis. Et quia contingit ꝙ id quod be- ne iudicatuꝫ eſt differri vel negligenter agi et inordinate: ideo poſt virtutem ſyneſis que eſt bene iudicatiua neceſſaria eſt finalis virtus principalis. que ſit bene p̄ceptiua ſcilicet pru
dentia. ¶ Tertia virtus annexa prudentie ſm De tria
Tho. vbi ſupra arti. iiij. dicitur gnomyn. quā virtu.
philoſophus. vi. ethi. ponit ſpecialem eſſe vir annexa
tutem. Pro cuius declaratione ſciendum ſꝫ pru. ſ.
Tho. ꝙ habitus cognoſcitiui diſtinguuntur gno-
ſm altiora vel inferiora principia. ſicut ſapien myn
tia in ſpeculatiuis altiora conſiderat ꝙ̄ ſcien tia. et ideo ab ea diſtinguitur. et ita etiam opor tet eſſe in actiuis. Manifeſtum eſt autem ꝙ il la que ſunt propter ordinem inferioris princi- pij ſine cauſe reducuntur quandoqꝫ in ordinē altioris principij ſicut monſtruoſi partus ani- malium ſunt preter ordinem virtutis actiue in ſemine tamen cadunt ſub ordine altioris principij: ſcilicet celeſtis corporis vel vlteri- us diuine prouidentie. ¶ Unde ille qui conſi deraret virtutem actiuam in ſemine non poſ- ſet rectum iudiciuꝫ ferre de huiuſmodi mon ſtris de quibus non poteſt iudicari ſm conſi- derationem diuine prouidentie. ¶ Contingit autem quandoqꝫ aliquid eſſe faciendum pre ter communes regulas agendorum: puta ꝙ impugnatori patrie non eſt depoſitum red- dendum vel aliquid huiuſmodi. Et ideo cum de huius oporteat iudicare. ſm aliqua altio- ra principia exigitur altior virtus iudicatiua ꝙ̄ ſint regule communes. ſm quas iudicat ſyneſis. Et hec talis vocatur gnomyn. Que importat quandam perſpicacitatem iudicij. Et quis omnia que preter communem cur- ſum contingere poſſunt conſiderare pertinet ſolum ad prouidentiam diuinam. Tamen in ter homines ille qui eſt magis perſpicax po- teſt plura horum ſua ratione diiudicare.

¶ Titulus Tertius. De fortitudine.

¶ Fortitudo animá tripliciter firmat quo ad ſe. contra mundi aduerſitates quoad bo- num commune contra patrie hoſtilitates. quoad deum contra eorum prauitates.

Capitulum primum.

Circa virtutem fortitudinis quatuor ſunt videnda. Primo de pconijs ad eius laudē pertinentibus. Secundo de materia circa quam verſatur. Tertio de actibus eius ⁊ aſſumēdis bellis. Quarto de partibus eius.

¶ Preconia fortitudinis .§.i.

De pconijs fortitudinis

poſſunt aſſignari tria ex eo videlicet ꝙ animū tripliciter firmat ſcꝫ quoad ſe cōtra mūdi adverſitates quoad bonū cōe cōtra patrie hoſtilitates: quoad deū cōtra errorꝫ pravitates: eſt ergo pmū pconiū fortitudinis: quia aīam firmat quoad ſe ꝯtra mūdi adverſitates. vbi ſciendū eſt ꝙ ſtatus pñtis vite eſt ſtatus cuiuſdā pugne. vnde Job ipſam aſſimilat militie. vij.c. Militia eſt iḡt vita hoīs ſup terrā: ppter qđ cōgregatio fideliū vocaꝛ eccleſia militās. Militat enim pñs vita nr̄a mltiplici pugna. nūc ꝯ carnis ſpurcitias. nūc cōtra mūdi nequitias. nūc vero cōtra diaboli inſidias. Neceſſaria eſt ergo virtus fortitudinis. que aīam hꝫ firmare ad tot tolerāda ⁊ repmēda. vñ Eſa.c. lij. ſub figura ſyon humanā mētē admonet vt hac virtute ſe armet. Induere inq̄t fortitudine tua ſyon. p ſyon arcē intelligim⁹ que ciuitati hierłm̄ dominabaꝛ ⁊ eā ptegebat: ⁊ cōuenienter mens humana intelligiꝛ que ad modū arcis ceteris virib⁹ pncipaꝛ. hāc ſiq̄dē regit ⁊ defendit q̄n virtute fortitudinis induta decoratur. vñ ſalomō puer. vj. Fortitudo ⁊ decor indumētū ei⁹. In tantū tamen hec virtus hoīeꝫ firmat ⁊ ſtabilit. ꝙ nulla adverſa. nulla blādimenta: nullaq̄ꝫ vitiorꝫ tētamēta pñt eū a bono rōnis adducere. vñ Amb. lib. i. de offi. dicē Nō mediocris animi virtus eſt fortitudo que ſola defendit ornamēta virtutū oīum: q̄ in expiabili pͥlio adverſus oīa vitia decertat. Inuictat ad labores fortis ad picula rigidior adverſus voluptates auaritiā fugat tanq̄ꝫ labeꝫ quādā q̄ vtutē effeminat. Nulla. n. fortitudo corporalis huic pōt compari. Sicut dicē ſeneca. Facili⁹ eſt inq̄t gentē vnā q̄ꝫ virꝫ vnū vincere. ⁊ loquiꝛ de viro ſm ꝙ a virtute animi vel a fortitudine dr̄. Antiq̄tus enim nomē vtus fuit ſoli⁹ fortitudinis. vt dicit Tulli⁹: ⁊ quātū ad hoc loq̄tur ſalomō puer. xvj. Melior ē patiēs viro forti ⁊ q dominaꝛ aīo ſuo expugnatore vrbiū: hoc fortitudinis pconio. Job indutuꝫ fuit cōtra oīa adverſa tolerāda. Nā pmo ſathan pcurāte mundi adverſa ſuſtinuit: quꝫ omnia bona ſua perdidit vna cum liberis. Deinde in carne dum a planta pedis vſq̄ꝫ ad verticeꝫ nō remāſit in eo ſanitas. Ultimo ipſe diabolus auctor malorum vxorem contra ipſum puocauit. ⁊ tres eius amicos ſibi oneroſos fecit: imponentes ei ꝙ licite omnia deus ſtulerat aut inferri permiſerat ppter eius peccata: ⁊ tamē in omnibus his non peccauit Job labijs ſuis nec ſtultum quid contra deum locut⁹ ē Job j. ⁊ ij.

De ſcdo pconio fortitudinis

¶ Secundum pconium huius virtutis eſt: quia animam firmat quoad bonum commune contra patrie hoſtilitates. ſm enīꝫ phꝫ j. ethi. bonū q̄nto eſt communi⁹ tāto eſt diuinius. Bonū aūt patrie eſt quoddam bonū commune ciuiū nulli particulari perſone appropriandū. ſed ab omnibus cōiter appetendum: ea aūt q̄ ſunt cōia min⁹ diliguntur ⁊ de eis minor cura habeꝛ. ac p ħ neglecta deſtruūꝛ ⁊ pdunꝛ. Ad ꝯſervationē igiꝛ pñe ⁊ bonorꝫ cōmuniū neceſſe ē ꝙ ſint in ciuitate hoīes vtuoſi viriles ⁊ aīo ſtabiles. bonū cōe diligētes q neglectis pprijs bōis ⁊ corporib⁹ morti ſe exponāt p ꝯſuatiōe ⁊ defenſiōe ciuitatis: ħ aūt facꝛ vt⁹ fortitudinis q̄ ad bonū cōe defendēdū hoīem ſpellit: ⁊ q̄ntū ad ħ ē ceteris vtutib⁹ excellētior quia diuinior: ē. n. pugnās p bono cōmuni. vñ dicē Amb. i. de offi. Eſt fortitudo velut ceteris excelſior. q̄ virilior ē in reb⁹ bellicis in ciuilib⁹ ſeu domeſticis. Ad ħ aūt nāliꝫ rō inclinat Sic. n. in hūano corpe mlta ſunt mēbra. q̄ p mlta officia ſibiinuicē deſuiūt: ⁊ ſic vitā toti⁹ corpis ſaluāt. Sic in vna ciuitate q̄ vnū corpus cōſtituit. mlti ſunt hoīes q diverſis officijs itendētes ad mutua obſeq̄a ſibiinuicē cōmunicāda: bonū cōe ciuitatis vniformiter intēdere debēt: nec ab ħ retrahi debēt timor alicuius vꝛ diſpēdio cōmodi pprij: ħ aūt bonū cōe fortis ꝯſiderat q bōa ppa ad tuitionē ⁊ ꝯſuationē pñe ordinat. vñ dicit phs. vij. ethi. Non ſolū nob nati ſum⁹ ꝫ ort⁹ nr̄i partē pñia vendicat partē amici. atq̄ꝫ vt placet ſtoicis. Sic q̄ in terris gignūꝛ ad vſum hoīum oīa creari. ſꝫ vt hoīes hoīum cā eē generatos vt ipſi iter ſe alij alijs pdeſſe poſſent. Exēplū apđ antiquos ſicut narrat Sen̄. erat tanta cura reꝫ cōium ꝙ ipſi paupes erāt in domib⁹ ſuis. quorꝫ tñ diuitijs erariū plenū erat. vñ malebāt ſibi eē paupes vt rēpub. opulētiſſimā haberēt. ſic narrat Tullius de quodā q omni gaza macedonū potit⁹ q̄ maxima erat tñ in erariū inuerit pecunie. vt vni⁹ imperatoris pda finem attulerit tributorꝫ nec aliđ in domū ſuam intulit preter memoriam noīs ſempiternam.

De tertio pconio fortitudis

¶ Tertiū pconiū fortitudinis eſt qꝛ aīam firmat quoad deū cōtra errorꝫ pravitates ſiue īfideliū tyrannides. Sic enim amor terrene ciuitatis aliquos facit pugiles pro ipſa vſq̄ꝫ ad mortem decertantes. Ita immo multo fortius amor celeſtis patrie ꝯſtituit pro chriſti fide pugnatores qui pro eius defenſione mortem corporis nō me

tuőt. Ad hoc autem ratio inclinat. ſicut enī
multi homines faciunt vnum corpus: quod
eſt populus vel ciuitas pro cuius defenſione
ſinguli ciues morti ſe debent exponere: qz bo
num cōe debent ꝓponi ſingulari bono. ita ſm
apſm ad Ro. xij. Multi vnū corpus ſumus in
chriſto. ſinguli autē alter alterius mēbra. xps
aūt cuz deus ſit eſt bonū vle. ⁊ cōe oīum. mul
tomagis ꝙ reſpublica reſpectu ſingulariū ci-
uiū. Et ideo ſi licet pro defenſione reipub. tē-
poralē mortē ſubire. ⁊ vitā corporis ꝯtēnere.
multomagis opꝫ pro republica celeſti que de
us eſt. vel que tota in ipſo eſt. mortē corpis nō
metuere. Unde Aug. v. de ciuita. dei. c. xviij.
Si enim antiq pīes pro republica et terrena
oīa ꝯtēpſerūt ⁊ tot picula ſunt aggreſſi horribi
lia mortis genera ꝑpeſſi qd magnum pro ipa
eterna celeſti pīa huiuſ cūcta blādimēta ꝯtē
nere. Uel qūo audebit qs de volūtaria paup-
tate ſe extollere. vel pro xpo mortez timere. co
dicēte. Nolite timere eos qui occidūt corpus.
Et ſbdit arguēdo. Si ipſi antiqui hoc fecerūt
amore pīe. laudiſqꝫ immēſa cupidine. put di
cit Poeta. Quid magnū ſi pro vera libertate.
qua vere liberanſ filij dei. talia ⁊ maiora tor-
mēta ſunt ſuſtinenda ꝙ ꝓ retributio maioꝛ a
ſuſtinētib' expectaſ. Tales qdē qui mortē ſuſti
nēt pro celeſti pīa. nō tm̄ fortes ſed martyres
ideſt teſtes dicunſ. Sunt enim pugiles fidei
chriſti. ⁊ ideo quadā ſpeciali prerogatiua que
dicitur aureola in celeſti patria accipiūt inſi-
gnia. Eſt aūt vlterius ſciēdum. ꝙ aliter eſt in
ciuili certamine quādo pro patria pugnatur ⁊
aliter in certamine martyrij quādo pro chri-
ſto mors ſuſcipiſ. Nam ſicut dicit Maximus
in ſermone. Qui occidiſ pro mundo vincitur — ō dupli ci certa mine ⁊ dꝛiſti.
cum occidiſ. qz niſi vinceretur nō occidereſ.
qui autē occiditur pro chriſto victus nō dici-
tur. quia cuz occidiſ victor efficitur. Hoc pre
conio fortitudinis excellētiſſime beatus Pau
lus fuit decoratus. non enim vnā mortem ſu-
biit pro fide chriſti: ſed plures. Fuit enim vi-
ta ſua plena mortibus. ſicut patet cōſideranti
ab. xi. ca. Actuuz apoſtoloꝝ vſqꝫ in finē. Ip-
ſe etiam enumerat. ij. ad Corinth. xi. ꝙ fuit in
laboribus plurimis in mortibus frequenter.
Unde de aſia. valedicens fratribus dicebat.
per omnes ciuitates ſpirituſſanctus proteſta-
tur mihi. quia vincula ⁊ tribulatiōes me ma-
nent in hieruſalem. ſed nihil horū vereor. nec
facio animam meam precioſiorē ꝙ me. Ani
mam autem appellat vitam exterioris homi
nis. qua corpus exterius animatur. Cum aūt
dicit me. loquitur de interiori homine. quo ſpi
ritualiter viuit. ⁊ per quem vere ipſe eſt. quia
per rationem homo eſt homo.

Circa que ꝯſiſtit virt' fortitudīs. Capl'm. ij.

FOrtitudo eſt virtus ponēs — De forti tudie qd ſit ⁊ circa' ꝗ ſe hēat vel dſet
in animo firmitatē ad ſuſtinenduz
vel repellēdum difficile quoddam
ſm ꝙ ratio dictat. Dictat autez ra
tione volūtas retrahatur ad eius ſequela pro
pter aliquod malū corporale. quia nulluz bo-
nuz corporale equiualet bono rationis. Ma-
ximum malū ⁊ terribile inter oīa mala corpo
ralia eſt mors. vt dicit philoſophus. ij. Ethic.
que tollit omnia bona corporalia. quapropter
neceſſe eſt ꝙ fortitudo animū firmet ꝯtra hoc
maximū maluz propter bonuz rationis ſequē
dum. Et ſic virtuſ fortitudinis proprie erit cir
ca timores periculoꝛuz mortis. Quod aūt for
titudo maxime circa mortis pericula ꝯſiſtat.
hinc apparere poteſt. Eſt enim fortitudo vir-
tus ponens mediū inter duas paſſiones. ſcilꝫ
timorem ⁊ audaciaz. Cohibet enim timorem
ne timēdo retrahatur ab eo qđ ratio dictat. ⁊
moderatur audaciā ne quis audendo aggre-
diatur. qđ ratio vetat. Timor autem ⁊ auda-
cia ꝓprie reſpiciūt pericula. Timet enim ali-
quis. quia imaginaſ ſibi aliquod periculū im
minere. Et aliquiſ per audaciā aggreditur ali
quod difficile periculoſum. Eſt autez propriū
virtutis circa proprium obiectuz reſpicere id
quod eſt vltimuz ⁊ magis difficile ⁊ circa id ſe
ordinare. ſicut tēperātia maxime reſpicit de-
lectabilia tactus ad que reprimenda ordina-
tur. Inter omnia autez pericula difficillima
eſt mortez ſuſtinere. que eſt vltimū terribiliū.
ſicut dicit phs. iij. Ethi. Et ſic pꝫ ꝙ fortitudo
eſt ꝑncipaliter circa picula mortis. ſicut circa
ꝓpriam māꝫ. vnde dicit Andro. philo. ꝙ for-
titudo eſt virtus iraſcibilis nō facile obſtupe
ſcibilis a timorib' qui ſunt circa mortē. Cum
aūt virtuoſus in actu ṽtutis intēdat qđ bonū
eſt. cōſequēs eſt ꝙ fortis picula mortis ſubeat
ꝓpter aliquem bonū finez ꝯſidum. Pericula
aūt mortis ex egritudine vel tēpeſtate maris.
aut ex inſidijs latronum. vel ſi que alia ſunt
huiuſmodi. non videnſ directe alicui iminere
ex intētione ꝓſequēdi a'lqđ bonuz. picula aūt
mortis que ſunt in bellicis directe imminent
homini ꝓpter aliqđ bonū inchꝰtum. ſ. defendit
bonū cōe per iuſtuz bellū. Sed eſt ſciēdum
ꝙ iuſtū bellum pōt eſſe duobus modis. Uno — ꝙ bellū iuſtum eē duo b' modis.
modo qn̄ fit gn̄ale. ſicut cum aliqui decertāt
in acie. Alio mō qn̄ fit particulare. puta cum
aliqs iudex vel aliqua priuata perſona nō re-
cedit a recto iudicio tēpore gladij imminētis.
vel cuiuſcūqꝫ periculi mortez inferentis. quo-
cūqꝫ predictorū modoꝝ quis mortē incurrat
fortis eſt cēſendus. ⁊ ſic ad fortitudinez perti-

net firmitatē animi habere. non ſolū ꝯ picula
mortis que imminent in bello cōi ſʒ ēt que im
minēt in particulari ipugnatiōe vbi mors in/
currit ppt bonū virtutis. Poteſt ēt fortis ſub/
ire picula cuiuſcūqʒ alterius mortis. ⁊ fortis
cenſeri dūmodo opus virtutis intendat. puta
cum aliqs nō refugit amico infirmanti obſeq
ppter timorem mortifere infectionis. vel cuʒ
non refugit iter magnū facere ad aliqđ piuni
negocium pſequendū propter timorē naufra/
gij vel latronum. Ex his que dicta ſunt pʒ qđ
ſit fortitudo. ⁊ circa qđ verſef. Eſt enim cohi/
bitiua timorꝝ ⁊ moderatiua audaciaꝝ circa pi
cula mortis que ſunt in bellicis. ⁊ hoc ppf bo
num cōe defendēdū vel opus virtutis non de
ferēdum. Tantꝰ fuit apud antiquos romanos
amor de repu. ꝙ ſicut dicit Valeriꝰ ſtatim ho/
noris apicem aſſumētes. abiecta priuata chari
tate publicaʒ induebāt. ꝙ nec etiā filios plora/
bant qñ i bellis mortē p republica ſuſtinebāt.

De actibus fortitudis

¶ Deinde occur/ .§.i.

rit. cōſideratio de actibꝰ fortitudinis ⁊ iuſtitia
belli. Sciendum vt dicit phs in. iij. ethi. ꝙ ac/
tus fortitudinis nihil delectabile videf habe
re. Pro cuius declaratiōe dicit be. Tho. ſe. ſe.
q. cxxiij. ꝙ cum duplex ſit delectatio. ſ. corpora
lis que ſequif tactuʒ corporaliū. ⁊ ſpūalis que
ſequif apprehenſionē aīe. Iſta duo proprie
ſequif opa virtutum. quia in eis conſideratur
bonum rōnis. Principalis aūt actus fortitudi
nis eſt ſuſtinere aliqua triſti ſm apprehenſio
nem anime. puta q: amittit hō corpalē vitam.
quā virtuoſus amat. nō ſolū inquantū ē quod
dam bonū naturale. ſed etiā inqʒtum eſt neceſ
ſaria ad opa virtutuʒ. ⁊ q̄ ad eam ptinet. Et eti/
am ſuſtinet aliq̄ doloroſa ſʒ tactum corporis.
puta vulnera vl' flagella. ⁊ ideo fortis hʒ vñ
delectef ex vna parte. ſ. ſʒ delectationē anima/
lem. ſ. de ipſo actu virtutis ⁊ de fine eius. ⁊ ex
alia parte hʒ vnde triſtari debeat ⁊ animaliter.
dum ꝯſiderat amiſſionē proprie vite ⁊ corpo/
raliter ſuſtinēdo tormēta. Unde vt legitur. ij.
Machab. vi. vt dicit eleazarus. Diros corpo/
ris ſuſtineo dolores ſm animam vero dixit p
pter timorem tuum libēter hec patior. Senſi/
bilis autem dolor corporis facit non ſentire
animalem delectationem virtutis. niſi forte p
ſuperabundantē dei grām anima fortius ele
uetur ita ad diuina. ꝙ magis delectaf in eis
qʒ a corporalibus penis afficiatur. ſicut legif
de be. tyburtio martyre incedente ſuper carbo
nes viuos. qui dixit. Videtur mihi incedere
ſup' flores ⁊c̄. Facit tñ v̄tus fortitudinis vt rō
non abſorbeatur a corporalibus doloribus.
Triſtitiam autem animalem ſupat delectatio
virtutis inquantum homo prefert bonum vir
tutis corporali vite ⁊ quibuſcūqʒ ad eam perti
nentibus. Et ideo dicitur in. iij. ethi. ꝙ a forti
non requirif vt delectef: quaſi delectationem
ſentiēs: ſed ſufficit ꝙ nō triſtef. Deinde occur
rit deſideratio de actibꝰ ⁊ iuſtitia belli. ¶ Itē
oportet ſcire ꝙ actus fortitudinis ſunt duo. ſ.
aggredi ⁊ ſuſtinere. Eſt autē principalior actꝰ
ſuſtinere. i. immobil'r ſiſtere qʒ aggredi. Dictū
eſt. n. ſupra ꝙ fortitudo eſt circa timores repri
mēdos ⁊ audacias moderādas. Difficilius eſt
aūt timorem reprimere qʒ audaciam modera
ri: eo ꝙ ipſum periculum: quod eſt obiectum
audacie ⁊ timoris: de ſe ꝯfert ad repſſionē au/
dacie: ſed opaf ad augmētū timoris. Aggredi
aūt pertinet ad fortitudinē ex ea parte qua hʒ
audaciam moderari. Sʒ ſuſtinere ſm ꝙ hʒ ti/
morem reprimere. vñ pʒ ꝙ ſuſtinere eſt princi
palior actus qʒ aggredi. Apparet ēt hoc rōne
ſumpta ex parte difficultatis: que maior eſt in
actu ſuſtinēdi qʒ aggrediēdi. Et hoc triplici/
ter. Primo q: ſuſtinere videf aliquis ab aliq̄
fortiori inuadēte: qui. n. aggredif inuadit per
modū fortioris. Difficiliꝰ eſt aūt pugnare cuʒ
fortiori qʒ cū debiliori. ¶ Secundo q: ille q
ſuſtinet iā ſentit picula imminētia. Ille autē q
aggredif hʒ ea vt futura. Difficiliꝰ eſt aūt non
moueri a pñtibꝰ qʒ futuris. Tertio q: ſuſtine/
re importat diuturnitatē tpis: ſed aggredi po
teſt aliqs ex ſubito motu. difficiliꝰ ē aūt diu ma
nere immobilē qʒ ſubito motu moueri ad ali
quod arduū. vñ philoſophꝰ dicit in. iij. ethic.
Quidā ſunt puolātes añ picula: in ipis aūt di
ſcedūt. Fortes aūt ecōtrario ſe hñt. nā vt ibidē
dr̄ in ſuſtinendo triſtia maxime aliq̄ fortes di
cunf. Exēplū de Alexādro narrat. T. Pōpeius
ꝙ cū ad piculoſum bellū exercitū eligeret. nō
iuuenes robuſtos: nec primū florē etatis. ſʒ ve
teranos pleroſqʒ ēt emeritos militie. q cū pa/
tre auoqʒ paterno militauerāt elegit. vt nō tā
milites qʒ magiſtros militie putares. ordieſqʒ
nemo niſi ſexagenariꝰ duxit. vt ſi pncipia ca/
ſtroꝝ cerneres. ſenatum te potius reipublice
videre diceres. Itaqʒ in prelio nemo fugā. ſed
victoriam cogitauit.

De duplici actu fortitudinis ⁊ q̄ ſit pncipalior

¶ Dictum eſt autē .§.ij.

ſupra ꝙ fortis operatur propter bonum com/
mune tuendum per iuſtum bellum. ⁊ ideo de
bello aliquid videndum eſt. preſertim cuʒ ib
actus fortitudinis. ſʒ aggredi ⁊ ſuſtinere ma
nifeſtenf. non ſolum quantum ad firmitatemꝗ
animi: ſed etiam quantum ad corporis forti/
tudinem que eſt frequenter indicium ⁊ diſpo
ſitio fortitudinis interioris. Non enim eſt cō
tra rationeʒ virtutis ꝙ ex naturali complexio/

ne habeat quis naturalem inclinationem ad virtutem. Unde ex magnitudine extremitatū latitudine pectoris. erectione ceruicis. viuacitate oculorum. ⁊ alijs huiuſmodi coniecturare poſſumus magnitudinem cordis tanꝙ ex quibuſdam ſignis ⁊ diſpoſitionibus ad virtutem. licet finale complementum ſit ex more ⁊ conſuetudine. Ex actibus enim frequentatis generatur habitus vt ex frequenter iuſta operari ⁊ temperate viuere ſumus iuſti et temperati. vt docet Ariſt. ij. ethi. De bello ergo conſiderantibus tria videre ſufficiat. Primo q̄ ad iuſtum bellum requiruntur. Secundo de natura aſſumptionis belli. Tertio de his quibus licitum eſt ad bella procedere.

De requiſitis ad iuſte bellādū ſeu ad iuſtum bellum

Quantum ad .§.iij.

primum ſciendum ꝙ chriſtiana religio bella non recuſat. nec damnat pro loco ⁊ tempore oportuno. vnde ſcriptura euangelica teſtimonio Joan. baptiſt. concedit ꝙ licitum eſt ſtipēdijs vti ⁊ pro republica militare. Dicit enim Aug. in ſermo. de puero centurionis. Si chriſtiana diſciplina omnino bella culparet. Hoc potius conſilium ſalutis petētibus in euangelio diceretur vt abijcerent arma. ſeqꝫ militie omnino ſubtraherent. Dictum eſt autem eis. Neminem concutiatis. Eſtote contenti ſtipendijs veſtris. quibus proprium ſtipendium ſufficere precepit militare non prohibuit. ⁊ habetur. xxiij. q. j. paratus. in fine. Sʒ ad hoc ꝙ bellum ſit iuſtum tria requiruntur ſm Tho. ſe. ſe. q. xl. ar. j. ¶ Primum eſt auctoritas principis cuius mandato bellum eſt gerendum. Nō. n. pertinet ad perſonam priuatam bellum mouere. quia poteſt ius ſuum in iudicio ſuperioris proſequi. Et quia conuocare multitudinē. q̄ in bellis oportet fieri. non pertinet ad priuatā perſonam. Cum autem cura reipublice cōmiſſa ſit principibus ad eos pertinet rempub. ciuitatis vel regni vel prouincie ſibi ſubdite tueri. Et ſicut licite eam defendunt materiali gladio contra interiores perturbatores. dum puniunt malefactores. ſm̄ illud apoſtoli ad Ro. xiij. Non ſine cauſa gladium portat. Miniſter enim dei eſt vindex in iram ei q male agit ita ⁊ gladio bellico ad eos pertinet rempub. tueri ab exterioribus hoſtibus. vnde Aug. cōtra maniche os. xxiij. q. j. quid culpatur dicit. Ordo naturalis mortalium paci accommodatus hoc poſcit. vt ſuſcipiendi belli auctoritas atqꝫ conſilium penes principem ſit. Exemplum in filijs iſrael qui noluerunt ad bella procedere. niſi prius ſuper eos principe conſtituto. a quo eſſet auctoritas belli aſſumendi. vnde poſt mortem Joſue conſuluerunt dominū dicētes. Quis aſcendet ante nos contra chananeum. ⁊ erit dux belli. Dixitqꝫ dominus. Judas aſcendet. Judic. j.

De primo requiſito ad iuſte bellādū

¶ Secundo requiritur cauſa iuſta. vt ſcilicet illi qui impugnantur. propter aliquam culpam impugnari mereantur. vnde dicit Aug. in lib. queſtionum vete. ⁊ noteſti. Juſta bella ſolent diffiniri que vlciſcunt iniurias. ſic gens vel ciuitas plectenda eſt. que vel vindicare neglexerit quod a ſuis improbe factum eſt vel reddere quod per iniuriam ablatum eſt. xxiij. q. ij. dominus. quod intelligendum eſt quando ciuitas contra quam bellum aſſumitur frequenter ⁊ in multo damnificauit ciuitatem que bellum aſſumit. Et iterū ſi requiſita de recompenſatione damni reddere neglexerit. alī non videtur quantum ad forum conſcientie cauſa ſufficiens. ꝙ bellum in quo infinita rerum ac corporum diſpendia et animorū ⁊ flagitia vitari non poſſunt. debeat aſſumi. Abraam aſſumpta cauſa iuſta. audito enim ꝙ Loth nepos ſuus iniuſte erat captꝰ cum trecentis decem ⁊ octo vernaculis quatuor reges in pugna eſt aggreſſus ⁊c. Gen. xiiij. ¶ Tertio ad iuſtum bellum requiritur intentio bellandi recta ꝙ videlicet intendatur. vel vt bonum promoueatur vel vt malū vitetur. vn̄ dic̄ Aug. in li. de v̄bis domini. Apō veros dei cultores illa bella peracta ſunt: que nō cupiditate vel crudelitate ſʒ pacis ſtudio queruntur vt mali coerceantur. Debet ergo geri bellum vt pax acquiratur. non queri pax vt bellū exerceatur ſm̄. b. Aug. xxiij. q. j. Noli. Exēplū Saul reprobatus fuit a deo. quia in victoria quam habuit contra amalech non ſeruauit puram intentionem ad diuinum mandatum: ſʒ pepercit gregibus ex cupiditate. j. Regū. xv.

Secundo prin- .§.iiij.

ceps caueat ne ſit facilis ad bella aſſumenda. Non enim debet aſſumere bellum etiam predictis ſuppoſitis. niſi vrgente neceſſitate percepta videlicet manifeſta ⁊ notabili leſione Et iterum hoſtibus non paratis ad ſatiſſactionem. ſicut dictum eſt ſupra. Sed tunc cū matura deliberatione ⁊ humili ac deuota diuini adiutorij inuocatione debet contra hoſtē reipublice bella mouere. Cauſa autem quare nō debet eſſe facilis ad bella mouenda. eſt variꝰ euentus belli. quia nunc hunc. nunc illum cōſumit gladius. Sicut reſpondit Dauid ad Joab. ij. Reg. xj. Impoſſibile eſt etiam ꝙ in bellis non multa mala contingant. Frequenter enim accidunt ſtrages hominum. effuſiones ſanguinum. depopulationes terrarum. exſpoliationes. rerum captiuitates etiam ⁊ paupertates multas ſuper innocentes neceſſe eſt que

de ſcdo requiſito

Cā q̄re non eſt facile bellādū

nire. Multe etiam corruptiones in moribus
ſuccreſcunt. Nam libidine vincendi ꝛ cōſue/
tudine bellandi. homines redduntur fortio//
res. animoſiores ꝛ proniores ad vlciſcendum
ꝛ opprimendum plus q̄ ordo diuini iuris re
quirat. Propter hec ꝛ ſimilia que in bellis cō
muniter eueniunt debet pinceps aſſumere bel
lum cum multo timore ꝛ dei reuerentia. pmiſ
ſis ad deum ſanctorum virorum pijs ſupplica
tionibus. vnde Moyſes cum mitteret Joſue
ad pugnam cōtra amalech. Exo. xvij. Primo
ad deum refugium habuit. vnde ſtans in ver
tice collis ꝛ habens virgam dei in manu ſua
manus ſuas ad celuꝫ extendit pro victoria ha
benda contra amalech. propter quod dicitur
ibi. Cum leuaret Moyſes manus ſuas vince
bat iſrael. Ad hoc etiam ꝙ iudei conſulte ꝛ de
liberate ad bella procederent. eis multa obſer
uanda deus mandauit. Primo ꝙ ad pugnam
procedentes anteq̄ bellum inirent. pacem ho
ſtibus offererent. Secundo ꝙ appropinquante
iam prelio ſacerdos ante aciem exercitus ſta/
ret. qui pugnaturos confortaret promittendo
auxilium dei. Tertio ꝙ remouerentur impe/
dimenta victorie remiſſis domum quatuor
generibus hominum. vt qui edificauit domū
nouam. ꝛ non dedicauit eam. qui plantauit vi
neam. qui deſponſauit vxorem ꝛ formidolo//
ſus. Deute. xx. Permaxime autem ad victori/
am valent orationis ſuffragia. Exemplum le//
gitur in hiſtoria romanorum. ꝙ cum ſulgenti
us ꝛ alborgaſtes contra Theodoſium chriſtia
niſſimum imperatorem venirent in prelium.
Theodoſius cum ſciret ſe ſuis deſtitutum: fi/
ducialiter ſigno crucis facto. ſe in bellum de/
dit: ꝛ victoriam a domino expectans. quod ꝛ
pleniſſime obtinuit. Frequenter autem occul
to dei iudicio: ſed non iniuſto. iuſtiores aut
minus mali in bello ſuccumbunt a peioribus
ſuperati. Quod ex duplici cauſa cōtingere po
teſt. aut quia tales a preceptis diuinis aliquā/
do receſſerunt: ꝛ ideo dignum eſt. ꝛ eoꝝ emen
dationi expediens. vt a nequioribus ſe tanq̄
a dei miniſtris attriti puniantur. Sicut voluit
deus populum iudeorum flagellari per aſſyri
os ꝛ babylonios que erant idolatre. ꝛ diuini
cultus impugnatores. Et ſic qui erant magni
peccatores facti ſunt in filijs errantibus diui/
ne legis executores. Aut huiuſmodi continge
re poteſt. quia tales qui ſuccumbunt interduꝫ
de ſuis viribus nimis preſumunt a deo victo
riam non querentes. ꝛ ideo alioꝛuꝫ qui digne
puniri merebant. digni punitores fieri nō me
rent. Exēplū ī vndecim tribubꝰ iſrael collectis
ad pugnā ꝫ tribū beniamin ob puniēdū ſce//
lus eoꝝ. q̄ bis fuerūt debellate ab ipſa tribu be
niamin: q2 de ſuis viribꝰ ꝯfidebāt. Judic. xx.

De ordine ꝛ mō in bellādo antiqˀ ſuato.

Cā q̄re nunq̄ iuſtiores in bello ſuccumbunt

¶ Quantum ad .§. v.
tertiū. Sciēdū ꝙ platis eccl'e ꝛ clericis nō lꝫ
pugnare in bello. Et h̄ duplici rōne ꝫ. b. Tho.
ſe. ſe. q. lx. ar. ij. ¶ Prima eſt gn̄alis: vꝫ q2 bel
licū exercitiū hꝫ multas inqetudines. q̄ multū
īpediūt animū a ꝯtēplatiōe dei. ꝛ orone. qbꝰ
opꝫ eos vacare. ¶ Scda eſt ſpālis. Nā oēs or
dines clericoꝝ ordinant ad altaris miniſteriū
in q̄ repſentat paſſio xpi ſub ſacro: ꝛ iō nō cō/
petit eis occidere vl' ſanguinē fundere: ſꝫ ma/
gis eē paratos ad effundēdū ſuū ſanguinē p
xpo vt ipm imitent. vn̄ effundētes ſanguinē.
ēt ſine pctō. ſ. p mortē vl' mutilationē ſunt irre
gulares. ei aūt q eſt deputatꝰ ad aliqđ officiuꝫ
nullo mō lꝫ exercere id p qđ ſuo officio icōgru
us reddit. Pōt addi tertia rō. ſ. phibitio eccle
ſie. vt. xxiij. q. viij. p to. Et in ca. Cōuenior. vbi
dic̄ Ambͦ. Aduerſus milites ꝛ gothos arma
mea lachryme mee ſunt. Talia. n. ſunt muni//
mēta ſacerdotis alr nec debeo: nec poſſum re
ſiſtere. Nec obſtat qđ d̄. xxiij. q. viij. ꝙ horta/
tu Adriani pape. Carolus ſuſcepit bellū ꝫ lon
gobardos. ꝛ Leo papa deſcēdit ad litꝰ maris
cū exercitu romanoꝝ ꝫ ſaracenos. q̄ſti. ea. Se
pe. Nā plati eccl'ie ꝛ clerici pn̄t vtiq̄ itereſſe
bellis de licētia ſupioꝝ vt iuſte pugnātibꝰ ſub
ueniāt hortatiōibꝰ. abſolutiōibꝰ. ꝛ hmōi opi
bus ſpūalibꝰ: vt pdicti fecerūt: de qbꝰ dictū ē.
Sꝫ nō vt pugnēt ipi ppa manu. hꝫ. b. Tho. vbi
ſupra in reſolutiōe ſecundi argumenti. Et q2
de bello diffuſe habes ſupra in. iij. parte titulo
iiij. Jdeo non plus hic ſed ibi.

De tertio requiſito ad iuſtum bellum ſ. qbꝰ liceat ꝛ quibus nō

¶ De triplici martyrio. Caplm. iij.

DE martyrio quod
pertinet ad belluꝫ particulare im
minens a perſecutoribus fidei:
in quo permaxime exercetur actꝰ
fortitudinis. Cum enim pertineat ad rationē
martyrij: vt aliquis firmiter ſtet in veritate et
iuſtitia contra perſequentium impetus: ꝛ ad
fortitudinem pertineat confirmare hominem
in bono virtutis cōtra pericula precipue mor
tis. patet martyriuꝫ eſſe actum fortitudinis:
dū fidē ꝛ iuſtitiā non deſerit martyr propter
imminentia pericula mortis in quodam cer/
tamine particulari a perſecutoribus imminē
ti. vnde Cyprianus in ſermone ait. Uidit ad/
mirans preſentium multitudo celeſte certa//
men in prelio ſtetiſſe ſeruos chriſti voce libe/
ra mente incorrupta virtute diuina. Et de mar
tyribus canit eccleſia. Fortes facti ſunt in bel/
lo. ¶ Eſt autem triplex martyrium ſm Bern.
in ſermone ſcōꝝ martyꝝ. ſ. martyriū volūtatis

De bello particulari. ſ. martyrio

Triplex ē martyrium

tū.martyrium opis tū.martyriū opis ⁊ volū
tatis ſimul. Primū ſuſtinuit Joānes euangeſ.
cui dictū eſt ⁊ germano eius. Calicē meū bibe
tis Matth.xx. vnde Cyprianus. In ſeruis dei
apud quos cogitaſ martyriū ⁊ mēte ↄcipitur
minimus ad bonū deditus iudice deo coronaſ.
¶ Aliud eſt eniȝ martyrib⁹ aium deeſſe. aliud
aīo defuiſſe martyriū. de pe. di.j.nūqd. Qd' tū
intelligēdum eſt de corona aurea nō aureola.
¶ Scdm martyriū fuit in innocētibus. Quis
enim qdā dixerūt qȝ in eis miraculoſe accele/
ratus fuit vſus liberi arbitrij. ita ꝙ etiā volūta
rie martyriū paſſi ſunt. tū ſm. b. Tho. q: ꝑ au/
toritatē ſcripture hoc nō ꝓbaſ. melius dicif ꝙ
martyrij gl̃am quā in alijs ꝓpria volūtas me/
ref illi paruuli occiſi per dei grām. ſunt aſſecu
ti. Unde Aug⁹. in ſmone ait. Ille de vr̃a coro/
na dubitauit in paſſione pro xp̄o. qui etiā par/
uulis baptiſmuȝ ꝓdeſſe nō extimat chriſti. Nō
hēbatis etatē qua in paſſuruȝ xp̄m crederetis.
ſed habebatis carnem. in qua pro xp̄o paſſuro
paſſionē ſuſtineretis. ¶ Martyriuȝ volūtatis
⁊ opis ſuſtinuit Stephanus cum alijs adultis
martyrib⁹. qd' martyriū omne pene debitū ſol
uit. ⁊ ſubito aduolare facit ad celū. Unde dicif
extra de celeb. miſ. c. cum marthe. ꝙ iniuriā fa
cit martyri qui orat pro martyre. Et ꝙ ſit maxi
mus act⁹ fortitudinis oſtēdit Cyprianus dicens
in ep̄la quadā. O beati martyres qb⁹ vos lau/
dibus ꝓdicem? O milites fortitudinis robur
corporis veſtri quo preconio vos explicem.

¶ Adronem aūt .§.i.

tria cō/ currūt ad mar tyrium

martyrij ſtricte ſumpti tria reqrunſ. videlicet
gratia ſeu charitas beniuolētia. mortis pena.
⁊ fidei cauſa. ¶ Primū reqritur. q: ſine ca nō
eſſet fructuoſum. vnde ap̄ls. j. Ad Cor. xiij. Si
tradidero corpus meum ita vt ardeā. ſcilȝ per
martyriū. charitatē auteȝ nō habeam nihil mi
hi ꝓdeſt. ſ. ad regnum celoꝝ obtinendū. Et ſm
Aug. qui ſic ait. Siqs non habēs charitatem
in aliquo ſciſmate ↄſtitutus. nec chriſtum ne/
gat patiſ turbationes: anguſtias: fameȝ: nudi/
tateȝ: perſecutiones: ꝑicula: carceres: vincula:
tormēta: gladium: flāmas vel beſtias. vel ipāȝ
crucē timore gehēne. nullo modo ſunt iſta cul
panda. ſed laudāda patientia. Et qd' ait apoſto
lus. Nihil ꝓdeſt. intelligaſ ad regnum celorū
obtinēdum. nō ad extremi iudicij ſupplicium
tolerabilius ſubeundū. de pe. di. ij. ſiqs. Ipſa
aūt ſufferentia martyrij demōſtrat maxime ꝑ/
fectionem charitatis. q: per ipām contēniſ qd'
maxime amatur. ſ. vita tēporalis. Unde chri/
ſtus Joā. xiij. Maiorem charitatem nemo ha
bet ⁊c. i. maius ſignū charitatis. ¶ Secūdum
qd' eſt de ratione martyrij eſt pena nō queciiqȝ

ſed mortis. Unde Maximus dicit in ſmone
de martyre. ꝙ vincit pro fide moriendo qeqd
vinceretur ſine fide viuendo. Pro cuius decla
ratione dicit be. Tho. ſe. ſe. q. cxxiiij. ꝙ martyr

Interp tatio no minis martyr

dr̄ quaſi teſtis fidei chriſtiane. per quam nobis
viſibilia pro inuiſibilibus contēnenda ꝓponū
tur. vt dicif ad Hebre. xj. Unde ad martyrium
ꝑtinet vt homo teſtificeſ fidem oſtēdens opere
ſe cūcta preſentia contēnere vt ad futura ⁊ inui
ſibilia bona ꝑueniat. Quādiu autem homini
remanet vita corporalis. nōdum opere oſtēdit
ſe cuncta tēporalia deſpicere. Nam ↄſueuerūt
hoies ⁊ conſanguineos ⁊ oīa bona poſſeſſa cō
tēnere ⁊ etiam dolores corporis pati: vt vitam
conſeruēt. Unde ⁊ Sathan cōtra Job. ij. dixit.
Pellem pro pelle. ⁊ cūcta que hȝ hō dabit pro
anima ſua. i. vita. Et ideo ad perfectionē mar/
tyrij requiriſ mortē ſuſtinere propter chriſtuȝ.
Unde nec martyriū proprie dicif pro ſola tole
rantia carceris: vel exilij. vel rapine diuitiaruȝ
vel alicuius cruciatus. ſicut ſuſtinuit Joā. euā
geſ. flagella. oleum feruēs. ⁊ exiliuȝ. niſi forte
ſm quid. q: ex his quādoqȝ ſequitur mors. et
ſi nō ſubito. Unde eccleſia celebrat martyriuȝ
Marcelli pape in ſtabulo quieſcētis. quia illā
mortem incurrit ex flagellis ⁊ alijs afflictioni
bus prius ſibi illatis. ¶ Tertiū quod requiri/
tur eſt cauſa. vnde Auguſt. Martyrē non pena
ſcilȝ tū de cauſa. Cauſa autem iſta eſt. veritas
fidei. Sed ſciendū ſm Tho. vbi ſupra. ꝙ ad fi/
dei veritatē pertinet non ſoluȝ credulitas ipſa
cordis. ſed etiā exterior proteſtatio. que fit non
ſolum per verba quibus cōfitetur quis fidem:
ſed etiā per facta quibus aliquis fidē ſe habe/
re oſtendit. ſm illud Jaco. ij. Ego oſtendaȝ tibi
ex operibus fidē meam. Et ideo omniuȝ virtu
tum opera ſm ꝙ referūtur in deum ſunt que/
dam ꝓteſtationes fidei per quam innoteſcit ꝙ
deus huiuſmodi opera a nobis requirit ⁊ nos
pro eis remunerat. Et ſm hoc poſſunt eſſe cau
ſa martyrij opera etiam aliarum virtutū. Et ſic
quicūqȝ patitur morteȝ violētam pro quocūqȝ
bono opere faciendo. vel pro quocūqȝ peccato
vitando propter chriſtū. q: totuȝ hoc pertinet
ad fidei proteſtationeȝ martyr exiſtit. Unde ⁊
beati Joan. baptiſte martyriuȝ celebratur qui
ſuſtinuit mortē. non pro neganda fide. ſed pro
reprehenſione adulterij.

¶ Martyrium ſu/ .§.ij.

mendo large pro morte violenta poteſt dici ꝙ
eſt quadruplex martyrium. ſm quadruplicem
eius cauſaȝ ⁊ fundamentū. ¶ Primum eſt ex
cōmiſſa iniquitate. videlȝ in his qui occiduntſ
pro ſceleribus cōmiſſis. Unde Petri. j. ca. iiij.
dicif. Nemo veſtruȝ patiatur quaſi homicida.

De qua drupli ci mar tyrio.

Tales

Tales ſi pacient̃er ferunt moꝛtẽ ↄtriti de cõmiſſis.non rõne pene tm̃ vel verecũdie:ſed.reſpectu dei offenſi.⁊ ſi nõ pcipiãt coꝛonam martyrij.tñ ſaluantur.Si aũt tm̃ dolent ꝓpter ſupplicium impaciẽtes vel incõtriti ad inferna deicẽdũt.Unde ex latronib⁹ crucifixis cum chꝛiſto. qui a dextris erat:q: ↄtritus valde:intrauit paradiſum.Qui a ſiniſtris ꝓpter impatiẽtiam ⁊ incontritionẽ infernum.Et ad tale martyrium ꝑtinet moꝛs que ſuſtinetur pꝛo partialitatibus guelſa ⁊ guelbina:⁊ huiuſmodi.de qbus Cypꝛianus.Inexpiabilis eſt culpa diſcoꝛdie:nec paſſione purgaſ.di.xc.neq;.℄ Secũduz eſt ex intẽſa cupiditate.ſ.in iſtis qui occidunt in bellis iniuſtis que ex auaritia ſiunt.vt Oreb ʒeb. ʒebee ⁊ ſalmana cum centuʒ.xx.milibus. Qui dixerũt.Hereditate poſſideamus ſanctuarium dei.in ps.lxxxij.⁊ in li.iudicuʒ.⁊ qui hodie in bellis:niſi obſeruatis debitis circũſtãtijs iuſte bellaret.vt Judas machabeus cuʒ fratribus.j. Macha.v.⁊ ſe.Uel pꝛo recuperãda terra ſancta.xxiij.q.viij.ſcire.Et ad hoc etiam pertinet moꝛs quam incurrũt mũdani violentia a latronibus vel alijs ꝓpter tẽpoꝛalia iniuſte acquirẽda.Et etiam auſteritas quam ſuſtinẽt hypocrite vt boni reputentur.⁊ mulieres ꝓpter apparere.j.q.j.vide quãtum.℄ Tertium eſt ex innieſa cecitate.ſ.in infidelibus:de hoꝛum numero erant ꝓphete Baal:qui coꝛã Helya incidebãt carnes ſuas lanceolis in honoꝛem baal. vt.iij. Regũ.xviij.Sic ⁊ auſteritates iudeoꝝ ⁊ paganoꝝ ⁊ monachoꝝ greeoꝛuʒ incredibiles pertinent ad hoc martyrium ducẽs ad infernum.⁊ moꝛs quã ſuſtinẽt heretici pꝛo ſuis erroꝛibus. Ad hoc etiam pertinet triſtitia inoꝛdinata quã aliqui ſibi aſſumunt de tribulationibus: vel moꝛte ſuoꝝ:vel de defectibus ſuis conſciẽtiaʒ ſcrupuloſam nolentes deponere ad conſilium alioꝝ.Uel etiam ex deſpatione ſibi moꝛtem inferentes. ℄ Quartum eſt ex infuſa charitate. ad Hebꝛe.xj.In occiſione gladij moꝛtui ſunt: vt Yſaias.Hieremias.⁊ alij etiaʒ innumeri in nouo teſtamẽto hoc ducit ad celuʒ Auguſti.de Cypꝛiano martyre.Ab inferioꝛi accipit ſentẽtiam a ſupioꝛi coꝛonam.xj.q.iij.⁊ ſi ad tẽpus. Framea eſt aĩa martyris ſplendida charitate. acuta veritate.vibꝛata dei ṽtute. Permaxime martyria ſanctoꝝ eccleſiam edificant:⁊ ad omne bonum inducũt:vnde Augu.vt mũdus hic vincatur cum amatoꝛibus:erroꝛibus:⁊ terroribus ſuis:ſanctoꝛuʒ martyria docuerunt. Sumẽdo martyrium pꝛo magno laboꝛe ſine moꝛte:vt dicit Bernar.triplex eſſe ſine ſanguine. Parcitas in vbertate que fuit in Dauid. Liberalitas in paupertate:vt in Thobia.Caſtitas in iuuentute:vt in ioſeph in egypto.Item Greg.

Eſt iteꝝ martyriuʒ triplex ſꝫ Bern.

Martyres ſine ferro eſſe poſſumus:ſi patientiam in animo ſeruemus.

℄ De ꝑtibus foꝛtitudinis integralibus ⁊ ſubiectiuis. Capitulum quartum.

DE partibus foꝛtitudinis nota ſm Tho.ſe.ſe.q.cxxviij. arti.j.ꝙ cum aliter virtutis poſſint eſſe triplices partes.ſ.ſubiectiue:integrales:⁊ potentiales. Foꝛtitudini auteʒ ſm ꝙ eſt ſpecialis virtus nõ poſſunt aſſignari partes ſubiectiue.eo ꝙ non diuiditur in multas virtutes ſpecie differentes:q: eſt circa materiam valde ſpecialeʒ.Aſſignantur aũt ei partes quaſi integrales ⁊ potentiales.Integrales qdem ſm ea que opoꝛtet ↄcurrere ad actum foꝛtitudinis.Potẽtiales autẽ ſm ea que foꝛtitudo obſeruat circa difficillima.ſcilʒ circa pericula moꝛtis.Alique alie virtutes obſeruãt circa quaſdam alias materias minus difficiles:que qdem virtutes adiungunt foꝛtitudini.ſicut ſecũdarie ꝑncipali. ℄ Eſt autẽ ſicut ſupꝛa dictum eſt duplex actus foꝛtitudinis.ſ.aggredi ⁊ ſuſtinere. Ad actum aũt aggrediendi duo requirunt. Pꝛimuʒ pertinet ad animi preparationẽ.vt.ſ.aliquis ſum ꝓptum aĩum habeat ad aggrediẽdum.Et quantum ad hoc ponit Tull.in li.retho.fiduciã.Unde dicit ꝙ fiducia eſt per quaʒ magnis ⁊ honeſtis rebus multum ipſe aĩus in ſe fiducie cum ſpe collocauit.Secũduʒ aũt pertinet ad operis executionem.ne ſcilicet aliquis deficiat ab executione illoꝛum que fiducialiter inchoauit. Et quantuʒ ad hoc ponit Tullius magnificentiã: vnde dicit. Magnificentia eſt rerum magnarum ⁊ excelſarum cum animi ampla quadam ⁊ ſplendida pꝛopoſitione cognitio atq; adminiſtratioꝛ ideſt executio.vt ſcilʒ amplo pꝛopoſito adminiſtratio non deſit.Hec enim duo ſi coarcerentur ad pꝛopꝛiaʒ materiam foꝛtitudinis ſcilicet ad pericula moꝛtis erunt quaſi partes integrales ipſius:ſine qbus foꝛtitudo eſſe non põt.Si autem referantur ad aliquas alias materias in quibus eſt minus difficultatis.erunt virtutes diſtincte a foꝛtitudine ſm ſpeciem.tamen adiungentur ei.ſicut ſecundarie pꝛincipali.ſicut magnificentia a philoſopho in quarto Ethico.ponitur circa magnos ſumptus. Magnanimitas animi videſ eſſe fiducie circa magnos honoꝛes.Ad alium autem actum foꝛtitudinis qui eſt ſuſtinere.duo requiruntur : quorum pꝛimum eſt ne difficultate imminentium malorum animus frangatur per triſtitiam et decidat a ſua magnitudine.Et quãtum ad hoc ponit patientiam.vnde dicit Tullius. ꝙ patiẽtia eſt honeſtatis animi vel vtilitatis cauſa rerum arduarum aut difficilium voluntaria ac

Duplex eſt act⁹ foꝛtitudinis.

De ſcd̃o actu foꝛtitudis

dõia eſt diuturna perpeſſio. Aliud autẽ eſt vt ex diuturna difficilium paſſione homo nõ frangatur vſqȝ ad hoc ꝙ deſiſtat. ſm illud ad Heb. xij. Nõ fatigemini animis veſtris deficientes. Et quãtum ad hoc ponit perſeuerantiam. Unde dicit ꝙ perſeuerantia eſt in ratione bene conſiderata. ſtabilis et perpetua permanſio. Hec etiam duo ſi coercerentur ad propriam materiã fortitudis. erunt partes quaſi integrales ipſius. Si autem ad quaſcunqȝ materias difficiles referantur. erunt virtutes a fortitudine diſtincte. ⁊ tamẽ ei adiungentur ſicut ſecundarie pñcipali. Quod autem Macrobius ponit ſeptẽ partes fortitudinis ſcilicet magnanimitatem. fiduciam. ſecuritatem. magnificentiam. conſtãtiam. tolerantiam. ⁊ firmitatem. reducitur ad id quod ponit Tullius. Nam fiduciam ⁊ magnificentiam ponit vterqȝ. Tolerãtia vero quã ponit Macrob. loco eius patientiã ponit Tullius. Et firmitatem a Macrob. dictã Tullius appellat perſeuerantiam. Tria vero que ſuper addit Macrobius. duo videlicet magnanimitas ⁊ ſecuritas comprehenduntur ſub fiducia a Tullio. Sed macrob. magis per ſpecialia diſtinguit. Fiducia enim pertinet ad fidei certitudinem. magnanimitas autem ad magnitudinem vt rei ſperate. Spes autem firma non poteſt eſſe niſi amoueat contrarium. Timor. n. quodammodo contrariatur ſpei. ⁊ ideo Macro. addit ſecuritatem que excludit timorem. Tertium autem quod addit ſcilicet conſtantiã comprehẽdi poteſt ſub magnificentia. Oportet enim in his que quis magnifice facit conſtantem animum habere. Poteſt etiam conſtãtia ad perſeuerantiã pertinere. vt perſeuerãs dicatur aliquis ex eo quod non deſiſtit ꝑpter diuturnitatem. Conſtans autem ex eo. ꝙ non deſiſtit propter quecunqȝ alia repugnantia.

Margin: dõia eſt ſiter pa/ tiẽtiã ⁊ pſeuerã tiam.

Margin: qnqȝ ſt mõi for titudis ſꝫ phꝫ.

℃ Sciendum etiam ꝙ philoſophus. iij. Ethi. ponit quinqȝ modos fortitudinis. ℃ Prima fortitudo eſt politica que fortiter operatur propter timorem exonerationis vel pene. Secunda militaris que fortiter operatur propter artem ⁊ experientiam reipublice. ℃ Tertia eſt que fortiter operatur ex paſſione precipue ire. ℃ Quarta eſt que fortiter operatur per cõſuetudinẽ victorie. ℃ Quinta eſt que fortiter operatur per ignorantiam periculorum. Quia vero iſta quinqȝ deficiunt a vera ratiõe virtutis. quia ⁊ ſi conueniant in actu fortitudinis. differunt tamen in motiuo. ideo nõ ponuntur partes fortitudinis ſed dicunt modi eius ſꝫ Thomã. Differt autem ſpes a fiducia. quia ſpes eſt virtus theologica qua quis cõfidit de deo. per fiduciam autem que eſt virtus moralis ⁊ pars fortitudinis. hꝫ hõ fiduciã in ſeipſo tñ ſub deo.

Margin: Differt ſpes et fiducia

℃ De magnanimitate. Capitulũ. v.

DEinde cõſiderãdũ reſtat de ptib⁹ fortitudini ãnexis q̃s p tãto annexas dicimus. q: ei adiũgunt ſicut ſecũdarie principali. Et hoc ideo eſt quia fortitudo obſeruat circa maxima difficilia ſcilicꝫ circa pericula mortis. Alique alie virtutes obſeruant circa quaſdam alias materias minus difficiles. in quibus oportet per eas aggredi ardua. Ponit autem Tullius in ſua rethorica has virtutes pricipali annexas eẽ quatuor. videlicet fiduciam. loco cuius ponimus magnanimitatem. Sic enim eã vocat Ariſto. magnificentiam. patientiam. ⁊ perſeuerantiã. De vnaquaqȝ iſtarum aliquid dicendum vt cõpletior ſit conſideratio fortitudinis. Primo ergo de magnanimitate tractemus. de qua tria conſideranda occurrũt. Primo circa quid exiſtit. Secundo ſi eſt dicenda virtus. Tertio de ſignis ⁊ proprietatibus eius.

℃ Quantum ad .§. i.

primum eſt ſciendũ ꝙ magnanimitas ex ſuo nomine importat quandam extenſionẽ animi ad aliqđ magnũ. Unde ſm phm. iiij. Ethico. Magnanimus eſt magnitudine extrem⁹. nõ quidem per receſſum a medio rõnis ſed q: ad magna tendit. Inter res autem humanas precipue exteriores que in vſũ hois veniunt. vel ſibi aliquo mõ impendunt. maximũ locum tenet honor tũ q: ꝓpinquiſſimus eſt virtuti. vtpote teſtificatio eius exiſtẽs. tum q: deo ⁊ optimis exhibet. tũ etiã q: homines ꝓpter honorẽ conſequendum ⁊ vituperiũ vitandum omnia alia poſtponũt. Cũ ergo ois virtus ſit pfectio potentie reſpectu vltimi ſimplr ⁊ difficilis. Sicut aliquis abſolute dicit fortis ex his q̃ ſunt ſimplr difficilia. aliquis dicetur magnanim⁹ ex his que ſunt ſimpliciter magna cuiuſmodi ſunt honores vt dictũ eſt. Uñ ꝯñs eſt magnanimitatem circa honores conſiſtere tanquam circa propriã materiam. Qꝫ autem magnanimitas ſit virtus hinc patere põt. Ubi eni errare contingit circa ordinẽ rõnis abundantiam ⁊ defectum. neceſſe eſt ibi ponere remediũ virtutis que mediũ ꝯſtituat inter extrema. ℃ Eſt enim virtus habit⁹ electiuus imediate exiſtẽs. ꝓut ratio determinabit. vt patet. ij. Ethicoꝝ. ℃ Circa honores autẽ magnos qui ſunt materia magnanimitatis. vt dictũ eſt. contingit errare per exceſſũ pſumptiõis ⁊ defectũ puſillanimitatis que ſunt vitia extrema. Preſũptuoſus eni peccat per ſupabũdãtiã inquãtũ medium rõnis excedit ſm proportionem ad maiora tendens q̃ ſibi cõueniat. Eſt enim vitioſum

Margin: De magnani/ mitate. et qd ī/ portat ex ſuo noie.

Margin: Qꝫ magnani/ mitas ẽ virtus.

Margin: De pſũ ptiõe et puſilla/ nim. q̃ ſt. extre/ mã ei⁹.

quādo aliqua actio non cōmenſuratur virtuti agentis. quod contingit quando aliquis aſſumit ad agendum vel appetendum que preferuntur ſue virtuti. qđ facit preſumptuoſus. q2 tentat magnificare ſeipſum honoribus maioribus q̄3 cōueniat ſue virtuti que eſt imperfecta. Vel querit honorari ex his que nō ſunt digna magno honore. vt ſunt bona fortune ſicut diuitie: nobilitates: ⁊ alia hmōi. Sicut autem per preſumptionē aliqs excedit proportionez ſue potentie dum nitit ad maiora q̄3 poſſit. ita etiam per puſillanimitatez deficit a pportione ſue potentie dum recuſat in idez tēdere. qđ eſt ei cōmenſuratum. ⁊ ideo ſicut pſumptio eſt vitium per exceſſum. ita puſillanimitas per defectum. Unde ſeruus qui acceptā pecuniam dn̄i ſui fodit in terrā. ⁊ nihil eſt ex ea opatus pp̄ter timorem puſillanimitatis digne punit a dn̄o. vt habet Mathe. xxv. Exēplum. Mardocheus inter preſumptionem ⁊ puſillanimitatez tenens mediuz. videt magnanimus fuiſſe. Non enim extra ſuam virtutē. preſumptuoſe efferebatur introducēdo ſe ad interiora ſactā regis. ſed extra demorādo ad ianuam. ⁊ deambulando quotidie ante veſtibulū domus. curam habēs ſalutis regine Heſter que ſua neptis erat. Nō fuit etiā puſillanimitate deiect⁹ qui nec minis/ nec terrorib⁹: nec ſpe cōmodi tpalis voluit ſupbū amon adorare. vt p3 Heſter. ij. iij. ⁊. iiij. Qui tn̄ ab eo honorem ⁊ reuerētiam mirabilē ſibi impendi ſuſtinuit. arbitrans ſe dignuz talibus. pp̄ter virtutem ſibi datā diuinitus. Sed poſſet videri alicui q̄ magnanimitas nō ſit virtus. Nam humilitati magnanimitas videtur ꝯtraria. Nulla aūt virtus virtuti eſt contraria. Nō ergo magnanimitas eſt virtus. vt videt. Qui ſe dignificat ⁊ alios ꝯtēnit. cuius contrarium facit humilitas. Sed ad hoc intelligēdū ſcire oportet q̄ in homine inuenitur aliquod magnum quod ex dōno dei poſſidet. ⁊ aliquis defectus qui competit ei ex infirmitate nature. Magnanimitas igit facit q̄ homo ſe magis dignificet ſm conſiderationem donorum que poſſidet. Sicut ſi habet magnam virtutez animi. facit quod ad perfecta opera virtutis tēdat. Et ſimiliter eſt dicendum de vſu cuiuſlibet alterius boni. puta ſciētie vel exterioris fortune. Humilitas autem facit q̄ homo ſeipſum paruipendat ſm conſiderationem propriꝫ defectus. Similiter etiam magnanimitas contēnit alios ſm q̄ deficiunt a donis dei. Nō enim alios tm̄ appreciatur q̄ pro eis aliquod indecens faciat. Sed humilitas alios honorat. ⁊ ſuperiores extimat. inquantum in eis aliquid inſpicit de donis dei. Unde in pſalmo. iiij. dicitur de viro iuſto. Ad nihilum deiectus eſt in

magnanimitas qd efficiat.

conſpectu eius malignus. quod pertinet ad cōtemptum magnanimitatis. timentes autē dominum glorificat. quod pertinet ad honorationem humilis. Et ſic patet q̄ magnanimitas et humilitas non ſunt cōtraria. q̄3uis in cōtraria tendere videantur. q2 procedunt ſm diuerſas rationes ſeu cōſiderationes. Exēplum. Dauid humilis fuit ⁊ magnanimus. Humilis fuit qn̄ coram deo conſiderans ſuam paruitatem ante archaz ſaliabat. regno iam adepto. magnanimus vo quando conſiderans ex dono dei vnctus in regem ad regnum aſpirabat vt debebat. deuitando aſtutias ſaulis. ⁊ ipſuz ⁊ domū eius a regno repellendo. vt patet ex pluribus capitulis primi ⁊ ſecundi Regum.

¶ De proprietatibus et ſignis magnanimitatis .§. ij.

De proprietatibus et ſignis magnanimitatis multa ſcribit philoſophus in. iiij. ethic. inter que poſſumus accipere per que quis poterit cōuincere de ipa virtute acquiſita. vel de naturali inclinatione ad ipſam. Dicit enim q̄ magnanimus habet motum lentum ⁊ vocem grauem ⁊ locutionez ſtabilem. quorum ratio poteſt eſſe. quia corporales motus diuerſificantur ſm diuerſas animi apprehenſiones ⁊ affectiones. vnde conſequuntur determinata accidentia circa predictos modos. ¶ Primo eniz velocitas motus prouenit ex eo q̄ homo ad multa attendit que explere feſtinat. magnanimus autem tendit ſolum ad magna que pauca ſunt: que etiam indigent magna attentione. ⁊ ideo habet motum tardum. Deinde acuitas vocis ⁊ velocitas lingue competit his precipue qui de pluribus cōtendere volunt. quod non pertinet ad magnanimos qui non debent ſe intromittere niſi de magnis. Tales autem diſpoſitiones corporales conueniunt magnanimis ſm exigentiam virtutis. Hos etiam qui naturaliter ſunt diſpoſiti ad magnanimitatez. tales conditiones naturaliter aſſequuntur. Predicatores debent habere has proprietates magnanimi. quia debent eſſe in ſuis actibus maturi. ⁊ in predicatione tubales. Exēplum. Unde Ezechiel in viſione quatuor animalium deſignantium quatuor euāgeliſtas vidit plantā pedis eoꝝ quaſi plātam pedis vituli. Uitulus enim mature incedit ⁊ fortiter. Uidit ⁊ ſcintillas quaſi eris cādentis. Es enim metallum ſonorum eſt. Et in omnem terram exiuit ⁊c. ¶ Ponit vlteri⁹ philoſophus qnq3 laudabiles pp̄rietates magnanimi. Primo q̄ eſt immemor beneficioꝝ. qđ nō eſt intelligēdū q̄ non habeat in memoria bn̄ficia que recepit. ⁊ q̄ etiā bn̄facientib⁹ nō retribuat. ſed eſt intelligendū q̄ nō eſt ſibi delectabile q̄ ab aliqbus bn̄ficia recipiat quin eis maio

magnanimitatis ſig.

Quinq3 pp̄rietates magnanimi.

ra recompenſet. ⁊ hoc pertinet ad perfectioné gratitudinis: in cuius actu vult ſemper exce dere ⁊ ſicut in actibus aliarum virtutum: vnde magnanimitas eſt ornatus omnium aliarum virtutum inquantum intendit in actu omniũ ad grande. vult ergo dicere: ꝙ eſt proprio: ⁊ ſibi eſt delectabilius ad benefaciendum ꝙ̃ ad accipiendum: quod videtur eſſe actus libera litatis ⁊ charitatis: hanc magnanimi condi tionem habuit Abraam quando filijs Ethei gratis offerentibus ſepulturam pro defuncta Sarra vxore ſua non acquieuit: ſed ſtatim qua dringentos ſiclos argenti ⁊ probate monete publice pro iure ſepulture habende tradidit Gen̄. xxiij. erat enim Abraam liberi ac nobilis animi. vnde pro beneficio gratis accepto no lebat ſe alicui ſubdere. ⁊ quantum ad hoc ré nuit eſſe beneficij memor. ¶ Secundo ponit ꝙ eſt ocioſus ⁊ tardus: quod non eſt intelligé dum quaſi deficiens ab operando ea que ſibi conueniunt: ſed quia non ingerit ſe quibuſcũ ꝙ operibus ſibi non conuenientibus: ſʒ ſolũ his que magna ſunt: qualia decent eum. hanc conditionem habuit ſaul quando de nouo fa ctus rex ⁊ a pluribus contemnetur diſſimula uit. j. Reg. x. ſed venientibꝰ nuncijs Jabes: ga laad pro adiutorio ad eum oſtendit auctorita tem ⁊ magnitudinem animi in fruſtra diſcer pens boues: quos ſequebatur. ⁊ precipiens ꝙ ſic fieret ſicut bobus eius qui non veniret ad prelium omnis iſraelis. j. Reg. xj. ¶ Tertio ponitur ꝙ magnanimꝰ vtitur ironia ad mul tos: quod non eſt intelligendum de ironia ſm̄ ꝙ veritati opponitur: dicendo de ſe aliqua vi lia que ſunt: vel negando aliqua que ſunt. ſed quia non totam ſuam magnitudinem oſten dit: maxime quantum ad inferiorem multitu dinem. Nam ſicut dicit philoſophus loqués de hac proprietate. Ad magnitudinem perti net magnam eſſe ad eos qui in dignitate ⁊ in bonis fortune ſunt: ad mediocres autem mo derate. Hanc conditionem Dauid qui licet eſ ſet in regem per ſamuelem prophetam vnctꝰ de mandato tamen patris victualia ſuis fra tribus quibus diuinitus erat prelatus man ſuetus deferebat. j. Reg. xvij. Alexander etiá qui tāta cordis altitudie fuerat vſus in debel latione darij eum mortuum in vinis proprijs deferebat: que pietatis officio in corpore ſu neratione functus eſt. ¶ Quarto ponit ꝙ non poteſt conuenire alijs. quod non eſt intelligé dum ꝙ non ſit familiaris ad amicos: ſed quia omnino deuitat adulationem ⁊ ſimulationeʒ quam querit communiter hominum multitu do. hoc enim ſpectat ad animi paruitatem. Cō uiuit tamen omnibus magnis ⁊ paruis. ſicut oportet: ⁊ quando oportet: ſicut ſupra dictum eſt in tertia proprietate. Admonet Ariſt. Ale xandrum quantum ad iſtam proprietatem di cens ſic. Honorificum eſt inquit regem abſti nere a multiloquio: ⁊ non frequentare conſor tia vilium perſonarum: quia nimia familia ritas parit contemptum. Et ſubdit. Indi ſta tuerunt ꝙ rex tm̄ ſemel in anno appareret cuʒ regali apparatu ⁊ nobiles circa eum ſtarent ⁊ vulgus a remotis: in illo die conſueuerũt do na elargiri. reos de carceribus emancipare ⁊ alia pia opera exercere. ¶ Quinto ⁊ vltimo ponit philoſophꝰ ꝙ magis poſſidet infructuo ſa. vbi vult dicere ꝙ proponit honeſta que vo cat infructuoſa: vtpote ad alia non ordinata vtilibus que vocat fructuoſa. quia videlicet: propter aliud queruntur: vt per ea ſubueniat alicui defectui que magnanimitati repugnat Temiſtides qui ſua probitate perſas fugaue rat: magis dilexit honeſta ꝙ̃ vtilia. vnde inter rogatus de filia ſua: vtrum eam pauperi: ſʒ or nato: aut locupleti parum probato maritandā collocáret. reſpondit. Malo virum pecunia indigentem ꝙ̃ pecuniam viro.

¶ De virtute magnificentie quid ſit: ⁊ quibꝰ conueniat Capitulum. vj.

De magnificētia circa qd exiſtat

De virtute magnifi centie: de qua conſequenter eſt agé dum duo breuiter videre ſufficiat ſcilicet circa quid exiſtat: ⁊ quibus propter cō ueniat. Dictum eſt autem ſupra duas eſſe vir tutes circa pecuniam vel vſum eius ſcilicet li beralitatem ⁊ magnificentiam. Quod enim circa genus pecunie ſit virtus ponenda: pate re poteſt ex his que dicit Aug. in lib. de lib. ar bi. vbi ait. ꝙ bene vti his quibꝰ male vti poſ ſumus pertinet ad virtutem. Poſſumus eniʒ bene ⁊ male vti pecunia: ⁊ his que extra nos ſunt in vſum noſtrum venientibus. Igitur vt bene vti poſſimus pecunia: ⁊ his que per eam menſurantur eſt virtus neceſſaria. ſed eſt ſcié dum ꝙ virtutes ille que ſunt circa res exterio res: habent aliam difficultatem ex ipſo gene re rei. quia res exterius exiſtentes etiam put ſunt multum appetibiles. vtpote neceſſarie ad humanam vitam ⁊ aliam difficultatem ex ma gnitudine ipſius rei. ⁊ ideo oportet circa pe cuniam ⁊ vſum eius duas eſſe virtutes ſcilicet liberalitatem que reſpicit communiter vſum pecunie: ⁊ magnificentiaʒ que reſpicit magnũ eius ſumptũ: ⁊ ſic patet circa qd ſʒ magnificé tia ꝯſiſtere: qꝛ vʒ circa magnos ſumptꝰ. Alterũ ne eſt ſciēdũ ꝙ lʒ reſpiciat extremũ ꝯſiderata quātitate eiꝰ qd facit: ꝯſiſtit tm̄ in medio ꝯſidé rata regula rōnis. a q̄ nō deficit neqȝ eā exce

dit. Unde ponit mediuꝫ inter duas extremas
malitias. quaꝝ vna dicit̃ paruificẽtia que cõſi/
ſtit in defectu. Magnificus enim intendit ad
magnitudinẽ opis. puta templa cõſtruere ad
honoꝛeꝫ dei. hoſpitalia pꝛo paupibus ⁊ hmõi
pegrinãtibus facere. Et ex hoc intẽdit magni
tudinẽ ſumptus. quam non vitat vt faciat ma
gnũ opus. Exẽplum. Paruificus fuit rex Anti
gonus. de quo dicit Sen̄. ꝙ cum qdã noĩe Cy
nicus talẽtum ab eo peteret. rñdit plus eſſe ꝙ̃
Cynicum deceret. tũc ille repulſus petijt dena/
riũ. cui ille rñdit minus eſſe ꝙ̃ regẽ dare dece/
at. Turpiſſima hec cauillatio inqͭt Sen̄. quam
inuenit vt neutrũ daret. cum dare potuiſſet de
nariũ tanꝙ̃ Cynico. ⁊ talẽtum tanꝙ̃ rex. Idem
ponit de Alexãdro qui cuidã militi aliqͥd petẽ
ti dedit vrbẽ quãdam. ⁊ dicẽte illo. hoc nõ ꝯue
nire sue foꝛtitudini. Non quero inqͭt qͦd te ac/
cipere liceat. ſed qͥd me dare aioſa vox ⁊ regia.
Contra magnificentiam etiam eſt expendere
multa inutiliter. vt Balthaſar qui fecit conui
uium magnum optimatibus ⁊ cõcubinis ſuis
vnde punitus fuit. vt habetur Dan̄. v.

De magnificẽtia qb⁹ ꝯueniat.

¶ Deinde videndũ §. i.
eſt qbus hec virtus habeat ꝯuenire. Circa qͦd
eſt sciẽdum ꝙ ſicut dicit phũs. iiij. ethic̃. Ma/
gnificus nõ eſt ſumptuoſus in ſeipſum. Nã vt
dictũ eſt ad magnificẽtiam ptinet aliqͥd facere
magnum. qͦd aũt ptinet ad pſonam ſingularis
hoĩs nõ eſt quid magnum habito reſpectu ad
res diuinas vel cões. qbus dꝫ magnificus in/
tẽdere. qꝛ talia ſunt ꝓpoꝛtionata magnitudini
ſumptuum qui cadũt in vſu v̾tutis. ⁊ ideo ma
gnificus nõ intẽdit pꝛincipaliter facere ſum/
ptus in his que ptinẽt ad eius pſonam. niſi ta
lia eſſent que de ſe habẽt aliquã magnitudinẽ
⁊ reqͥrunt̃ ſolẽniter agi. ſicut ſunt ea que ſemel
vel raro fiunt: vt nuptie militie: ⁊ hmõi. vel ẽt
que ſunt diu pmanẽtia. vt ꝯueniens habitatio
domus. talia enim magnifice pſequit̃ magnifi
cus. ſimpliciter tñ ad magnificum ptinet ſum
ptus facere reſpectu rerum coĩum ⁊ diuinarũ.
vbi cadit magnitudo expẽſaruꝫ. talis aũt ma/
gnitudo non adeſt niſi diuitibus ⁊ potẽtibus.
qbus vt dicit Amb. Supabũdantia dat̃ a deo
vt meritũ bone diſpẽſationis acqͥrãt. Ad hoc
enim pfecit deus diuites ⁊ potẽtes pauptibus
vt eis puideant nõ ſoluꝫ qͣntum ad vſus ꝓpꝛios:
ſed etiam cõmunes. puta in faciendo hoſpita/
lia. tẽpla ⁊ eccleſias cõmunes. qͦd maxime per/
tinet ad pꝛincipes ⁊ pꝛelatos. qui pꝛecipue de
bent intẽdere magnum in oꝛdine ad honoꝛeꝫ
dei ⁊ vtilitatem eoꝝ qui eius cultui deputant̃.
vnde dicit phs. ꝙ honoꝛabiles ſumptus ſunt
maxime qui pertinent ad diuina ſacrificia. Et
ideo magnificẽtia ſanctitati cõiungitur. vnde
Exo. xiiij. de deo ſcriptum eſt. Magnificus in
ſanctitate. Et in ps. magnificẽtia in ſanctifica/
tione eius. qꝛ videlꝫ pꝛecipuus huius virtutis
effectus ad ſanctitatẽ ⁊ virtuteꝫ oꝛdinat̃. Et qꝛ
bonuꝫ cõe reipublice eſt quoddã diuinũ. ideo
ꝯuenienter ad magnificuꝫ ptinet vt ſtudeat ad
honoꝛes cões ciuitatis. vnde tota reſpub. poſ/
ſit ſublimari ⁊ laudem hr̃e ſuppoſito ſemp ho
noꝛe dei. ⁊ ſic pꝫ ꝙ eſſe magnificum ꝓpꝛie pti/
net ad diuites ⁊ potẽtes. Quia tñ pꝛincipalioꝛ
actus virtutis eſt interioꝛ electio. que põt eſſe
abſqꝫ exterioꝛi foꝛtuna. inde eſt ꝙ pauper põt
eſſe magnificus qͣntum ad habituꝫ. ⁊ ſi nõ quã
tum ad actum deficiẽtibus ſibi bonis foꝛtune.
que oꝛganice deſeruiũt huic virtuti in qua re/
quirit̃ exterioꝛ executio. Sicut patet de mulie
re paupcula que in gazophilatio miſit duo era
minuta plus offerẽs ꝙ̃ diuites. ſm ſuam cõdi
tionẽ. vt dñs oſtẽdit Luce. xix. Sed Salomon
qꝛ actu habuit magnas opes. decuit eum face
re magnificuꝫ opus. qͦd ⁊ fecit. Nam ad hono
rem dei mirabile templum tam ſumptuoſita/
te ꝙ̃ pulchꝛitudine extruxit. in quo grande ſa/
crificium deo obtulit boum viginti duo milia.
vt patet. iij. Regum ſeptimo.

¶ De virtute patientie. Capl̃m. vij.

Equitur de patiẽ/
tia. inter alias aũt paſſiones triſti
tia eſt efficax ad impediẽdum bo/
num rõnis. ſm illud Sap. Eccle.
xxx. multos occidit triſtitia. ⁊. ij. ad Coꝛin. vij.
Seculi triſtitia moꝛtem opatur. Triſtitia auteꝫ
hmõi ex aduerſis malis illatis naſcit̃ que niſi
refrenet̃ animus ſibi ſuccũbit. ⁊ ad vindictam
appetẽdam ⁊ indignationẽ inducit. Neceſſa/
ria eſt ergo virtus ꝯtra hmõi. vt hõ non abdu
cat̃ a bono rõnis ꝓpter triſtitiã aduerſoꝝ. Hec
autẽ virtus eſt patiẽtia que ab Aug. ſic diffinit̃
in li. de patientia. Patiẽtia eſt qua mala equo
aĩo toleramus. i. ſine pturbatione triſtitie. Io/
ſeph equanimiter aduerſa poꝛtauit. Unde nec
aĩo ꝯtriſtatus eſt ex iniuria venditionis qua a
ſuis fratribus neqͥter eſt vẽditus. Sed facta dep/
catione ad eos ⁊ nõ obtẽta euaſione patienter
ſuſtinuit illata mala Gen̄. xxxvij. Et poſtmoduꝫ
clementer indulſit. Gen̄. xlvij. ⁊. l. ¶ Et nota ꝙ
patiẽtia debet habere quatuoꝛ cõditiones que
notari poſſunt ibi. ij. Coꝛ. vj. In oĩbus exhibea
mus noſmetipſos ſicut dei miniſtros in mul/
ta patiẽtia. Et pͥmo debꝫ eſſe generalis ſeu vni
uerſalis nõ partialis. vnde dicit. In oĩbus ſcꝫ
aduerſis. circa ſubſtãtiam. circa famam. circa
pſonã. vt nõ cõtriſtet̃ per paupertateꝫ. ⁊ cum ſua
ei auferũtur. nec per cõtumelias. deriſiones et

Jo ſ patiẽs qͥd ſit.

Quatuoꝛ ꝯditiões patientie.

detractiones.nec per leſionez pſone ſue vel cõ
iunctoꝝ. Jac.v.Sufferẽtiam.i.patiẽtiam Job
audiſtis.ſ.quem debetis imitari quia mittẽdo
oẽs diuitias ⁊ familiam ⁊ ſanitatẽ. ⁊ illatis ſi/
bi ꝯtumelijs verborũ ab vxore ⁊ amicis in oĩ/
bus his non peccauit Job.j. Scdo dʒ eſſe rea/
lis non verbalis.vnde dicit.exhibeamus nos.
nõ ſoluʒ alios verbis admonẽdo ad patiẽtiam
Luc.xxj. Jn patiẽtia veſtra poſſi.ani.veſtra.nõ
in patiẽtia alterius.Exẽplum in xpo qui dicit.
Tacui.ſemper ſilui.patiens fui.Eſa.xlij.Sicut
parturiẽs loquebar.Tertio dʒ eſſe ſpũalis.vn/
de dicit.ſicut dei miniſtros. Alij hñt magnaʒ
patiẽtiã in laboribus mũdi.ſicut ſtipendiarij:
naute:agricole ⁊ hmõi.ſed nõ eſt ſpũalis talis
patiẽtia.Alij etiam in hoc ꝙ nõ triſtanť.ſed tñ
nõ reuertunť ad deũ īter flagella.Alij attediã/
tur.nec grãs agũt. Nõ ſic apl's ſed gloriať di.
Libẽter gliabor ⁊c̃.ij.ad Corin.xij. ¶Quarto
dʒ eſſe finalis.ibi.Jn multa patiẽtia.Qui eniʒ
hʒ patiẽtiã per vnam vicẽ vel annũ nõ ſufficit.
ſed oportet ꝙ ſit per totam vitam.vnde.qui ſu
ſtinuerit vſqʒ in finem:ſcilicet patienter ſeren/
do aduerſe.hic ſaluus erit. Matthei.x.

de iniu ryeѵtꝝ ſint to/ lerãde.

¶Sed queritur .§.i.

vtrũ iniurie ſemꝑ ſint patienter ſuſtinẽde. Ad
qꝺ rñdet.b.Tho.ſe.ſe.q.cviij.arti.j.Mali tole
rãdi ſunt a bonis.in hoc ꝙ ab eis ꝓprias iniu/
rias patiẽter ſuſtinẽt.ſm ꝙ opʒ.vnde ſup illo
verbo Cañ.ij.Sicut liliũ inter ſpinas ⁊c̃.dicit
glo.Nõ fuit bonus qui malos tolerare nõ po/
tuit.Nõ aũt tolerãt eos vt ſuſtineant iniurias
dei ⁊ primorꝝ.vnde Cryſo.ſup Matth. Jn in/
iurijs ꝓprijs eſſe patiẽteʒ laudabile eſt. Jniuri/
as aũt dei diſſimilare nimis impiũ eſt.Sed il/
lud qꝺ dictũ eſt de iniuria ꝓpria intelligẽdum
eſt.qñ iniuria illata pſone ad ſolã pſonam pti/
net.tũc enim patiẽter ſuſtinẽdum eſt. Qñ autẽ
iniuria redũdat in iniuriã dei ⁊ eccle.tunc dʒ
aliqs ꝓpriam iniuriã vlciſci.qꝺ tñ intelligẽdũ
eſt ꝣelo iuſtitie.nõ liuore vindicte.Exẽplum in
Helya iiij.Reg.j. Qui fecit deſcẽdere ignem
ſup eos qui venerãt ad capiẽdum ipſum.qꝺ fe
cit ad oſtẽdendũ verum deũ eſſe quẽ colebat.⁊
ob ꝣeluʒ iuſtitie.vt dicit.xxiij.q.iiij.vt illic.§.
ſed obijcit. Siluerius etiã papa excoĩcauit eos
qui ipſum in exiliũ miſerũt.vt.xxiij.q.iij.gui/
liſarius.Qꝺ aũt dicit dñs Matthe.v.Si qs te
pcuſſerit in vnam maxillaʒ prebe ei alterã ⁊c̃.
Dicit Aug.xxiij.q.j.Paratus dʒ eſſe hõ iuſtus
⁊ pius patiẽter coꝝ malitias ſuſtinere.ſ.iniu/
rias quos fieri bonos querit. Jſta aũt precepta
ſ.patiẽtie magis ſunt ad preparationẽ cordis
ꝙ̃ ad opus qꝺ in aperto fit.vt teneať in ſecreto
animi patiẽtia cum beniuolẽtia. Jn manifeſto

autẽ id fiat quod eis ꝓdeſſe videť.qbus bene
velle debemus. Et inducit exẽplum chriſti qui
pcutiẽti maxillam nõ prebuit alterã.ſed reſpõ
dit reprehẽdẽdo pcutiẽtem. Jo.xviij. Et Pau/
lus pcuſſus in faciem.dixit. Percutiat te deus
pariës dealbate. Actuum.xxiij.

¶De patiẽtia cõ/ .§.ij.

De lau/ dib⁹ pa tiẽtie.

ſiderãdum eſt pmo de laudibus.ſcdo de reme
dijs que inducũt ad patiẽtiam.tertio de fructi
bus ſeu vtilitatibus ſuis. Nũc de laudib⁹ eius
videndum eſt. Et poſſumus de ipſa quatuor lau
des magnificas predicare. Primo q: pugnan
tem inexpugnabiliter armat. Secũdo q: hoſtẽ
fortiter expugnat. Tertio q: de ipſo nobiliter
triũphat. Quarto quia vincẽtem feliciter coro
nat. ¶Primo ergo patiẽtia pugnãtem inex/
pugnabiliter armat. Circa qꝺ eſt ſciẽduʒ.ꝙ ho
mo in mũdo iſto punitur ſicut in loco laboris
⁊ certaminis. in quo neceſſe eſt multiplicitet
exercitari. Unde dicit Salomon. Homo naſci
tur ad laborẽ ⁊ auis ad volãdum. Et Job vitaʒ
humanã militie aſſimilat. Cuius cãm aſſigna/
re videť.cum alibi dicit. Homo nunꝗ̃ in eodẽ
ſtatu pmanet Job.xiiij. Et ſi aliqs mũdi gloria
fulget.diuitijs abundet.delitijs gaudet.⁊ fere
quedam mũdi oblectamẽta ſibi ad votuʒ ſucce
dẽtia habet.talis tñ non diu in eodem ſtatu p/
manet.q: ſi videris impium ſuperexaltatũ ⁊ ele/
uatum ſicut cedros liban ſ tranſiẽs. ⁊ ecce non
erit.quereſ ⁊ nõ inueniet locus eius. Nã poſt
pſpera ſuccedũt aduerſa.glorioſa iuuẽtus ſe/
nectute frãgitur.egritudine robuſtum corpus
ꝯteritur. Diuitias paupertas fugat poſt gloriaʒ
⁊ magnificẽtiam aduerſantiũ rerum impetus
ſurgũt.delitias flagella repellunt ſingula:gau
dia triſtitijs pmixta ſiunt. ⁊ quid plura tot in
mũdo ſibiinuicem ſunt repugnãtia. ꝙ vix eſt
aliquis mũdo vtens qui momẽto hore vitam
ducat in quiete. Et pro tãto dicit Job.ꝙ homo
natus de muliere breui viuẽs tẽpore repletur
multis miſerijs.qui quaſi flos egredi.⁊ cõ.⁊c̃.
Quia ergo vita preſens eſt tãte mutationis et
laboris ad bene certãdum neceſſe eſt armatos
forti armatura fore. Nulla autẽ armatura for
tior ꝙ̃ illa per quam cor manſueſcit ſub deo.⁊
hec eſt patiẽtia que hoĩem regit.ſcuto bone vo
luntatis ipſum cohibendo ab illicito appetitu
vindicte. Jpſam enim linguam retrahit a ꝯtu
melia ⁊ murmuratione.manus a violentia et
pcuſſione.oculos a toruis aſpectibus.pedes a
greſſibus iniquis. Et ſic totum hoĩem infra ſe
claudens ſub ꝓtectione dei.cuius refrigerium
querit cõſtituit. Et quãtum ad hoc dicit patiẽs
animã ſuam poſſidere. Luce.xxj. Jn patientia
veſtra poſſidebitis aĩas veſtras. Et apoſtolus

De cau ſa quare patiã ẽ necẽia.

Prima laus pa tientie.

ad Colloſ.ij. Induite vos ſicut electi dei viſce/
ra miſericordie benignitatē: humilitatem: mo
deſtiam: patientiam. Patiētiam ideo ponit vl
timo.q2 eſt cuſtos ⁊ radix oīum virtutuꝫ. vt di
cit glo. ſup illo verbo. In patiētia ve.po.a.ve.
Sene. in li. de ira dicit. ꝙ Ceſar auguſtus ſuit
mirabilis patientie qui nec cōuitijs contra ſe
dictis mouebatur. ſed ꝯuiciantibus perſuade
bat ꝙ linguis moderatius vterētur. Inimicis
parcebat. leuiter hoſtibus inuadētibus ⁊ inſul
tātibus contra eius dñiū animo nō irritabaſ.
ad ſe reuertētes ſuſcipe gaudebat. Et hac Au/
guſti patientia arguit Sene. contra ſe. di. Nū/
quid in domo mea poſſum. qđ Auguſtus toto
orbe terrarum? Ille patiēs ſuit ⁊ hoſtib⁹ igno/
ſcebat. ⁊ ego non ignoſcam pigris negligenti
bus ⁊ garrulis ſamulis meis. Et ſubiungit ea
de moti/uis: ad/igſcēdū — que debent mouere hoīem ad ignoſcendum.
Puerū inquit etas excuſat. Feminaꝫ ſexus. ex/
traneum libertas. domeſticum ſamiliaritas. et
ſubdit. Amicus eſt qui offendit ſecit quod vo/
luit. Inimicus ſecit qđ debuit. Prudētiori ce/
damus. ſtultiori remittamus. ¶ Secūda laus
Secun/da laus/patie. — patientie eſt. q2 fortiter hoſteꝫ impugnat. Ubi
ſciendum eſt ꝙ ad bene pugnādum duo requi
rūtur precipue quantum ſpectat ad preſens. ſ.
magnitudo virium. ⁊ peritia pugnandi. vnde
dicit Ualerius maxi. de bellis romanorū ꝙ ad
ictus inferēdos ac vitandos iuſſit ſenatus vir
tutē arti. rurſus arteꝫ virtuti pariter immiſce/
ri: vt illa impetu huius fortior. hec illius ſcien/
tia cautior fieret. magnitudinem autē virium
ſpūalium ſacit patiētia. q2 hoīem reddit ſecu/
ruꝫ. Ille enim vere eſt ſecurus qui ſeipſuꝫ poſſi
det. ⁊ ab exterioribus nō moueſ. Patiens aūt
ſeipſum poſſidet. q2 ſuū aīum ſibi ſubijcit. nec
ab illatis exterioribus ꝯcutiſ. q2 mala pene trā
ſitorie nō metuit. quī aūt talis eſt potens eſt ad
aggrediēduꝫ oīa difficillima. Unde ſuper illo
verbo Job. Ubi eſt fortitudo tua. dicit gl. Quī
ſe vincit contra oīa fortis eſt. Quī enim vincit
qđ maius eſt. ꝯñs eſt ꝙ vincat quod minus eſt
Maximū aūt eſt vincere motus īpetus ⁊ paſſi
ones cordis ſui. que intra ſe latēt ⁊ ꝯtra ſpūm
ſemp rebelles exiſtunt. Nulla aūt peſtis eſt effi
cacior ad nocēdū ꝙ̄ ſamiliaris inimicus. vt di
cit Señ. Unde ſup illo v̇bo ꝓuer. xvj. Melior
eſt patiēs viro forti. dicit glo. Minor eſt victo
ria vrbes expugnare. q2 extra ſe ſunt que vin/
cunſ ꝙ̄ ſeipſum vinceſ qui intra ſe eſt. Et Señ.
in li. de nā. q̄onibus dicit. Innumerabiles ſūt
qui vrbes qui populos habuerūt in ꝑtāte. pau
ciſſimi aūt qui ſe ſm ꝙ regriſ ad pugnāduꝫ eſt
armoꝝ peritiā. Inter alia aūt que ſaciunt mili/
tes in bellis periti eſt. q2 ſemp ꝙ̄tuꝫ pñt ſequū
tur vexillum regis ⁊ ſuo ꝑncipi ſemp adherēt.

maxime qñ ſciūt ipſum nō ſaciliter expugnari
poſſe. Ille aūt qui vere patiēs eſt ſuſtinet mala
illata vel ſuſtinere dꝫ ꝑcipue exēplo xp̄i patien
tis tātaꝫ ignominiam in ligno crucis. qui ſuit
ꝑnceps ⁊ vexilliſer ppli xp̄iani in ſuſtinendis
opprobrijs. vnde dicebat ille patiens apl's ad
Gal. Nemo mihi moleſtus ſit. ego. n. ſtigmata
dñi Jeſu xp̄i in corpore meo porto. Ubi dicit
Aug. ꝙ ſtigmata appellauit quaſi notas de ꝑ/
ſecutoribus penaꝝ quas patiebaſ. Exēplum in
Job. de quo Jac. dicit. v. c. Patiētiā Job audi/
ſtis. Hic enim vt Greg. ait in moral. tot iacula
ꝯtra hoſtē antiquuꝫ intorſit. quot v̇ba patiētie
ꝓtulit. de q̄bus pꝫ Job. j. ¶ Tertia laus patiē/
tie eſt q2 de hoſte nobiliter triumphat. Nobile — Tertia/laus pa/tientie
genus victorie eſt hoſtem debellare iacendo ⁊
queſcēdo ſine ictu ⁊ repcuſſione qđ ſacit patiēs.
Uidemus enim ꝙ ipſi qui iniuriā inferūt mi/
ro mō affliguntſ qñ eis nō rñdeſ putātes ſe de/
ſpici. Et de talibus dici pōt ꝙ eorū tela ad eos
ꝯuertunſ. q2 dum tacet patiēs iniuriātes de in
iurijs a proximō deſpectis interius laceranſ.
⁊ tunc vere gladius eorum intrat in corda ip/
ſorum. ſicut dicit pſalmiſta. Sed adhuc nobi/
lius genus victorie eſt. quando nō ſolum pa/
tiens triūphat ſine ictu proprio. ſed etiā quan/
do vincit, ictibus iniuriātium ſe offerendo. et
hoc ſacit vere patiens ſm documētum chriſti
dicentis. qui te percuſſerit in vna maxilla pre.
ei et al. quod intelligenduꝫ eſt ſm preparatio/
nem animi. ⁊ interdū ſm actualem exhibitio/
nem quando eſt opus. Legitur de quodaꝫ he/
remita. ꝙ cum quidaꝫ ſpiritu demoniaco arre
ptus eum fortiter in maxillam percuſſiſſet ⁊ ſe
nex alteram prebuiſſet. diabolus ſtatim receſ/
ſit clamans. humilitas ⁊ patientia chriſtiano/
rum vincit me. Legitur ēt in Policrato. ꝙ dū
quidam aduerſus quendam grauiter excande
ſceret. ille dixiſſe fertur. Loquere inquit quod
placet. quia diligentiam auribus ſingue taci/
turnitatem animo quietem indixi. ¶ Quar/
to patientia vincentem feliciter coronat. Coro
na non datur victoribus niſi bello perfecto et — Quar/ta laus/patie.
cōſummato. De patientia autem naſcitur per/
ſectio. vt dicit glo. ſuper Job. Naꝫ in aduerſis
tolerandis anima perficitur per patiētiam. in/ — De pſe/ctiōe q̄/ex patiā/naſciſ.
quantū remouet triſtitiam que cauſatur in aīo
ex aduerſis illatis. Ex triſtitia eniꝫ naſcitur ira
que impugnat manſuetudinem. Ex ira odium
quod tollit charitatē. Ex odio naſcitur iniuſtū
nocumētum. qđ eſt contra iuſtitiā ⁊ equitateꝫ.
Fundamentū ergo ꝙ hec oīa vitia remouet. ⁊
predictas virtutes ꝯſeruat eſt patiētia. Et quā/
tū ad hoc dicit. b. Jac. pmo. c. ꝙ patiētia opus
pſectum hꝫ. vnde pꝫ. ꝙ patiētia que ſic eſt ꝯſū/
matiua omnis boni mereſ coronaꝫ regni vnde

apl̃us ad Heb.iiij. Patiẽtia vobis nec̃ia eſt vt
voluntatẽ dei facientes reportetis p̃miſſionez.
Hec autem promiſſio declaraẜ ex verbis Jac.i.
dicentis. Btũs vir qui ſuffert tẽtationem. quo
niam cum p̃batus fuerit accipiet coronaȝ vite
⁊c̃. Et ideo dicit Hiero. Non niſi p patiẽtiã im/
pletur quod dr̃. Regnũ celoꝝ vim patiẜ. ⁊ vio/
lenti rapiunt illud. ergo teſte veritate Bti qui
pſecutionẽ patiunẜ ꝓpter iuſticiã quoniam ip.
eſt reg. ce. Mat. v. Exẽplũ. eleazar de p̃oribus
ſcribaꝝ: vir etate ꝓuect⁹. vlũu decor⁹. glioſam
mortẽ magis q̃ȝ odibilẽ vitã amplectens intan
tum dilexit bonũ diuine legis q̇ volũtarie ibat
ad ſuppliciuȝ. ⁊ patienter ſuſtinens deſtinauit
non admittere illicita ꝓpter vite amorẽ. vnde
dixit. Fortiter vitam excedendo ſenectute di/
gnus apparebo. Adoleſcentibus aũt exemplũ
forte relinquã ſi p̃mpto animo fortiter p grat.ſ
ſimis ac ſctiſſimiſq3 egibus hõeſta morte pſun
gar. quib⁹ dictis occiſus eſt. ij. Machа. vj.

¶ Poſt laudes .§.iij.

De re/
medijs
ſpatien
tie. ⁊ p̃/
muȝ re/
mediuȝ
ↄtra im
patiẽti/
am.

patientie conſequenter accedamus ad ea que
p̃ſt eſſe remedia patientis. P̃ſt autem. xv. ad/
duci inter que precipuũ ⁊ potiſſimum eſt exem
plum xp̃i. q vt doceret bona p̃ſtis vite eſſe cõ/
temnẽda. aduerſa ſuſtinuit ⁊ bona mundi con
tẽpſit. Si eni bona mundi ſeq voluiſſet hõ ni/
mis ardẽter talia appetere. q̃ſi ex hoc ſe putãs
felicem q̇ deũ ſuum talia petentem ſequereẜ.
Item ſi mala p̃ſtis vite ex toto vitaſſet. nimis
abhorreret homo pauptates. infirmitates ⁊ ali
as aduerſitates. ⁊ diceret q̇ ille eſſet infelix q
talia appeteret vel haberet xp̃m non ſequẽdo.
Sed ↄtrãu fecit xp̃us vt has falſas opiniões ab
hominib⁹ remoueret. vñ dicit Aug. Oĩa bõa
terrena cõtẽpſit homo xp̃us. vt ↄtemnenda mõ
ſtraret. ⁊ oĩa terrena mala ſuſtinuit. que ſuſtinẽ
da perſuaſit. vt nec in illis quereretur felicitas.
nec in iſtis timereẜ infelicitas. Chriſtus ſubdi
tus paſſioni. cum alapam accepiſſet ⁊ ei dicere
tur. ſic reſpondes pontifici Joh. xviij. Nihil il
le contumelioſe locutus eſt ſȝ magis innocẽti/
am ſuam tutatus r̃ndit dicens. Si male locu/
tus ſum ⁊c̃. que oĩa ab eo ideo facta ſunt hũili
ter vt nos humilitatis atq3 patiẽtie h̃remus ex
emplum. Cyprianus di. xciij. dñs noſter.

¶ Ad hoc autez .§.iiij.

De me/
moria
paſſio/
nis xp̃i
que bo/
na i aĩa
faciat,

q̇ chriſtum dulcius ſeq̃mur. ⁊ aduerſa patien
ter ſupportemus. Sciendum eſt q̇ eius paſſio
ad memoriam reuocata facit triplicem effectuȝ
in anima. Primo enim eam ſanat a languore
triſtitie. Secundo eleuat a longanimitate pa/
tientie. Tertio dulcorat amorem interioris le/
titie. ¶ Primo enim paſſio xp̃i animã ſanat a
lãguore triſtitie. Mẽs enim humana aduerſi/
tatibus ſepe concuſſa terreẜ ac territa quaſi a
ſue virtutis vigore deiecta p triſtitias lãgue/
ſcit. ſicq3 languenti menti diuina nõ ſapiũt hu
mana: ⁊ ſi ſibi noxiã eẽ ↄſpiciat. non eſt toto re
fugit: ſed ſanctus vir qui ſic intra ſemetipſum
fluctuat aduerſitate preſſus vt ad meliora cõ/
ſurgat ⁊ boni op̃is greſſum in veritate figat.
xp̃m paſſum ante mentis oculos ponat. q2 ſicẽ
dicit Greg. Si xp̃i paſſio ad memoriã reuoce
tur. nihil adeo duꝝ eſt quod non equo animo
tollereẜ. Ad heb. xij. Recogitate eũ qui talẽ ſu
ſtinuit aduerſus ſemetipſum ↄtradictionẽ: ſcȝ
xp̃m vt non fatigemini animis veſtris deficiẽ
tes. In huius figurã erecto ſerpente eneo in li
gno aſpicientes in eũ vulnerati a ſerpentibus
liberabanẜ. Nume. xxj. ¶ Scdo extendit ad
longanimitatem patiẽtie. deuulſo. n. lãguore
accidie p memoriã paſſionis. mens in deum
erecta longanimis efficiẜ ad tolerandum diu/
tius aduerſa. vñ. j. Pe. iiij. xp̃o paſſo in carne
⁊ vos eadem cogitatione armamini. In hui⁹
figuram mandauit antiochus rex. vt elephan
tibus qui erãt in bello oſtendereẜ ſanguis vue
⁊ mori vt acrius accẽdereẜ ad prelium. j. Ma
cha. vj. Similiter ad aſpectum p ↄſiderationẽ
ſanguinis chriſti qui ad modum vue dr̃ calca
tus in torculari crucis bellãtes ↄtra aduerſita
tes mũdi temptationes carnis ⁊ diaboli accen/
dunẜ ad reſiſtẽdum ⁊ bellãdum. ¶ Tertio dul
corat amorem letitie. quando. n. mens diu ad
uerſa ſuſtinet ⁊ ſepe ad memoriã paſſionẽ xp̃i
reuocat vt ad patientiã animeẜ non amplius
amara ſentit ſed dulcedinẽ mẽtis: que aliquã
do redũdat ẽt ad ſenſitiuã vt deſideret ampli⁹
pati. j. Cor. x. Fidelis deus q non patieẜ vos
tentari ſupra id quod poteſtis. ſed faciet cũ tẽ
tatione ẽt ꝓuẽtũ i hmõi figura legiẜ. Exo. xv.
q̇ filij iſrael in deſerto inuenientib⁹ aq̃s ama
ras vt nõ poſſent bibere. miſſo ligno de mãda
to dei in aq̃s dulcorate ſunt vt biberẽt delecta
biliter. Aque ſunt tribulatiões que frequẽter
occurrũt in deſerto hui⁹ mũdi: ⁊ in ſe amare
ſunt. ſȝ ligno crucis miſſo in eis. i. meditatiõe
habita de paſſione efficiunẜ dulces: vt q̃s pati
enter ⁊ delectabiliter ſuſtineat. Facit ad predi
cta qd̃ dr̃. vij. q. j. ſuggeſtũ. vbi dr̃. Nõ vos ca/
riſſ. mi a pio mẽtis ꝓpoſito afflictiõis amari/
tudo coerceat recedere. ↄſiderãtes q̃ta de⁹ et
dñs noſter ieſus xp̃s p nobis ꝑtulerit. q̄buſue
ↄtumelijs afficiẽdũ tradiderit. vt nos a iugo
diabolice ſeruitutis eriperet. hec ibi fidel mi/
les libenter patiẜ cũ rege ſuo ⁊ filius cũ p̃re.

¶ Secundum re/ .§.v.

medium eſt ſacra ſcriptura recitans magnifi/

ea facta ſanctorum patrum eorū maxime que aduerſa paſſi ſunt. Ad hoc enim ſpiritusſan/ ctus principaliter voluit antiquorum facta ſb ſcriptura redigi vt poſteri illa conſiderantes animarentur ad ſimilia ſuſtinenda ⁊ operāda vnde dicit apoſtolus ad Ro.xv. Quecūq; ſcri pta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt: vt per patientiam ⁊ conſo.⁊c̄. Et hoc eſt quod di citur Thob.ij. Hanc tentationem ſcilicet ceci/ tatis pmiſit deꝰ puenire illi vt poſteris daret exemplum patientie eius. Sicut ⁊ ſancti Job

De vti/ litate maloꝝ viris ſã ctis in malis conuer ſando

Eſt autem ſciendum ꝙ malorum ſocietas ſan ctis viris valet ad duo. propter quod aduerſa leuius ferre poſſunt. Primo ad augmentum meriti. dum enim iuſti p malos affligunt. in virtutibus creſcunt. ⁊ in patiendi arte erudi/ tiores ſiunt. vnde dicit Greg. in regiſtro. vbi erit patientia ſi deeſt quod toleret. ego illum abel eſſe non puto qui cayn non habuerit. Bo ni enim ſi ſine malis fuerint. pfecte boni eſſe non poſſunt. Miſericorditer ergo deus ſuis electis prouidet. dum in hoc mundo ad eorū exercitium malos eſſe permittit. ¶ Secundo ad purgationem peccati. Aliquando ei ſctōs viros contingit in dei obſequio per inertiam corporis aliorū laudibus inaniter extolli am plius ꝙ̄ debent de ſua ſanctitate preſumet ad que omnia reprimenda vtiles ſunt aduerſan/ tium calumnie. vt ſi quid in vita iuſtorū pur gandum extiterit prauorum ſocietate tollatur Jonathas ſummus ſacerdos ⁊ ſeniores iudeo rum cum eſſent vexati vndiq; bellis. nihilomi nus ſolacium ſacrarum ſcripturarum habere volebant. Unde ſcribentes ſpartiatis dicunt. Nos habētes ſolacio ſacros libros qui ſūt in manibus noſtris .j. Mach.xij. Exemplum eti am quod ponit Grego. in .iiij. dialo. de ſeruulo qui fuit pauper ⁊ diu infirmus qui emebat ſa cros libros ⁊ legere ſibi faciebat ab his quos recipiebat in ſui domo peregrinis qui mirabi liter vitam finiuit in bonum.

¶ Tertium reme/ .§.vi.

dium eſt conſideratio malorum impunitorū que alis commiſiſti. Nullus enim adeo iuſtus eſt qui non multa commiſerit contra deum. de qbꝰ ipſo deo miſerante vel diſſimulante. aut etiam differente nondum eſt punitus. ⁊ da/ to ꝙ aliquam penam habuerit non tamen il/ lam quam meruit. Uita etiam que in preſenti ducitur quātūcūq; ſancta videatur plena eſt peccatis ſi apud diſtrictum iudicem plenius indagetur. vnde dicit Augu. Ueh etiam vite laudabili iuſtorum ſi ipſam deus ſine miſeri/ cordia diſcutiat. Nulla ergo pena eſt iniuſta. que etiam iuſtis infertur. Et ideo in pſal. dicit Si iniquitates obſeruaueris domine: domi/ qui ſuſtinebit. Cryſoſt. Bonus non poteſt eſſe in omnibus bonus: ſed habet aliqua mala de pe.di.iij.c. quid ergo. Exemplum de fratribꝰ Joſeph qui deſcendentes in egyptum: tūc nil mali fecerunt. tamen paſſi ſunt magnā angu/ ſtiam ex facto Joſeph. ⁊ hoc propter peccatū prius multo ante commiſſum in venditione Joſeph. Uñ dicebāt. Merito hec patimur ⁊c̄.

¶ Quartum re/ .§.vij.

abuſus felicitatis humane

medium eſt conſideratio abutentium huma/ na felicitate. Communiter enim homines in proſperitatibus conſtituti in ſuperbiam ⁊ cor dis vanitatem eleuantur ad ſequendas etiam carnis delitias indebite efferuntur. Natura enim humana propter corruptionem peccati originalis infirma eſt. vnde ad bonum eſt dif/ ficilis: ⁊ ad mala prona. Et hoc eſt quod dicit apoſtolus ad Ro.vij. Nō enim quod volo bo/ num hoc facio. ſed quod nolo malum hoc ago cuius cauſam ibi ſubdit: video inquit aliam legem in mēbris meis repugnantē legi mē tis mee. Lex quidem membrorum eſt lex fomi tis peccati originalis. quod naturam corrum/ pit. Per hanc quidem legem homo inclinat ad malum contra rationem que eſt lex mētis. Quando ergo cum hoc interiori motiuo in/ clinante ad peccatum: habet etiam extra moti uum humane proſperitatis: que etiā de ſe di ſponit ad hoc ex duplici parte ad ruinam in/ clinatur peccati. ⁊ propter hoc vix aliquis in/ uenitur in proſperitate conſtitutus qui bñ ea vtatur. Nam ſicut dicit philoſophus. Nō eſt niſi virtuoſi viri bene ferre bonas fortunas. Maxime autem qui alijs preferūt. bonas for tunas bene ferre neſciunt: quia preter ea ꝙ̄ di/ cta ſunt inclinantia ad peccatum habent terti um. quod etiam ad hoc impellit: ſcilicet emi/ nentiam ſuper ceteros. qua ſe non homines. ſed ſuper homines putant propter qꝺ ad mul ta ſcelera ⁊ tyrannides erumpūt. Exempla in Salomone. Dauid ezechia qui in proſperita/ te grauiter deliquerunt: in aduerſitate vero reuerſi ſunt ad deum: vnde ⁊ ſalomon poſtea fecit librum eccleſiaſtes: quem hebrei intitu/ lant de penitentia ſalomonis. Et hoc etiam di cit Amb. ⁊ Hieronymus.

De cāp nitatis ad ma/ lum

¶ Quintum re/ .§.viij.

medium eſt conſideratio mutabilis ⁊ miſera/ bilis ſtatus vite preſentis. Factus eſt eni mun dus iſte admodum cuiuſdam circuli. ſicut di/ cit quidam philoſophus Et hoc quidem verū eſt non quantum ad motum celi ad quem ſeq tur ſucceſſio temporis: ſcilicet quantū ad cō/

Miſe/ rabilis ſtatꝰ vi/ te pñtis

tinuos motus ⁊ diuerſos euentus q̄ eueniunt
circa hoīem. vt veꝝ ſit ſm philoſophum ꝙ cō
tinuū motū ſuperioꝝ ſequit̄ continua trāſmu
tatio inferioꝝ. ꝓpter quod humana vita conti
nue labit̄. ⁊ in quadā agitatiōe conſiſtit. vnde
dixerunt ꝙ ex motu celi ⁊ tempoꝛis adiacētia
relinquebatur in re tempoꝛali quedā tabefa//
ctio ⁊ diſpoſitio ad coꝛruptionē quā appella/
uerunt. qū. Eſt aūt mundus iſte ſub hoc oꝛdi//
ne taliter conſtitutus: vt non huius mentis aſ/
fectum fingamus credētes hanc vitam homi/
ni eē conceſſam pro requie ⁊ habitatione pātrie
ſed potius ex his aduertamus eā eſſe datam ꝑ
quodam nauigio tranſeūtiū: ⁊ ad tempus pe/
regrinantium: ⁊ ſic compellamur aliā melioꝛē
vitā credere ⁊ illā deſiderare: ⁊ in hoc mūdus
eſt optime conſtitutus. Nam ſi ſtabilioꝛ foꝛet
⁊ proſpera ſemper daret hominem nimis tra
heret ad ſui dilectionē ſeu ad ſe diligendum.
⁊ tunc nihil aliud quereret ꝗ̄ quod oculis cer
neret ac per hoc celum perderet ad quod ha/
bitandum factus eſt. Sed dū vita pꝛeſens nō
in eodem ſtatu permanet ⁊ frequenter aduerſa
pꝛopinat. hoīem quem ſic frequēter ꝯterendo
agitat ad alium diligendū compellit. vnde di
cit Greg. Ipſe mundus dum tot amaritudini
bus cruciat. dum tot calamitatibus ingemi//
nat quid aliud niſi vt nō ametur clamat.

❡Sextum reme/ .§. ix.

dium eſt conſideratio diuine miſerationis: q̄
vt dicit Greg. quoſdam hic deus parcendo fe/ *Diuine*
rit. ⁊ quibuſdam parcit vt in perpetuū feriat *miſera/*
ſicut enim per Joan. d̄r Apoc. iij. Ego quos *tionis*
amo coꝛrigo ⁊ caſtigo. Et apl̄s ad Heb. ij. di//
cit. Flagellat omnem filium quem recipit. qua
re autem neceſſe ſit dei filios in hac vita fla// *De cā q̄*
gellari. cauſa eſt. q: nemo eſt in hac vita tā iu/ *re boni*
ſtus qui non committat aliqua peccata leuia q̄ *hic fla*
⁊ ſi non mereant̄ penam eternam: neceſſe ē ta *gellant̄*
men ea aliqua pena puniri: q: nullū peccatum
trāſit impunitū. Miſericoꝛditer ergo agit̄ cū
hoīe qñ peccata ſine qbus in hac vita nō viuit
per aliqua aduerſa purgant̄ vt in alia vita a pe
nis libere exiſtant. vñ dicit Greg. ꝙ ſignū miſe
rātōis dei eſt qñ qs culpa ꝑpetrata moꝛ diuina
vltione punit̄. Eſt enim magnū argumētuꝫ ꝙ
ad maioꝛa bona illos ꝯſeruat quos pñtibus
bonis ꝓuat. q: niſi coꝛreptis deus hereditatē
dare diſponeret erudire eos ꝑ moleſtias non
curaret. vñ dicit Sen̄. in lib. de pꝛouidētia. ꝙ
deus ad bonos viros nō hꝫ aīum maternū: ſꝫ
paternū. Matres. n. in ſinu filios fouent: ⁊ eos
demulcēdo ꝑ inertiā lāgueſcere faciūt. Pātres
vero filios laboꝛibꝰ ⁊ exercitijs agitātes pꝛo/
bant: vt eruditoꝛes fiāt: vere ergo deus pater

ē his quos ꝑ flagella emēdādo caſtigat: vñ d̄r
Pꝛouerb. xiij. Qui parcit virge odit filiuꝫ ſuū
Qui aūt diligit inſtāter erudit: vt ergo deus
hos quos ī filios recipit erudiat: virga flagel
lationis vtit̄ per quā ſtultitiā colligatā in coꝛ/
de pueri. i. hominis pueriliter viuētis fugat:
ſicut d̄r in eo. lib. ꝓuerb. Facit ad hoc qđ habe
tur de pe. di. j. ſi peccatū: vbi d̄r. Ab electoꝛum
ſuoꝝ ſoꝛdibꝰ deus curat peccatoꝝ ſuoꝝ macu
las tēpoꝛali afflictiōe abſtergere quas in eis
in eternū nō vult videre. i. punire. Exēplū in
maria ſoꝛoꝛe aarō ꝑcuſſa lepꝛa ꝓꝑ murmura//
tionē. Nu. xij. Ad hͦ figurādū legit̄ Exo. xij. ꝙ
egyptij laboꝛibꝰ ⁊ moleſtijs tādiu iudeos afflī
xerūt ꝙ eos cōpulerūt egyptū relinquer̄. ⁊ ad
ſacrificādū deo deſertū intrare: dicēte ſcriptu
ra Exo. xij. Urgebāt egyptij ppl̄m iſraeliticuꝫ
de terra ſua exire. Per egyptū que interpꝛeta
tur tenebꝛa ſignificatur mūdus tenebꝛoſus q̄
ꝑ multa aduerſa que aduerſum hoīem mittit
eū a ſe exire facit: ⁊ ꝙ ad deū fugiat quaſi inui
tum cogit. ſm illud Greg. Mala que nos hic
ꝓmunt ad deum ire nos compellunt. Ad hoc
etiā facit illđ Oſee. ij. c. Ecce ſepiam vias tu/
as ſpinis ⁊c̄. ibi vide ⁊ illud Lu. xiiij. Exi ī vi/
as ⁊ ſepes ⁊ compelle intrare.

❡Septimum re/ .§. x.

medium quod eſt coniunctū ꝓcedēti eſt ꝯſide
ratio diuine ꝓbatiōis: q: deus in hac vita ali/
quos felices facit q: eos nulla aduerſitate pꝛe
mit vt eos miſeros ī illa vita ꝯſtituat. Nullus *Cōſide/*
eſt. n. tā a deo aduerſus q̄ nō aliqua de gñe bo *ratio di*
noꝝ faciat: ⁊ cū nullū bonū ſit quod ſua retri/ *uine ꝓ*
butiōe careat reſpondet deus ꝓ ꝓmio nō ma/ *batiōis*
gna bona alterius vite: q: ꝓmium nimis exce
deret meritū: ſed cōcedit aliqua pꝛoſpera vi
te ꝓſentis: que ſunt parua bona. Et hoc eſt ſi/
gnū eterne dānationis: ſicut dicit Greg. Cōti
nuus inquit ſucceſſus tēpoꝛalium eſt certum
future calamitatis indiciū de hoc dei iudicio
occulto ⁊ tñ iuſto. Hieremias cū deo diſputās
querit. Quare inqt via impioꝝ ꝓſpat̄ bñ ē oi/
bus q̄ ꝓuaricant̄ ⁊ male agūt: plātaſti eos ⁊ ra *Hier.*
dicē miſerūt ꝓducūt ⁊ faciūt fructū. ꝓpe es tu *xij. c.*
oꝛi eoꝝ ⁊ lōge a coꝛde eoꝝ. q. d. Impij ꝓſpari
videnť: q: tu deꝰ firmas eos in tpalibꝰ bonis ⁊
in eis ꝓficiūt: ſi te inuocāt ꝑ hmōi acgrēdis ꝑ
pe es eoꝝ exauditiōi ⁊ a vberatiōe renū coꝛuꝫ
lōge: vñ hic rñdet ⁊ ꝓcat̄. Cōgrega eos ꝗ̄ſi gre
gē ad victimā. q. d. Ad victimā infernalis pe
ne velut grex poꝛcoꝝ ſunt ꝯgregādi. ⁊ tūc ſan
ctificabis eos. i. te in eis vt ſanctus ⁊ iuſtus ap
pareas: vleiſcēdo te de eis in die occiſionis eo
rū: vñ Greg. In iuſtus ad debitā moꝛtē currēs
effrenatis voluptatibꝰ vtit̄ q: ⁊ vituli q̄ mactā

di ſunt in liberis paſcuis relinquunt:vñ ergo
dicit Sen.in lib.de puidẽ. Nihil inqt infelici
us eo cui nunꝗ̄ accidit aliqd aduerſi:male.n.
iudicauerũt dij de eo. Facit ad hoc qđ habet
de pe.di.iij. Quid ergo turbamur. Nemo vi
dẽs malos pſpitatẽ hr̃e.turbet. Nõ põt malus
in oſb⁹ eẽ malus:ſʒ hʒ aliqua bona p qb⁹ remu
nerat tpali pſpitate:vt in alio mũdo plene pu
niat. Exẽplũ de diuite epulone ſepulto in in/
ferno:cui dictũ fuit. Recepiſti bõa in vita tua
Lu.xvi. Exẽplũ ẽt de illo vbi hoſpitatus ẽ.b.
Amb. Uadens romã q ſp habuerat magnã p
ſperitatẽ.ꝛ poſt receſſuʒ Amb.ꝛ ſocioꝝ ad ad/
monitionem eius abſorptus eſt a terra cum
omnibus ad ſe pertinentibus:ꝛ remanſit ſi/
gnum profundiſſima fouea.

Octauum re/ .§.xi.

De malis eſſe ctib' pſpitatis

medium eſt cõſideratio ignorantie ꝛ cecitatis
quã inducit ſtatus pſperitatis. Dementiã mi
rabilẽ icurrit homo pro proſperitate arriden
te ſibi.quod foris:ꝛ in pñti tñ eſt. Homo.n.ſen
ſualis qui nimis in delectationib⁹ ſenſuuʒ de
lectat ſolũ ad hoc:ꝛ nũc mouet.nõ extendens
ſe ad futuꝝ tps.aut nõ putãs ꝙ futuꝝ tps aliđ
ſecũ ferat ꝙ̄ pñs nunc habeat. Et ideo more
bruti hoc ſolum apprehendit quod ſentit. Et
ſic aliud non nouit ꝙ̄ ꝙ eius ſenſib⁹ pſentiali
ter offertur propter quod his qbus delectan
do inheret vehemẽter affectus:ea ſola cogitat
ſine ſucceſſione contrarij. Sʒ in hoc eſt magna
hominis ſtoliditas qui tanto falſitatis errore
decipitur nõ conſiderans ꝙ ea que in tẽpore
agantur ꝯtrarijs ſucceſſibus immutant. Car/
nalis voluptas iuuẽtutẽ delectat.ſed ſi infirmi
tas aut ſenectus aduenerit quoꝝ alteꝝ vl̃ vtrũ
ꝙ vitari nõ põt corpus cõterit cui mox carna
lia aut deſpicit aut deficiũt. Ecce oſtẽſa carnis
oblectamẽta:ꝙ̄cito hoiez fallẽdo derelinquũt
diuitie hoi ſufficiẽtiam promittunt: ſʒ hec p/
miſſio falſa eſt ꝛ incerta. Latronũ eniʒ inſidijs
ac fortuitis euẽtibus ꝛ piculis ſubſunt: vnde
ſuos poſſeſſores deſerẽdo fallũt. Frequẽter.n.
ſicẽ ſacra ſcriptura teſtat diuitie ꝯgregant i ma
lũ dñi ſui.tũ q: p laborẽ ꝛ ſollicitudinẽ acqrũ
tur.ꝛ cũ timore poſſident:tũ ẽt q: eaꝝ abuſus
vtẽtes ad pniſioſos terminos deducũt:ſicut ſe
pe docuit experiẽtia. Honores hominẽ in ſubli
me ponũt:ſʒ diu in alto eũ ſtare nõ ſinũt. Mõ/
tibus enim valles ſemp adiungunt nec mons
ſine valle fuit.ſicut nec clari diu ſine depſ iđe
manẽt. Omnis.n.qui ſe exaltat humiliabitur
ait veritas in euangel'. Generoſa proles clari/
tatẽ genitori tribuere videt:ſʒ frequenter me
ſtitiam adducit ꝛ dolorẽ:ꝛ vñ pr̃ gloriã ſe hre
credit:inde frequẽter patitur ignominiaʒ. In
cunctis ergo humana proſperitas hominem
decipit:ꝛ ſe falſam oſtendit: quia que exteri⁹
ſe habere pretendit:veraciter ſuis amatorib⁹
non tribuit. Exemplum de diuite cuius ager
vberes fructus attulit.cui dictum fuit. Stulte
animam tuam ac nocte repentet a te ꝛc̃. Luc.
xij. Ibi vide. Et ꝙ facit proſperitas hominem
quaſi fatuum oſtendit Amb. ſuper Lucam in
dicta parabola dicens. Sicut qui per inſanieʒ
mente tranſlati ſunt:non iam res ipſas prout
ſunt:ſed paſſionis ſue fantaſias vident. Ita
etiam mens auari vinculis cupiditatis aſtri/
cta ſemper aurum videt:ſemper redditus cõ
putat gratius aurum ꝙ̄ ſolem intuetur ꝛc̃. Et
habetur diſt.xlvij.ſicut hi.

Nonum reme/ .§.xij.

dium ẽ conſideratio breuitatis tpis quod in Breuitatis vite
aduerſitate conſpicitur. Tps.n.vite pñtis bre
ue ẽ ꝛ quaſi momẽtu i compatione vite eter/
ne.vñ dicit Iaco.in cano.ſua.c.iiij. Quid.n.ẽ
vita noſtra niſi vapor ad modicum parẽs. Et
in Eſa. Dicẽte domino prophete ꝙ clamaret.
quid clamabo inquit. Clama. Omnis caro fe
num. Fenum quidẽ cito decidit:ꝛ caro breui
tpe marceſcit. In breui g̃ tpe diu protẽdi ad/
uerſa non poſſunt. Ex breui g̃ tp e breuis erit
patiẽtis aduerſitas.vñ dicit aplſ.ij. ad Cor.
iiij. Id quod i pñti ẽ momẽtaneũ ꝛ leue tribu
latiõis noſtre ſupra modũ in ſublimitate opa
tur in nobis eterne glie põdus.quod.n. dicit
eterne glie põdus rñdit ei ꝙ dixerat momẽta
neũ ꝛ leue tribulatiõis nr̃e. Nã id qđ in pñti ẽ
momẽtaneũ ꝛ breue ṽtute patiẽtie cõmutat in
eternũ. Qz vo dicit leue.ſ.ad portãdũ cõmuta
tur in põdus glie ꝗ̃ tãto erit ſuauior:ꝙ̄to põ/
deroſior:.i.intẽſior. Felix cõmutatio ꝛ penitus
hec mutatio dextre excelſi de breui ꝛ trãſitorio
ad eternũ.de leui pena ad imẽſitatẽ glie puе/
nire. Signãter aũt ſubiũgit aplſus leue ꝛ mo/
mẽtaneũ:q: ꝙ̄tũcũꝙ tribulato ſit breuis in
tpe ſemp tñ tribulato de⁹ aſſiſtit vt leui⁹ tribu
lationẽ ferat. Pñtia g̃ diuine ꝯſolatiõis ẽt ipʒ
momẽtũ tribulatiõis alleuiat pp hoc bñ dicit
aplſ.ꝙ deus facit cũ tẽtatiõe puẽtũ. vñ Eſa.
xliij. Cũ trãſieris p aqs tecũ ero ꝛ flumina nõ
opuẽt te.ꝛ cũ ãbulaueris in igne nõ cõbureris
Tres pueri ſocij danielis.ſ.ananias:azarias:
ꝛ miſahel:q: noluerunt adorare ſtatuã:miſſi
ſunt i fornacẽ ardẽtiſſimã:ſʒ valde modicũ ſte
terũt:ꝛ ẽt p illo modico non contriſtauit eos
ignis:ſʒ pfuſi ſũt rore celeſti. Dañ.iij. ſic bõi ꝛ
ſi ponũt in magnis tribulatiõib⁹. q: nolũt ſe
mundo ꝯformare ꝛ iniuſtis preceptis obedi
re. Modicum durat tribulatio.ꝛ tũc ẽt mẽta
liter a deo ꝯſolant.ſicẽ xpo agonizãti i horto in

oꝛatione apparuit angelus confoꝛtans eum.

Nobili ¶Decimum re/ .§.xiij.

tatis ꝑ/ mediū eſt ꝯſideratio nobilitatis ꝓpꝛie nature
pꝛie na ad quā exterioꝛa aduerſa nō ptingunt. Aduer
ture. ſa enim que diuitias tollunt nō animi ſed foꝛ/
tune bona diripiunt. Nō ergo homo toꝛque/
ri habet in aduerſis ſed potius debet de aper/
tis inſidijs ſecurus exiſtere. qꝛ ſicut dicit Sen.
Munera foꝛtune ſunt inſidie et quaſi viſcata
beneficia. qꝺ enim ſub fluctuātibus bonis fal
lacijs foꝛtune latebat: ſuccedens mutatio de/
texit. Narrat Ualerius maximus de Craſſo q
ꝓpter magnitudinem diuitiarum locupletis
nomen accepit: inopia ſubſequente appellati/
onem dedecoꝛis foꝛitus eſt. Nā cum egenus
ambularet amara ſuggillatiōe nō carebat. Ab
occurrētibus eniꝫ deriſoꝛie diues ſalutabaṫ.
Item aduerſa que ab honoꝛibus depꝛimunt:
nihil ab honoꝛato demunt. nō enim honoꝛ eſt
in honoꝛato ſed in honoꝛātis opatione. Ni/
hil ergo ꝑdit animus verus qui vanitati non
cupit inflari. nō enim honoꝛ homini tribuit
veritatem ſed opionem que tāto eſt fragilioꝛ
quāto multitudo que de hoīe opinaṫ eſt muta
bilioꝛ. Infinitis enim modis aut ꝑſuaſionibꝰ
aut circa rem nō mutatam accidētibus muta
tis. vulgi opīo mutaṫ. Exēplum de xp̄o q do/
minica in ramiſpalmarū fuit ita honoꝛificatꝰ
⁊ magnificatus in pplo iudeoꝝ: ⁊ ſequenti fe/
ria ſexta ita abominatus ⁊ deſpectus ⁊ moꝛ/
tuus eſt. Narrat etiam Ualerius de quodam
alio noīe Craſſo: qui tanta in ꝯſulatu claritate
refulſit vt ſenatus patronus diceret. Deinde
ppli opīone mutata ante totius romani vulgi
aſpectum manibus carnificuꝫ fuit laceratus.
Item accidētia egritudinum ⁊ incōmoda ſe/
nectutis tm̄ coꝛpus frangunt: ad animū autē
nō attingunt. Coꝛpus enim inſtrm̄ eſt anime:
maxime in acquirēdo virtutē. Nō refert autē
quale ſit inſtrm̄ vel cuiuſmodi materie. dum/
modo deſeruiat agenti ad effectum ſui opis.
Animus aūt oꝛdinatus eque coꝛpoꝛe ꝯfracto.
ſicut ſano vtiṫ ad virtutem. imo coꝛpus vali/
dum frequēter infirmis animis occaſio ruine
eſt. Unde Ambꝛo. Qꝺ nocet coꝛpoꝛi iuuat ſpi
ritum. egritudo carnis peccatum repellit. Lu
xuria ⁊ ꝓſperitas pctm̄ adolet. i. nutrit. de pe.
di. iij. Nō ergo aduerſa quecūqꝫ pn̄t aīum tā/
gere: niſi qn̄ quis in eis imergiṫ. vn̄ Sen. in
li. de ira dicit. Ut ſuperioꝛ pars mūdi ⁊ oꝛdi/
natioꝛ ⁊ ꝓpinquioꝛ ſiderib⁹ nō impelliṫ tē/
peſtate: ⁊ caret tumultu omni. īferioꝛa vō ful/
minant. Sic ſublimis animus. ſ. p virtutem
ſemp eſt quietus ⁊ tranquilla ſtatione locatus
Et ideo ꝓbat idem ſupꝛa in eodem li. ꝙ ſapi/
ens nihil pōt ꝑdere. qꝛ oīa in ſe repoſuit: qꝺ
ꝓbat exemplo cuiuſdā phi qui capta ciuitate
ſua cum oīa ꝑdidiſſet etiaꝫ filios. veniens ad
aliā patriā. interrogatus an aliquid ꝑdidiſſet
Rn̄dit. nihil. oīa enim mea mecū ſunt. Et lo/
quebaṫ de virtutibus ⁊ ſcīa. In huius figurā
legiṫ Matth. iiij. Dn̄m xp̄um ſiccis pedibus
ſup vndas ambulaſſe. ad innuendum ꝙ diui/
nus homo ſuper huius mūdi varios euentus
tanqꝫ ſup fluctuantes vndas pedes ſuoꝝ affe/
ctuum debet hēre eleuatos. Hoc aūt homo aſ
ſequiṫ qn̄ per ꝯtēplationē ad diuina ꝯſurgit.
Tūc. n. aduerſa nō timet. vn̄ Iob dicebat. Po/
ne me iuxͣ te ⁊ cuiuſuis manus pugnet ꝯ me.

¶Undecimum .§.xiiij.

remedium eſt cōſideratio penarum quas mū/ ꝯſidera
dani hoīes ſuſtinent in peccatis adimplendis tiōis pe
vel tēpoꝛalibus acqrendis. Uidemus enim ꝙ narum
hoīes mundi vt adimplere poſſint ſua deſide/
ria: aut aliqua lucra dānoſa facere. infinita pe/
ricula ſubeunt quotidianis cruciatibus affli/
guntur: moꝛtibus: itineribus: ⁊ periculis ma/
ris. ⁊ latronum ſe exponunt. ⁊ frequenter con/
cupita non aſſequuntur. ſed poſt multos labo/
res quos in huiuſmodi conatibus habēt. cru/
ciatum gehēnalem pro fructu recipiunt. Un/
de dicitur Eccleſiaſtici. xxj. Uia peccantium cō
plantata lapidibus. ⁊ in fine illius inferi ⁊ te/
nebꝛe ⁊ pene. Ad litteram. Uia peccantium eſt
lapidoſa ⁊ difficilis ad tranſeūdum. Et termi/
nus ad quem deducit eſt doloꝛibus plenus. Et
hoc eſt quod dicunt dānati Sapientie. v. Laſ/
ſati ſumus in via iniquitatis ⁊ ꝑditionis. am/
bulauimus vias difficiles. viam autem domi
ni ignoꝛauimus. Si ergo tot aduerſa ſuſtinēt
pꝛo his noxijs acquirēdis. ad que frequenter
ſequitur pena eterne damnationis. magnuꝫ re
medium datur iuſtis ad ſuſtinendum patien/
ter aduerſa pꝛo vita bona ⁊ beata.

¶Duodecimuꝫ .§.xv. Duode

remedium. eſt conſideratio irritationis ⁊ triſti cimū re
tie quam incurrit homo per impatientiā. Ubi mediū.
ſciendum ꝙ homo habet duplex generale re/
medium ad quod debet recurrere quando ad/ duplex
uerſa patitur. Unum quidem eſt regula pꝛope remedi
rationis per quam poteſt ſuos motus compe/ uꝫ ⁊ ge
ſcere. ⁊ infra pꝛopꝛios limites ſe tenere. Debet nerale
enim homo bonum rationis pꝛepōderare om ꝯ impa
nibus bonis extrinſecis ⁊ vindictis quarum/ tientiaꝫ.
cūqꝫ iniuriarum. quas tanqꝫ magnanimus de
bet paruipendere ⁊ a memoꝛia repellere. tunc
enim in mente ſua quietus erit nulla moleſtia
agitatus. vnde dicitur de Octauiano. ꝙ om/
nium recoꝛdabaṫ pꝛeterqꝫ iniuriaꝝ. Aliud re/

mediū efficacius ⁊ principalius eſt regula eter
na que eſt ipſe deus. Qñ enim homo per virtu
tem rōnis ſibi non ſufficit: humanis ſiquidez
ſubſidijs vndiqꝫ deficientibꝰ. animum debet
ad deum leuare. ⁊ ab ipſo qui ſolus eſt adiutor
in tribulationibus ſubſidium petere. Uñ ma
lignis mouentibus ſmones aduerſus iuſtos.
⁊ iacula penetrant ia corda pſal. Hoc remediū
perſuadet di. Iacta cogitatum tuū in domino
⁊ ipſe te enutriet. Qȯ bene legitur feciſſe Jo/
ſaphat rex iuda. qui audito ꝙ multitudo ma/
xima contra eum veniebat a qua nullo huma
no ſubſidio poterat ſe defendere. totum ſe cō
tulit ad rogandum dominuz dicens. Cū igno
remus quid agere debeamus. hoc ſolum reſi/
dui habemus: oculos noſtros ad te erigamus
ij. Paralyp. xx. Hoc duplici refugio priuat ſe
homo per impatientiam. ſ. rationis ⁊ dei. Ni
hil autem homini perniculoſius ⁊ damnoſius
ꝙ̄ irreuerentibus aduerſitatibus dare ſe im/
patientie ⁊ deſperationi. Exemplum in Achi/
tofel. quia ex eo ꝙ non fuit factum ſm conſili/
um ſuum tanto dolore conſternatus eſt ꝙ ſeip
ſum ſuſpendit. ij. Regum. xvij.

Tredecimum remedium contra ipatientiam

¶ Tredecimum .§. xvi.

remedium eſt conſideratio neceſſitatis patien
di. quia aliter ad regnum dei non peruenitur
Unde dicitur in actibus apoſtolorum. xiiij. c.
Per multas tribulationes oportet nos intra/
re in regnum celorum. Magna enim bōa nō
acquiruntur niſi magno labore. aut magno ꝓ/
cio ſeu valore. Ecce vt lucreris rem eternā. ma
ria tranſis. ſpacia terrarum peragis infinitis
periculis. laboribus. ſudoribꝰ te exponis quā
to magis ſi deum ⁊ celum acquirere velis. me
rito ergo aliqua aduerſitate exercitandi ſumꝰ
qui tot bona reſeruamus. vt dicit Greg. Si il/
lic dulcia petimus neceſſe eſt vt hic prius ama
ra toleremus. ⁊ Aug. dicit. Quid mirum ſi fla
gellat cuſtodiēs paruulos dominus quos gra
tia deus querit heredes. Bene ergo dictū eſt
in eccleſiaſtico. Uſqꝫ in tempus ſuſtinebit pa/
tiens ⁊ poſtea reditio iocunditatis. qȯ de eter
na iocunditate intelligendum eſt. ⁊ ꝙ indubi
tanter credas de hac vita aliter non poſſe tran
ſire. Attende ꝙ ille qui erat dominꝰ. ⁊ cui nul
la pena debebatur. quia peccatū non fecit nec
inuentus eſt dolus in ore eius. vt dicit Eſaias
non aliter de hoc mundo tranſiuit. vnde diſci
pulis euntibus in emaus arguendo dixit. nō
ne oportuit chriſtum ſic pati. ⁊ ita intrare in
gloriam ſuam. Ad hoc ſunt ꝙ̄plurime aucto
ritates. vt dicitur Matth. v. Beati qui perſe/
cutionem patiuntur propter iuſtitiam. ⁊ Job
v. Beatus qui corripitur a domino. ⁊ Jacob.
j. Beatus vir qui ſuffert tentationem ⁊c. ⁊ j.
Petri. iij. ſi quid patimini propter iuſtitiam
beati. Apoſtolus hanc conſequentiam neceſſa
riam oſtendit. ij. ad titum. iij. di. omnes q pie
volunt viuere in chriſto ieſu. neceſſe eſt vt per
ſecutionem patiantur. ⁊ Liberiꝰ papa Matth.
x. Qui pſeuerauerit vſqꝫ in finē hic ſaluꝰ erit
Unde namqꝫ beata perſeuerantia eſt niſi a vir
tute patientie: quoniam ſm apoſtoluz. omnes
qui pie volunt ⁊ c̄. vij. q. j. ſuggeſtum. ⁊ Aug.
q. e. §. eſt ⁊ aliud genus: eſt perſecutio iuſti vł
a leone impetu vel a dracone inſidijs: ideſt vł
manifeſta vt per tyrannos. vel occulta vt per
mala exempla hominuz. vnde omnes clamēt
Deus in adiutorium meum inten. exemplum
in lazaro vlceroſo. in Gregorio papa tam infir
mo. ⁊ in alijs multis.

¶ Quartūdeci/ .§. xvij.

Quartūdecimū remediū ꝫ ipatientiam

mum remedium eſt conſideratio diuine pro/
uidentie. ſe extendens ad omnia que circa ho
mines diſponuntur. vbi ſciendum ꝙ diuina
prouidentia includit duo: ſcilicet cognitionē
de rebus. ⁊ eorum directionem in finem. Co/
gnitio quidem eſt vniuerſalis ⁊ perfecta per/
tingens vſqꝫ ad minima rei. ſm illud quod
dixit dominus Luce. xij. capilli capitis veſtri
omnes numerati ſunt. cum tm̄ deus agat per
intellectum ad tantum ſe extendit eius cogni
tio ad quantum ſe extendit eius cauſalitas: cū
autem deus ſit primum ⁊ vniuerſale agēs: eiꝰ
cauſalitas ad omnia entia ſe extendit: non ſo/
lum quantum ad ſpecies rerum. ſed etiā quā/
tum ad indiuidua. ⁊ quecunqꝫ indiuiduis ac
cidunt vel accidere poſſunt. Neceſſe eſt ergo
omnia hec eius cognitiōi ſubiacere. vnde de
diuina ſapientia dictum eſt. Sap. viij. Attin
git a fine vſqꝫ ad finem fortiter ⁊ diſponit om
nia ſuauiter. Quicquid ergo agit circa creatu
ras quantūcunqꝫ minimas a deo eſt prouiſuz
cum nihil ſapientie ſue occultum effugiat. nā
ſicut dicitur ad Heb. iiij. Omnia nuda ⁊ aper
ta ſunt oculis eius. Ulterius directio rerum in
finem que in nomine prouidentie importatur
eſt quedam ordinatio in deum. cum deus ſit fi
nis omnium creaturarum. ⁊ maxime rationa
bilis que vſqꝫ ad participationem ſue beatitu
dinis nata eſt pertingere. Quod autem deus
ordinet hominem in ſeipſum ſe ei pro fine ex
hibendo eſt ſignum ineffabilis dilectionis: nā
cum deus ſit ſumme bonus ſummum bonum
hominis eſt ad ipſum peruenire poſſe. deus
ergo qui eſt rerum omnium cognitor ⁊ earuz
in ſeipſo ordinator cognoſcit menſuram vir
tutis humane. vnde interdum ei ſubtrahit ex
teriora bona. ⁊ aduerſa immittit eo ꝙ confide

rat hec expedire ad conſecutionem eterne feli
citatis. Predictis igitur diligenter inſpectis
homo in aduerſitate conſtitutus debet cogita
re aduerſa que ſibi eueniunt eē cognita a deo
nec ea caſualiter eueniſſe. inſuper conſideret
deum eſſe patrem ſuum. ⁊ ex hoc pium proui/
ſorem qui nihil ſue creature inferret. vel eue/
nire permitteret. niſi quod ſibi ad ſalutem ex/
pedire cognoſceret. Pater enim filium diligit
⁊ vim flagelli quo filium verberat nouit. Ex p̄
dicta conſideratione homo inter filios dei ſe
conſtituit aduerſa ſuſtinens: ⁊ tunc pro certo
teneat ea ad ſalutem anime deo diſponente or/
dinari. ſm̄ illud apoſtoli ad Roma. viij. Dili/
gentibus deum omnia cooperantur in bonū.
Exemplum. Moyſes percuſſo egyptio ⁊ rep̄/
henſo hebreo diu exulauit in terra madian. pa
ſcens oues Jethro ſoceri ſui tandem per diui
nam prouidentiam deus pharaonis conſtitui
tur princeps iudeorum efficitur. ⁊ diuinis allo
cutionibus vltra omnes amicos dei perfruitur.
Dauid infantulus ab hominibus deſpectus.
ſed ante oculos diuine prouidentie magnus
in regem aſſumitur. j. Reguꝫ. xvj. Et poſt mul
tas perſecutiones a Saule perpeſſas regnum
temporale conſequitur. ⁊ poſtea eternum.

Quin/ tūdeci/ mū re/ mediū ꝯ impa tientiaꝫ

Quintūdeci/ .§. xviij.

mum ⁊ vltimum remedium eſt conſideratio
fructuum qui ex aduerſitate conſequunt̄. Fru
ctus autem poſſunt numerari ſex. quorūꝫ tres
pertinent ad peccatores qui ex aduerſitate cor
riguntur. Primus eſt intellectus excecati illu
minatio. Secundus voluntatis deprauate p̄/
mutatio. Tertius ꝯcupiſcentie refrenatio. Pri

De fru ctib⁹ ſu p vtilita tib⁹ ad uerſita tum

mo ergo ex aduerſitate intellectus illuminat̄.
Circa quod ſciendum q̄ oculus anime ad vi/
dendum ea que ſunt agēda eſt intellectus. Eſt
enim ſicut lucerna in domo per quam cernun
tur omnia que in eo ſunt. que ſi extinguitur:
iam omnia in tenebris fiunt ⁊ nihil videri po

Prima vtilitas

teſt: ſic ⁊ ſi lumine intellectus obtenebreſcit.
quicquid in te erit tenebroſum erit. Juxta il/
lud quod dicitur in euangelio. Si oculus tu⁹
fuerit: nequā. ſ. per luminis priuationem. totuꝫ
corpus tuum tenebroſum erit. Diabolus autē
volens hominēꝫ totaliter perdere in tenebris
peccatorum incipit ab intellectu: quia eſt lu/
cerna vt ipſum obſcuret ne videat quod agen
dum ſit. Hoc enim habito facile eſt ei hominē
ducere quo vult ſicut qui duxerit cecum quo/
cunq̄ ſe vertat cecum faciliter trahit. Exēplū
in nabuchodonoſor qui in proſperitate conſti
tutus in tantam mentis cecitatem deuenit vt
ſuperbe diceret. Nonne hec eſt babylon ma/
gna quam ego edificaui in robore fortitudi/
nis mee ⁊c. Sed hoc dicto fuit ita a deo puni/
tus vt amiſſo vſu rationis verteretur in beſti
am quantum ad eſtimationem aliorum aſpici
entium eum. vnde cum beſtijs in deſerto ha/
bitauit per. vij. tempora. ideſt annos: vel ſꝫ ali
os: ideſt ſeptem menſes. Dañ. iiij. de pe. di. j.
§. ex his itaq̄. ¶ Secundo ex aduerſitate vo/ Scd̄a vtilitas
luntas deprauata in melius commutat̄. Ali/
quando enim contingit q̄ homo rebus tem/
poralibus deditus tantum immergitur in ea
rum amorem q̄ nullis perſuaſionibus moni/
tis ſeu predicationibus euelli poteſt. ſed inſe/
parabiliter cum mundo videtur ligatus. ſm̄
illud pſal. Cōglutinatus eſt in terra venter me
us. Aliqui vero admodum terreſtrium anima
lium repentium. que a terra eleuari non po/
teſt terrenis ⁊ caducis inhiant ⁊ adherent: tūc
autem iraſcentis dei ſignum eſt ſicut dictum
eſt ſupra: ſi ſic laſſatis habenis libere agant. qc
quid eorum volūtati placitum fuerit nulla ad
uerſitate concuſſi. His enim tanq̄ deſperatis
diuina ſeueritas acrius ſupplicium reſeruat.
Unde pulchre dicit Ualerius maximus. Len
to gradu ad ſui vindictaꝫ diuina procedit ira
tarditatemq̄ cum ſupplicij grauitate compē
ſat: ⁊ in Eſa. xxvj. c. dicitur. Miſereamur im
pio ei. ſcilicet in hac vita non aduerſando. Et
poſtea ſubditur: ⁊ non dediſcat facere iuſtitiā
⁊. ij. Macha. vj. Non ſinere peccatorib⁹ ex ſen
tentia: ideſt ad ſui placitum agere: ſed ſtatim
vltionem adhibere magni beneficij indicium
eſt. Non enim ⁊c. ⁊ Aug. nihil infelicius feli/
citate peccantium: que penalis nutritur impie
tas. ⁊ mala voluntas velut hoſtis interior ro/
boratur. Manaſſes rex iuda peſſimus fuit ſu
per oēs reges iuda: ⁊ diutius regnauit multa
mala faciendo propter que tandem captus a
rege aſſyriorum ⁊ ductus in babyloniā in car
cerem conuerſus ad veram penitentiam orās
exauditus fuit ⁊ reductus in hieruſalem in re
gnum ſuum. ij. Paralyp. xxiij. ¶ Tertio ex ad Tertia vtilitas
uerſitate ⁊ concupiſcentia refrenatur. Cuꝫ. n.
corpus per flagella atteritur cor circa libidi/
nis delectationes non vagatur. Non eniꝫ va/
cat de carnalibus cogitare. Et hoc ad bonum
interioris hominis procedit. vnde dicit Gre.
Quis neſciat q̄ multo melius eſt ardere flā/
mis febrium q̄ꝫ igne vitiorum. ⁊ tamen cum
febre corripimur medelam querimus ac vi/
tiorum eſtum qui occupare nos poterat conſi
derare negligimus. Uidemus immaniſſimas
beſtias a maximis voluptatibus coerceri do/
loris metu. Filius prodigus accepta portione
ſubſtantie. dum omnia conſumpſiſſet in regio
ne longinqua viuendo luxurioſe. neceſſitate
famis vrgente ad patrem redijt relictis volu

Exēplū ꝓtatibus ſuis. Luce.xv. In vitaſpatrum legit
ꝙ cum quidam de fornicatione fortiter tenta
retur nec ieiunijs ⁊ vigilijs ⁊ orationibus ceſ
ſaret tentatio tandem abbas ſuus ꝑcepit alijs
monachis ꝙ multas ei moleſtias facerent. et
cum hoc eum accuſarent tanq̄ ipſe alijs feciſ
ſet iniurias. Qui poſt aliquod tempus interro
gatus abbate ſi amplius tentaretur. Reſpōdit
De tri mihi viuere non licet ⁊ fornicari libet. ¶ Alij
bus fru vero tres fructus videntur ꝑtinere ad iuſtos
ctibus quibus etiam expedit ſufferentiam habere cir
quoad ca penarum exercitia. Et eſt primus fructus ar
iuſtos gumentum experientie. ſecundus ſcutum cu/
Primꝰ ſtodie. tertius premium glorie. ¶ Primus er
fructus go fructus eſt argumentum experientie: quo
quis experitur proprias vires. Nemo enim di
cit Gre. quantum proficit inter ꝓſpera cogno
ſcit: propter quod decipiuntur aliqui qui glo
riantur ſe multas virtutes habere. vitijs ſe nō
ſubiacere. nulla aduerſitate freti. Sed tales in
terdum ſi ex aliquibus iniurijs illatis ſe tangi
conſpexerint protinus in verba contumelie
vel ſigna impotantie prorumpunt. Et ideo di
citur Eccl. xxvij. Uaſa figuli probat fornax. et
homines iuſtos tentatio tribulationis. Non
enim artem gubernandi mare tranquillū aut
ventus obſequens oſtendit. ſed cum fluctus
inundans gubernacula eruperit. vel ventus
validus nauem concuſſerit. Sathan a deo pe
tiuit poteſtatem ꝙ in Job manum mittere poſ
ſet ad hoc ꝙ de ipſo experimentum ſumeret
Scd̄s Job.j. ¶ Secundus fructus ex aduerſis ſe//
fructus quens iniuſtis eſt. ſcutum cuſtodie. Apoſtolus
ij. ad Cor. xij. teſtatur ꝙ ad ſui cuſtodiam datꝰ
eſt ei ſtimulus carnis. Cuius rationem ibi aſſi
gnat dicens. Ne magnitudo reuelationum ex
tollat me. Unde cum dominum ter rogaret vt
ſtimulum a ſe auferret: ⁊ dixit ſibi. Sufficit ti
bi gratia mea. quaſi di. Eſto contentus ſi te per
aduerſa flagellatum mihi gratum preſeruo.
Hoc proculdubio per experientiam videmus
ꝙ frequenter ſanctus homo niſi ſub diſcipli/
na aliqua arceatur. faciliter ad vana prolabit.
Natura enim humana propter ſui corruptio/
nem procliuior eſt ad vitia q̄ ad virtutes. Et
ideo ſtatim ipſa ſua libertate abutitur. Unde
dicit Gre. de Salomone. ꝙ idcirco cor Salo/
monis funditus ſapientiam deſeruit quoniā
cum nulla exterius diſciplina cuſtodiuit. Le//
gitur de quodam qui orās ⁊. recommendans
ſe beato Thome martyri de canthuria pro ſa/
nitate obtinenda. cum recuperaſſet: dubitans
vtrum vtile eſſet anime ſue: orauit vt reuerte/
retur infirmitas ſi vtile anime ſue foret ⁊ re//
Tertiꝰ uerſa eſt. ¶ Tertius fructus eſt premium glo
fructus rie. Ubi ſciendum eſt. ꝙ ipſe eſt quidem gene

ralis fructus qui conſequitur ad omnia pre/ Ad qd̄
dicta. Unde ſola hec cōſideratio ſufficiens eſt ordina
ad mitigandū aduerſitates. Conſideratio enim tur hu
premij minuit vim flagelli. vt dicit Gre. Et ta mana
men ſciendū ꝙ mundana aduerſitas directe aduerſi
ordinat ad premiū glorie: ſicut ad ꝓpriū effe tas
ctum. Uñ Eſa. v. dicit. Ecce agricola expectat
ꝓcioſum fructū terre. patienter ferens donec
accipiat tēporaneū ⁊ ſerotinū. Ezechiel pere/
grinus ⁊ exul in caldea ſtans in medio capti/
uorū vidit celos apertos ⁊ habuit multas vi
ſiones ad innuendū ꝙ qui cōuerſant in mun
do vt peregrini mundo deſpecti ⁊ oppreſſi: di
uinis cōſolationibꝰ replent. Ezech. j. ⁊ Stepha
nus inter perſecutiones ⁊ ictus lapidū vidit
celos apertos. Ad hoc pōt induci illud Luce. De tri
viij. Hi afferunt fructū in patientia. Ubi notā bus cō
tur tria. preparatio fructificabilis: ibi ſcilicet ditiōi
ſignati per bonā terrā. In quo concurrūt qua bus ter
tuor ſcilicet ꝙ terra cordis nō ſit per curioſita re boni
tem quaſi a viatoribꝰ ꝯculcata. Scd̄m ꝙ ſit ſpi cordis
nis cupiditatis purgata. Tertiū ꝙ ſit a lapidi
bus ſuperbie liberata. ⁊ in humore humilitatis
fundata. Iſta tria cōmuniter inducūt triſticiā
⁊ impatiētiā. Quarto ꝙ ſit veritate ſcripture
ſeminata. Secūdo notat lucratio delectabilis
ibi. fructū afferūt. ⁊ de fructibꝰ q delectāt ha/
bes hic ſupra. Tertio notat exercitatio cōmē/
dabilis. ibi. in patiētia. Quid ſit patiētia ⁊ de
laudibꝰ eiꝰ ⁊ inductiuis: hēs. ſ. l. c. iſto ꝑ totū.

¶ De perſeuerantia quid ſit. ⁊ circa que conſi
ſtat ⁊ de eius effectibus. Capl'm octauū.

VLtimo reſtat vide De pſe
re de virtute perſeuerantie. Circa uerātia
quam tria tantum conſideremus. circa
Primo quid ſit ⁊ circa qd exiſtat qd ſe
Secundo de eius extremis malitijs: ſcilicet hēat
mollicie ⁊ pertinacia. Tertio de eius effectibꝰ
Ad videndum autem quid ſit perſeuerantia.
⁊ circa quid conſiſtat. videndum eſt quomo//
do ad virtutem fortitudinis pertineat ex hoc
enim apparebit non ſolum eius materia. ſed
etiam aliarum virtutum que fortitudini anne
ctunt. ¶ Eſt ergo ſciēdū ꝙ fortitudo ē vtꝰ pn
cipalis reſpectu oīum v̄tutū reſpiciētiū aliq̄
ardua. ⁊ in qbꝰ eſt difficile firmiter ꝑſiſtere: hu
iuſmodi qd rō eſt. qr ad v̄tutē ꝑncipalem per
tinet generalē modū ꝯſtituere circa aliquam
materiā. ⁊ in illa attēdere. quod eſt difficilimū
⁊ maxime arduū. Hoc enim ad ꝑncipalitatem
virtutis ꝑtinet. Modus aūt gñalis quē ꝯſtitu
it fortitudo eſt firmiter ꝑſiſtere in his q diffi/
cultatē hñt. Quāto ergo difficiliꝰ eſt in aliquo
arduo ſe hr̄e. tāto ꝑncipalior ē vtꝰ q circa illō
firmitatē ꝓbz alo. Difficiliꝰ ē aūt firmiter ſe ha

bere in periculis mortis in qbus ↄfirmat ani/
mum ſortitudo q̄ȝ in maximis bonis ſuperan
dis vel adipiſcendis: in qbus firmat animum
magnanimitas: vel in maximis ſumptibus ex
pendēdis: in qbus firmat aīum magnificētia
vel in ſufferēdo equanimiter aliena mala ↄtra
ſtantia mētem in q̄bus firmat aīum patientia.
vel in ↄſtanti pmanentia actuū virtuoſoꝝ vbi
ↄfirmat animū pſeuerantia. Nam firmare ani
mum circa picula mortis eſt diſpēdium perſo
ne. In alijs aūt pōt eſſe diſpēdiuȝ bonoꝝ tēpo
ralium aut delectationis animi vel quietis. Et
apparet q̄ fortitudo eſt principalis in mā ar/
duoꝝ ꝛ difficillimoꝝ: cui ille quatuor annectū
tur ſicut ſecūdarie principali. Cōueniūt enim
cuȝ ea in mā: q: oēs tendūt in aliquod arduū.
Sed excedunt ab ea in hoc q̄ illud arduū quo
tendit fortitudo: eſt oīum arduoꝝ difficillimū
Et hec duo reqrunt ad hoc q̄ aliqua virtus iū
gatur alicui principali. ſ. cōuenientia in mate/
ria: ꝛ exceſſus ſup eum quātum ad eius maxi/
mum. Ex pdictis ergo apparet q̄ virtus pſeue
rātie de qua ad pſens eſt ſermo fortitudini ad
iungit tanq̄ ſecūdaria principali. vtpote aīuȝ
firmās ne ti more fatigationis laxet ex diutur/
nitate boni opis. Et hec eſt quedam difficultas
in ſuſtinēdo. minor tn̄ ea que ſunt contra mor
tis picula. Unde quedam diffinitio magiſtra/
lis datur de pſeuerantia talis. Perſeuerantia
De pſe/ eſt pmanentia in bono diuturnali ꝛ finali. Tul
uerātia lius vo in rethō. ſic eam deſcribit. Perſeuerā/
qd ſit. tia eſt circa bene ↄſiderata ſtabilis ꝛ perpetua
mā̄ſio. Ad inſinuandū virtutē pſeuerantie: an
gelus precepit Loth egredienti de terra ſodo/
moꝝ: q̄ non reſpiceret poſt tergū: cuius cōtra
riū fecit vxor eius que idcirco verſa eſt in ſta/
tuaȝ ſalis. Gen. xix. In hoc inſinuat dn̄s: q̄ inci
pienti bonū opus nō eſt deſiſtēdum ab eo per
ↄtrarium actū: q: ſicut ipſe dicit in euangelio.
Nemo mittēs manum ad aratrum ꝛ reſpiciēs
retro: aptus eſt regno dei. Luce. ix.

Extrema perſe/ .§. I.

uerātie ſunt duo. vnū ſm̄ defectum. ꝛ dr̄ molli
de duo cies: aliud ſm̄ exceſſum. ꝛ dicit ptinacia. Mol
bꝰ. vijs lis dicitur a muliebritate. ꝛ ſicut pſeuerātia in
ↄ: ijs p/ hoc ↄſiſtit. q̄ non recedit a bono ꝓpter diurinā
ſeuerā/ pfectionem difficiliuȝ ꝛ arduoꝝ. ita mollis di
tie. citur qui de facili recedit a bono ꝓpter aliqua
difficilia que ſuſtinere non pōt. Nam dr̄ molle
qd̄ facile cedit tangēti. non aūt iudicatur mol
le quod cedit fortiter impellēti. Nam valde ſta
bilia cedūt a maximis impellētibus: vt turres
a machinis: nec tn̄ dicuntur molles. Silr̄ ſi qs
deficiat a multum impellētibus: vt ſunt pericu
la mortis. non dicitur mollis. ſed timidus: ſed
mollis dicit q̄n circa quedam alia. non tn̄ dif/
ficilia cauſantia animi fatigationē: vel triſtitiā
ꝓpter diuturnitatē tēporis recedit a bono ope
re. Mollis fuit populus iſrael q̄n in deſerto fa
tigatꝰ ex itinere cepit murmurare. Similiter
q̄n reuerſis exploratoribus terre ꝓmiſſiōis vo
lebāt reuerti in egyptum audita relatiōe eoꝝ.
Sed non fuit mollis ioſue ꝛ caleph firmi pma
nentes. Pertinax aūt dicit: qui in ꝓpria ſen
tētia pmanet pluſq̄ oportet. Unde ptinax val
de tenax dicit qui vult ſe tenere firmiter in oī/
bus que ↄcipit. Et naſcit ſm̄ Grego. in moral.
hoc vitiū ex inani glia. Hec eſt aūt differētia in
ter angeluȝ ꝛ hoīem: q: angelus cum apphen/
dit intellectu aliquā rem ſubito intelligit eam
ſine diſcurſu rōnis cum oībus eius ꝓprietati/
bus. ꝛ ſic etiā volūtateȝ imobiliter adheret. cui
per amorem adheret. Nō enim cuȝ ſit rōnalis
non intelligit niſi per diſcurſum rōnis. de no/
to ad ignotuȝ ꝓcedendo. ꝛ qd̄ ei aliq̄n videtur
demōſtratio: apparet ei alſs dialetica probatio
vel ſophiſtica. Et q: apprehēſiue ridet appeti/
tiua. ideo etiā volūtas nō adheret apprehēſis
immobiliter. ſed variabiliter. Pertinet ergo
ad hominē non ſemper in codeȝ propoſito per
manere. q: hoc eſſet ſequi naturaȝ angeli non
hominis. quod eſſet preſumptuoſum. Unde
Grego. xxij. q. iiij. Diffinitio incauta laudabi/
liter ſoluenda eſt. nec eſt preuaricatio. ſed teme
ritatis emēdatio. Exemplū. Aſahel frater ioab
curſor velociſſimus. q: pertinaciter voluit per
ſequi abner nec ſuaſionibꝰ eius voluit deſiſte/
re. occiſus eſt ab eo. ij. Regum. ij.

Tertio loco .§. ij.

De effe agēdū eſt de effectibꝰ pſeuerātie: qui ſunt qua
ctibus tuor. Habet enim ſola optata impetrare. Inſue
pſeue/ ta in naturam mutare. Acquiſita cōfirmare. et
rantie. virtutes oēs in bono cōfirmare. Primo enim
Primꝰ optata impetrat. Perſeuerantia enim facit ra/
effectꝰ. tionem continuā ꝛ diuturnam. Hec autem cō/
tinuitas ſiue diuturnitas intelligēda eſt q̄ ſta/
tutis tēporibus ꝛ horis ſemp oretur. vel alijs
bonis operibus inſiſtat. vel ſaltem deſideriuȝ
bene operandi cōtinuetur. Continua auteȝ ora
tio excluſa quocūq̄ tēporis interuallo non eſt
poſſibilis. tum q: oportet alijs multis intende
re. tum etiā q: homo ꝓpter corporis fragilitatē
ꝛ natura corruptionē non pōt tātam mētis in/
tētionem habere. Item non eſt vtilis tanta ora
tionis aſſiduitas. Nam quātitas vniuſcuiuſq̄
rei debet eſſe proportionata fini ad quem eſt. ſi
cut tāta debet eſſe quātitas medicine quātam
reqrit ſanitas inducēda. Finis aūt oratiōis eſt
excitatio humani deſiderij in deū. debet ergo
eſſe tanta orōnis ꝓlixitas. quātum eſt vtile ad

excitandũ feruorem deſiderij. Cum vero hãc menſuraz excedit. ita ꝙ ſine tedio durare nõ poſſit non vltra oĩno protendẽda eſt. Unde Aug. ad Probã. Dicunt fratres in egypto crebras quedã oratiões habere. ſed eas breuiſſimas ⁊ raptim quodãmodo iaculatas: ne illa vigilãter erecta que oranti plurimũ eſt neceſſaria: per productiores moras euaneſcat atq; hebeteteur itẽtio. Ac per hoc etiã ipſi ſatis oſtendũt hãc intẽtionez. ſicut nõ eſſe obſeruãdam ſi pdurare nõ põt. ſic ſi pdurauerit non cito eſſe rũpendã. Hiero. de inſtãtia orõnis ſic ait. Importuna in euãgelio mulier tãdem meruit audiri. ſ. chananea. clauſo oſtio cuz ſeris. lz media nocte ab amico amicus panes accepit ⁊c. de pe. di. j. Exẽplum etiã de aplis qui vt dicit Act. j. erãt pſeuerantes in oratione. ⁊ ſic acceperunt. ſpũm ſanctuz copioſe.

Secundus effectus.

¶ Scdo pſeuerantia inſueta in nãm. ⁊ per cõſequẽs in delectationem cõmutat. Frequentia eniz opandi habitũ virtutis inducit. ſm phm in. ij. ethi. dicẽtem. ꝙ ex frequenter iuſta opari ſeu agere ſumus iuſti. ac ex frequẽter tẽperata facere tẽperati. Et ſic de alijs. Habitus autẽ eſt qualitas difficile mobilis. ſicut dicit phus. Et ideo ſm Tull. ad moduz nature eſt rõne cõſentaneus. propter qð homo ad bona aſſuetus ⁊ delectabiliter ⁊ abſq; difficultate opat. Unde dicit Gre. in epiſtolis. Subito pcedẽti de vmbra ad ſolem. de ocio ad laborem graue cernit eſſe qð incipit. ſed poſtq; ſueſcere cepit vſus tollit difficultatẽ: inuenit facile eſſe qð ipoſſibile ante putauit. Siquis ergo vult eſſe virtuoſus: neceſſe hz virtutes frequẽtare. Naz videmus naturaz cõtinue opando ex modica nucis additione impceptibili magnam arborẽ facere paruã manu cõtinuate nature opantis in maximũ corpus excreſcere: ⁊ aquã mollem pſeuerãti pcuſſione ſup durum lapidem cadẽdo cauare. Hoc totũ bonuz efficit pſeuerantia in actibus moralibus: multo efficacius q̃z natura in nãlibus rebus. Cecus a natiuitate a chriſto illuminatus cum eum pus ignoraret: cõtra phariſeos cõminantes ⁊ blaſphemãtes cõſtãter in cõfeſſione veritatis pſeuerauit. Job. ix. Exẽplum de Nicolao ſene incontinentiſſimo. pro quo Andreas

Tertius effectus.

pſeuerãs in orõne obtinuit vt cõtineret. ¶ Tertio pſeuerantia acquiſita cõſeruat. Frequenter enim hõ qui virtutes multas acquiſiuit ex torpore ⁊ negligentia eas pdit. Nam licet per virtutem habeat ꝙ ſit bonus. nõ tñ hz ꝙ ſemp in bono pſiſtat. Ad hoc enim reqrit gratuitũ dei donum cõſeruantis hoiem in bonũ vſq; in finem vite. Cum eni liberũ arbitriũ de ſe ſemp ſit cõuertibile. q̃zdiu viuimus in hac vita. vt dictuz eſt ſupra. non dat ei per habitus virtutũ etiam infuſas. ꝙ ſe immobiliter in bono ſtatuat. Unde dicit Augu. in li. de correptione ⁊ gra. ꝙ primo homini datum eſt. nõ vt pſeueraret. ſed vt pſeuerare poſſet. Et hoc multomagis verificat in ſtatu nature corrupte. Et ſic pz ꝙ ad cõſeruationẽ virtutũ reqrit pſeuerãtia virtuti que negligẽtiã ⁊ torporem tollit ⁊ virtutes in operatione ſemp vireſcere facit. Unde dicit Aug. ꝙ pſeuerantia magnũ donũ dei eſt qua cetera dona dei cõſeruant. Daniel propter crudele regis Darij edictũ: trinã orõnem quã ante deũ faciebat i. ter in die nõ dimiſit: ſed cõſtãter in his bonis que agẽ cõſueuerat pſeuerauit. Dan. vt habet Thob. viij. c. Exẽpluz etiã de Sarra vxore thobie.

Quartus effectus

¶ Quarto pſeuerãtia virtutes in bono cõſumat. Scdm enim aplm. j. ad Cor. ix. Multi qdẽ in ſtadio currũt. ſed vnus accipit brauiũ. qð de pſeuerãte eſt intelligẽdũ. ſm glo. Unde dicit Gre. in moral. Incaſſuz bonũ agit ſi ante vite terminũ deſerat: q: ⁊ fruſtra velociter currit. qui priuſq; ad metã venerit deficit. ⁊ de pe. di. ij. Multi bñ incipiũt. ⁊ c. ſeq. ⁊ Cryſ. dicit. Tolle pſeuerãtiã: nec obſequm mercedem hz: nec bñficiũ gratias. nec laudem fortitudo. Deniq; nõ qui incepit: ſed qui pſeuerauerit vſq; in finez hic ſaluus erit. Eſt igit vt dicit Bern. Singularis filia ſũmi regis virtutũ finis ⁊ cõſumatio. Et quia tñ bonũ per iſtã acqrit. ideo diabolus multũ ⁊ inſidiat. Unde dicit Bern. in epiſtolis. Scias diabolum ſoli ſemper perſeuerantie inſidiari: quam ſolam virtutem nouit coronari. Ergo ſtude perſeuerantie que ſola coronatur. Et hoc ſignauit deus Gene. ij. loquens ad ſerpentem. Et tu quidem inſidiaberis calcaneo eius. Per calcaneum intelligitur extrema pars vite: cui diabolus multum inſidiatur. ſed contra inſidias eius perſeuerantia eius caput conterit. Complementum ergo ⁊ cõſeruatio operum noſtroruz eſt perſeuerantia. In lege iubetur in omni ſacrificio cauda offerri. Leuitici. xiij. Et Jacob filio ſuo Joſeph tunicam fecit vſq; ad talos. totum corpus tegentẽ. Gene. xxxvij. Et nota ꝙ perſeuerantia eſt virtus ſpecialis prout importat propoſitum perſiſtendi in bono nec deficiendi propter aduerſa vllo tempore. Sed prout importat ipſam actualem continuationem in bonis operibus vſq; in finem vite: non pertinet hoc ad virtutez ſpecialem. Et de hac dicit Auguſtinus. de penitẽ. diſtinc. iiij. Si ex bono. Cur hoc vt homo finiat hanc vitam antequam ex bono mutetur in malum. cur autem illud alijs donetur alijs nõ donetur: ignoratur. Id tamen donum dei eſſe in bono perſeuerantiam ſcdm ſcripturas fateantur nobiſcum. Et cur alijs detur: alijs non detur: ſine murmure aduerſus deum dignentur ignorare nobiſcum.

Cũ q̃re diabolus virtuti pſeuerãtie inſidiat.

¶ Titulus quartus de temperantia. ¶ Quid ſit temperantia. ⁊ circa quam materiã verſatur. Capitulũ primũ.

Poſt hoc agendum
eſt de temperantia. De qua q̃tuo᷑ vi
denda ſunt. Et primo qd ſit. ⁊ circa
quã materiam verſat᷑. Scdo de partib⁹ eius in
tegralibus. ſ. verecũdia ⁊ honeſtate. Tertio de
partibus ſubiectiuis. ſ. abſtinẽtia ⁊ ſobrietate.
⁊ caſtitate. Quarto de partib⁹ potentialib⁹ ſcilȝ
cõtinentia ⁊ mãſuetudine. clemẽtia. modeſtia.
eutropelia. ſtudioſitate. ⁊ humilitate. ¶ Ad p̃
mi euidentiam duo breuiter ſunt vidẽda. ſ. de
rõne appropriationis huius noĩs temperãtia
ad ſpãlem virtutẽ. ⁊ de ipſa materia ſeu obie
ctione virtutis. Sciendũ eſt igit᷑ q̃ ſm̃ conſue
tudinẽ humane locutionis aliq̃ noĩa cõmunia
reſtringunt᷑ ad ſignãdũ ea ſolũ que ſunt preci
pua inter illa que ſub tali cõmuni ſignatiõe cõ
tinẽtur. ſicut nomẽ vrbis qđ cõmuniter ⁊ indif
ferenter ſignificat quãlibet ciuitatẽ. Anthono
matice accipitur pro ciuitate Rome. ſȝ h̃ ergo
nomẽ tẽperãtia dupliciter põt accipi. Uno mõ
ſm̃ cõmunitatem ſue ſignificationis. ⁊ ſic tẽpe
rantia non eſt virtus ſpãlis. ſed potius genera
lis. Uel põt dici conditio ſequens oẽm virtutẽ
ſm̃ q̃ quedã moderatio requirit᷑ in q̃libȝ virtu
te morali. Hoc enim importat nomẽ tẽperãtia.
Significat enĩȝ quãdã temperiẽ. quã ratio po
teſt in humanis opationib⁹ ⁊ paſſionib⁹. Alio
mõ ↄ̃ſideratur quaſi anthonomatice. ſm̃ q̃ ſi
gnificat moderationẽ in his que hñt maxime
hoĩem allicere. ⁊ a bono rõnis abducere. cuiuſ
modi ſunt delectationes ciboꝝ ⁊ venereoꝝ.
Et h̃ modo tẽperantia eſt v̾tus ſpecialis. Ex h̃
aũt faciliter apparet circa quam materiam exi
ſtat. Dictũ eſt eni. ſ. q̃ ad virtutẽ moralẽ perti
net ↄſeruare bonum rõnis cõtra paſſiones ei⁹
De temperantia circa quid exiſtat. ordini repugnantes. Concupiſcentie aũt dele
ctationũ tactus circa quas tẽperãtia cõſiſtit ma
xime ſunt rõni repugnãtes. Nã delectatio ẽ ve
hemẽtior. q̃zo ↄſequit᷑ operationẽ magis ↄna
turalem. Maxime autẽȝ animalib⁹ naturales
ſunt operationes quibus cõſeruatur humana
natura. hec autem ↄſeruatio cõſideratur vel in
indiuiduo. ⁊ h̃ ſit per cibum ⁊ potum. Uel in
ſpecie. ⁊ hoc ſit per coniunctionẽȝ maris ⁊ fe
mine. Et ideo circa delectationes ⁊ cõcupiſcẽ
tias reprimendas. ciboꝝ ⁊ potuum ac etiam
venereoꝝ proprie habet cõſiſtere temperan
tia. Unde dicit Auguſti. in lib. de libe. arbi. Tẽ
Diffinitio tẽperantie. perantia eſt effectus coercẽs ⁊ cohibens appe
titus ab his rebus que turpiter appetuntur. et
Tullius in. j. retho. Dicit. Temperantia eſt ra
tionis in libidinem atq̃ alios nõ rectos animi
impet⁹ firma ⁊ moderata dominatio. Scã Iu
dith temperatiſſima fuit in omni genere tẽpe
rantie. Nã ſicut dicit Hiero. Ieiunijs erat cõ
fecta. lugubri habitu ſordidabat. cilicũ habẽs
ſuper lumbos ſuos ſecretũ cubiculum in ſupe
rioribus dom⁹ fecerat. vbi clauſa manebat cũȝ
puellis ſuis. Sicq̃ ſuam viduitatẽ in ſectã puri
tate ducebat. Iudith. viij. ⁊. ix. Et Augu. Prin
ceps omnium vitioꝝ dum videret adam ex li
mo terre ad imaginem dei factũ pudicitia or
natum. temperantia cõpoſitũ. charitate ſplen
didum. primos parentes illis donis ac tantis
bonis ſpoliauit pariter ac peremit. de pe. di. ij.

¶ De partibus tem. §. i.

perantie integralibus. Nota ſȝ bea. Tho. ſcda De partibus integralibus tẽperantie.
ſe. q. cxliiij. ar. j. in cor. q. q̃ alicui⁹ virtutis car
dinalis triplices partes eſſe pñt. ſ. integrales.
ſubiectiue. ⁊ potẽtiales. Partes integrales ali
cuius virtutis dicunt᷑ cõditiones. quas neceſ
ſarium eſt cõcurrere ad virtutẽ. ⁊ ſȝ h̃ due ſũt
partes integrales tẽperantie. ſ. verecũdia. per
quã aliquis refugit turpitudinẽ temperãtie ↄ̃
riam. ⁊ honeſtas per quã aliquis amat pulchri
tudinem tẽperantie. Nam inter virtutes preci
pue tẽperantia vendicat ſibi quendã decorẽȝ.
⁊ vitia in tẽperantie maxime turpitudinẽ ha
bent. Partes aũt ſubiectiue huius virtutis ſũt
ſpecies eius. Oportet autem diuerſificare ſpe
cies virtutũ ſm̃ diuerſitatem materie vel obie
cti. Eſt aũt temperãtia circa delectatiões tact⁹. Circa qd ſit tẽperantia
que diuiduntur in duo genera. Nam quedam
ordinant᷑ ad nutrimentũ. ⁊ in his quãtũ ad ci
bum eſt abſtinentia. quantũ ad potũ eſt ſobrie
tas. Quedam ordinant᷑ ad vim generatiuã. et
in his quantũ ad delectationẽ p̃ncipalem ipſi
us cõmuniter eſt caſtitas. q̃tũ ad delectatiões
que ſunt in tactu ⁊ oſculis ⁊ amplexib⁹ ⁊ huiuſ
modi eſt pudicitia. Partes potentiales v̾tutis
dicuntur virtutes ſcdarie. que modũ quẽ p̃nci
palis virtus obſeruat circa aliquã materiã ille
idẽȝ obſeruant in quibuſdam alijs materijs in q
bus non eſt ita difficile. Pertinet aũt ad tempe
rantiam moderari delectationes tactus quas
difficilius eſt moderari. Unde quecunq̃ virt⁹
moderationem aliquam operatur in aliq̃ ma
teria. ⁊ reſrenationem appetitus in aliquod tẽ
dentis ponatur pars potentialis temperantie.
ſicut virtus ei adiuncta. Quod cõtingit tripli
citer. Uno modo in interioribus motibus. ani
mi. Alio modo in exterioribus motibus ⁊ actu
bus corporis. Tertio modo ex interioribus re
bus. Preter motum autẽȝ concupiſcentie quẽ
moderatur ⁊ reſrenat temperantia tres mot⁹
inueniuntur in anima tendẽtes in aliqd. Pri

mus quidem eſt motus volūtatis cōmote ex i/
petu paſſionis.ꝛ hunc motū refrenat cōtinen/
tia.ex qua fit vt licet hō immoderatus cōcupi/
ſcentias patiaꝰ.non tamen voluntas vincitur
ſed reſiſtit. Alius motus interior in aliqđ ten/
dens eſt motus ſpei ꝛ audacie qua ipſam cōſe
quitur. Et hunc motum moderatur ſeu refre/
nat humilitas. Tertius motus eſt ire tendētis
in vindictam:quā refrenat māſuetudo ſiue cle
mentia. Circa autem motus corporales mode
rationem ꝛ refrenationē facit modeſtia.quam
andronicus in tria diuidit. Ad quorū primū
pertinet diſcernere quid ſit faciendū ꝛ quid di
mittendū.ꝛ quid quo ordine agendum.ꝛ in h̄
firmiter perſiſtere. Et quantum ad h̄ ponit bo/
nam ordinationē. Aliud eſt ꝙ homo in eo qđ
agit decentiā obſeruet.ꝛ quantū ad h̄ ponit or
natum. Tertium eſt in colloquijs amicoꝝ.ꝛ q/
buſcunqꝫ alijs ꝛ quātū ad h̄ poniꝰ auſteritas.
Circa exteriora vͦo duplex moderatio eſt adhi/
benda. Primo quidē vt ſuperflua nō requirā
tur.ꝛ quantū ad hoc poniꝰ a Macro. pcitas.ꝛ
ab Andronico per ſe ſufficientia. Scđo vt non
nimis exquiſita requirat.ꝛ quantum ad h̄ po/
nit Macrobius moderationē Andronicꝰ ſuf/
ficientiā. Et ſic cū Tullius nō ponat in rethō.
ſua partes temperantie niſi ꝯtinentiam.clemē
tiam.ꝛ modeſtiā.cōprehendit ipſe ſub mode/
ſtia oīa illa que pertinent ad moderationē cor
poralium motuum ꝛ rerum exteriorum.ꝛ etiā
moderationem ſpei.ideſt humilitatem.

De verecundia .§.ij.

De ve/ recun/ dia qđ ſit vtrū ſit vtꝰ.

que eſt pars integralis tēperātie.qđ ſit.ꝛ de q̄
ꝛ vtrū ſit virtus. Eſt autē verecūdia ſm phꝫ in
iiij.Ethi.timor ingliationis.ſm Dama.aut eſt
timor in turpi actu.vel de turpi perpetrato.
Pro cuius declaratione ſciendum ſm bea.
Tho.ſe.ſe.q.cxliiij.arti.ij.ꝙ timor ꝓprie eſt de
malo arduo.qđ difficile vitatur. Eſt aūt duplex
turpitudo.vna vitioſa.ſ.que conſiſtit in defor/
mitate actus volūtarij. Et hec proprie loquen/
do non hꝫ rōnem mali ardui. Qđ enim in ſola
hoīs voluntate cōſiſtit non videꝰ eſſe arduū.ꝛ
ſupra hoīs poteſtatem eleuatū. Et ꝓpter hoc nō ap
prehenditur ſub rōne terribilis. Vn̄ dicit phs
in.ij.rethō.ꝙ horū malorū non eſt timor. Alia
eſt turpitudo q̄ſi penalis.que cōſiſtit in vitupe
ratione alicuius.ſicut quedā claritas glie con/
ſiſtit in honoratiōe alicuius.ꝛ qꝛ hmōi vitupe
rium hꝫ rōnem mali ardui.ſicut honor habet
rōnem ardui boni. Verecundia que eſt timor
turpitudinis.primo ꝛ principaliter reſpicit vi
tuperium ſeu opprobriū. Et quia vituperium
debetur vitio ſicut honor virtuti. ideo ex cōſe/
quēti verecūdia reſpicit turpitudinē defectiuo
ſam. Dupliciter autem reſpicit verecūdia cul
pā. Vno modo qꝛ ex verecūdia homo deſinit
agere turpia.i.vitioſa ꝓpter timorē imprope/
rij. alio modo vt homo in turpibꝰ que agit vi/
tet publicos cōſpectus ꝓpter timorem vitupe
rij. Horū primum ſm Greg.nazan.pertinet ad
erubeſcentiā.ſcđm ad verecundiam. Q. igitur
verecundia ꝓprie reſpicit ingloriationem ſm
qđ debetur culpe que eſt defectus volūtarius.
Ideo de opprobrijs ꝛ cōtumelijs que inferun/
tur alicui propter virtutē.virtuoſus nō curat
ſed contēnit.qꝛ indigne ſibi irrogātur.ſicut le/
gitur de apoſtolis Act.v.ꝙ ibant gaudentes a
conſpectu con ilij ꝛc. Ex imperfectione aūt vir
tutis prouenit ꝙ aliquis verecundeꝰ de oppro
brijs que ſibi inferuntur ꝓpter virtutē. Q. ve
recundantur homines de paupertate.ignobi/
litate.ſeruitute.ꝛ hmōi prouenit ex hoc.quia ſi
cut honor que debeꝰ virtuti hꝫ quendā excellē
tiam.ita vituperium qđ proprie debetur culpe
reſpicit aliquem defectū ad minus ſm opinio
nem hoīum. De operibus virtuoſis in ſe cō/
ſideratis.non eſt verecūdia.ſed per accidēs cō
tingit ꝙ aliqui de hmōi verecundeꝰ.vel quā/
tum habentur vt vitioſa ſm opinionē aliorū.
vel inquātū homo refugit in operibus virtuo
ſis notā de preſumptione vel ſimulatione. Q.
de maioribus malis homines nimis verecun/
deꝰ.aliqn̄ ꝓcedit vel qꝛ illa maiora hn̄t minꝰ
de rōne turpitudinis.ſicut vitia carnalia ma/
gis ſpūalia.vel qꝛ in quodā exceſſu tēpalis boni
ſe habent.ſicut verecundanꝰ homines magis
de timore q̄ꝫ audacia:ꝛ furto magis q̄ꝫ de ra/
pina.ꝛ huiuſmodi.

De re/ medio in bōis operi/ bus vn̄ cātur.

Eſt autem vere/ .§.iij.

cundia virtus. ſumendo large nomen virtu/
tis.prout.ideſt virtꝰ dicitur omne quod eſt bo
num laudabile in humanis actibus vel paſſio
nibus. Et ſic verecundia eſt virtus.quia quedā
laudabilis paſſio.diſtin.lxxxvj.non ſatis. dicit
Ambroſius.ꝙ verecūdia ingenuos prodit na
tales. Sumendo autem virtutem proprie. ſic
non eſt virtus. Nam virtus eſt quedam perfe/
ctio.vt dicitur.ij.phyſicorum. Et ideo omne il
lud quod repugnat perfectioni.etiam ſi ſit bo/
num.deficit a ratione virtutis.verecundia au
tem deficit a perfectione.quia eſt timor alicuiꝰ
turpis.quod ſcilicꝫ eſt exprobrabile. Sicut au
tem ſpes eſt de bono poſſibili ꝛ arduo.ita et ti/
mor de malo poſſibili ꝛ arduo. Ille autē qui
eſt perfectus ſm habitum virtutis non appre/
hendit aliquod exprobrabile ꝛ turpe ad facien
dum vt poſſibile ꝛ arduo.ideſt difficile ad vi/
tandum.neqꝫ actu facit aliquid turpe vnde op
probrium timeat. et ſic proprie non eſt vir/

Q. ve/ recun/ dia eſt vtꝰ lar/ ge ſu/ mēdo.

tus. quod etiam dicit pħus in .iiij. ethi. Quam
uis autem conſiſtat in medio ſm rationem ve/
recundia. non tamen eſt habit⁹ electiuus quod
requiritur ad rationem virtutis. ſed eſt paſſio
vt dictum eſt. ⁊ quia vitia que pertinēt ad tem
perantiam. maxime habent turpitudinem vel
etiam exprobationem cum per ea magis aſſi/
milemur brutis animalibus. Ideo verecun//
dia que eſt timor de turpi magis reſpicit tem
perantiam ꝙ̄ alias virtutes. ſcilicet ratiōe mo
tiui. Poteſt tamen pertinere ad alias virtutes
ſcꝫ ꝙ̄rum vitia eius oppoſita ſunt turpia. Fouet
autem verecundia honeſtatem. remouendo
que ſunt honeſtati contraria. non ita ꝙ pertin/
gat ad perfectam rationem honeſtatis. Sic au
tem eam deſcribit ambro. in li. de offi. Verecū/
dia ſocia ⁊ familiaris eſt mētis placiditati. pro
teruiam fugitans ab omni luxu aliena. ſobrie/
tatem diligit. honeſtatem fouet. ⁊ decorem re/
quirit. Publicanus de peccatis ita verecunda
batur. ꝙ non audebat oculos ad celuꝫ leuare.
⁊ templo appropinquare. Luce. xviij. Domina
que iniecit oculos in ioſeph inuerecunda val
de fuit inuitans eum de adulterio. Econtra Io
ſeph iuuenis ⁊ elegantis forme. facie vere//
cunda potius permiſit ſe incarcerari ꝙ̄ aſſenti
re mala. Signa virtuoſe verecundie oſtende/
runt magna filij. Noe duo. ſcilicet Sem. ⁊ Ja
phet quādo aduerſis faciebus poſuerunt palli
um ſuper Noe nudatum in tabernaculo timo
re paterne verecundie. Dicit Amb. ꝙ verecun
dia. ingenuos prodit natales. di. lxxxvj. Non
ſatis. vnde dicit idem de virgine maria ꝙ erat
verecunda ſermone. Et de. b. ber. legit̄ ꝙ erat
verecundus ſupra modum. Ita autem eſt vti/
lis ꝙ dicit Aug. in li. de pe. Fit dignus venia
qui erubeſcit pro chriſto. ſcilicet confitendo ve
recunde pctm̄ ſuum. vt de pe. di. v. Cōſideret.

¶ Verecundant̄ .§. iiij.

De ve//recūdia ſcilicet coraꝫ q/bus qs verecū/datur.

ſūt homines maxime ſꝫ pħm in. ij. reth. coraꝫ
virtuoſis ſapientibus. coniunctis familiarib⁹
⁊ propalantibus vitia de defectibus magis ꝙ̄
coram alijs. Ratio huius eſt ſm. b. Tho. vbi. ſ.
quia cum vituperium opponatur honori. ſicut
honor importat teſtimonium quoddam de ex
cellentia alicuius. ⁊ precipue que eſt ſm virtu/
tem. ita opprobrium cuius timor eſt verecun/
dia. importat teſtimonium quoddam ex defe/
ctu alicuius precipue que eſt ſm culpam. Et
ideo quanto teſtimonium alicuius reputatur
maioris ponderis. tanto magis ab eo verecun
damur. Pōt autem teſtimoniū alicuius pōde/
ris maioris reputari tripl̄r. Uno modo ꝓpter
certitudinem veritatis ꝓcedentē ex certitudine
iudicij. Sicut pꝫ de ſapientib⁹ ⁊ virtuoſis a qui
bus homo magis ꝺ̄ſiderat honorari. ⁊ magis
ab eis verecūdat̄. Un̄ a pueris ⁊ beſtijs nullus
verecundat̄ propter defectuꝫ iudicij recti q̄ eſt
in eis. Scd̄o modo ꝓpter certitudinē prouenie
entem ex cognitiōe q̄ſi particulari eorum de q̄
bus eſt teſtimoniū. q² vnuſquiſqꝫ bene iudicat
que cognoſcit. Et ſic magis verecūdamur a p̄/
ſonis ꝯiunctis que magis facta nr̄a cōſiderant
A pegrinis autem ⁊ oino ignotis ad qs facta
nr̄a nō ꝑueniūt. nullo mō v̄ecūdamur. Tertio
mō eſt teſtimoniū alicuius magni ponderis ex
effectu. ſ. propter iuramentuꝫ vel nocumētum
ab eo ꝓueniens. ⁊ ideo deſiderāt homies ma/
gis honorari ab his q̄ p̄nt iuuare. ⁊ magis ve/
recundant̄ ab his qui p̄nt nocere. Et inde eſt ꝙ̄
tum ad aliqd magis verecundamur a p̄ſonis
magis ꝯiunctis cum qb⁹ ſumus ſp̄ cōuerſati.
q̄ſi ex hoc nob ꝓueniat ꝑpetuū detrimentuꝫ ob
probrij. Quod aūt ꝓuenit a peregrinis ⁊ tran/
ſeūtib⁹ cito tranſit. Sic ēt magis verecūdamur
a ꝓpalatorib⁹ vitioꝝ ⁊ irriſoribus ⁊ fabulaꝝ fi/
ctorib⁹ ꝓpter nocumentum inde ꝓueniens. qd̄
eſt diffamatio apud multos. Apud illos etiā in
ter quos nihil mali fecim⁹ verecundamur pro
pter nocumentū ſequens. q² p̄ hoc amittimus
bonā opinionē quam de nobis hēbant. Ab il//
lis a quib⁹ aliquid de nouo poſtulam⁹ vl̄ quoꝝ
volumus prio eſſe amici magis verecūdamur
ꝓpter nocumentū inde ꝓueniens. ſ. impedimē
tum implende petitionis ⁊ amicitie aſſumēde.
A ſimilib⁹ nobis in malis non verecundamur
eos cognoſcendo. quia non extimamus ꝙ de
fectum noſtrum apprehendant vt turpe.

¶ Erubeſcentia nō .§. v.

De ve//recūdia i qbus inuenit̄ ⁊ in quibus nō.

inuenit̄ in perfecte virtuoſis. vt pꝫ in. iiij. ethi.
Nec i obſtinatis ꝓfunditatis in pctō. ſm illud.
Hiere. iij. Frons meretricis facta eſt tibi erube
ſcere neſciſti. Huius ratio eſt ſm. b. Tho. vbi ſu
pra. q² cū verecundia vt dictū eſt. ſit timor tur
pitudinis. ꝙ aliqd̄ malū non timeat̄ pōt pertin
gere. Uel q² illud nō extimat̄ vt malum. aut q²
nō extimat̄ vt poſſibile vel difficile euitare. Et
ſm hoc verecūdia ꝺ̄ficit in aliquo dupl̄r. Uno
mō q² ea que ſūt erubeſcibilia nō apphēdunt̄
vt turpia. Et hoc modo ⁊ rōne carēt ⁊ verecun
dia in pctis ꝓfunditati. qbus ſua pctā non diſ/
plicent. ſed magis de eis gloriant̄. Alio mō q²
nō compꝛehendunt turpitudinē vt poſſibilē ſibi
vel quaſi nō facile euitabilē. Et hoc mō ſenes ⁊
ſtudioſi verecūdia carēt. Sūt tn̄ ſic diſpoſiti. vt
ſi in eis eſſet aliqd turpe de hoc verecundaren
tur. ⁊ ſic defectus verecūdia repit̄ in peſſimis ⁊
optimis. ſed ex cauſis diuerſis. Inuenit̄ etiam
in his q̄ mediocriter ſe habent ſm ꝙ eſt in eis
aliqd de amore boni. ⁊ tn̄ nō ſunt totaliter im

muneo a malo. Et qꝛ vt dicit̃.iiij.Ethi. vitanda
ſunt a virtuoſo nõ ſolum que ſunt mala ſm ve
ritatem. ſed etiã ſm opinionẽ. ſm illud apli.j.
ad Theſſal.v. Ab omni ſpẽ mala abſtiete vos.
Ideo enim caueãt ab his que ſunt ſigna vitio/
rum de quibꝰ etiam hoĩes erubeſcũt. ⁊ non ſo/
lum de ipſis vitijs nõ eſt in eis verecundia in
hmõi. Eſt tamẽ in perfectis aliquis motꝰ vere/
cundie preueniẽs rõnem. ſicut ⁊ ceterarũ paſ
ſionum. Nec dicit̃ pars tpantie. q̃ŝi irrãs eiſſen
tiã eiꝰ. ſʒ q̃ŝi diſpoſitiue ſe hñs ad eã. Ũn Amb.
dic̃. ꝙ verecũdia facit pma fũdamẽta tpantie.
incq̃tiũ. ſ. incurrit horrorẽ turpitudinis.

¶ Nota ꝙ verecũ .§.vi.

dia de qbuſdã eſt vitãda. de quibuſdã eſt poſt/
De ve/ tergenda. de quibuſdã eſt moderanda. ⁊ de q/
cundia buſdã eſt ꝓcuranda. Et primo quãtũ ad bona
in qbꝰ facienda. Nam dimittere facere bonũ propter
eſt vitã verecũdiã ne irrideantur ab hoibus pctm̃ eſt.
da ⁊ in vñ xp̃s Luc.ix. Si quis me erubuerit ⁊ meos
qbꝰ mo ſermones. ſ. ſeruare. vel annũciare vel diſcere
deran/ hunc filius hoĩs erubeſcet cũ venerit in maie/
da ⁊c̃. ſtate ſua. ⁊ ſimiliter erubeſcere reprehẽdere cri
mina q̃ reprehendi debẽt. Ũn Nathan non
erubuit reprehendere regẽ Dauid de adulte/
rio. Nec Joãnes bapti. herodẽ de inceſtu. vñ
⁊ Eſa. non dimiſit ꝓpter verecundiã ad ſeruan
dũ mandatũ ſibi a deo factũ. quin iret nudus
per mẽſẽ per ciuitatẽ. cum tñ eſſet de ſemine
regio. Hic tñ latet ãguis in herba vñ caute am
bulandũ. Nã quidã ſub ſpecie mortificationis
vocantes ſe ſpũales. nudos ſe offerũt aſpectui
aliorũ ſine cã vrgente. addẽtes ⁊ alia turpia. et
ſi non cõnuttionẽ vt ſic mortificent ſe: ſʒ vtiq̃ʒ
alas mortificant. qꝛ hmõi mortale eſt. niſi eẽnt
certi de reuelatione dei eis ſuper hec facta. qđ
non legit̃ in nouo teſtõ. Et primi parẽtes poſt
pctm̃ fecerunt erubeſcẽtes perizomata. et deꝰ
addidit tunicas pelliceas ad honeſtatẽ. ¶ Se/
cunda verecũdia eſt poſttergẽda. i. nõ curãda.
cũ. ſ. eſt de his que nõ ſunt pctã. vt de paupta/
te. de illegitimatione. de ſterilitate ⁊ hmõi. Ũn
Ierõ. Nunq̃ʒ de vitijs parentũ erubeſcamꝰ. ſʒ
illud vnũ queramus. ſemꝑ amplectamur vtu/
tẽ. di. lvj. Nunq̃ʒ. ⁊ Amb. Pudor eſt feminis
nuptiaꝝ pmia nõ hr̃e. i. filios. qbus hec eſt ſo/
la cã nubendi. xxxij. q.ij. vbi glo. ... i. ꝓcit na
cã. Si tñ per eas nõ ſtat quin habeãt nõ ... r
debeãt erubeſcere. Sicut nec Zacharias ⁊ Eli
ſabet... ¶ Tertia eſt moderãda. videlʒ de pec
catis cõmiſſis. Nam dʒ quis erubeſcere. ⁊ pn/
cipaliter reſpectu dei. Sʒ nõ tñ vt per h̃ omit
tat ɔfeſſionẽ. vel intret deſperationẽ. vñ Aug.
Caueat peccator ne verecũdia ductus diuidat
confeſſionem ſcilicʒ dicendo diuerſa diuerſis.

h̃ enim eſt ad hypocriſim tendere ⁊ ſemper ve
nia carere. de pe. di. v. Conſideret. Debet ergo
eã tentare. qꝛ in ſe bona eſt ɔfeſſio ⁊ vtil̃. Amb.
Non hʒ quod erubeſcat cui pctm̃ dimiſſũ eſt
. ſ. per pniam. de pe. di. j. ¶ Quarta eſt ꝓcuran
da. ſcilʒ cũ homo tentatur de pctõ debet ɔſide/
rare obprobrium qđ ei inde ſequit̃ corã deo
⁊ mũdo ⁊ h̃ multũ retrahit hoĩes precipue
iuuenes. nõ minus q̃ʒ dei timor. Ps̃. Tota die
verecũdia mea cõtra me eſt ⁊c̃. vt fecit Suſan/
na. Similiter de cõmiſſis debet erubeſcere vt
ſic magis incitetur ad bonũ. vñ Ambro. San/
cti. qui ɔſũmare pium certamẽ geſtiunt ⁊ cur/
rẽ curſum ſalutis. ſi fortaſſe vt hoĩes currũt na
ture magis fragilitate q̃ʒ peccandi libidine. ad
currendũ fortius ⁊ acriores te ſurgũt pudoris
ſtimulo maiora reparãtes certamina. de peni.
diſt. ij. Ille rex. Vel etiã cõſideratis virtutibus
aliorũ. vnde Eſa. Erubeſce ſyon ait mare. i. ſm
Gre. vita ſeclariũ aliq̃ñ iducit erubeſcẽtiã ſpũa
libus ⁊ religioſ ɔſiderata negligentia eorum.

¶ De quibus dʒ .§v.ij.

homo erubeſcere ſm virtutẽ. ponit ea ſapiens De qui
Eccleſi. xlj. dicens. Erubeſce a patre ⁊ matre de bus hõ
fornicatione. a preſide. i. ptãte. de mendacio. a dʒ eru/
ꝓncipe de delicto. a ſynagoga ⁊ plebe de iniq/ beſcet.
tate. a ſocio ⁊ amico de iuſtitia. de furto. de ve/
ritate dei ⁊ teſtimonio. de diſcubitu in panibꝰ.
ab obfuſcatiõe dati ⁊ accepti. a ſaltantibꝰ de ſi/
lentio. ab aſpectu mulieris fornicarie. ab auer/
ſione vultus cognati. ab auferẽdo partẽ ⁊ non
reſtituendo. a reſpectu mulieris alieni viri. ab
amicis de ſermonibꝰ improperij. ab imprope/
ratione dati. Erubeſcãt ⁊ reuereant̃ oẽs inimi
ci mei. ɔfundant̃ ⁊ erubeſcant valde velociter.
ait ps̃. Inimici noſtri ſunt ſenſus exteriores et
interiores qui aduerſantur ſpũi in ſuis iclina/
tionibus. vt cõcupiſcibilis ⁊ iraſcibil' in qbus
motus ſunt omnium paſſionũ. Sed in penitẽ/
tia erubeſcunt ⁊ confunduntur de malis com
miſſis. ¶ Primo ergo debet quis erubeſcere
de fornicatione que comprehẽdit omnẽ luxu/ De for
riam. patet per ſe ꝙ nullum peccatum inducit nicatio
homini tñ ruborẽ ſicut luxuria. ratio poteſt eſ ne i ſpe
ſe. quia eſt viliſſimorum membrorũ que ma ciali in
gis erubeſcit oſtendere q̃ʒ omnia alia. ⁊ quia p/ ij. pte.
catũ non ſolum animã ſed etiam corpus macu
latur. ⁊ quia mulier turpiter venditur. dat eni
animam ſuam diabolo ⁊ corpus homini ꝑ tri
bus nũmis quod non faceret de ſuis ſotuları/
bus. ⁊ multomagis de vitio cõtra naturam ha
bet erubeſcere. cum agat quod beſtie cauent. ⁊
alter faciat ſe alterius feminam. A patre ⁊ ma/
tre dicit vel parentibꝰ carnalibus. vel a deo pa
tre. ⁊ matre eccleſia. Si enim filia alicuius di/

uitis erubeſcere dꝫ reperta in fornicatione. eo
ꝙ poterat honorabiliter eā maritare. quanto
magis aīa filia dei dꝫ erubeſcere de tanto pr̄e.
qui poteſt eā honoratiſſime maritare ſiue xp̄o
per abſtinentiā. ſiue viro per honorabile cōiu/
giuꝫ ab eo inſtitutū. A matre ēt eccleſia dꝫ eru
beſcere in cōfeſſione. non tamē tm̄ ꝙ non con/
fiteatur peccatū ſuum. qꝛ mala ⁊ peſſima eſſet
De mē/ illa verecundia. ¶ Scḋo dꝫ erubeſcere de mē
dacio i dacio. qꝛ potior eſt fur ꝙ̄ aſſiduitas viri mēda
ſpāli ſu cis. vt dicit̄ Eccle. xx. Et qꝛ mētiens non ſeruat
pra. ij. fidē quā vult tamen ſibi ſeruari. ⁊ fallit euꝫ qui
parte. confidit in eo. Et cū dicit veritatē etiā iurando
non creditur ei. Et licet corā oībus de menda/
cio cū reperit̄ in eo debeat erubeſcere: p̄maxi/
me tamē corā preſidēte ⁊ prelāte. qꝛ pōt eum pu
nire ⁊ nunꝙ̄ de eo ꝯfidere vt iniūgat aliquid
timēs ne decipiat. A deo aūt p̄ſidēte ſuper oēs
dꝫ erubeſcere de mēdacio non ſeruate p̄miſſio
nis in baptiſmo. Promiſit enim abrenunciare
Supra diabolo ⁊ pompis eiꝰ ⁊ eas ibi ſequit̄. ¶ Ter/
ij. pte. tio dꝫ erubeſcere de delicto. i. pigritia. negligē
tia. Sen̄. Turpiſſima iactura eſt que per negli/
gentiā fit. A p̄ncipe autē dicit̄. qꝛ principi ſiue
deo ſiue hoī multū diſplicet pigritia hui. ſicut
velocitas in operibꝰ multū ei placet. Prouer.
xxij. Vidiſti hoīem velocem in opere ſuo. corā
regibus ſtabit ⁊ erit ante ignobiles. i. negligē
tes. A deo principe. vtiꝙ̄ erubeſcēdū eſt q cun
cta adducet in iudiciū. ⁊ momentū a tp̄e negli
genter expenſum inultū nō remanebit. Male
dictus oīs qui opus dei facit negligenter. dic̄
Hiero. iiij. ¶ Quarto erubeſcendū eſt de iniq
tate a ſynagoga ⁊ plebe. Et de eo qḋ inique ſi/
bi appropriat qḋ cōmune eſt oībus. vt faciunt
vſurarij qui tp̄s equaliter oībus cōmune vo/
lunt eſſe p̄prium ſuū. Antiquitus oēs vſurarij
vitabantur ſicut excōicati. ⁊ erāt in magna cō
fuſione vt vix auderent coram alijs cōparere.
Sed ⁊ nūc manifeſti vſurarij ſatis etiā ſunt in
abominatione vt vitēt talē erubeſcentiam. nō
manifeſte. ſed occulte ⁊ per fraudes ꝯctus mer
catorum ⁊ alioꝝ ſunt pleni vſuris. ⁊ deo occul
tari nō pn̄t. vnde dn̄t magis erubeſcere. Aua/
ri etiā cū acceperint abūdantiā tp̄aliū ad diſtri
buendū pauperibus nō ad ſibi retinēdū debe
rent erubeſcere. qꝛ detinēt res pauperū. Unde
xp̄s Lu. xvj. Facite vobis amicos. ſ. paupes de
mā̄mona iniquitatis. i. diuitijs ineq̄liter diſtri
butis. ſꝫ iuſto dei iudicio. ¶ Quinto erubeſcē
dū eſt de iniuſticia a ſocio ⁊ amico q̄ cōmittit̄ i
vēdendo ⁊ emendo. ⁊ alijs ꝯtribꝰ. decipiendo
tm̄ in precio vel q̄litate praua rerū. Uel in mēſu
ris ⁊ ponderibꝰ vel ſubſtātia rei mixte ⁊ huiuſ
modi. Et certe ꝙ amicꝰ ⁊ ſocius in hmōi confi
dat in amico ⁊ ſocio ne decipiat. multū hꝫ eru/
beſcere de fraude cōmiſſa ⁊ iniuſticia. vnde in
Prouerb. Ne moliaris amico tuo malū. cū ille
hēat fiduciā in te. ſed hodie non ſolū ſociū de/
cipere querit ſi pōt. ſed pr̄eꝫ ⁊ fratrē. ⁊ iō bene
dicitur Hie. Unuſquiſꝙ̄ ab amico ſuo caueat.
⁊ in oī fratre nō habeat fiduciā. qꝛ omnis fra/
ter ſupplantās. ¶ Sexto erubeſcendū ē de fur
to. Thob. ij. Nō lꝫ nobis comedē de furto aut
cōtingere. Nō pōt alicui dici maior iniuria ꝙ̄
dicere ei ꝙ ſit fur ⁊ latro. nec aliqs patit̄ ſibi di
ci iniuriam talē. qꝛ reputat ſibi ad nimiā vere/
cundiā. ꝙ talis extimet̄ a quoꝙ̄: qꝛ tale vitiuꝫ
nō ſolet eſſe niſi p̄ſonaꝝ viliſſimarū. Sed mirꝫ
eſt ⁊ abuſio magna ꝙ p̄ paruis rebꝰ furatis in
dicitur p̄ſonis p̄plaribus magna pena ſuſpen
dij. ⁊ inde magna erubeſcētia. ⁊ dn̄is magnati
bus qui predant̄ maximā ſubaꝫ ſibi ſubiectis
per diuerſas vias fit honor ⁊ laus. ¶ Septio
erubeſcēdū eſt de vitate dei ⁊ teſtionio. i. de ve
ritate quā deus docuit eoꝝ que ſunt fidei ⁊ bo
norum morū: quā veritatē tot teſtimonijs do/
ctorū ⁊ miraculorū ꝯfirmauit. ⁊ tn̄ multi vidē
tur dubitare vel nō credere q̄rentes videre no
ua miracula. q̄ſi narrata i ſcripturis nō ſint ve
ra. vt. cū iudeis. Magiſter volumꝰa te ſignuꝫ
videre. q̄ etiā ſi cōtingerēt male interpretaren
tur. Credunt hoīes de facile fabulis poetaruꝫ
hiſtorijs gentiliū auctoꝝ. incātationibꝰ demo/
num que ſunt plena fallacijs. ⁊ nō credūt vita
ti a deo reuelate in ſcripturis. ¶ Uel etiā eru/
beſcendū eſt ꝙ doctores ⁊ predicatores erube
ſcunt ſcripturas ſacras docere ⁊ p̄dicare. ⁊ po/
tius doctrinas gētilium docēt. Sꝫ dicit xp̄s. q
me erubuerit ⁊ meos ſermones. ſ. predicare fi/
lius hoīs. i. xp̄s hūc erubeſcet coram pr̄e meo.
Lu. ix. Octauo erubeſcēdū eſt de diſcubitu in
pandibus. i. ad lr̄am. Si quis inhoneſte ⁊ inde/
center ſe hꝫ in comedendo p̄cipue inuitatꝰ ab
alijs. Uel ſi ad menſam alicuiꝰ comedit ꝯ eum
tractatuꝫ ⁊ deceptionē parat. Sicut iudas qui
dn̄m prodidit. Un̄ dixit xp̄s. Qui tingit me
cū manuꝫ in catinū h̄ me tradet. Sp̄ualiter au/
tem ad mēſaꝫ dn̄i diſcūbunt qui ſumūt ſacr̄m
eucharistie panē celeſtē: ⁊ poſtea ei ꝯtumelias
inferūt. vel viuētes de patrimonio crucifixi nō
recognoſcūt beneficia a deo. ſed incraſſatꝰ (ait
moyſes de his) eſt dilectus ⁊ recalcitrauit. dere
liquit deum factorem ſuum. Deuterono. xxxij.
¶ Nono erubeſcendū eſt de obfuſcatione da
ti ⁊ accepti. Datum obfuſcat qui cum triſticia
Quid dat. Eccle. xxxv. In omni dato hilarē fac vultū
fit da/ tuum. Datum obfuſcat qui cum dilatione dat
tuꝫ ob/ Prouerbis. iij. Ne dicas amico tuo vade ⁊ re/
fuſcare uertere cras enim dabo tibi. cū ſtatiꝫ poſſis da
re. Datum obfuſcat qui illud extollit. Potius
enim quis debet diminuere donum. i. dicere

eſſe paruuz ille qui dat ꝙ̄ illud extollere. vnde
dicit Jacob Eſau. Si inueni gratia in cōſpectu
tuo. accipe munuſculū de manu mea. Geneſ.
xxxiij. Acceptum autē obfuſcat qui de benefi/
cio eſt ingratus ipſum attenuādo vel obliuio/ Quid
ni tradendo. Catho. Exiguū munus cum dat ſit acce
tibi pauper amicus. Accipito placide. ⁊ illud ptū ob/
laudare memento. ¶ Decimo erubeſcendum fuſcare
eſt de ſilentio a ſalutantibus. quod habet locū
in duobus caſibus. quādo ſcilꝫ aliquis ſalutatꝰ
⁊ non vult reddere ſalutes illi cauſa ſupbie vel
odij. Eccle. xxij. Amicū ſalutare non confunda
ris. ⁊ a facie eius nō te abſcondas. Catho. Sa/
luta libenter. Uel quādo hoc agit ex quadam
ruſticitate. Nec eſt contra quod dn̄s ait Lu. x.
Neminem per viam ſalutaueritis. per h̄ enim
prohibetur prolixitas vel curioſitas ſalutatio/
nis. vl' potius adulatio in predicatoribꝰ ſigna
tis in apoſtolis quibus tunc loquebatꝰ. Qꝛ eniꝫ
ſalutare de ſe ſit bonum patet. qꝛ ipſe dominꝰ
dixit Matth. x. Intrantes domū ſalutate euꝫ.
di. pax huic domui. ¶ Undecimo erubeſcen/
dum eſt ab aſpectu mulieris fornicarie. qꝛ ſm
Aug. Impudicus oculus impudici cordis eſt
nuncius. Quinimo non ſolum ab aſpectu mu
lieris luxurioſe cauendū eſt ⁊ erubeſcēdū. pro/
pter actus ⁊ geſtus eius incitantes ad laſciuiā
ſine rubore ſm illud Hiere. iij. Frons meretri/
cis facta eſt tibi erubeſcere neſciſti. Sed ⁊ pro/
pter malum exempluꝫ inſuper ab aſpectu mu/
lieris quantūcunqꝫ honeſte. Naꝫ vt ait Greg.
in. xxj. li. moral'. Quantūlibet virtute mēs pol/
leat quantalibet grauitate vigeat. carnales tñ
ſenſus puerile quoddam exterius perſtrepūt.
⁊ niſi interioris grauitatis pudorē: ⁊ quaſi iu
uenili quodam refrenentur ad fluxa queqꝫ et
leuia mentem eneruē trahūt. Unde Job. xxxj.
ait de ſe. Pepigi fedus cuꝫ oculis meis. vt nō
cogitarem quideꝫ de virgine: propter aſpectū
enim incautum intrat cogitatio turpis in men
tem. ¶ Duodecimo erubeſcenduꝫ eſt ab auer/
ſione vultus cognati. ſcilicet non ſubueniendo
cognatis. i. conſanguineis in neceſſitate. j. ad
Thimote. iiij. Siquis ſuorūꝫ ⁊ maxime dome
ſticorū curā non habet fidem negauit. i. fideli/
tatem naturalem que hoc dictat Amb. in lib.
de offi. Proximas ſeminis tui non deſpicias ſi
illos egere cognoſcas. melius eſt enim vt ipſe
ſubuenias tuis. quibus pudor eſt ab alijs ſum
ptum depoſcere. aut alicui poſtulare ſubſidiuꝫ
neceſſitatis. non tamen vt illos diuites facias.
diſtin. lxxxvj. Non ſatis. De Gregorio legitur
ꝙ nō nobilibus ſed pauperibꝰ mittebat cibos
de menſa ſua. vt minus erubeſcerent. ¶ Ter/
tiodecimo erubeſcenduꝫ eſt ab auferendo par
tem ⁊ non reſtituēdo. Sicut honorabile eſt da/
re. ſic erubeſcibile eſt auferre. ⁊ non minus pe
riculoſum non reddere. Cōmuniter detinētes
aliena. potius volunt ſuſpendi. vt latrones in
patibulo inferni. ꝙ̄ reſtituere ⁊ liberari. vt veri
ficetur in eis illud Hiere. Confuſione nō ſunt
cōfuſi ⁊ erubeſcere neſcierunt. ¶ Quartodeci
mo erubeſcendū eſt ab aſpectu mulieris alicu/
ius viri. Iſte aſpectꝰ fuit dauid occaſio adulte
rij. vnde Grego. in. xxj. moralium. Ualde nan/
qꝫ eſt ꝙ caro deorſuꝫ trahit. ⁊ ſemel ſpecies for
me cordi per oculos alligata. vix magni lucta/
minis manu ſoluitur. Ne ergo quedam lubri/
ca in cogitatione verſemur prouidendū eſt no
bis. qꝛ intueri non debet. qđ non licet concupi
ſci. Neqꝫ enim eua lignum vetitū contigiſſet.
niſi prius aſpexiſſet. ¶ Quintodecimo erube
ſcendū eſt ab amicis de ſermonibꝰ improperij.
Et ſic amicus debet arguere amicū non tamen
cū improperio. vñ Tullius de amicitia. Mone
re ⁊ moneri eſt officiuꝫ vere amicitie. ita tamē
ꝙ adulatione careat admonitio. ⁊ contumelia
careat obiurgatio. Sextodecimo erubeſcendū
eſt ab improperatione dati. Imitari enim debꝫ
qui dat aliquid deū qui dat oībus affluenter ⁊
non improperat. Sꝫ de fatuo dicitur Eccle. xx.
Exigua dabit ⁊ multa improperabit. Qui aūt
non erubeſcit mala facere. eſt ſicut equus ſine
freno. Multos retrahit a malo pudor mundi
quos nō retraheret timor vel amor dei. ⁊ qūo/
cunqꝫ quis recedat vel retrahatꝰ a malo. bonū
eſt. Sed dicit Anſ. in li. de ſimilitudinibus ꝙ
diabolus cum tentat de malo. omnem erube/
ſcentiā tollit de mente. ſed ipſo perpetrato tan
tam erubeſcentiam anteponit. ne peccatum cō
fiteatur. ꝙ apparet ꝙ non poſſit tolerare illam
verecundiam. ⁊ ideo taceat. vnde Bernar. O
nimia inſania hominum. pudet ſordes pecca/
torum abſtergere ⁊ non pudet contrahere.

¶ De honeſtate .§. viij.

que eſt pars tēperantie. Primo ſciendū eſt. ꝙ
honeſtas eſt idē cū virtute. vñ Tullius in. j. de
offi. diuidit honeſtateꝫ in quatuor virtutes pꝛin De ho/
cipales. ſicut ipſa virtꝰ diuiditꝰ. Pro cuius de/ neſtate
claratione nota ſm bea. Tho. ij. ij. q. cxlv. arti.
j. ꝙ honeſtas dicitur quaſi honoris ſtatꝰ. vt di
cit Iſido. in li. Ethimo. Unde ex hoc videtꝰ ali/
quid dici honeſtū. quod eſt honore dignū. ho/
nor autē debetur excellentie. Eſt enim quedā cō
teſtatio ſeu teſtimoniū de excellentia alicuius.
Excellentia aūt hoīs maxime conſideratur ſm
virtutē. qꝛ eſt diſpoſitio perfecti ad optimū. et
ideo honeſtas in idem refertꝰ cū virtute. Sicut
aūt principalis virtus cōſiſtit in interiori electio
ne. vt dicitur. viij. Eth. ita honeſtas radicaliter
conſiſtit in interiori electione. ſed ſignificati/

ue l exteriori conuerſatiōe. Interior eni electio
non innoteſcit hoi niſi per exteriores act⁹. ⁊ iō
exterior conuerſatio hʒ rationem honeſti. ſm
ꝙ eſt demonſtratiua interioris certitudinis. Et
ſic dicit apls. j. ad Cor. xiiij. Omnia honeſte
⁊ ſm ordinez fiant in vob. Et adamanti⁹. Len
ta quidē virtus ⁊ procunctatrix aū iudicat q̄ʒ in
cipit. qd decor. qd honeſtuʒ ſit iniqtas omnia
precipitat. de pe. di. iij. Inter hec. Item ꝙuis
honor debeat non ſolū virtuti. ſed etiaʒ deo ⁊
ſanctis propter beatitudinē. ⁊ nobilitas. diui/
tie. potētia. ⁊ hmōi. tn̄ qꝛ deus ⁊ beatitudo nō
ſunt nob ita nota per expientiā ſicut virtutes.
ſm quas quotidie opamur. iō virt⁹ magis ſibi
vendicat nomē honeſti. Alia vero que ſunt in/
fra virtutē. vt potentia. diuitie. ⁊ hmōi honorā
tur. inq̄ʒtū coadiuuāt ad operationē virtutis.
Sʒ ſm veritatem ſolus bon⁹ eſt honorandus.
Bon⁹ autem eſt qs ſm virtutem. Itē ſciendūʒ
ꝙ cum dicit Tullius in rhetorica. Honeſtum eſſe
quod ꝓpter ſe appetit. intelligendum eſt ſane.
Pro cui⁹ declaratione dicit phs in. j. ethi. ꝙ eo
rum que ꝓpter ſe appetunt. aliqua appetunt
ſolum ꝓpter ſe. ⁊ nunq̄ʒ ꝓpter aliud ſicut felici
tas que eſt vltimus finis. aliq̄ appetunt ⁊ pro/
pter ſe ⁊ ꝓpter aliqd aliud. propter ſe quidem
inq̄ʒtū habēt in ſe aliquā rationem bonitatis.
⁊ ſi nihil aliud boni p ea nobis accideret. pro
pter aliud autēʒ ſunt appetibilia. inquantum
producunt nos in aliquod bonum perfectum.
⁊ hoc modo virtutes propter ſe ſunt appetitiē
ue. ⁊ per conſequens honeſtas.

De decore ſeu .§. ix.

De pul/chritu/dine ſpi/rituali.

pulchritudine ſpūali que eſt eadē cuʒ honeſta
te. Unde cum apſus dicit. j. Ad cor. xij. Hone
ſta noſtra nulli⁹ egent. appellat honeſta mēbra
pulchra. ſicut inhoneſta turpia. Pro cuius de/
claratiōe nota ſm Tho. vbi. ſ. ꝙ ad rōnem pul
chri ſeu decori concurrūt ⁊ claritas ⁊ debita ꝓ
portio. Dicit enī Dyo. ꝙ deus dr̄ pulcher. ſicut
vniuerſoꝝ conſonantie ⁊ claritatis cauſa. Un̄
pulchritudo corpis in hoc conſiſtit. ꝙ habeat
mēbra bn̄ proportionata cum quadā debiti co
loris claritate. Et ſiliter hois pulchritudo ſpūa
lis in hoc conſiſtit. ꝙ conuerſatio hominis ſeu
actio eius ſit bene ꝓportionata ſcdm ſpūalem
rōnis claritatem. hoc aūt pertinet ad rōem ho
neſti quod dicimus idē eſſe virtuti: que ſm rō
nem moderat omnes res humanas. Et ideo
honeſtū eſt idem ſpirituali decori. Unde Aug.
dicit. Honeſtatem voco intelligibileʒ pulchri/
tudinem. i. ſpūalem. Sicut aūt idem eſt hono
rificum ⁊ glorioſum. quia gloria eſt effect⁹ ho/
noris. Ex hoc enim ꝙ aliquis laudatur vel ho
noratur. clarus redditur in oculis aliorum. ita
idem eſt honeſtum ⁊ decorum. Et quia quod
in ipſa apprehenſione apparet decorum accipi
tur vt conueniens ⁊ bonum. cum bonum ap/
prehenſum moueat appetitum. Ideo honeſtū
ipm quod habet ſpūalem pulchritudinez ama
bile redditur. vnde dic̄ Diony. Qđ omnibus
eſt pulchrum ⁊ bonū amabile. Ponitur autem
honeſtas pars temperātie. ſʒ in ſacro. Ambro.
etiam attribuit eam tpantie. Ratio huius eſt
ſm beatum Tho. vbi. ſ. quia honeſtas eſt que/
dam ſpiritualis pulchritudo. Pulchro autem
opponitur turpe. Oppoſita autem maxime ſe
inuicem manifeſtant. Et ideo ad temperantiaʒ
ſpecialiter honeſtas pertinere videtur. que id
quod eſt homini turpiſſimum ⁊ indecentiſſi/
mum repellit. ſ. brutales voluptates. Unde ⁊
in ipſo nomine temperantie maxime intelligi
tur bonum rōnis cuius eſt moderari ⁊ tempe/
rare concupiſcentias prauas. Sic igitur hone
ſtas quadam ſpeciali ratione attribuitur tem
perantie. vt pars eius integralis. ſicut quedaʒ
conditio ei⁹. Et ꝙuis fortitudini ⁊ iuſtitie ma
ior honor debeatur q̄ʒ temperantie. propter
maioris boni excellentiam. tamen temperan/
tie debetur maior honor propter cohibitioneʒ
vitiorum magis exprobrabilium. Et ſic hone
ſtas magis attribuitur temperantie.

De honeſto quo/ .§. x.

modo concurrat cum vtili ⁊ delectabili. ⁊ quo
modo differat. Omne enim bonuʒ diuiditur
ſʒ Ambro. vt Tul. in delectabile vtile. ⁊ hone
ſtum. Sciendum igitur ſm. b. Tho. vbi. ſ. ꝙ
honeſtum concurrit in idem ſubiectum cum
vtili ⁊ delectabili a quibus tamen differunt ra
tione. Dicitur aliquod honeſtum inquantum
habet decorem ex ordinatione rationis. Hoc
autem quod eſt ſm rōnem ordinatuʒ eſt natu
raliter cōueniens hoi. Unumquodq̄ʒ auteʒ de
lectat in ſuo conuenienti. ⁊ ideo eſt homini na
turaliter delectabile. ſicut de operatione virtu
tis phus ꝓbat in. j. ethi. Non tn̄ oē delectabi
le eſt honeſtū. quia poteſt etiam aliquid eſſe cō
ueniens ſm ſenſum non ſm rationem. ſed hu
iuſmodi delectabile eſt preter hois rōneʒ que
perficit naturā ipſius. Ipſa etiam virtus que
ſʒ ſe honeſta eſt. refertur ad aliud ſicut ad finē
quia ad felicitatem. Et ſm hoc idem eſt ſubie/ Unde dicatur honeſtū
cto honeſtum delectabile ⁊ vtile. ſed ratiōe dif
ferunt. Naʒ honeſtū dicitur aliqd ſm ꝙ habʒ
quandā excellentiam dignaʒ honore propter
ſpūalem pulchritudinem. Delectabile autem
inq̄ʒtum quietat appetituʒ. vtile quidē inq̄ʒtū
refert ad aliud. In plibus tamē ē dlectabile q̄ʒ
vtile vl hōeſtū. qꝛ oē vtile ⁊ hōeſtū eſt aliqualr
delectabile. ſʒ nō ɔuertit. vt dr̄ in. ij. ethicorū.

¶De partibus potentialibus tpantie. Ca.ij.

De cōti nentia qd ſit.

DE partibus poten tialibus tpantie. ¶Et pmo de cō tinentia quam ſic diffinit Androni cus. Qd ↄtinĕtia eſt aius invictus a delectatiōe. ¶Pro cuius declaratiōe ſcīedū eſt ſcdm.be.Tho.ſe.ſe.q.clv.ꝙ nomē continē tie refrenationē quādam importat. inquantū tenet ſe aliqs ne paſſionē ſequaſ. Accipitur ta men tripliciter. Uno mō large ſeu cōiter. et ſic importat quandā refrenationem ab illicitis cō cupiſcentijs. non ſolū circa materiā tactus. ſed etiam in quacūqꝫ materia. Et ſic ſumit Ambro ſius in.j.li.de officijs. et dr ↄtinentia ſcdm qd.

De tri plici ac ceptiōe continē tie.

Secūdo mō dr ↄtinĕtia ꝓprie ab aliqbꝰ pro ab ſtinentia ab oī delectatione venerea etiā coniu gali. Et ſic dividitur ↄtinĕtia contra caſtitatem vt dicaſ caſtitas abſtinĕtis a delectatiōe illicita extra ↄiugiū. et ↄtinĕtia abſtinĕtia etiā a coniu gali delectatiōe. et hec reperiſ pmo in vginita te. Scdo in viduitate. Uñ apls ad Gal.v.adiū git continĕtiā caſtitati ponēs eas in fructibus ſpūs. ¶Tertio mō accipitur ↄtinĕtia a quibuſ dam alijs per quā qs reſiſtit pravis ↄcupiſcen tijs: que in eo vehementes exiſtūt. Et ſic accipit continĕtiā phs in.vij.ethi. et etiā in collationi bus patrū. Hoc mō ↄtinentia hꝫ aliqd virĕtis inquantū. ſ. rō firmata eſt ↄtra paſſiones ne ab eis deducanſ. non tñ attingit ad pfectā rōnem virtutis moralis: ſm quā etiā appetitus ſenſiti vus ſubdiſ rōni ſic: vt in eo non inſurgāt vehe mentes paſſiones rōni ↄtrarie. Et iō phs dicit in.iiij.ethi. ꝙ ↄtinĕtia nō eſt virtꝰ. ſed qdā mix ta īquātū. ſ. hꝫ aliqd de virtute. et in aliquo defi cit a virtute. Largius tñ accipiēdo virtutem ꝓ quolibet pncipio laudabili opatione. ſic poſſu mus dicere ↄtinentiā virtutē. Et ſm hoc diffe runt ↄtinens a tpato. ſicut impfectū a perfecto. q: tpatus cum hēat pfectā virtutē. ſ. tpantiam

Dfnt tē perat9 et ↄtinēs

non patitur vehemētes paſſiōes ↄcupiſcentie. Continēs aūt patitur vehemētes ſed nō dedu citur reſiſtēs rōne. ſed ſumēdo ↄtinĕtiam ſecū do mō. ſ. pro abſtinentia ab oī delectione vene rea. ſic eſt potior tpantia. ſic virginitas caſtitate ↄiugali. Nec ex h ſeqtur ꝙ ↄtinēs ſit maioris

An ſint equalis meriti.

meriti in reſiſtendo ꝙ̄ tpatus cum magis labo ret īpugnando. q: ſm.b.Tho. Magnitudo cō cupiſcĕtie vel debilitas eius pōt contingere ex duplici cā. Quandoqꝫ vicꝫ ex cauſa corporali. Quidā enim ex naturali cōplexione ſūt magis proni ad ↄcupiſcendū ꝙ̄ alij. Et iterū quidam habĕt occaſiones ſeu oportunitates delectatio num ↄcupiſcĕtiam inflāmantes. paratas ma giſꝙ̄ alij. Et debilitas ↄcupiſcentie procedens ex iſta cauſa diminuit meritū et magnitudo au get. Quandoqꝫ vero debilitas ↄcupiſcĕtie vel magnitudo ꝓuenit ex cauſa ſpūali laudabili. puta ex vehemĕtia charitatis vel fortitudinis rōnis ſic accidit in hoie tpato. Et hmōi debili tas ↄcupiſcĕtie auget meritū. rōne ſue cauſe. et magnitudo ↄcupiſcentie. ſicut in ↄtinĕte minu it meritū. Itē q: delectatiōes venereoꝝ ſunt ve hemĕtiores ꝙ̄ delectatiōes ciboꝝ. et iō magis conſuevimus dicere ↄtinĕtiā et incōtinĕtiā cir ca venerea ꝙ̄ circa cibos. lꝫ ſꝫ phꝫ ſꝫ vtrūqꝫ di ci poſſit. Item q: ↄtinentia eſt circa bonū rōnis humanū iō attenditur circa paſſiones que poſ ſunt hoi eſſe ↄnaturales. Uñ phs dicit in.vij. ethi. ꝙ ſi qs tenēs pixꝫ concupiſcat eū comede re vel ad delectationē venereoꝝ. ſiue ſequaſ cō cupiſcentiam ſiue non. non dicitur ſimpliciter continens. ſed ſm quid. Eſt enim inclinatio be ſtialis non naturalis.

¶Continentia et .§.i.

eius contrariū incontinentia pertinet ad aīam magiſꝙ̄ ad corpus: ꝙ̄uis ſint circa concupiſcē tias et caro ↄcupiſcere dicaſ adverſus ſpūꝫ: ſm apſm ad Gal.v. Rō eſt ſm Tho.ſe.ſe.q.clvj. q: vnūquodqꝫ magis attribuiſ ei qd eſt cauſa per ſe. ꝙ̄ ei ꝙ ſolū occaſionē preſtat. Ideo autē qd eſt ex parte corporis ſolū occaſionē incontinen tie preſtat. Ex diſpoſitiōe enim corporis proce dere poteſt ꝙ inſurgant paſſiones vehemen tes in appetitu ſenſitiuo que eſt virtus organi corporei. Sed huiuſmodi paſſiones quantum cunqꝫ vehemĕtes nō ſunt ſufficientes cā incō tinentie: ſed occaſio ſola eo ꝙ durante vſu ratio nis ſemp hō pōt reſiſtere concupiſcentijs et paſ ſionibus. Si vero paſſiones adeo increſcāt ꝙ auferant vſum rōnis totaliter. ſicut accidit in his qui ꝓpter vehementiam paſſionum incur runt amĕtia. nō remanebit rō continentie et in continentie. q: nō ſaluatur in eis iudiciū rōnis quod ↄtinens ſeruat incontinēs non ſeruat: et ſic ſequiſ ꝙ cā incontinentie eſt ex parte aīe. q̄ rōne paſſionibus nō reſiſtit. qd ſit duobus mo dis ſm phm.vij.ethi. Uno mō quando aīa paſ ſionibus cedit anteꝙ̄ rō conſiliē. que vocatur irrefrenata incontinĕtia. Alio modo qñ nō per manet homo in his que ↄſiliata ſunt. eo ꝙ de biliter eſt firmatus in eo qd ratio indicauit. et huiuſmodi vocaſ debilitas. Itē nota ꝙ ex im petu paſſionis ꝓuenit ꝙ aliquis ſtatim ſequiſ paſſionem anteꝙ̄ conſiliū rōnis. Impetus au tem paſſionis pōt prouenire vel ex velocitate. ſicut in colericis vel ex vehemĕtia. ſicut in me lancolicis qui ꝓpter terreſtrem cōplexionem vehementiſſime inflāmantur. Sicut et ecōtra rio contingit ꝙ aliquis nō perſiſtit in eo quod conſiliatum eſt ex eo ꝙ debiliter inheret ꝓpter

Circa qd pn cipalr ſe hēat continē tia.

Uñ cau ſaſ pn cipalr incōti nentie

molliciem cõplexionis. vt in mulieribus que ꝓpter debilem cõplexionē debiliter inherent q̄buſcunq̄ inherēt. de facili ſequētes paſſiones. Quis raro in aliquibus aliter accidit. ſm illud Prouer. vl. Mulierem fortem quis inueniet. Hoc idē videtur contingere in flegmaticis ꝓpter eandē cauſam ſicut in mulieribus hoc totum accidit. inquantum ex complexione corporis datur aliqua occaſio incontinentie. non autem eſt cauſa ſufficiens.

Sicut tempera .§.ij.

De cõparatione grauitatis pcti in tpati ⁊ icõtinētis

tus perfectior eſt continēte. ita ecõtra. ſ. intēperatus grauius peccat incontinēte. Et incõtinēs concupiſcēte eſt peior incontinenti ire. Ratio i. ſcilicet ꝙ intemperatus eſt peior incontinente. ſm bea. Tho. vbi ſupra. q2 peccatum precipue in voluntate cõſiſtit ſm Aug. ⁊ iõ vbi eſt maior inclinatio voluntatis ad peccandu3. ibi eſt grauius peccatum. In eo aūt qui eſt intēperatus voluntas procedit ad peccandū ex electione propria. q2 procedit ex habitu per conſuetudinem acquiſito. In eo aūt qui eſt continēs. voluntas inclinatur ad peccandū ex aliqua paſſione. Et q2 paſſio cito tranſit. habitus aūt eſt qualitas de difficili mobilis. inde eſt ꝙ incõtinens ſtatim penitet trāſeunte paſſione. Intēperatus autem non ſic. ſed gaudet ſe peccaſſe. ſm illud Prouer. ij. Letantur cum maleſecerint ⁊ exultant ⁊c̄. Et rō eſt. q2 operatio eſt ſibi facta cõnaturalis ſm habitū. Un̄ ſequitur ꝙ grauius peccat intēperatus q̄3 incontinēs. Et q̄uis videat̄ eſſe maior ignorantia in itēperato q̄3 in incontinente. non tn̄ ex hoc diminuitur peccatū intemperati. Rō eſt ſm bea. Tho. q2 illa ignorantia q̄ procedit inclinationē appetitus ⁊ cauſat eam. illa diminuit peccatū inq̄tum cauſat voluntarium. Sed illa que ſequitur inclinationē appetitus quanto maior eſt tanto magis aggrauat peccatū. In itemperato aūt ⁊ i incõtinēte ignorantia ſeq̄tur inclinationem appetitus ꝓpter habitum vitij vel paſſionis. ⁊ nõ precedit. Eſt autem maior in intemperato dupliciter. Uno modo quantū ad durationem. Nam ignorantia durat in incõtinente ſolū durante paſſione. ſicut acceſſio febris tertiane durante humoris cõmotione. Sed ignorantia intēperati eſt aſſidua propter ꝑmanentiā habitus vnde aſſimilatur ptiſice. ſm phm. i. vij. ethi. Alio modo eſt maior ignorantia in intemperato quantu3 ad id quod ignoratur. Nam ignorantia incontinentis intenditur quantum ad aliquod particulare eligibile. prout ſcilicet extimat hoc nunc eſſe eligendum. ſed intemperatus habet ignorantiam circa ipſum finem inquantum iudicat eſſe bonū. vt irrefrenate ſeq̄tur ꝯcupiſcētias.

Quantum ad .§.iij.

De duplici incõtinētia. ſ. cõcupiſcētie ⁊ ire ⁊ q̄ illarum ſit peior.

ſecundum ſcilicet ꝙ incõtinentia concupiſcentie ſit peior ⁊ turpior q̄3 incontinentia ira. Uerum eſt ex parte paſſionis ex qua ratio ſuperatur. Cuius ratio eſt. quia motus concupiſcētie habet maiorē inordinationē q̄3 motus ire. Et hoc propter quatuor que tāgit philoſophus i vij. ethi. Primo quidē. quia motus ire participat aliqualiter ratione. inquantū ſcilicet iratus tendit ad vindicandū iniuriam ſibi factam quod aliqualiter ratio dictat. ſed tamen non ꝑfecte. quia non intendit debitum modum vindicte. Sed motus concupiſcentie totaliter eſt ſcḋm ſenſum. ⁊ nullo modo ſm rationem. Secundo quia motus ire magis ſequit̄ corporis complexionē propter velocitatem motus colere que tendit ad iram. Unde magis eſt in ꝓ̄ptu q̄3 ille qui eſt diſpoſitus ſm corporis complexionē ad iraſcendum iraſcatur. q̄3 ꝙ ille qui eſt diſpoſitus ad cõcupiſcendum. concupiſcat. Quod autem prouenit ex naturali corporis diſpoſitione eſt magis venia dignū. Tertio q2 ira querit manifeſte operari. ſed concupiſcētia latebras. ⁊ doloſe ſubintrat. Quarto q2 concupiſcens delectabiliter operatur. ſed iratus q̄ſi quadam precedenti triſtitia coactus. Sed cõſiderando peccatum incontinentie quantū ad malum quod quis incidit a ratione diſcedens ſic incontinentia ire vt plurimum eſt grauior. quia ducit in ea que ſunt ad proximi nocumentum. vt homicidium ⁊ huiuſmodi. Et nota ꝙ difficilius eſt aſſidue pugnare contra delectationem q̄3 contra iram. quia concupiſcentia magis eſt continua. ſed ad horam difficilius ē pugnare ſeu reſiſtere ire propter eius impetū.

Ad continenti .§.iiij.

De. xij. inducētib⁹ ad continētiam.

am ſumendo pro refrenatiõe animi a voluptatibus inducuntur. xij. ⁊ diſſuadent inordinatū affectum voluptatum ſm Guil. in ſumma virtutum. Primum eſt locus in quo ſumus. q2 ſcilicet in valle lachrymarum. ſm ꝓ. Auguſt. Neſcim⁹ in quo fine claudamur in hoc exilio. Non eiecit deus hominem de paradiſo vt hic faciat alium paradiſum. Scḋm eſt tempus in quo ſumus. Apoſtolus. Redimentes tempus quoniam dies mali ſunt. Bernar. Uniuerſum tempus penitentie vigilia quedam eſt ſolēnitatis magni ⁊ eterni ſabbati quod poſtulamur. Uigilia autem non eſt tempus deliciaru3 ſed ieiunii. Tertium eſt exemplum chriſti ⁊ ſanctorum. Exo. xxv. Omnia facito ſm exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt: ideſt in chriſto. Bernar. Chriſtus qui non fallit elegit quod carni moleſtius eſt. Id ergo vtilius

ſed magis eligendum. ¶ Quartum eorum qui
bus amor voluptatum nocuit. exemplum Eue
Gene. iij. Uidit mulier lignum ꝙ eſſet bonum
ad veſcendum ⁊c̄. ¶ Quintuꝫ ē periculum in
voluptatibus conſequendis multotiens acqui
runtur vel per mortem propriam vel per mor
tem alterius. Noluit Dauid aquaꝫ bibere quā
attulerant de ciſterna Bethleem tres viri cum
periculo vite eorum. ſed libauit domino. ij. Re
gum. xxiij. c. Exemplum Salomonis qui inſa/
matus eſt amore mulierum. iij. Regum. xj.
¶ Sextum eſt labor in preparando. Epicurus
voluptatum aſſertor omnes libros ſuos imple
uit oleribus ⁊ pomis. ⁊ cibis vilibus. dicēs eē
vtendum. quia carnes ⁊ exquiſite epule ingen
ti cura ⁊ miſeria preparant. maioremqꝫ penaꝫ
habent in querendo. q̄ꝫ voluptatem in vtēdo.
¶ Septimum eſt voluptatum breuitas. Sen̄.
Uoluptas eſt breuis faſtidio obiecta quo aui/
dius hauſta eſt citius in contrarium recidens.
¶ Octauū eſt eorum indignitas. Sen̄. In vo
luptate nihil eſt magnificum. quod naturaꝫ p/
ximam deo faciat. non eſt animi virilis. ſꝫ pue/
rilis. Ad Ro. vj. Quem enim fructum habui//
ſtis in illis. in quibus nunc erubeſcitis. ¶ No
num eſt penuria fratrum noſtrorum ⁊ filiorꝫ
dei. Non enim decet chriſtianum delitias que
rere. cum ſciat chriſtuꝫ in tot membris ſuis ne
ceſſitateꝫ habere. Ad Hebre. xj. Fide Moyſes
grandis fact⁹ negauit ſe eſſe filiū filie Phara.
magis eligens aſſligi cum populo dei q̄ꝫ cuꝫ
temporalis peccati habere iocunditatem. Ber
nar. Inueniunt curioſi quo delectentur. nō in/
ueniunt miſeri quo ſuſtententur. ¶ Decimuꝫ
eſt voluptatum impuritas. habent enim mul/
tam amaritudinem annexam. Unde in figura
recte dominus congregationes aquarum ap//
pellauit maria Gene. j. Multitudini enim de/
lectationum annexa eſt multa amaritudo. Ec//
cleſia. vij. Inueni mulierem amariorem morte
ideſt voluptatem. ¶ Undecimum eſt volupta
tum vanitas. Eccl. vi. Adoleſcentia ⁊ voluptas
vana ſunt. Hiero. Uoluptas habita famem nō
ſatietatem perit Joā. iiij. Qui biberit ex hac aq̄
ſcilicet voluptatis ſitiet iterum. Eccl. ij. Dixi va
dam ⁊ affluam delitijs ⁊c̄. ¶ Duodecimuꝫ eſt
ea noxietas. Nocent enim multipliciter. Pri
mo quia ſunt multotiens homini occaſio infir
mitatis vel etiam mortis. Unde Eccl. xxxvij.
Propter crapulam multi perierunt. Sen̄. vo//
luptatibus maior pars corporum perijt. Scdo
in ſeruitutem redigit. Luce. xiiij. Juga boum
emi quinqꝫ ⁊c̄. Uoluptas amantibus ſe quin/
qꝫ iuga ſupponit ideſt ꝯſuetudines delectatio
num ſm̄ quinqꝫ ſenſus. ¶ Tertio quia reddit
corpus contumax ſpiritui. Prouer. xxix. Qui

De multiplici nocumento voluptatis.

delicate pauerit ſeruum in fine ſentiet eū con//
tumacem. ¶ Quarto obliuionem inducit. Ec/
cle. v. c. Non enim ſatis recordabitur dierum
vite ſue. eo ꝙ dominus delitijs occupet cor ei⁹.
¶ Quinto a ſapientia impedit Job. xxviij. c.
Non inuenitur in terra ſuauiter viuentiuꝫ ſci/
licet ſapientia. ¶ Sexto diſſolutionem ⁊ ſterili
tatem bonorum operum inducit. Hiere. xxxj.
Uſquequo diſſolueris delitijs filia vaga. ¶ Se
ptimo facit hominem loquacem. vnde figura/
tur per fluuium egypti ranas ebullientē. Exo.
viij. ¶ Octauo reddit hominem incompati/
entem. Amos. v. Bibentes vinum cum phia//
lis ⁊ optimo vnguento delibuti ⁊ nihil com/
patiebantur ſuper contritione Joſeph. Exem//
plum de diuite epulone. ¶ Nono melioribus
delitijs priuat Ber. Delicata eſt diuina conſo/
latio ⁊ non datur admittentibus aliena. In hu
ius figuram columba aquam deluuij refugit
Gene. viij. ſcilicet carnalis voluptatis. ¶ De//
cimo in penam eternam commutatur. Apoc.
xviij. Quantum ſe glorificauit ⁊ in delitijs fu/
it tm̄ date ei tormentum ⁊ luctuꝫ. Grego. Mo/
mentaneum eſt quod delectat: eternum quod
cruciat. Figura Joſue. iij. Aque mortue in ma
re mortuum deſcendunt. i. voluptates.

¶ De manſuetudine quid ſit. ⁊ in quo differt a clementia. Capitulum tertium.

SEcunda virtus an
nexa temperantie eſt manſuetu/
do. Manſuetudo autem ſm̄ phi/
loſophum in. iiij. ethico. eſt mode
ratiua irarum. Concurrit autem in eundem ef
fectum cum clementia quam diffinit Sene. ꝙ
eſt lenitas ſuperioris aduerſus inferioreꝫ. Dif
fert autem ab ea nec eſt eadem virtus. Pro cu/
ius declaratione dicit bea. Tho. ſe. ſe. q. clvij.
ꝙ virtus moralis ſm̄ philoſophum in. ij. ethi.
conſiſtit circa actiones ⁊ paſſiones. Paſſiones
autem interiores ſunt actionum exteriorū pn
cipia aut etiam impedimenta. Et ideo virtu//
tes que moderantur paſſiones. concurrunt q̄/
ſi in eundem effectum cuꝫ virtutibus. que mo
derantur actiones licet: ſpecie differāt: ſicut ad
iuſtitiam proprie pertinet cohibere hominem
a furto. ad quod quis inclinatur per inordina/
tum amorem vel concupiſcentiam pecunie q
moderatur p liberalitatē. iō liberalitas ꝯcurrit
cum iuſtitia in hoc effectu q eſt abſtinē a furto.
Et hoc etiam conſiderandū eſt in ꝓpoſito. Nā
ex paſſione ire ꝓuocat aliqs ꝙ grauiorē īferat
penā. Ad clementiaꝫ aūt pertinet directe ꝙ ſit
diminutiua penaꝝ ꝙ qdem impediri poſſet p
exceſſum ire. Et ideo manſuetudo inq̄ꝫtū refre
nat ipetū ire ꝯcurrit in eūdē effectū cū clemētia

De manſuetudine quid ſit.

De diffe Differūt aūt ab inuicē ĩquātū clemētia eſt mode
rentia ꝛ ratiua exterioris punitionis. Māſuetudo aūt
ꝯuenie proprie diminuit paſſionem ire. vnde ipſa pro
tia man pꝛie reſpicit appetitum vindicte. Clemētia ve
ſuetudi ro ipſas penas que exterius exhibentur ad vi
nis ꝛ cle dictā. Eſt autē manſuetudo virtus que alio no
mentie. mine dicitur mititas. qꝛ bonum facit habentē
qd pertinet ad diffinitionem virtutis. vt dici
tur in. ij. ethi. Sed manſuetudine ſequitꝰ Sen.
oēs boni viri preſtabūt. Opponiſ autē ire put
ira importat vitium. Nam ira in ſe eſt paſſio. ꝛ
exceſſus eius diciſ ira ꝛ defectꝰ eius cū. ſ. qs de
beat ea vti ꝛ nō vtiſ dr̄ remiſſio. Virtꝰ vo q tenet
mediū in ira eſt innoiatꝰ. ſignatur tamen noiē
māſuetudis que virtꝰ cū ſit denoiata diminutio
ne ire propinqꝛ eſt diminutiōi qꝫ ſupabūdan
tie. ꝛ pp hoc naturaliꝰ ē hoī appetere vindictā
iniuriaꝝ illataꝝ qꝫ ad hmōi ꝯdicē. qꝛ vix alicui
minus pue videntur iniurie ſibi illate. vt dicit
Saluſtius. ¶ Eſt tñ māſuetudo moderatiua
ire ſm rectā rationē. ita qꝫ ipſa ira ēt vtitur cū
oportet. Itez māſuetudo ſiue mititas quod idē
eſt. dr̄ ꝛ virtꝰ ſm phm. ꝛ beatitudo. vt pꝫ Mat.
v. Ibi bti mites ꝛc. ꝛ fructꝰ ſpūs. vt pꝫ ad Gal.
v. Sꝫ inqꝫtum virtꝰ dicit hitū. actus eiꝰ dicitur
btitudo. Sunt enī btitudines qdā actꝰ virtu
tum. inqꝫtū delectationē ſpūalē iducit talꝰ actꝰ.
diciſ fructꝰ ſpūs. Poniſ autē ppterea manſue
tudo pꝰ temꝑantie potētialis ſeu virtꝰ ei anne
xa. ꝛ etiam clementia. quia vtraqꝫ conſiſtit in
quadam refrenatione. Sed quia temperantia
refrenat vehementiſſimas concupiſcētias: ſci
licet delectationes tactus. Manſuetudo vero
refrenat iras. clementia penas. ideo temperan
tia principalis eſt virtꝰ: manſuetudo vo ꝛ cle
mentia minus pncipales ꝛ ſecūdarie.

¶ Fructus ſeu vti. §. i.

De. xij. litates māſuetudines ſm guil. i ſum. vtu. ſūt
fructi xij. Pꝛio qꝛ iducit ad cognitionē dī. ꝛ fac hoiē
bus mā dignū allocutiōe dei. Pſ. xxiiij. Diriget man
ſuetudi ſuetos i iudicio. do. mi. vi. ſuas. Eccl. v. eſto mā
nis. ſuetꝰ ad audiēdum vbum dei. Jac. j. In māſue
tudie ſuſcipite iſitū vbū. ꝛ Diony. dic qꝫ mor
ſes ppter multā māſuetudinē dei appꝛitiōe fuit
dignus habitꝰ. ꝛ de eo dr̄ Nu. xij. qꝫ fuit Mor
ſes mitiſſimus hoium. Et hꝫ Tho. ſe. ſe. vbi. ſ.
Māſuetudo inducit ad cognitiōem dei remo
uendo impedimētum. Et hoc dupli. Primo
faciēdo hominē compotē ſui p diminutionez
ire. Scdo mō. qꝛ ad māſuetudinē ptinet qꝫ hō
non ꝯdicat verbis vitaris. qd pleruqꝫ fit ex cō
motiōe ire. Vñ Aug. dicit. qꝫ miteſcere non eſt
ꝯdicē diuine ſcripture ſiue intellecte. dū vitia
noſtra pcutit. ſiue nō intellecte. qſi nos melius
ꝛ verius ſape poſſemus. Scdo quia placentez
deo facit. Eccle. j. Bñplacitū eſt ei fides ꝛ mā
ſuetudo. ꝛ hoc eſt ſecūdum quod ꝯcurrit in eū
dem effectum cum charitate maxima virtutū
: ſ. in ſubtrahendo mala proximoꝝ. Tertio qꝛ
ſm Grego. in moral. inducit diuinam ſimilitu
dinem. de deo nāqꝫ diciſ Sapien. xij. Tu dña
tor domine omnia cū tranquillitate iudicas.
Dañ. ix. Fac nobiſcū ſm magnaz manſuetudi
nez tuaz. Quarto facit nos xpī diſcipulos. Ip
ſe magiſterium huius virtutis ſpāliter ſibi aſ
cribit dicens. Matth. xj. ¶ Diſcite a me quia
mitis ſum. Ex quo oſtendiſ hec eſſe via perfe
ctionis. Quinto eſt ornamentū dicens ſeruis
dei. j. ad Thimo. vj. Tu homo dei ſectare patti
ficam manſuetudinē ad Ephes. iiij. Obſecro
vos vt digne ambuletis deo ꝛc. in omni man
ſuetudine. Sexto aiam conſeruat. Eccle. ix. Fi
li mi in māſuetudine ſerua aiam tuā. ſicut va
ſa vitrea in feno vel alia re molli inuoluūtur. ꝛ
ſic ſeruantur a fractura. ſic aiam in manſuetu
dine a fractura ire. Septimo delectatiōez mul
tam inducit pſ. xxxvj. Manſueti aūt heredita
bunt terrā ꝛ delectabunſ. Et ppterea poniſ fru
ctus ſpūs. ad Gal. v. Eſt eniz vt culcitra delica
tiſſima. Octauo correctionē fructuoſam facit.
pſ. lxxxix. Superuenit māſuetudo ꝛ corripie
mur. Leo leuiter caſtigatus reuerentiā exhibꝫ
caſtiganti. Aſperitatis autez nimie increpatio
nec correctionem recipit nec ſalutem. di. xlv. li
cet. Nono gratioſum ꝛ amabilez omnibus fa
cit. Eccle. iij. Fili in manſuetudine perfice opa
tua ꝛ ſuper gliam hominis diligeris. Decimo
orationem facit deo acceptam. Judith. ix. Hu
milium ꝛ manſuetorum ſemper tibi placuit
deprecatio. Undecimo in iudicio ſaluat. Pſal
mus. lxxv. Cum exurgeret in iudicio deus vt
ſaluos faceret manſuetos. Duodecimo domi
nium magnum ꝛ multiplex acquirit. Matth.
quinto. Beati mites qm̄ ipſi poſſidebunt ter
ram. quod intelligi poteſt de terra vite preſen
tis ꝛ de terra viuentiū ꝛ de terra corporis ſm
Bernardum. quia facit ei dominari.

¶ De ptibꝰ ſubiectiuis tēperantie. Ca. iiij.

De partibus ſubie
ctiuis temperantie que ſunt abſti
nentia ſobrietas et caſtitas. Et inde
de proprietatibus abſtinentie videamus. Et
quia contraria iuxta ſe poſita magis manife
ſta fiunt ideo cum proprietatibus abſtinentie
oppoſitas ad has proprietates. vel ad vitium
gule pertinentes ſimul interſeremus. Scien
dum eſt primo qꝫ prima ꝛ originalis conditio
abſtinentie. ex qua fere omnes alie cauſantur
eſt. qꝛ carnē ꝛ ſpūm in ſua natura cuſtodit. Na
tura enim carnis ſꝫ ordinē rōnis eſt qꝫ ſpiritui

De laude ⁊ effectu abſtinētie. ſit ſubiecta. ⁊ natura ſpiritus eſt ꝙ ſibi dn̄etur. eam dirigendo ⁊ vertēdo ad vtutis exercitiū. Et hoc expreſſit deus qui eſt nature auctor loquens ad Cayn. Gene. iiij. Subter te inqt erit appetitus tuus vt tu dn̄aberis illius. qđ intelligendum eſt de dn̄io rōnis ⁊ ſubiectiōe appetitus ſenſitiui. Nam ſm ꝙ dicit. Tul. in li. de offi. Duplex eſt vis anime vna eſt ratio. altera appetitus. Rationis eſt dn̄ari ⁊ dirigere. appetitꝰ aūt obtēperare ⁊ dirigi. Ad cōmendationē abſtinentie facit qđ ait Ambro. Abſtinentia lex a dn̄o deo. preuaricatio legis a diabolo. Culpa ꝑ cibū. latebra pꝰ cibū cognitio īfirmitatis ī cibo firmitatis vtꝰ in ieiunio. Serpēs ſuadet gule. dn̄s ieiunare decernit. Itaqꝫ gula a paradiſo expulit regnantē abſtinētia ad paradiſum reuocauit errantē. In de cre. di. xxxv. ſexto die. Ibi multa pulchra de abſtinētia ⁊ ſobrietate. exemplum ad cōmendationē abſtinentie. de honorato puero poſtmodum abbate. qui a pueritia cepit abſtinere ab eſu carniū ⁊ in conuiuio alioꝝ aliis comedētibus carnes. piſcis qui in illis ptibus non inueniebaſ diuinitus ꝓcuratus ē intrans ſitulā cum hauriref aqua de quo comedit ſufficienter. vt habetur in li. dyalo.

Ex dicta autem .§.i.

De triplici effectu abſtinētie quoad mente. propꝛietate multe alie ſequūtur. quedā vꝫ pertinentes ad mentem ⁊ quedam ad corpꝰ. Proprietates ad mentem ptinentes videntur eſſe tres. Nam ṗmo aīum ſincerū reddit vt ad orādum ſit feruētioꝛ. Scđo memoriā nutrit. vt ad reminiſcendū ſit pꝛomptioꝛ. Tertio intellectuꝫ acuit vt ad ſpeculādum ſit ſubtilioꝛ.

ṗmus Quantum ad primū ſciendū ꝙ nimietas cibi caloreꝫ naturalem ſuffocat propter quod cibum decoquere non pōt: ex quo contingit ꝙ natura corporis cibi pondere pregrauata: ⁊ quaſi ſuis viribus ſepulta mentē ipſam ſecū ſubmergit: ⁊ eam ꝓpꝛia operatione deſtituit. Unde ſcriptuꝫ eſt Oſee. ix. Mēphis ſepeliet eos. Mēphis interpꝛetatur ex oꝛe. vbi dat intelligere. ꝙ ſuperfluitas cibi. que ex vitio oris occaſionē habet. hoīem gule deditum ſepultū tenet. Nam ſicut dicit Gre. Quanto corpus imple𝔣. tanto anima minoratur. ſupple in actibus virtū ſuaruꝫ. Et hoc eſt quod dicit dn̄s Luc. xxj. Attendite ne grauentur coꝛda veſtra in crapula ⁊ ebꝛietate. Daniel vir deſiderioꝛum vt aptioꝛ eſſet ad diuina ſuſcipiendū ⁊ oꝛandum triū hebdomadaꝝ diebus panem deſiderabilē non comedit. vt caro ⁊ vinum non introierūt in os ſuum. Dan̄. x. Poſtea habuit maximas viſiones ⁊ reuelationes.

Scđo Secundo virtus abſtinentie memoriā nutrit. cum enim ſtomachus nimio cibo replet̄ur multi fumi ab ipſo aſcendunt ad cerebꝛuꝫ ipſumqꝫ obnubilant ⁊ deoꝛdinant. ⁊ ex hoc habent virtutem memoꝛatiuam que eſt in parte poſterioꝛi cerebꝛi obſuſcare. ⁊ intētiones acceptarum ſpecierum deſtruere. Un̄ dicit. Oſee. xiij. Saturati ſunt ⁊ leuauerūt coꝛ ſuum. ⁊ obliti ſunt mei. Parcitas autē cibi modicas ꝑmittit fieri exalationes. ⁊ idcirco vis memoꝛatiua in ſuo vigoꝛe perſiſtens foꝛtis eſt ad memoꝛandum. Cuius ſignum apparet in euigilantibus poſt ſomnū. qui digeſto cibo pꝛomptioꝛes inueniuntur ad reminiſcenduꝫ ea. quoꝝ repleto ſtomacho memoꝛiam prius non habebant. Et ideo congrue hoꝛa matutinalis inuenta eſt ad traditionem doctrine. tunc enim homo eſt potentioꝛ ad retinendum ⁊ rememoꝛandū ꝙ̄ audiroꝛibus ſunt tradēda. Unde vnus de tribꝰ cubicularijs regis Darij qui fecerant queſtioneꝫ inter ſe. Quid inter omnia eēt foꝛtius. dixit vinum. quia ſeducit mentem ⁊ regis ⁊ ſerui facit mentē vnā ⁊ non meminit omnem triſtitiā ⁊ debitū. Quod intelligitur cum vinum ⁊ alia cibaria inoꝛdinate ſumuntur. ij. Eſdre. tertio.

Tertiꝰ Tertio abſtinentia intellectum acuit ad ſubtiliter ſpeculandū. cum enim operatio intellectus oꝛtum habeat a ſenſu ⁊ fantaſia ſm doctrinam phi. neceſſe eſt ꝙ ex mala diſpoſitione partis ſenſitiue ⁊ virtutis imaginatiue. virtus intelligentie inabilis reddatur ad ſpeculationeꝫ veritatis. Nihil autem eſt quod ſic ſenſum obſtruat ⁊ fantaſiā deoꝛdinat. ſicut cibi ſuperfluitas ex quo vlterius impedimentum contingit in recta operatione intellectus. ſecūdū ꝙ dicit Tullius. Mente inquit recta vti non poſſunt multo cibo ⁊ potu repleti. vnde dicit Hieron̄. venter pinguis pinguem ſenſum gignit. ⁊ Sene. dicit. Copia ciboꝛum ſubtilitas impeditur Dan̄. j. habetur. ꝙ ananias azarias miſahel abſtinentes reperti ſunt ſapientioꝛes ⁊ acutioꝛes omnibus. Cryſo. Nihil ſenſuum acumen operatur ſicut moderata refectio. de conſe. diſt. v. Nihil enim ſic iocundum.

Sunt vlterius .§.ij.

alie tres ꝓpꝛietates abſtinētie ad coꝛpus ptinētes. Et ṗma eſt q2 coꝛpus per abſtinentiā nutritum templum dei efficiꝫ. Scđa quia cibo ſumpto hō delectabiliter vtitur. Tertia q2 per eam ciuiliter viuitur. Eſt ergo prima pꝛopꝛietas abſtinentie circa coꝛpus ꝯſiderāda quedā dedicatio tēpli. ſm illud apli. j. Coꝝ. vj. Templum dei ſanctū eſt quod eſtis vos. Cum enim corpꝰ ſit quoddam inſtr̄m anime. faciliter ab ipſa ducitur ad opera virtutis quando eſt parce nutritum. Et cum in ipſa rōne ſunt ſeminaria virtutum plantata. quarum cōplementū eſſe non poteſt. niſi obſequiū pꝛeſtetur a coꝛpoꝛe. qđ eſt anime De tribꝰ effectibꝰ abſtinētie quoad corpus

aſſociatū ⁊ pro mancipio datum. ꝯnō eſt ꝙ ipꝫ corpus per abſtinētiā gubernatū. erit ꝗſi q̄daꝫ porta virtutū ⁊ clauſura vitioꝝ. ⁊ ex hoc redde tur habitaculū. ſ.ſ. nā ex hoc cauſat q̄dam ꝑpa ratio oīum virtutū. per quas ſpiriſſanctus mē tem inhabitat. In huius figura habeꝫ in li. Iu dicum ꝙ Sanſon tenēs mādibulā aſini in ma nu. irruente ſpū in eum occidit mille philiſte os. Aſinus eſt corpus nr̄m. mandibula ſignifi cat os. qḋ cū qs refrenat vincit tentatiōes dia boli. Scđa ꝓprietas abſtinētie ad corpꝰ perti nens eſt: q: facit corporalem vitā delectabilem ⁊ ſanam. Cibus eni cū moderamine ſumptus primo in guſtu delectationē facit. Cauſat enim delectatio ex ꝯiunctiōe ꝓportionata ꝯuenie̅tis cum cōueniente. Qn̄ ergo cibus tēpate ſumitur tam in quātitate q̄ꝫ in qualitate. tūc ꝯueniēs cū conuenienti coniūgit. q: guſtus cui cibus ꝯiū gitur ꝯuenie̅tiā hꝫ ad ipm in modo ⁊ menſu ra. ⁊ tunc ſequit delectatio. Vn̄ maiorē delecta tionē ſentit tēpatus in cibo q̄ꝫ guloſus. Quāto enim guſtus eſt ordinatior ⁊ nā purior. tanto delectatio que inde ꝑcipit erit maior. Vn̄ dicit Ecci. xxxj. Somnꝰ ſanitatis in hoīe parco dor mit vſq̄ꝫ mane. ⁊ aīa ipſius cū ipſo delectabit. Cryſo. Nihil ſic iocundū eſt ſicut cibus bene di geſtꝰ aut decoctus. Nihil ſic ſalutē conſeruat nihil ſic egritudinē fugat ſicut moderata refe ctio. Suffi.ciētia q̄ppe cū nutrimēto ⁊ ſoſpitatē ſimul ꝑcreat ⁊ voluptatem. Abundantia vero morbum facit ⁊ moleſtias ingerit. de ꝯſe. di. v. Nihil. Ad idē facit qḋ dicit Hiero. in duobus. c. ſe. ibidē. Saluator mittēs ad ꝑdicandū diſci pulos dixit. In quācūq̄ꝫ domū intraueritis. ⁊ ſuſceperint vos mādūcate que apponūtur vo bis. Luc̄. x. In q̄bus verbis nō amplā licentiaꝫ comedēdi plura vel meliora cōceſſit. ſed volu ptatē ⁊ curioſitatē q̄rendi cibos delicatiores re ſtrinxit. Nam xp̄s abſtinēs fuit. nec legitur car nes comediſſe niſi agnū paſcalē. vt dicit magr̄ in hyſto. ſchola. Et ꝯuiuiū ſuū fecit ex panibꝰ ⁊ piſcibus eos multiplicādo. vt pꝫ Joā. vj. Ceſar etiā Auguſtus vt narrat Policratꝰ minimo ci bo erat ꝯtentus atq̄ꝫ vulgari. Nā panē ſecūda rium. piſciculos minutos. ⁊ caſeū bubalum co medere ſollicitus erat. Sequet etiā cōmeſſatio nes inordinatas ⁊ lautas paupertas. ſm̄ illud Proue. xxj. Qui diligit epulas in egeſtate erit. Infirmitates etiā Eccle. xxxvij. In multis eſcis erit infirmitas. Nauſea. Prouer. xxvij. Aīa ſa turata calcabit fauum. Vn̄ ſm̄ Rabi Moyſen. Precepit deus in lege iudeoꝝ ꝙ non comede rent carnes porcinas. q: ex eis gn̄ant infirmita tes ⁊ multe guloſitates cōmittunt circa illas. Hinc ⁊ Hiero. ait. Legimus quoſdā morbo ar ticulari ⁊ podagre humoribus laborātes. pro ſcriptione bonoꝝ ad ſimplicē menſam ⁊ pau peres cibos redactos ꝯualuiſſe. de ꝯſe. di. v. Le gimus. ¶ Tertia ꝓprietas abſtinētie ad corpꝰ ꝑtinens ꝯſiſtit in curiali ⁊ politico ꝯuictu cum alijs. Cibus eni moderate ⁊ ordinate ſumptus mundiciā corꝑis cauſat per hoc. ꝙ oēs ſenſus exteriores puros ⁊ īmaculatos tenet. Et hꝫ ma xime regritur in humana ꝯuerſatiōe. que ma xime in ꝯuiuendo alijs cū q̄bus expedit habe re mundiciā corporalē ꝯſiſtit. Vn̄ Ber. ſcribit ad fratres de mōte dei. Si mādūcas menſaꝫ tu am ſobrietas perornet. Vitium aūt guloſitatis horridas immundicias ⁊ incurialitates multas facit. Nam ⁊ ipm os q̄dē eſt nobiliſſimū mem brum. vtpote deputatū officio loquēdi. ⁊ maxi me neceſſariū ꝯuerſatiōi. hoīem inficit ⁊ eius anhelitū fetidū reddit. vt de guloſis poſſit veri ficari illud ꝑs. v. Sepulchꝝ patēs eſt guttur eoꝝ. Propter nimiā eni inordinatam cibi ſum ptionem guſtus corrūpit ꝑꝑ qḋ inde fetide exa latiōes erūpunt. Contingūt etiā in ſingulis ali orum ſenſuū meatibus ſuꝑfluitates inhoneſte que vitam ſocialē maculant ⁊ ꝯturbant. Unde in ep̄la Jude dr̄ de guloſis. Hi ſūt in epulis ſu is maculoſe ꝯuiuātes. Hinc. Hiero. Multi in patientia gule vomitu remediant ⁊ qḋ turpit ingeſſerunt turpiter egerūt. Hypocras docet ī Amphoriſmis. Craſſa ⁊ obeſa q̄ creſcēdi men ſuram impleuerūt. niſi cito ablatione ſangui nis minuant in paraliſim ⁊ peſſima morboruꝫ gn̄a erūpere. de ꝯſe. di. v. Ne tales. Predictuꝫ etiā vitiū ceteros hoīs actus inhoneſtos facit quātum ad corꝑis membra. puta tremorē ma nuum. effuſionē vultus. oculoꝝ toruitatē. trāſ gluriēdi feſtinātiā ⁊ feſtinatā auiditatē. ⁊ mul ta alia ex q̄bus ſeq̄tur inhoneſtas in ꝯuerſatio ne ciuili. Hec aūt remouet abſtinētia q̄ hoīem ordinatū reddit q̄ꝫtum ad ꝑdicta oīa. Narrat Petrus Damianus. ꝙ vxor q̄dā veneris cōſtā tinopoli adeo delicate viuebat vt etiaꝫ coībus aq̄s dedignaret ablui. vn̄ ſ. rui eius roreꝫ ſata gebant colligē. ex quo laborioſuꝫ ſibi balneum ꝑpararēt. Cibꝰ manibꝰ nō tangebat. ſꝫ fruſta tim ſciſſos q̄buſdā fuſcinulis aureis ori ſuo ad bibebat. Eius cubiculū tot aromatū gn̄ibꝰ re dolebat vt narrare tm̄ dedecus fetea. Sed quā tum oīpotēti deo exoſa fuerit. pꝫ q: corpus eiꝰ totum cōputruit. ita vt mēbra corꝑis marceſce rent. vndiq̄ꝫ totū cubiculū incredibili fetore re pleuerit. Nec q̄ſq̄ꝫ de ſeruientibꝰ tantā ꝑferre nariū putredinē poterat vix vna ancilla non ſi ne olentis ſpeciei auxilio in eius obſequio per durante. Eadem tamen raptim accedebat ⁊ ꝑ tinus fugiens diſcedebat diutius hec languo re decocta ⁊ miſerabiliter cruciata amicis letā tibus diem clauſit extremum.

de gu la ſcđe pte ti. tu.vj.

exēplū

De q̄tuoꝛ ꝯſeruatiuis abſtinētie.

¶ Poſt predicta .§.iij.

videdū eſt de cauſis factiuis ⁊ ꝯſuatiuis abſtinētie quas q̄tuoꝛ poſſumus aſſignare. Prima eſt aſſuefactio a iuuentute ad aliqḋ licitū ⁊ honeſtum exercitiū. Mens enī humana ſꝫ qḋ dicit Grego. neſcit eē ocioſa. ſꝫ ſemp occupari deſiderat. Et qn̄ eſt occupata circa vnum cum diuerſis non poſſit intendere a quocunqꝫ alio remittitur. Ex intentiōe autē mentis ſequiť affectio circa illud cui intendit. Nam ad illḋ mēs eſt affecta cui maxime eſt intenta. ita tn̄ ꝙ perſeuerantia abſit. nā ꝯtinuatio operis triſtitiam a mente elōgat ⁊ delectationē cauſat. Maxime autem hoc ꝯtingit qn̄ quis circa ſtudium litterarum ſe occupat ꝓpter naturalem inclinationem intellectus ad veritatē. Oēs enim homines natura ſcire deſiderant. vt dicit philoſophus in .j. metha. quando ergo huic nature deſiderio quis ſatiſfaciat per exercitium ſtudij quietatur mens ab omni alia occupatione propter conformitatem quam habet mens ad hmōi. laborem. Qn̄ vero homo a iuuentute incipit ociari oēs aīe vires in q̄dam ſame nutriuntur cupientes in aliquo ſenſibili ſatiari. Nam ⁊ aures eſuriūt rumores. oculi vanitates gula cibos ⁊ lingua loquacitates: que tn̄ oīa ſi habeantur mentē non ſedant. q2 talibus non paſciť. Querit enī cibū nobiliorē que eſt ſcīa vel v̄tus. Vn̄ ſcriptū eſt Prouer. xxj. Deſideria occidunt pigrum. Noluerūt enīꝫ quicq̄ꝫ manus eius operari. tota die ꝯcupiſcit ⁊ deſiderat. Patet ergo ꝙ ſalubris occupatio eſt magna cā non vacādi cibis ⁊ potibus. nec multū curandū eſt de eis. Dn̄s nr̄ vt daret nobis exēplū vacandi ſtudio ſcripture. cum tētatus fuit de gula dixit. Non in ſolo pane viuit hō. quaſi remediū ꝯtra gulā Matth. iiij. Scd̄a cā eſt debita ordinatio quaſi in cibo eſt obſeruāda ſm q̄nqꝫ ꝯditiōes que trahunť de quad. ī glo. ſup illo verbo qḋ dixit eſau ad Jacob. Da mihi de coctione hac ruffa. Gen. xxv. Prima ꝯditio eſt ꝙ q̄s horā comedēdi vel indigētie nō preueniat. Et iſte eſt ꝓmus modus quo gule viciū nos tentat. qḋ maxime eſt deteſtabile in quocūqꝫ ciue. ⁊ maxime rectore aliorꝫ. Vn̄ maledictio indicitur talibus. vt habetur Eccle. x. Ueh inquit tibi terra cuius rex eſt puer. ⁊ cuius ꝓncipes mane comedūt. Poſtea ſubditur. Beata terra cuius rex nobilis ē ⁊ cuius ꝓncipes comedunt tp̄e ſuo. Jonathas mortis ſn̄iam meruit. q2 in guſtum mellis conſtitutum tp̄s comedēdi anteceſſit. j. Regū. xiiij. Scd̄a conditio eſt ꝙ cibos nō querat ſeu accipiat nimis delicatos. ſicut diues epulo q epulabatur quotidie ſplēdide ob hoc ſepultus eſt in inferno. Lu. xvj. ¶ Tertia ꝯditio ꝙ non comedat nimis ſm ſuam cōplexionem: q2 quod vni multum aliquando eſt alteri paucum. in huiuſmodi offenderunt. de quibus dicitur in ps. Manducauerunt ⁊ ſaturati ſunt ni. ⁊c̄. hiſtoriam habes Numeri. xj. ¶ Quarta conditio eſt ꝙ non comedatur cum nimio ardore ⁊ rapacitate: ſicut Eſau lenticule coctionē. Dauid autem aquam concupitam de ciſterna Bethleem effudit. ij. Reg. xiij. arti. diſtin. xlj. quiſq̄s. ¶ Quinta ꝯditio eſt ꝙ non nimis accurate et ſtudioſe preparat: ſicut faciebant filij Heli de his que offerebantur. j. Re. ij. hinc ⁊ Aug. Fieri non pōt vt ſine aliquo vitio cupiditatis vel voracitatis ꝓcioſiſſimo cibo ſapiens notatur. Inſipiens aūt ſediſſima gule flamma in viliſſimum holus inardeſcat ⁊c̄. diſti. xlj. Quiſquis. ¶ Tertia cauſa abſtinētie eſt elōgatio vel ſubtractio ab his que ꝓnt deſideria carnis accēdere. Inter alia enim que fugant oīa vitia carnis tam circa cibos q̄ꝫ circa actus venereos eſt ſubtrahere occaſiones peccatoꝝ. Nam qui ſe talibus offerūt pula collo quaſi mulierū. aſpectibus eaꝝ. ⁊ menſis pinguibus. vbi varia ⁊ delicata fercula apponuntur. cām prebent vt teneātur. quod eſt valde periculoſum in talibus vbi tentat ſuauitas ⁊ voluptas. Tutius eniꝫ in hac materia fugiť bellum q̄ꝫ expectetur. Unde ſcriptum eſt de ꝓma muliere ꝙ vidit lignum pulchrum ⁊ delectabile quod maxime cōcupiuit. Ubi dicit glo. ꝙ nō licet intueri qḋ non licet cōcupiſci. Angeli q ſodomā ſubuerterūt educentes Loth de ciuitate dixerūt ei. Noli reſpicere poſt tergū. nec ſtes in omni circa regione. Ge. xix. Ad ſignificandū ꝙ nō ſolum recedendum eſt a peccato ſed etiā ab oī eo qḋ hꝫ ꝓſtare occaſionem ⁊ inducere ad peccatuꝫ. ¶ De ieiunio habes multū ⁊ plene in ſcd̄a parte. ¶ Quarta cauſa abſtinētie eſt ꝯſideratio eoꝝ que ad ipaꝫ habēdam inducūt. Et hec ſūt ꝓcipue quatuor ſcꝫ natura. ſcriptura. fortūa. ⁊ moꝛs futura. Natura quidem abſtinentia predicat. quod patet ex oris paruitate. Nam ſicut dicit philoſophus in li. de natura animalium. hō comparatione ſui corporis īter cetera animalia eſt parui oris per quod datur intelligi ꝙ debet eſſe parui cibi. Ad hoc etiam idem natura fecit breuē tranſitum in tranſgluttiendo cibum. Unde breue guttur dedit ſibi vt citius ſe de cibo expediret vtpote ad maioꝛa factus. Unde dicit Bernar. Uoluptas gutturis que tanti hodie extimatur vix duorum habet latitudinem digitoꝝ. Modica ergo debet delectatio vbi breuis eſt tranſitus. ſm illud Johelis primo. Ululate qui bibitis vinum in dulcedine. perijt enim ab oꝛe veſtro. Unde dicit Seneca. Uoluptas eſt breuitas faſtidio obiecta quo auidius hauſta eſt

ad oꝛdinate comedendū q̄n q̄ꝫ códitiones requiruntur.

De q̄tuoꝛ q̄ ad abſtinētiā inducunt.

ctius in neceſſarium recidens.reprehenditur
a pho in li.eth.ille epicurus qui orabat deum
ventris.vt haberet guttur longum vt grus.vt
diutius delectatio guſtui inſideret.❡Item ſe
cundo ſcriptura ad parcitatez cibi inducit.Di
cit enim ꝙ initium vite hominis eſt panis ⁊
aqua.Eccl.xxix.⁊ Gen.j.Deus aſſignauit ean/
dem eſcam homini ⁊ beſtijs.Ecce inquit dedi
vobis omnem herbam afferentem ſemē ſuper
terram.⁊ vniuerſa ligna que habent ſeipſis ſe
mentem generis ſui.vt ſint vobis in eſcam ⁊
cunctis animantibus.ad quod etiam facit qđ
dicit Hieronym̄.di.xxxv.Ab exordio creature
rationalis nec carnibus veſcebantur ⁊c.Simi
liter nec vino.vt dicitur in eadez diſ.ſexto die.
Daniel cum ſocijs petierunt ſibi dari legumi/
na cum aqua.ſm ꝙ ſcriptura conceſſerat.Ter/
tio ad parcitatem victus fortuna inducit.Con
ſiderare enim debet quilibet cum alio habere
nature parilitatem ⁊ eundem productorem
deum.Unde ergo debet vnus delitijs abunda
re.alius miſeria conſumi.Unde ambroſius.
Quis enim tam iniuſtus tam auarus.ꝗꝫ qui
multorum alimenta ſuū non vſum.ſed abun/
dantiam ⁊ delitias parat.di.xlvij.ſicut hi.Za/
cheus princeps publicanorum ⁊ diues bona
ſua cuz pauperibus non habentibus diuiden/
da promittebat.Luce.xix.⁊Job dicit.ſi comedi
buccellam meam ſolus ⁊ non comedit pupil//
lus ex ea.Job.xxj.❡Quarto valet ad parcita/
tem conſideratio mortis future.Si quis enim
finem carnis conſideret.⁊ quomodo vermibꝰ
eſcaz paratur.faciliter a gule vitio refrenatur.
Unde Grego.Nihil ſic valet ad carnis deſide/
Exēplū ria edomanda.ſicut cogitare qualis ſit futura
mortua.❡Exemplum in Uitaſfratrum cum
quidaz ſcholaris Bononie voluptatibus cor/
poris deditus viſitaretur a quodam noſtro fra
tre ſuo compatriota.timēs ſcholaris ſui cōuer/
ſionem ex verbis fratris.fecit pactum ꝙ nil di
ceret de deo.quod ille promiſit niſi tantū duo
verba in fine ſermonis ſui.Et poſt locutiones
plurima recedens dixit ei illud Eſa.Subter te
ſternetur tinea.⁊ operimentum tuū erunt ver
mes.que verba nō potuerūt a corde eiꝰ recedē
quouſqꝫ effectꝰ ⁊ frater noſter.q ⁊ ſancte vixit.

De cauſa inſti/tutiōis ieiunij ⁊ qbus tēpori//bus.

❡In quibus tem/ .§.iiij.

poribus ſeu diebus ſint inſtituta ieiunia ab ec/
cleſia:habetur.ē.in.ij.pte.ti.vj.de gula.Qua/
re autem illis diebus magiſqꝫ alij ſint inſtitu//
ta.hec omnia plenius declarantur.Notanduz
igitur ſm btm̄ Tho.ij.ij.q.xlvij.ar.v.Cum ie//
iunium ad duo ordinetur.ſcilicet ad đlectatio
nem culpe ⁊ eleuationem mentis in ſuperna.
ideo ſpecialiter illis tempibꝰ fuerūt ieiunia in
dicenda quibus oportebat homines a peccato
purgari.⁊ mentes fidelium in ſupna eleuari ꝑ
deuotionē.hoc autem precipue imminet ante
paſcalē ſolēnitatem.in qua ⁊ culpe per baptiſ/
mum relaxantur.qui ſolēniter in vigilia paſce
celebraſ.dum ſcilꝫ benedicunſ fontes baptiſ//
males.⁊ chriſti fideles adulti tunc baptizaban
tur cōmuniter.Recolitur enī tunc dñica ſepul
tura.⁊ per baptiſmū cōſepelimur xpo in mor/
tem.vt dicitur ad Roma.vj.In feſto etiam pa
ſce maxime oportet mentē hoīs eleuari per de
uotionem ad eternitatis gliam quam xps re/
ſurgendo inchoauit.ac etiā fideles dñi in hu/
iuſmodi ſolēnitate coīcari.⁊ ad co:onem acce/
dere.oportet mente eleuata ad deum.⁊ iō im/
mediate ante ſolēnitatem paſcalem eccleſia ſta
tuit eſſe ieiunandū.Et eadē ratione in vigilijs
precipuaꝝ ſolēnitatum in quibus nos ꝑpara/
ri oportet ad feſta futura deuote celebrāda.Si
militer in ſingulis quartis anni cōſuetudo ec/
cleſie hꝫ vt ſacri ordines conſerantur.ad quo/
rum ſuſceptionē oportet per ieiuniū ꝑparari.⁊
eos qui ordinant.⁊ eos qui ordinandi ſunt et
totuz populū pro cuius vtilitate ordinanſ.Uñ
⁊ legiſ Luce.vj.ꝙ dñs ante diſcipuloꝝ electio
nem exiuit in montē orare.qđ exponens Am/
broſiꝰ.ait.Quid te facere ꝯuenit cū vis aliqđ
officium pietatis adoriri qñ xps miſſurus apo
ſtolos prius orauit.❡Pōt etiā ratio aſſigna/
ri ieiunij quatuor tēpoꝝ.ſ.vt demus ꝑmitias De cau
tpis deo.Sunt enim duodeciꝫ dies in toto an ſa ieiu/
no quaſi pro ꝑmis diebꝰ duodeciꝫ menſiū āni. nij q̄tu
Et ſicut per ieiuniū q̄drageſimale deo damus or tem
decimas tpis.ita per ieiuniuꝫ q̄tuor tēpoꝝ da/ porū:
mus ꝑmitias.vtrūqꝫ enī in lege mādaſ offer/
ri.ſ.decimas ⁊ ꝑmitias.Rō aūt ſpālis.q̄re qua
draginta dies ieiunanſ in q̄drageſima eſt tri/
plex ſm Grego.in omel.Prima eſt q: virtꝰ de/
calogi per libros q̄tuor ſcti euāgelij impleſ.de
narius aūt q̄ter ductus in q̄dragenariū ſurgit. Rō tri
❡Scđa rō eſt q: in hoc mortali corpe ex q̄tu/ plex q̄/
or elementis ſubſiſtimꝰ per cuiꝰ voluptatē pce/ re ieiu/
ptis dñi eis ꝯdicimꝰ.que per decalogū ſunt ac niuz q̄/
cepta.vñ dignū eſt vt eādē carnē q̄terdecies af drage/
fligamꝰ.ſ.per ieiuniū.xl.❡Tertia rō eſt vt đo ſimale
offeramꝰ decimas tpis ſeu dierū āni.ſicut alia/ eſt inſti
rū rerū.Cū enī annꝰ per.ccclxv.dies duciſ.nos tutuz.
aūt per.xxxvj.dies affligamur q ſunt ieiunabi
les in ſex ſeptimanis.xl.q̄ſi āni noſtri decimas
deo damus.Hec tertia rō poniſ de cōſe.diſt.v.
Quadrageſima.Ubi ſciendū ꝙ añ tps Greg.
q̄drageſima inchoabaſ in.ij.ſe.poſt dñicam in
xl.⁊ ſm iſtam cōputationē loquiſ.Sꝫ ipſe Gre
go.addidit q̄tuor dies ieiunij q ſunt añ dñicaz
in.xl.⁊ ſic efficiūt.xl.dies ieiunij.vt cōformare
mur xpo in ieiunio.q ieiunauit.xl.diebꝰ.vt dī
Matth.

Matth.iiij. Non autem cōformamur ei quo
ad tpͣs huius ieiunij. Nam ipſe ieiunauit ime
diate poſtq̄ baptizatus fuit. quod fuit de men
ſe Januarij. qꝛ imediate poſt epẖiani. noſtrum
aūt ieiunium. xl. inchoatur in menſe februarij
vel marcij. ante. ſ. tpͣs quo celebratur ſolēnitas
baptiſmi nr̄i. ſ. vigilia paſce. Rō diuerſitatis
huius eſt. qꝛ in nobis premittit̄ baptiſm⁹ vt ꝓ/
paratoriū in adultis ad cōſecutionē effect⁹ ba/
ptiſmi. qui eſt remiſſio pctōꝝ. Sed baptiſmus
xp̄i non fuit ad remiſſionē alicuius ſui pecca/
ti. cum nullū haberet. ⁊ ideo non eguit prepa/
ratorio. voluit tamē ieiunare poſt baptiſmum
ad dandum exemplum baptizatis exercitij ie/
iunij. qḋ iuuat ad vincendū tentatiōes. Addit̄
⁊ quarta ratio Augu. Creator eſt trinitas. pr̄ et
filius ⁊ ſpūſſanctus. Creature vͦo inuiſibili de
betur ternarius numerus. vū deum diligē iu/
bemur ex toto corde ex tota aīa ⁊ ex tota mēte.
Creature vͦo viſibili debet̄ numerus quaterna
rius. ꝓpter humidū ⁊ ſiccū calidūz ⁊ frigidū.
Sic ergo per denariūz ſignificant̄ oēs res. q̄ ſi
ducantur per quaternariūz qḋ cōpetit corpori
per qḋ adminiſtratio geritur q̄dragēſimū nu/
merū conficit. Et notandū q̄ q̄uis iudei habe
ant ieiuniū quatuor tpͣibus āni propter qḋ di/
citur Zacha. viij. Jeiuniū quarti. ieiuniū quin/
ti. ieiuniūz ſeptimi ieiunium decimi. ſ. menſis
erit domui iude in gaudium ⁊ in ſolēnitates.
non tamē ꝓpter hoc eccleſia dicitur iudaizare
in ieiunio quatuor temporū. Non enī eiſdem
tpͣibus nec eiſdem de cauſis ieiunat eccľia. Qḋ
patet ex dictis Hiero. ſuper inducta auctorita/
te Zacharie. Dicit enim ⁊ habet̄. di. lxxvj. Jeiu
nium. q̄ ieiuniū quarti menſis apud iudeos ē
de menſe iulij. Nam primus menſis apud he/
breos eſt aprilis. Jeiuniū autēz illud q̄rti men
ſis. ſ. in iulio obſeruabāt. qꝛ tunc moyſes dſcē/
dens de monte ſynai tabulas legis diuine con
fregit ꝓpter idolatriam cōmiſſaz ab illo popu/
lo. ⁊ iuxta Hiere. muri primo rupti ſūt ciuita/
tis. per nabuchodonoſor in quinto mēſe q̄ apḋ
nos dicitur auguſt⁹ ieiunabāt iudei cū ꝓpter
exploratores terre ꝓmiſſiōis orta eſt ſeditio in
pplo. ⁊ iuſſi ſunt in montē non aſcendere. ⁊ in
hoc menſe a nabuchodonoſor. ⁊ poſtea a Tito
⁊ veſpaſiano templū hieroſolimis incēſuz eſt.
in ſeptimo mēſe. ſ. qui eſt october godolias oc/
ciſus eſt. ⁊ reliquie populi diſſipate. Jn decio
qui dicitur ianuarius apud nos pplus cū Eze
chiele qui ī captiuitate babylonica poſit⁹ erat.
audiuit tēplū dei eſſe ſubuerſuz. Notū eſt autē
q̄ ieiuniūz eccle ie in q̄tuor tpͣibus non ſerua/
tur in illis menſibus. nec iſtis de cauſis.

Cauſa ſeu ratio .§.v.

quare prohibet̄ eſus carniū ⁊ lacticiniorū in ie
iunijs eccľie. aſſignauit be. Tho. ij. ij. q. cxlvij.
arti. viij. Sic ieiuniū eſt ab eccleſia inſtitutum
ad reprimēdas concupiſcētias carnis. que qui
dem ſunt delectabilium ſm tactū que ꝯſiſtunt
in cibis ⁊ venereis. ⁊ iō illos cibos eccleſia ie/
iunantibus intercidit. que ⁊ in comedēdo ma
xime hn̄t delectationem. ⁊ iterū hoīem maxie/
ad venerea prouocāt. hmōi aūt eſt eſus anima
lium in terra quieſcentiū ⁊ reſpirantiūz. ⁊ que
ex eis ꝓcedūt ſicut lacticinia ex greſſibilibus
⁊ oua ex auibus. Quia enim hmōi magis con
formātur humano corpori plus delectāt ⁊ ma/
gis conferunt ad humani corporis nutrimen
tuz. ⁊ ſic ex eoꝝ comeſtiōe plus ſupfluit. vt ver
tat̄ in mā̄z ſeminis cui⁹ multiplicatio eſt maxi
mū īcitamētū luxurie. ⁊ iō ab his cibis ꝑcipue
ieiunantibus eccleſia ſtatuit abſtinere. di ſ. iiij.
Deniq̄z ⁊ de eſu carniū ſemꝑ obſeruat̄ in oī ie/
iunio vt ſcilꝫ abſtineat̄. Quo aūt ad oua ⁊ lacti
cinia ſeruat̄ in. xl. in alijs ieiunijs ſtatur cōſue/
tudini locoꝝ. Nec obſtat q̄ vinū eſt etiam ꝓuo
catiuum ad luxuriā multū ꝓpter qḋ dicit̄ Pro
uerb. xx. Luxurioſa res eſt vinū. ⁊ ad Ephe. v.
Nolite inebriari vino in quo eſt luxuria. ⁊ tn̄ ī
ieiunio non ꝓhibet̄ potus eius. Dicit. n. Tho.
vbi. ſ. q̄ ad actum generationis tria cōcurrūt:
ſcilꝫ calor. ſpūs. ⁊ humor. Ad calorez quidem
maxime operat̄ vinū ⁊ alia calefaciētia corp⁹.
Ad ſpūs autē cauſandos vel multiplicādos vi
dentur operari inflatiua. Sꝫ ad humorē maxi
me cooperat̄ eſus carniūz ex quib⁹ multum ex
alimento generat̄. Alteratio aūt caloris ⁊ mul
tiplicatio ſpirituū cito trāſit. ſed ſubſtātia hu
moris diu manet. ⁊ ideo magis interdicit̄ ieiu
nantibus eſus carniū q̄z vſus vini vel eſus le/
guminuz. que ſunt inflatiua. ¶ Itē nota q̄ cū
dicit̄ horā comeſtionis ꝯgruā in ieiunijs eſſe
horā nonā vel circa. non videt̄ nona ſumi ſm
qḋ loquit̄ ſcriptura ſacra ḋ nona. Uel ēt docto
res loquētes de ieiunijs. cū eniz dies artificial̄
diuidat̄ ſm ſcripturā in. xij. horas que in equi
noctio vernali vel autūnali eſſent tāti ſpacij vt
hore noſtre. vn̄ ⁊ in parabola de ꝯductis ad vi
neā hora. xj. dictū fuit ab alijs Matth. xx. prio
ri tp̄e conductis. hi nouiſſimi vna hora fecerūt
que ſcilꝫ ſuperfluebāt de illa die. ſic ergo hora
nona eēt hora. xxj. vt tn̄ tres hore reſtāt de die
be. Tho. ēt vbi ſ. dicit q̄ hora ſexta vľ circa cō
ſueuerūt hoīes coiter prādere in dieb⁹ in qb⁹
nō ieiunāt ſole tūc ꝑueniēte ad ſummum ei⁹
aſcenſuz qḋ videt̄ eſſe in meridie in ſexta hora
diei artificialis. ⁊ per ꝯn̄s in. xviij. hora diei na
turalis. inde ad nonā remanēt tres hore. vide/
tur ergo dicendū tūc hora nona quantū ad ie/
iuniū eccleſie. que dicitur ꝓprie hora ſexta. i. in

De cā/ prohibi tōis eſ⁹ carniūz ⁊ lacticiniorūz

Cauſa q̄re vſ⁹ vini ad mittit̄

De ho/ ra cōe/ ſtionis tempo/ re ieiu/ nij.

meridie.qꝫ ſic ſeruat conſuetudo generalis ec
cleſie.extra de conſue.c.cum dilectus. que eſt
optima legum interp̄tes que etiam legem tu/
lit.⁊ tunc etiam pulſatur ad nonam.

¶ De fructibus .§.vi.

Utilitates ieiunii ſũt decē in genere

ſeu vtilitate ieiunij primo in genere poſtea in
ſpecie.De ieiunio quadrageſimali.In oib⁹ ex
hibeamus noſmetipſos ſicut dei miniſtros.Et
inter cetera ſubdit in ieiunijs.ij.ad Corint.vj.
Ieiuniũ vt dicit Hiero.eſt fundamentũ vtutũ.
⁊ Ambro.vides q̄ta ſit virtus ieiunij.vt ſpu/
tum ieiuni hoīs ſerpentē occidat.Ualet vtiqꝫ
ad multa.Primo euadere facit diuinā ſenten/
tiam.vnde niniuite quorũ ciuitas debebat ſub
uerti.veſtiti ſaccis.⁊ ieiunātes euaſerunt di/
uinum illud iudicium dño miſerante.vt patet
Ione.iij.Secundo ieiuniũ diſponit ad grām.
qḋ patet in cornelio centurione.cui ꝓpter ieiu
nia ⁊ elemoſynas quas faciebat apparuit orā/
ti ipſi angelus ⁊ dixit ꝙ mitteret pro Petro.q
doceret eum viā ſalutis qḋ ⁊ factum eſt.⁊ rece/
pit viſibiliter ſpm̄.ſ.Actuũ.x.Et ꝓpter h̄ etiam
eccleſia ordinauit oēs fideles debere ieiunare
in quatuor tēpibus ad impetrandũ ordinandis
grām ſpūſſancti cũ pro vtilitate ppli ordinen/
tur.Tertio ieiuniũ ad ſapientiā ⁊ noticiā diui/
norum diſponit.In cuius exemplũ eſt ꝙ Da/
niel poſt ieiuniũ factum habuit magnas reue/
lationes de diuinis.Danī.x.Et anna ꝓphetiſſa
que vacabat ieiunijs ⁊ orationib⁹ in tēplo me/
ruit dei filium incarnatũ videre ⁊ recognoſcer̄.
Lu.ij.Quarto ieiuniũ ꝯſolationeꝫ angelicam
promeretur.Unde poſt ieiuniuꝫ ꝑactũ a xp̄o.
acceſſerunt angeli ⁊ miniſtrabāt ei.Matth.iiij.
Quinto ieiuniũ diabolum expellit corporal̄r
⁊ ſpūaliter.Matth.xvij.Hoc genus demonio
rum non eycit̄ niſi in oratiōe ⁊ ieiunio.Sexto
ieiunium carnis concupiſcētias domat.Pro/
uerbio.xxvj.Dũ deficerēt ligna.ſ.ciborũ exti/
guitur ignis luxurie.Et apl̄us poſt̄q̄ dixit in
ieiunijs ſubdit in caſtitate.ſ.exhibeamus noſ/
metipſos.Ex hoc innuit q̄ ieiunium maxime
valere ⁊ cām eſſe caſtitatis.vñ ⁊ primi parētes
dum ſeruauerũt ieiunium in paradiſo nō ſen
ſerunt ſtimulos carnis.ſꝫ immediate fracto ie
iunio.Geñ.iij.Septimo ieiunium fortitudinē
anime adijcit.In cuius figurā Iudith que ie/
iunijs multũ inſiſtebat.habuit tantā fortitudi/
nem ⁊ cōſtantiā mētis vt holofernē occideret.
Iudith.xiij.Octauo victoriā in bellis obtiet.
Unde filij iſrael congregati ad delendā tribuꝫ
beniamin.ꝓpter ſcelus cōmiſſum.primo ⁊ ſe/
cundo fuerunt debellati.tertia vice facto ieiu
nio habuerunt victoriam Iudicum.ij.Nono
proſperitatem itineris ꝓcurat.vñ eſdras cum
multis de captiuitate babylonica redeũtes hie
roſolymā facto ieiunio habuerũt ꝓſperũ iter.
vt habet̄.j.Eſdre.viij.Decimo conducit ad ſu/
pernā patriaꝫ.Uñ Helyas facto ieiunio.xl.die
rum peruenit ad mōtē dei oreb.In ſpeciali de
ieiunio quadrageſimali.¶ Nota ꝙ dicit dñs
Io.dñici ſuper Matth.dicit enim ꝙ numerus
ipſe quadragenari⁹ oſtendit finalē effectum ie/
iunij multipliciter.Et primo ex cōpoſitione ip
ſius numeri.cōponitur enī ex partibus aliquo
tis que ꝯſtituunt ſimul adiuncte q̄dragenari/
um numerũ.partes aliquote ſunt.vinũ ⁊ duo.
quatuor ⁊ quinqꝫ.octo ⁊ decē.⁊.xx.cōponitur
enī ex vno.qꝫ vnarius multiplicatus per q̄dra
ginta conſtituit q̄dragenariũ ⁊ duobus.qꝫ bi/
narius multiplicat⁹ per.xx.ꝯſtituit.xl.Item ex
q̄tuor.qꝫ quaternarius multiplicat⁹ per deceꝫ
cōſtituit.xl.Item ex qnqꝫ.qꝫ quinarius multi/
plicatus per octonariuꝫ conſtituit.xl.Itē ex oc
to.qꝫ octies quinqꝫ ꝯſtituunt q̄dragenarium.
Itē ex.x.qꝫ.x.multiplicata per q̄tuor cōſtituũt.
xl.Item ex.xx.qꝫ vigenarius multiplicat⁹ p bi/
narium conſtituit quadragenarium.Iſta re/
collecta ſimul vnum.duo.quatuor.quinqꝫ.oc/
to.decem.⁊ viginti conſtituunt.l.qui eſt nu/
merus iubileus:ad innuendũ ꝙ per ieiuniuꝫ
.xl.peruenitur ad iubileum cordis ⁊ futuram
quietem patrie.Secundo quadraginta dieb⁹
dñs pluit ſuper terrā tp̄e Noe ad iudicanduꝫ
vitiũ carnis.In figurā ꝙ vitiũ carnis cōprimi
tur per hmōi ieiuniũ.xl.Tertio ꝙ per.xl.man/
ſiones peruenit ppl̄us iſrael ad terrā ꝓmiſſio/
nis.Et per ieiuniũ q̄drageſimale debite ſerua/
tum.ſ.cũ māna gratie peruenit̄ ad ꝓmiſſioneꝫ
eterne hereditatis.Quarto quadragita annis
ppl̄us ille fuit illuſtratus colũna ignis de no/
cte.⁊ de die ꝓtectus nube contra eſtũ ad figurā
dum ꝙ ieiuniũ.xl.illuſtrat mentē ⁊ p̄cipue au/
diendo predicationes.vt fieri dꝫ ⁊ ꝓtegit aban
ſidijs diaboli.Quīto moyſes ieiunans.xl.die/
bus recepit bis legē dñi:qꝫ ieiunium ad obſer
uantiā legis veteris ⁊ noui teſtamēti adiuuat.
Sexto Helias ieiunio.xl.dieꝝ peruenit ad mō
tem oreb.vbi oñſus eſt deus.⁊ per ieiuniũ.xl.
⁊ alia bona peruenit̄ ad montē ꝯtemplationis
⁊ ſecuritatis.Septio.xl.hebdomadis xp̄s ſte/
tit in vtero matris ṽginis Marie.⁊ poſtea na
tus eſt:qꝫ ſi ieiuniũ ⁊ ſi habeat xp̄m latentē in
via eo ſeruato hꝫ per dulcedinē mentis paten
tē.Octauo xp̄s.xl.mēſib⁹ cōpleuit curſuꝫ ſue
p̄dicationis in mũdo.⁊ poſtea per crucē para/
diſum aperuit.⁊ ieiuniũ apit celuꝫ.Nono xp̄s
xl.horis ſtetit mortuus.⁊ poſtea ſurrexit.⁊ ieiu
niũ mortificatis ſenſibus ad vtutũ lucē reſur/
gere facit.Decimo xp̄s poſt reſurrectioneꝫ.xl.
diebus cũ diſcipulis interpolatim fuit.⁊ ieiu/

nium letificauit mentem preſentia xpi.

Ꝯ De ſobrietate. Capitulum.v.

Poſtquã dictum eſt de abſtinẽtia que eſt moderatiua ciborum ⁊ potuũ: cõſiderãdũ eſt cõſequenter de ſobrietate que eſt ſpãliter moderatiua potuum. Ubi tria videre ſufficit. Primo quõ ſit virtus. Scdo de eius effectib⁹. Tertio qbus marime cõpetit. Ꝯ Eſt ergo ſciendũ ꝙ ſobrietas eſt virtus ſpãlis cuȝ ſit vna de partib⁹ tẽperantie. vt ponit Macro. Ad virtutẽ eni moralẽ vt dictum eſt ſupra ptinet cõſeruare bonũ rõnis cõtra ea quib⁹ põt impediri. Ubi ergo inuenit ſpeciale impedimentuȝ rationis. ibi neceſſe eſt ponere ſpãleȝ virtutẽ ad illud remouendũ. Pot⁹ auteȝ inebriãs hȝ ſpãlẽ rõneȝ ĩpediẽdi vſuȝ rõnis in quantũ ſcil; pturbat cerebrũ ſua fumoſitate. et ſic ad remouẽdũ hoc impedimẽtũ rõnis reqritur ſpãlis vtus. ⁊ hãc dicim⁹ ſobrietatẽ q̃ ſpãlr eſt circa potũ ſicut circa ppriã materiã. Licȝ eni ſobrietas ſumatur a mẽſura que põt iueniri in qualibet materia. Dicit enim aliqs ſobrius q̃ſi briã.i.menſurã ſeruãs. Spãliter tñ nomẽ iſtõ ſumitur in illa materia in qua maxie laudabile eſt mẽſurã ſeruare. hmõi aũt eſt pot⁹ iebriare valens. Nã eius vſus mẽſurat⁹ multum cõfert ⁊ modicus exceſſus multuȝ ledit. q2 facilr põt impedire vſum rõnis magiſq; exceſſus cibi. ⁊ i͛o ſpãliter ſobrietas attendit circa potum moderandũ. vñ pȝ ꝙ ſobrietas eſt alia vtus ab abſtinẽtia que eſt cõiter circa cibũ ⁊ potũ. delectationis vtriuſq; moderatiua in cõmendationem ſobrietatis. Helie cui grãdis reſtabat via angel⁹ dñi ad caput ſuũ oñdit ſubcinericiũ panem ⁊ vas aque. iij. Reg. xix. Apud antiqs tñ fuit ſtudiũ de cõſeruanda ſobrietate. ⁊ maxime in mulierib⁹: ꝙ ſi qua vinũ bibiſſe cõprehenſa fuiſſet ipſaȝ pene obnoriaȝ hẽbãt. ac ſi viri thorũ violaſſet. Un̄ narrat Uale. ꝙ metell⁹ vxorẽ eo ꝙ vinum bibiſſet fuſte percuſſaȝ interemit. quod factum non tantum accuſatore ſed ⁊ reprehenſore caruit. ⁊ ſubdit Ualerius. Quecunq; femina vini vſum immoderate appetit ianuam vitijs apit. ⁊ vtutibus viam claudit. Quod quidem abſurdum eſt.

De ſobrietate. Quõ ſit vt⁹.

Un̄ dicatur ſobrius.

Ꝯ Nunc de effectibus ſobrietatis. .§.i.

Nunc de effectibus ſobrietatis proſequamur qui põt q̃tuor aſſignari. Eſt enim intellectualis luminis cõſeruatiua carnalis concupiſcẽtie repreſſiua. Senilis etatis decoratiua. Et humane pacis nutritiua. Eſt ergo pmo intellectualis luminis cõſeruatiua. Nã vinum ſi tẽperate ſumitur cor a quo procedunt cuncte operationes tã naturales q̃ aiales cõfortat. ſpũs ſtabiles ⁊ ſubtiles generat. ipſum cerebrũ in quo opationes ſenſitiue perficiuntur in puritate cõſeruat ⁊ oẽs animie vires in pprijs operationib⁹ pficit ⁊ vigorat. Un̄ dicit Eccle. xxxi. Sanitas eſt aie ⁊ corpis ſobri⁹ potus. Ex his vͦo ſequitur opatio intellect⁹ puriſſima ⁊ clariſſima: ad queq; ſubtilia intelligẽda. Hec aũt intellectus ſubtilitas per ebrietateȝ tollit. ſicut ſcriptũ eſt in Oſee. iiij. c. Uinum ⁊ ebrietas auferũt cor. i. mentẽ q̃ nihil eſt in hoie preſtanti⁹. vñ ⁊ btũs Dñicus inſtitutor ordis predicatorũ vt melius aiam transferret ad ſapientiam. vinũ per decẽniuȝ non bibit. Scdo ſobrietas eſt carnalis cõcupiſcentie repreſſiua. qñ eni venter mero eſtuat. facile ſpumat in luxuriam. vt dicit Hiero. di. xxxv. venter. In hui⁹ figuraȝ Noe ebri⁹ nudauit femora. Propter qd̃ ãmonet aplus ad Ephes. v. dicens. Nolite inebriari vino in quo eſt luxuria. ſ. vt in eã effectiua. ⁊ ſub h̃ ſenſu intelligendũ eſt qd̃ ſcribit pverb. xx. Luxurioſa res eſt vinũ inq̃ȝtum videlȝ puocat ad luxuriã. Studẽdũ eſt ergo ſobrietati ⁊ cauendũ a ſupfluitate vini. maxime in iuuenibus ſicut dicit Señ. in li. de ira allegans platonem. Ex hoc faciliter piclitat caſtitas. vñ ſcribit Hiero. ad fabiolã virginẽ. O filia ſi aplus caſtigauit corp⁹ ſuũ ⁊ in ſuitutẽ redegit ne cuȝ alijs predicaſſet reprob⁹ efficeret quõ iuuẽcula adhuc in feruore iuuẽtutis poſita dapib⁹ ⁊ vino plena. de caſtitate erit ſecura. In lege de cõſecratiõe nazareorũ pcepit dñs ꝙ a vino ⁊ ab oĩ qd̃ inebriari põt ſe debeãt abſtinere. ad hoc vt purius corã deo ſtare poſſent. qd̃ ⁊ Jo. baptiſ. ſeruauit. Luc. j. Ꝯ Tertio ſobrietas eſt ſenilis etatis decoratiua. Un̄ ſciendũ ꝙ inter oĩa ad q̃ iuuenes ſtudere dñt eſt ꝙ a principio vtuoſas conſuetudines acquirant. quia ſicut dicit Salomon prouerbio. xxij. Adoleſcens iuxta viam ſuam graditur cum ſenuerit nõ recedet ab ea. Inter autem alias vtiles ⁊ virtuoſas conſuetudines quibus etas iuuenilis debet aſſueſcere optima eſt parcitate potus vti. Nam inter alia bona que ſequuntur hoc potiſſimum eſt ꝙ adueniente ſenectute ſenſus tam interiores q̃ȝ exteriores diutius vigent potentes ad proprios actus. ⁊ ipſum corpus in quadam puritate cõſeruatur. immoderatus autem potus ⁊ marime a pueritia aſſuetus non ſolum vitium culpe inducit ſed etiaȝ bona nature vſq; ad inſenſibilitatem exterminat. Hinc ⁊ Auguſtinus de ebrietatis nocumentis ait. Ebrietas aufert memoriam. diſſipat ſenſum. confundit intellectũ. concitat libidinem. inuoluit linguam. corrumpit ſanguinem. omnia membra debilitat. vitam diminuit. et omnem ſalutem exterminat. Hela rex iſrael cum eſſet bibens et tremulentus factus Zambri ſeruus eius qui

De effectib⁹ ſobrietatis q̃ ſunt q̃tuor ſine vtilitatib⁹.

Qd̃ iuuenes debent acqrere pmo ⁊ pncipaliter bonas cõſuetudines.

contra euȝ rebellarat irruēs percuſſit ⁊ occidit
eum.iij.Regū.xvj.Alexandro cū multa regna
mundi viciſſet.⁊ circa vinum intemperat⁹ eēt
dictum eſt.O Alexander cum omnia viceris a
ſolo vino viceris.Unde ⁊ bene dicitur de ebri/
oſo Prouer.xxiij.Eris ſicut dormiens in me//
dio mari ⁊ quaſi ſopit⁹ gubernator amiſſo cla/
uo ⁊ dicens.Uerberauerunt me ⁊ non dolui.
traxerunt me ⁊ non ſenſi.qn̄ euigilabo ⁊ rur/
ſum vina reperiam.¶Quarto ſobrietas ē hu
mane pacis nutritiua.homines enim adinui//
cem ſociales ⁊ beniuoli reddūtur.qn̄ coꝝ cor//
da non ebuliunt.inordinatis gaudijs non exu
berant ⁊ ſuper alios nō extolluntur. Hec qdeȝ
bona per ſobrietatem cauſantur. per quam rō
recta viget ⁊ homo in ſuis actibus infra ꝓpri/
os limites manet.Ebrietas autem his oppoſi/
ta habet inducere. Nam hominem a rectitu/
dine rationis abducit.⁊ ipſum ex̄ ſe ebullire fa
De ma/ cit.Multa etiam alia mala ex ebrietate ſequū/
lis ex e/ tur.que vitam ſocialem perturbant.puta oris
brietate loquacitas.verborum ſcurrilitas:ludi leuitas.
ſequen ⁊ verba tumoris ⁊ contumelie. Ex quibus om
tibus nibus ſurgunt contentiones ⁊ rixe ⁊ frequen//
ter bella ⁊ hoium mortes.Unde Eccl̄i.xxxj.Ui/
num multum potatum irritationē ⁊ iram ⁊ ru
inas multas facit.Amaritudo enim anime vi/
num multū potatum.Per primam clauſulam
intelligit ſapiens dāna corporis.que ex nimio
potu,ſequuntur.que ſunt irritatio idest cerebri
vel ſenſus vacuitas. Iram.i.appetitus vindi/
cte ⁊ ruinas multas facit.i.mortes corporales
Per ſcdām clauſulā intelligit dāna conſciētie
vnde dicit ꝙ vinum multum potatum eſt ama
ritudo anime.quia amaritudinē leſe conſcien/
tie īducit. Subdit vlterius mala que ad proxi/
mos propter ebrietatem diffunduntur dicens
ebrietatis animoſitas.i.audacia ⁊ temeritas i/
ſurgendi in alios.imprudentis offenſio actiue
ꝑpaſſiue.que.ſ.iprudens ebrius offendit:⁊ offē
ditur minorans virtutem tam anime ꝙ̄ȝ corpo
Adhuc ris: ⁊ faciēs vulnera ſibi ⁊ alijs.hec ſcilicet oia
alia ml'/ mala facit ebrietas. ¶Adhuc preter predicta
ta ex e/ mala ponūtur Eſa.v.quedam alia mala que ex
brietate ebrietate proueniunt.Et primo eſt quedaȝ mi/
ſequūt. ſerabilis ſollicitudo ſpiritus ad querendū vi/
num.Deinde eſtuatio corporis vino potato.Et
quantū ad hoc dicit.Ueh qui ꝯſurgitis mane
ad ebrietatē ſectandam ⁊ potandū vſqȝ ad ve//
ſperam vt vino eſtuetis.Aliud malū eſt diſſolu
tio ⁊ mentis euagatio vſqȝ ad incōſideratiōeȝ
⁊ in contemptum dei.Et quantū ad hoc dicit.
Cythara ⁊ lira ⁊ tympanuȝ ⁊ tibia ⁊ vinum in
conuiuijs veſtris.⁊ opus dn̄i nō reſpicitis. nec
opera manuū eius conſideratis.Ex his autem
concludit ꝓpħa quedam mala penalia.que po

pulus ebrioſus incurrit.ſ.captiuitatē.ſtoliditatem.⁊ egeſtatē vnde ſubdit.Propterea deiect⁹
eſt captiuus populus meus.qr non habuit ſci/
entiam.⁊ nobiles eius interierūt fame.⁊ multi
tudo eius ſiti exaruit ecōtra ſobrietas īter oēs
virtutes ſedus humane ſocietatis nutrit ⁊ fo//
uet.Naſcituro Sanſone qui teſte āgelo popu/
lum dn̄i debebat de manu phyliſtinorū libera/
re ⁊ ab hoſtibus cū paci reddere.Ipſe angelus
matri eius in huius figurā ſobrietateȝ indixit
dicens.caue ne vinū bibas nec ſicerā ⁊c̄.Iudi.
xiij.¶De multis alijs malis que ſecuta ſūt ex Sūt ex
ebrietate ponit b.Ambro.in ſer.⁊ habetur ī de alia ma
cre.di.xxxv.Sexto die.vbi ſic ait. in principio la ex e/
generis humani ignorabat vinum. Primus brietate
Noe vineā plantauit.dedit natura ſꝫ.ignora// ſecuta.
uit potentiā.itaqȝ vinū nec ſuo pepercit aucto/
ri.ſed ebrietas illius nobis ſuadet ſobrietateȝ.
Semel inebriatus eſt Noe.At vbi maluȝ ebrie
tatis agnouit iumētū ſuum.i.corpus ad reme
dium tēperauit non effudit ad vitium. anteqȝ
vinum inueniretur manebat oibus incuſſa li/
bertas.Neſciebat hō a conſorte nature ſue ob
ſequia ſeruitutis exigere.Non eſſet hodie ſer/
uitus ſi ebrietas nō fuiſſet:obrepſerat qdē ſīne
ꝓlationis inuidia.manebat tn̄ adhuc paterna re
uerentia.Leſa eſt pietas.cuȝ irrideretur ebrie/
tas.ſ.in Noe fuit ebrietas origo inceſtus peſſi
me regnatricis partus deterior.⁊ loquitur de
Loth inebriato a filiabus ſuis in mōte. Abraā
in ꝯuiuio angelis non vinum ſed lac miniſtra
uit.Recte ibi deerat materia peccati. vbi erat
remiſſio peccatoruȝ.ſ.figuratiue. deniqȝ venit
Ioan.non manducans panem nec bibens vi/
num quia qui xp̄m annunciat.ab oi icētiuo vi
tioꝝ ſe debet preſtare alienum.hec oia ibi.

¶Quantum ad .§.ij.

tertiū.ſ.qbus competit maxime ſobrietas.Sci Quib⁹
endum ꝙ maxie ꝯuenit rectorib⁹ ꝑſonis ſcho/ pſonis
laſticis ⁊ iuuenibus.Rectoribus qdē ⁊ ꝑlatis cōpetat
qr cū habeāt iudicare opȝ eos eſſe ſobrios nec ſobrie/
crapula ⁊ ebrietate repleri.⁊ ob ħ rōne obtene tas.
brati.nō pn̄t rectū dare iudiciū in iudicando.
Un̄ Eccl̄i.x.dr̄.Ueh tibi tre cui⁹ rex eſt puer.⁊
cuius ꝑncipes mane veſcunt. Herodes rex in
ꝯuiuio crapulatus īpleuit qđ puella ſaltās po/
ſtulauerat.ſ.decapitationē Joā.bap.Scđo cō//
petit clericis ⁊ rlligioſis.Un̄ apl's.j.ad Thi.iij.
dans regulaȝ de ordināđis.īter cetera dicit ꝙ
dȝ eſſe ſobrius.Ad qđ optime facit qđ ait Hie.
di.xxxv.Eccl'ie ꝑncipes in ſi.⁊ extra de vi.⁊ ho.
cle.a crapula.Hic apl's ad Ephe.Caſtigo corp⁹
meū ⁊c̄.Aug.in regula.Carnē vr̄am domate ie
iunijs.abſtinētia eſce ⁊ potus qn̄tū valitudo ꝑ/
mittit.Tertio ꝯuenit iuuenibus. Nam cū i eis

vigeat calor naturalis ꝓpter feruorem ſangui/
nis vñ incitantur ad libidinẽ. vehementer ad/
dendo alium ignem.ſ.ciborũ ꝛ potuũ. non po
terunt reſiſtere tentationibꝰ luxurie. In delitijs
enim ait Bernar. periclitatur caſtitas. ꝛ econ/
tra ſꝫ Hiero. Sine cerere ꝛ baccho friget venꝰ.
Tres adoleſcentuli ananias ꝛ azarias ꝛ miſahel
vacantes abſtinẽtie. vitãdo cibos regios. ꝛ le
guminibus vtentes ꝛ aqua euaſerũt ignẽ for
nacis babylonice deſignantis luxuriam mun/
di. ꝛ meruerunt habere viſiones dei.

¶ De caſtitatis materia cauſa ꝛ gradibus.
Capitulum.vj.

Circa caſtitatẽ de
qua conſequenter eſt agendũ con
ſiderãda ſunt quatuor. Primo quo/
modo eſt virtus. ꝛ circa qd verſaſ.
Scdo de laudibꝰ caſtitatis. Tertio que ſunt cãe
deſtructiue ſiue cõſeruatiue. Quarto ſi qlibet
de neceſſitate pcepti ad eam ſeruãdam teneaſ.

De cauſa caſtitatis. q̃re ẽ virtus neceſſaria ꝛ circa qd verſatur.

Ad videndũ quõ caſtitas ſit vtus ꝛ que ſit eius
materia. Sciendũ eſt ꝙ ſicut dictũ eſt téperan/
tia eſt virtus generalis que coiter ordinatur
ad reprimẽdas cõcupiſcentias delectationũ. q
ſunt circa tactũ. Delectationes aũt per ſe conſe
quunſ operationes cũ ſint pfectiones earũ. vt
dicif.iiij. Ethico. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ alterius
generis ſunt operatiões ptinẽtes ad vſuꝫ ci/
borũ qbus natura indiuidui cõſeruaſ ab opa/
tionibus que ptinẽt ad vſum venereoꝝ qbꝰ cõ
ſeruatur natura ſpeciei. ſicut ergo circa delecta
tiones ciboꝝ reprimẽdas ponif vtus abſtinen
tia. ſic etiã circa delectationes venereoꝝ repri/
mendas eſt ponẽda virtus quedã diſtincta ab
abſtinentia. Et qꝛ hmõi delectationes veneree
ſunt vehementiores ꝛ magis opprimẽtes rõnẽ
ꝙ delectationes ciboꝝ. ideo maiori indigẽt re
frenatione. vñ pdicte virtuti imponif nomẽ ca
ſtitatis qꝫ ſumitur a caſtigatiõe. ex eo ꝙ vide/
lꝫ ꝙ per rõnem concupiſcentia refrenaſ. Ipſa
enim ad modũ pueri eſt refrenãda. ſicut patet
per phm.iij. Ethico. qui aſſimilat concupiſcen
tiaꝫ puero. eo ꝙ ſicut puer qui in volũtate ſua
relinquif prauus efficif. ꝛ in malitia excreſcit.
ſic concupiſcentia ſi ei cõſentiatur. ꝛ per ratio/
nem nõ arceaſ ſemp augef in deſiderijs ꝛ paſ/
ſionibus. ꝛ nihil eſt ꝙ ſic virtute mẽtis deijci/
at. Unde dicit Augu. in li. ſoliloquioꝝ. Nihil
eſſe ſentio qꝫ magis ex arte deijciat animum
virilem ꝙ blandimẽta femine corpiſqꝫ illius
contactus. ſine quo vxor haberi non põt. Uir
venerabilis bñdictus. vt narrat Grego. in.ij.
dial. Ab ipſo pueritie tépore cor gerens ſenile.
nulli animũ voluptati dedit. Cum autẽ die q̃/
dam ſolus eſſet tentator affuit. nã nigra praua
qꝫ auis que vulgo merula vocaf. circa eiꝰ fa/
ciem volitare cepit. eiuſqꝫ vultui importune i/
ſiſtere. ita vt eam per manũ potuiſſet ſi hãc vir
dei tenere voluiſſet ſed ſigno crucis facto re/
ceſſit auis. Tanta aũt carnis tentatio eadem re
cedente ſecuta eſt. quantã vir ſanctus ni nũqꝫ
fuerat expertus. Quandã nãqꝫ aliqñ feminaꝫ
viderat. quã malignus ſpũs an eius oculos re
duxit ad memoriã. tantoqꝫ igne ſerui dei ani/
mum in ſpẽ eius accendit. vt ſe in eius pectore
amoris flãma vir caperet ita vt etiam pene de/
ſerere heremũ deliberaret ex tentatione. ſꝫ pro
tinus ex dei gratia in ſe reuerſus in ſpinis ꝛ vr
ticis nudum ſe proiecit. ꝛ ſic tẽtationem vicit.

¶ Poſt hec de lau/ .§.1.

De laudibꝰ caſtitatiſ. et ſunt qnqꝫ.

dibus caſtitatis in cõmuni videndũ. qꝫ ad qn
qꝫ reducẽ poſſunt ſꝫ qnqꝫ eiꝰ ꝓprietates. Pri
ma qdem huius virtutis laus eſt ꝙ inter cete
ras virtutes hec pmo diabolo obſtaculũ ponit.
ꝛ ceteris virtutibꝰ aditum pandit. Circa qꝫ eſt
ſciendũ ꝙ diabolus conſiderans diuerſas ho/
minũ cõditiones. etates ꝛ habitus opportunita
tes diuerſimode de diuerſis eos tẽtare ſtudet.
Uidens ergo hmõi naturã ad hoc vitiũ pnio/
rem talia ſuggerit tentamẽta. qlia ad tẽtati rui
nam nouerit expedire. Unde ſene cui vires de
ficiunt naturales. ꝛ neceſſaria ſunt adminicu/
la tpalia. tentat de auaritia. vtpote que in pro/
prijs dficit per extrinſeca iuuare ſe poſſit. Mer
catorem aſſuetum in lucris ꝛ in commutatio/
nibus tẽtat de fraudibꝰ ꝛ ſic de alijs. Inter oẽs
aũt aie vires vis cõcupiſcibilis in etate iuuenĩ
li eſt debilis ꝛ infirma ad ſui refrenationẽ. ꝛ for
tis ad rebellionẽ. tũ ꝓpter nature corruptiões
que maxime pcipitat circa partes genitaliũ.
Uñ primus hõ peccãdo. ibi prius iordinatio/
nẽ ſentijt. tum etiã qꝛ a pncipio vite volupta/
tibus ꝛ delectationibus aſſueſcimꝰ. qſi eis con
nutriti. ſicut pꝫ per phm in ii. Ethi. Diabolꝰ er/
go cũ cito hoiem pubeſcere videt. cõſiderans
concupiſcibilẽ partẽ eſſe ad ɔcupiſcendã pnã.
ibi tentationũ inſultus facere nitif: et mox iu/
uenẽ iam nouuꝫ hominem carnali voluptate
allectũ ad ruinam trahat vitiorũ. Prima ergo
ſacula qbus diabolus hoieꝫ impugnat. vt gra
tiam baptiſmale perdat. ſunt carnaliũ delecta/
tiones ſuggeſtiones. homo aũt boni puigil ca
ſtrum aliquod cuſtodiẽs debet loco viliori vi/
res maiores apponere. ſic ꝛ vitijs obſtaculum
obijcere. ꝛ virtutibus aditus pandere. Et ideo
ſcti viri volentes peruenire ad perfectionem
virtutum primo conati ſunt reprimere carna/
les concupiſcentias. deinde exercitijs virtutuꝫ
operam dare. Primo ergo ianua totius boni/
tatis in hoie eſt cuſtodia caſtitatis. Monachi

qui pꝛimo ſub doctrina beati Marci apd̓ egy
ptum,degebāt pꝛimo oīum cōtinentiā pro ſun
damento habebant.deinde ſup eā ceteras vir
tutes edificare ſatagebāt. Narrat Hierony.in
vitaſpatrū ꝙ decius īperatoꝛ quondam iuuenē
xp̄ianum caſtiſſimū cōpꝛehēſuȝ.iuſſit nudum
poni in loco ameniſſimo.vbi erant floꝛes olfa/
ctus iniſtroꝝ ſonitus.⁊ cantꝰ auiū.⁊ manibꝰ et
pedibus ligatū.quondam puellam pulchꝛā īpu/
dicam ad eū fecit adducere.que cuȝ alliceret ⁊
manibus palparet.At ille nō valēs ſe aliter iu/
uare linguā dentibus inciſaȝ in faciem illiꝰ ex/
puens ꝯfuſam abſcedere fecit.Sicqȝ ille tenta
tionis victoꝛiā habuit.❡ Secūda laus caſtita
tis conſiſtit in hoc ꝙ homini libertatē tribuit.
⁊ cunctas a ſe virtutes rōni ſubijcit.ad cuiꝰ eui
dentiā pꝛius conſiderē quantam depꝛeſſionem
rōnis facit vitiū luxurie.Sciēdū eſt ergo ꝙ in/
ter cetera vitia luxuria mentē magis depꝛimit.
⁊ verba ſalutis faſtidire facit. Voluptas enim
carnalis ꝑpter vehementiam delectatiōis intā
tum hoīem abſoꝛbet.⁊ eū ſenſibus ſubijcit.ꝙ
quicquid aliud audit vel cogitat ſibi deſipiat ni/
mium affectus delectatiōe carnali.Unde dicit
Eccle.xxi.Verbū ſapiens quodcunqȝ audierit ſci
us laudabit ⁊ adijciet.audiet luxurioſus ⁊ di/
ſplicebit ſibi.⁊ ꝓijciet poſt terguȝ ſuū.Et Oſee
v.c.dicitur de hoībus deditis carnalibus.Nō
dabunt cogitationes ſuas vt reuertant ad do/
minum.q2 ſpūs foꝛnicationis in medio eoꝛuȝ
eſt.⁊ dn̄m non cognouerunt.Magna eſt ergo
ſeruitus in qua voluptas carnalis hoīem con/
ſtituit.⁊ quaſi irremediabilis.Un̄ dicit Augu.
Quod efficaciſſimū glutinū ad capiēdas aīas
eſt mulier.voluptas enim carnalis cum nimis
appetitur appetentē ſic glutinādo ligat ꝙ raro
aut nunquam ab ea diſſoluitur niſi diuina grā ma
xime per flagella carnaliter affectio ſuccurrat.
Cum ſumma ergo diligētia cauēdū eſt ne mu
lieris amoꝛ rōnem ſupet.que hoīem tam miſe
rabili ſeruitute cōſtringit.ꝑpter quod pulchꝛe di/
cit Tullius.Illū ego non liberum iudicaui cui
mulier imperat.leges imponit.vocat.veniēdū
eſt eijcit.abeundū eſt.poſcit.dādū eſt.minatur.
extimeſcendū eſt.hūc ergo nō tm̄ ſeruū ſed ne/
quiſſimum ſeruū ego iudico. vn̄ in parabola
de cena mag̃ cū tres fuerit īuitati. pꝛimus deſi
gnans ſuperbos ſe excuſauit.Similiter ⁊ ſecū
dus,deſignās auaros.Sed tertius ſignans lu
xurioſos.nec iuit nec ſe excuſauit.ad ſignādū
ꝙ carnalis voluptas ita hoīem implicat ⁊ ſub/
mergit ꝙ eum ad cogitandum aliquid impo/
tentem reddit. Luc.xiiij.Cum Alex.mag.au/
dita fama diogenis ⁊ euȝ viſitaſſet phs ei nō
aſſurrexerit.Cui Alexā.Imperatoꝛ ſum oꝛbis
⁊ tu mihi nō aſſurgis.Cui phs.Nequaquam ver.
eſſe aſſerēs.Carnalis ꝯcupiſcētia.gula.⁊ ſuper
bia dn̄e tue ſunt ⁊ ancille mee q2 tibi dn̄antur.
⁊ ego virtutibꝰ eas vici.ergo ſuus es ſeruoꝛuȝ
meoꝝ.quod confeſſus eſt alexander verum eſſe.
❡ Tertia laus huius virtutis ꝯſiſtit in decoꝛe
ſingularis pulchritudinis quam ī aīa cauſat. Ubi
ſciendū eſt ꝙ ſicut docet Diony.iiij.c.de diui/
no.ad rōnem pulchritudinis duo requirūtur
.ſ.claritas ⁊ cōſonantia.i.debita ꝓpoꝛtio.Dici/
mus enim coꝛpus humanū pulchꝛū cū mēbꝛa
habet bene ꝓpoꝛtionata cum quadā debite co/
loꝛis claritate vel qualitate. Pulchritudo aūt
ſpūalis ſimili mō in hoc ꝯſiſtit ꝙ oēs aīe vires
ſint ſibiinuicē ꝯſonantes in actibꝰ diuerſaruȝ
virtutū ſm̄ refulgentiā rōnis.Ipſa eniȝ ſuo lu
mine cunctas anime virtutes illuſtrat ⁊ perfi/
cit.eaſqȝ in vltimū finem oꝛdinādo dirigit.Ul
timus aūt virtutū finis eſt deus qui eſt ſumme
pulcher.vniuerſoꝛū cōſonantie ⁊ claritatis cau
ſa exiſtens.ſicut dicit Diony.Licet aūt pulchri
tudo quedam in virtute inueniatur. vt patet
per Augu.in li.lxxxiij.quōnum.ſpāliter tn̄ caſti
tati hec ſpūalis pulchritudo attribuit.Ipſa.n.
precipue quādaȝ ꝯſonantiā in hoīe ꝯſtituit. ꝑ
hoc ꝙ carnē ſpiritui ſubijcit.Et ſpūs a carnali/
bus liber exiſtēs ceteras anime vires ſub quo/
dam moderamine regit.Item hoīem clarum
reddit per hoc ꝙ id quod eſt in eo turpiſſimū ⁊ inde/
centiſſimū repellit cohibēdo bꝛutales volupta
tes que claritatem rōnis extinguūt.⁊ ideo pec
cata intēperantie ſm̄ phm̄ ſunt maxime expꝛo
bꝛabilia.que etiā ſcȝ Grego.ſunt maioꝛis infa/
mie quam peccata ſpūalia.licet poſſint eē minoꝛis
culpe.Patet ergo ꝙ caſtitas facit hoīem deco/
rum ⁊ honoꝛe dignū.Interperantia vō expꝛo/
bꝛoſum ⁊ vileȝ. Unde ipſa eſt veſtis de biſſo
ſm̄ illud puerb.vl.Biſſus ⁊ purpura indumē
tuȝ eius.Biſſus eniȝ ē genus lini cādidiſſimi.
Unde ⁊ btā Cecilia ne pulchritudinem ſue vir
ginitatis amitteret cantantibꝰ oꝛganis ⁊ veſti/
bus deſup auro textis ſubtus aūt cilicio indu/
ta dn̄m exoꝛabat.Fiat dicens coꝛ meū ⁊ coꝛpꝰ
meū immaculatū.⁊c̄.Similiter Agnes deſpi/
ciebat filiū pꝛefecti.qui eā volebat in vxoꝛeȝ vt
pulchritudinē virginitatis ꝯſeruaret:martyri
uȝ ſuſtinuit.❡ Quarta laus caſtitatis eſt ꝙ ip/
ſa inter ceteras virtutes magis ad ſciam diſpo
nit.Ubi ſciendū eſt ꝙ quamdiu paſſiones nō ſedā
tur vires ſenſitiue que opationi intellectus de
ſeruiūt impure ſunt.⁊ ad opationes ꝓpꝛias in/
habiles.Sedatis aūt paſſionibus in motioni/
bus ſpirituū ⁊ ſanguinis bullitionibꝰ ceſſanti/
bus ꝑdictis ꝑdicte virtutes in ſuis actibus vi
gurant.⁊ tūc intellectꝰ qui ab eis recipit ad ſciē
tiam habendā pfectiꝰ illuminat.vn̄ dicit phs
vij.Phyſ.Anima fit ſapiens ſedēdo ⁊ quieſcē

do.vel ſedendo tm̄ ſm aliā lrām.Quādo enī3
hō tumultus paſſionū non ſentit aīa in ſeipſa
quieſcit.⁊ tūc quaſi ſedēs faciliter ſciam inue/
nit.Cū ergo caſtitas ſit paſſionu3 ſedatiua ⁊ re
frenatiua.patet q2 multū h3 ad ſciam diſpone/
re.In cuius figurā legiť q Salomon fecit ſibi
thronū eburneū in quo ſedebat ad iudicandū.
Thronus eſt ſedes iudicātis.⁊ ſignificat ſapiē
tia3.ebur ꝓpter ſui candorē ⁊ incorruptionē ſi/
gnificat caſtitatē.q2 ſcil3 ſapiētie amica eſt ca/
ſtitas.Grego.nazā.de ſeipſo ait.Cū ſignaculu3
caſtitatis integre cuſtodiēs phie ſtudijs adhuc
iunior apud athenas florerē vidi per ſoporem
ſedenti mihi ⁊ legenti.duas decoras dextra le
uaq3 ꝯſediſſe feminas.quas ego caſtitatis in//
ſtinctu toruiori oculo cōſpiciens quenā eſſent
⁊ quid ſibi vellent ſquiſiui.At ille me familia/
rius cōplectētes aiunt.Ne moleſte accipias iu
uenis note tibi ⁊ familiares ſumus.Altera ex
nobis ſapientia.Altera dicitur caſtitas.⁊ miſſe
ſumus tecum habitare:q2 nobis in corde tuo
iocundū habitaculū preparaſti.De Joanne eti/
am euangeliſta diciť q ꝓpter virginitatē datū
eſt ei altius de diuinis miſterijs ⁊ cognoſcere
⁊ ſcribere.⁊ bea.Thomā de aquino etiā ſapien
tia mirabili claruit v̓ginitate fultus.Quīta la
us huius v̓tutis eſt q pre ceteris v̓tutibus ip/
ſa ſingulariter hoīem dei familiarē ⁊ amicum
cōſtituit.vñ ſciendū q natura diuina eſt puriſ/
ſima ⁊ mūdiſſima ꝓpter ſui excellentiā ⁊ nobi
litatē.Delectať aūt vnūquodq3 in ſuo ſimili.Pu/
ritas ergo in creatura rōnali ē deo gratiſſima.
in qua tāq3 in ſuo cōſimili ꝯgaudet ⁊ quieſcit.
Uñ de celeſti ſponſo diciť.Canti.ij.q paſcitur
inter lilia.i.puritate delectať.Et hinc eſt q illi
qui virtute v̓ginitatis predicti ſunt.magis fue
runt cū deo coniuncti.ſicut p3 de Joā.euā.quē
xp̄s virginē de nuptijs vocans ſupra pect9 ei9
recūbere voluit.vbi incarnati v̓bi ſecreta intel
lectu acutiſſimo penetrauit.Hūc dñs in cruce
pendens virginis matris cuſtodē ⁊ tanq3 filiū
loco ſui dereliqt.q totu3 merito puritatis ei9
aſcribendū eſt.Unde de ipſo ſingulariter dici/
tur.Hic eſt diſcipul9 ille quē diligebat Jeſus.
Soli ergo v̓gines familiares ⁊ xp̄i ſodales di/
cuntur.Et ideo ſignanter de eis dicitur Apoc.
xiiij.Sequuntur agnum quocunq3 ierit.Pre
cipue autē ſequitur mater eius virgo Maria.
In huius figuram dicunt ſui Dauid.Quera/
mus dño noſtro regi adoleſcentulam virginē.
⁊ ſtet coram rege ⁊ foueat eum ⁊c̄.iij.Regum
j.Quod de ipſa matre xp̄i intelligi poteſt.

Conſequenter .§.ij.

reſtat videre de cauſis ꝯferētibus ad caſtitatē.
Ut aūt manifeſtior fiat noſtra doctrina.ꝓmitte
mus deſtructiuas cauſas qbus ſingulis oppo
ſitas ꝯſtructiuas adiungem9.Pñt aūt hui9 cāe
in ſumma.iiij.aſſignari.Prima qdē cā deſtru
ctiua caſtitatis eſt ociū.Ubi ſciendū eſt q aīus
hoīs ſp in aliq̄ delectari appetit.Cū aūt ad ope
ra v̓tutis nō aſſueſcit.in eis minime delectari
pōt.q2 vbi non eſt opatio.non pōt eſſe delecta/
tio.cū delectatio opationem ꝯſequať.ſicē p3 per
phm.iiij.Ethico.Quapꝓpter neceſſe eſt vt dicit
Grego.q ad terrena flectať.⁊ in eis delectať.
Senſibilia enī cū ſenſibilibus offeruntť.ſenſua
les hoīes facilr̄ ad ſui appetitū alliciūt.maxie
qñ operib9 virtutū nō vacant.Inter oīa āt ſen/
ſibilia bona ad que cito animi9 inclinať ſunt ob
lectamēta carnalia.que vehemēter appetitū in
clinant ad ea ꝯcupiſcenda.Cauſa vero oppo/
ſita caſtitatis ꝯſtructiua ē occupatio circa aliqđ
opus virtutis.Inter alias aūt occupatiōes effi
caciſſima ē que circa ſtudiū ſacre ſcripture ver
ſatur.Ipſa enī mentē cōtra errores illuminat.
Uñ dñs cōtra errātes iudeos dicit.Scrutami/
ni ſcripturas.ipſe enī teſtioniu3 phibēt de me.
Item ꝯtra tentationes diaboli hoīem armat.
Uñ ſaluator noſter ab eo tētatus tripliciter ſa/
cre ſcripture teſtionio ſe dēfendit.vt p3 Math.
iiij.Itē accidioſam mētē refouet.⁊ in quoda3
ſpūali ſolatio eā enutrit.Uñ ſeniores iudeorū
ſparciatis ſcribētes dixerūt.Nos habētes ſola
tio libros ſctōs q ſūt i manib9 nr̄is.Sacra igi/
tur ſcriptura mentē ſtudētis caſtā reddit ⁊ pu/
dicā.vñ diciť Jac.iij.Sapiētia q̄ deſurſum eſt
primū quidē pudica eſt.nā ei9 exercitiū carnis
cōcupiſcentiā repmit.⁊ pro tanto ꝯgrue ſpōſa
vocať ſm illud Eccle.v.queſiui mihi ſpōſa3 aſ/
ſumere.ſ.diuinā ſapiētia3.Scđa cā dſtructiua
caſtitatis eſt maloꝝ ſocietas.Ad ſingula qppe
vitia hoīes inclinanť exēplo maloꝝ ſocioꝝ.pp
qđ admonēs ſapiēs Prouer.xxij.Noli eē ami
cus hoī iracūdo.neq3 ambules cū hoīe furio/
ſo.nec diſcas ſemitas eius.precipue cu3 carna
les hoīes eos q̄s ſocios hñt exēplo ſuo ad car/
nis illicita faciliter trahāt.Qđ quidē ex dupli
ci cā ꝯtingere pōt.Prio q2 ſocietas hoīu3 ma
xime iuuenū vt plurimū motiuū hñt ipſu3 de
lectabile.qđ maxime eos mouere h3 ad ſimul
ꝯueniendum.Delectabile aūt qđ eſt in actibus
venereis multū mouet iuuenilē etatē.⁊ iđ eoꝝ
verba ⁊ facta frequenter circa carnis delectabi
lia verſanť.propter qđ qui talib9 ſe adiungunt
ad carnalia opera faciliter ruunt.Uñ ſcriptū ē
Eccle.xix.q ſe adiūgit fornicarijs erit neq3.Et
apl̄s.j.ad Corin.v.loquēs de fornicario dicit.
Neſcitis qm̄ modicū fermentū tota3 maſſam
corrūpit.Cauſa v̓o huic oppoſita caſtitatis cō/
ſtructiua eſt elongatio ab hmōi ſocietatib9 ⁊ cō
uerſari cū honeſtis ⁊ morigeratis.Ubi ſciēdu3

De cauſis deſtructiuis caſtitatis

q ſtudiu3 ſacre ſcripture ad caſtitatē confert.

Nō ꝗre ſocietas maloꝝ deſtruit caſtitatē ē duplex.

eſt q̄ bonorum ſocietas ad tria valet. que tāto
De vtili caſtitatē ſecuriorē reddunt q̄zto hoīez circa vti
tate hōē lia occupatū ab illicitis fortius retrahunt. Pri
ſocieta, mo ergo valet ad ſolatiū ꝯ tediū natur̄. Hō na
tis. turalis eſt aīal ſociale ꝓpter quod neceſſario ad
amiciciā inclinat̄. Unde oſtēdit phs. viij. ethi.
q̄ oēs homines amiciciā querunt. ſenes qdez
ꝓpter vtile. Juuenes aūt ꝓpter delectabile. Vir
tuoſi vero tā illi q̄z iſti ꝓpter honeſtuz. Quelibz
tamen hmōi amicicia delectationem includit
Naz ſenes delectant̄ de conferēti vtili. ⁊ v̄tuo
ſi de honeſtate v̄tutis. Oīs ergo amicicia dele
ctationē includit. ⁊ eſt ad ſolatium nature. Unʼ
Amb. dicit in. ij. de offi. Pulchra eſt ſocietas
ſeniorꝝ ⁊ adoleſcentū. Alij teſtimonio alij ſola
tio ſunt alij magiſterio. alij delectatione. vt de
Moyſe ⁊ ioſue. de abraā ⁊ loth. de helya ⁊ he
liſeo pz. Hi ſiquidē ſcti patres ꝯtuberniū ⁊ ſo
latiū amicabilis ſocietatis non recuſarūt. Ma
gna fuit amicicia inter dauid ⁊ ionathā. Unʼ eo
in ꝑlio occiſo dauid amare flens dicebat. doleo
ſup te frater mi ionatha decore nimis amabilis
ſup amorē mulierꝝ. ſicut mater vnicū amat fili
um ita ego te diligebā. ij. Reguz. j. Tertia cau
ſa deſtructiua caſtitatis eſt turpiloquiū. carna
lia enim colloq̄a ⁊ viliū hiſtoriaꝝ narrationes
animos tā audientiū q̄z narrantiū educūt ad
cōſiderandū ea de quibꝰ eſt ſermo. cōſideratio
aūt rerum viliū ac eaꝝ intellectualis iſpectio.
faciliter affectum inclinat mētis. ⁊ vires fran
gendo corrūpit. Unde apls. j. ad Co. xv. Corrū
punt bonos mores colloquia mala. propter qꝫ
ammonet ad Ephe. v. dicēs. Fornicatio ⁊ oīs
immūdicia aut auaritia. nec noīet̄ in vobis ſi
cut decet ſanctos ⁊c̄. aut turpitudo aut ſtultilo
quium aut ſcurrilitas. q̄ ad rez nō ꝑtinent. ſed
magis gratiaruz actio. Quarta cā deſtructiua
caſtitatis eſt vſus corꝝ. quibꝰ animus hominis
emoleſcit ad amorē mulierū. Et precipue hec
ſunt tria. ſ. eaꝝ aſpectꝰ. frequens cū eis colloq
um ſeu cōtuberniū. ⁊ munerū hincinde ſuſcep
tio. Circa aſpectū mulierū eſt ſciendū q̄ ſenſus
De cu riositate ſiue eua gatione oculoꝝ — viſus pre ceteris ſenſibꝰ habet tria ꝑmo pluri
mas reꝝ differentias nobis demonſtrat. ſicut
dicit phus. j. metha. in principio. Ex viſione au
tem reꝝ multaꝝ vitiū curioſitatis orit̄. que eſt
quedā deordinatio intellectus. ꝓueniēs ex in
ordinato appetitu cognoſcēdi ⁊ vidēdi multa.
ſiue ſint vtilia: ſiue inutilia ſiue conferentia ſi
ue ad rem non pertinentia. cuz autem aliquis
multa intuetur ⁊ oculos vndiq̄z porrigit. neceſ
ſe eſt vt aliqualiter ad hmōi animus iclinetur.
⁊ tunc intellectus iportune ſe offert ad illa ſciē
da. Hec aūt eſt magna cordis vanitas. ⁊ viſus
eſt porta ꝑ quā tot noxia preſentantur. que mē
tem illaqueant diligenti clauſura eſt cohiben
dus, ne per inſpecta queq̄z vana euagetur. Unʼ
Eccī. ix. Ne reſpicias mulierez multiuolam ne
incidas in laqueos eius. Legitur dinam viola
tam fuiſſe. quia curioſa fuit videre mulieres re
gionis. ad quam pater eius Jacob nuper adue
nerat. Geñ. xxxiiij. Secundo frequens ⁊ famili
are colloquium cum muliere habet caſtitatem
corrumpere. Ubi ſciendū eſt q̄ verbum mulie — q̄ v̄bū
ris in ſacra ſcriptura cōparatur vheti igni ⁊ gla — mlieris
dio acuto. Et hoc propter tria mala que ex fa — cōpara
miliari colloquio mulierum cauſantur. Pṁo — tur his
enim blanditorie ſunt mulieres. ⁊ verba men
dacij paruipendunt: propter quod hominē cū
quo frequenter colloquium habent. fallaci a
dulatione peruertunt. ⁊ euz a vero rationis iu
dicio faciliter deuiare faciunt. Et quoniam ad
hec mulier dicitur hominem irretire. Prouer
bio. vij. Irretiuit inquit eum multis ſermoni
bus. De Salomone dicitur q̄ mulieres auerte
runt cor eius. ⁊ intm̄ oculos mentis eius exce
cauerūt. q̄ eum vſq̄z ad inſaniam idolatrie de — De mu
duxerunt. iij. Re. xj. Tertio munerum interuē — nuſcul
tio habet caſtitatem corrūpere. maxime quan — quō cor
do ex parte viri mulieri offeruntur. que ad mu — rūpunt
nera citius allicitur. Habet enim mulier conſi — caſtita
lium debilius ⁊ affectum proniorē q̄z vir. Stu — tem.
det etiam ad habenduz precioſas veſtes ⁊ alia
ad ornatum pertinentia. ⁊ cum a ſe frequenter
non habeat vt concupita eſſequatur ad mune
ra faciliter inclinatur. Hec autem ſumopere ca
uere debet caſtus amor. Unde Hiero. Crebra
munuſcula ⁊ veſtes ori applicatas. ac deguſta
tos cibos blandaſque ac dulces litteras ſan
ctus amor non habet.

¶ Quantum autē .§. iij.

ad quartum cum queritur vtrum caſtitas ſit in
precepto. Reſpondetur q̄ ſic. Unde apoſtolus
ij. ad Corin. iiij. exhibeamus noſmetipſos ſicut
dei miniſtros in caſtitate. ⁊ ad Hebre. xiij. For
nicatores ⁊ adulteros iudicabit deus. i. ꝯdē
nabit. Et hoc q: agunt ꝯtra caſtitatē. non autez
tenetur qlibet ad quēlibet gradū caſtitatis ſed
ad aliquē. ¶ Unde ſciendum eſt q̄ triplex eſt
gradus caſtitatis. ſ. coniugalis. vidualis. ⁊ vir — De tri
ginalis. Unde ⁊ Beda in omelia. Bona eſt ca — plici ğ
ſtitas coniugalis: melior continentia vidualis — du caſti
optima ꝑfectio virginalis. Et de illis etiaz ſcri — tatis.
bitur in decre. diſti. xxx. Si quis viroꝝ. §. Hec
ſcripſimus. ⁊ infra. Nos virginitatē cū humi
litate admiramur. ⁊ ꝯtinentiam cuz caſtitate ⁊
religionē acceptiſſimā deo dicimus. ⁊ renūcia
tionem ſecularium negocioꝝ atq̄z actuum cuz
humilitate approbando laudamus. Et nuptia
rum vinculum quod ſm caſtitatem ꝑdurat cō
probamus. Huic autem triplici gradui caſtita

De triplici fructu gradui caſtitatis correſpōdēti.

tis correſpōdet triplex fructus. vt oſtēdit Mat.
xiij. p parabolā xpi dicentis. Semen qḋ cecidit
in terrā bonā attulit fructū aliud triceſimū. aliḋ
ſexageſimum. aliud centeſimū. Ubi nota ꝙ ter
ra bona eſt creatura rōnalis ſeruans caſtitatē
que ad hoc vt fructificet oꝫ vt ſit cultiuata vo/
mere ſeu ligone pnīe ⁊ ꝯfeſſionis. irrigata aqs
lachrymoſe orationis. irradiata ſole debite co/
gnitionis. Semen aūt eſt verbum dei. quod q/
dem iacit a predicatore per pronunciatione ⁊
recipitur. in auditore per deuotionem ⁊ pro/
poſiti i bono firmationē naſcitur p opis execu/
tionem. Fructus aūt qui ſeqtur ex hac terra ſa
ta ſm bea. Tho. in. iiij. di. xlix. ſignificat pmiū
quod debet homini ex hoc ꝙ a carnali vita in
ſpūalem trāſit. ſicut fructus dr̄ materialiter id
quod expectatur per ſeminationē vel alios mo
dos verſus celū tendēs ⁊ terram deſerēs. Pro
pterea aūt virtuti caſtitatis dicitur reſpondere
fructus magiſq̄ alij virtuti. q: ipſa caſtitas ho
minem liberat pcipue a ſubiectione carnis. nā
per delectationes venereas aīa precipue carni
ſubditur quaſi terre infixa. adeo vt in actu car/
nali impoſſibile ſit aliqd intelligere ſm phm.
vij. ethi. Quāuis aūt vis ſementina ſit efficax
ad conuertendū humores terre in ſuam natu/
ram. tn̄ quanto hec virtus ſeminis eſt efficaci/
or. ⁊ terra ad hoc paratior. tāto fructus ſeqtur
vberior. cum vt dictum eſt ſemen ſpirituale ſit
verbum dei quantomagis aliqs ex hoc ꝯuerti
tur in ſpūalem vitā a carnali actione recedens
tanto in eo maior ſeqtur fructus verbi. Et qa
magis recedit qs in viduitate a corporis ope/
re q̄ ex cōiugio. q: vbi coniux abſtinet a ſua
continens ſe abſtrahit a nō ſua ⁊ ſua. quam ſcȝ
poſſet habere in ꝯiugio vn̄ fruct⁹ in duplo red
detur viduis. Et q: virgo abſtinet ſe in futurū
⁊ preteritū ab omni voluptate ⁊ corruptione
ideo ei redditur fructus cēteſimus. q nume/
rus addit. xl. ſup. lx. Quadragenarius aūt con
ſurgit ex denario quater multiplicato. Quater
narius aūt q eſt numerus quadratus deſignat
ſoliditatem incorruptiōis quam hȝ virgo pce/
teris. Item iſti numeri fructuum conuenieter
adaptātur predictis gradibus caſtitatis. Nam
poſiti ad manus ſm Algoriſtas figurant ipſos
ſtatus ſm Bedā. Nam trigenarius ſic forma/
tur vȝ per coniunctionem ſummitatū pollicis
cum indice quod figurat ipſam ꝯiunctionem
⁊ quaſi deoſculationē ꝯiugatoꝝ. Sexagenari/
us vero formaī per hoc ꝙ index ſupponitur ⁊
iacet in medio pollicis quaſi opprimēs eum.
Et ſignificat ipſam oppreſſionē vidualē quam
patiuntur in mundo. Centeſimus vero nume
rus nō in ſiniſtra manu vt ceteri ponunt. ſȝ in
dextera que ſignificat vitā btām. vbi neqȝ nu/
bent neqȝ nubentur. ſed ſūt ſicut angeli dei ab
omni corruptione liberi. qḋ cōpetit virginib⁹.
In iſto triplici ſtatu ſe reperit v̄go beata. vt ſit
cunctis exemplar. Nam in ꝯiugio cuȝ fuit Jo
ſeph deſpōſata per verba de pn̄ti vbi conſiſtit
eēntia mr̄imonij ſm be. Tho. q̄uis non fuerit
ſecuta copula carnis. vbi eſt cōpleta pfectio ſi/
gnificationis. In viduitate ſe reperit tpe paſſi/
onis filij. Credit eni tūc iam mortuū fuiſſe Jo/
ſeph. Propterea forte xps eam commendaue
rat Joan. ex quo ſpōſo carebat. in v̄ginitate au
tem ſemp pmanſit. nā vt dicit Aug. xxvij. q. ij.

De btā v̄gine ꝙ fuit i iſto triplici ſtatu.

Btā maria ꝓpoſuit ſe ꝯſeruaturā votū virgi/
nitatis in corde. ſed ipm virginitatis votū nō
expreſſit ore. Subiecit ſe diuine diſpoſitiōi. dū
ꝓpoſuit ſe perſeueraturam v̄ginē niſi ei deus
aliter reuelaret. Poſtq̄ vero filiū genuit ſcili/
cet ex ſpūſancto pmanens virgo. quod corde
ꝯceperat votum ore expreſſit. Et vterqȝ. ſ. ipſa
cum Joſeph in virginitate pmāſit. Ad ꝓbatio
nem caſtitatis ꝯiugalis facit qḋ dicitur ad He/
bre. vl. Honorabile ꝯnubiū ⁊ thorus imacula/
tus. Et pānucius in Niceno ꝯcilio dixit caſtita
tem eſſe cū ꝓpria ꝯiuge concubitum. xxxj. diſt.
Nicena. ⁊ Innocen. iij. inqt. Non ſolum virgi
nes ⁊ continētes. verūetiā ꝯiugati per fideȝ re
ctam ⁊ operationem bonā placētes deo ad eter
nam merentur beatitudinem puenire. extra de
ſum. tri. ⁊ fi. catho. c. j. Ubi tria notant per que
perueniunt ad btitudinē. ſ. ſinceritas in credē
dis. ibi per fidē rectam. Integritas in agendis
ſcȝ ſeruādo pcepta. ibi operationē bonam. Un
de ⁊ ipſe numerus trigenarius deſignās ſtatū
ꝯiugalē reſultat externario ſignificāte fidē tri/
nitatis. ⁊ denario ſignificātē obſeruationē de/
calogi. Tertiū eſt ſimplicitas in diligēdis. vt. ſ.
totuȝ referat in deum. ibi placentes deo. qḋ ſi/
gnatur in ꝯiunctiōe digitoꝝ adinuicē. cū. ſ. nu
merus trigenarius ponitur ad manus.

¶ Tria autem fa/ .§. iiij.

De tribus ſtatuum cōiugalē cōmendātib⁹

ciunt ad cōmendationē ſtatus ſeu caſtitatis cō
iugalis. Et primo qdem q: a deo hȝ inſtitutio/
nem ⁊ approbationē. Nam in ſtatu innocentie
ꝯiugiū iſtituit ⁊ in paradiſo terreſtri. Poſtmo/
dum incarnatus vocatus ad nuptias cū diſci/
pulis pn̄te matre. pmo ipſas miraculo ꝯſecra/
uit. Caſtitas aūt inſinuatur ex eo ꝙ Adam i ſpi
ritu dei loquens ait. Erūt duo in carne vna. nō
dixit tres vel quatuor. quod referēs xps Mat
the. xix. ſubdit quos ergo deus ꝯiunxit hō nō
ſeparet. ſ. alteri adherēdo. ¶ Secūdū eſt q: ha
bet ſublimen ſignificationem. Unde apl'us lo/
quens de matrimonio ait. Hoc autem dico ma/
gnum ſacramentū in xpo ⁊ eccleſia. vnde ⁊ ra/
tione huius ſignificationis dr̄ mr̄imoniū ma/

xinum ſacramentum in chriſto ⁊ eccleſia. q: ſi
gnificat ſacratiſſimas res.ſ.vniōnē chriſti cuȝ
eccleſia ⁊ anime cum deo. ↄtra quod facit vio/
De qua lans talem caſtitateȝ. ¶ Tertium eſt quia pre
drupli/ bet multiplicem fructificationem. Et primus
ci fru/ fruct⁹ eſt conſecutio prolis p quaȝ conſeruatur
ctu ſtat⁹ genus humanum. Unde ⁊ p. Noe cum filijs
cōiuga/ vxoratis reparatus eſt mūdus qui diluuio pe/
lis. rierat reſtauranꝛ ⁊ ruine ⁊ numeri angeloꝛuȝ
ſaltem ex multiplicatione pueroꝝ in illa etate
decedentium ⁊ naſcūtur virgines que tenent
vitam regni celoꝝ. Unde Hierꝛ. Laudo cōiugi
um. ſed q: niſi virgines generant. lego de ſpi/
nis roſam. de ↄcha margaritam. ¶ Secūdus
fructus eſt vitatio foꝛnicatiōis. Un̄ apl's.j.ad
Corin.vij. Propter fornicationem.ſ.vitandā
unuſquiſqȝ ſuam eniȝ habeat.ſ.vxorem. cum
non quilibet ſit aptus continere ſe ab oī volup
tate venerea: prouidit deus humane infirmi/
tati p viaȝ coniugij. Unde apl's.j.ad Cori.vij.
Melius eſt nubere q̄ȝ vri. ¶ Tertius eſt dila//
tatio charitatis ⁊ multiplicatio pacis. nam per
coniugium vnum multi efficiuntur amici ⁊ af
fines. ⁊ tolluntur multa ſcādala. ⁊ vitātur peri/
cula. vt pȝ in Heſter aſſuero ↄiugata p quam
pſeruatū eſt gen⁹ iudeoꝝ ab exterminio ſuo.
¶ Quartus eſt decoꝛatio ciuilitatis. multa enī
ſunt pertinentia ad pulchritudinē ciuilitatis
que viri ex ſe facere neſcirent aut non poſſent.
vt gubernare domum. ⁊ mulieres abſqȝ viris
male ſe regē poſſent. ⁊ plura alia. Tria āt ſumo
pere dn̄t caueri in huius ſtatu q ſunt contra
de trib⁹ caſtitatē. ¶ Primo eſt amoꝛ inoꝛdinatus alte/
que ca// rius ad alterum. Unde Hieronymus. xxxij. q.
uenda iiij. Origo quidem honeſta erat amoꝛis: ſed
ſunt in magnitudo defoꝛmis. Unde ⁊ Sixtus Pita//
ſtatu cō goꝛicus in ſentētijs. Adulter eſt inqt in vxorē
iugali. ſuam amatoꝛ ardentioꝛ. in aliena quippe vxo/
re omnis amoꝛ turpis ē in ſua nimius. ¶ Se/
cundum quod debet caueri eſt ioꝛdinatio actu
um vſus ipſius matrimonij. circa hoc ponitur
quedam virtus que dꝛ pudicicia. que hominē
refrenat circa hmōi inoꝛdinationes. Un̄ Hie/
ro. Ipſa opa nuptiaꝝ ſi nō verecunde ⁊ cū ho/
neſtate quaſi ſub oculis dei fiant. ⁊ vt tātū libe/
ris ſeruiaꝛ immundiciaȝ ⁊ luxuriā nominauit
.ſ. apl's cuȝ dicit. Omnis īmundicia aut luxu
ria nec nominetꝛ ⁊c. xxxij. q. iiij. In eo. Tertium
qđ debet caueri eſt fractio fidei alterius ad alte
rū vt nulla occaſione alteri adhereat. Nec cau
ſa plis ſuſcipiende ſi ſit ſterilis. ſicut nec Iſaac
ad aliam acceſſit. Rebecca vxoꝛe diu ſterili per
manente. n.ſ q abꝛaam ad ancillam acceſſerit
agar. ⁊ Iacob plures habuerit vxores. fuit illđ
ex ſpeciali diſpenſatione ⁊ reuelatione ſpiritus
ſancti propter diuerſas cauſas. vt habetur.

xxxij. q. iiij. Recurrat. ⁊. §. ſequenti. neqȝ cau//
ſa timiditatis vel de moꝛte vel de fama premit
tere debet ſe ab altero cognoſci. ſicut fecit Lu//
cretia nobilis romana a Tarquini filio. Unde
nec excuſatur ab adulterio ſm Auguſtinuȝ in
pmo de ci. dei. vn̄ ⁊ laudabiliter Suſanna po/
tius ſe voluit exponē periculo moꝛtis ⁊ fame.
q̄ȝ ſenibus aſſentire. vt habetꝛ Dan̄. xiij. Nec cā
infirmitatis.ſ. coꝛpoꝛalis.ſ. cū alter eoꝝ eſt infir
mus. nec infirmitatis ſpiritualis. videlicet ſi cō
ſcius ſibi fidem fregerit adulterādo. nō enim
habet hic locum regula. Frangenti fidem. fi/
des frangatur eidem.

¶ Quantum ad .§.v.

caſtitatē vidualē dicit apl's.j.ad Thi.v. Uidu/
as honoꝛa. que vere vidue ſunt. Notādū p q
ſm Albertū in ſumma de quatuoꝛ coequeuis. *De tri/*
Nomē vidue multiplr dꝛ. Eſt enī vidua. Pꝛio *plici vi*
que vidua eſt coꝛpe. ſȝ mēte nupta.i. hn̄s pꝑoſi *duitate*
tum ↄiugij. ⁊ cōputaꝛ inꝛ vnitas eē i mr̄imōio
q: caſtitas magis ↄſiſtit in mente q̄ȝ in coꝛpoꝛe
nec huic debetꝛ fructus. lx.i. illud ſpeciale gau/
dium in regno dei. qđ vere viduis reſeruatur.
Scđo mō dꝛ vidua. que eſt vidua coꝛpe ⁊ men
te. ⁊ hec vocaꝛ vere vidua ab apl'o vbi dicit. Ui
duas honoꝛa que vere vidue ſūt. Et talē viduā
cui debetꝛ fructus. lx. ponit in ſtatu viduitatis
votum ⁊ pꝑoſitū ſic manendi pꝑter deū. ⁊ nō
propter onera mr̄imonij deuitanda. Tertia dꝛ
vidua coꝛpe ⁊ mente aut auxilio terreno. ſicut
bone paupes vidue. Et de hac dicit apl's.j.
ad Thi.v. Siqs fidelis hȝ viduas miniſtret il/
lis. ⁊ nō grauetur eccl'ia. vt his que vere vidue
ſunt ſufficiat. Ille aūt tales alebanꝛ in ↄgrega/
tionibus ab eccl'ia. ⁊ erāt in locis religioſis cō/
gregationibus ſanctoꝝ. ⁊ ſeruiebant eccl'ie. Et
his multo magis debetꝛ fructus. lx. Ad ſtatum *De tri/*
aūt vidualē tria ſunt inducētia. Primū eſt exē *bus in/*
plum creature irrōnalis. vt enī legiꝛ in lib. de *ducēti/*
natura aīaliuȝ turtur vni mari aſſociaꝛ in tota *bus ad*
vita ſua. verecūdia aūt eſt hoiem nō facere qđ *ſtatū vi*
facit brutū. Scđm eſt experimentū affectionis *dualeȝ.*
ſtatus ↄiugalis.j.ad Corin.vij. Tribulationes
carnis habebūt. ait apl's loquēs de coniugatis
ſcȝ pro rebus neceſſarijs ſibi pꝛuidendis. ⁊ fili/
is ⁊ ſeruitute coniugij ⁊ alijs pluribus que cū
experta ſit. hoc ſatis hȝ inducere ad viduitateȝ
ſeruandā. ⁊ pcipue cum frequenter deterioretꝛ
conditio ſua in ſcđo. Tertium eſt pconiuȝ ſcri//
pture diuinalis. que laudat multū talē ſtatum.
vt pȝ per exempla Iudith vidue. quaȝ Ioachiȝ
ſummus pōtifex cū vniuerſis pſbyteris bene/
dixerunt. occiſo ab ea Holoferne dicentes. Tu
gloria hieruſalem. tu letitia iſrael tu honorifi/
centia populi nr̄i. quia feciſti viriliter ⁊ confoꝛ

tatum eſt cor tuum.eo ꝙ caſtitatē amaueris.⁊
poſt virum tuū alterum neſcieris.ideo manus
domini conſortauit te ⁊ eris benedicta in eter
num.Judith.xv.Et de Anna prophetiſſa legi/
tur Luce.ij.ꝙ vixerat annis ſeptem cum viro
a virginitate ſua ⁊ hec vidua vſqꝫ ad annos.
lxxxiiij.Cui ob ſingulare meritum caſtitatis ⁊
deuotionis manifeſtatus fuit ſibi ſaluator ob//
Tria dꝫ vidua obſer//uare. latus in templo.Tria autē vidua debet obſer/
uare ad conſeruandum ſtatum ſuum.¶ Pri/
mum eſt vitatio euagationis ſeu diſcurſionis.
Unde apoſtolus.j.ad Thimothe.v.reprehen//
dit viduas dicens ꝙ ocioſe diſcunt circum ire
domos.non ſolum autem ocioſe.ſed ⁊ verbo//
ſe ⁊ curioſe.loquentes que non oportet.vnde ⁊
anna vidua vt legitur non diſcedebat de tēplo.
⁊ Judith de domo.Secundum eſt aſperitas vi
giliarum ⁊ cibationis.j.ad Thimotheuꝫ.v.Ui
dua que in delitijs eſt.mortua eſt. Unde ⁊ de
vtraqꝫ vidua ſcilicet Anna ⁊ Judith.dicitur ꝙ
ſeruiebant deo in ieiunijs ⁊ vigilijs.⁊ Judith
cilicium deferebat.¶ Tertium eſt veſtium hu
militas.Unde Gene.xxxviij.legiť de thamar.
ꝙ depoſita veſte viduitatis.aſſumpſit alium
habitum quando voluit carnali opere intende
re.Nota tamen ꝙ licet debeat quis exhortari
homines ad caſtitatem virginalem vel vidua//
lem.non tamen ad huiuſmodi cogendi ſunt
vel importune vexandi.Unde dicitur.xxvij.q.
j.De viduis.Nos autem nulluꝫ talibus laque
um debemus inijcere.ſed ſolum adhortatio//
nes premij ſempiterni penaſque preponere di
uini iudicij.vt ⁊ noſtra abſoluta ſit conſcientia
ne ſexus inſtabilis tam deterreri ꝙ̄ ammoneri
videatur.Hec ibi.Nam vtiqꝫ poteſt quis con/
trahere licite.quotiens ſibi placuerit priori
mortuo.Unde Hieronymus non damno bi//
gamos immo nec trigamos.⁊ ſi dici poteſt oc/
togamos.Idem ego nunc voce libera procla//
mo non damnari huiuſmodi i eccleſia.xxxi.q.
prima aperiant.Unde ⁊ Abraam ſenex valde
mortua Sarra aliam duxit vxorem. ad oſten//
dendum ꝙ licitum eſt ſm̄ Auguſtinum.xxxij.
q.iiij.iſta abrae. Nec obſtat quod dicit Chry//
ſoſtomus.xxxj.q.prima hac ratione.vbi dici//
tur.Secundam vxorem accipere.ſm̄ verita//
tis rationem vere fornicatio eſt. Nam intelli//
gitur iſtud ſm̄ Gratianum.§.ſequenti.dictum
quaſi per exaggerationem ad exhortationem
vidualis continentie.non in condemnationeꝫ
viduarum ⁊ deinceps nuptiarum. vel dic ſm̄
glo.ibi ⁊ melius.⁊ quod intelligitur cum ſecū
dam ducit prima viuente.ipſa repudiata vt ꝑ/
mittebatur in lege Moyſi.

¶ Quantum ad .§.vi.

caſtitatem virginalem dicit apoſtolus primo
ad Corinthi.vij.De virginibus preceptum nō
habeo.conſilium autem do. Et Apocalip.xiiij.
De his qui ſequuntur agnum quocunqꝫ ierit
dicitur ꝙ virgines permanſerunt. Figuratur
autem per lilium ſm̄ doctores. De quo dř Cā/
thi.ij.de ſponſa ꝙ paſcitur iter lilia.⁊ ſicut lili
um inter ſpinas ſic amica mea.i.creatura hn̄s
virginitatē inter filias.i.inter creaturas alias. De vgi nitate
Ubi nota tria in lilio.Primo in ſtipite viredi//
nem.Secundo in flore albedinē. Tertio in ſe// ꝙ cōpa
mine fuluedinem.Et in pmo notatur ex durati rať lilio
one vel incorruptiōe eius precioſitas.Secūdo pp tria
deſignatur ex colore ⁊ folioꝝ coniunctiōe eius
puritas.Tertio inſinuatur ex figurata dilectio
ne eius ſanctitas.Conſiderate ergo lilia agri.
Quantū ad primū claꝝ eſt ꝙ ſtipes ſiue trun//
cus lilij eſt viridis.Dř aūt aliqd̄ viride natura/
liter qd̄ non patitur aduſtionē caloris. vt patet
in arboribus.ſic ſpecialiter dř viride quod nō
eſt aduſtuꝫ per calorem voluptatis carnalis ſeu
corruptiōis.Uñ virginitas dř a virore propter
incorruptionē quam hꝫ.Incorruptio autem vt
diciť in lib.ſapientie.facit proximū deo.⁊ hinc
oſtēditur magna ꝓcioſitas eius.quia ponit ho
mineꝫ in ſtatu quaſi celeſti.⁊ ideo magnus the
ſaurus.De quo apoſtolus.ij.ad Corin.iiij. Ha/
bemus theſaurū iſtū in vaſis fictilibus.i.corpo
ribus.Iſtum theſauꝝ cum quedā mala mulier
q̄ſiſſet auferre Ber.clamauit.latrones.latrōes
Declarans poſtea ſocijs quia vere ei latro fue//
rat inſidiatus.vt auferret ab eo theſauꝝ irrecu De vgi
perabilē virginitatis.Hic eſt theſaurus abſcō/ nitate q̄
ditus in agro.vt dř parabolice Mat.xiij. Cui re cōpa
aſſimilatur regnū celoꝝ.quē qui iuenit homo rať the,
abſcondit.⁊ pre gaudio illius vadit ⁊ vendit. ſauro
vniuerſa que habet.⁊ emit agrū illū.Abſcōdi/ abſcon
tus eſt enim theſaurus iſte in agro creature ter dito.
reſtris.Inuenit autē ipſum qui cognoſcit ꝓcio
ſitatem eius.Uñ ⁊ inuentū abſcōdit ne.ſ.ipſuꝫ
amittat ſeculo renūcians in aliqua religione ſe
ab alijs abſcondit.vel qꝛ per humilitatem illū
⁊ alia bona occultans ſe deſpicit.vel qꝛ ipſe mū
dus ipſuꝫ ex hoc infructuoſum ⁊ inutilem cre/
dit.Uendit aūt oīa bona ad ipſum emēdum.⁊
gaudioſe.qꝛ ad ipſum hn̄dum ſeu retinenduꝫ
⁊ ſubſtantiā temporalē ⁊ cuiuſlibet amiciciam
⁊ etiā ipſam vitā poſtponit ꝓpter ipſum. vt pa
tet exemplū in virginibꝰ Agatha Lucia Agne
te.⁊ hmōi. Hui dicitur ſimile regnū celorum.
quia talis eſt vita celeſtis.Uñ ad cōmendatio/
nem eius aſſimilať ei dn̄s vniuerſorum ſcili//
cet xp̄s magiſqꝫ alij in ipā carnis integritate.ī
mo ſponſe dicūtur ipſius modo ſpeciali Juxta
illud Agathe.Ipſi ſum deſponſata:⁊c. Cogna
ti dicuntur angelorum.Unde Hierony.in ſer/

mone. Angelis ſemꝑ cognata eſt v̓ginitas. Et
idem. In carne eſſe ⁊ ꝑter carnem viuere. ange
licum eſt nõ humanũ. Sed ⁊ a mũdi ſapiẽtibꝰ
ponitur virgo inter duodecim ſigna celoꝛum.
Quando enĩ ſol egreditur ſignũ leonis de mẽ
ſe Auguſti ingreditur ſignũ virginis. ⁊ tũc mi
teſcit ab eſtu ſui caloꝛis ⁊ fructus matureſcere
facit. Ipſa quoqꝫ animalia ferociſſima vidẽtur
deferre virginitati. Nã vt refert beatus Grego
rius in moꝛal. Cum vnicoꝛnis ſit anĩal ferociſ/
ſimũ. ⁊ a nullo domari poſſit: ad aſpectũ virgi/
nis mãſueſcit. ita vt ĩ gremio eius ſe ponat ad
quieſcẽdũ. ⁊ ſic capitur. Ipſis quoqꝫ ſibillis li/
cet gentilibus merito virginitatis creditur a
deo ſibi collatũ ſpũm ꝓphetie ad vaticinandũ
multa de myſterijs chꝛiſti que refert Lectantiꝰ
in. iiij. li. inſtitutionum. In tabernaculo quoqꝫ
iudeoꝝ facto ꝑ Moyſenꝰ pelles iacintine ſuꝑ
alia cooperimẽta ponebant. Exodi. xxvj. ⁊ qꝛ ia
cintus eſt celeſtis coloꝛis ſcdꝫ Bedã: deſignat
virgines qui ſupꝛemũ locuꝫ tenẽt in taberna/
culo eccĩe. q̃ꝫtũ. ſ. ad pulchꝛitudineꝫ ſpũalem.
C Quantum ad ſcdm pꝫ qꝛ flos lilij eſt colo/
ris albi. Coloꝛ auteꝫ albꝰ deſignat puritatem.
vt dꝛ. xxx. q. v. Femine que debet eſſe in virgi/
ne. ſ. omnẽ cogitatum meius ⁊ affectum ad cele/
ſtia erigat. Un. j. ad Coꝛinth. vij. Que innupta
⁊ virgo eſt que dei ſunt cogitat. quomodo pla
ceat deo vt ſit ſancta mente ⁊ coꝛpoꝛe. Cuꝫ enĩ
ſit libera a ſeruitute coniugis ⁊ familie multaꝫ
cõmoditatem habet ⁊ aptitudinem ad vacan/
dum deo. Habet autẽ lilium ſex folia deſignan
tia ſex cõditiões que cõferunt ad conſeruatio
nem puritatis. Spine autẽ lacerantes hmõi fo
lia ſunt eoꝝ econtraria. Unde ſicut lilium inter
ſpinas ſic. ⁊c. Canti. ij. Primũ ergo foliũ deſi
gnat ſobꝛietatem in cibo ⁊ potu. Sine cerere
eniꝫ ⁊ bacho friget venus. ait. Hieronymꝰ. Idẽ
Fugiat virgo vinũ vt venenũ. Spina autẽ lace
rans eſt crapula. C Secundũ folium ſignat la
boꝛioſitatem in vigilijs ⁊ exercitijs. ꝑcipue le/
ctionum. ⁊ hmõi. Unde dicitur in prouerb. Ui
gilia honeſtatis tabefaciet carnes: ⁊ Hierony/
mus ad Ruſticũ monachũ. Ama ſtudia ſcriptu
rarum. ⁊ carnis vitia non amabis. Spina autẽ
lacerans eſt ocioſitas. Ezech. xvj. Hec fuit ini/
quitas ſodome. ⁊c. ⁊ ociũ. C Tertium folium
ſignificat ſenſuum cuſtodiam precipue viſus
⁊ auditus. Unde ꝓpheta. Moꝛs ingreſſa
ẽ per feneſtras noſtras. Dina filia Jacob egreſ
ſa ad videndum mulieres regionis ami/
ſit virginitatẽ coꝛrupta a ſichen. Gen. xxxiiij.
Et ſic ſpina lacerans eſt curioſitas. C Quartũ
folium deſignat ſermonis modeſtiam. Ambꝛo
ſius ſuper lucam. Diſcite o virgines exemplo
virginis Marie. non curſitare per alienas
edes non aliquos in publico miſcere ſermões.
Hieronymus. Sit ſermo virginis prudẽs mo
deſtus ⁊ rarus. Spina lacerans eſt loquacitas
vel turpitudo ſmonis. pꝛima ad Coꝛinthios.
xv. Coꝛrumpunt bonos moꝛes colloquia ma/
la. C Quintum folium ſignificat humilitatẽ.
Decet ait beatus Ambꝛoſius vt virgo quanto
purioꝛ tanto humilioꝛ. Opoꝛtet enim iſtaꝫ hu
militatem in habitu oſtendere. vt ſcilicet non
poꝛtet habitum mollem precioſum vel aliquẽ
oꝛnatum. Nam iſta prouocant ad laſciuiam.
Prouerbioꝛum. vij. Ecce mulier occurrit oꝛna
tu meretricio. preparata ad capiẽdas animas.
Unde ⁊ filij iſrael foꝛnicati ſunt cum mulieri/
bus moabitarum. que ſe oꝛnauerunt. Spina
lacerans eſt ſuperbia. Job diſſoluit baltheum
regũ. Quod expoſuit Gregoꝛius in moꝛali/
bus. Dum videlicet balthẽu caſtitatis permit/
tit deus diſſolui ideſt frangi. aliquando in vir
tuoſis: propter precedentem elationem. Exem
plum habes in Uitaſpatrum. C Sextum foli
um ſignificat vitationeꝫ familiaritatis. Uirgo
enim debet eſſe ſilueſtris. Silueſtria enim ani/
malia ſolent habere pulchꝛioꝛem pelleꝫ q̃ꝫ do/
meſtica. Bernar. Solẽt virgines que vere vir
gines ſunt ſemper pauide ⁊ nunquam eſſe ſe/
cure. Unde ⁊ virgo Maria turbata eſt in ſer/
mone angeli. ⁊c. Thamar virgo coꝛrupta ẽ ab
Amon fratre ſuo cum ſolam ſe reperit cuꝫ eo.
ij. Regum. xiij. Eſt ergo ſpina lacerans nimia
domeſticitas. C Quantum ad tertium habet
lilium tria grana quaſi aurea deſignantia dile
ctionem que ſanctam ⁊ perfectam facit virgi/
nitatem. Nam virginitas ſine dilectione non
ſaluat. Iſta autem tria grana ſignificant tripli
cem modum deum diligendi. Unde Bernar
dus. Diſce amare dulciter. amare prudenter.
amare foꝛtiter. Uel tria que debꝫ diligere que
libet. ſcilꝫ deum. proximum. ⁊ ſeipſum.

C Uirginitas quid ſit. ⁊ per que amittatur.
Capitulum. vij.

Virginitas ſic diffinitur ab Auguſtino in libro de
nuptijs ⁊ concupiſcentia. Uirgini
tas eſt in carne coꝛruptibili perpe
tua incoꝛruptionis meditatio. Pro cuius de/ De vir
claratione dicit Beatus Thomas ſecunda ſe/ ginita/
cunde. q. clij. articulo pꝛimo. ꝙ nomen virgi/ te vnde
nitatis a viroꝛe ſumptum dicitur. Et ideo ſi/ nomen
cut id dicitur virẽs ⁊ in ſuo viroꝛe perſiſtere ſũpſit.
quod non eſt ex abundantia caloꝛis aduſtionẽ
expertum. ita ⁊ virginitas impoꝛtat hoc ꝙ per
ſona cui ineſt immunis ſit ad concupiſcentie
aduſtionem: que eẽ videtur in conſummatiõe
maxime delectationis coꝛpoꝛalis. qualis ẽ de/

lectatio venereorum. In delectatione autẽ ve/
nereorum tria eſt conſiderare. Unum. ſ. quod
eſt ex parte corporis. ſ. violatio ſignaculi virgi
nalis. Aliud in quo coniungiẜ id quod eſt ani/
me cum eo quod eſt corporis. ſ. reſolutio ſemi/
nis delectationem ſenſibilem cauſans. ¶ Ter/
tium quod eſt tantum anime. ſ. propoſitum ꝑ
ueniendi ad talem delectationem. In his tri/
bus primum ꝑ accidens ſe habet ad moralem
actum qui non conſideratur per ſe. niſi ſcd̃m
ea que ſunt anime. Sed per hoc ꝙ aliquis ex ꝓ
poſito ſe abſtinet a delectatione venerea. re//
manet integritas in mẽbro corporeo. Et ſic ẽ ꝑ
accidens. vnde ſi contingat ꝙ per alium mo/
duꝫ integritas membri corrumpatur. vt ꝑ vio
lentiam vel medicinam non magis preiudicat
virginitati. q̃ꝫ ſi corrumpatur manus vel pes.
¶ Secundum vero ideſt reſolutio ſeminis na
turaliter ſe habet ad actum moralem. Naꝫ ſen
ſibiles paſſiones ſunt materia moralium actu/
um. Et ſi delectatio proueniens ex ſeminis re/
ſolutiõe procedat ex propoſito rationis. ſic tol/
lit virginitatem. ſiue ſiat per concubitum ſiue
per alium modum. Si autẽ preter mentis pro
poſitum. vt in dormiendo vel per violentiam
illatam cui mens non conſentit q̃uis caro de/
lectationem experiatur. vel ex infirmitate natu
re vt in patientibus fluxum ſeminis ſic non ꝑ
Quid ditur virginitas. ¶ Tertium vero ſe habet for
ſit for/ maliter ⁊ completiue. quia ratio moralium in
male in eo quod eſt rationis completur. Sic ergo pro//
virtute poſitum abſtinendi ab omni delectatione vene
virgini rea eſt formale in virginitate: ⁊ immunitas a
tatis. delectatione que prouenit ex reſolutione ſemi
nis. eſt materiale. ⁊ vtrunqꝫ notatur in dicta
diffinitione propoſita. in eo quod dicitur me//
ditatio. Et dicitur perpetua. non quia oportet
ſemper virginem actualem meditationeꝫ ha
bere. ſed hoc debet in propoſito gerere vt per/
petuo in hoc perſeueret. Immunitas a corrup
tione ponitur in eo quod dicitur incorruptio/
nis. Et oſtenditur difficultas cum dicitur. in
carne corruptibili. Hec beatus Thomas. Et no
In qbꝰ ta ꝙ ſm beatum Thomam Uirginitas prout
proprie eſt virtus non eſt in adultis habentibus inte//
ſit virgi gritatem carnis. ſed propoſitum nubendi. nec
nitas. in paruulis. quia non habeãt propoſitum ſer/
uandi. cum non habent vſuꝫ rationis. nec pre
dictis debetur aureola. ⁊ quia virtus non amit
titur niſi per peccatum. non ſufficit propoſituꝫ
ſolum abſtinendi a delectatione venerea. etiaꝫ
coniugali. niſi addatur ⁊ votum ad ipſam vir/
ginitatem. Nam dimittere ſolum propoſitum
ſeruandi virginitateꝫ. non peccatur mortaliter
ſicut nec ieiunandi. Sed frangere votum vir//
ginitatis etiam ſola mẽte. eſt mortale. ſicut fra

ctio aliorum votoruꝫ. Unde Hiero. diſt. xxvij.
vouentibꝰ virginitatem. non ſolum nubere. ſꝫ
etiam velle damnabile eſt. Et propterea Augu
ſtinus alibi ſic diffinit. Uirginitas eſt continen
tia qua integritas carnis ipſi creatori anime ⁊
carnis vouẽ. conſecraẜ ſeruatur. In quarta ſm
diſt. xlix. ar. iiij. dicit idem beatꝰ Thomas. ꝙ
non eſt neceſſariũ votũ ad virtutẽ virginitatis.
ſed eſt ad bñ eſſe. ¶ Itẽ nota ꝙ virginitas que De vir/
amittiẜ mẽte tantũ. ſ. ꝑ ꝓpoſitũ actꝰ venerei re/ ginitate
cupaẜ ꝑ pniaꝫ quoad aureolaꝫ. Sed que amit quoad
tiẜ mẽte ⁊ corpe. ſ. ꝑ reſolutiõe ſeminis volun recupa/
tariã. nõ pt ẽt ꝑ pniaꝫ recuperari quoad aureolã: tioneꝫ.
pt tñ recuperari quãtũ ad id qđ formale eſt in ea.
Oẽs enim virtutes ſunt cõnexe. ſm magiſtrũ
in. iiij. ſententiaꝝ. vt qui vnam habet omnes
habet. Quod eſt veꝝ ſm Tho. quantum ad id
quod eſt formale in eis. ideſt ſm charitatẽ vel
prudentiã. Non aũt q̃tum ad id quod eſt ma
teriale. Non enim ſi quis magnificus male cõ
ſumpſit diuitias. ꝑ penitentiam ei reſtituentur
diuitie. que ſunt magnificentie. Similiter qui
peccando perdidit virginitatẽ ꝑ actum venere
um. per penitẽtiam non ei reſtituiẜ integritas
carnis. que eſt materiale in virginitate. Sꝫ for
maliter reſtituitur vtraqꝫ. ſ. quoad propoſitũ.
quia penitẽs talis firmiter proponit vti diuiti/
is magnifice ſi haberet. ⁊ ſeruare virginitatem
ſi haberet ⁊ non amiſiſſet. Et hoc propoſitũ ha
bere firmiter ꝓpter deum. vel ſm regulã ratio
nis dꝫ formale virtute. Sed materiale non re/
ſtituitur. ſ. immunitas a delectatione venerea.
Nec etiã ꝑ dei potentiã. qꝛ quod factuꝫ eſt. nõ
poteſt non eſſe factum. Et ſic intelligitur dictũ
Hiero. xxxij. q. v. Si Paulus. Deus virginem
ſuſcitare non poteſt poſt ruinam.

¶ Eſt autem vir/ .§. i.

ginitas ſpecialis virtus. Ratio eſt ſm beatum
Thomã. ij. ij. q. clij. ar. iij. quia formale ⁊ com// De vir/
pletiuũ in virginitate. eſt propoſituꝫ perpetuo ginita//
abſtinendi a delectatione venerea. qđ propoſi/ te. ꝙ. ſ. ẽ
tum redditur laudabile ex fine. inquantum. ſ. ſpecialẜ
ſit ad vacandũ rebus diuinis. materiale eſt in/ virtus.
tegritas carnis. Sed manifeſtuꝫ eſt. vbi eſt ſpe
cialis materia habẽs ſpecialẽ rõnem virtutis.
ibi ſit ſpecialis virtus. ſicut magnificentia que
eſt circa magnos ſumptus. ex hoc hꝫ ꝙ ſit ſpe
cialis virtus diſtincta a liberalitate. que eſt cir/
ca cõmunem vſum pecunie. Sic hoc quod eſt
cõſeruare ſe immunẽ ab omni delectatione ve
nerea. hꝫ quandam excellentiam laudis ſupra
hoc quod eſt ſeruare ſe immunem a delectatio
ne venerea illicita. ſ. que eſt extra matrimoniũ.
⁊ idõ eſt ſpecialis virtus ſe habens ad caſtitateꝫ
ſicut magnificentia ad liberalitatẽ. Nõ eſt aũt

in precepto ſed in conſilio. Unde apoſtolus .j. ad Corin. vij. De virginib⁹ autem p̄ceptū dn̄i non habeo. conſiliū autē do. Et Amb. xxxij. q. j. Integritas virginitatis eſt voti nō precepti. ſuaderi poteſt precipi non poteſt. Conſilia autē dantur de actib⁹ bonis. immo melioribus. Eſt autem triplex bonū hominis. vt dicit. j. ethi. Unū quod cōſiſtit in exteriorib⁹ rebus. vt diuitijs. Scdm̄ quod conſiſtit in bonis corporis. Tertium in bonis anime. Et inter bona anime potiora ſunt ptinentia ad vitam contemplatiuam bonis pertinētibus ad actiuā. vt oſtendit dominus Luc. x. Maria optimā partē elegit que non au. ꝛc̄. Et philoſophus in .iiij. ethi. In humanis autē actibus illud eſt vitioſū quod non eſt ſm̄ rectam rationem. ⁊ ɔ̄ueſo illud virtuoſū quod eſt ſm̄ rectā rationem. Hec autem eſt recta ratio. vt his que ſunt ad finē vtatur quis ſm̄ menſurā que congruit fini. ſicut medicina homo vtitur ſm̄ quod congruit ſanitati. Bona igitur predicta ſic ſe habent ꝙ bona exteriora ordinātur ſicut ad finem ad bona corporis. ⁊ bona corporis ad bōa anime. ⁊ opa vite actiue ad opera vite contemplatiue. Unde ſi quis abſtineat a poſſidendis aliquib⁹ bonis tēporalibus que alias poſſet licite poſſidere. vt conſulat ſaluti corporali ſue vel proximoꝝ. erogando pauperibus. vel vt vacet contemplationi veritatis. hoc non eſſet vitioſū ſꝫ laudabile ⁊ virtuoſum. Sic ſimiliter ſi quis abſtineat a delectatione omni venerea. vt liberius vacet deo ⁊ diuinis pertinet hoc ad rectitudinē rationis. quod fit per virginitatē. Unde apoſtolus p̄ma ad Corint. vij. Mulier innupta ⁊ virgo cogitat que dei ſunt quomodo placeat deo vt ſit ſancta corpore ⁊ ſpiritu. que aūt nupta ē. cogitat que ſunt mundi ꝛc̄. Et ſi dicatur ꝙ quilibet tenetur ad precepta legis nature. Sed ſicut eſt datum p̄ceptum naturale ad conſeruationem indiuidui de comeſtione. Geneſ. ij. De omni ligno paradiſi comedetis. ita datum eſt preceptum ad conſeruationē ſpeciei de cōmixtiōe cōiugali. Geneſ. ij. Creſcite ⁊ multiplicamini. Sicut ergo certum eſt ⁊ clarum ꝙ quilibet tenetur ad primum. ſ. ad comedendū pro ſui conſeruatione. ita videtur teneri ad ſecundum. ſcilicet ad actum ſaltem coniugalem ad conſeruationem ſpeciei. Reſpondet Beatus Thomas. ꝙ preceptum habet rationem debiti. Sed dupliciter eſt aliquid debitū. Uno modo vt impleatur ab vnoquoqꝫ. Et hoc debitū ſine peccato preteriri non poteſt. Aliud eſt debitum implendum a multitudine. ⁊ ad tale debitum implendum non tenetur qlibet de multitudine. Multa enim ſunt multitudini neceſſaria. ad que complenda vnus non ſufficit. ſed implentur a multitudine. dum vnus hoc. aliꝰ illud facit. Preceptum igit̄ legis nature homini datum de comeſtione. neceſſe eſt vt ab vnoquoqꝫ ipleatur. Aliter enim indiuiduū conſeruari non poſſet. Sed p̄ceptū datū hoi de generatione reſpicit totā multitudinē. cui neceſſarium eſt vt non ſolū multiplicetur corporaliter ſꝫ etiam ſpūaliter p̄ficiat. Et iō ſufficienter prouidetur multitudini. ſi quidā carnali generatiōi operam dant. alij ab hac abſtinētes contēplationi diuine vacant ad totius humani generis pulchritudinē ⁊ ſalutē. Sicut in exercitu qdā caſtra cuſtodiunt qdam gladijs decertant. que tamen oīa debita ſūt multitudini. ſed per vnū impleri nō poſſunt. Nec ḡo recedit a medio quia non abſtinet ab omni delectatione quod pertinet ad inſenſibilitatem. ſed a delectatione omni venerea. ⁊ hoc ſm̄ rationem rectam.

q hō habet tria bona. ⁊ qd̄ horum potius.

¶ Quod virgini .§. ij.

De excellētia virginitatis.

tas ſit excellentior caſtitate coniugali probatur tripliciter ſm̄ bea. Tho. vbi ſupra. arti. iiij. Primo exēplo xp̄i qui elegit mr̄em virginē ⁊ ipſe virginitatē ſeruauit nō coniugium contraxit. Omnia aūt p̄fectiora ipſe impleuit. Scdo doctrina apl̄i p̄ma ad Corin. vij. Qui virginitatē ɔ̄ſulit tanq̄ꝫ maius bonū. Conſiliū enī dat̄ de melioribus bonis. xiiij. q. j. Quiſquis. ¶ Tertio p̄batur rōne multiplici. Tum q2 bonū diuinum eſt potius bono humano. Uirginitas ordinatur ad bonū diuinū. ſ. ad vacandum deo. Matrimoniū ad bonū humanū. ſ. ad multiplicationem hominum. Tum q2 bonum anime quale eſt virginitas prefert̄ bono corporis q̄le eſt matrimoniū. Tum q2 bonū vite ɔ̄tēplatiue prefertur bono vite actiue. Uirginitas ordinatur ad bonum aīe ſm̄ vitā ɔ̄tēplatiuam. quod eſt cogitare que dei ſunt. Cōiugiū ad bonū corp̄is ordinatur qd̄ eſt prolis multiplicatio ⁊ ptinet ad vitam actiuā. q2 ɔ̄iugis cogitare hn̄t que ſūt mūdi. vt patet per aplm̄. j. ad Corin. vij. Un̄ Hier. in li. ɔ̄tra Jouinianū reprobat per multas rationes errorē ipſius Jouiniani qui aſſerebat virginitatem non eē preferendā matrimonio. nec eſt ɔ̄tra predicta quod ait Augu. in li. de bono coniugali. Non impar meritū eſt continentie I Joanne q nullas expertꝰ eſt nuptias ⁊ in Abraam qui filios generauit. Et Hiero. xxxij. q. iiij. Quis ignoret ſub alta dei diſpoſitione oēs retro ſanctos fuiſſe einſdē meriti cuius nūc ſunt xp̄iani. Quō antea Abraā placuit deo in coniugio ſic nunc virgines placēt in caſtitate. ſeruiuit ille legi ⁊ tpi ſuo. ſeruiamus ⁊ nos legi ⁊ tēpori nr̄o. in quos fines ſeculoꝝ deuenerūt. Nā ſm̄ bea. Tho. meritū non ſolū penſatur ex gn̄e actus. ſed magis ex animo operantis. Habuit

De me/ritovgi nitatis aut ſit maio//ris me/riti ꝛc.

Abraam aium ſic diſpoſitum vt paratus eſſet virginitatẽ ſeruare ſi opus eſſet. Et ex hoc meritum ↄiugale in ipſo equatur merito ↄtinentie virginalis in Joanne reſpectu qdem pmij ſeẽntialis. nõ aũt reſpectu premij accidentalis. Licet ergo virginitas ſit melioꝛ ↄtinẽtia cõiugali. põt tñ coniugatus nõ ſolum eſſe equalis ſed etiã melioꝛ virgine duplici rõne. ¶ Pꝛio videlicet cũ ↄiugatus hꝫ animum magis paratum ad virginitatẽ ſeruandam ſi opoꝛteret ꝙ̃ ille q actu eſt virgo. ¶ Scdo qꝛ foꝛte ille q nõ eſt virgo habet aliquam excellentioꝛem virtutem aut maioꝛẽ charitatẽ. Et ideo non debẽt ſe preferre virgines alijs in bonitate.

¶ Sed queritur .§.ij.

De vgi nitate ꝙ ſit vtus excellẽ/tiſſima.

vtrum ſit excellentiſſima virtutũ. Rñdet bea. Tho. vbi. ſ. Excellentiſſimũ põt dici aliqd dupliciter. Uno mõ ſm quid. i. in aliquo genere. Et ſic virginitas dr excellentiſſima virtus i genere caſtitatis. qꝛ tranſcendit caſtitatẽ vidualẽ ⁊ coniugalẽ. Et qꝛ caſtitati attribuit decoꝛ ideo virginitati attribuit: per ↄſequẽs maxima pulchꝛitudo. vnde beatus Amb. pulchꝛitudinem quis põt maioꝛẽ eſtimare decoꝛe virginis que amatur a rege. pbatur a iudice. dedicatur domino. conſecratur deo. Alio mõ dicitur excellẽtiſſimum aliqd ſimpliciter. ⁊ ſic virginitas nõ eſt excellentiſſima. qꝛ finis ſemp excellit id qđ eſt ad finẽ. ⁊ quãto aliqd efficaciꝰ oꝛdinatur ad finem tanto melius eſt. Finis aũt ex quo redditur laudabilis virginitas eſt vacare rebus diuinis. Et ideo virtutes theologice ⁊ virtus religionis quaꝝ actus eſt occupatio circa res diuinas ſunt excellẽtioꝛes virginitate. Similiť etiã vehementius operanť. vt inhereant deo martyres q ad hoc poſtponunt ꝑpꝛiam vitã ⁊ viuẽtes in monaſterijs q ad hoc poſtponunt ꝑpꝛiã voluntatẽ. ⁊ omnia que habent. virgines autem poſtponũt ad hoc tñ venereas voluptates. Et ideo ⁊ martyriũ ⁊ religionis ingreſſus cum pſeuerantia preferuntur virginitati. Qđ autem dicitur de virginibus Apoc. xiiij. ꝙ ſequũtur agnum quocũqꝫ ierit: non ex hoc ſequiť ꝙ ſint alijs ſanctis perfectioꝛes. vel xpo magis ↄfoꝛmes. ſed qꝛ ſequũtur agnũ chꝛiſtum pluribus modis ꝙ̃ alij. qꝛ non ſolum in integritate mẽtis vt alij ſed etiam in integritate carnis quod non alij faciunt. Sed non opoꝛtet ex hoc ꝙ magis de pꝛopinquo chꝛiſtum ſequantur ꝙ̃ alij ſancti. quia alie virtutes in quibus aliqui non virgines excedunt virgines. aliquos faciunt pꝛopinquius deo inherere. Canticum nouum quod cantant ſole virgines. vt dicitur ibi eſt gaudium ſpeciale quod habent de integritate carnis ſeruata.

¶ Uirginitas quomodo coꝛonatur. poſſideatur ⁊ dignificatur. Capitulum octauum.

Adducent regi virgines poſt eam pꝛoxime eius offerẽtur tibi. loquitur ps. de eccleſia que vtiqꝫ eſt mr ⁊ virgo. Mater quidem omnium fidelium quos genuit in baptiſmo per fidem. Uirgo per integritatẽ mẽtis libera a coꝛruptione peccati moꝛtal'. Unde apoſtolus. ij. ad Coꝛinthi. xj. inquit de fidelibus. Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere xpo. Hec igitur eſt regina aſtans a dextris dei. quia in ſtatu electoꝛum ⁊ in potioꝛibus bonis ſcilicet virtutum. In veſtitu deaurato ſapientie vl' charitatis. Circundata varietate ſtatuum religionum rituum ⁊ pꝛiuilegioꝛum. Poſt eã vt filie adducerentur virgines regi domino ieſu xpo vt ſponſo earum. Unde ⁊ de ſanctis virginibꝰ canit eccleſia. Agnum ſponſum virginum adoremus dominum ieſum chꝛiſtum. Poteſt ⁊ illud poſt eam etiam referri ad virginem mariã que ſola eſt mater ⁊ virgo ⁊ pꝛimiceria. ⁊ ſpeculum virginum. que vtiqꝫ poſſidet aureolaꝫ virginitatis. quia ⁊ ſi non habuit a carne pugnaꝫ pꝛopter religationem vel extinctionem fomitis: pꝛopter cuius victoꝛiam ſcilicet pugne dať aureola. Habuit tamẽ ab hoſte cuius caput ſcilicet pꝛincipij ſuggeſtionis contriuit ſola. Poſt eam igitur ⁊ principaliorem ſeqũuntur virgines alie ⁊ chꝛiſto adducuntur regi. ⁊ ad quamlibet ſanctam virginem eccleſia iſtud adaptat. vbi tria videnda ſunt de virginitate ſcilicet.

¶ Pꝛimo quomodo virginitas coꝛonatur.

¶ Secundo quomodo poſſideatur.

¶ Tertio quomodo ipſa dignificatur.

¶ Quantum ad pꝛi .§.i.

mum dicit apoſtolus. ij. ad Thimo. ij. Non coꝛonabitur niſi qui legitime certauerit id eſt ita certet ꝙ vincat. vt autem canit eccleſia. Mundus caro demonia diuerſa mouent pꝛelia contra nos. Et quantum ad pꝛelium carnis ſicut non coꝛonatur aurea que eſt pꝛemium eſſentiale anime. niſi quis habuerit victoꝛiaꝫ de omni vitio carnali abſtinendo ab eo. vel a perpetrato penitendo. ita non coꝛonabitur aureola virginitatis que eſt pꝛemium accidentale quod datur in gloꝛia pꝛopter excellentem victoꝛiaꝫ pugne ex carne. niſi quis liber fuerit a voluntaria coꝛruptione carnis tentationes vincendo. Quamuis enim virginitas quantum ad eius initium ⁊ ſeminarium id eſt inclinationem naturalem inſit a natura. ſicut ⁊ omnis virtus: ⁊ quantum ad materiam remotã que eſt itegritas carnis. ⁊ materiã ꝓpinquã que eſt

inexperientia veneree voluptatis ineſt a natu
ra ⁊ natiuitate. quia omnes naſcūtur virgines
carne ⁊ inexperti voluptate ſcd̄m Pe. de pal.
in. iiij. diſti. xxxiiij. Sʒ q̄ʒtum ad cōplementuʒ
actuale vel habituale. ſic virginitas nō eſt a na
tiuitate vel a natura pluſq̄ʒ alie. Nam puer na
tus nō habet actū vel habitū v̄ginitatis pluſq̄ʒ
liberalitatis. ſed habet ſicut alias morales v̄tu
tes p̱ acq̄ſitionē ⁊ iſuſionē. Nō eni quicūq̄ʒ ha
bet integritatem carnis cum venerit ad annos
pubertatis ſi eligat in carne incorruptibiliter
viuere ſtatim p̱ hoc habet habitū virginitatis.
Sed q̄n cum hoc habituali ꝓpoſito frequenter
domauerit motus carnis cum aggrauāt in eo.
ſicut nec vidua ſtatim mortuo marito habʒ ha
bitum continētie vidualis licet eligat ſic viue-
re. Sed p̱ frequētem domatiōem paſſionum cū
ꝓpoſito habitum acquirit differentē ab habitu
caſtitatis coniugalis. non tamē meret̄ nomen
virtutis ſpālis. quia non p̱uenit ad p̱fectum.
Eſt igit̄ continētia vidualis habitus differēs a
continētia cōiugali habēs ſpālem ratiōem bo
ni ⁊ difficultatis. q̄ꝛ q̄buſdā eſt facile ⁊ placitū
in cōiugio viuere caſte. quibꝰ non eſt facile nec
placitū viuere vel coniugio abſtinere. Sed ta
men non eſt virtus ſpecial'. imo caſtitas ē vna
virtus que minorē gradum habet in matrimo
nio. ⁊ p̱fectis ſaluatur in viduitate. Similiter
caſtitatis cōiugalis nō ſtatim innaſcitur cū qs
eligit ab aliena abſtinere. ſed cum frequenter
de aliena tentatus elegit nō acquieſcere. Et ſic
de alijs. Et Ut dicit Tho. in. iiij. diſ. xlix. In cō
tinendo ſʒ aliq̄d maiorēʒ pugnā ſuſtinent virgines
ſm̄ aliq̄d vidue. ceteris paribus. Virgi
nibus enim cōcupiſcentia inflāmat ⁊ experiē
di deſiderium. q̄d ex quadā curioſitate ꝓcedit
quo etiā ſit vt homo libentius videat que nun
q̄ʒ vidit. ⁊ etiā in eis cōcupiſcētiam auget ex-
timatio maioris delectatiōis q̄ʒ ſit ſm̄ v̄itatē.
⁊ incōſideratio coꝝ incommodoꝝ que delecta
tiōi hm̄ōi adiungūt̄. Et q̄ʒtū ad hoc vidue mi
norem ſuſtinent pugnam. maiorem autem pro
pter delectationis memoriam. Et in diuerſis
vnum alteri preiudicat ſm̄ hominū diuerſas
diſpoſitiōes q̄ꝛ q̄dā magis mouent̄ hoc. q̄daʒ
illo. Quicq̄d aūt ſit de quantitate pugne. tamē
hoc certū q̄ p̱fectior eſt victoria virginū q̄ʒ vi-
duarꝫ. Perfectiſſimū enim genꝰ victorie eſt ⁊
pulcherimū honeſti nunq̄ʒ ceſſiſſe. Corona au
tem non debet̄ pugne. ſed victorie de pugna.
Nn ergo coronabit̄ niſi ⁊c̄. Quō in diuerſis
temporibꝰ hoīes diuerſimode ſe habuerit ad
virginitatē ſeruandam. Pe. de pal. in. iiij. diſti.
iij. dic̄ q̄ i ſtatu inocētie nō licuiſſet ꝯtinē vſq̄ʒ
ad ſufficientem multiplicationem hūani gene
ris. quia tunc erat p̱ceptum. Creſcite ⁊ multipli

Quod actui v̄ginitatis debet̄ corona ꝓpt̄ victoria ⁊ non habitui.

De pugna que ſit maior. an in virgie. an in vidua.

Q̄ p̱fectior eſt victoria virginū q̄ʒ viduarꝫ

De virginitate quoad ſtatum inocētie vtrūʒ licuiſſet cōtinē.

camini. nec tn̄ peccauit adā continendo in pa
radiſo q̄ꝛ modico tp̄e ibi fuit. Sʒ Tho. dicit q̄
poſt multiplicationē ſine pctō potuiſſʒ quis eē
virgo: q̄ꝛ tunc p̱ferebat̄ coniugiū v̄ginitati. q̄
habebat puritatē cum fecūditate. Fuiſſet autē
cōtra rōnem eligere minus bonū ⁊ ipſi nō erāt
facturi ꝯtra rōnem. Ergo ſi continuiſſet cōtra
finē matrimonij ⁊ pacis peccaſſet. Semp̱ eniʒ
fuiſſet multiplicatio neceſſaria. q̄ꝛ nō videbat̄
ꝓbabile q̄ parētes primi retardarent̄ a gloria
vſq̄ʒ ad finē mundi cū ſolū peccatū ſit cauſa re
tardationis. vt originale vel actuale. Vn̄ p̱mis
parentibus tranſlatis in gl'iam. oportebat ſuc-
ceſſores vacare generatiōi. ſicut primi vacaue
runt. Tempore v̄o nature lapſe. ſ. tp̄e legis na
ture fuit v̄ginitas licita m̄ltiplicato genere hu
mano. Sed ſemp̱ ante euangeliū melius erat
coniugiū. niſi vbi ſpāliter aliud reuelabat̄. In
paruulis autem erat v̄ginitas carnis non mē-
tis. Tempore aūt nature lapſe an̄ m̄ltiplicatio-
nem fuit in p̱cepto ꝓhibitio. Nec tamen Abel
peccauit virgo moriens. quia adhuc iuuenis
erat. nec aptus cōiugio quando mortuꝰ fuit.
Nam nec caym libidinoſus adhuc generaue-
rat. Fuit tn̄ abel mortuus virgo carne. ſed non
mente. q̄ꝛ tūc non erat tp̄s virginitatis. niſi qs
dicat q̄ deus p̱ſcius mortis eius ſibi iſpirauit
v̄ginitatē vt caput eccleſie primū hēret v̄gini-
tatē. ⁊ ſic haberet aureolā virginitatis. Sʒ poſt
multiplicationē licuit. non tamē habemus ex
emplū nec in enoch qui per coitū generās. ⁊ p̱
coituʒ genitꝰ eſt. nec in alio forte de melchiſe
dech. Sed ſi fuit ſeʒ filiꝰ noe. vt dicunt hebrei
nō fuit virgo. Tp̄e vero legis ſcripte ſciēdū. q̄
licuit ſeruare virginitatē. q̄ꝛ iaʒ filij iſrael mul
tiplicati creuerant nimis. vt arena maris. non
tamen laudabatur. immo filia iepte fleuit vir-
ginitatem. Et maledictus erat non relinquens
ſemen. maledictione opprobrij tēporalis. niſi
conſilio ſpiritusſancti vt Helias non per coitū
generans. Et Hieremias virginitate ſua viruʒ
euangelicum xp̄i eccleſie dedicans ſm̄ Hiero.
Sed apud gentiles error increbuerat. quia de
derat eos deus in reprobum ſenſum vt licita
reputarent illicita ⁊ econtra. vt fornicationem
eſſe licitam. Plato vero ſanctificauit ſe. non q̄ꝛ
reputaret virginitatem illicitam vnde nec de-
ſeruit eam ſed vt ſatiſfaceret plebi. Nam opi-
nio fuit apud philoſophos propter ſcanda-
lum vitandum facere multa que ſciebant non
eſſe facienda ſicut adorabant idola: quāuis ſci
rent nihil eſſe ne lapidarentur ſicut pythago-
ras apud athenas reus habitus eſt. quia voca
uit lapidem ignem ardentē. Ipſi enim neſcie-
bant aliā vitam. ⁊ propter hoc nimis timebāt
perdere iſtam. Tempore vero euangelij ſemp̱
licuit

V̄ginitas tp̄e legis nature ſi fuiſſʒ licita.

Q̄ tēpore legis ſcripte licita fuiſſet v̄ginitas.

Q̄ tp̄e euāgelij bea. v̄go fuit p̱mi ceria v̄ginitatis.

licuit ⁊ licebit tenere ṽginitatẽ. Cuius pͥmice/
ria virginitatis virgo Maria fuit. Uñ in pſal.
Adducentur regi virgines poſt eam. Tempo/
re etiam glorie erunt omnes virgines. qꝛ ſcilꝫ
nec nubent nec nubentur. immo tẽpore gratie
vt res melior cadit ſub conſilio. ſm illud. j. ad
Corin. vij. ſꝫ Pe. de pal. vbi. ſ. De virginibus
preceptum domini non habeo. ꝯſilium autem
do. Quod conſiliũ Joannes euangeliſta ſerua/
uit. cũ vxorem pro qua iam in domuꝫ traducta/
nuptias fecerat. vt habeť Joã. ij. intactaꝫ dimi
ſit ⁊ virgo permanſit. priuilegio amoris a xp̃o
dilectus. Hanc Joſeph ſponſus Marie ſerua/
uit. vt dicit Auguſti. ⁊ vouit cũ Maria ſponſa
ſua. xxvij. q. ij. §. beata. Et vas electionis virgo
fuit. vnde dicebat. j. ad Corin. vij. volo oẽs eſſe
ſicut me. ſcilꝫ virgines. Sed vnuſquiſqꝫ habet
ꝓprium donũ ex deo. xp̃s etiam habuit. Unde
Canti. ij. Ego flos campi ⁊ liliũ conualliũ. No
tandũ etiam ꝙ virginitas eſt per infuſionẽ ſi/
cut ⁊ alie virtutes morales. Et ſatis videť ꝙ ex
ſpeciali gratia Joãnes baptiſta ⁊ beata virgo.
⁊ Hieremias in vtero per ſanctificationẽ rece/
perunt virtutẽ virginitatis quam erãt ſeruatu
ri. Sed de baptiſmo flaminis ⁊ ſanguinis in
quibus non ſolũ infunduntur neceſſaria ad ſalu
tem. ſed ⁊ oĩa perfectiua in quibus nõ eſt obex
in recipiẽte. vt remiſſio culpe venialis ⁊ pene.
Uidetur ꝙ in paruulis in qbus nullus ẽ obex
infunditur ṽginitas ⁊ in innocẽtibus. non tñ
ꝙ debeatur eis aureola: qꝛ illa reſpicit actuꝫ et
non habituꝫ. De adultis aũt videť ꝙ deus ſua
liberalitate infundat omni hoĩ id ad qd̃ ſe di
ſponit vnde qui cum ꝓpoſito virginitatis ve/
nit ad baptiſmuꝫ vel aliud ſacrm̃. recipit habi
tum virginitatis. ſicut ⁊ ceteras ṽtutes. Quia
enim in omni ſacramẽto noue legis infundiť
non ſolũ id qd̃ eſt neceſſarium ad ſalutẽ. ſed ẽt
quod eſt vtile ſm capacitateꝫ ⁊ diſpoſitionẽ di
gne recipiẽtis. Inde eſt ꝙ recipiens ſacrm̃ no/
ue legis. non ꝯtrariatur virginitati. qd̃ dico ꝓ
pter matrimoniũ recipit omnẽ virtutẽ ad quã
eſt diſpoſitus ⁊ cuius eſt capax. Si auteꝫ eſt cor
ruptus mente ⁊ corpore q̃ꝫuis peniteat non eſt
capax virginitatis que reparari non põt. Sed
ſi non eſt corruptus niſi mente ⁊ penitens ꝓpo
nens perpetuo continere tũc recipit. hec Pe.
¶ Notãdũ aũt eſt vt dicit idẽ Petrus. ꝙ Tho
mas in ſcripto tenet votuꝫ de eſſentia ṽginita
tis non eẽ. In ſumma vero ſcd̃a ſecunde videť
dicere oppoſitũ. Sicut enim ſeruare caſtitatẽ.
paupertatẽ. ſine voto vt nouitius nõ faceret re
ligioſum. ſic virginitas ſine voto nõ daret au/
reolam. Sed ꝯtra qꝛ licet propoſituꝫ nubendi
impediret. q̃ꝫuis ꝓponeret non illicite corrum
pi. tñ firmũ propoſitum perpetuo cõtinendi ẽt

De ṽginitate vtrũ votũ ſit de eẽntia ṽginitatis.

ſine voto facit virtutẽ virginitatis. nec votum
trahit ad aliã virtutẽ q̃ꝫ ad ſuam. ſ. latriam. ali
as ageret vltra ſpẽm. Unde bñ concedo ꝙ vo
tum nõ facit de actu non virtuoſo ṽtuoſum.
⁊ ꝙ actũ trahit ad altiorẽ virtutẽ non in codeꝫ
genere ſed alio. ſicut votũ trahit ieiuniũ ad al/
tiorẽ virtutem q̃ꝫ ſit abſtinẽtia vel ſobrietas. ſꝫ
hoc nõ eſt in genere tẽperãtie. ſed iuſtitie. Uñ
votum non facit ieiuniũ eſſe ſpãlem virtutem
dum trahit ad latriã. ſic ⁊ in ꝓpoſito. Et ſi ṽgi/
nitas haberet ex voto rõnem virtutis. nõ eſſet
ſpecies tẽperantie ſe hñs ad caſtitatẽ ſicut ma/
gnificentia ad liberalitatẽ. Sed ſoluꝫ eẽt actus
caſtitatis elicitiue: ⁊ non imperatiue. quare ſic
ſe hꝫ virginitas ad caſtitatẽ ſicut magnificẽtia
ad liberalitatẽ. Sed illa eſt ſpãlis virtus nõ ex
hoc q̃ vota. ſed ſolũ qꝛ habet ſpãleꝫ diff cultas
tem ⁊ bonitatẽ. ergo ⁊c̃. Ad argumẽtũ dicẽdũ
ꝙ non eſt ſimile. qꝛ ad religionẽ non ſufficit fir
mitas ꝓpoſiti. ſed requiritur firmitas facti. ⁊ re
ligio nomiat ſtatum ad quẽ requiritur imobili/
tas facti. ⁊ per ꝯſequẽs voti. Sed ad rõneꝫ vir
tutis non requiriť immobilitas facti. cũ qs poſ
ſit a vera virtute decidere. ⁊ mutari de ṽe vir/
tuoſo in vere vitioſum. Et id̃ ſi virginitas dice
ret ſtatũ non habitũ. poſſet videri ꝙ reqrereť
votũ. ſed ſi dicat habitũ ṽtutis ſpãlis non req/
ritur votũ qd̃cunqꝫ. Ad firmitatẽ etiam in reli
gione requiriť votum ſolẽne in virginitate ſuf
ficit ſaltim ſimplex. Unde qd̃ Aug. dicit in diſ/
finitione. ſ. de voto ponit ꝉ non ꝙ ſit de neceſſi
tate virginitatis ſed eſt de perfectione. quia de
ſponſata chriſto per votum eſt perfectior.

¶ Quantum ad ſe/ .§.ij.

cundũ ſcilꝫ quõ poſſideať virginitatis ṽtus.
Sciendũ ꝙ multis modis. vñ dicit ps. Addu/
centur. ⁊c̃. Et primo pꝫ ꝙ adducatur ad hoc a
deo inſpirante ⁊ pͥncipaliter agente. Sap. viij.
Non poſſum eſſe ꝯtinens niſi tu dederis tu. ſ.
deus. ¶ Secũdo oportet ꝙ adducať ad hoc a
rõne iſtud propoſitum firmiter eligente ⁊ per/
petuo. Quod pꝫ ex diff nitione duꝫ dicitur ꝙ
virginitas eſt in carne corruptibili ꝑpetue in/
corruptionis meditatio. ideſt propoſitum per
petuo abſtinendi a delectatiõe venerea. nec ex
perta. Unde virgines corpore que intendunt
tempore ſuo nubere non habent habitum vir/
ginitatis. nec aureolam nec paruuli. qui licet
non cogitent de nubendo. non tamen poſſunt
habere propoſitum cõtinendi. Eunuchi etiam
vel frigidi ſi intenderent experiri delectationẽ
veneream per matrimoniuꝫ vel alium moduꝫ
ſi poſſent. non habẽt habitum huiuſmodi vir
tutis. nec aureolam. Sed ſi intendũt ab huiuſ/
modi abſtinere. ſi etiam poſſent vtrqꝫ habent.

De virginitate q̃niõ ṽgbus modis ad ṽginitateꝫ pueniť

Quibꝰ ṽginibus debeť aureola. ⁊ qbꝰ nõ

ſicut credi pôt de eunuchis quos fecit Nabu/
chodonoſoꝛ.ſ.Daniele ⁊ ſocijs eius. Dañ.j.Et
de Nerone ⁊ Achileo eunuchis.qui ꝑſuaſerũt
domi.ille virginitatẽ.¶ Tertio opꝫ vt adducã
tur ad hoc a recta rõne.ſ.ꝓpter deũ.non ꝓpter
mũdi laudẽ.aut ꝓpter honoꝛẽ idoloꝛum.ſicut
virgines de veſte. Uñ virgines qnqꝫ que non
ſumpſerũt oleũ in lampadibus deſignãs cha/
ritatem dei in coꝛdibꝰ excluſe ſunt a ſponſo.et
clauſa eſt eiꝰ ianua. Matthei.xxv.¶ Quarto
opoꝛtet ꝙ adducanť per vias aliquaꝝ ṽtutuꝫ.
vt humilitatis.Amb.Decet vt virgo quãto ca
ſtioꝛ tanto ſit humilioꝛ.Uñ de quodã ſctõ viro
legitur ꝙ vſqꝫ ad ſexageſimũ ſue etatis annuꝫ
ſeruans virginitatẽ elatus in ſuperbiã eã per/
didit.¶ Quinto opoꝛtet vt adducanť per viaꝫ
ſobꝛietatis.qꝛ ſm Ber. In delitijs periclitatur
caſtitas.ꝓpter quod aplˢ vt virgo ꝑſeueraret.
Caſtigo ait coꝛpus meũ ⁊ in ſeruitutẽ redigo.
j.Coꝛin.ix.Per viam modeſtie.ſ.cauendo ſe a
viſu ⁊ auditu ⁊ diſcurſu vanis.non curſitare ꝑ
alienas domos non aliquos in publico miſce/
re ſermones.Quomodo autem perdatur vir/
ginitas dicetur in vltimo.§.

¶ Quantum ad .§.iij.

De laudibꝰ vırginitatis. tertium ſcilꝫ quõ virginitas cõmendať.⁊ quã/
tum oñditur dum dicif regi.Adducẽtur vere
⁊ veri virgines regi.ſ.dño Jeſu xpo qui eſt rex
regũ vt ſint ſponſe eiꝰ. Magna dignitas iſta.
Uñ beata agnes dicebat.Jpſi ſum deſponſata
.ſ.xpo.Et nobilitatem ſponſi huius oñdit di.
vt refert Amb.in li.de virginitate.Cui angeli
ſeruiunt.Cuius pulchꝛitudinẽ ſol ⁊ luna mirã
tur.i.mirabilẽ oſtẽdũt.Cuius mater virgo eſt.
Cuius pater feminã neſcit.Cuius ptãs celſioꝛ.
aſpectus pulchꝛioꝛ amoꝛ ſuauioꝛ.⁊ omni gra/
tia elegãtioꝛ.Cuius opes nunꝙ̃ marceſcũt.nũ
quã decreſcunt.Et de oꝛnamẽtis ab eo collatis
ſubdit.Induit me dñs ciclade ⁊ clamide auro
texta.ſ.ſapiẽtie vel dilectionis.Et inenſis mo
nilibus decoꝛauit me.ſ.virtutũ.Anulo ſuo ſcꝫ
fidei ſubarrauit me ⁊ coꝛonauit me ſcilicꝫ coꝛo
na ſpei eternoꝝ.Tradidit auribus meis ineſti
mabiles margaritas.ſ.verboꝛũ ſacre doctrine.
Mel ⁊ lac ab oꝛe eius ſuſcepi.ſ.dulcedinis ſpi
ritualis ⁊ puritatis per inſpirationẽ.Sanguis
eius oꝛnauit genas meas.i. paſſio eius induxit
ad opera patientie.q̃ maxime oñdunt ruboꝛẽ
ſanctitatis.Poſuit ſignum in faciem meã nul/
lum preter eum amatoꝛẽ admittã.inquantum
ſcilꝫ dedit faciẽ erectam ad celũ.vt ipſum con/
templer.⁊ affectum ad eũ dirigaꝫ ⁊ non ad ter/
rena reſpiciam.verba ſunt Amb.Speculuꝫ de
dit vniuerſitatem creaturarũ quo poteſt intue
ri pulchꝛitudinem.non ſolũ ſponſi ſed ⁊ ſuaꝫ.

cũ omnia ꝓpter ipſaꝫ fecerit.⁊ oĩa in ipſo repe/
riantur.Cingulũ tẽperantie amictũ ſeu veſtitũ
pꝛudentie.Huic ergo regi tã nobili adduceť
vere virgines vt ſponſe eius.Et lꝫ virginitas
non ſit ſimpliciter excellẽtioꝛ oĩbus alijs virtu
tibus.qꝛ non maioꝛ theologicis nec pꝛudẽtia.
iuſticia vel foꝛtitudine vł humilitate.Eſt tamẽ
pꝛecipua in genere tẽperantie.⁊ multũ cõmen De ṽginitatis cõmendatiõe ⁊ ſunt ſex pꝛeeminẽtie.
dabilis in ꝑeminentia ⁊ ſex que ponit Pe.de
de paſ.in.iiij.diſt.xxxiij.¶ Et pmo quo ad pꝛi
mium accidentale qđ dicitur aureola.qꝛ nulli
parti tẽperãtie debetur fructus.nec aureola ni
ſi caſtitati.nec aureola ⁊ fructus cẽteſimus niſi
caſtitati.nec aureola ⁊ fructus centeſimus niſi
ṽginitati ſoli.Uñ dicif Apoc.xiiij. Qđ nemo
poterat cantare canticũ illud nouũ niſi illa cen
tuꝫ q̃dragintaquatuoꝛ milia qui ṽgines pmã/
ſerunt.Canticũ illud aureola.i.qđdã gaudiuꝫ
ſpũale qđ habent virgines qđ non pñt hře alij
ſancti non ṽgines.etſi maius pꝛemiũ eſſentia/
le habeant.¶ Scđo quoad ſciam qꝛ maxime
diſponit ad acquiſitionẽ ſcie ⁊ ſapientie.Uñ ⁊
Joãnes eua.virgo magnã de diuinis pꝛe cete
ris habuit cognitionẽ vt de ṽbo dei.¶ Tertio
quoad pulchꝛitudinẽ ſpãlem. Nõ ex eo tñ ꝙ
paſſiones cõcupiſcibilis ſunt cõmunes nobis
⁊ brutis qꝛ ſimiliter ⁊ paſſiones iraſcibilis ſũt
cões nobis ⁊ brutis ſicut eẽ furibundũ in cane
⁊ vindicatiuũ in leone.ſꝫ qꝛ magis abſoꝛbent
iudiciũ rõnis que eſt pulchꝛitudo hoĩs in qua
eſt imago dei.¶ Quarto quoad ſimilitudinẽ
in pluribus.qꝛ ſcilꝫ hi ſequũtur agnũ ſcilꝫ xpꝫ
quocunqꝫ ierit.integri ſcilꝫ coꝛpoꝛe ⁊ mente ſi
cut chꝛiſtus.Et icoꝛruptio facit pꝛoximũ deo.
vt dicif in li.ſapientie.ſ.mente ⁊ coꝛpe.⁊ deus
incoꝛruptibilis eſt.¶ Quinto quoad ſimulta
tem.qꝛ iſta virtus nõ eſt ſine alijs.ſed bñ econ/
uerſo.Poteſt enim qs habere virtutes alias ſi
ne iſta.ſicut habuit Petrus apls ꝯiugatus.Et
cũ dicitur virtutes oẽs eſſe connexas ſꝫ magi/
ſtrum in.iiij.ſen.intelligif de ṽtutibus neceſſa
rijs ad ſalutẽ qualis iſta non eſt.ſicut nec ma/
gnificentia.Uel ꝙ ſũt cõnexe in radice charita
tis cum iſto ꝓpoſito.vt ſi eſſet a deo pꝛeceptuꝫ
ſeruare virginitatem ⁊ nondũ fregiſſet obedi/
ret eam ſuando. ¶ Sexto quo ad raritatem.
Apoc.xiiij. Uidi turbam magnam quam ne/
mo dinumerare poterat.ſ.ſanctoꝛuꝫ. Ponitur
autem ibi numerus determinatus virginum
quia cẽtuꝫ quadragintaquatuoꝛ milia.qui vir
gines permanſerunt.pꝛo inderminato tamen
ponitur.quia plures ſunt.Et ratio huius eſt.qꝛ
virtus iſta non poteſt recuperari amiſſa mate/
rialiter.Et ſi amiſſa quoad mentem ſolum re/
paretur per penitentiam.alie autẽ reparantur
per penitentiam.Tuꝫ etiã qꝛ difficilioꝛ ad ſer/

vandum. ibi enī frequens pugna ꝛ rara victoria. Omne rarum carum. Quāuis eniꝫ aliqd per accidens magis tenentur de gula. alij de alijs vitijs ꝗꝫ de luxuria ſm qualitatem cōplexionis. vel dei diſpenſatione. tñ per ſe loquendo maioꝛ communiter eſt tentatio luxurie. Ratio poteſt eſſe. qꝛ natura magis intendit ad conſeruationem ſpēi ꝗꝫ indiuidui. cui indiuiduo prouidetur ſatiſfaciendo gule vel alijs vitijs. Nec obſtat ꝙ natura plus retinet neceſſaria ad nutritiuam ꝛ augmētatiuaꝫ ꝗꝫ tranſmittat ad generatiuaꝫ. qꝛ hoc non eſt quaſi magis ſit ſollicita de indiuiduo ꝗꝫ de ſpecie. immo ecōuerſo. Sed qꝛ aliter non ageret indiuiduū ad ſuādum ſpēm. niſi ipſum indiuiduuꝫ conſiſteret. Vñ quod eſt ſ prius intentiōe eſt poſterius in generatione. Sed hēeſt qꝛ virtuoſi minus ſtudent ſobrietati ꝗꝫ caſtitati. ꝛ ꝑpter exercitiuꝫ ſit facile quod in experto eſt difficile. Ratio auteꝫ quare magis virtuoſi ſtudēt caſtitati ꝗꝫ ſobrietati eſt. qꝛ caſtitas nō amittit ſine moꝛtali. Poſſunt aūt deficere a ſobrietate ꝑ venalia. qa iſta conſiſtit in medio quod eſt latum iſta ſcilꝫ caſtitas in extremo quod eſt indiuiſibile.

De voluntaria .§.iiij.

De v̄ginitate: ſcilꝫ ad ea ꝑ q̄ amittit tribus modis ꝑditur.

ꝛ irrecuperabili amiſſione v̄ginitatis. Pe. de pal. in. iiij. di. xxxiij. ſic ait. Mulier perdit v̄ginitatem per h ꝙ coꝛrūpitur mēte ꝛ coꝛpoꝛe. altero de trib⁹ modis. puta per h ꝙ ſolū clauſtra frangunt ſibi voluntarie etiā ſi non ſeminaret nec ſemen reciperet. Nam ꝯcupiſcētia ſpadonis defloꝛauit virginē. vt ſcribitur. qui lꝫ non poſſet ſeminare poterat tamen clauſtra infringere. Scd̄o modo per ſeminis virilis voluntariā ſuſceptionem. qꝛ ſi ita reciperet ſaluo clauſtro ſicut mēſtruuꝫ emittit nec ſeminare. nihilominus virgo non eſſet. qꝛ ſic poſſet concipere. puta ſi quis cognoſceret virginem voluntariam in hoc circa clauſtra pudoꝛis ꝛ ſemē ad matricem attraheretur. Pꝛegnantem eniꝫ per naturam nullus diceret virgineꝫ. ꝛ tamē mulieres alique cōcipiunt que nō ſeminant. Tertio ſi ex vehementia ardoꝛis ſine fractione clauſtri ipſa ſeminat puta voluntarie cogitās de cōmixtione turpi. ꝛ hoc abſqꝫ cōmixtione cum alio. Et talis que coꝛrūpit ſeipſam vel ab alia muliere voluntarie coꝛrupta non debet inter virgines conſecrari. etiam ad tollendum ſcandalum. qꝛ non eſt virgo. Et de hoc in ſecūda parte de ſcandalo. titu. vij. c. iiij. Non tamē faceret bigamū virum cum quo cōtraheret poſt matrimoniū. De coꝛruptione autem inuolūtaria ſciendū. ꝙ non perditur virginitas. per quācunqꝫ coꝛruptionem inuoluntariam coꝛpoꝛis. etiā tripliceꝫ in muliere. Unde qñ opprimitur ꝛ frāgunt clauſtra pudoꝛis ꝛ ſemen viri recipitur etiā ſi inde concipiat ꝛ pariat. Item nec per ꝓpꝛiā ſeminationem qñ non ꝓcedit ex ꝯſenſu. nec acceptatur conſenſu. quando habet iudiciū rōnis. Videtur etiam aliquibus ꝙ cuꝫ virginitas mētis reſpiciat futurū. ſi quis cōplaceat ſibi in pꝛeterita pollutione. que nō ex electione proceſſit. v̄ginitas non perdit coꝛpoꝛe lꝫ mēte tñ. Pro tūc enī nō perditur coꝛpoꝛe. qꝛ illa coꝛruptio tranſijt. prius aūt non fuit perdita. qꝛ ꝯſenſus defuit. Requiritur ergo ꝙ cōſenſus ꝓcedat. vt ſi ſentiens ſe calefactū obdoꝛmiret vt pollueret ꝛ mlier vt oppꝛimeret. Vel requirit ꝙ ꝯcurrat ꝯſenſus. ſ. pro tp̄e quo pōt cōtradicere. Naꝫ durāte ſeminatione non hꝫ iudiciū rōnis. Et mulier q̄ oppꝛimitur ſi ſuſcipiendo ſemen vel alias qñcunqꝫ ꝯſentiat. niſi eo ſolo tp̄e quo inuite excitata ſeminat. qñ ſine culpa ſua careat iudicio rōis. perdit virginitatē ꝛ non alias. Vñ dixit Lucia non coꝛrūpitur coꝛpus niſi de ꝯſenſu mētis. ſ. quoad pctm̄ vel amiſſionē v̄ginitatis. Nam ſi me inuitā feceris violare. caſtitas mihi duplicabitur ad coꝛonā. xxxij. q. v. §. j. Talis tñ non cōſecraretur inter virgines. ꝛ hꝑpter dubium retinētie ꝯſenſus. vt. xxxij. q. v. Ille auteꝫ etiā. qꝛ nō poteſt ſignificare integritatē ſponſi xp̄i. ſcilꝫ eccleſie. cū coꝛrupta coꝛpaliter ſit ꝛ non integra ꝛ ſi virgo. Et cuicunqꝫ nuberet faceret ipſum bigamum qꝛ diuiſit carnē in plures. Iteꝫ nota ꝙ integritas carnis. in experientia voluptatis ꝛ electio actualis. per violentiam demonis vel hominis infirmitatem vel ſomnium et huiuſmodi. perdi poteſt. Sed per hoc nō perditur virtus virginitatis. Unde bene poteſt eē pater virgo per ſemen emiſſum a doꝛmiente. demone ſuccubo recipiente. ꝛ poſtea per eundem demonem incubum factum tranſfuſum in feminam. cum etiam ſuſcipiendo ſemen virile ſaluo clauſtro mulier poſſit cōcipere. Sed in partu perdet integritatem. ſed virginitatis virtutem retinebit pater predictus. ꝛ vi etiam oppꝛeſſa pariens. ꝛ aureolam etiam vt rqꝫ habebit. Unde in cronica martiniana legitur de merlino ꝙ fuit filius diaboli. quia ſcilicet conceptus per moniqlem ex demone ſuccubo et incubo ipſius. Et de antichꝛiſto aliqui dicunt ꝙ ſimili modo concipietur. Unde dicit apoſtolus eum filiū perditionis. Quāuis autem quidam dicunt virginitatem ſtatum dicere opoꝛtere. non virtutem ſpecialem. tamen communioꝛ opinio eſt ꝙ ſit virtus ſpecialis. que amiſſa ſemel non recuperatur. Unde Hierony. cuꝫ poſſit omnia deus. virginem non poteſt ſuſcitare poſt ruinam. valet quidem liberare de pena. ſed non valet coꝛonare coꝛruptam. xxxij. queſtione quinta. Si paulus.

De v̄gitate q ad ea q̄bus nō ꝑditur

¶ Clementia qd ſit ⁊ in quo ꝯſiſtat. Ca. ix.

De cle/ mentia qd ſit. DE clementia con//
ſequẽter videndũ eſt. hanc diffinit
Tullius in. ij. retho. Clemẽtia eſt p
quam animus ꝯcitatus in odiũ ali
cuius benignitate retinet. Pro cuius declara//
tione dicit bea. Tho. ij. ij. q. clvij. ꝙ affectus ho
minis inclinatur ad minorationẽ eoꝝ que p ſe
hoĩ non placẽt. Ex hoc aũt ꝙ aliquis amat ali/
quem. ꝯuenit ꝙ nõ placet ei p ſe pena eius. ſed
ſolum in ordine ad aliud. puta in ordine ad iu
ſtitiam vel ad correctionẽ eius punit. Et ideo
ex amore ꝯuenit ꝙ aliqs ſit promptus ad dimi/
nuendum penas. qđ ptinet ad clementiã. ⁊ ex
odio impedit talis diminutio. Et ꝑpter hˀ Tul/
lius dicit ꝙ aĩus ꝯcitatus in odiũ. ſ. ad grauiꝰ
puniendũ. per clementiã retinet. ne. ſ. acriorez
inferat penã. Non ꝙ clementia ſit odij mode
ratiua. ſed pene. Manſuetudo aũt moderatur
iram. vnde odiũ naſcit. Crudelitas aũt oppo//
nitur ei per exceſſum. Unde dicit Sene. in lib.
de clementia. ꝙ crudeles vocant qui cãm puni
endi habent. modũ nõ habẽt. Qui aũt in penis
hominũ delectant ꝑpter ſe. etiã ſine cã. ſeui vł
ꝙ clem/ tia ſit v/ tus. feri dicunt. Qꝫ aũt ſit virtus ꝓbatur ſic. Uirtꝰ
moralis ꝯſiſtit in hoc ꝙ appetitus rõni ſubdat
vt dr in. ij. ethi. hoc aũt ſeruatur in clementia:
Nam in diminuẽdo penas clemens aſpicit ad
rõnem. vt dicit Sene. qñ debet ⁊ in qbus opor
tet diminuit penas. ⁊ non inferunt ſine cauſa.
Unde Seneca. Clemẽtia hoc primũ preſtat. vt
quos dimittit nihil aliud eos pati debuiſſe ꝓ/
nunciat. Seueritas aũt eſt inflictiua penarum
ſm legem. Clemẽtia aũt diminuit de pena que
eſſet debita ſm legẽ cõmunem. ⁊ hoc ꝑpter ali
qua particularia ꝯſiderata iuſte tñ quaſi decer
nens nõ eſſe magis puniendũ ſm intentionez
legiſlatoris. lz nõ ſz v̇ba ipſa. tñ diminutio pe/
naꝝ legis magis ſpectat ad eqtatẽ q̃ iudicat ſz
intẽtionẽ legiſlatoris: nõ ſm legis v̇ba. Sz cle
mẽtia moderat affectũ aĩ vt non vtat ſua pote/
ſtate in inflictione penaꝝ. Habet aũt clementia
quandã excellentiã inter virtutẽ ſicut ⁊ mãſue
tudo ſm qd. Nam inquantũ diminuit penas.
maxime videt accedere ad charitatẽ. que ẽ ma
xima virtutũ. per quã bona primo operamur
⁊ mala impedimus. Hiero. Qui clementiaz nõ
habet nec indutus eſt viſcera miſericordie ⁊ la
chrymarum. q̃uis ſpiritualis ſit nõ adimplet
legem. di. lxxxvj. Qui clementiam.

Quibꝰ ſit clemẽtia ne// ceſſaria ¶ Clementia licet .§. i.
omnibus vtilis ſit. neceſſaria tamen precipue
eſt principibus. Et ad hanc multa inducunt
exempla ſm Guil. in ſum. virtu. Primum eſt
exemplum ſummi ꝑncipis dei. Sap. xj. Par//
cis omnibus qm̃ tua ſunt. Heſter. xiij. Scripſit
in litteris ſuis miſſis per orbem aſſuerus. No
lui poteſtatis abuti magnitudine. ſed clemen/
tia ⁊ bonitate gubernare ſubiectus. Aſſuerus Decez
interpretat beatitudo. ⁊ ſignificat deũ. Uirga ſũt q̃ in
etiam eius extenta erat ſignum clementie. He/ ducunt
ſter. iiij. Hier. Qđ diuinitatis natura clemens ad cle/
eſt ⁊ pia magiſqꝫ ad miſericordiam q̃ ad vin/ mẽtiaz.
dictam prona. ſiquis conuerſus fuerit ad pe//
nitentiã. cito a miſericorde iudice veniam im/
petrabit. de pe. di. j. Secundum eſt exemplum
creaturaꝝ inferiorum vt apum. Seneca. Iracũ
diſſime ac pro captu corporis pugnatiſſime ſũt
apes. ⁊ aculeũ in vulnere relinquũt. rex ipſe ſi/
ne aculeo eſt. Uoluit ipſum natura. nec ſeuum
eſſe. nec vltorẽ. exemplum hoc regibus omni/
bus ingens pudeat ab exiguis animalibus nõ
trahere mores. Tertiũ eſt naturalis nobilitas
animorum qui regendi ſunt. Seneca. Remiſſi
us imperãti melius paret. iij. Regum. xx. Re//
ges domus iſrael clemẽtes ſunt. Quartũ eſt qꝛ
clementia congruit nature humane. eius autẽ
contrariũ ſcilicet crudelitas eſt proprium fera/
rum Seneca. Quid iſtud delectari ſono cathe
narum multũ ſanguinez fundere. terrere aſpe
ctu ſuo que alia vita eſſet q̃ ſi leones vrſiqꝫ re/
gnarent. In archa domini que ſignificat men
tem rectoris. erat nõ ſolum virga ſeueritatis. ſz
etiam manna dulcedinis ⁊ clementie ſignati//
ua. Quintum eſt precioſitas ſanguinis huma/
ni. Seneca clementia ſanguini alieno ſicut ſuo
parcit. Grego. nazan. ad Imperatorem. Gladi
us tibi datus eſt a deo non tam vt opereris q̃
vt cõmineris. Principi eccleſie dictum eſt con/
uerte gladiũ tuum in vaginã. Mathei. xxvj.
¶ Sextum eſt finis ꝑpter quem ſunt conſtitu
ti principes. vt ſcꝫ medeãtur generi humano.
Sene. nõ minus principi ſũt turpia multa ſup
plicia. q̃ medico multa funera. ij. ad Corin. x.
Poteſtatem nobis dedit deus in edificationẽ
non in deſtructionẽ. ¶ Septimum eſt qꝛ cru//
delitas ꝯtraria ei hoſtes multiplicat. Sene. Uo
luntas aũt ſeuiendi oportet anteq̃ cauſa defici
at. alioquin quemadmodum pciſe arbores plu
rimis ramulis pullulant. ita regia crudelitas au
get numerum inimicorum. ¶ Octauum ẽ qꝛ
preſtat ſecuritatem principi. Prouer. xj. Clemẽ
tia preparabit vitam. Sene. Non eſt opus late
ra montium abſcindere multiplicibus muris:
turribuſqꝫ ſepire. ſaluum regem in aperto cle/
mentia preſtabit. ¶ Nonum eſt quia regnum
roborat. Prouer. xx. Miſericordia ⁊ veritas
cuſtodiunt regem. ⁊ clementia roboratur thro
nus eius et ſm bea. Tho. Miſericordia ⁊ pie/
tas conueniunt cum clementia ⁊ manſuetu//

dine inquantum concurrunt ad eundem effe-
ctum. qui eſt prohibere mala proximoꝝ. Dif
ferunt tamen quantum ad motiuum. Nam pie
tas remouet mala primoꝝ ꝛ reuerentia quā
hꝫ ad aliquē ſuperiorē deū vel parentē. Miſe-
ricordia remouet mala aliorū. ex hoc ꝙ in eis
contriſtatur quaſi eſtimās ad ſe ptinere. quod
puenit ex amicitia. Manſuetudo inquantū re
mouet iram incitantē ad malū alioꝝ. Clemen-
tia hoc facit ex animi lenitate inquantū iudi-
cat equum talē non amplius puniendū. De
cimo bonitatem pncipis ꝛ populi conſumat.
Prouer. xvi. Clemētia regis quaſi imber ſero-
tinus. Et Criſo. dicit ꝙ melius eſt domino red-
dere rationem de nimia miſericordia ꝙ̄ de ni
mia ſeueritate. xxvi. q. vii. Alligant.

Modeſtia quid ſit ꝛ quibus cōmendatur.
Capitulum. x.

POſt continentiam ꝛ clementiā ponit Tullius modeſti
am partē tēperantie. ſicut aūt tem-
perantia eſt moderatiua coꝝ que difficillimū
eſt refrenare. ſ. delectationes ciborū ꝛ venereo
rum. ita modeſtia eſt moderatiua eorū que in
hmōi mediocriter ſe habent. i. non hn̄t tantam
difficultatē. Unde poſt temperantiā ꝛ modera
tionem penaꝝ quā facit clemētia. q̄tuor relin-
quuntur modeſtie moderāda. Primū eſt mo
tus animi ad aliquā excellentiā. ꝛ hunc mode-
ratur humilitas. Secundū eſt deſideriū co-
rum que pertinēt ad cognitionē. ꝛ hoc mode-
raſ ſtudioſitas. Tertiū ē qđ ptinet ad corpa
les motꝰ ꝛ actiōes vt decēter fiāt ꝛ modeſte tā
in his que ſerio ꝙ̄ in his q̄ ioco aganſ. Et quā
tum ad ea que pertinēt ad ludū. i. ſolatium po
nit phs eutropeliā. Quartum eſt qđ ptinet
ad exteriorē apparatum vt in veſtibus ꝛ huiuſ
modi. ad Phil. iiii. dicit aplus. Modeſtia vr̄a
De mo nota ſit oībus hoībus. hec be. Tho. Quod
deſtia circa cōpoſitionē exterioꝝ motuū ſit virtus. ſ.
qđ ſit bea. Tho. ſic pbat. ii. ii. q. clxviii. ar. i. Uirtꝰ mo
virtus. ralis ꝯſiſtit in hoc ꝙ ea que ſunt hoīs p rōnē
ordinanſ. Manifeſtū eſt aūt ꝙ motus exterio-
res hoīs ſunt p rōnem ordinabiles. q2 ad iperi
ū rōnis exteriora mēbra mouenſ. vn̄ pꝫ ꝙ cir
ca hoꝝ motuū ordinationē ꝯſiſtit virtus mo-
ralis. Ordinatio aūt hoꝝ motuū attendiſ q̄-
tum ad duo. Uno modo ſm̄ conuenientiam
perſone. Alio modo ſm̄ conuenientiā ad exte-
riores pſonas negocia ſeu loca. Un̄ be. Amb.
dicit i. de offi. Hoc eſt pulchritudinē viuēdi te
nere. ꝯuenientia cuiqꝫ ſexui ꝛ perſone reddere.
ꝛ hꝫ ordo geſtoꝝ optimus hic ornatus ad oēm
actionem cōmodus. Item q2 exteriores motꝰ
ſunt ſigna iterioris diſpōnis que attēdiſ circa
animi paſſiones. idō per motus exteriores aliq
homines de nobis iudicium capiūt ſm̄ illđ Ec
cle. xix. Ex viſu cognoſcitur vir ꝛ ab occurſu fa
cie ſenſatus. Et ideo modeſtia exterioꝝ motu
um quodāmō ad aliud ordinaſ ſm̄ illđ Augu.
in regula. In oībus motibus vr̄is nihil fiat qđ
cuiuſqꝫ offendat aſpectum. ſed ꝙ vr̄am deceat
ſanctitatē. Et ideo moderatio hoꝝ motuū po-
teſt reduci ad duas virtutes. quas phs tangit
in. iiii. Ethi. Inquantū enī per exteriores motꝰ
ordinamur ad alios ptinet hmōi motuū exte
riorū ordinatio ad virtutē amicitie ſeu ad affa
bilitatem que attenditur circa delectationes ꝛ
triſtitias que ſunt in v̄bis ꝛ in factis in ordine
ad alios cū quibus viuit. Inquātū v̄o exterio-
res motus ſunt ſigna iterioris diſpōnis ptinet
talis compoſitio motuū exterioꝝ ad virtutem
veritatis per quā quis talē ſe exhibet exterius
qualis eſt interius. Et q̄uis ex naturali di-
ſpoſitione quis habeat inclinationē ad hāc vel
illā cōpoſitionē motuū exteriorū: tn̄ quod de-
eſt nature pōt ſuppleri per induſtriā rōnis be.
Amb. in li. de offi. Motū natura informat. Si
quid ſane in natura vitii eſt. induſtria emende
tur. Modeſtiā ſic diffinit Tull. in. i. reth. Mo Modeſtia qd ſit.
deſtia eſt per quā pudor honeſtatis purā ꝛ ſta
bilem cōparat auctoritatē. pudor eſt timor tur
pitudinis vel fuga rei indecētis. declinādo in-
decentiā in exterioribus. Auctoritas diciſ hic
grauitas. Puram dicitur. i. non habens admi
xtionem ſui contrarii. ſ. vtilitatis. Stabilis q2
non eſt momētanea talis grauitas ſꝫ pmanēs.

De modeſtia igi- .§. i.
tur quantū ad tertiū modū ex quatuor ſupradi
ctis. ſ. circa motus ꝛ actus corporales notādū
ꝙ ordinatio iterior (que eſt cū rō preeſt ꝛ appe
titum temperat) eſt cā exterioris ordinatiōis. ꝛ
exterior geſtus eſt ſignū iterioris diſpōnis. Ec
cle. xix. Amictus corporis ꝛ riſus dētiū ꝛ greſ
ſus hoīs enūciat de eo. Et Augu. dicit ꝙ incō-
poſitio corporis qualitatē indicat mētis. diſti.
xli. §. vi. clericus. Sciendum ꝙ motus vnđ Un̄ di
modeſtia diciſ eſt tenere decorē in exterioribꝰ caſ mo
actibus. ꝛ decor iſte attendiſ reſpectu aſpectus deſtia.
hominū. Decoꝝ in homine dicitur qđ eſt ꝯſen
taneū nature. i. rōni naturali. Primo igiſ
attendēda eſt qualitas pſone que aliquid agit
ꝛ cum qua agiſ. ꝛ tps ꝛ locus. Aliquid enī con
gruit vni perſone qđ non cōgruit alteri. Job p
mittebat filiis conuiuia facere ad fouendū in
uicem beniuolentiam. ꝛ ipſe tamē non intere-
rat. Aliquid licet extra eccleſiam quod non li-
cet intra eccleſiā. vt iudicia facere ꝛ negociatio
nes. ꝛ huiuſmodi. Aliquid licet vno tēpore vt
venari ꝛ huiuſmodi qđ non lꝫ alio. vt in q̄dra

geſima. Aliquid licet dicere in vna materia qđ
non eſt decens in alia. Tullius. Uitioſum eſt
in re ſeria delicatum inferre ſermonem. Item
modeſtia indecentiam cauet in verbo. in riſu.
in motu corporis. in membrorum ſitu. in occu
patione vel actu in habitu. Et quantum ad verba
& riſus ſic dicit Sene. de quatuor virtuti. A verbi
turpibus abſtineto. Sermones utiles magiſq̃ fa
cetos & affabiles ama: rectos potius q̃ obſecun
dantes. Miſcebis interdum ſerys iocos ſed
temperatos. Sed non modicus reprehenſibi/
lis eſt riſus ſi pueriliter effuſus. ſi muliebriter fa/
ctus odibilem facit. Idem riſus ſine cachino.
Uox ſine clamore. inceſſus ſine tumultu. qui//
es tibi non deſidia erit. Idem non ſis aliorum
curioſus ſcrutator nec acerbus reprehenſor. ſi
ne exprobratiõe correptor. ita amonitionẽ illa
ritate pu.ſias. & errori facile veniã dato. Nec ex
tollas quẽq̃ nec deycias. Regrẽti facile rñde.
Cõtẽdẽti facile cede. Nec iniurgia execratiões
q̃z deſcẽdas. Rari ſermonis ſis ſʒ loquentium
patiens. ¶ Circa motum corporis cauenda eſt
& nimia tarditas & nimia velocitas. Sene. Si
cõtinẽs es & animi tui & corpis motus obſerua
ne indecori ſint. De huiõi indecentia dicitur.
Eſa. iij. Pro eo q̄ eleuate ſunt filie ſyon extẽto
collo. &c̃. In occupatione attendenduʒ ẽ ad na
turam. ad quid. ſ. aliquis a natura ſit diſpoſit⁹.
Qui enĩ debilis eſt corpore & ingenioſus & vi
uacis memorie. non militiam ſed litteraruʒ ſtu
dium ſectari debet. Attendendum eſt ad etatẽ.
Etas enim adoleſcentie labore animi vel cor//
poris exercenda eſt. & auctoritati ſenuʒ ſubyci
enda. Debent enim adoleſcentes ſenes vereri.
Cõſilio eorũ regi. & exẽplo informari. Senib⁹ vo ſũt
labores corpis minuẽdi. Cõſilio debẽt alios iu
uare & exẽpla imitatiõe digna miniſtrare. pla/
ti vo eſtimare ſe gerẽ pſonaʒ ciuitatis.

Margin: que ſint cauẽda circa motum corpis

¶ De modeſtia .§. ij.

ſenſuum pcipue oculoꝝ. Licet oẽs ſenſus d̃bea
mus retinere freno modeſtie. quia vt dicitur
Hiere. ix. Mors aſcẽdit per feneſtras noſtras.
ſ. ſenſuum. ingreſſa eſt domos noſtras. Propt
quod ait apl̃us. Mortificate mẽbra veſtra que
ſunt ſuper terram ideſt organa ſenſuuʒ. In cu
ius figuram Joſue quinq̃ reges affixit cruci:
quia ſenſus quinq̃ cruci mortificationis ſunt
ſubmittẽdi. Precipue tamen hoc fieri oportet
circa oculos. nam quanto nobilius eſt membrum
& viuacior ſenſus. quia plures rerum differen
tias apprehendit. tanto magis nociuum ſi nõ
reguletur ratione propha. Oculus meus depꝛe
datus eſt animam meam. Oculus enim irritat
gulam. Geñ. iij. Uidit mulier lignum quod eſ
ſet bonum ad veſcendum. pulchrum viſu &c̃.

Margin: De modeſtia ſenſuũ.

Margin: Modeſtia viſus ẽ neceſſaria

Incitat cupiditatem. Unde diabolus oſtendit
chriſto omnia regna mundi vt tentando indu
ceret ad auaritiam. Matthe. iiij. inflammat lu
xuriã Eccleſiaſti. ix. Ne aſpicias in vultum mu
lieris. ex hoc concupiſcentia enim exardeſcet
quaſi ignis. Quanto plura ligna ponuntur in
igne. plus ardet. Aly ſenſus de muliere aliqd
apprehendunt. vt auditus vocem & huiuſmo
di. Sed viſus multa ſimul. quia et faciem & co
lorem & ornatum & geſtuʒ. & ideo plus inflam
mat. Excitat ſuperbiam. Dicit enim Bernar.
q̄ lucifer videns dei filium equalem patri. vo
luit ei aſſimilari. et ſuperbia ductus dixit. Si/
milis ero altiſſimo. ſic de buſone fabuloſe di/
citur q̄ videns bouem in prato ita pinguem &
groſſum volens ei aſſimilari intumuit intan/
tum q̄ crepuit. Ad iraʒ inducit Matthe. xviij.
videntes conſerui que fiebãt contriſtati ſunt
valde: ſcilicet pre ira. Ad inuidiam prouocat.
primi Regum ſecũdo. Uidebis emulum tuũ
in templo in omnibus proſperis. & poſtea ſub
ditur. vt deficiãt oculi tui: ſcilicet inuidia. & ta/
beſcat anima tua. Accidiam immittit videns
enim piger intemperiem aeris non vult exire
ad agrum Eccleſiaſti. xj. Qui obſeruat ventuʒ
nunquam ſeminat. Unde dixit chriſtus. Luce.
xj. Si oculus tuus nequam fuerit. totum cor//
pus tuum tenebroſum erit. quia omnes tene/
bre peccatorum ex immodeſtia oculorum. Ci/
tius etiam peccatur per oculum. quia in mo//
mento in ictu oculi. Unde de holoferne dici/
tur Judith. iiij. quia ſtatim captus eſt in aſpe/
ctu eius. Facilius enim peccatur per oculum.
quia facilius patet obiectum oculorum q̃ alio
rum ſenſuum. Hec habẽtur in expoſitione re/
gule beati Auguſti. ab vmberto.

Margin: Modeſtia viſus ẽ neceſſari⁹

¶ De modeſtia cir/. §. iij.

ca ludos & circa dicta vel facta ioco ſa circa que
philoſophus ponit quandam virtutem eſſe
quam nominat eutropeliam. noſtra autem lin
gua dicere poſſumus iocunditatem vel vrba
nitatem. Pro cuius declaratione ſciendum ſʒ
beatum Thomam ſecunda ſecunde queſtione
clxviij. q̄ ſicut corpus indiget corporali quie/
te ad refocillationem ſui. quia non poteſt con/
tinue corporaliter laborare. propter hoc q̄ ha/
bet finitam virtutem que determinatis labo//
ribus proportionatur. Ita etiam ex parte ani/
me. cuius eſt virtus finita. ad determinatas
operationes proportionatur. Et ideo quando
vltra modum ſuum in aliquas operationes
ſe extendit laborat & ex hoc fatigatur preſer//
tim quia in operationibus anime ſimul etiam
laborat corpus inquantum ſcilicet anima intel
lectiua vtitur viribus per organa corporea ope/

Margin: De modeſt ia circa ludos.

rantibus.ſunt autem bona ſenſibilia cõnaturalia hominí. Et ideo qñ aĩa vltra ſenſibilia eleuatur operibus rationis intenta.naſcitur exinde quedam fatigatio animalis.ſiue hõ intẽdat operatiõi rõnis practice ſiue ſpeculatiue. Magis tamen ſi operibus ꝯtemplationis intẽdit. q: per hoc magis a ſenſibus eleuatur.Ꝗuis in aliquibus operibus rõnis practice. exterioribus forte corporis magis fatigeť. Jnutriſqꝫ tñ tanto magis quis aĩaliter fatigať.ꝗto magis operibus rõnis intendit.ſicut aũt fatigatio corporalis ſoluiť per corporis quietẽ.ita ẽt opꝫ ꝙ fatigatio aĩalis ſoluať per quietẽ animi. Quies aũt animi eſt delectatio.Et iõ opꝫ remediũ cõtra fatigationẽ aĩalem adhibere per aliquã delectationẽ.intermiſſa intentione ad inſiſtendum ſtudio rõnis.ſicut legimus in collationibus patrũ de Joã.euã.ꝙ cum ſcandalizaretur quidã videns eũ ludentem cũ diſcipulis. fecit eũ trahere arcũ pluries ⁊c̃.Jdẽ legiť de ſancto Anto.Et dixerunt ꝙ ita animus frangeretur ſi nunꝗ̃ a ſua intentione relaxareť.hmõi autem dicta,vel facta in qbus non queriť niſi delectatio aĩalis.dicuntur ludicra ⁊ iocoſa.⁊ iõ neceſſe eſt interdũ talibus vti.quaſi ad quandã animi quietẽ.⁊ hoc eſt qð phs dicit in.iiij.Ethi.ꝙ in hmõi vite ꝯuerſatione quies quedã habeť cum ludo.Circa que tamẽ tria videnť ꝑcipue attendẽda.Primũ ⁊ principale ꝙ predicta delectatio nõ queratur in aliqbus verbis vel factis turpibus vel alias nociuis.Scðm ne totaliter grauitas animi reſoluať.Uñ Tullius in libro de offi.Sicut pueris nõ oẽm ludendi licẽtiam damus.ſed ẽt que ab honeſtis actibꝰ non ſunt aliena.Sic in ipſo ioco aliquid ꝓbi ingenij lumen eluceſcit.Tertiũ qð eſt attendendũ ſicut in omnibus alijs actiõibus humanis vt cõgruant perſonis.tꝑibus.⁊ locis ⁊ ſm alias debitas circũſtãtias ordinenť.⁊ ſic circa hmõi eſt virtus.Et no. ꝙ licet Tullius dicat j.retho. ꝙ quãdo auditores ſunt defatigati.nõ eſt inutile ab aliqua re noua aut ridicula incipere orationem.Si tamẽ dignitas rei nõ adimat facultatẽ.ſed addit.Et ideo q: ſcriptura ſacra maximis rebus intẽdit ſm illud Prouer.viij.Audite q: de rebus magnis locutura ſum.Jdeo beatus Amb.ſup Lucã tractãs illud. Ueh vobis qui ridetis.Excludit iocum.non quidem a cõuerſatione humana.ſed a doctrina ſacra.Unð dicit.Licet interdum honeſta ioca ſint ac ſuauia.tamẽ ab eccleſiaſtica abhorrẽt regula. qm̃ in ſcripturis non reperimus ea quemadmodum vſurpare poſſumus.

De cã q̃re ludꝰ neceſſarius eſt aliqñ.

De tribꝰ que ĩ ludo ſť attẽdẽda.

De modeſtia .§.iiij.

circa habitum vel cultũ veſtiũ dicit Hiero.ꝙ nec affectare ſordes nec exquiſite delitie laudẽ pariunt.diſtinctione.xlj.§.j.Sciendum igitur ſm beatum Thomam ſ cunda ſecunde que. ſtione.clxix.ꝙ in his rebus exterioribus quibus homo vtitur non eſt vitium in ſe aliquod. ſꝫ ex parte hominis ꝙ immoderate vtitur eis. Que quidem immoderãtia poteſt eſſe dupliciter.Uno modo per comparationem ad homines cum quibus viuit.Unde Auguſtinus diſtinctio.viij.Que contra mores ⁊c̃. Turpis eſt omnis pars que vniuerſo ſuo non congruit.Alio modo poteſt eſſe immoderãtia in vſu talium rerũ ex inordinato affectu vtentis exq̃ contingit quãdoqꝫ ꝙ homo nimis libidinoſe vtatur talibus.ſiue ſit ſm conſuetudinem.ſiue preter conſuetudinem eorũ inter quos viuit. Contingit autẽ iſta inordinatio affectus tripliciter.Uno modo inquantũ ex ſuꝑfluo cultu veſtium quis querit gloriam.prout veſtes ⁊ huiuſmodi pertinent ad ornatum quendã. Alio modo ſm qð per ſuperfluũ cultum querit delitias ſm qð veſtis ordinať ad corporis fomentum.Tertio modo ſm qð nimiam ſollicitudinem apponit homo ad exteriorem cultum veſtium.Etiam ſi non ſit aliq̃ inordinatio ex parte finis.Et ſm hoc Andronicus ponit tres virtutes circa exteriorem cultum.ſ.humilitatem. que excludit intentionẽ glorie.Unde dicit ꝙ humilitas eſt habitus non ſuperabundans in ſumptibus ⁊ preparationibus .Et per ſe ſufficientiam.que excludit intentionem delitiarũ. Unde dicit ꝙ per ſe eſt ſufficiens habitꝰs contentus eorum quibus oportet.⁊ determinatiua eorum que ad viuere conuenit.Et ſimplicitatem.que excludit ſuperfluam ſollicitudinem.Unde dicit ꝙ ſimplicitas eſt habitus contentus his que contingunt.Ex parte defectus poteſt eſſe duplex inordinatio. Uno modo ex negligentia hominis.qui non adhibet ſtudium ⁊ laborem.vt vtatur exteriori cultu vt decet.Unde philoſophus dicit ꝙ ad molliciem pertinet ꝙ aliquis trahat veſtimentum ſuum per terram. et non laboret in eleuando. Alio modo inquantum ipſum defectum exterioris cultus ordinat ad gloriã.Unde philoſophus dicit in .iiij. Ethicorum ꝙ ſuperabundantia ⁊ inordinatus defectus ad iactantiam pertinet. Ad hoc facit ꝙ dicit Auguſtinus diſtinctione xlj.quiſquis.Et cõtra modeſtiam eſt ẽt lucus.

De modeſtia circa hiſtum vel cultum veſtiũ.

§. p.ij. ti.š ſuꝑbia veſtium.

De ſtudioſitate. Capitulũ.xj.

POnitur etiaꝫ pars modeſtie.et per conſequens temperantie ſm Beatum Thomam ij.ij.q.clxvj.ſtudioſitas que virtus eſt ꝯrĩa curioſitati refrenans animum ab inor/

dinato affectu cognoſcendi. Unde aug⁹. di/
de ſtudi cit q curioſi eſſe phibemur. magne temperan/
oſitate tie munus eſt. Dicitur autem ſtudioſitas a ſtu/
qd ſit ⁊. dio. Studiū aūt dr̄ eſt vehemēs animi applica
vnde di tio circa aliquid pagendum. Mens aūt non
catur. applicatur ad aliquid niſi cognoſcat illud. Un
de per prius mens applicatur ad cognitionē.
ſecundario autem applicatur ad ea in quibus
homo per cognitionem dirigitur. Et ideo ſtu/
dium per prius reſpicit cognitionem. ⁊ ſecun/
dario quecunqȝ alia ad que opanda directiōe
cognitionis indigemus. Uirtutes aūt pprie ſi
bi attribuunt illam materiam circa quā primo
⁊ principaliter ſunt. vt fortitudo. pericula mor
tis. tempantie. delectationes. tactus. ⁊ ideo ſtu
dioſitas dicitur proprie circa cognitionem. vn
de prouerb. xxvij. Stude ſapientie fili mi. leti
fica cor meum vt poſſis reſpondere ſermonē.
Quod aūt ſit pars temperātie ſic declarat bea
Quid tus Tho. vbi ſ. Ad temperantiam ptinet mo
ſit virt⁹ derari motum appetitus ne ſuperflue tendat
in id quod naturaliter concupiſcit. ſicut autē
homo naturaliter concupiſcit delectationes
ciborum ⁊ venereoꝝ ſm naturam corpalem
ita ſm animā naturaliter deſiderat cognoſce/
re. vnde ⁊ phus dicit q omnes homines natu
ra ſcire deſiderant. Moderatio aūt huius ap/
petitus ptinet ad virtutē ſtudioſitatis. Et ſic
patet q ptinetur ſub modeſtia ⁊ eſt pars tēpe
rantie. Et Nota ſm beatum Tho. vbi. ſ. q ac/
tus cognoſcitiue virtutis imperatur a vi appe
titiua que eſt motiua omniū aliarum virium.
Et ideo circa cognitionē duplex bonum poteſt
attendi. Unum quidē qūtum ad ipm actum co
gnitionis. ⁊ tale bonū pertinet ad virtutes in
tellectuales. vt. ſ. circa ſingula homo exiſtimet
verum. Aliud eſt bonū quod pertinet ad actū
appetitiue virtutis. vt ſcilicet homo habeat ap
petitum rectum applicandi vim cognoſcitiuā
ſic vel aliter ad hoc vel ad illud. Et hoc perti/
net ad virtutem ſtudioſitatis. ⁊ ſm hoc ponit
virtus moralis. Item cum ſm phm in. ij. ethi.
ad hoc q homo ſit virtuoſus oportet q ſeruet
ſe maxime ab his ad que natura inclinat. In/
de eſt q ſicut natura inclinat ad timendum pi
cula mortis in quibus ſe ſeruat contra ea per
fortitudinem ⁊ ſectandum delectabilia tactus
a quo retrahitur per temperantiam ſic etiam
natura inclinat ad appetendum ſcire. Sed qn̄/
tum ad cognitionem eſt in homine contraria
inclinatio. quia ex parte anime inclinatur ho/
mo ad hoc q cognitionem rerū deſideret. Et
ſic oportet vt homo laudabiliter huiuſmodi
appetitum refrenet. ne immoderate cognitio/
ni rerum intendat. quod eſſet vitium curioſi/
tatis. Ex pte vero nature corpalis inclinat hō

ad hoc vt laborem vitet inquirendi ſcientiam. circa qđ
Quantū ad primum ſtudioſitas irrefrena/ ſe hēat
tione conſiſtit. appetitus inordinati. Sed quā/ ſtudio/
tum ad ſecundum Laus huius virtutis conſi/ ſitas
ſtit in quadam vehementia intentionis ad ſciē
tiam rer percipiendam. primum tamen ē eēn
tialius huic virtuti qȝ ſecundum.

Nota q ſex ſunt .§. i.

que multū valent ad diſcendū precipue ſacrā De ſex
ſcripturā. ⁊ per pſequens pgruunt ſtudioſitati gradi/
que figurant per ſex gradus quibus aſcende/ b⁹ qb⁹
batur ad thronū Salomonis qui ſignificat ſa puenit
pientiam. Primū eſt mentis depuratio ſeu ad ſapi
puritas. quia vt dicitur Sap. j. In aīam mali/ entiā.
uolam nō intrabit ſapientia ⁊c. ad quā purita/
tem multū operatur timor domini. qr vt dicit
Prouer. xiiij. Sapiēs timet ⁊ declinat a malo.
ps. cx. Initiū ſapientie timor dñi. Iō ioanni
euāgeliſte ppter eminētiam puritatis collata
fuit magna ſapientia. Secūdum eſt frequēs
oro. Iaco. j. Si quis indiget ſapientia poſtulet
a deo Sap. viij. Inuocaui ⁊ venit in me ſpirit⁹
ſapientie. Sic Salomoni oranti poſt orationē
fuit collata ſapiētia. Et bea. Tho. de aquino di/
cit. q magis per oronem qȝ per lectionē hauſe
rat ſapientiā. ⁊ ſic bea. Ber. Tertiū vera hu Studi/
militatio. vbi humilitas ibi ⁊ ſapiētia. Phelo. oſus d
Inter ſapientes ille ſapientior qui ⁊ humilior. bet eſſe
Et debet eſſe humilis quoad quatuor. Primo humi/
vt nullā doctrinā cōtemnat. Sen. Primū do/ lis qad
cumentū ē. vt nullam ſapientiā contemnas. qtuor.
Secundo vt a nullo addiſcere quis erubeſcat
Sene. Que nō noſti. ſine occultatiōe ignorātie
tibi poſtula impartiri. Aug. Senex a puero exi
ſtens tot annorū a collega nondū anniculo pa/
ratus ſum edoceri. xxiiij. q. iij. ſi habes. ⁊ diſt.
xxxviij. ſi nullus. Et etiā a malis debet hō addi
ſcere. In cuius figura eſt q vaſa aurea ⁊ argē/
tea egyptioꝝ dñs iuſſit iſraelitis mutuo accipe
re: ⁊ aſportare ad pſtructionē tabernaculi. qr vi
delicet ſapiētiam ⁊ eloquētiā ethnicoꝝ poſſu/
mus ⁊ debemus vti ad eccleſie edificationem. vt
dicit Gra. di. xxxvij. Qui. n. ſolū a bonis volūt di
ſcere ſunt ſimiles illis qui ſemp in cyphis ar/
genteis vel aureis volunt bibere. quoꝝ ſitis mi
ſeranda nō eſt. Tertio vt quis non erubeſcat cō
fiteri ſe neſcire quod neſcit Augu. Non eſt ho/
mini erubeſcendū ſe confiteri neſcire qđ nōdū
ſe neſcire mentitur. nunqȝ ſcire mereat. Quar/
to vt humilem modū loquendi quem hȝ ſcri/
ptura non contemnat. Quartum eſt vt librorū
emendationi intendat. Unde Augu. de doctri/
na xpiana ait. Codicibus emendādis prius de
bet inuigilare ſolertia eorū qui ſcripturas ſan/
ctas intelligere deſiderant. Quintum eſt vt ſit

diligens ſcripturas ſacras indagando ad qđ ē
neceſſarium primo māſuetudo vt homo cedat
auctoritati diuine ſcripture. Aug. de doctrina
chriſtiana. In omnibus canonicis ſcripturis.
timentes deum ⁊ pietatem manſueti querunt
voluntatē dei. Hoc aūt ordine ꝓcedendum. eſt
ī n indagando ſcripturas ſacras ſm Augu. in
dicto li. Erit diuinaꝝ ſcripturaꝝ ſolertiſſimus
indagator qui ꝑmo totas legerit. notaſqꝫ ha/
buerit. ⁊ nondū intellectu iam tamen lectione
dūtaxat eas que canonice vocantur. Nam cete
ras ſecurius leget fide veritatis inſtructus. In
quiſitio aūt dupliciter fit. Qñqꝫ ab alio querē//
do ad quod ꝑtinet qđ ait idem. Nullis res ma
gis memorie mandanda eſt. ꝙ̄ illa verborum
locutionūqꝫ genera que ignoramus. vt cuꝫ pe
ritior occurrerit. q̄ri poſſit. Qñqꝫ inquirit qs
per ſe in ſcriptura. ⁊ tūc cauenda eſt ei temeri//
tas. ne ſcilicet nota pro ignotis habeat. hiſqꝫ te
mere aſſentiat. hec enim preſumptio ē. ¶ Iteꝫ
in inquirendo cauenda ſunt tria que impediūt
profectum ſtudij. Primum eſt curioſitas vt. ſ.
non impendantur magna opera his que non
ſunt magne vtilitatis. Sene. Quid te torques
in illa queſtione quam ſubtilius eſt cōtempſiſ/
ſe ꝙ̄ ſoluere. Cauenda eſt etiaꝫ inſtabilitas. Se
neca. Ne lectio multorum auctorum ⁊ omnis
generis voluminum habeat aliquid vagum ⁊
inſtabile. Cauenda eſt etiaꝫ rixandi libido que
peritos in arte logica multum ſolet vexare. ij.
ad Thimo. ij. Noli contendere verbis. Cauen/
da eſt etiam nimia velocitas in tranſcurrendo.
Non enim videt animus latentes ſententias
in tranſcurrendo. Sapiens nil magnum reruꝫ
ipſa natura cito effici voluit. Sextuꝫ ē vt ſit aſſi
duus in ſtudendo. Hieronymus. Diuine ſcri//
pture ſemper in manibus ⁊ iugiter in mente
voluentur. Nec ſufficere putes mandata me//
morie tenere ⁊ operibus obliuiſci. Idem diui/
nas ſcripturas ſepius lege. immo nunquaꝫ ſa/
cra lectio de manu tua deponatur. In decre.
diſtin. xxxviij. Omnes pſallētes quotidie deo
repromittimus. In iuſtificationibus tuis me//
ditabor. non obliuiſcar ſermones tuos. Quod
⁊ ſi omnibus fidelibus obſeruare ſaluberrimū
eſt precipue his qui eccleſiaſticam conſecuti
ſunt dignitatem. Debet autem quis laborare
vt ſcripturas ipſas poſſit intelligere ⁊ memori
ter retinere. Quod ſi vtrunqꝫ non poteſt preeli
gendum eſt intelligere magiſquam memorie
habere. De ſapientia autem accepta non ſit in/
gratus deo ⁊ doctoribus ne eam mereaẜ amit/
tere. Ad qđ optime facͭ. c. reuertimini. xvj. q. j.

Studioſo tria ſūt cauē da ī inquirendo

¶ De humilitatis quidditate.
Capitulum duodecimum.

De humilitate de//
mum videndū eſt quā ſic diffinit
bea. Ber. Qđ humilitas eſt ꝙ̄ qs qđ ſit.
veriſſima ſuiipſius cognitiōe ſibi
vileſcit. Nota ſm bea. Tho. ij. ij. q. clxj. ꝙ hūi/
litas non ꝯſiſtit eſſentialiter in ipſa ſui cogniti/
one. ſꝫ in moderatione motus appetitus. vt ſcꝫ
aliq̄s reprimat ſe ne feraẜ in ea que ſunt ſupra
ſe. Ad hoc aūt eſt neceſſarium vt homo cogno
ſcat id in quo deficit a ꝓportione eius. qđ ſuaꝫ
virtutē excedit. Et ideo cognitio ꝓprij defectꝰ
pertinet ad humilitatē. ſicut regula quedaꝫ di/
rectiua appetitus. Eſt aūt virtus ſpecialis. Un/
de dicit. Origenes ſuper illud. Quia reſpexit
humilitatē ancille ſue. Luč. j. in ſcripturis vna
de virtutibus humilitas ꝑdicatur. Pro cuiꝰ de
claratione dicit be. Tho. vbi ſupra. ꝙ bonū ar/
duum habet aliquid vnde attrahit appetitum
ſcꝫ ipſam rationem boni. ⁊ habet aliq̄d retra//
hens. ſ. ipſam difficultatem adipiſcendi. ſm q̄/
rum primū inſurgit motus ſpei. ⁊ ſm aliđ mo/
tus diſperatiōis. Circa motus aūt appetitiuos
qui ſe hñt per modum impulſionis oportet eē
virtutem moralem moderantem ⁊ refrenantē.
Circa illos aūt qui ſe hñt per modum retracti/
onis. oportet eſſe virtutē moralē impellentem
⁊ firmantem. Et ideo circa appetitum boni ar/
dui neceſſaria eſt duplex virtus. Una que tem
peret ⁊ refrenat animum ne immoderate tēdat
in excelſa ⁊ hoc pertinet ad humilitateꝫ. Alia
que firmet animum contra deſperationē ⁊ im/
pellat ipſum ad ꝓſecutionem boni ſm rōnem
rectam. ⁊ hoc facit magnanimitas. Et ſic patet
ꝙ humilitas eſt virtus. Nec eſt ꝯtraria magna
nimitati. ꝙ̄uis reprimat animum ne tendat in
magna. quia hoc non facit ſimpliciter. ſꝫ in illa
magna que ſunt ſupra ſe. ⁊ per cōſequens pre/
ter rōnem rectam. Magnanimitas autem im
pellit ad magna. non q̄cunqꝫ ſed ei proportio/
nata. ⁊ per conſequens ſm rectam rōnem. Un̄
vtraqꝫ conueniunt in eo ꝙ eſt ſm rectam ratio
nem. Quod autem humilitas non cōnumera/
tur a pħo inter virtutes morales ratio poteſt eē
quia ipſe intendebat agere de virtutibus ſꝫ ꝙ
ordinantur ad vitā ciuilē. in qua ſubiectio vniꝰ
us hominis ad alterum ſm legis ordinem de/
riuatur. ⁊ ideo cōtinetur ſub iuſtitia legali. Hu
militas autem ſm quod eſt ſpecialis virtus. re
ſpicit ſubiectionem hominis ad deum propter
quem etiam alijs humiliando ſe ſubijcit. Uel
etiam poteſt dici ꝙ pħs in. iiij. ethi. eum q ten/
dit in parua ſm modum ſuum non vocat ma/
gnanimum. Unde Origenes dicit. Si vis hu
ius nomē audire virtutis quomodo a pħis ap
pelletur. auſculta eandem eſſe humilitatē quā

De hūilitate

reſpicit deus. que ab illis dicitur menſuratio ſiue moderatio que manifeſte pertinet ad modeſtiam ⁊ temperantiam. Humilitas autem eſt quedam moderatio ſpũs vt dictum eſt.

¶ Dicitur autem .§.i.

Unde dicitur hũilis.

humilis ſm. Iſid. quaſi humi acliuis .ſ. inherens. quod cum contingit a principio extrinſeco .ſ. cum quis ab alio deycitur. ſic humilitas eſt a pena. ſm illud. humiliauerunt in compedibus pedes eius. Cum autem fit a principio intrinſeco debito modo .ſ. cum quis ↄſiderans defectum ſuum tenet ſe infimum: ſm ſuum modum vt Abraam cum dixit. Loquar ad dominum meum cum ſim puluis ⁊ cinis. Geñ. xviij. eſt virtus. Sed cum quis deſit ſm ſigna exteriora tantũ ficte .ſ. ad gloriam querendam. eſt falſa humilitas. Quõ per humilitatem debet ſe homo omnibus ſubycere. ſm illud ad Philippen. ij. In humilitate ſupiores ſibiinuicem arbitrantes. Sic declarat beat⁹ Thomas. vbi ſupra. In homine duo poſſunt conſiderari. ſcilicet id quod eſt dei. ⁊ id quod eſt hominis. Hominis eſt quicquid pertinet ad defectum. Dei autem eſt quicquid pertinet ad ſalutis pfectionem. ſecundum illud Oſee. decimo tertio Perditio tua iſrael ex te tantum. ex me auxilium tuum. Humilitas autem vt dictum eſt proprie importat reuerentiam qua homo deo ſubycitur ⁊ proximo propter deum. Et iõ quilibet homo ſm id quod ſuum eſt debet ſe cuilibet proximo ſubycere quantum ad illud quod dei eſt in illo. Non autẽ hoc requirit humilitas. vt id quod eſt dei in ſeipſo. ſubyciat ei quod apparet eſſe dei in altero. nam illi qui dona dei participant. cognoſcunt ſe ea habere ſʒ illud. vt ſciamus que a deo donata ſunt nobis. j. ad Cor. ij. Et ideo abſqʒ humilitatis pῥiudicio poſſunt dona dei que ipſi acceperunt preferre donis dei que apparent eſſe alys collata. Sicut apls ad Ephe. iij. dicit. Alys generationibus nõ eſt agnitũ filys hoiuʒ: ſicut nũc reuelatum eſt ſanctis apoſtolis eius. Similiter etiam nec hoc requirit humilitas. vt id quod eſt ſui in ſeipſo ſubyciat ei quod eſt hominis in pximo. Alioqn oportẽret vt qlibʒ reputaret ſe maiorẽ peccatorem quolibet alio. cum tñ apoſtolus abſqʒ preiudicio humilitatis dicat. Nos ex natura iudei. ⁊ non ex gentibus peccatores. ad Gal. ij. Pot eſt tñ aliquis reputare aliquid boni eſſe in proximo quod ipſe nõ habet. Uel aliquid mali eſſe in ipſo qđ in alio non eſt: ex quo põt ſe ei ſubycere per humilitatem. Unde dicit glo. ſup illud. ſupiores inuicẽ arbitrantes. Nõ hoc ita debem⁹ extimare vt nos eſtimare fingamus. Sʒ vere eſtimem⁹ poſſe aliqd occultũ eẽ in alio quo nobis ſuperior ſit. Etiam ſi bonuʒ noſtrum quo illo videmur ſupiores eſſe nõ ſit occultum. Nõ enim ſolũ debemus deũ reuereri in ſeipſo. Sed etiaʒ id quod eſt eius debemus reuereri in quolibet. ⁊ ſi non eodem modo. qa non veneratione latrie.

De hoc qͥ hõ debet ſe oĩ homini ſubycẽ quomõ itelligiẽ

¶ Humilitatis .§.ij.

beatus benedict⁹ in regula eſſignat duodecim gradus. qͦs dicit figuratos in ſcala quaʒ vidit Jacob. Geñ. xxviij. Poſſunt etiã figurari p. xij. ſtellas corone mulieris quam vidit Johannes amictã ſole. Apoc. xij. ¶ Primus gradus eſt corde ⁊ corpe ſemper hũilitatem oñdere defixis in terrã aſpectibus. Secũdus vt pauca verba ⁊ rõnabilia loquatur aliquis nõ clamoroſa voce. Tertius vt nõ ſit facilis aut pmptus in riſu. Quart⁹ taciturnitas vſqʒ ad interrogatiõeʒ. Quintus tenere quod hʒ communis regula monaſtery. Sextus credere ⁊ pnunciare ſe omnib⁹ viliorẽ. Septimus ad oĩa ſe indignum ⁊ inutilẽ confiteri ⁊ credere. Octauus confeſſio peccatoꝝ. Nonus p obedientia in duris ⁊ aſperis patientiã amplecti. Decimus vt cũ obedientia ſe ſubdat ſupiori. Undecimus vt volũtatem ppriam non delectet adimplere. Duodecimus vt deum timeat ⁊ memor ſit omniũ que precipit. hanc aſſignationẽ ſic declarat beatus Thomas vbi ſupra. Humilitas vt dictuʒ eſt eſſentialiter in appetitu conſiſtit ſm quod aliqs refrenat appetitũ ⁊ impetum animi ſui ne inordinate tendat in magna. ſed regulam habet in cognitione. vt .ſ. aliquis non eſtimet ſe eſſe ſupra id quod eſt. ⁊ vtriuſqʒ principiũ ⁊ radix ẽ reuerẽtia quam quis habet ad deum. Ex interiori aũt diſpoſitione humilitatis procedũt quedam ſigna exteriora in verbis ⁊ factis ⁊ geſtib⁹. quibus id quod interius latet. manifeſtatur ſicut ⁊ in ceteris virtutib⁹ accidit. Et ideo in predictis gradibus humilitatis ponitur aliquid qđ pertinet ad radicẽ humilitatis .ſ. duodecimus gradus qui eſt vt homo deũ timeat ⁊ memor ſit omniũ que precipit. Ponitur etiam aliqd ptinens ad appetitũ. ne .ſ. in ppriam excellentiã inordinate cadat. Quod qdem fit tripliciter. Uno modo vt homo nõ ſequaẽ ppriaʒ voluntatem. qđ pertinet ad vndecimum graduʒ. Alio modo vt regulet eam ſm ſuperioris arbitriuʒ. quod ptinet ad decimuʒ gradũ. Tertio modo vt ab hmõi non deſiſtat propter dura ⁊ aſpera que occurrunt. ⁊ hoc pertinet ad nonũ gradum. Ponuntur etiã quedam pertinentia ad eſtimationẽ hominis recognoſcẽtis ſuum defectũ. ⁊ hoc tripliciter. Uno modo per hoc ꝙ proprios defectus recognoſcat ⁊ confiteatur. quod pertinet ad octauũ gradũ. Scđo

De gradib⁹ humilitatis quĩ ſũt duodeciʒ ſʒ Benedictũ

Ad qđ vl' circa quid ſe hẽat humilitas

vt ex cōſideratiōe ſui defectus aliqs ſe inſuffici
entem eſtimet: quod ptinet ad ſeptimū gradū.
Tertio vt quātū ad hmōi ſibi alios pferat: qd p
tinet ad ſextū. ¶ Ponuntur etiā quedam que
pertinēt ad ſigna exteriora: quorum vnū eſt in
factis: vt. ſ. hō non recedat a via cōi in opibus
ſuis: qd ptinet ad quītū. Alia duo ſunt in ver//
bis: vt. ſ. homo non pripiat tps loquēdi. quod
pertinet ad quartū. ¶ Nec excedat modum in
loquēdo: qd ptinet ad ſcdm. Alia vero ꝯſiſtunt
in exterioribus geſtibus. ſ. in reprimēdo excel
lentiā oculoꝝ qd ptinet ad primum. Et in cohi
bendo exterius riſum ⁊ alia ſigna inepte letitie

Ad hūilitatem venit p duo.

quod ptinet ad tertiū. ¶ Et nota ꝙ ad humili/
tatem hō puenit per duo. ¶ Primo qdē ⁊ pn/
cipaliter per donū gratie. Et quantū ad huiuſ
modi interiora precedūt exteriora. ¶ Aliud ē
humanū ſtudium per qd hō prius exteriora co
hibet: ⁊ poſtea pertingit ad extirpandū radicez
interiorē. Et ſm hunc ordinē aſſignantur hic
gradus humilitatis. ¶ Sciēdum etiā ꝙ abſqꝫ
falſitate pōt aliqs ſe credere ⁊ pnunciare om//
nibus viliorē ſm defectus occultos quos in ſe
regnoſcit ⁊ dona dei que in alijs latent. Simi/
liter abſqꝫ falſitate pōt aliquis ſe reputari ⁊ fa/
tere ad oīa indignū ⁊ inutilem ſm pprias vi//
res ⁊ ſufficientiā ſuam totam in deum referat.
Non eſt etiā inconueniens ꝙ ea que pertinent
ad alias virtutes humilitati aſcribanť: quia ſi/
cut vnū vitium oritur ex alio: ita naturali ordi/
ne actus vnius virtutis pcedit ab actu alteri⁹.

De ſeptē gradib⁹ humilitatis ſm Anſel.

¶ Anſel. in libro de ſimilitudinibus ponit. vij
gradus humilitatis qui oēs pertinent ad opi//
nionem ſeu cognitionē manifeſtationē ⁊ volū
tatem ppꝛie abiectionis. ¶ Eſt ergo primus q
pertinet ad cognitionē pprij defectus contem
ptibilem ſe eſſe cognoſcere. ¶ Secundus ē de
hoc dolere. Nam vituperabile eēt ſi quis pro//
prium defectum amaret: ideo hoc excludiť per
iſtum ſcdm gradū. ¶ Tertius eſt hoc confiteri
ſcꝫ ſuū defectum. ¶ Quartus hoc pſuadere:
vt ſcꝫ hoc velit credi. Qui duo gradus ptinent
ad manifeſtationē. ¶ Quintus vt patiēter ſuſti
neat hoc dici. ¶ Sextus vt patiať ſe cōtēptibi
liter tractari. ¶ Septimus vt hamet. Hi tres
pertinent ad appetitū. Nam q excellentiā exte/
riorem nō querit exteriorē abiectionem equa//
nimiter patitur: ſiue in vbis ſiue in factis. Uel
etiam deſideranter exteriorem abiectionē am/
plectetur: qd pertinet ad ſeptimū. ¶ Itez que/
dam glo. ſuper Mattheū ponit tres gradus p/
fecte humilitatis. Primus eſt ſubdere ſe maio
ri ⁊ non preferre ſe equali. ¶ Secūdus eſt ſub
dere ſe equali: nec preferre ſe minori. ⁊ hic dici
tur abundans ⁊ primus ſufficiens. ¶ Tertius
eſt ſubdere ſe minori in quo eſt omnis iuſtitia.
Iſti tamen gradus non accipiuntur ex parte ip
ſius rei ſm naturam humilitatis ſed per cōpa/
rationem ad gradus hominum.

¶ De excellentia .§.iij.

De hūilitatis excellētia. vtꝫ ſ. ſit excellētiſſima virtutum.

humilitatis ſciēdum ſm bea. Tho. ij. ij. q. clxj.
Qd humilitas non eſt excellentiſſima vt⁹ ſim/
pliciter. Sed poſt virtutes theologicas ⁊ intel/
lectuales: vt prudentiā ⁊ iuſtitiam legalē. Cui⁹
ratio eſt: q: bonum virtutis humane cōſiſtit in
ordine rōnis qui principaliter attēditur reſpe/
ctu finis. Et ideo virtutes theologice que hnt
deum pro obiecto ſūt potiſſime. ¶ Secūdario
attendiť put ſm rōnem finis ordinať in ea que
ſunt ad finē. Et hec ordinatio eēntialiter conſi/
ſtit in rōne ordinante: pticipatiue āt in vniuer/
ſali quātum ad oīa. Quelibet autez alia virtus
quātum ad aliquā in ipſo appetitu per rōnē or
dinato: quā ordinationē facit naturaliter iuſti
tia: pſertim legalis: exinde humilitas inquan/
tum facit hoiem bene ſubditum deo in vſ quā
tum ad oīa. quelibet aūt alia virtus quātuz ad
aliquā materiā ſpecialē. Et ideo humilitas poſt
theologicas ⁊ intellectuales que reſpiciunt ip/
ſam rōnem eſt potiſſima. Dicitur autem humi/
litas pma ſeu fundamētū virtutū: ſm Hie. idi/
recte. Nā directe dr ⁊ perfectius id eē primuz
⁊ fundamentū ſpiritualis edificij in virtutibus
per qd iam acceditur ad deū. Primus aūt acceſ/
ſus ad deū eſt per fidē: ſm illud Heb. xj. Acce//
dentē ad deuz opz credere. Et ideo fides nobi/
lior mō eſt fundamentū qꝫ humilitas. Indire
cte aūt. ſ. per modū remouētis phibēs eſt hūili
tas inquātū. ſ. expellit ſuperbiam cui deus reſi
ſtit: ⁊ prebet hoiem ſubditū ⁊ paratū ad recipi/
endum influxū diuine grē. Ideo autē xps pci/
pue nobis humilitatē cōmēdauit dicēs. Mat

Quare xps humilitatē tātū cōmendauit rō ponit.

the. xj. Diſcite q: mitis ſum ⁊ humilis corde:
ſm. b. Tho. q: p hoc remouet impedimētū hu
mane ſalutis: que ꝯſiſtit i hoc ꝙ hō ad celeſtia
⁊ ſpūalia tendat: a quibus hō impeditur dum
in terrenis magnificari ſtudet. Et ideo dñs vt
impedimentum ſalutis auferret exteriorez cel
ſitudinem contemnēdā monſtrauit p humilita
tis exempla: ⁊ ſic humilitas eſt ſicut diſpoſitio
quedam ad liberum acceſſum in bona diuina
⁊ ſpiritualia. Charitas aūt eſt ſicut perfectio q̄/
dam aliarum virtutū. Et ideo ſicut perfectio ē
potior diſpoſitione: ita charitas potior humili
tate. ¶ Pertinet autem ad cōmendationē ei⁹.

Qd tria dñt nos inducere ad hūilitatem.

Primo qdem neceſſitas eius. Nā dr Matth.
xviij. Niſi ꝯuerſi fueritis ⁊ efficiamini ſicut par/
uuli. i. humiles. non intrabitis in regnū celoꝝ.
Gratia. de pe. di. j. §. taciturnitas. dicit ſine hu/
militate nemini poteſt eſſe ſalus. Secūdo exē/
pla chriſti pluima. imo oīa geſta ei⁹. Uñ Augu/

in.xiiij.de ciui.dei dicit. Nunc in ciuitate dei in hoc ſeculo peregrinanti maxime commendatur humilitas. ⁊ in eius rege qui eſt chriſtus maxime predicatur contrarium huic virtuti quod eſt elationis vitium. in eius aduerſario qui eſt diabolus ⁊c. In conſpectu eius fuit minimus omnium ſecundum magiſtrum in.iiij. ſententiarum diſt.ij. Paruulus datus eſt nobis. Eſa.ix. de humili virgine naſci voluit. humilem domum habuit. quia diuerſorium. humilem lectum. quia preſepium humilem veſtem. quia pannis inuolutus eſt. humilibus per angelum ſuam natiuitatem nunciari per paſtoribus. Sacramenta humiliationis ſuſcepit vt circunciſionis ⁊ baptiſmi. Parentibus humiliter ſubditus. Paruulum amplectatur. Marci.ix. Et paruulos nō vult prohiberi a diſcipulis ad ſe venire. In predicando ⁊ docendo dixit. Ego gloriam meam non quero. Io.viij. Item mea doctrina non eſt mea. In miraculis faciendis humilitatem oſtendit dicens leproſo Mathei.viij. Uide nemini dixeritis. Et Marci.vij. Precepit eis ne cuiq̄ dicerent ſcilicet de ſanatione ſurdi ⁊ muti. In cenſus ſolutiōe. Math.xvij. Et in pedum ablutione. Io.xiij. In itinerando ſuper aſellum Math.xxj. In paſſione humiliauit ſeipſum. Ad Phil.ij. Humiles piſcatores elegit. Tertio commendatur humilitas ex vtilitate eius.

¶ De fructibus .§.iiij.

De fructibus humilitatis

humilitatis. Primo quidem deo ⁊ cōmunibus placet ⁊ redolet. Canti.j. Cum eſſet rex in accubitu ſuo nardus mea dedit odorem ſuum. Nardus propter ſui paruitatem ſignificat humilitatem herba ipſa eſt. ¶ Secundo orationes facit deo acceptas. Pſ. Reſpexit in orationem humilium. ⁊c. Iudith.ix. Humilium ⁊ mitium inſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. ¶ Tertio facit hominem liberum a malo culpe ⁊ a malo pene Pſ. Humiliatus ſum ⁊ libe.me.iij. Regum.xxj. Nonne vidiſti achab humiliatum coram me. ⁊c. Antiqui communiter in ſignum humiliationis ad placandum dominū imponebant cinerem ſuper capita ſua. ⁊ induebantur aliquando cilicio. Sicut legitur de Iudith. de Ioſue. de Niniuitis. ⁊c. ¶ Quarto humilitas homīez tēporaliter exaltat. j. Regū.xv. Nōne cū eſſes paruulus in oculis tuis caput tribubus iſrael conſtitui te. dictum fuit Sauli qui abſcōderat ſe electus in regem. Moyſes humilis. vt patet in excuſando ſe ad eundum ad pharaonem. factus eſt dux populi. Humilis hieremias qui dicebat a a a domine deus. ⁊c. conſtitutus eſt ſuper gentes ⁊ regna. Dauid minimus inter fratres vngitur in regem. j. Regum.xvj.

¶ Quinto inducit ad gloriam. Iob.xxij. Qui humiliatus fuerit in gloria. Luc.xiiij. dicit in parabola. Recumbe in nouiſſimo loco. ⁊c. tūc erit tibi gloria. ¶ Sexto dei apparitiōe ſeu angelorum facit dignum. Geñ.xviij. Abrae in cōualle mambre apparuerunt tres viri. i. angeli. ¶ Septimo ad ſapientiā introducit. Prouerbio.xj. Ubi humilitas ibi eſt ſapientia. Math.xj. Reuelaſti ea paruulis. Grego. in paſto. Pupilla oculi nigre videt. Albuginem patiens nihil videt. q2 humane cogitationis ſenſus dū ſe ſtultum peccatoremq̄ intelligit cognitionē intime claritatis apprehendit. Si autem eādo rem ſapientie aut iuſtitie ſibi attribuit a luce ſuperne claritatis excludit diſtinctio.xlix. hinc etenim. §. albuginem. Exemplum in vitaſpatrum de illo qui per ieiuniū ſeptē hebdomadarum non potuit habere declarationem de quodam dubio ſcripture ſacre. ſed cum cepit ire ad alios interrogandū apparuit ei angelus declarans. ¶ Octauo a laqueis temptationum liberat. Unde Antonio exclamanti. O quis iſtos euadet laqueos quibus mundum viderat plenum ſe cōnectentibus. dictū fuit ſola hūilitas. ¶ Nono humilitas nutrix eſt dilectiōis. vt dicit Cryſo. ſicut cinis conſeruat ignem. ita humilitas dilectionem ⁊ alias virtutes Gregorius. Perit omne q̄d agit. ſi non caute in humilitate cuſtoditur. In huiuſmodi figuram omnia vaſa que oſtendit ⁊ theſauros. Ezechias oratoribus regis babylonis aſportauit poſtea ⁊ perdidit. ¶ Decio de hoſte inferni mirabiliter triūphat. Figurat enim per fundam per quam lapidibus Dauid occidit goliam. In vitaſpatrū dixit diabolus machario. q̄ ſola eius humilitas vincebat eū. ¶ Undecimo pacem facit Gregorius. Pacem illam facit humilitas qua ſibi quiſq̄ ſuperiorem alium arbitratur.

¶ Titulus quintus de iuſtitia. ¶ De iuſtitia in generali. Capitulū.j.

De triplici acceptione iuſtitia.

Poſtquam de prudentia intellectum practicum dirigēte ⁊ fortitudine ⁊ tēperantia que regulant appetitum ſenſitiuū dictum eſt. Conſequenter dicendum reſtat de iuſtitia que voluntatem rectificat. Sciendum primo q̄ iuſtitia ſcḋm bea. Tho. in.iiij. diſtin.xxxiij. q.j. tripliciter dicitur prout notat phus in.v. Ethico. Uno modo prout importat quendam ſtatum rectitudinis in homine quantum ad partes ipſius: prout ſcilicet aliqua pars anime ſuo ſuperiori ſubditur. ſiue ipſi deo ſiue alij parti hominis. Et hanc iuſtitiam noiat philoſophus metaphoricā. eo q̄ diuerſe ptes hoīs computantur q̄ſi diuerſe

perſone. Hec autem rectitudo per quolibꝫ peccatuꝫ tollitur. ⁊ per gratiam reparatur. Unde hec iuſtitia etiam virtus generalis dicitur inquantum includit oēs virtutes. non quidem per modum totius vniuerſalis ſicut iuſtitia legalis. ſed generalis dr̄ per modum totius integralis. Et ad hanc iuſtitiam motus dr̄ iuſtificatio qua. ſcꝫ impius de peccatore p̱ gratiam fit iuſtus. vnde diffinitur iuſtificatio ꝙ eſt remiſſio peccatoꝝ ⁊ conſūmatio bonorum operum. i. infuſio habituum virtutum. Secūdo modo dr̄ iuſtitia prout eſt nomen generale ad omnes virtutes ſm ꝙ actus earum ordinat ad bonuꝫ cōe ſm directionem legis. Et de hac dicit phs ꝙ iuſtitia eſt omnis virtus. Ideo enim dicitur generalis. quaſi per quandam cauſalitateꝫ ſm ꝙ p̱ legis imperiū ordinat ad bonuꝫ cōmune. non ſolum actum iuſtitie particularis. ſed etiam actꝰ aliaꝝ v̄tutū. Nā precipit actū tempantie ⁊ ordinat ad bonum cōe. puta cum lex mandat vt nullus adulterium committat. ſimiliter actum fortitudinis in bonuꝫ cōe reducit cū precipit. ꝙ milites non deſerant aciem nec arma proijciant ⁊ hmōi. Quod declarans beatꝰ Tho. ij.ij.q.lviij. ſic dicit. Iuſtitia ordinat hominem in comparatione ad aliuꝫ. Et hoc poteſt eſſe dupliciter. Uno modo ad alium ſingulariter conſideratum. Alio modo in communi ſm quod ille qui ſeruit cōmunitati. ſeruit omnibꝰ hominibus qui ſub illa cōmunitate cōtinentur. Ad vtrunqꝫ ſe poteſt habere iuſtitia ſm propriam rationem. Nam omnes qui ſub aliqua cōmunitate continentur compantur ad cōmunitatē ſicut ptes ad totū. Pars autem id quod ē totius eſt. Unde ⁊ quodlibet bonum ptis eſt ordinabile ad bonum totius. Scd̄m igitur hoc bonum cuiuſlibet virtutis ſiue ordinātis hominem ad ſeipſuꝫ. ſiue ordinantis ad aliquas alias perſonas ſingulares eſt referibile ad bonū cōmune. Et quantum ad hoc dicitur eſſe virtꝰ generalis. ad quod ordinaꝰ iuſtitia. Et ſm hoc actus oīum virtutuꝫ ad iuſtitiam poſſunt pertinere ſm ꝙ ordinant hominem ad bonum cōe. Et qꝛ ad legem ptinet ordinare in bonum cōe Ideo iuſtitia predicto modo generalis dicitur iuſtitia legalis. quia per eam homo concordat legi ordinanti actus oīm virtutum in bonum commune. Tertio modo dicitur iuſtitia prout eſt virtus ſpecialis. equalitatem conſtituens in commutatiōibus ⁊ diſtributionibus cōmunicabilium bonorum. que ſunt neceſſaria in vita hec beatus Tho. ⁊ de iſta nunc agitur. que eſt vna de cardinalibꝰ. ⁊ pcellit oēs morales dupliciratione ſm beatum Tho. ij.ij. Primo ex pte ſubiecti. quia iuſtitia eſt in nobiliori parte anime. ideſt appetitu rationali. ſ. voluntate. Alie vero. ideſt fortitudo ⁊ temperantia ſunt in appetitu ſenſitiuo. ad quem pertinent paſſiones que ſunt materia dictarum virtutum. Secunda ratio eſt pte ex obiecti. Naꝫ alie virtutes laudantur ſm bonum ipſius virtuoſi. Iuſtitia autem ſm ꝙ quis bene ſe habet ad aliud. Et nota ꝙ in ſcripturis ſacra iuſtitia cōmuniter accipitur primo modo dicta.

De pexcellētia v̄tutis iuſtitie.

Nota ꝙ iuſtitia .§.i.

prout eſt virtus ſpālis diſtincta a ceteris. ſe hꝫ vt totū integrale. Et ſic ptes eius ſūt declinare a malo ⁊ facere bonū. Eſt etiā totū vle. ⁊ partes eius ſubiectiue. que ſunt ſpecies eius. ſūt iuſtitia cōmutatiua. ⁊ iuſtitia diſtributiua. Eſt ⁊ totum pncipale. Et ſic ptes eius ſūt que dicūtur virtutes annexe. Religio. pietas. obſeruātia. q̄ includit obediētiā. Ueritas grā. ſeu gratitudo vindicatio. liberalitas. affabilitas. ſeu amicicia de qbus oibus aliqd breuiꝰ eſt dicēdū. ¶ Sciendum de partibus iuſtitie integralibus ꝙ cū ſit iuſtitia gn̄alis ⁊ iuſtitia ſpālis vt dictū ē. Ad iuſtitiā gn̄alē ptinet facere bonū debitū in ordine ad coītatē vel ad deū. Et vitare malū oppoſitum. ſ. coītati vel deo. Sꝫ iuſtitia ꝓut eſt virtus ſpecialis reſpicit bonū ſub rōne debiti in cōparatiōe ad ꝓximū. ⁊ ſm hoc ad iuſtitiā virtuteꝫ ſpecialē ptinet facere bonū ſub rōne debiti i cōparatione ad ꝓximū. ⁊ vitare malū oppoſitum qđ eſt nociuū ꝓximo. Et ſm hoc declinare a malo ⁊ facere bonū ſunt ptes iuſtitie ſpecialis. Ad iuſtitiā eni ptinet eq̄litatē ꝯſtituere in his que ſunt ad alterū. Eiuſdē aūt eſt ꝯſtituere aliqd. ⁊ illud ꝯſtitutū ſeruare. Cōſtituit aūt eq̄litatē iuſtitie in faciēdo bonū. i. reddēdo alteri qđ ſibi debetur. Conſeruat aūt equalitatē iuſtitie iam ꝯſtitute declinando a malo. i. nullū nocumētuꝫ proximo inferendo. Et nota ꝙ hic declinare a malo ſm ꝙ poniꝰ pars iuſtitie. nō dicit puram negationē. que eſt nō facere malū. Hoc eniꝫ nō mereꝰ palmā ſed tm̄ vitat penā. Sed importat motū voluntatis repudiātis malū. vt ipm̄ nomen declinatiōis importat. Et hoc eſt meritorium. pcipue qn̄ aliqs ipugnaꝰ vt malū faciat ⁊ reſiſtit. Item facere bonū eſt actus cōpletiuus iuſtitie. ⁊ q̄ſi pars pncipalis eiꝰ. Declinare aūt a malo eſt actus iperfectior ⁊ pars ſecundaria. Item nota ꝙ oē pctm̄ aut eſt tranſgreſſio. aut omiſſio. ⁊ tranſgreſſio opponiꝰ illi pti iuſtitie q̄ eſt declinare a malo. Omiſſio aūt alteri pti ſcꝫ facere bonū. Aliqn̄ tm̄ trāſgreſſio large ſumiꝰ p omni pctō includendo etiā omiſſionem. Et ſic ſumit bea. Amb. cum diffiniendo peccatum dicit ꝙ ē trāſgreſſio legis diuine ⁊c̄. Pro cuiꝰ declaratiōe dicit beatus Tho. ij.ij.q.lxxix. ꝙ nomen tranſgreſſionis a corporalibus motibus

De duplici pte iuſtitie ſcꝫ facē bonū ⁊ declinare a malo.

Quid ſit declinare a malo ⁊ facē bonū quō itelligiꝰ

De trāſgreſſione qd ſit ⁊ q̄modo opponiꝰ iuſtitie.

ad morales actus deriuatũ eſt. Dr̃ aũt aliquis
ſm corpalem motum tranſgredi.ex eo ꝙ tranſ
greditur terminũ ſibi p̃fixum. Terminus autẽ
p̃figit homi.vt vltra nõ tranſeat in moralib⁹ p
preceptũ negatiuũ.⁊ ideo tranſgreſſio ꝓprie
d̃r ex eo ꝙ quis trãſgredit̃ p̃ceptũ diuinũ qđ
quidẽ materialiter poteſt eſſe cõmune omnib⁹
ſpecieb⁹ peccatorũ.quia p̃ quãlibet ſpẽm pec/
cati mortalis homo trãſgreditur aliquod p̃cep
tũ diuinũ.Sed ſi accipiatur formalr̃ ſm hanc
ſpecialẽ rõnem quod eſt facere contra p̃ceptũ
negatiuũ:ſic eſt ſpeciale peccatum dupliciter.
Uno mõ ſm quod opponit̃ ad genera peccato
rum oppoſita alijs virtutib⁹.Sicut enim ad ꝓ
priam rõnẽ iuſtitie legalis ptinet attendere ad
debitũ p̃cepti.ita ad ꝓpriã rõnem tranſgreſſio
nis ptinet attendere ɔtemptũ p̃cepti.Alio mõ
ſm ꝙ diſtinguit̃ ab omiſſione que ɔ̃riatur pre/
cepto affirmatiuo. ¶ De omiſſiõe nota ſꝫ btm̃
Tho.vbi.ſ.ꝙ importat omiſſio p̃termiſſionẽ
boni debiti. Bonum autẽ ſub ratione debiti ꝓ
prie ptinet ad iuſtitiã ad legalẽ qdẽ ſi d̃bitũ ac
cipiat̃ i ordie ad legẽ dei ſeu diuinã vl̃ hũanã.
Ad ſpecialẽ aũt iuſtitiã ſꝫ ꝙ debitum cõſidera
tur in ordine ad proximum.vnde eodẽ modo
quo iuſtitia eſt ſpecialis v̾tus ⁊ omiſſio eſt ſpe/
ciale pctm̃ diſtinctũ a peccatis.que opponũtur
alijs virtutib⁹.Eo vero mõ quo facere bonum
cui opponit̃ omiſſio eſt quedã pars iuſtitie di/
ſtincta a declinatione mali cui opponit̃ trãſgreſ
ſio.Etiã omiſſio a tranſgreſſione diſtinguitur.

de omiſſiõe in ij.ꝑ.ti. tr.

¶ Et nota ꝙ omiſſio nõ eſt originale ſꝫ actua/
le pctm̃.nõ ꝙ habeat aliquẽ actũ ſibi eſſentialẽ
ſꝫ ſm ꝙ negatio act⁹ reducit̃ ad gen⁹ act⁹:⁊ ſic
nõ agere accipit̃ vt quoddã agere boni debiti
ad qđ qs tenet̃. Et q: nullus tenet̃ ad impoſſi/
bile idõ nullus peccat pctõ omiſſionis ſi nõ facit
qđ nõ põt. Itẽ nota ꝙ ſicut pctm̃ tranſgreſſiõis
opponit̃ p̃ceptis negatiuis:ita pctm̃ omiſſio
nis affirmatiuis que pertinent ad faciendum
bonũ. Affirmatiua aũt precepta non obligant
ad ſemp̃ ſed ad tempus determinatũ.⁊ pro il/
lo tp̃e quo quis debet aliquid facẽ ⁊ nõ facit.
peccatũ omiſſionis incipit eſſe ⁊ non a cauſa
ſua. Item ſciendũ ꝙ cum peccatũ tãto ſit gra
uius q̃to magis diſtat a virtute. Omiſſio au/
tem opponat̃ virtuti iuſtitie negatiue. Tranſ/
greſſio contrarie que eſt maxime diſtantie. idõ
grauius eſt peccatũ tranſgreſſio q̃ȝ omiſſio ce
teris parib⁹ ſicut inferre ɔtumeliã parẽtib⁹.
quod eſt trãſgreſſio.eſt grauius q̃ȝ nõ honora
re qđ eſt omiſſio. Et ſumẽdo ꝓprie trãſgreſſio
nẽ ⁊ omiſſionẽ.ſ.put ſunt ɔ̃ p̃cepta.ſic ſũt mor
talia.ſed large p̃ his que ſunt preter precepta.
non contra.ſi ſunt venialia. Et nota ꝙ omnia
precepta decalogi ſunt de actibus iuſtitie.

de omiſſione ꝙ eſt pctm̃ actuale. ⁊ quõ i[n]telligit̃.

¶ Deinde viden .§.ij.
dum eſt de diffinitione iuſtitie.⁊ quõ ſit neceſ/
ſaria ciuitati ⁊ ciuibus de principijs eius.⁊ de
multiplici modo principãdi. Ad habẽdũ autẽ
diffinitionẽ iuſtitie videndum eſt quid impor/
tet nomen eius. Nam frequẽter ex ſignificatio
nibus nominũ a q̃bus imponuntur deuenim⁹
in cognitionẽ rerum. Uidetur aũt iuſtitia ſm
nomen quandã importare equalitatẽ.vñ vul/
gariter que adequantur dicũtur iuſtificari. Eq̃
litas ſemp̃ eſt ad alterũ.q: nihil ſibimet eſt equa
le. Opꝫ ergo ꝙ inter alterũ ⁊ alterũ eq̃litas verſe
tur. Erit ergo iuſtitia virtus adequans vnũ cũ
altero. hoc aũt ſit dum operationes ⁊ res exteri
ores que poſſunt in vſum hominis venire.⁊ in
quibus homines ſibiĩnuicẽ cõicant debite or
dinantur. Ex quo patet materia circa quã iuſti
tia verſatur.ſ.operatiões ⁊ res inter homines
cõmunicabiles quarum ipſa eſt rectificatiua ⁊
ordinatiua.ex hoc patet eius eminẽtia ad alias
virtutes morales que hominẽ tm̃ perficiunt in
eis que cõueniunt ei ſm ſeipſuȝ. Fortitudo enĩ
hominem perficit in ſeipſo dum timores ⁊ au/
dacias rectificat.tẽperantia concupiſcẽtias. et
ſic de alijs virtutibus que habent interiores
paſſiones modificare. Juſtitia vero hominem
perficit in ordine ad aliuȝ.dum ab vno q plus
iuſto hꝫ accipit.⁊ alteri q min⁹ iuſto hꝫ tribuit
vel quãdo diuerſa diuerſis ꝓportiõabiliter ſm
merita diſtribuit.⁊ ſic ſemper inter diuerſos eq̃
litatem ɔſtituit. Patet ergo ꝙ iuſtitia eſt diffi/
nienda ex actu reddendi ius debitũ vnicuiqꝫ.
Sed ad hoc ꝙ actus iſte ſit virtuoſus neceſſe ẽ
ꝙ procedet ex habitu ⁊ bone diſpoſitione mẽ/
tis. ¶ Erit ergo iuſtitia habitus voluntatis ſi/
ue bona qualitas mẽtis ius ſuum vnicuiqꝫ tri/
buens. Et ad hoc ɔcurrit fere intentio omniuȝ
diffinientiũ iuſtitiã. Dicit enĩ iuriſperitus ꝙ iu
ſtitia eſt conſtans ⁊ perpetua volũtas ius ſuum
vnicuiqꝫ tribuens. vbi potentia pro habitu po
nitur. vnde iuſtitia d̃r dei voluntas id eſt volũ/
tatis habitus. Et ad hoc ꝙ iſte habitus ſit vir/
tutis non debet quis habere ꝓpoſitum ad ho
ram ſcilicet ad tempus operandi iuſtitiam ſed
perpetuo.alioquin nõ eſſet iuſtus. vnde ſꝫ phi
loſophum.ij.ethi.inter alia que requirũtur ad
actum virtutis ponitur ꝙ operetur immobili/
ter. vbi deſignat actus firmitatem quantuȝ ad
propoſitum quod debet habere operãs p̃ vir/
tutem. Poteſt ergo predicta diffinitio iuris ad
formam ſic reduci. Juſtitia eſt habitus volun/
tatis ſm quem aliquis firmo ⁊ cõſtanti propo/
ſito ius ſuum vnicuiqꝫ tribuit. Ad hanc etiam
reducitur diffinitio quã ponit Macrobius di/
cens ꝙ iuſtitia eſt vnicuiqꝫ ſeruare quod ſuuȝ

De iuſtitie nomie qd importet.

De iuſtitia qd ſit.

eſt. Iſi3. aūt eam ſic deſcribit. iuſtitia eſt ordo ⁊
equalitas qua homo cuȝ vnaquaqꝫ re bene or
dinatur. Tul. aūt in .j. rheto. ſic eā deſcribit iu//
ſtitia eſt habitus animi cōmuni vtilitate ſerua/
ta ſuam vnicuiqꝫ tribuens dignitatē. Comple/
tiue aūt eam diffinit bea. Amb. in li. de offi. di.
Iuſtitia eſt que vnicuiqꝫ qđ ſuum eſt tribuit ali
enum non vendicat. vtilitatē propriam negli./
git. vt cōmunem equalitatem cuſtodiat.

¶ De duabus ſpeciebus iuſtitie videlicet cō//
mutatiua ⁊ diſtributiua. Cap. ij.

POſt aſſignationeȝ
partium integraliū iuſtitie ⁊ diffi//
nitionē eius. Nunc vidēdum ē de
partibus ſubiectiuis. ſ. cōmutati/
ua ⁊ diſtributiua. Cum ergo iuſtitia particula/
ris de qua nūc loquimur reſpiciat aliquā ꝑua
tam perſonam que cōparatur ad cōmunitateȝ:
ſicut pars ad totū. pōt duplex ordo attendi ad
aliquam partē. Unius quidē partis ad partem
cui ſimilis eſt ordo vni⁹ ꝑſone ꝑuate ad aliā. Et
hunc ordinem habet dirigere quedam iuſtitia
que a pħo dicitur cōmutatiua. Conſiſtit eniȝ in
his que per quandam cōmutationem habent
fieri inter duas ſingulares ꝑſonas adinuicem
vt patet in emptionibus vēditionibus. locatio
nibus ⁊ quibuſcūqꝫ alijs pactiōibus interueni
entibus inter vnū hominē ⁊ aliū. Et hec qdem
iuſtitia ꝯſtituit eq̄le arithmeticū inquātū ade/
quare oportet rem rei. vt quāto plus iſte hȝ q̄ꝫ
ſuum ſit tantūdē reſtituat ei cuius ē minus ha
benti. Alius aūt ordo attenditur totius ad par
tes cui ſimilis eſt ordo cōis laicalis vel alicui⁹
principis vicem cōis gerentis ad ſingulares ꝑ
ſonas. Et hunc ordinē habet dirigere quedam
alia iuſtitia que dicitur diſtributiua per quam
bona cōia diſtribuuntur vt honores ⁊ alia hu/
iuſmodi. vt expedit vnicuiqꝫ ſm ꝓpriaȝ digni
tatem. Et hec quidē iuſtitia ꝯſtituit equale geo
metricum. quod non eſt accipiendū ſm eandē
quantitatem: ſed ſm ꝓportionē. Cum eniȝ bo
na cōia equalia non ſint nec ciues equales eſſe
omnes poſſint. ſi principes vel hi q̄ rempubli/
cam regunt de rebus cōibus omnibus equali/
ter prouiderent. cōfuſio maxima accideret ⁊ to
tius pollitie ordo periret: talis enim equalitas
ſumma eſſet inequalitas ſi merita diuerſorum
ſm ordinē ꝓportionis non attenderentur. De
bet ergo qui preeſt cōmunitati diligēter atten/
dere ꝯditiones ꝑſonarum ⁊ bonoꝝ cōmuniū
qualitates. quibus inſpectis ⁊ adinuicem com
penſatis debet ea ꝓportionabiliter diſtribuere
vt ſicut vna perſona aliam excedit. ita etiā illđ
quod vni tribuitur debet excedere id qđ alteri
exhibetur. Non enim equalibus honorib⁹ ho
notandi ſunt plebei ⁊ optimates. cū iſti maio/
rem principatum teneant in republica. maxi/
me in his que ad defenſionē ⁊ gubernationeȝ/
eius pertinent. Et ſic patet duas eſſe iuſtitias. de dua
Cōmutatiuā per quā ſubditi dirigūtur in his bus iu
que fiunt per mutuas cōmutatiōes reꝝ venali ſtitijs. ſ.
um. Et diſtributiuam per quā qui preeſt dirigi cōmu/
tur in rite diſtribuendo bona cōia ſubditorum tatiua ⁊
qualitate ſeruata. Pro huius maiori declarati diſtri//
one circa iuſtitiā ipſaȝ particularē ſeu virtuteȝ butiua
cardinalē ſciendū ſm be. Tho. ij. ij. q. lxj. q̄ iu./
ſtitia ꝯſiſtit circa quaſdā operatiōes exteriores de iuſti
ſcȝ diſtributionē ⁊ cōmutationē. que qdē ſunt tie parti/
vſus quorundā exterioꝝ vel reꝝ vel ꝑſonaruȝ cularis
vel opeꝝ. ¶ Reꝝ qdem ſicut cū aliquis aufert ſpēbus
alicui rem ſuā vel reſtituit. Perſonaꝝ. ſicut cū iterum
aliquis in ꝓpria ꝑſona alteri iniuriā facit. ꝑcu/ quoad
tiendo eum aut verbis ꝯtumeliando. Uel etiā vſum.
cum irreuerētiam exhibet. Opeꝝ ſicut cuȝ ali
quis iniuſte exigit vel alteri reddit aliqđ op⁹.
Si ergo accipiātur vt materia vtriuſqꝫ virtutis
ea quoꝝ operatiōes ſunt vſus eadē eſt materia
diſtributiue ⁊ cōmutatiue iuſtitie. Nam ⁊ res
diſtribui poſſunt ⁊ cōicari ab vno in alios. Eſt
etiam ⁊ quedā diſtributio laborioſoꝝ operū ⁊
recōpenſatio. Si aūt accipiātur vt materia vtri
uſqꝫ virtutis actiones ipſe principales quibus
vtimur perſonis rebus ⁊ opibus. ſic inuenitur
vtrobiqꝫ alia materia. Nam diſtributiua iuſti/
tia eſt diſtributionis directiua. Et cōmutatiua
eſt directiua cōmutationum. que attēdi poſſūt
inter duas perſonas. Cōmutationum aūt que/
dam ſunt inuoluntarie ⁊ quedam voluntarie.
Et inuolūtarie quidē qū quis vtitur re alterius ſ. ij. pte
ꝑſona vel opere eo inuito. Qđ quidē contingit
quandoqꝫ occulte per fraudem quandoqꝫ ma
nifeſte per violentiā. vtrunqꝫ aūt contingit aut
in rem aut in ꝑſonā. Et ſi in ꝑſonā. aut ꝓpriam
aut coniunctā. Et in rem qdē ſi qs accipit rem
alterius occulte. vocatur furtū. ſi manifeſte. vo
catur rapina. In ꝑſonā autem ꝓpriam vel quā
tum ad ipſam ꝯſiſtentiā ꝑſone. vel quantuȝ ad
dignitatem eius. Si quātū ad ꝯſiſtētiā ꝑſone.
ſic leditur aliqs occulte ꝑ doloſaȝ occiſionē vel
percuſſionē vel veneni exhibitionē. Manife//
ſte vt ꝑ manifeſtā occiſionē vel ꝑcuſſionē vel in
carcerationem. vel mutilationē. Quantum aūt ſ. ȝ. ho/
ad dignitatē ꝑſone ledit quis occulte per falſa nici//
teſtimonia ⁊ detractiones. quibus alicui aufer dio. p. ij
tur fama ſua. Manifeſte autem per accuſatio//
nem in iudicio vel conuitiationem. Quantuȝ
autem ad perſonam coniunctam ledit quis in
vxore vt in pluribus occulte per adulteriū. In
ſeruo cum aliquis ſeruum ſeducit vt a domi// ſ. ij. pte
no diſcedat. ⁊ hoc etiam manifeſte fieri poteſt.
Et eadem ratio eſt de alijs ꝑſonis ꝯiunctis. in

quas poſſunt omnib⁹ modis iniurie circa has
perſonas exerceri. Tamen quia ſeruus eſt poſ/
ſeſſio quedam domini. refertur ad hoc furtuꝫ.
Voluntarie autem commutationes dicuntur.
quando aliquis voluntarie tranſfert rem ſuaꝫ
in alterum. Et ſiquidem rem ſuam ſimpliciter
tranſfert in alterum abſqꝫ debito. ſicut in dona
tione non eſt actus iuſtitie ſed liberalitatis. In
tantum aũt ad cõmutationem ſeu cõmutatiuã
iuſtitiam voluntaria tranſlatio ptinet. inquan/
tum ibi aliquid eſt de rõne debiti. Quod qdeꝫ
cõtingit multipliciter. Uno modo qñ quis ſim
pliciter tranſfert rem ſuam in alterum ꝑ recõ/
penſatione alterius. ⁊ ſic eſt commutatio ⁊ ven
ditio. Alio modo cum quis tradit rem ſuã alte
ri concedens ei vſum rei cum debito recuperã
di rem. Et ſiquidem gratis cõcedit vſuꝫ rei vo
catur vſufructus reb⁹ que aliquid fructificant.
vel ſimplex mutuum. vel accõmodatuꝫ in his
que non fructificant. ſicut dnarij vaſa ⁊ hmõi.
Si vero nec ipſe vſus gratis conceditur. voca
tur locatio ⁊ conductio. Tertio modo tradit ali
quis rem ſuã vt recuperandã non ratiõe vſus.
ſed ratione conſeruationis. ſicut in depoſito.
Uel ratione obligationis ſicut cum quis rem
ſuã pignori obligat. ſeu cum quis ꝑ alio fideiu
bet. In omnib⁹ autem his actionib⁹ volũtarijs
vt in volũtarijs eſt eadem ratio accipiendi me/
dium ſm equalitatem recompẽſationis. Et iõ
omnes iſte actiones pertinent ad vnam ſpeciẽ
iuſtitie. ſ. commutationis. Hec omnia beatus

De di/ // uerſis ſpẽbus peccatorum ad iniuſtitiam per/ tinẽtib⁹

Thomas. ❡ Et nota ꝙ in commutationibus
inuoluntarijs reperiuntur diuerſe ſpecies pec/
catorum. que habent propria nomina. ⁊ perti/
nent omnia ad iniuſtitiam. videlicet furtuꝫ. ra/
pina. homicidium. veneficium. incarceratio.
mutilatio. verberatio. falſa accuſatio. dtractio.
deriſio. cõtumelia. ſuſurratio. maledictio. adul
terium. ⁊ hmõi. de quibus omnib⁹ habes ſuꝑ.
in ſecũda parte. Et hec omnia reducuntur ad
iuſtitiam commutatiuam. ꝑ recompenſationẽ
iniurie ⁊ dãni ab eo q fecit ei cui fecit: ⁊ bono
cõi qḋ leſit. que recompenſatio dr̄ reſtitutio ſeu
ſatiſfactio. Et dicit in. v. ethi. Iuſtuꝫ contra paſ
ſum. quod etiam in commutatiõib⁹ volũtarijs
dr̄ eſſe iuſtum contra paſſum. Et dr̄ contra paſ/

Quid ſit vl' vñ Iuſtum ꝯ paſſũ.

ſum ſm beatum Tho. ex eo ꝙ recompenſatio
fit ſm equalitatem. vt. ſ. paſſio recõpẽſata ſit eq̃
lis actioni. Non autem ſemꝑ eſſet equalis. ſi
idem ſpecie aliquis pateretur quod fecit. Naꝫ
ſiquis percuteret principem. ſi tamen ipſe reꝑ/
cuteretur tunc maior eſſet actio q̃ꝫ paſſio ⁊ non
equalis. Et ideo non ſolum percutitur ſed mul
to grauius punitur. Similiter cũ quis aliũ in
uoluntarium in re ſua damnificat. ſi ſolum pu
niretur etiam iudicio ꝙ reſtitueret rem abla/
tam. maior eſſet actio q̃ꝫ paſſio. quia ipſe non
ſuſtineret damnuꝫ ſicut ipſe intulit. Unde pu/
nitur vt rem multiplicius reſtituat. quia dam/
nificauit etiam non ſolum rem priuatam. ſed
rem publicam. tutele ſecuritatem infringẽdo.
Similiter in cõmutationibus volũtarijs ſi ſim
pliciter daretur vna res pro altera indifferen/
ter eſſet alij inequalitas magna. q2 vna eſt mul
ta maioris valoris. Et ideo oportet ſm quãdaꝫ
proportionatã menſurationem adequare paſ/
ſionem actioni in commutatiõibus. Iniuſtitia
autem diſtributiua non habet locum iuſtuꝫ cõ
tra paſſum. ex eo q2 in iuſtitia diſtributiua non
attenditur equalitas ſm proportionem rei ad
rem vel paſſionis ad actionem. Unde dicit cõ/
tra paſſum ſed ſm proportionabilitatẽ rerum
ad perſonas. De cõmutationibus voluntarijs
ſcilꝫ emptione. venditione. permutatione. mu
tuo accõmodato. depoſito. pignoratione. loca/
tione. ⁊ cõductione. fideiuſſione. Et quomodo
ſit iuſta vel iniuſta. Et de vſura que in his com
mittitur habes. õ. in ſcd̃a pte ti. j. per totum.

❡ De iuſtitia diſtributiua.

Capitulum. iij.

D E iuſtitia diſtribu/
tiua. Nota ꝙ actus eius ẽ in debita
collatione officiorũ ⁊ beneficiorum
temporaliũ ⁊ eccleſiaſticoꝝ ⁊ in adminiſtratio
ne ſeu diſpenſatiõe ſacroꝝ ⁊ bonoꝝ terrenorũ
eccleſie vel cõmunitatis. ❡ Secũdo in exhibi
tione congrua reuerentie honoꝝ. ❡ Tertio in
recta executione iudicioꝝ. Et in quolibet horũ
ſi iniuſte fiat poteſt interuenire vitiuꝫ quod di
citur acceptio perſonarum. de qua. õ. in. ij. par
te. Et de iniuſtitia que fit ex parte iudicis vl' ad
uocati vel teſtis vel rei vel accuſatoris. habes
õ. in tertia parte titu. vj. ⁊. ix. per totum.

Quis ſit act⁹ iuſtitie diſtributiue.

❡ Quantum ad col/ .§. i.

lationem beneficioꝝ ⁊ honoꝝ. Et ſciënduꝫ ſm
bea. Tho. ij. ij. q. lxiij. ꝙ duplex eſt datio. Una
pertinens ad liberalitateꝫ qua ſcilꝫ gratis dat
alicui. quod ei non debet. ſicut cum aliquid al
teri donatur. Et ibi non habet locũ acceptio ꝑ
ſonaruꝫ. q2 abſqꝫ iniuſtitia poteſt quis dare de
ſuo quantũ vult ⁊ cui vult. Et talis eſt collatio
munerũ gratie per que aſſumũtur peccatores
a deo. Alia datio eſt pertinens ad iuſtitiã. qua
ſcilicet alicui datur qḋ ei debet. Debentur aũt
officia ⁊ beneficia his qui ſunt meliores ad ali
qua pro bono cõmunitatis. Ad quod debet at
tendere qui hꝫ iſta cõferre. Et quãuis ſm iura
ſufficiat eligere bonuꝫ nec requiratur ꝙ eliga
tur melior. Hoc ſm beatum Thomam eſt verũ
in foro iudiciali ꝙ ſcilicet talis electio non põt
impugnari

De collatione bñficiorum et honoꝝ

Quib⁹ bñficia ⁊ honores debeant.

impugnari ſi eſt ſacta de bono ⁊ nõ de meliori.
Et hoc q2 ſi nõ fieret ſic omnis electio haberet
calũniam. Sed quantũ ad conſcientiã elegen
tis. neceſſe eſt eligere meliorem: vel ſimpliciter
vel in cõparatione ad bonũ commune. Alias
ſi preponatur minus bonus meliori. i. aptiori
ad beneficium vel officiũ rõne conſanguinita/
tis vel amicicie hmõi pertinet ad acceptionẽ
perſonarum quod in collatione ſpũalium eſt ma/
gis reprehenſibile. Si autem cõſanguineum
ſuum prelatus in cõferendo bñficiũ preferret
eque bono: non videtur vitioſum niſi rõne ſcan/
dali vel exẽpli qḋ ide ſepe trahitur. Similiter ſi
quis hꝫ diſtribuere bona coitatis vel alicuius
ſocietatis indigẽtibus: ſi prefert multo minus
indigẽtes magis indigẽtibus rõne amicicie vel
parentele ⁊ hmõi. videtur pertinere ad acceptio/
nem perſonarũ. Secus ſi de ſua ſubſtãtia vult
dare vni. ⁊ non alteri: q2 ad illud non tenetur. Si
militer de officijs coitatis: q2 magis aptis de/
bent diſtribui. niſi forte magis aptus haberetur
ſuſpectus de aliqua nouitate. ⁊ huiuſmodi: ſꝫ
certe non eſt magis aptus ſi eſt perturbatiuus
boni cõmuni. Similiter ⁊ onera vel operarũ
vel laborũ vel collectarũ ſm debitã proportio
nem imponenda ſunt. Alias minus imponen
tes maioribus ratione ſtatus: qui magis debe
rent grauari: pertineret ad acceptionẽ perſo/
narum. ⁊ quomodo teneantur ad ſatiſfactionẽ
habes. ē. in ſecunda parte.

⸿ Quantum ad ſe/ .§.ij.

cundum de exhibitione honorũ. Nota ſꝫ Tho.
vbi. ē. ꝙ cũ honor ſit quoddã teſtimoniũ de vtu/
te eius qui honoratur. ideo ſola virtus eſt debita
cã honoris. Sed ſciendũ ꝙ aliquis põt honorari
non ſolũ per virtutẽ ſuã ppriã: ſed et per vtutẽ
alterius: ſicut pncipes ⁊ prelati honorantur: et ſi
ſint mali. inquãtũ gerũt pſonã dei ⁊ coitatis
cui pficiuntur. Iuxta illḋ Prouer. xxvj. Sicut q
mittit lapidẽ in aceruũ mercurij. Sic q tribu/
it honorẽ inſipiẽti. Et eadẽ rõne parentes ⁊ do
mini ſunt honorãdi ppter participationẽ con
ditionis dei: qui eſt oĩum pr ⁊ dñs. Senes etiã
ſunt honorandi ppter ſignum vtutis qḋ eſt ſe/
nectus. Licet hoc ſignum qñq3 deficiat. Sap.
iiij. Senectus eſt honoranda ⁊c. Diuites autẽ
ſunt honorandi: q2 maiorẽ locũ in coitatibus ob
tinent. Et ſi iſto mõ ⁊ hac cã tales honorentur ma
gis ꝗ alij. ꝗuis ſint mali non eſt vitioſum. Si
autẽ ſolum intuitu diuitiarũ honorentur eẽt ac
ceptio pſonarum. Similiter ſiquis citius vel po
tius audiret confeſſionẽ vel daret alia ſacramẽ
ta diuiti ꝗ pauperi ratione ꝯditionis diuitia/
rum: pertineret ad acceptionẽ perſonarũ. Se/
cus ſi faceret: quia credit magis indigere: vel

De ex/hibitione ho/norũ q/bus et quomõ dñtur.

etiam q2 non poteſt ea expectare ⁊ huiuſmodi.

⸿ Quantũ ad ter/ .§.iij.

tium de executione iudiciorũ. Nota ſm Bea.
Tho. ꝙ hic etiã hꝫ locum iuſtitia diſtributiua
non ſolum ꝗtum ad rem iudicatã: q2 in iudi
cio põt diffiniri non ſolum q̃liter vnus reſtitu/
at alteri qḋ ab eo accepit: qḋ pertinet ad cõmu/
tatiuã: ſꝫ etiã q̃liter aliquid cõmune ſit diſtri/
buendũ in multos: ſed et quãtum ad formam
iudicij: prout ſcilꝫ ipſe iudex in ipſa iuſtitia ab
vno accipit ⁊ alteri dat: qñ ſcilicꝫ rõne amicicie
vel potentie alicuius dat iuſtitiã ſniam pro eo
vel rõne paupertatis ex cõpaſſione qḋ pertinet
ad acceptionẽ pſonarũ. Vñ dr̃ Prouer. xviij.
Accipere pſonam in iudicio nõ eſt bonũ. Et re/
gula iuris in. vi. In iudicijs pſonarũ acceptio
nõ eſt hñda. Ubi glo. Io. an. Signatur cõtraria
di. xl. c. j. Idẽ. xlv. cũ beatus. ⁊. xxiij. q. i. Qui
contra pacẽ. Sol. In penis defertur dignitati et
pſone. vt ibi. Idem in ſedẽdo ⁊ aſſurgendo. vt
diſt. xciij. Non opꝫ. Et notatur. ij. q. ix. c. ſi. In iu/
dicijs autẽ vel ſnia non eſt habenda acceptio p/
ſonarũ. vt hic. In eis enim eſt equalitas ſeruã
da. Et nota ꝙ iudicium interdũ ponitur pro eo
quod precedit ſniam: vt hic. i. pro examinatio/
ne cauſe. ij. qõ. j. Sicut ſine iudicio. Interdum
pro condemnatione vt de conſecra. diſtin. ij. ti
morem. Interdum pro diſcretione. ij q. vij. in
§. tria. Interdum pro vltima voluntate. de ſe/
pul. c. penulti. hec ibi in glo. ⸿ Quatuor autẽ
perſonarum genera requiruntur in ordinario
iudicio: ſcilicet. Iudex: Actor: Reus ⁊ Teſtis.
Unde dicitur extra de verborum ſignificatio/
ne. forus. Iudex dicitur quaſi ius dictãs. Ius
autem eo ꝙ iuſtum. Actor ſiue accuſator quaſi
ad cauſam vocans. Reus a re de qua impeti/
tur. Etiã ſit innocens ſit reus dicitur qui accu
ſatur. Teſtis quaſi ſuperſtes. Cauſa dicitur qua/
ſi a caſu propter materiã de qua agitur. Que
ante examinationẽ dicitur cauſa. In examina
tione iudicium. In terminatione ſentẽtia. Fo/
rus autem dicitur locus exercendarũ litium.
Eſt autẽ duplex forus. ſ. conſciẽtie ⁊ curie ſeu
cõtentioſus. Et iſte duplex: quia eccleſiaſticus
⁊ ſecularis. Fori autẽ ſm Pe. de pal. non ſunt
miſcẽdi: q2 aliter pcedendũ in vno. alr in alio.

De exe/cutione iudicio/rum iii.

De q̃tuor in iu/dicio re/quiſitis

⸿ Quatuor autem. §. iiij.

modis peruertitur humanũ iudiciũ ſm Gre
go. xvj. q. iij. ſcilicet timore: amore: cupiditate:
⁊ odio. Sed quia de iudicibus in proceſſu iu/
diciario ⁊ accuſatore reo ⁊ teſtibus agitur dif
fuſe in. iij. parte. ideo hic nil vltra de iſta mate/
ria. Sed ibi vide de huiuſmodi: ⁊ de peccatis
que in iudicio cõmittũtur a predictis pſonis.

¶ Poſt hoc oſten/ .§.v.
dendum eſt iuſtitiam neceſſariam eſſe cuilibet
multitudini. Quod primo manifeſtari poteſt
ex parte finis. Et hoc precipue q̄tum ad iuſtiti
am legalem. Finis autem qui intenditur in re/
gimine ciuitatum eſt pax. Talis autē finis cor
rumpitur dum iuſtitia legis non ſeruatur. Nā
cum omnes vel multi legem que eſt iuſtitie le/
galis preceptiua frangant ⁊ ad ſtatuta commu
nia non attendunt: ſȝ vnuſquiſqȝ quod ſibi pla
cet. ⁊ bono priuato vtile credit hoc facere ſtu/
det: ordo politie peruertitur. ⁊ ſic pax que ſm
Auguſti. eſt tranquillitas ordinis perit. Eſt er/
go iuſtitia neceſſaria ad pacem ciuitatis cōſer/
uandam. Unde Eſa. xxxij. dicitur. Erit opus iu
ſtitie pax. ⁊ in ps. dicitur. Juſtitia ⁊ pax oſcula/
te ſunt. Hoc pulchre oſtendit Auguſti. in li. de
ciuitate dei introducens exemplum de Alexā.
⁊ pirata vbi dicit ꝙ remota iuſtitia quid aliqđ
ſunt regna niſi magna latrocinia. Quod tamē
exemplum plenius ponitur in li. de nugis phi
loſophorū. vbi dicitur ꝙ cum Pirata eſſet cō
prehenſus. ⁊ Alexander eū interrogaret qua/
re haberet mare īfeſtū. Reſpondit libera con/
tumacia. propter quod ⁊ tu orbem terrarum.
Sed quia id facio vno nauigio latro vocor: et
quia tu facis magna claſſe diceris imperator.
¶ Secundo oſtendi poteſt iuſtitiam eſſe mul/
titudini neceſſariā ex parte gubernantis a quo
dirigitur. ⁊ hoc quantum ad diſtributionem.
Uidemus enim ꝙ quando aliqua diuerſa ſub
vna virtute continentur nec ordinantur ſm di
uerſas proportiones. totus ordo eorum que re
guntur corrumpitur ⁊ diſſipatur: vt patȝ in ar
monia muſicali: vbi chorde niſi a virtute ma/
nus ſm earum diuerſas diſpoſitiones propor
tionabiliter tangantur ſonitum inordinatum
⁊ confuſum reddunt: ⁊ ſic conſonantia armo/
niaca corrumpitur. Sic etiam in multitudine
vbi ſunt multi diuerſarum conditionum ⁊ me
ritorū niſi proportionabiliter honōres digni
tates ⁊ officia. Inſuper labores ⁊ expenſe eis a
preſide diſtribuantur. mirabilis diſſonantia in
ter ſimul habitantes oritur. ⁊ per conſequens
totus ordo politie paulatim ad corruptionem
diſponitur. Unde dicit Tullius ꝙ tanta eſt vis
iuſtitie ꝙ etiam illi qui maleficio ⁊ ſcelere pa/
ſcuntur non poſſunt ſine vlla iuſtitie particula
viuere. ⁊ ponit exemplum de latronibus. Ar/
chipirata inquit quidam latronum princeps
niſi predam equaliter: ⁊ ſm aſtutiam ⁊ labores
furantium proportionabiliter partiretur inter
ficiendus erat a ſocijs: aut ſaltem a principatu
latronum deponendus. ¶ Tertio neceſſaria
eſt iuſtitia ex parte ipſius multitudinis que ex
multis perſonis colligitur. Et hoc per reſpe/
ctum ad iuſtitiam commutatiuam. Uidemus
enim ꝙ quando multa adinuicem adunantur:
⁊ vnum alteri non coaptatur. illa multa diſſol
uuntur. immo ex eis nihil vnum conſtitui po
teſt: niſi ineptitudo tollatur. Unde quando ali
qua ligna compaginanda ſunt ad deſtructiōē
domus: aptanda ſunt per dolatorem ⁊ compla
natorem: ſi ſunt tortuoſa vel nodoſa. alioqn ni
hil vnum conſtitui poterit: ⁊ ſi conſtrueret nō
diu maneret. Sic etiam ſi aliqua multitudo q̄
debet eſſe ordinata in vnum. ſi aliqui ſunt in/
ſolentes: iniurioſi: rixoſi: ſeditioſi: vel quocun
qȝ alio modo vitam bonorū inquietātes ⁊ pa
cem communem turbantes per rigorem iuſti/
tie corripiendi ſunt penis debitis: aut etiā ex
terminandi a congregatione cōmuni ⁊ penit⁹
vita priuandi. alioqn tota multitudo ruit ⁊ diſ/
ſoluitur. ¶ De principijs iuſtitie.

Capitulum. iiij.

Poſt hoc reſtat vi/
dere de principijs iuſtitie. Ubi ſciē
dum eſt ꝙ iuſtitia triplex poteſt di
ci habere principium. ſcilicet. Emanatiuum ex
quo eius origo primitus deriuatur.
¶ Imperatiuū ex quo eius auctoritas in ſub/
ditos promulgatur. De triplici p̄ncipio iuſtitie.
¶ Suſceptiuum ex quo eius vtilitas multi/
plex declaratur.

¶ Emanatiuum ⁊ .§.i.
originale principiū eſt deus. a quo omnis lex
contentiua iuſtitie initium habet. Ubi ſciendū
eſt ꝙ ſicut dicit Auguſtinus. j. lib. de libero ar/
bi. Summa ratio in deo exiſtens eſt lex eius.
que eterna dicitur. Cui ſemper obtemperandū
eſt. quia iuſtum eſt quicquid ab eo ordinatur.
Habet dicta lex quandam iuſtitiam diſtributi/
uam. per quam vnamquamqȝ rem in quodam
digniori gradu conſtituit. Unde dicit Diony.
in lib. de diuinis nominibus. Oportet videre
in hoc eſſe veram dei iuſtitiā. ꝙ omnibus tri/
buit propria vniuſcuiuſqȝ exiſtentium digni/
tatem. Uniuſcuiuſqȝ naturam in proprio ſal/
uat ordine ⁊ virtute. Ab hac autē lege dei eter
na deriuatur lex naturalis. que nihil aliud eſt
q̄ quedam eius impreſſio in re creata. p quā
ad finem debitum inclinatur. Ex quo manife/
ſtum eſt ꝙ omnia aliqualiter legem eternam
participant. inquantum ex eius directione vel
impreſſione in fines proprios actus ſuos ordi
ne debito diriguntur. Inter ceteras autē crea q̄.ſ. p̄te
turas homo excellentiori modo hāc legē par ti. de le
ticipat cum ipſe ſit prouidentie particeps. vt gibus.
pote ſibi ⁊ alijs prouidere valens. Et ideo in

Q. iuſtitia neceſſaria eſt in q̄libȝ multitudie

homine hec participatio ſiue impreſſio proprie dicitur lex naturalis. In alijs vero rebus magis proprie dicitur inſtinctus nature ſiue vis inſita rebus ꝙ̄ lex que proprie in ratione conſiſtit. Eſt enim lex quoddam dictamen rationis practice. Hec quidem lex naturalis in homine nunquam extinguitur quin ſemper in malo remurmuret ⁊ ad bonum impellat. Unde eius generale preceptum eſt ꝙ omne bonum faciendum eſt ⁊ omne malum vitandum ex quo alia precepta nature deriuatur. Puta ꝙ parentes ſint honorandi. ꝙ non eſt proximo iniuriandum. nec quantum ad perſonam. vnde dicit. Non occides. Nec tantum quomodocunqꝫ ad perſonam. vnde dicit. Non furtum facies. ⁊ ſic de alijs.

Unde deriuatur lex humana.

¶ A lege autem naturali lex humana deriuatur ſicut dicit Tullius in ſua rethorica. regula enim humanorum actuum eſt ratio naturalis. Nam intantum in eis iuſtum ſeu regulatum inuenitur inquantum de ratione participant. Ex ea enim humane operationes ordinantur ⁊ diriguntur. Lex ergo humana ſiue ciuilis humanorum actuum directiua a lege naturalis rationis hortum habet. Harū legum precepta deus populo iudeorum ſeruanda mandauit. Sed differenter ſecundum ꝙ vtriqꝫ legi congruebat. Nam precepta moralia voluit ab omnibus ⁊ omni tempore obſeruari. Unde non ſolum iudei ſed etiam cetere nationes ad eorum obſeruantiam obligabantur. Sunt namqꝫ naturaliter impreſſa humane menti. ⁊ ideo precepta legis nature vocantur. ſicut ꝙ parentes ſunt honorandi. ꝙ nō eſt occidendum. non furandum. ⁊ ſic de alijs. Hec quidem precepta eadem ſunt apud omnes ⁊ immutari nō poſſunt. In cuius rei ſignū mandauit deus moyſi. ꝙ dolaret duas tabulas lapideas in quibus ſcripſit verba. ideſt precepta decem digito ſuo tanquam perpetuo duratura. Et quantum ad hoc dicitur Baruch. v. Hic eſt liber mandatorum dei ⁊ lex que eſt in eternum. Precepta vero iuris poſitiui ab illo ſolo pplo pro tempore obſeruanda diſtinxit deus dupliciter. Nam quedam dedit pertinentia ad cultū diuinū que dicunt cerimōialia. Et iſta licuit ſeruare vſqꝫ ad chriſtum ſeu chriſti paſſionem non autem poſt. Conſummata enim veritate de chriſto iam incarnato ⁊ paſſo. debuit ceſſare figura ſacrificiorum que myſteria incarnationis chriſti figura ſignificabant. Alia vero precepta dedit deus pertinentia ad iuſtitiam ciuilem. que dicuntur iudicialia. Et iſta etiā ſunt euacuata per xpi aduentum. vnde nō habent vim obligandi. Quia tū iſta precepta non erant ꝑncipaliter iſtituta ad figurādū xpi myſteria. ſed ſolū ad diſponenduꝫ ciuiliter ſtatuꝫ illius populi. Ideo abſqꝫ peccato poſſit aliquis princeps in ſuo regno ea tanquam pro ſeruandis legibus ſtatuere. ſecundum ꝙ iudicaret populo expedire. De cerimonialibus vero hoc fieri non poſſet abſqꝫ peccati ⁊ fidei preiudicio. cum hec ſolum ad ſignificandum chriſti myſteria futura fuerint inſtituta. Obſeruatores enim horum preceptorum ipſo facto dicerent chriſtum in carne nondum veniſſe. ſed venturum eſſe. Et ſic patet differentia inter legem naturalem que ſemper eſt immobilis. ⁊ legem humanam que ex diuerſis cauſis mutari poteſt. A lege ergo naturali. vna immobili permanente. deriuatur lex humana que multipliciter apud diuerſos variari poteſt ſm ꝙ intellectus hominis alia ⁊ alia regendis populis iudicat expedire.

¶ Sciendum eſt autem ꝙ a lege naturali aliquid dupliciter poteſt deriuari. Uno modo per viam illationis: ſicut ex principijs deriuantur concluſiones: vt patꝫ ex hoc prouerbio. Si ab equalibus equalia demas: que remanent ſunt equalia. Elicit geometria concluſionem ſic inferendo. Ergo ſi ab eq̄libus lineis equales partes auferas: que remanent ſunt equales. Per quem moduꝫ ab eo ꝙ dicitur. Nulli malum eſt inferenduꝫ. quod eſt primum principium legis naturalis. deriuatur concluſio talis. ergo non eſt furandum vel non eſt occidendum. Alio modo a lege naturali aliquid deriuatur per viam determinationis: ſicut a forma communi domus quam artifex in mente gerit fit quedam determinatio illius forme ad talem figuram: puta triangularem vel quadrangularem. ⁊ hoc fit per voluntariam applicationem artificis ad debitaꝫ materiam per quem modum ab eo quod lex nature abſolute dicit: ſcilicet ꝙ ille qui peccat puniatur. deriuatur quaſi quedā ꝯtractio: ſeu determinatio iuris quam habet facere princeps legeꝫ ſtatuens. ſcilicet ꝙ tali pena vel modo puniatur. Hic autem duplex modus differenter in lege humana continetur.

De conuenientia iuris gentium ⁊ legis naturalis

Nam ea que ſunt primi modi videlicet que a lege naturali deriuantur: vt concluſiones ita in lege humana continentur ꝙ vigorem habent ex lege naturali. Unde eius precepta eadem manent apud omnes: vt parentes eſſe honorandos: pacta eſſe ſeruanda: furta non committenda. et ſic de alijs que ad ius gentium pertinere noſcuntur. Eſt enim ius gentium ius naturale ſolum in humana natura repertum. Unde non differt a iure nature communiter dicto niſi ſicut ſpecies a genere. Ius enim naturale generaliter ſumptum eſt quod natura animalia omnia docuit. Ea vero que ſunt ſecundi modi. videlicet que a lege naturali de

rluantur vt determinationes :ita in lege hu//
mana continentur ꝙ ſolum ex ea vigorem ha
bent : ſicut ꝙ taliter peccās talia pena punia/
Ad qd̄ itur:vl' tali morte moriatur. ¶ Eſt vlterius ſcié
tēdāt le dum ꝙ licet humane leges intendāt homines
ges hu inducere ad virtutem iuſtitie ſm̄ ꝙ eſt bona q̄
mane. litas mentis ſub earum tñ precepto cadit ſolū
exterior iuſtitie obſeruantia:q̄ iuſtitia extriſe
ca hominis actio ad alterum ordinetur . Non
enim precipit ꝙ ille qui iuſta agit ex habitu in
terioris iuſtitie operetur.licȝ hoc intēdat. Pre
cipit āt ꝙ iuſtitie opa faciat.ſ.ꝙ opa fortia ex//
erceat:patriam defendat:primum non ledat:
nocumenta extrinſeca non inſerendo qd̄ quis
facere pōt carens habitu virtutis. Et talis dice
tur ſeruare iuſtitiā legalem. Patet ḡ ꝙ lex hu
mana ſoluȝ ſe extēdat ad exteriora hoīs opera
punienda vel premianda:nō aūt ad interiora
De lege co:dis occulta regulāda. Ut autem homo non
diuina ſolum in actib⁹ exterioribus:ſed etiam in mo/
q̄re hoī tib⁹ interioribus rect⁹ exiſteret neceſſariuȝ fuit
data eſt. ad hoīs pfectionem legem diuinaȝ habē:que
non ſolum manifeſta vitia:ſed etiaȝ occulta ſo
li deo cognita phiberet:vt ſic homines non ſo
lum adinuicem p legem humanam:ſed etiam
ad deum ordinarentur p legem diuinam in q̄
dictum eſt. Non ꝯcupiſces. Et ſic patet lex diui
na que vſqȝ ad ꝯſcientie puritatē ſe extendit.
motus vitioſus repellendo.iuſtitia que eſt bo/
na qualitas mētis in hoīe cauſat. Nec ſiat vis
quō ſumatur iuſtitia ſiue particularis ꝯdiuiſa
alijs tribus virtutibus cardinalibus que tan//
tum hoīem in ordine ad alium pficit:ſiue lar//
gius dicatur p ipſa hoīs iuſtificatione que ho
minem perficit tam in ſe q̄ȝ in ordine ad deuȝ.
Ad vtrūqȝ enim iuſtitia legalis diſponit.

¶ Principium .§.ij.

De ſcd̄o
pncipio
iuſtitie.

impatiuū iuſtitie quod ſcd̄o loco reſtat decla/
rare eſt ipſarū legum poſitiuus:vt puta impa/
tor vl' pnceps: ex cuius auctoritate ſubditi ad
iuſtitiā legis obſeruandā inducuntur. Ubi ſci
endū eſt ꝙ princeps hȝ ꝙ dicit phus eſt quedā
lex animata ad quaȝ ſubditi reſpiciūt ſicut ad
quoddā exemplar. Unde ꝯueniēs eſt ꝙ ipſe oī
virtute legalis iuſtitie polleat:maxime cum ali
is habeat eam impare. Precipit enim opa for
titudinis:puta ꝙ nullus de acie fugiat . Simi
liter opa tempantie.ſ.ꝙ nullus adulteriū com
mittat. Opa manſuetudinis.ſ.ꝙ rixe nō ſiant
in ciuitate.⁊ ſic de alijs virtutum actib⁹. Incō
ueniēs ergo eſt ꝙ his virtutib⁹ careat quas ab
alijs ſeruari iubet. Multū enim prouocāt ſub
ditos facta preſidentis. Unde Claudianus ad
Theodoſium dixit. Facta valent pluſq̄ȝ iura re/
gētis. Mobile mutaſ ſemp cū pncipe vſgus.

Debet ergo princeps non tm̄ imperādo q̄ȝ ope
rando ad bona ſubditos ꝯuocare. Nobilis pn
ceps Gedeon hoc legitur obſeruaſſe. Qd̄ me ſ
quit facere videritis hoc facite . Judicum.vij.
Licet aūt pnceps in omni virtute legalis iuſti//
tie exemplarem ſe debeat exhibere. ¶ Preci/
pue tamen ad tria debet ſtudere ſcilicet.
¶ Ad ſapientiam acquirendam.
¶ Ad auaritiam deteſtandam.
¶ Ad luxuriam fugiendam.
¶ Nam ſi ſapientie vacauerit eius intellectus
illuminabiſ vt cognoſcat quō vel qd̄ ſubditis
precipiat. Si auaritiā deteſtabitur eius volun/
tas rectificabiſ vt a vero non diuertat. ſi luxu//
riam fugiat:eius rō ꝯcupiſcibilis edomabitur
vt iudiciū paſſio nō corrūpat . ¶ Primo ergo
dȝ pnceps circa ſapiētiā verſari ad intellectus
illuminationē. Ubi ſciendū ꝙ inter alias ſapiē
tes ꝓprietates que ponunſ a pho in pn. Meta
phi. vna ē ordinare. Et hec maxime neceſſaria
eſt pncipi:qui ſubditos hȝ in finē aliquem ordi
nare ad quē perducere nō pōt niſi per conue//
nientia media fini accōmodata. Finis autē rei/
pu.in quē populus eſt ordinādus eſt pax tpis.
Media aūt huic fini conueniētia ſunt leguȝ ⁊
ſtatutoꝝ moderata diſciplina.officioꝝ coluȝ p
portionata diſtributio:bonoꝝ pmiatio:tranſ//
greſſoꝝ punitio:⁊ alia hmōi. Hec aūt magnaȝ
ſapientiā in pſidente reqrunt.alioquin ſi prin.
ceps ſapiētia careat erit ſicut furioſus gladiuȝ
portans in manu qui ex impetu furie multa ma
la operatur. Sic ⁊ princeps auctoritatē habēs
⁊ ratione carens iudiciū peruertet ⁊ tyrānideȝ
exercebit vt verificari poſſit qd̄ ſapiens deplo/
rat. Eccleſia.iij. Uidi inquit in loco iudicij im//
pietatem:⁊ in loco iuſtitie iniquitatem . Quia
autem princeps nō poteſt p ſuam ſapientiam
omnia cognoſcere que poſſunt expedire regi//
mini:ideo neceſſe eſt vt habeat prudentes con
ſiliarios quorum conſilio dirigatur. Plus enī
rempub. iuuant prudentum ꝯſilia q̄ȝ bellanti/
um arma.iuxta illud Eccleſia.ix. Melior eſt ſa
pientia q̄ȝ arma bellica. Dicit Tul. in li. de ſene/
ctute ꝙ dantes conſiliū in republica plus agūt
q̄ȝ alij. Sunt eniȝ ſicut gubernantes in naui in
qua alij ſentinā exauriūt:alij curſant per eam:
alij malos expandūt. Gubernator vero tenens
clauum ⁊ quietus ſedens in puppi multa ma/
iora ⁊ meliora facit . ¶ Secundo debet prin//
ceps auaritiam deteſtari ad rectitudinem vo//
luntatis habendam quia enim in diuitijs bo//
num vtile conſideratur. ideo ad eas deſideran
das faciliter appetitus inclinatur . Appetitus
autem inclinatus ad aliud iudicium rationis
peruertit a rectitudine equitatis . Propter qd̄
cauendum eſt principi ne ad munera incline//

De tri/
bus ad
q̄ prin/
ceps ſtu
dere dȝ
ſiue pn
dens.

tur.Unde Exo.xxiij.dicit.Non accipias mune
ra que excecāt etiā prudentes ꝛ ꝑuertūt verba
iuſtorū.Prudēter conſuluit iethro.Moyſi co/
gnatus vel ſocer eius.Prouide inquit de om/
ni plebe viros potentes ꝛ timentes deū in qui/
bus ſit veritas ꝛ qui oderit auaritiam ꝛ conſti
tue tribunos ꝛ centuriones.Exo.xviij.Sequū
tur etiam infinita mala ex cupiditate ꝑncipis.
Fit enim pecuniarū improbus actor:ppli.expo
liator ꝛ reipu.dilapidator:ex qbus omnibꝰ fa/
ciliter in tyrannidez degenerat.Facit ēt hoc vi
tium principem odioſum ſicut ꝛ largitas clarꝫ
vt dicit Boe.in de pbica ꝯſolatione.℄ Tertio
ꝑnceps debet ſtudere ne carnis cōcupiſcētiam
inſequaẜ.hoc enim vitiū intellectū obſcurat qꝛ
dum paſſionibus deſeruiẜ rō vehementia paſ/
ſionum abſorpta a ſuo lumine excecatur.Item
mentē eneruat ꝛ aīam a virtute elongat: qꝛ dū
libido in carne dn̄atur cetere vires emolleſcūt
õ.ĳ.p. vt ad virtutem ſurgere nequeant.Itē hoc viti/
ti.õ no um in principe totam policiam ſubmittit rui/
cumētis ne:qꝛ dum rector voluptatibus intendit a cu/
luxurie ra reipu.excors remittitur ꝛ exēplo eius ſubdi
ti licentius ad vitia inclinantur.In policraton
dicitur ꝙ Romanum imperium exhauſtum ꝛ
diuiſum eſt Nerone imꝑante:cuius gula oīa
deuorauit maculauit libido ꝛ ſupbia exinaniuit.

℄ Principium iu/ .§.iij.

De pn/ ſtitie ſuſceptiuū qđ tertio loco declarandum re
cipio iu ſtat eſt hoīum congregatio que ſit apta ꝑcepta
ſtitie ſu iuſtitie ſuſcipere.℄ Circa qđ duo ſunt videda
ſcepti/ ℄ Primo que ſit talis cōmunitas ad que poſ/
uo. ſint vel debeant fieri precepta iuſtitie.℄ Secū
De tri/ do videndum eſt de multiplici ꝑncipandi do/
plici cō minio.℄ Quantū ad primū ſciendum eſt ꝙ ſi
munita cut pꝫ ex.j.li.pol.eſt triplex coitas.ſ.domus:vi
te: et q̄ ci ꝛ ciuitatis.℄ Prima quidem coitas eſt cō/
ſit ſuſce municatio domeſticarū perſonaꝝ ſꝫ quotidia/
ptiua le nos actus neceſſarios humane vite.Humana
gis. aūt vita dupliciter conſeruatur.Uno mō quan
tum ad indiuiduū prout.ſ.homo ad ꝯſeruatio
nem vite indiget exterioribus bonis.Et quan
tum ad iſta adminiſtranda ꝛ ꝯſeruanda indi/
get homo ſeruis.Alio conſeruaẜ humana vita
quantū ad ſpēm qđ ſit per generationē ad quā
indiget homo vxore ad filioꝝ procreationē ſic
enim conſeruaẜ humana ſpēs.Et ſm hoc in ꝑ/
fecta domo neceſſarie ſunt tres cōbinatiōes.ſ.
dn̄i ad ſeruū.viri ad vxorē ꝛ patris ad filiū.In
hac autem domeſtica multitudine non eſt pro/
prie iuſtitia cum vnum combinatorum ſit ali/
quid alterius.Eſt enim filius aliquid patris et
ſeruus domini ꝛ vxor viri.Iuſtitia autem cuꝫ
ſit ad alterū proprie dꝫ attendi inter perſonas
diſparitas.Ponitur autem in hac multitudi
ne ſm Iſido.qđdam genus iuris.Nam inter
dominum ꝛ ſeruū ponitur ius dominatiuum
inquantum ſeruis preceptis dn̄i parere dꝫ.Eſt
enim gratia dn̄i ꝛ non ſui.Inter virum ꝛ vxo/
rem ponitur ius qđ vxoriū dicitur ſꝫ ꝙ a viro
non ſeruiliter:ſed ſocialiter tractari dꝫ.ꝛ ipſa cu
ram rei familiaris intrinſecam tenetur gerere.
Inter patrem ꝛ filium ponitur ius paternum
ſm ꝙ filius patri obedire ꝛ dꝫ pater filio here/
ditatēꝫ ſeruare.ꝛ eū in diſciplina tenere.℄ Se
cūda cōmunitas eſt vicus qui ex paucis domi/
bus cōſtat.habuit aūt hec coitas neceſſitatem
ſue originis h̄ modo.Nam domeſtice multitu
dinis multiplicatis per generationē alijs nepo
tibus ꝛ filioꝝ filijs.ſicqꝫ pre multitudine ꝛ abſ
qꝫ confuſione in vna domo habitare non valē
tibus facta eſt aliqua multitudo domorūꝫ que
ſm pħm vici nomen accepit.Uicus aūt cuꝫ cō
ſtat ex collateralibus ꝓpinquis filijs:nepotibꝰ:
ꝛ filijs hmōi:non proprie eſt apta legalia prece
pta ſuſcipere:ſed iuri ciuitatis ſubeſſe dꝫ.Ad
ciuilem tn̄ multitudinēꝫ propinquius accedit
q̄ꝫ domus.maxime ſi in domorū quātitate cre/
uit:vn̄ poſſit aliqua iura inſtituere.Sufficit au
tem directionem haꝝ duaruꝫ coitatum: pater/
na admonitio ſuorū progenitorū.℄ Tertia cō
munitas eſt ciuitas.ꝛ hec eſt ꝑfecta que nō ſo/
lum ꝯſiſtit ex multis domibus:ſꝫ etiaꝫ ex mul
tis vicis:vt tradit pħs in eodē li.pol.Eadē aūt
neceſſitate compulſi ſunt hoīes edificare ciuita
tem qua ꝛ vicū.Nam ſicut creſcentibus colla/
teranis filijs ꝛ nepotibus factus eſt vicus.ſic
multiplicatis eiſdem in parētibus ꝛ cognatio
nibus facta eſt ciuitas que ſm pħm eſt ꝑfecta
coitas.Et hec ſi ſm aliqđ ius viuit:ꝛ ad cōmu/
nem vtilitatem ordinaẜ dicetur populus.Naꝫ
ſm dictum Tullij qđ Augu.introducit.ij.de ci quid ſit
ui.dei.Populus eſt cetus iuris ꝯſenſu ꝛ vtili pplus.
tatis cōmunione ſociatus.Ex quo pꝫ ꝙ ad rō/
nem populi ſiue ciuitatis pertinet ꝙ ſub aliq̄
lege viuat ꝛ cōmune bonum intendat.Sola er
go coitas boni populi eſt legalis iuſtitie ſuſce/
ptiua:ꝛ ad ipſaꝫ proprie precepta iuſtitie ſunt
ferenda.Solon vnus de primis legiſlatoribus
non niſi fundata athenienſiū ciuitate leges cō
didit.Quādiu etiam patres veteris teſtamen/
ti Abraaꝫ Iſac ꝛ Iacob in vna familia vel vico
habitauerunt legalem conſeruantiaꝫ a deo nō
ſuſceperunt:quia eorum monita ad inſtructio
neꝫ familie ſufficiebant.Congregato auteꝫ po
pulo qui iaꝫ legalis iuſtitie poterat eſſe capax.
deus legem per Moyſen dedit.℄ Ad hoc au duo ſūt
tem ꝙ populus ſit in iuris conſenſu ꝛ commu neceſſa
ni vtilitate ſociatus.reqritur ꝑmo ꝙ per amo/ ria coī
rem adinuicem ſit collectus:ſicut membra vni tati.
us corporis.Si enim inter ſe ſic vinculo amo/

ris fuerit cóiunct⁹ tollentur rixe: homicidia ⁊ alia que poſſunt ſtatum pacificum perturbare vnde quedam cõmunia charitatis precepta in lege ſunt ſerenda ad hoc ꝙ ciues aſſueſcant ſibiinuicem mutua obſequia impendere. ſic enĩ mandat deus Deute. xxij. Si inquit videbis bouem vel ouem fratris tui errantem non preteribis: ſed reduces fratri tuo. Si tranſieris per viam ⁊ ſitieris. ingredi poteris vineam ⁊ comedere quantũ placet. ⁊ ſic de alijs. Quantum ad pauperes concedebatur vt pro eis eſſent manipuli omiſſi ⁊ raceni in vineis remanentes. Item ꝙ anno decimo ad decimam venirent leuites ⁊ peregrinus ⁊ pupillus ⁊ vidua ⁊ comederent ⁊ ſaturarentur. Et multa talia ſtatuit lex moyſaica ad conſeruationẽ mutui amoris. vnde dicit Tullius. Non ſolũ nobis diuites eſſe volumus. ſed etiam liberis propinquis amicis. ⁊ maxime reipublice. ſingulorum enim facultates ⁊ copie diuitie ſunt ciuitatis. Joſephus ſicut ait egyſippus viſa deſtructione ciuitatis hieroſolymitane ſlere cepit eo ꝙ mori ei defuiſſet ante patrie ruinam. Ecce quantus amor aderat homini infideli qui mori optabat. cernens ſuos conciues vita priuatos ⁊ talis quidem amor erat ĩ antiquis. qui ſicut narrat Seneca. nõ eſtimabant aliquẽ bene viuere niſi viueret ad aliorum vtilitateẽ. Unde dicit in quadam epiſtola. Non ſibi viuit qui nemini viuit. ❡ Secundo quantum ad conuerſationem populi neceſſe eſt ꝙ ciues ſint fideles principi. Habet enim ſe princeps in republica ad modum capitis ſm illud dictum ſauli .j. Reg. xv. Cum eſſes paruulus in oculis tuis. caput factus es in tribubus iſrael. Uidemus enim ĩ corpore naturali ꝙ membra exhibent capiti ⁊ defenſionem ⁊ honorificentiam. Defenſionem quidem quia naturali motu ad tuitionem capitis ſe exponunt ſicut manus ⁊ brachium in magis ⁊ ſubitis periculis: nulla enim deliberatione rationis pre habita ad defendendum caput ſe erigunt quod etiam apparet ĩ animalibus irrationabilibus. Unde ſerpens naturali aſtutia cum percutitur ſtatim abſconſo capite corpus percuſſioni exponit. Hoc quidem debet apparere in corpore ciuitatis ex hominibus collecto.

De multiplici ꝑncipãdi dñio ſiue de triplici ꝑncipatu.

❡ Quantum ad .§. iiij.

ſecundũ. ſ. de multiplici principandi dñio. Sciendum eſt ꝙ ſicut patet ex his que dicit phus in .j. pol. Tres ſunt precipue ſpecies principandi. ❡ Primus quidem ⁊ principalis principatus eſt regni in quo vnus principatur ſm virtutem. ⁊ iſte eſt optimus inter omnes principandi modos. ❡ Repñtat enim diuinum regimen. quo totus mũdus ab vno creatore gubernatur. Repreſentat etiam ordinationem nature per quã omnis multitudo ⁊ difformitas ad aliquod vnum gubernans reducitur. ſicut omnia mobilia ad vnum primum mobile. ſ. celum. Ex hoc enim regimine facilius iuſtitie legis implenda mandatur. Cum eniꝫ plures principantur. frequenter inter eos diſſenſio oritur. ac per hoc pacis vnitas per ipſos diuiſos impeditur. Uerumtamen propter magnam poteſtatem que vni conceditur de facili regimẽ degenerat in tyrannidem. niſi ſit perfecta virtus eius cui talis poteſtas conceditur. quia ſicut dicit phs. iiij. Ethi. Non eſt niſi virtuoſi bene ferre bonas fortunas: perfecta autẽ virtus in paucis inuenitur. Sicut enim tale regimen eſt optimus principatus. niſi degeneret. ſic tyrannidis que eſt huius regiminis corruptio eſt peſſimus principatus. Illud enim eſt peſſimũ qđ optimum tollit. ❡ Secundus principatus eſt regimen optimatum principantium ſm virtutem. ⁊ vocatur ariſtrogocia. i. poteſtas optimorum in quo aliqui principantur. Deficit autem iſte principatus a primo in quo vnus preficit. ſed ſuperat principatum populi. de quo infra dicetur. Cum enim optimates bonũ reipublice attendat. faciliter in vnum conueniunt. ac per hoc vnitatem pacis in politia ſeruant. ⁊ q̃diu in bono communi conueniunt. tandiu legalis obſeruantia ſub eius principatibus viget. Iſido. in. v. lib. Etymo. de primis conditoribus legum ſic ait. Moyſes gentis hebree primus omnium diuinas leges ſacris litteris explicauit. ❡ Tertius principatus eſt regimen populi. qui licet ad tempus poſſit eſſe ſꝫ virtutẽ. deficit tamen multum a perfectiõe regiminis. eo ꝙ populus coĩter parum prudentie participat. que maxime ad regimen requirit. ❡ Aliquando tamen contingit ppłm melius regere q̃ vnum vel paucos. quod tunc maxime contingere poteſt quando ppłs qui eſt pacis auidus. diu ſuſtinuit regimen tyrannicum per qđ grauatus ⁊ exſpoliatus mortuo vel eiecto tyrãno dominium ſibi pollitie vſurpat. Et quãdiu facta tyrannica in memoria populi habentur. tãdiu poteſt eſſe talis principatus ſm virtuteꝫ. maxime ſi aliquorum prudentum conſilijs innitatur. ❡ Non tamen putandum eſt tale regimẽ diu poſſe in rectitudĩe ſubſiſtere. ❡ Populus enim rudis. eſt potius paſſionum impetum ſequens q̃ ratione vtens. Et ideo neceſſe eſt tandem ipſum peruerti in pernicioſa ſcandala ⁊ ad multas inſanias peruenire. ❡ Quia vero pax multitudinis maxime cõſeruatur qñ omnes in principatu aliquaꝫ partem habent. Ideo optima politia eſſet que ex predictis tri-

bus mixta conſtaret. Sic enim vnuſquiſq; aui
dius rempublicam amaret ꝛ ardentius ſtatuta
ſeruaret. Si ergo aliqui in populo ſapiẽtiores
ab ipſo in principes vel prefectos eliguntur ꝛ
hi vlterius vnum in regem preficiunt: qui taz
eis ꝙ populo preſit erit iſte principatus opti/
mus: q2 ſub ipſo principe ſunt aliqui principã
tes ſm virtutem. Unde in eo omnia regimina
conueni ũt. Cõſtat eniz ex democratia. i. poteſta
te populi inquãtum ad ipſum pertinet electio
principum. Itez ex ariſtrogocia in qua aliqui
optimates principantur qui predicto mõ ha/
bent vim eligendi. Item ex regno inquantum
vnus a predictis optimatibus electus. tam eis
ꝙ populo preficitur. Hec vtiq; polita in lege
diuina fuit inſtituta. Nam ex populo aliqui ſa
pientiores in principes eligebãtur. Unde Deu
te. j. dixit Moyſes ad populum. Date ex vobis
viros ſapientes ꝛ gnaros: ꝛ quorum conuerſa
tio ſit probata in tribubus veſtris. vt ponã eos
vobis principes. Et hec erat quedam ſpẽs poli
tie popularis: inquãtum hi maiores a populo
eligebantur. Inquãtum vero hi principes po
pulum gubernabant: inferiores cauſas iudicã
teserat quaſi quedam ſpẽs policie popularis
inquantum optimatum. Inquãtuz vero vnus
preficiebatur omnibus quaſi ſingularit preſi
dendo erat quedam ſpẽs regni. Eſt tamẽ ſcien
dum ꝙ electio ſummi principis a ꝑncipibus
non fiebat que ſpectat ad regimen ſummi prin
cipatus. qð ideo erat: q2 pplŝ iudeoruz ſub ſpe
ciali cura dei gubernabatur. ꝛ iõ electio ſum/
mi principis ſibi ꝯſeruabatur. Unde Moyſes
Joſue ꝛ alij iudices principes populi diuinit⁹
ſunt electi. Et ideo de ſingulis iudicibus qui
poſt Joſue fuerũt legiĩ ꝙ dñs ſuſcitauit pplõ
ſaluatorẽ: ꝛ ꝙ ſpũs dĩ erat in eis. vt pz Judi. ij.

¶ De virtutibus annexis iuſtitie. Caplz. v.

DE partibus poten/
tialibus iuſtitie. i. de virtutib⁹ ei an
exis. No. ꝙ a diuerſis diuerſimo/
de aſſignantur. Nam Tul. enumerat ſex: ſcilz
religionẽ: pietatẽ: grãm: vindicatiõez: obſeruã
tiam: veritatẽ Macrobius vero ſupra ſomniũ
Scipionis ponit. vij. ſ. innocentiã: amiciciã: cõ
cordiam: pietatẽ: religionem: affectũ: benigni/
tatez. Andronicus aũt peripateticus ponit. ix.
ſcilz liberalitatẽ: benignitatem: vindicatiuam:
eugnomoſiam: euſebiam: eucharıſtiã: ſanctita
tem: bonam cõmutationez: legiſpoſitiuã. Qui
dam alij ponunt quinq; partes iuſtitie: ſcz obe
dientiam reſpectu ſuperioris: diſciplinã reſpe/
ctu inferioris: equitatem reſpectu equaliũ: fidẽ
ꝛ veritatem reſpectu oĩuz. Phs etiã in. v. Ethi.
ponit eupuchiam. ¶ Pro horum declaratiõe
ſciendũ ſm be. Tho. ij. ij. q. lxxx. ꝙ in virtutib⁹
que adiunguntur alicui ꝑncipali virtuti: duo ſũt
cõſideranda. Primũ eſt ꝙ virtutes ille in aliq̃
cũ ꝑncipali virtute ꝯueniãt. Scðz eſt ꝙ in aliq̃
deficiant a pfecta rõne eius. Quia võ iuſtitia ẽ
ad alterum: vt pz ex ſupradictis oẽs virtutes q̃
ad alterũ ſunt pñt ratione conuenientie iuſtitie
annecti. Ratio võ iuſtitie in hoc conſiſtit ꝙ al/
teri reddatur qð ei debetur: ſm equalitatez vt
pz ex ſupradictis. ¶ Dupliciter ergo aliq̃ vir/
tus ad alteꝝ exiſtẽs a rõne iuſtitie deficit. Uno
mõ inquãtum deficit a rõne equalis. Alio mõ
inquantum deficit a rõne debiti. Sunt eñi que
dam ṽtutes que debitum quidẽ alteri reddũt:
ſed non pñt reddere equale. Et pmo qdẽ qcqd
ab hoĩe deo redditur debitũ eſt: non tñ põt eſſe
equale: vt ſcilz tantũ reddat deo quãtum ei dz:
ſm illud ps. cxv. Quid retri. dño ꝛc̃. Et ſm hꝫ
adiungitur iuſtitie religio. per quã qs reddit
debitum cultum interiorem ꝛ exteriorem deo.
Secundo parentibus non poteſt ſm equalita/
tem recompenſari quod eis debetur: quod pa/
tet per phm. viij. Ethico. Et ſic adiungitur iu/
ſtitie pietas per quam quis exhibet parentib⁹
ꝛ conſanguineis debitum honorem ꝛ curam.
Tertio non poteſt equale premium recompen
ſari ab homine virtuti. vt patz per philoſophũ
iiij. Ethicorum. ꝛ ſic adiungitur iuſtitie ob/
ſeruantia: ſm Tulliuz per quam quis bene ſe
habet ad ſuperiores. Et ſub hac comprehen/
ditur obedientia. ¶ A ratione vero debiti iu/
ſtitie defectus põt attendi ſm ꝙ duplex eſt de
bitum. ſ. morale ꝛ legale. Et debitum quidem
legale eſt ad quod reddendũ aliquis lege aſtri
gitur: ꝛ tale debitum proprie attendit iuſtitia
que eſt principalis virtus. Debitum autez mo
rale eſt quod aliquis debet ex honeſtate virtu/
tis. Et quia debitum neceſſitatem importat. iõ
tale debitum duplicem gradum habet. quod/
dam enim eſt ſic neceſſarium vt ſine eo hone/
ſtas morum obſeruari non poteſt: ꝛ hoc habet
plus de ratione debiti. Et poteſt hoc debitum
attẽdi vel ex parte ipſius debiti: ꝛ ſic ad hꝫ debi
tum pertinet ꝙ homo talem ſe exhibeat alteri
in dictis ꝛ factis qualis eſt: ꝛ ita adiungitur iu
ſtitie veritas ſm Tullium. Poteſt etiam atten/
di debitum ex parte eius cui debetur: prout ſci
licet aliquis recompenſat alicui ſm ea que fe/
cit. quandoq; quidem in bonis. ꝛ ſic adiungiĩ
iuſtitie gratia ſm Tullium. i. gratitudo quas
quis recognoſcit vel recompenſat beneficia.
Si vero in malis ſic adiungitur ſm Tul. iuſti/
tie vindicatio. i. deſt punitio. Nota tamẽ ꝙ vin
dicta que fit auctoritate publice poteſtatis ſm
ſententiam iudicis pertinet ad iuſtitiam cõmu
tatiuã. Sz vindicta quã qs a iudice reqrit vl p

pſlo motu facit nō tñ ɔtra legē per tinet ad vir
tutē adiunctā iuſtitie. Scd's gradus debiti eſt
q̄ nō eſt ita neceſſariū q̄n ſine eo poſſit cōſerua
ri moꝝ honeſtas: ſed dr̄ neceſſariū ſicut cōfe/
rens ad maiorē honeſtatē: qd̄ idē debitū atten
dit liberalitas: amicicia: affabilitas: ꝛ alia hu/
iuſmodi: que tullius pretermittit in predicta
enumeratione: q2 paꝝ hñt de rōne debiti. ꝛ ſic
enumeratio ſeu aſſignatio facta a tullio videt
alijs melior: ꝛ alie virtutes quas ponūt alij pñt
reduci ad ipſas quas ponit Tullius. Macrobi
us aūt in ſua aſſignatione videt attendiſſe ad
duas partes integrales iuſtitie. Una ſcʒ que ē
declinare a malo ꝛ pro hac poſuit innocentiā.
aliā que eſt facere bonū ad qd̄ pertinet alie ſer.
Duo videnf pertinere ad equales ſcʒ amicicia
in exteriori cōuictu: ꝛ cōcordia interius. Duo
alia videnf pertinere ad ſuperiores ſcʒ pietas
ad parentes ꝛ religio ad deū. Duo vltima ad
inferiores ſcʒ affectus inquantū placent bona
eoꝝ ꝛ humanitas per quam ſubuenitur eoꝝ
defectibus. Jn alia aſſignatione in qua que/
dā alie ponunf reducunf ad predictas. Nam
obedientia includif in obſeruantia. Fides aūt
per quā ſeruanf promiſſa includif in veritate.
Diſciplina pōt cōtineri ſub humanitate ſiue
amicicia que tñ pretermittif a tullio: q2 minus
hʒ de rōne debiti. Jn aſſignatione vero andro
nici nō ſolū ponunf virtutes annexe iuſtitie: ſʒ
etiā ipſa virtus principalis iuſtitia. ꝛ prout eſt
virtus particularis ꝛ prout eſt vniuerſalis ſcʒ
legalis iuſtitia que quantū ad ea que coīter ſūt
obſeruāda dr̄ ab eo legiſpoſitiua: quātū vo ad
ea que quandoqȝ particulariter agēda occur/
runt preter cōes leges ponit eugnomoſia qua
ſi bona cōiecturatio. Euſebia dr̄ quaſi bon' cul
tus qd̄ pertinet ad religionē. Et ad idē reducif
ſanctitas. Euchariſtia idē eſt qd̄ bona gratia. ꝛ
ſic reducif ad gratiā. Et ad ipſam etiam redu/
citur benignitas vel liberalitas: bona vero cō
mutatio pertinet ad iuſtitiam prout eſt virtus
pticularis. Nūc de ſingulis videdū ē breuiter.

¶ De innocentia virtute. Capitulum. vj.

De innocentia

QUia ex dictis in p̄/
cedenti cap̄. Macrobius ponit in/
nocentiā virtutē ꝛ partē iuſtitie quā
b. Tho. dicit eē partem integralem
illam ſcilicet que eſt declinare a malo. de ea bre
uiter aliquid dicetur. Nam ꝛ de ipſa ſcriptura
pluries mentionem facit in pſal. xxiiij. Innocē
tes ꝛ recti adheſerunt mihi. Et iterum. Inno/
cens manibus ꝛ mundo corde ꝛc. Quatuor āt
pertinent ad ipſam. ¶ Primum eſt deteſtari
crimina. vnde di. lxxxvj: culpam dicitur. Pri/
mus innocentie gradus eſt odiſſe nephanda.

Quatuor pertinent ad innocentiam

Unde pſal. vij. Que dixerat. Judica me ſm in
nocentiam meam ꝛc. Ipſe dixit iniquitatem
odio habui ꝛ abominatus ſum. ¶ Secundū
eſt neminem ledere. b. Aug. Uera innocentia
eſt que nec ſibi nec alteri nocet: ꝛ ſic abel iuſt'
dicitur a domino ꝛ de innocentia permaxime
commendatur. ¶ Tertium eſt punire malos
ſi habet poteſtatem. Unde. b. Aug. de ciui. dei
Non eſt innocentie parcendo ſi non eſt vt in
malum grauius incidatur. Pertinet ergo ad
innocentis officium non ſolum nemini malū
inferre: ſed etiam cohibere a peccato vel puni/
re peccatum. xxiij. q. v. non eſt. Non fuit ergo
pilatus innocens q̄uis dixerit. Innocens ego
ſum a ſanguine iuſti huius Matth. xxvij. q2
potuit iudeos cohibere a malicia eoꝝ ꝛ nō
fecit. ¶ Quartum eſt non iudicare de homini
bus in dubijs in malā partem ſed bonam. Un
de. b. Amb. Innocēs credit omni verbo. Non
vituperanda facilitas: ſed commendanda bo/
nitas: hoc eſt eſſe innocentem ignorare ſcilicet
per experientiam ad quid noceat. Et ſi circū/
ſcribit ab aliquo de oībꝰ tñ iudicat q̄ fidē de oī
bus eē arbitraf xij. q. iiij. Innocēs glo. iudicat
ideſt bñ p̄ſumit de quolibet de his q̄ in ſe mala
nō ſunt. Fidē. i. verboꝝ veritatē: habet tamen
iſtud locum circa facta hominum. Nam quan
tum ad ea que ſunt fidei ꝛ bonorum moꝝ q̄
ſunt neceſſaria ad ſalutem non ſic. Nam ſm
Hierony. Non multum diſtat in vitio decipe/
re vel decipi poſſe chriſtianū. xxij. q. j. ſi cupis
Uel iſtud credere omni verbo intelligitur quo
ad amicos. Exemplum huius innocentie po/
nit ibidem Amb. de Joſue qui ſimpliciter cre/
didit gabaonitis. Judicum. ix. q2 innocens p̄/
ſumendus eſt quem paucitas accuſat: vel mul
titudo excuſat. extra de preſum. cum in iuuen
tute. ꝛ vt dicit adamā. vbi irrationabilis im/
petus peruenit ꝛ flamma celerrimi motus ani
mam depaſcitur exurit innocentiam. p̄pon/
derat enim futuris preſentia: pe pe. diſt. iiij. in/
ter hec. A ſecunda ꝛ quarta conditione dicun/
tur martyrizati ab herode pueri innocentes.
Unde Apoc. xiiij. Uidi ſuper montem ſyon
agnum ſtantem: ſcilicet chriſtum qui innocen/
tiſſimus fuit ꝛ cum eo. cxliiij. milia ꝛc. Ponit
numerum determinatum pro indeterminato.
ideſt illos innocentes pſal. Quis aſcendet in
montem domini: innocens manibus ꝛc.

¶ De religione. Capitulum. vij.

De triplici diriuatione huius nominis religio

REligio put eſt vir/
tus ſic diffinitur a tullio. Eſt virt' p
quam ſuperiori cuidam nature quā
diuinam vocant curam cerimoniā/
qȝ vel cultum affert. Ubi nota. j. q̄ hoc nomen

religio ſm.b.Tho.ij.ij.q.lxxxj. habet triplicez
deriuationem. Dicitur enim vel a relegendo
ſcilicet ea que ſunt diuini cultus: quia huiuſ/
modi ſunt frequẽter in corde reuoluẽda. Alio
modo dicitur a reeligendo: quia deum reelige
re debemus quem amiſeramus negligentes
ſm.b.Aug.x.de ciui.dei. Tertio modo dicitur
a religando ſm.b.Aug. quia nos religat vni
omnipotenti deo. quomodocunq̃ autem di//
catur: ſiue ex frequenti relectione: ſiue ex itera
ta electione: ſiue ex religatione. religio proprie
importat ordinem ad deum. Ipſe eſt enim cui
principaliter religari debemus tanq̃ indefici
enti principio: ⁊ ad quez noſtra electio aſſidue
dirigi debet ſicut in vltimum finem. ⁊ quem
etiam negligenter peccando amittimus. ⁊ cre
De duplici actu virtutis religiõis
dendo ⁊ fidem proteſtando recuperare debe/
mus. hec.b.Tho. Notatur autem in dicta diſ/
finitione duplex actus ipſius virtutis religio/
nis ab ipſa elicitus: ſcilicet actus interior men
tis qui eſt deuotio ⁊ oratio: quod ⁊ intelligit
nomine cure. ⁊ actus exterior vt adoratio que
fit corporaliter vt per genuflexionem. proſtra/
tionem: inclinationem: ſacrificia rerum exte//
riorum: oblatio ad dei honorem ⁊ huiuſmodi
hic actus exterior intelligitur nomine cerimo
nie: actus autem imperatus ab iſta virtute po
teſt eſſe actus cuiuſlibet virtutis: quia actum
cuiuſlibet virtutis poſſumus ordinare ad dei
honorem ſpeciali modo. Nam ⁊ ieiuniũ quod
eſt actus abſtinẽtie. Et abſtinere a venereis qđ
eſt actus caſtitatis. ⁊ dare elemoſynam qui eſt
actus miſericordie vel liberalitatis poſſunt fie
ri ad dei honorem ⁊ reuerentiam ſanctorum.
Et ſic ſunt actus imperati ad religionez. Et ſic
intelligitur illud Jacobi. ꝙ religio munda et
immaculata hec eſt. viſitare pupillos ⁊ viduas
⁊c. Viſitare enim pupillos ⁊ viduas eſt actus
elicitus miſericordie. Et ſic dicitur eſſe religio
ideſt actus religionis imperate. Et q̃uis om/
nes qui colunt deũ pñt dici religioſi. ſpãlr tñ
dicunt religioſi q totã vitã ſuã deo dedicant.

De cultu dei .§.i.

qui eſt actus ipſius religionis quomodo exhi
beat. Nota ꝙ colere dicimur homines quos
honorificatione: recordatione: preſentia fre//
quentamus. Et quia ſpecialis honor debetur
deo tanq̃ primo omnium principio. ideo etiã
ſpecialis ratio cultus debetur ei qui greco no/
mine vocatur Euſebia vel Theuſebia: vt pa//
Qꝛ triplex eſt cultus
tet per Aug. de ciui. dei. Et notandũ ſm Guil.
in ſumma ꝙ triplex eſt cultus: ſcilicet cultus
corporis cordis oris ⁊ operis. De cultu inte//
riori dicit Iſido. viij. ethymo. Tria ſunt que in
religionis cultu ad colendum deum ab homi
nibus requiruntur: fides: ſpes: ⁊ charitas. Et
bea. Augu. fide ſpe ⁊ charitate colimus deum
⁊ ibidem Augu. loquens de theuſebia ſeu pie
tate que eſt cultus dei dicit ꝙ conſiſtit in co//
gnitione dei ⁊ dilectione ⁊ debita ſubiectione
Cognitio vero ad cultum dei pertinens eſt cre
dulitas qua creditur deo ſicut credendum eſt
ſcilicet propter ſe ⁊ ſuper omnia: ſicut etiaz pri
me veritati credendum eſt. Item credulitas q̃
credimus de deo digna deo. vt ſummam po//
tentiam: ſummam ſapientiam: ſummam boni
tatem: ⁊ conſequentia ad huiuſmodi: vt ꝙ ipſe
eſt omnium bonorum creator ⁊ conſeruator:
mundi gubernator: hominis recreator: ſeruiẽ
tibus ſibi liberaliſſimus retributor: eorum ve
ro que pertinaciter ei rebelles ſunt. zelatiſſi//
mus vltor. ¶ Secunda ſpes eſt non qualiſcũ/
q̃: ſed talis qualis ponenda eſt in eo cuius po
tentie eſt facillimum liberari ab omni miſeria
cuius ſapientie notiſſima eſt ipſa noſtra miſe/
ria. Cuius bonitati proprium eſt miſereri ſem
per ⁊ parcere: qui etiam propter liberalitatem
ſuam fecit quecunq̃ fecit. In ipſo ergo ſuper
omnia eſt ſperandum. ¶ Tertia eſt amor non
qualiſcunq̃ amor: ſed talis qualis amandus
eſt: qui optimus eſt in ſe: ⁊ ideo amore digniſ
ſimus: qui etiam eſt fons omnium bonorum
a quo ſuſcepimus omnia bona que habemus
vel habuimus: vel a quo ſuſcepturos nos ſpe
ramus quicquid boni ſuſcepturi ſumus. ⁊ iſta
pertinent ad deuotionez. Deuotio igitur ⁊ ora
tio eſt actus interior religionis. Cultus oris ẽ
vocalis profeſſio maieſtatis diuine quam fide
les faciunt frequenter orando non ſolum cor//
de: ſed ore vt in pſal. ⁊ huiuſmodi deum laudã
do: benedicendo: gratias agendo: iurando: ad
iurando: debito modo ore vouendo. Hinc la/
ctantius lib.vj. inſtitutionum. Verbo ſacrifica
ri oportet ſiquidem deus verbum eſt vt ipſe cõ
feſſus eſt. Summus igitur colendi ritus eſt ex
ore iuſti hominis ad deum directa laudatio: q̃
tamen vt ipſa ſit deo accepta ⁊ humilitate ⁊ ti
more ⁊ deuotione maxime opus eſt. Ne qs for
te integratis ⁊ innocentie fiduciam gerẽs: te
moris ⁊ arrogantie crimen incurrat eoq̃ fa//
cto gratiam vĩrtutis amittat. Sed vt ſit deo cha
rus omniq̃ macula careat: miſericordiã dei
ſemper imploret: nihilq̃ aliud precetur q̃ pec
catis ſuis veniam. ¶ Si quid boni ei venerit
gratias agat: ſi quid mali. ſatiſfaciat. ⁊ id ſibi
ob peccata ſua eueniſſe fateatur. Et nihilomi/
nus in malis gratias agat. in bonis ſatiſfaciat.
Nec tantum hoc in templo putet eſſe facien//
dum: ſed ⁊ domi. ⁊ in ipſo cubili ſecum habe/
at deum in corde ſuo: quoniam ipſe eſt tem//
plum dei. ¶ Cultus operis eſt vt cum aliquis

recognoſcit ſingulare dominium ſuum: quod etiam eccleſia ore recognoſcit chriſto dicens: tu ſolus dominus. Dominium iſtud quantum ad perſonas noſtras recognoſcimus: deo faciẽdo genuflexiones. proſtrationes. Et iſta dicuntur adoratio exterior. Nam interior eſt reuerẽtia mentis que ei fit vt primo principio. Quantum vero ad noſtram ſubſtantiam oblationem alicuius partis bonorum illorum que ab illo concepimus vt per decimas primitias ⁊ oblationes. Ad cultum etiam operis pertinent ſacrificia veteris legis ⁊ ſacramenta noui teſtamenti ⁊ ſacratas res reuerenter tractando. De vitijs contrarijs religioni ⁊ actibus eius. ſcilicet idolatria ſuperſtitione periurio voto ⁊ trãſgreſſione voti habes ſupra in ſecunda parte in diuerſis ti. ⁊ c. de decimis habes in ſecunda parte. De deuotione ſacrificio ⁊ oblationibꝰ de laude dei ſeu oris canonicis in. iij. parte in diuerſis ti. Itẽ de ſymonia que eſt ꝫ ſacra. ⁊ de ſacrilegio habes in ſcḋa parte ti. primo.

De religione .§. ij.

Qꝛ religio eſt vtꝰ vna ⁊ ſpālis ⁊ maxima

quomodo ſit virtus ⁊ ſpecialis ⁊ vna ⁊ maxima moralium. ſic declaratur ſm. b. Tho. ij. ij. q. lxxxj. Primum probatur ſic. Uirtus ſm phꝫ eſt que bonum facit habentem ⁊ opus eius bonum reddit: vbi eſt ergo actus bonus: ibi neceſſe eſt ponere virtutem: vnde procedit. Sed reddere debitum alicui quod facit religio per actum eius. quia reddit deo debitum honorẽ habet rationem boni: quia per hoc ꝙ redditur alteri debitum ab aliquo conſtituitur ordo in proportione conuenienti reſpectu ipſius quaſi conuenienter ordinatus ad ipſum. Ordo autem habet rationem boni. ſicut modus ⁊ ſpecies. ſm Aug. ergo religio eſt virtus. Quantum ad ſecundum: ſcilicet ꝙ ſit ſpecialis virtus oñditur ſic. Cum virtus ordinetur ad bonum vbi eſt ſpecialis ratio boni. ibi oportet eſſe ſpecialem virtutem. bonum autem ad quod ordinatur religio eſt exhibere deo debitum cultũ ⁊ honorem. Honor autem debetur alicui rõne excellentie. Et quia deo competit ſingularis excellentia inquantum omnia in infinitum tranſcendit. ſm omnimodum exceſſum. ideo ei debetur ſpecialis honor ſicut ⁊ in rebus humanis. Uidemus enim ꝙ in diuerſis excellentijs perſonarum diuerſus honor debetur: quia alius patri alius regi. Eſt ergo religio virtus ſpecialis. ¶ Quod ſit vna virtus quãuis honor

Qꝛ religio ſit vna vtꝰ ⁊ maxima

exhibeatur tribus perſonis diuinis probaꝫ ſic Habitus diſtinguuntur ſm diuerſam rõnem obiecti. Pertinet autem ad religionem exhibere reuerentiam vni deo ſm vnam rationem inquantum ſcilicet eſt primum principiũ creationis ⁊ gubernationis rerum. Perſone enim diuine quãuis ſint tres. ſunt tamen vnum principium creationis ⁊ gubernationis rerum. Et ideo eis vna religione ſeruitur. Non eſt autẽ virtus theologica. ſicut fides: ſpes: ⁊ charitas: quia iſte habent deum ⁊ pro fine ⁊ pro obiecto ſeu materia credimus enim deum: ſed religio non habet deum pro materia: materia. n. eius eſt actus qui fiunt in diuino cultu qui nõ attingunt ex ſe: ſed eſt virtus moralis cuius eẽ eſt circa ea que ſunt ad finem. Et quia habꝫ deum pro fine proximo: eſt maxima moralium. Item nota ꝙ latria idem eſt quod religio. Eſt autem vocabulum grecum: ⁊ interpretatur latine ſeruitus ſignans non omnem ſeruitutem ſed illam que exhibetur alicui vt primo principio omnium ⁊ vltimo fini: ⁊ ideo ſoli deo exhibenda. Et primo quidem interius mente nos ei ſubijciendo vt noſtro creatori. Secundo exterius aliqua opera faciendo: exterius in eius honorem quaſi per illa proteſtando nos ſuos eius. Exhibemus autem deo reuerentiã ⁊ honorem. non propter ipſum qui eſt gloria plenꝰ in ſeipſo cui a creatura nil adijci poteſt: ſed propter nos qui ex hoc ꝙ deum reueremur ⁊ honoramus mẽs noſtra ei ſubijcitur. ⁊ in hoc eiꝰ perfectio conſiſtit. Quelibet enim res perficiꝫ per hoc ꝙ ſuo ſuperiori ſubditur: ſicut corpus per hoc ꝙ viuificatur ab anima.

De ſanctitate .§. iij.

nota ſm. b. Tho. ij. ij. q. lxxxj. ꝙ eſt eadem virtus cum religione ſm eſſentiam: ſed differt ſꝫ rationem. Pro cuius declaratione ſciendũ ꝙ

De triplici acceptiõe ſcitatis

ſanctitas tripliciter ſumiꝫ: ſcꝫ put iportat firmitatẽ puritatẽ: ⁊ ad dei cultum applicationem. ¶ Quãtũ ad pmũ ſciẽdũ ꝙ apḋ antiquos ſancta dicebanꝫ q legibꝰ erant iniuncta vt violari nõ deberẽt. Uñ dꝛ aliqḋ ſancitũ: qꝛ eſt legibus firmatũ. ¶ Quãtũ ad ſcḋm: ſcꝫ put iportat mũdiciã: huic ſignificatiõi cõpetit nomẽ grecũ videlicet agios. qḋ latine dꝛ ſine terra. Põt autẽ ſm latinos hoc nomẽ ſanctus ad mũdiciã ptinere: vt dicaꝫ ſanctus quaſi ſanguine tinctus eo ꝙ antiquus illi q purificari volebãt: ſanguine hoſtie intingebanꝫ. vt dicit Iſido. in li. ety. ¶ Quãtũ ad tertiũ vtraqꝫ ſignificatio: ſcꝫ firmitatis ⁊ mũdicie cõpetit vt ſanctitas attribuatur his q diuino cultui applicanꝫ: ita vt nõ ſolũ hoſea ſꝫ tẽpla ⁊ vaſa ⁊ alia hmõi. q ſanctificari dicunꝫ ex hoc ꝙ cultui diuino applicanꝫ. Mũdicia. n. neceſſaria ẽ ex hoc ꝙ mẽs deo applicetꝫ ꝙ mẽs hũana inqnaꝫ ex hoc ꝙ iferioribus rebꝰ iungiꝫ: ſicut ⁊ qlibet res ex cõmixtione peioris ſordeſcit: vt argẽtũ ex imixtiõe plũbi. Oportet aũt ꝙ mẽs ab iferioribꝰ rebus ab

ſtrahat.ad hoc ꝙ ſupme rei poſſit ꝯiungi:⁊ iō mēs ſine mūdicia deo applicari nō pōt. vñ ad Heb.xij. Pacē ſeqmini cū oīb⁹ ⁊ ſanctimoniā: ſine q̄ nemo videbit deū. Firmitas ēt exigitur ad hoc ꝙ mēs deo applicet. Applicat.n. ſicut vltimo fini ⁊ pmo pncipio:hmōi aūt oꝫ eē maxime imobilia. vñ apl's ad Ro.viij. Cert⁹ ſum enim ꝙ neqꝫ mors neqꝫ vita ſepabit me a charitate. Sic ergo ſanctitas dr̄ p quā mēs ſeipſaꝫ ⁊ act⁹ ſuos applicat deo. vñ nō differt a religione ſꝫ eſſentiā. ſꝫ ſolū rōne. Mera.n. religio dr̄ ſꝫ ꝙ exhibꝫ deo debitū famulatū i his q̄ ſpeāl'r ptinēt ad cultū diuinū vt in ſacrificijs:oblationibus ⁊ alijs hmōi. Sanctitas aūt dr̄ ſm ꝙ hō non ſolum hoc ſed alia virtutum opera refert in deum:vel ſm ꝙ homo ſe diſponit per bona opera ad cultum diuinum.

De oratione. Capitulum.viij.

DE oratione que eſt actus religionis. Nota ſꝫ.b. Tho. ſe.ſe.q.lxxxiij. ꝙ triplex fuit error antiquorum circa orationem. Quidam enim poſuerunt ꝙ res humane nō regūtur diuina prouidentia:ex quo ſequitur ꝙ vanum ſit orare omnino ⁊ deuꝫ colere. Et de his dicitur Malach.iij. Dixiſtis vanus eſt omnis qui ſeruit deo. Secunda opi.fuit ponentiū omnia in ſe ⁊ rebus humanis ex neceſſitate cōtingere ſiue ex immutabilitate diuine prouidētie:ſiue ex neceſſitate ſtellarum:ſeu ex commixtione cauſarum:⁊ ſm hoc excluditur etiaꝫ orationis vtilitas. Tertia opi.fuit ponentiū res quidem humanas diuina prouidentia regi: ⁊ ꝙ res non proueniunt ex neceſſitate:ſed dicebant diſpoſitionē diuine prouidentie variabilem eſſe:⁊ ꝙ orationibus ⁊ alijs que pertinent ad cultum dei diſpoſitio diuine prouidentie immutatur:hec omnia autem improbantur in prima parte. Et ideo oportet ſic inducere orationis vtilitatem vt neqꝫ rebus humanis diuine euidentie ſubiectis neceſſitatem imponamus:neqꝫ diuinam diſpoſitionem mutabileꝫ eſtimemus. Ad huiuſmodi ergo prouidentiam eſt conſiderandum ꝙ ex diuina prouidētia non ſolum diſponitur qui effectus fiant: ſꝫ etiam ex quibus cauſis ⁊ quo ordine proueniant. Inter ceteras autem cauſas ſunt etiaꝫ quorūdam effectuum cauſe actus humani. Unde oportet homines agere aliqua:non vt per act⁹ ſuos diuinam diſpoſitionem immutēt: ſed vt per actus ſuos impleant quoſdam effectus ſm ordinem a deo diſpoſitum:⁊ idem eſt etiam in naturalibus cauſis. Exempli gratia. Diſpoſuit deus dare homini fructum agri ſui: ⁊ p hunc ordineꝫ: ſcilicet ſi cultiuetur ⁊ ſeratur ⁊ hmōi.

[Margin: De triplici errore circa orōnem]

[Margin: Quare oꝫ orarē ⁊ ꝙ orō non eſt fruſtra]

Oportet ergo hominem colere agrum ⁊ ſerere vt impleat effectum illum ſm ordinem datū a deo. Et ſimile eſt de oratione. Non enim oramus vt diuinam diſpoſitionē imutemus: ſꝫ vt impetremus quod deus diſpoſuit per orationes ſanctorum eiſe implendum. Et hoc eſt qđ dicit Gre.i.j.li.dyа. ⁊ habetur.xxiij.q.iiij. Obtineri ea que ſci viri orando efficiūt:ita predeſtinata ſunt:vt eorum precibus obtineantur. Nam ⁊ ipſa eterni regni predeſtinatio:ita eſt ab omnipotēti deo diſpoſita:quatinus ad hoc electi ex labore perueniant vt ipſi orando mereantur accipere quod eis oīpotens deus ante ſecula diſpoſuit dare. Uult deus nos orare ppter quod frequenter ad hoc inuitat propter nr̄aꝫ vtilitateꝫ. Primo videlꝫ vt accipiam⁹ quandam cuꝫ eo fiducialitatē recurrēdi ad eū. Chry. Conſidera quāta tibi eſt ꝯceſſa felicitas: quanta collata gloria orōnibus fabulari cum deo cum xp̄o miſcere colloquia optare:quod velis quod deſideras poſtulare. Secundo vt exerceamus in nobis hūilitateꝫ vt recognoſcamus eū eſſe actorem bonoꝝ nr̄orū in omnibus eius auxilio indigere. Ps. Ad te leuaui. ⁊c. Ecce ſicut oculi ſeruorum ⁊c. Tertio vt augeamus in nobis feruorē ⁊ charitatem. Nā deuote orādo cū cogitat de deo magis ac magis guſtat bōitas eius ⁊ p ꝯñs magis diligit.

[Margin: Inuitans ad orandum ppter tria.]

Quid ſit oratio. §.i.

Oratiō ſumit tripl'r. Uno mō large pro quali bet bona opatione. Uñ ſup illud.j.ad Theſſa. vlti. Sine intermiſſiōe orate. Glo. dicit. Semp orat qui ſemp bona facit. Secūdo dr̄ orō applicatio mentis ad deū. ⁊ ſic dicit Jo.dama. ꝙ orō eſt aſcenſus intellectus in deū. ⁊ intellect⁹ ſ comprehendit vim apprehenſiuam qui dr̄ intellectus ſpeculatiuus:⁊ vim motiuam que dr̄ intellect⁹ practicus. Intellectus ſpeculatiuus ad deū aſcēdit cum cōſideratiōe mali ⁊ ſuorum defectuum ad conſiderationem boni ſufficientiſſimi ⁊ completiſſimi ſupplere illos defectus tranſijt. Et innuit hic modus quo dꝫ procedere qui vult orare. Primo enim dꝫ defectus ſuos conſiderare:deinde aſcēdere ad eius liberalitatē qui pōt hoc ſupplere. vñ.ſq. Reg.viij.dr̄. Si quis cognouerit plagam cordis ⁊c. Intellectus practicus ad deum aſcendit deſiderio ⁊ ſpe ad liberationem eius ſperādo impleri deſiderium ſuum. Tertio mō ſumitur orō p poſtulatione deo facta. ⁊ ſic diffinit Jo.dama. ꝙ orō eſt petitio decentium deo. Et ſic dicit xp̄us diſcipulis Mat.vj. Cum oratis dicite. Pater noſter qui es in ce. ⁊c. vbi docet petere ea oīa que iuſte pñt peti ⁊ ordineꝫ quo peti debent:⁊ continet ſeptem petitiones.

[Margin: De duplici acceptiōe orōnis.]

[Margin: Orantes oꝫ duo facere.]

ad morales actus deriuatũ eſt. Dr aũt aliquis
ſm corpalem motum tranſgredi. ex eo ꝙ tranſ
greditur terminũ ſibi pfixum. Terminus autẽ
pfigit homi. vt vltra nõ tranſeat in moralib⁹ p
preceptũ negatiuũ. ⁊ ideo tranſgreſſo ppꝛie
dr ex eo ꝙ quis trãſgredit pceptũ diuinũ qḋ
quidẽ materialiter poteſt eſſe cõmune omnib⁹
ſpecieb⁹ peccatorũ. quia p quãlibet ſpẽm pec-
cati mortalis homo trãſgreditur aliquod pcep
tũ diuinũ. Sed ſi accipiatur formalr ſm hanc
ſpecialẽ rõnem quod eſt facere contra pceptũ
negatiuũ: ſic eſt ſpeciale peccatum dupliciter.
Uno mõ ſm quod opponit ad genera peccato
rum oppoſita alijs virtutib⁹. Sicut enim ad p
priam rõnẽ iuſtitie legalis ptinet attendere ad
debitũ pcepti. ita ad ppꝛiã rõnem tranſgreſſio
nis ptinet attendere ꝯtemptũ pcepti. Alio mõ
de omiſ ſm ꝙ diſtinguit ab omiſſione que ꝯtrãiatur pre-
ſiõe in cepto affirmatiuo. ¶ De omiſſiõe nota ſm btm̃
ij. p. ij. Tho. vbi. s. ꝙ importat omiſſio ptermiſſionẽ
ix. boni debiti. Bonum autẽ ſub ratione debiti p
pꝛie ptinet ad iuſtitiã ad legalẽ qdẽ ſi ꝯbitũ ac
cipiat i oꝛdie ad legẽ dei ſeu diuinã vl hũanã.
Ad ſpecialẽ aũt iuſtitiã ſm ꝙ debitum cõſidera
tur in ordine ad proximum. vnde eodẽ modo
quo iuſtitia eſt ſpecialis ṽtus ⁊ omiſſio eſt ſpe-
ciale pctm̃ diſtinctũ a peccatis. que opponũtur
alijs virtutib⁹. Eo vero mõ quo facere bonum
cui opponit omiſſio eſt quedã pars iuſtitie di-
ſtincta a declinatione mali cui opponit trãſgreſ
ſio. Etiã omiſſio a tranſgreſſione diſtinguitur.
de omiſ ¶ Et nota ꝙ omiſſio nõ eſt originale ſʒ actua-
ſione ꝙ le pctm̃. nõ ꝙ habeat aliquẽ actũ ſibi eſſentialẽ
eſt pctm̃ ſʒ ſm ꝙ negatio act⁹ reducit ad gen⁹ act⁹: ⁊ ſic
actuale. nõ agere accipit vt quoddã agere boni debiti
⁊ quõ i- ad qḋ qs tenet. Et q: nullus tenet ad impoſſi-
telligit. bile iõ nullus peccat pctõ omiſſionis ſi nõ facit
qḋ nõ põt. Itẽ nota ꝙ ſicut pctm̃ tranſgreſſiõis
opponit pceptis negatiuis: ita pctm̃ omiſſio
nis affirmatiuis que pertinent ad faciendum
bonũ. Affirmatiua aũt precepta non obligant
ad ſemp ſed ad tempus determinatũ. ⁊ pro il-
lo tpe quo quis debet aliquid facẽ ⁊ nõ facit.
peccatũ omiſſionis incipit eſſe ⁊ non a cauſa
ſua. Item ſciendũ ꝙ cum peccatũ tãto ſit gra
uius quãto magis diſtat a virtute. Omiſſio au-
tem opponat virtuti iuſtitie negatiue. Tranſ-
greſſio contrarie que eſt maxime diſtantie. iõ
grauius eſt peccatũ tranſgreſſio quã omiſſio ce
teris parib⁹ ſicut inferre ꝯtumeliã parẽtib⁹.
quod eſt trãſgreſſio. eſt grauius quã nõ honora
re qḋ eſt omiſſio. Et ſumẽdo ppꝛie trãſgreſſio
nẽ ⁊ omiſſionẽ. ſ. put ſunt ꝯ pcepta. ſic ſũt mor
talia. ſed large p his que ſunt preter precepta.
non contra. ſi ſunt venialia. Et nota ꝙ omnia
precepta decalogi ſunt de actibus iuſtitie.

¶ Deinde viden- .§. ij.
dum eſt de diffinitione iuſtitie. ⁊ quõ ſit neceſ- De iuſti
ſaria ciuitati ⁊ ciuibus de principijs eius. ⁊ de tie no-
multiplici modo principãdi. Ad habẽdũ autẽ mie qḋ
diffinitionẽ iuſtitie vidẽdum eſt quid impor- impor
tet nomen eius. Nam frequẽter ex ſignificatio tet.
nibus nominũ a quibus imponuntur deuenim⁹
in cognitionẽ rerum. Uidetur aũt iuſtitia ſm
nomen quandã importare equalitatẽ. vñ vul-
gariter que adequantur dicũtur iuſtificari. Eq̃
litas ſemp eſt ad alterũ. q: nihil ſibimet eſt equa
le. Opꝫ ergo ꝙ iter alterũ ⁊ alterũ eq̃litas verſe
tur. Erit ergo iuſtitia virtus adequans vnũ cũ
altero. hoc aũt fit dum operationes ⁊ res exteri
ores que poſſunt in vſum hominis venire. ⁊ in
quibus homines ſibiinuicẽ coicant debite or
dinantur. Ex quo patet materia circa quã iuſti
tia verſatur. ſ. operatiões ⁊ res inter homines
cõmunicabiles quarum ipſa eſt rectificatiua ⁊
ordinatiua. ex hoc patet eius eminẽtia ad alias
virtutes morales que hominẽ tm̃ perficiunt in
eis que cõueniunt ei ſm ſeipſũ. Fortitudo enĩ
hominem perficit in ſeipſo dum timores ⁊ au-
dacias rectificat. tẽperantia concupiſcẽtias. et
ſic de alijs virtutibus que habent interiores
paſſiones modificare. Iuſtitia vero hominem
perficit in ordine ad aliũ. dum ab vno q plus
iuſto hʒ accipit. ⁊ alteri q min⁹ iuſto hʒ tribuit
vel quãdo diuerſa diuerſis pportiõabiliter ſm
merita diſtribuit. ⁊ ſic ſemper iter diuerſos eq̃
litatem ꝯſtituit. Patet ergo ꝙ iuſtitia eſt diffi-
nienda ex actu reddendi ius debitũ vnicuiqʒ.
Sed ad hoc ꝙ actus iſte ſit virtuoſus neceſſe ẽ
ꝙ procedet ex habitu ⁊ bone diſpoſitione mẽ-
tis. ¶ Erit ergo iuſtitia habitus voluntatis ſi- De iu-
ue bona qualitas mẽtis ius ſuum vnicuiqʒ tri- ſtitia qḋ
buens. Et ad hoc ꝯcurrit fere intentio omniũ ſit.
diffinientiũ iuſtitiã. Dicit enĩ iuriſperitus ꝙ iu
ſtitia eſt conſtans ⁊ perpetua volũtas ius ſuum
vnicuiqʒ tribuens. vbi potentia pro habitu po
nitur. vnde iuſtitia dr dei voluntas idest volũ-
tatis habitus. Et ad hoc ꝙ iſte habitus ſit vir-
tutis non debet quis habere ppoſitum ad ho
ram ſcilicet ad tempus operandi iuſtitiam ſed
perpetuo. alioquin nõ eſſet iuſtus. vnde ſm phi
loſophum. ij. ethi. inter alia que requirũtur ad
actum virtutis ponitur ꝙ operetur immobili-
ter. vbi deſignat actus firmitatem quantũ ad
propoſitum quod debet habere operãs p vir-
tutem. Poteſt ergo predicta diffinitio iuris ad
formam ſic reduci. Iuſtitia eſt habitus volun-
tatis ſm quem aliquis firmo ⁊ cõſtanti propo-
ſito ius ſuum vnicuiqʒ tribuit. Ad hanc etiam
reducitur diffinitio quã ponit Macrobius di-
cens ꝙ iuſtitia eſt vnicuiqʒ ſeruare quod ſuũ

eſt. Iſi3. aūt eam ſic deſcribit. iuſtitia eſt ordo ⁊
equalitas qua homo cuȝ vnaquaqȝ re bene or
dinatur. Tul. aūt in. j. rheto. ſic eā deſcribit iu/
ſtitia eſt habitus animi cōmuni vtilitate ſerua/
ta ſuam vnicuiqȝ tribuens dignitatē. Comple/
tiue aūt eam diſſinit bea. Amb. in li. de offi. di.
Iuſtitia eſt que vnicuiqȝ qđ ſuum eſt tribuit ali
enum non vendicat. vtilitatē propriam negli/
git. vt cōmunem equalitatem cuſtodiat.

¶ De duabus ſpeciebus iuſtitie videlicet cō/
mutatiua ⁊ diſtributiua. Cap. ij.

Poſt aſſignationeȝ
partium integraliū iuſtitie ⁊ diffi/
nitionē eius. Nunc vidēdum ē de
partibus ſubiectiuis. ſ. cōmutati/
ua ⁊ diſtributiua. Cum ergo iuſtitia particula/
ris de qua nūc loquimur reſpiciat aliquā priua
tam perſonam que cōparatur ad cōmunitateȝ:
ſicut pars ad totū. pōt duplex ordo attendi ad
aliquam partē. Unius quidē partis ad partem
cui ſimilis eſt ordo vni⁹ pſone priuate ad aliā. Et
hunc ordinem habet dirigere quedam iuſtitia
que a phō dicitur cōmutatiua. Conſiſtit eniȝ in
his que per quandam cōmutationem habent
fieri inter duas ſingulares pſonas adinuicem
vt patet in emptionibus vēditionibus. locatio
nibus ⁊ quibuſcūqȝ alijs pactiōibus interueni
entibus inter vnū hominē ⁊ aliū. Et hec qdem
iuſtitia ꝯſtituit eqle arithmeticū inquātū ade/
quare oportet rem rei. vt quāto plus iſte hȝ qȝ
ſuum ſit tantūdē reſtituat ei cuius ē minus ha
benti. Alius aūt ordo attenditur totius ad par
tes cui ſimilis eſt ordo cōis laicalis vel alicui⁹
principis vicem cōis gerentis ad ſingulares p
ſonas. Et hunc ordinē habet dirigere quedam
alia iuſtitia que dicitur diſtributiua per quam
bona cōia diſtribuuntur vt honores ⁊ alia hu/
iuſmodi. vt expedit vnicuiqȝ ſm ꝓpriaȝ digni
tatem. Et hec quidē iuſtitia ꝯſtituit equale geo
metricum. quod non eſt accipiendū ſm eandē
quantitatem: ſed ſm ꝓportionē. Cum eniȝ bo
na cōia equalia non ſint nec ciues equales eſſe
omnes poſſint. ſi principes vel hi q rempubli/
cam regunt de rebus cōibus omnibus equali/
ter prouiderent. cōfuſio maxima accideret ⁊ to
tius pollitie ordo periret: talis enim equalitas
ſumma eſſet inequalitas ſi merita diuerſorum
ſm ordinē ꝓportionis non attenderentur. De
bet ergo qui preeſt cōmunitati diligēter atten/
dere ꝯditiones pſonarum ⁊ bonoꝝ cōmuniū
qualitates. quibus inſpectis ⁊ adinuicem com
penſatis debet ea ꝓportionabiliter diſtribuere
vt ſicut vna perſona aliam excedit. ita etiā illō
quod vni tribuitur debet excedere id qđ alteri
exhibetur. Non enim equalibus honorib⁹ ho

notandi ſunt plebei ⁊ optimates. cū iſti maio/
rem principatum teneant in republica. maxi/
me in his que ad defenſionē ⁊ gubernationeȝ
ciuis pertinent. Et ſic patet duas eſſe iuſtitias.
Cōmutatiuā per quā ſubditi dirigūtur in his
que fiunt per mutuas cōmutatiōes reꝝ venaliū.
Et diſtributiuam per quā qui preeſt dirigi
tur in rite diſtribuendo bona cōia ſubditorum
qualitate ſeruata. Pro huius maiori declarati
one circa iuſtitiā ipſaȝ particularē ſeu virtuteȝ
cardinalē ſciendū ſm be. Tho. ij. ij. q. lxj. q̄ iu/
ſtitia ꝯſiſtit circa quaſdā operatiōes exteriores
ſcȝ diſtributionē ⁊ cōmutationē. que qdē ſunt
vſus quorundā exterioꝝ vel reꝝ vel pſonaruȝ
vel operꝝ. ¶ Reꝝ qdem ſicut cū aliquis aufert
alicui rem ſuā vel reſtituit. Perſonaꝝ. ſicut cū
aliquis in ꝓpria pſona alteri iniuriā facit. pcu/
tiendo eum aut verbis ꝯtumeliando. Uel etiā
cum irreuerētiam exhibet. Operꝝ ſicut cuȝ ali
quis iniuſte exigit vel alteri reddit aliqđ op⁹.
Si ergo accipiātur vt materia vtriuſqȝ virtutis
ea quoꝝ operatiōes ſunt vſus eadē eſt materia
diſtributiue ⁊ cōmutatiue iuſtitie. Nam ⁊ res
diſtribui poſſunt ⁊ cōicari ab vno in alios. Eſt
etiam ⁊ quedā diſtributio laborioſoꝝ operū ⁊
recōpenſatio. Si aūt accipiātur vt materia vtri
uſqȝ virtutis actiones ipſe principales quibus
vtimur perſonis rebus ⁊ opibus. ſic inuenitur
vtrobiqȝ alia materia. Nam diſtributiua iuſti/
tia eſt diſtributionis directiua. Et cōmutatiua
eſt directiua cōmutationum. que attēdi poſſūt
inter duas perſonas. Cōmutationum aūt que/
dam ſunt inuoluntarie ⁊ quedam voluntarie.
Et inuolūtarie quidē qñ quis vtitur re alterius
pſona vel opere eo inuito. Qđ quidē contingit
quandoqȝ occulte per fraudem quandoqȝ ma
niſeſte per violentiā. vtrunqȝ aūt contingit aut
in rem aut in pſonā. Et ſi in pſonā. aut ꝓpriam
aut coniunctā. Et in rem qdē ſi qs accipit rem
alterius occulte. vocatur furtū. ſi maniſeſte. vo
catur rapina. In pſonā autem ꝓpriam vel quā
tum ad ipſam ꝯſiſtentiā pſone. vel quantuȝ ad
dignitatem eius. Si quātū ad ꝯſiſtētiā pſone.
ſic leditur aliqs occulte p doloſaȝ occiſionē vel
percuſſionē vel veneni exhibitionē. Maniſe/
ſte vt p maniſeſtā occiſionē vel pcuſſionē vel in
carcerationem vel mutilationē. Quantum aūt
ad dignitatē pſone ledit quis occulte per falſa
teſtimonia ⁊ detractiones. quibus alicui aufer
tur fama ſua. Maniſeſte autem per accuſatio/
nem in iudicio vel conuitiationem. Quantuȝ
autem ad perſonam coniunctam ledit quis in
vxore vt in pluribus occulte per adulteriū. In
ſeruo cum aliquis ſeruum ſeducit vt a domi/
no diſcedat. ⁊ hoc etiam maniſeſte fieri poteſt.
Et eadem ratio eſt de alijs pſonis ꝯiunctis. in

de duabus iuſtitijs. ſ. cōmutatiua ⁊ diſtributiua

de iuſtitie particularis ſpēbus iterum quoad vſum.

ſ. ij. pte

ſ. 3 ho/ nici/ dio. p. ij

ſ. ij. pte

quas poſſunt omnib⁹ modis iniurie circa has perſonas exerceri. Tamen quia ſeruus eſt poſſeſſio quedam domini. refertur ad hoc furtuꝫ. Uoluntarie autem commutationes dicuntur. quando aliquis voluntarie transfert rem ſuaꝫ in alterum. Et ſiquidem rem ſuam ſimpliciter transfert in alterum abſqꝫ debito. ſicut in donatione non eſt actus iuſtitie ſed liberalitatis. In tantum aūt ad cōmutationem ſeu cōmutatiuā iuſtitiam voluntaria tranſlatio ptinet. in quantum ibi aliquid eſt de rōne debiti. Quod qdeꝫ cōtingit multipliciter. Uno modo qñ quis ſimpliciter transfert rem ſuam in alterum ꝑ recōpenſatione alterius. ⁊ ſic eſt commutatio ⁊ venditio. Alio modo cum quis tradit rem ſuā alteri concedens ei vſum rei cum debito recuperādi rem. Et ſiquidem gratis cōcedit vſuꝫ rei vocatur vſufructus reb⁹ que aliquid fructificant. vel ſimpler mutuum. vel accōmodatuꝫ in his que non fructificant. ſicut dnarij vaſa ⁊ hmōi. Si vero nec ipſe vſus gratis conceditur. vocatur locatio ⁊ conductio. Tertio modo tradit aliquis rem ſuā vt recuperandā non ratiōe vſus. ſed ratione conſeruationis. ſicut in depoſito. Uel ratione obligationis ſicut cum quis rem ſuā pignori obligat. ſeu cum quis ꝓ alio fideiubet. In omnib⁹ autem his actionib⁹ volūtarijs vt in volūtarijs eſt eadem ratio accipiendi medium ſm equalitatem recompēſationis. Et iō omnes iſte actiones pertinent ad vnam ſpeciē iuſtitie. ſ. commutationis. Hec omnia beatus Thomas. ¶ Et nota q̄ in commutationibus inuoluntarijs reperiuntur diuerſe ſpecies peccatorum. que habent propria nomina. ⁊ pertinent omnia ad iniuſtitiam. videlicet furtuꝫ. rapina. homicidium. veneficium. incarceratio. mutilatio. verberatio. falſa accuſatio. d̄tractio. deriſio. cōtumelia. ſuſurratio. maledcitio. adulterium. ⁊ hmōi. de quibus omnib⁹ habes ſuꝑ. in ſecūda parte. Et hec omnia reducuntur ad iuſtitiam commutatiuam. ꝑ recompenſationē iniurie ⁊ dāni ab eo q̄ fecit ei cui fecit: ⁊ bono cōi q̄d leſit. que recompenſatio d̄r reſtitutio ſeu ſatiſfactio. Et dicit in. v. ethi. Iuſtuꝫ contra paſſum. quod etiam in commutatiōib⁹ volūtarijs d̄r eſſe iuſtum contra paſſum. Et d̄r contra paſſum ſm beatum Tho. ex eo q̄ recompenſatio fit ſm equalitatem. vt. ſ. paſſio recōpēſata ſit eq̄lis actioni. Non autem ſemꝑ eſſet equalis. ſi idem ſpecie aliquis pateretur quod fecit. Naꝫ ſiquis percuteret principem. ſi tamen ipſe repercuteretur tunc maior eſſet actio q̄ꝫ paſſio ⁊ non equalis. Et ideo non ſolum percutitur ſed multo grauius punitur. Similiter cū quis aliū inuoluntarium in re ſua damnificat. ſi ſolum puniretur etiam iudicio q̄ reſtitueret rem ablatam. maior eſſet actio q̄ꝫ paſſio. quia ipſe non ſuſtineret damnuꝫ ſicut ipſe intulit. Unde punitur vt rem multiplicius reſtituat. quia damnificauit etiam non ſolum rem priuatam. ſed rem publicam. tutele ſecuritatem infringēdo. Similiter in cōmutationibus volūtarijs ſi ſimpliciter daretur vna res pro altera indifferenter eſſet alij inequalitas magna. q: vna eſt multa maioris valoris. Et ideo oportet ſm quādaꝫ proportionatā menſurationem adequare paſſionem actioni in commutatiōibus. In iuſtitia autem diſtributiua non habet locum iuſtuꝫ cōtra paſſum. ex eo q: in iuſtitia diſtributiua non attenditur equalitas ſm proportionem rei ad rem vel paſſionis ad actionem. Unde dicit cōtra paſſum ſed ſm proportionabilitatē rerum ad perſonas. De cōmutationibus voluntarijs ſcilꝫ emptione. venditione. permutatione. mutuo accōmodato. depoſito. pignoratione. locatione. ⁊ cōductione. fideiuſſione. Et quomodo ſit iuſta vel iniuſta. Et de vſura que in his committitur habes. ſ. in ſcda pte ti. j. per totum.

De diuerſis ſpēbus peccatorum ad iniuſtitiam pertinētib⁹

Quid ſit vl' vñ Iuſtum ꝯ paſſū.

¶ De iuſtitia diſtributiua.

Capitulum. iij.

De iuſtitia diſtributiua. Nota q̄ actus eius ē in debita collatione officiorū ⁊ beneficiorum temporaliū ⁊ eccleſiaſticoꝝ ⁊ in adminiſtratione ſeu diſpenſatiōe ſacroꝝ ⁊ bonoꝝ terrenorū eccleſie vel cōmunitatis. ¶ Secūdo in exhibitione congrua reuerentie honoꝝ. ¶ Tertio in recta executione iudicioꝝ. Et in quolibet horū ſi iniuſte fiat poteſt interuenire vitiuꝫ quod dicitur acceptio perſonarum. de qua. ſ. in. ij. parte. Et de iniuſtitia que fit ex parte iudicis vl' aduocati vel teſtis vel rei vel accuſatoris. habes ſ. in tertia parte titu. vj. ⁊. ix. per totum.

quis ſit act⁹ iuſtitie diſtributiue.

¶ Quantum ad col. §. i.

lationem beneficioꝝ ⁊ honoꝝ. Et ſciendū ſm bea. Tho. ij. ij. q. lxiij. q̄ duplex eſt datio. Una pertinens ad liberalitateꝫ qua ſcilꝫ gratis daf alicui. quod ei non debef. ſicut cum aliquid alteri donatur. Et ibi non habet locū acceptio perſonaruꝫ. q: abſqꝫ iniuſtitia poteſt quis dare de ſuo quantū vult ⁊ cui vult. Et talis eſt collatio munerū gratie per que aſſumūtur peccatores a deo. Alia datio eſt pertinens ad iuſtitiā. qua ſcilicet alicui datur q̄d ei debef. Debentur aūt officia ⁊ beneficia his qui ſunt meliores ad aliqua pro bono cōmunitatis. Ad quod debet attendere qui hꝫ iſta cōferre. Et quāuis ſm iura ſufficiat eligere bonuꝫ nec requiratur q̄ eligatur melior. Hoc ſm beatum Thomam eſt verū in foro iudiciali q̄ ſcilicet talis electio non pōt impugnari

De collatione bñficiorum et honoꝝ

Quib⁹ bñficia ⁊ honores debenf.

impugnari ſi eſt facta de bono ⁊ nō de meliori.
Et hoc q: ſi nō fieret ſic omnis electio haberet
calūniam. Sed quantū ad conſcientiā eligen
tis. neceſſe eſt eligere meliorē: vel ſimpliciter
vel in cōparatione ad bonū commune. Alias
ſi preponatur minus bonus meliori. i. aptiori
ad beneficium vel officiū rōne conſanguinita/
tis vel amicicie hmōi pertinet ad acceptionē
perſonarū quod in collatione ſpūalium eſt ma/
gis reprehenſibile. Si autem cōſanguineum
ſuum prelatus in cōferendo bñficiū preferret
eque bono: non videt vitioſum niſi rōne ſcan/
dali vl' exēpli qḋ ide ſepe trahitur. Similiter ſi
quis hȝ diſtribuere bona coītatis vel alicuius
ſocietatis indigētibus: ſi prefert multo minus
indigētes magis indigētibus rōne amicicie vl'
parentele ⁊ hmōi. videt pertinere ad acceptio/
nem perſonarū. Secus ſi de ſua ſubſtātia vult
dare vni. ⁊ non alteri: q: ad illud non tenet. Si
militer de officijs coītatis: q: magis aptis de/
bent diſtribui. niſi forte magis aptus haberet
ſuſpectus de aliqua nouitate. ⁊ huiuſmodi: ſȝ
certe non eſt magis aptus ſi eſt perturbatiuus
boni cōmuni. Similiter ⁊ onera vel operarū
vel laborū vel collectarū ſm debitā proportio
nem imponenda ſunt. Alias minus imponen
tes maioribus ratione ſtatus: qui magis debe
rent grauari: pertineret ad acceptionē perſo/
narum. ⁊ quomodo teneantur ad ſatiſfactionē
habes. ō. in ſecunda parte.

¶ Quantum ad ſe/ .§.ij.

De ex/hibitio ne ho/norū q bus et quomō dn̄tur.

cundum de exhibitione honorē. Nota ſȝ Tho.
vbi. ō. q: cū honor ſit qḋdā teſtimoniū de vtu/
te eius qui honorat. idō ſola virtus eſt debita
cā honoris. Sed ſciendū q aliqs pōt honorari
non ſolū per virtutē ſuā ppriā: ſed ēt per vtutē
alterius: ſicut pncipes ⁊ prelati honorant: ēt ſi
ſint mali. inquātū gerūt pſonā dei ⁊ coītatis
cui pficiunt. Iuxta illḋ Prouer. xxvj. Sicut q
mittit lapidē in aceruū mercurij. Sic q tribu/
it honorē inſipiēti. Et eadē rōne parentes ⁊ do
mini ſunt honorādi ppter participationē con
ditionis dei: qui eſt oīum pr ⁊ dñs. Senes etiā
ſunt honorandi ppter ſignum vtutis qḋ eſt ſe/
nectus. Licet hoc ſignum qñqȝ deficiat. Sap.
iiij. Senectus eſt honoranda ⁊c. Diuites autē
ſunt honorandi: q: maiorē locū in coītatib' ob
tinent. Et ſi illo mō ⁊ hac cā tales honorent ma
gis q̄ alij. q̄uis ſint mali non eſt vitioſum. Si
autē ſolum intuitu diuitiarū honorent eēt ac
ceptio pſonarum. Similiter ſiquis citius vl' po
tius audiret confeſſionē vel daret alia ſacramē
ta diuiti q̄ pauperi ratione ꝯditionis diuitia/
rum: pertineret ad acceptionē perſonarū. Se/
cus ſi faceret: quia credit magis indigere: vel
etiam q: non poteſt ea expectare ⁊ huiuſmodi.

¶ Quantū ad ter/ .§.iij.

tium de executione iudiciorū. Nota ſm Bea. De exe
Tho. q hic etiā hȝ locum iuſtitia diſtributiua cutione
non ſolum q̄tum ad rem iudicatā: q: in iudi iudicio
cio pōt diffiniri non ſolum q̄liter vnus reſtitu/ rum.
at alteri qḋ ab eo accepit: qḋ pertinet ad cōmu/
tatiuā: ſȝ etiā q̄liter aliquid cōmune ſit diſtri/
buendū in multos: ſed ēt quātum ad formam
iudicij: prout ſcilȝ ipſe iudex in ipſa iuſtitia ab
vno accipit ⁊ alteri dat: qñ ſcilicȝ rōne amicicie
vel potentie alicuius dat iuſtitiā ſniam pro eo
vel rōne paupertatis ex cōpaſſione qḋ pertinet
ad acceptionē pſonarū. Vñ dr. Prouer. xviij.
Accipere pſonam in iudicio nō eſt bonū. Et re/
gula iuris in. vj. In iudicijs pſonarū acceptio
nō eſt hñda. Vbi glo. Io. an. Signant cōtraria
di. xl. c. j. Idē. xlv. cū beatus. ⁊. xxiij. q. i. Qui
contra pacē. Sol. In penis defert dignitati et
pſone. vt ibi. Idem in ſedēdo ⁊ aſſurgendo. vt
diſt. xciij. Non opȝ. Et notat. iij. q. ix. c. ſi. In iu/
dicijs aūt vel ſniā non eſt habenda acceptio p/
ſonarū. vt hic. In eis enim eſt equalitas ſeruā
da. Et nota q iudicium interdū ponit pro eo
quod precedit ſniam: vt hic. i. pro examinatio/
ne cauſe. ij. qō. j. Sicut ſine iudicio. Interdum
pro condemnatione vt de conſecra. diſtin. ij. ti
morem. Interdum pro diſcretione. iij. q. vij. in
§. tria. Interdum pro vltima voluntate. de ſe/
pul. c. penulti. hec ibi in glo. ¶ Quatuor autē
perſonarum genera requiruntur in ordinario
iudicio: ſcilicet. Iudex: Actor: Reus ⁊ Teſtis. De q̄tu
Vnde dicitur extra de verborum ſignificatio/ or in iu
ne. forus. Iudex dicitur quaſi ius dicēs. Ius dicio re
autem eo q iuſtum. Actor ſiue accuſator quaſi quiſitiſ
ad cauſam vocans. Reus a re de qua impeti/
tur. Etiā ſi ſit innocens ſit reus dicitur qui accu
ſatur. Teſtis quaſi ſuperſtes. Cauſa dicit qua/
ſi a caſu propter materiā de qua agitur. Que
ante examinationē dicitur cauſa. In examina
tione iudicium. In terminatione ſententia. Fo/
rus autem dicitur locus exercendarū litium.
Eſt autē duplex forus. ſ. conſciētie ⁊ curie ſeu
cōtentioſus. Et iſte duplex: quia eccleſiaſticus
⁊ ſecularis. Fori autē ſm Pe. de pal. non ſunt
miſcēdi: q: aliter pcedendū in vno. alr in alio.

¶ Quatuor autem. §. iiij.

modis peruertitur humanū iudiciū ſm Gre
go. xvj. q. iij. ſcilicet timore: amore: cupiditate:
⁊ odio. Sed quia de iudicibus in proceſſu iu/
diciario ⁊ accuſatore reo ⁊ teſtibus agitur dif
fuſe in. iij. parte. ideo hic nl' vltra de iſta mate
ria. Sed ibi vide de huiuſmodi: ⁊ de peccatis
que in iudicio cōmittūtur a predictis pſonis.

Q. iuſtitia neceſſaria eſt in q̈libꝫ multitudie

¶ Poſt hoc oſten/ .§.v. dendum eſt iuſtitiam neceſſariam eſſe cuilibet multitudini. Quod primo manifeſtari poteſt ex parte finis. Et hoc precipue quantum ad iuſtitiam legalem. Finis autem qui intenditur in regimine ciuitatum eſt pax. Talis autez finis corrumpitur dum iuſtitia legis non ſeruatur. Nā cum omnes vel multi legem que eſt iuſtitie legalis preceptiua frangant ⁊ ad ſtatuta communia non attendunt: ſꝫ vnuſquiſqꝫ quod ſibi placet. ⁊ bono priuato vtile credit hoc facere ſtudet: ordo politie peruertitur. ⁊ ſic pax que ſm Auguſti. eſt tranquillitas ordinis perit. Eſt ergo iuſtitia neceſſaria ad pacem ciuitatis cōſeruandam. Unde Eſa. xxxij. dicitur. Erit opus iuſtitie pax. ⁊ in ps. dicitur. Juſtitia ⁊ pax oſculate ſunt. Hoc pulchre oſtendit Auguſti. in li. de ciuitate dei introducens exemplum de Alexā. ⁊ pirata vbi dicit ꝙ remota iuſtitia quid aliqd ſunt regna niſi magna latrocinia. Quod tamē exemplum plenius ponitur in li. de nugis philoſophorū. vbi dicitur ꝙ cum Pirata eſſet cōprehenſus. ⁊ Alexander euꝫ interrogaret quare haberet mare infeſtuꝫ. Reſpondit libera contumacia. propter quod ⁊ tu orbem terrarum. Sed quia id facio vno nauigio latro vocor: et quia tu facis magna claſſe diceris imperator.

¶ Secundo oſtendi poteſt iuſtitiam eſſe multitudini neceſſariā ex parte gubernantis a quo dirigitur. ⁊ hoc quantum ad diſtributionem. Uidemus enim ꝙ quando aliqua diuerſa ſub vna virtute continentur nec ordinantur ſm diuerſas proportiones. totus ordo eorum que reguntur corrumpitur ⁊ diſſipatur: vt patꝫ in armonia muſicali: vbi chorde niſi a virtute manus ſm earum diuerſas diſpoſitiones proportionabiliter tangantur ſonitum inordinatum ⁊ confuſum reddunt: ⁊ ſic conſonantia armoniaca corrumpitur. Sic etiam in multitudine vbi ſunt multi diuerſarum conditionum ⁊ meritorū niſi proportionabiliter honōres dignitates ⁊ officia. Inſuper labores ⁊ expenſe eis a preſide diſtribuantur. mirabilis diſſonantia inter ſimul habitantes oritur. ⁊ per conſequens totus ordo politie paulatim ad corruptionem diſponitur. Unde dicit Tullius ꝙ tanta eſt vis iuſtitie ꝙ etiam illi qui maleficio ⁊ ſcelere paſcuntur non poſſunt ſine vlla iuſtitie particula viuere. ⁊ ponit exemplum de latronibus. Archipirata inquit quidam latronum princeps niſi predam equaliter: ⁊ ſm aſtutiam ⁊ labores furantium proportionabiliter partiretur interficiendus erat a ſocijs: aut ſaltem a principatu latronum deponendus. ¶ Tertio neceſſaria eſt iuſtitia ex parte ipſius multitudinis que ex multis perſonis colligitur. Et hoc per reſpectum ad iuſtitiam commutatiuam. Uidemus enim ꝙ quando multa adinuicem adunantur: ⁊ vnum alteri non coaptatur. illa multa diſſoluuntur. immo ex eis nihil vnum conſtitui poteſt: niſi ineptitudo tollatur. Unde quando aliqua ligna compaginanda ſunt ad deſtructiōeꝫ domus: aptanda ſunt per dolatorem ⁊ complanatorem: ſi ſunt tortuoſa vel nodoſa. alioqn nihil vnum conſtitui poterit: ⁊ ſi conſtrueretur nō diu maneret. Sic etiam ſi aliqua multitudo q̄ debet eſſe ordinata in vnum. ſi aliqui ſunt inſolentes: iniurioſi: rixoſi: ſeditioſi: vel quocunqꝫ alio modo vitam bonorū inquietātes ⁊ pacem communem turbantes per rigorem iuſtitie corripiendi ſunt penis debitis: aut etiaꝫ exterminandi a congregatione cōmuni ⁊ penitus vita priuandi. alioqn tota multitudo ruit ⁊ diſſoluitur. ¶ De principijs iuſtitie.

Capitulum. iiij.

De triplici principio iuſtitie.

Poſt hoc reſtat videre de principijs iuſtitie. Ubi ſciēdum eſt ꝙ iuſtitia triplex poteſt dici habere principium. ſcilicet. Emanatiuum ex quo eius origo primitus deriuatur.

¶ Imperatiuū ex quo eius auctoritas in ſubditos promulgatur.

¶ Suſceptiuum ex quo eius vtilitas multiplex declaratur.

¶ Emanatiuum ⁊ .§.i. originale principiū eſt deus. a quo omnis lex contentiua iuſtitie initium habet. Ubi ſciendū eſt ꝙ ſicut dicit Auguſtinus. j. lib. de libero arbi. Summa ratio in deo exiſtens eſt lex eius. que eterna dicitur. Cui ſemper obtemperandū eſt. quia iuſtum eſt quicquid ab eo ordinatur. Habet dicta lex quandam iuſtitiam diſtributiuam. per quam vnamquamqꝫ reꝫ in quodam digniori gradu conſtituit. Unde dicit Diony. in lib. de diuinis nominibus. Oportet videre in hoc eſſe veram dei iuſtitiaꝫ. ꝙ omnibus tribuit propria vniuſcuiuſqꝫ exiſtentium dignitatem. Uniuſcuiuſqꝫ naturam in proprio ſaluat ordine ⁊ virtute. Ab hac autē lege dei eterna deriuatur ex naturalis. que nihil aliud eſt q̄ꝫ quedam eius impreſſio in re creata. p quaꝫ ad finem debitum inclinatur. Ex quo manifeſtum eſt ꝙ omnia aliqualiter legem eternam participant. inquantum ex eius directione vel impreſſione in fines proprios actus ſuos ordine debito diriguntur. Inter ceteras autez creaturas homo excellentiori modo hāc legeꝫ participat cum ipſe ſit prouidentie particeps. vtpote ſibi ⁊ alijs prouidere valens. Et ideo in

q. ſ. p̃te ti. de legibus.

homine hec participatio ſiue impreſſio proprie
dicitur lex naturalis. In alijs vero rebus ma//
gis proprie dicitur inſtinctus nature ſiue vis
inſita rebus ꝗ̃ lex que proprie in ratione conſi
ſtit. Eſt enim lex quoddam dictamen rationis
practice. Hec quidem lex naturalis in homine
nunquam extinguitur quin ſemper in malo re
murmuret ⁊ ad bonum impellat. Unde eius
generale preceptum eſt ꝙ omne bonum facien
dum eſt ⁊ omne malum vitandum ex quo alia
precepta nature deriuatur. Puta ꝙ parentes
ſint honorandi. ꝙ non eſt proximo iniurian//
dum. nec quantum ad perſonam. vnde dicit.
Non occides. Nec tantum quomodocunqꝫ
ad perſonam. vnde dicit. Non furtum facies.
Unde ⁊ ſic de alijs. ¶ A lege autem naturali lex hu/
deriuat mana deriuatur ſicut dicit Tullius in ſua re//
lex hu// thorica. regula enim humanorum actuum eſt
mana. ratio naturalis. Nam intantum in eis iuſtum
ſeu regulatum inuenitur inquantum de ratio
ne participant. Ex ea enim humane operatio//
nes ordinantur ⁊ diriguntur. Lex ergo huma
na ſiue ciuilis humanorum actuum directiua
a lege naturalis rationis hortum habet. Harũ
legum precepta deus populo iudeorum ſer/
uanda mandauit. Sed differenter ſecundum
ꝙ vtriqꝫ legi congruebat. Nam precepta mo/
ralia voluit ab omnibus ⁊ omni tempore ob/
ſeruari. Unde non ſolum iudei ſed etiam ce//
tere nationes ad eorum obſeruantiam obliga
bantur. Sunt namqꝫ naturaliter impreſſa hu/
mane menti. ⁊ ideo precepta legis nature vo//
cantur. ſicut ꝙ parentes ſunt honorandi. ꝙ nõ
eſt occidendum. non furandum. ⁊ ſic de alijs.
Hec quidem precepta eadem ſunt apud om//
nes ⁊ immutari nõ poſſunt. In cuius rei ſignũ
mandauit deus moyſi. ꝙ dolaret duas tabu//
las lapideas in quibus ſcripſit verba. ideſt pre
cepta decem digito ſuo tanquam perpetuo du
ratura. Et quantum ad hoc dicitur Baruch.
v. Hic eſt liber mandatorum dei ⁊ lex que eſt
in eternum. Precepta vero iuris poſitiui ab il
lo ſolo pp̃lo pro tempore obſeruanda diſtinxit
deus dupliciter. Nam quedam dedit pertinen
tia ad cultũ diuinũ que dicunt̃ cerimõialia. Et
iſta licuit ſeruare vſqꝫ ad chriſtum ſeu chriſti
paſſionem non autem poſt. Conſummata enĩ
veritate de chriſto iam incarnato ⁊ paſſo. debu
it ceſſare figura ſacrificiorum que myſteria in
carnationis chriſti figura ſignificabant. Alia
vero precepta dedit deus pertinentia ad iuſti/
tiam ciuilem. que dicuntur iudicialia. Et iſta
etiã ſunt euacuata per xp̃i aduentum. vnde nõ
habent vim obligandi. Quia tñ iſta precepta
non erant p̃ncipaliter inſtituta ad figurãdũ xp̃i
myſteria. ſed ſolũ ad diſponenduꝫ ciuiliter iſta

tuꝫ illius populi. Ideo abſqꝫ peccato poſſit ali
quis princeps in ſuo regno ea tanquam pro
ſeruandis legibus ſtatuere. ſecundum ꝙ iudi
caret populo expedire. De cerimonialibus ve/
ro hoc fieri non poſſet abſqꝫ peccati ⁊ fidei pre
iudicio. cum hec ſolum ad ſignificandum chri
ſti myſteria futura fuerint inſtituta. Obſerua/
tor enim horum preceptorum ipſo facto dice/
ret chriſtum in carne nondum veniſſe. ſed ven
turum eſſe. Et ſic patet differentia inter legem
naturalem que ſemper eſt immobilis. ⁊ legem
humanam que ex diuerſis cauſis mutari po/
teſt. A lege ergo naturali. vna immobili per//
manente. deriuatur lex humana que multipli
citer apud diuerſos variari poteſt ſ̃m ꝙ intel/
lectus hominis alia ⁊ alia regendis populis
iudicat expedire. ¶ Sciendum eſt autem ꝙ
a lege naturali aliquid dupliciter poteſt deri/
uari. Uno modo per viam illationis: ſicut ex
principijs deriuantur concluſiones: vt patꝫ ex
hoc prouerbio. Si ab equalibus equalia de/
mas: que remanent ſunt equalia. Elicit geome
tria concluſionem ſic inferendo. Ergo ſi ab eq̃
libus lineis equales partes auferas: que rema
nent ſunt equales. Per quem moduꝫ ab eo ꝙ
dicitur. Nulli malum eſt inferenduꝫ. quod eſt
primum principium legis naturalis. deriua/
tur concluſio talis. ergo non eſt furandum vel
non eſt occidendum. Alio modo a lege natu//
rali aliquid deriuatur per viam determinatio
nis: ſicut a forma communi domus quam ar/
tifex in mente gerit fit quedam determinatio
illius forme ad talem figuram: puta triangu//
larem vel quadrangularem. ⁊ hoc fit per vo/
luntariam applicationem artificis ad debitaꝫ
materiam per quem modum ab eo quod lex
nature abſolute dicit: ſcilicet ꝙ ille qui peccat
puniatur. deriuatur quaſi quedã contractio: ſeu
determinatio iuris quam habet facere prin//
ceps legeꝫ ſtatuens. ſcilicet ꝙ tali pena vel mo
do puniatur. Hic autem duplex modus diffe/
renter in lege humana continetur. Nam ea
que ſunt primi modi videlicet que a lege na/ De con
turali deriuantur: vt concluſiones ita in lege uenien
humana continentur ꝙ vigorem habent ex le tia iu//
ge naturali. Unde eius precepta eadem ma/ riſgen/
nent apud omnes: vt parentes eſſe honoran// tium ⁊
dos: pacta eſſe ſeruanda: furta non commit/ legiſna
tenda. et ſic de alijs que ad ius gentium per/ turalis
tinere noſcuntur. Eſt enim ius gentium ius
naturale ſolum in humana natura repertum.
Unde non differt a iure nature communiter
dicto niſi ſicut ſpecies a genere. Ius enim na/
turale generaliter ſumptum eſt quod natura
animalia omnia docuit. Ea vero que ſunt ſe/
cundi modi. videlicet que a lege naturali de/

tur.Unde Exo.xxiij.dicit.Non accipias mune
ra que excecãt etiã prudentes ⁊ puertũt verba
iuſtorũ.Prudẽter conſuluit iethro.Moyſi co/
gnatus vel ſocer eius.Prouide inquit de om/
ni plebe viros potentes ⁊ timentes deũ in qui/
bus ſit veritas ⁊ qui oderit auaritiam ⁊ conſti
tue tribunos ⁊ centuriones.Exo.xviij.Sequũ
tur etiam infinita mala ex cupiditate pncipis.
Fit enim pecuniarũ improbus actor:ppli.expo
liator ⁊ reipu.dilapidator:ex qbus omnibꝰ fa/
ciliter in tyrannidez degenerat.Facit ẽt hoc vi
tium principem odioſum ſicut ⁊ largitas claꝝ
vt dicit Boe.in de phica ꝯſolatione.¶ Tertio
pnceps debet ſtudere ne carnis cõcupiſcẽtiam
inſequaf.hoc enim vitiũ intellectũ obſcurat qꝛ
dum paſſionibus deſeruit rõ vehementia paſ/
ſionum abſorpta a ſuo lumine excecatur.Item
mentẽ eneruat ⁊ aiam a virtute elongat: qꝛ dũ
libido in carne dñatur cetere vires emolleſcũt
vt ad virtutem ſurgere nequeant.Itẽ hoc viti/
um in principe totam policiam ſubmittit rui/
neꝗꝛ dum rector voluptatibus intendit a cu/
ra reipu.excors remittitur ⁊ exẽplo eius ſubdi
ti licentius ad vitia inclinantur.In policraton
dicitur ꝙ Romanum imperium exhauſtum ⁊
diuiſum eſt Nerone impante:cuius gula oĩa
deuorauit maclauit libido ⁊ ſupbia exinaniuit.

ð.ij.p.
ti.ð no
cumẽtis
luxurie

¶ Principium iu/ .§.iij.

ſtitie ſuſceptiuũ qð tertio loco declarandum re
ſtat eſt hoĩum congregatio que ſit apta pcepta
iuſtitie ſuſcipere.¶ Circa qð duo ſunt videda
¶ Primo que ſit talis cõmunitas ad que poſ/
ſint vel debeant fieri precepta iuſtitie.¶ Secũ
do videndum eſt de multiplici pncipandi do/
minio.¶ Quantũ ad primũ ſciendum eſt ꝙ ſi
cut pꝫ ex.j.li.pol.eſt triplex coitas.ſ.domus:vi
ci ⁊ ciuitatis.¶ Prima quidem coitas eſt cõ/
municatio domeſticarũ perſonaꝝ ſꝫ quotidia/
nos actus neceſſarios humane vite.Humana
aũt vita dupliciter conſeruatur.Uno mõ quan
tum ad indiuiduũ prout.ſ.homo ad ꝯſeruatio
nem vite indiget exterioribus bonis.Et quan
tum ad iſta adminiſtranda ⁊ ꝯſeruanda indi/
get homo ſeruis.Alio conſeruaf humana vita
quantũ ad ſpẽm qð fit per generationẽ ad quã
indiget homo vxore ad filioꝝ procreationẽ ſic
enim conſeruaf humana ſpẽs.Et ſm hoc in p/
fecta domo neceſſarie ſunt tres cõbinatiões.ſ.
dñi ad ſeruũ.viri ad vxorẽ ⁊ patris ad filiũ.In
hac autem domeſtica multitudine non eſt pro/
prie iuſtitia cum vnum combinatorum ſit ali/
quid alterius.Eſt enim filius aliquid patris et
ſeruus domini ⁊ vxor viri.Iuſtitia autem cuꝫ
ſit ad alterũ proprie dꝫ attendi inter perſonas
diſpartitas.Ponitur autem in hac multitudi

De pn/
cipio iu
ſtitie ſu
ſcepti/
uo.
De tri/
plici cõ
munita
te: et q̃
ſit ſuſce
ptiua le
gis.

ne ſm Iſido.qðdam genus iuris.Nam inter
dominum ⁊ ſeruũ ponitur ius dominatiuum
inquantum ſeruis preceptis dñi parere dꝫ.Eſt
enim gratia dñi ⁊ non ſui.Inter virum ⁊ vxo/
rem ponitur ius qð vxoriũ dicitur ſꝫ ꝙ a viro
non ſeruiliter:ſed ſocialiter tractari dꝫ.⁊ ipſa cu
ram rei familiaris intrinſecam tenetur gerere.
Inter patrem ⁊ filium ponitur ius paternum
ſm ꝙ filius patri obedire ⁊ dꝫ pater filio here/
ditatez ſeruare.⁊ eũ in diſciplina tenere.¶ Se
cũda cõmunitas eſt vicus qui ex paucis domi/
bus cõſtat.habuit aũt hec coitas neceſſitatem
ſue originis h̃ modo.Nam domeſtice multitu
dinis multiplicatis per generationẽ alijs nepo
tibus ⁊ filioꝝ filijs.ſicqꝫ pre multitudine ⁊ abſ
qꝫ confuſione in vna domo habitare non valẽ
tibus facta eſt aliqua multitudo domoruꝫ que
ſm phm vici nomen accepit.Uicus aũt cuꝫ cõ
ſtat ex collateralibus ppinquis filijs:nepotibꝰ ⁊
⁊ filijs hmõi:non proprie eſt apta legalia prece
pta ſuſcipere:ſed iuri ciuitatis ſubeſſe dꝫ.Ad
ciuilem tñ multitudinez propinquius accedit
ꝗ̃ domus.maxime ſi in domorũ quãtitate cre/
uit:vñ poſſit aliqua iura inſtituere.Sufficit au
tem directionem haꝝ duaruꝫ coitatum: pater/
na admonitio ſuorũ progenitorũ.¶ Tertia cõ
munitas eſt ciuitas.⁊ hec eſt pfecta que nõ ſo/
lum ꝯſiſtit ex multis domibus:ſꝫ etiaꝫ ex mul
tis vicis:vt tradit phs in eodẽ li.pol.Eadẽ aũt
neceſſitate compulſi ſunt hoies edificare ciuita
tem qua ⁊ vicũ.Nam ſicut creſcentibus colla/
teranis filijs ⁊ nepotibus factus eſt vicus.ſic
multiplicatis eiſdem in parẽtibus ⁊ cognatio
nibus facta eſt ciuitas que ſm phm eſt pfecta
coitas.Et hec ſi ſm aliqð ius viuit:⁊ ad cõmu/
nem vtilitatem ordinaf dicetur populus.Naꝫ
ſm dictum Tullij qð Augu.introducit.ij.de ci
ui.dei.Populus eſt cetus iuris ꝯſenſu ⁊ vtili
tatis cõmunione ſociatus.Ex quo pꝫ ꝙ ad rõ/
nem populi ſiue ciuitatis pertinet ꝙ ſub aliq̃
lege viuat ⁊ cõmune bonum intendat.Sola er
go coitas boni populi eſt legalis iuſtitie ſuſce/
ptiua:⁊ ad ipſaꝫ proprie precepta iuſtitie ſunt
ferenda.Solon vnus de primis legiſlatoribus
non niſi fundata athenienſiũ ciuitate leges cõ
didit.Quãdiu etiam patres veteris teſtamen/
ti Abraaꝫ Iſac ⁊ Jacob in vna familia vel vico
habitauerunt legalem conſeruantiaꝫ a deo nõ
ſuſceperunt:quia eorum monita ad inſtructio
neꝫ familie ſufficiebant.Congregato auteꝫ po
pulo qui iaꝫ legalis iuſtitie poterat eſſe capax.
deus legem per Moyſen dedit.¶ Ad hoc au
tem ꝙ populus ſit in iuris conſenſu ⁊ commu
ni vtilitate ſociatus.reqritur pmo ꝙ per amo/
rem adinuicem ſit collectus:ſicut membra vni
us corporis.Si enim inter ſe ſic vinculo amo/

quid ſit
pplus.

duo ſũt
neceſſa
ria coi
tati.

ris fuerit cõiunct⁹ tollentur rixe: homicidia ⁊ alia que poſſunt ſtatum pacificum perturbare vnde quedam cõmunia charitatis precepta in lege ſunt ſerenda ad hoc ꝙ ciues aſſueſcant ſibiinuicem mutua obſequia impendere. ſic enĩ mandat deus Deute. xxij. Si inquit videbis bouem vel ouem fratris tui errantem non preteribis: ſed reduces fratri tuo. Si tranſieris per viam ⁊ ſitieris. ingredi poteris vineam ⁊ comedere quantũ placet. ⁊ ſic de alijs. Quantum ad pauperes concedebatur vt pro eis eſſent manipuli omiſſi ⁊ racemi in vineis remanentes. Item ꝙ anno decimo ad decimam venirent leuites ⁊ peregrinus ⁊ pupillus ⁊ vidua ⁊ comederent ⁊ ſaturarentur. Et multa talia ſtatuit lex moyſaica ad conſeruationeʒ mutui amoris. vnde dicit Tullius. Non ſoluʒ nobis diuites eſſe volumus. ſed etiam liberis propinquis amicis. ⁊ maxime reipublice. ſingulorum enim facultates ⁊ copie diuitie ſunt ciuitatis. Joſephus ſicut ait egyſippus viſa deſtructione ciuitatis hieroſolymitane flere cepit eo ꝙ mori ei defuiſſet ante patrie ruinam. Ecce quantus amor aderat homini infideli qui mori optabat. cernens ſuos conciues vita priuatos ⁊ talis quidem amor erat ĩ antiquis. qui ſicut narrat Seneca. nõ eſtimabant aliquẽ bene viuere niſi viueret ad aliorum vtilitateʒ. Unde dicit in quadam epiſtola. Non ſibi viuit qui nemini viuit. ¶ Secundo quantum ad conuerſationem populi neceſſe eſt ꝙ ciues ſint fideles principi. Habet enim ſe princeps in republica ad modum capitis ſm̃ illud dictum ſauli .j. Reg. xv. Cum eſſes paruulus in oculis tuis. caput factus es in tribubus iſrael. Uidemus enim ĩ corpore naturali ꝙ membra exhibent capiti ⁊ defenſionem ⁊ honorificentiam. Defenſionem quidem quia naturali motu ad tuitionem capitis ſe exponunt ſicut manus ⁊ brachium in magis ⁊ ſubitis periculis: nulla enim deliberatione rationis prehabita ad defendendum caput ſe erigunt quod etiam apparet ĩ animalibus irratiõabilibus. Unde ſerpens naturali aſtutia cum percutitur ſtatim abſconſo capite corpus percuſſioni exponit. Hoc quidem debet apparere in corpore ciuitatis ex hominibus collecto.

De multiplici pncipãdi dnio ſiue de triplici pncipatu.

¶ Quantum ad .§. iiij.

ſecundũ. ſ. de multiplici principandi dñio. Sciendum eſt ꝙ ſicut patet ex his que dicit phus in .j. pol. Tres ſunt precipue ſpecies principandi. ¶ Primus quidem ⁊ principalis principatus eſt regni in quo vnus principatur ſm̃ virtutem. ⁊ iſte eſt optimus inter omnes principandi modos. ¶ Repñtat enim diuinum regimen. quo totus mũdus ab vno creatore gubernatur. Repreſentat etiam ordinationem nature per quaʒ omnis multitudo ⁊ diſſormitas ad aliquod vnum gubernans reducitur. ſicut omnia mobilia ad vnum primum mobile. ſ. celum. Ex hoc enim regimine facilius iuſtitie legis implenda mandatur. Cum eniʒ plures pncipantur. frequenter inter eos diſſenſio oritur. ac per hoc pacis vnitas per ipſos diuiſos impeditur. Uerumtamen propter magnam poteſtatem que vni conceditur de facili regimẽ degenerat in tyrannidem. niſi ſit perfecta virtus eius cui talis poteſtas conceditur. quia ſicut dicit phs. iiij. Ethi. Non eſt niſi virtuoſi bene ferre bonas fortunas: perfecta autẽ virtus in paucis inuenitur. Sicut enim tale regimen eſt optimus principatus. niſi degeneret. ſic tyrannidis que eſt huius regiminis corruptio eſt peſſimus principatus. Illud enim eſt peſſimũ qđ optimum tollit. ¶ Secundus principatus eſt regimen optimatum principantium ſm̃ virtutem. ⁊ vocatur ariſtrogocia. i. poteſtas optimorum in quo aliqui principantur. Deficit autem iſte principatus a primo in quo vnus preficit. ſed ſuperat principatum populi. de quo infra dicetur. Cum enim optimates bonuʒ reipublice attendat. faciliter in vnum conueniunt. ac per hoc vnitatem pacis in politia ſeruant. ⁊ q̃zdiu in bono communi conueniunt. tandiu legalis obſeruantia ſub eius principatibus viget. Iſido. in. v. lib. Etymo. de primis conditoribus legum ſic ait. Moyſes gentis hebree primus omnium diuinas leges ſacris litteris explicauit. ¶ Tertius principatus eſt regimen populi. qui licet ad tempus poſſit eſſe ſʒ virtutẽ. deficit tamen multum a perfectiõe regiminis. eo ꝙ populus coiter parum prudentie participat. que maxime ad regimen requirit. ¶ Aliquando tamen contingit pplm̃ melius regere q̃ʒ vnum vel paucos. quod tunc maxime contingere poteſt quando ppl's qui eſt pacis auidus. diu ſuſtinuit regimen tyrannicum per qđ grauatus ⁊ exſpoliatus mortuo vel eiecto tyrãno dominium ſibi pollitie vſurpat. Et q̃diu facta tyrannica in memoria populi habentur. tãdiu poteſt eſſe talis principatus ſm̃ virtuteʒ. maxime ſi aliquorum prudentum conſilijs innitatur. ¶ Non tamen putandum eſt tale regimẽ diu poſſe in rectitudie ſubſiſtere. ¶ Populus enim rudis. eſt potius paſſionum impetum ſequens q̃ʒ ratione vtens. Et ideo neceſſe eſt tandem ipſum peruerti in pernicioſa ſcandala ⁊ ad multas inſanias peruenire. ¶ Quia vero pax multitudinis maxime cõſeruatur qñ omnes in principatu aliquaʒ partem habent. Ideo optima politia eſſet que ex predictis tri-

bus mixta conſtaret. Sic enim vnuſquiſq; ani
dius rempublicam amaret ⁊ ardentius ſtatuta
ſeruaret. Si ergo aliqui in populo ſapiẽtiores
ab ipſo in principes vel prefectos eliguntur ⁊
hi vlterius vnum in regem preficiunt: qui tã
eis q̃z populo preſit erit iſte principatus opti/
mus: q2 ſub ipſo principe ſunt aliqui principã
tes ſm virtutem. Unde in eo omnia regimina
conueni ũt. Cõſtat eniz ex democratia. i. poteſta
te populi inquãtum ad ipſum pertinet electio
principum. Itez ex ariſtrogocia in qua aliqui
optimates principantur qui predicto mõ ha/
bent vim eligendi. Item ex regno inquantum
vnus a predictis optimatibus electus. tam eis
q̃z populo preficitur. Hec vtiq; politia in lege
diuina fuit inſtituta. Nam ex populo aliqui ſa
pientiores in principes eligebãtur. Unde Deu
te. j. dixit Moyſes ad populum. Date ex vobis
viros ſapientes ⁊ gnaros: ⁊ quorum conuerſa
tio ſit probata in tribubus veſtris. vt ponã eos
vobis principes. Et hec erat quedam ſpẽs poli
tie popularis: inquãtum hi maiores a populo
eligebantur. Inquãtum vero hi principes po
pulum gubernabant: inferiores cauſas iudicã
tes: erat quaſi quedam ſpẽs policie popularis
inquantum optimatum. Inquãtuz vero vnus
preficiebatur omnibus quaſi ſingularit preſi
dendo erat quedam ſpẽs regni. Eſt tamẽ ſcien/
dum ꝙ electio ſummi principis a pncipibus
non fiebat que ſpectat ad regimen ſummi prin
cipatus. qð ideo erat: q2 ppls iudeoruz ſub ſpe
ciali cura dei gubernabatur. ⁊ iõ electio ſum/
mi principis ſibi ꝯſeruabatur. Unde Moyſes
Joſue ⁊ alij iudices principes populi diuinit⁹
ſunt electi. Et ideo de ſingulis iudicibus qui
poſt Joſue fuerũt legit ꝙ dñs ſuſcitauit pplo
ſaluatorẽ: ⁊ ꝙ ſpũs di erat in eis. vt pz Judi. ij.

¶ De virtutibus annexis iuſtitie. Capl'z. v.

DE partibus poten/
tialibus iuſtitie. i. de virtutib⁹ ei an
exis. No. ꝙ a diuerſis diuerſimo/
de aſſignantur. Nam Tul. enumerat ſex: ſciliz
religionẽ: pietatẽ: grãm: vindicatiõez: obſeruã
tiam: veritatẽ. Macrobius vero ſupra ſomniũ
Scipionis ponit. vij. ſ. innocentiã: amiciciã: cõ
cordiam: pietatẽ: religionem: affectũ: benigni
tatez. Andronicus aũt peripateticus ponit. ix.
ſcilz liberalitatẽ: benignitatem: vindicatiuam:
eugnomoſiam: euſebiam: eucbariſtiã: ſanctita
tem: bonam cõmutationez: legiſpoſitiuã. Qui
dam alij ponunt quinq; partes iuſtitie: ſcz obe
dientiam reſpectu ſuperioris: diſciplinã reſpe/
ctu inferioris: equitatem reſpectu equaliũ: fidẽ
⁊ veritatem reſpectu oĩuz. Phs etiã in. v. Etht.
ponit eupuchiam. ¶ Pro horum declaratiõe
ſciendũ ſm be. Tho. ij. ij. q. lxxx. ꝙ in virtutib⁹
que adiungunt alicui pncipali virtuti: duo ſũt
cõſideranda. Primũ eſt ꝙ virtutes ille in aliq̃
cũ pncipali virtute ꝯueniãt. Scðz eſt ꝙ in aliq̃
deficiant a pfecta rõne eius. Quia vo iuſtitia ẽ
ad alterum: vt pz ex ſupradictis oẽs virtutes q̃
ad alterũ ſunt pñt ratione conuenientie iuſtitie
annecti. Ratio vo iuſtitie in hoc conſiſtit ꝙ al/
teri reddatur qð ei debetur: ſm equalitatez vt
pz ex ſupradictis. ¶ Dupliciter ergo aliq̃ vir/
tus ad alteꝝ exiſtẽs a rõne iuſtitie deficit. Uno
mõ inquãtum deficit a rõne equalis. Alio mõ
inquantum deficit a rõne debiti. Sunt eñi que
dam vtutes que debitum quidẽ alteri reddũt:
ſed non pñt reddere equale. Et pmo qdẽ qcqd
ab hoĩe deo redditur debitũ eſt: non tñ põt eſſe
equale: vt ſcilz tantũ reddat deo quãtum ei dz:
ſm illud ps. cxv. Quid retri. dño ⁊c̃. Et ſm h
adiungitur iuſtitie religio. per quã qs reddit
debitum cultum interiorem ⁊ exteriorem deo.
Secundo parentibus non poteſt ſm equalita/
tem recompenſari quod eis debetur: quod pa/
tet per phm. viij. Ethico. Et ſic adiungitur iu/
ſtitie pietas per quam quis exhibet parentib⁹
⁊ conſanguineis debitum honorem ⁊ curam.
Tertio non poteſt equale premium recompen
ſari ab homine virtuti. vt patz per philoſophũ
iiij. Ethicorum. ⁊ ſic adiungitur iuſtitie ob/
ſeruantia: ſm Tulliuz per quam quis bene ſe
habet ad ſuperiores. Et ſub hac comprehen/
ditur obedientia. ¶ A ratione vero debiti iu/
ſtitie defectus põt attendi ſm ꝙ duplex eſt de
bitum. ſ. morale ⁊ legale. Et debitum quidem
legale eſt ad quod reddendũ aliquis lege aſtri
gitur: ⁊ tale debitum proprie attendit iuſtitia
que eſt principalis virtus. Debitum autez mo
rale eſt quod aliquis debet ex honeſtate virtu/
tis. Et quia debitum neceſſitatem importat. iõ
tale debitum duplicem gradum habet. quod/
dam enim eſt ſic neceſſarium vt ſine eo hone/
ſtas morum obſeruari non poteſt: ⁊ hoc habet
plus de ratione debiti. Et poteſt hoc debitum
attẽdi vel ex parte ipſius debiti: ⁊ ſic ad h debi
tum pertinet ꝙ homo talem ſe exhibeat alteri
in dictis ⁊ factis qualis eſt: ⁊ ita adiungitur iu
ſtitie veritas ſm Tullium. Poteſt etiam atten/
di debitum ex parte eius cui debetur: prout ſci
licet aliquis recompenſat alicui ſm ea que fe/
cit. quandoq; quidem in bonis. ⁊ ſic adiungit
iuſtitie gratia ſm Tullium. i. gratitudo quas
quis recognoſcit vel recompenſat beneficia.
Si vero in malis ſic adiungitur ſm Tul. iuſti/
tie vindicatio. id eſt punitio. Nota tamẽ ꝙ vin
dicta que fit auctoritate publice poteſtatis ſm
ſententiam iudicis pertinet ad iuſtitiam cõmu
tatiuã. Sz vindicta quã qs a iudice reqrit vl p

ꝓprio motu facit nõ tñ ↄtra legẽ pertinet ad virtutẽ adiunctã iuſtitie. Scd̃s gradus debiti eſt q̄ nõ eſt ita neceſſariũ q̄n ſine eo poſſit cõſeruari moꝝ honeſtas: ſed dr̄ neceſſariũ ſicut cõferens ad maiorẽ honeſtatẽ: qd̓ idẽ debitũ attendit liberalitas: amicicia: affabilitas: ⁊ alia huiuſmodi: que tullius pretermittit in predicta enumeratione: q2 paꝝ hñt de rõne debiti. ⁊ ſic enumeratio ſeu aſſignatio facta a tullio videt̄ aliis melior: ⁊ alie virtutes quas ponũt alij pñt reduci ad ipſas quas ponit Tullius. Macrobius aũt in ſua aſſignatione videt̄ attendiſſe ad duas partes integrales iuſtitie. Una ſcȝ que ẽ declinare a malo ⁊ pro hac poſuit innocentiã. aliã que eſt facere bonũ ad qd̓ pertinet alie ſex. Duo vident̄ pertinere ad equales ſcȝ amicicia in exteriori cõuictu: ⁊ cõcordia interius. Duo alia vident̄ pertinere ad ſuperiores ſcȝ pietas ad parentes ⁊ religio ad deũ. Duo vltima ad inferiores ſcȝ affectus inquantũ placent bona eoꝝ ⁊ humanitas per quam ſubuenitur eoꝝ defectibus. In alia aſſignatione in qua quedã alie ponunt̄ reducunt̄ ad predictas. Nam obedientia includit̄ in obſeruantia. Fides aũt per quã ſeruant̄ promiſſa includit̄ in veritate. Diſciplina põt cõtineri ſub humanitate ſiue amicicia que tñ pretermittit̄ a tullio: q2 minus hȝ de rõne debiti. In aſſignatione vero andronici nõ ſolũ ponunt̄ virtutes annexe iuſtitie: ſȝ etiã ipſa virtus principalis iuſtitia. ⁊ prout eſt virtus particularis ⁊ prout eſt vniuerſalis ſcȝ legalis iuſtitia que quantũ ad ea que cõiter ſũt obſeruãda dr̄ ab eo legiſpoſitiua: quãtũ võ ad ea que quandoq̄ particulariter agẽda occurrunt preter cões leges ponit̄ eugnomoſia quaſi bona cõiecturatio. Euſebia dr̄ quaſi bon⁹ cultus qd̓ pertinet ad religionẽ. Et ad idẽ reducit̄ ſanctitas. Eucharistia idẽ eſt qd̓ bona gratia. ⁊ ſic reducit̄ ad gratiã. Et ad ipſam etiam reducitur benignitas vel liberalitas: bona vero cõmutatio pertinet ad iuſtitiam prout eſt virtus pticularis. Nũc de ſingulis videdũ ẽ breuiter.

¶ De innocentia virtute. Capitulum. vj.

De ĩnocẽtia

Quia ex dictis in p̄cedenti cap̄. Macrobius ponit innocentiã virtutẽ ⁊ partẽ iuſtitie quã b. Tho. dicit eẽ partem integralem illam ſcilicet que eſt declinare a malo. de ea breuiter aliquid dicetur. Nam ⁊ de ipſa ſcriptura pluries mentionem facit in pſal. xxiiij. Innocẽtes ⁊ recti adheſerunt mihi. Et iterum. Innocens manibus ⁊ mundo corde ⁊c̄. Quatuor aũt pertinent ad ipſam. ¶ Primum eſt deteſtari crimina. vnde di. lxxxvj. culpam dicitur. Primus innocentie gradus eſt odiſſe nephanda.

Quatuor pertinent ad ĩnocentiam

Unde pſal. vij. Que dixerat. Judica me ſm̄ innocentiam meam ⁊c̄. Ipſe dixit iniquitatem odio habui ⁊ abominatus ſum. ¶ Secundũ eſt neminem ledere. b. Aug. Uera innocentia eſt que nec ſibi nec alteri nocet: ⁊ ſic abel iuſt⁹ dicitur a domino ⁊ de innocentia permaxime commendatur. ¶ Tertium eſt punire malos ſi habet poteſtatem. Unde. b. Aug. de ciui. dei Non eſt innocentie parcendo ſi non eſt vt in malum grauius incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium non ſolum nemini malũ inferre: ſed etiam cohibere a peccato vel punire peccatum. xxiij. q. v. non eſt. Non fuit ergo pilatus innocens q̄uis dixerit. Innocens ego ſum a ſanguine iuſti huius Math. xxvij. q2 potuit iudeos cohibere a malicia eoꝝ ⁊ nõ fecit. ¶ Quartum eſt non iudicare de hominibus in dubijs in malã partem ſed bonam. Unde. b. Amb. Innocẽs credit omni verbo. Non vituperanda facilitas: ſed commendanda bonitas: hoc eſt eſſe innocentem ignorare ſcilicet per experientiam ad quid noceat. Et ſi circũſcribit̄ ab aliquo de oib⁹ m̄ iudicat q̄ fidẽ de oibus eẽ arbitrat̄ xij. q. iiij. Innocẽs glo. iudicat ideſt bñ p̄ſumit de quolibet de his q̄ in ſe mala nõ ſunt. Fidẽ. i. verboꝝ veritatẽ: habet tamen iſtud locum circa facta hominum. Nam quantum ad ea que ſunt fidei ⁊ bonoꝝ moꝝ q̄ ſunt neceſſaria ad ſalutem non ſic. Nam ſm̄ Hierony. Non multum diſtat in vitio decipere vel decipi poſſe chriſtianũ. xvj. q. j. ſi cupis Uel iſtud credere omni verbo intelligitur quo ad amicos. Exemplum huius innocentie ponit ibidem Amb. de Joſue qui ſimpliciter credidit gabaonitis. Judicum. ix. q̄ innocens p̄ſumendus eſt quem paucitas accuſat: vel multitudo excuſat. extra de preſum. cum in iuuentute. ⁊ vt dicit adamã. vbi irrationabilis impetus peruenit ⁊ flamma celerrimi motus animam depaſcitur exurit innocentiam. preponderat enim futuris preſentia: de pe. diſt. ij. inter hec. A ſecunda ⁊ quarta conditione dicuntur martyrizati ab herode pueri innocentes. Unde Apoc. xiiij. Uidi ſuper montem ſyon agnum ſtantem: ſcilicet chriſtum qui innocentiſſimus fuit ⁊ cum eo. cxliiij. milia ⁊c̄. Ponit numerum determinatum pro indeterminato. ideſt illos innocentes pſal. Quis aſcendet in montem domini: innocens manibus ⁊c̄.

¶ De religione. Capitulum. vij.

De triplici deriuatione huius nominis religio

Religio ꝓut eſt virtus ſic diffinitur a tullio. Eſt virt⁹ p̄ quam ſuperiori cuidam nature quã diuinam vocant curam cerimoniãq̄ vel cultum affert. Ubi nota. j. q̄ hoc nomen

religio ſm.b.Tho.ij.ij.q.lxxxj. habet triplicez deriuationem. Dicitur enim vel a relegendo ſcilicet ea que ſunt diuini cultus: quia huiuſ/modi ſunt frequẽter in corde reuoluẽda. Alio modo dicitur a reeligendo: quia deum reeligere debemus quem amiſeramus negligentes ſm.b.Aug.x.de ciui.dei. Tertio modo dicitur a religando ſm.b.Aug. quia nos religat vni omnipotenti deo. quomodocunqꝫ autem di/catur: ſiue ex frequenti relectione: ſiue ex iterata electione: ſiue ex religatione. religio proprie importat ordinem ad deum. Ipſe eſt enim cui principaliter religari debemus tanꝗ indeficienti principio: ⁊ ad quez noſtra electio aſſidue dirigi debet ſicut in vltimum finem. ⁊ quem etiam negligenter peccando amittimus. ⁊ credendo ⁊ fidem proteſtando recuperare debe/mus. hec.b.Tho. Notatur autem in dicta diſ/finitione duplex actus ipſius virtutis religio/nis ab ipſa elicitus: ſcilicet actus interior mentis qui eſt deuotio ⁊ oratio: quod ⁊ intelligiẗ nomine cure. ⁊ actus exterior vt adoratio que fit corporaliter vt per genuflexionem. proſtra/tionem: inclinationem: ſacrificia rerum exte/riorum: oblatio ad dei honorem ⁊ huiuſmodi hic actus exterior intelligitur nomine cerimonie: actus autem imperatus ab iſta virtute poteſt eſſe actus cuiuſlibet virtutis: quia actum cuiuſlibet virtutis poſſumus ordinare ad dei honorem ſpeciali modo. Nam ⁊ ieiuniũ quod eſt actus abſtinẽtie. Et abſtinere a venereis qđ eſt actus caſtitatis. ⁊ dare elemoſynam qui eſt actus miſericordie vel liberalitatis poſſunt fieri ad dei honorem ⁊ reuerentiam ſanctorum. Et ſic ſunt actus imperati ad religionez. Et ſic intelligitur illud Jacobi. ꝙ religio munda et immaculata hec eſt. viſitare pupillos ⁊ viduas ec̃. Uiſitare enim pupillos ⁊ viduas eſt actus elicitus miſericordie. Et ſic dicitur eſſe religio ideſt actus religionis imperate. Et ꝗuis om/nes qui colunt deũ pñt dici religioſi. ſpãlr tñ dicunẗ religioſi ꝗ totã vitã ſuã deo dedicant.

De du/plici/actu v/tutis re/ligiõis

De cultu dei .§.i.

qui eſt actus ipſius religionis quomodo exhibeaẗ. Nota ꝙ colere dicimur homines quos honorificatione: recordatione: preſentia fre/quentamus. Et quia ſpecialis honor debetur deo tanꝗ primo omnium principio. ideo etiã ſpecialis ratio cultus debetur ei qui greco no/mine vocatur Euſebia vel Theuſebia: vt pa/tet per Aug. de ciui. dei. Et notandũ ſm Guil. in ſumma ꝙ triplex eſt cultus: ſcilicet cultus corporis cordis oris ⁊ operis. De cultu inte/riori dicit Iſido.vij.ethymo. Tria ſunt que in religionis cultu ad colendum deum ab hominibus requiruntur: fides: ſpes: ⁊ charitas. Et bea. Augu. fide ſpe ⁊ charitate colimus deum ⁊ ibidem Augu. loquens de theuſebia ſeu pietate que eſt cultus dei dicit ꝙ conſiſtit in co/gnitione dei ⁊ dilectione ⁊ debita ſubiectione Cognitio vero ad cultum dei pertinens eſt credelitas qua creditur deo ſicut credendum eſt ſcilicet propter ſe ⁊ ſuper omnia: ſicut etiaz prime veritati credendum eſt. Item credulitas ꝗ credimus de deo digna deo. vt ſummam po/tentiam: ſummam ſapientiam: ſummam bonitatem: ⁊ conſequentia ad huiuſmodi: vt ꝙ ipſe eſt omnium bonorum creator ⁊ conſeruator: mundi gubernator: hominis recreator: ſeruiẽtibus ſibi liberaliſſimus retributor: eorum vero que pertinaciter ei rebelles ſunt. zelatiſſi/mus vltor. ¶ Secunda ſpes eſt non qualiſcũ/qꝫ: ſed talis qualis ponenda eſt in eo cuius potentie eſt facillimum liberari ab omni miſeria cuius ſapientie notiſſima eſt ipſa noſtra miſe/ria. Cuius bonitati proprium eſt miſereri ſemper ⁊ parcere: qui etiam propter liberalitatem ſuam fecit quecunqꝫ fecit. In ipſo ergo ſuper omnia eſt ſperandum. ¶ Tertia eſt amor non qualiſcunqꝫ amor: ſed talis qualis amandus eſt: qui optimus eſt in ſe: ⁊ ideo amore digniſſimus: qui etiam eſt fons omnium bonorum a quo ſuſcepimus omnia bona que habemus vel habuimus: vel a quo ſuſcepturos nos ſperamus quicquid boni ſuſcepturi ſumus. ⁊ iſta pertinent ad deuotionez. Deuotio igitur ⁊ oratio eſt actus interior religionis. Cultus oris ẽ vocalis profeſſio maieſtatis diuine quam fideles faciunt frequenter orando non ſolum corde: ſed ore vt in pſal. ⁊ huiuſmodi deum laudãdo: benedicendo: gratias agendo: iurando: adiurando: debito modo ore vouendo. Hinc la/ctantius lib.vj. inſtitutionum. Uerbo ſacrificari oportet ſiquidem deus verbum eſt vt ipſe cõfeſſus eſt. Summus igitur colendi ritus eſt ex ore iuſti hominis ad deum directa laudatio: ꝗ tamen vt ipſa ſit deo accepta ⁊ humilitate ⁊ timore ⁊ deuotione maxime opus eſt. Ne ꝗs forte integratis ⁊ innocentie fiduciam gerẽs: tumoris ⁊ arrogantie crimen incurrat eoqꝫ facto gratiam v̾tutis amittat. Sed vt ſit deo charus omniqꝫ macula careat: miſericordiã dei ſemper imploret: nihilqꝫ aliud precetur ꝗ peccatis ſuis veniam. ¶ Si quid boni ei venerit gratias agat: ſi quid mali. ſatiſfaciat. ⁊ id ſibi ob peccata ſua eueniſſe fateatur. Et nihilominus in malis gratias agat. in bonis ſatiſfaciat. Nec tantum hoc in templo putet eſſe facien/dum: ſed ⁊ domi. ⁊ in ipſo cubili ſecum habe/at deum in corde ſuo: quoniam ipſe eſt tem/plum dei. ¶ Cultus operis eſt vt cum aliquis

Qꝫ tri/plex eſt/cultus

ſtrahaſ.ad hoc ꝙ ſupme rei poſſit ꝯiungi:⁊ iō mēs ſine mūdicia deo applicari nō pōt. vñ ad Heb.vi.Pacē ſeqmini cū oibꝰ ⁊ ſanctimoniā: ſine q̄ nemo videbit deū.Firmitas ēt exigitur ad hoc ꝙ mēs deo applicef. Applicaſ.n.ſicut vltimo fini ⁊ pmo pncipio:hmōi aūt oꝫ eē maxime imobilia.vñ aplˢ ad Ro.viij. Certꝰ ſum enim ꝙ neqꝫ mors neqꝫ vita ſepabit me a charitate.Sic ergo ſanctitas dr̄ p quā mēs ſeipſaꝫ ⁊ actꝰ ſuos applicat deo.vñ nō differt a religione ſꝫ eſſentiā.ſꝫ ſolū rōne.Mera.n. religio dr̄ ſꝫ ꝙ exhibꝫ deo debitū famulatū i hiſ q̄ ſpeāli ptinēt ad cultū diuinū vt in ſacrificijs:oblationibus ⁊ alijs hmōi.Sanctitas aūt dr̄ ſm ꝙ hō non ſolum hoc ſed alia virtutum opera refert in deum:vel ſm ꝙ homo ſe diſponit per bona opera ad cultum diuinum.

¶ De oratione. Capitulum.viij.

De oratione que eſt actus religionis.Nota ſꝫ.b. Tho. ſe.ſe.q.lxxxiij. ꝙ triplex fuit error antiquorum circa orationem.Qui dam enim poſuerunt ꝙ res humane nō reguntur diuina prouidentia:ex quo ſequitur ꝙ vanum ſit orare omnino ⁊ deuꝫ colere. Et de his dicitur Malach.iij.Dixiſtis vanus eſt omnis qui ſeruit deo.¶ Secunda opi.fuit ponentiū omnia in ſe ⁊ rebus humanis ex neceſſitate cōtingere ſiue ex immutabilitate diuine prouidētie:ſiue ex neceſſitate ſtellarum:ſeu ex commixtione cauſarum:⁊ ſm hoc excluditur etiaꝫ orationis vtilitas.¶ Tertia opi.fuit ponentiū res quidem humanas diuina prouidentia regi: ⁊ ꝙ res non proueniunt ex neceſſitate:ſed dicebant diſpoſitionē diuine prouidentie variabilem eſſe:⁊ ꝙ orationibus ⁊ alijs que pertinent ad cultum dei diſpoſitio diuine prouidentie immutatur:hec omnia autem improbantur in prima parte. Et ideo oportet ſic inducere orationis vtilitatem vt neqꝫ rebus humanis diuine euidentie ſubiectis neceſſitatem imponamus:neqꝫ diuinam diſpoſitionem mutabileꝫ eſtimemus. ¶ Ad huiuſmodi ergo prouidentiam eſt conſiderandum ꝙ ex diuina prouidētia non ſolum diſponitur qui effectus fiant: ſꝫ etiam ex quibus cauſis ⁊ quo ordine proueniant.Inter ceteras autem cauſas ſunt etiaꝫ quorūdam effectuum cauſe actus humani. Unde oportet homines agere aliqua:non vt per actꝰ ſuos diuinam diſpoſitionem immutēt: ſed vt per actus ſuos impleant quoſdam effectus ſm ordinem a deo diſpoſitum:⁊ idem eſt etiam in naturalibus cauſis.Exempli gratia.Diſpoſuit deus dare homini fructum agri ſui: ⁊ p hunc ordineꝫ:ſcilicet ſi colatur ⁊ ſeratur ⁊ hmōi.

[Margin: De triplici errore circa orōnem]

[Margin: Quare oꝫ orarˀ ⁊ ꝙ orō non eſt fruſtra]

Oportet ergo hominem colere agrum ⁊ ſerere vt impleat effectum illum ſm ordinem datū a deo.Et ſimile eſt de oratione.Non enim oramus vt diuinam diſpoſitionē imutemus:ſꝫ vt impetremus quod deus diſpoſuit per orationes ſanctorum eſſe implendum.Et hoc eſt qḋ dicit Gre.i.li.dya.⁊ habetur.xxiij.q.iiij.Obtineri ea que ſci viri orando efficiūt:ita predeſtinata ſunt:vt eorum precibus obtineantur. Nam ⁊ ipſa eterni regni predeſtinatio:ita eſt ab omnipotēti deo diſpoſita:quatinus ad hoc electi ex labore perueniant vt ipſi orando mereantur accipere quod eis oipotens deus ante ſecula diſpoſuit dare.Uult deus nos orare ppter quod frequenter ad hoc inuitat propter nraꝫ vtilitateꝫ.¶ Primo videlꝫ vt accipiamꝰ quandam cuꝫ eo fiducialitatē recurrēdi ad eū Chry.Conſidera quāta tibi eſt ꝯceſſa felicitas:quanta collata gloria oronibus ſabulari cum deo cum xp̄o miſcere colloquia optare:quod velis quod deſideras poſtulare.¶ Secundo vt exerceamus in nobis hūilitateꝫ vt recognoſcamus eū eſſe actorem bonoꝝ nr̄oꝝ in omnibus eius auxilio indigere.Pō Ad te leuaui. ⁊c.Ecce ſicut oculi ſeruorum ⁊c.¶ Tertio vt augeamus in nobis feruorē ⁊ charitatem.Nā deuote orādo cū cogitaſ de deo magis ac magis guſtaſ bōitas eius ⁊ p ꝯñs magis diligiſ.

[Margin: Inuitam dum p̄ pſ tria.]

¶ Quid ſit oratio. §.i.

Oratiō ſumiſ tripl̄r.Uno mō large p̄o quali bet bona opatione.Uñ ſup illud.j.ad Theſſa. vlti.Sine intermiſſiōe orate.Glo. dicit.Semp orat qui ſemp bona facit. ¶ Secūdo dr̄ orō applicatio mentis ad deū.⁊ ſic dicit Jo.dama. ꝙ orō eſt aſcenſus intellectus in deū.⁊ intellectꝰ hˀ comprehendit vim apprehenſiuam qui dr̄ intellectus ſpeculatiuus:⁊ vim motiuam que dr̄ intellectꝰ practicus.Intellectus ſpeculatiuus ad deū aſcēdit cum cōſideratiōe mali ⁊ ſuorum defectuum ad conſiderationem boni ſufficientiſſimi ⁊ completiſſimi ſupplere illos defectus tranſijt.Et innuiſ hic modus quo dꝫ procedere qui vult orare.¶ Primo enim dꝫ defectus ſuos conſiderare:deinde aſcēdere ad eius liberalitatē qui pōt hoc ſupplere.vñ.iiij. Reg.viij.dr̄.Si quis cognouerit plagam cordis ⁊c.Intellectus practicus ad deum aſcendit deſiderio ⁊ ſpe ad liberationem eius ſperādo impleri deſiderium ſuum.¶ Tertio mō ſumitur orō.p poſtulatione deo facta.⁊ ſic diffinit Jo.dama.ꝙ orō eſt petitio decentium deo.Et ſic dicit xp̄us diſcipulis Mat.vj.Cum oratis dicite.Pater noſter qui es in ce.⁊c.vbi docet petere ea oīa que iuſte pñt peti ⁊ ordineꝫ quo peti debe nt:⁊ continet ſeptem petitiones.

[Margin: De duplici acceptiōe orōnis.]

[Margin: Orans oꝫ duo facere.]

¶ Ad quez dirigen/ .§.ij

da ſeu porrigenda ſit oratio. Nota ſm Thom.
vbi.ſ. ꝓprie eſt ad deuz dirigenda: vt pz ex diſ
finitione eius ſuprapoſita. Ratio eſt ſm beatū
Tho. q2 id quod ꝑncipaliter debemus petere
eſt vita eterna ⁊ non aliud niſi in ordine ad ip/
ſum inquātum pōt nos ad ipſam iuuare: ſʒ nul
lus poteſt dare vitam eternaz niſi deus. Si au/
tem fuerit oratio ad ſanctos: ita ad eos dʒ fie/
ri ſeu dirigi: ꝙ id qđ petitur expectetur a deo
non a ſancto illo niſi per modum interceſſiōis
ſperando: ſcilʒ meritis ⁊ precibus illius ſancti
a deo obtinere. Pōt ergo dici ꝙ oratio proprie
fit ad deū: deprecatio ad ſctōs ſm Caſſio. Peti
tio aūt ⁊ ſupplicatio poteſt fieri etiā ad hoīes.
Q̄uis vnum frequenter ſumatur pro alio. Naʒ
⁊ locutiones rethorice dicuntur orationes: et
eas facientes vt ambaſiatores oratores dicun/
tur: ⁊ que fit ad deuz q̄ſcunqʒ dicitur depreca/
tio. iuxta illud. Exaudi deus orōnem quam de
precor. Fit oratio ad deum rōne ſue bonitatis
quam cōicare poteſt. Oratur enim inquātum
eſt beatus: ⁊ alijs beatitudinē largiēs. ꝑcipue
conuenit deo rōne ſue eſſentie que eſt cōis tri/
bus perſonis quaruʒ ⁊ opera ſicut ⁊ voluntas
ſunt inſeparabilia: vt qđ vna vult ⁊ dat ⁊ alia:
⁊ ad ipſum deuz trinitatis pōt orare: ⁊ ad quā/
libet ꝑſonam intendendo qđ ab vna petiť ab
omnibus recipere. Ad xp̄m etiam dirigiť ora/
tio: q2 vna perſona eſt deus ⁊ hō: ⁊ inquātum
deus eſt ſperari pōt ab eo omne bonum cū p̄re
⁊ ſpūſſancto. ¶ Fit oratio vł deprecatio ad ſan
ctos ⁊ ad angelos bonos ſicut ad mediatores
⁊ ꝓcurantes nobis bona a deo. Et eodem mō — quō oratio fiat ad ſctōs ⁊ angelos.
ad glīoſam virginem que quāto magis pia et
maioris p̄mij tāto magis pro nobis orat. Cū
enim ſancti cognoſcāt in viſione verbi omnia
que pertinēt ad eorū gloriam ⁊ ad magnaz eo/
rum gloriam eſt ꝙ alios iuuare poſſint: quaſi
deo coopatores exiſtentes. ideo ſtatim in v̄bo
vident eorum vota qui eos interpellant. Uidē
do aūt non ſemꝑ orant pro illis qui ſe eis com
mendāt ad ꝓcuranduʒ eis qđ petunt: ſed tunc
q̄ñ in ipſo v̄bo vident hoc eſſe deo placituʒ po
ſtulare: ⁊ tunc poſtulātes ſemꝑ exaudiūtur. Et
cum in patria nunc ſint cōiter tm̄ anime ſctōꝝ:
nominanť tm̄ ſub nominib⁹ que hēbant in cor/
pore cōſtituti. Dicitur enī ſancte petre vel pau
le nō anima petri ora pro nobis: ex eo videlicet
q2 ex bonis opibus hic factis meruerūt vt poſ/
ſent orare pro nobis: ⁊ etiā in teſtimoniū futu/
re reſurrectionis ſʒ bea. Tho. vnde Job. v. Ad
aliquē ſctōꝝ cōuertere. Ad eos qui ſunt in mū
do. non dʒ proprie fieri orō: q2 cum vita eterna
qua ꝑncipaliter petitur ad ſanctos qui eā hn̄t:
⁊ non ad eos qui non habent vt ꝯuerſantes in
mundo dirigenda eſt oratio vel deprecatio. Et
eadem rōne ad eos qui ſunt in purgatorio nō
eſt dirigenda oratio cuʒ ſint in afflictione. Sʒ
nec ſupplicatio ſicut ad bonos qui ſunt in mū/
do: q2 non ſunt in ſtatu merendi ſicut illi. Qđ
autem oratio facta paſcaſio exiſtenti in purga/
torio vt liberaret demoniacum vel infirmum
ſm Greg. in dyal. hoc non fuit: q2 paſcaſius ꝫ
ꝓcurauerit: ſed ex fide ⁊ deuotione orantis.

¶ Quid ſit in ora/ .§.iij.

tione petendum. Sciendū ꝙ peti pn̄t ⁊ bona
ſpūalia: ⁊ temporalia: ⁊ mala penalia: ſʒ diuer/
ſimode. Nam bona ſpūalia. vt dicit bea. Tho. — quid ſit petēdū in oratione.
ij.ij.q.lxxxiij.ar.v.⁊.vj. ſi ſunt neceſſaria ad ſa/
lutem vt gratia ⁊ virtutes ſimpliciter ⁊ abſolu
te peti poſſunt ⁊ debent abſqʒ ꝯditione. ſ. ſi pla
cet deo: vel ſi eſt pro ſalute noſtra: ⁊ huiuſmōi.
Et multo magis ipſam ſalutē ⁊ regnū: ⁊ ſimilī
ter remiſſionem peccatoꝝ. Deo enim hoc placʒ
qui vult omnes hoīes ſaluos fieri: ⁊ ipſe nos
ad hoc inuitat dicens. Primū querite regnuʒ
dei ⁊ iuſtitiā eius. i. virtutes quibus acquiriť.
Unde ⁊ fidem ſpem ⁊ charitatē docuit poſtula
re ſub figura panis piſcis ⁊ oui. ¶ Bona v̄o
tꝑalia: vt ſanitatem: filios: honores: diuitias: ⁊
huiuſmodi. Aut ſpiritualia non neceſſaria: vt
ſcientia: eloquētia: ⁊ huiuſmodi peti poſſunt. — Q̄r diffe rēter debēt peti ſpūalia ⁊ tēporalia
non tamē abſolute ſed ſub ꝯditione: ſi fiat pro
ſalute noſtra. nam multis talia ſunt ad pernici
em. De his ergo que poſſunt malum euentuʒ
habere pōt eſſe aliqualiter vera ſn̄ia Socratis.
qui vt refert Ualerius maximus. nihil vltra a
dijs immortalibus petēdum arbitrabať q̄ʒ vt
bona tribuerent: q2 hi demum ſcirent qd vni/
cuiqʒ vtile foret. Sed neceſſaria ad ſalutē deter
minate peti poſſunt ſm bea. Tho. vbi.ſ. Et ꝙ
peti poſſint ex hoc probatur. quia ſʒ Auguſti.
ad probādū hoc licʒ orare quod licet deſidera
re. Sicut ergo licet nob̄ deſiderare iſta tꝑalia.
non vt in eis finem cōſtituamus ſed ſicut que
dam adminicula quibus iuuamur ad tendēdū
ad beatitudinem. inquātum per ea vita corpo
ralis ſuſtentatur. Et ſic nobis organice deſerui
unt ad actus virtutum. vt diciť. j. Ethi. ſic licet
pro ipſis tꝑalibus orare vt cum habentur tene
antur. cum non habentur habeantur ad ſuffici
entiam vite decentis. cum ꝯditione tn̄ vt dictū
eſt. ¶ Mala penalia non licet petere in orōne — Q̄uō mala penalia ſunt petēda vel imprecanda aliq̄
niſi in ordine ad bonū. vt. ſ. p flagella qs ꝯuer
tať ad deū. Et ſic itelligēde ſūt īprecatiōes mul
te. q̄ ponunť ī ſcriptura ꝯinimicos. vt illō pſal.
Erubeſcāt ⁊ ꝯturbē. ⁊c. ⁊ alia hmōi. Petit eniʒ
ꝯturbatōʒ inimicoꝝ p tribłatōes vt p illas cor
rigāť ⁊ ꝯuertāť ad deū. Pn̄t vltra dcāʒ expoſiti

onem etiā tripliciter itelligi. Uno mō vt itelli/ gant ſcī in hmōi petere nō ꝯtra ipſos hoīes ſʒ ꝯtra regnū pcti. vt. ſ. deſtruantur pctā in eis: ⁊ erubeſcāt per pniam ⁊ hmōi. ¶ Scđo modo vt ſint dicta per modū prophetie prenūciantis qd eis eueniet. ⁊ ſic ponit pñs optatiui vel ſpe rantui pro futuro idicatiui modi. vt illđ dupli/ ci ꝯtritione ꝯtere eos dñe. i. ꝯteres. Tertio mō ꝯformādo voluntatē ſuā cū voluntate diuina circa dānationē perſeuerantiū in pctō. Mala vero temporalia orare ⁊ petere alijs ex odio eſt mortale. Et ſimilit petere poſſe facere mala cri/ minalia. vt furtum ⁊ huiuſmodi.

¶ Cui conueniat .§.iiij.

orare. Dicendū ꝙ creature rōnali cōprehēden/ do angelū ſub rōnali. Et hoc pʒ ex noīe ⁊ diffi/ nitione. Dicit oīo ſm Caſſio. quaſi oris rō. Un̄ ſignificat aliquē actū rōnis expreſſum per effe/ ctum oris. Diffinit etiā ꝙ eſt petitio vt dictum eſt. ŝ. Petitio aūt eſt actus rōnis ſicut ⁊ imperi um. Sed petitio applicat deſideriū voluntatis ad deū qui non eſt ſub poteſtate nr̄a ſʒ ſupra. ſ. deum. Imperiū aūt applicat ipſum deſideriuʒ ad ſubiectos per ꝑceptū. Reperit aūt creatura rōnalis ſub triplici differētia. ¶ Prima vt vni

Utrum xpo cō/ petat o/ rare.

ta creatori. ſcđa in actu cōprehēſori: tertia i ſta tu viatori. Scđm primuʒ modum ſic competit xpo orare inquātū humanitas creata eſt vnita deitati. Ipſi ergo cōpetit orare in celo inquātū ſcʒ hō. Ro. viij. Qui etiā interpellat pro nobis ⁊ alibi. Aduocatū habemꝰ ⁊c̄. Jo. xvj. Ego ro/ gabo prēʒ pro vobis ait ipſe. In mūdo aūt fre/ quenter orauit. Luč. ix. Erat pernoctans in oīo ne. Non pro ſe indigēs. ſed in hoc nobis exem plum ꝑbens. Orabat vt hō exaudiebatur vt de us. Spūs aūt dr̄ poſtulare. Ro. viij. gemitibus inenarrabilibus. q: nos poſtulantes facit. An/ gelis bonis ⁊ ſcīs in patria ꝯuenit orare orant vtiqꝫ pro nobis. qđ ꝓbatur tripliciter. ¶ Pri/ mo auctē. ij. Macha. vlti. dr̄ de Hiere. defun// cto. Hic eſt qui multū orat pro pplo. ¶ Scđo rōne. Nam oīo pro alijs facta cum ꝓueniat ex charitate quāto. ſ. q ſunt in patria ſūt pfectio// ris charitatis tāto magis orāt pro viatoribus qui eoꝝ oīonibꝰ pñt iuuari. quāto aūt deo con iunctiores tanto eoꝝ oīones ſunt magis effica ces. Habet eni hoc ordo diuinus vt ſuperiorū excellentia in iferiora refundat. ſicut ex clarita/ te ſolis in aere pʒ. Un̄ ſm Hiero. Si apłi ⁊ mar tyres adhuc in corpe cōſtituti. qn̄ pro ſe debēt eſſe ſolliciti pro alijs orāt. quāto magis poſt co ronas: victorias: ⁊ triūphos. ¶ Tertio ex offi/ cio ⁊ conſuetudine ecclie que dirigit orationes ad ſanctos. vt patet in letanijs. Fruſtra autem hoc fieret ſi non orarent. Qđ autē aīalia bruta dicuntur deū inuocare in pſal. iproprie ē. iquā tum. ſ. naturali deſiderio aliqd a deo deſiderāt qđ a deo obtinent. ſicut ⁊ dicūtur obedire. non quaſi pcipiētes ⁊ intelligētes mandatū. ſed in/ quantū naturali inſtinctu mouētur ab ipſo ꝑo. Que faciūt verbū eius. ¶ Tertio ꝯuenit orare

ꝙ non ſolū iu/ ſtis ſʒ ⁊ pctōri/ bus cō petit o/ rare.

viatoribus oībus nō ſolū iuſtis ſed etiā pecca/ toribus. licet enī dicatur Jač. v. Multum eniʒ valet deprecatio iuſti aſſidua. Ualet tn̄ ⁊ exau// ditur oratio pctōris. vt pʒ de oīone publicani. Luč. xviij. Et hoc nō ex merito ſui ſicut iuſti au diunt. ſʒ ex pura miſericordia. ſi tn̄ debite orat. Nec eſt ꝯtra illud Joan. ix. Peccatores deꝰ nō exaudit. q: intelligitur ſm Tho. cū petit inquā tum peccator ſm deſideriū pcti. i. cōmittendo aliqđ iniquū. ⁊ ꝙ nō audiatur ꝓcedit ex miſe// ricordia dei. Uel poteſt dici ſm bea. Auguſt. ꝙ illud dixit Celidonius nōdum perfecte illumi/ natus. Sic enim putabat ſʒ ſic nō erat. Sic pec cator etiā inimicicias ſeruās dicēdo Pr̄ nr̄ ⁊c̄. vel aliud ꝓpter ſui ſalutē non peccat. nec men/ titur dicens. Dimitte nobis ⁊c̄. Loquitur eniʒ in perſona eccleſie que ſemper dicit verum. Et ſic de alijs hmōi orationibus.

¶ Pro quibus p/ .§.v.

ſonis debemꝰ orare. Dōm ꝙ hoīes debēt orare ꝑmo pro ſeipſis: ſcđo pro defunctis: tertio ꝑ vi uis alijs. De ordine tn̄ non eſt multum curan// dum vtrum prius pro vno q̄ʒ pro altero dūmo do oret pro ſe ⁊ ꝓ alijs. Sicut aūt qlibet tenet magis diligere ſalutē ſuā q̄ʒ cuiuſcūqꝫ alteriꝰ. ita ⁊ magis pro ſe orare tenet. Et q: ex ꝑcepto tenetur qlibet ad faciendū ea qbus conſequat ſalutē. Salutē aūt ꝯſequi nō poſſet niſi ꝑ gr̄am ⁊ virtutes que dant a deo frequēter mediante oīone. iō ex precepto tenet hō aliqn̄ orare. ſed qn̄ vel quō nō eſt determinatum. ⁊ difficillime determinaret. Pe. de pa. niſi forte i articulo ne ceſſitatis vel in periculis. ¶ Quando qs facit orationē pro ſe ſemꝑ exaudit. Si tn̄ concurrāt alie tres ꝯditiōes ſcʒ petendo neceſſaria ad ſa/ lutem perſeueranter ⁊ pie. ſm be. Tho. in. iiij. Quāuis aūt peccator nō poſſit orare pie. ita. ſ. ꝙ eius oīo ex habitu pietatis informet: pōt tn̄ eius oīo eſſe pia quantū ad hoc ꝙ petit aliquid pertinēs ad pietatē. ſicut ille qui non hʒ habi// tum iuſtitie pōt aliqd iuſtum velle. Et q̄uis eiꝰ

De vtili tate ora tion ioꝝ petiſo

oratio nō ſit meritoria exquo eſt in mortali pec cato. pōt tn̄ eſſe impetratoria. q: meritū innitit/ tur iuſtitie ipetratio gr̄e bea. Tho. ij. ij. Si autē deficiat aliqua iſtaꝝ ꝯditionum aliqn̄ exaudit aliqn̄ non. ¶ Pro defunctis pōt ⁊ dʒ orare. nō tamen pro omnibus. nā pro his quos conſtat eſſe in gloria vel credit eccleſia vt pro canoni// zatis ⁊ orare non debet. q: non indigent. Aug.

Iniuriam facit martyri qui orat pro martyre. extra de cele. miſ. Cum marthe. ¶ Pro his q ſunt in inferno dānatorum ſeu in lymbo nō debet orari. quia nō poſſunt iuuari nec in aliquo ſubleuari. Sed tñ pro exiſtentibus in purgatorio. vt. xiij. q. ij. Anime. ⁊. c. Tempus. Sꝫ quia non poſſumus ſcire qs vadit ad purgatorium vel infernum vel paradiſum quoad adultos. iō pro oībus defunctis pōt orari. qꝛ vt ait Augu. Melius ſuperrerūt iſta ſcꝫ ſuffragia qbus non obſunt nec proſunt ꝙ deerūt quibus proſunt. xiij. q. ij. non eſtimemus. ¶ Pro morientibus in excōicatione vel in aliquo mortali notorio. ſine ſignis ꝯtritionis orari nō poteſt oratiōe ſolēni. vt dicendo miſſam defunctoꝝ pro eis. ſed bene oratione priuata ſm pe. de pal. Et hec eſt ratio qꝛ in extremo vite potuit corde penitere ⁊ ſic ſaluari ⁊c̄. Cuꝫ iſta preſumptiōe poteſt orari ſcꝫ ſi non eſt in inferno. ⁊ qꝛ defuncti ſunt in maiori afflictione ꝙ viui. ⁊ non poſſunt ſe in aliquo adiuuare ſicut viuētes. ideo videtur magis pro eis orandum. ¶ Pro viatoribus oībꝰ orari poteſt pro bonis ⁊ malis ⁊ etiaꝫ preciſis. Et pro preciſis quidem vt excōicatis ⁊ hereticis oratione priuata vt deus conuertat eos ad vnitatem. Non aūt inter orationes que ſiūt ꝑ membris eccleſie quoꝝ ſuffragio eccleſia eos priuat. ¶ Pro bonis autem orandum eſt vt ꝓficiant ⁊ perſeuerent. ⁊ hoc ſcilicet orando pro iuſtis ſit triplici ratione. ¶ Primo quia multorum preces citius exaudiuntur. que rō tangitur in glo. ſuper illud ad Ro. xv. Iuuetis me i orationibus veſtris. ¶ Secūdo quia ex iuſtis gratie agūtur deo de beneficiis collatis iuſtis. ¶ Tertio vt non ſuperbiant dum vident minoribus ſuffragijs indigere bea. Thom. ſe. ſe. ¶ Pro malis non preciſis vt conuertantur ad penitentiam. Fiunt autem oratiōes pro malis ſed non exaudiuntur niſi predeſtinatis. ſed qꝛ hoc diſcernere non poſſumus. ideo pro omnibꝰ orandum. dum neſcientes quis pertineat ad ꝑdeſtinatorum numerum ⁊ quis non pertineat ſic ad omnes affici debemus vt velimus. oēs homines ſaluos fieri. xxiij. q. iij. Corripiātur. ¶ Etiam pro inimicis orandum eſt ſicut xp̄s docuit dicens Matthe. v. Orate pro perſequētibus vos. Et etiam in cruce dixit. Pater ignoſce illis. Luc. xxiij. ⁊ pro inimicis orare eis mala in vindictam mortale ē. Orate pro eis in generali vt ſcilicet ab oratione quam facit in generali pro omnibus fidelibus non intendat excludere inimicum tenetur ex precepto. alioquin contrarium faciendo pertineret ad liuorem vindicte. In ſpeciali orare pro eo non tenetur quis niſi ſm preparationem animi in aliquo caſu neceſſitatis qñ hoc indigeret ad ſalutem conſequendā cū videret alios ꝓ eo orare ꝑfectionis eſt cū magis mereaṫ. Unde dicit Auguſti. in ſermo. ¶ Niſi Stephanus pro ſaulo oraſſet eccleſia dei paulum non habuiſſet.

De his ꝓ qbus non eſt orandō — *Quō ꝓ excoicatis ⁊ hēreticis ſit orādū* — *Quō ſit orandū pro inimicis.*

¶ De temporibus .§. vi.

orandi. Ubi ſciendū ꝙ cū xp̄s dixerit. Lu. xviij. quo tpe Opꝫ ſemꝑ orare ⁊ nūꝙ deficere. Et aplś. i. ad Theſſa. v. Sine intermiſſione orate. Non ſunt hec intelligēda ſuꝑficialiter quātum ad ipſum actum orōnis ꝑ continuo tpe. qꝛ illud eſſet impoſſibile cum oporteat dormire comedere ⁊ in alijs occupari: ſed ſm ꝙ exponit be. Tho. ij. ij. tripliciter. ¶ Primo quātū ad deſiderium charitatis qd̄ eſt cā ⁊ motiuū ad orōnem. Hoc dꝫ eē in nob cōtinue in actu vel virtute: vtus aūt huiuſmodi deſiderij manet i nobis in his que facimus ex charitate ⁊ in gloriaꝫ dei. Oīa enim debemus facere in gloriam dei. ⁊ ſic ſemꝑ oramus. ¶ Scdō quātum ad effectū vel in ipſo orāte. Nam ex ipſa orōne facta ſepe: ⁊ ſi non continue remanet magis deuotꝰ. ⁊ ꝑ tunc etiam dr̄ orare reſpectu illius orōnis effectus vl' in alijs puta cū ſuis bñficijs ꝓuocat aliquē ad orādū ꝓ ſe ēt cū ab orōne qeſcit. ¶ Tertio dr̄ qs ſꝑ orare qꝛ nō omittit qn tēporibꝰ dbitis oret: ⁊ tūc ē ibi diſtributio accōmoda. Et quāuis nec ex ꝑcepto naturali nec diuino ſit nobis determiatū tps orandi: ſed ex impoſitiōe eccleſie quātum ad oēs diebus dñicis ⁊ feſtis. ſ. audire miſſam de ꝯſe. di. i. Miſſas. ⁊ ex̄ de parroch. vt diebꝰ. quātuꝫ ad bñficiatos ⁊ ordinatos in ſacris oī die. ſ. dicere horas canonicas. ex̄ de cele. miſ. dolentes tñ ſacra ſcriptura admonendo deſignat alia tpā orōnis. Dicit enim ps. Ueſpere mane ⁊ meridie narra. ⁊c̄. Et alibi. Media nocte ſurgebaꝫ ad ꝯfitēdū tibi. Et de Dañ. dicit. vj. c. ꝙ tribus temporibus in die flectebat genua ſua adorando propter tres ratiōes ſm Guil. ¶ Primo ob excitationem ⁊ reminiſcentiā ex determinatione: vt ſi aliquo tempore detenti fuerimus ipſū tempus determinatum in ſcriptura: ⁊ ſi non ꝑceptorie tamen admonitorie ad orandum inuitet. determinata enim magis ducunt ad memoriam ⁊ excitant ꝙ generalia. ꝑticularia eniꝫ magis mouent. ¶ Secundo ob congruentiaꝫ ex dominis diſpoſitiōe in illis temporibus dictis. Ipſa enim tempora magis congruunt ad orationem media quidem nocte. vt ſm Hilarium cum maxime corporis vitijs oportunitas datur tunc precepit vt eadem vitia legis meditatione frangantur. Iteꝫ ſm. b. Amb. quia media nocte ſolet ſponſus venire. ſcilicet ad viſitādum animam conſolationibus. ex eo ꝙ tūc ex ſolitudine ⁊ tenebris noctis ſenſibus clauſis mens minus diſtrahitur. Ueſpere autem ideſt

Quibꝰ tēporibus melius ⁊ vtiliꝰ ſit orationi vacanduꝫ ⁊ quare propter tres cauſas.

ſero ſm Ambro.quia peccata ⁊ negligentias
totius diei abſtergere debemus lachrymis cō/
punctionis ⁊ deuotionis. Mane vero ſm eun
dem per plenam digeſtionem ſolutis ſenſibus
a ligamine ſoporis quo vigor mentis laxatur:
⁊ reſoluitur ſpiritu mentis noſtre reuocari de
bemus ⁊ implere illud pſal. Dixi nunc cepi.
Meridie vero ne actibus ſeculi quibus nos
accōmodamus propter neceſſitatē vite nimis
immergamur. Et propter affectum in deuꝫ at/
tendere congruit in oratione ⁊ dicere cum ꝓs.
Eripe me de luto ne infingar. ¶ Tertio ob in/
ſinuandam indigentiam ex morali ſignificati/
one. Illis enim quatuor temporibus ſignifica/
tur initium perfectionis finis ⁊ conſumatio bo
ni operis ⁊ tolerantia aduerſorum. Mane enī
quod eſt principium diei artificialis ſignificat
initium boni operis. Meridies progreſſum.
Veſpere autem eſt finis diei finem. Nox ſigni/
ficat aduerſitatem. Hec enim omnia nobis ſūt
ex gratia dei quam precibus obtinemus: quia
ea indigemus. De horis canonicis quomodo
quis teneatur ad eas habes in.ij.parte ti.ix.c.
xij. Et parte.iij.ti.xiij.c.iiij.

¶ De conditioni/ .vij.

bus concurrentibus ad orationem: quarūꝫ ali
que ſunt de neceſſitate: alique de congruitate:
alique de maiori vtilitate. ¶ Nota ergo ſm
Ray.⁊ Hoſt. ꝙ oratio debet fieri cum fiducia
⁊ ſecuritate: ſcilicet obtinendi quod petit. Ja/
co.j. Poſtulet in fide nihil heſitās ⁊c̄. Et Mar
ci.xj. Omnia quecunqꝫ orantes petitis: credi/
te quia accipietis ⁊ fiet vobis. ¶ Cum humili
tate. Eccleſiaſti.xxxv. Oratio humiliātis ſe pe/
netrat nubes. Gene.xviij. Loquar ad dominuꝫ
meum cum ſim puluis ⁊ cinis. ¶ Cum diſtin/
ctione petens. Jaco.iiij. Petitis ⁊ non accipi/
tis eo ꝙ male petatis. iij. Regum.viij. Exem/
plum in Salomone qui petens non diuitias
nec potentias ⁊ huiuſmodi. ſed rationabilia fu
it exauditus. ¶ Cum deuotione ſeu attentio/
ne ſaltem virtuali vel in principio. j. ad Corin/
thi.xiiij. Orabo ſpū: ideſt voce orabo ⁊ men/
te ideſt attentione. Cypria. de conſecra.diſtin.
prima. Quando ſtatis fratres ad orationem vi
gilare ⁊ incumbere ad preces toto corde debe/
tis. Cogitatio tunc carnalis ⁊ ſecularis homi/
nis abſcedat. Eccleſia.x. Muſce morientes per
dunt ſuauitatem vnguenti ideſt orationis. Exē
plum anne.j. Regum.j. ¶ Cum pietate quod
tamen eſt ad bene eſſe ⁊ meritum ſcilicet ſine
mortali. pſal. Si iniquitatem aſpexi in corde
meo non exaudiet dominus ſcilicet ex iuſtitia.
Eſa.j. Cum multiplicaueritis oratiōes veſtras
non exaudiam vos. manus enim veſtre plene

De ꝯdi tiōibus oꝛonis vt exaudiatur.

ſunt ſanguine: ideſt opera veſtra plena pecca/
tis. Opus dei dicitur oratio cum affectu ⁊ fer
uore. Hiere.xlviij. Maledictus omnis qui fa
cit opus dei negligenter pſal. Clamabit ad me
⁊ ego exaudiam eum. Greg. Multum clamat
qui multum amat. Exemplum in Moyſe di/
cente domino. Aut dimitte eis hanc noxam:
aut dele me de libro vite Exo.xxxij. ¶ Cum la
chrymoſitate ſeu compunctione. Eſa.xxxviij.
Audiui orationem tuam ⁊ vidi lachrymas tu/
as. Exemplum in Sarra vxore Thobie: que
orans cum lachrymis fuit exaudita. ⁊ in chri/
ſto in cruce qui ſm Apoſtolum hebre.v. orans
cum lachrymis ⁊ clamore valido exauditus ē.
Glo. Oratio deum linit: lachryma cogit: hec
vngit illa perungit. ¶ Cum verecundia ⁊ ho/
neſtate. Lu.xviij. Publicanus nec oculos ad
celum leuabat ⁊c̄. Figura in Heſter que in mul
to ornatu ⁊ apparentia iuit ad loquendum aſ
ſuero. vidit enim eum turbatum ⁊ coram eo
cecidit. ¶ Cum aſſiduitate ⁊ perſeuerantia.
Act.j. Hi omnes erant perſeuerantes in ora/
tione: ſcilicet apoſtoli cum receperunt ſpiritū
ſanctum. Hierony. de penitē. diſtinctio.prima.
Importuna. In euangelio mulier meruit audi
ri: ſcilicet chananea. Et parabo. Luc̄.xj. de ami
co poſtulante tres panes ⁊c̄. ¶ Cum operoſi/
tate ideſt cum ieiunio ⁊ elemoſyna. Matthe.
xvij. Hoc genus demoniorum non eycitur ni/
ſi in ieiunio ⁊ oratione. Thobia.xij. Bona eſt
oratio cum ieiunio ⁊ elemoſyna. Ieiunium enī
facit mentem ſobriam: vnde magis aptam ora
tioni. Faciebant etenim ſancti ſolemnes oratio
nes cum ieiunijs. Exemplum Dan. ¶ Cum cō
munitate citius exauditur oratio cōmunis ꝙꝫ
particularis. Matth.xviij. vbi fuerint duo vel
tres congregati in nomine meo: ſcilicet ad pe
tendum ego ſum in medio eorum ad exaudiē/
dum ſine tedio ⁊ anxietate. pſal. Voluntarie ſa
crificabo tibi ⁊c̄. Oꝛo eſt quoddam ſacrificiuꝫ
cordis. iuxta illud. Immola deo ſacrificiū lau/
dis. Hiero. de ꝯſe di.v. Nō mediocriter dicit.
Melior ē.vij.ꝓs. decātatio cū cordis puritate
ac ſerenitate ⁊ ſpūali hilaritate ꝙꝫ toti pſalterij
modulatio cū āxietate atqꝫ triſtitia. ¶ Cū ꝑpa/
ratiōe. Eccl.xviij. Ante oꝛonē ꝑpara mētē tuā.

¶ De multiplici .§.viij.

effectu ſeu vtilitate oꝛonis. ꝑpter qđ merito dr̄
Jaco.v. Multū valet deprecatio iuſti. ⁊ iđ xp̄s
nos inuitat ad orandum dicens. Petite ⁊ acci/
pietis. Jo.xvj. Valet enim ad quatuor.
¶ Primo ad meriti acquiſitionem.
¶ Secundo ad peccati ſatiſfactionem.
¶ Tertio ad aī conſolationem ⁊ refectionem.
¶ Quarto ad petiti impetrationem.

De vtilitate ſiue effectu multiplici oꝛonis.

¶ Tria ex hiis ponit beatus Thom. ſcḋa ſecũ/
de. q. lxxxiij. Qḋ ẽ ſatiſfactoria põit in. iiij. ſen.
¶ Quãtũ ad primũ ſciẽdũ eſt ꝙ poſiti ſumus
in hoc mũdo ad acquirendũ merita quibus cõſe
quamur gloriã. Vñ xp̃s Joã. xv. Poſui vos vt
eatis. ſ. p bona opa ⁊ fructũ afferatis meritori/
um: ⁊ fructus vt maneat in vitã eternã. Radix
aũt merendi eſt charitas ſm be. Thom. in. iiij.
Qñ ergo q̃s facit bonũ opus ex charitate tunc
meretur: ⁊ q̃ſto facit cũ maiori charitate tanto
plus meret̃. Cum ergo oro de ſe ſit bonũ opus:
qui facit eã in charitate: ⁊ ex charitate vtiqꝫ me
ret̃ regnũ dei. Exẽplũ de latrõe i cruce: ⁊ ppea
xp̃s multũ orabat. Dicit̃. n. Luc. vj. Erat pernoc/
tans in orone: vt. ſ. exẽplo ſuo doceret nos fre
quẽter orare vt merita acquiramus. Iſte fructus
tolli non põt. Nã ⁊ ſi qs orat pro alio viuo vel
defuncto: meritũ quidem orõnis eſt ſuũ nõ alte/
rius pro quo facit orõnem. ps. Oratio mea in ſi
nu ⁊c. Qui aũt nõ ẽ in charitate nõ dꝫ ppea di/
mittere oronem: q: nõ acqrit ſibi meritum vite
eterne. Nã valꝫ ſibi ad mlta alia. precipue ad
molificãdũ cor ⁊ ad iducẽdũ ad grãm p quã qs
meret̃. de pe. di. v. frẽs. ¶ Quãtũ ad ſcḋm valꝫ
oro ad ſatiſfaciẽdũ. Siqdem in multis offendi
mus oẽs: vt dꝛ Ja. iij. Et ſi ẽt poſt ꝯtritionem nõ
ſatiſfacimus in vita pñti poſtea oportebit ſatiſ
facere p penã itẽſiſſimã purgatorij. Satiſfactio
fit per opa bona facta in charitate inquãtũ ſũt
penalia ſeu laborioſa. oro ẽ opus bonũ ſeu la
borioſũ ſi deuote fiat. Nam mẽs laborat me/
ditãdo ſpũalia: vt dicit Salo. Frequẽs medita
tio carnis eſt afflictio. Laborat ẽt corpus loqñ/
do ſi vocalis fit oro vt colter fit ore vel genufle
ctione: pſtratiõe: inclinatiõe: ⁊ hmõi. Imo in vi
taſpatrũ dixit qdã ꝙ oratio eſt opus laborioſum
ſup oĩa alia. Et h̃ q: opꝫ eſſe vigilantẽ ad repri/
mendũ cor a diſtractiõibus ad q̃s eſt multũ in/
clinatũ. Eſt ergo oro ſatiſfactoria ⁊ nõ ſolũ pro
pctis ſuis: ſꝫ alioꝝ viuoꝝ ⁊ defunctoꝝ ſi fiat pro
eis ab hiis qui ſunt in charitate. Vñ dr̃. ij. Ma
cha. xij. Sctã ergo ⁊ ſalubris eſt cogitatio orat̃
pro mortuis vt ſoluant̃ quo. ſ. ad penã p viã ſa
tiſfactiõis. ⁊ iõ colter penitẽtibus iniũguntur
orones in ſatiſfactionẽ. Et ſicut ſupbia deũ offẽ
dit que reptur aliquo mõ in oĩ pctõ: ita humi/
litas placat vt ſatiſfaciat deo. p oronem aũt hu
miliat ſe creatura cognoſcẽs ſe dei auxilio in/
digere ⁊ ei ſe ſubijcit. ¶ Quãtũ ad tertiũ valet
oro ad ꝯſolationẽ mentalẽ. Querit qlibet cõſo
lari: ſed nulla maior cõſolatio q̃ꝫ in oratiõe de/
uota reperit̃. ps. Memor fui dei ⁊ ꝯſolatꝰ ſum
ſ. in oratione ⁊ tantũ abũdat. ſ. ꝯſolatio mentis
ꝙ aliqñ redundat ad corpus. Tantã ꝯſolatiõem
ſentiebat moyſes loquẽs cũ domino in monte
ſynai ꝙ nõ comedit neqꝫ bibit aliquid. xl. die/
bus ⁊. xl. noctibus. Nõ eſt aliud orare q̃ꝫ loqui
cum deo. bea. Tho. de aquino orãs ante crucifi
xum fuit viſum eleuatũ corpus a terra multum
ex magna dulcedine orõnis. Et coiter oĩs gu/
ſtus diuinorũ haurit̃ in orone: ſed iſtũ fructum
non ꝯſequit̃ qui non adhibet intẽtionem vitã
do euagationẽ. ⁊ hoc eſt qḋ dicit̃ Eccle. x. Mu
ſce moriẽtes pdiderunt ſuauitatẽ vnguẽti. Vn
guentum eſt oro q̃ ſanant̃ peſtes ⁊ vlcera ani/
me que in ſe ſuauis eſt: muſce ſunt importune
cogitationes volatiles que mẽti occurrũt q̃ tunc
moriunt̃ cum pmanẽt ⁊ odorẽ pdunt. i. deſtru
unt ſuauitatẽ ⁊ ꝯſolationẽ orõnis. ¶ Quãtum
ad q̃rtum dꝛ Lu. xi. Omnis qui petit accipit.
Et valet quidẽ oro multum. eſt eñi fortis ⁊ effi/
cax vt oĩa vĩcat ⁊ omnibus dominet̃ etiã deo.
Et quantũ ad elemẽta clarum eſt: q: ad oronem
Moyſi: vt dicit̃ in ps. Aperta eſt terra ⁊ deglu
tiuit dathan ⁊ operuit ⁊c. Aqua que ſemp flu/
it ad mare orante moyſe firma ſtetit vt murus
in mari rubro donec trãſiret pplſ iſrael. Exoḋ.
xiiij. Aer vbi generat̃ pluuia ⁊ hmõi ad oronẽ
Helye retinuit pluuiam vt voluit Helyas. Jac.
v. ⁊. iij. Re. xvij. Ignis que oĩa ꝯſumit ananie
cum ſocijs in fornace orantibus nihil nocuit.
Dañ. iij. Etiam valet ꝯtra oẽs infirmitates cor/
poris. Nam lepram incurabilem tollit: pꝫ in le/
proſis orãtibus vt mũdarent̃. Lu. xvij. ⁊ Mat
thei. viij. Item viſum reſtituit. exẽplum de ce/
co clamãte illuminato. Lu. xviij. Febres expel/
lit. vt in ſocro Petri Lu. iiij. Paralyſim curat:
vt pꝫ in ſeruo centurionis. Matth. viij. Et alia
innumerabilia: vt pꝫ in legendis ſanctorũ. Ipſi
morti que eſt terribiliſſimum oĩum terribilium
dominatur: ⁊ vt veniens nõ interimat: vt Eze
chie cui dictũ fuit. Morieris tu ⁊ non viues.
Eſa. xxxviij. Et in mortuis iam reſuſcitatis per
orationes. Exemplum in be. Dñico de tribus
reſuſcitatis per cum rome ⁊ alibi. Hec. ſ. oratio
valet imperat celo. terre: mari ⁊ inferno: ⁊ obe
diunt ei. Nam orante Joſue ſol firmauit ſe qui
erat in occaſu per plures horas obedienti voci
hominis: vt dicit̃ Joſue. x. Terra bellis ⁊ peſti/
bus deſtruitur ⁊ mũdus. ⁊ h̃ tolluntur per ora
tionem vt in iuda machabeo cũ fratribus: ⁊ in
Dauid orante tempore peſtis. ij. Reg. Tempe/
ſtas maris orantibus apoſtolis xp̃m ſedata eſt.
Matth. viij. Infernus quoqꝫ ad oratiões Gre
go. traianum reddidit. Infirmitates mentis p
eam remouent̃. ideſt peccata: vt in publicano
⁊ tentationes vincuntur. Figura in moyſe te/
nente brachia eleuata ⁊ vincebat populus iſra
el amalechitas: alias vincebatur. Exoḋ. ⁊ ſi/
gnificat bellum tentationis. Oratio valet ad
reprimendum demones. Unde Matth. xvij.
Hoc genus demoniorũ ⁊c. ⁊ clamabat diabolꝰ
per obſeſſum.

valꝫ ſte
rũ oro
ad tria

per obſequiū. Bartholomee incēdunt me o͛o/
nes me. Ualet ad vocandum angelos bonos.
Exēpluz in Heliſeo qui o͛onē fecit videre diſci
pulū ſuū montem plenū hoībus cū equis
igneis qui erāt angeli.iiij.Reg. Ualet ad pſi/
ciēduz hoīes in grā.Act.viij. Orauerunt pro
ipſis vt acciperent ſpm ſctm ⁊ ſic acceperunt. ⁊
aplis orātibus aſcēdit ſuper eos ſpūſſanctus.
Act.j. ¶ Demū valet vt ita dicā ꝯtra deum.
Hiero. Ipſe deus qui nullis viribus ſuparí
pōt publicani precibus ſupaſ.de pe.diſ.j.im/
portuna. Bern. O humilis lachryma.i.o͛o la
chrymoſa.tua eſt potētia.tuū eſt regnum. tu
ſola tribunal iudicis aſcēdere nō vereris vin/
cis inuincibilē ⁊ ligas oīpotentem. Exēplū in
Moyſe cui orāti pro poplo dixit deꝰ. Dimitte
me vt iraſcar:q͛ſi teneret ipm ligatū.o͛o Exo.

¶ De vocali ora/ §.ix.

Uocalr oradūz ē ꝓpter treſ cāſ tione querif ſi fieri ꝯgruit cū voce. ⁊ rñdef ꝙ
ſic. ¶ Primo ob hoīs humiliorē exercitatio/
nem. ob deuotionis interioris redūdationeꝫ.
ob plenīorē dei oblationē.ſ.cum mēte ex attē/
tione. ⁊ corpore ex voce. ¶ De triplici attētio
ne que ibi pōt haberi.ſ.ad verba. ad ſenſum
verboꝝ. ⁊ ad finē o͛onis. habes in.iij.parte ti
tu.xiij.c.iij.§.viij. De loco o͛onis queritur. ⁊
ſi vbiqꝫ ꝯgruētius ſit in eccliā. ⁊ de o͛one do/
minicali ⁊ ſepteꝫ petitionibus eius habes in
iiij.parte titu.xiij.c.v.§.iiij. ¶ Et nota ꝙ ſicut
o͛o que eſt actus religionis ꝑmordialiter eſt ī
mēte ſcðario verbis exprimiſ. ⁊ adoratio que
eſt actus quo fit aliqs reuerētia.ꝑmo ⁊ princi/
palr ꝯſiſtit in interiori reuerētia dei. ſecunda
rio in quibuſdā corꝑalibus ſignis humilita/
tis ſicut genuflectionibus: ꝓſtrationibus: in/
clinationibus ⁊ hmōi. Et q͛uis iſta fiant nō ſo
lum deo ſed etiā ſanctis ⁊ angelis ⁊ viatoribꝰ.
tñ alia ⁊ alia rōne. Nā deo fiunt recognoſcen/
do in hoc eſſe noſtrū principiū ⁊ oīum guber
natorē ⁊ ſimilia. ⁊ ſic adoratio eſt actus religi/
onis ſeu latrie. Creaturis aūt fit adoratio ꝓpſ
qn.id.ī participationē diuine excellentie alicu
ius in eius ſctis: q͛ participāt glīam ⁊ ange/
lis ⁊ prelatis: q͛ participāt ꝑtātem ⁊ guberna
tioneꝫ ⁊ hmōi. ⁊ ſic legiſ angelos ⁊ hoīes ali/
quos adoratos. ſed tunc eſt actus alterius v͛tu
tis que diciſ dulia vel obſeruantia. Et nota ꝙ
tria ꝑma ꝑcepta decalogi ꝑtinent ad virtuteꝫ
religionis. ⁊ ſunt de actibus eius. Huic auteꝫ
v͛tuti religionis opponunſ ſm Tho. ſe.ſe. iſta
vitia idolatria. diuīatio que habet multas ſpe
cies.ſ.ꝑ aptani inuocationē demonū ꝑ aſtra:
ꝑ ſomnia: ꝑ auguria: ꝑ ſortes: ꝑ obſeruantiaꝫ
in arte notoria: vel incātationibus: vel in bre
uibus tētatio dei: piuriū: ſacrilegiū: ſymonia

de quibus omnibus habes in.ij.pte in diuer/
ſis titulis ⁊ capitu.

¶ De virtute pietatis. Capitm.ix.

Sequitur de virtu/ Pietas qd ſit
te pietatis quā ſic diffiniuit Tulliꝰ
in ſua rethorica ꝙ pietas eſt ꝑ quā
ſanguine iunctis patrieqꝫ beniuo/
lis officiū ⁊ diligens tribuiſ cultus. Sciēduꝫ
ꝙ pietas ſumiſ tripl͛r. Uno modo ꝓprie pro
cultu ⁊ honore qui exhibeſ deo. ex eo.ſ. q͛ eſt
principalis parēs oīum ⁊ ꝑncipium eſſendi. ⁊
ſic pietas diciſ dei cultus ab Auguſtino in.x.
de ciui.dei. ⁊ ſumiſ ab aplo ſic ad Thimo. So
brie ⁊ pie ⁊ iuſte viuamus in hoc ſeculo. Secū
do modo diciſ pietas improꝑe ipſa miſericor/
dia. Unde Aug. in.x.de ciui.dei.dicit. More
vulgi nomē pietatis in opibus miſeicordie fre
quētaſ. qð ideo arbitror eueniſſe. q͛ hoc preci/
pue mandauit fieri deus ea que ſibi pro ſacrifi
ciis placere teſtaſ. ex qua cōſuetudine factū eſt
vt deus ipſe pius dicaſ. ⁊ Greg.dicit.in.j.mo/
ral. ꝙ pietas in die ſuo ꝯuiuiū exhibet. q͛ cor/
dis viſcera miſeicordie opibus replet. Tertio
modo pietas ſumiſ ꝓprie pro cultu ⁊ honore
qui exhibeſ parētibus ⁊ patrie. ⁊ ſic hic diffiniſ
a Tullio. put eſt v͛tus ſpālis. ¶ Pro cuiꝰ decla/ Hō eſt
ratione ſm.b.Tho.ij.ij.q.ci. Notādum ꝙ hō debitor
efficiſ debitor aliis diuerſimode ſm diuerſam tribus.
excellētiam eoꝝ ⁊ diuerſa bñficia ab eis ſuſce/
pta a qbus ꝑcipue bñficia ſunt vt ipm eē ⁊ gu
bernatio. In vtroqꝫ aūt deus ſūmuꝫ obtinet lo
cū qui excellētiſſimus eſt vt cā nobis eſſendi ⁊
gubnationis primū ꝑncipiuꝫ. Secūdario nři
eſſe ⁊ gubernatiōis ꝑnꝰ ſunt parentes ⁊ patria a
qbus ⁊ in qua nati ⁊ nutriti ſumus. ⁊ ideo de
ꝑmo maxime eſt hō debitor. ſcðo parētibus et
patrie. tertio eſt cā gubernationis ⁊ diſcipline
nře ꝑſone in dignitate ꝯſtitute. que.ſ.hꝫ rege/
re. Unde ⁊ eis rectoribus ⁊ magiſtris debito/
res ſumus. Unde ſicut ꝑmo gradu ad religio/
nē ꝑtinet deo cultum exhibere. ita ſcðo ꝑtinet
ad pietateꝫ exhibere cultum parētibus ⁊ patrie.
⁊ in tertio gradu ꝑtinet ad virtuteꝫ obſeruātie
exhibere cultum ⁊ honoreꝫ in dignitate ⁊ regi
mine conſtitutis. In cultu aūt parētum qð per
tinet ad pietatem includiſ cultus oīum cōſan/
guineoꝝ. q͛ conſanguinei ex hoc dicunſ ꝙ ex
eiſdem parētibus proceſſerūt. ſm philoſophū
viij. Ethic. In cultu aūt patrie intelligiſ etiam
cultus conciuium ⁊ omniuꝫ patrie amicorū. et
ideo ad hoc proprie ⁊ ꝑncipaliter pietas ſe ex/
tendit et cultus quidem qui ponitur in dicta
diffinitione pertinet ad reuerentiam et hono/
rem. obſequium autem ad thuram ⁊ ſubuen/
tionem cum indigent.

Parentes tripl'r ſūt honorādi.

¶ De honoratione .§.i.

parētum qđ ptinet ad pietatez ⁊ pncipaliter in
quarto pcepto. Exo.xx. Honora patrez tuum ⁊
mrēm tuā. Nota ꝙ iſte honor intelligiſ tripl'r
ſ. pmo eis reuerētiam exhibēdo. ſcđo obediē/
tiā faciēdo. tertio in neceſſitatibus ſubuenien/
do. ¶ Primo ergo debemus parētes reuereri
Eccl.vij. Honora patrē tuum ⁊ gemitū matris
tue ne obliuiſcaris. Memento ⁊c. ⁊ hoc aſſur/
gēdo humiliter loquēdo. defectus ſenectutis
ſupportādo. vitia nō detegendo. aut deridēdo
⁊ hmōi. Eccl.iij. Fili ſuſcipe ſenectā patris tui
⁊ nō ꝯtriſteris eum in omni ſua vita. ⁊ ſi defe/
cerit veniam da ⁊ nō ſpernas eum. Cham enī
ſpreuit prēm denudatū. ide maledict⁹ fuit in fi
lijs. Gen.ix. Scđo honorādi ſūt eis obediēdo.
Coloſ.iij. Filij obedite parētibus veſtris. Et in
lege mādaſ ꝙ q ꝯtumaciſ nō obediebat parē/
tibus in bonis monitis. accuſatus ab eis. lapi
dareſ a populo. Sciēdū tñ ꝙ obedire nō dēbēt
in his que ſunt ꝯtra deum. nec etiā ad cōmittē
duz veniale peccatū. Hiero. Hoc de ſuis apud
dños. de filijs apud parentes. de vxorib⁹ apud
viros. ꝙ in illis tm̄ obediāt que ꝯtra dei man/
data nō ſunt. xj. q. iij. ſi dñs. Nec etiam in his
que impediūt pfectum ſalutis. vt ingrediēdo
religionē. in ſeruādo caſtitatem ⁊ hmōi. ⁊ non
ꝯtrhendo matrimoniuz. ⁊ hinc Hiero. ad Helio/
doꝛ. Sūmum genus pietatis eſt in hac re eſſe
crudelem. ſ. parētibus nō acqeſcendo eis in re
manēdo in ſeculo. Tertio honorādi ſunt in ne
ceſſitate ſubueniendo. Paulus ad Hebre. Filij
reddite vicē parentibus. hoc enim acceptū eſt
corā deo. Vicē reddimus cum nutrimus eos.
ſicut ipſi paruulos nos nutrierūt. Unde Chri/
ſtus rephendit phariſeos qui inducebāt filios
ad vouēduz oblationes in tēplo. nō ſubuenien
tes ex his in neceſſitatibus parentū. Matthei
xv. dicens. Irritum feciſtis mandatuz dei pro/
pter traditiones veſtras ſm illud. Honora pa/
trem tuum ⁊ matrem tuam.

Inducētes ad honorādū parentes.

¶ Ad hoc autem .§.ij.

inducūt pmo nature incitamētū. Nam ⁊ bru/
ta aīalia curā gerūt de parētibus ſenibus. Si/
cut dr̄ de gruibus. q: cum prēs ⁊ matres ſiunt
depilati. filij curam gerūt eoꝝ ⁊ neceſſaria pui/
dēt donec recupent penas vel moriant. ¶ Se
cūdo xp̄i documētum nō ſolū vbo. ſed exēplo.
Naz ipe paſſionis inter tot dolores nō eſt obli
tus mris. cōmendās eam Joāni. Prius enim
mortuo Joſeph ſpōſo. ipſe curā habebat. Ipſe
etiā cuz curia ſua celeſti de celo venit ad mrēz
honorādā in morte ⁊ collocādaz honorifice in
throno. Et ipſam voluit ab oībus honorari. ſic
⁊ nos debemus de facto. ¶ Tertio multiplex
inde emolimētū. ¶ Et pmum eſt plōgitas vi/
te. Eccl.iij. Qui honorat patrē ſuum vita viuet
lōgiori. Honora patrē tuum ⁊ matrē tuā vt ſis
lōgeuus ſup terrā. Exo.xx. Iuſtum eſt enim vt
qui eſt gratus bñficio ſibi illato multipliceſ. et
ingrato auferaſ. Cum aūt vitā ⁊ eſſe poſt deuz
habuerimus a parētibus qui eſt grat⁹ eos ho/
norādo meretur plōgari in vita. ⁊ inhonorās
eos abbreuiari. hoc tñ euenit in ordine ad ſalu
tem ſic. b. Tho. ¶ Scđm emolimētuz eſt exau
ditio orōnis ⁊ cōſolatōis in filijs. Eccl.iij. Qui
honorat patrem iocūdabiſ in filijs ⁊ in die ora
tionis exaudieſ. Ecōtra. qui male tractabit pa/
rentes. poſtea ex dei iudicio ⁊ ipſe male tracta
biſ a ſuis. ſicut pȝ per multa exēpla. ¶ Tertiuz
eſt multiplicatio bonitatis. i. tēporaliū ⁊ ſpūa/
lium rerū. Eccl.iij. Honora patrē tuum ⁊ ma/
trem tuā ⁊ ſupueniet tibi bñdictio. Utrum aūt
filius poſſit deſerere parentes indigētes vt in/
grediaſ religionē. Et an ingreſſus teneaſ exire
ad ſubueniendū neceſſitatibus parentū habes
diffuſe in.iij. pte tit.xvj. de religioſis ibi vide.
Et nota ſm beatuz Thomā.ij.q. ꝙ ſub iſto pre/
cepto comprehenditur omne ſubſidium quod
tenemur proximo exhibere occaſione pietatis
ſm oportunitatem.

Emolimētū ē triplex.

¶ De virtute obſeruantie. Caplm.x.

DEinde de obſeruā/
tia vidēdū eſt. ſic aūt diffiniſ a Tul.
Obſeruātia eſt per quam holes ali
qua dignitate precellētes. cultu ⁊ honore deſi/
gnanſ. ¶ Pro cuius declaratione dicit beat⁹
Tho. ſe. ſe. q. cij. Neceſſe eſt ꝙ eo mō per quen/
dam ordinatū deſcēſum diſtinguanſ virtutes.
ſicut ⁊ excellētia pſonaꝝ qbus eſt aliqđ reddē/
dum. Sicut aūt pater carnalis participat rōne
principij qđ vniuerſaliter inueniſ in deo. Ita
etiam pſona que aliquā puidētiaz circa nos ge
rit participat pprietatē patris. q: pater eſt prin
cipiuz ⁊ gubernationis ⁊ educationis ⁊ diſci/
pline oīum que ptinent ad pfectionē humane
vite. Perſona aūt in dignitate ꝯſtituta eſt ſicut
pncipium gubernationis aliquaꝝ rerum. Si/
cut pncipes. dignitates in rebus ciuilib⁹. dux
exercitus in rebus bellicis. magiſter in diſci/
plinis. ſil'r ⁊ in alijs. Et inde eſt ꝙ tales oēs pa
tres appellātur pp̄ter ſilitudinem cure. vnde ⁊
iiij. Reg.v. dixerūt ſerui ad naaman. Pater ⁊
ſi rem grādem dixiſſet tibi pp̄heta ⁊c. Ideo ſi/
cut ſub religione per quam cultus tribuiſ deo
quodā ordine inueniſ pietas per quaz coluntſ
parentes. ita ſub pietate inuenitur obſeruātia
per quam cultus ⁊ honor exhibeſ pſonis in di
gnitate ꝯſtitutis. Et nota ꝙ quis ex hoc ꝙ ali/

Obſeruantia qd ſit

quis habet pfectionem virtutis. vel ſciētie' ha
beat q̄zdā excellētiā in ſeipſo. non tñ hȝ rōnem
principij ſicut ille qui in dignitate ꝯſtituiť. qꝛ
ex hoc ꝙ habet poteſtatē gubernādi ſubditos
hȝ rōnez pncipij. put eſt alioꝝ gubnatoꝛ. Et iō
ſpāliter quedā virtus determinať ad exhiben
dum cultū ⁊ honoꝛem in dignitate cōſtitutis.
Uerū qꝛ per ſcientiā ⁊ virtutē ⁊ oīa alia hmōī
q̄bus idoneus redditur ad dignitatis ſtatum.
ideo reuerētia que exhibeť aliq̄bus ꝓpter quā
cūqꝫ excellētiam ptinet ad eādē virtutē. ſ. obſ/
uātie ſm Tho. ℂ Itē nota ꝙ cū ſit duplex de/
bitū. ſ. legale ⁊ moꝛale. Ex debito legali ad qḋ
reddēdum a lege cōpellimur hȝ homo cultum
⁊ honoꝛē in dignitate ꝯſtitutis qui habēt pꝛe/
lationē ſup eum. Ex debito vō moꝛali quod ex
quadā honeſtate debere dꝛ hō cultum ⁊ hono/
rem alijs etiā p̄latis qui non hñt poteſtatē ſup
eum. b. Tho. Iteȝ nota ꝙ in cultu qui poniť in
diffinitione intelligiť obſequm. dum. ſ. qs obe
dit coꝝ impio qui ſunt prelati ⁊ vicem repen/
dit ſuo modo coꝝ bñficijs. ℂ Tria ergo debē/
Prela/ tis tria debenť
tur prelatis in dignitate ꝯſtitutis. Primo ho/
noꝛ pꝛo rōne ſublimioꝛis gradus. omne enim
mouēs habet quādam excellētiaȝ ſup illud qḋ
moueť. Prelatus autē cum habeat gubernare
ſubditos. ſ. per ꝯñs habet eos mouere in debi
tum finez. qꝛ hoc eſt gubernare ſicut gubernat
nauim nauta. Dulia duplr ſumitur ſm beatuȝ
Tho. Uno modo ſtricte ⁊ ſic impoꝛtat honoꝛē
ſolum a ſeruis debitū dñis. Et tunc eſt ſpecies
obſeruātie. Alio modo large. put impoꝛtat ho/
noꝛē ⁊ reuerētiam qui exhibeť alicui rōne cu/
iuſcūqꝫ excellētie. ⁊ ſic ꝯtinet ſub ſe pietatem ⁊
obſeruātiam. Iteȝ nota ſm. b. Tho. qꝛ obſeruā
tia exhibet honoꝛem dñis a ſeruis ducēdo ad
poꝛtum. ⁊ ſic ei exhibeť honoꝛ. Scdō rōne po/
tentie quam hȝ ad coercēdum. debeť ei timoꝛ.
Tertio rōne gubernationis coꝝ debeť obediē
tia per quam moueñť ad impium p̄ſidentiū. ⁊
tributa que ſunt ſtipēdia laboꝝ eoꝛū. Uñ aplſ
ad Heb. xiij. Obedite prepoſitis veſtris ⁊c̄.

obſuā/ tia hēt ſb ſe du as vir// tutes.

ℂ De honoꝛe qui .§. i.

exhibeť prelatis per obſeruātiam. ℂ Nota ꝙ
obſeruātia habet ſub ſe duas virtutes vt par/
tes ſuas. Una que diciť dulia. Dulia enim gre
ce latine diciť ſeruitus per quā exhibetur ho/
noꝛ ⁊ reuerētia ſuperioꝛibus precipue a ſuis
erga dños. Alia que dicitur obediētia per quā
obeditur coꝝ imperio de qua poſtea diceť. Ad
Hono/ ris diſ/ finitio
declarandū. ergo quid ſit honoꝛ: ſm bea. Tho.
ſecūda ſe. q. ciij. Sciēdum ꝙ honoꝛ teſtificatio
nem quandā impoꝛtat de excellentia alicuius.
Unde hoīes qui volunt honoꝛari teſtimoniuȝ
ſue excellētie querunt. Teſtimonium autē red
ditur coꝛā deo vel coꝛam hoībus. Coꝛam deo
quidem qui eſt inſpectoꝛ coꝛdis teſtimoniū cō
ſcientie ſufficit. Et ideo honoꝛ quoad deuȝ po
teſt ꝯſiſtere in ſolo interioꝛi motu coꝛdis. dum
ſcilȝ aliquis recogitat. vel dei excellētiam vel
alicuius hominis coꝛā deo. Sed quoad homi
nes aliquis nō poteſt ferre teſtimoniū. niſi per
aliqua ſigna exterioꝛa vel verboꝛuȝ. puta cum
aliquis pꝛonūciat oꝛe excellētiam alicuius vel
factoꝛuȝ. ſicut inclinationibus: obuiatiōibus:
⁊ alijs huiuſmodi. Uel etiam reruȝ exterioꝛū.
puta in exhibitione xenioꝝ. muneruȝ oblatio/
ne. aut imaginum inſtitutione. Et ſm hoc ho/
noꝛ in ſignis exterioꝛib⁹ cōſiſtit. ℂ Et nota ꝙ
reuerentia non eſt idē ꝙ honoꝛ. ſed ex vna par Reuerē
te eſt principium motiuum ad honoꝛandum. tia ⁊ ho
inquantum ſcilicet aliquis ex reuerentia quaȝ noꝛ diſ
habet ad aliquem eum honoꝛat. Ex alia vero ferunt.
parte eſt finis honoꝛis. inquātum ſcilicet quis
ad hoc honoꝛatur vt in reuerentia ab alijs ha
beatur. Honoꝛ ergo eſt exhibitio reuerētie in
teſtimonium virtutis ſm philoſophuȝ in ſecū
do Ethicoꝛum. Reuereri eſt actus timoꝛis.
ℂ Itē nota ꝙ laus diſtinguitur ab honoꝛe du
pliciter. Primo quia laus conſiſtit in ſolis ſi/ Laus i
gnis verboꝛuȝ. honoꝛ autem in quibuſcūqꝫ ſi quibus
gnis. Et ſm hoc laus includitur in honoꝛe. cōſiſtit.
Secundo modo quia per exhibitionez hono/
ris reddimus teſtimonium bonitatis de excel
lentia alicuius abſolute. ſed per laudem teſtifi
camur de bonitate alicuius in oꝛdine ad finē.
ſicut laudamus bene operantem propter finē.
Honoꝛ autem eſt etiam optimoꝛum que non
oꝛdinantur ad finem. ſed iam ſunt in fine bea.
Thom. ℂ Gloꝛia autem eſt effectus honoꝛis
⁊ laudis. quia ex hoc ꝙ teſtificamur de bonita Gloꝛia
te alicuius clareſcit bonitas ei⁹ in noticia plu/
rimoꝝ. ⁊ hoc impoꝛtat nomen gloꝛie. Dicitur
enim gloꝛia quaſi clara. Unde. b. Amb. Gloꝛia
eſt clara cum laude noticia. b. Thom.

ℂ Cui exhiben/ .§. ij.

dus ſit honoꝛ. Nota ſm beatum Thomā. vbi Rō q̄re
ſupra. ꝙ cum honoꝛ non ſit aliquid aliud niſi alicui
quedam pꝛoteſtatio de excellentia alicuius. debeť
Poteſt excellentia alicuius conſiderari non ſo honoꝛ
lum per cōparationē ad honoꝛātem. vt. ſ. ſit ex
cellioꝛ eo qui honoꝛať. ſed etiā ſm ſe vel per cō
parationeȝ ad aliq̄s alios. Et ſm hoc honoꝛ ſp
debeť alicui ꝓpter aliquā excellētiaȝ vel ſupio/
ritatē. non tñ opoꝛtet ꝙ ille qui honoꝛať ſit ex/
cellētioꝛ honoꝛāte. Sed foꝛte q̄buſdā alijs vel
ab ipſo honoꝛante quantum ad aliqd ⁊ nō ſim
pliciter. Prelati mali iuſte honoꝛanť nō ꝓpter
excellētiam virtutis. ſed propter excellētiā di/
gnitatis. ſm ꝙ ſunt miniſtri dei. Nota ſm ma

giſtrum vmbertum in expoſi. regule Aug. ca. li. q diuerſa genera pſonarum in ſcriptura ſa cra mandantur honorari. ❡ Et primo rectores. Eccl. x. In medio fratrum rector eorum in ho nore. Et multo magis prelati eccleſie q ſecula res perſone. i. ad Thi. v. Qui bene preſunt pſ byteri duplici honore ſut digni Ar. ad hoc. di. xcvi. Duo ſunt. ❡ Scdo ſunt honorandi deuo ti viri ſancti. qd fit ppter inhabitantem ſpm ſan ctum. ſicut capſella ppter reliquias. Et propter hoc Thobias fuit honorat' a rege Salmanaſ ſar. ❡ Tertio honorādi ſunt ſacerdotes. Eccl. vij. Honorifica ſacerdotes. vj. q. j. Sacerdotes. Exemplo beati martini preferentis ſacerdotez impatori in porrigendo. Reliqui etiā miniſtri ſm gradū ordinis ſunt honorandi. vt habetur di. xciij. ❡ Quarto honorādi ſunt cōfeſſores. Eccl. xxxviij. Honora medicum ꝛc. Et ſi corpo rum multo magis aiarum. Confeſſores dicunt medici aiaꝝ. extra de pe. ⁊ re. Cum infirmitas. ❡ Quinto honorandi ſunt dono ſapientie p dicti. ſap. viij. Propter hanc. ſ. ſapientiam ha bebo honorē apud ſeniores. propt hoc ioſeph a pharaone. ⁊ daniel a nabuchodonoſor. ho norati ſunt. ❡ Sexto miſſi a ſuperiorib' ad ali qua officia exercenda. vt viſitatores. oratores. ⁊ hmōi. Ad phil. ij. Eum cum omni honore ha betote. ⁊ loquitur de epafrodito miſſo ab eo ad eos. Unde quia miſſi a nabuchodonoſor reuer ſi ſunt ſine honore. turbatus eſt contra illos. ❡ Septimo honorandi ſunt religioſi Aug. in regula. Honorate deum in vobis inuicē cuius templa facti eſtis. Templum materiale honora tur qſi deo dicatum. qtomagis rationale dica tum deo per votum religionis. ❡ Octauo ſe niores honorandi ſunt. Eccl. xiiij. Honora pſo nam ſenis. Silr ⁊ priores in ordine ſicut antiq tus priogeniti. ſicut Jacob a pharaōe. ❡ No no vniuerſaliter omnes inuicem. Ro. xij. Ho nore inuicem preuenientes. Credendū eſt enī q quilibꝫ habeat aliquid quod lateat quo nos precellit ſed precipit ppter imaginez dei quod eſt in quocūqꝫ. ❡ Nota de diuerſis modis ho norandi ſm vmbertum in expoſitione regule. ❡ Primus eſt diligenter preſtare auditum lo quentibus. vnde Sap. viij. dicitur. Loquentez me reſpicient. ❡ Secundus eſt alloqui reuerē ter. Eccl. v. Honor in ſermone ſenſati. ❡ Terti us eſt aſſurgere venienti. Leui. xix. Coram ca no capite ſurge. ❡ Quartus eſt decenter aſſur ge re ſedenti more angelico. Eſa. vj. Uidi do minū ſedentem. ⁊ poſtea ſeraphin ſtabant ꝛc. ❡ Quintus comitari incedentem. ij. Regum xv. Uniuerſi ſerui eius ambulabant iuxta euꝫ ſcꝫ dauid imitantes eum cum fugeret de hie ruſalem a facie abſalonis. ❡ Sext' in ſigni

Quib' pſonis ē honor exhibē dus.

Quib' modis quis ho norandus ſit

humiliationis: vt inclinationibus: ⁊ huiuſmo di. Eccle. iiij. Ab humilibus honoratur: ſcilicet deus. ❡ Septim' eſt in exhibitione ſeruitiorū vt lotio pedum ⁊ manuū ⁊ huiuſmodi. Eccl. iij. Qui timet deū honorat parentes. ❡ Octa uus in rerum honorabiliorum collatione: vt honorabilius ferculum ⁊ huiuſmodi. vñ Nu me. xxiij. dixit balach balaam decreueram te honorare ſcilicet muneribus. Sed deus pri uauit in honore. ❡ Nonus in proprie magni ficētie depoſitiōe: vt depoſitio caputij ⁊ hmōi Apoc. iiij. Cū darēt illa qtuor aialia honorē ſe denti ſup thronū ⁊. xxiiij. ſeniores depōebāt co ronas ſuas. ꝛc. ❡ Decim' ē in alteri' ppoſitio ne: in via: in deſcendendo: in ſedendo: in lo quēdo ⁊ huiuſmodi. Eccl. iij. Loquere maior natu ꝛc. ſunt ⁊ alij qs vnctio docet cū expedit.

❡ De obedientia. Capitulum. xj.

Obedientia eſt vir tus ⁊ generalis ⁊ ſpecialis ſm. b. Tho. ſe. ſe. q. c. iiij. Si enim ſuma tur large pro executione cuiuſcū qꝫ q poteſt cadere ſub precepto ⁊ inobedien tia pro omiſſione eius ex qualicūqꝫ intentiōe ſit. Sic obedientia eſt generalis virt': ⁊ inobe dientia eſt generale peccatum. Et ſic ſumit. b. Amb. quando dicit q peccatum eſt inobedien tia mandatorum dei. Si autēz accipiatur obe dientia proprie ſm q reſpicit per intentionez formalem rationem precepti ſic erit virt' ſpe cialis. ⁊ ſm hoc ad obedientiam requiritur q impleat quis actum iuſtitie vel alterius virtu tis intendens implere preceptum ⁊ ad inobe diētiam ſpeciale peccatum ei contrarium req reretur q actualiter contemnat preceptum. ni hil enim prohibet duas ſpeciales rationes ad quas due ſpeciales ṽtutes reſpiciunt in vno ⁊ eodem materiali obiecto. i. actu ꝯcurrere. Sicut miles defendēs caſtrū regis īplet opus fortitudinis. non refugiēs mortis picula pro pter bonū ⁊ opus iuſtitie debitū ſeruitiū dño ſuo reddēs. Sic ⁊ ratio pcepti quā attēdit obe diētia ꝯcurrit cū actib' duaꝝ virtutū. Nō ē tñ de omnib' virtutū actib': q: nō oēs actus vir tutū ſunt in precepto. ⁊ quedā alia cadūt ſub pcepto que ad nullā aliā virtutū ptinēt vt pꝫ in his q nō ſunt mala niſi q: phibita. Q autēz ſit virt' ſpālis pbat ſic ſm. b. Tho. vbi. ſ. Omnia opa bona q hñt ſpālē rōnē laudis habēt ſpe cialē rōnē virtutis. Hoc. n. cōpetit ṽtuti vt op' ei' reddat bonū vt pꝫ p diffinitionē ei'. Obe dire aūt ſuperiorib' debitū eſt ſm ordinez da tū diuinit' q ſtatuit inferiora ſubijci: ⁊ regi p ſupiora. vñ ⁊ p ꝯñs eſt bonū. cū bonū ꝯſiſtat ī ſpē mō ⁊ ordine ſm Aug. in li. de natu. boni.

Obedi entia ē duplex

Obedi entia ē vt' ſpe cialis

Cum aũt inferiores ſupioribus multa debeãt
exhibere inter cetera hoc eſt vnũ ſpãle qđ tenẽ
tur eius pceptis obedire.⁊ ſic pʒ φ obedientia
eſt ſpãlis virtus ⁊ eius ſpãle obm: eſt pceptum
tacitũ vel expſſuʒ. Uolũtas enim ſupioris quo
cũqʒ mõ innoteſcat. eſt quoddã pceptũ tacitũ.
⁊ tãto videſ obediẽtia promptior: quãto pceptuʒ
expſſum obediẽdo preuenit volũtate ſupioris
intellecta. Eſt aũt medium inter ſupfluuʒ ⁊ di/
minutũ: ita vt accipiaſ diminutũ cum nõ obe/
diat: ſupfluũ cum obediat cui nõ dʒ vel in qui
bus nõ dʒ. vnde Gre.xj.q.iij. qđ ergo mirũ. di/
cit φ per obediẽtiã nunqʒ dʒ malũ fieri ⁊ vere
bonũ qđ agiſ per obediẽtiam qñqʒ intermitti
qđ intelligiſ ſm.b.Tho. de bono ad qđ qs nõ
teneſ ex neceſſitate facere. Nam illud bonũ ad
qđ teneſ facere ex neceſſitate. nullo mõ dʒ per
obedientiam omitti: vt diligere deum: ſeruare
mandata eius: ⁊ huiuſmodi.

¶ De excellentia .§.i.

obediẽ/ tie diffi/ nitio. obediẽtie ⁊ diffinitione eius. Sic autẽ diffiniſ
ſm Guil. Obediẽtia eſt obtẽperãtia ſm regu/
lam ſacre ſcripture: maioribus qbuſcũqʒ debi
ta. vel ſic. Obediẽtia eſt ſpontanea ⁊ rõnalis p
prie volũtatis abnegatio. De excellentia dicit
Greg.viij.q.i. Sciendũ φ obediẽtia ſola fidei
meritum poſſidet ſine qua qſqʒ infidelis eẽ cõ
uinciſ. etiãʒ ſi fidem videſ tenere. Et in vltimo
moral. dicit φ cũctas virtutes menti inſerit: in
ſertaſqʒ cuſtodit. qđ intelligiſ inqʒtuʒ actus v/
tutuʒ opaſ obediẽtia cãliter vel diſpoſitiue ad
ipſaꝝ gñationem ⁊ ↄſeruationeʒ: qꝛ ad obedi/
entiam ptinent oẽs actus virtutuʒ put ſunt in
pcepto. ¶ Notãdum tñ ſm.b.Tho. vbi ſupra
φ obediẽtia eſt excellentiſſima virtutũ mora/
liuʒ: ſed theologice ea excellẽtiores ſunt. Et ra/
tio eſt: qꝛ ſicut pctm̃ ↄſiſtit in hoc φ homo ↄtẽ/
pto deo bonis mutabilibus inheret: ita meri/
tum virtuoſi actus ↄſiſtit in ↄ̃rium in hoc φ cõ
tẽptis bonis creaturis deo inheret. Finis autẽ.
potior eſt his que ad finẽ ſunt: ſicut ſanitas po/
tior eſt medicina. Si ergo bona creata ↄtẽnan/
tur ppter hoc vt deo inhereaſ maior eſt virtu/
tis laus ex hoc φ deo inheret qʒ ex hoc φ bo/
na terrena ↄtẽnit. Et ideo ille virtutes quibus
deo ſm ſe iherẽtur. ſ. theologice ſunt potiores
virtutibus moralibus: qbus aliquid terrenuʒ
ↄtẽnitur vt inhereaſ virtuti morali. Aut tanto
aliqua excellẽtior quãto magis per illã ↄtẽni/
tur vt deo inhereat. Quia ergo inter bona tẽ/
poralia ⁊ bona aĩe pcipuum eſt volũtas inquã
tuʒ volũtarius hõ alijs bonis vtitur: ideo obe/
dientia qua ppter deum ↄtẽnitur ppria volun/
tas eſt excellentior moralibus alijs qbus ↄtem
nũtur alia bona creata vt tẽporalia: voluptates
⁊ hmõi. Et qʒuis dicat Gre.viij.q.j. Sciẽdum
φ obedientia aliqñ ſi de ſuo aliqd habet nulla
eſt. aliqñ ſi de ſuo aliqd nõ habeat minima eſt.
Et exẽplificat in primo de pſperis que appetũ/
tur. In ſcđo de aduerſis que horrenſ. veruʒ eſt
ſm bea. Tho. quãtum ad id qđ appareat exte/
rius: qꝛ ſi in pſperis cuʒ per ſe appetãtur videſ
ſn huiuſmodi qs agere nõ ppter preceptũ: ſed
ſolum ppter adimplendũ velle ſuuʒ: ⁊ ſi ſic eẽt
nõ eſſet vera obedientia: ſed ſm iudicium dei
qui corda rimatur: non ſemp eſt ſicut apparet.
Nam põt ↄtingere φ illud qđ erat deſideratũ
fiat cum bona diſpõne rõne precepti. Et ecõtra
qđ erat ſm ſe moleſtum aſſumaſ rõne obedien
tie volũtarie. ⁊ ſic nõ minuitur meritum eius.

¶ De ↄditionibus §.ij.

ſeu gradibus obedientie ſm Guil. in ſumma
ṽtu. Ber. tãgit.vij. gradus obediẽtie. ¶ Pri/ Condi/ tiones obedie
mus eſt libẽter obedire ſine cõtradictione. Jo.
iiij. ait Chriſtus. Meus cibus eſt vt faciãʒ vo/
lũtateʒ eius qui miſit me. ⁊ ait Saulus Act.ix.
Dñe quid me vis facere. Berñ. Qui occulte ſa
tagit vt qđ vult ipſe. h prelatus velit ipſe ſe ſe/
ducit ſi forte ſibi quaſi de obedientia blãdiaſ.
¶ Secũdus eſt ſine diſcuſſione obedire. pſal.
In auditu auris obediuit mihi. Deutero.xiij.
Quod precipio tibi hoc tãtuʒ facito nec addas
quicqʒ nec minuas. Berñ. Poſt pcipiẽtis im/
periuʒ videmus facere multas qõnes quas ſe/
pius ingeminant. vnde hoc venit quis hoc in/
uenit ↄſilium: murmuratio: excuſatio: ſimula/
tio: impoſſibilitas: aduocatio amicoꝝ. Idem.
Perfecta obedientia maxime in incipiente eſt
indiſcreta. i. nõ diſcernit quid vel quare preci/
piatur. Sancti patres multũ exercitabãt diſci/
pulos in hac ſimplicitate: vt pʒ in vitaſpatruʒ.
¶ Tertius gradus obedire hylariter ſine con
triſtatione. Eccle.xxxv. In omni dato hylarem
fac vultum tuũ. Berñ. Serenitas in vultu: dul
cedo in ſermonibus multum colorãt obedien/
tiam obſequẽtis. Obedientes cum triſtitia ſi/
miles ſunt Simoni cyreneo portãti cruceʒ in/
uite. Eccĩ.xxxiij. Precordia fatui qʒſi rota cur/
rus. Talis rota nõ ſolum murmurat per defe/
ctũ vnctionis: ſed etiam vna ante aliã nõ vult
moueri. Sic tales nolunt obedire niſi ⁊ alij fa/
ciãt. ¶ Quartus eſt velociter ſine tardatione.
Cañ.v. diciſ. Manus tornatiles que velociter
mouentur. Exẽplo Jacobi ⁊ Joãnis qui voca/
ti a chriſto ſtatiʒ relictis rhetibus ⁊ patre ſecu
ti ſunt eum. Matthei.iiij. Et zacheus feſtinãs
deſcendit. Luce.xix. Exempluʒ de eo φ dimiſit
litteraʒ imperfectã: vt iret vocatus ab abbate.
Prouer.xxij. Uidiſti hominẽ velocem in ope/
re ſuo coraʒ regibus ſtabit. ¶ Quintus eſt vi/

riliter ſine defectione. Exēplo xp̄i qui factꝰ eſt
obediēs vſqꝫ ad mortē crucis. ⁊ Berñ. Miſi/
ſti manum tuā ad fortia: agēdum eſt inſtanter
⁊ ꝯſtāter obediēdū eſt integralr̄ ſine diminu
tione. Tob. v. Oīa que ꝑcepiſti mihi pater fa/
ciā. Ja. ij. Qui offendit in vno factus eſt oīuꝫ
reus. Sextus eſt humilr̄ ſine elatione. Lu. xvij
Cum feceritis oīa que ꝑcepta ſunt vobis dici/
te ſerui inutiles ſumus. Uel ſextus eſt rōnabi/
liter obedire ſine offenſione. Actu. v. Obedire
oportet deo magis ꝙ̄ hoībus. Augꝰ. Sicut in
poteſtatibꝰ humane ſocietatis maior poteſtas
minori ad obediendū ꝑponit̄: ita deus oībus.
di. viij. que ꝯtra mores. ⁊. xj. q. iij. ſi dñs. ⁊. c. iu
lianus. ❡ Septimus eſt obedire pſeueranter
ſine ceſſatione. j. Cor. ix. Sic currite ⁊ cōprehē/
datis. Grē. In caſſum bonū agitur ſi ante vite
terminū deſeratur. de pe. di. ij. Hi ſeptem gra
dus ſunt illius ſcale quam vidit Jacob Gene.
xxviij. Scala obedientie eſt cuius latera abre/
nunciatio ꝓprij ſenſus ⁊ ꝓprie volūtatis. Tria
de ea dicuntur. Primū eſt ꝙ erat erecta a terra
vſqꝫ ad celum. ⁊ ſignificat̄ rectitudo intentio/
nis. Scōm ꝙ angeli aſcendebāt ⁊ deſcēdebāt
per eam. ſm̄ ꝙ angelicus ſtatus eſt cōuerſatio/
nis. Tertiū ꝙ dñs erat innixus ſcale. ⁊ ſignat
ꝙ per eam tanꝙ̄ viam perfectam ſubito aſcen
ditur ad gloriam viſionis ſuperne.

iductiones ad propter obediēdum.

❡ De incitamen/ .§. iij.

tis ſeu inductiuis ad obedientiā que ſunt. Ra
tio nālis. Creatura vlis. Scriptura diuinalis.
Et vtilitas plurimalis. ❡ Quātum ad pᵐ no/
ta ꝙ ſicut actiones nāles rerū nālium ꝓcedūt
ex potentijs nālibus: ita etiam opationes hu/
mane ꝓcedunt ex volūtate humana. Oportuit
autē in rebus naturalibus vt ſupiora mouerēt
inferiora ad ſuas actiones per excellentiā vir/
tutis nālis collate diuinitus. Sic etiā oportet
in rebus humanis ꝙ ſupiores moueant infe/
riores per ſuam volūtatem ex mādatis diuini
tus ordinatis. mouere aūt per impium ⁊ volū
tatem eſt precipere. Et ideo ſicut ex ipſo ordine
nāli diuinitus īſtituto inferiora neceſſe habēt
in rebus nālibus ſubijci motioni ſupiorꝫ. Ita
etiam in rebus humanis ex precepto nāli ⁊ di
uino tenentur inferiores ſuis ſuprioribus ſubij/
ci ſm̄ Tho. ❡ Quātum ad ſcōm oīs creatura
obedit legi ſibi. ſcꝫ date a deo. iuxta illud pſal.
Preceptū poſuit ⁊ nō pteribit. Precepit enim
ſoli vt peragat curſuꝫ ſuum dietim de oriente
in orientē. ⁊ nunꝙ̄ hoc omiſit niſi quādo tēpo
re Joſue ſtetit firmus in celo. ⁊ hoc ſibi precipi
ente deo. Precepit mari vt nō egrediat̄ termi/
nos ſuos. Terre vt producat fructus et faciat.
Matth. viij. Uenti ⁊ mare obediunt ei. Dixe/
rūt qdam de Chriſto quādo impans fecit tran
quillitatē. Amb. Nō mediocris pudor eſt im/
perio dei inſenſibilia elementa parere ⁊ hoīes
nō obedire. ❡ Quātum ad tertiū Hebr. vlti.
Obedite prepoſitis veſtris ⁊ ſubiacete eis. ipſi
enim puigilēt quaſi rōnem pro aīabus veſtris
reddituri ⁊c̄. Eccl̄. iiij. Melior eſt obediētia ꝙ̄
victime ad Rom. xiij. Omīs aīa poteſtatibus
ſublimioribus ſubdita ſit ⁊c̄. Exemplo abrahe
qui obediuit exeundo de terra ſua ⁊ circūcidē
do ſeipſum ⁊ immolādo filiū. ⁊ ex hoc ſumme
laudat̄. Exēplo Chriſti de quo Luc. ij. Erat ſub
ditus illis. Greg. Quid ergo mirū ſi peccator
hō obedie ſe in pñtis breuitate vite ſubijciat.
qñ hic qui obedientes remunerat nō reliquit.
xj. q. iij. qd ergo. Exēpla multa habes in vitaſ/
patrū. ❡ Quātū ad quartū multiplex eſt fru/
ctus eius. multi ſunt fructꝰ obediētie ſꝫ Guil.
in ſum. v. ❡ Primus: q2 facit hoīem dei ami
cū. Jo. xv. Uos amici mei eſtis ſi feceritis que
ꝑcipio vobis. ❡ Scōs: q2 facit chriſti amicū
⁊ ꝯſanguineum. Matth. xij. Qui fecerit volū/
tatem pat. mei qui in celis eſt ipſe meus frater
ſo. ⁊. m. eſt. ❡ Tertius: q2 facit mētem deo ho/
ſpitiū. Maria enim obediēte voci angeli dei
filius vterum eius intrauit. Aug. O humilis
obediētia que dum fidē dedit celi opificē in/
corporauit. Unde ⁊ Chriſtus hoſpitabat̄ ſepe
in bethania que interpretat̄ domus obediētie
⁊ in domo ſimonis qui interꝑtatur obediens.
❡ Quartus: q2 hominē exaltat in excellētiſſi/
mū ſtatum in pſenti ⁊ in futuro. Deut. xxviij.
Si audieris vocē dñi dei tui faciet te excelſio
rem cūctis gētibus. In preſenti per famā ⁊ mi
racula. Simon qui interꝑtatur obediēs Chri/
ſto iubenti obediens ambulabat ſuper aquas.
Matth. xiiij. Et maurus ad capiendū placitū:
vt narrat Greg. ⁊ cōprehendit ſimon obedien
do chriſto piſcium multitudinē copioſam. Lu
ce. v. In futura exaltat. ad Phili. ij. de Chriſto
dicitur. Factus obediēs ⁊c̄. propter qđ ⁊ deus
exaltauit illū ⁊c̄. Et in vitaſpa. Uidit quidam
iiij. ordines in celo. ſ. infirmorꝫ in patientia ſer
uiētiū in charitate: ſolitariorꝫ in deuotione. ⁊
obediētium patri ſpūali: ⁊ iſtum vltimū ſupio
rem vidit. ❡ Quintus facit orōnes exaudiri.
Greg. Si obedierimus ꝑpoſitis nr̄is obediet
deus orōnibus nr̄is. ❡ Sextus facit a piculis
liberari. Sap. xiiij. Exiguo ligno. ſ. naui obedi
entie credūt hoīes aīas ſuas ⁊ trāſeuntes ma/
re per ratē ſunt liberati. ❡ Septimus facit de
hoſtibus triūphare. Prouer. xxj. Uir obediēs
loquet̄ victorias. Poſtꝙ̄ Adā dimiſit obediē
tiā ſuā inferius. i. ſēdita rebellionis ſigna oſtē
dit ſupiori ſuo. vt pꝫ. Gen. iij. ❡ Octauus fa/
cit hoīem ornare. In huiꝰ figurā legit̄ ꝙ amici

De multiplici fructu obe.

Job obtulerũt ei inaurem vnã ex mãdato dei. Job vlt. ⁊ ſignificat obediẽtiam ſm̃ Greg. que ornat aĩaꝫ ſicut inauris corpus. ¶ Nonus ponit ſe in alijs cum qb⁹ viuit in pace. Eſa. xlviij. Utinaꝫ attẽdiſſes ad mãdata mea: fuiſſet vtiqꜫ quaſi flumen pax tua. In huius figuram legit̃ ij. Mach. xiiij. q̃ ſiluerit terra oĩbus diebus ſimonis qui interp̃tatur obediẽs. ¶ Decimus dat dñium oĩum. Nam obediẽti obediũt creature. De creatura legitur Joſue. x. Non fuit poſtea tam lõga dies obediente deo voci hoĩs. i. Joſue qui hoc poſtulauerat. De creaturis in viaſpa. ⁊ ſanctoꝝ habes multa exẽpla. ¶ Undecimus bñdictioneꝫ dei inducit. Deut. ij. Propono tibi bñdictiones ſi obedieris mandatis dei: ⁊ ita bñdictus eris in agro ⁊c̃. ¶ Duodecimus facit hoĩem dignum prelatione. Unde ⁊ dñs Simonẽ ceteris prefecit. j. Mach. ij. Simon ſcio q̃ vir ↄſilij eſt: ipſum audite ſemp: et ipe erit vobis pater. q̃ſqꜫ p̃eſſe non audeat qui ſubeſſe nõ didicit. ¶ Decimuſtertius ad gliaꝫ p̃ducit. Math. xix. Si vis ad vitam ingredi: ſerua mãdata dei. vnde ⁊ p̃mis parentibus datum eſt p̃ceptũ vt per exercitiũ obedientie magis q̃ꜫ alterius virtutis acq̃rerent regnũ. G: e. Neqꜫ enim mala arbor in paradiſo extitit ⁊c̃. xj. q. iij. qd ergo. ¶ In qbus ergo debeat quis obedire ſuis ſupiorib⁹: ⁊ in qbus nõ teneat̃: ⁊ de vitio inobedientie ſibi cõtrario. habes in ij. parte ti. iiij. c. ij. ⁊ in. iij. parte. ti. xvj. c. j. §. ix. ¶ Et nota q̃ in oĩbus ſimplr̃ ſemp obediẽduꝫ

Deo in oĩb⁹ eſt obediẽdum. eſt deo ⁊ in his que ſunt ↄtra precepta: q: in ipſis põt diſpẽſare ipſe ſolus: ſed nõ homo. Exo. xxiiij. Oĩa que locutus eſt dñs faciemus eri/muſqꜫ obediẽtes deo regnatori vniuerſe terre ſue. Ad oĩa que iuſſerit ſine dubio obtẽperan/dũ eſt. di. viij. que ↄtra mores. Nec tũc. i. cõtra virtutẽ: q: ſm̃. b. Tho. ſe. ſe. vbi. ſ. Sicut deus nihil opat̃ ↄtra nãm ſm̃ hoc eſt natura vniuſ/cuiuſqꜫ rei q̃ in ea dñs opat̃. Tñ aliqñ ↄtra ſo/litũ curſum nature vt in opibus miraculoſis: ita deus nihil põt p̃cipe ↄtra virtutẽ: q: in hoc p̃ncipalr̃ ↄſiſtit v̾tus ⁊ rectitudo volũtatis hu/mane q̃ dei volũtati ↄformet̃ ⁊ eius ſequatur. Impium q̃uis ſit ↄtra ↄſuetum v̾tutis modũ. Et ſic nõ fuit ↄtra iuſtitiã p̃ceptũ abrahe factũ q̃ filiũ innocẽtem occideret: q: deus eſt auctor vite ⁊ mortis. Nec ↄtra caſtitatem p̃ceptum factũ Oſee. vt adulterã accipet: q: deus eſt ordi/nator gubernatiõis humane: ⁊ ille eſt debitus modus vtendi mulieribus quẽ deus inſtituit. ⁊ in huiuſmodi obediẽdo non peccauerũt: ſed homo homini contra mandata dei obedire nõ debet. xj. q. iij. ſi dñs. Huic virtuti opponit̃ in/

Ti. iiij. cap. ij. obedientia. de qua. ſ. in ſecunda parte.

¶ De gr̃a q̃ pars eſt iuſtitie pars. Caplm̃. xij.

GRatia multiplici/ter accipit̃. vt notat Archid. j. q. j. quid ſit gratia. Nũc ergo accipitur prout gr̃a ſeu eſt virtus ſpecialis pars iuſtitie. ſ. potẽtialis quam Tullius ſic diſſinit. Gratia eſt in qua amiciciarum ⁊ officioꝝ alterius memoria ⁊ remunerãdi voluntas cõtinetur. Ad hãc inuitat aplus dicẽs. grati eſtote. Quod autẽ ſit virtus ſp̃alis diſtincta a ceteris ſic declarat. b. Tho. ſe. ſe. q. cvj. ar. j. ſm̃ diuerſas cãs ex qbus aliqd debet̃ neceſſe eſt diuerſificari rõneꝫ debiti reddẽdi: ita tñ q̃ ſemp i maiori id qd̃ eſt minus ↄtineat̃. In deo aũt p̃mo ⁊ p̃ncipaliter inuenitur cã debiti. eo q̃ ipſe p̃mum p̃ncipiũ eſt oĩum bonoꝝ nroꝝ. ¶ Scd̃ario aũt in patre vt eſt primum nr̃e generationis ⁊ diſcipline p̃n/cipium. ¶ Tertio aũt in perſona que dignita/te p̃cellit ex qua cõia bñficia p̃cedũt. ¶ Quarto aũt in aliquo bñfactore a quo aliqua parti/cularia ⁊ p̃uata bñficia p̃cepimus pro quibus p̃ticulariter ei obligamur. Quia ergo nõ quicquid debemus deo vel patri vel perſone in di/gnitate p̃cellẽti. debemus bñfactori a quo ali/quod p̃ticulare bñficium recepimus. Inde eſt q̃ poſt religionẽ qua debitum cultũ deo impẽdimus ⁊ pietatem qua colimus parentes. ⁊ obſeruantiã qua colimus perſonas in dignitate excellentes qui includit obedientiã. eſt alia virtus ſpecialis que dicitur gratia ſeu gratitudo que bñfactoribus gr̃am recõpenſat: ⁊ per hoc diſtinguitur a p̃miſſis virtutibus ſicut quelibet poſterior diſtinguitur a priori quaſi ab eo deficiens. Quãuis aũt retributio pertineat ad iuſtitiam cõmutatiuaꝫ. hoc tamen eſt quando attenditur retributio proportionalis ſm̃ debitum legale. puta ſi pacto firmetur: vt tantum pro tanto retribuatur. vt in mutuo ⁊ in alijs contractibus. Sed ad virtutem gratie ſeu gratitudinis pertinet retributio que ſit non ex debito legali. ſed ex ſolo debito honeſtatis: quaꝫ ſcilicet aliquis ſponte facit. vnde gratitudo eſt minus grata ſi ſit coacta. vt dicit Seneca in libro de benefic. Et Auguſtinus dicit. q̃ ea ſunt in noſtris officijs gratiora: que cum non debeantur. humanitatis tamen gratia impendi/mus. Et quia vera amicicia ſupra virtutẽ fun/datur. Hinc eſt q̃ quicquid eſt virtuti ↄtrariuꝫ in amico: eſt amicicie impeditiuuꝫ: ⁊ qcq̃d eſt virtuoſum eſt amicicie p̃uocatiuum. ideo ſm̃ hoc per recõpenſationeꝫ bñficioꝝ amicicia cõſeruat̃. ⁊ tñ ex hoc non tollitur quin recõpenſatio beneficioꝝ ſpecialiter ad virtutem gratitu/dinis p̃tineat. ¶ Quia v̾o deus eſt ſũmus bñ/factor noſter: imo oĩa bona que habemus ſiue naturalia ſiue gratuita ſiue fortune ſunt eius

De gratitudine. (margin, beside "gratia seu ... gratitu/do.")

De gr̃i/tudine quoad deum.

Ad gratitudinē quis magis teneatur an innocens an penitēs

beneficia. vnde apſls. j. Cor. iiij. Quid habes
qđ non accepiſti. ſ. a deo. q. d. nihil. Ideo pmā
rie debem⁹ eē grati deo ⁊ gratias agere de bñ
ficiis ſuis nobis collatis. Si autem queratur.
Quis magis teneatur ad gratias reddendas
deo innocens an penitens. Reſpondet be. tho.
ij. ij. q. cvj. ar. ij. q aliquo modo tenetur magis
innocens ⁊ aliquo mō magis penitēs. Pro cu
ius declaratiōe dicit idē. q actio gratiaꝝ in ac
cipiente reſpicit grām dantis. vnde vbi eſt ma
ior ex pte grā ex pte dātis ibi reqrit maior gra
tiarū actio ex parte recipiētis. Gra autem eſt id
quod gratis datur. Unde dupliciter poteſt eſ/
ſe ex parte dantis maior gratiam. Uno modo
ex quantitate dati. ⁊ hoc modo innocens tene
tur ad maiores gratiarum actiones. quia ma/
ius donum ei datur a deo. i. magis continua/
tum ceteris paribus. abſolute loquendo. Et
ſm hoc dicit Aug. in li. de confeſ. Quis homi
nuz ſuam cogitans infirmitatem. audet virib⁹
ſuis tribuere caſtitatem aut innocentiam ſuā
vt minus amet te quaſi minus fuerit ei neceſ/
ſaria miſericordia tua donans peccata conuer
ſis ad te. Et ſbdit poſtea. ⁊ iō tantūdem immo
amplius te diligat. q: per quem me videt tan/
tis meoꝝ languoribus exui p cum ſe videt tan
tis peccatorū languoribus non implicari. Itē
q: q̄zto gratuitū bñficium eſt magis cōtinuatū
tanto maior p eo debet gratiarum actio. ſed in
innocente magis ↄtinuatur bñficium diuine
gratie q̄z in penitente. vñ Aug. in eodem. Gre
tue deputo ⁊ mīe tue q pctā mea tanq̄z glaciē
ſoluiſti. gratie tue deputo ⁊ quecūq̧ nō feci ma
la. qđ eni eſt qđ facere nō potui. Et oīa mihi di
miſſa eſſe fateor ⁊ que mea ſponte feci mala. ⁊
que te duce nō feci. Alio modo pōt dici maior
grā q: magis dat gratis. ⁊ ſm hoc magis tenē
tur ad grāꝝ actiones penitētes q̄z innocentes.
q: eis magis dat gratis illud qđ ſibi datur a
deo. Cū eni eēt dignus pena datur grana. ⁊ ſic
licet illud donū quod datur innocēti abſolute
ↄſideratum ſit maius q̄z donū qđ datur peni/
tenti. Eſt tñ mai⁹ datum penitenti in compatio
ne ad ipz. Sicut ēt paruz donū datū paupi. eſt
maius q̄z diuiti magnū. Et q: actus circa ſin/
gularia ſunt. ⁊ in his que agenda ſunt magis
conſiderat quod eſt hic. vel nunc tale q̄z qđ eſt
ſimplr tale. ergo ⁊c. vt dicit phs. iij. ethi. de vo
luntario ⁊ inuolūtario. Unde ⁊ xp̄s lu. vij. dic.
Cui plus dimittit plus diligit. et eadem rōne
plus tenet ad grāꝝ acionē. Et nota q ait amb.
Facilius inuenitur qui conſeruauerit inno/
centiaz q̄z qui digne egerit pniam. de pe. diſt.
j. Sunt qui arbitrantur.

Inuitant autem .§. i

Tria inuitant ad gratitudinem

nos ad grārūactiones erga deū ſm illud qđ
dicit phariſeus orās in tēplo. lz nō recto ani/
mo. Deus grās ago tibi lu. xviij. Pri
mo multitudo ſacraꝝ ſcripturaꝝ. Scdo pleni/
tudo cunctaꝝ creaturaꝝ. Tertio tēporis apti/
tudo pleni grāꝝ. Quātū ad primū frequenter
in ſcripturis admonemur ad agendū gratias
vt illud. j. Theſſa. v. in omnibus grās agite: ⁊
ad Col. iij. Omne quodcūq̧ facitis aut in ver
bo aut in opere omnia in nomine domini no
ſtri ieſu chriſti facite gratias agentes deo ⁊ pa
tri. Et Thob. iiij. Omni tēpore benedic deuz.
Ad ephe. v. Gratias agentes ſemper pro oīb⁹
Et pſal. Benedicā dominum in omni tempo/
re ſemper laus eius in ore meo. In domino
laudabitur anima mea. Debemus enim deo
regratiari: opere: ore. ⁊ corde. Et quantum ad
primum dicit. Benedicam dominum in om/
ni tempore. Sic enim deus maledicitur ma/
lis factis hoīum ⁊ negat. ſic ⁊ bonis factis be
nedicitur ⁊ confitetur. vnde Hiero. dicit. quo
tiens vincimur vitiis atq̧ peccatis totiens de
um negamus. Et quotiens aliqd boni agim⁹
totiens deum confitemur. xj. q. iij. nolite. Om
ni igitur tēpore dñm benedicimus ⁊ gratitu
dine ad eū vtimur. cū omni tēpore bene opera
mur. In omni ſcz tēpore pueritie: adoleſcētie:
iuuentutis: ſenectutis. In omni tēpore ſcz die
ac nocte. In omni tēpore ſcz aduerſitatis ⁊ p
ſperitatis. ne ſit de nūero illoꝝ q ſolū laudant
tēpore proſperitatis: de quibus d: in pſal. Cō
fitebitur tibi cum benefeceris ei. Secundo
ore debemus deo regratiari benedicere ⁊ lau/
dare. ſm illud pſal. Semper laus eius in ore
meo. Propterea. n. dedit deus homini inter
cetera animalia loquelam vt nō ſolum corde
ſed ⁊ ore ipſum laudet. ſm illud Eccli. Domi/
nus dedit mihi linguā ercditā. ⁊ in ipſa lauda
bo deū. Hinc ⁊ Aug. ad Aurelīū. Quid meli⁹
aīo geram⁹ ⁊ ore pmam⁹ ⁊ calamo exprima/
mus q̄z deo grās. Hoc nec dici breui⁹: nec au/
diri leui⁹: nec intelligi grādius: nec agi fru/
ctuoſius pōt. Sz ⁊ de virgine glioſa legitur q
vocata a quoq̄z ſemp deo grās reſpōdebat ne
vel illa paruula hora reſpondendi a laude dei
ceſſaret. Corde pmarime laudādus ⁊ bñdicē/
dus eſt de⁹. Et hoc eſt qđ dicit pſal. In dño lau
dabit aīa mea. Laudabit. i. laudibus occupat.
qđ nō eſt aliud q̄z ipſa dei bñficia cogitare ⁊ re
cognoſcēdo ipſuz bñfactorē amare quō ange
li ⁊ ſancti corpe exuti deū laudāt. ſm illđ pſal.
Laudē dicite deo nr̄o oēs ſancti ei⁹ q timetis
deū puſilli ⁊ magni. Scđz qđ inuitat ad re
gratiādū deo eſt vniuerſalitas creaturarum. ⁊
hoc tripliciter. Primo qdē q: cū oīa fece/
rit de⁹ pp̄ter hoīem. vt dicit Aug. qlibet crea/

ſura eſt quoddã beneficiũ homini collatuȝ vt
inuitet eũ ad regratiandũ ipſi de tali benefi/
cio. ¶ Scḋo pulchritudo ⁊ ṽtus ipſaruȝ crea
turaꝝ ⁊ ordo eis datus a deo in operibus ſuis
quẽ ſeruant ſine defectu q̃ſi per hoc cognoſcẽ
tes beneficiũ ⁊ deũ ſuo mõ laudãtes. ẜm illud
Benedicite oĩa opa dñi dño laudate ⁊ ſuper.
eũ in ſc. Dañ. iij. ⁊ laudate dñȝ de celis ⁊c̃. pſ.
cxlviij. Laudãt aũt ⁊ benedicũt irrõnabilia de
um eodẽ mõ quo dr̃ i puer. vulgari. lopa loda
el maiſtro: qꝛ pulchritudo alicuius picturẽ: ſcri
pture vel ſculpture: mãifeſtat ſapiẽtiã artificis
vñ laudaẽ. ¶ Tertio inuitãt creature ad regra
tiandũ deo qꝛ oẽs exceptis angelis ſunt infe/
riores nobis: ⁊ cũ deus potuerit nos facere vi
liſſimas creaturas nobiliſſimas fecit. ⁊ ad hoc
facit qḋ legiẽ in vitaſpatrũ. qꝛ ꝯgregatis qua
dã vice multis patribus ad colloquẽdum de
deo. dixit vnus magne vite. Benedictus de⁹
qui fecit tot innumeras ⁊ mirabiles creaturas
e quib⁹ nulla eſt que me nõ doceat deũ laudaẽ
⁊ regratiari. Quo dicto ſurrexit qdam minus
expertus interrogans eum ⁊ dicens. Quomo
do te docet laudare deuȝ buſo. Et reſpondit il
le. Multum quidem ⁊ multiplicIter. Nam cũ
intueor illud animal ita horribile in aſpectu.
veneno plenum corpore turgidum ſuper pe/
ctus gradiẽs ſuper terrã oculis trãſuerſis ⁊c̃.
ꝯſidero deũ me potuiſſe talẽ cũ eo facere: ſecit
aũt rõnabilẽ creaturã me ⁊ ſui capacẽ: pręſtat
mihi occaſionẽ multã deo regratiãdi. ¶ Ter
tiũ qḋ iuitat ad grãrũactionẽ ẽ q̃litas tpis. dr̃
enim tp̃s noui teſtĩ tp̃s grẽ: qꝛ ſupabundauit
multiplex grã hũano gñi collata poſt xp̃i ad/
uentũ. Et iḋ multiplicatis bñficijs multiplicã
de ſunt ⁊ grãrũactiões. vñ apl's. ij. ad Cor. vj.
Hortamur vos ne in vacuũ grãm dei recipia
tis. In vacuũ recipit ⁊ fruſtra grãm. i. ſua bñfi
cia q ea nõ recognoſcit: nõ laudat: nõ ea exer
cet i multiplicãdo. Et ſic nõ ſolũ demereẽ alia
ſibi dari: ſȝ ⁊ collata ſibi auferri ẜȝ illḋ Greg.
puilegiũ mereẽ amittere q cõceſſa abutiẽ ptãte
xj. q. iij. eȝ dr̃. Eccl. j. Ad locũ vñ exeũt flumia
reuertũẽ vt iterꝝ fluãt. Flumia. ſ. grãꝝ de mari
oĩa exeũt. ſ. diuine largitatis. etſi nõ reuertanẽ
ad ip̃m mare vñ exeũt. ſ. p recognitionẽ bñfi/
cioꝝ ⁊ grãrũactionẽ. exiccanẽ ⁊ aq̃ grẽ puanẽ
ſȝ ſi redeũt ad mare. i. ad deũ regratiãdo vl' re
cognoſcẽdo ab ipſo ab eo recipiũt in fluxum
aliaꝝ grãꝝ ſeu bñficioꝝ. Et cũ opus illud. ſ. ad
grãrũactiões ſit exercitiũ ſupne pr̃ie ẜm illud
Eſa. lj. Gaudiũ ⁊ leticia inuenieẽ in ea grãrũ/
actio ⁊ vox laudis: q̃nto qs copioſi⁹ ⁊ pfecti⁹ ſe
exercet in grãrũactiõe. tãto magis appropin/
quat ſtatui beatoꝝ pſal. xlix. Sacrificiũ laudis
honorificauit me. vñ ⁊ de ſupna hierſm dicit
Thob. xiij. q̃ per vicos eius cãtabiẽ alleluya.
qḋ interpretaẽ laudate dñm. Oẽs hoĩes in tri
bulatiõibus vel tẽtatiõibus poſiti euadũt ille
ſi aĩa ⁊ corpe laudãdo deũ: ſicut in figura ha/
beẽ de anania azaria ⁊ miſahele miſſis in for/
nacẽ ignis ardẽtis laudãtibus deũ ⁊ benedi/
centibus: illos oĩno nõ tetigit ignis. nec ꝯtri/
ſtauit: nec quicq̃ moleſtie intulit. Sȝ angelus
dñi deſcẽdes i fornacẽ ꝯfortauit eos. Dañ. iij.

¶ De quibus be/ .§. ij.

neficijs ſit deo regratiãdum. dicit decre. Cum
creatura nõ habeat quid pro meritis reſpon/
deat creatori celebrationem miſſarum conti/
nuet aut procuret. iḋ inquit pſal. cxv. Quid re
tribuã dño p oĩ. q̃. re. mi q. d. Tot ⁊ tanta ſunt
que recepi q̃ retribuere vel recompenſare nõ
valeo: ſed nec ipſe exigit equalens: ſed quod
eſt nobis poſſibile. Signãter aũt dicit ꝓpheta
Retribuit nõ conceſſit: quaſi preſupponendo
nos aliquid prius feciſſe dño vel dediſſe vn/
de retribuit. Sed quid dño deo nos tribuim⁹
vel fecimus vnde ſua beneficia largiretur: cer
te nihil niſi mala ⁊ peccata. cũ quibus ẽt naſci
mur. In hoc apparet magna dei bonitas ⁊ be
nignitas erga nos. qꝛ cũ ei tribuerim⁹ ⁊ fece
rimus mala ipſe pro malis retribuit bona. ſ.
beneficia ſua. Et vt no. Guil. in ſum. virtu. tria
genera beneficiorum retribuit nobis dñs. Pri
mo generalia. Secundo ſpecialia. Tertio ſin/ De tri/
gularia. De primis ſcȝ generibus dicit Ber. b⁹ bñfi
Agamus fratres gratias factori nr̃o redẽpto cioꝝ ge
ri nr̃o ⁊ remuneratori nr̃o. Primũ qḋ nobis nerib⁹
preſtitit. qḋ noſipſi ſumus. Adiecit ẽt vñ ſubſi ꝓ qb⁹
ſteremus qui iã eramus. Faciamus inquit ho grati eſ
minẽ ad imaginẽ ⁊c̃. Et paulopoſt. Ut pſit pi/ ſe debe
ſcibus maris ⁊ volatilibus celi ⁊ beſtijs terre. mus
Geñ. j. Iam tertium opus tue redemptiõis at
tẽde. Idẽ fecit te de⁹ tu⁹. fecit tã multa pp te fa
ct⁹ eſt ipſe tecũ caro vna: te quoq̃ȝ faciet ſecum
ſpiritum vnum. Beneficia vero ſpecialia ſunt
tria. ſ. expectationis: iuſtificatiõis: ⁊ cõſerua/
tionis. Primũ eſt beneficiũ expectationis quo De grã/
deus patienter peccatores expectat ad penitẽ tudine
tiam. Unde Eſa. xxx. c. Expectat vos dñs vt mi circa be
rereaẽ veſtri: ⁊ ideo exaltabitur parcens vobis neficiũ
⁊ Hiero. Moderatio dei ac pietas ſolum no/ expecta
ſtrum reditum querit ac nos cupit ſua longa/ tionis
bõitate ſaluari di. xciij. dyaconi. Et nota q̃ cir
ca vnumquodq̃ȝ horum beneficiorum aliqua
ſunt attendenda vt cognoſcatur magnitudo
dei. ¶ Circa primum debet hõ cogitare quo/
tiens meruerit vt tempus penitentie ſibi auſe
ratur: quotiens mortaliter peccauit hoc meru
it: quia peccator indignus eſt vita cum ingra/
tus ſit auctori vite. Job. xxx. Qui vita ipſa pu/

tabanṫ indigni. ¶ Scḋo debet cogitare ꝙ ꝓ/
ximus fuerit qn̄q₃ amiſſioni vite ſeu dānatio
ni. Tanto enim miſericordia eſt gratioꝛ quan
to pena pꝛorimioꝛ eſt ad quā paraṫ. Si eniꝫ ſu
ſpendendus iam laqueū haberet in collo ma/
ius beneficiū reputaret ſi tunc liberareṫ. Vn̄
debet cogitare ſi qn̄ fuit in periculo moꝛtis dū
in ſtatu erat dānationis. Et quo iuiſſet ſi in il/
lo ſtatu deceſſiſſet ⁊ quid ꝓmeruerit apud deū
vt deus ei pepercerit. pꝛouerb. v. Funibꝰ pec/
catoꝝ ſuoꝝ ꝯſtringiṫ impius qbꝰ ſcꝫ ſuſpenda
tur in inferno. vnde Ezechias. Tu aūt eruiſti
aīam meā vt nō periret. Eſa. xxxviij. ¶ Tertio
dꝫ cogitare ꝙ precioſam rē deꝰ ei cōmiſit qn̄
tps penitētie ei dedit. Precioſitas tēpoꝛis ex
hoc perpēdiṫ. qꝛ in momēto tēpoꝛis pōt hō lu
crari regnū eternū. Et illis qui ſunt in inferno
plus valeret momētū tēpoꝛis in quo agerent
penitētiā ꝙ tota maſſa auri qḋ eſt in mūdo. vn̄
Seneca. Nulla maioꝛ iactura ꝙ tēpoꝛis. pec/
catoꝛ aūt re iā ꝓcioſa abuſus eſt. vn̄ Job. xxiiij.
dedit ei deus locū penitentie ⁊ ille abuſus eſt
in ſuperbia. ¶ Quarto debet cogitare ꝙ nia
le meruiſſet vt res tā precioſa ei cōferreṫ: qui
magnū tēpus ſibi pꝛius datū in ꝯtumeliā ip
ſius dei ꝯcedētis expenderat. Aug. Nō eſt di/
gnus dādis qui nō eſt gratus datis. ¶ Quin
to debet cogitare qualiter ſciebat eū deus eſſe
vſuꝝ tāto beneficio. In hoc enim eſt cumulus
diuine miſericoꝛdie: qḋ licet deus ſciuerit euꝫ
vſuꝝ tāto beneficio pꝛo magna parte in cōtu/
meliā dei nō dimiſit ꝓpṫ hoc dare illi. ad Ro.
ij. An ignoꝛas qꝛ benignitas dei ad penitenti
am te adducit. ¶ Circa ſcḋm beneficiū ſcꝫ iu
De gra- ſtificationis debet homo cogitare. ¶ Pꝛimo
titudie a quibus vinculis deus liberauit eū. Tot eniꝫ
circa be vinculis eſt peccatoꝛ ligatus quot peccatis eſt
neficiū irretitus: ⁊ ſunt adeo foꝛtia iſta vincula ꝙ nec
iuſtifica et per moꝛtē qn̄q₃ ſoluunṫ: ⁊ ſolus deꝰ pōt ea
tionis. dirūpere ſeu ſoluere nō aliqua creatura. vn̄ nō
parū debet eē gratus deo is quē dn̄s ab huiuſ
modi vinculis quibus captiuus ducebaṫ ad
infernū liberauit. qḋ in ſe recognoſcens pſal.
cxv. ait ad dn̄m. Dirupiſti vincula mea ⁊c̄.
¶ Scḋo debet cogitare quot ⁊ quāta ei deus
dimiſit. Pꝛo quolibet enim moꝛtali reus erat
moꝛtis eterne. Si quis enim eēt reus tempo/
ralis moꝛtis que momētanea eſt. nōne pro di
miſſione illius paratus eſſet illi ſeruire toto tē
poꝛe vite ſue. Quid ergo benefaciendū eſt er/
ga deū pꝛo dimiſſione moꝛtis eterne que etiā
vni moꝛtali debeṫ Aug. Cui dictū eſt. nauiga
ne ſubmergaris ⁊ diſtulit. Cui dictū eſt. Labo
ra ne moꝛiaris: ⁊ piger fuit. Leuia iubet deus
vt in eternum viuamus: ⁊ vt obediamus ne//
gligimus. ¶ Tertio debemꝰ cogitare ad quā
tam dignitatem deus eū elegit qn̄ eū iuſtifica
uit. Elegit enim eum deus ad regnū eternuꝫ.
vn̄ apl's ad Ro. iij. Ut iuſtificati gratia gratia
ipſiꝰ heredes ſimꝰ. in ſpē vite eterne. ¶ Quar
to dꝫ cogitare in quali ſtatu deus eū elegit. Ho
ſtis enim tunc erat dei ⁊ indignus et pane ex/
ercens inimicitias peccatis ſuis. vnde Deute.
xxxij. inquit Moyſes inuenit eū in terra deſer
ta. i. in ſtatu a grā derelicto. In loco hoꝛroꝛis
ſcꝫ meriti eterne dānationis ⁊ vaſte ſolitudi//
nis. i. magne obſcuritatis mentis in qua habi
tabant varie fere peccatoꝝ. ¶ Quinto dꝫ cogi
tare quot dn̄s reliquit: qbus tale beneficium
iuſtificationis non pꝛeſtitit: immo in peccatis
ſuis perire permiſit pſal. cxlvij. Non fecit tali
ter omni nationi ⁊ iudicia ſua non manifeſta/
uit eis. Judicia ſcilicet ad iudicandum ſe ⁊ di
ſcernendum peccata ſua: ⁊ puniendum quibꝰ
iudicijs homo iuſtificatur. ¶ Circa beneficiū Gratitu
vero tertium conſeruationis etiam attenden/ do cir//
da ſunt quinq₃. Et pꝛimo conſiderandū diffi// ca bene
cultas ſtandi: que apparet ſpecialiter in tribus ficiū cō
in lucifero parente pꝛimo ⁊ iuda chꝛiſti diſci/ ſerua
pulo. Lucifer enim cuꝫ eſſet maxima arboꝛ in tionis
paradiſo dei ad modicum ventum ſuperbie
in terram coꝛruit. Adam cum eſſet abſq₃ coꝛ//
ruptione naturalium propter cohabitationeꝫ
vnius mulieris paradiſum amiſit Hiero. Si
potuit mulier eycere eum qui iam erat in para
diſo: non eſt mirum ſi eos impediat qui nōdū
in paradiſum peruenerunt. Judas ſcarioth cū
eſſet ſub tanto paſtoꝛe ⁊ magiſtro ⁊ inter tales
fratres: occaſione tamen modice adminiſtra//
tiōis cecidit ⁊ nō adiecit vt reſurgeret. ¶ Se
cundo eſt intuenda pugne continuitas in qua
ſumus Job. vij. Militia eſt vita hominis ſup
terram: vbi alia tranſlatio dicit. Tentatio ē vi
ta hominis Greg. Diabolus aſſidue tentat vt
ſaltem tedio vincat. Mirari ſolent homines
cum audiunt aliquem bonum cadere in pecca
to. cum tamen continue ſit in pugna. Sed po/
tius mirandum eſt ſi aliquando non cadat. Le Exēplū
gitur in vitaſpatrum. ꝙ quidam veniens ad
abbatem theodoꝛum dixit ei. Ecce talis frater
reuerſus eſt ad ſeculum: quaſi de hoc admirās
Cui ille reſpondit. In hoc non mireris. Sed
ſi audieris ꝙ pꝛeualuit quis effugere de oꝛe
inimici: hoc admirare. ¶ Tertio eſt aduerten
da pꝛopꝛia infirmitas. Tanta eſt enim huma//
na fragilitas vt ad ſibiluꝫ vnius verbi deycia
tur: ad aſpectum ſeu erectionem oculi pꝛoſter
naṫ: vt patet in Dauid erga berſabee. ij. Reg.
xj. vnde pſal. xxxiiij. Vie illoꝝ tenebꝛe ⁊ lubꝛi
cū: nō dicit vias: p q̄s imus eē lubꝛicas ſꝫ ipm
lubꝛicū. ¶ Quarto eſt aſpiciēda impugnātis
aſtutia ⁊ poteſtas Job. xlj. Nō eſt poteſtas ſup

terrã que ei compareſ. Habet.n. poteſtatẽ dia
bolus ordine nature ſup oẽm materiã elemẽ/
tarẽ imutãdi ⁊ ſup corpus humanũ ⁊ potenti
as ſenſitiuas. Sed dei virtute coerceſ ne noce
at quãtũ cuperet. De aſtutia eius diciſ. Geñ.
iij. Serpẽs erat callidior cũctis aiantibꝰ terre
⁊ Leo papa in ſermone. Peruigil ille hoſtis
acrioribus pulſat inſidijs quos maxime no//
uit abſtinere a peccatis. ¶ Quinto eſt ↄſiderã
da periculorum varietas. Tot.n. ſunt pericu//
la ꝙ cũ qs vult vnũ effugere in aliud incidit
Sicut aliqñ volens vitare accidiam incidit in
leuitatẽ ⁊ vanã leticiã. Et ecõtra. Cupiens vita
re vanã leticiã incidit in accidiã. Et querẽs qs
vitare gulã ⁊ voluptatẽ: incidit in indiſcretio
nẽ ⁊ inſenſibilitatẽ. Et ſub ſpẽ diſcretionis la/
biſ in vitiũ gule ⁊ diſſolutionis. Uñ Eſa.xxiiij.
dr̃. Et erit q fugiet a facie formidinis cadet in
foueã. Et q ſe explicauerit de fouea tenebiſ la/
queo. fugit qs a facie formidinis: cũ deſiderãs
diuinũ iudiciũ attenuat cõſcientiã ⁊ nimis ag
grauãs peccata ſua ex formidine futuri iudi/
cij incidit in foueã deſperationis. Aliquando
aũt egrediẽs de fouea deſperationis capiſ la/
queo pſumptiõis. Bene ergo dicere hʒ qui ſe
videt a deo cõſeruari. Quid retribuã dño ⁊c̃.

Debe//
mus de
ſingul
bñficijs
grati eẽ

¶ Debet tertio quilibet ↄſiderare beneficia ſi
bi collata ſingularia ⁊ de ſingulis gratias age
re Ber. Diſce ad ſingula dona gratias agere.
diligenter ↄſidera que tibi apponunſ: vt nulla
dei dona debita gratiarũactione fruſtrenſ. Et
primo conſidera quia tot ſunt dei beneficia er
ga te. quot vite momenta. Per cõtinuũ.n. de/
fluxum hõ ↄſiſtit ⁊ viuit. Uñ ⁊ paulus allegãs
dictũ cuiuſdã philoſophi in actibus apoſtolo
rũ.c.xvij. inquit. Genus enim cũ ſumus dei in
ipſo viuimus mouemur ⁊ ſumus. ¶ Secũdo

Tria dʒ
hõ cõſi
derare
circa be
neficia
ſingula
ria.

eſt attẽdẽdũ ad opera ſingula naturalia inten/
tiora ⁊ exteriora: vt intelligere: velle memora
re: videre: ambulare: ⁊ hmõi: que oĩa a deo ha
bemus. vnde Plato. Deũ dico auctorẽ oĩum
naturarũ: lumẽ oĩum rõnum: finẽ oĩum actio
nũ: ſine quo nulla natura ſubſiſtit: nulla ratio
diſcernit: nulla actio expedit. De ſingulis igiſ
hoꝝ: vt magnis beneficijs debemus gratias
agere. ¶ Tertio eſt inſpiciendũ ad opera bo.
na ſeu meritoria: quoꝝ oĩum principalis eſt
ipſe auctor. Unde Eſa.ca.xxvj. ad eũ ait. Om
nia opera nr̃a opatus es in nobis ⁊ Aug. Cuʒ
coronat merita nr̃a remunerat opa ſua: q: ſcʒ
ipſe dedit virtutem bene operandi. ¶ Quar/
to etiam de bonis temporalibus ſiue ſubſtan/
tie: ſiue fame: ſiue potẽtie: ſiue dignitatis: gra
tias agere oportet: cũ dei beneficia ſint: ⁊ vt
ait ſaluator. Cui multũ collatũ eſt: plus exige/
tur ab eo. Multo magis agẽde ſunt grẽ deo
de ſacris: de doctrinaꝝ documẽtis: ⁊ ſanctoꝝ
exemplis ⁊ miraculis que ſunt magna occaſio
nobis pficiẽdi. ¶ Quinto ẽt in flagellis deo
eſt regratiãdũ. qd̃ Job fecit dicẽs. Sicut dño
placuit ita factũ eſt: ſit nomẽ dñi benedictum
Job.j. Sunt.n. ⁊ ipſa dei beneficia in ſalutẽ or
dinata. vñ dr̃. ij. Macha.vj. Etenim multo tẽ
pore nõ ſinere peccatoribꝰ ex ſententia agere:
ſed ſtatim vltionem adhibere. magni benefi//
cij indicium eſt. Quilibet igitur cum pſal. di/
cere põt. Quid retribuã domino ⁊c̃.

¶ Exigit virtus .§.iij.

gratitudinis: vt nõ ſolũ deo ſimꝰ grati: ⁊ gra/
tias referamꝰ de ſuis beneficijs: corde: ore: ⁊
ope. ſ. recognoſcẽdo laudãdo: ⁊ obſequendo:
ſed ẽt creaturis rõnabilibꝰ: a quibus recipi//
mus varia beneficia. Et primo ſanctis ⁊ ange
lis bonis: a quibꝰ recipimꝰ cõtinue multa ob//
ſequia. ſm̃ illud pſal.xc. Angelis ſuis manda
uit de te vt cu. te ⁊c̃. Et eccleſia canit. Hic ẽ mi
chael archãgelus q preſtat beneficia populo.
Grati aũt ad eos ſumꝰ ſi afficiamur ad eos et
aſſentiamꝰ bõis incitamentis: eoꝝ laudando
⁊ honorando eos: ⁊ aliquid boni: vt ieiunia:
⁊ hmõi faciẽdo in honorẽ eoꝝ. ¶ Scdo grati
eẽ debemꝰ parẽtibꝰ a qbꝰ poſt deũ pcipua bñfi
cia accepimꝰ. ſ. eſſendi nutrimẽti ⁊ documẽti
vñ phs ait. Dijs magiſtris ⁊ parẽtibꝰ nõ põt
reddi equalẽs. Recõpẽſandũ tñ eſt eis affectu
⁊ effectu in eo qd̃ fieri põt: ſalua tñ ppria ſalute
hoc tñ magis ſpectat ad virtutẽ pietatis de q̃
dictũ eſt ſupra. ¶ Demũ vtẽdũ eſt gratitudi//
ne erga quoſcũqꝫ nobis aliqua beneficia ↄfe/
rẽtes. Et hoc ſiue ſint in felicitate ↄſtituti ⁊ nõ
idigẽtes: ſiue bũi: ſiue ſuã vtilitatẽ i bñficijs i/
tẽdẽtes: ſiue ẽt male eis vtẽtes: mõ tñ q̃ decla
rabiſ. vñ apl's.j. ad Cor.vl. i oĩbꝰ grãs agẽtes
ſ. de bñficijs bñfactoribꝰ huiꝰ rõ ẽ ſʒ Tho.ij.ij.
q.cvj. arti.iij. q: effectꝰ nãlr ad ſuã cãʒ ↄuertiſ
vñ Dio. dic̃.j.c. de di.no. ꝙ deꝰ ↄuertit oĩa ad
ſeipʒ tãq̃ cã oĩuʒ. Semp.n. oʒ ꝙ effectꝰ ordi//
neſ ad finẽ agẽtis. Manifeſtũ ẽ aũt ꝙ beneſa
ctor iquãtũ hmõi ẽ cã bñficiati: ⁊ idõ nãlis ordo
reqrit vt ille q ſuſcipit bñficiũ p grãrũ recõpẽ
ſationẽ ↄuertaſ ad bñfactorẽ ſʒ modũ vtriuſqꝫ
⁊ ſic dictũ ẽ de prẽ bñfactore cui iquãtũ hmõi
debeſ honor ⁊ reuerẽtia a filio: eo ꝙ hʒ rõnem
pncipij: ſʒ p accñs debeſ ei ſubuẽtio vl' ſuſten
tatio. ſ. ſi idigeat. Sic bñficiatꝰ dʒ bñfactori ho
norẽ ⁊ reuerẽtiã: ⁊ cũ idigeret ſʒ ꝙ põt dʒ ei
ſubuenire. Uñ paup igratꝰ nõ ẽ ſi faciat quod
põt. Sic̃.n. beneficiũ ↄſiſtit magis i affectu q̃
i effectu: ita recõpẽſatio ẽt bñficij magis i affe
ctu ↄſiſtit. Uñ paup ſi ope recõpẽſare non põt
bñfactori: põt tñ recõpẽſare p grãrũactionẽ ⁊ rõs que.

Creatu
ris rõ/
nabili//
bus de/
bemꝰ eẽ
grati ⁊
quibus

Tria te
neſ be/
neficia/
tus be/
nefacto
ris que.

laudem ⁊ veneratiōnē bñfactori. hinc ⁊ Señ. in. ij. de bñfi. ait. Qui grate bñficium accipit ꝑ
mā eius penſionē ſoluit. Ꝙ grate aūt ad nos bñficia ꝑuenerūt iudicemus affectibus. ꝙ nō
ipō tm̄ audiēte. ſ. bñfactore. ſed vbiqꝫ teſtemur Et ſm hoc in felicitate quātūcūqꝫ ꝯſtitutis po
teſt recōpenſari bñficiū ſaltē eos honorando ⁊ laudando. ſm phūm. viij. Ethi. ⁊ etiam alijs
modis. vñ Señ. in. v. de bñfi. Multa ſunt per que quicquid debemus reddere ⁊ felicibꝰ poſ
ſimus fidele ꝯſiliū aſſidua ꝯuerſatiōe. ſermo cōis ⁊ ſine adulatione iocūdus. Indigētibus
aūt recompēſandū eſt bñficijs collatis ab eis ꝑ ſubuētionē ſi fieri pōt: qꝛ etiā a ſeruo poteſt
dñs bñficiū ſuſcipe debet tunc ei gratus eſſe. Nā vt ait Señ. in. iij. de bñfi. Quādiu ſeruus
ꝓſtat qḋ a ſeruo exigi ſolet. miniſteriū eſt. vbi aūt plus ꝙ a ſeruo: neceſſe beneficium eſt. vbi
enim in affectu amici trāſit: incipit vocari beneficiū. Vñ ⁊ de quibuſdā ſeruis legitur ſuis
dñis ꝯtuliſſe magna bñficia exponēdo ſe periculis mortis. Et ſm hoc ſeruis vltra debitum
faciētibus grē ſunt agēde. Ad eum etiā q beneficiū ꝯtulit extra ſuā vtilitatē intendēs gra
tum ſeruo diuerſimode tñ. qꝛ vt dicit Señ. in vj. de bñfi. Multū intereſt: vtrū aliquis bñfici
um nobis det ſua cauſa an ſua ⁊ noſtra. Ille q totus ad ſe expectat ex nobis ꝓdeſt: qꝛ aliter ſi
bi ꝓdeſſe non pōt. Et inde loco abūdans videtur quo qui pecori ſuo pabulū ſpargit. Si me
in ꝯſortium admiſit: ſi duos cogitauit. ingratus ſum etiā ⁊ iniuſtus: vbi nō gaudeo hoc il
li ꝓfuiſſe qḋ ꝓderat mihi. Sūmę malignitatis eſt nō vocare bñficium niſi qḋ dantem ali
quo incōmodo afficit. Ad dantes inſuꝑ bñficia nō eodem modo quo debēt. ſed cum cōtumelia vel triſtitia dꝫ hēri gratitudo: ꝗ̄ minꝰ
ꝙ ſi debito mō ꝓſtitiſſent. Nā boni animi eſt: vt magis attēdat quis ad bonū qḋ conſideratur
cū collatione bñficij: ꝙ ad malum qḋ reperitur in modo dandi. Si vō ille qui bñficiū dedit
malus eſt effectus. debet tñ ſibi fieri recōpēſatio: vt dicit Señ. ſm ſtatū eius: vt. ſ. ad vtutē
reducatur ſi poſſibile eſt. Si aūt ſit inſanabilis ꝓpter maliciā. tūc alter eſt effectus ꝙ ꝓus erat.
⁊ idō nō debet fieri recōpēſatio bñficij ſicut prius. Et tñ quantū fieri pōt ſalua honeſtate. memoria debet hēri ꝓſtiti bñficij. ſm phūm. ix.
Ethi. Cum aūt recōpēſatio bñficij ꝓcipue pendet ex affectu: eo modo debet fieri recōpenſatio quo magis ſit vtilis. Si tñ ꝑ eius incuriā
poſtea in dānū ipſius vertatur: nō imputatur recōpēſanti. Debet aūt bñficij recōpēſatio attēdi:
ſeu fieri magis ſm affectū bñficiātis ꝙ ſcḋm effectū. Vñ Señ. in li. de bñfi. dicit. Nōnunꝙ
magis nos obligat qui dedit parua magnifice ꝙ qui exiguū tribuit: ſꝫ nō libēter. ¶ Pro
cuius declaratione dicit bea. Tho. ſe. ſe. q. cvj. arti. v. ꝙ recōpenſatio beneficij pōt ad tres vir
tutes pertinere: ſcilꝫ ad iuſtitiam: gratiā ⁊ amiciciam. Ad iuſtitiam quidē pertinet quādo re
cōpenſatio habet ratiōē debiti legalis ſicut in mutuo ⁊ alijs huiuſmodi. Et in tali recōpenſatione debet attēdi recōpenſatio ſm quātitatē
dati. Ad amiciciam aūt ꝑtinet recōpenſatio beneficij: ⁊ ſimiliter ad virtutē gratie: ſm ꝙ habet rationē debiti moralis aliter tamē ⁊ aliter.
Nā in recōpenſatione amicicie oportet habere reſpectū ad amicicie cauſam. Unde in amicicia vtili debet fieri recōpenſatio ſm vtilitatē
quā qs eſt ꝯſecutus ex beneficio. In amicicia aut honeſti debet in recōpenſatione haberi reſpectus ad dilectionem ſeu effectū dantis: qa
hoc precipue reqritur ad virtutē. vt dicitur in viij. Ethic. Et ſimiliter qꝛ gratia reſpicit beneficiū ſm ꝙ eſt gratis impenſum: qḋ qdē pertinet ad effectū. Ideo gratie recōpenſatio magis reſpicit affectum dantis ꝙ effectū. Beneficiū ergo ſm ꝙ laudabile eſt: ⁊ ei debetur gratie recompenſatio: materialiter quidē conſiſtit in effectu: ſed formaliter ⁊ principaliter in
voluntate: que etſi videri per ſe ab homine nō poſſit. tamen per ſigna aliqua manifeſtatur affectus beneficiātis: ⁊ cognoſci poteſt: puta. quia
gaudenter ⁊ prōpte aliquis beneficiū impendit. vnde Seneca. Beneficium nō in eo quod
fit aut datur conſiſtit: ſed in ipſo dantis aut facientis animo. ¶ Itē ſm bea. Tho. ſe. ſecū. q.
cvj. artic. vj. In recōpenſatione beneficij oportet aliquid plus exhibere ꝙ quis accepit ſi poteſt. Ratio huius eſt ſm bea. Tho. quia recompenſatio gratie reſpicit beneficiū ſm voluntatē beneficiātis. In quo quidē. hoc cōmendabile videtur ꝙ gratis beneficiū cōtulit benefacto: ad qḋ nō tenebatur. Et ideo qui beneficiū
accepit ad hoc obligatur ex debito honeſtatis vt ſimiliter aliqd gratis impendat. Non autē
videtur aliquid gratis impēdere niſi excedat quātitatem accepti bñficij: qꝛ ꝙdiu recōpēſat
minus vel equale nō videtur facere gratis ſed reddere qḋ accepit. Et ideo gratie recōpenſatio ſemper tendit ad hoc, vt pro ſuo poſſe reddat aliqd maius. Filius aūt etſi non poſſit parentibus recōpenſare in bñficio equale vel maius ad id qḋ accepit ab eis. ſ. eſſe ⁊ viuere quātum ad ꝗ̄titatem dati: poteſt tñ reddere parētibus aliqd maius quātum ad effectū. Et qꝛ debitū gratitudinis ex charitate deriuatur que
quāto plus ſoluitur. tāto magis debetur. ſm illud ad Roma. xiij. Nemini qcꝙ debeatis niſi
vt inuicē diligatis. Ideo nō eſt incōueniens ſi obligatio gratitudinis ſit interminabilis.

Recompēſatio bñficij pōt ad tres v/tutes ꝑtinere.

¶ Sciendum q̄ .§.iiij.
ſeptem ſunt cauenda in beneficioꝝ collatione
vel recompēſatione. Primū eſt obliuio: vnde
Sen̄.in.iij.de benefi. Ingratus eſt qui benefi/
cium ſe accepiſſe negat qđ accepit. Ingrat⁹ eſt
qui diſſimulat. Ingratus eſt qui non reddit.
Ingratiſſim⁹ oīum qui eſt oblit⁹. Illi.n.ḡ non
ſoluerūt.tn̄ dicunt: ⁊ eſt apud illos veſtigium
meritoꝝ intra ꝯſcientiam excluſoꝝ: ⁊ ali quan
do ꝯuerti ad referendū grām aliqua cā pōt.ſi
illos pudor ammouerit.ſi facilis occaſio mu/
tauerit. Hoc fieri nunq̄ȝ pōt cui beneficiū totū
elapſum eſt. apparet illū non ſepe de redden/
do cogitaſſe: cui obrepſit obliuio. ¶ Secūdo
cauendū ē iniurie illatio vel affectio erga eū
cui quis vult benefacere vel recompēſare pro
acceptis beneficijs. vnde Sen̄.in.v.de bene.
Minus grati ſunt qui aliquid incōmodi im/
precari ſolent his quibus obligati ſunt: vt p/
bent affectum beneficiorū memorem quoꝝ
animus ſimuſimus eſt puro amore ſranganti/
bus qui amice ſue optant exilium vt deſertam
ſugientemq̄ȝ comitenſ. Optant inopiā: vt ma
gis deſideranti donent. Optant morbum vt
aſſideant ⁊ quicquid inimicis optarent aman
tes vellent fieri. fere idē exitus eſt odij ⁊ amo
ris inſani. Idem Seneca. Nequitia eſt vt ex/
trahas mergeſ: euertere. vt ſuſcites. vt dimit
tas includere. Non eſt beneficium iniurie fi/
nis ⁊ vulneris malo q̄ȝ ſanes. ¶ Tertio cauē
dum eſt nimia feſtinatio in recompēſando be
neficium Sene. in lib. de benefi. Ante omnia
diſcamus beneficia debere. Nemo libēter red
dit quod inuitus debet ⁊ quod apud ſe eē nō
vult onus indicat eſſe non munus. Idem reti
nendi ſignum eſt protinus aliud munus re/
mittere ⁊ munere ꝓpugnare. Qui nimis ci/
to cupit ſoluere inuitus debet: ⁊ qui inuitus
debet ingratus eſt. ⁊ vt dicit. b. Thom. ſc.ſe.q.
cvj.ar.iiij. Quantum ad affectum ſtatim fieri
debet recompenſatio beneficij accepti: vt ſcili
cet benigne ſuſcipiat: ⁊ beniuolentiam ad dā
tem oſtendat. Unde idem Sene. Uis reddere
beneficium benigne accipe. Sed quantum ad
effectum debet expectari tempus oportunum
ad recompenſandum. ⁊ non ſtatim fieri vt di/
ctum eſt. Nec eſt ſimile de eo quod debetur ali
cui ſine certo termino: vt in contractibus ⁊ ex
maleficijs. quia debitum legale. quale eſt illđ.
cum ſit ex obligatione neceſſarie equitatis. eſt
ſtatim ſoluendum. alioquin non eſſet conſer/
uata iuſtitie equalitas: ſi vnus retineret rē al/
terius abſq̄ȝ eius voluntate. Sed debitū mo/
rale quale eſt in recompenſatione beneficiorū
dependet ex honeſtate dantis. Et ideo debet
reddi debito tēpore ſm̄ q̄ exigit rectitudo vir
tutis. ¶ Quarto cauenda eſt nimia dilatio. vn
de Salomon in prouer. Ne dicas amico tuo.
reuertere cras: cum ſtatim poſſis dare Sene.
ij.de bene. Errat ſiquis ſperat reſponſuꝝ ſibi.
quem dilatione laſſauit expectati one torſit: eo
dem animo beneficium debetur. quo datur.
Idem in eodem lib. Cuȝ homini probo ad ro
gandum os ſuffundatur rubore qui hoc tor/
mentum remittit: munus ſuum multiplicat
grauiſſimis viris. Nulla res carius conſtat
q̄ȝ q̄ precibus empta eſt. Moleſtum verbum ⁊
oneroſum demiſſo vultu dicendum rogo. Ni/
hil eque amarum: q̄ȝ diu petere. equiori ani/
mo quidam ferunt preſcindi ſpē ſuam q̄ȝ tra/
hi. Idem verum eſt te tm̄ grā demere: q̄ȝtum
more adijcis. ¶ Quinto cauendum eſt mali/
tioſa excuſatio: cum ſcilicet quis ſe excuſat nō
poſſe ſeruitium vel beneficium quod ei petiſ
dare ⁊ recompenſare. Dixit antigonus cinico
petenti talentum plus eſſe q̄ȝ cinicum deceat
petere. Petenti vero nummum reſpondit mi/
nus eſſe q̄ȝ regem oporteat dare: ⁊ ſic malitio
ſe negabat quod poſſet dare nummum. quia
rex erat vel talentum: quia ille cinicus ſcilicet
pauper erat. Econtrario Alexander magnus
animo nihil niſi grande concipiens cuidam
quidem petenti aliquid vrbem donabat: ⁊ cuȝ
ille refugiſſet nimis eiſe dicens: nec conueni
re ſue fortune. Non quero inquit Alexander
quid te accipe deceat. ſȝ quid me dare. ¶ Sex
to cauenda eſt exprobratio: ⁊ de ingratitudine
querulatio: vnde Jaco.j. dicitur de deo. Dat
omnibus affluenter ⁊ non improperat. ⁊ Se/
ne. Hec beneficij inter duos lex eſt alter ſtatim
obliuiſci dȝ dati alter memor eē accepti. Sil'r
nō dȝ facere querelā de ingrato. vn̄ Sene. me
liorē facies ingratū ferēdo. peiorē cōquerēn/
do. Nemo id eē qđ iā videſ timet. Idē ingra
tus eſt aduerſus vnum beneficiū: aduerſus al
terum nō erit. Duoꝝ oblitus eſt. ¶ Tertiū in
eoꝝ que exciderant ad memoriam reducere.
Que rō eſt exacerbare eum in quē magna cō
tuleris: vt ex amico fiat inimicus. Idē. Si de/
um imitaris beneficia da etiam ingratis. Nā
⁊ ſceleratis ſol oriſ: ⁊ piratis patēt maria. Di
eniȝ Matth.v. de deo q̄ pluit ſup iuſtos ⁊ in
iuſtos: ⁊ ſolē ſuū oriri fac̄ ſup bonos ⁊ malos.
¶ Septimo cauēdū ē ne bn̄ficiū qđ dat ei cui
daſ vel alteri nō noceat Sene. in li. de benefi.
Quēadmodū pulcherrimū ē op⁹ inuitos no/
lēteſq̄ȝ ſuare. ita rogātib⁹ peſtifera largiri blā
dū ⁊ affabile odiū ē. Pecuniā nō dabo quam
nocituram adulteri ſciā. ne in ſocietate tur/
pis facti aut ꝯſilij inueniar. Idē Sene. Quid
turpi⁹ q̄ȝ qđ euenit frequētiſſime: vt nihil in

terſit inter odium ⁊ beneficium. Hinc ⁊ Aug. Ullius eſurienti panis ſubtrahitur ꝙ̃ datur ſi de cibo ſecurus iniuſtitie acquieſcat. v. q. v. non omnis. Et ſic intelligitur illud Eccli. Beneſac iuſto ⁊ non dederis peccatori. Amb. etiã dicit. Si non poteſt alteri ſubuenire. niſi alter ledat. meliꝰ ẽ neutrũ iuuare. xiiij. q. v. deniqꝫ.

¶ De vindicatione. Capitulũ. xiiij.

Quid ſit vindicatio

SEquitur de vindicatione prout eſt virtus quam ponit Tullius inter partes iuſtitie. Et ſic eam deſcribit. Uindicatio eſt per quam vis ſeu iniuria ⁊ omne quod obſcurum eſt. i. iniurioſum defendendo ⁊ vlciſcẽdo propulſatur. Hec virtus maxime neceſſaria eſt habenti poteſtatem ſeu prelationem: vt ſcilicet puniat crimina. vnde ad Ro. xiij. Miniſter dei eſt. ſ. iudex quicũqꝫ vindex eſt irã ei qui malum facit. Et. j. Petri. ij. Subiecti eſtote omni humane creature propter deum ſiue regi quaſi precellẽti: ſiue ducibus tanꝙ̃ a deo miſſis ad vindictam malefactorum. i. punitionem laudem vero bonoꝝ. Et pro declaratione huius materie nota ſm̃. b. Tho. ij. ij. q. cviij. arti. j. ꝙ vindicatio ſit per aliquod penale malũ inflictum peccanti. Eſt ergo in vindicatione conſiderandus vindicantis animus. Si eniꝫ intentio eius feratur principaliter in malum eius de quo vindictam ſumit ⁊ ibi quieſcat nõ eſt licitum. quia delectari in malo alterius pertinet ad odium: quod charitati repugnat qua omnes homines diligere debemus. Nec aliquis excuſatur in vindicatione: ex hoc ꝙ vindicans intendit malum illius qui iniuſte ſibi intulit malum. Sicutꝫ nec excuſatur aliquis a peccato per hoc ꝙ odit odientem ſe. Non. n. debet homo in aliium peccare ſeu offendere ꝓpter hoc ꝙ ille prius peccauit in ipſum ſeu offendit eum: hoc enim eſt vinci a malo. quod apoſtolus ꝓhibet ad Ro. xij. Noli vinci a malo ſed vince in bono malum. Si vero intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum ad quod peruenitur per penam peccantis. puta ad emendationem peccantis. vel ſaltem ad cohibitionem eius ⁊ quietem alioꝝ ⁊ ad iuſtitie conſeruationem ⁊ dei honorem: poteſt eſſe vindicatio licita alijs debitis circũſtantijs ſeruatis. Nec eſt contra quod dicitur. Deute. xxxij. Mea eſt vltio ait dominus ⁊ ego retribuam eis in tempore. loco cuius ſm̃ aliã tranſlationem dicitur. Mihi vindictã ⁊ ego retribuam dicit dominus. Nam ille qui ſm̃ gradum ſui ordinis exiſtens. rector vĩdictam exercet in malos: nõ vſurpat ſibi ꝙ dei ẽ: ſed vtitur poteſtate diuinitus cõceſſa. Dicitur. n. ad Ro. xiij. de principe terreno ꝙ dei miniſter eſt vindex in iram. i. in penaꝫ ei qui male agit ſed ſi preter ordinem diuine inſtitutionis vindictam exerceat in alios: etiam malos propria auctoritate puniens: tunc vſurpat ſibi qđ dei eſt: ideo peccaret.

¶ Quod autem .§. vi.

vindicatio ſit virtus ſpecialis proprie tranſſumendo. ⁊ nõ ſm̃ locutionẽ vulgariũ: q appellãt vindictã: cũ alter alteri reddit malũ pro malo. Declarat. b. Tho. ij. ij. q. cviij. ar. ij. ſic in genere. Sicut phũs dicit in. ij. ethic. Aptitudo ad virtutẽ ineſt nobis a natura: lꝫ cõplemẽtuꝫ virtutis ſit in nobis per aſſuetudinẽ. vel ꝑ aliquã aliaꝫ cãm vt per grãm. Unde pꝫ ꝙ virtutes ꝑficiũt nos ad ꝓſequẽdũ debito mõ inclinationes naturales que pertinent ad ius naturale. Et ideo ad quãlibet inclinationẽ naturalem determinatã ordinaſ aliqua ſpãlis vtꝰ Eſt aũt quedã ſpãlis inclinatio nature ad remouendũ nocumẽta. Unde ⁊ aĩalibꝰ datur vis iraſcibilis ſeparata a vi cõcupiſcibili. Repellit aũt hõ nocumẽta ꝑ hoc ꝙ ſe defendit ꝯ iniurias ne ei iferanſ vl' iã illatas iniurias vlciſciſ nõ intẽtiõe nocẽdi: ſꝫ itẽtiõe remouẽdi nocumẽta puta ſiqs punit iniurias illatas alijs ſocijs cũ ſcilꝫ aliq eos aggrediunſ ad offendendum ille defendit. Uel cũ in actu aggreſſure qs ſe defendit ab iniuriãte: intendens ſui preſeruationem non aggrediẽtis leſionẽ vel cuꝫ iudex punit reos ⁊ hoc ptinet ad vindicationẽ put ẽ virtus. Et ſic intelligẽda eſt diffinitio tullij ſupra poſita. Et per hoc patet ꝙ eſt ſpãlis virtus ⁊ pars iuſtitie. ¶ Sciendũ ſm̃. b. Tho. vbi. ſ. ꝙ ſicut recõpenſatio debiti legalis: vt in redditione mutui depoſiti. ⁊ hmõi ptinet ad iuſtitiã cõmutatiuã. Recõpẽſatio aũt debiti moralis. qđ naſciſ ex particulari beneficio exhibito ptinet ad virtutẽ grẽ nõ ad iuſtitiã cõmutatiuã. Ita ẽt punitio peccatoꝝ ſm̃ ꝙ ptinet ad publicã iuſtitiã que ſcꝫ ſit per rectores: eſt actꝰ cõmutatiuus iuſtitie. Sꝫ ſm̃ ꝙ pertinet ad imunitatem ſeu defenſionẽ alicuius perſone ſingularis a qua iniuria ꝓpulſaſ. ptinet ſpecialiter ad virtutẽ vindicationis que eſt pars iuſtitie potentialis. vnde ⁊. b. Amb. dicit fortitudo que bello a barbaris tueſ patriã: vel domui defendit infirmos: ⁊ a latronibus ſocios plena eſt iuſtitia. xxiij. q. iij. fortitudo. Et ꝙ̃uis hoc b. Amb. attribuat fortitudini: nõ tñ ꝑ hoc tollitur qn ibi ẽt ſit actus vindicationis ⁊ aliqñ ẽt zelus charitatis. Sꝫ fortitudo ibi eſt inquã tũ diſponit ad vindictã remouẽdo prohibens ſcꝫ timorẽ periculi iminẽtis: zelus aũt qui importat feruorẽ amoris cõcurrit put aliqs vin-

Quõ vindicatio ẽ vtꝰ ſpecialis

Dĩa ẽ inter zelũ charitatis ⁊ fortitudinẽ ⁊ vindicatiõeꝫ

dicat iniurias dei vel proximorum eas ex chari/
tate reputans vt suas. Hinc et Amb. in li. de of/
fi. nõ inferẽda: sed depellẽda iniuria lex virtu
tis est. Qui. n. nõ repellit a socio iniuriã si põt
tã est in vitio q̃ ille qui facit. Unde sanctus
Moyses hinc exorsus est tẽtamẽta imbecillis
fortitudinis. Nã cũ vidisset hebreũ ab egyptio
iniuriã accipiẽtẽ defendit: ita vt egyptiũ pro
sterneret et in arena abscõderet. Salomõ quo/
q3 ait. Eripe eũ qui ducit ad mortem. xxiij. q.
iij. nõ inferẽda. Et dicit ibi glo. super v. põt. i.
si est in potestate cõstitutus vt rector: tunc enim
tenet alr nõ. Cuilibet tñ licitũ est defendere ali
um si vult. ff. q me. cau. l. sed et part' super v.
psterneret. Potest ergo qs excedere modum in
defendendo. et tãc peccaret. Eripe. glo. si iniu
ste ducat per vim. qđ intelligendũ est quando
fieri potest sine scandalo vel per supplicatio/
nem si iuste ducat: nõ tamẽ importunẽ. Et ali
quando nec ẽt simplicẽ nec impediat iustitia
aliqui tamen dicunt q ẽt qui non est in pote/
state cõstitutus tenet defendere sociũ ab iniu/
ria: hoc elicientes ex verbis Aug. dicẽtis. xxiij.
q. j. c. Judeos populares non fuisse imunes a
culpa qui permiserunt principibus xpm inter
ficere: cũ essent eũ defendere et liberare. Qđ
videt verum quãdo posset qs sine suo pericu/
lo vel maiori malo inde sequenti socios iuua
re ab iniustitia vel iniuria cum infertur. Op
ponitur autem huic virtuti per excessum viti
um seuitie seu crudelitatis: et per defectum vi/
tium remissionis seu negligentie. Et de huius
negligentia scz correctionis scz quoad platos
habes plura. s. in. ij. pte ti. de accidia. c. de ne/
gligẽtia. Hic tamen large sumendo vindica/
tionem aliqua decenter pertinentia ad puni/
tionem quam faciunt vel debẽt facere rectores.

¶ De punitione .§.ij.

De punitione malorum — que debet fieri per rectores contra vitia potest
inducere illud psal. Accingere gladio tuo sup
femur tuum potentissime. Que verba q̃uis
intelligãtur principaliter de christo: qui gla/
dium punitionis peccatorum posuit super fe
mur suum. i. carnem puniens peccata huma/
ni generis per penas et dolores eius ut sic po
tentissimus contra diabolum nos eriperet de
manibus eius. Tamen ad quẽlibet prelatum
seu rectorem potest illud extendi. Et cum pri/
mo accingerint se gladio super femur suum. i.
ad corrigendum se et puniendum vitia sua ex
inde factus potentissimus extendat gladium
ad puniendum malos. Est autem fienda puni
tio malorum per diuersas penas sm q homi/
nes merentur: et sm q ipse pene magis timen
tur. Pene enim sm philosophum sunt medi/
cine. Uarie autẽ medicine adhibent sm varie
tatẽ morborum. Pro cuius declaratiõe dicit. be.
Tho. se. se. q. cviij. ar. iij. Qđ vindicatio intan/
tum est licita et virtuosa inquãtũ intẽdit ad co/
hibitionẽ malorum: cohibent aũt aliqui a pecca/
to qui affectũ virtutis nõ habẽt. per hoc q ti/
ment amittere aliqua que plus amant q̃ illa
que peccando adipiscunt. als timor non com/
pesceret peccatũ. Et iõ per subiectionẽ oĩum q̃
homo maxime diligit est vindicta de peccatis
sumẽda. Hec aũt sunt que homo maxime dili/ In quibus homo põt puniri.
git vita: incolumitas corporis libertas sui bo
na exteriora: vt diuitie patria gloria. et ideo, vt
Aug. refert. xxj. de ciui. dei. Octo genera pena
rum in legibus ẽe scribit Tullius. Mortẽ p quã
tollit vita verbera et talionẽ: vt oculũ pro ocu/
lo et huiusmodi: per que amittit quis corporis
incolumitatẽ: seruitutẽ: et vincula per q̃ qs per
dit libertatẽ. Exiliũ per quod quis pdit patriã
Damnũ per quod perdit quis diuitias. Igno/
miniã per quã perdit quis gliam. Nec est con
tra quod dominus prohibuit per parabolam
Matth. xiij. Eradicari zizania significantem
peccatores. Nõ. n. hoc prohibuit dñs simp licẽ
ter: sed qñ timet. ne simul cũ eis eradicet et triticũ
sed qñ possunt eradicari mali per mortẽ nõ so/
lum sine periculo sed cũ magna vtilitate bono
rum possunt et debent eradicari etiam p mor/
tẽ. qñ scilicet meruerunt vt in his que cederẽt
in magnã pnicie aliorum. ¶ Circa hanc materi/
am pulchre loquit Aug. in lib. de sermone do
mini in mõte sic di. et habet. xxiij. q. iiij. Ea vin
dicta nõ prohibet que valet ad correctionem: q̃
etiã ad miam pertinet. Nec impedit illud pro
positũ quo quisq3 paratus est ab eo quẽ corre/
ctũ ẽe vult plura pferre. sed huic vindicte inse
rendo nõ est idoneus. nisi q odiũ quo fragrare
hoies solẽt q se vindicare desiderãt: dilectiõis
mãsuetudine supauerit. Nõ. n. metuẽdũ ẽ ne
odisse paruulũ filiũ parẽtes videant cũ ab eis
vapulet peccãs nec peccet vlterius et certe pfecto
dilectiõis ipsius dei pris imitãda nobis ppont
eũ di. Diligite inimicos vros: bñfacite his q
oderũt vos. Et tamẽ de ipso dño di p pphetã3
Quẽ diligit dñs arguit et castigat. flagellat aũt
oẽm filiũ quẽ recipit. Ergo nõ vindicet. nisi ip
se cui rex ordine ptãs ẽ data: et ea voluntate vin
dicet: q pr filiũ puulũ flagellat er q appet pos
se peccatũ amore potius vindicare q̃ ipuniri re
linq: vt illũ quẽ vidicat. i. punit: nõ pẽa misex
sz correctõe btũ ẽe velit. Et. j. Inde ẽ q helyas De vindicta
multos morte affecit ppa m̃u et igne diuinit'
ipetrato. p qđ et alij multi magni et diuini viri bonorum
spũ eodẽ psulẽdo reb' hũanis nõ timere fece/ ¶ malos
runt. de quo helya cũ exẽplũ dedissent discipu hoies
li: cõmemorãtes qđ ab eo fcm̃ sit: vt eis ẽt

poteſtatem daret petenti de celo ignem ad cō/
burēdum eos qui ſibi hoſpitium non p̄buerāt.
reprehēdit dñs in eis non in exēpluꝫ p̄phete ſancti.
ſed ignorātiam vindicandi que adhuc erat in rudibus.
animaduertēs eos nō amare correctionē. ſed odio deſiderare vindi/
ctam. Itaqꝫ poſtea qꝫ eos docuit qd eſſet dilige
re p̄ximum tanqꝫ ſeipſum. infuſo etiā ſpū ſan/
cto eis p̄miſſo. non defuerūt tales vindicte.
quis multo rarius qꝫ in veteri teſtamēto. Nā
⁊ verbis apli Petri ananias ⁊ vxor eius. ſicut
in actibus aploꝝ legimus. Exanimes cecide/
rūt. Hec oia Aug. xxiij. q. iiij. Ad ideꝫ facit qd
ait Hiero. ſup Ezechie. Qui malos percutit in
eo qui mali ſunt. ⁊ hꝫ cauſam interfectionis. i.
poteſtatē vt occidat peſſimos. miniſter eſt dei.
Item ſup Johel. Non ſoluꝫ hoſtes miniſtri ſūt
⁊ vltores ire dei in his qui maluꝫ opant. vnde
non ſine cauſa gladiū portant. Sed etiaꝫ ꝯtra/
rie fortitudines que appellant furor ⁊ ira dei.
Item Haymo ſup epſam ad Rom. ſunt quedā
enormia flagitia que potius per mundi iudi/
ces qꝫ per antiſtites ⁊ rectores ecclīarum vin/
dicant. Sicut cum quis interficit epm̄ vel p̄s/
byteꝝ vel diaconum. Huiuſmodi reos ⁊ p̄nci
pes mūdi dānāt. Item Cyprianus. Rex dꝫ fur
ta cohibere. adulteria punire. impios de terra
perdere. paricidas ⁊ periuros non ſinere viue
re. ⁊ filios ſuos nō ſinere impie agere. hec om/
nia habentur. xxiij. queſtio. v.

Hāc vero que/ .§. iij.

ſtionem. ſ. vtruꝫ vindicta ſit ferenda in malos
mouet Gratianus. xxiij. q. iiij. per totuꝫ. Et pri
mo per multa capl̄a ſuperficialiter p̄bat malos
nō eſſe puniēdos. ſed tolerandos. vt illud Au/
guſti. Tu bonus tolera malos. Nam ⁊ chriſtus
Judam cum ſciret furē eſſe tolerauit. ⁊ ad p̄e/
dicādum miſit. eiqꝫ cum alijs eucharıſtiaꝫ de/
dit. Sed poſtmodū in. c. cum in lege. §. his ita
reſpōdet determinās queſtionē. Dicit enim q̄
ſunt quedaꝫ que ſalubri tm̄ admonitione ſunt
corripiēda. non corpalibus flagellis animi ad
uertēda. ſed coꝝ vindicta diuino examini tm̄
eſt reſeruāda. qñ in delinquentes videlꝫ diſci/
plinam exercere nō poſſumus. vel q: non ſunt
noſtri iuris. vt ſunt infideles. aut qui alias nō
ſunt nobis ſubditi. vel q: illoꝝ crimina ſi no
bis nota ſint. tñ manifeſtis indicijs p̄bari non
pñt. Et de his pōt intelligi. c. inductuꝫ. Tu bo/
nus ⁊c. ⁊ plura alia ca. Item quādo crimina. ⁊
ſi ſint manifeſta. tñ puniri nō pñt ſalua pace ec
cleſie. ſed timet p̄iculum ſciſmatis. vel graue
ſcādalum tolerāda vel diſſimulāda ſunt. vt in
c. quidam. ⁊. c. non pōt. e. q. Alias cum puniri
poſſunt crimina manifeſta ſine graui ſcandalo
multitudinis. puniēda ſunt nō tolerāda. Et p̄/
cipue cuꝫ nō multitudo. ſed paucitas eſt in ſce/
lere. vt di. l. vt ꝯſtitueret. Sꝫ cuꝫ multitudo eſt
in ſcelere. vel p̄nceps qui pōt multū alijs noce
re. aliqñ per patiētiā eſt ad p̄niam expectāduꝫ.
Aliqñ vō in paucis coꝝ eſt puniēda. vt eorum
exēplo ceteri terreant ⁊ ad p̄niām p̄uocent. De
hoc tñ. ſ. qñ multitudo eſt in crimine. qd agen
dū ſit rectoribus circa punitionē habes in. ij.
p̄te ti. de accidia. c. de negligētia correctionis.
Sed cū vindicta. i. punitio inferēda eſt malis.
hꝫ fieri dꝫ a iudice vel eiꝰ auctē. ⁊ ex amore iuſti
tie ⁊ nō ex odio vl̄ delectatōe vīdicte. vt di. di.
lxxxvj. odio. Siqs aūt obiciat ſeu arguat con
tra p̄dicta ex eo q̄ correctio vboꝝ vel vbeꝝ vi
det eſſe inutilis vel ſupflua. Nam p̄deſtinati ad
vitā ſine correctiōe mutant. ſicut Petrus queꝫ
dñs reſpiciēs nemine corripiente cōmonuit ad
lachrymas. Preſciti ad mortē inter flagella de
teriores fiūt. ſicut Pharao. Bonis ergo videt
ſupflua. dānandis inutilis. Rñdit Granus. q:
ipſe obiectionem facit. q. e. ſ. xxiij. q. iiij. per verba
Aug. dicit. Sicut nō eſt ceſſandū ab orōne pro
eis qs corrigi volumus. etiā ſi nullo homīꝫ orā
te pro Petro dñs reſpexit eū. ⁊ fecit eū deflere
ſuū pctm̄. Ita nō eſt omittenda correctio quis
deus qs voluerit faciat eſſe correptos. Tūc aūt
ex correptione p̄ficit hō. cum miſeret atqꝫ adiu/
uat. ſ. dns qui facit quos voluerit etiā ſine cor
rectione p̄ficē. ead. q. iiij. ſicut nō eſt. Inducit
etiā Granus in. §. ante caplm̄. Ipſa pietas. exē
plū de infirmitate corporis humani di. Sicut qꝫ
uis certiſſime ſciamus neminē vltra terminuꝫ
ſibi a deo p̄fixū eſſe victurū. oībus tñ lāguēti
bus nō incōgrue medemur. Sic quis nemo
ſaluet niſi p̄deſtinatus ad vitam. omni tamē
delinquenti adhibēda eſt correctio. nec malo/
rum eſt deſerenda diſciplina. Unde Damaſus
papa. Juſtum eſt vt qui diuina contēnunt mā/
data ⁊ inobediētes paternis exiſtunt iuſſioni/
bus ſeuerioribus corrigant vindictis. quati/
nus ceteri talia cōmittere timeant. ⁊ oēs gau/
deant fraterna concordia. ⁊ cuncti ſumant ſe/
ueritatis ac bonitatis exēplum. xxiij. q. iiij. iu/
ſtum. Nabuchodonoſor ſcelus in ſanctuꝫ Da/
nielem cōmiſſum vindicauit iuſtiſſime. inquit
Augu. xxiij. q. v. ſi p̄pterea. Ex hoc aliqui inuī
dia moti procurauerūt Danielem mitti in la/
cum leonum vt deuoraretur. Hiſtoriaꝫ habes
Dan. vlti. Hely lꝫ bonus in ſe. q: ſeuere nō cor
rexit ſcelus filioꝝ ⁊ vitia cadens fractis ceruī/
cibus expirauit. vt dictum eſt. j. Reg. iiij. Utrū
autem p̄latus poſſit iniuriaꝫ ſibi factam vin/
dicare. Dicit be. Tho. q̄ quādo huiuſmodi in/
iuria redūdat in deum vel eccleſiaꝫ debet p̄e/
latus propriam iniuriam vlciſci. ſicut patet de

in q̄s et / qñ exer / cēda et / diſſimu / lāda ſit / vindi/ / catio.

vtꝝ pla / tus ſi ſit / ſeipſꝫ vl / dicare / poſſit

Helya

Helya qui fecit ignem deſcēdere ſup duos qn
quagenarios.iiij.Reg.j.Et Silueſter papa ex
coicauit eos qui miſerūt eum in exiliū:vt ha/
bes.xxiij.q.iiij.Guiliſarius.de quo dicit Gra/
nus.§.ſeq.ꝙ Silueſter nō ſuā ſed eccl'ie iniu/
riā vltus eſt. Si vō iniuria ſolū ſit in pſonam
ſuā nō redūdans in alios.decēs eſt vt patiēter
ferat ⁊ nō ſe vindicet in exēplum alioꝝ. Unꝰ ⁊
Greg.repꝛehendit quendā epm eo ꝙ excoica/
uerat quēdā clericū ſuū pꝛo eo ꝙ ei iniuriatus
fuerat.xxiij.q.iiij.Inter querelas.Iniurias ve
ro in alios factas.⁊ ꝑcipue in deū.ſine vltione
trāſire nō debet.Unꝰ Greg.in omel. Si is qui
pꝛelatus eſt dñico debitoꝛi culpas impune di/
mittit.nō mediocriter offendit ꝑfecto qui de/
bita celeſtis regis ⁊ dñi ſua ꝑſumptione reſol
uit.Ea nāq3 que in nos cōmittunt̄ facile poſſu
mus dimittere.Ea vō que ſunt in deū cōmiſſa
cū magna diſcretione.nec tn̄ ſine pnīa poſſu/
mus relaxare.xxiij.q.iiij.ſi is qui pꝛelatꝰ. Se/
mel vō culpa remiſſa recidiuo doloꝛe iterum
ad aīum reuocari nō debet. Unꝰ Gelaſius pa/
pa inquit.Semel in abolitione remiſſa puni/
tio recidiuo doloꝛe nō debet iterari ſ3 diuine
imitationē clemētie:que dimiſſa pctā in vltio
nē redire nō patit̄.xxiij.q.iiij.ſi illic.Ad qd̄ fa
cit dictū ꝓphete Naum.j.Nō iudicabit deus
bis in idipm in tribulatione. Qd̄ vtiq3 veruʒ
eſt.qn̄ delictū eſt punitū per ſniam diffinitiuā
ita ꝙ trāſiuit in rem iudicatā. Naʒ alꝰ ſi quis
fuiſſet punitus de aliquo pctō extra iudicium
inſufficiēter:nō tollitur quin adhuc poſſit pu
niri cōpletius.ſicut ⁊ deus aliquoꝝ punitionē
h̄ incipit.⁊ in alia vita pficit vt in antiocho.
Unꝰ Deute.xxxij.dicit dn̄s in cantico. Ignis
ſuccēſus eſt in furoꝛe meo.⁊ ardebit vſq3 ad i/
ferni nouiſſima.i.vindicta h̄ incipiet.ſ.puni/
tionis repꝛoboꝝ ⁊ in inferno pficiet̄.vt expo/
nit Aug.de pe.di.iij.§.ignis.Quō autē puni
atur vnus pꝛo delicto tpaliter.⁊ quādo habes
in.iij.parte ti.xxix.c.j.

¶ De penitentia pꝛout eſt virtus differens ab
ea pꝛout eſt ſacramētum. Cap.xiiij.

P Enitentia q2 non

ſolum ſacrm̄ ſed etiaʒ virtus eſt.
Ideo3 virtus h̄ bꝛeuiter aliqua
de ea dicent̄. Nā in q3tum ſacrm̄
de ea in tertia parte tractat̄ in ti.xiiij.cap.vi.
Quid aūt ſit.magr̄ in.iiij.ſen.di.xiiij.ſic diffi
nit.Penitētia eſt virtus qua pctā cōmiſſa plā
gimus:⁊ odimus:⁊ ea vlterius cōmittere no/ — pnīa ꝓ/
lumus.Per hoc igit̄ qd̄ dr̄ in diffinitiōe vtus — ut ē vtꝰ
oñdit̄ ꝙ ſit virtus.Qd̄ aūt ſit virtus moꝛalis — ē diſtin
⁊ ſpecialis diſtincta ab alijs ptinens ad iuſti/ — cta ab
tiaʒ vindicatiuā.ſic declarat Pe.de pa.in.iiij. — alijs.

diſt.xiiij.Uirtus ſm̄ phm̄.ij.Ethi.Eſt habitus
electiuus in medio ꝯſiſtens ꝓut recta ratio de/
terminabit.Talis aūt eſt penitētia.Nam peni
tere de peccato cōmiſſo eſt actus ex electōe ꝓce
dens ꝓut.ſ.eſt diſplicētia volūtatis de ipſo pec
cato.Et cadit ſup ipſam mām:q2 ſicut bonum
debite placet:ita ⁊ malū debite diſplicet. Pōt
etiam infoꝛmari debitis circūſtātijs.q2.ſ.dete
ſtatur pctm̄ vt cōmiſſum eſt in irreuerentiā dei
cuʒ ꝓpoſito emēdādi ⁊ ꝯfitendi.⁊ in medio cō
ſiſtit:q2 de oībus dolet peccatis penitēs.nec tn̄
ita ꝙ deſperet.ergo eſt virtus.¶ Qd̄ pertinet — quis ſit
ad iuſtitiā qui oꝛdinat hoīem ad alterū ⁊ debi — actꝰ pe/
tum reddit.p3:q2 per pnīam homo oꝛdinat̄ in — nitētie
deū.Et ideo reddit ſubtractū obſequm ſatiſfa/ — ꝓut eſt
ciēdo. Sicut enim homo efficit̄ alteri debitoꝛ — virtus.
duplr̄.Uno modo per hoc ꝙ aliqd voluntarie
recipit:vt in cōmutationibus volūtarijs:puta
emptionibus:venditionibus:mutuis.⁊ hmōi.
Alio modo per hoc ꝙ ei iniuſte ſbtrahit:vt in
violentijs.ſ.furto:rapina:ꝑcuſſione:⁊ hmōi.
Silr̄ homo efficit̄ deo debitoꝛ duplr̄.Uno mo
do per hoc ꝙ aliquid ab eo recipit.Et redditio
hmōi debiti ptinet ad virtutē latrie ſeu religio
nis per quam exhibemus deo debitū honoꝛē:
vt in oblationibus:ſacrificijs:oꝛōnibus:⁊ hu/
iuſmodi.Alio modo per hoc ꝙ hō ꝯtra deum
peccauit:⁊ ſic ei ſubtrahit debitā reuerētiā ſeu
obediētiā.Et hoc debitū ſoluit homo deo per
pnīam.Unde ad iuſtitiā ptinet vtus penitētie
vt pars potētialis. Qd̄ aūt ſit virtus ſpālis p3
ex hoc:q2 reſpicit rōnem legalē.Nam l3 gn̄ali
ter ꝯſideret pctm̄ tanq3 olim.tn̄ cōſiderat in eo
ſpālem rōnem:vt.ſ.cōmiſſuʒ ꝯtra obediētiam
deo debitā:vt eſt expiabile per ſatiſfactiōeʒ qd̄
nō facit alia vtus.Si enim actus pnīe eſſet ſo/
lū doloꝛ de peccato cōmiſſo:quatinus eſt cōtra
rōneʒ rectā penitere nō ptineret ad aliquā ſpe
cialē vtutē:q2 per eūdem actū placet vnicuiq3
qd̄ eſt ꝯueniēs.⁊ diſplicet qd̄ eſt incōueniens.
Et cum oīs habitus vtuoſus ſit ꝯcoꝛs rōni re/
cte.per eum diſplicet quicqd diſcoꝛdat a recta
rōne.¶ De hac aūt vtute pnīe nō faciūt mētio
nē moꝛales phi : q2 nō intellexerūt pctm̄ vt ex/ — De vtu
piabile per pnīam.Pertinet aūt virtus penitē — te pnīe
tie ad iuſtitiā vindicatiuā inq3tuʒ.ſ.punit pec — nota.
catū cōmiſſum.Sed in hoc differūt:q2 vindi/
catio punit pctm̄ in aliū per eum cōmiſſuʒ:ſed
penitentia punit pctm̄ per ſe cōmiſſum. Unde
Aug.dicit.ꝙ pnīa eſt quedā iraſcētis vindicta
puniēs in ſe qd̄ dolet cōmiſiſſe.de pe.di.iij.§.
pnīa.Cōcipit̄ aūt ſeu cauſat̄ vtus pnīe.pmo ⁊
pncipalr̄ ex infuſione grē.ſcdario aūt q3tuʒ eſt
ex pte hoīs ex timoꝛe.vnde dr̄ Eſaie.xxvj.A fa
cie tua ⁊ timoꝛe tuo dñe ꝯcepimus ⁊ pepimus
ſpūm ſalutis.i.pnīam.vnde ſpūs ſit ſaluus.Et

iſte timor: vnde pnia gñatur: vt in pluribus eſt timor: ſuſlis. Ex cõſideratione enim ꝛ timore pe narum pñtium vel futurarum hões ↄuertunt ad pniam. vnde ꝛ frequẽter ſacra ſcriptura pctõribus penas cõminatur. Ad hoc facit qḋ ait ps. vij. Niſi ↄuerſi fueritis gladiũ ſuum vibrauit: arcum ſuũ tetẽdit ꝛ parauit illũ. Et in eo parauit vaſa mortis ſagittas ſuas ardẽtibus effecit In qbus vbis tria poſſunt de pnia cõſiderari.

¶ Primo penitentie integratio: ibi. Niſi conuerſi fueritis.

¶ Secundo pene comminatio: ibi. Gladium ſuum vibrauit.

¶ Tertio beniuolentie inflammatio: ibi. Sagittas ſuas.

pnia dꝫ eſſe integra. ¶ Quãtum ad pri/ .§.i. mum pnie integritas notatur in vbo conuerſionis cum dr̃. Niſi ↄuerſi fue. Dr̃ enim cõuerſio a con. qḋ eſt ſimul: ꝛ verſio quaſi cordis vndiqꝫ ꝛ tota verſio. ſ. ad deũ. Per pctm̃ enim hõ auertitur a deo faciẽ mẽtis vertẽdo ad terrena ꝛ remouẽdo a deo. vnde ꝛ de pctõrib⁹ dicit dñs Hiere. ij. Uerterũt ad me tergũ ꝛ non faciẽ. Et de Caym poſt pctm̃ ſcribitur Gen. iiij. ꝙ egreſſus eſt a facie dñi. Sicut ergo per pctm̃ mortale hõ auertitur ab incõmutabili bono. ſ. a deo: et ↄuertitur ad cõmutabile bonũ. ſ. ad creatur. ſ. ſm Aug. ſ. ↄſtituẽdo finẽ vltimũ in ea amãdo eam magis qꝫ deum. Ita ſiqs ↄuerti ad dñm dꝫ per verã pniam: opꝫ ꝙ auertatur a creatura quã inordinate dilexit per diſplicẽtiam volũtatis de peccato ſuo: ꝛ vertat faciem mẽtis ad deũ ſup oĩa diligẽdũ. Nõ põt aũt hoc fieri in pte: vt. ſ. de aliqbus peccatis doleat ꝛ in alijs pmaneat: q: hec nõ eſſet ↄuerſio. i. tota vel ſimul verſio. Nec aĩa que ſimplex eſt ꝛ ptes non hꝫ: põt pro pte cõuerti ꝛ pro pte auerti. Unde dñs per Zachariã. pphã ait. c. j. Cõuertimini ad me. ſ. de toto corde ꝛ ego ↄuertar ad vos. ſ. dãdo veniam ipſorum. Et in ſignum huius omnem infirmum quẽ chriſtus ſanauit totaliter ꝛ mẽte ꝛ corpore ſaluum fecit. vt dicit Augu.

¶ Quantum ad ſe/ .§.ij. cũdum. ſ. cõminationẽ pene. dicit ps. Gladium ſuũ vi. gladiũ. ſ. ſue ſnĩe: ꝛ diuerſorum flagellorũ vite pñtis: que iuſtitia cõmĩnãdo. per hec ipſis pctõribus penas futuras. vnde Saluator ait. Niſi pniam egeritis: oẽs ſimul peribitis. Luc. xiij. Hũc gladiũ vibrauit. qñ genus humanum peccatis inuolutũ nec penitere volẽs: diluuio interemit. Gen. vij. Hũc gladiũ vibrauit: qñ ſodomitas vitio peſſimo merſos: igne ꝛ ſulphure celitus miſſis cõbuſſit. Gen. xviij. Hunc gladium vibrauit. qñ pharaonẽ cum exercitu ſuo obſtinatũ: ꝛ pplm iſrael pſequẽtem in mari demerſit. Exo. xiiij. Hũc gladiũ quotidie vibrat: qñ peſtilẽtijs: guerris: terremotibus: tẽpeſtatibus: penurijs: vt nunc ꝛ diuerſis miſerijs oẽs affligit: vt hões pniam agãt: ſm illud ps. lix. Oſtendiſti populo tuo dura: potaſti nos vino cõpũctionis. ſ. per illa flagella. Et ſubdit ps. Arcum ſuũ tetẽdit ꝛ parauit illũ. Arcus vt dicit Gre. xviij. moral. ſignificat diuinũ iudiciũ. In arcu enim qͣnto lõge trahitur chorda: tãto de eo diſtrictior: erit ſagitta. Sic extremi iudicij dies: quãto lõge differt vt veniat tãto cum venerit diſtrictior ſnĩa de illo pcedet. Hũc enim ſicut mollis chorda trahit ad ſe ꝛ flectit durũ lignũ. ſic nunc diuina miſericordia quodãmodo flectit ſeueritatẽ ſue diuine iuſtitie vt expectet diu pctõres: ꝛ nõ punit vt merentur. ſed relaxata chorda lignũ reuertitur ad ſuũ rigorẽ. Et quãto magis chorda flexit lignũ tãto magis infixit in eum ↄtra quẽ mittitur. Sic pctõr quãto maiori miſericordia expectatur: ſi nõ ↄuertatur: ſed vltima ſnĩa pcutiatur: tãto grauius in iferno cruciatur. Unde ad Ro. ij. Tu aũt ſm duritiã tuã ꝛ impenitẽs cor tuũ theſaurizas tibi iram in die ire: ꝛ adaugẽs tibi penã dãnationis in futuro iudicio. Et Ualeri⁹ maxi. Lento qdẽ gradu diuina pcedit ira: tardationẽ ſupplicij grauitate cõpẽſat. Põt etiã per arcũ ſm Gre. ibidẽ ſacra ſcriptura intelligi: in qua dulcedo noui teſtamẽti tanqꝫ chorda mollis trahit ad ſe vetus teſtm̃ et duritiã eius tanqꝫ lignũ: q: in lr̃a noui teſtamẽti nõ fiunt ille cõminationes penarum in pctõres que in veteri teſtõr: ſed dulcedine pmiſſionũ diuinarum vocantur hões. Parauit aũt illũ arcũ ponẽs vaſa mortis. ſ. iacula eterne dãnationis tãto grauiora fidelibus qͣnto maiora cõmiſerũt. Cõtẽpſerũt bñficia dei. ſ. paſſionis xp̃i ſacrorum ꝛ hmõi. Nõ enim per aliũ modũ põt ſaluari: ꝛ iaculũ eterne dãnationis euadẽ: quĩ amiſit innocẽtiã baptiſmalem: niſi per pniam. Et h̃ eſt qḋ ait Hiero. Scḋa tabula poſt naufragiũ eſt penitẽtia. vt habetur in decre. de pe. diſt. iij. culpam ſimplr̃ ↄfiteri. Et loqtur Hiero. per ſilitudinẽ. pnia eſt ſa tabula poſt naufragium. Qui pſpo itinere mare nauigãt. pma tabula ſu ſtẽtantur. ſ. ipa naui integra: ſed naufragiũ paſſi alicui⁹ tabule nauis fracte auxilio ad portũ ſalutis ducunt. Et hec ſcḋa tabula dr̃ que eſt propter naufragiũ nõ ꝙ ſit ſcḋa poſt naufragium. Eſt ergo pma tabula tanqꝫ nauis integra: per quam nauigamus ad portum regni innocẽtie baptiſmalis. Sed hac fracta qḋ fit per qḋlibet mortale poſt baptiſmum: non reſtat via ſalutis niſi penitentia que dicitur ſcḋa tabula: vt prima que tamen eſt ante naufragium dicatur innocentia baptiſmalis tanqꝫ nauis: ꝛ penitentia ſecũda tabula: ſed poſt naufragium.

¶ Quantū ad ter .§.iij.

tium.ſ.inflāmationē beniuolētie dī. Sagittas ſuas ardētibus effecit. hoc eſt per illas cōminationes ſcripture ⁊ flagellatiōis tanꝙ ſagittas trāſfigit timore pctōres penitētes ⁊ demum facit eas ardētes beniuolentia charitatis: qa ille timor a quo inchoata eſt pnia: cum fuerit ſeruilis.ſ.idē ꝯuertit in amorē filialez. Unde Aug. de pe.di.ij. Sicut ſeta linum vel filū: ita timor introducit charitatem. Et aliqñ tales conuerſi ꝙto fuerunt maiores peccatores. tāto fiunt in dei amore ardētiores. ⁊ ſm illud dicit ſaluator Luc.xv. ꝙ gaudiū eſt in celis ſup vno peccatore pniam agēte ꝙ̄ ſup.xcix. iuſtis. qui nō indigent pnia: qr.ſ. talis. etſi prius magnus peccator ꝯuerſus ardentior efficitur in dei amore ꝙ̄ multi innocētes. Exēpla patēt in Paulo. Maria mag. Maria egyptiaca. Pelagia. Cypriano. Auguſtino: ⁊ multis alijs. Et ſic ſagittas ſuas ardētius effecit. ⁊ ardētiores facit ex multis fructibus eius qui ſubduntur.

¶ Utiqꝫ magni .§.iiij.

Fruct⁹ pnie.

ſunt fructus ⁊ vtilitates virtutis penitētie. Et lꝫ ſine ſacramentis eccleſie actualiter ſuſceptis poſſit homo ſaluari: qñdo.ſ. ipſa excludit articulos neceſſitatis: non contēptuz religionis. ⁊ in veteri teſtamēto non cōfeſſio vocalis: nec alia ſacramēta noue legis tūc eſſent neceſſaria. tamē ſine virtute penitentie nunꝙ aliquis poteſt vel potuit ſaluus exiſtere. Et a quibuſdā ſic diffinitur. q. penitētia eſt res optima que defectus oēs reuocat ad perfectum. Et optima quidez res intelligitur nō ſimpliciter: ſed. in genere reuocationis a malo cōmiſſo. Dicitur autez oēs defectus reuocare ad pfectum: qr.ſ. virtutes amiſſas per peccatū reſtituere facit. Appellatur enim hic perfectus ſtatus virtutis ⁊ gratie in genere. Egreſſus enim malitie virtutis operatur ingreſſum. ait Ambro.xxvij.q.ij. cuz initiatur. Egreſſus aūt malitie ab aīa fit per penitētiam. ¶ Eſt ergo primus fructus penitentie virtutuz reſtitutio. ¶ Secūdus fructus eſt meritoꝝ reſtauratio. Merita enim acqſita per opa bona facta in ſtatu gratie ⁊ pdita per ſeqñtez culpā mortalē per penitētiam reuiuiſcunt. vnde Aug. de pe.di.iij.c. Pium eſt credere. et fides noſtra hoc expoſtulat: vt cum gratia chriſti deſtruxerit: vel peccata vel mala pora in homine per penitētiaz etiam remuneret bona.ſ. que quis fecit in ſtatu gratie. De hoc tamē diffuſius in.iij. parte ti.xiiij.c.vj. de ſacramēto penitētie. ¶ Tertius fructus penitētie. qui tamē debet poni pro primo eſt peccatoꝝ emūdatio. vnde Chriſtus Luce.vlti. Oportuit chriſtum pati ⁊ reſurgere a mortuis tertia die. ⁊ pdicari in noie eius penitētiaz ⁊ remiſſionē peccatorū in oēs gentes. Prius dicit penitētiaz: ⁊ poſtea addidit remiſſionē peccatoꝝ. Propterea Petrus apl's iudeis quibus pdicabat querētibus de ſalute ſua rñdit. Penitemini ⁊ ꝯuertimini vt deleanſ peccata veſtra. Act.iij. In cuius etiā figurā habetur quarti Reg.v. ꝙ Naaman lotus in aqua iordanis deſignāte penitētiaz: mūdatus eſt a lepra que pctm̄ deſignat. ¶ Quartus fructus eſt interior aīe renouatio. Sicut antiquitas inducit in corpore debilitatē ⁊ inutilitatem ⁊ deformitatē. Non enim ſenes ſunt pulchri: nec fortes ad operandū. ita peccatū quod facit aīam inueterare ſpūaliter. ꝓpter qđ dicit ps. Inueteraui inter oēs inimicos meos. Peccata.ſ. vel demones reddūt aīam debilē ad bene opandū. vnde dicit Grego. in.xix. moral. ꝙ ſeculi dilectores ſunt in celeſtibus debiles: in terrenis fortes: ⁊ in oīone coraz dño vel vnius hore momēto laſſanſ. di.xlvij. oēs huius ſeculi. Facit etiā pctm̄ aīam deformē maculoſam ⁊ inutilez in bonis. Unde dicit de pctōribus in ps.xiij. Inutiles facti ſunt. ⁊ Threñ.iiij.c. Denigrata eſt ſup carbones facies eoruz. Sed penitētia renouat aīam ⁊ iuueneſcere facit: vt fit fortis ad oīa bona opera ⁊ pulchra in ſpe. vtilis in bono opere. Aug. Nemo pōt nouam inchoare vitaz niſi peniteat eum veteris: id eſt vite peccatoꝝ cōmiſſoruz. de peni. di.j. tres ſunt. pſal.cij. Renouabiſ vt aquile iuuētus tua. Dicūt naturales ꝙ cum aquila eſt antiquata. hoc facit vt iuueneſcat. Ponit ſe ex directo ad ſolis radium. ⁊ exuſta pēnis ex calore: demergit ſe in fontē viuum. Et ſic depoſitis pēnis veteribus iuueneſcit. Sic ⁊ peccator antiquat⁹ in malis ponens ſe per cōſiderationē ad calorem ſolis diuine iuſtitie cōburentis in inferno peccatores. Et exinde deijciens ſe in aquas penitētie ⁊ lachrymaruz: iuueneſcit ⁊ pulcher efficitur. ¶ Quintus fructus eſt tribulationuz euitatio. Unde Hiero. in amos. Promittit ꝓſpera deus ſi penitētiaz egerimus. Qđ ſi negligētia diſſoluamur ⁊ illū penitebit ſpōſionis ꝓmiſſa, ꝙ mutabit. Cuius rei exēplū ſamariā ⁊ hieruſalē hic poſſumus: quoꝝ alij de imminētibus ſupplicijs liberati ſunt. alij que patribus ꝓmiſſa fuerāt pdiderunt. de pe. di.j. ſi agamus. Dñs etiam per Hierem.xviij.c. ait. Repēte loquar aduerſus gētē ⁊ aduerſus regnuz vt eradicem ⁊ deſtruam ⁊ diſperdaz illud. ſi penitentiā egerit gens illa a malo ſuo. qđ locutus ſum aduerſus eaz agam ⁊ ego pniam ſup malo ⁊c̄. Exēpla innumera ſunt in ſcripturis. vt de Ezechia qui ꝓpter peccata infirmatus ad mortē cōuerſus ad parietē fleuit fletu magno in ſignuz

uiliter ſine defectione. Exēplo xp̄i qui fact⁹ eſt obediēs vſq; ad mortē crucis. ⁊ Bern. Miſiſti manum tuā ad fortia: agēdum eſt inſtanter ⁊ cōſtāter obediēdū; eſt integral'r ſine diminutione. Tob. v. Oīa que pcepiſti mihi pater faciā; Ja. ij. Qui offendit in vno factus eſt oīu; reus. Sextus eſt humil'r ſine elatione. Lu. xvij. Cum feceritis oīa que pcepta ſunt vobis dicite ſerui inutiles ſumus. Uel ſextus eſt rōnabiliter obedire ſine offenſione. Actu. v. Obedire oportet deo magis q̄ hoībus. Aug⁹. Sicut in poteſtatib⁹ humane ſocietatis maior poteſtas minori ad obediendū pponit: ita deus oībus. di. viij. que ɔtra mores. ⁊. xj. q. iij. ſi dn̄s. ⁊. c. iulianus. ¶ Septimus eſt obedire pſeueranter ſine ceſſatione. j. Cor. ix. Sic currite ⁊ cōprehēdatis. Gre. In caſſum bonū agitur ſi ante vite terminū deſeratur. de pe. di. iij. Hi ſeptem gradus ſunt illius ſcale quam vidit Jacob Gene. xxviij. Scala obedientia eſt cuius latera abrenunciatio ppriȷ ſenſus ⁊ pprie volūtatis. Tria de ea dicuntur. Primū eſt q̄ erat erecta a terra vſq; ad celum. ⁊ ſignificat rectitudo intentionis. Scōm q̄ angeli aſcendebāt ⁊ deſcēdebāt per eam. ſm q̄ angelicus ſtatus eſt cōuerſationis. Tertiu; q̄ dn̄s erat innixus ſcale. ⁊ ſignat q̄ per eam tanq̄ viam perfectam ſubito aſcenditur ad gloriam viſionis ſuperne.

Inductiones ad promptè obediē dum.

¶ De incitamen- .§. iij.

tis ſeu inductiuis ad obedientiā que ſunt. Ratio nālis. Creatura vlis. Scriptura diuinalis. Et vtilitas plurimalis. ¶ Quātum ad p^m nota q̄ ſicut actiones nāles reru; nālium pcedūt ex potentijs nālibus: ita etiam opationes humane pcedunt ex volūtate humana. Oportuit autē in rebus naturalibus vt ſupiora mouerēt inferiora ad ſuas actiones per excellentiā virtutis nālis collate diuinitus. Sic etiā oportet in rebus humanis q̄ ſupiores moueant inferiores per ſuam volūtatem ex mādatis diuinitus ordinatis. mouere aūt per impium ⁊ volūtatem eſt precipere. Et ideo ſicut ex ipſo ordine nāli diuinitus iſtituto inferiora neceſſe habēt in rebus nālibus ſubijci motioni ſupio⁊. Ita etiam in rebus humanis ex precepto nāli ⁊ diuino tenentur inferiores ſuis ſupioribus ſubijci ſm Tho. ¶ Quātum ad ſcōm oīs creatura obedit legi ſibi. ſc; date a deo. iuxta illud pſal. Preceptū poſuit ⁊ nō pteribit. Precepit enim ſoli vt peragat curſu; ſuum dietim de oriente in oriētem. ⁊ nunq̄ hoc omiſit niſi quādo tēpore Joſue ſtetit firmus in celo. ⁊ hoc ibi precipiente deo. Precepit mari vt nō egrediat terminos ſuos. Terre vt producat fructus et faciat. Matth. viij. Uenti ⁊ mare obediunt ei. Dixerūt qdam de Chriſto quādo impans fecit tranquillitatē. Amb. Nō mediocris pudor eſt imperio dei inſenſibilia elementa parere ⁊ hoīes nō obedire. ¶ Quātum ad tertiū Hebre. vlti. Obedite prepoſitis veſtris ⁊ ſubijcite eis. ipſi enim puigilēt quaſi rōnem pro aīabus veſtris reddituri ⁊c̄. Eccl. iiij. Melior eſt obediētia q̄ victime ad Rom. xiij. Oīs aīa poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit ⁊c̄. Exemplo abrahe qui obediuit exeundo de terra ſua ⁊ circūcidēdo ſeipſum ⁊ immolādo filiū. ⁊ ex hoc ſumme laudat. Exēplo Chriſti de quo Luc. ij. Erat ſubditus illis. Greg. Quid ergo mirū ſi peccator hō obedie ſe in pn̄tis breuitate vite ſubijciat. qn̄ hic qui obedientes remunerat nō reliquit. xj. q. iij. qd ergo. Exēpla multa habes in vitaſ patrū. ¶ Quātu; ad quartū multiplex eſt fructus eius. multi ſunt fruct⁹ obediētie ſ; Guil. in ſum. v. ¶ Primus: q: facit hoīem dei amicu;. Jo. xv. Uos amici mei eſtis ſi feceritis que pcipio vobis. ¶ Scōs: q: facit chriſti amicu; ⁊ ɔſanguineum. Matth. xij. Qui fecerit volūtatem pat. mei qui in celis eſt ipſe meus frater ſo. ⁊. m. eſt. ¶ Tertius: q: facit mētem deo hoſpitiu;. Maria enim obediēte voci angeli dei filius vterum eius intrauit. Aug. O humilis obediētia que dum fidē dedit celi opifice; incorporauit. Unde ⁊ Chriſtus hoſpitabat ſepe in bethania que interpretat domus obediētie ⁊ in domo ſimonis qui interptatur obediens. ¶ Quartus: q: hoīne; exaltat in excellētiſſimu; ſtatum in pſenti ⁊ in futuro. Deut. xxviij. Si audieris voce; dn̄i dei tui faciet te excelſiorem cūctis gētibus. In preſenti per famā ⁊ miracula. Simon qui interptatur obediēs Chriſto iubenti obediens ambulabat ſuper aquas. Matth. xiiij. Et maurus ad capiendū placidū: vt narrat Greg. ⁊ cōprehendit ſimon obediendo chriſto piſcium multitudinē copioſam. Luce. v. In futura exaltat. ad Phili. ij. de Chriſto dicitur. Factus obediēs ⁊c̄. propter qđ ⁊ deus exaltauit illu; ⁊c̄. Et in vitaſpa. Uidit quidam iiij. ordines in celo. ſ. infirmo⁊ in patientia feruētiu; in charitate: ſolitario⁊ in deuotione. ⁊ obediētium patri ſpūali: ⁊ iſtum vltimū ſupiorem vidit. ¶ Quintus facit oīones exaudiri. Greg. Si obedierimus ppoſitis nr̄is obediet deus oīonibus nr̄is. ¶ Sextus facit a piculis liberari. Sap. xiiij. Exigui ligno. ſ. naui obedientie credūt hoīes aīas ſuas ⁊ trāſeuntes mare per ratē ſuu; liberati. ¶ Septimus facit de hoſtibus triūphare. Prouer. xxj. Uir obediēs loquet victorias. Poſtq̄ Ada; dimiſit obediētiā ſuā inferius. i. ſbdita rebellionis ſigna oſtēdit ſupiori ſuo. vt p;. Gen. iij. ¶ Octauus facit hoīem ornare. In hui⁹ figurā legit q̄ amici

De multiplici fructu obedie.

Job obtulerũt ei inaurem vnã ex mãdato dei. Job vlt. ⁊ ſignificat obediẽtiam ſm Greg. que ornat aïaʒ ſicut inauris corpus. ¶ Nonus ponit ſe in alijs cum qb⁹ viuit in pace. Eſa. xlviij. Utinaʒ attẽdiſſes ad mãdata mea: fuiſſet vtiqȝ quaſi flumen pax tua. In huius figuram legit͂ ij. Mach. xiiij. ꝙ ſiluerit terra oĩbus diebus ſimonis qui interp̃tatur obediẽs. ¶ Decimus dat dñium oĩum. Nam obediẽti obediũt creature. De creatura legitur Joſue. x. Non fuit poſtea tam lõga dies obediente deo voci hoĩs. i. Joſue qui hoc poſtulauerat. De creaturis in viſa ſpa. ⁊ ſenctoꝝ habes multa exẽpla. ¶ Undecimus bñdictioneʒ dei inducit. Deut. ij. Propono tibi bñdictiones ſi obedieris mandatis dei: ⁊ ita bñdictus eris in agro ⁊c̃. ¶ Duodecimus facit hoĩem dignum prelatione. Unde ⁊ dñs Simonẽ ceteris prefecit. j. Mach. ij. Simon ſcio ꝙ vir ꝯſilij eſt: ipſum audite ſemp: et ipſe erit vobis pater. qſqȝ p̃eſſe non audeat qui ſubeſſe nõ didicit. ¶ Decimuſtertius ad gl'iaȝ p̃ducit. Matth. xix. Si vis ad vitam ingredi: ſerua mãdata dei. vnde ⁊ p̃mis parentibus datum eſt p̃ceptũ vt per exercitiũ obedientie magis q̃ꝫ alterius virtutis acqrerent regnũ. Gre. Neqȝ enim mala arbor in paradiſo extitit ⁊c̃. xj. q. iij. qd ergo. ¶ In qbus ergo debeat quis obedire ſuis ſup̃ioribus: ⁊ in qbus nõ teneat͂: ⁊ de vitio inobedientie ſibi cõtrario. habes in ij. parte ti. iiij. c. ij. ⁊ in. iij. parte. ti. xvj. c. j. §. ix. ¶ Et nota ꝙ in oĩbus ſimpl'r ſemp obediẽduȝ eſt deo ⁊ in his que ſunt ꝯtra p̃cepta: q: in ipſis põt diſpẽſare ipſe ſolus: ſed nõ homo. Exo. xxiiij. Oĩa que locutus eſt dñs faciemus eriműſqȝ obediẽtes deo regnatori vniuerſe terre ſue. Ad oĩa que iuſſerit ſine dubio obtẽperandũ eſt. di. viij. que ꝯtra mores. Nec tũc. i. cõtra virtutẽ: q: ſm b. Tho. ſe. ſe. vbi. ś. Sicut deus nihil opat͂ ꝯtra nãm ſm hoc eſt natura vniuſcuiuſqȝ rei ꝙ in ea dñs opat͂. Tñ aliqñ ꝯtra ſolitũ curſum nature vt in opibus miraculoſis: ita deus nihil põt p̃cipe ꝯtra virtutẽ: q: in hoc p̃ncipal'r ꝯſiſtit v̓tus ⁊ rectitudo volũtatis humane ꝙ dei volũtati ꝯformet͂ ⁊ eius ſequatur. Impium q̃ꝫuis ſit ꝯtra ꝯſuetum v̓tutis modũ. Et ſic nõ fuit ꝯtra iuſtitiã p̃ceptũ abrahe factũ ꝙ filiũ innocẽtem occideret: q: deus eſt auctor vite ⁊ mortis. Nec ꝯtra caſtitatem p̃ceptum factũ Oſee. vt adulterã accipet: q: deus eſt ordinator gubernatiõis humane: ⁊ ille eſt debitus modus vtendi mulieribus quẽ deus inſtituit. ⁊ in huiuſmodi obediẽdo non peccauerit: ſed homo homini contra mandata dei obedire nõ debet. xj. q. iij. ſi dñs. Huic virtuti oppõit͂ inobedientia. de qua. ś. in ſecunda parte.

[margin: Deo in oib⁹ eſt obediẽdum.]

[margin: Ti. iiij. cap. ij.]

¶ De gr̃a put eſt iuſtitie pars. Caplm. xij.

Gratia multipliciter accipit͂. vt notat Archid. j. q. j. gratia. Nũc ergo accipitur prout eſt virtus ſpecialis pars iuſtitie. ſ. potẽtialis quam Tullius ſic diffinit. Gratia eſt in qua amiciciarum ⁊ officioꝝ alterius memoria ⁊ remunerãdi voluntas cõtinetur. Ad hãc inuitat ap'lus dicẽs. grati eſtote. Quod autẽ ſit virtus ſp̃alis diſtincta a ceteris ſic declarat. b. Tho. ſe. ſe. q. cvj. ar. j. ſm diuerſas cãs ex qbus aliqd debet͂ neceſſe eſt diuerſificari rõneʒ debiti reddẽdi: ita tñ ꝙ ſemp ĩ maiori id qd̓ eſt minus ꝯtineat͂. In deo aũt p̃mo ⁊ p̃ncipaliter inuenitur cã debiti. eo ꝙ ipſe p̃mum p̃ncipiũ eſt oĩum bonoꝝ nr̃oꝝ. ¶ Scdario aũt in patre vt eſt primum nr̃e generationis ⁊ diſcipline p̃ncipium. ¶ Tertio aũt in perſona que dignitate p̃cellit ex qua cõia bñficia p̃cedũt. ¶ Quarto aũt in aliquo bñfactore a quo aliqua particularia ⁊ p̃uata bñficia p̃cepimus pro quibus p̃ticulariter ei obligamur. Quia ergo nõ quicquid debemus deo vel patri vel perſone in dignitate p̃cellẽti. debemus bñfactori a quo aliquod p̃ticulare bñficium recepimus. Inde eſt ꝙ poſt religionẽ qua debitum cultũ deo impẽdimus ⁊ pietatem qua colimus parentes. ⁊ obſeruantiã qua colimus perſonas in dignitate excellentes qui includit obedientiã. eſt alia virtus ſpecialis que dicitur gratia ſeu gratitudo que bñfactoribus gr̃am recõpenſat: ⁊ per hoc diſtinguitur a p̃miſſis virtutibus ſicut quelibet poſterioꝝ diſtinguitur a priori quaſi ab eo deficiens. Quãuis aũt retributio pertineat ad iuſtitiam cõmutatiuaȝ. hoc tamen eſt quando attenditur retributio proportionalis ſm debitum legale. puta ſi pacto firmetur: vt tantum pro tanto retribuatur. vt in mutuo ⁊ in alijs contractibus. Sed ad virtutem gratie ſeu gratitudinis pertinet retributio que fit non ex debito legali. ſed ex ſolo debito honeſtatis: quaȝ ſcilicet aliquis ſponte facit. vnde gratitudo eſt minus grata ſi ſit coacta. vt dicit Seneca in libro de benefic. Et Auguſtinus dicit. ꝙ ea ſunt in noſtris officijs gratiora: que cum non debeantur. humanitatis tamen gratia impendimus. Et quia vera amicicia ſupra virtutẽ fundatur. Hinc eſt ꝙ quicquid eſt virtuti ꝯtrariuȝ in amico: eſt amicicie impeditiuuȝ: ⁊ qcqd eſt virtuoſum eſt amicicie p̃uocatiuum. ideo ſm hoc per recõpenſationeʒ bñficioꝝ amicicia cõſeruat͂. ⁊ tñ ex hoc non tollitur quin recõpenſatio beneficioꝝ ſpecialiter ad virtutem gratitudinis p̃tineat. ¶ Quia v̓o deus eſt ſũmus bñfactor noſter: imo oĩa bona que habemus ſiue naturalia ſiue gratuita ſiue fortune ſunt eius

[margin: quid ſit gr̃a ſeu gratitudo.]

[margin: De grãtudine quoad deum.]

beneficia. vnde apſs. j. Cor. iiij. Quid habes qȝ non accepiſti. ſ. a deo. q. d. nihil. Ideo pma rie debem⁹ eē grati deo ⁊ gratias agere de bñficijs ſuis nobis collatis. Si autem queratur. Quis magis teneatur ad gratias reddendas deo innocens an penitens. Reſpondet be. tho. ij. ij. q. cvj. ar. ij. q aliquo modo tenetur magis innocens ⁊ aliquo mō magis penitēs. Pro cuius declaratiōe dicit idē. q actio gratiaꝝ in accipiente reſpicit grām dantis. vnde vbi eſt maior ex pte grā ex pte dātis ibi reqrif maior gratiarūactio ex parte recipiētis. Gra autem eſt id quod gratis datur. Unde dupliciter poteſt eſſe ex parte dantis maior gratiam. Uno modo ex quantitate dati. ⁊ hoc modo innocens tenetur ad maiores gratiarum actiones. quia maius donum ei datur a deo. i. magis continuatum ceteris paribus. abſolute loquendo. Et ſm hoc dicit Aug. in li. de confeſ. Quis hominū ſuam cogitans infirmitatem. audet virib⁹ ſuis tribuere caſtitatem aut innocentiam ſuā vt minus amet te quaſi minus fuerit ei neceſſaria miſericordia tua donans peccata conuerſis ad te. Et ſbdit poſtea. ⁊ iō tantūdem immo amplius te diligat. q: per quem me videt tantis meoꝝ languoribus erui p eum ſe videt tantis peccatorū languoribus non implicari. Itē q: q̄ȝto gratuitū bñficium eſt magis cōtinuatū tanto maior p eo debef gratiarum actio. ſed in innocente magis ꝯtinuatur bñficium diuine gratie q̄ȝ in penitente. vñ Aug. in eodem. Gre tue deputo ⁊ miīe tue q pctā mea tanq̄ȝ glaciē ſoluiſti. gratie tue deputo ⁊ quecūq̄ȝ nō feci mala. qd eni eſt qȝ facere nō potui. Et oīa mihi dimiſſa eſſe fateor ⁊ que mea ſponte feci mala. ⁊ que te duce nō feci. Alio modo pōt dici maior grā q: magis daf gratis. ⁊ ſm hoc magis tenētur ad grāꝝ actiones penitētes q̄ȝ innocentes. q: eis magis daf gratis illud qȝ ſibi datur a deo. Cū eni eēt dignus pena datur gratia. ⁊ ſic licet illud donū quod datur innocēti abſolute ꝯſideratum ſit maius q̄ȝ donū qȝ datur penitenti. Eſt tñ mai⁹ datum penitenti in comparatione ad ipȝ. Sicut ēt paruȝ donū datū paupi. eſt maius q̄ȝ diuiti magnū. Et q: actus circa ſingularia ſunt. ⁊ in his que agenda ſunt magis conſiderat quod eſt hic. vel nunc tale q̄ȝ qȝ eſt ſimplr tale. ergo ⁊c̄. vt dicit phs. iij. ethi. de voluntario ⁊ inuolūtario. Unde ⁊ xps lu. vij. dic̄. Cui plus dimittif plus diligit. et eadem rōne plus tenef ad grāꝝ actionē. Et nota q ait amb. Facilius inuenitur qui conſeruauerit innocentiaȝ q̄ȝ qui digne egerit pniam. de pe. diſt. j. Sunt qui arbitrantur.

Inuitant autem .§. i

nos ad grārū actiones erga deū ſm illud qȝ dicit phariſeus orās in tēplo. lȝ nō recto animo. Deus grās ago tibi lu. xviij.) tria. Pri mo multitudo ſacraꝝ ſcripturaꝝ. Scdo pleni tudo cunctaꝝ creaturaꝝ. Tertio tēporis aptitudo pleni grāꝝ. Quātū ad primū frequenter in ſcripturis admonemur ad agendū gratias vt illud. j. Theſſa. v. in omnibus grās agite: ⁊ ad Col. iij. Omne quodcūq̄ȝ facitis aut in verbo aut in opere omnia in nomine domini noſtri ieſu chriſti facite gratias agentes deo ⁊ patri. Et Thob. iiij. Omni tēpore benedic deuȝ. Ad ephe. v. Gratias agentes ſemper pro oīb⁹ Et pſal. Benedicā dominum in omni tempore ſemper laus eius in ore meo. In domino laudabitur anima mea. Debemus enim deo regratiari: opere: ore. ⁊ corde. Et quantum ad primum dicit. Benedicam dominum in omni tempore. Sic enim deus maledicitur malis factis hoīum ⁊ negaf. ſic ⁊ bonis factis benedicitur ⁊ confitetur. vnde Hiero. dicit. quotiens vincimur vitijs atq̄ȝ peccatis totiens deum negamus. Et quotiens aliqd boni agim⁹ totiens deum confitemur. xj. q. iij. nolite. Omni igitur tēpore dñm benedicimus ⁊ gratitudine ad eū vtimur. cū omni tēpore bene operamur. In omni ſcȝ tēpore pueritie: adoleſcētie: iuuentutis: ſenectutis. In omni tēpore ſcȝ die ac nocte. In omni tēpore ſcȝ aduerſitatis ⁊ pſperitatis. ne ſit de nūero illoꝝ q ſolū laudant tēpore proſperitatis: de quibus d: in pſal. Cōfitebitur tibi cum benefeceris ei. Secundo ore debemus deo regratiari benedicere ⁊ laudare. ſm illud pſal. Semper laus eius in ore meo. Propterea. n. dedit deus homini inter cetera animalia loquelam vt nō ſolum corde ſed ⁊ ore ipſum laudet. ſm illud Eccli. Dominus dedit mihi linguā erudit. ſ. ⁊ in ipſa laudabo deū. Hinc ⁊ Aug. ad Aurelīū. Quid meli⁹ aīo geram⁹ ⁊ ore pmam⁹ ⁊ calamo exprimamus q̄ȝ deo grās. Hoc nec dici breui⁹: nec audiri leui⁹: nec intelligi grādius: nec agi fructuoſius pōt. Sȝ ⁊ de virgine glioſa legitur q vocata a quoq̄ȝ ſemp deo grās reſpōdebat ne vel illa paruula hora reſpondendi a laude dei ceſſaret. Corde pmaxime laudādus ⁊ bñdicēdus eſt de⁹. Et hoc eſt qȝ dicit pſal. In dño laudabif aīa mea. Laudabif. i. laudibus occupaf. qȝ nō eſt aliud q̄ȝ ipſa dei bñficia cogitare ⁊ recognoſcēdo ipſuȝ bñfactorē amare qūo angeli ⁊ ſancti corpe exuti deū laudāt. ſm illō pſal. Laudē dicite deo nr̄o oēs ſancti ei⁹ q timetis deū puſilli ⁊ magni. Scdȝ qȝ inuitat ad regratiādū deo eſt vniuerſalitas creaturarum. ⁊ hoc tripliciter. Primo qdē q: cū oia fecerit de⁹ pp̄ter hoīem. vt dicit Aug. qlibet crea

Ad gratitudinem quis magis teneatur an innocens an penitens

Tria inuitant ad gratitudinem

ſura eſt quoddã beneficiũ homini collatũ ⁊ vt
inuitet eũ ad regratiandũ ipſi de tali benefi/
cio. ¶ Scd̃o pulchritudo ⁊ vĩtus ipſarũ crea
turarũ ⁊ ordo eis datus a deo in operibus ſuis
quẽ ſeruant ſine defectu q̃ſi per hoc cognoſcẽ
tes beneficiũ ⁊ deũ ſuo mõ laudãtes. ſm illud
Benedicite oĩa opa dñi dño laudate ⁊ ſuper.
eũ in ſe. Dañ. iij. ⁊ laudate dñz de celis ⁊c̃. pſ.
cxlviij. Laudãt aũt ⁊ benedicũt irrõnabilia de
um eodẽ mõ quo dr̃ i puer. vulgari. lopa loda
el maiſtro: qr pulchritudo alicuius picturẽ: ſcri
pture vel ſculpture: mãifeſtat ſapiẽtiã artificis
vñ laudaf. ¶ Tertio inuitãt creature ad regra
tiandũ deo qr oẽs exceptis angelis ſunt infe/
riores nobis: ⁊ cũ deus potuerit nos facere vi
liſſimas creaturas nobiliſſimas fecit. ⁊ ad hoc
facit qd̃ legif in vitaſpatrũ. qꝫ ꝯgregatis qua
dã vice multis patribus ad colloquẽdum de
deo. dixit vnus magne vite. Benedictus deꝰ
qui fecit tot innumeras ⁊ mirabiles creaturas
e quibꝰ nulla eſt que me nõ doceat deũ laudaf
⁊ regratiari. Quo dicto ſurrexit q̃dam minus
expertus interrogans eum ⁊ dicens. Quomo
do te docet laudare deuz buſo. Et reſpondit il
le. Multum quidem ⁊ multipliciter. Nam cũ
intueor illud animal ita horribile in aſpectu.
veneno plenum corpore turgidum ſuper pe/
ctus gradiẽs ſuper terrã oculis trãſuerſis ⁊c̃.
ꝯſidero deũ me potuiſſe talẽ cũ eo facere: fecit
aũt rõnabilẽ creaturã me ⁊ ſui capacẽ: preſtat
mihi occaſionẽ multã deo regratiãdi. ¶ Ter
tiũ qd̃ iuitat ad grãrũactionẽ ẽ q̃litas tpis. dr̃
enim tps noui teſti tps grẽ: qr ſupabundauit
multiplex grã hũano gñi collata poſt xp̃i ad/
uentũ. Et iõ multiplicatis bñficijs multiplicã
de ſunt ⁊ grãrũactiões. vñ apl's. ij. ad Cor. vj.
Hortamur vos ne in vacuũ grãm dei recipia
tis. In vacuũ recipit ⁊ fruſtra grãm. i. ſua bñfi
cia q ea nõ recognoſcit: nõ laudat: nõ ea exer
cet i multiplicãdo. Et ſic nõ ſolũ demeref alia
ſibi dari: ſz ⁊ collata ſibi auferri ſz illõ Greg.
puilegiũ meref amittere q cõceſſa abutif ptãte
xj. q. iij. eꝫ dr̃. Eccl. j. Ad locũ vñ exeũt flumĩa
reuertũf vt iterꝫ fluãt. Flumĩa. ſ. grãꝝ de mari
oĩa exeũt. ſ. diuine largitatis. eſi nõ reuertanf
ad ipm mare vñ exeũt. ſ. p recognitionẽ bñfi/
cioꝝ ⁊ grãrũactionẽ. exiccanf ⁊ aq̃ grẽ puanf
ſz ſi redeũt ad mare. i. ad deũ regratiãdo vl' re
cognoſcẽdo ab ipſo ab eo recipiũt in fluxum
aliaꝝ grãꝝ ſeu bñficioꝝ. Et cũ opus illud. ſ. ad
grãrũactiões ſit exercitiũ ſupne pr̃ie ſm illud
Eſa. lj. Gaudiũ ⁊ leticia inuenief in ea grãrũ/
actio ⁊ vox laudis: q̃zto qs copioſiꝰ ⁊ pfectiꝰ ſe
exercet in grãrũactiõe. tãto magis appropin/
quat ſtatui beatoꝝ pſal. xlix. Sacrificiũ laudis
honorificauit me. vñ ⁊ de ſupna hierl'm dicif
Thobi. xiij. qꝫ per vicos eius cãtabif alleluya.
qd̃ interpretaf laudate dñm. Oẽs hoĩes in trĩ
bulatiõibus vel tẽtatiõibus poſiti euadũt ille
ſi aĩa ⁊ corpe laudãdo deũ: ſicut in figura ha/
bef de anania azaria ⁊ miſahele miſſis in for/
nacẽ ignis ardẽtis laudãtibus deũ ⁊ benedi/
centibus: illos oĩno nõ tetigit ignis. nec ꝯtri/
ſtauit: nec quicq̃ꝫ moleſtie intulit. Sz angelus
dñi deſcẽdẽs i fornacẽ ꝯfortauit eos. Dañ. iij.

¶ De quibus be/ .§. ij.

neficijs ſit deo regratiãdum. dicit decre. Cum
creatura nõ habeat quid pro meritis reſpon/
deat creatori celebrationem miſſarum conti/
nuet aut procuret. iõ inquit pſal. cxv. Quid re
tribuã dño p oĩ. q̃ re. mi q. d. Tot ⁊ tanta ſunt
que recepi qꝫ retribuere vel recompenſare nõ
valeo: ſed nec ipſe exigit equalens: ſed quod
eſt nobis poſſibile. Signãter aũt dicit pp̃heta
Retribuit nõ conceſſit: quaſi preſupponendo
nos aliquid prius feciſſe dño vel dediſſe vn/
de retribuit. Sed quid dño deo nos tribuimꝰ
vel fecimus vnde ſua beneficia largiretur: cer
te nihil niſi mala ⁊ peccata. cũ quibus ẽt naſci
mur. In hoc apparet magna dei bonitas ⁊ be
nignitas erga nos. qr cũ ei tribuerimꝰ ⁊ fece
rimus mala ipſe pro malis retribuit bona. ſ.
beneficia ſua. Et vt no. Guil. in ſum. virtu. tria
genera beneficiorum retribut nobis dñs. Pri
mo generalia. Secundo ſpecialia. Tertio ſin/
gularia. De primis ſcz generibus dicit Ber.
Agamus fratres gratias factori nr̃o redẽpto
ri nr̃o ⁊ remuneratori nr̃o. Primũ qd̃ nobis
preſtitit. qd̃ noſipſi ſumus. Adiecit ẽt vñ ſubſi
ſteremus qui iã eramus. Faciamus inquit ho
minẽ ad imaginẽ ⁊c̃. Et paulopoſt. Ut pſit pi/
ſcibus maris ⁊ volatilibus celi ⁊ beſtijs terre.
Geñ. j. Jam tertium opus tue redemptiõis at
tẽde. Idẽ fecit te deꝰ tuꝰ. fecit tã multa pp te fa
ctꝰ eſt ipſe tecũ caro vna: te quoq̃ꝫ faciet ſecum
ſpiritum vnum. Beneficia vero ſpecialia ſunt
tria. ſ. expectationis: iuſtificatiõis: ⁊ cõſerua/
tionis. Primũ eſt beneficiũ expectationis quo
deus patienter peccatores expectat ad penitẽ
tiam. Unde Eſa. xxx. c. Expectat vos dñs vt mi
ſereaf veſtri: ⁊ ideo exaltabitur parcens vobis
⁊ Hiero. Moderatio dei ac pietas ſolum no/
ſtrum reditum querit ac nos cupit ſua longa
bõitate ſaluari di. xciij. dyacon. Et nota qꝫ cir
ca vnumquodq̃ꝫ horum beneficiorum aliqua
ſunt attendenda vt cognoſcatur magnitudo
dei. ¶ Circa primum debet hõ cogitare quo/
tiens meruerit vt tempus penitentie ſibi auſe
ratur: quotiens mortaliter peccauit hoc meru
it: quia peccator indignus eſt vita cum ingra/
tus ſit auctori vite. Job. xxx. Qui vita ipſa pu/

De tribꝰ bñficioꝝ generibꝰ p qbꝰ grati eſſe debemus

De gr̃titudine circa beneficiũ expectationis

tabant indigni. ¶ Scḋo debet cogitare ꝙ ꝓximus fuerit quaqꝫ amissioni vite seu dānationi. Tanto enim misericordia est gratior quanto pena proximior est ad quā paraf. Si eniꝫ suspendendus iam laqueū haberet in collo magnus beneficiū reputaret si tunc liberaret. Uñ debet cogitare si quī fuit in periculo mortis dū in statu erat dānationis. Et quo iuisset si in illo statu decessisset ⁊ quid ꝓmeruerit apud deū vt deus ei pepercerit. prouerb. v. funibꝰ peccatorꝫ suoꝝ constringit impius qbꝰ scꝫ suspendatur in inferno. vnde Ezechias. Tu aūt eruisti aiam meā vt nō periret. Esa. xxxviij. ¶ Tertio dꝫ cogitare ꝙ preciosam rē deꝰ ei cōmisit qñ tps penitētie ei dedit. Preciositas tēporis ex hoc perpēdit. q: in momēto tēporis pōt hō lucrari regnū eternū. Et illis qui sunt in inferno plus valeret momētū tēporis in quo agerent penitētiā ꝙ tota massa auri qḋ est in mūdo. vñ Seneca. Nulla maior iactura ꝙ tēporis. peccator aūt re tā ꝓciosa abusus est. vñ Job. xxiiij. dedit ei deus locū penitentie ⁊ ille abusus est in superbia. ¶ Quarto debet cogitare ꝙ male meruisset vt reo tā preciosa ei cōferret: quī magnū tēpus sibi prius datū in ꝯtumeliaꝫ ipsius dei ꝯcedētis expenderat. Aug. Nō est dignus dādis qui nō est gratus datis. ¶ Quinto debet cogitare qualiter sciebat eū deus esse vsuꝝ tāto beneficio. Jn hoc enim est cumulus diuine misericordie: qḋ licet deus sciuerit euꝫ vsuꝝ tāto beneficio pro magna parte in cōtumeliā dei nō dimisit ꝓpt hoc dare illi. ad Ro. ij. An ignoras q: benignitas dei ad penitentiam te adducit. ¶ Circa scḋm beneficiū scꝫ iustificationis debet homo cogitare. ¶ Primo a quibus vinculis deus liberauit eū. Tot eniꝫ vinculis est peccator ligatus quot peccatis est irretitus: ⁊ sunt adeo fortia ista vincula ꝙ nec et per mortē q̄ꝗ soluunt: ⁊ solus deꝰ pōt ea dirūpere seu soluere nō aliqua creatura. vñ nō parū debet eē gratus deo is quē dñs ab huiusmodi vinculis quibus captiuus ducebaf ad infernū liberauit. qḋ in se recognoscens psal. cxv. ait ad dñm. Dirupisti vincula mea ⁊c. ¶ Scḋo debet cogitare quot ⁊ quāta ei deus dimisit. Pro quolibet enim mortali reus erat mortis eterne. Si quis enim eēt reus temporalis mortis que momētanea est. nōne pro dimissione illius paratus esset illi seruire toto tēpore vite sue. Quid ergo benefaciendū est erga deū pro dimissione mortis eterne que etiā vni mortali debef Aug. Cui dictū est. nauiga ne submergaris ⁊ distulit. Cui dictū est. Labora ne moriaris: ⁊ piger fuit. Leuia iubet deus vt in eternum viuamus: ⁊ vt obediamus negligimus. ¶ Tertio debemꝰ cogitare ad quā

De gratitudine circa beneficiū iustificationis.

tam dignitatem deus eū elegit qñ eū iustificauit. Elegit enim eum deus ad regnū eternuꝫ. vñ apl's ad Ro. iij. Ut iustificati gratis gratia ipsiꝰ heredes simꝰ. in spē vite eterne. ¶ Quarto dꝫ cogitare in quali statu deus eū elegit. hostis enim tunc erat dei ⁊ indignus ēt pane exercens inimicitias peccatis suis. vnde Deute. xxxij. inquit Moyses inuenit eū in terra deserta. i. in statu a grā derelicto. Jn loco horroris scꝫ meriti eterne dānationis ⁊ vaste solitudinis. i. magne obscuritatis mentis in qua habitabant varie fere peccatoꝝ. ¶ Quinto dꝫ cogitare quot dñs reliquit: qbus tale beneficium iustificationis non prestitit: immo in peccatis suis perire permisit psal. cxlvij. Non fecit taliter omni nationi ⁊ iudicia sua non manifestauit eis. Judicia scilicet ad iudicandum se ⁊ discernendum peccata sua: ⁊ puniendum quibꝰ iudicijs homo iustificatur. ¶ Circa beneficiū vero tertium conseruationis etiam attendenda sunt quinqꝫ. Et primo considerandū difficultas standi: que apparet specialiter in tribus in lucifero parente primo ⁊ iuda chr̄isti discipulo. Lucifer enim cuꝫ esset maxima arbor in paradiso dei ad modicum ventum superbie in terram corruit. Adam cum esset absqꝫ corruptione naturalium propter cohabitationeꝫ vnius mulieris paradisum amisit. Hiero. Si potuit mulier eijcere eum qui iam erat in paradiso: non est mirum si eos impediat qui nōdū in paradisum peruenerunt. Judas scarioth cū esset sub tanto pastore ⁊ magistro ⁊ inter tales fratres: occasione tamen modice administrationis cecidit ⁊ nō adiecit vt resurgeret. ¶ Secundo est intuenda pugne continuitas in qua sumus Job. vij. Militia est vita hominis super terram: vbi alia translatio dicit. Tentatio ē vita hominis Greg. Diabolus assidue tentat vt saltem tedio vincat. Mirari solent homines cum audiunt aliquem bonum cadere in peccato. cum tamen continue sit in pugna. Sed potius mirandum est si aliquando non cadat. Legitur in vitaspatrum. ꝙ quidam veniens ad abbatem theodorum dixit ei. Ecce talis frater reuersus est ad seculum: quasi de hoc admirās Cui ille respondit. Jn hoc non mireris. Sed si audieris ꝙ preualuit quis effugere de ore inimici: hoc admirare. ¶ Tertio est aduertenda propria infirmitas. Tanta est enim humana fragilitas vt ad sibilus vnius verbi deijciatur: ad aspectum seu erectionem oculi prosternaf: vt patet in Dauid erga bersabee. ij. Reg. xj. vnde psal. xxxiiij. Uie illoꝝ tenebre ⁊ lubricū: nō dicit vias: p ꝙ̄ imus eē lubricas sꝫ ipm lubricū. ¶ Quarto est aspiciēda impugnātis astutia ⁊ potestas Job. xlj. Nō est potestas sup

Gratitudo circa beneficiū cōseruationis

Exēplū

terrā que ei comparef. Habet.n. poteſtatē dia
bolus ordine nature ſup oēm materiā elemē/
tarē imutādi ⁊ ſup corpus humanū ⁊ potenti
as ſenſitiuas. Sed dei virtute coercef ne noce
at quātū cuperet. De aſtutia eius dicif. Gen.
iij. Serpēs erat callidior cūctis aīantib⁹ terre
⁊ Leo papa in ſermone. Peruigil ille hoſtis
acrioribus pulſat inſidijs quos maxime no//
uit abſtinere a peccatis. ¶ Quinto eſt ꝯſiderā
da periculorum varietas. Tot.n. ſunt pericu//
la ꝙ cū qs vult vnū effugere in aliud incidit
Sicut aliqn̄ volens vitare accidiam incidit in
leuitatē ⁊ vanā letitiā. Et ecōtra. Cupiens vita
re vanā leticiā incidit in accidiā. Et querēs qs
vitare gulā ⁊ voluptatē: incidit in indiſcretio
nē ⁊ inſenſibilitatē. Et ſub ſpē diſcretionis la/
bif in vitiū gule ⁊ diſſolutiōis. Vn̄ Eſa.xxiij.
di. Et erit q fugiet a facie formidinis cadet in
foueā. Et q ſe explicauerit de fouea tenebif la/
queo. fugit qs a facie formidinis: cū deſiderās
diuinū iudiciū attenuat cōſcientiā ⁊ minus ag
grauās peccata ſua ex formidine futuri iudi/
cij incidit in foueā deſperationis. Aliquando
aūt egrediēs de fouea deſperationis capif la/
queo p̄ſumptiōis. Bene ergo dicere hȝ qui ſe
videt a deo cōſeruari. Quid retribuā dn̄o ⁊c̄.

Debe// mus de ſingul' bn̄ficijs grati eē

¶ Debet tertio quilibet ꝯſiderare beneficia ſi
bi collata ſingularia ⁊ de ſingulis gratias age
re Ber. Diſce ad ſingula dona gratias agere.
diligenter ꝯſidera que tibi apponunf: vt nulla
dei dona debita gratiarūactione fruſtrenf. Et
primo conſidera quia tot ſunt dei beneficia er
ga te. quot vite momenta. Per cōtinuū.n. de/
fluxum hō ꝯſiſtit ⁊ viuit. Vn̄ ⁊ paulus allegās
dictū cuiuſdā philoſophi in actibus apoſtolo
rū.c.xvij. inquit. Genus enim cū ſumus dei in

Tria dȝ hō cōſi derare circa be neficia ſingula ria.

ipſo viuimus mouemur ⁊ ſumus. ¶ Secūdo
eſt attēdēdū ad opera ſingula naturalia inten/
riora ⁊ exteriora: vt intelligere: velle memora
re: videre: ambulare: ⁊ hmōi: que oīa a deo ha
bemus. vnde Plato. Deū dico auctorē oīum
naturarū: lumē oīum rōnum: finē oīum actio
nū: ſine quo nulla natura ſubſiſtit: nulla ratio
diſcernit: nulla acto expedit. De ſingulis igif
hoꝝ: vt magnis beneficijs debemus gratias
agere. ¶ Tertio eſt inſpiciendū ad opera bo.
na ſeu meritoria: quoꝝ oīum principalis eſt
ipſe auctor. Unde Eſa.ca.xxvj. ad eū ait. Om
nia opera nr̄a operatus es in nobis ⁊ Aug. Cuȝ
coronat merita nr̄a remunerat opa ſua: q: ſcȝ
ipſe dedit virtutem bene operandi. ¶ Quar/
to etiam de bonis temporalibus ſiue ſubſtan/
tie: ſiue fame: ſiue potētie: ſiue dignitatis: gra
tias agere oportet: cū dei beneficia ſint: ⁊ vt
ait ſaluator. Cui multū collatū eſt: plus exige/
tur ab eo. Multo magis agēde ſunt grē deo
de ſacris: de doctrinaꝝ documētis: ⁊ ſanctoꝝ
exemplis ⁊ miraculis que ſunt magna occaſio
nobis pficiēdi. ¶ Quinto ēt in flagellis deo
eſt regratiādū. qd̄ Job fecit dicēs. Sicut dn̄o
placuit ita factū eſt: ſit nomē dn̄i benedictum
Job.j. Sunt.n. ⁊ ipſa dei beneficia in ſalutē or
dinata. vn̄ di.ij. Macha.vj. Etenim multo tē
pore nō ſinere peccatorib⁹ ex ſententia agere:
ſed ſtatim vltionem adhibere. magni benefi//
cij indicium eſt. Quilibet igitur cum pſal. di/
cere pōt. Quid retribuā domino ⁊c̄.

¶ Exigit virtus .§.iij.

Creatu ris rō/ nabili// bus de/ bem⁹ eē grati ⁊ quibus

gratitudinis: vt nō ſolū deo ſim⁹ grati: ⁊ gra/
tias referam⁹ de ſuis beneficijs: corde: ore: ⁊
ope. ſ. recognoſcēdo laudādo: ⁊ obſequendo:
ſed ēt creaturis rōnabilib⁹: a quibus recipi//
mus varia beneficia. Et primo ſanctis ⁊ ange
lis bonis: a quib⁹ recipim⁹ cōtinue multa ob//
ſequia. ſm illud pſal.xc. Angelis ſuis manda
uit de te vt cu.te ⁊c̄. Et eccleſia canit. Hic ē mi
chael archāgelus q preſtat beneficia populo.
Grati aūt ad eos ſum⁹ ſi afficiamur ad eos et
aſſentiam⁹ bōis incitamentis: coꝝ laudando
⁊ honorando eos: ⁊ aliquid boni: vt ieiunia:
⁊ hmōi faciēdo in honorē coꝝ. ¶ Scd̄o grati
eē debem⁹ parētib⁹ a qb⁹ poſt deū pcipua bn̄fi
cia accepim⁹. ſ. eſſendi nutrimēti ⁊ documēti
vn̄ phs ait. Dijs magiſtris ⁊ parētib⁹ nō pōt
reddi equalēs. Recōpēſandū tn̄ eſt eis affectu
⁊ effectu in eo qd̄ fieri pōt: ſalua tn̄ ppria ſalute
hoc tn̄ magis ſpectat ad virtutē pietatis de q̄
dictū eſt ſupra. ¶ Demū vtēdū eſt gratitudi//
ne erga quoſcūqꝫ nobis aliqua beneficia ꝯfe/
rētes. Et hoc ſiue ſint in felicitate ꝯſtituti ⁊ nō
idigētes: ſiue bni: ſiue ſuā vtilitatē i bn̄ficijs i/
tēdētes: ſiue ēt male eis vtētes: mō tn̄ q̄ decla
rabif. vn̄ apls.j. ad Cor.vi. I oīb⁹ grās agētes
ſ. de bn̄ficijs bn̄factorib⁹ hui⁹ rō ē ſȝ Tho.ij.ij.
q.cvj. arti.iij. q: effect⁹ nāl'r ad ſuā cāȝ ꝯuertif
vn̄ Dio. dic̄.j.c. de di. no. ꝙ de⁹ ꝯuertit oīa ad
ſeipȝ tāq̄ cā oīuȝ. Semp.n. oȝ ꝙ effect⁹ ordi//
nef ad finē agētis. Manifeſtū ē aūt ꝙ benefa
ctor iquātū hmōi ē cā bn̄ficiati: ⁊ iō nālis ordo
reqrit vt ille q ſuſcipit bn̄ficiū p grarū recōpē
ſatiōnē ꝯuertaf ad bn̄factorē ſȝ modū vtriuſqꝫ
⁊ ſicut dictū ē de p̄e bn̄factore cui iquātū hmōi
debef honor ⁊ reuerētia a filio: eo ꝙ hȝ rōnem
pncipij: ſȝ p acciñs debef ei ſubuētio vl' ſuſten
tatio. ſ. ſi idigeat. Sic bn̄ficiat⁹ dȝ bn̄factori ho
norē ⁊ reuerētiā: ⁊ cū idigeret ſȝ ꝙ pōt dȝ ei
ſubuenire. Vn̄ paup igrat⁹ nō ē ſi faciat quod
pōt. Sic̄.n. beneficiū ꝯſiſtit magis i affectu q̄
i effectu: ita recōpēſatio ēt bn̄ficij magis i affe
ctu ꝯſiſtit. Vn̄ paup ſi ope recōpēſare non pōt
bn̄factori: pōt tn̄ recōpēſare p grarūactionē ⁊ rīs que.

Tria te nef be/ neficia/ tus be/ nefacto

¶ Sciendum ꝙ .§.iiij. ſeptem ſunt cauenda in beneficioꝝ collatione vel recompēſatione. Primū eſt obliuio: vnde Señ. in .ij. de benefi. Ingratus eſt qui beneficium ſe accepiſſe negat qḋ accepit. Ingrat⁹ eſt qui diſſimulat. Ingratus eſt qui non reddit. Ingratiſſim⁹ oīum qui eſt oblit⁹. Illi. n. ꝗ non ſoluerūt. tñ dicunt: ⁊ eſt apud illos veſtigium meritoꝝ intra ꝯſcientiam excluſoꝝ: ⁊ aliquando ꝯuerti ad referendū grām aliqua cā poit. ſi illos pudor ammonerit. ſi facilis occaſio mutauerit. Hoc fieri nunq̄ pōt cui beneficiū totū elapſum eſt. apparet illū non ſepe de reddendo cogitaſſe: cui obrepſit obliuio. ¶ Secūdo cauendū ē iniurie illatio vel affectio erga eū cui quis vult benefacere vel recompēſare pro acceptis beneficijs. vnde Señ. in .v. de bene. Minus grati ſunt qui aliquid incōmodi imprecari ſolent his quibus obligati ſunt: vt ꝓbent affectum beneficioꝝ memorem quoꝝ animus ſimilimus eſt puro amore frangantibus qui amice ſue optant exilium vt deſertam fugientemq̄ comitenẜ. Optant inopiā: vt magis deſideranti donent. Optant morbum vt aſſideant ⁊ quicquid inimicis optarent amantes vellent fieri. fere idē exitus eſt odij ⁊ amoris inſani. Idem Seneca. Nequitia eſt vt extrahas merger̄: euertere. vt ſuſcites. vt dimittas includere. Non eſt beneficium iniurie finis ⁊ vulneris malo q̄ſ ſanes. ¶ Tertio cauēdum eſt nimia feſtinatio in recompēſando beneficium Sene. in lib. de benefi. Ante omnia diſcamus beneficia debere. Nemo libēter reddit quod inuitus debet ⁊ quod apud ſe eē nō vult onus iudicat eſſe non munus. Idem retinendi ſignum eſt protinus aliud munus remittere ⁊ munere ꝓpugnare. Qui nimis cito cupit ſoluere inuitus debet: ⁊ qui inuitus debet ingratus eſt. ⁊ vt dicit. b. Thom. ſe. ſe. q. cvj. ar. iiij. Quantum ad affectum ſtatim fieri debet recompenſatio beneficij accepti: vt ſcilicet benigne ſuſcipiat: ⁊ beniuolentiam ad dātem oſtendat. Unde idem Sene. Uis reddere beneficium benigne accipe. Sed quantum ad effectum debet expectari tempus oportunum ad recompenſandum. ⁊ non ſtatim fieri vt dictum eſt. Nec eſt ſimile de eo quod debetur alicui ſine certo termino: vt in contractibus ⁊ ex maleficijs. quia debitum legale. quale eſt illḋ. cum ſit ex obligatione neceſſarie equitatis. eſt ſtatim ſoluendum. alioquin non eſſet conſeruata iuſtitie equalitas: ſi vnus retineret rē alterius abſq̄ eius voluntate. Sed debitū morale quale eſt in recompenſatione beneficioꝝ dependet ex honeſtate dantis. Et ideo debet reddi debito tēpore ſm ꝙ exigit rectitudo virtutis. ¶ Quarto cauenda eſt nimia dilatio. vnde Salomon in prouer. Ne dicas amico tuo. reuertere cras: cum ſtatim poſſis dare Sene. ij. de bene. Errat ſiquis ſperat reſponſuꝝ ſibi. quem dilatione laſſauit expectatione torſit: eodem animo beneficium debetur. quo datur. Idem in eodem lib. Cū homini probo ad rogandum os ſuffundatur rubore qui hoc tormentum remittit: munus ſuum multiplicat grauiſſimis viris. Nulla res carius conſtat q̄ꝗ̄ precibus empta eſt. Moleſtum verbum ⁊ oneroſum demiſſo vultu dicendum rogo. Nihil eque amarum: q̄ diu petere. equiori animo quidam ferunt preſcindi ſpē ſuam q̄ trahi. Idem verum eſt te tm̄ grā demere: q̄ſtum more adijcis. ¶ Quinto cauendum eſt malitioſa excuſatio: cum ſcilicet quis ſe excuſat nō poſſe ſeruitium vel beneficium quod ei petit dare ⁊ recompenſare. Dixit antigonus cinico petenti talentum plus eſſe q̄ cinicum deceat petere. Petenti vero nummum reſpondit minus eſſe q̄ regem oporteat dare: ⁊ ſic malitioſe negabat quod poſſet dare nummum. quia rex erat vel talentum: quia ille cinicus ſcilicet pauper erat. Econtrario Alexander magnus animo nihil niſi grande concipiens cuidam quidem petenti aliquid vrbem donabat: ⁊ cū ille refugiſſet nimis eſſe dicens: nec conuenire ſue fortune. Non quero inquit Alexander quid te accipe deceat. ſꝫ quid me dare. ¶ Sexto cauenda eſt exprobratio: ⁊ de ingratitudine querulatio: vnde Jaco. j. dicitur de deo. Dat omnibus affluenter ⁊ non improperat. ⁊ Sene. Hec beneficij inter duos lex eſt alter ſtatim obliuiſci dꝫ dati alter memor eē accepti. Silr nō dꝫ facere querelā de ingrato. vñ Sene. meliorē facies ingratū ferēdo. peiorē cōquerendo. Nemo id eē qḋ iā videt timet. Idē ingratus eſt aduerſus vnum beneficiū: aduerſus alterum nō erit. Duoꝝ oblitus eſt. ¶ Tertiū in eoꝝ que exciderant ad memoriam reducere. Que nō eſt exacerbare eum in quē magna cōtuleris: vt ex amico fiat inimicus. Idē. Si deum imitaris beneficia da etiam ingratis. Nā ⁊ ſceleratis ſol orit: ⁊ piratis patēt maria. Dr̄ enī Matth. v. de deo ꝙ pluit ſup iuſtos ⁊ iniuſtos: ⁊ ſolē ſuū oriri fac̄ ſup bonos ⁊ malos. ¶ Septimo cauēdū ē ne bñficiū qḋ das et cui das vel alteri nō noceat Sene. in li. de benefi. Quēadmodū pulcherrimū ē op⁹ inuitos nolēteſq̄ ſuare. ita rogātib⁹ peſtifera largiri blādū ⁊ affabile odiū ē. Pecuniā nō dabo quam nociturā adulteri ſciā. ne in ſocietate turpis facti aut ꝯſilij inueniar. Idē Sene. Quid turpi⁹ q̄ qḋ euenit frequētiſſime: vt nihil in

terſit inter odium ⁊ beneficium. Hinc ⁊ Aug.
Unlius eſurienti panis ſubtrahitur ꝙ datur
ſi de cibo ſecurus iniuſtitie acquieſcat. v. q. v.
non omnis. Et ſic intelligitur illud Eccl'i. Be/
nefac iuſto ⁊ non dederis peccatori. Amb. etiã
dicit. Si non poteſt alteri ſubuenire. niſi alter
ledaſ. meli⁹ ē neutrũ iuuare. xiiij. q. v. deniqꝫ.

¶ De vindicatione. Capitulũ. xiij.

Quid ſit vin/dicatio

Sequitur de vindicatione

Sequitur de vindi
catione prout eſt virtus quam po
nit Tullius inter partes iuſtitie.
Et ſic eam deſcribit. Uindicatio
eſt per quam vis ſeu iniuria ⁊ omne quod ob/
ſcurum eſt. i. iniurioſum defendendo ⁊ vlciſcē
do propulſatur. Hec virtus maxime neceſſa//
ria eſt habenti poteſtatem ſeu prelationem: vt
ſcilicet puniat crimina. vnde ad Ro. xiij. Mi/
niſter dei eſt. ſ. iudex quicũqꝫ vindex eſt irã ei
qui malum facit. Et. j. Petri. ij. Subiecti eſto//
te omni humane creature propter deum ſiue
regi quaſi precellēti: ſiue ducibus tanqꝫ a deo
miſſis ad vindictam maleſactorum. i. punitio
nem laudem vero bonoꝝ. Et pro declaratione
huius materie nota ſm. b. Tho. ij. ij. q. cviij. ar
ti. j. ꝙ vindicatio fit per aliquod penale malũ
inflictum peccanti. Eſt ergo in vindicatione
conſiderandus vindicantis animus. Si eniꝫ
intentio eius feratur principaliter in malum
eius de quo vindictam ſumit ⁊ ibi queſcat nõ
eſt licitum. quia delectari in malo alterius per
tinet ad odium: quod charitati repugnat qua
omnes homines diligere debemus. Nec ali/
quis excuſatur in vindicatione: ex hoc ꝙ vin/
dicans intendit malum illius qui iniuſte ſibi
intulit malum. Sicutqꝫ nec excuſatur aliquis a
peccato per hoc ꝙ odit odientem ſe. Non. n.
debet homo in alium peccare ſeu offendere ꝓ/
pter hoc ꝙ ille prius peccauit in ipſum ſeu of
fendit eum: hoc enim eſt vinci a malo. quod
apoſtolus ꝓhibet ad Ro. xij. Noli vinci a ma
lo ſed vince in bono malum. Si vero intentio
vindicantis feratur principaliter ad aliquod
bonum ad quod peruenitur per penam pec//
cantis. puta ad emendationem peccantis. vel
ſaltem ad cohibitionem eius ⁊ quietem alioꝝ
⁊ ad iuſtitie conſeruationem ⁊ dei honorem:
poteſt eſſe vindicatio licita aliis debitis circũ/
ſtantiis ſeruatis. Nec eſt contra quod dicitur.
Deute. xxxij. Mea eſt vltio ait dominus ⁊ ego
retribuam eis in tempore. loco cuius ſm aliã
tranſlationem dicitur. Mihi vindictã ⁊ ego
retribuam dicit dominus. Nam ille qui ſm
gradum ſui ordinis exiſtens. rector vidictam
exercet in malos: nõ vſurpat ſibi ꝙ dei ē: ſed
vtitur poteſtate diuinitus cõceſſa. Dicitur. n.
ad Ro. xiij. de principe terreno ꝙ dei miniſter
eſt vindex in iram. i. in penaꝫ ei qui male agit
ſed ſi preter ordinem diuine inſtitutionis vin/
dictam exerceat in alios: etiam malos propria
auctoritate puniens: tunc vſurpat ſibi qđ dei
eſt: ideo peccaret.

¶ Quod autem .§. vi.

vindicatio ſit virtus ſpecialis proprie tranſ// Quõ
ſumendo. ⁊ nõ ſm locutionē vulgariũ: q ap// vindi/
pellãt vindictã: cũ alter alteri reddit malũ pro catio ē
malo. Declarat. b. Tho. ij. ij. q. cviij. ar. ij. ſic in vt⁹ ſpe/
gens. Sicut phũs dicit in. ij. ethic. Aptitudo cialis
ad virtutē ineſt nobis a natura: ſꝫ cõplemētuꝫ
virtutis fit in nobis per aſſuetudinē. vel ꝑ ali
quã aliaꝫ cãm vt per grãm. Unde pꝫ ꝙ virtu/
tes pficiũt nos ad ꝓſequēdũ debito mõ incli/
nationes naturales que pertinent ad ius na/
turale. Et ideo ad quãlibet inclinationē natu/
ralem determinatã ordinaſ aliqua ſpãlis vt⁹
Eſt aũt quedã ſpãlis inclinatio nature ad re//
mouendũ nocumẽta. Unde ⁊ aialib⁹ datur vis
iraſcibilis ſeparata a vi cõcupiſcibili. Repellit
aũt hõ nocumẽta ꝑ hoc ꝙ ſe defendit ꝯ iniu/
rias ne ei iſeranſ vl' iã illatas iniurias vlciſciſ
nõ intẽtiõe nocẽdi: ſꝫ itẽtõe remouẽdi nocumẽ
ta puta ſiqs punit iniurias illatas aliis ſociis
cũ ſcilꝫ aliq eos aggrediunſ ad offendendum
ille defendit. Uel cũ in actu aggreſſure qs ſe
defendit ab iniuriãte: intendens ſui preſerua
tionem non aggrediẽtis leſionē vel cuꝫ iudex
punit reos ⁊ hoc ptinet ad vindicationē, put ē
virtus. Et ſic intelligẽda eſt diffinitio tullij ſu
pra poſita. Et per hoc patet ꝙ eſt ſpãlis virtus
⁊ pars iuſtitie. ¶ Sciendũ ſm. b. Tho. vbi. ſ.
ꝙ ſicut recõpenſatio debiti legalis: vt in red/
ditione mutui depoſiti. ⁊ hmõi ptinet ad iuſti
tiã cõmutatiuã. Recõpẽſatio aũt debiti mora
lis. qđ naſciſ ex particulari beneficio exhibito
ptinet ad virtutē grẽ nõ ad iuſtitiã cõmutati/
uã. Ita ēt punitio peccatoꝝ ſm ꝙ ptinet ad pu
blicã iuſtitiã que ſcꝫ fit per rectores: eſt act⁹ cõ
mutatiuus iuſtitie. Sꝫ ſm ꝙ pertinet ad imu
nitatem ſeu defenſionē alicuius perſone ſin//
gularis a qua iniuria ꝓpulſaſ. ptinet ſpeciali/
ter ad virtutē vindicationis que eſt pars iuſti
tie potentialis. vnde ⁊. b. Amb. dicit fortitudo
que bello a barbaris tueſ patriã: vel domui de Diĩa ē
fendit infirmos: ⁊ a latronibus ſocios plena iter ze/
eſt iuſtitia. xxiij. q. iij. fortitudo. Et ꝙuis hoc lũ cha/
b. Amb. attribuat fortitudini: nõ tñ ꝑ hoc tol ritatis
litur qn ibi ēt fit actus vindicationis ⁊ aliqñ fortitu/
ēt zelus charitatis. Sꝫ fortitudo ibi eſt inquã dinē ⁊
tũ diſponit ad vindictã remouẽdo prohibens vindi
ſcꝫ timorē periculi iminẽtis: zelus aũt qui im/ catiõeꝫ
portat feruorē amoris cõcurrit, put aliqs vin/

dicat iniurias dei vel proximoꝝ eas ex chari/
tate reputās vt ſuas. Hinc ꝛ Amb. in li. de of/
fi. nō inferēda: ſed depellēda iniuria lex virtu
tis eſt. Qui. n. nō repellit a ſocio iniuriā ſi pōt
tā eſt in vitio ꝙ̄ ille qui facit. Unde ſanctus
Moyſes hinc exorſus eſt tētamēta imbecillis
fortitudinis. Nā cū vidiſſ; hebreū ab egyptio
iniuriā accipiētē defendit: ita vt egyptiū pro
ſterneret ꝛ in arena abſcōderet. Salomō quoꝙ̄
ait. Eripe eū qui ducit ad mortem. xxiij. q.
iij. nō inferēda. Et dicit ibi glo. ſuper v̄. pōt. i.
ſi eſt in poteſtate cōſtitutus vt rector. tunc eniꝫ
tenet alʼs nō. Cuilibet tū licitū eſt defender̄ ali
um ſi vult. ff. ꝙ me. cau. l. ſed ꝛ partꝰ ſuper v̄.
pſternet. Poteſt ergo qs excedere modum in
defendendo. ꝛ tūc peccaret. Eripe. glo. ſi iniu
ſte ducat per vim. qḋ intelligendū eſt quando
fieri poteſt ſine ſcandalo vel per ſupplicatio/
nem ſi iuſte ducat: nō tamē importunā. Et ali
quando nec ēt ſimplicē nec impediat iuſtitia
aliqui tamen dicunt ꝙ ēt qui non eſt in pote/
ſtate cōſtitutus tenet defendere ſociū ab iniu/
ria: hoc elicientes ex verbis Aug. dicētis. xxiij.
q. j. c. Judeos populares non fuiſſe imunes a
culpa qui permiſerunt principibus xp̄m inter
ficere: cū eſſent eū defendere ꝛ liberare. Qḋ
videt verum quādo poſſet qs ſine ſuo pericu/
lo vel maiori malo inde ſequenti ſocios iuua
re ab iniuſtitia vel iniuria cum infertur. Op
ponitur autem huic virtuti per exceſſum viti
um ſeuitie ſeu crudelitatis: ꝛ per defectum vi/
tium remiſſionis ſeu negligentie. Et de huiꝰ
negligentia ſcꝫ correctionis ſcꝫ quoad p̄latos
habes plura. ē. in. ij. pte ti. de accidia. c. de ne/
gligētia. Hic tamen large ſumendo vindica/
tionem aliqua decenter pertinentia ad puni/
tionem quam faciūt vel debēt facere rectores.

De punitione .§. ij.

que debet fieri pe rectores contra vitia poteſt — De punitione maloꝝ
inducere illud pſal. Accingere gladio tuo ſup
femur tuum potentiſſime. Que verba ꝙ̄uis
intelligātur principaliter de chriſto: qui gla/
dium punitionis peccatorum poſuit ſuper fe
mur ſuum. i. carnem puniens peccata huma/
ni generis per penas ꝛ dolores eius ut ſic po
tentiſſimus contra diabolum nos eriperet de
manibus eius. Tamen ad quēlibet prelatum
ſeu rectorem poteſt illud extendi. Et cum pri/
mo accingerint ſe gladio ſuper femur ſuuꝫ. i.
ad corrigendum ſe ꝛ puniendum vitia ſua ex
inde factus potentiſſimus extendat gladium
ad puniendum malos. Eſt autem fienda puni
tio malorum per diuerſas penas ſm ꝙ homi/
nes merentur: ꝛ ſm ꝙ ipſe pene magis timen
tur. Pene enim ſm philoſophum ſunt medi/
cine. Uarie autē medicine adhibent ſm varie
tatē morboꝝ. Pro cuius declaratiōe dicit. be.
Tho. ſe. ſe. q. cviij. ar. iij. Qḋ vindicatio intan/
tum eſt licita ꝛ virtuoſa inquātū intēdit ad co/
hibitionē maloꝝ: cohibent aūt aliqui a pecca/
to qui affectū virtutis nō habēt. per hoc ꝙ ti/
ment amittere aliqua que plus amant ꝙ̄ illa
que peccando adipiſcunt. alʼs timor non com/
peſceret peccatū. Et iō per ſubiectionē oium ꝙ̄
homo maxime diligit eſt vindicta de peccatis
ſumēda. Hec aūt ſunt que homo maxime dili/ — In qbꝰ
git vita: incolumitas corporis libertas ſui bo — hō pōt
na exteriora: vt diuitie patria gloria. et ideo vt — puniri.
Aug. refert. xxj. de ciui. dei. Octo genera pena
rum in legibꝰ eē ſcribit Tullius. Mortē p quā
tollit vita verbera ꝛ talionē: vt oculū pro ocu/
lo ꝛ huiuſmodi: per que amittit quis corporis
incolumitatē: ſeruitutē: ꝛ vincula per q̄ qs per
dit libertatē. Exiliū per quod quis pdit patriā
Damnū per quod perdit quis diuitias. Igno/
miniā per quā perdit quis gliam. Nec eſt con
tra quod dominus prohibuit per parabolam
Matth. xiij. Eradicari zizania ſignificantem
peccatoris. Nō. n. hoc prohibuit dñs ſimp licit
ter: ſed qn̄ timet. ne ſil cū eis eradicet ꝛ triticū
ſed qn̄ poſſunt eradicari mali per mortē nō ſo/
lum ſine periculo ſed cū magna vtilitate bono
rum poſſunt ꝛ debent eradicari etiam p mor/
tē. qn̄ ſcilicet meruerunt vt in his que cederēt
in magnā pnicīē alioꝝ. ¶ Circa hanc materi
am pulchre loquit Aug. in lib. de ſermone do
mini in mōte ſic di. ꝛ habet. xxiij. q. iiij. Ea vin
dicta nō prohibet que valet ad correctioneꝫ: q̄
tiā ad miām pertinet. Nec impedit illud pro
poſitū quo quiſꝙ̄ paratus eſt ab eo quē corre/
ctū eē vult plura pferre. ſed huic vindicte inſe
rende nō eſt idoneus. niſi q odiū quo fragrare
hoies ſolēt q ſe vindicare deſiderat: dilectiōis
māſuetudine ſupauerit. Nō. n. metuēdū ē ne
odiſſe paruulū filiū parētes videant cū ab eis
vapulet peccās nec peccet vlteriꝰ ꝛ certe pfecto
dilectiōis ipſiꝰ dei pris imitāda nobis pponit
cū dī. Diligite inimicos vr̄os: bn̄facite his q
oderūt vos. Et tamē de ipſo dn̄o dī p pphetaꝫ
Quē diligit dn̄s arguit ꝛ caſtigat. Flagellat āt
oēm filiū quē recipit. Ergo nō vindicet. niſi ip
ſe cui reꝝ ordine ptās ē data: ꝛ ea volūtate vin
dicet: q̄ pr̄ filiū puulū flagellat ex q̄ appet poſt
ſe peccatū amore potiꝰ vindicare ꝙ̄ īpunitū re
linq: vt illū quē vīdicat. i. punit: nō pēa miſeꝝ
ſꝫ correctōe btm̄ eē velit. Et. ſ. Inde ē ꝙ helyas — De vin
multos morte affecit ppa m lu ꝛ igne diuinitꝰ — dictis
ipetrato. p qḋ ꝛ alij multi magni ꝛ diuini viri — bonoꝝ
ſpū eodē ꝯſulēdo rebꝰ hūanis nō timere fece/ — ꝛ malos
runt. de quo helya cū exēplū dediſſent diſcipu — hoies
lis: cōmemomorātes qd ab eo ſctm̄ ſit: vt eis ēt

poteſtatem daret petenti de celo ignem ad cō/
burēdum eos qui ſibi hoſpitium non prebue/
rāt. reprehēdit dñs in eis non in exēpluz pro/
phete ſancti. ſed ignorātiam vindicandi que
adhuc erat in rudibus. animaduertēs eos nō
amare correctionē. ſed odio deſiderare vindi/
ctam. Itaqz poſtea ꝙ̄z eos docuit qd eiſet dilige
re proximum tanq̄z ſeipſum. infuſo etiā ſpū ſan/
cto eis promiſſo. non defuerūt tales vindicte.
ꝙ̄uis multo rarius ꝙ̄z in veteri teſtamēto. Nā
⁊ verbis apl̄i Petri ananias ⁊ vxor eius. ſicut
in actibus aplo᷑ legimus. Exanimes cecide/
rūt. Hec oīa Aug. xxiij. q. iiij. Ad idez facit qđ
ait Hiero. ſup Ezechie. Qui malos percutit in
eo qui mali ſunt. ⁊ hȝ cauſam interfectionis. i.
poteſtatē vt occidat peſſimos. miniſter eſt dei.
Item ſup Johel. Non ſoluȝ hoīes miniſtri ſūt
⁊ vltores ire dei in his qui maluȝ opant. vnde
non ſine cauſa gladiū portant. Sed etiaȝ ↄtra/
rie fortitudines que appellant furor ⁊ ira dei.
Item Haymo ſup epl̄am ad Rom. ſunt quedā
enormia flagitia que potius per mundi iudi/
ces ꝙ̄z per antiſtites ⁊ rectores eccliarum vin/
dicant. Sicut cum quis interficit epm̄ vel pre
ſbyteꝝ vel diaconum. Huiuſmodi reos ⁊ pnci
pes mūdi dānāt. Item Cyprianus. Rex dȝ fur
ta cohibere. adulteria punire. impios de terra
perdere. paricidas ⁊ periuros non ſinere viue
re. ⁊ filios ſuos nō ſinere impie agere. hec om/
nia habentur. xxiij. queſtio. v.

¶ Hāc vero que/ .§. iij.
ſtionem. ſ. vtruȝ vindicta ſit ferenda in malos
mouet Gratianus. xxiij. q. iiij. per totuȝ. Et pri
mo per multa capl̄a ſuperficialiter pbat malos
nō eſſe puniēdos. ſed tolerandos. vt illud Au/
guſti. Tu bonus tolera malos. Nam ⁊ chriſtus
Judam cum ſciret furē eſſe tolerauit. ⁊ ad pre/
dicādum miſit. eiqz cum alijs eucharistiaȝ de/
dit. Sed poſtmodū in. c. cum in lege. §. his ita
reſpōdet determinās queſtionē. Dicit enim ꝙ
ſunt quedaȝ que ſalubri tm̄ admonitione ſunt
corripiēda. non corpalibus flagellis animi ad
uertēda. ſed eo᷑ vindicta diuino examini tm̄
eſt reſeruāda. qn̄ in delinquentes videlȝ diſci/
plinam exercere nō poſſumus. vel qꝛ non ſunt
noſtri iuris. vt ſunt infideles. aut qui alias nō
ſunt nobis ſubditi. vel qꝛ illoruȝ crimina ſi no
bis nota ſint. tn̄ manifeſtis indicijs pbari non
pn̄t. Et de his pōt intelligi. c. inductuȝ. Tu bo/
nus ⁊c̄. ⁊ plura alia ca. Item quādo crimina. ⁊
ſi ſint manifeſta. tn̄ puniri nō pn̄t ſalua pace ec
cleſie. ſed timet piculum ſciſmatis. vel graue
ſcādalum tolerāda vel diſſimulāda ſunt. vt in
c. quidam. ⁊. c. non pōt. e. q. Alias cum puniri
poſſunt crimina manifeſta ſine graui ſcandalo
multitudinis. puniēda ſunt nō tolerāda. Et p/
cipue cuȝ nō multitudo. ſed paucitas eſt in ſce/
lere. vt di. l. vt ↄſtitueret. Sȝ cuȝ multitudo eſt in qo et
in ſcelere. vel pnceps qui pōt multū alijs noce qn̄ exer
re. aliqn̄ per patiētiā eſt ad pniam expectāduȝ. cēda et
Aliqn̄ vo in paucis eo᷑ eſt puniēda. vt eorum diſſimu
exēplo ceteri terreant ⁊ ad pniam pvocent. De lāda ſit
hoc tn̄. ſ. qn̄ multitudo eſt in crimine. qd agen vindi/
dū ſit rectoribus circa punitionē habes in. ij. catio.
pte ti. de accidia c. de negligētia correctionis.
Sed cū vindicta. i. punitio inferēda eſt malis.
hȝ fieri dȝ a iudice vel eiꝰ aucte. ⁊ ex amore iuſti
tie ⁊ nō ex odio vl̄ delectatōe vīdicte. vt dꝛ di.
lxxxvj. odio. Siqs aūt obyciat ſeu arguat con
tra pdicta ex eo ꝙ correctio v̄bo᷑ vel v̄be᷑ vi
det eſſe inutilis vel ſupflua. Nam pdeſtinati ad
vitā ſine correctiōe mutant. ſicut Petrus quez
dñs reſpiciēs nemine corripiente cōmouit ad
lachrymas. Preſciti ad mortē inter flagella de
teriores fiūt. ſicut Pharao. Bouis ergo videt
ſupflua. dānandis inutilis. Rn̄dit Gr̄anus. qꝛ
ipſe obiectionem facit. q. e. ſ. xxiij. q. iiij. per verba
Aug. dicit. Sicut nō eſt ceſſandū ab orōne pro
eis qs corrigi volumus. etiā ſi nullo hoīuȝ orā
te pro Petro dñs reſpexit eū. ⁊ fecit eū deflere
ſuū pctm̄. Ita nō eſt omittenda correctio ꝙ̄uis
deus qs voluerit faciat eſſe correptos. Tūc aūt
ex correptione pficit hō. cum miſeret atqz adiu/
uat. ſ. dñs qui facit quos voluerit etiā ſine cor
rectione pficē. eadē. q. iiij. ſicut nō eſt. Inducit
etiā Gr̄anus in. §. ante capl̄m. Ipſa pietas. exē
plū de infirmitate corpis humani di. Sicut ꝙ̄z
uis certiſſime ſciamus neminē vltra terminuȝ
ſibi a deo prefixū eſſe victurū. oībus tn̄ lāguētī
bus nō incōgrue medemur. Sic ꝙ̄uis nemo
ſaluet niſi predeſtinatus ad vitam. omni tamē
delinquenti adhibēda eſt correctio. nec malo/
rum eſt deferenda diſciplina. Unde Damaſus
papa. Juſtum eſt vt qui diuina contēnunt mā/
data ⁊ inobediētes paternis exiſtunt iuſſioni/
bus ſeuerioribus corrigant vindictis. quati/
nus ceteri talia cōmittere timeant. ⁊ oēs gau/
deant fraterna concordia. ⁊ cuncti ſumant ſe/
ueritatis ac bonitatis exēplum. xxiij. q. iij. iu/
ſtum. Nabuchodonoſor ſcelus in ſanctuȝ Da/
nielem cōmiſſum vindicauit iuſtiſſime. inquit
Augu. xxiij. q. v. ſi pptерea. Ex hoc aliqui inui
dia moti procurauerūt Danielem mitti in la/
cum leonum vt deuoraretur. Hiſtoriaȝ habes
Dan. vlti. Hely lȝ bonus in ſe. qꝛ ſeuere nō cor
rexit ſcelus filio᷑ ⁊ vitia cadens fractis ceruі/
cibus expirauit. vt dictum eſt. j. Reg. iiij. Utrū vt᷑ pla
autem prelatus poſſit iniuriaȝ ſibi factam vin/ tus ſi ſit
dicare. Dicit be. Tho. ꝙ quādo huiuſmodi in/ ſcipȝ vl
iuria redūdat in deum vel eccleſiaȝ debet pre/ dicare
latus propriam iniuriam vlciſci. ſicut patet de poſſit
Hely a

Helya qui fecit ignem deſcēdere ſup duos quinquagenarios.iiij.Reg.j. Et Silueſter papa excōicauit eos qui miſerūt eum in exiliū: vt habes.xxiij.q.iiij.Guiliſarius.de quo dicit Gra. nus.§.ſeq. ꝙ Silueſter nō ſuā ſed eccl'ie iniuriā vltus eſt. Si vō iniuria ſolū ſit in pſonam ſuā nō redūdans in alios.decēs eſt vt patiēter ferat ⁊ nō ſe vindicet in exēplum alioꝝ. Unī ⁊ Grego.repꝛehendit quendā epm eo ꝙ excōicauerat quēdā clericū ſuū pꝛo eo ꝙ ei iniuriatus fuerat.xxiij.q.iiij.Inter querelas. Iniurias vero in alios factas.⁊ pcipue in deū.ſine vltione trāſire nō debet. Unī Greg.in omel. Si is qui pꝛelatus eſt dñico debitoꝛi culpas impune dimittit.nō mediocriter offendit pfecto qui debita celeſtis regis ⁊ dñi ſua pſumptione reſoluit. Ea nāqꝫ que in nos cōmittunf facile poſſumus dimittere. Ea vō que ſunt in deū cōmiſſa cū magna diſcretione.nec tñ ſine pnia poſſumus relaxare.xxiij.q.iiij.ſ.is qui pꝛelat⁹. Semel vō culpa remiſſa recidiuo doloꝛe iterum ad aīum reuocari nō debet. Unī Gelaſius papa inquit. Semel in abolitione remiſſa punitio recidiuo doloꝛe nō debet iterari ſꝫ diuine imitationē clemētie: que dimiſſa pctā in vltionē redire nō patif.xxiij.q.iiij.ſ.illic. Ad qḋ facit dictū pphete Naum.j. Nō iudicabit deus bis in idipm in tribulatione. Qḋ vtiqꝫ veruꝫ eſt.qñ delictū eſt punitū per ſnīam diffinitiuā ita ꝙ trāſiuit in rem iudicatā. Naꝫ al's ſi quis fuiſſet punitus de aliquo pctō extra iudicium inſufficiēter: nō tollitur quin adhuc poſſit puniri cōpletius.ſicut ⁊ deus aliquoꝝ punitionē hic incipit.⁊ in alia vita pficit vt in antiocho. Unī Deute.xxxij.dicit dñs in cantico. Ignis ſucceſus eſt in furoꝛe meo.⁊ ardebit vſqꝫ ad inferni nouiſſima.i.vindicta hic incipiet.ſ. punitionis repꝛoboꝝ ⁊ in inferno pficief. vt exponit Aug.de pe.di.iij.§.ignis. Quō autē puniatur vnus pꝛo delicto tpaliter.⁊ quādo habes in.iu.parte ti.xxix.c.j.

¶ De penitentia pꝛout eſt virtus differens ab ea pꝛout eſt ſacramētum. Cap.xiiij.

P Enitentia qꝛ non ſolum ſacrm ſed etiaꝫ virtus eſt. Inqꝫtuꝫ virtus hic breuiter aliqua de ea dicenf. Nā inqꝫtum ſacrm de ea in tertia parte tractaf in tit.xiiij.cap.vi. Quid aūt ſit.magr in.iiij.ſen.di.xiiij.ſic diffinit. Penitētia eſt virtus qua pctā cōmiſſa plāgimus: ⁊ odimus: ⁊ ea vlterius cōmittere nolumus. Per hoc igif qḋ dr in diffinitiōe vtus oñdif ꝙ ſit virtus. Qḋ aūt ſit virtus moꝛalis ⁊ ſpecialis diſtincta ab alijs ptinens ad iuſtitiaꝫ vindicatiuā.ſic declarat Pe.de pa.in.iiij. *[margin: pnia p/ ut ē ṽt° ē diſtincta ab alijs.]* diſt.xiiij. Uirtus ſcḋm phm.ij.Ethi. Eſt habitus electiuus in medio ꝯſiſtens pꝫ recta ratio determinabit. Talis aūt eſt penitētia. Nam penitere de peccato cōmiſſo eſt actus ex electōe pcedens pꝫ.ſ.eſt diſplicētia volūtatis de ipſo peccato. Et cadit ſup ipſam māꝫ: qꝛ ſicut bonum debite placet: ita ⁊ malū debite diſplicet. Pōt etiam infoꝛmari debitis circūſtātijs.qꝛ.ſ.deteſtatur pctm vt cōmiſſum eſt in irreuerentiā dei cuꝫ pꝓpoſito emēdādi ⁊ ꝯfitendi.⁊ in medio cōſiſtit: qꝛ de oibus dolet peccatis penitēs.nec tñ ita ꝙ deſperet.ergo eſt virtus. ¶ Qḋ pertinet ad iuſtitiā quia oꝛdinat hoīem ad alterū ⁊ debitum reddit.pꝫ: qꝛ per pniam homo oꝛdinaf in deū. Et ideo reddit ſubtractū obſequm ſatiſfaciēdo. Sicut enim homo efficif alteri debitoꝛ dupl'r. Uno modo per hoc ꝙ aliqd voluntarie recipit: vt in cōmutationibus volūtarijs: puta emptionibus: venditionibus: mutui.⁊ hmōi. Alio modo per hoc ꝙ ei iniuſte ſbtrahit: vt in violentijs.ſ.furto: rapina: pcuſſione: ⁊ hmōi. Sil'r homo efficif deo debitoꝛ dupl'r. Uno modo per hoc ꝙ aliquid ab eo recipit. Et redditio hmōi debiti ptinet ad virtutē latrie ſeu religionis per quam exhibemus deo debitū honoꝛē: vt in oblationibus: ſacrificijs: oꝛonibus: ⁊ huiuſmodi. Alio modo per hoc ꝙ hō ꝯtra deum peccauit: ⁊ ſic ei ſubtraxit debitā reuerētiā ſeu obediētiā. Et hoc debitū ſoluit homo deo per pniam. Unde ad iuſtitiā ptinet vtus penitētie vt pars potētialis. Qḋ aūt ſit virtus ſpālis pꝫ ex hoc: qꝛ reſpicit rōnem legalē. Nam lꝫ gñaliter ꝯſideret pctm tanqꝫ oīm.tñ cōſiderat in eo ſpālem rōnem: vt.ſ.cōmiſſuꝫ ꝯtra obediētiam deo debitā: vt eſt expiabile per ſatiſfactiōeꝫ qḋ nō facit alia vtus. Si enim actus pnie eſſet ſolū doloꝛ de peccato cōmiſſo: quatinus eſt cōtra rōneꝫ rectā penitere nō ptineret ad aliquā ſpecialē vtutē: qꝛ per eūdem actū placet vnicuiqꝫ qḋ eſt ꝯueniēs.⁊ diſplicet qḋ eſt incōueniens. Et cum oīs habitus vtuoſus ſit ꝯcoꝛs rōni recte.per eum diſplicet quicqd diſcoꝛdat a recta rōne. ¶ De hac aūt vtute pnie nō faciūt mētionē moꝛales phi: qꝛ nō intellexerūt pctm vt expiabile per pniam. Pertinet aūt virtus penitētie ad iuſtitiā vindicatiuā inqꝫtuꝫ.ſ.punit peccatū cōmiſſum. Sed in hoc differūt: qꝛ vindicatio punit pctm in aliū per eum cōmiſſuꝫ: ſed penitentia punit pctm per ſe cōmiſſum. Unde Aug.dicit.ꝙ pnia eſt quedā iraſcētis vindicta puniēs in ſe qḋ dolet cōmiſiſſe.de pe.di.iij.§. pnia. Cōcipif aūt ſeu cauſaf vtus pnie.pmo ⁊ pncipal'r ex infuſione grē.ſcḋario aūt qꝫtuꝫ eſt ex pte hoīs ex timoꝛe.vnde dr Eſaie.xxvj. A facie tua ⁊ timoꝛe tuo dñe ꝯcepimus ⁊ pepimus ſpūm ſalutis.i.pniam.vnde ſpūs ſit ſaluus. Et

[margin: quis ſit act° penitētie put eſt virtus.]

[margin: De vtute pnie nota.]

iſte timoꝛ: vnde pnia gñatur: vt in pluribus eſt
timoꝛ ſeruilis. Ex ꝯſideratione eniʒ ⁊ timoꝛe pe
naruʒ pñtium vel futuraꝝ hoīes ꝯuertunt̃ ad
pniam. vnde ⁊ frequēter ſacra ſcriptura pctoꝛi
bus penas cōminatur. Ad hoc facit qꝺ ait pſ.
vij. Niſi ꝯuerſi fueritis gladiū ſuuʒ vibꝛauit:
arcum ſuū tetēdit ⁊ parauit illū. Et in eo para/
uit vaſa moꝛtis ſagittas ſuas ardētibus effecit
In qbus vbis tria poſſunt de pnia cōſiderari.
¶ Pꝛimo penitentie integratio: ibi. Niſi con
uerſi fueritis.
¶ Secundo pene comminatio: ibi. Gladium
ſuum vibꝛauit.
¶ Tertio beniuolentie inflammatio: ibi. Sa/
gittas ſuas.

pnia dʒ eſſe in/tegra.

¶ Quātum ad pri/ .§.i.

mum pnie integritas notatur in vbo conuer/
ſionis cum dr̃. Niſi ꝯuerſi fue. Dr̃ enim cōuer/
ſio a con qꝺ eſt ſimul: ⁊ verſio quaſi coꝛdis vn/
diqꝫ ⁊ tota verſio. ſ. ad deū. Per pctm̃ enim hō
auertit̃ a deo faciē mētis vertēdo ad terrena ⁊
remouēdo a deo. vnde ⁊ de pctoꝛibꝰ dicit dñs
Hiere. ij. Uerterūt ad me tergū ⁊ non faciē. Et
de Caym poſt pctm̃ ſcribitur Gen. iiij. ꝙ egreſ/
ſus eſt a facie dñi. Sicut ergo per pctm̃ moꝛta/
le hō auertit̃ ab incōmutabili bono. ſ. a deo: et
ꝯuertit̃ ad cōmutabile bonū. ſ. ad creaturā. ſm
Aug. ſ. ꝯſtituēdo finē vltimū in ea amādo eam
magis ꝙ̄ deuʒ. Ita ſiqs ꝯuerti ad dñm dʒ per
verā pniam: opʒ ꝙ auertat̃ a creatura quā in/
oꝛdinate dilexit per diſplicētiam volūtatis de
peccato ſuo: ⁊ vertat faciem mētis ad deū ſup
oīa diligēdū. Nō pōt aūt hoc fieri in pte: vt. ſ.
de aliqbus peccatis doleat ⁊ in alijs pmaneat:
qꝛ hec nō eſſet ꝯuerſio. i. tota vel ſimul verſio.
Nec aīa que ſimplex eſt ⁊ ptes non hʒ: pōt pꝛo
pte cōuerti ⁊ pꝛo pte auerti. Unde dñs per Za/
chariā pphām ait. c. j. Cōuertimini ad me. ſ. de
teſtādo omne pctm̃. ⁊ ego ꝯuertar ad vos. ſ. dā
do veniam ipſoꝝ. Et in ſignum huius omnem
infirmum queʒ chꝛiſtus ſanauit. totaliter ⁊ mē
te ⁊ coꝛpoꝛe ſaluum fecit. vt dicit Augu.

¶ Quantum ad ſe/ .§.ij.

cūduʒ. ſ. cōminationē pene. dicit pſ. Gladium
ſuū vi. gladiū. ſ. ſue ſnīe: ⁊ diuerſoꝝ flagelloꝝ
vite pñtis: que immittit cōminādo. per hec ipſis
pctoꝛibus penas futuras. vnde Saluatoꝛ ait.
Niſi pniam egeritis: oēs ſimul pibitis. Luc.
xiij. Hūc gladiū vibꝛauit. qn̄ genus humanuʒ
peccatis inuolutū nec penitere volēs: diluuio
interemit. Gen. vij. Hūc gladiū vibꝛauit: qn̄ ſo
domitas vitio peſſimo merſos: igne ⁊ ſulphu/
re celitus miſſis cōbuſſit. Gen. xviij. Hunc gla/
dium vibꝛauit. qn̄ pharaonē cum exercitu ſuo
obſtinatū: ⁊ ppl̃m iſrael pſequētē: in mari de/
merſit. Exo. xiiij. Hūc gladiū quotidie vibꝛat:
qn̄ peſtilētijs: guerris: terremotibus: tēpeſtati
bus: penurijs: vt nunc ⁊ diuerſis miſerijs oēs
affligit: vt hoīes pniam agāt: ſm illud pſ. lix.
Oſtendiſti populo tuo dura: potaſti nos vino
compūctionis. ſ. per illa flagella. Et ſubdit pſ.
Arcum ſuū tetēdit ⁊ parauit illū. Arcus vt di/
cit Gre. xviij. moꝛal. ſignificat diuinū iudiciū.
In arcu enim ꝙ̄to lōge trahit̃ choꝛda: tāto de
eo diſtrictioꝛ exit ſagitta. Sic extremi iudicij
dies: quāto lōge differt̃ vt veniat tāto cum ve/
nerit diſtrictioꝛ ſnīa de illo pcedet. Nūc eniʒ ſi
cut mollis choꝛda trahit ad ſe ⁊ flectit durū li/
gnū. ſic nunc diuina miſericoꝛdia quodāmodo
flectit ſeueritatē ſue diuine iuſtitie vt expectet
diu pctoꝛes: ⁊ nō punit vt merent̃. ſed relaxata
choꝛda lignū reuertit̃ ad ſuū rigoꝛē. Et quāto
magis choꝛda flexit lignū tāto magis inflixit
in eum ꝯtra quē mittit̃. Sic pctoꝛ quāto maio
ri miſericoꝛdia expectat̃: ſi nō ꝯuertat̃: ſed vlti
ma ſnīa pcutiat̃: tāto grauiꝰ in iferno cruciat̃.
Unde ad Ro. ij. Tu aūt ſm duritiā tuā ⁊ impe
nitēs coꝛ tuū theſaurizas tibi iram in die ire: ⁊
adauges tibi penā dānationis in futuro iudi/
cio. Et Ualeriꝰ maxi. Lento qdē gradu diuina
pcedit ira: tarditatē ſupplicij grauitate cōpē
ſat. Pōt etiā per arcū ſm Gre. ibidē ſacra ſcri/
ptura intelligi: in qua dulcedo noui teſtamēti
tanꝙ̄ choꝛda mollis trahit ad ſe vetus teſtm̃ et
duritiā eius tanꝙ̄ lignū: qꝛ in lr̃a noui teſtam̄/
ti nō fiunt ille cōminationes penaꝝ in pctoꝛes
que in veteri teſtō: ſed dulcedine pmiſſionū di/
uinaꝝ vocant̃ hoīes. Parauit aūt iſtū arcū po/
nēs vaſa moꝛtis. i. iacula eterne dānationis tā
to grauioꝛa fidelibus ꝙ̄to maioꝛa cōmiſerūt.
Cōtēpſerūt bñficia dei. ſ. paſſionis xp̄i ſacroꝝ
⁊ hmōi. Nō enim per aliū modū pōt ſaluari: ⁊
iaculū eterne dānationis euadē: qui amiſit in/
nocētiā baptiſmaleʒ: niſi per pniaʒ. Et h̄ eſt qꝺ
ait Hiero. Scd̃a tabula poſt naufragiuʒ eſt pe/
nitētia. vt habet̃ in decre. de pe. diſt. iij. culpam
ſimplr̃ ꝯfiteri. Et loqtur Hiero. per ſimilitudinē.
Qui pſpo itinere mare nauigāt. pma tabula ſu
ſtētant̃. ſ. ipa naui integra: ſed naufragiū paſſi
alicuiꝰ tabule nauis fracte auxilio ad poꝛtū ſa/
lutis ducunt̃. Et hec ſcd̃a tabula dr̃ que eſt pꝛo/
pter naufragiū nō ꝙ ſit ſcd̃a poſt naufragiuʒ.
Eſt ergo pma tabula tanꝙ̄ nauis integra: per
quam nauigamus ad poꝛtum regni innocētie
baptiſmalis. Sed hac fracta qꝺ fit per qꝺlibet
moꝛtale poſt baptiſmum: non reſtat via ſalutis
niſi penitentia que dicit̃ ſcd̃a tabula: vt pꝛima
que tamen eſt ante naufragium dicat̃ innocen
tia baptiſmalis tanꝙ̄ nauis: ⁊ penitentia ſecū/
da tabula: ſed poſt naufragium.

pnia eſt ſa tabula poſt naufra/gium.

¶ Quantũ ad ter/ .§.iij.

tium.ſ.inflãmatioñe beniuolẽtie dĩ. Sagittas ſuas ardẽtibus effecit. hoc eſt per illas cõminationes ſcripture ⁊ flagellatiões tanꝙ̃ ſagittas trãſfigit timore pctõres penitẽtes ⁊ demum facit eas ardẽtes beniuolentia charitatis: qꝛ ille timor a quo inchoata eſt pnia: cum fuerit ſeruilis. tñ dẽ ꝯuertiſ in amorẽ filialez. Unde Aug. de pe. di. ij. Sicut ſeta linum vel filũ: ita timor introducit charitatem. Et aliqñ tales conuerſi ꝙ̃to fuerunt maiores peccatores. tãto fiunt in dei amore ardẽtiores. ⁊ ſm illud dicit ſaluator Luc. xv. ꝙ gaudiũ eſt in celis ſup vno peccatore pniam agẽte ꝙ̃ ſup. xcix. iuſtis. qui nõ indigent pnia: qꝛ. ſ. talis. etſi prius magnus peccator ꝯuerſus ardentior efficitur in dei amore ꝙ̃ multi innocẽtes. Exẽpla patẽt in Paulo. Maria mag. Maria egyptiaca. Pelagia Cypriano. Auguſtino: ⁊ multis alijs. Et ſic ſagittas ſuas ardẽtius effecit. ⁊ ardẽtiores facit ex multis fructibus eius qui ſubduntur.

¶ Utiqꝫ magni .§.iiij.

Fruct⁹. pnie. ſunt fructus ⁊ vtilitates virtutis penitẽtie. Et lꝫ ſine ſacramentis eccleſie actualiter ſuſceptis poſſit homo ſaluari: quãdo. ſ. ipſa excludit articulos neceſſitatis: non contẽptuꝫ religionis. ⁊ in veteri teſtamẽto non cõfeſſio vocalis: nec alia ſacramẽta noue legis tũc eſſent neceſſaria. tamẽ ſine virtute penitentie nunꝙ̃ aliquis poteſt vel potuit ſaluus exiſtere. Et a quibuſdã ſic diffinitur. ꝙ penitẽtia eſt res optima que defectus oẽs reuocat ad perfectum. Et optima quidez res intelligitur nõ ſimpliciter: ſed in genere reuocationis a malo cõmiſſo. Dicitur autez oẽs defectus reuocare ad pfectum: qꝛ. ſ. virtutes amiſſas per peccatũ reſtituere facit. Appellatur enim hic perfectus ſtatus virtutis ⁊ gratie in genere. Egreſſus enim malitie virtutis operatur ingreſſum. ait Ambro. xxvij. q. ij. cuꝫ initiatur. Egreſſus aũt malitie ab aĩa fit per penitẽtiam. ¶ Eſt ergo primus fructus penitentie virtutuꝫ reſtitutio. ¶ Secũdus fructus eſt meritoꝝ reſtauratio. Merita enim acqſita per opa bona facta in ſtatu gratie ⁊ ꝑdita per ſeqñtez culpã mortalẽ per penitẽtiam reuiuiſcunt. vnde Aug. de pe. di. iiij. c. Pium eſt credere. et fides noſtra hoc expoſtulat: vt cum gratia chriſti deſtruxerit: vel peccata vel mala pora in homine per penitẽtiaꝫ etiam remuneret bona. ſ. que quis fecit in ſtatu gratie. De hoc tamẽ diffuſius in. iij. parte ti. xiiij. c. vj. de ſacramẽto penitẽne. ¶ Tertius fructus penitẽtie. qui tamẽ debet poni pro primo eſt peccatoꝝ emũdatio. vnde Chriſtus Luce. vlti. Oportuit chriſtum pati ⁊ reſurgere a mortuis tertia die. ⁊ ꝑdicari in noĩe eius penitẽtiaꝫ ⁊ remiſſionẽ peccatorũ in oẽs gentes. Prius dicit penitẽtiaꝫ: ⁊ poſtea addidit remiſſionẽ peccatoꝝ. Propterea Petrus apl's iudeis quibus ꝑdicabat querẽtibus de ſalute ſua rñdit. Penitemini ⁊ ꝯuertimini vt deleanſ peccata veſtra. Act. iij. In cuius etiã figurã habetur quarti Reg. v. ꝙ Naaman lotus in aqua iordanis deſignãte penitẽtiaꝫ: mũdatus eſt a lepra que pctm deſignat. ¶ Quartus fructus eſt iterior aĩe renouatio. Sicut antiquitas inducit in corpore debilitatẽ ⁊ inutilitatem ⁊ deformitatẽ. Non enim ſenes ſunt pulchri: nec fortes ad operandũ. ita peccatũ quod facit aĩam inueterare ſpũaliter. ꝓpter qḋ dicit ps. Inueteraui inter oẽs inimicos meos. Peccata. ſ. vel demones reddũt aĩam debilẽ ad bene opandũ. vnde dicit Grego. in. xix. moral. ꝙ ſeculi dilectores ſunt in celeſtibus debiles: in terrenis fortes: ⁊ in orone coraꝫ dño vel vnius hore momẽto laſſanſ. di. xlvij. oẽs huius ſeculi. Facit etiã pctm̃ aĩam defomẽ maculoſam ⁊ inutilez in bonis. Unde diciſ de pctõribus in ps. xiij. Inutiles facti ſunt. ⁊ Threñ. iiij. c. Denigrata eſt ſup carbones facies coruꝫ. Sed penitẽtia renouat aĩam ⁊ iuueneſcere facit: vt ſit fortis ad oĩa bona opera ⁊ pulchra in ſpe. vtilis in bono opere. Aug. Nemo põt nouam inchoare vitaꝫ niſi peniteat eum veteris: ideſt vite peccatoꝝ cõmiſſoruꝫ. de peni. di. j. tres ſunt. pſal. cij. Renouabiſ vt aquile iuuẽtus tua. Dicũt naturales ꝙ cum aquila eſt antiquata. hoc facit vt iuueneſcat. Ponit ſe ex directo ad ſolis radium. ⁊ exuſta pẽnis ex calore: demergit ſe in fontẽ viuum. Et ſic depoſitis pẽnis veteribus iuueneſcit. Sic ⁊ peccator antiquat⁹ in malis ponens ſe per cõſiderationẽ ad calorem ſolis diuine iuſtitie cõburentis in inferno peccatores. Et exinde deijciens ſe in aquas penitẽtie ⁊ lachrymaruꝫ: iuueneſcit ⁊ pulcher efficitur. ¶ Quintus fructus eſt tribulationuꝫ euitatio. Unde Hiero. in amos. Promittit ꝓſpera deus ſi penitẽtiaꝫ egerimus. Qḋ ſi negligẽtia diſſoluamur ⁊ illũ penitebit ſpõſionis ꝓmiſſa ꝙ mutabit. Cuius rei exẽplũ ſamariã ⁊ hieruſalẽ hĩc poſſumus: quoꝝ alij de iminẽtibus ſupplicijs liberati ſunt. alij que patribus ꝓmiſſa fuerãt ꝑdiderunt. de pe. di. j. ſi agamus. Dñs etiam per Hierem. xviij. c. aĩt. Repẽte loquar aduerſus gẽtẽ ⁊ aduerſus regnuꝫ vt eradicem ⁊ deſtruam ⁊ diſperdaꝫ illud. ſi penitentiã egerit gens illa a malo ſuo. qḋ locutus ſum aduerſus eaꝫ agam ⁊ ego pniam ſup malo ⁊c̃. Exẽpla innumera ſunt in ſcripturis. vt de Ezechia qui ꝓpter peccata infirmatus ad mortẽ cõuerſus ad parietẽ fleuit fletu magno in ſignuꝫ

penitentie.ꝛ inde.veniā cōſecut⁹ eſt ꝛ ſanitatē
ſpaciū.xv.annoꝝ vite eius additū eſt Eſa.xxx/
viij. Niniue que peccatis ſubuertenda erat.fle
tib⁹ pnie ſuiaꝫ euaſit. Jone.iij. Nabuchodono
ſoꝛ p aliquam pniam dilata eſt ſuia.ſed poſtea
recidiuans per ſupbiā penā incurrit Dan.iiij.
c.ꝛ ſic de alijs.vt patet precipue in li. Judicuꝫ
p totum. Sextus fructus eſt bonoꝝ ecclie per
ticipatio. Per pniam enim verā cum pctōꝛ in/
coꝛpoꝛeſ ecclie.ſicut ex quolibꝫ cibo aſſumpto
ab homine oē membꝛū corpis illius pticipat
nutrimētū de illo cibo. Sic de quolibet bono
ope facto in coꝛpoꝛe ecclie.penitens pticipat ꝛ
pcipit ſuffragiū.ſm illud ps. Participem me
fac deus oium timentiuꝫ te.vnde Hiero.in ma
lach.ait. Ne foꝛſitan peccati immemoꝛes tardi
us reuertamur.ſ.ad pniam.adhuc inquit. Se
dere vos faciam in tabernaculis ſicut in die fe
ſtiuitatis.vt quod facit baptiſma faciat ꝛ pnia.
ꝛ habitent in tabernaculis ſaluatoꝛis hoc eſt
in ecclia.de pe.di.j. Et hinc participant de oio
nibus.indulgentijs.ꝛ alijs hmōi. ¶ Septim⁹
eſt premioꝝ preparatio.pmū verbū quod xps
pdicauit pplis fuit hoc. Pniam agite appꝛopī
quabit enim regnū celoꝛum. Matth.iij. Hoc
idem pꝛedicauerat pꝛius glorioſus Jo.bap.
Non ait intrabit penitens in regnum celoꝝ ſꝫ
appꝛopinquabit. Nam ꝛ ſi peccatoꝛ vere peni
teat.nō tamen tūc moꝛiēs intrat niſi tam feruē
tem pniam ageret ꝛ contritionē hēret.ꝙ dele/
ret oem culpā ꝛ penam.ſicut accidit in latrone
cum xpo crucifixo.ſed cōiter aliis appꝛopiquat.
Intrās eni purgatoꝛiū appꝛopinqt regnū celo
rum.vel etiā qꝛ ꝛ ſi per pniam recuperet grām
que diſponit ad gloꝛiam.ſed tñ nondū pcipit
ſed appꝛopinquat.pōt eniꝫ recidiuare ꝛ ſic nō
intrare.ex ſuo tamē defectu. Non enim vera
pnia facit hoīem impeccabile.nec aufert facul
tatem peccādi. Nec eſt ꝯ quod ait. Greg.de pe.
di.iij. Pnia eſt pꝛeterita mala plangere.ꝛ plan
genda iterū non cōmittere. Intelligitur enim
quoad ꝓpoſituꝫ.i.ꝙ hēat ꝓpoſitū non cōmittē
di. Quod pꝫ manifeſte p exemplum. Nam da
uid qui vere penituit de adulterio perpetrato.
poſtea iteruꝫ peccauit in numeratione ppli.ij.
Reg.vlti. Et ꝙ vere penituerit pꝫ ex his que
dicit Amb.in apologia dauid ait eniꝫ. Ille rex
potens ac tantus.nec exiguo quidē momento
manere penes ſe delicti paſſus eſt ꝯſciam.ſed
pmatura confeſſione atqꝫ inmenſo doloꝛe red/
didit pctm̄ ſuū domino. Deniqꝫ dnꝫ doloꝛ in/
terni affect⁹ mouit.vt nathan diceret. Qm̄ peni
tuit te.dñs tranſtulit pctm̄ tuum. Maturitas
itaqꝫ venie pꝛofundā declarauit fuiſſe regis pe
nitentiā.de pe.di.iij.ille. Quā grauiť aūt pec
cauerit ꝛ moꝛtaliť i numeratiōe ppli oſtēdit ex
flagello peſtis illius:qō ēt ſentit pe.de pal.

¶ Excellentia vir/ .§.v.

tutis penitentie pꝫ nō ſolū ex multiplici fructu Excellē
eius.vt dictū eſt:ſꝫ ēt ex alijs fructib⁹. ¶ Pꝛi/ tie vtu/
mo qꝛ eſt in pꝛincipali potentia. ¶ Scdō qꝛ eſt tis pe/
in nobis vniuerſaliter. ¶ Tertio qꝛ eſt oiuꝫ vir nitētie
tutū pꝛima. ¶ Quātū ad pꝛimū:cū penitentia pꝫ ex
ſit vna virtus ſpālis oꝫ ꝙ ſit in vna potētia ani tribus
me nō in eſſentia anime. Eſt aūt in volūtate:q
eſt pꝛincipalioꝛ inter potētias anime. Hui⁹ ra/
tio eſt ſm pe.de pal.in.iiij.di.xxiij.qꝛ peniten
tia eſt pars iuſtitie:vt dictū eſt:iuſtitia aūt ē in
voluntate. Itē qꝛ eligere eſt actus volūtatis: et
pari rōne fugere:reſpuere:ꝛ deteſtari:qō ē pe
nitentie ꝓpꝛius actus:pertinet ad volūtatem.
Et ad hoc facit qō ait Aug. Arbitrij voluntatē
nō neceſſitatē querit deus in homine.vt dole/
at cōmiſſa:de pe.di.vij.nullus:vt ſcꝫ velit dete
ſtari peccata ꝛ vitare. ¶ Quātū ad ſcdꝫ ſꝫ pe.
de pa.vbi ſupꝛa. Penitentia eſt virtus in oib⁹
bonis hoīb⁹. Et pꝛimo in innocētib⁹:ꝛ in bea
ta virgine:qꝛ etſi nunqꝫ peccauit:tñ ante con/
ceptionē filij peccare potuit. Et q paruuli moꝛ
tui ſunt in grā ex nā peccare potuerūt ſi viue/
re viqꝫ ad tempus peccādi cōtigiſſet. Habue/
runt ergo penitentiā nō in actu ſed in habitu
ꝛ ſm aptitudinem. ¶ Scdō penitētie virtus
eſt in beatis hoibus puris:nō quidem quoad
actū dolēdi de peccato:ſed quoad actū gaudē
di de doloꝛe pterito nō pſenti. Sicut qs gau/
det non dolet recolēs euaſiſſe piculū.vñ ꝛ ꝯſe/
cut⁹ ē lucrū. Sic ēt aliū actū hꝫ graue:cū ē ſur
ſum tēdere.ſ.deoꝛſum ꝛ aliū cū ē deoꝛſum:ſcꝫ
requieſcere. Sic vtutes moꝛales hñt actū tēdētē
in via:ꝛ qetē in fine in patria. ¶ Tertio in oi/
bus peccatoꝛib⁹ ꝯuerſis ad deū. In nō ꝯuerſis
aūt hoīb⁹ ē penitētia nō vt⁹:ſed pena.ſ.remoꝛ
ſus ꝯſcie.vñ phs ait in li.ethi.ꝙ ois malus i/
plet penitudine. ¶ Quarto in dānatis ē peni
tētia nō vt⁹ ſed vitioſum penitere:qꝛ dolēt de
pctō nō ſquātū ē ꝯ deū:ſꝫ ſquātū eſt ꝯ ſe ipos
ꝛ ſui volūtatē reſpectu.ſ.pene quā ſentiūt.vñ
dī Sap.v. Intra ſe gemētes ꝛ penitētiā agen/
tes ꝛc̄. In angelis bonis nō eſt pnia ꝛ hoc qꝛ
nō potuerunt peccare expiabiliter. Sic aūt et
nō alter peccatū eſt obiectū penitentie pꝛout ē
virtus. Et multo minus in xpo:qꝛ nunqꝫ pec/
care potuit:cū ſemp humanitas fuerit vnita
deitati q peccare nō pōt. ¶ Quātū ad tertiuꝫ
pnia ē poꝛ coiter charitate ꝛ alijs:ſꝫ tñ poſteri
oꝛ fide. Pꝛo cui⁹ declaratiōe dicit idē Pe. vbi
ſupꝛa ꝙ lꝫ oēs vtutes infundanť ſil' quātū ad
habitū:vna tñ poꝛ ē alia quātū ad oꝛdinē ſm
actū:ꝛ idō in actib⁹ eaꝝ eſt attēdēda ipſa pꝛiori
tas. ¶ Sciēdū igitur ꝙ motū volūtatis cuiuſ/

modi eſt motus virtutū moraliū:precedit mo
tus cognitiōis:q: appetibile imaginatum vel
intellectū mouetappetitum:vt dī in.iij.de aia.
Et iteꝝ eſtimatio poſſibilitatis motū volunta/
tis:q: electio que eſt ꝑncipalis motus virtutis
non pōt eſſe de impoſſibili eſtimato. Motus
aūt appetitus in duobus ꝯſiſtū.ſ.in fuga mali
⁊ in ꝓſecutione boni. Et hec duo diuerſimode
ordinanf. Qñqȝ eni qs fugit malum ꝓpter de
ſiderium boni.⁊ qñqȝ ecōuerſo. Et hic motus
ſcȝ ꝓſequi bonū virtutis:vt fugiat malū pene
ē vt frequēti⁹ī reuerſiōe pctōris ad deū p pniaȝ
⁊ iō motū pnie ꝑcedit motus fidei:q: acceden
tem ad deum opȝ credere. ad Hebre.xj. Et iteꝝ
motus ſpei ꝯiunctus motui timoris ꝓpf quē
ſit eſtimatio de poſſibilitate venie ꝯſequende.
Et iō dicit Greg. q̧ penitēs mouef inter ſpem
⁊ timorē. Deinde vt in pluribus ſequif motus
pnie .deinde motus charitatis.⁊ aliarū virtu/
tum per ordinē. Qñqȝ etiā motus amoris ꝑce
dit motum penitentie:ſed ille amor non eſt a/
mor charitatis:quia charitas amiſſa nō recu//
peratur:niſi per contritionem de pctis ꝑcedē/
tibus que eſt motus pnie virtutis. hec ille.

❡Quō autē pe/ .§.vi.

nitens ⁊ quilibet electus habeat moueri inter
timorē ⁊ ſpem:vt nec ꝑſumat nec deſperet ex
dictis ſcripture ſacre oñdit Grego.moral.xix.
tractans illud Job. Cumqȝ ſederem q̄ſi rex cir
cunſtante exercitu.eraȝ tñ merentiū conſola//
tor. Dicit eniȝ ſacra eccl'ia fidelibus ſuis de pie
tate ⁊ iuſtitia redēptoris. in ꝑdicationibus ſe
ris ſpem miſcet ⁊ metū quatenus nec incaute
de miſericordia ꝯfidāt:nec deſperate iuſtitiaȝ
timeāt. Nam vbo ſui capitis formidātes reſo
uet dicēs Lu.xij. Nolite timere puſillus grex:
q: cōplacuit patri veſtro dare vobis regnum
Atqȝ iteꝝ preſumētes terret. dū dicit Matth.
xxvj. Vigilate ⁊ orate ne intretis in tentationē.
Rurſus formidātes reſouet dicēs Matthe.v.
Gaudete q: merces veſtra copioſa eſt in celis.
Sed de ſeipſis ꝑſumētes terret cū ait Lu.x. Vi
debam ſathanā ſicut fulgur de celo cadentem.
Formidātes reſouet cū ait. Oues mee vocem
meā audiunt ⁊ ego vitam eternā do eis ⁊ non
rapiet eas quiſꝗ̄ de manu mea. Sed in ſeipſis
preſumētes deterret dicēs. Habūt ſigna ma//
gna ⁊ ꝓdigia ita vt in errorē inducanf:ſi fieri
pōt etiā electi. Formidantes reſouet cuȝ dicit.
Qui ꝑſeuerauerit vſqȝ in finē hic ſaluus erit.
Preſumentes deterret dicēs. Cum venerit fili
us hois:putas inueniet fidē in terra. Metuen
tes reſouet cū latroni dī. Hodie mecū eris ī pa
radiſo. Sed terrenf ꝑſumentes dum Judas ex
apoſtolatus glīa in tartaꝝ labif. de quo p̄ ſnie

Peni//tēs quō habere ſe dȝ.

diffinitionē dī. Duodecim vos elegi: ⁊ vnus
ex vobis diabolus ē. Formidantes reſouet cū
dicit. Si dimiſerit vir vxorē ſuam.⁊ recedens
ab ea duxerit virū alteꝝ nūquid reuertetur ad
eam vltra:nūquid non contaminata ⁊ polluta
erit mulier illa:tu aūt fornicata es cum amato
ribus multis. Tñ reuertēre ad me dicit dñs et
ego ſuſcipiā te. Sed preſumētes deterret cum
dicit. Quid clamas ad me ſuper ꝯtritiōe tua.ī
ſanabilis eſt dolor tuus. Formidantes reſouet
dicens. Ergo ſaltē amodo voca me pr̄ me⁹ dux
virginitatis mee es tu. Sed ꝑſumentes deter/
ret dicens. Pater tuus amorreus ⁊ mater tua
cethea. Formidantē reſouet cum ait. Reuerte/
re aduerſatrix iſrael.⁊ non auertā faciem meā
a vobis.q: ſanctus ego ſum.⁊ nō iraſcar ī per/
petuum. Sed ꝑſumentem deterret.cum ꝓphe
tam ab interceſſione ꝓhibet dicens. Non aſſu
mas pro eis laudē ⁊ orationē.q: non exaudiā
in tēpore clamoris eorum ad me.quoniā ſi ſte
terint corām me Moyſes ⁊ Samuel: non eſt
anima mea ad populum iſtum. In eo ergo qđ
dicit. Cum ſederem quaſi rex circundante me
exercitu.incutit timorem ex poteſtate cum ſub
dit. Eram tamen merentium cōſolator. ſuble/
uat ſpem ex conſolatione. Quaſi enim rex do/
minus ſedet in corde noſtro.quia circūſtrepē//
tes regit animoꝝ motus in noſtra cogitatiōe.
In mente quippe quam inhabitat.dum torpē
tia excitat inquieta frenat.frigida accendit. ac
cenſa moderatur.emollit rigida reſtringit flu/
xa. Ex ipſa hac diuerſitate cogitationum quaſi
quidam exercitus illum circunſtat. Siue qua/
ſi rex ſedet circunſtante exercitu. quia preſidē/
tem illum circunſtat turba virtutum. Qui eti/
am merentium ideſt penitentium conſolator ē
ea promiſſione qua dicit. Beati qui lugent.
quoniam ipſi conſolabuntur. Inhabitare autē
in mente incipit deus per penitentiaȝ.⁊ ibi qe
ſcere. De penitentia vt eſt ſacramentum. ⁊ de
partibus eius.contritione.confeſſione.⁊ ſatiſ/
factione. habes in tertia parte ti. de ſacramen/
tis ca. de penitentia.

❡De veritate ꝓut eſt virtus. Cap.xv.

VEritatem autem
cōnumerat phs in.ij.⁊.iiij.ethi. in quid ſit
ter ceteras virtutes. Et Tul. in re/ veritas
tho. ponit eaȝ inter partes iuſtitie.
⁊ ſic diffinit eam. Veritas eſt per quam immu/
tata que ſunt:aut ante fuerunt:aut futura ſunt
dicuntur. Sed pro maiori declaratione horuȝ
ſciendum ſm bea. Tho.ij.ij.q cix.ar.j.q̧ veri/
tas dupliciter accipi poteſt. Uno modo ſm q̧
ſm veritatem aliquid dicitur verum. Et ſic ve
ritas non eſt virtus ſed obiectum vel finis vir/

tutis. Sic enim accepta veritas nõ eſt habitus
qd̃ eſt genus virtutis. ſed eq̃litas quedã intelle
ctus vel ſignũ ad rem intellectã ſignificatã. vel
rei ad ſuam primã cãm. Et ſic diffinit veritas.
q̄ eſt adequatio rei intellecte ad intellectum.
¶ Scḋo mõ poteſt dici veritas. qua aliq̄s verũ
dicit ſm q̄ per eam aliq̄s dr̄ verax. Et hec ẽ vir
tus. q: hoc ipſum qd̃ eſt dicere veruꝫ eſt bonus
actus. Uirtus aũt eſt que bonũ facit habentem
⁊ opus eius reddit bonũ ſm phm̃. Et de hac lo
quit Tul. in diffinitione ſuprapoſita. Põt ad/
di q̄ v̄itas tertio mõ dr̄ ipſe deus. ⁊ per appro
priationẽ filius. Un̄ ⁊ verbũ dr̄ q̄ſi verũ boans.
ideſt manifeſtãs. Ipſe enim ĩcarnatus ait. Ego
ſum via veritas ⁊ vita. Joan. xiiij. Et Aug. l li.
de ciui. dei ait. Ut homo ↄfidentius ambularet
ad veritatẽ. ipſa veritas dei filius hoĩe aſſum/
pto nõ deo conſumpto: veniens fundauit ⁊ ſta
biliuit fidẽ. Et hoc eſt qd̃ ipſe ait pilato. Ego in
hoc natus ſum ⁊ ad hoc veni in mũdũ vt teſti/
monium phibeã veritati. Joan. xix. Qd̃ autem
veritas ſcḋo mõ dicta ſit ſpãlis virtus. ſic decla
rat be. Tho. vbi. ſ. ar. ij. Ad rõnem virtutis pti
net q̄ opus hoĩs bonuꝫ reddat. vñ in actu ho/
minis cũ inuenit ſpãlis rõ bonitatis. neceſſe eſt
q̄ ad hoc diſponatur hõ per ſpãlem virtutem.
Cum aũt bonũ ſm bea. Aug. in li. de natura bo
ni. ↄſiſtat in ordine. neceſſe eſt ſpãlem rationeꝫ
boni ↄſiderari ex determinato ordine. Eſt autẽ
ſpãlis quidã ordo. ſm q̄ exteriora nr̃a. vel ver/
ba. vel facta debite ordinãtur ad aliqd̃ ſignan/
dum. qd̃ factũ eſt. Et ad hoc pficitur hõ p virtu
tem veritatis. Un̄ manifeſtũ eſt q̄ veritas ẽ ſpe
cialis virtus. Conſiſtit aũt in medio inter ſuper
fluum ⁊ diminutũ ſicut alie virtutes morales
ex hoc q̄ de ſe nec maiora dicit nec minora q̄ꝫ
in ſe ſint vel recognoſcãt. Aut etiaꝫ ex hoc nec
falſum dicit qd̃ eſt ſuperfluũ. nec verum tacet
cum expedit qd̃ eſt diminutiuum veritatis.
¶ Sciendũ etiã q̄ ſimplicitas ptinet ad veri/
tatem inquãtũ eſt virtus. Nam ſimplicitas dr̄
per oppoſitũ duplicitati. qua ſcilicet aliq̄s ha/
bet aliqd in corde. ⁊ aliud ab illo qd̃ hꝫ in cor/
de oſtendit exterius. ⁊ ſic ſimplicitas ad hanc
virtutẽ ptinet. Facit aũt ſimplicitas intentiõeꝫ
rectam. nõ quidẽ directe. q: hoc ptinet ad oẽm
virtutem. Sed excludẽdo duplicitatẽ qua ho/
mo vnũ intendit ⁊ aliud ptendit. Et dr̄ ſimplex
quaſi ſine plica ſcꝫ duplicitatis. Et de hac ſim/
plicitate dr̄ Prouer. j. Cum ſimplicibus ſermo
cinatio eius. Et Mathei. x. ait xp̄s. Eſtote ſim
plices ſicut colũbe. i. vt nemini machinemini
dolos. Dicit enim colũba nõ habere fel qd̃ deſi
gnat maliciã. Et de Job dr̄. c. j. q̄ erat ſimplex ⁊
rectus. Quod veritas ſit pars iuſtitie. ſ. poten/
tialis vt virtus ſecundaria annexa principali.

Inſ duo extrema cõſiſtit v̄itas.

ſic declarat Tho. vbi. ſ. ar. iij. Ex hoc aliq̄ virt⁹
iuſtitie annectit ſicut ſcḋaria principali. q̄ con
nectit q̄dem cũ iuſtitia partim ⁊ ptiꝫ deficit ab
eius pfecta rõne. Ueritas aũt ↄnectitur cuꝫ iu/
ſtitia in duobus. Primo q̄de in hoc q̄ eſt ad al
terum. Manifeſtatio enim quaꝫ dicimus eſſe
actum veritatis eſt ad alterũ. inquantuꝫ ſcilicet
ea que circa ſe ſunt. vnus alteri manifeſtat. Se/
cundo inquãtũ iuſtitia equalitatẽ quãdã in re/
bus ↄſtituit. Et hoc etiã facit virtus veritatis.
Adequat enim ſigna rebus exiſtentibus circa
ipſam. Deficit autẽ a ppria rõne iuſtitie quãtũ
ad rõnem debiti. Non enim hec virtus atten/
dit debitũ legale qd̃ attendit iuſtitia. ſed poti⁹
debitum legale. inquantũ vnus hõ alteri exho
neſtare debet veritatis manifeſtationẽ. Et ſic pꝫ
q̄ veritas eſt virtus annexa iuſtitie ſicut ſecun
daria pncipali. Nec obſtat. q̄ iuſtitia eſt in vo/
luntate. veritas aũt in intellectu. q: veritas pti
net ad intellectũ inquantum cognita ſed p vo/
luntatem ppriam. per quã homo vtitur habi/
tibus ⁊ membris pfert exteriora ſigna ad ma/
nifeſtandum veritatẽ. Et ſic veritas virtus etiã
ſpectat ad voluntatem. Contra hanc veritateꝫ
opponitur vitium; mendacij. ſimulatiõis. ⁊ hy/
pocriſis. ⁊ ironie. de quibus plura habes in. ij.
parte ti. x. c. j. ⁊ ti. iiij. c. vij.

¶ Ueritatem lar/ .§. i.
ge ſumẽdo ponit Hiero. ſup Matth. eſſe tri/
plicem. qd̃ allegat bea. Tho. ⁊ alij in. iij. ſentẽ.
Prima eſt veritas vite. Scḋa eſt veritas doctri
ne. Tertia eſt veritas iuſtitie. Differt aũt queli/
bet haꝝ a veritate ſtricte ſumpta put eſt virt⁹
ſpecialis. de qua dictũ eſt. Hanc triplicem veri
tatem vident notaſſe iudei in xp̄o fuiſſe cuꝫ di
xerunt ei. Scimus q: verax es. quoad primaꝫ.
Et viam dei in veritate doces. quoad ſcḋaꝫ. Et
non eſt tibi cura de aliquo. Nõ enim reſpicis
hominum pſonã quoad tertium. Matth. xxij.
vt notat Nico. de ly. ibi. q̄ꝫuis hec dixerunt ad
tentandũ ⁊ decipiendũ eũ. Et q̄ꝫ ſit vtilis; ⁊ no/
bilis iſta veritas: oſtendit ps. di. Ueritas mea
⁊ mĩa mea cum ipſo eſt. ⁊ in nomine meo exal
tabitur cornu ei⁹. Caſſiodorus hoc exponit de
xp̄o in quo fuerit. ⁊ veritas doctrine. iuſtitie ac
vite. ⁊ miſericordia imẽſe clemẽtie qua mũdũ
redemit ſua paſſione. ex q̄bus in nomine ⁊ vir
tute dei patris cornu eius. i. dignitas ⁊ poten/
tia eſt exaltata. vt in nomine eius omne genu
flectatur celeſtium terreſtrium ⁊ infernorum.
ad Philip. ij. Poteſt ⁊ hoc exponi de quolibet
ſancto viro. vt introducit eccleſia in officio miſ
ſealiter procedendo. vt dicatur. Ueritas mea ⁊
miſericordia mea cum ipſo ſcꝫ electo meo. ⁊ in
nomine meo exaltabitur cornu eius. vbi tria

De tri/plici ve/ritate.

notantur de veritate. Primo eius mira digni/
tas.ibi veritas mea. Secundo eius magna vti
litas.ibi miſericordia mea. Tertio ei⁹ eximia
remuneralitas.ibi ⁊ in nomine meo ⁊c̄.

Quātum ad pri .§.ij.

mum dignitas veritatis oſtenditur in eo ꝙ di
cit dn̄s.veritas mea.i.que eſt a me ⁊ quā poſſi
deo. Ueritas a quocūq; dicat̄ a ſpiritu ſancto ē
ait bea.Ambro. Mire autē dignitatis ē quod
eſt a deo quo vocabulo vocat̄ deus. Et cum ſit
triplex veritas.vt dictum eſt.quelibet eſt a ſpū
ſancto.vnde dixit xp̄s aplīs de ſpūſcō. Doce//
bit vos oēm veritatez ſcʒ vite.doctrine ⁊ iuſti/
tie. Et veritas quidem vite dꝛ ſiue vera vita ſʒ
bea.Tho.ſicut ⁊ quelibet alia res dꝛ vera ex h
ꝙ attingit ſuam regulam ⁊ menſurā. Regula
autem ⁊ menſura vite hominis.i.conuerſatio
nis ſue eſt lex diuina.per cuius conformitatez
rectitudinem habet. Et talis veritas ſiue recti/
tudo nō eſt veritas ſpālis:ſed cōis eſt ad oēm
virtutē.hanc deus exigit a quolibet di. Pacez
⁊ veritatem diligite ait dn̄s oīpotēs.zach.viij.
Hec aūt ꝯſiſtit pmo in vera mentis eſtimatiōe.
Scdo in vera oris locutiōe. Tertio in vera ope
De tri/ ris executione. ¶ Primo ad veritatem vite
plici ve exigitur vera rex eſtimatio. Falſum enim loq̄/
ritate retur in mente ſua:qui eſtimaret panez eſſe lu/
quam a tum:⁊ aurum eſſe auricalchum:lʒ habeat ali//
nob req quam ſimilitudinem in colore:ita qui reputat
rit de⁹. tpalia eē magna bona:vt diuitias:voluptates
honores:⁊ hmōi. Et virtutes ⁊ ſapiētiam non
eſtimat alicuius valoris ꝗſi ea ꝯtēnens.hic lo/
quitur falſum in corde ſuo. Sed dicit ps. Qui
loquitur veritatem in corde ſuo requieſcit in
monte ſancto dei. Ueritatem loqtur in corde q
reputat mundana eſſe tranſitoria ⁊ vana ac vi/
lia:vt apl'us qui dicebat. Oīa arbitratus ſum
vt ſtercora. Et vera ⁊ magna bona intelligit eē
grām ⁊ glīam. Et ex tali veritate cognita amat
virtutes ⁊ laborat pro eis:ꝯtemnit terrena ⁊ vi
tia abhorret. ¶ Scdo ad veritatē vite requiri
tur veritas in locutione. Unde apl's. Loquimi
ni vnuſquiſq; veritatē cū proximo ſuo:qm̄ ſu/
mus inuicem mēbra. Mēbra autem non deci/
piunt alterum aliud. Debet autem preponi ve
ritas locutionis omni amicicie.vnde p̄ hs. Du
obus exiſtētib⁹ amicis Platone ⁊ veritate ſan
ctum eſt prehonorare veritatem. Idem amic⁹
quidem Plato:amicus ſortis:ſed magis ami/
ca veritas. Sed qꝛ vt ait qdam ſapiens. Ueri//
tas odium parit:obſequiū amicos.ideo dimi/
nute ſunt veritates a filijs hominum.ait pſal.
Et vt placeant hominibus mendacia ⁊ adula//
tiones multiplicant. Seneca. Monſtrabo tibi
quid oīa poſſidētibus deſit qui dicat verum.

¶ Tertio exigitur ad vite veritatem recta ope
ratio. Eſa.xxxviij. Memento dn̄e inquit Eze//
chias quō ambulauerim coram te in veritate
in corde perfecto.⁊ quaſi declarans ſe ſubdit.
Et quod rectum eſt in conſpectu tuo fecerim.
Ad hoc ꝙ opus noſtrum ſit verꝫ opꝫ ꝙ remo//
ueatur ab ea oīs ſiniſtra intentio ⁊ ſimulatio ⁊
indebita circunſtantia. Et omne opus quantū
cunq; conſuetuʒ ab alijs dʒ cedere veritati.vn/
de Aug. Manifeſtata veritate cedat conſuetu
do veritati.di.viij. ¶ Quantum ad veritatem De vita
doctrine dicit bea.Tho.ij.ij.q.cix.ar.iij.ꝙ hec te do//
conſiſtit in quadam manifeſtatione verborum ctrine.
eorum de quibus eſt ſcientia.vnde directe nō
pertinet ad virtutem veritatis prout eſt virt⁹
ſpecialis:verum quia vera ſcibilia inquantuʒ
ſunt a nobis cognita.circa nos ſunt ⁊ ad nos
pertinent ſm̄ hoc veritas doctrine pōt ad hāc
virtutem ſpecialem pertinere ⁊ quecunq; alia
veritas qua quis manifeſtat verbo vel facto qđ
cognoſcit. Pertinet aūt ad veritatem doctrine
vt dicendo in quacunq; facultate conſulendo:
predicādo exhortando vera dicat. Et qꝛ ſacra
ſcriptura ſola doctrina eſt que nullā habet falſi
tatem admixtam.⁊ hoc quia ſermo dei eſt qui
mentiri non poteſt vnde dicitur. Jo.xvij. Ser/
mo tuus veritas eſt. Ideo permaxime predicā
do debet induci auctoritas ſcripture ſacre:nec
quis ex timore debet dimittere:vt veritates ne
ceſſarias ad ſalutem non dicat. Unde Chryſo.
tractans illud quod ait chriſtus apoſtolis cum
miſit eos ad predicandum. Nolite timere eos
qui occidunt corpus ait. Non ſolum eſt prodi
tor veritatis qui tranſgrediens veritatem pro
veritate mendacium palam loquitur:ſed ⁊ ille
qui non pronunciat veritatem quam libere nū
ciare oportet. Aut non libere veritatem defen/
dit quam libere defendere debet proditor eſt
veritatis. Nam ſicut ſacerdos debitor eſt vt ve
ritatem quam audiuit a deo libere predicet:ſic
laicus debitor eſt:vt veritatem quam audiuit
in ſcripturis probatam fiducialiter defendat.
hec ille.xj.q.iij.nolite. Non tamen predicator
debet dicere omnem veritatem:ſed que cōue/
niat auditoribus:cuiuſmodi ſcilicet ſint capa
ces ⁊ que vtilis ſit eis. Sed dolendum eſt.qꝛ iā
venit tēpus quod pdixit apoſtolus.ij.ad Thi/
mo.iiij. Erit enim tempus cum ſanam doctri//
nam non ſuſtinebunt. Et a veritate quidem au
ditum auertent:ad fabulas autem conuerten/
tur. Si qua autem dicta gentilium:poetarum
vel philoſophorum non ad oſtentationē:ſʒ ad
maiorem ꝯfirmationeʒ veritatis aliqn̄ inducā
tur:vt ancille deſeruiētes dn̄e theologie. non
erit inconueniens. Unde Clemens pa. Cū eni
ex diuinis ſcripturis qs firmā regulaʒ veritatis

ſuſcepit. abſurdū non erit ſi aliquid ex erudi//
tione cōi ac liberalib⁹ ſtudijs: que forte in pue
ritia attigerit ad aſſertionem veri dogmatis
conſerat: ita tñ vbi vera didicerat falſa ⁊ ſimu
lata declinet di. xxxvij. relatū. Si aūt quis ali/
qua doceret falſa vel ĩcauta: vel que pñt eſſe oc
caſio mali. nō erubeſcat cū expedit retractare:
vl' ðclare qꝛ nec. b. Aug. erubuit facē librū re/
tractatiōū cū eēt doctiſſim⁹ oim. Ecċi. iiij. Nō
cōtradicas verbo veritatis vllo mō: cum. ſ. re//
ꝓhenderis de errore. ij. Cori. xiij. Non poſſu/
mus aliqd contra veritatem: ſed ꝓ veritate. b.
Aug. Magne ſapīe eſt hominem reuocare:
qd̄ male locut⁹ eſt. xxxij. q. iiij. magne. ¶ Quā/
tum ad veritatē iuſtitie dicit Tho. vbi. s. ꝙ ve
ritas iuſtitie eſt hꝫ ꝙ aliquis rectitudinē legis
in iudicijs que ſunt ad alterū ſuat. Uñ ſm ꝙ
aliqs veritatem manifeſtat ex iuſtitia: puta cū
in iudicio teſtificatur verū vel confitet. ⁊ ſic eſt
quedā actus iuſtitie. vnde nō ꝓprie ptinet ad
veritatē put ſpālis virtus ad veritatē iuſtitie
ptinet nō reſpicere ad pſonas: puta qꝛ paup. ⁊
iō compatiendū. vel qꝛ ꝯſanguineus ⁊ iō non
puniendus ⁊ hmōi. puer. xxviij. Qui cogno/
ſcit in iudicio faciē nō bñfacit. ⁊ pro buccella
panis deſerit veritatē. Et dñs in lege. Non mi
ſereberis ĩ iudicio pauperis: vt a vero denies.
Hinc ⁊. b. Aug. Querit pat̄ de malo filio. ꝗrit
. i. ꝯquerit filius de duro pr̄e Seruam⁹ honori
ficentiam patri que debet ei a filio: nō equam⁹
filium patri in honore: ſed ꝑponimus filiū pa
tri in veritate. ij. q. vij. querit. Nec etiam dꝫ at
tendere iudex ad mūera: ſed reſpuere. Deute.
xvj. Munera puertunt verba iuſtoꝝ: vt. ſ. fal/
ſam ſniam pferant. Uñ Gre. Bonis male vtū/
tur qui pro tpali lucro iuſte iudicant. Tales q
dem a veritate nō iuſtitie defenſio. ſꝫ amor pre
mij prouocat: qbus ſi ſpes nūmi ſubtrahit cō/
feſtim a iuſtitie executiōe recedunt. Acceptio
munerū preuaricatio eſt veritatis. xj. q. iij. qui
recte. Pertinet ad veritatē iuſtitie reſiſtere ma
lis ⁊ defendere innocētes ꝯtra oppſſores. vñ
dꝛ di. lxxxiij. Error cui nō reſiſtit approbatur.
Ueritas cū minime defenſatur opprimit. Ne
gligere quippe cum poſſis pturbare pueraſos
nihil eſt aliud ꝗ fouere. Pertinet ad veritatē
iuſtitie iudicare ſm allegata ⁊ probata: ſed pri
us bñ examinata. Unde Amb. Bonus iudex
nihil ex arbitrio ſuo facit: ⁊ domeſtice propoſi
to voluntatis: ſed iuxta leges ⁊ iura pronunci
at: examinat cauſarum merita non mutat. iij.
q. vij. iudicet. Sed poteſt hodie dici illud. Cor
ruit veritas in plateis. Eſa. lix.

De veritate iuſtitie.

Ad veritatem iuſtitie duo pertinent.

¶ Utilitas huius .§. iij.

virtutis oſtendit cum ſubdit. Et miſericordia
mea cū ipſo. q. d. Quia fuit in eo vitas: erit in
illo miſericordia mea. i. faciā ei miaꝫ. Mīa autē
dꝛ quaſi miſiā adimēs. Uñ ⁊ xp̄s Joā. viij. ait.
Ueritas liberabit nos. Adimit aūt ⁊ libabit a
multiplici miſia. Primo a miſia obſcuratōis.
Scdo a miſia ingliationis. Tertio a miſia de/
prauatiōis. Quarto a miſia dānatōis. ¶ Quā
tū ad p^m dicit Job. Tenebris inuoluimur ⁊c̄.
Aīa eniꝫ nr̄a vt ait pħs naſcit ſicut tabula raſa
in qua nihil eſt depictū. Nullā veritatē cogſcit
vñ in magna obſcuritate eſt. ⁊ hec eſt magna
miſia. Sed liberat ab hac miſia paulatim per
vitatē ſibi manifeſtatā ab alijs ⁊ a ſe cognitaꝫ.
Ueꝝ eniꝫ eſt bonū itellectus qd̄ pficit ipm ⁊ il/
luſtrat obſcuritateꝫ eius. Et ſicut nullus menti
ſuauior cibus ꝗ vitas: vt ait. Lactā. in li. inſti.
Ita nullus amarior ſeu magis noxius cib⁹ aīe
ꝗ falſitas. ¶ Scdo vitas locutiōis liberat ab
ingliatione. i. īfamia. Sicut. n. fallacia hoīs fa/
cit euꝫ īfamē: ita vt qlibet deteſtet hoīes mēda
ces: nec credat eis cuꝫ etiā dicūt ⁊ iurāt vitatē.
Ita qui verax eſt in vbo locutiōis: inde ſibi bo
nā acqrit famā. Cum ei hō ſit aīal ſociale nāli/
ter vnuſqſqꝫ dꝫ alteri id ſine quo ſocietas hu/
mana ꝯſeruari nō pōt. Non poſſent aūt hoīes
ꝯuiuere: niſi ſibiinuicē crederēt tanꝗ veritatē
manifeſtantibus. Et pp hoc fallax exoſus ⁊ infa/
mis hētur quaſi deſtructiuus humane ſocieta/
tis. Et verax diligit: vt ꝯſuatiuus eiuſdē ſocie
tatis. Et dicit Tho. ſe. ſe. q. cix. ar. iiij. ꝙ virtus
vitatis potius declinat in minus ꝗ in maius.
Hoc tñ pōt itelligi duplr cū/oꝫ declinare in mi
nus. Uno modo affirmādo: puta qꝛ nō maniſe
ſtat totū bonū qd̄ in ſe eſt ſciam vel ſctitatē: vel
hmōi. Et hoc fit ſine piudicio vitatis: qꝛ in ma
iori includit minus. ⁊ ſic vtus vitatis declinat
in minus. Hoc eniꝫ vt phs di. in iii. Ethi. videt
eē prudētius pp onerosas ſupabūd itias. Ho/
mines eniꝫ qui maiora de ſe dicūt ꝗ ſint ſunt
alijs oneroſi quaſi alios excellere volētes. Qui
aūt minora de ſe dicunt ꝗ in eis ſint ſunt alijs
gratioſi: quaſi alijs ꝯdeſcēdētes per ꝗdā mo/
derationeꝫ. Unde apls. ij. Cor. xij. Si voluero
gliari nō ero inſipiēs. vitatē enim dicā. Parco
autē ne qs exiſtimat ſup id qd̄ videt in me aut
audit aliquid ex me. Alio mō negādo declinat
in minus: cū. ſ. negat qd̄ in eo eſt. ⁊ hoc nō pti/
net ad veritatē: qꝛ falſuꝫ incurrit: ſed ptinet ad
ironie vitiū. tñ minus peccat ꝯtra vitatē ꝗ per
iactātiā. i. ex qua plus dicit de ſe ꝗ ſit. ¶ Tertio
liberat vitas a miſia prauitatis: vbi eſt vitas
vite cū excludat omne vitiū ibi prauitas locuꝫ
nō hꝫ. hic verax eſt. iniuſtitia in illo non eſt. dꝛ
Jo. vij. Sed ⁊ oīs prauitas cōmiſſa peccati tol
lit per veritatē ꝯfeſſiōis ⁊ pnīe. Unde ps. Ue
ritas de terra orta eſt. i. vera ꝯfeſſio de pctōre:

⁊ iuſtitia de celo pſpexit.i.iuſtificatio a deo: ita exponit Aug. de pe.di.j. Et idē Aug. dicit. Vera pnīa ad baptiſmi puritatez conat adducere penitētē. ¶ Quarto liberat a miſeria dn̄ationis. Si manſeritis in ſmone meo.ſ.pſeuerādo in obſuatione eius. vere diſcipuli mei eritis ⁊ cognoſcetis veritatez ⁊ veritas liberabit vos. Jo.viij. Liberabit.ſ.a dn̄atione pſeuerādo ne incurratis. Sicq̄ ait ipſe in eodē.c. ſmonē meum ſeruabit mortē non videbit in eternuz. Si ego veritatē dico vobis: quare nō creditis mihi: cum per hoc euadatis miſeriā omnem: q̄a veritas mea in qua eſt: ibi ⁊ miſericordia mea ad tollendas miſerias.

¶ Quantum ad .§.iiij.

tertiū pncipale qḋ eſt remuneratio veritatis. hoc oſtēdit dum dr̄. Exaltabit cornu eius. di. Aug. ſup ps. Cornua iuſti ſunt munera xp̄i: q: eminent. Precipuū munus xp̄i eſt gr̄a ſua. vnde ⁊ virtutes pcedūt ⁊ merita. Exaltat aūt iſtud cornu gr̄e: cum per eā puenit ad gl̄iā. Jo.iij. Qui facit veritatē.i. opando ſm̄ eā. hic venit ad lucē glie. Unde facientibus tribus cubicularijs regis D.xij q̄ōnem inter ſe ⁊ corā eo ⁊ ſapientibus ſuis diſceptātibus qd eſt fortius omnib⁹ vnus dixit vinū: alius regē: tertius.ſ. Zorobabel mulierē: ⁊ magis veritatē ↄcludēdo q̄ veritas vincit ⁊ viuit ⁊ obtinet in ſecula ſeculoꝝ. Uide hiſtoriā que pulchra eſt: ⁊ multa cōtinet ad cōmēdationē veritatis. Uinū ſignificat ſapientiā humanā que inebriat. Rex potētiā ⁊ rerū abūdantiā. Mulier voluptatē. Hec oīa potētia ſunt. Sed veritas omnibus preualet que conducit ad regna celoruz vbi ſemper viuitur Habetur hec hiſtoria.iij. Eſdre.iij.c.

¶ De virtute fidelitatis. Capl'm xvj.

Fidelitas in pmiſſis vel cōmiſſis videt ptinere ad virtutez vitatis. Et ideo aliqd hic de ea breuiter dicēdū. Dicit Iſid. in li. Ety. q̄ fidelis q̄s dr̄ pro eo qḋ fit ab eo qḋ dr̄ vel pmittit bonū. ſignant aūt dicit bonū: q: ſi malū pmitteret ſuare nō dz. iuxta illud Iſid. In malis pmiſſis reſcinde fidē.i. fidelitatez nō ſeruando illud. Et ſm̄ hoc dicit ps. de dn̄o. Fidelis deus in oībus verbis ſuis: q: verax eſt. ⁊ obſuat que pmittit nobis que nō ſunt niſi bona. Et hec fidelitas in ſcriptura multū cōmendat. Prouer.xviij.c. Uir fidelis multū cōmendat. Numeri.xij. Moyſes in omi domo mea fideliſſimus eſt. ⁊.j. Regū.xxij. Quis in oībus ſuis tuis fidelis ſicut Dauid. Dixit abimelech ad Saul. Fidelitas aūt illa maxime eſt cōmendabilis in trib⁹ gn̄ibus hoīz. Primo in amico ſuo. Scḋo in nūcio vel legato. Tertio in ſeruo vel diſpēſatore inſtituto. ¶ Quātuz ad p̄ᵛ dicit Eccl.vj. Amico fideli nulla eſt cōparatio. Itē idē. Amicus fidelis medicamētū vite. Sicut p medicamētū hō recupat vitā: ita per auxiliū ⁊ ↄſiliū amici fidelis q̄s aliqñ recupat vitā aie ⁊ corpis. Jſta aūt fidelitas in amico oſtēdit. Primo in ↄſilijs: vt det amico bonū ↄſiliū ⁊ ſanū. Non ſicut ille qui dedit ↄſiliū Amon vt fingeret ſe infirmū ad hoc vt Thamar ſoror eius ex cuius ↄcupiſcētia erat inflāmatus veniret ad viſitādū euz: ⁊ ſic ↄſtupraret eam.ij. Reg.xiij. Aut ↄſiliū qḋ dedit Balaā Balach regi moabitar: vt induceret iſraelitas ad fornicādū. Sz ſicut Daniel qui Nabuchodonoſor vt euaderet ſnīam ſibi cōminatā dixit. Placeat tibi rex ↄſiliū meum. peccata tua elemoſynis redime. Dan.iiij. Scḋo oſtēdit fidelitas in amico in ſecretis. vt.ſ. nō denudet. Prouer.xj. Qui ambulat fraudulēter reuelat archana. qui autē fidelis celat amicum vel amici cōmiſſum. ⁊ Eccle.xxvij. Qui denudet archana amici fidē pdit. Et hoc eſt veꝝ qñ ex celatione ſecreti nō ſeqtur malū. Tertio oſtēdit fidelitas in amico ſuo in aduerſis cum nō deſerit. Eccl.xxij. Fidē poſſide cuz amico in paupertate illius: vt in bonis illius leteris. In tp̄e tribulatiōis illius pmane illi fidelis. Exēplū de illis duobus phis amicis: quoꝝ alteꝝ cum captū Dionyſius tyrānus ſicilie vellet ↄdēnare ad mortē: petijt dilationez a tyrāno vt vadēs ad ciuitatē ſuā diſponē poſſet de factis ſuis. Et cum tyrānus peteret fideiuſſorē pro eo de reuerſione. ille reqſitū amicū ſuū z illū pbm̄ dedit declarato ſibi a tyrāno q̄ ſi tp̄e ⁊ hora determinata ille nō rediret ipſe occideret pro eo. Qui pro eo ſe obligauit. Et ille expeditis negocijs ſuis hora ſtatuta reuerſus eſt: q̄ fidelitate ↄſiderata pmaxima tyrānus illi pepcit: ⁊ ſe fieri tertiū amicū eoꝝ poſtulauit. Narrat Ualer. hoc. ¶ Quātū ad ſcḋm dr̄. Prouer.xiij. Legatus fidelis ſanitas. ⁊ iterū. Sicut frigus niuis in die meſſis: ita legatus fidelis ei qui miſit illū. Frigus niuis cuz accidit in meſſe refrigerat metētē a calore: ita legatus refrigerat metētem ab eſtu ſolitudinū. vel melius. Sicut frigus niuis in hyeme pingueſacit terram: ⁊ ſic in meſſe habet copioſius fructus: ita fidelis legatus fructuoſe opat ⁊ vtiliter ipſum pmittēte. Ecōtra de infideli legato ſeu nuncio dicit. Dens putridus ⁊ pes lapſus qui ſperat ſuper infideli in die anguſtie. Dens putridus magnū dolorem ingerit. Unde vulgariter dicitur. q̄ nō eſt dolor ſicut dolor dentis. Sic infidelis nūcius vel legatus ei qui ſperat in eo: vt dens putridus ingerit afflictionē. Eſt ⁊ pes lapſus. ſicut enim ille qui deſiderat ad aliquē lo-

Fidelitas q̇ ptinē vt ad veritatem.

Fidelitas i trib⁹ gn̄ibus hominuz cōmendatur.

Fidelis amic⁹ i tribus oſtēdit.

Nūci⁹ infidelis cui opatur

cum puenire: ⁊ p̄re laſſitudine nō pōt multum affligit̄ ſic qui expectat nūcium infidelē. Legatos aūt male tractare eſt magna iniuſtitia. ⁊ ꝯtra iuſgētiū frāgere ſecuritatē eoꝝ. di. j. iuſgētiuȝ. Et grauiter punitur talis iniuria que eſt cōtra cōem fidelitatē. Nam vt dicit Aug. Fides. i. fidelitas etiā hoſti cuȝ pmittit̄ ſeruāda eſt. xxiij. q. j. noli. Unde Dauid: quia rex amonitarū ad queȝ miſerat ſuos legatos ad ꝯdolēdum ⁊ ad ꝯſolādū de morte patris dehoneſtauit eos ſuggerētibus ſibi conſiliarijs ſuis q̄ ꝑditioſe hoc egerat Dauid: nō ad ꝯſolandū: ſed ad explorādum. Unde raſis eis barbis pro medietate ⁊ veſtibus eoꝝ abſciſſis vſq3 ad nates remiſit ad Dauid. Sed ob talē iniuriam facta miſit Joab cum exercitu ſuo ꝯtra Rabath ciuitatē principalē amonitaꝝ: ⁊ ea capta fecit magnā ſtragē: vt habet̄. ij. Reg. x. Et de iudeis dicit Egeſippus. Preuaricati ſunt leges oīum hoīuȝ ipoꝝ etiam barbaroꝝ: q̄m apud ipſos quoq3 qui neſciūt humanitatē inuiolabiles legati habētur: dum vindicta celeſtis formidat̄ ⁊ tāti ſceleris vltor deus timet̄. Hoc ergo admiſerunt aduerſarij nr̄i. ſ. iudei: q̄ꝺ nec humane nec diuine leges inultum relinquūt. hec ille. Et forte loq̄tur de apl̄is quos iudei ꝑſecuti ſunt multipliciter qui erāt legati dei. Unde apl̄s Paulus. Legatiōe fungimur deo exhortāte per nos. ⁋ Quātum aūt ad tertiuȝ dicit̄ Eccl̄i. xxxiij. Si eſt tibi

Fidelitas. hui in trib⁹ oſtēdit̄

ſeruus fidelis ſit tibi quaſi aīa tua: ⁊ quaſi fratrez ſic tracta illū. Fidelitas aūt ſerui ſeu diſpēſatoris oſtēditur circa bona ſibi cōmiſſa in trib⁹: vt. ſ. nō diſſipet nō defraudet: ⁊ vt multiplicet. ⁋ Primo cauere dȝ cui cōmiſſa eſt aliqua diſpēſatio: vt non diſſipet bona dn̄i ſui. vnde in euāgelio. Uillicus qui diffamat⁹ fuit q̄ diſſipaſſet bona dn̄i ſui: amotus fuit a diſpēſatione. Luce. xvj. Et apl̄s. j. Cor. iiij. ait. Hic iaȝ queritur inter diſpēſatores vt fidelis q̄s inueniat̄. q. d. Rari ſunt qui nō diſſipent. Qn̄ in tēporalibus diſpenſator non expēdit vtiliter bona dn̄i ſui: diſſipator eſt. Et ſil'r q̄libet p̄latus qui dat bn̄ficia: officia: diſpēſationes cōtra iura cōmunia ⁊ ſacramēta indebite: nō eſt diſpēſator: ſed vt dicit Bern̄. diſſipator. Et ſimiliter in bonis tēporalibus vel naturalibus vel ſpiritualibus que dn̄s conceſſit fecit nos ſuos diſpēſatores. Sed cum male eis vtimur. diſſipamus bona dn̄i noſtri. ſicut filius prodigus qui diſſipauit ſubſtātiam ſuam. Luce. xv. ⁋ Secūdo ſeruus diſpēſator debet cauere ne defraudet ſibi accipiendo bona dn̄i ſui. ſicut fecit Judas qui portabat loculos. i. burſam ſeu ſcarſellam pecunie que elemoſynaliter dn̄o ⁊ diſcipulis tradebat̄ de quo dicit euangeliſta: q̄ fur erat: ⁊ ea que mittebātur in loculis portabat. Joā. xv. Ideſt aſportabat domum pro ſe ⁊ familia ſua. Sic ⁊ quilibet de bonis opibus ſuis totuȝ debet deo tribuere ab eo recognoſcēdo: non partē furando: videlȝ attribuere virtuti: vel ingrēdo gloriam humanā. vnde Bern̄. Fidelis reuera famulus es ſi de multa gloria domini tui etſi nō exeunte a te. tamē trāſeunte per te: nihil manibus tuis adhere re cōtingat. ⁋ Tertio bonus ⁊ fidelis diſpenſator: non ſolū debet cōſeruare bona dn̄i ſui: ſed etiam augmētare: inquantuȝ pōt licite: ſicut fecit Jacob erga Laban ſoceruȝ ſuum: ⁊ Joſeph erga phutiphar dn̄m ſuū: qui diſpenſationē totius domus ſibi cōmiſerat: et omnia multiplicabātur in manibus ſuis: nec cognouerat Joſeph niſi panem quo veſcebat̄. Gen̄. xlj. Sic ⁊ quilibet gratias ſibi a deo collatas varias ſiue multas: ſiue paucas debet ſollicite procurare: vt eas multiplicet in gratia creſcendo: vt talēta ſibi cōmiſſa. Nam vt habetur in parabola euāgelica. Matth. xxv. Qui q̄nq3 talēta acceperat: quia lucratus eſt cum eis alia quinq3 gratioſe in redditione rōnis ſibi dictū fuit. Euge ſerue bone ⁊ fidelis: q2 in pauca fuiſti fidelis ſupra multa te ꝯſtituam: intra in gaudium dn̄i tui. Et ſil'r dictum fuit ſeruo qui cuȝ duobus ſibi cōmodatis fuerat duo alia lucratus. Qui v̄o vnum ſolū receptum nō multiplicauit cum illo negociādo: ſed illud abſcondit inuectiue ſibi dictum fuit. Serue neq3 ⁊ piger quare non dediſti pecuniā meam ⁊c̄. Et ablato ſibi talēto fuit miſſus in tenebras. vnde ⁊ Pe. in cano. ſua. Siquis accepit gratiā in alterutꝝ illam adminiſtrātes vt boni diſpēſatores multiformis gratie dei. ⁊ Apoca. ij. dicit̄. Eſto fidelis vſq3 ad mortem: ⁊ dabo tibi coronam vite. Fidelis. ſ. bene diſpenſando tibi conceſſa.

⁋ De liberalitate inquantum differt a miſericordia. Capitulum. xvij.

Liberalitas connumeratur inter v̄tutes annexas iuſtitie: ab Andronico peripatetico. vt refert bea. Tho. ſe. ſe. q. lxxx. Et Ambro. dicit in li. de offi. q̄ in euange. multas diſciplinas accipimus iuſte liberalitatis. Circa q̄ꝺ ſciēdum: vt clareſcat de materia ei⁹ ⁊ de nomine: quare ſic nūcupetur ſm bea. Tho. ſe. ſe. q. cxvij. art. ij. Duplex eſt obiectū ſiue materia liberalitatis. Prima ⁊ immediata materia eius eſt interior paſſio. ſ. affectus ad pecuniaȝ. ſecunda exterior mā eſt pecunia. Ratio huius eſt: q2 liberalitas nō attēditur in quātitate dati: ſed in affectu dantis. Affectus aūt dātis diſponitur ſm diſpōnem amoris ⁊ ꝯcupiſcentie per modū delectationis ⁊ triſtitia ad ea que dat̄ tur. Et ideo immediata materia libālitatis eſt

paſſio interioꝛ. Pecunia aũt exterioꝛ eſt obie/
ctum pꝛedictaꝝ paſſionũ. Et ſm hoc dicitꝑhs
in.iiij.Ethic.ꝙ liberalitas videt̃ eſſe quedam
medietas circa pecuniã. Dicit̃ autẽ liberalitas
Libali/ ex eo ꝙ ad liberalẽ ptineat emiſſiuum eſſe ſm
tas vñ phm in.iiij.Ethi. Unde ⁊ alio noĩe liberalitas
dicat̃. largitas noĩatur:qꝺ qꝛ largũ eſt nõ eſt retenti/
uum:ſed emiſſiuũ. hoc idẽ ptinere videtur ad
nomẽ liberalitatis. Cũ enim aliqd a ſe emittit:
quodãmodo illud a ſua cuſtodia ⁊ dñio libat.
⁊ aĩum ſuum ab eius affectu libeꝝ eſſe oſtẽdit.
Ea aũt que emittũtur ab vno hoĩe in aliũ:ſunt
bona poſſeſſa que noĩe pecunie ſignãtur. Naꝫ
vt dicit Aug. ⁊ habetur.j.q.iij.totuꝫ. Quicqd
hoĩes in terra hñt:quoꝝ ſunt dñi pecunia vo/
cat̃:qꝛ ⁊ antiq qcqd habebãt in pecunia habe
bãt. Unde pecunia a pecu. ⁊ ſic pecunia dr̃ eſſe
mã liberalitatis. ¶ Qꝺ aũt liberalitas ſit vir/
Libali/ tus declarat. b. Tho.ſe.ſe.q.cvij.art.j. ſicut di/
tas eſt cit Aug.in li.de libero arbi. Uti bñ rebus:qui
virtus. bus male vti poſſumus ptinet ad v̓tutẽ. Poſ/
ſumus aũt vti bene ⁊ male:nõ ſoluꝫ potẽtijs ⁊
paſſionibus:ſed etiã his que extra nos ſunt.ſ.
rebus tp̃alibus ꝯceſſis nobis ad vſuꝫ ⁊ ſuſtẽta
tionẽ. Et ideo bñ vti his rebus cũ ptineat ad li
beralitatẽ pꝫ ꝙ ſit v̓tus. Qꝺ autẽ dicit phs in
quiõve iiij.ethi. Liberalis nõ eſt reſpicẽ ad ſeipꝫ:ita ꝙ
re ſit li/ ſibi minoꝛe derelinqt. Nõ ſic eſt intelligẽdũ ꝙ
beralis ſic alijs intendat ꝙ oĩno ſe ⁊ ſuos deſpiciat:qꝛ
hoc eſſet ꝯtra inclinationem naturalẽ. ⁊ per cõ
ſequens nõ virtuoſum opus. Sed cum pauca
vni ſufficiant. ideo plura ſunt que liberalis in
alios expẽdit ꝙꝫ ſibi cum abundat rebus. De/
bet autẽ homo ſemper magis ſibi ꝓuidere in
ſpũalibus bonis in quibus vnuſqſqꝫ ſibi pꝛo/
uidere non põt. non aũt vnuſquiſqꝫ põt:ita ſi/
bi vel alijs de tẽpoꝛalibus ꝓuidere. vnde bea.
Ambꝛo.in li.de offic. Probãda eſt illa libertas
vt pꝛoximos ſeminis tui nõ deſpicias: ſi illos
egere cognoſcas. Melius eſt enim vt ipſe ſub
uenias tuis:quibus pudoꝛ eſt ab alijs ſumptũ
poſcere neceſſitatis. Nõ tamẽ vt illos diuites
facias:vt habetur in decre.di.lxxxvj.nõ ſatis.
Et quia ſm phũm in.iiij.Ethic. Non ſm ſub/
ſtantiã.i.facultatem diuitiarũ dicitur liberali/
tas.ſed magis ſm dantis habitũ. Ideo etiam
pauper qui nõ habet ad dandũ alijs poteſt ha
bere liberalitatẽ quãtum ad habituꝫ:qꝛ poteſt
habere talem diſpoſitionẽ mẽtis ꝙ ſi haberet
facultates largiter ⁊ rationabiliter diſpẽſaret.
Quod etiaꝫ dicit phs in.iiij.Ethic. Liberalis
nõ eſt acceptiuus vel ꝯſeruatiuus pecunie:ſed
emiſſiuus:non ſic eſt intelligendũ ꝙ liberalis
emittat facultates a ſe:quin retineat vnde ſu/
ſtẽtetur. ⁊ vnde virtutis opa exequat̃:qbus ad
felicitatẽ ꝑuenit̃. Unde Amb. Dñs nõ vult ſi/
mul effundi opes:ſed diſpẽſari:niſi foꝛte ſicut
Helyſeus qui occidit boues ⁊ paupes ex eo re
creauit:qꝺ habuit vt nulla cura domeſtica te/
nẽtur.di.lxxxvi.nõ ſatis. Qui etiã multa ꝯſu/
mũt intemperãtia ſunt ꝓdigi nõ liberales. Et
ſilr̃ qui expendũt ꝓpter quecũqꝫ peccata. Qui
etiam cã iactãtie in aliqua impia opa expẽdũt
non ſunt vere liberales. vnde Ambꝛo.in li.de
offi. Pulchꝛa eſt etiaꝫ liberalitas nõ ꝯciliandi
fauoꝛis gratia vltra moduꝫ effluere. Quicqd
eniꝫ ex affectu ſincero ⁊ puro pꝛomittitur hoc
decoꝛum eſt.diſt.lxxxvj.non ſatis.

¶ De actu libera/ .§.i.

litatis. hoc aũt eſt bñ vti pecunia. ¶ Pro cuiꝰ Libali/
decla. dicit. b. Tho.ij.ij.q.cxvij.arti.iij.ꝙ ſpẽs tas qͣd
actus ſumit̃ ex obiecto. Obm aũt ſeu mã libe/ actum.
ralitatis eſt duplex: Interioꝛ.ſ.vt ꝓpa mã ⁊ ma
gis ꝓpinqua. Et hec ſunt paſſiones qbus ho/
mo afficit̃ ad pecuniaꝫ. Et exterioꝛ materia eſt
pecunia. Et qcqd pecunia menſurari põt. Ad
liberalitatem aũt pꝛecipue ptinet vt homo ꝓ/
pter inoꝛdinatã affectionem ad pecuniam nõ
ꝓhibeatur a quocũqꝫ debito vſu eius. Eſt autẽ
duplex vſus pecunie. Unus ad ſeipꝫ qui videt̃
ptinere ad ſumptus ⁊ expẽſas quas.ſ.qs facit
pꝛo ſe ⁊ familia. Alius qui qs vtit̃ ad alios qꝺ
ptinet ad dationes. Pertinet ergo ad libalẽ vt
neqꝫ ꝓpter inoꝛdinatũ amoꝛẽ pecunie aliquis
impediatur a ꝯueniẽtibus expẽſis:neqꝫ a ꝯue
niẽtibus dationibus. Quia v̓o obiectũ ſeu ma
teria exterioꝛ liberalitatis eſt pecunia. vt dictũ
eſt. ⁊ quelibet virtus ꝯuenienter ſe hꝫ ad obie
ctum ſuũ. ꝯñs eſt vt cum liberalitas ſit virtus
actus eius ſit ꝓpoꝛtionatus pecunie. Pecunia
aũt cadit ſub ratione bonoꝝ vtilium:quia oĩa
exterioꝛa bona ad vſum ſunt oꝛdinata homi/
nis. Et ideo ꝓpꝛius actus liberalitatis eſt be/
ne vti pecunia ſeu diuitijs. Quod autẽ Se/
neca. dicit ꝙ nõ eſt aliquis liberalis ex hoc ꝙ
aliquid ſibi donat. intelligẽdum eſt liberalita/
te pꝛout reſpicit donationes que.ſ.fiunt alijs.
Et ſciẽdum ſm Tho.vbi.ſ.ꝙ vti bene pecu/
nia ſeu diuitijs ptinet ad diuerſas v̓tutes:ſed Uti bñ
diuerſis reſpectibus ſeu rõnibus. Nam perti/ pecũia
net ad iuſtitiam cõmutatiuã vel diſtributiuaꝫ ptinet
ſm rationem debiti legalis. pꝛout ſcilꝫ res ex/ ad di/
terioꝛ debet̃ alteri ex aliqua obligatione:vt ꝓ/ uerſas
pter aliquẽ ꝯtractum vẽditionis vel mutui ⁊ hu/ v̓tutes
iuſmodi. Uel quia habet diſtribui indigẽtibꝰ
ex diſpoſitione cõmunitatis vel alicuius. Per
tinet aũt ad liberalitatem ſm rationẽ ad debi/
ti legalis. ſed debiti moꝛalis. qꝺ attenditur ex
quadã decẽtia non ꝙ ſit alteri obligatus:⁊ qꝛ
habet minimũ de rõne debiti. iõ Tull. ⁊ Ma/
cro. ⁊ pſſres alij nõ poſuerũt libalitatẽ iter ptes

iuſtitie que attẽdat debitũ. Pertinet etiã bene
vti ſubſtãtia tẽpali ad virtutẽ magnificẽtie. ſm
quãdam ſpãlem rõnem: put. ſ. aſſumit ad ali-
cuius magni opis expletionem: vt facere ma-
gnã ecclam. hoſpitale: vel oꝛnamẽta eccle: vl'
alia vtilia reipublice. Unde magnificentia ſe
hʒ ex additione ad liberalitatẽ: quaſi excellẽs
liberalitatem que eſt circa mediocres expẽſas
vel dationes. Pertinet etiã ad miſicoꝛdiã ſʒ
rõnem indigentie pauperũ. Uñ ex cõpaſſione
mouet ad ſubueniẽdũ. Pertinet ad amiciciã
ſeu charitatẽ ſm rõnez affectionis ſpãlis ⁊ ad
amicuz. Sed liberalitas etiã ignotis cũ expe-
dit elargit: nec impedit inoꝛdinato amoꝛe pe
cunie. Qđ aũt liberalitas nõ ſit ſpẽs iuſtitie ſʒ
pars potẽtialis. i. annexa iuſtitie vt ſcđaria pn
cipali. ſic declarat Thom. vbi. ś. Juſtitia ꝓpꝛie
dicta exhibet alteri qđ eſt eius: vt in reſtitutio
nibus: ſatiſfactionibus: ⁊ hmõi. Sed liberali
tas exhibet alteri qđ eſt ſuuʒ ⁊ de quo non eſt
alteri obligatus. Cõuenit tñ cũ iuſtitia. in duo
bus. Primo qꝛ eſt ad alteꝝ ſi iuſtitia. Scđo qꝛ ẽ
circa res exterioꝛes vt iuſtitia. lʒ ſʒ aliã rõnẽ. Et
ideo ponit a quibuſdã inter partes iuſtitie vt
annexa ei. Notãdum etiã ꝙ ad ṽtuoſum ptinet
nõ ſoluʒ ꝯueniẽter ſua materia vti ⁊ miniſtra
re: ſed etiã ꝑparare opoꝛtunitates ad bñ vten
dum. ſicut ad foꝛtitudinẽ militis ptinet nõ ſo-
lum extrahere gladiũ in hoſtem. ſed etiam ex
acuere gladium: ⁊ tenere mũdum in vagina.
Sic ad liberalitatem ptinet non ſolum bñ vti
pecunia: ſed eam etiaʒ ꝑparare ⁊ ꝯſeruare ad
debitũ vſum. Jn ipſa aũt liberalitate dicit Gra
tianus in decre. di. lxxxvj. Fratrẽ noſtruʒ. mo-
dus adhibẽdus eſt rerum ⁊ pſonaꝝ. Rerũ: vt
nõ oĩa vni ſed ſingulis quedã pſtent: vt pluri
bus ꝓdeſſe poſſimus: iuxta illud ꝓphete. Diſ
perſit dedit paupibus iuſtitia eius manet in
ſclm ſcli: coꝛnu eius exaltabit in glia. Ubi no-
tandũ ꝙ ad liberalitatẽ magis ptinet dare ali
is ꝗ̃ petere ab alijs: vel acquirere ⁊ ꝯſeruare:
aut pꝛo ſe expẽdere. Unde phus dicit in. iiij.
Ethi. ꝙ liberalis eſt ſupabundare in datione.
Huius aũt rõ eſt ſm Tho. ij. ij. q. cxvij. ar. iiij.
qꝛ ꝓpꝛium eſt liberalis vti pecunia. vſus autẽ
pecunie eſt in emiſſione ipſius. Nã acquiſitio
pecunie magis aſſimilat generationi ꝗ̃ vſui.
Cuſtodia aũt pecunie inꝗ̃tũ oꝛdinat ad facul-
tatẽ vtendi aſſimilat habitui. Emiſſio aũt ali-
cuius rei: ꝗ̃to ſit ad aliqđ diſtãtius: tãto a ma
ioꝛe ṽtute ꝓcedit. ſicut pʒ ex his que ꝓijciunt
Et ideo ex maioꝛi ṽtute ꝓcedit ꝙ aliqs emit-
tat pecuniã dando eam alijs: ꝗ̃ expendendo
eã circa ſeipm. Pꝛopꝛiũ aũt eſt ṽtutis: vt pci-
pue tẽdat in id qđ pfectius eſt. Nã ṽtus eſt p-
fectio quedã. ⁊ ideo liberales maxime laudan

Libera-
litas cũ
iuſtitia
ꝯuenit i
duob⁹.

tur de datiõe. vnde dicit. Diſperſit dedit pau
peribus ⁊c̃. Ubi tria de liberalitate nota. Pri-
mo ꝙ ſit rationabiliter. Secundo ꝙ ſit durabi
liter. Tertio ꝙ ſit laudabiliter. ¶ Quantuʒ ad
pꝛimum dicit. diſperſit dedit pauperib⁹. Quã
tum ad ſecundum. Juſtitia eius manet in ſecu
lim ſeculi. Quantum ad tertiũ. Coꝛnu eius ex-
altabitur in gloꝛia.

¶ Quantum ad .§. ij.

pꝛimum ſicut per prudentiam dirigitur om-
nis actus ṽtutis moꝛalis ad hoc ꝙ ſit vere vir-
tuoſe. Sic ⁊ actus liberalitatis que eſt in dan-
do. opoꝛtet ꝙ per prudentiam dirigatur: quia
⁊ ipſa liberalitas eſt virtus moꝛalis. Pꝛuden-
tia autem eſt recta ratio agibilium. Quamuis
autem ſm. b. Tho. pertineat ad prudentiam
cuſtodire pecuniam vt non ſubꝛipiatur: vel in
utiliter expendatur. tamẽ adhuc maioꝛis pꝛu
dentie eſt vtiliter eam expendere ꝗ̃ vtiliter eã
ſeruare: quia plura ſunt attendenda circa vſuʒ
rei qui aſſimilatur motui: ꝗ̃ circa conſeruatio
nem que aſſimilatur quieti. Pecunia auteʒ vti
liter dat cum pauperibus erogat. Rationabili
ter. cum non omnia vni: ſed plura diuerſis cõ-
ceduntur. Et hoc eſt quod dicitur diſperſit. i.
in diuerſas partes diuiſit: ⁊ dedit pauperibus
non perſonis non indigentibus. vnde ⁊ apo-
ſtolus. pͥma Coꝛ. xiij. Si diſtribuero facultates
meas in cibos pauperum ⁊c̃. Que auteʒ ratio
nabiliter ſunt conſideranda in actu liberalita-
tis. pulchꝛe not. t. b. Am. in li. de offi. Et habe-
tur di. lxxxvj. nõ ſatis vbi ait. Perfecta libera-
litas fide cauſa. loco: tempoꝛe: commendatur.
vt pꝛimuʒ ceperis circa domeſticos fidei. Grã-
dis enim culpa tibi eſt: ſi fidelis egeat: ſi ſcias
eum ſine ſumptu eſſe: famem tolerare: erum-
nam perpeti qui pꝛeſertim egere erubeſcit. Si
in cauſam ceciderit captiuitatis filioꝛum ſuo-
ruʒ calumnie: ⁊ non adiuues. Si ſit in carcere
aut in ſupplicijs pꝛopter debitum ſi tempoꝛe
afflictionis nihil a te repoꝛtet. ⁊ infra. Eſt ⁊ alia
pꝛobãda liberalitas: vt pꝛoximos ſeminis tui
non deſpicias: ſi illos egere cognoſcas. ⁊ infra.
Conſideranda eſt etiam in largiendo etas atꝗ̃
debilitas. Nonnunꝗ̃ etiam ⁊ verecundia que
ingenuos prodit natales: vt ſenibus plus lar-
giaris que ſibi iam victum nequeunt querere.
Similiter ⁊ debilitas coꝛpoꝛis pꝛomptius eſt
adiuuanda. Pꝛecipue tamen ſi quis ex diuiti-
is ceciderit in egeſtatem: ⁊ maxime ſine ſuo vi
tio. Sed aut latrocinijs: aut pꝛoſcriptione: aut
calumnia que habeat amiſit. Pulchꝛa etiam
liberalitas in ipſo pauperis dato tenere men-
ſuram: vt abundes pluribus ꝗ̃tum opoꝛteat
impartiri peregrinis non ſuperfluas ipẽſas ſʒ

Ad libe-
raleʒ p-
tinet ex
pẽdere
pꝛuden
ter.

cōpetentes. hec oīa. b. Amb. ibi. Et quāuis pe
tendo pecuniā ab alijs ex hoc aliqs plus poſſʒ
dare alijs. Tñ dicit philoſophus ꝙ liberalis
nō eſt petitiu⁹. Nō huiꝰ ſm. b. Tho. vbi ſupra c̄
q: dare ⁊ accipe ſe habēt ſicut agere ⁊ pati: nō
eſt aūt idē principiū agendi ⁊ patiēdi. Unde
cū liberalitas ſit principiū dationis nō ꝑtinet
ad liberalē vt ſit ꝓmptus ad recipiēdū: ⁊ mul
to minus ad petēdū. vnde v̇. Siqs in hoc mū
do vult gratus hr̄i: det ⁊ capiat: querat pluri//
ma pauca. nihil. Redde ſingl'a ſingulis. ⁊ apo
ſtolus inducit auctoritatē dñi dicētis. Beati⁹
eſt dare ꝙ̄ accipere. Qd aūt qs petit elemoſy/
nas ab alijs. nil propter hoc diminuit ſibi de
liberalitate. Et ſilr: ſiqs effectus paup propter
xp̄m: vt religioſi petāt pro ſe elemoſynas: ni//
hil ſibi diminuūt de liberalitatis ꝑfectione ⁊
aliarū virtutū: ſed potius adaugēt quātuʒ ad
habitū. Quāuis igit liberalis multis modis
poſſit bene vti pecunia. iſte tamen rationabili
us quo diſperſit dedit pauperibus.

Quod actus .§. iij.

liberalitatis duret: oſtendit dū ſubdit. Juſtitia — *De durabilitate actus liberalitatis.*
eius manet in ſeculū ſeculi. Juſtitia. i. op⁹ iuſti
qd fecit in dādo pauperib⁹. Manet in ſeculū
ſeculi. i. in alio ſeculo qd ſuccedit huic preſen/
ti ſeculo. Manet aūt. i. durat nō inquantū ad
actū ſed inquantū ad meritū ⁊ fructū meree//
dis. Uirtutes. n. morales vt iuſtitia ⁊ alie: etſi
remanēt ſanctis in patria ſm. b. Tho. ⁊ alios
quantū ad habitū: nō tamē habēt eundē actū
quē hic habuerunt. Jbi. n. nulla eſt indigētia
Et ideo nō oportet vt vnus alteri aliquid det:
ſed meritū illius dationis iuſte manet vſqꝫ ad
aliud ſeculū vbi de eo recipit premiū. Mat.
x. Qui dederit potū aque frigide nō ꝑdet mer
cedē ſuā. Dicet. n. chriſtus i finali iudicio his
qui dederūt pauperibus. Uenite benedicti pa
tris mei percipite regnū. Et aſſignans cauſaʒ
tante retributionis. Subdit. Eſuriui enim et
dediſtis mihi mādūcare: ſitiui ⁊ dediſtis mi/
hi potū ⁊c̄. Matth. xxv. Et apoſtolus. j. ad Ti.
iiij. Pietas ſcʒ qua daſ pauperib⁹ ad oīa valet
promiſſionē que nūc eſt habēs. ⁊ future. i. bo
norū preſentiū ⁊ futurorū. Nā vltra premiuʒ
ſupernū qd manet eū qui debite dat. alis non
eēt liberalis actus. multa etiā bona hic recipit
Cornelius cēturio ethnicus: q: dabat elemoſy
nas meruit illuminationē fidei: apparēte ſibi
angelo ⁊ admonēte: vt mitteret pro petro apo
ſtolo. qui eū doceret viā ſalutis. Act. x. Uidua
que dedit Helye buccellā panis ⁊ puſillū aque
meruit ſibi multiplicationē farine ⁊ olei: vt nō
deficeret ſibi tpe famis. Exinde etiā reſuſcita/
tionē filij mortui. iij. Reg. xvij. ¶ Tobias q
dabat indigentibus de bonis ſuis meruit illu
minationē ſue cecitatis: ⁊ abundantiā tempo
ralem. ¶ Nabuchodonoſor dādo elemoſy//
nas dilata fuit ſentētia data ꝯtra eū ſue puni/
tionis. Dan. iiij. ¶ Rebecca: vt liberalis: q:
poti aq̄ dedit nō ſolū Eliezer ꝓcuratori abrae:
ſed etiā camelis ſuis: meruit deſponſari patri
arche magno Jſaac Gen. xxiiij. ¶ Gre. magn⁹
q: fuit liberalis ad pauperes ⁊ ſpecialiter ad
eū qui apparuit ſibi in forma naufragi: fuit ſi
bi enūciatū de papatu. Joānes elemoſynari⁹
q: dabat abundanter pauperib⁹ ſemper plus
abundabat. Et cū ſemel in domo non haberet
niſi. xx. groſſos adueniēti pauperi pro elemo
ſyna iuſſit procuratori illos dare: ſed cū ille ex
xx. retinuiſſʒ. v. inde admodicū ſibi miſſa fue/
runt. xv. milia florenorū diſpēſanda paupib⁹
Uocauit aūt ꝓcuratorē ſuū ⁊ dixit ei. Quare
nō dediſti vt tibi mādauerā illos. xx. groſſos
paupie. Ecce miſit nobis dñs. xv. milia flore//
nor: q: tu dediſti tm̄. xv. groſſos. Si dediſſes
xx. ⁊ dñs miſiſſʒ nobis. xx. milia: ⁊ ſic paupib⁹
nocuiſti: ⁊ nō nobis ꝓuidiſti. ¶ Et notādū ꝙ — *Quib⁹*
dicit iuſtitia eius manet in ſeculū ſeculi. Non — *⁊ qbu s*
eſt actus liberalitatis: nec opus iuſtitie. ſiqs — *nō de/*
det malis hoib⁹. vñ foueant in pctō. vñ dicif — *bemus*
Eccl'. Bñ fac iuſto ⁊ nō dederis peccatori. Di/ — *eē libe/*
cit ēt. b. Aug. ꝙ dare hiſtrionib⁹ imane pctm̄ — *rales.*
eſt di. lxxxvi. Talib⁹ ſcʒ q inhoneſte exercēt il/
lā. Silr ꝓdige expēdēdo: in ꝯuiuijs veſtibus
⁊ pōpis: nō eſt iuſtitia nec liberalitas: ſʒ nec da
re aliena. Meli⁹ eēt nō auferre ꝙ̄ reſtituere ab
lata: qd tñ ſi fiat debito mō ſcʒ reſtitutio non
erit act⁹ liberalitatis ſʒ iuſtitie cōmutatiue ēt
paupib⁹ dādo cū ſunt īcerta. Et ſlla ēt mane//
bit ei in ſeculū ſeculi quoad ꝑmiū. Duo vitia
ſunt cōtraria liberalitati ſcʒ auaritia ſm defe/
ctū ⁊ prodigalitas ſm exceſſum ſupra in. ij.
parte ti. j. c. j. ⁊ ti. v. c. viij.

Quantum ad .§. iiij.

tertium actus liberalitatis multum laudabi// — *Cōmē/*
lis: eſt ⁊ laudatur ab omnibus. vnde dicit ꝑs. — *datio li*
Cornu eius exaltabitur in gloria. Cornu. i. di/ — *berali/*
gnitas ſeu virtus liberalitatis exaltabitur in — *tatis*
gloria hominum: quia tales ſunt glorificati:
amati: ⁊ laudati: apud homines: vnde Boeti
us in lib. de philoſo. cōſo. dicit. Largitas que
idem eſt quod liberalitas: facit homines cla/
ros: ideſt gratioſos ⁊ famoſos: auaritia odio//
ſos. Ratio huius poteſt adduci: quoniam ra/
tio bonitatis maxime videtur pertinere ad li/
beralitatem: quia bonum ſm Dionyſium eſt
ſuiipſius diffuſiuum. vnde be. Ambro. dicit in
lib. de offi. ꝙ iuſtitia cenſuram tenet: liberali/
tas bonitateʒ. Liberalis enim bona ſua diffun

dit dõdo alijs. Et ſic aſſimilaſ deo qui eſt maxi
me liberalis. Jaco. j. Dat oĩbus affluenter ⁊ nõ
improperat. vñ ⁊ Titus impator: filius veſpa/
ſiani dicebaſ delitie gñis humanĩ: qꝛ fuit val/
de liberalis ⁊ humanus. Et vna die cũ nil de//
diſſet alicui: dixit baronibus ſuis. Chariſſimi
hũc diẽ pdidimus: qꝛ nil boni alicui dedim⁹.

Qd liberalitas nõ est maxima virtutum

℄ Sciẽdũ tñ ſm. b. Tho. ij. ij. q. cxvij. ar. vj. ꝙ
liberalitas etſi multũ ſit laudabilis: nõ tñ ẽ ma
xima virtutũ. Pro cuius declaratiõe dicit idẽ
ꝙ cũ virtus tẽdat in aliqd bonũ: tanto virtus
eſt melior ſeu maior quãto melius eſt bonũ in
qd tẽdit. Liberalitas aũt tẽdit in aliqd bonuꝫ
dupl̃r. Uno mõ per ſe. Alio mõ ex ↄſequẽti. Et
primo ⁊ per ſe attẽdit ad ordinãdũ ꝓpriã affe
ctionẽ circa pecuniã poſſeſſam ⁊ vſum eius. ⁊
ſic ſm hoc pferſ liberalitati tpantia: que mode
raſ ↄcupiſcẽtias ⁊ delectatiões ptinẽtes ad ꝓ/
priũ corpus. Et fortitudo ⁊ iuſtitia que ordinã
tur quodãmodo ĩ bonum cõe: vna tpe pacis:
alia tpe belli. Et oĩbus pferunſ virtutes q̃ ordi
nant nos in bonũ diuinũ. Nã bonũ dei pemi
net cuiuſlibet bono humano. Et in bonis hu//
manis: bonũ publicũ peminet bono priuato:
in qbus bonũ corporis peminet bono exterio
rũ rex. Alio mõ ordinaſ liberalitas ad aliqd
bonũ ex ↄſequẽti. Et ſm hoc liberalitas ordi//
naſ in oĩa bona predicta. Ex hoc. n. ꝙ hõ nõ ẽ
amatiuus pecunie ſeqtur ꝙ de facili vtaſ ea: ⁊
ad vtilitatẽ ipſius ⁊ ad vtilitatẽ aliox: ⁊ ad ho
norẽ dei. Et hꝫ hoc hꝫ quãdã excellẽtiã: ex hoc
ꝙ eſt vtilis ad multa. Quia tñ vnũquodqꝫ ma
gis iudicaſ ſm id qd cõpetit ei pmo: ⁊ p ſe q̃
ſm id qd cõpetit ei ex cõſequẽti. Ideo libera/
litas nõ eſt maxima virtutũ. vñ ⁊. b. Amb. in
lib. de offi. dicit ꝙ iuſtitia excelſior videſ libe/
ralitate: ſed liberalitas gratior. Et phs in lib.
retho. ait ꝙ fortes ⁊ iuſti maxime honorãtur
⁊ poſt eos liberales. Amanſ aũt liberales mul
tũ colter: nõ amicicia honeſti quaſi ſint melio
res: ſed amicicia vtilis qꝛ ſunt vtiliores in ex/
terioribus bonis que cupiũt hões maxime. ⁊
propter eãdẽ cãm clari reddunſ. Qd ẽt de[ ]det
bona ſua abũdãter magis pced: ĩ ex charitate:
que eſt vtiqꝫ maxima virtutũ q̃ ptineat ad li//
beralitatẽ. Quelibet ẽt virtus pcipat rõnẽ bo
ni quantum ad emiſſionem actus proprij. act⁹
autem quarũdam aliarum virtutum ſunt me/
liores pecunia: quam emittit liberalis.

℄ De mĩa multiplici ⁊ ei⁹ vtilitate. Ca. xviij.

DE miſericordia hic
agitur: quia q̃uis non ſit pars iuſti
tie nec ei annexa: ſed effectus chari/
tatis interior ſm. b. Tho. tamen in actu ei⁹ ex/
teriori habet ſimilitudinem cum liberalitate:
⁊ conuenit cum ipſa. ℄ Sciendum igitur ꝙ De mo
motiuum ad miſericordiam eſt malum. vnde tiuo mi
Joan. damaſ. ij. li. dicit. ꝙ miſericordia eſt ſpe ſericor/
cies triſtitie. Motiuum autem ad triſtitiam ẽ die.
malum. Quid autem ſit miſericordia Aug. in
ix. li. de ciui. dei. ſic eaꝫ diffinit. Miſericordia
eſt aliene miſerie noſtro in corde compaſſio: q̃
vtiqꝫ ſi poſſumus ſubuenire compellimur: cir
ca quaꝫ diffinitionẽ tria ſunt videnda. ℄ Pri
mo obiectum quod reſpicit: ⁊ hoc eſt proximi
defectio: dum dicitur aliene miſerie. ℄ Secũ
do actum quem in nobis facit: ⁊ hoc eſt noſtri
contriſtatio: dum ſubditur: in corde noſtro cõ
paſſio. ℄ Tertio effectum quem ad extra pro/
ducit: ⁊ hoc eſt mali iuxta poſſe ablatio: duꝫ di
citur. Qua vtiqꝫ ſi poſſumus ſubuenire com//
pellimur. ℄ Quantum ad primum miſericor
dia dicitur miſeriam corde aſpiciens. ℄ Per
ſecundum dicitur. miſericordia miſerum ha/
bens cor. i. triſte. Secundum tertium punctuꝫ
diffinitionis dicitur: miſericordia miſeriam
adimens. i. tollens per dationem elemoſyne. ⁊
quantum ad fructum qui ſequitur ex miſeri//
cordia eſt alia interpretatio. i. mira ſuauitas ri
gans corda ſcilicet facientium miſericordiam
quia vt dicitur Math. v. Beati miſericordes
quoniam ipſi miſericordiam conſequentur ſci
licet in patria ſuperna pſal. Domine in celo mi
ſericordia tua: non ſcilicet alia q̃ mira ſuaui/
tas rigans corda beatorum.

℄ Pro declaratio/ .§. i.

ne primi. ſ. ꝙ obiectũ: ad qd reſpicit miſericor Obie//
dia: ⁊ qd mouet hoĩem ad miſerẽdũ eſt defe// ct⁹ miſe
ctus ſeu miſeria alterius. dicit. b. Tho. ij. ij. q. ricor//
xxx. ar. i. ꝙ miſeria opponiſ felicitati. Eſt ãt de die
rõne beatitudĩs ſeu felicitatis: ꝙ aliqs potiaſ
eo qd vult. Nã ſicut. b. Aug. dicit in lib. de tri.
Beatus ẽ qui hꝫ qd vult ⁊ nihil mali vult: ⁊ iõ
econtrario ad miſeriã pertinet ꝙ hõ patiatur
quod non vult. Tripliciter autem vult homo
aliquid. Uno modo appetitu naturali: ſicut
omnes homines volũt eẽ ⁊ viuere. Secundo
modo vult aliquid per electionem ex aliqua p
meditatione. Tertio modo vult aliquid non
ſm ſe ſed in cauſa ſua: puta qui vult comede//
re nociua: dicimus eum velle infirmari. Sicut
igitur motiuum ad miſericordiam tanq̃ ad
miſeriam pertinẽs. Primo quidem eſt id qd
contrariatur appetitui naturali volentis ſcili/
cet mala corruptiua ⁊ contriſtantia: quoruꝫ cõ
traria naturaliter homines appetunt: vt infir/
mitates: ⁊ huiuſmodi. Unde ⁊ phs dicit in. ij.
retho. ꝙ miſericordia eſt triſtitia quedam ſup
apparenti malo corruptiuo vel contriſtatiuo:
Secundo adhuc magis efficiuntur ad miſeri

cordiā prouocātia: vtpote magis cōtriſtatiua
ſi ſint cōtra volūtatē electiōis. Unū phs dic ibi
dē ſcʒ. ij. rethō. ꝙ illa magis miſerabilia ſunt:
quoꝝ fortuna eſt cā: puta cū aliqñ. malū eue/
nit: vnde quis ſperabat bonū. Tertio adhuc
ſunt magis miſerabilia. ſi ſunt ꝯ totā volunta/
tē: puta ſi aliquis ſemꝑ ſectatus eſt bona: et ei
euenerūt mala. vñ phs dic ibidē: ꝑ maxia mi/
ſericordia eſt ſuꝑ malis eius qui indigne pati
tur. Uel pōt dici ꝙ triplex eſt miſeria ad quam
reſpicit miſericordia: ſeu que mouet ad miſe/
Miſeria ricordiam. Prima eſt miſeria culpe. ſcōa miſe
eſt tri/ ria nature. tertia miſeria fortune. pctm̄ ſeu cul
plex pa vtiqꝫ inducit magnā aie miſeriā adeo ꝙ ſi
ipſam nō purgat hō ꝑ pniam incurrit ſummā
miſeriā gehēne. vñ ⁊ ſapiēs dicit. Miſeros fa
cit ꝑplos peccatū. ⁊ pſal. Miſer factus ſum et
Miſeria curuat⁹ ſum vſqꝫ in finē. Et lʒ ꝓprie ſcḋm diffini
ꝓpꝛe mi tionē miſericordia ſit ⁊ moueaſ ſuꝑ aliena mi
ſereri ſeria: tñ large ēt erga ꝓpriā miſeriā culpe dici
debem⁹ tur moueri: dū ad remouēdū ipſam culpam
pniam agit. vñ. b. Aug. Qui vult ordinate da
re elemoſinā: prius dʒ a ſeipſo incipe ⁊ eaʒ ſi
bi primit⁹ dare. Eſt. n. elemoſyna opus miſeri
cordie veriſſime de qua dictū eſt. Fili miſerere
aie tue placēs deo: de pe. di. iij. Ad alios autē
ꝓprie eſt miſericordia quoad culpas eoꝝ vl re
ſpectu cecitatis eoꝝ: vel reſpectu pene ad quā
diſponunſ. vñ de xp̄o dr̄. Marc. vj. ꝙ videns
ieſus turbas miſert⁹ ē eis: q erāt vexati: ⁊ iacē
tes ſicut oues nō hñtes paſtorem. ⁊ Grego. in
omel. dicit ꝙ vera iuſtitia hʒ cōpaſſionem ad
peccatores nō dedignationē. Sʒ falſa iuſtitia
ecōtra nō hʒ cōpaſſionē ſed dedignationē: di.
xlv. vera. Miſeria nature q̄ ſcʒ qs īfirmaſ vel
Miſeria moriſ: ēt mouet ⁊ mouere dʒ ad cōpaſſionem.
nature. vñ ⁊ xp̄s vidēs mulierē viduā ſequētē ad ſe/
pulturā vnicū filiū delatū mortuū miſericordia
mot⁹ eſt ſuꝑ eā ⁊ reſuſcitauit illū Luc. vij. Sic
multis diuerſis lāguorib⁹ ꝑſſis petētib⁹ ei⁹ mi
ſericordiā: miſt⁹ ē eis: ⁊ a miſerijs aie ⁊ corpo
ris liberauit. Miſeriā fortune. ſ. i defectu bo/
Miſeria noꝝ fortune ēt reſpicit miſericordia vt cōpa/
fortune tiaſ pauꝑib⁹: ⁊ ſubueniat ſi pōt Thob. iiij. dr̄.
Quō potueris ita eſto miſericors: nec auertas fa
ciē tuā ab vllo pauꝑe. ſ. ſubleuādo miſeriā ino
pie. Et ꝑcipue his q fuerūt felices. Quia vt ait
Boeti⁹ maximū īfortunij gen⁹ meminiſſe fuiſ
ſe felicē. Et hac miſericordia ſingulr̄ vſus ē. b.
Nicola⁹ q audiēs vicinū ei⁹ nobilē: ſʒ pauꝑem
effectū tres filias virgines ꝑ pauꝑtate velle ex
ponere turpitudini vt de eaꝝ lucro ſuſtētareſ
trib⁹ vicib⁹ occulte miſit ꝑ feneſtrā: ⁊ ꝓiecit in
domū tm̄ auri: vt traderet eas nuptui: ⁊ ipſe
ſuſtētari poſſet. Hac miſericordia vſus ē. b. pe
Dñicus qui voluit ſe bis venundare vt de pre

cio ſuo ſemel filius vidue redimereſ a ſarace/
nis a qb⁹ captiu⁹ tenebaſ. Altera vice pro ſub/
leuāda inopia quorūdā nobiliū q ꝓpter pauꝑ
tatē filias ſuas dederāt hereticis nutriendas
⁊ erudiendas ſed dominus aliter prouidit.

¶ Quantum ad ſe/ .§. ij.

cūdū id qḋ facit in nobis miſericordia ē ꝙ ge
nerat triſtitiā ſeu dolorē cōpaſſionis in nobis
vt pʒ ex diffinitiōe ſupra poſita. Cōpati enim
eſt ſimul pati. ſ. cū afflicto. vbi ſciēdū ſʒ Tho. Duplex
ij. ij. q. xxx. ar. iij. ꝙ dolor de aliena miſeria quē ē opus
hʒ miſericors pōt ſumi duplr̄. Uno mō ꝑout miſeri/
noiat motū appetit⁹ ſenſitiui. Et ſic miſericor cordie.
dia nō ē virtus ſʒ paſſio quedā. Alio mō put
noiat motū appetit⁹ itellectiui. ſ. ſcḋm ꝙ alicui
diſplicet malū alteri⁹. Hic aūt mot⁹ pōt eē ſcḋm
rōnē regulat⁹. Et pōt qs ſcḋm hūc motū ratione
regulatū regulare motū īferioris appetit⁹. vñ
be. Aug. dicit in. ix. de ciui. dei. ꝙ iſte motus
ai. ſ. act⁹ miſericordie tūc ē ſcḋm rōnē: qñ ita ꝑ/
beſ miſericordia ꝙ iuſtitia ꝯſeruaſ: ſicut cum
indigēti tribuiſ ſiue cū ignoſciſ penitēti. ⁊ ꝙ
rō virtutis huane in hoc ꝯſiſtit ꝙ mot⁹ ai rōne
reguleſ. Ideo ex hoc oſtēdiſ ꝙ miſericordia
ſit virt⁹. vñ Aug. ix. de ciui. dei ait. Lōge meli
us ⁊ humani⁹ ⁊ pioꝝ ſenſib⁹ accōmodati⁹ in
ceſaris laudē locut⁹ eſt. ſ. cicero vbi ait. Nulla
de virtutib⁹ tuis nec admirabilior nec gratior
miſericordia eſt. Nec obſtat huic ſententie. ſ.
miſericordiā eē virtutē. id qḋ ait Salu. vide/
licet. Oēs hoies q de rebus dubijs ꝯſultāt ab
ira ⁊ miſericordia vacuos eē decet. Nō enim
animus facile verꝫ prouidet niſi iſta deficiant.
Hoc enim dictū ſaluſtij intelligiſ ſcḋm Tho. qñ
miſericordia eſt paſſio nō regulata rōne. ſic. n.
impedit cōſiliuʒ rōnis dū a iuſtitia recedit. vñ
Aug. Duo iſta noia nō fruſtra dicunſ hō pecca
tor. Nam quia peccator eſt corrige: quia hō eſt
miſerere: nec poteris iuſte miſereri homini: ſi
non correxeris peccatorem. xxiij. q. iiij. duo: ē
autem miſericordia virtus ſpecialis nec qdē Miſeri
intellectualis: nec theologica: ſed moralis exi cordia
ſtens circa paſſiones ⁊ reducitur ad illam me ē ſpālis
dietatem que dicitur nemeſis: Quāuis eni ha virtus.
beant miſericordia ⁊ nemeſis contrarietatem
ex parte eſtimationis quam habent de malis
alienis: de quibus miſericors dolet: inquan/
tum eſtimat aliquem indigna pati. Nemeſeti/
cus autem gaudet de malis alterius: inquan/
tum eſtimat illum digne pati: ⁊ triſtatur ſi in/
dignis bene accidit. Utrunqꝫ tamen eſt lau/
dabile ⁊ ab eodem amore procedens. vt dicit
philoſophus. ij. rethori. Et has quidem me/
dietates in quibus conſiſtūt miſericordia ⁊ ne
meſis: ⁊ quedā alie phs in. ij. rhe. nō noiat vir

tutes ſed paſſiones:qꝛ etiã ẞm ꝙ ſunt paſſiões
ſunt laudabiles. Tñ nihil ꝓhibet ꝙ tales ab ali
quo actiuo habitu ꝓueniant. Et ſic aſſumũt ra
tionẽ ṽtutis. Et actus quidẽ ꝓprius miſicordie
Actus mĩe eſt duplex
immediatus.ſ.cõpati miſie alterius opponitur
inuidie.de qua habes in.ij.pte tit.viij. Actus
autez exterioꝛ qui eſt elemoſyna.opponiẗ vitio
qḋ dr̃ obduratio ꝯtra miſicordiã.de quo in.ij.
pte ti.j.c.pſt. Procedit aũt miſicordia a chari
tate ſicut effectus a ſua cã. Et lꝫ pax ⁊ gaudium
ſint actus interiores a charitate pced ẽs:vt mi
ſericordia. Tñ qꝛ nihil adijciũt ſup rõnem bo/
ni qḋ eſt obm charitatis.ideo non reqrũt alias
virtutes qꝫ charitatẽ. Sed miſicordia reſpicit
quãdã ſpãlem rõnem.ſ.miſeriã eius cui miſe/
reẗ qs:⁊ ideo ponitur ſpãlis ṽtus. Nec obſtat
ꝙ aliqs ſit extra charitatẽ.⁊ tñ hꝫ cõpaſſionez
ad paupes vt elemoſynas largiatur.qꝛ ẞm be.
Tho. Aliqd diciẗ actus ṽtutis duplr̃. Uno mõ
mãliter vt facẽ actus de genere bonoꝝ elemo/
ſynas ieiunia:⁊ hmõi. Et hoc põt fieri ſine cha
ritate. Alio mõ formaliter.i.eo mõ opari quo
ṽtuoſus facit:vt prõpte delectabilr̃ ⁊ omĩ eo
mõ quo fieri dꝫ.⁊ ſic elemoſyna fieri non põt ſi
ne charitate. Inducũt aũt nãliter ad miſericor
Inducentes ad mĩaz
diã amicicia ad aliũ:ſilis ꝯditio:ſapiẽtia ſene/
ctus:debilitas:timiditas. Ratio huius eſt ẞm
Tho.vbi.ſ.ar.ij.q: ex hoc ꝯtingit ꝙaliqs mi
ſereaẗ:ex quo ꝯtingit ꝙ de miſeria aliena dole
at. Si cum doloꝛ ſeu triſtitia de ꝓprio malo ſit.
intãtum aliqs de aliena miſeria triſtaẗ aut do/
let:inqꝫtum apphẽdit alienã miſeriã vt ſuam.
Hoc aũt ꝯtingit duplr̃. Uno mõ per vnionem
affectus qḋ ſit per amorẽ:qꝛ cum amans repu/
tat amicũ tanqꝫ ſeipm:malũ amici reputat vt
ſuũ.⁊ ideo dolet de malo amici vt de ſuo. Un/
de ⁊ phs in.ix. Ethi. ponit iter amicabilia hoc
qḋ eſt ꝯdolere amico. Et apl̃s ad Ro.xij. Gau/
dere cum gaudẽtibus flere cum flẽtibus. Alio
mõ apphendit qs miſeriã alterius vt ſuaz ẞm
vnionẽ realem:vtpote cum maluz alioꝝ ꝓpin/
quum eſt:vt ad nos trãſeat ab eis. Unde phũs
qui ſũt ad miſicordiaz proni ⁊ qui nõ.
in.ij.rethoꝛ.ꝙ hoies miſeꝛẽẗ ſup alios qui eis
ꝯiũcti ſunt:⁊ ſiles.qꝛ per hoc ſit in eis eſtima/
tio ꝙ ipſi põt etiam ſilia pati. Et inde eſt ꝙ ſe/
nes ⁊ ſapiẽtes qui ꝯſiderãt ſe etiã in mala poſ/
ſe icidere:⁊ debiles,⁊ formidoloſi magis ſunt
miſicordes. Cõtrio autẽ qui reputãt ſe eſſe feli
ces:⁊ intãtuz potẽtes ꝙ nil mali putãt ſe poſſe
pati.nõ ita miſereẗ. Silr̃ ſupbi nõ miſereẗ:
qꝛ ꝯtẽnunt alios ⁊ reputãt malos. Silr̃ alij qui
ſunt in ꝯtumeliatiua diſpoſitione:ſiue qꝛ ſciũt
ꝯtumeliam pati:ſiue qꝛ velint ꝯtumeliaz alijs
inferre:ꝓuocãẗ ad iram ⁊ audaciã. vnde duz
ſunt in hac diſpoſitione nõ miſereẗ. Prouer.
xxvij. Ira nõ hꝫ miſericordiã neqꝫ erũpens cla
mor. Dicit etiã phs.ꝙ durum eſt expulſiuũ mi
ſerationis. Illi eniz qui ſunt in magnis malis
qui nõ timent ſe vlterius pati aliquid:⁊ qꝛ tã/
tum intendũt ꝓprie paſſioni:ꝙ nõ aliene:ideo
nõ miſereẗ. Ita etiã ſi ſint alique pſone nobis
ꝯiuncte:vt filij ⁊ parentes: qꝛ reputãtur quaſi
aliquid noſtri:non proprie miſeremur:ſed do
lemus ſicut in vulneribus noſtris.

¶ Quantum ad .§.iij.
tium.i.effectũ exterioꝛez miſericordie. Scien/
De effectu exteriori mĩe.
dum ꝙ hoc eſt facere elemoſynas qbus miſe/
rijs alioꝛuz ſubuenimus ⁊ alios ſubleuamus.
Hoc aũt ſic declarat bea. Tho.ſe.ſe.q.xxxij.ar.
j. Exterioꝛes actus ad illã virtutem referuntur
ad quã ptinet id qḋ eſt motiuũ ad agendũ hu/
iuſmodi actus. Motiuũ aũt ad dãdum elemo
ſynas eſt:vt ſubueniatur neceſſitatẽ patiẽti. vn
de qdam diffiniẽtes elemoſynã dicunt.ꝙ ele/
moſyna eſt opus quo datur aliqd indigenti ex
cõpaſſione ꝓpter deũ. Qḋ qdez motiuũ ptinet
ad miſericordiã. Unde manifeſtum eſt ꝙ dare
elemoſynaz eſt proprie actus miſericordie. Et
hoc apparet ex ipſo nomine. Nam in greco a
miſericordia elemoſyna deriuatur.ſicut in lati
no miſeratio a miſericordia. Et qꝛ miſericor/
dia eſt effectus charitatis:ex ꝯſequẽti dare ele/
moſynaz eſt actus charitatis:miſericordia me
diante. Et ẞm hoc dicitur.j. Joã.iij. Siquis ha
buerit ſubſtantiã huius mundi:⁊ viderit fra/
trem ſuũ neceſſe habere ⁊ clauſerit viſcera ſua
ab eo ⁊ non dederit ei:quomodo charitas dei
manet in illo. Poteſt etiã elemoſyna eſſe actus
iuſtitie.inquãtum.ſ.datur ad ſatiſfaciẽdũ pec
catis ſuis.ẞm illud Dañ.iiij. Peccata tua ele/
moſynis redime. Nihil eniz ꝓhibet ẞm Tho.
Qꝛ elemoſyna põt eſſe actꝰ diuerſaꝝ ṽtutuz.
vbi ſupra.actum qui eſt ꝓprie vnius virtutis
electiue attribui alteri virtuti ſicut imperanti
⁊ ordinãti ad ſuũ finem. Et hoc modo dare ele
moſynaz ponitur inter opera ſatiſfationis.in/
quãtum miſeratio in defectu patientis ordina
tur ad placandum deum.⁊ ſic imperatur a la/
tria habens rationem ſacrificij.

¶ Sunt autez ge/ .§.iiij.
nera elemoſyne corpoꝛalis ſeptez. Et ſimiliter
De ſeptẽ gñibꝰ elẽoſyne coꝛpoꝛalis
elemoſyne ſpiritualis.⁊ corpales ſunt he. Pa/
ſcere eſuriẽtem:potare ſitientẽ:veſtire nuduz:
recolligere hoſpitem:viſitare infirmum:redi/
mere captiuum:ſepelire moꝛtuum. De his ha
betur Matthe.xxv. Eſuriui enim ⁊ dediſtis
mihi manducare ⁊c̃. Et continẽtur in hoc ver/
ſu: Uiſito poto cibo redimo tego colligo con/
do. Per has ſubuenitur neceſſitati coꝛpoꝛis.
Sufficiẽtiam autem haruz ſic aſſignat beatus
Tho.vbi ſupra.art.ij. Defectus coꝛpoꝛalis aut
eſt in vita

eſt in vita aut poſt mortē. Si eſt in vita aut eſt
cōis reſpectu eoꝝ quoꝝ oēs indigent: aut eſt
ſpālis ꝓpter aliqđ accidens ſupueniens. Si p̄
mo mō aut eſt defectus interior aut exterior.
Interior defectus eſt duplex: vnus cui ſubue/
nit p alimētum ſicci. ſ. fames. ⁊ ſm hoc ponit
paſcere eſurientē. Eſa. lviij. Frange eſuriēti
panē tuū. Alius defectus eſt cui ſubuenit per
alimentum humidū. ſ. ſitis. Et ſm hoc ponit
potare ſitientē. Prouer. xxv. Si ſitit inimicus
tuus potū da illi. Defectus cōis reſpectu exte
rioris auxilij eſt duplex. Unus eſt reſpectu te/
gumēti. ⁊ qūtum ad hoc ponit veſtire nudū.
Lu. iij. ait Joan. bap. Qui hēt duas tunicas. i.
ad ſupfluitatem: det vnā non hn̄ti. Alius defe
ctus eſt reſpectu habitaculi. ⁊ qūtū ad hoc po
nit recipe hoſpitem. Apl's. Hoſpitalitatem ſe/
ctantes. Si vō ſit defectus aliquis ſpālis pro/
pter aliqđ accidens ſupueniēs. Aut hoc eſt ex
cauſa extrinſeca. Et qūtum ad hoc ponit redē/
ptio captiuoꝝ. b. Amb. Ornatus ſacroꝝ eſt re
dēptio captiuoꝝ. xij. q. ij. aurum. Aut defect9
talis eſt ex cauſa intrinſeca. ſ. vt īfirmitas: ⁊ ſic
ponit viſitare infirmū. Job. Uiſitās ſpēm tu/
am. i. hoīem in infirmitate nō peccabis. Poſt
vitā aūt exhibet elemoſyna mortuo ſepultura
eccliaſtica. act. viij. dr̄ de Stephano lapidato
ꝙ ſepelierūt eum viri timorati. Et qūuis ſepul
tura mortui nō ꝯferat ei qūtum ad ſenſū quē
corpus poſt vitā nō hēt. ⁊ iō dn̄s Matth. xxv.
nō ponit hoc inter alia opa miſericordie corpa/
lis: q: ſolum ea ibi ponit que ſunt euidētis ne
ceſſitatis corpori. Pertinet tn̄ ad defectū qđ
de eius corpe agatur inqūtum viuit in memo
rijs hoīum: cuius honor deteſtatur ſi careat ſe
pultura. Pertinet etiā ad affectum quem ad/
huc viuens hēbat de corpore ſuo cui debz cō/
formari affectus pioꝝ poſt mortē eius. Unde
⁊ aliqui cōmēdant de ſepultura exhibita alijs
Et de dn̄o Jeſu xp̄o legit ꝙ mādauit Fronto/
ni epō ꝙ iret ad faciendum exequias funeris
ſue hoſpite Marthe. Cui ⁊ ipſe dn̄s affuit. ⁊
Antonius ſepeliuit Paulū p̄mū heremitā
leonibus faciētibus foueam. ⁊ ſilr Panutius
Honofrium. Si qui aūt alij defectus ſunt cor/
porales. quibus ſubueniēdum eſt ad p̄dictos
reducunt. Cecitas aūt ⁊ claudicatio ſunt que/
dam infirmitates. ⁊ ideo dirigere cecum ⁊ ſu/
ſtentare claudum: ad viſitationem infirmo/
rum reducuntur. Subuenire homini con/
tra quamcunqꝫ paſſionem ei extrinſecus illa/
tam: pertinet ad redemptionem captiuorū.
Et ſimiliter dimittere debitores liberos ⁊ ſer/
uos adijcere libertati. Tradere nuptui puellas
pauperes elemoſynaliter prouidetur anime ſi
mul ⁊ corpori.

Elemoſyne ſi/ .§.v.
militer ſpūales ſunt ſeptem. ſ. docere ignoran/ *De ſepte3 ele/moſinis ſpūalib9.*
tem: ꝯſulere dubitanti: ꝯſolari triſtem: corri/
gere peccantem: remittere offendenti: portare
oneroſos ⁊ graues: ⁊ pro oīb9 exorare. Et cō/
tinent in hoc verſu. Conſule: caſtiga. remitte:
ſolare: fer: ora. Et ſub ꝯſilio cōprehēdunt duo
ſez ꝯſilium ⁊ doctrina. Cuius ſufficientiā ſic
aſſignat. b. Tho. vbi. ſ. Per iſtas elemoſynas
ſubuenitur defectibus ſpiritualibus anime.
Hoc autem fit dupliciter. Uno modo poſcēdo
auxiliū a deo. ⁊ hoc fit per orationem. Jaco. v.
Orate pro inuicem vt ſaluemini. Alio modo
ſubuenitur defectibus anime impendendo ei
auxilium humanum. ⁊ hoc tripl'r. Uno modo *De ſuf/ficiētia operu3 miſeri/cordie ſpiritua/lium.*
impendendo auxilium contra defectū. ad Ro.
xij. Qui docet in doctrina. ſ. ſubueniat primo.
Qui exhortatur in exhortando. Si autē ſit in/
tellectus practici. ſic adhibetur remedium per
conſilium. Thob. iiij. Conſilium ſemper a ſapi
enti inquire. ⁊. xij. q. ij. bone rei dare conſilium
⁊ preſentis vite habet meritū: ⁊ future remu/
nerationis cernit habere ſubſidium. Alio mo
do eſt defectus ex paſſione appetitiue virtu/
tis. inter quos maxime eſt triſtitia cui ſubue ni
tur per conſolationem. Itaqꝫ conſolamini inui
cem in verbis iſtis: ⁊ non contriſtamini de dor
mientibus ſicut gentes que ſpem non habent
ait apoſtolus. Tertio modo ex parte inordina/
ti actus qui tripliciter poteſt conſiderari. Uno
modo ex parte ipſius peccantis. inquantum p
cedit ex eius inordinata voluntate. ⁊ ſic adhi/
betur remedium per correctionem. ſm illud
Matth. xviij. Si peccauerit in te frater tuus:
vade ⁊ corripe eum inter te ⁊ ipſū ſolū. ⁊ apo
ſtolus ad Thimo. Peccantē coram omnibus
argue. Alio modo ex parte eius in quem pec/
catur. Et ſiquidem ſit peccatum in nos com
miſſum: remedium adhibemus remittendo
offenſam. ſm illud Luce ſexto. Dimittite ⁊
dimittetur ſeu dimittemini. ⁊ Matth. xviij.
Serue nequam omne debitū dimiſi tibi quo
niam rogaſti me. Nonne oportuit ⁊ te miſere/
ri conſerui tui. Si autem offenſa ſit in deū vel
in proximum non eſt remittere in noſtro arbi/
trio. ſm Hiero. Tertio modo ex parte ſequele
ipſius actus inordinati: ex qua grauantur ei
conuiuentes. etiam preter peccantis intentio/
nem. Et ſic remedium adhibetur ſupportādo
maxime in his qui ex infirmitate deficiunt ſeu
peccant. ſm illud ad Ro. xv. Debemus nos fir
miores infirmitates aliorum portare. Et nō ſo
lum ſm ꝙ infirmi ſunt graues ex inordinatis
actibus: ſed etiā vniuſcuiuſqꝫ ſunt onera ſup
portanda: ſm illud ad Gal. vj. Alter alterius

onera portate: ⁊ ſic adimplebitis legē xp̄i.

❡ Faciendo autē .§.vi.

De cō- paratio ne ely- naꝝ cor- poraliū ad ſpūa les que ſunt po tiores.

comparationem elemoſynaꝝ corporalium ad ſpirituales ſimpliciter loquēdo. elemoſyne ſpi rituales ſunt corporalibus potiores triplici ra tione. bea. Tho. ij. ij. q. xxxij. ar. iij. Prima ē: q2 id quod exhibetur in elemoſyna ſpirituali eſt nobilius ſcʒ donum ſpūale ꝙ̄ premiū corpora le. ſm illud Prouer. iiij. Donum bonū tribuā vobis: legem meā non derelinquatis. ❡ Se- cundo ratione eius cui ſubuenitur: q2 ſpiritus nobilior eſt corpore. Unde ſicut homo magis ſibi debet prouidere quātum ad ſpūm ꝙ̄ quā- tum ad corpus: ita etiam proximo magis dʒ p uidē de elemoſyna ſpirituali ꝙ̄ corporali: quē ex charitate dʒ diligere. ❡ Tertium quantuʒ ad ipſos actus qbus ſubuenitur. Nam actus ſpirituales quales ſunt elemoſyne ſpirituales ſunt perfectiores actibus corporalibus: qbus exercētur in elemoſynis corporalibus. Scdm tamen aliquem particularē caſum. aliquando aliqua elemoſyna corporalis poſſet preferri ali cui elemoſyne ſpirituali. Sicut magis eſſet pa ſcendum fame morientē ꝙ̄ docenduʒ: ſicut di cit phs ꝙ indigenti melius eſt ditari ꝙ̄ phari ꝙ̄uis hoc ſit melius ſimpliciter. ❡ Nec obſtat ſi dicatur recōpenſatio beneficij minuit laudeʒ ⁊ meritum elemoſyne. Unde dn̄s dixit Luce. xiiij. Cum facis prandium aut cenam noli vo- care vicinos diuites: ne forte reinuitent te ⁊ ſi- at tibi retributio. Sed in elemoſynis ſpūalibꝰ ſemꝑ eſt ibi recōpenſatio: q2 qui orat pro alio proficit ſibi. ſm illud ps. Oratio mea in ſinu meo cōuertetur id eſt qui alium docet: in ſcien tia proficit quod non contingit in elemoſynis corporalibus: q2 dando pecuniam minuit in ea. Nam vt dicit bea. Tho. Recōpenſatio non minuit meritum nec laudē elemoſyne ſi nō ſit intenta. Sicut ⁊ humana gloria: ſi non ſit intē ta. non minuit rōnem virtutis. ſicut de Cato- ne Saluſtius dicit q. quo magis gloriam ſugie bat eo magis gloria eū inſequebat. Et ita ↄtin git in elemoſynis ſpūalibus. ⁊ tn̄ intentio bo- norum ſpūalium nō minuit meritū: ſicut intē- tio bonoꝝ corporalium. Si enim quis doceret ex charitate intēdens ex hoc ſibi augeri ſciam nō propterea ꝑdit meritū: ſicut quis daret elemo ſynam corporalem vt augeretur ei ſubſtantia Et de elemoſynis corporalibus multi poſſunt ſe excuſare ꝙ dare non poſſunt. Sed quis eſt q non poſſet dare ſpūales: certe nullus. Si enim quis docere non valet vel ↄſulere: q2 ignorās eſt pōt vtiqʒ orare pro alijs. Poteſt dimittere i iurias ſupportare defectus alioꝝ ⁊ huiuſmodi Date elemoſynam ⁊ omnia mūda ſunt vobis ait xp̄s. Luc. xj. i. nullam immundiciam ex rebꝰ vobis conceſſis ↄtrahetis ſpiritualibus vel tē poralibus. Et Petrus in canonica ſua. Unuſ- quiſqʒ ꝓut accepit gratiaʒ. i. beneficium tp̄ale vel ſpirituale in alterutrū illam adminiſtrātes vt boni diſpēſatores multiformis grē dei. Un de ⁊ Greg. in omel. Habens intellectum. curet omnino ne taceat. Habēs reꝝ affluentiam vigi let ne a miſericordie largitate torpeſcat. Hns artem qua regitur magis opere ſtudeat vt vſū atqʒ vtilitatem illius cauſam proximo procu- ret habens loquendi locū pro retento talento timeat ſi tamen valet ⁊ opus eſt pro pauperibꝰ intercedat: hec ille. Quiſlibet ergo de bono qd̄ hʒ dʒ ꝓximo ſubuenire loco ⁊ tp̄e ſuo.

❡ Miſericordia .§.vij.

De m̄ia an ſit maxia ↄtutuʒ

ſecundum ſe eſt maxima virtutū: lʒ per cōpara tionem ad hn̄tem maior ea ſit charitas. hoc dt ſic declarat bea. Tho. ij. ij. q. xxx. ar. iiij. Aliqua virtus pōt eſſe maxima dupliciter. Uno mō ſʒ ſe. Alio modo per cōparationem ad hn̄tē. Pri mo mō miſericordia eſt maxima virtuti. Per tinet enim ad miſericordiā ꝙ alijs effundat. Et quod plus eſt: ꝙ miſerias alioꝝ ſubleuet ⁊ hʒ ē maxime ſuperioris: vn̄ ⁊ miſereri ponit ꝓpriū deo. Et in hoc maxime dr̄ eius oīpotentia manifeſtari. Unde Greg. in collecta. Deus qui oīpotentiam tuā parcendo maxime ⁊ miſeran do manifeſtas ⁊c̄. Sed ſecūdo modo. ſ. quoad habentē miſīcordia nō eſt maxima niſi ille qui habet ſit maximus: qui non habeat ſuperioreʒ ⁊ hic eſt ſolus deus: quia neminem habet ſu- pra ſe ſed omnes ſub ſe. Ei autem qui habʒ alī quem ſupra ſe. vt eſt oīs creatura: maius eſt et melius ſibi ↄiungi ſuo ſuperiori: ꝙ̄ ſupplere defectum ſui inferioris. Et iō quantum ad ho- minem qui hʒ deum ſuperiorem: charitas per quam vnitur deo: eſt potior virtꝰ ꝙ miſericor- dia per quā ꝓximoꝝ ſubleuat defectus. Unde ⁊ apl̄s ad Col. iij. Cū dixiſſet: īduite vos ſicͤ ele cti dei ſancti ⁊ dilecti viſcera miſericordie ⁊c̄. Poſtea ſubdit. Super oīa aūt charitatem ha- bente que eſt vinculū perfectiōis. Et hinc ē ꝙ vita cōtemplatiua cuius officium ⁊ actus eſt deo per dilectionē inherere: ⁊ deſiderijs viſio- nis eius inardeſcere ꝑfectior ponit ⁊ ſuauior ꝙ̄ vita actiua per quā hō ſe exercet in elemoſy nis corporalibus. ſ. paſcendo famelicos ⁊ hu- iuſmodi. Uel etiā in elemoſynis ſpūalibus: do cendo ignorātem: ꝑdicādo: curā alioꝝ geren- do. Sed inter oēs virtutes que nos ordinātad

De m̄ia ꝙ deo

primum miſericordia eſt potior quoad nos ſi cut ⁊ potioris virtutis. ſ. charitatis effectꝰ. Ab plꝰ pla- ca eni vt dictum eſt ꝓcedit. Nam ſupplere de- cet ꝙ̄ ſa ſectum alterius inquātū hmōi eſt ſuperioris ⁊ ſacrificiū

melioris. ⁊ iō Oſee.vj. dr̄ a dn̄o Miſericordi/
am volo ⁊ nō ſacrificiū. quā auctoritatē xp̄s al/
legauit: qñ iudei murmurabant ꝯtra eū ꝙ in
domo Matthei publicani: cū pctōribus man/
ducaret ⁊ biberet. Euntes autē diſcite quid ē.
Miſericordiā volo ⁊ nō ſacrificiū. Hui⁹ autē
rō eſt: ꝙ miſericordia magis ſit grata deo ꝙ̄ ſa
crificiū ei offerre: qḋ pertinet ad cultū diuinū
⁊ virtutem religionis ſm̄ bea. Tho. vbi ſupra.
Quia deū non colimus per exteriora ſacrificia
vel munera ꝑpter ipſum: ſʒ ꝑpter nos ⁊ ꝑpter
proximos nr̄os. Nō enim deus indiget ſacrifi/
cijs nr̄is: ſʒ vult ea ſibi offerri ꝑpter nr̄am de/
uotionē excitandam: ⁊ proximoꝶ vtilitatem. Et
iō miſericordia qua ſubuenimus defectib⁹ p/
ximoꝶ. eſt ſacrificiū magis deo acceptū vtpo
te ꝓpinquius vtilitati proximoꝶ deſeruiens: ſʒ
illud ad Heb. vlti. Bn̄ficientie ⁊ cōionis noli/
te obliuiſci: talibus enī hoſtijs ꝓmeretur de⁹.
Sic etiam ītelligendū eſt qḋ ait Amb. in gl. ſu
per illud .j. ad Thi. iiij. Pietas ad oīa vtilis ē.
Omnis ſumma xp̄iane diſcipline in miſericor
dia ⁊ pietate cōſiſtit: quantum ſcʒ ad ſūmā
operum exteriorum xp̄iane diſcipline. Nam
quantum ad affectum interiorē: affectio chari
tatis qua cōiungimur deo: preponderat dile/
ctiōi ⁊ miſericordie ad proximos. Qḋ autē ſub
dit. bea. Amb. in dicta auctoritate. Quā q ha/
buerit ſcʒ miſericordiā ⁊ ſi lubricū patiatur va
pulabit quidem ſed nō peribit. qḋ nō eſt ſic in/
telligendum ꝙ propter opera miſericordie lu
xurie deſeruiens in ea moriēs euadat perditio
nem eternam vt q̄dam opinantur ⁊ peſſime.
Sed qꝛ ex elemoſynis q̄s facit miſericors oīō/
nibus alioꝶ aliquando reuerſus ad penitenti
am. recedit a lubrico luxurie. ⁊ ſi puniatur pe/
na tēporali hic vel in purgatorio: tamen ꝑ pe/
nitentiam euadit gehennam. Sicut legim⁹ in
vitaſpatrū de quodam magne perfectionis vi
ro ſolitario: que ſuperbia elatus ſuarum virtu
tum in lubricum luxurie mentalis lapſus cel/
lam dimiſit vt ad ſeculū vadēs: ope turpitudi
nes exequeref: ſed nocte ſuperueniēte dum iter
ageret: declinauit ad cellā duoꝶ iuuenū: q deo
ſeruire cepant in ſolitudine. Qui reuerēter re/
ceptus ab eis: ⁊ īuitatus ad īſtruēdum eos in
via dei. Duʒ miſicordia vſus eſt: ⁊ elyna ſpūa/
li docendi ⁊ cōſulendi illos ad ſe reuerſus re/
cognouit defectum ſuū: ⁊ ad cellam rediēs dā
nationem per penitentiam euaſit

Ad cōmenda/ .§.viij.

De cōmēdatione e / ne.

tionē miſericordie ⁊ actuū eius. ſ. elemoſynaꝶ
facit qḋ ait Amb. di. lxxxvj. In ſingulis. Miſe
ricordie cois eſt vſus iō ꝗ cōe ꝓceptum eſt oi/
bus etatibus: ⁊ oibus officijs neceſſaria ab oi/
bus deferenda: nō miles nō publicanus exci/
piaf non agricola: nō vrbanus oēs in cōi mo
nentur vt ꝯferant nō hn̄ti. Miſicordia. n. ple/
nitudo virtutū eſt: ⁊ ideo oibus preſcripta eſt:
perfecta forma virtutis dum. ſ. dictū eſt Luce.
vj. Eſtote miſericordes ſicut ⁊ pr̄ veſter celeſtis
miſericors eſt. Et ps. etiam oſidit ꝙ̄ laudabi/
lis ſit miſericordia in vſu eius dum dicit ī ps.
Jocundus homo qui miſeretur ⁊ cōmodat di
ſponit ſermones ſuos in iudicio: quia in eter/
num non cōmouebitur. vbi tr̄.a.

Primo mot⁹ īterior inuif. ibi. q miſeref.

Scd̄o act⁹ exterior ſubdif. ibi. ⁊ cōmodat.

Tertio fruct⁹ vbior addif. ibi. iocūdus hō.

Quantum ad .§.ix.

Quō intelligiſ ꝙ miſationes dei ſunt ſup oīa opa ei⁹

primū maxima bonitas ⁊ laus eſt hois in eēn/
do ſilēm deo ſeu imitando deū circa miſicor/
diam aūt iubemur deo aſſimilari. dū dr̄. Eſto/
te miſicordes ſicut ⁊ pr̄ veſter miſericors ē. De
ipſo aūt deo miſicorde dr̄ in li. ſap. Miſereris
oiū pn̄e ⁊ nihil odiſti eoꝶ que feciſti: diſſimu
lans pctā hoium ꝑpter pniam ⁊ ps. Miſerati
ones eius ſup oīa opa eius. Qḋ tripl'r pōt ītel
ligi. Primo qdem qꝛ ex miſericordia maxime
nobis reddif cōmendabilis ⁊ amabilis: ⁊ ma/
gis ꝙ̄ per alia opera ſua lʒ oīa perfectiſſime fa
ciat. Un̄ Ber. Miſeris miſicordia dulcius ſa
pit. Et eccl'ia canit in pſona pctōꝶ. Tribularer
ſi neſcirē miſericordias tuas. Tu dixiſti. ſ. p Eze
chielē ꝓpham. xviij. c. Nolo mortē pctōris ſed
vt ꝯuertaf: ⁊ viuat: qui publicanū ⁊ chananeā
vocaſti ad pniam. ⁊ Petrū lachrym. itē ſuſcepi
ſti miſericors deus. Scd̄o exponif ſic. Super
omnia opera. i. in omnibus creaturis que ſūt
opera eius: repif miſericordia eius in celo in ī
ferno ⁊ in mundo. In celo qdē dum remune/
rat ſcōs vltra meritū: qꝛ nō ſunt ꝯdigne paſſio
nes huius tpis ad futuram gloriā. ait apſ'ad
Ro. viij. Un̄ ps. Dn̄e in celo miſericordia tua
ſcʒ eſt in ſcīs tuis. In inferno quoqꝫ de quo mi
nus videf eſt miſericordia dei in dānatis: non
ꝙ liberet eos a penis vel mitiget vt origenes
⁊ quidam heretici dixerūt: ſed vt puniat citra
condignum: qꝛ adhuc peius mererenf vt ad
nihilationem. ſic exponit Augu. in lib. de ciui.
dei illud Abachuc. iij. cum iratus fueris ſcilī/
cet tu deus flagellando damnatos: miſericor/
die memor eris: non tantum quantum merue
runt affligendo. In mundo quoqꝫ ideſt in ter/
ra habitabili deus omnibus miſeretur. ſm̄ il/
lud pſal'. Miſericordia domini plena eſt ter/
ra. Quia enim in terra homo repletur multis
miſerijs in anima ⁊ corpore. ideo ⁊ terra eſt
plena miſericordia eius: et erga bonos ⁊ er/
ga reprobos. Thō. tertio. Miſericordie eius

ꝙ nō ſumus ꝯſumptꝰ attribuēdū eſt. Tertio ex
ponit̄ ſic miſ̄ationes eiꝰ ſunt ſup oīa opa eius.
Opa dei ſunt opa v̄tuoſa que fecimus: ⁊ totuz
qđ agimus boni penitēdo ⁊ bonū inchoando
ex mīa dei ꝓcedit. Unde ꝑs. Et miſ̄icordia eiꝰ
ꝑueniet me. ſ. inducēdo ad bonū: ⁊ diſponēdo
ad ꝑparādum ⁊ bn̄ volēdū. Et ꝙ in bono ꝑma
neamus ⁊ ꝯtinuemus ex miſericordia eius eſt
ſm̄ illud ꝑs. Et miſ̄icordia eius ſubſequet̄ me
oībus diebus vite mee. Jocūdus ergo hō qui
miſ̄etur imitādo in hoc deuz: ⁊ hoc vult corri/
gēdo ⁊ puniēdo qui hꝫ poteſtatē: vt tollat̄ mi/
ſeria malefaciēdi. Unde Aug. in enchyridion.
Et qui emēdat verbere in quē poteſtas datur ⁊
coercet aliqua diſciplina: mīaꝫ ꝑſtat. di. xlv. Et
qui vel remittēdo iniurias ⁊ parcēdo penitēti/
bus ſaltē pro ꝑte diminuendo. Unde ⁊ Calix/
tus pa. Sn̄ia que miſericordiā vetat: fr̄es cha/
riſſimi nō ſolū tenere: ſed audire fugite: q: mi
ſericordia potior eſt oībus holocauſtis. diſt. l.
ponderet. Uel compatiēdo miſeriis aliorum ⁊
ſubleuādo ſi pōt ſicut chriſtus qui videns tur/
bā magnā ameſcētez ait. miſ̄eor ſup turbā q:
ecce iam triduo ſuſtinēt me ⁊ nō habēt qđ mā/
ducent. Mar. viii. Chriſtus inq̄tuꝫ homo cō/
paſſus eſt triſtitia interiori: ſicut etiaꝫ habebat
alias paſſiones nāles vt nos ꝓpter qđ ait apl̄s
ad Hebre. Decuit per oīa fr̄ibus aſſimilari vt
miſ̄icors fieret. ſ. experiendo triſtitiā ⁊ alias paſ/
ſiones. Jnquantū aūt deus miſ̄tus eſt ſine ali/
qua paſſione ſubleuādo miſeriā illoꝝ in multi
plicādo panes ⁊ etiā inde paſcēdo famelicos.
ſic ⁊ b. Job ait de ſeipſo. c. xxxi. Ab infantia me
cuꝫ creuit miſ̄atio. ⁊ de vtero mr̄is mee egreſ/
ſa eſt mecuꝫ. Ubi oſtēdit ꝙ a tenella etate ſe in
hac exercuit. Uñ̄ ⁊ ante dixit. Si comedi buc/
cellam meā ſolus ⁊ nō comedit pupillus ex ea.
⁊ dicit creuit. Nōnulli quoad etatē creſcunt et
ab innocētia decreſcunt. ait Greg. in. xxi. mora
liū. Sed electis cum foris etas corporis. intus
ſi dici liceat creſcit etas v̄tutis. Unde ⁊ Job ſb̄
dit. Si deſpexi ꝑtereuntē eo ꝙ nō habuerit in/
dumētū ⁊ abſq; opimēto paupem. plus enim
eſt dare veſtimentū q̄ꝫ buccellā panis: ⁊ ſic cre/
ſcebat in elemoſynis. ⁊ in hmōi nihil v̄tuti ſue
attribuit: q: teſtatur ꝙ hoc ex munere condito
ris accepit. Miſ̄atio enīꝫ etſi eius fuit arbitrii
vt cum ipſo proficeret. non tamen fuit eius ar/
bitrii q̄ ſecum ex vtero exiret.

¶ Quantum ad ſe/ .§. x.
cūdum actus exterior miſ̄icordie innuit̄ dum
dr̄. Cōmodat. ſ. ſbueniēdo miſeriis. Signāter
aūt dicit cōmodat non dat. Nam que dant̄ ſm̄
mūdū nō accōmodant̄: q: amittunt̄ illa nō red
dūtur: ſed qđ accōmodat̄ reddit: ſic qui ex mi/
ſericordia ⁊ charitate ſbuenit indigētibꝰ: red/
dit̄ vtiq; illud multiplicatuꝫ ſpūalr̄ ſp. ⁊ aliqñ
ēt tp̄alr̄. vñ̄ dr̄ Job. xix. Feneratur dño qui miſ̄et̄
ꝓximo ſuo. ¶ Ad mīaꝫ ⁊ elemoſynā actū eiꝰ in/
uitat ſcā ſcriptura: icitat nā: aīat irrōnalis crea
tura. dicit. n. dñs Zach. vii. Mias ⁊ miſ̄atiōes De idu
facite: vnuſq; ſq; cū ꝓximo ſuo. Miſ̄atio eſt actus cētibus
exterior mīe. vt elemoſyna. ⁊. i. Pet. iii. Eſtote nos ad
cōpatiētes fr̄nitatis amatores miſ̄icordes. Cū miam.
facta ſunt duo oſtiola de lignis oliuaꝝ in tēplo
Salomonis. ħ figurauit ꝙ in tēplo ecclie mili/
tātis vel triūphātis nō itrat̄ niſi per duo miſ̄i/
cordie gn̄a. ſ. corpalis ⁊ ſpūalis. Et v̄gines q̄nq;
fatue ille: q: nō habuerunt oleū miſ̄icordie in
vaſis ſuis: clauſa eſt eis ianua. Matthei. xxv.
Oleū in vaſe eſt miſ̄icordia in corde quaꝫ qui
nō hꝫ: etſi caſtꝰ ⁊ v̄go ſit ad regnū nō admittit̄.
Creatura q̄ꝫ irrōnalis ad ſbueniēdū indigētie
alioꝝ īducit. Nā arbores ⁊ herbe ſuis fructibꝰ
⁊ floribꝰ ſe ꝑuāt: vt nr̄is indigētiis ſbueniant.
Mortua eq̄ pupillū eiꝰ alia ſuſcipit ad nutrien
dū. Cerui cū incedūt ſil' in magna multitudie:
grauati onere cornuū. alter alteriꝰ ſupportant
capita. Elephas cū cadit q: per ſe nō pōt fugē:
ad mugitū eiꝰ alii ꝯcurrētes ſbleuāt eum. Leo
terribilis aīaliū puulis miſ̄atꝰ pcit. niſi fames
cogat: ⁊ aliqñ iter docet deuiis. Et Leo zozime
ad faciēdū foueā Marie egyptiace. adiutoriū
prebuit. Lupa derelictos puulos recēter natos
aliqñ aluit ⁊ ab aliis feris defēdit. Sicut dr̄ de
Romulo ⁊ Remulo. Piſcis delphinus quēdā
hiſtrionē optime cythara ſonātē ꝓiciente ſe in
mare ſuſcepit ⁊ ad litꝰ incolumē ꝑduxit. Cor/
uus deferebat cibuꝫ Helye indigēti tp̄e famis
in torrēte carith. iii. Regū. xvii. ¶ Nālis etiā
īſtinctꝰ hoc dictat. vt. ſ. ſicut in miſ̄iis q̄s freq̄n
ter patit̄ q̄libet vult ſbleuari. ita ſbleuet alium.
cū. n. oēs ſimus oēs fr̄es ex vno p̄re celeſti deo.
⁊ mr̄e ecclia. ⁊ p̄re terreno Adā ⁊ Eua mr̄e ꝓge
niti: debemus alter alteri ſbuenire. Sicut ēt vi
demus in corpe humano: ſi vnū mēbruꝫ patit̄
cōpatiūtur oīa mēbra ⁊ adiuuāt. ꝓpterea ⁊ mr̄
ecclia īniūgit oleo cathecuminoꝝ baptizāduꝫ
in pectore ⁊ ſcapulis ad innuendū ꝙ miſ̄icor/
diā dꝫ hr̄e in corde per cōpaſſionē. ⁊ in hume/
ris per opationē elemoſynaꝝ. Cōmodat auteꝫ
qui miſeret̄ debito mō dādo alter nō miſeret̄.
Et hoc tripliciter. Primo aīo recto. Scđo de li
cite acq̄ſito. Tertio indigētie ſbiecto. ¶ Qua/
tum ad primū ait apl̄s ad Roma. xii. Qui mi/
ſeretur in hylaritate qui tribuit in ſimplicita/ quō dꝫ
te. ⁊ ipſe apl̄s. ii. ad Cor. ix. Non ex triſtitia aut fieri mi
ex neceſſitate. Hylarē enim datoreꝫ diligit de/ ſericor/
us. Jn ſimplicitate quoq; debet dari elemoſy/ dia ſiue
na: vt. ſ. non intētione laudis humane: ſed in elemo/
tuitu dei detur. vnde ⁊ Chriſtus Matthei. vi ſyna.

Te autem faciente elemoſynã.neſciat ſiniſtra
tua quid faciat dextera tua .i.ſiniſtra intẽtio.ſ.
fauoris pplãris nõ ſe imiſceat cum ope bono
elemoſyne tue. In ſimplicitate etiaꝫ cõmodan
da eſt elemoſyna:vt.ſ.ſine rancore ꝯtra aliquẽ
detur elemoſyna. Uñ Greg.in.xxij.moral.tra
ctãs illð Lu.vj.Dimittite ⁊ dimittemini:date
⁊ dabitur vobis ait. Qui dimittit.ſ.iniurias ⁊
nõ dat elemoſynam.ſ.corpalem:⁊ ſi non plene
opatus eſt meliorem tamẽ ptem miſericordie
tenuit. Qui aũt dat ⁊ nõ dimittit oĩno nullam
miſericordiam facit:qꝛ a deo oĩpotente munꝰ
ex manu nõ accipiť qð corde obligato in mali
cia pferť. Mundari enim pus animus dꝫ qui
elemoſynam prebet:qꝛ oẽ quod datur deo ex
dantis mente penſať. Et alibi Greg. plus reſpi
cit deus affectum ꝙ̃ cenſum. Uñ ⁊ viduã que
miſit in gazophilatium duo era minuta com/
mẽdans multum dixit illã plus miſiſſe ꝙ̃ qui
multa dederant. Lu.xxj. ¶ Quantũ ad ſcðꝫ de
bet elemoſyna de licite acquiſito dari.ꝫ illud
prouer.iij. Honora deum de tua ſubſtantia.⁊
eccĩ.xxxiiij. Immolatio ex iniquo oblatio ẽ ma/
culata.⁊ ibidẽ. Qui offert ſacrificiuꝫ de ſubſtã
tia paupis:quaſi qui victimat filiũ ante patrẽ.
Unde ⁊ Greg. Non eſt putanda elemoſyna ſi
paupibus diſpenſetur quod ex illicitis rebus
acquiritur. Nam qui male accipit vt bene diſ
penſet grauať potius ꝙ̃ inde ſubleueť.j.q.j.
non eſt putanda. Sed notandũ ꝫm.b.tho.ij.ij.
q.xxxij. Quod illicite acqſitum poteſt di.i tri
De illi/ pliciter. Uno mõ ita ꝙ de illo cõpetit repetitio
cito acq ſiue transferatur dñiũ:vt in vſura ſiue nõ trãſ
ſito põt feratur dñiuꝫ.vt in furto:rapina:⁊ hmõi Et de
dici tri/ hmõi non poteſt fieri elemoſyna:qꝛ eſt res alie
pliciter na:ſed debet reſtitui ei a quo recepta eſt:⁊ idẽ
de rebus inuentis. Et hoc niſi non inueniret
ille cuius res eſt illa:nec eius heres. Naꝫ tunc
debet paupibꝰ erogari. vnde dicit Aug. Noli/
te facere elemoſynas de vſuris.xiiij.q.v. Et ſi/
militer qui nõ põt alienare non põt elemoſy/
nas dare:vt filius familias : pupillus:vxor re
ligioſus non hñs adminiſtrationeꝫ ſeruus.⁊
hoc ſine licentia ſui ſupioris:niſi aliquod paꝝ
ex ſpe ratihabitionis:vel in extrema neceſſita
te ꝯſtituto. De vxore tñ ⁊ in filiofa.fit diſtinctio
de qua vide.ſ.in.ij.par.ti.j.c.penul.de obdu/
De qbꝰ ratione ꝯtra miſericordiam. Scðo modo dr̃ il
rebꝰ dꝫ licite acqſitum ex eo ꝙ turpitudo eſt in datio//
fieri ele ne ⁊ receptione.ꝙ̃ ille turpiter accipit.⁊ ſic reti
moſyna nere ſibi nõ põt:⁊ alius turpiť dedit.vñ ⁊ ſibi
reſtitui nõ dꝫ:vt in ſymõia vbi accipiẽs ꝯ iuſti
tiã legis diuine agit.⁊ iõ ſibi reſtitui nõ dꝫ:ſꝫ
dꝫ in elemoſynis erogari. Et eadẽ rõ ẽ i illibꝰ
in qbꝰ acceptio ẽ ꝯ legẽ vt dare pecuniã ad cor
rupẽdũ iudicẽ:nec ẽt talis pecunia debet reſti
tui ei qui dedit:cũ turpiter dederit nec ſibi re/
tinere põt. Secus ſi dediſſet qꝰ ad obtinẽdum
iuſtitiã in cã:qꝛ non videt aliter obtinere poſ//
ſe.tunc enim ei reddi dꝫ:qꝛ redemit vexatõeꝫ
ſuam. Põt ergo de hmõi.⁊ teneť de neceſſita/
te hmõi pecuniam elemoſynaliter dare. Idem
videť de ludo aleaꝝ dicendũ.ſ.ꝙ dꝫ paupibus
erogari qð p illũ modũ acquiriť qñ nõ ĩ frau/
de acquiriť ⁊ ab eo qui põt alienare. Et hoc eſt
debitũ de neceſſitate ſalutis ſcꝫ talia pauperi//
bus erogare.lꝫ alij dicant hoc nõ eſſe de neceſ/
ſitate ſalutis:ſed de honeſtate conſilij quoad lu
dum:ſed tutior opinio eſt prima. Tertio modo
dr̃ illicite acquiſitum.nõ ꝙ acquiſitio ipſa ſit il
licita:ſed illud ex quo acquiritur.ſicut pꝫ de eo
qð acquiritur per meretriciũ.⁊ hoc ꝓprie voca
tur turpe lucrũ. Qð enim mulier turpiť mere/
tricium exerceat.turpiter agit ⁊ ꝯtra legẽ dei.
Sed in eo ꝙ accipit nõ iniuſte agit nec cõtra
legem. Unde ſic illicite acqſitum retinere põt.
⁊ etiaꝫ de eo poteſt fieri elemoſyna indigenti.
¶ Quantũ ad tertiuꝫ dꝫ dari elemoſyna indi/
genti.nam ſi datur nõ indigenti ex liberalita/
te donando nõ dicitur elemoſyna. ad Epheſi.
iiij. Laboret manibus ſuis vt habeat vñ tribu Quibꝰ
at neceſſitatẽ patienti non dicit diuiti. Qð aũt debeat
legatur vel donať monaſterijs.etiam opulẽtis dari ele
ad elemoſynam ptinet:qꝛ vt miniſtris xpi dať. moſina
Et ipſi ſuperflua debẽt pauperibus erogare.b.
Amb. Aurum hꝫ eccľia nõ vt ſeruet:ſed vt ero
get pauperibus.xij.q.ij. Debet aũt potius iu//
ſtis dare indigẽtibus ꝙ̃ peccatoribus ceteris
paribus. Amb. Et ſi oĩbus debeť miſericordia
iuſto amplius.di.lxxxvj.non ſatis. Sacerdoti/
bus ⁊ ꝓphis olim dabatur de publico:qꝛ mul
titudo ſapientiũ ſanitas orbis. Propter.x.iu//
ſtos ſi inuenti fuiſſent in ſodomis dñs peper//
ciſſet.pẽtapoleos. Geñ.xviij. Ipſi ſũt vigiles q
cuſtodiũt ciuitatẽ ⁊ leuite nutriebanť de bõis
coĩbus. Predicatoribus ꝑcipue dñt dari elſyne
ſibi ad neceſſitatẽ nõ ad theſaurizãdũ vel pom
pizandũ.i.ad Cor.ix. Nõ alligabis os bouis
triturantis. Idẽ coicet aũt is q cathetizať ver
bo ei qui ſe cathetizat in oĩbus bonis. Et non
ſolũ auditores verbi.ſed ⁊ ꝑlati dñt ꝑdicato//
res alere cuius filij lacte verbi paſcunť. Et etiã
non audientes verbũ ꝑdicationis dñt ſuſtenta
re predicatores.vnde ⁊ illi de ſoccoth ⁊ phanu
el cõtriti ſunt qꝛ negauerunt victum militibus ſ.⁊ de
dñi qui eius hoſtes fugauerunt cũ tuba gede/ vitio op
onis ⁊ populum domini preterierunt. Debet poſito
etiam elemoſyna dari propinquis indigẽtibꝰ mie.ſcꝫ
⁊ magis ꝙ̃ alijs ceteris paribus. obdura

¶ Quantum ad .§.ix. tione.ij
tertiũ ſcꝫ de fructu miſericordie ſeu elemoſyne pte ti.j.
c.xxiij.

De fru/ctu ely/ne ſeu vtilita/te. et ibi dē. y. p. ti. vbi. ſ

dicit ps. Jocūdus hō. ſ. erit miſerādo et cōmo/
dādo. Jocūdus iocūditate tpali: ſpūali: et ſuper
nali. Nam vt ait apl's. j. ad Thi. iiij. Pietas ad
oīa valet pmiſſ onē vite que nunc eſt hūs et fu
ture. Matth. xix. Centum pro vno accipietis.
¶ Quātuz qdē ad tpalia recipit hō multa cō/
moda: lz nō debeat hoc itēdere pncipaliter dā/
do elemoſynā. ps. Non vidi iuſtū derelictum:
nec ſemē eius. i. pgeniē querēs panē. i. indigē
tem. Tota die miſeref et cōmodat dando. ſ. ele/
moſynas: et ſemē illius. i. ipſa elyna. ſ. benedi/
ctiōe erit. i. in multiplicatione. Semē dr̄ elyna
q: ſicut ſemen iactatū in terra videf perdi: ſed
tn̄ multiplicaf ita et elemoſyne multiplex ē fru/
ctus. Jn benedictiōe eſt: q: a deo et hoibus bñ/
dicetur. Unde apoſtolus. ij. ad Corinthio. ix.
Qui ſeminat in benedictionibus de benedicti
onibus et metet. Per elemoſynam Pe. apoſto
lus recipiendo xp̄m cū diſcipulis in domo ſua
ad comedēdū meruit ſanationez ſocrus ſue fe/
bricitātis. Luc. iiij. Mulier ſunamitis recipiē
do ad hoſpitiū et pvidendo Helyſeo pphe me
ruit fecūditatem. ſ. filiū habere maſculū quem
etiā mortuuz poſtea reſuſcitauit. iiij. Reg. iiij.
Loth recipiēdo in domo angelos quos hoīes
peregrinos putabat obtinuit euaſionē cum fa
milia ſua de ſubuerſiōe ſodome. Geñ. xix. Job
quoqz de ſe ait. Pater erā pauper: oculus fui
ceco: pes claudo: oſtium meū patuit viatori etc.
Poſt pbationem eius per magnas tribulatio
nes: demū oēm tpalem ſubſtātiā recepit dupli
catam: et familiā et ſanitatē recuperauit. Job. vl
ti. Exemplum in legēda. b. Germani legitur q
cum iuiſſet in britāniā ad pdicandū contra he
reticos ibi pullulantes et rex britānie noluiſſet
eum nec ſocios recipere in hoſpitiū: et quidam
ruſticus cum magna hylaritate et deuotiōe eos
inuitaſſet in hoſpitiū ſuum pauperculuz fecit
eis magnā humanitatē occiditqz eis vitulum.
Poſt comeſtionē aūt ſanctus Germanus fecit
oſſa vituli comeſti colligi inſimul et facto ſigno
crucis vitulum reſuſcitauit. Mane autē facto
duxit ſecum ruſticū ad palatiū regis: et auctori
tate dei expellēs illū regē de palatio: illud con

De vtili/tate ſeu fructu elyne.

tulit illi ruſtico ppter illā exhibitā miſericordi
am. ¶ Jocundus ergo hō q miſeref et cōmo/
dat in tpalibus. ſed iocundior adhuc ex bonis
ſpiritualibus que ſequūtur ex elemoſyna. Be
nefacit aīe ſue vir miſericors. Et hoc q: vt dici
tur Thobie. xij. Elemoſyna a morte liberat et ñ
patief aīam ire in tenebras. A morte pcti libe/
rat. Uel diſponēdo ad pniam per quā a morte
peccati liberaf. Uel preſeruando a pctō ne icur
rat. Jlluſtrationē procurat mentis in agēdis: et
ſic non patif ire in tenebras. Jtem ſatiſfacit pe
nis debitis pro peccatis: vt euadat penas pur/
gatorij. Uñ dr̄ Eccl. iij. Sicut aq̄ extinguit ignē
ita elemoſyna extinguit peccatū ſcz quoad pe/
nam tpalem. Et nō ſolū pro ſuis ſed etiā oro ali
enis et pro alijs qui ſunt in purgatorio. vnde di
cunt affectu illud Job. xix. Miſeremini mei mi
ſeremini mei: vos ſaltē amici mei: q: manꝰ do
mini tetigit me. Jtē elemoſyna procurat orati/
onem ab illis. Uñ eccl'ia canit. Abſcondite ele/
moſynā i ſinu paupis et ipſa orabit pro vobis.
¶ Demū iocūdus hō ex elemoſyna qui miſe/
retur in glīa. vñ ſubdit. Diſponit ſermones ſu
os in iudicio cū. ſ. xp̄s in iudicio examinabit et
interrogabit de opibus miſericordie. diſpōit
idest ordinabit reſponſiones opis: ita q nō cō
mouebif in eternū ſcz percipiendo regnū eter/
num. Et ſi hoc obtinef per elemoſynas corpo
rales multo magis p elemoſynas ſpirituales.
Prouer. xiiij. Honorat deū qui miſeref paupe
ris: et deus in fine honorabit eū: q: vt dr̄ Mat
the. v. Bti miſericordes qm̄ ipſi miſericordiā
cōſequenf. Xps aſcendit in celū de monte oli/
ueti ad figurandū q de altitudine miſericor/
die aſcendif in celū. Quō et qñ elemoſyna ſit in
precepto vel in conſilio et qño debeat dari de ſu
perfluo vel neceſſario et quo ordine ſit dāda ha
bes diffuſe in. ij. parte ti. j. c. penulti. de obdura
tione contra miſericordiam. et de fraterna cor/
rectione que eſt elemoſyna ſpiritualis. Et de
peccato omiſſ onis eius habes in titu. de acci
dia capitulo ſecundo.

¶ De epicheya virtute ſcilicet equitate. Capitulum. xix.

Circa quid ſe hēat vir/tus eq/tatis ſi/ue epi/cheye:

EST et alia virtus q̄
grece dicif epicheya. eqtas vero la
tine hanc ponit phs in. v. ethi. vtu/
tem. Hec aūt conſiſtit in ptermittendo cū expe
dit verba legis. qū ſcz ex obſeruantia verborū
ſequeref aliquod incōueniēs. et ſic ad intentio
nem legiſlatoris attēditur ad vtilitatē rōnabi/
lem inde ſequentē. Pro huius declaratiōe dicē
bea. Tho. ij. ij. q. cxx. ar. j. Humani actus de qui
bus dantur leges in ſingularibus contingenti/
bus conſiſtunt: qui q: infinitis modis variari cō
tingit et pñt. non fuit poſſibile aliquā iſtitui re/
gulam legis: que in nullo caſu deficeret. Sz le/
giſlatores attēdūt ad id quod in pluribus acci
dit: ſm hoc legem ferentes quā tamen in aliq/
bus caſibus ſeruare eſſet contra equalitatem iu/
ſtitie et contra bonū cōe qd lex intēdit. Sic ver
bi gratia. Lex inſtituit q depoſita reddanf: q:
hoc vt in pluribus iuſtū eſt. Contingit aūt hoc
eſſe aliquando nociuū. puta ſi furioſus depoſu
it gladiū penes aliquē et in furia conſtituꝰ repe/
tit eum vel cū quis repoſcit depoſitum ad ipu
gnationē patrie. Jn his ergo et ſimilibus malū

eſſet:ſi quis vellet legem poſitam ſeruare quo
ad verba. Bonū aūt eſt pretermiſſis verbis le
gis ſequi id qđ poſcit rō iuſtitie ꝛ cōis vtilitas
Et ad hoc ordinaſ iſta virtus epicheye q̄ alio
modo dicitſ equitas. Et q̄uis iſta equitas deſe
rat iuſtum:qđ eſt lege determinatū ſm verba.
nō tñ deſerit iuſtū ſimpliciter:nec etiā opponi
tur virtuti ſeueritatis q̄ virtus ſequitur verita
tem legis. Nam virtus hec ſeueritatis ſeqtur
veritatem legis ſcripte in quibus opꝫ ſequi āt
verba legis in qbus nō opꝫ non ptinet ad vir/
tutem. ſed eſt vitioſum. vn̄ dicitſ in codice ꝛ ha
betur in reg. iur. li. vj. Certum eſt ꝙ is cōmit//
tit in legē que verba legis amplectens contra
legis nitiſ voluntatē. Et lex etiā dicit ꝙ verba
in reſcriptis poſita debēt conformari eqtati. et
ſi ipſa verba nō paterenſ. Nec etiam talis ſic i/
terpretans agit ꝯtra id qđ ait. b. Augu. ſcilicet
ꝙ poſtq̄ꝫ leges fuerint inſtitute nō licet iudica
re de ipſis ſcꝫ vtrum ſint rōnabiles:ſed ſm ip/
ſas. di. iiij. in iſtis. Qui enim dicit legem nō eē
iuſtam vel nō bene poſitā ille iudicat de lege.
Sed qui iudicat ſm equitatē. nō dicit legē nō
eſſe iuſte poſitam ſed nō eſſe ſeruandaꝫ in tali
caſu propter particulare factuꝫ:qđ occurrit qđ
non intellexit legiſlator ꝛ que de nouo emer//
gunt indigent auxilio dicit lex. Non obſtat eti
am ſi dicatur ꝙ interpretatio intētionis legiſla
toris ſolū ſpectat ad pncipem ſeu conditorem
legis. ſed vti virtute equitatis ptinet ad oēs.
Nam interpretatio locū hꝫ in dubijs in quib⁹
non licet abſq̄ꝫ determinatiōe principis a ver/
bis legis recedere. Sed vtens equitate nō iter
pretatur legem in dubio: ſed in manifeſto ſcō
exequiſ qđ veriſimiliter intendit legiſlator in
tali caſu. alias ſequeretur nocumentū aliquod
ex lege ſeruata qđ certum eſt non intendiſſe le/
giſlatorem:ſicut verbi gratia. Lex eccſie ſtatuit
vt ieiuneſ tota quadrageſima ſi eſt ſanus. Eſt
aliquis qui ſanus eſt:ſed ſi vult ieiunare quo/
tidie nō poterit p̄dicare. vel ſeruire infirmis vł
aliud opus pium ꝛ valde vtile aut neceſſariuꝫ
facere. Quod talis frangit ieiuniū vt poſſit il/
la vtilia opera exercere:exiſtimās ab illa legis
obſeruantia excuſari:ꝙ hoc non intenderit la/
tor illius legis ſcꝫ impedire opera multuꝫ vti
lia ꝛ neceſſaria ꝑpter ieiunium:virtuoſe agit:
ꝛ virtute equitatis vtitur. Ubi ſi attenderet ſo
lum ad verba legis indiſcrete ꝛ male faceret ie
iunare ꝛ alia opa omittere tam vtilia:cum illa
ieiunando facere non poſſit:ꝛ multomagis p̄/
latus debet in huiuſmodi vti tali eqtate erga
ſubditos ſuos. Dicitur autem epicheya ab epi
quod eſt ſupra. ꝛ dichaion quod eſt iuſtitia q̄ſi
ſupra iuſtitiā. Ubi ſciēdū eſt ꝙ epicheia ꝯr rň/
det ꝓpe iuſtitie legali. ꝛ q̄dāmō ꝯtineſ ſub ea ꝛ
q̄dāmō excedit eā. Si enī iuſtitia legalis dicaſ
illa que obtemperet legi ſiue quantum ad ver/
ba legis. ſiue quantum ad intentioneꝫ legiſla/
toris que eſt potior ſic epicheia eſt pars potior
legalis iuſtitie. Si vero iuſtitia legalis dicatur
ſolum que obtemperat legi ſm verba legis. ſic
epicheia non eſt pars iuſtitie legalis:ſꝫ ē pars
iuſtitie cōiter dicte contra iuſtitiam legalē di/
uiſa ſicut excedens ipſam.

De equitate lo/ .§.i.

quens p̄s. ait. De vultu tuo iudicium meuꝫ p/
deat:oculi tui videant equitatem. Uultus dei
eſt certa cognitio dei vel voluntas dei. Judici/
um noſtrum eſt eſtimatio noſtra de rebus: que
vtiq̄ꝫ recta eſt cum procedit de voluntate dei ꝛ
cognitione:vident enim oculi dei quod appro
bant:tunc enim equitatem ſeruamus quaꝫ de
us approbat:quando iudicium mentis noſtre
eſt ſm voluntatem dei. Large autem ſumēdo
equitatem poteſt dici ꝙ triplex eſt equitas.

In legum congrua applicatione. Qđ eſt
In rerum debita cōmutatione. triplex
In bonoꝝ proportionata participatione. eqtas

Ad equitatem que eſt ſpecialis virtus vt di
ctum eſt pertinet in caſu quo obſeruātia legis
vel precepti eēt periculoſa ꝛ irrationabilis nō
ſeruare eam quantum ad verba. Dicit diuina
ſapientia Prouerbio. iiij. Ducam te per ſemi/
tas equitatis. A deo enim inſpiratur ꝛ datur ta Qđ vt⁹
lis virtus ſicut ꝛ alie. Unde ipſa ſapientia dicit eqtatis
Prouer. viij. Meum eſt conſilium mea eſt eq daſa do
tas. Per ſemitas dicit que ſunt vie ſtricte:quia
non ad beneplacitum ſed ex neceſſitate vł ma/
nifeſta ratione debet recedi a verbis legis:ꝛ h
eſt artum ꝛ non latum. Dicit autem Grego. ꝙ
verba debent deſeruire intentioni:non intētio
verbis. xxij. q. v. humane. verbi gratia. Quan
do machabeos cōmorantes in deſertis: gētes
Antiochi regis aggreſſi ſunt in bello iniuſto i
die ſabbati illi ne violarent preceptum legis
de obſeruantia ſabbati:noluerunt ſe defende/
re:ſed potius permiſerunt ſe occidi ex ſimpli/
citate ſua. Quod conſiderans matathias cum
alijs prudentioribus vſi ſunt conſilio ꝛ equita
te:reſiſtentes ꝛ bellantes contra aduerſarios il
los etiam in die ſabbati:nec reputantes ſe in
hoc violare dei preceptū. ſicut rei veritas erat
j. Machabeo. ij. Multa poſſent induci exem
pla eorum que quotidie occurrūt. Unus prela
tus precedit ſubdito vt q̄ſcitius veniat ad eū.
occurrit caſus ꝙ ex receſſu illius ſequitur ma/
gnum ſcandalum quod prelatum latet:vel ſu/
perueniſ inundatio aquarum propter quam
pōt imminere periculū mortis:vł alia magna
īpedimēta:vtiq̄ꝫ eqtate dꝫ vti ꝛ eſtimare prela

tum non intendere illum exponere periculis ⁊
huiuſmodi. Caueat tamen quilibet a fraude ⁊
ſimulatione. Ad hoc facit regula iuris que di-
cit. In obſcuris aſpicimus quod veriſimilius
videtur: vel quod conſueuit in huiuſmodi ſer
uari. de reg. iur. li. vj. Pertinet etiam ad equi-
tatem iudicis tempore in penis rigorem iuris
miſericordia. Unde cyprianus: q equitas eſt
ſeueritas iuſtitie miſericordie dulcore tempa-
ta. Et ad hanc ſemper debet inſpicere iudex.
vnde greg. dicit q omnis qui iuſte iudicat ſta-
teram in manu geſtat: ⁊ in vtroq; penſo miſeri
cordiam ⁊ iuſtitiam portat vt imitetur deum
quia de quo ait ps. Judicabit orbem terre in
equitatem. In ſuis enim iudicijs quibuſcunq;
ſemper he due res iuncte ſunt. vt dicit Caſſio-
dorus miſericordia ⁊ veritas. Licet aliquando
alterum nos lateat. ad hoc etiam facit regula iuris
in. vj. qua d. In penis benignior iterpretatio
eſt adhibenda. Et alia regula. In obſcuris mi-
nimū eſt ſequendū cū ſuis ↄcordātijs. Ad ma-
gnā eqtatem ptinuit iudiciū ſalomonis qn. ſ. ſi
lis duab⁹ meretricib⁹ coram eo de filio alteri⁹
ipſarum mortuo dedit ſniam: q diuideret infans
vnius in duas partes ⁊c. Et hoc vt videretur
quod ſequeret in illis mulieribus. Sed peten
te vera matre ne occideret: ſed potius integer
daretur alteri que tū nō erat mater. ex illo dep
hendit primā eſſe veram matrem: non aliā que
petebat diuidi: quia natura non poterat pati
mortē filij. Secunda equitas ptinet ad iuſtitiā
commutatiuam: vt. ſ. in cōmutationib⁹ ⁊ ↄcti-
bus ſeruet equalitas. Unde Leui. xix. Statera
iuſta ⁊ equa ſint pondera. puer. xxj. Statera do
loſa abominatio eſt apud deum: ⁊ pondus equ-
um voluntas eius. Quando igitur in hmōi hō
ſeruat equitatē oculi dei vident. i. approbant
tale opus. Tertia eqtas eſt i bonorum ꝓportiona
ta pticipatiōe: vt. ſ. in eccliā vel ciuitate vna vl
collegio vel monaſterio vnus vel pauci habe-
ant omnia officia vel multa beneficia vel emo-
lumenta vel grauamina. alij pauca vel nihil.
Sicut enim ſi edificium materiale hēat lapi-
des equaliter diſpoſitos. valet ad edificij firma
mentum: ita ſi lapides ſint inequaliter diſpoſi
ti minantur ruinam. Sic congregatio vl reſpu
blica vbi eſt inequalitas ſtare diu non pōt: ſed
vbi eſt eq̄litas pdurat. Sicut etiā in corpe hu-
mano ineq̄litas mēbrorum ſeu improportio in-
ducit deformitatem ⁊ debita proportio pulchri
tudinem ſic in humoribus corporis diſpropor-
tio infirmitatem cauſat ⁊ proportio ſanitatem.
ps. Templum tuum mirabile in equitate: ſiue
templum eccliē ſiue anime dum eſt ibi eqtas eſt
mirabile. Sed hodie poſſet dici illud Eſa. lix.
Eqtas nō potuit igredi. ſ. in ciuitate vl ecclia.

¶ De amicicia ſeu affabilitate quomodo ſit
virtus. Capitulum. xx.

Ltima virtutis in-
ter ptes iuſtitie ponit virtus ami-
cicie: que alio noīe d. affabilitas.
Et q ſit virtus ex hoc pbat q pce-
pta legis ſiue ſcripture ſacre nō dantur niſi de
actibus virtutū. Sed pceptū datur de affabili-
tate ſeu amicicia dum d. Eccī. iiij. Cōgregatio
ni pauperum affabilē te facito. Declarat aūt hoc
be. Tho. ſe. ſe. q. cxiiij. hac rōne. Cum v̄tus or-
dinet ad bonū inde eſt q vbi occurrit ſpālis ra
tio boni. ibi opz eſſe ſpālem rōnē v̄tutis. bonū
aūt ↄſiſtit in ordine. Opz aūt q in omni ↄuer-
ſatione hoīum tam in factis q̄ in dictis hō or-
dinate ⁊ ↄueniēter ſe habeat ad vnūquēq; ſm
qđ decet. Et ideo opz eſſe quādam ſpālem virtu
tē. que hāc ↄueniētiam ordinis obſeruet. ⁊ hoc
facit affabilitas que alio nomine d. amicicia.

de amicicia ſiue affabilitate q̄ ē v̄t⁹

¶ Sciēdum tū ſm. b. Tho. q phs in. ij. ethic.
loqtur de duplici amicicia. Quarum vna pnci
paliter ↄſiſtit in affectu. quo vnus aliū diligit.
Et hoc pōt ↄſeq per vnāquāq; v̄tutem. Dicit ēt
phs de hac q amicicia pfecta eſt pp v̄tutem. Et
ſic quelibet virtus pōt eſſe tanq̄ cauſa amici-
cie. q: bonum eſt oībus amabile: vt dicit Dio-
nyſius. Et ad hāc amiciciam ptinent tanq̄ ſi-
gna ⁊ effectus eius. Uelle amico eē ⁊ viuere. ſ.
ↄſeruationem eius ⁊ velle ei bonum: ⁊ ad hoc
operari ⁊ ↄdelectabiliter viuere. Idem velle ⁊
nolle oīa cōmunia habere. Charitas aūt inclu-
dit hāc amiciciam cum deo ⁊ primo. vnde chri
ſtus Jo. xv. Uos amici mei eſtis ſi feceritis que
precipio vobis. ⁊ iterum. Maiorē charitatem
nemo habet q̄ vt qs ponat aīam ſuam pro ami
cis ſuis. Et hec nō eſt illa v̄tus ſpecialis de qua
hic agitur. Eſt alia amicicia ad quam pertinet
in ſolis exterioribus verbis vel factis decēter
ſe habere ad illos cum quibus ↄuerſatur: ſiue
ſint noti ſiue extranei. ⁊ hec nō hȝ pfectam rō-
nem amicicie pmo modo dicte: ſed quandam
eius ſilitudinem. Qđ aūt aliqs oſtendat ſigna
amicicie ad extraneos ⁊ ignotos. ſ. in placide
alloquēdo ⁊ ↄuerſando: non ptinet iſtud ad ſi-
mulationē que vitiū eſt. Non enim per hoc oſtē-
dit ſigna pfecte ⁊ intime amicicie: ſicut ad eos
qui ſunt ei ſpāli amicicia ↄiūcti: q: non eodem ad oēs
modo familiari ſe hȝ ad extraneos. Cum autem
oīs hō nāliter omni homini ſit amicus q̄dam
generali amore ſm illud. Eccī. xiij. Omne ani
mal diligit ſibi ſilē. hunc amorem repūtant ſi-
gna hmōi amicicie quam aliqs exterius oſten
dit verbis ⁊ factis ad oēs. ⁊ ſic nō eſt ſimulatio
in huiuſmodi: nec obſtat ſi dicatur q Eccēs. vij
ſcribitur. Cor ſapiētum vbi triſtitia. ⁊ cor ſtul-

duplex ē amicicia. ſ. pfecta et ipſcī ſiue ſilitudiaria. quid ſit v̄a amicicia.

de amicicia q oñdē ſigna amicicie ad oēs ⁊ ignotos nō ē ſimulatio.

to:uʒ vbi letitia. Sed phs dicit in .iiij. Ethi. q amicicia deſiderat delectare. veretur aūt cōtriſtare. Nam nō ſic eſt intelligendū q cor ſapiētum ſit vbi triſtitia: vt triſtitiā ſapiēs .ſ. virtuoſus inſerat primo: imo ab hoc ſibi cauet: dicēte aplo ad Rom. xiiij. Si ꝓpter cibū frater tuus ꝯtriſtat iam nō ſm charitateʒ ambulas. Sʒ cor ſapiētum dr̄ eſſe vbi triſtitia: q2 .ſ. ꝯtriſtantibus adeſt vt ꝯſolet eos ſm illud Eccl. vij. non deſis plorātibus in ꝯſolationē ⁊ cum lugētibꝰ ambula. Cor aūt ſtultoꝝ dr̄ eſſe vbi leticia: non vt letificet alios in ꝯſolādo: ſed vt alioꝝ leticia ꝑfruat in gaudēdo mūdialiter ⁊ in mundana leticia cor eoꝝ vſet. Pertinet ergo ad ſapiētez vt delectationē afferat his cum qbus cōuerſat nō qdem laſciuā quā virtus cauet: ſed honeſtā ſm illud ps. Ecce q̄ʒ bonū ⁊ q̄ʒ iocūdū ⁊c̄. Tuʒ ꝓpter aliqđ bonum ꝯñs: vel ꝓpter aliqđ malū excludēdum nō refugit virtuoſus eos cuʒ quibus ꝯuiuit ꝯtriſtare. vt phs dicit in .iiij. ethic. Unde ⁊ apls .ij. ad Cor. vij. Si ꝯtriſtaui vos in epla nō me penitet. Et poſtea. gaudio nō q2 cōtriſtati eſtis. ſed q2 ꝯtriſtati eſtis ad penitētiaʒ.

Quare ad eos q. p(ro)ni ſunt ad peccādum nō obe m(od)ᵒ vni tū placitū oſtēdere rō ponit.

Et ideo his qui ſunt proni ad peccādum nō debemus vultū oſtēdere ad eos delectādū ne videamur eoꝝ peccato ꝯſentire: ⁊ quādam peccādi audaciā miniſtrare. Unde Eccl. vij. dr̄. Filie ſunt tibi ſerua corpus illaꝝ: ⁊ nō oſtēdas faciem tuā hylarē illis. Ponit aūt virtꝰ hec amicicie pars iuſtitie inq̄ʒtum adiūgitur ei ſicut ſecūdaria principali. Cōuenit enim cum iuſtitia in hoc q eſt ad alteꝝ ſicut iuſtitia. Deficit autē a ꝑfecta rōne iuſtitie: q2 non hʒ plenam debiti rōnem: put aliqs alteri obligat: vel debito legali ad cuius ſolutionē lex cogit: vel etiaʒ aliq debito ꝓueniēte ex aliquo beneficio ſuſcepto. Sed ſolum attēdit quoddā debitū honeſtatis qđ eſt magis ex parte ipſius virtuoſi q̄ʒ ex parte alterius. vt .ſ. faciat alteri: qđ decet eum facere.

Quare vtʼ amicicie neceſſaria eſt ratio ponit.

Cuʒ enim homo nāliter ſit aīal ſociale. ſicut ex quadam honeſtate dʒ veritatem manifeſtare alijs hoībus: ſine qua ſocietas hoīum durare nō poſſet. ita etiā cum ſine delectatione homo viuē nō poſſit: q2 vt dicit phs in .viij. ethi. Nullus pōt cum triſti per diem morari: neqʒ cum delectabili: ideo hō tenetur ex quodā debito naturali honeſtatis: vt alijs ꝯdelectabiliter viuat. Niſi ꝓpter aliquam cauſaʒ neceſſe ſit aliquādo alijs vtiliter ꝯtriſtare. Et q2 hec virtus ꝯſiſtit circa delectationes in ꝯuictu que ex ratione ꝓueniunt inquantū vnus ad alterū decenter ſe habet: ideo has delectationes nō opʒ refrenare vt noxias quod facit tēperantia per diuerſas ſpecies ſuas .ſ. refrenando delectationes ſenſibiles vt circa cibos vel potus per abſtinētiam: vel circa venerea per caſtitatem: vel circa ludos per eutropelyam ſeu vrbanitatez. Opponūtur autem huic virtuti amicicie adulatio per exceſſum ⁊ litigium per defectuʒ. pri ŏ. p. ħ. mum intēdit delectari: 2ᵐ ꝯtriſtari: pluſq̄ʒ opʒ ti. x. c. ħ ⁊ decet. Et de his in .ij. parte habes diffuſe.

De amicicia large .§. i.

ge ſumpta .ſ. pro amore vnius ad alterum reciproco fundato in virtute circa quam videnda ſunt tria. Primo acquiſitionis neceſſitas. Secūdo amiſſionis temeritas. Tertio ꝯſeruationis ſagacitas. Quātum ad primum notandum q habere amiciciā ⁊ acquirere eſt neceſſarium ꝓpter quatuor rationes. Primo ratione virtutis habende. Secūdo ratione vtilitatis cōmunicande. Tertio ratione pacis cōſeruande. Quarto ratione neceſſitatis ſupplēde.

Amiciciā acquirere eſt neceſſariū ꝑp quatuor.

Quantū ad primum .ſ. q ſit neceſſariū vnicuiqʒ habere amiciciā propter virtutez acquirēdam iſtud ꝓbatur ſic. Unicuiqʒ eſt neceſſarium habere virtutē: ſicut eſt neceſſariuʒ eſſe bonum: quia virtus eſt ſm phyloſophū in .ij. ethi. que bonum facit habentē ⁊ opus eius bonum reddit. Sed amicicia eſt virtus ⁊ pars iuſtitie virtutis. Quod patet: quia v̓tus moralis conſiſtit immediate ſm rationē: ⁊ hoc habet amicicia. Nam in cōmuni ꝯuerſatione hominū in factis ⁊ dictis ſe habet ad vnumquēqʒ ſicut decet. vt ſupra dictum eſt. Eſt etiā amicicia annexa iuſtitie: ſicut virtus ſecūdaria principali. Nam reddit vnicuiqʒ quod ſuū eſt: nō quidez ex debito legali quod facit iuſtitia. ſed ex debito honeſtatis. Et quodaʒ enim debito naturali honeſtatis obligat quis vt delectabiliter alijs cōuiuat in dictis ⁊ factis: qđ pertinet ad amiciciam. Si autez ſumatur amicicia large tunc ipſa eſt cum virtute: ſicut cuʒ cauſa eius inquātum .ſ. virtus eſt cauſa amicicie vere que facit tendere in alterū: ⁊ ipſum amare propter bonum honeſtū qđ eſt in eo. Secūdo eſt neceſſariū habere amiciciā vtilitatis ratione cōmunicande. hoc ſic ꝓbatur. Si illud qđ eſt ex inclinatione naturali eſt neceſſariū multo magis illud qđ eſt ex aſſimilatione ſpeciei. ſed amicicia ineſt ſm naturā generantis ad genituʒ. qđ patet per beneficia que ſunt amicicie ſigna nō ſoluʒ in hoībus. ſed etiam in alijs aīalibus ⁊ volatilibus: que vt manifeſte apparet adhibent ſtudiū longo tēpore ad educationez ⁊ nutritionem prolis. ergo maxime eſt neceſſaria amicicia illa que eſt hominū adinuicē propter ſimilitudinē ſpeciei. Et probatur per locū a minori: ⁊ ex conuictu ſpeciali .ſ. per quoddā ſignuʒ amicicie qđ inuenitur in oībus hoībus naturaliter .ſ. cuiuſdam familiaritatis ⁊ beniuolentie. Nam ad extraneos ⁊ ignotos de qbus mi

nus videtur: oſtēdimus ⁊ impēdimus quedā
beneficia ⁊ obſeq̄a: ſicut qñ ignoti ⁊ peregrini
declinant a via recta: eos ab errore vie reuoca/
mus ⁊ oſtēdimus viam rectā. ⁊ qñ cadunt eri/
gimus eos ad oſtēdēdum ꝙ oīs hō omni ho/
mini eſt amicus nāliter. Ea aūt que ſunt natu/
raliter bona oībus neceſſaria ſunt quale bonū
eſt amicicia. Hoc etiam ꝓbatur ex ꝯuictu ſpāli.
Quia ſicut in alijs aīalibus eſt amicicia nālis:
vt pꝫ per ſigna amicicie: vt q: cōuerſant ſimul
obſequuntur ⁊ huiuſmodi. ita ⁊ multo magis
inter eos qui ſunt vnius gētis vel patrie. inq̄̄/
tum coīcāt in ꝯuictu morbus ⁊ obſequijs. Ter
tio acq̄rere amiciciam eſt neceſſarium rōne pa
cis ꝯſeruāde. Et hoc ſic ꝓbatur. Illud eſt neceſ/
ſarium acq̄rere ⁊ habere qd̄ eſt maxime ciuita
tis ⁊ coītatis ꝯſeruatiuum: ⁊ vitare eius oppo
ſitum. Sed inter oīa amicicia eſt ꝯcordie ⁊ pa/
cis ⁊ vnitatis ꝯſeruatiua. Qd̄ oſtēditur exem/
plo ⁊ rōne. Exēplo q̄dē: q: legiſlatores magis
ſtudent ad amiciciam inter hoīes ꝯſeruādam
ſeu ciues q̄̄ ad iuſtitiam: qd̄ pꝫ ex hoc: quia le/
giſlatores aliqñ intermittunt ſe puta in penis
inferēdis: ne amicicia excludatur ⁊ ne diſſen/
ſio oriatur. Unde q: ꝯcordia amicicie aſſimila
tur: quā ꝯcordiam maxime legiſlatores appe/
tunt: ecōtra ꝯtētiones maxime expellunt vt ini
micam ſalutis ciuitatis: ideo amicicia eſt ma/
xime neceſſaria. ¶ Rōne hoc idem ꝓbatur ſic.
Illud quo habito nō indigetur altero: ſed ecō/
uerſo magis eſt neceſſarium. Sed amicicia ha
bita quātuꝫ ad oēs nō eſſet neceſſaria iuſtitia:
qua iuſtitia habita adhuc tamē eſſet neceſſaria
amicicia querenda. Quod ſic ꝓbatur: q: ſi aliq
ſunt amici in nullo indigēt iuſtitia ꝓprie dicta
Cuius ratio eſt: q: ſi oēs ciues ſunt vere amici:
oīa habent quaſi coīa: cum amicus quilibet ſit
alter ipſe. nō eſt iuſtitia ad ſeipſum: ſed ad alte
rum. Sed ſi ſit iuſtitia nihilominus indigēt ci
ues amicicia adinuicē. Et ideo ſi iuſtitia eſt ne/
ceſſaria. multo magis amicicia que ſine iuſti/
tia pōt eſſe. ¶ Quarto eſt neceſſariuꝫ hēre ami/
ciciaꝫ ratione neceſſitatis ſupplende. ⁊ hoc ſic
ꝓbaẜ. Illud eſt neceſſariū habere quo neceſſita
ti vel indigētie oīum ꝓuidetur ⁊ ſubueniẜ: ſed
amicicia eſt hmōi. ergo ⁊c̄. Quod aūt per ami
ciciā neceſſitati oīuꝫ ꝓuideatur pꝫ ex vi generi
bus vel cōditionibus hoīum q̄bus eſt vtilis ⁊
neceſſaria amicicia. ¶ Amicicia eniꝫ eſt vtilis
Quib⁹ amici/cia ne/ceſſaria eſt. ⁊ neceſſaria diuitibus: paupibus: iuuenibus:
⁊ ſenibus: tribulatis: ⁊ perfectis ſeu felicibus.
Et ꝑmo amicicia eſt vtilis diuitibus. Quod ſic
ꝓbaẜ quoad coīcationē bonoꝝ. Omne illud ſi
ne quo nullus eligit viuere: etiaꝫ habitis diui/
tijs ⁊ poteſtatibus oportunis ad vitā eſt maxi/
me neceſſariū. Sed hoc eſt ꝑcipue ſm̄ bñficiuꝫ
qd̄ diues ꝑnceps ⁊ potēs impēdit alijs: q: nul
la eſt vtilitas bonorū fortune: ſi ex his aliquis
nulli bñfaciat. Bñficium aūt maxime ⁊ lauda
biliſſime ſit ad amicos. Ergo amicicia quoad
coīcationem ⁊ diſtributionē bonoꝝ diuitibus
eſt neceſſaria. Unde ⁊ Chriſtus dicit Luce. xv.
Facite vobis amicos de māmona iniq̄tatis. i.
de diuitijs paupibus erogādo. Eſt etiaꝫ vtilis
⁊ neceſſaria amicicia diuitibus quoad ꝯſerua
tionē bonoꝝ. Bona enim fortune ſine amicis
ꝯſeruari non poſſunt. Et quāto maior fortuna
i. maior ſtatus in potētia diuitijs ⁊ hmōi. tan/
to eſt minus ſecura ⁊ plures habet inſidiato/
res. ⁊ ideo indiget magis amicis adiuuātib⁹
ad ꝯſeruationem ſui ſtatus. Sicut maxima ar/
bor indiget multis fulcimētis a natura para/
tis ⁊ radicib⁹. ¶ Secūdo amicicia eſt neceſſa/
ria paupibus. Et ratio eſt. q: illud ad qd̄ homo
refugit in infortunijs eſt maxime neceſſariuꝫ.
Sed paupes refugiunt ad amicos in neceſſita
tibus ſuis: eo ꝙ eſtimant amicos diuites eſſe
paupꝫtatis coꝝ refugium ſingulare. ergo pau/
peribus eſt neceſſaria amicicia. ¶ Tertio ami
cicia eſt neceſſaria iuuenibus. Huius ratio eſt:
q: cum in iuuenibus abūdet pronitas ad pec/
canduꝫ. Unde dr̄ Geñ. vj. Senſus hoīs ⁊ cūcta
cogitatio ꝓna ſunt ad malum ab adoleſcentia
ſua. ⁊ hoc ꝓpter ꝯcupiſcētias delectationū que
ſunt in eis: ſed per amicos. ſ. qui ſunt veri ami
ci. i. honeſti ⁊ virtuoſi. fundaẜ enim vt dictum
eſt amicicia in honeſtate. religātur ⁊ retinētur
a peccādo. ſ. per admonitiones ⁊ reprehenſio/
nes q̄s faciūt veri amici ad ſuos amicos. quā/
do perpendūt eos velle peccare. ¶ Quarto eſt
neceſſaria ſenibus. Huius ratio eſt. Quia his
qui indigēt reuerentia ⁊ carent nāli potentia
valet obſequm ⁊ familiaritas. ſenes autē ſunt
hmōi. Nam ꝓpter debilitatem corporis indi/
gēt adiutorio corporali alioꝝ. Et ꝓpter ſapien
tiā rōne diutine experientie eis debetur honor.
ergo ⁊c̄. ¶ Quinto tribulatis ⁊ afflictis eſt ne
ceſſaria amicicia. Huius ratio eſt. Quia exiſtē/
tes in triſtitia ⁊ dolore: quādam alleuiationeꝫ
ſentiūt ex pñſentia amicoꝝ ꝯdolētium eis. Un/
de ⁊ amici Iob viſitauerūt eum in tribulatio/
ne ad ꝯdolēdum ⁊ ꝯſolandū. Iob. ij. Qd̄ auteꝫ
ex preſentia amicoꝝ alleuieẜ grauedo triſtitie
hoīs afflicti. oſtēdiẜ per exēpluꝫ. Si enim por/
tet vnus pōdus multum ſibi graue vtiq̄ꝫ alle/
uiatur ſi alius ferat cum eo pōdus. Patet etiā
ex hoc q: quelibet delectatio ſuperueniēs mi/
nuit triſtitiam. Preſentia aūt amici cōdolētis
ingerit delectationem amico ſuo: q: dum tri/
bulatus videt amicū ſuum preſenteꝫ ⁊ condo/
lentē de ſua triſtitia minuitur dolor ſuus. Ta/
men opꝫ ꝙ amicus amicū tribulatū inquātuꝫ

pōt:viſione:ſermone:& opere cōſolet. ¶ Sex/
to & vltimo amicicia eſt neceſſaria pfectis. Hu
ius ratio eſt. Quia quomodocūq; efficiunt ali
qui potentiores ad agēdū in vita actiua:& ad
intelligēdum in vita contēplatiua:illud eſt ne
ceſſarium ad vitam. ſed amicicia eſt huiuſmo/
di. ergo &c. Huius ratio eſt. qr nullus quantū/
cūq; pfectus eligeret viuere ſolitarius:etiā ſi
omnia alia bona haberet:eo q homo naturali
ter eſt aial politicum & ſociale aptus cōuiuere
alijs:& cōuenientius virtuoſis & perfectis a q/
bus virtuoſus adiuuatur. Et in actōe vite acti
ue dum qd vnus non videt nec poteſt. ali⁹ po/
teſt videre & agere. In actione vite cōtempla/
tiue per doctrinam & diſciplinam quā recipit
vnus ab alio. Hec Ray. & ſententijs bea. Tho.
& Alber. ſuper lib. Ethicorum.

¶ Quantum ad ſe/ .§.ij.

d amiſ/ cūdum principale qd eſt amiſſionis vel diſſo/
ſione a/ lutionis amicicie temeritas. Sciēdum q non
micicie habere aut nō acquirere amicos eſt magna ſto
liditas. Cuius ratio eſt:quia amicicia iter om/
nia bona fortune eſt maxima propter quod di
citur Eccleſiaſti. vj. Amico fideli nulla eſt com/
paratio. Sicut ergo habere amicos veros & eē
cum eis. eſt quaſi quid beatum honor & gloria
& adiutorium:ita eſſe ſine amicicia eſt quid mi
ſerum:confuſio:& verecundia:& magnus defe
ctus adiutorij. Unde dicitur Eccleſiaſtes. iiij.
Ueh ſoli:quia ſi ceciderit non habet ſubleuan
tem . Et amicus dicitur oculus amici & oculo
priuatus dicitur orbatus : ita qui ſine amico eſt
dicitur viduatus ſcdm philoſophum in ſecun
do Rethori. Unde & Caſſiodorus dicit in qua
dā epiſtola. Sine amicis omnis cogitatio eſ/
ſet tedium:omnis operatio labor:omnis ter/
ra peregrinatio:omnis vita tormentum : ſine
quorum ſolatio viuere eſſet mori. ¶ Diſſolui/
tur autem amicicia propter quatuor rationes.
Primo propter finis defectionem . Secundo
propter amoris ſimulationem. Tertio propter
criminis cōmiſſionem. Quarto propter virtu
tis perfectionem. ¶ Quantum ad primū diſ/
ſoluitur amicicia propter finis defectionem.
Cum enim omnis amicicia propter aliquē fi/
nem contrahatur deficiente fine ceſſat & diſſol
uitur amicicia:& precipue ad eos qui ſunt ami
ci propter vtile vel delectabile. Cuius ratio eſt.
quia cum quidam diligunt hic duo vtile & de
lectabile in perſonis:non perſonas hominum
propter ſeipſos. ideo deficiente vtilitate & dele
ctabile rationabile eſt quod deficiat amicicia.
¶ Secunda ratio quare diſſoluitur amicicia
eſt propter amoris ſimulationem. Sunt enim
plures differentie amicicie:ſcilicet vtilis:dele/
ctabilis:& honeſti . Unde poteſt contingere q
non ſm vnam ſpeciem amicicie ſint aliq amī
ci coniuncti. & tamē eſtimantur veri amici eſſe
ſcilicet propter virtutem. cum tamen vnus eo
rum non propter virtutem. ſed ppter vtile vel
delectabile ſit amicus:& per hoc ſoluitur ami/
cicia:qa contrariatur fictio amicicie vere. Ta/
men in hoc caſu ita eſt procedendum:quia ſi il
le qui ſe exiſtimat amari ab alio propter virtu/
tem decipiatur ex ſeipſo : ita q qui eum amat
nihil operetur ad huiuſmodi deceptionē. pu/
ta quia ſigna exprimat inhoneſtatis & turpitu/
dinis. Iſte qui deceptus eſt debet cauſari con/
tra ſeipſum:ideſt accuſare ſeipſum. puta quan
do ſigna inhoneſtatis exprimit & non cauetur.
Si autem ſimulatione eius deceptus fuit : qa
talia ſigna turpitudinis non exprimebat. Sed
tamen intendebat tunc iuſtū eſt q accuſet de/
cipientem multo magis q̄ eos qui falſificant
nūmiſmata inquantum peccatum decipientis
eſt contra virtutem que honorabilior eſt pecu/
nia. Et quamuis amicicia honeſti ad eos ha/
beri non poſſit : quorum operationes experti
non ſumus. tamen amicicia que eſt per experi/
mentum non habet perfectionem ſui. ſed quā
dam inchoationem que eſt ex beniuolētia pro/
pter relationes aliorū:vel ex concordia : quia
videtur ſimilis naturaliter in moribus. Unde
q̄cito occurrit contrariū reſcinditur. ¶ Ter
tio diſſoluitur amicicia propter criminis com
miſſionem. Si enim aliquis acceptet aliquem
ad ſuam amiciciam vt bonū & iuſtum:poſtea
fiat malus:ita q malicia eius manifeſte videa
tur alio permanente in bonitate. diſſoluitur ta
lis amicicia. Huius ratio eſt:quia virtuoſo nō
poteſt eſſe amabile quodcūq; malum:ſed ſolū
bonum honeſtum . Unde cum omne amabile
ſit bonū:non oportet nec eſt decens q virtuo/
ſus amet malum hoīem. ſicut nec eſt decēs aſſi
milari prauo. Amicus enī amico ſuo eſt ſimi/
lis. Unde inter bonū & malum hoīem non po
teſt diu amicicia conſeruari . niſi ſit ibi aliqua
ſimilitudo malicie. Ponit tamē philoſophus quid fa
duo documenta circa diſſolutionem amicicie ciēdū ſi
inter eum qui pmāſit bonus:& eum qui effect⁹ alſ amī
eſt malus. Primū eſt:q ſi ille qui effect⁹ eſt ma corū ſa
lus eſt incorrigibilis propter abundātiam ma ct⁹ ē ma
litie:ita q de facili ad ſtatū virtutis redire nō lus po/
poſſit:tunc a tali amicicia recedere debet. Si nit du/
autem eſt ſanabilis & reducibilis ad virtutē. plex do
eſt ei auxilium ferendum ad recuperādum bo cumētū.
nos mores magis q̄ ad recuperandum pecu/
niam amiſſam quāto virtus eſt melior & eſſen/
tialior amicicie q̄ pecunia . Scdm documen/
tū eſt q hi qui in preterito fuerūt amici. magis
ſe debent exhibere gratioſi q̄ extranei: niſi in

vno caſu.ſ.quando abundãs ⁊ inco:rigibilis
malitia fuit cauſa diſſolutionis amicicie. Tũc
enim quanto plus fuit amicus tanto magis
eſtimandus eſt hoſtis ⁊ euitandus. ¶ Quar/
ta rõ diſſolutionis amicicie eſt ꝓpter virtutis
ꝑfectionẽ. Si enim vnus amicoꝝ ꝑmaneat in
eodem ſtatu. Alius aũt fiat multũ excellẽtio:
in virtute: tunc nõ poteſt inter tales ꝑmanere
amicicia. Et rõ huius eſt: q: ad amiciciam pti/
net ↄuiuere adinuicem: ita ꝙ eadem placeant
⁊ de eiſdem gaudeant ⁊ triſtent̃. Cũ aũt ꝑ no
tabilem diſtantiã virtutis nõ eadem placeant
bono ⁊ optimo. ideo nõ põt diu manere. inter
tales amicicia ⁊ ↄuiuere vt amici ꝑfecti. Pa/
tet etiã hoc ex ſilitudine. puta ex amicicijs que
ↄhunt̃ in pueritia. Si enim vnus eoꝝ ꝑmane/
at puer ſm mentẽ. alius aũt ꝑficiat ſm ṽtutẽ
⁊ fiat optimus. nõ remanet inter illos amici/
cia. puer enim mẽte malus eſt. Vñ Sen̄. Ibi i/
cipis eẽ malus: vbi deſinis fieri melio:. Ray.
ex dictis. b. Tho. ⁊ Alber. ſuꝑ libro ethi.

¶ Quantum ad .§. iij.

De quatuor q̄ ad ↄſeruationem amicicie requiruntur.

tertiũ.ſ. de ſagacitate ↄſeruationis amicicie.
Sciẽdũ ꝙ ad ↄſeruationẽ eius quatuo: req/
runt̃. ¶ Primo ꝑmanẽtia i habitu. ¶ Scdo
ↄueniẽtia in affectu. ¶ Tertio reſidẽtia in cõ
uictu. ¶ Quarto co:reſpondentia in effectu.
¶ Quãtũ ad ꝑmũ.ſ. ꝙ ꝑmanẽtia in habitu
ſcʒ ṽtutis regrat̃ ad ↄſuationẽ vere amicicie
ſic ꝓbat̃. Manẽte cã manet effect⁹: ſʒ cã ⁊ obm
vere amicicie ẽ ṽt⁹: q: ſimplr̃ nihil eſt amabile
niſi bonũ honeſtũ. ḡ manẽte ṽtute manet ami
cicia vera. Cõfirmat̃ hoc idem tali rõne. Actus
vere amicicie eſt ſimplr̃ ligare ⁊ ↄgregare: ſcʒ
aĩos amicoꝝ ad inuicem. Sed ṽtus ſeu bonũ
honeſtũ qd̃ eſt bonũ ſimplr̃: eſt qd̃ ſimplr̃ li/
gat. nõ aũt vtile vel delectabile: ſed tm̃ ſm qd.
Nã amicicia vtilis ⁊ delectabilis degenerat i
ↄcupiſam quãdã: qua aliquis motũ amo:is q̄
ad alium fert̃: reflectit in ſeipm̃: ſed virtutes
ſeu bonum honeſtũ eſt vinculũ ligans ſimplr̃
eo ꝙ motus amicicie vere qui eſt ꝑꝑ virtutem
ſiſtit in amato dum diligit̃ ꝑꝑ illud qd̃ eſt pſo/
nalr̃ in eo.ſ. ꝑ virtutem ⁊ nõ ꝑꝑ aliud. Et ideo
manẽte ṽtute in vtroqʒ amicoꝝ ↄſeruat̃ amici
cia. Scdm̃ qd̃ requirit̃ ad ↄſeruationeʒ amici/
cie: eſt cõueniẽtia in affectu. Eſt enim amicoꝝ
vnũ co: ⁊ vna aĩa. Vnde d̾ de ꝑmis xp̄icolis
qui hẽbant ꝑfectã amiciciã ad inuicem. Mul
titudinis credẽtium erat co: vnum ⁊ aĩa vna i
dño. Act. iiij. ⁊ ſm Tullium amicoꝝ eſt idem
velle ⁊ idem nolle. ⁊ ideo opʒ ꝙ de eiſdeʒ gau
deant ⁊ triſtent̃. ſm illud ad Ro. xij. Gaudere
cum gaudẽtibus: flete cũ flentibus. idipſum
inuicem ſentiẽtes. Hoc aũt ↄuenit ex ſilitudie
virtutũ vel bonitatis: que eſt inter bonũ ⁊ bo
num. ⁊ virtuoſum ⁊ ṽtuoſum. Talis aũt cõue
niẽtia que eſt cauſa gaudij ꝑꝑ ſilitudinem nõ
eſt inter bonũ ⁊ optimũ: ⁊ multo minus inter
bonum ⁊ malũ: nec etiã inter malũ ⁊ malum.
Nõ enim ex malo peccati põt eẽ verũ gaudiũ
ſed fantaſticũ ⁊ ſenſuale. ⁊ ſic etiã amicicia: ſi/
cut facti ſunt amici Herodes: ⁊ Pilatus ↄueni
entes in malo paſſionis xp̄i: vt dicit̃ Luc. xxiij.
¶ Tertiũ qd̃ requirit̃ ad ↄſeruationeʒ amici/
cie eſt reſidẽtia in ↄuictu. Nã diſtantia bonita
tis: dignitatis: ⁊ localitatis impedit amiciciã.
Cuius ratio eſt: quia conuiuere adinuicem cõ/
ſeruat amiciciam: ſed diſtantia illorum trium
impedit conuiuere adinuicem. Malus autem
⁊ ſi querat conuiuere alijs ⁊ conuiuat. hoc non
facit vt conuiuat alijs: ſed vt fugiat cõuiuere ſe
cum ⁊ vt ponatur extra ſe: quia in ſe non repe/
rit bonum virtutis vnde delectari poſſit: ſʒ ma
lum peccati per conſcientiã remo:dentẽ. Et idõ
vt fugiat illam triſtitiã querit alijs conuiuere
vnde nec ad ſe nec ad alios hʒ veram amiciciã
vñ ps. Qui diligit iniquitatẽ odit aĩam ſuam.
Inter illos etiã qui ſũt in ſup:emo gradu vir//
tutis vel dignitatis: vl̃ eos q in ſũt infimo gra
du: vt inter reges ⁊ viles ꝑſonas: inter ſapiẽtiſ
ſimos ⁊ ſimplices non poteſt eſſe ſeu cõſeruari
amicicia: q: equalitas requiritur ad amiciciaʒ
circa actum amicicie ſcʒ in conueniendo ⁊ co//
operando: ibi auteʒ eſt nimia inequalitas ⁊ di
ſtantia. Diſtantia autem multa locoꝝ amiciciã
quidem ciuilem ſoluit. Et hoc quando eſt ſine
ſpe oĩno iterare congregationis ad inuicem ⁊
cooperatiõis. Cuius ratio eſt: q: ſubtractis ſpe
ciebus p:io:is amicicie a ſenſibus ⁊ cogitatio
ne que erant fomenta amicicie: ⁊ ſuperuenien
tibus alijs fantaſmatibus alioꝝ amicoꝝ inter
quos cõuiuitur: diſſoluitur amicicia p:io: quã
tum ad habitum ⁊ operationem exterio:ẽ. Vñ
phs dicit ꝙ nimia diſtantia amicicie cauſat ob
liuionem. Sed ſi diſtãtia locoꝝ ſit cum ſpe ite/
rate ↄgregationis impedit quidem amiciciaʒ
quantum ad operationem exterio:em tm̃. ſed
non quantum ad habitum: quia ſpes ⁊ intẽtio
reuidendi amicum non permittit deleri habi/
tum amicicie p:io:is. Amicicia auteʒ perfecta
ſpiritualis ſcilicet charitatis p:opter diſtantiã
loco:um non ſoluitur. Vnde Hiero. ad Pauli
num in p:ologo biblie. Illa eſt vera neceſſitu//
do ideſt amicicia ⁊ chriſti glutino copulata q̄
non p:eſentia tm̃ co:po:um: non palpãs ⁊ ſub/
dola adulatio: ſed dei timo: ⁊ ſcripturarũ: ſtu
dia ſibi conciliant. ¶ Quarto ⁊ vltimo requi//
ritur ad conſeruationem amicicie co:reſpon//
dentia in effectu. Non enim amicicia eſt ad ſe/
ipſum: ſed ad alterũ. idõ opʒ ꝙ vnus amicoꝝ ſpẽ

dat alteri ea que ſunt de ratione amicicie ⁊ ecõ uerſo. Et cum amicicia ſicut ⁊ iuſticia equale reſpiciat ⁊ ꝯſiſtat in equalitate. Eſt tamen triplex equalitas. Prima ſm q̃titatem: quod pertinet ad iuſticiaȝ cõmutatiuam: ⁊ ſeruaẜ in amicicia vtili vel delectabili: vt. ſ. tantum retribuatur quantum dedit amicus. Secunda equalitas attendiẜ ſm proportionem: ⁊ hoc ꝯſiſtit in iuſticia diſtributiua ⁊ in amicicia: vt. ſ. melior plus ametur q̃ amet: ſicut maior honor ⁊ dignitas datur meliori. Tertia ē equalitas reputationis ⁊ ſic in multis recompenſatiõibꝰ amicoꝝ eſt. ſ. amicicia ſm reputationem. ſicut verbi gratia. Cum ſuꝑior amat inferiorē propter honorem: ⁊ inferior ſuꝑiorem propter vtile. ibi eſt equalitas ſm reputationem: quia q̃tuȝ inferior reputat ſibi lucrum amari a ſuperiori tantum ſuperior reputat ſibi honorem amari ab inferiori. Que autem vnus amicorum debeat alteri impendere opa. habes in. §. ſeq. Dicit autem clemens grecorum quidam ſapientiſſimus. Amicorum debere eſſe omnia cõmunia. xij. q. j. dilectiſſimis Ray. poſt. b. Tho. ⁊ Alber. ſuper libro ethicorum.

De triplici eq̃litate i amicicia.

Preter predi- .§.iiij.

cta circa amiciciam conſideranda ſunt tria: ⁊ diligenter ad intelligendum veram amicitiã.

Primo diſſinitionis continentia integralis.

Secundo dilectionis conuenientia ſpalis.

Tertio operationis euidentia virtualis.

Quantum ad primum. ſ. de diſſinitiõe amicicie ſciendũ ꝙ ex. Ariſt. dictis in. viij. ethi. ſic põt diſſiniri. Amicicia eſt beniuolentia mutua non latens ratiõe boni. Ex quibus verbis quatuor elici pñt integrantia amiciciaȝ. ſ. dilectio: redamatio: oſtenſio: ⁊ intentio. Et primuȝ. ſ. dilectio ſeu amor requiritur. Nam amor nõ ē cuiuſcũq; obiecti: ſed determinati quod eſt bonum. Unuſquiſq; enim videtur amare vel quod eſt bonum ſimplr. vel quod eſt appens bonum. ſ. quod ſibi videtur bonuȝ ſed hoc nõ ſufficit ad amiciciam. ſed requiritur. Et ſecundum. ſ. redamatio: vt. ſ. amans ametur ab amato. Nam amicicia requirit quandaȝ viciſſitudinem ſeu commutationem amoris ſm ꝓportionem. Unde ſi aliquis amet aliquẽ ⁊ nõ reametur: erit amor nõ amicicia: ſicut cum qs amat vinum ⁊ hmõi. Quod etiam aliqs amet aliũ ꝓpter aliquam ſuam vtilitatẽ ⁊ non ꝓpter ſeipm. i. ꝓpter bonum ipſius amati: eſt amor concupiſcentie non amicicie. Tertio requiritur oſtenſio amicicie per ſigna exteriora manifeſta: ita ꝙ amici non lateant ſeinuicem: ſed ꝙ vnus cognoſcat alterum: ⁊ ſciat ſe amari ab altero. multi eni ſũt beniuoli ad eos quos nũq̃

Amicicia qd ſit vel q̃ requiruntur ad veram amiciciam.

viderũt. in q̃tum eſtimãt eos iuſtos. Tales etſi ſint beniuoli cuȝ redamatiõe. nõ tñ pñt dici ꝓprie amici cuȝ lateãt ad ſeinuicẽ. Reqriẜ vltimo finis amoris. ſ. rõne alicuius boni. Et cuȝ bonũ ſit triplex. ſ. vtile: delectabile: ⁊ honeſtuȝ: ſolũ amicicia que fundaẜ in honeſto. i. cũ amatur amicus rõne boni virtutis que eſt in eo: eſt vera bona ⁊ ꝑfecta ⁊ ſtabilis amicicia. Nã alie cito ſoluũtur. ſ. cũ deficit delectatio: vt in amore libidinoſo. Uel cũ deficit vtilitas vt in amore ſeu amicicia alicuius ꝓpter tꝑalia bona. Unñ Señ. Sicut mel muſce: formice: grana: cadauera lupi. ſic iſta turba amicoꝝ ꝑdã ſeqtur. ſed v̓tute ꝑmanẽte in amico ſemꝑ durat amicicia. Et notãdũ q̃tum ad oſtẽſionẽ amicicie per ſigna ꝙ amicus quatuor dȝ ſeruare erga amicum ſuũ. Primo dȝ euȝ prõpte ad ſua bona vocare. Huius rõ eſt: q: cũ amicus ſciat aliũ amicuȝ ſuũ de ſuis bonis gaudere ⁊ delectari: ⁊ h̓ ei ſit delectabile: opȝ ꝙ cito vocet amicũ ad ꝓſpera ſua ⁊ ei coicet ea. Opȝ. n. q bonus amicus ⁊ bonus hõ cito bñfaciat amico indigẽti. Unñ Prouer. iij. Ne dicas amico tuo vade ⁊ reuertere cras: cũ ſtatim poſſis dare. Et ꝓuer. vj. Diſcurre feſtina: ſuſcita amicũ tuum. Scdo amicus qui eſt in bonis fortunijs. i. ꝓſperitate dȝ coicare bona ſua amico qui eſt in neceſſitate nec dȝ expectare ꝙ amicus reqrat eũ de ſeruitio cuȝ ſciat indigentiã eius ne ille hẽat erubeſcere in petẽdo. Tertio amicus ſi qua mala ei eueniũt: dȝ tarde nũciare amico ſuo. Ratio huius eſt: q: amicus nõ vult ꝯtriſtari amicuȝ ſuũ: ꝯſiderat aũt ꝙ amicus audita aduerſitate ſua ille ꝯtriſtabiẜ. Pȝ hoc etiã per ſilitudinẽ: q: illi qui ſunt virilis animi ſm nãȝ ꝑfectã virtutẽ fugiunt ꝙ ſint amici ſui ſecuȝ in triſticijs. Et niſi ſit triſticia ita magna ꝙ excedat vires ſuas nullo mõ ſuſtinet ꝙ ꝯdoleat ſibi: quia cum ipſe nõ ſit ploratiuus: nõ delectaẜ ꝙ aliqs cõploret ſibi ⁊ ſecũ. Sed muliebres hoĩes gaudẽt in hoc vt per triſticiã ſint alij ſecũ anguſtiati. Quarto amicus qui eſt in aduerſitate ſi petat auxiliũ ab amico qui eſt in ꝓſperitate: dȝ iſta ſeruare. Primo vt ſit tardus in nũciando ei ſua aduerſa: q: cauere debet triſtari ipſum. Scdo dȝ eſſe verecũdus in petendo ab eo auxilium. ⁊ hoc ne in petendo reddat ſe oneroſum ⁊ importunũ. Tertio debet eſſe diſcretis in vocando ad infortunia amicuȝ pro auxilio: quia ſi eſt leue infortuniũ muliebre eſt ꝙ vocet amicum adiuuandũ eum: cum per ſe ſufficiat ſibi prouidere. Si autē eſt infortunium excedens vires etiam aliorũ: ita ꝙ iuuare non poſſunt nec tunc debet amicos ad hoc vocare: ſed ſi eſt magna aduerſitas ⁊ per eos iuuari põt. Ray. poſt bea. Tho. ⁊ Alber.

Q amicus q̃tuor dȝ ſeruare

Amicꝰ q ē in aduerſitate dȝ tria ſeruare.

¶ Secūdum ꝯſi/ .§.v.

derādum circa amiciciā: eſt amationis ꝯueniē tia ſpīlis. Multi enim videnꝭ velle amari po/ tius ꝙ̄ amare: credētes ꝙ virtus amicicie ma/ gis ꝯſiſtat in amari ꝙ̄ in amare. Cuius ſignū eſt ꝙ multi ſunt amatores adulationis: aman/ tes vt adulēt eis: tum q: amari ꝓpinquum eſſe videꝭ honorari: qđ plus petiꝭ ꝙ̄ honorare. Sȝ ꝙ amicicia magis ꝯſiſtat in amare ꝙ̄ amari oſtē ditꝭ rōnibꝰ: ſilitudibus: ⁊ autoritatibꝰ. ¶ Sex aūt rōnibus ꝓbatur ꝙ magis ꝓpriū amicicie eſt amare ꝙ̄ amari. Et pͥmo rōne cognitionis: Nā cum nobilius ſit ſcire ꝙ̄ credere: ⁊ ꝙ ama mus aliquē ſcimus: ſed ꝙ amemur credimus nō ſcimus certitudinalr: ergo pfectiꝰ eſt ama/ re ꝙ̄ amari. Scđo ratiōe opationis. Nobilius eſt enim bū agere ſeu opari ꝙ̄ ſibi bū agi. ſed amare eſt būfacere: q: amicus eſt opatiuus bo noꝝ ad amicū ꝓpter illū: amari aūt eſt bū pati. ergo ⁊c̄. Tertio rōne cōmēdationis. Uidemus enim ꝙ amici laudātur ex hoc ꝙ amāt: non ex hoc ꝙ amanꝭ ab alijs. Quarto rōne virtutis. Unuſqſqȝ enīȝ laudaꝭ ꝓpter ꝓpriā v̓tutē. Ama re aūt alios eſt ꝓprie v̓tutis. Amari v̓o ab alijs eſt virtutis aliene. Quinto rōne obligationis. Melius eſt enīȝ ꝙ alij obligenꝭ nobis ꝙ̄ nos eis: ſȝ cum alios amamus eos obligamus no/ bis cum amamur ab alijs ipſis obligamur. er/ go ⁊c̄. Sexto rōne pͥmiatiōis. Illud enim quo meremur ⁊ pͥmiamur eſt melius eo quo nō pͥ/ miamur: ſed amādo. ſ. recte meremur ⁊ pͥmia/ mur. In hoc aūt ꝙ amamur ab alijs nō eſt ibi meritū. vnde nec pͥmiū nr̄m: ſed alioꝝ. eoꝝ. ſ. a qbus amamur debite. ¶ Probaꝭ etiā ꝙ ami/ cicia magis ꝯſiſtit in amare ꝙ̄ amari ſigno vel ſilitudine. Naȝ mr̄es quaꝝ amor eſt vehemēs ad filios. magis gaudēt ⁊ delectanꝭ ꝙ ament fi lios ſuos ꝙ̄ ꝙ amenꝭ ab eis. Quedā enim ma tres dant filios nutricibus ad nutriēdū: ⁊ ſciē/ tes eos eſſe filios ſuos amant eos. nō tn̄ multū curāt vel querūt ꝙ reamenꝭ ab eis: q: nec eas reamare pn̄t: cuȝ adhuc neſciant illas eſſe ſuas mr̄es. ¶ Tertio hoc idē oſtēdiꝭ autoritate. Di cit enīȝ Aug. in li. de cathezizādis rudibꝰ. Nul la maior ꝓuocatio ad amorē ꝙ̄ ꝓuenire aman/ do. nullius enim eſt tā ſere mētis qui etſi impē dere nō vult tn̄ rephēdere. ⁊ Sen̄. in ep̄la ad lu cilluȝ. Si queris quō ſis facturus amiciciā vel amicū mōſtrabo inqt tibi amatoriū ſine medi camēto ſine herba: ſine vllius bn̄ficij carmine: ſi vis amari ama. ⁊ ſubdit cauſaȝ. Iocūdius eſt amicū facere inqt ꝙ̄ h̓ re: quō artifici iocūdius eſt pingere ꝙ̄ pinxiſſe. Sciēdū tn̄ ꝙ ex pte ob/ iecti ſeu amabilis nobilius eſt amari ꝙ̄ amare q: amabile eſt tātum bonū exiſtēs vel apparēs

ꝙ ami/ cicia magis ꝯſiſtat in amare ꝙ̄ in a/ mari.

ſed ex parte vinculi. ſ. amoris. tunc nobilius eſt amare: vt dictum eſt ꝙ̄ amari: q: magis ſaluaꝭ vinculū amoris in eo q amat ꝙ̄ in eo q amaꝭ. Ray. ex dictis. b. Tho. ⁊ Alber. ſup lib. Ethic.

¶ Tertiū in ami/ .§.vi.

cicia ꝯſiderāduȝ eſt opationis virtualis euidē tia. Poſſunt aūt oīa amicicie opera reduci ad tria. Probatio dilectionis que eſt pfecta amici cia: exhibitio eſt opis ſm̄ Gre. Primū eſt beni uolentia in interiori affectu. Scđm eſt ꝯcordia in multiplici actu. Tertiū eſt beneficētia in ex/ teriori affectu. ¶ Quātum ad pͫ reqriꝭ beni/ uolētia in affectu. Eſt enim principiū eius ſine qua nō pōt eſſe amicicia. Nō enīȝ poſſunt fieri amici inuicē niſi prius facti ſunt beniuolꝭ. Un de Tull. de amicicia. In hoc pſtat amicicia pro pinqtati: ꝙ ex ꝓpinqtate beniuolentia tolli po teſt ex amicicia non pōt tolli: ſublata beniuolē/ tia tollitur amicicia: ſed ꝓpinquitas manet. Et licet beniuolētia reqratur ad amiciciaȝ: nō ta/ men beniuolētia eſt amicicia. ¶ Ubi eſt notā/ dum ꝙ ad amiciciā ſicut iuuenes ſunt apti ex naturali cōplexione: ita ⁊ ſenes ⁊ litigioſi ſunt inepti. iuuenes enim nālīter multū gaudēt in affectu: in aſpectu: in colloqo in obſequio alio rum. Talia aūt ſunt cauſatiua amicicie: vt di/ cetur ergo ⁊c̄. ſed ſicut iuuenes ſunt faciles ad amiciciā: ita de facili ſoluūt amiciciam. Et ra/ tio huius eſt: q: amicicia iuuenum vt plurimū eſt ꝓpter delectabile vel vtile: qui enim viuunt ſm̄ paſſiones his maxime cōpetit ꝓſequi dele/ ctabile: ſed iuuenes maxime ſequūtur a paſſioni bus nōdum roborato in eis iudicio ratiōis. ⁊ ideo ꝓſequūtur maxime illud qđ ſm̄ pͥſens tē/ pus eſt delectabile. Qđ aūt nūc eſt delectabile. paulopoſt nō eſt delectabile. Etſi aliqn̄ iuuenes nō mutuo ꝯuiuāt ꝓpter delectabile. tn̄ querūt habere amiciciā ꝓpter vtile inq̄ntum per hoc habēt aliquā ſpem boni. i. lucri ꝓpter qđ eſt in eis vtilis talis ſocietas. Senes aūt ⁊ litigioſi ⁊ mordaces ſunt inepti ad amiciciā. Et ratio hu ius eſt multiplex. Prima qdem: q: nimis dili/ gunt ſeipſos ⁊ nimis intēdūt ſibi de alijs paꝝ curātes ⁊ minus gaudēt de colloquijs alioꝝ. Scđo: q: ſenes ſunt proni ad ſuſpicāduȝ mala de alijs ꝓpter mala que cōmiſerūt ipſi in pͥteri to. ⁊ ideo nec de alijs ꝯfidunt nec alijs ꝯuiuūt. Tertio: q: antiqui de ſeipſis pͥſumentes nimis ſenſum ſuū ſequūtur: ⁊ cum alijs nō ꝯcordāt. Quarto: q: ſubtrahūt alijs colloqa ⁊ obſequia Hec aūt ſunt cōtraria amicicie. Poſſunt ergo ſenes ⁊ ſeueri eſſe alijs beniuoli in affectu ⁊ ef/ fectu ſubuētionis: ſed nō perfecte alioꝝ amici coīter loquēdo. ¶ Sciēdum etiā ꝙ amiciciaȝ habere ad multos nō eſt bene poſſidere. loquē

de tribꝰ per que amici/ cia euidenter oſtēdiꝭ

qui ſūt apti ad amici/ ciā et q̄ inepti.

ꝙ ſenes ad ami/ ciciam inepti ſunt: rō ponitur multi/ plex.

q nō ē poſſibi le hēre ad mul tos ami cicíā rō ponit ꝗ multi/ plex.

do de pſecta amicicia ciuili. ꝗ hoc p3 diſcurrē/ do per ſingulas ſpēs amicicie. ſ. vtilis: delecta bilis: ꝗ honeſti. Et q amicicia que eſt ꝑpter bo nū vtilitatis: nō poſſit habere ad multos. Pro baſ primo ꝑpter defectū nō recōpēſationis: qa ſi hō habeat ſupfluam multitudinē amicoꝝ ꝑpter vtilitatez a qbus recipiat obſequia. op3 etiā q multis obſequatur: ꝗ ecōuerſo. S3 hoc eſt valde laborioſum: q2 nō ſufficit tēpus vite hīs qui volūt hoc agere. Scđo ꝑpter defectum vtualis opationis vel ꝑprie ſollicitudinis: qa cum hō multos amicos acqrit ꝑpter ſui vtilita tem ipſi amici ſupflui ipſum diſtrahūt ꝗ impe diūt a bona vita que cōſiſtit in opatione virtu tis: q2 dum hō ſupflue intēdit negocijs alioꝝ ꝯñs eſt q non poſſit debitam curā gerere de ſe ipſo. ℂ Quod amicicia que eſt ꝑpter delecta/ bile etiaz non poſſit haberi ad multos ꝓbatur exemplo ꝗ experimēto. Exemplo quidez ſalis. Nam ſal vt condimentū propter delectatiōem queritur ꝗ ponitur in cibo. ꝗ tamē ſi ſal parum ponatur in cibo ſufficit. ℂ Sic a ſimili pauci amici ſufficiūt homini ad delectationē: vt cuz eis per aliquod tēpus delectef ꝗ recreetur. Ex/ perimento autem ꝓbatur: q2 amore libidinoſo vnus homo nō amat amore intēſo plures mu/ lieres: ſed vnaz tātum vel paucas eo q intēſus amor haberi nō poteſt: niſi ad vnuz tm̄: vel ad paucos valde. Si etiaz amicicia delectationis haberef ad multos. multitudo impediret dele ctationē dum vnus nō poſſit alteri vacare ab/ ſtractus a multis. ℂ Qđ amicicia que eſt pro/ pter honeſtū que eſt vera amicicia nō poſſet ha beri ad multos. ꝓbatur ſic. Amor ſupabūdans nō eſt natus fieri ad multos: ſed ad vnū tm̄ vel ad paucos. Sed amicicia honeſti que. ſ. ꝑpter v̄tutē eſt ſupabūdans ꝗ perfecta reſpectu alia/ rum. ergo nō pōt eſſe ad multos. Probaſ idez ratione cōplacētie. ſm enim perfectā amiciciā amici valde ſibi inuicez placent: ſed non eſt fa/ cile q ſimul eidē valde placeant multi: q2 pau/ ci inueniūtur in qbus non inueniatur aliquid qđ vni diſpliceat. Et dum ei placet vnus in ali/ quo in cōtrario ad illud qđ erit in alio diſplice bit alius: qđ nō poteſt reperiri in pſecta amici cia. ꝓbatur idem ratione experiētie. Amicicia eſt que propter virtutē indiget multa experien tia: que non poteſt haberi ſine longa aſſuetudi ne ꝗ lōgo tempore. ꝗ hoc vt non ſe lateant: ſed inuicem cognoſcant. ꝗ hoc eſt difficile. Unde ꝗ prouerbialiter dicitur q non conuenit q alí qui ſe cognoſcant ꝗ deligant. anteq̄ ſimul co/ medant menſuram ſalis. Et ſi arguatur con/ tra: quia charitas eſt perfectior q̄ amicicia ci/ uilis: ſed charitas eſt cōmendabilior quanto magis ſe extendit ad plures. ergo ꝗ amicicia ciuilis. Reſpondetur q charitas magis aſſi/ milatur amori beniuolentie cum ſit etiam ad nos remanentes q̄ amori amicicie. Et ſic non eſt inconueniēs q charitas extendatur ad val/ de multos quod de amicicia dici non poteſt. Non autem poteſt dari numerus de quantita/ te amicorum quot debeant eſſe: ſicut nec men/ ſura de quantitate alimentoꝝ ſumendoꝝ: quia vnus indiget pluri alius pauciori. Sic ꝗ in amicicia ſcđm ſtatutum plus ꝗ minus in/ diget. Hec Raynerius poſt bea. Thom. ꝗ Al/ bertum ſuper lib. Ethicorum.

q pau/ ci amici ſuffici/ unt a/ mico p3 ex ſilitu dine.

ℂ Secundum q .§. vij.

de ſcđo reqſito ad ami cicíā. ſ. ꝯcordia

requiritur ad perfectam amiciciam eſt concor dia in multiplici actu. Iſta autem concordia quāuis conſiſtat principaliter in affectu ꝗ actu vnanimi: ſcilicet q eadem velit ꝗ nolit ꝗ ea/ dem eligat: vt patet ex ipſa ſignificatione ꝗ in/ terpretatione nominis. Nam dicitur concor/ dia vnitas cordium ſeu voluntatum. Tamen hec concordia eſt: non in ſpeculatiuis nec mi/ nimis rebus nec in vitijs: ſed in operabilibus cōmunibus ꝗ vtilibus. Cōcordia enim in ſpe/ culatiuis non facit amiciciam. Et ratio huius eſt. q enim aliqui conſentiant ad inuicez q ſol maior eſt terra vel non conſenſus vel aſſenſus non tollit nec facit amiciciaz. Ratio huius eſt: quia iudicium in talibus procedit ex natura/ li ratione. ꝗ per conſequens ex neceſſitate. amí cicia autem ex electione. Nec etiam in mini/ mis rebus cōſentire vel diſſentire pertinet ad amicicie rationem: ſed in his que habent ali/ quam magnitudinem. Nec etiaz in vitijs pro prie concordia ſicut nec amicicia. Nam cum praui deſtruant bonum cōmune ꝗ non ſeruent iuſtitiam. eo q volunt ſuperabundare in bo/ nis ꝗ non deficere in malis: ideſt dānis ꝗ gra/ uationibus. ꝗ ideo non poſſunt habere cōcor/ diam cum alijs: ſed contētionem ſicut appe/ tentes plus in lucris: ꝗ minus in damnis ſunt iniuſti: nec per cōſequēs ſunt cōcordes. Eſt iſta igitur concordia in aliquo decreto operabili. ℂ Debet autez concordare amicus amico vl/ tra affectum quoad aſpectum. quoad affatum: quoad conuictum. ℂ Primo quoad aſpe/ ctum. Nam viſio amici eſt delectabilis ami/ co. tum quia per viſionem incipit cauſari paſ/ ſio amoris: tum quia aſpectus amici eſt dele/ ctabilis amico. Sicut ſi quis delectatur in aſpe ctu rei pulchre quam diligit: ꝗ que ſibi placet. tum ex parte ſimilitudinis. Sicut enim amo/ re carnali ſe amantes appetunt ſe videre ad oſtendendum q amor maxime ſit ſcđm aſpe/ ctuz. ſm illud Prouer. Ubi oculus ibi amor: ita in amore honeſto amicicie. propter ſimi/

Amic⁹ ꝯcorda re d3 a/ mico vl tra affe ctū q̄ad tria.

lītudinem virtutis ex aſpectu cõſeruaꝛ amoꝛ.
¶ Secundo debēt concoꝛdare amici in cõui/
ctu eo ꝙ conuiuere ad inuicem eſt pcipuus
actus amicicie. in cuius ſignū dī Eccs. iiij. de
eo qui nõ cõuiuit amicis ſed caret eis. Ueh ſo
li qui. ſ. eſt ſine amico xpo vel deo caret enī ta/
lis effectu amicicie: q ē releuatio conſolatio ꝛ
defenſio. Unde ſubdiꝛ in auctoꝛitate illa. quia
ſi ceciderit non hꝫ ſubleuantem. Si ceciderit
in culpam non hꝫ ſubleuantem ꝯſilio ꝛ oꝛone.
Si ceciderit in penā tribulatiōis: nõ hꝫ ſuble/
uantē ꝯſolatiōem. Si ceciderit in inuaſionē al
terius non hꝫ defendentē. Ueh etiaꝫ ſoli. i. ſine
xpo: qꝛ non hꝫ ſi ceciderit in culpā xpm erigen
tē. Si ceciderit in moꝛtem nõ hꝫ xpm viuificā
teꝫ. Si a diabolo tentaꝛ non hꝫ xpm defenden
teꝫ. Oſee. ix. Ueh eis cū receſſero ab eis. Aug.
in li. de ciui. dei. Magna miſeria hōis eſt non
eſſe cum illo ſine quo eſſe nõ pōt. ¶ Tertio de
bent amici cõcoꝛdare ꝗtum ad colloquiuꝫ: qꝛ
debent adinuicē ſua ſecreta reuelare. Et hoc ꝓ/
batur pꝛimo exemplo. ſ. dei. Exo. xxxiij. Ubi dꝛ
ꝙ Moyſes loquebaꝛ ad dñm facie ad faciem
ſicut loq̄ ſolet ad amicū ſuum. Scđo oſtendiꝛ
ħ idē ex pīculo qđ īmineꝛ pōt. propꝛ quod dꝛ
Ecci. viij. Non oī homini manifeſtes coꝛ tuuꝫ.
q. d. Nõ vnicuiq̄ manifeſtes ſecreta tua: ſꝫ tali
qui poſſit ꝛ velit iuuare. Tertio ꝓbaꝛ hoc ex cõ
modo. Un̄. b. Amb. in. li. de offi. Solatiuꝫ vite
huius eſt ſi hēs cui pectus tuum apias: cui ar/
cana coīces: cui ſecreta pectoꝛis cui commit/
tas: vt colloces tibi fidelem virum qui in ꝓſpe
ris gratuleꝛ tibi: in triſtibꝰ compatiatur: in pſe
cutionibꝰ adhoꝛteꝛ. Facilis vox ꝛ ſmo ꝯgruꝰ.
totus ſum tuus: ſed paucoꝝ effectus. Et Tul.
in li. de amicicia. Excepta ſapientia. nil melius
datum eſt nobis a dijs īmoꝛtalibus amicicia.
Quid enim eſt dulcius ꝗ̄ hꝛe cum quo omnia
audeas ſic loqui vt tecum. Quis eſſet tantus
fructus in rebus ꝓſperis: niſi hēres amicū qui
in illis eque vt tu ipſe gaudeat. Aduerſitates
etiam difficile eſſet ferre ſine illo qui illas gra
uius etiā ꝗ̄ tu ferret. Unde ꝛ Saluatoꝛ noſter
ſolis amicis. i. diſcipulis ſecreta manifeſtauit
dicens. Jo. xv. Uos dixi amicos. quia omnia
que audiui a patre meo nota feci vobis. Hec
auteꝫ ſecreta dicit Greg. fuerunt gaudia inter
ne charitatis: ꝛ feſta ſupne patrie: que noſtris
mentibus per aſpirationeꝫ quotidie impmit.
Hec Raynerius. Sed pꝛincipium beati Tho/
me ꝛ Aberti ſuper libꝛo ethicoꝛum.

De dñ/no qđ i/currit q ſolus ē ꝛ nõ hꝫ amicū.

Debent amici ſua ſecreta ad inuicē reuelare.

¶ Tertiū quod .§. viij.

De tertio qđ reqriꝛ ad amiciciam.

requiritur ad amiciciam eſt beneficentia in ex/
terioꝛi effectu. Nam ille eſt verus amicus qui
vult ꝛ operatur bona exiſtentia vel apparentia
amico ſuo. non pꝛopter ſeipſuꝫ: ſꝫ gratia amici
ſui. Benefacit autem amicus amico ſuo tripli
citer ꝛ ſeruit ꝛ obſequitur. Pꝛimo liberaliter.
Scđo celeriter. Tertio vtiliter. ¶ Liberaliter
quidē: qꝛ ſi amicus ſeruit amico vel benefacit
inuitus vel ꝑꝑ ſeipm non eſt amicus eius Un̄
Amb. in li. de offi. In bñficio ꝯferēdo plus ani
mus ꝗ̄ cenſus opaꝛ. Magis pꝑpōderat beni
uolētia ꝗ̄ poſſibilitas reddēdi munus. Scđo
dꝫ amicus bñfacere amico celeriter. Si eniꝫ in
ſeruiēdo alteri qs voluntatē explere negligat:
non eſt amicus eiꝰ. Sen̄. in. iiij. de benefi. Gra/
tiſſima ſunt bñficia occurrentia vbi nulla fuit
moꝛa: nec accipientis verecūdia. Tertio debet
bñfacere vtiliter. Si enim quis bñfacit amico
ſuo ꝓpter bonū ſuipſius nõ intēdens bonum
amici nõ eſt verus amicus: ſꝫ ſi intēdit bonuꝫ
amici ꝛ ꝯrium exinde ſequitur. i. maluꝫ nõ eſt
hoc ꝯtra verā amiciciam: puta dat illi medici/
nam vt ſanet illa aūt medicina nocet. non agit
hoc ꝯtra amiciciam ex quo bonum eius inten
dat. ¶ Sed nota ꝙ eſt amicicia triplex ficta vł
falſa: vera vel īperfecta: pfecta ꝛ ſumma. ¶ Et
ficta quidem eſt qn̄ eſt ſolo nomine ꝛ non ope:
oꝛe ꝛ non coꝛde. in ꝓſperitate ꝛ nõ in aduerſi/
tate. de ea que eſt ſolo nomine dicitur. Ecci. xxx
vij. Eſt amicus ſolo nomine glo. ꝛ non re: ꝛ ta/
lis eſt vitanda: quia eſt ſine humoꝛe charitatis
Unde dicitur. j. Jo. iij. Non diligamus verbo
neq̄ lingua: ſed opere ꝛ veritate. non inquit
verbo ſcilicet non faciendo quod pꝛomittimꝰ.
Neq̄ lingua ideſt dicendo facere bonum pꝛo/
pter deum ꝛ facit pꝛopter mundum: ſed opis
executione ꝛ veritate ideſt ſincera intentiōe ꝓ/
pter deum. Scđo amicicia eſt ficta quando eſt
oꝛe ꝛ non coꝛde ideſt pꝛoferat verba amicicie
ꝛ in coꝛde habet odiuꝫ malicie. Talis fuit ami
cicia Joab ab Amaſam. ij. Reg. xx. vbi dicitur
ꝙ Joab obuians Amaſe dixit. Salue mi fra/
ter ꝛ tenuit dextera mentum Amaſe: quaſi de/
oſculans eum: ꝛ effudit viſcera eius in terraꝫ.
Sic mundus pꝛoponit delectationem ꝛ cõclu
dit amaricationem. vnde Ecci. vj. Eſt amicus
qui conuertitur ad inimiciciam: ꝛ qui odium
ꝛ rixam ꝛ conuitium denudauit ideſt mala om
nia que ſciebat de illo cuius amiciciam ſimu/
labat: manifeſtabat etiā neſciet finger. Unde dī
citur Pꝛouerbio. xviij. Occaſiones querit qui
vult recedere ab amico. Boetius de conſola/
tione. Nequeunt mali oculos tenebꝛis aſſue/
tos ad lucem perſpicue veritatis attollere: ſi/
milesq̄ auibus ſunt: quas nox illuminat dies
excecat. Et de tali ficto diciꝛ. Ecci. xij. Non cre/
das amico tuo in eternum. qđ intelligitur vel
de falſo amico cui non eſt credendum: cum dī
lectionem oſtēdat vel humilationē vel lachꝛy/
matur.

De amicicia ꝙ verus amicus amico tripliciter ſeruit ſeu obſeqꝛ.

De triplici amicicia

matur. Uel pōt etiam intelligi de diabolo trāſ
figurante ſe in angelū lucis: cui non eſt credē
dum etiam ſi verū dicat. ſ. inquātū ipſe dicat:
ſed alia rōne. Tertio eſt ficta qñ eſt in proſperi
tate non in aduerſitate. ⁊ de tali dicitur Eccle.
xiij. Si largit' ei fueris. ſ. ficto amico aſſume/
⁊ ſi non habueris relinquet te. ⁊ puer. xix. Di/
uitie addunt amicos plurimos. A paupere au
tem hi quos habuerit ſeparantur. Qui vtilita
tis cā amicus eſt tam diu amicus erit: q̄diu ta
lis erit ait. Seneca. ¶ Amicicia aūt vā: ſꝫ im/
perfecta eſt que fundatur in honeſtate ⁊ virtu/
te morali ſine charitate ⁊ fide qualis fuit inter
Catonem ⁊ Tullium. ⁊ inter illos duos phōs
de quibus narrat Ualerius ꝙ vno capto ⁊ de/
capitando alius obligauit ſe pro eo quſqꝫ iret
ad ciuitatem ⁊ propriam de ſuis bonis diſpoſi
turus ⁊ reuerſus eſt die ſtatuta. propter qd ty/
rannus qui ceperat. ſ. Dionyſius vtrūqꝫ liberū
dimiſit ⁊ rogauit ſe tertium in amicicia eorū
deputari. ¶ Amicicia perfecta ⁊ completa eſt
que fundatur in charitate dei cum alijs condi
tionibus amicicie predicte. hec excedit oēm ali
am amiciciam ⁊ de hac amicicia ſic ait Jo. Caſ
ſia. in colla. Joſeph enarratis alijs generibus
amiciciarum. ¶ In his igitur cunctis amicici
is vnum eſt genus inſolubile charitatis: quod
nec cōmendationis gratia: nec officij vel mune
rum magnitudo contraxit: vel cuiuſcꝫ rōne vel
natura neceſſitatis coniunxit: ſed ſola ſimilitu/
do virtutum. hec inq̄ eſt que nunq̄ caſibus vl
lis ſcinditur quā non ſolum diſſociare vel de/
lere locoꝝ vel tpoꝝ interualla non preualent:
ſed nec mors quidem ipſa diuellit. Hec eſt ve/
ra ⁊ indiſrupta dilectio que gemina amicorū
perfectione ac virtutum cōcreſcit: cuius ſemel
initium fedus: nec deſideriorum varietas: nec
contentioſa diſrumpet ꝯtrietas voluntatum. Cete
rum multos nouimus in hoc ꝓpoſito cōſtitu/
tos. que eū pro charitate xpi fragrantiſſima eſ/
ſent ſodalitate deuicti. non ꝑpetuo eam nec in/
diſrupte ſeruare potuerunt: q: lꝫ locus ſocieta
tis principio innitrerentur. nō tñ vno ⁊ pari ſtu
dio arreptum ꝓpoſitum tenuerunt. Fuitqꝫ in/
ter eos quedam tpalis affectio: qa non equali
vtriuſqꝫ virtute. ſed vnius patientia ſeruabaſ.
que q̄uis ab vno magnanimiter atqꝫ infatiga
biliter retentareſ. neceſſe eſt tñ eam alterius pu
ſillanimitate diſrūpi. Infirmitates nāqꝫ eorū
qui tepidius ꝑfectionis appetunt ſctitatē. quā/
tulibet fortium tolerantia ſuſtenteneſ ab ipſis
tñ qui infirmi ſunt non feruntur. hñt enim niſi
inſitas cōmotionū cauſas. qui eos quietos eē
non ſinunt vt ſolent. qui carnali egritudine de
tinentur ſtomachi vi infirmitatiſqꝫ faſtidia co
quorum vel miniſtrātium negligentiā impu

De amicicia perfecta et vera.

tare. ⁊ quantūlibet eis obſequentiū ſollicitudo
deſeruiat. Nihilominus tñ cauſas ſue cōmo/
tionis alijs aſcribunt. quas ſibi vtiqꝫ vitio va/
litudinis ſue ineſſe non ſentiunt. Quāobrem
hmōi eſt amicicia vt diximus. fida inſolubiliſ/
qꝫ coniunctio que ſola virtutum parilitate fe/
deratur. de qua ps. Ecce q̄ bonum ⁊ q̄ iocun/
dum habitare fratres in vnū. Qđ non lo: aliter
ſed ſpūaliter oportet intelligi. Plenā igiſ atqꝫ
perfectam amicicie grāꝫ niſi inter perfectos vi
ros eiuſdēqꝫ virtutis ꝑſeuerare non poſſe. pau
lopoſt. His ꝯūt gradibus peruenitur ad eam.
Primo igitur ſunt vere amicicie mundialis et
oium que habemus reꝝ deſpectiōe fundami
na. per quā ⁊ impium ⁊ iniuſtum eſt ſi poſt ab/
renūciationem mundi ⁊ omniū que in eo ſunt
vanitatū precioſiſſime fratris dilectiōi ſuppel/
lex viliſſima que ſuperfluit preferaſ. Scđꝫ eſt.
vt ita vniuſquiſqꝫ ſuas reſecet volūtates. nec ſa
pientem ſe eſſe iudicās atqꝫ ꝯſultū ſuis malit
q̄ proximi diffinitionibus obedire. Tertiū eſt
vt ſciat omnia. ⁊ que vtilia atqꝫ neceſſaria eſti/
mat poſtponēda bono ciuitatis ac pacis. Quar
tum eſt vt credat nec iuſtis nec iniuſtis de cau/
ſis iraſcendū. Quintū eſt vt iracundiā fratris
etiam ſine rōne ꝯceptam eo mō quo ſuā cura/
re deſideret. ſciens equaliter ſibi ꝑnitioſaꝫ alte
rius eſſe triſtitiā. ⁊ ſic aduerſus alium ipſe mo/
ueatur niſi eam quātū in ſe eſt de fratris mēte
depulerit. Poſtremo eſt illud qđ generale vi/
tiorum omniū peremptorium eſſe non dubium
eſt. vt ſe de hoc mundo quotidie credat migra
turum. Que perſuaſio non ſolū vllam in corde
triſtitiā reſidere permittit. verūetiam vniuer/
ſos concupiſcentiaꝝ ac peccatoꝝ omniū cōpri
mit motus. ⁊ infra. Sepe autem accidit ſiue il/
luſione diaboli ſiue itercessu erroris humani.
quo nullus ē in hac carne qui falli velut homo
non poſſit vt ille interdū qui acrioris ingenij
ſcientieqꝫ maioris eſt aliquid falſum mēte con
cipiat. ⁊ ille qui tardioris ingenij ac minoris ē
meriti rectius aliquid veriuſqꝫ preſentiat. Et
idcirco nullus ſibi quāuis ſcientia preditus in
animi timore perſuadeat ꝙ poſſit collatione al
terius non egere. Nam etſi iudicium eius dia
bolica non fallit illuſio. elationis tamen ⁊ ſup
bie grauiores laqueos non euadet. ¶ Eſt etiā
amicicia iſta perfectio charitatis non ſolū ho
minis ad hominē. ſed etiam ad deum. vnde
ps. Nimis honorati ſunt ⁊c. Et qui hanc con/
ſequitur habet inde ſummam delectabilitatē.
nimiam vtilitatem ⁊ maximā honeſtatem: et
acquiritur per tria. Primo per noticiam ſupre
morū ſcđm illud Sap. vij. Infinitus theſaurus
eſt hominibus ſapientia quo qui vſi ſunt parti/
cipes facti ſunt amicicie dei. Scđo per obediē/

De amicicia vera quibus gradibus ad eam peruenitur.

De amicicia ipſa perfectione charitatis.

tiam mandatoꝝ ſm illud Joh.xv. Uos amici mei eſtis ſi feceritis que p̄cipio vobis. Tertio ꝑ tolerantiam aduerſoꝝ ſm illud.j. Mach.ij. Abraam in tēptatione ꝓbatus inuent[us] eſt: ⁊ amicus dei appellat[us] eſt. Hec amicicia hȝ ſummū honorem a deo ⁊ in p̄ſenti ⁊ in futuro. Et iō ab omnibus colenda ⁊ preponenda.

Q[uod] amicicia ad deum i trib[us] cō ſiſtit.

¶ Ad iuſtitiam .§.ix.

De p̄ceptis pythagoricis que ⁊ ad iuſtitiam ꝓut eſt virtus gñalis ꝑtinent.

prout eſt virtus generalis ꝑtinent p̄cepta pythagorica de quib[us] Uincentius in.iiij.li.ſpec. hiſto. poſt Hiero. ait. Pythagorica ſunt iſta p̄cepta fugienda ſunt oībus modis ⁊ abſcindēda languor a corpe: imperitia ab anima. luxuria a ventre a ciuitate editio: a domo diſcordia: ⁊ in cōmuni a cūctis rebus itemperantia. Pythagorica ſunt ⁊ hec amicoꝝ oīa eſſe cōmunia: ⁊ amicum ſeipm eē alterum. Duoꝝ temporum maxime habendā curaȝ mane ⁊ veſpere. i. eorum que acturi ſum[us] ⁊ eoꝝ que geſſimus. Poſt deum veritatē colendam que ſola hoīes deo ꝓximo facit. Illa quoq; enigmata que diligentiſſime ariſtoteles in libris ſuis ꝓſequit̃.

De enigmatib[us] ariſtotelis.

Stateraȝ ne tranſilias. i. ne pretergrediare iuſtitiaȝ: ignē gladio ne foueas: ira vȝ ⁊ tumidū animū verbis maledicis ne laceſcas: coronaȝ minime carpendaȝ: ideſt leges vrbium conſeruandas: cor non comedendū. i. merorē de animo expellendum. Cū ꝓfect[us] fueris ne redeas. i. poſt mortem vitam iſtam ne deſideras: ꝑ viam publicā ne ambules: ne multoꝝ ſequaris errores. Hirundinē in domo ſuſcipiendā. i. garrulos ⁊ verboſos hoīes ſub eodem tecto vob: ſcū non habēdos: oneratis ſupponēduȝ onus. Deponentibus nō cōmunicandum. i. ad virtuteȝ ꝓcedentib[us] alacriter augenda ſunt p̄cepta. Tradētes ſe ocio relinq̄ndi ſunt. Apud grecos primus pythagoras inuenit immortales eſſe aīas. ⁊ de ſuis corpibus tranſire ad alia. Primuȝ dicit ſe fuiſſe euforbium. Scōm calidē. Tertium hermonē. Quartū pirrū. Ad extremum pythagorā ⁊ poſt certos tempoꝝ curriculos: ea que fuerunt rurſum fieri. Nihil in mūdo fieri nouū. ꝓhiam meditationē eſſe mortis quotidie de carcere corpis intente aīe educere libertatē: mat[h]ēſe: ſana meyſac. i. diſcentias ⁊ reminiſcentias eſſe. Et multa alia que Plato libris ſuis: ⁊ maxime in Phedrōe Timeoq; ꝓſequit̃.

¶ De duodecim fructibus ſpiritus. Capitulū.xxj.

DEnium videnduȝ ē de fructib[us] ſpūs qui ſūt act[us] virtutum vel cardinalium de quib[us] dictum eſt: vel theologicarum de q̄bus imediate dicendū. Pro maiori tn̄ declaratione materie. Sciendum ſm bea. Tho.j.ij.q.lxx. q[uod] nomen fructus a corporalibus ad ſpūalia eſt tranſlatum. Dicitur aūt in corporalibus fructus qō ex planta producitur: cuȝ ad perfectionem venerit quādam in ſe ſuauitatem habens. Qui quidē fructus poteſt comparari ad duo ſcilȝ ad arborem producentē ipſum et ad hoīem qui fructum ab arbore adipiſcitur. Secundum hoc ergo nomē fructus in rebus ſpiritualibus dupliciter accipere poſſumus. Uno modo vt dicat̃ fructus hoīs id qō homo adipiſcitur. non aūt omne id qō adipiſcit̃ hȝ rationem fructus: ſed id qō eſt vltimum delectationem hñs. Habet enim hō ⁊ agrum ⁊ arborem que fructus non dicunt̃ ſed ſoluȝ id qō eſt vltimum: qō ſcilȝ ex agro ⁊ arbore homo intendit hře: ſȝ hoc fructus hoīs dicitur vltimus finis hoīs: quo dȝ frui. Unde dr̄ ſap.iij. Bonorum laboꝝ glorioſus eſt fructus. Si autem dicatur fructus hominis id qō ab homine ꝓducitur: ſic ipſi actus humani fructus dicuntur. Operatio enim eſt actus ſcd̄s operationis ⁊ delectationē hȝ ſi ſit conueniens operanti. Si igitur operatio procedat ab hoīe ſm facultatē ſue rationis. ſic dicitur eſſe fructus rōnis. S vō procedat ab homine ſm altioreȝ virtutem que eſt virtus ſpūſſancti. ſic dicitur eſſe operatio hoīs fructus ſpiritusſancti. quaſi cuiuſdaȝ diuini ſeminis. Dicitur enim.j. Jo.iij. Omnis qui natus eſt ex deo peccatuȝ non facit: q̄m ſemē ipſi[us] in eo manet. Et de his dicit̃ ad Gal.v. Fructus ſpiritus ſunt charitas ⁊c. ¶ Notandum etiam q[uod] ipſa opera noſtra inquātum ſunt effectus quidam. ſ. in nobis operantis hñt rationem fructus vt dictum eſt. Sed inquātum ordinantur ad finē vite eterne: ſic magis habent rationem floꝝ. Unde dicit̃ Eccl.xxiiij. Flores mei fructus honoris ⁊ honeſtatis. Iteȝ cuȝ delectetur quis in deo ipſo fruendo ꝓpter ſe: prout ly ꝓpter dicit cām finalem. i. ſicut in vltimo fine. in actibus autem virtuoſis delectari debȝ propter ſe. put ly propter dicit cām formalē. i. non ſicut in vltimo fine: ſed propter honeſtatē quam continent in ſe virtuoſi delectabilē. ſicut infirmus delectatur in ſanitate ꝓpter ſe ſicut in fine: in medicina ſuaui. non ſicut in fine: ſed ſicut in habente saporem delectabileȝ. In medicina autem auſtera nullo modo propter ſe: ſed propter aliud. ſ. ſanitatem habendaȝ inde. Iteȝ non obſtat q[uod] apoſtolus ponit inter fructus nomina virtutum que ſunt habitus vt charitas ⁊ patientia ⁊ huiuſmodi. cum tamē fructus ſint actus. Nam conſuetum eſt vt nomina virtutū ſumantur pro actibus earum. ¶ Item notandum q[uod] cum beatitudines etiam ſint actus virtutum. Differuntur tn̄ a fructibus ſȝ be. Tho.

Nomē fructus vñ ſumitur.

Q̄ñ op[us] bonū dr̄ fructus rōnis et q̄ñ fruct[us] ſpiritus.

De dña b̄ŭtudinū ⁊ fructuum ſpūs.

vbi.ſ. Nam plus requiritur ad rōnem beatitudinis q̄ȝ ad rationem fructus. ¶ Nam ad rationem fructus ſufficit q̄ ſit aliquid hn̄s vltimi rōnem delectabilis. Sed ad rōnem beatitudinis vlterius requiritur q̄ ſit aliquid pfectuȝ ⁊ excellēs. Unde oēs beatitudines poſſunt dici fructus: ſed non cōuertitur. Sunt enim fructus quecūqȝ v̄tuoſa opera in qbus homo delectatur. Sed beatitudines dicuntur ſolū perfecta opera que etiā rōne ſue pfectiōis magis attribuuntur donis q̄ȝ virtutibus. Et loquitur de beatitudinibus. de qbus hr̄ Matth.v. beati pauperes ⁊c̄. Sic igitur fructus ſumitur tripliciter. videlicet pro premio eſſentiali fruitionis diuine: pro actu virtutis delectantis: ⁊ quodam premio accidentali qδ datur diuerſis ſm diuerſum gradum caſtitatis. de quo Matth. xiij. Quod cecidit in terram bonam attulit fructum aliud centeſimum ⁊c̄. De hoc.ſ. in capitulo. de gradibus caſtitatis.

De qbus ſ. infra ti. vij.c.v. ⁊.vj. — De triplici acceptiōe fruct⁹. — ſ.ti.iiij. c.vi.

¶ Fructus autem .§.i.

ſpiritusſancti enumerans aplſ ad Gal.v. ponit.xij.di. Fructus ſpiritus ſunt charitas. gaudium ſctidium: pax: patientia: longanimitas: bonitas: benignitas: manſuetudo: fides: modeſtia: continētia caſtitas. Hi ſunt fructus de qbus Matthe.xv. arbor bona bonos fructus facit. ⁊ figurantur per.xij. fructus ligni vite. qδ vidit Joā. apoc. vlt. ex vtraqȝ parte fluuij ex his dirigit a ſpūſancto tota ꝯuerſatio hominis vt ſit virtuoſa. Et per pma tria dirigit quoad deū qui eſt ſupra ſe. Per ſcda tria dirigitur quoad animum ſuū qui eſt intra ſe. Per tertia tria dirigit quoad primuȝ qui eſt iuxta ſe. Per vltima tria q̄ad corpus ſuū qδ eſt infra ſe. ¶ Eſt ergo primus fructus charitatis in quo daf ipſe.ſſ. q̄ſi in ſua ſimilitudine cū ⁊ ipſe ſit amor. Ad Ro.v. Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctū. Dicif autē charitas quaſi chareitas ſeu chara vnitas: q: facit vnionē anime cū deo. ⁊ transformari in ipſum per affectū: ⁊ tenere ipſum charum ſuper oīa. Ubi eſt theſaurus tuus ibi ⁊ cor tuuȝ. ait xp̄s Matth.vj. Et ideo q: charitas facit hoiem: deum reputare vt ſuū ⁊ ſummū theſauruȝ chariſſimū: tota cogitatio ⁊ affectio cordis eſt ad ipſum. Ipſa charitas figuraf per ignem in veteri lege: quē deus pcepit ſemp in altari cordis noſtri ardere ⁊ in ſpē ignis pleniſſime fuit data a.ſſ. aplis. Ignis autem ſemp flāmam dirigit ſurſuȝ: ⁊ cor noſtruȝ eſt ad modum flāme ignis: vt ipſa forma eius doceat te ad ipſuȝ affectū tuū dirigere. Ignis ſemp eſt in motu ⁊ eſt maxie actiu⁹: nūq̄ȝ ſatiatur lignis ⁊ cū h̄ inciuerat. Sic amor dei inqt Greg. in omē. nunq̄ȝ eſt ocioſus. Opatur eniȝ

De fructib⁹ ſpūſ.cti. q ſunt no.xij. — Fruct⁹ ſpūſſcti figurā tur pli gnū vite. — De effectibus charitatis.

magna ſi eſt. Mouet eniȝ amor dei ad cogitandum de deo: ⁊ quomodo poſſit ei placere magis ad cogitandum miſerias proximi ad orandum pro eo. Quandoqȝ mouet ad monenduȝ eum ad corrigendum. Quandoqȝ mouet ad ſeruiendum ſibi et operandum pro deo. Et cum multa bona faciat nihil ſibi videtur facere: ſed ſemper appetit maiora facere. ipſa facit hoiem humiliare: recognoſcendo defectus ſuos ⁊ ſe eſſe cinerem. Un̄ Abraā cū ex plenitudine.ſſ. meruiſſet locutionem familiarē cū deo dicebat. Loquar ad dn̄m meū cum ſim puluis ⁊ cinis. ¶ Secūdus fructus.ſ. pcedens a primo eſt gaudiū. ad Ro.xij. Gaudiū in.ſſ. Uū generatur gaudiū qδ idē eſt qδ delectatio cū deo ex pn̄tia vel habitatione rei amate. Et q̄to magis illud amatur. tāto maius eſt gaudiū. Auarus qui ſumme amat pecuniā qn̄ gaudet. Ut qȝ qn̄ adipiſcitur magnā pecuniaȝ. mulier que multū amat filiū ſicut triſtatur ex abſentia filij: ita multum gaudet ex preſentia filij. Qui habȝ charitatē vtiqȝ hȝ deum pſentē ⁊ cuȝ poſſidet: q: qui manet in charitate in deo manet ⁊ deus in eo.j. Jo.iiij. Habēdo ergo eū quem ſumme amat non pōt non gaudere: ⁊ ſic bonum quod amat eſt ſummum excedens omne bonū: ita ⁊ gaudiū eius exced t omne mundanū gaudiū. O q̄ȝ vanuȝ eſt gaudiū ⁊ omnis delectatio mūdi. Gaudiū hypocrite inſtar puncti: qui eſt qd indiuiſibile. Hypocrita mūdus eſt qui bonus videf ⁊ eſt malus: ⁊ cōmuniter terminaf in triſtitiaȝ. puer.xiiij. Extrema gaudij luctus occupat: q: ꝯſcientia remordens ⁊ pena ſequitur. Sed vt dicit Ber. Illud eſt verum gaudiū qδ non de creatura ſed de creatore concipif cuius cōparatione omne pulchrum fedū: omne dulce amarum: omne qδ delectari poteſt moleſtū. ¶ Et iſtud gaudium de deo facit hominē fortiter faciliter ⁊ perfecte opari. q: vt dicit Sap. Delectatio pficit opus. Et aliqn̄ tātum eſt vt occultari non poſſit. vt patet in Eliſabeth que repleta ſpūſancto: ex gaudio immenſo quod ſenſit: exclamauit voce magna laudando Uirginem. Et ipſa virgo canticum gaudio expreſſit. dicens. Exultauit ſpiritus meus ⁊c̄. ¶ Tertius fructus eſt pax. Unde in figuram columba in cuius ſpecie apparuit ſpiritusſanctus ſuper chriſtum baptizatum: attulit ramum oliue qδ eſt ſignum pacis ad Noe in archam Geneſis. viij. ſine pace non poteſt haberi verum gaudiuȝ. Pax ait Auguſtinus.xix. de ciuitate dei. Dulce nomen ſed dulcior res. Omnia enim clamant pacem: ⁊ permaxime eam deſiderat creatura rationalis. Sed pax temporalis quātum exulauerit a mūdo: tu vides: vndiqȝ bella fremunt. Et rō eſt: q: tu non vis hre pacē cum

Gaudium de deo facit tria in hoie. — De pace ꝑ fructus ſpūs.

deo. ſed guerrã propter peccata tua. Peccata veſtra inquit Eſaias. diuiſerũt inter vos ⁊ deũ veſtrũ. Et ideo tibi aufert pacẽ tẽporalẽ. Dimitte peccata. reuertere ad penitẽtiã. quere habere purã ↄſcientiã. vt mens ſit libera a paſſionibus. ⁊ omnes ſenſus tui ſint vniti in vnũ. ſ. ad ↄformandũ te volũtati diuine. ⁊ habebis verã ⁊ magnã pacẽ. Quãuis. n. p totũ mũdum eẽt pax ⁊ haberes q̃cqd velles de rebus tẽporalibus: ſi nõ haberes deũ per grãm adhuc nõ haberes pacẽ ⁊ q̃etẽ. b. Aug. Omnia ſunt aſpera ⁊ tu ſolus es reqes ⁊ i q̃etũ eſt cor noſtrũ dõec

De patientia ꝑut fructus ſpiritus

requieſcat in te. ¶ Cõſeq̃nter ſpiritusſanctus ordinat cor ⁊ aĩum tuũ in ſe per alios tres fructus. Eſt ergo quartus patientia per quã aĩus dirigit̃ in aduerſis. de conſe. di. iiij. omnes. cũ ſpiritusſanctus cordi infunditur. cor fidele ad prudentiam ⁊ conſtantiam dilatatur. In patiẽtia veſtra poſſidebitis animas veſtras. ait xp̃s Lu. xxj. Nam ſine patientia animaʒ nõ habes in tua libertate ſed ſeruam triſtitie. Princeps aplõꝝ tpe paſſionis fuit ita debilis ⁊ incõſtans q ad vocem ancille negauit. ⁊ ſocij ſui relicto magiſtro fugerũt. ſed poſt aduentũ ſpiritusſancti ita firmati ſunt in patiẽtia q flagellati icarcerati cõminati de morte. ꝓpter pdicationẽ nõ dimittebant illã. ⁊ nõ ſolũ nõ contriſtabant̃ de illis aduerſis. ſed ibant apl̃i gaudentes a conſpectu concilij ⁊c̃. Act. v. O q̃ʒ neceſſaria q̃ʒ vtilis eſt iſta patientia Greg. in lib. dyalo. dicit q eſt maius patientiã q̃ʒ facere miracula ⁊ expellere demones. Et rõ eſt q: in faciendis miraculis homo nil ponit de ſuo. ſed deus operatur vtens hoĩe vt inſtro. ſʒ in patiẽtia oʒ q ponas de tuo q diſponas cor tuũ ad patiẽdũ ⁊ nõ cõtriſtandũ in aduerſis. ita q rõ abſorbeat̃. Per miracula ſolũ facta nullus ingreditur paradiſum. q: cõe eſt illud bonis ⁊ malis. ſed patientia te ducit ad patriã: per miracula mouentur homines ad admirationem per patientiam ẽt ad imitationem. Quomodo cognoſcis tu ſi veges eſt plena vel vacua vino. per hoc videlicet quia ſi percutiendo digitis reſonat vacuũ cognoſcis: ſi rumorem non facit plenam intelligis. Si quando ex contactu tribulationuʒ tu ſonas murmurando: conquerendo: blaſphemando: contriſtando: oſtendis te vacuum vino ſpiritus diuini: ſed quando patiens es plenus es.

De longanimitate ꝑut fructus ſpũs

¶ Quintus fructus per quem firmatur animus in diutina perpeſſione tribulationis. ⁊ dilatione premiorum. Dicitur longanimitas. ij. ad Cor. vj. Exhibeamus noſmetipſos ſicut dei miniſtros in longanimitate. ⁊ poſtea in. ſ. Sicut experientia docet quando quis videt ſibi paratam aliquam magnam tribulationem ſi modicum eſt duratura diſponit ſe ad ſuſtinendum ex breuitate temporis ſeipſum cõfortãs. Sed ſi diu haberet tolerare animus incipit deficere ex conſideratione diuturnitatis Similiter quando quis ex magno labore ſibi propoſito alicuius artis attendit ſubito ſibi cõferri magnum lucrum: vigoreſcit animus ad laborem propter ſubitum premium. Sed ſi p mitteretur inde ad multos annos premium: cum multo tedio ſi poneret ad illum ⁊ vix compleret. ſic ad propoſitum. Cum conſiderat animus fidelis q oportet eum multa aduerſa pati: non ſemel vel per annum ſed per totum vite ſue tempus: ⁊ deficiente vna ſuccedit alia. Ac etiam quia labor eſt magnus ad ieiunandum: orandũ: elemoſynas dandum alia mandata ſeruandum: nec poſt redditur merces ſubito. ſed in fine vite. ex iſta dilatiõe aĩus quaſi deficit ⁊ vix ponit ſe ad iſta. Sed ſpiritusſanctus per longanimitatem facit eum firmuʒ ne deficiat: ⁊ h ↄſiderando breuitatem totius vite humane. que ſi ſit centum annorum: eſt vt vnus dies reſpectu alterius vite. Attendendo etiam q interea ſemper poteſt lucrari: ⁊ multum ſpiritualiter: ⁊ quia ſic beneplacitum eſt deo: cui ratio naturalis dictat vt ſit ſubditus q̃ʒplures etiam conſolationes adminiſtrat hic inter labores pſal. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo ⁊c̃. Quam lõganimis fuit ſymeon plenus ſpiritusſancto ad xp̃m expectãdũ ⁊ tñdẽ obtinuit qd̃ voluit obtinere.

De bonitate ꝑut fructus ſpũs

¶ Sextus fructus dr̃ bonitas pſal. ſpiritus tuus bonus deducet me in terrã rectã. Dr̃ bonus ſpiritus: nõ ſolũ q: bonus eſt in ſe per eſſentiã: ſed q: bonitatẽ pſtat. Hec bonitas ſm glo. ẽ q̃d. i. dulcedo animi q̃ q̃s delectat̃ in bono. Et q: pmũ bonũ hoĩs ẽ vita. bonũ intellectus ſine cuius cognitiõe nõ põt amari bonũ. iõ pmaxime delectat̃ vere bonus in ſermonib⁹ ſcripturaꝝ q̃ a ſpiritu ſancto ſunt inſpirate iuxta illõ Pe. ſpiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti dei hoĩes. vñ de pmis fidelibus vere bonis poſt receptionẽ ſpiritusſancti dicit̃ q erãt quotidie pſeuerãtes in doctrina aplõꝝ: ⁊ communicatiõe fractiõe panis Act. ij. Per iſtã ergo bonitatẽ amat q̃s oẽs vtutes ⁊ laborat pro eis hñdis. Afficit̃ ad oẽs diligẽs bonũ ſpũale ⁊ bonũ tpale oĩuʒ. Neſcit malũ de alio cogitare vel inuidere. Sʒ ſicut bonũ eſt ſui diffuſiuũ vt dicit Diony. ita talis affectat oĩbus pdeſſe. p alios tres ordinat̃ q̃s ad primũ.

De benignitate ⁊ vñ dr̃

Eſt ergo ſeptimus benignitas Sap. j. Benignus eſt ſpirit⁹ ſapientie. quia ſcilicet benignos facit. Dicitur autem benignitas quaſi bona igneitas: ⁊ pertinet ſm. b. Tho. ad executionem: vt ſcʒ non ſolum velit bonũ proximo: ſʒ vt faciat ꝑ poſſe. Bonus ignis dr̃ q̃ a lõge calefacit. ita benign⁹ nõ

ſolum ꝓpinquis:ſed etiã extraneis ſubuenit.
j.pe.iiij.Unuſquiſq; ꝓut accepit gratiam.ſ.a
ſpũſctõ in alterutrum illaz adminiſtrãtes.Si
hẽs noticiam de deo ⁊ preceptis ſuis inſtrue
proximum.Si hẽs bona temporalia panem ⁊
vinum ⁊ hmõi ſubueni paupibus ſi es medi/
cus:ſi aduocatus ⁊ hmõi:ſubueni de tua arte
indigentibus.⁊ hoc cũ benignitate locutiõis
⁊.hmõi:Sic paulus plen⁹ ſpũſctõ omnibus be
nigne ſubueniebat diſcurrens ꝑ orbem doces
indoctos manib⁹ laborans pro ſui ⁊ ſocioꝝ ſu
ſtentatione:elemoſynas ꝓcurans ⁊ portans in
hieruſalez infirmos ſanãs ⁊c̃.℃ Octauus eſt
De mã/ manſuetudo quo in hoc differt a patiẽtia ſupra
ſuetudi/ dicta:qꝛ illa refrenat paſſiones triſtitie.ne rõ
ne ꝓut ſuffocetur.iſta paſſiones ire.ne vindicet ſe de
fructus iniurijs proximi ſm.b.Tho.Facit ergo hec ſup/
ſpũs. portare defectus primi vt non turbeſ.Et cum
quilibet idigeat ſupportari dꝫ ⁊ ipſe alios ſup
portare.Sap.viij.dꝛ ꝙ ſpũs ſapientie eſt hũa/
nus:qꝛ.ſ.facit humanum.i.manſuetum.apſs.
Seruum dei opꝫ manſuetum eſſe ad omnes
ꝓcipue hoc debent hĩe prelati.non quin corri/
gant vitia:ſed cuꝫ manſuetudine.Unde moy
ſes de cuius ſpũ fuit datum.lxx.ſeniorib⁹ ad
iunctis ſibi ad regendum:ſcribitur ꝙ erat mi
De fide tiſſimus ꝑ omnia.℃ Nonus eſt fides.⁊ ſumi
⁊ fideli/ tur.ꝑ fidelitatem ſm Tho.ſm illud quod dici
tate ꝓut tur.xxiij.q.j.Fides etiaꝫ q̃n hoſti promittitur
fructus ſeruanda eſt.ſ.ſi ipſe ſeruat.Dꝫ quis eſſe fide/
ſpũs de lis primo:vt.ſ.non decipiat ꝑ mendacia:frau
mode/ des frangendo ꝓmiſſa ⁊ hmõi.Poteſt etiaꝫ ſu
ſtia vt mi pro certitudine q̃dam credendoꝝ ſm gl.
fructus ſed non eſt ad ꝓpoſitum.Per alia tria abbreui
ſpũs. ando ordinaſ qs quoad corpus.Eſt ergo deci/
mus modeſtia que hꝫ refrenare corpus q̃ꝫtum
ad ſenſus exteriores:vt veſtitum.Job.Spũs
eius ornauit celos.i.ſanctos qd̃ facit ꝑ mode/
De cõti ſtiam.de cõſe.di.v.fucare.Hic applica de or/
nentia natu ſupfluo ⁊ hmõi.Undecimus eſt cõtinen
ꝓut fru tia ſumendo large ꝯtinentiam ſm.b.Tho.ij.
ct⁹ ſpi/ ij.Sic comprehendit abſtinentiam.Spũſſan/
tus. ctus in ſanſon irruens tenendo mandibulam
aſini vicit philiſteos multos occidẽdo.ſic ſpũſ
ſanctus tenendo freno ſeu manu continentie
gulam ſignate in maxilla aſini vincit hoſtes
De caſti ſpũales.Exemplum etiam de Johe bap.qui re
tate ꝓut pletus ſpũſſancto ex vtero fecit magnam abſti
fructus nentiam vt patet Matth.iij.℃ Duodecimus
ſpiritus eſt caſtitas.ſ.ſe abſtinere ab omni delectatione
venerea illicita.Lucia dixit.Caſte viuentes tẽ
pluꝫ ſũt ſpiritusſancti.⁊Unde ⁊ dauid cogno
ſcens ſe amiſiſſe ſpiritũſanctũ per adulterium
commiſſum petens ſibi reſtitui per veram pe/
nitentiam ⁊ propoſitum caſtitatis dicebat pſ.
l.Cor mundum crea in me deus ⁊ ſpiritum re

ctum ⁊c̃.Poteſt etiam dici ſm bea.Tho.ꝙ ca/
ſtitas importet ab oĩ delectatiõe venerea illici/
ta abſtinẽtiaꝫ.Cõtinentia ẽt a licita:vt a matri/
monio per viduitatem ⁊ virginitatem ⁊c̃.

℃ Titulus.vi.De chari/tate.

℃ De eadẽ virtute theologica. Capl̃m.j.

NUnc manent fides
ſpes ⁊ charitas tria hec.maior autẽ — Quare
horum eſt charitas ait apls.j.ad Co — fides
rin.xiij.He quidem virtutes dicunſ theologi/ — ſpes et
ce:qꝛ hñt deum pro obiecto.⁊ ideo nobiliores — chari/
⁊ perfectiores oĩbus alijs:⁊ moralibus ⁊ intel — tas di
lectualibus:ac etiam donis ſpũſſancti.quaruꝫ — cuntur
noticiam non habuerunt phĩ infideles.⁊ iõ de — ṽtutes
ipſis non tractauerunt.Nam etſi aliq̃n nomi/ — theolo
nent.fidẽ ſpẽ ⁊ charitatem non ſumũt eodem — gice.
modo eas ſicut ſancti theologi:ſed charitatem
appellant amiciciam virtutẽ moralem.Spem
paſſionem vel fiduciã partẽ fortitudinis.Fidẽ
vel fidelitatem vel habitũ intellectualẽ quo qs
aſſentit:⁊ firmiter inheret his que nõ videt:ſi/
cut quilibet etiã infidelis credens patrẽ ſuum
eſſe talẽ.⁊ ſm hoc lꝫ fidẽ.Omnium autẽ excel
lentiſſima etiã theologicaꝝ eſt charitas.⁊ ideo
ab ea inchoetur tractatus.℃ Eſt auteꝫ dĩa in — De dif/
ter amorem:beniuolentiam:amiciciam:⁊chari/ — feren/
tatem:⁊ dilectionẽ.Nam amor eſt qd generalis — tia iter
le ad oĩꝫ amorẽ licitũ ⁊ illicitũ.⁊ ꝓut eſt paſſio — amorẽ
eſt cõmunis nobis ⁊ brutis.Et q̃n ſic aliquid — charita
amamus:vt rei amate nõ velimus bonũ:ſꝫ ip/ — tẽ ⁊ di/
ſum bonum rei velimus nobis ſicut dicimus — lectõeꝫ
amare vinũ:equum:⁊ hmõi.⁊ non dicif amor — ⁊c̃.
amicicie:ſed amor ꝯcupiſcẽtie.Sꝫ q̃n aliquid
amamus vt ei bonũ velimus dicif amor beni/
uolentie ſm phm.viij.Ethi.Unde beniuolen
tia importat amorem procedentẽ ex voluntate
rõnali.Non ſufficit autem beniuolentia ad rõ/
nem amicicie:ſed requirif quedã mutua ama/
tio:qꝛ amicus eſt amico amicus.Beniuolen/
tia autem importat ſolam amationẽ vnius ad
alterum.etiam ſi ille nõ remanet qui amatur.
Talis mutua beniuolentia amicicie fundatur
ſuper aliqua coĩcatione.Charitas aũt eſt amor
fundatus ſuper coĩcatione ſuperne beatitudi/
nis.Cum enim ſit aliqua coĩcatio hominis ad
deum ſm quam nobis ſuam beatitudinẽ com/
municat.de qua communicatione dicif.j.Co/
rin.j.Fidelis deus per quem vocati eſtis in ſo
cietatem filij eius.Oportet aliquaꝫ amiciciam — de dĩa
ſuper hac cõmunicatione fundari.Et hec ami/ — inter a/
cicia dicif charitas.Dilectio autem dicif actus — miciciã
ipſius charitatis qui eſt habitus quidam.⁊ ſic — ⁊ char i
charitas eſt quedam amicicia non quecũq;:ſꝫ — tatem
hominis ad deum.℃ Eſt ergo dĩa inter ami/

ciciam ⁊ charitatem q: amicicia fundatur ſup
honeſtatem virtutum. Charitas ſuper bonita/
te diuina. Et cum ſit quidā habitus actus eius
p̄imus ⁊ p̄ncipal' eſt dilectio. Hec tn̄ noīa aliqñ
ſumunſ vnū p:o altero large. Et nota q̄ q̄zuis
amicicia honeſti habeaſ ad v̄tuoſuz. ⁊ charitas
ſit maxime amicicia fundata ſuper re honeſta.
Non obſtat q̄ ex charitate diligamus et pecca
tores. Nam amicicia honeſti habeſ ad virtuo
ſum ſicut ad principalē pſonam. Sed tn̄ reſpe
ctu eius diliguntur etiam attinētes: ⁊ ſi ſint pec
catores. ⁊ etiā qui nos offenderēt ſi attinerent
ad amicum. ⁊ hoc non reſpectu ipſoꝝ: ſʒ reſpe
ctu amici noſtri ad quē illi pertinēt vt res ſue.
Sic peccatores ⁊ inimicos debemus ex chari/
tate diligere inquātuʒ ſunt creature ipſius dei
ad quem p:incipaliter eſt amicicia charitatis.
Qd̄ eſt triplex chari/tas. ℂ Item no. q̄ eſt triplex charitas eſſentialis:
perſonalis: ⁊ virtualis. Prima eſt deus trini/
tas. Hiere. xxxj. In charitate perpetua dilexi te
ait dominus. in hymno trinitatis. Tu charitas
tu puritas ⁊c̄. Charitas autem dei non eſt acci/
dens ſicut in nobis: ſʒ eſt ipſa eſſentia dei. Naʒ
ſm̄ Boe. Accidens tranſlatū in deū. tranſit in
ſubſtantiā. nihil eniʒ eſt in deo accidētale. Cha
ritas pſonalis eſt ſpūſſanctus. de quo dicitur. j.
Joā. iiij. Deus charitas eſt ⁊c̄. qd̄ exponit bea.
Aug. de ſpūſancto. Dicitur autem ſpūſſanctus
charitas ꝓpter approp:iationē: q: procedit per
modū amo:is. Vn̄ Greg: dicit. Ipſe ſpūſſanct⁹
amo: eſt. ⁊ Hiero. Spūſſanctus eſt amo: p̄ris
in filium ⁊ filij in patrem. non tn̄ accidēs ſicut
amo: noſter. Sed de h̄ dicetur. j. Charitas v̄tua
lis eſt amo: creature in creatorē gr̄a fo:matus.
de qua ad Ro. v. dicitur. Charitas dei diffuſa
eſt in co:dibus noſtris per ſpm̄ ſanctuʒ. non q̄
magis detur nobis a ſpūſancto q̄ʒ a patre ⁊ fi/
lio cum inſeparabilia ſunt opera trinitatis. ſ. p
ſonarum diuinarū abextra: vt de cōſe. diſ. iiij.
oēs. Sed q: gratis datur ⁊ ex amore id̄ magis
attribuitur ſpūſſancto que dicitur amo:. Et di/
citur dilectio quaſi dei electio. Charitas quaſi
chareitas vel chara vnitas.

De charitate. vtrum qd̄ ſit creatū vel increatū. ℂ De charitate que .§. i.

eſt in creatura quid ſit. vtrū aliquid creatū vel
increatū. Pro huius declaratōe dicit be. Tho.
ij. ij. q. xxiij. ar. ij. q̄ magr̄ ſen. in. j. li. diſt. xvij. p
totum. ſcrutaſ hāc materiam. Et ponit q̄ chari
tas non eſt aliquid creatū in aīa: ſed eſt ipſe ſpi
ritusſanctus mentē inhabitās. nec eſt ſua intē/
tio q̄ ille motus dilectionis quo deum diligi/
mus ſit ipſe ſpūſſanctus: ſed q̄ iſte motus dile
ctionis eſt a ſpūſſancto immediate ⁊ nō mediā
te aliq̄ habitu ſicut a ſpūſancto ſunt alij actus
virtuoſi mediātibus habitib⁹ aliaꝝ virtutuʒ:
puta ſpei: fidei ⁊ hmōi. Hoc autez dicebat pro/
pter excellentiam charitatis. Sed ſiquis recte
conſideret hoc magis redundat in detrimen/
tum charitatis. Non enim ita procedit a ſpiri/
tuſancto mouente humanaʒ mentem q̄ huma
na mens ſit mota tm̄. ⁊ non ſit p:incipium hu/
iuſmodi motus aliquo mō: ſicut cum aliquod
co:pus mouetur ab exterio:i mouēte. Hoc enī
eſſet ꝯtra rationem voluntarij: cuius opʒ prin/
cipium in ipſo eſſe. vnd̄ ſequeretur q̄ diligere
non eſſet voluntarium qd̄ implicat ꝯdictioneʒ
cum amo: de ſui ratione impo:tet q̄ ſit actus
voluntatis. Similiter etiam non pōt dici q̄ ſic
moueat ſpūſſanctus ad actum diligendi volū/
tatem: ſicut mouetur inſtrm̄. q̄ ⁊ ſi ſit inſtrumē
tum principiuʒ actus tamē non eſt in ipſo age
re vel non agere. Sic etiam tolleretur rō volū/
tarij ⁊ excluderetur ratio meriti cum tamē cha
ritas ſit radix merendi. Sed opʒ q̄ ſic volūtas
moueatur ad actum diligendi q̄ etiā ſit effici/
ens hunc actum. ℂ Nullus autē actus perfe/
cte p:oduciſ ab aliqua potentia actiua: niſi ſit
ei cōnaturalis per aliquam formam. que eſt p̄n
cipium illius actionis. vnde deus qui omnia
mouet ad debitos fines ſingulis rebus indidit
fo:mas per quas inclinantur ad fines ſibi pre/
ſtitutos. Et ideo ſm̄ h̄ diſponit oīa ſuauiter: vt
dicitur Sap. viij. Manifeſtū eſt autez q̄ actus
charitatis ſequitur alis excedit naturam poten
tie volūtatis niſi ergo aliqua fo:ma ſuperadde
retur naturali potentie per quā inclinareſ ad
dilectionis actum ſm̄ h̄ eſſet actus iſte imper/
fectio: actibus naturalibus: ⁊ actibus aliarum
virtutum: nec eēt facilis ⁊ delectabilis: qd̄ patʒ
eſſe falſum: q: nulla virtus hʒ tantā inclinatio/
nem ad ſuū actuʒ ſicut charitas: nec aliqua ita
delectabiliter operatur. vn̄ maxime neceſſe eſt
q̄ ad actum charitatis exiſtat in nobis aliq̄ ſu/
pernaturalis fo:ma ſupaddita potētie natura/
li. inclinans ipſam ad charitatis actum ⁊ faci/
ens eaʒ p:ompte ⁊ delectabiliter operari. Et ſic
opi. magri. ſen. in hoc cōmuniter rep:obatur.
Nec obſtat ſi dicatur nil creatū eſt infinite vir/
tutis: ſed charitas eſt infinite virtutis: q: aīam
hominis perducit ad bonum infinitum. ergo
eſt quid increatum. nam charitas operatur fo:
maliter perducēdo ad deum. efficacia autē fo:
me eſt ſm̄ virtuteʒ agentis que inducit fo:mā.
⁊ ideo charitas in hoc q̄ facit effectum infinitū
dum coniungit deo animam iuſtificando. ex h̄
demonſtrat infinitatem diuine virtutis que eſt
charitatis acto:. Idem ponit glo. in decreta. de
pe. di. ij. charitas eſt. dicēs q̄ charitas eſt habitus
mentis. ⁊ per ꝯñs aliquid creatum in anima.

ℂ De charitate q̄ .§. ij.

De ex/cellētia charita/tis. ⁊ ꝙ ſit v̄tus ſpālis.

eſt virtus ⁊ ſpecialis ⁊ vna ⁊ excellentiſſima oīum. Primum ſic probat Tho. vbi ſupra arti. iij. Humani actus bonitatem habent ſm ꝙ regulantur debita regula ⁊ menſura. Et ideo virtus que eſt principium omnium bonoꝝ actuum hominis conſiſtit in attingendo regulam bonorum actuum humanorum. Duplex eſt autem hec regula. Prima deus. Secunda ratio humana. Sicut ergo virtus moralis diffinitur per hoc ꝙ eſt ſm rationem rectam ſm philoſophum. ij. Ethi. Ita etiam attingere deū cōſtituit rationem virtutis: ſicut eſt de fide ⁊ ſpe. que habent deum pro obiecto. Cum ergo charitas attingit deum: q꞉ non coniungit deo patet ꝙ ſit virtus. vnde Bea. Augu. de moribus eccleſie. Charitas eſt virtus que cuꝫ rectiſſima noſtra affectione coniungit nos deo. Nec obſtat ꝙ virtus dicitur eſſe qualitas ſeu accidēs. ⁊ accidens eſt inferius ⁊ indignius ſubiecto. ſed charitas eſt nobilior anima in qua eſt: quia hoc eſt verum de accidente quod cauſatur ex principijs ſui ſubiecti. Secus autem eſt de accidente cauſato ex participatione alicuius nature ſuperioris: quia illud eſt dignius ſubiecto ſuo inquātum eſt ſimilitudo quedaꝫ nature ſuperioris. ⁊ hoc modo charitas eſt dignior anima inquātum eſt quedam participatio ſpiritus ſancti. ⸿ Secundum. ſ. ꝙ ſit virtus ſpecialis pꝫ ex hoc ꝙ q꞉ connumeratur alijs virtutibus ſpecialibus ab apoſtolo ibi. Nunc manent fides ſpes ⁊ charitas. qd̄ etiam ſic probat Bea. Tho. vbi. ſ. ar. iiij. Quia actus ⁊ habitus ſpecificantur per obiecta. Obiectum autē propriuꝫ amoris eſt bonum. Et ideo vbi eſt ſpālis ratio boni opꝫ ꝙ ſit ſpālis habitus virtutis. Bonuꝫ autem diuinuꝫ inquātum eſt obiectuꝫ beatitudinis hꝫ ſpālem rationem boni. ⁊ iō amor charitatis qui eſt charitas eſt ſpālis amor ⁊ charitas ꝯſiter ſpālis virtus. Nec obſtat ꝙ charitas ponatur a Hiero. in diffinitione virtutis in generali dicente. ꝙ virtus eſt charitas qua diligitur deus ⁊ ꝓximus. nam dicit̄ charitas omnis virtus. non ꝙ eſſentialiter ſit omnis virtus. ſꝫ q꞉ aliqualiter ab ea depēdēt omnes virtutes. ſ. cum ſine ea nulla ſit vera virtus. ⸿ Tertiuꝫ. ſ. ꝙ vna ſit tm̄ virtus charitatis. ſic probat Tho. vbi. ſ. ar. v. Charitas eſt quedam amicicia hominis ad deum. Diuerſe autem amiciciarum ſpēs accipiuntur: vel ſm diuerſitateꝫ finis. Et ſm hoc ponuntur tres ſpēs. ſ. amicicia delectabilis: ⁊ amicicia vtilis: ⁊ amicicia honeſti. Uel ſm diuerſitatem cōmunicationum in quibus amicicie fundantur. ſicut alia eſt ſpecies cōſanguineorum: alia cōciuium: alia peregrinātiū: quaruꝫ prima fundatur ſuper cōmunicatione naturali: alie ſuper communicatione ciuili vel peregrinationis: vt pꝫ per phꝫ. viij. Ethi. Neutro autem iſtorum modorum charitas poteſt diuidi in pl'a. nam charitas finis eſt vnus. ſ. diuina bonitas. ⁊ etiaꝫ eſt vna cōmunicatio eterne beatitudinis ſuper quā hec amicicia fundatur. Unde ſequit̄ ꝙ charitas ſit ſimplr̄ vna virtus nō diſtincta in plures. Nec obſtat q꞉ habitus vt dictū eſt diſtinguunt̄ ſm obiecta: ſꝫ obiecta charitatis ſunt duo. ſ. deus ⁊ ꝓximus. Naꝫ hoc eſt verū qn̄ obiecta pro equo diſtinguunt̄: ſed deus ⁊ ꝓximus nō ex equo ſunt obiecta charitatis. naꝫ ꝓprium ⁊ ꝑncipale obiectū charitatis eſt deus. ꝓximus autē ꝓpter deū ⁊ charitate dei diligitur. deus autē ꝓpter ſeipſum: vnde vna ſola rō diligendi attendit̄ in charitate principaliter. ſ. diuina bonitas que eſt eius ſubſtantia. Alie autem rationes ad diligēdū inducentes: vel debitum dilectionis facientes ſunt ſecundarie ⁊ conſequentes ex prima.

⸿ De diffinitione .§. iij.

De diſ/finitiōe chari/tatis.

ſeu deſcriptione charitatis magiſter in. iij. ſen. di. xxvij. ſic diffinit. Charitas eſt dilectio. ideſt amor ſm rationem qua diligitur deus ꝓpter ſeipſum: ⁊ proximus propter deuꝫ vel in deo. Proſper in lib. de vita contemplatiua ſic eam pulcherrime deſcribit. Charitas vt mihi videtur eſt recta volūtas ab omnibus terrenis prorſus auerſa: iuncta deo inſeparabiliter: et igne quodam ſpiritusſancti a quo eſt ⁊ ad quem refertur incenſa: inquinamenti omnis extranea corruptionis neſcia: nulli vitio mutabilitatis obnoxia ſup oīa que carnalr̄ diligunt̄ excelſa. affectionū oīum potētiſſima: diuine ꝯtēplationis auida: in oībꝰ ſemp inuicta: ſūma actionuꝫ bonaꝝ: ſalus moꝝ: finis celeſtiū preceptorum: mors criminū: vita v̄tutū: v̄tus pugnantium: palma victoꝝ: arma ſanctaꝝ mētiū cā meritoꝝ bonoꝝ: ꝑmiū ꝑfectoꝝ: ſine qua nullus vnquaꝫ deo placuit: cū qua aliqs peccare non pōt: fructuoſa in penitētibus. leta in ꝓficiētibꝰ: glioſa in pſeuerātibus: victorioſa in martyribꝰ: opoſa in oībus: oīno fidelis ex qua qcqd eſt boni opis viuet. hec oīa. de pe. di. ij. charitas eſt. vbi dicit glo. ⁊ bn̄ ꝙ hec eſt ꝑdicatio ꝑ cāꝫ. ſicut cū dr̄. Deus fortitudo nr̄a ⁊ patientia ⁊ ſpes nr̄a: q꞉. ſ. ex cauſa fortitudinis ⁊ patientie ⁊ ſpei noſtre: ſic dicitur charitas eē oīa iſta: quia cauſat iſta. Cauſat enim rectam voluntatē. Et loquit̄ de charitate perfecta que terrena contēnit. Dicitur autem iuncta deo inſeparabiliter: q꞉ non de facili ſeparat̄. Inquinamenti extranea. ſcilꝫ mortalis peccati. Salus morū. i. ſalutiferos faciens mores. finis preceptorum. ideſt conſumatio: ſumma actionum bonarum. ideſt perfectiſſima ⁊c.

¶ De excellentia .§.iiij.

charitatis. No. quod ait aplus. j. Cor. xij (poſt
dona pſa ſpūalia enumerata) Adhuc excellen//
tiorem viam vobis demōſtro. vbi totū ſequēs
capitulum. xiij. ponit in cōmendationē charita
tis: ſic ipſum terminat maior horum eſt chari/
tas. ¶ Circa qd̄ ſciendum ꝙ charitas eſt ma//
ior omnib⁹ donis ſpūalis in ꝗtuor vt ibi oſtē/
ditur. ¶ Prīo in neceſſitate. ¶ Scdo in opoſi
tate. ¶ Tertio in durabilitate. ¶ Quarto ī di/
gnitate vel nobilitate. ¶ Primo igitur chari/
tas eſt magis neceſſaria ad ſalutem. Nam alia
dona ſpūalia ſine ipſa nihil valēt ad ſalutem: ⁊
ipſa ſufficit ad ſalutem ſine plurib⁹ ex eis. Un̄
ponit aplus gratiaʒ p̄dicatiōis eminentē de
diuinis. ⁊ hec eſt lingua angelica. vel de natu/
ralib⁹ ⁊ moralibus: ⁊ hec eſt lingua humana:
aut delectantē. ⁊ hec eſt humana: aut intrinſec⁹
mouentē ad bonum: ⁊ hec eſt angelica ibi ſi lin
guis ⁊c̄. Ponit ꝓphiam. i. precognitionē futu
rorum cōtingentium vel occultarū reꝝ p̄ſētiuʒ
vel preteritaꝝ. Et ſi nouerīʒ oīa myſteria. i. oc
culta ſecreta ſcripturaꝝ ſacraꝝ: ⁊ omnē ſciam
vt naturalē rōnalem ⁊ moralē. Itē ponit opa//
tioneʒ miraculoꝝ: ibi: ſi habuero oēm fidē ⁊c̄.
Elemoſynarum largitionē: ibi: ſi diſtribuero.
Martyrium: ſi tradidero corpus ⁊c̄. Omnia
iſta magna dōa dei dicit. ⁊ tn̄ ſine charitate nil
ꝓdeſſe. ſ. ad vitaʒ eternaʒ. Quod aūt ſine cha
ritate non poſſit eſſe aliq̄ vera virtus: ſic ꝓbat
btūs Tho. ij. ij. q. xxiij. ar. vij. Uirtus ordinatur
ad bonū. bonū aūt p̄ncipalr̄ ē finis. Nā ea que
ſunt ad finē non dicunf bona: niſi in ordine ad
finem. Sicut aūt duplex eſt finis: vnus vltim⁹
alius p̄xim⁹: Ita duplex eſt bonū: vnum qd̄ eſt
principale bonuʒ hoīs. ſ. deo frui. ƀʒ illud. p̄ō.
lxxij. Mihi adherē deo bonū ē. Et ad hoc ordi
naf hō p charitatem. Bonū aūt ſcdariuʒ ⁊ ꝗſi
pticulare hoīs poteſt eē duplex: vnū qdem qd̄
eſt vere bonū: vtpote ordinabile ꝗtum eſt in
ſe ad principale bonū qd̄ eſt vltimus finis. Ali
ud autem eſt bonū apparēs ⁊ non verū: q2 ab/
ducit a finali bono. Sic igitur pʒ ꝙ virtus ve/
ra eſt ſimplr̄ illa que ordinat ad principale bo/
num hominis: ſicut etiam phs dicit: viij. ethi.
ꝙ virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum: ⁊
ſic nulla vera virtus pōt eſſe ſine charitate. Sʒ
ſi accipiatur virtus ƀm ꝙ eſt in ordine ad ali//
quem finem particularem. ſic poteſt eſſe aliqua
virtus ſine charitate: inꝗʒtum ordinatur ad ali
quod particulare bonum. Illud autem bonuʒ
particulare ſi ſit verum bonum: puta conſerua
tio ciuitatis vel aliquid hmōi. erit quidem ve
ra virtus: ſed imperfecta: ſi non referatur ad fi
nale. ⁊ perfectum bonum. ſ. deum: ⁊ ſic ſumif
cum dicitur ꝙ virtutibus romani meruerunt
imperium. xxvij. q. ij. ſic quippe. §. ex his. Cuʒ
tamē eēnt infideles ⁊ ſine charitate. Si aūt il//
lud particulare bonū nō ſit veꝝ bonū ſed appa
rens virtus que ordinaf ad illud: nō eēt vera
virtus. ſed falſa. habens ſimilitudinē virtutis
ſicut nō eſt vera virtus tpantia auaroꝝ qua ſe
cohibent ab eſu ſumptuoſarum rerum ne ex//
pendant. Et falſa fortitudo qua multi mortis
pericula ſubeunt propter lucrum. Item ƀm. b.
Tho. vbi ſupra. Actus alicuius carentis chari
tate poteſt eſſe duplex. Uno modo ƀm hoc qd̄
charitate caret. i. ƀm pctm̄ aliquod in quo eſt:
vt infidelitate ⁊ huiuſmodi. Sic ſemp ē act⁹
malus ⁊ pctm̄. Alio modo non ƀm id qd̄ chari
tate caret: ſed ƀm aliquod donum dei: vt fidē:
ſpem: vel etiam bonuʒ nature. ſicut īfidelis: vł
etiam fidelis: ſed malus cum dat elemoſynaʒ
ex compaſſione ad pauperem: ⁊ huiuſmodi: ⁊
talis actus non eſt malus: ſed bonus ex gene/
re vnde etſi non eſt meritorius: quia extra cha
ritatem non tamen dign⁹ pena: ſed aliquo bo
no temporali. Sic ergo ſimpliciter nulla eſt ve
ra virtus: nec aliquis actus vere virtuoſus ſi/
ne charitate. Et propter hoc dicit Proſper de
pe. di. ij. ꝙ charitas dicitur via ab apſo: q2 ſi//
cut ſine via non poſſunt homines ambulare:
ſic ſine charitate poſſunt homines errare non
ad patriam ire. ¶ Secundo charitas eſt ma//
ior in operioſitate. Omnia enim bona opera
a charitate procedunt. Unde. b. Grego. Non
poteſt ramus proferre fructum boni operis ni
ſi manſerit in radice charitatis. Unde ipſa cō
paratur igni qui maxime eſt actiuus Luc. xij.
ait chriſtus. Ignē veni mittere in terraʒ: ⁊ qd
volo niſi vt ardeat. Et ſpiritusſanctus apparu/
it ſuper apoſtolos in linguis igneis Actuum.
ij. Hec eſt figurata per ignem quem deus man
dauit in altari ſemper ardere: q2 in corde ſem
per debet eſſe charitatis feruor: ſed ⁊ cor no//
ſtrum ad modum flamme ignis formatuʒ eſt
Augu. de pen. diſtin. ij. Si ſermo meus inue/
nerit in vobis aliquam ſcintillā gratuiti amo
ris ipſam inflate: ad augendam ipſam vos ꝓ/
uocate: vt cum creuerit ⁊ digniſſimam flam/
mam fecerit omnium cupiditatum ligna con/
ſumat. Quod autem ab ipſa procedant om//
nia bona opera ⁊ caueantur mala: oſtendit apo
ſtolus per exempla in quibuſdam dicēs. Cha/
ritas patiens eſt: benigna eſt ⁊c̄. Ubi ponun//
tur. xv. gradus operum. Et idem poteſt dici
de alijs temporibus. Pro cuius declaratione
dicit bea. Thom. vbi ſupra: ꝙ virtus vel ars
ad quam pertinet finis vltimus: imperat vir
tutibus vel artibus ad quas pertinent alij fi//
nes ſecundarij. Sicut ars militaris imperat

Qd̄ maior ē omnib⁹ donis oſtēditur in ꝗtuor.

De charitate ꝙ ſine ea nſla pōt eē vera virtus.

De charitate ꝙ ē maior omnib⁹ v/tutib⁹

De charitate ꝙ ab ipſa oīa opa ꝓcedūt ⁊ mala vitantur

equeſtri: quia equeſtris ordinaſ ad militarem
Cū igitur charitas ordinet hoiem ad vltimuʒ
finē humane vite. ſcilicet ad beatitudinē perſe
ctā. ideo extendit ſe ad actus totius humane vi
te per modū imperij. nō aūt quaſi eliciens actꝰ
oēs virtutū. Itē ſm. b. Amb. dr̄ charitas forma
om̄ ceter virtutū. qḋ ſm. b. Tho. nō eſt intelligē
dum ꝙ ſit forma exemplariter. nec ēt eſſentiali
ter. ſed magis effectiue. inquantū. ſ. inducit ad
opera ſeu imperat alijs actibus virtutū: ſic for

De charitate ꝙ cōparaſ radici ⁊ quaſ.

ma eſt principiū operādi. Cōparaſ ēt radici ex
fundamento inquantū virtutes oēs ex ea ſuſtē
tantur ⁊ nutriuntur. ⁊ nō ſm rōnē cauſe mate
rialis. Aplſ ad Eph. iij. in charitate radicati ⁊
fundati de pe. di. ij. q: radix oīum bonorū eſt
charitas. ⁊ radix oīum malorū eſt cupiditas ni
ſi fuerit vna euulſa nō pōt alia plantari. Et cuʒ
dr̄ ꝙ oīa credit intelligitur credenda. ⁊ ſperat
ſperanda ⁊ nō alſ. ¶ Tertio charitas eſt ma-
ior duratione qḋ notat aplſ. j. Cor. xiij. Dicens
Charitas nunq̄ʒ excidit. Qḋ pōt exponi triplr.
Primo q: nunq̄ʒ cadit in peccatū mortale: qḋ
eſt verū coniunctim dū ſcilicet quis permanet
ī charitate, et pōt itelligi dcm̄ Gre. de pe. di. ij.
Fortis eſt mors dilectio q: mentē quā ſemel ce
perit a dilectione mundi funditus extinguit.
Scḋo modo de perfecta charitate confirmata:
ſicut habuerunt apl̄i per aduentū ſpiritusſan-
cti. ⁊ ſanctificati in vtero que tñ paucisſimis cō
ſertur. Tertio ⁊ proprie quantū ad actū ſuum
qui ēt poſt mortem nō deficit ſed perficitur: nō
ſic de alijs donis dei ⁊ virtutibus. Nam vt ibi
ſcribit aplſ: donum linguarū ibi ceſſabit: quia
anime nō loquuntur vocalr. Corpora aūt glo-
rificata vtiq̄ʒ loquātur laudes diuinas: ſed nō
ſicut nunc ſcilicet ex aſpiratione ⁊ reſpiratione
ſeu repercuſſione aeris q: aer ibi nō erit: ſʒ alio
modo ex vno idiomate. Prophetie oino ceſſa
bunt. Scientia acq̄ſita deſtruetur: nō quantuʒ
ad habitum. ſed quantū ad modū ſciendi qui
nō erit per diſcurſum rōnis: vt nunc. Fides ⁊
ſpes ex toto ceſſabunt. virtutes morales ibi re
manebunt quantum ad habitū: ſed nō quantū
ad eundem actum. q: nō ſunt ibi pericula mor
tis ⁊ delectabilia ciboꝝ ⁊ venereoꝝ que ſūt ma
teria ipſarum virtutū. Charitas vero nunq̄ʒ ex
cidit: q: cum incipit hic. nō deficit in alia vita
vt fides. ſed pficitur in patria. ¶ Quarto cha-

Qḋ eſt maior oībꝰ v̄tutibꝰ in nobilitate

ritas eſt maior in nobilitate ⁊ perfectione. mē-
ſuratur enim humanum meritū ſm charitatē
Nam ſm ꝙ homo facit opus bonū cum maio
ri charitate: ſic magis meretur: ⁊ ꝯ̄ñter exinde
recipit maius premium eſſentiale. Unde figu-
ratur per aurū qḋ eſt precioſus omni metallo
⁊ menſura precioſitatis aliorum. Nam tanto
vnumquodq̄ʒ eſt precioſius quanto plus auri
valet Apoc. iij. Suadeo tibi emere auruʒ igni

De charitate q̄ño aſſimilaſ auro ⁊ quare.

tum ideſt feruentem charitatem vt locuples fi
as. In huius figuram nil erat in templo quod
auro non tegeretur. ideſt in eccleſia. iij. Reguʒ
vj. Quod autem charitas ſit nobilior alijs vir
tutibus. ſic probat. b. Tho. vbi ſupra ar. vj. Cū
bonum in humanis actibus attendatur ſm ꝙ
regulatur debita regula: neceſſe eſt ꝙ virtꝰ hu
mana que eſt principium bonorum actuuʒ cō
ſiſtat in attingendo regulam humanoruʒ actu
um. Duplex autem eſt regula humanorū actu-
um: ſcilicet ratio humana ⁊ deus. Sed deꝰ eſt
prima regula a qua etiam humana ratio eſt re
gulanda. Et ideo virtutes theologice que con-
ſiſtunt in attingendo illam primam regulam.
eo ꝙ earum obiectum eſt deus ſunt excellen-
tiores virtutibus moralibus ⁊ intellectualibꝰ
que conſiſtunt in attingendo rationem huma
nam. ⁊ propter hoc etiam oportet ꝙ inter om-
nes theologicas illa ſit potior que magis deū
attingit. Semper autem id quod eſt per ſe: eſt
magis q̄ʒ id quod eſt per aliud. Fides autē ⁊
ſpes attingunt deum ſm ꝙ ex ipſo nobis pro-
uenit. vel cognitio veri. vel adeptio boni. Sed
charitas attingit ipſum deum vt in ipſo ſiſtat:
non vt ex eo nobis proueniat: ⁊ ideo charitas
excellētior eſt fide ⁊ ſpe ⁊ ꝯ̄ñter alijs. Sicut et

De charitate ꝙ ipſa ī ter alſ v̄tutes theologicas ē excellētior.

prudentia que attingit rōnē hʒ ſe excellētiorē
q̄ʒ alie v̄tutes morales q̄ attingūt rōnē hʒ ꝙ me
dium ex ea ꝯſtituiſ in opibus vel paſſionibꝰ
humanis. Nō ob. ꝙ fides p dilectiōeʒ opaſ. vt
dr̄ ad Gal. v. Et maius ſolet eē id qḋ opaſ q̄ʒ id
p qḋ opaſ. q: hoc eſt verꝝ qñ qs opaſ vt p iſtru
metū. vt dñs p ſeruū. Nō aūt ſic opaſ fides per
charitatē. ſʒ ſicut opaſ res p formā ſuā. Diciſ
charitas mater virtutū: q: ſicut mater ex alio

Qr̄ charitas dr̄ mr̄ v̄tutum ⁊ quare.

ente ꝯcipit ita charitas ex appetitu vltimi fi-
nis ꝯcipit actus aliaꝝ virtutū imperando ipſis
Dr̄ etiam finis virtutū: q: oēs v̄tutes ordinat
ad finē ſuū. Uñ aplſ cōparando ipſas theolo-
gicas adinuicē dic̄. Nūc manet ⁊c̄. j. Cor. xiij.
Charitas ēt eſt in omni natura intellectiua: di
uina vʒ angelica ⁊ humana. Itē oī locoꝝ gene
re. i. in celo: in mundo: in inferno. ⁊ in purga-
torio. nō ſic de alijs. In huius cōmēdationem
dicit proſper de pe. di. ij. Si dilectionem deo
exhibeamus ⁊ proximo corde puro. conſcien-
tia bona. fide non ficta. facile peccato reſiſtimꝰ
bonis omnibus abundamus: ſeculi blandimē
ta contemnimus ⁊ que difficilia ſunt ⁊ aſpera
humane fragilitati cum dilectione ſuperamꝰ.

De cōmēdatiōe ſuper laude charitatis

¶ Ad commendationem charitatis. b. Greg.
in. x. lib. mora. tractans illud Job. xj. c. Multi
plex ſit lex eius: ideſt dei ſic ait. Lex dei q̄ cha-
ritas eſt multiplex dicitur: quia cum vna ea-
demq̄ʒ ſit charitas ſi mentem bene ceperit hāc.

ad innumera opera multiformiter accēdit. cuius diuerſitatem breuiter exprimimus ſi in electis ſingulis bona illius perſtringendo numeremus. Hec nāqꝫ per abel ⁊ electa dei munera obtulit ⁊ fratris gladium non reluctando tolerauit. Hec enoch inter homines viuere ſpiritualiter docuit in ſublimeꝫ vitam etiam corporaliter abſtraxit. Hec noe deſpectis omnibꝰ ſolum deo placabilem oſtendit: atqꝫ in arce fabricam ſtudio longi laboris exercuit: ⁊ mundo ſuperſtitem pro opere exercendo ſeruauit. Hec in ſem ⁊ iaphet humiliter verenda patris erubuit ⁊ ſuperiecto dorſis pallio que nō videbat abſcondit. Hec abrae dextram quam ad mortē filij ſui extraxit hinc prolem innumere gentis patrem fecit. Hec yſaac mentem: quia ſemper mundiciā tenuit: ⁊ caligantibus etate oculis: ad videnda longe poſt ventura dilatauit. Hec iacob compulit ⁊ amiſſum bonum filium medullitus gemere: ⁊ prauorum filiorum preſentia equanimiter tolerare. Hec ioſeph docuit a fratribus venundatum: ⁊ libertate animi minime fracta ſeruitium perpeti: ⁊ eiſdem fratribus poſt mente non elata dominari ſeu principari. Hec moyſen delinquente populo: ⁊ vſqꝫ ad petitionem mortis in precibus ſtrauit: ⁊ vſqꝫ ad interfectionem populi ſtudio erexit. Hic phinees brachium in vltione peccantium erexit: vt arrepto gladio coeuntes tranſfigeret: et iram domini irati placaret. Hec ioſue exploratorem docuit vt prius contra falſiloquos ciues veritatem verbo defenderet. ⁊ hanc primo et gladio hoſtes alligaret. Hec ſamuel in principatum humilem prebuit ⁊ integrum in deiectione ſeruauit. Qui cum perſequentem ſe plebem diligeret ipſe ſibi teſtimonium extitit: qꝛ culmen ex quo deiectus eſt non amauit. Hec dauid apud iniquum regem ex humilitate cōmouit ad fugam: ⁊ pietate repleuit ad veniam ne ſcilicet occideret ſaul cum potuit. Hec nathan ⁊ contra peccantem regem in auctoritatem libere increpationis ſuſtulit. ⁊ cum regis culpa deeſſet in petitiōe humiliter ſtrauit. Hec per eſaiam nuditatem carnis non erubuit. Et ſubducto carnali velamine myſteria ſuperna penetrauit. Hec helyam: quia feruoris zelo viuere ſpiritualiter docuit: ad vitam quoqꝫ ⁊ corporaliter abſtraxit. Hec heliſeum: quia magiſtrū diligere ſuppliciter inſtituit: magiſtri ſpiritu dupliciter impleuit. Per hanc hieremias ne in egyptum populus deſcenderet reſtitit. Sed tamen inobedientes diligēs condeſcendit populus ⁊ ipſe deſcendit. Hec ezechielem: quia prius a terrenis deſiderijs ſuſtulit: quia poſt in eius anno capitis in aere liberauit. Hec in daniele: quia a regijs dapibus gulam cōpeſcuit: ei eſurientium ora leonum clauſit. Hec tribus pueris: quia in tranquillitate poſitis incēdia vitiorum ſubdidit ⁊ tribulationis tempore flammas in fornace temperauit. Hec in petro: qui minis terrentium principum fortiter reſtitit. ⁊ in circūciſione ſubmouenda minarum verba humiliter audiuit. Hec in paulo et manus perſequentium humiliter pertulit. Et tū in circūciſiōis negocio lōge ſe ſperius poſito ſenſum audēter increpauit. Hec ola. b. Gre. ibi.

De charitate quantū ad eiꝰ ſubiectū. Ca. ij.

Viſo de charitate ſecundum ſe: nunc agendum ē de ea. Primo quantum ad eius ſubiectum. Secundo quoad eius obiectum. Tertio quantum ad eius preceptum. Quarto quantum ad eius actum. Et quelibet conſideratio harum habebit ſuum capitulū. Primo de eius ſubiecto. qđ eſt illud. Et ſi ex infuſione cauſetur in eo vel actibus noſtris: ⁊ ſi infundatur ſm quātitatem nālium. ¶ Quantum ad pmum dicit. b. Thom. ij. ij. qō. xxiiij. q̄ charitas eſt in potētia volūtatis ſicut in ſubiecto. Et ratio eſt: qꝛ cum duplex ſit appetitꝰ. ſcꝫ ſenſitiuus ⁊ intellectiuus qui dr̄ volūtas vtriuſqꝫ obiectum eſt bonum: ſed diuerſimode. nā obiectum appetitus ſenſitiui eſt bonum ſenſibile ſeu per ſenſum apprehēſum. Obiectū aūt volūtatis eſt bonum ſub cōmuni rōne boni prout eſt apprehēſibile ab intellectu. Charitatis āt obiectum non eſt aliqđ bonum ſenſibile: ſꝫ bonum diuinum qđ ſolum intellectu cognoſcit. ⁊ ideo charitatis ſubiectum non eſt appetitus ſenſitiuꝰ. ſed intellectualis. Nō eſt aūt in rōne ſicut in ſubiecto: qꝛ ratio nō eſt regula charitatis. ſicut humanarū ṽtutum. ſed regulat a dei ſapientia: ⁊ excedit regulā rōnis humane. ſm illud Ephe. iij. Supereminētē ſcie charitatē xpi. Cauſat aūt charitas in nobis nō per actus noſtros ſed per infuſionē. qđ innuit aplᷓs ad Ro. v. dicēs. Charitas dei diffuſa eſt in cordibꝰ noſtris per ſpiritūſanctū ⁊c. Qđ ſic probat bea. Tho. vbi ſupra arti. ij. Charitas eſt quedā amicicia hoīs ad deū fundata ſuper cōmunicatione eterne beatitudinis. Hec autem cōmunicatio non eſt ſm bona naturalia: ſꝫ ſm dona gratuita: quia vt dicitur ad Ro. vi. Gratia dei vita eterna. Unde ⁊ ipſa charitas facultatem nature excedit. Quod autem excedit nature facultatem non poteſt eſſe naturale: neqꝫ per potentias naturales acquiſitum. Unde charitas non poteſt nobis naturaliter ineſſe. neqꝫ de iure naturali eſſe acquiſita. ſed per infuſionem. ſſ. qui eſt amor patris ⁊ filij. cuius participatio in nobis eſt ipſa charitas creata. Quāuis autē de-

Qđ charitas ē in potētia volūtatis ſicut in ſbto

Unde cāſatur in nobis charitas

De charitate ⁊ quō ē diligibilis

us ſm ſe maxime ſit diligibilis: quia ſumme bonus ⁊ inquantum eſt obiectum beatitudinis: tamen non hoc modo eſt maxime diligibilis a nobis per inclinationez affectus noſtri ad ſenſibilia bona. Sicut ⁊ deus de ſe eſt maxime cognoſcibilis. non tamen a nobis propter defectum noſtre cognitionis qui dependet a rebus ſenſibilibus. Requiritur igitur ad deum diligendum maxime ꝙ infundatur charitas. Non obſtat etiam ꝙ dicitur charitas procedere de corde puro ⁊ conſcientia bona: ⁊ fide nō ficta. vel ſm Aug. ꝙ timor introducit charitatem. Hec enim intelliguntur. quia huiuſmodi actus diſponunt hominem ad recipienduz charitatis infuſionem non ꝙ cauſant vel quia excitant charitatis actum.

De charitate ꝙ nō īfundif ſm q̄ntitatē nāliuz

Item nota ꝙ charitas non infunditur ſm quantitatem naturalium. vt ſcilicet qui habet meliora naturalia ille plus recipiat: ſed ſm dei beneplacitum ſm illud .j. Cor. xij. Hec omnia operatur vnus atq; idem ſpiritus diuidens ſingulis prout vult. Quod probat .b. Tho. ſe. ſe. vbi ſupra ſic. vniuſcuiuſq; quantitas depēdet a propria cauſa. Cauſa autem non producit effectum maiorem ſe. Charitas autem cum ſuperexcedat proportionem humane nature. non dependet ex aliq̄ cauſa naturali ſed ex ſola gratia. ſ. eam infundentis. Et ideo quantitas charitatis non depēdet ex conditione nature vel ex capacitate naturalis virtutis: ſed ſolum ex voluntate ſpiritusſancti: diſtribuentis ſua dona prout vult. Unde ad Ephe. iiij. dicitur. Unicuiq; noſtrum data eſt gratia ſm menſuram donationis chriſti. Nec obſtat quod dicitur Mat. xxv. Dedit vnicuiq; ſm propriam virtutem. Naz illa virtus ſm quam dat deus dona ſua eſt diſpoſitio vel preparatio precedens ſiue conatus gratiaz accipientis: ⁊ hanc etiam diſpoſitionem vel conatum preuenit ſpiritusſanctus: mouens mentem hoīs plus vel minus ſm ſuā voluntatem.

¶ De augmento .§. 1.

charitatis ſi augeatur ⁊ quo. Si per quēlibet actum bonum: ſi in infinitum augef. ¶ Quātum ad primum ſciendum ſm Tho. ſe. ſe. q̄ō. xxiij. ꝙ charitas augeri poteſt.

De charitate q̄ntum ad eius augmētum

Unde Aug. ſuper Jo. Charitas meretur augeri vt aucta mereatur perfici: quod eſt verum de charitate vie. Cuius ratio eſt. Ex hoc dicimur viatores ꝙ in deum tendimus: qui eſt vltimus finis noſtre beatitudinis. In hac autem via tanto magis ꝓcedimus quanto magis deo appropinquamꝰ cui non appropinquatur paſſibus corporis: ſz affectibus mentis. Hanc autem appropinquationem facit charitas. q2 per ipſam mens deo vnitur: ⁊ ideo de ratione charitatis vie eſt: vt poſſit augeri. Si. n. nō poſſit augeri: iā ceſſaret vie ꝓceſſus. Et iō aplš. j. Cor. xij. charitatē viā noīat di. Adhuc excellētiorē viā vobis demōſtro. Et nota ꝙ cū duplex ſit q̄ntitas: dimenſiua .ſ. ⁊ v̄tualis. Charitati nō ↄuenit dimēſiua: ſz virtualis. Sz hoc q̄ntitas virtualis attendif nō ſolum ſm numerum obiectorum. vt. ſ. plura vel pauciora diligātur. Nam minima charitas diligit oīa que ſunt ex charitate diligēda: ſed etiam ſm intēſionem actus. vt magis vel minus aliquid diligatur. ⁊ ſm hoc dr̄ augeri. Item quāuis charitas ſit in ſummo: inquantum obiectum eius eſt ſummum bonum. i. deus. non tamē omnis charitas eſt in ſūmo. quātum ad actū eius. hec .b. Tho. Sed idē probaf de pe. di. ij. per plura capitula. Et ꝓcipue illud Hierony. Charitas in quibuſdā pfecta eſt in quibuſdā impfecta. Perfectiſſima aūt in hac vita haberi nō pōt. Et iterū. Nemo repente fit ſummus: ſed a minimis quiſq; inchoat vt ad maiora perueniat. Augetur autem eſſentialiter charitas in ſubiecto. non ꝙ eſſe incipiat. vl' ꝙ eſſe deſinat in ſubiecto: ſeu per additionem charitatis ad charitatem. ſicut quidam dixerūt. Sz ſolum per hoc ꝙ ſubiectū magis ac magis participat charitatem. i. ſm magis reducif in actū eius ⁊ magis ſubditur illi. Hic. n. eſt modus ꝓprius augmenti cuiuſlibet forme que intenditur. eo ꝙ eē huius forme totaliter conſiſtit ī eo ꝙ īheret ſuſceptibili: ⁊ ideo cū magnitudo rei ↄſequatur eē ipſius. formā eē maiorē: hoc eſt cauſa magis ineſſe ſuſceptibili: nō aūt aliā formā aduenire. Sic igif charitas augef p hoc ꝙ intēdif in ſubiecto. Et h̄ eſt ipſam augeri ſz eſſentiā. ⁊ h̄ eſt pfectius pticipare ſilitudinē ſpiritusſancti aiaz.

De charitate quō p actꝰ diſponif qs ad augmētū charitatis

¶ Quātū ad ſcd'z dič .b. Tho. vbi. ſ. ꝙ nō p quelibz actū bonū augef charitas. ſz diſponit ad augmētū. Augmētū. n. ſpūale charitatis ē ſimile quodāmodo augmento corpali. Augmētū aūt corpale ī aīalibꝰ ⁊ plātis nō ē motꝰ ↄtinuꝰ: ita. ſ. ꝙ ſi tm̄ augef ī tāto tpe neceſſe ſit ꝙ ꝓportiōalr ī q̄libz pte illiꝰ tpis aliqd ad augeaf: ſic ↄtingit ī motu locali. ſz p aliqd tpe nā opaf diſponēs ad augmētū etiā nō agēs actu. ⁊ poſtmodū ꝓducit ad effectū id qd̄ diſpoſuerat augēdo plātā ī actu. ita ēt in q̄libz actu charitatis: charitas augef: ſz q̄libz actus charitatis diſpōit ad charitatis augmētū: ita ꝙ ex vno actu charitatis hō reddif ꝓmptior ad agēdū ſz charitatē: ⁊ habilitate creſcēte hō ꝓrūpit ī feruētiorē dilectōis habitū q̄uſq; tenef ad charitas pfectū: ⁊ tūc charitas augef ī actu. Et nota ꝙ ſicut q̄libet actꝰ charitatis meref vitā eternā: nō quidē ſtatiz ſed tpe ſuo accipiēdā ita ⁊ quilibet actus charitatis meref augmentū charitatis nō ſtatim. ſz tpe ſuo fiēdā. Itē cū

Quō illud itelligitur. In via dei ſtare ē retrocedere.

dicit beatus Grego. In via dei ſtare eſt retrocedere. Sciendum ꝙ in via dei ꝓceditur non ſolum dum actu charitas augetur. ſed etiā dum diſponitur ad augmentum. Sic etiam pōt dici retrocedi in via dei dū per venialia diſponitur quis ad amiſſionē eius quod fit per mortale. ¶ Quantum ad tertium ſciendū ꝙ ſemper in via poteſt magis ac magis augeri charitas.

De charitate ꝙ charitas pōt magis ac magis augeri.

Pro cuius declaratione dicit bea. Tho. vbi.ſ. ꝙ terminus augmenti alicuius forme pōt prefigi tripliciter. Uno mō ex ratiōe ipſius forme que hʒ terminatam menſuram ad quā cuʒ peruentum fuerit non pōt vltra ⁊ ſi vltra ꝓceſſum fuerit. peruenit ad aliam formā: ſicut pʒ in pallore cuius terminos per continuā alterationeʒ aliquis tranſit: vel ad albedinē vel ad nigredinem ꝑueniens. Secundo mō ex parte agentis cuius virtus non ſe extendit ad alterius augēdum formam in ſubiecto. Tertio mō ex parte ſubiecti. qḋ non eſt capax maioris ꝑfectionis. Nullo autem horum modoruʒ imponitur terminus augmento charitatis in via. Ipſa enim charitas ſm rationem proprie ſpeciei terminū augmenti non habet. Eſt eniʒ participatio quedam infinite charitatis que eſt ſpūſſanctus. Similiter etiam cauſa augens charitatem eſt infinite ṽtutis. ſ. deus. Similiter ex parte ſubiecti terminus huic augmēto prefigi non poteſt qꝛ ſemper charitate excreſcente ſemper creſcit habilitas ad alterius augmentum. Unde relinquitur ꝙ charitatis augmento nullus terminus prefigi poſſit in via. Quāuis enim augmentū charitatis ſit ad aliquem finem: ille tamen finis non eſt in hac vita: ſed futura. Hic autem ſemper capacitas creature ſpiritualis augetur per charitatem: quia per ipſam cor dilatatur: ⁊ ideo adhuc vlterius manet habilitas ad maius augmentum.

¶ De gradibus .§.ij.

De tribus gradibus charitatis.

charitatis qui tres aſſignantur. ſ. incipiēs: proficiens: ⁊ perficiens ſeu perfectus. ¶ Hos ponit bea. Augu. ſuper epiſtolam canonicam. Joan. di. Charitas cum fuerit nata nutritur: cum fuerit nutrita roboratur cū fuerit roborata perficitur. de peni. diſtin. ij. Si quis habuerit. Primum enim pertinet ad incipientes: ſecunduʒ ad proficientes. tertiū ad perfectos. Pro cuius declaratione dicit bea. Tho. ſcđa ſcđe. q. xxiij. ꝙ ſpirituale augmentum charitatis conſiderari poteſt quantum ad aliquid ſimile ſm corporale augmentum: quod quideʒ quāuis in plurimas partes diſtingui poſſit: habet tamen aliquas determinatas diſtinctiones: ſm determinatas actiones vel ſtudia ad que homo perducitur per augmentuʒ ſicut infantilis etas dicitur antequā habeat vſum rationis. Poſtea diſtinguitur alius ſtatus hominis: quādo iam incipit loqui ⁊ ratione vti. Tertius ſtatus eſt pubertatis quādo incipit generare poſſe. ⁊ ſic vlterius quouſqꝫ perueniatur ad perfectuʒ. Ita etiā diuerſi gradus charitatis diſtinguuntur ſʒ diuerſa ſtudia per que homo perducitur ad charitatis augmētum. Nam primo qđem incūbit homini ſtudium ꝑncipale ad recedendū a peccato ⁊ reſiſtendū cōcupiſcentus eius que in cōtrarium charitatis mouēt. Et hoc pertinet ad incipientes in qbus charitas eſt nutriēda vel fouenda ne corrūpatur. Scđm ſtudium ſuccedat vt homo principalr intendat: ad hoc ꝙ in bono proficiat. Et hoc ſtudiū pertinet ad ꝓficiētes. qui ad hoc principaliter intēdunt vt in eis charitas per augmētum roboref. Tertium ſtudiū eſt: vt hō ad hoc principaliter intēdat: vt deo inhereat: ⁊ eo fruaf. Et hoc ptinet ad ꝑfectos qui cupiūt diſſolui et eſſe cuʒ xp̄o. Sicut etiaʒ videmus in motu corꝑali ꝙ ꝑmū eſt receſſus a termino a q̄. Scđm eſt appropinquatio ad alium terminū. Tertiū eſt quies in termino. De primo auctoritas. Regnum celoꝝ vim patitur ⁊ violēti rapiunt illud Matth. xj. Hec violentia eſt reſiſtēdo paſſionibus ⁊ concupiſcētijs ⁊ tentationibus. Jacob. iiij. Reſiſtite diabolo ⁊ fugiet a vobis. Figura Exo. Cū filij iſrl egreſſis de egypto: ⁊ dura ſeruitute pharaonis poſt trāſitū maris rubri. occurrerūt amalechite pugnātes ꝫ eos. Sic recedētibus de mundo a ſeruitute diaboli poſt mare ꝯtritionis occurrūt tentationes que vincuntur pugnādo ⁊ alioꝝ orōnibus adiuti. Exēpluʒ de btō Bñdicto tentato in vrticis ſe ponēdo. De ſcđo auctoritas cāticoꝝ. ij. Fulcite me floribus. ideſt ſanctis deſiderijs. ſtipate me malis. ideſt virtutibus: quia amore langueo. Pſalmus. Ibunt de virtute in virtutem. Figura in lib. Eſdre quando reuerſi iſraelite de babylonia reedificabant muros Hieruſalem tenentes vna manu gladiuʒ ad defendendum ſe ꝫ aduerſarios alia edificabāt. Exēplū de btō Antonio. q diſcurrebat in viſitando pꝛes ſicut apis a ſingulis eligēdo flores ṽtutū. De tertio auctas Ro. vij. Infelix ego hō quis me liberabit de corꝑe mortis huius. ꝑs. xl. Quēadmodū deſi. cer. ad fon. aquarum ⁊c̄. Figura Gen. xviij. Abrae ſtanti in cōualle mābre in feruore dei in oſtio tabernaculi apparuerūt ei tres viri quibus fecit cōuiuiū. Sic in humilitatis valle moranti: in magno feruore charitatis. in oſtio i. deſiderio mētis apparēt diuina myſteria per cōtemplationem in qua mens ꝯuiuaf. Exēplū bea. Dñici qui ꝑnoctabat in orōnibus deſiderio celeſtis patrie accenſus. abundanter flebat habens multas dei reuelationes ⁊c̄.

De tri/plici charitatis pſectione

De perfectione .§.iij.

charitatis. Nota ꝙ triplex eſt perfectio charitatis ſm.b.Tho.ij.ij.q.xxiiij. Prime eſt diuine eſſentie: ſcḋa eſt ſuperne p̃rie ſeu triũphãtis eccleſie: tertia eſt vie ſeu militãtis eccleſie. Prima perfectio in hoc cõſiſtit vt diligaſ aliquid quãtũ diligibile eſt. Deus aũt tm̃ eſt diligibilis quãtũ eſt bonus. bonũ.n. eſt obiectum amoris. Bonitas autem dei eſt infinita. vñ ſeqtur q̃ deus infinite diligibilis eſt. Nulla aũt creatura põt diligere deũ infinite. Cũ quelibet virtus creata ſit finita. Qḋ aũt eſt finite virtutis nõ põt infinite operari. Et ſm hoc nullius creature põt eẽ charitas perfecta. ſed ſolũ charitas dei qua ſeipſum diligit Matt.v. P̃r veſter celeſtis perfectus eſt. ſ. in dilectiõe de qua ibi loquebaſ. Scḋa perfectio cõſiſtit in hoc ꝙ totũ cor hoĩs ſeu affectus creature ſp actualiter feraſ in deũ vt nil actu cogitet ⁊ amet niſi deũ vł relatũ in deũ. ⁊ nunq̃ꝫ ceſſet ab hoc actu ⁊ iſta eſt perfectio charitatis ſupne p̃rie ſeu ſanctoꝝ. nec eſt poſſibilis infici propter diuerſas neceſſitates corporales ⁊ occupatiões vite preſentis in qbus nõ põt tũc actu cogitari de deo vt in dormiẽdo ⁊ plura alia faciẽdo. De hac pfectõe charitatis p̃rie itelligiſ illud aplĩ Phil. iij. Nõ ꝙ iam apprehenderim aut perfect⁹ ſum ⁊.j.Cor.xiij. Cũ venerit ꝙ perfectũ eſt. euacuabitur qḋ ex parte eſt. ⁊ illud.b.Aug. Perfectio charitatis nulla cupiditas. Eſt enim cupiditas affectus quicũq̃ꝫ inordinatus ſine quo in vita preſenti nullus inueniſ niſi chriſtus ⁊ mater eius niſi per aliquã morulã. Tertia pſectio ſcꝫ charitatis vie põt eẽ triplex. Prima cõſiſtit in hoc vt hoſtiũ ſuũ deuotet ad vacandum deo ⁊ reb⁹ diuinis pterniſſis alijs niſi inquantũ neceſſitas pſentis vite reqrit. ⁊ iſta eſt perfectio charitatis poſſibilis in via de qua.b.Aug.

De triplici pfectiõe charitatis vie in qb⁹ cõſiſtit

Charitas cũ ad pſectũ venit dicit. cupio diſſolui ⁊ eẽ cũ chriſto. Eſt alia pſectio charitatis viatoꝝ q̃ ẽ cõis oib⁹ hñtib⁹ charitatẽ q̃ ↄ̃ſiſtit in h ꝙ aliqs cor ſuũ totũ habitualr ponit ĩ deo. ita ſcꝫ ꝙ nihil cogitet vel velit qḋ ſit diuine dilectõi ↄ̃riũ. hec.b.Tho. de hac põt itelligi illḋ.j.Jo.iiij. Perfecta charitas foras mittit timorẽ .ſ. ſuilẽ q nõ ſtat cũ charitate q̃ꝫtũcũq̃ꝫ minima Talis.n. dolet de cõmiſſis. ⁊ pponit ĩ futuꝝ ab oib⁹ abſtinere mortalib⁹ pp deũ. Ad hoc etiã facit dictũ Hiero. de pe.di.ij. charitas ĩ qbuſdaꝫ pſecta ẽ. ĩ qbuſdã ipſectã. pſectiſſima aũt ĩ hac vita hñi nõ põt. Tertia pſectio.ſ. charitatis vie eſt media inter vtrũq̃ꝫ que.ſ. tẽdit ad p̃mã. non ſolũ ſeruãdo mãdata dei qḋ ptinet ad ſecũdã: ſed ẽt obligãdo ſe ad ↄ̃ſilia paupertatis caſtitatis: ⁊ hmõi de qua d̃r Matth.xix. Si vis pſectus eẽ va. ⁊ vẽ. o. que habes. ⁊ da pauperibus: ⁊ ſequere me. Vñ religio que ordinaſ ad p̃maꝫ perfectionẽ d̃r ſtat⁹ pſectiõis. In decre. de pe. di.ij.§. hec que de charitate in glo. poniſ alia diſtinctio de pſectõe charitatis vie: vꝫ pſectio quoad ſufficiẽtiã neceſſariã ad vitã eternã. de qua de pe.di.iij. talibus. Secũda pſectio. quo ad efficiẽtiã: qua.ſ. pducif actus pſectiõis.ſ. ppoſitũ efficax ſuſtinẽdi martyriũ. de q̃.b.Aug. Si qs habuerit tãtã charitatẽ vt paratus ſit p fratribus mori: pſecta eſt in eo charitas. Tertia pſectio quoad pſeuerãtiã actualẽ in bono. de qua dicit Gra. in.d.§. ꝙ intelliguntur auctoritates ille que videnſ dicere ꝙ charitatẽ habens nõ poſſit peccare: vt dicit.b.Aug. Radicata ẽ charitas ſecurus eſto. nil mali pcedere põt: de pe.di.ij. ⁊ multa alia.

De amiſſione .§.iiij.

charitatis videndum eſt ſi amitti poſſit. Si pfectus ſubito amittit. Quantum ad primũ queſtionem iſtam format magiſter ſent. in.iij. di.xj. Et gratianus de pe.di.ij. per totum valde prolixe eã proſequens. Vterq̃ꝫ inducit plures auctoritates que videntur dicere ꝙ nõ poſſit amitti quas quidam male intelligentes hoc aſſeruerũt. Sed in hoc concordant oẽs magiſtri ſen. cum theologis omnibus ⁊ gratia. cuꝫ canoniſtis cunctis: ꝙ charitas vie poſſit amitti ſimpliciter loquẽdo. qḋ pbat Gratianus per plura exẽpla coꝝ qui habuerunt charitatẽ vel de pſectã: ⁊ tñ q̃nq̃ꝫ amiſerunt: licet poſtea recuperauerũt per peniſtẽtiã. Exẽplũ Ade q habuit pſectã charitatẽ. ⁊ Moyſes qui eã amiſit propter diffidentiam ad aquas contradictionis. ⁊ ſilr Aaron ſm Gratianum. Exemplũꝫ ẽt de Dauid qui cõmiſit adulterium ⁊ homicidium de pe.di.ij.§. Inducit ⁊.c. Hieronymi. Si enim inquit ⁊.c. Gregorij. vbi oſtendit luciferum cum ſocijs in celo amiſiſſe charitatem. Auctoritates aũt que videntur ↄ̃trarium dicere: ſcꝫ ꝙ nõ poſſit amitti. ſũt he.j.Cor.xiij. charitas nunq̃ꝫ excidit.b.Aug. charitas que deſeri potuit nunq̃ꝫ vera fuit. Idẽ charitas eſt fons pprius ⁊ ſingularis bonoꝝ cui nõ coicat alienus. alieni ſunt q audituri ſunt: nõ noui vos. Proſper. Cum charitate nemo peccare potuit ⁊ plura alia. Eſt autem triplex modus reſpondendi ad dictas auctoritates ⁊ materiam queſtionis. Primus eſt magiſtri ⁊ gratiani: videlicet ꝙ poſſunt intelligi dicte auctoritates de pfecta charitate. ⁊ tunc oportet ꝙ intelligaſ perfecta charitas q̃ pſeuerat ſemp vſq̃ꝫ in finẽ vł de pſecta cõfirmata p grãm eo mõ quo apſĩ p aduẽtũ ſpiritusſancti ⁊ ſanctificati ĩ vtero. Secũdus modus rñdẽdi ẽ glo. Jo. queꝫ ſequitur

De charitate vtrum poſſit amitti: ⁊ quõ intelligitur

De triplici mõ reſpõdẽdi charitas nunq̃ꝫ excidit ⁊ trib⁹ auctoritatibus

Ra.ij.cū quibuſdā alijs.ſ.dicte auctoritates in telliguntur coniunctim.i. ꝙ hñs charitatem dum permanet in charitate non peccat.ſ.mortalr.⁊ ſic exponit Hiero.illud.j.Jo.iij. Oīs q natus eſt ex deo non peccat dum.ſ.ꝑmanet in tali natiuitate ſeu filiatione que eſt ꝑ grām de pe.di.ij.ſi enim inqt.Jllud tamen apli Charitas nunꝗ̄ excidit.intelligit ꝙ nō deficit ſicut fides ⁊ ſpes in patria:ſed ablata impfectione eius:que nō ē eſſenti aliter remanebit ⁊ actus eius. Tertius modus ridendi eſt ſm tho.ij.ij. q.xxiiij.q ait ꝙ tripłr poſſum⁹ ꝯſiderare charitatē. Uno mō ex ꝑte ſpūſſancti mouentis aīam ad diligendum deū. Nā ꝑ charitatem.ſſ.habitat in nob:⁊ ex hac ꝑte charitas habꝫ impeccabilitatem ex virtute.ſſ.q infallabilr operaſ qd cunqꝫ voluerit. vnde īpoſſibile eſt hec duo eſſe vera ꝙ ſpūſſctūs velit aliquē mouere ad actuꝫ charitatis:⁊ ꝙ ipſe peccando charitatem amittat. Scdō modo pōt ꝯſiderari charitas ſm ꝓpriam rōnem:⁊ ſic charitas non pōt niſi illud quod ꝑtinet ad rōnem charitatis. vñ charitas nullo mō poteſt peccare:ſicut nec calor pōt infrigidare:nec iniuſtitia bñſacere. Tertio mō pōt conſiderari charitas ex ꝑte ſubiecti qd eſt vertibile ſm arbitrij libertatē:⁊ quia in via liberꝫ arbitriū ē v̄tibile ad malū ſic̄ ad bonū charitas pōt amitti:⁊ hñs charitatem poteſt peccare in patria:quia liberū arbitrium non eſt vertibile ad malu;amitti nō pōt. Aſſignat auteꝫ b. Tho.pulchrā ⁊ ſubtilem rōnem ibi. quare hic peccare pōt hñs charitatem ⁊ liberū arbitrium verti ad malū ⁊ nō in patria. Dicit enim ꝙ cōparatio charitatis ad hoc ſubiectum pōt attendi.⁊ ſm vniuerſalem rōnem qua cōparaſ materia ad formā.⁊ ſm ſpālem rōnem q̄ comparaſ habitus ad potentiā. Eſt autem de rōne forme ꝙ ſit in ſbiecto amiſſibiliſ:qn̄ nō replet totā potētialitatē materie:ſic̄ pꝫ ī formis generabilium ⁊ corruptibiliū:q: materia horū ſic recipit vnam formā ꝙ remanet in ea potentia ad aliā formā quaſi non repleta tota potentialitate materie ꝑ vnā formā.⁊ iō forma vna pōt amitti ꝑ acceptioneꝫ alterius:ſicut mortuo aīali deſtructa forma aīalis.ſ.anima ſenſitiua introduciſ in illa materia forma cadaueris.⁊ ſic de alijs. Sed forma corporis celeſtis:q: replet totā potētialitatem materie:ita ꝙ nō remanet in ea potētia ad aliā formam inamiſſibiliter ineſt:vt in ſole luna ⁊ ſtellis. Sic ergo charitas patrie.q: replet totā potentialitatē rōnalis mētis inꝗ̄tū.ſ.oīs actualis mot⁹ ſꝑ ferſ in deū inamiſſibiliter habeſ. Charites autem vie nō ſic replet potētialitatē ſubiecti ſui:q: nō ſemꝑ actu ferſ in deū:vnde qñ actu in deū non ferſ poteſt aliquid menti occurrere vnde charitas amittaſ.aliā cōparationem ſcꝫ habitus ad potentiā ob breuitatem amitto. Ad auctoritatem Aug.inductā.ſ.ꝙ charitas nō eſt vera que deſeri pōt.dicit ꝙ hoc eſt de rōne charitatis ꝙ nō amittaſ quātū eſt ex ipſa:ſed tñ ex mutabilitate ſubiecti amittiſ contra propoſitū charitatis ad dictū Gre.ꝙ amor dei nunꝗ̄ ē ocioſus ⁊c̄. dicit ꝙ operatur ſemper magna in propoſito ſed non ſemper actu.

¶ Per vnū actū .§.v.

peccati mortalis quodcunqꝫ ſit illud charitas amittiſ. Nā pro quolibet mortali ſit hō dign⁹ morte eterna. Juxta illud Ro.vj. Stipēdia peccati mors ⁊ di.xxv.§.alīs ea demū. Sed habēs charitatē hꝫ meritū vite eterne. Dicit.n.chriſtus Jo.xiiij. Siquis diligit me diligeſ a patre meo:⁊ ego diligā illū ⁊ ego manifeſtabo ei me ipſum. Jn qua manifeſtatiōe ꝯſiſtit vita eterna ⁊ habeſ Jo.xvij. Nullus aūt pōt eē dignus ſimul vita eterna ⁊ morte eterna. Unde ſequiſ ꝙ pro quocūqꝫ mortali amittaſ charitas. Unde Hiero.in lib.ꝯtra Jouinianū. Que coīcatio lucis ⁊ tenebre.chriſti ⁊ belial. qm̄ ſicut dies ⁊ nox miſceri nequeūt:ſic iuſtitia ⁊ iniqtas:peccatū ⁊ bona operatio:xp̄s ⁊ antichriſtus. Si ſuſcepimus chriſtum in hoſpitio pectoris noſtri:ilico fugamus diabolum. Si peccauimus ⁊ peccati ianuam ingreſſus fuerit diabolus ꝓtinus recedit chriſtus.de pe.di.ij. Si enim inquit chriſtus aūt habeſ in pectore mentis per charitatem.⁊ diabolus per mortale peccatum pro cuius declaratione dicit Tho.ij.ij.q.xxiiij. ꝙ vnūquodqꝫ per aliud ſuperueniēs ꝯriū tollatur:qlibet aūt actus peccati mortalis ꝯriaſ charitati ſm ꝓpriā rōnē que ꝯſiſtit in hoc ꝙ deus diligaſ ſuꝑ oīa.⁊ ꝙ hō ſe totalr ſubyciat ei.oīa ſua referendo in ipſuꝫ. Eſt igiſ de rōne charitatis.vt ſic deū diligat ꝙ in oīb⁹ ſe velit ſubycere ⁊ ꝑceptoꝝ eius in oībus regulā ſeq. quicqd autem ꝯtrariaſ ꝑceptis eius maī'eſte ꝯtrariaſ charitati:vñ illud tale de ſe hꝫ ꝙ charitatē excludere poſſit.⁊ ſi qdē charitas eēt habit⁹ acqſitus ex virtute ſubiecti depēdēs nō oporteret ꝙ ſtatim per vnū actū ꝯtrariū tolleret act⁹ enim nō directe ꝯtrariatur habitui. ꝯſeruatio aūt habitus in ſubiecto nō requirit ꝯtinuitatē actus vñ ſuꝑueniēte ꝯtrario actu nō ſtatim habitus acqſitus excludiſ.ſꝫ actus cū ſit habitus infuſus dependet ex actione dei infundentis q ſic ſe hꝫ in infuſiōe ⁊ ꝯſeruatiōe charitatis.ſicut ſol in illuminatiōe aeris:⁊ iō ſicut lumē ſtatim ceſſaret eē in aere cū aliqd obſtaculū poneretur illuminatiōi ſolis:ita ⁊ charitas ſtatim deficit eē in aīa cū aliqd obſtaculū poniſ influētie charitatis a deo in aīam. Manifeſtū eſt aūt

De amiſſione charitatis per vnum actum peccati amittitur

Q charitas amittit p quod cũqȝ pctm

ꝙ p quodlibet mortale. qꝛ ↄtrariatur diuinis pceptis ponitur ꝓdicte infuſiõi obſtaculum. qꝛ ex hoc ipſo ꝙ hõ eligẽdo pfert peccatũ diuine amicicie q̃ reqrit vt dei voluntatẽ ſequamur: ↄñs ẽ vt ſtatiȝ p vnũ actũ peccati mortalis: habitus charitatis perdatur. Uñ Aug. ſup Geñ. ad lram dicit. ꝙ hõ deo. ſ. pñte illuminatur: abſente aũt ↄtinuo tenebratur a quo nõ locoꝝ interuallis: ſed voluntatis auerſione diſceditur. qd aũt Orige. dicit ꝙ perfectus nõ ſtatim euacuatur ⁊ decidit: ſed paulatim ⁊ per partes: intelligitur nõ ꝙ perfectio charitatis nõ tollatur per vnũ mortale: ſed ꝙ perfectus nõ ſubito cõmuniter cadit in mortale: ſed prius in aliquaȝ negligentiam ⁊ aliqua venialia que ſunt diſpoſitio ad mortale: vel etiam intelligi poteſt ꝙ non ſubito decidit: ita ꝙ ex malitia peccet. Quod etiam Bern. dicit: In petro negãte charitatem ſopitam non extinctam. intelligitur ꝙ eam non amiſerit per contemptũ peccans: ſed per paſſionẽ ⁊ timorẽ: vel quia non irrecuperabiliter ⁊ finaliter amiſit: vt iudas: ſed ſtatiȝ recuperauit. Item nota ꝙ fides ⁊ ſpes non tollũtur per quodcunqȝ mortale quoad habitum ſicut charitas. Et ratio huius eſt: quia charitas importat quandam vnionem ad deum. nõ aũt fides ⁊ ſpes. Omne autem peccatum mortale cõſiſtit in auerſione a deo. ⁊ ideo omne mortale contrariatur charitati: non auteȝ omne mortale contrariatur fidei ⁊ ſpei. ſed quedam determinata peccata per que habitus fidei ⁊ ſpei tollitur. Per alia peccata non tollitur habitus ipſarum. ſed remanet informis. charitas aũt informis remanet nõ põt cũ ſit vltima forma virtutũ: ex h ꝙ reſpicit deũ in rõne vltimi finis.

De diminutiõe. §. vi.

An charitas poſſit diminui et quõ intelligit

charitatis: vtrũ poſſit diminui. Ad quod dicit Tho. ij. ij. ꝙ diminutio poſſit dici tripliciter. Uno modo indirecte ⁊ improprie. vt dicatur diminutio diſpoſitio ad corruptionem ipſius que ſit vel per peccata venialia vel per ceſſationem ab exercitio actuum charitatis. ⁊ poteſt diminui. Et ſic poteſt intelligi illud Aug. ꝙ augmentum cupiditatis eſt diminutio charitatis accipiendo large cupiditatem pro quolibet affectu inordinato ⁊ veniali. Alio modo dicitur diminutio propria ⁊ directa: ⁊ ſic diminui non poteſt. Aſſimilatur enim charitas igni Canti. viij. Lampades eius. i. charitatis lampades ignis. Sed ignis q̃diu manet ſemper aſcẽdit ⁊ non deſcendit: ſic charitas creſcere poteſt: ſȝ non minui. quod ſic probatur. Charitas per cõparationem quam habet ad obiectum ſicut augeri non poteſt. ſic nec minui. Augetur autem per comparationem quam habet ad ſubiectuȝ vt dictum eſt ſupra. Sed ex hac parte ⁊ cõſideratione diminui non poteſt. Nam ſi diminueretur per comparationem ad ſubiectum: hoc eſſet vel ex ceſſatione ſola actus charitatis: vel ex dei operatione vel ex praua actione peccati ex pma cauſa ſcȝ ex ceſſatione ab actu procedere non poteſt diminutio charitatis. Ratio huius eſt: qꝛ per ceſſationem ab actu diminuunt ſolum ille virtutes que ex actibus acquirunt. ⁊ quandoqȝ etiam corrumpuntur. Unde de amicicia phs. iiij. eth. dicit ꝙ multas amicicias in appellatiuo ſoluit. i. nõ appellare amicũ ⁊ nõ colloqui ei: ſed hoc ideo eſt: qꝛ ↄſeruatio vniuſcuiuſqȝ rei depẽdet a cauſa ſua. Cauſa. n. virtutis acquiſite eſt actus humanus. Uñ ceſſantibus actibus humanis diminuitur virtus acquiſita. ⁊ tandẽ totaliter corrũpitur ſed hoc in charitate locũ nõ hȝ: qꝛ nõ cauſat ab actu humano: ſed ſolũ a deo infunditur vt dictum eſt ſupra. Uñ ſequitur ꝙ ceſſante actu charitatis charitas propter hoc nõ diminuitur nec corrumpitur ſi deſit peccatũ ſcȝ mortale. Ex ſecunda cauſa. i. a deo cauſari nõ põt talis diminutio. Rõ huius eſt: qꝛ a deo nõ cauſatur in nobis aliquis defectus niſi per modum pene: ſȝ ſcilicet ꝙ ſubtrahit gratiam in penam peccati. Unde nec ei competit diminuere charitatem: niſi per modum pene. Pena autem debet peccato. Unde relinquitur ꝙ ſi charitas minuat hoc procedit ex tertia cauſa ſcilicet ex peccato. Sed etiam ex actu peccati diminui non poteſt Rõ huius eſt: qꝛ ſi ex peccato eſſet iſta diminutio: aut hoc eſſet effectiue aut meritorie. Neutro autem modo mortale diminuit charitateȝ ſed totaliter corrumpit ipſam ⁊ effectiue: quia omne mortale contrariatur charitati: vt dictũ eſt: ⁊ ſic expellit eam. ⁊ etiam meritorie. qꝛ qui peccando mortaliter contra charitatem aliqd agit. dignum eſt vt ei deus ſubtrahat charitatem. Similiter nec per venialia peccata charitas diminui poteſt effectiue nec meritorie. Nõ effectiue: quia ad ipſam charitatem nõ attingit veniale. Charitas enim eſt circa vltimum finem. veniale vero eſt quedam inordinatio circa ea que ſunt ad finẽ. Nõ aũt diminuitur amor finis ex hoc ꝙ quis committat aliquã inordinationem circa ea que ſunt ad finem. ſicut aliquando contingit ꝙ aliqui infirmi multum amãtes ſanitatẽ. inordinate tñ ſe hñt ad diete obſeruationẽ. Similiter per veniale nõ meretur diminui charitas. Cum enim aliquis delinquit in minori nõ meret detrimẽtũ pati in maiori. Deus. n. nõ plus ſe auertit ab hoĩe q̃ homo ſe auertat ab eo. Et ſic cũ inordinate ſe habeat in his que ſunt ad finẽ meretur pati detrimentum in charitate per quam ordinatur

Dĩa iter ceſſationẽ vtutũ acqſitarũ ⁊ infuſarũ

ad finem. Sic igitur pʒ ꝙ directe loquēdo cha
ritas minui non poteſt. Unde illa glo. que ha/
betur de peni. diſt. ij. cum ſanctam que incipit.
Sunt itaqʒ gradus vbi dicitur ꝙ charitas in/
tenditur ⁊ remittitur. ideſt diminuitur. vel nō
eſt vera vel indirecta locutio: vt dicatur dimi/
nutio diſpoſitio ad corruptionem.

De ſignis chari §.vij.

ſigni charitatis que ſunt.

tatis. Nullus pōt eſſe certus in vita preſenti ſi
hʒ charitatem niſi fuerit ei ſpāliter reuelatū.
Unde dicit Eccs. ix. Nemo ſcit vtrum odio vel
amore ſit dignus. ſ. dei. tū ſm quaſdam conie/
cturas ⁊ ſigna poteſt quis eſtimare ſe hr̄e cum
in ſeipſo ſigna viderit. Et ſunt hec ſigna decē.
Primum ſignū eſt cum aliqs libēter ⁊ affe/
ctuoſe cogitat de deo. Sap. vj. Cogitare de illa
ſ. ſapientia increata que deus eſt ſenſus eſt con
ſummationis. ideſt pfectionis per dilectionem
Matth. vj. Ubi eſt theſaurus tuus. i. qd maxi
me amas: ibi eſt cor tuū cogitādo. pūerbiū eſt.
Ubi amor ibi oculus. Un̄ Magdalena dixit
Jo. xx. de Jeſu. Dn̄e ſi ſuſtuliſti eum ⁊c̄. Glo. nō
dicit quem: qꝛ hoc gerere ſolet in aīo vis amo
ris vt quem ſemp cogitat nullum alium igno
rare credat. Scd̄m ſignum eſt cū quis libenter
de deo audit ⁊ audita retiet memorie. Jo. viij.
Qui eſt ex deo verba dei audit. Et Joan. xiiij.
Qui hʒ mandata mea ⁊ ſeruet ea. ille eſt qui di
ligit me. Lu. x. Maria magdalena ſtans ſecus
pedes dn̄i audiebat verbum illius. Tertiū
eſt cum quis libēter cū deo loquitur qd fit in
oratione. Jſido. Cum oramus cū deo loqmur:
⁊ cum de deo libēter loquimur. Chꝛy. ſup illd.
Quis non ſeparabit a charitate xp̄i. Hic mos
amantium eſt vt amorē ſuū ſilentio tegere ne
queant: ſed neceſſario ⁊ charis ſuis efferant ⁊
produnt flāmas ſuas. Sic facit h̄ beatiſſimus
Pau. Quartū cum quis libēter dat p deo.
Canti. viij. Si dederit hō oēm ſubſtantiā ſuā
pro charitate ſua: quaſi nihil deſpiciet eā. Econ
tra dicit. j. Joā. iij. Si quis habuerit ſubſtātiā
huius mundi ⁊ viderit fratrē ſuum egere ⁊c̄.
Exemplū in Tobia. Quintū eſt cū quis li/
benter pro deo patit. Eccl. ij. In igne pbat au/
rum homines receptibiles in camino humilia
tionis. Btūs Grego. in moral. pena quippe in
terrogat ꝗ̄tum quis quietus veraciter amat.
Exemplum in paulo. Sextū eſt cū quis mā/
data dei obſeruat. j. Jo. v. In h̄ eſt charitas dei
vt mandata eius cuſtodiamus. Chꝛiſtus etiam
ait Joā. xiiij. Si quis diligit me ſermonē meū
ſeruabit. Et ſi diligitis me mandata mea ſerua
te. Septimum eſt cū quis amat que deo pla
cent: vt bonos ⁊ opera virtutū: ⁊ odit que deo
diſplicent vt opera praua ⁊ mala inquantum
mala ſunt. Ad primum mouemur exēplo chri
ſti qui ait. Matth. xij. qui fecerit voluntatē pa/
tris mei ipſe meus frater ⁊ ſoror ⁊ mater eſt.
Ad ſcd̄m exemplo Dauid qui ait. Iniqs odio
habui ⁊ iniquitatē odio habui. Octauum
cum quis frigeſcit a ſollicitudine ⁊ amore mū
di. Grego. Tanto frigeſcit quis a curis ſeculi.
quanto ſurgit ardentius in amorē dei. Figura
in Jacob qui poſt luctā cum angelo vno pede
claudicauit. Geñ. xxviij. i. ab amore ſeculi. Exē
plum in apl̄is qui noluerunt curam hr̄e tpaliū
diſpenſandoꝝ. Nonū cum quis magnum
honorē exhibet miniſtris dei. ſicut econuerſo.
Qui eos ſpernit. deū ſpernit. Lu. x. Unde dicit
Eccl. vij. In omni virtute tua dilige eū qui te
fecit: ⁊ miniſtros eius non derelinquas. Exem
plum Conſtantini imperatoris: cui cū deferrē/
tur accuſationes epoꝝ in concilio noluit audi
re di. Quia dij eſtis appellati ⁊ id dei iudicio
reſeruamini ⁊c̄. vt hr̄ di. xcvj. duo ſunt. De/
cimum eſt cum quis videt ſe promptū ⁊ facilē
ad bene operandum ppter deū. naʒ ſm phm.
Signum eſt habitus generati delectabiliter ⁊
prompte operari. Amb. Neſcit tarda molimi/
na ſpiritusſancti gratia.

Quid ſit diligendum: ⁊ quo ordine.
Capitulum. iij.

De charitate quan/

tum ad obiectū eius. Circa qd di
cit Aug. de doctrina xp̄iana. Qua
tuor ſunt ex ordine diligēda. Unum eſt ſupra
nos. ſ. deus Aliud qd ſumus nos. i. aīa noſtra.
Tertiū eſt qd eſt iuxta nos: ſcilʒ primus. Quar
tum eſt qd eſt infra nos: ſcilʒ corpus. Et de ſin/
gulis videndū eſt h̄ ordine. Nam non ſolū pre
ceptum eſt iſta diligere: ſed etiā ordinē predi
ctū ſeruare. Ratio aūt quare iſta diligēda ſint
ex charitate: ⁊ non plura ⁊ q̄re ſm predictū or/
dinem. eſt iſta ſm Tho. ij. ij. q. xxv. ar. xij. Ami/
cicia charitatis ſup cōicatiōe beatitudinis fun
datur. In hac aūt cōicatione vnū qdem eſt qd
conſideratur vt principiū influens btitudinē. ſ.
deus. Aliud eſt directe btitudinē participās. ſ.
homo ⁊ angelus. Tertiū eſt id ad qd per quā
dam redundantiā beatitudo deriuat. ſ. corpus
humanū. Id autē qd eſt beatitudinē influēs:
eſt ea rōne diligibile: qꝛ eſt beatitudinis cā. Id
aūt qd eſt btitudinem participans: pōt eē du/
plici rōne diligibile: vel qꝛ eſt vnum nobiſcū:
vel qꝛ eſt nobis conſociatū in btitudinis par/
ticipatione: ⁊ ſʒ hoc diligibilia ex charitate aſ/
ſumuntur duo. prout. ſ. quis diligit ⁊ ſeipſum
⁊ proximū. De ipſo ordine charitatis dicitur
Cañ. ij. Introduxit me rex in cellam vinariā. i.
in eccleſiam: ſeu gratiā ⁊ ordinauit in me cha/
ritatem. i.

Quatuor ſunt ex ordine dili/genda.

ritatẽ.i.dedit mihi charitatem ordinatã. Ubi Amb. Scire qd ſacias: & neſcire ordinẽ faciẽdi non perfecta ſcientia eſt. Peccat enim qui preposteꝛe .i. inordinate agit. Ordo autem ſm pħm importat modum aliquem prioris & posterioris. Unde Proſper de vita contẽplatiua inquit. Ordinem dilectionis illi peruertunt: nec modum diligendi cuſtodiunt qui aut mũdũ qui contemnendus eſt diligunt: aut corpa ſua minus diligenda plus diligunt: aut proximos ſuos non ſicut ſeipſos: aut deum plus ꝙ̃ ſeipſos ſoꝛt iſſe non diligunt. de pe. di.ij. Ergo ſi charitatem. Item. b. Amb. Multoꝛum charitas eſt inoꝛdinata: quod in primo eſt. ponũt tertium vel quartum. primo diligendus eſt deus. ſecundo parentes. tertio filij. poſtea domeſtici &c. & intelligitur preſuppoſita dilectione ſui in oꝛdine proximi.

De dilectione .§.i.

Deus ẽ ſup oia & ante oia dili gendũ.

dei qui ante omnia & ſup oia debet diligi. De ꝙ̃ dicit Gre. in omel. De dilectione cõditoꝛis nõ coꝛ: ſed ſolum lingua & manus requiratur. Un̄ dicit. i. Jo. iij. Filioli diligamus non ſolum lingua: ſed ope & veritate. i. veraci coꝛde. Et coꝛde quidem oſtenditur dilectio dei dum qs de deo frequenter cogitat: ipſum deſiderat: ad eũ oꝛat pñ. Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquaꝝ &c. Hinc & proſper. Diligere deum eſt illum animo occupare. concipere fruende viſionis eius affectum peti odiũ mundi faſtidium. de pe. di. ij. ergo ſi charitatem. Oꝛe oſtẽditur dilectio dum quis libenter de dilecto loquitur & audit. Sicut enim ignis nõ poteſt celari in ſinu: ita nec amoꝛ in mente. Matth. xij. Ex abundantia coꝛdis os loquitur. Unde ſpũs ſctũs qui eſt charitas apparuit in linguis igneis ſuper apłos: quia ſm Gre. quos replet. proti nus de ſe loquentes facit. Unde anima quedã deſiderans inuenire deum per guſtũ affectualem dicebat. In lectulo meo queſiui quem diligit anima mea. Can. iij. Cum non inueniſſet in lectulo quietis coꝛpoꝛalis: nec in noctibꝰ ignorantie ſui internalis: nec etiam in plateis cupiditatis mundialis: vel tumultus ſecularis vbi eſt locutio de mundo: nec p vicos timoris infernalis. poſtꝗ̃ vigiles inuenit. i. ꝑdicatores & doctoꝛes: querens ab eis de dilecto. poſt ipſos inuenit eum. Opere. Gre. Probatio dilectionis exhibitio eſt opis. Idẽ in omel. Amoꝛ dei nunꝗ̃ eſt ocioſus. opatur enim magna ſi eſt. vnde Sap. vij. d: ꝙ ſpũs intelligentie eſt multiplex & mobilis & amans bonũ actum: qr. ſ. facit hoiem pmptum ad opandũ: & bonos actꝰ & multiplꝛ. Ipſa enim bona opa figurata ſunt p ſacrificia que dñs mandauit in lege offerri. & precipue agnum quotidie in holocauſtum agnus. i. opa imaculata: que igni diuini amoris perficiendi ſunt iuxta illud apoſtoli. Omnia opera veſtra in charitate fiant.

Ad dilectionem .§.ij.

dei inuitat. Primo ſacra ſcriptura. Secũdo incitat natura. Tertio excitat gr̃a nob̄ exhibita. Quarto ſollicitat gloꝛia promiſſa. Quinto ad hoc clamat vniuerſa creatura: vt dicit Guil. in ſumma virtu. Quantum ad pmum in pluribus locis ſcriptura ad hoc inuitat. Deute. vj. Diliges do. d. t. ex. t. c. t. &c. eiuſdẽ. xj. Ama dominum deum tuum. Eccĩ. xiij. Omni vita tua diliges deum. Matth. xxij. Diliges do. d. t. &c. j. Jo. iiij. Diligamus deum qm̃ ipſe prioꝛ dilexit nos. Quãtum ad ſcđm incitat immo pene cogit natura. i. rõ naturalis. Ber. in lib. de diligẽdo deum. Inexcuſabilis eſt omnis etiã infidelis ſi non diligit deum ex toto coꝛde. Clamat nẽpe inata & nota rõni iuſtitia: quia ex toto ſe illum diligere debet cui ſe totũ debere nõ ignoꝛat. Si naturaliter amat filius patrẽ a quo hꝫ partem coꝛpoꝛis: quãto magis amare debꝫ deũ qui coꝛpus ei & aiam ex nihilo fecit. Eccĩ. vij. In tota anima tua dilige eum qui te fecit. Ber. Parum ne tibi videtur hoc cogita qualẽ te fecit. Nẽpe ſm coꝛpus egregiã creaturã. ſꝫ aiam magis imaginẽ creatoꝛis inſignẽ rationis participẽ beatitudinis eterne capacẽ. Porro ambo coherere fecit incõprehenſibili artificio. ſapiẽtia inueſtigabili: nec ante promeruit qui an non fuit: nec ſpes retributionis fuit qa bonoꝝ noſtroꝝ non eget. Item quot videt in coꝛpoꝛe ſuo mẽbꝛa: tot inueniet magna beneficia ꝗ̃tum quis amaret eũ qui reſtituere oculũ amiſſum aut ꝯſeruaret cũ meruiſſet perdere. Non minus amandus eſt qui ab initio oculos dedit: & cõſeruat cũ multotiens ppter peccata meruiſſet pdere. Si multũ amares qui te reſuſcitaret. non minus amãdus qui vitã dedit & conſeruat. Ber. Ualde mihi amãdus eſt p quẽ ſum: viuo & ſapio. Figura etiã quã hꝫ coꝛpus incitat ad amãdũ deum. Un̄ Aug. de doc. chriſtiana. Beluas deus in terrã proſtratas facit querentes paſtũ de terra. te in duos pedes erexit faciem tuã ſurſum attendere voluit. Nõ diſcoꝛdet coꝛ tuũ a facie tua. non habeas faciem tuã ſurſum coꝛ deoꝛſũ. quid eſt ſurſum habere: niſi qđ dictũ eſt. Diliges do. d. t. ex. t. c. t. &c. Quantum ad tertiũ. ſ. de gr̃a precipue redẽptionis multũ excitat ad amãdũ deũ. ad Gal. ij. Dilexit me & tradidit ſemetipſũ pꝛo me: nõ ſum ingratus gratie dei. & Eccĩ. xxix. Gratiam fideiuſſoꝛis. i. chriſti ne obliuiſcaris. Dedit enim pro te aiã ſuã. Ber. i li. de dili. de. Infidelis

Quinq ſunt que ad diligendũ deũ nos ſollicitãt.

Quãtum nos ſollicitare ad diligẽdũ paſſio xpi.

ſe totum ei debere non ignorat: quē ſui totius
non ignorat actorem. quid ergo ego qui deuꝫ
meū teneo non ſolū vite mee gratuitū largito/
rem largiſſimū adminiſtratorem: piuꝫ conſola
torem ſollicitum gubernatorē: ſed inſuper co/
pioſiſſimum redēptorem: eternum conſeruato
rem: ditatorem: glorificatorem. Ideꝫ. Si totuꝫ
debeo me pro me facto. quid debeo pro me re/
fecto: ⁊ refecto hoc modo. nec ēt tam facile refe
ctus ꝙ̄ factus. Siquidem de me ſicut ⁊ de ali/
is dixit ⁊ facta ſunt. At vero qui tm̄ ⁊ ſemel di/
cendo fecit in reficiendo ⁊ dixit multa ⁊ geſſit
mira: ⁊ pertulit dura: nec tm̄ dura ſꝫ indigna:
quid ergo retribuaꝫ dn̄o pro omnibus que re
tribuit mihi. Idem. Quid in te adhuc dormi/
tat affectio tua. immo nō dormitat: ſed mortua
eſt: ſi huic non rn̄det beneficio. Idem in ſermo
ne pente. O duri ⁊ indurati filij Adā quos nō
emollit tanta benignitas: tanta flāma: tā ingēs
ardor amoris: tam vehemens amator qui pro
vilibus ſarcinulis tam p̄cioſas merces expen/
dit. ¶ Quantum ad quartū ſollicitare dꝫ glo/
ria promiſſa. j. Corin. ij. Oculus non vidit nec
auris audiuit: nec in cor hominis aſcēdit: que
preparauit deus diligentibus ſe. Mirum eſt
quō amor noſter euadere pōt deum: qꝛ ſi vena
lis ē nullus deo charius emet. Dabit enim pro
illo regnū eternū. Si eniꝫ ad dāduꝫ nullus eo
dignior eſt ꝙ̄ deus cū ipſe ſit ſūme bonus. Vn̄
nulli potius ꝙ̄ ei dari dꝫ. Si violētiam reqrit
nullus maiorē violētiam pro eo faciet ꝙ̄ ipſe.
Petit eni q̄ ī gladio euagīato dī. Aut tu mihi
eā dabis. aut tu morte p̄ibis. pō. vij. Ni i ꝯuer
ſi fueritis. ſ. ab amore mūdi: ad amorē dei gla/
dium ſuum vibrauit ⁊ parauit illū. vrget ⁊ tribu
latio nos. Greg. Mala que nos h̄ p̄mūt: ad de
um nos ire cōpellūt. Hinc ⁊ Augu. Quis nos
pōt āplius amare ꝙ̄ deus fomētis leuior ib⁹: q
bus nos ꝯſolaꝛ ſepiſſime ēt mord īciſſimū me/
dicamentū tribulationis adiūgit: exercet fame
pꝛiarchas: pios ⁊ religioſos: populum ꝯtuma
cem diris verberibus agitat: nō aufert ab apo
ſtolo ſtimulum carnis tertio rogatus vt virtu/
tem in infirmitate perficiat ⁊c. v. q. v. Nos om
nis. ¶ Quinto omnis creatura inuitat nos ad
dei amorem. Augu. in. x. ꝯfeſ. Celum ⁊ terra ⁊
omnia que in eis ſunt vndiqꝫ mihi dicunt: vt
amē te dn̄e: nec ceſſant dicere oībus ita vt inex
cuſabiles ſint. Dupliciter aūt creature clamāt
ſeu dicunt: vt amē deum. Vno mō oſtendendo
eum digniſſimum amore noſtro. Bonitas eni
creaturaꝝ oſtendit creatorem eſſe optimum: et
ideo amore digniſſimum. Secundo qꝛ creatu
re ſunt dona dei ⁊ beneficia nobis a deo colla/
ta: qꝛ omnia fecit propter nos. Omnia inferio
ra noſtra ſunt ad ſeruiendum equalia autēꝫ vt

Quō h̄ verbuꝫ Augu. itelligi tur ꝙ omnis creatu/ ra cla/ mat vt dicit vt deuꝫ a/ mem⁹.

angeli ad conuiuēduꝫ: ſupiora vt deus ad fru
endum. Ad inducēdum enim aliquē ad aman
dum efficacior eſt donatio ꝙ̄ locutio. Canes in
quit. Sene. amant bn̄factores ſuos. Itē Augu.
in lib. ꝯfeſ. ad deum loquens. Quid autē amo
cum te amo: non decus in creaturis: non cādo
rem lucis ⁊ dulces melodias cantilenarū non
florum vel vngentoꝝ aromatum ſuaue olenti
uꝫ: non māna ⁊ mella: non mēbra acceptabilia
carnis amplexibus. Non hec amo dū amo de
um meum: ⁊ tm̄ amo quādam lucē quādaꝫ vo/
cem. quēdam odorē: quēdam cibum quēdam
amplexum interioris hoīs mei: vbi fulget ani
mo meo qd̄ non capit locus: ⁊ vbi ſonat qd̄ nō
capit tp̄s: ⁊ vbi olet qd̄ nō ſpargit flatus: ⁊ vbi
ſapit qd̄ non minuit edacitas: vbi heret qd̄ nō
diuellit ſocietas: hec amo cum deū meū amo.
Hugo de arra anime. Magno debito obliga/
ta es o anima: multum accepiſti ⁊ nihil a te ha
buiſti: ⁊ pro his omnibus nil habes quod re/
tribuas niſi tantum vt diligas. Et qd̄ per dile/
ctionem datum eſt: nec melius nec decentius
ꝙ̄ per dilectionem rependi poteſt.

¶ Deus magis .§. iij.

debet diligi ꝙ̄ proximus. qd̄ ſic pōt p̄bari. Illd̄
eſt magis diligēdum propter qd̄ alia ſunt odio
habenda: ſed proximi ſunt odio habendi pro/
pter deum. i. ſi nos a deo abducūt: ſꝫ illud Lu.
xiiij. Siquis venit ad me ⁊ non odit patrem et
matrem ⁊ vxoreꝫ ⁊ filios non poteſt meus eſſe
diſcipulus. Ergo deus eſt magis ex charitate
diligendus. Pro cuius declaratiōe dicit Tho.
ſcd̄a ſe. q. xxvj. arti. ij. ꝙ vnaqueqꝫ amicicia re/
ſpicit. illud in quo principaliter inuenit illd̄ bo
num ſup cuius cōmunicatione fundatur: ſicut
amicicia politica principalius reſpicit princi/
pem ciuitatis a quo totum bonū cōmune ciui/
tatis dependet: vn̄ ⁊ ei maxime debeſ fides et
obedientia a ciuibus. Amicicia autēꝫ charita/
tis fundatur ſuper cōmunicatione beatitudīs
que conſiſtit eſſentialiter in deo: ſicut in p̄mo
principio a quo deriuatur in oēs qui ſunt bea
titudinis capaces: ⁊ ideo principaliter ⁊ maxi/
me de⁹ eſt ex charitate diligēdus. Ipſe enī dili
gitur vt beatitudinis cauſa: proximus autem
ſicut beatitudinem ſimul nobiſcum ab eo par/
ticipans. Si dicatur contra: qꝛ viſio eſt princi/
pium amoris. vt dicitur. ix. Ethicoruꝫ. Sꝫ pro
ximus eſt magis viſibilis ꝙ̄ deus a nobis. er/
go magis videtur proximus diligendus. Vn̄
etiam. j. Ioā. iiij. dicitur. Qui nō diligit fratreꝫ
ſuum que videt. deum queꝫ non videt quomo
do poteſt diligere. Reſpondet Tho. ꝙ dupliciꝰ
ter eſt aliquid cauſa dilectionis. Vno modo ſi/
cut id qd̄ eſt ratio diligendi. Et hoc modo bo/

De⁹ magis dꝫ diligi ꝙ̄ cuꝫ proxi/ mus.

num eſt cauſa diligendi: q: vnuʒqđq; diligit inquãtum hʒ rationem boni. Alio modo: quia eſt via ad acquirendum dilectionẽ. Et h̄ modo viſio eſt cã dilectionis: non quidem q: ea rõne ſit aliquid diligibile: qua eſt viſibile: ſed q: per viſionem perducimur ad dilectionem. Nõ ergo opʒ ꝙ illud qđ eſt magis viſibile ſit magis diligibile: ſed qđ prius occurrat nobis ad diligendum. Et hoc mõ argumentatur apoſtolus Jo. Proximus enim q: eſt nobis magis viſibilis: prius occurrit nobis diligẽdus. Ex his enim que nouit animus didicit icognita amare. vnde ꝙ aliquis proximum non diligit. argui poteſt. quia nec deum diligit: non ꝙ propter hoc proximus ſit magis diligibilis: ſed prius diligendus occurrit: deus autem eſt magis diligibilis propter maiorem bonitatem.

¶ Debet etiam .§.iij.

Homo quilibet magis diligere deum ꝙ̃ ſeipſum. qđ plus dʒ ſic probat Tho.ij.ij.q.xxvj.arti.iij. A deo accipere poſſumus duplex bonum. ſ. bonum nature et bonum gratie. In cõmunicatione autẽ bonorum naturalium: nobis a deo facta: fundaſ amor naturalis: quo non ſolum hõ in ſua integritate nature diligit deum ſup oĩa et plus ꝙ̃ ſeipſum: ſed etiã quelibet alia creatura ſuo modo. i. vel intellectuali vel rõnali vel aiali: vel ẽt naturali ſaltem amore. ſicut lapides et alia que cognitione carent: q: vnaqueqꝫ pars plus naturaliter amat cõmune bonũ totius ꝙ̃ particulare bonum ꝓpriũ: qđ manifeſtatur ex opere. Quelibet enim pars hʒ inclinationẽ ꝑncipaliter ad actionem cõmunẽ totius vtilitatis. Apparet etiam h̄ in virtutibus politicis ſm quas ciues pro bono cõmuni et diſpendia propriarum rerum et perſonarum interdũ ſuſtinent. vñ magis hoc verificatur in amicicia charitatis que ſundatur ſuper cõmunicatione bonorum grẽ. et ideo ex charitate magis dʒ homo diligere deũ: qui eſt bonum cõmune oium ꝙ̃ ſeipſum: q: beatitudo eſt in deo ſicut in cõmuni et fontali oium ꝑncipio que beatitudinem participare pñt. Et nota ꝙ quãtum quis diligit frui deo: tanto magis diligit ſeipſum: q: h̄ eſt ei ſummũ bonũ. tñ hoc ꝙ aliquis velit frui deo ptinet ad amorem: quo deus amatur amore concupiſcentie. Magis autẽ amamus deũ amore amicicie ꝙ̃ amore cõcupiſcentie q: maius eſt in ſe bonũ dei ꝙ̃ bonum qđ participare poſſumus ipſo fruendo. et ideo ſimplr homo magis diligit deuʒ ex charitate ꝙ̃ ſeipſum. Et idõ dʒ potius quis omnia mala ſuſtinere ꝙ̃ peccato aſſentire. ſm Augu. vt dicit. xxxij. q. v. ita ne. Et ratio eſt: q: mala pene ſunt contra ſeipſum: etiam pene iſerni ſed peccatum eſt contra deum.

¶ Ad diligendum .§.v.

deuʒ ſuper omnia quaſi cogit triplex ratio que mouere poteſt ad amãdum aliquid: que notari pñt in eo qđ dicitur. Diliges dñm deum tuũ Deute.vj. et Matth.xxij. ¶ Et prima eſt ratio prouidentie et largitatis. ibi. dñm. ¶ Secũda eſt rõ varie bonitatis. ibi. deũ. ¶ Tertia eſt rõ attinẽtie et ꝓpingtatis. ibi. tuũ. ¶ Iſta mouent ad amãdũ qcũqꝫ aliqđ amat. ¶ Et q̃tuʒ ad pmũ clarũ eſt ꝙ hõ amat do. ſuũ cũ eũ diligit et ei ꝓuidet et tuet et bñficia largit. Ex h̄ ꝙ̃ diliges do. ſui eni ſumus oẽs. Qn̄itũ aũt diligat oſtendit: q: proprio filio non pepercit: ſed pro nobis tradidit illum: quõ cum illo non nobis oĩa donauit. Ro.viij. Ber. Dñe quid eſt hõ ꝙ memor es eius: aut filius hõis: qm viſitas eũ: tot ſcilʒ et tantis bñficijs. Miſtis filium vnigenituʒ. Miſtis ſpm̃ ſanctuʒ paraclytuʒ tuuʒ. teipſum reſeruas adoptatis in premiuʒ. Si dicſas eſt. nimis ꝓdigus es tuis. j. Petri. v. Omnem ſollicitudinem veſtram proijciẽtes in eũ: qm̃ ipſi eſt cura de vobis. Matth.v. Soleʒ ſuũ oriri facit ſuper bonos et malos: et pluit ſuper iuſtos et iniuſtos: et materialiter et ſpiritualiter. Inſuper et angelis ſuis deus mandauit de te cuſto. et c. Pſal.xc. immo ſm apoſtoluʒ ad Hebre.j. Omnes adminiſtratorij ſpirit⁹ ſunt miſſi in miniſterium eorum qui hereditatẽ capiũt ſalutis. Ecce quanta prouidentia dñi erga nos quoad corpus et quoad animam. ergo diligamus ipſum ſuper oĩa. ¶ Quãtum ad tertium poſtea magis lmorãdo in ſcđo diligitur aliqs: q: eſt attinens et cõſanguineus: et ſm hoc maxime diligitur pater a quo qs hʒ eſſe et frater qui deſcẽdit ab eodẽ ſtipite: qđ natura docet et inſtigat. Sed nunqđ ait Moyſes. Nõne ipſe eſt pater tuus qui poſſedit et fecit: quãtum ad corpus: et creauit te quãtum. ſ. ad animam Deute. xxxij. Unus eſt pater veſter q in celis eſt Mathei.xxiij. Sed qualis pater. ij. Corin.j. Pater dñi noſtri Jeſu chriſti: pater miſericordiarum et deus totius cõſolationis. Et ſic tuus eſt pater. Sed vt magis eſſet tuus: effectus eſt per incarnationem frater. Unde ait ipſe ad magdalenã: ad fratres meos et c. Jo.xx. Et q: caro noſtra et frater noſter eſt: vt dꝫ in figura. Geneſi.xxxvij. Decuit per oĩa fratribus aſſimilari. vt ait apłs ad Hebre. In penalitatibus ſcilʒ corporis non vitijs mẽtis. Diliges ꝙ̃ tuũ fratrẽ et pꝛeʒ tuum. Et q: qui diligit filiũ aſſiduat ei flagella. vt dicitur in Prouer. Ideo ex dilectione multipliciter flagellat nos. Ambro. Non ſemper oſculatur pater filium: ſed aliquando flagellat: ergo cum caſtigatur qui diligitur tunc erga euʒ pietas exercetur. Habet enim amor plagas ſuas

Triplex rõ nos mouet ad diligendũ deum.

que dulciores ſunt cum amare inferuntur.v.
q.v.Non oſculatur vt enim d᷑ Sap.xiij.cum
nobis diſciplinam das inimicos multipliciter
flagellas.Et ne ita videantur nobis graues la
bores noſtri.ipſe nobiſcum portat:ergo diliga
mus dñm deum noſtrum:qui totus eſt noſter:
nil ſui reſeruans ſibi.Nam corpus in cibum:
ſanguinem in precium ⁊ poculum:vitaꝫ in re/
demptionem dedit ſuis.¶Quantum ad ſcdꝫ
notandum ꝙ bonitas eſt que trahit ad ſe amo/
rem noſtrum.Bonum enim eſt quod oia appe
tunt dicit phs.Bonitas autem eſſentialiter eſt
in deo:⁊ ſm hoc d᷑.Nemo bonus niſi ſolus de
us.ſ.eſſentialiter ⁊ ex ſe.nam creature ſunt bo
ne ex deo nõ ex ſe ⁊ accidentaliter Bonitas.n.
vniuerſaliter eſt in deo quia eſt fons bonitatis:
⁊ cauſaliter:quia ab eo cuncta bona procedũt:
⁊ bonitas ſua vt dicit magiſter in.ij.ſenten.
di.j.fuit cauſa creationis reruꝫ.Unde ⁊ moyſi
dixit:ꝙ aſcenderet in montem ad eum:⁊ oſten
dam tibi ait omne bonum.i.meipſum.¶Cũ
autem omne bonum ſit honeſtum.vel delecta/
bile:vel vtile.Omnia hec genera bonorum re
periũtur in deo.Unde dicitur Sap.vij.Uene/
runt mihi omnia bona pariter cum ea.ſ.ſapi/
entia que eſt deus.Deus autem ſm beatuꝫ An/
ſel.eſt quo melius cogitari non poteſt.¶Et de
bono honeſto dicitur ibi.Innumerabilis ho/
neſtas per manus illius.Bonum honeſtuꝫ eſt
ſcientia ⁊ virtus:ſed omnis ſapientia a domi/
no deo eſt.Eccl.j.Et ſpũ oris eius ois virtꝰ eo/
rum.In pº.Uirtus iuſtitie:prudentie fortitu/
dinis:temperantie.Et alias Amb.Omnis ra/
tio ſuperne ſcientie ⁊ terrene creature in eo:q
eſt caput eorum ⁊ auctor:vt qui hunc inuene/
rit nil vltra querat:quicquid alicubi queritur.
hic perfecte inuenitur:quia hec eſt perfecta dei
virtus ⁊ ſapientia.¶De bono delectabili ibi
dicitur ibi.Letatus ſum in omnibus quoniaꝫ
antecedebat me iſta ſapientia.Leticia eſt dele/
ctatio in homine:ea que delectant trahunt ho/
minem ad ſui amorem.Delectant autem pul/
chra viſum fragantia odoratum:ſuauia guſtũ:
conſonantia ⁊ melos ſonorum auditum ⁊ hu/
iuſmodi.Sed cum omnia iſta ſint a deo cauſa
omnium:⁊ omnis virtutis effectus preexiſtat
in cauſa ſua:inde ſequitur ꝙ omnia hec bõa p
fectius ſunt in deo:quia ſine mixtura dfectus.
Unde Bern.Illud eſt verum gaudium quod
non de creatura ſed de creatore concipitur:qđ
cum acceperis nemo tollet a te.Cuius compa/
ratione omne fedum pulchrum:omne dulce
amaruꝫ:⁊ oẽ qđ delectare poteſt moleſtum:gau
dium vt dictum eſt in homine idem eſt quod
delectatio.¶De bono vtili ibi dicitur.Prepo
ſui illam regnis ⁊ ſedibus ⁊ diuitias nihil eſſe
dixi in comparatione illius ⁊c̃.Sap.vij.Bo/ De mul
num vtile dicitur diuitie:aurum argentuꝫ la/ tiplici
pides precioſi:dominia terrarum:⁊ huiuſmo vtilita/
di.Que etiam bona a deo procedunt:⁊ ois ve te dile/
ra vtilitas:ergo diliges dominum deum tuũ. ctionis
Ubi etiam eſt notãda multiplex vtilitas ipſius nr̃e ad
dilectionis noſtre ad deum:⁊ inimicicie dam/ deum
noſitas:⁊ tertio amicicie fidelitas ⁊ vtilitas:qꝛ
nihil poteſt diligi fructuoſiꝰ ꝙ̃ deus.Nam ip/
ſe diligentibus ſe primo quideꝫ peccata dimit
tit Luce.vij.Dimiſſa ſunt ei peccata multa.
qm̃ dilexit multum.Secundo ipſe eos erudit.
Eccl.ij.Diligite deum ⁊ illuminabitur corda
veſtra.b.Greg.Interdum compunctionis ar/
dore tante ſubtilitatis eſt vis amoris vt hanc
nec ipſe animus poſſit comprehendere q̃ hãc
illuminationeꝫ meruit habere.Tertio ipſe eos
cuſtodit pſal.cxliiij.Cuſtodit dominus diligẽ
tes ſe.Quarto ipſe eos ad ſuauitatem contem
plationis admittit etiam in preſenti.Greg.in
moral.Siquis ad contemplationis ſtudium
preparat ſemetipſuꝫ prius ſe interroget quantuꝫ
amat.Quinto in neceſſitate adiuuat.vñ Eſaie
xliij.dicitur a deo de diligente ſe.Cum pertrã
ſieris per aquas ſcilicet tribulationis tecũ ero
⁊ flumina non operient te.Sexto in morte nõ
deſerit:ſed tunc magis aſſociat pſal.lxxij.In
voluntate tua deduxiſti me:⁊ cum gloria ſuſce
piſti me.Septimo:qꝛ vt ait apoſtolus ad Ro.
viij.Diligentibus deum omnia cooperantur
in bonum.Et bona ⁊ mala penalia ⁊ facta cri/
minalia.Unde Aug.de pe.di.ij.talibus dicit
vſqꝫ adeo omnia vt ſi qui eorum exorbitaue/
runt a fide:hoc eis faciat proficere ad ſalutem
quia cautiores humilioreſqꝫ ⁊ feruẽtiores ſur
gunt.¶Econtra ad diligendum deum indu/
cere debet inimicicie damnoſitas.Nam pecca
toribus qui non diligunt deum omnia inimi
cantur.Sap.v.Pugnabit orbis terrarum pro
eo contra inſenſatos.¶Tertio ad hoc debet
inducere amicicie fidelitas Eccl.vj.Amico fi/
deli nulla eſt comparatio.vbi nota differenti/
am inter ipſos ⁊ alios.Alij enim non ſemper
amant:etiam cum amantur.Iſte ſemper amat
Prouerb.viij.Ego diligentes me diligo.Alij
tempore aduerſitatis aliquando deſerunt.iſte
nunquam.Frater in anguſtijs comprobatur:
ideſt chriſtus.Alij etſi ſint amici patris aliquã
do ſunt inimici filiorum.Sed iſte propter pa/
trem filios amat vſqꝫ in multas generationes
Exo.xx.Ego ſum dominus deus tuus ⁊c̃.faci
ens miſericordiã i milia his q̃ diligũt me. De dile

¶Secundo debet.§.vi. ctione

homo ex charitate diligere ſeipſum quod pa/ ſuiipſi/
tet ex eo quod dicitur Leuit.xix.Diliges ami/ us.

cum tuum.i.primum tuum ſicut teipſm. Ubi
datur pro regula ⁊ exemplari dilectiõis primi
dilectio ſuipſius. Pro cuius declaratiõe dicit
bea. Tho.ij.ij.q.xxv.ari.iiij. Quod cum chari/
tas ſit amicicia quedam. dupliciter loqui poſſu
mus de charitate. Uno mõ ſub communi rõne
amicicie. ⁊ ſm h̃ dicendum eſt ꝙ amicicia non
hꝫ proprie ad ſeipſum: ſed aliquid maius ami
cicia: quia amicicia vnionem quãdam impor/
tat. Dicit enĩ Diony. ꝙ amor ẽ virtus vnitiua.
vnicuiqꝫ autem ad ſeipſum eſt vnitas que eſt
potior vnione. vnde ſicut vnitas eſt principiuꝫ
vnionis: ita amor quo quis diligit ſeipſum eſt
forma ⁊ radix amicicie. ¶ In hoc enim amici/
ciam hẽmus ad alios ꝙ ad eos nos hẽmus ſi/
cut ad noſmetipſos. D̃r enim.ix.Eth̃. ꝙ amica
bilia que ſunt ad alterum: veniunt ex his que
ſunt ad ſeipm. Sicut etiam de principijs non
hꝫ ſcia: ſed aliquid maius.ſ.intellectus. Alio
modo poſſumus loqui de charitate ſm propri
am rõneꝫ ipſius prout.ſ.eſt amicicia hominis
ad deum principaliter ⁊ ex ꝯñti ad ea que ſunt
dei inter que eſt ipſe homo qui charitatem hꝫ.
Et ſic inter cetera que ex charitate diligit ad de/
um pertinentia etiam ſeipſuꝫ ex charitate dili/
git. Non autem obſtat his ꝙ apſus vituperat
amãtes ſeipſos. di.ij.Ti.iij. In nouiſſimis die
bus inſtabunt tempora periculoſa. Erunt eniꝫ
homines ſeipſos amãtes ⁊c. Qua loquitur de
amore quo quis amat ſe ſm naturam ſenſibi/
lem: ita vt ei ſubyciat rationem. quod vtiqꝫ eſt
vituperioſum ⁊ pernicioſuꝫ. Et nõ de amore quo
quis amat ſm naturam rõnalem querens ei⁹
perfectionem quod pertinet ad charitatem. ⁊
qꝛ homo reſultat ex anima ⁊ corpore. ideo de/
bet ſe diligere ex charitate: non ſolum quantũ
ad animam ſed etiã quoad corpus: ſꝫ.b.Aug.
Pro cuius declaratiõe dicit.b.Tho.vbi.ſ̃.ar.
v. ꝙ corpus nr̃m ſꝫ duo poteſt cõſiderari. Uno
modo ſm naturam ſuam. Alio modo ſm cor/
ruptionem culpe ⁊ pene. Natura auteꝫ corpo/
ris noſtri cũ non ſit a malo principio creata: vt
manichei fabulantur: ſed a deo ſit: poſſumus
e a vti ad ſeruitiuꝫ dei ſm illud Ro.vj. Exhibe
te membra veſtra arma iuſtitie deo. ⁊ iõ ex cha
ritatis dilectione qua diligimus deum. debe/
mus etiam corpus noſtrum diligere. Quãuis
enim corpus noſtruꝫ deo frui nõ poſſit: cogno
ſcẽdo ⁊ amãdo: qua fruitione fundatur amici/
cia charitatis: cum per opa que per corpus fa/
cimus ad fruitionem venire poſſumus. Et ex
frutione diuina anime redundat quedam bea
titudo ad corpus.i.ſanitatis ⁊ corruptionis vi
gorẽ. ⁊ ſic ẽ corpus capax btitudinis. Scd̃ꝫ aũt
quod cõſiderat in corpore.i.infectionem culpe
⁊ corruptionem pene in corpe nr̃o nõ debem⁹
diligere ſed potius ad eius remotionẽ anhela/
re deſiderio charitatis. Et ſm hanc infectioneꝫ
dicebat apls Ro.vij. Infelix ego hõ quis me li
berabit de corpe mortis huius. Qd̃ debemus
corpus diligere propriũ ⁊ quõ oſtẽdit ẽt Proſ
per ſic di. de pe. di.ij. Corpus nr̃m qꝛ pars no/
ſtri eſt: ad hoc diligendũ nobis eſt vt ſaluti ei⁹
⁊ fragilitati naturaliter cõſulamus: ⁊ agamus
q̃tenus ſpũi ordinate ſubiectũ ad eternã ſalutẽ
accepta imortalitate ⁊ incorruptiõe pueniat.

¶ Diligit autem .§.vij.

quis vere ſeipſum ex charitate qñ in ſe ſm par
tem principalẽ.i.rõnem hꝫ ſeu operaſ quinqꝫ
que ſunt ꝓpria amicicie ſm phm.ix.Ethicoꝝ.
Unuſquiſqꝫ amicus pmo quidẽ vult amicum
ſuũ eẽ ⁊ viuere. Scd̃o vult ei bona. Tertio opa
tur bona ad ipſuꝫ. Quarto ꝯuiuit ei delectabi
liter. Quinto ꝯcordat cũ eo quaſi eiſdẽ delecta
tionib⁹ ⁊ ꝯtriſtationibus. ¶ Pro hoꝝ maiori
declaratione ſciendũ ſm be.Tho.vbi.ſ̃. ꝙ hõ
dicit eſſe aliqd dupliciter. Uno mõ ſm pncipa
litatem: alio mõ ſm ſubſtãtiã ⁊ naturaꝫ ſuã. Et

Qd̃ vere ſeipſum diligens ex charitate facit qn/ qꝫ que ſunt p/pria a/micicie

primo qdẽ mõ dicitur hõ id qd̃ principale eſti
matur in eo: ſicut priceps ciuitatis dr̃ ciuitas:
⁊ qd̃ facit princeps dicit facere ciuitas. Boni
autẽ eſtimant pncipale eſſe in eis mentẽ rõneꝫ
ſicut reuera eſt. ⁊ ſecũdariũ partẽ ſenſitiuam et
corporalẽ. quoꝝ primuꝫ apls noiat hoiem in/
teriorem: ſcd̃arium hoiem exterioreꝫ.ij.Cor.
v. Et ſic vere ſeipſos diligunt qꝛ diligunt ſe ſm
pncipale qd̃ eſt in eis.i.partẽ rõnalem que di/
citur hõ interior. Uñ ⁊ volũt ipſum pmo ꝯſer
uari in ſua integritate. Et optãt ei bona eius q̃
ſunt bona ſpũalia quoad ſcd̃m ꝓprium amici/
cie. Tertio ad aſſequẽda bona ſpũalia opa im/
pendunt. Quarto delectabiliter ad cor ꝓpriuꝫ
redeunt. qꝛ ibi inueniũt ⁊ bonas cogitationes

Quid ſit vere ſeipſuꝫ diliger̃

in pñti. ⁊ memoriam p̃teritoꝝ bonoruꝫ ⁊ ſpem
bonoꝝ futurorũ: ex quibus delectatio cauſaſ.
Quinto non patiunſ in ſeipſis voluntatis diſ/
ſentionẽ: qꝛ anima coꝝ tendit in vnum. Mali
autẽ eſtimant in ſe partẽ pncipalem ſenſitiuaꝫ
que dr̃ hõ exterior: ⁊ ſm hãc ſeipſos diligunt:
vñ nõ vere diligunt ſicut nec verã eſtimatiõeꝫ
hñt. Et ſm hãc parteꝫ ſenſitiuã obſeruant in ſe
illa qnqꝫ ꝓpria amicicie. Nam q̃rũt ꝯſeruatio/
nem ſui corporis ⁊ ſanitatẽ etiã ꝯ dei volunta/
tem.i.p̃cepta. Scd̃o ꝓuidẽt ei bona cõformia.
ſcilꝫ delectabilia ſenſibus. Tertio ad h̃ multuꝫ
operãtur ⁊ laborant. Quarto delectanſ cogita
re de hmõi ſenſibus. Quinto qꝛ ꝯcordant cuꝫ
ipſa ſenſualitate ei aſſentiendo in cunctis. Ecõ
tra de ꝯſeruatione ſpũs nõ curãt nec bona ſpi/
ritualia optant: nec ad hoc laborãt: horrent re/
uerti ad ſeipſos: qꝛ ibi non inueniũt niſi mala

que remoꝛdeant ⁊ diſcoꝛdant ſecū. Alio modo dicitur homo aliquid ſm naturā ⁊ ſubſtātiam ſuā: ⁊ ſic cum hō ſit quid reſultans ex anima et coꝛpoꝛe oēs ſe eſtimant eſſe vere qḋ ſunt. i. cō/poſitos ex anima ⁊ coꝛpoꝛe. ⁊ ſm hoc omnes diligunt ſeipſos: etiam mali: inquantum ſcilꝫ diligunt conſeruationem ſui eſſe: ſed hoc non eſt ſe diligere ex charitate.

Debet homo .§. viij.

Quare hõ ma/gis dꝫ ſeip ſuꝫ diligeꝛ ꝙ̄ pro/ximuꝫ.

magis diligere ſeipſum ꝙ̄ primum: ita videlꝫ vt magis aīam ſuam ꝙ̄ cuiuſcūqꝫ aīam: ⁊ ma/gis aīam primi ꝙ̄ coꝛpus ꝓpꝛium: ſed magis coꝛpus ꝓpꝛium ꝙ̄ coꝛpus pꝛoximi ceteris pa/ribus. Primum ſic ꝓbatur. Exēplar eſt poti/us exēplato: ſed dilectio hominis ad ſeipm̄ po/nitur vt exēplar dilectionis ad alteꝝ: cum dicitꝰ Matth. xxij. diliges primum tuum ſicut teip/ſum. ergo magis ex charitate dꝫ qs diligere ſe ipm̄ ꝙ̄ pꝛoximū ſm aīam. Qḋ bea. Tho. ſic de/clarat. ij. ij. q. xxv. in homie ſunt duo. ſ. natura coꝛpoꝛalis: ⁊ natura ſpūalis. Per hoc aūt dicitꝰ hō diligere ſeipſum ꝙ diligit ſe ſm naturā ſpi/ritualē. Et ſm hoc dꝫ hō magis ſeipſuꝫ dilige/re poſt deum ꝙ̄ quēcunqꝫ aliū: ⁊ hꝫ pꝫ ex ipa ra/tione diligendi. Nam vt. ſ. dictuꝫ eſt deus dili/gitur vt principiū boni ſup quo fundatur dile/ctio charitatis. hō aūt ſeipſum diligit ex chari/tate ſm rōnem ſocietatis in iſto bono. Cōſocia/tio aūt eſt ratio dilectionis ſm qndam vnionē ad deum. Unde ſicut vnitas eſt potioꝛ ꝙ̄ vnio. ita ꝙ homo participat bonū diuinum eſt poti/oꝛ ratio diligēdi ꝙ̄ ꝙ alius aſſocietꝰ ſibi in hac participatione. Et ideo homo ex charitate ma/gis dꝫ ſeipſum diligere ꝙ̄ ꝓximum. Et huius ſignum eſt: qꝛ homo non dꝫ ſubire aliqḋ malū peccati: qḋ ꝯtꝛiatur participatiōi beatitudinis vt liberet primum a pctō. Un̄. b. Augu. xxij. q. ij. Faciat homo ēt pꝛo tꝑali ſalute hoīꝫ qḋ po/teſt. ſ. licite. cuꝫ aūt ad hꝫ venerit vt tali ſaluti niſi peccādo conſulere nō poſſit. iam ſe exiſtimet nō hr̄e qḋ faciat. ⁊ Leo papa. Indecēs eſt crimē ſuum alienis cōmodis impēdere. di. xlvj. ſicut non ſuo. Et no. ꝙ lꝫ primus qui eſt melioꝛ nobis ſit deo ꝓpinquioꝛ: qꝛ tn̄ non eſt ita ꝓpin/quus charitatē habenti ſicut ⁊ ipſemet ſibi. idō non ſequitur ꝙ aliqs nō debeat magis dilige/re pꝛoximū etiā meliorē ꝙ̄ ſeipſum. Non dile/ctio charitatis hꝫ quātitatem non ſolū ex parte obiecti qḋ eſt deus: ſed etiā ex parte diligentis qui eſt ipſe homo habens charitatem. Scḋꝫ. ſ. ꝙ quis dꝫ magis diligere animā primi ꝙ̄ coꝛ/pus pꝛopꝛium pꝛobatꝰ. j. Joā. iij. di. Nos debe/mus pꝛo fratribus aīam ponere. i. vitaꝫ qḋ eſt pꝛecipuū in coꝛpoꝛalibus: qḋ ſic declarat Tho. vbi. ſ. Illud eſt magis ex charitate diligēdum qḋ hꝫ maioꝛem rōneꝫ diligibilis ex charitate. Conſociatio auteꝫ in plena participatione bea/titudinis que eſt ratio diligēdi primuꝫ eſt ma/ioꝛ ratio diligēdi ꝙ̄ participatio beatitudinis per redundātiam que eſt rō diligendi ꝓpꝛium coꝛpus. Et ideo primum quātum ad ſalutē de/bemus magis diligere ꝙ̄ coꝛpus ꝓpꝛiuꝫ. No/ta tn̄ ꝙ non eſt de neceſſitate charitatis ꝙ hō ꝓ/pꝛium coꝛpus exponat pꝛo ſalute pꝛoximi: niſi in caſu quo tenetꝰ eius ſaluti ꝓuidere. ſicut fecit Uitalis vrſino heſitanti in martyrio. Sꝫ ꝙ ali/quis ſe ad hoc ſponte offerat pertinet ad perfe/ctionem charitatis. de qua. b. Aug. Siquis ha/buerit tātam charitateꝫ vt paratus ſit etiā pꝛo fratribus moꝛi. ꝑfecta eſt in eo charitas. de pe. di. ij. ſiquis. la. ij. Tertium. ſ. ꝙ magis debꝫ quis diligere coꝛpus ꝓpꝛium ꝙ̄ alterius cete/ris paribus. pꝛobatur ſic. Sicut ſe hꝫ aīa pꝛo/pꝛia alicuius ad aīam pꝛoximi: ita ꝓpoꝛtiona/biliter ſe hꝫ coꝛpus pꝛopꝛium ad coꝛpus pꝛoxi/mi: ſed anima ꝓpꝛia ſic ſe habet ad animam al/terius: vt magis debeat ſuam diligere ꝙ̄ alte/rius. ergo ⁊ coꝛpus ſuuꝫ magis dꝫ diligere ꝙ̄ alterius: ⁊ ſic ei potius ſubuenire ceteris pari/bus: quod pꝛo tanto dicitꝰ: qꝛ ſiquis eſſet mul/tum vtilis cōmunitati vel eccleſie. ipſe parum laudabiliter ⁊ ex perfectione exponeret coꝛ/pus ſuum moꝛti pꝛo illo conſeruando: quam/uis de neceſſitate non teneretur.

Corpuſ ꝓpriuꝫ dꝫ quis magis diligeꝛ ꝙ̄ alte/rius.

Utrum charitas .§. ix.

qua quis diligit deum ſeipſum ⁊ ꝓximum: ſit ex charitate diligenda. Rn̄det. b. Tho. ij. ij. q. xxv. ar. ij. ꝙ charitas non eſt ſimpliciter amoꝛ: ſed hꝫ rōnem amicicie: vt dictuꝫ eſt ſupꝛa. Per amiciciā aūt amatur quid dupl'r. Uno modo ſi/cut ipſe amicus ad quē habemus amiciciaꝫ: ⁊ cuius bona volumus. ⁊ ſic nō amatꝰ charitas. Alio mō ſicut bonuꝫ qḋ volumus amico. ⁊ ſic amatur charitas per charitatē: qꝛ charitas eſt illud bonum qḋ optamus oībus quos ex cha/ritate diligimus. Et eadē rō eſt de beatitudine ⁊ de v̄tutibus alijs. Et ſic intelligitꝰ dictuꝫ Au/gu. viij. de trini. ꝙ qui diligit primum ꝯñs eſt vt ipſam dilectionē diligat. Sꝫ ⁊ charitas hoc hꝫ inquātū eſt qdam amoꝛ. Amoꝛ eni ex natu/ra potentie cuius eſt actus hꝫ ꝙ poſſit ſibi ſeip/ſum reflectere. Quia eni volūtatis obiectū eſt bonuꝫ naturale quicqd ratione boni ꝯtinetur pōt cadere ſub actu voluntatis. Et qꝛ ipſuꝫ vel/le eſt quoddam bonum pōt velle ſe velle. Item amoꝛ ex rōne pꝛopꝛie ſpēi hꝫ ꝙ ſupꝛa ſe refle/ctatur: qꝛ eſt ſpōtaneus motus amātis in ama/tum. Un̄ ex hꝫ ipſo ꝙ amat aliquis amat ſe ama/re. Et ſi dicatur ꝙ non pꝛecipitur diligi: niſi de/us ⁊ ꝓximus. Rn̄detur ꝙ in dilectione illoꝛuꝫ

includitur dilectio charitatis. Diligimus eniꝫ
deum ⁊ proximum inquantū amamus: vt nos
⁊ proximus deum diligamus.

De his que valent ad hoc ꝙ quis ametur a deo. ⁊ ad hoc quilibet laborare debet. Et sunt septem.

¶ Multa ſunt que .§.x.

valent ad hoc ꝙ quis ametur a deo. ⁊ ad hoc dꝫ
quilibet laborare. nam amor dei ad nos eſt cau
ſa omnis boni noſtri. Tanto vnuſquiſqꝫ hꝫ plus
de bonitate quanto magis a deo diligitur. Et ſic
quis tunc vere ſeipſum diligit cū taleꝫ ſe exhi/
bet vt diligatur a deo. Precipue aūt ſunt ſeptē
que ad hoc valent. Primū eſt ſapientia. Sap.
vij. Infinitus theſaurus eſt hoīb⁹ ſapiētia quo
qui vſi ſunt. participes facti ſunt amicicie dei.
⁊ ibidem. Neminē diligit deus niſi qui cuꝫ ſa
pientia gradit. Scōm eſt mentis mundicia. p/
uer. xxij. Qui diligit cordis mundiciaꝫ ꝓpter
gratiam labiorꝫ ſuorꝫ habebit amicum regem
Canti. ij. Dilectus meus mihi. ⁊ ego illi q pa/
ſcitur inter lilia. i. puritate delectatur. Sap. vj.
Incorruptio facit ꝓximū deo. Et Joānes euan
geliſta propter munditiā dicit diſcipulus quē
diligebat xp̄s. Joā. vlti. Tertiū eſt manſuetudo
que multū aſſimilat deo cuius bonitateꝫ mali
tia alicuius non perturbat. Ecci. xlv. dicit. Dile
ctus deo ⁊ hominibus Moyſes. de quo dicit
Nume. xij. ꝙ erat mitiſſimus hoīuꝫ ſup terrā.
Quartum eſt liberalitas que etiā multum aſſi
milat deo qui ex liberalitate fecit qcquid fecit
ij. Corin. ix. Hilarem datorē diligit deus. Se/
ne. Qui bñficium dat imitat deum. Exempluꝫ
in Zacheo. Quintuꝫ eſt humilitas ꝑꝑ quā Da/
uid fuit vir ſm cor dei. j. Regum. xvj. Et in ſi/
gnum amoris dñs Jeſus quē hꝫ ad humilem
amplexatus eſt paruulū. Marci. ix. Et Benia
min qui fuit minimus filius vocat amantiſſi/
mus dñi. Deute. xxxiij. Sextum eſt tpalium cō
temptus. Sene. Nemo dignus eſt deo niſi qui
opes ꝯtēpſerit. Eſa. xxviij. Coanguſtatū eſt ſtra
tum. ſ. cordis. ita vt alter decidat. ſ. amor dei et
pallium breue vtrūqꝫ tegere non pōt. ſcꝫ amor
mundi. Beatus Grego. Bonorꝫ auctori aliter
inherere non valemus niſi cupiditatē que om
nium malorꝫ radix eſt abſcindamus. diſt. xlvij.
Bonorꝫ. Septimum eſt dilectio. Prouer. viij.
Ego diligētes me diligo. Ber. Nemo ſe amari
diffidat qui iaꝫ amat. Et ꝗuis ipſe prior dilexit
nos. tñ exercēdo nos ī actu dilectōis augetur.

¶ De dilectione proximi. ⁊ quis nomine pro
ximi intelligatur.

Capitulum. iiij.

De dilectione pro/
ximi ſub qua intelligitur angelus
bonus. ⁊ quilibet habens beatitu
dinem. vel qui poteſt eam conſeq.
Unde non demones vel dānati. De hac dicit.
j. Joan. iiij. Hoc mandatuꝫ habemus a deo vt
qui diligit deum diligat ⁊ fratrem ſuum. Ubi
ſciienduꝫ ꝙ habitus charitatis vnus eſt qui ex
tenditur ad dilectionem non ſolum dei. ſed et
proximi habitus enim non diuerſificantur ni
ſi ex hoc ꝙ variant ſpeciem actus ſm Tho. ij.
ij. q. xxv. Omnis enim actus vnius ſpeciei pti
net ad eūdem habitum. Cum aūt ſpecies eius
ſumatur ex obiecto ſm formalem rationem ip
ſius: neceſſe eſt ꝙ idem ſit ſpē actus qui fertur
in rationem obiecti: ⁊ qui fertur in obiectū ſub
ratione tali. ſicut eſt eadem ſpē viſio qua videt
lumen ⁊ qua videtur color ſm rationem lumi
nis. Ratio autem diligendi proximū deus eſt.
Hoc enim debemus in proximo diligere vt in
deo ſit: vnde manifeſtum eſt ꝙ idem ſpē actus
eſt quo diligitur deus: ⁊ quo diligitur ꝓximus
etſi ſit diuerſus numero. Et ꝙ nomie proximi
intelligitur omnis qui exhibet nobis aliquam
miſericordiam ſeu beneficium. Ac etiam om/
nis qui poteſt exhibere aliquod miſericordie
opus: ſm Bea. Augu. tractantem illud Luce.
x. Quis tibi videtur ꝓximus fuiſſe illi qui in/
cidit in latrones. Unde omnes angeli boni di
ligendi ſunt ex charitate a quibus multa bene
ficia recepimus: ⁊ comprehendun tur nomine
proximi. Naꝫ charitas eſt amicicia fundata ſu
per cōmunicatione nō ſpecie ſed beatitudinis
ſeu beneficiorꝫ pertinentium ad vitam eternā.
Et in hac beatitudine angeli cōmunicant cum
hominibus. Unde dicitur Matth. xxij. Equa/
les ſunt angelis dei. Et ideo angeli boni ex cha
ritate ſunt diligendi ſm beatum Thomam ſe/
cunda ſecū. q. xxv. Et eadem ratio eſt de beatis
animabus: quia enim participant beatitudinē
ſuper qua fundatur charitas: ideo diligende
ſunt ex charitate ⁊ ab eis etiam multa ſuffra/
gia recipimus meritorum ſuorum ⁊ precuꝫ.
Demones autem important naturam peccato
deformatam: ⁊ ideo eos non debemus dilige
re ex charitate inquantuꝫ demones: ideſt quā
tum ad maliciam eorum: ſed odire. Sed acci/
piendo prout demon quandam naturam im/
portat: ſic aliquo modo debemus diligere et
aliquo modo non. Nam diligere debemus
ſicut diligimus aliquod bonum amici⁹: quod
volumus permanere ob amorem illius: ⁊ iſto
modo poſſumus ex charitate diligere demo/
nes. inquantum ſcilicet volumus eos in ſuis
naturalibus conſeruari ad gloriam dei. Sed
non diligere debemus eos ita ꝙ ad eos ami/
ciciam habeamus. Nam de ratione amici/
cie eſt velle bonum amico: et precipuum bo/
num. hoc auteꝫ beatitudo et vita eterna eſt: qꝺ
bonuꝫ nullo mō debemus eis velle: q: hoc re/

Que ſit rō dili/gēdi ꝓximi.

Quis nomie ꝓxmi ītelligit

An demones ſint ex charitate diligendi.

pug naret charitati dei per quam iuſtitiam ei⁹
appꝛobamus. Et adem ratio eſt de dānatis:q:
non ſunt amplius capaces beatitudinis. Crea/
turas autem irrationales non debemus dilige
re ex charitate:ita vz ſicut diligitur is ad quez
hꝫ amicicia. Et ratio eſt ſm. b. Tho. vbi. ſ. quia
charitas eſt amicicia quedam. Omnis autem
amicicia fundatur ſuper cōmunicatione vite:
ſed irrationales creature non poſſunt cōmuni
care in vita hūana:quia illa ē ſm rationez quā
ipſe non habent. Itez talis amicicia charitatis
fundatur ſuper cōmunicatiōe beatitudinis cu
ius non ſunt capaces:ſed diligi poſſūt ſicut bo
na que alijs volumus inq̄tum volumus ea cō
ſeruari ad gloꝛiam dei ⁊ vtilitatem hominum
qui ſunt in purgatoꝛio pꝛopꝛie ex charitate di
ligendi ſunt ⁊ omnes in mundo viuentes. Vñ
pꝛoſper. Non illi tantum pꝛoximi noſtri credē
di ſūt quos nobis gradus ſanguinis iungit·p
ximi noſtri credendi ſūt omnes hoies noſtre
An peccatoꝛes ſint ex charitate diligendi.
nāe:ſicut diri pꝛicipes. de pe. di. nō illi. ¶ Ad
peccatoꝛes ſunt diligendi ex charitate. ⁊ quo/
modo ſm. b. Tho. ij. ij. q. xxv. In peccatoꝛibus
ſūt duo ꝯſideranda. ſ. natura ⁊ culpa. Secūdū
naturam quidem quam habent a deo ſunt ca/
paces beatitudinis ſuper cuius cōmunicatio//
ne fundatur amicicia charitatis. ⁊ ideo ſm na
turam diligendi ſunt ex charitate. ſm culpam
autem deo contrariantur:⁊ eſt in eis beatitudi
nis demeritum. Unde ſm culpam qua deo ad
uerſantur ſunt peccatoꝛes odiendi. etiam pa//
ter ⁊ mater:⁊ quicunq; pꝛopinqui ſm quod di
citur Lu. xiiij. Debemus enim in peccatoꝛibus
odire culpam ⁊ ꝙ peccatoꝛes ſunt. ⁊ diligere
ꝙ homines ſunt beatitudinis capaces. ⁊ ad
hoc facit quod dicit leo papa. di. lxxxvj. Odio
habeantur peccata non homines:coꝛrigantur
tumidi:tollerentur infirmi. Et quod caſtigare
ſeuerius neceſſe eſt non ſeuientis animo fiat:
ſed medentis. Et ſm hoc intelligendum eſt il/
lud pſ. cxviij. Iniquos odio habui inq̄tum. ſ.
ſunt iniqui. quod eſt habere odio iniquitatem
eoꝛum. ⁊ hoc eſt perfectū odium. De quo idez
ait pſ. cxxxviij. ¶ Perfecto odio oderā illos.
Hoc enim eſt odire malum quod nocet eis qđ
pertinet ad amoꝛem eoꝛum. Nam eiuſdem
rationis eſt odire malum alicuius ⁊ diligere
bonum eius. vtrunq; enim pꝛocedit a charita
te. ¶ Et nota ſm beatum. Tho. ꝙ amicis pec/
cantibus:ſicut dicit phus. ix. Ethi. Non ſunt
ſubtrahenda amicicie beneficia quoſq; habet
ſpes ſaluationis eoꝛum:ſed magis eſt eos ad//
iuuandum ad recuperationem virtutis q̄ʒ ad
recuperationem pecunie ſi eaʒ amiſiſſent q̄to
virtus amicicie eſt magis affinis q̄ʒ pecunia.
Sed quando in maximam maliciā incidūt:⁊
inſanabiles fiunt:tunc non eſt eis amicicie fa/
miliaritas exhibenda. Et ideo huiuſmodi pec
cantes de quibus magis pꝛeſumitur nocumē/
tum alioꝛum q̄ʒ eoꝛum emendatio ſm legem
diuinam ⁊ humanam pꝛecipiuntur occidi qđ
facit iudex non ex odio eoꝛum:ſed amoꝛe cha
ritatis que pꝛefert bonum cōmune particula//
ri. Nec obſtat quod dicit philoſophus ꝙ ami/
coꝛum eſt conuiuere:ſed cum peccatoꝛibus ad
monet ſcriptura non conuerſari ſꝫ illud. ij. ad
Coꝛ. vj. Recedite de medio illoꝛum. Nam ſm
bea. Tho. vbi ſupꝛa duplex poteſt eſſe conuict⁹
cum peccatoꝛibus. Unus eſt ſm conſoꝛtiū pec
cati aſſentiendo eis. ⁊ hoc pꝛohibet omnibus.
Non enim ſic debemus diligere peccatoꝛes:
vt velimus quod ipſi volunt:⁊ de eis gaudea
mus de quibus gaudent ſcilicet malis:q: hoc
eēt malis aſſentire:ſed vt faciamus eos velle
quod nos iuſte volumus ⁊ gaudere de quib⁹
nos recte gaudemꝰ. Unde. b. Aug. de vitatiōe
conuictus talium ſcilicet per conſenſum mali
ſic ait. xxiij. q. iiij. Recedite ⁊ exite inde pollu//
tum ⁊ immundum ne tetigeritis ſcilicet in cō
tactu coꝛdis non coꝛpoꝛis. Quid eſt enim tan/
gere immundum niſi conſentire peccatis. Et
quid eſt exire inde niſi facere quod pertinet ad
coꝛrectionem eoꝛum q̄tum ad ſcōʒ gradū vni
uſcuiuſq; ſalua pace fieri poteſt. Eſt alius con//
uictus conuerſationis familiaris. ⁊ hic vitādus
eſt ab infirmis ne ſubuertantur. vnde dicitur.
xxviij. q. j. Sepe maloꝛum conſoꝛtia bonos coꝛ
rumpunt q̄to magis eos qui ad vitia pꝛni ſūt.
Sed perfectis de quoꝛum coꝛruptione non ti/
metur laudabile eſt. ſicut chꝛiſtus cum publi//
canis comedebat Math. ix.

¶ De dilectione inimicoꝛum. .§. i.

Nota ſm. b. Tho. ij. ij. q. xxv. Di/
lectio inimicoꝛum poteſt tripliciter conſidera/
Utrū inimic⁹ ſit ex charitate diligēd⁹
ri. Uno quidem modo vt inimici diligantur
inquantum inimici:ideſt ſm vitium eoꝝ quo
exercent inimiciciam. ⁊ hoc eſt puerſum ⁊ cha
ritati repugnat:quia hoc eſt diligenter maluʒ
alterius. ¶ Secundo modo poteſt accipi dile
ctio inimicoꝛum quantum ad naturam:ſed in
vniuerſali. Et ſic dilectio inimicoꝛum eſt de ne
ceſſitate charitatis:vt ſcilicet aliquis diligens
pꝛoximum ab illa generalitate dilectionis pꝛo
ximum inimicum non excludat. ⁊ ſm hoc eſt
intelligendum illud domini pꝛeceptuʒ Mat.
v. diligite inimicos veſtros:quia vt dicit. xiiij.
q. j. Quod percipitur imperatur: quod impe//
ratur neceſſe eſt fieri. ¶ Tertio modo pōt con
ſiderari dilectio inimicoꝛum in ſpeciali: vt ſci
licet aliquis in ſpeciali moueatur motu dile//
ctionis ad inimicum:⁊ iſtud non eſt de neceſſi

tate charitatis abſolute: quia nec etiam moue-
ri motu dilectionis in ſpeciali ad quoſlibet ho
mines ſingulariter eſt de neceſſitate charita-
tis: quia hoc eſt impoſſibile: eſt tamen de neceſ
ſitate charitatis ſm preparationem animi: vt
ſcilicet aliquis habeat animum preparatū ad
hoc ꝙ in ſingulari diligat inimicum ſuū ſi ne-
ceſſitas occurreret: ſed ꝙ abſq; articulo neceſ-
ſitatis hoc etiam actu impleat vt diligat inimi
cum propter deum hoc pertinet ad perfectio-
nem charitatis. Cum enim ex charitate diliga
tur proximus propter deum q̄to magis aliqs
diligit deum: tanto etiam magis ad proximū
dilectionem oſtendit nulla inimicicia impedi
ente. Sicut ſi aliquis multū diligeret aliquē
amore ipſius eius filios amaret etiam ſibi ini-
micos. ꝛ ſm hoc intelligendum eſt verbū Au-
gu. in encheridion dicentis ꝙ hoc tā magnū
bonum ſcilicet diligere inimicos non eſt tāte
multitudinis quantum credimus exaudiri in
oratione cū dicitur. Dimitte nobis debita no
ſtra. Intelligitur enim de dilectione quantum
ad perfectionem non neceſſitatē.

De ſignis autē .§.ij.

ꝛ effectibus dilectionis. Sciendum ſm beatū
Tho. ꝙ cum ſigna ꝛ effectus charitatis ex inte
riori dilectione procedant: ꝛ ei proportionen-
tur. Sicut dilectio ad inimicū in cōi q̄dē eſt de
neceſſitate p̄cepti abſolute. in ſpāli aūt nō abſo
lute: ſ; ſm p̄parationē animi. Sic dicendū de
effectu ꝛ ſigno dilectionis exteriori exhibēdo.
nam beneficia vel ſigna dilectionis que exhi-
bentur proximis in communi. puta cum quis
orat pro omnibus fidelibus: vel cum habet i-
pendere aliquod beneficium toti communita-
ti. tenetur quis ꝛ inimicis hoc exhibere: ſeu ip
ſos non ab illis excludere ex neceſſitate prece-
pti ꝛ contrarium faciendo pertineret ad liuo-
rem vindicte: ſed beneficium vel ſigna dile-
ctionis que quis exhibet particularibus perſo
nis: exhibere inimicis non eſt de neceſſitate ſa
lutis. niſi ſm preparationem animi: vt ſcilicet
quis preueniat in articulo neceſſitatis. Extra
talem articulum hoc facere pertinet ad per-
fectionem charitatis.

Ad dilectionē .§.iij.

De his q̄ nos ad dilectionē proximi īducūt ꝛ ſunt ſeptem

proximorum multa inducūt. Primum eſt
ſcriptura diuinalis que hoc frequenter man-
dat. Unde Leuit. xix. dicitur. Diliges amicum
tuum ſicut teipſum. Et ideo rememoratur Lu.
x. ꝛ Math. xxij. ſed loco amici ponitur nomē
proximi. j. Jo. iiij. Diligamus nos inuicem. Et
chriſtus. Hoc eſt preceptum meum vt diliga-
tis inuicem Jo. xv. Hierony. O miram dei cle
mentiam. O ineffabilem pietatem dei: premi
um nobis pollicetur. ſi nos mutuo diligamus
etſi nobis ea preſtamus inuicem quibus inui
cem indigemus. Et nos ſuperbo inſuper ꝛ in-
grato animo ei renitimur cuius imperium be
neficium eſt. Secundum eſt ratio conditio
nalis. Naturaliter enim omne animal diligit
ſibi ſimile. vt dicitur Eccl. xiij. Et ſi hoc ſeruāt
irrationabilia etiam ſilueſtria: quia leo non no
cet leoni. nec vrſus vrſo. ꝛ multo magis debet
homo homini ſeruare. Tertium eſt frater-
nitas naturalis Malachie. ij. Nunquid non
pater eſt vnus omnium noſtrum: ſcilicet Adā
quare ergo deſpicit vnuſquiſq; fratrem ſuum
Aug. x. de ciui. dei dicit. Nihil tam diſcordio
ſum vitio: nihil tam ſociale natura: ſicut genꝰ
humanum: propterea voluit deus creare parē
tem vnum ſcilicet Adam de quo multitudo p
pagaretur: vt hac ammonitione in multis con
cors vnitas ſeruaretur. Quartum eſt ger-
manitas ſpiritualis Math. xxiij. Patrem no
lite vobis vocare ſuper terram. vnus eſt enim
pater veſter qui in celis eſt. Omnes autem
vos fratres eſtis. Beatus Auguſtinus. Om-
nes quidem ſumus fratres ſm ꝙ homines ſumꝰ
q̄to magis ſm ꝙ chriſtiani ſumꝰ. pꝛ deus ma
ter eccleſia: hereditas paradiſus. Quintū eſt
chriſti ꝛ angelorum exemplum. Ita enim chri
ſtus charum habuit proximum ꝙ pro eius re
demptione mori voluit. Apoc. j. c. Dilexit nos
ꝛ lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo.
Angeli etiam cum magna diligentia cuſtodi-
unt homines pſal. Angelis ſuis mandauit de
te vt cuſtodiant te in omnibus ꝛc. Mat. xviij.
c. Uidete ne contemnetis vnū de puſillis his
qui in me credunt. Angeli enī eorum ꝛc. Sex
tum: quia multum ex deo grata ꝛ beneplacita
Eccl. xxv. In tribus beneplacitum eſt ſpiritui
meo que ſunt probata coram deo ꝛ hominibꝰ
Concordia fratrum: amor proximorum: ꝛ vir
ꝛ mulier bene ſibi conſentientes: ꝛ merito. Si
enim placet homini qui diligit ꝛ reueretur ſi-
militudinem ꝛ imaginem ſuam ſculptā. q̄to
magis debet diligi qui hominem: vbi eſt viua
dei imago amat ꝛ honorat. Inſuper ꝛ proximꝰ
eſt membrū corporis chriſti myſtici: vtiq; pla
cere debet deo qui diligit membra filij. Pau-
lus ad Ro. Multi ſumus vnum corpus i chri
ſto ꝛc. Septimum eſt multiplex emolumen
tum quod ſequitur ex huiuſmodi dilectione.
Et primum eſt victoria contra inimicum. pro-
uerb. xviij. Frater qui iuuatur a fratre: quaſi
ciuitas firma goliath inuitat ad ſingulare cer-
tamen. j. Regum. xvij. Econtra moyſes dicit.
Siquis eſt domini iungatur mihi Exo. xxxij.
Secundum eſt bonorum abundantia. Quod

De vtilitatibꝰ ſiue emolumentis dilectōnis proximi ꝛ ſūt ſex

enī dee̅ſt hom̄ini in ſe habꝫ in amico ſuo. Ter
tium eſt impetratio orationum Math. xviij.
Ubi fuerint duo vel tres congregati in nomi
ne meo ibi ſum ⁊c̄. ad exaudiendum. Quartū
mutua exhortatio Eccſ. iiij. c. Si fuerint duo
mutuo fouebuntur vnus quomodo caleſiet.
Quintum conſolatio. Prouerb. xxvij. Bonis
conſilijs amici dulcoratur anima. Sextum eſt
damnum quod facit eius contrarium ſcilicet
odium ⁊ diſcordia. b. Aug. de pe. di. iiij. Qui
diuini beneficij oblitus ſuas vult vindicare in
iurias: non ſolum de peccatis futuris veniam
non merebitur: ſed que dimiſſa fuiſſe ſibi gau
debat imputabuntur ad penam.

¶ De ordine di- .§. iiij.

An oēs hoīes ſūt eq̄lr diligendi

lectionis proximorum. Utrum ſcilicet ſit ma-
gis diligendus vnus q̄ꝫ alter. Ad quod reſpō
det. b. Tho. ij. ij. q. xxvj. q̄ opinio fuit quorū-
dam q̄ omnes proximi ſunt equaliter ex cha-
ritate diligendi quantum ad affectum: ſed nō
quantum ad effectum exteriorem ponentes or
dinem dilectionis eſſe ſeruandum quantum
ad exteriora beneficia: vt ſcilicet magis ea de-
beamus impendere proximis q̄ꝫ alienis: non
ſm̄ interiorem affectum quem debemus habe
re equalem. etiam omnibus inimicis. Sꝫ hāc
opinionem dicit eſſe irrationabilem. ⁊ ratio ē:
quia non minus eſt ordinatus affectus chari-
tatis que eſt inclinatio gratie q̄ꝫ affectus natu
ralis qui eſt inclinatio nature. vtraqꝫ enim in-
clinatio ex diuina ſapientia procedit. Uidem⁹
enim in naturalibus q̄ inclinatio naturalis ꝓ
portionatur actui: vel motui qui conuenit na-
ture vniuſcuiuſqꝫ: ſicut terra habet maiorem
inclinationē gravitatis q̄ꝫ aqua: quia compe
tit ei eſſe ſub aqua. Oportet ergo q̄ inclinatio
gratie que eſt affectus charitatis proportione
tur his que exterius ſunt agēda: vt ſcilicet ad
eos intentiorem affectum charitatis habeam⁹
quibus oportet vel conuenit nos beneficos eē
⁊ ideo dicendum q̄ etiam ſm̄ affectum opor-
tet magis diligere vnum proximorum q̄ꝫ ali-
um. ⁊ ratio eſt: quia cum principium dilectio
nis ſit deus: ⁊ ipſe diligens neceſſe eſt q̄ ſm̄ ꝓ
pinquitatem maiorem ad alterum iſtorum p̄n
cipiorum maior ſit dilectionis affectus. In oī-
bus enim in quibus inuenitur aliquod princi
pium: ordo attenditur per comparationem ad
illud principium. Quod autem dicit. b. Aug.
in lib. de doctrina chriſtiana q̄ omnes hoīes
eque diligendi ſunt: ita equalitas intelligen-
da eſt quantum ad bonum quod optam⁹ ami-
cis ⁊ in genere: quia omnibus hominib⁹ opta
re debemus ex charitate idem bonum in gene
re: ideſt vitam eternam. Sed ad intentionem

Quō v̄bum Aug. itelligit̄ q̄ oēs eq̄ ſunt diligē-di.

actus non refertur q̄ intēſius poſſumus ⁊ de-
bemus diligere vnum q̄ꝫ alium. Uel etiam po
teſt intelligi q̄ omnes ſunt eque diligendi: ita
ſcilicet q̄ nullus excludatur quantum ad be-
niuolentiam: ſed non ſic quoad beneficentiam
quia cum nō poſſit vnus omnibus ſubuenire:
ita aliquibus ꝓuidet q̄ nō alijs: q̄ꝛ non pōt.

¶ Quē debemus .§. v.

magis diligere meliorem vel coniunctiorem. Quis ſit magis diligēd⁹ an melior aut nob cōiūctior

Rñ. b. Tho. ij. ij. q. xxvj. q̄ meliori debem⁹ dili
gere maius bonum. Coniunctiori debemus
diligere illud bonum quod ei amamus inten-
ſius. Ratio huius eſt: quia dilectio habet ſpēꝫ
ex parte obiecti. ſed intenſionem ex parte dili
gentis. Obiectum autem eſt deus. Unde per
comparationem ad obiectum: ideſt deum quā
to quis eſt propinquior deo tanto ei debemus
velle maius bonuꝫ ex charitate: quia licet vnū
bonum ſit quod vult charitas omnibus ſcili-
cet vita eterna ſm̄ ſe. habet tamē diuerſos gra
dus ſm̄ diuerſas beatitudinis participatiōes
⁊ hoc pertinet ad charitatem vt velit iuſtitiam
dei ſeruari ſm̄ quam meliores pfectius beati-
tudinem participant. ⁊ hoc pertinet. ad ſpēm
dilectionis. Sūt enim diuerſe ſpecies dilectio
nis ſm̄ diuerſa bona que optamus. his quos
diligimus ex charitate. Intenſio autem dile-
ctionis eſt attendenda per comparationem ad
ipſum hominem qui diligit. ⁊ ſm̄ hoc illos q
ſunt ſibi propinquiores intenſiori affectu dili
git ad illud bonum ad quos eos diligit q̄ꝫ me
liores ad maius bonum. Eſt etiam ibi alia diſ
ferentia attendenda: nam aliqui proximi ſunt
propinqui nobis ſm̄ naturalem originē a qua
diſcedere non poſſunt: quia ſm̄ ea ſunt id qđ
ſunt: ſed bonitas virtutis ſm̄ quam aliqui ꝓ-
pinquant deo poteſt accedere ⁊ recedere: auge
ri ⁊ minui: vt patet ex ſupradictis. Et ideo poſ
ſumus ex charitate velle q̄ iſte q ē mihi ꝯiun-
ctus ſit melior alio. ⁊ ſic ad maiorem gradum
beatitudinis peruenire poſſit. Eſt ⁊ alius mo
dus quo plus diligimus ex charitate nob ma-
gis coniunctos: quia ſcilicet pluribus modis
eos diligimus. Ad eos enim qui non ſunt no
bis coniuncti. non habemus ad eos niſi ami-
ciciam charitatis. Ad eos vero qui nobis con
iuncti ſunt habemus alias amicicias ſm̄ mo-
dum coniunctionis eorum ad nos. Cum aūt
bonum ſuper quo fundatur omnis alia amici
cia honeſta. ordinet ſicut ad finem bonum. ſu-
per quo fundatur amicicia charitatis. conſe-
quens eſt vt charitas imperet actum cuiuſlibꝫ
amicicie alterius. Et ſicut ars que eſt circa finē
impat arti que eſt circa ea que ſunt ad finē: pu
ta ars medici arti aromatarij: ſic hoc ipſuꝫ qđ

eſt diligere aliquē: quia conſanguineus: vel quia coniunctus: vel quia conciuis: vel ꝓpter quodcū qꝫ aliud licitū ordinabile in finē charitatis poteſt a charitate imperari: ꝛ ita ex charitate eliciente cū imperante plurib⁹ modis diligimus magis nobis coniunctos.

Utrum ſit ma/ .§.vi.

De charitate q̄ origine. Illi qui ſūt nob magis ꝯiūcti magis diligē/ di ſūt

gis diligendus qui eſt coniunctus ſm carnalē originē q̄ꝫ coniunctus ſm alias coniunctiōes. Reſpondet ad hoc.b.Tho.ij.ij.q.xxvj. q̄ vt dictū eſt: illi qui ſunt nobis magis cōiuncti ſunt magis diligendi: tū quia intenſius diligūt: tū quia pluribus diliguntur rationibus. Intenſio aūt dilectionis eſt ex coniunctione dilecti ad diligentē: ꝛ ideo diuerſoꝝ dilectio eſt menſuranda ſm diuerſam rationē coniunctionis. vt ſcilicet vnuſquiſqꝫ magis diligaſ in eo qḋ pertinet ad illā coniunctionē ſm quā diligeret. Et vlterius cōparanda eſt dilectio dilectioni ſm cōparationē coniunctionis ad coniunctionē. Sic igitur dicendū eſt q̄ amicicia conſanguineoꝝ fundatur in coniunctione nālis originis: amicicia ciuiū in coīcatione ciuili: ꝛ amicicia cōmilitonū in coīcatione bellica. ꝛ iō in his que ꝑtinent ad nām plus debemus diligere ꝯſanguineos. In his que ꝑtinent ad ciuilē ꝯuerſationē plus debemus diligere cōciuis. In his que ꝑtinēt ad bellū cōmilitones: vñ ꝛ phs dicit.ix.eth. q̄ ſingulis ꝓpa ꝛ ꝯgruentia eſt attribuēdum. Sic aūt ꝛ facere videntur ad nuptias. qḋā vocāt cognatos: videtur vtiqꝫ ꝛ nutrimēta parētib⁹ oportere ſufficere maxime ꝛ honorē p̄ie. ꝛ ſilē ēt in alijs. Si autē cōparem⁹ ꝯiunctionē ad ꝯiunctionē cōſtat q̄ ꝯiunctio nālis originis eſt ꝑor ꝛ imobilior q: eſt ſm id qḋ ꝑtinet ad ſbam. Alie aūt ꝯiunctiones ſunt ſupueniētes ꝛ remoueri pñt. ꝛ iō amicicia ꝯſanguineoꝝ eſt ſtabilior. ſꝫ alie pñt eē potiores ſm id qḋ eſt ꝓpriū vnicuiqꝫ amicicie. Et q: amicitia ſocioꝝ ꝓpria electiōe ꝯtrahitur in his que ſub nr̄a electiōe cadūt: puta in agēdis: iō ꝓponderat hmōi dilectiōi ꝯſanguineoꝝ: vt.ſ. magis illis ꝯſentiam⁹ in agēdis: ſꝫ amicicia ꝯſanguineoꝝ eſt ſtabilior: ꝛ preualet in his q̄ ꝑtinēt ad nām. Itē qḋ.b. Amb. dicit. Nō vos min⁹ diligo quos ꝑ euāgeliū genui q̄ꝫ ſi ꝯiugio ſuſcepiſſem. Intelligēdū eſt q̄ꝫtuꝫ ad bñficia q̄ ꝑtinēt ad coīcationē grē.ſ. de inſtructiōe moꝝ. In hac.n. dꝫ hō magis ſbuenire filijs ſpiritualibus q̄ꝫ filijs carnalibus qb⁹ tenetur ꝓuidere corporalibus ſubſidijs.

De cōparatiōe .§.vij.

dilectionis diuerſoꝝ ꝯſanguineoꝝ ad inuicē. Et pmo ſi dꝫ magis diligi ex charitate pater vl̄ filius proprius. Ad qḋ reſpondet.b. Tho. vbi̇ ſupra. q̄ gradus dilectionis ex duobus penſari pōt. Uno mō ex ꝑte obiecti. Et ſm hoc id qḋ hꝫ maiorē rōnē boni magis eſt diligēdū: ꝛ qḋ eſt deo ſilius. Et ſic pater magis diligēdus eſt q̄ꝫ filius: q: ſ. patrē diligimus ſub rōne ꝑncipij qḋ hꝫ rōnē eminentioris boni: ꝛ ideo deo ſilioris. Alio mō cōputatur gradus dilectiōis ex parte diligētis. ꝛ ſm hoc magis diligiſ qḋ eſt ꝯiunctius. vnde ex hoc filius magis diligēdus eſt q̄ꝫ pater. quod probat phs.viij.eth. quatuor rationibus. Primo qdem: q: parētes diligunt filios vt aliqd ſui exñtes. Pater vō nō eſt aliqd filij: ꝛ ideo dilectio qua pater diligit filium eſt ſilior dilectioni qua qs diligit ſeipꝫ. Scḋo q: parentes magis ſciunt aliquos eē ſuos filios q̄ꝫ econuerſo. Tertio q: filius eſt magis propinquus parenti: vtpute pars exñs q̄ꝫ pr̄ filio ad quē hꝫ habitudinē ꝑncipij. Quarto q: parentes diutius amauerunt. Nā ſtatim pr̄ īcipit diligere filiū. Fili⁹ aūt patrē ꝓcedēte tpe. Dilectio aūt q̄ꝫto ē diuturnior tāto fortior. ſm illud Eccl̄i.ix. Nō dimittas amicū antiquū. nouus.n. nō erit ſilis illi. Et q: ꝑncipio debeſ ſubiectio reuerētie ꝛ honor. Effectui aūt ꝓportionabilr̄ cōpetit recipe īfluētiā ꝑncipij ꝛ ꝓuiſionē ipſi⁹. ꝛ ꝓpter hoc parētib⁹ a filijs magis debeſ honor. filijs aūt magis debeſ cura ꝓuiſionis. ꝛ ſm rōnē eminētioris bōi nālr̄ fili⁹ plus diligit patrē q̄ꝫ filiū. ꝛ ſꝫ hoc ītelligēdū ē vbū b. Amb. dī. q̄ poſt deū plus diligēdi ſūt parentes: deīde filij. Filijs aūt a parētib⁹ magis debeſ cura ꝓuiſiōis: ꝛ ſm ħ dīc apl̄s.ij. Cor.xij. Nō debēt filij theſaurizare parētib⁹: ſꝫ parentes filijs. ꝛ ſꝫ rōnē maioris ꝯiūctiōis ad ſeipꝫ plus qs diligit: filiū q̄ꝫ patrē. In articulo tñ neceſſitatis fili⁹ obligaſ magis pr̄i ex beneficijs ſuſceptis vt parentib⁹ maxime ꝓuideat.

An parētes ſī magis diligē/ di q̄ꝫ filij

Utrum autēꝫ .§.viij.

De cō/ paratione dilectionis iter pa/ trem ꝛ mr̄em qs ma/ gis di/ ligēd⁹

debeat magis diligi pater vel mater. Rñ. beā. Tho. q̄ in iſtis comparationibus illud qḋ dī ītelligendū eſt per ſe: vt vꝫ ītelligatur eē queſitum de patre īquantū pater eſt: an ſit plus diligendus q̄ꝫ mater īquantum eſt mater. Poteſt enim in omnibus hmōi eē tāta diſtantia virtutis ꝛ malitie vt amicicia ſoluaſ vel minuaſ: vt dīc phs.viij.eth. ꝛ ideo vt Amb. dīc. Boni domeſtici ſunt malis filijs preponendi per ſe ergo loquendo debet magis diligi pater q̄ꝫ mater. quod etiam dicit Hierony. ſuper Ezech. q̄ poſt deum diligendus eſt pater deinde mater. Ratio huius eſt: quia vterqꝫ diligitur vt principium naturalis originis. Sed pater habet excellentiorem rationem principij q̄ꝫ mater: q: pater eſt principium per modum agentis:

mater. autem per modum patientis ꝛ materie.
Nec obſtat quod phs dicit in lib. de generatio
ne ꝙ ſemina dat corpus: ſed animaꝫ certuꝫ eſt
ꝙ dat deus: q: in generatione hominis mater
materiam miniſtrat corporis informẽ tamen.
Formatur autem per virtutem formatiuã que
eſt in ſemine patris. Et quãuis hec virtus for/
matiua nõ poſſit cauſare animam rationalem.
diſponit tamen materiam corporalem ad hu/
iuſmodi forme ſuſceptionem.

¶ Utrum autem .§. ix.

Utrum plꝰ qs debeat diliger vxoreꝫ q̄ꝫ parẽtes.

debeat quis plus diligere vxoreꝫ q̄ꝫ parentes.
Rñ. bea. Tho. ꝙ gradus dilectionis: vt dictuꝫ
eſt poteſt attendi. ꝛ ſm rõnem boni ꝛ ſm ratio/
nem coniunctionis ad diligẽtes. Scõm ratio/
nem ergo boni qḋ eſt obiectuꝫ dilectionis ma/
gis ſunt diligendi parentes q̄ꝫ vxores: q: dili/
guntur ſub ratione ꝑncipij ꝛ eminentioris cu
iuſdaꝫ boni. Scõm autem rationẽ coniunctio
nis magis diligũtur vxores: q: vxor cõiungi
tur viro vt vna caro. ſm illud Math. xix. Ita
q̄ꝫ non ſunt duo: ſed vna caro. Et ideo intẽſius
diligitur vxor: ſed maior reuerentia eſt exhibẽ
da parentibus ſuis. Et cũ dicitur Geñ. ij. Pro
pter hoc relinquet homo patreꝫ ꝛ matrem ꝛc̃.
Non eſt intelligenduꝫ ꝙ deſerantur parentes
quoad omnia: ſed quãtum ad cohabitationeꝫ
ꝛ copulam: ſed in alijs debet quis magis aſſi/
ſtere parẽtibus q̄ꝫ vxori. ꝛ qḋ ait apoſtolus ad
Ephe. v. ꝙ viri debent diligere vxores ſicut ſe
ipſos: non eſt intelligendum equaliter ſicut ſe:
ſꝫ quia ratio dilectionis vxoris ſumitur ex ſui
dilectione: hoc eſt per ſimilitudinem.

¶ Utrum debeat .§. x.

quis magis diligere benefactorem q̄ꝫ benefi/
ciatum. Ad hoc reſpõdet bea. Thom. vbi. s. ꝙ
aliquid diligit dupliciter. vno modo q: habet
rationẽ excellentioris boni: ꝛ ſꝫ hoc magis dꝫ
diligi benefactor: q: cum ſit ꝑncipium in bñfi/
ciato hꝫ rationem maioris boni ſicut ꝛ de pre
dictum eſt. s. Alio modo diligit aliquid rõne
maioris cõiunctionis: ꝛ ſm hoc magis diligi/
mus bñficiatos. qḋ probat phs. ix. Ethico. per
quatuor rõnes. Et ꝑma eſt: q: bñficiatus eſt q̄ſi
qḋdam opus benefactoris. Uñ conſueuit dici
de aliquo. Ille eſt factura illius. Naturale autẽ
eſt cuilibet vt diligat opus ſuuꝫ. ſicut poete di/
ligunt poemata ſua. Et hoc iõ eſt: q: vnũqḋq̄ꝫ
diligit ſuum eſſe ꝛ ſuum viuere: qḋ manifeſtat
maxime in ſuo agere. Scḋꝫ eſt: q: vnũquodq̄ꝫ
naturaliter diligit id in quo aſpicit bonũ ſuuꝫ:
habet quidem ꝛ bñfactor in bñficiato aliquod
bonum: ꝛ ecõuerſo. Sꝫ bñfactor inſpicit in bñ/
ficiato ſuum bonũ honeſtũ. Beneficiatus aũt
inſpicit in benefactore ſuuꝫ bonũ vtile. Bonũ
autẽ honeſtum delectabilius ꝯſiderat q̄ꝫ bonũ
vtile. tũ q: eſt diuturnius. Utilitas eniꝫ cito trã
ſit ꝛ delectatio memorie non eſt ſicut delectatio
rei preſentis tũ etiam q: bona honeſta magis
cũ delectatione recolimus q̄ꝫ vtilitates que no
bis ab alijs prouenerũt. Tertia eſt: q: ad aman
tem pertinet agere. Uult enĩ ꝛ operat bonum
amato. ad amatũ autẽ ptinet pati: ꝛ iõ excellen
tioris eſt amare: ꝛ ꝓpter h̄ ad bñfactorẽ ptinet
vt plus amet. Quarta rõ eſt q: difficilius eſt im
pendere bñficia q̄ꝫ recipere. Ea vero in quibus
laboramus magis: magis diligimus: q̄ võ no
bis de facili ꝓueniunt magis ꝯtẽnimus. Non
tñ dicitur ꝙ quoſlibet beneficiatos plus dbea/
mus diligere qbuſlibet bñfactoribꝰ. ¶ Nam
bñfactores a quibus maxima beneficia recipi
mus vt deum ꝛ parentes preferimus his qui/
bus aliqua minora beneficia impendimus.

¶ Utrum ordo .§. ix.

charitatis maneat in pãria. rñdet. b. Thom. vbi
s. Neceſſe eſt ordinẽ charitatis manere in pa/
tria: q̄ꝫtũ ad hoc ꝙ deus diligat ſup oĩa. Hoc
enim ſimplr erit tunc qñ hõ pfecte eo fruetur.
Sed de ordine ſui ad alios diſtinguẽdũ vr: q:
ſicut. s. dictũ eſt. Dilectionis gradus diſtingui
põt. vel ſm dr̃iam boni qḋ quis alteri exoptat:
vel ſm intẽtionẽ dilectionis. Prio qdẽ modo
plus diligit meliores q̄ꝫ ſeipſuꝫ: minus võ mi
nus bonos: volet ei qlibet btũs vnũquẽq̄ꝫ hẽre
qḋ ſibi debet ſm diuinã iuſtitiã ꝓpter ꝯformi/
tateꝫ volũtatis humane ad diuinam. Nec tũc
erit tp̃s ꝓficiẽdi per meritũ ad maius ꝑmiũ ſi/
cut nũc accidit. qñ põt hõ melioris ꝛ vtuteꝫ et
ꝑmium deſiderare. Sꝫ tũc volũtas vniuſcuiuſ
q̄ꝫ in h̄ ſiſtet qḋ eſt determinatũ diuinitus. Se
cundo võ mõ aliquis plus diligit ſeipm q̄ꝫ pri
mum ẽt meliorẽ q: intẽſio actus dilectionis ꝓ/
uenit ex pte ſubiecti diligẽtis ꝛ ad hoc ẽt donũ
charitatis vnicuiq̄ꝫ ꝯfert a deo: vt primo qdeꝫ
mentẽ ſuã in deũ ordinet: qḋ ptinet ad dilectio
nem ſuiipſius. ſecũdario vt ordinẽ etiam alia/
rum mentiuꝫ in deũ velit. vel etiã operetur ſm
modũ ſuum. Sꝫ q̄ꝫtum ad ordinẽ ꝓ primorum
adinuicem ſimpliciter quis magis diligit me/
liorẽ ſm charitatis amorem tota eniꝫ vita bea/
ta conſiſtit in ordinatione mẽtis ad deũ. Unde
totus ordo dilectionis beatoꝝ conſeruabit per
cõparationem ad deuꝫ. vt. ſ. ille magis diligat
ꝛ propinquior ſibi habeat ab vnoquoq̄ꝫ qui ẽ
propinquior deo. Contingit tñ in patria ꝙ ali/
quis ſibi ꝯiunctũ pluribus rõnibus diliget. nõ
eniꝫ tunc ceſſabũt ab aĩo beati honeſte dilectio
nis cauſe: tñ oĩbus iſtis rõnibus ꝑfert incõpa/
rabilr rõ dilectiõis q̄ ſũit ex ꝓpinqtate ad deũ.

¶De charitate quoad p̄ceptū decalogi.Ca.v.

Conſequēter eſt videndu3 de charitate per reſpectū ad preceptum.Dicit eni3 chriſtus Mat.xxij.Diliges dominum deum tuum ex to.ꝛc̄.hoc eſt maximum ꝛ primū mandatum.Secundum autem ſimile eſt huic Diliges proximum tuum ſicut teipſu3.In his duobus mandatis vni. lex pen. ꝛ pphe. Prima igitur videndum eſt quomodo de charitate fuit dandum preceptum. Pro cuius declaratione dicit.b.Tho.ij.ij.q.xliiij.ꝙ preceptum importat rationem debiti. Eſt autem aliquid debitu3 dupliciter.Uno modo per ſe.Alio modo propter aliud.Per ſe quidem debitū eſt in vnoquoqꝫ negocio:id quod eſt finis: quia habet per ſe rationem boni. Propter aliud aute3 eſt debitum quod ordinatur ad finem ſicut medico per ſe eſt debitum vt ſanet propter aliud vt det medicinam ad ſanandum.Finis ſpiritualis vite eſt vt homo vniatur deo quod fit per charitatem.Et ad hoc ordinantur ſicut ad finē omnia que pertinent ad ſpiritualem vitam.vnde ꝛ apoſtolus dicit.j. ad Thimo.j. finis p̄cepti eſt charitas de corde puro.conſcientia bona.ꝛ fide non ficta. Omnes enim virtutes de quarum actibus dātur precepta ordinant̄:vel ad purificandum cor a turbinibus paſſionum ſicut virtutes que ſunt circa paſſiones.vel ſaltem ad habendam bonam conſcientiam ſicut virtutes que ſunt circa operationes.vel ad habendam rectam fidem:ſicut alia que pertinēt ad dei cultum.Et hec tria requiruntur ad diligendum deum.Nam cor impurum a dei dilectione abſtrahitur propter paſſiones inclinātium ad terrena. Conſcientia enim mala facit horrere diuinam iuſtitiam propter timorē pene.Fides autem ficta trahit affectum in id qꝺ de deo fingitur ſeparans a dei veritate.In quolibet autem genere id quod eſt per ſe eſt potiꝰ eo quod eſt propter aliud:ꝛ ideo maximu3 eſt preceptum de charitate.vt dicitur Matt.xxij. Quāuis autem dilectio dei ſit finis ad quē ordinatur dilectio proximi.tamen dari oportuit preceptum non ſolum de dilectione dei:ſed ēt aliud de dilectione proximi propter minus capaces qui non de facili conſiderarent vnū horum preceptorum ſub alio contineri. Et q̄uis charitas ſit vna virtus.habet tamē duos actꝰ ſcilicet diligere deum ꝛ diligere proximū:quorum vnus ordinatur ad alium ſicut ad finem. Unde in dilectiōe p̄rimi includit̄ dilectio dei ſicut finis in eo qꝺ eſt ad finem. ꝛ econuerſo.

Quare neceſſe fuit dare p̄ceptu3 de dilectione dei ꝛ primi

¶Finis precepti .§.i.

eſt charitas de corde puro:conſcientia bona.ꝛ fide non ficta.j.ad Thimo.j.Quanta bōa hinc ſequantur:habes de pe.di.ij.ergo. Et circa dictam auctoritatem poſſunt tria notari.

¶Primum eſt neceſſitas obſeruationis:ibi: finis precepti.

¶Secundum eſt precioſitas ordinatiōis:ibi: charitas.

¶Tertium eſt ſinceritas dilectionis:ibi: de corde puro ꝛc̄.

¶Quantum ad primum ſ3 phm propter qꝺ vnumquodqꝫ tale ꝛ illud magis. Omnia precepta ſunt neceſſaria cum ordinentur ad charitatem vt finem:ergo ipſa multomagis eſt neceſſaria. Eſt autem hoc preceptum lucidu3 breue:vtile:ꝛ leue. Eſt lucidum quide3 pſal.xviij. Preceptum domini lucidum. Et hoc ne quis dicat:non licuit mihi intelligere. Breue ne qs dicat:non potui notare vel retinere. Abreuiatum faciet deus verbum ſuper terram. Utile pſal.cxviij.Bonum mihi lex oris tui ſup mi. au.ꝛ ar. Leue. Nihil enim dulcius ꝛ leuiꝰ charitate Matth.xj. Onus meum leue. Precioſitas patet ex nomine charitatis. vnde charitas quaſi chera vnitas: quia vnit nos cum omnibus vtiliter. Apoſtolus ad eph.iij.Ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis que ſit longitudo:latitudo:ſublimitas ꝛ profundum ſcilicet charitatis. Eius ſublimitas eſt q2 vnit nos cum deo abſolute:ideſt propter ſe:profundum eius:quia vnit nos cum his qui ſunt in purgatorio. Eius latitudo eſt:quia vnit nos cū omnibus viuentibus bonis ꝛ malis.amicis ꝛ inimicis. Eius longitudo.quia vnit nos cum precedentibus preſentibus ꝛ futuris:vel vſqꝫ in finem. Sinceritas innuitur de corde puro: ideſt non ficto vel infecto vel mixto cupiditate. Conſcientia bona:ideſt non erronea: ꝛ fide non ficta:ideſt ſine errore vel ſine hypocriſi. Sciendum etiam ꝙ omnia precepta decalogi ordinantur ad dilectionem dei ꝛ proximi:iō precepta charitatis non fuerunt annumerāda inter precepta decalogi:ſed in omnibus includuntur. Et quāuis modus dilectionis non cadat ſub illis preceptis que dantur de alijs actibus virtutū:puta:ſub hoc p̄cepto. Honora patrem tuum ꝛ matrem:nō cadit hoc ꝙ ex charitate fiat:cadit tū̄ actꝰ dilectōis ſb̄ ſpāli p̄cepto.

¶De dilectione .§.ij.

inſufficienter ſunt data tantum illa duo precepta. Uñ chriſtus dixit Matt.xxij.,In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet ꝛ prophete. Ratio huius eſt ſm.b.Tho. vbi ſupra arti. ij. Charitas eſt amicicia quedam. amicicia autem eſt ad alterum. Unde Grego. dicit ꝙ cha/

ritas ad minus ꝗ̃ inter duos haberi nõ poteſt. Cum aũt dilectio ⁊ amoꝛ ſit boni: bonum autẽ ſit vel finis: vel id quod eſt ad finem: conuenienter de charitate duo pꝛecepta ſufficiunt vnũ quo inducimur ad diligendum deum ſicut finem. Aliud quo inducimur ad diligendum ꝓximum propter deum ſicut propter finem.

Q̃ nõ fuerũt danda ꝓcepta de dilectiõe ſui Nõ ponitur.

De dilectione ſui ⁊ coꝛpoꝛis ſui que etiam diligenda ſunt dicit .b. Aug. ꝙ nulla fuerunt danda ꝓcepta. Et ideo eſt quia quantumlibet quis excidat a veritate remanet tamen ſemper in eo dilectio ſui ⁊ coꝛpoꝛis ſui. Sed modus diligẽdi precipiendus erat homini: vt ſcilicet ſe oꝛdinate diligeret ⁊ coꝛpus ſuum quod fit per hoc ꝙ homo diligit deum ⁊ proximuꝫ. Item quãuis precepta dentur de actibus virtutum: ⁊ charitas habeat plures actus: videlicet dilectio gaudium: pax: beneficentia. tamen quia pꝛimus ⁊ ꝓncipalis actus charitatis eſt dilectio ⁊ et ex eo conſequũtur alij ſicut effectus ex cã: ideo in ꝓceptis dilectionis includuntur ꝓcepta de alijs actibus ex ea pꝛocedentibus: ⁊ tamen pꝛopter tardioꝛes inueniuntur de ſingulis explicita ꝓcepta. De gaudio quidem ad Phil. iiij. Gaudete in domino ſemper ⁊c̃. De pace ad Hebꝛe. Pacem ſequimini cum omnibus. De beneficentia: ad Gal. vi. Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. De ſingulis etiã partibus beneficentie inueniuntur precepta in ſacra ſcriptura: vt patet intuenti. Iteꝫ quia plus eſt operari bonum ꝗ̃ vitare malum: ideo in ꝓceptis affirmatiuis per quem pꝛecipitur facere bonum vt diligere: gaudere: benefacere: pacẽ habere: includuntur precepta negatiua qbus pꝛohibetur malum facere: vt non odire: nõ accidiari: non inuidere: non diſcoꝛdare: non ſcãdalizare. Et tamen inueniuntur explicita pꝛecepta data ꝯtra huiuſmodi vitia oppoſita charitati. Nam contra odium dicitur Leuit. xix. Non oderis fratrem. t. in coꝛ. t. Contra accidiam dicitur Eccli. vj. Non accidieris in vinculis eius. Contra inuidiam dicitur ad Gal. vj. Nõ efficiamur inanis gloꝛie cupidi inuicem ꝓuocantes: inuicem inuidentes. Contra diſcoꝛdiam. j. Coꝛ. j. Idipſum dicatis omnes ⁊ nõ ſint in vobis ſciſmata. contra ſcandalum Ro. xiiij. Non ponatis ſcandalum vel offendiculum. ⁊ de dictis peccatis habes ſupꝛa in. ij. parte. De actibꝰ võ charitatis in ſequẽtibꝰ capitulis.

Quid ſit vel quõ intelligit diliget deũ ex toto coꝛde

¶ Declaratio pꝛe- .§. iij.

cepti de dilectiõe dei ſm .b. Tho. ſe. ſe. q. xliiij. ar. ij. Hoc preceptum inuenitur diuerſimode traditum in diuerſis locis. Nam Deut. vj. ponuntur tria. ſ. Diliges dominum deum tuuꝫ ex toto coꝛde tuo ⁊ ex tota anima tua: ⁊ ex tota foꝛtitudine tua Mat. xxij. Ponuntur duo hoꝛum ſcꝫ ex toto coꝛde: ⁊ ex tota anima ⁊ omittitur ex tota foꝛtitudine: ſed additur ex tota mẽte. Sed Mar. xij. ponuntur quatuoꝛ ſcilicet ex toto coꝛde: ⁊ ex tota mente: ex tota anima: ⁊ ex tota virtute: que eſt idem cum foꝛtitudine: hec etiam quatuoꝛ tanguntur Lu. x. Nam loco foꝛtitudinis ſeu virtutis ponitur ex omnibus viribus tuis. Et ideo hoꝛum quatuoꝛ eſt ratio aſſignanda. ¶ Pꝛima expoſitio eſt igitur conſideranda ꝙ dilectio eſt actus voluntatis que ſignificatur per coꝛ. Nam ſicut coꝛ coꝛpoꝛale ẽ principium omnium coꝛpoꝛalium motuum: ita etiam voluntas: ⁊ maxime quantum ad intentionem finis vltimi quod eſt obiectum charitatis: eſt pꝛincipium omnium ſpiritualium motuum. Tria autem ſunt pꝛincipia actuum que mouentur a voluntate ſcilicet intellectus qui ſignificatur per mentem. Vis appetitiua interioꝛ que ſignificatur per animam. Et vis executiua exterioꝛ que ſignatur per foꝛtitudinem ſeu virtutem ſeu vires. Pꝛecipitur ergo nobis vt tota intentio noſtra feratur in deum quod eſt ex toto coꝛde: ⁊ quod intellectus noſter ſubdatur deo quod eſt ex tota mente: ⁊ ꝙ appetitus noſter reguletur ſm deum. quod eſt ex tota anima: ⁊ ꝙ exterioꝛ actus noſter obediat deo: quod eſt ex tota foꝛtitudine vel virtute vel viribus. Alia expoſitio: quidam dicunt: ex toto coꝛde: ideſt intellectu: anima: ideſt voluntate: mente: ideſt memoꝛia. Tertia expoſitio: ſꝫ beã. Greg. nizenum. Per coꝛ ſignificatur anima vegetabilis. Per animam ſenſitiua anima. Per mentem memoꝛia: quia hoc ꝙ nutrimur ſentimus ⁊ intelligimus. debemus in deuꝫ referre. ¶ De hoc quod dicitur ex tota voluntate. Pꝛocuius declaratione nota ſm .b. Thom: vbi ſupꝛa ꝙ precepta dantur de actibus virtutum. Requiritur autem ad actum virtutis nõ ſolum ꝙ cadat ſuper debitam materiam. Sed etiam ꝙ veſtiatur debitis circunſtantijs qbus ſit pꝛopoꝛtionatus tali materie. Deus autẽ eſt diligendus ſicut finis vltimus: ad quem omnia ſunt referenda. Et ideo totalitas quedã ſuit deſignanda circa hoc preceptum de dilectione dei ad hoc innuendum.

Dupl'r ꝯtingit deũ diliget ex toto coꝛde

Dupliciter autem contingit diligere deum ex toto coꝛde. Vno modo in actu: vt ſcilicet totũ coꝛ hominis ſemper actualiter feratur in deum: ⁊ iſta eſt perfectio patrie. Alio modo vt habitualiter totũ coꝛ hominis in deum feratur: ita ſcilicet ꝙ nihil contra dei dilectionem coꝛ hominis recipiat: ⁊ hec eſt perfectio vie cui non contrariatur peccatum veniale: quia non tollit habitum charitatis. cum non tendit in oppoſitum obiectum ſed ſolum impedit charitatis vſum. Secũduꝫ

primum modum impletur illud preceptū per
fecte.per ſcd̄m modū impletur imperfecte.Dī
enim tunc perfecte impleri p̄ceptū qn̄ perue/
nitur ad finē quē intendit precipiens. Impſe/
cte aūt qn̄ etſi nō peruenitur ad finē precipien/
tis:nō tn̄ receditur ab ordine ad finē. Sicut ſi
dux precipiat militibus vt pugnent.Ille perſe
cte implet id preceptū qui pugnando hoſtem
vincit qḋ dux intendit. Imperfecte autē cuiꝰ
pugna ad victoriā nō attingit.nō tn̄ ꝯtra diſci
plinā militarē agit.Intendit aūt deus per hoc
preceptū:vt perfecte hō deo vniatur qḋ erit in
patria.Et ideo tunc p̄fecte implebitur.Hic aūt
imperfecte.Tanto aūt perfectius quanto ma/
gis acceditur per ſimilitudinē ad perfectionē
patrie.vn̄ Hierony.Charitas in quibuſdā eſt
perfecta:in quibuſdā imperfecta: p̄fectiſſima
aūt in hac vita haberi nō pōt de pe.di.ij.cha//
ritas.℃ Q̄uō deus diligitur ex toto corde:ꝛ
ex tota anima:ꝛ ex tota mente vel v̄tute.Ber.
Diſce o chriſtiane a chriſto quēadmodū dili/
gas chriſtū.diſce amare fortiter dulciter ꝛ pru
denter.Dulciter ne illecti.Prudenter ne dece/
pti.Fortiter ne depreſſi ab amore domini auer
tamur.hoc ē amare ex toto corde:ꝛ ex tota ani
ma:ꝛ ex tota fortitudine vl' virtute. Dulciter
amat ait idē.cū chriſto paſſo cōpatitur cōpun/
gitur ꝛ mouetur. Sapienter ſeu prudenter q
ab eccleſiaſtici ſenſus puritate:nulla deuiat ve
ri ſimilitudine:ꝛ qui diſcretionis metam nul/
la ſuperſtitione vel leuitate vel ſpūs feruētio//
ris vehemētia deſerit.Amor fortis eſt:cū nul
la vi laboꝝ vel tormētoꝝ:vel etiam metu mor
tis iuſtitia deſeritur.Itē ex ſumma virtutum.
Guil.pn̄t illa tria ad tres vires animi referri.
Cor ad iraſcibilē:qꝛ in corde magnanimitas
anima ad ꝯcupiſcibilē:qꝛ eius eſt velle. Mēs
ad rōnalē:qꝛ eius eſt meditari.Totis ergo his
tribus viribus deū amat:cū vis rōnalis a deo
ſolo deſiderat illuminari ꝛ ab eo ſolo poſſe ſe
ſapientē fieri credit:cū vis ꝯcupiſcibilis repu
tat deū gaudiū ſuū:ꝛ in illo ſolo gaudere que
rit:ꝛ cū vis iraſcibilis in illo ſolo gloriari deſi
derat:aliā gloriā ꝯtemnēs.℃ Itē Guil.vbi ſu
pra ex toto corde diligit deum.ideſt intellectu
qui intellectū ſuū in obſequiū chriſti captiuat
ꝛ qui ſtudiū ſuū chriſto dat ꝛ qui ad viſionem
dei toto deſiderio anhelat.Primū.i.captiuare
intellectū ſuū.de quo ait apl's.ij.ad Cor.x. In
captiuitatē redigētes omnē intellectū in obſe/
quiū chriſti.Fit tripl'r iſta captiuatio. ℃ Pri/
mo vt in his que ſunt fidei deo obediamꝰ. hy
lariꝰ.Soli deo de ſe credēdū eſt : que ſe ſolum
nouit.℃ Scd̄o vt male de nobis ꝛ bene de p̄
ximis ſentiamꝰ:ꝛ circa noſmetipſos intēdētes
ab alijs oculos auertamꝰ.Seneca:qḋ hodie li
bēter faciūt de alijs de te apḋ te male exiſtima.
℃ Tertio vt ſenſum ſup̄ioris nr̄i ſenſui nr̄o p̄/
feramus:ꝛ per maxime in religione.Vn̄ Ber.
Lignum ſcientie boni ꝛ mali cenſura diſcre//
tionis eſt in religione penes patrem ſpiritualē
Secundū:ideſt ſtudium ſuum dare deo.fit eti
am hoc tripliciter.Primo dum ea quibus ad/
iuuamur in deum ab eis quibus impedimur
ſagaciter diſcernuntur:quod pertinet ad pru/
dentiam ſm̄ Aug. Secundo cum doctrinam
chriſtū neſcientem faſtidit Ber. Si diſputas
aut conferas:non ſapiat niſi ſonuerit ibi chri/
ſtus.Tertio qui in creaturis deum intelligit.
Ad Ro.j.Inuiſibilia dei p̄ ea que facta ſūt ꝛc̄.
Tertium.i.anhelare ad dei viſionem . Fit ſeu
ad hoc iuuat mundi contēptus:meditatio dei
ꝛ peccati deteſtatio. Ex tota anima ſeu volun/
tate amat deum quis tripliciter. Qui perfecte
obedit.Quem nec timor mali tranſitorij exter
ret.ꝛ quē nec gaudiū ſeculi:nec amor bōi trā
ſitorij ab obediētia retrahit.Ex tota mente ſeu
memoria amat deū qs tripl'r.Qui ſcꝫ ea q̄ deo
diſplicēt ꝛ ab amore eius retrahūt : obliuioni
tradit.vt iniurie nobis illate que dū irrogant
ſunt quaſi ferruꝫ in vulnere qḋ vulneribus ſa
nationē impedit.Scd̄o qꝛ ea que ad dei timo/
rē p̄tinēt ꝛ ſalutē aiaꝝ memorie cōmēdat.Ter
tio quē magnus dei amor de alio qḋ de deo:
diu cogitare nō ſinit:ſicut ſolet accidere fatue
amātibꝰ:q nō pn̄t obliuiſci qḋ amāt Ber. O
amor īpetuoſiſſime q p̄ter te aliḋ cogitare nō ſi
nis.p̄uerb.xxiij.Fili p̄be mihi cor tuū ait deꝰ.

℃ Declaratio .§.iiij.

precepti de dilectiōe proximi cū.ſ.dr̄. Diliges
proximū tuū ſicut teipſum Math.xxij.hoc ſiq/
dē p̄ceptū ſm̄.b. Tho.ſe.ſe.q.xliiij. ꝯuenienter
tradit.Tangit.n.in eo diligēdi rō ꝛ modus di
lectiōis.Rō diligēdi tradit in eo qꝛ p̄rimꝰ no/
minat pp̄ hoc.n.debemꝰ alios ex charitate di/
ligere.qꝛ ſunt nobis p̄rimi:ꝛ ſm̄ nālē dei ima
ginē:ꝛ ſm̄ capacitatē glie. Nec refert vtrū di/
catur p̄rimꝰ vel frater :vt habet.j.Joā.iiij. vel
amicus.vt Leuit.xix. Per oia hec eadē affini/
tas deſignat.Modus aūt dilectiōis tangit cū
dr̄.Sicut teipſuꝫ. ℃ Qḋ nō eſt intelligēdū q
aliqs carnaliter diligat ſibi p̄rimū: ſed ſimil'r
ſibi.Et hoc tripliciter.Primo quidem ex par//
te finis.vt ſcꝫ diligat proximum propter deū:
ſicut debet diligere ſeipſum:vt ſic dilectio p̄ri
mi ſancta.Secundo ex parte regule dilectiōis
vt ſcꝫ nō ꝯdeſcendat p̄rimo in aliquo malo. ſꝫ
ſolū in bonis ſicut ꝛ volūtati ſue ſatiſfacere dꝫ
homo ſolum in bonis:vt ſic ſit dilectio p̄rimi
iuſta.Tertio ex parte rationis dilectionis. vt
ſcꝫ non diligat aliquis proximū pp̄ propriam

De mō dilectōnis p̄rimi ꝛ rō q̄re p̄rimus ē diligē/dus.

Q̄uō i/telligit v̄bū ſic teipm.

vtilitatem vel delectationem: ſed ea rõne ꝙ ve
lit proximo bonum ſicut vult bonum ſibiipſi.
vt ſic proximi dilectio ſit vera. Nam cum quis
diligit proximum propter ſuã vtilitatẽ vel de
lectati onem non diligit proximũ ſed ſeipſum.
Beatus Augu. quoqꝫ dicit. xxiij. q. iiij. Debet
homo diligere proximũ ſicut ſeipſũ vt omnẽ
hominẽ quem potuerit vel beneficẽtie conſo
atione. vel coertione diſcipline vel informatio
ne doctrine. inducat ad colendũ deum. Proſp
in lib. iij. de vita cõtemplatiua. c. xv. dicit. Pro
inde proximos ſicut noſmetipſos diligimus.
quãdo ad bonos mores ⁊ ad vitã eternã con
ſequendam. ſicut nobis ſaluti eorum conſuli
mus quãdo nos in eorum peccatis ⁊ periculis
cogitamus. Et ſicut nobis ſubueniri optare
mus. ita eis ſubueniamus: aut ſi facſtas deſue
rit voluntatem tamen ſubueniendi tenemus.
de peniten. diſtinctio. ij. proinde.

ℭ Quod debemus. §. v.

proximum diligere ſicut xp̃s dilexit nos. Sic
Debe- enim nobis precepit dicens Jo. xv. Hoc eſt pre
mus p ceptum meum vt diligatis inuicẽ ſicut dilexit
ximũ ſi vos. Dilexit autem xp̃s nos tripliciter. in quo
cut xp̃s debemus eum imitari. ſ. amore gratuito: amo
nos di- re diſcreto: amore vehementi: ⁊ fructuoſo.
lexit di ℭ Primo quidẽ amore gratuito. i. amore no
ligere bis gratis dato ſine meritis precedentibus no
triplici ſtris. j. Jo. iiij. In hoc eſt charitas dei: nõ quaſi
amore. nos dilexerimus eum: ſed quoniã ipſe prior di
lexit nos. Sic debemus proximos diligere. Et
non ſicut faciunt quidã qui nolunt amare niſi
eos a quibus primo noſcuntur amari Matth.
v. Si diligitis tñ eos qui vos diligunt: quid
amplius facitis: nõne Ethnici. hoc faciũt. Nec
amauit nos chriſtus propter ſuã vtilitatẽ ſed
propter noſtram. Non vt a nobis acciperet ſed
vt nobis daret Sen. Amicus qui vtilitatis cau
ſa aſſumptus eſt tãdiu placebit quandiu vtilis
erit. Scđo amauit nos chriſtus amore diſcre
to. Amor diſcretus eſt quo perſonas amamus
⁊ vitia perſequemur: nec ſic perſonis condeſcẽ
dit ꝙ vitijs implicef. Bernar. Chriſtus in car
nis aſſumptione condeſcẽdit mihi in culpe vi
tatione conſuluit mihi. Unde de eo dicit Eſa.
vij. Butyrum ⁊ mel comedet vt ſciat reproba
re malum ⁊ eligere bonum. Sic ⁊ nos debe
mus proximos diligere vt nõ aſſentiamus eis
in malo. ſicut fecit Adam Eue. Ad Roma. xiij.
Dilectio proximi malum non operatur. Tulli
us in lib. de amicicia. ℭ Nulla eſt excuſatio ſi
amicicie cauſa peccaueris. Amicicia mundi a
poſteriori. ideſt in malo ligat homines vt vul
peculas Sanſon. Judi. xv. quia facit eos con
cordes in malo: ſicut facti ſunt amici Herodes
⁊ pylatus ad chriſtum affligendũ. Tertio ama
uit nos chriſtus amore fructuoſo ⁊ vehemẽti.
Joã. xv. Maiorem hac dilectionem nemo ha
bet vt animam ſuã ponat quis pro amicis ſu
is. Et ſic nos debemus proximum diligere vt
cum expedit etiam mortẽ pro eo ſuſtineamus.
j. Joã. iij. In hoc cognouimus charitatem dei
qm̃ ipſe animam ſuam. i. vitam pro nobis po
ſuit: ⁊ nos debemus pro fratribus animas po
nere. Et nota ꝙ chriſtus interrogauit ter Pe ẽ. eo. ti.
trum ſi eum diligeret plus ceteris vt habetur c. iij. §.
Joã. vlti. Simon Joãnis inqt diligis me plus viij.
his. Et Petrus reſpondit. Domine tu ſcis qa
amo te. Ad innuendum ꝙ debet quis ita vehe
menter amare proximum vt bona temporalia
⁊ obſeqa corporalia ⁊ exercitia ſpiritualis cõ
ſolationis ⁊ neceſſaria det pro ſalute proximi:
ſicut apoſtolus Paulus qui pauperibus fideli
bus procurabat elemoſynas: diſcurrebat per
orbem. nocte laborans manibus ſuis ne alios
grauaret. Et anathema eſſe optabat a xp̃o pro
fratribus ſuis. Ad Roma. xj. i. ſeparatus a con
ſolationibus contẽplationis. Uel melius etiã
vltra ſubſtantiam ⁊ laborem corporis: etiam
ipſam vitam. Unde ⁊ in huius ſignum in ter
tia interrogatione Petrus contriſtatus eſt: qa
naturaliter quilibet triſtaf de morte. Et ſic pſe
uerãter diligif primus: qꝛ vſqꝫ ad mortẽ: ſicut
fecit xp̃s qui in finẽ dilexit eos. Joan. xiij.

ℭ De principali actu charitatis q̃ eſt dilectio.

Capitulum. vj.

VLtimo videndũ eſt de actibus charitatis. Et p̃mo
de actu eius principali: qui eſt di
lectio. Circa qđ ſciendum ſm bea.
Tho. ſecunda ſecũde. q. xxij. ꝙ cũ charitas vt
dictum eſt ſit quedam amicicia ⁊ amicicia ſm
phm. viij. Ethico. magis conſiſtat in amare q̃ꝫ
in amari. ideo etiam charitati magis conuenit
amare q̃ꝫ amari. Huius ratio eſt: qꝛ amare con
uenit charitati inquantum eſt charitas. ℭ Nã
cum charitas ſit quedam amicicia ſm ſuã eẽn Qđ pri
tiam habet inclinationem ad proprium actũ. mus et
Amari autem non eſt actus charitatis ipſius p̃ncipa
qui amat: ſed actus eius eſt amare. Amari au lis act⁹
tem competit ei ſm cõmunem rationem boni charita
prout. ſ. ad eius bonũ: alius ad actũ charitatis tis eſt a
mouef. Unde manifeſtum eſt ꝙ charitati magis mari.
cõuenit amare q̃ꝫ amari. Huius ẽt duplex eſt ſi rõ po
gnũ. Primũ qꝛ amici magis laudantur ex ꝙ nitur.
ꝙ amant q̃ꝫ ex hoc ꝙ amãtur. quinimo ſi amẽ
tur ⁊ non amãt vituperãtur. Scđo qꝛ matres
que maxime amãt plus querũt amare q̃ꝫ ama
ri filios. Quãuis autem homines cõmuniter
magis velint amari q̃ꝫ amare: ꝟ͞ propterea eſt
vt dicit

vt dicit phs.viij.Ethi.q: homines volũt amari inq̃tum volunt honorari. Sicut honor exhibet alicui vt quoddaz teſtimonium boni in eo qui honorat: ita p hoc q aliquis amat oſtẽdit in ipſo eſſe aliqḋ bonum: q: ſolum bonuz amabile eſt. Sic igit querunt hoies amari ſicut honorari pp aliud ſcʒ ad manifeſtationem boni in amato exñtis. Amare aũt querunt charitatem hñtes ẛm ſe quaſi ipm ſit bonum charitatis: ſicut ⁊ quilibet virtutis actus eſt bonũ virtutis illius. Unde magis pertinet ad charitatez velle amare q̃ȝ amari: q: magis eſt qḋ eſt ẛm ſe q̃ȝ quod eſt propter aliud.

¶ Quod deus di/ .§.i.

Q̃uo diligẽdus eſt deus pptr ſe ipſuȝ et quõ itel ligit ly pp ter.

ligẽdus eſt pp ſeipm. hoc ſic pbat. Solo deo fruẽdum eſt. Frui aũt eſt amare ⁊ inherere rei pp ter ſe ẛm btm̃ Aug. vt ponit pmo ſeñ.di.j. ergo diligẽdus eſt deus pp ſeipm ⁊ ipſe ſolus hoc mõ. Pro cuius declaratione dicit.b.tho. ſe.ſe.q.xxvj. q li pp importat hbitudinẽ alicuius cauſe. Eſt aũt quadruplex genus cauſe: ſcʒ finalis: formalis: efficiẽs: ⁊ mãlis. Ad quã etiaȝ reducit mãlis diſpõ que nõ eſt cauſa ẛm pꝛ: ſed ẛm qd. Et ẛm hec quatuor genera cauſarum dr̃ aliquid diligi. Scḋm quidẽ genus cauſe finalis: ſicut diligimus medicinã pp ſanitatem. Scḋm genus cauſe formalis ſic diligimus hoiem pp virtutem: q: virtute formaliter eſt bonus: ⁊ p ꝯñs diligibilis. Scḋm cãʒ efficiẽtem ſic diligimus aliquos inquantum ſunt filij talis pr̃is. Scḋm autẽ diſpõnem que reducit ad genus cauſe mãlis dicimur aliqd diligere pp ter id qḋ nos diſpoſuit ad eius dilectionem. puta pp ter aliqua bñficia ſuſcepta: q̃uis poſtq̃ȝ iam amare incepimus nõ pp ter illa bñficia amemus amicũ: ſed pp ter eius virtutem. Primis igit tribus modis deum non diligimus pp ter aliquid ſed pp ter ſeipſum. Nõ enim ipſe ordinat ad aliud ſicut ad fineȝ: ſed ipſe eſt vltimus finis oium: nec etiã informat ab aliquo alio ad hoc vt ſit bonus: ſed eiꝰ ſuba eſt eius bonitas ẛm quã exẽplariter omnia ſunt bona. Nec etiam bonitas ab altero ei ineſt: ſed ab ipſo oĩbus alijs. Sed quarto modo põt diligi pp ter aliquid: q: ſcʒ ex aliquibꝰ alijs diſponimur ad hoc vt in dei dilectione pficiamus. puta p bñficia ab eo ſuſcepta: vel pp ter premia ab eo ſperata: vel penas quas per ipm vitare intẽdimus. Qḋ aũt dicit Greg. in omel. q ex his que nouit aĩa.i. ſenſibilibꝰ diſcit incognita amare.i. intelligibilia diuina. Intelligẽdum eſt nõ q cognita ſunt rõ diligẽdi ipſa cognita per modum cauſe formalis efficientis vel finalis: ſed per modum cauſe diſponentis: q: per hoc diſponit ad amandum incognita. ¶ Item nota q vltra amorem naturalẽ de deo qui eſt cois oĩbꝰ bonis ⁊ malis: ẛm illud.b.Aug. Deum amat omne qḋ amare põt. ¶ Eſt triplex amor ẛm Berñ. in lib. de diligendo deum. ¶ Primus eſt quo quis amat deum eo q cognoſcit ſibi neceſſariũ. iuxta illḋ ps. Diligã te dñe fortitudo mea dominus ⁊c. ¶ Scḋs eſt quo quis amat deũ pp ter delitias que ſunt in eo. Sapien. viij. Amor factus ſum forme illius. ¶ Tertius eſt amor amicicie quo quis amat eum propter ſeipſum: eo q dignisſimus ſit amore noſtro: quia ſũmũ bonũ. Ber. amat q ipʒ quẽ amat q̃rit: nõ geq̃ȝ aliud eius.

De triplici amore q̃uo ds̃ diligit. ẛʒ Bernar.

¶ Quod deus in .§.ij.

hac vita imediate amatur ⁊ ſine modo ⁊ totaliter. Quod ſic declarat.b.tho. vbi.ſ. Ordo rerum eſt talis ẛm ſe q deus per ſeipſum eſt maxime cognoſcibilis ⁊ amabilis vtpote eſſentialiter exiſtens ipſa veritas ⁊ bonitas per quam alia cognoſcuntur ⁊ amantur. ſed quoad nos quia noſtra cognitio ortum habet a ſenſu: prius ſunt cognoſcibilia que ſunt ſenſibus propinquiora: ⁊ vltimus terminus cognitionis eſt in eo quod eſt maxime remotum a ſenſu. Et propter hoc dilectio que eſt actus appetitiue virtutis: etiam in ſtatu vie. primo tendit in deum ⁊ ex ipſo deriuatur ad alia. Et ẛm hoc charitas imediate deũ diligit. alia võ eſt mediãte deo. In cognitiõe võ eõ: quia.ſ.p alia deũ coſcimꝰ ſicut cauſam p effectũ: vel p modũ eminentie: vel per modum negationis. vt patet p Diony. in.q. de diui.no. ¶ Notandũ etiam q dilectio dei aliquid maius q̃ȝ eius cognitio: maxime ẛm ſtatum vie. ⁊ preſupponit ipſam. Et quia cognitio nõ quieſcit in rebus creatis: ſed per eas in aliud tendit: ideo in illo dilectio incipit: ⁊ per hoc ad alia deriuatur per moduȝ cuiuſdam circulationis duȝ cognitio a creaturis incipiens tendit in deum: ⁊ dilectio a deo icipiens: vt ab vltimo fine ad creaturas deriuatur. ¶ Quantum ad moduȝ dilectionis dicit Ber. in lib. de dili. deum q cauſa diligenti deum eſt deus. Modus autem eſt ſine modo. ¶ Pro cuius declaratione dicit.b.Tho. vbi.ſ. q modus importat quandam menſure determinationem. ẛm be. Aug. Hec autem determinatio inuenitur in menſura ⁊ in mẽſurato. Aliter tamen ⁊ aliter. In menſura enim inuenitur eſſentialiter quia menſura ẛm ſeipſam eſt determinatiua ⁊ modificatiua alioꝝ. In menſuratis autem inuenitur menſura ẛm aliud.i. inq̃tum attingunt menſuram. Et ideo in menſura nihil poteſt accipi imodificatuȝ. Sed res menſurata eſt immodificata: niſi menſuram attingat: ſiue excedat: ſiue deficiat. In omnibus

De dilectione dei q.ſ. ẽ aliqd maiꝰ q̃ȝ cognitio eiꝰ Rõ ponit.

autem appetibilib⁹ ꝛ agibilibus menſura eſt.
finis q: eorum que appetimus ꝛ agimus : opꝫ
rationem accipere ex fine. ꝛ ideo finis ſm ſeip/
ſum hꝫ modum. Sed ea que ſunt ad finē hñt
modum ſm ꝙ ſunt fini ꝓportionata. Et ideo ſi
cut phs dicit in .j. Poli. Appetitus finis in om
nibus artibus eſt abſqꝫ fine ꝛ termino. Sed eo
rum que ſũt ad finē eſt aliqs terminus. Nõ .n.
medicus ponit aliquē finē ſanitati: ſed facit eā
perfecte quātūcūqꝫ poteſt. Sꝫ medicine ponit
terminū: q: non dat quātum poteſt: ſed quātū
debet ſm ꝓportionem. alias eſſet inordinata.
Cum igitur humanaꝝ actionū ꝛ affectionuꝫ fi
nis ſit dei dilectio: qui per hanc maxime attin
gimus vltimum finē. ideo in dilectione dei nõ
pōt accipi modus ſicut in re mēſurata: vt ſit in
ea accipere plus ꝛ minus: ſed ſicut inenit mo/
dus in menſura in qua nõ pōt eē exceſſus: ſed
quanto plus attingitur regule. tanto melius ē
ita etiam quāto quis plus deum diligit tanto
melius eſt. ℂ Quantū ad totalitatē dicit. bea.
Augu. ꝙ modus diligēdi deum eſt vt diligat
ex toto corde: hoc intelligit ſic vt diligatur ꝙ̄/
tūcunqꝫ diligi poteſt quod pertinet ad moduꝫ
qui conuenit mēſure. Sic igitur interior act⁹
charitatis hꝫ rõnem finis: quia vltimuꝫ bonū
hominis conſiſtit in hoc ꝙ inhereat deo. Exte/
riores aūt actus charitatis vt beneficētia: ꝛ hu
iuſmodi. ſunt ad finē: ꝛ ideo cōmenſurandi ſūt
ſm charitatē ꝛ rõnem. Sciendum etiam ꝙ cū
dicitur deum diligi ex toto corde: intelligit ſer
uari iſta totalitas: vt modus totalitatis refera/
tur ad rem dilectam: vt ſcꝫ totum quod perti/
net ad deum diligat. Uel etiā ad diligenteꝫ: vt
ſcilicet quis diligat ſm totū ſuum poſſe: ꝛ om/
nia ordinet ad dei dilectionē. ꝛ ſicut debet ꝛ po
teſt illud ſeruari. Sed ſi iſta totalitas imporiet
modum diligētis adequatum modo rei dile//
cte. ſic impleri non poteſt: quia hoc eſſet infini/
te diligere eum: cum infinitum ſit diligibilis
licet creatura ſit finita.

ꝙ debe mus de um dili gere ex toto cor de quō intelli// gitur.

ℂ Quod ſit ma/ .§. iij.

gis meritoriū diligere deū vel ꝓximū. Ad qḋ
reſpōdetur ſm beatū Tho. ꝙ ſi vtraqꝫ dilectio
conſiderer ſeorſum: dilectio dei eſt magis me/
ritoria. Debetur enim ei merces ꝓpter ſeipſuꝫ
quia vltima merces eſt frui deo in qḋ tendit di
lectionis motus. Si autem intendatur iſta cō/
paratio vt dilectio dei accipiatur ſm ꝙ ſolus
diligitur: dilectio proximi ſm ꝙ proximus di
ligitur ꝓpter deum ſic dilectio proximi inclu/
dit dilectionem dei. Dilectio autem dei nõ in/
cludit dilectionem proximi. Sic in iſto ſenſu ꝓ
eminet dilectio proximi dilectioni dei. Eſt enī
comparatio dilectiōis dei perfecte: que ſcilicet

q̄ dile// ctio ſit magis merito/ ria dili/ gere de uꝫ an ꝓ ximum

ſe extendit vſqꝫ ad proximum ad dilectionem
dei imperfectam ꝛ inſufficientem.

ℂ Quid ſit ma/ .§. iiij.

gis meritoriū diligere amicū vl' inimicū. Rñ.
bea. Tho. vbi. ſ. ꝙ iſte dilectiões pñt cōſidera/
ri dupliciter. Uno mõ ex parte proximi qui di
ligitur. Alio mõ ex parte rõnis per quam dili/
gitur. Primo mõ dilectio amici preeminet di/
lectioni inimici: q: amicus melior eſt ꝛ magis
coniunctus. Unñ ꝛ materia eſt magis ꝯueniens
dilectiõi. Et ꝓpter hoc actus dilectionis tranſi
ens ſup hanc materiam melior eſt. Alio modo
dilectio inimici ꝓeminet dilectioni amici pro/
pter duo. Primo quia dilectionis amici po//
teſt eſſe alia ratio ꝗ̄ deus. ſed dilectionis ini//
mici ſolus deus eſt ratio dilectionis. Secūdo
quia preſuppoſito ꝙ vterqꝫ diligatur propter
deum dilectio inimici fortior eſſe oſtenditur q̄
ad remotiora extendit animum hominis: ſcili
cet vſqꝫ ad inimicos. Sicut ignis tanto fortior
eſt: quanto calorem ſuum ad remotiora diffun
dit: tanto etiam oſtenditur dei dilectio fortior
quanto propter ipſum difficiliora implemus
ſicut virtus ignis tanto eſt fortior quanto ma/
gis poteſt comburere materiam minus cōbu/
ſtibilem: ſed ſicut idem ignis in propinquio//
ra fortius agit ꝗ̄ in remotiora: ita etiam cha//
ritas feruentius diligit coniunctos ꝗ̄ remo//
tos. Et quantum ad hoc dilectio amicorum et
feruentior ꝛ melior eſt ꝗ̄ inimicorum. Quod
autem dicit chriſtus Matthe. v. Si diligitis
eos qui vos diligunt quam mercedem habe//
bitis? Intelligendum eſt per ſe. ideſt ꝙ cum di
liguntur amici ſolum ex hoc: quia amici. quod
videtur quando ſic amantur amici ꝙ ipſi ſoli
ꝛ non inimici diliguntur: tunc non habet mer
cedem dilectio amicorum: ſed ſi diligantur a/
mici: non ſolum quia amici: ſed etiam propter
deum: tunc eſt meritoria.

Diliger amicuꝫ vel ini/ micum qd ma/ gis me ritoriū.

ℂ De dilectione .§. v.

inimicorum quomodo ſit intelligendum illud
preceptum. Diligite inimicos veſtros. habes
ſupra in. ca. de dilectione proximi. Sed hic no
tanda ſunt ſeptem que valent ad oſtenduꝫ
ꝙ non eſt ita difficile diligere inimicos ſicut q
dam credunt: nec eſt dedecus ſed honor. ℂ Et
primum eſt ſtatus inimici eius qui iniuriatus
eſt ꝛ non vult ſatiſfacere. eſt enim ſpiritualiter
mortuus. Ipſe enim in ſe quaſi manus iniecit
cum iniuriam fecit. Sap. xvj. Per malitiaꝫ oc/
cidit homo animam ſuam. Crudeliores fuiſſe
videntur qui chriſto mortuo nõ pepercerunt:
ꝗ̄ qui viuū vulnerauerunt. quis eſt autē adeo
cecus qui non intelligat dedecus nõ eſſe ſi qs

De dile ctiōe ini micorū ꝙ nõ ē ita diffi cile dili gē ini// micos oñdit ꝑ ſeptem.

de inimico mortuo nõ vult ſe vidicare. ¶ Se
cundũ eſt vtilitas iniurie illate. Perſecutores
enim noſtri tribulatiõibus nos pungunt: ſed i
ſuturũ fauũ nobis eterne beatitudinis ꝑparit.
iuxta illud ps. Circũdederũt me ſicut apes. ⁊
Eccl. Uſqȝ in tp̃s ſuſtiebit patiẽs. ⁊ poſtea red
ditio iocũditatis. ¶ Tertiũ eſt ꝙ dilectio ini/
micorũ eſt vtilior nobis q̃ʒ amicorum: q: valet
ad ſanandũ pctã. b. Aug. Ego ad dilectionem
inimicorũ vos moneo: q: ad ſanandum vulne/
ra pctõrũ nullũ medicamẽtum efficacius eẽ co
gnoſco. Multũ eni facit ad perfectionẽ boni/
tatis: vt pʒ Matth. v. Poſt illõ diligite inimi/
cos. Eſtote pfecti ſicut pater veſter ⁊c̃. ¶ Quar
tum: q: eſt gratior deo. Luc̃. vj. Poſt illud dili/
gite inimicos. ſubditur. Et eritis filij altiſſimi
bea. Aug. Quanta gr̃a per nos ſerui digni nõ
ſumus. ⁊ inimicorũ dilectiõe filij dei efficimur.
Chryſo. Nihil ſic deo placabile facit ſicut mali
gnis ⁊ ledentibus eſſe placabilẽ. ⁊ per ꝯñs dia
bolo eſt moleſtior: q: magis ſe per hoc homo
elongat ab eius ſimilitudine q obſtinato odio
hominem perſequitur. ¶ Quintum eſt: q: hu
iuſmodi dilectio id qđ deſtruendũ eſt in inimi
co: magis deſtruit q̃ʒ aliud. Ipſa eni eſt ignis
inimiciciam in inimico annihilans. Rom. xij.
Si eſurierit inimicus tuus ciba illũ. ⁊c̃. Chry.
Omnis inimicicia beneficiorũ aſſiduitate cõ/
peſcitur. ¶ Sextũ eſt: q: non potes nocere ini
mico qn tibi noceas. Aug. Quod malitia tua
alteri nõ noceat fieri poteſt: ſed ꝙ tibi nõ noce
at fieri non poteſt. Solũ ex hoc ꝙ odium por/
tat ſibiipſi multũ nocet qa ⁊ peccat ⁊ remiſſio/
nem peccatorum p̃teritam euacuat quoad fru
ctum. Uñ dicitur de pe. di. iiij. dicit tibi deus.
Dimitte ⁊ dimitteẽ tibi: dimiſi prius dimitte
vel poſtea: q: ſi nõ dimiſeris reuocabo te. ⁊ qc
qđ dimiſeram replicabo tibi. Talis eſt illis illi
qui ex hoc ꝙ aliqs ſcidit ſibi tunicam ipſe gla
dio ſeipſum interficit. ſ. odij. ¶ Septimũ ẽ dei
imitatio. Eccl. xxiij. Magna eſt gloria ſeq do/
minum qui iniuriatus eſt tibi magis deum q̃ʒ
te offendit. ⁊ tñ ipſe patiens eſt. Sed exemplũ
xp̃i in cruce pẽdentis ꝯſiderandũ. j. p. ij. Chri/
ſtus paſſus eſt pro nobis ⁊c̃. vt ſequamini ve/
ſtigia eius: qui cũ pateretur ⁊c̃. ſed orabat i cru
ce pro crucifixoribus dicens. Pater ignoſce il
lis ⁊c̃. Et tñ omne genus iniuriarũ tũc ſuſtinuit
In ſubſtantia vi ſibi ablata ⁊ plus in matre de
riſa: in fama ⁊ honore ablatis per contumeli/
as in perſona: in vita. ergo xp̃m ſequere inimi
cos diligens. ¶ De amore qui eſt paſſio mul/
a habes. ẽ. in p̃ma parte. ⁊ de proprietatibus
eius que poſſunt conuenire dilectioni.
¶ De gaudio inquantum eſt actus iterior cha
ritatis.

Capitulum ſeptimum.

POſt p̃ncipalẽ actũ
charitas qui eſt dilectio videnduʒ
eſt de alijs actibus interioribus q
ſunt gaudium ⁊ pax. Et de exterio
ribus ſcʒ beneficẽtia ⁊ miſericordia q̃ etiaʒ eſt
actus interior eius dictum eſt ſupra in tracta/
tu de iuſtitia. ¶ De gaudio primo videndum
eſt. Et ſciendum ꝙ gaudium non eſt virtus qđ
patet ex hoc: quia nõ cõnumeratur inter ṽtu/
tes theologicas: nec morales nec intellectua/
les: ſed eſt actus virtutis. Unde cõnumeratur
ab apoſtolo ad Gal. v. inter fructus ſpiritus q
ſunt actus virtutum. Hoc autẽ ſic declarat. be.
Tho. ij. ij. q. xxviij. Uirtus eſt habitus quidam
operatiuus. Et iđ ſm propriam rationem hʒ i/
clinationem ad aliquem actum. Eſt aũt contin
gens ex vno habitu plures actus eiuſdem rõ/
nis ordinatos prouenire quorum vnus ſeqtur
ex altero. Et quia poſteriores actus non proce/
dunt ab habitu virtutis niſi per actum priorẽ
inde eſt ꝙ virtus non diffinitur nec denomina
tur niſi ab actu priori q̃uis etiam alij actus ab
ea ſequantur. Manifeſtum eſt autem ex his q̃
dicta ſunt ſupra de paſſionibus ꝙ amor eſt pri
ma affectio appetitiue potentie qua ſequitur ⁊
deſiderium ⁊ gaudium. Et ideo idem habitus
virtutis eſt qui inclinat ad diligendum ⁊ deſi/
derandum bonum dilectum ⁊ gaudenduʒ de
deo. Sed quia dilectio inter hos actus eſt pri/
or. ide eſt ꝙ virtꝰ non denominatur a gaudio
vel deſiderio: ſed a dilectione. ⁊ dicitur chari/
tas. Sic ergo gaudium non eſt aliqua virtus a
charitate diſtincta: ſed eſt quidam actus ſeu ef
fectus eius. ¶ Quod cauſetur gaudiuʒ ex cha
ritate. ſic declarat. bea. Tho. vbi ſupra ex amo/
re procedit gaudium ⁊ triſtitia: ſed contrario
modo vt dictum eſt ſupra. Gaudium enim ex
amore cauſatur. vel propter preſentiam boni
amati. vel propter hoc etiam ꝙ ipſi bono ama
to proprium bonum ineſt ⁊ conſeruatur. Econ
trario autem ex amore ſequatur triſtitia. vel p
pter abſentiam amati. vel propter hoc ꝙ is cui
bonum volumus ſuo bono priuatur: aut aliq̃
malo deprimitur. Charitas autem eſt amor dei
cuius bonuʒ immutabile eſt: quia ipſe eſt ſum/
ma bonitas. Et ex hoc quod amatur eſt in amã
te per nobiliſſimum ſui effectum. ſm illud. j.
Joan. iiij. Qui manet in charitate in deo ma/
net ⁊ deus in eo. q̃uis enim in via non ſit p̃ñs
per ſpeciem viſionẽ. eſt tamen p̃ſens per gr̃ĩ in/
habitationẽ. Unde bea. Aug. dicit ꝙ ſicut cor/
pus non viuit niſi aĩa preſente: ita nec aĩa. ſ. p
gr̃am niſi deo p̃ñte. de pe. di. j. reſuſcitatus.

De gaudio. ſ. ꝙ nõ ẽ vir tus nec intelle/ ctualis nec mo ralis: ſʒ actꝰ vir/ tutis.

ꝙ gau/ diũ cau ſatur ex charita te

Gaudium habē ad mixtam triſtitiam quō intelligit.

¶ Utrum gaudium ſpūale qḋ eſt ex charitate habeat admixtā triſtitiā. Rūdet. b. Tho. vbi. ſ. q̄ ex charitate cauſaſ duplex gaudiū de deo Unum quidē principale qḋ eſt ꝓpꝛium charitatis q. ſ. gaudemus de bono diuino in ſe cōſideratio. Et tale gaudium ꝑmixtionē triſtitie non patit: ſicut nec illud bonū de quo gaudemus pōt aliquā mali admixtionem habere. ſꝫ illud Sap. viij. Non habet amaritudinē conuerſatio illius. ſ. ſapiētie diuine. Et ideo aplus dicit ad Phil. iiij. Gaudete in dño ſemp. Aliud eſt gaudium charitatis quo quis gaudet de bono diuino ſm q̄ participaſ a nobis. Hec autem ꝑticipatio pōt impediri ꝑ aliqḋ ꝯrium Et iō ex hac pte gaudium charitatis pōt habere ꝑmixtionē triſtitie: put aliquis triſtaſ de eo quod repugnat ꝑticipatiōi diuini boni: vel in bonis vel in ꝓximis: quos tanq̄ noſ ipos diligimus. Fletus enim ꝓ ꝓximo vel pꝛo ſeipſo non eſt niſi de aliquo malo. Omne aūt malū importat defectū ꝑticipationis ſummi boni. Fletus etiā huius incolat⁹ ꝓ dilectione patrie ꝓcedit ex eo q̄ vita pñs impedit nos a ꝑfecta ꝑticipatiōe glorie. Et ideo charitatis gaudiū hmōi pōt habere admixtiōnē triſtitie. Primū tñ gaudiū melius eſt ⁊ procedit ex charitate. Scōm pōt ꝓcedere etiam ex ſpe ſm illud. Spe gaudentes. ad Roma. xij. ¶ De plenitudine gaudij vtrum. ſ. gaudium ſpūale ex charitate cauſatum poſſit īpleri. ad quod rñdet. b. Tho. vbi. ſ. q̄ ex pte rei de qua gaudetur. i. de deo vt. ſ. tm̄ deo gaudeaſ q̄ntum dignum eſt de ea regaudere. Sic in creatura non pōt eſſe gaudium plenū: ſed ſolum gaudiū dei eſt plenū de ſeipſo: q2 gaudium eius eſt infinitū. ⁊ hoc condignum infinite bonitati eius eſt. Cuiuſlibet aūt creature gaudiū opꝫ eſſe finitum. Ex parte autem gaudentis ſic pōt eſſe gaudiū plenum in creatura. Gaudiū enim cōparaſ ad deſiderium ſicut quies ad motum. Eſt aūt quies plena cum nil reſtat de motu. Uñ tunc eſt gaudiū plenū cū nil reſtat deſiderādū. Et q2 q̄mdiu in hac vita ſumus nō quieſcit in nobis deſiderij motus: q2 adhuc reſtat q̄ magis deo appꝛopiquemus ꝑ grām. Sꝫ qñ iā ad beatitudinē ꝑuentū fuerit ꝑfectam: nil deſiderādū reſtabit: q2 erit dei plena fruitio: in q̄ homo obtinebit q̄cq̄d etiam circa alia bona deſiderauit ſm illud Ps. cij. Qui replet in bo. deſi. t. ideo quieſcet deſiderium non ſolum quo deſideramus deum: ſed etiam erit oīum deſideriorum quies. ideo hic non eſt plenum deſiderium noſtrum ſed ſolū gaudium beatorum eſt plenū ⁊ ſuper plenū: quia plus obtinebunt q̄ deſiderare ſufficerēt Non enim in coꝛ hominis aſcendit que prepa rauit deus diligentibus ſe: vt dicitur. j. Coꝛ.

Q2 hic in via non poſſumus habere plenū gaudium.

ſecūdo. ⁊ hoc eſt quod dicitur Luce. vj. Menſuram bonam ⁊ confertam ⁊ ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum: q2 tamen nulla creatura eſt capax gaudij de deo ei condigni. inde eſt q̄ illud gaudium omnimodo plenum non cadit in homine: ſed potius homo intrat in ipſum ſm illud Matthei. xxv. Intra in gaudiū domini tui. Itē cum peruentum fuerit ad beatitudinem vnuſquiſq̄ attingit terminum ſibi pꝛefixum ex predeſtinatione diuina: nec reſtabit vlterius quo tendatur: quāuis in illa terminatione vnius perueniat ad maioꝛem gradū q̄ alius. Et ideo vniuſcuiuſq̄ gaudium plenum erit ex parte gaudentis: q2 vniuſcuiuſq̄ deſiderium plene quietabitur. Tamen gaudium vnius erit maius gaudio alterius propter plenioꝛem participationē beatitudinis. Iſtud tamen gaudium beatoꝛum non eſt gaudium paſſionis quod eſt cum tranſmutatione coꝛpoꝛali: vt in alijs paſſionibus: nec ꝑtinet ad ſenſitiuam partē: ſed intellectiuam. i. voluntatem.

¶ Gaudium veſtrum. §. i.

¶ Gaudium veſtrum nemo tollet a vobis dixit Chꝛiſtus loquens de gaudio ſuperne fruitionis quo beati vndiq̄ circundantur. vnde Matthei. xxv. Euge ſerue bone ⁊ fidelis ⁊c̄. intra in gaudiū domini tui. Iſtud verum gaudium pꝛouenit a ſex partibus ſm Guil. in ſumma. ¶ Primo a ſuperna maieſtate. Joā. xvj. Iterū videbo vos ⁊ gaudebit coꝛ veſtrum. Hoc autem gaudium erit tripliciter. Primo ex viſa diuinitate. Ber. Iſtud eſt verum gaudiū quod non eſt de creatura: ſed de creatoꝛe ꝯcipitur. Secūdo ex aſpecta humanitate. Eccleſiaſtes. xj. Delectabile eſt oculis tuis videre ſolem ideſt chꝛiſtum. Tertio ex intellectu nature diuine vnite cum humana. vnde natura noſtra exaltatur: ſicut gaudent homines de exaltatione ſuoꝛum fratrū. ¶ Secundo ꝓcedit illud gaudium a loci amenitate. ⁊ hoc tripliciter: videlicet ex eius claritate: ex eius puritate: ex eius latitudine ⁊ vaſtitate. Apocalyp. vltimo. Ciuitas illa nō eget ſole ⁊c̄. Baruch. iij. O iſrael q̄ magna eſt dom⁹ dei ⁊c̄. Apocalyp. xiiij. Sine macula ſunt ante thꝛonum dei. ¶ Tertio procedit illud gaudium ex ſocietate. ⁊ hoc tripliciter. Ex eius multitudine. Apocalyp. vij. Uidi turbam magnā quam nemo dinumerare poterat. Ex eius nobilitate: quia omnes erūt reges ⁊ regine. Apocalyp. j. Feciſti nos deo noſtro regnū ⁊c̄. ⁊ de qualibet anima ſancta. Ps. Aſtitit regina a dextris tuis. Ex eius charitate intima. Eſa. xxj. dicit dominus. Cuius ignis eſt in ſyon: ⁊ caminus eius in hieruſalem. ¶ Quarto procedet tandē a coꝛpoꝛis perfectionalitate. ⁊ hoc qua

De gaudio ꝑfecto. ſ. ſuperne fruitionis: q̄ a ſex partibus ꝑueniat.

drupliciter. Ex ſpecioſitate vel claritate: ſubtilitate: agilitate: ⁊ impaſſibilitate. que omīa notat apl's. j. Coꝛ. xv. ibi. Seminatur aīale: ſurget ſpūale ⁊c̄. ¶ Quinto ꝓcedet ab inferni vaſtitate. ⁊ hoc tripl'r. tum ex euaſione eius cum meruiſſent. tum ex diuine iuſtitie in illis execucione. ps. lxviij. Letabitur iuſtus cum viderit vindictā ⁊c̄. tū ʒ de demonū alligatione ne ibi noceant. ¶ Sexto ꝓcedet a mundi qualitate. ⁊ hoc tripl'r. Primo ex remotione. Apoc. xxj. Uidi celum nouū ʒ ⁊ terrā nouā ⁊c̄. Scd̄o qꝛ oīa erunt eis ſubiecta ad nutum. Tertio qꝛ ex oībus ſpeculabunt gl'iam dei in illis ⁊c̄. Et qꝛ gaudium eſt vna ex paſſionibus. de pluribꝰ aliqs ptinētibus ad gaudiū q̄ſtū ʒ gaudium eſt paſſio vide. s. in tractatu de paſſionibus.

¶ De pace inq̄ſtum eſt actus interioꝛ charitatis: ⁊ quō differt a ꝯcoꝛdia. Capl'm. viij.

Pax eſt alius actus interioꝛ ꝓcedens ex charitate includit ꝯcoꝛdiā. ⁊ vltra hoc addit vnionem appetitiuā vnius appetentis. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. ſe. ſe. q. xxix. art. j. q̄ vbi eſt pax ibi eſt ꝯcoꝛdia. nō tñ vbicūq̄ eſt cōcoꝛdia eſt pax ſi nomen pacis ꝓprie ſumat. Cōcoꝛdia enim ꝓprie eſt ad alterū ʒ inquātum ſcʒ diuerſoꝝ coꝛdiū voluntates ſimul in vnū conſenſum ꝯueniunt. Cōtingit etiam vnius hoīs coꝛ tēdere in diuerſa dupl'r. Uno quidem mō ſm̄ diuerſas potētias appetitiuas. Sicͭ appetitus ſenſitiuus plerūq̄ tendit in ꝯ̄trium appetitus rōnalis. ſm̄ illud Gal'. v. Caro ꝯcupiſcit aduerſus ſpm̄. Alio modo inq̄ſtum eadē ʒ vis appetitiua in diuerſa appetibilia tendit que ſimul aſſequi nō pōt. vnde neceſſe eſt eſſe repugnantiā motuū appetitus. Unio aūt hoꝝ motuum eſt de rōne pacis. Non enim hʒ coꝛ pacatum q̄zdiu vult. etiā hēat aliquid qđ vult: ad huc tñ reſtat ei aliquid volēdum qđ ſimul habere nō pōt. Hec aūt vnio nō eſt de rōne ꝯcoꝛdie. vnde ꝯcoꝛdia impoꝛtat vnionem appetituum diuerſoꝝ appetentium. Pax autē ſupra hanc vnionē impoꝛtat etiā vnionem appetituum vnius appetētis: ⁊ ſic paci opponitur duplex diſſenſio. ſ. diſſenſio hoīs ad ſeipm̄: ⁊ diſſenſio hoīs ad alterum. Cōcoꝛdie aūt opponitur hec ſola ſcd̄a diſſenſio. Uñ ꝯcoꝛdia pōt eſſe peccatoꝝ in malo. Sed pax ꝓprie non niſi bonoꝝ. Eſa. lvij. ⁊. xlviij. vbi eſt eadem autoꝛitas nō eſt pax impijs. ¶ Eſt aūt triplex genus pacis. ſ. tp̄alis: ſpūalis: ⁊ eternalis. Hec pñt notari ibi Jo. xiiij. Pacem relinquo vobis. ſ. eternalem. Pacē meā do vobis. ſ. ſpūalem. Non quō mundus dat ego do vobis. ſ. tempoꝛalē. Nam mūdus dat tp̄alem pacē ʒ p̄ guerras oppreſſam ⁊ multa mala. nō ſic xp̄s: ſed per oꝛationes ⁊ bona opera. Unde apl'us. j. ad Ti. ij. vult in eccl'ia oꝛatiōes fieri pro pace. Poſſunt etiam predicte paces notari in ps. Loquetur dominus pacem in plebem ſuam quoad tempoꝛalem quam dat quando ppl'us eſt ſuus per mandatoꝛum obſeruationem. Et ſuper ſctōs ſuos quoad pacem eternalem quam habēt ſoli ſancti in patria. Et in eos qui conuertuntur ad coꝛ quoad ſpiritualem. ¶ Pax tempoꝛalis de qua dicit. ij. Mach. j. Adaperiat deus coꝛ noſtrū ʒ in lege ſua ⁊ in p̄ceptis ſuis ⁊ faciat pacem. perturbatur per rixam que eſt inter vnū ʒ ⁊ alterum. ⁊ per ſeditionem que eſt inter vnā ʒ partem ciuitatis ⁊ alteram. ⁊ bellum quod eſt inter ciuitatem ⁊ ciuitatē ʒ. ¶ Pax ſpiritualis debet eſſe cum deo. Job Habete pacem cū ʒ eo ſubijciendo voluntatem tuam ei ⁊ penitendo de peccatis cū ʒ proximo. Apl's. Si fieri poteſt quod ex vobis eſt cum omnibus hominibus pacē habentes. Cum ſeipſo. ad Phil'. iiij. Pax dei que exuperat omnem ſenſuū cuſtodiat coꝛda veſtra. ¶ De eterna dicitur in ps. Poſuit fines tuos pacem ⁊c̄. Nec excludit triplex bellū ʒ quod eſt in mundo. etiam in ſanctis. Primū ʒ eſt in coꝛpoꝛe vbi bellant ad inuicem calidum contra frigidum: ⁊ ſiccum contra humidum. ⁊ econuerſo ex quo tandem coꝛpus deſtruitur. Secundum eſt quo caro cōcupiſcit aduerſus ſpm̄. Tertium eſt diuerſarum opinionum. Beatus Aug. Quot homines tot opiniōes in vna ⁊ eadem re diuerſoꝝ moꝝ. poeta. Pectoꝛibus moꝛes tot ſunt quot in oꝛbe figure. Uelle ſuū ʒ cuiq̄ eſt nec voto viuitur vno. Perſius. Sed in paradiſo nulla infirmitas vel coꝛruptio: nulla tētatio: nulla diuerſitas opīonū vl' volūtatū.

quō pax ⁊ cōcoꝛdia differunt.

De triplici genere pacis vſq̄ triplex pax eſt.

q̄ ī mūdo nō ē pax vera: ſed bellū ⁊ hoc triplex.

¶ De pace quomodo eſt effectus ſeu actus charitatis: ⁊ nō virtus ſpecialis: .§.i.

Primum patet ex illo pſl'a. Pax multa diligentibus legem tuam ⁊c̄. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. vbi ſupꝛa. q̄ de ratione pacis eſt duplex vnio quarum vna eſt ſm̄ oꝛdinationē p̄pꝛioꝛum appetituū in vnū. Alia eſt ſm̄ vnionem appetitus p̄pꝛij cum appetitu alterius. Et vtranq̄ vnionem efficit charitas. Prima quidā ʒ ſm̄ q̄ deus diligitur ex toto coꝛde: vt. ſ. omnia referamus in ipſum. Et ſic omnes appetitus noſtri in vnum feruntur. Aliā ʒ p̄out diligimus p̄ximus noſtros ſicut noſmetipſos. Ex quo contingit q̄ homo vult impleri p̄ximi volūtatē ʒ ſicut ſuiipſius. Et propter hoc inter amicabilia vnū ʒ ponitur idētitas electionis: vt patet. ix. Ethi. ⁊ Tullius de amicicia dicit q̄ amicoꝛum eſt idem velle ⁊ nolle. ¶ Scd̄m. ſ. q̄ non ſit virtus ſic probat

De pace q̄ ſ. nō ē virtus vel' actꝰ charitas.

beatus Tho. cū oēs actus ſe invicē ꝯſequūtur
ſm candē rōnem ab agente ꝓcedens. omnes
hmōi actus ab vna virtute ꝓcedunt: nec habēt
ſinguli ſingulas virtutes a qbus ꝓcedant: vt
pꝫ in rebus corporalibus. qꝛ enī ignis caleſaci
endo liqueſacit ⁊ rareſacit non eſt in igne alia
virtus liqueſactiua ⁊ alia rareſactiua. ſed oēs
actus hos operatur ignis per vnā ſuam virtu/
tem caleſactiuam. Cum igit̄ pax cauſet̄ ex cha/
ritate ſm ipſam rōnem dilectiōis dei ⁊ proxi//
mi: vt oſtenſum eſt ſupra. nō eſt alia virtus cu/
ius pax ſit ꝓprius actus: niſi charitas. Et quia
eſt actus virtutis datur preceptū de ea. Mar.
ix. Habete pacē inter vos. Et qꝛ etiam eſt actus
meritorius. ponit̄ inter beatitudines que ſunt
actus virtutis pfecte. Math. v. Et inter fruct⁹
numeratur. ad Gal. v. Inquantū eſt quoddam
finale bonū habēs ſpūalem dilectionē. ¶ Iteꝫ
ſciendū qꝛ ſalua pace pōt eſſe diſſenſio in opini
onibus inter habentes charitatem: ſicut inter
Paulū ⁊ Barnabam. Actuū. xv. ⁊ inter beatū
Augu. ⁊ bea. Hiero. Nam ſm phm. ix. ethico.
Ad amiciciā non ptinet ꝯcordia in opinioni/
bus. ſed ꝯcordia in bonis ꝯferentibus ad vitā
⁊ precipue in magnis. Nam in paruis diſſen/
tire non videt̄ diſſenſus. ⁊ ꝓpter hoc nihil ꝓ/
hibet aliquos charitatē habentes in opinioni
bus diſſentire: nec hoc repugnat paci. Opini
ones enim ptinēt ad intellectum qui precedit
appetitum qui per pacem vnit̄. Diſſenſio ergo
in opinionibus ⁊ in minimis repugnat qdeꝫ
paci pfecte patrie in qua plene veritas cogno/
ſcetur. ⁊ oīs appetitus quietabitur: ſed nō paci
imperfecte vie. Pax ſm catholicon dicit̄ a pa/
cto: qꝛ poſt pactum ſit pax. Et ſm etymologiaꝫ
dicit̄ quaſi preliū arcens: qꝛ expellit preliūꝫ vt
ſuum ꝯtrarium qd̄ ſumme eſt odioſum ⁊ meri
to. Nam innumera mala oriunt̄ ex eo. Uñ Da
uid preelegit peſtē potius qꝫ preliū. ij. Re. vi.
Pax hꝫ tres litteras que repreſentant. p. p. pa/
trem. p. a. repreſentatur amor ſpiritusſancti p.
x. chriſtus dei filius. Nam ſumma ⁊ pma pax
vnde oīs alia originatur eſt trinitas. vñ canit
eccliā. tu charitas. tu puritas. tu pax. ⁊c̄.

Margin: ꝙ inter diſſenti entes in opinioi bus ma net pax et i cha ritate e/ xiſtētes

¶ Pacem omnia .§. ij.

appetunt ſm bea. Aug. xix. de ciui. dei ⁊ Dio//
nyſium de diui. no. quam ꝯcluſioneꝫ ſic decla/
rat. b. Tho. vbi. s. ar. ij. Ex hoc ipſo qꝛ hō aliqd
appetit ꝯñs eſt ipſum appetere aſſecutionē ei⁹
⁊ per ꝯñs remotionē eorum que ꝯſecutionem
impedire poſſunt. Pōt autem impediri bonū
ſeu boni deſiderati aſſecutio: per ꝯtrariū appe
titum ſui vel alterius. ⁊ vtrunqꝫ tollitur p pa//
cem vt ſupra dictum eſt. Et idō neceſſe eſt qꝛ oē
appetens appetat pacē inquantum ſcꝫ oē appe
tens appetat tranquille. ⁊ ſine impedimento p
uenire ad id qd̄ appetit. in quo cōſiſtit ratio pa
cis. quaꝫ bea. Augu. diffinit eſſe tranquillitatē
ordinis. ¶ Nec obſtat quod Dionyſius dicit
qꝛ pax eſt vnitiua conſenſus. Nam pax impor/
tat non ſolū vnionem appetitus intellectualis
aut rōnalis aut ſenſualis ad quod pōt pertine/
re ꝯſenſus: ſed etiam cōnaturalitatis vt in con
ſenſu importetur vnio appetituū ex cognitio/
ne precedentiuꝫ. per cōnaturalitatē vero vnio
appetitiuū naturalium. Nec ei obſtat qꝛ aliquī
bella faciunt. Nā tales nō deſiderant niſi pacē
quam ſe habere non eſtimant. Unde bea. Au//
guſti. xxiij. q. j. noli. Non enim pax queritur vt
bellum exerceat̄: ſed bellū geritur vt pax conſe
quatur bellando. ergo eſto pacificus ⁊c̄. Item
pax que eſt malorum eſt apparens ⁊ non vera.
Unde dicitur Sap. xiiij. In magno viuentes i
ſcitie bello. tot ⁊ tanta magna pacem arbitrati
ſunt. ¶ Et eſt triplex pax mala ſcilicet inordi//
nata. vt cum ſuperior obedit inferiori vt ratio ō tripli/
ſenſualitati. vel prelatus ſubdito. Hanc pacem ci pace
ſeruauit Adam potius obediens vxori qꝫ vo// mala
ci domini. Gen. iij. Non decet ſeruuꝫ domina
ri principib⁹. Prouerbio. xix. Secūda eſt pax
ſimulata. qualis fuit iude proditoris in oſculā
do xp̄m. Et Joab ad Amaſan. ij. Reg. xx. pſal.
xxvij. Loquuntur pacem cum proximo ſuo ma
la autem in cordibus eorum. Tertia eſt pax in/
quinata ſcilicet qui ſunt in malo concordes. vt
Herodes ⁊ Pilatus facti amici in paſſione xp̄i
Matth. x. Nolite arbitrari qꝛ venerim mittere
pacem in terram. ¶ Item. b. Aug. xix. de ciui
dei. ponit multas ſpecies pacis eas diffiniens. De ſpe/
Dicit enim qꝛ pax corporis eſt ordinata tēpera/ ciebus
tura partiū. Pax anima irrationalis ordinata pacis ſꝫ
requies appetitionum. Pax anime rationalis Augu.
ordinata cognitionis actioniſqꝫ ꝯſenſio. Pax
corporis ⁊ anime ordinata vita ⁊ ſalus animā
tis. Pax hominis mortalis ⁊ dei ordinata in ſi
de ſub eterna lege obedientia. Pax hominum
ordinata concordia. Pax domus ordinata im
perandi obediendi concordia inhabitantium.
Pax ciuitatis ordinata imperandi obediendi
ciuium concordia. Pax celeſtis ciuitatis ordi/
natiſſima ⁊ concordiſſima ſocietas fruēdi deo
⁊ inuicem in deo. Pax omnium rerum trangl
litas ordinis. Ordo aūt eſt pariuꝫ. diſpariūqꝫ
rex ſua cuiqꝫ loca tribuens diſpoſitio.

¶ Beneficientia .§. iij.

non eſt virtus ſpecialis. Et ratio eſt quia actus
interior ⁊ exterior nō requirunt diuerſas ꝟtu/
tes. Sed beneficientia ⁊ beniuolentia nō diffe
runt niſi ſicut actus interior ⁊ exterior: qꝛ bñfi
ciētia eſt executio beniuolentie. Unde ſicut be

niuolentia non eſt alia virtus a charitate. ita nec beneficientia. Eſt autē actus charitatis ex terior. Quod ſic declarat bea. Tho.ij.ij.q.xxxj. Beneficientia nil aliud importat q̄ facere bonum alicui. poteſt autem hoc bonum conſiderari dupliciter. Uno modo ſm cōmunem rationem boni. ⁊ hoc pertinet ad cōmunem rationem beneficientie. Et hic eſt actus amicicie ⁊ p̄ conſequens charitatis. Nam in actu dilectionis includitur beniuolentia per quam qs vult bonum amico. vt ſupra dictum eſt. Uoluntas autem eſt effectiua eorum que vult ſi adſit facultas ⁊ ideo ex conſequenti benefacere amico ex actu dilectionis conſequitur. Et propter hoc beneficientia ſm cōmunem rationem eſt amicicie vel charitatis actus. Si autem bonū quod quis facit alteri accipiatur ſb aliqua ſpeciali ratione boni: ſic beneficiētia accipiet ſpecialem rationem. ⁊ pertinebit ad aliquam ſpecialem virtutem. ſicut ſi faciat bonum primo ſub ratione ſubleuantis miſeriam eius pertinebit ad miſericordiā. Si ſub ratiōe debiti vt parentibus pertinebit ad iuſtitiam ⁊ huiuſmodi diſſi.lxxxvj. Non ſatis eſt bene velle niſi ſtudeas etiam benefacere. ¶ Eſt autē beneficientia exercenda ad omnes ſi fieri poteſt: cum dilectio charitatis ſe extendat ad omnes. pro loco tamen ⁊ pro tempore ſm debitas circunſtantias. Peccatoribus autem in neceſſitate etiā eſt ſubueniendum ad ſuſtentationem nature. non ad fomentum culpe. Unde dicit bea. Augu. v. q.v. Non omnis q̄ vtilius eſurienti panis ſubtrahitur q̄ frangitur. ſi de cibo ſecurus in iuſtitie acquieſcat. Et ſic etiam excōmunicatis ⁊ infidelibus in neceſſitate eſt benefaciendum ⁊ ſubueniendum: magis autem coniunctis ceteris paribus potius ſubueniendum eſt. Dicit eni bea. Tho. vbi ſupra q̄ virt⁹ ⁊ gratia imitātur ordinem nature: qui eſt ex diuina ſapiētia inſtitutus. Eſt autem talis ordo nature vt vnū quodq̄ agens naturale per prius magis diffūdat ſuam actionem ad ea qui ſunt ſibi propinquiora. ſicut magis calefacit ignis rem ſibi magis propinquam. Exhibitio autem beneficiorum eſt quedam actio charitatis in alio. ⁊ ideo oportet q̄ in propinquos magis fiat beneficiētia. ſed propinquitas vnius hominis ad aliū poteſt attendi ſm diuerſa in quibus homines ſibi cōmunicant vt conſanguinei in naturali cōmunicatione: ciues in ciuili: fideles in ſpirituali. ⁊ ſic de alijs. Et ſic ſm diuerſas coniunctiones ſunt diuerſis diuerſa beneficia diſpenſanda. Nam vnicuiq̄ eſt magis exhibendum beneficium pertinens ad illam rem ſm quam eſt nobis magis coniunctus ſimpliciter loquēdo: tamen hoc poteſt variari ſm diuerſitatem

De bñficientia exercenda ad oēs

temporum locorum ⁊ negociorum. Nā in aliquo caſu eſt magis ſubueniendū extraneo neceſſitatem extremam patienti q̄ patri non ſuſtinenti tantam. De bonis autem debitis alteri quia eius ſūt plus tenetur et benefacere reddendo q̄ coniunctis niſi coniuncti eſſent in tāta neceſſitate q̄ liceret ei ſurari ad ſubueniendum eis niſi ⁊ ille cuius eſt res eēt in ſimili neceſſitate. In quo caſu penſanda eſt cōditio vtriuſq̄ ⁊ alias conditiones prudentis iudicio: qz in talibus non poteſt dari vniuerſalis regula.

Titulus. VII. De ſpe.

¶ De triplici ſpe. ⁊ eius qdditate. ⁊ fructib⁹.
Capitulum primum.

Sequitur de ſpe que eſt ſecunda virtus theologica. ad quam hortatur ſcriptura dicens ps. xxxvj. Spera in domino ⁊c. triplex autem eſt ſpes: videlicet naturalis: virtualis: ⁊ criminalis. Spes naturalis eſt quedam paſſio vnde ⁊ philoſophus dicit q̄ iuuenes ſunt magne ſpei. Hoc eſt communenobis ⁊ brutis. per experientiam enim videmus q̄ canis mouetur ad inſequendum leporem. ⁊ accipiter auē ⁊ hoc quidem non faceret niſi quia ſperat aſſequi. eſt autem hec paſſio in vi iraſcibili que eſt etiam in brutis ſm beatum Thom. in. ij. ſentē. di. xxvj. Cum enim omnis paſſio ſit in concupiſcibili vel iraſcibili omnis illa paſſio de cui⁹ intellectu eſt appetitus in bonum vel conueniens ſimpliciter eſt in concupiſcibili. ſicut amor delectatio. ⁊ hmōi: ⁊ oppoſita hor̄. Omnis autem illa paſſio de cuius intellectu eſt motus in bonum cum circunſtantia difficultatis eſt in iraſcibili. ⁊ hmōi ſunt omnia illa que ſportant bonum vel malum cū duratione alicuius q̄titatis. ſicut ira q̄ exurgit ex magna leſiōe quā quis poteſt vindicare: ſed non in promptu. Timor non eſt de quolibet malo ſz de magno cui non poteſt reſiſti. vel difficulter. Spes importat modum appetitus in aliquod bonum commenſuratum appetenti. Non enim eſt de bono ⁊ tanto ad quod nullo modo poteſt peruenire. Nec tamen de tam paruo quod pro nullo habeatur: ſed de eo quod eſt difficile haberi. ⁊ tamen poteſt haberi propter quod dicitur arduum. Et ſic arduum addit quandam ſpecialem rationem bonitatis ſcilicet precioſitatem quandam ex hoc ipſo quod non de facili poteſt haberi: ſicut dicitur. Omne rarum carum. Differt autem in hoc ab audacia: quia audacia importat extenſionem appetitus in aliquod arduum malum vt repellatur.

Qd̄ eſt triplex ſpes.

Spes autem extenſionem appetitus in arduū bonum vt acquiratur. Sed quia de ſpe prout eſt paſſio dictum eſt. ſ. in prima parte. ideo hic non aliud de ea dicitur. Naturalia tantum nō ſūt vitia nec virtutes. ¶ Spes ꝟtualis eſt virtus theologica. de qua pſ. lxxij. Tu es domine ſpes mea. ⁊ ē ibi predicatio per cāz. ideſt tu es cauſa ſpei mee. Ubi etiaz ſciendum ſm beatū

Quod ſpes accipit q̄drupliciter.

Tho. in. iij. ſententiarum. di. ij. ꝙ ſpes vltra acceptionem predictam. ſ. pro paſſione ſm ꝙ ſumitur in bonuz accipitur quadrupliciter. Uno modo prout nominat habitum inclinantez ad actuz voluntatis ſimilem actui ſpei que eſt paſſio partis ſenſitiue. vt ibi. j. Cor. xiij. Nunc manent fides ſpes charitas. Secundo modo ꝑut nominat actum procedentez a tali habitu. ⁊ ſic eſt actus virtutis. vt ibi in pſ. Moab olla ſpei mee. Moab ſignificat malos qui ſunt olla facientes ſua perſecutione ferueſcere ⁊ coquere. i. perficere ſpem noſtram. Tertio modo ꝑut nominat rem perfectam ⁊ ſperataz. ⁊ ſic eſt obiectum virtutis. vt ad Titū. ij. Expectantes beatā ſpem. i. viſionem beatam ſperataz. Quarto modo prout nominat certitudinem que ſequitur ſpem. vt ibi ad Ro. v. probatio vero ſpei. i. ſpei certitudinem. ⁊ ſic nominat ſtatum perfectiōis in virtute quantuz ad certitudinis intentionē. Eſt etiam ſciendum ꝙ ſpes que eſt virtus non opponitur timori qui eſt donum. Quis illa ſit de bono futuro: iſte de malo futuro. Et ratio huius eſt: quia ſpes ſe extendit in deum ex conſideratione diuine largitatis. timor vero dicit reſilitionez ex conſideratione proprie paruitatis: ⁊ ita non eſt ſm idem reſilitio timoris ⁊ extēſio ſpei. Unde non ſunt contraria: cum contraria ſint ſm idez. ¶ Spes criminalis ſolo nomine ⁊ improprie dicitur ſpes propter aliquaz apparentem ſimilitudinem quam habet cum ipſa. de qua dicitur in pſ. Nolite ſperare in iniquitate. Et in euāgelio. Luc. vj. Mutuum date nihil inde ſperantes. ¶ Naz talis ſpes que tamē improprie ⁊ large dicitur ſpes. in mutuo inducit vſuram. extra. de vſur. conſuluit. Quod intelligitur quando talis ſpes eſt cauſa principalis mutui. De iſta tamen materia plene habes ſupra in. ij. parte ti. j. Et dr̄ ſpes ſm etymologiam: quia eſt pes progrediendi ad ardua. quaſi pes dicta. vt dicitur in catholicon.

¶ Nota ſecundum .§. i.

Quod ſpes in malo accipiēda eſt triplex.

iſtam largam acceptionem ſpei. ſ. in malum. ſm Bail. in ſum. virtu. ꝙ ipſa eſt triplex. Prima eſt confidentia de ſeipſo. Secunda eſt confidentia de alio. Tertia eſt ꝯfidētia de aliquo vano. De prima dicitur Prouer. xxviij. Qui confidit in corde ſuo ſtultus eſt. Uere autem ſtultus eſt confidens de ſe que proprius loquendo pſumptio eſt. Naz homo non eſt ſufficiens ex ſe: nec ad ſuſtinēdum: nec ad defendēdum ſe: nec ad merēduz. Quod homo nec aliqua creatura ſit ſufficiens ad ſuſtinēdum ex ſe. oſtēdit Grego. di. Eſſe omnium que de nihilo ſunt: in nihiluz tēderet: niſi ea omniuz actor manu regiminis retineret. Secūdo non eſt ſufficiens defendere ſe ab hoſtibus ſuis: imo a demonibus cito perimeretur niſi a deo protegeretur. Thren. iij. Miſericordie eius ꝙ nō ſumus conſumpti. Tertio eſt inſufficiēs ad merēdum: quia nec ex ſe ſufficit bonū vnū inchoare ſeu bonaz vitā accipere. ſecūda Corinth. iij. Non ꝙ ſufficientes ſimus aliqd cogitare a nobis quaſi ex nobi ⁊c̄. Cogitatio autem primum opus eſſe videtur. Poteſt homo ſe perimere: ſed non ſe reſuſcitare. Oſee. xiij. Perditio tua ex te iſrael. tantum in me auxilium tuum. Secundo eſt inſufficiēs in bono inchoato perſeuerare. Grego. Citō bonum amittitur niſi a largiēte cuſtodiatur. Tertio in bono inſufficiens eſt proficere. pſal. lxxx. Beatus vir cuius eſt auxiliuz abs te ⁊c̄. ¶ Cōfidentia ſeu ſpes in alio homine eſt fallax ⁊ cōfundens hominem. Eſaie. xx. Confundētur ab ethyopia ſpe ſua. ⁊ confidūt in homines in altero aliquādo ratiōe poteſtatis. ſed dicitur his Eſaie. xxxj. Ueh qui deſcendūt in egyptum ad auxilium ſperandū: ⁊ non ſunt cōfiſi ſuper ſanctum iſrael ⁊c̄. Aliquando ratione cōſanguinitatis. Sed dicitur Hierem. xvij. Maledictus vir qui confidit in homine: ⁊ ponit carnē: ideſt parentelam brachium ſuum: ideſt robur ſuuz. Aliquando ratione malitie ⁊ iniquitatis. pſal. lxj. Nolite ſperare in iniqtate per aſtutias hominum putantes obtinere que volunt. ¶ Confidentia in re vana eſt ꝯfidentia vel in vita temporali que breuis ⁊ momentanea eſt. Sapien. v. Spes impij quaſi lanugo que a vento tollitur. Uel confidere in diuitijs. prima ad Ti. vj. Diuitibus huius ſeculi precipe non ſperare in incerto diuitiarum: ſed in deo viuo. Uel confidere in fama ⁊ opinione hominum. Job. viij. Spes hypocrite perhibit. quid enim hypocrita in cunctis ſuis operibus ſperat niſi honorē: reuerentiam: gloriaz laudis: a melioribus memi: ſanctus ab omnibus vocari: ſed perhibit iſta ſpes: quia eternitatem non querens ſugit quod tenet: quia eius intentio in illa gloria nō figitur que ſine fine poſſidetur. Job. ſicut tele aranearuz fiducia eius ſcilicet hypocrite. Omnis ergo iſta mala ſpes improprie dicta ſpes abijcienda eſt.

¶ Spes que eſt vir- §. ij.

tus theologica ſic diffinitur a Magiſtro ſen-

tentiarum in.iij.Spes eſt certa expectatio futu
re beatitudinis ex meritis ⁊ gratia prouenieſ.
Ubi tanguntur tria de ipſa.

De ſpe vt ē vtᵘ theolo/gica qd ſit.

¶ Primo eius actus:ibi.Certa expectatio.
¶ Secundo eius obiectum cum ſubditur.fu/
ture beatitudinis.
¶ Tertio meritum.cum dicitur.ex meritis et
gratia proueniens.

¶ Quātum ad primum ſcilicet cum dicit cer/
ta expectatio eſt ſciēduȝ ꝙ ſicut omnes alie vir
tutes participāt aliquid a charitate:ſcilȝ deſi/
derium ſummi boni propter quod operātur.
ita ille actus qui eſt expectare principalius cō/
uenit ſpei.⁊ ille virtutes quibus conuenit ille
actus expectationis:vt patientia:lōganimitas
⁊ magnanimitas:participant ipſum actum a
ſpe.Nam expectatio patiētie eſt expectatio di
uini auxilij in periculis.per lōganimitateȝ ex/
pectat quis diuinum auxiliū in laboribus ten
dens diu in aliquod bonum arduum obtinen
dum.Per magnanimitatem expectat quis di/
uinum auxilium vt tendēs in aliquod bonum
arduum tēporale.Sed expectatio ſpei eſt expe
ctatio boni ardui eternalis poſſibilis adipiſci
quale eſt eterna beatitudo obiectum ſpei.bea.
Tho. Eſt autem actus proprius ſpei expectare

quis ſit actᵘ ꝓꝓ us ſpei

nō ſpectare futuram .ſ.beatitudineȝ.Huius ra
tio eſt:quia cum ſpes tēdat in bonum poſſibi/
le nobis adipiſci.ſi ſpes tēdat in bonum obti/
nēdum ſm propriam virtuteȝ ſic dicitur ſpes
ſperare tm̄.Sed ſi tēdat in aliquod bonum ob
tinēdum per virtutem alienam.ſic ꝓprie ſpes
dicitur expectare.Et hec duo tangit apoſtolus
ad Roma.viij.Si qđ videmus ſperamus per
patiētiam expectamus.b.Thom̄.j.ij. Iſta au//
tem expectatio dicitur certa:vt patet in diffini
tione ad oſtēdēdum ꝙ ſpes preſupponit facul/
tatem.⁊ facit certitudinem perueniēdi in bea/
titudinem futuram.Unde apoſtolus qui habe
bat certitudinem illius beatitudinis.⁊ hoc nō
niſi p ſpem dicebat.ij.ad Thim̄.j.Scio cui cre
didi ⁊ certus ſum:quia potēs eſt depoſituȝ me
um ſeruare ⁊c̄.Si autem arguatur ſic in cōtra/
rium.Certitudo eſſe nō poteſt: de eo quod po/
teſt deficere.Sed multi viatores habētes ſpeȝ
deficiunt a ꝯſecutione beatitudinis:ergo ſpes
viatorum nō habet certitudinem. Reſpondeo
ꝙ aliqui habētes ſpeȝ future beatitudinis.ha
bēt certitudinem cōſequendi eam ex quinqȝ.

ꝙ certitudo fu ture btī tudis ſperātibus eſt ex qnqȝ

Primo ex auxilio diuine omnipotētie.Secun
do ex auxilio diuine miſericordie immēſe.Ter/
tio ex infinita dei liberalitate. Quarto ex eter/
na dei ordinatione . Quinto ex liberi arbitrij
ad peccati inflexibilitate:quia ſcilȝ non ponūt
obſtaculū ſupradictis alicuius peccati . Et hāc
certitudinem habent vel habuerūt omnes in
gratia confirmati.Aliqui vō habētes ſpem fu
ture beatitudinis deficiunt a cōſecutione eius
nō quidem ex defectu diuini auxilij:qđ in pre
dictis quatuor cōſiſtit:ſed ex defectu liberi ar/
bitrij ponētis obſtaculum peccati : ita ꝙ certi/
tudo ſpei quam.ſ.ſpes habet de obtinēdo vi/
tam eternā.cauſatur ex quatuor ſupradictis.ſ.
ex dei omnipotētia:miſericordia:liberalitate:
⁊ eterna ordinatione:certitudinaliter ⁊ infalli
biliter quātum eſt de ſe ordinātibus nos in vi
tam eternam ⁊ dirigētibus. Sed quia ꝙdiu ſu//
mus in hac vita pōt eē accidētale impedimen/
tum peccati mortalis ne ſpes que de ſe certitu/
dinem habet finē ſuum ꝯſequatur.ideo in hac
vita cum ſpe habēdi vitam eternā adiungitur
timor ſeparationis a deo.b.Tho.in.iij.ſen.di.
xxvj.¶ Addit tertio in diffinitione future btī

De obo ſpei:ſcȝ futura beatitudine.

tudinis.Nam ꝓprium ⁊ primū obiectum ſpei
eſt beatitudo futura:que in dei viſione ꝯſiſtit.
Unde apoſtolus ad Heb.vj.Habemus ſpem ſi
cut anchorā tutam ⁊ firmā incedētem vſqȝ ad
interiora velaminis.Expoſitio.Habemus.i.ha/
bere debemus.ſ.anchoram tutam.ſ.ab omni
malo tuētem ⁊ firmam.i.in omni bono nos cō/
firmātem.incedētem.i.incedere faciētem vſqȝ
ad interiora velaminis.i.celeſtem beatitudinē
nobis velatam in via. In cuius figura.Exodi
xxvj.dicitur.ꝙ velum ponebatur inter ſancta
⁊ ſanctaſanctorū:qđ ſignificat beatitudineȝ no
bis velatam hic.j.ad Corinth.ij. Oculus non
vidit ⁊c̄.Ratio ad hoc eſt : quia ſpes innititur
virtuti infinite dei.ſed propriū eſt infinite vir/
tutis ad bonum infinitum perducere quod eſt
vita eterna:que in dei perfecta fruitione conſi
ſtit.Ergo ſpes eſt expectatio future beatitudi//
nis be.Tho.ij.ij.Et nota ꝙ ſicut fides reſpicit
principaliter deū.ſecūdario reſpicit etiam al/
ta que ordinātur in deum vt myſteria incarna
tionis.ſacramēta.⁊ que ꝯtinentur in ſacra ſcri
ptura:ita ſpes principaliter reſpicit beatitudi/
nem ſupernam:ſecūdarie aliqua alia inquan/
tum ordinant nos ad ꝯſecutionem beatitudi/
nis.Nō enim lȝ ſperare aliqđ bonum ꝑter bea
titudinem ſicut vltimuȝ finem:ſed ſicut id qđ
eſt ordinatum ad conſequēdum beatitudineȝ
ſicut remiſſio peccatoruȝ:augmentum gratie:
ſubleuationeȝ in periculis ne deficiat:⁊ huiuſ/
modi.Et ſignanter dicitur in diffinitione futu
re : quia ſpes eſt de inuiſibilibus non habitis
ſed habēdis.Et nota ꝙ predeſtinatus per ſpeȝ
expectat vitam eternam vt futuram quam eſt
habiturus.⁊ quātum ad ſuam eſtimationem ⁊
ſm rei veritatem. Preſcitur autem ꝙuis non
ſit habiturus vitam eternam.⁊ ita non ſit ei fu/
tura in rei veritate:tamen eſt ei futura ſm ſuaȝ
eſtimationeȝ.alſ enim non expectaret Thom̄.

De medio quo ſeu modum attingendi beatitudinem ɔſequimur.

in tertio ſententiarum. Demum ponit mediuꝫ ſeu modum attingendi premium ⁊ conſequē di ipſum. cum dicit in diſſinitione Magiſter ſententiarum. ex meritis ⁊ gratia prouenieNs. Non autem dicitur ſpes ex meritis ⁊ gratia eo ꝙ ipſe habitus ſpei per quam aliquis expectat futuraꝫ beatitudinem cauſetur ex meritis: ſed pure ex gratia. vnde eſt habitus infuſus vt fides ⁊ charitas. Sed dicitur ſpes prouenire ex gratia et meritis precedentibus quantum ad duo. ¶ Primo quantum ad actuꝫ ſpei formate inquantum dei gratia ⁊ merita precedentia ꝓducunt actum ſpei. Ubi nota ꝙ ſpes non preſupponit merita in actu: ſed in propoſito. Nō enim aliquis ſperat propter merita quaſi merita exiſtentia producunt actuꝫ ſpei. ſed quia per merita que proponit ad beatitudinem ſe peruenire ſperat. ¶ Secundo modo ſpes dicitur ex meritis prouenire quantum ad obiectum: ſcilicet quantum ad ipſam rem expectataꝫ. prout ſcilicet aliquis ſperat ſe beatitudinem adepturum ex dei gratia ⁊ meritis precedentibus ⁊ propter hoc dicit Magiſter ſententiaruꝫ. in iij. diſtin. queſtio. xxvj. ſic ſine meritis aliquid ſperare: nō ſpes ſed preſumptio dici pōt. Tho. in. iij. diſt. xxvj. ⁊ Ray. in ſumma.

¶ Pro maiori .§. iij.

De quatuor modis cāe efficientis.

declaratione vltime partis diſſinitionis ſpei. Sciendum ꝙ modi cauſe efficientis ſunt quatuor. vt dicit Auic. in Metha. ſua. Prima cauſa efficiens eſt qui inducendo formam ſubſtantialem vel accidentalem vltimam perfectionē cauſat. ¶ Secunda cauſa efficiēs eſt diſponēs que ad receptionem forme materiam preparat vel diſponit. ¶ Tertia cauſa efficiens eſt coadiuuans: que ad prime cauſe effectum operam preſtat. ¶ Quarta cauſa efficiens eſt conſiliās que alteri finem ⁊ formam agendi oſtendit. ¶ Iſtis quatuor modis poteſt aliquis eſſe cauſa alterius ad beatitudinem conſequendam.

De quatuor modis quibus quis pōt eſſe cā alterius ad beatitudinem

¶ Prima eſt cauſa efficiens vt perficiēs: ſcilꝫ diuina gratia vel miſericordia ps. Gratiam et gloriaꝫ dabit dominus. ¶ Secunda cauſa efficiens vt diſponens ſunt opera meritoria. Unde apoſtolus prima ad Corinth. iij. Unuſquiſqꝫ propriam mercedeꝫ accipiet ſm ſuum laborē. Ubi etiam notandum ꝙ opera noſtra ſi cōſiderantur ſm ꝙ ꝓcedunt a propria voluntate ſeu ſm propriam eorum virtutem. ſic non poſſunt mereri vitam eternam de condigno ꝓpter maximam diſtantiam noſtri meriti ad vitam eternam: propter qd̄ apoſtolus ad Romanos. viij. ait. Nō ſunt condigne paſſiones huius tē. ⁊c̄. Merentur tamen ipſa opera noſtra de ɔgruo. Nam ⁊ congruum eſt vt homini operanti bene ſm ſuam virtutem. deus ſm ſue virtutis intelligentiam recompenſet. Si autem conſiderantur opera noſtra prout procedunt ex gratia ſpiritusſancti inhabitantis animam: ſic de condigno merentur vitam eternam eo ꝙ opus noſtrum habet efficaciam ex parte dei mouentis. Tho. j. ſecū. q. cxiiij. Et Bern. dicit ſuper Can. hoc totum hominis meritū ſi totam ſpem ſuā ponat in eo qd̄ totuꝫ ſaluū fecit. ¶ Tertia cauſa efficiens: vt coadiuuans ad beatitudineꝫ eſt alterius oratio deuota. Nulli enim licet ſperare de aliquo homine vel de aliqua creatura ſicut de agente principali. ſed ſicut de agente ſecūdario ⁊ inſtrumentali. per quod aliquis adiuuatur ad quecūqꝫ bona cōſequenda in beatitudinē ordinata. Et hoc modo ad ſanctos nos cōuertimus ⁊ aliqua ab hominibus petimus. Tho. ſe. ſe. q. xvij. Et ſic virgo Maria dicitur ſpes noſtra: ſcilꝫ ſuffragij a qua debemus precipue ſperare adiuuari. vt tamē ſecūdario agēte. ⁊ de hac cauſa coadiuuāte ait apoſtolus prima Corinth. ix. Cooperatores ſumus dei. Adiuuamus enim deum ad ordinanduꝫ alios in futuram beatitudinem non propter defectum virtutis eius. cum ſit virtutis infinite. Sed inquantum deus ſuam per nos exequitur actionem. ſicut dn̄s per ſeruum ⁊ agens principale per inſtrumētale.

qd̄ oratio nibus ſcō ruꝫ ſperamus ſaluari

¶ Eſt autē differentia inter agens creatum ⁊ increatum: quia agens creatum ſine medio agere non poteſt: quia eſt finite virtutis. Sed agens increatum. ſ. deus cum ſit infinite virtutis poteſt agere ſine aliquo medio per ſeipſum. Agit tamen multa per medias cauſas. Et hoc ſpecialiter propter tres rationes. ¶ Prima propter mundi decorem. Naꝫ mūdi decor ⁊ pulchritudo in hoc ɔſiſtit ꝙ quidam ſunt aliorum cauſe. ⁊ quidam eorum effectus. ¶ Secūda eſt propter dei perfectionem. Nam cum deus ſit bonitatis infinite ſuam bonitatem voluit rebus creatis cōmunicare: non ſolum quātum ad hoc ꝙ ſint: ſed etiam ꝙ ſint aliorꝫ cauſe. ¶ Tertia eſt propter noſtri inſtructionem. ſicut enim apparet in naturalibus ꝙ ſol non ſolum in ſe eſt lucidus: ſed etiā eſt alijs cauſa luminis. ſic nos debemus eſſe cauſa beatitudinis non ſolū nobis ſed etiam alijs. Jac. v. Qui conuerti fecerit peccatorē ⁊c̄. ¶ Quarta cauſa vt conſiliās eſt exhortatio vel inſtructio vel eruditio fraterna ad beatitudinem ɔſequēdam. ad Roma. xij. Qui docet in docendo: qui exhortatur in exhortando ⁊c̄. Ray. in ſumma.

Saluat nos deus ꝑ medias cās. ſ. orōnē ſeu merita ſcōrū quadruplici de cā

¶ Deinde vidē .§. iiij.

Quatuor ſunt effectus ſpei in nobis.

dum eſt de ſpe quātum ad eius fructum quem producit: Secūdo quātum ad eius ſubiectum in quo agit. Tertio quātum ad eius actū queꝫ

pꝛoducit. Quarto quantum ad eius obiectum qꝺ reſpicit. Et quãtum ad pꝛimum ſciẽdum ꝙ ſpes operatur quatuoꝛ magna bona. Eſt enim pꝛimo dilectionis effectiua. Secũdo delectationis ꝓductiua. Tertio operationis perfectiua. Quarto pꝛemiatiõis collatiua. Quod aũt ſpes ſit dilectionis effectiua ꝓbatur rõne ⁊ autoꝛitate. Rõne qdem: qꝛ ille qui ſperat bonuꝫ aliqꝺ obtinere ſi ſua virtute vel a ſeipſo nõ poſſit illud bonuꝫ obtinere: illud diligit cuius virtute ⁊ auxilio ſibi poſſit illud prouenire. Cuꝫ ḡ ſpes ſit expectatio future beatitudinis quaꝫ nõ poſſumus ꝯſeq niſi dei virtute: ex hoc incipimus deum diligere. Autoꝛitate qdem ideꝫ oſtẽdit. dicit enim apl's ad Col. j. Dilectionẽ quam habetis in ſanctos ꝑpter ſpem que repoſita eſt vobis in celis. Ex quo ſeqtur ꝙ ſi ſpes celeſtis pꝛemij eſt cauſa qua diligimus ſãctos. multo magis ipſa ſpes facit nos diligere deũ tanq̃ꝫ pꝛincipale oĩm beatitudinis future ⁊ cauſa. Sup illo etiã v̾bo Matth. j. Abꝛaam genuit yſaac. yſaac aũt genuit Jacob. dicit glo. ſic fides genuit ſpem. ſpes v̾o dilectioneꝫ: ⁊ ſic dilectio ex ſpe cauſat. ¶ Scꝺo ſpes eſt delectationis ꝓductiua. Ratio eſt bonum appꝛhẽſum ꝯueniẽs delectat. ſi enim bonum vt ꝯueniẽs appꝛhẽdatur vt p̄ſens ſic ſenſus qui eſt boni p̄ntis ꝯuenientis eſt cã delectationis. Delectat enim ſenſualitas in vidẽdo pulchꝛa: in audiẽdo armoniam ſonoꝝ: in guſtãdo dulcia: ⁊ huiuſmodi. Si autem bonuꝫ vt ꝯueniẽs appꝛhendat vt p̄teritũ ſic memoꝛia cauſat delectationẽ. Cum eniꝫ qs actualiter recoꝛdat aliquoꝝ geſtoꝝ in quibus afficit ſiue bona opa quãtuꝫ ad bonos: ſiue mala quãtum ad prauos ſic delectat. Si v̾o appꝛehẽdatur bonum cõueniẽs vt futurum ſic ſpes cauſat delectationẽ. Cuꝫ enim qs ſperat adipiſci magnã dignitatẽ: vtilitatẽ: p̄miuꝫ: ⁊ hmõi. inde delectat ꝑmaxime cum ſperat p̄miũ eternuꝫ: inde hꝫ cãm delectationis ⁊ gaudij. Apl's ad Ro. xij. ſpe gaudẽtes. ibi glo. Amb. nõ niſi eterna ſperetis: ⁊ inde gaudebitis. gaudiũ aũt impoꝛtat delectationẽ creature rõnalis. Jtem ad Roma. xv. Deus aũt ſpei repleat vos omni gau. ⁊ p̄s. Ego aũt in dño ſperaui: exultabo et letaboꝛ in miſ̾icoꝛdia tua. Nec eſt ꝯtra qꝺ dicitur Pꝛouer. xiij. Spes que differt affligit animã. Ubi Beda. ſpes eterni pꝛemij affligit animã: qꝛ nimiruꝫ ꝙ differt ſpes eternoꝝ affligũtur ãie fideliũ. Nam ſpes alia rõne eſt cã afflictionis. alia rõne cauſa eſt delectationis. Cauſa enim afflictionis eſt rõne dilationis pꝛemij eterni de quo eſt ſpes. Cũ enim ſpes ſit de eterna btitudine: qꝛ tale bonum non eſt p̄ſens: ſed differt ad ꝯñdum vſq̃ꝫ in finẽ rõne ſue dilationis ꝯtriſtat. Sicut ⁊ mater de ſuo filio abſente ⁊ gaudet ⁊ triſtat: gaudet inq̃ꝫtum ſperat ipſm quẽ amat. reuerſum cum gaudio honoꝛe ⁊ ſui vtilitate. Triſtat ex dilatione cõſiderãs p̄cipue picula que ei poſſunt accidere ne reuertat. Unde p̄s. lxj. Fuerunt mihi lachꝛy. mee pañes die ac noc. dum dicit mi. per ſingulos dies vbi eſt deus tuus. ¶ Tertio ſpes eſt opationis pſectiua ⁊ auxiliatiua. Unde p̄s. xxxvj. Spera in dño ⁊ ſtatim ſubdit. Et fac bonitatẽ. Spes enĩ adiuuat ⁊ foꝛtificat ad opanduꝫ tripl'r. Pꝛimo rõne eius qꝺ aſpicit. Scꝺo ratione eius qꝺ efficit. Tertio rõne eius qꝺ pficit. Et q̃ꝫtum ad pꝛimum ratione eius qꝺ reſpicit. Reſpicit qdem ſpes ad beatitudinẽ futuram: que cum ſit difficilis ad habẽdum conatuꝫ ⁊ opationẽ intẽdit. Unde Apoſtolus pꝛima Coꝛinth. ix. Qui arat debet arare in ſpe fructus percipiendi. Unde Auguſti. Qui arat ideſt p̄dicatoꝛ qui coꝛda hominum ad fideꝫ apit. vel qcũq̃ꝫ alius miniſter chꝛiſti ⁊ coopatoꝛ dꝫ arare. i. pꝛedicare vel alia bona facere in ſpe ſtipẽdioꝝ ſpũaliuꝫ. nõ ꝑpter ſpem tpalium: hoc eſt vt neceſſaria vite: ꝙ tñ nõ ꝑpter illa p̄ncipaliter p̄dicet. Hiero. ⁊ Señ. Omne opus leue fieri ſolet cuꝫ pꝛeciũ eius cogitat. Et ſpes p̄mij ſolatium ſit laboꝛis. Scꝺo ſpes adiuuat ad opanduꝫ rõne eius qꝺ efficit. Nam ſpes delectationẽ cauſat. vt dictuꝫ eſt in §. precedẽti. Delectatio autem pficit opus ſm pħm. Tertio ſpes adiuuat ad opandum rõne eius qꝺ pficit. Nam ſpes pficit volũtatẽ inquãtum facit diligere vt dictuꝫ eſt. ſ. in. j. §. huius capli. Sed diligens facilius ⁊ foꝛtius opat. ita dicit Aug⁹. j. li. confeſſi. Qui amat nõ laboꝛat. Omnis laboꝛ amãtibus nõ eſt grauis. Soluꝫ amoꝛ eſt quod nomen difficultatis erubeſcit. Quarto ſpes eſt pꝛemij collatiua. Unde pſal. xxxviij. Btũs vir cuius eſt nomẽ dñi ſpes ei⁹. Quod exponẽs Aug⁹. ait. Btũs vir qui tpalia ab eo nõ ſperat: ſed illud quod indicat nomen eius: ſcilicet ſalutem. i. beatus qui ipſum deuꝫ non aliud a deo ſperat. Ideꝫ qui gaudet in ſpe tenebit ⁊ rem. Hec quatuoꝛ que pꝛedicta ſunt ponit Ray. piſanus in ſumma ſua.

Spes foꝛtificat ad operanduꝫ tripl'r.

¶ Et poteſt huic .§.v.

addi quod habetur in ſumma virtutum: ſcilꝫ septẽ pꝛemia ſeu vtilitates ꝯſequẽtes ex ſpe. ¶ Pꝛima eſt qꝛ eſt penitentie directiua ⁊ incitatiua. Nullus enim peniteret niſi ſperaret veniam. Amb. Nemo digne agere poteſt penitẽtiam niſi qui ſperauerit indulgẽtiam. de peni. diſtincti. j. In huius figuram fuit pꝛeceptum. Deute. xxiiij. Non accipies loco pignoꝛis molam ſupioꝛem nec inferioꝛẽ. Mola ſupioꝛ que depꝛimit opa hominis que facit ne eis eleuetur. eſt timoꝛ. Mola inferioꝛ que retinet mate

De ſeptẽ ſpei effectib⁹ ſeu vtilitatib⁹

ciam ne in terraȝ deſcēdat eſt ſpes que retinet
hominem a motu deſperationis. ne abſorbeat
triſticia: inter iſta dȝ eſſe motus corpis ī pnia. ⁊
non ſemp dȝ habere apud ſe in mente. ¶ Se/
cunda q: eſt in anguſtiis ⁊ periculis magnis
fortificatiua. Eſa. xl. Qui ſperant in dño muta
bunt fortitudinē. vi. xlvii. Omnes huius exē/
plum habemus de illa ſanctiſſima muliere de
qua dī. ii. Machabeoꝝ. vii. ꝙ pereūtes ſepteȝ
filios ſub vnius diei tpe ꝯſpiciens bono aīo ſe
reba t ꝓpter ſpem quā in deū habebat. ¶ Ter
tia q: eſt intelligentie aperitiua. Sap. iii. Qui
ꝯfidunt intelligent veritatē. Exemplū in abraā
qui ex magna ſpe quā habuit in deum fuit illu
minatus ad cognoſcendum quō deberet ſe ha
bere in illa perplexitate cū deſcendit in egyptū
circa vxorē ſuam. vnde Aug. Fecit qđ potuit:
qđ nō potuit deo cōmiſit in quē ſperauit: nec
eum fides aut ſpes feſellit. xxii. que. ii. que vt.
¶ Quarta q: ē in malis liberatiua. ps. xxi. In
te ſpauerūt pr̄es nr̄i. ſpauerunt ⁊ liberaſti eos.
Exēplū de Suſāna libata a calūnia ſenū ⁊ mor
te. Erat. n. cor eius fiduciā habēs in dño. vt di
citur Daniel. xiii. ¶ Quinta quia eſt tentatio/
num diaboli triūphatiua. ps. lv. In dño ſpera
ui. nō timebo quid faciet mihi hō. i. diabolus
In figuram Dauid nō armatus armis proprie
ꝯfidentie. ſȝ ꝯfidentia dñi proſtrauit Goliath.
i. Re. xvi. ¶ Sexta quia eſt capitis. i. intentio/
nis hominis preſeruatiua. Vñ dicit ab apoſto
lo galea que caput cuſtodit. i. Thi. v. Galeaȝ ſa
lutis aſſumite. i. deſt ſpem ſalutis. Ex intentiōe
auteȝ iudicat opus hominis qui aūt ſperat in
deum in opibus ſuis: non pōt niſi vti bona in
tentione. ¶ Septima q: eſt bonorum multipli
catiua. ps. li. Ego aūt ſicut oliua fructifera ī do
mo dei ſperaui in miſericordia dei mei ⁊c. ps
cxxix. A cuſtodia ma. vſ. ad no. ſpe. iſrael ī dño
A cuſtodia matutina vel vigilia ſm aliā litterā
que eſt quaſi initiū diei ſignat principiuȝ quo
alicui incipit apparere ſol vſus rōnis. Nox ſi/
gnificat finem vite. q. d. a principio vſqȝ in finē
ſemper ſperet aīa. Vel cuſtodia matutina ſigni
ficat tempus quo xp̄s reſurrexit: q: illa hora re
ſurrexit. Nox eſt finis mūdi: iſrael populus fi/
delis. q. d. ex tpe reſurrectiōis xp̄i qui inchoa/
uit beatitudinē debemus ſperare vſqȝ in finē.
¶ Et nota ꝙ dī Oſee. xii. Spera in deo tuo ſp
ad oſtendendū ꝙ oī tpe debemus in dño ſpe/
rare. Precipue debemus ſperare in dño tēpo/
re tentationis: aſflictionis: defectiōis: ⁊ offen/
ſionis. ¶ Primo debemus ſperare in deo tpe
tentationis: vt ſcȝ reſiſtamus ⁊ nō cadamus vt
vincamus. Nam ſpes quā habemus in deo li/
berat nos ab oī tentatione. Prouer. iii. Clype⁹
eſt ſperantibus in ſe. Nō aūt ſperat qui inijcit

ꝙ oī tē/ pore de bemus ſperare in deo.

ſibi laqueos. non vitando occaſiones pctōrum
ſed preſumit talis. Non ſperat qui tantū cōſi/
derat fragilitatē ſuam ⁊ nō penā. Non ſperat
qui in tentatiōe ad deum nō recurrit orando.
Ps. xxvii. In dño ſperauit cor meū ⁊ adiutus
ſum. ¶ Scđo debemus ſperare in deo tpe aſ/
flictiōis. Et hoc triplici rōne. Prima q: de⁹ tri
bulatos nō deſerit. Iudith. xiii. Qui nō deſer/
uit ſperantes in ſe. Scđa: q: deus tales eripit.
ii. ad Cor. i. Qui de tātis periculis nos eripuit
⁊ eruet in quē ſperamus. Tertia: q: deus in ſe
ſperantes ſecuros reddit. In. ps. lv. In deo ſpe
raui: nō timebo qđ faciat mihi hō. Ambro. De
diuina miſericordia tūc ſperandū eſt amplius
cum pſidia humana defecerint. Et Greg. in. x.
mora. Tanto ſpes in deo ſolidior ſurgit: quan
to quis grauiora ꝓ illo ptulerit. Unde Hiere.
xvii. Spes mea in die aſflictiōis. Et Eccl. xiiii.
Felix qui nō habuit animi ſui triſtitiā nec exci
dit a ſpe ſua. Qđ exponit ſic. Felix ſcȝ beatitu/
dine vie. ⁊ poſtea patrie: q: lȝ modo habuerit
triſtitiam carnis vel mūdi. non tñ habuit triſti
tiā animi per quaȝ exciderit a ſpe dei. Vel ſic.
Felix qui non habuit triſtitiam. i. cauſam triſti
tie que eſt pctm̄: ⁊ qui nō excidit: ſcȝ per pecca/
tum: a bonis operibus qbus paratur ⁊ ſperat
beatitudo. Vel ſic. Felix qui non habuit triſti/
tiam. i. accidiam per quā quis excidit a ſpe ve
nie. ¶ Tertio debemus in deo ſperare tpe de/
fectionis. Sicut enim ſeruus in dño diuite et
largo ſperat: ſic tēpore paupertatis in dño eſt
ſperandum. Et hoc triplici ratiōe propter quā
pauper in diuite ſperat. Prima rō eſt propter
cibum vl' nutrimentum. Ps. lxvii. Paraſti in
dulcedine tua pauperi deus. Secunda eſt pro/
pter auxilium. Eſa. xxv. Fact⁹ es fortitudo pau
peri. Spes a turbine: vmbraculuȝ ab eſtu. Iob
v. Saluum faciet egenum a gladio oris eoruȝ
⁊ de manu violenti pauperē: ⁊ erit egeno ſpes.
Ubi ſciendum ꝙ tribus modis inducitur ali/
quis ad peccandum: ſcilicet vel contumelia et
adulatoria perſuaſione. Et contra hoc dicitur.
Saluum faciet egenum idest illum qui ſe pu/
tat egere auxilio dei a gladiis eorum ideſt ini/
qua perſuaſione laude: contumelia vel adula/
tione: que eſt gladius. Prouerbio. pe. Genera/
tio que pro dentibus habet gladios. ¶ Secū
do inducitur aliquis ad peccandum iniurie il/
latione. Et propter hoc dicitur de manu violē/
ti ideſt poteſtate tyrāni qui alios opprimit. In
pſal. lxxi. Liberauit pau. a potente. Tertio in/
ducitur aliquis ad peccandum temporalis bo
ni defectione. ⁊ contra hoc dicit. Erit egeno
ſpes ideſt illi qui eſt temporalis boni auxi/
lio deſtitutus erit ſpes adeptionis boni ſpiri/
tualis. ¶ Et merito: quia ſpes eſt certa expe/

Sparet deo in tpe aſfli ctiōis ⁊ hoc tripli ci de cā

Sparedemus in paupertate ī de triplici de cā.

Tribus modis qs ad. peccandū īducitur.

ctatio future beatitudinis. Unde mens cuius ſpes eſt in eternis ſolidata: nec adulatione nec detractione deijcitur: nec perſuaſione emollit: nec ad uerſitate frāgitur: q: innititur ſoli deo. ¶ Quarto debemus ſperare in deo tēpore of/ſenſionis. Ratio huius eſt: q: ſi eſſet medicus aliquis corporalis qui vellet. ſciret ⁊ poſſet om nes infirmitates curare: tūc quilibet infirmus deberet in tali medico ꝯfidere ⁊ ſperare. Talis medicus eſt deus qui vult ſcit ⁊ pōt oēs pecca/tores curare ⁊ ſanare vel ſaluare. ꝙ ⁊c̄. j. Thim. j. vult omnes hoīes ſaluos fieri. Aug. ſup Jo. ¶ Quantum eſt in medico ſanare venit egro/tum ⁊c̄. Unde Eccl. ij. Reſpicite filij nationes hoīum ⁊ ſcitote: q: nullus ſperauit in dn̄o ⁊ cō fuſus eſt ꝑmāſit in mandatis eius ⁊ derelictus eſt. Aut qs inuocauit eum ⁊ deſperit euz. Glo. coll. Hic tria dicit. Primo ꝙ nullus ſperans in dn̄o eſt confuſus. i. in ſpe ſua eſt fruſtratus. ad Roma. v. Spes non ꝯfundit. i. nō facit erube/ſcere ſperantem. Cuius ratio eſt: q: aliquis cō/funditur qn̄ qḋ ſperabat non inuenit vel non impleuit ſicut ꝯtingit illi qui ſperat in homi/ne propter qḋ dicitur Hiere. xvij. Maledictus qui ꝯfidit in hoīe. Spes autez non ꝯfundit: q: eſt in deo qui non fallit nec fallere pōt. Secun/do dicit ꝙ nullus operās ex charitate nō ex ti/more vel cupiditate eſt derelictus. Eccle. viij. Qui cuſtodit p̄ceptum nō experietur quicꝙ̄ ma li. ps. xxxvj. Junior fui ⁊c̄. Et nō vidi iuſtuz de relictum ſimpliciter. videlz etſi ad tēpus expo/nat cum tribulatiōibus. Tertio dicit ꝙ nullus inuocās ex fide eſt deſpectus. Unde ſubditur. Aut quis inuocauit ⁊c̄. i. intus ex corde voca/uit fideliter: humiliter. ⁊ pſeuerāter deprecan/do. ⁊ deſperit eum nō exaudiēdo. q. d. nullus. ps. cxliiij. Prope eſt dn̄s oībus inuocantibus eum ⁊c̄. Lz enim credere priuſꝙ̄ ſperare ⁊ di/ligere ſit. tn̄ nil petitur ex fide niſi ſit ſpes habē di ⁊ diligatur. Et ideo in dictis verbis vltimo ponit fides primo ſpes. ſecundo charitas. Hec Hugo cardinalis in poſtilla.

¶ De ſbīo ſpei de qbus ſperādū ſit. Cap. ij.

De ſubiecto ſpei. i.

in qbꝰ ſpes reperitur. Ubi ſciēdū ꝙ ſpēs put eſt vtꝰ theologica nō fuit in Chriſto: nec eſt in celo. i. in bea/tis angelis ⁊ aīabus: nec in inferno. i. dānatis ⁊ demonibus. Sed eſt in mūdo. ſ. in fidelibus in purgatorio: videlz in animabus ibi exiſtēti bus. ⁊ fuit in limbo in patribus antiqs duz ſte terūt in limbo. ¶ Primuz ſic ꝓbatur. ſ. ꝙ ſpes non fuerit in chriſto. chriſtus ſimul fuit cōpre/henſor ⁊ viator. ⁊ neutro modo habuit ſpez ꝓ/prie. Ratio eſt: q: inquātuz fuit ipſe cōprehen/ſor: ſemper actu fruebatur viſione diuina clari us ꝙ̄ ſancti in patria. ſed ſpes eſt de non viſis ſm̄ apoſtolū ad Rom̄. viij. ergo in eo non erat hoc modo ſpes. Sed nec etiam inquātum via tor ſeu mortalis eam habuit. Nā quis vt mor talis expectaret aliqd ꝙ non habebat. ſ. gliam impaſſibilitatis. quam videtur poſtulaſſe. cum dixit Joā. xvij. Pater venit hora clarifica filiū tuum ſm̄ expoſitionē Auguſtini. Non tamē ex hoc poteſt dici proprie habuiſſe virtutem ſpei. Ratio eſt: q: principale obiectum ſpei eſt bea/titudo eterna que conſiſtit in viſione ⁊ fruitio/ne diuina quaz habet aīa etiam abſqz corpore. Et hanc viſionem ⁊ fruitionem Chriſtus dum etiam erat mortalis habebat: q: in inſtanti con ceptionis ſue anima fuit glorificata. Nec ob/ſtat ꝙ ps. xxx. dicit in eius perſona ad patrem. Jn te dn̄e ſperaui non confundar in eternum: quia ibi large ſumitur ſpes pro expectatione il/lius premij accidentalis. ſ. glorie ſeu reſurrecti onis corporis glorioſi que expectatio nō eſt ꝓ/prie ſpes virtutis. Tho. in. iij. diſti. xxvj. ¶ Jn angelis bonis ⁊ animabus beatis ſimiliter nō eſt ſpes. Ratio eſt: q: ſpes vt dictū eſt: eſt de nō viſis. Quod enim videt qs non ſperat ait apo ſtolus ad Romanos. viij. Sz angeli ſemper vi dent faciem patris: vt dicitur Matthei. xviij. Et de ſanctis dicitur. j. Joā. j. Uidebimus euz ſicuti eſt. ⁊. j. Corinth. xiij. Tunc autez facie ad faciem. ſ. eum videbimus: ergo in eis non eſt ſpes ſed res ſperata: hoc eſt. ſ. beatitudo perfe/cta. Probatur idem alia ratione. Nam ſi habe rent ſpem. aut eam haberent de bono qḋ expe ctant alijs: aut de bonis quod expectant ſibi. Primo modo non poteſt dici ꝙ habeant ſpez: quia ſperare alijs beatitudinem non pertinet proprie ad ſpem virtutis: ſed magis ad chari/tatem. Sicut ille qui habet charitatem dei ea/dem charitate diligit ⁊ proximum. ⁊ cōſequen ter appetit ⁊ ſperat illi beatitudinez. Si de bo no quod ſibi expectant dicantur habere ſpem hoc etiam non poteſt dici: quia ſpes non eſt de habitis ſed de habendis rebus que quis non/dum habet. Sed angeli iam habent deū ⁊ ſan cti. ergo ⁊c̄. Et ſi dicatur ꝙ lz non expectent bo num quod habent: ſcilz viſionem dei: expectāt tamen continuationem boni ipſius quod ha/bent: vt ſicut nos ſperamus adeptionem boni quod non habemus. ita ipſi ſperant continua/tionem boni quod habent. Nam certitudo de continuatione eſt de eſſentia beatitudinis. Re ſpondeo ꝙ angeli ⁊ ſancti qui fruuntur deo ef ficiuntur quodāmodo participes diuine eter/nitatis: que cum omne tempus excedat nō di/uerſificatur per preteritum preſens ⁊ futurum ſicut tempus facit. ⁊ ideo fruētes diuina viſio/

Nō q̄re in xpo nō fuit ſpes.

Large ſumēdo in chriſto fuit ſpes.

Qō in angelis ⁊ ī btis etiā nō eſt ſpes

ne eſſentialiter non habent ſpem de ꝯtinuatio/ne ipſius beatitudinis:q: non eſt ibi continuatio futuri. Tho.in.iij.diſt.xxvj. ¶ Item ſancti quamuis expectent gloriam corporis ſui que erit in vltima reſurrectione.non tamen iſta expectatio pertinet ad virtutem ſpei. Tum quia vt dictum eſt obiectū ſpei eſt principaliter gloria anime. Tum quia gloria corporis eſt quid minimum reſpectu ad gloriam anime. Tum quia habens iam gloriam anime habet ſufficientem cauſam glorie corporis. Gloria enim anime redundans ad corpus facit eum glorioſuȝ.

ꝙ ſpes nec i dānatis: nec in demōibꝰ. Rō

Thom. vbi ſupra. ¶ In damnatis ⁊ demonibus non eſt ſpes. quod probatur. Primo quidem ſic. Spes cauſat gaudiuȝ ſicut dicitur ad Romanos.xij. Spe gaudentes: ſed damnati ⁊ demones non ſunt in gaudio: ſed in dolore ⁊ luctu. ſm illud Eſaie.lxvj. Serui mei laudabunt pre exultatione cordis:⁊ vos clamabitis pre dolore ⁊ pre contritione ſpiritus ⁊c. ¶ Secundo oſtenditur idem ſic. Spes non eſt de impoſſibili:ſed demones ⁊ damnati cum ſint in malitia confirmati ſunt certi ꝙ nunquaȝ poſſunt euadere eternam damnationem ⁊ peruenire ad beatitudinem. ergo non habent ſpem. Sicut enim requiritur ad veram beatitudineȝ ꝙ aliquis ſit certus de perpetuitate beatitudinis ſue. alioquin non quietaretur voluntas eius: ita ad penam damnatorum requiritur certitudo de perpetuitate damnationis. Unde ſicut beati nō habent ſpem ita nec damnati. Thom. ſecunda ſecunde.q.xvij. Et notandum ꝙ licet damnati ⁊ demones habere poſſint: ⁊ habeāt fidem informem de deo ⁊ alijs. Unde Iac.ij. dicitur. Demones credunt ⁊ cōtremiſcunt. nō tamen habent ſpem. Cuius Auguſt. rationem aſſignat in enchyridion dicens. ꝙ fides eſt bonarum rerum ⁊ malarum preſentium ⁊ preteritarum ⁊ futurarum ⁊ ſuarum ⁊ alienarum. Spes autem non eſt niſi bonarum rerum ⁊ ad ſe pertinentium. Unde quia bona diuina non ſunt damnatis futura poſſibilia: ſed ſunt eis ſemper abſentia:non in eis ſpes eſſe poteſt ſicut fides informis. ¶ Poteſt autem eſſe ſpes in viatoribus:videlicet vel his qui erāt in limbo dum ibi erant:vel his qui ſunt in purgatorio:vel his qui verſantur in mundo quod oſtēditur triplici ratione. ¶ Prima eſt talis. Quicūq; cupit aliquid quod nondum habet expectat illud. Sed omnes viatores predicti cupiebant beatitudinem quam non habent vel non habebāt qui erāt in limbo vel qui ſunt in purgatorio:⁊ qui viuunt in mundo. Ergo expectabant vel expectant beatitudinem quam nō habebant vel nondum habent.⁊ per conſequens habebant ſpem qui erant in limbo. et habent

ꝙ ſpes e ſolū i viatoribꝰ ⁊ in his qui ſunt in purgatorio.

eam qui ſunt in purgatorio ⁊ fideles in mundo. ¶ Secūda ratio eſt talis ⁊ eſt confirmatio precedentis. ſicut fides non euacuatur vel tollitur niſi per id quod videt vel quod creditur:ita ſpes nō euacuatur niſi ſm hoc ꝙ aliquis actu habet id qd̄ ſperauit. Sed illi qui erant in limbo non habebant actu beatitudinem: nec illi qui ſunt in purgatorio vel etiam in mundo habēt actu beatitudinem de qua eſt ſpes. ⁊ ideo ſpes eorum quam in hac vita habuerunt non eſt euacuata. ¶ Tertia ratio eſt talis. Illi qui apprehendunt aliquid vel apprehēdebant ſub ratione boni ardui futuri et poſſibilis ſpem habebant ⁊ habent: ſed omnes predicti ſunt huiuſmodi. ergo ⁊c. Et ſi obijciatur in contrarium: quia ſpes procedit ex meritis. Sed illi qui erant in limbo non erant in ſtatu merendi. Et ſimiliter qui nunc ſunt in purgatorio non ſunt in ſtatu merendi. ergo non videtur in eis eſſe ſpes. Reſpondeo ꝙ q̄uis nunc non ſunt in ſtatu merendi tales: ſcilicet illi qui nunc ſunt in purgatorio: vel illi qui fuerūt in limbo in ſtatu merendi tamen prius in mundo iſto meruerunt:⁊ ex illis meritis precedentibus procedit ſpes eorum. Thom. ſecunda ſecunde. queſtio.xvij.⁊ in.iij.ſenten. ¶ Eſt autē ſpes vt eſt virtus in volūtate ſicut in ſubiecto. quod ſic probatur. Anima non eſt capax dei niſi ſm mentem in qua eſt memoria intelligētia ⁊ voluntas. vt patet per Auguſti. in lib. de tri. Spes autem eſt virtus theologica habens deitatem pro obiecto:⁊ cum non ſit neq; in memoria:neq; in intelligentia que pertinent ad vim cognitiuaȝ ſequitur ꝙ ſit in voluntate ſicut in ſubiecto. ¶ Pro huius maiori declaratione ſciendum ꝙ per actus habitus cognoſcuntur. Actus autem ſpei eſt quidam motus appetitiue partis cum obiectum eius ſit bonum. Cum autem duplex ſit appetitus in homine: ſcilicet appetitus ſenſitiuus qui diuiditur in concupiſcibilem ⁊ iraſcibilem. Et appetitus intellectiuus qui dicitur voluntas. Similes autem motus qui ſunt in appetitu inferiori cum paſſione:ſunt in appetitu ſuperiori ſine paſſione. Actus autem virtutis ſpei non poteſt pertinere ad appetitum ſenſitiuum:quia bonuȝ quod eſt obiectum principale huius virtutis non eſt aliquod bonum ſenſibile ſed diuinuȝ. Et ideo ſpes virtus non eſt in appetitu inferiori ſenſitiuo:ſed ſuperiori appetitu que dicitur voluntas ſicut in ſubiecto. Sicut enim obiectum iraſcibilis eſt arduuȝ ſenſibile quod reſpicit ſpes prout eſt paſſio:ita obiectum virtutis ſpei arduum intelligibile:vel potius ſupra intellectū exiſtens. Non obſtat his ꝙ ſpes habet certitudinem:vt patet ex diffinitiōe eius:⁊ certitudo

ꝙ ſpes ſit in volūtate.

pertinet ad intellectum non volūtatem. Nam certitudo inuenitur in aliquo dupliciter. ſ. eēn tialiter ⁊ participatiue. Eſſentialiter qdem re/ peritur in vi cognitiua. Participatiue autē in omni eo qḋ mouetur a vi cognitiua ad finē ſu um infallibilem: ſm quem modum dicitur ꝙ natura opatur certitudinaliter tanq̄ȝ mota ab intellectu diuino certitudinaliter mouēte vnū qḋqȝ in finem ſuum. Per hunc etiam modum virtutes morales certius arte dicūtur operari inquātuȝ per modum nature mouētur a ratio/ ne ad ſuos actus. ⁊ ſic etiam ſpes certitudinali ter tendit in finem ſuum quaſi participans cer titudinem a fide que eſt in vi cognitiua. Tho. ſecunda ſecunde. queſtio. xvij.

De ipſa ſpe quo/ .§.i.

ꝙ ſpes ē vtus theolo/gica diſtincta ab alijs

modo eſt virtus theologica diſtincta ab alijs. Et de his que habent excitare ⁊ iuuare actum eius. ⁋ Qḋ ſpes ſit virtus ſic declaratur. Uir/ tus ſm phm. ij. Ethič. diffinitur. ꝙ eſt que facit bonum habētem: ⁊ opus eius bonum reddit. Spes aūt facit actum hoīs bonum ⁊ hominem bonuȝ. Actus enim hoīs dicitur bonū per hoc ꝙ attingit regulam vel mēſuram ꝓpriaȝ. Pro pria autem regula ſeu menſura actuuȝ huma/ norūȝ eſt duplex. Una eſt proxima. ſ. ratio qua menſurātur actus morales. Alia eſt ſuprema ⁊ excellentiſſima. ſ. deus. qua menſuratur actus virtutum theologicaꝝ. Per actum aūt ſpei at/ tingitur ipſa regula ⁊ mēſura ſuprema que po tior eſt alia. ſ. ratione. inquantum. ſ. ſperamus aliqd vt poſſibile nobis per diuinum auxiliū. Unde exquo actus eius eſt bonus ipſa eſt vir/ tus. Quod ſit theologica patet. qꝛ apoſtolus. j. ad Corinth. xiij. ꝯnumerat eam cum alijs theo logicis dicens. Nūc manent fides ſpes ⁊ cha/ ritas. Huius ratio eſt: quia virtus theologica dicitur que deuȝ habet pro obiecto ⁊ pro fine. Huiuſmodi aūt eſt ſpes. Obiectum enim eius ⁊ finis eſt deus. Reſpicit. n. deum vt cauſaȝ ef/ ficientem. inquantum eius auxilio innititur. Et ſicut vltimam finalem cauſam inquantum in eius fruitione beatitudinem expectat. Et ſic patet ꝙ eſt theologica. Quod ſit diſtincta a ce/ teris theologicis. patet per Gregori. in primo moralium. dicentem has tres eſſe virtutes. Fi/ dem ſcilicet ſpem ⁊ charitatem. Quod ſic oſtē ditur. Uirtus aliqua dicitur theologica ex hoc ꝙ habet deum pro obiecto cui inheret. Poteſt autem aliquis inherere alicui dupliciter. Uno modo propter ſeipſum. alio modo inquantuȝ ex eo ad aliud deuenitur. Charitas autem fa/ cit hominem inherere deo propter ſeipſuȝ vo/ luntatem hominis vniens deo per amoris af/ fectum. Spes autem ⁊ fides faciunt hominem deo inherere ſicut alicui principio: exquo ali/ qua nobis proueniunt. De deo autem proue/ nit nobis ⁊ cognitio veritatis ⁊ adeptio boni/ tatis perfecte. Fides igitur facit nos deo inhe rere inquantum eſt nobis principium cogno/ ſcendi veritatem. Credimus enim ea vera eſſe que nobis dicuntur a deo. Spes autem facit nos deo adherere inquantum eſt nobis prin/ cipium bonitatis perfecte. inquantum ſcilicet per ſpem diuino auxilio innitimur ad beatitu dinem obtinendam. Et ſic diuerſa ratio obie/ cti quod eſt deus facit virtutes ipſas eſſe diuer ſas. Facit ergo ſpes per actum ſuum tendere in deum: ſicut in quoddam bonum finale adi/ piſcendum. ⁊ ſicut in quoddam adiutoriū effi/ cax ſubueniendum. Tho. ij. ij. q. xvij.

Si autem que/ .§.ij.

ratur vtruȝ liceat ſperare in homine vel in ali/ quo creato. Reſpondet beatus Thom. ſecunda ſecunde. ꝙ ſpes duo reſpicit: ſcilicet bonum quod obtinere intendit ⁊ auxilium per quod illud obtinetur. Bonum quod quis ſperat ob tinendum habet rationem cauſe finalis. Auxi lium vero per quod quis ſperat illud bonum obtinere habet rationem cauſe efficientis. In vtraqȝ autem cauſa inuenitur principale ⁊ ſe/ cundariuȝ. Principalis enim finis eſt finis vl/ timus. ſecundarius autem finis eſt bonum qḋ eſt ad finem. Similiter principalis cauſa agēs eſt primum agens. ſecundaria vero cauſa effi/ ciens eſt agens ſecundarium ſiue inſtrumenta le. Spes autem reſpicit beatitudinem ſicut fi/ nem vltimum. Diuinum vō auxilium ſicut ꝓ/ mam cauſam inducētem in beatitudinem. Si cut ergo nō lȝ ſperare aliqḋ bonum preter bea/ titudinē: ſicut vltimuȝ finē: ſed ſolū ſicut id qḋ eſt ad finem btitudinis ordinatuȝ. ⁊ ſic pōt ſpe rari ſubā tpalis a deo haberi. ⁊ ſanitas ⁊ ſuble/ uatio in miſerijs ⁊ adeptio vtutum ⁊ hmōi in quātum pñt iuuare ad beatitudinem: ⁊ nō ali/ ter. itē etiaȝ nō licet ſperare de hoīe aliquo vel de aliqua creatura ſicut de agēte primo ſeu de prima cauſa mouēte in beatitudinem. Naȝ cō tra taleȝ dicit Hiere. xvij. Maledictus vir qui cōfidit in hoīe. Licet autem ſperare de aliquo hoīe vel creatura ſicut de agēte ſecūdario ⁊ in/ ſtrumētali per qḋ aliqs iuuatur ad quecūqȝ bo na ꝯſequenda in beatitudineȝ ordinata. ⁊ hoc etiam modo ad ſanctos recurrimus ſperantes iuuari meritis ⁊ ꝓcibus eoꝝ: ⁊ ab hoībus ali/ qua petimus. ſperātes obtinere: ⁊ vituperantur illi: de quibus quis confidere non poteſt ad au xilium ferendum. iuxta illud Hiere. ix. Unuſ/ quiſqȝ a proximo ſuo cuſtodiat ⁊ in omni fra/ tre ſuo non habeat fiduciam.

Q. ēt in ſcōꝝ ꝓ/cibus ⁊ meritis ſperare debem⁹

Quare nõ ſunt data p/cepta ex preſſa ð ſpe. rõ.

De actu ſpei da .§.iij.

ta ſunt pcepta in veteri teſtõ. iuxta illud pſal. Sperate in eo oĩs cõgregatio populi ⁊ in plu/ribus alijs locis. Non aũt expreſſa data ſunt in decalogo. Rõ huius eſt: q: ẜm be. Tho. ij.ij.q. xxij. Preceptoꝝ que in ſacra ſcriptura inueniũtur: quedã ſunt pambula legis: ⁊ quedã ſũt de ſub̃a legis. Preambula qdem ad legẽ ſũt illa q̃bus nõ exiſtẽtibus lex locũ habere non poſſet. Hmõi ãt ſũt pcepta de actu fidei ⁊ de actu ſpei q: per actum fidei mens hoĩs inclinaꝛ vt recognoſcat auctorem legis talẽ cui ſe ſubdere dʒ. Per ſpem vero pmij hõ inducitur ad obſeruãtiã pceptoꝝ. De ſubſtãtia legis ſunt que hoĩ iã ſubiecto ad obediendũ parato imponunꝛ pertinentia ad rectitudinẽ vite. Et iõ ipſa precepta ſtatim in ipſa latiõe legis pponuntur p modũ preceptoꝝ. Sed pcepta fidei ⁊ ſpei nõ erat proponenda per modũ preceptoꝝ: q: niſi hõ iam crederet ⁊ ſperaret: fruſtra ei lex pponereꝛ. Sʒ ſicut preceptum fidei fuit pponendũ per mo/dum denunciatiõis vel cõmemoratiõis: vt dictum eſt: ita preceptũ ſpei fuit pponendũ p modum pmiſſionis. Quia igiꝛ obedientibus premia promittit ex hoc ipſo incitat eos ad ſpem. Unde oĩa pmiſſa que in lege ptinenꝛ ſunt ſpei excitamina. Sed lege iam poſita ptinet ad ſapientes viros: vt nõ ſolũ inducãt homines ad obſeruantiam pceptorum: ſed multo magis ad fũdamentũ legis. Et iõ poſt primã legis lationeʒ in ſacra ſcriptura multipl̃r inducuntur homi/nes ad ſperandũ ⁊ per modũ admonitiõis vel pcepti: ⁊ non ſcluʒ per modum promiſſionis.

Quamuis enim natura ſufficiẽter inclinet ad ſperandũ bonum nature pportionatũ hũa/ne. Ad ſperandũ tñ bonũ ſupernãle oportuit i/duci aucte diuine legis partiʒ pmiſſis: ptiʒ admonitionibus vel preceptis. Per pmiſſiones autem poſitas in pmo ⁊ quarto precepto decalogi inducebanꝛ ad ſpem. lʒ alias in ipſo decalogo nõ fieret de hoc preceptum rõne iã dicta. Cõtra ſpem ſunt vitia iſta duo: pſumptio ⁊ deſperatio. de quibus in. ij. parte habetur.

Ad actum ſpei .§.iiij

ſeu ad ſperandum adiuuant tres ſpecies meditationum ſeu conſiderationum.

Ad ſperãdum adiuuãt tres pſideratio nes.

Prima eſt conſideratio diuine bonitatis ⁊ largitatis circa nos.

Scõa eſt conſideratio noſtre operoſitatis. ſ. coꝝ que pro deo agimus ⁊ ſuſtinemus nos.

Tertia eſt conſideratio beatoꝝ ſuffragiorũ charitatis ſanctorum erga nos.

Quantum ad pmum dicit Ber. in quodaʒ ſermone de ſeptẽ panibus. Tria pſidero in quibus tota ſpes mea pſiſtit. Charitatẽ adoptiõis veritatẽ pmiſſionis ptãtem redditionis. Scio cui credidi ⁊ certus ſum: q: in charitate nimia adoptauit me: q: verax eſt in pmiſſiõe: quia potens eſt in exhibitiõe. Hic eſt funiculus triplex que diffcile rumpitur: quẽ nobis a patria nr̃a in hunc carcerem dimiſſum firmiter obſecro teneamus: vt ipſe nos ſubleuet trahat ⁊ p trahat vſq; ad cõſpectũ glorie. Hec Ber. Et de pmo. ſ. charitate adoptiõis dicit. j. Joan. iij. Uidete qualem charitatẽ dedit nobis deus vt filij dei nominemur ⁊ ſimus. Multum hʒ mouere hoiem ad ſperandũ: hoc pſiderando q deus ẽ pater noſter. Uñ glo. ſuper illud. Matth. vj. pater noſter in hoc datur fiducia. Quid eni negabit filijs qui iã dedit q pater eſt. Lu. xi. Si vos cum ſitis mali noſtis bona data dare filijs vr̃is q̃tomagis pater veſter ⁊c̃. Ad hãc pſideratio/nem ſcʒ de ſpe venie ⁊ reconciliatiõis: multuʒ facit parabola de filio prodigo reuerſo ⁊ rece/pto a patre ita feſtiue. Luc̃. xv. De ſcõo. ſ. veri/tate promiſſionis pʒ in ſcriptura de multis pro/miſſionibus dei qui mentiri non poteſt: ſed fi/delis eſt in omnibus verbis ſuis. ad Rom. xv. Per patientiam ⁊ conſolationem ſcripturaruʒ ſpeʒ habeamus. Jaco. j. Beatus vir qui ſuffert tentationem. quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vite. pſal. cxviij. Memor eſto verbi tui ſeruo tuo in quo mihi ſpem dediſti.

Quod tertium poteſtas dei cõſiderata multum poteſt iuuare ad ſperandum. Cum ei eq; facile ſit liberare a magnis piculis vt a paruis ⁊ ſaluarẽ in multis ⁊ in paucis. Et ſolo v̀bo poteſt ſuas implere promiſſiones. Eccẽs. viij. Sermo eius poteſtate plenus eſt. Jtem conſidera/tio q ipſe eſt creator noſter dominus guberna/tor bonus ⁊ miſerator: multum habet induce/re ad ſperandum. Artifex enĩ naturaliter amat opus ſuum: adeo vt vix poſſit audire q ei de/trahatur. Et ſic veriſimile eſt q artifex omniuʒ deus amat ſua opera. precipue hominem queʒ ad ſui imaginem ⁊ ſimilitudinem creauit. Gene. j. Unde ſperandum eſt ab eo qui dedit vt ſit q paratus ſit ei dare vt bene ſit. Jtem cum ſit dominus noſter: ⁊ naturaliter amant homines que ſua ſunt conſeruãt ea. ⁊ ſi perdiderint gaudent cum recuperauerint. Ueriſimile ergo eſt q deus velit conſeruare omnes qui ſunt boni ⁊ peccatores quos perdidit recuperare. Ad qð facit parabola euangelica de centum ouibus ⁊ decem dragmis. Luc̃. xv. Et cum inter homi/nes debeat ſeruus domino fidem: vt ſcilicet ei in omnibus obediat: ⁊ dominus debet ſeruo vt ei ſubueniat: protegat: ⁊ ðfendat. Unde certiſſime debet homo ſperare qui ab hoſte inuiſibili impugnatur q ſi tentatio ſit ſupra vires: deus ei

deus ei in ſuccurſum veniet:nec deſeret eum
niſi in culpa eius ſteterit : quia negligens in
mittendo ei nuncium oꝛationis fuerit.vel infi
deliter vltro ſe reddiderit.pꝛima Coꝛin.x. Fi/
delis deus qui non patitur ⁊ non pmittet vos
tentari ſupꝛa id quod poteſtis ⁊c. Exemplum
de beato Martino quando in alpibus incidit
in latrones.Item cum deus ſit ſumme bonus
⁊ diſpliceat ei malicia:veriſimile eſt ꝙ paratꝰ
ſit iuuare eum qui vult deſerere maliciā ⁊ ha/
bere bonitatem.Et cum ſumme ſit miſericoꝛs
non minus vult miſericoꝛs a miſeria liberare
ꝗ ipſi velint liberari.Unde Leo papa. multi/
plex miſericoꝛdia dei . ita lapſibus humanis
ſubuenit vt non ſolum per gratiam baptiſmi:
ſed etiam per penitentie medicinam ſpes vite
reparetur eterne.⁊ de pe.diſtin.pꝛima.

¶Secunda conſi/ .§.v.

deratio que excitat ⁊ iuuat nos ad ſperanduꝫ
eſt alioꝛum ſuffragium quod eſt triplex:ſcilicꝫ
chꝛiſti inquantum homo.virginis Marie : ⁊
beatoꝛum alioꝛum angeloꝛum ⁊ hominum.
¶Quantum ad pꝛimum dicit Apoſtolus de
Chꝛiſto.ad Roma.viij.Qui etiam interpellat
pꝛo nobis.Et.j.Jo.ij.Siquis peccauerit aduo
catum habemus apud patrem Jeſum chꝛiſtū.
Gregoꝛ.in moꝛal.Pꝛebet apud deum homini
fiduciam deus homo.Augu.de ciui.dei.Gra/
tia dei non potuit gratius cōmendari ꝗ vt ip
ſe vnicus dei filius in ſe incōmutabiliter ma/
nens indueret hominem:⁊ ſpem dilectionis
ſue daret hominibus homine medio quoad
illum ab hominibus veneretur.Bern. Secu/
rum acceſſum ad deum ſcilꝫ per fiduciam ha/
bes o homo.vbi mater ſtat ante filium : filius
ante patrem:mater oſtendit filio pectus ⁊ vbe
ra.filius oſtendit patri latus ⁊ vulnera.Nulla
ergo ibi poterit eſſe repulſa.vbi tot ſunt amo/
ris inſignia.Item Hierony. Dominus noſter
Jeſus chꝛiſtus voluit non ſolum de alienige/
nis:ſed etiam de adulterinis cōmixtionibus
naſci:nobis ex hoc magnam fiduciaꝫ pſtans:
vt qualiacūqꝫ modo naſcamur : dum tñ eius
veſtigia imitemur:ab ipſius coꝛpoꝛe nō ſepa/
remur.di.lvj.Dominus.¶Item ſuffragium
qđ pꝛo nobis faciunt ſancti ⁊ angeli multum
habet incitare nos ad ſperandum diuina be/
neficia.Unde pſ.cxx.Leuaui oculos meos in
montes.i.ad ſanctos:qui dicuntur montes p
pter contemplationem ⁊ perfectionem ſperan
do inde auxilium:non ꝙ debeamus ab ipſis
ſanctis ſperare obtinere gratiam vel dona:ſed
a dño meritis ⁊ pꝛecibus ſanctoꝝ : pꝛopterea
ſubdit pſ.cxx.Auxilium meum a dño ⁊c. Si
enim ſancti cuꝫ in mundo erant iuuabant mi/
ſeros:pꝛecipue cum ſe eis cōmendabant:mul
to magis nunc ſperandum eſt ꝙ iuuant perfe
ctioꝛes in charitate .Unde de beato Domini/
co canimus.O ſpem miram quam dediſti ⁊c.
¶Quantum ad ſecundum notandum ꝙ vir Quare
go Maria dicitur ſancte ſpei.Ecc̄i.xxiiij.quia btá vir/
ſcꝫ ipſa eam nobis pꝛocurat:⁊ eius benignita go dicit
tem ⁊ miſericoꝛdiam conſiderando erga nos mr ſan/
inducit nos ad ſpem diuini adiutoꝛij:⁊ in ſe/ cte ſpei.
quentia.Spes reoꝝ es Maria peccatoꝝ ma/
ter pia.Unde ad Heb.iiij.Adeamus cuꝫ fidu
cia ad thꝛonum gratie eius vt miſericoꝛdiam
conſequamur . Dicitur autem in quadam ſe/
quentia . Thꝛonus veri Salomonis.i.chꝛiſti
inquantum ſcꝫ in ventre eius ſtetit : ⁊ in gre/
mio eius paruulus ſedit.Sicut auteꝫ ad thꝛo
num Salomonis aſcendebatur ſex gradibus
ita ad virginem ſex clauſulis que continentur
in angelica ſalutatione.de thꝛono Salomonis
quod erat eburneum ⁊ ſignat caſtitatem coop
tum auro quod ſignificat charitatem ut ha/
betur .iij.Regum.x.Sex ſunt que poſſumus
⁊ debemus ſperare:⁊ iſta ipſa pꝛocurat effica/
ciſſime nobis vt merito dicatur in antiphona.
Salue ſpes noſtra.¶Et pꝛimum ꝙ debemus Sex ſūt
ſperare veniam ⁊ purgationem peccatoꝛum . q̄ ſpera
Job.xiij.Si occiderit me ſcilicet per contritio re debe
nem ſperabo in eum ſcilicet ꝙ parcat ⁊ veniaꝫ mus a
pꝛeſtet.Et pꝛopterea dicitur beata virgo maria btá vir/
mundatrix vitioꝛum.Aqua enim mundat ſoꝛ/ gine.
des.Gen̄.j.Congregationeſqꝫ aquarum appel
lauit Maria. Maria quaſi mare Eccĕ.j.Om
nia flumina ſcilicet gratiarum intrant mare.i.
in Mariam itrant.Unde in pꝛima clauſula ſa
lutatiōis dicit . Aue maria.aue.i.ſine ve actua
lis peccati.vixit ipſa ſola inter puras creaturas
in mundo. Maria.i.mare mundans a pecca/
tis meritis ⁊ pꝛecibus ſuis. Unde in ſequētia
Mediatrix hominum: ablutrixqꝫ criminum
peccatoꝛum venia.¶Secundum quod debe
mus ſperare eſt donoꝛum ⁊ virtutum copia .
Ecc̄i.xxiiij.Spes vite ⁊ virtutis.ſ.eſt in eo qui
habet veram ſapientiam ſecū.ſ.deum . Et ppt
hoc dicit archa theſauroꝝ.Heb.ix.ſcđꝫ taber
naculum quod dicitur ſancta ſanctoꝛum hñs
archa ⁊c.Archa iſta ſignificat vginē glorioſā
in tabernaculo eccleſie triūphantis:in qua fue
runt ⁊ ſunt mña dulcedinis gratie ⁊ pietatis
virga poteſtatis:⁊ tabule ſapientie claritatis .
Unde dicitur in ſcđa clauſula grā plena.Ecc̄i.
xxiiij.In me omnis gratia.Hiero.Ceteris ſan/
ctis per partes data eſt gratia.marie vero ple/
nitudo grē ſe infundit.⁊ Ber . De plenitudine
eius omnes accipiunt.ipſa.ſ.non dante ſꝫ pꝛo
curante.¶Tertium quod debemus ſperare ē
gloꝛia ſeu pꝛemium celoꝝ . Pꝛouer.x.Expecta

tio iuſtorum letitia ſcilicet ſuperne glorie. Diſ/
finitur enim ſpes ꝙ eſt expectatio certa future
beatitudinis. Et propter hoc dicitur regina ce
lorum reparatrix angelorum vt introducat il/
luc quem vult. Unde dicitur a deo. Te eniꝫ aſ/
ſumam ⁊ regnabis mecum. In figuram huius
heſter que interpretatur humilis fuit aſſumpta
in ſponſam ⁊ reginam ad regnandum cum aſ
ſuero rege monarcha mundi: qui interpretaſ
beatitudo. Heſter. j. Et ideo i tertia clauſula di/
citur dominus tecum ad regnãduꝫ. Et omnis
honor qui fit matri reputat filius ſibi fieri. Ita
enim dicit Anſelmus. Dilexit deus pater virgi
nem ⁊ filium vnigenitũ cõmunem fecit ſibi et
virgini: vt ſicut ipſe bꝫ diuinitatẽ eſt naturalis
eius filius: ita ſm humanitatẽ ſit naturalis vir
ginis filius. Dñs ergo tecum. ¶ Quartuꝫ qḋ
debemus ſperare eſt iuuamẽ ⁊ ſubleuatio a mi
ſerijs ⁊ tribulatõibꝰ. Prouer. xxix. Qui ſperat
in domino ſubleuabiſ. Et propter hoc dicitur
iuuatrix miſerorum ſeu mr̃ miſericordie. Ber
nar. Sileat miſericordiam tuaꝫ o beata virgo
quicunqꝫ in neceſſitatibus ſuis te inuocanteꝫ
ſibi ſenſerit te defuiſſe. Dicitur etiã oliua ſpeci
oſa in campis Eccĩ. xxiiij. Unde in quarta clau
ſula dicitur. Benedicta tu in mulieribus. i. ſu
per omnes mulieres. Cõmuniter mulieres ſũt
pie: ⁊ miſericordes ad cõpatiendum. Et ideo
dicitur. Eccĩ. xxxvj. Ubi non eſt mulier ingemi
ſcit eger: quia ſcꝫ non ſic alij cõpatiuntur ⁊ iu/
uant. Sed beata maria ſup omnes miſericors
⁊ ſubleuatrix eſt. In figuram Judith liberauit
populum a miſeria obſidionis illius Holoſer
nis cui in laude dictum fuit. Benedicta tu ſup
omnes mulieres. tu gloria hieruſalem ⁊c̃.
¶ Quintũ eſt illuminatio in ambiguis ⁊ agẽ
dis. p̄s. xxxvj. Spera in eo ⁊ ipſe faciet ⁊ edu/
cet quaſi lumẽ iudicium tuum. Et propter hoc
dicitur beata Maria illuminatrix ſtella: vt in
ſequentia. Aue maris ſtella. Angelus cõſilij na
tus eſt de virgine. ſol de ſtella. ſol occaſum ne/
ſciens ⁊c̃. Illuminauit aũt per maxime mediã/
te filio ſuo qui eſt lux vera que illuminat omnẽ
hominem venientẽ in hunc mundum. Ubi di
citur in quinta clauſula. Benedictus fructus
ventris tui. Per ipſum fuerunt patres q erant
in limbo a tenebris educti in lumen gl̃ie. Ber
nar. Reſpice ſtellam inuoca Mariam non re/
cedat ab ore. Ipſam ſequens non deuias. Ip̄aꝫ
rogans non deſperas. Ipſam cogitans nõ deſ/
de erras. Non autem aliunde lumẽ nobis por
rigit niſi per benedictum filium ſuuꝫ. ¶ Sex
tum eſt auxilium ⁊ victoria in tentationibꝰ cõ/
tra demones mundũ ⁊ carnem. Confidite quia
ego vici mundũ. Jo. xiiij. p̄s. xxxj. Sperantem
in domino miſericordia circũdabit. Et ꝑpter

Rõ qua re p̄ci/ puc in btã vir/ gie ſpe/ rare de/ bemus

hoc dicitur aduocata peccatorum in antipho/
na. Eya ergo aduocata noſtra. Ipſa aduocat in
curia celeſti contra demones qui non ceſſant ac
cuſare nos. ⁊ precipue in hora mortis. Unde
dicitur v̀ga. Eſa. xj. Egredietur virga ⁊c̃. quia
ab ipſa percutitur diabolus. v. patet in multis
exemplis. Et ideo in vltima clauſula dĩ Sãcta
maria mr̃ dei ora ꝓ nobis nũc ⁊ i hora mortis.

¶ Tertia conſide/ .§. vi.

Tertia rõ q̃re ſpare d̄ bemus

ratio que excitat in nobis actum ſpei eſt noſtre
operoſitatis: ⁊ iſta eſt triplex. Prima eſt opera/
tio bonorum que facimus. p̄s. iiij. Sacrificate
ſacrificiũ iuſtitie ⁊ ſperate in domino. Sacrifi
cium iuſtitie ſunt opera virtuoſa que tũc ſacri/
ficantur cum deo debite offerũtur. Et inde ho/
mo ſumit ſibi audaciam operãdi. Pertinet eti
am ad iuſtitiam contritio ⁊ cõfeſſio. Et vt dicit
Amb. Cõfeſſio ſpem ſaluandi tribuit. de pe. di
ſtin. j. Ecce nunc. ¶ Secũda eſt toleratio laborꝫ
⁊ tribulationum ipſius amore. Ro. v. Tribula
tio patientiam operatur: patientia probatioẽꝫ
probatio vero ſpem. Gre. Bonoruꝫ mens quã
to duriora pro veritate tolerat eo eternitatis p̄
mia certius ſperat. Exempluꝫ vnius ex. vij. fra
tribus qui cum pro obſeruatione diuine legis
torqueretur: ⁊ membris trũcaretur. dixit. E ce
lo iſta poſſideo ⁊ ꝑpter dei leges nunc hec ipſa
deſpitio qꝛ me ea recepturum ſpero. ij. Mach.
vij. ¶ Tertia eſt perpetratio peccatorum: ꝙ de
us tamdiu expectat magnos peccatores: ⁊ tan
dem conuerſis magna dona largitur vltra ve
niam peccatorum. Multum hoc hꝫ inducere
ad ſpem vt conuerſio Magdalene: latronis:
Matthei: Pauli: Auguſtini: Manaſſe: Thai/
dis: Pelagie: Marie Egyptiace: ⁊ aliorũ. Un̄
Oſee. ij. dicitur. Dabis vallẽ achor ad aperien
dum ſpem. Uallis vbi concurrunt immundicie
⁊ lutum ſunt peccatores profundati in luto vi/
tiorum ⁊ terrenorum. Achor interpretatur tur
batio. Uallis ergo achor eſt magnus peccator
turbatus per penitentiam ⁊ cõpunctionem. Et
iſti ſunt dati nobis ad aperiendum. i. ad dila/
tandam ⁊ ampliãdam ſpem in nobis de venia
⁊ gratia ⁊ gloria. Et valde notandum eſt ꝙ cũ
quis flagellatur vel tentatur: ſi non ita cito li/
beratur vt petit: non debet diffidere a ſpe diui
ni auxilij. Unde Greg. xxv. mora. exponens il/
lud Job. Etiam cum dixeris non conſiderat iu
dicare coram deo ⁊ expectat eum. ſic ait. Fortaſ
ſe duꝫ clamor noſter ſi negligitur: ſpes que cor
di inhereat infirmatur ſuperna adiutoria deſu
tura credimus: quia tardius ĩpetramus ac pe
ne inconſiderata deo eſſe ingemiſcimus que
multa toleramus. Sed cum iſta nos deſperati
onis procella conturbat concuſſa mens citius

ꝙ etiaꝫ pctõres ſperare debent

in poꝛtum ſpei collocat ſe. ſi cauſas ſuas cũ do/
mino ſubtiliter penſat: ſi bona eius ad memo/
riam reuocat: ſi mala quí bonis eius reddidit
apud ſemetipſam collide non excuſat. Si per/
pendit quid ab eo iuſte meruit ⁊ quod clemen
ter accepit: ſi vitam ſuam viuaciter diſcutit. Si
ante dei oculos omne quid agit examinat. ſi ſe
metipſam ſibimet non abſcondat. Si factam
ſe quod non erat meminit. Si illuminatam ſe
atqꝫ ſubleuatam que in tenebꝛis iacebat agno
ſcit. Hec ergo cuncta in ſemetipſa recolligens
dum bona accepta conſiderat aduerſa que tole
rat non accuſat: nec deſperatione frãgitur que
tantoꝛum numerum conſolatione roboratur:
quia ſpem de futuris recipit duꝫ tranſacta be/
neficia recognoſcit dicat itaqꝫ etiam cum dixe
ris non conſiderat: ſcilicet deus iudicare coꝛaꝫ
eo: expecta eum: ac ſi diceret. Cum id certo de/
us conſiderare non creditur: quia tarde miſe/
retur: intima cognitionis ingredere atqꝫ illuc
coꝛam eius oculis cauſe tue iudicium ſuſcipe:
⁊ que ipſe viuendo contuliſti: vel que miſeri/
coꝛditer percepiſti diſcerne. ⁊ tunc ad ſpei fidu
ciam redis dum bona tante benignitatis eru/
beſcis: quatinus inter aduerſa fidenter expe/
ctas: quem ⁊ poſt delicta pꝛopitium recolis.
Hec Gregoꝛius.

Ⲥ De obiecto ſpei ſcilicet beatitudine huma/
ne vite. Capitulum tertium.

DE vltimo fine hũa
ne vite quí ⁊ beatitudo dicitur que
eſt obiectum ſpei. Et pꝛimo ſciendũ
ꝙ opoꝛtet neceſſario ponere vltimũ
finem hum.ine vite. Nam ſm beatum Thom.
pꝛima ſecunde queſtio. pꝛima. Impoſſibile eſt
in finibus pꝛocedere in infinitum per ſe loquẽ
do ex quacunqꝫ parte. In omnibus enim que
per ſe habent oꝛdinem adinuicem opoꝛtet ꝙ
remoto pꝛimo remoueantur ⁊ ea que ſunt ad
pꝛimum. Unde philoſophus pꝛobat. viij. phy/
ſico. ꝙ non eſt poſſibile in cauſis mouentibus
pꝛocedere in infinitum: quia non eſſet pꝛimuꝫ
mouens quo ſubtracto alia moueri non poſſũt
cum non moueantur niſi per hoc ꝙ mouētur
a pꝛimo mouente. In finibus autem inuenitur
oꝛdo duplex ſcilicet oꝛdo intentionis ⁊ oꝛdo exe
cutionis. Et in vtroqꝫ oꝛdine opoꝛtet eſſe aliqđ
pꝛimum. Id enim quod eſt pꝛimum in oꝛdine
intentionis eſt finis quaſi pꝛincipium mouẽs
appetitum. Unde ſubtracto pꝛincipio appeti/
tus a nullo moueretur. Id autem quod eſt pꝛi/
cipium in executione eſt operatio. Unde illo
pꝛincipio ſubtracto nullus incipiet operari ali

ꝙ neceſſariũ eſt ponere vltimũ finẽ humane vite.

quid. Pꝛincipium autem intentionis eſt vlti/
mus finis. Pꝛincipium vero executionis eſt pꝛi
mum eoꝛum que ſunt ad finẽ. Sic ergo ex neu
tra parte poſſibile eſt in infinitum pꝛocedere:
quia ſi non eſſet vltimus finis nihil appetere/
tur nec aliqua actio terminaretur: nec intentio
agentis quieſceret. Si autem non eſſet pꝛimuꝫ
in his que ſunt ad finem: nullus inciperet ope
rari nec determinaretur conſilium: ſed in infi/
nitum pꝛocederet. Ea vero que non habet oꝛdi
nem per ſe: ſed per accidens ſibiinuicem cõiũ/
guntur: nihil pꝛohibet infinitateꝫ habere. Cau
ſe enim per accidens indeterminate ſunt. Et hꝯ
etiam modo conuenit eſſe infinitatem per acci
dens in finibus ⁊ in alijs que ſunt ad fines. Et
ideo ſi obijciatur ꝙ bonuꝫ ⁊ finis eſt obiectum
voluntatis: ſed voluntas poteſt reflecti ſuper ſe
ipſam infinities: quia poſſuꝫ aliquid velle: ⁊ ex
inde me velle illud velle ⁊ ſic vlterius in infini
tum ergo ⁊c. Reſpondeo ꝙ illa multiplicatio
actuum voluntatis reflexe ſuper ſeipſam ꝑ ac/
cidens ſe habet ad oꝛdinem finium. Quod pa
tet ex hoc ꝙ circa vnum ⁊ eundem finem indiſ/
ferenter ſemel vel plures ſupꝛa ſeipſam volũ/
tas reflectitur. Sicut etiam in numerando ra/
tio poteſt pꝛocedere in infinitum quia per acci
dens vnitas additur numero pexiſtenti.

Ⲥ Quod eſt impoſ/ .§.i.
ſibile ꝙ voluntas hominis vnius ſimul ſe ha/
beat ad diuerſa ſeu tendat in plura vt vltimos
fines. Huius ratio eſt ſm beatum Thom. pꝛima
ſecun. que. pꝛima. Quia cuꝫ vnumquodqꝫ ap/
petat ſuam perfectioneꝫ: illud appetit aliquis
vt vltimum finem quod appetit vt bonum per
fectum ⁊ completũ ſibiipſius. Unde dicit Au/
guſti. xix. de ciuitate dei. Finem hominuꝫ nũc
dicimus nunc ꝙ conſummatur vt non ſit: ſꝫ quo
perficiatur vt plenum ſit. Opoꝛtet ergo ꝙ vlti/
mus finis ita impleat totum hominis appeti/
tum ꝙ nihil extra ipſum appetendum relinq̃/
tur quod eſſe non poteſt: ſi aliquod extraneum
ad ipſius perfectionem requiratur. Unde non
poteſt eſſe ꝙ in duo ſic tendat appetitus ac ſi
vtrunqꝫ ſit bonum perfectum ipſius. Item ad
idem. Illud in quo quieſcit aliquis ſicut in vl/
timo fine hominis affectui dominatur: quia ex
eo totius vite ſue regulas accipit. Unde de gu
loſis dicitur ad Philip. iij. Quoꝛum deus ven
ter eſt: quia ſcilicet conſtituũt finem in delitijs
ventris. ſed ſicut dicitur Matthe. vj. Nemo
poteſt duobus dominis ſeruire adinuiceꝫ ſci/
licet non oꝛdinatis. ergo impoſſibile eſt eē du/
os vltimos fines vnius hominis adinuicem
non oꝛdinatos. Nec obſtat quod Auguſt. dicit
in. xix. de ciuita. dei: quoſdaꝫ videlicet poſuiſ/

ſe vltimum finem in quatuoꝛ. ſcilicet in volup
tate: pulchꝛitudine: quiete: ⁊ huiuſmodi pꝛin/
cipijs nature ⁊ virtute: que vtrã ſunt plura.
Nam omnia iſta plura accipiebant illi ratione
vnius boni perfecti ex his conſtituti.

Quod omnia .§.ij.

que vult hõ vult pꝛopter vltimũ finez: qḋ pbat
beatus thomas in pꝛima ſcḋe. q. j. duplici ratio
ne. Et pꝛima eſt: qꝛ quicquid homo appetit: ap
petit ſub rõne boni: quod quidem ſi non appe/
titur vt bonum pfectuz quod eſt vltimus finis
neceſſe eſt ꝙ appetatur vt tendens in bonum p
fectum. qꝛ ſemper inchoatio alicuius oꝛdinaꝶ
ad conſũmationem eius. Sicut pꝫ tam in his
que fiunt a natura q̃ꝫ in his que fiunt ab arte.
Et ideo hoīs inchoatio perfectionis oꝛdinaꝶ
in conſũmatam pfectionem que eſt p vltimum
finem. Scḋo: quia vltimus finis hoc modo ſe
habet in mouendo appetitum: ſicut ſe habꝫ in
alijs motibus pꝛimum mouens. Manifeſtum
eſt autem ꝙ ſcḋe cauſe mouentes non mouent
niſi ſm ꝙ mouentur a pꝛimo mouente. Unde
ſcḋa appetibilia non mouent appetitum niſi in
oꝛdine ad pꝛimum appetibile quod eſt vltimꝰ
finis. Pꝛo tertio põt induci auctoꝛitas Aug. di
centis. xix. de ciui. dei. ꝙ illud ẽ finis boni nr̃i
pꝛopter quod amantur cetera. illud autem pꝛo
pter ſeipſum. Quãuis aũt ſcientie ſpeculatiue
pꝛopter ſeipſas queranꝶ: queruntur tñ ⁊ appe/
tuntur vt bonum ſpeculantis qḋ cõpꝛehendiꝶ
ſub bono cõpleto qḋ ẽ vltimꝰ finis. ¶ Itẽ ſciẽ/
dũ ꝙ nõ opoꝛtet ꝙ aliq̃s ſemp cogitet de vltio
fine q̃ñcunq̃ꝫ aliquid appetit vel opatur: ſꝫ vir/
tus pꝛime intẽtionis que eſt reſpectu vltimi fi/
nis: manet in quolibet appetitu cuiuſlibet rei.
etſi de vltimo fine actu nõ cogiteꝶ. Sicut qui
vadit p viam nõ opꝫ ꝙ in quolibet paſſu cogi/
tet de fine vie. Si autem queraꝶ vtruꝫ alia ꝯue
niant in vltimo fine cũ creatura rõnali. Rñdeꝶ
ſm beatũ Tho. ꝙ cum finis dicatur ſm phm.
ſ. cuius ⁊ quo. i. res in qua rõ boni inuenitur ⁊
adeptio eius. Sicut finis auari eſt pecunia ⁊ a/
deptio eius. Pꝛimo ergo modo in fine oīa cõ/
ueniũt ⁊ talis finis eſt deus qui eſt vltimꝰ finis
hoīs ⁊ omnium aliaruꝫ reꝝ. ¶ Scḋo modo ſu
mendo finẽ. ſ. p adeptione ſeu ꝯſecutiõe finis.
ſic in fine vltio hominis nõ cõicant creature ir
rõnales. Nam hõ ⁊ alie creature rõnales conſe
quunꝶ vltimũ finem cognoſcendo ⁊ amando
deum qḋ nõ cõpetit alijs creaturis que adipi/
ſcunꝶ vltimũ finez inq̃ꝫtũ participãt aliquam ſi
militudinẽ dei. ſ. ſm ꝙ ſunt vel viuũt vl' agno/
ſcũt. btĩtudo aũt noīat adeptionẽ vltimi finis.

Qḋ nõ requiritur ꝙ ſp cogitet actu de vlti. fi.

Utrum omniũ .§.iij.

hominum ſit vnus ⁊ idem finis vltimus. Re/
ſpõdet beatus Thom. pꝛima ſecũde queſtio. j.
ꝙ de vltimo fine poſſumus loqui dupliciter.
Uno modo ſm rationem cõmunem vltimi fi/
nis. Et ſic omnes homines conueniunt in ap/
petitu vltimi finis: quia omnes homines appe
tunt ſuam perfectionem adimplere qui eſt ra/
tio vltimi finis. Alio modo ſm id in quo conſi
ſtit ratio vltimi finis. Et ſic non omnes conue/
niunt in appetitu vltimi finis. Nam quidam
appetunt diuitias tanq̃ꝫ conſũmatum bonuꝫ:
quidam voluptatem: quidam aliquid aliud.
Sicut guſtui delectabile eſt dulce: ſed quibuſ/
daꝫ maxime eſt delectabilis dulcedo vini: qui/
buſdam dulcedo mellis: quibuſdam aliud. Il/
lud tamen opoꝛtet eſſe delectabile melius ſim/
pliciter in quo maxime delectaꝶ qui habet opti
mum guſtum. Similiter illud bonũ debet eſſe
completiſſimum quod tanq̃ꝫ vltimum finẽ ap/
petit habens affectum bene diſpoſituꝫ. ¶ Qḋ
homini conuenit agere quecũq̃ꝫ agit pꝛopter
finem. Ratio eſt ſm beatum Thom. pma ſecũ/
de. quia ille ſole actiones que fiunt ab homine
ppꝛie dicuntur humane que ſunt hominis in/
quantum eſt homo. Differt aũt homo ab alijs
creaturis irrationabilibus in hoc: ꝙ eſt domi
nus actuum ſuoꝛũ. Unde ille ſole actiones vo
cantur humane quarum homo eſt dominus.
Eſt autem homo dñs actuum ſuoꝛuꝫ per ratio/
nem ⁊ voluntatem. Unde liberum arbitriũ di
facultas voluntatis ⁊ rationis. Ille ergo ppꝛie
dicuntur actiones humane que ex deliberata
voluntate procedunt. Si que alie actiones cõ/
ueniant homini poſſunt dici hominis: ſed nõ
humane pꝛopꝛie. Omnes autez actiones que
pꝛocedunt ab aliqua potentia cauſantur ab ea
ſm rationem ſui obiecti. Obiectum autem vo
luntatis eſt bonũ ⁊ finis. Unde opoꝛtet ꝙ oēs
actiones humane ſint pꝛopter finem.

An oēs hoīes appetãt beatitudinem

Qḋ hoī ꝯuenit agẽ q̃cũq̃ꝫ agit pp finẽ

Quod agere .§.iiij.

pꝛopter finez non ſolum conuenit homini: ſed
etiam alijs creaturis. Unde phs in. ij. phiſico/
rum dicit. ꝙ non ſolum intellectus ſed etiã na/
tura agit pꝛopter finem. Sed ſm beatuꝫ Tho.
vbi ſupꝛa. Aliquid ſua actione vel motu tẽdit
ad finem dupliciter. Uno modo ſicut ſeipſum
mouens vt homo. Alio modo ab alio mouen/
te ad finem. ſicut ſagitta tendit ad finem deter
minatum ex eo ꝙ mouetur a ſagittãte qui ſuaꝫ
intentionem in finem dirigit. Illa autẽ que ra
tionem habent mouent ſe in finẽ: quia habent
dñium ſuoꝝ actuum per liberum arbitriuꝫ. Il
la que ratione carent tendunt ad finem per na/
turalem inclinationeꝫ quaſi ab alio mota. non
autem a ſeipſis cum non cognoſcant rationem

etiã oēs alie creature agũt pp finẽ ſed alr ⁊ alr

finis : ⁊ ideo nihil in finem ordinare poſſunt ſed ſolum in finem ab alio ordinantur. Nam tota natura comparatur ad deum ſicut inſtrumētum ad agens principale. Et ideo ꝓprium eſt nature rōnalis vt tendat in finem : quaſi ſe agens vł ducēs ad finem. Natura vō irrōnalis quaſi ab alio acta vel ducta: ſiue in finē apprehenſum ſicut bruta aīalia: ſiue ī finē nō apprehenſum ſicut ea que carent oīno cognitione. ⁊ ſic oīa agunt ꝓpter finem. Qđ autem hoc ſit verū ⁊ neceſſariū ꝓbat ſic. b. Tho. cauſarum ordinataꝝ ſi pma ſubtrahit neceſſe eſt alias ſbtrahi. Prima āt int oēs cās eſt cā finalis. Cuiꝰ rō eſt: qꝛ materia non ꝯſequit formā niſi ſm ꝙ mouet ab agente. Nihil enim ſe reducit a potentia in actū. Agens autem nō mouet niſi ex ītentione finis. Si enim agēs nō eſſet determinatum ad aliquē effectū. nō magis ageret hoc ꝙ̄ illud. Ad hoc ergo ꝙ effectū determinatum ꝓducat: neceſſe eſt ꝙ determinet ad aliqđ certum: ꝙ hꝫ rōnem finis. Hec aūt determinatio ſicut in creatura rōnali ſit per rōnalem appetitum. qui dī voluntas. Ita in alijs ſit per īclinationem naturalem. qui dicit appetitus naturalis. ¶ Quod actus humani inquātū morales ſortiuntur ſpeciē a fine ſm. be. Tho. vbi. ō. Rō eſt. qꝛ vnūquodqꝫ ſortitur ſpēm ſm actū ⁊ nō ſm potentiā. Unde ea que ſunt cōpoſita ex materia ⁊ forma ꝯſtituunt in ſuis ſpeciebus ꝑ proprias formas. Actus autē humani dicunt : vt dictum eſt inquātū ꝓcedūt a volūtate deliberata. Obiectum aūt volūtatis eſt bonū ⁊ finis: et iō manifeſtū eſt ꝙ ⁊ principium humanoꝝ actuum inquantū ſunt humani eſt finis: ſilr terminus eorundem. Nam id ad quod terminatur actus humanus: eſt id quod voluntas itendit tanquam finem ſicut in agentibus naturalibus: forma generati eſt conformis forme generantis. Et cum vnumquodqꝫ habeat ſpeciem a principio intrinſeco finis non eſt aliquid extrinſecum omnino ab actu: qꝛ comparatur ad actum vt principium vel terminus. Et hoc ipſū eſt de ratione actus vt ſcilicet ſit ab aliquo quātum ad actionem ⁊ ſit ad aliquid quantum ad paſſionem. Scđm autem quod eſt prior in itentione. ſic pertinet ad voluntatem. Et hoc modo dat ſpeciem actui humano ſiue morali. Item vnus actus numero ſm ꝙ egreditur ſemel ab agente non ordinatur niſi ad vnum finem proximum. a quo habet ſpeciem. Sed poteſt ordinari ad plures fines remotos. quorum vnus ē finis alterius. Nihil autem prohibet ꝙ actus qui ſunt idem ſm ſpeciem nature: ſicut occidere propter iuſtitiam: ⁊ occidere propter odium ſint diuerſi ſm ſpeciem moris. Nam primus eſt actus virtutis. ſcđs actus vitij ⁊c̄.

¶ De beatitudinis qdditate ⁊ multiplicitate. Capitulum quartum.

De beatitudine que eſt obiectū ſpei. Boe. in. iij. de ꝯſo. ſic qđ ſit ꝫ diffinit beatitudinem. Beatitudo eſt ſtatus oīum bonoꝝ aggregatiōe ꝑfectus. hūc aūt oēs naturaliter appetūt. Unde ipſe dicit ꝙ oīs cura mortalium quā multiplicium ſtudiorum labor exercet: diuerſo quidē calle procedit ad vnū tamen beatitudinis finem nitit ꝑuenire. Et Augu. in. x. de ciui. dei. in ꝑnci. ait. Omnium hominū qui ratione quoquo mō vti pñt certa ſententia eſt. Beatos eſſe oēs homines velle. Qui autem ſint vel vnde fiant dum mortalis queris infirmitas. multe hinc controuerſie cōcitate ſunt in quibus philoſophi ſua ocia ⁊ ſtudia contriuere. — *De btitudine* — *Boetiū*

¶ Eſt autem tri .§. i. plex beatitudo. que poteſt notari in illo verſu. ꝑs. cxliij. Beatum dixerunt populum cui hec ſunt. btūs ppl's cuius dominus deus eius. — *De triplici btitudine.*

¶ Et prima eſt beatitudo falſa ⁊ deceptiua ibi Beatū dixerūt populum cui hec ſunt.

¶ Secunda eſt beatitudo imperfecta ⁊ diſpoſitiua. ibi. b. po. cuius dominus.

¶ Tertia eſt beatitudo perfecta ⁊ obiectiua. ibi. deus eius.

¶ Quantū ad primū. vtiqꝫ hoīes mūdi reputant btm̄ illū populum ⁊ illos hoīes qui abundant tꝑalibus: de qbus fuerat locutus. ō. ꝑs. Et aliq reputant beatitudinē diuitias vt auari qꝛ oīa faciunt vt cumulēt diuitias: eſtimantes illas vt ſummum bonū maius alus. Ad hūc finem dirigunt oēm ſuum actū: affectū : cogitatum: ſtudium ⁊ laborē: ꝓpter hec poſtponētes dei mādata: ⁊ ſic magis nūmū ꝙ̄ deum diligētes. Unde apl'us appellat auaritiā idolorū ſeruitutē. Alij tanqꝫ beatitudinē querūt honores mundi: vt ambitioſi. Alij gliam ⁊ famaꝫ vt vane glorioſi. Alij potentiam dominādi alijs: vt ſuperbi. Alij carnales delectatiōes: vt luxurioſi. Alij ꝯſeruationē vite tꝑalis cum ſanitate. ⁊ alij in alijs cōmodis ponūt beatitudinē: vt delitioſi. Alij in cognitiōe reꝝ vt phi curioſi. Sed ꝯtra oēs hos dicit dñs per Eſaiā. c. ij. Popule meus qui btm̄ te dicunt. ſ. ꝓpter iſta habita ipſi te decipiunt. ¶ Nam impoſſibile eſt in aliquo horum eē beatitudinē veram. qđ ꝓbat. b. Tho. j. ij. q. ij. ¶ Sed videt ꝙ hoc non ſit verum ſcꝫ ꝙ oēs appetant beatitudinē. Nullus enim poteſt appetere qđ ignorat: qꝛ bonū apprehenſū eſt obiectū appetitus. vt dī. iij. de aīa. Sed multi ignorāt qd ſit beatitudo: qđ ꝫ ex hoc : quia quedam poſuerūt eā in voluptate corꝑis alij ī — *Argumentuꝫ ꝙ non oēs appetant beatitudinem.*

diuitijs:ꝛ hmōi.ergo ꝛc̄. Rñdet bea. Thom̄. j.ij.q.v.ar.viij.ꝙ beatitudo pōt dupliciter conſiderari. Uno mō ẜm cōmunē rōnem beatitudinis. Et ſic neceſſe eſt ꝙ oīs homo beatitudinem velit. Rō autē cōis beatitudinis eſt ꝙ ſit bonum perfectū. Cum aūt bonum ſit obiectū voluntatis:perfectū bonum alicuius eſt ꝙ totaliter eius voluntati ſatiſ faciat. Uñ appetere beatitudinē nihil eſt aliud ꝗ̄ appetere hoc ꝙ voluntas eius ſatieſ qđ quilibet vult. Alio mō poſſumus loqui de beatitudine ẜm ſpecialē rōnē:ꝗ̄tū ad id i quo beatitudo ɔſiſtit. Et ſic non oēs cognoſcunt beatitudinem:q: neſciunt cui

Solutō argum/ti.

rei cōis ratio beatitudinis ɔueniat. Quidam enim putant hanc reperiri in diuitijs.alij in voluptatibus ꝛ hmōi.ꝛ per ɔñs nō oēs appetūt beatitudinem. Rō enim perfecte beatitudinis conuenit huic rei.ſ.viſioni diuine eſſentie. In hoc enim eſt ſtatus oium bonoꝝ perfectus:q eſt beatitudinis. Unde xp̄s Jo.xvij. Hec eſt vita eterna vt cognoſcāt te ſolum verum deū ꝛc̄. Et hoc habet quietare appetitū hominis. Uñ p̄s.xvj. Satiabo: cū apparuerit gloria tua. Hoc autem ſcȝ videre deum certū eſt ꝙ multi nō appetunt ſuper omnia alia:ſed magis alia terrena:vt patet in peccatoribus. Unde ꝛ deus per Hiere.ait.ij.c. Duo mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontem aque viue:ꝛ foderunt ſibi ciſternas diſſipatas.

Quod in diui/ .§.ij.

Q̄ btī/tudo ñ ɔſiſtit i diuitijs ponunſ tres rō/nes.

tijs ɔſiſtat beatitudo hois eſt impoſſibile. Rō eſt ẜm.b.Tho.j.ij.q.ij. Beatitudo eſt vltimus finis hois ad quem oīa alia ordinanſ ꝛ ipſe nō ordinatur ad aliud. Sed diuitie nō pñt eſſe vltimus finis hois. Naȝ diuitie aut ſunt naturales:aut artificiales. Naturales dicunſ quibus homini ſubueniſ cōtra defectus naturales tollendos:vt cibus:potus:veſtimenta:vehicula: habitatiōes ꝛ hmōi. Iſta aūt querūtur nō propter ſe ſed ꝓpter aliud ſcȝ ad ſuſtentandum naturam hois. Artificiales diuitie ſunt qbus natura nō iuuatur ẜm ſe vt denarij:ſed ars eoſ ad inuenit ꝓpter facultatem cōmutationis: vt ſint quaſi menſura quedā rerum venaliū. Iſte autē diuitie artificiales nō queruntſ niſi propter naturales.nō enim quererenſ niſi per ea illa alia emerenſ ad vſum vite. Neutre ergo habent rationem vltimi finis hois:ſed ipſe ordinantur ad hoiem ſicut ad finem. Nam ordine nature omnia hmōi ſunt infra hoiem ꝛ facta propter hominem. Juxta illud p̄s viij. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. Ergo in diuitijs nō eſt vltimus finis hominis.nec per ɔñs beatitudo. ¶ Scd̄a ratio eſt.ẜm Tho.q: bonuȝ hominis conſiſtit magis in retinēdo beatitudineȝ ꝗ̄ in emittendo ipſam. Sed bonum hominis circa diuitias magis cōſiſtit in emittendo ꝛ euertendo ꝗ̄ retinēdo:etiā quantū ad deum.ꝓpter qđ xp̄s dixit Matthe.vj. Nolite theſaurizare ꝛc̄. Theſaurizate aūt theſauros in celis ſcȝ erogando indigentibus. Et ꝗ̄tum ad mūdi honoreȝ. Unde Boe.ij.de ɔſo. Diuitie diffundēdo magis ꝗ̄ exaceruando melius lucent. Siqdē auaritia ip odioſum:claros largitas facit. ¶ Poteſt aſſignari tertia ratio:q: beatitudo quietat ꝛ ſatiat appetitū.ẜm illud p̄s.xvj. Satiabo: cū apparuerit gloria tua. Sed diuitie nō quietāt appetitum. Jo.iiij. Qui bibit ex hac aqua ſitiet iterum. Prouer.pe. Due ſunt ſanguiſuge que dicūt:affer:affer.i.auaritia ꝛ luxuria. Ambro. xlvij.di.ſicut hi ait. Nec ſatietas vnꝗ̄ nec finis aderit cupiditati. Exemplū in Alexan. magno qui hñs dominium mundi:cum audiſſet a quibuſdam phīs eſſe plures mundos: ſuſpirans ꝛ illos alios deſiderabat. Eſt autē appetitus diuitiaꝝ artificialiuȝ infinitus:q: deſeruit cōcupiſcentie inordinate que nō modificaſ ẜm phm̄. Aliter tamen eſt infinitum deſideriuȝ diuitiarum.aliter deſideriū ſummi boni. Nam ſummū bonū quanto magis perfecte poſſidetur:tāto magis cognoſcitur ipm̄ ꝛ amaſ:ꝛ alia contēnuntur:q: quanto magis habeſ tāto magis cognoſciſ. Unde Eccī.xxiiij. Qui edūt me adhuc eſurient ꝛc̄. Sed in appetitu diuitiaruȝ ꝛ quorumcunqȝ tēporalium eſt contrariū. Nā cum non habetur appetuntur: q: eſtimaſ magnum bonum in eis eſſe. Cum iam habentur ipſa contēnuntur: ꝛ alia deſiderantur. Et hoc ideo quia eorum inſufficientia tunc magis cognoſcitur cum habentur.

Quod in hono/ §.iij.

q̄ nec ēt in ho/noꝛibꝰ rōnes aſſignanſ

ribus conſiſtat beatitudo hominis eſt impoſſibile ẜm.b.Tho.j.ij.q.ij. Et ratio eſt: quia honor exhibetur alicui propter aliquam eius excellentiam:ꝛ ita eſt ſignum ꝛ teſtimonium qđdam eius excellentie que eſt in honorato. Excellentia autem hominis maxime attenditur ẜm beatitudinem que eſt hominis perfectum bonum ꝛ ẜm partes eius ideſt ẜm illa bona ex quibus aliquid beatitudinis percipitur ꝛ participatur. Et ideo honor poteſt conſequi beatitudinem. Sed principaliter in eo non pōt conſiſtere beatitudo. Et q: honor conſequitur beatitudinē:hic eſt ꝙ ſicut nālr̄ deſideraſ btitudo ita nālr̄ appetiſ honor ɔñs ipaȝ. Uñ Aug.i li. de ci.dei.allegans Cice.ait. Honos alit artes q ꝗ̄ ad ſtudia accenduntur gloria. ¶ Scd̄a rō eſt ẜm.b.Tho.qa beatitudo eſt in btō: ſed honor non eſt in honorato ſed in honorāte:qui reuerentiam exhibet honorato.ẜm phm̄.j.Ethico.

Ergo nō in honore conſiſtit beatitudo. Et ſi di-
catur ꝙ beatitudo non eſt premiū virtutis pro-
pter quā virtuoſus operaē: ſed honor ſm phm
in.iiij.Ethi.dr eſſe premium virtutis ergo vi-
detur ꝙ in eo conſiſtat beatitudo. Rñ.b.Tho.
ꝙ phs nō dicit ꝙ honor ſit premium virtutis
ita ſcʒ ꝙ ꝓpter ipſum honorē habendum vir-
tuoſus operetur ſicut ꝓpter beatitudinē: q: tunc
non eſſet virtuoſus ſed ambitioſus. Sed dicit
premiū virtutis quoad exhibentes honorem
quia ꝗſi non hñt homines qd maius dent: ⁊
ſic virtuoſus accipit honorē ab hominibus lo-
co premij. ℭ Tertia rō eſt: q: beatitudo cuʒ ſit
perfectum bonū non congruit niſi bonis. Sʒ
honor eſt cōmunis bonis ⁊ malis. Unde Au-
gu. dicit de malo prelato vel clerico. Et in exē-
plum culpa vehementer extendit cum pro re-
uerentia ordinis peccator honoraē. di.lxxxiij.
nemo. Ex hoc tñ non efficiē beatus ſed confuſi-
bilis. Uñ Symachus pa.j.q.j.ali. Uiliſſimus
cōputandus eſt ſi ſanctitate ⁊ ſcientia non ꝓcel-
lit qui eſt honore preſtantior. Quod autē deo ⁊
excellentiſſimis creaturis maxime exhibeatur
honor. ſm illud.j.Thi.j. Deo honor ⁊ glīa hoc
eſt in ſignū ⁊ teſtimonium excellentie preexiſtē-
tis in eis: non ꝙ honor faciat eos excellentes.
Amā fuit valde honoratus: q: ſcḋs poſt aſſuerꝫ
⁊ tñ malus: tandē ſuſpenſus eſt. Heſter.iij.

ℭ Quod in glo- .§.iiij.

ꝙ nec ēt in glīa vel ī fama.

ria humana ſeu fama conſiſtat beatitudo eſt i-
poſſibile ſm.be.Tho.j.ij.q.ij. Rō eſt: quia ſm
Ambro. gloria eſt clara cū laude noticia. Res
autem cognita aliter cōparatur ad cognitiōeʒ
humanā: aliter ad diuinam. Humana eniʒ co-
gnitio cauſatur a rebus cognitis ſed diuīa co-
gnitio eſt cauſa rerum cognitarum. Unde per-
fectio humani boni que dicitē beatitudo nō po-
teſt cauſari a noticia humana ſed magis noti-
cia humana de beatitudine alicuius ꝓcedit: ⁊
quodāmodo cauſaē ab ipſa beatitudine īchoa-
ta vel perfecta. Et iō in fama vel humana glīa
non pōt conſiſtere hominis beatitudo ſʒ bonū
hominis depēdet ſicut ex cā a cognitione dei.
Et iō ex gloria que eſt apud deū dependet bea-
titudo hominis ſicut ex cauſa ſua ſm illud ps.
xc. Eripiam eū ⁊ glorifica. eum longitudine di-
erum ⁊c̄. ℭ Scḋa ratio eſt: quia beatitudo ha-
bet in ſe veritatem. Fama autem ſeu gloria tē-
poralis habet in ſe frequenter falſitatem. Naʒ
humana noticia ſepe fallitur: ⁊ precipue ī cō-
tingentibus ſingularibꝰ. cuius ſunt actus hu-
mani. Multi enim creduntē boni qui ſunt ma-
li. Unde Gre. ad Mauritiuʒ. Multa ſunt que
de dei iudicio homines ignorant. Nam quos
vos laudatis ille forte reprehēdet: ⁊ quos vos
reprehendetis ille laudabit.xi.q.j. ſacerdoti-
bus. Unde Damaſus papa qui fuit ſanctus fu-
it infamatus de adulterio vt refert Hierony.ij.
q.vij.§.cuʒ Balaā.in fine. Et Symon magus
reputatus eſt deus a romanis. ℭ Tertia ratio
eſt: quia beatitudo eſt bonum permanens. vn-
de dicitur ſtatus. Sed gloria temporalis dici-
tur quid valde tranſitoriuʒ. Eſaias.xl. dicitur.
Omnis caro fenum: ⁊ omnis gloria eius qua-
ſi flos agri: quia vna die apparet: alia decidit
⁊ marcet. Unde Boeti. O gloria gloria. quid
aliud es ꝗ̄ in millibus hominum inflatio que-
dam aurium. Sedechias rex iſrael fuit in ma-
gna gloria in regno ſuo: ⁊ poſtea captus exce-
catus ductus in babyloniam in magna confu-
ſione. Hierem.vl. vnde non appreciandа in ſe.
Grego.x.q.iij. Inter verba laudantium ⁊ vitu-
perantium ad mentem ſemper recurrendum
eſt. Et ſi ſibi nō inuenitur bonum quod de no-
bis dicitur magnam triſtitiam debet genera-
re. Si autem ibi non inuenimus malum quod
de nobis homines loquuntur: in magnam de-
bemus letitiam reſilire. Uerum: vt dicit Au-
guſti. ibi in ca. Non ſunt audiendi ad edifica-
tionē alioꝝ ⁊ tollendū ſcandalū debemus con-
ſeruare bonā famā. Et cū qs poteſt debet decla-
rare innocentiam ſuaʒ cum iniuſte infamatur.

ℭ Quod conſi- .§.v

ꝙ nec ēt ī ptāte vel dominio.

ſtat beatitudo in poteſtate ſeu dominio ſm.b.
Tho.j.ij.q.ij. eſt impoſſibile. Et ratio eſt: q: po-
teſtas ſe hʒ ad bonum ⁊ maluʒ. Multi eñ ma-
le vtuntur vt frequentius: vt patet in Saule p-
mo rege populi dei qui de optimo effectus eſt
peſſimus. Omnes etiam reges iſrael fuerunt
mali reges. etiā Juda pro maiori parte. ſʒ Au-
gu. de ciui. dei. Beatitudo aūt eſt puruʒ ⁊ per-
fectum bonum: ⁊ non poteſt quis vti male.
Magis autem poteſt conſiſtere aliqua beatitu-
do in bono vſu poteſtatis que eſt per virtuteʒ
ꝗ̄ in ipſa poteſtate. ℭ Secunda ratio eſt: quia
beatitudo non habet anxietatem: ſed delectati-
onem ⁊ ſecuritatem. poteſtas auteʒ terrena ha-
bet plurimuʒ anxietatis ⁊ timoris. Unde Gre-
gori. Omne quod hic eminet plus meroribus
afficitur ꝗ̄ honoribus gaudet diſtin.xiij. ner-
ui. ⁊ Boe.ij. de conſola. Poteſtas humana ſol-
licitudinum morſus expellere formidinū acu-
leos vitare nequit. Exemplum ponitur in illo
domino qui fecit pendere gladium acutum fi-
lo tenui ſuper caput amici recumbentis ſecuʒ
in menſa copioſiſſime preparata ⁊c̄. ℭ Ter-
tia ratio eſt quia beatitudo eſt bonum per ſe
ſufficiens ⁊ non indigens alio: vt patet in
primo Ethicorum. ita ꝙ ipſa adepta nullum
bonum deficit homini neceſſarium. Sed ha-

viſta p̄tāte adhuc multis indiget alias miſer eſ
ſet: nec eam tenere poſſet. Indiget enim ſerui/
toribus officialibus ⁊ multis adiutorijs. Und̄
⁊ due poteſtates principales in eccl̄ia. ſ. impia/
lis ſeu regalis ⁊ pontificalis: vna indiget alte/
ra: vt dicit Cyprianus di. xcvj. cum ad ver̄. ⁊
xxiij. q. v. c. principes. Et p̄tās imperialis fre/
quenter adiuuit ⁊ defendit eccleſiam ſeu pote/
ſtatem papalem: vt patet di. lxiij. adrianus. ⁊
ca. tibi domino. ⁊ papa cōfirmat impator̄.

¶ Quod in vo/ .§. vi.

Q̄ nec etiaȝ in volup/ tatibus — luptatibus cōſiſtat beatitudo vera impoſſibile
eſt. Et rō eſt ſm̄. b. Tho. j. ij. q. ij. Quia delecta/
tiones ſpūales ſūt potentiores corporalib⁹: ſȝ
in delectationibus ſpūalibus nō conſiſtit prin
cipalis beatitudo pfecta. ergo multo minus
incorporalib⁹. Quod autem non conſiſtat bea
titudo principaliter in delectatiōe ſpirituali. p
batur per hoc: quia in vnaquaqȝ re aliud ē qd̄
pertinet ad eſſentiam rei. aliud eſt proprium ac
cidens eius. ſicut in homie aliud eſt qd̄ eſt aīal
Delectatio vñ cauſet. — rōnale. aliud quod eſt riſibile. ¶ Eſt autē conſi/
derandū q̄ oīs delectatio eſt quoddam propri
um accidens qd̄ conſequit̄ beatitudinem vel
aliquam beatitudinis ptem. Ex hoc eniȝ aliqs
delectatur quod hȝ aliquod bonum ſibi conue
niens in re vel in ſpe, vel ſolum in memoria.
Bonum aūt conueniens ſi ſit perfectū eſt hoīs
beatitudo ipſa. Si autem ſit imperfectum eſt
quedam beatitudinis participatio vel propin/
qua vel remota. vel ſaltem apparens. Uñ mani
feſtum eſt q̄ nec ipſa delectatio que conſequit̄
bonum pfectum eſt ipſa eſſentia beatitudinis:
ſed quoddam ɔ̄ñs ad ipſam ſicut p ſe accidēs:
ſed ⁊ voluptas corpalis non poteſt etiaȝ modo
predicto ſequi bonum pfectum: nam ipſa ſeq
tur bonum qd̄ apprehendit ſenſus qui eſt vni
tus anime vtens organo corpali. Bonum aūt
quod ptinet ad corpus ⁊ apprehenditur ſȝ ſen
ſum nō poteſt eſſe pfectum hoīs bonum. Cum
eniȝ ps aīe que eſt abſoluta ab organo corpali
vt intellect⁹ habeat quandā infinitatē reſpectu
ipſius corporis ⁊ ptium aīe corpis concreatar̄
ſicut īmaterialia ſunt quodāmodo infinita re/
ſpectu materialium. Naȝ vlē quod cognoſcit
intellectus eſt abſolutum a materia. ⁊ continet
ſub ſe. quaſi infinita ſingularia. iō bonum con/
ueniens corpi quod p apprehenſioneȝ ſenſus
cauſat delectationem corpalem: nō eſt pfectuȝ
bonū: ſed quoddam minimuȝ in compatione
ad bonū aīe. Et ſic voluptas corpalis non pōt
eſſe ipſa beatitudo. nec p ſe accidens beatitudi
nis. ¶ Scd̄a rō eſt q: beatitudo vera eſt ppria
creature rōnalis cuius eſt capax p rōneȝ vel in/
tellectum. Uoluptates aūt corpales ſunt cōes
nobis ⁊ brutis. Unde ⁊ Boe⁹. dicit q̄ ſi volu/
ptates nos beatos efficere poſſent nihil cauſe
eſt quin pecudes quoqȝ beate eſſe dicātur: ſed
hoc abſurdum eſt dicere. Eſt autem vehemens
appetitus delectationis ſenſibilis contingens
ex hoc q̄ operationes ſenſuum que ſunt prin/
cipia noſtre cognitionis ſunt magis percepti/
biles. vnde a pluribus appetuntur q̄ delecta/
tiones ſpirituales. Et q̄ ſunt magis note. ideo
ſumpſerunt ſibi nomen voluptatis ſm̄ phm̄
in. vij. Ethic. Eo autem modo omnes appetūt
delectationem quo appetūt bonum. Nam de/
lectatio eſt quies in bono deſiderato. tamē de/
lectatio appetitur ratione boni ⁊ nō ecōuerſo. Delectatio qd ſit.
Unde nō ſequitur q̄ delectatio ſit maximuȝ ⁊
per ſe bonum: ſed q̄ vnaquaqȝ delectatio cōſe/
quatur aliquod bonum ⁊ maxima delectatio ⁊
ſūma. ſequitur ſūmum bonuȝ habitū. ¶ Ter/
tia ratio eſt q̄ beatitudo cum ſit perfectum bo/
nū: nulli pōt eſſe nociua. Sed voluptates ſunt
nociue aīe ⁊ corpori. Unde Boe. in. iij. de cō/
ſo. Triſtis eſſe exitus voluptatū quiſquis libi/
dinum ſuarum reminiſci voluerit intelliget. ⁊
Sene. Plures occidit voluptas q̄ gladius. Et
Hiero. q̄ Gali. dicit. Athletas quor̄ vita ⁊ ars
ſagina eſt non diu viuere poſſe nec ſanos eſſe.
aīaſqȝ eorū nimio ſanguine ⁊ adipe quaſi luto
innolutas: nihil tenue: nihil celeſte cogitare: ſȝ
ſemp de carnibus eructare: ⁊ vētris ingluuieȝ
cogitare. de ɔ̄ſe. di. v. ne tales. Et Grego. dicit.
Salomon quippe ex inordinato amore femi/
narū ⁊ vſu ad hoc vſqȝ perductus eſt vt ⁊ tēpla
idolis conſtrueret. xxxij. q. iiij. Salomon.

¶ Quod in ſani/ .§. vij.

tate ⁊ quiete corpis ⁊ optima diſpoſitione con
ſiſtat beatitudo: eſt impoſſibile. Et prima ratio Q̄ nec ē in ſa/ nitate triplici rōne.
eſt ſm̄. b. Tho. j. ij. q. ij. q: impoſſibile eſt q̄ illi/
us rei que ordinatur ad aliud ſicut ad fineȝ. vl/
timus finis ſit conſeruatio eius in eſſe. Sicut
nauis que ordinatur vt ad fineȝ ad nauigatio/
nē: finis eius vltimus non eſt cōſeruatio eius:
ſed nauigatio. Et hoc intēdit principaliter gu/
bernator eius. Manifeſtuȝ eſt autem q̄ homo
ordinatur ad aliquid extra ſe ſicut ad finē. Nō
enim homo eſt ſūmum bonum ad quod incli/
natur per naturalem appetitum eius: q: vt di/
cit Boe. Inſerta eſt mentibus hominū natura
liter veri ſummiqȝ boni cupiditas. Unde im/
poſſibile eſt q̄ vltimus finis voluntatis ⁊ ratio
nis ſit conſeruatio ſui eſſe. Unde Eccl̄i. xv. dici/
tur. q̄ deus ab initio conſtituit hominem: ⁊ re
liquit eum in manu conſilij ſui: ideſt liberi ar/
bitrij. ex quo ordinat ſe ad fineȝ ⁊ eligit ea que
ſunt ad finem. ¶ Secunda ratio eſt: quia dato
q̄ finis rationis ⁊ voluntatis eſſet conſeruatio

ſui.adhuc tamen nõ poſſet dici ꝙ finis homi/
nis eſſet aliquod bonũ corporis.Eſſe enim ho/
minis cõſiſtit in aia ⁊ corpore:⁊ ꝗuis eſſe cor/
poris dependeat ab aia.non tamẽ ecõuerſo eẽ
anime dependet ab eſſe corporis.Et ipſum cor
pus eſt propter aiam:ſicut inſtrumẽtum ꝓpter
motorem:vt per hoc ipſum ſuas actiones exer
ceat.Unde oia bona corporis ordinanſ ad ani
mam.⁊ bona eius ſicut ad finez.Et ideo eſt im/
poſſibile ꝙ in bonis corporis conſiſtat beatitu
do:que eſt vltimus finis hominis.Ad qḋ etiã
facit quod dicit Augu.ꝙ maius dãnum eſt in
amiſſione vnius anime ꝙ̃ mille corpoꝝ.xxiiij.
q.iij.ſi habes.¶Tertia ratio eſt:qꝛ ſm beatitu
dinem homo excellit omnia aialia:ſed ſm bo/
na corporis homo a multis aialibus ſuperaſ:
ſicut ab elephante ⁊ fenice in diuturnitate vi/
te.a leone in fortitudine.a caprea ⁊ ceruo in ve
locitate.ab aquila ⁊ lince in viſus acumine.a
cane in odoratu.ab aranea in leuitate tactus.
⁊ huiuſmodi.

¶Quod beati/ .§.viij.

Q. nec ẽt in cognitiõe cuiuſcũꝗ rei: nui ipſe cta co/ gnitiõe dei.

tudo pfecta non conſiſtat eſſentialiter in cogni
tione quacũꝗ vel cuiuſcũꝗ rei niſi perfecta co
gnitione dei.Et ꝙ non conſiſtat in cognitione
ſenſitiua quacũꝗ.¶Probatur ex hoc ſm be.
Tho.j.ij.q.iij.Nam beatitudo hominis conſi
ſtit eſſentialiter in cognitione ipſius ad bonuz
increatum.quod eſt vltimus finis:cui hõ con/
iungi non poteſt per operationez ſenſus:quia
ſpiritus eſt deus.Bruta etiam animalia cum
cõmunicent nobis in ſenſitiua operatiõe:ſi in
hoc cõſiſteret beatitudo.eſſent ⁊ ipſa beata:qḋ
eſt abſurdum dicere.Item beatitudo eſt ſacia/
tiua:ſed vt dicitur Eccẽ.j.Nõ ſaciatur oculus
viſu nec auris auditu.⁊ ſic de alijs.

¶Quod non cõ/ .§.ix.

Nec in opatiõe intellꝰ.

ſiſtat beatitudo perfecta in operatione intelle/
ctus practici.probatur ex hoc ſm bea.Thom.
vbi ſupra.ꝙ intellectus actus practici nõ que/
ritur propter ſeipſum:ſed propter actionem.
Ipſe etiam actiones ordinantur ad aliquem fi
nem:ſed vltimus finis cuius eſt beatitudo per
fecta non queritur propter aliud:ſed ꝓpter ſe.
Item qꝛ beatitudo cõſiſtit in operatione homi
nis ſm phm:⁊ in optima operatione.optima
operatio hominis eſt optime potẽtie reſpectu
optimi obiecti.Optima autem potentia eſt in
tellectus:cuius optimum obiectum eſt bonuz
diuinum:qḋ non eſt obiectum intellectus pra/
ctici:ſed ſpeculatiui.Item in his que pertinẽt
ad vitam actiuam ad quam ordinatur actio in
tellectus practici cõmunicant nobiſcuz anima
lia bruta aliqualiter.que tamen non ſunt capa/
cia beatitudinis.Unde patet ꝙ beatitudo non
conſiſtit in actione practici intellectus.

¶Quod non con/ .§.x.

Nec in cogni/ tione ſpecula tiuaruz ſciaruz

ſiſtat in cognitione ſpeculatiuarum ſcientiarũ
beatitudo.probatur ſm be.Thom.vbi ſupra.
Primo:qꝛ dñs dicit Hiere.ix.Non glorietur
ſapiens in ſapiẽtia ſua.Et loquitur de ſapiẽtia
ſcientiaꝝ ſecularium.Sed de pfecta beatitudi
ne eſt gloriãdum.ergo ⁊c̃.Ratio eſt ad hoc:qꝛ
ꝯſideratio ſpeculatiue ſcientie non ſe extendit
vltra virtutem principioꝝ illius ſcientie:qꝛ in
principijs ſciẽtie virtualiter tota ſcientia cõti/
netur.Prima aũt principia ſpeculatiuaꝝ ſcien
tiarum ſunt accepta per ſenſum vt patet in fine
poſterioꝝ.Unde tota conſideratio ſpeculatiua
rum ſcientiaꝝ non põt vltra extendi ꝙ̃ ſenſibi
lium cognitio ducere poteſt.In cognitione au
tem ſenſibiliũ non poteſt conſiſtere beatitudo
que eſt vltima pfectio hoīs.Nõ enim aliquid
perficitur aliquo inferiori niſi ſm ꝙ in inferio
ri eſt aliqua participatio ſuperioris.Maniſe/
ſtum eſt aũt ꝙ forma lapidis vel cuiuſcũꝗ rei
ſenſibilis eſt inferior hoīe.Unde per formaz la
pidis non perficitur intellectus inquãtum eſt
talis forma:ſed inquãtum participatur aliqua
ſimilitudo alicuius.qḋ eſt ſupra intellectũ hu/
manum.ſ.lumen intelligibile vel aliquid hu/
iuſmodi.Per ſenſibilia autẽ nõ poſſumus de/
uenire in cognitionem ſubſtãtiaꝝ ſeparatarũ.
Omne aũt qḋ eſt per aliud reducitur ad id qḋ
eſt per ſe.Unde oportet ꝙ vltima perfectio ho
minis ſit per cognitionem alicuius rei:que ſit
ſupra intellectum humanum.Item beatitudi/
ne nullus poteſt male vti:ſed ꝯſideratione ſciẽ
tiarum ſpeculatiuarum in preſenti multi abu/
ſi ſunt:⁊ abutuntur in ſuperbiam:ſicut philo/
ſophi qui cum cognouiſſent deum nõ ſicut de
um glorificauerunt ⁊c̃.ad Roma.j.elati per ſu
perbiam.⁊ Hieroꝰ.fuit dire flagellatus:qꝛ ni/
mis inordinate ⁊ affectuoſe vacabat tali ſtudio:
vt habetur diſt.xxxvij.legimus.

¶Quod non cõ/ .§.xi.

Nec in cogni/ tiõe ſbã rũ ſepa ratarũ.

ſiſtat beatitudo perfecta in cognitione ſubſtan
tiarum ſeparatarum:ideſt angelorum.proba/
tur ex hoc ſcḋm beatum Thomam.vbi ſupra.
Quia dominus dicit Hierem.ix.In hoc glo/
rietur qui gloriatur ſcire ⁊ noſſe me.Et non di
cit ſcire angelos.Item ratio eſt ad hoc:qꝛ per/
fecta hominis beatitudo non conſiſtit in eo qḋ
eſt perfectio intellectus ſm alicuius participa/
tionem:ſed in eo quod eſt per eſſentiam talez.
Maniſeſtum eſt autem ꝙ vnumquodꝗ intan
tum eſt perfectio alicuius potentie inquantuz
ad ipſum ptinet ratio proprij obiecti illius po

tentie. Propꝛium aũt obiectum intellectus eſt
verum. Quicquid ergo habet veritatẽ partici/
patam ꝯtẽplatam non facit intellectum ꝑfectũ
vltima ꝑfectione. Cum aũt ſit eadeꝫ diſpoſitio
rerum in eſſe ſicut in veritate quecũqꝫ ſunt en/
tia per participationem: ſunt vera per partici/
pationem. Angeli aũt habent eſſe participatũ:
qꝛ ſolius dei eſſe ſuum eſt ſua eſſentia. Unde re
linquitur ꝙ ſolus deus ſit veritas per eſſentiaꝫ
⁊ eius ꝯtẽplatio perfecta qualis habetur in pa
tria facit perfecte beatum. Aliqualem aũt bea/
titudinem imꝑfectam ſm bea. Tho. nihil pro/
hibet attendi in ꝯtẽplatione angeloꝝ. Et ſimi/
liter in ꝯſideratione ſciẽtiarum ſpeculatiuarũ.
minoꝛem tñ ꝗꝫ in cognitione angeloꝝ. Utraqꝫ
auteꝫ maioꝛ in ꝯtẽplatione diuinoꝝ. que tantẽ
nõ põt haberi niſi imperfecte. Sic igitur beati
tudo qualis hic haberi põt. pꝛimo cõſiſtit in cõ
tẽplatione. ſecũdario in operatione intellectus
pꝛactici oꝛdinantis ſuas actiones ⁊ paſſiones.
Operationes aũt ſenſus ad beatitudineꝫ poſ
ſunt pertinere: nõ quidem eſſentialiter ſed an/
tecedẽter ⁊ ꝯſequenter. Antecedenter quantuꝫ
ad beatitudinem imperfectam que haberi põt
in via: qꝛ videlꝫ operatio intellectus pꝛeexigit
operationem ſenſus cuꝫ oĩs noſtra cognitio oꝛ
tum habeat a ſenſu: vt dicit phs. Cõſequenter
qꝛ in illa perfecta beatitudine que expectaꝛ in
celo poſt vltimam reſurrectioneꝫ. ex beatitudi/
ne aĩe fiet quedaꝫ influentia in coꝛpus ⁊ in ſen
ſus coꝛpoꝛeos: vt in ſuis operationibus perfi/
ciantur. Non aũt operatio intellectus qua deo
coniungetur dependebit a ſenſu.

¶ Utrum beati/ .§. xij.

tudo perfecta ꝯſiſtat in aliquo bono creato ſiue
bono aĩe ſiue alio. Rñ. ad hoc bea. Tho. j. ij. q.
iij. ꝙ beatitudo eſt vltimus finis hominis. ſed
finis dupliciter diciꝛ. Uno modo ipſa res quã
adipiſci deſideramus. Alio mõ vſus ſeu ade/
ptio ⁊ poſſeſſio illi⁹ rei. Si ergo loquamur de
vltimo fine hominis ꝗtum ad ipſam rem quã
appetimus vt vltimuꝫ finem: impoſſibile eſt ꝙ
vltimus finis vel beatitudo ſit ipſa anima vel
aliquid eius. Et ratio eſt: qꝛ ipſa in ſe conſidera
ta eſt vt in potentia exiſtens. Fit enim de poten
tia ſciente actu ſciens. Et de potentia virtuoſa
actu virtuoſus. Cum auteꝫ potentia ſit pꝛopter
actum ſicut pꝛopter cõplemẽtum eſt impoſſibi
le ꝙ id quod eſt ſm ſe eſt in potentia exiſtẽs ha
beat rationem vltimi finis. Unde impoſſibile
ꝙ anima ipſa ſit vltimus finis ſuiipſius. Simi/
liter nec aliquid eius poteſt eſſe finis eius ſiue
ſit potentia ſiue habitus ſiue actus. Et ratio eſt
qꝛ bonum qḋ eſt vltimus finis. eſt bonum per/
fectum cõplens appetitum. Appetitus autem
humanus qui eſt volũtas eſt boni vniuerſalis.
Eſt enim obiectum volũtatis bonum vniuerſa
le: ſicut obiectũ intellectus eſt verum vniuerſa
le. Quodlibet aũt bonum inherens ipſi aĩe eſt
bonum participatũ. ⁊ per ꝯſequens bonuꝫ par
ticulatum. ſic nõ poteſt eſſe vltimus finis hoĩs
ſeu beatitudo. Et eadeꝫ ratio eſt de quolibet bo
no creato extra aĩam exiſtente. Cum enim oĩs
creatura habeat bonitatem participatam ⁊ bo
num vniuerſale nõ inueniaꝛ in aliquo creato:
ſed ſolum in deo. ideo nihil põt quietare volũ/
tatem hoĩs niſi ſolus deus qui eſt bonum vni/
uerſale. Unde ps. cij. Qui replet in bonis deſi/
derium tuum. Et Aug. in li. confeſ. Feciſti nos
dñe ad te: ⁊ inquietum eſt coꝛ noſtrũ donec re/
quieſcat in te. Et quãuis homo qui dicitur mi/
noꝛ mũdus oꝛdineꝛ ad vniuerſum qḋ dicitur
mũdus maioꝛ ſicut pars ad totum. non tamen
ſequiꝛ ꝙ vniuerſuꝫ ſit vltimus finis hominis.
Hoc enim eſſet ſi ipſum vniuerſuꝫ non oꝛdina
retur ad aliud ſicut ad finem. Sed qꝛ vniuerſi/
tas creaturaꝝ oꝛdinatur ad deum ſicut ad finẽ
oĩum. ideo etiaꝫ vltimus finis partis eſt deus.
Item ꝗuis per hoc homo efficiatur beatus ꝙ
eius deſiderium quietaꝛ: ſed naturale hoĩs de/
ſiderium non extẽditur ad maius bonuꝫ ꝗꝫ ſit
ipſe capax eſt ſciẽdum: ꝙ etſi bonum creatum
nõ eſt minus ꝗꝫ bonum cuius homo eſt capax
vt rei intrinſece ⁊ inherẽtis. eſt tamẽ minus ꝗꝫ
bonum cuius eſt capax vt obiecti quod eſt infi
nitum. Bonum autẽ participatum ab angelo
⁊ vniuerſo toto eſt bonum ꝯtractum ⁊ finituꝫ.
Sed loquendo de vltimo fine hoĩs quantũ ad
adeptionem ipſam vel poſſeſſioneꝫ ſeu quem/
cũqꝫ vſum rei que appetitur vt finis ſic ad vlti
muꝫ finem ptinet aliquid hoĩs ex parte aĩe: qꝛ
homo per aĩam beatitudinem ꝯſequitur. Res
ergo ipſa que appetitur eſt id in quo beatitudo
ꝯſiſtit. ⁊ qḋ facit beatuꝫ: ſed huius rei adeptio
vocatur beatitudo ⁊ finis hominis. Exẽplum
in auaro cuius finis diciꝛ pecunia: vt res que
diligiꝛ ab eo: ⁊ etiam poſſeſſio pecunie vt vſus
illius rei. ⁊ ſic beatitudo eſt aliquid anime. Sꝫ
id in quo ꝯſiſtit beatitudo eſt aliquid extra ani
mam. Et ſm hoc dicit Aug⁹. xix. de ciui. dei. ꝙ
ſicut vita carnis anima eſt: ita beata vita ani/
me deus eſt. De quo dicitur ps. cxliij. Beatus
populus cuius dominus deus eius.

¶ De diſpoſitiuis ad beatitudineꝫ. Cap. v.

SEquitur de beati/
tudine diſpoſitiua. qua ſcilꝫ diſponi
tur homo ad perfectaꝫ beatitudinẽ.
Et poteſt notari ibi cum diciꝛ. Bea/
tus populus cuius dñs deus eius. i. illi qui de
um verum habẽt pꝛo dño: vt. ſ. ſint ei ſubiecti.

ꝙ nihil qetare hoiem niſi ſolus de⁹ poteſt. Rõ ponitur.

vt ſerui dñó: ꝛ obediāt mādatis eius: illi ſunt beati in vita iſta.ſ.beatitudine vera ſed imperfecta: diſpoſitiua tamē ad pfectam. de qua pſ. cxviij. Beati immaculati in via qui ambulant in lege dñi. Et Chriſtus dicit Joā.xiij. Scitis hec. Beati eritis ſi feceritis ea. Eſt aūt beatitudo diſpoſitiua operatio virtuoſa ꝓcedēs a dono ſpirituſſancti. Pro cuius declaratione dicit bea. Tho.j.ij.q.lxix. ꝙ vt ſupra dictū eſt: beatitudo eſt vltimus finis humane vite. Dicit aūt quis iam finem habere ꝓpter ſpem finis obtinendi. Unde ꝛ ſm phm in.j.et hic. Pueros dicimus beatos ꝓpter ſpem. Et apl's ad Roma. viij.att. Spe ſalui facti ſumus. Spes aūt de fine ꝯſequendi exurgit ex hoc ꝙ homo ꝯuenienter mouet ad finem ꝛ appropinquat ad ipſum qd vtiqꝫ fit per aliquam actionem. ad fineꝫ aūt beatitudinis mouet aliquis ꝛ appropinquat per actiones donoꝝ: ſi loquamur de beatitudine eterna. ad quam ratio non ſufficit: ſꝫ in eam ducit ſpirituſſanctus ad cuius ſequelam ꝛ obedientiam per dona perficimur. Et ideo beatitudines diſtinguūtur a virtutibus ꝛ donis nō ſicut diuerſi habitꝰ diſtincti ab eis: ſed ſicut actꝰ diſtinguūtur ab habitibus. Diſtinguitur autē hic operatio in ſeptem partes. que ſunt paupertas ſpiritus mititas. luctus: eſuries ꝛ ſitis iuſticie: miſericordia mūditia cordis ꝛ pacificatio que habentur Matth.v. Et ꝗuis iuſtitia ꝛ miſericordia ꝛ mititas.i. manſuetudo hic numerata videantur eſſe virtutes: attribuuntur tamē donis: quia etiam dona ſint pfectiora virtutibus cardinalibus: perficiunt enim hoiem circa omnia que perficiunt ipſe virtutes. Et ſic non hic ſignificatur habitus illarum virtutuꝫ ſed actus donorum a ſpiritu ſancto ꝓcedentes.

Quo diſtinguūtur btitudies a ṽtutibus et donis.

Sunt autem ſe/ .§.i.

De ꝯuenientia btitudinis cuꝫ donis.

ptē beatitudines ſicut ſunt ſeptē dona ſpūſſancti. Unde Aug. de ſermone dñi in mōte ſingulas btitudines ſingulis attribuit donis: videlꝫ dono timoris: paupertateꝫ ſpūs: qua quis ſe deo humiliat: quo deijcitur ſupbia. Dono pietatis mititatem ſeu manſuetudinē. Precipue enim ad māſuetudinē mouet reuerētia ad deuꝫ que ptinet ad pietatem. Nam pietas eſt dei cultus ſm Aug. hac aūt frangit ira. Dono ſciētie attribuit luctus: qꝛ per ſciētiaꝫ homo cognoſcit defectus ſuoꝝ actuū ꝛ rerum mūdanarum. vnde moueri hꝫ ad luctuꝫ. ſm illud Ecci.j. Qui addit ſciētiam addit dolorē: hac auſert auaritia. Dono fortitudinis eſuries et ſitis iuſtitie. ad hāc enī pcipue mouet animi fortitudo: ſcꝫ ad opa iuſtitie exercēda ꝛ nō deſiſtēdum ꝓpter laborem. Et hac ꝓſternit accidia dono cōſilij attribuitur miſericordia: qꝛ ad miſerāduꝫ precipue mouet ꝯſiliū dei. Dan.iiij. Placeat tibi cōſiliū meuꝫ: peccata tua elemoſynis redime ꝛc̄. Et hac deuincit inuidia que non hꝫ compaſſionem. Dono intellectus attribuit mundicia cordis: quo gula abijcit: que hebetat intellectum ꝓpter fumoſitates. Dono ſapiētie purificatio: hac occiditur luxuria: qꝛ guſtata ſuauitate ſpirituſſancti qd fit per ſapientiam. deſipit oīs caro: ſm Bern. ¶ Ubi ſciēdum ꝙ cum hō perficiatur per vitaꝫ actiuam ꝛ contēplatiuam: per quinqꝫ dona priora pficit in actiua: ꝛ actus donoꝝ ipſoꝝ quinqꝫ exprimūtur in ipſis meritis beatitudinuꝫ. Unde dicitur. Beati pauperes. beati mites ꝛc̄. hec enim ſignificāt actus. Sed per alia duo.ſ. intellectū ꝛ ſapiētiam perficitur in contēplatiua. ea vō qui pertinēt ad contēplatiuam vitam vel ſunt perfecta beatitudo finalis vel aliqua inchoatio eius. ꝛ ideo nō ponuntur ipſi actus contēplatiue tanꝙ merita in ipſis beatitudinibus: ſed tanꝙ premia dum dicitur. Qm̄ ipſi deum videbūt: quoad primuꝫ. ꝛ qm̄ filij dei vocabuntur: quoad ſcdm: in quibus cōſiſtit beatitudo. Ponunt autem in ipſis duabus beatitudinibus vltimis tanꝙ merita effectus vite actiue: quibus homo diſponitur ad vitam cōtēplatiuam.ſ. mūdicia cordis qua perficit in ſeipſo ꝛ pacificatio qua perficit quoad proximum. Quod auteꝫ ponitur pro octaua btitudine.ſ. beati qui pſecutionē patiuntur ꝓpter iuſtitiam: qm̄ ipſoꝝ eſt regnum celoruꝫ: nō facit aliam diſtinctam de per ſe ab alijs: ſed eſt ſm be. Tho. vbi ſupra. quedam ꝯfirmatio ꝛ manifeſtatio omnium precedentium. Ex hoc eniꝫ ꝙ aliquis eſt firmatus in paupertate ꝛ mititate ꝛ alijs ſequētibus prouenit ꝙ ab his bonis propter nullam pſecutioneꝫ recedit. vnde octaua illa pertinet ad ſeptem precedentes. Et perſecutionem quidē patiunt hoīs dupliciter videlicet vel ab infidelibus ꝛ tyrānis exteriorem. vel a prauis fidelibus per publica mala. vt habetur.vij.q.prima.§.eſt ꝛ aliud. Item nō eſt contra predicta quod Lucas.vj.c. referens beatitudines a chriſto expreſſas ponit tm̄ quatuor. quia ſm beatum Thom̄. Mattheus narrauit ſermonem dñi factum in monte diſcipulis: vbi ſepteꝫ expreſſit beatitudines quas Auguſti. attribuit donis tanꝙ perfectioribus hominibus. Lucas vero narrat alium ſermoneꝫ factum turbis in loco campeſtri. vnde beatitudines narrantur ab eo ſm capacitatem turbarum qua ſolam voluptuoſam ꝛ tēporaleꝫ beatitudinē nouerant. Unde dñs per illas quatuor beatitudines expreſſas excludit que ad predictam beatitudinē terrenam pertinere vident: quoꝝ primum eſt vt bene ſit homini ꝗtuꝫ ad abundantiam bonorū exteriorum: qd excludi

De his q videnť euāgeliſte diſcordare quad numeruꝫ btitudinum.

tur per hoc quod dicit: beati pauperes. Scḋm eſt vt bñ ſit homini in cibis ⁊ potibꝰ. quod ex/cluditur cum dĩ. Beati qui eſuritis. Tertium vt bñ ſit ei q̃ntum ad cordis iocunditatem: qḋ tollitur cum dĩ. Beati qui lugent. Quartū vt bñ ſit ei q̃ntum ad exteriorem hoīum fauorem: qḋ aufertur cum ait. Beati eritis cum vos ode rint hoīes. Unde Amb: attribuit has virtutibꝰ cardinalibus. Paupertatē dicit ptinere ad tē/perantiam que illecebroſa non querit eſuriē iu ſtitie: q: qui eſuriunt compatiunẜ ⁊ compatien do largiunẜ. Fletū ad prudentiā. cuius eſt fle/re occidua. Pati odiū hoīum quo ſ. quis odi tur ab aliqs ꝓpter bonū. ad fortitudinē ptinet.

¶ Beatitudines .§. ij.

De tri/plici btitudine quã ali/q poſue/runt.

autē ſeptem que ponuntur. Matth. v. ꝯuenien tiſſime enumerantur ſm btm̃. thõ. j. ij. q. lxix. Ad cuius euidentiam conſiderandū eſt ꝙ tri/plicem beatitudinem aliqui poſuerūt. Quidā enim poſuerunt beatitudinem in vita volup/tuoſa. Quidā ī vita actiua. Quidā in vita cõtē platiua. He autē beatitudines diuerſimode ſe hñt ad beatitudinem futuram: cuius ſpe dici/mur h̄ beati. Nā btitudo voluptuoſa quia fal ſa eſt ⁊ rõni cõtraria: impedimētum eſt future beatitudinis. Beatitudo vero actiue vite ē di/ſpoſitiua ad beatitudinem futuram. Beatitu/do aūt contemplatiua ſi ſit perfecta eſt ipſa bea titudo futura eſſentialiter. ſi ſit imꝑfecta ē que dam incoatio eius. Unde dñs propoſuit quaſ/dam beatitudines quaſi remouentes impedi/mentum beatitudinis voluptuoſe. Cõſiſtit enī vita voluptuoſa in duobus. Primo in affluen tia bonorum exteriorum que ſunt diuitie ⁊ ho nores. a quibus retrahitur homo per virtutē: ſic vt moderate eis vtatur. Per donum autem excellentiori modo. vt. ſ. homo totaliter ea cõ/temnat. Unde prima beatitudo ponitur. Beati pauperes ſpiritu: quod poteſt referri vel ad contemptum diuitiarum. ⁊ ſic exponitur pau/peres ſpū. i. voluntate. vel ad contemptum bo norum. qḋ fit per humilitatem. ⁊ ſic exponitur a grego. pauperes ſpū. i. humiles. Secundo vi ta voluptuoſa conſiſtit in ſequendo proprias paſſiones ſiue iraſcibilis ſiue concupiſcibilis. A ſequela autem iraſcibilis retrahit virtus. ne homo ſuperfluat in eis ſm regulam rationis. Donum autem excellentiori modo. vt. ſ. homo ſm voluntatem diuinam totaliter ab eis tran/quillus reddatur. Unde ſecunda beatitudo ponitur. Beati mites. A ſequela autem paſſio num concupiſcibilis retrahit virtus modera/te hmōi paſſionibꝰ vtendo. Donum vero ſi ne/ceſſe fuerit totaliter eas abijciendo: quinimo ſi neceſſarium fuerit voluntarium luctum aſſu

Quõ p ſingula dona ⁊ ſinglas btitudi/nes hõ/mies diſponun/tur ad beatitu/dinem.

mendo. vnde tertia beatitudo eſt. Beati qui lu gent. Actiua vero vita in his precipue conſiſtit que proximis exhibemus. vel ſub rõnem debi ti: vel ſub rõne ſpontanei bñficij. ⁊ ad primum quidē nos virtus diſponit. vt ea que debemus ꝓximis non recuſemus exhibere: qḋ pertinet ad iuſtitiam. Donū autē ad hoc ipſum abūdā/tiori quodā affectu nos inducit. vt ſicut feruē ti deſiderio eſuriēs ⁊ ſitiēs capit cibū ⁊ potū: ſic feruēti deſiderio iuſtitie opa ipleamus. Uñ q̃rta btitudo ponẜ. Beati qui eſuriūt ⁊ ſitiunt iuſtitiam. Circa vero ſpõtanea dona nos ꝑficit virtus. vt. ſ. donemus qbus ratio dictat eē do/nandum: puta amicis vel alīs nobis ꝯiunctis. qḋ pertinet ad virtutē liberalitatis. Sed donū ꝓpter dei reuerentiā ſolā neceſſitatē cõſiderat in his quibus gratuita bñficia preſtat. Uñ Lu. xiiij. dicit. Cum facis prandiū ⁊c̃. noli vocare amicos: ſed pauperes. qḋ ꝓprie eſt miſereri. Et ideo q̃nta beatitudo ponitur. Beati miſericor des. Ea võ que ad vitā ꝯtemplatiuā ptinēt vel ſunt ipſa beatitudo finalis vel aliq̃ inchoatio eius. Et iõ non ponunẜ in btitudibus tanq̃ merita: ſed tanq̃ pmia ea ſcilꝫ que ptinēt ad cõ templatiuā vitā. vt. ſ. dictum eſt. Ponunẜ aūt tanq̃ merita q̃dam pertinētia ad actiuā vitā. quibus hõ diſponiẜ ad ꝯtemplatiuā. Effectus autē vite actiue q̃ntum ad virtutes ⁊ dona qbꝰ hõ perficiẜ in ſcipſo eſt munditia cordis: vt ſcꝫ mens hoīs paſſionibus nõ inquieteẜ. Uñ poni tur ſexta beatitudo. Beati mūdo corde. Quan tū ad v̓tutes ⁊ dona qbus hõ perficiẜ in cõpa ratione ad ꝓximū. effectus vite actiue eſt pax ſm illud Eſaie. xxxij. Opus iuſtitie pax. ⁊ ideo ſeptima beatitudo eſt. Beati pacifici. Quod autem in ſcriptura ſacra ponantur alie plures beatitudines. vt illa Job. v. Beatus qui corri/pitur a domino. Et illa primo pſal. Beatus vir qui non abijt in conſilio ⁊c̃. Neceſſe eſt ſm Beatum Thomam vbi ſupra omnes illas ad has. vij. beatitudines reduci: vel quantum ad merita: vel quantum ad premia. quia neceſſe eſt ꝙ omnes pertineant aliquo modo vel ad vi tam actiuam vel contemplatiuam. Unde il/la. Beatus qui corripitur a domino pertinet ad beatitudinem luctus. Alia ſcilicet Beatus vir qui non abijt: pertinet ad munditiam cor/dis. ſicut etiam illud Pſal. cxxxvj. Beatus qui tenebit ⁊ allidet paruulos ſuos ad petram. Qḋ ſic exponit Ambro. qui habet cogitationes in/firmas ⁊ lubricas elidat ad chriſtum. qui om/nes irrationabiles motus ſui reuerentia. ⁊ di/ſcretione comminuat de peniten. diſtinctio. iij. in ſalicibus. Illud autem Prouerbio. iij. Bea tus qui inuenit ſapientiam pertinet ad premiū ſexte btitudines. Et ſic de alijs poſſent induci.

De p̄mijs di/ .§.iij.

ctarum beatitudinuʒ in pꝛeſenti vita. Nota q̄ Ambꝛo. dicit illa impleri ⁊ ptinere ad futuraʒ beatitudinem. Aug. autem dicit ea impleri in pꝛeſenti vita: pꝛecipue in perfectis. Chꝛy. dicit aliqua pertinere ad pꝛeſentē vitam: aliqua ad futuram. Sed bea. Tho. vbi ſupꝛa. dicit q̄ oīa poſſunt pertinere ad pꝛeſentē vitam ⁊ futurā.

De pꝛe/mys di/ctaꝝ bti/tudinū/ ſʒ tho.

¶ Pꝛo cuius declaratione dicit idem q̄ ſpes que eſt de beatitudine pōt eſſe in bonis ꝓpter duo. Pꝛimo pꝛopter aliquam pꝛeparationeʒ ⁊ diſpōnem ad futurā beatitudinē q̄ eſt per modum meriti. Alio modo per quādaʒ inchoationem impfectā future beatitudinis in viris ſanctis: etiā in hac vita. Aliter enim habetur ſpes fructificationis arboꝛis cum vireſcit in frondibus. aliter cum iam p̄moꝛdia fructuū incipiūt apparere. Sic ergo ea que ſignanꝑ in beatitudinibus tanq̄ merita ſunt quedam p̄parationes ſeu diſpōnes ad beatitudinē vel pfectaʒ vel inchoatam. Ea v̄o que ponunꝑ tanq̄ pꝛemia pñt eſſe vel ipſa beatitudo pfecta: ⁊ ſic ptinēt ad futuram vitam. Vel aliqua inchoatio beatitudinis. ſicut eſt in viris pfectis. ⁊ ſic pꝛemia pertinent ad vitam p̄ntem. Cum enim aliq̄s incipit pficere in actibus v̄tutum ⁊ donoꝝ pōt ſperare de eo q̄ puenit ad pfectionem p̄ie. ¶ Quomodo impleanꝑ pꝛemia illa in p̄ſenti. ſic declarat be. Tho. poſt Aug. Regnum celoꝝ pōt intelligi perfecte ſapientie initium. ſm̄ q̄ incipit ſpūs in eis regnare. Poſſeſſio terre ſignificat affectum bonum aīe requieſcētis per deſiderium in ſtabilitate hereditatis ſupne: que per terram ſignificatur. Cōſolantur in hac vita. ſ. que eſt paraclytus. i. ꝯſolatoꝛ participando. Saturanꝑ ⁊ in hac vita illo cibo de quo chꝛiſtus di. Meus cibus eſt: vt faciam volūtateʒ eius qui miſit me. In hac etiam vita ꝯſequuntur hoīes dei miſericoꝛdiā. Ac etiam purgato oculo per donum itellectus deus quodāmodo videri poteſt. Similiter ⁊ in hac vita qui motus ſuos pacificauit ſeu pacificant ad ſimilitudinem accedentes filij dei vocanꝑ. Hec tamen omnia perfectius erunt in patria.

q̄ p̄dcā/rū btitu/dinū p̄/mia il/la i p̄nti/q̄dāmō/ ipleanꝑ.

De p̄mijs di/ .§.iiij.

ctarū beatitudinū q̄ꝛ ꝯuenientiſſime aſſignantur ꝓut pcipiunꝑ in vita futura. Et hoc ꝯſiderata conditione ſm̄ tres beatitudines ſupꝛa aſſignatas. Tres enim p̄me accipiunꝑ per retractionem ab hꝭs in q̄bus vita voluptuoſa cōſiſtit quaʒ hō deſiderat querēs illud q̄ naturaliter deſideratur. Sed hoc nō debet querere niſi in deo. non auteʒ in rebus tꝑalibus ⁊ caducis. Et ideo p̄mia trium p̄maꝝ beatitudinū accipiuntur ſm̄ ea que in beatitudine terrena aliq̄ querūt. Querūt enim hoīes in rebus exterioꝛibus ſ. diuitijs ⁊ honoꝛibus excellētiā quādā ⁊ abūdātiam quoꝝ vtrūq̄ impoꝛtat regnum celoꝛū p̄ q̄ homo ꝯſeq̄tur abūdantiā ⁊ excellētiā bonoꝝ in deo. Et ideo regnum celoꝝ dñs paupibus ſpiritu ꝓmittit. Querūt etiam hoīes feroces ⁊ imites per bella ⁊ litigia ſecuritatem ſibi acq̄rere inimicos ſuos deſtruēdo. Unde deus repꝛomiſit ſecuram ⁊ quietaʒ poſſeſſionē terre viuētium per quam deſignaꝑ ſoliditas bonoꝝ eternoꝝ. Querūt etiam hoīes in ꝯcupiſcentijs ⁊ delectationibus habere ꝯſolationē ꝯtra mūdi huius laboꝛes. ⁊ ideo ꝯſolationē lugētibus repꝛomittit. Alie v̄o due ptinent ad opa actiue beatitudinis que ſunt opa virtutū oꝛdinantiū hoīem ad ꝓximum a q̄bus opibus aliq̄ retrahanꝑ ꝓpter inoꝛdinatum amoꝛeʒ ꝓpꝛij boni. ⁊ ideo dñs illa pꝛemia attribuit his beatitudinibus: ꝓpter que hoīes ab eis diſcedunt. Diſcedūt enim aliq̄ ab opibus iuſtitie non reddētes debitum: ſed potius aliena rapiētes vt bonis tēpoꝛalibus repleanꝑ. ⁊ ideo dñs eſurientibus iuſtitiā ſaturitatē repꝛomiſit. Diſcedūt aliq̄ ab opibus mīe ne ſe inmiſceant miſerijs alioꝝ. ſ. indigēdo. ⁊ ideo dñs miſericoꝛdibus miſ̄icoꝛdiā repꝛomittit: per quam liberantur ab omni miſeria. Alie v̄o due ptinent ad cōtēplatiuam beatitudinē: ſeu felicitatē. Et ideo ſm̄ ꝯuenientiam diſpōnum que ponunꝑ in merito pꝛemia reddunꝑ. Nam mūditia oculi diſponit ad clare vidēdum. Unde mūdis coꝛde dei viſio pꝛomittitur. Cōſtituere v̄o pacem vel in ſeipſo vel inter homines manifeſtat hominē eſſe dei imitatoꝛem: qui eſt deus vnitatis ⁊ pacis. Et ideo pꝛo pꝛemio redditur glīa dei filiatiōis: que eſt in perfecta cōiunctione ad deum per ſapiētiaʒ conſūmataʒ. Et vt dicit Chꝛy. omnia iſta p̄mia vnum ſunt in re: ſcilicet ipſa beatitudo eterna. Sed q̄ꝛ eam intellectus non capit humanus: ideo opoꝛtuit per diuerſa nobis nota deſcribere obſeruata cōuenientia ad meritum. Item ſicut octaua beatitudo eſt quedaʒ firmitas omnium pꝛecedentiū: ita debentur ſibi omniū beatitudinuʒ pꝛemia: ⁊ ideo redijt ad caput vt intelligātur ſibi omnia pꝛemia cōſequenter attribui. Vel ſm̄ Ambꝛo. paupibus pꝛomittitur regnum quantū ad gloꝛiaʒ anime. Paſſis auteʒ in coꝛpoꝛe perſecutionē regnuʒ quantū ad gloꝛiam coꝛpoꝛis. Notandū etiam q̄ iſta pꝛemia ſe habent per additioneʒ adinuicē. Nam plus eſt poſſidere terram regni celoꝝ q̄ȝ habere ſimpliciter. Nam multa habemus que non firmiter ⁊ pacifice poſſidemus. Plus eſt etiam cōſolari in regno q̄ȝ hēre ⁊ poſſidere. Multa enim cum doloꝛe poſſidemus. Plus eſt etiā ſaturari

Q. pꝛe/mia illa/ in futu/ra vita/ iplebū/tur.

ꝙ ſimpliciter ꝯſolari. Nam ſaturitas abūdantiam cōſolationis importat. Miſericordia vo excedit ſaturitatē: vt plus. ſ. accipiat ꝙ̄ meruerit vel deſiderare potuerit. Adhuc eſt magis videre deuʒ: ſicut maior eſt qui in curia regis nō ſolū prādet: ſed etiā videt facieʒ regis. Sūmaʒ aūt dignitatem hʒ in domo regia filius regis.

¶ Nota ſecundum .§. v.

dn̄m Joā. dn̄icī ſup Matth. aliam pulchrā expoſitioneʒ de his ſeptem beatitudinibus: que pōt predicari in feſto oīum ſanctoꝝ. Et poterit ſumi illud thema. Merces veſtra multa eſt in celo. Matthei. v. Et illud ps. cxxvij. Beati oēs qui timent dn̄m qui ambulāt in vijs eius. Ubi tria nota. ¶ Primo inchoatiuum ſaluationis ſpūalis. ibi. Qui timet dn̄m: ⁊ in hoc eſt merces noſtra. Scd̄o diuerſificatiuum conuerſationis virtualis. ibi. qui ambulāt in vijs eius. ⁊ in hoc eſt merces multa. ¶ Tertio cōpletiuuʒ appetitionis humanalis. ibi. beati oēs. Et hoc eſt merces in celo: ⁊ ſic merces veſtra multa eſt in celo. ¶ Quātum ad pmum nota ꝙ principiuʒ ſalutis eſt timor. non tn̄ quicūqꝫ ſed timor dn̄i. Eſa. xxxiij. Diuitie ſalutis ſapiētia ⁊ ſcientia. timor dn̄i ipſe eſt theſaurus eius. ps. ix. Initiuʒ ſapientie timor dn̄i. Unde non dicit hic ſimpliciter. Beati qui timent: ſed beati qui timēt dominuʒ. Aliq enim habēt timorem mūdi. ſ. non diſplicēdi hoībus. Sic timuit Adam nō diſplicere vxori ⁊ contriſtare eam. Aliq timent pellē ſue. vt Petrus ꝓpter qd̄ negauit chriſtū. Hinc Aug⁹. xj. q. iij. Timēdo mortem carnis tue dabis mortem aīe tue. ſ. qn̄ quis ꝓpter hoc facit ꝯtra precepta. Alij timēt preciſe penaʒ inferni. non timētes deum offendere ac ſi exiſtimarent infernū non eſſe. Sed dicit Jo. in prima cano. ꝙ timor talis qui. ſ. dicit̄ ſeruilis non eſt in charitate nec ſufficit ad ſaluteʒ ꝙ̄uis diſponat ad eam. Unde Augu. Cum per timorem gehēne aliqs ſibi cauet a malo fiet paulatim ꝯſuetudo iuſticie: ⁊ incipit quod bonuʒ erat amari. xxiij. q. vj. Nullus igit̄ horꝫ timorꝫ eſt principiuʒ ſalutis ſed timor dn̄i quo. ſ. quis abſtinet a malo ⁊ bonum facit: ne deo diſpliceat ipſum ſup oīa amans. Et in iſto timore eſt merces magna et multa. Merces veſtra. ſ. veſtrum qui timetis. Eccī. ij. Qui timetis deuʒ credite illi. ⁊ nō euacuabitur merces veſtra. Signum huius timoris eſt illud quod dicitur Eccē. vij. qui deuʒ timet nihil negligit. ſ. eorum qui ſunt neceſſaria ad ſaluteʒ. ¶ Quātum ad ſcd̄m nota ꝙ multe ſunt vie que oēs habēt dictum pncipiū. ſ. timoris qbus pueniſtur ad celum ⁊ ad beatitudineʒ veraʒ. Et vt dicit̄ Prouer. iij. Uie eius vie pulchre. ꝫm aūt ꝙ repiuntur ſepteʒ ſtatus hoīum in eccleſia militanti: ſic in iſto euāgelio notant̄ ſeptem vie ſalutis. per quas itur ad beatitudinem vt quilibet vadat per viam ſuam. Et beati oēs qui ambulāt in vijs ei⁹. ¶ Primus ſtatus eſt eccleſiaſticoꝝ ſiue religioſoꝝ ſiue aliorū clericoꝝ. ⁊ horuʒ via eſt paupertas ſpiritus. Et tūc ſunt beati ſi de mūdo nihil querūt qui deo ſunt mancipati. Nō eſſet venenum in eccleſia dei ſi mundi ambitio ⁊ auaritia nō poſſideret eoſdem. Ad hoc faciūt autoritates. xij. q. j. clericus. ⁊ c. cui portio. ¶ Secundus ſtatus eſt doctoꝝ ſcientia preditoꝝ. ⁊ horū via precipua eſt humilitas. Nam vt dicit̄ Prouerb. xj. Ubi humilitas ibi eſt ſapiētia. ſciētia autem inflat ꝫm apoſtoluʒ: ſed beati mites. i. humiles. hi enim poſſidēt terram lacte ⁊ melle manātem. i. intellectum dulcem ſcripturarū qui ſuper his clauditur ⁊ cōtentioſis ⁊ cautilloſis laicis ⁊ prophanis. Propterea ꝫm Dionyſ. moyſes habuit magnam noticiaʒ de diuinis: q̄ mitiſſimus erat ſup terram ⁊ humilis. Poſſident etiam iſti terram. ſ. eccleſie. q̄ tales regūt vel regere debent alios. ¶ Tertius ſtatus eſt ſolitarioꝝ vel penitētiuʒ. ⁊ horꝫ via eſt continue lugere. ſua ⁊ aliorum peccata: quaſi luce gratie egeant ſemper. ⁊ ideo ſunt beati. vnde Aug⁹. dicit de vero penitēte ꝙ ſemper debet lugere. de peni. di. iij. ſi apoſtolus. Eſt aūt duplex genus lachrymaruʒ ſeu cōpunctionis. ſ. doloris peccatorū. ⁊ amoris supernoꝝ. que figurate ſunt per irriguum ſuperius ⁊ inferius. qd̄ dedit Caleph are filie ſue ⁊ filio ſponſe Othoniel. Judic. j. Expoſitione ipſius figure ponit. b. Greg. circa finem tertij libri dyalogoꝝ. Quatuor ſtatus ſequentes ſunt ſecularium. Primus eſt principuʒ ſeu rectorū: quoꝝ ſtudium debet eſſe circa ſequelam iuſtitie. Juxta illud Sapiē. j. Diligite iuſtitiam qui iudicatis terram. Nam beati qui eſuriunt ⁊ ſitiūt iuſtitiam. dicit Saluator in quarta beatitudine. Sūmum enim bonum in rebus humanis eſt iuſtitiam colere: ⁊ ſua vnicuiqꝫ iura ſeruare. Grego. in Regiſtro. Et Jſido. dicit. ix. diſt. Juſtum eſt principem obtēperare legibus ſuis ⁊c̄. ¶ Quintus ſtatus eſt diuitum. ⁊ horū via eſt inſiſtere operibus miſericordie ſicut fecerunt Abraam. Loth. Job. Thobias. ⁊ multi alij in veteri teſtamēto. Unde Saluator dicit. Facite vobis amicos de māmona iniquitatis: ideſt diuitijs vt recipiant vos in eterna tabernacula. Beati miſericordes ſequitur in quinta beatitudine: quoniaʒ ipſi miſericordiā conſequentur. Diuitibus aūt qui non ſunt miſerti pauperū dicetur. Jte maledicti in ignem eternum. Sicut patuit in diuite epulone. ¶ Sextus ſtatus eſt rebus familiaribus deditorū: vt artifices: mercatores matrimonio ſancto viuen

ſunt vie ad beatitudinē ſʒ ꝙ ēt ſeptem ſūt ſtat⁹ i eccl'ia militāti

De duplici genere lachrymarum.

tes. Et de iſtis dicit. Beati mūdo corde. Nam ſi cor eſt mūdum ⁊ manus.i.opa erūt munda. Principiū enim oīs peccati a corde pcedit propter qđ dicit Prouerb.iiij. Omni cuſtodia cuſtodi cor tuum: qm̄ ex ipſo vita pcedit.ſ.gratie qua deꝰ videt. Hac mirabiliter fulſit Job.xxxj. in ꝯiugio poſitus: ⁊ dicebat inter cetera. pepigi fedus cum oculis meis ne cogitarem qdez de v̄gine. ¶ Septimus ſtatus eſt infirmorū ⁊ pauꝑum qui deſpecti multa incōmoda patiuntur. Et ſi hi ſunt pacifici.i.qui patiēter tolerāt: ⁊ pacē cum deo faciūt dimittētes peccata propter que coīter immittūtur aduerſa ſunt beati Job.v. In ſex tribulationibus liberabit te: ⁊ in ſeptima nō tāget te malum. Et ſic per has vias incedētes ad eternam beatitudinez ⁊ mercede puenīūt: vbi eſt merces multa ſm̄ illud dictuz Abrahe. Gene.xv. Merces tua multa nimis.

¶ Quātum ad tertiū vbi notatur cōplemētuz humani deſiderij qđ eſt beatitudo. dicit beati oēs.ſ.tales erunt. Et hoc in celo. vbi eſt omnis pfectio ſupradictaꝝ beatitudinū: ſed alio modo ꝙ hic. Illa enim glia hꝫ ſpūs pauptatez: qꝛ nihil cōcupiſcit: qm̄ illum hꝫ qui eſt ſup oīa.ſ. deuz. Ideo ergo beati ſunt paupes ſpiritu: qm̄ ipſoꝝ eſt regnuz celoꝝ.i.deus. Itē ibi nulla eſt aduerſitas. Non enim eſuriēt neqꝫ ſitient amplius vt dicit Apoc.xxj. Et ideo quilibet eſt mitis: nulla ibi ira vel odiuz vel mala riſio habet locū: ſed terram viuētiuz pacifice poſſident. Reperit ibi ſūma grarum actio cantantibus cunctis. Sāctus ſctūs ⁊c̄. Et talis regratiatio eſt totalis nō partialis. qꝛ in veritate cognoſcunt a ſe nihil habere. Et hoc eſt lugere.i.luce egere. Cognoſcūt enim ſe in ppria natura egere ſemper. ſed dei gratia ſemꝑ gaudere ⁊ ꝯſolari. Ps.cxlix. Exultationes dei in gutture eoruz. Nulla eſt ibi inordinata dilectio. Et ideo non cōtriſtatur filius de dānatione patris: nec econuerſo. ſed iuſtitiam dei venerātur cum ſumma leticia. Juxta illud pſalmi.liij. Letabitur iuſtus cum viderit vindictam. Et ſic ipſam iuſtitiam eſuriunt ⁊ ſitiunt. que quidem iuſtitia nō fundatur in crudelitate: ſed diuina miſericordia. Nam ſi deus dānandos ad condignum puniret eos annihilaret. ſed cum eis miſericorditer agit. naturam preſeruās ab annihilatione impoſitis penis pſeruatiuis. Sicut medicus miſericorditer agit cum infirmo ponēdo vnguētum corroſiuum ſuper plagam inſanabilem: ne citius putrefacta perducat ad mortem. Leticia eorū eſt qꝛ diuinam miſericordiā in omnibus vijs ſuis conſpiciunt in dānatis ⁊ in ſe. Et ſic miſericordes miſericordiaz conſequuntur: prout miſericordia dicitur mira ſuauitas rigans corde. Et hoc miſericordia ſumma cauſa eſt dilectionis in beatis. vt quilibet ex dulcedine amoris dicat. Miſericordias domini in eternum cantabo. O ꝙ clara viſio ibi exiſtit et ꝙ vniuerſalis. Quid eſt enim quod non videant qui vidētez omnia vidēt. Et hoc ideo quia mundi ſunt corde. Dicitur enim de ipſis Apocalyp.xiiij. Sine macula ſunt ante thronū dei vt nec minimuz veniale poſſit ibi reperiri. Eſt ibi ſecuritas perpetua ſine qua non forent beati. ⁊ hec eſt pax eis. Unde pacifici ⁊ filij dei vocabūtur. Eſaie.xxxij. Sedebit populus in pulchritudine pacis in requie opulenta. quia ſm̄ pſalmiſtā.cxlvij. Confortauit ſeras portarum tuarum: ideſt ſuperne hieruſalez. vt nullus inimicus poſſit accedere ⁊ eos perturbare. nullus ciuis exire. ibi eſt ſumma congratulatio de perpeſſis ⁊ oppreſſis in mundo. Juuat enim meminiſſe malorum militie ⁊ pugne ⁊ ꝙ periculoſe pro qua tamen coronati. Unde ſūmam iocūditatem habet. Et ideo beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam ⁊c̄. Et ſic beati omnes qui inchoantes a timore inceſſerunt per vias predictas. ſcilicet paupertatem: humilitatem: lachrymoſitatem: equitatem: pietatem: puritatem: equanimitatem horum merces multa eſt in celo.

Qđ cō/pleta et pfecta beatitudo erit in celo.

¶ Alia adapta/ .§.vi.

tio de ſeptem beatitudinibus ad ſeptem etates cuiuſlibet ſcđm dominuz Joānem Dominici ſuper Matthe. Et poteſt ſumi pro themate in feſto omnium ſanctoruz illud. Beati eritis. Matthei qnto. ⁊ inducit illud pſal.cxviij. Beati immaculati in via. maculam proprie in animam inducit ſolum mortale peccatum. ſm̄ Thomam in.iiij. Illi ergo qui immaculati viuunt in pn̄ti tp̄e: ideſt ſine mortali. vel de ipſis penitentes ſaltem decedunt immaculati: ideſt ſine criminali. hi erunt beati. Nam ſi aliquod mortale reperiatur a tranſeunte de via mortis ad alium ſtatum. vt dicit Auguſti. eterna illum flāma trucidabit. di.xxv.§.alias. Uita autez preſens diſtinguit per ſeptem etates: in qbus omnibus regulat nos chriſtus per ſeptem beatitudines in euangelio. Matthei.v. Oēs iſtas que aliud nō ſunt ꝙ actus virtuoſi debet quilibet habere ſimul habitualiter. Licz quelibet per ſe adaptari poſſit vni etati hominis. ¶ Prima igitur etas infantia vſqꝫ ad ſeptennium eſt humilis ⁊ pauper ſpiritu. Niſi enim conuerſi fueritis ⁊ efficiamini ſicut paruuli ⁊c̄. ideſt humiles ⁊c̄. Matth.xviij. hec ergo eſt beata: quia ait ipſe. Sinite paruulos venire ad me. talium enim eſt regnum celoꝝ: ⁊ ſicut illi ſunt beati. ⁊ ipſoꝝ eſt regnum celoꝝ. ſic qui erūt paupes ſpiritu erunt beati. ⁊ eoruz eſt

Septez btitudines ad ſeptem etates adaptatio.

regnū celorum. ¶ Scḋa etas a pueritia vſqȝ
ad ānos.xiiij.quadā alia ſpē humilitatis reſul
get.⁊ faciliter placat⁊ hoc eſt eſſe mitem. Ip//
ſi etiam ſunt beati q peccare nō poſſunt.ſ.quo/
vſqȝ hēant vſum rationis. Nam ante vſum rō/
nis ſicut nec mortaliter ſic nec venialiter pecca
tur ſm.b.Tho. A multis tn̄ habet̄ vſus rōnis
ante.xiiij.ꝗuis iura ponunt illū eſſe annuȝ di/
ſcretionis in maſculo. Sic ⁊ mites poſſident
terram viuentiū.ps.xxxvj. Manſueti autem
hereditabunt terrā ⁊c̄. ¶ Tertia etas ſubijcit̄
tentationibus multis.que dr̄ adoleſcētia vſqȝ
ad annū.xxviij. Mundus eniȝ tūc delectat Al
licit caro.hoſtis ipugnat.ꝑpter quod dr̄.Eccl̄i.
vlti.Adoleſcētia ⁊ voluptas vana ſūt.⁊.xij.q.
j. Omnis etas prona eſt ad malū ab adoleſcen
tia ſua:nil incertius vita adoleſcentiū. Reme//
dium ergo eſt tūc penitentia ſe macerare:⁊ in
continuo luctu ꝯtra peccata pſeuerare. Exem/
pluȝ de Cecilia que cilicio membra domabat:
deuȝ gemitibꝰ exorabat:biduanis ⁊ triduanis
ieiunijs ⁊c̄.⁊ ſic beati qui lugēt ⁊c̄. Oratio eni
vt dicit Glo.deuȝ lenit:lachryma cogit.ſ.exau/
dire ⁊ ſubuenire ⁊ ꝯſolari. Tobie.iij. Poſt la//
chrymationem ⁊ fletū exultationeȝ infundis.
¶ Quarta etas ē iuuētꝰ vſqȝ ad ānū.xl.q: ma
gis ihiat lucris ⁊ p phas et nephas extorquet
que ſua nō ſūt rob ur ē iuuentutis aiuȝ pſtat:
Ideo iniuſta prelia niſi fortiter caueatur cōmit
tit. Sed pecunia male acqſita corpus animā/
qȝ cōmaculat.ait Amb.⁊ iterum oēs cupidi:
omnes auari:giezi lepram cū diuitijs ſuis poſ
ſidēt eterno cruciatu ⁊ breui fructu.j.q.j.cito.
Et ideo tu iuuenis ſitim ⁊ eſuriem hēas conti
nue iuſtitie.i. virtutis ſinceritatis ⁊ ſanctita/
tis ſi vis eſſe btūs. Beati qui eſuriunt ⁊ ſi.⁊c̄.
⁊ alibi. Beatus vir qui poſt aurū nō abijt nec
ſpauit in pecunie theſauris. ¶ Quinta etas q̄
dr̄ virilitas aut perfectio viri iam ad occaſum
declinat.hec dȝ ꝯtra cōmiſſa prouidere vt dele
ant peccata ⁊ elemoſynis inſiſtere:ſi etiā dolen
da non cōmiſit.q: non portabit ſecum bona
mūdi. Et ſiue ergo cōmiſit ſiue non miſericor
diter viuat. Nam ad examē iudicis currit vbi
miſericordibus miſericordia datur:⁊ crudeli/
bus ſm ꝙ male geſſerunt. Judicium eniȝ ſine
miſericordia fiet illi q non fecit miſericordi//
am ⁊c̄. Econtra ps.cxj. Jocundus homo q mi/
ſeretur ⁊ commodat:diſpo.ſer.ſuos in iu. Po
terit enim talis allegare ordinationem a xp̄o
factam. Mat.xxv.cum dixit. Uenite benedicti
patris mei ⁊c̄. Eſuriui eniȝ ⁊ dediſti.⁊c̄. ¶ Sȝ
notandum eſt quod dicit Aug.in enchiridion
⁊ obſeruandum.dicit enim ꝙ qui vult ordina
te dare elemoſynaȝ debet a ſe primo incipere:
⁊ eam ſibi primitus dare. Eſt enim elemoſyna

odus miſericordie veriſſime de qua dictuȝ eſt.
Fili miſerere anime tue placens deo. Beati er
go miſericordes ⁊c̄. ¶ Sexta etas que eſt ve//
neranda ſenectus. Corpore quideȝ ſi vult mun
da eſt. Deficiente enim naturali calore caro vt
in pluribus multum frigeſcit. Et ſic etiam artꝰ
ad actualia pctā imunes q̄ſi redduntur. Solus
eni ſenex eſt loquacitate potēs. Sua ergo pctā
ex corde procedunt.niſi fuerit obſtinatus vſqȝ
ad illud tempus in malis. Nā vt dr̄ puer.xxij.
Adoleſcens iuxta viā ſuā ambulans etiā cū ſe
nuerit non recedet ab ea. Quales fuerūt illi ſe/
nes qui falſo accuſauerunt Suſannaȝ:quia nō
valuerunt turpitudinem exercere cum ea vt ſo
liti erant alias decipere. Dan̄.xiij.⁊ ſic legit̄ de
illo ſene. Nicolao.lx.annorum luxurioſo. pro
quo bea. Andreas orauit. Hodie ſunt multi ta/
les ſenes maledicti inueterati dierum malorū
que denarijs ⁊ lābacitatibꝰ ⁊ mille modis cor
rumpunt pueros ꝑpter quod de eis dicitur. la
queus iuuenum omnes vos eſtis. Et vt dicit
Grego.lxxxvj.di.tanta. Tales ſeniores graui/
us q̄ ceteri ſunt puniendi ⁊ arguendi de ſuis
malitijs. ¶ Septima etas que dicitur decrepi
ta:⁊ nullo vnqȝ annorum numero finitur.pre/
mitur infirmitatibus ⁊ doloribus multis. Nā
vt dicitur i ps.lxxxix. Si in potētatibꝰ.lxxxix.
anni ⁊ amplius eorum labor ⁊ dolor. Sed per
fectio eorum eſt habere pacem ⁊ patientiam in
aduerſis. Nam ex vna parte longa experiētia
facit eos ſuſpectos ita vt ſi videant hominem
ridere putant ꝙ derideat eos. Infirmitas facit
eos ſibimet tedioſos. Uanitas etiam iuuenuȝ
querit ſolatia ⁊ deriſiones ex eis. Et ſic oȝ eos
ſecum ⁊ cum alijs habere pacem ſi debent be//
ne tranſire. Et beati paci.qm̄ ⁊c̄.⁊ quoniaȝ illa
etas plena eſt perſecutionibus. Omnia enim
elementa videntur perſequi eum ad deſtruen/
dum.⁊ ideo ſubditur. Beati qui perſecutionē
patiuntur propter iuſtitiam ⁊c̄. Sic ergo colli/
ge in te omnes has virtutes:habendo pacem
cum omnibus aduerſis ⁊ hominibus: mundi
ciam cordis ab iniquitatibus. Eſa.j. Lauami//
ni mundi eſtote:auferte malum cogitationuȝ
veſtrarum. Miſericordiam in operibus. Luc.
vj. Eſtote miſericordes. Juſtitiam in conuerſa
tionibus. Sap.j. Diligite iuſtitiam qui iudica
tis terram. Fletum ex tentationibus. Jaco.iiij.
Miſeri eſtote ⁊ lugete. Mititatem in contre//
ctationibus. Mat.xj. Diſcite a me quia mitis
ſum ait xp̄s. ¶ Paupertatem ſpiritus ſeu hu/
militatem.j. Pe.v. Humiliamini ſub potenti
manu domini. Sic enim eritis imaculati i via
⁊ per hanc viam perueniretis ad patriam vbi
ſunt beati.qui ex eo ꝙ beati ſunt non poſſunt
non obtinere quod volunt.alſ non eēnt beati.

Nam ſm

Mā ſm Augu. Beat⁹ eſt qui hꝫ qcqd vult. Ergo ſi volēt nos eē ſaluos ſalui erim⁹. Et iō oīā/di ſunt vt velint. Hic potes dicere quare diuerſos ſanctos oꝛamus: ⁊ quō oꝛant pꝛo nobis.

¶ Alia adaptatio .§.vij.

adaptatio de vij. bti. ad. vij. etates mūdi.

de ſeptēꝫ beatitudinibus ad ſeptem etates mūdi ſm dn̄m Joh. do. ſuper. Mat. poteſt ſumi pꝛo themate in feſto omnium ſanctoꝛuꝫ illud. Beati eritis ⁊c̄. Mat. v. Et induci illud Boe. de philo. cōſo. ꝙ omnis moꝛtalium cura quaꝫ multiplicium ſtudioꝛum labor exercet diuerſo quidem calle procedit ad vnius tn̄ beatitudinis finem nititur peruenire. Sed multi non querentes diligenter in quo conſiſtat vera beatitudo. ⁊ quomodo perueniatur ad eaꝫ cuꝫ aliquid attingunt de particularib⁹ conditionib⁹ eius que aliqualiter videntur haberi in iſta vita. hic iſtunt ⁊ ponunt fineꝫ ſuum. Sicut aliq in diuitijs: alij ī potentijs: ⁊ hmōi. Sed iſta doctrina ſeptem beatitudinum reducit munduꝫ ad felicem ſtatum primum ⁊ btm̄: a quo deuians p pctā incidit in diuerſos erroꝛes. ¶ Primus enim ſtatus ⁊ pꝛima etas cecidit propter rapinam a regno celoꝛum. Per viam oppoſitā reuerti potes quoad primam beatitudinem. ſ. Beati pauperes ſpū. ¶ Secunda etas cecidit per ambitionem. Nēbꝛoth ⁊ ſuoꝛum ſequacium turrim confuſionis edificantiuꝫ vt poſſiderent terram moꝛtuoꝛum. Reuertere ad poſſeſſionem terre viuentium quod continet ſecunda: quia beati mites ⁊c̄. ¶ Tertia etas cecidit quia aduerſa in deſerta ſuſtinere nolebat. imo pꝛoſpera putabat aduerſa: ⁊ conſolationem tātum in minimis requirebat. Sed vade ad conſolationeꝫ optatam ⁊ non cognitam per luctuꝫ mundi pſentis. qꝛ beati q lugēt ⁊c̄. ¶ Quarta etas aruit qꝛ ſciebat moderamina regni: ⁊ iuſtitia calcata peruerſi regna tenebant: ⁊ ſaturaberis regno perpetuo: ſi iuſtitiam rectam eſurieris. quia beati q eſuriūt ⁊c̄. ¶ Quinta etas crudelitate maxima tabuit. vt libꝛi Machabeoꝛuꝫ teſtantur: ⁊ crudeles crudeliter occiſi ſunt. vt habetur ibidem. Igitur quia omnis homo miſericoꝛdia indiget: per miſericoꝛdiaꝫ reſurges quoad quintum. Tunc enim miſericoꝛs dominus natus eſt: quia beati miſericoꝛdes ⁊ cetera. Et quia de mūdo coꝛde vixit: ſe nobis oſtendere venit eum ſequamur ſi mundi coꝛde erimus. ⁊ ſic eum intuebimur. quia beati mundo coꝛde ⁊c̄. Sed etas ſeptima ſeditionibus ⁊ guerris plena erit quaꝫ ſoli pacifici tute tranſibūt quia beati pacifici ⁊c̄. Et merito. quia illi pacifici a perſecutionibus non erunt immunes. immo plus ceteris cruciabuntur. Unde ſequitur de perſecutione ⁊ pꝛemio ſuo: quia beati qui perſecutionē patiūtur ⁊c̄. Ex his potes facere vnam predicationem: adde ad ſingulas beatitudines quomodo talia mala regnant in mundo. ⁊ propterea deſtruunt ipſum. Ita vt Joan. euangeliſta dicat. j. Can̄. v. c. Totus mundus in maligno poſitus eſt. Sed de diſcipulis chꝛiſti dicitur ꝙ de mundo non ſunt. Jo. xvij. Et ideo ſi volumus eſſe diſcipuli chꝛiſti. vt cuꝫ eo nos reperiamus in monte gloꝛie opoꝛtet nos habere iſtas beatitudines contrarias conditionibus mundanoꝛum. ſicut habuerūt ſancti iſti quoꝛum feſta agimus.

¶ De ſingulis beatitudinibus in particulari. Et pꝛimo de paupertate ſpūs. Caplm. vj.

Nunc de ſingulis harum eſt videndum in particulari: ſcilicet ſeptem beatitudinuꝫ dilatando materiam ad vnam predicationum pꝛo qualibet beatitudine. Eſt igitur pꝛima Beati pauperes ſpiritu: qm̄ ipſoꝛuꝫ eſt regnum celoꝛum: Matth. v. Ubi dicit Chꝛy. in omel. Sunt quidam naturaliter ⁊ ex cōplexione pauperes: humiles ⁊ virtuoſi. Sꝫ tales non ſunt beati. Un̄ dicit non ſimpliciter. Beati pauperes: ſꝫ addit ſpiritu. ideſt illi qui ex voluntate ⁊ electione ſe humiliant. Ideo hic incipit radicitus euellere ſuperbiaꝫ: quia hec fuit radix ⁊ fons malitie vniuerſe contra quam ponit humilitatem velut quoddam ſtabile fundamentum: qua ſubiecta cum ſtabilitate ⁊ alia ſuperedificantur: hac deſtructa pereunt quecunqꝫ bona congregaueris. hec ille.

¶ Sciendum auteꝫ .§.i.

Triplex paupertas ſpiritus.

ꝙ paupertas ſpiritus poteſt ſumi ⁊ exponi tripliciter. ⁊ hoꝛum eſt regnum celoꝛum.

¶ Pꝛimo eſt paupertas ſpiritus per veraꝫ humiliationem.

¶ Secundo eſt paupertas ſpiritus per inoꝛdinati affectus remotionem.

¶ Tertio eſt paupertas ſpiritus per totalem mundi abdicationem.

¶ Pꝛimo ergo dicitur ſpiritu pauper verus humil. Unde Augu. Paupertas ſpiritus dicitur humilitas ſpiritualis que ſpiritum inflantem eradicat: euacuat ſeu extenuat. Nam ſcriptura aliquando vocat ventum ſpirituꝫ. ſm illud Actuū. ij. Factus eſt repente de celo ſonus tanquā vehementis ſpiritus. ideſt venti. Super bi enim dicuntur inflati: ⁊ quaſi vento diſtenti. Et no. ꝙ dicit chꝛiſtus. Beati qui nō habēt ſpiritum. ideſt ventuꝫ. ſ. elationis ⁊ inanis gloꝛie: qꝛ pene nullus eſt. Nulla eſt enim taꝫ excelſa virtus que dulcedine gloꝛie non tangatur. ⁊ ideo dicit Beati pauperes ſpiritu. ſ. qui pax

Quare xps dixit beati pauperes ſpū et nō aſr.

hſit de iſto ſpiritu ſeu vento elationis. ꝙ qu iſto
quis minus tangitur co tanto melius. Eſt aūt
humilitas ſm Ber. qua vnuſquiſqꝫ veriſſima
ſui cognitione vileſcit ſibiipſi. Et vere magnā
cauſam hꝫ vnuſquiſqꝫ ſe humiliādi. Nā vltra
innumeras miſerias ſuas aīe ꝙ corporis ꝗtūcū
ꝙ ſit perfectus. neſcit tñ terminum ſuuꝫ vtruꝫ
ſaluetur vel damnetur. Unde dixit dominus
ad Job. Indica mihi ſi noſti omnia in qua via
habitet lux ꝙ tenebrarum quis ſit locus vt du-
cas vnumquodqꝫ ad terminum ſuum. ideſt ſꝫ
Gregorium in. xix. libro moral. Si te plenam
ſcientiam habere putas dic in qua via habi-
tet lux. ideſt in cuius mentem veniens iuſtitia
impleat: ꝙ tenebrarꝫ quis ſit locus. i. in quo ini
quitas ceca perduret: vt ducas vnūqꝺqꝫ ad ter
minum ſuuꝫ. i. vt diiudices ſiue is que nūc ini
quus cernitur in malis vitā finiat. vel is qui iu
ſtus cernit extremitateꝫ vite ſue iuſte ac perfe-
cte ꝯcludat. quis iſta vel ſalteꝫ impterritus au-
diat. Multos videmus quotidie ꝗ iuſtitie lu-
ce reſplendēt. ꝙ tñ ad finem ſuum nequitie ob

Exēpla ꝗre nos humiliare de bemus. ꝙ rōnes

ſcuritate tenebreſcunt. ꝙ ecōtra. Multos tene-
bris peccatoꝝ inuolutos ad lucē virtutuꝫ fore
reuerſos aliquos ſemꝑ in bonis ꝑmanere. ali-
os ſemꝑ in malis. Exēpla. Illa gentilitas deo
auerſa luce iuſtitie a deo perfuſa eſt. ꝙ iudea du
dum dilecta ꝙ illumiata ꝑfidie nocte cecata de
relicta eſt. Latro de cruce tranſiuit in regnum.
Judas de apl'atus gloria demerſus eſt tartarū.
Alius latro cuꝫ xp̄o crucifixus ꝑſeuerās in ma
lo. inductus eſt ad infernū. Alij apli permanen
tes in ſancto ꝓpoſito peruenerūt ad regnum.
Hec dei iudicia ꝯſiderās apl's vas electiōis ra-
ptus ad tertiū celum de ſeipſo timēs ꝙ humili
ans ait. Caſtigo corpꝰ meū ꝙ in ſeruitutē redi-
go: ne cū alijs predicauerim: ipſe reprobus in
ueniar. Idcirco autem dn̄s interrogabat Job.
Si nouit finē bonum vel malū queꝫ habituri
ſunt luminoſi iuſti: vel tenebroſi pctōres dicēs
Indica mihi ꝛc̄. Ut alioꝝ finem cognoſcere nō
valens ad ſuum finē recurrat: q2 ſicut alioruꝫ:
ita nec ſuuꝫ neſcit. Et inde neſciēs finē ſuum ti
meat timēs humiliat. humiliatus de actibꝰ ſu
is nō ſe extollat: ꝙ non elatus ſpū ſupbie in ar-
ce gratie ꝑſiſtat. Beati ergo paupes ſpū. i. hu-
miles. qm̄ ipſorū humiliū eſt regnum celoruꝫ.
q2 vt dicitur puer. xxix. Humilem ſpiritu ſuſci
piet gloria. Uel dicuntur paupes ſpū. i. animo
qui. ſ. oīno nihil ſe habere putant: nec ſeipſos:
nec corpus nec aīam: nec membra: ſed omnia
vt cōmodata habent: ꝙ vt alienis vtuntur. Hec
Chryſo. Et pertinet ad ꝑfectam humilitatē vel
etiam regnum celoꝝ. i. ꝑſidentiam in eccleſia.
Dan. iiij. Dominatur altiſſimus in regno ho-
minū ꝙ cuicūqꝫ voluerit dabit illud ꝙ humili-

mum conſtitu et ſuper eū. Exemplūꝫ de Petro
apoſtolo. Ambroſio. Nicolao. Gregorio. ꝙ ali
is. Secundo dicitur pauper ſpiritu. ideſt
voluntate. Sunt enim aliqui pauperes neceſſi-
tate ꝙ coacti: qui. ſcilicet indigent rebus ne-
ceſſarijs. Et quia non habent deſiderant ꝙ mur
murant male contenti de ſua paupertate im-
patientes. Illi non ſunt beati ſed miſeri et re-
probi: quia non ſunt pauperes ſpiritu. ideſt vo
luntate. Alij ſunt pauperes rebus tpalibus ſed
patienter ferunt ſuā paupertatē: non murmu-
rātes: ſed deū laudātes. Et iſtis paūptas eſt ad
meritūꝫ rōne patientie: vt dicit Amb. di. xlvij.
Sicut hi. qualis fuit Lazarus mēdicus ꝙ pau-
per. qui moriens portatus eſt ab angelis in ſi-
num Abrae vt ſcribit Lu. xvj. Tertij ſunt pau-
peres affectu etſi diuites ſuba. i. non habentes
affectū inordinatū ad terrena que poſſidēt abū
danter: vt Abraāꝫ de quo ſcribit ꝙ erat diues
in poſſeſſione auri ꝙ argēti. ꝙ ſanctꝰ Ludo. rex
francie ꝙ Gregorius magnus. Et per ꝯtriuꝫ ad
iſtam paupertatē dicit. Impoſſibile eſt diuiteꝫ
intrare in regnū celoꝝ. Matth. xix. Loquit eni
de eo diuite qui habet affectū inordinatum ad
ea que poſſidet ponēs finem ſuum in diuitijs.
Iſti ergo q2 pauperes ſunt ſpū. i. affectu: etſi di
uites rebus ſunt beati. Tertio dicitur paup
ſpiritu qui ex feruore ꝑfectionis omnibꝰ ſe ex-
propriat affectu ꝙ effectu: vt veri religioſi. Uñ
Chryſo. ſuper hec in omel. Illos pauperes bea
tificat: qui ſpiritu. i. ꝓpter ſpm̄ ſanctū ſe bonis
proprijs priuant. Jaco. ij. Nōne pauperes do-
minus elegit diuites in fide ꝙ heredes regni.
Iſtud autem non fit niſi ex magno feruore ſpi-
ritus. de quo ſpiritu ait apoſtolus. Spiritū no-
lite extinguere. ideſt feruorem. Extinguitur au
tem cum quis abrenuncians ſeculo incipit po
nere affectuꝫ ad tpalia. videlicet ad villa ꝙ par
ua. Crathon philoſophus docuit duos iuue-
nes diſcipulos ſuos cōtennere mundum ꝙ effi
ci pauperes frangēdo et cōminuendo lapides
precioſas magni valoris in conſpectu populi.
Sed non eſſe veram paupertatem illam. quia
non ſpiritu. ideſt propter ſpiritum. ſed ꝓpter
gloriam mundi. Unde nec deo gratam oſten-
dit Joannes euāgeliſta: vt habetur in legenda
eius. Illi autem qui ſunt veri pauperes ſpiritu
per perfectum contemptum terrenoruꝫ vt Do
minicus Franciſcus: ꝙ prius ꝙ perfectius apo
ſtoli. Iſtorum eſt regnum celorum. quinimmo
ſunt futuri iudices aſſeſſores cum chriſto in vl
timo iudicio. Job. xxxvj. Pauperibus tribuit
iudicium. ideſt poteſtatem iudicādi. ſcilꝫ aſſeſ-
ſorie. Unde ꝙ chriſtus dixit apoſtolis Matth.
xix. Uos qui reliquiſtis oīa ꝙ ſecuti eſtis me:
ſedebitis ſup ſedes duodecim iudicantes duo

Paupe res bti qui ſūt ꝙ g non

Ueri re ligioſi dicunt bti pau pes ſpi ritu.

decim tribus iſrael. Sicut per duodecim tri/
bus intelliguntur omnes iudicādi: ita per ſe/
dentes in duodecī ſedibus intelliguntur om/
nes perfecti pauperes qui cum chriſto iudica/
bunt ſm Auguſtinum.

Beati mites .§.ij.

quoniā ipſi poſſidebunt terram. Poſt beatitu/
dinem paupertatis. ſecunda beatitudo eſt miti
tatis vel manſuetudinis. Qui eniꝫ pauper eſt:
multis laceſſitur iniurijs. ⁊ ideo neceſſariū eſt
ꝙ ſit mitis. Unde Ambro. ſuper Lu. Cum ſim
plicitate contentus fuero inops ſupereſt vt mo

quis ſit mitis ⁊ qs dicitur māſuetus.

res meos temperem. Quid enim mihi prodeſt
carere temporalibus niſi fuero mitis. ¶ Ubi
notandum ꝙ mitis ⁊ manſuetus idem ſunt ſꝫ
rem: ſed differunt ratione. Nam mitis eſt qui
alios offendentes tolerat. Unde Papias. Mi/
tis eſt lenis ⁊ ad ſuſtinendum iniuriam tacens
quaſi mutus. Manſuetus eſt qui manu aſſue/
tus eſt: qui nulli iniuriam irrogat. vel ſic. Mi/
tis eſt qui nulla animi accenſione turbatur: ſed
in trāquillitate animi ⁊ bonitate iugiter perſe
uerat. Manſuetus eſt autem cui facile eſt ſuſti/
nere non malum pro malo reddere. ⁊ ſic mitis
dicitur in affectu. manſuetus in effectu. Cōmu
niter autem ſumitur pro eodem vt ſynonima.
⁊ ſumuntur tribus modis. Primo ſic. Mitis
eſt quem mentis amaritudo non afficit. Et ſic
importat lenitatem quantuꝫ ad motuꝫ ⁊ exclu
ditur amaritudo rancoris. Unde Augu. Mi/
tes ſunt qui cedunt improbitatibus: ⁊ nō reſi/
ſtunt malo: ſed vincunt in bono malum. In bo
no. ſ. mititatis ⁊ manſuetudinis malum ranco
ris ⁊ indignationis reddentes bonum pro ma
lo. Dicit idem Augu. ſuper ps. Sex differentie

De ſex differētijs retributionum.

ſunt retributionum. ſ. reddere pro malis bōa.
non reddere mala pro malis. hec duo bonorū
ſunt: ſed primum melius. Non reddere bona
pro bonis. Reddere mala pro bonis. hec duo
malorum ſunt. ⁊ poſterius deterius. Et redde
re bona pro bonis ⁊ mala pro malis. hec duo
ſunt mediorum. ſed prius propinquum bonis
xxiij. q. iij. ſex. ¶ Secundo exponitur ſic. Mi
tis eſt quem ira non deijcit. ſed omnia equani
miter ſuſtinet. Et ſic pertinet ad innocentiam.
⁊ ſic excluditur amaritudo liuoris. ideſt vindi
cte per innocentiaꝫ. Unde Ambroſi. ſuper Lu/
cam. Mitiga affectum tuum ⁊ non iraſcaris.
aut certe iratus ne peccaueris. ſcilicet aliuꝫ of/
fendendo. Preclarum eſt enim motum tempe
rare conſilio. nec minoris virtutis dicitur tem
perare iracundiam ꝙ̄ omnino non iraſci. Et ꝑ
maxime iudices ⁊ rectores oportet ab ea caue/
re. quia peruertit iudicium. obnubilans ratio/
nem. Unde Grego. Illa propoſitorum ſolutio
vtilis eſt. illa cautela laudabilis in quo nihil ſi/
bi vendicat furor. ſed totum ratio agit. Reſtri/
genda eſt ergo ſub ratione poteſtas. nec quid
agendum prius ꝙ̄ concitata mens ad trāquil/
litatem redeat. Nam commotionis ſue tempo
re iuſtum putat omne quod fecerit. xj. q. iij. Il/
la ſicut phutiſar patronus Ioſeph. qui iratus
eſt contra eum. cum falſo fuit accuſatus ab vxo
re ꝙ voluiſſet ſibi violentiam inferre: non di/
ſcuſſa veritate iniuſte incarcerauit eum. Sicut
ergo ira impedit iudicium ne iuſte fiat. ⁊ veri/
tatem ne capiatur. Ita econtra de mititate dicit
Pſal. xxiiij. Diriget manſuetos in iudicio. do/
cebit mites vias ſuas. ¶ Tertio modo dicitur
mitis qui non irritat alios nec nocet nec noce/
re cogitat. quod pertinet ad equanimitatē. per
quam excluditur amaritudo impatientie ⁊ in/
dignationis. Ad hāc chriſtus hortatur dicēs.
Mathei. xj. Diſcite a me quia mitis ſuꝫ. Om
nia enim que habent irritare hominem. ideſt
prouocare ad iram ⁊ impatientiam. paſſus eſt
chriſtus. Nam turbatur quis cum ei auferun/
tur ſua. Et chriſto fuerunt ablata etiaꝫ propria
veſtimenta ⁊ coram eo ludo expoſita. Iraſcitur
quis cum contumeliarum ſuſtinet verbum. et
infertur maledictio. ⁊ detractio. ⁊ huiuſmodi.
Chriſtus autem contumelias ſuſtinuit. in paſ/
ſione deriſiones blaſphemias. detractiōes. ca/
lūnias. omniaqꝫ equo animo ſufferens. Irrita
tur homo cuꝫ in amicis ſuis ⁊ conſanguineis
iniurias ſuſtinet. Et chriſtus in matre ⁊ diſci/
pulis opprobria ⁊ perſecutiōes paſſus eſt. Uer
ba vnicuiqꝫ ſunt aſpera et horrori habita: et
multo magis ipſa mors. Sꝫ hec omnia vt mi/
tiſſimus agnus chriſtus tolerauit. Unde per
Hieremias capitu. xj. dicit. Ego quaſi agnus
manſuetus qui portatur ad victimam. Mites
ergo eſſe oportet exemplo piiſſimi magiſtri.
Sunt autem mites beati. Quod patet triplici/
ter. per oppoſitum: per effectum: ⁊ per fructuꝫ.
¶ Primo quidem mites ſunt beati. patet per
oppoſitum. Nam contrariorum eadem eſt di/
ſciplina. vt ſcilicet quicquid de vno dicitur in/
telligatur oppoſitum de alio contrario. Sicut
de albedine dicimus ꝙ eſt diſgregatiua viſus.

Qd̄ mites ſint bti tripliciter

Ita de nigredine que eſt contraria ipſi oportet
dicere ꝙ eſt congregatiua viſus. Nunc ergo
mititas opponit rabiei ⁊ iracundia manſuetu
dini. Sed rabies ſeu iracundia eſt miſeria per
peccatum. Et Sapien. viij. dicitur. Miſeros
facit populos peccatum. Nam miſeria et feli/
citas ſeu beatitudo opponuntur. ergo miti/
tas ſeu manſuetudo etcetera. ¶ Secūdo patet
hoc per effectum. Nam mititas facit homi/
nem impaſſibilem. Quod probatur ex hoc qđ
philoſophus dicit in lib. Ethicoꝝ. ꝙ mitis pa/

titur ſed nõ deducitur.i.vincit̃:q: leſiones nõ
ſentit ita ꝙ conturbetur. Mitas eſt ſicut mol/
lis culcitra que dura recipit in qua animꝰ leui/
ter ⁊ ſuauiter requieſcit ſicut corpus in culcitra.
Eccli.xiiij. Felix qui non habuit animi ſui triſti
tiam. ¶ Tertio patet ex fructu q̃ eſt hereditas
ſupne patrie. Ps.xxxvj. Manſueti autẽ heredi/
tabũt terrã ⁊c̃. Un̄ pro premio dr̃. Qm̃ ipſi he
reditabunt terram. Qd̓ poteſt intelligi de tripli
ci terra quã poſſidebunt mites.ſ.terrã mũdi:
terrã corpis proprij: ⁊ terram paradiſi. ¶ Pri
mo q: inmites ⁊ feroces terram mũdi deſtru/
unt: ideo non merent̃ eam poſſidere Sed quia
mites terrã mundi pacifice regunt cum mitita
te ſe habent ad ſubditos. ideo poſſident terrã.
ſ.regnum mundi. vñ ⁊ moyſes qui fuit primꝰ
rector populi dei: ⁊ per totam vitam ſuam dr̃
ꝙ erat mitiſſimus hoium qui ſunt ſuper ter/
ram. Et dominiũ Holofernis ⁊ Nabuchodo
noſor ad nihilũ deduxit. Et ad hoc facit quod
dr̃ Eccli.x. Sedes ducum ſupborũ deſtruxit.
⁊ ſedere fecit mites pro eis. ¶ Scd̓o immites
⁊ feroces non poſſidebunt terram corpis pro/
prij imo eam deſtruunt q: non ſubyciunt ſen/
ſualitatem rõni: ſed ira ſuperantur. que indu/
cit ad nocendum alijs ꝓpter quod aliquando
morte perimunt̃. Sꝫ ex ⁊ ipſa paſſione ire ita
ſanguis incendit ꝙ notabiliter nocet corpori.
Unde dr̃ Eccli.xxx. zelus ⁊ furor minuunt dies
Refert aug. in de ciuita. dei. Syllam nobiliſſi/
mum Romanum qui pluries fuerat ꝯſul Ro. a
quo cepit bellum inteſtinum in vrbe: ⁊ diuiſio
ſeu partialitas ꝯtra marium ꝙ ex ira ſua rupta
vena effuſo ſanguine mortuꝰ eſt. Sꝫ mites vel
manſueti quia habent dñiũ corporis ſui ſubij
cientes ſenſualitatem rõni poſſident terram.
Luc.xxj. In patientia veſtra poſſidebitis aĩas
veſtras: etiam ſenſitiuam. ¶ Tertio immites ⁊
feroces a terra paradiſi excludunt̃. mites autẽ
pacifice ⁊ quiete ⁊ ſecure dominiũ poſſidebũt
in terra viuentium. de qua Ps. Credo videre
bona domini in terra viuentiũ. Terra iſta mun
di eſt terra mortuorum ſed ſuperna patria eſt
terra viuorum. que terra dr̃ propter firmam ſta
bilitatem. Hinc Aug. Rixentur immites ⁊ di/
micent pro terrenis ⁊ temporalibus rebus.
Sed beati mites quoniam ipſi poſſidebunt ter
rã illã de q̃ euelli nõ pñt. Et de q̃ Ps.cxlj. Por/
tio mea dñe ſit in terra viuẽtiũ. Significat eñ
q̃ndã ſtabilitatẽ hereditatis ꝑpetue. vbi aĩa p̱
bonũ affectum tanq̃ꝫ in loco ſuo requieſcit ſicut
corpus ĩ terra. Ipſa eñ ẽ requies ⁊ vita ſanctoꝝ.

Mites triplicẽ terram poſſidebunt.

¶ Beati qui lu/gent. §.iij.

gent quoniam ipſi conſolabunt̃. Mat.v. Hec
eſt tertia beatitudo que rationabiliter ſequitur
primam ⁊ ſecundam. Nam poſt mundi contẽ
ptum per paupertatem. poſt quietem mentis
per mititatem ſeu manſuetudinem vacans ho
mo ſibiipſi nil inuenit niſi flebile. Unde Am/
bro. ſuper Luc. Cum hec feceris vt ſis pauper
⁊ mitis memento quia peccator es lugeto pec
cata tua. Unde dicitur beati qui lugent. Sed
nota trinũ luctum habendum.

¶ Primus luctus eſt de ꝑpetrata iniquitate.
¶ Secundus de aliena calamitate.
¶ Tertius de delata felicitate.

¶ Primus luctus eſt de ꝑpetrata iniquitate.
Pſal. Laboraui in gemitu meo: lauabo per ſin
gulas noctes: ideſt peccata lectum meum: ſci/
licet conſcientie. ⁊ in Thren. Deduc quaſi tor/
rentem lachrymas per diem ⁊ noctem: ⁊ non
quieſcat pupilla oculi tui. Hunc habuit Petrꝰ
poſt negationem chriſti quando egreſſus fo/
ras fleuit amare Matth.xxvj. Et ex his lachry
mis ⁊ luctu conſequitur homo remiſſionem
peccatorum. ⁊ per conſequens euaſionem dã/
natiõis. vnde proſper. Lachrymis ex vera cor
dis contritione fluentibus reſtringuntur eter
ni ignis incendia de pe. di. j. facilius. Si autẽ
homo deflet mortem amici ⁊ conſanguinei vl̓
damna rerũ quantomagis habet lugere mor
tem anime ſue. vnde conſequitur infinitũ dã/
num Aug. Sciat ſe peccator culpabiliter reũ
ſi deflet damna rerum ⁊ temporis: ⁊ non de/
flet animam perditam ex peccatis de pe. di. ij.
Beati ergo qui lugent. Ecce fructus: quoniã
ipſi conſolabuntur. de ſpe remiſſionis pecca/
torum concepta. Sic Maria magdalena que
lachrymis rigauit pedes chriſti audire meru
it. Dimiſſa ſunt ei peccata multa. Et demũ. Fi
des tua te ſaluã fecit: vade in pace Lu.vij. In
huius figuram chriſtus fleuit Lazarum mor/
tuum cum eum reſuſcitauit Jo.xj. Ad innuen
dum ꝙ oportet peccatorem flere ⁊ clamare po
ſtulando miſericordiam ad hoc vt reſurgat ad
vitam glorie aut gratie ⁊ multa facere. Qui au
tem plangunt peccata. ⁊ tamen non deſerunt
ſunt ſimiles ei qui lauat laterem crudum. qui
quanto plus lauatur tanto plus luti facit. dicit
ſymma de pe. di. iij. ille. Inutiles ſunt tales la/
chryme cũ propoſito iterandi peccatũ. ¶ Se/
cundus luctus eſt de miſerijs proximorũ ſpi
ritualibus ⁊ temporalibus Biere.ix. Quis da
bit capiti meo aquam ⁊ oculis meis fontẽ la/
chrymarum vt plorare valeam die ac nocte in/
terfectos populi mei ⁊ corporaliter ⁊ ſpiritua
liter. Siquis haberet multos fratres: ⁊ vide/
ret vnum paralyticum. alium pauperrimũ in
de fame mori. alium calumniari. alium falſo
infamari. alium contemni ⁊ depredari. alium
magnis pſecutionibus vrgeri. aliũ trucidari:

De tri/plici lu/ctu ha/bendo

Qd̓ lu/gẽ de/bemus ſup mi/ſerys alioꝝ ſpũali/bꝰ ⁊ tpa/libus

aliũm multipliciter infirmari. alium martyri/
zari: ⁊ in penis deficere: innumeros ad inferna
deſcendere: ⁊ hmõi. vere haberet magnã cau/
ſam continue lugendi. Hoc aũt contingit cuili/
bet noſtrum. nã omnes ſumus fratres. vt dicit
xp̃s Matth. xxiij. Unus eſt eniʒ pater veſter q
eſt in celis. Cum ergo quilibet videat tot miſe
rias ⁊ penas quotidie: ⁊ pericula ⁊ damna cor
poris ⁊ anime: certe cõtinue hʒ deflere. ⁊ defle
re quidẽ mortem propinquorum ⁊ amicorum
humanũ eſt: moderate tamẽ vt dicit Eccl. xxij.
Modicum plora ſuper mortuo. defecit enim
lux eius. Immoderate auteʒ reprehenſibile ẽ.
Sed multo magis deflendi ſunt defectus ani/
me. peccatorũʒ mors. Unde Aug u. Sunt ne
xp̃iane in te viſcera pietatis qui plangis corp⁹
a quo receſſit anima. ⁊ non plangis aĩaʒ a qua
receſſit deus. Et Hiero. Qui non eſt indut⁹ cle/
mentia ⁊ viſcera miſericordie ⁊ lachrymarum
q̃uis ſpũalis videatur nondũ ĩpleuit legẽ chri
ſti. di. lxxxvj. c. Qui clementiã. Et pnaxime h
ↄuenit prelatis ⁊ doctoribus qui magis debẽt
zelare ſalutem pplor. Uñ dicitur Johel. ij. In/
ter veſtibuluʒ ⁊ altare plorabãt ſacerdotes mi/
niſtri dñi dicẽtes. Parce domie parce p. t. Sic
Samuel multo tpe lugebat pro peccato ſaulis
regis. vt patet. j. Reg. xvj. Hoc etiam agenduʒ
xp̃s exemplo ſuo nos docuit: qñ videns ciuita
tem fleuit ſuper eã dicens. Si cognouiſſes et
tu ſupple fleres. Luce. xix. Ad lrãʒ conſiderãs
exterminiũʒ illius ciuitatis futurũ ⁊ calamita
tes holuʒ ex compaſſione defleuit. Moraliter
ſm Grego. conſiderans exterminiũ anime pec
catricis ⁊ eius dãnationem futuram etiam fle
uit cõpatiens eius miſerie. Sic ⁊. b. pater Do/
minicus cum appropinquabat ad aliquã ciui/
tatem deflebat cogitãs peccata eius. ⁊ hãc gra
tiam vt dicitur in legẽda eius dederat dñs ei
flendi pro miſeris ⁊ afflictis vnde ſe continere
aliqñ non poterat in oratione quin vox emin⁹
audiretur ac ſi mortuum lugeret. Et beati qui
lugent qm̃ ipſi ↄſolabuntur. ⁊ de exauditione
eor pro quibus lachrymãtur. ⁊ de merito ſue
compaſſionis. iuxta illud pſal. cxiij. ſm multi/
tudinem dolorũ in corde meo ⁊c̃. ¶ Terti⁹ lu/
ctus eſt de dilata felicitate. de qua ps. xlj. Fue *Lugetur bene⁹ ſup dilatione eterne beatitudinis.*
rũt mihi lachryme mee panes die ac nocte: dũ
dicit mihi quotidie: vbi eſt deus tuus. Cõſide
rare enim dʒ aĩa guſtans ſuauitatẽ: quãta in ſu
perna patria felicitas. vbi nullũ bonuʒ deerit.
nullum malũ aderit. eſtq̃ʒ deus oĩa in oĩb⁹: va
catur ibi laudibus dei. vbi iugiter ſonãt orga/
na ſanctor. qui ſicut odor balſami ſunt añ de/
um. ⁊ angeli ⁊ archangeli hymnuʒ decantant
añ thronum dei: claraq̃ʒ facie deũ intuent: im/
pleturq̃ʒ omne deſideriũ. ⁊ ad hanc felicitateʒ
eſt creata. Sed dum peregrinat in corpore con
ſequi non põt. immo quotidie in periculo ẽ ea
amittendi in perpetuum nõ poteſt non dolere.
Reperiuntur autẽ iſte lachryme calefaciẽtes ⁊
pinguefaciẽtes animam in ſolitudine. ſ. ceſſan
do a ſtrepitu mundanor ⁊ occupationum. In *Ubi inueniũtur iſte lachryme.*
cuius figuram legit Gen. xxxvj. q̃ onã inuenit
aquas calidas. i. balneares in ſolitudine. Pro
curantur etiam precibus. Uñ in huius figurã
legitur. Judicum. i. q̃ axa filia caleph ⁊ ſponſa
othonielis. q dict⁹ ẽ ſaluator fuit ãmonita a ſpõ
ſo ſuo othonieli: q̃ poſtularet a p̃e terrã irri/
guã. Cũ igit ambularet cũ patre ſuo caleph ſe
dens ſuper aſinam ſuſpirauit. Et cum pater in
terrogaret quare ſuſpiraret. Rñdit terram arẽ
tem dediſti mihi iunge ⁊ irriguaʒ. Et dedit ei
pater irriguũ ſuperius ⁊ inferius. Axa eſt ani/
ma filia dei per creationeʒ: ⁊ ſponſa ſaluatoris
per fideʒ. h admonetur a xp̃o ſponſo vt petat a
deo irriguum ideſt terram cordis cuʒ aqua cõ
punctionis que ambulans per viam virtutuʒ
cũ deo. ideſt dei adiutorio: ſedens ſuper aſinã.
i deſt dominãs paſſionibus carnis. ſuſpirat af/
fectans ⁊ petens ſibi dari a deo cor cõpũctio
nis ⁊ lachrymaruʒ. ⁊ deus exaudit dans ei nõ
ſolum compunctionem de peccatis que eſt irri
guum inferius ſed etiam de dilatione patrie q̃
eſt irriguum ſuperius. Chriſtus in cruce ora/
uit cum lachrymis ⁊ clamore valido ſm apo/
ſtolum ad Hebre. v. Exauditusq̃ʒ eſt pro ſua re
uerentia. Lachrymatus eſt pro magno affectu
introducendi nos in ſupernam patriam. conſi
derans negligentiam hominum ad ipſam glo
riam appetendam conſequendaʒ. Nullus eniʒ
videtur eam extimare propter quod dicitur
Threnor. i. Uie ſyon lugent. eo q̃ non ſit qui
vadat ad ſolemnitateʒ. Sed beati qui lugent.
quoniam ipſi ↄſolabunt. ⁊ in p̃nti p internã de
lectationẽ. ⁊ in futuro p eternã glorificationẽ.

¶ Beati qui eſu/ .§. iiij.

riunt ⁊ ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſatura/
buntur. Matth. v. Hec eſt quarta beatitudo di
ſpoſitiua: que recte ⁊ ratione ſequitur tres pre
dictas. Qui enim mundana contempſit mo/
res manſuetudine rexit. ⁊ alienas miſerias lu/
xit. iam poteſt eſurire ⁊ ſitire iuſtitiaʒ quod pri
us non potuit. Unde Ambroſi. ſuper Lucam.
Poſtquam delicta defleui: incipio eſurire et ſi
tire iuſtitiam. Eger enim cum in graui morbo
eſt non eſurit. Beati ergo qui eſuriũt ⁊c̃. Ubi
Hieronymus. Non ſufficit velle iuſtitiam niſi
⁊ iuſtitie famem patiamur. ¶ Nunquã enim
nos ſatis iuſtos credamus: ſed ſemper iuſtitie
opera eſurire. ideſt deſiderare ampliora intel/
ligamus non contenti operibus bonis factis.

Et dicit Gregoꝛi. Summum bonum in rebus
humanis eſt iuſtitiã colere: ⁊ ſua vnicuiqȝ iu
ra ſeruare. xy. q. ij. cum deuotiſſimam. quod ꝑ
tinet ad iuſtitiã. Beati ergo ⁊c. vbi tria nota.
Primo quomõ eſuries variat ſpiritualis. Se/
cundo quomodo iuſtitia eſuriatur generalis.
Tertio quomodo ipſa ſatiatur anima rõnalis.

quid ſit eſurire ⁊ q̃dꝙȝ ſitire iuſtitiam. De multiplici eſurie ⁊ ſiti iuſtitie.

¶ Quantum ad primum ſciendum ꝙ illi eſu
riunt ſpũaliter qui deſiderant operari. Illi ſiti/
unt qui deſiderant ſcire talia opera. Eſt autem
varia eſuries ⁊ ſitis. Aliqui enim eſuriunt ⁊ ſi/
tiunt. ideſt deſiderant ⁊ laboꝛant ad hoc vt ſcien
tiam vanam conſequantur: vt curioſi. Sed iſti
non ſatiantur. quinimmo deficiunt. ſm illud
ps. cvj. Eſurientes ⁊ ſitiẽtes anima eoꝝ in eis
defecit. Nam vt ait apls. Semper addiſcẽtes
nunq̃ȝ ad ſcientiã veritatis peruenientes. Alij
eſuriunt ⁊ ſitiunt pecuniam. deſiderantes. ſ. ac
quirere ⁊ laboꝛare ad habendũ pecuniam vt
auari: ſed nunq̃ȝ ſatiantur. immo ſemꝑ plus
creſcit auiditas. ps. xxxiij. Diuites eguerũt et
eſurierunt. Amb. Nec ſatietas vnq̃ȝ aderit cu
piditati nec finis. di. xlvij. ſicut hi. Alij eſuriũt
⁊ ſitiunt. i. deſiderant habere. ⁊ ad hoc laboꝛãt
ad habendũ potentiam vel dignitatẽ aut volu
ptatem: vt ſuperbi ⁊ voluptuoſi ⁊ laſciui. Sed
nunq̃ȝ ſatiantur. immo ſemꝑ magis anxiãtur.
prouer. xxviij. Leo rugiẽs ⁊ vrſus eſuriẽs. ſcilȝ
mel in arboꝛe princeps impius ſuper populũ
pauperẽ. Et de filio pꝛodigo ⁊ luxurioſo dicit
ꝙ cupiebat implere ventrẽ ſuũ de ſiliquis q̃s
poꝛci manducabant. i. delectationibus venere
is: ⁊ nemo illi dabat. Lu. xv. Solũ eſurientes
iuſtitiam ⁊ ſitientes ſaturabuntur. Unde dicit
Eſa. lxv. Ecce ſerui mei qui. ſ. operati ſunt iuſti
tiam comedẽt. ⁊ vos. ſ. pctõꝛes eſurietis. bibẽt
⁊ vos ſitietis. Beati ergo q eſuriũt ⁊c. ¶ Quã
tum ad ſcdm. quomodo eſuritur iuſtitia ⁊ ſitit
dicit Chꝛyſo. ꝙ illi eſuriunt iuſtitiã: qui ſm iu/
ſtitiam dei deſiderant conuerſari. Illi ſitiunt q
ſcientiam eius acquirere cupiũt. Iuſtitia autẽ
hic ſumit pꝛo virtute generali. que vt ait phs
eſt omnis virtus. Hec reddit vnicuiqȝ qd̃ ſuũ
eſt. ⁊ deo quidem tria. Nam vt creatoꝛi hono/
rem. Apls. Soli deo honoꝛ ⁊ gloꝛia. honoꝛ. ſ.
latrie: qꝛ ſolus eſt creatoꝛ. Ut redẽptoꝛi amoꝛẽ.
Apoca. j. Dilexit nos ⁊ lauit nos a peccatis no
ſtris in ſanguine ſuo. Nulla autẽ maioꝛ pꝛouo
catio ad amoꝛem q̃ȝ ꝑuenire amãdo. ait Aug.
Et ipſe chꝛiſtus dilexit nos. j. Jo. iiij. Ut domio
⁊ iudici timoꝛem ei debemus Malach. j. Si
ego dominus veſter vbi eſt timoꝛ meus. Hiere
mi. Quis non timebit te o rex gentium. Eſuri
unt ergo ⁊ ſitiunt iuſtitiam: qui ſemꝑ magis ac
magis cupiunt deum honoꝛare amare ⁊ time/
re. Et ſitiunt affectantes ſcire quõ iſta melius ꝑ
ficiãt. Pꝛoximo etiã iuſtitia exhibet tria. Obe/
dientiam ſuperioꝛi. ad Ro. xiij. Omnis anima
pt̃atibus ſublimioꝛibus ſubdita ſit: qꝛ non eſt
poteſtas niſi a deo. ſ. opãnte vel ꝑmittente quo
ad malam ⁊ vſurpatam pt̃atem. Concoꝛdiam
equali. j. Coꝛin. j. Idipſum dicatis omnes ⁊ nõ
ſint in vobis ſciſmata. i. diſcoꝛdie. Beneficien/
tiam ſeu ꝓuidentiam inferioꝛi. j. pe. v. Paſcite
eum qui in vobis eſt gregẽ. ⁊ Lu. xij. Fidelis
ſeruus ⁊ pꝛudens quem cõſtituit dominus ſu
per familiam ſuam vt det illis cibũ in tempoꝛe
ſ. neceſſariũ. Sibi ipſi iuſtitia exhibet tria. Coꝛ
di intentionis mundiciã. Sap. j. In ſimplici
tate coꝛdis. i. pura intentione querite illũ. Oꝛi
cuſtodiã. ps. xxxviij. Dixi cuſtodiam vias meas:
vt nõ delinquã in lingua mea. Poſui oꝛi meo
cuſtodiam. Carni exhibet iuſtitia diſciplinam.
Exemplo Pauli dicẽtis. Caſtigo coꝛpus meũ
⁊ in ſeruitutẽ redigo. Beati ergo qui eſuriunt
⁊ ſitiunt iuſtitiã. i. qui ſemꝑ auidi ſunt ad ſciẽ
dum ⁊ operandum que ꝑtinent ad debitũ ex/
hibendum ꝓximis: ⁊ ad cuſtodiendum coꝛ. et
os ⁊ oẽs ſenſus ſuos ſm iuſtitiam. ¶ Quãtũ
ad tertium. ſ. que ſit iſta ſatietas qua ſatiantur
eſurientes ⁊ ſitientes iuſtitiam. Reſpondet ꝙ
eſt triplex. Pꝛima eſt quia vt dicit Augu. Illo
cibo ſatiabuntur ⁊ ſaturabũtur in preſenti. de
quo dominus ait. Meus cibus eſt vt faciã vo
luntatem eius qui miſit me patris mei: quod
eſt ſumma iuſtitia. Secunda eſt multiplicatio
bonoꝛum operum ⁊ meritoꝝ: que mentem re/
plent ⁊ reficiũt ſpirituali delectatione. Qui enĩ
multum deſiderat iuſta operari quod eſt eſuri/
re multa bona facit: nunquam quieſcit a bono
opere. ps. cxxxj. Pauperes eius. ſ. eccleſie ſatu/
rabo panibus. ideſt refectionis ſpiritualis. Ter
tia ſatietas eſt in futuro. De qua ps. xvj. Satia
boꝛ cum apparuerit gloꝛia tua. ¶ Nam in pre
ſenti rationalis eſurit vel ſitit pꝛimã veritatẽ:
cui datur prelibatio fidei modo. Concupiſcibi
lis eſurit ⁊ ſitit ſummam bonitatem cui datur
modo prelibatio charitatis. Iraſcibilis ſũmã
ſublimitatem. cui datur modo prelibatio ſpei.
Caro eſurit ⁊ ſitit ſuam gloꝛificationem. ſm il/
lud ps. lxij. Sitiuit in te anima mea q̃ȝ multip.
tibi ca. mea. Sed in futuro rationalis ſatiabit
viſione dei. Concupiſcibilis delectatione. Ira/
ſcibilis ſatiabitur fruitione. Coꝛpus ſua gloꝛifi
catione. Math. xiij. Tunc iuſti fulgebũt ſicut
ſol in regno patris eoꝛum quoad coꝛpus. Un/
de Eſa. lx. Tunc videbis quoad rationalem et
afflues quoad concupiſcibilem ⁊ mirabit quo
ad iraſcibilem. ⁊ dilatabitur quoad coꝛpis glo
rificationem. gloꝛia enim anime dilatatur ⁊ ex
tẽditur vſqȝ ad coꝛpus. Unde Hilarius. Sitiẽ
tibus ⁊ eſurientibus iuſtitiam beatitudinẽ tri/

De premio iſtius beatitudinis. ſcȝ ſatietate. Quõ. ſ. ſaturabuntur tripli.

buit dominus ſignificans ſanctorum auidita/
tem perſecta in celo ſatietate repleri. Et Chry.
Saturabuntur ſcilicet largitate remunerantis
dei: qm̄ maiora erunt premia dei q̃ʒ ſanctorum
deſideria. Beati ergo qui eſuriunt ⁊c̃.

Beati miſericor/ .§.v.

des qm̄ ipſi miſericordiam conſequent. Mat
Quare thei.v. Hec eſt quīta beatitudo ⁊ apte ponitur
miſeri/ in quinto loco. quia ſm̄ Glo. Miſericordia de
cordia precedentibus naſcitur: ſcilicet quando preceſ
q̄nto lo ſerit vera humilitas ⁊ animus manſueſcat ⁊ ſu/
co poni os ⁊ aliorum caſus defleat: ac iuſtitiam eſuri//
tur. at: poſtea naſcitur vera miſericordia. Tunc eñ
alienas miſerias facit ſuas ⁊ pro viribus iuua
bit: ⁊ ſi iuuandi facultas deeſt: compaſſio non
deerit: ⁊ recte poſt iuſtitiam ponitur miſericor
dia. quia ſm̄ glo. ita iſte ſcilicet miſericordia ⁊
iuſtitia ſunt coniuncte vt vna altera debeat tē/
perari. Nam iuſtitia ſine miſericordia eſt cru//
delitas ⁊ miſericordia ſine iuſtitia eſt remiſſio
⁊ diſſolutio. Quod diffuſe declarat Grego. di.
xlv. diſciplina. Ad miſericordiam chriſtus hor
tabatur dicens. Lu.vj. Eſtote miſericordes ſi/
cut ⁊ pater veſter celeſtis miſericors ē. Et ratio
eſt. quia beati miſericordes qm̄ ipſi miſericor/
diam ꝯſequentur. Et poſtea chriſtus dicit. Eſto
te miſericordes. Quomodo vel in quibus de/
bemus eſſe miſericordes oſtendit in eo quod
ſubdit. ſcilicet tribus.

Quare ⁋ In dando ſententiam. Unde ſubdit. Noli/
⁊ in qui te iudicare ⁊ non iudi.
bus de ⁋ In condonando vel ſubdendo miſericordi
bemus am. Unde ſubdit. Dimitite ⁊ dimittemini.
eſſe mi/ ⁋ In ſubleuando inopiam. Unde dicit. Date
ſericor/ ⁊ dabitur vobis.
des. ⁋ Et in omnibus his eſt miſericors pater cele
ſtis ad eos qui faciunt miſericordiam. Beati
ergo miſericordes qm̄ miſericordiam conſe//
quentur. ⁋ Prima ergo miſericordia qua de
bemus vti ad proximum eſt in iudicando. Un
de dicit Hierony. Miſericordia h̄ non ſolum
intelligitur in elemoſynis: ſed in omni pecca/
to fratris: vt alter alterius onera portemus. Job
xix. Miſeremini mei miſeremini mei ſaltem
vos amici mei. Quare me perſequimini ſicut
deus. ⁊ carnibus meis ſaturamini ⁊c̃. Miſeri
cordia eſt compaſſio ſuper aliena miſeria. Ma
xima miſeria eſt peccatum. Cum ergo videt qs
proximum aliquid facere quod habet ſpeciē
mali: ſi non eſt certus non debet iudicare eum
ſicut nec deus qui omnia nouit noluit iudica/
re facta ſodomorum niſi prius videret clare.
Uadam inquit ⁊ videbo ſi clamorē qui venit
ad me opere impleant. Gene. xix. Sʒ etſi a ma
lo culpe defectus excuſari non poteſt: primus

in actu ſuo excuſat intentionē: conſiderat fra/
gilitatem: experitur in ſe malorum tentationē:
⁊ ſicut vellet ſibi miſereri: ita ⁊ miſeretur pro/
ximo. Si etiam habet de ipſo iudicare miſeri/
cordia vtatur in alleuiando penā. conſiderās
quod ait Jacobus in canonica ſua. Judicium
ſine miſericordia fiet illi qui non facit miſicor
diam. Sed non ſic multi faciunt etiam qui vi/
dentur amici ſʒ ſunt prompti ad iudicia teme/
raria: ⁊ feſtucas in alieno oculo vident: non ſu
as trabes: vt ſcribit in euangelio. Luc.vj. Sua
crimina alleuiant ⁊ excuſant: aliena aggrauāt
⁊ perſequuntur: ſcilicet appetendo ⁊ querēdo
punitionem: vt deus: ideſt ac ſi ipſi eſſent inno
centes ⁊ non indigētes: ⁊ ipſi miſericordia ex
miſeriis ſuis ⁊ carnibus ſaturantur: crudelita
tem ſcilicet exercendo. Beati ergo miſericor//
des in iudicando non temerarie: non ſuſpitio
ſe: non preſumptuoſe: non vſurpatiue: ſed pie
ex compaſſione: qm̄ ⁊ ipſi miſericordiam con/
ſequentur cum iudicabuntur a deo. Secundo
miſericordia eſt in condonando iniuriam. Un
de dicit. Dimittite: ſcilicʒ iniurias vobis factas
⁊ dimittemini. prouerbio. xxij. Qui pronus eſt
ad miſericordiam benedicetur a domino. Au
gu. dicit tibi deus. Dimitte ⁊ dimittetur tibi.
dimitti prius dimitte vel poſtea. Nam ſi non di
miſeris reuocabo te. ⁊ quicquid dimiſeram re
plicabo tibi. de penitē. diſt. iiij. ꝑs. cij. Quomo
do miſeretur pater filiorum: miſertus eſt deus
timētibus ſe. Pater carnalis q̃uis filius mul/
totiens faciat contra ordinationes ſuas. tamē
parcit ſibi compatiens: ita ⁊ deus dimittit. ſ. in
iurias ſibi innumeras quotidie a nobis fcās.
Unde Amb. in paſſione chriſti. Libēter igno/
ſco. ſ. iniurias mihi factas prompte indulgeo.
miſericordiā malo q̃ʒ ſacrificium. de pe. diſt. j.
Exemplo in paulo qui ait ſe de ſeipſo. Qui pri
us fui blaſphemus ⁊ contumelioſus perſecu/
tor: ſcilicet chriſti ⁊ fidelium: ſed miſericordiā
conſecutus. j. ad Timothe. j. Et in euangelio ip
ſo vbi miſericordiam mandat: dicit. Non eſt
diſcipulus ſupra magiſtrum perfectus autem
omnis erit ſi ſit ſicut magiſter eius. Chriſtus ē
magiſter qui quantas iniurias ſuſtinuerit. et
q̃ʒ miſericorditer indulſerit. patet in paſſione
eius. Beati ergo miſericordes quoniam ipſi
miſericordiam conſequentur: ſcilicet remiſſio
nem peccatorē. Unde dicitur Eccleſia. xxviij.
Relinque proximo nocenti te. ideſt tibi non di
cit qui nocuit tibi: ſed nocenti principaliter
quando vltionis ira ſolet magis feruēſcere. ⁊
tunc deprecanti tibi ſoluentur pctā tua. i. di/
mittentur: ſicut ſoluitur cera ad ignem ⁊ gla//
cies ad ſolem. Et ad Colloſ. iij. Donantes in/
uicem ſiquis aduerſus aliquem habet quere//

lam: ſicut & xpo donauit nobis. ¶ Tertia miſe
ricordia eſt in ſubleuando inopiam. Unde di/
citur. Date. ſ. elemoſynā & dabit vobis miſeri
cordia elemoſyne multiplicis. Prouerbio. xiiij.
Qui miſeretur pauperi. ſ. dando elemoſynam.
beatus erit. Hilarius. Intantum deus beniuo/
lentie noſtre in omnes delectatur affectu: vt ſu
am miſericordiam ſolum miſericordibus ſit
daturus. Eccl. xxix. Conclude elemoſynam in
ſinu pauperis. i. da occulte. non propter laudē
humanā: & ipſa orabit pro te. ſ. pauper cui da/

De pre/ mijs mi/ ſericor/ dib⁹ p miſſis.

bis. Date ergo & dabitur vobis. Et quid detur
nobis oſtendit ipſe deus in euangelio eodē dicens.
Menſuram bonam conſertam coagitatam &
ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrū. ſ. pa
ter & filius & ſpūſſanctus. ſ. a quo omne datum
optimum dabunt pro elemoſyna data ex miſe
ricordia & mēſura bōa pōt referri ad bona tem
poralia que multiplicāt hoib⁹ dantib⁹ elemoſy
nas largas: vt dr̄ i. prouerb. iij. c. Honora deū de
tua ſubſtantia. ſ. dando pauperi. vt impleant hor
rea tua: & vino torcularia redundabunt. ¶ Ex/

Exēplū.

emplum legitur q̄ in quodam monaſterio cū
dabantur ibi abundanter elemoſyne pauperi/
bus abundabant monachi multū in tempora
libus. In proceſſu temporis ceperunt deſiſtere
ab hoc opere miſericordie. & monaſteriū etiam
deficiebat in redditibus. Et cum quidam con/
quererentur de hmōi defectu. dixit eis quidā
ſanctus homo. Duo fratres ſunt quos habeba
tis in iſto monaſterio. vnus dicebatur date: &
alius dabitur vobis. Iſti ſemp volūt ſimul ma
nere. Sed vos emiſiſtis date. & ideo alius. ſ. da
bitur vobis noluit manere vobiſcū: ſed receſ/
ſit. Ideo ergo indigetis: quia non vtimini mi
ſericordia ad pauperes. ¶ Scdo menſurā coa
gitatam. i. calcatam dabunt in ſinum veſtrum.
ſ. mentē veſtrā quoad bona ſpūalia: q: vt dr̄ p
uerbio. xiiij. Miſericordia & veritate redimit
iniquitas. Et per ipſam etiam miſericordie ele
moſynam diſponitur & augetur ad gratiam: ſi
cut patet per exemplum in vitaſpatrum in le/

Exēplū.

genda Macharij de illo ſimphoniaco qui ex
eo q̄ fecit miſericordiam defendendo virginē
a ſocijs ne eam opprimerent & reducendo ad
ſuos & mulierem inuentā in deſerto quaſi de/
ſperatam pro detentione viri & filiorum in car
ceribus pro debitis. ipſe reſocellauit & debita
ſoluit. Machario fuit reuelatum q̄ futurus eſ
ſet ſocius eius in gloria. Et ſic ex illa miſericor
dia inductus eſt admonitione Macharij ad
deſerendum ſeculum & ſeruiendū deo. ¶ Ter
tio menſuram conſertam idest cumulatā quo/
ad gloriam anime excedentem capacitatē me
ritorum eius. ¶ Quarto ſupereffluentem. i.
irabocantem quoad gloriam corporis: que p/

De mīa & ei⁹ vtilitate. ō. ti. v. c. xviij.

cedit ab anima ſeu ab anime gloria redundan
tem in corpus. miſericordib⁹ enim dicetur in
vltima reſurrectione. Uenite benedicti patris
mei percipite regnum.

¶ Beati mundo .§. vi.

De mūdicia

corde quoniam ipſi deum videbunt Matth.
v. Conuenienter ſexto loco ponitur beatitudo cordis
de mundicia cordis: quia ſexto die homo for/
matus eſt ad imaginem dei. que quidem per
peccatum obtenebrata erat in homine: ſed im
mundicia cordis reformatur per gratiam. Nā
imaginem dei quam homo per culpam ſexta
die amiſit chriſtus ſexta mundi etate reſtituit:
& mundis corde infudit per gratiam. Merito
ergo poſt predicta ſequitur beatitudo de mun
dicia: quia niſi prius illa quinqꝫ habeatur: mū
dum cor in homine non creatur. Unde Amb.
Qui miſericordiam defert miſericordiā amit
tit. niſi mundo corde miſereatur. Quia enim
vt ait Cryſo. multi miſerentur: ſed impudica
agunt: eſtimantes ſufficere miſericordiā: oſten
dit q̄ non ſufficit miſereri & impudica agere.
& ideo addidit de mundicia dicens. Beati mū
do corde. Et nota q̄ nō dicit mundi in exterio
ribus vel in corpore. Contra quos chriſtus ait
Matth. xxiij. Ue vobis ſcribe & phariſei qui
mundatis quod deforis eſt. intus autem pleni
eſtis rapina & immundicia. ſ. rationum Cryſo.
ſuper Matth. Cum deus neqꝫ corporis mun/
diciam laudet: nec ſordes condemnet. pone ta
men q̄ deus odit ſordes corporum veſtimen/
torum & vaſorū: que neceſſe eſt vt ipſo vſu ſor
didentur: quantomagis ſordes cōſcientie hor
ret quam ſi volumus ſemper mundam ſerua/
mus. Dicit ergo. Beati mundo. non corpore
ſed corde. Hec autem mundicia in tribus in/
telligitur. ¶ Primo vt munda ſit rationalis
ab errore male inſtruente. ¶ Secundo vt mū
da ſit concupiſcibilis ab amore male inflam/
mante. ¶ Tertio vt munda ſit iraſcibilis a ti
more male humiliante. ¶ Debet mundicia eē
in intellectu a tribus vt ſit munda rationalis
videlicet. Primo a duplicitate intētionis. Se
cundo a falſitate opinionis. Tertio a prauita/
te cogitationis. ¶ Quantum ad primum qui
ſimulatam habet intentionem: vt qui facit ali
quid malo fine: vel qui vnum habet in corde:
& aliud in ore ſeu opere non eſt beatus ſed mi
ſer Eccl. ij. Ue duplici corde. Et iterum. Ue
peccatori ingredienti terram duab⁹ vijs. Hoc
agit ſm Rabanum: qui mala facit & bona ſpe/
rat: vel qui ſectatur opera carnis: & ſanctifica/
tionem ſpiritus ſe perficere arbitratur. vel qui
quoad exteriora viam graditur paradiſi: ſcili
cet agendo opera de genere bonorum quoad

quare ſexto loco ponitur

Mūdicia cor/ dis in tribus cōſiſtit

Mūdicia ītellect⁹ in tribus

interiora incedit per viam inferni Hiere.iiij.
Laua a malitia:ſcilicet intentionis cor tuum.
Secundo debet intellectus eſſe mundus a fal
ſitate opinionis.vt nil ſentiat contra veritatez
fidei:ſicut diſcipuli qui videntes chriſtum re/
ſuſcitatum eſtimabant fantaſma eſſe.Vñ chri/
ſtus ait.Quid turbati eſtis:⁊ cogitatiões aſcẽ
dunt:ſcilicet ab inferis in corda veſtra.Actuũ.
xv.Fide purificans corda eorum:ſcilicet ab er
roribus.Tertio debet eſſe rationalis munda a
prauitate cogitationis Math.xv.Ex corde ex
eunt cogitationes male.Furta ⁊ huiuſmodi.⁊
vt dicit Greg.Nequaquam cogitatio immun
da mentem maculat cum pulſat:ſed cum hanc
per delectationem ſuperat de pe.di.ij. Unde
Eſaie.j.dicitur.Lauamini.quoad primum'mũ
di eſtote.quoad ſecundum auferte malum co/
gitationum veſtrarum ab oculis meis.quoad

Mũdi cia ꝯcu piſcipil' i trib⁹

tertium.❡Secundo debet eſſe munda concu
piſcibilis ab amore mundane affectionis : ab
amore praue delectationis.a malo puerſe ope/
rationis Math.vj.Ubi eſt theſaurus tu⁹ ibi
eſt ⁊ cor tuum.vbi Cryſo. Si nil tibi alterius
mali eueniat.non paruam ſenties iacturam in
ferioribus affixus:⁊ ſeruus eorum factus: ⁊ a
celeſtibus cadens ⁊ nil excelſorũ cogitare va
lens.Secundo debet affectus eſſe mundus ab
amore praue delectationis Io.ij.Mũda ſer

Mũdi cia i ira ſcibili

uaui animam meam ab omni concupiſcentia
ſcilicet carnis ⁊ ſpiritus.Et dominus per pro/
phetam.Uſqꝫquo morabuntur apud te cogi//
tationes noxie.Tertio debet eſſe munda affe//
ctio a praua operatõe.Prouerb.xxj. Qui mũ
dus eſt:ſcilicet corde rectum eſt opus eius pſ̃.
xxiij.Quis aſcendet in montem domini. inno
cens manibus: ideſt operibus ⁊ mundo cor//
de.Tertio debet eſſe munda iraſcibilis a timo
re male humiliante Math.x. Nolite timere
eos qui occidunt corpus.vnde apoſtolus ait.
Mundus ego ſum a ſanguine omniuz veſtꝝ
Non enim ſubterfugi quin omne conſilium
dei manifeſtarem vobis : ſcilicet de agendis
q.d.propter timorem non dimiſi quin dicerez
veritatem neceſſariam.quia tunc mundus nõ
eſſem.Qui enim nimis timet aduerſa de facili
perdet mundiciam cordis:⁊ incurrit pſa pec/
cata.Sed ſiquis diceret iſtam beatitudinez ha
beri non poſſe:quia ſcribitur.Prouerb.xx.qs
poteſt dicere mundum eſt cor meum : purus
ſum a peccato.q.d.nullus:ergo non poteſt ha/
beri iſta beatitudo mundicie.Reſpondeo.Ali
ud eſt dicere ſe mundũ a peccato:quod nullus
poteſt dicere aſſertiue:quia delicta quis intel/
ligit.Pſal.xviij.q.d.nullus.Et nihil mihi con
ſcius ſum:ſed non in hoc iuſtificatus ſum ait
apoſtolus.Et hoc propter incertitudinem ſta,
tus noſtri:quia nemo ſcit vtrum odio vel amo
re dignus ſit Eccẽs.ix.Tum etiam propter inſe
parabilitatem venialium.j.Jo.j. Si dixerim⁹
quia peccatum non habemus ipſi nos ſeduci/
mus.Aliud eſt eſſe mundum a peccato quocũ
qꝫ.Et iſtud quãuis ex propria natura eſſe non
poſſit.tamen eſſe poteſt ex diuina gratia : ſm
illud Job.xiiij.c.Quis poteſt facere mundum
de immũdo conceptum ſemine. Non eniz tu
qui ſolus es?Et cum tali mundicia poteſt vi//
deri deus in vita preſenti multipliciter.Jacob
vidit deum facie ad faciem:ſed emarcuit ner
uus femoris eius quod ſignificat extinctionẽ
concupiſcentie carnalis.⁊ Iſa. ſed mundatis
labijs.⁊ Paulus raptus:ſed ceciderunt ſqua
me ab oculis eius ipſo baptizato. Beati er//
go mũdo corde qm̃ ipſi deum videbunt.

❡Beati pacifici .§.vij.

Quare h ſepti/ mo lo/ co po// nitur

quoniam filij dei vocabuntur Math.v. Hec
beatitudo apte in ſeptimo loco ponitur. dicit
glo.quia in ſabbato vere requieuit dabitur ve
ra pax:ſex etatibus tranſactis Amb.ſuper Lu.
reddit rationem quare congrue beatitudinez
de mundicia ſequitur iſta de pace dicens. Cũ
interiora tua vacua feceris ab omni labe pec/
cati ne diſſenſiones ex affectu tuo procedant:a
te pacem incipis vt alijs pacem feras. vnde di
citur.Beati pacifici.Circa quod tria ſunt no//
tanda.Primo pacis auiditas.Secundo pacis
integritas.Tertio pacis ſublimitas.❡Quan
tum ad primum dicit Aug.xix.de ciui.dei.ꝙ
omnia appetunt pacem. quod diffuſe probat
per multa exempla ⁊ irrationabilium anima/
lium ⁊ latronum inter ſe.Et etiam ex hoc quia
bellum quod naturaliter omnes horrent pro/
pterea gerunt vt perueniatur ad pacem.Non
enim pax queritur vt bellum exerceatur : ſed
bellum geritur vt pax habeatur.xxiij.q.j.mili
tare.Pſal.lxxv.In pace factus eſt locus eius:
ſcilicet dei.Hanc apoſtolus mandauit dicens
Pacem habete ⁊ deus pacis ⁊ dilectionis erit
vobiſcum.ij.Cor.vlt.❡Quantum ad ſecun//

Trib⁹ modis aliq fi// unt pa cifici

dum ꝙ tribus modis aliqui fiunt pacifici . Et
beati pacifici quoniam ⁊c̃. Primo quidem cũ
deo ei in omnibus obtemperando. Secundo
in ſeipſo motus illicitos refrenando . Tertio
cum proximo concordiam inter eos procuran
do.Nec dicuntur hi pacifici qui habẽt animũ
pacatum iniurijs factis a proximo vt non in//
de conturbentur:quia hoc pertinet ad ſecun//
dã btitudinẽ.ſ.mititatẽ.Sꝫ q inuigilant paci
reformande quoad deum ⁊ hoc per penitenti
am qui per culpam eam amittunt ⁊ paci cõſer
uande in ſeipſis:⁊ paci faciende inter proximos
Primo ergo beati pacifici:quia ſcilicet obtem

perando mandatis dei. per omnia concordant cũ eo. ad Ro. v. Juſtificati ex fide pacẽ habeamus ad deum. vt enim ait Augu. Sicut quod eſt ſuperius in nobis: ſcilicet mẽs vel ratio debet ceteris inferioribus reluctantibus imperare: ita quod eſt in nobis ſuperius: ſcilicet ipſa ratio debʒ ſubijci potiori ſe: ſcilicet deo. Neqʒ enim imperare inferioribus poteſt niſi ſuperioribus ſubijciatur. Unde in primis parentibus cum rebellauit rõ deo tranſgrediens mãdatum. ⁊ caro ſe rebellauit rationi ſentiendo ſtimulos carnis. Et hec eſt pax que datur hominibus bone voluntatis Luc. ij. Secũdo beati pacifici: ſcilicet qui refrenant in ſe illicitos motus Job. v. Scias ꝙ pacem habeat tabernaculum tuum: ideſt corpus. vnde ⁊ Aug. Pacifici ſunt in ſeipſis qui animi motus ⁊ carnales concupiſcentias habentes edomitas ⁊ rationi ſubiectus: ſunt regnum dei in quo ita ordinata ſunt omnia: vt quod in homine eſt ĩ pͥncipium imperat reluctantibus que ſunt nobis beſtijſqʒ communia. Tamen vt dicit Aug. iſta ſubiectio ſenſualitatis ad rationem perfecte non poteſt haberi in hac vita: ſed hoc nunc pacifici agunt: vt domantes concupiſcentias carnis ne regnent quandoqʒ perueniant ad pleniſſimam pacem. Tertio beati pacifici: ſcilicet qui querunt pacẽ cũ proximo. ſʒ illud ad Ro. xij. Si fieri poteſt quod ex vobis eſt cum omnibus pacem habentes Cryſo. ſuper Mat. Pacifici ad alios qui non ſolum inimicos in pace reconciliant: ſed etiam qui immemores malorum diligunt pacem. Pertinet ad iſtam pacem vt non ſolum non querant vindictam leſi: ſed querant cum eis ledentes habere pacem ⁊ diſcordantes ad pacem reducere.

De premio illius btitudinis

¶ Quantum ad tertium principaliter ſublimitas pacis oſtẽditur ex fructu eiꝰ ſeu premio quod repromittitur: quia ſcilicet filij dei vocabuntur. Tria autem faciunt hominem filium dei quodam particulari modo. Primo fides formata Jo. j. Dedit eis poteſtatem filios dei fieri his qui credũt in nomine eius. Qui non ex ſanguinibus ⁊c̃. Secundo charitas perfecta Mat. v. Diligite inimicos veſtros ⁊c̃. vt ſitis filij patris veſtri. Tertio pacis concordia. ſm illud. Pſal. Beati pacifici quoniam filij dei vo. quia ſʒ Cryſo. tales diligentes pacem chriſto ſunt ſimiles qui eſt pax noſtra qui fecit vtraqʒ vnum ſm apoſtolum. vel quia ſm Aug. Jn deo eſt ſumma quies ⁊ nil repugnans. Et ſic habent tales ſimilitudinem patris. vel ſm eundem Cryſo. Pacifici dicuntur qui nec odiunt nec litigant: ſed litigantes ⁊ diſcordantes ad pacem reducunt. Hi recte vocãtur filij dei: quia vnigeniti hoc opꝰ fuit congregare diſperſa ⁊ pacificare contra ſe prelianția. hoc autem eſt maximum ⁊ digniſſimum: ſcilicet eſſe filius regis eterni.

¶ Beati qui per- .§. viij.

ſecutionem patiuntur propter iuſtitiam quoniam ipſorum eſt regnum celorum Math. v. Hec octaua beatitudo eſt quedã manifeſtatio ⁊ confirmatio precedentium. Ex hoc enim ꝙ aliquis eſt confirmatus in precedentibus bonis in paupertate ſpiritus: mititate: ⁊ alijs: ſequitur ꝙ ab illis bonis propter nullam perſecutionem recedat. vnde iſta beatitudo pertinet quaſi ad omnes precedẽtes Cryſo. ſup Mat. dicit ꝙ poſita beatitudine de pace ſubdit de perſecutione ne quis exiſtimaret ꝙ ſemper querere ſibi pacem ſit bonum: puta aſſentiendo malis ppea ſubdit. Beati q pſecutionẽ patiũtur. Ubi tria notanda ſunt circa iſtã beatitudinem.

Quare ſ oppo nitur

¶ Primo ſupplicium afflictionis. ibi. Beati qui perſecutionem patiuntur.

¶ Secundo motiuum paſſionis. ibi. Propter iuſtitiam.

¶ Tertio premium tolerationis. ibi. Quoniã ipſorum eſt regnum celorum.

Qr multiplex ẽ pſecutio

¶ Quantum ad primũ vtiqʒ perſecutio afflictio eſt. Dicit autem apoſtolus. ij. Tim. iij. Omnes qui pie volunt viuere in chriſto neceſſe eſt vt perſecutionem patiantur propter iuſtitiam ⁊ hoc a carne: demone ⁊ homine. Caro enim perſequitur ſpiritum volens eum trahere ad ſuas concupiſcentias. Jn cuius figuram fuit ludus hiſmaelis cum yſaac: que perſecutio dicitur. Unde apoſtolus ad Gal. iiij. Js qui ſm carnem natus eſt perſequebatur eum qui ſm ſpiritum natus eſt. i. appetitus ſenſualis rõnẽ a demone quilibet iuſtus ſuſtinet perſecutionem dum varijs modis querit eum decipere ⁊ occidere. Pſal. xvij. Perſequar inimicos meos ⁊ comprehendam illos ⁊ non conuertar donec deficiant. Perſequimur demones perſequentes cum reſiſtimus eorum ſuggeſtionibus. Ab homine fit perſecutio. Et hoc dupliciter: quia per iniurias corporales vel per mala exempla. vnde Aug. vtrũqʒ genus perſecutionis diſtinguens. ait ſuper Pſal. lxix. ⁊ in multis alijs. Uox contribulatorum chriſto. i. martyrum inter paſſiones periclitantium ſed de capite preſumentium. Cum illis vos omnis fuſti cui ex charitate abundans iniquitas chriſtianorum paſſio eſt. vt Loth corporalem perſecutionem a nullo in ſodomis ſuſtinuerit ſed a malis eorum cum quibus habitabat. Eſt ergo perſecutio iuſti vel a leone in impetu: vel a dracone in inſidijs. vij. q. j. aduerſitas. §. eſt ⁊ aliud.

De motiuo paſſiõis. ſ. pp qd

¶ Quantum ad ſecundum: ſcilicet de motiuo paſſionis quod ſcilicet debet eſſe iuſtitia

que includit omnem virtutem. Nam pati pro
pter ſua peccata perſecutionem: ideſt punitio-
nem non facit hominem beatum ſed miſeruʒ
Unde .j. Pe. iiij. dicitur. Nemo veſtrum patia
tur quaſi homicida: aut fur: aut maledicus.
Idem ſi quid patimini propter iuſtitiam bea
ti. Et hoc eſt quod dicitur beati qui perſecutio
nem patiuntur propter iuſtitiam Cryſo. ſuper
Matth. Quidam patiuntur perſecutioneʒ p-
pter non committendam idolatriam. ꝛ iſti ſūt
beati quia ꝑpter iſtitiam fidei patiuntur: vt fi
deles a paganis: vt Lau. Uincen. Jo. ꝛ Paul.
Coſmas ꝛ Damianus a diuerſis tyrannis ido
latris. vt Agnes. Lucia. Cecilia. Katerina: ꝛ in
numeri virū ſꝫ ſexus. Aliqui patiuntur perſe
cutionem propter veritatē non deſerendaʒ. vt
catholici ab hereticis: ſicut athana. Hila. Am
bro. ꝛ plures alij ab arrianis ꝛ imperatore eis
fauente ꝛ Hermigildus filius regis hyſpanie
a ſuo patre iuſſus occidi: quia ab arrianis no-
luit accipere communionem: vt narrat Greg.
in dialo. Et iſti etiam beati: quia propter iuſti-
tiam veritatis patiuntur perſecutionem. Sed
quis ex potentibus ait Cryſoſt. qui chriſtiani
videntur forſit. i propter peccata ſua correptꝰ
a te fuerit perſecutus beatus es cū Jo. bap. qui
ſcilicet non propter fidem: ſed propter verita-
tem dicendam circa matrimonium violatum
ab herode corripuit: perſecutionem ꝛ morteʒ
eſt paſſus. Qui ergo propter cauſam dei ali-
quid patitur: etſi a ſuis patitur mercedē mar-
tyrij accipiet a deo. Beati ergo qui perſecutio
nem patiuntur propter iuſtitiam. ¶ Quantū
ad tertium: ſcilicet de premio. Nota ꝙ regnū
celorum eſt perſecutionem patientium tribus
modis. Primo modo ſpontanea voluntate.
Uoluntarie ſacrificabo ꝛc. Secundo cum per
ſeuerentia. Unde qui perſeuerauerit vſqꝫ in fi
nem hic ſaluus erit. Tertio ex cauſa legitima
quia propter rectam intentionem ꝛ cauſam.
Nam vt ait apoſtolus .j. Cor. xiij. c. Si tradide
ro corpus meum: ita vt ardeam: charitateʒ au
tem non habuero: ſcilicet faciendo propter lau
dem humanam: non propter deum nihil mi-
hi prodeſt. ¶ Et nota ꝙ idem premium in pri
ma ꝛ octaua beatitudine ponitur. Primo qui-
dem quia martyrij genus eſt paupertas volū-
taria: ꝛ in conſpectu ſeculi ſunt pauperes ſpiri
tu qui perſecutionem patiuntur. Secundo qꝛ
per paupertatem emitur regnum celorum: ſꝫ
perſecutione ꝛ paſſione pro chriſto percipitur
regnum. Tertio ſm Amb. quia pauperibus
ſpiritu promittitur regnum celorum quantuʒ
ad gloriam anime ſed ſuſtinentibus perſecu-
tionem ꝛ paſſionem in corpore pro chriſto pro
mittitur regnum celorum quantum ad glori-
am corporis. Beati ergo ꝛc.

Cz. ſ. aſflicti btificāt

De premio huiuſmodi pſecutoꝝ

¶ De vltimo fine hominis qui eſt beatitudo
perfecta. Capitulum .vij.

Reſtat videre de be-
atitudine pſecta: que eſt vltimꝰ finis
hois quā diffinit Boe. cū dicit ꝙ ē
ſtatus oium bonoꝝ aggregatio per
fectus. Et pmo vidēdū eſt ſi eſt aliqd creatū vl'
increatū. Pro cuiꝰ declaratiōe dicit .b. Tho. j.
ij. q. iij. ꝙ beatitudo eſt vltimꝰ finis. Finis aūt
alicuiꝰ dr̄ dupl'r. Uno mō res quā cupimꝰ adi-
piſci ſicut auaro finis eſt pecunia. Alio mō ipa
adeptio vl' poſſeſſio ſeu vſus aut fruitio eiꝰ rei
que deſideraꝛ: ſicut ſi dicaꝛ ꝙ poſſeſſio pecu-
nie eſt finis auari: ꝛ frui re voluptuoſa ē finis i-
tēpati. ¶ Primo ergo mō vltimꝰ finis hois ē
bonū increatū. ſ. deꝰ q ſolus ſua infinita boni-
tate pōt volūtatē hois pſecte implere. ꝛ iſta dr̄
beatitudo obiectiua vl cauſatiua: qꝛ deꝰ eſt ob
iectū ꝛ cā nr̄e beatitudinis. vñ ꝛ Boe. dic̄ deū
eē ipſam beatitudinē neceſſe eſt ꝯfiteri. ¶ Se-
cūdo vltimꝰ finis ſeu beatitudo hois eſt aliqd
creatū in ipo exiſtēs: qđ nihil aliud eſt ꝗꝫ ade-
ptio vl' fruitio vltimi finis: vñ Aug. dicit ꝙ il-
lis rebꝰ fruēdū eſt que nos beatos faciūt. factio
aūt iportat qd creatū: ꝛ iſta dr̄ beatitudo adepti
ua vl' fruitiua ex eo ꝙ eam adipiſcimur ꝛ frui-
mur. Sic igiꝛ ꝗꝫtū ad obiectū ꝛ cām beatitu-
do ē qd creatū: ſꝫ ꝗꝫlū ad eēntiā ē qd creatuʒ.
Cū aūt dr̄ beatitudo ē qd ſūmū bonū itelligen
dū ē ꝙ ē adeptio ſūmi boī. nō ꝙ ipa adeptio q
dr̄ btitudo ſit ſūmū bonū qđ ē deꝰ: ꝛ ꝑ ꝯñs qd
icreatū. Et ſil'r btitudo dr̄ vltimꝰ finis. i. adep-
tio vltimi finis. ¶ Probatio ꝛ declaratio quo
btitudo pſecta ſit opatio. nō ꝗcūqꝫ: ſꝫ opatio i-
tellectiua nō ꝗcūqꝫ: ſꝫ clare viſiōis diuine eēn-
tie. Et pmū ꝓbat ſic .b. Tho. j. ij. q. iij. ſ. ꝙ btitu
do ſit opatio bꝫ ꝙ btitudo ē aliqd creatū i ipo
hoie exn̄s. btitudo ē vltima hois pſectio. vnū
quodqꝫ aūt intm̄ ē pſectū inꝗꝫtū ē actu. nā po-
tētia ſine actu ipſecta ē. ꝗ btitudinē oꝫ i vltimo
actu hois ꝯſiſtere. Māifeſtū ē aūt ꝙ opatio eſt
vltimꝰ actꝰ opātis. vñ ꝛ ſcđs actꝰ noiaꝛ a pho i
ſcđo de aīa. nā hñs formā pōt eē i potētia ope-
rās: ſic̄ ſciēs potētia ꝯſiderās ē. Et inde ē ꝙ in
alijs quoqꝫ rebus vnaqueqꝫ dicitur eſſe ꝑpter
ſuam operationem. Nec eſſe eſt igitur beatitu
dinem hominis operationeʒ eſſe. Unde ꝛ phi
loſophus in .j. eth. dicit felicitatē eſſe operatio
nem ſm perfectam virtutem. Cum autem ſit
duplex actio ſm philoſophum. Unaqueqꝫ pro
cedit ab operante in materiam exteriorem:
ſicut nere. ſecare. ꝛ huiuſmodi. Et talis actꝰ nō
pōt eē beatitudo hois qꝛ talis operatio nō eſt
pſectio agētis ſed magis patiētis. Alia ē actio

De vltimo fine .ſ. btitudine. vtꝝ ſ. ſit qd creatū

Que opatio ſit beatitudo

manens in ipſo agente ſicut ſentire:velle:⁊ intelligere:⁊ talis actio eſt perfectio agentis. ⁊ ⁊ poteſt eſſe beatitudo. Jſta autem operatio que dicit beatitudo: alio modo eſt ĩ deo: alio modo in angelis bonis ⁊ ſanctis:alio modo ĩ viatoribus. Nã in deo in quo eſt beatitudo ꝑ eſſentiã. opatio eius eſt eſſe ipſius. Jn angelis ⁊ beatis in vita eterna:eſt vltima pfectio ſcḋm aliquã opationem qua iungunt bono increato. ⁊ hec eſt in eis opatio vnica ⁊ ſempiterna. Jn viatoribus aũt ſm ſtatuꝫ vite preſentis. eſt vltima pfectio ſm quã homo coniungit deo. Sed hec opatio non pōt eſſe cõtinua ⁊ vnica. Nec obſtat p̄dictis ꝙ beatitudo dꝛ vita eterna Jo.xvij. Hec eſt vita eterna vt cognoſcãt te ſolum ⁊c̃. Et vita nõ eſt opatio:ſed ſm phm viuere viuẽtibus eſt eſſe. Nã ſm Tho. vita dicit dupl̃r. Uno modo ipm eſſe viuẽtis. ⁊ ſic beatitudo nõ eſt vita niſi in deo cuius eſt ſua etiam opatio. Alio modo dicit vita opatio viuentis: ſm quã principium vite exit in actum. Et ſic noĩamus vitã activã ⁊ ꝯtemplatiuam. Et hoc modo beatitudo pfecta dicit vita eterna. Qḋ autem Boetius dicit beatitudinẽ ſtatũ oium bonoꝝ intelligitur per hoc ꝙ beatus eſt in ſtatu omnis boni perfecti.i.firmitate ⁊ dignitate:non ꝙ non ſit in actu.

¶ Quod operatio que eſt beatitudo eſt opatio intellectus. §.i.

¶ Quod operatio que eſt beatitudo eſt opatio intellectus probat ſic. Beatitudo cum ſit pfectuꝫ bonuꝫ:opꝫ ꝙ ſit optima pfectio vel pfectionis operatio. Optima opatio eſt optime potẽtie. ergo optimuꝫ oĩm eſt deus. Potẽtie aũt principales: eſ anime ſunt intellectus ⁊ voluntas. Sed beatitudo nõ pōt eẽ eſſentialr̃ actus voluntatis: vñ reſtat ꝙ ſit actus intellectus. Et ꝙ non pōt eſſe actus voluntatis q̃ſtum ad id qḋ eſt eſſentialr̃ ipſa beatitudo:ſic ꝓbat. b. Tho.j.ij.q.iij. Manifeſtum eſt ex p̄miſſis ꝙ beatitudo eſt ꝯſecutio vltimi finis. Cõſecutio aũt finis non conſiſtit in ipſo actu voluntatis. Uoluntas eniꝫ fertur in finem ⁊ abſentem cum ipm deſiderat:⁊ preſentẽ cuꝫ in ipſo requieſcẽs delectaf. Manifeſtuꝫ ẽ aũt ꝙ ipm deſideriũ finis nõ eſt cõſecutio finis ſed motus ad finem. delectatio aũt aduenit voluntati ex h̃ ꝙ finis ſit ei p̄ſens. Nõ aũt econuerſo aliquid ſit preſens:q: voluntas delectaf in ipo. ¶ Opꝫ ergo aliquid aliud eẽ q̃ actum voluntatis:per qḋ ſit p̄ſens ipe finis volũtati. Et hoc manifeſte apparet circa fines ſenſibiles. Si enim ꝯſequi pecuniam eſſet per actum voluntatis:ſtatim a principio cupidus ꝯſecutus eſſet pecuniam qui vult eam habere. Sed a p̄ncipio quidẽ eſt abſens ei. Conſequit aũt ipſam ꝑ hoc ꝙ manu eã apprehendit: vel aliquid hmõi: ⁊ tunc iam delectaf in pecunia habita. Sic igitur circa intelligibilem finem contingit:nam a principio volumus conſequi finem intelligibilem. Conſequimur autem ipſum per hoc ꝙ ſit preſens nobis per actum intellectus. Et tunc voluntas delectata quieſcit in fine iam adepto. Sic ergo eſſentia beatitudinis in actu intellectus conſiſtit. Sed ad volũtatem pertinet delectatio conſequens beatitudinem ſm ꝙ dicit Auguſti.in.x.confeſſio. ꝙ beatitudo eſt gaudium de veritate:quia ſcilicet ipſum gaudium eſt conſumatio beatitudinis. Patet etiam hoc ſcilicet ꝙ beatitudo conſiſtat in actu intellectus ex hoc quod dicit Johan.xvij. Hec eſt autem vita eterna vt cognoſcant te ſolum verum deum. ⁊c̃. Cognitio autem pertinet ad intellectum:non voluntateꝫ. Non eſt cõtra predicta quod Augu. dicit.xix. de ciui.dei.beatitudinem conſiſtere in pace. Nam pax pertinet ad vltimũ finem hominis. ⁊ per conſequens ad beatitudinem. non ꝙ eſſentialiter pax ſit ipſa beatitudo:ſed quia antecedẽter ⁊ ꝯñter ſe habet ad eã. Añcedẽter qdẽ inq̃ſtum iaꝫ ſunt remota omnia perturbantia ⁊ impedientia ab vltimo fine. Conſequẽter autem inquantum homo adepto vltimo fine remanet pacatus. ⁊ in ſuo deſiderio quietat⁹.

Quod beatitudo conſiſtit in opatiõe itellect⁹

Jtem ſi obijciatur. Beatitudo eſt ſummum bonum. Sed bonum eſt obiectum voluntatis:ergo beatitudo conſiſtit in actu voluntatis. Reſpondit beatus Thomas ꝙ primum obiectuꝫ voluntatis non eſt actus eius. ſed aliquod aliud bonum ſicut nec primum obiectum viſus eſt viſio:ſed viſibile. vnde ex hoc ipſo ꝙ beatitudo pertinet ad voluntatem tanq̃ꝫ ad primũ obiectum eius ſequitur ꝙ non ptineat ad ipſam tanq̃ꝫ actus eius. ¶ Jtem ſi obijciatur ſic. Si beatitudo eſt operatio vt dictuꝫ ẽ. ergo eſt nobiliſſima operatio. Sed nobilior operatio eſt dilectio dei:que pertinet ad voluntatem:q̃ꝫ cognitio que pertinet ad intellectum. ergo ⁊c̃. Rñ. b. Tho. ꝙ dilectio preeminet cognitioni in mouendo. Sed cognitio prior eſt dilectione. ſcilicet attingendo. ¶ Non enim diligit niſi cognitum. ⁊ ideo intelligibilem finem primo attingimus per actioneꝫ intellectus. ſicut ⁊ ſenſibilem finem primo attingimus per actionem ſenſus. Jtem q̃uis fineꝫ prius apprehendat intellectus q̃ꝫ voluntas. tamen quia motus ad finem incipit a voluntate:ideo voluntati debetur id quod vltimo conſequitur aſſecutionem finis. ſcilicet delectatio ſeu fruitio. Jtem ex hoc quod Aug. dicit ꝙ beatus eſt qui habet quicquid vult:non tamen niſi per actum voluntatis eſt ꝙ habeat quicquid vult. ⁊ ideo pertinet ad voluntatem.

Argumentuꝫ in contrariuꝫ.

De obiecto eius.ſ. viſione diuine eſſentie

Quod iſta ope- .§.ij.

ratio intellectus in qua eſſentialiter ꝯſiſtit beatitudo perfecta: eſt viſio diuine eēntie: ⁊ nō poteſt eſſe alia operatio. probat. b. Tho. j. ij. q. iij. ſic. Homo non poteſt eſſe perfecte beatus quouſqꝫ reſtat ſibi aliquid deſiderandum ⁊ querēdū: quia beatitudo eſt quietatiua. Sed qui nō videt diuinam eſſentiam: reſtat ei aliquid deſiderandum ⁊ querendum. Nam cum deus ſit cauſa prima omnium rerum: ⁊ omnia ſunt quedam effectus dei. Cum intellectus cognoſcit eſſentiam alicuius effectus niſi cognoſcat etiā cauſam illius effectus: non ſolum an ſit: ſed ēt quid ſit ſeu eſſentiaꝫ eius: remanet homini naturaliter deſiderium cum cognoſcit effectum. ⁊ ſic habere cauſam cognoſcendi etiam de cā quid ſit: ⁊ illud deſiderium eſt admirationis ⁊ cauſat inquiſitionem: puta ſiquis cognoſcat eclypſim ſolis. conſiderat ꝙ ex aliqua cauſa procedit: de qua quia neſcit quid ſit admiratur ⁊ admirando inquirit: nec iſta inquiſitio queſcit quouſqꝫ perueniat ad cognoſcendam eſſentiā cauſe. Sic cognoſcens intellectus eſſentiā alicuius effectus niſi cognoſcat: ⁊ de deo qui ē cā eius quid ſit remanet inquietus. ⁊ per conſequens non poteſt eſſe perfecte beatus. Cognoſcere autem non poteſt perfecte cauſam primā niſi ipſam eſſentiam eius videndo. Unuſquiſqꝫ enim perfectio potentie attenditur ſꝫ rationem ſui obiecti. Obiectum autem intellectus eſt quicquid eſt in eſſentia rei. vt dicit in iij. de anima. Unde intantum procedit perfectio intellectus inquantum cognoſcit eſſentiā alicuius rei. Oportet ergo cognoſcere ſeu videre eſſentiam dei qui vult perfecte cognoſcere. Et ideo etiam dicitur. j. Joan. iij. Cum apparuerit ſimiles ei erimus: quia videbimus eum ſicuti eſt. i. eſſentiam eius. Et in hoc ꝯſiſtit beatitudo pfecta. Et iſta viſio dr̄ dos anime.

Quid ſit obiectū intellectus

Quod delecta- .§.iij.

Quō dlectatio reqrit ad beatitudinem

tio requiritur ad beatitudinem ſicut concomitans ipſam. Pro cuius declaratione dicit. be. Tho. j. ij. q. iiij. ꝙ quadrupliciter aliquid requirit ad aliō. Uno mō ſicut pambulū vl̄ pparatū ad ipſum: ſicut diſciplina requiritur ad ſcientiam. Secundo modo ſicut perficiens aliquid ſicut anima reqritur ad vitam corporis. Tertio modo ſicut coadiuuans extrinſecum ſicut requiruntur amici ad aliquid agendum. Quarto modo ſicut aliquid concomitans. ſicut ſi dicamus ꝙ calor requiritur ad ipſum ignem. Et ſꝫ vltimo modo delectatio requiritur ad beatitudinem. Cauſatur enim ex hoc ꝙ appetitus requieſcit in bono adepto. Unde cū beatitudo nil aliud ſit ꝙ̄ adeptio ſummi boni non poteſt eſſe ſine delectatione concomitante: ſicut nec ignis ſine calore. Et quod Aug. dicit ꝙ viſio eſt tota merces fidei: verum eſt quantum ad eſſentiaꝫ beatitudinis. Unde per hoc non excluditur delectatio: ſed oſtenditur ꝙ ipſa non pertinet ad eſſentiam beatitudinis: ſed eſt vt accidens proprium: vt riſibile conſequitur rationale. In ipſa etiam redditione mercedis delectatio includitur. Nam cum alicui merces redditur volūtas merentis requieſcit: quod eſt delectari. Itē non eſt contra predicta quod philoſophus ait vj. Ethic. ꝙ delectatio impedit actionem intellectus: quia corrumpit eſtimationem prudentie. Non enim loquitur ibi philoſophus de delectatione concomitante intellectum. hec eniꝫ non impedit operationem intellectus: ſed magis confortat ipſam: vt dicitur in. x. ethi. ca. n. que delectabiliter facimus attentius ⁊ perſeuerantius facimus. Sed loquitur de delectatione extranea: hec impedit operationem intellectus: quandoqꝫ quidem ex intentionis diſtractione: quia dum vni vehementer intendimus neceſſe eſt ꝙ ab alio diſtrahamur: quandoqꝫ ex cōtrarietate: ſicut delectatio ſenſus cōtraria rōni ipedit eſtimationē ipſius prudētie magiſꝙ̄ operationē ſpeculatiui itellectus. Eſt ſciendum ꝙ in beatitudine viſio eſt quid principalius ⁊ potiuſꝙ̄ delectatio. Huius ratio eſt ſm. b. Tho. vbi ſupra. qꝛ delectatio conſiſtit in quadam quietatione voluntatis. Quod auteꝫ voluntas in aliquo quietetur nō eſt niſi ppter bonitatē eius in quo quietatur. Si ergo volūtas quietatur in aliqua operatiōe: ex bonitate operationis procedit quietatio volūtatis: nec volūtas querit bonū ppter quietationē. ſic eni ipſe actus volūtatis eēt finis qḋ eſt ꝯtra pmiſſa. Sed iō querit ꝙ quietetur in opatiōe: quia opatio eſt bonū eius. Unū manifeſtū eſt ꝙ pncipalius bonū eſt ipſa opatio in qua qetat voluntas ꝙ̄ qetatio voluntatis in ipſo. Pꝛēt idē ex hoc: qꝛ cā eſt potior effectu: ſꝫ viſio eſt cā delectatiōis. Qḋ aūt dicit philoſophus. x. ethic. ꝙ delectatio eſt pfectio opatiōis nō ſic eſt itelligēdū quaſi delectatio ipſa opationē pficiat in ſpecie ſua ſꝫ eſt pfectio cōcomitās opationē ſicut decor dr̄ pficere iuuentutē vꝫ qꝛ eſt ꝯñs iuuentutē nō ꝙ faciat. Sic ⁊ delectatio nō facit viſionē dei pfectā in ſpecie ſua: ſꝫ conſequitur. Itē notanda eſt differentia inter appetitum ſenſitiuum ⁊ intellectiuum circa delectationeꝫ. Nā apprehenſio ſenſitiua quam ſequitur appetit⁹ ſenſitiuus non attingit ad cōmunem rationeꝫ boni: ſed ad aliquod particulare quod eſt delectabile. ⁊ ideo ſm appetitum ſenſitiuum qui eſt in animalibus: operationes queruntur pro

Unū cātur delectatō

Differūt appetitus ſenſitiuus ⁊ itellectiuus circa delectationem

pter delectationem. Et natura in operationib⁹
neceſſarijs ad conſeruationez indiuidui ⁊ ſpe/
ciei delectationes appoſuit. vt huiuſmodi ope
rationes ab animalibus non negligantur. Sꝫ
intellectus apprehendit vniuerſalem ratione̅
boni ad cuius conſecutionem ſequitur dele//
ctatio. Unde principalius intendit bonum q̄ꝫ
delectationem. Non eſt autem aliquid eſtima̅
dum ſimpliciter ſm ordinem ſenſitiui appeti/
tus: ſed magis ſm ordinem intellectiui appe//
titus. Item non obſtat ꝙ delectatio ſeu fruitio
ſuccedit charitati ⁊ viſio fidei: ſed maior e̅ cha
ritas fide: ergo potior videtur delectatio. Nā
charitas cu̅ no̅ querat bonu̅ dilectu̅ pp̄ delecta
tione̅ ſm hoc eſt ei ꝯueni̅e̅s: vt delectet̄ in bo//
no adepto qd̄ amat: io̅ delectatio no̅ ri̅det cha
ritati vt finis: tu̅c. n. ꝑcederet ro̅ ſꝫ magis viſio
ri̅det charitati. ꝑ qua̅ viſione̅ finis fit ei p̄n̄s.

Quoad beati/ .§. iiij.

tudinem perfectam requiritur etiam compre//
henſio. Quod ſic probat. b. Tho. vbi ſupra. cu̅
beatitudo conſiſtat in conſecutione vltimi fi//
nis ea que requiruntur ad beatitudinem ſunt
conſideranda ex ipſo ordine ad finem. Ad fine̅
au̅t intelligibile̅ ordinat̄ ho̅ ptim p̄ intellectuꝫ
partim per voluntate̅. Per intellectu̅ quide̅ in
quantum in intellectu preexiſtit aliqua cogni/
tio finis imperfecta. Per voluntatem autem
primo quidem per amorem qui eſt motus vo/
luntatis in aliquid. Secundo per realem bea/
titudinem amantis ad amatum. Que quideꝫ
poteſt eſſe tripliciter. Quandoqꝫ enim amatu̅
eſt preſens amanti ⁊ tunc iam non queritur.
quandoqꝫ non eſt preſens: ſed non eſt poſſibi/
le ipſum adipiſci: ⁊ tunc etiam non queritur.
Quandoqꝫ autem eſt poſſibile ipſum adipiſci
ſed eſt eleuatum ſupra facultatem adipiſcen/
tis: ita vt ſtatim haberi non poſſit: ⁊ hec eſt ha
bitudo ſperantis ad ſperatuꝫ: que ſola habitu
do facit finis inquiſitionem. Et his tribus re//
ſpo̅det aliqua in ſuperna beatitudine. Nam
perfecta cognitio finis reſpondet imperfecte.
¶ Preſentia ipſius finis reſpondet ſpei habi
Tria ſu̅t tudini: ſed delectatio in fine iam preſenti con/
q̄ ad p/ ſequitur delectationem. Et ideo neceſſe eſt ad
fectam beatitudinem iſta tria concurrere: ſcilicet viſio
beatitu nem que eſt cognitio perfecta intelligibilis fi/
dine̅ re nis: comprehenſionem que importat preſenti
quiru̅t am finis: delectationem ſeu fruitionez que im
portat quietationem rei amantis in amato. Et
de co̅prehenſione dicit apoſtolus. j. ad Cor. ix.
Sic currite vt comprehendatis. Spiritualis
autem curſus terminatur ad beatitudinem.
Comprehenſio tamen ſm b. Tho. dicitur du/
pliciter. Uno modo incluſio comprehe̅ſi in co̅
prehendente. Et ſic omne quod comprehendi
tur a finito eſt finitum. Unde hoc modo deus
non poteſt comprehendi ab aliquo intellectu
creato. Alio modo comprehenſio nil aliud
nominat niſi tentionem alicuius rei que iam p̄/
ſentialiter habetur. ſicut aliquis conſequens
aliquem: dicitur eum comprehendere qua̅do
tenet eum: ⁊ ſic beati comprehendunt. Ipſa au
tem comprehenſio non eſt alia aliqua operatio
preter viſionem. Sed eſt quedaꝫ habitudo ad
finem iam habitum. Unde ipſa viſio vel res vi
ſa ſm ꝙ preſentialiter adeſt: eſt obiectum com/
prehenſionis. Et ſicut ad voluntatem pertinet
ſpes ⁊ amor: quia eiuſdem eſt amare aliquid ⁊
tendere in illud: ita ad voluntatem pertinet ⁊
comprehenſio ⁊ delectatio: quia eiuſdem e̅ ha Quo̅ re
bere aliquid ⁊ quieſcere in illo. ¶ Sciendum ctitudo
etiam ꝙ rectitudo voluntatis reqiritur ad bea volu̅ta/
titudinem antecedenter ⁊ conſequenter. Ante tis req
cedenter: quia ſicut materia non conſequitur rit̄ ad
formam niſi ſit debito modo diſpoſita ad for// beatitu
mam: ita nihil poteſt conſequi finem niſi ſit de dinem
bito modo ordinatum ad ipſuꝫ. Unde nullus
poteſt ad beatitudinem peruenire niſi habeat
rectitudinem voluntatis que rectitudo exiſtat
per debitum ordinem ad vltimum finem. Co̅/
ſequenter autem requiritur: quia ſicut dictum
eſt beatitudo vltima conſiſtit in viſione diuine
e̅ntie q̄ e̅ ipſa e̅ntia bonitatis: ⁊ ita volu̅tas vi
dentis dei eſſentiam ex neceſſitate amat deum
Sicut voluntas no̅ videntis deum ex neceſſita
te amat quicquid amat ſub communi ratione
boni quam nouit. Et hoc ipſum eſt quod facit
voluntatem rectam. Unde non eſſet beatitudo
ſine recta voluntate.

Ad beatitudi/ .§. v.

nem perfectam hominis non requiritur corp⁹
eius adeſſe: ſed ad bene eſſe ⁊ corpus perfecte Quo̅
diſpoſitum. Pro cuius declaratione dicit be. ad pfe/
Tho. j. ij. q. iiij ꝙ aliqui poſuerunt ꝙ beatitu// cta̅ bea
do perfecta que conſiſtit in dei viſione non po titudi/
teſt anime aduenire ſine corpore exiſtente di// ne̅ req̄/
centes: ꝙ anime ſanctorum a corporibus ſepa rit̄ cor/
rat ad illam beatitudine̅ non perueniunt vſqꝫ pus ei⁹
ad diem iudicij quando reaſſument corpora.
Quod apparet eſſe falſum ⁊ auctoritate ⁊ ra//
tione. Auctoritate quidem quia dicit apoſto//
lus. ij. ad Corin. v. Qua̅diu ſumus in corpore
peregrinamur a domino. ⁊ que ſit ratio pere//
grinationis oſtendit dicens. Per fidem enim
ambulamus non per ſpeciem. Ex quo apparet
ꝙ qua̅diu quis ambulat per fidem non p̄ ſpe//
ciem carens viſione diuine eſſentie. nondum
eſt deo preſens. Anime autem ſanctorum a cor
poribus ſeparate ſunt deo preſentes. Audem⁹

autem ⁊ bonam voluntatem habemus peregrinari a corpore ⁊ preſentes eſſe ad dominū. Unde manifeſtum eſt ꝙ anime ſanctorū a corporibus ſeparate ambulant per ſpeciem videntes dei eſſentiam in quo eſt beatitudo vera. Apparet ⁊ hoc ratione. Nā intellectus ad ſui operationem non indiget corpore niſi propter fantaſmata in quibus intelligibilem veritatē intuetur. Manifeſtum eſt autem ꝙ diuina eſſentia per fantaſmata videri non poteſt: ex eo videlicet quia materialia ſunt. deus autem pure immaterialis. Unde cum in viſione diuine eſſentie conſtat perfecta hominis beatitudo. nō dependet a corpore ipſa beatitudo hominis ⁊ per conſequens ſine corpore poteſt eſſe anima beata. Ad quod etiaꝫ facit quod dicitur Apo. xiiij. Beati mortui qui in domino moriuntur.

¶ Sciendum tamen ꝙ ad perfectionem alicuius rei dupliciter aliquid pertinet. Uno modo ad conſtituendam eſſentiam rei. ſicut anima requiritur ad perfectionem corporis. Alio modo requiritur ad perfectionem rei: qđ pertinet ad bene eſſe eius ſicut pulchritudo corporis. Ul' velocitas ingenij pertinet ad perfectionem hominis. Quāuis ergo corpus pmo modo ad perfectionem beatitudinis hominis nō pertineat. pertinet tamen ſecundo modo. Cuꝫ enim operatio dependeat ex natura rei: quanto anima perfectior erit in ſui natura tāto perfectius habebit ſuam propriam operationem in qua felicitas conſiſtit. Unde Aug. ſup Geñ. xij. dicit ꝙ non ſic poſſunt videre anime ſanctorum ſeparate a corporibus incommutabilem ſubſtantiam. vt ſancti angeli vident ſiue alia latentiori cauſa. Siue quia ineſt eis quidam naturalis appetitus corpus adminiſtrandi. Quod tamen dicit hic Aug. ꝙ anime ſeparate non vident deum ſicut angeli non eſt intelligendum ſm inequalitatem quantitatis: quia etiam modo aliqua anime ſunt aſſumpte ad ſuperiores ordines angelorum. clarius videntes deum ꝗ̄ꝫ inferiores angeli. Sed ſm inequalitatem proportionis. Quia omnes angeli etiam infimi habent omnem perfectionem quam ſunt habituri: non autem anime ſeparate ſanctorum. Item quāuis impedimentū operationis quod eſt per modum contrarietatis vt frigus impedit obiectum caloris repugnet felicitati: non tamen repugnat ei impedimentum quod eſt per modum cuiuſdam defectus cum ſcilicet res impedita non habet omne qđ requiritur ad omnimodam ſui perfectionem ſed repugnat tale impedimentuꝫ operationis omnimode eius perfectioni. Et ſic ſeparatio a corpore dicitur animam retrahere a fine: ne tota tendat in viſionem diuine eſſentie. Appetit enim anima ſic frui deo: ꝙ etiam ipſa fruitio deriuetur ad corpus p redundantiam. ſicut ē poſſibile. Et iō quādiu ipſa fruiť deo ſine corpore: appetitus ei⁹ quieſcit in eo: ꝗ tñ adhuc ad participationē eius vellet corpus pertingere. Uñ corpore reſumpto creſcet beatitudo extēſiue non intēſiue.

Qđ aīs beata hꝫ reniſum ad corpus ⁊ quo intelligať

¶ Ad beatitudinē aūt imꝑfectam ꝗ̄ hētur in via: vtiqꝫ requiritur corp⁹ de neceſſitate: quia huiuſmodi beatitudo ē in opatione intellectus practici vl' ſpeculatiui: ſꝫ opatio intellectus in hac vita non pōt eē ſine fantaſmate: que eſt in organo corporali. Requiritur quoqꝫ ad beatitudinem perfectam omnino perfecta diſpoſitio corporis antecedenter ⁊ conſequenter. ¶ Antecedenter quidem: quia ſm Aug. Si tale ſit corpus cuius ſit difficilis ⁊ grauis miniſtratio ſicut caro que corrumpiť ⁊ aggrauat animam: auertitur mens ab illa viſione ſummi celi. Conſequenter vero quia ex beatitudine anime fiet redundantia ad corp⁹ vt ⁊ ipſum ſua pfectōe potiať beat⁹ Tho vbi. ś.

¶ Quod ad bea- .§.vi.

titudinē pfectam non requiruntur bona exteriora nec amici. Ratio primi eſt: qꝛ hmōi bōa exteriora vel requiruntur ad ſuſtentationem aīalis corporis. vel requiruntur ad opationes quas p aīale corpus exercemus. que humane vite ꝯueniūt. ¶ Illa aūt beatitudo pfecta: vel erit in aīa corpori vnita: iā nō aīali ſed ſpirituali. Et iō nullo mō iſta exteriora bona requirūtur ad illā beatitudinē: cū ordinētur ad vitam aīalē: ſꝫ ad beatitudinē impfectam que habeť in via requiruntť iſta bona: nō quaſi de eſſentia beatitudinis: ſꝫ quaſi inſtrumentaliter deſeruientia ipſi beatitudini. que ꝯſiſtit in opatione vͬtutis ſm vitā actiuā vel cōtemplatiuam.

An bona exteriora requirūť ad pfectā beatitudinem

Qđ aūt in ſcripturis ſanctis ꝓmittať p pmio regnū. vt Math. xxv. Uenite be. pa. mei ⁊c̄. vl' eſus ⁊ pot⁹. vt Luc. xxij. Ut edatis ⁊ bibatis ſuper mēſam meā in regno meo: hmōi locutiones ſm b. Tho. ſunt metaphorice intelligēde: qꝛ ſolent in ſcripturis ſpiritualia corporalia deſignari. vt ex his que nouimus ad deſiderandum incognita ꝯſurgamus. Et ſic per cibum intelligitur delectatio per diuitias ſufficiētia qua homini ſufficiet deus. per regnum exaltatio hominis vſqꝫ ad ꝯiunctionē cū deo. Quod aūt merces ſanctis promittitur in celis. Math. v. Per celos ſm Aug. intelligitur altitudo ſpiritualium bonoꝝ. Nihilominus tñ locus corpore⁹ aderit nō ꝓpter neceſſitatē ad beatitudinē ſed ꝓpter quādā ꝯgruentiam ⁊ decorem. Qđ vero Boetius dicit. ꝙ beatitudo eſt ſtat⁹ oīum bonoꝝ ⁊c̄. Intelligitur de illis bōis que conueniunt vite ſpūali: in qua cōſiſtit perfecta

Quō intelligidꝫ auctoritas illa vt edatis ⁊ bibatis ⁊c̄.

beatitudo. Iſta vero bona deſeruiunt vite ani/
mali: ideo illi beatitudini non competunt. Tñ
quicquid boni inuenitur in iſtis: totum habe/
bitur in ſummo fonte bonoꝝ ⁊ ſic eſt ibi cógre
gatio omnium bonoꝝ. ¶ De amicis autem ſi
ſunt neceſſarij ad beatitudiné dicit bea. Tho.
vbi ſupra. ꝙ ad beatitudinez patrie non requi
ritur ſocietas amicorú de neceſſitate ſed de bñ
eſſe. Et ratio eſt: qꝛ homo hꝫ totam plenitudiné
ſue perfectionis in deo. Quãuis eniꝫ charitas
que eſt in patria non deficiat ſed perficiaṫ ſe ex
tendat ad deum ⁊ ad proximum: tñ perfectio
charitatis eſt eſſentialis beatitudini quãtuꝫ ad
dilectionem dei. Unde ſi non eſſet niſi vna ani
ma fruens deo. beata eſſet non habens proxi/
mum quē diligeret. Sꝫ ſuppoſito proximo ſe/
quitur dilectio eius ex dilectione dei. Et quod
Boetius dicit. ꝙ nullius boni niſi cóſortio eſt
iocunda poſſeſſio: intelligitur qñ in illo bono
quod habetur non eſt plena ſufficiẽtia. Sed in
deo habetur omnis ſufficientia. Sed ad felici/
tatem ſeu beatitudinez imperfectam vie: vt di
cit phs in. ix. Ethi. Felix indiget amicis nó pro
pter vtilitatem cum ſit ſibi ſufficiens: nec pro
pter delectationem cum habeat in ſe pfectam
delectationem in operatione virtutis. Sꝫ pro
pter bonam operationem vt. ſcilꝫ eis beneſaci
at. ⁊ vt eos inſpiciens beneſacere delectetur. et
vt eis beneſaciẽdo adiuueṫ. Indiget eni hõ au
xilio amicoꝝ in opibꝰ vite actiue ⁊ ꝯtẽplatiue.

Amici nõ requirūṫ ad pfectaꝫ beatitudiné de neceſſitate.

¶ Quod homo .§. vij.

poteſt adipiſci iſtam perfectam beatitudinem.
Et hoc non per ſua naturalia: nec per operatio
nem angeloꝝ: ſed per opera meritoria que ha/
bent virtutem principaliter ex gr̃a dei. Primū
ſic declarat. b. Tho. i. ij. q. v. Beatitudo nomi/
nat adeptionem perfecti boni. Quicunqꝫ ergo
eſt capax perfecti boni põt ad beatitudiné per
uenire. Quod aũt homo ſit capax perfecti bo/
ni. ex hoc apparet ꝙ eius intellectus apprehē/
dere põt vniuerſale ⁊ perfectum bonū ⁊ volun
tas eius appetere põt illud. ergo põt hõ adipi/
ſci beatitudinem. Quãuis enim núc in via ſit
homini cõnaturale vt veritatem intueatur in
rebus materialibus. vñ ſpes intelligibiles in
fantaſmatibꝰ intelligit: nec ſine fantaſmate po
teſt intelligere. In patria habebit alium modū
intelligendi cõnaturalem. ¶ Secundum. ſcilꝫ
ꝙ non poſſit homo beatitudinem adipiſci per
ſua naturalia. pbat ſic bea. Tho. q. eadeꝫ. Bea
titudo hominis perfecta conſiſtit in viſione di
uine eſſentie. Uidere autem deum per eſſentiã
eſt ſupra naturam: non ſolum hoīs ſed omnis
creature vt in parte prima oſtenditur. Natura
lis enim cognitio vniuſcuiuſqꝫ eſt ſm modū

Ad perfectam beatitudinez p que et quõ hõ pueni/re poſ/ſit.

Ꝙ per naturalia ſua hꝫ non poſſit adipiſci beatitudinez.

ſubſtantie ſue ſicut de intelligentia dicitᷣ: vni/
uſcuiuſqꝫ: qꝛ eſt ſm modum ſue ſubſtãtie. Si/
cut de intelligentia dicitur in lib. de cauſis. ꝙ
cognoſcit ea que ſunt ſupra ſe: ⁊ ea que ſunt in
ſe ſm modum ſubſtantie ſue. Omnis autē co/
gnitio que eſt ſm modum ſubſtantie create de
ficit a viſione diuine eſſentie: que in infinitum
excedit oēm ſubſtantiã creatam. Unde nec ho/
mo nec aliqua creatura põt conſequi vltimam
beatitudiné per ſua naturalia. Ad qđ facit qđ
ait apls. i. Ad Corin. ij. Oculus non vidit nec
auris audiuit: ⁊ in cor hominis nó aſcendit q̃
preparauit deus diligentibus ſe ⁊c. ¶ Sꝫ nec
etiã virtute angeli vl' cuiuſcunqꝫ alterius crea/
ture põt eam adipiſci. Huius rõ eſt ſm Bea.
Tho. vbi ſupra. qꝛ cum omnis creatura ſit na/
ture legibus ſubiecta: vtpote habens limitatã
virtutem ⁊ actionem. Illud qđ excedit naturã
creataꝫ non põt fieri auctoritate ſeu virtute ali
cuius creature. Et iõ ſi qđ fieri oporteat quod
ſit ſupra naturam hoc ſit imediate a deo: ſicut
ſuſcitatio mortui: illuminatio ceci ⁊ hmõi. Cū
ergo beatitudo ſit quoddã bonum excedēs na
turam creatam: impoſſibile eſt ꝙ per actioneꝫ
alicuius creature cõferatur. Sed beatus ſit hõ
ſolo deo agente. iuxta illud ps. lxxxiij. gratiam
⁊ gloriam dabit dñs. Quod autē angelus illu
minet intellectum angeli inferioris vel hoīs.
hoc eſt quoad aliquas rõnes diuinoꝝ operuꝫ.
non quãtum ad viſionem diuine eſſentie. Naꝫ
ad hanc omnes a deo illuminãtur. ¶ Ultimū
videlicet ꝙ requiratur bona opera ad beatitu/
dinem conſequēdam. pꝫ ex hoc ꝙ xp̃s ait Ioã.
xiij. Scitis hec beati eritis ſi feceritis ea. Huiꝰ
ratio eſt ſꝫ. b. Tho. vbi. ſ. qꝛ eoꝝ que nata ſunt
habere perfectum bonum aliquid hꝫ ipſum ſi
ne motu. aliquid per vnum motum. aliqđ plu
ribus motibus. Habere bonum pfectum ſine
motu conuenit ei quod naturaliter habet illđ.
habere autem beatitudinem naturaliter eſt ſo
lius dei. Unum ſolius dei eſt proprium ꝙ ad
beatitudinem non moueatur per aliquam ope
rationem precedentem. Cum ergo beatitudo
excedat omnem naturam creatam. nulla pura
creatura conuenienter conſequitur beatitudi/
nem abſqꝫ motu operationis per quē tēdit ad
ipſam. Sed angelus qui eſt ſuperior q̃ȝ homo
ordine nature conſecutus eſt eam ex ordine di
uine ſapientie vno motu operationis merito/
rie. Homines autem conſequuntur ipſaꝫ mul/
tis motibus operationum: que merita dicun/
tur. Unde ſm phm. Beatitudo eſt premium
virtuoſarum operationum. Preexigitur autē
operatio hominis ad beatitudineꝫ: non ppter
inſufficientiam diuine virtutis beatificantis:
ſed vt ſeruetur ordo in rebus inſtitutis a deo.

Bona opa re/quirun/tur ad beatitu/dinem ꝯſequē/dã. Rõ/ponit.

Notandum

Notād um eſt autem q primas creaturas do/
minus ſtatim de impfectis producit abſq ali
qua diſpōne vel operatione creature precedē
te:q: ſic inſtituit prima indiuidua ſpecierum
vt per ea natura propagaretur ad poſteros. Et
ſimiliter q: per xp̄m qui eſt deus ⁊ homo bea/
titudo erat ad alios deriuāda ſm illud ad He/
bre.ij. Qui multos filios adduxerat in gloria:
ſtatim a principio ſue cōceptionis ſine aliqua
opatione meritoria precedēte. anima eius fu/
it beata. Sed hoc eſt ſingulare in chriſto. Pue
ris aūt baptizatis ſubuenit meritū chriſti ad
beatitudinem ↄſequēdam licet deſint merita
ppria eo q per baptiſmum ſunt membra xp̄i
effecti. Quod aūt aplus dicit ad Ro.iiij. Bea
titudinem hominis eſſe cui deus ↄfert iuſtitiā
ſine opibus:intelligit de beatitudie ſpei q̄ hr̄
p grāz iuſtificantē data ſine opib⁹ pcedētib⁹.

Quod iſta pfe/ §.viij.

Btitu/ dinē p/ fectā in hac vita hr̄e nō poſſu//. mus rō ponit.

cta beatitudo nō pōt haberi in hac vita:ſed ha
betur tātū in alia ⁊ magis ab vno q̄z ab alio.
Primum ſic probat.b.Tho.j.ij.q.v.triplici ra
tione. Et prima eſt ex ipſa beatitudinis rōne.
Nam cum beatitudo ſit ſufficiēs ⁊ pfectū bo/
num omne malum excludit. In hac autē vita
nō pōt excludi omne malum. Multis eni ma
lis preſens vita ſubiacet que vitari nō poſſunt
⁊ ignorantie ex parte intellectus ⁊ inordinate
affectiōis ex parte appetitus:⁊ multiplicis pe
nalitatis ex parte corporis vt diligēter exequi/
tur Aug.xix.de ciui.dei. Ad quod etiam facit
illud Job.xiiij. Homo natus de muliere breui
viuēs tēpore repletur multis miſerijs. ¶ Se
cunda ratio eſt:q: deſiderium boni hic ſatiari
nō pōt. Naturaliter enim homo deſiderat per
manētiam boni qd̄ habet. bona aūt preſentis
vite ſunt tranſitoria:cum etiam ipſa vita tran
ſeat quam naturaliter deſideramus:⁊ eā per/
petuo manere vellemus:quia naturaliter ho/
mo refugit mortem. ¶ Tertia ratio eſt. ſi cōſi/
deretur id in quo ſpecialiter beatitudo conſi/
ſtit:ſcz viſio diuine eſſentie:que nō poteſt ho/
mini prouenire in hac vita:q: non pōt intelli/
gere niſi reflectendo ſe ad fantaſmata:que cū
ſint materialia per ea diuinam eēntiā que pu
rus ſpiritus eſt videre nō poteſt. Unde nō pōt
quis in hac vita perfecte eſſe beatus. Non ob/
ſtat predictis q plures poſuerūt beatitudinē
in hac vita cōſiſtere. Juxta illud. Beatū dixe/
runt populū cui hec ſunt. Et qd̄ a pluribus di
cit nō poteſt eſſe falſum totaliter:q: videtur eſ
ſe naturale qd̄ in pluribus eſt. Nam reputant
plures ipſi in hac vita eſſe aliquam beatitudi/
nem propter aliquam ſimilitudinem vere be/
atitudinis. Et ſic non ex toto a ſua eſtimatio/
ne deficiunt. Imperfecta autem beatitudo hic
poteſt eſſe in vita tamen virtuoſa. ¶ Quan//
tum ad ſecūdum: ſciēdum q vnus alio eſt bea
tior in alia vita quātum ad adeptionem beati/
tudinis ſeu fruitionem. Pro cuius declaratio
one dicit bea. Tho. vbi.ſ. q in beatitudine nō
includitur niſi ipſe finis vltimus:qui eſt ſum//
mum bonū ⁊ adeptio ipſius ſeu fruitio. Quā
tum igitur ad ipſum ſummū bonum quod eſt
beatitudinis obiectum ⁊ cauſa:non poteſt eſſe
vna beatitudo maior q̄z alia:quia non eſt niſi
vnum ſummū bonum ſcilicet deus:cuius frui
tione omnes ſunt beati. ſed quantum ad ade//
ptionem huius vel fruitionē poteſt vnus alio
eſſe beatior:q: quanto magis homo bono frui
tur tanto beatior eſt. Contingit autem aliquē
magis frui deo q̄z alium ex eo q eſt melius di
ſpoſitus vel ordinatus ad eius fruitionem:pfe
ctius fruitur deo. qui clarius videt eum. Sed
clarius ⁊ limpidius videt ⁊ perfectius fruitur
qui habuit hic in vita maiorem charitatē. Sic
ergo vnitas denarij qui promiſſis eſt laboran/
tibus in vinea. Matth.xx. ſignificat vnitatem
beatitudinis ex parte obiecti. Sed multiplici/
tas manſionum de qua xp̄s dicit. Joā.xiiij. In
domo patris mei manſiones multe ſunt. ſigni
ficat diuerſitatem beatitudinis ſm diuerſum
gradum fruitionis. Exempla poſſunt hic indu
ci de eodem cibo:qui delectabilius guſtatur a
ſanis ab vno q̄z ab alio ſm diſpoſitionem gu//
ſtus. Et de eadem re que melius intelligit ab
vno q̄z ab alio:⁊ corporaliter plenius videt ab
vno q̄z ab alio:⁊ cum pluribus differentijs:ſz
meliorem diſpoſitionem oculi. Non ob. q bea
titudo dicitur ſummū bonum in ſuperlatiuo:
quia intelligitur q eſt ſummi boni adeptio ⁊
fruitio.i. dei quo omnes fruuntur.

q vnus alio pōt eē beati o: ī alia vita q̄// modo.

Quod beatitu/ .§.ix.

q btitu do pfcā amitti ⁊ quare.

do non poteſt amitti ſi eſt perfecta vt superne
patrie. patet ex eo quod xp̄s ait Matthe.xxv.
Ibunt iuſti in vitam eternam que eſt perfecta
beatitudo. Eternum enim defectu caret. ¶ Cir
ca hoc Origenes ſequens errorem quorūdā
Platonicorū poſuit q poſt beatitudinem hō
poteſt fieri miſer. ſed hoc eſſe falſum manifeſte
apparet duplici ratione ſm bea. Tho.j.ij.q.v.
Et prima eſt ex ipſa cōmuni ratione beatitudi/
nis. Cum enim ipſa ſit perfectum bonum ⁊ ſuf
ficiens oportet q deſiderium hominis quietet
⁊ omne malum excludat. Naturaliter autē ho
mo deſiderat retinere quod habet bonum ⁊ q
retinendo ipſum obtineat ſecuritatem. alioqn
neceſſe eſt q timore amittēdi vel dolore de cer
titudine amiſſionis affligatur. Requirit ergo
ad perfectam beatitudinem q homo certam

opinionem habeat.q: bonū quod hȝ nunquā
amittet.Que quidem opinio ſi vera ſit ꝯñs eſt
ipſam beatitudinē nunq̄ȝ amittere.Si aūt fal/
ſa ſit.hoc ipſum eſt qōdam malū falſam opini/
onem habere.Nam falſuȝ eſt malū intellectus
ſicut verꝫ eſt bonū ipſius.Non erit igitur vere
beatus ſi aliqđ malum ineſt ei. ¶ Scđo idem
apparet ſi ꝯſideretur rō beatitudinis in ſpecia
li.Dictum eſt enim ſupꝛa ꝙ ꝯſiſtit in viſione di
uine eēntie.Eſt autem impoſſibile ꝙ aliqs vi/
dens diuinā eēntiam velit eam non videre: q:
omne bonuȝ habitū quo qs carere vult aut nō
eſt ſufficiens ⁊ queritur aliqđ ſufficientius lo/
co eius aut hȝ aliquod incōmodum annexum
ꝓpter qđ venit in faſtidiū.Viſio autem diui/
ne eſſentie replet aīam oībus bonis:cum cōiū/
gatur fonti totius bonitatis .Similiter nō hȝ
aliquod incōmodū adiunctum:⁊ ſic ex ꝓpꝛia
voluntate beatus non pōt deſerere beatitudi/
nem.Similiter non pōt eam perdere deo ſub/
trahente:q: cum ſubtractio huius btitudinis
ſit quedam pena:nō poteſt talis pena ſubtracti
onis īfligi a deo iuſto iudice: niſi pro aliq̄ cul
pa.Sȝ culpa cadē nō pōt in eū q videt dei eēn
tiam:cum ad hanc viſionē ſeq̄tur de neceſſita/
te rectitudo volūtatis.Similiter nec aliđ agēs
poteſt eaȝ ſubtrahere:q: aīa deo ꝯiuncta ſuper
oīa alia eleuatur.⁊ ſic non pōt aliquo modo a/
mitti ꝑfecta beatitudo:ſed imperfecta que eſt
in via poteſt perdi ⁊ per obliuionem ⁊ per oc/
cupationem quoad contemplatiuam:⁊ p̄ vitia
quoad actiuam vitam.

¶ Quod ſeptem .§.x.

genera bonoꝝ que hic appetunť:in patria poſ
ſidentur:vñ impletur omne deſiderium hoīs:
ꝓpter qđ merito dr̄ Apocha.xix.Beati qui ad
cenā agni nuptiaꝝ vocati ſunt.Unde figuranť
per cenam magnā quam fecit Aſſuerus (q iter
pꝛetatur beatitudo) ꝑncipibꝰ ſuis Heſter.j.Et
de hac pōt exponi etiam illud . Hō quidā fecit
cenam magnā.Luc.xiiij.Et etiā per illas nupti
as factas a rege. Matth.xxij. Omnia parata
ſunt.venite ad nuptias. Hec aūt declarat bea.
Tho.li.iij.contra gentiles ſic.Eſt enī quoddaȝ
deſiderium hominis inq̄ȝtum intellectualis eſt
de cognitione veritatis:qđ q̄dem hoīes conſe
quuntur per ſtudium vite cōtemplatiue:⁊ hoc
maxime in illa viſione cōfirmabitur quando p̄
viſionem pꝛime veritatis oīa que ītellectus na
turaliter ſcire deſiderat ei innoteſcent.Iuxta il
lud Hiere.xxxi.In die illa nō docebit vnuſqſ/
q̄ȝ pꝛoximum ſuū ⁊c̄.Grego.iiij.dialogorum.
Quid eſt qđ neſciant qui ſcientem oīa ſciunt.
Et exo.xxxiij.dixit dñs Moyſi.Ego oſtendam
tibi omne bonum:que intelligēda ſunt de his

Septeȝ ſūt gñā bonorū que hic appetū/tur ⁊ in p̄ria poſſidenť.

que p̄tinent ad perfectionē intellectualis natu/
re.Unde illa viſione cognoſcent oēs naturas
omnium ſpecierum creaturaꝝ ⁊ virtutes ⁊ ꝓ/
pꝛia accidentia que pertinēt ad perfectionem
vniuerſi.Et per cognitionem naturaliū ſpecie/
rum cognoſcent indiuidua ſub hmōi ſpeciebꝰ
exiſtentia.Omnia aūt huiuſmodi que cogno/
ſcit per hanc viſionē ſimul actu cōſiderat.⁊ ſic
videt infinita.Tamen ea que deus facere pōt:
que tamen nunq̄ȝ fecit:nec facturus eſt: nō co/
gnoſcent ſancti.Similiter quātum ad rōnes re
rum factarum.quas omnes intellectus nō pōt
cognoſcere niſi diuinā bonitatem cōpꝛehēdat.
Tertio nec etiam cognoſcunt ea que ex ſola vo
luntate dei dependent:ſicut pꝛedeſtinatio ele/
ctio:iuſtificatio:⁊ hmōi.que pertinent ad ſan/
ctificationem creature.Hec omnia ſoli intelle/
ctui diuino reſeruantur.Ecc̄s.viij.Intellexi ꝙ
omnium opeꝝ dei non poſſit homo inuenire
rōnem:⁊ Job.xj.Forte veſtigia dei cōpꝛehen/
des ⁊c̄. ¶ Eſt ſecundo qōdam deſiderium ho/
minis ſꝫm ꝙ habet rationem qua inferioꝛa di/
ſponere pōt:quod quidem adipiſcuntur homi
nes per ſtudium vite actiue.Quod deſideriuȝ
ad hoc eſt pꝛincipaliter vt tota vita hoīs ſꝫm ra
tionem diſponatur.quod eſt viuere ſꝫm virtu/
tem.Cuiuſlibet eniȝ virtuoſi finis in operando
eſt pꝛopꝛie virtutis bonū ſicut virtus vt forti/
ter agat.Hoc autem deſiderium tunc implebi
tur:quia ratio erit in ſummo vigoꝛe diuino lu
mine illuſtrata.ne a recto deficere poſſit. ¶ Cō
ſequuntur autem ciuilē vitam etiam quedam
bona quibus homo indiget ad ciuiles operati
ones.ſicut honoꝛis ſublimitas. quē homines
inoꝛdinate appetētes ambitioſi ⁊ ſuperbi ſiūt.
Ad ſummā autem honoꝛis altitudinem homi
nes per illam dei viſionē perducuntur inquā/
tum deo quodāmodo vniuntur.Et ꝓpter hoc
ſicut deus rex ſeculoꝝ diciť.ita ⁊ beati deo cō/
iuncti reges dicūtur Apoc̄.xxij.Regnabunt cū
xp̄o.Et alibi videlicet beati dicunt.Feciſti nos
deo noſtro regnum ⁊ ſacerdotes.i.reges.Apo
cha.j.c. ¶ Conſequitur aūt ciuilem vitaꝫ ⁊ ali
ud appetibile.ſcȝ fame celebꝛitas.per cuius in
oꝛdinatum appetitum efficiunť homines ina/
nis gloꝛie cupidi.beati aūt in illa viſione cele/
bꝛes redduntť.non ſꝫm hominum viatoꝛū mo/
dum ſed beatoꝛum.Et ideo frequentiſſime il/
la beatitudo in ſacra ſcriptura gloꝛia nomina/
tur.ſicut in pſ̄.dicitur.Exultabūt ſancti in glo/
ria.⁊c̄. ¶ Eſt ⁊ aliđ in ciuili vita appetibile ſci
licet diuitie per cuius inoꝛdinatum appetituȝ
⁊ amoꝛem multi efficiuntur illiberales ⁊ iniu/
ſti.In illa autem beatitudine eſt oīum bonoꝛū
ſufficiētia inquantū beati fruūtur illo qui com
pꝛehēdit oīum bonoꝝ perfectionē propter qđ

dicitur Sap.vij. Venerūt mihi omnia bona pa riter cū illa. Et in pō. Gloria ⁊ diuitie in domo eius. Eſt aliud hominis deſideriū quod eſt ſibi ⁊ alijs aīalibus cōmune. vt. ſ. delectationibus perfruatur. qđ homines maxime ꝯſequuntur ſm vitam voluptuoſam. ⁊ per cuius imoderā tiam hoīes efficiunť intemperati ⁊ incōtinen tes. In illa vero felicitate dlectatio pfectiſſima tanto erit perfectior ea que eſt ſm ſenſum: qua etiam bruta aīalia perfruūtur quāto itellectus eſt altior ſenſu. tāto etiā illud bonum in quo de lectabimur maius ē oī ſenſibili bono. ⁊ magis intimū ⁊ magis continue delectans. quāto eti am illa delectatio eſt magis pura ab omni per mixtione ꝯtriſtantis de qua diciť in pō. Inebri abuntur ab vbertate domus tue ⁊c̄. ¶ Eſt ⁊ nā le deſideriū oībus rebꝰ cōmune per qđ ꝯſerua tionem ſui deſiderāt ſm ꝙ eſt poſſibile. per cu ius imoderantiā homines redduntur timidi. ⁊ nimis ſibi a laboribus parcētes. Qđ deſideri um tūc oīno complebitur quando beati perfe ctam ſempiternitatem ꝯſequentur ab oī nocu mento ſecuri. ſm illud Eſa. xlix. Et Apoc. vij. Non eſurient amplius neqꝫ ſitient ⁊c̄. Et ſic pꝫ ꝙ per diuinam viſionem ꝯſequūtur intellectua les ſubſtantie veram felicitatem. in quo omni no deſideriū quietatur. ⁊ in quo eſt plena ſuffi cientia oīum bonoꝝ que ſm Ariſto. ad felicita tem requiritur. In hac vero vita nil eſt adeo ſi mile felicitati ſuperne: ſicut cōtēplatio vitatis prout hec eſt poſſibile. Hinc ⁊ Aug. in vl. de ci ui. dei ait. Quanta ibi felicitas. vbi nullū malū aderit. nullum bonum latebit. erit deus oīa in omnibus. Et infra. quid eſt enim qđ dominus per prophetam ait. Ero illoꝝ deus in ppetuūꝫ niſi ero eis vnde ſatientur. Ero eis qcqd hone ſte ab hominibꝰ deſiderari pōt. Ero illis ſalus ⁊ vita gloria ⁊ honor. victoria ⁊ copia pax ⁊ oē bonum. Et ī fine Vacabimus ⁊ videbimus. vi debimus ⁊ amabimus. amabimus ⁊ laudabi mus. Iuxta illud pſalmiſte. Beati qui habi tant in domo tua domine. in ſecula ſeculorum laudabunt te.

Titulus. VIII. De fide.

¶ Fides ſumitur octo modis.

Capitulum primum.

DEmum de fide agē duꝫ. de qua apoſtolus ad Hebre. xj. Sine fide ipoſſibile eſt placere deo. Sed ſciendū ꝙ fides ſumitur. mul

De mul tipliciter. ¶ Primo quidem pro conſcientia.
tiplici ſi Iuxta illud ad Ro. xiiij. Omne quod non eſt
dei acce ex fide peccatum eſt. Quod verbum tractans.
ptione. Gratianus. xxviij. q. j. Oēs. §. Ex his itaqꝫ. ex

ponit. i. omne quod eſt ꝯtra conſcientiā pecca tum eſt. Et ſic etiam ſumitur in regula iuris. Poſſeſſor malefidei nullo tempore preſcribit. de regu. iur. lib. vj. ¶ Secundo ſumitur fides pro caſtitate ſeruanda i thori coniugalis. Unde Aug. xxvij. q. ij. ait. Omne bonum nuptiaruꝫ fuit in illis parētibus. xpi ſcilicet proles fides ⁊ ſacramentum. Fides quia nullū adulteriū ⁊c̄. ¶ Tertio ſumitur pro pactione ſeu promiſſio ne. ſm ꝙ dicit Aug. ꝙ fides quando hoſti pro mittitur ſeruanda eſt. xxiij. q. j. noli. Quod eſt verum ſi promiſſio eſt licita. Nam vt dicit Iſi do. In malis promiſſis reſcinde fidem. ⁊ i tur pi vota muta decretum. Et iterum. Si is cui fa cta eſt promiſſio. ⁊ ipſe ſeruet fidem promiſſaꝫ. Nam dicit regula iuris. Fruſtra ſibi petit fideꝫ ſeruari ⁊c̄. de regu. iuris lib. vj. ¶ Quarto ſu mitur fides pro fidelitate ideſt debita adim pletione ⁊ diligenti executione ſuper promiſſi ſione facta tacita vel expreſſa. Et ſic ponitur ab apoſtolo ideſt fidelitas inter fructus ſpiritus. Ad Gala. v. ſm vnam expoſitionē beatū Tho. Et reducitur fidelitas ad virtutē veritatis mo ralem: ⁊ ab ea denominať ſeruus vel diſpenſa tor fidelis. ſm euangelium ⁊ apoſtolum. Et ad hanc virtutem pertinent ſecunda ⁊ tertia acce ptiones. ¶ Quinto ſumitur fides pro equita te in actionibus conſiderata. Inſtitu. de ac tio. §. actionum. alie ſunt bone fidei. alie ſtricti iuris. Et ſm hoc dicit lex ꝙ vbi bona fide agi tur non eſt de apicibus legis diſputandum. et ſm hoc etiam intelligi poteſt illa regula. bona fides non patitur vt ſemel exactum iterum exi gatur. de regu. iuris lib. vj. ¶ Sexto ſumitur fides pro vna ex gratijs gratis datis. quas po nit apoſtolus prima ad Corinthi. xij. commu nibus bonis ⁊ malis. vbi dicitur. Alij datur fi des in eodem ſpiritu. Sumitur enim ibi fides pro quadam eminenti certitudine eorum que ſunt fidei. ¶ Septimo ſumitur fides commu niter pro quodam habitu quo quis firmiter aſ ſentit ſine formidine de oppoſito. his que cla re non videt. queciuqꝫ ſint illa. puta cum quis firmiter credit talem eſſe patrem vel matrem ſuam. vel verbis alicuius ſapientis. Et ſic Gre go. in iiij. dialogorum dicit ꝙ infidelis habet fidem ſcilicet de parentibus ſuis. ⁊ huiuſmo di ſed hoc de ſe non eſt meritorium. ſm beatū Thomam. prima ſe. ¶ Octauo ſumitur fides pro virtute theologica. de qua dicitur. j. ad Co rinthi. xiij. Nunc manent fides ſpes charitas. Sed ſm iſtam vltimam acceptioneꝫ fides quā doqꝫ ſumitur pro habitu talis virtutis chari tate informata. Et ſic ſumitur in Hiere. Domi ne oculi tui reſpiciunt fidem. Et Oſee. Deſpō ſabo te mihi in fide. Aliquando ſumiť p habi

tu infoꝛmiſ. vt ibi.j.ad.Coꝛ.xiij.Si habuero
fidem ita vt monteſ tranſferaʒ.ꝛc̃.Et iacob⁹.
Fideſ ſine opibuſ moꝛtua eſt.quod vtiqꝫ do//
nuʒ dei eſt.ſed inſufficienſ ad ſalutem.¶Ali
quando ſumiſ fideſ pꝛo ipſo actu taliſ vtutiſ.
Unde Augu.Quid eſt fideſ niſi credere quod
nõ videſ.Et illud Gꝛego. Fideſ nõ hʒ meritũ
vbi humana rõ pꝛebet experimentum.Meri/
tum enim non acquiriſ ex habitu ſed ex actu.
Fideſ aliquando ſumiſ pꝛo obiecto ſeu mate/
ria eoꝛum que ſunt fidei.vt in ſymbolo Atha/
naſij.Hec eſt fideſ catholica vt vnum deum in
trinitate.ꝛc̃.¶Fideſ aliquãdo ſumiſ impꝛo//
pꝛie pꝛo viſione clara in patria diuinoꝛum.ad
Ro.j.ex fide in fidem ideſt ex fide pꝛeſentium.
in fidem.i.viſionem futuroꝛum.Et hoc dꝛ pꝛo
pter certitudinem.Aliqñ ſumitur pꝛo ſigno di
ſtinctiuo fideliũ ab alijs.i.baptiſmo.di.xlv.de
iudeis.Unde cum a baptizando queriſ.Quid
petat.Rñdet fidẽ.i.baptiſmi ſacrʒ.Hec q̃ſi oia
habenſ in gl.ſuꝑ titu.j.decretaliuʒ.ſ.de ſũma
trinitate ꝛ fide catholica.quibuſdã tñ additis.

¶De ipſa autem .§.i.

fide ꝓut eſt virtuſ theologica nũc tractanduʒ.
¶Et pꝛimo de eiuſ cauſa ꝛ effectu.
¶Secundo de eiuſ habitu ſeu ſubiecto.
¶Tertio de eiuſ actu.
¶Quarto de eiuſ obiecto.
De fide vnde cauſaſ. ¶Queriſ ergo pͥmo vñ cauſeſ fideſ in hoĩe.
Rñdet beatuſ Tho.ij.ij.q.vj.ꝙ cauſaſ a deo
interiuſ mouente mẽtẽ.ꝑ gratiã ꝯſtũ ad aſſen
ſum.que eſt pꝛincipaliſ act⁹ fidei.vnde apl̃uſ
ad ephe.ij. Gr̃a ſaluati eſtiſ ꝑ fideʒ ꝛ nõ ex vo
biſ ne quiſ gloꝛieſ.donum enim dei eſt.Scd̃a
rio ꝛ inſtrumẽtaliter cauſaſ etiã a quibuſdam
alijs.vt in viſione miraculi.auditiõe doctrĩe.
De trib⁹ cauſiſ q̃ ad fidẽ concur/runt. ꝛ hmõi.Pꝛo cuiuſ ꝯclaratiõe ſciendũ ꝙ cauſe
treſ concurrunt ad fidem Supioꝛ.i.credendo
rum reuelatio.Exterioꝛ.ſ.miraculoꝝ viſio vel
rationuʒ circa fidẽ perſuaſio.Interioꝛ.ſ.ad ea
mentiſ aſſenſio.¶Quantũ igitur ad pꝛimuʒ
opʒ ꝙ ille ſit a deo.Ea enim que ſunt fidei exce
dunt rõnem humanam vñ non cadunt in con/
templatione hoĩs niſi deo reuelante.Sed qui/
buſdaʒ reuelantur ĥ imediate a deo ſicut ſunt
reuelata aplĩs ꝛ pꝛophetis.Quibuſdam pꝛopo
nuntur a deo mittente fidei pꝛedicatoꝛem.ſm
illud ad Ro.x.Quomodo pꝛedicabũt niſi mit
tantur.neceſſe eſt enĩʒ ꝙ homini pꝛoponantur
credibilia ad hoc vt aliqd explicite credat.Et
ſic patet ꝙ iſta cauſa eſt a deo.ſ.reuelante ꝛ mit
tente pꝛedicatoꝛem.¶Quantum ad ſecundũ
ſciendum ꝙ nec miraculum viſum nec queců/
qꝫ perſuaſio de fide eſt ſufficienſ cauſa ad cre//
dendum inductiua.Quod pʒ ex hoc qꝛ viden
tium vnum ꝛ idem miraculum ꝛ audientium
vnam ꝛ eandem pꝛedicationem:vnuſ credit:
aliuſ nõ credit.Sicut patet tempoꝛe apoſtolo/
rum ꝛ alioꝛum pꝛedicãtium ꝛ miracula facien
tium.Quod ſi eſſet ſufficiẽſ cauſa omneſ cre/
didiſſent qui vidiſſent ꝛ audiſſent. Sed ꝛ mi/
raculoꝛum operatio pꝛincipaliter a deo eſt. vt
patet.j.ad Coꝛinth.xij.Alij datur per ſpiritum
operatio virtutis.¶Quãtum ad tertiũ quod
eſt mentiſ aſſenſio ad credẽda. Hanc cauſam
ponebãt pelagiani eſſe liberum arbitrium ho
miniſ ſolum. Et pꝛopter hoc dicebãt ꝙ initiũ
fidei eſt ex nobiſ inquãtuʒ:ſcilicet in nobiſ eſt
ꝙ parati ſumuſ ad aſſentiẽdum hiſ que ſunt
fidei:ſed cõfirmatio fidei eſt a deo.per queʒ no
biſ pꝛoponuntur que credere debemuſ. Sed
hoc falſum eſt.quia cum homo aſſentiẽdo hiſ
que ſunt fidei eleueſ ſupꝛa naturaʒ ſuam opoꝛ
tet ꝙ hoc inſit ei ex ſupernaturali pꝛincipio in
teriuſ mouẽte volũtateʒ.Et hoc eſt deuſ. Nec
eſt cõtra quod Auguſti.dicit ꝙ fideſ cõſiſtit in
credẽtium volũtate:quia opoꝛtet ad hoc vt vo
lũtaſ velit credere ꝙ pꝛeparetur a deo per gra
tiaʒ ad hoc vt eleuetur in ea que ſunt ſupꝛa na/
turam ſuam.Thom̃.vbi ſupꝛa. Unde in Tole/
tano ꝯcilio dicitur. Sicut homo pꝛopꝛij arbi/
trij volũtati ſerpentiſ obedienſ perijt: ſic vo/
cante ſe gratia dei pꝛopꝛie mentiſ cõuerſione
quiſqꝫ credẽdo ſaluatur.diſtin.xlv.de iudeis.
Et quãuiſ aliquãdo videatur facere deuſ ho/
mini coactionem aliquam.vt in Sauli cõuer/
De ſctõ Paulo ſione pꝛoſtrati ꝛ cecati.tamen ad extra eſt illud
ꝛ volũtaſ libera remanet:ꝛ volũtate credidit ꝛ
An ad fidẽ co/act⁹ ſit. aſſenſit vocãti.Et ſic intelligẽduʒ eſt illud Au/
guſti.xxiij.q.iiij.qui poteſt. Fideſ etiam infoꝛ/
miſ:ideſt que eſt ſine charitate eſt donum dei.
ſm glo.j.ad Coꝛinth.xiij.ꝛ bea.Thom̃.vbi ſu/
pꝛa.Non ex eo ꝙ eſt infoꝛmiſ:hoc eſt ex defe/
ctu hominiſ: ſed ex eo ꝙ fideſ. Nec ob.illud
Deuteꝛ.xxxij.Dei perfecta ſunt opera. Nam fi
deſ infoꝛmiſ etſi nõ ſit perfecta ſimpliciter per/
fectione virtutiſ:eſt tamen perfecta perfectio/
ne que ſufficit ad rationem fidei.

¶Rationes per/ .§.ij.

ſuaſiue efficaciter inductiue ad credẽduʒ qua/
Quatuoꝛ ad fideʒ vel ad cre/dendũ noſ in/ducũt. tuoꝛ poſſunt aſſignari ꝙ̃uiſ nulla earuʒ ſit de/
monſtratiua cogenſ intellectum ad aſſentien//
dum hiſ que ſunt fidei.
¶Pꝛima eſt operatio miraculoꝛum.
¶Secunda eſt multiplicatio teſtimonioꝛum.
¶Tertia eſt toleratio toꝛmentoꝛum.
¶Quarta eſt pꝛopoſitio materie credẽdoꝛuʒ.
¶Quãtum ad pꝛimum dicit ps.xxxij. Om/
nia opera eiuſ.ſ.dei in fide.Opera dei perma
xime dicuntur opera miraculoſa: quia ſoluſ

de⁹ ibi opaſ: ſcʒ ſit ſupra facultatē nature. Uñ
xp̄s Jo.xiiij. Paf in me manens ipſe facit ope
ra.ſ.miraculoſa:q: ſolus deus ibi opatur.q.d.
Hoc nō eſt opus mee humanitatis quā videtis
ſcʒ diuinitatis que eſt vna cum patre. Oīa aūt
iſta opera miraculoſa ſunt facta in fide.i.per fi
dem ⁊ ad fidem introducēdam vel ꝯfirmādā.
Unde ſuſcitato Lazaro dicif Jo.xj.Qđ multi
ex his qui viderant crediderūt in eum. Et Jo.
iiij. Niſi ſigna ⁊ prodigia videritis non credi
tis inquit xp̄s:⁊ facto miraculo in nuptijs aq̄
in vinum ꝯuerſa crediderūt in eum diſcipuli
eius.dicif Jo.ij.i.ꝯfirmati ſunt magis in fide
ei:nam iam crediderāt. Et certe ſm.b.Tho.ij.
ij.cum ea que ſunt fidei ſint ſupra rōnem natu
ralem melius ⁊ aptius probari nō poſſunt q̄
per opationes ſupnaturales cuiuſmodi ſunt
opera miraculoꝝ. Si quis enim nunc predica
ret aliquod futurum cōtra cōem curſum natu
ralem:⁊ ad probādum veritatem huius puta
retrogradationē ſolis die craſtina fiendā mor
tuum veraciter ſuſcitare nōne miraculuʒ iſtud
ſufficiēter deberet mouere ad credēduʒ firmi/
ter illud futurum:q̄uis nec oculo nec intelle/
ctu cernatur: vtiq̄ʒ. Sunt aūt ipſa miracula in/
chriſtiana religione fidem proteſtantia innu/
merabiliter ⁊ variabiliter ⁊ veraciter operata
A principio mundi inchoata ſunt miracula.
Nam Geñ.iiij.dicitur ſm illam litteram q̄ in
flāmauit deus ſuper Abel ⁊ munera eius: vi/
delʒ ignem de celo mittendo ad comburēduʒ
ſacrificium eius ex fide chriſti celebratū. Sub
Noe in opere arce multa miracula fuerūt cele
brata. Abraam quoq̄ʒ qui credidit deo pmit/
tenti q̄ in ſemine ſuo omnes gentes benedice
rentur:qđ eſt chriſtus miraculis claruit in ge/
neratione Jſaac. Geñ.xviij. Et ſanatione regis
egypti ⁊ geraris. Multa ⁊ magna pdigia fe//
cit deus per Moyſen in egypto in deſerto co/
ram omni populo iudeoꝝ vt patet in Exođ. ⁊
Numeri pluribus cap̄. Tempore vero Judicuʒ
Joſue Gedeonis Sanſonis ⁊ alioꝝ multa mi
ra facta per fidem refert apl̄s ad Heb.xj. Sub
regibus ſigna plurima facta oñduntur in lib.
Reg.⁊ Paraſ.per Dauid ⁊ Ezechiam Heliā
⁊ Heliſeum ⁊ alios. Poſt tranſmigrationē ba
bylonis in captiuitate detentus populus ille
hebreoꝝ tunc fidelis nec miraculis caruit.ut
patet in lib. Danielis de ſocijs eius in fornacē
miſſis. Uictorie machabeoꝝ ſatis miraculoſe
videntur. Saluatoris aūt noſtri dñi Jeſu chri
ſti miracula ea que narrant euāgeliſte ſunt pe/
lagus immēſum.vt dicit Chry. Quibus etiaʒ
atteſtatur Joſephus hiſtoriographus iudeus
⁊ Sibylla pagana hec prenuncians: vt refert
Lactantius. Poſtq̄ aūt ille populus veram fi/

De mi/raculis q̄re fcā ⁊ q̄n ícho fuerūt.

Mira//cla apō iudeos ampli⁹ nō fiūt Ratio.

dem dimiſit:nunq̄ penes ipm amplius ſunt
viſa vel audita miracula. Sed tranſlata ſunt cū
fide ad eccleſiam ex gentibus ⁊ iudeis conuer
ſis collectam:vt patet in actibus apoſtolorum
de Petro.ad cuius vmbrā ſanabanf infirmi ⁊
alijs aplis ⁊ ſucceſſoribus coꝝ. Et Aug.in.xxj.
de ci.dei.de multis narrat tpe ſuo factis. Exin
de Greg.in dialogo ſuo. Uincentius in ſpecu
lo ſuo hiſtoriali. ¶ Facta ſunt aūt miracula nō
ſoluʒ inumerabiliter ſed variabiliter ⁊ in oī ge
nere reꝝ. Jn corporibus celeſtibus:vt in ſtati/
one ſolis in celo ſub Joſue. Retrogradatione
ſub Ezechia. Obſcuratiōe inaturali in paſſiōe
xp̄i. Jn elemētis:igne nō cōburēte tres pueros
in fornace. Jn aere quoad pluuias:grandineʒ
fulgura:coruſcationes:⁊ hmōi. ſub Samuele
Moyſe ⁊ Helia. Jn aqua diuiſa maris rubri ⁊
iordanis. Jn terra que aperta eſt ⁊ deglutiuit
Dathan ⁊c̄. Jn brutis:in plateis:in alijs inani
matis. Jn obſeſſis a demonio liberatis. Jn oī
genere infirmitatū ſanatis. Jn mortuis ſuſcita
tis. Unde xp̄s Mar.vl. Jn nomine meo demo
nia eijcient ⁊c̄. Non aūt ficte ⁊ fallaciter vel vir
tute naturali ſunt facta iſta miracula fidei.ſicut
Jamnes ⁊ Mābres magi Pharaonis conuer
tētes virgas eorū in ſerpētes:⁊ econuerſo ar/
te magica ⁊ vtute diaboli.ſicut faciet antichri/
ſtus. Uñ dicit apoſtolus q̄ eius aduentus erit
in omnibus ſignis ⁊ prodigijs mendacib⁹:q:
non realiter faciet:ſed tantuʒ apparenter. Que
dam aūt miracula in chriſtiana religione fue/ infra.ſi.
runt veriſſime ⁊ realiter facta:q: vtute dei:non xiiij.ca.
diaboli. Cui oīs creatura ſubiacet ad nutum. xi.§.j.q̄
Nam etſi opere demonū poſſint fieri quedam ſi i fine.
tranſmutationes inſuete:nō illa que ſūt ſupra
naturam:vt illuminatio ceci:reſuſcitatio mor
tui:⁊ huiuſmodi. Que omnia ſancti noſtri fe/
cerunt diuerſis tēporibus ⁊ partibus mundi.
Si quis aūt negare velit miracula facta in ec//
cleſia.tunc vt dicit Augu.in lib.de ciuita.dei.
Hoc erit maius oībus miraculis q̄ pene totus
mundus cōuerſus ſit ad fidem iſtam:⁊ ad aſ//
ſentiendum his quibus ratio non ptingit ſine
operatione miraculorum. Nam certum eſt ex
hyſtorijs varijs patres fideliuʒ fuiſſe infideles
⁊ idolatras romanos ⁊ alios. Nunc auteʒ fide
les. Unde ergo iſta conuerſio. Nunquid ex eo
quia Petrus piſcator indoctus ⁊ pauper potē
tia armorum coegerit eos aut theſauris colla//
tis attraxerit:quia aurum ⁊ argentum non ha
buit. Aut indoctus humane ſapientie verbis:
qui nunq̄ Ciceronem vidit? Non. Sed quia p
digijs miris effulſit:quibus doctrinam confir
mauit cum ſanctimonia vite. Unde Berñ. po/
nit hoc vnū eſſe ex trib⁹ maxime mirabilib⁹ fa
ctis in deo.ſ.ꝯiunctio fidei cū corde humano.

de ſcđo ſductio ad cre// dendū.

ℭ Secundum .§.iij.

quod oſtendit veritatem fidei eſt multiplica//
tio teſtimoniorum. Unde dici poteſt illud ps.
lxxxxij. Teſtimonia tua: ideſt de myſterijs fi//
dei credibilia facta ſunt nimis. Atteſtatur eniꝫ
his que ſunt fidei natura omnis intellectiua:
diuina: angelica: ⁊ humana. Nam vt dicitur
primi Joannis quinto. Tres ſunt qui teſtimo
nium dant in celo ſcilicet de factis fidei pater
verbum: ⁊ ſpirituſſanctus. ℭ Pater teſtimo//
nium reddidit dicens de Chriſto. Hic eſt fili//
us meus dilectus. Mathei tertio. In baptiſ//
mo. Et iterum in transfiguratione. Mathei.
xvij. ℭ Filius reddidit teſtimonium de pa//
tre dicens. Ego ⁊ pater vnum ſumus. Et ite//
rum Joannis decimo. Opera que ego facio
teſtimonium perhibent de me. opera mira//
culorum demonſtrabant veritatem dictorum
ſuorum. Cum enim ſolus deus operetur ſu//
pra virtutem nature. ⁊ deus non ſit auctor vel
confirmator mendacij non potuiſſet illa mira/
cula facere niſi veritatem dixiſſet ſed deus ipꝫ
humiliaſſet ad nihilum deducēdo nomē eius
ſicͭ accidit Nabuchodonoſor ⁊ Holoferni He/
rodi ⁊ Coſdroe ſe facientibus deos. Sed xp̄s
etſi ad horam ob noſtram redemptionem paſ/
ſus eſt ⁊ multum vilificatus. tamen volūtarie.
Et exinde dedit illi nomen quod eſt ſuper om/
ne nomē: vt in nomine ieſu omne genu flecta/
tur. Phi. ij. Et ſic pro deo adorat vt eſt. ℭ Spi
rituſſanctus perhibuit teſtimoniū per ora apo
ſtolorum. Unde ⁊ dixit xp̄s. Jo. xvj. Cum vene
rit ſpiritus veritatis ille teſtimoniū perhibebit
de me. per predicationem ſcꝫ veſtraꝫ ⁊ miracu
lorum operationem. ℭ Natura angelica teſti/
monium reddidit myſterio trinitatis dum ap
paruerunt tres viri ideſt angeli abrae. Tres vi
dit ⁊ vnum adorauit Geneſis. xviij. Item Eſa
ias ſexto. Cum vidit Eſaias dominum ſeden/
tem ſuper ſolium excelſum ⁊ audiuit ſeraphin
clamātia ter ſanctus ſanctus ſanctus. ⁊ poſtea
dicentia ſingulariter dominus deus Sabaoth
Item myſterium incarnatiōis gabriel archan/
gelus maxime nunciauit reſurrectionis quoqꝫ
mulieribus ⁊ aſcenſionis ⁊ aduentus ad iudi
cium diſcipulis angeli nunciauerunt. Matth.
vl. ⁊ Act. j. Angeli quoqꝫ mali ſeu demones te
ſtificati ſunt de xp̄o: clamantes cum eijcerent
ab obſeſſis. Quid nobis ⁊ tibi ieſu dei ⁊c̄. Lu.
iiij. ⁊ als etiā. Natura humana reddit teſtimo
niuꝫ myſterijs fidei per omne genus hominū
iudeorum: paganoꝝ: ⁊ chriſtianorum fideliuꝫ
⁊ infidelium. Ex libris quidem iudeoꝝ ſcilicet
veteris teſtamenti multū probabiliter ⁊ effica/
citer etiā non demonſtratiue habentur teſtimo

nia de trinitate ⁊ incarnatione chriſti. In pſal.
Unxit te deus deus tuus oleo letitie pre con//
ſortibus tuis ideſt. O deus fili. deus tuus ſci//
licet pater vnxit oleo ideſt gratia ſpirituſſan//
ctite inquantum hominem. Et in alijs plu//
ribus locis nominantur ipſe perſone. Pa//
ter ſcilicet in Pſals. lxxxviij. Ipſe inuoca//
bit me pater meus es tu ⁊c̄. Filius Pſals. ſe//
cundus. Dominus dixit ad me filius meus es
tu ⁊c̄. Spirituſſanctus. Pſals. l. Spiritum /
ſanctum tuum ne auferas a me. De myſterio
incarnationis pleni ſunt pſalmi per maxime
prophetia Danielis de ſeptuaginta hebdoma/
dibus. ſcilicet annorum vbi exprimitur tem//
pus determinate future tunc incarnationis:
quia a tempore quo data fuit licentia a Cyro
rege reedificandi hieruſalem vſque ad paſſi/
onem chriſti fluxerunt. cccc. nonaginta annī
qui ſunt ſeptuaginta hebdomade annorum.
Ibi in prophetia tangitur de incarnatione: paſ
ſione: ⁊ deſtructione hieruſalem per romanos
vt exponunt Magiſtri in hiſtoria ſcholaſtica:
⁊ plenius Nicolaus de lyra ſuper Daniel. re//
probando falſas expoſitiones iudeorum quas
ibi faciunt. ℭ Joſephus quoqꝫ hiſtoriogra//
phus iudeorum qui fuit tempore chriſti: ſed
perſeuerās ī iudaiſmo tale teſtimoniū de xp̄o
perhibet. Fuit illis temporibus ſapiens vir. ſi
tamen eum nominare virum phas eſt. Erat. n.
mirabilium opeꝝ effector ⁊ doctor eorum q̄ li
benter ea que futura ſunt audiunt. Et multos
ex gentibus adiūxit ſibi xp̄s. Hic erat q̄ ⁊ poſt
crucem his qui eum dilexerunt apparuit iteꝝ
ſm ꝙ prophete hmōi ⁊ alia de illo predixerāt.
Sed vſqꝫ in hodiernum diem xp̄ianorum qui
ab eodem dicti ſunt ⁊ nomen perſeuerat ⁊ ge/
nus. Hec ille qui tp̄e Ueſpaſiani in bello iudai
co captus fuit. ℭ Idem ex doctrinis gentiliuꝫ
habetur de fide reſtitutionuꝫ. ⁊ vt dimittamus
illud Uirgilij in buco. quod Aug. inducit. Hie
ro. illudit qꝛ. ſ. ad alium ſenſum dicta ſunt. Jā
redit ⁊ virgo redeunt ſaturnia regna. Jam no/
ua progenies e celo mittitur alto. Et illud Uir/
gilij. Ene. primo. Nate mee vires mea magna
potentia ſolus. ⁊ illud. Talia preſtabat memo/
rans fixuſqꝫ manebat. Sibylla eriūh: ea genti/
lis mirabile teſtimoniuꝫ ⁊ multiplex reddidit
de paſſione xp̄i: vt refert Lactantius in libro in
ſtitutionum. videlicet. ℭ In manus impias in
fidelium veniet. Dabunt auteꝫ deo alapas ma
nibus inceſtis ⁊ impurato ore expuent venena
tos ſputos. dabit autem ad verbera ſimpliciter
ſanctum dorſum. Item colaphos accipiens ta
cebit ne quis cognoſcat quod verbum vel vn/
de venit. Et corona ſpinea coronabitur. Iteꝫ in
eſca fel ⁊ in ſiti acetum dederūt inhumanitatis

Q̄ŏ et dicta gē tiliū va lent ad ꝯfirma/ tionē fi/ dei ⁊ q̄/ modo.

hanc menſam. Item templi velum ſcindetur: ⁊
medio die nox erit tenebroſa nimis in tribus
horis. Itẽ de morte ⁊ reſurrectione eius. Mor
te morietur tribus diebus ſomno ſuſcepto. et
tunc ab inferis egreſſus ad lucem veniet pri//
mus. ¶ Item ſibylla de miraculis eius ſic ait.
Omnia verbo agens: omnem infirmitatẽ cu
rans: mortuorum autẽ reſurrectio erit: ⁊ clau
dorum curſus velociſſimus ⁊ ſurdi audient: ⁊
ceci videbunt: loquentur non loquentes. ¶ Itẽ
eadem die de quinq́ panibus ⁊ piſcibus ma//
rinis hominum milia in heremo quinq́ ſatia
nit. Et que ſuperfuerunt fruſtra tollens. xij. co
phinos impleuit. ventos compeſcet. ſternet in
ſanum: mare ſub pedibus calcatum. ¶ Item
de trinitate. Sibylla omnium interiorem crea
toremq́ dulcem ſpiritum omnibus appoſuit
⁊ principem deorum omnium fecit. Et rurſus
in fine. Alterum dedit deus fidelibus viris ho
norare. videlicet filium incarnatum. ¶ Sibyl
la etiam tiburtina cuius ſimulachrum tenebat
librum vbi ſcriptum erat. Naſcetur chriſtus in
bethleem ⁊ annũciabitur in Nazareth regen
te tauro pacifico fundatore. O felix illa mater
cuius vbera illum lactabunt. ¶ Sibylla eri//
threa: vt refert Augu. xviij. de ciui. dei. Iudi//
cij ſignũ tellus ſudore madeſcet. E celo rex ad
uenit per ſecula futurus ſcilicet in carne veni/
ens vt iudicet orbem. Et hoc nota quod ait Au
guſti. di. xxxvij. Si quid veri ſibylla de deo ſaut
Orpheus ceteriq́ gentium vates aut philo//
ſophi predixerunt. valet quippe ad pagano//
rum vanitatem reuincendam: non ad illorum
auctoritatem complectendam. ¶ Ex doctri//
nis chriſtianorum ex omni genere lingua ⁊ na
tione ⁊ hebreis grecis ⁊ latinis fides chriſti ha
bet teſtimonia. ex quibus eius veritas oſtendi/
tur probabiliter. Et hoc ex eorum ſapientie ꝓ/
funditate: vite probitate: ⁊ innumeroſitate. in
multis concluſionibus: in diuerſis facultati//
bus creditur cõmuniter ab omnibus: quia ſic
dictum eſt a ſapientibus. ¶ Doctores autem
fidei eccleſie fuerũt ſapientiores homines mũ
di in omni facultate: qui omnes errores con//
futauerunt ⁊ a nullo ipſi conuicti ſunt. Quis
altior Dionyſio ariopagita. Quis in ſermoni/
bus Leone papa rutulantior. aut Hieronymo
eloquentior in ſuis epiſtolis doctus in lingua
Hebraica ⁊ latina doctor: ⁊ veritatis interpre/
tator. Quis Auguſti. aphricano fũdatior ⁊ acu
tior. vel Cypriano elegantior. aut Hylario gal/
lico profundior. Ambroſio italico quis pere//
grinior in dictis quis ſuauior ⁊ moralior ma/
gno Gregorio romano. Et adiuncto Nazanze/
no. Omittendo ex breuitate alios grecos vt
Athanaſium Alexandrinum Baſilium Capa/
docenſem epiſcopum Chryſoſtomum Conſtan
tinopolitanum. Cirillum. Didimum Euſebi//
um ceſarienſem. Origenem ⁊ ſi in aliquibus
errauit. Damaſcenũ quamuis in materia pro/
ceſſionis ſpiritusſancti cum grecis ſenſerit. an
te tamen determinationem eccleſie circa hoc.
Unde forte potuit excuſari. nec ignari fuerunt
Iſidorus heſpalenſis. Et Anglicus venerabi//
lis Beda cum Anſelmo eximio in ſimilitudi//
nibus. Deuotus Bernardus burgũdus. Pro/
ſper aquitanicus. Oroſius. Caſſiodorus. Re//
migius. Lactantium lacteo ſtilo ſcribentem di
mitto: quia male ſenſit cum milianiſtis de fi//
ne ſeculi: vt patet in vltimo libro inſtitutionũ.
¶ Veniam ad modernos quorum ſtilus ita
breuis cum grata facundia celſa clara ⁊ firma
ſententia. vt beatus Thomas Regnicoli. Sco
ti. Venerantur omnes philoſophi. Albertum
magnum theutonicum in ſcientijs ſeculari//
bus. Taceo de alijs: vt Bonauentura. Richar/
do Joanne ſcoto. Nicolao de lyra. ⁊ Hebreo.
Alexandro de hales minoribus. Petro de tha
rantaſia ⁊ illo de palude. Herueo. Hugone car
dinali. Roberto ordinis predicatorum. Egi/
dio. Auguſtino de anchona. ⁊ alijs quorũ no/
mina ſcripta ſunt in libro vite: opera eorum at
teſtantur ſcientie eorum. Ex hebreis doctor il//
le mirabilis ⁊ aſcenſor celi. Paulus vas electi/
onis. Petrus Andreas. ⁊ Joannes. Et ſi an/
te penthecoſten piſcator indoctus poſtmodũ
illa vox fuit eius. In principio erat verbũ ⁊c.
quod doctus Plato neſciuit. Demoſthenes e/
loquens ignorauit niſi ꝙ deus reuelauit illis
per ſpiritum ſuum. O ꝙ̃ fatuum eſt non cre//
dere que tales ⁊ tanti crediderunt. immo que
deus illis manifeſtauit guſtando que dixerunt
Sicut enim fatuus eſſet puer qui in carcere ob
ſcuriſſimo natus ⁊ nutritus matre ſibi referen
te de ſole luna ⁊ ſtellis: ⁊ luce eorum que ſunt
⁊ apparent extra carcerem iam ab ea viſis nol/
let credere ex eo ꝙ ipſe nil vidit niſi tenebras:
ita vt dicit Gregorius in quarto dialogorum
ſunt homines fatui qui non credunt ſapienti/
bus diuina predicantibus que ipſi viderunt
credenda ⁊ guſtarunt. ¶ Probitas vite cum
fama efficax reddit teſtimonium: vt experien//
tia docet. Quis narrare ſufficeret ſanctitatem
doctorum ⁊ fidem predicantium. veritatẽ mo/
deſtiam: iuſtitiam: ⁊ charitatem. creditur pa
rentibus vel vicinis dicentibus talem eſſe fili/
um talis: vbi nulla eſt certitudo. Et plerumq́
tales teſtificantes ſunt male vite ⁊ mendaces:
⁊ tamen rationabiliter hoc creditur: alias ſe//
queretur magna confuſio ⁊ non crederetur tot in
numeris pſonis ſanctiſſimis ab oĩ mẽdacio li/
beris teſtificãtibus fidẽ xpianã. Credit ſi fallan/

ter litteris mercatoꝝ: quia in ipſis non ſolent
mentiri. Etiã alĩs frequẽter ⁊ nõ erit credendũ
dictis doctoꝝ: qui ſemper ſe cauent a mendaci
is. ¶ Numeroſitas teſtium innumerabilis ad
hoc multũ facit. Secte diuerſarum ꝑfidiaꝝ fue
runt in quibuſdã ꝑtibus tantum ⁊ parum du/
rauerunt inter ſe et diuerſa ſentientes: ſꝫ fides
xp̃iana per totum orbem diuulgata eſt: quia in
omnem terrã exiuit ſonus eoꝝ ⁊c̃. Petrus enĩ
primus in iudea ⁊ antiochia. demũ in italia pre/
dicauit. Andreas in achaia. Jacobus maior in
hiſpania. Johes in grecia. Thomas indiã ad fi
dem attraxit. Jacob᷒ minor hieroſolymis ꝑmi
tiuam eccleſiã rexit. Matthe᷒ ethiopiam con/
uertit. Philipp᷒ ſcythiam. Bartholome᷒ ſupio
rem indiam. Symon egyptũ. Thadeus in põ
to: ⁊ poſtea ſimul in ꝑſida predicauerũt. Mat/
thias ꝑ iudeã. Paulus a hierlm vſqꝫ illiricum
euãgelio repleuit. Dionyſius franciam. Mar/
cus alexandriam. Aug. cum Greg. angliam
Oriens etiam vt india vnũ xp̃m adorãt: vnã
ſeruant regulã veritatis. Et perſeuerat a prin/
cipio mũdi vſqꝫ ad finẽ implicite vel explicite
apud viros fideles eadẽ. Nec doctores in his
que ſunt fidei diſcordãt vel ꝯtrant. Et ſi in aliq
bus alĩs que ad fidẽ non ꝑtinẽt diuerſa ⁊ ꝯtria
aliquando opinentur: ſicut in alĩs ſcientĩs.

¶ Tertium per .§. iiij.

De tertio iductiuo ad credendum.

quod efficaciter ꝓbatur veritas fidei xp̃iane eſt
toleratio tormẽtoꝝ pro ꝯfeſſiõe ⁊ ꝯfirmatione
ipſi᷒. ap̃ls ad Heb. xj. iqt de ſctis. Lapidati ſũt
ſancti: in occiſiõe gladĩ mortui ſunt. Circuiue
runt in melotis ⁊ pellib᷒ caprinis egentes: an/
guſtiati afflicti: qbus dignus non erat mun/
dus. Et hi oẽs teſtimonio fidei probati inuenti
ſunt. Jllud eſt efficaciſſimum teſtimoniũ expo/
nere vitam ſuã ad ꝯfirmationem dictoꝝ ſuorũ.
Nam vt dĩ Job. j. Pellem pro pelle ⁊ cuncta
que hꝫ homo dabit pro anima ſua. i. vita cõſer
uanda. Et hãc ipſi dederunt ꝑ fidei atteſtatiõe.
Unde martyr interpretat̃ teſtis. Circa quod ẽt
ſunt tria conſideranda. ſ. Multitudo ⁊ varie/
tas paſſionũ. Leta ſufferentia eoꝝ. Et diutina ꝑ
peſſio aduerſorum. Tot ſunt martyres effecti
pro fide xp̃i (vt dicit Hiero. in qͣdam ep̃la) ꝙ nõ
eſt dies per totũ annũ. excepto kal. Januarĩ
in quo non poſſet numerus aſcribi qnqꝫ miliũ
martyrum. cũ tñ Hiero. fuerit circa annos do
mini. cccc. ⁊ nunc ſumus in milleſimo qͣdrin/
genteſimo qnquageſimoqnto. Nullum aũt ge
nus tormentoꝝ vt arbitror remanſit intactũ.
Petrus deorſũ crucifixus. Andreas in cruce
erect᷒. Bartholomeus excoriat᷒. Jacobus mi/
nor precipitatus: ⁊ fullonis pertica excerebrat᷒.
Johes in dolium olei feruentis immiſſus. Ste
phanus lapidatus. Clemens in mari ſubmer/
ſus. Laurẽtius exuſtus. Blaſi᷒ pectinibus car/
datus ferreis. Sebaſtianus ſagittis cõfoſſus.
Jgnatius a leone prefocatus. Paulus cũ plu/
ribus decapitatus. Petrus martyr gladio per
latus trãſfixus. Felicitatis filĩ ſimiles macha/
beis ſeptem paſſi ſunt membris inciſis in ſar/
taginem miſſis. Et plures martyria ipſa vice/
rũt ſupernaturaliter vt eis non noceret. Quis
nõ obſtupeſcat ad letam ꝯſtantiam martyrum.
Agatha virgo gloriãter ibat ad carcerẽ quaſi
ad epulas inuitata ⁊ in penis aiebat. Ego ita
delector in his: ſicut qui audit bonum nũcium
vel videt amicum diu deſideratum. Exclama/
bat Tyburtius ſuper prunas nudis plantis in
cedens. Uidetur mihi ſuper roſeos flores am
bulare in noĩe dñi noſtri Jeſu chriſti. Quis nõ
admiretur. Uincẽtium in tormẽtis tyranno in/
ſultantem. Datiano qui rogum quaſi tribunal
vltro ꝯſcendit ⁊ laniatus viſceribus patefactis
dicebat. Jnfelix has epulas ſemꝑ optaui ⁊ vo/
tis omnibus exquiſiui ⁊c̃. Euſemia virgo con/
tra iudicem ꝯquerebatur tanqͣ iniuriã paſſa
ꝙ ipſa nobiliſſima in chalcedonia ciuitate poſt
poneretur in tormẽtis: vel ſibi parceretur plus
alĩs. Jn paſſione Mauritĩ ⁊ ſociorũ eius pia
legitur ꝯtentio fuiſſe inter eos affectans quili/
bet ad mortem alios querebat antecedere. Te/
nerrime ⁊ pulcherrime virgines que qͦcũqꝫ
aſperum ſolent horrere. imperterrite ſteterunt
ante reges ⁊ preſides eos ꝯfundẽtes ⁊ reſpon/
dẽtes tormenta plurima ſufferẽtes. Unde tan/
ta leticia in corde. tanta audacia in ore ⁊ voce.
tanta fortitudo in opere: niſi qꝛ clare videbant
reuelãte deo immenſe glorie premia eis prepa
rata que fides fatetur. Nõ vna vice tñ die mẽ/
ſe vel anno talia ſufferebant: ſed toto tempore
vite ſue ad ea parati erant. Nõne diutinũ mar/
tyrium eſt ſemper cum carne pugnare: ⁊ de car
ne ſemper per virginitatem triũphare: eius de
ſideria comprimẽdo: que multi fecerunt ⁊ faci
unt ad dei honorem fideliter. Jeiunare: orare
ſenſus coercere: perſecutiones pati pauperta/
tem: infirmitatem: ignominiam: exiliũ: depre/
dationẽ: ⁊ in nullo deficere nec odio vinci: ſed
pro malo bonũ reddere magna virtus ⁊ mar
tyrium eſt. quod boni chriſtiani faciunt quod
totum eſt ad confirmationem fidei. Doctrina
chriſtiana hoc docet mortificare ſenſus: coerce
re iraſcibilem: domare concupiſcibilem: regu/
lare voluntatem: captiuare intelligentiam: pa/
ratum quotidie eſſe ad mortem pro chriſto. Et
inter huiuſmodi aſpera qͣto maior fiebat per/
ſecutio fidei. tanto magis creuit numerus chri
ſtianorum. Si Machometus ſaracenos ⁊ ali/
os multos populos ad ſui perfidiam ⁊ legem

li.j.c.vj attraxit. nõ mirũ vt dicit bea. Tho. contra gen/
⁊ li.iiij. tiles: q2 lex illa tota carnalis ⁊ ſm ſenſualitatẽ
c.xxvij. eſt quam ſunt populi procliues ſequi. Sed lex
chriſti ⁊ doctrina fidei tota ſpiritualis ⁊ diffici
lis ſeruari. ⁊ tamen magis diuulgata ⁊ ſparſa
eſt ꝙ̃ perfidia ſaracenorum.

¶ Quartum quod .§.v.

de q̃rto probat veritatẽ fidei chriſtiane eſt materia que
iducti/ proponitur credẽdorũ. fatetur enim de deo ⁊
ue ad digniora ⁊ probabiliora ⁊ altiora ꝙ̃ quecunqꝫ
creden ſecte vel perfidie. Unde Amb. Etſi alijs apoſto
dum. lis imperatur vt laxent retia ſua. ſoli tamẽ Petro
dicitur Luc. v. Duc in altũ. i. profundũ diſpu
tationum. Quid enim tam altum ꝙ̃ altitudinẽ
diuitiarũ veri dei filium ſcire: ⁊ ꝑmiſſionem di
uine generationis aſſumere quam lꝫ mens ne/
queat humana plene rõnis inueſtigatione cõ/
prehẽdere. fidei tamẽ plenitudo complectitur
Tria fi/ xxiiij. q. j. nõ turbat. Alie nãqꝫ ſecte de deo ma
des nr̃a le ſentiũt. vel de dei potentia. dum nõ credunt
ꝑponit ipſum ſuſcitare poſſe mortua corpora nr̃a: vel
vel ſen/ ſuſcipere carnem ſeu naturam noſtrã vt paga/
tit. ni. Nos autem dicimus: q2 nõ erit impoſſibile
apud deum omne verbũ. Luc. j. Uel male ſen/
tiũt de dei ſapiẽtia ⁊ prouidẽtia. dum non cre/
dũt curam habere ꝑcipue de humanis: vt epy
curi. Nos võ credimus quoniam ipſi eſt cura
de oĩbus. ⁊ permaxime vt dicitur. j. Pe. v. Ipſi
eſt cura de nobis. Uel male ſentiũt quidam de
bonitate dei: dum non credũt parcere reuerſis
ad penitẽtiam vel punire peccatores. Nos aũt
firmiter tenemus: q2 quacũqꝫ hora peccator cõ
uerſus fuerit ⁊ ingemuerit oĩuꝫ iniq̃tatũ eius
non recordabor. dicit dñs Ezechie. xviij. Et ite
dicet maledicti in ignem eternum ⁊c̃. Math.
xxv. ¶ Sentit ſecũdo fides noſtra probabilio/
ra ⁊ que magis decent creaturam rationalem.
Nam fatetur hoĩem ad dei imaginem factum
Geñ. j. Et ad ſimilitudinem dei mouet viuere
ſm ꝯditionem noſtram dicẽs ad Ephe. v. Eſto
te imitatores dei. Et ad gloriam ſimilẽ promit
tit peruenire bene viuẽtem. j. Joã. iij. Scimus
cuꝫ apparuerit ſimiles ei erimus. Gens iudeo
rum ⁊ machometi ſentiũt de deo ⁊ nõ probabi
lia. Nam gens iudeorũ ſperat ſolum affluentiã
temporalium. Gens machometi ſolas delitias
corporales ex promiſſione legis. ⁊ multa conti
net que ſunt contra omnẽ rationem ⁊ philoſo/
phiam moralem. Nil in doctrina fidei eſt ꝯtra
philoſophiã moralem: ſed nec ꝯtra naturaleꝫ:
ſed ſupernaturalem. Fides etiaꝫ chriſtiana ad
maiorem perfectionem adducit quãtuꝫ ad de/
um ⁊ quãtum ad proximum: quia predicat ea
que incutiunt timorem: vt penas inferni. exci/
tat ad amorem vt per premiſſa immenſa benefi/
cia redemptionis ⁊ alia. ¶ Quantum ad pro/
ximum quia precipit ſibi in neceſſitatibus ſub
uenire. Omnes diligere etiam inimicos. ſupe
rioribus obedire. nullum ledere. ⁊ huiuſmo/
di. ¶ Fatetur etiaꝫ fides noſtra altiora de deo
⁊ nobiliora. Unde nobiles philoſophi vt Ari/
ſtoteles et Plato in his que de deo noſcibilia
ſunt fidei noſtre teſtimonium perhibent vt cir/
ca hoc ꝙ vna ſit cauſa prima ⁊ eterna. ꝙ ſum/
me potentie: ſapientie: ⁊ bonitatis. Unde quã
tuꝫ ad iſta fides noſtra ex intimis philoſophie
ſumpta eſt diſciplinis ſm Boetium. fidei etiã
noſtre atteſtatur vniuerſitas creaturarũ. Unus
enim mundus / oſtendit vnum deum. Ma/
gnitudo potentiam. pulchritudo ſapientiam
bonitas ⁊ vtilitas bonitatem. Primum attri/
buitur patri. ſecũdum filio. tertiuꝫ ſpiritui ſan/
cto. Perpetuitas creaturarum atteſtatur dei
eternitati. Omnis enim cauſa potior eſt ſuo
effectu. Nulla enim ſecta ſeu perfidia habuit
veros prophetas in omni genere reruꝫ per vi
ſiones ſenſibiles vel imaginarias. vel intelligi
biles. niſi fides chriſtiana. Habuerunt aliquan
do infideles phitoniſſas ⁊ diuinos. ſꝫ certe dia
bolica illa erant. ⁊ que frequenter in menda/
cio inueniebantur. ſed fides chriſtiana habuit
ſemper veros prophetas. Et in veteri teſtamẽ/
to apud iudeos. in quibus erat vera fides de
chriſto predicẽtes omnia chriſti myſteria. que
poſtea impleta ſunt. vt patet in pſal. Eſa. Hie/
re. Ezechiele. Daniele. ⁊ alijs. ſed in nouo teſta
mento diuerſis temporibus fuerunt prophe/
te. nunquã autem in populo iudeorum ampli/
us poſt perfidiam ſuaꝫ. Et ſibi dici poteſt illud
pſalmi. cxviij. Mirabilia teſtimonia tua. ideo.
⁊ multis alijs ⁊c̃.

¶ De effectibus §.vi. fidei ef/

fidei ſeu vtilitate que eſt multiplex. vt merito fect9 ſũt
poſſet illud dici. Fides tua te ſaluũ fecit. Mat nouem
thei. ix. ⁊ Luc. xviij. ⁊ in alijs locis. Saluat enĩ
remouendo mala. adducendo bona: perducen
do ad premia. Primo enim de mundo trium/
phat. Secundo in diaboli tentatione ſuperat.
Tertio detrimenta euitat. Quarto purificatio/
nem aduocat. Quinto timoroſitatem cauſat.
Sexto conditionem dignificat. Septimo exau
diri facit orationes. Octauo ꝓcurari facit mi/
raculorum actiones. Nono conducit ad ſuper
nas retributiones. ¶ Quantum ad primum Prim9
dicitur. j. Jo. v. Hec eſt victoria que vincit mũ/ fidei ef/
duꝫ fides noſtra: ideſt vincere facit que ſunt in fectus
mundo: ſcilicet concupiſcentiam carnis: ideſt
delitias. concupiſcentiam oculorũ. i. diuitias. ⁊
ſuperbiam vite dum videt dñm ſuum creden
do crucifixum pauperem ⁊ humillimuꝫ. Ma/

gna enim gloria eſt ſequi regem factorem ſuū. Augu. Omnia terrena ɔtēpſit homo chriſtus vt ɔtēnenda eſſe mōſtraret. Mūdus ſm Aug. in ſermone duplicem aciem ɔtra milites chriſti producit. demulcet pſperis. terret aduerſis. Sed per fidem nec extollitur pſperis. ɔſiderādo oīa habere a deo ⁊ amittere poſſe. precipue per elationem. vt patet in Saule. Dauid. Ezechia. ⁊ alijs. Nec deijcitur aduerſis intelligendo a deo procedere qui errare non poteſt. ⁊ oīa ſibi ad pfectum cedere. Mūdus vt dicit Joā. j. eum non cognoſcit. Et ratio eſt: qꝛ iudicat de rebus ſm ſenſum humanum ⁊ ratione naturalem. Et figuratur per cyniphes quoꝝ plaga nō legitur curata. Exo. viij. Cyniphes eniꝫ de puluere terre educti argumēta ſunt philoſophoꝝ. de ſubtili ⁊ terreno ſenſu pdeuntia. qui oculuꝫ fidei ledūt. hoc aīal vt dicit Orige. corpus cui inſederit acerbiſſimo ſtimulo tenebat vt quem volātem quis videre nō valet ſentiat ſtimulantem. Hoc aīal arti dyalectice cōparatur que minutis ⁊ ſubtilibus verboꝝ ſtimulis aīas tenet. ⁊ caliditate cauta circūuenit vt deceptus nō videat vnde decipiat. Nec plaga nō curat. Idola enim philoſophoꝝ remanſerūt cum idola gētium deſtructa fuerūt. vt ait quidaꝫ. Sed fides vicit. Unde legitur in hiſtoria eccleſiaſtica. ꝙ in quodam cōcilio quidam acutiſſimus phūs infidelis a peritiſſimis doctoribus noſtris cuꝫ quibus diſputabat ɔuinci non poterat. Tādeꝫ a quodā ſimplici ⁊ ſancto viro cum quo diſputauit dicēdo ſolum illi ſymbolum fidei. ⁊ interrogando ſi ille crederet aſſenſit oībus. ⁊ ɔuerſus eſt. Sic ergo ſaluat fides a pompis ſeculi. ⁊ ſapiētia mūdana aduerſis. ℭ Scđo per fidē tētationes diaboli vincunt. Eph. vj. In oībus ſumētes ſcutū fidei in quo poſſitis oīa tela inimici ignea extinguere. Hoc ſcutum habet tres angulos. ſ. premia eterna que cōſequitur. vincens ſupplicia perpetua que meretur ſi vincit. Exempla ſanctoꝝ qui vicerunt ⁊ quomodo. Et Apoc. ij. ⁊ iij. ponitur ſeptem modis qui vicerit ad inſinuādum victoriaꝫ ſeptem vitioꝝ. de quibus diabolus tentat. Si habueritis fidem ait chriſtus Math. xvij. vt granum ſinapis dicetis huic monti tranſi ⁊ tranſibit. Mons eſt diabolus ſuperbia elatus. quem quis facit trāſire a ſe ⁊ ab alijs in tentationibus vt non ſuccumbat per fidem veram: quando. ſ. eſt vt granum ſinapis videlicet parua humilitate. tenax ſtabilitate. calida charitate. Sed lucas dicit loco montis. Si diceretis arbori huic moro eradicare ⁊ tranſplantare fiet. Morus vt exponit Ambro. ſignificat diabolum. qꝛ ſicut mori naſcūtur albe. ⁊ ex calore nigreſcūt. ita diabolus creatus eſt innocēs. ſed calore ambitionis effectus eſt niger. ⁊ vitioſus. Petrus etiam in canō. j. aduerſarius veſter diabolus tanꝙ leo rugiens ⁊c. cui reſiſtite fortes in fide. ℭ Tertio p fidem euadit quis multa mala vt infructuoſitatem ſpiritualē. Ad Hebre. xj. Sine fide impoſſibile eſt deo placere. qui aūt non placet deo nō poteſt mereri per aliqđ opus ſuum etiaꝫ de genere bonoꝝ. Quinimmo vt dicitur ad Roma. xiiij. Omne quod non eſt ex fide peccatū eſt. ⁊ ſm glo. Aug. Omnis actio infidelium peccatum eſt. qđ tamen ſm bea. Tho. ij. ij. non eſt intelligēdum ſimpliciter de omni actione. Quia in his que faciunt infideles ex inſtinctu nature vel de genere bonoꝛuꝫ. vt elemoſynam dare ſm dictamen rationis. vel dando indigētibus ex cōpaſſione non peccant: ſed de illis opibus que procedunt ex infidelitate ſua. puta pro ſeruandis mādatis ſue legis vt ieiunādo temporibus ⁊ modis prout mādat lex Machometi. Seruando ſabbatum vt faciunt iudei ⁊ alia feſta eorum ⁊ cerimonias ⁊ tunc peccant mortaliter. Uel intelligitur. Omnis vita eoꝝ negatiue. i. ſine merito. Per fidē etiam eſt capax quis ſacramentoꝛuꝫ eccleſie per que euitātur multa mala ſpūalia ⁊ tēporalia. Per fidem etiam informem eſt capax ſuffragioꝛū eccleſie. Etſi non eo modo ſicut habens fidem viuam tū aliquo modo. Non enim diabolus pōt ita nocere fidelibus etiam malis qui ſunt intra eccliaꝫ numero tātum ſicut infidelibus ⁊ excoicatis. Per fidem etiam euitant multa mala tēporalia ⁊ ſpiritualia. Per fidē Abraaꝫ exiuit de hur. i. igne chaldeoꝛū illeſus. Cum enim nō vellet ignem adorare quem chaldei deum dicebāt vt experiretur virtutem dei ſui miſerūt ipſum in igneꝫ. ſed non recepit leſionem. Aram vō germanus eius ⁊ pater Sare ⁊ Loth illuc miſſus: qꝛ defecit in fide cōbuſtus eſt. Ad Hebre. xj. Sācti per fidem extinxerit impetum ignis. vt Ananias cum ſocijs in fornace. Et vincūtur bella ex merito fidei ⁊ chriſtiane religionis gratia excellens belloꝝ actuum pſperitas euenit. Grego. xxiij. q. iiij. ſi non. Ad Hebre. xj. per fidem vicerunt regna. vt patet in Joſue ⁊ in Karolo magno. ℭ Quarto quoad bona que pcedunt purificationem facit Act. xv. Fide purificans corda eoꝝ. Et Magdalene poſt remiſſionem peccatoꝝ ſibi a chriſto nūciatam dictum fuit. Fides tua te ſaluam fecit. Luc. vij. ſ. purgationeꝫ faciens peccatoꝝ. Hūc autem effectum quomodo fides pducat bea. Tho. ij. ij. q. vij. ſic declarat. Impuritas vniuſcuiuſqꝫ rei in hoc cōſiſtit ꝙ rebus vilioribus immiſcetur. Non enim dicitur argentum impurum ex hoc ꝙ auro immiſcetur per quod melius reddit. ſed ex permixtione ſtāni vel plumbi. Manifeſtum eſt autem

quo intelligit illud. Oē qđ non eſt ex fide pcth ē

ꝙ creatura rationalis eſt dignioꝛ omnibus re/
bus corpoꝛalibus ⁊ tempoꝛalibus. Et ideo im
pura redditur ex hoc ꝙ tempoꝛalibus ſe ſubij
cit per amoꝛem. ⁊ per hoc inficitur peccato a
qua impuritate purificatur per contrariuꝫ mo
tum. dum ſcilꝫ tendit in id quod eſt ſupꝛa ſe. ſ.
in deum. in quo quidem motu principium eſt
fides. Accedentem enim ad deum opoꝛtet cre
dere: quia eſt. ad Hebꝛe. xj. Et ideo pꝛimuꝫ pu/
rificationis pꝛincipium coꝛdis eſt fides que ſi
perficiatur per charitatem foꝛmatam perfectã
purificationeꝫ facit. Infoꝛmis autem excludit
impuritatem erroꝛis. ¶ Quinto fides cauſat
timoꝛem. Unde dicitur Jaco. ij. demones cre/
dunt ⁊ cõtremiſcunt. quod ſic declarat beatus
Thom. ſecũ. ſecũ. q. vij. Timoꝛ eſt quidam mo/
tus appetitiue virtutis. Omniuꝫ autem appe/
titiuoꝛum motuum principium eſt bonum vel
malum appꝛehenſuꝫ. vnde opoꝛtet ꝙ timoꝛis
⁊ omnium appetitiuoꝛum motuuꝫ ſit principi
um aliqua appꝛehenſio. Per fidem auteꝫ fit in
nobis quedam appꝛehenſio de quibuſdaꝫ ma
lis penalibus: que ſm diuinum iudiciũ a deo
inferuntur. Et per hunc modum fides eſt cau/
ſa alicuiꝰ timoꝛis quo quis timet puniri a deo
qui eſt timoꝛ ſeruilis. Eſt etiam fides cauſa ti/
moꝛis filialis quo quis timet ſeparari a deo.
Uel quo quis refugit deo ſe comparare: reue/
rendo ipſum inquantum per fidem. hanc eſti/
mationẽ habemus de ipſo ꝙ ſit quoddam im/
menſum ⁊ altiſſimum bonũ a quo ſeparari eſt
peſſimum: ⁊ cui velle equari eſt maluꝫ: ſed pri/
mi timoꝛis: ſcilicet ſeruilis cauſa eſt fides infoꝛ/
mis ⁊ ſecũdi. ſcilicet filialis cauſa eſt fides foꝛ/
mata: que per charitatem facit hominem deo
adherere ⁊ ei ſubijci. Multa autem bona ſe/
quuntur ex timoꝛe: quia qui timet deum facit
bona ⁊c̃. ¶ Sexto fides dignificat conditio/
nem humanam. Nam facit animam ſponſam
dei. iuxta illud Oſee ſecundo. Deſponſabo te
mihi in fide: vtiq; magna dignitas hec eſt.
Unde beata Agatha dicebat. Ipſi ſum deſpon
ſata: cui angeli ſeruiunt ⁊c̃. ſecunda ad Coꝛin.
xj. Deſpondi vos vni viro ⁊c̃. Facit animam fi
liam dei patris per adoptionem. Joan. pꝛimo.
Dedit eis poteſtatem filios dei fieri his qui cre
dunt in nomine eius. Ipſa animam oꝛnat iu/
ſtitia: que ſm philoſophum eſt omnis virtus.
apoſtolus ad Romanos. iij. Juſtitia dei per fi/
dem. Et quinto cap. Juſtificati ex fide: ⁊ vbi ſa/
na fides non eſt: non poteſt eſſe iuſtitia: quia iu
ſtus ex fide viuit. Augu. xxiiij. q. j. Hec tria pri
nẽtia ad dignitatẽ ponit. b. Tho. in expne pmi
titu. decre. Credidit Abꝛaaꝫ deo ⁊ reputatũ eſt
ei ad iuſtitiam. ¶ Septimo facit exaudiri oꝛa
tiones. Jaco. pꝛimo. Poſtulet auteꝫ in fide ni/
hil heſitans. Et Marci. xj. Omnia quecunq;
oꝛãtes petitis credite: quia accipietis ⁊ fiet vo
bis. Exempluꝫ in Alexan. magno malo qui ex
fide fecit cõiungi duos montes inſimul: vt nõ
poſſent captiuati iſraelite inde exire. vt tangit
glo. j. ad Coꝛinth. xiij. Super illud ſi habuero
omnem fidem. ¶ Octauo fidei aſcribũtur mi
racula. Ps. Omnia opera eius: ſcilicet mira/
culoſa in fide. Ad Hebꝛe. xj. Per fidem obtura
uerunt oꝛa leonuꝫ ⁊c̃. acceperunt mulieres de
reſurrectione moꝛtuos ſuos. vt patet de filio
Jude ⁊ ſunamitis. iij. ⁊. iiij. Regum. Et Chꝛi/
ſtus Matthei. viij. Sicut credidiſti fiat tibi. Et
Marci vltimo. Signa autem eos qui credide
rint hec ſequentur ⁊c̃. ¶ Nono dat vitã Aba/
cuc. ij. Juſtus meus ex fide viuit. ad Galath.
ſecũdo. Quod nunc viuo: in fide viuo filij dei:
vita ſcilꝫ gratie: poſtea vita gloꝛie. Hũc etiam
effectum ponit beatus Thom. ſuper pmo titu.
decretalium. Joan. vi. Qui credit in eum ha/
beat vitam eternam: habendo ſcilicet fidem vi
uam: ideſt cuꝫ gratia que inducit ad opera bo/
na. ⁊ per contrarium dicit Beda. Quicũq; ab
vnitate fidei quomodolibet ſeipos ſegregant:
nec tales peccatoꝛum vinculi abſolui: nec ia/
nuaꝫ poſſunt regni celeſtis ingredi. xxiiij. que/
ſtio. pꝛima. Fides autem ſine operibus moꝛ/
tua eſt. Jacobi ſecundo. Sicut animal quanto
nobilius eſt viuum. tanto abominabilius cum
eſt moꝛtuum: vt patet in homine. Ita quanto
fides eſt nobilioꝛ cum eſt viua. tanto vitupera/
bilioꝛ chꝛiſtianꝰ ex fide moꝛtua. ⁊ dignioꝛ ma/
ioꝛi pena pꝛopter maioꝛem ingratitudinẽ. Exẽ
plum in vitaſpatrum de beato Machario qui
interrogauit caluariam cadaueris pagani. Si
in inferno erant alij inferioꝛes ⁊c̃.

¶ De habitu fidei ⁊ eius quidditate. Cap. ij.

DE habitu fidei. Et
pmo de diffinitione fidei ⁊ eius de/
claratione. Apoſtolus ad Hebꝛe. xj.
ſic diffinit fidem: que diffinitio per/
fectiſſima eſt. Fides eſt ſubſtantia ſperandaruꝫ
rerũ argumẽtum non apparentiũ. In qua dif/ quid ſit
finitione apls tria tangit. ſ. fidei obiectum vel fides.
intuitum obiecti: vel pꝛemij initium: attingen
di modũ. ¶ Pꝛimo tãgit obiectum fidei cum
dicit ſperãdarum rerum. Nam obiectuꝫ fidei
eſt pꝛima veritas vt nõ viſa: q̃ pertinet ad ra/
tionem rei ſperate. ſm illud ad Rom. viij. Q̃
non videmus ſperamus. Ueritatem autem vi
dere eſt ipſam habere. Non aũt ſperat aliquis
qđ iam habet: ſed ſpes eſt de eo qđ nõdum ha/
betur. ¶ Secũdo tangit obiecti vel pꝛemij initi
um cum dicit. fides eſt ſubſtantia. Sicut pmuꝫ
enim in quolibet genere continens in ſe alia

virtute dicitur eſſe ſubſtantia illoꝝ. ſic fides.
Nam prima incoatio rerum ſperandarum in
nobis eſt per aſſenſum fidei: que virtualiter cō
tinet in ſe omnes res ſperandas. ¶ Tertio tan
git modum attingendi obiectum cuꝫ dicit. ar/
gumentum non apparentium. Et dicitur hic
argumentum vel firma inheſio intellectus p/
fidem ad veritatem non apparentē: vel cōuin/
ctio intellectus: eo ꝙ intellectus credentis ex
auctoritate diuina cōuincit ad aſſentiendū his
que non videntur: vel certitudo eo ꝙ fides du
bitationem tollat. Nā vbi eſt dubitatio nō pōt
eſſe fides. Uel poteſt ſic diuidi diffinitio hui⁹.
Fides tria habet. Aſpicit: efficit: ⁊ reficit. Pri/
mo quidem aſpicit. ſ. primam veritatem nō ha
bitam ſed ſpandam. Unde dꝛ ſperandarum re
ruꝫ. Efficit ſcdo fides. i. cauſa eſt faciēs res ſpe/
randas qn̄qꝫ eſſe in nobis. Unde dꝛ ſuba: quia
ſicut ſubſtantia eſt cauſa ſuoꝝ accidentium: ita
Diuiſio fides cauſa eſt conſequendi bona ſperata. Ter/
fidei ſꝫ. tio fides reficit ſeu allicit. Unde dicit argumē
b. Tho/ tum. i. certitudo aſſentiendo his que non appa
mam. rent. ⁊ hoc eſt meritum ⁊ laus fidei ſi certe ⁊ in
dubitanter creditur quod nō videtur. Beat⁹
autem tho. volens verba apoſtoli ad formam
diffinitionis reducere claram ſic dicit fides eſt
habit⁹ mentis. qua ichoatur vita eterna in no
bis. faciens intellectum aſſentire non apparen
tibus. ij. ij. q. iiij. Raynerius.

¶ Pro maiori de- .§. i.

claratione ſupradicte diffinitionis notāda ſūt
Fides quatuor. primum. ꝙ per predictam diffinitio/
diſtingui nem diſtinguitur fides ab oībus que pertinēt
tur ab ad intellectum. Et primo ab opinione ſuſpitio
his tri/ ne: ⁊ dubitatione. per hoc quod dꝛ argumētū.
bus. ſ. Nam per hec tria intellectus nō firmiter inhe
ret alicui. Per dubitationem nō magis tendit
ad vnam partem ꝙ̄ ad alteram. Per opinionē
⁊ ſi declinet fortiter ad vnam parteꝫ tamen cū
formidine de oppoſito. Per ſuſpitionem leui/
ter declinat ad vnam partem. Sed per fideꝫ fir
miter inheret credentibus ſine heſitatione. Ex
hoc autem quod dicitur in diffinitione nō ap/
parentiuꝫ: diſtinguitur fides ab intellectu. qui
eſt de pricipijs p ſe notis: ⁊ ſcientia que ē de cō
cluſionibus per demonſtrationem acquiſitis:
per que aliquid intellectui fit apparenter cui⁹
non eſt fides. Et per hoc quod dicitur ſperan/
darum rerum ſubſtātia: diſtinguitur a fide cō
muniter ſumpta que eſt etiam de humanis:
vt cum quis firmiter credit parentes ſuos eſſe
talem ⁊ talē. ¶ Secūdo: vero eſt quod dꝛ fides
rerū ſperandarū ſubſtātia potius ꝙ̄ diligenda
rū. Et eo ꝙ dilectio pōt eſſe pn̄tiū ⁊ abſentiū vi
ſoꝝ ⁊ nō viſoꝝ. Sed ſpes eſt tantum de abſenti
bus ⁊ non viſis. de quibus etiā eſt fides: qꝛ etſi
videantur ea que ſunt fidei aliquo modo. ſ. vt
credenda. nō tn̄ oculo corporali vel intellectua
li demonſtratiue. ¶ Tertium conſiderandum
eſt ꝙ argumentum ex proprijs principijs rei fa
cit rem apparentem. Sed argumentum ſum/
ptum ex auctoritate diuina non facit rem ap/
parentem: ⁊ tale argumentum ponitur in iſta
diffinitione. ¶ Ubi ſciendum ꝙ argumentuꝫ
dicitur quadrupliciter. Primo breuis enarra/ Argumē
tio ſubſequentium. Uel breuis collectio mate/ tū dꝛ q̄
rie totius libri ſimul ſumpte. Et ſic ſumitur in druplí/
biblia vbi prologi librorum dicuntur aliquan citer vl
do argumenta. Secundo argumentum dicit accipit'.
oſtenſio vel manifeſtatio. ſm̄ illud Jo. iij. Om
nis qui male agit odit lucem: ⁊ non venit ad lu
cem vt non arguantur opera eius. Tertio dicu/
tur argumentum ratio vel ſyllogiſmus rei du
bie faciens fidem. ⁊ hoc modo ſumitur in logi
cis: ſed in theologicis econtra fides facit argu
mentum ſeu rationem. Aliquando etiam dicit
medium in quo ſtat virtus ſyllogiſmi ſeu p qđ
aliquid probatur. ⁊ ſic ſumitur in glo. decreto
rum. Quarto dicitur argumentum certitudo
ex qua animus mouetur in aliquid. ⁊ ſic fides
dicitur argumentum. ¶ Quartum vero eſt ꝙ
aliqua habent certitudinem ex alijs ſicut cōclu
ſiones ex principijs ſic ex articulis fidei q̄dam
ſequuntur ex articulo: vt qꝛ deus eſt iuſtus red
det vnicuiqꝫ ſm̄ opera ſua: quedaꝫ vero habēt
certitudinem ex semetipſis. Et hec ſunt tribus
modis. Nam quedam habent certitudineꝫ ra
tione euidentie. ſicut principia que ſunt per ſe
nota: vt de quolibet eſt affirmatio vel negatio.
Secundo quedam ſunt que habent certitudi/
nem ex informatione conſcientie. Et hec eſt cer
titudo fidei ſiue formate ſiue informis. Cū eni
prima veritas fidem inſpirat. ſic conſcientiaꝫ.
inflāmat: vt ſicut aliquis cogitur ipſa euiden/
tia conſentire iſti veritati omne totum eſt ma/
ius ſua parte: ita cogitur aſſentire his que ſunt
fidei. Item per habitum infuſum fidei ipſa in
formatione conſcientie artatur ⁊ cogitur con/
ſentire p̄me veritati propter ſe. Unde ſicut ne/
gare hoc. Omne totum eſt maius ſua parte: ē
contra ſuam conſcientiam. ¶ Ita negare artí/
culum fidei eſt contra ſuam conſcientiam. Ter
tio quedam habent certitudinem ſenſus ſeu ex
perientie. que certitudo eſt per modum guſtus
⁊ tactus. Et talis certitudo eſt in virtutibus re
ſpectu ſuorum obiectorum. Et in fide formata
reſpectu credibilium prime veritatis. Rayne.
Et nota ꝙ non ſolum ita debet quilibet firmi/
ter credere ea que ſunt fidei. extra de ſumma
trinitate ⁊ fide catholica. Nos firmiter credi/
mus ⁊ nullatenus dubitamus. Sꝫ ēt credē ꝙ

extra huiuſmodi fidez in quacūqȝ alia ſecta ſaluari nō poteſt. Unde extra de fid. ca. dicitur in ca. j. Una eſt fidelium vniuerſalis eccleſia extra quam nullus oīno ſaluatur. Et in huius figuram omnes qui reperti ſunt extra archaȝ Noe perierunt diluuio. xxiiij. q. j. quia ex ſola.

¶ Fidem eſſe priorem alijs virtutibus quadrupliciter probat. ſ. .§. ij.

ratione: diuiſione: autoritate: ⁊ ſimilitudine. ¶ Primo ratione ſic. Cognitio precedit affectionem. quia nihil diligitur niſi cognituȝ ſm Aug. ſed fides eſt in cognitione. cetere aūt virtutes in affectione cōſiſtunt. ergo fides eſt alijs virtutibus prior. Iteȝ ſpes nō poteſt haberi de beatitudine niſi credatur poſſibile. qȝ impoſſibile ſub ſpe nō cadit. Creditur autem eſſe poſſibile beatitudinem haberi per fidē. ergo fides cauſat ſpem. Uolūtas etiam non poteſt deum amare. quod pertinet ad charitatem. niſi intellectus rectam fidem habeat circa ipſum. ergo fides cauſat charitatem ⁊ eſt prior ea. ¶ Secūdo probatur hoc diuiſione ſic ſm Augu. in ſermone. quatuor modis eſt aliquid prius altero. Primo eternitate. ⁊ ſic ſolus deus pcedit omnia. Secundo tēpore. vt flos fructum precedit ⁊ ſic fides nō eſt prior alijs virtutibus infuſis. eo ꝙ oēs virtutes diuinitus ſimul infunduntur. Tertio aliquid eſt prius altero vel perfectiōe. vel electione. vt fructus precedit florem. ⁊ forma eſt prior materia ordine perfectiōis. ⁊ perfectum imperfecto. ⁊ actus potētia. Et hoc modo fides nō eſt prior: ſed charitas eſt prior fide ⁊ ſpe. eo ꝙ fides ⁊ ſpes perficiūtur ⁊ formātur per charitatem. Quarto modo eſt aliquid pus altero origine. ſicut ſonus precedit cantū ⁊ lux ſplēdoreȝ. Et hoc modo fides precedit ſpem et charitatem. ſicut materia precedit formaȝ. potētia actum. imperfectū perfectum. ¶ Tertio pbatur hoc autoritate. Nam apſus ad Hebre. xj. dicit ꝙ fides eſt ſubſtātia ſperādarum reruȝ ſed ſubſtantia habet rationē primi. ergo fides eſt prima inter virtutes. ¶ Quarto ſilitudine fundamēti ſic pbatur. Fundamētum materialiter loquēdo eſt prius alijs quātum ad ordinē qȝ precedit alias partes. Item quātum ad virtutem: qȝ fundamētuȝ ſuſtinet edificium totuȝ quorū vtrūqȝ per ſimilitudinem reperitur in fide. Raynerius. Hinc ⁊ Greg. dicit. j. q. j. Cum paulus dicat. Fundamētuȝ aliud nemo poteſt ponere preter id qđ poſitum eſt. qđ eſt chriſtus ieſus. i. fides chriſti. Conſequenter probatur. quia vbi Chriſtus non eſt fundamētum nulluȝ boni operis ſupereſt edificium.

¶ Fides fuit in angelis ante ꝯfirmationem vel lapſum: ⁊ in hoīe §. iij.

ante peccatū. qđ ſic pbat. b. Tho. ſe. ſe. q. v. Cuȝ fides ſm apſm ſit argumētum nō apparētiuȝ. ⁊ ſm Aug. de his que nō videtur. Jlla ſola maniſeſtatio excludit rationem fidei per quam apparet ⁊ clare videtur id de quo pncipaliter eſt fides. Principale aūt obiectum fidei eſt v̄tas prima. ſ. deus. cuius viſio clara facit beatos et ſuccedit fidei. Cum aūt angelus ante ꝯfirmationem. ⁊ homo ante lapſum nō haberent illam beatitudinē qua videtur deus per eſſentiā. maniſeſtum eſt ꝙ nō habuerūt ſic maniſeſtam cognitionem. ꝙ excluderet ratio fidei. Si autem nō habuiſſent fidem. hoc eſſe nō potuiſſet. niſi qȝ penitus erat eis ignotū id de quo eſt fides. Sed eſt hic cōſiderādum: ꝙ in obiecto fidei aliquid eſt ibi quaſi formale. ⁊ aliquid quaſi materiale. Et formale quideȝ eſt veritas prima ſupra omēm naturalem cognitionem creature exiſtēs. Et quātuȝ ad hoc fides eſt in oībus cōmuniter habētibus cognitionē de deo beatitudine nōdum adepta. ⁊ in angelis ante ꝯfirmationem. Materiale eſt id qđ pponitur credēdum que ſunt multa. qȝ oēs articuli ⁊ que ſequūtur ex illis. Et horū quedā ſunt credita ab vno que ſunt ſcita ab alio etiam in pſenti. Ut ꝙ deus ſit vnus ⁊ ſūme bonus ⁊ creator omniū rerum ⁊ hmōi. Et quātum ad iſta dici poteſt ꝙ angelus ante ꝯfirmationem ⁊ homo ante peccatū quoad quedam myſteria de diuinis habuit viſionem nō fidem. de quibus nos habemus fideȝ. Et ſm iſtum modū pōt ſaluari opinio dicētiū. ꝙ nō habuerūt fidem propter maniſeſtam contēplationem quam habebāt de diuinis. Jn demonibus quoqȝ eſt fides. Juxta illud Jaco. ij. Demones credūt ⁊ ꝯtremiſcunt. Habēt autem fidem ex hoc ꝙ intellectus eoruȝ ꝯuincitur ad hoc ꝙ iudicet eſſe credēdum his que dicūtur de deo: lȝ non ꝯuincantur per euidētiam rei. ſicut nūc ſi aliquis pphēta pronunciaret in noīe dn̄i aliquid futurum. ⁊ adhiberet ſignuȝ mortuum ſuſcitādo. ⁊ hoc ſigno vinceret intellectū vidētis vt cognoſceret maniſeſte hec a deo dici qui nō mētitur. lȝ illud futurum qđ predicatur in ſe euidēs non eſſet. vnde ratio fidei non tolleret in eo. Sic demones vidētes multa maniſeſta iudicia per miracula vera. ⁊ alios modos ex quibus percipiunt doctrinam eccleſie eſſe a deo. quāuis ipſi ipſas res quas docet eccleſia non videant. puta deum eſſe trinū ⁊ vnū ⁊ huiuſmodi. Ex hoc enim credere non merētur: quia credere eſt meritorium. inquantū voluntas mouet intellectum ad aſſentiēdum credibilibus ex ordine: quia ſcilicet vult deo ſbijci in his que iubet credi etiam ſi clare non videat illa miracula. Sed demones non ſponte

Jn angelis et hoībus an̄ ꝯfirmatiōez fuit fides.

in dēmonib⁹ eſt fides.

credūt ſed coacti ſignis ⁊ ex perſpicacitate intellectus naturalis. ⁊ hoc eis diſplicet ꝙ ſigna ſint ita euidētia ꝙ cogant credere. ¶ In hereticis qui diſcredūt in vno articulo: licʒ in alijs nō errent. nō eſt fides nec formata nec īformis.

In heretico non ē fides.

Huius ratio eſt ſm. b. Tho. ij. ij. q. v. Quia ſublata ratione formali obiecti fidei fides remanere nō poteſt ſicut in alijs habitibus. ſicut etiam remota luce. viſio eſſe nō poteſt. Obiectuʒ aūt fidei formale eſt veritas pma ſm ꝙ manifeſtatur in ſacris ſcripturis ⁊ doctrina eccleſie. Unde quicūqʒ nō inheret ſicut infallibili ⁊ diuine regule doctrine eccleſie. que procedit ex veritate pma in ſacris ſcripturis manifeſtata. ille nō habet habitum fidei. ſed ea que ſunt fidei alio modo tenet ꝙ̄ per fidem. manifeſtum eſt autē ꝙ ille qui inheret doctrine eccleſie ſicut infallibili regule. oībus aſſentit que eccleſia docet. Alioquin ſi de his que eccleſia docet que vult tenet. ⁊ que nō vult nō tenet. non iam inheret doctrine eccleſie ſicut infallibili regule. ſed ꝓprie volūtati. Et ſic manifeſtuʒ eſt ꝙ hereticus qui pertinaciter diſcredit vnum articulū fidei nō eſt paratus ſequi in oībus doctrinam eccleſie. ſi enim nō pertinaciter diſcrederet vnuʒ articulum iam nō eſſet hereticus: ſed ſolū errās. Hereticus ergo qui contra vnum articulum fidem nō habet de alijs etiam articulis fideʒ nō hʒ. ſed opinionē quādā ſm ꝓpriā voluntatem.

¶ Fides eſt vna .§. iiij.

⁊ catholica ⁊ vera. ¶ Quātum ad primum dicit apoſtolus ad Ephe. iiij. Unus deus. vna fides. Et dicit vna tripliciter. Uno modo inquātum ſumit pro habitu quo credimus. Sic enī eſt vna ſpecie. ſed differēs numero in diuerſis fidelibus. ſicut omnes hoīes participatiōe ſpeciei humane. ſunt vnus homo ſʒ numero multi. Cum enim obiectuʒ formale fidei ſit veritas pma. cui inherēdo credimus quecūqʒ ſub fide ꝯtinentur. Ideo ſicut veritas pma eſt vna. ſ. deus. ita ⁊ fides. Secūdo modo inquātum ſumitur pro eo qḋ creditur qḋ eſt obiectum materiale. Et ſic etiam dicitur vna: qꝛ idem eſt qḋ creditur ab oībus. etſi ſint diuerſa credibilia que cōmuniter credūtur. ab omnibus tamen reducūtur ad vnuʒ. Quod enim credātur aliqua temporaliter facta ad fidem pertinēt in ordine ad veritatem primaʒ qui eſt quid eternū. b. Tho. ſe. ſe. q. iiij. Poteſt etiam dici vna. qꝛ ad vnum verum finē dirigit qui eſt deus ad ipſum poſſidēdum. ¶ Dicitur autem catholica in ſymbolo Athanaſij. Hec eſt fides catholica ⁊c̄. Et in ti. j. decre. de ſum. trinita. ⁊ fide catho. vbi dicit beatus Tho. in expoſitione ipſius tituli ⁊ pmi capli. ꝙ catholica dicitur vniuerſalis. Dicitur

Fides quare dicitur vna.

Quare dicit catholica

autem vniuerſalis. tum propter vniuerſarum precepta regularum. tum quia eius cultus per omnes pene mūdi terminos emanauit. Hereticoꝝ autem errores ſub certis angulis terrarum includūtur. hec bea. Tho. Uel etiam quia ſola de vniuerſali bono: ideſt deo recta tradit. ⁊ vniuerſa vitia vitare docet ⁊ vniuerſas virtutes amplecti. ¶ Dicitur autē vera. qꝛ ita veraciter predicat vt falſitatem cōtinere non poſſit. Quod ita probat be. Thom. ſe. ſe. q. j. Nihil dicitur ſubeſt alicui potētie vel habitui vel actui: niſi mediante ratione formali obiecti. Sicut color nō poteſt videri niſi per lumen: nec ꝯcluſio ſciri, niſi per medium demōſtrationis. Sed vt dictum eſt ratio formalis obiecti fidei eſt veritas prima. Unde nil poteſt cadere ſub fide niſi inquātum ſtat ſub veritate prima ſub qua nulluʒ falſum ſtare poteſt. ſicut nec non ens ſub ente: nec malum ſub bonitate. Et ideo ⁊c̄. Fides aūt hec. ſ. vna catholica ⁊ vera eſt fides eccleſie ro. Unde Amb. de Cypriano ait. Nec vllam putauit veram niſi vere fidei gratiam. hoc eſt in romana eccleſia. Nec putauit fideʒ eſſe in ſciſmate. Etenim cum ꝓpter eccliam Chriſtus paſſus ſit: ⁊ corpus eius ſit eccleſia. nō videtur ab his fides exhiberi Chriſto a quibus euacuat chriſti paſſio atqʒ diſtrahit. ſ. per ſciſma. xxiiij. q. j. aduocauit. Item. q. e. c. h eſt fides. Et ſiqs obijceret: ꝙ pōt quis adorare hoſtiam nō ꝯſecratā qꝛ ſacerdos non ꝯſecrauit vt ille eſtimat. Et ſic credit ibi eſſe chriſtuʒ ⁊ nō eſt. ergo fidei poteſt ſubeſſe falſuʒ. Rn̄. b. Tho. vbi. ſ. ꝙ fides credētis non refertur ad has ſpecies vel illas panis: ſed ad hoc ꝙ veruʒ corpus chriſti ſit ſub ſpeciebus panis ſenſibilis: quando recte fuerit conſecratum. Unde ſi non eſt recte conſecratum fidei non ſubeſt falſum.

Quare

¶ Fides autem in .§. v.

intellectu vt in ſubiecto ꝓprie ⁊ pncipaliter cōſiſtit. ſecūdario in voluntate quātum ad actum eius. Quod ſic declarat be. Thom. ſe. ſe. q. iiij. Credere quidē actus fidei eſt actus intellectus ſm ꝙ mouetur a voluntate ad aſſentiendum. Procedit ergo huiuſmodi actus ⁊ ab itellectu ⁊ a voluntate quoꝝ vterqʒ natuʒ eſt perfici per habituʒ. Et ideo oportet ꝙ tam in intellectu ꝙ̄ in volūtate ſit aliquis habitus ſi debeat actus fidei eſſe perfectus. ſicut etiam ad hoc ꝙ actus cōcupiſcibilis ſit perfectus. oportet ꝙ ſit habitus prudentie in ratione ⁊ habitus temperātie in cōcupiſcibili. Nam ad perfectionem actus qui ex duobus principijs actiuis procedit requiritur ꝙ vtrūqʒ actiuoꝝ principium ſit perfectum. Non enim poteſt bene ſecari: niſi ⁊ ſecans habeat artem: ⁊ ſerra ſit bene diſpoſita ad

ſecũdum. Diſpoſitio autem ad bene agendum in illis potentijs anime que ſe habẽt ad oppoſita eſt habitus. Et ideo oportet ꝙ actus ꝓcedẽs ex his duabus potentijs talibus ſit ꝑfectus habitu aliquo preexiſtẽte in vtraqꝫ potentiarum. Et q: credere eſt immediatus actus ĩtellectus: q: obiectuꝫ huius actus eſt verum qđ proprie ꝑtinet ad intellectuꝫ. ideo oportet ꝙ fides que eſt proprium principiũ huius actus. ſicut in intellectu vt in ſubiecto. Dicitur autẽ ab Aug. ꝙ fides eſt in credẽtium volũtate. inquãtuꝫ actus eius mouetur ex imꝑio volũtatis ad aſſentiendum credibilibus. ⁋ Item nota ſm be. Tho.

Charitas dicitur forma fidei.

vbi. ſ. ꝙ charitas dicitur forma fidei: nõ ꝙ ſit forma intrinſeca que dat eſſe rei. ſed inquantũ informat actum eius. ſ. credere vt ſic operetur ⁊ mereatur. Et ad hoc facit qđ habetur de pe. di. ij. §. item dñs. Amẽ ⁊c̃. Nihil enim ꝓhibet vnum actum a diuerſis habitibus informari. Item ſm bea. Tho. vbi. ſ. Fides informis. i. ſine charitate: ⁊ formata ideſt cum charitate: nõ ſunt diuerſi habitus quoꝝ vno adueniente. alter qui prius erat in aĩa corrũpatur vt quidam dixerũt. Nec etiam ꝙ ambo ſint ſimul in habẽte prius fidem informẽ: ⁊ poſtea formatam vt alij dixerũt: ſed eſt vnus ⁊ idem habitus nõ diuerſi. Ratio eſt: q: habitus diuerſificatur ſm id qđ per ſe pertinet ad habitũ. Fides autẽ ſit perfectio intellectus. id per ſe pertinet ad fideꝫ qđ per ſe pertinet ad intellectum. qđ auteꝫ pertinet ad volũtatem non per ſe pertinet ad fidẽ: ita ꝙ per hoc poſſit diuerſificari habitus fidei. Diſtinctio autem fidei informis ⁊ formate. eſt ſm id qđ pertinet ad volũtatem. i. ſm charitatem. Quod aũt gratia adueniens in eo qui habet fidem informẽ nõ cauſet habitum fidei per accidens eſt ꝓpter diſpoſitioneꝫ ſubiecti: q: ſcꝫ iam habet fidem: ſed q: informẽ habet format ⁊ perficit eam. Sicut ecõtrario ſm peccatum mortale qđ quis cõmittit: nõ tollit gratiam. cũ tamen omne mortale de ſe tollat eam. Et ratio eſt: q: iam amiſerat per primum.

⁋ Actus fidei eſt triplex. Capĩm. iij.

De actu fidei nota ꝙ triplex eſt actus fidei: ſcꝫ voluntaria cordis aſſenſio: publica oris confeſſio: ſalutifera mortis ſuſceptio. ⁋ Primus ergo actus fidei eſt voluntaria cordis aſſenſio dicente apoſtolo ad Romanos. x. Corde creditur ad iuſtitiam. quod exponitur tripliciter. Primo ſic. Uere credere dat ſalutem eo ꝙ dat iuſtitiaꝫ que non eſt cauſa ſalutis. ſecũdo ſic. Corde creditur ad iuſtitiam: ideſt per fidem cordis iuſtificatur aliquis: vt ſcilicet fiat de peccatore iuſtus. tertio modo ſic. Corde creditur ⁊c̃. ideſt

Act⁹ fidei eſt triplex.

voluntarie creditur: quia cetera poteſt homo non volens. credere autem non poteſt niſi volens. ⁊ diffiniens Augu. quid ſit credere dicit ꝙ nil aliud eſt qꝫ cum aſſenſione cogitare. Pro cuius intellectu ſex notari poſſunt.

⁋ Primuꝫ eſt quid ſit aſſenſus ⁊ qđ ꝯſenſus.

⁋ Secundo vbi hec duo aſſentire: ſcilꝫ ⁊ diſſentire inueniuntur.

⁋ Tertio quid ſit cogitare ⁊ quot modis dr̃.

⁋ Quarto quis ſit ordo inter cogitare ⁊ aſſentire ⁊ econuerſo.

⁋ Quinto ꝙ fides conſiſtit media inter duas cogitationes.

⁋ Sexto quod aſſentire veritati contingit tribus modis.

Aſſenſus ⁊ cõſenſus diſferunt.

⁋ Quãtum ad primuꝫ no. ꝙ aſſenſus dicitur determinatio cogitationis ad aliquid quaꝫ cognitioneꝫ vel determinationẽ cognitionis aliquid nõ precedit. Conſenſus vo dicitur determinatio volũtatis ad vnũ: que preſupponit cognitionẽ cum qua ſimul ſentit: dum tñ illud tẽdit qđ ratio bonum iudicet: ita ꝙ aſſentire dicit eſſe intellectus ꝯſentire volũtatis. hec bea. Tho. ſe. ſe. q. ij. ⁊ in. iij. ſen. ⁋ Quãtũ ad ſcđm ſciẽdum ꝙ cum ſit triplex oꝑatio intellectus. ſ. Simpliciuꝫ ſeu incõplexoꝝ apprehẽſio. Secũda cõpoſitio ⁊ diuiſio. ſ. per affirmationẽ ⁊ negationẽ. Tertia argumẽtatio. ſ. de vno in aliud diſcurſus. Aſſentire ⁊ diſſentire circa fidẽ non reperit in prima oꝑatione intellectus: ſed in ſecũda eo ꝙ fides habet aſſenſuꝫ qui eſt determinata acceptatio alterius partis ꝯtradictionis. Qui enim aſſentit intellectũ ad alterã ptẽ ꝯdictionis determinat. ⁋ Quãtũ ad tertiũ. ſ. qđ ſit cogitare. nota ꝙ põt ſumi tripliciter. Uno modo cõmuniter pro qualibet actuali cõſideratione intellectus: ſicut accipit Aug. in. xiiij. de trini. Scđo modo ſumitur pro actuali ꝯſideratione intellectus: que eſt cum quadã inquiſitione animi deliberantis. nõdum perfecti per plenã viſionem vel certitudinem veritatis: ſicut accipit Auguſti. in. xv. de trini. Tertio modo ſumitur pro actu virtutis cogitatiue. In propoſito ſumitur ſcđo modo. Importat enim diſcurſuꝫ rationis cogitatio: q: cogitare eſt ſimul cogitare be. Tho. ſe. ſe. q. ij. quomodo actus intellectus ſe habeat ad cogitationem ⁊ aſſenſum nunc declarandum. ⁋ Quantum ad quartuꝫ ergo quis ſcilicet ſit ordo iter cogitare ⁊ aſſentire. nota quadruplicem modum. Nam aliquando aſſenſus eſt ſine cogitatione: vt patet in intelligente ſine reſpectu principiorum quoruꝫ eſt intellectus. Intelligens enim aſſenſuꝫ habet ſine cogitatione ideſt diſcurſu: quia ſtatim probat ipſa audita: ſcilicet principia ſm Boe. Aliquando cogitatio eſt cauſa aſſenſus:

Cogitare ſumitur tripliciter

Ordo iter cogitaſ ⁊ aſſẽtire.

vt in ſciente. Nam ſciens ⁊ cogitationem ⁊ aſ/
ſenſum hȝ: ſed non cogitationem cū aſſenſu: ſȝ
cogitationē añ aſſenſum. Diſcurrit eniȝ mente
ratiocinando. ⁊ inuenta rōne qua concluditur
aſſentit. Dubitans nihil hȝ de aſſenſu: ſed cogi
tationem ſolum: q: in neutram partem decli/
nat. diſcurrit tñ ratione. Suſpicans eſt qui hȝ
cogitationem abſqȝ aſſenſione. in vnam tñ par
tem declinat magis q̄ȝ in aliam aliquo leui ſi/
gno. ¶ Neſciens neqȝ aſſenſum neqȝ cogita/
tionem hȝ. Aliquando cogitatio eſt ſine aſſen/
ſu perfecto vt in opinante. Nam opinans habȝ
cogitationem diſcurrēs ratiocinando: ſed non
habet perfectum aſſenſum cum habeat formi/
dineȝ de oppoſito: ⁊ ſi fortiter declinet ad vnaȝ
partem. Aliqñ aſſenſus eſt ſimul ⁊ cogitatio vt
in credente. Nam credens hȝ ſimul aſſenſum
firmiter inherendo ⁊ cogitationeȝ diſcurrēdo
ratione poſt aſſenſum qua oſtenditur tali veri/
tati firmiter inherendum vt magis intelligat:
⁊ ſi non clare ſeu demōſtratiuē videat. b. Tho.
ij. ij. q. ij. ⁊ in. iij. ſen. ¶ Quantum ad quintuȝ
nota ꝙ fides conſiſtit media inter duas cogita
tiones: quarum vna voluntatem inclinat ad
credendum: ⁊ hec cogitatio p̄cedit fidem.
Alia cogitatio tendit ad intellectum eorū que
iam credit. b. Tho. in. iij. ſen. ¶ Quantum ad
ſextum nota ꝙ tribus modis aſſentitur verita/
ti. Primo: quia ſic aſſentienti apparet: ⁊ iſte eſt
aſſenſus opinantis: qui hȝ formidinem ex par
te aſſentientis: ſed apparentiaȝ ex parte rei cui
aſſentitur. Scđo aſſentit quis veritati alicui: q:
ſic videtur eſſe ſm veritatem. ⁊ iſte eſt aſſenſus
ſcientis qui habet ſecuritatem ex parte aſſen/
tientis: ⁊ euidentiaȝ ex parte eius cui aſſentit.
Tertio modo aſſentit quis v̄itati. non q: ita vi
det eſſe. ſ. clare. ſed q: hȝ idoneum teſtimoniū
⁊ ſic eſt aſſenſus fidei q habet ſecuritatē ex pte
aſſentientis. qui non dubitat ſed eſt certus. de
fectum vero euidentie ex parte rei cui aſſentit.
Et credere eſt medium inter ſcire ⁊ opinari. ⁊
de vtroqȝ participat. ⁊ a quolibet differt. Nam
cum ſcia p̄ticipat fides p ſecuritatem. ſȝ differt
q: non hȝ euidentiam. ⁊ cū opinione p̄ticipat
propter defectum rei ex parte cui aſſentit. Sed
differt ab ea. q: habet certitudinem non formi
dinem de oppoſito. b. tho. ij. ij. q. ij. Si quis ei
dubitaret proprie ſumendo dubitationem nō
eſſet fidelis. Unde dr̄ extra de here. c. j. Dubi⁹
in fide eſt infidelis. Et ſignanter dictum eſt p̄/
prie: q: large ſumēdo p omni motu dubitatio
nis. ſicut qui tentatur de his que ſunt fidei. ali
qs cū non aſſentit voluntarie tali dubitatione
ſed hȝ diſplicentiam non eſt infidelis.

Ueritati aſſentitur tribus modis.

¶ Sciendum eſt. .§. i.

etiam actus fidei interior dicit tribus modis
ſm magiſtrum ſen. in. iij. di. xxiij. Credere deū
credere deo: ⁊ credere in deuȝ. Que diſtinctio
originaliter eſt Aug. ſuper Jo. Hec aūt tria ſȝ
bea. Tho. ij. ij. q. ij. ⁊ in. iij. ſent. non ſunt diuer
ſi actus fidei: ſed vnus ⁊ idē actus cōpletus fi/
dei habens diuerſos actus fidei: ſed vnus eſt
actus completus habens diuerſam relationeȝ
ad fidei obiectum. Obiectum auteȝ fidei idem
quod credit. quod poteſt dici eſſe ens cogitabi
le ſupra rationē: primum cui propter ſe datur
aſſenſus. Et in hoc qđ dicitur ſupra rationem
ſeparatur ab his quoȝ eſt credulitas ſm rōneȝ
vt in principijs ſciarum. In hoc ꝙ dicit primū
ſeparatur ab his que ſunt creature. In hoc ꝙ
dicitur cui datur aſſenſus ꝓpter ſe. ſeparatur
ab illa cognitiōe que eſt per viā rōnis. ¶ Pri
mo ergo credere deum eſt actus fidei ſm ꝙ in
tellectus determinatur ad vnuȝ. Nam obiectū
fidei eſt deus ſm ꝙ in ſe ꝯſideratur. vel aliqđ
circa ipſum vel ab ipſo. Quamuis deuȝ eē ſim
pliciter poſſit demonſtrari. tamen deum eē tri/
num ⁊ vnum ⁊ alia hmōi ſm ꝙ eſt actus fidei
ſcilicet credere deum. demonſtrari non poteſt.
¶ Scđo credere deo eſt actus fidei ſm ꝙ ratio
inclinat voluntatem ad aſſentiendum deo. Ra
tio autem quare voluntas inclinatur ad aſſen/
tiendum his que non videt eſt quia deus ea di
cit. Sicut homo in his que non videt credit te
ſtimonio alicuius boni viri. qui videt ea que
ipſe non videt. Sic homo inducitur ad credē/
dum per ea que dicta ſunt de deo miraculis cō
firmata. Similiter fidelis credit homini de his
que ſunt fidei. non q: homini ſed inquantum
deus per ipſum loquitur. quod ex certis expe/
rimentis ⁊ miraculis colligere poteſt. Infide/
lis autem non credit deo loquenti in homine.
¶ Tertio credere in deum eſt actus fidei. ſm
ꝙ intellectus determinatur a voluntate ad ten
dendum in deum. Et ſic credere in deuȝ eſt cre
dendo tendere in eum. Sicut ei amare deū eſt
ſimpliciter actus charitatis. ita amando crede
re eſt actus fidei per charitatem more ad actuȝ
ſuum ſm. b. Tho. ij. ij. q. ij. ar. ij. Unde Gratia/
nus de pe. di. ij. §. cum ergo dicit. In xp̄m cre/
dit qui charitatem habet. In chriſtum quippe
credere eſt amando in ipſum tendere. Hec eſt fi
des que per dilectionem operatur. vt diffinit
apoſtolus. Et ſic credere deum eſt ſicut materia
le obiectum intellectus ſcilicet credere ꝙ deus
ſit ⁊ huiuſmodi. Credere deo eſt ſicut formale
obiectum quod eſt veritas prima. Et ſic crede/
re deo eſt credere vera eſſe que deus dicit. eo ꝙ
ipſe dicit. Credere in deuȝ eſt credere per amo
rem prime veritati. ⁊ credendo amare euȝ ſup
omnia. Et credere deo vt veritas ſcilicet q: ve/
ra que

Actus fidei interior tripliciter

ra que dicit deus. Credere deū vt virtuoſitas
ſeu potentia ſcilicet eſſe oīpotentem creatorē.
Credere in deū vt bonitas.i.in eius bonitatē
tēdere.guſtādo per amorē.hec Raynerius.

De actu exteriori .§.ij.

fidei qui dicitur confeſſio.no.ſm be.Tho.ij.ij.
q.iij.ꝙ eſt triplex cōfeſſio. Prima eſt pecca
torum:de qua Jac.v.Confitemini alterutrum
peccata vr̃a.Et h̄ eſt actus pnīe ſeu parᷣ ſacri.
Secundo eſt cōfeſſio diuinoꝝ preconiorū.
de qua Pſal.cxvij.Confitemini domino quo
niam bonus.⁊ hec eſt actus latrie ſeu virtutis
religionis. Tertia eſt confeſſio articulorum
fidei.ad Ro.x.Ore autem confeſſio fit ad ſalu
tem.⁊ hec eſt actus fidei.Hic autem actus ſcilꝫ
publica confeſſio eorum que ſunt fidei.non eſt
vtiqꝫ ⁊ ſemper de neceſſitate ſalutis:ſed pro lo
co ⁊ tempore.Et de hoc habes in.ij.parte titu.
xj.Ad hoc autem vt talis confeſſio fidei ſit ad
ſalutem valens oportet ꝙ cōfiteatur quis fidē
in recta conuerſatione fidelium.vnde Hiero.
Quotienſcunqꝫ vincimur vitijs atqꝫ peccatis
totiens deum negamus ⁊ econuerſo.Quotiēs
aliquid boni agimus deum confitemur.Nec
eſt arbitrandum illos tm̄ in die iudicij a dei fi
lio denegandos qui in martyrio chriſtum ne
gauerunt:ſed illos omnes quorum opere vel
ſermone vel cogitatione chriſtus negatur vel
confeſſione non confitetur.xj.q.iij.eſtimant.
Eſt autem neceſſaria talis confeſſio propter
quatuor.Primo vt deus honorificetur.Secū
do vt fides defendat.Tertio vt proximus edifi
cetur.Quarto vt infidelis cōfundatur.de qui
bus vide ſupra.de tertio actu fidei.ſcilꝫ ſuſce
ptionem martyrij habes.ē.ti.iij.de fortitudie.

De actu fidei exteriori. Confeſſio ē triplex.

Fidei confeſſio neceſſaria eſt.

De merito cre .§.iij.

dendi.Nota ꝙ credere eſt laudabile ⁊ merito
rium.tripliciter probatur:ſcilicet ratione:ſimi
litudine:⁊ auctoritate. Ratione quidem ſic
probatur.Omnis actus qui ſubijcitur libero
arbitrio moto a deo per gratiā ⁊ relatus in de
um eſt meritorius.Sed credere eſt actus intel
lectus aſſentientis veritati diuine ex imperio
voluntatis mote a deo per gratiam.⁊ ſic ſubia
cet libero arbitrio in ordine ad deum.ergo ac
tus fidei eſt meritorius. Tho.ſecunda ſecūde.
q.ij.Jtem ſic probatur.Omnis actus virtutis
eſt laudabilis ⁊ meritorius:ſed credere ē act⁹
fidei que eſt virtus ergo meritorius. Simi
litudine probatur ſic.Sicut cōſideratio actua
lis ſcientie eſt meritorium.tum ratione liberta
tis arbitrij:quia in poteſtate hominis eſt conſi
derare ⁊ non conſiderare.tum ratione finis ex
parte charitatis:vt conſideratio ſcientie refera

Credere ē laudabile ⁊ meritorium.

tur ad honorem dei.vel ad vtilitatē proximi:
in quo caſu vterqꝫ eſt meritorius:quāuis in ip
ſa ſcientia non ſit meritum:quia intellectus ca
ptiuatur ad aſſentiendum veritati:nec rema
net voluntas libera ad aſſentiendū.ſic in ppo
ſito.Cum circa ea que ſunt fidei non cogat in
tellectus ad aſſentiendum:quia non clare vi
det:ſicut per ſcientiam remanet voluntas libe
ra ad aſſentiendum vel non aſſentiendū fidei.
⁊ ideo aſſentiendo propter deum meret.Tho.
ſecunda ſcđe.q.v.Augu.autem ſuper Joā.idē
probat ſub ſimilitudine radicis dicens.Sicut
in radice arboris nulla prſus apparet pulchri
tudine.⁊ tamen quicquid eſt in arbore pulchri
tudinis vel fructus ex illa pcedit.Sic ex fidei
humilitate quicquid meriti quicquid beatitu
dinis anima ſuſceptura eſt ex fidei fundamen
to procedit. Tertio auctoritate probatur ſic
xp̄s dixit Joā.xx.Beati qui non viderūt ⁊ cre
diderunt.ſed premium non debetur niſi meri
to.Beatitudo vero eſt vltimum ⁊ perfectū pre
mium:ergo ⁊c̃.Ad predictorum maiorem eui
dentiam nota quinqꝫ.Primū eſt ꝙ ratio hu
mana ad ea que ſunt fidei poteſt ſe habere ad
voluntatem credentis dupliciter.Uno mō an
tecedenter:puta cum quis nō vult credere:vel
non habet promptam voluntatem ad creden
dum niſi ratione humana induceretur. Et tūc
ratio humana diminuit meritum.Et in hoc ca
ſu intelligenda eſt auctoritas Greg.Fides nō
habet meritum ⁊c̃.Secundo modo ratio hūa
na ſe habet ad voluntatem credentis cōſequē
ter:puta cum homo habet promptam volunta
tem ad credendum etiam ſine ratione. Et ex h̄
ꝙ diligit veritatem creditam ſuper ea cogitat
⁊ amplectitur.ſi quas rationes ad hoc inueni
re poteſt.tunc humana ratio non excludit me
ritum fidei:ſed eſt ſignum maioris meriti be.
Tho.ſecūda ſcđe. Secundo notandū ꝙ ea
que ſunt fidei:etſi ſupra rationem ſint.non ta
men contra rationem.Et ideo querere ea que
ſunt ſupra rationem non eſt vituperabile:ſed
laudabile:quia homo debet ſe ad diuina diri
gere quantum poteſt:vt dicit phs.x.Ethi.bea.
Tho.in.iij.ſenten.quod tamen intelligendū
eſt cum quis querit huiuſmodi timorate ⁊ mo
derate:vt dicit Augu.⁊ non ſupra capacitatē
ſuam.iuxta illud.Altiora ne te queſieris.Eccl.
iij. Tertio nota ꝙ ratio naturalis in his que
ſunt fidei poteſt induci vel cum fide vel contra
fidem.Et illa quidem ratio.que ſm fidē indu
citur poteſt augere meritum inquantum facit
voluntatem magis promptam ad credendū.
Ratio autem inducta contra fidem ad difficul
tatem actum addit.⁊ per conſequēs auget me
ritum.Unde manente eadē voluntate credē

di magis meretur ille que credit illō ad quod videt multas rationes in contrariū q̄ȝ qui eas non videt: ſicut qui tentatur vehementius de luxuria vel alio vitio ſi reſiſtat equali voluntate magis meretur bea. Tho. in. iij. ſententiarū. ¶ Quarto nota ꝙ magis meretur ille qui credit ſine ratione vel ſuaſione q̄ȝ ille qui ſuaſionem: vel rationem querit: manente eadem voluntate credendi. Quod ſic probatur. Sicut affectus rationalis debet ſumme bonitati dignū amorem: ita intellectus ſumme veritati dignā credulitatē. Sicut ergo non eſt digna dilectio ad deum qua diligitur eius bonitas ſoluȝ propter vtilitatem: ita eadem ratione non eſt digna deo credulitas: qua aſſentitur prime veritati ſolum propter rationis probationē vel ſuaſionem. Item ſicut aliud eſt diligere aliquem ex ſuis meritis ſine ratione beneficij: ⁊ aliō diligere ipſum ſine meritis ex ſola virtute ⁊ gratia diligentis. ſic aliud eſt credere ex probabilitate vel euidentia ipſius credibilis. aliō ex virtute credētis quod eſt maioris meriti. ¶ Quinto nota ꝙ credere alicui ſubito ſine deliberatione ⁊ ſine inſpiratione ⁊ ſine motione ſufficienti: eſt leuitas mentis. Unde dicitur Eccleſiaſti. xix. Qui cito credit leuis eſt corde. Credere vō alicui cum diſcretione vel ſpiratione: vel motiuo ſufficienti: non eſt leuitas cordis. ſicut facit ille qui credit ea que ſunt fidei. talis enim habet ſufficiens motiuum ad credendum. inducitur enim auctoritate diuine doctrine miraculis confirmate: ⁊ amplius interiori inſtinctu dei illuminantis. Et ideo talis non eſt leuiter credens. vt dicit bea. Tho. in. j. contra gentiles. et. ij. ij. Nec fidei meritum tollit. Raynaldus.

¶ De magnitudine ⁊ augmento fidei. §. iiij.

An fides poſſit augeri vel minui.

ex eo ꝙ dixit chriſtus chananee. Matth. xv. O mulier magna eſt fides tua. Et centurioni. Matth. viij. ¶ Non inueni tantam fidem in iſrael. ⁊ apoſtoli domino. Adauge nobis fidem. ¶ Sciendum igitur ꝙ ex parte obiecti formaliter fides non variatur: nec augetur: nec minuitur. quia obiectum fidei cum ſit veritas prima que deus eſt. ⁊ hec non variatur nec augetur: ſic nec fides. Sȝ conſiderando fidem ex parte ſubiecti in quo ē. ſic fides tum ex parte fidelium: tuȝ ex parte creditorum variatur. Et hoc triplici ratione.

¶ Primo ratione conditionis temporis.

¶ Secundo ratione diffuſionis luminis.

¶ Tertio ratione diſpoſitionis hominis.

¶ Quantum ad primum nota ꝙ quamuis ſit eadem fides quam habemus de chriſto: ⁊ quā habuerunt antiqui patres: tamen quia ipſi preceſſerunt chriſtum ⁊ nos ſequimur. ideo eadeȝ fides diuerſis verbis a nobis ⁊ ab eis ſignatur. ¶ Nam ab eis dicebatur per verba futuri temporis. Ecce virgo concipiet ⁊ pariet filiuȝ. Eſa. vij. Nos autem dicimus per verba preteriti temporis: quia concepit ⁊ peperit filium. Beatus Thom. ſecunda ſcđe. q. ciij. ¶ Et notanduȝ ꝙ licet eadem fuerit fides omni tempore de myſterio incarnationis apud omnes quantuȝ ad ſubſtantiam: diuerſimode tamen quantum ad explicationem ſm diuerſitatem temporum et perſonarum. Nam ante ſtatum peccati homo habuit explicitam fidem de incarnatione chriſti ſm ꝙ incarnatio ordinabať ad conſeruationem glorie. non autē ſm ꝙ ordinabatur ad liberationem a peccato per paſſionem ⁊ reſurrectionem: quia homo non fuit preſcius ſui peccati. Poſt peccatum autem homo habuit explicatam fidem non ſolū de incarnatione chriſti: ſed etiam de paſſione ⁊ reſurrectione. quibus genus humanum liberabatur: ⁊ ante legem et ſub lege moyſaica: aliter tamen ⁊ aliter. Nam minores fidem habuerūt circa huiuſmodi myſterium implicitam videlicet credendo ⁊ expectando ſalutem ⁊ redemptionem hominum. modum tamen ignorando ante legem. Sub lege vero perſona mediatoris mittenda predicabatur. ſed vtrum homo vel angelus vel deus eſſet talis: a minoribus neſciebatur. vt dicit Hugo de ſancto vic. Maiores autem tam ante legem q̄ȝ ſub lege fidem habuerunt explicitam de incarnatiōe chriſti. vt patriarche ⁊ prophete. Et multis eorū ſpecialis reuelatio facta ē. vt Abrae: yſaac: ⁊ Jacob: Moyſi: Dauid: Eſaie: ⁊ alijs multis. Multi quoqȝ gētiles diuerſis temporibus fidem habuerunt explicitam de incarnatione chriſti quibus: ſcilicet reuelatio facta eſt. vt Job qui dicit. xix. c. Scio ꝙ redemptor meus viuit ⁊c. Et ſibylla etiā pronūciauit quedam de chriſto ſcilicet eius natiuitateȝ: paſſionem: ⁊ reſurrectionem: ⁊ aduentum ad iudicium. vt refert Lactā. in lib. inſtitu. Et in hiſtoriis etiam romanorum inuenitur. ꝙ tēpore Conſtantini imperatoris fuit quoddam ſepulchrū inuentum in quo iacebat homo habens laminam aureā ſuper pectus ſuum in quo erat ſcriptum. chriſtus naſcetur de virgine. ⁊ credo in eum. O ſol iterum me videbis Cōſtantini temporibus bea. Tho. ſecunda ſcđe. q. ij. Tempore vero gratie reuelate tenentur tam minores q̄ȝ maiores habere fidem explicitam de his que in eccleſia proponuntur: ſicut ſunt articuli incarnationis. Et cum ipſum myſteriuȝ incarnationis includat in ſe myſteriuȝ trinitatis: quia dicimus de eo ꝙ filius dei patris factus eſt homo conceptus ex ſpiritu ſancto. natus de virgine. ideo neceſſariū eſt nunc etiam explicite cre

Antiq̄ qualem fidem habuerūt an̄ legē ⁊ ſub lege.

Qualē fidē habere tenentur tpe grē

dere myſterium trinitatis omnibus.ſ.ꝙ ſit pater ⁊ filius ⁊ ſpiritusſanctus vnus deus.nõ autem quoad alias ſubtilitates circa huiuſmõi. bea.Tho.vbi ſupra.¶Et nota quanto magis propinqui fuerunt chriſto.tanto magis explicite fidem habuerunt de chriſto.Unde Greg. dicit ſm incrementa tẽporum creuit ſcia ſanctorum patrum.Et propter hoc bea.Joã.bap. quia fuit propinquiſſimus ſaluatori expꝛſſe cognouit aduentuꝫ chriſti in carne.vnde dixit de eo.Ego vidi ⁊ teſtimonium perhibui:quia hic eſt filius dei.Cognouit ad paſſionem eum venturuꝫ.vnde dixit.Ecce agnus dei.prenunciãs Imolationem eius:nec eſt cõtra hoc ꝙ miſit interrogare Jeſuꝫ per diſcipulos ſuos di.Tu es qui venturus es.Matth.xj.tanquam dubitaret.¶Triplex eſt enim dubitatio.Prima infidelitatis qualis fuit in iudeis.Secunda ẽ tarditatis q̃lis fuit in diſcipulis euntibus in emaus:⁊ quibuſdam alijs.Matth.vlti. Tertia eſt amoris ſiue pietatis.⁊ h̃ proprie non eſt dubitatio:⁊ talis fuit in Joãne.ſ.quidã horror quo anima ad modum dubitantis ſe habet. vnde Ambro.Joannes non fide:ſed pietate dubitauit.Horrebat enim conſiderare ꝙ filius dei ad inferna deſcenderet.Grego.tamen aliter expo nit.videlicet ꝙ Joannes interrogauerit nõ de aduentu ſuo in carnem vel ad paſſionẽ que iã prenunciauerat.ſꝫ vtrũ per ſe ad inferna deſcẽderet vel aliuꝫ mitteret ad liberandos patres. ſm Hiero.Queſiuit per hoc ſi vellet vt eius aduentum ad lymbum patribus nunciaret.vt eſſet precurſor ſuus:tũc ſicut h̃ fuerat.Hilarius vero ⁊ Chryſo.dicunt ꝙ ꝓdictam inq̇ſitioneꝫ non ꝓ ſe fecit:ſed ꝓ ſuis diſcipulis vt ipſis videntibus ſigna eius vt contigit perpenderẽt ipſum eſſe meſſiam q̃s nondum credebãt.alij exponunt vt non ſit illud interrogatiuum:ſed aſſertiuũ magis.i.firmiꝭ fateor:q: tu es meſſias ⁊ nõ alium expectam⁹.Rayne.Et ſic fides xp̃iana eſt magne ꝓfunditatis explicite.

Triplex eſt dubitatio.

¶Variatur ſecũ/ .§.v.

do fides ex parte fidelium ⁊ creditorum rõne diffuſionis luminis.Licet enim ſit eadeꝫ fides in maioribus ⁊ minorib⁹ ſubditis ⁊ prelatis. tñ ſuperiores de credendis tenentur habẽ pleniorem notitiam q̃ꝫ inferiores:quod ſic põt ꝓbari.Explicatio credendorum fit per reuelationem diuinam eo ꝙ credibilia naturalem rationem tranſcendunt.Unde ſicut reuelatio diuina quodam ordine ad angelos inferiores per ſuperiores venit.⁊ ad hoies etiam ꝑ angelos: ita explicatio fidei per ſuperiores venit ad inferiores hoies.ſicut autem ſuperiores angeli qui illuminant inferiores de diuinis habent pleniorem notitiam:ita ſuperiores homines ad quos pertinet alios erudire de credendis. debent habere pleniorem notitiam.⁊ eam magis explicite credere.b.Tho.ij.ij.q.ij.¶Ad maiorem horuꝫ declarationem notanda ſunt ſeptem.Primum eſt ꝙ ad preceptum charitatis:⁊ ſi omnes equaliter teneantur:q: illud eſt de neceſſitate ſalutis:non ſic omnes qualiter tenentur ad credenduꝫ explicite:quia credere explicite nõ eſt de neceſſitate ſalutis quoad omnes equaliter:ſed maiores ad hoc tenentur:q: cum habeant alios ex officio inſtruere plura tenentur explicite credere q̃ꝫ minores.b.Tho. ij.ij.q.ij.Secundum eſt ꝙ ſimplices cum non teneantur omnia explicite credere non ſunt examinandi de ſubtilitatibus fidei niſi quando haberetur ſuſpitio de eis q̇ ſint ab hereticis depꝛauati qui in his que pertinent ad ſubtilitatem fidei ſolent fidem ſimplicium depꝛauare. b.Tho.ij.ij.vbi ſupra.Tertium eſt ꝙ ſi ſimplices in ſubtilitatibus fidei deficiant ex ſimplicitate:eis non imputatur.precipue ſi nõ inueniatur doctrine peruerſe pertinaciter adherere.b. Tho.ij.ij.vbi ſupra.¶Quartum eſt ꝙ minores non habent fidem implicitam in fidem maiorũ:niſi maiores adhererent diuine doctrine. Et ex hoc minores debent maiorib⁹ adherere in credẽdis.Unde apl̃s.j.Cor.iiij.Imitatores mei eſtote:ſicẽ ego xp̃i.b.Tho.vbi.s.¶Quītũ eſt ꝙ cum humana cognitio non ſit regula fidei:ſed veritas diuina:nõ pꝛeiudicat fidei ſimpliciũ qui credunt eos rectã fideꝫ habere error maiorum:niſi minores ⁊ ſimplices maiorum erroribus in particulari ꝑtinaciter adhererent contra vniuerſalis eccleſie fidem Bea.Thom. vbi ſupra.¶Sextum eſt ꝙ fides vniuerſalis eccleſie non poteſt deficere.dicẽte domino Petro.Lu.xxij.Ego pro te rogaui vt non deficiat fides tua.Et quantum quidem ad perſonaꝫ petri intelligitur de defectu finali vt ſcilicet ꝙ nõ periret perſiſtendo in negationis pctõ.Quantum ad eccleſiã autem que intelligiꝭ in fide petri.ſimplr̃ verũ:q: non põt fides eccleſie deficere.Rõ quare fides eccleſie in gñali deficere nõ põteſt.q: diuina prudentia eccl̃ia regiꝭ.ſ.a ſpũ ſancto eam dirigẽte vt non erret. Et lꝫ papa in particulari errare poſſit vt in iudicialibus in q̇bus ꝓceditur per informationem.al̃s in his q̃ pertinent ad fidem errare non põt ſcꝫ vt papa in determinando.etiam ſi vt particularis ⁊ priuata ꝑſona.Unde magis ſtandũ eſt ſnie pape de pertinentibus ad fidẽ.quã in iudicio ꝓferret.q̃ꝫ opinioni quorũcunqꝫ ſapientũ.cũ ⁊ cayphas licet male prophetauerit inſcius Bea. Tho.in quodlibet.Septimũ eſt ꝙ maiores ad quos pertinet alios erudire teneñ in his q̃ ſũt

Maior fides regnaꝭ in maioribus.

Fides eccleſie non poteſt deficere.

Maiores tenentur reddere rõnem in his q̃ ſunt fidei.

fidei ſuo loco ⁊ tempoꝛe rationem reddere. iu/
xta illud. j. petri. iij. Parati ſemꝑ ad ſatiſfactio
nem omni poſcenti rationem de ea que in vo//
bis eſt fide ⁊ ſpe. quod nõ intelligitur de ratio
nibus demonſtratiuis que adhiberi non poſ//
ſunt ſed perſuaſiuis ad inſtructionem ⁊ defen/
ſionem ad remouendum impedimenta fidei.
oſtendendo non eſſe impoſſibile quod in fide
ponitur. Omnia autem poſcenti intelligitur
de diſtributione accommoda. ſ. de his qui pa/
rati ſunt credere ⁊ querunt inſtrui. non de his
qui parati ſunt deridere. De his eñ dixit xp̃us
Nolite ſanctum dare canibus ⁊c̃. Raynerius.
Hos docet Oꝛigenes pꝛudenter eludere tranſ
ferendo ſe ad aliam materiam. non pꝛeciſe ta//
cendo. di. xiiij. in mandatis. Et ſic fides xp̃iana
eſt magna duratione ſeu longitudine.

Tertio varia/ .§. vi.

tur fides quia augetur vel minuitur ratione di
ſpoſitionis hominis. Nam fides poteſt eẽ ma/
ioꝛ in vno q̃ȝ in alio ratione pꝛime veritatis que
eſt vnica ⁊ ſimpliciſſima: ſed ex parte non ſoluȝ
credendoꝛum ſed etiam perſonarum ratione
maioꝛis explicationis vel maioꝛis deuotionis
Fide p/ficere intelligiſ q̃ttuoꝛ modis. vel maioꝛis illuſtrationis diuine. Ubi ſciendũ
ꝙ fides creſcit vel pꝛoficit q̃ttuoꝛ modis. Pꝛio
cognitione q̃ȝtuȝ ad actũ rationalis. ⁊ ſic pꝛofi
ciens in cognitiõe diuinoꝝ dꝛ creſcere in fide.
Scdo conſtantia ⁊ firmitate. q̃ȝtum ad actum
irraſcibilis. ⁊ ſic martyres dicuntur pꝛofeciſſe
in fide. Tertio feruoꝛe ⁊ deuotione. q̃ȝtuȝ ad ac
tum concupiſcibilis. ⁊ ſic feruẽtes zelatoꝛes fi/
dei dicuntur in ea pꝛofeciſſe. Quarto actione.
q̃ȝtum ad actum exterioꝛis hoĩs. ⁊ ſic actiui di/
cuntur creſcere in fide per bona opera.

Ex his oſten/ .§. vij.

ditur fides alicuius eſſe magna. Primo vt
Fides aliquo magna dicitur q̃ttuoꝛ modis. alta de deo ſentiat. Scdo vt trãſitoꝛia ꝓ pre/
mio eterno ꝯtẽnat. Tertio vt in aduerſis de
deo confidat ⁊ non deficiat. Quarto vt a bo
no opere non deſiſtat. Primo igitur dicitur
fides alicuius magna vt alta de deo ſentiat vt
habuit Centurio. cui dictum eſt a domĩo Mat
th. viij. Non inueni tantam fidem in iſrael. Et
q̃ȝtum ad perſonam eius ex eo dicitur quia a
nullo edoctus fuit. ⁊ tamen diuinitatem credi/
dit. Apoſtoli autem per verba audita ⁊ miracu
la viſa crediderunt. Quantum autem ad popu
lum gentilem in illo centurione ſignatum. ex
quo eccleſia pꝛo maioꝛi parte foꝛmata eſt. vtiq̃ȝ
altioꝛa de deo ſentit. ⁊ magis explicite ꝑplus
xp̃ianus q̃ȝ iudaicus in veteri teſtõ. Secun/
do dr̃ magna vt tranſitoꝛia pꝛo ea contẽnat. ſi/
cut habuit moyſes. de quo aplus heb. xj. Fi//
de moyſes grandis factus negauit ſe eſſe filiũ
pharaonis magis eligens affligi cum popu//
lo dei q̃ȝ tempoꝛalis peccati habere iocundita
tem. vbi Aug. Maxime fidei eſt contemnere
tempoꝛalem iocunditatem. Tertio fides di
citur magna. vt illa in aduerſis de deo cõfidat
⁊ non deficiat. Cuius contrarium quia fecit pe
trus fuit ſibi dictum a domino. Modice fidei
quare dubitaſti Mat. xiiij. Cum ſcilicet ambu
lans ſuper aquas cepit mergi. Quarto di//
citur magna cum non deſiſtit a bono tempoꝛe
vt ſi ſtatim cum a deo petit non accipit. Sicut
fecit mulier chananea perſeuerans in ſua peti
tione donec obtineret. Et ſic poteſt dici fides
magna ſm dimenſiones: ſcilicet altitudinis
quoad pꝛimum. latitudinis quoad ſcd̃ȝ. quod
fit per dilectionem: pꝛofunditatis quoad terti
um. quod fit per humilitatem: longitudinis
quoad quartum: quod fit perſeuerando. Uel
aliter magna dicitur fides. per altitudinem et
pꝛofunditatem quantum ad materiam: quia
de diuinitate ⁊ humanitate: per latitudinem:
quia totum pene mundum amplectitur. Per
longitudinem quia ab initio mundi cepit. Et
vſq̃ȝ in finem ſeculi durabit: non ſic perfidie
diuerſarum gentium.

De neceſſita/ .§. viij.

te credendi ꝙ neceſſarium ſit ad ſalutem cre//
dere ſeu habere fidem oſtendit chriſtus Mar. Crede/re eſt neceſſariũ ad ſalutem
vlti. di. Qui non crediderit condemnabitur. ⁊
Jo. iij. Qui non credit iam iudicatus eſt: ſcili//
cet ad eternam damnationem: non ſoluȝ in iu
dicio dei: ſed etiam eccleſie militantis pꝛeſup/
poſita permanentia etꝰ in ipſa infidelitate: apo
ſtolus etiam ad Heb. xj. Sine fide impoſſile eſt
placere deo. hoc autem ſic pꝛobat ſeu declarat
bea. Tho. ij. ij. q. ij. ar. iij. Jn omnibus naturis
oꝛdinatis inuenitur ꝙ ad perfectionem natu//
re inferioꝛis duo concurrunt. Unum quod eſt
ſm pꝛopꝛium motum. Aliud autem quod eſt
ſm motum ſuperioꝛis nature. Sicut aqua ſm
motum pꝛopꝛium mouetur ad centrum. ſm
vero motum lune mouetur circa centrum ſm
fluxum ⁊ refluxum. Similiter oꝛbes planeta
rum ſm pꝛopꝛium motum mouentur de oc//
cidente in oꝛientem. Motu autem pꝛimi mo/
bilis ab oꝛiente in occidentem. Sola autem ra
tionalis natura creata habet immediatum oꝛ//
dinem ad deum: quia cetere creature nõ attin
gunt ad aliquid vniuerſale: ſed ſolum ad ali/
quid particulare participantes diuinam boni
tatem: vel in eſſendo tantum ſicut inanimata:
vel etiam in viuendo vt plante: ⁊ cognoſcen//
do ſingularia vt animalia bruta. Natura autẽ
rationalis inquantum cognoſcit vniuerſalem

boni ⁊ entis rationem: habet immediatum or
dinem ad vniuerſale eſſendi principium. Per
fectio igitur rationalis creature non ſolum cō
ſiſtit in eo quod ei competit ſm ſuam naturaʒ:
ſed etiam in eo quod ei attribuitur ex quadam
ſupernaturali perfectiōe diuine bonitatis. Un
de ⁊ ſupra dictum eſt ꝙ vltima beatitudo ho-
minis conſiſtit in quadam ſupernaturali dei
viſione: ad quam quidem viſionem homo per
tingere non poteſt niſi per modum addiſcen-
tis a deo doctore. ſm illud Joan. vj. Omnis q
audit a patre ⁊ didicit venit ad me. Huius au
tem diſcipline fit homo particeps non ſtatim
ſed ſucceſſiue ſm modum ſue nature. Omnis
auteʒ talis addiſcens oportet ꝙ credat ad hoc
ꝙ ad perfectam ſcientiam perueniat. Sicut eti
am philoſophus dicit. ꝙ oportet addiſcentem
credere. Unde ad hoc ꝙ homo perueniat ad ꝑ
fectam beatitudinem viſionis vel ad perfectaʒ
viſionem beatitudinis. preexigit ꝙ credat deo
tanquam diſcipulus magiſtro docenti. ⁊ quā-
uis multa de deo per ea que facta ſunt intelle-
ctu conſpiciantur. vt dicitur ad Roma. j. tamē
altiori modo quantum ad plura percipit fides
ꝙ̄ ratio naturalis ex conſideratione creatura-
rum. Nec ex hoc imminet homini periculum
errandi: quia ſicut per lumen naturale intelle-
ctus aſſentit principijs: ita per lumen fidei di-
uinitus infuſum homo aſſentit his que ſunt fi
dei: non auteʒ contrarijs. quāuis non poſſit ea
reſoluere in prima principia ea clare videndo.
vnde ⁊ Grego. in moral. exponens illud quod
deus dixit Moyſi. Exo. xxxiij. Sta in petra ⁊c.
ſic ait. Jn petra moyſes ponitur vt dei faciem
contempletur: quia niſi quis fidei ſoliditatem
tenuerit diuinam preſentiam non agnoſcit. de
qua ſoliditate deus dixit ſuper hanc petrā edi
ficabo eccleſiam meam. xxiiij. q. j. quia ex ſola.
ideſt ſuper hanc fidem quam es confeſſus.

¶ De neceſſitate .§. ix.

credendi aliqua explicite ⁊ que. Sciendū ſm
bea. Tho. ſecunda ſecunde. q. j. a. ij. ꝙ ſemper
fuit neceſſarium credere aliquid explicite. Et
in veteri teſtamento apud omnes nationes ſuf
ficiebat credē illa duo que ponit apoſtolus ad
Hebre. xj. Accedentem ad deum oportet crede
re: quia eſt ⁊ ꝙ inquirentium ſe eſt remunera-
tor: ⁊ in diuino eſſe includūtur omnia que cre
dimus in deo eternaliter exiſtere: vt trinitateʒ
⁊ perfectiones omnes in quibus noſtra beati-
tudo conſiſtit. Jn fide autem prouidentie que
ibi notatur cum dicitur: ꝙ inquirentium ſe eſt
remunerator: includūtur omīa que a deo tem-
poraliter diſpenſantur ad hominum ſalutem:
que ſunt via in beatitudinem vt redemptio fa
cta per chriſtum in qua implicite continentur
incarnatio: paſſio: reſurrectio: ⁊ huiuſmodi.
Minores ergo credendo illa duo expreſſe. cre
debant implicite omnes articulos fidei. ⁊ hoc
ſufficiebat eis. Maiores vero vt prophete et
alij habuerunt de quibuſdam articulis explici
tam fidem. Jn nouo autem teſtamento poſt tē-
pus gratie reuelate. non ſufficit illa duo crede
re explicite. ſed oportet ꝙ omnes tam maiores
ꝙ̄ minores habeant explicitam fidem de my-
ſterijs chriſti. vt incarnationis: paſſiōis: reſur-
rectionis: aſcenſionis: ⁊ huiuſmodi: precipue
de his que cōmuniter ſolēniʒat eccleſia. ⁊ que
publice proponuntur. aut etiaʒ de myſterio tri
nitatis quantum ad numerum. ⁊ diſtinctionē
perſonarum. q: hoc exprimitur in myſterio in
carnationis vt dictum eſt ſupra hoc eniʒ per ſe
eſt obiectum fidei q: illud proprie ⁊ per ſe ad
obiectum pertinet. per quod homo conſequit
beatitudinem. ⁊ quod eſt via hominibus veni
endi ad beatitudinem hoc eſt myſteriuʒ incar
nationis ⁊ paſſionis ⁊ huiuſmodi. vnde Aug.
Firmiſſime tene ⁊ nullatenus dubites omneʒ
hominem qui per concubitum viri ⁊ mulieris
concipitur cum originali peccato naſci: morti
ꝙ̄ ſubiectum ob hoc naturaliter naſci filium
ire. a qua ira nullus liberatur niſi per fideʒ me
diatoris hominis Jeſu xpi. de cōſe. diſ. iiij. Sʒ
vt dictum eſt in veteri teſtō implicitam. nūc ex
plicitam in nouo teſtō quoad adultos. Per ac-
cidens autem ⁊ ſcdario pertinent ad obiectuʒ
fidei omnia que in ſcriptura ſacra diuinitus tra-
dita continentur. Sicut ꝙ abraā habuit duos
filios. ꝙ Dauid fuit filius Jſai. ⁊ hmōi. ⁊ quan
tum ad iſta que ſcdario pertinent. non tenetur
homo explicite credere ſed ſolum implicite et
in preparatione animi inquantum paratus eſt
credere quicquid in ſacra ſcriptura continet.
Sed tūc tenetur explicite credere qñ hoc ei cō
ſtiterit in doctrina fidei ꝯtineri. ¶ Sed cōtra
hoc poteſt ſic argui. nullus tenet ad id qđ non
eſt in eius ptāte. ſed credere aliqđ explicite nō
eſt in eius ptāte. Dicitur enim ad Ro. x. Quō
credent ei quem non audierunt. Quō audient
ſine predicante. quō ꝑdicabunt niſi mittātur.
ſed ad multos non eſt miſſus ꝑdicator. ꝙ̄ ⁊c.
Rñdet bea. Tho. ij. ij. q. ij. ar. v. ꝙ ſi in ptāte ho
minis dicatur aliquid eē excluſo auxilio grē.
ſic ad multa tenet homo ad que nō poteſt ſine
gratia preparare. ſicut ad diligendum deuʒ et
primum. ⁊ ſimiliter ad credēdum articulos fi
dei ſed tñ hoc poteſt hō cum auxilio gratie. qđ
quidem auxilium diuine gratie q̄buſcunqꝫ di
uinitus datur ⁊ miſericorditer a deo dat. qui-
bus autem non datur ex iuſtitia in penā prece-
dentis peccati ſaltem originalis non datur. vt

Aug. dicit in lib. de natura ⁊ gratia. Et ad hoc facit quod habetur de peniten. diſtinctione. ij. Quicunq̧ ab illa ⁊c̃.

¶ De obiecto fidei qđ eſt vitas pᵃ. Capl'z. iiij.

De obiecto fidei ſciẽdum ꝙ obiectum fidei eſt veritas prima. Sed pro huius maiori declaratione nota ſm bea. Tho. ij. ij. q. j. articu. j. ꝙ cuiuſlibz cognoſcitiui habitus obiectū duo habet. ſ. id quod materialiter cognoſcitur qđ eſt ſicut materiale obiectum. ⁊ id per quod cognoſcitur quod eſt formalis ratio obiecti. Sicut in ſcientia geometrie materialiter ſcita ſũt concluſiones. Formalis vero ratio ſciendi ſunt principia demonſtrationis per que concluſiones cognoſcuntur ſicut etiam quoad potentiã viſiuam obiectum materiale eſt color ſiue coloratum ⁊ quaſi formale obiectum eſt lux q̃ mediante videtur coloratum. Sic igitur ſi in fide conſideremus formalem rationem obiecti: nihil eſt aliud q̃ veritas prima. Nõ enim fides de qua loquimur aſſentit alicui: niſi quia eſt a deo reuelatum. Unde ipſi veritati diuine innititur tanquam medio. Si vero conſideremus materialiter ea quibus fides aſſentit. non ſolũ eſt ipſe deus. ſed etiaz multa alia que ſub aſſenſu fidei non cadunt. niſi ſm ꝙ habent aliquem ordinem ad deuz prout ſcilicet per aliquos diuinitatis effectus hõ adiuuatur ad tendẽdum in diuinam fruitionem. ⁊ ideo etiã ex hac parte obiectum fidei eſt quodammodo veritas pͥma inquantum nihil cadit ſub fide niſi in ordine ad deum. Sicut ⁊ obiectum medicine eſt ſanitas. quia nihil medicina conſiderat niſi in ordine ad ſanitatem. Et ſic ea que pertinẽt ad humanitatem chriſti vel ad ſacramẽta eccleſie vel ad quaſcunq̧ creaturas. ⁊ omnia illa que in ſacra ſcriptura creduntur: cadũt ſub fide. inquãtum per huiuſmodi ordinamur ad deuz. ⁊ eis etiam aſſentimus propter diuinam veritatez. Eſt autem tale obiectum fidei aliquid nõ viſuz circa diuina. neq̧ viſione corporali neq̧ viſione intellectuali. ſ. clare ⁊ demonſtratiue. viſum tamen eſt illud aliquo modo in generali. ſ. ſub cõmuni ratione credebilis. Non enim crederet quis niſi videret ea eſſe credenda. vel ꝓpter euidentiam ſignoruz. vel aliquid huiuſmodi. Et eadem ratione idem eſt nõ ſcituz: q: omnis ſcia habetur per aliqua principia per ſe nota: ⁊ per ꝯñs viſa. Uñ oportet quecũq̧ ſunt ſcita aliquo modo eſſe viſa: ſed fides eſt de nõ viſis: ſeu de non apparentibus ſm apłm ⁊ Augu. Contingere tamen poteſt ꝙ id quod eſt viſum vel ſcitum ab vno homine etiam viatore: vt ꝙ deus ſit vnus: ſit ab alio creditum qui hoc demonſtratiue non nouit: id quod cõmuniter hominibus proponitur: vt credendum eſt cõmuniter non ſcitum. Rationes autem que inducuntur a ſcitis ad probandum ea que ſunt fidei: non ſunt demonſtratiue ſed perſuaſiones quedam manifeſtantes non eſſe impoſſibile quod in fide proponitur: vel procedunt ex principijs fidei. ſ. ex auctoritatibus ſacre ſcripture. Ex his autem principijs bene probatur aliquid apud fideles: ſicut etiaz ex principijs naturaliter notis probatur aliquid apud omnes.

Quid ſit obiectuz fidei.

¶ De diſtinctione .§. i.

De diſtinctione articulor.

credibilium per articulos. Nota ſm be. Tho. ij. ij. q. j. arti. vj. ꝙ nomen articuli ex greco dicitur deriuatum. arthoron enim grece quod in latino articulus dicitur: ſignificat quãdam coaptionem aliquarum partium diſtinctarum. ⁊ ideo particule corporis ſibiinuicez coaptate dicuntur membror articuli. Et ſimiliter in grãmatica apud grecos dicuntur articuli quedaz partes orationis coaptate alijs dictionibus ad exprimendum genus earum: numerum et caſum. Unde credebilia xpiane fidei dicunt per articulos diſtingui: inquantuz ad quaſdã partes diuiduntur habẽtes aliquam coaptationez ad inuicem. Eſt autem obiectum fidei aliquid non viſum circa diuina. ⁊ ideo vbi occurrit aliquid ſpeciali rõne non viſum: ibi eſt ſpecialis articulus. vbi vero multa ſm eandem rationẽ ſunt cognita vel incognita: ibi non ſunt articuli diſtinguendi. ſicut aliam difficultatem habet ad videnduz ꝙ deus ſit paſſus: ⁊ aliam ꝙ mortuus reſurrexit. ⁊ ideo diſtinguitur articulus reſurrectionis ab articulo paſſionis. Sz ꝙ ſit paſſus mortuus ⁊ ſepultus: vnam ⁊ eandez difficultatez habent ita ꝙ vna ſuſcepta nõ erit difficile aliam ſuſcipere. Et propter hoc omnia hec pertinent ad vnum articulum. ¶ Et ſciẽduz ꝙ diſtinctio credibiliũ per articulos ſit de his de quibus eſt fides ſm ſe: ⁊ non de his de quibus eſt fides in ordine ad alia. Sicut enim in alijs ſcientijs quedam ꝓponuntur vt per ſe intenta: ⁊ quedam per manifeſtationem alior. Ita credibilia aliq̃ ſunt de quibus eſt fides ſm ſe aliqua ſunt de qbus nõ eſt fides ſm ſe: ſz ſolum in ordine ad alia. q: vͦ fides ꝑncipalr eſt de his que videnda ſperamus in pr̃ia iõ per ſe ad fidẽ pertinent illa: que directe nos coadiuuant ad vitã eternã. Sicut ſunt tres ꝑſone omnipotẽtia dei: myſteria incarnationis xpi: ⁊ huiuſmodi. Et ſm iſta diſtinguunt articuli fidei. Quedã vͦ proponunt in ſacra ſcriptura vt credibilia nõ quaſi ꝑncipaliter intẽta: ſed ad ꝑdictor manifeſtationem. ſicut ꝙ Abraaz habuit duos filios ꝙ ad tactuz oſſium heliſei ſuſcita

tus eſt mortuos: ꝛ huiuſmoi alia que narrantur in ſacra ſcriptura ad manifeſtationē diuine maieſtatis vel incarnationis xpi. Et ſm talia nō ops articulos diſtinguere. Quod autem diffinitur a quibuſdā articulus ſic. ꝙ eſt inuiſibilis veritas de deo: artans nos ad credendum. magis datur talis diffinitio ſm etymologiam quādā nominis prout hz deriuationem latinaz ꝙ̄ ſm veram eius ſignificationez prout a greco deriuatur: que etiā poteſt ſaluari: qꝛ lꝫ ad credēdū neceſſitate coactionis nullus arcetur cū credere ſit voluntarium. artatur tn̄ neceſſitate finis: quia accedentem ad deum opoꝛtet credere. Et ſine fide impoſſibile eſt placere deo. ad Hebre. xj. aliter ſaluari non poteſt. Tho.

¶ De numero articulorum. §. ij.

De numero articulorum.

Sciendū ꝙ aliqui ponunt. xiiij. aliq tantum. xij. Pro quoꝛuꝫ declaratione. dicit be. Tho. ij. ij. q. j. arti. viij. ꝙ illa per ſe pertinēt ad fidem quoꝛum viſione in vita eterna perfruemur: ꝛ per que ducimur in vitam eternā. Duo autem nobis ibi videnda proponunt᷑: ſcilꝫ occultum diuinitatis. cuius viſio nos beatos facit ꝛ myſterium humanitatis xpi: per quem ēt in gloꝛiam filioꝛum dei acceſſum habemus. vt dicitur Ro. v. vnde dicitur Jo. xvij. Hec eſt vita eterna vt cognoſcant te ſolum verū deum: ꝛ quem miſiſti Jeſum chꝛiſtuꝫ. Et ideo pꝛima diſtinctio articuloꝛum eſt. Quod quidā pertinēt ad myſterium diuinitatis: quidā ad myſteriuꝫ humanitatis xpi. quod eſt ſacramētū pietatis. vt dicitur. j. ad Ti. iiij. Circa maieſtatez vero diuinitatis tria nobis credenda proponunt᷑. Pꝛimo quidem vnitas deitatis. ꝛ ad hoc pertinet pꝛimus articulus. Scd̄o trinitas perſonarum. ꝛ de hoc ſunt tres articuli ſm tres pſonas. Tertio pꝛoponuntur nobis opera diuinitatis pꝛopꝛia: quoꝛum pꝛimum pertinet ad eſſe nature. ꝛ ſic ꝓponitur articulus creationis. Secundū vero pertinet ad eſſe gratie. ꝛ ſic ꝓponunt᷑ nob̄ ſub vno articulo oīa pertinētia ad ſignificationem humanam. Tertium pertinet ad eſſe glie. ꝛ ſic ponitur alius articulus de reſurrectione carnis. ꝛ vita eterna. ꝛ ita ſunt ſeptē articuli ad diuinitatem pertinētes. Similiter circa humanitatē chꝛiſti ponunt᷑ ſeptem alij articuli. Quorum pꝛimus eſt de incarnatione ſeu conceptione chꝛiſti. Secūdus de natiuitate eius ex virgine. Tertiꝰ de paſſiōe moꝛte ꝛ ſepultura. Quartus de deſcenſu eius ad inferos. Quinto de reſurrectione. Sextus de aſcenſione. Septimus de aduentu eius ad iudicium. Et ſic in numero ſunt quatuoꝛdecim. ¶ Quidaꝫ tamē diſtinguunt articulos in. xij. ſex ptinētes ad deitatē. ꝛ ſex ad humanitatē. Tres enim articulos triū perſonarū compꝛehēdunt ſub vno: qꝛ eadē eſt cognitio trium pſonarum. Articulum de opere gloꝛificationis diſtinguunt in duos ſcilꝫ in reſurrectionem carnis ꝛ gloꝛificationē anime. articulunt autem ꝯceptionis ꝛ natiuitatis coniungunt in vnuꝫ. Jſta ſecūda aſſignatio ſcilicet xij. videtur cōmunioꝛ: pcipue quoad vulgares. Et adaptatur. xij. aplis. quoꝛuꝫ eſt ſymbolus vt ponit bea. Tho. in. iij. ꝛ Hoſti. in ſum. ibi vide. Sꝫ pꝛima que ponit. xiiij. videtur rōnabilioꝛ. Nam quāuis patris ꝛ filij ꝛ ſpirituſſancti vna ſit cognitio quātum ad vnitatē eſſentie. que ptinet ad pꝛimum articulū. quātum vero ad diſtinctionem pſonarum que eſt per reuelationē originis quodāmodo in cognitione patris inducitur filij. Non enim pater eſſet ſi filium nō haberet. quoꝛū nexus eſt ſpirituſſanctus. ꝓpter qꝺ quantum ad hoc bene moti ſunt qui poſuerunt vnum articulum trium pſonarum. Sed qꝛ circa ſingulas pſonas ſunt aliqua attendenda. circa que ꝯtingit eſſe erroꝛem quātuꝫ ad hꝫ de tribus perſonis poſſunt poni tres articuli. Arrianus enim poſuit patrem omnipotentez. ſed non credidit filiū eius coequalem ꝛ ſubſtātialem patri. Et ideo fuit neceſſarium ponere articulum de perſona filij ad hoc determinandum. Et hac ratione contra macedoniū neceſſe fuit ponere articulum tertium de pſona ſpirituſſancti. Et ſimiliter conceptio ꝛ natiuitatis poſſunt poni ſub vno articulo. ꝛ etiam reſurrectio ꝛ vita eterna ſm vnam rationem. inquantum ad vnum oꝛdinantur. ꝛ ſm aliam rationē poſſunt diſtingui inquātum ſeoꝛſum habent ſpeciales difficultates. ¶ Jtez nota ꝙ quāuis vnum deum eſſe poſſit eſſe ſcitum per demonſtrationem. qꝺ pꝛobat phs in. xij. meta. tamen multa de deo tenemus per fidem. que philoſophi naturales inueſtigare non valuerunt ratione. puta circa pꝛouidentiam eius ꝛ omnipotentiam. ꝛ ꝙ ipſe ſolus ſit colendus que omnia pertinent ad articulum de vnitate dei. Nō ſit autem mentio inter articulos de ſapiētia dei ꝛ pꝛouidentia ſicut de omnipotentia: quia omnipotentia includit quodammodo omnium ſcientiam ꝛ pꝛouidentiam. Potentia enim in habentibus intellectum non operatur niſi ſm voluntatem ꝛ cognitionem. Non enim poſſet omnia in iſtis inferioꝛibus agere que vellet. niſi haberet coꝛum cognitionem ꝛ pꝛouidentiā. Nomen etiam ipſum deitatis impoꝛtat pꝛouiſionem quandaꝫ. Et quia filio ꝛ ſpirituiſancto ꝯuenit mitti ſctificādū creaturā. circa qꝺ plura credēda occurrūt. iō circa pſonā filij ꝛ ſpūſſcti plures articuli multiplicant᷑ ꝙ̄ circa perſonaꝫ pꝛis qui nunꝙ̄ mittit᷑. Et de ſacro eucbariſtie inquātū eſt ſacrm̄ hꝫ eandē rōnez cū alijs effe

ctibus gr̃e ſctificantis. Unde ſm hoc reducit
ad articulum ſctã̄ eccleſiam ⁊c̃. Inq̃ʒtum ve/
ro conſideratur q̄ ibi corpus xp̄i miraculoſe cõti
net. ſic ↄcludit ſub omnipotentia. ſicut ⁊ omia
alia miracula que oipotentie attribuuntur.

De ſymbolo iii. §. iij.

Sym// quo ↄtinẽtur articuli. quid ſit? ⁊ quotuplex ſit.
bolum ¶ Quantum ad primuʒ dicit bea. tho. ij. ij. q.
vnd̄ no j. q̄ nomen ſymboli eſt acceptum a collectione
men ſũ ſententiarum fidei: quia in eo ſunt collecte illeſcie
pſit. tie ſeu articuli. quas neceſſarium eſt explicite
credere de his que pertinent ad fidem. que diſ
fuſe habentur in ſacra ſcriptura. Sicut enim
ait. apl's ad Heb. xj. Accedentem ad deum opʒ
credere. Credere autem non poteſt quis niſi ve
Quare ritas quaʒ credat ei proponatur. Et ideo neceſ
neceſſa/ ſarium fuit veritatem fidei in vnum colligere
riũ fuit vt facilius poſſit omnibus proponi ne aliquis
ponere per ignorantiam a fidei veritate deficiat. ⁊ hãc
ſymbo/ collectionem ſniarũʒ importat ſymbolũ. ¶ Et
lum. quia eccleſia vniuerſalis errare non poteſt: q̄m
ſpirituſancto gubernatur. hoc enim promiſit
dominus diſcipulis dicens. Jo. xvj. Cum vene
rit ille ſpiritus veritatis docebit vos omnem
veritatem. Cuʒ auctoritate vniuerſalis eccleſie
ſymbolum ſit editum nil inconueniens ibi cõ
Triplex tineri poteſt. ¶ Eſt autem triplex ſymboluʒ ap
ſymbo/ probatum ab eccleſia. Primum quod dicitur
lum ab apoſtolorum quaſi editum ab apoſtolis. ſ. Cre/
eccleſia do. quod dicitur ſbmiſſe ſeu occulte: quod ex
appro// eo ſit quia tempore perſecutionis editum fuit
batur. fide nondum publicata. In prima autẽʒ dicit̃ ⁊
completorio: quaſi contra tenebras errorum p̄
teritorum ⁊ futurorum. Sed aliud ſymbolum. ſ.
ſecundum editum fuit fide iam manifeſtata. ⁊
eccleſia habente pacem ⁊ ideo publice can/
tatur in miſſa. De iſto ſymbolo dicitur de cõſe.
di. iiij. Baptizandos oportet fidei ſymbolum
addiſcere ⁊ epiſcopo vel preſbytero redde͂. Et
intelligitur de adultis. ⁊ loquitur de ſymbolo
apoſtolorum. ſ. Credo in deum patreʒ ⁊c̃. vt pa
tet di. e. ca. ante. xx. Et rationem huius ⁊ figu/
ram aſſignat Rabanus dicens. Prius ipſe
chriſtus ceci nati oculos luto ex ſputo facto ſu/
perliniuit: ⁊ ſic ad aquas ſiloe miſit: quia pri/
us debet batizandus fide incarnationis iſtrui.
⁊ ſic ad baptiſmum credulus admitti: vt ſciat
cuius gratie eſt in eo particeps: ⁊ cui iam debi
tore fiat deinceps. de conſe. di. iiij. ante baptiſ/
mum. ¶ Secundum ergo ſymbolum dicitur
ſymbolum patrum quod editum fuit in con/
cilio Niceno: vt dicitur in decre. di. xv. §. j. Et
ſciendum q̄ in omnibus ſymbolis eadem fi/
dei veritas docetur. Sed quia ibi oportet pp'lʒ
diligentius iſtrui de fidei veritate. vbi errores
inſurgunt ne fides ſimplicium corrumpatur:
propter hoc fuit neceſſarium plura edere ſym/
bola: quia in nullo alio differunt: niſi q̄ in vno
plenius explicatur. quod in alio implicite con/
tinetur. ſm q̄ exigebat hereticorum inſtantia.
Et quia confeſſio fidei traditur ĩ ſymbolo qua
ſi ex perſona totius eccleſie que per fidem vni/
tur. Fides autem eccleſie eſt fides formata: id̄
confeſſio fidei in ſymbolo traditur. ſm q̄ con/
uenit fidei formate: vt dicatur. Credo in vnum
deum: vt etiam ſi qui fideles fidem non habẽt
formatam ad hanc formam pertingere ſtude/
ant. Et quia nullus error exortus fuit apud he
reticos de deſcenſu chriſti ad inferos ideo non
fuit neceſſarium aliquam explicationẽ circa h̄
fieri. Et propter hoc non iteratur in ſymbolo
patrum: ſed ſupponitur tanq̃ʒ determinatuʒ in
ſymbolo apoſtolorum. Non enim ſequẽs ſym
bolum abolet precedens ſed potius illud expo
nit. Et melius dicitur in ſymbolo ſanctam ec/
cleſiam ſine in. ⁊ communius dicitur ſm leonẽ
ſi tamen dicatur in ſanctam eccleſiam erit ſen/
ſus. Credo in ſpiritum ſanctum: eccleſiam ſan
ctificantem: ita q̄ refertur fides noſtra ad ſpiri
ritum ſanctum: qui eccleſiam ſanctificat: vl' ſm
Aug. intelligitur q̄ in eccleſia conuerſans cre
dit in deum de ↄſe. di. iiij. p̄ma. ¶ Tertiũ ſym
bolum eſt Athanaſij: ſcilicet quicunqʒ vult ſal
uus eſſe ⁊c̃. Sed hoc non habet rationem ⁊ viʒ
ſymboli. ex eo q̄ athanaſius compoſuit qui pa
triarcha alexandrinus fuit. non papa ad queʒ
ſolum ſpectat ſymbolum edere. Sed ex hoc q̄
eccleſia ſeu ſummus pontifex: videns q̄ illud
quod compoſuit athanaſius per modum cu/
iuſdam doctrine. integram fidei veritateʒ bre
uiter continebat: acceptauit ⁊ approbauit pro
ſymbolo vt quaſi regule fidei habeatur. Notã
dum etiam q̄ in illo ſymbolo patrum facto in
nicena ſynodo. dicebatur prius in articulo de
ſpirituſancto. Et in ſpiritumſanctũ ex patre p̄
cedentem ⁊ patri filioqʒ coequalem ⁊c̃. ⁊ in ge
ſtis prime epheſine ſynodi legitur q̄ perlecto
ſymbolo nicene ſynodi decreuit ſãcta ſynodus
aliam fidem nulli licere proferre conſcribere:
vel componere ſub anathematis pena. et ideʒ
firmatum eſt in chalcedonenſi concilio. Sed
poſtmodum ad remouendum errorem greco/
rum qui inſurrexit circa perſonam ſpirituſſan
cti ⁊ veritatem declarandam in alio concilio
vniuerſali fuit additũ. Et in ſpiritũſanctũ ⁊c̃.
Qui ex patre filioqʒ procedit. nec incurrit per
hoc ſententiam excommunicationis ſequens
ſynodus generalis: quia addidit ad ſymbolũ
nicenum: tum quia prohibitio ⁊ ſententia ſy/
nodi epheſine ſe extendit ad p̄uatas perſonas
quarum non eſt determinare de fide. Nõ enim

per huiuſmodi ſententiam generalis ſynodi
ablata eſt poteſtas ſequenti ſynodo nouam ad
ditionem ſymboli facere ad magis exponēdū
⁊ declarandum ipſa contenta in ſymbolo. Sic
enim quelibet ſynodus obſeruauit vt ſequens
ſynodus aliquid exponeret ſupꝛa id quod pꝛe
cedens expoſuerat pꝛopter neceſſitatem alicu/
ius hereſis inſurgentis. tum etiam quia quod
additum fuit ſeu compoſitum in ſequenti con
cilio vniuerſali: non continet aliam fidem ꝙ̃
pꝛius: ideſt contrariam ⁊ aduerſam: quod im/
poꝛtat aliud relatiuum diuerſitatis: ſed eandē
magis declarat. Sic exponitur etiam illō apo/
ſtoli ad Gal. j. Siquis vobis aliud euangeliza/
uerit pꝛeter id quod vobis euangelizaui: etiā
ſi angelus de celo anathema ſit. Credendū eſt
alios veros pꝛedicatoꝛes galathis pꝛedicādo
multa dixiſſe: que non di. apoſtolus. Nec tamē
fuerunt excommunicati: quia non dixerit ali
ud ꝙ̃ apoſtolus. i. contrarium fidei per ipſum
pꝛedicate. Quāuis potuerunt dicere multa q̃
apoſtolus non dixerat ad maioꝛem declaratio/
nem dictoꝛum per eum.

Compoſitio .§. iiij.

Pape ſoli pꝛinet edere ſym/bolum

ſymboli pertinet ſolum ad ſummum pontifi/
cem. Et ratio eſt: quia editio ſymboli fit in ſyno
do ſeu concilio generali: ſed ſynodus genera/
lis auctoꝛitate ſolummodo ſummi pontificis
poteſt congregari. vt habetur in decre. diſtin.
xvij. per totum ergo ad ipſum ſpectat editio
ſymboli. ¶ Pꝛo huius maioꝛi declara. dicit
bea. Tho. ij. ij. q. j. ꝙ noua edictio ſymboli ne/
ceſſaria eſt ad vitandum errores inſurgentes:
Unde ad illius auctoꝛitatem pertinet ſenten/
tialiter determinare ea que ſunt fidei: vt ab oi/
bus inconcuſſa fide teneatur ac tueatur. Hoc
autem pertinet ad auctoꝛitatem ſummi ponti/
ficis: ad quem maioꝛes ⁊ difficiliores eccleſie
queſtiones referuntur. Dicitur enim in decre.
di. xvij. Et ſunt verba pelagij pa. ſcribētis his
qui conuenerant ad illicitam conuocationem
Jo. conſtantin̄. Multis de vno apoſtolicis ⁊ ca
nonicis atqꝫ eccleſiaſticis inſtruimur regulis
non debere abſqꝫ ſententia romani pontificis
ꝯcilia vniuerſalia celebꝛari. Quapꝛopter recte
non concilium ſed veſtrum ꝯuenticulū vel cō
ciliabulum cenſeatur: ⁊ quicquid in eo actum
eſt: irritum habeatur ⁊ vacuū. Et ita maioꝛes
⁊ difficilioꝛes queſtiones vt ſancta ſynodus ſta
tuit ⁊ beata conſuetudo exegit: ad ſedem apo/
ſtolicam ſemper referantur. ⁊. xxiiij. q. j. dicit
Innoc. Quotiens fidei ratio ventilatur: arbi/
troꝛ omnes fratres ⁊ coepiſcopos non niſi ad
petrum: ideſt ſui nominis ⁊ honoꝛis auctoꝛita
tem referre debere: ꝙ per totum mundum poſ
ſit eccleſijs pꝛodeſſe omnibus. Hec ibi. Ubi ⁊
chꝛiſtus Lu. xxij. Petro dixit quem ſummum
pontificem conſtituit. Ego pꝛo te rogaui patre
vt non deficiat fides tua: ⁊ tu aliquando cōuer
ſus confirma fratres tuos. Et ratio huius eſt ꝑ
Tho. quia fides vna debet eē totius eccleſie ſm
illud. j. Coꝛ. j. Idipſū dicatis omnes ⁊ nō ſint
in vobis ſciſmata. quod ſeruari non poſſet: ni/
ſi queſtio de fide exoꝛta determinaretur ꝑ eum
qui toti eccleſie pꝛeeſt. vt ſic eius ſententia a to/
ta eccleſia firmiter teneatur. Et ideo ſequitur ꝙ
ad ſolam auctoꝛitatem pontificis ſummi perti
net noua editio ſymboli: ⁊ ſimiliter declaratio
credendoꝛum in dubijs occurrentibus: vt di/
ctum eſt. vnde ⁊ Hiero. xxiiij. q. j. ſic ait ad da/
maſum. Hec eſt fides beatiſſime papa quā in
catholica eccleſia didicimus quamqꝫ ſemper
tenuimus: in qua ſi minus perite aut parum
caute foꝛte aliquid poſitum eſt: emendari cupi
mus a te: qui petri ⁊ fidem ⁊ ſedem tenes. Si
autem hec noſtra confeſſio apoſtolatus tui iu/
dicio compꝛobatur: quicunqꝫ me culpare vo/
luerit: ſe imperitum vel maliuolum vel etiam
non catholicum ſed hereticum pꝛobabit. Hec
dicit Hiero. in quodā libello vbi exponit ſym
bolum in fine. ¶ Et nota ꝙ eccleſia que errare
non poteſt: ⁊ fides que non poteſt deficere: eſt
eccleſia romana ⁊ fides romane eccleſie. Unde
Hiero. Sācta romana eccleſia que ſemper im/
maculata permāſit domino pꝛouidente a bea/
to petro opem ferente: in futuro manebit ſine
vlla hereticoꝛum inſultatione: ſcilicet pꝛeualē
te ſm glo. atqꝫ firma ⁊ immobilis omni tempo
re perſiſtet. xxiiij. q. j. Hec eſt fides. Et. q. c. dicit
Lucius papa. A recta fide ⁊ apoſtolico tramite
pꝛopter vllam perturbationem nolite recede/
re. ſciens quia beati qui perſecutionem patiū/
tur pꝛopter iuſtitiam. Hec eſt apoſtoloꝛum vi/
ua traditio: hec vera charitas que pꝛedicanda
eſt ⁊ pꝛecipue diligenda fouenda ⁊ ab omnibus
fiducialiter tenēda hec ſancta ⁊ apoſtolica ma/
ter omnium eccleſiarum chꝛiſtiana eccleſia q̃ ꝑ
dei omnipotentis gratiam a tramite apoſtoli/
ce traditionis nunquam erraſſe pꝛobatur: nec
hereticis pꝛauitatibus depꝛauanda ſuccubuit
ſed vt in exoꝛdio noꝛmam fidei chꝛiſtiane per
cepit ab auctoꝛibus ſuis apoſtoloꝛum chꝛiſti
pꝛincipibus illibata fideteneꝰ manet. Ubi glo.
dicit ꝙ eccleſia que errare non poteſt: dicit nō
papa ſed congregatio fidelium: qui ſcilicet te/ Eccl̃ia quare non dꝛ papa: ſꝫ ꝯgregatio fidelium.
nent fidem quam docuit Pe. cum alijs apoſto
lis. Et hec dicitur eccleſia romana ⁊ fides ro/
mane eccleſie: ſiue ſint rome ſiue alibi. Et pꝛo
hac oꝛauit chꝛiſtus. xxj. di. §. j. Et volūtate labi
oꝛum ſuoꝛū non fraudabitur. Pelagius etiā
papa dicit di. xxj. Quāuis vniuerſe per oꝛbem

catholice eccleſie vnus thalamus chriſti ſit: tamen ſancta romana eccleſia catholica ⁊ apoſtolica nullis ſynodanicis conſtitutis ceteris eccleſijs prelata eſt: ſed euangelica voce domini ⁊ ſaluatoris noſtri primatum obtinuit. Tu es inquit Pe. ⁊ ſup hanc petram edificabo eccleſiam meam: ⁊ infra. Hec ergo prima ſedes Petri romana eccleſia non habens maculam neqꝫ rugam: nec aliquid huiuſmodi glo. arguit ꝙ vbicunqꝫ ſunt boni ibi eſt eccleſia. ¶ Et nota ꝙ macula poteſt referri ad hereſim ⁊ ruga ad ſciſma. vel eſt macula ad mortale quod qui habet etſi numero. Non tamen merito eſt de eccleſia: vt dicit Hierony. de peniten. diſtinc. j. eccleſia. Ruga intelligi etiam poteſt hereſis. Hinc etiam Hierony. ait. Quoniam vetus oriens inter ſe populorum furore colliſus indiſciſſam domini tunicam. ⁊ deſuper contextam minutatim per fruſta diſcerpit: ⁊ chriſti vineam exterminant vulpes inter lacus contritos qui non habent aquam ⁊ difficile vbi fons ſignatus ⁊ hortus ille concluſus ſit. poſſit intelligi Ideo mihi cathedram Petri ⁊ fidem apoſtolico ore laudatam cenſui conſulendā. inde nunc anime mee poſtulans cibum. vnde olim chriſti veſtimenta ſuſcepi. Neqꝫ vero vaſtitas tanta elementi liquentis. ⁊ interiacēs latitudo terrarum me a precioſe margarite potuit inquiſitione prohibere. Ubicunqꝫ fuerit corpus congregabuntur ⁊ aquile: profligato a ſobole mala patrimonio apud vos ſolos incorrupta patrum omnino ſeruatur auctoritas. Ibi ceſpite terra fecundam dominici ſeminis puritatem centeno fructu refert. Hic obruta ſulcis frumēta. lolium auenaſqꝫ degenerant: nunc in occidente ſol iuſtitie oritur. In oriente autem lucifer ille qui ceciderat ſuper ſydera poſuit thronum ſuum. Uos eſtis lux mundi: vos ſal terre vos vaſa aurea ⁊ argentea. hinc vaſa teſtea: virga ferrea ⁊ eternum operiuntur incendium. Quāuis igitur tui me terreat magnitudo: tamen inuitat humanitas. A ſacerdote victimam ſalutarem. a paſtore preſidium ouis flagitio. Faciſcat inuidia romani dominij ⁊ culminis recedat ambitio. Cum ſucceſſore piſcatoris xp̄i diſcipulo loquor ego nullum premiū niſi chriſtum ſequens beatitudini tue: ideſt cathedre Petri communione conſortior. Super illam petram eccleſiam fundatam ſcio. quicunqꝫ extra hanc domum agnum comederit. prophanus eſt. Siquis in noe arca non fuerit peribit regnante diluuio hec omnia Hierony. ad Damaſum papam. xxiiij. q. j. quoniam.

¶ Titulus nonus. de diuina gratia.

¶ De duodecim proprietatibus diuine gratie ad ſimilitudinem lucis mālis. Cap. j.

EMitte lucem tuam ⁊ veritatem tuam ipſa me deduxerunt ⁊ adduxerunt in montem ſanctum tuum ⁊ in tabernacula tua pſal. xlij. Conſiderans propheta neceſſitatem diuine gratie quam lucem vocat: quia ſine ea nullus ſeruatur: ⁊ vtilitatem: quia per eam homo bene operatur. ⁊ cauſalitatem: quia a ſolo deo datur. ſm illud quod in alio ait Pſal. lxxxiij. Gratiam ⁊ gloriam dabit dominus: et non alius ideo ipſam lucem gratie a deo petit dicens. Emitte lucem tuam ⁊c. Loquens autem Jo. euangeliſta de verbo incarnato. Erat lux vera que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et eſt ibi diſtributio accommoda ſi loquamur de lumine gratie Nam de lumine gratie non eſt verum ſimpliciter. Non enim omnes homines illuminantur a gratia vt infideles ⁊ iniqui qui chriſtiano nomine gloriant. Sꝫ qcūqꝫ illumināt nō ab alio ꝙꝫ a xp̄o illumināt: q qdē inqꝫtū deꝰ dator eſt oīs grē: vna cum patre ⁊ ſpiritu ſancto. inquantum vero homo receptor erat gratie. vnde dicitur Lu. ij. Gratia dei erat in illo. Et quia vnūquodqꝫ quanto propinquius eſt principio influenti. tanto plus recipit de influentia eiꝰ: vt patet per exēplum de appropinquante ad ignē ⁊ de flumine prope mare. Hinc eſt ꝙ aīa chriſti propinquiſſima: immo vnita v̄bo dei a quo omnis gratia recepit copioſiſſime gratiam quaſi infinitam: ſcilicet quantum creatura eſt capax recipere. vnde ⁊ de ipſo intelligitur dictū Jo. j. Non enim dat deus ad menſuram ſpiritum: ideſt gratiam ſpiritusſancti videlicet chriſto homini. Alijs quidem datur menſuratim ſm determinatam virtutem. Sed chriſto a principio ſue conceptionis fuit datū tanta. ꝙ in eo non potuit creſcere. Et ideo quando dicitur Luc. ij. Jeſus proficiebat etate ⁊ gratia: intelligitur non ſm habitum interiorem ſeu apparentiam quia ſm ꝙ creſcebat etate ⁊ ſtatura: ita faciebat opera que oſtendenbant maiorem gratiam ſanctitatis. Nos autem creſcere poſſumus quotidie per bona opera. Et ad hoc hortatur apoſtolus fideles dicens. ij. Cor. vj. Hortamur vos ne in vacuum gratiam dei recipiatis. In vacuum recipit ⁊ fruſtra qui in ea ſe nō exercet vt augeatur. Et quia vt dicit philoſophus in. v. meta. Primum in vnoquoqꝫ genere eſt regula ⁊ cā aliorꝫ. ſcꝫ cū xp̄s ſit p̄mū in grē recipiētiū gratiam nos oēs accipimꝰ grām de plenitudine eiꝰ vt ſcribitur. Jo. j. ſcꝫ ex merito eius ⁊ exemplo eius non ꝙ de ſuo ſit aliquid diminutum.

¶ Eſt autem du/ .§.i.
plex gratia ſm. b. Tho. in ſumm a. ⁊ alios do/
ctores: ſcilicet gratum faciens ⁊ gratis data. ⁊
vtraqꝫ ſemper pleniſſime fuit in chriſto. Gra/
tia vtraqꝫ dicitur: quia gratis datur ⁊ ſine me/
ritis noſtris. Magna autem differentia eſt in
ter vtrāqꝫ. Primo quia gratia gratum faciens
eſt propria bonorum: quia nullus ſine ea eſt ve
re bonus: ⁊ omnis bonus eā habet. Sed gra
tia gratis data eſt cōmunis bonis ⁊ malis. Nā
prophete fuerūt aliqui boni vt Eſaias. Iere/
mias. ⁊ huiuſmodi. Alij mali. vt balaā. ſaul.
Alij miracula fecerunt vt apoſtoli. Fecerunt ⁊
magi pharaonis reprobi. Et ideo ꝙ quis eā nō
habeat non habet triſtari. ex quo cum ea poteſt
eſſe malus ⁊ ſine ea bonus. ¶ Secundo gra/
tia gratum faciens eſt quoddam donum ha/
bituale in anima ſm Tho. j. ij. q. cx. vel quidaꝫ
influxꝰ ſeu radius a diuina luce infuſus in ani
ma ad ſui vtilitatem. quod quidem ſemper p/
manet in anima faciens eam deo grataꝫ. ⁊ ope
ra eius bona ⁊ meritoria. Semper dico perma
net: niſi quis ſe ea priuet. hoc autem accidit p
quodlibet mortale. Cum enim quis aliqḋ cor
perperat ex toto amittit gratiam: nec eſt ī ſua
poteſtate eam recuperare. niſi deus ſua miſeri
cordia eam infundat quod facere ſolet. reuer/
tendo peccatorem ad penitentiam Ro. v. Iuſti
ficati gratis gratia ipſius. Aſs autem deus nū
quam aufert boni gratiam ſine culpa ſua. Sed
gratia gratis data diuiditur in nouem genera
vt ponit apoſtolus. j. Cor. xij. Ubi ait. Diuiſio/
nes gratiarum ſunt. idem dominus ſcilicet da
tor earum. Alij datur per ſpiritum ſermo ſapi
entie. Alij ⁊c̄. Et huiuſmodi gratie non ſunt in
anima per modum habitus fixe: ſed per mo/
dum paſſionis tranſeuntis. Nam illi qui ſunt
veri prophete non habent continue propheti/
am in mente. vt prophetent ad placitum ſuuꝫ:
ſed quando ſpiritus ſanctus tangit corda eorū
Unde ⁊ heliſeꝰ dixit de ſunamite. Anima eiꝰ
in amaritudine eſt ⁊ dn̄s celauit a me. Siſr q
faciūt miracl'a. nō ſp̄ pn̄t ea facere ad libitū. Sꝫ
quādo deus dat eis talē virtutē. Unde ⁊ ſub/
trahitur iſta gr̄a gratis data ſine culpa haben
tis. ¶ Tertio differūt: q: gr̄a gratū facientem
qui hꝫ oēs eius partes. i. effectus ad ſalutē ne/
ceſſarios vꝫ virtutes que ab ea ꝓcedūt oēs poſ
ſidet. Sꝫ gratiā gratis datā nulli ſimul habēt
oēs partes eius. Sed quis hꝫ ꝓphetiā. aliꝰ v͛
tutē faciēdi miracula. alter ſermonē ſapientie
vel ſcientie. Et ſi aliquis haberet plura ex eis.
non ſimul ea habet. Solus chriſtus fuit q om
nem ⁊ ſummum gradum omnis gratie ſemp
habuit vtriuſqꝫ. Et hoc de pe. di. ij. querenduꝫ
⁊ Io. j. dicitur. Plenum gratie ⁊ veritatis. Quia
igitur gratia gratum faciens eſt illa que eſt no
bis neceſſaria ideo hanc poſtulat pſal. xlij. di.
Emitte ⁊c̄. Ubi tria nota. Precioſitatem eius
admirandam. ibi. Emit. lu. tuā ⁊ veri. tuam.
Operoſitatem eius conſectandam. ibi. Ipſa
me deduxe. ⁊c̄. Felicitatem exinde amplexandā.
ibi. Et ad. in ⁊c̄.

¶ Primum ſcili/ .§.ij.
cet nobilitas ⁊ precioſitas gratie patet ⁊ hoc ꝙ
aſſimilat luci. Emitte inquit lu. t. Sed quid p/
cioſius luce eſſe valet: cum ipſe deus lux dicat
j. Io. j. Deus lux eſt ⁊ tenebre in eo non ſunt vl
le. Eſt tamen deus lux icreata ⁊ eſſentialis: gra
tia autem lux creata ⁊ accidentalis per quaꝫ ip
ſa lux icreata: ſeu vitas ⁊ v͛bū diuinū nob̄ mit
titur ⁊ habetur. vnde poſt lucem ſubdit. Et ve
ritatem tuam ſcilicet mitte. De ipſa gratia lo/
quens petrus in canoni. ſua ait. Maxima ⁊ p̄
cioſa nobis donauit ſcilicet deus vt ſimus di/
uine nature conſortes videlicet per lucem gra
tie. Sed vt magis clareſcat precioſitas gratie
notabimus. xij. proprietates eius ad ſimilitu/
dinē lucis materialis. Primo eſt primitiua in
exordijs. Secundo eſt multiplicatiua in me/
dijs. Tertio ē reductiua a deuijs. Quarto ē de
claratiua in dubijs. Quinto eſt letificatiua in
gaudijs. Sexto eſt penetratiua in diaphanis.
Septimo eſt ſtatim ſparſiua in ſpacijs. Octa/
uo eſt coinquinatiua a ſpurcitijs. Nono eſt il/
luminatiua in tenebris. Decimo eſt confortati
ua in egris. Undecimo eſt augmentatiua in ra
dijs. Duodecimo eſt decoratiua in eſſentijs.
¶ De primo dicit Sap. Primo omnium crea
ta eſt lux. quod declarat Moyſes di. ꝙ primo
dierum omnium dixit deus. Fiat lux. ⁊ facta ē
lux. Hanc lucem dicit magiſter in hiſto. ſcho.
fuiſſe quandam nubeꝫ lucidiſſimam que exer
cuit officium ſolis vſqꝫ ad quartam diem quā
do creatus eſt ſol. Sed alij ſubtilius dicūt hāc
lucem fuiſſe ſolem creatum tunc in forma ſua
ſubſtātiali ⁊ māli. Sed q̄rta die additā fuiſ/
ſe ei quandam proprietatem accidentalem cu
ius reſpectu dicitur factus cum luna ⁊ ſtellis
Aug. adhuc profundius dicit naturā angeli/
cam tunc formatam: ſcilicet luce gratie coſūma
te ⁊ confirmatam in gloria ad deum conuerſaꝫ
⁊ ſepatam a tenebris malorum qui de celo ce/
ciderūt. Quocūqꝫ modo accipiatur lux eſt pri/
ma in exordijs dierum. Sic lux gratie eſt pri/
mum donū qḋ coicat deus creature rōnali: vt
valeat eū poſſidere. Et ꝓpterea apl's in ſuis epi
ſtolis principiū ſalutatiōis a gratia exordit di.
Gr̄a vobis ⁊ pax a deo patre ⁊ a dn̄o ieſu xp̄o.
Hāc eis pre omnibꝰ optās vt ꝓcioſiꝰ oībꝰ. Tor

Nota gr̄am eē du/plicem

De gr̄a gratis data

Gr̄a cō/parat/ luci.

ta enim virtus nature non poſſet vnam animã
ducere ad gloriã. Sed minimus gradus gra
tie eam perducit ad illam. Et iõ bene dicit Am
bro. Potior eſt gratia ꝗ̃ natura. de conſe. diſti.
ij. reuera. Secũdo lux eſt multiplicatiua in me
dijs. Uidemus enim ꝙ de mane orto ſole lux
eius eſt in oriente in occidente meridie ⁊ ſeptẽ
trione. quinimmo ⁊ nocte quando ſol curſum
ſuum in hemiſpherio quod eſt infra nos. com
plet multiplicantur radij eius vſqꝫ ad celum ⁊
reuerberati in lunam ⁊ ſtellas. facit eas lumino/
ſas que ex ſe: ⁊ precipue luna non habet lumẽ:
ſed a ſole recipit. Et illa reuerberatio in lunam
facit nos videre lunam ⁊ ſtellas quãdo aer ẽ ſe
renus. Sed non ita illuminat aerẽ ſicut in die
propter nimiam diſtantiã. In die autem cũ ſol
apparet ſuper noſtrum hemiſpheriũ ex reuer/
beratione radiorum eius ſuper terram illumi
natur aer vehemẽter propter propinquitatem
aeris ad ipſam reuerberationem. Sed aer di/
ſtans multum a terra parum illuminat ⁊ eſt te
nebroſus ſicut de nocte. Eſt ergo lux multipli/
catiua in medijs illuminatis. Lux autẽ gratie
illuminat omnia opera noſtra que debite fiunt
vt ſint meritoria que ſunt tanquam media per
ueniendi ad patriam. Si loquitur: ſi comedit:
ſi ambulat: ſi operatur: ſi ad dormiendum ac
cedat debita intentione in omnibus meretur.
vnde Grego. Nec ſomnus ſanctorum vacat a
merito. Sine gratia autem nulla opera elemo/
ſyne: abſtinentie: ⁊ huiuſmodi: ſunt meritoria
vite eterne. Unde Augu. de pe. di. iij. Creden/
dum eſt vt cum gratia xpi deſtruxerit mala ho
ra. i. peccata. etiam remuneret bona. ſ. que qs
facit in ea. ⁊ que fecerat prius an̄ lapſum in pec
catum: verum quãuis bona facta extra gratiã
non valeant ad vitam eternam. nõ tamẽ debet
peccator dimittere quin oẽ bonũ qđ poteſt fa/
ciat: qꝛ valent ad multa alia bona. ⁊ ꝑcipue ad
diſponendum ad gratiã. Unde dicitur de tali.
de peni. diſt. v. falſas. Quicquid boni poteſt fa
cere hortamur vt faciat vt deus cor eius illu/
ſtret ad pniam. ſ. per gratiam. ¶ Tertio lux eſt
reductiua a deuio: ſicut ait ſaluator: ⁊ experien
tia docet. Qui ambulat in nocte offendit: quia
lux nõ eſt in eo. Jo. xij. Offendit aũt aliqđ ipin
gendo vel lubricum patiendo vel cadendo: vl̕
viam rectam dimittendo. Sed luce apparente
perpendit deuium callem ⁊ reducitur ad viã
rectam. Nunquã fuit aliquis ita ſapiens ſcien
tia naturali vl̕ morali qui non deuiauerit a via
recta virtutum ſine luce gratie exiſtens. Unde
dicunt reprobi in iferno. Errauimus a via ve/
ritatis. ſol iuſtitie non illuxit nobis. Sapiẽ. v.
Sic paulus cum fuit in tenebris ignorantie ex
tra lucem gratie deuiabat. perſequens chriſtũ
cũ fidelib⁹ ſuis arbitrat⁹ ſe in h̃ obſequiũ p̄ſtare
deo. Sꝫ eo appropinquãte damaſco: vt caperet
xpianos. circũfulſit eũ lux de celo ⁊ p̄ſtrauit eũ
auferendo ei ad tempus lucem corporalem: in
fudit ei lucem internam gratie ⁊ reuocatus eſt
ad viam veritatis ⁊ eſſe ſpiritualis. vnde dice/
bat. Gratia dei ſum id quod ſum. ⁊ ad Gal. j.
Cum autem placuit ei qui me vocauit per grã
tiam ſuã ꝯtinuo nõ acquieui carni ⁊ ſanguini.
¶ Quarto lux eſt in dubijs certificatiua: quan
do eſt quis in tenebris ⁊ dubitat de aliquo qđ
obijcitur viſui: ſi eſt vere quod exiſtimat ad lu/
cem certificatur. Sicut exemplũ habemus de
duabus meretricibus contendentibus coram
ſalomone: quarum vna: ſcilicet vera mater ſu/
peruiuentis dicebat. Cum ſurrexiſſet mane vt
darem lac filio meo apparuit mortuus: ſed cla
ra luce deprehendi hunc non eſſe filium meũ
iij. Reg. iij. Sic lux gratie clarificat mentẽ in
dubijs: qꝛ inſtigat hominem vt a ſapiente il/
luſtretur: ⁊ ſi non habet quem conſulat ipſum
lumen gratie docet. j. Joã. j. Unctio. ideſt gra/
tia ſpiritusſancti docebit vos de omnibus. ſcili
cet neceſſarijs ad ſalutem. Probat ex hoc bea.
Thom. j. ij. ꝙ non poteſt quis extra gratiã con
ſtitutus multum manere quin labatur in alia
mortalia. Cuius ratio eſt. quia frequenter oc/
currunt homini caſus repentini ⁊ dubij: in q
bus oportet ſubito capere determinationẽ fa
ciendi vel non faciendi aliqđ. nec habebit quẽ
conſulat. In repentinis autem cõmuniter ho/
mo operatur ſm habitum preconceptum ⁊ fi/
nem ſibi preſtitutum. Qui autem eſt ex̄ gratiã
hꝫ vitioſum habitũ: ⁊ pro fine vltimo cõſtituit
ſcꝫ aliud ꝗ̃ deũ. vnde ſm habitũ vitioſum deli
berat in dubio peccãs ꝯtra deũ. Et iõ bene dic̃
apls̃ ad Heb. xiij. Optimũ eſt gr̃a ſtabilire cor
¶ Quinto lux eſt letificatiua. Prouerb. xv. lux
oculoꝝ letificat aīam. ⁊ Eccl̃s. xj. Delectabile ẽ
oculis videre ſolẽ. vñ ⁊ magi cũ iſpexerũt lucẽ
ſtelle quã amiſerãt: vidẽtes ſtellã gauiſi ſũt gau
dio magno valde Mat. ij. Sꝫ ⁊ aues videm⁹
ꝙ de nocte ſilẽt: cũ aũt lux aurore exurgit inci/
piũt cãtare modulis ſuis q̃ſi letãtes. Nullũ ta
le gaudiũ q̃le adminiſtrat lux gr̃e pp qđ de ſa/
pientia q̃ ẽ lumẽ gr̃e dr̃. Sap. viij. Nõ hꝫ amari/
tudinẽ ꝯuerſatio: illi⁹ neqꝫ tediũ ꝯuict⁹ illi⁹: ſꝫ
gaudiũ. ¶ Sexto ẽ penetratiua ĩ diaphanis.
Nã cũ corp⁹ ſolare ſit ĩ celo qđ ẽ ſolidũ: radius
eius penetrat eos ſicut etiam penetrat feneſtrã
vitreã intrans domũ abſqꝫ ſciſſione eius. Un/
de dicitur Eccli. xlij. Sol illuminans per om/
nia reſpexit. Sic gr̃a ſpiritusſancti facit pene/
trare omnia ſm illud apl̃i. Spũs oĩa ſcrutatur
etiam pfunda dei. Facit etiã ſcrutari totã vitã
ſuã. ⁊ nõ ſolũ pctã magna: ſꝫ minimas cogita/

tiones ⁊ affectiones inordinatas recognoſcēs
deflet. Accidit de gratia copioſa ſicut de radio
ſolis: in quo in aliquo loco reuerberante appa
rent innumeri atomi: ideſt minutiſſimi pului
ſculi. vbi autem radius non reuerberat: nullus
talis apparet. Ita vbi radius gratie illuſtrat.
mens innumeros in ſe defectus cognoſcit. Ex
emplum de Paulo qui cum dixiſſet. Plus oi/
bus laboraui: non autem ego: ſ; gratia dei me
cum ait. j. ad Ti. j. Uenit ieſus peccatores ſal/
uos facere: quorum primus: ideſt maxim⁹ ego
ſum. ℂ Septimo lux ſubito ſpargitur. Cū eni;
de mane ſol oritur: ſubito radius eius diffun/
ditur vſq; ad occidentem ſine mora. Propte/
rea dixit dominus ad Job. Si ſcis per qua; vi
am ſpargitur lux. q. d. non vales ſcire. quia nō
paulatim: ſed ſubito diffundit radiu;. Sic gra
tia ſpiritusſancti facit hominem promptum ⁊
velocem: non tardum ad bene faciendum. In
cuius ſignum dicitur Act. ij. Factus eſt repen
te de celo ſo. tanq; adue. ſpiritus vehe. Ubi di/
cit glo. Neſcit tarda molimina ſpiritusſancti
gratia. Et ex hoc poteſt quis aliqualiter conie/
cturare ſi gratiam dei habet. quia vt dicit phi/
loſophus in lib. ethi. Signum habitus acqui/
ſiti eſt prompte ⁊ faciliter operari. ℂ Octauo
lux preſeruat a ſpurcitijs. nam radius ſolaris
tranſiens per lutum ⁊ quecunq; immunda nō
coinquinatur: ſed permanet in ſua puritate. ſi/
militer gratia que eſt in ſacramentis que admi
niſtrantur per malos miniſtros. vtiq; non ma
culatur vel minuitur propter malitiam mini/
ſtrorum. Et hoc eſt quod ait Aug. j. q. j. Spiri/
tualiter virtus ſacramenti vt lux puriſſima p
immundos tranſiens non coinquinatur. Sed
⁊ illi qui habent dei gratiam dum in ea perma
nent. etſi conuerſent iter peſſimos conſeruant in ſua
bonitate. ⁊ nō pmittūt ſe maculari malis exem
plis alioꝝ.. Sine gr̄a ēt loca ſolitaria nō pſer/
uāt a peccatis qḋ Gre. oſtendit di. Quelibz oc
culta loca animam ſine gratia ſaluare non poſ
ſunt: ſcilicet a peccatis. Nam ⁊ loth in ciuitate
ſodomorum iuſtus fuit in gratia: ſcilicet per/
manens: in monte peccauit diſtin. xl. quelibet.
ℂ Nono lux eſt illuminatiua: ⁊ per conſequēs
expulſiua tenebrarum. Non eſt enim aliud te/
nebra q̄; priuatio lucis Eſa. ix. Ambulantibus
in regione vmbre mortis: lux orta eſt eis. que
ſcilicet tenebras tolleret. Lux gratie ſine dubio
tollit omnem tenebram peccati mortalis. quod
vtiq; obtenebrat mentem ⁊ perducit ad tene/
bras infernales. Quāuis enim gratia gratum
faciens compatiatur ſecum venialia: nec ea ſp
tollat: nullum tamen mortale ſecum patitur: ſ;
quodlibet expellit immediate vt ſuum contra
rium omnino. vnde apoſtolus ad Ti. ij. Iuſtifi
cati gratia gratia ipſius. Iuſtificatur autem qs
per expulſionem ſeu remiſſionem peccatorum
⁊ hoc eſt per gratiam. Illuminat quoq; mentē
de agendis. Ad tit. j. Apparuit gratia dei ſalua
toris noſtri ⁊c̄. Et de conſe. diſt. iiij. Placuit: di
citur per gratiam: aperitur nobis intelligētia
mandatorum dei. ℂ Decimo eſt lux conforta/
tiua ſeu corroboratiua egris. Patet per experi
entiam: quia de nocte quando radius lucis ſo
laris non eſt ſuper terram: infirmi deterius ſe
habent. Quando etiam aer eſt pluuioſus vel
nebuloſus: etia; ſani ſunt magis debiles q̄; cū
aer eſt ſeren⁹ ⁊ clare illuminatus. Sic lux gra/
tie fortificat hominem ad bene operandū Ro.
viij. Ipſe ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtrā
ſcilicet gratia ſua. vnde Aug. Sine ipſo operā
te vt velimus ⁊ cooperante vt faciamus: nulla
bona opera valemus. Operatur autē ſꝫ Tho.
per gratiam ⁊ cooperatur. Et pro heretico ana
thematizatur qui aſſerit ꝙ gratia ſolum docet
quid agendum: vel iuuat ſolum vt melius bo
na faciamus: ſed etiam ſine ea poſſumus bene
⁊ meritorie facere. Ipſa gratia tanti vigoris eſt
⁊ ita corroborat: vt minimus gradus eius ſit
ſufficiens ad vincendum omnem tentationem
⁊ ſufferendum omnem tribulationem mundi
ſequendo inſtinctum eius. vnde ⁊ Paulo ſti/
mulum ſiue tentationem carnis patienti. ſm
Greg. in moral. Siue infirmitatis corporalis.
ſm Aug. ſuper pſalterium dictum fuit. ij. Cor.
xij. Sufficit tibi gratia mea: ſcilicet ad vincen/
dum tentationem ⁊ ſufferendum infirmitate;
ℂ Undecimo lux eſt augmentatiua in radijs
quia augetur a mane in meridie;. Unde Eccli.
Dies diem ſuperat ⁊ lux lucem. maior eni lux
apppret ſeu magis illuminatur aer hora tertia
q̄; prima: ⁊ in meridie magis hora tertia. quia
radius ſolaris magis directe reuerberat terrā
Sic lux gratie continue augetur vel habitua/
liter vel diſpoſitiue. ab electis per quodlibz vir
tuoſum opus diſpoſitiue augetur: ſicut ⁊ cor/
pus humanum per quālibet comeſtionem di/
ſponitur ad augendum dum eſt in ſtatu aug/
menti. etſi non actu augeatur per quālibet. P/
uerbio. iiij. Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplēdēs
proficit ⁊ creſcit vſq; ad perfectum diem. Expo
nit Greg. ſuper Ezech. de conuerſatione electo
rum dei qui creſcunt per bona opera in gratia
vſq; ad diem claram glorie. Infiniti ſunt gra/
dus gratie: ⁊ quanto quis magis in ea profi/
cit: tanto magis videt quantum ſibi deeſt. ⁊ iō
laborat vt creſcat cognoſcens precioſitate; ei⁹
⁊ vt dicit Bern. In via dei non procedere eſt
deficere. Hinc ⁊ apoſtolus ad Phil. Que retro
ſunt oblitus ad brauium ſequor ſuperne voca
tionis. ℂ Duodecimo lux eſt decoratiua cor/

poꝛum. Dicitur enim coꝛpus pulchꝛum quod
habet debitam membꝛoꝛum pꝛopoꝛtionem cū
quadam reſulgentia. Unde etſi coꝛpus eſſet be
ne pꝛopoꝛtionatuꝫ non haberet claritateꝫ: ſicut
coꝛpoꝛa theucroꝛum vel ethyopum non eſſent
pulchꝛa. Et ideo vt dicunt doctoꝛes vt opera
ſua que facturus erat pulchꝛa apperent: incho
auit a luce. Ita ⁊ lux gratie decoꝛat opa huma
na lumen rationis cum quis operatur ſm̄ ean
dem aliquantulum decoꝛat: ſed non perfecte.
Sed lux gratie additum perfecte. vnde apoſto
lus. Eramus aliquando tenebꝛe: nunc autem
lux in domino. vt filij lucis ambulate ſicut et
chꝛiſtus docuit lux vera filios ſuos dicens. ſic
luceat lux veſtra coꝛam hominibus ⁊c̄. Mat.
v. ⁊ Sap. iiij. dicitur. O ꝗ̄ꝫ pulchꝛa eſt caſta ge
neratio cum claritate. Generatio caſta eſt opera
tio generata ſeu pꝛocedens ab intellectu: vt a
viro legitimo ſeminante voluntate bonum co
gnitum vt in vxoꝛem: non in ſenſualitatem an
cillam per erroꝛem. quia tunc adultera. Et ta-
lis operatio rationis cum claritate gratie vtiqꝫ
eſt valde pulchꝛa. Quid pulchꝛius vita chꝛiſti
anoꝛum? Hinc beatus Ambꝛo. in hexamerō.
Illa anima a deo pingitur que habet in ſe vir-
tutum gratiam renitentem ſplendoꝛemqꝫ pie
tatis. Illa anima bene picta eſt in qua elucet di
uine operationis effigies. Illa anima bene pi-
cta eſt in qua eſt ſplendoꝛ gloꝛie ⁊ paterne ima
go ſubſtantie. ſm̄ hanc imagineꝫ que refulget
pictura pꝛecioſa eſt de pe. di. ij. illa. Cum ipſa
ergo luce gr̄e mittit a deo veritas dei filius.

¶ Secundū pꝛin- .§. iij.

De gr̄e oꝑoſitate — cipale: ſcilicet operoſitas que ab ea ſequitur no
tatur cum dicitur. Ipſa me deduxerunt: ipſa
ſcilicet gratia ⁊ veritas. de vno ad aliud me du
xerunt. Et que ſint iſte vie per quas gratia du-
cit oſtendit pſal. di. Ibunt de virtute in virtutē
ideſt de opere vnius virtutis ad opus alterius
virtutis. Non eniꝫ decet ſemper ſe exercere in
opere vnius virtutis. Sed aliquando in opere
fidei: quandoqꝫ in opere ſpei: quandoqꝫ in ope
re charitatis. vel de virtute infuſe per gratiam
que ſubito generatur in virtutem acquiſitam
habituatam per conſuetudinem. Ex operibus
enim frequenter multiplicans caſtis ⁊ conſtan
tibus perſeuerando efficimur caſti iuſti. foꝛtes
⁊ huiuſmodi. Uel de vna eadem virtute imp-
fecta: in virtutem perfectioꝛeꝫ. Nemo enim re
pente fit ſummꝰ: ſed a minimis quiſqꝫ incho-
at vt ad maioꝛa perueniat. Gradus enim eē in
virtutibus pulchꝛe ⁊ diffuſe oſtendit Greg. de
pe. di. ij. Dum ſanctam eccleſiaꝫ. ibi vide.

¶ Quātū ad ter- .§. iiij.

tium pꝛincipale quod eſt conſecutio eterne fe — De gr̄e acceptiõne multiplici
licitatis ait. Adduxerunt: ſcilicet demū in moꝛ
tem ad montem ſanctum tuum altiſſimuꝫ glo
rie. vbi ſunt plures manſiones differentes: ſci
licet pꝛemioꝛum. ⁊ hec ſunt tabernacula dei in
quibus habitat in gloꝛia. Naꝫ ait pſal. lxxxiij.
Gratiam ⁊ gloꝛiam dabit dominus: quia gra-
tia ducit ad gloꝛiam. ¶ Notandum autem ꝙ
gratia ſumitur multiplex. vt notat Archi. poſt
Alexan. ſuper. c. gratia. j. q. j. ¶ Pꝛimo modo
dicitur gratia donum dei increatum quod gra
tis datur nobis: ideſt ipſe ſpiritusſanctus gra-
tis dans de qua poteſt intelligi illud apoſtoli.
Gratia dei in me vacua non fuit. ¶ Secundo
dicitur gratia donum in nobis concreatum:
j. q. j. ſumus ad imaginem dei. ⁊ hoc eſt cōmu
ne omnibus hominibus: de qua poteſt intelli-
gi illud apoſtoli. Gratia dei ſemper in me ma-
net. Non enim poteſt hoc tolli cuꝫ naturale ſit
¶ Tertio dicitur gratia donum infuſuꝫ a deo
faciens animam deo gratam ⁊ opera eius me
moꝛia. de qua dicitur ad Ro. vj. Gratia dei vi-
ta eterna ſcilicet habetur. ¶ Quarto dicit̄ gra
tia pꝛimus effectus gratie pꝛedicte poſt lapſuꝫ
ideſt remiſſio peccatoꝛum. ⁊ ſic ſumitur in pꝛn-
cipio epiſtolarum pauli cum dicitur. Grati vo
bis ⁊ pax a deo patre ⁊c̄. dicit glo. ideſt remiſ-
ſio peccatoꝛum ⁊ recōciliatio ad deū. ¶ Quin
to dicitur gratia pꝛimus habitus virtutis in
quo manifeſtatur gratia: ideſt fides. ad Heb.
vlt. ¶ Optimum eſt gratia ſtabilire coꝛ. glo.
i. vt habeatis fidem perfectam. ¶ Sexto dicit̄
gratia donum pꝛerogatiue gratie ſeu dignita-
tis. vt ſacer oꝛdo. j. ad Ti. iiij. Noli negligere
gratiam que data eſt tibi per impoſitioneꝫ ma
nus pꝛeſbꝛi. ⁊ de hac intelligitur illud. c. j. q. j.
gratia. infra. c. iij. ⁊. j. ti. xv. c. xix. ¶ Septimo
dicitur gratia gratie ſignum ſeu gratis data.
vt pꝛophetia: operatio miraculoꝛum. ⁊ huiuſ-
modi. de qua. j. Coꝛ. xij. Diuiſiones gratiarum
ſunt idem vero dominus ⁊c̄. Illa enim opera
ſunt ſigna ꝙ in tali ſit gratia. non tamen ſem-
per poſito ſigno ponitur res. ¶ Octauo dici-
tur gratia quodcunqꝫ donum alteri commu-
nicatum non tamen omnibus: ſiue tempoꝛale
vt diuitie: ſiue ſpirituale vt ſcientia. Et de hac
dicitur. j. Pe. iiij. Unuſquiſqꝫ ꝓut accepit gra
tiam in alterutrum illam adminiſtrantes vt bo
ni diſpēſatoꝛes multifoꝛmis gratie dei. ¶ No
no dicitur gratia vita eterna. quia maxime gra
tis datur: iuxta illud Jo. j. De plenitudine eiꝰ
nos oēs accepimꝰ gr̄aꝫ ꝓ gr̄a glo i. gr̄am glo-
rificatiōis ꝓ gr̄a ſctificatōis. ⁊ zach. iiij. Exeqͥt
gratiam gratie. ¶ Decimo dicitur gratia que
dam virtus moꝛalis que a philoſophis dicit̄
gratitudo ſcilicet de beneficijs receptis. apoſto

lus.ij.ad Theſ.ij. In oib⁹ gratias agite. ¶ Un
decimo dicitur gratia beniuolentia alicui⁹ ad
alterum. Sic dicitur in Gen.xxxix. ꝙ Joſeph
inuenit gratiam coram domino ſuo. ⁊ poſtea
coram principe carceris. Ad omnia iſta poteſt
adaptari illud .ij.Cor.vj. Hortamur vos ne in
vacuum gratiam dei recipiatis. De noe et dꝛ
Gen.vj. ꝙ inuenit gratiam coram domino.
ideſt beniuolentiam.

¶ De eſſentia gratie. Capitulum.ij.

Gratia gratũ faciens qd ſit

GRatia gratuz faci/
ens eſt quedam qualitas ſeu habi
tus ſupnaturalis infuſa a deo in
eſſentia anime. vt in ſubiecto. ſine
merito creature: realiter differens a virtutibus
infuſis: faciens creaturam deo gratam: ⁊ ope/
ra ab ipſa procedentia vite eterne meritoria.
¶ Ubi primo ſciendum ſm.b. Tho.j.ij.q.cx.
ar.j. ꝙ gratia ſm communem modum loquẽ/
di tripliciter conſueuit accipi. ¶ Primo mo/
do pro dilectione alicuius ſicut conſueuimus
dicere. Jſte miles habet gratiaz regis. i. rex ha
bet eum gratum ⁊ amat. ſm ꝙ dicitur Gen.
xxxix. ꝙ dominus dedit gratiam Joſeph in cõ
ſpectu principis carceris. ¶ Secundo modo
ſumitur pro aliquo dono gratis dato. ſicut cõ
ſueuimus dicere. Ego facio tibi talem gratiaz
propter quod dicitur Eccli.xxix. Gratiam fide
iuſſoris ne obliuiſcaris: ideſt ſeruitium fideiuſ
ſoris. ¶ Tertio modo pro recompenſatiõe be
neficij gratis dati. ſm ꝙ dicimur gratias age/
re ⁊ habere pro beneficijs. Ad quod etiam apo
ſtolus hortatur .ij.ad Theſ.ij.di. Jn omnibus
gratias agite. Horum trium ſecundum depen
det ex primo. Ex amore enim quem aliquis ha
bet ad alium ⁊ gratum habet prouenit ꝙ dat ſi
bi aliquod donum gratis. Ex ſecundo ꝓcedit
tertium: quia ex beneficijs gratis receptis con
ſurgit gratiarũactio. Quantum ad duo vltima
manifeſtum eſt ꝙ gratia ponit aliquid in eo q
gratiam accepit primo ſcilicet ipſum donum
gratis datum. ſecundo ipſius recognitionem.
Sed quantum ad hoc eſt differentia inter gra
tiam dei ⁊ gratiam hominis. nã qꝛ bonũ crea/
ture eſt ex volũtate diuina: ideo ex dilectõe dei
qua vult creature bonũ ꝓfluit aliqͦd bonuz in
creaturã. Sꝫ volũtas hois mouet̃ ad amandũ
ex bono preexiſtẽte in rebus. Et inde eſt ꝙ di/
lectio hois nõ totalr̃ cauſat bonitatẽ rei. ſꝫ pre/
ſupponit eam in toto vel in parte. Patet igi/
tur ꝙ quamlibet dei dilectionem ſequitur ali/
quod bonum in creatura creatum: ſed quan/
doqꝫ non tamen dilectioni eterne bonum coe/
ternum: ſed ſm huiuſmodi boni differenti/
am differens.

Acceptio triplex

¶ Cõſideratur di/ .§.i.
lectio dei ad creaturã duplex. Una qdẽ cois ſꝫ
quã diligit oĩa q̃ ſunt. vt dꝛ Sap.xj. Alia ſpecia
lis ſꝫ quã trahit creaturã rõnalẽ. ſ. ꝯditionem
nãe ⁊ participationẽ diuini boni. Et ſꝫ hãc di/
lectionẽ dꝛ de⁹ aliquẽ diligere ſimplr̃: qꝛ ſꝫ hãc
dilectionẽ vult de⁹ ſimplr̃ creature bonũ eter/
nũ qͦd eſt ipſe. ſic igit̃ ꝑ hoc qͦd dꝛ hoiem grãm
dei hꝛe: ſignificat̃ quoddã ſupnaturale a deo
ꝓueniẽs in hoie. Quãqꝫ tñ grã dei dꝛ ipſa eter
na dei dilectio: ſed de grã habituali que eſt in
hoie nunc eſt ſermo que grã dꝛ quia gratis da
tur a deo ſine meritis recipiẽtis. Gratia aũt ter
tio modo accepta ſcilicet pro recognitione be/
neficij eſt virtus moralis. de qua ſupra in titu.
de iuſtitia in ca. de gratia.

¶ Quod autem .§.ij.
gratia ſit quedam qualitas in aĩa oñditur per
hoc quod dicit glo. ſup illud ps.ciij. Exhilaret
faciẽ in oleo. Gratia eſt nitor anime ſcꝫ cõcili
ans amorem. Nitor aũt anime eſt quedaz qua
litas. ſicut pulchritudo corpis eſt qualitas. Sꝫ
pro huius declaratione dicit.b.Tho.j.ij.q.cx.
ar.ij. ꝙ vt dictum eſt in eo que dꝛ gratiam hꝛe.
ſignificat̃ eſſe quidam effectus grauitate volũ
tatis dei. Ex gratuita autẽ voluntate dei hõ iu
uatur dupliciter. Uno modo inqꝫtum anima
hois a deo ad aliquid cognoſcendũ. volendũ:
vel agendum illuminatur. Et hoc mõ ipſe gra
tuitus effect⁹ in hoie nõ eſt q̃litas: ſed quidaz
motus anime a deo. Alio modo adiuuatur hõ
ex gratuita dei voluntate ſm ꝙ aliquod habi
tuale donum a deo aie infunditur. Et hoc idõ.
qꝛ non eſt conueniens ꝙ deus minus ꝓuideat
his quos diligit ad ſupernaturale donũ q̃ꝫ cre
aturas quas diligit ad naturale bonum conſe/
quendum. Creaturis aũt naturalibus ſic proui
dit. vt non ſolum moueat eas ad actus natura
les: ſed etiã largit̃ eis formas ⁊ virtutes quaſ/
dam naturales que ſunt principia actuuz. vt ſꝫ
ſeipſas inclinentur ad hmõi motus. ⁊ ſic mot⁹
quibus a deo mouent̃: fiunt creaturis cñales
⁊ faciles. ſm illud Sap.viij.c. Diſponit omnia
ſuauiter. Multo igitur illis quos mouet ad cõ
ſequendũ bonum ſupnaturale eternũ infundit
aliquas formas ſeu qualitates ſupernaturales
ſm quas ſuauiter ⁊ prompte ab ipſo moueant̃
ad bonum eternum conſequendum. Et ſic do
num gratie qualitas quedam eſt. Agit autem
grã in animam per modum cauſe formalis. ſi/
cut albedo facit album iuſtitia iuſtum. Et ſm
ꝙ anima impfecta participat diuinam bonita
tem. ipſa participatio diuine bonitatis que eſt
gratia imperfectiori modo habet eẽ in anima

Grã eſt q̃litas in aĩa

Gratia dei in animã agit

q̃ ãnia ĩ ſeipſa ſubſiſtat. Eſt tñ gratia nobilioꝛ q̃ natura aĩe in q̃tuȝ eſt expſſio vel pticipatio diuine bonitatis. nõ aũt q̃tũ ad modũ eẽndi.

Quod gratia .§.ij.

Quõ gr̃a diſfert a v̾tutib⁹ ĩfuſis. differat a virtutib⁹ infuſis pꝛobatur per hoc. qꝛ fides ⁊ ſpes pñt haberi ſine gratia. quod eẽ non poſſet ſi idem eſſent cum ea. Et de charitate dicit beatus Aug. ꝙ gratia preuenit charitatem. ſed ſi idem eſſet cum ea non poſſet pueni re. Pꝛo cuius declaratione dicit be. Tho. j.ij. q.cx.ar.ij. ꝙ quidam poſuerunt ideȝ eſſe gratiam ⁊ virtuteȝ ſm eſſentiam: ſed ſolum ſm rationem differre. quia gratia dicitur ſm ꝙ facit hominem gratum deo: vel quia gratis datur. Uirtus autem dicitur ſm ꝙ perficit hominem ad bene operandum. Et hoc videtur ſenſiſſe magiſter in.ij. ſenten. Siquis recte conſiderat rationem virtutis hoc ſtare non poteſt. quia vt dicit phs in.vij. phyſi. Uirtus eſt diſpoſitio perfecti. Dico autem perfecti quod eſt diſpoſitum ſm naturaȝ. Ex quo patet ꝙ virtus vniuſcuiuſq̄ rei dicitur in oꝛdine ad aliquam naturã pre exiſtentem. quando ſciȝ vnũquodq̄ ſic eſt diſpoſitum ſicut cõgruit nature ſue. Manifeſtuȝ eſt autem ꝙ virtutes acquiſite per actus humanos ſunt diſpoſitiones quibus homo conuenienter diſponitur in oꝛdine ad naturam qua eſt homo. Uirtutes auteȝ infuſe diſponunt hominem altioꝛi modo ad altioꝛem finem. Unde ẽt opoꝛtet ꝙ in oꝛdine ad altioꝛẽ. hoc auteȝ eſt in oꝛdine ad naturam diuinam participatam. ſȝ ꝙ dicitur.j. Pe.ij. Maxima ⁊ precioſa nobis pꝛomiſſa donauit: vt per hoc efficiamur diuĩe nature conſoꝛtes. Et ſm acceptioneȝ huius nature dicimur regenerari in filios dei. Sicut igitur lumen naturale rationis eſt aliquid pꝛeter virtutes acquiſitas: que dicũtur in oꝛdine ad ipſum lumẽ naturale. ita ⁊ ipſum lumẽ gratie quod eſt participatio diuĩe nature: eſt aliquid pꝛeter virtutes infuſas que a lumine illo deriuantur: ⁊ ad illud oꝛdinantur. vñ apoſtolus ad Eph.v. Eratis aliquando tenebꝛe. nunc autem lux in domino vt filij lucis ambulate. Sicut enĩ virtutes acquiſite perficiunt hominem ad ambulandum lumini naturalis rationis ꝯgruenter. ita ⁊ virtutes infuſe perficiunt hominẽ ad ambulanduȝ conuenienter lumini gratie. Qḋ autem.b. Augu. in li. de ſpiritu ⁊ littera nominat fidem per dilectionem operantem gratiaȝ hoc nõ eſt: qꝛ gratia ſit fides: ſed qꝛ actus fidei per dilectionem operantis eſt pꝛimus actus: p quem gratia gratumfaciens manifeſtatur. Reducitur autem gratia ad pꝛimam ſpeciem qualitatis. Nec tamen eſt idem quod virtus. ſȝ habitudo quedam que ſupponitur virtutibus infuſis: ſicut earum pꝛincipium ⁊ radix.

Eſt autem ipſa .§.iiij.

gratia in eſſentia anime ſicut in ſubiecto nõ in potentia aliqua anime. Quod pȝ: qꝛ per gratiam regeneramur in filios dei. Sed generatio pꝛius terminatur ad eſſentiam q̃ ad potẽtias. Pꝛo cuius declaratione dicit bea. Tho. j.ij. q. cx.ar.iiij. ꝙ ſi gratia eſſet idem qḋ virtus tunc opoꝛteret eam ponere in potẽtia anime. Sed ſi differt realiter vt dictũ eſt. tunc nõ poteſt eẽ in potentijs. ſed eſt in eſſentia. Sicut ergo gratia eſt pꝛius virtute. ita opoꝛtet ꝙ habeat ſuuȝ ſubiectum pꝛius potentijs anime. ſcilicet ꝙ ſit in eſſentia anime. Sicut enim per potentiaȝ intellectiuam homo participat cognitioneȝ diuinã per virtutem fidei: ⁊ per potentiam voluntatis amoꝛem diuinum per virtutem charitatis. ita etiam per naturam anime participat ſm quandam ſimilitudinem naturam diuinã per quandam regenerationem ſeu recreationem. Et ſicut ab eſſentia anime effluunt ei potentie: que ſunt pꝛincipia operum. ita etiam a gratia ipſa effluunt virtutes in potẽtias anime per quas potentie. mouentur ad actus virtutum. Et ſm hoc gratia comparatur ad voluntatem ⁊ mouens ad motum. Et ſic gratia eſt pꝛincipiũ meritoꝛij operis mediantibus virtutibus.

De diuiſione gratie.

Capitulum.iij.

Quadruplex reperitur diuiſio gratie. Pꝛima eſt in gratiam gratumfacientem ⁊ gratis datam. Secunda eſt in operantem et cooperantem. Tertia eſt in pꝛeuenienteȝ ⁊ ſubſequentem. Quarta diuiſio gratie gratis date in nouem genera gratiarum. De diuiſione gratie q̃dru. Et pꝛima eſt diuiſio realis. Pꝛo cuius declaratione dič beatus Tho. j.ij.q.cxj. Quod cum gratia ad hoc oꝛdinetur vt homo reducatur in deuȝ oꝛdine quodam. hoc quod quidam reducũtur in deũ per alios ſm hoc eſt duplex gratia. Una p quã ipſe homo cõiungitur deo. ⁊ ſic eſt gratia gratumfaciens. Alia per quaȝ vnus homo cooperatur alteri vt reducatur in deum. Huiuſmodi autem donum vocatur gratia gratis data: quia ſuper facultatem nature ⁊ ſupꝛa meritum perſone homini conceditur. Sed quia non datur ad hoc vt homo ipſe iuſtificetur: ſed potius vt ad iuſtificationem alterius cooperetur. ideo non vocatur gratumfaciẽs. Et de hac. apoſtolus pꝛima ad Coꝛin.xij. Unicuiq̄ datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. ſcilicet alioꝛum. De pꝛima auteȝ dicitur ad Ephe. pꝛima. Gratificauit nos in dilecto filio ſuo. Ad h̄ facit quod dicit

quod dicit Grego. ſuper Ezech. de pe. diſt. ij.
Poteſt diſcurſus atqꝫ mobilitas ſpiritus ſic in/
telligi. In ſanctorum quippe cordibus iuxta
quaſdam virtutes ſemper manet. Iuxta quaſ//
dam receſſurus venit ⁊ venturus recedit. In
fide enim ⁊ ſpe atqꝫ charitate ⁊ alijs bonis ſi//
ne quibus ad celeſtem patriam non poteſt per
uenire: ſicut eſt humilitas: caſtitas: iuſtitia at//
qꝫ miſericordia perfectorum corda non deſe//
rit. In prophetie vero virtute doctrine facūdia
⁊ miraculorum exhibitione electis aliquando
adeſt: aliquando ſe ſubtrahit. Hec ille. Prima
bona pertinent ad gratiam gratumfacientem
a qua fluunt. Secunda ad gratiam gratis da/
tam: vt patet inferius.

Secunda diui/ .§.i.

ſio gratie eſt in operantem ⁊ cooperantē: que
trahitur ex verbis Augu. dicentis in libro de
libero arbitrio ⁊ gratia. ⁊ ponitur in. ij. ſentē.
Deus cooperando in nobis perficit: quod ope
rando incipit: quia ipſe vt velimus operatur
incipiens: qui volentibus cooperatur perfici//
ens. Operationes autem dei quibus nos mo
uet ad bonum ad gratiam pertinent. Unde di
uiditur in operantem ⁊ cooperantem ipſa gra
tia. Pro cuius declaratione dicit beatus tho.
j. ij. q. cxj. ar. ij. Gratia vt dictuꝫ eſt ſupra dupli
citer poteſt intelligi. Uno modo pro diuino au
xilio: quo nos mouet ad bene volenduꝫ ⁊ agē
dum. Alio modo pro habituali dono nobis di
uinitus indito. vtroqꝫ autem modo gratia cō
uenienter diuiditur in operantem ⁊ cooperan
tem. Operatio enim alicuius effectus non at/
tribuitur mobili ſed mouenti. In iſto ergo ef//
fectu in quo ſolum mens noſtra eſt mota ⁊ nō
mouens operatio deo attribuitur. ⁊ ſm hoc di
citur gratia operans. In illo autem effectu in
quo mens noſtra ⁊ mouetur ⁊ ſe mouet: ope//
ratio non ſolum attribuitur deo ſed ⁊ anime.
Et ſm h dr̄ grā cooperās. Eſt autē in nobis du
plex actus. Primus interior volūtatis. Et quā
tum ad iſtum actum voluntas ſe habet vt mo/
ta. deus autem vt mouens. ⁊ preſertim cuꝫ in/
cipit bonum velle voluntas que prius malum
volebat. Et ideo ſm ꝙ deus mouet menteꝫ ad
hunc actum: dicitur gratia operans. Alius ac/
tus eſt exterior: qui cum a voluntate imperet.
etiam cōſequens eſt vt ad hunc actum opera/
tio attribuatur voluntati. Et quia ad hunc ac/
tum etiam deus nos adiuuat: ⁊ interius con/
firmando voluntatem vt ad actum perueniat:
⁊ exterius facultatem operandi prebendo re//
ſpectu huius actus dicitur gratia cooperans.
Sic igitur ſi gratia accipiat pro gratuita dei
motione: qua mouet nos ad bonum meritori/
um. conuenienter etiā diuiditur gratia in ope
rantem ⁊ cooperantem. Si autem accipiatur
gratia pro habituali dono. ſic duplex eſt gratie
effectus ſicut ⁊ cuiuſlibet alterius forme. quo/
rum primus eſt eſſe. ſecundus eſt operatio. Si
cut caloris operatio eſt facere calidum: ⁊ exte
rior calefactio. Sic ergo gratia habitualis in
quantum animam ſanat vel iuſtificat: ſiue gra
tum deo facit: dicitur gratia operans. In quā/
tum vero eſt principium operis meritorij qd̄
etiam ex libero arbitrio ꝓcedit. ſic dicitur gra/
tia cooperans. Eſt autem eadem gratia operās
⁊ cooperans: ſed diſtinguitur ſm diuerſos ef/
fectus. Et cum per gratiam iuſtificamur. deus
non ſine nobis nos iuſtificat: quia per motum
liberi arbitrij dum iuſtificamur: dei iuſtitie cō
ſentimus. Ille tamen motus non eſt gratie cau
ſa ſꝫ effectus. Un̄ tota operatio pertinet ad grāꝫ. Tertia diuiſio.

Tertia diui/ .§.ij.

ſio gratie eſt in preuenientem ⁊ ſubſequenteꝫ.
trahitur hec ex verbis ps. lviij. dicentis. Miſe
ricordia eius ſcꝫ dei preueniet me. Et i alio ps.
Miſericordia eius ſubſequetur me. Gratia au
tem dei ex miſericordia eius procedit. Et ideo
conuenienter ⁊ ipſa gratia diuiditur in preue/
nientem ⁊ ſubſequentem. Pro cuius declarati
one dicit bea. Tho. j. ij. q. cxj. ar. iij. ꝙ ſicut gra/ Quinqꝫ
tia diuiditur in operantem ⁊ cooperanteꝫ ſm effectus
diuerſos effectus. ita etiam in preuenientem ⁊ grā gra
ſubſequentem qualitercūqꝫ accipiat. ¶ Sunt tumfaci
autem quinqꝫ effectus gratie gratumfaciētis. entis.
in nobis. Primus eſt vt anima ſanetur ſcilicet
a peccato. Secundus eſt vt bonum velit. Terti
us eſt vt bonum quod vult efficaciter operetur
Quartus vt homo perſeueret. Quintus vt ad
gloriam perueniat. Et ideo gratia ſm ꝙ cauſat
in nobis primum effectum dicitur gratia ꝓue
niens reſpectu ſcd̄i effectus. Et ſm ꝙ cauſat in
nobis ſcd̄ꝫ effectum. dicitur gratia ſequens re
ſpectu primi effectus. Et ſicut vnus effectus eſt
poſterior vni effectui ⁊ prior alij effectui. ita gra
tia poteſt dici preueniens ⁊ ſubſequens ſm eū/
dem effectum reſpectu diuerſorum. Et hoc eſt
quod Auguſti. dicit in libro de natura ⁊ gratia
Preuenit vt ſanemur: ſubſequitur. vt ſanati ve
getemur. preuenit vt vocemur. ſubſequitur. vt
glorificemur. ¶ Quamuis autē effectus gra
tie poſſint eſſe infiniti numero. ſicut ſunt infini/
ti actus humani: tamen omnes reducuntur ad
aliqua determinata in ſpecie. Preterea omnes
in hoc conueniunt ꝙ vnus aliū precedit. Iſta
etiam diuiſio gratie in preuenientem ⁊ ſubſe/
quentem non eſt diuiſio ſm eſſentiaꝫ eius. ſed
ſm effectus eius varios. De hac etiam grego.
ſuper Ezech. ait. Semel concepta virtus ad ꝑ

vectum ducitur. ⁊ vltro terra ſcilicet cordis fru
ctificat. quia preueniente ſe gratia mens homi
nis ſpontanea ad fructum boni operis aſſur//
git. de peniten. diſtin. ij. dum ſanctam.

¶ De diuiſione .§.iij.

gr̄e gratis date. q̄ diuidit in illa nouē. de qb⁹
ait apl's. j. Coꝛ. xij. Diuiſiones grāꝝ ſunt. idē
vero dn̄s. Alij datur p ſpm̄ ſermo ſapiētie. alij
ſermo ſciētie ſm eūdem ſpūm. alij fides in eo/
dem ſpū. alij gr̄a ſanitatū. alij operatio v̄tutū
alij ꝓphia: alij diſcretio ſpirituū: alij gn̄a lin/
guarum: alij interpretatio ſermonū. ¶ Pro cu
ius decla. dicit. b. Tho. j. ij. q. cxj. ar. iiij. ꝙ gr̄a
gratis data oꝛdinat ad hoc ꝙ hō alteri coope//
retur vt reducat in deum. Hō aūt ad hoc ope//
rari non pōt interius mouendo. hoc enim ſoli/
us dei eſt. Sed ſolū exterius dicēdo vel ſuadē
do. Et iō gr̄a gratis data illa ſub ſe ꝯtinet qb⁹
hō indiget ad hoc vt alteꝝ inſtruat in reb⁹ di/
uinis q̄ ſūt ſupra rōnē. Ad h̄ aūt tria reqrunt.
¶ Primo qdē vt hō ſit ſoꝛtit⁹ plenitudinē co/
gnitiōis diuinoꝝ: vt ex h̄ poſſit alios inſtruere.
¶ Secundo vt poſſit confirmare: vel proba/
re que dicit.
¶ Tertio vt ea que concipit poſſit conuenien/
ter auditoribus proferre.

gr̄a gratis data ad quid oꝛdinat

ꝙ quis alium vult in/ſtruere tria reqruntur.

¶ Quantū igit ad primū tria ſunt neceſſaria
ſicut etiā apparet in magiſterio humano. Pri/
mo qdē opꝫ ꝙ ille q̄ dꝫ inſtruere aliquē in aliq̄
ſcientia: vt ꝓncipia illius ſciētie ſint ei certiſſi/
ma. Et quātum ad hoc ponit fides que eſt certi
tudo de inuiſibilibus rebus que ſupponuntur
vt principia in catholica doctrina. Scdō opoꝛ
tet ꝙ doctoꝛ ſe habeat recte circa ꝯcluſiōes ꝓn/
cipalis ſcientie. Et ſic ponit ſermo ſapiētie que
eſt cognitio diuinoꝝ. Tertio opꝫ vt abūdet exē
plis ⁊ cognitiōe effectuum. per quos interdū
oportet manifeſtare cauſas. Et quātum ad hoc
ponitur ſermo ſciētie. que eſt reꝝ humanarū
cognitio. qꝛ inuiſibilia dei per ea que facta ſūt
intellecta dei conſpiciūtur. ¶ Quantū ad ſecū
dum confirmatio eoꝝ que ſubdūtur rōni eſt p
argumenta. In his aūt que ſunt ſupra rōnem
diuinitus reuelata: ꝯfirmatio eſt per ea que ſūt
diuine v̄tuti ꝓpria. Et hoc dupliciter. Uno mō
vt doctoꝛ ſacre doctrine faciat que ſolus deus
facere pōt in opib⁹ miraculoſis: ſiue ſint ad ſa/
lutem coꝛpis. ⁊ quantū ad hoc ponit gr̄a ſani/
tatum: ſiue oꝛdinent ad ſolam diuine poteſta//
tis manifeſtationē. ſicut ꝙ ſol ſtet: aut tenebre//
ſcat: aut ꝙ mare diuidat. ⁊ hmōi. ⁊ q̄ntum ad
hoc ponitur operatio v̄tutum. Scdō vt poſſit
manifeſtare ea que ſolius dei eſt ſcire. ⁊ hec ſūt
ꝯtingentia futura. ⁊ quantum ad hoc ꝓphia. ⁊
etiā occulta coꝛdiū: ⁊ quātum ad hoc ponitur
diſcretio ſpirituū. ¶ Quantū ad tertiū. facul/
tas ꝓnūciandi pōt attendi. vel quantū ad idio
ma in quo quis pōt intelligi loquēdo. ⁊ ſꝫ hoc
ponuntur gn̄a linguaꝝ. Uel quātū ad ſenſum
coꝝ que ꝓferūtur. ⁊ quātū ad hoc ponit inter/
pretatio ſermonū. Et ſciendū ꝙ q̄uis oīa bene
ficia nobis collata a deo poſſint dici gr̄e. nō tn̄
dicuntur ꝓprie gratie gratis date. vt ꝙ piſca//
toꝛ abundet ſermone ſcientie. ⁊ ſic de alijs. Fi/
des etiā que hic ponit inter has gr̄as non eſt
virtus illa theologica qua iuſtificat homo. ſed
impoꝛtat iſta quandam eminentē certitudinē
fidei. ex qua hō ſit idoneus ad inſtruendū ali//
os in his que ſunt fidei. Quāuis aūt gr̄a ſani/
tatum ꝑtineat ad operationē virtutū. i. miracu
lorum: diſtinguit tn̄ ab ea ⁊ ponit ſpecialis: qꝛ
hꝫ ſpecialē rōnem inducēdi ad fidē. qꝛ magis
redditur quis prōptus ad fidē recipiendā per
beneficiū coꝛpoꝛalis ſanitatis. q̄ꝫ per operatio/
nem virtutū. Similiter loq varijs linguis ⁊ in
terpretari ſermones. q̄uis videantur pertine/
re ad ſermonem ſciētie vel ſapientie. hn̄t tamē
ſpeciales rōnes mouendi ad fidē. ⁊ iō ponunt
diſtincte ab illis. Sapiētia aūt ⁊ ſcientia hic nō
cōputant inter gr̄as gratis datas ſꝫ ꝙ enume
rantur īter dona ſpirituſſancti prout ſcꝫ mens
eſt bene ⁊ prōpte mobilis ſpirituſancto ad ea
que ſunt ſapientie ⁊ ſciētie. Sic enim ſunt do/
na ſpirituſſancti. ſed ſm ꝙ impoꝛtat quandam
abūdantiam ſciētie ⁊ ſapiētie. vt homo poſſit
non ſolum in ſeipſo recte ſapere de diuinis. ſꝫ
etiam vt poſſit alios inſtruere ⁊ contradicētes
reuincē. ſic ponitur inter gratias gratis datas
ſermo ſapientie ⁊ ſcientie.

¶ Comparando .§.iiij.

autem ad inuicē gratias gratis datas ad grati
am gratū facientem: nobilioꝛ ⁊ ꝑfectioꝛ eſt gr̄a
gratum faciens. vnde apl's. j. Coꝛ. xij. enume/
ratis gratijs gratis datis. ſubdit. Adhuc excel
lentioꝛem vobis viā demonſtro. Loquens de
charitate que ꝓcedit a gr̄a gratum faciente. ⁊
hoc ſic ꝓbat bea. Tho. in. j. ij. q. cxj. ar. v. Una//
queq̄ꝫ virtus tanto excellētioꝛ eſt quāto ad alti
us bonum oꝛdinatur. Semper aūt finis poti
oꝛ eſt his que ſunt ad finem. Gratia autem gra
tum faciēs oꝛdinat hoīem imediate ad coniū/
ctionem vltimi finis ſeu conſecutionem. Gra//
tie autē gratis date oꝛdinant hominē ad que
dam preparatoꝛia finis vltimi. ſicut per ꝓphe/
tiam: ⁊ miracula. ⁊ alia huiuſmodi. homines ī
ducūtur ad hoc ꝙ vltimo fini coniungantur.
Et ideo multo eſt excellentioꝛ gratia gratū fa/
ciens: q̄ꝫ gratis data. Si per gratiā gratis da//
tam. puta prophetando: miracula faciēdo poſ/
ſet hoc agere in altero vt talis gratiā gratum

ſacientem cōſequeretur.tunc eſſet excellentioꝛ
gratia gratis data. Sicut excellentioꝛ eſt clari//
tas ſolis illuminantis q̄ꝫ coꝛpoꝛis illuminati.
Sed per gratiam gratis datam: homo non po
teſt cauſare in alio cōiunctionē eius ad deum
quam ipſe habet per gratiā gratum ſacientem
ſed cauſat quaſdam diſpoſitiones ad h̄. ❡ Et
gratie gratis date ſūt cōmunes bonis ⁊ malis
quod deus permiſit ſm̄ bea. Aug. ne nimis ap
peterentur. ⁊ in eis perfectio hominis eſtima//
retur. ⁊ non eas habendo homo in ſe multum
deijceretur. Faciunt enim habentem eas mul/
tum eſſe in opinione hominum ⁊ honoꝛe: ⁊ ab
imperfectis appetuntur. Sed gratia gratuꝫ ſa
ciens eſt ſolum in bonis ⁊ perducens ad glori
am. ⁊ ideo pꝛe omnibus rebus magis apperē
da chariſpendenda ⁊ carpenda vt donum opti
mum. Et ad hoc facit quod ait Auguſti. j q. j.
Multe ſunt operationes ſpiritusſancti quas
apoſtolus cum quodam loco cōmemoꝛaſſet ita
concluſit. Hec omnia operatur vnus atqꝫ ideꝫ
ſpiritus diuidens ſingulis pꝛout vult. Cum er
go aliud ſit ſacramentum quod habere Symō
magus petiuit. Aliud pꝛophetia que etiam in
malis hominibus fieri ſolet. vt in ſaul. Aliud
operatio ſpiritusſancti quam niſi boni habere
non poſſunt ideſt charitas. nec quilibet hereti
ci ⁊ ſciſmatici accipiant. charitas que operit
multitudinem peccatoꝛum. donum eſt catholi
ce vnitatis ⁊ pacis. nec eius in omnibus: quia
nec eius ſunt omnes. Hec ille. Charitas auteꝫ
ſicut ⁊ omnes alie virtutes fluūt a gratia: ſicut
radij a ſole. vnde ⁊ dicitur Ecc̄i. xl. c. Gratia dei
ſicut paradiſus benedictionis. Sicut enim in
paradiſo terreſtri erant multe arboꝛes ſructuo
ſe pꝛoducentes ſuauiſſimos ſructus. ⁊ ī medio
lignum vite. ita gratia gratum ſaciens conti//
net ſeu pꝛoducit omnes virtutes. ex quibus p̄/
cedunt ſructus ſuauiſſimi bonoꝛum operum ⁊
vt pꝛincipalioꝛ īmediate virtus charitatis.

gr̄e gratis date q̄re cō/munes ſūt bōis ⁊ malis

❡ De cauſis gratie.
Capitulum quartum.

Cauſatur autē gra/tia ſolum a deo pꝛincipaliter. Ad
quaꝫ requiritur pꝛeparatio ex par
te hominis: que tamen pꝛeparatio
non neceſſitat deum ad dandum eam. Eſt au/
tem maioꝛ in vno q̄ꝫ in alio. Nec tamē ſciri po
teſt per certitudinem ſi habetur. Pꝛimum oſtē
ditur ex auctoꝛitate p̄s. dicentis. Gratiam ⁊ gl̄i
am dabit dominus. Hoc auteꝫ ſic pꝛobat Tho.
j. ij. q. cxij. arti. j. Nulla res agere poteſt vltra ſu
am ſpecieꝫ: quia ſemper opoꝛtet q̄ cauſa ſit po
tioꝛ effectu. Bonum autem gratie excedit om/
nem facultatem nature create. cum nihil aliud
ſit q̄ꝫ p̄ticipatio diuine nature que excedit om/
nem aliam naturam. Et ideo impoſſibile eſt q̄
aliqua creatura cauſet gratiam. Sed neceſſe eſt
q̄ ſolus deus deificet cōmunicando conſoꝛti//
um diuine nature. per quam dei ſimilitudinis
participationem habeamus. Sicut eſt impoſ//
ſibile q̄ aliquid igniat niſi ſolus ignis. Quod
autem dicitur. j. Joan. j. Gratia ⁊ veritas per ie
ſum chꝛiſtum facta eſt verum eſt pꝛincipaliter
tamen virtute ſue diuinitatis non ob humanī
tate. Nam cum humanitas ſm̄ Damaſce. ſit vt
quoddam oꝛganum deitatis ſicut inſtrumētū
non agit actione pꝛopꝛia: ſed virtute pꝛincipa/
lis agentis. Sic humanitas chꝛiſti non cauſat
in nobis pꝛincipaliter gratiam: ſed virtute deī
tatis adiuncte ex qua actiones hūanitatis chꝛi
ſti ſunt nobis ſalutares. Similiter etiam per ſa
cramenta noue legis que deriuantur a chꝛiſto
cauſatur in nobis gratia inſtrumentaliter. p̄n/
cipaliter autem per virtutem ſpiritusſancti.
❡ Quod autem dicantur angeli purgare: illu
minare et perficere angelos inferioꝛes ⁊ etiam
homines ſm̄ Dionyſi. hoc non eſt intelligen//
dum q̄ faciant iuſtificando gratiam: quia hoc
vt dictum eſt ſolius dei eſt: ſed eſt hoc per mo//
dum cuiuſdam inſtructiōis. Unde ⁊ ipſe Dio/
nyſi. dicit q̄ iſta purgatio: illuminatio ⁊ perfe/
ctio: non eſt aliud q̄ꝫ diuine ſcientie aſſumptio
⁊ eſt vna operatio realiter. Sꝫ tripler ponitur
pꝛopter diuerſos reſpectus. Purgatio quideꝫ
dicitur inquantum perficitur vt ſcientia. Illu/
minatio inquantum conſoꝛtat ⁊ roboꝛat intel/
lectum illuminati. ſicut calidum appꝛopīquās
ad ignem conſoꝛtatur ⁊ augetur in eo caloꝛ.
Perfectio vero inquantum habetur noticia de
eo quod pꝛius nō habebatur ſicut in illumina
tione aeris inq̄ꝫtuꝫ remouent tenebꝛe: poteſt
dici purgatio: inquantum recipitur lumen in
aere: illuminatio inquantum aliquid coloꝛatū
cernitur ab homine perfecto. In manne datio/
ne ſine diſcrimine vel ſexus vel etatis gomoꝛ
ſinguli equaliter collegerunt. Unde apparet
chꝛiſti indulgentiam ⁊ celeſtem gratiam poſt/
modum ſecuturam: equaliter omnibus diui//
di ſine ſexus varietate: ſine annoꝛum diſcrimī
ne: ſine acceptatione perſone ſuper omnem dei
populum ſpiritualis gratie munus inſundi ſci
licet a deo. Hec Cypꝛia. de conſecra. diſtinct.
iiij. nec quemquam. Idem in dicto. ca. Si dies
omnibus equaliter naſcitur. ⁊ ſi ſol ſuper om/
nes pariter equali luce diffunditur. quāto ma/
gis ſol chꝛiſtus ⁊ dies verus in eccleſia ſua lu//
men vite eterne pari equalitate largitur. Hec
ille. Quod videtur intelligendum ex parte ſe
pꝛeparantium ⁊ ſacientium equalem pꝛepa//
rationem.

De" eſt cā gr̄e.

¶ Quantum ad ſe/ .§.i.
cundum.ſcz de p:eparatione ad gratiam q: re/
quiratur patet ex eo quod d: Amos.iiij.P:e/
parare in occurſuz dei tui iſrael.Et.j.Reg.vij.
P:eparate co:da veſtra domino.P:o cuiꝰ de/
cla.dicit.b.tho.j.ij.q.cxij.q: vt dictū eſt.ſ.G:a
tia dupliciter accipitur.vno modo ꝑ habitua
li bono.Alio modo p:o auxilio dei mouentis
animam ad bonum.P:imo modo accipiēdo
p:eexigitur ad gratiam aliqua gratie p:epara/
tio:quia nulla fo:ma poteſt eſſe niſi in materia
diſpoſita.Sed ſecundo modo accipiendo gra/
tiam.ſ.p:o auxilio dei mouentis animaz ad bo
num.ſic nulla p:eparatio requiritur ex parte
hominis quaſi p:eueniens diuinum auxiliuz:
ſed potius quecunqꝫ p:eparatio in homine po
teſt eſſe:eſt ex auxilio dei mouētis animā ad bo
num.Et ſm hoc ipſe bonus motus liberi arbi
trij:quo mediāte quis p:eparatur ad gratie do
num ſuſcipiendum eſt actus liberi arbitrij mo
ti a deo.Et q̄ꝫtum ad hoc d: hō ſe p:eparare.
ſꝫ illud P:ouer.xvj.Hominis eſt ꝑparare ani
mum.Et eſt a deo principaliter mouente libe//
rum arbitrium.Et ſm hoc dicitur a deo volun
tas hominis ꝑparari:⁊ greſſus hominis diri
gi.¶ Sciendum etiam q: duplex eſt p:epara/
tio hoīs ad gratiam.Una eſt que eſt ſimul cum
gratie infuſione.Et talis p:eparatio eſt merito
ria.nō q̄dem g̃re que iam habetur.ſed gratie
que nonduꝫ habetur.i.augmentationis eius.
Eſt alia ꝑpatio que eſt g̃re gratū facietis que tñ
eſt a deo mouente:ſed non ſufficit ad meritum
hoīs nōdum per g̃ram iuſtificati:quia nulluꝫ
meritum poteſt eſſe niſi ex gratia.Item iſta p:e
paratio ad donum gratie recipiendum nondū
habite cōtingit dupliciter.Cum enim vt dictū
eſt.fit a deo p:eueniente ⁊ mouente voluntateꝫ
hoīs ad bonuꝫ.Quandoqꝫ deus mouet hoieꝫ
ad bonum.non tñ perfectuꝫ.⁊ talis p:eparatio
p:ecedit gratiam gratum facientem etiam tem
po:e.Sicut mouet frequenter permanentes in
peccato ad faciendum elemoſynas:ieiunia:⁊
o:ationes ⁊ hm̄oi.Sicut mouit beatus Aug.
ante conuerſionem ad audiendum p:edicatio
nes amb:oſij:exho:tationes ſimplicia:i:exem
pla antonij.Unde dicitur de pe.diſt.v.admone
mus.de perſeuerante in odio vel alio crimine
qꝫ quicquid boni poterit faciat.ſ.elemoſynas:
ieiunia:o:atiōes ⁊ hm̄oi.vt deus eius co: illu/
ſtret.ſ.per g̃ram gratum facientem.Quādoqꝫ
vero deus ſtatim mouet hominem ad ꝑfectum
bonum.⁊ ſubito homo accipit gratiam.vnde
dicitur Eccli.xj.Facile eſt in oculis dei ſubito
honeſtare pauperem.⁊ Joh.vj.Omnis qui au
dit a patre ⁊ didicit venit ad me.Sicut accidit

De du//
plici ho
mis p:e
paratio
ne ad
gratiā.

in Saulo:qui cum actu ꝑſequeret eccliaꝫ ⁊ iter
ageret ad capiendū xp̄ianos:ſubito luce circū
fulſus recepit gratiaꝫ.Act.ix.Cum ergo a deo
ſit iſta ꝑparatio.nō refert q: fuit ſtatim vel pau/
latim.Agens enim infinite virtutis deus.ſicut
nō exigit mām̄ vel diſpōnem materie quaſi ꝑ/
ſuppoſitaꝫ ex alterius cauſe actione.ita nō eget
tēpo:e:ſed ſubito pōt mām̄ diſponere ⁊ fo:mā
introducere.⁊ etiam ꝑuo tēpo:e diſponere ma
teriaꝫ paulatim.⁊ poſtea fo:mā inducere.ſicut
in ſanitate contingit que aliqñ paulatim intro
ducit.aliqñ ſubito in ſanatione miraculoſa.

¶ Quātum ad ter/ .§.ij.
tium.ſ.q: p:eparatio hoīs ad g̃ram:nō neceſſi/
tat ad gratiam.Patet hoc ex eo q: homo cōpa/
ratur ad deū ſicut lutum ad figulum.ſm illud
Hiere.xviij.Sicut lutum in manu figuli:ita ⁊
vos in manu mea ait dn̄s.Lutum aūt non acci
pit ex neceſſitate fo:mam a figulo quantūcūqꝫ
ſit figuratum.P:o cuius decla.dicit.b.Tho.j.
ij.q.cxij.ar.iij.q: p:eparatio hoīs ad grām.i eſt
a deo ſicut a mouente:⁊ a libero arbitrio ſicut
a moto.Pōt igitur gratie cōſideratio duplici/
ter accipi.Uno modo put eſt a libero arbitrio.
⁊ ſm hoc nullam neceſſitatem habet ad gratie
conſecutionē:q: donum gratie excedit omneꝫ
p:eparationē v̄tutis humane.Alio modo pōt
conſiderari ſm q: eſt a deo mouente.⁊ tunc ha/
bet neceſſitateꝫ ad id ad qđ o:dinatur.nō qui/
dem neceſſitatem coactionis:ſed infallibilita/
tis:q: intentio dei deficere nō poteſt.ſm quod
dicit bea.Augu.de p:edeſtinatione ſanctoꝝ q:
per beneficia dei liberantur certiſſime quicūqꝫ
liberantur.Unde ſi ex intentione dei mouētis
eſt q: homo cuius co: mouet gratiam ꝯſequa//
tur:infallibiliter illam conſequitur.ſm illud
Joā.vj.Omnis qui audit a patre ⁊ didicit ve/
nit ad me.Quod auteꝫ dicit glo.ad Roma.v.
Deus recipit euꝫ qui confugit ad ſe.aliter eſſe
in eo iniquitas.intelligitur de illo qui confu/
git ad eum per actū liberi arbitrij iam per gra
tiam info:mati:quem ſi non reciperet:eſſet cō/
tra iuſtitiam quam ipſe ſtatuit.¶ Et ſcienduꝫ
q: defectus gratie p:ima cauſa eſt ex nobis.
Sed collationis gratie p:ima cauſa eſt ex deo.
ſm illud Oſee.xiij.Perditio tua iſrael tñ ex
te:ex me auxilium tuum.

Pparatio
homis
ad g̃raꝫ
non ne
ceſſitat
deū ad
dādum

Defectꝰ
g̃re eſt
ex nob.

¶ Quantum ad .§.iij.
quartum.ſcilicet q: non ſit in omnibus equali/
ter gratia.manifeſtatur ex hoc quod dicit apo/
ſtolus ad Ephe.iiij.Unicuiqꝫ veſtrum dat gra
tia ſm menſurā donationis ch:iſti.Sed quod
menſuratur non equaliter datur ⁊c̄.Et hoc ſic
declarat beatus Thom̄.p:ima ſecunde.q.cxij.

G:a nō
eſt i oī/
bꝰ eq̄lr.

ar.ſiij. Habitus duplicem habitudinem habere pōt. Unam ex parte finis vel abiecti: ſm ꝙ dicitur vna virtus nobilior altera: quia ad maius bonum ordinatur. Alio modo ex parte ſubiecti: quod maius vel minus participat habitum inherentem. Scdm ergo primā habitudinem gratia non pōt eſſe maior ⁊ minor: quia gratia ſm ſui rationem coniungit hominem ſummo bono quod eſt deus. Sed ex parte ſubiecti pōt ſuſcipere magis ⁊ minus. prout ſcilȝ minus vel perfectius illuſtratur a lumine gratie vnus ꝙ̄ alius. Cuius diuerſitatis ratio eſt ex aliqua parte preparantis ſe ad gratiaȝ. Qui enim ſe magis ad gratiam preparat plenior eȝ gratiam recipit. Sed ex hac parte nō poteſt accipi prima ratio diuerſitatis huius: quia preparatio non eſt hominis niſi inquantum liberum arbitrium eius preparatur a deo. Unde pma cauſa huius diuerſitatis eſt ex parte dei: quia diuerſimode ſue gratie dona diſpēſat ad hoc ꝙ ex diuerſis gradibus gratie pulchritudo eccleſie conſurgat ⁊ perfectio. Sicut etiam ⁊ diuerſos gradus rerum inſtituit vt eſſet perfectum vniuerſum. Unde apoſtolus ad Ephe. iiij. Enumeratis pluribus gratijs ſubdit ad cōſummationem ſanctorum edificationem corporis chriſti. Quod autem dicitur Sapiē. vj. Equaliter ipſi eſt cura de omnibus. non intelligitur ꝙ det dona gratie equaliter. ſicut nec nature gradus: ſed quia vnico actu ⁊ ſimplici maiora ⁊ minora diſpenſat. Cypria. de conſe. di. iiij. ſicut ait. Plane eadem gratia ſpiritualis que a baptiſmo equaliter a credentibus ſumitur: in conuerſatione atq; actu noſtro poſtmodum vel minuitur vel augetur: vt in euangelio dominico. Cum ſemen equaliter ſeminatur: ſed pro varietate terre aliud abſumitur. i. deperditur: aliud in multiformem copiaȝ. vel xxx. vel. lx. vel centeſimum fructum exuberat cumulatum. Hec ille. Sed ꝙ dicit equaliter dari gratia intelligitur in paruulis. verum ſcdm cōmunem legem. Secus per priuilegium: vt Nicolao ⁊ alijs. In adultis aūt quoad facientes equalem preparationem. Et quod gratiaȝ dicit minui: intelligitur quoad feruorem. Nā quoad habitum non minuitur per mortale: ſed corrumpitur.

¶ Quantum ad .§. iiij. quintū. ſ. ꝙ non ſciri poſſit certitudinaliter ſi homo habet gratiam: probatur per hoc quod ſcribitur Eccē. ix. Nemo ſcit an odio vel amore ſit dignus: ſed gratia dei eſt que facit hominem dignum amore dei. ergo ⁊c̄. Pro huius declaratione ſciendum ꝙ tripliciter pōt aliqd cognoſci. Uno modo per reuelationem. ⁊ hoc modo pōt quis ſcire ſe habere gratiā. Reuelauit hoc deus aliqñ ex ſpeciali priuilegio aliq̄bus vt ſecuritatis gaudium in hac vita in eis incipiat ⁊ ɔfidentius ⁊ fortius magnifica opera proſequantur: ⁊ mala vite preſentis ſuſtineant. Sicut Paulo dictum eſt. ij. Cor. xij. Sufficit tibi gratia mea. ⁊ Abrae fuit dictum. Nūc cognoui ꝙ timeas deum. Geñ. xxij. i. cognoſcere te feci. Et loquitur de timore caſto qui nō eſt ſine gratia. Secundo modo poteſt aliquid per ſeipſum ⁊ certitudinaliter cognoſci. ⁊ ſic nullus poteſt ſcire ſe habere gratiam. Et ratio eſt: quia certitudo non poteſt haberi de aliquo niſi poſſit diiudicari per proprium principiū. Sic enim certitudo habetur de concluſionibꝰ demonſtratiuis per indemonſtrabilia vniuerſalia principia. Nullus autēȝ poteſt ſcire ſe habere ſcientiam alicuius concluſionis ſi principium ignoret. Principium autem gratie ⁊ obiectum eius eſt ipſe deus: qui propter ſui excellentiaȝ eſt nobis ignotus. ſm illud Job. ix. Si venerit ad me non videbo eum: ſi autem abierit non intelligam. Et ideo homo non poteſt ꝑ certitudinem diiudicare ſi habet gratiam. ſm illud. j. Cor. iiij. Sed neq; meipſum iudico: q autem me iudicat dominus eſt. Tertio modo cognoſcitur aliquid coniecturaliter ⁊ per aliq̄ ſigna: ⁊ hoc modo poteſt aliquis cognoſcere ſe habere gratiam inquantum ſcȝ percipit ſe delectari ⁊ cōtēnere res mundanas: ⁊ inquantuȝ non eſt conſcius alicuius peccati mortalis. ſm quem modum poteſt intelligi illud Apoc̄. ij. Uincenti dabo manna abſconditum. quod nemo nouit niſi qui accipit. quia ille qui accipit: per quandam experientiam dulcedinis nouit quam non experitur qui nō accipit. Iſta tamē cognitio imperfecta eſt. vnde ⁊ apoſtolus. j. Corin. iiij. poſtq; dixit. Nihil mihi conſcius ſum. ſubdit. Sed non in hoc iuſtificatus ſum. qr vt dicitur in ps. xviij. Delicta quis intelligit ab occultis meis munda me domine. hec beatus Tho. Item quia actus virtutum infuſaruȝ que procedunt a gratia ſunt omnino ſimiles actibus procedentibus a virtutibus acquiſitis. iō ꝙ̄uis videat quis ſe facere opera iuſtitie. miſericordie: charitatis: penitentie: non poteſt ſcire per certitudinem ſi tales actus procedunt a virtutibus infuſis vel acquiſitis. Uñ nec ex hꝰ ꝙ habeat gratiam cognoſcere poteſt.

Nemo ſcit certitudinaliter ſe habere gram.

¶ De neceſſitate gratie.
Capitulum quintum.

GRatia dei adeo eſt homini neceſſaria ꝙ ſine ea nō poteſt dei precepta ſeruare: nec vitaȝ eternā mereri: nec reſurgere a pec

cato:nec abſtinere a peccato. Sed nec poteſt ꝑ
ſe preparare ſe ad gratiam. Nec poſtq̄ eaʒ con
ſecutus eſt:poteſt bonum facere ꝛ vitare pecca
tum ſine auxilio gratie:nec perſeuerare. Pōt
tamen ſine gratia cognoſcere veritatem multa
rum reruʒ:ꝛ facere aliqua bona naturalia:ꝛ di
ſiñ grā ligere deum ſuper omnia. ¶ Quantum ergo
nō pōt ad primum ſcʒ ꝙ ſine gratia gratum faciente
hō iple non poteſt homo omnia dei precepta implere.
re precē Probatur per bea. Aug. qui dicit. Credere ſci
pta. licet ꝙ poſſit quis mandata dei ſine gratia im
plere pertinet ad hereſim pelagianorum. Un/
de de conſecra. diſtin. iiij. dicitur. Placuit vt q̄
cunq̄ dixerit ideo nobis gratiam iuſtificatio/
nis dari:vt quod iubemur per liberum facere
arbitrium facilius poſſumus implere per gra
tiam tanq̄ etſi gratia non daretur. non quidē
facile:ſed tamen poſſumus ꝛ ſine illa implere
mandata diuina:anathema ſit. ¶ Pro cuius
declaratione dicit beatus Tho. j. ij. q. cix. arti.
iiij. ꝙ implere mandata legis contingit dupli/
citer. Uno modo quantum ad ſubſtantiaʒ ope/
ris:vt ſcilicet homo operetur iuſta. fortia:ꝛ alia
virtutum opera. Et hoc modo in ſtatu nature
integre potuit omnia mandata legis implere.
Alioquin non potuiſſet in ſtatu illo non pec/
care:cum non ſit aliud peccatum q̄ tranſgre/
di legem dei. Sed in ſtatu nature corrupte nō
poteſt implere omnia mandata ſine gratia ſa/
nante. Quod autem ait apoſtolus ad Roma.
ij. Gentes que legem non habent cum natura/
liter que legis ſunt implent:ipſi ſunt ſibi lex.
Intelligendum eſt ſm bea. Auguſti. Gentes le
gem implere per naturam ad vitam ſcilicet et
reformatam gratia. Alio modo poſſunt imple
re mandata legis non ſolum quantum ad ſub/
ſtantiam operis:ſed etiam quantum ad modū
agendi vt ſcilicet ex charitate faciāt. Et ſic nec
in ſtatu nature integre:nec in ſtatu nature cor/
rupte poteſt homo implere abſq̄ gratia man/
data dei. Unde bea. Aug. in li. de correptione
ꝛ gratia:cuʒ dixiſſet ꝙ ſine gratia:prorſus bo
num homines faciunt:ſubdit. non ſoluʒ vt mi
niſtrante ipſa quod faciendum eſt ſciant. verū
etiam vt preſtante ipſa faciant cum dilectione
quod ſciunt. Indigent inſuper in vtroq̄ ſtatu
auxilio dei mouentis ad mandata implenda.
Nec eſt contra quod bea. Hiero. dicit. Maledi
ctus omnis qui dicit deum aliquid impoſſibi/
le precepiſſe. Sed impoſſibile videtur quod ꝑ
ſe homo facere non poteſt:vt mandata ſeruare
Nam id quod poſſumus cum auxilio diuino
non eſt nobis omnino impoſſibile. ſm illud phi/
loſophi in. iij. ethi. Quod per amicos poſſu/
mus:aliqualiter per nos poſſumus. Unde et
beatus Hiero. ibi ſubdit. Sic fatemur liberuʒ

eſſe arbitrium noſtrum:vt dicamus ſemꝑ nos
diuino auxilio indigere.

¶ Quantum ad ſe/ .§. i.

nec me
reri vi/
caudum punctum ſcʒ ꝙ ſine gratia non poſſu tā etnā.
mus vitam eternam mereri:dicit apoſtolus ad
Rom. vj. Gratia dei vita eterna. Quod ideo di
citur ſm glo. ibi. vt intelligamus deum ad vi/
tam eternam pro ſua miſeratione perducere.
Sic ergo exponitur. vita eterna nobis daſ gra
tia dei ideſt ſuo munere. Ratio huius eſt ſm
Tho. j. ij. q. cix. arti. v. quia actus perducentes
ad finem oportet fini eē proportionatos. Nul/
lus autem actus excedit proportionem princi
pij actus ſui. Et ideo videmus in naturalibus
ꝙ nulla res perficere poteſt effectum per ſuam
operationem qui excedat virtutem actiuā:ſed
ſolum poteſt producere per operationem ſuaʒ
effectum ſue virtuti proportionatum. Uita au/
tem eterna eſt excedens porportionem huma/
ne nature. Et ideo homo per ſua naturalia nō
poteſt producere opera meritoria proportiona
ta vite eterne:ſed ad hoc exigitur altior virtus
que eſt virtus gratie. Et ideo homo ſine ea nō
poteſt mereri vitam eternam:ſed poteſt facere
opera perducentia ad aliquod bonum conna/
turale homini. ſicut laborare in agro:comede
re:bibere:habere amicum:ꝛ huiuſmodi vt di
cit bea. Augu. Quod aūt dominus dicit. Mat
the. xix. Si vis ad vitam ingredi ſerua manda
ta. intelligendum eſt. voluntate ſua facere ope
ra meritoria. ita tamen ꝙ ipſa voluntas prius
preparetur ad hoc per gratiaʒ:vt dicit beatus
Augu. Item ſi obijciatur ꝙ vita eterna eſt vlti/
mus finis hominis:ſed quelibet res naturalis
per ſua naturalia poteſt cōſequi fineʒ ſuū ergo
multo magis homo qui habet altiora natura/
lia debet per ſe poſſe conſequi finem ſuum ſcʒ
vitam eternam. Reſpondeo ꝙ hoc eſt verū de
fine cōnaturali rei. Sʒ natura humana ex hoc
ꝙ eſt nobilior poteſt ad altiorem finem produ/
ci q̄ naturalem ſibi cuius eſt vita eterna. Sed
indiget altiori auxilio q̄ virtus naturalis ſua
ſit ſcilicet auxilio gratie.

¶ Quantum ad .§. iij.

tertium ſcilicet ꝙ non poteſt quis reſurgere a
peccato ſine auxilio gratie probatur ſic per bea Nec re/
tum Thom. j. ij. q. cix. arti. vij. Peccatum tran/ ſurgere
ſit actu:ſed remanet reatu. ꝛ ideo non eſt idem a pctō
reſurgere a peccato quod ceſſare ab actu pecca
ti. ſed reſurgere a peccato eſt reparari hominē Triplex
ab his q̄ peccādo amiſerat. Incurrit autem ho detrim/
mo triplex detrimentum peccando ſcʒ maculā tū incur
corruptionem naturalis boni:ꝛ reatum pene. rit hō ꝑ
Maculam quidem inquantum priuatur quis pctm

decor gratie ex deformitate peccati. Bonum autem nature corrumpitur inquantum natura hominis deordinatur voluntate hominis non ſubiecta deo. Hoc enim ordine ſublato cōſequens eſt vt tota natura hominis peccantis inordinata remaneat. Reatus pene eſt: q2 peccando mortaliter meretur dānationem eternam. Manifeſtum eſt autem ꝙ de ſingulis horum trium non repararetur niſi per deum. Cū enim decor gratie proueniat ex illuſtratione diuini luminis. non poteſt talis decor in anima reparari niſi deo denuo illuſtrante. Unde requiritur habituale donum quod eſt gratie lumen. Similiter ordo nature reparari non poteſt vt ſcilicet voluntas hominis ſubyciatur deo: niſi deo voluntateʒ hominis ad ſe trahente. Similiter ⁊ reatus pene eterne remitti non poteſt niſi a deo in quem eſt offenſa commiſſa. ⁊ qui eſt hominum iudex. Et ideo requiritur auxilium gratie. ⁊ quantum ad habituale donum: ⁊ quātum ad interiorem dei motionem. Quod autē dicitur Ephe. v. Exurge a mortuis ⁊ illuminabit te chriſtus: non ſic eſt intelligendum ꝙ tota exurrectio a peccato precedat illuminationē gratie: ſed quia cum homo per liberum arbitrium a deo motum ſurgere conatur a peccato recipit lumen gratie iuſtificantis.

Quantum ad .§.iij.

quartum ſcꝫ ꝙ ſine gratia non poteſt homo a
Nec abſtineri a peccato peccato abſtinere: hoc ſic d̄clarat beatus Tho. j.ij.q.cix.arti.viij. De homine poſſumus loqui dupliciter. Aut ſm ſtatum nature integre: aut ſm ſtatum nature corrupte. Et ſm ſtatum nature integre poterat homo ſine dono gratie habituali nō peccare nec mortaliter nec venialiter quia peccare nō eſt aliud q̄ʒ recedere ab eo qđ eſt ſm naturam quod vitare homo poterat in ſtatu nature integre. non tamen hoc poterat ſine auxilio dei in bono conſeruantis quo ſubtracto ipſa etiam natura in nihilum decideret. Sed in ſtatu nature corrupte idiget homo gratia habituali natura ſanante ad hoc ꝙ omnino a peccato abſtineat. Hec ſanatio primo fit in pñſenti vita ſm mentem appetitu carnali nondū totaliter reparato. Unde apoſtolus in perſona hominis reparati dicit Roma. vij. Ipſe mente ſeruio legi dei: carne autē legi peccati. In quo quidem ſtatu poteſt homo abſtinere a peccato mortali quod eſt in ratione. Non autem poteſt abſtinere ab omni peccato veniali propter corruptionem inferioris appetitus ſenſualitatis. Cuius motus ſingulos ratio reprimere poteſt ⁊ ex hoc habent rationem peccati ⁊ voluntarij Non autem omnes: quia dum vni reſiſtere nititur: fortaſſis alius inſurgit. Et quia ratio nō poteſt ſemper peruigil eſſe ad huiuſmodi motus vitando. Sic igitur anteq̄ʒ ratio hominis in qua eſt peccatum mortale repararetur p̄ gratiam iuſtificantem: poteſt ſingula peccata mortalia vitare: ⁊ ſm aliquod tempus: quia nō eſt neceſſe ꝙ cōtinuo peccet in actu. ſed ꝙ diu maneat abſq3 peccato mortali eſſe non poteſt. Ut enim dicit Grego. ſuper Ezech. Peccatum qđ per penitentiam non diluitur: mox ſuo pondere ad aliud trahit. Et huius ratio eſt quia ſicut rationi ſubditur inferior appetitus. ita etiam ratio debet ſubdi deo: ⁊ in ipſo conſtituere finē ſue voluntatis. Per finem autem oportet ꝙ regulentur omnes actus humani ſicut per rationis iudicium regulari debēt motus inferioris appetitus. Sicut igitur inferiori appetitu non totaliter ſubiecto rationi non poteſt eſſe quin ī ſurgant inordinati motus in appetitu ſenſitiuo: ita in ratione hominis deo non ſubiecta: conſequens eſt ꝙ inſurgant multe inordinationes in ipſis actibus rationis. Cum enim homo non habet cor ſuum firmatum in deo: vt p̄ nullo bono conſequendo vel malo vitando ab eo ſeparari velit occurrunt multa propter que ſequenda ⁊ vitanda homo recedit a deo precepta eius contemnendo: ⁊ ita peccat mortaliter quia in repentinis homo operatur ſm finem preconceptum ⁊ habitum preexiſtentē. vt philoſophus dicit in. iij. ethi. q2uis ex premeditatione rationis homo poſſit aliquid agere preter ordinem finis preconcepti ⁊ preter inclinationem habitus. Sed quia hō non pōt ſemper eſſe in tali premeditatione non poteſt contingere vt diu permaneat quin operetur ſm conſequentiam voluntatis deordinate a deo: niſi cito per gratiam repararetur. Nec eſt contra quod dicit beatus Auguſtinus ſcilicet ꝙ nemo peccat in eo quod vitare non poteſt. Sed non poteſt ſine gratia peccatuʒ vitare. ergo ⁊c̄. quia poteſt homo vitare ſingulos actus peccatorum: ſed non omnes niſi per gratiam. Et tamen quia ex eius defectu eſt ꝙ non ſit preparatus ad gratiam habendam: per hoc non excuſatur a peccato: quia ſine gratia peccatum vitare non poſſet.

Quantum ad .§.iiij.

quintum ſcilicet ꝙ homo non poteſt ſe preparare ad gratiam per ſeipſum. oſtenditur per illud quod dicitur. Joā. vj. Nemo poteſt venire ad me niſi pr̄ qui miſit me traxerit euʒ. Hoc autem ſic d̄clarat. b. Tho. j.ij.q.cix.ar.vj. Duplex eſt preparatio voluntatis humane ad bonum. Una que preparatur ad bonum operandū meritoriū ⁊ fruēdū deo. Et talis p̄paratio volūtatis nō pōt eē ſine habituali dono grē. qđ ſit pñ Nec ſe p̄parare ad graꝫ

cipium boni opis meritoꝛꝝ. Alio modo pōt in
telligi pꝛeparatio voluntatis humane ad cōſe
quendum ipſum donum hitualis gr̄e. Ad hoc
aūt ꝙ ſe pꝑaret voluntas ad ſuſceptionem hu
ius doni hitualis gr̄e: nō opoꝛtet preſuppone
re aliquod aliud donū habituale in anima: qꝛ
ſic pꝛocederet̄ in infinitum. ſed opꝫ pꝛeſuppo
nere aliquod auxiliū dei gratuitum mouentis
interius aiam ſeu inſpirantis bonum ꝓpoſitū.
His igitur duobꝰ modis īdigemus diuino au
xilio ad bū opandum. Quod autē indigeamꝰ
auxilio dei mouentis aiam: oſtendit̄ ex hoc ꝙ
cum deus ſit pꝛimū mouens ſimpliciter: ex eiꝰ
motione eſt ꝙ oīa in ipſam conuertant̄ ſꝫ cōēꝫ
intentionem boni ꝑ quaꝫ intendit vnūquodq̄
aſſimulari deo ſm moduꝫ ſuum. Unde diony
ſius dicit in li. de di. no. ꝙ deus conuertit oīa
ad ſeipſum. Sed homines iuſtos conuertit ad
ſeipſum ſicut in ſpālem finem quem intendūt:
⁊ cui cupiunt adherere vt bono ꝓpꝛio. ſꝫ illud
ps. lxxij. Mihi aūt adherere deo bonum eſt. Et
iō ꝙ homo conuertat̄ ad deum: hoc non pōt eſ
ſe niſi deo conuertente ipſum ad ſe. hoc aūt eſt
pꝛepare ſe ad gratiam quaſi ad deum cōuerti.
Sicut ille qui hꝫ oculum auerſum a lumine ſo
lis: ꝑ hoc ſe pꝛepat ad recipiendū lumen ſolis
ꝙ oculos ſuos conuertit verſus ſolē. vñ pꝫ ꝙ
non pōt ſe pꝛeparare ad lumen gr̄e recipiendū
niſi per auxilium gr̄e interius mouentis. Nec
eſt contra quod dꝛ: Zach. j. conuertimini ad me
⁊ ego cōuertar ad vos. Conuerti non eſt aliud
q̄ ſe ad gr̄aꝫ pꝛepare. Unde videt̄ ꝙ ꝑ ſe poteſt
quid ſit cōuerti ad deū.
pꝛeparare ſe. alias quō imperaret̄ quod non eſ
ſet in eius ptāte. Nam conuerſio hominis ad
deum ſit per liberum arbitriū. Et ſm hoc hoī
pꝛecipitur ꝙ ſe ad deum conuertat. Sed liberꝫ
arbitrium ad deum conuerti non pōt niſi deo
ad ipſuꝫ conuertente illū: ſꝫ illud Hiere. xxxj.
Conuerte me dñe ⁊ conuertar: quia tu es dñs
deus meus. Unde cum dꝛ hō facere quod in ſe
eſt in pꝛepando ſe ad gratiam dicitur hoc eſſe
in poteſtate hominis ſm ꝙ eſt motus a deo.

Quantum ad .§. v.

Exiſtēs i gratia adhuc indiget auxilio gratie.
ſextum. ſ. ꝙ conſecutus iam gr̄am habituale
donum adhuc indiget auxilio gr̄e pꝛout im
poꝛtat motionem interioꝛem dei ad bonū. Qđ
ſic d̄clarat beatus Tho. j. ij. q. cix. art. ix. Homo
ad recte viuendum indiget duplr̄ auxilio dei.
Uno modo quantū ad donum habituale ꝑ qđ
ſanatur natura humana coꝛrupta ꝑ peccatuꝫ ⁊
ſanata eleuatur ad faciendum opera vite eter
ne meritoꝛia que excedunt pꝛopoꝛtionem na
ture humane. Alio modo indiget auxilio gr̄e
vt moueatur ad agendum. Quantum igit̄ ad
pꝛimum auxilium homo in gr̄e ex̄ns non indi
get alio auxilio. ſ. gratie habitualis quaſi alio
habitu infuſo. Sed quātū ad ſcđm auxiliuꝫ: vt
ſ. moueat̄ a deo ad recte agēdū: ſic iam hñs ha
bituale donuꝫ gr̄e adhuc indiget tali auxilio.
Et hoc ꝓpter duo. Pꝛimo ratione gñali ꝓpter
hoc qꝛ nulla res creata pōt in quemcūq̄ actuꝫ
ꝓdire niſi v̄tute motionis diuine. Scđo ratio
ne ſpeciali ꝓpter ꝯditionē humane nature coꝛ
rupte. que lꝫ per gr̄am ſanet̄ q̄tum ad mentē:
remanet tñ in ea coꝛruptio ⁊ impꝼectio quan
tum ad carnē: per quā ſeruit legi peccati. vt di
cit̄ ad Rom̄. vij. Remanet etiā quedā ignoꝛan
tie obſcuritas in intellectu ſm quaꝫ dicitur ad
Rom̄. viij. Quid oꝛemus ſicut opꝫ neſcimus:
ꝓpter varios enim rerū euēt9. Et qꝛ etiā noſ
ipſos non pꝼecte cognoſcimus: non poſſumus
ad plenū ſcire quid nobis expediat. Et ideo ne
ceſſe eſt nobis vt a deo dirigamur ⁊ ꝓtegamur
qui oīa nouit ⁊ oīa pōt. Et ꝓpter hoc etiā rena
tis in filios dei per gr̄am cōuenit dicere. Et ne
nos inducas in tentationē. Et fiat volūtas tua
ſicut in celo ⁊ in terra ⁊c̄. que ꝯtinent̄ in oꝛone
dñica ad hoc ꝑtinentia. Nec ex hoc ꝙ poſt gra
tiā habituale donum acceptū indigeamus au
xilio dei nos mouentis ad bonū: pōt ꝯcludi ꝙ
tale habituale donuꝫ ſit in vacuū: vel imperfe
cta gratia. qꝛ etiā in ſtatu glie qñ erit gratia cō
ſummata: hō diuino auxilio indigebit. ⁊ quan
tum ad hoc etiā impꝼecta gratia hoc oſtēdit in
quantum hominem non totaliter ſanat.

Quātum ad ſe .§. vi.

ptimum. ſ. ꝙ in gratia ꝯſtitutus indiget auxi
lio gratie: non quidē ꝓut eſt donum habituale
ipſa gratia: ſed pꝛout eſt auxiliuꝫ dei ꝓtegens
hoiem. Quod bea. Tho. declarat ſic. j. ij. q. cix.
arti. x. Perſeuerātia tripliciter dꝛ. Uno modo
ꝓut ſignificat habitū mentis per quem homo
firmiter ſtat ne moueat̄ ab eo. qđ eſt ſm verita
teꝫ per triſtitias irruentes. Scđo modo pōt di
ci pꝼeuerantia habitus quidā ſm quem homo
habet ꝓpoſitū pꝼeuerādi in bono vſq̄ in fineꝫ.
Et vtroq̄ iſtoꝝ modoꝝ ſempꝫ pꝼeuerātia ſimul
cum gratia infundit̄: ſicut ⁊ cetere v̄tutes. Ter
tio modo dicit̄ perſeuerantia quedā bonitatis
vſq̄ ad finē vite. Et ad talem pꝼeuerātiā haben
dam hō in gr̄a ꝯſtitutus nō indiget aliqua ha
bituali gratia: ſed diuino auxilio ipm ꝓtegen
te ⁊ dirigēte ꝯtra tētationū impulſus. Et ideo
poſtq̄ aliquis eſt iuſtificatus per gr̄am neceſſe
hꝫ petere ꝓdicte pꝼeuerantie donuꝫ. vt. ſ. cuſto
diat̄ a malo vſq̄ ad finē vite. Multis eniꝫ dat̄
gratia quibus nō datur perſeuerare in gratia.

Quantum ad .§. vij.

octauuꝫ. ſ. ꝙ ſine habituali dono gratie poſſu

ſine gr̃a mus multa intelligere. ſed nō ſine auxilio dei
nō poſ/ mouētis intellectū. Quod ſic declarat. b. Tho.
ſumus j.ij.q.cix.ar.j. Sicut oēs motus corporales re/
multa ī ducitur in motum celeſtis corporis ſicut in p/
tellige. mum mouēs corporale. ita oēs motus tam cor
porales ꝙ̃ ſpūales reducūtur in primū mouēs
ſimpliciter qḋ eſt deus. Et ideo quantumcūq̃
aliqua natura corporalis vel ſpūalis ponaſ per
fecta. non pōt in ſuū actū ꝓcedere: niſi mouea
tur a deo: que quidē motio eſt ſm ſue ꝓuidētie
rationē: non ſm neceſſitatē nature: ſicut motio
corporis celeſtis. Nō ſolum autē a deo eſt oīs
motio ſicut a primo mouēte: ſed ab ipſo etiam
eſt oīs formalis perfectio. ſicut a primo actu.

℄ Sic igiſ actio intellectus ⁊ cuiuſcūq̃ entis
creati depēdet a deo dupliciter. Uno modo in/
quātum hꝫ formaꝫ per quam agit. Alio modo
inq̃tum ab ipſo moueſ ad agendū. Unaqueq̃
aūt forma indita rebus creatis a deo habet effi
caciam reſpectu cuiuſdā effectus determinati.
in quem pōt ſm ſuam ꝓprietatē. Ultra aūt non
pōt niſi per aliquā aliam formam ſupadditaꝫ.
Sicut aqua nō pōt caleſacere niſi caleſacta ab
igne. Sic igiſ intellectus humanus hꝫ aliquaꝫ
formam. ſ. ipſum intelligibile lumen. qḋ eſt de
ſe ſufficiēs ad quedam intelligibilia cognoſcē
da: ad ea. ſ. in quoꝝ noticiaꝫ per ſenſibilia poſ/
ſumus deuenire. Altiora vō intelligibilia itel/
lectus humanus cognoſcere non pōt. niſi for/
tiori lumine gratie. vel ꝓphetie qḋ diciſ lumē
gratie inquantū eſt nature ſupadditum. Sic er
go dicēdum eſt ꝙ ad cognitionē cuiuſlibet ve
ri indiget homo auxilio diuino. vt ſcilicet in
tellectus a deo moueatur ad ſuum actuꝫ. Non
aūt indiget ad cognoſcēduꝫ veritatē in oībus
noua illuſtratione ſupaddita naturali illuſtra/
tioni. ſed in quibuſdā que excedunt naturaleꝫ
cognitionem. ⁊ tamē quandoq̃ deus per ſuaꝫ
gratiā miraculoſe inſtruit aliquos de his que
per naturalē cognitioneꝫ haberi poſſunt. ſicut
⁊ quādoq̃ facit miraculoſe quidā que natura
facere non pōt. Cum aūt dicitur ꝙ omne verū
a quocūq̃ dicaſ eſt a ſpirituſancto. ſm Ambr.
Intelligēdum eſt hoc ſm. b. Tho. ꝙ eſt a ſpiri/
tuſancto ſicut infundēte naturale lumen. ⁊ mo
uente ad intelligendū ⁊ loquēdum veritatem.
non aūt ſicut inhabitante per gratiam gratuꝫ
facienteꝫ. vel ſicut largiente habituale donum
habere. ſuperadditum naturali lumini.

℄ Demum quā/ .§.viij.

tum ad volēdum vel faciendum bonum aliter
indiget homo gratia in ſtatu nature corrupte.
Aliter indiget in ſtatu nature integre. Naꝫ in
ſtatu nature integre indiget homo virtute gra
tuita ſuperaddita virtuti nature quantum ad
vnum. ſ. ad operandū ⁊ volēdum bonuꝫ ſuper
naturale. Sed in ſtatu nature corrupte quantū
ad duo. ſ. vt ſanetur. ⁊ vlterius vt bonuꝫ virtu/
tis operetur meritoriū. In vtroq̃ aūt ſtatu in/
diget homo auxilio diuino vt a deo moueatur
ad volendum ⁊ agendū ſicut a primo mouen/
te. Et ſicut vtroq̃ modo pōt intelligi illud Ro
manos. ix. Nō eſt volentis neq̃ currentis: ſed
dei miſerentis. Uelle eniꝫ ⁊ operari meritorie
eſt a deo mediante gratia ſua gratum faciente.
Uelle auteꝫ ⁊ operari ea que ſunt nature vel ar
tis. vt edificare: plantare: intelligere: ⁊ huiuſ/
modi. etiam in peccatoribus eſt a deo vt pmo
motore omnium ad agendum.

℄ De effectu gratie operantis que eſt iuſtifica/tio impij. Capitulum ſextum.

Iuſtificatio impij q̃ eſt effectus gratie operātis dicitur
a iuſtitia. Juſtitia aūt dicitur tripli/
citer ſm Tho. j.ij.q.cxiij.ar.j. Uno
modo prout importat rectitudinem ordinan/
tem actum hominis in cōparatione ad aliū
ſingularem hominē. Et ſic eſt iuſtitia particula
ris ⁊ virtus cardinalis. Secūdo modo prout
ordinat ſm rectitudineꝫ actu hominis in cōpa
ratione ad bonum cōmune multitudinis. que
dicitur iuſtitia legalis. Tertio modo dicitur iu
ſtitia ſm ꝙ importat rectitudinem quandā ho
minis in diſpoſitione interioris hominis. pro
ut. ſcilꝫ ſupremū hominis ſubijcitur deo. ⁊ in/
feriores vires anime ſubduntur ſupreme. i. ra
tioni. Et hanc iuſtitiā philoſophus. v. Ethico.
appellat metaphoricam. Ab hac igitur iuſtitia
tertio modo ſumpta ſumitur iuſtificatio paſſi/
ue accepta: ſcilꝫ pro fieri iuſtum. nō pro facere
iuſtum. Et hoc etiam nō per modum ſimplicis
generationis: quia ſic etiam poſſet cōpetere ei
qui non eſſet in peccato. dum iuſtitiam accipe/
ret a deo. ſicut Adam in principio accepit iuſti
tiam originalis peccati. cum adhuc non habe
ret peccatum. ſed potuit peccare. Huiuſmodi
iuſtificatio in homine includit rationem mo/
tus de contrario in contrariū. Et ſic iuſtificatio
importat quādam tranſmutationeꝫ de iniuſtitie
ſtatu ad ſtatum iuſtitie predicte. Et de iſta iuſti
ficatione hic agitur. De qua ad Romanos. iiij.
Ei autem qui nō operatur credēti autem in de
um qui iuſtificat impium. Et ad Romanā. viij.
Quos vocauit hos ⁊ iuſtificauit. ℄ In hac. n.
iuſtificatione impij concurrūt quatuor per or/ Q̃tuor
dinem. ſimul quideꝫ tēpore. etſi naturaliter ſeu ꝯcurrūt
ordine nature vnum precedat aliud videlicet. ad iuſti
Gratie infuſio. Motus liberi arbitrij per fideꝫ ficatōeꝫ
formatam in deum. Tertium eſt motus liberi impij.
arbitrij in peccati deteſtatione. Quartuꝫ eſt re/

miſſio culpe. Que ſm Pe. de tharantaſia in quarto notantur in v. illo. etſi non dicto ordine. Cõmouiſti terram tuam. ſ. tu dñe. terram. i. peccatorẽ dedi[t]um terrenis. Et hoc mouẽdo liberũ arbitrium ſuũ totum in te. vt. ſ. in te credat et te ſuper oĩa amet. ideo cõmouiſti dñe. i. totũ mouiſti. Et ſi oĩs motus eſt a primo mouente deo. modo ſpeciali eſt hic motus ab eo. ad ſe eum cõuertendo qui prius erat auerſus. vnde Augu. ait. Qui fecit te ſine te. nõ iuſtificabit te ſine te. vt. ſ. dirigente ad deum. ¶ Sc̃do dicit. Cõturbaſti eam. ſ. per motuz ſui arbitrij in deteſtationem peccati. de qua cõturbatione in alio pſal. vj. dicit. penitens ipſe. Aĩa mea turbata eſt valde. Conturbaſti ait. i. totam ſimul turbaſti dolore cõpunctionis. Oportet enim penitẽtem ait be. Aug. de pe. di. vj. de omni peccato dolere ſimul. aĩs non eiſet penitens: ſi volũtarie permaneret in aliquo: nõ iuſtificaretur. ¶ Tertiũ eſt peccati remiſſio qḋ ibi notatur. Sana cõtritiones eius. Aĩa enim eſt contrita in malam partẽ i. quaſi tota deſtructa: fracta minutatim in diuerſas affectiones per peccatum. Quãdo quis. habet magnã febrem. vel aliam infirmitatẽ: totum corpus videtur tritum et fractuz. Et ſic per peccatuz aĩa grauiter infirmata mirabiliter debilitata eſt et quaſi fracta inepta ad quodcunq bonũ. Sed cum peccatuz remittitur: ſanatur. ps. Qui ſanat oẽs infirmitates tuas: et moduz pre mittit. Qui ppitiatur oĩbus iniquitatibus tuis. ¶ Quartuz eſt gratie infuſio vnde iſta omnia pcedunt. qḋ notat cum dicit. Quia cõmota eſt ſ. a te per illuminationem gratie. Unde in figuram. Cum intrauit ieſus hieroſolymã cõmota eſt vniuerſa ciuitas dicẽs. Quis eſt hic? Mathei. xxj. Intrat dñs ieſus in ciuitatem anime per gratiam. et oẽs ſenſus et affectiones tũc mouentur per admirationem. Rationem aũt quare iſta quatuor ponũtur in iuſtificatione impij aſſignat. b. Tho. j. ij. q. cxiij. ar. vj. dicẽs. Iuſtificatio eſt quidaz motus quo aĩa mouetur a deo a ſtatu culpe ad ſtatum iuſtitie. In quolibet aũt motu quo aliquid ab altero mouetur. tria requiruntur. Primum eſt motus ipſius mouentis. Secũdo motus mobilis. Tertio cõſummatio motus ſiue peruẽtio ad finem. Ex parte igitur motionis diuine accipitur gratie infuſio. Ex parte liberi arbitrij moti accipiuntur duo motus ipſius ſm receſſum a termino a quo et acceſſuz ad terminũ ad quem. Cõſummatio autem ſiue puẽtio ad terminuz huius motus importatur in remiſſione culpe. In hoc eniz iuſtificatio cõſummatur. ſm illud Eſa. xxvij. Hic eſt omnis fructus vt auferatur peccatum.

¶ Quod requira- .§. i.

tur primuz ad iuſtificationẽ impij. patet per id qḋ ſcribit ad Roma. iij. c. Iuſtificati gratis per ſꝫ ad gr̃am ipſius. Hoc aũt ſic declarat be. Tho. j. ij. iuſtifi. q. cxiij. Homo peccãdo deuz offendit. Offenſa ratione aũt non remittitur alicui niſi propter hoc q aĩus ipſius re offenſi pacatur offendẽti. Et ideo peccatuz ſm quirit. hoc remitti dicitur. q deus nobis pacatur. Que quidẽ pax pſiſtit in dilectione qua deus nos diligit. Dilectio aũt dei quantũ eſt ex parte actus diuini eſt eterna et immutabilis. ſed quantum ad effectũ quem in nobis imprimit. õnq interrũpitur. prout. ſ. ab ipſo quãdoq deficimus. et qñq iterum recupamus. Effectus autem diuine dilectionis in nobis qui per peccatuz tollitur. eſt gr̃a qua homo fit dignus vita eterna. a qua peccatum mortale excludit. Et ideo non poteſt intelligi remiſſio culpe. niſi adeſſet gratie infuſio. Et quis ptingat aliquando apud hoĩes q vnus homo aliquẽ nec diligit nec odit: tamen ſi eum offendat q ei dimittat offenſam: hoc nõ põt ptingere niſi ex ſpeciali beniuolentia. Beniuolentia aũt dei ad hoĩem reparari dicitur per donum gratie. Et ideo lꝫ anteq̃ homo peccet poſſit eſſe ſine culpa et ſine gratia vt in ſtatu innocẽtie: tñ poſt peccatum non põt eſſe ſine culpa niſi per gr̃am habeat. Item q deus non imputet alicui peccatuz ſm illud. Beatus vir cui non imputauit dñs peccatum. importat quendam gratie effectũ in ipſo cui peccatum nõ imputatur. Qḋ enim alicui non imputetur peccatum a deo ex ſua dilectione procedit.

¶ Quod requira- §. ij.

tur ad iuſtificationem impij motus liberi arbitrij in deum qui eſt per fidem formatam: patet per illud qḋ dicit chriſtus Io. vj. Omnis qui audit a patre et didicit: venit ad me. Sed addiſcere non eſt ſine motu liberi arbitrij. Nam diſcens cõſentit docenti. Et q ille ſit motus fidei oſtendit apoſtolus ad Rom. v. di. Iuſtificati ex fide pacem habeamus ad deum. Primũ ſic declarat beatus Tho. vbi ſupra. arti. iij. Iuſtificatio impij fit a deo mouente hominem ad iuſtitiam. Deus autem mouet oĩa ſm modum ſuũ i. vniuſcuiuſq rei. Sicut videmus in naturalibus q aliter mouentur ab eo leuia: aliter grauia: propter diuerſam naturaz vtriuſq. Unde et homines mouet ad iuſtitiam ſm conditionẽ humane nature. Homo autez habet ſm ppriaz naturam q ſit liberi arbitrij. Et ideo in eo qui habet vſum liberi arbitrij non fit motio a deo ad iuſtitiaz abſq motu liberi arbitrij. Sed ita infundit donum gratie iuſtificantis q etiam ſimul cum hoc mouet liberum arbitrium ad donum gratie acceptãdum in his que ſunt motionis huius capaces. Unde q pueri in baptiſ-

Motus libi arbitrij ẽ regrit ad iuſtificatõez impij.

mo iuſtificent̄ ſine motu liberi arbitrij: hoc eſt q: nōdum ſunt capaces huius motus. Et ideo mouentur a deo ad iuſtitiam per ſolam informationem aīe ipſoꝝ. qđ non fit abſqꝫ ſacramēto baptiſmi. Et apte vt ſicut peccatum originale a quo iuſtificantur non ꝓpria voluntate ad eos peruenit ad carnalē originem. ita etiā per ſpūalem regenerationem a chriſto in eos gratia deriuatur. Et ꝙ Salomon dormiendo: vnde ⁊ ſine motu liberi arbitrij conſecutus ſit donum ſapiētie: vt patet. iij. Reguꝫ. iij. Dicēdum ꝙ non meruit nec accepit tunc ſapiētiaꝫ: ſed in ſomno declaratum eſt ei ꝙ propter precedens deſiderium daretur ei ſapientia. ¶ Eſt aūt iſte motus liberi arbitrij in deum qui repitur in iuſtificatione motus per fideꝫ. Et ratio eſt ſm be. Tho. vbi. ſ. art. iiij. quia deus mouet animam hominis in iuſtificatione cōuertendo eam ad ſeipſum. Unde dicitur in pſ. lxxxiiij. ſm aliam litterā. Deus tu ꝯuerſus viuificabis nos. Sed prima conuerſio mentis in deum fit per fideꝫ. ſm illud ad Hebre. xi. Accedētem ad deū oportet credere quia eſt. Et ideo motus fidei requiritur ad iuſtificationem. Requiritur aūt actus fidei in iuſtificatione quantuꝫ ad hoc ꝙ homo credat deum eſſe iuſtificatorem hominum per myſterium chriſti. ſm illud ad Romanos. iiij. Credēti ei qui iuſtificat impium: imputabitur ei ad iuſtitiam. Et quia motus fidei nō eſt perfectus niſi ſit charitate informatus. ideo in iuſtificatione impij cum motu fidei eſt etiam motus charitatis. Mouetur autem liberum arbitrium in deum ad hoc ꝙ ſe ei ſubijciat. Unde etiam concurrit ſimul ⁊ actus timoris filialis: ⁊ actus humilitatis. Contingit enim vnū ⁊ eūdem actum liberi arbitrij diuerſarum virtutū eſſe: ſm ꝙ vna imperat ⁊ alia imperatur: put actus eſt ordinabilis ad diuerſos fines.

mot⁹ fidei req̄rit ad iuſtificationē ⁊ charitatis.

¶ Requiritur ⁊ .§. iij.

deteſtatio pctī etiaꝫ requirit.

tertium in iuſtificatione: ſcilicet motus liberi arbitrij in peccatum deteſtandum. Juxta illud pſ. Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino: ⁊ tu remiſiſti impietatem peccati mei. Unde etiam beatus Auguſti. Nemo poſtq̄ꝫ fuerit ſue volūtatis arbiter conſtitutus poteſt nouam inchoare vitam: niſi eum peniteat veteris vite. de peni. diſt. j. tres ſunt. Et hoc ſic declarat beatus Thom̄. vbi ſupra. articu. v. Juſtificatio impij eſt quidam motus quo mouet̄ humana mens a deo a ſtatu peccati in ſtatum iuſtitie. Sicut autem ſe habet corpus aliquod motum localiter ab aliquo mouente ad duos terminos: ſcilicet a quo ⁊ ad quem: ita ſe debet habere anima in motu iuſtificatiōis per liberum arbitrium. Sed in motu locali corporum manifeſtum eſt ꝙ ita ſe habet corpus motum ꝙ recedit a termino a quo: ⁊ accedit ad terminum ad quem. ita ⁊ mens humana cum iuſtificatur oportet ꝙ per motum liberi arbitrij recedat a peccato: ⁊ accedat ad iuſtitiam. Receſſus autem in motu liberi arbitrij intelligitur per deteſtationem: ſicut acceſſus intelligitur per deſiderium. Sic ergo oportet in iuſtificatiōe impij ꝙ ſit duplex liberi arbitrij motus. Unus quo tendat in dei iuſtitiaꝫ quaſi terminum ad quem. Alius quo tendat in deteſtationem peccati: vt terminum a quo recedit. ¶ Et ſi arguitur in contrarium ſic. Si in iuſtificatione requiritur motus liberi arbitrij ad deteſtationeꝫ peccati cum oporteat ſingula deteſtari. tunc requiritur magnuꝫ tempus ad recogitanduꝫ ſingula. cum tamen iuſtificatio fiat in inſtanti vt dicet̄. Reſpondet beatus Thomas. ꝙ in tempore precedente iuſtificationeꝫ: oportet ꝙ homo ſingula peccata que commiſit deteſtetur: quorum memoriam habet. Et ex tali conſideratione ꝑcedenti ſequuntur in anima quidam motus deteſtantes vniuerſaliter omnia peccata cōmiſſa. inter que etiam includuntur obliuioni tradita. Et quia vt dicitur de penitē. diſtinc. vij. Apud deum nullas patitur moras venie conuerſio. cum ſubito quis ꝯuertitur ⁊ iuſtificat̄. Debet tamen superueniens ſingula peccata recogitare ⁊ deteſtari. ſm Pe.

¶ Ex predictis .§. iiij.

tribus ſequitur quartum. ſcilꝫ peccatoꝝ remiſſio. que vtiqꝫ in inſtanti fit ſicut infuſio gratie. Unde glo. ſuper illud Actuuꝫ. ij. Factus eſt repente de celo ſonus tanquā aduenientis ſpiritus vehementis. dicit glo. Neſcit tarda molimina ſpiritusſancti gratia. Hoc auteꝫ ſic declarat beatus Tho. vbi ſupra. arti. vij. Tota iuſtificatio impij originaliter ꝯſiſtit in infuſione gratie. Per eam enim liberum arbitrium mouetur ⁊ culpa remittitur. Gratie autem infuſio fit in inſtanti abſqꝫ ſucceſſione. Cuius ratio eſt: quia ꝙ aliqua forma ſubito non imprimatur ſubiecto: contingit ex hoc ꝙ ſubiectum non eſt diſpoſitum: ⁊ agens indiget tēpore ad hoc ꝙ ſubiectuꝫ diſponat. Unde videmus ꝙ quia dyaphanum eſt ſubito diſpoſitū ad recipiēduꝫ lumen ſubito illuminatur a corpore lucido in actu. Dictum eſt auteꝫ ſupra. ꝙ deus ad hoc ꝙ gratiaꝫ infundat aīe: nō requirit aliquā diſpoſitionem niſi quam facit. Facit aūt hm̄ōi diſpoſitionē gratie. qn̄qꝫ quidē ſubito. qn̄qꝫ quideꝫ paulatim ⁊ ſucceſſiue. vt dictū eſt. ſ. Qđ enim agens naturale nō poſſit ſubito diſponē materiam. contingit ex hoc ꝙ aliqua indiſpoſitio eius quod reſiſtit in materia citius diſponit̄.

Cum igitur virtus diuina ſit īfinita: poteſt quātācunq̄ materiam creatam ad formam diſponere. ⁊ multo magis liberum arbitrium hōis cuius motus pōt eſſe inſtātaneus ſm naturam Sic igitur iuſtificatio impij fit a deo in inſtanti. Motus igit̄ liberi arbitrij in iuſtificatione concurrens eſt conſenſus ad deteſtandū pctm̄ ⁊ accedendum ad deum. qui quidem conſenſus ſubito fit. Cōtingit aūt ꝙ precedit aliq̄ deliberatio que non eſt de ſubſtātia iuſtificationis: ſed via in iuſtificationem: ſicut motus localis. eſt via ad illuminationem ⁊ alteratio ad generationem. Liberum etiā arbitriū in iuſtificatione ſil̄ deteſtatur pctm̄ ⁊ ꝯuertit ſe ad deū. Ideo enī deteſtat̄ peccatū quia eſt ꝯtra deum: ſicut corpus qđ mouetur ſimul recedit a termino a quo. ⁊ accidet ad terminum ad quem. Notandū ēt ꝙ q̄uis iſta quattuor ſint ſimul tempore: q̄m fiunt in inſtanti. ordine tñ nature gr̄e infuſio: que eſt cauſa oīm alioꝝ trium. eſt prior ſicut cā eſt prior effectu. ⁊ hoc ex parte dei iuſtificantis. Sꝫ ex parte hōis iuſtificati videt̄ prior remiſſio culpe q̄ infuſio gratie ordine nature. Datur exemplū in ſole. Nam ſol per ſuā lucē operatur ad remouendū tenebras. Et ex parte qdē ſolis prius eſt illuminare q̄ remouere tenebras. Ex parte aūt aeris illuminandi prius eſt purgare tenebras q̄ conſeq lumē ordine nature: q̄uis ſil̄ ſint tempore. Et ſꝫ hoc ītelligit̄ illud. b. Amb. xxxij. q. j. Cum renunciat̄ improbitati: ſtatim aſciſcit̄ virtutis. Egreſſus enī malicie virtutis operatur ingreſſū. Eodēq̄ ſtudio quo vitiū excludit̄: innocentia copulatur.

Juſtificatio impij ē maximū opꝰ dei ⁊ quomō

¶ Notandum au/ .§.v.

tem ꝙ iuſtificatio impij eſt maximū opus dei ſm magnitudinem eius quod fit: ⁊ eſt aliquo modo miraculoſum. ¶ Quantum ad primū aliquod opus dr̄ magnum ex parte modi agendi. ⁊ ſic opus creationis eſt maximū: in quo ex nihilo fit aliquid. Scđo modo dicit̄ magnum opus propter magnitudinem eius quod fit. Et ſꝫ hoc maius eſt opus iuſtificatiōis impij que terminat̄ ad bonū eternum diuine ꝑticipationis q̄ creatio celi ⁊ terre que terminat̄ ad bonū nature mutabilis. Et ideo cum dixiſſet Aug. ꝙ maius eſt ꝙ ex impio fiat iuſtus q̄ creare celū ⁊ terram. quaſi rōnem aſſignans ſubdit. Celū enim ⁊ terra tranſibit. Predeſtinatoꝝ autem ſalus iuſtificatio ꝑmanebit. Sciendum etiā ꝙ magnum qđ fit dr̄ aliquid dupliciter. Uno mō abſolute. Et hoc modo donum glorie eſt maiꝰ dono gratie iuſtificantis impium. Et ſic etiam ſanctorū glificatio eſt maius q̄ iuſtificatio impij. Alio modo dr̄ aliquid magnum q̄titate ꝓportionis. ſicut dicitur mons paruus ⁊ celum magnum. Et hoc modo donum gr̄e iuſtificantis impium. eſt maius q̄ donum bt̄ificantis iuſtū. quia plus excedit dignitatē impij: donū gr̄e qui impius erat dignus pena. q̄ donum gl̄e dignitatē iuſti. q ex hoc ipſo ꝙ eſt iuſtificatus eſt dignus gloria. vnde beatus Auguſt. ibidem dicit. Judicat qui poteſt. ¶ Utrū maius ſit angelos iuſtos creare q̄ impios iuſtificare. Certe ſi equalis eſt vtrunq̄ potentie: hoc tamē eſt maioris miſericordie. Unde ⁊ Pſal. cxliiij. Miſerationes eius ſuper oīa opa eius. Et ī collecta. Deus qui omnipotentiam tuā maxime parcendo ⁊ miſerando manifeſtas ⁊c. Et bonū gratie vnius eſt maius q̄ bonum nature vniuerſi. ¶ Quomodo autem ſit iuſtificatio miraculoſa ſic declarat beatus Thom. vbi ſupra arti. x. In operibus miraculoſis tria poſſunt inueniri. quorum vnum eſt ex parte potentie agentis. quia ſcilicet ſola diuina virtute fieri poſſūt. Et hoc modo tam iuſtificatio impij q̄ creatio mundi. ⁊ omne opus quod a deo ſolo fieri poteſt. poteſt dici miraculoſum. Secundo in quibuſdam operibus miraculoſis inuenitur ꝙ forma inducta eſt ſupra naturalem potentiam talis materie. Sicͬ ſuſcitatio mortui eſt ſupra naturalem potentiam talis corporis. Et quantū ad hoc iuſtificatio impij non eſt miraculoſa. qꝛ naturaliter anima eſt gratie capax: eo enim ꝙ facta eſt ad imaginem dei: eſt capax gratie. Tertio modo in operibus miraculoſis inuenītur aliquid preter ſolitum ⁊ conſuetum ordinē cauſandi effectum ſicut cum aliquis infirmus aſſequitur ſubito ſanitatem perfectam. preter ſolitum curſum ſanationis que fit a natura vel arte. Et quantum ad hoc iuſtificatio impij quādoq̄ eſt miraculoſa: quandoq̄ non. Eſt enim iſte cōmunis ⁊ conſuetus curſus iuſtificatiōis vt deo mouente interius animam. homo conuertatur ad deum. Primo quidem conuerſione imperfecta. ⁊ poſtea deueniat ad perfectum Unde dicitur de peniten. diſtinctio. ij. Nemo repente fit ſummus. ſed a minimis quiſq̄ inchoat vt ad maiora perueniat. Quandoq̄ vero tam vehementer deus animam mouet vt ſtatim quandam iuſtitie perfectionem aſſequatur ſicut fuit in conuerſione ſancti Pauli. adhibita etiam exterius miraculoſa proſtratione. Et ideo conuerſio Pauli: tanq̄ miraculoſa in eccleſia cōmemoratur celebriter.

Et q̄dā mō miraculoſum.

¶ De merito q eſt effectus gratie cooperātis. Capitulum ſeptimum.

quid ſit meritū vel merces.

Meritū hōis apud deum eſſe non poteſt: niſi ſꝫ preſuppoſitionē diuine ordinatiōis vt. ſ. id hō ꝯſequat̄ a deo ꝑ ſuā operationem

quaſi mercedez.ad qḋ ei deus virtutem operā
di deputauit.mouens ſeipſum ad agēduz per
liberum arbitriuz. Pro cuius declaratione di/
cit.b.Tho.j.ij.q.cxiij.ar.j.ꝙ meritum ꝛ mer/
ces ad idem referuntur. Id enim merces dici/
tur qḋ alicui recompenſatur pro precio operis
ſui vel laboris quaſi quoddā precium ipſius.
Unde ſicut reddere iuſtū precium pro re acce/
pta ab aliquo eſt actus iuſtitie.ita recompēſare
etiam mercedem laboris vel operis alicui⁹ eſt
actus iuſtitie. Juſtitia aūt eſt quedaz equalitas
Et ideo iuſtitia ſimplex eſt īter eos inter quos
eſt equalitas ſimpliciter. Sz inter eos inter qͦs
non eſt ſimpliciter equalitas.nō eſt etiam ſim/
pliciter iuſtitia.ſed ſm quid.i.quidaz modus
iuſtitie pōt eſſe. Sicut inter patrem ꝛ filiuz.vel
inter dñm ꝛ ſeruum nō eſt iuſtum ſimpliciter.
ſed quidam modus iuſtitie propter inequalez
diſtātiam eoꝝ. In his ergo in quibus eſt ſim/
pliciter ratio iuſti.eſt ꝛ ſimpliciter ratio merce/
dis ꝛ meriti. Sed in his in quibus non eſt ſim
pliciter ratio iuſti.ſed ſm quid.vt cōtingit in/
ter equale multum.vt.ſ.inter patrem ꝛ filiū ibi
non eſt ſimpliciter ratio meriti ꝛ mercedis.ſed
ſm aliquem moduz.inquātum.ſ.ibi ſeruaẜ ra/
tio iuſtitie aliquo modo.etſi nō perfecte. Et ſic
aliquid dicitur mereri filius a patre: ꝛ ſeruus
a dño. Manifeſtum eſt aūt ꝙ inter deum ꝛ ho
minem eſt maxima inequalitas:q2 in infinituz
diſtant:ꝛ totum qḋ eſt hoīs bonum eſt a deo.
Unde non pōt eſſe iuſtitia hoīs ad deū ex ſuis
opibus ſm abſolutam equalitatez:ſed ſm pro
portionem quandā.inquātum.ſ.quilibet ope/
ratur ſm modum ſuum. Modus aūt ꝛ menſu
ra vtutis humane eſt a deo in hoīe. Et vt dictū
eſt meritum hoīs apud deum eſſe non pōt:niſi
ſm preſuppoſitionem diuine ordinationis. Et
ex hoc ſequitur ꝙ deus ex opibus noſtris non
efficitur ſimpliciter debitor nobis:ſed ſibiipſi
inquantū debitum eſt vt ſua ordinatio implea
tur. Ordinauit enim ꝙ homo faciendo bona
opera per liberū arbitriuz.motū tamē per gra/
tiam ſuam:ꝯſequatur vitam eternā. Cuz enim
coronat merita nr̃a remunerat munera ſua:q2
ſ.ipſe dedit virtutem operandi gratis.

De⁹ ne/
mini eſt
debitor
abſolu/
te ꝛ ꝓpe

❡ De merito igi/ .§.i.

tur humano.ſciēdum primo ꝙ ſine gratia me
reri nullo modo homo pōt vitam eternā in in/
nocētia cōſtitutus. Ratio eſt ſm bea. Thom.j.
ij.q.cxiij.ar.ij.q2 ex inſtitutione diuine proui
dētie eſt vt nihil agat vltra virtutem ſuā. Sed
vita eterna eſt quoddā bonum excedens ꝓpor/
tionem nature create:ꝛ excedit cognitionem ꝛ
deſiderium eius.ſm illud.j.Cor.ij. Oculus
nō vidit nec auris audiuit nec in cor hominis

nec ſine
gr̃a me
reri pōt
vitā e/
ternam.

aſcēdit que preparauit deus diligētibus ſe. Et
inde eſt q᷑ nulla natura creata eſt ſufficiēs prin
cipiū actus meritorij vite eterne niſi addaẜ ali
quid diuinū ſupernaturale qḋ gratia dicitur.
Sed ſi in hoīe addaẜ peccatuz vt ꝯtingit in oī/
bus natura vitiata in Adam ſaltem per origi/
nale:nō pōt quis mereri ſeu actum meritoriuz
agere:niſi prius excludaẜ peccatū quod ſit per
gr̃am. Ad hoc pōt facere quod ait Greg.di.xl.
Quelibet occulta loca aīam ſine gratia ſaluare
nō poſſunt. Nam ꝛ Loth in ciuitate inter peſſi
mos ſodomitas iuſtus fuit.in monte peccauit
ſ.cum filiabus. Sed quid iſta dicimus cuz ma
iora nouerimus.quid iocūdius celo.quid ſecu/
rius paradiſo.ꝛ tñ Adam peccando de paradi
ſo expulſus eſt. Angelus de celo eiectus. Hec il
le.cum fuit in gratia nō fuit eiectus:ſed poſtea
eum per peccatū amiſit. ❡ In gratia aūt cōſti/
tutus mereẜ per opa ſua bona vitam eternā ex
ꝯdigno ex parte gratie. Ex cōgruo:ex parte li/
beri arbitrij. Pro cuius decla.dicit be.Tho.j.
ij.vbi.ſ.ar.iij. Opus meritoriū pōt dupliciter
ꝯſiderari. Uno modo ſm ꝙ procedit ex libero
arbitrio. Alio modo ſm ꝙ ꝓcedit ex gratia ſpi
ritusſancti. Si ergo ꝯſideretur ſm ſubſtantiaz
opis.vt ſm ꝙ ꝓcedit ex libero arbitrio.ſic non
pōt ibi eſſe ꝯdignitas ꝓpter maximā inequali
tatem. Et ſm hoc dicebat apoſtolus Rom.viij.
Non ſunt ꝯdigne paſſiones huius tēporis ad
futuram gl̃iaz.ſ.quantū ad ſubſtātiam operis.
Sed eſt ibi ꝯgruitas ꝓpter quandā equalitatē
ꝓportionis. Cōgruum enim videẜ vt operanti
ſm ſuaz virtutē deus ſm excellentiā ſue virtu/
tis recōpenſet. Si aūt loquamur de opere me/
ritorio ſm ꝙ ꝓcedit ex gratia ſpūſſancti.ſic eſt
meritorium ex ꝯdigno. Sic enim valor meriti
attendiẜ ſm virtutez ſpūſſancti mouentis nos
in vitam eternam.ſm illud Joā.iiij. Fiet in eo
fons aque ſaliētis in vitam eternā. Attenditur
etiā preciuz opis ſm dignitatē gratie per quā
homo cōſors factus diuine nature adoptaẜ in
filiū dei. Cui debeẜ hereditas ex ipſo iure ado/
ptionis.ſm illud Rom.viij. Si filij ꝛ heredes.
Unde gratia ſpūſſancti etſi non ſit ſilis glie in
actu.eſt tñ ſilis in virtute.ſicut ꝛ ſemē arboris
in quo eſt virtus ad totam arborē. ❡ Notādū
etiam ſm bea.Tho.vbi ſupra.artic.v.ꝙ nemo
poteſt ſibi mereri primā gratiā.tum quia oī/
ne meritum repugnat gratie.j.q.j. Ait Leo pa
pa. Gratia ſi nō gratis datur gratia nō eſt.tum
q2 vt dictum eſt excedit ꝓportionē nature.tum
etiam q2 ante gratiā in ſtatu peccati homo ha/
bet impedimentū ꝓmerendi gr̃am.ſ.ipſuz pec
catum. Retractauit autē ante qḋ aliquando di
xerat.ſ.fidem eſſe ex nobis a deo.ꝛ ſic cōſequiẜ
primam gr̃am. Unde non pōt eſſe meritorius

quo me
rito hō
per opa
bōa me
reẜ vitā
eternā.

Nemo
pōt ſibi
mereri
vitā e/
nam

pꝛime gr̃e. Cum igit̃ dicit̃ ꝙ per fidem iuſtifi//
cat̃ homo. non ſic eſt intelligēdum ꝙ fides me
reatur iuſtificationē. ſ. credēdo. Sed dum iuſti
ficat̃ homo credit eo ꝙ motus fidei requiritur
ad iuſtificationē vt dictum eſt. Et qđ dicit̃ deus
dare gratiam nō niſi dignis. non ita intelligē/
dum eſt ꝙ pꝛius ipſi fuerint digni: ſed, deus fe
cit eos dignos.

ℭ Sciēdum etiam .§. ij.

Nō q̄re ſm be. Tho. vbi. ſ. art. vj. Quod nullus pōt al/
null⁹ pt teri mereri pmam gr̃am ex cōdigno niſi Chꝛi/
alíi me ſtus. Ratio eſt. qꝛ vnuſquiſqꝫ noſtruꝫ mouet̃ a
reri ex deo per donū gratie vt ipſe ad vitam eternam
ꝯdigno pueniat. Et ideo meritū ꝯdigni vltra iſtam mo
tionem nō ſe extēdit. Sed aīa chꝛiſti mota eſt a
deo per gr̃am. non ſolū vt ipſe pueniret ad vi/
tam eternā. ſed etiam vt alios induceret in glo
riam inquantū eſt caput ⁊ auctoꝛ ſalutis ſm il/
lud Heb. Qui multos filios in gl̃iam addure//
rat ⁊c̃. Sed merito ꝯgrui pōt quis mereri alte/
ri primā gr̃am. Quia enim homo in gratia cō
ſtitutus adimplet volūtatem dei. cōgruum eſt
ſm amicicie pportionē vt deus impleat volun
tatē eius in ſaluatione alterius. Licet poſſit ha
bere quoqꝫ impedimētum ex parte illius cuius
purificationē deſiderat. Et ſic intelligit̃ illa au/
ctoꝛitas Hiere. xvj. Si ſteterit Moyſes ⁊ Sa//
muel coꝛam me nō eſt aīa mea ad ppl̃m iſtum.
Erat enim impedimētū ex parte illoꝝ de pplo.

ℭ Gꝛatia eſt pꝛin/ .§. iij.

ꝙ hūa/ cipiuꝫ meriti principalius per charitatē q̄ꝫ per
n⁹ act⁹ alias virtutes. Unde Chꝛiſtus dixit Joā. xiiij.
hꝫ rōnē Siqs diligit me diliget̃ a patre meo. ⁊ ego di/
merēdi ligam eum. ⁊ manifeſtabo ei meipſum. qđ pti/
ex duo/ net ad vitaꝫ eternā. ſ. manifeſtatio dei. ℭ Pꝛo
bus. cuius declara. dicit be. Tho. vbi. ſ. art. iiij. Qđ
humanus actus habet rationē merēdi ex duo/
bus. vt dictū eſt. Pꝛimo ⁊ pꝛincipaliter ex diui
na oꝛdinatiōe. ſm ꝙ actus dicitur meritoꝛius
eſſe illius boni. ad qđ homo diuinitus oꝛdina
tur. Scđo vō ex parte liberi arbitrij inquātum
homo habꝫ pꝛe ceteris creaturis vt per ſe agat
volūtarie agēs. Et quātum ad vtrūqꝫ pꝛincipa
litas meriti penes charitatem cōſiſtit. Pꝛimo
enim ꝯſiderādum eſt ꝙ vita eterna in dei frui/
tione ꝯſiſtit. Motus autē humane mentis ad
fruitionē diuini boni eſt pꝛius actus charita/
tis per quem oēs actus aliaꝝ virtutum oꝛdinā
tur in hūc finem ſm ꝙ alie virtutes impantur
a charitate. ⁊ ideo meritū vite eterne pmo pti/
net ad charitatem. ad alias aūt virtutes ſecun/
dario ſm ꝙ eoꝝ actus impant̃ a charitate. Si/
militer manifeſtuꝫ eſt ꝙ id quod ex amoꝛe faci
mus. maxime volūtarie facimus. Unde etiam

ſm ꝙ ad rōnem meriti requiritur ꝙ ſit volūta
riū. pꝛincipaliter meritū charitati attribuitur.
ℭ Sciēdum etiaꝫ ꝙ nullus pōt ſibi mereri re/
parationem poſt lapſum: nec merito cōdigni:
nec merito ꝯgrui. Merito quidē ꝯdigni hoc
non pōt ſibi mereri. qꝛ ratio huius meriti pen/
det ex motione diuine gratie. que maxime in/
terrūpitur per ſequens peccatū. Meritū etiaꝫ
ꝯgrui quo quis meret̃ alteri penitētiam impe/
dit̃ ne cōſequat̃ effectum in eo cui quis meret̃.
Multo ergo magis impedit̃ talis meriti effi//
cacia ppter impedimētum qđ eſt etiā in eo qui
meret̃ ⁊ in eo cui meretur. Utrūqꝫ enim hoc in
vnaꝫ pſonam ꝯcurrit. Unde ſimpliciter homo
poſt lapſum non pōt ſibi mereri reparationeꝫ.
Unde Ezech. xviij. dicit̃. Si auerterit ſe iuſtus
a iuſtitia ſua ⁊ fecerit iniquitatem oēs iuſtitie
eius non recoꝛdabunt̃. Ubi bea. Greg. Cōſide/
rādum nobis eſt: qꝛ in ppetratione maloꝝ nul/
la debet eſſe fiducia bonoꝛuꝫ preteritoꝝ. de pe.
di. iiij. ℭ Notādum etiam ꝙ homo pōt mere/
ri augmētum gratie ⁊ charitatis in merito cō/
digni. ſm be. Tho. vbi. ſ. art. viij. Huius ratio
eſt. qꝛ vt dictum eſt. Illud cadit ſub merito ꝯdi
gni ad qđ motio diuine gratie ſe extēdit. Mo
tio autē alicuius mouētis nō ſolum ſe extēdit
ad vltimum terminū motus: ſed etiā ad totuꝫ
pgreſſum in motu. Terminus aūt motus gra/
tie eſt vita eterna. Pꝛogreſſus aūt in hoc motu
eſt ſm augmētum charitatis vel gratie. ſm il/
lud Pꝛouer. iiij. Juſtoꝝ ſemita quaſi lux ſplen/
dens pcedit: ⁊ creſcit vſqꝫ ad pfectuꝫ diem qui
eſt gl̃ie. In quo verbo bea. Greg. ſuper Ezech.
In iuſtoꝝ aīo bonum deſiderium atqꝫ intelle/
ctus lucis intime iam pars diei eſt. Sed quia
vſqꝫ in finem vite in virtute pficiunt ad pfectū
diem tunc veniūt quādo ad regna celeſtia pdu
cti in ea luce quam deſiderāt iam minus aliqđ
non habebūt. de pe. diſtin. ij. non reuertebant̃.
ℭ Et ſciēdum ꝙ quolibet actu meritoꝛio me/ quolibꝫ
retur homo augmētuꝫ gratie. ſicut ⁊ gratie cō/ actu me
ſummationeꝫ. que eſt vita eterna. Sed ſicut vi/ ritoꝛio
ta eterna nō ſtatim reddit̃: ſed ſuo tēpoꝛe. ita ⁊ meret̃
gratia nō ſtatim auget̃ per quodlibet opus me hō aug
ritoꝛiū: ſed ſuo tēpoꝛe. cum. ſ. aliquis ſufficien/ mētum
ter diſpoſitus eſt ad augmētum gratie. ℭ Iteꝫ gratie.
nota ꝙ pſeuerātiam in bono vſqꝫ in finem nul
lus pōt mereri. Ratio eſt ſm. b. Tho. vbi. ſ. ar.
ix. quia iſta depēdet ſolum ex diuina motione
que eſt principiū oīs meriti. Sed deus gratis
donum pſeuerātie largitur quibuſcūqꝫ largit̃.
Nec obſtat quia pꝛo ea habēda oꝛamus quaſi
poſſimus eam mereri: qꝛ etiam que non mere/
mur: oꝛando impetramus. Nam ⁊ peccatoꝛes
deus exaudit: veniam nō merētes quam petūt
⁊ accipiunt. Alioquin fruſtra dixiſſet publica/

nus. Deus ꝓpitius eſto mihi peccatori. Simili
ter ꝙ pſeuerātie donum aliquis petendo a deo
īpetrat ſibi vel alijs. Quis nō cadat ſub merito.

De bonis tem- .§.iiij.

vtrū bona tpa/lia ca/dit ſub merito

poralibus quomodo cadant ſub merito. ſic de/
clarat beatus Thom. j. ij. q. vlti. articu. vlti. Id
quod cadit ſub merito eſt premiuȝ vel merces
quod habet rationem alicuius boni. Bonum
autem hominis eſt duplex. Unum ſimpliciter
aliud ſm quid. Simpliciter quidem bonū ho/
minis eſt vltimus finis. ſm illud ps. lxxij. Mi
hi adherere deo bonum eſt. Et per conſequens
omnia illa que ordinantur vt ducentia ad hūc
finem. ꝙ talia ſimpliciter cadūt ſub merito. Bo
num autem hominis non ſimpliciter ſed ſm
quid. eſt illud quod eſt ei bonū vt nunc. vel qꝺ
ei ſm aliquid eſt bonum. Et huiuſmodi nō ca/
dunt ſub merito ſimpliciter: ſed ſm quid. Se/

quō tpalia ca/dūt ſub merito

cūdum ergo hoc dicendum. ꝙ temporalia bo/
na prout ſunt vtilia ad opera virtutuȝ: quibus
perducimur ad vitam eternam. ſm hoc dire/
cte cadunt ꝙ ſimpliciter ſub merito. ſicut ꝙ aug
mentum gratie. ꝙ omnia illa quibus homo iu/
uatur ad beatitudinem poſt primam gratiam.
Titum enim dat deus iuſtis de bonis tempo/
ralibus ꝙ etiam de malis: quantuȝ eis expedit
ad perueniendum ad vitam eternam. ꝙ intan/
tum ſunt ſimpliciter bona huiuſmodi tempo/
ralia. Unde dicitur in ps. xxxiij. de timētibus
deum. Non deficient omni bono. Et alibi. Nō
vidi iuſtum derelictum. Si autem conſideren/
tur temporalia bona ſm ſe. ſic non ſunt ſimpli/
citer bona hominis: ſed ſm quid. Et ita nō ſim
pliciter cadūt ſub merito: ſed ſm quid. ſcilicet
inquantū homines mouentur a deo ad aliqua
temporaliter agenda: in quibus ſuum propoſi
tum conſequūtur deo fauente. vt ſicut vita eter
na eſt ſimpliciter premiū operuȝ iuſtitie per re
lationem ad motioneȝ diuinam vt dictuȝ eſt ſu
pra. ita temporalia bona in ſe cōſiderata habēt
rationem mercedis habito reſpectu ad motio/
nem diuinaȝ: qua voluntates hominū mouen
tur ad hec conſequenda. Licet interduȝ in his
homines non habeant rectam intentionem.
Cum autē dicitur Eccs. ix. Uniuerſa eque cun/
ctis eueniunt iuſto ꝙ impio bono ꝙ malo ꝛc̄.
Hoc verum eſt quantum ad ſubſtantiam bono
rum ꝙ malorum temporaliū: ſed non quantuȝ
ad finem. Nam per huiuſmodi boni manudu
cuntur in beatitudinem. non aūt mali. Item ꝙ
temporalia bona fuerint promiſſa in veteri le/
ge vt merces iuſtitie. vt patet Deuteronō. xviij.
Dicit beatus Auguſti. ꝙ in illis fuerunt figure
futurorum: ſcilicet ſpiritualium bonorum que
implentur in nobis.

Titulus. x. De donis ſpirituſſancti.

De ſeptem donis eiuſdem in communi. Capitulum primum.

Aſcendiſti in altuȝ
accepiſti captiuitatem dediſti dona
hoibus. ps: Nr̄a tn̄ tranſlatio hȝ.
Accepiſti dona hoibꝰ. Qꝺ pōt ex/
poni dupl̄r. Accepiſti tu xp̄e. de quo ꝓpe loquit̄
in hoibus. i. iter oēs ꝯſtitutos accepiſti. ſ. a deo
dona ſpirituſſancti. Uel dona que a te īfuſa in
aplis intenſoꝝ deſiderioꝝ accepiſti. accepiſti ex
quibꝰ miſiſti dona ſpirituſſancti copioſiſſime.
Sed ſequendo primā litterā quaȝ inducit apo
ſtolus ad Ephe. Aſcendit chriſtus in altuȝ. ab/
ſolute: quia in ſupremum locum celi empyrei:
quo nil altius. Uel in altum crucis cepit capti/
uitatem. i. multitudinem ſanctoruȝ: quam dia
bolus tenebat in limbo carceris obſcuri capti/
uam propter debitum originalis nondum ſo/
lutum. Et per crucem quideȝ de manibus eius
liberando. In aſcenſione autem cepit: ſcilicet
ſecum ducendo in celum: ꝙ in poſſeſſionem ce
li mittendo ſeu ponendo. Poſt quod dedit do
na hominibꝰ: ideſt apoſtolis dona ſpirituſſan/
cti. Unde beatus Augu. dicit. Que dona vtiqꝫ
ſpiritūſanctum: qui tale donum eſt: qualis eſt
ipſe. Uere magnus dn̄s ꝙ magna miſericordia
eius qui donum dat equale ſibi. Donum enim
eius ſpirituſſanctus eſt a quo dono increato ꝓ/
cedunt in plurali ſeptē dona data hominibus. enūeratio. vij. dono/rum. ſſ.
De quibus Eſa. xj. Requieſcet ſuper eum: ſcilȝ
chriſtum hominē. ꝙ etiam ſuper quodlibet mē
bruȝ chriſti myſtici. ſpūs dn̄i. i. gratia ſpūſſan/
cti. a qua fluunt dona ſiue v̄tutes infuſe. Spūs
ſapiētie ꝙ intellectus. ſpiritus conſilij ꝙ fortitu/
dinis: ſpūs ſcientie ꝙ pietatis. Et replebit eum
ſpiritus timoris dn̄i. Quamuis autem iſta do/
na ſpirituſſancti fuerint in omnibꝰ electis dei.
qui fuerunt in veteri teſtamento. tamen copio
ſius ꝙ vniuerſalius fuerunt data in nouo poſt
chriſti aſcenſionem apoſtolis. ꝙ ipſis predican
tibus per orbem alijs innumeris. Ubi etiam
notandum ꝙ gratia iſta ſeptiformis. i. ſeptem
donoruȝ: amittitur per quodlibet mortale pec
catuȝ. Et ideo ſtatutum fuit antiquitus. vt pro
q̄libet mortali imponeret penitentia ſeptēnis
vt patet. xxij. q. j. Predicandū. vt ſcilȝ ſicut per
peccatum abiecit a ſe ſeptiformē gratiaȝ ſpiri/
tuſſancti. ita per ſeptēnem penitētiam ſatiſfa/
ciat ꝙ recuperet eam. In cuius figurā habetur
ꝙ Maria ſuperbiens ꝙ murmurans ꝯtra moy/
ſen: infecta lepra ſtetit ſeptem diebus extra ca/
ſtra: ꝙ poſtea ſanata. Numeri. xij. Et hoc ponit̄
xxxiij. q. ij. hocipſum. §. ſequenti. in glo.

q̄re antiquitꝰ ſponebat̄ penitētia ſeptennis.

¶ Fuerunt autem .§.i.

Septez doña. ſſ. figura/ ta i ve. ⁊ in no. teſtō.

⁊ ſunt figurata iſta ſeptem dona multipliciter in veteri ⁊ nouo teſtamento. Dona enim ipſa p figura/ ut letificant ciuitatem eccleſie militantis. vel animã rõnalẽ adaptanf ſeptẽ ſeptenarijs. Primo quidem in ſeptem diebus quibus format⁹ eſt mundus. Sic mundus minor formaf vt ſit perfectus per iſtum ſeptenarium. Prima eniz dei facta eſt lux. ſignificans donum timoris. p quem incipit deuz efficaciter cognoſcere. quia initium ſapientie timor domini. Secunda die ſit firmamẽtũ diſtiguẽs aq̃s ab aqs. i. firmitas ſancte conuerſationis. per donum ſcie diſcer/ nens falſas doctrĩas ⁊ ſuaſiones ⁊ exempla ad malum. vt inferiores ab aquis ſuperiorib⁹ ve/ re doctrine ſuaſionis ⁊ exemplorũ. ¶ Tertia die arida ſegregata ab aquis. germinat viren/ tem herbam flores ⁊ fructus: quia ſegregatus hõ ab aquis falſarum opinionum de idolis ⁊ ſupſtitionibus. per pietatem colit verum deuz producens flores ſctõꝝ deſideriorum: herbas ſalutarium verborum ⁊ fructus opum miſeri/ cordie ⁊ pietatis in proximos ſubueniẽdo eis. Quarta die ſiunt luminaria magna. ſol ⁊ luna ⁊ ſtelle per donum vz conſilij quo illuminatur ratio ſuperior circa diuina vt ſol. Ratio iferior vt luna circa tẽporalia. ⁊ omnes ſenſus ⁊ mo/ tus paſſionum vt ſtelle. Quinta die formantur piſces in aquis. ⁊ aues que ſuſtentantur in ae/ re. per donũ fortitudinis in aquis tribulatio/ num viuunt boni affectus ⁊ in tentationibus demonum in aere volitant cogitatus ad deuz reſiſtendo. Sexta die formantur beſtie cum ho mine cũ dominef eis. Et p donũ intellect⁹. hõ q eſt intellectiuũ animal hñs ſenſitiuã beſtialẽ dominatur paſſionibus. intelligens conditio/ nem ſuam. ⁊ ſcripturas hoc docentes. Demũ ſeptimo die requieuit deus ⁊ benedixit diei il li. Per ſpiritum enim ſapientie requieſcit mens in deo guſtans diuinam ſuauitatem ⁊ benedictionem eternam. Sicq̃ compleuit de/ us die ſeptimo ſeptiformi. ſcilicet gratia ⁊ do/ no ſpiritusſancti opus ſuum quod patrarat. Gen. j. hominem perfectione vltima.

¶ Significantur .§.ij.

Septez dona p ſeptem lucer/ nas i tẽ plo ar/ dentes figuran tur.

⁊ ipſa dona per ſeptez lucernas que in templo dñi ardebant. Ipſa illuminant mentez ad oia. precipue ad petitiones formandas in templo vbi ſiũt orõnes. vnde dicit apl̃us Ro. viij. Ipſe ſpirit⁹ poſtulat pro nobis. i. poſtulare nos facit. Nam per donum ſapientie quo guſtatur diui/ na bonitas. facit nos petere vt ſanctificetur no men eius. i. vt ab omnibus habeatur ſctm̃ ⁊ co gnoſcaf tanta bonitas diuina. Donũ intellect⁹ qui intelliguntur angelici ſpiritus ⁊ bona ſup ni regis. facit nos poſtulare vt adueniat regnũ illud in nobis. i. nos eamus ad illud. Donum conſilij inducit nos ad flagitandũ. vt fiat volũ tas dei. nõ ſolũ in mandatis eius adimpleaf. ſꝫ etiam in ꝯſilijs. Donũ pietatis vrget ad rogan dum pro pane gratie ⁊ ſubſtãtie temporalis neceſ/ ſarie ẽi. Panem noſtrum quoti. Donũ ſcie qḋ facit cognoſcere pct̃ã ꝓpria ⁊ defectus aliorũ ſupplicat pro remiſſione eoꝝ inquiens. Dimit te nobis debita no. ⁊c̃. Sed donũ fortitudinis q: intelligit ſine dei adiutorio nõ poſſe reſiſti tẽ tationibus dicit. Et ne nos induc̃. Non petit vt non tentetur. ſed ne vincatur. ſed fortiter reſi/ ſtat. Demum quia per timorez domini omnis declinat a malo: vt dicif Eccl̃i. j. ideo timor do/ mini ſanctus concludit. Sed libera nos a ma/ lo. mediante ſancto timore.

¶ Deſignantur ⁊ .§.iij.

Septez dõa ſpi/ ritusſan cti p ſe/ ptẽ fili/ os Job deſignã tur.

iſta ſeptẽ dona per ſeptẽ filios Job ſm Grego. in. j. c. ij. moral. qui faciebãt cõuiuia ſinguli p ſingulos dies hebdomade: qlibet in die ſua cũ ſororibus eoꝝ tribus: ⁊ in domo quadrangu/ lari. Paſcũt eñi mentẽ quã inhabitat ſpiritua/ li refectiõe. Et hoc ſimul cũ tribus ſororib⁹. i. tribus virtutibus theologicis: fide: ſpe: ⁊ cha/ ritate. ⁊ edificio ſpũali quadrãgulari formato in quatuor ṽtutibus cardinalibus. Prudentia iuſtitia: fortitudine: ⁊ tẽperantia. Unuſquiſq̃ facit conuiuiũ ſuũ: q: vnũquodq̃ donũ ex ſuo effectu reficit mõ ſpeciali mentez vbi eſt. Et di/ cit ſic. Sapiẽtia mẽtem de eternoꝝ ſpe ⁊ certi/ tudine reficit. Intellectus in eo ꝙ audita pene trat reficiendo. cor tenebras eius illuſtrat. Con ſiliũ ꝑcipitẽ eẽ ꝓhibet: ⁊ rõne a͡iũ replet. For titudo aduerſa nõ metuit: ⁊ ꝯfidentie cibos ap ponit. Sciẽtia in eo ꝙ ignorãtie nebulas ſupe rat: cibos in ventre mẽtis reponit. Pietas cor/ dis miſericordie viſcera opibus replet. Timor vero in eo ꝙ premit mẽtem ne de pñtibus ſup biat per cibos ſpei mentẽ cõfortat. hec. b. Gre go. i. j. moral. Et ſubdit oñdẽs quõ vnũ iuuaf per aliud: ⁊ ſic ſe inuicẽ reficiunt. Quõ etiã fa/ ciunt hominem bene diſpoſitum ꝯ ꝯria vitia: vt ſapientia deſtruat ſtulticiam: intellectus he/ betudinem: ſcientia ignorantiam: pietas duri/ tiam: conſilium precipitationez: fortitudo ma/ lum timorem: ⁊ timor preſumptionem.

¶ Hec dona ſunt .§.iiij.

Septez dõa ſpũ ritusſan cti ꝯtra ſeptem ſpũs ne quã. i. pctã.

ſeptem ſpũs miſſi in oẽm terrã ꝯtra ſeptez ſpi/ ritus nequã. De qbus dr̃ Matth. xij. Uadit. ſ. ſpũs immundus ⁊ aſſumit ſeptẽ ſpũs nequiores ſe: ⁊ ingreſſi habitant ibi. Donũ enim timoris expellit ſuperbiã: q: timor facit hoiez humilia

ri ei quẽ

ri ei quem timet. Donum pietatis expellit ſpiritum inuidie: que crudelis eſt. ꝛ non poteſt pati alios bona habere: ſed potius appetit ſui malum cum priori malo proximi. Spiritus ſcientie repellit ſpiritum ire: que impedit animū ne poſſit cernere veruʒ: ad qđ ſcientia attēdit. Spiritus conſilij fugat ſpiritum auaritie: que nec conſilia nec mandata dei ſinit implere: qui iubet vel conſulit pauperibus indigentibus ſubueniri: ſed ſibiipſi congregat totum. Spiritus fortitudinis illuminat ſpiritum triſtē accidie: que propter tedium laboris ſubterfugit viriliter bona operari infirmitate victus ſenſualitatis. Spiritus intellectus remouet ſpiritū gule que mentem offuſcat vt nil ſpirituale valeat intelligere: fumoſitatibus repleto cerebro. Tādem ſpiritus ſapientie obruit ſpiritum luxurie: que figens ſe in cadaueribus fetidis vt ibi paſcatur ad arcam eccleſie neſcit reuerti vt columba: vbi ſunt cibaria optima ꝛ ſuauiſſima. Et guſtata ſuauitate ſpiritus quod fit per ſapiētiam: deſipit omnis caro ait Bernardus. ideſt omnis delectatio carnalis.

Septē dōa ſpiritusſcti figurata per ſeptem colūnas.

¶ Hec ſeptem dona .§.v. ſpiritusſancti ſunt ſeptem colūne: de quibus dicitur Prouer. ix. Sapientia edificauit ſibi domum: excidit colūnas ſeptem. i. ſeptem dona ſpiritusſancti que ab ipſo procedunt ad firmandū domū conſcientie quā edificauit diuina ſapientia ad habitandum ibi. ꝛ correſpondent ſeptem verbis que ipſa ſapientia incarnata dixit in cruce docens hominem ad bene viuenduʒ. Nā verbum primum. ſ. pater dimitte illis: correſpondet dono cōſilij quo ſuggeritur homini non ſolum non facere vindictam de inimicis: ſed benefacere ꝛ orare pro eis. Secunduʒ verbum. ſ. hodie mecum eris in paradiſo. Lu c. xxiij. correſpondet dono ſapientie quo guſtantur bona paradiſi. Tertium verbum. ſ. mulier ecce filius tuus. Joā. xix. ad pietatem pertinet: que precipue parentibus puidet. Quartum verbum. ſ. deus deus meus vt qđ dereliquiſti me Mathei. xxvij. ad donuʒ fortitudinis reſpicit: quo etſi multum quis affligitur: non tñ deſcendit de cruce afflictionis: ſed ad deum recurrit petens ne derelinquatur. Quintum verbū: ſitio. Joā. xix. correſpondet dono ſciētie quo quis ſitit ſcire que ſue expediunt ſaluti. Sextum conſummatū eſt. Joā. xix. donum intellectus innocat quo intelliguntur que in ſcripturis figurata erant de filio hominis eſſe cōſummata. ideſt impleta. Ultimū autē v̄bum. Pater in manus tuas cōmendo ſpiritū meuʒ. Lu. xxiij. dono cōgruit timoris: quo vt bonus filius totū ſe ſubijcit ꝛ cōmittit deo. His verbis ꝛ donis quaſi ſeptem colūnis ſuſtentatur anima ne corruat.

Septē dōa ſpiritusſcti figurata p ſeptem mulieres.

¶ Hec dona ſunt .§.vi. ſeptem mulieres in figurā de quibus dr̄ Eſa. iiij. c. Apprehendent ſeptē mulieres virū vnū. dicentes. panē noſtruʒ comedemus ꝛ veſtimētis noſtris operiemur: tm̄ inuocet nomē tuum ſuper nos. Mulieres dicunt dona. non ꝓpter ſexū: ſed ꝓpter fecunditatē bonorū operū que producunt. Iſte apprehendēt virum vnū. ideſt xp̄m ſm beatū Hiero. perfectū in omni ſanctitate in quo pleniſſime quieuerūt. Iſta dona cū ſint habitus quidam cooperiūt ꝛ ornant aīam ac etiam habent ſecuʒ panē refectionis. Unde ꝛ ipſa dona figurantur etiam per ſepteʒ panes quibus xp̄s pauit turbas. Math. xv. Qui ſūt ſeptem beatitudines ptinentes ad doctrinam noui teſtamēti: quas xp̄s docuit diſcipulos in monte. Sicut quinqʒ panes hordeacei quibus altera vice pauit xp̄s quinqʒ milia hominuʒ in monte. Jo. vj. ſignificat doctrinaʒ veteris teſtamenti. quinqʒ ſcilʒ librorum moyſi: quam xp̄s frangens ꝛ ſpūaliter exponens fideles paſcit.

Per ſeptem panes hordeaceos.

Per donum eniʒ timoris habetur primus panis. ſ. paupertas ſpiritus. qꝛ per timoreʒ humiliatur qs ꝛ ſubijcit ſe deo timendo iudicia ei⁹. Per pietatem habetur ſcđs panis. ſ. mititatis. ideſt manſuetudinis. qꝛ per pietatem quam dicit Job eſſe cultum dei: homo miteſcit ꝛ fit māſuetus ad audiendū verbum dei: acquieſcens ſcripturis in his que ſunt ſupra rōneʒ. Per ſcientiam habetur tertius panis. ſ. beatitudo luctus. Qui enim addit ſcientiam: addit ꝛ dolorem. Eccl̄s. j. qꝛ ſciēs peccata ſua ꝛ pericula mūdi ꝛ miſerias hominum non pōt non lugere. Per donum fortitudinis habetur quartus panis. ſ. eſuries ꝛ ſitis iuſtitie. i. bonorū operum. Nam fortis propter deſiderium qđ habet ad virtuoſa opera (ꝛ hoc eſt eſuries ꝛ ſitis) maiora ſcilicʒ ꝛ minora opera ardua exponit ſe ad omnem laborem ꝛ viriliter ſuſtinet. Per donum conſilij habetur quintus panis: ſcilicet miſericordie. Hoc enim conſulit intus ſpiritusſanctus: vt miſericordiam exhibeat proximo ſpiritualem ꝛ corporalem: etiam vbi ex precepto non teneretur vt miſericordiam ipſe exinde cōſequatur. Per donum intellectus habetur ſextus panis: ſcilicet mundicie cordis. Nam vt ait ſaluator. Uos mundi eſtis propter ſermonem quē locutus ſum vobis. Jo. xiiij. Scriptura enim ſacra lecta ꝛ intellecta mundificat cor. Per donū ſapientie habetur ſeptimus panis. ſcilʒ pacis. Beati pacifici: qm̄ filij dei vocabuntur. Nam per ſapiētiam guſtatur ipſe chriſtus qui eſt pax noſtra: ꝛ inde cum omnibus querit pacem: ꝛ in omnibus requiem inuenit.

¶ Hec ſunt ſeptez. §. vij.

Figurā̄tur etiā per ſe ꝑtē oculos.

oculi ſuper lapidem vnum. i. xp̄m ⁊ quemlibȝ virum conſtantez: qui habēt nos illuminare ⁊ dirigere in ſacramētis ⁊ per ſacramēta ſeptem eccleſie. Quāuis enim gratia ſeptiformis recipiatur per quodlibet ſacramētum vel augeat̄: tamen qḋlibet donum pōt adaptari vni ſacramento. Per baptiſmum enim homo credēdo incipit timere deum offendere ⁊ eū reuereri. Per cōfirmationez roboratur in dono fortitudinis ad confitendum publice ſine erubeſcentia fidem xp̄i cum expedit. Per eucharistiam que dicitur ſacramētuȝ pietatis: donū pietatis exercetur pie credendo ⁊ colendo deum ſuuȝ in ea. Ad vere penitendum exigitur donū ſciētie: vt ſciat cognoſcere ⁊ diſcernē peccata ſua confiteri: ⁊ a quibus oporteat cauere. In ordine ſacro exercetur donum conſilij dum ipſum habētes ſeruant ꝯſilium caſtitatis. ⁊ alijs. ſcilȝ populo habent conſulere de his que expediūt ſaluti animarum ſuarum. Donum intellectus docet qui vtuntur ſacramēto matrimonij quātam rem ſpiritualem ſignificet: vt non vtantur eo ſicut equus ⁊ mulus quibus nō eſt intellectus: ſed ad prolem ſuſcipiendam: vel fornicationem vitandam in ſe vel conſorte. Per ſacramentuȝ extreme vnctionis preparatur anima magis ac magis ad fontem ſapiētie. vt relicto affectu preſentis vite. quemadmoduȝ ceruus deſiderat ad fontes aquaruȝ eterne ſapientie.

¶ De diſtinctionibus donorum ſpūſſancti a ꝟtutibꝰ infuſis: ⁊ de neceſſitate eoꝝ ⁊ ꝯnexiōe.

Capitulum. ij.

Dona ſpirituſſancti ſunt diſtincta realiter a virtutibus infuſis ⁊ neceſſaria ſunt oīa ad ſalutem. ⁊ ſunt quidaȝ habitus anime. Cōnexa ſunt adinuicem. ita ꝙ vnū non poteſt haberi ſine alio. Septē ſunt ⁊ non plura nec pauciora. Dignitas eorum attendit̄ ſ̄ʒ enumerationem. incipiendo tamē a ſuperioribus: ſcilȝ a ſapiētia. In patria remanent in btīs. Et comparando ea virtutibus nobiliora ⁊ perfectiora ſunt cardinalibus: ſed inferiora theologicis ꝟtutibꝰ. Hec oīa ſ̄ʒ be. Tho. j. ij. q. lxviij.

De varijs opinionibus ſuꝑ diſtinctione donoꝝ a ꝟtutibus infuſis.

¶ Quantum ad pri. §. i. mum ponit be. Tho. vbi ſupra varias ſuper h̄ opiniones. Aliqui enim dixerunt ꝙ dona non diſtinguuntur a virtutibus: ſed virtutes dicū tur inquātum perficiunt hominē ad bene operandum. Dona autem inquātum a deo cauſantur tales habitus. Alij vero dixerunt in h̄ differre virtutes a donis: quia dona perficiunt liberum arbitrium ſ̄m ꝙ facultas rationis. ſed virtutes perficiunt liberum arbitriū ſ̄m ꝙ eſt facultas voluntatis. Tertij dixerūt ꝙ dona differunt in hoc a virtutibus: qꝛ virtutes perficiunt hominem ad bene operandum: ſed dona ad reſiſtendum tentationibus. Quarti poſuerunt in hoc eſſe differentiam inter ea: qꝛ virtutes perficiunt hominem ad bene operandum ſimpliciter: ſed dona ad hoc ordinātur vt per ea conformemur chriſto. precipue quātum ad ea que paſſus eſt. Sed omnes iſtas opiniones reprobat be. Tho. j. ij. q. lxviij. ar. j. rationem aſſignans reprobationis. ibi potes videre. Et ponit ipſe quintuȝ modum dicendi quō differant. Dicit enim ꝙ ad diſtinguendum dona a virtutibus debemus ſequi modum loquēdi ſacre ſcripture. in qua traduntur nobis non ſub nomine donorum: ſed ſub noīe ſpūuȝ. Dicitur enim Eſa. xj. ¶ Requieſcet ſuper euȝ ſpiritus domini ſpūs ſapientie ⁊c̄. Ex q̄bus nobis manifeſte datur intelligi ꝙ iſta dona ſeptem enumerantur ibi ſ̄m ꝙ ſunt in nobis ab inſpiratione diuina. Inſpiratio autem ſignat quandam motionem ab exteriori. Eſt enim conſiderandū ꝙ in homine eſt duplex principium motiuuȝ. Unum interius qḋ eſt ratio. Aliud exterius qḋ eſt deus: vt dictum eſt. Et etiam ph̄s hoc dicit in lib. de bona fortuna. Manifeſtum eſt auteȝ ꝙ omne qḋ mouetur opȝ eſſe proportionatum motori. ⁊ hec eſt perfectio mobilis inquantum mobilis diſpoſitio qua diſponit̄ ad hoc ꝙ bene moueatur a ſuo motore. Quāto eniȝ motor eſt altior tanto neceſſe eſt ꝙ mobile ei ꝓportionetur perfectiori diſpoſitione. Sicut videmus ꝙ perfectius opȝ diſcipulū eſſe diſpoſitum ad capiendum altiorem doctrinaȝ a magr̄o. Manifeſtum eſt autem ꝙ virtutes humane perficiunt hominēȝ ſ̄m ꝙ eſt natus moueri per rationēȝ in his que interius vel exterius agit. Opȝ ergo ineſſe homini altiores virtutes ſ̄m quas ſit diſpoſitus ad hoc ꝙ diuinitus moueat̄. Et iſte perfectiones vocantur dona. nō ſoluȝ quia infundunt̄ a deo. ſed qꝛ ſ̄m ea homo diſponit̄ vt efficiatur prompte mobilis ab inſpiratione diuina. ſicut dꝛ Eſa. l. Dn̄s aperuit mihi aurez. ego āt non ꝯdico. Et ph̄s dicit in li. de bona fortuna. ꝙ his que mouent̄ per inſtinctū diuinū: non expedit conſiliari ſ̄m rationē humanaȝ: ſed ꝙ ſequantur interiorē inſtinctū: qꝛ mouentur a meliori principio ꝙ̄ſ ſit ratio humana. Et hoc eſt qḋ quidā dicunt ꝙ dona perficiunt homineȝ ad altiores actus ꝙ̄ſ ſint actus ꝟtutum.

¶ Qḋ autem dona noīentur a gre. in. j. mora. vel ab alijs aliqn̄ ꝟtutes. h̄ ideo eſt: qꝛ hn̄t in ſe cōem rationeȝ virtutis: ſed vltra h̄ eſt in eis aliquid ſuperueniēs cōi rationi virtutis. inq̄ſtuȝ

Dona aliquā do nominantur virtutes.

ſcilz ſunt q̄dam virtutes diuine pficientes ho/
minem inquãtum eſt a deo motus. Uñ ⁊ phs
in.vij. Ethi. ponit vltra cões aliam quãdã vtu/
tem diuinam ſeu heroicã: ſm quaz aliqui viri
mouentur. vñ ⁊ ipſe be. Greg. in.j. moza. diſti/
guit dona a virtutibus. Qḋ autem ſapientia ⁊
ſcientia ponanꝭ a doctozibus virtutes intelle/
ctuales. ⁊ foztitudo mozalis virtus. Dicenduz
ꝙ cum iſta ſumunꝭ ſm ꝙ pcedunt ex iudicio
rõnis tunc non ſunt dona. ſed dona ſunt predi
cta ſm ꝙ p ea operaꝭ hõ ex inſtinctu diuino.

Quantum ad ſe/ .§.ij.

Dona ſunt ne cēſſaria — cundũ. ſ. ꝙ dona iſta ſint neceſſaria ad ſalutem
pbatur: qꝛ ſupzemũ donozũ ⁊ infimuz ſunt ne
ceſſaria. ergo ⁊ inter media. Nã dicitꝭ de ſapiẽ
tia. Sap. vij. Neminem diligit deus niſi q cuz
ſapientia habitat vel gradiꝭ. Et de timoꝛe diciꝭ
Eccli. j. Sine timoꝛe dñi nemo poterit iuſtifica
ri. ergo ⁊ alia neceſſaria. Hoc autez ſic declarat
Tho. vbi. ſ. ar. ij. Ratio hoĩs qua hõ operatur
perficiꝭ a deo dupliciter. Primo naturali ratio
ne. ſ. ſm lumẽ naturale rõnis. Secundo ſupna
turali pfectione. ſ. per v̇tutes theologicas. Iſta
tñ ſcḋa pfectio habeꝭ q̄ſi impfecte. impfecte. n.
cognoſcimus ꝗ deũ. ⁊ impfecte diligimus. Il
lud aũt qḋ habet imperfecte foꝛmã aliquã vel
virtutem nõ põt per ſe opari niſi ab altero mo/
ueaꝭ. ſicut luna in qua eſt impfecte natura lu/
cis nõ illuminat niſi illumĩata a ſole ⁊ diſcipu
lus in medicina nõ per ſe medicaꝭ niſi edoctꝰ
a magro. Quãuis ꝗ rõ ſm ꝙ eſt aliqualr ⁊ im/
perfecte illumĩata per v̇tutes theologicas mo
ueat ad vltimum finem ſupnaturalem nõ ſuffi
cit tñ iſta motio rõnis. niſi deſuper adſit inſtin
ctus ⁊ motio ſpũſſancti. ſz illud Ro. viij. Qui
ſpiritu dei aguntur hi ſũt filij dei. ꝙ ſi filij dei.
⁊ heredes. Et illḋ ps. cxlij. Spũs tuus bonus
deducet me in terram rectam. qꝛ ſcilz ad here/
ditatem illius terre nullus põt puenire niſi du
catur a ſpũſancto per iſta bona ſua. Non ꝗ ita
perficitur hõ per virtutes theologicas ⁊ moꝛa
les in oꝛdine in vltimum finẽ. quin ſemp indi/
geat moueri quodaz ſupioꝛi inſtinctu ſpiritus
ſancti. Unde ⁊ v̇tutes excedũt quãtum ad mo
dum opandi. inquãtum. ſ. hõ per dona moueꝭ
ab altioꝛi pncipio. Quãuis etiã per v̇tutes hõ
multa cognoſcat ⁊ poſſit vitijs reſiſtere. tamen
qꝛ rõni humane nõ ſunt oĩno cognita neqꝫ poſ
ſibilia. Et hoc ſiue accipiaꝭ rõ vt pfecta lumine
naturali: ſiue vt pfecta v̇tutibus theologicis.
Inde eſt ꝙ non põt q̄ztum ad oĩa repellere ſtul
ticiam: hebetudinẽ. ⁊ alia que ponit be. Greg.
in. ij. moꝛaꝭ. eſſe ꝯtra dona. Sz deus cuius po/
teſtati ⁊ ſciẽtie omnia ſubſunt ſua motiõe per
dona ſpũſſancti nos tutos reddit. ab omni ſtul
ticia per ſapiẽtiam: ab hebetudine per intelle/
ctuz: a pcipitationis vitio per ꝯſiliuz. a timoꝛe
malo per foꝛtitudinẽ: ab ignoꝛãtia per ſcienti
am: a duritia per pietatẽ: a ſupbia per timoꝛẽ.
Iſta enim vitia ponit be. Grego. ibi ꝯtrari do/
nis iſtis. Et ſic oñdunꝭ ipa dõa necĩa ad ſalutẽ

Quantuz ad ter/ .§.iij.

tiuz. ſ. ꝙ dona ſint habitus. pbaꝭ per ſ. q: xp̃s — Septez
loquens de ſpũſancto diſcipulis. ait Ioã. xiiij. — dona
Apud vos manebit ⁊ in vobis erit. ſz ſpiritus/ — ſunt ha
ſanctus nõ eſt in hoĩbus abſqꝫ donis eiꝰ. Mã — bitus.
ſio autem impoꝛtat pmanentiaz ⁊ firmitatẽ: ⁊
ſic denotat habituz qui eſt qualitas de difficili
mobilis a ſubiecto. Nõ aũt notat trãſitum ⁊ ſu
bitum motũ prout eſt paſſio vel actus. Sunt ꝗ
dona habitus quidam. Unde bea. Greg. in. ij.
moꝛaꝭ. dicit. ꝙ in illis donis ſine quibus ad vi
tam non peruenitur. ſpirituſſanctus ſemp ma/
net in electis. ſ. dum perſeuerant in gratia.

Quantum ad .§.iiij.

quartũ. ſ. quare ſint ſeptẽ. ⁊ quõ pficiant vires
anime. Sic declarat be. Tho. j. ij. q. lxiij. ar. iiij. — Septez
Dona ſunt q̄dam habitus pficiẽtes hoĩem ad — dõa. ſſ.
hoc ꝙ pꝛõpte ſequaꝭ inſtinctus ⁊ motus ſpũſ/
ſancti. Sicut v̇tutes moꝛales pficiunt vires ap
petitiuas ad obediẽdũ rõni. Sicut autez vires
appetitiue nate ſunt moueri per imperiũ ratio
nis: ita etiam oẽs vires humane nate ſunt mo
ueri per inſtinctum dei. ſicut a quadam ſupio/
ri potentia. Et ideo in omnibus viribus hoĩs
que poſſunt eſſe pꝛincipia humanoꝝ actuum
ſicut ſunt virtutes. ita etiam ſunt dona ſcilicet
in rõne ⁊ in vi appetitiua. Ratio autem eſt pꝛa
ctica ⁊ ſpeculatiua. Et in vtraqꝫ conſideraꝭ ap/
pꝛehenſio veritatis que ptinet ad inuentionez
⁊ iudicium de veritate. Ad appꝛehenſionez er
go veritatis ſpeculatiua ratio perficitur per in
tellectum. Pꝛactica per conſiliuz. Ad rectitudi
nem iudicij de re perficitur ſpeculatiua per ſa/
pientiam: pꝛactica per ſcientiaz. Appetitiua au
tem potẽtia perficitur q̄ztuz ad ea que ſunt ad
alteruz: per pietatem quantum ad ea que ſunt
ad ſeipſum. per foꝛtitudinem contra erroꝛem
periculoꝛum. Contra concupiſcentiaz vero de
lectabiliumꝰ perficitur per timoꝛez. Iuxta illḋ.
Confige timoꝛe tuo carnes meas. ideſt concu/
piſcentias carnales. Et ſic patet ꝙ dona ſe extẽ
dunt ad omnia. ad que extendunt v̇tutes mo/
rales. ſcilicet foꝛtitudo: iuſtitia: temperantia.
Et virtutes intellectuales. ſcilicet ſapientia: in — Ars q̄/
tellectus: ſcientia: pꝛudentia: ad quam ptinet — re non
conſilium. Ars autem etſi ſit virtus intellectua — põitur
lis. non tamen perficit hominem ad bene viuẽ — iter do
duz. ſed ad opera exterius. factibilia. q̄ trãſeũt — na.

cato:nec abſtinere a peccato. Sed nec poteſt ꝑ
ſe preparare ſe ad gratiam. Nec poſtq̄ eaꝫ con
ſecutus eſt:poteſt bonum facere ⁊ vitare pecca
tum ſine auxilio gratie:nec perſeuerare. Pōt
tamen ſine gratia cognoſcere veritatem multa
rum reruꝫ:⁊ facere aliqua bona naturalia:⁊ di
ligere deum ſuper omnia. ¶ Quantum ergo
ad primum ſcꝫ ꝙ ſine gratia gratum faciente
non poteſt homo omnis dei precepta implere.
Probatur per bea. Aug. qui dicit. Credere ſci
licet ꝙ poſſit quis mandata dei ſine gratia im
plere pertinet ad hereſim pelagianorum. Un/
de de conſecra. diſtin. iiij. dicitur. Placuit vt q
cunq̄ dixerit ideo nobis gratiam iuſtificatio/
nis dari:vt quod iubemur per liberum facere
arbitrium facilius poſſumus implere per gra
tiam tanq̄ etſi gratia non daretur. non quidē
facile:ſed tamen poſſumus ⁊ ſine illa implere
mandata diuina:anathema ſit. ¶ Pro cuius
declaratione dicit beatus Tho. j. ij. q. cix. arti.
iiij. ꝙ implere mandata legis contingit dupli/
citer. Uno modo quantum ad ſubſtantiaꝫ ope/
ris:vt ſcilicet homo operetur iuſta. fortia:⁊ alia
virtutum opera. Et hoc modo in ſtatu nature
integre potuit omnia mandata legis implere.
Alioquin non potuiſſet in ſtatu illo non pec/
care:cum non ſit aliud peccatum q̄ tranſgre/
di legem dei. Sed in ſtatu nature corrupte nō
poteſt implere omnia mandata ſine gratia ſa/
nante. Quod autem ait apoſtolus ad Roma.
ij. Gentes que legem non habent cum natura/
liter que legis ſunt implent:ipſi ſunt ſibi lex.
Intelligendum eſt ſm̄ bea. Auguſti. Gentes le
gem implere per naturam ad vitam ſcilicet et
reformatam gratia. Alio modo poſſunt imple
re mandata legis non ſolum quantum ad ſub/
ſtantiam operis:ſed etiam quantum ad modū
agendi vt ſcilicet ex charitate fiat. Et ſic nec
in ſtatu nature integre:nec in ſtatu nature cor/
rupte poteſt homo implere abſq̄ gratia man/
data dei. Unde bea. Aug. in li. de correptione
⁊ gratia:cuꝫ dixiſſet ꝙ ſine gratia:prorſus bo
num homines faciunt:ſubdit. non ſoluꝫ vt mi
niſtrante ipſa quod faciendum eſt ſciant. verū
etiam vt preſtante ipſa faciant cum dilectione
quod ſciunt. Indigent inſuper in vtroq̄ ſtatu
auxilio dei mouentis ad mandata implenda.
Nec eſt contra quod bea. Hiero. dicit. Maledi
ctus omnis qui dicit deum aliquid impoſſibi/
le precepiſſe. Sed impoſſibile videtur quod ꝑ
ſe homo facere non poteſt:vt mandata ſeruare
Nam id quod poſſumus cum auxilio diuino
non eſt nobis omnino impoſſibile. ſm̄ illud phi/
loſophi in. iij. ethi. Quod per amicos poſſu/
mus:aliqualiter per nos poſſumus. Unde et
beatus Hiero. ibi ſubdit. Sic fatemur liberuꝫ

ſine gr͞a nō pōt qs iple re precepta.

eſſe arbitrium noſtrum:vt dicamus ſemꝑ nos
diuino auxilio indigere.

¶ Quantum ad ſe/ .§. i.

nec mereri vitā etnā.

cundum punctum ſcꝫ ꝙ ſine gratia non poſſu
mus vitam eternam mereri:dicit apoſtolus ad
Rom. vj. Gratia dei vita eterna. Quod ideo di
citur ſm̄ glo. ibi. vt intelligamus deum ad vi/
tam eternam pro ſua miſeratione perducere.
Sic ergo exponitur. vita eterna nobis daſ gra
tia dei ideſt ſuo munere. Ratio huius eſt ſm̄
Tho. j. ij. q. cix. arti. v. quia actus perducentes
ad finem oportet fini eē proportionatos. Nul/
lus autem actus excedit proportionem princi
pij actus ſui. Et ideo videmus in naturalibus
ꝙ nulla res perficere poteſt effectum per ſuam
operationem qui excedat virtutem actiuā:ſed
ſolum poteſt producere per operationem ſuaꝫ
effectum ſue virtuti proportionatum. Uita au/
tem eterna eſt excedens porportionem huma/
ne nature. Et ideo homo per ſua naturalia nō
poteſt producere opera meritoria proportiona
ta vite eterne:ſed ad hoc exigitur altior virtus
que eſt virtus gratie. Et ideo homo ſine ea nō
poteſt mereri vitam eternam:ſed poteſt facere
opera perducentia ad aliquod bonum conna/
turale homini. ſicut laborare in agro:comede
re:bibere:habere amicum:⁊ huiuſmodi vt di
cit bea. Augu. Quod aūt dominus dicit. Mat
the. xix. Si vis ad vitam ingredi ſerua manda
ta. intelligendum eſt. voluntate ſua facere ope
ra meritoria. ita tamen ꝙ ipſa voluntas prius
preparetur ad hoc per gratiaꝫ:vt dicit beatus
Augu. Item ſi obijciatur ꝙ vita eterna eſt vlti/
mus finis hominis:ſed quelibet res naturalis
per ſua naturalia poteſt cōſequi fineꝫ ſuū ergo
multo magis homo qui habet altiora natura/
lia debet per ſe poſſe conſequi finem ſuum ſcꝫ
vitam eternam. Reſpondeo ꝙ hoc eſt verū de
fine cōnaturali rei. Sꝫ natura humana ex hoc
ꝙ eſt nobilior poteſt ad altiorem finem produ/
ci q̄ naturalem ſibi cuius eſt vita eterna. Sed
indiget altiori auxilio q̄ virtus naturalis ſua
ſit ſcilicet auxilio gratie.

¶ Quantum ad .§. iij.

tertium ſcilicet ꝙ non poteſt quis reſurgere a
peccato ſine auxilio gratie probatur ſic per bea
tum Thom. j. ij. q. cix. arti. vij. Peccatum tran/
ſit actu:ſed remanet reatu. ⁊ ideo non eſt idem
reſurgere a peccato quod ceſſare ab actu pecca
ti. ſed reſurgere a peccato eſt reparari hominē
ab his q̄ peccādo amiſerat. Incurrit autem ho detrim/
mo triplex detrimentum peccando ſcꝫ maculā
corruptionem naturalis boni:⁊ reatum pene.
Maculam quidem inquantum priuatur quis

Nec reſurgere a pctō.

Triplex ſcꝫ macul. tū incur rit hō ꝑ pctūm

decoꝛe gratie ex deformitate peccati. Bonum autem nature coꝛrumpitur inquantum natura hominis deoꝛdinatur voluntate hominis non ſubiecta deo. Hoc enim oꝛdine ſublato cõſequens eſt vt tota natura hominis peccantis inoꝛdinata remaneat. Reatus pene eſt: qꝛ peccando moꝛtaliter meretur damnationem eternam. Manifeſtum eſt autem ꝙ de ſingulis horum trium non repararetur niſi per deum. Cũ enim decoꝛ gratie proueniat ex illuſtratione diuini luminis. non poteſt talis decoꝛ in anima reparari niſi deo denuo illuſtrante. Unde requiritur habituale donum quod eſt gratie lumen. Similiter oꝛdo nature reparari non poteſt vt ſcilicet voluntas hominis ſubyciatur deo: niſi deo voluntatẽ hominis ad ſe trahente. Similiter ⁊ reatus pene eterne remitti non poteſt niſi a deo in quem eſt offenſa commiſſa. ⁊ qui eſt hominum iudex. Et ideo requiritur auxilium gratie. ⁊ quantum ad habituale donum: ⁊ quã tum ad interioꝛem dei motionem. Quod autẽ dicitur Ephe. v. Exurge a moꝛtuis ⁊ illuminabit te chꝛiſtus: non ſic eſt intelligendum ꝙ tota exurrectio a peccato precedat illuminationẽ gratie: ſed quia cum homo per liberum arbitrium a deo motum ſurgere conatur a peccato recipit lumen gratie iuſtificantis.

Quantum ad .§. iij.

quartum ſcʒ ꝙ ſine gratia non poteſt homo a peccato abſtinere: hoc ſic dclarat beatus Tho. j. ij. q. cix. arti. viij. De homine poſſumus loqui dupliciter. Aut ſm ſtatum nature integre: aut ſm ſtatum nature coꝛrupte. Et ſm ſtatum nature integre poterat homo ſine dono gratie habituali nõ peccare nec moꝛtaliter nec venialiter quia peccare nõ eſt aliud q̃ʒ recedere ab eo qđ eſt ſm naturam quod vitare homo poterat in ſtatu nature integre. non tamen hoc poterat ſine auxilio dei in bono conſeruantis quo ſubtracto ipſa etiam natura in nihilum decideret. Sed in ſtatu nature coꝛrupte idiget homo gratia habituali natura ſanante ad hoc ꝙ omnino a peccato abſtineat. Hec ſanatio primo fit in pꝛ ſenti vita ſm mentem appetitu carnali nondũ totaliter reparato. Unde apoſtolus in perſona hominis reparati dicit Roma. vij. Ipſe mente ſeruio legi dei: carne autẽ legi peccati. In quo quidem ſtatu poteſt homo abſtinere a peccato moꝛtali quod eſt in ratione. Non autem poteſt abſtinere ab omni peccato veniali pꝛopter coꝛruptionem inferioꝛis appetitus ſenſualitatis. Cuius motus ſingulos ratio repꝛimere poteſt ⁊ ex hoc habent rationem peccati ⁊ voluntarij Non autem omnes: quia dum vni reſiſtere nititur: foꝛtaſſis alius inſurgit. Et quia ratio nõ poteſt ſemper peruigil eſſe ad huiuſmodi motus vitando. Sic igitur anteq̃ʒ ratio hominis in qua eſt peccatum moꝛtale repararetur ꝑ gratiam iuſtificantem: poteſt ſingula peccata moꝛtalia vitare: ⁊ ſm aliquod tempus: quia nõ eſt neceſſe ꝙ cõtinuo peccet in actu. ſed ꝙ diu maneat abſq̃ʒ peccato moꝛtali eſſe non poteſt. Ut enim dicit Grego. ſuper Ezech. Peccatum qđ per penitentiam non diluitur: mox ſuo pondere ad aliud trahit. Et huius ratio eſt quia ſicut rationi ſubditur inferioꝛ appetitus. ita etiam ratio debet ſubdi deo: ⁊ in ipſo conſtituere finẽ ſue voluntatis. Per finem autem opoꝛtet ꝙ regulentur omnes actus humani ſicut per rationis iudicium regulari debẽt motus inferioꝛis appetitus. Sicut igitur inferioꝛi appetitu non totaliter ſubiecto rationi non poteſt eſſe quin inſurgant inoꝛdinati motus in appetitu ſenſitiuo: ita in ratione hominis deo non ſubiecta: conſequens eſt ꝙ inſurgant multe inoꝛdinationes in ipſis actibus rationis. Cum enim homo non habet coꝛ ſuum firmatum in deo: vt ꝓ nullo bono conſequendo vel malo vitando ab eo ſeparari velit occurrunt multa pꝛopter que ſequenda ⁊ vitanda homo recedit a deo pꝛecepta eius contemnendo: ⁊ ita peccat moꝛtaliter quia in repentinis homo operatur ſm finem pꝛeconceptum ⁊ habitum pꝛeexiſtentẽ. vt philoſophus dicit in. iij. ethi. q̃uis ex pꝛemeditatione rationis homo poſſit aliquid agere pꝛeter oꝛdinem finis pꝛeconcepti ⁊ pꝛeter inclinationem habitus. Sed quia hõ non põt ſemper eſſe in tali pꝛemeditatione non poteſt contingere vt diu permaneat quin operetur ſm conſequentiam voluntatis deoꝛdinate a deo: niſi cito per gratiam repararetur. Nec eſt contra quod dicit beatus Auguſtinus ſcilicet ꝙ nemo peccat in eo quod vitare non poteſt. Sed non poteſt ſine gratia peccatuʒ vitare. ergo ⁊c. quia poteſt homo vitare ſingulos actus peccatoꝛum: ſed non omnes niſi per gratiam. Et tamen quia ex eius defectu eſt ꝙ non ſit pꝛeparatus ad gratiam habendam: per hoc non excuſatur a peccato: quia ſine gratia peccatum vitare non poſſit.

Nec ab ſtineri a peccato

Quantum ad .§. iiij.

quintum ſcilicet ꝙ homo non poteſt ſe pꝛeparare ad gratiam per ſeipſum. oſtenditur per illud quod dicitur. Jo. vj. Nemo poteſt venire ad me niſi pr̃ qui miſit me traxerit euʒ. Hoc autem ſic dclarat. b. Tho. j. ij. q. cix. ar. vj. Duplex eſt pꝛeparatio voluntatis humane ad bonum. Una que pꝛeparatur ad bonum operandũ meritoꝛiũ ⁊ fruẽdũ deo. Et talis ꝓparatio volũtatis nõ põt eẽ ſine habituali dono gr̃e. qđ ſit pn

Nec ſe ꝓparari ad gr̃aʒ

cipium boni opis meritoꝝ. Alio modo pōt intelligi p̄paratio voluntatis humane ad cōsequendum ipsum donum hitualis grē. Ad hoc aūt ꝙ se p̄paret voluntas ad susceptionem huius doni hitualis grē: nō opoꝛtet p̄supponere aliquod aliud donū habituale in anima: q2 sic pꝛocederet in infinitum. sed opꝫ pꝛesupponere aliquod auxiliū dei gratuitum mouentis interius aīam seu inspirantis bonum ꝓpositū. His igitur duob' modis idigemus diuino auxilio ad bū opandum. Quod autē indigeam⁹ auxilio dei mouentis aīam: ostendit ex hoc ꝙ cum deus sit pꝛimū mouens simpliciter: ex eiꝰ motione est ꝙ oīa in ipsam conuertant ꝫ cōēꝫ intentionem boni p quā intendit vnūquodqꝫ assimilari deo ꝫm modū suum. Unde dionysius dicit in li. de di. no. ꝙ deus conuertit oīa ad seipsum. Sed homines iustos conuertit ad seipsum sicut in spālem finem quem intendūt: ꝛ cui cupiunt adherere vt bono ꝓpꝛio. ꝫ illud ps. lxxij. Mihi aūt adherere deo bonum est. Et iō ꝙ homo conuertaṫ ad deum: hoc non pōt esse nisi deo conuertente ipsum ad se. hoc aūt est pꝛepare se ad gratiam quasi ad deum cōuerti. Sicut ille qui hꝫ oculum auersum a lumine solis: p hoc se p̄pat ad recipiendū lumen solis ꝙ oculos suos conuertit versus solē. vñ pꝫ ꝙ non pōt se pꝛeparare ad lumen grē recipiendū nisi per auxilium grē interius mouentis. Nec est contra quod dr: Zach. j. conuertimini ad me ꝛ ego cōuertar ad vos. Conuerti non est aliud ꝙ̄ se ad grāꝫ pꝛepare. Unde videt ꝙ p se potest pꝛeparare se. alias q̄uo imperaret quod non esset in eius ptāte. Nam conuersio hominis ad deum fit per liberum arbitriū. Et ꝫm hoc hoi pꝛecipitur ꝙ se ad deum conuertat. Sed liberꝫ arbitrium ad deum conuerti non pōt nisi deo ad ipsū conuertente illū: ꝫ illud Hiere. xxxj. Conuerte me dñe ꝛ conuertar: quia tu es dñs deus meus. Unde cum dr hō facere quod in se est in pꝛepando se ad gratiam dicitur hoc esse in potestate hominis ꝫm ꝙ est motus a deo.

quid sit cōuerti ad deū.

¶ Quantum ad .§. v.

Existēs i gratia adhuc indiget auxilio gratie.

sextum. s. ꝙ consecutus iam grām habituale donum adhuc indiget auxilio grē pꝛout importat motionem interioꝛem dei ad bonū. Qđ sic dclarat beatus Tho. j. ij. q. cix. art. ix. Homo ad recte viuendum indiget dupli auxilio dei. Uno modo quantū ad donum habituale p qđ sanatur natura humana coꝛrupta p peccatū ꝛ sanata eleuatur ad faciendum opera vite eterne meritoꝛia que excedunt pꝛopoꝛtionem nature humane. Alio modo indiget auxilio grē vt moueatur ad agendum. Quantum igiṫ ad pꝛimum auxilium homo in grē exñs non indiget alio auxilio. s. gratie habitualis quasi alio habitu infuso. Sed quātū ad scđm auxiliū: vt s. moueat a deo ad recte agēdū: sic iam hñs habituale donū grē adhuc indiget tali auxilio. Et hoc ꝓpter duo. Pꝛimo ratione gñali ꝓpter hoc q2 nulla res creata pōt in quemcūqꝫ actū ꝓdire nisi vtute motionis diuine. Scđo ratione speciali ꝓpter ꝯditionē humane nature coꝛrupte. que lꝫ per grām sanet q̄ntum ad mentē: remanet tñ in ea coꝛruptio ꝛ imꝑfectio quantum ad carnē: per quā seruit legi peccati. vt dicit ad Roꝰ. vij. Remanet etiā quedā ignorantie obscuritas in intellectu ꝫm quā dicitur ad Rom. viij. Quid oꝛemus sicut opꝫ nescimus: ꝓpter varios enim rerū euētus. Et q2 etiā nosipsos non ꝑfecte cognoscimus: non possumus ad plenū scire quid nobis expediat. Et ideo necesse est nobis vt a deo dirigamur ꝛ ꝓtegamur qui oīa nouit ꝛ oīa pōt. Et ꝓpter hoc etiā renatis in filios dei per grām cōuenit dicere. Et ne nos inducas in tentationē. Et fiat volūtas tua sicut in celo ꝛ in terra ꝛc̄. que ꝑtinent in oꝛone dñica ad hoc ꝑtinentia. Nec ex hoc ꝙ post gratiā habituale donum acceptū indigeamus auxilio dei nos mouentis ad bonū: pōt ꝯcludi ꝙ tale habituale donū sit in vacuū: vel imꝑfecta gratia. q2 etiā in statu glie q̄n erit gratia cōsummata: hō diuino auxilio indigebit. ꝛ quantum ad hoc etiā imꝑfecta gratia hoc ostēdū in quantum hominem non totaliter sanat.

¶ Quātum ad se/ .§. vi.

ptimum. s. ꝙ in gratia ꝯstitutus indiget auxilio gratie: non quidē put est donum habituale ipsa gratia: sed pꝛout est auxiliū dei ꝓtegens hōiem. Quod bea. Tho. declarat sic. j. ij. q. cix. arti. x. Perseuerātia tripliciter dr. Uno modo put significat habitū mentis per quem homo firmiter stat ne moueat ab eo. qđ est ꝫm veritateꝫ per tristitias irruentes. Scđo modo pōt dici pseuerantia habitus quidā ꝫm quem homo habet ꝓpositū pseuerādi in bono vsqꝫ in finē. Et vtroqꝫ istoꝝ modoꝝ semp pseuerātia simul cum gratia infundit: sicut ꝛ cetere vtutes. Tertio modo dicit perseuerantia quedā bonitatis vsqꝫ ad finē vite. Et ad talem pseuerātiā habendam hō in grā ꝯstitutus nō indiget aliqua habituali gratia: sed diuino auxilio ꝫm ꝓtegente ꝛ dirigēte ꝯtra tētationū impulsus. Et ideo postqꝫ aliquis est iustificatus per grām necesse hꝫ petere ꝑdicte pseuerantie donū. vt. s. custodiat a malo vsqꝫ ad finē vite. Multis enim dat gratia quibus nō datur perseuerare in gratia.

¶ Quantum ad .§. vij.

octauū. s. ꝙ sine habituali dono gratie possu/

ſine gr̄a nō poſ/ſumus multa i[n]/tellige.

mus multa intelligere. ſed nō ſine auxilio dei mouētis intellectū. Quod ſic declarat.b. Tho. j.q.q.cix.ar.j. Sicut oēs motus corporales reducuntur in motum celeſtis corporis ſicut in p̄mum mouēs corporale. ita oēs motus tam corporales q̄ ſpūales reducūtur in primū mouēs ſimpliciter qđ eſt deus. Et ideo quantumcūq̄ aliqua natura corporalis vel ſpūalis ponaf perfecta. non pōt in ſuū actū p̄cedere: niſi moueatur a deo: que quidē motio eſt ſm ſue p̄uidētie rationē: non ſm neceſſitatē nature: ſicut motio corporis celeſtis. Nō ſolum autē a deo eſt oīs motio ſicut a primo mouēte: ſed ab ipſo etiam eſt oīs formalis perfectio. ſicut a primo actu.

¶ Sic igiſ actio intellectus ⁊ cuiuſcūq̄ entis creati depēdet a deo dupliciter. Uno modo inquātum h̄z formā per quam agit. Alio modo inq̄tum ab ipſo mouef ad agendū. Unaqueq̄ aūt forma indita rebus creatis a deo habet efficaciam reſpectu cuiuſdā effectus determinati. in quem pōt ſm ſuam p̄prietatē. Ultra aūt non pōt niſi per aliquā aliam formam ſupadditā. Sicut aqua nō pōt calefacere niſi calefacta ab igne. Sic igiſ intellectus humanus h̄z aliquā formam. ſ. ipſum intelligibile lumen. qđ eſt de ſe ſufficiēs ad quedam intelligibilia cognoſcēda: ad ea. ſ. in quorū noticiā per ſenſibilia poſſumus deuenire. Altiora vō intelligibilia intellectus humanus cognoſcere non pōt. niſi fortiori lumine gratie. vel p̄phetie qđ dicif lumē gratie inquantū eſt nature ſupadditum. Sic ergo dicēdum eſt q̄ ad cognitionē cuiuſlibet veri indiget homo auxilio diuino. vt ſcilicet intellectus a deo moueatur ad ſuum actū. Non aūt indiget ad cognoſcēdū veritatē in oībus noua illuſtratione ſupaddita naturali illuſtrationi. ſed in quibuſdā que excedunt naturalē cognitionem. ⁊ tamē quandoq̄ deus per ſuā gratiā miraculoſe inſtruit aliquos de his que per naturalē cognitionē haberi poſſunt. ſicut ⁊ quādoq̄ facit miraculoſe quidā que natura facere non pōt. Cum aūt dicitur q̄ omne verū a quocūq̄ dicaf eſt a ſpirituſancto. ſm Ambr. Intelligēdum eſt hoc ſm b. Tho. q̄ eſt a ſpirituſancto ſicut infundēte naturale lumen. ⁊ mouente ad intelligendū ⁊ loquēdum veritatem. non aūt ſicut inhabitante per gratiam gratū facientē. vel ſicut largiente habituale donum habere. ſuperadditum naturali lumini.

¶ Demum quā/ .§.viij.

tum ad volēdum vel faciendum bonum aliter indiget homo gratia in ſtatu nature corrupte. Aliter indiget in ſtatu nature integre. Nā in ſtatu nature integre indiget homo virtute gratuita ſuperaddita virtuti nature quantum ad vnum. ſ. ad operandū ⁊ volēdum bonū ſupernaturale. Sed in ſtatu nature corrupte quantū ad duo. ſ. vt ſanetur. ⁊ vlterius vt bonū virtutis operetur meritoriū. In vtroq̄ aūt ſtatu indiget homo auxilio diuino vt a deo moueatur ad volendum ⁊ agendū ſicut a primo mouente. Et ſicut vtroq̄ modo pōt intelligi illud Romanos. ix. Nō eſt volentis neq̄ currentis: ſed dei miſerentis. Uelle enī ⁊ operari meritorie eſt a deo mediante gratia ſua gratum faciente. Uelle autē ⁊ operari ea que ſunt nature vel artis. vt edificare: plantare: intelligere: ⁊ huiuſmodi. etiam in peccatoribus eſt a deo vt p̄mo motore omnium ad agendum.

¶ De effectu gratie operantis que eſt iuſtificatio impij. Capitulum ſextum.

Iuſtificatio impij q̄ eſt effectus gratie operātis dicitur a iuſtitia. Juſtitia aūt dicitur tripliciter ſm Tho. j.ij.q.cxiij.ar.j. Uno modo prout importat rectitudinem ordinantem actum hominis in cōparatione ad alium ſingularem hominē. Et ſic eſt iuſtitia particularis ⁊ virtus cardinalis. Secūdo modo prout ordinat ſm rectitudinē actū hominis in cōparatione ad bonum cōmune multitudinis. que dicitur iuſtitia legalis. Tertio modo dicitur iuſtitia ſm q̄ importat rectitudinem quandā hominis in diſpoſitione interioris hominis. prout. ſcilꝫ ſupremū hominis ſubijcitur deo. ⁊ inferiores vires anime ſubduntur ſupreme. i. rationi. Et hanc iuſtitiā philoſophus. v. Ethico. appellat metaphoricam. Ab hac igitur iuſtitia tertio modo ſumpta ſumitur iuſtificatio paſſiue accepta: ſcilꝫ pro fieri iuſtum. nō pro facere iuſtum. Et hoc etiam nō per modum ſimplicis generationis: quia ſic etiam poſſet cōpetere ei qui non eſſet in peccato. dum iuſtitiam acciperet a deo. ſicut Adam in principio accepit iuſtitiam originalis peccati. cum adhuc non haberet peccatum. ſed potuit peccare. Huiuſmodi iuſtificatio in homine includit rationem motus de contrario in contrariū. Et ſic iuſtificatio importat quādam tranſmutationē de iuſtitie ſtatu ad ſtatum iuſtitie predicte. Et de iſta iuſtificatione hic agitur. De qua ad Romanos. iiij. Ei autem qui nō operatur credēti autem in deum qui iuſtificat impium. Et ad Romañ. viij. Quos vocauit hos ⁊ iuſtificauit. ¶ In hac. n. iuſtificatione impij concurrūt quatuor per ordinem. ſimul quidē tēpore. etſi naturaliter ſeu ordine nature vnum precedat aliud videlicet. Gratie infuſio. Motus liberi arbitrij per fidē formatam in deum. Tertium eſt motus liberi arbitrij in peccati deteſtatione. Quartū eſt re/

q̄tuor ɔcurrūt ad iuſtificatōez impij.

miſſio culpe. Que ſm Pe. de tharātaſia in q̄rto notantur in v̄. iſto. etſi non dicto ordine. Cōmouiſti terram tuam. ſ. tu dñe. terram. i. peccatorē deditum terrenis. Et hoc mouēdo liberū arbitrium ſuū totum in te. vt. ſ. in te credat ⁊ te ſuper oīa amet. ideo cōmouiſti dñe. i. totū mouiſti. Et ſi oīs motus eſt a primo mouente deo. modo ſpeciali eſt hͦ motus ab eo. ad ſe eum cōuertendo qui prius erat auerſus. vnde Augu. ait. Qui fecit te ſine te. nō iuſtificabit te ſine te. vt. ſ. dirigente ad deum. ❡ Scđo dicit. Cōturbaſti eam. ſ. per motuȝ ſui arbitrij in deteſtationem peccati. de qua cōturbatione in alio pſal. vj. dicit. penitens ipſe. Aīa mea turbata eſt valde. Conturbaſti ait. i. totam ſimul turbaſti dolore cōpunctionis. Oportet enim penitētem aſſe be. Aug. de pe. di. vj. de omni peccato dolere ſimul. alīs non eſſet penitens: ſi volūtarie permaneret in aliquo: nō iuſtificaretur. ❡ Tertiū eſt peccati remiſſio qđ ibi notatur. Sana cōtritiones eius. Aīa enim eſt contrita in malam partē. i. quaſi tota deſtructa: fracta minutatim in diuerſas affectiones per peccatum. Quādo quis habet magnā febrem. vel aliam infirmitatē: totum corpus videtur tritum ⁊ fractuȝ. Et ſic per peccatuȝ aīa grauiter infirmata mirabiliter debilitata eſt ⁊ quaſi fracta inepta ad quodcunq̧ bonū. Sed cum peccatuȝ remittit: ſanatur. ps. Qui ſanat oēs infirmitates tuas: ⁊ moduȝ premittit. Qui ꝓpitiat oībus iniquitatibus tuis. ❡ Quartuȝ eſt gratie infuſio vnde iſta omnia ꝓcedunt. qđ notat cum dicit. Quia cōmota eſt. ſ. a te per illuminationem gratie. Unde in figuram. Cum intrauit ieſus hieroſolymā cōmota eſt vniuerſa ciuitas dicēs. Quis eſt hic? Mathei. xxj. Intrat dñs ieſus in ciuitatem anime per gratiam. ⁊ oēs ſenſus ⁊ affectiones tūc mouentur per admirationem. Rationem aūt quare iſta quatuor ponūtur in iuſtificatione impij aſſignat. b. Tho. j. ij. q. cxiij. ar. vj. dicēs. Iuſtificatio eſt quidaȝ motus quo aīa mouetur a deo a ſtatu culpe ad ſtatum iuſtitie. In quolibet aūt motu quo aliquid ab altero mouetur. tria requiruntur. Primum eſt motus ipſius mouentis. Secūdo motus mobilis. Tertio cōſummatio motus ſiue peruētio ad finem. Ex parte igitur motionis diuine accipit gratie infuſio. Ex parte liberi arbitrij motu accipiuntur duo motus ipſius ſm receſſum a termino a quo ⁊ acceſſuȝ ad terminū ad quem. Cōſummatio autem ſiue ꝑuētio ad terminuȝ huius motus importatur in remiſſione culpe. In hoc eniȝ iuſtificatio cōſummatur. ſm illud Eſa. xxvij. Hic eſt omnis fructus vt auferatur peccatum.

❡ Quod requira- .§.i.

tur primuȝ ad iuſtificationē impij. patet per id qđ ſcribit ad Roma. iij. c. Iuſtificati gratis per grām ipſius. Hoc aūt ſic declarat be. Tho. j. ij. q. cxiij. Homo peccādo deuȝ offendit. Offenſa aūt non remittit alicui niſi propter hoc q̧ aīus ipſius offenſi pacatur offendēti. Et ideo peccatuȝ ſm hoc remitti dicit. q̧ deus nobis pacatur. Que quidē pax ꝯſiſtit in dilectione qua deus nos diligit. Dilectio aūt dei quantū eſt ex parte actus diuini eſt eterna ⁊ immutabilis. ſed quantum ad effectū quem in nobis imprimit. q̄nq̧ interrūpitur. prout. ſ. ab ipſo quādoq̧ deficimus. ⁊ q̄nq̧ iterum recupamus. Effectus autem diuine dilectionis in nobis qui per peccatuȝ tollit. eſt grā qua homo fit dignus vita eterna. a qua peccatum mortale excludit. Et ideo non poteſt intelligi remiſſio culpe. niſi adeſſet gratie infuſio. Et q̄uis ꝯtingat aliquando apud hoīes q̧ vnus homo aliquē nec diligit nec odit: tamen ſi eum offendat q̧ ei dimittat offenſam: hoc nō pōt ꝯtingere niſi ex ſpeciali beniuolentia. Beniuolentia aūt dei ad hoīem reparari dicit per donum gratie. Et ideo lȝ anteq̄ȝ homo peccet poſſit eſſe ſine culpa ⁊ ſine gratia vt in ſtatu innocētie: tñ poſt peccatum non pōt eſſe ſine culpa niſi per grām habeat. Item q̧ deus non imputet alicui peccatuȝ ſm illud. Beatus vir cui non imputauit dñs peccatum. importat quendam gratie effectū in ipſo cui peccatum nō imputatur. Qđ enim alicui non imputetur peccatum a deo ex ſua dilectione procedit.

Gr̄e infuſio ad iuſtificationē requirit.

❡ Quod requira- §.ij.

tur ad iuſtificationem impij motus liberi arbitrij in deum qui eſt per fidem formatam: patet per illud qđ dicit chriſtus Ioā. vj. Omnis qui audit a patre ⁊ didicit: venit ad me. Sed addiſcere non eſt ſine motu liberi arbitrij. Nam diſcens cōſentit docenti. Et q̧ ille ſit motus fidei oſtendit apoſtolus ad Rom. v. di. Iuſtificati ex fide pacem habeamus ad deum. Primū ſic declarat beatus Tho. vbi ſupra. arti. iij. Iuſtificatio impij fit a deo mouente hominem ad iuſtitiam. Deus autem mouet oīa ſm modum ſuū. ſ. vniuſcuiuſq̧ rei. Sicut videmus in naturalibus q̧ aliter mouentur ab eo leuia: aliter grauia: propter diuerſam naturaȝ vtriuſq̧. Unde ⁊ homines mouet ad iuſtitiam ſm conditionē humane nature. Homo autē habet ſm ꝓpriaȝ naturam q̧ ſit liberi arbitrij. Et ideo in eo qui habet vſum liberi arbitrij non fit motio a deo ad iuſtitiaȝ abſq̧ motu liberi arbitrij. Sed ita infundit donum gratie iuſtificantis q̧ etiam ſimul cum hoc mouet liberum arbitrium ad donum gratie acceptādum in his que ſunt motionis huius capaces. Unde q̧ pueri in baptiſ-

Mot⁹ libi arbitrij ⁊ regrit ad iuſtificatōez impij.

mo iuſtificent ſine motu liberi arbitrij: hoc eſt
qꝛ nōdum ſunt capaces huius motus. Et ideo
mouentur a deo ad iuſtitiam per ſolam infor/
mationem aīe ipſoꝝ. qđ non fit abſqꝫ ſacramē/
to baptiſmi. Et apte vt ſicut peccatum origina
le a quo iuſtificantur non ꝓpria voluntate ad
eos peruenit ad carnalē originem. ita etiā per
ſpūalem regenerationem a chriſto in eos gra/
tia deriuatur. Et ꝙ Salomon dormiendo: vn/
de ⁊ ſine motu liberi arbitrij conſecutus ſit do
num ſapiētie: vt patet. iij. Regū. iij. Dicēdum
ꝙ non meruit nec accepit tunc ſapiētiaʒ: ſed in
ſomno declaratum eſt ei ꝙ propter p̄cedens
deſiderium daretur ei ſapientia. ¶ Eſt aūt iſte
motus liberi arbitrij in deum qui reꝗritur in iu
ſtificatione motus per fideʒ. Et ratio eſt ſm̄ be.
Tho. vbi. ſ. art. iiij. quia deus mouet animam
hominis in iuſtificatione cōuertendo eam ad
ſeipſum. Unde dicitur in ps. lxxxiiij. ſm̄ aliam
literā. Deus tu ꝯuerſus viuificabis nos. Sed
prima conuerſio mentis in deum fit per fideʒ.
ſm̄ illud ad Hebre. xj. Accedētem ad deū opor

mot' fi/ dei req/ rit ad iuſtifi/ catione ⁊ chari tatis.

tet credere quia eſt. Et ideo motus fidei requi/
ritur ad iuſtificationem. Requiritur aūt actus
fidei in iuſtificatione quantū ad hoc ꝙ homo
credat deum eſſe iuſtificatorem hominum per
myſterium chriſti. ſm̄ illud ad Romanos. iiij.
Credēti ei qui iuſtificat impium: imputabitur
ei ad iuſtitiam. Et quia motus fidei nō eſt per/
fectus niſi ſit charitate informatus. ideo in iu/
ſtificatione impij cum motu fidei eſt etiam mo
tus charitatis. Mouetur autem liberum arbi
trium in deum ad hoc ꝙ ſe ei ſubijciat. Unde
etiam concurrit ſimul ⁊ actus timoris filialis:
⁊ actus humilitatis. Contingit enim vnū ⁊ eū
dem actum liberi arbitrij diuerſarum virtutū
eſſe: ſm̄ ꝙ vna imperat ⁊ alia imperatur: put
actus eſt ordinabilis ad diuerſos fines.

¶ Requiritur ⁊ .§. iij.

deteſta/ tio pcti etiaʒ re quirit.

tertium in iuſtificatione: ſcilicet motus liberi
arbitrij in peccatum deteſtandum. Juxta illud
ps. Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam
meam domino: ⁊ tu remiſiſti impietatem pec/
cati mei. Unde etiam beatus Auguſti. Nemo
poſtqꝫ fuerit ſue volūtatis arbiter conſtitutus
poteſt nouam inchoare vitam: niſi eum penite
at veteris vite. de peni. diſt. j. tres ſunt. Et hoc
ſic declarat beatus Thom̄. vbi ſupra. articu. v.
Juſtificatio impij eſt quidam motus quo mo/
uet humana mens a deo a ſtatu peccati in ſta/
tum iuſtitie. Sicut autem ſe habet corpus ali/
quod motum localiter ab aliquo mouente ad
duos terminos: ſcilicet a quo ⁊ ad quem: ita ſe
debet habere anima in motu iuſtificatiōis per
liberum arbitrium. Sed in motu locali corpo

rum manifeſtum eſt ꝙ ita ſe habet corpus mo/
tum ꝙ recedit a termino a quo: ⁊ accedit ad
terminum ad quem. ita ⁊ mens humana cum
iuſtificatur oportet ꝙ per motum liberi arbi/
trij recedat a peccato: ⁊ accedat ad iuſtitiam.
Receſſus autem in motu liberi arbitrij intelli/
gitur per deteſtationem: ſicut acceſſus intelli/
gitur per deſiderium. Sic ergo oportet in iu/
ſtificatiōe impij ꝙ ſit duplex liberi arbitrij mo
tus. Unus quo tendat in dei iuſtitiaʒ quaſi ter/
minum ad quem. Alius quo tendat in deteſta/
tionem peccati: vt terminum a quo recedit.
¶ Et ſi arguitur in contrarium ſic. Si in iu/
ſtificatione requiritur motus liberi arbitrij ad
deteſtationeʒ peccati cum oporteat ſingula de/
teſtari. tunc requiritur magnuʒ tempus ad re/
cogitanduʒ ſingula. cum tamen iuſtificatio fi/
at in inſtanti vt dicet. Reſpondet beatus Tho/
mas. ꝙ in tempore p̄cedente iuſtificationeʒ:
oportet ꝙ homo ſingula peccata que commi/
ſit deteſtetur: quorum memoriam habet. Et ex
tali conſideratione ꝑcedenti ſequuntur in ani/
ma quidam motus deteſtantes vniuerſaliter,
omnia peccata cōmiſſa. inter que etiam inclu
duntur obliuioni tradita. Et quia vt dicitur de
penitē. diſtinc. vij. Apud deum nullas patitur
moras venie conuerſio. cum ſubito quis ꝯteri/
tur ⁊ iuſtificat. Debet tamen ſuperuiuens ſin/
gula peccata recogitare ⁊ deteſtari. ſm̄ Pe.

¶ Ex p̄dictis .§. iiij.

tribus ſequitur quartum. ſcilʒ peccatoꝝ remiſ/
ſio. que vtiqꝫ in inſtanti fit ſicut infuſio gratie.
Unde glo. ſuper illud Actuuʒ. ij. Factus eſt re/
pente de celo ſonus tanquā aduenientis ſpiri/
tus vehementis. dicit glo. Neſcit tarda moli/
mina ſpiritusſancti gratia. Hoc auteʒ ſic decla/
rat beatus Tho. vbi ſupra. arti. vij. Tota iuſti
catio impij originaliter ꝯſiſtit in infuſione gra
tie. Per eam enim liberum arbitrium moue/
tur ⁊ culpa remittitur. Gratie autem infuſio fit
in inſtanti abſqꝫ ſucceſſione. Cuius ratio eſt:
quia ꝙ aliqua forma ſubito non imprimatur
ſubiecto: contingit ex hoc ꝙ ſubiectum non
eſt diſpoſitum: ⁊ agens indiget tēpore ad hoc
ꝙ ſubiectuʒ diſponat. Unde videmus ꝙ quia
dyaphanum eſt ſubito diſpoſitū ad recipiēduʒ
lumen ſubito illuminatur a corpore lucido in
actu. Dictum eſt auteʒ ſupra. ꝙ deus ad hoc ꝙ
gratiaʒ infundat aīe: nō requirit aliquā diſpo/
ſitionem niſi quam facit. Facit aūt hmōi diſpo
ſitionē gratie. qñqꝫ quidē ſubito. qñqꝫ quideʒ
paulatim ⁊ ſucceſſiue. vt dictū eſt. ſ. Qđ enim
agens naturale nō poſſit ſubito diſponē mate/
riam. contingit ex hoc ꝙ aliqua indiſpoſitio
eius quod reſiſtit in materia citius diſponit.

Cum igitur virtus diuina ſit īfinita: poteſt quā ſicunqȝ materiam creatam ad formam diſponere. ⁊ multo magis liberum arbitrium hoīs cuius motus pōt eſſe inſtātaneus ſm naturam Sic igitur iuſtificatio impij fit a deo in inſtanti. Motus igit̄ liberi arbitrij in iuſtificatione concurrens eſt conſenſus ad deteſtanduȝ pctm̄ ⁊ accedendum ad deum. qui quidem conſenſus ſubito fit. Cōtingit aūt ꝙ precedit aliq̄ deliberatio que non eſt de ſubſtātia iuſtificationis: ſed via in iuſtificationem: ſicut motus localis. eſt via ad illuminationem ⁊ alteratio ad generationem. Liberum etiā arbitriū in iuſtificatione ſil̄ deteſtatur pctm̄ ⁊ ꝯuertit ſe ad deū. Ideo enī deteſtat̄ peccatū quia eſt ꝯtra deum: ſicut corpus qđ mouetur ſimul recedit a termino a quo. ⁊ accidet ad terminum ad quem. Notanduȝ ēt ꝙ q̄uis iſta quattuor ſint ſimul tempore: qm̄ fiunt in inſtanti. ordine tn̄ nature gr̄e infuſio: que eſt cauſa oim̄ alioꝝ trium. eſt prior ſicut cā eſt prior effectu. ⁊ hoc ex parte dei iuſtificantis. Sȝ ex parte hoīs iuſtificati videt̄ prior remiſſio culpe q̄ȝ infuſio gratie ordine nature. Datur exemplū in ſole. Nam ſol per ſuā luceȝ operatur ad remouendū tenebras. Et ex parte qdē ſolis prius eſt illuminare q̄ȝ remouere tenebras. Ex parte aūt aeris illuminandi prius eſt purgare tenebras q̄ȝ conſeq lumē ordine nature: q̄uis ſil̄ ſint tempore. Et ſȝ hoc itelligit̄ illud. b. Amb. xxxij. q. j. Cum renunciat̄ improbitati: ſtatim aſciſcit̄ virtutis. Egreſſus enī malicie virtutis operatur ingreſſuȝ. Eodēqȝ ſtudio quo viciū excludit̄: innocentia copulatur.

Juſtificatio impij ē maximū opꝰ dei ⁊ quomō

Notandum autem .§.v.

Notandum autem ꝙ iuſtificatio impij eſt maximuȝ opus dei ſm magnitudinem eius quod fit: ⁊ eſt aliquo modo miraculoſum. Quantum ad primuȝ aliquod opus dr̄ magnum ex parte modi agendi. ⁊ ſic opus creationis eſt maximū: in quo ex nihilo fit aliquid. Scđo modo dicit̄ magnum opus propter magnitudinem eius quod fit. Et ſȝ hoc maius eſt opus iuſtificatiōis impij que terminat̄ ad bonuȝ eternum diuine pticipationis q̄ȝ creatio celi ⁊ terre que termiāt̄ ad bonū nature mutabilis. Et ideo cum dixiſſet Aug. ꝙ maius eſt ꝙ ex impio fiat iuſtus q̄ȝ creare celū ⁊ terram. quaſi rōnem aſſignans ſubdit. Celuȝ enim ⁊ terra tranſibit. Predeſtinatoꝝ autem ſalus iuſtificatio pmanebit. Sciendum etiā ꝙ magnum qđ fit dr̄ aliquid dupliciter. Uno mō abſolute. Et hoc modo donum glorie eſt maiꝰ dono gratie iuſtificantis impium. Et ſic etiam ſanctoruȝ glificatio eſt maius q̄ȝ iuſtificatio impij. Alio modo dr̄ aliquid magnum q̄titate ꝓportionis. ſicut dicitur mons paruus ⁊ celum magnum. Et hoc modo donum gr̄e iuſtificantis impium. eſt maius q̄ȝ donum brificantis iuſtuȝ. quia plus excedit dignitatē impij: donū gr̄e qui impius erat dignus pena. q̄ȝ donum glīe dignitatē iuſti. q ex hoc ipſo ꝙ eſt iuſtificatus eſt dignus gloria. vnde beatus Auguſt. ibidem dicit. Judicat qui poteſt. Utruȝ maius ſit angelos iuſtos creare q̄ȝ impios iuſtificare. Certe ſi equalis eſt vtriuſqȝ potentie: hoc tamē eſt maioris miſericordie. Unde ⁊ Pſal. cxliiij. Miſerationes eius ſuper oīa opa eius. Et ī collecta. Deus qui omnipotentiam tuaȝ maxime parcendo ⁊ miſerando manifeſtas ⁊c̄. Et bonū gratie vnius eſt maius q̄ȝ bonum nature vniuerſi. Quomodo autem ſit iuſtificatio miraculoſa ſic declarat beatus Thom. vbi ſupra arti. x. In operibus miraculoſis tria poſſunt inueniri. quorum vnum eſt ex parte potentie agentis. quia ſcilicet ſola diuina virtute fieri poſſūt. Et hoc modo tam iuſtificatio impij q̄ȝ creatio mundi. ⁊ omne opus quod a deo ſolo fieri poteſt. poteſt dici miraculoſum. Secundo in quibuſdam operibus miraculoſis inuenitur ꝙ forma inducta eſt ſupra naturalem potentiam talis materie. Sic̄ ſuſcitatio mortui eſt ſupra naturalem potentiam talis corporis. Et quantuȝ ad hoc iuſtificatio impij non eſt miraculoſa. qr̄ naturaliter anima eſt gratie capax: eo enim ꝙ facta eſt ad imaginem dei: eſt capax gratie. Tertio modo in operibus miraculoſis inuenitur aliquid preter ſolitum ⁊ conſuetum ordinē cauſandi effectum ſicut cum aliquis infirmus aſſequitur ſubito ſanitatem perfectam. preter ſolitum curſum ſanationis que fit a natura vel arte. Et quantum ad hoc iuſtificatio impij quandoqȝ eſt miraculoſa: quandoqȝ non. Eſt enim iſte cōmunis ⁊ conſuetus curſus iuſtificatiōis vt deo mouente interius animam. homo conuertatur ad deum. Primo quidem conuerſione imperfecta. ⁊ poſtea deueniat ad perfectum Unde dicitur de peniten. diſtinctio. ij. Nemo repente fit ſummus. ſed a minimis quiſqȝ inchoat vt ad maiora perueniat. Quandoqȝ vero tam vehementer deus animam mouet vt ſtatim quandam iuſtitie perfectionem aſſequatur ſicut fuit in conuerſione ſancti Pauli. adhibita etiam exterius miraculoſa proſtratione. Et ideo conuerſio Pauli: tanq̄ȝ miraculoſa in eccleſia cōmemoratur celebriter.

Et q̄ddam modo miraculoſum.

De merito q eſt effectus gratie cooperātis. Capitulum ſeptimum.

MEritūȝ hoīs apud deum eſſe non poteſt: niſi ſȝ preſuppoſitionē diuine ordinatiōis vt. ſ. id hō ꝯſequat̄ a deo ꝑ ſuaȝ opationem

quid ſit meritū vl̄ merces.

quaſi mercedez.ad qḋ ei deus virtutem operā
di deputauit.mouens ſeipſum ad agēduz per
liberum arbitriuz.Pro cuius declaratione di/
cit.b.Tho.j.ij.q.cxiiij.ar.j.ꝙ meritum ⁊ mer/
ces ad idem referuntur.Jd enim merces dici/
tur qḋ alicui recompenſatur pro precio operis
ſui vel laboris quaſi quoddā preciū ipſius.
Unde ſicut reddere iuſtū precium pro re acce/
pta ab aliquo eſt actus iuſtitie.ita recompēſare
etiam mercedem laboris vel operis alicui⁹ eſt
actus iuſtitie.Juſtitia aūt eſt quedaz equalitas
Et ideo iuſtitia ſimplex eſt īter eos inter quos
eſt equalitas ſimpliciter.Sȝ inter eos inter q̄s
non eſt ſimpliciter equalitas.nō eſt etiam ſim/
pliciter iuſtitia.ſed ſm quid:i.quidaz modus
iuſtitie pōt eſſe.Sicut inter patrem ⁊ filiuz.vel
inter dñm ⁊ ſeruum nō eſt iuſtum ſimpliciter.
ſed quidam modus iuſtitie propter inequalez
diſtātiam eoꝝ.Jn his ergo in quibus eſt ſim/
pliciter ratio iuſti.eſt ⁊ ſimpliciter ratio merce/
dis ⁊ meriti.Sed in his in quibus non eſt ſim
pliciter ratio iuſti.ſed ſm quid.vt cōtingit in/
ter equale multum.vt.ſ.inter patrem ⁊ filiū ibi
non eſt ſimpliciter ratio meriti ⁊ mercedis.ſed
ſm aliquem moduz.inquātum.ſ.ibi ſeruaſ ra/
tio iuſtitie aliquo modo.etſi nō perfecte.Et ſic
aliquid dicitur mereri filius a patre:⁊ ſeruus
a dño.Manifeſtum eſt aūt ꝙ inter deum ⁊ ho
minem eſt maxima inequalitas:q: in infinituz
diſtant:⁊ totum qḋ eſt hoīs bonum eſt a deo.
Unde non pōt eſſe iuſtitia hoīs ad deū ex ſuis
opibus ſm abſolutam equalitatez:ſed ſm pro
portionem quandā.inquātum.ſ.quilibet ope/
ratur ſm modum ſuum.Modus aūt ⁊ menſu
ra v̄tutis humane eſt a deo in hoīe.Et vt dictū
eſt meritum hoīs apud deum eſſe non pōt:niſi
ſm preſuppoſitionem diuine ordinationis.Et
ex hoc ſequitur ꝙ deus ex opibus noſtris non
De⁹ ne/ efficitur ſimpliciter debitor nobis:ſed ſibiipſi
mini eſt inquantū debitum eſt vt ſua ordinatio impleaº
debitor tur.Ordinauit enim ꝙ homo faciendo bona
abſolu/ opera per liberū arbitriuz.motū tamē per gra/
te ⁊ ppe tiam ſuam:ↄſequatur vitam eternā.Cuz enim
coronat merita nr̄a remunerat munera ſua:q:
ſ.ipſe dedit virtutem operandi gratis.

De merito igi/ .§.i.

tur humano.ſciēdum primo ꝙ ſine gratia me
nec ſine reri nullo modo homo pōt vitam eternā in in/
gr̄a me nocētia cōſtitutus.Ratio eſt ſm bea.Thom̄.j.
reri pōt ij.q.cxiiij.ar.ij.q: ex inſtitutione diuine proui
vitā e/ dētie eſt vt nihil agat vltra virtutem ſuā.Sed
nam. vita eterna eſt quoddā bonum excedens ꝓpor/
tionem nature create:⁊ excedit cognitionem ⁊
deſiderium eius.ſm illud.j.Cor.ij.Oculus
nō vidit nec auris audiuit nec in cor hominis

aſcēdit que preparauit deus diligētibus ſe.Et
inde eſt ꝙ nulla natura creata eſt ſufficiēs prin
cipiū actus meritorij vite eterne niſi addaſ ali
quid diuinū ſupernaturale qḋ gratia dicitur.
Sed ſi in hoīe addaſ peccatuȝ vt ↄtingit in oī/
bus natura vitiata in Adam ſaltem per origi/
nale:nō pōt quis mereri ſeu actum meritoriuȝ
agere:niſi prius excludaſ peccatū quod fit per
gr̄am.Ad hoc pōt facere quod ait Greg.di.xl.
Quelibet occulta loca aīam ſine gratia ſaluare
nō poſſunt.Nam ⁊ Loth in ciuitate inter peſſi
mos ſodomitas iuſtus fuit.in monte peccauit
ſ.cum filiabus.Sed quid iſta dicimus cuȝ ma
iora nouerimus.quid iocūdus celo.quid ſecu/
rius paradiſo.⁊ tñ Adam peccando de paradi
ſo expulſus eſt.Angelus de celo eiectus.Hec il
le.cum fuit in gratia nō fuit eiectus:ſed poſtea
cum per peccatū amiſit.Jn gratia aūt cōſti/ quo me
tutus mereſ per opa ſua bona vitam eternā ex rito hō
ↄdigno ex parte gratie.Ex cōgruo:ex parte li/ per opa
beri arbitrij.Pro cuius decla.dicit be.Tho.j. bōa me
ij.vbi.ſ.ar.iij.Opus meritoriū pōt dupliciter reſ vitā
ↄſiderari.Uno modo ſm ꝙ procedit ex libero eternā.
arbitrio.Alio modo ſm ꝙ ꝓcedit ex gratia ſpi
ritusſancti.Si ergo ↄſideretur ſm ſubſtantiaȝ
opis.vt ſm ꝙ ꝓcedit ex libero arbitrio.ſic non
pōt ibi eſſe ↄdignitas ꝓpter maximā inequali
tatem.Et ſm hoc dicebat apoſtolus Rom̄.viij.
Non ſunt ↄdigne paſſiones huius tēporis ad
futuram gl̄iaȝ.ſ.quantū ad ſubſtātiam operis.
Sed eſt ibi ↄgruitas ꝓpter quandā equalitatē
ꝓportionis.Cōgruum enim videſ vt operanti
ſm ſuaȝ virtutē deus ſm excellentiā ſue virtu/
tis recōpenſet.Si aūt loquamur de opere me/
ritorio ſm ꝙ ꝓcedit ex gratia ſpūſſancti.ſic eſt
meritorium ex ↄdigno.Sic enim valor meriti
attendiſ ſm virtutez ſpūſſancti mouentis nos
in vitam eternam.ſm illud Joā.iiij.Fiet in eo
fons aque ſalientis in vitam eternā.Attenditur
etiā preciuȝ opis ſm dignitatē gratie per quā
homo cōſors factus diuine nature adoptaſ in
filiū dei.Cui debeſ hereditas ex ipſo iure ado/
ptionis.ſm illud Rom̄.viij.Si filij ⁊ heredes.
Unde gratia ſpūſſancti etſi non ſit filiis gl̄ie in
actu.eſt tñ filiis in virtute.ſicut ⁊ ſemē arboris
in quo eſt virtus ad totam arborē.Notādū
etiam ſm bea.Tho.vbi ſupra.artic.v.ꝙ nemo
poteſt ſibi mereri primā gratiā.tum quia om/ Nemo
ne meritum repugnat gratie.j.q.j.Ait Leo pa pōt ſibi
pa.Gratia ſi nō gratis datur gratia nō eſt.tum mereri
q: vt dictum eſt excedit ꝓportionē nature.tum viiā eſ/
etiam q: ante gratiā in ſtatu peccati homo ha/ nam
bet impedimentū ꝓmerendi gr̄am.ſ.ipſuȝ pec
catum.Retractauit autē ante qḋ aliquando di
xerat.ſ.fidem eſſe ex nobis a deo.⁊ ſic cōſequiſ
primam gr̄am.Unde non pōt eſſe meritorius.

pꝛime gr̃e. Cum igit͛ dicit͛ ꝙ per fidem iuſtifi-cat͛ homo. non ſic eſt intelligẽdum ꝙ fides me-reatur iuſtificationẽ. ſ. credẽdo. Sed dum iuſti-ficat͛ homo credit eo ꝙ motus fidei requiritur ad iuſtificationẽ vt dictum eſt. Et q̃d dicit͛ deus dare gratiam nõ niſi dignis. non ita intelligẽ-dum eſt ꝙ pꝛius ipſi fuerint digni: ſed, deus fe-cit eos dignos.

Nõ q̃re null⁹ pt alſi me-reri ex ꝯdigno

ℭ Sciẽdum etiam .§. ij.

ſm be. Tho. vbi. ſ. art. vj. Quod nullus põt al-teri mereri pmam gr̃am ex cõdigno niſi Chꝛi-ſtus. Ratio eſt. q: vnuſquiſqꝫ noſtruꝫ mouet͛ a deo per donũ gratie vt ipſe ad vitam eternam pueniat. Et ideo meritũ ꝯdigni vltra iſtam mo-tionem nõ ſe extẽdit. Sed aĩa chꝛiſti mota eſt a deo per gr̃am. non ſolũ vt ipſe pueniret ad vi-tam eternã. ſed etiam vt alios induceret in glo-riam inquantũ eſt caput ⁊ auctoꝛ ſalutis ſm il-lud Heb. Qui multos filios in gl̃iam adduxe-rat ⁊c̃. Sed merito ꝯgrui põt quis mereri alte-ri primã gr̃am. Quia enim homo in gratia cõ-ſtitutus adimplet volũtatem dei. cõgruum eſt ſm amicicie pportionẽ vt deus impleat volun-tatẽ eius in ſaluatione alterius. Licet poſſit ha-bere quãqꝫ impedimẽtum ex parte illius cuius purificationẽ deſiderat. Et ſic intelligit͛ illa au-ctoꝛitas Hiere. xvj. Si ſteterit Moyſes ⁊ Sa-muel coꝛam me nõ eſt aĩa mea ad ppl̃m iſtum. Erat enim impedimẽtũ ex parte illoꝝ de pplo.

ꝙ hũa-n⁹ act⁹ hꝫ rõnẽ merẽdi ex duo-bus.

ℭ Gratia eſt pꝛin- .§. iij.

cipiuꝫ meriti pꝛincipalius per charitatẽ q̃ per alias virtutes. Unde Chꝛiſtus dixit Joã. xiiij. Siq̃s diligit me diliget͛ a patre meo. ⁊ ego di-ligam eum. ⁊ manifeſtabo ei meipſum. q̃d pti-net ad vitaꝫ eternã. ſ. manifeſtatio dei. ℭ Pro cuius declara. dicit be. Tho. vbi. ſ. art. iiij. Q̃d humanus actus habet rationẽ merẽdi ex duo-bus. vt dictũ eſt. Pꝛimo ⁊ pꝛincipaliter ex diui-na oꝛdinatiõe. ſm ꝙ actus dicitur meritoꝛius eſſe illius boni. ad q̃d homo diuinitus oꝛdina-tur. Scd̃o v̈o ex parte liberi arbitrij inquãtum homo habꝫ pꝛe ceteris creaturis vt per ſe agat volũtarie agẽs. Et quãtum ad vtrũqꝫ pꝛincipa-litas meriti penes charitatem cõſiſtit. Pꝛimo enim ꝯſiderãdum eſt ꝙ vita eterna in dei frui-tione ꝯſiſtit. Motus autẽ humane mentis ad fruitionẽ diuini boni eſt pprius actus charita-tis per quem oẽs actus aliaꝝ virtutum oꝛdinãt͛ tur in hũc finem ſm ꝙ alie virtutes impantur a charitate. ⁊ ideo meritũ vite eterne pmo pti-net ad charitatem. ad alias aũt virtutes ſecun-dario ſm ꝙ eoꝝ actus impant͛ a charitate. Si-militer manifeſtuꝫ eſt ꝙ id quod ex amoꝛe faci-mus. maxime volũtarie facimus. Unde etiam ſm ꝙ ad rõnem meriti requiritur ꝙ ſit volũta-riũ. pꝛincipaliter meritũ charitati attribuitur. ℭ Sciẽdum etiaꝫ ꝙ nullus põt ſibi mereri re-parationem poſt lapſum: nec merito cõdigni: nec merito ꝯgrui. Merito quideꝫ ꝯdigni hoc non põt ſibi mereri. q: ratio huius meriti pen-det ex motione diuine gratie. que maxime in-terrũpitur per ſequens peccatũ. Meritũ etiaꝫ ꝯgrui quo quis meret͛ alteri penitẽtiam impe-dit͛ ne cõſequat͛ effectum in eo cui quis meret͛. Multo ergo magis impedit͛ talis meriti effi-cacia ppter impedimẽtum q̃d eſt etiã in eo qui meret͛ ⁊ in eo cui meretur. Utrũqꝫ enim hoc in vnaꝫ pſonam ꝯcurrit. Unde ſimpliciter homo poſt lapſum non põt ſibi mereri reparationeꝫ. Unde Ezech. xviij. dicit͛. Si auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua ⁊ fecerit iniquitatem oẽs iuſtitie eius non recoꝛdabunt͛. Ubi bea. Greg. Cõſide-rãdum nobis eſt: q: in ppetratione maloꝝ nul-la debet eſſe fiducia bonoꝛuꝫ pꝛeteritoꝝ. de pe. di. iiij. ℭ Notãdum etiam ꝙ homo põt mere-ri augmẽtum gratie ⁊ charitatis in merito cõ-digni. ſm be. Tho. vbi. ſ. art. viij. Huius ratio eſt. q: vt dictum eſt. Illud cadit ſub merito ꝯdi-gni ad q̃d motio diuine gratie ſe extẽdit. Mo-tio auteꝫ alicuius mouẽtis nõ ſolum ſe extẽdit ad vltimum terminũ motus: ſed etiã ad totuꝫ pgreſſum in motu. Terminus aũt motus gra-tie eſt vita eterna. Pꝛogreſſus aũt in hoc motu eſt ſm augmẽtum charitatis vel gratie. ſm il-lud Prouer. iiij. Iuſtoꝝ ſemita quaſi lux ſplen-dens pcedit: ⁊ creſcit vſqꝫ ad pfectuꝫ diem que eſt gl̃ie. In quo verbo bea. Greg. ſuper Ezech. In iuſtoꝝ aĩo bonum deſiderium atqꝫ intelle-ctus lucis intime iam pars diei eſt. Sed quia vſqꝫ in finem vite in virtute pficiunt ad pfectũ diem tunc veniũt quãdo ad regna celeſtia pdu-cti in ea luce quam deſiderãt iam minus aliq̃d non habebũt. de pe. diſtin. ij. non reuertebant͛. ℭ Et ſciẽdum ꝙ quolibet actu meritoꝛio me-retur homo augmẽtuꝫ gratie. ſicut ⁊ gratie cõ-ſummationeꝫ. que eſt vita eterna. Sed ſicut vi-ta eterna nõ ſtatim reddit͛: ſed ſuo tẽpoꝛe. ita ⁊ gratia nõ ſtatim auget͛ per quodlibet opus me-ritoꝛiũ: ſed ſuo tẽpoꝛe. cum. ſ. aliquis ſufficien-ter diſpoſitus eſt ad augmẽtum gratie. ℭ Iteꝫ nota ꝙ pſeuerãtiam in bono vſqꝫ in finem nul-lus põt mereri. Ratio eſt ſm. b. Tho. vbi. ſ. ar. ix. quia iſta depẽdet ſolum ex diuina motione que eſt pꝛincipiũ oĩs meriti. Sed deus gratis donum pſeuerãtie largitur quibuſcũqꝫ largit͛. Nec obſtat quia pꝛo ea habẽda oꝛamus quaſi poſſimus eam mereri: q: etiam que non mere-mur: oꝛando impetramus. Nam ⁊ peccatoꝛes deus exaudit: veniam nõ merẽtes quam petũt ⁊ accipiunt. Alioquin fruſtra dixiſſet publica-

quolibꝫ actu me-ritoꝛio meret͛ hõ aug-mẽtum gratie.

nus. Deus ꝓpitius eſto mihi peccatori. Similiter ⁊ pſeuerātie donum aliquis petendo a deo ſpetrat ſibi vel alῃ. q̄uis nō cadat ſub merito.

De bonis tem‑ .§.iiij.

vtrū bona tpa/lia ca/dūt ſub merito

poralibus quomodo cadant ſub merito. ſic declarat beatus Thom. j.ij.q. vlti. articu. vlti. Id quod cadit ſub merito eſt p̄miuꝫ vel merces quod habet rationem alicuius boni. Bonum autem hominis eſt duplex. Unum ſimpliciter aliud ſm quid. Simpliciter quidem bonū hominis eſt vltimus finis. ſm illud ps. lxxij. Mihi adherere deo bonum eſt. Et per conſequens omnia illa que ordinantur vt ducentia ad hūc finem. ⁊ talia ſimpliciter cadūt ſub merito. Bonum autem hominis non ſimpliciter ſed ſm quid. eſt illud quod eſt ei bonū vt nunc. vel qd̄ ei ſm aliquid eſt bonum. Et huiuſmodi nō cadunt ſub merito ſimpliciter: ſed ſm quid. Secūdum ergo hoc dicendum. ꝙ temporalia bona prout ſunt vtilia ad opera virtutuꝫ: quibus perducimur ad vitam eternam. ſm hoc directe cadunt ⁊ ſimpliciter ſub merito. ſicut ⁊ augmentum gratie. ⁊ omnia illa quibus homo iuuatur ad beatitudinem poſt p̄imam gratiam. Tātum enim dat deus iuſtis de bonis temporalibus ⁊ etiam de malis: quantuꝫ eis expedit ad perueniendum ad vitam eternam. ⁊ intantum ſunt ſimpliciter bona huiuſmodi temporalia. Unde dicitur in ps. xxxiij. de timētibus deum. Non deficient omni bono. Et alibi. Nō vidi iuſtum derelictum. Si autem conſiderentur temporalia bona ſm ſe. ſic non ſunt ſimpliciter bona hominis: ſed ſm quid. Et ita nō ſimpliciter cadūt ſub merito: ſed ſm quid. ſcilicet inquantū homines mouentur a deo ad aliqua temporaliter agenda: in quibus ſuum propoſitum conſequūtur deo fauente. vt ſicut vita eterna eſt ſimpliciter p̄miū operuꝫ iuſtitie per relationem ad motioneꝫ diuinam vt dictuꝫ eſt ſupra. ita temporalia bona in ſe cōſiderata habēt rationem mercedis habito reſpectu ad motionem diuinaꝫ: qua voluntates hominū mouentur ad hec conſequenda. Licet interduꝫ in his homines non habeant rectam intentionem. Cum autē dicitur Eccle. ix. Uniuerſa eque cunctis eueniunt iuſto ⁊ impio bono ⁊ malo ⁊c̄. Hoc verum eſt quantum ad ſubſtantiam bonorum ⁊ malorum temporaliū: ſed non quantuꝫ ad finem. Nam per huiuſmodi boni manuducuntur in beatitudinem. non aūt mali. Item ꝙ temporalia bona fuerint p̄omiſſa in veteri lege vt merces iuſtitie. vt patet Deuteronō. xviij. Dicit beatus Auguſti. ꝙ in illis fuerunt figure futurorum: ſcilicet ſpiritualium bonorum que implentur in nobis.

Titulus.x. De donis ſpirituſſancti.

De ſeptem donis eiuſdem in communi. Capitulum p̄imum.

A Scendiſti in altuꝫ cepiſti captiuitatem dediſti dona hoibus. ps. Nr̄a tn̄ tranſlatio hꝫ. Accepiſti dona hoibꝰ. Qd̄ pōt exponi dupl'r. Accepiſti tu xp̄e. de quo ꝓpͤ loquit̄ in hoibus. i. iter oēs ꝯſtitutos accepiſti. ſ. a deo dona ſpirituſſancti. Uel dona que a te īfuſa in aplis inten ſoꝝ deſiderioꝝ accepiſti. accepiſti ex quibꝰ miſiſti dona ſpirituſſancti copioſiſſime. Sed ſequendo primā litterā quaꝫ inducit apoſtolus ad Ephe. Aſcendit chriſtus in altuꝫ. abſolute: quia in ſupremum locum celi empyrei: quo nil altius. Uel in altum crucis cepit captiuitatem. i. multitudinem ſanctoruꝫ: quam diabolus tenebat in limbo carceris obſcuri captiuam propter debitum originalis nondum ſolutum. Et per crucem quideꝫ de manibus eius liberando. In aſcenſione autem cepit: ſcilicet ſecum ducendo in celum: ⁊ in poſſeſſionem celi mittendo ſeu ponendo. Poſt quod dedit dona hominibꝰ: ideſt apoſtolis dona ſpirituſſancti. Unde beatus Augu. dicit. Que dona vtiq3 ſpiritūſanctum: qui tale donum eſt: qualis eſt ipſe. Uere magnus dn̄s ⁊ magna miſericordia eius qui donum dat equale ſibi. Donum enim eius ſpirituſſanctus eſt a quo dono increato ꝓcedunt in plurali ſeptē dona data hominibus. De quibus Eſa. xj. Requieſcet ſuper eum: ſcilꝫ chriſtum hominē. ⁊ etiam ſuper quodlibet mēbruꝫ chriſti myſtici. ſpūs dn̄i. i. gratia ſpūſſancti. a qua fluunt dona ſiue v̄tutes infuſe. Spūs ſapiētie ⁊ intellectus. ſpiritus conſilij ⁊ fortitudinis: ſpūs ſcientie ⁊ pietatis. Et replebit eum ſpiritus timoris dn̄i. Quamuis autem iſta dona ſpirituſſancti fuerint in omnibꝰ electis dei. qui fuerunt in veteri teſtamento. tamen copioſius ⁊ vniuerſalius fuerunt data in nouo poſt chriſti aſcenſionem apoſtolis. ⁊ ipſis predicantibus per orbem alῃs innumeris. Ubi etiam notandum ꝙ gratia iſta ſeptiformis. i. ſeptem donoruꝫ: amittitur per quodlibet mortale peccatuꝫ. Et ideo ſtatutum fuit antiquitus. vt pro q̄libet mortali imponeret̄ penitentia ſeptēnis vt patet. xxij. q. j. Predicandū. vt ſcilꝫ ſicut per peccatum abiecit a ſe ſeptiformē gratiaꝫ ſpirituſſancti. ita per ſeptēnem penitētiam ſatiſfaciat ⁊ recuperet eam. In cuius figurā habetur ꝙ Maria ſupbiens ⁊ murmurans ꝯtra moyſen: infecta lepra ſtetit ſeptem diebus extra caſtra: ⁊ poſtea ſanata. Numeri. xij. Et hoc ponit̄ xxxiij. q. ij. hoc ipſum. §. ſequenti. in glo.

enūeratio. vij. donorum. ſꝫ

q̄re antiquitꝰ ipone/bat̄ penitētia ſeptennis.

Fuerunt autem .§.i.

Septez dōa .ſſ. figurata ſ ve. ⁊ in no. teſtō.

⁊ ſunt figurata iſta ſeptem dona multipliciter
in veteri ⁊ nouo teſtamento. Dona enim ipſa p
figura//ut letificant ciuitatem eccleſie militantis. vel
animā rōnalē adaptant ſeptē ſeptenarijs. Pri
mo quidem in ſeptem diebus quibus format⁹
eſt mundus. Sic mundus minor formaē vt ſit
perfectus per iſtum ſeptenarium. Prima eniʒ
dei facta eſt lux. ſignificans donum timoris. p
quem incipit deuʒ efficaciter cognoſcere. quia
initium ſapientie timor domini. Secunda die
fit firmamētū diſtinguēs aq̄s ab aqs. i. firmitas
ſancte conuerſationis. per donum ſcie diſcer//
nens falſas doctrias ⁊ ſuaſiones ⁊ exempla ad
malum. vt inferiores ab aquis ſuperiorib⁹ ve/
re doctrine ſuaſionis ⁊ exemplorū. ¶ Tertia
die arida ſegregata ab aquis. germinat viren/
tem herbam flores ⁊ fructus: quia ſegregatus
hō ab aquis falſarum opinionum de idolis ⁊
ſuperſtitionibus. per pietatem colit verum deuʒ
producens flores ſctōꝝ deſideriorum: herbas
ſalutarium verborum ⁊ fructus opum miſeri/
cordie ⁊ pietatis in proximos ſubueniēdo eis.
Quarta die fiunt luminaria magna. ſol ⁊ luna
⁊ ſtelle per donum vʒ conſilij quo illuminatur
ratio ſuperior circa diuina vt ſol. Ratio īferior
vt luna circa tēporalia. ⁊ omnes ſenſus ⁊ mo/
tus paſſionum vt ſtelle. Quinta die formantur
piſces in aquis. ⁊ aues que ſuſtentantur in ae/
re. per donuʒ fortitudinis in aquis tribulatio/
num viuunt boni affectus ⁊ in tentationibus
demonum in aere volitant cogitatus ad deuʒ
reſiſtendo. Sexta die formantur beſtie cum ho
mine cū dominetur eis. Et p donū intellect⁹. hō
q̄ eſt intellectiuū animal hñs ſenſitiuā beſtialē
dominatur paſſionibus. intelligens conditio/
nem ſuam. ⁊ ſcripturas hoc docentes. Demuʒ
ſeptimo die requieuit deus ⁊ benedixit diei il
li. Per ſpiritum enim ſapientie requieſcit
mens in deo guſtans diuinam ſuauitatem ⁊
benedictionem eternam. Sicqʒ compleuit de/
us die ſeptimo ſeptiformi. ſcilicet gratia ⁊ do/
no ſpiritusſancti opus ſuum quod patrarat.
Gen. j. hominem perfectione vltima.

Significantur .§.ij.

Septez dona p ſeptem lucer//nas i tē plo ar/dentes figurantur.

⁊ ipſa dona per ſepteʒ lucernas que in templo
dn̄i ardebant. Ipſa illuminant menteʒ ad oīa.
precipue ad petitiones formandas in templo
vbi fiūt orōnes. vnde dicit apſus Ro. viij. Ipſe
ſpirit⁹ poſtulat pro nobis. i. poſtulare nos facit.
Nam per donum ſapientie quo guſtatur diui/
na bonitas. facit nos petere vt ſanctificetur no
men eius. i. vt ab omnibus habeatur ſctm̄ ⁊ co
gnoſcaē tanta bonitas diuina. Donū intellect⁹
qui intelliguntur angelici ſpiritus ⁊ bona ſup
ni regis. facit nos poſtulare vt adueniat regnū
illud in nobis. i. nos eamus ad illud. Donum
conſilij inducit nos ad flagitandū. vt fiat volū
tas dei. nō ſolū in mandatis eius adimpleaē. ſʒ
etiam in ꝯſilijs. Donū pietatis vrget ad rogan
dum pro pane gratie ⁊ ſube temporalis neceſ/
ſarie di. Panem noſtrum quoti. Donū ſcie qd̄
facit cognoſcere ptā ꝓpria ⁊ defectus aliorū
ſupplicat pro remiſſione eoꝝ inquiens. Dimit
te nobis debita no. ⁊c̄. Sed donū fortitudinis
q₂ intelligit ſine dei adiutorio nō poſſe reſiſti tē
tationibus dicit. Et ne nos induc. Non petit vt
non tentetur. ſed ne vincatur. ſed fortiter reſi//
ſtat. Demum quia per timoreʒ domini omnis
declinat a malo: vt dicit Eccl. j. ideo timor do/
mini ſanctus concludit. Sed libera nos a ma/
lo. mediante ſancto timore.

Deſignantur ⁊ .§.iij.

Septez dōa ſpiritusſancti p ſeptē filios Job deſignātur.

iſta ſeptē dona per ſeptē filios Job ſm Grego.
in. j. ⁊. ij. moral. qui faciebāt cōuiuia ſinguli p
ſingulos dies hebdomade: qlibet in die ſua cū
ſororibus eoꝝ tribus: ⁊ in domo quadrangu/
lari. Paſcūt eni mentē quā inhabitāt ſpiritua/
li refectiōe. Et hoc ſimul cuʒ tribus ſororib⁹. i.
tribus virtutibus theologicis: fide: ſpe: ⁊ cha/
ritate. ⁊ edificio ſpūali quadrāgulari formato
in quatuor v̄tutibus cardinalibus. Prudentia
iuſtitia: fortitudine: ⁊ tēperantia. Unuſquiſqʒ
facit conuiuiū ſuū: q₂ vnūquodqʒ donū ex ſuo
effectu reficit mō ſpeciali menteʒ vbi eſt. Et di/
cit ſic. Sapiētia mētem de eternoꝝ ſpe ⁊ certi/
tudine reficit. Intellectus in eo q̄ audita pene
trat reficiendo. cor tenebras eius illuſtrat. Con
ſiliuʒ p̄cipitē eē ꝓhibet: ⁊ rōne aīuʒ replet. For
titudo aduerſa nō metuit: ⁊ ꝯfidentie cibos ap
ponit. Sciētia in eo q̄ ignorātie nebulas ſupe
rat: cibos in ventre mētis reponit. Pietas cor/
dis miſicordie viſcera opibus replet. Timor
vero in eo q̄ premit mētem ne de pn̄tibus ſup
biat per cibos ſpei mentē cōfortat. Hec. b. Gre.
go. i. j. moral. Et ſubdit oñdēs quō vnū iuuaē
per aliud: ⁊ ſic ſe inuicē reficiunt. Quō etiaʒ fa/
ciunt hominem bene diſpoſitum ꝯ ꝯria vitia ⁊
vt ſapientia deſtruat ſtulticiam: intellectus he/
betudinem: ſcientia ignorantiam: pietas duri/
tiam: conſilium precipitationeʒ: fortitudo ma/
lum timorem: ⁊ timor preſumptionem.

Hec dona ſunt .§.iiij.

Septez dōa ſpiritusſancti ꝯtra ſeptem ſpūs nequā. i. ptā.

ſeptem ſpūs miſſi in oēm terrā ꝯtra ſepteʒ ſpi/
ritus nequā. De qbus dr̄ Matth. xij. Uadit. ſ.
ſpūs imundus ⁊ aſſumit ſeptē ſpūs nequiores
ſe: ⁊ ingreſſi habitant ibi. Donū enim timoris
expellit ſuperbiā: q₂ timor facit hoīeʒ humilia

ri ei quē

ri ei quem timet. Donum pietatis expellit ſpi/
ritum inuidie: que crudelis eſt. ⁊ non poteſt
pati alios bona habere: ſed potius appetit ſui
malum cum priori malo proximi. Spiritus ſci
entie repellit ſpiritum ire: que impedit animū
ne poſſit cernere veruz: ad qđ ſcientia attēdit.
Spiritus conſilij fugat ſpiritum auaritie: que
nec conſilia nec mandata dei ſinit implere: qui
iubet vel conſulit pauperibus indigentibus
ſubueniri: ſed ſibiipſi congregat totum. Spiri
tus fortitudinis illuminat ſpiritum triſtē acci/
die: que propter tedium laboris ſubterfugit vi
riliter bona operari infirmitate victus ſenſuali
tatis. Spiritus intellectus remouet ſpiritū gu
le que mentem offuſcat vt nil ſpirituale valeat
intelligere: fumoſitatibus repleto cerebro. Tā
dem ſpiritus ſapientie obruit ſpiritum luxu/
rie: que figens ſe in cadaueribus fetidis vt ibi
paſcatur ad arcam eccleſie neſcit reuerti vt co/
lumba: vbi ſunt cibaria optima ⁊ ſuauiſſima.
Et guſtata ſuauitate ſpiritus quod fit per ſapiē
tiam: deſipit omnis caro ait Bernardus. ideſt
omnis delectatio carnalis.

¶ Hec ſeptem do/ .§.v.

Septē dōa ſpi ritusſcti ſignata per ſe// ptez co lūnas.

na ſunt ſeptem colūne: de quibus dicitur Pro
uer. ix. Sapientia edificauit ſibi domum: exci/
dit colūnas ſeptem. i. ſeptem dona ſpiritusſan/
cti que ab ipſo procedunt ad firmandū domū
conſcientie quā edificauit diuina ſapientia ad
habitandum ibi. ⁊ correſpondent ſeptem ver/
bis que ipſa ſapientia incarnata dixit in cruce
docens hominem ad bene viuenduz. Nā ver/
bum primum. ſ. pater dimitte illis: correſpon/
det dono cōſilij quo ſuggeritur homini non ſo
lum non facere vindictam de inimicis: ſed be/
nefacere ⁊ orare pro eis. Secunduz verbum. ſ.
hodie mecum eris in paradiſo. Lu c. xxiij. cor/
reſpondet dono ſapientie quo guſtantur bona
paradiſi. Tertium verbum. ſ. mulier ecce filius
tuus. Joā. xix. ad pietatem pertinet: que preci/
pue parentibus puidet. Quartum verbum. ſ.
deus deus meus vt qd dereliquiſti me Mat
thei. xxvij. ad donuz fortitudinis reſpicit: quo
etſi multum quis affligitur: non tū deſcendit
de cruce afflictionis: ſed ad deum recurrit pe/
tens ne derelinquatur. Quintum verbū: ſitio.
Joā. xix. correſpondet dono ſciētie quo quis ſi
tit ſcire que ſue expediunt ſaluti. Sextum con/
ſummatū eſt. Joā. xix. donum intellectus inuo/
cat quo intelliguntur que in ſcripturis figura/
ta erant de filio hominis eſſe cōſummata. ideſt
impleta. Ultimū autē v̄bum. Pater in manus
tuas cōmendo ſpiritū meuz. Lu. xxiij. dono cō
gruit timoris: quo vt bonus filius totū ſe ſubi
cit ⁊ cōmittit deo. His verbis ⁊ donis quaſi
ſeptem colūnis ſuſtentatur anima ne corruat.

¶ Hec dona ſunt .§.vi.

Septē dōa ſpi ritusſā/ cti ſi// gnata p ſeptem mulie/ res.

ſeptem mulieres in figurā de quibus dič Eſa.
iiij. c. Apprehendent ſeptē mulieres virū vnū.
dicentes. panē noſtruz comedemus ⁊ veſtimē/
tis noſtris operiemur: tū inuocef nomē tuum
ſuper nos. Mulieres dicunf dona. non ꝑpter
ſexū: ſed ꝑpter fecunditatē bonorū operū que
producunt. Iſte apprehendēt virum vnū. ideſt
xp̄m ſm beatū Hiero. perfectū in omni ſancti/
tate in quo pleniſſime quieuerūt. Iſta dona cū
ſint habitus quidam cooperiūt ⁊ ornant aīam
ac etiam habent ſecuz panē refectionis. Unde
⁊ ipſa dona figurantur etiam per ſeptez panes
quibus xp̄s pauit turbas. Matth. xv. Qui ſūt
ſeptem beatitudines ptinentes ad doctrinam
noui teſtamēti: quas xp̄s docuit diſcipulos in
monte. Sicut quinqz panes hordeacei quibus
altera vice pauit xp̄s quinqz milia hominuz in
monte. Jo. vj. ſignificat doctrinaz veteris teſta
menti. quinqz ſcilz librorum moyſi: quam xp̄s
frangens ⁊ ſpūaliter exponens fideles paſcit.

Per ſe ptem panes hordea ceos.

Per donum eniz timoris habetur primus pa
nis. ſ. paupertas ſpiritus. qꝛ per timorez humi
liatur qs ⁊ ſubijcit ſe deo timendo iudicia eiꝰ.
Per pietatem habetur ſcđs panis. ſ. mititatis.
ideſt manſuetudinis. qꝛ per pietatem quam di
cit Job eſſe cultum dei: homo miteſcit ⁊ fit mā
ſuetus ad audiendū verbum dei: acquieſcens
ſcripturis in his que ſunt ſupra rōnez. Per ſci
entiam habetur tertius panis. ſ. beatitudo lu/
ctus. Qui enim addit ſcientiam: addit ⁊ dolo/
rem. Eccle. j. qꝛ ſciēs peccata ſua ⁊ pericula mū
di ⁊ miſerias hominum non pōt non lugere.
Per donum fortitudinis habetur quartus pa
nis. ſ. eſuries ⁊ ſitis iuſtitie. i. bonorū operum.
Nam fortis propter deſiderium qđ habet ad
virtuoſa opera (⁊ hoc eſt eſuries ⁊ ſitis) maiora
ſcilicz ⁊ minora opera ardua exponit ſe ad om
nem laborem ⁊ viriliter ſuſtinet. Per donum
conſilij habetur quintus panis: ſcilicet miſeri/
cordie. Hoc enim conſulit intus ſpiritusſan//
ctus: vt miſericordiam exhibeat proximo ſpi/
ritualem ⁊ corporalem: etiam vbi ex precepto
non teneretur vt miſericordiam ipſe exinde cō
ſequatur. Per donum intellectus habetur ſe/
xtus panis: ſcilicet mundicie cordis. Nam vt
ait ſaluator. Uos mundi eſtis propter ſermo//
nem quē locutus ſum vobis. Jo. xiiij. Scriptu
ra enim ſacra lecta ⁊ intellecta mundificat cor.
Per donū ſapientie habetur ſeptimus panis.
ſcilz pacis. Beati pacifici: qm filij dei vocabun
tur. Nam per ſapiētiam guſtatur ipſe chriſtus
qui eſt pax noſtra: ⁊ inde cum omnibus que/
rit pacem: ⁊ in omnibus requiem inuenit.

¶ Hec ſunt septez .§.vij.

Figuratur etiã per ſeptẽ oculos.

oculi ſuper lapidem vnum.i.xp̃m ⁊ quemlibʒ virum conſtanteʒ:qui habẽt nos illuminare ⁊ per ſe dirigere in ſacramẽtis ⁊ per ſacramẽta ſeptem eccleſie. Quãuis enim gratia ſeptiformis recipiatur per quodlibet ſacramẽtum vel augeaſ: tamen qolibet donum põt adaptari vni ſacramento. Per baptiſmum enim homo credẽdo incipit timere deum offendere ⁊ eũ reuereri. Per cõfirmationeʒ roboratur in dono fortitudinis ad confitendum publice ſine erubeſcentia fidem xp̃i cum expedit. Per eucharíſtiam que dicitur ſacramẽtuʒ pietatis:donũ pietatis exercetur pie credendo ⁊ colendo deum ſuuʒ in ea. Ad vere penitendum exigitur donũ ſciẽtie:vt ſciat cognoſcere ⁊ diſcernẽ peccata ſua confiteri:⁊ a quibus oporteat cauere. In ordine ſacro exercetur donum conſilij dum ipſum habẽtes ſeruant ↄſilium caſtitatis. ⁊ alijs. ſcilʒ populo habent conſulere de his que expediũt ſaluti animarum ſuarum. Donum intellectus docet qui vtuntur ſacramẽto matrimonij quãtam rem ſpiritualem ſignificet:vt non vtantur eo ſicut equus ⁊ mulus quibus nõ eſt intellectus:ſed ad prolem ſuſcipiendam:vel fornicationem vitandam in ſe vel conſorte. Per ſacramentuʒ extreme vnctionis preparatur anima magis ac magis ad fontem ſapiẽtie. vt relicto affectu preſentis vite. quemadmoduʒ ceruus deſiderat ad fontes aquaruʒ eterne ſapientie.

¶ De diſtinctionibus donorum ſpũſſancti a ṽtutibꝰ infuſis:⁊ de neceſſitate eoꝝ ⁊ ↄnexiõe. Capitulum.ij.

Dona ſpiritusſancti ſunt diſtincta realiter a virtutibus infuſis ⁊ neceſſaria ſunt oĩa ad ſalutem. ⁊ ſunt quidaʒ habitus anime. Cõnexa ſunt adinuicem. ita q̃ vnũ non poteſt haberi ſine alio. Septẽ ſunt ⁊ non plura nec pauciora. Dignitas eorum attendiſ ſʒ enumerationem. incipiendo tamẽ a ſuperioribus: ſcilʒ a ſapiẽtia. In patria remanent in btis. Et comparando ea virtutibus nobiliora ⁊ perfectiora ſunt cardinalibus:ſed inferiora theologicis ṽtutibꝰ. Hec oĩa ſʒ be. Tho.j.ij.q.lxviij.

De varijs opinionibus ſuꝑ diſtinctione donoꝝ a ṽtutibus infuſis.

¶ Quantum ad pri .§.1. mum ponit be. Tho. vbi ſupra varias ſuper h̃ opiniones. Aliqui enim dixerunt q̃ dona non diſtinguuntur a virtutibus:ſed virtutes dicũtur inquãtum perficiunt hominẽ ad bene operandum. Dona autem inquãtum a deo cauſantur tales habitus. Alij vero dixerunt in h̃ differre virtutes a donis:quia dona perficiunt liberum arbitrium ſm q̃ facultas rationis. ſed virtutes perficiunt liberum arbitriũ ſm q̃ eſt facultas voluntatis. Tertij dixerũt q̃ dona differunt in hoc a virtutibus:q: virtutes perficiunt hominem ad bene operandum: ſed dona ad reſiſtendum tentationibus. Quarti poſuerunt in hoc eſſe differentiam inter ea: q: virtutes perficiunt hominem ad bene operandum ſimpliciter:ſed dona ad hoc ordinãtur vt per ea conformemur chriſto. precipue quãtum ad ea que paſſus eſt. Sed omnes iſtas opiniones reprobat bea. Tho.j.ij.q.lxviij.ar.j. rationem aſſignans reprobationis. ibi potes videre. Et ponit ipſe quintuʒ modum dicendi quõ differant. Dicit enim q̃ ad diſtinguendum dona a virtutibus debemus ſequi modum loquẽdi ſacre ſcripture. in qua traduntur nobis non ſub nomine donorum:ſed ſub noĩe ſpũuʒ. Dicitur enim Eſa.xj. ¶ Requieſcet ſuper euʒ ſpiritus domini ſpũs ſapientie ⁊c̃. Ex q̃bus nobis manifeſte datur intelligi q̃ iſta dona ſeptem enumerantur ibi ſm q̃ ſunt in nobis ab inſpiratione diuina. Inſpiratio autem ſignat quandam motionem ab exteriori. Eſt enim conſiderandũ q̃ in homine eſt duplex principium motiuuʒ. Unum interius qđ eſt ratio. Aliud exterius qđ eſt deus:vt dictum eſt. Et etiam ph̃s hoc dicit in lib. de bona fortuna. Manifeſtum eſt auteʒ q̃ omne qđ mouetur opʒ eſſe proportionatum motori. ⁊ hec eſt perfectio mobilis inquantum mobilis diſpoſitio qua diſponiſ ad hoc q̃ bene moueatur a ſuo motore. Quãto eniʒ motor eſt altior tanto neceſſe eſt q̃ mobile ei ꝓportionetur perfectiori diſpoſitione. Sicut videmus q̃ perfectius opʒ diſcipulũ eſſe diſpoſitum ad capiendum altiorem doctrinaʒ a mag̃ro. Manifeſtum eſt autem q̃ virtutes humane perficiunt hominẽʒ ſm q̃ eſt natus moueri per rationeʒ in his que interius vel exterius agit. Opʒ ergo ineſſe homini altiores virtutes ſm quas ſit diſpoſitus ad hoc q̃ diuinitus moueaſ. Et iſte perfectiones vocantur dona. nõ ſoluʒ quia infunduntſ a deo. ſed q: ſm ea homo diſponiſ vt efficiatur prompte mobilis ab inſpiratione diuina. ſicut dr̃ Eſa.l. Dñs aperuit mihi aureʒ. ego aũt non ↄdico. Et ph̃s dicit in li. de bona fortuna. q̃ his que mouenſ per inſtinctũ diuinũ: non expedit conſiliari ſm rationẽ humanaʒ: ſed q̃ ſequantur interiorẽ inſtinctũ:q: mouentur a meliori principio q̃ʒ ſit ratio humana. Et hoc eſt qđ quidã dicunt q̃ dona perficiunt hominẽʒ ad altiores actus q̃ʒ ſint actus ṽtutum.

¶ Qđ autem dona nolentur a gre. in .j. mora. vel ab alijs aliqñ ṽtutes. h̃ ideo eſt:q: hñt in ſe cõem rationeʒ virtutis:ſed vltra h̃ eſt in eis aliquid ſuperueniẽs cõi rationi virtutis. inq̃ʒtuʒ

Dona aliquãdo nominantur virtutes.

ſcilꝫ ſunt q̄dam virtutes diuine ꝑficientes ho/
minem inquãtum eſt a deo motus. Uñ ⁊ phs
in.vij. Ethi. ponit vltra cões aliam quãdã vtu/
tem diuinam ſeu heroicã: ſm quaꝫ aliqui viri
mouentur. vñ ⁊ ipſe be. Greg. in.j. mora. diſti/
guit dona a virtutibus. Q̄d autem ſapientia ⁊
ſcientia ponanṫ a doctoribus virtutes intelle/
ctuales. ⁊ foꝛtitudo moralis virtus. Dicenduꝫ
ꝙ cum iſta ſumunṫ ſm ꝙ ꝓcedunt ex iudicio
rõnis tunc non ſunt dona. ſed dona ſunt predi
cta ſm ꝙ ꝑ ea operaṫ hõ ex inſtinctu diuino.

Quantum ad ſe/ .§.ij.

Dona ſunt neceſſaria — cundũ. ſ. ꝙ dona iſta ſint neceſſaria ad ſalutem
ꝓbatur: q: ſupremũ donoꝝ ⁊ infimuꝫ ſunt ne
ceſſaria. ergo ⁊ inter media. Nã diciṫ de ſapiẽ
tia. Sap. vij. Neminem diligit deus niſi q cuꝫ
ſapientia habitat vel gradiṫ. Et de timore diciṫ
Eccli. j. Sine timore dñi nemo poterit iuſtifica
ri. ergo ⁊ alia neceſſaria. Hoc autē ſic declarat
Tho. vbi. ſ. ar. ij. Ratio hoĩs qua hõ operatur
perficiṫ a deo dupliciter. Primo naturali ratio
ne. ſ. ſm lumẽ naturale rõnis. Secundo ſupna
turali ꝑfectione. ſ. per ṽtutes theologicas. Iſta
tñ ſcd̃a ꝑfectio habeṫ q̄ſi impfecte. impfecte. n.
cognoſcimus ꝫ deũ. ⁊ impfecte diligimus. Il
lud aũt q̄d habet imperfecte formã aliquã vel
virtutem nõ põt per ſe opari niſi ab altero mo/
ueaṫ. ſicut luna in qua eſt impfecte natura lu/
cis nõ illuminat niſi illuminata a ſole ⁊ diſcipu
lus in medicina nõ per ſe medicaṫ niſi edoct⁹
a magro. Quãuis ḡ rõ ſm ꝙ eſt aliqualr̃ ⁊ im/
perfecte illuminata per ṽtutes theologicas mo
ueat ad vltimum finem ſupnaturalem nõ ſuffi
cit tñ iſta motio rõnis. niſi deſuper adſit inſtin
ctus ⁊ motio ſpũſſancti. ſꝫ illud Ro. viij. Qui
ſpiritu dei aguntur hi ſũt filij dei. ꝙ ſi filij dei.
⁊ heredes. Et illd̃ ps. cxlij. Spũs tuus bonus
deducet me in terram rectam. q: ſcilꝫ ad here/
ditatem illius terre nullus põt ꝑuenire niſi du
catur a ſpũſancto per iſta bona ſua. Non ḡ ita
perficitur hõ per virtutes theologicas ⁊ mora
les in oꝛdine in vltimum finẽ. quin ſemp indi/
geat moueri quodaꝫ ſupiori inſtinctu ſpirituſ
ſancti. Unde ⁊ ṽtutes excedũt quãtum ad mo
dum opandi. inquãtum. ſ. hõ per dona moueṫ
ab altiori ꝓncipio. Quãuis etiã per ṽtutes hõ
multa cognoſcat ⁊ poſſit vitijs reſiſtere. tamen
q: rõni humane nõ ſunt oĩno cognita neqꝫ poſ
ſibilia. Et hoc ſiue accipiaṫ rõ vt ꝑfecta lumine
naturali: ſiue vt ꝑfecta ṽtutibus theologicis.
Inde eſt ꝙ non põt q̄ꝫtum ad oĩa repellere ſtul
ticiam: hebetudinẽ. ⁊ alia que ponit be. Greg.
in.ij. moral. eſſe ꝯtra dona. Sꝫ deus cuius po/
teſtati ⁊ ſciẽtie omnia ſubſunt ſua motiõe per
dona ſpũſſancti nos tutos reddit. ab omni ſtul
ticia per ſapiẽtiam: ab hebetudine per intelle/
ctuꝫ: a ꝓcipitationis vitio per ꝯſiliuꝫ. a timore
malo per foꝛtitudinẽ: ab ignoꝛãtia per ſcienti
am: a duritia per pietatẽ: a ſupbia per timoꝛẽ.
Iſta enim vitia ponit be. Grego. ibi ꝯtrari do/
nis iſtis. Et ſic oñdunṫ ipa dõa necĩa ad ſalutẽ

Quantuꝫ ad ter/ .§.iij.

tiuꝫ. ſ. ꝙ dona ſint habitus. ꝓbaṫ per h. q: xp̄s — Septeꝫ dona ſunt habitus.
loquens de ſpũſancto diſcipulis. ait Ioã. xiiij.
Apud vos manebit ⁊ in vobis erit. ſꝫ ſpirituſ/
ſanctus nõ eſt in hoibus abſqꝫ donis ei⁹. Mã
ſio autem importat ꝑmanentiaꝫ ⁊ firmitatẽ: ⁊
ſic denotat habituꝫ qui eſt qualitas de difficili
mobilis a ſubiecto. Nõ aũt notat trãſitum ⁊ ſu
bitum motũ prout eſt paſſio vel actus. Sunt ḡ
dona habitus quidam. Unde bea. Greg. in. ij.
moral. dicit. ꝙ in illis donis ſine quibus ad vi
tam non peruenitur. ſpiritusſanctus ſemp ma/
net in electis. ſ. dum perſeuerant in gratia.

Quantum ad .§.iiij.

quartũ. ſ. quare ſint ſeptẽ. ⁊ q̄uo ꝑficiant vires
anime. Sic declarat be. Tho. j. ij. q. lxiij. ar. iiij. — Septeꝫ dõa. ſ.
Dona ſunt q̄dam habitus ꝑficiẽtes hoiem ad
hoc ꝙ pꝛõpte ſequaṫ inſtinctus ⁊ motus ſpũſ/
ſancti. Sicut ṽtutes morales ꝑficiunt vires ap
petitiuas ad obediẽdũ rõni. Sicut autē vires
appetitiue nate ſunt moueri per imperiũ ratio
nis: ita etiam oẽs vires humane nate ſunt mo
ueri per inſtinctum dei. ſicut a quadam ſupio/
ri potentia. Et ideo in omnibus viribus hoĩs
que poſſunt eſſe pꝛincipia humanoꝝ actuum
ſicut ſunt virtutes. ita etiam ſunt dona ſcilicet
in rõne ⁊ in vi appetitiua. Ratio autem eſt pꝛa
ctica ⁊ ſpeculatiua. Et in vtraqꝫ conſideraṫ ap/
pꝛehenſio veritatis que ptinet ad inuentioneꝫ
⁊ iudicium de veritate. Ad appꝛehenſioneꝫ er
go veritatis ſpeculatiua ratio perficitur per in
tellectum. Practica per conſiliuꝫ. Ad rectitudi
nem iudicij de re perficitur ſpeculatiua per ſa/
pientiam: pꝛactica per ſcientiaꝫ. Appetitiua au
tem potẽtia perficitur q̄ꝫtuꝫ ad ea que ſunt ad
alteruꝫ: per pietatem quantum ad ea que ſunt
ad ſeipſum. per foꝛtitudinem contra erroꝛem
periculoꝛum. Contra concupiſcentiaꝫ vero de
lectabilium perficitur per timoꝛeꝫ. Iuxta illd̃.
Confige timoꝛe tuo carnes meas. ideſt concu/
piſcentias carnales. Et ſic patet ꝙ dona ſe extẽ
dunt ad omnia. ad que extendunt ṽtutes mo/
rales. ſcilicet foꝛtitudo: iuſtitia: temperantia.
Et virtutes intellectuales. ſcilicet ſapientia: in — Ars q̄/re non põitur iter dona.
tellectus: ſcientia: pꝛudentia: ad quam ptinet
conſilium. Ars autem etſi ſit virtus intellectua
lis. non tamen perficit hominem ad bene viuẽ
duꝫ. ſed ad opera exterius factibilia. q̄ trãſeũt

in aliam materiam. Et ideo ars non ↄnumera
tur inter dona que ꝑficiunt hominem in ordi/
ne ad bene viuendum. Juſtitie vero imponit
nomē. Jmponitur a rectitudine rōnis. Et ideo
conuenientius eſt nomen virtutis ꝙ̄ doni. Sꝫ
pietas que tñ pertinet ad iuſtitiam importat re
uerentiam quam habemus ad patrē ⁊ patriā.
Et quia pater oīm eſt deus:⁊ pietas dei cultus
nominatur ſm̄ beatum Aug. Jdeo conuenien
ter donum quo ꝓpter reuerentiam dei aliquis
bonnum opatur ad omnes pietas nominatur:
non iuſtitia. Sapientia autē ⁊ ſcientia ꝓut con
numeranſ inter gratias gratis datas. De qbꝰ
apls.j.Cor.xij. Alij datur per ſpm̄ ſermo ſapie:
alij ſermo ſcientie. Differūt realiter a ſapientia
⁊ ſcia ꝓut ſūt dona ſpūſſctī. Nā ille dicunſ gr̄e
gratis date inquantum quis ꝑ ea abundat in
tantum in cognitione rerum diuinarum ⁊ hu
manarum ꝙ poteſt alios inſtruere ⁊ aduerſari
os cōfutare. que poſſunt eſſe etiā in malis ho/
minibus. Sed dona ſunt ꝓut perficiunt mentē
hominis ad ſequendum inſtinctus ſpūſſancti
ō.ti.ix. in cognitione diuinoꝝ vel humanorum ⁊ non
c.iiij.⁊ ſunt niſi in bonis. ¶ Differunt iſta dona a ſapi
iſta tit. entia ⁊ ſcia que ſunt habitus acquiſiti ſeu vir//
xv.c.xix tutes intellectuales. Similiter ⁊ fortitudo do//
num dei differt a fortitudine virtute morali eti
am infuſa. Nam opus fortitudis virtutis ꝓce/
dit a rōne illuminata:tñ per gratiaꝫ ſi eſt virtꝰ
infuſa. Sed opus fortitudinis ꝓut eſt donum
procedit a ſpūſancto mouente mentem ad ſe//
quendū ſuum inſtinctum per tale donuꝫ habitua
le.ſ.fortitudinis. Simul tñ concurrunt:qꝛ vir/
tutes etiam ſeinuicem iuuant in actibus ſuis.
habent tñ diuerſum reſpectum. donum quidē
vt fortiter ꝑſiſtat ob reuerentiā dei. virtus autē
ne diſcedat a bono rōnis. Cum autem dona ꝑ/
ficiant hominez ſm̄ ꝙ mouenſ a deo ⁊ virtutes
theologice maxime nos ordinent ad eum. non
tñ ponuntur aliqua dona pertinentia ad virtu
tes theologicas ſicut ad morales. Et rō eſt ſm̄
b. Thomā vbi.ō.qꝛ ratio hominis non moueſ
a ſpūſancto:niſi ei aliquo modo vniaſ. Sicut
in inſtr̄m non mouetur ab artifice niſi ꝑ conta
ctuꝫ vel alio modo ei vniatur. Prima aūt vnio
hominis ad deum eſt ꝑ fidem:ſpem:⁊ charita
teꝫ. Unde iſte virtutes theologice ꝑſupponunſ
ad dōa ſicut radices eoꝝ. Unde omnia iſta do/
na pertinēt ad has tres virtutes ſicut quedam
deriuationes earum. Et ſm̄ beatum Tho. vbi
ō.art.viij. Dona ſpirituſſancti ſunt perfectiora
virtutibus oībus intellectualibus ⁊ moralibꝰ.
qꝛ ipſe perficiunt rōnem hoīs vel alias poten/
tias vt appetitiuas in ordine ad rōnē. Sed do
na ꝑficiunt hoīs potentias in comparatiōe ad
ſpm̄ſctm̄ mouentem. Sed theologice virtutes
ſunt perfectiores donis:quia per eas mens hu
mana deo coniungitur:vt poſtea ab ipſo moue
atur per actus donorum. Unde ⁊ Gre.in.j.mo
ral. exponens figuram ꝙ filij Job fuerunt ſep/
tem ſignificantes ſeptem dona:⁊ tres filie ſi//
gnificantes virtutes theologicas:dicit. Ad de
narij perfectionem ſeptem filij:ideſt ſepteꝫ do/
na non perueniunt niſi in ſpe:fide:⁊ charitate
fuerit omne quod agunt. Beatitudines auteꝫ
de quibus fit mentio Mat.v. Et de quibus ſu
pra ti.vij. ſunt actus ipſorum donorum perma
xime vel virtutum. Unde non diſtinguuntur
ab eis ſicut diuerſi habitꝰ:ſꝫ ſicut actꝰ ab habi/
tibus eorum. b. Tho. vbi ſupra ar.iiij.

¶ Sunt autem ip/ .§.v.

ſa ſeptem dona connexa ad inuicem: vt vnum
non poſſit haberi ſine altero. quod figuratum Dona
fuit in ſeptem filijs Job in eo ꝙ ſimul ſe inui/ ſunt cō
cem reficiebant continuis conuiuijs. quod ſic nexa
declarat. b. Tho. vbi ſupra arti.v. Sicut vires ad inui
diſponuntur appetitiue per virtutes morales cem
in comparatione ad rationem. quia iraſcibilis
per fortitudinem:concupiſcibilis per temperā
tiam:voluntas per iuſtitiam ita vires omnes
anime diſponuntur per dona ſpirituſſancti in
comparatione ad ſpiritumſanctum mouentē.
Spiritus autem ſanctus inhabitat in nobis ꝑ
charitatem:ſm̄ illud ad Rom̄.v. Charitas dei
diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritumſan
ctum qui datus eſt nobis. Et per charitatē per
ficiuntur potentie anime:ſicut ⁊ ratio ipſa per
ficitur per prudentiam. Unde ſicut virtutes
morales connectuntur ſibiinuicem in pruden
tia:ita dona connectuntur ſibiinuicem in cha/
ritate:ita ꝙ qui charitatem habet omnia dona
habet:qui non habet eā:nullam ex eis habet.

¶ Dona aūt ſpi/ .§.vi.

rituſſancti aliquo modo remanent in patria.i.
quoad aliquos actus ⁊ quoad alios non. Pro
cuius declaratione dicit. b. Tho. vbi ſupra ar.
vj.ꝙ quantum ad eſſentiam donorum vtiqꝫ in
patria remanent. Cuius ratio eſt:qꝛ dona ſpi/
rituſſancti (vt dictum eſt) perficiunt hominem
ad ſequendam motionem ſpirituſſancti. Sed
hoc precipue erit in patria quando deus erit
omnia in omnibus ⁊ quando homo erit totali
ter ſubditus deo. Et ſic intelligitur illud pſal.
Fluminis impetus letificat ciuitateꝫ dei. Ciui
tas dei ē triplex. Anima rationalis:eccleſia mi
litans:⁊ patria ſupernalis. Fluuius eſt gratia
ſeptiformis ſpirituſſancti:ideſt ſeptem donoꝝ.
Cuius impetus eſt feruor qui letificat tripliceꝫ
dictā ciuitatē dei. Unde ⁊ Jo. Apoc. vlt. dicit ſi
bi oſtenſum fluuiū aque viue ſplēdidū vt cry/

ſtalluz egredientē a throno dei ⁊ agni: in medio
platee eius. a deo eniz pcedit gratia ſpūſſancti
in nobis merito agni .i. xpi. Un̄ beatus. Amb.
de ſuperna ciuitate ait. Ciuitas illa dei celeſtis
hieruſalē nō meatu alicuius fluminis terreſtris
abluitur ſed ex fonte vite procedēs ſpūſſanct⁹
cuius nos hic breui ſatiamur hauſtu. in illis ce
leſtib⁹ ſpiritibus redundantius videtur afflue
re pleno ſeptem virtutum .i. donorum ſpūaliū
feruens meatu. Alio modo conſiderādo dona
quantum ad materiam aliquaz circa quaz ope
rantur ipſa dona in preſenti. ſic non habebunt
illam operationem in ſtatu glorie. ſicut verbi
grā dicit Grego. ꝙ iſta dona nos protegunt cō
tra vitia vel tentamenta: vt ſapientia contra
ſtultitiam: ſcīa ignorantiaz ⁊ ſic de alijs. Et qꝛ
in patria non erunt tentamēta vel vitia: ideo
quantum ad hmōi dona non remanebūt. Po
nit etiam beatus Grego. in .j. moral. duos effe
ctus ad ſingula dona: quorum vnus tranſit cū
vita preſenti: alius remanet in patria. Dicit .n.
ꝙ ſapientia mentem de ſpe ⁊ certitudine eter
norum reficit. Horum duorum: ſpes tranſit ⁊
certitudo remanet. De intellectu dicit ꝙ in eo
ꝙ audita penetrat reficiēdo: cor tenebras eius
illuſtrat. Horum primum .ſ. auditus tranſit: qꝛ
in patria nullus docet alium. Secunduz rema
net .ſ. illuſtratio mentis ⁊ ſic de alijs. ¶ Scien
dum etiam ꝙ comparando ipſa dona adinui
cem: dignitas eorum qua vnum preferatur al
teri eſt attendenda ſm̄ enumerationem eoruz
incipiendo a ſapientia. vt ponitur Eſa. xj. Sim
pliciter loquendo ſm̄ beatum Tho. vbi .ē. art.
vij. dicit enim ꝙ eadem eſt ratio in comparatio
ne ipſorum ⁊ virtutum: quia dona ad omnes
act⁹ potētiaꝝ aīe pficiūt hoīes ad quos pficiūt
v̄tutes. Un̄ ſic v̄tutes itellectuales pferūt mo
ralib⁹: ⁊ in ipſis itellectualib⁹ ꝯtēplatiue pferū
tur actiuis: vt ſapīa. itellect⁹ ⁊ ſcīa. prudētie: ⁊
arti. ita tn̄ ꝙ ſcīa pfert intellectuali. ⁊ intellect⁹
ſcīe. ſicut prudētia ⁊ ſyneſis eubolie: ita etiā in
donis ſapīa: itellectus ſcīa ⁊ conſiliū preferunt
pietati ⁊ timori. In quib⁹ etiam pietas prefert
fortitudini ſicut iuſtitia fortitudini: ⁊ fortitu
do tempantie. ſed ſm̄ quid .i. quantū ad miſeri
cordiā fortitudo ⁊ ꝯſiliū pferūt ſcīe ⁊ pietati. qꝛ
fortitudo ⁊ ꝯſilium de arduis: ſcīa autem ⁊ pie
tas de cōibus. Propterea autez maxime timor
commendatur. non qꝛ nobilius alijs: ſed quia
primordium quoddam perfectionis donoꝝ.
¶ De dono ſapientie ⁊ de triplici ſapientia.

Capitulum .iij.

O^S iuſti meditabit ſapientiam: ⁊ lingua eius loquetur
iudicium. ps. xxxvj. ⁊ Prouer. x. Iu
ſtus (hic ⁊ communiter in alijs ſcripture ſacre
libris) dicitur a iuſtitia. que eſt omis virtus ſꝫ
phm̄ in .v. Ethi. prout .ſ. importat quandam re
ctitudinem mentis: tribuens vnicuiqꝫ qđ ſuū
eſt. deo: ſibi: ⁊ proximo. Os autem in hoc loco
non accipitur pro ore corporis: qꝛ eius actus
nō eſt meditari: ſed pro ore anime qđ eſt intel
lectus eius: accipiens cibos veritatis ⁊ p medi
tationem maſticans ⁊ trayciens in ventrē me
morie vt inde nutriatur affectus. Meditatur
ergo os .i. intellectus iuſti ſapientiaz .i. que per
tinēt ad ſapientiam. ⁊ exinde lingua corporis
loquitur iudicium: ideſt ſm̄ rectitudinez iudi
cij quod ex ſapientia ſumit. Naz vt dicit pho.
Unuſquiſqꝫ recte iudicat que bene nouit. Lo
quitur ergo ſm̄ rectum iudicium. ideſt eſtima
tionem. ⁊ de diuinis rebus non errans vt he
retici. ⁊ de humanis agēdis .ſ. operibus. quia
ſm̄ diuinas regulas ſapientia conſulit ⁊ diſpo
nit de agēdis. Sed ſciendu ꝫ ꝙ triplex ē ſapiā.

Triplex eſt ſapientia.

¶ Sapientia eſſentialis ⁊ increata.
¶ Sapientia perſonalis ⁊ incarnata.
¶ Sapientia humanalis ⁊ variata.

¶ Os iuſti meditabitur primaz ⁊ admiratur
immenſitatem. Secundam ⁊ imitatur bonita
tem. Tertiam ⁊ iocundaſ pp̄ter ſuauitatem.

¶ De prima intelli .§. i.

De ſapientia eſſentiali ⁊ increata.

git illud Sap. j. Omnium eſt artifex omnia p
ſpiciens. quod vtiqꝫ eſt intelligendum de ſan
ctiſſima trinitate. Nam vt dicit bea. Augu. Si
cut inſeparabiles ſunt ſcilꝫ in eſſentia. ita inſe
parabiliter operantur ſcilicet ab extra. de con
ſe. diſtin. iiij. c. j. ¶ Nam abintra. ita pater gi
gnit filium ꝙ filius nō gignit ſed eſt genitus
⁊ pater ingenitus et ſpiritusſanctus ab vtroqꝫ
procedit: non illi ab eo. Sed ad extra proprie
tates perſonales in creatione mundi ⁊ guber
natione quod operatur pater. idem ⁊ filius et
ſpiritusſanctus. Unde. chriſtus dei filius ait.
Ioā. vj. Pater meus operatur vſqꝫ mō: ⁊ ego
operor. Et .j. ad Corin. xij. Hec omnia operatur
vnus ⁊ idem ſpiritus. Sicut autem omnium
trium perſonarum diuinaruz eſt vna eſſentia:
potentia: ⁊ bonitas: ita ⁊ vna ſapientia que nō
eſt aliud ſm̄ Beatum Auguſti. qꝫ ipſa eſſen
tia. Nam etſi in nobis aliud ſit eſſentia: aliud
ſapientia. qꝛ quoddam accidens adueniens ei
poſt eſſentiam. ¶ Non ſic eſt in deo cuz nil ac
cidat ei. Sꝫ vt dicit Boe. Accidens in deo trā
ſit in ſubſtantiā ideſt qđ eſt accidens in nobis:
vt ſapientia: bonitas: ⁊ huiuſmodi. in deo eſt
ipſa ſubſtantia ſeu eſſentia. Unde in ſequētia.
Nil in deo preter deum. nulla cauſa preter euz
qui cauſat cauſalia. Idem eſſe. idem noſſe. idez
velle. idē poſſe. cūcta ſūt ſimplicia. Diſtiguit m

a nobis ſapientia dei a ſua eſſentia per intelle/ctum noſtrum rõne: q2 alia rõne cõſideramus eius eſſentiam inquãtu3 per eã ſubſiſtit: ꝛ eius ſapientiam inquãtu3 per eã nouit omnia: ꝛ di/ſponit ad debitu3 finẽ. ps. ciij. Omnia in ſapientia feciſti. Et Sap. viij. Attingit ſapientia. ſ. dei a fine vſq3 ad finem fortiter ꝛ diſponit oĩa ſuauiter. Cum ergo meditatur os iuſti. i. mens hanc ſapientiã admiratur cu3 apoſtolo dicens ad Ro. xj. O altitudo diuitiarum ſapiẽtie ꝛ ſcientie dei ꝙ incõprehenſibilia ſunt iudicia eiꝰ.

Sapientia perſo/nalis. §. ij.

De ſapientia perſonali. ſc3 filio dei cui attribuit ſapientia ꝙre ꝛc.

nalis ꝛ incarnata eſt dei filius: cui per appropriationem attribuit ſapiẽtia ſicuti pr̃i potentia: ꝛ ſpũiſancto clementia. Eccli. xxiiij. Ego ſapiẽtia ꝓdij ex ore altiſſimi primogenita an oẽm creaturã ex ore eius intellectꝰ altiſſimi pr̃is ab eterno produxit. ꝛ Eccli. j. dr̃. Fons ſapientie vbũ domini in excelſis. Et. j. ad Corin. j. Chriſtum dei ṽtutem ꝛ dei ſapientiã. Hanc inquit Hiero. ad paulinũ. doctus plato neſciuit. Hãc demoſthenes eloquẽs ignorauit. Perdã ait dñs ſapiẽtiã ſapientũ: ꝛ prudẽtiam prudẽtum reprobabo. Loquit apls. Sapiẽtiam in myſterio abſconditam quã ꝑdeſtinauit deus añ ſecula. Quia enĩ primi parẽtes per inordinatũ appetitũ ſapientie. i. ſciẽtie boni ꝛ mali ex ſupbia ꝓcedentem: ꝑdiderunt genus humanũ. ꝛ q̃ſi mundũ totu3 quĩ ꝑpter ipſu3 factus eſt decuit vt dei filꝰ ſapientia pr̃is humiliaret nr̃a mortalitate aſſumpta vſq3 ad ſtulticiã crucis. Stulticia enĩ reputata eſt apud gẽtiles ſapiẽtes ſm modu3 ꝙ dei filius mortẽ ignominioſam ſufferret. Ṽñ apoſtolus. Nos ꝑdicamus xp̃m crucifixũ gentibꝰ ſtulticiam. Et per humiliatã ſapiẽtia3 incarnatam ſaluatum eſt genus humanũ: ꝛ refectus ẽ mundus. Os ergo iuſti meditabit hãc ſapientiam vt imitet: q2 ſic ſapiens vere efficit. Apls. Siquis videtur inter vos ſapiẽs eſſe. ſ. ſm eſtimationem ſuã ſtultus fiat ſe humiliãdo: ꝛ chriſtum imitãdo vt ſit ſapiens. Qui eni3 ĩqt beatus Augu. ſine ſaluatore vult ſalutem habere. ꝛ ſine vera ſapiẽtia eſtimat ſe fieri poſſe prudẽtẽ. non ſanus ſed eger: nõ prudẽs ſ3 ſtultus in egritudine aſſidua laborabit: ꝛ in cecitate noxia demens ꝑmanebit. xxvj. q. ij. qui ſine.

Sapientia tertia. §. iij.

De ſapiẽtia humanali ꝙ ipſa ẽ varia.

que eſt in hominibus hec eſt varia. Pro cuius declaratione dicit bea. Tho. ij. ij. q. xlv. ar. j. ꝙ ſm phm ad ſapientẽ pertinet cõſiderare cãm altiſſimam per quã de alijs certiſſime iudicatur. ꝛ ſm quam oĩa ordinari op3. Cum aũt altiſſima dupliciter conſiderari põt. vel ſimpliciter vel in aliquo genere. Ille ergo qui cognoſcit cãm altiſſimam in aliquo genere. ꝛ per eam põt de omnibus que ſunt illius generis iudicare ꝛ ordinare: dr̃ eſſe ſapiens in illo genere. Ṽt in medicina qui bene ſcit iudicare de ſanitate per q̃ amittitur ꝛ per que reputatur dicit ſapiẽs medicus. Et ſimiliter in architectura. ſm illud. j. ad Corin. iij. Ṽt ſapiens architectus fundamẽtu3 poſui. Qui autem cognoſcit cauſam altiſſimam ſimpliciter que deus eſt: dicit ſapiẽs ſimpliciter inquãtum per regulas diuinas q̃s docet ſcriptura ꝛ vnctio ſuggerit omnia põt iudicare ꝛ ordinare ſaltem ꝑtinentia ad ſalute3. huiuſmodi autem iudiciũ rectu3 conſequit quis per ſpiritum ſanctũ ſeu donum eius. ſ. ſapiẽtiã dictum. ſm illud. j. ad Corinthi. ij. Spiritualis iudicat omnia. ꝛ ſpiritus omnia ſcrutatur. etiam profunda dei. Ex quibus patet ꝙ varie dicitur ſapientia ꝛ eſt triplex.

Qꝺ triplex eſt ſapia.

Sapientia criminalis que eſt reproborum.

Sapientia virtualis que eſt bonorum.

Sapientia cõmunialis que eſt amborum.

De ſapientia criminali dicit Hiere. iiij. Sapientes ſunt vt faciant mala: bene aute3 facere neſcierunt. Apls Ro. iij. Sapientia huius mũdi inimica eſt deo. Dicitur aute3 hmõi noticia ſapientia improprie per quãda3 ſimilitudinẽ. Quod ſic declarat be. Tho. ij. ij. q. xlv. articu. j. Bonum dicitur dupliciter. Ṽno mõ qꝺ eſt vere bonum ꝛ ſimpliciter ꝑfectum. Alio mõ dicitur aliquid bonũ ſm aliquã ſimilitudinẽ. qꝺ. ſ. eſt in malitia ꝑfectum. Sicut dicit bonus latro qui. ſ. ſcit ſubtiliter modos aduenire ꝛ media ad furandũ. Et ſicut circa ea que ſunt vere bona eſt aliqua altiſſima cã que eſt ſummũ bonũ. qꝺ eſt vltimus finis. per cuius cognitionẽ dicitur hõ vere ſapiens. ita ꝛ in malis eſt adinuenire aliquid ad qꝺ alia referũtur ſicut ad vltimũ fine3. per cuius cognitionẽ homo dicit ſapiẽs ad male agendum. Quicũq3 enim auertit a fine debito neceſſe eſt ꝙ aliquem fine3 indebitũ ſibi preſtituat. q2 omne agens agit ꝑpter finem. Ṽnde ſi preſtituat ſibi finem in bonis exterioribus terrenis vocatur ſapientia terrena. Si in bonis corporalibus vocatur ſapientia animalis. Si in aliqua excellentia vocatur ſapientia diabolica propter imitatione3 ſuperbie diaboli. de quo dicit Job. xlj. Ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbie quales fuerunt phi. De quibus dicitur Ro. j. Dicẽtes ſe eſſe ſapientes. ſcil3 ex ſuperbia ſtulti facti ſunt. Tales etiã fuerunt magi. ſ. ſapientes pharaonis ꝛ nabuchodonoſor. Hinc bea. Grego. in moral. de criminali ſapientia ait ponens conditiones ſeu effectus eius. Huius mundi ſapiẽtia ait eſt cor machinationibus tegere. ſenſum verbis velare. que falſa ſunt vera oſtẽdere: que vera ſunt fal

Eſt ꝛ ſapientia criminalis.

ſa demonſtrare. Hanc qui ſciunt ceteros ſuperbiendo deſpiciunt qui neſciũt ſuperbi ꝛ tumidi in alijs ipſam mirantur. Hec ſibi obſequentibus precepit honorum culmina querere. adepta temporalis glorie vanitate gaudere. Irrogata ab alijs mala multipliciter reddere. cũ vires ſuppetunt nullis reſiſtentibus cedere. Cuz viribus poſſibilitas deeſt qcquid per malitiaz explere nõ valz. ſ in pacifica bonitate ſimlare.

¶Secunda ſapiẽ .§.iiij.

tia que eſt cõmunis bonis ꝛ malis. eſt ſapiẽtia quam ponunt phi. ꝛ plato ꝛ Ariſtoteles. virtutem intellectualẽ que eſt circa cognitionem diuinorum. Pro cuius declaratione dicit Bea. Tho. ij. ij. q. xlv. arti. ij. ꝙ ſapientia ĩportat quãdam rectitudinem iudicij ſm rõnes diuinas. Rectitudo autem iudicij poteſt contingere dupliciter. Uno modo ſm pfectuz vſum rationis. Alio modo ꝑpter quandam cõnaturalitatẽ ad ea de quibus eſt iudicandum. Sicut verbi gratia. de his que pertinẽt ad caſtitatem per rationis inquiſitionez: recte iudicat ille qui didicit ſcientiam moralẽ. ſed per quãdam cõnaturalitatem ad ipſam recte iudicat de eis qui habet habitum caſtitatis. Sic circa res diuinas ex rationis inquiſitione rectum iudiciũ habere pertinet ad ſapientiam. que eſt virtus intellectualis quam habet theologus ꝛ metaphiſicus bonus vel malus. Sed rectum iudicium habere de diuinis per quãdam cõnaturalitatem ad ipſa pertinet ad ſapientiam. que eſt donum ſpũſſancti qꝺ ſoli boni habẽt. vt dicef. Stoici tamẽ accipiebant ſapientiam pro virtute intellectuali ſm illud prouer. Sapientia eſt viro prudentia in qua cõnectuntur omnis virtutes morales ꝛ noticia diuinorum. Et dicebant ꝙ in animo ſapientis. i. virtuoſi non cadũt paſſiones. Peripatetici vero aſſerebant ꝙ in ſapiente cadunt paſſiones. ſed non deducitur ab eis. ideſt non ſuperaſ eis acquieſcẽdo. vt quid agat contra rationem etſi motus earum ſentit. Et dicit beatus Augu. in. ix. de ciui. dei. ꝙ iſta ꝯtrouerſia magis erat in voce ꝗ̃ in re. Nam qꝺ dicebant ſtoici in animo ſapientis non cadere paſſiones. intelligebant quantum ad conſenſum contra rõnem: non quãtum ad motus. Et antiquitus phi vocabantur ſapientes. Primus autem vt dicit bea. Auguſti. de ciui. dei. qui inuenit iſtud nomen. philoſophus fuit pythagoras: que interrogatus de ſua profeſſione. cum nomen ſapientis videretur ſibi nomẽ arrogãtie non ſapientem ſe eſſe dixit. ſed phm. i. amatorem ſapientie. Sic enim interpretatur phs. Dicitur enim philoſophus a philos grece qꝺ latine eſt amor. ꝛ ſophia grece qꝺ latine dicitur

phi no/ men qs ꝑmus ſ uenit ꝛ vñ dici tur.

ſapientia. inde phs amator ſapientie. Magnã autem penuriam mundus habebat horum ſapientum. dicit beatus Augu. quando ſolem ſeptem mundi ſapientes fuiſſe quodam tempore deſcribuntur. Qui tamẽ ꝛ ipſi modo ſuo humiles erant preferentes alios ſibi. Unde Thales ait. Inter ſapientes ille ſapiẽtior: qui eſt humilior. In huius exemplum narrat Uale. maximus lib. iiij. ꝙ cum quadam vice piſcatoribus retia iacentibus pro capiendis piſcibꝰ quidam emit iacturam illaz pro illa vice certo precio. Jactatis retibus ceperunt menſam aureã. Qua educta orta eſt queſtio cuius eſſe deberet aſſerente emptore ſuaz fore: qꝛ emerat iacturaz illam que capta erat. Piſcatores econtra qꝛ intenderunt vendere capturam piſcium nõ aliꝺ. Demum conſulentibus ſuper hoc apollinẽ delphicum. Reſpondit. ſ. diabolus per idolum illud. Jllam menſam debere dari ſapientiori huius mundi. Et ſapientior iudicatus eſt Thales Mileſius. ꝛ ei miſſa eſt. Qui ex humilitate reputans biantem ſapientiorem eo miſit ſibi eandem. Et ipſe ſimiliter alteri ex ſeptem quẽ eſtimauit magis ſapientẽ. Tandem ad vltimuz ex vij. eſt delata vni qui dictus eſt Solon. q nec eã ſibi retinuit: ſꝫ dedicauit in templo apollinis: qui dicebatur deus ſapientie. Aurea menſa ſignificat ipſam ſapientiam que deo attribuẽda eſt qꝛ vt dicitur Eccli. j. Omnis ſapientia a domino deo eſt: ꝛ cum illo fuit ꝛ eſt ante euũ. Jſta tamen ſapientia acquiſita prout comprehẽdit cum cognitione diuinorum etiaz virtutes morales acqſitas non ſufficit ad ſalutem. Preterea ait dominus Hiere. ix. Non glorief ſapiẽs in ſapiẽtia ſua. qꝛ. ſ. non ſaluat. Sed ſapientia huius prout comprehẽdit virtutes infuſas cũ gratia deducit ad claritatem eternam. vt dicif Sap. vj. Et ſic videtur ſumi in libris ſapientialibus. in quibꝰ frequenter fit mentio de ſapiẽtia. ꝛ permaxime in libro ſapientie. a. vj. ca. vſqꝫ ad. ix. vbi ponuntur excellentie eius ꝛ effectus. vt ibi. Eſt in ea ſcilicet ſapientia ſpiritus intelligentia multiplex. vnicus ꝛc̃. Et infra inter cetera dicitur. Sobrietatem ꝛ prudentiam docet iuſtitiam ꝛ virtutem. ideſt fortitudinem: quibus in vita nil vtilius hominibus. Patet autem has eſſe virtutes cardinales. Et ſuperius ait. ꝙ amicos dei cõſtituit quod fit per charitatem. Uel melius ſm Beatum Thomam ſecunda ſecunde. q. xlv. articulo. vj. Jlla omnia intelliguntur de. ſapientia increata qua prima ſe nobis vnit per donum charitatis. Et ex hoc reuelat myſteria nobis: quorum cognitio eſt ſapientia infuſa. Unde ſapientia infuſa que eſt donum. non eſt cauſa charitatis ſed effectus eius. Et quia ſapientia contrariatur ſtulticie.

ſicut in ſcriptura ſacra. ſapiens dr̄ virtuoſus ſꝫ
virtutes infuſas. ita ⁊ ſtultus ſeu inſipiens vi-
tioſus. Et de hac ſapientia virtute generali di-
cit beatus Ambroſius in libro de fuga ſeculi.
Sapiens nunq̄ꝫ eſt inanis: ſed ſemper hꝫ in ſe
amictum prudentie: qui dicere pōt. iuſtitiam
induebam ⁊ iudicium. Hec ſunt interna men-
tis velamina: que nemini poſſunt auferri niſi
quem ſua culpa diſpoliat. his ſpoliatus adam
nudus inuentꝰ eſt. habentur hec de pe. diſt. ij.
ſapiens. Hinc ⁊ Lactantius in. iij. inſtitu. Qui
cunqꝫ vult eſſe ſapiēs atqꝫ beatꝰ audiat dei vo-
cem. ſacramentum natiuitatis ſue norit. vtriuſ
qꝫ natiuitatis xp̄i diuine ⁊ humane. humana
cōtemnat: ⁊ diuina ſuſcipiat: vt ſummū bonuꝫ
illud ad quod natus eſt valeat adipiſci. Hec il-
le. Et hoc eſt quod chriſtus ait Mat. vij. Ois
q̄ audit verba mea ⁊ facit ea: ſi illo eſt homini ſa
pienti qui edificauit domū ſuā ſupra petrā ⁊c̄.

Tertia ſapiētia .§.v.

De ſapientia virtuali q̄ ē bonorum.

que eſt ꝓpria bonorum ⁊ v̄tus ſpecialis diſtin-
cta a ceteris eſt illa que ponitur ꝑmū ⁊ excellē
tius donum vnū ex ſeptem donis ſpūſſancti de
quo dr̄ Eſa. xj. requieſcet ſuper eum ſpūs ſapie
⁊ intellectus ⁊c̄. Dona enim ſpūſſancti vt dictū
eſt. ō. ſunt virtutes medie inter virtutes cardi
nales q̄bus ſunt excellentiores ⁊ theologicas
quibꝰ ſunt inferiores: que ⁊ ſi ſint realiter diſti-
cte. ita tñ ſunt cōnexe ꝙ qui hꝫ iſtas: ⁊ illas ha-
beat ⁊ qui vna careat nullam poſſideat. Et ſimi
liter de donis. ¶ Differt aūt hec ſapīa non ſo-
lum a ſcientia que eſt cognitio diuinoꝝ natura
lis. ſ. que ꝑ viaꝫ naturaleꝫ habet. q: hec infuſa
a deo: illa acquiſita ꝑ ſtudium. Sed etiā differt
a fide: qua habet cognitio diuinoꝝ ſupernatu
ralis. ⁊ ſi vtraqꝫ a deo. Nam ad fidē pertinet aſ
ſentire veritati diuine reuelate ſm ſeipaꝫ. Sꝫ
ad ſapientie donū pertinet ſm regulas diuine
v̄itatis habē iudicium de rebꝰ diuinis ſpeculā
dis: ⁊ hūanis agendis. Unde ſapie donuꝫ pre
ſupponit fideꝫ: q: vnuſqſqꝫ bn̄ iudicat que no
uit. Differt ēt a ſapīa que numerat iter gratias
gratis datas. j. Cor. xij. vbi dic̄. Alij dat ꝑ ſpm̄
ſermo ſapientie ⁊c̄. q: illa pōt eſſe cōmunis bo
nis ⁊ malis. ⁊ pertinet ad eaꝫ diuina cognoſce
re. nō ꝑ acquiſitionē: ſed ꝑ infuſioneꝫ. ⁊ ita co
pioſe ꝙ pōt alios inſtruere de diuinis efficaci-
ter: ⁊ fidei aduerſarios refellere rōnibꝰ proba-
bilibus. Hec aūt ſolum in bonis repitur cū gu-
ſtu diuinoꝝ quoad neceſſaria ad ſalutem. Dici
tur autem ſapīa iſta aliquando pietas. ſꝫ illud
Job. xxviij. Ecce pietas ipſa eſt ſapientia ſꝫ trāſ
la. lxx. interpretum. quia ſicut pietas eſt mani
feſtatiua fidei inquantum ꝑ cultum dei ꝓteſta-
mur fidem: ita etiam pietas manifeſtat ſapiaꝫ.

De differentia huius ſapie ab his virtutibus

⁊ propter hoc dicitur ſapientia pietas. ⁊ eadeꝫ
ratione ſapientia dicitur timor dei. iuxta illud
Job. xxviij. ſm litteram noſtram. Ecce timor
domini ipſe eſt ſapientia: quia per hoc oſtendi
tur ꝙ homo rectum iudicium habet de diui-
nis: quia deum timet ⁊ colit. Dicitur etiam cha
ritas ſapientia. Unde. b. Aug. Sapientia ē cha
ritas dei. ⁊ Hugo de arca Noe ait. Charitas ē
ſapientia: quia per ipſam guſtamus deum: gu
ſtando cognoſcimꝰ. guſtate inquit pſal. xxxiij.
⁊ videte quoniam ſuauis eſt dominus. Qui. n.
diligit manet in lumine: ſcilicet ſapientie. j. Jo
an. ij. Dicitur autem ſapientia charitas quan-
tum ad ſuam cauſam ex qua ſumitur etiam no
men ſapientie: ſcilicet a ſapore. Cauſatur enim
ſapientia a charitate: que charitas eſt in volun
tate. Sapientia vero eſſentialiter eſt in intelle-
ctu vt in ſubiecto. Et iſta ſapientia eſſe non po
teſt in habente peccatum mortale. Unde dicit
Sap. j. In maliuolaꝫ animam non introibit ſa
piētia: nec habitat in corpore ſubdito peccatis
Cuius ratio eſt ſm. b. Tho. ij. ij. q. xlv. arti. iiij.
quia ſapientia donum ſpiritusſancti facit recti
tudinem iudicij circa res diuinas vel de alijs
rebus per regulas diuinas ex quadam conna-
turalitate ſeu vnione ad diuina. que quidem
vnio eſt per charitatem. ſm illud. j. ad Cor. vj.
Qui adheret deo: vnus ſpiritus eſt cum eo. Ad
heſio autem eſt per amorem. Charitas autem
cum mortali peccato ſtare non poteſt: vt ſupra
dictum eſt. Et ideo ſapientie donum nō poteſt
eſſe cum mortali. ¶ Eſt autem hec ſapiētia in
omnibus habentibus gratiam: etiaꝫ in paruu
lis ⁊ fatuis: adultis baptizatis quantum ad ha
bitum: etſi non quantum ad actuꝫ propter im-
pedimentum corporale. Unde dicitur Sap.
vij. Neminem diligit deus niſi qui cum ſapiē-
tia graditur. Sed omnes diligit deus qui dili
gunt eum. quod fit per gratiam ⁊ charitatem
quod ſic declarat. b. Tho. ij. ij. q. xlv. ar. v. Sapi
entia importat (vt dictum eſt) quandam rectitu
dinē iudicij circa diuina ꝯſpiciēda ⁊ ꝯſulēda.
Et quantū ad vtrūqꝫ ex vnione ad diuina ſm
diuerſos gradus aliqui ſortiuntur ſapientiaꝫ.
Quidam enim tantum ſortiuntur de recto iu-
dicio tam in contemplatione diuinorum q̄ꝫ eti
am in ordinatione rerum humanarum ſm re
gulas diuinas quantum eſt neceſſarium ad ſa-
lutem. Et hoc nulli deeſt exiſtenti ſinē peccato
mortali per gratiam gratum facientem. Juxta
illud. j. Jo. ij. Unctio docet nos de omnibus.
Quidam altiori gradu percipiunt ſapiētie do
num. Et quantum ad contemplationem diui-
norum inquantum: ſcilicet ⁊ altiora quedam
myſteria ⁊ cognoſcunt ⁊ alijs māifeſtare poſ-
ſunt. Et quantum ad directioneꝫ humanorum

Sapientia virtualis in quibus ſit.

ſm regulas diuinas inquantum poſſunt ſm
eas non ſolum ſeipſos: ſed etiam alios ordina/
re. Et iſte gradus ſapientie non eſt communis
omnibus habentibus gratiã gratum facientẽ
ſed magis pertinet ad gratias gratis datas. ⁊
ſic quod ait philoſophus in .j. meta. Sapien//
tis eſt ordinare quantum ad ordinationem ſui
ipſius. hoc agit in omnibus donum ſapiẽtie.
Quantum ad ordinationem aliorum homi//
num ⁊ iudicium aliorum quod fit per rectores
⁊ prelatos: hoc fit per ſapientiam gratiam gra
tis datam: qualis fuit data excellentiſſime ſalo
moni hoc poſtulanti ad regendum bene popu
lũ dei. vt habet. iij. Reg. iij. hec aũt ſapĩa nõ ſo
lũ ſpeculatiua ẽ: ſ3 ẽt practica. Quod p3 ex eo
quod ait apoſtolus ad Col. iiij. In ſapiẽtia am/
bulate ad eos qui foris ſunt: hec autem perti/
net ad actionem. Declarat aũt Tho. ij. ij. q. xlv.
ar. iij. ſic. Superior pars rationis vt ait. b. Au/
gu. xij. de trini. ſapientie deputatur. Inferior
autem ſcientie. Superior autem ratio ait ide3
intendit rationibus ſupernis: ſcilicet diuinis
⁊ conſpiciẽdis ⁊ conſulendis. Conſpiciendis
quidem ſm ꝙ diuina in ſeipſis contemplanſ.
conſulendis autem ſm ꝙ per diuina iudicat
de humanis. per regulas diuinas dirigẽs act⁹
humanos. Et ſic patet ꝙ ſapientia ſm ꝙ eſt do
num non ſolum eſt ſpeculatiua: ſed etiam pra/
ctica. Et ex hoc patet ꝙ ſapientia que eſt donu3
eſt excellentior ꝙ̃ ſapientia: que eſt virtus intel
lectualis. vtpote magis de propinquo deum
attingens per quandam ſpiritus vnionem ani
me ad ipſum. Et inde habet ꝙ non ſolum diri
gat in contemplatione quod facit ſapientia vir
tus intellectualis: ſed etia3 in actione circa hu/
mana. Quanto enim virtus eſt altior tanto ad
plura ſe extendit. vt habetur in lib. de cauſ. per
prius tamen pertinet ad huiuſmodi ſapientiã
contemplatio diuinorum ⁊ per poſterius diri
gere actus humanos ſ3 rationes diuinas. nec
tamen ex directione ſapientie in humanis acti
bus prouenit amaritudo aut labor: ſed potius
ꝓpter ſapientiã amaritudo ⁊ labor q̃ eſt in opi
bus humanis ꝓ ſapiẽtiã ꝯuertit i dulcedinẽ
⁊ requiem. ſm illud Sap. viij. Non hab3 ama
ritudinem conuerſatio illius: ſcilicet ſapientie.
nec tedium conuictus eius: ſed gaudium. Cu3
autem iſta quatuor dona: ſcilicet ſapientia: in//
tellectus: ſcientia: ⁊ conſiliũ pertineant ad vim
cognitiuam ſeu potentiam intellectiuam. alia
tria: ſcilicet fortitudo: pietas: ⁊ timor ad appe/
titiuam: quomodo iſta quatuor differant inter
ſe: ſic declarat. b. Tho. ſe. ſe. q. viij. ar. vj. Iſta q̃/
tuor dona ordinantur ad ſupernaturalem co/
gnitionem que in nobis per fidem fundatur.
Fides autem eſt in nobis ex auditu. vt dicitur
ad Ro. x. vnde oportet aliqua proponi homini
ad credendum. non ſicut viſa: ſed ſicut audita
quibus homo aſſentiat per fidem. Fides aute3
primo ⁊ principaliter ſe habet ad veritate3 pri
mam qui eſt deus. Secundario ad quedam cir
ca creaturas conſideranda: vt incarnationem
ſeu chriſti humanitatem: creationem guberna
tionem creaturarum: iuſtificationem hominũ
⁊ huiuſmodi. Ulterius tertio ſe extendit ad di
rectionem humanorum operum: ſm ꝙ fides
per dilectionem operatur: vt ſcilicet credat agẽ
da eſſe ab hominibus ſ3 regulas diuinas que
traduntur in ſacra ſcriptura. vt ſunt mandata
dei. Sic ergo circa ea que proponuntur nobis
credenda duo requiruntur ex parte noſtra. pri
mum eſt vt intellecta penetrentur ſeu capian//
tur vt credenda. quod fit per donum intellect⁹
per quem habetur quaſi quedam certitudo nõ
demonſtrationis: ſed efficacis perſuaſionis ſic
eſſe firmiter aſſentiendum his que ſunt fidei.
Secundo oportet vt homo de his habeat iu//
dicium rectum vt exiſtimet his eſſe inheren//
dum ⁊ ab eorum oppoſitis recedendum vt fal
ſis. Et hoc iudicium quantum ad res diuinas
pertinet ad donum ſapientie: quantum vͦo ad
res creatas pertinet ad donum ſcientie. quan/
tum vero ad applicationẽ ad particularia ope
ra pertinet ad donum conſilij. Sapiens vt di//
cit Iſido. in lib. etymol. dictus eſt a ſapore: q2
ſicut guſtus eſt aptus ad diſcretionem ſaporis
ciborum: ſic ſapiens dicitur ad dinoſcentiam
rerum ⁊ cauſarum circa diuina ⁊ agenda. Et
huic opponitur ſtultitia: vt dicit. b. Grego. in
moral. tar: ꝙ̃ contraria ei que dicta eſt a ſtupo/
re. Secundum Iſido. importat quandam he/
betudinem cordis ⁊ obtuſionem ſenſuum. Et
idem eſt inſipientia cum ſtultitia. Unde inſipi
entia quaſi ſine ſapore diſcretionis. Et preci//
pue videtur eſſe aliquis ſtultus ⁊ inſipiẽs qui
deficit in ſententia iudicij circa altiſſimam cau
ſam accipiens pro altiſſima cauſa ⁊ ꝓ vltimo
fine aliquod bonum terrenum vel creatum. b.
Tho. ij. ij. q. xlvj. arti. j.

¶ Ponit autem .§. vj. Septẽ
Iacobus apoſtolus in. iij. c. ſue epiſtole ſepte3 effect⁹
proprietates ſeu effectus huius ſapientie. Di/ huius
cit enim. Sapientia que deſurſum eſt. Primũ ſapĩe
quidem pudica eſt: deinde: pacifica: modeſta:
ſuaſibilis: bonis conſentiens: plena miſericor
die ⁊ fructibus bonis: iudicans ſine ſimulatio
ne. Et poſſunt figurari per ſeptem columnas
de quibus dicitur Prouerb. ix. Sapientia edi
ficauit ſibi domum: ſcilicet anime: excidit co/
lumnas ſepte3: quibus ſcilicet ſuſtentetur edi/
ficium ſpirituale. miſcuit vinum fermentis di/

lectionis. poſuit menſam:refectionis ſpūalis.
que eſt pax mentis:que eſt thronus ſalomonis
qui dictus eſt rex pontificus ⁊ ſapientiſſimus.
Et dominus de eo. Et erit ipſe mihi in filiū.ij.
Reg.vij. Correſpondet enim dono ſapiētie ſe/
ptima beatitudo qua dicitur. Beati pacifici
quoniam filij dei vocabuntur. vbi dicit Aug.
de ſermone domini in monte. Sapientia con/
uenit pacificis in quibus nullus motus eſt re//
bellis. ſed obtemperans rationi. Et vt dicit.b.
Tho.ij.ij.q.xlv.ar.vj. Congrue ſeptima beati/
tudo predicta adaptatur dono ſapientie.⁊ q̄tū
ad meritū ⁊ quantum ad premium. Ad meri//
tum quidem pertinet quod dicitur. Beati pa//
cifici. Pacifici enim dicūtur quaſi pacem faciētes.
vel in ſeipſis vel in alijs. quorum vtrūq̄ cōue/
nit per hoc q̄ ea in quibus pax conſtituitur ad
debitum ordinem rediguntur. Nam pax ē trā
quillitas ordinis. vt dicit.b.Aug.xix. de ciui.
dei. Ordinare autem pertinet ad ſapientiam.
vt patet per philoſophuȝ in.j.meta. Et ideo eē
pacificum conuenienter attribuitur ſapientie.
Ad premium autem pertinet quod dicitur. Fi
lij dei vocabuntur. Dicuntur autem filij dei in
quantum participant ſimilitudinem filij vni//
geniti ⁊ naturalis. ſm illud ad Ro.viij. Quos
preſciuit ⁊ predeſtinauit conformes fieri ima/
ginis filij ſui qui eſt ſapientia genita:⁊ iō par/
ticipando donum ſapientie ad dei filiationem
homo pertingit. Quomodo autem predicte
ſeptem proprietates ſeu effectus poſiti a Jaco/
bo pertineant ad ſapientiam. ſic declarat bea.
Tho. vbi ſupra. Ad ſapientiam ſm q̄ eſt donū
pertinet non ſolum contemplari diuina:ſȝ eti/
am regulare actus humanos. In qua directio
ne primo occurrit remotio a malis que contra
riantur ſapientie. Unde ⁊ timor dicitur eē ini/
tium ſapientie: inquantum facit timor recede
re a malis. ſm illud Eccli.j. Timor domini ex//
pellit peccatum. Ultimum autem eſt ſicut finis
ſcilicet q̄ omnia ad debitū ordinem redigan̄t.
quod pertinet ad rationem pacis. Et ideo con/
uenienter Jaco. dicit q̄ ſapientia que deſurſū
eſt. primum pudica eſt quaſi vitans corrupte//
las peccati per timorem:⁊ ſic ordinat hominē
ad deum. ſicut per peccatum deordinatur qs
a deo:nec habet pacem cuȝ deo. Deinde dicit
Jaco. q̄ ſapientia eſt pacifica. quod eſt finalis
effectus ſapientie propter quod ponitur beati
tudo ipſa pax vt dictum eſt. Uñ et congrue fi/
guratur per thronum ſalomonis ad queȝ aſcē
debatur per ſex gradus. Ex quibus iam vnus
dictus eſt:ſcilicet pudica:ideſt timorata. Alia
quinq̄ que ſequuntur manifeſtant ea per que
ſapientia ad pacem perducit quoad proximuȝ
⁊ quoad ſe ⁊ ordine congruo. Nam homini p
pudicitiam a corruptellis peccati recedenti pri
mo occurrit vt quantum eſt ex ſe. modum i oī/
bus teneat. Unde dicitur modeſta:ſcilicet ipſa
ſapientia. Ad modeſtiaȝ pertinet vt homo mo
deretur actus ſuos exteriores in habitu:in ge
ſtu:in inceſſu:in affatu:in victu:⁊ in omnibus
ſenſationibus. vt nil fiat inordinatum. ſm il//
lud apoſtoli. Omnia honeſte:⁊ ſm ordinem
fiant in vobis. Et ad phili.iiij. Modeſtia ve//
ſtra nota ſit omnibus hominibus. Secundo
requiritur. vt in quibus homo non ſibi ſufficiṫ
aliorum monitis acquieſcat. Et q̄tum ad h̄ dī
ſuaſibilis. Unde ⁊ prouerb.j. dicitur. Audiēs
ſapiens ſapientior erit:ſcilicet acquieſcens di/
ctis aliorum. Et ſalomon ſapientiſſimus conſi
liarios habuit. ⁊ ad quid niſi vt conſilijs eorū
acquieſceret. Et.b.Aug. inquit. Senex a pue//
ro:⁊ epiſcopus tot annorum a collega nonduȝ
anniculo paratus ſum edoceri.xxiij.q.iij.ſi ha
bes. Hec autem duo:ſcilicet modeſtia ⁊ ſuaſibi
lis pertinent ad hoc vt homo habeat paceȝ in
ſeipſo. Sed vlterius ad hoc vt habeat pacē eti
am ad alios requiritur quarto q̄ bonis coruȝ
non repugnet. Et hoc eſt quod dicit. Bonis cō
ſentiens:ſcilicet non contradicens. contentio/
nibus vacans. Propter quod dicit apoſtolus
Jac. in epiſtola ca.iij. Quis ſapiens inter vos
oſtendat ex conuerſatione ſua operationeȝ bo
nam in manſuetudine ſapientie. Quod ſi zelū
amarum habetis ⁊ contentiones ſunt in cordi
bus veſtris. nolite gloriari ⁊ mendaces eſſe ad
uerſus veritatem. Dicit enim glo. Uix fieri po.
teſt vt contentio non extorqueat aliquid contra
veritatem. ne victus confuſus eſſe videatur.
Quinto requiritur q̄ defectibus proximi cō//
patiatur in affectu ⁊ ſubueniat in effectu. ⁊ hoc
eſt quod dicitur. Plena miſericordie ⁊ fructi/
bus bonis. Quomodo enim qui diuina degu
ſtat conſiderans proximum factum ad dei ima
ginem ⁊ ſummi boni capacem:deum precipiē
tem. Eſtote miſericordes Mat.vj. Et date ele/
moſynam ⁊ huiuſmodi:non poterit non com/
pati. ⁊ non ſubuenire iuxta poſſe indigentijs
proximorum. Sexto ⁊ vltimo requirit̄ vt cha/
ritatiue emēdare peccata ſatagat. Et hoc eſt q̄d
dicit. Judicans ſine ſimulatione. ne ſcilicet cor.
rectionem precedens odium intendat explere
Unde Leo papa. Odio habeantur peccata nō
homines. Corripiantur timidi tolerentur in//
firmi. Et quod ſeuerius caſtigare neceſſe ē non
ſeuientis plectatur animo ſed medentis diſt.
lxxxvj. odio. ¶ Eſt etiam ſciendum q̄ ſcriptu/ Sacra
ra ſacra etiam dicitur ſapiētia. Juxta illō Deu. ſcriptu
iiij. Hec eſt veſtra ſapientia coraȝ omnibus po ra q̄re
pulis:ſcilicet lex diuina que comprehendit to dī ſapi
tam ſcripturam:que maxima ſapientia dicit̄: entia

quia permaxime de deo & de his que ordin. ł hominem ad deum: copioſius certi⁹ & aperti⁹ loquitur ꝙ̃ metaphiſica vel quecunqꝫ alia humana ſapiētia. Sed de ipſa in titu. ſequēti.

¶ De vita contemplatiua. Capitulū.iiij.

De vita contemplatiua

De vita contemplatiua in qua guſtatur ꝑmaxime donum ſapientie pſal.lxij. Loquens ad deū de pluralitate vite ait. Melior eſt miſericordia tua ſup vitas: labia mea laudabunt te. Ubi tria nota.

¶ Primo vita beata omnibus preponiť. ibi. Melior eſt miſericordia tua.

¶ Secunda vita plurima preſens oſtenditur. ibi. Super vitas.

¶ Tertio vita mixta vt precipua eligitur. ibi. Labia mea.

¶ Primo notatur vita beata. in eo quod dicitur. Miſericordia tua. Et dicitur hic miſericordia prout eſt miſeriam adimens: id eſt tollens. Hoc autem nō fit ex toto niſi in vita beata vbi remouetur a ſanctis omnis miſeria. vbi diciť miſericordia: quaſi mira ſuauitas rigans corda. Et de hac pſal. Domine in celo miſericordia tua. vbi ſcilicet nulla miſeria. Hec autē miſericordia que abſolute dicitur vita: vtiqꝫ melior eſt ſuper omnes vitas vite preſentis. vt exponit. b. Amb. In quodam ſermone. Quomodocunqꝫ diuidatur vita: vel ſm phm vel ſ꜡. b. Augu. vel per alium modum de quibus diſtinctionibus hic dicitur in iſto. §. Et vt dicit Greg. in omel. Temporalis vita eterne vite cōparata mors poti⁹ dicenda eſt ꝙ̃ vita. ¶ Quantum ad ſecundum: quia dicit in plurali ſuper vitas. Sciendum principaliter eſſe duas vitas actiuam & contemplatiuam. Et comparando eas adinuicem probatur meliorem contēplatiuam actiua decem rationibus. ¶ Quantū ad tertium quia ad illas duas additur tertia: ſcilicet mixta ex vtraqꝫ parte compoſita. Iſtam vt meliorem illis duabus eligit pſal. lxij. dicens. Labia mea &c. Nam per contemplatiuam laudat deum in oratione labijs mentis: id eſt cogitationibus & affectibus. Sed per actiuam laudat predicatione & inſtructione aliorum. Et de iſta mixta agitur in. iij. §.

Quas habes .§.ij.

¶ Notandum ergo. §.i.

Notandum ergo primo ꝙ quāuis philoſophus in. ij. ethi. dicat eſſe tres vitas hominum excellentes: ſcilicet voluptuoſam que ponit finem in delectationibus corporis. Ciuilē ꝙ̃ ptinet ad actiuā: & cōtēplatiuā. & b. Aug. in. xix. de ciuita. dei. ponat tria gn̄a vite. ſ. ocioſum qḋ pertinet ad cōtēplatiuā. Actioſū ꝙ̄ ptinet ad actiuā. Et ex vtroqꝫ compoſitum qḋ diciť vita mixta que ꝯgruit prelatis & ꝑdicatoribus. Alij aſſignāt vitā ſm inchoationē: ꝓfectionē: & ꝑfectionē. tñ diuiſio magis ꝓpria vite humane eſt: quā ponit Gre. ſup Ezech. & in. vj. moral. ſ. ꝙ due ſunt vite. ſ. Uita actiua & ꝯtēplatiua: figurate in ſacro eloquio p duas ſorores. In veteri teſtamēto per lyam et rachelem. Lya figurat actiuam exercens ſe in ſeptem operibus miſericordie corporalibus & ſpiritualibus ſignatis per ſeptem filias lye. nā ſeptima fuit dina. Rachel venuſto aſpectu que interpretatur viſum principium. ſignat contēplatiuam que ad principium rerum. ſ. deū ſubtiliter ſpeculať. In nouo enim teſtamento figurantur per marthā & mariā. Martha actiuam inſinuans que ſollicita erat turbata erga plurima. Maria contemplatiuam que ſedens ſec⁹ pedes dn̄i audiebat verbū illi⁹ Luc. x. Qḋ iſta ſit ſufficiēs diuiſio & ꝓpria ſic decla. b. Tho. ij. ij. q. clxxix. Unūquodqꝫ viuēs oſtendiť viuere ex operatione ſibi maxime propria. ad quā maxime inclinatur: ſicut plantarum vita diciť in hoc conſiſtere ꝙ nutriuntur & generantur. animalium vero in hoc ꝙ ſentiunt & mouenť: hominum vero in hoc ꝙ intelligunt. & ſm rōnē agūt. Un̄ in hoīb⁹ vita vniuſcuiuſqꝫ videť eſſe id in quo maxime delectať. & cui maxime intēdit. Et in hoc vult qlibet ꝓcipue cōuiuere amico ſuo. Qꝛ igiť qdā hoīes ꝑmaxime intendūt cōtēplatiōi vitatis. Quidā v̄o ꝑncipalr intendunt exteriorib⁹ actionib⁹. Inde eſt ꝙ ꝯueniēter vita hoīs diuidiť in actiuā & ꝯtēplatiuam. Nā vita voluptuoſa quam phs ponit tertiā nō ꝯuenit homini inquantū eſt rōnale aial agēs ſm rōnem. Eſt enim beſtialis talis vita cōmunis nobis & brutis. Uita autem mixta quā ponit. b. Aug. tertiam poſt predictas duas virtute continetur in eis ſicut media in extremis ex quib⁹ ꝯficiť: vt tepidū in calido & frigido. Uita vero īcipientium q reſiſtunt paſſionibus ſpectat ad actiuam. & ēt communiter ꝓficientium ꝑfectorum ad ꝯtemplatiuā. Dať. n. iſta diuiſio de vita hoīs ſm itellectum. q vtiqꝫ eſt aut practicus aut opus itendens exterius per mechanica & agibilia. vel iterius mortificando paſſiones. Aut ſpeculatiuus itendens veritatem ſpeculari precipue circa diuina.

Primo poſuit triplicē vitā excellētē

Uita duplex ſcꝫ actiua & cōtēplatiua figurata

¶ Contemplatiua. §.ij.

Contemplatiua vita ſimplr loquēdo ē melior ꝙ̃ actiua. ſm b. Tho. ij. ij. q. clxxxij. ar. j. Ad quod probandū īducit octo rōnes phi quas ponit. x. ethi. Ꝑma eſt ꝙ vita contemplatiua conuenit homini ſm id quod eſt optimum in eo. ſ. ſm itellectum. & reſpectu propriorum obiectorum: ſcꝫ itelligibilium. Uita autē actiua occupať circa rōnes

De cōtēplatiua ꝙ ſit melior ponūť rōnes

exteriora. Un̄ Rachel per quam ſignificaẗ vita
contemplatiua interpretatur viſuꝫ principiū.
Actiua autem ſignificatur per Lyam que erat
lippis oculis ſm̄ Greg. vj. moral. ¶ Secunda
ratio eſt: q꞉ contēplatiua poteſt eſſe magis con
tinua. lꝫ non quātum ad ſummū cōtemplatio/
nis gradum. Unde ⁊ maria per quā ſignificaẗ
contēplatiua: deſcribitur ſecus pedes domini
ſedens. Non enim poteſt homo ita cōtinue ex
erceri in operibus miſericordie corporalibus
vel ſpiritualibus. q̄ꝺ pertinet ad actiuaꝫ: quia
non hꝫ ſemper modum paratum ad exhiben/
dum elemoſynam: vel ad docendū ſicut habet
viam paratam ad legendū: orandum: meditā/
dum ⁊ huiuſmodi: que pertinent ad contēpla/
tiuam. ¶ Tertia ratio eſt: q꞉ maior eſt delecta/
tio contemplatiue q̄ꝫ actiue. Unde bea. Augu.
dicit. ꝙ martha que deſignat actiuam turbaba
tur. Maria epulabaẗ. Unde de ſapientia que
guſtatur in contemplatione dicitur Sap. viij.
Non hꝫ amaritudinem conuerſatio illius ne/
qꝫ tediū conuictus illius ſed gaudiū. Et Greg.
ſuper Ezech. dicit. ꝙ ꝯtemplatiua vita amabi/
lis valde dulcendo eſt. Eſt enim delectabilis ſꝫ
bea. Tho. vbi ſupra. q. clxxx. ar. vij. Et rōne obe
iecti inquātum. ſ. quis per eam intuetur vtcun
qꝫ rem amatam. ſ. deum ſicut delectatur quis
videndo amicum dilectum. Scd̄o rōne ipſius
actus: q꞉ vnicuiqꝫ eſt delectabilis operatio con
ueniens ei ſm̄ ꝓpriam naturam vel habitum.
Sed ſpeculatio veritatis conuenit homini ſm̄
ꝓpriam naturam inquātuꝫ aīal rationale. Ter
tio adhuc fit magis delectabile iſtud ſi habeat
habitū ſapientie vel ſciētie ex quo accidit ꝙ ſi/
ne difficultate cōtemplatur. Et ꝯtemplatio qui
dem diuinoꝝ etſi in via imperfecta ſit. eſt tamē
delectabilior omni alia ſpeculatione veritatis
quātūcunqꝫ perfecta. Un̄ ph̄s. Accidit circa il/
las honorabiles exiſtentes ſubſtātias minores
nobis exiſtere theoricas. Sꝫ etſi modicū attin
gamus eas: tm̄ propter honorabilitatē cogno/
ſcendi delectabilius etiam aliquid hīt q̄ꝫ etiaꝫ
nos omnia. ¶ Quarta rō eſt: q꞉ in cōtemplati/
ua homo eſt magis ſibi ſufficiens: q꞉ paucior i/
bus ad eā indiget q̄̄ in actiua: in qua eget ad/
iutorio alioꝝ vt poſſit exercere eā. Un̄ xp̄s Lu/
ce. x. Martha ſollicita es ⁊ turbaris erga plu/
rima. ſ. circa que verſaẗ ⁊ q̄bus īdiget. ¶ Qui
ta: q꞉ ꝯtemplatiua magis ꝓpter ſe diligiẗ. ſ. vt
deus cognoſcatur: ⁊ veritas que ꝑficit intelle/
ctum vt ameẗ vbi ſigiẗ. Sꝫ actiua ad aliud or/
dinatur. ſ. ad ſubueniendū ꝓximo. nec ibi ſigiẗ
ſed vt ꝓximus inde in deuꝫ proficiat. Unde in
ps. xxvj. Unam petij a domino hanc requiram
vt inhabitem in domo dn̄i omnibus dieb⁹ vi/
te mee vt videaꝫ voluntatem dn̄i. Et xp̄s Lu. x.

Unum eſt neceſſariū. Unūq̄ꝺqꝫ autē perfecti⁹
eſt q̄ꝺ eſt per ſe q̄ꝫ q̄ꝺ propter aliud: ſicut finis
magis q̄ꝫ ea que ſunt ad finē. vt ſanitas melior
medicina que ordinatur ad illaꝫ. ¶ Sexta q꞉
contemplatiua conſiſtit in quadā vacatione et
quiete. ſꝫ illud ps. xlv. Uacate ⁊ videte qm̄ ſua
uis eſt deus. q. d. Non poteſtis videre ⁊ guſta/
re q̄ꝫ ſuauis eſt deus. q̄ꝺ pertinet ad cōtempla/
tionem niſi vacando ⁊ ceſſando ab operibus.
Sed actiua cōſiſtit in motu: ſicut diciẗ prelato
cuilibet Prouerbi. vj. Diſcurre feſtina: ſuſcita
amicum tuum. ne des ſomnū oculis tuis. Per
fectior aūt eſt quies q̄ꝫ motus ceteris paribus.
Un̄ bea. Augu. dicit in. xix. de ciui. dei. Ociuꝫ
ſanctum. ſ. ꝯtemplatiue vite. q̄rit charitas veri
tatis. ſ. diuine cui maxime intendit cōtemplati
ua. Et ſignanter dicit ociuꝫ ſanctū ad excluden
dum ociuꝫ pigritie: q̄ꝺ eſt malum ⁊ ſentina oī
um vitioꝝ. Unde bea. Ber. ait. Uacare deo nō
eſt ocium. ſ. malum: ſed negociū negociorum.
Eſt eniꝫ exerciciuꝫ vite beate ſm̄ illud bea. Au
gu. in fine de ciui. dei. Ibi vacabimus ⁊ vide/
bimus. videbimus ⁊ amabimus. amabimus
⁊ laudabimus ſine fine. ¶ Septima ratio eſt:
q꞉ cōtēplatiua eſt ſꝫ diuina actiua ſꝫ humana.
Quis autem dubitat diuina hūanis preferen/
da: ſicut creator creature. Un̄ bea. Augu. ſuper
Jo. In principio erat verbū. ecce q̄ꝺ Maria au
diebat. i. ꝯtemplatiua cui vacat. ſ. audiendo di
uina. Et verbum caro factū eſt. Ecce cui Mar/
tha miniſtrabat. i. actiua. ſ. humanitati egenti
ſubueniēdo. Ipſa ēt ꝯſideratio myſterioꝝ xp̄i.
ſcilꝫ natiuitatis: vite paſſionis: ⁊ hmōi. ad con
templationē ꝑtinet manuducētes nos ad ꝯtē/
plationē diuinitatis. ſm̄ illud q̄ꝺ caniẗ in ꝑfa/
tione. Duꝫ viſibiliter deū cognoſcimus. i. my/
ſteria humanitatis. per hūc in inuiſibilē amo/
rem rapiamur. ¶ Octaua rō: q꞉ ꝯtemplatiua
eſt magis ſm̄ id q̄ꝺ eſt propriuꝫ homini. ſ. ſm̄
intellectum. In operationibus autē vite actiue
communicant nobis etiā vires inferiores que
ſunt communes nobis ⁊ brutis. Unde in ps.
Poſtquam poſuit id quod eſt commune no/
bis ⁊ brutis dī. Homines ⁊ iumenta ſaluabis
domine. ſubdidit poſt. quod eſt ſpeciale homi
ni ſcilicet in lumine tuo videbimus lumē. Un
de ⁊ ipſa contemplatiua vita transfert ad quā/
dam mentis libertatem vires inferiores que
deſeruiunt actiue in moderatione paſſionum:
⁊ in alijs habent quandam ſeruitutem. Unde
⁊ Boetius de philoſophica conſolatione ait.
Liberiores animas neceſſe eſt cum ſe in men/
tis diuine ſpeculatione conſeruent. minus vō
cuꝫ dilabuntur ad corporalia. Et Bea. Grego.
dicit ſup Ezech. ꝙ actiua vita ſuitus: ꝯtēplati
ua libertas vocaẗ. ¶ Nonā cām ſm̄ be. Tho.

ponit chriſtus ſcilicet quia diuturnior:cum di/
cit. Maria optimã partẽ elegit que non auſe//
retur ab ea. Ubi Aug. dicit. Non tamen malã
elegit Martha. Sed illa maria meliorẽ. Audi
vnde meliorem quia non auferetur ab ea. Au/
feretur quandoq; onus neceſſitatis. ideſt opus
in quo exercetur actiua ſcilicet paſcere eſurien
tem: docere ignorantem ⁊ huiuſmodi: q̃ ſunt
hic neceſſaria. Sed in vita beata iſta indigen//
tia non habetur: ſed eterna eſt dulcedo verita/
tis. que habetur ſibi. quod pertinet ad contem/
plationem. ¶ Quãuis autem non ſit idem mo
dus contemplandi in via qui ⁊ in patria: quia
h̃ imperfectus tamen dicitur manere contem/
platiua in alia vita ⁊ non auferri ratione chari
tatis: in qua habet principium ⁊ finem. Unde
bea. Greg. dicit ſuper Ezech. q̃ contemplatiua
hic incipitur vt in futuro perficiatur. Diutur//
na autem poteſt dici. Primo quia verſatur cir/
ca incorruptibilia ⁊ immobilia ſcilicet circa di
uina. Secundo quia non habet contrarietatẽ.
Actioni enim que eſt in conſiderando nihil eſt
contrarium. Tertio quia eſt ſm partẽ anime in
corruptibilem actio talis: ideſt ſm intellectum
Quarto quia in operibus contemplatiue non
laboratur. Poteſt aſſignari ⁊ decima ratio: q:
ſcilicet contemplatiua eſt maioris meriti. Un/
de. b. Gre. vj. moral. ait. Magna ſunt vite me/
rita actiue ſcilicet contemplatiue potiora. Qđ
ſic declarat. b. Tho. ij. ij. q. clxxxij. ar. ij. Radix
merendi eſt charitas. Hec autem conſiſtit in di
lectione dei ⁊ proximi. Diligere autem deum
ſm ſe eſt magis meritorium q̃ diligere proxi/
mum: ⁊ ideo quod directius pertinet ad dile//
ctionem dei eſt magis ex ſuo genere meritori
um q̃ illud quod pertinet ad dilectionem pro
ximi que eſt propter deum. Contemplatiua au
tem directe ⁊ immediate pertinet ad dilectio//
nem dei. Actiua autem directe ad proximum
ordinatur: quia ſatagit circa frequens miniſte
rium: ⁊ ideo contemplatiua eſt maioris meriti
q̃ actiua. Et hoc eſt quod dicit. b. Greg. in. iij.
omel. ſuper Ezech. Contemplatiua maior ẽ me
rito q̃ actiua: quia hec in vſu preſentis operis
laborat. in quo ſcilicet neceſſe eſt proximis ſub
uenire. Illa vero ſapore intimo venturam iam
requiem deguſtat ſcilicet in cõtemplatiõe dei.
Poteſt tamen contingere q̃ aliquis in operi//
bus vite actiue plus meretur q̃ alius in operi
bus vite contemplatiue. puta ſi propter abun/
dantiam diuini amoris vt eius voluntas imple
tur propter ipſius gloriam interdum ſuſtineat
a dulcedine diuine contemplationis ad tẽpus
ſeparari. Item quãuis ſimpliciter loquẽdo cõ
templatiua ſit melior actiua. tamen ſm quid. i.
in aliquo caſu eſſet vt melius eligenda actiua

Modus ɔtẽplã/ di i pa/ tria erit ali⁹ q̃ h̃ i via

Q: ſit maio/ ris me/ riti

ſcilicet propter aliquam neceſſitatem tempora
lem: ⁊ multo magis ſpiritualem. Unde philo/
ſoph⁹ dicit: q̃ quãuis philoſophari ſit magis
q̃ ditari: tamen neceſſitatem patienti meli⁹ eſt
ditari. i. ſibi ſubueniri. In glo. ij. q. vij. in ſacta
dicitur q̃ iſte due vite habent ſe ſicut exceden/
tia ⁊ exceſſa. Excedit enim contemplatiua acti
uam. quia eſt magis quieta ⁊ ſecura. Actiua
autem contemplatiuam: quia eſt magis fru//
ctuoſa proximis. etſi minus videat vt lya q̃ ha
buit plures filios q̃ rachel: vt dicitur extra de
renun. niſi cum pridem. Et quãuis vt dictũ eſt
ſimpliciter loquendo ſit melior contemplati/
ua: tamen quia pauci ſunt apti ad eam: ideo di
xit chriſtus. Si oculus tuus dexter ſcandali/
zat te: ideſt contemplatio: puta quia ex ſpecula
tione incurrit errores. erue eum: ideſt dimitte
⁊ proijce abs te. Unuſquiſq; ẽ in hoc ſequatur
id i q̃ magis pficit. ⁊ qđ cernit deũ velle ab eo.

¶ Tertium ge/ .§. iij.

nus vite ſcilicet mixtam. vt perfectiorem elige
re videtur pſal. lxij. dum ait. Labia mea lauda
bunt te. Laudatur deus labijs oris admonen/
do ⁊ predicando quod eſt precipuum in vita
actiua. Laudatur de⁹ labijs oris ore ⁊ corde in
oratione cogitationibus ⁊ affectibus deuotis
quod ſpectat ad contemplatiuam. Utrãq; pſal
miſtam non eſt dubium habuiſſe. Actiuam in
gubernatione regni. Contemplatiuam in edi/
tione ⁊ decantatione pſalmorum. Hanc vitam
mixtam chriſtus vt perfectiſſimam tenuit. ⁊ in
ſe oſtendit. Nam licet ɔtinue ɔtemplaretur ani
ma ei⁹ ⁊ frueretur verbo cui erat vnita limpi/
dius q̃ quicũq; ſanctus in patria: tamen quia
hoc hominibus erat ignotum: aliquando ibat
in deſertum locum aptum ɔtemplationi. Uel
aſcendit in montem ſolus orare. Et aliquando
erat pernoctãs in orõne. vt referũt euãgeliſte.
Aliqñ diſcurrebat pdicãdo. ſanãdo infirmos
corrigẽdo hoies: paſcẽdo famelicos: vinũ pcu
rãdo in nuptijs egẽtibus: ɔſolãdo afflictos vt
marthã mariã ⁊ alios. Hanc mixtã tenuerunt
apli pfectiſſimi ſancti pdicãdo ⁊ orãdo. Unde
⁊ ait petrus ad ſedandũ murmur exortũ in ec/
cleſia pmitiua. Nõ eſt equũ nos dimittere ver/
bum dei ⁊ miniſtrare mẽſis. Eligite vobis ⁊c.
Nos vo orationi ⁊ pdicationi vacabim⁹. Actu
um. vj. Et q: plati ⁊ pcipue pontifices ⁊ pdica/
tores tenẽt locũ aplor debẽt p poſſe imitari in
vita mixta implẽtes illud pſal. Memoriã abũ
dantie ſuauitatis tue eructabũt. Ex plenitudi/
ne enim interiori diuine ſuauitatis quã degu/
ſtant in orõne: lectione: ⁊ ɔtẽplatione dñt po//
ſtea pplis dei myſteria ⁊ monita ppinare. Hec
mixta figuratur in lazaro reſuſcitato. q poſtea

De ter/ tio gñe vite ſcȝ mixte

Q: xps tenuit vitam mixtã vt pfe/ ctiſſi/ mam

fuit epiſcopus ſanctus fratre marthe ⁊ marie.
Dicitur autem Jo.xj.Diligebat ieſus martħā
deſignantem actiuam:mariam contemplati/
uam.⁊ lazarum tenentem mixtam. Utrūqꝫ cō
plexi ſunt ximij illi prophete predicatores ve
teris teſtamenti Eſaias ⁊ Hieremias. Et licet
Hieremias cum mitteretur a domino ad pre/
dicandum.vnde ad actiuam ſe difficilem red/
deret:excuſans ſe ⁊ dicens.A.a.a.domine de/
us ecce neſcio loqui Hiere.j. timens quietem
⁊ ſuauitatem contemplationis amittere.⁊ Eſa
ias ad predicationem ſe offerret dicens. Ecce
ego mitto me Eſa.vj.Lucra ſalutis proximoꝝ
appetens acqrere. Tamen nec Hieremias om
nino recuſauit accuſationē ſibi a domino im//
poſitam predicationis.nec Eſaias prius ſe ob
tulit qꝫ purgatum ſe vidit carbone ignis. Si
enim predicaret quis ſine igne charitatis fa//
ctus eſſet velut es ſonans:aut cymbalum tin//
niens.j.Cor.xiij.ſe conſumens per mortale:⁊
alijs proficiens.Tangit hoc Greg.viij.q.j. In
ſcripturis hinc ⁊ Innoc.iij.cuidam volenti re
nunciare epiſcopatū:vt vacaret quieti contem
plationis ait.Contemplatiuus eſſe vales ⁊ acti
uus legiſlatoris exemplo:ſcilicet moyſi q nūc
aſcendebat in montem:vt ibi gloriam domini
cum maiori libertate cerneret. nunc deſcen//
debat in caſtra:vt cum vtilitate neceſſitatibus
proximi prouideret: ex͞ de renun. niſi cū pdē.
Et cum queritur quem chriſtus magis dilexit
Petruꝫ vel Joannem euangeliſtam. vtriqꝫ ma
gna priuilegia pre ceteris apoſtolis conceſſit.
Joanni matrem ſuam. Petro eccleſiam com//
mendauit. Reſpondeo qꝫ chriſtus magis dile
xit Petrum ad actiuam cui regendam commi
ſit eccleſiam. Joannem magis ad contemplati
uam cui non ſolum matrem contemplatiuam
ſed ⁊ ipſam ſummam ſpeculationem deitatis
ſue tradidit mundo inſinuandam in ſuo euan
gelio permaxime. In principio erat verbuꝫ in
choanti. Petro dixit, Sequere me.ſ. per tole//
rantiam paſſionis.quod pertinet ad actiuā.de
Joanne vero. Sic eum volo manere donec ve
niam pro eo:quando non quidem auferet cō/
templatiua.ſed perficietur. Simpliciter auteꝫ
videt magis dilexiſſe Joānē ex pluribꝰ puile/
giis ꝯceſſis:vterqꝫ m̄ actiuꝰ ⁊ ꝯtēplatiuus.

¶ De his q̄ ptinet ad ꝯtēplatiuā vitā. Cap.v.

Quis dabit mihi pē
nas ſicut columbe ⁊ volabo ⁊ requi
eſcam pſal.liiij. Ultimꝰ finis noſter
⁊ beatitudo conſiſtit in cōtempla
tione prime ⁊ ſumme veritatis ſeu viſione dei
Sed philoſophi gentiles ſapientiores ceteris
vt Ariſtoteles non intelligentes claram cogni
tionem diuinorum que habetur in gloria.po/
ſuerunt ſummam hominis felicitatem q̄ hic
poſſit haberi in contemplatione prime cauſe
⁊ ſubſtantiarum ſeparatarum:ideſt angelorū.
Et quamuis in preſenti vita pauciſſimi vacēt cō
templationi propter occupationes neceſſarias
⁊ ineptitudinem hominum ad ſpeculationem
⁊ pene omnes etiam boni fideles vacent actio
ni:tamen nullus quātūcūqꝫ neceſſario occupa
tur in actionibus.debet omittere quin aliquan
do vacet contemplationi:ideſt conſiderationi
diuinorum. Unde in figuram Leui.xj.declarā
tur immundi piſces in aquis qui non habent
pennulas:ideſt paruas alas quibus poſſint ali
quando ſaltum facere extra aquam:vt patet in
tinchis. Piſces continue verſantes in aquis
ſunt homines continuo occupati in actionibꝰ
ſeculi. Uerum ⁊ hi dīt habere alas ſaltem par
uas alicuius contemplationis ⁊ conſideratio/
nis diuinorum:ſaltantes per eas extra tumul/
tum ſecularium negociorum.alīs imundi ſunt
coram deo. Nec dīt comedi:ideſt incorporari
ſeu imitari mores talium:qui ſemper immerſi
morantur in mundo.quia eſſi delectabilis ta/
men noxius cibus ſaluti vt anguille: ſed quili
bet perfectus cum pſal.appetit magis inhere/
re contemplationi dicēs. Quis dabit mihi ⁊c.
In quibus verbis quatuor poſſunt notari que
exiguntur ad contemplatiuam vitam.

¶ Per orationes frequentatio.ibi.Quis da//
bit mihi. — Quatuor ſunt q̄ ad cō tēplādū regrūt vel iu//uant

¶ Per morales mortificatio.ibi. Pennas ſi/
cut columbe.

¶ Per conſiderationes eleuatio.ibi.Uolabo.

¶ Per ſpeculatōes delectatio.ibi.requieſcaꝫ.

¶ Quātum ad pri/ .§.i.
mum cū ſufficiētia nr̄a ex deo ſit ſm aplm etiā
minima cogitare vel opari: multo magis ma/
xima vt ſit in ꝯtēplatione. Et ideo oꝫ orationes
frequentare. Siqs vr̄m indiget ſapiētia poſtu
let a deo ⁊ dabit ei Jaco.j.ſcribit. Sapiētia aūt
ptinet ad ꝯtēplationē.q: eſt cognitio diuinorū
Uñ ⁊ pſal.hic. Quis mihi dabit pēnas ad vo/
landū.q.d.nullus niſi deꝰ. Nā doctrina ⁊ ſciē
tia phōꝝ dat ad volandū per ſupbiam : nō ad
deū:q: ſciētia inflat :ſed dat ad volandū adiu/
toriū deus per grām.nō tamē dat niſi deſiderā
ti ⁊ petēti Lu.xj. Dabit ſpiritū bonū petētibus
ſe.ſpiritum.ſ.ſapiētie ⁊ intellectus.vt dicit de
ſancto viro. Impleuit eū ſpiritu ſapiētie ⁊ in//
tellectus. Sic ſapiēs inqt. Inuocaui ⁊ venit in
me ſpiritus ſapiētie Sap.vij. Sꝫ hec oīo vt ſit
decēs pſupponit lectionē vel auditionē ſacra/
rum doctrinaꝝ.vt ex his ſciat quō mētē debe/
at dirigere.vt ſcꝫ nō imaginet loqui ad deum

Q̄ ſa//cre ſcri ptture auditō vel le//ctio cō/tēplatio ni deſe/ruit

vt ad hoiem corporeũ. cũ ſit deus ſpiritus non corpus. Sicut accidit ſerapioni abbati magne abſtinentie viro. qui credebat deũ hr̃e mẽbra. Et cũ orabat dirigebat mentẽ ſuã ad deũ vt ad hoiem formans ſibi in mente de deo formam corporeã qḋ ab eccleſia eſt reprobatũ vt here- ſis deũ ſcʒ hr̃e mẽbra corporea. vt. xxiiij. q. iij. c. penul. Accedentes aũt ad eũ venerabilis Jo an. caſſianus cũ ſocio ſuo gratia viſitationis: ⁊ audientes opinionẽ eius falſam ex ignorãtia quã habebat vir rõnibus plurimis ab errore illũ reuocauerũt. Et cũ ſimul genua flecterent ad orandũ gratias deo agendo de dimiſſione erroris cepit ille ſerapion flere di. Tulerũt do- minũ meũ ⁊ neſcio quo vertã vel dirigã aĩum meũ. Oratio ergo ex lectiõe formata precipue debet poſtulare perſeueranter ⁊ feruenter vir- tutes neceſſarias ad ſalutem ⁊ contemplatio- nis actum. de quibus in. §. ſequenti

ℭ Secundũ quod .§. ij.

Qr̄ mor- tificatio paſſio- nũ mul- tũ valet ad ↄtẽ- plãdũ

requirit ad ↄtẽplatiuã vitã ẽ mortificatio paſ- ſionũ ⁊ vitiorꝝ q̃ ſit p v̓tutes morales. ⁊ he ſũt pẽne ptinẽtes ad duas alas. Ille enim q̃ morti ficat paſſiones ⁊ vitia ſenſualitatis ſcʒ cõcupi- ſcibilis ⁊ iraſcibilis: vt fortitudo ⁊ tẽperantia ſunt in ala dextra: qua in ſeipſo bene regulat ⁊ a terra erigit. Que aũt mortificãt vitia volũ tatis praue: vt iuſtitia ⁊ partes eius ſunt in ala ſiniſtra: qbus bene ordinat q̄s ad ꝓximũ. Sed oʒ q̄ he ſint ale columbe. Quis inqt pſal. liiij. dabit mihi pẽnas ſicut colũbe. In colũbe ſpe- cie ſpiritusſanctus viſus eſt ſup xp̄m baptizatũ Vñ pẽne colũbe deſignãt v̓tutes morales infu ſas a ſpiritusſancto. Nã morales acq̄ſite tantũ valẽt quidẽ ad ↄtẽplationẽ phicã: nõ ad ſpecu lationẽ theologicã guſtatiuã ⁊ ſalutiferã. Co- lũba ẽt eſt aĩal immolaticiũ: q: mortuũ offere- batur deo in ſacrificiũ. ⁊ eſt aĩal quietũ nõ leſi- uum. Opʒ ergo per ꝑus mortificare per virtu tes tẽperantie delectationes venereas per ca- ſtimoniã. Guſtus per abſtinentiã ⁊ aliorꝝ ſen- ſuuʒ per modeſtiã. Iras ⁊ triſtitias per mãſue- tudinẽ ⁊ patiẽtiã. Iſta maxime ꝑrigunt ad cõ tẽplationẽ. Sicut eniʒ per luxuriã abſorbetur intellectus ⁊ per gulã hebetat: ⁊ per irã offu- ſcatur. Ita per caſtitatẽ eleuat ſupra ſe: per ab- ſtinentiã acuit: per patientiã quietat. Vñ Da- niel ⁊ ſocij eius q: fuerunt abſtinentes ⁊ caſti fuerũt multum contemplatiui ⁊ acuti ad intel ligendũ viſiones ⁊ reuelatões diuinas. Moy ſes qui fuit mitiſſimus hoium cũ deo frequen ter loquebat: vt hõ cũ amico ſuo. Opʒ ẽt ꝓpri am voluntatẽ per obedientiã mortificare cupi ditatem per liberalitatẽ vel paupertatem extin guere. Per penitentiã vitia expellere: neminẽ

ledere. que oĩa pertinent ad iuſtitiã. Mortifi- catio autem vitiorꝝ ⁊ paſſionũ ſm. b. Tho. ij. ij. ptinet ad vitã actiuã. Vñ nõ põt quis ad cõ tẽplatiuã bene peruenire niſi prius fuerit ex- ercitatus virtuoſe in actiua. In cuius figuraʒ Jacob prius fuit vocatus q̄ iſrael idẽ nũcupa- tus. Jacob interpretatur ſupplãtator. Iſrael vi dens deũ. Nõ põt aũt q̄s deũ videre in ↄtem- platione niſi prius ſupplãtauerit diabolũ ⁊ vi tia per actionẽ. Et idẽ Jacob quãuis ſeruierit multo tp̄e ⁊ laborioſe p Rachele habẽda i vxo rẽ que ↄtẽplatiuã ſignificat. fuit tñ prius ſibi data lya que ſignificat actiuã. Et dũ ↄquereret de hoc cum laban ſocero ſuo reſpondit. Nõ ẽ ↄſuetudinis huius regionis vt minores ꝑus tradant ad nuptias. Quãuis enim ↄtemplatí- ua ſit prior nobilitate ⁊ perfectione. eſt tñ poſte rior in via generationis ⁊ adeptionis. Et hoc comuniter accidit abrenũcĩãtib⁹ ſeculo: vt ſcʒ cũ intẽdãt ſe ſubito tradere ↄtemplatiõi ⁊ orã tioni prius exercent in exterioribꝰ actionibus vt mortificet propria voluntas ⁊ multas ſuſti- nent tentatiões. vel carnis vel ipaciẽtie q̄s pri us nõ ſenſerãt qbꝰ fortiter oʒ reſiſtere: p actiuã ergo oʒ prius eos mortificari. Vñ in figuram dicit dñs Exo. xix. Beſtia q̃ tetigerit mõtẽ lapi dabit. q. d. hõ adhuc ſubditus paſſionibꝰ ſen- ſualitatis que ſunt cõmunes nobis ⁊ beſtijs. ſi montẽ ↄtemplationis velit tangere per exerci tium: lapidibus percutitur errorꝝ. Prius er- go opʒ hr̃e pẽnas virtutum moralium

Religi oſi dñt ꝑus ex ercitari in exte- rioribꝰ actioni bꝰ q̃uo ⁊ q̃re

ℭ Tertium quod .§. iij.

occurrit ad contemplationem eſt eleuatio mẽ- tis per conſiderationes quibus quaſi volatur dum ſupra ſe tendit ſm illud Threno. iij. Erit ſolitari⁹ ⁊ tacebit ⁊ leuabit ſe ſupra ſe. Triplex eſt autem cõſideratio quibus anima volat ver ſus deum. Unde dicit pſal. liiij. in auctoritate inducta. volabo ⁊ requieſcam.

Tripli- ci ↄſide ratione hõ ad deum volat

ℭ Conſideratio effectuum diuinorum ex qua conſurgit ſtupor.

ℭ Conſideratio dei iudiciorum ex qua inſur- git timor.

ℭ Conſideratio dei beneficiorum ex qua exur git amor.

ℭ Quantum ad primum pſal. Mirabilia te- ſtimonia ⁊c. Omnes creature ſunt dei effect⁹ Unde ſicut effectus teſtimoniũ reddit ſue cau- ſe: quia cauſam manifeſtat: ſicut pictura oſten- dit cum pulchra eſt artem perfectam magiſtri ita cum creature dei habeant mirabiles ⁊ in- numerabiles virtutes: pulchritudinem: ordi- nem: durabilitatem ⁊ huiuſmodi: teſtificantur de magnitudine ſapientie: potentie: eterni- tatis: ⁊ bonitatis dei. Unde anima merito ob-

ſtupeſcit. Abac.iiij. Dñe cõſideraui opa tua ⁊
expaui admirando. ¶ Conſideratio ſecũda. ſ.
dei iudicioꝝ mentem eleuat ita tamen vt time/
at. Cum enim quis cõſiderat ꝙ populus iudeo
rum qui fuit peculiaris a deo dilectus reprobatus
tus eſt. Et gentilis qui fuit reprobus ⁊ idolatra
electus ſibiipſi timere dꝫ: ne ⁊ ſi nunc bonus ⁊
deuotus. demum reprobus inueniatur. Noli
ait apl's Ro. ix. altum ſape ſed time. Et deſcen/
dendo ad particulares cauſas conſiderando
iudam proditorem: qui vocatus a xpo ad apo
ſtolatum miſſus ab eo ad predicandum ⁊ mira
cula faciendũ auditor talis doctrine ⁊ tãti ma
giſtri ad ſacram admiſſus dominici corporis
⁊ ſanguis cõmunionem. Et demum in eum in
trans diabolus magiſtrum ꝓdidit: ⁊ exinde ſe
ipſũ ex deſperatione pemit. Saul in iſrael me
lior eo non erat. factus rex domini iuſſu quaſi
inuitus declinans a mandato domini peſſimꝰ
effectus eſt ſeipſum occidens. vt pꝫ. j. Reg. xv.
Dauid quem dñs inuenit ſm cor ſuum ex ſub
limibus contemplationibus diuinorũ ſecre
torum que patent in pſalterio. in adulterium
cum berſabee proditionem ⁊ homicidium la//
pſus eſt. ij. Reg. xj. Moyſes qui clare vidit di/
uinam eſſentiam ſꝫ beatum. Tho. in ſum. poſt.
b. aug. poſt tanta miracula ⁊ ſummã ſapienti
am ⁊ dei tantam familiaritatem ad aquas con/
tradictionis de deo diſſidens charitatem ami/
ſit. ſm Gratia. de pe. diſt. ij. Et Pe. de palu. in
iiij. Licet tam ipſe ꝙ Dauid vere penitẽtes de
peccato ſuo magni ſint i regno celorũ. Quis
ergo non timeat. Uenite inqt ps. ⁊ videte opa
dei conſiderando. terribilis in conſilijs: ſuper
filios hoium circa ea que diſponit de eis iuſte
reprobando: vel cadere permittendo. Et vt hõ
non ſolum timeat ſed ⁊ confidat de dei miſeri
cordia immenſa maximos peccatores reduxit
ad viam ſalutis ⁊ pniam. vt pꝫ in Saulo Act.
ix. In magdalena Lu. vij. In manaſſe rege iu/
da peſſimo. iiij. Re. vlt. Uolandum eſt ergo vt
columba per conſiderationem dei iudiciorũ.
aliquando in imo lapſus conſiderando facta
ſctoꝝ ⁊ inde ſe humiliando. Aliqñ in altum ex
conſideratione pctoꝝ reuertentium confitẽdo.
vt ſic pſecutionẽ accipitris infernalis euadat.
Uolet tertio mens p conſiderationem bñficio
rũ dei que innumerabilia ſunt. Qñꝙ ſufficiẽ
ter conſiderabit vel recompenſabit bñficium
creationis ſue ad imaginem dei. Aut guberna
tionis ⁊ continue puiſionis anime ⁊ corporis.
Aut future glorie ſibi parate hec oia trahunt
mentem ad dilectionem feruidam dei. Ut enĩ
ait beatus Aug. Nulla eſt maior puocatio ad
amorem ꝙ preuenire amando. Nullus enim
tam fere mentis qui ⁊ ſi non vult impendere:
vult tamen rependere. Per maxime meditatio
ſeu conſideratio dñice incarnationis ⁊ paſſio/
nis. Unde Bern. ſuper omnia te mihi reddit
amabilem o bone Jeſu calix quẽ bibiſti: opus
redemptionis noſtre. Et ad volandum ad hũc
locum ſcilꝫ per conſiderationem inuitat ſpon/
ſa xpi cum dicitur Canti. ij. Surge ꝓpera ami/
ca mea: colũba mea: ⁊ veni in foraminibus pe
tre: in cauerna macerie. Petra ait apoſtolꝰ erat
chriſtus. Foramina huius petre ſunt vulnera
manuũ ⁊ pedum. Cauerna macerie eſt vulnus
lateris latius alijs. Maceria dicit murus ſic/
cus. i. compoſitus ſine cemento ex lapidibus.
Et ſignificat xpm cuius membra corporis fue/
runt ſine cemẽto humani ſeminis formata. In
citatur ergo per inſpirationem anima ad conſi
derandum vulnera chriſti. i. paſſionẽ. nec eni
apte poteſt requieſci in contemplatione diuino
rum: niſi vt quadam manuductione volet ad
conſiderationem humanitatis chriſti. vt dum
viſibiliter deum cognoſcimus. per hunc in in/
niſibilium amorem rapiamur. dr in pfatione.

¶ Quantum ad .§. iiij.

quartum quod eſt perfectio ꝯtemplatiue. h ex/
tat quietatio in ſpeculatione ipſius diuine veri
tatis ⁊ maieſtatis. Inquietum eſt cor noſtrum
donec requieſcat in te. ait bea. Augu. in lib. cõ/
feſ. Requieſcit autem in deo anima noſtra per
fecte per viſionẽ eius ad quam ſequitur frui/
tio ſeu ſumma delectatio ⁊ quies. Hec autẽ vi/
ſio dei ⁊ deletactio hic incipit per contẽplatio/
nem: ⁊ in patria preficitur. Unde Sap. vij. di/
citur. Ingrediens domũ meam ſcilicet mentis
conquieſcam cum ea ſcilicet ſapiẽtia que in cõ
templatione percipitur. Et de maria Magda/
lena que vitam contemplatiuã ſignificat. Lu.
x. Maria ſedens ſecus pedes domini audie//
bat verbum illius. Et Joan. xj. dicitur. Maria
domi ſedebat: quod pertinet ad quietem. Que
quies non tollit motum intellectus ſpeculatiui.
quia in actu conſiſtit contemplatio non in ha/
bitu: ſed tollit motum occupationum exterio/
rum ⁊ paſſionũ. Uis enim appetitiua mouet
hominem ad aliquid inſpiciendũ ſenſibiliter
vel intelligibiliter. quãdoꝙ propter amorẽ rei
in ſe: quandoꝙ propter amorem ipſius cogni
tionis quam quis ex inſpectione conſequitur.
⁊ propter hoc conſtituit bea. Greg. contempla/
tiuam vitam in charitate dei inquantum. ſ. ali
quis ex dilectione dei inardeſcit ad eius pul//
chritudinem inſpiciendam. Et qꝛ vnuſquiſꝙ
delectatur cum adeptus fuerit id quod amat:
ideo vita cõtemplatiua terminatur ad delecta/
tionem que eſt in affectu ex qua etiam amor in
tenditur. Et lꝫ contemplatio etiam extendatur
ad ſpeculationem

ad ſpeculationẽ veritatis circa creaturas: po
tiſſima tñ eſt ſpeculatio ipſius ſumme verita/
tis ad deguſtãduꝫ.⁊ ibi eſt maxima delectatio
ſup oẽs alias que habet quietare mentem.ſm
illud ps.Delectationes in dextera tua.i.ↄtem
platiua vſqꝫ in finẽ.i.ad quietãduꝫ ⁊ finiẽdnꝫ
appetituꝫ:vt in patria eſt. Uñ.b. Aug.in.i.de
tri.Cõtemplatio dei ꝑmittiẜ nobis actionum
oium finis atqꝫ eterna pfectio gaudioꝝ que,in
futura vita erit nobis pfecta qñ videbimus cũ
facie ad faciẽ.nunc aũt impfecta: qꝛ impfecte
videmus:qñ per ſpeculũ nõ per eſſentiã. Uñ
per eam fit in nobis hic quedã inchoatio bea/
titudinis.Uñ ⁊ phs.x.Ethi.ponit vltimã feli/
citatem hois in ↄtẽplatione optimi intelligibi
lis.Dicit ergo ps.Uolabo:p ↄſiderationem:⁊
requieſcã:per ↄtemplationẽ.Uñ.b.Greg.ſup
Ezech.dicit ꝙ ↄtẽplatiua vita amabilis valde
dulcedo eſt.vbi exponit figurã de Jacob faciẽ
tis luctã cum angelo in auroꝛa:pmiſſis prius
ante ſe aialibus ⁊ omni familia ſua. Jn qua lu
cta lꝫ pualens ↄtra angelum:tñ pcuſſus ab an
gelo in femoꝛe claudus pmanſit:bñdictioneꝫ
tñ accepit:⁊ nois mutationẽ.ſ.iſrl nũcupatus.
Dixitqꝫ.Uidi dñm facie ad facieꝫ ⁊c. Jacob q
interpꝛetaẜ ſupplantatoꝛ.ſ.vitioꝝ ſignat ↄtem
platiuum:quẽ opꝫ vitia ſupplantaſſe:⁊ aialia/
ideſt paſſiones pmittere.i.ſedaſſe ⁊ occupatuꝫ
famulum dimittere.⁊ tunc ſolus in mente in/
choante lumine gratie luctaẜ in cõtẽplatione.
Quia ſicut ille qui luctaẜ.ſ.ad brachia ludẽdo
cum alio aliqñ preualet ↄtra alium quaſi incli
natum verſus terrã:aliqñ quaſi ſuccumbit in/
clinatus ab alio:ita in ↄtẽplatione cum intelli
gẽdo ⁊ ſentiendo de incircũſcripto lumiẽ ali/
quid deguſtat quaſi tũc ſuperat. Et ex defectu
intellectꝰ noſtri ⁊ ex grauitate coꝛpoꝛis qȯ ad
ima detrahit dum nõ valet ſe figere in ipa ſpe
culatione quaſi ſuccũbit. Jſta aũt pugna in cõ/
templatione nõ eſt ex ↄtrarietate veritatis quã
ↄtẽplamur:ſed ex ↄditione coꝛpoꝛis coꝛrupti/
bilis.ſm illud Sap.ix.Coꝛpus qȯ coꝛrumpiẜ
aggrauat aiam: ⁊ depꝛimit terrena inhabita/
tio ſenſum multa cogitantẽ. Sed ſicut in re p
qua quis pugnat cum adeptus fuerit ceteris
paribus magis delectaẜ:ſic pringendo ad ↄtẽ
plationem veritatis pꝛo qua hñda laboꝛabat
magis amat ⁊ delectaẜ ⁊ grauitatem coꝛpoꝛis
impediẽtis odit:vt dicat cum aplo Roma.vij.
Jnfelix ego homo quis me liberabit de coꝛpo
re moꝛtis huius? Et hoc ſignificaẜ qꝛ preualẽs
Jacob areſecit femur:qꝛ.ſ.voluptatem carnis
interemit.Guſtato enim ſpũ ait.b.Bernar.de
ſipit ois caro.Claudus aũt efficiẜ qꝛ debilitate
amoꝛe ſeculi:neceſſe eſt vt cõualeſcat quis ad
amoꝛẽ dei.Pes meus eſt amoꝛ meus(ait bea.
Aug.)Dexter pes eſt dei,alter ſeculi amoꝛ.Sꝫ
deguſtata ſuauitate dei in cõtẽplatione quaſi fi
gitur in amoꝛe dei.⁊ aliũ pedẽ ſcꝫ amoꝛẽ ſecu/
li ſeu pꝛoximi trahit poſt illum oia ad deũ oꝛdi
nans.Benedictionẽ accepit fiducie future glo
rie.Jſrael vocaẜ qȯ interpretatur videns deuꝫ
ſcꝫ in ↄtẽplatione.Quod aũt dicit. Uidi dñm
facie ad faciẽ:nõ eſt intelligendũ ꝙ viderit per
eſſentiaꝫ:ſed clarioꝛi modo ꝙ modo cõmuni.
qꝛ ex extaticaqꝫ ↄtẽplatione ſublimi. hic videri
non pȯt deus in eſſentia ſua ſm bea.Greg. ſup
Ezech.⁊ b.Tho.niſi eẽt oĩno alienatus a ſenſi/
bus etiã interioꝛibus.vt fantaſia ⁊ hmȯi.Et rõ
nem habes.ij.ij.q.clxxx.ar.vij.

¶ De raptu ſiue exceſſu mẽtis.⁊ ꝺ raptu pauli
Capitulum ſextum.

DE raptu qui perti/
net ad cõtemplationeꝫ:⁊ ſermo de
Paulo aplo de cuius raptu in ſua
conuerſiõe pȯt apte intelligi illud
ps.lxvij. Jn beniamin adoleſcẽtulus in mẽtis
exceſſu.¶ Pro cuius declaratiõe ſciendu ꝫ ꝙ
Jacob habuit.xij.filios ſcꝫ:Ruben:Simeon ⁊
Leui:Judam:Dan ⁊ Neptalim: Gad ⁊ Azer ⁊
yſachar ⁊ Zabulon:Joſeph ⁊ Beniamin. Hi
ſunt duodecim patriarche pꝛincipes ⁊ capita
duodecim tribuũ vnde deriuatum eſt totũ ge/
nus iudeoꝝ.Joſeph aũt habuit duos filios ſcꝫ
Manaſſen ⁊ Effraim.quos Jacob in moꝛte in
ſuos filios adoptauit pꝛo eo.vnde effecti ſunt.
xiij.pncipes.xiij.tribuũ.Jacob ſignificat xp̄m
ſupplantantẽ diabolũ ideſt vincẽtẽ. Duodeciꝫ
filij eius ſunt.xij.apli:quos ipſe vocauit filios
dicens Joan.xiiij.Filioli adhuc modicum vo
biſcum ſum.geniti ſpiritualiter ab eo. Uno aũt
ſubtracto ex.xij.additi ſunt duo. Juda eniꝫ re/
moto:loco eius appoſitus eſt Mathias.⁊ an//
numeratus cũ.xj.Act.j.Additus eſt tredecimꝰ
ſcꝫ Paulus a xp̄o de celo vocatus:qui plus oi/
bus laboꝛauit:vt ipſe ait.Ex his genitus eſt to
tus populus iſrael ideſt fideliũ toto oꝛbe diffu/
ſus ⁊ multiplicatus nimis.Juxta illud ps. Di/
numerabo eos ⁊ ſuper arenã multiplicabunẜ.
Hi tranſito ioꝛdane baptiſmi per deſertũ peni
tentie:cibati mãna gratie deuictis hoſtibus.ſ.
vitijs.intrant terram pmiſſionis.i.gloꝛiaꝫ. Et
cum Jacob moꝛiens benediceret filios ſingu//
lis pꝛenũcians que ventura erãt in nouiſſimis
tꝑibus.i.deſcendẽtibus ab eis ad Beniamin De pro
vltimum filium veniens inquit.Beniamin lu phetia
pus rapax:mane rapiet pꝛedam ⁊ veſpere diui Jacob ꝺ
det eſcas.Geñ.xlix.Beatus Augu. in ſermo. ↄuerſiõe
dicit Jacob in his verbis pphetaſſe de conuer ſci pau/
ſione apoſtoli Pauli. Jpſe enim deſcendit de li apli.
tribu Beniamin:vt idem de ſe teſtaẜ. Hic itaqꝫ

velationem ieſu chriſti. Un̄ ⁊ ad Ananiā dictū fuit lupus rapax: qm̄ ſurgēs intentus per totam iudeā ferebat ſanguinē xpianorum ſitiens vt xpi mēbra laniaret in terris. Et ad hoc epiſtolas acceperat a principe ſacerdotū. Mane ⁊ veſpere (ait. b. Aug.) ſignificat prius ⁊ poſterius. Prius ergo ſcʒ ante ↄuerſionē rapiebat pdam fideles capiēs. Poſtea poſt ↄuerſionem diuidebat eſcas verbi dei: diſcurrens per ſynagogas poſt baptiſmū imediate affirmans qm̄ xps ieſus hic eſt filius dei. ¶ Ubi etiā notandum q moriens Rachel mater eius in parturiēdo ipſum vocauit benoni. qui interpretaſ filius doloris mei. Sed pater vocauit eum Beniamin: qui interpretaſ filius dextre. Mater eni ſynagoga mater eius ſm carnē: que viuebat in obſeruatione legaliū. Poſt partū huius mortua ſ utilis eſt oſtenſa in ipſa obſeruatiōe legalium poſt diuulgatū euangelium: ⁊ maxime per predicationē Pauli. ⁊ iō ſibi fuit dolori: propter qō maxime pſequebatur Paulū vt occiſorem matris ſynagoge. Sed xps pꝛ vocauit eum filium dextre: quia vocatus ab eo cuʒ eſſet ad dextram pris. i. in celo vbi alij vocati ſūt in terris. Filius etiā dextere dicitur q: copioſius alijs laborauit: ſicut per dexterā plus homo operatur ꝗ per ſiniſtrā. Nam vbi alij apli vnam prouinciam ſibi decretā: docuerunt: vt Joan. greciaʒ: Petrus Jtaliam: ⁊ hmōi. ipſe per totum mundum predicauit. Unde in orōne eius dꝛ. Deus qui vniuerſum mundū beati Pauli predicatiōne docuiſti. De iſto ergo Beniamin tenerrime a xpo dilecto: ſcʒ Paulo: dicit ps. lxvij. ibi. Beniamin ⁊c. vbi tria nota. ſcilicet.
¶ Eius conuerſio veneranda. ibi. Beniamin.
¶ Eius ↄuerſio imitāda. ibi. adoleſcentulus.
¶ Eius ſpeculatio admiranda. ibi. in mentis exceſſu.

¶ Quantum ad pri- .§. i. mum ſcʒ de conuerſione hec notatur cuʒ dicit. Jbi Beniamin. Jllud ibi referſ ad id qō in verſu precedēti dixerat. Jn eccleſijs benedicite ⁊c. Jbi ergo in eccleſijs reperiſ Beniamin ideſt Paulus ortus ex tribu Beniamin. Hoc auteʒ fuit in ſua ↄuerſione. Tunc enim inuentus eſt in eccleſia qui prius erat extra per errorem. Et tunc impletū eſt qō ait Job. xxviij. Ferruʒ de terra tollitur: ⁊ lapis calore ſolutus in es conuertitur. Quod exponens Grego. in moralibꝰ ait. Ferrum de terra tolliſ: cum fortis propugnator eccleſie: vt Paulus a terrena quā prius tenuit actione ſeparaſ. Non ergo debet deſpici in eo quod fuit: q: incipit eſſe quod non fuit. diſtin. l. ferrū. Non ſolum ferrū per crudelitatem: ſed lapis per duritiaʒ erat Saulus. Et lapis iſte ſolutꝰ a ſua duricia calore diuini amoris ↄuerſus eſt in es ſonoꝝ predicatorem gentium ⁊ doctorem veritatis. Et iō non dʒ deſpici q: fuit crudelis ⁊ durus perſecutor: ſed venerari q conuerſus eſt effectus maximus predicator. ¶ Ubi notandū q cum multi ſancti ex peccatoribus conuerſi ſint ad deum ⁊ perfectiſſimi viri: ⁊ magni doctores eccleſie effecti: vt iſtū ↄuerbiūs Aug. beatus Cyprianus. abbas Moyſes nōie ſcī ⁊ huiuſmodi: nullius tamen conuerſionē eccleſia celebrat niſi pauli. Et ratio eſt: quia fuit magis miraculoſa ꝗ alie. Siquidem ois conuerſio peccatoris eſt aliquo mō miraculoſa ſm. b. Tho. inquantū ſcʒ ſolum fit diuina virtute. Jllud hiere. Couerte nos dn̄e ad te ⁊ conuertemur. Et ps. Deus tu cōuertēs iuſtificabis nos ſm aliā litteram. Et ita eſt admirāda ⁊ venerāda iſta ↄuerſio. ſm q dicit. b. Augu. Maius ē conuerſio ſeu iuſtificatio impij (quod idem ē) ꝗ creatio celi ⁊ terre. Ex parte quidem dei operantis vtrunqꝫ eſt ei facile vnum ſicut ⁊ aliud: ⁊ equalis potentie: ſed ex parte rei que fit maius dicitur iuſtificatio ſeu cōuerſio peccatoris Tum quia melius. Maioris enim perfectiōis eſt gratia per qam iuſtificatur impius ⁊ diſponitur ad gloriam ꝗ natura celi ⁊ terre ⁊ oium rerum. Unde. b. Ambro. Potior eſt gratia ꝗ natura. de conſe. di. ij. reuera. Tum etiam quia in creatione celi ⁊ terre nil deo reſiſtit. nil ↄcurrit: ſed in iuſtificatione impij poteſt reſiſtere liberum arbitriū: ⁊ ad eam opʒ concurrere. ſʒ illud. b. Aug. Qui fecit te ſine te: non iuſtificabit te ſine te. Conuerſio autem Pauli vltra iſtam cōmunem rōnem eſt aliomodo miraculoſa et veneranda. q: alij qui conuertunſ cōiter percipiunt gratiam incipientem ⁊ non ſubito pducuntur ad perfectionem. ſed poſtea in proceſſu vite pficiendo de gradu in gradum. Sʒ Paulus ſubito perductus fuit ad maximā perfectionem ⁊ dei viſionem. Jn alijs etiam cōmuniter fit pparatio ⁊ diſpoſitio ad grām a. P. aulatiʒ ⁊ per tempora: vt pʒ in beato Aug. Sed in Paulo ſubito cum eſſet in actu pcti. ſ. perſecutionis fuit facta in eo preparatio ⁊ infuſio grē. Neceſſaria aūt eſt conuerſio cuilibet ad ſalutem. Nā ſaluator ait. Niſi conuerſi fueritis ⁊ efficiamini ſicut paruuli: non intrabitis in regnum celorum. Mat. xviij. ¶ Preuia auteʒ ⁊ quaſi diſpoſitio ad conuerſionem ſunt quatuor que ſignātur in ↄuerſione pauli. Primū eſt qdaʒ mētis illuſtratio. vt conſideret quis finem ſuū: ſta or pniatum ſuum: ⁊ periculum. Unde dicitur de Saulo. Circunfulſit eum lux de celo. Act. ix. ¶ Secundum eſt a vitijs ceſſatio: vt abſtineat quis a nōceſad malis conſuetis. quod innuiſ in Saulo in hoc conuer q proſtratus cecidit non vltra procedēs in maſionem

Quare

Quatu

lo illo itinere ſuo. proſternitur autem per timo
rem penarum. ¶ Tertium eſt a lumine mun//
di id eſt apparente pulchritudine abſtracto. qḋ
ſignificatur in excecatione eius. Beatus Aug.
in ſermone. Omnis creatura vileſcat: vt ſolus
creator in corde dulceſcat. ¶ Quartum eſt of/
fenſe cognitio. cuȝ ſcilicet deus alloquitur mē
tem: oſtendens viam ſuam eſſe quandam per
ſecutionem contra deum: cum tamē ipſe ſit ſal
uator anime ⁊ corporis floribus omnium bo/
norum circundatus. Unde dixit ei. Saule ſau
le quid me perſequeris? Ego ſuȝ ⁊c̄. Et ad hoc
ſequitur omnimoda ad eum ſubiectio. Unde
⁊ conuerſio cuȝ ait. Domine quid me iubes fa/
cere? Et dicitur ei ꝙ ſe humiliet. intret ciuita/
tem: ⁊ ſibi dicetur per Ananiam id eſt prelatuȝ
ſeu confeſſorem imponentem ei manuȝ abſol/
uendo. ⁊ baptizatur lachrymis contritionis vn
de lauatur a maculis culparum. ⁊ inde cibum
ſacramenti accipiens ſcilicet eucharíſtie: con/
fortatur ⁊ roboratur ad conuertendos alios.
Effectus de Saulo ſuperbo Paulus modicus
per humilitatem. Unde quaſi interpretans ſu
um nomen ait. Ego ſum minimus apoſtolo/
rum et cetera.

¶ **Quantuȝ ad ſe/** .§.ij.
cundum de conuerſatione ſcȝ eius dicitur ado
leſcentulus. Equidem adoleſcentulus erat in
ſua conuerſione. Dicitur enim Act. vij. ꝙ teſtes
qui lapidauerunt Stephanum depoſuerūt ve/
ſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcentis qui vo/
cabatur Saulus. Huius autem etas eſt multū
mutabilis. Unde dicitur. xy. q. j. Omnis etas
prona eſt ad malum ab adoleſcentia ſua. Nil ī
certius vita adoleſcentium. Et viam quam qs
ſibi aſſumit in bono vel malo in adoleſcentia
ſua perſeuerans illam poſtea tenet. Iuxta illud
(ꝙ adoleſcentes facilius ⁊ citius ꝯuertūſ ⁊ ſaluāſ) Prouer. xij. Adoleſcens iuxta viam ſuam gra
ditur: ⁊ cum ſenuerit non recedet ab ea. Cōmu
niter magni ſancti eccleſie vocati ſunt in ado/
leſcentia ſua vel pueritia vt Dauid: Daniel cuȝ
ſocijs. Ioannes: Bernardus: Dominicus Frā
ciſcus: ⁊ alij innumeri. Et quos chriſtus reſu/
ſcitauit a mortuis anime reſuſcitationem ſignī
ficans fuerunt adoleſcentes. de puella ⁊ filio
vidue clarum eſt. De lazaro etiam videtur ſe/
nem quendam ei nunciatum mortuum a filio
ſuo non reſuſcitauit. Fuit autem Paulus a/
doleſcentulus ſpiritualiter. vnde oſtenditur
conuerſatio eius ſancta imitanda. Hec enim
hȝ tres conditiones ſimiles adoleſcētie nāli.
(Tres cōditiōes adole// ſcentie.) ¶ Eſt enim adoleſcentia feruens ad diligen/
dum.
¶ Sufferens ad exercendum.
¶ Congruens ad ſciendum.

¶ Adoleſcentes ſunt amatiui aliorum ⁊ vehe
menter: quia ſanguis feruet in eis incitans ad
amandum. Sic adoleſcens ſpiritualiter id eſt
decorus gratia feruenter amat deum ⁊ proxi//
mum. Unde Cantico. j. dicitur. Adoleſcentule
dilexerunt te nimis. Quantum fuerit feruens
adoleſcentulus noſter Paulus: ipſe oſtendit di
cens. Certus ſum quia neqȝ mors neqȝ vita ⁊c̄
ſeparabit nos a charitate chriſti. ad Rom. viij.
Quantum ad charitatem proximi ait. Opta//
bam ego anathema fieri a chriſto pro fratrib⁹
meis. ad Roma. ix. Anathema interpretatur ſe
paratio. Sicut autem eſt duplex vnio cuȝ chri/
ſto in preſenti: vna per gratiam: alia per actua
lem contemplationem eius ⁊ conſolationem: i
ta ⁊ ſeparatio duplex. Una a gratia chriſti hāc
non optabat apoſtolus pro amore proximo: quȝ
quia eſſet contra ordinem charitatis vt quis
plus diligeret proximum ꝙ̄ ſeipſum. Sed ſe/
cundam optabat pro ſalute querenda proxi//
morum. Cum enim ſibi eſſet ſumme delectabi
le chriſtum contemplari ⁊ in eo quieſcere: poſt
ponebat ſuam maximam conſolationem ſalu//
ti proximi cui intendebat diſcurrendo. predi//
cando: laborando ⁊ huiuſmodi. Oſtendit ſuaȝ
nimiam dilectionem ad proximos dum ait.
ij. ad Corinthios. xj. Inſtantia quotidiana mea
ſollicitudo omnium eccleſiarum. Quis infir//
matur ⁊ ego non infirmor ⁊c̄. ¶ Adoleſcens
eſt fortis ad tolerandos labores. Threnorum.
iij. Bonum eſt viro ſi portauerit iugum ſcili//
cet laborum ab adoleſcentia ſua. O quis enar
raret labores huius adoleſcentuli Pauli ⁊ cuȝ
quanto gaudio illos ſuſtinebat. ij. ad Corinth.
xj. In laboribus plurimis: in carceribus abū//
dantius: in plagis ſupra modum ⁊c̄. Que ſe//
quuntur ibi vide. Et in fine ꝯcludit ipſis enar
ratis poſt ſtimulum carnis qui dicitur a beato
Auguſtino infirmitas corporis: a Gregorio tē
tatio carnis. ſed ſine peccato. Libenter gloria/
bor in infirmitatibus meis vt inhabitet in me
virtus chriſti. Et alibi. Superabundabo gaudio
in omni tribulatione noſtra. ¶ Adoleſcentia
eſt apta ad diſcendum. Puer nondum habet
plenum iudicium rationis. Sed adoleſcens
qui adhuc habet mentem recentem non alijs
imbutam. Nam ſemel imbuta recens ſerua//
bit odorem teſta diu. Horatius. Unde ⁊ Na//
buchodonoſor adoleſcētulos ex filijs iſrael de
ſemine regio fecit erudiri in omni ſapientia
chaldeorum. Daniel. primo. Doctiſſimus fuit
adoleſcentulus Paulus eruditus plene in ſua
adoleſcentia ad pedes doctoris Gamalielis in
lege veteri. A chriſto in celo in lege euangeli//
ca. Neqȝ enim (ait ipſe Ad Galathas primo)
euangelium meuȝ ab homine accepi: ſed p re

ſuit a domino. Uas electiōis eſt mihi iſte. Act. ix. armarium. ſ. ſacrarum ſcripturarum. Epl'e eius ſunt ſumma theologie plene etiā eloquē tia ⁊ ſapiētia: quas ⁊ apoſtolus petrus commē dat in ſua epiſtola: vbi increpat. ſunt verba eiꝰ tonitrua. vbi hortatur melliflua.

Tertium prin/ .§.iij.

cipale eſt ſpeculatio eius in qua eſt ſingularis. Nam de nullo alio ſancto d: expreſſe ⁊ indubi tate ꝙ viderit deum per eſſentiā in vita niſi de paulo in nouo teſtō: ⁊ moyſe in veteri: ſm bea tum Aug. in lib. de orando deū. Et btūs Tho.
ꝙtripl'x ij. ij. q. clxxv. vnde dicit. In mētis exceſſu quod
eſt ex/ ſuit in iſta conuerſione. Ubi ſciendum ſm
ceſſus. beatum. Tho. vbi. ſ. ꝙ triplex eſt exceſſus men tis qui contingit in contēplatione. Unꝰ eſt quo mens humana diuinitus rapitur ſeu eleuatur ad contemplationē diuine veritatis per quaſi/ dam ſimilitudies imaginarias. Et talis ſuit ex ceſſus Petri qn̄ ipſo orante (vt dicitur Act. x.) cecidit extaſis ſuper eum. i. exceſſus mētis. Nā extaſis ſm beatum Tho. eſt nomen grecū ⁊ la/ tine ſonat exceſſum mentis. In quo exceſſu vi/ dit celum apertum: ⁊ vas ſeu diſcuȝ ſubmitti de celo quattuor mitijs: plenum omni gn̄e anima lium immūdoꝝ. Dictum qȝ eſt ei. Macta ⁊ mā duca. Sub qua viſione imaginaria deus ſibi manifeſtauit conuerſionem gentilium: occiſio nem eorum immūdorum quoad mortificatio/ nem criminū ⁊ manducationem. i. incorpora/ tionem eorum in eccleſia. Secundus exceſ/ ſus mentis eſt. quo mens rapitur ad intuitio/ nem diuine veritatis per aliquos itelligibiles effectꝰ. hic ſuit talis exceſſus dauid cum dixit. Ego dixi in exceſſu mētis mee oīs hō mendax. Contemplās enim diuinam bonitatem ⁊ imu/ tabilitatem ⁊ hoīm peccabilitatem ⁊ tendenti/ am ex ſe in nihilum intellexit omnem hominē ex ſe fallacem comparatione dei. Tertius ex ceſſus eſt cum rapitur mens vſqȝ ad claram vi ſionem diuine eſſentie. Et hic ſuit exceſſus pau li. de quo nunc v̓. ps̄. lxvij. dicit. Ibi Beniamī adoleſcentulus mentis exceſſu. qn̄ vȝ raptus ſuit ad tertium celum. ij. ad Cor. xij. Ubi ad
Ad qd̓ uertendum. ꝙ illud tertium celum poteſt dici
celum celum ſanctiſſime trinitatis.
paulus Eſt ergo primum celum materiale.
raptus Secundum intellectuale.
ſit. ⁊ ꝙ Tertium diuinale. ⁊ quodlibet eſt triplex.
triplex Nam celum materiale de quo Eſaias. Exal
eſt celū. tauī celi a terra. eſt ſydereū. ſub quo cōprehen/ duntur celi planetarum. Aqueum ſeu cryſtalli num. quod eſt primum mobile. ⁊ empyreū im/ mobile. qui eſt locus congruens viſioni clare beatorū. Et ad iſtud tertiuȝ Paulus ſuit raptꝰ in mentis exceſſu. Secūduȝ celum. ſ. intelle ctuale. i. nature angelice. de quo in Iob. xx. Re uelabunt celi iniquitatem eius. Et iſtud eſt tri/ plex. q: triplex hierarchia ſm trinum gradum cognitionis diuine ab eis. Infima media ⁊ ſu/ prema. Et ad iſtum ſūmum gradum cognitio/ nis diuinoruȝ ⁊ viſionis raptus eſt Paulus in exceſſu mentis. Unde ⁊ beato Dionyſio ſūmo philoſopho diſcipulo eius creditur dediſſe in formationem vt capaci tam ſublimis materie de hierarchijs angeloruȝ ⁊ eorum miniſterijs que viderat. Ex qua edidit Dionyſius librum de celeſti hierarchia. in quo magis loquiť de angelis qȝ aliquis ex antiquis doctoribus.

Tertiū eſt celuȝ ſanctiſſime trinitatis. Unū eſſentialiter: trinum perſonaliter. de quo. j. Io. v. Tres ſunt qui teſtimonium dant in celo. Pa ter: verbum: ⁊ ſpiritusſanctus. Et hi tres vnuȝ ſunt. Et lȝ hi tres celi inſeparabiliter influant ⁊ operentur. tamen per quādam appropriatio/ nem ⁊ adaptationem dicere poſſumus ꝙ a pri mo celo. ſcilȝ patris recepit influxum operatio nis miraculoruȝ. ⁊ infirmos ſanauit. demones ab obſeſſis effugauit. mortuos ſuſcitauit. A ce lo filij habuit influxuȝ ſapientie. An experimē tum queritis eius qui in me loquitur chriſtus ait ipſe. Ut ſapiens architector fundamentum poſui. A celo ſpiritusſancti ardoreȝ charitatis. ⁊ fruitioneȝ diuinitatis. Unde ⁊ dicit ſe raptū in celum ⁊ etiam in paradiſum vt celum dicat ratione contēplationis clare. quam habuit pa/ radiſuȝ ratione maxime delectationis inde cō/ ſequentis ſm beatum Thom̄.

Reſtat dubiuȝ .§.iiij.

vtrum in hoc exceſſu anima eius fuerit a cor/ pore ſeparata. vel exiſteret in corpore. Quod quia ipſemet dicit ſe neſcire. cum ait. Siue in corpore ſiue extra corpus neſcio (deus ſcit) nec nos poſſumus diffinire. Ueruȝ vt dicit beatus Thom̄. ſecunda ſecunde. q. clxxv. artic. vj. apo/ ſtolus in hoc exceſſu non ſuit in celum raptus in anima ⁊ corpore. vt quidam dicebāt. Quod beatus Auguſti. reprobat. ſed ſola anima ſuit rapta. Et hoc ignorauit apoſtolus. Utrum ani/ ma omnino eſſet ſeparata corpore iacente mor tuo. Uel eſſet pure coniuncta corpori vt forma vtens tm̄ potentia vegetatiua non autem ſenſi tiua. Nam ⁊ hoc eſſe poteſt. ꝙ anima in corpo/ re alienata ab omni ſenſatione interiori ⁊ exte/ riori. vt viſu: auditu: fantaſia: memoria. ⁊ hu/ iuſmodi. ſolum vtens operatione potentie ve/ getatiue. videat deum per eſſentiam in preſen ti. Sed ꝙ vtatur potentijs ſenſitiuis. non po/ teſt eſſe. Et ſic intelligitur illud Exodi. xxxiij. Nō videbit me homo ⁊ viuet. ſcilicet vita ſen/

ſitiua: ſed oportet ꝙ ſit omnino a ſenſibus alienatus. Ratio huius eſt ſm btm̄ Thom̄. vbi ſupra ar. iiij. Diuina eſſentia non põt ab homine videri per aliam vim cognoſcitiuam ꝙ̄ per intellectum. Intellectus autẽ humanus non conuertitur ad ſenſibilia niſi mediantibus fantaſmatibus que per ſpecies intelligibiles a ſenſibilibus accipit: ⁊ in quibus cõſiderans de ſenſibilibus iudicat ⁊ ea diſponit. Et ideo in omni opatione qua intellectus noſter abſtrahitur a fantaſmatibus: neceſſe eſt ꝙ abſtrahaẜ a ſenſibus. Intellectus autem hominis neceſſe eſt ꝙ abſtrahatur a fantaſmatibus: ad hoc vt videat dei eſſentiam dum eſt in via. Non enim p̱ aliquod fantaſma põt dei eſſentia videri. quinimmo nec per aliquam ſpẽm intelligibilem creatam: q: eſſentia dei in infinitum excedit. nõ ſolum omnia corpora quoꝝ ſunt fantaſmata. ſed etiam oẽm intelligibilem creaturam. Opꝫ autem cum intellectus hominis eleuatur ad altiſſimam diuine eſſentie viſionem. vt tota mẽtis intẽtio illuc aduocetur. ita. ſ. vt nihil intelligat aliud ex fantaſmatibus. ſed totaliter feratur in deum. Impoſſibile eſt ergo vt in preſenti videat homo dei eſſentiam ſine abſtractione a ſenſibus. Uidit autẽ Paulus deum tunc mediante lumine glorie ſine quo ab intellectu creato deus videri non põt. Quod lumen dupl'r participari põt. Uno modo per modum forme p̱manentis: ⁊ ſic participatio facit beatos in patria. Alio modo per modum paſſionis tranſeũtis. ſicut fit in ꝓphetia quoad illuſtrationeꝫ: ⁊ ſic fuit a Paulo illud lumen tunc participatũ. Unde non fuit ſimpl'r beatus: q: de rõne beatitudinis eſt ſtatus ſeu p̱manentia. ſed fuit beatus ſm quid. Poſtꝙ̄ aũt Paulus ceſſauit videre dei eſſentiaꝫ. memor fuit illoꝝ que in illa viſione cognouerat per aliquas ſpecies intelligibiles habitualiter. ex hoc in eius intellectu relictas: ſicut etiam abeunte ſenſibili remanent alique impreſſiones in aĩa: ad quas poſtea cõuertens ſe aĩa memoraẜ. vnde nec totã illã cognitionẽ cogitare poterat: aut v̾bis exp̃mere.

quõ vl' mediante quo paulus vidit deum.

¶ De cognitiõe ꝙ ptinet ad ſapiaꝫ. Cap̄. vij.

Sicut audiuimus ſic ⁊ vidimus in ciuitate dñi virtutum in ciuitate dei noſtri. deus fundauit eam in eternum. Ps. xlvij. Loquitur ꝓpheta in pſona comprehenſoꝝ: qui ſicut hic exñtes in ciuitate dñi virtutum. i. ſtatu eccleſie militantis. audierũt magna ⁊ multa bona haberi a ſanctis in patria ſupna: ſic modo vidẽt ⁊ poſſident. Et eſt ſimilitudo in genere non in particulari. Nã nec auris audiuit: nec oculus vidit hic: nec in cor hoĩs aſcendit que prepara uit deus diligẽtibus ſe in ciuitate ſupne hierusalem. vt ait apl's. j. Cor. ij. In cuius figuraꝫ habeẜ. iij. Reg. x. ⁊ ij. Paral'. ix. ꝙ regina Saba veniens de terra ſua audita fama Salomonis in hierl'm cum vidiſſet magnificentiã eius ⁊ ſapiam: ordinem domus ſue ſibiq̈ꝫ aſtantiũ cibos ⁊ veſtes ⁊c̃. pre admiratione quaſi deficiens inquit. Uerus eſt ſermo quem audiui in terra mea ſuper ſermonibus tuis: ⁊ vidi oculis meis. ⁊ probaui ꝙ media pars mihi nũciata non fuerit. Beati ſerui tui qui ſtant coraꝫ te ſemp̱. Iſta regina ſignificat eccleſiam collectaꝫ de gentibus militanteꝫ. que multa audiuit hic de Salomone ſapiẽtiſſimo dño ieſu chriſto vere pacifico magnalia. Sed cum peruenit ad ſupernam hieruſalem vbi manifeſtat ipſe gloriã ſuam. videt experientia multa maiora bona in eo ꝙ̄ hic audierit. ⁊ ſapientie eius glorie ſanctorum ⁊ refectionis ſeu fruitionis vt vere ſint beati qui ſtant coram eo. Apte igitur dicere valent. Sicut audiuimus. ⁊c̃. Ubi notandum ꝙ tria audiuimus de ſuperna gloria.

¶ Primo deum eſſe beatum ⁊ quemlibet ibi applicatum.

¶ Scdo deum eſſe trinum ⁊ vnum.

¶ Tertio talẽ ſtatutum eſſe perpetuatum.

¶ Quod audiuimus. §. i.

Quod audiuimus deũ fore beatũ patet ex his que dicit apoſtolus. j. ad Thimo. vj. Oſtẽdet beatus ⁊ ſolus potens rex regũ ⁊ dñs dominantiuꝫ qui hꝫ immortalitatem ſolus ideſt imutabilitatẽ. Deum autem eſſe beatũ. probat Tho. in. j. contra gen. ca. c. tribus ratiõibus. quaꝝ prima eſt. Per beatitudinem omne deſiderium quietaẜ. ea enim habita nil aliud reſtat deſiderandũ cum ſit vltimus finis. Oportet igitur eum eſſe beatũ qui perfectus eſt quantũ ad oĩa que deſiderare poteſt. Unde Boe. dicit ꝙ beatitudo eſt ſtat' omnium bonorum aggregatione perfectus. Sed talis eſt diuina perfectio que oẽm perfectionẽ in quadam ſimplicitate apprehendit. In genere enim cauſe efficientis fit reductio ad vnam cauſam primam que deus eſt. a quo ſunt oẽs res. ne ſit proceſſus in infinitum. Oportet igitur ꝙ quicquid actũ eſt in quacunq̈ꝫ re illa inuenire eminentius in deo ꝙ̄ in illa re. cum cauſa ſit nobilior effectu inquantuꝫ cauſa eſt. ergo deus eſt perfectiſſimus habens in ſe oẽm perfectionem. vnde Moyſi deſideranti faciem ſeu gloriam ſuaꝫ videre ait. Exod. xxxiij. Ego oſtẽdam tibi omne bonum. Et cõmentator. etſi infidelis dicit ꝙ perfectiones oĩum rerum ſũt in deo. Habet igitur omnia bona que poſſunt deſiderari vnde beatus eſt. ¶ Scda rõ eſt. Illud eſt maxime deſideratum vel volitum ab intel

ꝙ deus eſt btũs btitudine perfectiſſima Rõnes ponunẜ

lectuali natura quod eſt pfectiſſimū in illa: ⁊ hͦ
eſt eius beatitudo. Perfectiſſimuz aūt in vno/
quoqꝫ eſt perfectiſſima operatio eius. Naz po/
tentia ⁊ habitus per actus perficiuntur. Unde
phs dicit felicitatē eſſe operationē pfectam. p/
fectio aūt operatiōis depēdet ex quatuor. Pri/
mo ex ſuo gne. vt ſcꝫ ſit manens in ipſo operā/
te. Dico aūt operationē in ipſo operante manē
tem p quam non fit aliud preter ipſam operati
onem ſicut videre: audire: ⁊ hmōi. Iſte eniꝫ ſūt
perfectiones coꝝ quoꝝ ſunt operatiōes. Et poſ
ſunt eſſe vltimū: q: non ordinantur ad aliqd fa
ctuꝫ quod ſit finis. Operatio vero vel actio ex
qua ſequitur aliqd actu preter ipſaꝫ eſt pfectio
operati nō operantis ⁊ cōparatur ad ipſum ſi/
cut ad finem. Et talis operatio ītellectualis na/
ture nō eſt beatitudo ſiue felicitas. Scdo atten
ditur pfectio operationis ex principio eius vt
ſcꝫ ſit altiſſime potentie. vñ ſm operationē ſen
ſus non eſt nobis felicitas: ſed ſm operationeꝫ
īntellectus ⁊ habitū perfecti. Tertio attenditur
ex opationis obiecto. ⁊ ꝓpter hoc in nobis vlti
ma felicitas eſt intelligendo altiſſimū intelligi
bile. Quarto attendit̄ ex forma operatiōis. vt
ſcꝫ perfecte: faciliter: firmiter: ⁊ delectabiliter
operetur. Talis aūt eſt dei operatio cū ſit intel/
ligens: ⁊ ſuus intellectus altiſſima virtutū ſit.
nec indiget habitu pficiente: q: in ſeipſo perfe
ctus eſt. Ipſe aūt ſeipſum intelligit qui eſt ſum
mum intelligibiliū perfecte abſqꝫ omni diffi/
cultate ⁊ delectabiliter. eſt ergo btūs. ¶ Tertia
ratio eſt deus non pōt velle aliqd impoſſibile.
Impoſſibile eſt autē ei aliqd aduenire qđ non
dum habeat: cū ipſe nullo mō ſit in potētia. ſꝫ
eſt actus puriſſimus. Non pōt igit̄ velle ſe ha/
bere qđ non hꝫ. Quicqd igitur vult habet: nec
aliquid male vult. Eſt igitur beatus. ſm ꝙ bea
tus dicit̄ a qbuſdam q hꝫ quicquid vult. ⁊ ni/
hil mali vult. Eſt aūt beatitudo dei ipſa ſua eſ/
ſentia ſm. b. Tho. vbi. ſ. c. cj. Quod ſic probat.
quis ſit Beatitudo eius eſt intellectualis operatio ei⁹.
beatus. Sed ipſum dei intelligere eſt ſua eſſentia. igit̄
ſua btitudo eſt ſua eēntia. qđ nulli cōuenit crea
ture. ¶ Nam neqꝫ angeli neqꝫ aīe humane in
telligere eius eſt eius eēntia: nec velle eorū eſt
eorum eſſentia. Et ideo beatitudo eorum non
eſt eorum eēntia: ſed eis aduenit poſt eſſentiā.
Probatur idē ſic. Unuſquiſqꝫ ordinat in beati
tudinem ſuā quicquid vult. Ipſa enim eſt que
propter aliud nō deſideratur: ⁊ ad quā termi/
natur motus deſiderij vnū propter aliud deſi/
derantis ne ſit infinitus. Cum igitur deus oīa
alia velit ꝓpter ſuam bonitatē que eſt ſua eēn/
tia: oportet ꝙ ipſe ſicut eſt ſua eſſentia ⁊ ſua bo
nitas: ita etiā ſit ſua beatitudo. Ad idem. Im/
poſſibile eſt eſſe duo ſumma bona. Si enim in

nullo differrent: non duo ſed vnuꝫ eſſent. Si in
aliquo tunc eſſet hoc ex eo ꝙ vni deeſſet aliqd
quod alter haberet: ⁊ ſic neutrū ſummū ⁊ per/
fectum eēt. Sed deus eſt ſummū bonuꝫ: ⁊ bea/
titudo eſt ſummuꝫ ex hoc ꝙ eſt vltimus finis.
ergo deus ⁊ beatitudo ſunt idem: ⁊ ſic deus ē
ſua beatitudo. ¶ Ex quo ſequitur ꝙ beatitu/
do dei ſit perfectiſſima. Quod multipliciter idē
beatus Tho. probat vbi. ſ. c. ſi. Primo ſic. Qđ
eſt per eſſentiam potius eſt eo qđ eſt per partici
pationem. ſicut natura ignis perfectius inue/
nitur in ipſo igne qꝫ in rebus ignitis. Deus au
tem per eſſentiam ſuam eſt beatus. quod nulli
alij cōpetere poteſt. Nihil enim aliud ꝑter ipꝫ
eſt ſummū bonum: vt ex predictis patere pōt.
Et oportet ꝙ quicūqꝫ alius ab ipſo beatus eſt:
participatione dicatur beatus. Diuina igit̄ bea
titudo oēm aliam beatitudinem excedit. Secū
do ſic. beatitudo imperfecta in intellectus ope/
ratione ꝯſiſtit: vt oſtenſum eſt. ¶ Nulla auteꝫ
alia intellectualis operatio eius operationi cō/
parari pōt. Quod patet non ſolum ex eo ꝙ eſt
operatio ſubſiſtens: ſed q: vna eius operatiōe
deus ſeipſum perfecte intelligit ſicut eſt ⁊ oīa
alia que ſunt ⁊ que non ſunt bona ⁊ mala. In
alijs aūt intelligentibus intelligere ipſum nō
eſt ſubſiſtens: ſed actus ſubſiſtentis. Nec ipſm
deum qui eſt ſummū intelligibile aliqs ita per
fecte pōt intelligere ſicut perfecte eſt. cum nul/
lius eſſe perfectū ſit ſicut diuinū eſſe. nec alicu
ius operatio poſſit eſſe perfectior qꝫ ſua ſubſtā
tia. ¶ Nec eſt aliquis alius intellectus qui eti
am oīa que deus facere pōt cognoſcat. quia ſic
diuinam naturam aīs potentiam comprehen/
deret. Ille etiam que intellectus alius cogno/
ſcit. non omnia vna ⁊ eadem operatiōe cogno/
ſcit. Incomparabiliter igitur deus ſuper om/
nia eſt beatus. Tertio beatitudo que eſt in deo
incomparabiliter excedit omnem beatitudinē
ſeu felicitatem huius vite preſentis ſi qua eſt.
¶ Nam philoſophi poſuerunt felicitatem hu
ius vite in cōtemplatione ſeu cognitione ſub/
ſtantiarum ſeparatarum precipue diuine que
tamen cōtemplatio imperfecta eſt. Fatigatio/
nes enim ⁊ occupationes quibus neceſſe eſt cō
templationē noſtram in hac vita interpellari.
Errores: dubitationes: ⁊ caſus varij oſtendunt
hanc felicitatem eſſe imperfectam. que omnia
oīno remota ſunt a diuina btitudine. ¶ Oſtē ꝙ etiaꝫ
ditur etiā perfectio diuine beatitudinis ex hoc deo ꝯue
ꝙ omnes beatitudines cōprehendit perfectiſ niūt vir
ſimo modo. De contemplatiua enim felicitate tutes cō
habet perfectiſſimam ſui ⁊ aliorum conſideratempla/
tionem perpetuam. Uirtutes quoqꝫ contēpla tiue.
tiue conueniunt deo permaxime. Nam cuꝫ ſa
pientia conſiſtat in cognitione altiſſimaꝝ cau/

ſarum ſm pħm in principio methaphiſice. Ip-
ſe autem deus ſeipſum cognoſcat: nec aliquid
cognoſcit niſi cognoſcendo ſeipſum vt oñſum
eſt: quia ipſe eſt omnium cauſa prima. Mani-
feſtum eſt ꝙ ſapientia ſibi maxime debet aſcri-
bi. Unde dicit Job. ix. Sapiens corde eſt. phs
etiam dicit in pncī. meta. q ſapientia eſt diui-
na poſſeſſio non humana. Quo aūt ad ſcientiā
ſic probatur. Scientia eſt rei cognitio p ꝓpriā
cauſam. Ipſe autem deus oīuʒ cāꝝ ⁊ effectuū or-
dinē cognoſcit. ⁊ p ħ ſingulorūʒ proprias cau
ſas nouit. ex quo ſequitur ꝙ in ipſo proprie eſt
ſcientia. non tamen que ſit per ratiocinationeʒ
cauſata. ſicut ſcientia noſtra ex demonſtratiōe
cauſatur. Unde .j. Reg. ij. Deus ſcientiaruʒ do
minus eſt. Similiter patet de intellectu. Nam
ſi immaterialis cognitio aliquarum reꝝ abſqʒ
diſcurſu intellectus eſt. vt ꝙ omne totuʒ eſt ma
ius ſua parte ⁊ huiuſmodi. Deus autem de oī-
bus huiuſmodi cognitionem habet: quia ſcili
cet ſine diſcurſu ſequitur ꝙ in eo ſit intellectus
Unde Job. xij. Ipſe habet conſiliuʒ ⁊ intelligē
tiam. He etiam virtutes in deo ſunt extra res
exēplares noſtrarum ſicut pfectum imperfecti
De felicitate vero actiua non vite vnius hoīs
aut vnius domus aut vniꝰ ciuitatis aut regni:
ſed totius vniuerſi gubernationem hʒ. ¶ Sci-
endum etiam q virtutes in deo ſunt que perti
nent ad vitam actiuam. non tamen proprie lo-
quendo que ſunt circa paſſiones: ſed que ſunt
circa actiones. Ita tamen ꝙ virtutes non ſunt
in eo habitus ſicut in nobis: ſed ſunt ipſa eſſen
tia eius. Et ꝙ ſint virtutes in eo ex hoc ꝓbatur

ꝙ etiaʒ virtuteſ q̄ ad vitaʒ actiuā pertinēt ſunt in deo ⁊ quomō

Sicut enim eſſe eius eſt vniuerſaliter perfectū
omnium entium perfectiones in ſe quodāmo-
do comprehendens. ita ⁊ bonitas eius oportet
ꝙ omnium bonitatem in ſe quodammodo cō
prehendat. virtus autem eſt quedam bonitas
virtuoſi. Nam ſm eam dicitur quis bonus: et
opus eius bonum. Oportet ergo bonitatē di-
uinam omnes virtutes ſuo modo cōtinere vn
de nulla earum ſm habitum in deo dicitur ſi-
cut in nobis. Deo enim non conuenit bonum
eſſe per aliquod aliud ſuperadditum ei. ſed per
eſſentiam ſuam cum ſit omnino ſimplex. Nec
etiam per aliquid eſſentie ſue additum agit cū
actio ſua ſit ſuum eſſe. Non igitur virtus in eo
eſt aliquis habitus ſed eſſentia eius. Preterea
habitus eſt de genere accidentis. In deo auteʒ
nullum eſt accidens. igitur virtus in eo nō eſt
habitus. Uirtutum autem que circa vitam ac-
tiuam ſunt quedam ſunt circa paſſiones. que-
dam circa actiones. Circa paſſiones ſunt forti
tudo ⁊ temperantia. Et quia paſſiones que ha-
bent moderari per eas ſunt in parte ſenſitiua
ideo autem non eſt pars ſenſitiua: ſed ſolum in
tellectiua. ideo tales virtutes non ſunt in deo
ſm proprias rationes. Et quia quedam harūʒ
ſunt ſm inclinationem appetitus in aliqđ cor-
porale bonum delectabile ſm ſenſum. vt cibis
potus: venerea: contra quorum concupiſcenti-
as ſunt ſobrietas: caſtitas: temperantia ⁊ huiuſ
modi. Ideo cuʒ corporales delectatiōes a deo
ſint remote predicte virtutes nec proprie nec
metaphorice de deo dicunt in ſcripturis. Alie
vero que ſunt paſſiones ſm inclinationem ap-
petitus in aliquod bonum ſpirituale. ſicut eſt
honor dominium: victoria: vindicta ⁊ huiuſ-
modi. que ſunt circa timores ⁊ audacias ⁊ hu-
iuſmodi vt fortitudo: magnanimitas: manſue
tudo: patientia ⁊ huiuſmodi q̄uis in deo pro-
prie non ſint. eo q ſunt circa paſſiones que in
deo non ſunt. tamen methaphorice in ſcriptu-
ris dicuntur de deo per ſimilitudinem effectꝰ.
vt .j. Reg. ij. Nō eſt fortis ſicut deus noſter. Et
Nu. Querite manſuetuʒ. ¶ Sed ille virtutes
que ſunt circa actiones. vt magnificentia: veri-
tas: iuſtitia: liberalitas: prudentia: ⁊ intellectꝰ
⁊ huiuſmodi. He diuine perfectioni non repu
gnant. Huiuſmodi enim virtutes ſunt quedaʒ
perfectiones voluntatis ⁊ intellectus que ſunt
principia operationū abſqʒ paſſione. In deo āt
eſt volūtas ⁊ intellectus nulla carens pfectiōe.
igitur he deo deeſſe non poſſunt. ¶ Et q̄ntum
ad prudentiam cū cognitio ordinans volunta
tem ad agenduʒ prudentia ſit. q: ſm pħm. vj.
ethi. Prudentia eſt recta rō agibiliuʒ. Diuina
autem voluntas determinatur ad vnuʒ in his
que ſunt alia ab ipſo per cognitionē ſuaʒ. ergo
in ipſo eſt prudentia. Unde dicitur Job. xxvj.

q' ī deo eſt prudentia.

Apud ipſum eſt prudētia ⁊ fortitudo. ¶ Quā-
tum ad iuſtitiā ſic probat. Ex hoc ꝙ deus aliqđ
vult. ⁊ illa que requiruntur ad ipſum. Qđ aūt
ad perfectionē alicuius requiritur eſt debitum
vnicuiqʒ. Ad iuſtitiā aūt pertinet vnicuiqʒ qđ
eſt ſuum diſtribuere. igitur in deo eſt iuſtitia.
Unde in Pſal. x. Iuſtꝰ dominus ⁊ iuſtitias di-
lexit.

Iuſtitia quō.

¶ Quantum ad liberalitatem ſic patet.
Deus non vult cōmunicare alicui ſuam boni-
tatem. vt aliquid inde ſibi accreſcat. Sed quia
ipſum cōmunicare eſt ſibi conueniens vt fon-
ti bonitatis. Dare autem non propter aliquod
commodum ex datione expectatum. ſed pro-
pter ipſam bonitatem ⁊ conuenientiam datio-
nis eſt actus liberalitatis. vt patet per philoſo-
phum. iiij. ethi. Deus igitur maxime eſt libe-
ralis. Uñ Aui. dicit. Ipſe deꝰ proprie liberalis
dici pōt. ¶ Nā oē aliud agēs pter ipm ex ipſa
ſua actiōe aliqđ bonū acqrit. qđ eſt finis inten
tus. Eius liberalitatem oſtendit Pſal. di-
cens. Aperis tu manum tuam ⁊c̄. ¶ Quan-
tum ad veritatem oſtenditur ſic. Oīa q̄ a deo

Liberalitas q̄modo

veritas

eſſe accipiunt: neceſſe eſt vt ipſius ſimilitudinē gerant. inquãtum ſunt ⁊ inquãtum bona ſunt. ⁊ ꝓprias rationes in diuino intellectu habēt. Hoc autem ad veritatem pertinet ſm phm̄. iiij. ethic. vt. ſ. in factis ⁊ in dictis aliquis talem ſe exhibeat qualis eſt. Eſt igitur in deo veritas. Ro. iij. Eſt autem deus verax. ¶ Quantum ad virtutem artis patet. Omnium enim eorum que a deo prodeunt ineſſe ratio propria in intellectu diuino eſt. Ratio autem rei fiende in mente facientis ars eſt. Dicit autem phs. vj. ethico. ꝙ ars eſt recta ratio rerum a nobis factibiliũ. Eſt igitur proprie ars in deo. Unde dicit Sap. vij. Omnium artifex docuit me ſapientiam. Que tamen ars in mente diuina non eſt accidens vt in mente artificis hominis. ſed ipſa eſſentia ſua. Sunt etiã in deo pfectiſſime amor ⁊ gaudium ſeu delectatio. non prout ſunt paſſiones appetitus ſenſitiui. Nulle eni tales paſſiones proprie ſunt in deo cum ſenſitiua non ſit in eo: quia affixa organo corporeo. deus autẽ corpus non habet. Et ſi in ſcriptura de deo aliquando dicatur. vt ꝙ ſit iratus penitens ⁊ huiuſmodi. per ſimilitudinem effectus dicuntur. Sed ſunt amor ⁊ gaudium prout ſunt ſm actũ voluntatis. Hiere. xxxj. In charitate perpetua dilexi te. Phs dicit ꝙ deus ſemper gaudet vnica ⁊ ſimplici delectatione. ¶ Quidam etiã phi poſuerunt rerum principium dei amorẽ. cui conſonat verbum dionyſij dicentis. Diuinus amor non permiſit eũ ſine germine eſſe. Falſa autem felicitas terrena nõ habet niſi quãdam vmbrã illius perfectiſſime felicitatis. vt dicit idem. eo. c. Conſiſtit enim in quinqꝫ ſm Boetiũ de phica conſolatione. ſ. in diuitijs: in voluptate: in poteſtate fama ⁊ dignitate. Habꝫ autem deus excellentiſſimam delectationẽ de ſe ⁊ vniuerſale gaudium ⁊ de omnibus bonis abſqꝫ alicuius contrarij admixtiõe. Pro diuitijs habet omnimodã ſufficientiam in ſeipſo omnium bonorum. Pro poteſtate habet infinitam virtutem. Pro dignitate habet oim entiũ primatum ⁊ regimen. Pro fama habet admirõnẽ ois intellectꝰ. ipm̄ vtcũqꝫ cognoſcentis.

ꝙ i deo eſt ars ꝓprie ⁊ quomõ

ꝙ i deo eſt delectatio excellentiſſima ⁊ gaudium vle.

¶ Audiuimus etiã. §. ij.

ex ſacra ſcriptura ex q̃ fides. q: fides ex auditu ꝑ verbũ xpi ad Ro. x. In ciuitate dñi ṽtutũ. i. eccleſia militanti. que eadem eſt cum ciuitate dei noſtri. i. cum triumphanti differentes ſm ꝑfectam ⁊ imperfectam viſionem ⁊ poſſeſſionẽ dei. ꝙ qlibet ibi exiſtens eſt pfecte btũs. ſꝫ illõ pſ. lxxxiij. Beati qui habitant in domo tua domine. Beatus autẽ eſt qui habet quicqd vult: ſcilicet boni. Hoc autem ibi poſſidetur. Nam tunc impletur omne deſideriũ hominis. ſm illud pſ. cij. Qui replet in bonis deſiderium tuum. Et omne humanum ſtudium ibi cõſũmationem ſuam accipit. Quod quidem patet diſcurrẽti per ſingula ſm beatum Tho. in. iij. cõtra gẽtiles. c. lxiij. ¶ Siquidem ſeptẽ deſideria in homine reperiunt. que hic nunqꝫ impleri poſſunt. ſed tñ ibi. Primum eſt deſiderium cognitionis. Secũdum deſiderium virtutis. Tertium deſiderium honorationis. Quartũ deſiderium fame ſeu noiationis. Quintũ deſiderium diuitiarum poſſeſſionis. Sextum deſiderium delectationis. Septimum deſideriũ vite ꝯſeruationis. ¶ Quãtum ad primũ. oẽs homines natura ſcire deſiderãt: vt ait philoſophus. quod quilibet in ſe experitur. Et q2 quãdoqꝫ ſcire querit que nõ ſibi cõueniũt. vel indebito modo vitium incurrit curioſitatis. Propter quod dicitur Eccli. iij. In pluribus operibus eius. ſ. dei nõ fueris curioſus. Eſt igit naturale deſiderium hominis inquãtũ eſt intellectualis nature de cognitione veritatis. quod habebis hic vtrũqꝫ per ſtudium vite ꝯtemplatiue: ſed imperfecte. Unde dicitur Sap. ix. Difficile eſtimamus que in terra ſunt: ⁊ que in proſpectu ſunt: cum labore inuenimus. que autẽ in celis ſunt quis inueſtigabit. ſcꝫ vt inueniat. Et Mercurius trimegiſtus dicit ꝙ ea que ſcimus ſunt minima pars eorũ que ignoramus. Nunqꝫ ergo hic ſatiatur illud deſiderium: ſed ſemper cupimus magis ac magis ſcire. Sꝫ in ciuitate dei noſtri triumphãti in viſione beatifica dei oia que natura intellectus ſcire deſiderat ei innoteſcẽt. In ea enim vt in ſpeculo relucẽt rationes ⁊ virtutes oium creaturarum. Unde Hierem. xxxj. dicitur. In die illa nõ docebit vnuſquiſqꝫ proximũ ſuũ. di. Cognoſce dñm. Omnes enim ſciẽt me a maiori vſqꝫ ad minorem. ¶ Eſt ⁊ ſcdm deſiderium hois ſm quod habet rationẽ qua inferiora poteſt diſponere. Quod quidem proſequũtur hoies per ſtudiũ vite actiue ⁊ ciuilis. quod deſideriũ principaliter eſt ad hoc: vt tota vita hois ſm rationem diſponatur. qđ eſt viuere ſm virtutem. Cuiuſlibet enim virtuoſi finis in operãdo eſt proprie virtutis bonũ: ſicut fortis vt fortiter agat: prudẽtis vt prudẽter agat. ⁊ ſic de alijs. Sed clarũ eſt ꝙ nullius hic impletur deſiderium tale vt ſemper virtuoſe operetur ſine aliquo defectu. Sed vt dicitur. iij. Reg. viij. Nõ eſt homo ſup terram qui faciat bonũ ⁊ nõ peccet. Et in Prouerbi. xxiiij. Septies in die cadit iuſtus. Sed impletur hoc deſiderium in patria oino. q2 ratio in ſũmo vigore erit diuino lumine illuſtrata: ne a rectitudine deficere poſſit. Apoca. xiiij. Sine macula ſunt ante thronum dei. i. ſine aliquo defectu vitij. Cõſequuntur autem ciuilem

Septẽ deſideria que nũqꝫ h̃ impleri pñt ſꝫ in pria.

vitam quedaꝫ bona quibus homo indiget ad
ciuiles opatiões vt honoris ſublimitas. ¶ Eſt
igitur tertium deſideriũ hominis de honore.
Multum enim appetitur. Unde Tullius. Ho/
nos alit artes: quiqꝫ ad ſtudia accendũtur glo/
ria. Hic ſublimitatem honoris hoies inordi/
nate appetẽtes ambitioſi ⁊ ſuperbi fiũt: ⁊ mul/
ta mala faciũt ꝯtra deum ⁊ ꝯtra proximum. vt
patet de Hieroboaꝫ qui timẽs amittere regnũ
ſi populus iſrael accederet ad tẽplum in hieru
ſalem iuxta mãdatum dei fecit vitulos aureos
quos populus adoraret. iij. Reg. xij. Et Abſa/
lon fecit ꝯiurationem ꝯtra patrem. ij. Reg. xv.
Sed nec illud deſiderium impletur hic. Unde
Alexãder magnus cum audiſſet ab aliquibus
phis ꝙ erãt plures mũdi: cepit ſuſpirare. eo ꝙ
vix adhuc vnum in dñio ſuo haberet: quaſi de
ſiderans ⁊ alijs dñari. Sed in ciuitate dñi per
dei viſionem ad ſũmum honoris ⁊ potẽtie ſub
limãtur inquãtum deo quodãmodo vniũtur.
Et propter hoc cum deus ſit rex ſeculorũ ⁊ ipſi
deo ꝯiuncti reges dicũtur. Apocal. xx. Regna/
bũt cum chriſto ⁊c. ¶ Cõſequitur etiam ciui/
lem vitam ⁊ aliud appetibile. Quartuꝫ. ſ. fame
celebritas per cuius inordinatum appetitũ ho
mines efficiunt vane glorie cupidi. Et vt dicit
Señ. Nulla eſt tam excelſa virtus que dulcedi
ne glorie nõ tãgatur. Sed vt dicit Boe. de phi
loſophica ꝯſo. O gloria gloria. Quid aliud es
ꝙ̃ in milibus hoium inflatio quedam auriuꝫ.
Beati autem in ciuitate ſuperna per illaꝫ viſio
nem reddũtur celebres ⁊ famoſi. nõ ſm̃ eſtima
tionem vel laudem hominuꝫ: que aliquãdo eſt
falſa: q: vt dicitur Prouerb. ij. gloriãtur cũ ma
le fecerint: ſed vera in dei ⁊ ſanctoꝝ alioꝝ iudi
cio. Et ideo in ſcriptura ſepe beatitudo illa glo
ria nominaẽ. vt in ps. Exultabũt ſancti in glo/
ria. ¶ Eſt ⁊ aliud quintum genus bonorũ qḋ
appetitur in ciuili vita. ſ. diuitie per quaruꝫ in/
ordinatum appetitum hoies efficiũtur auari:
illiberales: iniuſti: multipliciter. Sed vt dicit
Amb. ſuper Lucam. Mens auari vinculis cu/
piditatis aſtricta ſemper aurum videt. ſ. mente
ſemper argẽtum cogitat: gratius aurum ꝙ̃ ſo
lem intuetur. Ipſa enim oĩno a deo petit aurũ.
Sed nec ſatietas vnꝙ̃ nec finis aderit cupidi/
tati. diſt. xlvij. Sicut hi. ⁊ Poeta. Nunꝙ̃ pecu
nia triſtis ſatiatur auarus. potiꝰ hydropicus
ariditate ſocus. In illa autem beatitudine eſt
oium bonoruꝫ ſufficiẽtia inquãtum beati per/
fruũtur illo qui comprehẽdit oium bonorum
perfectionem. Propter qḋ dicitur Sapiẽ. vij.
Uenerũt mihi oĩa bona pariter cum illa. Et in
ps. cxj. Gloria ⁊ diuitie in domo eius. ¶ Sex/
tum deſideriuꝫ hois eſt quod eſt ſibi ⁊ alijs aia
libus cõmune vt delectationibus perfruantur

qḋ hoies cõſequũtur per vitam voluptuoſam:
⁊ per eam efficiũtur intẽperati ⁊ incõtinentes:
⁊ inde mortẽ ſibi accelerãt. infirmitates incur/
runt famaꝫ perdũt: plures occidit voluptas ꝙ̃
gladius ait Señ. Sed nec tñ his ſatiãtur imo
beſtiales fiũt. In illa aũt ciuitate eſt delectatio
pfectiſſima: tãtoqꝫ perfectior ea que per ſenſuꝫ
eſt quãto illud bonuꝫ in quo delectabimur ma
ius eſt omni ſenſibili bono ⁊ magis intimuꝫ ⁊
magis ꝯtinue delectãs. quanto etiam illa dele
ctatio eſt magis ab omni pmixtione ꝯtriſtãtis
libera ps. xv. Delectationes in dextera tua. ſ. in
gloria vſqꝫ in finem. i. que fiunt ⁊ quietãt appe
titum. vt nil reſtet deſiderãdum. Unde illa frui
tio figuraẽ in ſcriptura per nuptias ⁊ magna
cõuiuia in quibus hoies ꝯſueuerunt delectari
⁊ gaudere vt per ꝯuiuiuꝫ regis Aſſueri qui in
terpretatur beatitudo. Heſter. j. ca. Per cenam
euãgelicam. Luc. xiiij. ⁊ hmõi. b. Bern. Illud
eſt verũ gaudium qḋ nõ de creatura ſed de crea
tore ꝯcipitur. qḋ cum acceperis nemo tollet a te.
Cuius cõparatione omne dulce amaruꝫ: omne
pulchruꝫ fedum: omne qḋ põt delectare, mole/
ſtum. ¶ Septimũ deſiderium qḋ eſt oibus re/
bus cõe naturaliter eſt ꝙ deſiderant ꝯſeruatio
nem ſui eſſe quãtuꝫ poſſibile eſt. per cuius deſi
derij immoderãtiam hoies efficiũtur nimis ti
midi. ⁊ nimis a laboribus ſibi parcentes ne vi
tam amittãt. ⁊ ppter hoc efficiũtur periuri: ſor/
tilegi: multa bona neceſſaria ad ſalutem omit/
tẽtes. Sed vt dicit be. Aug. xj. q. iij. Timendo
mortem carnis tue: dabis mortem aie tue. Si/
cut Petrus qui ex timore chriſtum negauit. ⁊
ꝙ̃uis quilibet hoc nãliter deſideret. tñ vt dicit
Eccs. ix. Nemo eſt qui ſemꝑ viuat. aut qui hu/
ius rei habeat fiduciã. Sed ſicut piſces capiũ/
tur hamo: ⁊ aues laqueo. ita ⁊ hoies tp̃e malo
ſ. mortis ex inſperato. Impletur autẽ hoc deſi/
deriũ in ciuitate dei vbi erũt ab omni nocumẽ
to ſecuri. Apoc. xxj. Nõ eſurient neqꝫ ſitient am
plius: nec cadet ſuper illos ſol. aut vllus eſtus.
qm̃ priora tranſierũt. Et Eſaie. xxv. Faciet dñs
in mõte hoc ꝯuiuium grãde. ꝯuiuium pingui
um ⁊ medullatoꝝ. ꝯuiuium vindemie defeca/
te. ⁊ precipitabit mortem in ſempiternum. Si
cut ergo audiuimus. ita ⁊ vidimus. dicũt ſan/
cti. q: per beatam viſionem cõſequuntur intel/
lectuales ſubſtãtie veram felicitatẽ in qua om/
nino deſiderium quietatur que ſm̃ Ariſt. ad fe
licitatem requiritur. quia ibi eſt ſtatus omniuꝫ
bonorum aggregatione perfectus.

¶ Audiuimus ta/ §. iij.
lem ſtatuꝫ beatoꝝ eſſe verũ ſtatum. q: ſemꝑ ſtat
in ppetuum. Unde dicit deus fundauit eaꝫ in
eternũ. illam. ſ. ciuitateꝫ feliciſſimã beatoꝝ. vt

in perpetuum maneat: ⁊ nunꝗ̄ deficiat. Audi
uimus dn̄m dicentem. Eſa. xxxiij. Oculi tui vi
debunt hieruſalem ciuitatem opulētam. taber
naculum qḋ nequaꝗ̄ tranſferri poterit: nec au
ferētur claui eius in ſempiternum. ⁊ Matth.
xxv. Ibunt iuſti in vitam eternam. ⁊ Apoc. iij.
Qui vicerit faciam illuȝ colūnam in tēplo dei
mei. ⁊ foꝛis nō erit amplius. Et ps. Beati qui
habitāt in domo tua: in ſecula ſeculoꝛuȝ lauda
bunt te. Et ſicut audiuimus hic. ita ⁊ vidimus
in ciuitate dei noſtri. poſſunt ſancti dicere. Sȝ
⁊ nos dicere poſſumus hoc vidiſſe ratione na/
felicita/ turali nō ſolum fide. Nam pluribus ratōibus
tē eē p/ pꝛobat be. Tho. li. iij. contra gentiles. c. lxiij. il/
petuaȝ lam felicitatem eſſe perpetuam. Quarum pma
pbatur eſt talis. Creatura rationalis nō peruenit ad vl
rōnib⁹ timum finem. niſi quando eius deſiderium na
multis turale quietatur. Sicut auteȝ natura deſiderat
felicitatem. ita naturaliter deſiderat felicitatis
perpetuitatem. Cum enim in ſua ſubſtantia ſit
perpetua. illud quod pꝛopter ſe deſiderat ⁊ nō
pꝛopter aliud deſiderat illud vt ſemper haben
duȝ. Non ergo eſſet felicitas perfecta vltimus
finis. niſi perpetuo permaneret. Quod autem
felicitas naturaliter appetatur. quilibȝ expitur
in ſe. Et Boetius etiam ait Inſerta eſt naturali
ter mentibus hominū: veri ſummiqȝ boni cu/
piditas. quod ſi non poſſet ꝯſequi: fruſtra eſſet
in hoibus tale deſiderium. Sed ſm phm. De/
us ⁊ natura nihil fruſtra operantur. ¶ Secun
da ratio eſt talis. Omne illud quod poſſidetur
cum amoꝛe: ſi ſciatur ꝙ quādoqȝ amittatur: tri
ſtitiam generat. Uiſio autem illa que beatos fa
cit. ſ. viſio dei. cuȝ ſit maxime delectabilis ⁊ ma
xime deſiderata vtiqȝ a poſſidētibus eam ama
tur. Non ergo poſſet hoc non triſtari eos ſi ſci/
rent ſe quādoqȝ eos amiſſuros. Si autem non
eſſet perpetua talis viſio: hoc vtiqȝ ſcirent. Nā
vt dictum eſt ſupꝛa videndo diuinam ſubſtan/
tiam etiam alia cognoſcūt que naturaliter ſci/
ri poſſunt. Unde multo magis cognoſcūt qua/
lis ſit illa viſio. Utrum perpetua vel aliquādo
amittenda. Non ergo eſſet talis viſio eis ſine
mixtura triſtitie cum ſcirent eis deficiendam:
⁊ ſic non eſſet vera felicitas que ab omni malo
immunem reddere debet. ¶ Tertia ratio im/
poſſibile eſt ꝙ aliquis a bono quo fruitur velit
diſcedere niſi pꝛopter aliquod malum quod in
fruitione illius boni eſtimat foꝛe. ſaltem cum
pꝛopter hoc eſtimat impedimētuȝ maioꝛis bo
ni. Sic enim nihil deſiderat appetitus niſi ſub
ratione boni. Sed in fruitione illius boni non
poteſt eſſe aliquod malum: cum ſit optimuȝ ad
quod creatura intellectualis peruenire poteſt.
neqȝ etiā eſſe poteſt ꝙ ab eo quod viſione fruiſ
eſtimetur in ea eſſe aliquod maluȝ vel aliquid
eo melius: cum viſio illius ſumme veritatis:
oēm falſam eſtimationem excludat. impoſſibi
le eſt igitur ꝙ ſubſtātia intellectualis que deuȝ
videt: vnꝗ̄ illa viſione carere velit. ¶ Quarta
ratio eſt. q: ſtudiuȝ alicuius quo pꝛius aliquis
delectabiliter fruebaſ: faſtidiat. accidit ex hoc
ꝙ ſtudium illud vel actio aliquam immutatio
nem facit in re vel coꝛrūpendo eam vel debili/
tando virtutem eius. Et pꝛopter hoc vires ſen
ſibiles quibus accidit fatigatio in ſuis actioni
bus ꝓpter mutationem coꝛpoꝛalium oꝛganoꝝ
a ſenſibilibus. a quibus etiam ſi fuerint excel/
lentia coꝛrūpuntur. vt tactus ab igne ⁊ hmōi.
faſtidiunt poſt aliquod tēpus frui eo: quod pꝛi
us delectabat. Et pꝛopter hoc etiam intelligen
do faſtidium patimur poſt longam meditatio/
nem: q: fatigantur potentie vtentes coꝛpoꝛali/
bus oꝛganis: ſiue q: deſiderium intellectus no
ſtri compleri nō poteſt. Diuina autem ſubſtan/
tia non coꝛrūpit: ſed magis perficit intellectū.
Neqȝ ad viſionem eius cōcurrit aliquis actus
qui per oꝛgana coꝛpoꝛalia exerceatur. Impoſſi
bile eſt ergo ꝙ illam viſioneȝ aliquis faſtidiat:
qui pꝛius ea delectabiliter fruebatur. ¶ Quin
ta ratio. nihil quod cum admiratione cōſidera
tur poteſt eſſe faſtidioſum: q: ꝗ̄diu ſub admi/
ratione eſt adhuc deſideriū mouet. Diuina aūt
ſubſtantia a quolibet intellectu creato ſemper
cum admiratione videtur. cum nullus intelle/
ctus creatus eam cōpꝛehendat. Impoſſibile eſt
ergo ꝙ ſubſtantia intellectualis illam viſioneȝ
faſtidiat. ⁊ ita nō poteſt eſſe ꝙ ab illa viſione ſe
per pꝛopꝛiam voluntatem deſiſtat.

¶ Audiuimus ter/ §. iiij.
tio ſed potius pꝛimo dicēdum deum eſſe trinū
in perſona. ſed vnum in ſubſtantia. Sic enim
cōfitetur eccleſia in decretali. extra de ſum. tri.
⁊ fide ca. Quod myſterium innuit ps. dicens.
In ciuitate dn̄i virtutum. ſ. patris: cui attribui
tur omnis virtus ſeu poteſtas. In ciuitate dei
noſtri. ſ. filij qui pꝛecipue dicitur noſter ꝓpter
incarnationem. Caro enim ⁊ frater noſter eſt.
Gen̄. xxxvij. Deus fundauit eam. ſ. ſpiritusſan/
ctus. cui attribuitur amoꝛ fundans ⁊ firmans
ciuitatem ſupernam in eternum. Unitas auteȝ
eſſentie trium perſonaruȝ notatur. q: in ſingu/
lari dicitur fundauit non fundauerunt. Sicut
ergo audiuimus. ſic vidimus. ſancti in patria
dicere poſſunt. quia vt ait beatus Bern̄. My/
ſterium trinitatis in vnitate: ⁊ vnitatis in trini
tate: ſcilicet perſonaruȝ inueſtigare: ſcilȝ per ra
tionem naturalem ⁊ demōſtrationem temeri/
tas eſt. credere pietas eſt. noſſe vita eterna eſt.
Unde ⁊ ipſe chꝛiſtus non ſoluȝ viatoꝛ: ſed etiā
compꝛehēſoꝛ tunc. qḋ clariſſime videbat tri/

nitatem ipſam anima ſua nobis manifeſtauit
dicens. Joannis.xvij. Hec eſt vita eterna vt co/
gnoſcant. ⁊ hoc eſt videre te. ſcilicet patrem ad
quem loquebatur ⁊ Jeſum chriſtum: qui eſt fi/
lius eius quem miſiſti: ideſt incarnari feciſti.
quod opus fuit per ſpiritumſanctum. Sic eniȝ
fatemur. Qui conceptus eſt de ſpirituſancto.
Et has tres perſonas ſolum deum vnum. ſciȝ
in ſubſtantia. Hoc autem myſterium trinitatis
ſicut audiuimus ita ⁊ vidimus. etſi non clare
vt beati: tamen vt hic videri poſſunt myſteria
fidei. Et hoc tripli. iter.

ℭ In doctrinis.
ℭ In figuris.
ℭ In creaturis.

Myſteriū trinitatis triplr aliq̄ mō in via poſſumus videre etſi nō claſ vt btī.

ℭ Non ſolum ſcripture chriſtianorū ⁊ iudeo/
rum que ſatis copioſe de hoc myſterio loquun
tur. ſed etiam doctrine gentilium philoſopho/
rum hoc videntur exprimere. Et in nouo qui/
dem teſtamento inquit Joannes euangeliſta.
Tres ſunt qui teſtimoniuȝ dant in celo: pater:
verbum: ⁊ ſpirituſſanctus. ⁊ hi tres vnuȝ ſunt.
quid aptius dici potuit. Paulus quoqȝ apoſto
lus ad Galath. iiij. Miſit deus ſciȝ pater ſpiri
tumſanctum filij ſui. a quo ſcilicet filio ꝓcedit
ſicut ab ipſo in corda noſtra clamantem: ideſt
facientem nos clamare cum deſiderio intenſo
orare. Abba pater in ſingulari: quia tota trini/
tas. vnus pater noſter eſt creando: gubernan/
do: ⁊ ſaluando. Et dñs Joãnes chriſtus ad di/
ſcipulos. Matth. vlti. Baptizate oēs gentes.
In nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpirituſſancti. In no
mine dicit in ſingulari. ad innuendum vnita/
teȝ ſubſtãtie. i. inuocatione ⁊ virtute. ℭ In ve/
teri teſtamento doctrina non ſolum noſtra. ſed
⁊ iudeorum: ⁊ male intellecta ab eis ⁊ falſo ex/
poſita. Geñ. j. In principio creauit heloy celuȝ
⁊ terram. Heloy autem eſt plurale. cuius ſingu
lare eſt hely. Et ſicut hely iterpretatur deus: ita
heloy interpretatur dij. i. perſone diuine. Ecce
pluralitas perſonarum. vnitas autem eſſentie
ibi innuitur. Creauit in ſingulari. Que autem
ſint ipſe plures pſone in diuinis ⁊ nomina eo/
rum exprimuntur in diuerſis locis ⁊ libris ve/
teris teſtamenti. precipue in ps. Nam de patre
dicit pſal. Ipſe ſcilicet filius ait. pater inuoca/
uit me. Pater meus es tu: qḋ pluries egit in/
carnatus. vt poſt vltimam cenam in oratione.
Pater clarifica filium tuum. Joã. xvij. Et in fi/
ne vite. Pater in manus tuas cõmendo ſpiri/
tum meum. Luce. xxiij. De filio autem inquit.
ps. ij. in perſona eius. Dominus dixit ad me fi
lius meus es tu. ego hodie. ideſt eternaliter ge
nui te. De ſpirituſancto ait. ps. l. Spiritumſan
ctum tuum ne auferas a me. Et q̄ quelibet per
ſona ex his tribus ſit deus: ⁊ tamē nō tres dij.
ſed vnus eſt deus. oſtendit dicens in alio pſal.
Benedicat nos deus. ſ. pater. deus noſter. ſ. fili
us noſter factus per humanitatem aſſumptam
ſimilis nobis. Bñdicat nos deus ſpiritus ſan/
ctus. Et benedicere ſuum eſt benefacere. confe
rendo naturalia ⁊ addendo gratuita. Et vt in/
telligatur vnitas eſſentie: ſubdit in ſingulari.
metuant euȝ omnes fines terre. ſm beatū Gre/
go. in moral. Et. ij. Reg. vij. Ero illi in patrem
⁊ ipſe erit mihi in filium. Et q̄uis videatur lo
qui de Salomone. tamē apoſtolus ad Hebr. j.
arguit ex his verbis probans dei patris filia/
tionem ſm ſenſum litteralem intelligendam.
oſtendens ⁊ de ſpirituſancto. Sap. j. Spiritus/
ſanctus diſcipline effugiet fictum. ℭ Dimittē/
do alia teſtimonia ſacre ſcripture plurima. ve/
niamus ad doctrinam ethnicoꝝ. Cum dixerit
Mercurius trimegiſtus. Monas genuit mo/
nadem. ⁊ in ſeipſum flectit ardorem. Nõne vi
detur inſinuaſſe myſteriuȝ trinitatis. Monas
i. vnus genuit monadem. i. vnum. i. pater fili/
um. Ardor reflexus eſt ſpirituſſanctus. qui vt
dicit ve. Hiero. eſt amor patris in filium: ⁊ filij
in patrem: non quidem accidentalis ⁊ trãſiēs.
vt amor noſter: ſed ſubſtantialis ⁊ ſubſiſtens.

Pȝ ex doctrīa ethnicorum

Cum enim virtus effectuum reperiat in cau/
ſis eorum nobilius q̄ȝ in ipſis effectibus. Et vir/
tus generãdi vere reperiatur in creaturis. que
omnes ſunt effectus prime cauſe. ſciȝ dei. mul
to nobilius debet hec generationis virtus re/
periri in ipſo deo. non quidem materialr cum
ſpūs ſit deus ſed mētaliter. ſicut mens hoīs ge
nerat verbū ſuum. i. ꝯceptum. Intelligit enim
ſcōs ab eterno. ⁊ tãtum q̄ȝtus eſt qui immēſus
eſt: ⁊ ipſe itellectus eſt filius ſuus. Unū in ſub/
ſtãtia cum eo. q2 eius intelligere eſt ſua eēntia
ſm. b. Tho. pmo ꝯtra gētiles. Non pōt autem
optimuȝ verbū gignēdo ipſum nō amare. cuȝ
amor ſit boni. ⁊ q2 infinitū bonū infinit⁹ amor
pr̄is ad filium genitū ⁊ filij ad prem ḡnantē.
Et ipſe amor ſpūſſcūs eſt pſona ſubſiſtēs tertia
in trinitate illa ſcīſſima. Siquis aūt dicat q̄ nō
fuit itellectus Trimegiſti loq̄ de trinitate cum
ethnici phi nō cognouerint h̄ myſteriū. In cu/
ius figuraȝ legit in exodo. q̄ magi. i. ſapiētes
Pharaonis defecerūt in tertio ſigno. q2 in no/
ticiam trinitatis. vt dicit. Magiſter ſen. in. j. li.
Nam de verbo eterno ſeu filio dei multa dixit
Plato ⁊ q̄ȝ plura Sybille gentiles ⁊ ſatis cla/
re. Tamen etſi ſic nihil ꝓhibet eſtimare q̄ plu/
ra pertinentia ad myſteria fidei potuerit deus
loqui que ipſi nō intellexerunt. Sicut locutus
eſt deus per aſinam Balaam: ⁊ per Cayphan
que ipſe nō intellexit. Uidimus ꝓ ueuſqȝ in do
ctrinis myſteriuȝ trinitatis ⁊ vnitatis ſicut au
diuimus ex fide. videamus figuras.

Trinitas perſonarum in veteri teſtamento multiplici figurata.

¶Ex figuris eti/ .§.v.

am vidimus:⁊ prima eſt cũ abrae ſtanti in me
ridie in conualle mambre occurrerũt ei tres
viri.i.angeli in forma hũana.tres vidit ⁊ vnũ
adorauit ⁊c̃.Geñ.xviij.Expoſitionez ob breuita
tem omitto.vbi etiam innuitur quo cum geſtu
reuelatur myſterium trinitatis:quia exiſtenti/
bus in conualle humilitatis ⁊ in feruore chari/
tatis ⁊ in oſtio mortalitatis.¶Secunda figu/
ra habetur Dañ.v.de tribus digitis vnius ma
nus ſcribentis in pariete contra faciez Baltha
ſar regis in Babylone conuiuantis cum ſuis
Manethechel.Pharas.Tres digiti tres per/
ſone diuine:pater ⁊ filius ⁊ ſpiritusſanctus.de
quibus dicitur.Qui apprehendit molez terre
tribus digitis.i.ſuſtentat mundum virtute tri
um perſonarum que ſunt vnus deus:vna ma/
nus:vna eſſentia ⁊ virtus diuina:que in men/
te humana ſcribit numerum beneficiorũz que
quis recepit.Appendit.i.ponderare facit gra/
uitatem ⁊ multitudinem peccatorũz que egit.
Diuidit.i.diſtribuere facit gratias quas perce
pit.¶Tertia figura eſt Eſa.vi.vbi ait.Vidi do
minum ſedentem ⁊c̃.ſeraphin clamãtia.San/
ctus ſanctus ſanctus dominus deus ſabaoth.
Ter ſanctus dicunt ad innuendum tres perſo/
nas.Dominus deus in ſingulari ſcribit ꝓpter
vnitatem eſſentie:quia hi tres vnum ſunt.Cla/
mant autem:quia cum admiratione ardent in
ipſius dilectione dei quem clare vident eſſe ſũ/
mum ⁊ infinitum bonũ.¶Innotuit q̃z Johes
baptiſta myſteriũz trinitatis quando in baptiſ
mo vidit filium dei in carne baptizatum.pr̃ez
audiuit in voce dicentem.Hic eſt filius meus
dilectus.Matth.iij.Vidit ſpiritumſanctũz in
forma columbe.Sed quia in proceſſu tẽporis
quedam heretici vocati arriani voluerunt vio
lare veritatem fidei de myſterio trinitatis dicẽ
tes eſſe plurium ⁊ diuerſarum eſſentiarũ.Ad
confirmationem veritatis fidei de vnitate eſ/
ſentie oſtendit deus hoc grande miraculũz in
illo tempore in oriẽte vbi cepit talis error.Naz
in quodam feſto ſacerdote miſſam decantante
viſum eſt ab omnibus tres guttas ad modum
aque ſimul deſcendere ſuper altare:⁊ vnam gẽ
mam ex eis effectam que repoſita cum magna
reuerentia fuit ⁊ reſeruata inter reliquias ad
manifeſtandum ꝙ hi tres vnum ſunt.

Manifeſtatur veſtigium trinitatis in omnibus creaturis.

¶Tertio mani/ .§.vi.

feſtatur in omnibus creaturis veſtigium ſan/
ctiſſime trinitatis.Et primo in generali.Secũ/
do in ſpeciali.Tertio in ſingulari.Et in genera
li quidem:q: vniuerſum eſt vnũz a deo totum
creatum diſtinctũ in triplex genus creaturarũ.
Nam vnum eſt ſubſtantiaꝝ ſpiritualium ideſt
angelorum.Aliud genus ſubſtantiaꝝ partim
ſpiritualium partim corporaliũ:vt hominum.
Tertium eſt ſubarum oĩno corporaliũz.Ad in
nuendũ ꝙ hi tres ſcz pater ⁊ filius ⁊ ſpũſanct⁹
vnum ſunt ſicut vnũ eſt vniuerſum ⁊ triparti/
tum in genere.Et angelus ſuba in ſe inuiſibi/
lis repreſentans patrem:⁊ a nobis non eſt vi/
ſus hõ rationalis dei filium qui hominem aſ/
ſumpſit.Creatura irrationalis ſpm̃ſcm̃ qui ap/
paruit in ſpecie rei irrõnalis vt ignis.In quo
libet autem hoꝝ reperimus veſtigiũ oſtendẽs
quia hi tres vnum ſunt.Nam natura angelica
vna eſt cõis in ſpiritualitate nature nihil hñs
materie.Sz triplex eſt hierarchia.Et quelibet
hierarchia triplex eſt in ordine.¶Nam infi/
ma eſt in ordine angeloꝝ:archangeloꝝ:⁊ pn̄/
cipatuũ.In ſcd̃a eſt ordo triplex.ſcz ptãtũ: vtu
tum:⁊ dñationum.In tertia triplex etiaz.quia
thronoꝝ:cherubin:qui interpretatur plenitu/
do ſcientie:filiũ qui eſt ſapientia patris.Sera/
phin qui interpretatur incendium:ſpm̃ ſcũm q
dicitur amor.Eſt in quolibet angelo reperire tria
ſm Dionyſium ſcz eſſentiam:virtutez ideſt po
tentiam:⁊ operationẽ.⁊ tñ hec ſunt vnus ange
lus ad innuenduz quia hi tres vnum ſunt.In
creatura rationali adhuc expreſſius habet ima
go trinitatis.Unde ⁊ ipſe deus dixit Geñ.j.Fa
ciamus hominem ad imaginem ⁊ ſimilitudi/
nem noſtram.Hec imago poteſt conſiderari vt
formula naturaliter vt informata perfectiona/
naliter:vt reformata penitentialiter:vt omni/
no formata perpetualiter.Et omnia hec perfe/
ctiſſimam trinitatem ⁊ vbiq̃z eius ſimilitudo.
¶Quantũ ad imaginem formatã nãliter vbi
dicit Aug.in li.de tri.Licet mens noſtra nõ ſit
eius nature cuius eſt deus:ibi tñ querenda eſt
imago eius cuius nihil eſt melius.Aia ſiqdẽ
noſtra vna eſt tres habens potentias quarum
vna non eſt altera ſcz memoria:ĩtellectus:⁊ vo
luntas.Et vna procedit ab alia ſm actum.Nã
intellectus non intelligit niſi memorie illõ oc/
currit:⁊ voluntas non vult niſi quod mens re
colit:⁊ intellectus aliquo modo intelligit.Sic
pater ⁊ filius ⁊ ſpiritusſanctus tres perſone:
vna ſubſtantia:vna eſſentia:⁊ filius quidez na
ſcitur de patre.ſanctus ſpiritus ꝓcedit ab vtro
q̃z ⁊c̃.Hec imago formatur ⁊ decoratur ꝑ vir/
tutum perfectiones in quibus etiaz relucet ve
ſtigium trinitatis.Nam virtus vna eſt conue/
nientibus omnibus in hoc vnũz quod ait phi/
loſophus in li.ethico.ꝙ virtus eſt que bonum
facit habentẽ ⁊ opus eius bonum reddit.Sed
iſta tripartita eſt ſm diuerſa ad que ordinatur.
Eſt enim virtus theologicalis:virtus moralis
⁊ virtus ĩtellectualis.Primũ gen⁹ v̄tutũ quo

anima infoꝛmatur a ſanctiſſima trinitate eſt fi/
des:ſpes:charitas:tria hec.vt dicitur.j.Coꝛ.
xiij.Hec reſpiciunt ad deum vt obiectum ſuũ.
ſed fides innititur ei vt pꝛime veritati que filio
attribuitur.Spes reſpicit deum ⁊ potenteʒ iu/
uare ad bene operandum ⁊ ipſum beatifican//
dum.Poteſtas attribuitur patri charitas vnit
aiam deo vt ſummo bono.⁊ bonitas attribuiẜ
ſpiritui ſancto.Unum ergo ſunt per reſpectuʒ
ad vnum obiectum deum.Tres ſunt habẽtes
diuerſum reſpectum ad eum.ſic hi tres vnum
ſunt.Uirtus moꝛaliter perficit hoiem in ciuili
tate humana:⁊ hoc tripliciter ſm hoīs triplicẽ
potentiam quam perficit.ſ.iuſtitia:foꝛtitudo:
⁊ tẽperantia ſm philoſophum in Ethic̃. Et iu/
ſtitia perficit volũtatem hominis in oꝛdine ad
pꝛoximum vt ipſum non ledat:ſed ius ſuũ vni
cuiqꝫ tribuat.Foꝛtitudo perficit iraſcibileʒ po/
tentiam vt aggrediatur ardua opera ⁊ firmus
ſit ⁊ cõſtans in aduerſis.Tẽperantia perficit cõ
cupiſcibilem potentiaʒ vt abſtineat ab illicitis
delectatiõibus.⁊ he tres vnum ſunt in moꝛa/
litate.Uirtus intellectualis perficit intellectũ.
⁊ eſt hec triplex diuidendo intellectum qui eſt
de principijs per ſe notis:⁊ arteʒ que eſt de me
chanicis.videlʒ ſcientia:pꝛudentia:⁊ ſapiẽtia.
Et ſcientia que eſt de cõcluſionibus cõpꝛehen//
dat quadriuiuʒ:ſed etiam triuium.ſ.grãmati
cam:logicam:⁊ rethoꝛicam. Et grãmatica qui
dem docens loqui ⁊ ſcribere.logica verũ a fal/
ſo diſcernere.rethoꝛica oꝛãtem perſuadẽ.Pru
dentia eſt recta ratio rerum a nobis agibiliuʒ.
Que quidem pꝛudentia integratur ex tribus:
vt dicit Sen.in li.de.iiij.virtutibus. videlicet
pꝛeterita cogita.⁊ dicitur memoꝛia:pꝛeſentia
oꝛdina.⁊ dicitur intelligentia:futura pꝛecaue.
⁊ dicitur pꝛouidentia.Sicut ergo tres iſte par/
tes pꝛudentie diſtincte cõueniunt in vnam cõ/
munem rationẽ pꝛudẽtie:ita hi tres pater:fili/
us:⁊ ſpũſſanctus vnum ſunt. ¶ Sapiẽtia aũt
ſeu phiſica diſtinguitur in phiſicam que eſt no
ticia de rebus nãlibus que ſunt infra celuʒ cui
deſeruit medicina:⁊ moꝛalem noticiã cui de/
ſeruit lex ciuilis ⁊ canonica. Et diuidiẜ in mo//
naſticam que hoiem dirigit in ſeipſum:⁊ econo
micam que docet regere familiam.⁊ politicaʒ
que docet ciuitatem dirigere ⁊ regnũ.Et ſic he
tres vna moꝛalis philoſophia eſt.Tertia philo
ſophia ſupꝛema que oẽs excellit ſciẽtias meta
phiſica vel potius theologica.Hec ꝯtinet tripli
cem legẽ dei.ſ.intrinſecaʒ:vt decalogum.moi
ſaycam:vt cerimonialia ⁊ iudicialia.⁊ euãgeli
cam de deo loquẽs ⁊ angelis ſup oẽs alias ſciẽ
tias:⁊ de ſanctiſſima trinitate. ¶ Refoꝛmatur
aũt imago dei que eſt in homie defoꝛmata per
peccatũ a ſanctiſſima trinitate per penitẽtiam:

nec alio modo poſt baptiſmũ refoꝛmari valet.
Hec aũt penitẽtia vna eſt ⁊ trina.Nam vt diciẜ
de peni.di.iij.Perfecta in coꝛde ꝯtritio:in oꝛe
ꝯfeſſio:in ope tota humilitas.i.ſatiſfactio.hec
eſt vera ⁊ fructuoſa penitẽtia.Et ſm.b.Tho.in
iiij.Cõtritio attribuiẜ patri:q: maxime poten/
tie eſt iuſtificatio impij.qđ fit per ꝯtritionẽ. Cõ
feſſio filio:q: fit per ṽbum qđ d: filius.Satiſfa
ctio que cõplet bonitatẽ penitentie ſpũſſancti:
cui appꝛopaẜ bonitas. Et ſatiſfactio quidẽ ſm
be.Tho.⁊ alios in.iiij.ꝯſiſtit in tribus.ſ.elemo
ſyna:oꝛone:⁊ ieiunio.De quibus di Thob.xij.
Bona eſt oꝛo cum elemoſyna ⁊ ieiunio. Et per
illud deſtruiẜ illud maledictũ ternariuʒ diabo
li.de quo.j.Jo.ij.di. Omne quod eſt in mũdo
aut eſt ꝯcupiſcẽtia carnis:aut ꝯcupiſcẽtia ocu/
loꝝ:aut ſupbia vite.Concupiſcẽtia carnis atte/
riẜ per ieiunium.Cõcupiſcẽtia oculoꝝ repꝛimi
tur per elemoſynã.i.auaritia. Supbia vite tol/
liẜ per humilẽ oꝛonem.Sed adhuc melius re/
foꝛmaẜ imago per ternariuʒ eſſentiale religio/
nis:qđ excedit oẽm ſolẽnem penitẽtiam.vt di
xxxiij.q.ij. Admonere.ſ.caſtitatẽ:pauptateʒ:⁊
obedientiã.Et hoc eſt illud triduuʒ itineris in
deſerto religionis quo deus vocat ſuos ad ſe ſi
bi ſacrificandũ.Exođ.iij.Sicut ergo tres ptes
in penitẽtia vel in religione.⁊ tñ vna peniten/
tia ⁊ vna eſt religio.ita hi tres pater ⁊ filius ⁊
ſpũſſanctus vnũ ſunt. ¶ Tertiũ genus creatu/
rarũ vbi relucet veſtigiuʒ trinitatis:eſt genus
rerũ mere coꝛpalium.Et hoc eſt in celis:in ele/
mẽtis ⁊ elemẽtatis. Et celũ quidem vnuʒ eſt.i.
incẽtum oẽs ꝯueniũt in materia incoꝛruptibi/
li.Tres aũt ſunt. Nam differentes in motu:q:
empyreuʒ vbi ſancti reſidẽt nõ moueẜ.Cryſtal/
linuʒ moueẜ ab angelo:⁊ mouet alios.Sydere
um.ſ.firmamẽtum cum celis planetaꝝ qđ non
mouet alios celos:ſed moueẜ. Et ſol in medio
ꝯſiſtens planetaꝝ tres hʒ ſub ſe.ſ.lunam:mer/
curiũ:⁊ venerem.Tres ſupꝛa ſe.ſ.martẽ:iouẽ:
⁊ ſaturnum. Elemẽta oīa in hoc vno ꝯueniũt.
quia ſunt in materia coꝛruptibili.ſed in tripli/
ci dĩa.Nam ſupꝛemuʒ.ſ.ignis eſt lucidum in
quo etiam repiẜ veſtigiũ trinitatis. Naʒ eſt in
ea ꝯſiderare eſſentiã:ſplẽdoꝛem:⁊ caloꝛẽ.⁊ eſ//
ſentia nõ pcedit a ſuo ſplendoꝛe:ſed ecõuerſo.
Et caloꝛ a ſua eẽntia ⁊ ſplẽdoꝛe.ita pater a nul/
lo pcedit:filius a patre:ſpũſſctũs ab vtroqꝫ.Et
hi tres vnum ſunt:ſicut vnus eſt ignis. Medi
um elemẽtum qđ eſt duplex.eſt.dyaphanum:
ideſt tranſparẽs.ſcilʒ aer ⁊ aqua.Et in aqua eſt
veſtigium trinitatis per puch:e.ſcilʒ in aqua
que egrediẜ e terra:vt in fonte. ⁊ tranſit eadeʒ
in ſubſtantia per aqueductum:⁊ extenditur in
riuum ſeu fluuiũ.vna eſt aqua ſeu vnus fons.
⁊ tñ fons non pcedit a ꝯductu:ſed ecõuerſo.ſic

De ima
gine re
foꝛma/
ta quõ
ſ ea fue
niẜ ve//
ſtigiuʒ
trinita/
tis.

De tri//
plici ge
nẽ crea
turaruʒ
ſ.mere
coꝛpo//
ralium

filius a patre: qui ſolus coopertus eſt carne noſtra. vnde ⁊ ipſe dicit. Ego quaſi aqueduct⁹ ⁊c̄. Eccl̄i. xxiiij. Fluuius procedit ab vtroqꝫ. ſic ſpiritusſanctus qui dicitur fluuius paradiſi ſcd̄m beatum Auguſt. Ultimum elementū eſt terra: que eſt in ſe obſcura. Et hec tripartita: quia in aſiam europam ⁊ africaꝫ. vna terra ⁊ tres eius partes. Sic hi tres vnuꝫ ſunt. ¶ In elementatis patet: q: quodlibet eſt vnum repreſentans patrem. Unde Hylarius. In patre vnitas: ⁊ aliquam ſpecieꝫ habent per formam ſuam: ⁊ ad aliquid ordinantur. Secundum repreſentat filium: ⁊ finis ſpiritumſanctum. Ad quod facit quod dicitur Sapien. Omnia in pondere numero ⁊ menſura conſtituiſti dn̄e. Omnis eniꝫ res eſt vna numero. Mēſuram habet determinate perfectionis per formam ſuam per quam in ſpecie conſtituitur. Pondus ſuum eſt finis ad quem ordinatur. Et hi tres vnum ſunt. Sicut ergo eccleſia militans hic eſt regina ſtans ante deum a dextris virtutum in veſtitu deaurato ſapientie: circūdata varietate ſtatuuꝫ. Sic ⁊ eccleſia triūphans aſſiſtit vt regina mundi a dextris dei. ſcilicet ciuitate ſuperna: in veſtitu deaurato glorie que in tribus cōſiſtit repreſentantibus ſanctiſſimam trinitatem: ſcilicet viſione: tenſione: ⁊ fruitione ſanctiſſime trinitatis: circūdata varietate premioꝝ. In qua exiſtētes dicere valēt. Sicut audiuimus ſic vidim⁹ ⁊c̄.

Titulus. xi. De dono intellectus. ¶ Donum intellectus vltra lumē nature neceſſario a deo petitur. Capl'm. j.

Manus tue fecerunt ⁊ plaſmauerunt me. Da mihi intellectum vt diſcam mandata tua. ps. cxviij. Manus dn̄i ſunt non corporales ſed ſpirituales: ſcilicet ſapientia ⁊ virtus eius. Et iſte fecerunt ⁊ faciūt quemlibet hominem ſicut ⁊ alias creaturas quoad corpus per propagationeꝫ a parentibus. Et ipſum primū hominem fecit de limo terre. Gen̄. j. Et plaſmauerunt ⁊ plaſmant quamlibet animam de nouo creando ex nihilo: ideſt non ex aliqua alia re. ⁊ infundit. Unde illa ſancta mulier dicebat filijs ſuis exhortans ad patientiaꝫ. Filij neſcio quomodo in vtero meo apparuiſtis. Neqꝫ ſpiritum ⁊ animam donaui vobis: ⁊ ſingulorum membra non ego ipſa compegi: ſed eſt mundi creator. Hinc ⁊ beatus Hiero⁹. in epiſtola contra Ruffinum. Inter illas ſecreti ventris anguſtias manus dei ſemper op̄atur. idēqꝫ creator corporis pariter ⁊ anime. Noli deſpicere bonitatem figuli qui te plaſmauit: ⁊ fecit vt voluit. Ipſe dei virtus ⁊ ſapientia. diſtinctī. lvj. naſci.

¶ Quamuis autem homini ſit datum lumen naturale ad intelligendū que agenda ſunt ſm̄ dictamen rationis in vita politica. tamen quia homo ordinatur ad quoddam bonū quod excedit naturalem cognitionem: ſcilꝫ ſupernam beatitudinem. ideo indiget quodaꝫ lumine ſupernaturali ad intelligendū que ſm̄ fidem proponuntur. Et hoc vocatur donum intellectus quod quia ex nobis nō eſt ps. poſtulat a deo ſibi dari dicens. Da mihi intellectum vt diſcam mandata tua. ps. cxviij. Mandata dei ſunt nō ſolum de agendis. ſcd̄m decalogum. ſm̄ illud Matthei. xix. ca. Si vis ad vitam ingredi: ſerua mandata. Sed etiam de credendis. iuxta illud Jo. xiiij. Creditis in deum: ⁊ in me credite. ait Chriſtus. quia non ſolum myſteria diuinitatis: ſed etiam humanitatis Chriſti nobis mandatur credere. De ſperandis datur mādatum. ps. lxj. Sperate in eo omnis congregatio populi. que figurabatur in ſpe bonorum temporalium in veteri teſtamento promiſſorum. Mandatur dilectio dei ⁊ proximi. Deuter. vj. Quod in nouo teſtamento inducitur ⁊ firmatur. Matth. xxij. ⁊ Luce. x. Diliges dn̄m deum tuum ex toto corde tuo: ⁊ ex tota anima tua: et ex omni mente tua: ⁊ proximum tuum ſicut teipſum. Iſta mandata preſupponuntur ad decalogum. non enim ibi continentur. Et ad iſta intelligenda intime vt credēda ⁊ ſeruanda indiget homo dono intellectus. Omnis qui audit a patre meo ⁊ didicit hic venit ad me. ait Chriſtus Joan. vj. Fides autem ex auditu. auditus per verbum dei. Roma. x. Sed non ſufficit credere auditis. immo oportet addiſcere p̱ donū ſcilꝫ intellectus capere vt agēda. Et ſic venitur ad chriſtū cōſequendo eternum premium. ſm̄ illud. Intellectus bonus omnibus faciētibus eum: laudatio eius manet in ſeculum ſeculi.

¶ Sed ad tollendum equiuocationem. §. i.

Sciendū ꝙ intellectus ſumitur multipliciter. Nam aliquando intellectus dicitur ipſa anime eſſentia. denominatur enim anima ab intellectu: quaſi a ſua principaliori virtute: ſicut dicitur in prin. iij. de aīa ꝙ intellectus eſt quedā ſubſtantia. Angeli etiā dicuntur intellectus ſeu intelligentie. ¶ Secūdo dicitur intellectus quedaꝫ potentia anime diſtincta contra voluntatem. Et iſte intellectus diſtinguitur realiter in duas potētias: ſcilicet intellectum agentem: ⁊ intellectum poſſibileꝫ. Unde dicit philoſophus in tertio de anima. Quod neceſſe eſt eſſe in anima has differentias intellectum. ſcilicet poſſibilem ⁊ agentem. Intellectus autem poſſibilis diuiditur in tres ſm̄ tres ſtatus eius. Quandoqꝫ enim eſt in po

De multiplici intellectus acceptione.

tentia tm̄. ⁊ ſic dicitur intellectus poſſibilis. Quandoq3 in actu primo qui eſt ſcientia. ⁊ ſic dicit̄ intellectus in habitu. Quandoq3 in actu ſecundo qui eſt conſiderare. ⁊ ſic dicitur intellectus in actu ſeu intellectus adeptus. De predictis habes in prima parte. ❡ Tertio dicitur intellectus quedam virtus intellectualis. que dicitur habitus principiorum que per ſe ſunt nota: ſiue ſpeculabilium: vt de quolibet eſt affirmare vel negare de neutro ambo. Omne totum eſt maius ſua parte. vel practicabilium. vt malum eſt fugiendum. nulli eſt iniuria facienda ⁊ huiuſmodi. ❡ Quarto modo dicitur intellectus vna pars prudentie ſm̄ Macrobium quam Tullius vocat intelligentiam. de hoc dicit philoſophus in. vj. Ethicoꝝ. Quod eſt cognoſcitiuus extremi: id eſt alicuius primi ſingularis ⁊ contingentis operabilis propoſitionis: ſcilicet minoris quam oportet eſſe ſingularem in ſyllogiſmo prudentie. Hoc autem primum ſingulare eſt aliquis finis ſingularis. Eſt ergo iſte intellectus quedam recta eſtimatio de aliquo particulari fine. vt verbi gratia. Ratio in operando primo ſumit vniuerſalem. vt puta. Omne malum eſt fugiendum. Intellectus iſte ſumit minorem ſub illa di. Committere huic actum fornicationis qui menti occurrit eſt malum. Et prudentia cōcludit. Ergo hec fornicatio fugienda. ❡ Quinto dicitur intellectus quoddam donum ſpūſſancti qui importat quandā acutā penetrationē diuinoꝝ vel agēdoꝝ ſm̄ regulas diuinas. Et de iſto nunc agit̄.

❡ De dono intellectus. .§.ij.

Dicitur Eſaie. xj. Requieſcet ſuper eum ſpiritus dn̄i ſpiritus ſapiētie: ⁊ intellectus ⁊c̄. Et de iuſto dicitur. Repleuit eū3 dominus ſpiritu ſapientie ⁊ intellectus. ſtola glorie induit eum. ❡ Pro cuius declaratione dicit beatus Tho. ſecūda ſecūde. q. viij. arti. j. ꝙ nomē intellectus importat quandam intimam cognitionem. Dicitur enim intelligere quaſi intus legere. Et hoc maxime apparet cōſiderantibus differentiam intellectus ⁊ ſenſus. Nam cognitio ſenſitiua occupatur circa qualitates ſenſibiles exteriores. Cognitio autem intellectiua penetrat vſq3 ad eſſentiam rei. Obiectum enim intellectus eſt qđ quid eſt: vt dicitur in. iij. de aīa. Sunt autem multa genera eoꝝ que interius latent ad que oportet cognitionem hoīs quaſi intrinſecus penetrare. Nam ſub accidentibus latet natura rerum ſubſtātialis. Sub verbis latent ſignificata verboꝝ. ſub ſimilitudinibus ⁊ figuris latet veritas figurata. Res enim intelligibiles ſunt quaſi interiores reſpectu rerum ſenſibilium que exterius ſentiuntur. Et in cauſis latent effectus ⁊ ecōuerſo. vnde reſpectu horum omnium poteſt dici intellectus. Sed cum cognitio hominis a ſenſu īcipiat quaſi ab exteriori: manifeſtum eſt ꝙ quanto lumen intellectus eſt fortius: tanto magis poteſt ad intima penetrare. Lumē aūt nāle nr̄i intellectus eſt finite v̄tutis. Unde vſq3 ad determinatum aliquid pringere poteſt. Indiget ergo homo ſupernaturali lumine: vt vlterius penetret ad cognoſcendum quedam que per lumen naturale cognoſcere non valet. Et illud lumē ſupernaturale homini datum vocatur donum intellectus. Et cum potētia intellectus habeat duos actus: ſcilicet percipere ⁊ diiudicare. Donum intellectus ordinatur ad percipiēdū3 diuina ⁊ agenda in ordine ad deum. Sapientie donu3 ordinatur ad actum iudicandi de eis ſm̄ rationem ſeu regulas diuinas. Sed ſcientie donum ſm̄ regulas humanas. i. rationis: ⁊ in hoc differūt. ❡ Ratio autem quare hoc donum dicitur donu3 intellectus potius ꝙ̄ rationis eſt iſta ſm̄ beatum Tho. vbi. ſ. Diſcurſus rationis ſemper incipit ab intellectu ⁊ terminatur ad intellectu3 ex aliquibus. Ratiocinamur eni3 procedēdo ex quibuſdam intellectis. ⁊ tunc rationis diſcurſus perficitur quādo ad hoc peruenimus vt intelligamus id qđ prius erat ignotum. Quod ergo ratiocinamur ex aliquo intellectu procedit. Sed donum gratie nō procedit ex lumine nature: immo ſupaddit̄ ei quaſi perficiēs ipſum. ⁊ ideo iſta ſuperadditio non dicit̄ ratio ſed magis intellectus. q2 ita ſe h3 lumen ſupadditum ad ea que nobis ſupnaturaliter innoteſcunt. ſicut ſe habet lumen naturale ad ea que primordialiter cognoſcimus. ❡ Ratio etiam quare aliqđ donum dicat̄ intellectus ⁊ nullum voluntas: cum tn̄ intellectus diſtinguat̄ contra voluntatem: vt patet in. iij. de aīa. eſt iſta ſm̄. b. Tho. vbi. ſ. q2 voluntas nominat ſimpliciter appetitum motu3 abſq3 determinatione alicuius excellentie. Sed intellectus nominat quandam excellentiam cognitionis. ſ. penetrandi ad intima. Ideo ſupernaturale donu3 magis nominatur nomine intellectus ꝙ̄ voluntatis.

❡ Quō donu3 intellectus ſimul maneat cum fide. .§.iij.

Ad qđ ſciēdū opus eſt duplici diſtinctione ſm̄ be. Tho. ij. ij. q. viij. arti. ij. Una eſt ex pte fidei: alia eſt ex pte intellectus. Ex pte fidei diſtinguēdū eſt. ꝙ que dā per ſe ⁊ directe cadunt ſub fide que naturalem rōnem excedunt. ſicut deum eſſe trinum ⁊ vnū: ⁊ filium dei eſſe incarnatu3. Quedam v̄o cadunt ſub fide quaſi ordinata ad iſta ſm̄ aliquem modū. ſicut ſunt omnia que in ſcriptura diuina cōtinentur. Ex parte v̄o intellectus di

ſtinguendum eſt.q2 dupliciter poſſumus aliq̃ intelligere.Uno modo perfecte:q̃n.ſ.pertingi mus ad cognoſcendum eſſentiã rei intellecte: ⁊ ipſam veritatem enũciabilis intellecti ſm q̃ in ſe eſt.⁊ hoc mõ ea que cadunt ſub fide directe nõ poſſumus intelligere durãte ſtatu fidei. Sed quedam alia ad fidem ordinata etiaꝫ hoc modo intelligi pñt.Alio mõ contingit aliquid intelligi imperfecte:q̃n.ſ.ipſa eſſentia,rei vl' veritas propoſitionis non cognoſcitur quid ſit: aut quomodo ſit:ſed tñ cognoſcitur q̃ ea que exterius apparẽt veritati non ꝯtrariant̃ inquã tum homo intelligit q̃ propter ea que exteri⁹ apparent non eſt recedendum ab his que ſunt fidei.Et ſm hoc nihil prohibet durante ſtatu fidei intelligere ea etiam que per ſe ſub fide cadunt.Fides aũt que connumeratur ab aplo inter duodecim fructus ſpũs ad Gal.v.non eſt fides que eſt virtus theologica:ſed eſt quedaꝫ certitudo eorum que ſunt fidei:que habetur p donum intellectus.¶ Eſt autem intellect⁹ donum non ſolum ſpeculatiuus:ſed etiaꝫ practicus.Unde in ps.cx.Intellectus bonus omnibus facientibus eum.Quod ſic declarat beatus Tho.ij.ij.q.viij.art.iij.Donum intellect⁹ non ſolum ſe habet ad ea que primo ⁊ principaliter cadunt ſub fide:ſed etiaꝫ ad omnia que ad fidem ordinantur.Operationes autem bone quendam ordinem habent ad fidem.Nam fides per dilectionem operatur:vt dicitur ad Gal.v.Et ideo donum intellectus etiaꝫ ad quedam operabilia ſe extendit.non quidẽ vt principaliter circa ea verſetur:ſed inquantum in agendis regulamur rationibus eternis.quib⁹ conſpiciendis ⁊ conſulendis inheret ſuperior rõ:vt ait Aug.que dono intellectus perficit̃. Quamuis autem rõ naturalis dirigat hominem in actibus humanis:tñ regula humanorum actuum eſt non ſolum rõ humana:ſed etiam lex eterna.Lex aũt eterne excedit rõneꝫ humanam naturalem.Et ideo cognitio humanoruꝫ actuũ ſm q̃ regulant̃ a lege eterna excedit rõnem naturalem ⁊ indiget ſupernaturali lumine doni ſpũſancti intellectus vel alterius.

¶ Eſt autem do- .§.iiij.

In qb⁹ ſit donũ intellectus ⁊ in qb⁹ nõ.

num intellectus in omnib⁹ habentibus grãm gratum facientem:⁊ extra grãm exiſtentibus abeſt.primum ſic probat Tho.ij.ij.q.viij.art.iiij.In omnibus habentibus grãm neceſſe eſt eſſe rectitudinem voluntatis:q2 per gratiam reparatur voluntas hominis ad bonum:vt dicit.b.Aug.voluntas autem hominis non põt recte ordinari in bonum niſi preexiſtente aliq̃ cognitione veritatis.quia obiectum voluntatis eſt bonum intellectum:vt dicitur in.iij.de anima.Sicut autem per donum charitatis ſpiritus ſcilicet ordinat voluntatẽ hominis vt recte moueatur in bonũ quoddam ſupernaturale:ita per donum intellectus illuſtrat mentem hominis vt cognoſcat veritatẽ quandam ſupnaturalem in quã oportet tendere voluntatem rectam.Et ideo ſicut in omnibus habentibus gratiam eſt donum charitatis:ita ⁊ donũ intellectus.Et q̃uis aliqui habentes gratiã gratuꝫ facientẽ poſſint pati hebetudinem circa aliqua que ſunt preter neceſſitatem ſalutis:tamen circa ea que ſunt de neceſſitate ſalutis ſufficiẽter inſtruũtur a ſpũſcõ.ſm illud.vnctio docet nos de oĩbus.j.Joã.ij.Quãuis enĩ non oẽs hñtes fidem plene intelligant ea que proponunt̃ credenda.intelligũt tñ ea eſſe credẽda:⁊ q̃ ab eis pro nullo eſt deuiandum . Et quod beatus Gregor.ait in.ij.moral. q̃ gratia intellectus ⁊ alioꝝ donorum aliq̃n vtiliter hñtibus grãꝫ ſubtrahitur. q̃nq3 enim dum animus ad ſublimia intelligenda ſe in elatione erigit:in rebus vilibus ⁊ imis hebetudine pigreſcit.non ſic eſt intelligendum q̃ donũ intellectus ſubtrahatur ſctis quantum ad neceſſaria ad ſalutem dum in ſanctitate manẽt.ſed circa alia interdũ ſubtrahit̃ vt non oĩa ad liquidum penetrare poſſint p intellectum.Et hoc vt ſubtrahatur eis materia ⁊ occaſio ſuperbie.¶ Scðm autem ſcꝫ q̃ donuꝫ intellectus non habeãt extra gratiam cõſtituti ſic probat.Dona ſpũſctĩ vt ſupra dictum eſt pficiunt hominem ſm q̃ eſt bene mobilis a ſpiritu ſcõ.Sic ergo itellectuale lumẽ grẽ ponitur donũ itellect⁹ inq̃ztũ itellect⁹ hoĩs ẽ bene mobilis a ſpiritu ſcõ.Huius autem motus conſideratio in hoc eſt q̃ hõ apprehendit veritatẽ circa finem.Unde niſi vſq3 ad hoc moueatur itellectus humanus a ſpũſancto.vt rectam eſtimationem de fine habeat nondũ eſt aſſecutus donum intellectus q̃ztũcunq3 ex illuſtratiõe ſpiritus alia quedã pambula cognoſcat. Rectã aũt eſtimationem de vltimo fine non hꝫ niſi ille q circa finem non errat:ſed ei firmiter inheret tã quam optimo.Et hoc eſt ſolum habentis gratiam gratum facientem.Sicut etiam in moralibus rectam eſtimationem habet homo de fine per habitum virtutis.Unde donum intellect⁹ ſine gratia gratum faciente haberi non poteſt. Et quod Augu.dicit preuolat intellectus ſequitur tardus aut nullus effectus.Uocat bea. Augu.intellectum quandã mentis illuſtrationem que tamẽ non pertingit ad perfectam rationeꝫ doni intellectus.Sed cum mens hominis deducitur vſq3 ad hoc vt habeat rectam eſtimationem circa finem tunc ſequitur effectus q̃d ſit donum intellectus.Quod etiam dicitur Dan.x.Intelligentia opus eſt in viſione ſcꝫ pphetica.Talis

Q̃ grã intellect⁹ ⁊ alioꝝ donorũ aliq̃n q̃buſdaꝫ ſubtrahit̃.q̃re ⁊ q̃uo intelligit̃.

ta. Talis intelligentia nõ eſt donũ intellectus:
ſed quedam mentis illuſtratio ad intelligẽdũ
que propheris reuelãtur. qđ poteſt eſſe cõmu/
ne bonis ⁊ malis. Sed illuſtratio mentis circa
eſtimationem rectam de vltimo fine ſolum cõ/
uenit bonis que pertinent ad donum intelle/
ctus. Et quãuis donum intellectus corrñdeat
virtuti fidei ⁊ eam preſupponat non tamẽ ſeq/
tur ꝙ ſicut fides poteſt eſſe ſine gratia gratum
faciente: vt fides informis: ita ⁊ donum intelle
ctus. Et rõ diuerſitatis eſt: q: fides ſolum ipor
tat aſſenſum ad ea que proponunt credenda: q
poteſt eſſe per aliquam illuſtrationem mentis
abſq; gratia. Sed donũ intellectus importat
quandam perceptionem ⁊ penetrationem veri
tatis circa finem vltimum que non poteſt eſſe
ſine gratia gratumfaciente. Quõ autẽ differat
intellectus a ſapiẽtia ⁊ ſciẽtia a ꝯſilio dcm̃ ẽ.ſ.

Et ſecunduz bea/ .§.v.

tum Grego. ſicut ſapientie opponitur inſipien
tia vł ſtultitia que facit peruerſe iudicare circa
cõmunem finem vite. i. vltimum finez. Sic ecõ
tra. ſapientia facit rectum iudicium circa vni/
uerſalem cauſam ⁊ finem vltimum deũ. Et ſciẽ
tie dono opponitur ignorantia: per quã homo
non habet rectum iudicium circa particulares
cauſas. i. creaturas. Et conſilio precipitatio op
ponitur per quam homo ad actionez procedit
ante deliberationem rõnis. Ita intellectui op/
ponitur hebetudo. hebetudo enim acuitati op
ponitur. Dicitur autem per ſimilitudinem in/
tellectus acutus. quãdo poteſt penetrare ad in/
tima eorum que proponuntur. Et quãuis do/
nuz intellectus circa principia prima ſit. aliter
tamen ꝙ̃ intellectus virtus intellectualis. Nã
intellectus virtus eſt habitus naturalis primo
rum principiorũ cognoſcitiuus que per ſe na
turaliter cognoſcuntur. Intellectus donum eſt
habitus primorum principiorũ cognoſcitiuus
nõ naturalis ſed gratuite. aliter tamẽ ꝙ̃ fides.
Nam ad fidem pertinet aſſentire ſoluz talibus
principijs cognitionis gratuite. ideſt articulis
fidei. Ad intellectum vero donum pertinet pe
netrare ea que debentur fidei. Et in cognitio/
ne ſiue practica ſiue ſpeculatiua eorũ que ſunt
fidei intellectus penetrat. ſed; ſapientia de eis
iudicium preſtat.

Huic dono in/ .§.vi.

Q. beatitudo vj. correſpondet dono itellectus.

tellectus correſpondet ſexta beatitudo ſm bea
tum Augu. ſ. beati mundo corde ⁊c̃. Matth.
v. Et hoc conuenienter quãtum ad meritũ: qđ
eſt mundicia cordis. ⁊ quãtum ad premiuz qđ
eſt viſio dei ſm beatuz Tho. ij. ij. q. viij. ar. vij.
Et quantum ad meritum ſciendum ꝙ duplex
eſt mundicia. Una preambula ⁊ diſpoſitiua ad
dei viſionẽ. Et hec eſt depuratio affectus ab in
ordinatis affectionibus. Et hec mundicia cor/
dis ſit per virtutes que pertinent ad vim appe
titiuam. vt tẽperantia: fortitudo: ⁊ iuſtitia. Alia
mundicia cordis eſt que eſt quaſi cõpletiua re/
ſpectu viſionis diuine. Et hec eſt mundicia mẽ
tis depurate a fantaſmatibus ⁊ erroribꝰ vt ſci/
licet ea que proponuntur de deo. non accipian
tur per modum corporalium fantaſmatũ aut
ſm hereticas peruerſitates. Et hanc mundiciã
facit donuz intellectꝰ. Silr eſt duplex viſio dei.
Una quidem perfecta: qua videtur deus per eſ
ſentiam. Alia vero imperfecta per quaz etſi nõ
videamus de deo quid ſit: videmus tamen qđ
non eſt. Et tanto deuz in hac vita perfectius co
gnoſcimus: quãto magis intellectus noſter co
gnoſcit deum excedere quicquid intellectu cõ/
prehẽditur. Utraq; dei viſio pertinet ad donũ
intellectus. Prima ꝯſummatiue ſm ꝙ habe/
tur in patria. Secunda inchoatiue ſm ꝙ ha/
betur viſio de deo in via.

De ſcripture ſacre nobilitate q̃litate ⁊ vtili/
tate. Capitulum. ij.

D Eclaratio ſermonũ

tuorum illuminat: ⁊ intellectum dat
paruulis. ps. cxviij. Sermones dei
de quibus ps. loquit ſunt verba ſacre ſcriptu/
re quibus nobis locutus eſt deus per prophe/
tas vt in veteri teſtõ. vel per ſe incarnatũ ⁊ apo
ſtolos eius vt in nouo. Sed tenebroſa aqua in
nubibus aeris. inquit ps. xvij. i. obſcura ſcien
tia in prophetis: q: omnia in figurã continge/
bant illis. In nouo quoq; dixit xps Jo. vj. Uer
ba que loquor vobis ſpũs ⁊ vita ſunt. i. ſpũali/
ter intellecta viuificabunt vos. Caro non pro/
deſt quicquã. ideſt ſuperficialiter intellecta nõ
proficiunt homini vt illud quod dixerat de ſa/
cramento corporis ſui. Niſi manducaueritis
carnez filij hominis ⁊c̃. q: aliqui ex diſcipulis
ſm litteram ſuperficialiter intellexerunt. ſcan/
dalizati ſunt. ſic ⁊ omnes heretici errauerunt.
non intelligentes ſcripturas. Ad capiendum
igitur cognitionem ⁊ veraz notitiã de eis que
ſunt in ſcriptura. ſpiritusſanctus per donuz in
tellectus menti declarat ſermones dei. Unde
⁊ de ſaluatore dicitur Luce vlti. ꝙ poſtquaz re/
ſuſcitatus apparens diſcipulis comedens cuz
eis ait. Hec ſcripta ſunt ⁊c̃. Et tũc aperuit illis
ſenſum vt intelligerent ſcripturas quas ſcili/
cet exponebat eis. De ipſa igitur ſcriptura ſa
cra que continet ſermones dei. videndum de
qua in dictis verbis ps. tria videntur notari.
Primo innuitur eximia auctoritas. ibi. De
claratio ſermonum tuorum.

De nobilitate ſacre ſcripture rõne auctoritatis ꝙ maior nõ põt eſſe.

¶ Secundo conceditur magna vtilitas. ſibi. illuminat.

¶ Tertio exigitur ad eaz plurima humilitas. ſibi intellectum dat paruulis.

¶ Auctoritas ſcri- .§.i.

pture maior eſſe non poteſt. q: ſcilicet a deo eſt reuelata. Jdeo dicit declaratio ſermonum tuorum. qui ſcilicet ſunt a te deo pferente. Ut eni ait Petrus in can̄. ij. Spirituſancto inſpirati locuti ſunt omnes ſancti dei homines. ſcilicz auctores librorum ſacre pagine. Et beatus Pau. ad Hebre. j. Multiphariе multiſqz modis oliz deus loquens patribus in pphetis. ſcilicet in veteri teſtamento. nouiſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in filio. Hinc etiaz beatus. Amb. in epiſtola ad Col. ait. Omnis ratio ſupne ſcientie vel terrene creature in eo eſt. qui ē caput earuz ⁊ auctor. vt qui hunc nouit nihil vltra querat. quia hic eſt perfecta virtus ⁊ ſapientia. quicquid alibi queritur. hic perfecte inuenitur. Jn Daniele ⁊ Salomone oſtēdit infidelibus ſe eē auctorem totius ſapientie quod infideles non putant. quia non legunt in euangelijs ⁊ pphetijs: aſtrologiam ⁊ alia huiuſmodi que deſpecta ſunt. quia nihil valent ad ſalutem. ſed nituntur in errorem. Et qui his ſtudent curam anime non habent. diſt. xxxvij. §. Hinc etiam filius. Et q: deus eſt verax: omnis autem homo mendax. ps. cxv. Hinc eſt ꝙ doctrine hominum reperiuntur cum admixtione alicuius erroris. Sed doctrina ſacre ſcripture plena veritate. q: a deo qui mentiri non poteſt. Joā. xvij. ait chriſtus. Sermo tuus veritas eſt. Unde Chryſo. dicit. ꝙ ſicut ſacerdos eſt debitor vt veritatem. quam audiuit a deo. ſcilicet in ſcripturis libere predicet. ita ⁊ laicus eſt debitor vt veritatem quam audiuit a ſacerdote probatam in ſcripturis defendat fiducialiter. quod ſi non fecerit. pdidit veritatem. De auctoritate ⁊ veritate eius habetur. j. Quod nulla falſitas inſit ſcripturis ſacris nec liceat dubitare de veritate eius oſtēdit beatus Augu. dicens in epiſtola ad Hiero. Si ad ſcripturas ſacras admiſſa fuerint vl̄ officioſa mendacia. quid in eis remanebit auctoritatis. que tandez de ſcripturis illis proferef cuius pondere contentioſe falſitatis obſeretur improbitas. diſt. ix. Jn decretis idem bea. Auguſtinus diſtinctio. ead. Quis neſciat ſacram ſcripturam canonicam. tam veteris q̄z noui teſtamenti certis terminis ſuis cōtineri. eāqz poſterioribus oīum epoꝝ litteris ita pponi. vt de illa dubitari aut diſceptari nō poſſit vtrū veꝝ vel vtrū rectū ſit quicquid in ea ꝯſtiterit.

¶ Secundum ſcilz .§.ij.

magna vtilitas ſcripture ſacre patz ex effectu. q: illuminat. Ad quod etiam facit quod idem ps. ait ps. cxviij. Lucerna pedibus meis verbum tuum ⁊ lumen ſemitis meis. Et Petrus in can̄. ſua. Habetis propheticum ſermonem. cui benefacietis attendētes quaſi lucerne lucēti in caliginoſo loco. Et licet ſcientie ſeculares etiam illuminent in multis. aliter tamen ⁊ aliter. Jlle quidem vt noctilucent in nocte. ⁊ interpolatim. Hec autem ſacra doctrina vt radius a ſole iuſtitie procedens domino deo ſemper ꝑ totum orbem. Jlluminatio ſiquidem illarum ſcientiarum defectibilis eſt. quia ſiue ſpeculatiue ſiue ſint practice vel morales tamē ordināt hominem ad felicitatem que in preſenti haberi poteſt politicam vel ſpeculatiuam. non autez futuram quam non nouerunt auctores illarū. Unde bea. Hierony. tractans illud Eccē. x. Labor ſtultorum perdet eos. quia neſcierunt pergere in ciuitatem. Nominat ibi plures phos. Platonem: ariſtotelem: permenidem: ⁊ alios. quos ſtultos appellat. quia non habuerunt rectum iudicium de vltimo fine deo. Nam etſi multum laborauerunt in ſpeculando ⁊ inquirendo veritatem in multis. tamen ex ſuo labore non reportauerunt fructum vite eterne. ſed perditionis. Et hoc quia neſcierunt pergere in vrbem ſupernam. Non enim eorum doctrine habent tale lumen. ſed ſapientia que vtiqz eſt ſacra ſcriptura perducit ad claritatem eternā. docens copioſiſſime de vltimo fine vero deo ⁊ veriſſimo ⁊ modo perueniendi ad eum conſequendum: qui eſt lux vera ⁊ indeficiēs. ¶ Ubi notandum ꝙ tria debent conſiderari. Primuz eſt ꝙ perfectio hominis conſiſtit in imitatione dei que eſt per dilectionem. Secundum eſt ꝙ dilectio preſupponit cognitionem. Tertiuz eſt ꝙ cognitio ordinata ⁊ vera de deo ⁊ diligēdis habetur per ſcripture ſacre lectionem vel auditionem non ſcientiarum ſecularium. ¶ Primo ergo ſciendum ꝙ imitatio dei ad quez pro poſſe homo debet tendere: ⁊ perfectio eius ſimpliciter eſt per dilectionez. Unde apoſtolus ad Ephe. Jmitatores dei eſtote ſicut filij chariſſimi. Et quaſi modum docens huius immediate ſubdit. Ambulate in dilectione: ſicut ⁊ chriſtus dilexit vos. Similiter cum xp̄s dixiſſet diſcipulis. Eſtote pfecti ſicut ⁊ pater veſter perfectus eſt. Matth. v. Subdit exemplum de dilectione. non ſolum amicorum: ſed ⁊ inimicorum. Exemplo dei qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos ⁊ malos materialiter ⁊ ſpiritualiter. Et apoſtolus ad Col. iij. Super omnia charitatem habete que eſt vinculum perfectiōis. ¶ Secundo conſiderādum ꝙ dilectio preſupponit cognitionem ſeu ex cognitione generat.

De vtilitate ſacre ſcripture.

Nam obiectum voluntatis cuius eſt dilectio ẽ
bonum cognitũʒ. Unde bea. Augu. Inuiſa di/
ligere poſſumus: incognita nequaquã. Eſt enĩ
in anima noſtra quoddam matrimonium ſpi/
ritale. in quo vir eſt intellectus vxoꝛ volũtas:
que ſterilis permanet. niſi intellectus in ea ſe/
men iacter conceptum ſcilʒ ſuum. Unde ⁊ chꝛi
ſtus dixit ſamaritane: vt apta fieret ad habẽdã
aquam ſuam ꝓmiſſam. que ſalire facit in vitaʒ
eternam ſcilʒ gratiam. Uoca virum tuum ⁊ ve
ni huc. Joã. iiij. ideſt repreſenta intellectũ tuũ.
vt exponit bea. Augu. vt ſcilʒ intelligas vere ⁊
ſpũaliter non carnaliter. Nam illum hominez
cũ quo in foꝛnicatione manebat. non erat ſuus
vir. i. legitimus maritus. vnde non illum dixit
vocare. Hic eſt enim erroꝛ ſeu falſus intellectus
qui ſeminat in carne. ancillam, i. in ſenſualita
te generat illegitimos filios maloꝛum operuʒ
quibus non debetur hereditas gloꝛie: cum nõ
ſit in eis aqua gratie: ſed de carne metit: et re/
poꝛtat coꝛruptionem ⁊ eternam damnationeʒ.
Poſt quinqʒ igitur viros legitimos. i. poſt ſeq̃
lam quinqʒ ſenſuum. ſm quoꝛuʒ appetitũ ope
ratur homo ante vſum rõnis ⁊ ſine peccato. ⁊
ideo vt viri legitimi debet immediate perueni
ens ad vſum rationis vti vero intellectu nõ er
roneo obũbꝛato. Et talis intellectus obijciens
voluntati verum ↄceptum gignit bonos affe/
ctus ⁊ parit filios bonoꝝ operuʒ. ¶ Qđ tertio
aduertendum ſequetur permaxime dilectio in
voluntate generata ex deo pꝛincipaliter operã/
te: ⁊ ipſa aſſentiẽte. q2 homo hominẽ generat
⁊ ſol ex ſtudio ſacre doctrine. Et pꝛopterea dici
tur verbum ſcripture. qđ eſt verbum dei igni/
tum ⁊ ignis: q2 igneʒ inducit charitatis in ani
ma. ps. cxviij. Ignitũ eloquium tuuʒ vehemẽ
ter. Et dominus per Hiere. xxxiij. c. Nunquid
verba mea non ſunt quaſi ignis. Exemplum in
duobus diſcipulis euntibus in emaus dicen/
tibus poſtea. Nõne coꝛ noſtruʒ ardens erat in
nobis: dum nobis loqueretur in via. Luce. vlt.
Et Deute. xxxiij. dicitur. In dextera eius ignea
lex. i. in chꝛiſto lex charitatis. Uidemus enĩʒ ꝑ
experientiam ꝙ diſcipulus ad magiſtruʒ ⁊ do/
ctrinam eius multuʒ afficitur: ⁊ in eius doctri
na delectatur ⁊ firmatur: ⁊ quaſi vnitur ſpiritꝰ
eius ad eum. Sic ad pꝛopoſitum. Cum ſcriptu
ra ſacra ſit de deo ſine aliquo erroꝛe. ⁊ plenuſſi/
me de eo quod poteſt ſciri de ipſo in pñti tra/
ctet de dilectione ⁊ alijs virtutibus. Alie auteʒ
ſcientie diminute ⁊ cum erroꝛibus: ⁊ doctoꝛes
⁊ auctoꝛes earum fuerunt cõmuniter vitioſi ⁊
multa etiam friuola ⁊ noxia habebantur in ta/
libus doctrinis laſciua ⁊ contra fidem. Jđ ſtu
dendo in eis afficitur mens ſtudentis ad tales
⁊ reueretur: ⁊ de veritate fidei vacillat. Sed ex

Sacra ſcriptura maxime valʒ ad dilectioneʒ dei ⁊ ꝓximi.

ſtudio ſacre ſcripture afficitur ad deũ ⁊ ad ſan/
ctos qui ediderunt libꝛos: ⁊ charitate inflam/
maſ ex illuminatione de deo ex ipſa habita. Un
de dicitur de ſapientia que vt dictum eſt ꝓma/
xime in ſcriptura ſacra infinitus theſaurus eſt
hominibus: quo qui vſi ſunt participes facti
ſunt amicicie dei. ¶ Declaratio ergo ſermonũ
illuminat intellectum etiam de altiſſimis. Si/
cut autem intellectus eſt nobiliſſima potentia/
ruʒ. ita ⁊ operatio eius ⁊ illuminatio perfectiſ/
ſimum opus hinc nobiliſſimum intellectum
non voluntatem per pꝛius non tempoꝛe: ſʒ na/
tura verbum eternum. ait Joan. dominici car/
dinalis in quodam opere ſuo: quod appella/
uit noctiluca. Intellectiuo actu pꝛocedens a pa
tre: lumen de lumine in homine naſci tutus aſ
ſumpſit id apertius ceteris tradentibus. Bea/
tus Auguſtinus ⁊ magiſtro ſententia. In hu/
ius potentie actu veritas pꝛima pꝛeſentis vite
pariter ⁊ future. vno eodemqʒ ſermone deter/
minauit vltimam conſiſtere felicitatem dicẽs.
Joan. xvij. Hec eſt vita eterna vt cognoſcant te
ſolum deum ⁊ quem miſiſti Jeſum chꝛiſtum.
Hunc pꝛimuʒ vt ſummum doctoꝛem poſt io/
cundam ⁊ longam de vita beata inquiſitionẽ:
in vltimo de ciuitate dei. Beatus Auguſtinus
ſecutus inquit. Uiſio eſt tota merces. Hec etiaʒ
veritas philoſophos non latuit. Nam eoꝛum
pꝛecipuus plato beatitudinem locauit in par/
ticipatione diuini luminis. teſte beatus Augu
ſtinus in. xix. de ciuitate dei. cui ⁊ ipſe aſſentit.
Ultra enim lumen diuinum quo tantus do/
ctoꝛ pollebat: non ignoꝛabat ab ariſtotele iam
foꝛe validiſſimis rationibus demonſtratum:
voluntati anteponendum eſſe nobilitate ⁊ ope
re humanum intellectum.

¶ Sequendo igi/ .§. iij.

tur antiquoꝛum doctoꝛum gymnaſia pꝛobata
⁊ vera: fateamur opoꝛtet in parte itellectiua tã
quam in ſublimioꝛi faſtigio culmen felicitatis
viatoꝛi poſſibilis ex pꝛopꝛijs naturalibus cõſe
quende certius obſeruari. Sic lego in Gen. pn
cipio felicem Adaʒ poſitum in paradiſo vt ope
rareſ ſcilicet ſpeculando vtiqʒ non quamlibet
creaturam ſiſtentes in ea: ſed ſic ex tota mole tẽ
dens in deum vt non ſolum clamaret quod iã
per fidem inſpiratam tenebat. Unus ergo pn/
ceps ſed vltra pꝛogreſſus noſceret attributa. et
foꝛſitan notiones illud apoſtolicum pꝛobatu/
rus. Inuiſibilia dei a creatura per ea que facta
ſunt intellecta conſpiciunſ. Mirabiliter ergo
⁊ copioſiſſime ſacra ſcriptura de oĩbus illumi
nat. Unũ bea. Augu. qui pꝛius ipſius velatũ vſi
pẽdebat aſpectũ. poſtmodũ itellectꝰ ſui detecta
caligine ad Uoluſianũ ſcribens dicebat de ea.

De laude ſacre ſcripture.

Tanta eſt latinarum profunditas litteraruȝ vt
in eis quotidie proficerem ſi eas ſolas ab ine-
unte pueritia vſqȝ ad decrepitaȝ ſenectutē ma-
ximo ocio: ſummo ſtudio: meliori ingenio co
narer addiſcere. Jn quibꝰ latet altitudo ſapien
tie. vt in nouiſſimis acutiſſimis: fragrātiſſimis
cupiditate diſcendi hoc contingat quod eadeȝ
ſcriptura quodaȝ loco habet. Cum conſumma-
uerit homo: tunc incipiet. Jteȝ in ij. de do. xpia
na. Quicquid homo extra didicerit ſi noxium
eſt: hic dānatur. Si vtile eſt hic inuenitur. Et cum
ibi quiſqȝ inuenerit omnia que vtiliter alibi di-
dicit. multo abundantius inueniet in ea: que
nuſqȝ alibi inuenire potuit. Hieron. Cui prius
poſt litteras Ciceronis ſmo hmōi horrebat in
cultꝰ. verberatꝰ ab angelo ⁊ illuminatꝰ. aiebat.
Si iuxta paulū apoſtolū xps eſt dei vtꝰ ⁊ dei ſa
pientia. ignorantia ſcripturarum eſt ignorātia
xpi. diſt. xxxvij. Legimus. Et in multis caplis
per totum. Hinc ⁊ Greg. in moral. Sacra ſcri-
ptura omnes ſcientias locutionis ſue more trā
ſcendit: quia in vno eodemqȝ ſmone: dū nar-
rat geſtum prodit myſterium ⁊ ſicut ſapientes
myſterijs exercet. ſic ſuperficie ſimplices refo-
uet. Habet enim in publico vnde paruulos nu-
triat ⁊ fuet. ⁊ in ſecreto vnde mentes ſublimiū
admiratione ſuſpendat. ¶ Ueruȝ quia aliqui
huic vere aſſertioni obſiſtunt: aſſerentes volun
tatem ⁊ actus eius intellectiue potentie cū opa
tionibus eius anteferri. ↄtra quos bellat ſanctꝰ
doctor tho. in. iij. contra gentiles. cū palma. eti
am ſi hoc eſſet verum. nulla ſcriptura iam do-
cet recte amare: ⁊ voluntatem in omnibus diri
gere ſicut ſacra doctrina. vt pȝ in libris ſapien-
tialibus: precipue ſalomonis. Unde Hiero. ad
Demetriadem. Diuinas ſcripturas ſepius le-
ge: ⁊ immo nunqȝ de mātbus tuis ſacra lectio
deponatur. Scio in ſcripturis diuinis p quas
ſolas dei potes cognoſcere voluntatem. prohi-
beri quedam: precipi quedaȝ: concedi quedā:
ſuaderi nonnulla. Prohibentur mala: precipi
untur bona: conceduntur media. perſuaden-
tur perfecta. Ad idem Chryſoſtomus. ſuper
Mat. Jn ſcripturis ſacris ignorās inuenit qd
diſcat: contumax quid timeat. Laborans ꝑmia
puſillanimis mediocris iuſtitie cibos: qui ⁊ ſi
pinguem non faciunt animam. mori tamē nō
permittunt. Qui autem magni animi eſt: inue
nit ibi ſpūales eſcas que ducant eum prope ad
angelorum naturam. Qui vero eſt a diabolo
vulneratus: inuenit ſibi cibos mediciales ⁊ ſa-
lutem per penitentiam. Jtē hugo in li. de ani
ma ait. Nihil in hac vita dulciꝰ ſentitur: nihil
auidius ſumitur: nil ita menteȝ ab amore mū
di ſeparat. nil ita contra tentationes aīum ro
borat. nil ita hominē excitat ⁊ adiuuat ad om-
ne opus ⁊ ad omnem laborem. ſicut ſtudium
ſacre ſcripture. hec ergo doctrina ⁊ illuminat
itellectum: ⁊ iflāmat affectum. Unde Jſido. in
li. de ſum. bono. Lectio ſanctarum ſcripturarū
geminum confert donum: qȝ mentis itellectū
erudit: ⁊ a mundi vanitatibus abſtractū hoieȝ
ad dei amorem perducit. Quid ergo prodeſt
in mundanis proficere doctrinis: ⁊ inaneſcere
in diuinis caduca ſeq figmenta: ⁊ celeſtia faſti
dire. Hec oīa Jo. dnici vbi ſupra. Ad hoc facit
quod ait Ariſto. in lib. de vegetabilibus. Tria
ſunt vt ait empedocles in tota reruȝ varietate
precipua. ſ. nobilis affluentie contemptus: fu-
ture felicitatis appetitus: ⁊ mentis illuſtratio.
quorum ꝑmo nihil honeſtius. ſecundo nihil
felicius. tertio ad amborum adeptionem nihil
efficaciꝰ. Sȝ nulla doctrina ita illuſtrat.

¶ Exigitur au- .§. iiij.

tem ad notitiam huius ſacre doctrine humili
tas. Unde ſubdit. Jntellectum dat paruulis. ſ.
propria eſtimatione. Et hoc eſt quod ait chriſtꝰ
Mat. xj. c. Abſcondiſti hec a ſapientibus ⁊ pru
dentibus. ſ. ſm ſeculū ſapiētibus quoad ſcias
naturales: prudentibus quoad morales. Et re
uelaſti ea paruulis. ſ. humilibꝰ. Ut. n. dic̄ Gre-
go. Nullum maius obſtaculum veritati ſicut
ſuperbia. ⁊ Ptolomeus ait. qȝ iter ſapientes il
le ſapientior q ⁊ humilior. ⁊ in prouerb. xvj. c.
Ubi humilitas ibi ⁊ ſapiētia. ⁊ qȝ auctores ſci-
entiarum ſecularium fuerunt ſuperbi: vt patet
ad Ro. j. Dicentes ſe ſapientes ſtulti facti ſunt
in multis errantes. Et hic eſt qȝ ſcia iflat ab in
flatis tradita. Sed charitas qua icaluerunt au
ctores ſacrorum librorum cum expoſitionibꝰ
eorum ſanctis doctoribus edificat. fundamen
tum iaciens in humilitate ad omnē veritateȝ.
Et ſic deus emittit fontes virtutum in conual-
libus humilitatis. Hic ⁊ Pe. damianus. Pla-
tonem latentis neceſſe ſecreta rimantē reſpuo.
planetarum circulis metas: aſtrorumqȝ meati
bus calculos affigentem cuncta ēt ſpherici or
bis climata radio diſtinguentem pythagoraȝ
paruipendo. Nichomachuȝ quoqȝ tritū ephe
meridibus digitos abdico. Euclidem perple-
xis geometricalium figurarum ſtudijs icuruū
qȝ declino. Cunctos ſane rhetores cum ſuis co
loribus ⁊ entimematibꝰ diſtincte pretereo. om
nes dyalecticos cum ſuis ſillogiſmis ⁊ ſophi-
ſticis cauillatōibus idignos hac qōne decer-
no. Tremant cynici ſuam iugiter amare ſapie
nuditatem. Querant peripatetici latentem in
profundo putei veritatem. Ego a te ſummam
veritatem quero. illā vȝ q̄ de terra orta ē nō iā
in puteo ignobilr latitātem: ſȝ de oī mūdi po-
teſtate regnātē. Quid mihi iſaniētiū fabuloſa

Ad noticiam ſacre ſcripture requirit humilitas

commenta. Quid mihi tumentiū tragediaꝝ contortuata vel conturbata diſcrimina. Deſinant comicorum turbe: venena libidinum crepantibus buccis effluere. Ceſſet ſatyrorum vulgus ſuos exclamatorie denunciationis amaris dapibus onerare. Non mihi tulliani oratoris accurati lepide vrbanitatis trutinent verba. Nō demoſthenici rhetores captioſe ſuadere argumenta verſuta componant. Cedant in ſuas tenebras omnes terrene ſapientie fecibus delibuti. Nihil mihi conferant ſulphureo caliginoſe doctrine ſplēdore togati. xp̄i me ſimplicitas doceat. verba ſapientum ruſticitas ambiguitatis mee vinculum ſoluat: q: iuxta pauli vocem placuit deo per ſtultitiā predicatiōis ſaluos facere credētes. Littera que occidit abſcedat. ſpiritꝰ viuificator aſſiſtat. Hec ille. Hic ⁊ Aug. ad Dioſcorum. Humilitati ſaluberrime quaꝫ dn̄s noſter ieſus xp̄s: vt doceret humiliatus eſſet: maxime aduerſatur quedam vt ita dixerim imperitiſſima ſcia dum nos ſcire gaudemus. quid anaximenes. qd anaxagoras. quid democritꝰ ſenſerit ⁊ ceteri: vt docti ⁊ eruditi videamur

Quod neceſſa- .§.v.

De neceſſitate ſacre ſcripture.

rium fuit ad humanam ſalutem eſſe quandam doctrinam ſm diuinā reuelationē: que dicitur ſcriptura ſacra. ſ. veteris ⁊ noui teſti preter phiſicas diſciplinas que ratiōe hūana inueſtigantur. pbat. b. tho. in. j. par. ſum. q. j. ar. j. Et h̄ triplr. Primo q: homo ordinatur a deo ad quendam finem qui excedit comprehenſionē humane rationis. ſꝫ illud Eſa. lxiiij. Oculus non vidit deus abſꝗ te que prepaſti diligentibus te. Finem autem oꝫ eſſe precognitum hominibꝰ: qui ſuas ⁊ intentiones ⁊ actiones debent ordinare in finem. Unde neceſſarium fuit hoī ad ſalutem. ꝙ nota fierent ei quedam p reuelationem diuinam: que rōnem humanam excedūt. ⁋ Secundo q: ad ea que etiam rōne humana de deo inueſtigari poſſunt. fuit neceſſariū hominem inſtrui reuelatione diuina ex eo ꝙ veritas de deo p rationeꝫ inueſtigata a paucis ⁊ p longum tp̄s haberi poteſt. Nā pauci ſunt q vacent ſtudio litterarum ſiue propter paupertatem ſiue propter occupationes in alijs: ſiue propter hebetudinem ingenij. Qui etiam vacant in his oportet p longum tp̄s ſtudio intendere. Nam metaphiſica que de deo docet ⁊ probat rōnibus eſt vltima phiſicarum doctrinarum: ⁊ preſupponit alias ſcias prius per tpa acquiſitas. vt ergo citius ⁊ cōmunius habeatur noticia de deo ⁊ alijs neceſſarijs ad ſalutem. neceſſarium fuit dari doctrinam ſacre ſcripture. cuius omnes ſunt capaces ⁊ cito. ⁊ de his que ſcire opꝫ de deo ⁊ agendis. Unde xp̄s dixit aplis. Euntes in mundum vniuerſum predicate euāgelium omni creature Mar. vlti. q: omne genus hominum eſt capax talis doctrine ⁊ cito. ⁋ Tertio quia alie doctrine per rationem habētur. ⁊ ſi multas veritates de deo ⁊ creaturis contineant. omnes habent admixtos errores iuxta illud. Omnis homo mendax. ex eo ꝙ ratione naturali innitūtur. que deficit ſepe ⁊ pcipue circa diuina. Unde ⁊ omnes phi inueniūtur erraſſe circa ea que ſunt neceſſaria ad ſciendum ſeu credenduꝫ. Et ideo oportuit tradi doctrinaꝫ in qua eſſet omnimoda veritas ſine admixtiōe alicuius erroris. ex cuius veritatis cognitione dependet tota ſalus hominis que eſt in deo. Hec eſt autem ſcriptura ſacra que eſt a deo reuelata. que mentiri non poteſt nec falli. Unde ſecure ⁊ ſine aliquo dubio falſitatis ei inhereat. ⁊ ſm veritatem eius ſe dirigit circa diuina ⁊ humana. Et ſic patet ꝙ preter ſcientias phicas fuit neceſſariū ⁊ vtile haberi doctrinas ſacre ſcripture. vt citius communius ⁊ certius habeatur noticia de deo. ⁊ alijs neceſſarijs ad ſalutem. Unde. ij. ad Timo. iij. dicit apoſtolus. Omnis doctrina diuinitus reuelata vtilis eſt ad docendum: ad arguendum: ad corripiendum: ad erudiendum ad iuſtitiam. Et quāuis ea que traduntur in ſcriptura ſacra. ſint ſupra hominis rationem. non tamen ea querēdo fit contra illud Ecc̄i. iij. Altiora te ne queſieris. q: non queruntur ratione demonſtratiua. vt in metaphiſica iueſtigādo. ſꝫ fide humilr ſuſcipiēdo

Quod ſacra do- .§.vi.

Duplex eſt genus ſcientiarum.

ctrina eſt ſcientia ⁊ vna ⁊ ſpeculatiua ⁊ practica. Primum ſic declarat bea. Thom. in prima parte. q. j. Duplex eſt genus ſcientiarum. Quedam enim ſunt que procedūt ex principijs notis lumine naturalis intellectꝰ ſicut ſunt arithmetica ⁊ geometria ⁊ huiuſmodi. Quedam ſunt que procedūt ex principijs notis lumine ſuperioris ſcientie. ſicut muſica procedit ex principijs notificatis per arithmeticam. Et hoc ſecundo modo doctrina ſacra eſt ſcientia procedens ex principijs notificatis per arithmeticā lumine ſuperioris ſciētie que eſt dei ⁊ beatoꝝ. Unde ſicut muſica credit non probans principia ſibi tradita ab arithmetica ⁊ ex illis procedit ad argumentandum: ita ſacra doctrina credit principia a deo reuelata. vt ſunt articuli fidei. ex quibus argumentatur ⁊ probat pertinētia ad chriſtianam religionem. Et cum ſcientie non ſint ſingularium ſed vniuerſaliū in ſacra doctrina multa ſingularia ponuntur. vt de geſtis Abraam: yſaac ⁊ aliorum. non quia de eis principaliter tractetur. ſed introducūtur in exemplum vite. ſicut in ſcientijs moralibus. ac ēt

ad oſtendendam auctoritatem virorum per
quos reuelatio a deo a nos proceſſit. Hec ē illa
ſcientia de qua dicitur in li. ſapiẽtie. viij. c. Ua
ni ſunt omnes homines in quibus non ſubeſt
ſcientia dei. ¶ Eſt autem vna ſcientia hec do
ctrina ſcḋm vnam formalem rationē obiecti. q̃
quecunq̃ ↄſiderat in ea tradita. conſiderat ſub
hac vna ratione. inquãtum ſunt diuinitus re
uelata. Quãuis enī hec doctrina tractet de deo
⁊ creaturis. nō tamen exquo. ſed principaliter
de deo. de creaturis autem ſcḋm ꝙ referũtur in
deum vt ad principium vel finem. Uñ Sapiẽ
tie. x. dicitur ſingulariter. Dedit illi ſciẽtiã ſan
ctorum. ¶ Licet autem in alijs ſciẽtijs alia ſit
ſpeculatiua. alia practica ſcientia. tamen ſacra
doctrina comprehendit ſub ſe vtrunq̃ ſicut ⁊
deus. cuius ſciẽtia eſt eadem ſcientia qua ſe co
gnoſcit ⁊ ea que facit. Magis tamen eſt ſpecu
latiua q̃ practica. q̃ principalius agit de reb⁹
diuinis: q̃ de actibus humanis. de qbus agit
ſcḋm ꝙ homo ordinatur per eos ad perfectã dei
cognitionem. in qua beatitudo eterna ↄſiſtit.

Q̃ ſacra ſcriptura ē ſcientia vna.

¶ Quod huius ſci .§. ij.

entie ſubiectum ſit deus. ſic declarat be. Tho.
vbi ſupra. articu. vij. Sic ſe habet ſubiectū ad
ſcientiam. ſicut obiectum ad potentiam vel ha
bitum. Proprie autem aſſignatur obiectū ali
cuius potentie vel habitus: illud ſub cuius rõ
ne omnia referuntur ad illam potentiã vel ha
bitum. ſicut homo ⁊ lapis referũtur ad poten
tiam viſus inquãtum ſunt colorata. Unde co
loratum eſt obiectum viſus. Omnia autẽ que
tractantur in ſacra ſcriptura tractantur ſub ra
tione dei. vel q̃ ſunt ipſe deus. vel q̃ habẽt or
dinem ad deum vt principium ⁊ finem. Unde
ſequitur ꝙ vere deus ſit ſubiectum in hac ſciẽ
tia. Et hoc etiam patet ex principijs huius ſciẽ
tie. que ſunt articuli fidei que eſt de deo. Idem
autem eſt ſubiectum principiorum ⁊ totius ſci
entie. cum tota ſcientia virtute contineatur in
principijs. Patet etiā hoc ex nomine. Dicitur
enim iſta ſcientia theologia. a theos qḋ eſt de
us. ⁊ logos quod eſt ſermo. quaſi ſermo de deo.
Et quãuis in qualibet ſcientia ſupponatur de
ſubiecto quid eſt. In ſacra autem doctrina hoc
non ſupponitur. quia non poteſt ſcḋm Da. de deo
ſcire quid eſt in preſenti. tamen vtimur in hac
doctrina eius. vel nature vel gratie loco diffi
nitionis ad ea que de deo in hac doctrina con
ſiderantur. ſicut in aliquibus ſciẽtijs phiſicis
demonſtratur aliquid de cã per effectum: acci
piendo effectum loco diffinitionis cauſe.

Sacre ſcripture ſubiectũ qḋ ſit.

Theologia vñ dicit.

¶ Hec doctrina .§. iij.

nobilior eſt ceteris ſcientijs ⁊ ſapientia perma
xime dicitur. Quod ſit nobilior alijs ſcientijs
ſic probat bea. Tho. vbi ſupra. arti. v. Cum iſta
ſcientia ſit ſpeculatiua ⁊ practica quantum ad
aliquid tranſcendit omnes alias ſcientias tam
ſpeculatiuas q̃ practicas. Scientiarum enim
ſpeculatiuarum vna eſt altera dignior: tum ꝓ
pter certitudinem. tum propter dignitatē ma
terie. Et quantum ad vtrunq̃ hec ſcia omnes
ſpeculatiuas ſcientias excedit. Et ſcḋm certitudi
nem quidem. q̃ alie ſcientie habent certitudi
nē ex lumine naturalis rationis humane que
poteſt errare. Hec autem ex lumine diuine ſciẽ
tie que decipi non poteſt. Secundũ autem di
gnitatem materie. q̃ iſta ſcientia eſt de his pn
cipaliter que ſua altitudine rõnē tranſcendũt.
Alie vere ſcientie conſiderant tñ ea que ratio
ni humane ſubduntur. Quãtum autē ad pra
cticas ſcientias. illa eſt dignior que ad vtiliorẽ
finem ordinatur ſicut ciuilis militari. Nā bo
num exercitus ad bonum ciuitatis ordinatur.
Finis autem huius doctrine inquãtum eſt pra
ctica eſt beatitudo eterna ad quam ſicut ad vl
timum finem ordinantur omnes fines aliarū
ſcientiarum practicarũ. Et ſic ſcḋm omnem mo
dum eſt omnibus dignior. vnde alie ſciẽtie di
cuntur ancille eius. hec autẽ domina. Iuxta il
lud prouer. ix. Sapia edificauit ſibi domũ ⁊c.
miſit ancillas ſuas vocare ad menia ciuitatis.
¶ Et quãuis de principijs aliarũ ſcientiarū du
bitari non poſſit. ſed de principijs huius ſcien
tie que ſunt articuli fidei ab aliquibus dubite
tur. nō propter hoc eſt minus digna alijs. Nā
nihil prohibet quod eſt certius ſcḋm naturā eē
minus certum quoad nos: qḋ contingit ꝓpter
debilitatem intellectus noſtri qui ſe habet ad
manifeſtiſſima rerum: ſicut oculus noctue ad
lumẽ ſolis. vt dicitur in. ij. metaphiſice. Uñ du
bitatio que accidit aliquibus circa articulos fi
dei. non eſt propter incertitudinem rei de qua
eſt. ſed propter debilitatem intellectus noſtri. ⁊
tamen minimū quod poteſt haberi de cogni
tione rerum altiſſimarū. eſt deſiderabilius q̃
certiſſima cognitio que habetur de infimis re
bus. vt dicitur in. xj. de animalibus. ¶ Quod
etiam hec ſciẽtia accipiat aliqua a philoſophi
cis diſciplinis. vt patet in libris ſanctorum do
ctorũ. beati Auguſtini Hiero. ⁊ aliorū qui mul
ta inducunt teſtimonia ⁊ declarationes de phi
loſophis ethnicis. hoc non eſt quaſi neceſſario
eis indigeant. ſed ad maiorem manifeſtatiōē
eorum que in hac ſcientia traduntur. Nō enī
accipit ſua principia ab alijs ſcientijs ſed im
mediate a deo per reuelationem. Et ideo nō ac
cipit ab alijs ſcientijs tanquam a ſuperiori
bus: ſed vtitur eis tanq̃ inferioribus ⁊ ancil
lis. ſicut architectores vtuntur ſubminiſtratio

De nobilitate ſacre ſcripture.

Omnes alie ſciẽtie ſunt ãcille ſacre ſcripture.

Sacre ſcriptura vtit alijs ſcientijs phicis.

nibus.⁊ ciuilis militari. Et hoc ipſuʒ ꝙ ſic vti
tur eis non eſt propter defectum vel inſufficiē/
tiam eius. ſed propter defectum intellectus no
ſtri. qui ex eis que per naturalem rationem ex
qua procedunt alie ſcientie cognoſcuntur. faci
lius manuducitur in ea que ſunt ſupra ratio//
nem que traduntur in ſcriptura ſacra.

⸿Doctrina ſacre .§.ix.

Qꝺ ſa/ cra ſcri ptura ē maxia ſapia.

ſcripture permaxime dicit̄ ſapientia. Uñ Deu
te.iiij. in principio legis dicitur. Hec eſt veſtra
ſapientia ⁊ intellectus coram pplis. Et vt dicit
beatus Tho. in prima parte. q.j. arti.vj. Inter
omnes ſapientias humanas non ſolum in ali/
quo genere tm̄: ſed ſimplr̄ eſt maxima ſapien/
tia. Huius ratio eſt. Cum ſapientis ſit ordinare
⁊ iudicare. Judicium autē per altiorē cauſam
de inferioribus habeat̄. Ille ſapiens dicitur in
vnoquoqʒ genere qui altiſſimam cauſam indi
cat illius generis. Sicut in genere edificij arti
fex qui diſponit formaʒ edificij domus dicitur
ſapiens architector reſpectu inferioꝝ artificuʒ
qui dolant lapides ⁊ parant cementum. Unde
dicitur .j. Corin.iij. Ut ſapiens architector fun
damentuʒ poſui. Et in genere totius humane
vite prudens dicitur ſapiens: inquātum ordi/
nat humanos actus ad debitum finē. Unde di
citur Prouer.x. Sapientia eſt viro prudentia.
Ille igitur qui conſiderat ſimpliciter altiſſimā
cām totius vniuerſi que eſt deus: maxime ſa/
piens dicitur. Unde ⁊ ſapientia dicitur eſſe di/
gnior cognitio que habeat̄ ſm bea. Augu.xij.
de trini. Sacra autem doctrina ꝓpriiſſime de/
terminat de deo ſm ꝙ eſt altiſſima cauſa: quia
non ſolum quantum ad id quod eſt per crea//
turas cognoſcibile. quod philoſophi cognoue
runt ſm illud ad Romanos primo. Quod no
tuʒ eſt dei manifeſtum eſt in illis. ideſt quod co
gnoſci poteſt de deo per naturalem rationem
fuit illis notum. Sed etiaʒ quantum ad id qꝺ
eſt notum ſibi ſoli de ſeipſo ⁊ alijs per reuela/
tionem cōmunicatum. ſm illud .j. Corinth.xj.
Quod oculus nō vidit: nec auris audiuit: nec
in cor hominis aſcendit que preparauit deus
diligentibus ſe. nobis reuelauit deus per ſpiri
tum ſuum. Unde hec doctrina ſacra nō ſuppo
nit ſua principia ab aliqua ſcientia humana. vt
dictum eſt ſupra. ſed a ſcientia diuina a qua ſi/
cut a ſumma ſapientia omnis noſtra cognitio
ordinatur. nec ad eam pertinet ꝓbare pͥcipia
aliarum ſcientiarum: ſed ſolū iudicare de eis.
Quicquid in alijs ſcientijs inuenitur contrari
um huic doctrine: totum condemnatur vt fal/
ſum. ſm illud .ij. Corin.x. Arma noſtra ſcʒ ſcri/
pture ſacre non ſunt carnalia: ſed ſpūalia deo:
conſilia deſtruentia: ⁊ omnem altitudinem ex
tollentem ſe aduerſus ſcientiaʒ dei. Et vt agno
ſcatur differentia huius ſapientie. i. doctrine a
ſapientia que eſt donum ſpūſſancti. Scienduʒ
eſt. ꝙ cum iudicium ad ſapientem pertineat ſʒ
duplicem moduʒ iudicandi. Sic dupliciter di
citur ſapientia. Uno enim modo contingit ali/
quem iudicare per moduʒ inclinationis. ſicut
qui habet habitū virtutis recte iudicat de his
que agenda ſunt ſm illam virtutem: inquātuʒ
ad illa inclinatur. Alio modo contingit aliquē
iudicare per moduʒ cognitionis. ſicut aliquis
bene inſtructus in ſcientia morali: bene iudica
re poteſt de actibus virtutum etiam ſi non ha/
beat habitum earuʒ. ⸿Primus ergo modus
iudicandi de diuinis pertinet ad ſapientiam q̄
eſt donuʒ. ſm illud .j. Corin.ij. Spiritualis oia
iudicat. Sed ſecundus modus iudicādi de di
uinis pertinet ad hanc doctrinam que ſapiētia
dicitur. ſm ꝙ per ſtudium habetur licet eius
principia per reuelationem ſint.

⸿Doctrina ſacre .§.x.

ſcripture eſt argumētatiua. Unde dicit apoſto
lus ad Titum .j. Amplectentem eum qui ſʒ do
ctrinam eſt fidelem ſermonem vt potens ſit ex
hortari in ſana doctrina: ⁊ eos qui cōtradicūt
arguere. ⸿Pro cuius declaratione ſciendu
ſm beatuʒ Tho. in prima parte. q.j. articu.viij.
Sicut alie ſcientie non argumentantur ad ſua
principia probanda: ſed ex ipſis principijs ar/
gumentantur ad aliqua alia oſtendenda in ip/
ſis ſcientijs. Ita hec doctrina non argumenta/
tur ad ſua principia probanda que ſunt articu
li fidei. ſed ex eis ꝓcedit ad aliquid aliud oſten
denduʒ. Sicut apoſtolus .j. ad Corin.xv. Ex re/
ſurrectione chriſti argumētatur ad reſurrectio
nem cōmunem probandam. Sed tamen conſi
derandum ꝙ in ſcientijs philoſophicis infe//
riores ſciētie nec probant ſua principia. nec cō
tra negantem ſua principia diſputant: immo
hoc relinquunt ſuperiori ſcientie. Suprema
vero inter eas que eſt metaphiſica diſputat cō/
tra negantem ſua principia: ſi aduerſarius ali
quid concedat. Si autem nihil concedit non
poteſt cum eo diſputare. poteſt tamen ſoluere
rationes ipſius. Unde cum ſacra doctrina non
habeat ſuperiorem ſcientiam. diſputat cum ne
gante ſua principia: arguendo quidem ſi ad/
uerſarius aliquid concedat eorum que per di/
uinam reuelationem habentur. ſicut per au//
ctoritates ſacre ſcripture diſputamus contra
hereticos. Et per vnum articulum diſputa//
mus contra negantem alium. Si vero aduer/
ſarius nihil concedat eorum que ſunt diuini/
tus reuelata ſcilicet in ſacra ſcriptura vt pa/
gani. non remanet amplius via ad proban/

Qꝺ ſa/ cra ſcri ptura ſ argum̄ tat̄ ad ſua pn/ cipia ꝓ bāda.

dum articulos fidei per rationem: ſed abſol/
uendum rationes ſi quas inducit contra fi//
dem. Cum enim fides infallibili veritati innl/
tatur. Impoſſibile autem ſit vero demonſtrari
contrarium manifeſtum eſt ꝓbationes que con
tra fidem inducuntur non eſſe demõſtratiuas
ſed argumenta ſolubilia. ¶ Nõ ergo ex argu
mentis humane rõnis proceditur ad proban//
dum que ſunt fidei: ſed ex articulis fidei argu
mentatur ꝑ hanc doctrinam ad alia probanda
Et ſic non eſt ↄtra quod ait beatus Amb. Tolle
argumenta vbi fides queritur: qꝛ loquit̃ de ar/
gumentis rõnis humane ad probandum fidẽ.
¶ Et notandum diligenter ſm. b. tho. vbi. s. q̄ argumentari ex auctoritate eſt maxime ꝓpri
um huic doctrine eo q̄ principia huius doctri
ne ex reuelatione hñtur. ⁊ ſic oportet q̄ creda
tur auctoritati eorum quibꝰ reuelatio facta eſt.
Nec hoc derogat dignitati huius doctrie. Nã
licet locus ab auctoritate qui fundat̃ ſup reuela
tione hũana ſit infirmiſſimus. vt de hoc loquit̃
Boetius dum dicit. locum ab auctoritate debi
liſſimuꝫ. Locꝰ tñ ab auctoritate que fundat̃ ſup
reuelatione diuina. cuiuſmõi eſt auctoritas ſa/
cre ſcripture eſt efficaciſſimus. Utit̃ tñ doctri//
na ſacra rõne humana non quidem ad proban
dum fidem: qꝛ per hoc tolleretur meritũ fidei:
ſed ad manifeſtanduꝫ ea que traduntur in hac
doctrina. Cum enim gratia non tollat naturaꝫ
ſed perficiat. opꝫ q̄ naturalis ratio ſubſeruiat
fidei. ſicut ⁊ naturalis inclinatio volũtatis cha/
ritati obſequit̃. Unde aplſ. ij. ad. Cor. x. In ca//
ptiuitatem redigentes oẽm intellectum in ob/
ſequium xp̄i. Et inde eſt q̄ etiam auctoritatibꝰ
phoꝝ ſacra doctrina vtitur qui ꝑ rationem na/
turalem veritatem cognoſcere potuerunt. Sic
Paulus Act. xvij. Inducit verbuꝫ arati dicẽs.
Sicut ⁊ quidam poetarum veſtroꝝ dixerunt.
genus dei ſumus. Sed tñ ſacra doctrina his
argumentis vtitur quaſi extraneis argumen//
tis ⁊ probabilibus. Auctoritatibus auteꝫ ſcõꝝ
doctorum vtit̃ quaſi arguẽdo ex ꝓprijs ſed pro
babiliter. Innititur enim fides nr̃a reuelationi
apoſtolis ⁊ prophetis facte: que canonicos li//
bros ſcripſerunt. non aũt reuelationi ſi qua fu/
it alijs doctoribꝰ facta. Unde dicit btũs Aug.
in epl̃a ad hiero. Ego ſolis eis ſcriptoribus q
iam canonici appellantur. didici hunc timorẽ
honoremq; referre: vt nullum eorum ſcriben/
do erraſſe audeaꝫ credere. Aut ſi in eis aliquid
offendero q̃d videatur contrarium veritati. ni
hil aliud q̃ꝫ vel mendoſum eſſe codiceꝫ: vel nõ
eſſe aſſecutum interpretem. quod dictum eſt.
vl̃ me minime itellexiſſe non ãbigã. Alios aũt ita
lego vt quãtalibet ſanctitate quãta ve doctrina
polleãt. nõ idẽo veꝝ putẽ: qꝛ ita ipſi ſenſerit: ſꝫ qꝛ

Ex ar/
gute ex
auctori
tate ē p
priũ ſa/
cre ſcri
pture.

mihi per alios auctores vel canonicas vel pro
babiles rationes q̄ a vero non abhorreant per
ſuadere potuerunt. Hec ille. Et habetur diſt. ix.
Ego. Ideꝫ in. iij. de trini. in prologo. Noli me
in litteris quaſi canonicis ſcripturis inſeruire
ſed in illis quodcunq; credebas: cum inuene/
ris incunctanter crede. In illis auteꝫ quod cer
tum habebas niſi certum intellexeris noli fir//
me tenere di. eadem.

¶ Doctrina ſa/ .§. xi.

cra vtitur metaphoris. Unde dominus dicit.
Oſee. xij. Ego viſionem multiplicaui eis: ⁊ in
manibus prophetarum aſſimilatus ſum. Tra/
dere autem aliquid ſub ſimilitudine pertinet
ad metaphoram. Quod autem ſit conueniens
ſacre ſcripture tradere diuina ⁊ ſpiritualia ſub
corporalium metaphoris. ſic probat. b. Tho.
in prima parte. q. j. ar. ix. Deus omnibus pro/
uidet ſm q̄ competit eorum nature. Eſt autem
naturale homini. vt per ſenſibilia ad intelligi
bilia deueniat: qꝛ omnis noſtra cognitio a ſen
ſu habet initium. vnde conuenienter nobis in
ſacrꝰ ſcriptura ſub metaphoris traduntur di//
uina ⁊ ſpiritualia. Et hoc ẽ quod dicit Diony.
in lib. celeſtis hierarchie. Impoſſibile ẽ nobis
aliter lucere radium diuinum niſi veritate ſa/
crorum velaminum circũuelatum. Conuenit
hoc etiam ſacre ſcripture: quia communiter ip
ſa proponitur tam rudibus q̃ꝫ doctis ſm illud
Ro. j. Sapientibus ⁊ inſipiẽtibus debitor ſuꝫ.
Ut ergo ſaltem vel ſic rudes capiant diuina ⁊
ſpiritualia: qui ad intelligibilia ſꝫ ſe capienda
non ſunt idonei. conuenienter ſub ſimilitudi//
nibus rerum corporalium: ſpiritualia in ſcri//
ptura ſacra traduntur. Et q̃uis poetica que
eſt infinita ſcientiarum vtatur metaphoris: nõ
tamen eadem ratione qua ⁊ ſacra doctrina q̃ ẽ
maxime digna ſuper alias. ¶ Triplici autẽ eſt
cauſa vtitur quis metaphorica locutione: vide
licet propter repreſentationem propter neceſſi
tatem: ⁊ propter vtilitatem. ¶ Propter p̄maꝫ
cauſam vtitur poetica metaphoris: ſcꝫ propter
repreſentationem vt delectet. Repreſentatio
enim eſt homini delectabilis. vnde ⁊ metricu/
le dicuntur precipue poetica: qꝛ demulcent au
res ⁊ delectant legentes. ¶ Propter ſecundaꝫ
autem cauſam ⁊ tertiam ſacra doctrina vtitur
metaphoris principaliter. etſi hoc etiam de//
lectat propter neceſſitatem videlicet: quia vt di
etum eſt aliter non poſſent homines precipue
rudes capere ſpiritualia niſi per ſimilitudines
rerum materialium. Nec ex hoc radius diui//
ne reuelationis deſtruitur propter figuras ſen
ſibiles quibus circũuelatur vt dicit Diony. ſꝫ
remanet in ſua veritate vt mentes quibus re/

Tripli
ci de cã
vtit̃ ge
meta//
phori/
ca locu
tione

uelatio ſit nō permittat in ſimilitudinibus re/
manere: ſed euellet eas ad cognitionē intelli//
gibiliū. Et per eos quibꝰ reuelatio facta eſt. alij
ēt circa hoc iſtruanꝰ. vñ ea que in vno loco tra
dunꝰ ſub metaphoris in alio loco expreſſiꝰ ex
ponunꝰ. Propter vtilitatē ēt que eſt tertia cau
ſa metaphorarꝫ. ſacra doctrina vtiꝰ metapho//
ris: vt quia ipſa occultatio veritatis ſub figu//
ris eſt vtilis ad exercitiū ſtudioſorꝫ: vt manibꝰ
fricantes ſpicas laborando ad latentia grana
perueniant more diſcipulorū vnde reficiatur.
ꝛ de obſtruſis fauorꝫ cellulis mel educētes ſpi/
ritū ſuper mel dulcē deguſtent fideles. qui for
te de apertis elocutionibus faſtidirent. Tū etiā
qꝛ per hoc occultaꝰ veritas infidelibus ne ea
que ſunt fidei irrideant. vñ ꝛ xp̄s ait Matth.
vij. Nolite ſanctū dare canibus: neqꝫ mittatis
margaritas veſtras ante porcos. qꝛ ſic ſecreta
fidei infidelibus nō ſunt pandenda: vt expo//
nit Origenes diſt. xliij. in mandatis. ¶ Notā
dum ēt ſicut docet Diony. in. ij. c. celeſtis hie//
rarchie. ꝙ magis eſt conueniens ꝙ diuina no
bis tradanꝰ ſub ſimilitudinibus viliū corporū
ꝙ̄ nobiliorꝫ triplici ex cauſa. Prima qꝛ per hoc
magis liberatur aīus noſter ab errore: manife
ſtū. n. apparet qꝛ hec ſm̄ proprietatē nō dicunꝰ
de diuinis. qḋ poſſet eē dubiū ſi ſub figuris no
biliorꝫ corporꝫ diuina traderenꝰ. maxime apḋ
illos qui nihil aliud a corporibus nobilibꝰ ex/
cogitare nouerunt. Secundo qꝛ hic modus ē
conuenientior cogitationi quā de deo habemꝰ
in hac vita. Magis. n. manifeſtatur nobis in
vita iſta quid nō eſt: ꝙ̄ quid eſt. Et ideo ſimili/
tudines eorꝫ que magis elongantur a deo ve/
riorem in nobis faciūt eſtimationem de deo ꝙ
ſit ſupra id qḋ de eo dicimus vel cogitamus.
Tertio p̄ hmōi vilia magis occultāꝰ idignis.

¶ De quadrupli/ .§. xij.

De quadruplici mō vl ſēſu ſacre ſcripture

ci ſenſu ſeu modo exponendi ſacre ſcripture:
ſcilicet litterali: allegorico: tropologico: ꝛ ana/
gogico. Unde verſus. Littera geſta docet qḋ
credas allegoria. Moralis quid agas: quo tē/
das anagogia. Sicut verbi gratia. Hieruſalē
ſm̄ litteralem ſenſum cum de ea agitur in ſcri
ptura. ſignificat ciuitatem quandam que de//
ſtructa fuit a romanis principibus. ſm̄ allego
ricum ſenſum ſignificat eccleſiam ſm̄ tropolo
gicum ſignificat animam. ſm̄ anagogicum in
ſinuat ſupernam patriam. Unde Greg. dicit in
xv. moralium ꝙ ſacra ſcriptura omnes ſcienti

Auctor ſacre ſcripture ē deꝰ

as ipſo locutionis ſue more tranſcendit: quia
vno eodemqꝫ ſermone dum narrat geſtum p/
dit myſterium: ideſt innuit ſpiritualem intelle
ctum qui diuiditur in triplicē vt diceꝰ. ¶ Pro
cuius declaratione dicit. b. Tho. in prima par/
te. q. j. ar. x. ꝙ auctor ſacre ſcripture deus eſt in
cuius poteſtate eſt vt non ſolum voces accom
modet ad ſignificādū qḋ ēt hō facere pōt: ſꝫ ēt
res ipſas. Et ideo cū in omnibus ſcientijs vo//
ces ſignificent hoc habet ꝓpriū iſta ſcientia ꝙ
ēt res ſignificate per voces ēt aliquid ſignifi//
cant. Illa ergo ſignificatio prima qua voces ſi
gnificāt res pertinet ad primum ſenſum qui ē
ſenſus hyſtoricus ſeu litteralis. Illa vero ſigni
ficatio qua res ſignificate per voces ſignifi//
cant alias res. Dicitur ſenſus ſpiritualis qui
fundatur ſuper litteralem ꝛ eum ſupponit.
Hic autem ſenſus ſpiritualis tripharium di/
uiditur. Sicut enim dicit apoſtolus. Lex ve//
tus figura eſt noue legis. Et ipſa noua lex eſt fi
gura future glorie: vt dicit ipſe Diony. In no/
ua etiam lege ea que in capite ſunt geſta: ſunt
ſigna eorum que nos agere debemus. Secun
dum ergo ea que ſunt veteris legis ſignificāt
ea que ſunt noue legis: ꝛ eſt ſenſus allegoricꝰ
Secundum vero ea que facta ſunt in chriſto:
vel ſignificant chriſtum ſunt ſigna eorum que
nos agere debemus. Et eſt ſenſus moralis. P/
ut vero ſignificant que in futura gloria ſunt ē
ſenſus anagogicus. Quia vero ſenſus littera/
lis eſt ille quem auctor intendit: auctor autē ſa
cre ſcripture deus eſt qui omnia ſimul ſuo itel
lectu comprehendit. non eſt inconueniens: vt
b. Aug. dicit in. xij. confeſ. ſi etiam ſm̄ ſenſum
litteralem in vna littera ſacre ſcripture plures
ſenſus reperiuntur. Sicut verbi gratia. Illud
quod a deo dicitur. ij. Reg. vij. de filio Dauid
ſalomone. Ego ero illi in patrem: ipſe erit mi/
hi in filium ꝛc̄. Dupliciter exponitur ſm̄ litte/
ram. Uno modo de chriſto: ideſt dei filio incar
nato. Et ad iſtuꝫ intellectuꝫ inducit apoſtolus
ad Heb. j. auctoritatem ad probanduꝫ chriſtū
dei filium procedendo ſm̄ ſenſum litteralem
dicte auctoritatis. Nam allegoricus nō eſt ar/
gumentatiuus. Et quod ſequitur in textu. Si
quando deliquerit arguam eum in virga viro
rum. ſi referatur ad chriſtum intelligiꝰ de cor
pore eius myſtico. vel refertur ſolum ad ſalo//
monem. Alio modo ad litteram exponitur de
ſalomone qui fuit filius dei per adoptioneꝫ dū
bonus fuit. Et ex verbis ſequentibus arguunt
aliqui ſalomonem etſi a deo auerſum propter
amorem mulierum tandem ad eum reuerſuꝫ
per penitentiam ꝛ punitum in virga virorum
inſurgentium contra eum. Unde ſubdiꝰ. Mi
ſericordiam autem non auferam ab eo. Notā/
dum etiam ꝙ cum. b. Aug. dicat ꝙ illud quod
vetus teſtamentum continet traditur quadri/
phariam: ſcilicet ſm̄ hiſtoriam. ſm̄ etymologi
am. ſm̄ anagogiam. ꝛ ſm̄ allegoriam. vt dicit
b. Tho. Prima tria pertinent ad ſenſum lr̄alē.

Quid ſit hiſtoria
Etymologia
Anagogia
Allegoria

Nam hiſtoria eſt (vt dicit. b. Aug.) cum ſimpliciter aliquid proponitur. Etymologia cum cã dicti aſſignatur. ſicut cum dominus aſſignauit cauſam quare moyſes permiſit dari libellũ repudij: ſcilicet propter duriciam cordis eoꝝ Mat. xix. Anagogia vero eſt cum veritas vnius ſcripture oſtenditur veritati alterius nõ repugnare. Allegoria autem quam quarto loco ponit comprehendit alios tres ſenſus ſcripture: ſcilicet moralem: anagogicum: ⁊ allegoriam.

Sẽſus parabolic⁹ ſub q̃ ſenſu ↄtineatur

¶ Item ſenſus parabolicus ſub litterali ſenſu continetur. Nam per voces ſignificatur aliud proprie: aliud figurate nec eſt litteralis ſenſus ipſa figura: ſed ſignificatum per figurã Non enim cum ſcriptura nominat brachium dei eſt ſenſus litteralis de membro corporali eius. ſed de virtute operatiua ſua. Et ſimiliter quod chriſtus in parabolis ait de vinea culta ⁊ agro ſato: ⁊ nuptijs: ⁊ huiuſmodi: ad ſenſuꝫ litteralem pertinet id quod chriſtus intendebat per illas parabolas. vt de eccleſia vł verbo predicato: ⁊ huiuſmodi. Siquis autem exponeret parabolam de vinea de anima in particulari: id ille eſſet ſenſus tropologicus ſeu moralis. Nec oportet omnem auctoritatem ſcripture aut etiam hyſtoriam exponere ſm iſtum quadruplicem ſenſum: ſed modo ſm vnũ: modo ſm alium: vt dicit Origenes tractans illð de arca noe: ꝙ erat bicamerata ⁊ tricamerata. ⁊ quod dicit. b. Greg. in moralꝰ. vel alij doctores ꝙ aliquando ſcriptura non poteſt intelligi ſm litteram: intelligitur ſm ſuperficiẽ ſeu corticem littere. non quia ſcriptura in omni parte ſua habeat intellectum verum litteralem qui non occidit ſed viuificat. Sicut verbi gratia cum ait pſ. lxxviij. Comederunt Jacob ⁊c. ſm litteram: ideſt corticem littere nuſq̃ꝫ inuenitur Jacob comeſtus. ⁊ ideo nõ poteſt intelligi hoc ſm litteram: ideſt corticem littere. Sed ſenſus litteralis eſt ꝙ populus ille iudeorum dict⁹ Jacob (qm̃ ab eo deſcendit) fuit pluries ꝑpter peccata ſua quaſi ad nihilum deductus diuerſis flagellis. ſicut id quod comeditur ad nihilum deducitur. Item ex multiplicitate horum ſenſuum non ſequitur aliqua cõfuſio in ſacra ſcriptura: cum omnes ſenſus fundentur ſup vnũ ſcilicet litteralem. Ex quo ſolo poteſt trahi argumentum. Non autem ex his que ſm alium triplicem ſenſum dicuntur. b. Aug. ad Uincentium donatiſtam. Nec tamen ex hoc deperit aliquid ſacre ſcripture: quia nihil ſub ſpirituali ſenſu ↄtinetur fidei neceſſarium quod ſcriptura alibi per litteralem ſenſum non tradat. Sicut verbi gratia: ad oſtendendum ꝙ chriſtus voluntarius acceſſit ad paſſionem eſt figura: quia yſaac permiſit ſe ſponte ligari ab abraā: ad victimandum. ſed iſtud expreſſe habetur. Eſaie. liij. vbi dicitur. Oblatus eſt: quia ipſe voluit ⁊c. Et quod Hierony. ait ad Paulinum ꝙ vitioſiſſimũ genus dicendi eſt deprauare ſcripturas ⁊ ad ſenſum ſuum ſcripturam trahere etiam repugnantem: videtur intelligendum quoad expoſitionem ſcripture litteralem. Nã quoad ſenſum ſpiritualeꝫ omnis expoſitio ſcripture fundata in veritate fidei ⁊ congruenter aptata bona eſt: ⁊ omnes doctores talibus vtũtur. Quandoqꝫ etiam id quod male geſtum eſt ſm litteram ſeu hiſtoriam ſignificat ſpiritualiter aliquid bene factum. vt dicit. b. Gregorꝰ. in moralꝰ. Quid enim ſceleſtius dauid in adulterio ⁊ occiſione vrie? Et quid fidelius vria? ⁊ tamen (vt ipſe exponit) dauid ſignat deum: ⁊ vrias pplm iudeorum reprobatum.

¶ De ſeptem re- .§. xiij.

Septẽ regule ad itelligẽdũ ſacram ſcripturam

gulis que ab aliquibus dicuntur claues: quia per eas aperitur intellectus in multis ad intelligendum ſcripturas ſacras: quas ponit Jſið. in lib. de ſum. bo. ⁊. b. Aug. in lib. de doctrina chriſtiana. Et dicit eas fuiſſe tyconij. vt refert Nico. de ly. in prologo ſuper penthatheucon. Qui etiam dicit ꝙ volenti proficere in ſtudio ſacre ſcripture: neceſſarium eſt incipere a ſenſu litterali: quia ille eſt fundamentum. ⁊ ex ſolo illo argumentari poteſt circa dubia fidei et morum: non ex ſenſibus ſpiritualibus.

Prima

¶ Eſt ergo prima regula ſeu clauis ſapientie de dñō noſtro ieſu chriſto ⁊ eius corpore myſtico qð ẽ eccleſia: quia per connexionem capitis ad corpus ſacra ſcriptura ſub vno contextu quaſi ſub eadem perſona aliquando loquitur de vtroqꝫ. de vno tranſiens ad aliud. Uerbi gratia Eſa. lxj. Induit me veſtimentis ſalutis: ⁊ indumento iuſtitie circundedit me quaſi ſponſum decoratum corona: ⁊ quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis. Quod enim dicit quaſi ſponſum loquitur de chriſto. Et qð ſequitur: quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis: intelligitur de eccleſia. Similiter quod dicitur Cantꝰ. j. Oſculetur me oſculo oris ſui: quia meliora ſunt vbera eius vino. Quod dicit. Oſculetur me oſculo oris ſui: verbum eſt ſponſe frui ſponſo deſiderantis. Quod auteꝫ ſubdit: qꝛ meliora ſunt vbera eius vino: verbum eſt ſponſi eccleſiam commendantis. ſiue de duobus preceptis dilectionis. ex quibus elicitur lac refectionis pure ſuperantis vinum mundane delectationis. ſiue intelligatur de duobus teſtamentis ſcripture. Unde exprimitur lac doctrine excedentis ſecularem omnem ſcientiam.

Scðā

¶ Secunda regula eſt de corpore domini myſtico vero ⁊ ſimulato. Eccleſia enim eſt ſagena nondum tracta

ad litus:continens piſces bonos ⁊ malos per/
mixtos:ſed ſeparandos ab inuicē in fine mū/
di:vt dicitur parabolice Mat.xiij. Et ideo in
ſacra ſcriptura mali commendantur cum bo/
nis quibus ſunt permixti.ſicut Oſee.xi. Iſra
el ⁊ dilexi eum. Et econuerſo.aliquando boni
vituperantur cuz malis. Sicut Eſaie.j.Cogno
uit bos poſſeſſorem ſuum.⁊ aſinus preſepe do
mini ſui. Iſrael autem non cognouit me. Ali/
quando in eodem contextu exprimitur qd ad
bonos pertineat:quid ad malos. Sicut Cant.
j. Nigra ſum ſed formoſa ſicut tabernacula ce
dar:ſicut pelles ſalomonis. Verba ſunt ſponſe
eccleſie:que ratione malorum dicitur nigra:⁊
ratione bonorum formoſa. Et quod ſubditur
pro exemplo. Sicut tabernacula cedar. Hoc re
fertur ad malos. Ex cedar enim deſcenderunt
ſaraceni:nigri vitijs. Quod additur.ſicut pel/
les ſalomonis. applicatur ad bonos. Salomō
non ſignificat hic deum. Pelles tabernaculi
quod poſtea tranſiuit in templū quibus coope
riebatur hyacintine ⁊ rubricate ſunt virtutes
ſapientie ⁊ charitatis:que operit multitudinē
peccatorum. ⁋ Tertia regula eſt de ſpiritu et
Tertia littera. ſm ꝙ accipitur ſub eadem littera ſen/
ſus hyſtoricus ⁊ myſticus. quia veritas hiſto/
rie eſt tenenda ⁊ ad ſpiritualem ſenſum referē
da. Sicut apoſtolus loquens ad Gal.iiij. dicit
Is qui ſm carnem natus eſt:ideſt iſmael:per/
ſequebatur eum qui ſm ſpiritum natus eſt.i.
yſaac trahendo eum ſeu alliciendo ad malum
⁊ figurat ſpiritualiter malos in eccleſia perſeq
bonos.ſaltem moribus prauis. Poteſt etiam
aliter exponi dicta regula vt referatur vtrūq
ad ſenſum litteralem tantum qui quandoqz ē
duplex. Sicut illud quod dñs dicit.j. Paral.
xvij. Ego ero illi in patrem:⁊ ipſe erit mihi in
filium. hoc intelligitur ſm litteram de ſalomo
ne ⁊ de chriſto:vt dictum eſt ſupra. Sed prout
intelligitur de chriſto poteſt eſſe ſenſus ſpiritu
alis ſm quid inquantum ſcilicet chriſtus fuit
figuratus in ſalomone. ⁋ Quarta regula eſt
Quar/ta de ſpecie ⁊ genere ſeu de parte ⁊ toto: cum de
vno tranſitur ad aliud. Sicut Eſa.xiij. Primo
loquitur contra babylonem ſpecialiter cuz di/
cit. Onus babylonis:ideſt flagellum ⁊ maluz
inducendum ſuper talem ciuitatem:⁊ tranſit
ad intelligendū verbū de toto mundo genera
liter per hoc quod ſubditur. A ſummitate celi
dominus ⁊ vaſa furoris eius vt diſperdat om
nem terram. Poſtea reuertitur ad loquenduz
de ciuitate illa babylonie ſpecialiter cum dic.
Ego ſuſcitabo ſuper vos medos qui argentuz
non querant:quia ſcilicet darius medus cum
nepote ſuo cyro cepit babylonem:⁊ interfecit
Quīta balthaſar regem eius Dan.v. ⁋ Quinta regu
la eſt de temporalibus:que contingit quadru/
pliciter. Uno modo per ſynecdochen: qñ po/
nitur pars tēporis pro toto.ſicut in euāgelio:
cū chriſtus dr̄ fuiſſe in ſepulchro tribus dieb⁹.
⁊ tamē prima dies ⁊ vltima nō fuerūt comple
ti. Secūdo mō ꝓpter minutias tꝑis que aliqñ
computātur:aliquādo omittunt̄.⁊ ſm ſcriptu
ram loquēs de aliquo numero annoꝝ in pluri
bus locis.aliqñ ponit plures annos pdictas
minutias ponēs. Alio loco pauciores pdictas
minutias omittēdo. Tertio mō ꝯtingit eo ꝙ
computatio annoꝝ incipit in vno loco ſcriptu
re a priori tꝑe in alio loco a poſteriori.ſicut Gen.
xv.dictū fuit abrae. Semen tuū futuꝝ eſt pere
grinū quadringentis annis.⁊ Exod.xij. dici/
tur ꝙ māſio filioꝝ iſrael in egypto fuit q̄drin/
gentis triginta annis.qꝛ cōputatio hmōi ma/
ioris numeri incipit a tꝑe quo dictū fuit abrae
Gen.xij. Egredere de terra tua. Computatio
vero minoris tꝑis incipit a natiuitate yſaac:q̄
fuit triginta annis poſt egreſſum abrae de arā
Quarto mō ꝯtingit eo ꝙ ſcriptura loquit̄ de
futuro ꝑ modū ꝑteriti. vt illō Eſa.ix.paruulus
natus eſt nobis. Et hoc eſt ad denotādū certitu
dinē ꝓphie cuius euētus de futuro eſt ita cer/
tus ſicut ſi iā ꝑteriſſet. Et hoc eſt ꝓpter certitu/
dinē diuine ꝑſcientie ex qua fit reuelatio ꝓphe
tis. ⁋ Aduertēdū tñ ꝙ pdictus modus locu/
tionis hꝫ locū in ꝓphia pdeſtinationis ſeu pre
ſcientie:nō in ꝓphetia cōminationis que frequē
ter mutat̄:vt pꝫ in exēplo Ezechie cui dictū fu/
it. Diſpone domui tue qꝛ morieris tu ⁊ nō vi/
ues Eſa.xxxviij. Et in minutis. ⁋ Sexta regu Sexta
la ē de recapitulatōe ⁊ anticipatōe. In ſacra.n.
ſcriptura nō ſemꝑ eodē ordine geſta ⁊ facta
ſcribunt̄ quo fiūt.⁊ idō qñ ꝑponunt̄ poſteriora
dr̄ anticipatio:qñ vō fit econuerſo.i.priora poſt/
ponunt̄ dr̄ recapitulatio.ſicut Gen.x.dicit̄. Ab
his diuiſe ſunt inſule gētiū in regionibus ſu/
is vnuſqſqꝫ ſm linguā ſuā. Et poſtea.c.xj.dici
tur. Erat aūt terra labij vnius ⁊ ſermonum eo
rūdē. Ex quo pꝫ ꝙ illud quod dr̄ in.x.c. de di
uiſione linguarum dicitur per anticipationē.
ſimiliter Gen.ij.c.poſtꝗ moyſes deſcripſerat
creationē celi ⁊ terre ⁊ ornatū eoꝝ poſtea ſub
dit. Iſte ſunt generationes celi ⁊ terre.qō eſt ꝑ
recapitulationē. ⁋ Septima regula eſt de de/ Septi/
mone ⁊ eius corpore. vt dicit.b.Greg. i omel. ma
Certe omnium malorum hominum caput dia
bolus eſt:⁊ omnes iniqui ſunt mēbra eius. Et
ideo ꝓpter cōnexionem capitis ad mēbra ſcri/
ptura loquēs de vno ī eodē ꝯtextu trāſit ad lo
quēdū de altero.ſicut Eſa.xiiij.loquēs de rege
babylonis.ſ.nabuchodonoſor: qui erat diabo
li mēbꝝ tranſit ad loquēdū de principe demo/
num;cum ſubdit. Quō cecidiſti lucifer q ma/

ne oriebaris? Et Ezechiel loquens de principe tyri quodam tyranno malo tranſit ad loquenduꝫ de diabolo cum ſubdit. Tu ſignaculū ſimilitudis plenus ſapientia ⁊ perfectus decore.

¶ De multiplici vtilitate ſacre doctrine.
Capitulum. iij.

ET erit tanquam lignum quod plantatuꝫ eſt ſecus decurſus aquarum : quod fructum ſuuꝫ dabit in tēpore ſuo. Loquēs propheta ſiue Dauid ſiue Eſdras ſm̄ Nico. de ly. in hoc ps. primo prologo pſalmorum de viro iuſto ⁊ ſpe beato. proprietates eius d̄ſcribit aſſimilans eū arbori iuxta aquas velociter currentes exiſtenti tempore congruo fructificanti: vt humilitas eius inſinuetur: quia in terra radicata. Studioſitas iudicetur. q2 iuxta aq̄s ſituata. Operoſitas ſancta manifeſtetur in fructificatione declarata. Neqꝫ enim tumidi penetrare valent profunda ſcripturarum ſanctarū. Sed vbi fuerit humilitas ibi ⁊ ſapientia teſte ſapiētiſſimo Salomone. que humilitas ab humo deriuata ſe recognoſcere facit puluerem et limum. ibi figens radices cogitationum. Quāuis enim allophili demonum obſtruere niterētur quos fodiebat puteos iuſtus yſaac per ſeruos ſuos. ſ. cogitationes ſuggerendo: errores vel elationes. non tamē preualuerunt quin pſeuerans perueniret ad aquam viuam quaꝫ vocauit abundantiam. ſ. virtutuꝫ que maxime in ſacris ſcripturis reperitur. Et iō iuxta has aq̄s plantantur mens eius vt aſſidue has hauriat in gaudio de fontibus ſaluatoris. O quis vnquā narrare poterit profunditatem: vtilitateꝫ: multiplicitatem: ſuauitatem haruꝫ aquarum. Si quidem atteſtāte Caſſiodoro ſuper ps. Omis ſplēdor rethorice eloquētie: omnes modi poetice locutionis quelibet varietas decore pronunciationis. a diuinis ſcriptoribus ſumpſit exordium. Vn̄ ⁊ mox ppl̄i illius doctor ⁊ rector: cui in figura omnia cōtingebant. eductus de aqs egyptiorum doctrinarum quibus fuerat imbutus: ebullientibus ranas garrulas dyalecticorum ſm̄ Orige. conuerſis etiā in ſanguinē incentiuorum libidinum ⁊ errorum in deſerto eccl̄ie. populum ſitientē ad aquas ſalutares adduxit que etſi amare prius fuerant ⁊ impotabiles in ſuperficie littere occidentis ſuaues facte ſunt miſſo in eis ligno crucis: ita vt omnis ppl̄s ſapientum biberet ⁊ iumēta ſimpliciuꝫ. Ad has ſuauiſſimas inuitabat. Eſai. dicit. Omnes ſitiētes venite ad aquas. Quod chriſtus ardētius agens clamabat in templo dei. Siquis ſitit veniat ad me ⁊ bibat. Joan. vij. Nam qui biberit ex aqua quā ego dabo ei doctrinas. ſ. euāgelica gratiam cōtinente: non ſitiet in eternuꝫ ait idē ſamaritane Jo. iiij. Pre ſuauitate eius mundanorum ſiti extincta. Multiplicitas ſenſuū eius ſignificatur in fluuio paradiſi voluptatis irrigandi lingua eius qui ad nos deſcēdens diuiditur in capita. Ipſa enim ſapientia diuinoruꝫ que beatos ꝯtinue irrigat nob̄ reuelata in ſcripturis in quatuor ſenſus diſtinguit litteraleꝫ: allegoricum: moralē. ⁊ anagogicum. quib9 inherentes ſitim noſtrā tēperemus. Et ſic ſpirit9 domini ferebatur ſuper aquas. Gen̄. j. ad variādum intellectuꝫ earū. In his aquis Jacob mittebat virgas populeas ⁊ amigdalinas ꝑtiꝫ decorticatas. vt in aſpectu earum oues potantes conciperent ⁊ parerent fruct9 varij velleris reſperſos q2 doctores eccleſie ſententias in ſcripturis poſitas. partim ſm̄ litterā partim remoto cortice ſenſus myſticos populis ſibi ſubditis debent propinare. vt fructus bonorum operum varios dent tp̄e ſuo. Per hanc aquaꝫ ſapientie ductus in ſpū Ezechiel propheta ad inſinuandum in ea ſucceſſiuos profectus. Primo ipſa operte ſunt plante eius. ſecundo genua vltra procedenti. exinde renes. Demum tanta inuenta eſt profunditas vt trāſuadari nō poſſet.

¶ Vtilitateꝫ earum .§. i.

⁊ quot fructus ex ipſis ꝓpinatis ⁊ hauſtis nullus poterit ſufficienter enarrare. Juxta aquarū
De vtilitate ſacre ſcripture.
fontes nōne patriarcharū: yſaac: Jacob Moyſi. ſponſalia cum rebecca. Rachel ⁊ ſephora habuerunt initia. vt intelligimus ſm̄ Orige. illō impleri Oſee. Deſpōſabo te mihi in fide iuxta aquas ſcripturarum ſacrarum. Fides enim ex auditu. Auditus autem per verbuꝫ dei. qō in oēm terraꝫ exiuit. Ro. x. c. In aquis maris ſubmerſo pharaone cum exercitu ſuo. tranſit populus dei liberatus ab eo. domino decantans. Exo. xv. Omnia quidem flumina doctrinaruꝫ in mare ſcripture intonat. ⁊ ipſum mare nō redūdat vt d2 Eccē. j. in aliqd ſuperfluitatis. Et in aqs hui9 maris ꝯfregit de9 capita dracōis infernal. teſte Dauid. In cui9 figurā ipſe cū lapidib9 ſumptis de torrēte aq̄r funda iactatis imaneꝫ goliath ad ſolū ꝓſtrauit. j. Re. xvij. c. Qd̄ ipletū eſt qn̄. xp̄s fortis robore ⁊ d̄corus aſpectu ſathanā tētatiōib9 pugnātē auc̄tib9 ſacre pagine duxit ad plenū. Mat. iiij. In iordanicis aqs hui9 ſacre ſophie mūdat9 ē a lepra errorum ⁊ vitiorum Naamā ppl̄i gētilis nō in fluuijs damaſcenis abana ⁊ pharphar ethnicorum doctrinis vt arbitrabat. iiij. Re. v. Jā vos mūdi eſtis pp ſmonē quem locutus ſum vobis. inqt veritatis magiſter. Jo. xiiij. ¶ Hec eſt piſcina in pomerio mūdiali ad quam deſcendēs Suſanna pulchra nimis. ſacroſancta videlꝫ eccleſia: nō hn̄s macu-

lam neqꝫ rugā ſe refrigerat contra eſtus laboꝝ
⁊ tentationum. Sed duo falſi ſenex pleni mu//
tua cogitatione. ſcribe ⁊ phariſei. quia noluit
miſceri cum eis. perfidie eorum aſſentiendo.
eam de adulterio accuſant ſpirituali. quia chri
ſto adheſit quem comprehendere nondum va
luerunt: ⁊ morte eterna iudicant condemnan/
dā. Daniel autem puer qui natus eſt nobis de/
mum conuincet in fine de teſtimonij falſitate.
gehenne applicandos Dañ. xiij. In hanc piſci/
nam hieroſolymitanam poſt deſcenſionem in
ea. a magni ꝯſilij angelo myſteria eius ꝑ incar
nationem implendo. quicunqꝫ deſcēdit in vni
tate fidei ⁊ dilectionis. ſanatur a quacunqꝫ de/
tineatur anime infirmitate Jo. v. Et non ſoluꝫ
cōtractus. ſed ⁊ cecus natus ad natatoria ſiloe
illuminatus eſt Jo. ix. Inuenit onam aquas ca
lidas in deſerto aſinos paſcens Geñ. xxxvj. qꝛ
dum ſimplices ⁊ humiles cogitationes nō ela
tas fouet in ſolitudine exteriori ⁊ interiori. ſe/
cum meditans doctrinam ipſam experitur di
lectione feruentem. Ad huius humorem imit/
tit deus radicem fidei in homine quod patuit
in eunucho candacis regine ethiopuꝫ. In cur/
ru enim ſuo per deſertum tranſiens ⁊ legens
Eſaiam prophetam. demum ad aquam veni//
ens credens baptizatus eſt: ⁊ ibat per viam ſu
am gaudens ⁊c. Act. viij. Nonne ⁊ aque mul/
tiplicate in expoſitionibus eleuauerunt arcam
eccleſie: ſeu anime in ſublimi contemplationis
⁊ ſpei Geñ. vij. vt ſitiat ad deum viuum: ſicut
deſiderat ceruus ad fontes aquarum. Et ſicut
audiuit ita vt videat in ciuitate domini virtu/
tum. Deniqꝫ aqua ſapientie ſalutaris potauit
dominus electos ſuos que docet ſobrietatem:
prudentiam: iuſtitiam. ⁊ virtutem quibus nil
melius in vita hominibus Sap. ix. Puteꝰ eſt
aquarum viuentium iſte liber vite. que fluūt
impetu de libano ſuperne ſcientie. quia recrea
tus helyas ſubcinerio pane viriliter ambula/
uit vſqꝫ ad montem dei. iij. Reg. xix. Bibe er/
go aquam de ciſterna tua. vt proteſtatur ⁊ hor
tatur ſapientiſſimus ſalomon Prouerb. v. qui
de celo deſcendit. Nam fons ſapientie verbuꝫ
domini in excelſis Eccli. j. Et fluenta putei tui
que ſunt glorioſe ſanctorum doctorum doctri
ne. deriuētur fontes tui foris: quia hec eſt que
ſparſa colligitur erogata reuertitur: ⁊ publica/
ta ſuſcipit incremētū. Et in plateis quo vniuer
ſi concurrunt aquas tuas diuide quas arta lo/
ca non capiunt. habeto eas ſolus ne ſit tecuꝫ ſo
crates. Plato. Ariſtoteles. Homerus. Virgili/
us vel Naſo. Tullius. Varro: vel Anneus. Hi
enim ſunt alieni qui non debēt eſſe participes
tui. Ita exponit Joānes dominici cardinal. vł
habeto eas ſolus ruminando ⁊ operando. nec
communicet alienus lucra vel honorem: ⁊ glo
riam ſeculi inde expectando.

¶ Quot fructus ar/ .§. ij.
bor rationalis plantata iuxta aquas ſcriptura/
rum ſanctaꝝ faciat pulcherrime oſtendit Hie/ De fru
ro. in prologo pſalmorum dicens. Hic habꝫ in ctu ſa/
fans quid lactet. Puer quid laudet. Adoleſcēs cre ſcri
quid corrigat. Juuenis quid ſequatur. Senior ptur
quid precetur. Hic diſcunt femine pudicitiaꝫ.
Populi inueniunt pietatem. Vidue iudicem.
Pauperes protectorem. Aduene cuſtodem,
Hinc inueniant reges quid audiant. Judices
quid timeant. Hec triſtem conſolatur. Letum
temperet. Iratum mitigat. Pauperem recreat
Diuitem vt ſe cognoſcat increpat. Omnibus
ſe ſuſcipientibus apta medicamenta tribuit.
Necqꝫ peccatorem deſpicit. Sed per penitentiā
remedium ei ingerit. Poſt hec deus oſtendit.
Simulacra irridentur. Fides aſſeritur. Perfi/
dia repudiatur. Juſtitia ingreditur. Prohibe/
tur iniquitas. Miſericordia laudatur. Crude/
litas abdicatur. Veritas requiritur. Menda//
cium damnatur. Dolus accuſatur. Predicatur
penitentia. Pax ſequenda promittitur. Spes
certa nutritur. Sed quod his omnibus eſt ex//
cellentius: chriſti ſacramenta laudantur. Hec
Hiero. In ea reperiuntur dei perfectiones ex
ibi narratis vt omnipotentiam in geneſi. In
mundi creatione. Dei clementiam in Exodo:
ex liberatione. In exitu iſrael de egypto. Reue
rentiam ⁊ maieſtatem i Leuitico. Ex ſacrificijs
⁊ cerimonijs. Eius patientiam in li. Numeri.
Fortitudinem in bellis ioſue. Longanimitatē
⁊ miſericordiam in volumine. Judicum. Pro
uidentiam in libris Regum ⁊ huiuſmodi. Et
ſic de alijs ⁊c. Immo etiam quecunqꝫ ibi ſcri/
pta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt:
vt per exempla ⁊ dicta illorum qui ibi laudan
tur. curramus per viam virtutum ad brauiuꝫ
ſuperne vocatōis. Reſpice ibi ⁊ inuenies abel
deuotionem. Enoch contemplationem. Noe
credulitatem. Abrae fidelitatem. Iſaac patien/
tiam. Jacob prudentiam. Joſeph caſtitatem.
Moyſi charitatem. Phinees ſanctam emula/
tionem. Aaron deuotam oblationem. Jude au
daciam. Joſue confidentiam. Othonis recti/
tudinem. Sanſonis fortitudinem. Booz equa
nimitatem. Samuelis integritatem. Job re//
dargutiones. Tobie correctiones ſeu monitio
nes. Dauid miſericordiam. Salomonis peni/
tentiam in Eccleſiaſten. Helye zelum pietatis
Heliſei zelum equitatis. Eſaie ſtabilitateꝫ. Hie
remie magnanimitatem. Ezechielis rigoreꝫ.
Danielis feruorem. Mathathie ſingultus. Ju//
deqꝫ machabei cultus. Eleazari amorē patrie.

Razie virorem latrie. In nouo teſtamento chri
ſti domini obedientiam. Matris eius innocē
tiam. Petri longaniniitatem. Angelorum ex/
ultationem. Pauli ſublimitatem. Baptiſte cō
feſſionem. Andree magiſterium in cruce. Ja/
cobi deſiderium in luce. Joannis ſapientiam.
Thome ſcientiam. Alpheidis iuſticiam. Phi/
lippi reſulgentiam. Bartholomei nobilitatē.
Matthei veram ſanctitatem. Simonis cōſtan
tiam. Thadei reuerentiam. Matthie humili/
tatem. Marci ſinceritatem. Luce vigilantiaꝫ.
Barnabe eminentiam. Cum innumeris virtu
tibus legendis ꝗ tāgēdis in ſola philoſophia
quam deus pro ſalute noſtra dignatus eſt mū/
do miſericorditer reuelare. Hec Joannes do/
minici cardinalis in noctiluca. Sed conqueri
tur dominus per hieremiam dicens. Duo ma
la ſecit populus meus. Me dereliquerunt ſon
tem aque viue: cum ſcilicet ſacram doctrinam
diuinam maieſtatem gratiam virtutum glori/
am beatorum docentem ꝗ inducentem. ꝗ ſode
runt ſibi ciſternas diſſipatas pro aquis doctri
narum infidelium que continere non valent
aquas. In terra ſcilicet mentis ſue curioſitateꝫ
conſtruentes: in qua colligant aquas errorum
a poteſtatibus aeris deſcendentium: que con/
tinere non valent eas: quia inſatiabilis eſt cu/
rioſitas humana: noua querens ꝗ nunquā di/
cens ſufficit. Semper enim tales ſunt addiſcē
tes: ꝗ nunquam ad ſcientiam veritatis perue/
nientes: vt ait apoſtolus. Et ſicut ſiliquis por/
corum ſatiari nequibat prodigus adoleſcens
qui ſubſtantiam ſuam diſſipauerat: ſcilicet do/
ctrinis ethnicorum que inflant nō nutriūt: vt
exponit Hiero. Et hꝫ di. xxxvij. Ita nec ſitim ex
tingunt ſeu extinguere pñt his turbidis aqs.

¶ Doctrine gentilium philoſophorum vel
poetarum non ꝓſunt ad ſalutem. Cap. iiij.

VErũtamen in dilu
uio aquarum multarum ad deuꝫ
non approximabunt ps. xxxj. Ut
ſcribitur Gen. j. diuiſit deꝰ aquas
que ſunt ſub firmamento ab his que ſunt ſuꝑ
firmamentum. Et ſuper firmamentum aque q̄
ſuper celos conſtituunt: diuina ſcilicet oracula
veteris ꝗ noui teſtamenti diuiſe ſunt ab aquis
doctrinarum mundialium que in terra obſcu
ra miſcentur. Nam aque ille ſuperiores pagi/
ne ſacre limpidiſſime ſunt: quia preceptum do
mini lucidum illuminans oculos. Solidiſſi/
me ſunt ꝗ vnite: quia verba mea non trāſibūt
ait dominus Luc. xxj. Aque que ſuꝑ celos ſunt
celum cryſtallinum nuncupate dominum lau
dant eius magnitudinem inſinuantes. Scru/
tamini ſcripturas ꝗ he ſunt que perhibent te/
ſtimonium de me Joan. v. dixit deus humana
tus in terris. Aque vero inferiores doctrine. ſ.
gentilium perfidorum: iudeorum aut hereti/
corum obſcure ſunt ꝗ turbide erroribus īmix
te ps. cxv. Omnis homo mendax. Non ſtabi/
les ſed confutate. Juxta illud Mat. xv. Om/
nis plantatio ſcilicet doctrine quam non plan/
tauit pater meus celeſtis eradicabitur: ꝗ nō ſo
lum ab vnitate vere fidei recedunt: ſed etiaꝫ a
ſe inuicem diuiſe ſibi contrariantur. Non lau/
dant dominum huiuſmodi aque verum: ſed
falſos deos ꝗ eorum ſcelera: querentibus eoꝝ
auctoritatibus non ad gloriam dei: ſed propri
am. Hec ergo quia aque multe non vnite de ve
ritate tractantes: ſed multe in erroribus dilu/
uium generant: diſſipans terraꝫ. quod omnes
extinxit viuentes niſi in arca eccleſiaſtice do/
ctrine ſaluatos. Non ergo homines appropin
quabunt ad deum vere intelligendum aut di/
ligendum: aut poſſidendum in diluuio aqua/
rum multarum. vnde. b. Aug. in omel. ſuꝑ Jo
an. ait. Fuerunt quidam philoſophi de virtuti
bus ꝗ vitijs ſubtilia multa tractantes: diuidē/
tes: diffinientes: rationes acutiſſimas conclu/
dentes: libros implentes: ſapientiam ſuā buc
cis crepantibus ventilantes: qui etiam aude/
rent dicere hominibus. nos ſequimini: ſectā
noſtram tenete ſi vultis bene viuere. Sed quia
non intrabant per oſtiū perdere volebant: ma/
ctare ꝗ occidere. Dicant ergo pagani. Bene vi/
uimus. Si per oſtium non intrant. quid eis ꝓ/
deſt: vnde gloriant̄. Ad hoc. n. debet vnicuiqꝫ
ꝓdeſſe bene viuere: vt ei det ſemꝑ viuere. Nec
bene viuere dicē̄di ſunt qui finē bene viuendi
vel cecitate neſciūt vel inflatione ꝯtēnunt. Non
eſt aūt cuiqꝫ ſpes vera ꝗ certa ſemꝑ viuēdi niſi
agnoſcat vitā que eſt xp̄s: ꝗ per ianuā. i. fidem
xp̄i intret in ouile ſcꝫ eccleſie. Querūt. n. plerūqꝫ
tales ꝑſuadere hoībus vt bene viuāt ꝗ chriſtia
ni nō ſint: ꝑ aliā partē volūt aſcē̄dere ꝗ macta/
re ꝑdere: nō vt paſtor ꝯſeruare. hec. b. Aug. qō
aūt in ꝓuerbijs. Aque furtiue dulciores ſunt
doctrine ſcꝫ ethnicoꝝ vel hereticoꝝ qui mol/
les ſunt nō ſolide vt que ſuꝑ celos ſunt: q: mol
lem faciunt aīum: ꝗ ad delitias ꝗ laſciuiā idu/
centes: que furtiue dicunt̄: q: ꝓcioſam viri ani
mā rapiūt his potatā. Uel q: ſi qua vera illi di
xerūt furati ſūt ab alijs ſibi gloriā nō deo aſcri
bē̄tes. vel q: legi vetite coiter ſunt diſt. xxxvij.
Ep̄s. Jō dulciores vident̄ ꝓpter ornatū earum
delectantē: tū q: nitimur in vetitū ſemꝑ cupi/
muſqꝫ negata. Sꝫ nouiſſima eius amara quaſi
abſinthiū ad ꝑditionē ducē̄do. Propter h̄ enī
gygantes qui fuerunt magni mundana ſapia
gemūt ſub aqs. vt ſcribit Job. Gemitu ſempi/
terno. Et ſi igit̄ ois ſanctus chriſti ſanguine tin

Q̄t po/ ſitis ꝗ hmōi doctri/ ne nō ꝓſunt ad ſalu tem

ctus oret in tpe oportuno ſcꝫ huius ſeculi pro
hac remiſſione peccatoꝝ obtinēda de qua pre
dixerat. veꝝ in diluuio aquaꝝ hmōi doctrina
rum fallaciā nō appropinquabunt eī obtinen
do: qꝛ per ea nō exorāt deū penitentiā ignorā/
tes. De phis ethnicis loquēs aplꝰ ad Ro. j. di/
cit obſcuratū fuiſſe coꝛ eoꝝ ⁊ traditos in repro
bum ſenſum. Repletos cū ſectatoribus ſuaruꝫ
doctrinarū omni iniquitate. ſubdēs ex illa ge
neralitate. xxj. ſpēs eius ꝯcludēs ꝓpter hoc di/
gnos morte. ſ. eterna. ⁊ Poli. lib. vij. c. ix. Cum
dixiſſet poetas: hyſtoricos: oratores: mathema
ticos eē legendos: nocumētū exinde ſequens
exprimit dicens. Cū hi in ius ſuū vendicant
aīum ſi polliceanť noticiā reꝝ: virtutis tamen
deducent ⁊ ſubmouent cultum. vnde ⁊ Cicero
cū de poetis ageret vt diligentius audiať ex//
clamat. Clamor ⁊ approbatio populi quaſi ma
gni ⁊ cuiuſdā ſapiētis magiſtri: ⁊ qui ad cōme
dationē ſufficiat plauſu ſuo quos vult facit au
tenticos. Et illi qui tantis efferuntur quantas
obducunt tenebras quos metus inuehunt q̄s
inflammant cupiditates. Hi ſtupra adulteria/
qꝫ conciliant varias doli reparant artes: furta
rapinas: incendia docent. Que ſunt vel fiunt
aut fingi pnt mala exempla ꝓponūt oculis mul
titudinis impite. Que incendia celi ſuccenſi:
aut maris inundatio aut terre hiatus tantas fe
cit populorum ſtrages: quantas iſti faciūt mē/
tiones ⁊c̄. Iſido. ēt in lib. de ſum. bo. ait. Ideo
prohibetur chriſtianis figmenta legere poeta/
rum: qꝛ nimirum mētē excitant ad incētiua li
bidinum. Et nō ſolum thura offerendo demo/
nibus immolantur: ſed coꝝ dicta libētius ca/
piendo diſt. xxxvij. Narrauerunt mihi iniqui
fabulationes. inquit pſal. ſed non vt lex tua. vi
dete ne decipiamini per philoſophiam ait apo
ſtolus ⁊ inanem fallaciam.

Nota ſecūdū Io/ .§. i.

hannem dominici cardinalis vbi ſupra ꝙ ve//
ra philoſophia in tribus conſiſtit: ſcilicet in re
ligione: moribus ⁊ doctrina. Si enim philo//
ſophia eſt diuinarum humanarūqꝫ reꝝ cogni
tio ſeu creaturaꝝ creatoriſqꝫ vtilis inquiſitio.
conſtat quia iuxta platonis ſniaꝫ in tres partes
diuiditur: ſcꝫ diuinalem: moralem: ⁊ rationa//
lem. Primā dixerunt theologicā. Secundam
ethicā. Tertiā rationalē logicā. Prima ſpiritū
accendit. Secunda dirigit vitā. Tertia perficit
naturaliter intellectū. Primā tradunt in meta
phiſica. Secundā in ethica. Tertiā in phiſica
peripateticorū doctiores. Prime partis noui/
mus cultorē platonem vel potius hermetem.
Secunda magnum ſocratem veneratur patro
num. Tertiam ſumme ampliauit Ariſtoteles

Plotinus vero philoſophus ſingulis partibꝰ
inſudauit. Et idem eſt ꝙ apud Platonem phi
loſophiam diuidi. In moraleꝫ que in actione
verſatur. In naturalem que cōtemplationi de
putatur. Unde ſub ea theologica comprehen/
ditur prout ex natura ⁊ ꝓprietate creature co/
gnoſcitur. Et rationalis qua verum a falſo di//
ſcernitur. Ut teſtatur. b. Aug. xviij. de ciui. dei
Et ſub rationali comprehenditur triuiū ⁊ qua
driuium: ideſt artes liberales. Sub morali: ſci
entia iuris comprehenditur. Nam medicina
ſub naturali. Alij tamen diſtinguūt naturaleꝫ
que eſt de natiuis rerum. que ſpectat ad phiſi/
cam: theologia que agit de deo angelis: demo
nibus ⁊ hmōi. que tāgere videť metaphiſica.

Quod philoſo/ .§. ij.

phia moralis gentilium non ſit vera philoſo// Qꝛ phi
phia. ⁊ ipſius philoſophie auctores non fue// loſo//
runt veri philoſophi. Probat Ioannes domi phia gē
nici in nocliluca ſic. Ethica eſt virtus moralis tiliū nō
aut eius peritia: ⁊ ethicus moraliter virtuoſus ſit vera
exiſtit. A virtute vero ⁊ peritia eius omnis er/ phia
ror excluditur vitium nāqꝫ naſcitur de errore
hinc puto dictum in ethica mundi. Omnis
malus ignorans. Ad ethicum autem pertinet
non ſolum finem propter quem omnia eſtimā
tur fienda inquirere. ſed etiam inuenire ⁊ cir/
ca inuentum non errare. Nullibi enim pericu
loſius erratur q̄ꝫ cum de vltimo tractatur. par
uus enim error in principio maximus eſt in fi
ne. Ethice enim principium eſt vltimi finis ri/
matio: finis vero virtutum inductio. Omnes
autem illos ethicos philoſophos ⁊ poetas et
rhetores. circa diuinitatem multipliciter erraſ
ſe non eſt dubium q̄zuis vltimum finem deſcri
pſerint. Simili modo dici poteſt omnes illius
ethice ſcriptores philoſophos dici non poſſe.
quia a noticia veri dei fuerūt extranei aut plu/
rimum errauerunt. Preterea moralem phm
omnes dixerunt: cuius vita doctrine concor//
dat: ⁊ eā morti neceſſario diſcrimini parat. vn̄
apud Macrobiū de ſomno Scipionis. Py//
thagoras ⁊ Plato dixerūt phiam meditationē
eē mortis quotidie de carcere corporis intēdā
aīe educere libertatē. Tota phia Cicerone reſe
rēte (ait Cato) fuit phoꝝ vita cōmēdatio mor//
tis eſt. Nā qd aliū agimꝰ. cū a voluptatibꝰ cor
poris ait Tulliꝰ: ⁊ a re familiari que eſt mini//
ſtra corporis ⁊ a republica aīum ſeuocamus:
maxieqꝫ a corpe abducimꝰ: ſeceſſqꝫ eē cogimꝰ
aīum a corpe ſecernere. nil eſt aliud q̄ꝫ mori di
ſcere. Currat huc moralis Seneca dicēs. Face
re docet phia nō diceť. Et hec exigit vt ad legē
ſuā quiſqꝫ viuat ne oroni vita diſſentiat. Huic
iungatur beatus Grego. phs nazanze. grecus

In apologetico dicẽs. Prima ſapia vita lauda/
bilis eſt. Ille mihi ſapiens videtur. qui pauca
de virtute animi ꝓloquitur plura autez in ſu
is opibus oſtendit. Et tullius in primo de offi/
cijs ait. Uirtutis omnis laus in actione ↄ̃ſiſtit.
Adijciatur ad hoc ꝙ virtutes oẽs ſunt conne/
xe. vt q̄ vna caret omnibus ſit vacuus. ſm ma/
giſtrum ſniarum in. iij. Diſcꝫ virtꝰ vni alicui
vitio cõtrarietur. Cũcꝫ contraria ſimul ineſſe
non valeant. q̄ in vno offendit multa perdit. vt
dicitur Ecc̃s. quia virtutem illã vitio ↄ̃trariaꝫ.
⁊ per ↄ̃ñs alias propter connexionẽ. Addatur
⁊ illud q̄ ſm be. Aug. vbi deeſt cognitio eter/
ne ⁊ incõmutabilis veritatis. ſ. per fidem falſa
eſt virtus in optimis moribꝰ. xxiij. q. j. Sꝫ om/
nes gentiles phi ethici caruerunt fide: ſpe: ⁊
charitate. Et ſi virtutes morales ⁊ pulchre de/
pinxerunt. multa tñ eis contraria peregerunt:
vt eas vere non haberent. Nam ⁊ ſuperbie: ia/
ctantie: inani glorie: cupiditati laſciuie. mẽda/
cijs: detractionibus: adulationibus: idolatrie:
nigromãtie repiunf ↄ̃diti vitia ipſa libris ſuis
deteſtabantur. ſed operibꝰ eorum inſiſtebant.
Nam Ariſtoteles ſuorum anteceſſorum glie ⁊
laudis cupidus: libros aliorum ante ſe ſcriben
tium excerptis floribus dicitur comburi feciſ/
ſe opera ſui diſcipuli magni alexandri vt ſoluꝫ
nomen ſuuꝫ vocaretur in terris. De demoſthe
ne maximo oratore. dicit Tullius. Leuiculus
ſane noſter. Demoſthenes. qui illa ſuſurro de/
lectari ſe dicebat confitẽtis mulıercule vt mos
eſt in grecia. Hic eſt ille demoſthenes. q̄d hoc
leuius. Item dicendus ne eſt phus demoſthe/
nes. qui plus dicebat ſe lucratum fuiſſe tacẽdo
q̄ꝫ alij perorando. ⁊ ita auaritie deditum: vt ꝑ
phas ⁊ nephas magnatis peret. Gorgias gre/
cis de pace ſcribens ⁊ perorans domi ſicut leo
rugiens morabatur. vt dicit Hiero. contra Jo/
uinianum. Quid de mirabili Apuleio dicetur
qui cum de demonibus vera ſentiret ꝙ eſſent
iniqui. verba ſcribere renuit ne offenderet eo/
ruꝫ cultores. Cynicos q̄ꝫ accaninos patre illo
nobili diogene nemo negabit iter ſctẽ phie no
mine venerandos: quos gentiles phos vocãt
in hoc precipue diſtinctos a ceteris: quo omni
pudore depoſito. cuꝫ quodam Abſolone patri/
cida ⁊ quibuſdam modernis hypocritis. pa/
lam ⁊ vxores cognoſcendas dicebant. Iſti ve/
ro concubinas ſiue deuotas pretulere verbis:
homines illi modeſtiam continentiam patien/
tiãcꝫ ſmonibꝰ multis atcꝫ politis. que ſi factis
ſpugnãt phi nõ fuerũt. Uereor: hic Ariſtotelẽ i
aſellũ mutatũ ſubdẽ ſemie ⁊ ſarcinã talẽ porta
re. Multarum turbarum video mihi immine
re certamen. ſi dixero intemperatum virgiliuꝫ
quem iuuenalis de vitio inordinando ſugilla
uit. Quid ſi falſus fuero ciceronem in multis
culpandum. ⁊ depꝛauatuꝫ. Saluſtium audite
de eo dicentem. homo leuis: ſupplex inimicis
amicis contumelioſus: nemini fidus. Senator
leuiſſimus: patronus mercẽnarius: cuius nul
la pars corporis a turpitudine vacat. Lingua
vana: manus rapaciſſime: gula imenſa: pedes
fugaces: ⁊ que honeſte nominari non poſſunt
inhoneſtiſſima. Audite ⁊ vos ſaluſtiani Tulliũ
ei reſpondentem. Non qui ita viuit vt tu inq̄t
aliter q̄ꝫ tu loqui põt. Nec qui ita illo te ſermo/
ne vtitur. vita honeſtior eſt. Sepius vidi gra/
uius offendere aios auditorum eoruꝫ eos qui
aliena aperte dixerunt. q̄ꝫ eos qui vitia cõmiſe
runt. Si qui autem volentes eos excuſare a ta/
libus vitijs dixerunt. eos fuiſſe emulos. ⁊ ideo
in alterutrum inuexiſſe ⁊ fuiſſe mentitos acqe
ſcatur eorum ſententijs. Sed q̄r totius phie ro
bur. vt ait plato patientia eſt. Unde quidam re
ſpondendo maledictis quibus non paruꝫ fue/
rat mutus ſe non eſſe phm apud torquatũ pro
dit. Hos ego phos nego qui infamationibꝰ vł
diffamationibus ſine rationabili cauſa proxi/
mos lacerarunt. Mentiuntur hiſtorici miſeri/
cordiam vitium fore propter paſſionem triſti/
tie aſſiſtentem: ⁊ ſe licite occidere poſſe. vt eua/
dant corporis penas. Errant achademici incer
ta cuncta ponẽtes. ⁊ non multo minus peripa/
tetici omnem noſtram ſcientiam a ſenſibus or
tum habere dicentes. Ita Uirgilius platoneꝫ
aliqualiter ſequens mentitus eſt omne vitium
a corpore originaliter pullulare: originale pec
catum non credens. vbi ait. Igneus eſt ille vi/
gor: ⁊ celeſtis origo. Seminibus quãtum non
noxia corpora tornant. Terra inique hebetant
artus moribundacꝫ membra. ℭ Sepe falſa
ſcribũt iſti hiſtorici vel morales: fauore: odio:
vel amore. Hinc beatus Hierony. fatetur phos
expreſſe mentitos. vbi ſcripſerunt ſocratẽ ſem/
per eundem vultum habuiſſe. ventũ eſt ad tan
tum errorem. vt xp̄ianus palaꝫ ⁊ impune: inio
cõmendatione ſtipatus: ſequatur ariolos ⁊ ma
gos demonũcꝫ cultores. quos omniuꝫ parẽs
iuſſit a terra extirpandos. Nicromãticus eq/
dem pythagoras fuit. ſi credimus Augu. So/
crates vero cũctis determinationibus ſuis de/
monis preferebat reſponſa. Jure autem cano/
nico quiſquis familiaris demoni infidelis cen
ſetur. xxvj. q. vij. Non obſeruetis. Merito er/
go ſancta phia abijcit meretriculas ab egroto
torquato: ſola ſanatiua eiuſdem. Nam proban
te beato Augu. in lib. xviij. de ciui. dei. Littere
ſeculares ad bene viuendum non conferunt. ſꝫ
ſole diuine. quas etſi omnes morales dico. pre
cipue tamen demonibus recollectos tractatus
in libris ſapientialibꝰ editos. quos vticꝫ omni
exceptione

exceptione ſemota veritate.ſententijs:facilita/
te:vtilitate:prefero ſingulis libris ⁊ dctis a
mercurio pythagora:ſocrate ariſtotele:plotino
varrone:tullio:ſeneca.⁊ alijs ethnicis.Ɐñ con
cluditur ꝙ hoīes in diluuio aquaꝝ multaruȝ do
ctrinarum harū.niſi notitiam ⁊ fidem habeāt
ſacre phie vtriuſqȝ teſtamēti.ad deum non ap/
propinquabunt.Quia regimen applōꝝ rectuȝ
in ſpirituali ⁊ tempali ad moralem pertinere
videtur phiam.quod refert torquatus dixiſſe
platonem.Reſpublicas fore beatas.ſi eas ſapiē
tes regerent.vel qui ſapie vacarent hoc veruȝ
eſſe fatendū eſt de vera ſophia.que in diuinis
habetur.nō in gentilium libris.Diligite(īquit
ſalomon.Sap.j.)iuſtitiam qui iudicatis terrā:
ſentite de dño in bonitate:⁊ in ſimplicitate cor/
dis querite illum.i.ſine plica erroris ⁊ vitij q
bus ethnici ſapiētes qui reſpublicas guberna/
runt abundabāt.Meum eſt conſilium inqt ſa
piētia ipſa in ꝓuerbijs.Mea eſt equitas.Mea
eſt prudētia.Mea eſt fortitudo.Per me reges
regnant ⁊ legum conditores iuſta decernunt.
Ipſe ſalomon qui ſapientiā petijt a dño ad iu/
dicandū populum ⁊ accepit.duȝ hec viguit rē
publicam dilatauit:ſpacio virtutibꝰ decorauit:
ſtabiliuit equitate:diuitijs ampliauit:firma/
uit pace cultu extulit celeberrimo.ſicut Regū
hiſtorie in libro.iij.tradūt.At vbi philoſophie
gentium animum dedit inquirēdo.ſ.doctrias
eorum cultus.parta longo tpe cuncta in breui
cōſumpſit quēadmodum in lib.Eccſs.nō am/
bigimus recitari.Si qui ergo priſcis tpibꝰ vi/
dentur ex ethnicis principibꝰ feliciter reſpubli
cas gubernaſſe:⁊ augmētaſſe:q phie opaȝ ōde
rūt:⁊ copioſe apphēderūt.vt alexāder magnꝰ.
africanꝰ:octauiāus.Julius ceſar ꝓnius.Tybe
rius claudiꝰ.Nero:⁊ ꝗplures alij.Sciendum
primo q: nō vere phi ideſt ſapiētes fuerunt ni/
ſi qꝛ ſcientijs mundi referti.Nam quō ſapien/
tes fuerūt.cū phia ꝓncipalit ꝯſiſtat in rectitudi
ne vite q̄ illi caruerūt.Alexādrū nāqȝ auctores
referūt furioſū ⁊ icōtinētē ceſarē parē ferre nō
poſſe:mario elatū tumore narrat Lucanꝰ.In/
gluuiē ⁊ crudelitatē tyberij refert Suetoniꝰ.
Quis nō deficiat recitando impietatē Caij im/
pudiciciā:rapinam:ſupbiam:⁊ cetera vitia cū
comeſtore.Extitit claudius timidus ſupra mo
dum ⁊ turpiſſimꝰ ira.Nemo niſi inſipiens Ne
ronem peſſimum fatebit ſapientum necatoreȝ.
Inuidentiā galbe ⁊ auaritiā nō admittit vera
ſapia.Octauiāus quo nemo in mūdo felicior
vitijs laſciuie ſm chronicas plibus abūdauit.
Exinde male ſentit quiſquis eſtimat reipubli/
ce ſpecimē ⁊ culmē conſiſtere.p phas ⁊ nephas
rape aliena.ſicut prefati egerunt quos vulgus
predicat glorioſos.Cedibus eniȝ rapinis ⁊ de/
populationi orbis diuinitatis ignari illi vaca/
bant.Juuabāt etiam eos ſpiritus neqȝ quibus
multipliciter ſeruiebāt nutriētes hincinde ꝓn
cipū ⁊ populoꝝ peccata.A qbus malis abſtinu
erūt ſucceſſores cognito xp̄o.qḋ eſt ad ſummā
reinpublicā deducere:videlicet eā a vitijs pur
gatam virtutibus decorare.Et ſi aliqñ fideles
cum ꝓncipibus ſuis ab īfidelibus oppreſſi ſūt
hoc erga eos miſericorditer egit diuina clemē
tia exigētibus demeritis pplōꝝ ne in finē ma/
lis eoꝝ reſeruatis acerbius in futuꝝ ſeculū cru
ciarent.Non enim ſemꝑ pr̄ oſculat filiū(ait.b.
Amb.)ſed aliqñ caſtigat.Ergo cū caſtigat q di
ligit:tūc circa eū pietas exercet.v.q.v. ¶ Su/
gantqȝ adoleſcētuli iuriū vbera qui reipublice
regimini creſcūt.videant plene priuū munici/
palia ſcripta aduerſa prie vigilanti cura ꝯſide
rent.aſſidēāt illā moleſte ducentibus.Diſcant
ſuos ciues amare ⁊ ſui ppli cui expectant ꝑeſſe
mores cognoſcāt:vt tādem valeant corpus no
tum nutrire creditū eis.Alioquin his omiſſis
quid ꝓderit ad moderate regēdum ſcire ſyde/
rum curſus.vires elemētoꝝ:naturas aīalium
ꝓprietates herbaꝝ thracū feuitiā:duriciā ſcy/
tharum.ſaturni originem.amores veneris:vi
ctorias martis.Si dicatur aſſueſcendum eſſe
iſtis ⁊ illis:nō ſufficit etas.debile ingeniū hec
tria ſimul nō capit leges ꝓphiam ⁊ regimē po
pulorum.Sepe cōtingit nihil ſcire eum q̄ vni
uerſa ſcire cōtēdit.Neqȝ legimus phos popu/
lis prefuiſſe nec populoꝝ prefectos phie operā
dediſſe.Socrates honores ⁊ magiſtratus ꝯtē/
pſit.Diogenes principum aulas turbā hoīum
Plato diuitias.Anaxagoras multi viſuȝ.Plo
tinus ad loca deſerta ꝯfugit.Item oportet ꝓn/
cipem eſſe ꝯſtantem quē fauor vel odiū:amor
ſpes aut timor:aut quęuis cupiditas nō concu
tiant.Hec ꝯſtantia precipue rectores firmat ad
hoc vnum vt ſubditis vniuerſis intēdant.⁊ vt
ait Greg.nazā.in apologetico.Reuera mihi vi
detur ars artiū ⁊ diſciplina diſciplinaꝝ regere
hominem qui certe eſt inter oēs animātes:ma
xime ⁊ moribus varius ⁊ voluntate diuerſus.
Cum ergo vt ait magnus Grego.in paſtoralis
Sepe dum ſuſcepta cura regiminis cor per di/
uerſa diuerberat:⁊ impar quiſqȝ inuenitur ad
ſingula dum confuſa mente diuiditur ad mul/
ta:patet clarius ꝙ idem non poteſt ſimul recte
ſtudio phie ⁊ hominū cure vacare.Totuȝ eniȝ
hominem vtrūqȝ requirit.Si negligenter dñi
cytharedus ſpeculationi celeſtiuȝ rerū affixus
populum a deo ſibi cōmiſſum dixerit:ita vt nō
corripuerit aliqñ prauū filium ſuū dicens.qua
re hoc feciſti?qui tamen erat gr̄a plenus.quo/
modo dicemus inferiorem quempiam homi/
nem ſimul duobus actibus diſpatis intende/

gnemo pōt va/care ſiſt ⁊ pfecte phie ⁊ hoīum cure.

re. vt ſunt pħie ſtudium: ⁊ ſedium ſceptra tene
re. Quiſquis ſane palato contemplationis gu/
ſtat dulcoꝛem regiminis nutrit contemptum ⁊
eiuſdem odium. Quem autem rectoꝛem expe/
ctas legibus ⁊ conſuetudine patrie reple. Miſ/
rabor: laudans mirabilem deum ſi videro ſoli
um quod a vento rapitur ⁊ nunq̃ꝫ in eodeꝫ ſta/
tu permanet vago flumini iunctum pħoꝝ cu//
rioſe doctrine: tali curſu conſtantem effectum.
Hinc Petrus rauēnas in ſermone. Odibilius
nihil eſt ſubtilitate vbi eſt ſola ſubtilitas. Quid
enim queſo pꝛodeſt in illis expendere dies ſu/
os que nec domi: nec militie: nec in foꝛo: nec in
clauſtro: nec in curia: nec in eccleſia: nec alicu//
bi pꝛoſunt niſi in ſcholis. Scribēs Sen. ad lu/
cilium ait. Quid eſt inquit acutius ariſta. ⁊ in
quo ē vtilis. Tale eſt īquit ingeniū ſola ſubtili/
te laſciuiēs: nulla in ſe reſidens grauitate. Hec
Pe. Neceſſaria quoqꝫ eſt recta conſcientia ⁊ vi
tioꝛum odium terrarum magiſtratibus. Unde
beatus Greg. in moral. Sūmus locus bene re/
gitur. cum is qui pꝛeeſt potius vitijs q̃ꝫ homi/
nibus dominatur. Unde Caſſiod. in pſal. Pu/
blici decoꝛis eſt mater mens regentis ⁊ quale
fuerit dominantis arbitrium talem parit liber
tatis aſpectum. Facilius quippe ſi dicere phas
eſt: errare naturam q̃ꝫ diſſimilem pꝛinceps poſ
ſit foꝛmare rempublicam. Ueteriſti equidem di
ctum ſocratis fuit. Qui multarum rerum pote
ſtatem habet pꝛimum purgare conſcientiā de/
bet: vt qui delicta coꝛrigat aliena nō admittat.
Non autem talem conſcientiam foꝛmabit que
debeat fideles vꝛgere ad patriā diuinas leges
humanis anteponere. Spiritui ſubdere carnē
⁊ opiniones pꝛopꝛias eternis refrenare: vt que
eſt a domino inſpirata catholica fides quā iux
ta eloquium Pauli mundi huius pꝛincipatus
non nouit. Ideoqꝫ ſi alia peritia legibus dctis
animos hominum ad regimen nutritoꝛuꝫ ex/
pedit decoꝛari fidei cōmuni pꝛemiſſa ſacra ſcri
ptura. Hoꝛum erit perfecta magiſtra que tribu/
it ſingulis caſibus opoꝛtuna remedia. Cauēdi
ſunt ergo libri ethnicoꝛum qui exterius nitēt
eloquentia verboꝛum: ⁊ interius vacui virtu//
tis ſapientia manēt. Ex pꝛedictis ergo patet ꝙ
ad debitum regimen requiritur peritia legis
conſtantia operis: ⁊ odium criminis: que elici
untur ex ſacris oꝛaculis. In diluuio autem aq̃/
rum multarum ad deum non appꝛoximabunt
ad bene regendum ex doctrinis gentilium.

Diſſua-denſ li-bri eth-nici.

¶ Secundam par/ .§.ij.

tem pħie que dicitur theologica cedens Uar//
roni īquit Joan. do. cardi. vbi ſupꝛa diſtinguo
in fabuloſam ſeu theatricam. Naturalem ſeu
ſpeculatiuam ſolis pħis ſpeculantibus. vel in
ſuis ſcholis diſputantibus reſeruatam. Et in ci
uilem ſolis ſacerdotibus ⁊ ſacrificijs cōmenda
tam. Pꝛima ludit in theatris in iniuriam deo/
rum. Secunda ſtrepit in gymnaſijs aut menti
bus tumentium pħoꝛum. Tertia errat in tem//
plis faſtu demonioꝛum. Quero nunc ab aucto
ribus eius. Nunquid hec ſit illa ꝓphetia que
dicitur vera. Nempe poete qui deos carmini/
bus loquebantur ad populum dicti theologi:
doctius neſciuntur q̃ꝫ ſciuntur: quoniam ſua
turpitudine moꝛes inficiunt puritatem impu/
gnant: euertunt intellectum. Sanctos īfamāt:
⁊ fidei fundamina veriſſima ſyrenarum moꝛe
auribus prurientes pꝛo viribus ſuis moliun/
tur extingere. Nam quoad pꝛimum. Si quis
crediderit poetis nondum illo verſiculo doctꝰ
Nam miranda canunt: ſed non credenda poe/
te: moꝛ: vt eos libido ptulerit: feruenti vt Per
ſius ait tincta veneno magis intuebitur quid
fecerit Jupiter q̃ꝫ quod docuerit Plato: cenſu/
erit Cato. Hinc apud Terentiū flagitioſus ado
leſcens ſpectat tabulam pictam: danem acriſiꝫ
vmbꝛe pꝛecioſi metalli a Joue rememoꝛanteꝫ
coꝛruptam ⁊ ſue libidini patrocinium pꝛeſtat
dicens. Qui templa celi ſummo concutit ſoni/
tu: ego homuncio id facerem. Ego vero id feci
ac libens. Si vero non credunt qui legunt poe
tas nonne foculo innate luxurie apponit ligna
ſtipulam naptam parat: perfundit adipē. Flat/
qꝫ folle grandi: vt tandem ſi nulla detur opoꝛ//
tunitas: in ſeipſum ſcandeſcat. Narciſus queꝫ
inopem copia fecit. aut cum Terentiano tyare
qui potius inſanire cōtingat. nil aliud volo ni/
ſi philomenā. Ueritatis vero hoſtes fuiſſe poe
tas non tacuit. bea. Auguſti. Ubi eoꝛum fabu/
las dicit multa mentiētes ⁊ vix veri aliquid in
dicantes vel ſignificantes. Hoc auteꝫ pꝛecipue
verum eſt ⁊ indubitabilis certitudo. vbi de di
uina religione loquūtur: in qua theologie om
nis ſūma conſiſtit. Uirgilium ipſe beatus Au/
guſti. ait moꝛe poetarum fuiſſe mentitum.
¶ Puto quidem a puro fidei infenſe ex his di
ci poſſe auctoꝛe diabolo mundi vates hos fuiſ
ſe locutos: qui mendax eſt ⁊ pater eius. Sepi/
uſqꝫ veris falſa permiſcet vt ex fide veroꝛuꝫ fal
ſa ſuggerat: ſub quibus moꝛtalium mentes la
boꝛat detinere captiuas. Satis liquidoqꝫ ter//
tium correlarie patet neqꝫ ſolum pueroꝛum a/
doleſcentum ⁊ ſimplicium intelligentiam le/
ctio poetarum euertit. ſed ⁊ eoꝛum quos ſecu/
lum nuncupat philoſophos. vel etiam quod
plus eſt ſapientes. Et ſic videtur concludendū
poetas inimicos vere fidei. ⁊ procul a fideli//
bus abyciendos. Quod autem apoſtolus ait
ad Roma. xiiij. Quecunqꝫ ſcripta ſunt ad no//
ſtram doctrinam ſcripta ſunt. loquitur de ſcri/

Repro-bató po-etrie.

prius in ſacra pagina. ¶ Secunda theologia
quam phyſicam vel naturalem vocant. quali//
ter ea venire potero in noticiam dei veri vt no
tum poſſim amare: amando poſſidere. quod
ſm veritatem etiam illos cogentem eſt theolo/
gie irreprehenſibilis finis. ſub doctoribus nõ
ſolum ignorantibus deum ſed maieſtatẽ eius
negantibus. ⁊ id defendentibus erecto ſuper/
cilio ⁊ buccis inflatis. Labia noſtra a nobis ſũt
quis noſter dominus eſt. Inter eorum inexpli/
cabile labyrinthum. reperio diffinitum pecu//
niam eſſe deum quem credidit animam mun/
di. quam tamen verus deus mãmonam appel
lauit. cui nemo poteſt cum deo ſeruire. Uide//
at quiſquis vult veritatem impugnare. quan//
tum expediat nondum roboratis in fide. vt
ſunt communiter adoleſcentuli ſtudẽtes ⁊ plu
res alij Porphyrij videre ſpeculationes ſub//
limes. qui diabolici Apollinis fultus oraculo
in dominum chriſtum ⁊ eius cultores acerri/
me auſus eſt blaſphemare. in libris quos elo/
gion prophetias appellat: iudeorum ſectam ⁊
cultum chriſtianis preponens: nec ipſe ritu vl'
ſacramentis hebreus. Hic cum ceteris philo//
ſophis. non ſolum credunt tacentes preteritaꝫ
chriſti ⁊ aliorum factam ⁊ futuram reſurrectio
nem: ſed negant perſtrepentes eam fore poſſi/
bilem. Platonicus etiam quidam in eundem
redemptorem ꝙ ſit incarnatus inſurgit: ⁊ ſui
magiſtri fretus auctoritate nequiſſima ſcribit
nullus deus miſcetur homini. Hi acutiſſimis
diſputant argumentis deo ſcientiam futuro//
rum ineſſe non poſſe. contra illud catholicum.
Uocat que non ſunt ſicut ea que ſunt. In quo//
rum nequiſſimum dogma multis ſophiſmati
bus vanis armatus incidit Tullius: qui dum
liberum arbitrium nititur conſeruare cum in/
ſipiente deuꝫ negat in corde ſuo. ſicut in libris
eius de natura deorum. ⁊ de diuinatione mon
ſtratur. Hereſiarcham Ariſtotelem fuiſſe non
dubitant qui viderunt eius virulentam doctri
nam atqꝫ ſeditioſam pariterqꝫ credunt beatus
Auguſtinus theologorum precipuo qui eum
ſic appellabat libro octauo. capitu. xij. In his
gymnaſijs dicam an animarum lupanaribus
garriunt Plato ⁊ platonici: ſtoici: achademi//
ci: priores ⁊ noui. Porphyrius ⁊ Cicero de re/
publica ſcribens cum corporibus animas be/
atificari non poſſe quaſi deus que celeſtem ani
mam corporuꝫ ergaſtulis detruſit in terris cor
pora mundata ⁊ reſtituta animalibus beatis
ſuper ethera locare non poſſit. Audio hic no//
biliſſimum illum vt eorum laudibus vtar. at//
tonitis auribus intonare plotinum ⁊ animas
proſtituere manibus infernalibus: hec profe//
rentem: hominum anime ſunt demones ⁊ fiũt
ex hominibus lares ſi homines meriti ſũt. Le/
mures vero ſi mali ſeu larui maneſqꝫ dij ſunt.
Tremendum quoqꝫ iſti homines quem iam
experiuntur infernum non admittunt. ſed tm̃
purgatorias penas hic vel in futuro. Unde eſt
illud Maronis platonicos imitati. vbi cuꝫ di
xiſſet in ſexto Eneidos de terrenis corporibus
moribundiſqꝫ membris ꝙ anime hinc metu/
unt: cupiunt: gaudentqꝫ dolentqꝫ. ¶ Nec au/
ras reſcipiunt clauſe tenebris ⁊ carcere ceco.
ſecutus adiunxit. Non tamen omne malum
miſeris nec funditus omnes: corporee exce//
dunt peſtes: penituſqꝫ neceſſe eſt. Multa diu
concreta modis molleſcere miris. Ergo exer//
centur penis veterumqꝫ malorũ ſupplicia ex/
pendunt. Alie panduntur inanes ſuſpenſe ad
ventos. Alijs ſub gurgite vaſto infectum elui//
tur ſcelus aut exuritur igni ⁊c̃. Omittamus
cum ſuis falſitatibus iſtos ⁊ parumper ad eo/
rundem gentilium vrbanam ſeu ciuilem theo
logiam tranſeamus. armati cum optima fide.
Philoſophi cum ipſo Platone quorum exti//
tit theologia ſecunda. pluribus dijs ſacrifican
dum ſanxerunt. Ipſiqꝫ demonũ turbam ſacri/
ficijs dicam an ſacrilegijs honorarunt. Hi tur
pia ⁊ obſcena ad quoſdam myſticos ſenſus ac
tuum nature reducunt. quo ſimplices vt ar//
chana diuum deuotione maiori venerari ea
ſtuderent. teſtis eſt Uarronem hinc eſt ꝙ tan//
dem ſapientes romani nume pompilij: libros
leges ſacrorum tradentes iuſſerunt cremari.
cum tamen adhuc eſſent gentiles. ſunt libri
hyſtoriales gentilium atqꝫ poetici his ſuper//
ſtitionibus pleni. ſed ⁊ Seneca ethnicus in de
riſionem illorum deorum ait. Ille viriles par/
tes amputat. Ille lacertos ſecat vbi iratos de//
os timent qui ſic propitio merentur. ſed ⁊ ipſe
Seneca qui deos illorum deridebat veneraba
tur: ⁊ venerãdos eſtimabat cultu exteriori eos
deos in templis: vt in hoc concurrerent cum
populis in quo erat mendacium pernitioſum.
vnde mortale ſm beatum Thomam ſecunda
ſecunde. De Gregorio magno dicit predictus
dominus Johẽs dominici cardinalis ꝙ om
nes libros quos potuit habere Titi liuij com/
buri fecit: quia ibi multa narrantur de ſuperſti
tionibus idolorum.

¶ De philo/ .§.iiij.

ſophia rationali que videtur comprehendere
logicam ⁊ phiſicam ſeu naturalem philoſo//
phiam: que in contentione verſari videtur
ꝙ non multum expediat moderno tempore
precipue predicatoribus in populis. Sic ait
prefatus Joannes dominici cardinalis. No//
lo quod aliquis mihi obijciat noſtros theo//

logos etiam.b.Aug. plurimum diſputare.ad quod vtiqꝫ neceſſaria eſt logica cum phia. Dicit enim.b.Hiero. Si quis volēs diſputare cōtra mathematicos imperitus matheſeos riſui patebit.diſt.xxxvij.qui de menſa. Nā olim creſcente fide ⁊ mundana phia aduerſus veritatē ſe armante opus fuit cōtra hereticos ſophiſtas prudēter in ſcholis:in ꝯſilijs:in ſermocinationibus ac etiam vulgaribus predicationibꝰ:diſputationibus vti. Erant tunc catholicis mixti arriani:manichei ſabelliani.donatiſte ⁊ alij ꝗꝫ plures.ſicut hodie inter catholicos ābulabant fracticelli vſurarij:⁊ ceteri publicani:fatales q fatis credunt. Deſtini qui oia putant de neceſſitate euenire. Geneologi gubernationem humanam ſyderibꝰ concedentes. Beſtiales aliaꝫ vitā a preſenti negantes. Et multe alie hereſes que pro maiori parte non forent ſi phia ſeculi non vociferaret in ſcholis:non diſputaret in tēplis:maxime in predicando. Sicut igitur tunc tp̄is forſitan opus erat ſcire aliquos ſophiſmatum artem:⁊ illorum hereticoꝝ errores preuia theologia veraci ad reuincendos illos ꝓphanos. Sic nunc expedit aliquos fore qui ſcire laborent ſacre ſcripture medullitus continētiam iura canonica ⁊ quedam alia catholica que ad conſeruationem recte viuentiū:ad conſeruationē incedentiū oblique maxime valent. Dixi autem forſitan:qm̄ ſicut legit in eccleſiaſtica hyſtoria. Plus potuit ad cōuerſionē ſophiſte verboſi ⁊ phi arriani ſctitas viri ſimplicis:ꝗꝫ vera eloquentia ⁊ ſubtilis argumentatio oīuꝫ patrū orthodoxorum qui ob id erant in cōcilio cōgregati. Cum enim pres ſcti doctiſſimi diſputantes cum dicto pho eſtimaſſent eum conuictum rōnibus efficacibus eoꝝ:elabebatur de manibus eorum acutiſſimis cauillationibꝰ. demuꝫ quidam ſimplex ſed ſctūs vir obtulit ſe ad diſputandum cum eo in cōſpectu oīum. cūqꝫ ad certamen cōueniſſent:dixit ſimplex ille primo loquens. Audi phe. Credis ī deum prem omnipotentem creatorē celi ⁊ terre. Et in ieſum xp̄ꝫ filium eius ⁊c̄. Credis hoc phe? Ille autē phs ſtans attonitꝰ ad verba eius rn̄dit. Credo quod dicis. Cumqꝫ īterrogaretur ab amicis quō ita ceſſiſſet ſimplici verbo illiterati nullam rōnem ſuorum verborū inducentis. Rn̄dit. Cum audiui verba ab hoībus ſm̄ rationes humanas: dedi verba pro verbis. Cum autem vidi ſpm̄ ſctm̄ loqui p̱ os huius ſimplicis:non valui reſiſtere ſpiritui qui loquebatur per os eius. Sicꝗꝫ conuerſus eſt ille ad veram fidē relictis erroribus. Paſtor inſup ſummus ⁊ alme fidei cuſtos dn̄s prouidit gregi ſuo vt ex lupis exirent qui vt canes oues a lupis preſeruarent. Sic cōtra iudeos ex iudeis vocatꝰ eſt Paulus. Cyprianus ꝯtra magos.ꝯtra platonicos. Hiero.cōtra manicheos.b.Auguſt.⁊ multi alij. At vbi que ſunt oportuna fidelibus negliguntur:ſuperflua certatim querunt:⁊ ſub falſo colore intellectus ſcriptoꝝ de illis erroribus antiquis loquētuꝫ vel ꝓpoſitu inuadēdi gētiles a nobis remotos omne ſtudium p̱cipue p̄dicare debētium ad illas meretriculas terminat nullus infidelis ex hoc ad catholicā fidem.nullus fidelis ad maiorem dei dilectionē accedit.quidni dum in verbis hereticos abſentes feriūt.nonnullos ex p̄ntibus credētium hereticos ꝯſtituūt. Ecce lucrū ſophiſmatum. Fruges phoꝝ diſceptationes ſunt:velut p̄ſtigiatoꝝ deceptiones que potius ſophiſmata dico. Nec ignorātē nocent:nec ſciētem iuuant. Idem in alia ep̄la. Negat Cicero ſi duplicat ſibi etas habiturū ſe tēpus quo legat lyricos eodem modo dyalecticos. Nec ego nego,p̄ſpiciēdo iſta:ſed,p̄ſpicienda tm̄ ⁊ aio ſalutanda. In hoc vnum ne verba nobis dentur:⁊ aliquid ineſſe illis magni ⁊ ſecreti boni iudicemus. Quid te torques ⁊ maceras in illa queſtione quam ſubtilius eſt contemnere ꝗꝫ ſoluere. ⁊ multa alia ſubdit de huiuſmodi.

Ex predictis pa- .§.v.

tet ꝙ nō ſolum ſuperfluum videt ⁊ vanū querere cognitionē diuinoꝝ ⁊ humanoꝝ p̱tinētium ad mortalitatem in libris ethnicoꝝ cum longe plenꝰ ⁊ clarius iſta inueniant in lr̄is ſacris cuꝫ expoſitoribus ſuis. Sed etiaꝫ p̱iculoſum cum in multis militēt ꝯtra fidem doctrine gētiliuꝫ etiā cum veritatibus ibi p̱mixtis. *Q3 doctrie gētilium multuꝫ ꝯ̄ fideꝫ militat* ¶ Quod ſi qui obyciāt nō officere:ſed,p̱ficere tales doctrinas ad fidem,pbādam demōſtrationibus laicorū ⁊ phoꝝ rōnibus:ad ꝯfirmādam ipſam fidē auctoritatibus eoꝝ:cum multa dixerint p̱tinētia ad articulos fidei. Et quid validiꝰ teſtimonio inimicoꝝ ad reuincētem incredulitatē paganoꝝ. *Solo ar.ꝫ.* Rn̄deri pōt primo quidem q: fides nō hꝫ meritum (ait.b.Grego.) vbi humana ratio prebet experimētum.ſ.pbationū. Si enim quis nō vult credere vnū deum eſſe niſi ex eo ꝙ per rōnem ſibi demōſtrat:certe meritum fidei non habet. ¶ Secūdo quia hoc ſolum non minuit meritum fidei.probatio eoꝝ que ſunt fidei per rationes naturales:ſed etiam irriſiones apud ſapientes adducit. Nam ſm̄ beatū Tho.in ſumma. Articuli fidei nullis rationibus cogētibus demonſtrari valent excepto primo.ſ.de vnitate diuine eſſentie.quod tamen non ideo creditur quia a philoſophis demōſtratum:ſed quia a deo reuelatum ⁊ credi mandatum. *Contra gētiles ca.vij.* Si qui vellint ipſos articulos rationibus demonſtrare ſicut aliqui nituntur:patebit riſui fides chriſtianorum apud ſapientes huius ſeculi eſtimātes.

ipſos fideles talibus rationibus moueri ad aſ
ſentiendum tanq̄ vrgentibus: cum in rei veri
tate non cogant. Et ideo ſignanter dicit. b. Am
bro. vt refert Magiſter in. iij. ſenten. vbi fides
queritur ceſſent argumenta ph'oꝝ. Piſcatori/
bus creditur non dialecticis. ❡ Tertio. ſ. quā/
tum ad illud q̄ multa gentiles dixerunt de ar/
ticulis fidei: ſciendum q̄ quedam ipſi dixerūt
qui videntur hoc ſonare qd̄ ab aliquibus expo/
nitur. Sed ſatis manifeſte apparet talem intel
lectum non fuiſſe de mente eorum: ſed extorte
ſunt ille interpretationes. Verbi gratia dixit
Triſmegiſtus. Monas genuit monadem: ⁊ in
ſeipſum reflectit ardorem. Exponunt hoc aliq
de myſterio trinitatis: quaſi voluerit dicere.
Unus genuit vnum. ſ. pater filium. Ardorem
quem in ſe reflectit dicentes ſpiritūſanctum:
quo ſe inuicem diligunt pater ⁊ filius. Sed ſʒ
btm̄ Tho. Non hoc ille intellexit: ſed q̄ vnus
deus genuit vnum mundum. i. produxit: quē
⁊ diligit. Diligit enim omnia que fecit: q2 bo/
na inquātum facta. Sic ⁊ illud Virgilij in buc
colicis. Jam noua progenies celo demittit al/
to ⁊c. Quidam exponunt dictum de myſterio
incarnationis. qd̄. b. Hiero°. reprobat. ⁊ ſic de
multis alijs. ❡ Quarto notanduȝ q̄ ſi qua di/
xerint que ad verum intellectuȝ fidei noſtre cō
gruunt: vt illud Virgilij. In principio celum ⁊
terram: campoſq̄ʒ liquentes: lucentēq̄ʒ globū
lune titaniaq̄ʒ aſtra ⁊c. Illa non a ſe habuerūt:
ſed furati ſunt a ſacris paginis. Nam iam iu/
dei per diuerſas captiuitates non ſolum ſub
Nabuchodonoſor: ſed ſub Antiocho diſperſi
erant per orbem: ⁊ ſcripture eoꝝ diuulgate. vn
de illi ⁊ alij potuerunt illa haurire. Dicit enim
Joh. domi. cardi. vbi. ſ. poſt. b. Aug. in. xviij.
de ciui. dei. q̄ poſt ꝓphetas venerunt ph'i gen/
tium a Pythagora vtiq̄ʒ orti qui claruit tēpo/
re quo iudeoꝝ babylonica ē ſoluta captiuitas.
multo magis ceteri. Naȝ Socrates inſtructor
Platonis magiſtri Ariſt. poſt Eſdram dicitur
docuiſſe. Noſtros tn̄ non omnes Orpheus. li
nus muſeus: ⁊ ſi quis alius inter grecos exti/
tit ph'os antiquitate temporis preceſſerūt. Ue
rūtamen noſtri veri ſapientes Abraam yſaac:
⁊ Jacob: ⁊ ipſe Moyſes prefatis grecis annis
⁊ dignitate inueniuntur priores. De Abraam
dicitur q̄ fuit magnus aſtrologus ⁊ eam egy/
ptios docuerit: partem tn̄ ſanam nō mathema
ticam falſam. Eo quippe tp̄e quo Moyſes na/
tus eſt fuiſſe reperit̄. Athlas ille magnus aſtro
logus qui fertur celū ſubnixiſſe lacertos Pro
methei frater: maternus auus. Mercurij ma/
ioris: qui cepit multarum artium doctor diſci
pulos plurimos erudire. Ubi cepit ergo re/
gnante Romulo latex iſrael profluere de fon/

poete ⁊ ph'i gēti les ſi q̄ vera di xerīt vñ habeāt illa.

tibus ſaluatoris illi laudum cupidi ex ꝓphe/
tis ſanctis potati: tradiderunt que neſciebāt.
vana preſumptione illoꝝ textus ⁊ verbotenus
coloratos mutantes: ⁊ ꝯtra intentionem ſpiri/
tuſſancti cum veritate repugnare gloſantes.
Hec ille. Sic ⁊ i libris Plato. plura īueniūtur
de verbo dei dicta: ſed nō eo intellectu quo ve
ra fides fatetur. Non ergo ab illis riuulis tur/
bidis: erroribus adiunctis. aqua ſapie haurīē
da eſt. ſed ad fontē limpidiſſimū ſacre pagine
recurrendū. ita ſuauiſſimū: vt qui bibūt me ad
huc ſitiēt. Eccl'e. xxiiij. dicat ipſa ſapia. ❡ Quī
to ꝯſiderandū q̄ vt dicit. b. Aug. ⁊ habet̄ diſti.
xxxvij. Si quid veri de deo ſybille ⁊ Orpheus
alijve gentiuȝ vates ac ph'i dixerunt. valet qui
dem ad paganoꝝ vanitatem reuincendā: non
ad iuſtoꝝ ſcȝ que ſunt fidei ⁊ xp̄iane religiōis
auctoritatē cōplectendā. Quantū enim diſtat
de xp̄i aduentu inter predicationē angelorum
⁊ ꝯfeſſionem demonū: tm̄ inter auctoritatē iſto
rum ⁊ curioſitatem ſacrilegaꝝ ſcripturaruȝ. ſi
qua enim dixerūt gentiles ph'i concernentia fi
dem que ex ſcripturis ſacris non hauſerint: a
demonijs eis potuit reuelari. Un̄ dicit idē bea
tus Aug. in. iiij. de trini. Cuȝ ph'i illi ethnici ad
hec videnda ſcȝ que ſunt fidei nullo modo eſ/
ſent idonei. nec ad illud quidem digni habiti
ſunt vt eis iſta per ſanctos angelos nūciarent̄ ſi
ue forinſecus per ſenſum corpoꝝ: ſiue interio/
ribus reuelationibus in ſpiritu expreſſis: ſicut
pr̄ibus noſtris vera pietate preditis hec mon/
ſtrata ſunt ptātes eniȝ aeree ſupbe atq̄ʒ fallaces
etiā ſi quedam de ſocietate ⁊ ciuitate ſanctoruȝ
⁊ vero mediatore a ſcis prophetis ⁊ angelis au
dita per ſuos vates ſcȝ poetas ⁊ ph'os dixiſſe re
perſunt̄ id egerunt: vt per hec aliena vera etiā
fideles dei ſi poſſent ad ſua falſa reducerēt. De
us aūt per neſcientes egit vt veritas vndiq̄ʒ re
ſonaret fidelibus in adiutorium impijs i teſti/
monium. Hec ille. Non ergo ſunt legendi niſi
ab eis quos opȝ eis orthodoxam fidē feruenti/
us predicare. Sed q2 nunc non ſunt pagani in
ter xp̄ianos conuerſantes: vt olim quos opor/
teat auctoritatibus ſuoꝝ gentiliū reuincere. vt
quid perditio tp̄is hec? Quare nō potius ſcri
pturis inſudādū ⁊ canonibus quibus fideles
erudiantur. Hinc Hiero. di. xxxvij. ait. Nonne
videtur vobis in vanitate ſenſus ⁊ obſcurita/
te mētis ingredi: qui diebus ac noctibus dya/
lectica arte torquentur. ⁊ dyalecticoꝝ tendicu/
lis que non tam argumenta q̄ȝ quedā vmbre q̄
eito tranſeunt diſſoluunt̄. Qui phiſicus ꝑſcru/
tatur oculos trans celū leuat ⁊ vltra ꝓfundum
terraꝝ ⁊ abyſſi in q̄dam inane demergit̄ quī
iambum ſeruet: que tantā metroꝝ ſiluaȝ in ſuo
ſtudioſus corde diſtinguit ⁊ cōgerit. ❡ Sexto

Sibylle ⁊ aliorū gētiliuȝ dicta ad qd va lent.

Libros hmôi gẽtiliũ legẽ cui ꝯueniat

animaduertẽdum eſt periculũ inde iminẽs ex
tali ſtudio niſi ſit bene firmatus ⁊ timoratus in
fide. videlicet ſubuerſio mẽtis: ⁊ deductio ad i
credulitatem. Uñ in ꝓuerbijs dici ſolet. Raro
magnus phs bonus catholicus. Hinc apls. j.
ad Coꝛ. ij. dicit ſapiam in myſterio abſcõditã
ſcꝫ dei filiũ incarnanduꝫ vel incarnatũ. nullus
ꝑncipum huius ſeculi. i. phoꝝ. ſm glo. cogno-
uit. b. Hiero. quoqꝫ his iſtructus. poſtq̃ʒ ab an
gelo ꝑcuſſus ꝓpter nimiũ affectũ ⁊ ſtudiuꝫ ad
hmôi videns periculũ inqt ad Damaſuꝫ papã
in omel. de pꝛodigo filio qui perierat: demonũ
cibus eſt. Carmina poetaꝝ ſecularis ſcia. Rhe
toꝛicoꝝ põpa verboꝝ. Nulla ibi ſaturitas ve
ritatis. Nulla iuſtitie refectio reperiſ. Studio
ſi eaꝝ in fame veri ⁊ virtutuꝫ penuria perſeue
rant. Hec ille. Et ideo dimiſſis ſiliqs poꝛcoꝛuꝫ:
doctrinis ſcꝫ gentilium que inflãt non ſatiant
accedendũ eſt ad ꝯuiuium celeſtis patrie in do
mo eccle. In menſe ſcripture ſacre que nobis
parata ẽ aduerſus eos q tribulãt nos. ¶ Quã

ꝙ pícu loſuꝫ eſt talib⁹ inſiſtere.

periculoſum his gẽtilium doctrinis inſiſte
re oñdit Salo. tã exẽplo ſuo q̃ʒ verbo. Nam ꝓ
fatus vir venerandus ſcꝫ Jo. do. car. in dicto li.
dicit poſt oꝛigenem ꝙ ille ſeptingente vxoꝛes
quaſi regine ⁊ trecẽte ꝯcubine. quibus ardẽtiſ
ſimo amoꝛe ꝯiunctus erat. fecerũt euꝫ a deo ve
ro ⁊ cultu eius recedere: fuerũt innumere doctri
ne varie diuerſaꝝ gentiũ: circa cultũ ⁊ rituꝫ co
lendi deum. vel circa moꝛalẽ vitam que videre
voluit ⁊ nimis curioſe ſcrutari: ex quo ſtudio
declinauit a veritate notitie dei ⁊ moꝝ: etſi vt
creditur a. b. Hiero. et. b. Amb. ⁊ Chꝛyſ. ad pe
nitentiam ſit reuerſus. vt pꝫ in eccliaſtẽ. Sic eti
am aliqui credunt oꝛigenẽ tam eruditũ ⁊ ſapi
entem viꝝ ⁊ auſtere vite ⁊ caſtũ cecidiſſe in er
roꝛes ꝓpter quas vt hereticus ab eccleſia ẽ dã
natus: qꝛ nimis inheſit doctrinis gentiliuꝫ pre
cipue platonicoꝝ. ¶ Uerbo hoc ipſe Salo. oñ
dit. Nam cõmuniter vbi in ꝓuerbijs loquitur
de vana ⁊ mala muliere: ⁊ malis que inferunſ
ex ea. exponitur non ſolũ de femina vel concu
piſcentia carnis ſeu ſenſualitate. ſed per maxi
me de doctrina gentiliũ ⁊ heretica. Et alijs au
ctoꝛitatibus de muliere mala in diuerſis capi
tulis Pꝛouerbioꝝ omiſſis ſolum iſta hic inſe
ratur que habeſ. c. ij. Conſidero vecoꝛdeꝫ iuue
nem. qui tranſit per plateas iuxta angulũ ⁊ ꝓ
pe viam domus illius gradiſ in obſcuro adue
ſperaſcẽte die in noctis tenebꝛis ⁊ caligine. Et
ecce mulier occurrit illi oꝛnatu meretricio ꝓpa
rata ad capiendas aĩas garrula ⁊ vaga quietis
impatiens: nec valens in domo ꝯſiſtere pedib⁹
ſuis nunc foꝛis nũc in plateis: nũc iuxta angu
los inſidians. appꝛehenſumqꝫ deoſculaſ iuue
nem: ⁊ pꝛocaci vultu blandiſ dicẽs. Uictimas
pꝛo ſalute deuoui hodie reddidi vota mea. Id
circo egreſſa ſum in occurſum tuũ deſiderans
te videre ⁊ repperi. Intexui funibus lectũ meũ
ſtraui tapetibus pictis ex egypto. Aſperſi cubi
le meũ myrrha ⁊ aloe ⁊ Cynamomo. Ueni ine
bꝛiemur vberibus ⁊ fruamur cupitis ampleri
bus donec illuceſcat dies. Non eſt enim vir in
domo ſua. Abijt via longiſſima ſacculuꝫ pecu
nie ſecũ tulit: in die plene lune reuerſurus eſt
domum ſuam. Irretiuit eum multis ſermoni
bus ⁊ blandicijs labioꝝ pꝛotraxit. Statim ſeq
tur eam quaſi bos ductus ad victimaꝫ. ⁊ quaſi
agnus laſciuiẽs. ⁊ ignoꝛat ꝙ ſtultus trahatur
ad vincula donec tranſfigat ſagitta iecur velut
ſi auis feſtinet ad laqueuꝫ ⁊ neſcit qꝛ de pericu
lo aĩe illius agitur. ⁊c̃. Super his ſic ait expo
nens Jo. do. car. vbi ſupꝛa. Certe ſi de vulgari
ſcoꝛto loquiſ ſapientiſſimus Salomon: palam
loquiſ. ⁊ pꝛouerbiũ nullũ dicit. Neqꝫ etiã intel
ligibilis niſi ad pꝛincipale ſubiectum ſui tra
ctatus ſcripta referanſ vniuerſa. Pꝛimo nãqꝫ
exponit qs patiaſ hoc malũ docens a falſa do
ctrina tenẽdum eum qui ſub pretextu itelligẽ
di ſacras ſcripturas. aut coꝛrigendi moꝛes vel
alijs pꝛoficiendi: ſcholas incõceſſas intrare di
ſponit. Tales enim coloꝛes tegũt ſtudẽtes pre
fatas doctrinas ſe tenebꝛis caligãtes ⁊ ceteros
Si efficientẽ cauſam querimus: meretricẽ he
reſim infidelitatẽ ſeu religionem habemus ꝓ
pꝛio oꝛnatu deſcriptã. Si materiam rimamur
cuncta ambit. ⁊ pene de oĩbus tractat. non con
ſiſtere in vno loco cõtenta. vt omnes capiat glo
rie cupidos. qbus illam optatã datis in victi
mis repꝛomittit. Cauſa foꝛmalis nõ ſubticetur
ſed expꝛimitur illius doctrine ꝓceſſus ſi phas
eſt illam appellare doctrinam. Pꝛocedit enim
dialecticis argumentis. aut cõnexis narratio
nibus quaſi qbuſdam funibus intexta coloꝛi
bus ⁊ curſibus tropicis vani egypti depicta.
myrrha penitẽtie ⁊ moꝛtificatiõis quoꝛundaꝫ
illius factionis hominũ ſtrata. Necnon aloe in
felicium alioꝝ tragico atqꝫ virtutum cynamo
mo pilo diffinitionis ⁊ diuiſionis contuſo. In
his ſcematibus tota ſciẽtia poteſt ꝯtineri. que
partim ad materiam: partim ad foꝛmaꝫ debet
reduci. cum apud eloquentes comedia trage
dia ſatyra. ſicut ꝓpꝛia materia: ſic pꝛopꝛia foꝛ
ma currant. Finalis cauſa pꝛomiſſa que trahit
⁊ fallit ſerpens vt anguis eſt mentis quedam
dulcedo: arctiſſimoꝛum amplexuum conciliã
trix cum ea. Sed exitus verus eſt infernalis ꝑ
ditio iecoꝛe vulnerato. quod nulla medicoꝛuꝫ
arte poteſt curari. Unde concludit idem tantis
expertus in malis. ⁊ ſubdit. Nunc ergo fili au
di me ⁊ attende verba oꝛis mei: ne abſtrahatur
in vijs illius mens tua. neqꝫ decipiaris ſemi

tis eius. Multos eniꝫ vulneratos deiecit ⁊ for
tiſſimi quiqꝫ interfecti ſunt ab ea. Uie inferido
mus eius penetrantes interiora mortis. Item
apoſtolus ad Col.ij.ca.ait. Uidete ne quis vos
decipiat per philoſophiam ⁊ inanem fallaciaꝫ
ſm traditionem hominum: ſm elementa mun
di ⁊ non ſm chriſtum: quia in ipſo habitat om
nis plenitudo diuinitatis corporaliter. Ubi di
cunt gloſe ſanctorum doctorum. Philoſophi/
am quam deteſtatur apoſtolus terrenam ſcien
tiam: argumētis ⁊ ſubtilitatibus componi. dū
veriſimilibus cauſis ⁊ commentis. rebus diui
nis adimit fidem. que omnino vitanda eſt. Cū
ait ſm elementa tangit qui prudentius idola
exponunt dicentes. Juno eſt aer. neptunus ma
re: ignis Uulcanus ⁊ huiuſmodi. Et addit pre
fatus vir venerandus eximius predicator. Hic
non agitur aduerſus aliquos qui ante baptiſ/
mum ſciuerunt litteras illas. aut qui aliquan//
do forte id requirēte tedij fuga poſt baptiſmū:
aut materia ad conuincendos hoſtes aliquid
legit de gentilibus aut ſuis interſerit dictis.
Sed contra hos voce chriſtianos ſepe clama//
ui: ⁊ a clamore ceſſare non valeo: qui ſcriptura
ſacra neglecta: relictis doctoribꝰ ſanctis ſe de/
dicant penitus ſtudijs illis: ⁊ ſi predicauerint
per tregedias: comedias: ethicam: phiſicam:
aſtrologiam: ⁊ methaphiſicam aures audien/
tium demulcēt quaſi ipſa diuina eloquia non
ſufficiant ad ſalutem: aut ipſi infideles funda/
rint catholicam fidem. Unde nullus animarū
ſequitur fructus. ⁊ merito quia vt dictum eſt
per Pſal.xxxj. Uerumtamen in diluuio aqua/
rum multarum harum ſcilicet doctrinarum
ad deum docentes vel audientes non appro//
pinquabunt.

¶ De erroribus contra fidem philoſophoruꝫ
gentilium. Capitulum quintum.

PLuralitatem deo//
rum primus inuenit pater menda/
cij cum dixit. in paradiſo terreſtri
prime mulieri. Geneſ.iij. Eritis ſi//
cut dij ſcientes bonum ⁊ malum. Exinde poſt
diluuium tyranni. vt ninus idolum patris ſui
beli. Demum philoſophi. ¶ Nota ad hoc fi/
guram notabilem quam exponit ipſe Joannis
dominici cardinalis vbi ſupra ſignant littere
ſacre quendam robuſtum venatorem corā do/
mino ſcilicet nēbroth. nō feris ſed deo infeſtū
ſua inquiſitione ſuperba cepiſſe turrim edifi//
care: cuius cacumen pertingeret celum: vt no/
men eius celebre haberetur in orbe. Erat plus
terra labij vnius eorundemqꝫ ſermonum: qꝛ
non erat niſi vna religio ⁊ vnica fides. ab vno
deo per vnum patrem Noe omnibus predica

Unde idolatria ⁊ per quos cepit oriri.

ta. At vbi ille tumidus cepit velle naturalē ſci/
entiam ad metaphyſicam tranſportare. nō vul
cani fulmine ictus quo fabule poetarum fin//
gunt gygantes montibus monti ſuſpenſis vo
luiſſe rapere celos Joue inde repulſo: ⁊ ob hoc
extinctos: ſed lingue confuſione a deo fuit per
cuſſus: donec veniret ſpiritusſanctus ſenſibili
ſpecie linguas confuſas in vnaꝫ fidem per ſan
ctos apoſtolos plene reducens. Tunc enim pri
mo ſm Jſidor. dij adorati ſunt quando Pha//
lech natus eſt ob id ſic denominatus: quia fa//
cta fuit diebus illis diuiſio. non poſſe auteꝫ di/
uinum proprium eſſe cognoſci eo non reuelan
te. teſtis Salomon: immo ipſe rerum effector
per Salomonem dicens. Que in celis ſunt qs
inueſtigabit. ſenſum autem tuum quis ſciet ni
ſi tu dederis ⁊ miſeris ſpiritum tuum de altiſ/
ſimis. Nonne confuſum eſt labium in vniuer/
ſa terra ex quo humana preſumptio deprehen
dere voluit quid ſit deus ab ipſo prius ſuſce//
pto: quia eſt. ⁊ quia id eſſet quo melius excogi/
tari non poſſet. cum tot emerſerunt opiniones
ex ipſa ydea herculea. vt niſi ignis ſpiritusſan/
cti eam comburat: pullulent mortifera capita
vbi creduntur priora ſucciſa. Aliqui enim di// Pluralitas deorum p Rom.
xerunt deos eē plures ⁊ diuerſos homines in
mundo famoſos. Romani ad quemlibet crea/
ture prouectum vnum deum vt deam ſageti//
am cum bladum ſeritur: orteam cum oritur:
ſpiceam cum ſpicam facit: nodeam cum nodū
producit quaſi non ſufficeret vna dea ad pro//
ducendum bladum ad perfectionem. ⁊ ſic de
alijs. vt ponit beatus Auguſti. in libro de ciui
tate dei rationibus conuincens cecitatem ⁊ fa/
tuitatem illorum.

¶ In diluuio .§.i.

aquarum multarum gentiles poete ⁊ philoſo/
phi doctrinarum ſcilicet ſuarꝫ fabularuꝫ ⁊ fal/
ſarum quibus demerſi ſunt in profundum: qꝛ
contra fidem ⁊ bonos mores: ſicut non appro/
pinquauerunt ipſi ad deum: ſed a deo repulſi.
ita ⁊ omnes ſequaces talium doctrinarum ad
deum non appropinquabunt. Horum auteꝫ er
rorum multitudinem explicat: etſi non totam
ſepe fatus. Jo.do.car. in prefato li. ¶ Errraue//
runt eniꝫ ait circa diuinam eēntiā ſicut ptactū
eſt. Apud Athenas ſiqdē Home. dixit inter ſe
deos ꝯfligere bellis. Senior aūt Plinius ali//
qua poſſe homines que nō valeant dij. Licet h
error ſit magis verbalis q̄ȝ eſſentialis. Sed ex
intentiōe poſita ⁊ ſophiſmatibus fulta Illa fe/
rarum ſilua necantia virulenta porrecta. hec in
ter multa latrant ⁊ diſcurrunt animas errori//
bus illaqueando. Deū namqꝫ qd.ī eorꝫ yle eſſe.
alij elementa. Sydera nōnulli affirmauerunt

Phi gētiles ⁊ hmōi circa q̄ errauerunt.

Intentionib⁹ quibuſdã viciſſim ſuccedentib⁹.
Deum mobilẽ predicauerunt plures. Quidaꝫ
eum cuiuſlibet rei formam. Et ceteri tñ celi eẽ
formalem ſubſiſtantie dogmatizãt. quos tamẽ
xj. meta. belua cõmentator conaſ euertere. Alij
dicunt deũ nõ cognoſcere que ſunt extra eun-
dem. Aut tñ vlla prout ſunt quedã idee vl ſub
ſtantie ſepate. Siue ipſa particularia ſolum in
ſuis cauſis intueri. ¶ Sunt ibidẽ qui affirmẽt
contingentiũ notitiã nõ habere. Sed ſi nec cre
ditur eis. negãt alij eum vilia noſſe quib⁹ repu
gnant cum thalmuth hi qui ipm peiorẽ ⁊ de
pctis ſuis garriunt emundari. Apud empedo
clem lis ⁊ amicicia. Apud alios rantas ⁊ deui
tas: bonum ⁊ malũ. Apud quoſdã eterne mate
rie particularium corpoꝝ quo vniuerſale mun
di machina integraſ cauſe agentes fuerũt. Ini
bi erectis ambonib⁹ quidam celũ non hĩe cau-
ſam: quidã motũ. ſolũ eius a deo prodire. Qui
dã materiã neqꝫ creatam eẽ neqꝫ effectum ſuis
auditoribus promũt. ¶ Audiuntur ibi quidã
obientus. Suba corporum celeſtium eſt cauſa
actiua inferiorũ ſubſtantiarũ. Deus creauit pri
mam ſubam ſeparatã ⁊ ceſſauit. Illa creauit ſe
cũdã. Scda tertiã. Tertia quartã. Quarta qnta
⁊ ſic vſqꝫ ad vltimã ocioſam varietatẽ multa di
cẽtes. ¶ Suſurrant in eadẽ ſilua quidã ſine cõ
cordia vt aiunt. Deus nil põt preter rerum cur
ſus ipiẽ agit a neceſſitate nature cuncta ex ſim
plici volunt ate diuina nulla cõcurrẽte luce rõ
nis emanant. Perſtrepunt inde regalẽ aulam
infeſtantes. Voces haud dubie ariſtotelis de
mundi eternitate alioꝝ multorum de materie
eternitate ex qua mundus cepit gñari. Demo-
criti ⁊ cuſippi de infinitis pricipijs Atomis.
Siue in q̃titatiuis corpibus ex quibus ſingu
la conſtant. Anaxagore de principijs innumera
bilibus ſimul confuſis in quodã chaos. Empe
doclis de principijs contrarijs quem maniche
orum forma ambibat ſecum hñtium Pytha-
goram dicentem bonum ⁊ malum oiuꝫ rerum
extitiſſe principia prima. ¶ Hos agitabat non
parũ phiſic⁹ auicẽna: nũc intr⁹: nũc extra incer-
tus exiſtẽs. Dicebat. n. ꝙ deus itelligẽs ſe vnã
intelligentiã primam producit. in qua iam eſt
potẽtia ⁊ actus. que inqꝫtum intelligit deum, p
ducit intelligentiam ſcdam. ¶ Inqꝫtum vero
intelligit ſe ſm quod eſt in potentia producit
ſubam orbis primi. ¶ Et inde pcedens diuer
ſitatẽ rerum inſtituit per cauſas ſcdas. Miruꝫ
barrũ preterea ⁊ formidine plenum ex eodem
ſine luce luco pcedit. Omnis eni a forma ho-
minis a vẽto aiam vocant. Anemos enim gre-
ce latine diciſ ventus. Hinc aiũt nullã eſſe ſub-
ſtantiam niſi corpoream. Unicum eſſe intelle-
ctum actiuũ cunctis rationalibus influenteꝫ.

quoꝝ quilibet proprio viget poſſibili vel intel-
lectu. Auerroy hoc pre ceteris defendẽte. ꝙ in-
tellectus poſſibilis ſit virtus in nobis cum ele-
mẽtis admixta prout voluit Alexãder animaꝫ
ſolam cõplexionem fore vt male p acet Galie-
no. Clamãt hũc totum qui dicunt quãdam ar-
moniam ex ↄtrarijs animaꝫ fore corpus. ⁊ hoc
varijs ſentẽtijs. Clamant idem penitus eſſe in-
tellectum ⁊ ſenſum nõ differre ab imaginatio-
ne. Intelligẽtiam ſubſtãtias ſeparatas influe-
re noſtris intellectibus radios ſeminales. Un-
de notet Plato cum iſtis noſtruꝫ diſcere eſt po
tius reminiſci. ¶ Precepit ⁊ hic quorũdaꝫ la-
tratus Salomon inſanos ſub tali forma prodi
re. Ex nihilo nati ſumus. ⁊ poſt hec erimus ta-
q̃ nõ fuerimus. vnus eſt enim interitus homi
num ⁊ iumẽtoꝝ. homo iumento nõ habet am
plius. Ibi eſt Plato fouens origenem ꝙ aie ſi-
mul fuerint create: necnõ ꝙ poſtq̃ felicem vitã
fuerint adepte. iterum ad corpora incipere vel
le reuerti ⁊ illius vite felicitate finita. miſerijs
huius adhuc peregrinationis inuolui. Ideoqꝫ
de angelis ſenſit ſecũdus. Ibi Pythagoras in
ſinuans naſoni aias in diuerſa corpora trãſire:
⁊ ad propria interduꝫ reuerti. qui ambo aucto
res in circuitu ambulabãt dicentes ſecula rena
ſci cum vniuerſis accidentibus ſuis: aut com-
pletis quindecim milium vt voluit pmus. aut
xxxvj. milium. ſicut docuit ſecũdus annorum
circulis. Gymnaſia inſuper ibidem perſonant.
quorũdam animas ab angelis creatas Plato-
ne preſidente ſubſtantias ſeparatas eſſe ſolum
quadragintaquinqꝫ vel circa. ſm numeruꝫ cir
culoꝝ orbium Ariſtotele metaphiſico diſputã-
te. Et angeloꝝ numerum in ſacris litteris con-
tentum nõ ſubſtãtiarum ſed virtutum eſtiman
duꝫ rabbi Moyſe garriẽte. Neſcio an ſimpho
niam vel ſpiritum dixerim ſtridentem quoſdã
dubios ſonos qui obaudiũtur exinde innume
ri epycuro cantãte pſallerant. ventrem adoran
tes: quoꝝ orationem Salomon recitat dicens.
Hoc itaqꝫ viſum eſt mihi bonum vt comedat
quis ⁊ bibat ⁊ fruatur leticia ex labore ſuo. Et
hec eſt pars illi⁹. Ubiqꝫ relinquamus ſigna le-
ticie. quoniaꝫ hec eſt pars noſtra: ⁊ hec eſt ſors
noſtra. Audiebant illum etiam cherintiani cre
dentes poſt reſurrectionem corporũ omnibus
carnis voluptatibus mille annorũ ſpacio frui.
Sarraceni quoqꝫ ⁊ nõnulli iudeoruꝫ circa hu-
iuſmodi atria ſaltant fabulantes. poſt vitaꝫ pre
ſentem flumina lactis mellis ⁊ vini a ſe loco re
tributionis habenda fore. Confuſionem ante
medos hec varietas gignit vt honorem: glori-
am: diuitias: potentiam corporis: ſanitatem et
ſpeciem ſenſus: puicaces ⁊ vigiles mores pru
dentiam artium victorioſam induſtriaꝫ: ſpecu

opinio coꝝ qui dicunt aias cũ corpe inihilum redituras. vñ ortũ hꝫ

lationem cōmunem: vie cognitionem poſſibi/
lem quiſq; propria voluntate dicat eſſe ſūmuz
hominis bonum. Ibi nēpe hec ⁊ plura legun/
tur. ¶ Cuiuſdam etiam clamor inde ad aures
torqueri vſq; peruenit. Aut deuz non eſſe: aut
nullum fore in ſeculo maluz dicentis: ſub quo
non pauci diuinam prouidentiam ad inferio/
ra nō peruenire contēdūt. Stoyci ibi blaſphe/
mant ſm quendam ordinem cauſarum intrāſ/
greſſibilem de neceſſitate omnia euenire. Ere/
xit ſibi ſpecialiſſimum thronum in prefato ne/
more multiplicius Plato dicēs. vt tradit Gre.
nicenus triplicem prouidētiam eſſe. quarū pri
ma eſt ſummi dei qui primo ⁊ principaliter ꝓ/
uidet ſpūalibus ⁊ intellectualibus. Cōſequen/
ter vō toti mundo quantū ad genera ⁊ species
⁊ vniuerſales cauſas que ſunt corpora celeſtia.
Secunda vō eſt qua prouidetur ſingularibus
aīalium ⁊ plantarum quātum ad generationē
⁊ corruptionem: ⁊ mutationes alias: quam at/
tribuit dijs qui celum circūeunt ſicut poſt eum
Ariſto. hanc obliquo circulo dedit. Tertiaz vō
ponit rerum que pertinēt ad humanam vitaz.
quam quidē reddit demonibus quibuſdā exi/
ſtētibus circa terram: qui ſm eum ſunt huma/
narum actionū cuſtodes. Licet ſecūda ⁊ tertia
ſint dependētes a prima. Inſerunt ceteri caſus
in glia prouenire. ¶ Alij autumāt formas oēs
accidentales eſſe: continueq; fluī. ⁊ nunq̄ꝫ niſi
per inſtās aliqualiter permanere. Certam ſedē
in vna parte celi plures ex illis deo locant ⁊ ali
bi nō remanet: quos impugnāt alij a rebus na
turalibus oēm actionem auferētes quaſi ſe ſo/
lo in qualibet creatura deus ꝑticulariter agat
illa non agēte. Canit ⁊ Homerus ſolem vel Io
uem intellectum illuſtrare. Ait enim. Talis eſt
intellectus in dijs ⁊ hoībus terrenis: qualez in
die inducit pater virorūq; deorūq;. Scriptum
eſt ibi. Fatis agimur. credite fatis. nō ſollicite
poſſunt cure mutare rati ſtamina fuſi. Quicq̄d
patimur mortale genus quicquid facimus ve/
nit ex alto. Oīa recto tramite vadūt: primuſq;
dies dedit extremum. nō illa deo vertiſſe licet.
Auditur ibi mors īdiuidua noxia corpori nec
parcens aīe. Iterum ſi oraueris ibi vt bene ti/
bi ſuccedat epycurus obſtabit ꝙ deꝰ de nobis
nō curet. Impugnabūt ſtoyci: q̄r de neceſſitate
cuncta ꝯcurrūt. Perturbabūt egyptij aſſerētes
orationibus noſtris deum mutari. Protrahe/
ris ab hermete vt ſtatuas adores vel idola: qua
ſi in illis ſit aliquid maieſtatis diuine. Ait eniz
beato Aug. referēte. viij. de ciui. dei. ſicut deus
effector eſt deoruz celeſtium: ita homo fictor eſt
deoꝝ qui in tēplo ſunt humana ꝓximitate con
tenti. ſtatuas dico animatas ſenſu ⁊ ſpiritu ple
nas: tantaq; facientes ⁊ talia ſtatuas futuroruz
preſcias: eaſdem de ſomnijs ⁊ multis alijs re/
bus predicētes ⁊ imbecillitates hominibus fa
cientes eoſq; curantes triſtitiam leticiāq; dan
tes pro meritis. Ferale eſt iſtud ⁊ horridum ni
mis ire ad demones compellens quos venera
bilia numina vocat preſtigioruz multipliciter
effectiua aliqua monſtruoſa inde diſcurrūt hu
mana pariter ⁊ ferina: & in vna eadēq; ſenten
tia quedam vera ⁊ quedam falſa ponuntur. vt
eſt illud ꝙ ſpiritus ſunt naturaliter mali ⁊ vir/
tuoſis viris infeſti. Ait namq; in epiſtola por/
phyrius ad nepotem. Quoſdam opinare eſſe
quoddam ſpirituum genus cui exaudire ma/
gos ſit proprium. noſtra fallax omniforme ſi/
mulans deos ⁊ demones ⁊ animas defuncto/
rum. ⁊ hoc eſt quod efficiat que videntur eſſe
vel bona vel praua. ceteruq; circa ea que vere
bona ſunt nihil opitulari. immo vero iſta nec
noſſe: ſed ⁊ mala conſiliare ⁊ inſimulare atq;
impedire ⁊ inuideri virtutis ſedulos ſectato/
res ⁊ plenos eſſe temeritatis ⁊ faſtus gaude/
re odoribus adulationibus capi. Adhuc caſti/
tatis amator Plato ibi diffinit vxores debere
eſſe communes. cuius ſcholas coluit Nicola/
us apocalypſis cum ſuis. Non deeſt qui dicat
ad conſequendam vitam beatam. fidem nihil
prodeſſe: ſed ſolum opus morale. vox agaze/
lis auris ſiluaz intrantis vulnere ſauciabit: po
nentis animas impiorum pena damni ſolum/
modo cruciari. Ubi omnes vno mētiuntur ſer
mone corpora defunctorum non poſſe reſurge
re proteſtantur: ⁊ errare animas neſcio per q̄s
campos. aut vſq; ad diem extremum periculi
mundialis ſedes determinatas neſcire. Sci/
mus ꝙ in his membris ſacre eucharistie vene
rabile ſacramentuz intrare non poteſt. In quo
eſt ſbſtātia corporea ſine accn̄te: qualitas abſq;
ſbiecto carēs dimēſionibus quātitas inter de/
ſperata relatio. In corpus a nō corpore actus.
⁊ ad impoſſibile paſſio terminaṫ. Locus cingiṫ
tur a locato. Ambit inſtās quodlibet qū ambiṫ
non adiacet neq; ſitus ꝯtinet ſituatū. He ⁊ alie
q̄ꝫ plurime non dico poetarū ne vertibiles cre/
dantur ſub fabulis. Sed philoſophoꝝ opinio/
nes quas etiam ſuo lenocinio colorauerunt ex
intētione vates gētilium nō ſolum inter ſe ꝓ pu
gnāt. ſed aduerſus catholicam veritatem timī
dū certamen exercent ad quos ſiquis inermis
acceſſerit. ⁊ ſacre ſcripture clypeis nille nō ple
ne munitus. aut remanebit occiſus: aut ſaucia/
tus ad mortem: non medicamina recepturus
niſi a ſummo medico chriſto. Hos pene omēs
errores reprobat beatus Thom. contra genti/
les in diuerſis capitulis ⁊ etiam libris.

error illoꝝ qui dicūt fidez nil ꝓdeſſe ad vitā beataz.

⁋De erroribus iudeoꝝ ⁊ ſaracenoꝝ. Cap. vj.

IN diluuio quoqȝ aquarum multarum .i. doctrinaruȝ falſarum iudeoꝝ ⁊ ſaracenoruȝ: homines non appropinquabūt ad deum: ſed elōgabuntur ſubmerſi ab eterna dānatione. que doctrine reprobantur per eccleſiam ⁊ ſanctos doctores. precipue be. Tho. in li. contra gentiles. per totum. ⁋Apud iudeos antiquos qui fuerūt circa tempora chriſti. fuerunt tres ſecte opinionum a cōmuni vita aliorūȝ diſtites. In quibus omnibus erant aliqui errores. videlicet phariſei: ſaducei: ⁊ eſſei. Et pharisei quidēȝ victu auſtero ⁊ parco cultu traditiones ſuas ſtatuētes. quibus Moyſi traditiones determinātes. vt glo. Pictacia chartarū in frōte geſtabant. ⁊ in ſiniſtro brachio in quibus decalogus inſcriptus erat. Et hec dicebātur philateria: a phiſa qđ eſt ſuaris: ⁊ thorath quod eſt legem. Iſti maiores fimbrias alijs ferētes: ſpinas eis affigebāt: quibus puncti deambulando memores eſſent mandatoruȝ dei. Iudiciuȝ dei futurum dicentes omneȝ animam incorruptam eſſe ſolas bonoruȝ animas in alia corpora tranſire vſqȝ ad reſurrectionem ⁊ iudicium in hoc errabant. Malorū autem eternis trudi carceribus. ⁋Saducei dicebāt in arbitrio hominum ſitum eſſe: bonum maluūue agere. Animarum generaliter vel ſupplicia negabāt vel honores ⁊ futuram reſurrectionem corporuȝ. aias cum operibus mori putātes: nec angelos eſſe dicebant. Solus quinqȝ libros moyſi recipiebāt: nimis ſeueri erāt: nec inter ſe ſociales. Ob quā ſeueritatem ſaduceos .i. iuſtos ſe nuncupabant. ⁋Eſſei fere in oībus vitam monaſticam agebant nuptias faſtidientes. non quia coniugia ⁊ hominuȝ ſucceſſionem putarēt puniendam: ſed cauendam intēperātiam mulierum: nullam earum fidem ſeruare viro putantes. Oīa habebant cōmunia. ſqualoreȝ decus putabant: dūmodo in veſte cādida ſemper eſſent. Nulla eis ciuitas: ſed in ſingulis domicilia habeb. ſt. Solem vt orire tur orantes. poſtea vſqȝ ad quintam horam opantes. Loti corpus aquis ſimul cum ſilētio edebant. Iuramentuȝ habebāt pro periurio. Secte ſue neminem adhibētes. niſi ſubſtātiarum probatiōe. Recepti aūt ſecū poſt annuȝ duobus alijs annis mores eius probabant. Deprehenſum in peccatis a ſe pellebāt. vt herbas more pecoꝝ decerpēs vſqȝ ad mortem peniteret. Spuere in medium vel ad dexteram partem ſui vitantes. Adeo ſabbatum obſeruabāt vt nec ea die aluū purgabant. Viuebant longiſſimo tempore ob victus ſimplicitatem: mortem pro iuſtitia iudicantes meliorēȝ. Animas omnes a principio creatas pro tēporibus incorporari. Bonas exutas corporibus vltra oceanū degere. vbi ſit poſita eis fruitio ad oriētem. malis vo hiberna ⁊ procelloſa loca delegātes. Hec ſm Vincē. in ſpecu. hiſto. li. vij. ca. xcvij. ⁋Sed in nouo teſtamēto errores alios hñt cōtra fidem. Vnde ⁊ ad dānationem eos mittētes eternam. Et primo q: non credūt chriſtum Ieſum eſſe meſſiam pmiſſuȝ eis in lege ⁊ in nouo pphetis. ſed adhuc expectāt vēturuȝ: ⁊ pro eo teſtō. recipiēt antixpm. Ieſum chriſtuȝ dicūt purum hoīem natū ex Maria ⁊ Ioſeph ſemine nō de ſpūſancto cōceptuȝ. Myſteriū trinitatis nō credūt. ſ. tres pſonas eſſe in vna ſubſtātia ⁊ deitate. Meſſiam queȝ expectāt. nō exiſtimāt deum fore ⁊ eis redditurūȝ libertatē. ⁊ terram pmiſſionis: purgatoriū negāt. In talmuth dicūt deū quotidie flere pro ſeruitute qua diſpſi ſunt per orbem. Vſuras cum eis qui non ſunt iudei licitas arbitranſ: cum tñ hoc ſit contra legem diuinam ⁊ nālem vt oſtēſuȝ eſt ſupra in. ij. parte eodem titu. j. ca. §. vj. ⁊ ſequenti.

De tribus ſectis iudeorū.

De erroribꝰ iudeoꝝ.

⁋Gens infidelis .§. i.

ſaracenoꝝ inducta eſt ad errores ſuos per quēdam machometum noīe: qui legem eoꝝ maledictam quam vocāt alchoranuȝ per eum receperūt circa annos dñi ab incarnatione ſexcentos quindeciȝ tenēte impium Eraclio: qui crucem dñi in pſidem trāſlatam de hieruſaleȝ per Coſdroe gētilem regē pſarum eo deuicto ⁊ occiſo in hieruſalem deduxit: ⁊ in loco pſtino cuȝ magna glīa repoſuit. Hic Eraclius ex deuotiſſimo principe lapſus eſt in hereſim monoſcelitarum: ſeductus doctrina patriarche cōſtātinopolitani qui illud ſentiebat. Hi ſaraceni qui ⁊ idumei deſcendētes ab Hiſmael filio Abrahe potius deberēt dici agareni: q: ab agar ancilla Sare deſcēderunt: non a Sara vnde ſaracenos ſe nuncupauerūt. ⁋Ex his ergo idumeis natus peſſimus iſte ⁊ omni ſcelere plenus machometus. primo pauper fuit ⁊ ignobilis ⁊ idolatra colens venerem pro dea ſicut ⁊ arabes alij illius religionis. Vnde in ipſa ſua beſtiali lege alchoram dicit deum ſibi hec verba dixiſſe. Orphanus fuiſti et ſuſcepi te. In errore idolatrie diu māſiſti ⁊ inde eduxi te. pauper eras ⁊ locupletaui te. Et quia illa patria colebat venerem: ſtatuit in lege diem veneris ob venerationem veneris in magna ſolēnitate haberi. Hic cum eſſet callidus: aſinarius tamen ⁊ ductor camelorum cuiuſdaȝ nobilis vidue que preerat cuidam prouincie arabie poſt occultaȝ fornicationem cum ea: tandem eam publice duxit vxorē.

Machometi ortus vii.

Qui potēs factus eſt diues: cum attēptaret re/
gnū ſibi Arabie ſubiugare ⁊ per violētiam ſo
lum nō valeret per ſimulatam ſanctitatem hoc
pꝛocurauit: ⁊ obtinuit dicēs ſe ꝓphetam a deo
miſſum ad coꝛrigēdas leges: que nimis dure
erant. ſ. moyſi ⁊ Chꝛiſti. Unde habito cō. ilio ⁊
adiutoꝛio cuiuſdam iudei periti ſſimi in lege ⁊
cuiuſdam clerici qui ex eo ꝙ in curia romana
nō valuerat obtinere dignitatem quam ambie
bat: indignatus acceſſit ad partes illas arabie
vt introduceret aliquem erroꝛem ⁊ ſcādalum
in eccleſia. Uel vt alij aſſerunt ꝯſilio cuiuſdam
monachi Sergij nomine: qui expulſus fuerat
de monaſterio ſuo: quia hereticus erat īfectus
hereſi neſtoꝛiana vel iacobitarum cōdidit legē
alchoꝛanam. quedam de lege moyſaica. quedā
de lege euāgelica eliciēs. aliquibus veris mul
ta falſa immiſcens. ¶ Fatetur enim in alcho/
rana lege ſua Moyſen pꝛophetam magnū do
De fide minum: ſed chꝛiſtum maximum pꝛophetarū
et lege ꝯceptum non virili ſemine: ſed virtute dei na/
ſecte tum de virgine Maria. miracula multa feciſſe
macho ſed nō fuiſſe paſſum: immo alium hoiem ſimi
metice lem ſibi. Unde moꝛtem ⁊ ſepulturā chꝛiſti ne/
gant. Circūciſionem moꝛe iudeoꝝ mandat ⁊
frequētes lotiones coꝛpoꝛis pꝛecipue cum ad
oꝛationes accedūt. Unum deum omnipotētē
adoꝛant aſſerētes anteꝗ̄ deus celum ⁊ terram
crearet nomen machometi in cōſpectu dei aſta
re. ⁊ niſi machometus futurus eſſet: nec celū
nec terram factā fuiſſe nec paradiſum eſſe. Ui
nū lex eis pꝛohibet bibere: ⁊ carnes poꝛcinas
edere: ⁊ ieiunium per menſem mandat ſerua/
re. nil per totam diem comedēdo ⁊ per totā no
ctem comedendo bibēdo ⁊ luxuriando. Qua/
tuoꝛ vxoꝛes vt legitimas cuilibet permittit ac/
cipere: ⁊ eas ad placitum repudiare: ⁊ loco re/
pudiate aliam ſumere. Empticias v̄o feminas
⁊ captiuas quot volunt accipiant ad carnaliter
cognoſcendum. Adulter ſcḋm eam legem lapi/
datur. Fur autem non ſuſpenditur: ſed verbe/
rat grauiter. Sibi tamē machomet' in ea lege
aſſerit a deo pmiſſum vt ad alioꝝ vxoꝛes acce/
deret ⁊ generaret ex eis pꝛophetas ⁊ homines
virtutis. Et breuiter tot in ea lege ſunt abuſio/
nes vſꝙ etiam ad vitiū ſodomiticum: tot im/
mundicie et beſtialitates vt omnis ratio bene
diſpoſita ⁊ a carnali conſuetudine nō abſoꝛpta
habeat deteſtari. Pꝛomittit autem obſeruanti
bus eam. non niſi ſenſualia paradiſum ſ. deli/
tiarum in quo non habebunt caloꝛē vel frigus
vl' alias penalitates: veſtes pulcherrimas. Flu/
uios lactis ⁊ mellis ⁊ vini aromatici ad eden/
dum ⁊ bibendum. Juuenculas ſpecioſiſſimas
in cōiugium ⁊ angelos eis ſeruientes in vaſis
aureis ⁊ argenteis. Non credētibus v̄o his et
non obſeruātibus legem pꝛomittit penam in/
fernalē ſine fine. Et in fine vite credētibus deo
⁊ machometum eſſe dei pꝛophetam ⁊ meſſiā
deo miſſum dicit peccatoꝝ veniam dari. Cūꝙ
machometus in moꝛbum caducū incidēs ad
terram aliquando hoꝛribiliter caderet pꝛopter
quod ⁊ vxoꝛ illa domina ⁊ aſtātes abominatū
eum haberent pꝛo ſui excuſatione aſſerebat ſe
tunc ei gabꝛielem archāgelum loqui ad infoꝛ/
mandum de lege ⁊ agendis. cuius maieſtatē
⁊ gloꝛiā non poſſet ſufferre: ⁊ ideo ſic cadere.
Et cum quereretur ab eo de miraculis aliqui/
bus fiendis ſicut factū eſt a Moyſe ⁊ Chꝛiſto:
excuſabat ſe non eſſe miſſum ad miracula faci/
endum: ſed ad coꝛrigendas leges. Et cum di/
ceret ſe moꝛtuum tertia die reſurgendum ⁊ in De moꝛ
celum aſcenſurum: vna dierum poſt nimiam te Ma
inebꝛiatiōē ignominioſe moꝛtuus eſt: ⁊ a poꝛ chome
cis enoꝛmiter tractatus. Cum ſui per aliquos ti.
dies coꝛpus ſeruantes vt reſurgeret: non valē/
tes ſufferre eius fetoꝛem ipſum occultauerūt.
Sicꝙ lex illa peſſima contra omnem legem di
uinam ⁊ humanam ⁊ philoſophiam moꝛalem
a diabolo inuēta tradita eſt peccatis hoiū exi/
gētibus. Nec mirum ſi ita dilatata eſt ⁊ a mul/
tis populis ſuſcepta: vt dicit beatus Thom. in
pꝛincipio libꝛi contra gētiles: quia tota eſt ſcḋm
delectationes carnis. ad quas ſequēdas popu/
li ſunt pꝛoni. Tum etiam quia ⁊ pꝛomiſſiones
carnales continet. Tum etiam quia violentia ⁊
armis quoad multos introducta eſt ⁊ cōſerua
ta. Nā ſtatuit ille maledictus homo ꝙ ſiquis
vellet pꝛedicare vel diſputare contra illam le/
gem: ſubito ſine audiētia occideretur. pꝛopter
quod non poteſt tute ad eos accedi ad pꝛedicā
dum contra erroꝛem eoꝛum. Sed cum nec mi
raculis nec pꝛophetijs: nec ſaltem mediocri ſa
pientia doctoꝛū ſit lex illa foꝛmata: quinimmo
honeſtati moꝛum ⁊ rationi naturali contraria
de ſe patet eius falſitas ac fatuitas.

¶ De erroꝛibus hereticoꝛum ⁊. lxxx. hereſi/
bus eoꝛum. Capitulum ſeptimum.

In diluuio aquarū
multaꝝ. i. falſaꝝ doctrinarum here
ticoꝝ hoīes non appꝛoximabūt ad
deū. Et in decret. xxiiij. q. iij. habē/
tur collecte hereſes diuerſoꝝ hereticoꝝ ⁊ noīa
⁊ erroꝛes eoꝝ. ⁊ ſunt oꝛiginaliter v̄ba Jſid. in
viij. li. Et. mol. ⁊. c. ſic incipit. Quidā heretici
qui de eccl'ia receſſerūt ex noīe auctoꝝ ſuoꝛum
nuncupātur. Quidam v̄o ex cauſis quas eligē Hereti
tes inſtituerunt. Simoniaci a ſimone dicti ma coꝝ no
gice diſcipline perito. Cui Petrus in actibus mina.
apoſtoloꝝ maledixit: pꝛo eo ꝙ ab apl'is ſpiri/
tuſſancti grām emere voluiſſet. Hi dicūt crea/

turam non a deo eſſe:ſed a virtute quadam ſu
perna creatã. ¶ Menãdriani a menãdro ma
go diſcipulo ſimonis nuncupati. qui mundū
non a deo:ſed ab angelis factū dixerūt. ¶ Ba
ſilidiani a baſilide appellati:qui inter reliquas
blaſphemias paſſū xp̄m abnegant. ¶ Nicolai
te dicti a nicolao diacono eccl'ie hieroſolimoꝝ:
qui cum ſtephano ⁊ ceteris conſtitutus eſt a pe
tro qui ꝓpter pulchritudinem relinquens vxo
rem dixit vt qui vellet ea vteretur. Verſa eſt in
ſtuprum talis conſuetudo vt inuicem cōiugia
commutarentur. quos Joh. in Apoc. ij. impro
bat dicens. Sed hoc habes quia odiſti facta ni
colaitarum. ¶ Gnoſtici. propter excellentiam
ſcientie ita ſe appellari voluerunt animã nr̃am
naturam dei eſſe dicunt. bonum ⁊ malum deū
ſuis dogmatibus eſſe fingunt. ¶ Carpocratia
ni a carpocrate quodã vocantur:qui dixit xp̄m
hominem fuiſſe tm̄:⁊ de vtroq̄ ſexu progeni
tum. ¶ Cherinciani a cherinto quodā nuncu
pati. hi inter cetera circunciſionem obſeruant
mille annos poſt reſurrectionem in voluptate
carnis futuros predicant. Unde ⁊ grece cylia
ſte:latine micilliaſte ſunt appellati. ¶ Nazarei
dicti : quia dum xp̄m qui a vico nazareus eſt
appellatus filium dei confitentur:omnia tamē
veteris legis cuſtodiunt. ¶ Ophite a colubro
nominati ſunt. Coluber enim grece:ophi dici
tur. Colunt enim ſerpentem dicentes ipſum in
paradiſo induxiſſe virtutis cognitionē. ¶ Va
lentiniani a valentino quodam platonico ſecta
tore vocati:qui eonas .i. ſecula quedam in ori
ginem dei creatoris induxit xp̄m q̄ de virgine
nihil corporis aſſumpſiſſe. ſed per eam quaſi ꝑ
fiſtulam tranſiſſe aſſeruit. Apellite quorum au
ctor appelles princeps fuit qui creatorē ange
lum neſcio quem glorioſum ſuperioris dei fa
ciens deum legis iſrael illum igneū affirmans
qui dixit xp̄m non deū in veritate ſed hominē
in fantaſia apparuiſſe. Archociani a ꝑncipib⁹
appellantur:q: vniuerſitatem quam deus con
didit opera eſſe archangeloꝝ defendūt. ¶ Ad
amiani vocati ꝙ ade imitentur nuditatem. vñ
⁊ nudi orant:⁊ nudi inter ſe mares ⁊ femie cō
ueniunt. ¶ Cayani proinde ſic appellati:qm̄
cayn adorant. ¶ Sethiani nomen acceperunt
a filio ade qui vocatus eſt ſeth. dicentes eum eſ
ſe xp̄um. ¶ Melchiſedechiani vocati pro eo
ꝙ melchiſedech ſacerdotem dei non hominē
fuiſſe:ſed virtutem dei eſſe arbitrantur. ¶ An
gelici vocati q: angelos colunt. ¶ Aplici hoc
ſibi nomen ideo acceperunt ꝙ nihil poſſiden
tes proprium nequaq̄ recipiunt eos qui aliquo
in hoc mundo vtuntur. ¶ Cerdõiani a cerdo
ne quodam nominati:qui duo principia con
traria aſſeruit. ¶ Martiõitie a martiõe ſtoico

phō appellati. qui cerdonis dogma ſecutus. al
terum bonū:alteꝝ iuſtū deum aſſeruit tanquā
duo principia creatiõis ⁊ bonitatis. ¶ Artate
rite ab oblatiõe vocati. panem enim ⁊ caſeum
offerunt:dicētes a primis holbus oblationē a
fructibus terre:⁊ a fructibus ouium fuiſſe cele
bratam. ¶ Aquarij appellati. eo ꝙ aquã ſolam
offerūt in calice ſacri. ¶ Seueriani a ſeuero ex
orti vinū nō bibūt. vetus teſtm̄ ⁊ reſurrectionē
non recipiūt. ¶ Taciani a taciano vocati. q et
eucratici dicti:q: carnes abominanẽ. ¶ Alo
gij vocanẽ tanq̄ ſine verbo. logos enim grece la
tine verbū dicit. Deū enim verbū non credunt
reſpuentes Joan. euangelium ⁊ apocalypſim.
¶ Cathaphrigij nomē ꝓuīcie phrigia dedit
q: extiterunt auctores eoꝝ. Mōtanus priſca ⁊
maximilla. ¶ Cathorij ꝓpter mundiciã ita ſe
noiauerunt. gl'iantes enim de ſuis meritis ne
gant penitentibus veniã pctõꝝ. Viduas ſi nu
pſerint tanq̄ adulteras dãnant. Mūdiores ſe
ceteris predicant qui nomen ſuū ſi cognoſcere
vellent mūdanos potius ſe q̄ mūdos vocarēt
¶ Pauliani a Paulo ſamotano exorti ſūt. qui
dixit non ſemꝑ fuiſſe xp̄m:ſed a Maria ſum
pſiſſe initiū. ¶ Hermogeniani ab hermogene
quodam vocati. qui materiã nō naturam intro
ducens deo non nato eam cōparauit: matrēq̄
elementoꝝ ideã aſſeruit quos apoſtolus impro
bat elemētis ſeruientes. Manichei a quodam
perſa extiterūt:qui vocatus eſt manes. Hic du
as naturas ⁊ duas ſubas introduxit. i. bonam
⁊ malã:⁊ aĩas ex deo quaſi ex aliquo fonte ma
nare aſſeruit. teſtm̄ vetus reſpuūt. nouū ex ꝑte
recipiunt. ¶ Antropomorphite dicti. pro eoꝝ
ſimplicitate ruſtica deū habere humana mem
bra que in diuinis libris ſcripta ſunt arbitran
tur. Anthropos grece. latine hō interpretatur:
ignorãtes vocē dñi qui ait. Spũs eſt deus. In
corporeus eſt enim. nec enim mēbris diſtingui
tur:nec corporis more cenſetur. ¶ Eraclite ab
eraclio auctore exorti:monachos tm̄ recipiunt
coniugia reſpuūt: regna celoꝝ puulos habere
nō credūt. ¶ Nouatiani a nouato vrbis rome
pſbytero exorti:q aduerſus Corneliū cathedrã
pontificalē conatus inuadere hereſim inſtitu
it. Noluit apoſtatas ſuſcipere:⁊ rebaptizãs ba
ptizatos. ¶ Montani heretici dicti ꝙ in tēpo
re perſecutionis in montibus latuerūt: qua oc
caſione ſe a catholice eccleſie corpore diuiſerūt
¶ Ebionite ab ebione dicti ſiue a paupertate.
chriſtum enim per prouectum ſolum virum iu
ſtum putant effectum Unde competenter ebio
nite pro paupertate intelligentie appellati ſūt.
Hi enim iudei ſunt ⁊ ita tenent euangelium vt
legem carnalr̄ ſeruent. aduerſus quos ad Gal.
apl's ſcribens inuehit. ¶ Fotiniani a fotiano

gallogrecie ſirmie ep̄o nuncupati: qui ebionitarum hereſim ſuſcitans aſſeruit chriſtū a maria per ioſeph nuptiali coitu fuiſſe conceptū.
¶ Aeriani ab erio quodam nuncupati ſunt. Hi offerre ſacrificium pro defunctis ſpernunt.
¶ Aeciani ab aecio ſunt vocati. Idem qꝫ eunomiani ab eunomio quodam dyacono aecij diſcipulo eius. ex cuius nomine magis innotuerunt. diſſimilē patri aſſerētes filium ⁊ filio ſpiritum ſanctum dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentium. ¶ Origeniani ab origene auctore exorti ſunt dicentes ꝙ non poſſit filius videre patrem. nec ſpiritusſanctus filium. animas quoqꝫ in mundi principio dicunt peccaſſe pro diuerſitate peccatorum e celis vſqꝫ ad terraꝫ diuerſa corpora quaſi vincula meruiſſe eaqꝫ cauſa mundum factum eſſe.
¶ Noeciani a quodam noeto vocati: qui dicebant chriſtum eundem eſſe ⁊ patrem ⁊ ſpiritū ſanctum. Ipſamqꝫ trinitateꝫ in officiorum nominibus nō in perſonis accipiunt. Unde ⁊ patripaſſiani vocantur q: patrem paſſum dicūt.
¶ Sabelliani ab eodem noeto pullulaſſe dicūtur. cuius diſcipulum perhibent fuiſſe ſabellium. ex cuius nōīe innotuerunt. Unde ⁊ ſabelliani vocati. Hi vnam perſonam patris: ⁊ filij ⁊ ſpiritusſācti aſtruūt. ¶ Arriani ab arrio Alexandrino preſbytero orti ſunt. qui coeternum patri filium non agnoſcens diuerſas in trinitate ſubſtantias aſſeruit. Contra illud quod ait dominus. Ego ⁊ pater vnuꝫ ſumus. Macedoniani a macedonio ep̄o ſunt dicti: negātes deum eſſe ſpiritum ſanctum. ¶ Apollinariſte ab apollinari vocati dicentes chriſtum corpus tātummodo ſine anima aſſumpſiſſe. Antidicomarite appellati ſunt. eo ꝙ marie virginitati contradicunt aſſerentes eam poſt chriſtum natum viro ſuo fuiſſe commixtam. ¶ Metangi nominati. ideo tale nomē accepere. q: angios grece vas dicitur. Aſſerunt enim ſic eſſe in patre filium. tanqꝫ vas minus intra maius vas.
¶ Patriciani a quodaꝫ patriciano nuncupati ſunt qui ſubſtantiam humane carnis a diabolo conditam dicunt. ¶ Coliciani a quodaꝫ colicio nominati. qui dicunt deum non facere mala. contra illud quod ſcriptum eſt. Ego dominus creans malum. ¶ Floriani a floriano qui econtrario dicunt deum creaſſe mala. contra hoc quod ſcriptum eſt. Fecit deus bona.
¶ Donatiſte a donato quodam aphro nuncupati ſunt. qui de numidia veniens totam pene aphricam ſua perſuaſione decepit aſſerens minorem patre filium. filio ſpiritum ſanctum. rebaptizans catholicos. ¶ Bonoſiani a bonoſo quodam ep̄o exorti. quo chriſtum filium ſuuꝫ dei adoptiuuꝫ nō ꝓprium aſſerūt. ¶ Circūcelliones dicti eo ꝙ agreſtes ſūt quos ſcotopicas vocāt ſupradicte hereſis habētes doctrinā. Hi amore martyrij ſemetipſos perimūt vt violenter de hac vita decedētes martyres noſentur. ¶ Priſcillianiſte a p̄ſcilliano vocati qui in hiſpania ex errore gnoſcitorū ⁊ manicheoꝝ permixtum dogma cōpoſuit. ¶ Luciferiani a luciſero firmie ep̄o orti. qui ep̄os catholicos: qui in iſtāte pſecutione ꝑfidie arrianoꝝ ꝯſentientes erāt. ⁊ poſtea correcti redire in cathedram elegerūt: dānantes ſiue qđ crediderūt: ſiue quod crediſſe diſſimulauerūt quos eccl'ia catholica materno recepit ſinu tanqꝫ petrum poſt fletum negationes. lꝫ poſtea ab eccleſie colone receſſerint ⁊ cū ipſo luciſero auctore ſuo qui mane oriebaſ eadem meruerūt. ¶ Iouinianiſte a Iouiniano quodam monacho dicti aſſerentes nullam nuptaruꝫ ⁊ virginū eſſe diſtātiam: nullūqꝫ inter abſtinētes ⁊ ſimpliciter copulatos eē diſcrimen. ¶ Eluidiani ab eluidio noīati. qui dicit poſt xp̄m natuꝫ alios Marie filios de viro Joſeph pepiſſe. ¶ Paterniani a p̄no quodaꝫ exorti. qui inferiores vires corpis a diabolo factas opinanſ. ¶ Arabici nūcupati eo ꝙ in arabia exorti ſunt. dicētes aīam cum corpe mori. atqꝫ in nouiſſimo vtrūqꝫ reſurgere. ¶ Tertulianiſte dicti a tertuliano p̄ſb̄ro aphricane ꝓuincie ciuitatis carthagiñ. dicētes aīam inmortalem eſſe. ſed corpeam p̄dicātes. ⁊ aīas pctōꝝ hoīum poſt morteꝫ in demones verti putātes.
¶ Teſſereſedecade ideo dicti ꝙ quartadecima luna paſcha cum iudeis obſeruādo ꝯtēdūt Nam teſſera quatuor deca decē ſigt. Nictageo a ſomno nūcupati. eo ꝙ vigilias noctis reſpuant ſupſtitionē eſſe dicentes iura temerari diuina. que noctē ad requiem tribuūt. ¶ Pelagiani a pelagio monacho exorti. Hi liberꝫ arbitrium diuine grē anteponūt dicētes ſufficere voluntatem ad implēda diuina iuſſa. ¶ Neſtoriani a neſtorio ꝯſtātinopo. ep̄o nūcupati. q b. virginem Mariā. nō dei: ſed hoīs tm̄modo aſſeruit m̄rem vt aliaꝫ pſonam carnis aliā faceret diuinitatis. nec vnum xp̄m in verbo ⁊ carne credidit. ſed ſeparatim atqꝫ ſeiūctim alteꝝ filiū dei: alium hoīs p̄dicauit. ¶ Euticiani dicti ab euticio ꝯſtātinopolitano abbate qui xp̄m poſt humanā aſſumptionē negauit exiſtere de duab⁹ naturis. ſed ſolā in eo diuinā aſſeruit eſſe nāꝫ.
¶ Acephaliſte dicti. i. ſine capite. Nullus eniꝫ hoꝝ reperitur auctor a quo exorti ſunt. Hi triuꝫ chalcedonēſiuꝫ capꝫoꝝ impugnatores duarū in xp̄o ſbāꝝ ꝓprietatem negāt ⁊ vnā in eius pſona p̄dicāt. ¶ Theodoſiani ⁊ gaianite appellati a theodoſio ⁊ gaiano. qui tpibus iuſtiniani pncipis in alexandria. ppli puerſi in electione vna die ordīati ſunt ep̄i. Hi errores euticis

⁊ diaſcoꝛi ſectātes chalcedoneñ. ꝯcil. reſpuūt. ⁊ ex duabus vnam in chriſto nām aſſerūt quā theodoſiani coꝛruptam gaionite incoꝛruptam ꝯtemnunt. ¶ Gnoite ⁊ tritoite a theodoſianis exoꝛti ſunt ex quibus gnoite ab ignoꝛantia di/ cti. qꝛ ꝓpter ꝑuerſitatē ex qua oꝛti ſunt id adij/ ciūt. ꝙ chꝛiſti diuinitas ignoꝛet. que ſunt ſcri/ pta futura de die ⁊ hoꝛa nouiſſima. ¶ Tritoi/ te vō vocati eo ꝙ ſicut tres ꝑſonas in trinitate: ita q̄ꝫ tres aſſerūt deos eſſe. cōtra illud qđ ſcri/ ptum eſt. Audi iſrael dñs deus tuus vnus eſt.

¶ Sunt ⁊ alie here/ .§.i.

de here ſib⁹ ſine noie. ſes ſine auctoꝛe ⁊ ſine noībus: ex quib⁹ aliq̄ putāt trinum eſſe deum. alie chꝛiſti diuinitatē paſſibilē eſſe dicūt. alie chꝛiſti de patre natiui/ tati in tēpoꝛe initium tpis dant. alie liberatio/ nem hoīum apud inferos factam chꝛiſti deſcē/ ſionem nō credūt. alie aīam imaginem dei ne/ gāt. alie aīas ꝯuerti in demones ⁊ in quecūq̄ aīalia exiſtimāt. alie de mundi ſtatu diſſentiūt. alie innumerabiles mūdos opinanf. alie aquā deo coeternam faciūt. alie nudis pedibus am/ bulāt. alie cum hoībus non māducāt. He ſunt hereſes aduerſus catholicam fidem exoꝛte: ab aplis ⁊ ſanctis patribus vel ꝯcilijs dānate. que dum in ſe multis erroꝛibus diuiſe inuicē ſibi diſſentiūt: cōmuni tñ noie aduerſus eccleſiam dei ꝯſpirāt. ſed ⁊ quicūq̄ aliter ſanctā ſcriptu rā intelligit q̄ꝫ ſenſus ſpiritusſancti flagitat a quo ſcripta eſt: lꝫ de ecclia non receſſerit: tñ he/ reticus appellari poteſt. Has oēs hereſes Ar/ chidiaconus in roſario ſup. d. c. quidā. repꝛo/ bat bꝛeuiter per canones in diuerſis. c. annota/ tos. Sed ⁊ b. Thom. in li. ꝯtra gentiles plures ex dictis hereſibus efficaciſſimis rōnibus con/ futat in diuerſis libꝛis. ⁊ c. ¶ Dicit autem be. cur de⁹ ꝑmittit hereti/ cos eē. Augu. Ideo diuina ꝓuidentia multos diuerſi erroꝛis hereticos eſſe ꝑmittit: vt cum interro/ gant nos ea que neſcimus ſic diſcutiamus pi/ griciam ⁊ diuinas ſcripturas cupiamus. Pro pterea aplſ ait. j. Coꝛinth. xj. vt ꝓbati manifeſti fiant. Hi aūt a deo ꝓbati ſunt qui bene poſſunt docere. Hec ille. q. c. c. vlt. Itē de ꝯſe. di. ij. ego berēgarius. Repꝛobatur ibi erroꝛ ipſius berē/ garij qui aſſerebat in ſacramēto altaris nō eſſe realiter ⁊ veraciter coꝛpus ⁊ ſanguinē chꝛiſti ſed tm̄ vt in ſigno. ſicut dicitur: petra erat chꝛi/ ſtus. nō re: ſed ſignificatione ⁊ figura. Quē er roꝛem vt hereſim abiurauit ⁊ anathematizauit corā Nicolao papa in ſynodo. cxiij. epoꝝ ro/ me: ⁊ ꝯfeſſus eſt tenere qđ ꝯfitetur ecclia verū ſ. chꝛiſti coꝛpus eſſe in altari poſt ꝯſecrationē. ſcilicet ſub illis ſpeciebus panis ⁊ vini.

¶ In decretalibus .§.ij.

repꝛobātur hi erroꝛes ſeu hereſes. Pꝛimo ab/ batis Joachim. extra de ſumma tri. ⁊ fi. ca. dā/ namus. Hic Joachim fecit libellum cōtra Pe/ trum lōbardum pꝛo eo qđ dicit in. j. ſen. Que/ dā ſūma res eſt pater: filius ⁊ ſpūſſanctus. ⁊ il la nō eſt generās nec genita: nec ꝓcedēs. appel lans ex dictis verbis ipſum Petrū hereticū ⁊ inſanum eo ꝙ nō tam trinitatē q̄ꝫ quaternita/ tem aſtruebat in deo. videlꝫ tres ꝑſonas ⁊ illā cōem eſſentiam quaſi quartā manifeſte pꝛote/ ſtans: ꝙ nulla res eſt que ſit pater ⁊ filius ⁊ ſpi/ ritusſanctus. Quis concedat ꝙ pater ⁊ filius ⁊ ſpūſſcūs ſint vna eēntia: vna ſubſtātia: vna na/ tura. Unitatē huius nec verā ⁊ ꝓpꝛiā: ſed qua ſi collectiuā ⁊ ſimilitudinariam eſſe fatef. queād/ modum dicunf multi hoīes vnus populus: et multi fideles vna ecclia. ⁊ c. Nos autē inquit Inno. iij. ſacro appꝛobante cōcilio credimus ⁊ ꝯfitemur vna cum petro. ſ. ꝑfato ꝙ vna quedā ſūma res eſt incōpꝛehēſibilis quidē ⁊ ineffabi/ lis pater ⁊ filius ⁊ ſpūſſcūs. tres ſimul ꝑſone ac ſigillatim quelibet earūdē. ⁊ ideo in deo ſolū/ modo trinitas eſt non quaternitas. qꝛ quelibet triū ꝑſonaꝝ eſt illa res. ſ. ſbā eſſentia ſeu natu/ ra diuina: que ſola eſt vniuerſoꝝ pꝛincipiū: ꝑ/ ter ꝙ aliud inueniri nō pōt. ⁊ illa res nec eſt ge nerās nec genita nec ꝓcedens: ſed eſt pater qui generat. filius qui gignif. ſpūſſcūs qui ꝓcedit vt diſtinctiones ſint in ꝑſonis: vnitas in natu/ ra. Nec eſt hī vnitas in diuinis ſicut in huma/ nis: vt dicebat Joachim. nā cum xp̄s ait de fi/ delibus vt ſint vnū ſicut ⁊ nos vnum ſumus. Pꝛima eſt vnitas charitatis in gr̄a. hec eſt fide liū. Scđa que eſt in ꝑſonis diuinis eſt vnitas idētitatis in natura queādmodum ⁊ alibi ipſa vitas ait. Eſtote vos ꝑfecti ſicut ⁊ pater veſter celeſtis ꝑfectus eſt. i. eſtote ꝑfecti ꝑfectione gr̄e ſicut pater veſter eſt ꝑfectus ꝑfectione nature. Ut heretica ergo dānaf ſnīa Joachim. non tñ ipſe hereticus iudicaf. qꝛ oīa ſcripta ſua ſuppo ſuit iudicio ecclie coꝛrigenda. ¶ Repꝛobatur etiā doctrina impij amalrici vt heretica ⁊ inſa na. extra de ſum. tri. ⁊ fid. ca. dānamus. Huius erroꝛes ibi nō ponunf: ſed repi in aliquo libel/ lo fuiſſe tales: vꝫ ꝙ idee in mēte diuina creant ⁊ creanf. Scđs ꝙ dicif deus finis oīum pro eo ꝙ oīa ſunt reuerſura ad ipſum in vnū indiui/ duum imutabile ⁊ firmū. Tertius ꝙ deus non videf in ſe: ſed in creaturis ſicut lumen niſi in aere. Quartus ꝙ ſi Adam nō peccaſſet nō fuiſ ſet diſtinctio ſexus: ſed fuiſſet multiplicatio ho minū ſicut angeloꝝ. Quintus ꝙ ꝯſtitutus in charitate nullum pctm̄ cōmittit. ¶ Itē extra de here. deſcribunf quedam ſecte hereticoꝝ ⁊ repꝛobanf. Dicit enim ibi Greg. ix. Excōmuni/ camus ⁊ anathematizamus vniuerſos hereti/

erroꝛes abbis ioachī dānant

erroꝛes cuiuſdā Amal/ rici dā/ nantur

coſ: cathaꝛoſ: pathareno: pauꝑes de lugduno: paſſaginoſ: ioſephitoſ: arnardiſtaſ: ſpheroniſtas: ⁊ alios quibuſcūqꝫ noībus cenſeant: facies quidē hñtes diuerſas caudas. tñ adinuicē colligatas: q: de vanitate ꝓcedūt in idipſm. ¶ Pauꝑes de lugduno habebāt plures errores. Et iter ceteros ꝙ in nullo caſu licet iurare etiam dicēdo veritatē. Item ꝙ nō lꝫ etiā iudici occidere malefactorē. Item ꝙ nō poteſt bonus ſaluari tenēdo fidē romane eccl'ie. Item ꝙ malus ſacerdos nō pōt ↄſecrare. Item ꝙ eccl'ia defecit tēꝑore Silueſtri. Et plures alij errores. Et in.c. ad abolēdam. dicit Lucius terti⁹. Uniuerſos qui de ſacramēto corꝑis ⁊ ſanguinis chriſti vel de baptiſmo vel peccatoꝝ cōfeſſione: aut de m̄rimonio aut alijs eccliaſticis ſacramentis aliter ſentire aut docere nō metuūt: qꝫ ſacroſcā romana eccl'ia ꝑdicat ⁊ obſeruat vinculo ꝑpetui anathematis innodamus. Ubi nota ſm̄. b. Tho. in. iiij. ꝙ lꝫ Gra. in decre. de pe. di. j. in fi. Et Magiſter ſen. in. iiij. mouētes qōnē. Utrū ↄfeſſio vocalis peccatoꝝ que fit ſacerdoti in ſacramēto penitētie ſit neceſſaria ad ſalutem vel ſufficiat ſola ↄtritio ponāt opi. ꝓ ⁊ ↄtra inducētes rōnes demū dimittētes inſolutā ⁊ in arbitrio legētis. tñ poſtqꝫ eſt decretū per eccl'iam ⁊ mādatum ↄfeſſionē debere fieri ſacerdoti ꝓprio annuatim. extra de peni. ⁊ re. omnis. pertinaciter tenere nunc ꝙ non ſit neceſſaria confeſſio vocalis eſſet hereticum.

¶ In libro ſexto .§. iij.

decretaliū. extra de ſum. tri. ⁊ fi. ca. j. dānat errorē dicētium ſpm̄ ſctm̄ ꝓcedere a p̄re ⁊ filio vt a duobus ꝑncipijs ⁊ duabus ſpirationib⁹. Et dr̄ ibi. Fideli ⁊ deuota ꝓfeſſione fatemur ꝙ ſpūſſcūs eternalr̄ ꝓcedit ex p̄re ⁊ filio: non tanqꝫ ex duobus ꝑncipijs: ſed ex vno ꝑncipio. nō duabus ſpirationibus: ſed vnica ſpiratiōe. Ad idē dicit Magiſter. j. ſen. di. xix. Fatēdū eſt p̄rem ⁊ filiū vnū ꝑncipiū eſſe ad ſpm̄ſcm̄ nō duo ꝑncipia. ⁊ ſicut pater ⁊ filius eſt vnū ꝑncipiū quo ad ſpm̄ſcm̄. ita pater ⁊ filius ⁊ ſpūſſcūs eſt vnū ꝑncipiū quoad creaturā oēm formandā vel reformādam. ¶ Reprobat̄ hic ⁊ error antiquus grecoꝝ dicētiū ſpm̄ſcm̄ ꝓcedere a patre: ſed nō a filio. cuius ↄtriū habet̄ in ſymbolo vbi dr̄. qui ex patre filioqꝫ procedit. Et didimus dicit magnus doc. grecoꝝ. de ↄſecra. diſ. v. ſaluator. Et multi alij doc. antiqui ⁊ ſancti grecoꝝ. ⁊ inducit Magr̄ ſen. in. j. ꝑcipue. Baſilius magnus ad eunomiū hoc errore dānabili ⁊ hereſi detenti ſunt greci annis ſexcētis. ⁊ vltra quotidie magis deficiētes in ſapiētia: in potētia tp̄ali: ⁊ in ꝓbitate vite. Et poſtqꝫ ſeparauerunt ſe ab obediētia ⁊ fide romane eccl'ie ſtatuētes papam et

Error grecoꝝ reprobatur

impauerunt nunqꝫ aliquis ex eis claruit miraculis. ⁊ merito q: deus qui eſt auctor miraculorū: nō vult falſitatē eoꝝ ⁊ hereſim opibus ſuis miraculoꝝ approbare. demum anno dñi. M. cccc. xxxviij. in concilio gn̄ali celebrato florētie ſub Euge. pa. iiij. in ↄſiſtorio publico in ↄuētu ſctē Marie nouelle. venientes doc. grecoꝝ de partibus ſuis cum imꝑatore ſuo ⁊ pōtifice ſuo diſputata materia huius iter grecos ⁊ latinos nr̄os per fidelē interp̄tem vtriuſqꝫ lingue. Arguēte magiſtro Jo. de mōte nigro ordinis p̄redi. ⁊ r̄ndēte quodam maximo doc. grecoꝝ ep̄o epheſino. ↄuicti ſunt greci ex libris doc. ſuorū ꝑmaxime Baſilij de errore ſuo. vnde demum reducti ad veritatem fidei confeſſi ſunt nobiſcum ſpiritum ſanctum procedere a patre ⁊ filio. vt dicitur in ſymbolo.

¶ In cle. de ſum. .§. iiij.

trini. ⁊ fi. ca. dānant̄ aliqui errores. Primo videlicet dicētiū ꝙ aīa rōnalis nō eſt forma corporis humani per ſe ⁊ imediate. Scdō dicentium ꝙ chriſtus nō erat mortuus: qñ de latere eius perforato exiuit ſanguis ⁊ aqua. Joā. xix. Tertio dicētium ꝙ pueris ⁊ adultis in baptiſmo nō confertur gratia ⁊ virtutes. Itē in Clemē. de vſu. ex graui. determinatur ꝙ que pertinaciter aſſeuerat vſuram non eſſe peccatū ⁊ damnabile: hereticus eſt habendus ⁊ vt hereticus perſequendus. ¶ Item in titu. de heret. ca. ad noſtram. reprobantur errores begardorum qui videntur habuiſſe originem in Alemania. Et ſunt vi. Primus eſt ꝙ homo in hac vita tm̄ poteſt acquirere perfectionis ꝙ impeccabilis fiant. nec vltra in gratia poteſt proficere. Secūdus eſt ꝙ nō oportet eum qui ad talē gradū perfectionis venerit ieiunare: quia tūc ſenſualitas eſt rationi ſubiecta. Tertius eſt ꝙ habens talē gradum perfectionis nō ſubijcitur humane auctoritati vel obediētie: nec tenetur ad aliqua precepta eccleſie. Quartus ꝙ viator in via poteſt eſſe ita beatus ſicut ſanctus in p̄ria. Quintus ꝙ quelibet intellectualis natura ſeipſa naturaliter eſt beata. nec indiget aliquo lumine glorie ipſam eleuāte ad vidēdum deum eoqꝫ fruendū. Sextus eſt ꝙ exercere ſe in actibus virtuoſis eſt hominis imꝑfecti. perfectus autē licētiat a ſe virtutes. Septimus eſt ꝙ oſculum mulieris eſt mortale. Cum ad hoc non inclinet natura: ſed actus carnalis non eſt peccatum. cum ad hoc inclinet natura: maxime cum de hoc tentatur. Octauus eſt ꝙ in eleuatiōe corporis chriſti perfectus homo nō debet aſſurgere vel ei reuerentiam facere: q: imperfectionis eſt ſi a puritate ⁊ altitudine contēplatiōis ſue deſcēdat ad hoc ꝙ circa myſteriū

Begerdoꝝ et beguinarū errores reprobāt

ſacramenti euchariſtie: aut circa paſſionez hu/
manitatis chꝛiſti aliqua cogitaret. Omnes hi
articuli pꝛo hereſi habentur ⁊ damnantur ibi.
⁊ rationes ibi potes videre in glo.

¶ In extrauagan/ .§.v.

tibus etiam repꝛobantur vt hereſes quidā er/
roꝛes. ⁊ pꝛimo in extrauaganti bn̄dicti que in/
cipit. Bn̄dictus deus in donis ſuis. repꝛobaſ
erroꝛ dicētium ꝙ nullus videt diuinam eſſen/
tiam: vel eſt perſecte beatus ante diem iudi/
cij. Item ꝙ aīe decedentes in moꝛtali peccato
non imediate ad inferna deſcendunt. Item ꝙ
non oēs hoīes in die iudicij ante tribunal xpī
cum ſuis coꝛpoꝛibus apparebūt: reddituri de
factis ꝓpꝛijs rōnem: vt recipiant ſm ea q̄ geſ/
ſerunt penā vel pꝛemium. Hec omnia ibi. Itē
in extrauaganti Joh. xxij. que incipit. dudum
ad audientiā repꝛobantur vt hereſes erroꝛes
Petri de coꝛbaria Johan. ⁊ Michelini oꝛdi/
nis minoꝝ: qui ptinaciter aſſeuerabant: ꝙ Pe
trus apl's non fuit magis caput eccleſie q̄ꝫ qui
libet aploꝝ. ⁊ ꝙ xp̄s nullum vicarium in eccle
ſia dereliquit vel caput. Et ꝙ papa non habet
coꝛrigere ⁊ punire: inſtituere vl' deſtituere im/
peratoꝛem ꝯtra que eſt ꝯſtitutio. de ſen. ⁊ re iu.
paſto. in cle. Item dixerūt ꝙ oēs ſacerdotes cu
iuſcūqꝫ gradus exiſtant ſunt equalis auctoꝛi/
tatis ptātis ⁊ iuriſditionis: inſtitutione chꝛiſti
Et ꝙ vnus plus habeat alio: hoc eſt ab impera
toꝛe: qui etiam pōt hoc reuocare. Item ꝙ nec
papa nec tota eccleſia pōt punire quenq̄ꝫ puni
tione coactiua: niſi hoc habeat ab imperatoꝛe.
Que ſunt ꝯtra ea que habenſ diſt. xcvj. per to.
⁊. ij. q. vj. decreto. ⁊ extra de iudic̄. nouit. ⁊ de
fo. cōpe. c. vlt. li. vj. Iſte Petrus de coꝛbaria fu
it factus antipapa tp̄e huius Joh. xxij. ad oꝛdi
nationem Ludouici impatoꝛis ſciſmatici ⁊ de
poſiti ab impio. Et ab eo antipapa coꝛonatꝰ ē.
Sed poſtea captꝰ dictus Petrus antipapa: et
ductus ad Joh. xxij. Auinioni ꝯfeſſus erroꝛez
ſuum: in carcere vitam finiuit. ¶ Item in qua
dam alia extrauaganti que incipit. qꝛ quoꝛun
dam. repꝛobaſ hereſis quoꝛūdam dictoꝛuꝫ de
paupere vita. dicētiuꝫ duas eſſe eccleſias. vna
carnalis que viuit in delitijs: cui pꝛeeſt myſti/
cus antichꝛiſtus papa. Alia v̄o eccl'ia ſpūalis:
que ſeruatur in eis. Scd̄o ꝙ papa Romanus
non pōt aliquid facere vel imutare ſup regula
beati Franciſci. nec ꝙ eſt per alios pꝛedeceſſo/
res determinatum ptinens ad clauem ſciētie.
Tertio ꝙ nullus pꝛelatus habet ptātem ſuper
ſubditos. Quarto ꝙ nullus aploꝝ habuit co/
gnitionem de chꝛiſto ante aſcenſionē. Quinto
ꝙ ſacerdos exiſtens in moꝛtali non conficit eu
chariſtiam. Sexto ꝙ nullus conſeruauit euan
gelium poſt chꝛiſtum ⁊ matrem eius ⁊ apoſto
los: niſi beatus Franciſcus. Et qui ſm regulaꝫ
eius viuunt ⁊ plura alia fatua. ¶ Item in ex/
trauaganti Jo. xxij. qui fuit circa annum dn̄i
M. cccxxx. que incipit. ita quoꝛundaꝫ. Et alia
que incipit. qꝛ inter nōnullos. determinaſ pꝛo
hereſi habenda opinio coꝝ qui dicunſ fraticel
li ſeu fratres de opinione dicentium chꝛiſtum
nil habuiſſe cum apoſtolus pꝛopꝛium: nec in
particulari: nec in cōmuni etiam rerum mobi/
lium. ſed ſolum nudum vſum facti eoꝛum qui
bus vtebatur ſibi conceſſis per elemoſynā vel
alium modum. cum tn̄ Joan. iiij. dicatur ꝙ di/
ſcipuli eius iuerant in ciuitatem ad emendum
cibos. Et Joan. xiij. ꝙ Judas habebat loculos
que tn̄ ipſe exponunt extoꝛte. Hec peſtis multū
viguit in marchia anchonitonia ⁊ lōgo tempo
re nec floretia fuit ab ea libera. Adhuc pollu/
lat talis hereſis: etſi multū debilitata ſit. Mul
ti pertinaces in dicta opiniōe fuerunt cōbuſti.
Anno domini. M. cccc. xlix. Fabꝛiani ⁊ Floꝛē/
tie ⁊ vnus anno ſequenti. Nec oſtenderūt aliq̄
miraculum vllo tempoꝛe. niſi icinerationē coꝛ/
poꝛum ex igne. Falſitas autem huius erroꝛis
oſtendetur in ſe. ti. ca. de conſilio paupertatis.
¶ Fuerūt etiam tres ſecte hereticoꝛuꝫ. ſcilicet
albanenſium bagnolenſium: ⁊ cōcoꝛdētium. q
in multis erroꝛibus eoꝛum peſſimis conueni/
unt licet in paucis diſcoꝛdēt. Hi dicunt ꝙ ſunt
duo pꝛincipia: vnum penitus bonum: aliud pe
nitus malum: ⁊ ꝙ deus bonus nō creauit iſta
viſibilia. Item ꝙ deus nō creat nec īfundit no
uas animas. Item ꝙ chꝛiſtus non habuit no/
ſtras veras penalitates. ⁊ ꝙ non eſt deus. ⁊ ꝙ
non aſſumpſit carneꝫ de virgine. ſed duxit car
nem de celo. ꝙ non fuit verus homo. ꝙ non ve
re comedit: nec fuit paſſus in cruce: nec moꝛtu
us: nec in celum aſcendit: nec reſurrexit vere.
Item ꝙ non eſt reſurrectio coꝛpoꝛum. Item ꝙ
⁊ vetus teſtamentum non eſt a bono deo. ⁊ ꝙ
Moyſes fuit malus. ꝙ adam non fuit a deo.
Item ꝙ ante chꝛiſti aduentum non fuerunt ali
qui boni. Item ꝙ baptiſmus nullius eſt effica/
cie. Item ꝙ obeſt ſubdito ⁊ ſacramēto vita ma
la pꝛelatoꝛum. Item ꝙ nullus malus poteſt eē
epiſcopus. Item ꝙ eccleſia non poteſt aliquid
poſſ. deri niſi in cōi. ⁊ ꝙ nō poteſt excōmunica
re: nec debet perſequi malos: nec poteſt facere
conſtitutiones. Item ꝙ ſacramentum altaris ⁊
extreme vnctionis nihil eſt. Et ꝙ peccatum oꝛi
ginale nihil eſt. Et ꝙ peccatum non eſt a libero
arbitrio. ⁊ ꝙ non poteſt quis penitere poſt pec
catum. Item ꝙ infernus vel purgatoꝛium ni/
hil eſt. Item ꝙ bonus deus viuificat ⁊ non oc/
cidit. Sed malus deus viuificat ⁊ occidit coꝛ/
poꝛa. Iteꝫ ꝙ mundus ſemper fuit ⁊ ſemp erit.
Item

De erro re frati/ celloꝝ.

Damnā tur ⁊ he tres ſe/ cte.

Jtem ꝙ matrimonium malum eſt.item ꝙ non
eſt confitendum.item ꝙ vſura non eſt prohibi
ta:⁊ ꝙ non tenetur quis reſtituere ablata. Jtez
ꝙ homo poteſt dare ſpiritum ſanctum. Et plu/
ra alia falſiſſima ⁊ fatua ponunt. ¶ Nota ꝙ ſi
iſti albanenſes:ſunt albigenſes contra hos al/
bigenſes miſit Jnnocẽ.iij.qui fuit anno domi
ni.M.cc.duodecim abbates ciſtercienſis ordi
nis cum vno legato ad partes tholoſanas ad
predicandum contra eos inquirenduz ⁊ exter/
minandum.Cũ quibus ſe reperit beatiſſimus
dominicus primus fundator ordinis predica/
torum.qui diu predicauit contra eos ⁊ pluri//
mos ꝯuertit.vt habetur in legenda eius.Qua
daz die facta diſputatione ſolẽni.inter noſtros
fideles ⁊ hereticos illos poſt longam concerta
tionem verborum in hoc conuenerunt vtraqꝫ
pars fidelium ⁊ hereticorum. vt accenſo igne
coram omnibus heretici iactarent libelluz:ſuã
doctrinam continentem in ignez.⁊ beatus do/
minicus libellum doctrine vere fidei nr̃e quaz
predicabat ſimiliter in ignem proijceret.Et cu
ius libellus inconbuſtus permaneret.illa vt ve
ra fides acceptaretur. Mira res proijcitur li//
bellus hereticoruz in ignem.⁊ ſubito combu/
ritur. Proijcitur ⁊ libellus ſancti dominici.Et
ter libellus in flammas traditus ter exiuit ille/
ſus penitus. O fides certiſſima:veriſſima.⁊ oi
laude digniſſima:indubitatiſſima chriſtiano/
ruz que tot innumeris ⁊ quotidie declarata do
cuminis.⁊ approbata miraculis.extra quaz nul
la eſt fides.ſed perfidia diluuio eterne damna/
tionis extinguenda. ¶ Notanduz etiaz ꝙ iſte
peſſimus error aſſerentium duo principia vnũ
bonorum.aliud malorum ⁊ viſibilium:fuit ori
ginaliter hereſis manicheorum qui repullula/
uit circa annos domini.M.ccl.vel circa in lõ/
bardia.permaxime ⁊ florentiam etiam infecit
in parte.Contra quos ſanctus Petrus martyr
ordinis predicatorum ab Jnnocen.iiij. factus
inquiſitor.florentiam purgauit a tali peſt.gla
dium materialem exercentibus qui ſunt de fa
milia buſſorũ occidendo hereticos ⁊ reliquos
ſuperſtites expellẽdo.Qui beatus Petrus de/
mum ab ipſis hereticis occiſus.ab ipſo Jnno.
ſanctorum cathalogo eſt aſcriptus veritatem
fidei quam predicabat ⁊ ſanctit item vite eius
multis miraculis domino confirmante. ¶ Ex
inde circa annos domini.M.cclx.quidaz ma/
giſter pariſien.dictus Guilhelmus de ſancto
amore librum compoſuit contra mendicantes
multa mala contra talem ſtatũ impingens.Cõ
cludens non poſſe homines ſaluari in tali ſta/
tu.Sed contra tales errores ſanctus Thomas
de aquino libros edidit.⁊ omnes illos errores
efficaciſſime euacuauit. Propter quod Alexã/

Reprobat etiã tractatũ cuiuſ//dã guilhelmi ḋ ſancto amore contra mendicantes.

der.iiij.Guilhelmum illum cum ſuo tractatu
reprobauit ⁊ puniuit.⁊ ordines mendicantiuz
plurimum commendauit ⁊ priuilegijs com//
muniuit. ¶ Demuz circa annos domini.M.
cccc.xx.exorta eſt hereſis huſſitarum in Boe/
mia.cuius inuentor fuit quidam anglicus ma
gnus ſophiſta dictus Hus.Hi multos articu/
los errorum tenebant.vt ꝙ chriſtus non eẽt in
ſacramento altaris niſi cum eleuabatur a ſacer
dote.Quod etiam nil deberet poſſ.dere imagi
nes ſanctorum cõburebant.⁊ multa alia. Miſ
ſus fuit legatus ad eos reducendos a Marti/
no.v.dominus Joan.dominici ordinis predi
catorum Cardinalis Raguſinus ⁊ nil potuit ꝓ
ficere.Deinde eo mortuo Cardinalis Placenti
nus.poſt quem dominus Julianus cardinalis
ſancti angeli.qui contra eos valde roboratos
multitudine ⁊ dominio non potuit preualere.
niſi gladio materiali fidelibus bellantibus et
eos expugnantibus.vnde ad nihilum ſunt re
dacti. ¶ Jn diluuio igiẗ aquaꝝ multarũ haꝝ
hereſum ad deum homines non approxima//
bunt:ſed elongabuntur a deo reprobati. quia
ſuo ſenſui pertinaciter innitẽtes ſcripturas ſa/
cras male intellexerunt.⁊ rationes quidem in
ducere ad oſtendendum fallaciam ipſarum he
reſuz nimis eſſet prolixũ.Sed ſufficiat vna cõ
munis ratio breuiſſima pro omnibus. videlz.
quia eoipſo ꝙ ab eccleſia ſacroſancta reproba/
ti ſunt omnes dicti errores ⁊ hereſes iudicate
reputandi ſunt errores damnabiles.⁊ nulli eo
rum adherendum. Maior eſt enim auctoritas
eccleſie in determinationibus eorum que ſunt
fidei.omni rationi ⁊ omne auctoritate doctoꝝ.
Et ait beatus Auguſtinus apoſtolo non crede/
rem.niſi eccleſia illud approbaſſet:nec licet ali
cui dubitare de aliqua ſupradictarum hereſuz
ꝙ non ſit falſa ⁊ ducens ad damnationem.Uel
ꝙ quis poſſit in ea ſaluari ſicut chriſtiani veri/
in fide Romane eccleſie. Nam vt dicitur extra
de hereticis.Dubius in fide eſt infidelis. Et be.
Auguſti.dicit in li.de fide ad Petrum.Firmiſ
ſime tene ⁊ nullatenus dubites omnem hereti
cum vel ſciſmaticum cuz diabolo ⁊ angelis ei⁹
eterni ignis incendio participandum niſi ante
vite catholice fuerit incorporatus ⁊ reintegra/
tus eccleſie.Et paulopoſt. Omni homini qui
catholice eccleſie non tenet vnitatem:neqꝫ ba/
ptiſmo:nec elemoſyna quantumcunqꝫ copioſa:
nec mors pro chriſti nomine ſuſcepta poterit
proficere ad ſalutem.extra de hereticis firmiſ/
ſime. Hinc ⁊ Gregori.in libro moraliuz.Quia
ex ſola catholica eccleſia veritas conſpicitur
apud ſe eſſe locuz dominus perhibet. De quo
videatur. Jn petra Moyſes ponitur vt dei fa/
ciem contempletur.quia niſi quiſqꝫ fidei ſoli

De hereſi huſſitaruz in boemia. et eius inuẽtore.

ditatem tenuerit diuinam preſentiā nō agno/
ſcit. Et infra. Aqua diluuij archam qdē ad ſub
limiora ſuſtulit: oēs aūt quos extra archā inue
nit extinxit. xxiiij. q. j. qz. Et certe valde mirū eſt
⁊ in hoc apparet veritas fidei noſtre. quia tot
innumere hereſes inſurrexerunt contra veri/
tatem eius vt dimittam de perſecutionibus ty
rannorum. Omnes ⁊ hereſes ⁊ perſecutiones
defecerunt. ⁊ ipſa ſemper firma pmanet. Quid
autem ſit hereſis ⁊ quomodo puniantur here/
tici. ⁊ de triplici infidelitate. ſcilicet pagano/
rum: iudeorum: ⁊ hereticorum habes in ſecū
da parte. tituli vltimi. Et de inquiſitoribus he
reticorum ⁊ modo procedendi contra eos. ha
bes in tertia parte. tituli. xviij. de predicatori/
bus et inquiſitoribus.

¶ De articulis ſeu cōcluſionibus. xiiij. in qui
bus communiter non tenetur Magiſter ſentē
tiarū et Gratianus in decreto. Capl'm. viij.

PRimus articulus
quod charitas qua diligimus deū
⁊ proximum ſit ſpiritusſanctus et
non aliquis habitus creatus. diſtinctiōe. xvij.
primi. Nec eſt ſua intentio ꝙ motus dilectio/
nis quo deum diligimus ſit ſpiritusſanctus: ſz
ꝙ iſte actus ſit a ſpiritusſancto non mediāte ali
quo habitu. ſicut ſunt alij actus virtuoſi. Et ſꝫ
propter excellentiam charitatis dixit ſanctus
Tho. in prefata diſtinctio. primi ſententiarū. Et
in ſecunda ſecunde. q. xxiij. articu. ij. ⁊ in que/
ſtionibus de virtutibus. q. ij. articu. j. eſt cōtra
magiſtrum ſententiā. Et allegat bea. Auguſti.
iij. de doctrina chriſtiana dicentem. Charitatē
dico motum animi ad fruendum deo. Sz mo/
tus animi inquit doc. ſanctus eſt quid creatū.
ergo charitas eſt creatura. Item ſequeretur ꝙ
actus charitatis non ſit actus volūtatis. quod
eſt impoſſibile eo ꝙ manifeſtam implicat con/
tradictionem. Nam amor de ſui poſitione im/
portat ꝙ ſit actus voluntatis. Quod autem ſe
quatur hmōi actuū non eſſe voluntatis. pa/
tet qm̄ ſi ſpiritusſanctus moueat humanā mē/
tem motu charitatis: ita ꝙ ſit mota. ⁊ nullo mo
do principiū huiuſmodi actus eſſet quid vio
lentum cum principium ſit extra. ergo non eēt
voluntarium. Item ſi aliquis diceret ꝙ volun
tas concurreret vt inſtrumentum ad hunc ac/
tum. ſequeretur ꝙ non ſit meritorius iſte actus.
eo ꝙ inſtrumentū eſt illud in quo eſt agere vel
non agere. cum in eo non ſit principiū actuū.
Item ſequeretur ꝙ in infātis dormientibus nō
eſſet charitas eo ꝙ non habent motū dilectio
nis. Item hoc eſſet ad detrimentum ⁊ nō ad ex
cellentiam charitatis. qm̄ ſequeretur ꝙ habēs
charitatem non eſſet promptus ad operandū:
ſiue cum delectatione. eo ꝙ in voluntate non
eſſet forma ſeu virtus. ⁊ tamen hoc in charita
tis actu deberet eſſe: quia eſt radix merendi.

¶ Secundus ꝙ termini numerales vt trinus
⁊ vnus ⁊ huiuſmodi: non dicunt poſitionem
ſed priuationem tm̄. diſtinctio. xxiiij. quod in/
telligit ſic. Cū dicitur. Deus eſt vnus. nihil po
nit: ſed priuat multitudinem deorum. Simili/
ter cum dicitur. perſone ſunt tres. excluditur
ſingularitas atqz ſolitudo. Sanctus Thomas
prima parte. q. xxx. ar. iij. dicit ꝙ hoc prouenit
ex eo q: cum multipliciter dicatur vnum vno
modo magiſter accipit. Nam vnum poteſt ac/
cipi prout eſt principium numeri ex continui
diuiſione cauſati. ⁊ ſic eſt accidēs. ⁊ non predi
catur de eo niſi metaphorice ſicut alie propri/
tates corporalium. Et poteſt accipi tranſcendē
ter. Et ſic vere de deo predicatur ſignificans il/
lam rem de qua predicatur addendo negatio/
nem: quia vnum ſignificat rem indiuiſam. vt
cum dicitur perſona eſt vna. vnam ſignificat ꝑ
ſonam indiuiſam. ⁊ ſimiliter de alijs dicatur.

¶ Tertius eſt equalitas ⁊ ſimilitudo nihil po/
nunt ſed priuant: ſicut termini numerales. di.
xxxj. Quod intelligit. quia cum dicitur. pater
eſt equalis filio. i. non maior nec minor. Eodē
modo pater eſt ſimilis filio. i. nec diuerſus nec
alienus. Sanctus Tho. prima parte. q. xlij. ar.
j. dicit ꝙ filius equalis eſt patri in magnitudi
ne perfectionis. non autem mobilis ita ꝙ poſi
tiue predicatur. Similitudo etiā poſitiue pre/
dicatur. Nam vnum in quātitate cauſat equa
le: ⁊ vnum in qualitate cauſat ſimile. ſicut vnū
in ſubſtantia cauſat idem. vnde ſicut in deo eſt
quātitas perfectionis. ita eſt ibi equalitas. Et
idem de ſimilitudine dicatur: qm̄ ibi nō eſt eq̄
litas que eſt accidens ſed perfectio dei ſiue di/
uina ſm̄ quam diuine perſone dicuntur ſimi/
les. ¶ Quartus articulus ꝙ p̄mium in ange/
lis preceſſit merita. diſtin. v. in. ij. ſenten. San/
ctus Tho. ibidē. ⁊. j. parte. q. lxij. articulo. iiij.
dicit ꝙ ſoli deo beatitudo perfecta eſt natural.
cuilibet autem creature non eſt naturalis ſz vl
timus finis. Quelibet autem res per ſuā ope/
rationem ad vltimum finē pertingit que qui
dem operatio in finem ducens. vel eſt factiua
finis quando finis non excedit virtutem eius
quod operatur propter finem ſicut medicatio
eſt factiua ſanitatis vel eſt meritoria finis: quā
do finis excedit virtutem operantis ſicut ē bea
titudo. Unde angeli poſt primum actum cha/
ritatis quo beatitudinē meruerunt ſtatim bea
ti fuerunt. ¶ Quintus ꝙ nihil de cibis trāſit
in veritatem humane nature. diſtin. xxx. in co.
ij. ſen. Sanctus Tho. prima parte. q. vlti. ar. pe
nul. dicit ꝙ eiuſdem rationis eſt ꝙ aliqua for/

ma poſſit fieri in aliqua materia ⁊ poſſit ꝓpriá materiá deſerere: quia omnia generabilia ſūt corruptibilia ⁊ econuerſo. Manifeſtum eſt autem ꝙ anima humana poteſt deſerere propriá materiam. ergo poteſt fieri in alia materia. Itē multiplicatio materie vel eſt ẜm quantitatē tm̄ vel in rarefactione. vel ẜm ſubiectuʒ materie. ⁊ hoc vel per creationem. vel per conuerſionē. Non per creationem q: ẜm bea. Grego. oĩa ſunt ſimul creata ẜm materiam. ergo per conuerſionem alimenti in veritatem humani corporis. Unde phs dicit ꝙ alimentum nutrit inquātum eſt potentia caro. ⸿ Sextus ꝙ ſemen eſt de ſubſtantia patris. di.c.ſ.xxx. in codeʒ.ij. ſen. Sanctus Tho. prima parte. q.vi. arti. vlti. dicit. ꝙ cōmune habet ſe ad determinatum vt imperfectum ad perfectum. Alimentum autē primo accipit quandam virtutem cōmuneʒ reſpectu omnium partium corporis. ⁊ in fine determinatur ad hanc vel illam. Unde ſi retineret naturam eius a quo reſoluitur: tunc iaʒ eēt recedens a natura generantis. q: in via corruptionis exiſtens. ⁊ ſic non haberet virtuteʒ cōuertendi aliud in ſimilem naturā. ſi vero retineret virtutem eius a quo reſoluitur. tunc cuʒ eſſet ꝯtractum ad determinatam partem agentis: non eſſet mouens ad naturam totius generandi: ſed partis. ⁊ ſic non generaret completum in natura ſed imperfectuʒ. ⸿ Septimus articulus ꝙ anima humana ſeparata a corpore ſit perſona diſtin.v.iij. ſentē. Sanctus Tho. ibideʒ dicit ꝙ hoc conſonat opinioni platonis qui poſuit ꝙ homo non eſt aliquid conſtitutuʒ ex anima ⁊ corpore: ſʒ eſt anima corpore induta. Sed hec opinio ſtare nō poteſt. q: ſic anima corpori accidentaliter adueniret. ⁊ ex eis nō fieret vnum per ſe. Unde hoc nomē hō de cuius intellectu eſt anima ⁊ corpus: non ſignificaret vnum per ſe ſed per accidens. Et ſic non eēt in genere ſubſtātie. ⸿ Octauus articulus ꝙ xps in triduo quo anima a corpe fuit ſeparata fuit hō. di.xxij. eiuſdē tertij. Sanctus Tho. iij. pte. q. vlti. ar. iiij. dicit ꝙ mors ꝓuenit ex ſepatione aie a corpore. Cū igiť aia xpi a corpore fuerit ſeparata. igiť xps mortuus fuit. ergo nō fuit hō ſed hō mortuus. Magiſter ſniaꝝ aūt credidit ꝙ ſiue ſint coniuncta aīa ⁊ corpus ſiue nō. aliđ eſt homo qđ eſt falſuʒ. q: vt dicit bea. Tho. j.p. q.lxxv. ar. iiij. Illud eſt hō qđ operationes hominis operať. Cū igitur ſentire ſit operatio hominis: ⁊ in triduo nō fuit ſentire. igiť non fuit hō in illo triduo. ⸿ Nonus articulus ꝙ ſacra veteris legis nullo mō iuſtificabant: etiam ex charitate facta. di.j.iiij. ſen. Sanctus Tho. ibidem dicit. Abſurdum eſt ꝙ labores ſanctoꝝ in hmōi ſacris deo accepti nō fuerint. ⁊ ꝙ opus virtutis poſſit eſſe non meritoriū. ⁊ idō tenetur coīter ꝙ vſus eorum meritorius eſſe potĕrit ſi ex charitate factum fuiſſet. Aliqui tm̄ excuſant magrm̄ dicētes ꝙ intellexerit de opere opato: lʒ operatio ex charitate facta meritoria eſſet. ⸿ Decimus articulꝰ ꝙ baptizati baptiſmo Joannis non ponētes ibi ſpē nō rebaptizabātur. di.ij. eiuſdem. Sanctus Tho. ibidē dicit ꝙ opinio magri videtur fuiſſe ꝙ qui ſreferebāt Joánis baptiſmū ad xpʒ ex gra xpi ⁊ baptiſmo Joannis fiebat q̄ſi vnuʒ qđ. ⁊ ideo nō indigebāt niſi manuuʒ impoſitione ad ſuſceptioneʒ ſpūſ ſancti. Sʒ q: ſacramēta noue legis ex ope operato efficaciaʒ habent. Jō videť ꝙ ſpes ⁊ fides illius qui baptiſmum ſuſcipit: nihil faciat ad ſacrm̄: quāuis poſſit facere ad rem ſacramenti impediēdam vel ꝓmouendam. Unde neceſſe erat baptiſmo xpi baptizari. maxime q: in Joānis baptiſmo forma debita baptiſmi non erat. vnde oportebat iterari: q: hoc eſt generale in omnibus ſacramētis: cuʒ deficit aliquid qđ eſt de ſubſtātia ſacri. Et ꝯfirmatur dicto beati Augu. ſup Joāneʒ. omel. v. dicentis. Qui baptizati ſunt baptiſmo Joānis nō eis ſufficit. ⸿ Undecimus articulus ꝙ deus potuit coīcare potētiam creandi creature. diſtin. v. eiuſdē. Sanctꝰ Tho. ibidē dicit ꝙ potētia creandi creature cōmunicari non pōt. q: ipſam traheret vltra ſuaʒ ſpeciem. Nam cuʒ creatio ſit opus infinite potentie: creature cōmunicari non pōt cuʒ ipſa ſit finita. Item creatori debetur latria: ſed hoc nō poteſt creature communicari. ergo nec creare. ⸿ Duodecimus articulus ꝙ heretici preſciſi ⁊ ſciſmatici ſuſpenſi et degradati: cōſecrare non poſſunt. diſtin. xiij. Sanctus Tho. ibidē. ⁊. iij. parte. q. lxxxij. arti. vij. dicit. ꝙ omne illđ quod per ꝯſecrationem datur: eſt perpetuum. Ideo ſicut baptiſmus qui per ꝯſecrationem dať nunquam amittiť quantūcunqȝ aliquis in hereſim labatur vel in ſciſma excōmunicationē. ita nec ſacerdotalis ordo aliquo modo amitti poteſt. vt beatus Auguſti. dicit ad permenianum. et q: ptās ꝯſecrādi ordinē ſacerdotaleʒ ꝯſequiť. Jō heretici ⁊ ceteri q in articulo ponunť conſecrant. q̄uis ad ſuā ꝑniciē dūmō ſerueť debita forma ⁊ materia. ⸿ Tredecimus articulus ꝙ maritꝰ alicuius ſpōſe p ꝯſenſuʒ de pñti: quā tm̄ nō cognouiſſet: bigamus vocať: ⁊ ad ſacros ordines ꝓmoueri nō pōt. di. xxvij. Sanctꝰ Tho. ibidē dicit ꝙ bigamia cauſat irregularitatē inquātū tollit ꝑfectam ſignificationē mřimonij: que ꝯſiſtit in ꝯiunctione ⁊ aīoꝝ q̄ fit per ꝯſenſum ⁊ in ꝯiunctione corpoꝝ. ⁊ iō rōne vtriuſqȝ opʒ eſſe bigamiam que irregularitatem facit. vnde per decretalem Innocētij abrogať ei qđ dicit magiſter in lřa. videlʒ ꝙ ſolus conſenſus

per verba de preſenti ſufficiat ad irregularita/
tem inducendaꝫ. ¶ Decimuſquart' articulus
ꝙ cognoſcens ſpōſe legitime ſororeꝫ poſtremo
nō pōt vxori debituꝫ reddē. diſt. xxxiiij. Scḋs
Iho. ibidē dicit ꝙ vxor nō dꝫ puniri pctō viri.
ergo vir tenet reddere debitū vxori petēti. Sꝫ
magr̄ ſaluatur q: intendit reddere debitum. i.
carnalem copulā qua priuat' eſt quantū eſt ex
pte ſui: ꝗuis vxori ius ſuū remaneat ꝛc̄.

¶ In decretis que/ .§.i.

dam ponit Gratianus auctor libri que nō tenē
tur. quedem alia a cōcilijs vel ſummis pontifi
cib' edita que ſunt reuocata ſeu imutata p̄ con
ſuetudinem gn̄alem ꝯtiam ꝛ abrogata. Naꝫ ꝙ
aliqua ſint abrogata p̄ ꝯtiam conſuetudinem.
patꝫ exemplum de ieiunio quadrageſime qḋ a
clericis deberet incħoari immediate poſt ſexa/
geſimā vt fuit ſtatutū a p̄ſlb': vt habetur diſt.
liiij. ſtatuim'. cum duobus. c. ſequentib'. Et tn̄
ꝯtrium ſeruatur: quia cōiter clerici ſeculares in
choant quadrageſimam ſicut ꝛ laici. nec in hoc
dicuntur peccare: vt aſſeritur diſt. ea. §. vlti. Di
es rogationum an̄ aſcenſionem erant in prece/
pto quoad ceſſationem ab opibus. vt pꝫ de con
ſe. diſt. iij. pnunciandum. Et quoad ieiunium:
vt hꝫ diſt. e. c. rogationes. Licet glo. dicat ibi eſ
ſe exhortationem cōſilij non preceptum. Sed
conſuetudo eſt in ꝯtrium quoad ceſſationeꝫ ab
opibus ꝛ ieiunium. Nec per hoc dicunt docto
res hoies peccare. Idem de hebdomada ſctā ꝛ
hebdomada paſche que erāt in pcepto quoad
ceſſationem ab operib'. vt patet de conſe. diſt.
iij. pnunciandum. Sꝫ conſuetudo eſt in cōtra
rium: nec inducunt homines eſſe tranſgreſſo/
res. Idem diſt. lxxiij. agitur de lr̄is dimiſſorijs
que dabant ab epis clericis ſuis qui ad aliam
dyoceſim tranſire volebant ad officiandum. ꝛ
hoc ſub certa forma cuꝫ litteris grecis que ibi
ponit. Sꝫ dicit glo. ꝙ hoc abijt in diſſuetudinē
ꝛ ideo illa diſtinctio legitur raro in ſcholis. Tn̄
ꝗuis forma illa nō ſeruetur: ſeruandū tamē eſt
illud quod traditur diſt. lxxij. ſ. ꝙ clericus alte/
rius dyoceſis non recipiatur ad officianduꝫ in
alia dyoceſi ſine litteris dimiſſorijs ſui epi: que
teſtimoniū reddunt de eius ordinatiōe ꝛ con/
uerſatiōe ꝛ licentia ꝛ q: iſtud male obſeruatur
ꝛ non ſine pctō: ideo multa incōuenientia ſequ
untur vt indiſtincte ſcelerati fugientes iudiceꝫ
ſuum admittant ad officia. q: nō cognoſcunt.
¶ Item. xxij. q. v. honeſtum habet ꝙ iuramen
tū in iudicio fiat a ieiunis. Et in. c. decreuit. di/
citur ꝙ in q̄drageſima: in aduētu: i diebus dn̄i
cis nō exigant vel exhibeantur iuramenta. ſ. ſo
lēnia. vt i iudicio ꝛ hmōi Et vtrūqꝫ eſt abroga
tūp ꝯtrariā conſuetudinē: vt etiā dicit glo. ibi.

¶ Multa etiaꝫ edi/ .§.ij.

ta antiquo iure ibi notata ſunt immutata. Nā
vt dicitur di. lxiij. §. penul. Sicut electio ſum/
mi pontificis non a cardinalibus tantum ſed
etiam ab alijs religioſis clericis eſt faciēda au
ctoritate Nicolai pape. quod habetur di. xxiij.
in nomine. Ita epiſcoporum electio non a ca/
nonicis tantum ſcilicet maioris eccleſie: ſed ēt
ab alijs religioſis clericis eſt facienda ſm ordi
nationem Innocentij factam in concilio rome
que habetur di. lxiij. c. obeuntibus. Sꝫ electio
pape hodie ſolum fit per cardinales: vt patet
de electio. per totum ꝛ. c. vbi periculum: Ele/
ctio epiſcoporum ſm iura communia fiebat a
canonicis cathedralium eccleſiarum: ꝛ confir
mabatur a metropolitanis. Sed hodie ſummi
pontifices reſeruant ſibi prouiſionem ꝛ colla/
tionem omnium dignitatum: ſcꝫ patriarchali/
um: metropolitanorum: epiſcoporum: abba/
tum: prepoſiturarum ꝛ plebanatuum ſeu prio
ratuum eccleſiarum collegiatarum. Et capitu/
la in his non habent ſe intromittere. Item di.
lxxvij. ꝛ di. lxxviij. per totum habetur de etate
ordinandorum: ſcꝫ ꝙ ad ſubdiaconatum non
debeat quis ordinari ante. xx. annum, ad dia/
conatum in. xxv. ꝛ non ante. ad presbyteratuꝫ
in. xxx. Ibi etiam habetur de certis interſtitiis
ſeruandis inter ordinem ꝛ ordinem. Sed per
cle. de eta. ꝛ quali. ordi. immutatum hoc eſt et
determinatum ꝙ ſubdiaconus in. xviij. anno
etatis ſue. diaconus in. xx. ſacerdos in. xxv. an/
no inchoato. ſ. anno. etſi non completo valeant
ordinari: ꝛ non ante ſine diſpenſatione pape.
Nec interſtitia illa oportet ſeruari: ſed ſi legi/
tima etas exiſtit ad omnes ordines infra an/
num poterit promoueri: immo infra vnā qua
drageſimam. vt ſcꝫ in prima dominica eius re
cipiat omnes ordines minores. in ſequēti ſab
bato ſubdiaconatum in ſabbato ante domini/
cā de paſſione diaconatum. in ſabbato ſancto
ſacerdotium dummodo. alſ ſit idoneus. Iteꝫ
in cauſa. xxxv. que ponunt in. q. ij. iij. iiij. ꝛ. v.
quoad gradus conſanguinitatis ꝛ affinitatis
prohibitos ad contrahendum matrimonium
ſcꝫ ſex gradus correcta ſunt: ꝛ immutata per
decre. Greg. ix. que habetur extra de conſan/
gui. ꝛ af. i. non debet: vt dicit glo. vbi diminuū
tur duo gradus ex illis ſex: quia difficile erat
ꝛ menti retinere tot gradus. vn̄ multi ex igno/
rantia contrahebant in gradibus prohibitis.
Et prohibitio ibi determinatur ꝛ declaratur
vſqꝫ ad quartum gradum conſanguinitatis ꝛ
affinitatis incluſiue in quibus non poteſt con/
trahi abſqꝫ ſedis apoſtolice diſpenſatione. Et
in tertio ꝛ quarto frequenter ex cauſa rōnabili

diſpenſatur. In vlterioribus gradibus vltra quartum poteſt de iure cōmuni cōtrahi nunc. ¶ Item.ij.q.iiij.c.ſepe contingit. vbi dicit ꝙ cum furtum reperitur factum in monaſterio ⁊ ignoratur auctor: dʒ fieri talis purgatio: vt abbate vel alio ex monachis celebrāte miſſaʒ: omnibus detur communio ſub hac obteſtatione. Corpus dn̄i ſit tibi ad probationem hodie. Dicit glo. ⁊ bene: ꝙ iſtud ſtatutum eſt abrogatuʒ: qꝛ indebite fieret. Cuʒ qua cōcordat bea. Tho. in.iiij. ¶ Item quod dicitur de cōſe.diſt.j. Sacramenta.ſ.altaris nō debent niſi a ieiunis celebrari.ideſt confici.excepto die cene domini. Dicit glo. ⁊ bene: ꝙ illi exceptioni eſt derogatum per conſuetudinem cōtrariam. Et per.c.liquido.de cōſecra.diſti.ij. vbi indiſtincte ⁊ ſine exceptione diei illius dicitur ꝙ debet ſumi a ieiunis ⁊ confici. Infirmus tamē grauiter etiam nō ieiunus ſumere poteſt in periculo. Itē que habētur de ſacramēto euchariſtie: de cōſecra. diſt.ij. que videntur eſſe ex modo loquēdi ſub precepto.ſcilʒ ꝙ in cena domini omnes debēt cōmunionē accipere: vt in.c.in cena. ⁊ ꝙ oēs debēt ter in anno cōmunicare.ſ.natiuitate: reſurrectione: ⁊ penthecoſte. vt in.c.ſeculares.et in alijs tribus.c. Intelligenda ſunt nūc eſſe in cōſilio.excepto feſto dominice reſurrectionis. quia hoc ſolum nūc eſt in precepto ex decretali omnis vtriuſqʒ ſexus.extra de pe. ⁊ re.quod ēt in.c.triforme dicitur.ſ. de vna parte ex tribus hoſtie conſecrate ꝙ reſeruatur in fine miſſe hodie nō ſeruatur: ſed ſimul ⁊ due ſicce ſumunt. Et quod in.c.tribus gradibus dicitur de ieiunio ſeruando per alias horas.ſ.poſt ſumptum ſacramētum etiam nō ſeruatur: ſed paulopoſt poteſt comedi ſm̄ bea. Thom. in.iiij. ¶ Quod in.c.omnis dicitur.ſ.ꝙ accedens ad cōmunionem per prius debet abſtinere ab actu coniugali per tres quatuor vel quinqʒ dies. Dicit glo. hoc eſſe de cōſilio: ⁊ ſic eſt debitum honeſtatis non neceſſitatis precepti.

¶ Gratianus quo. §.iij.

qʒ monachus auctor ſeu cōpilator libri ipſius aliqua ponit in.§.in quibus ipſe ex ſuo ſenſu loquitur: que tn̄ non tenētur. videlicet in diſtin. xiij.§.j. dicit ꝙ cum quis vrget inter duo mala licitum eſt minus eligere. vn̄ videtur ꝙ aliquis pōt eſſe perplexus inter duo peccata: ita ꝙ neceſſe ſit alterū cōmittere. Sʒ hoc eſt falſuʒ vt probat ibi glo. ſumma. ⁊ bene ⁊ diffuſe. Cui concordat beatus Tho. vt enim ait Hiero. Neqʒ ad virtutes neqʒ ad vitia neceſſitate trahimur. de peni.diſt.ij. Si enim inquit ⁊ bea. Augu. nemo peccat in eo quod vitare non poteſt. Secundum ergo rei veritatem nullus pōt eſſe perplexus inter duo peccata: ſed bene ſm̄ erroneam cōſcientiam ſuam quam deponere dʒ et poteſt. ſed ipſa permanēte datur doctrina ꝙ eligat quod minus ſibi videt e duobus. Et ſic intelligenda ſunt capitula duo. ⁊.ca.nerui. ¶ In diſt.xcv.§.ſed illud.poſt.c.preſbyteros: dic ꝙ forte neceſſitate vrgente in abſentia epōrū vbi eſt cōſuetudo preſbyteri poſſunt chriſmare in fronte. Sed hoc nō eſt verum quātacūqʒ neceſſitate ⁊ cōſuetudo in hoc que potius eſt corruptela nil facit. vt de cōſue. quanto. Sic tʒ bea. Tho. in.iiij. ⁊ alij theologi. quod etiam firmat glo. Nec epiſcopus poteſt in hoc diſpenſare. Quidam etiam dixerunt ꝙ nec papa: vt ponit in dicta glo. Sed ſm̄ beatū Tho. ⁊ alios theologos poteſt vtiqʒ quod probatur ex facto Gregorij: qui aliquādo in hoc diſpenſauit. vt patet di.ea.peruenit. Et hoc ſentit pma opinio glo. ¶ In ſecunda cauſa.q.j.§.in manifeſtis. dicit ꝙ in notorijs que ibi manifeſta vocat: non requiritur ordo iudiciarius. quod nō eſt ſimpliciter veruʒ. ⁊ diminute loquit. vnde ⁊ glo. ſup e.manifeſta. notanter ponit triplex notorium. ſcilʒ facti: iuris: ⁊ preſumptionis. ⁊ que ⁊ qualis in eis requiratur probatio. Naʒ in notorio facti non ſolum interpolati ⁊ actu tranſeuntis: ſed etiā permanētis. qḋ eſt permaxime notoriū facti. qḋ ſcilʒ nouit maior pars ppli ſeu vicinie vbi moratur. vt cum tenet ꝯcubinam publice. vt dicit glo. ſuper.§.qn̄.q.e. Si reus negat eē notorium crimen ſuum requirit aliquis ordo iudiciarius. vt ſcilʒ pbetur ſaltem per duos teſtes illud eſſe notorium: ⁊ opʒ vt citetur: ⁊ ſnīa tanquā cōtra notorium detur. Quod etiam dicit Gratianus in dicto.§. quādo. ꝙ talis notorius peccator probatus poſt ſecūdam ⁊ tertiaʒ correctinoem.i.admonitionem ſi incorrigibilis inuenitur eſt damnādus per ſnīam. non tenetur. quia in huiuſmodi notorijs non requiritur admonitio precedens. ¶ Item in.xj.cā. q.iij.§.euidenter. itaqʒ poſt.c.ad menſam. dicit ꝙ iniiciens manus violentas in perſonam eccleſiaſticam incurrit anathema. ſm̄ illḋ.xvij. q.iiij. ſiquis ſuadente. exponens anathema.i. ſeparationem a ſacramētis ⁊ ingreſſu eccleſie: non autem a cōmunione fidelium. ſed vt dicit ibi glo. ⁊ bene: hoc non tenet eccleſia. Nam cōtra cum eſt extra de appella. peruenit. Eſt eniʒ ſeparatus etiam a communione fidelium. Jo. fa. volens eum corrigere dicit talem eſſe excōmunicatum. ſed non vitandum antequam denuncietur. quod eſt falſum: ⁊ contra eum eſt expreſſe de ſenten. excōmu. cum non ab homine. ¶ Item in eadem cauſa ⁊ queſtione in.§.cum ergo ſententia. poſt.c.non ſolus reus. exponit illud Grego. Sententia paſtoris ſiue iuſta ſiue

Triplex notorium.

iniuſta timenda eſt: appellans ſniam iuſtaʒ cuʒ
eſt in hoie vere illud crimen pro quo excōmu/
nicatur. Iniuſtam cum non eſt crimen illud: ſʒ
aliud. puta excōmunicatur pro furto quis: qui
tñ furtum non cōmiſit: ſed adulterium. Et hic
etſi iniuſtam dicit timendam ⁊ ſeruandam. ſʒ
ſi nō eſt in eo aliqḋ criminale videtur velle di/
cere ꝙ tunc non hʒ timere vel ſeruare. Sed vt
dicit glo. male intellexit verba Grego. decept⁹
ex eo ꝙ ſubintulit Grego. Ne cum iniuſte for
ſitan ligatur ipſam obligationis ſue ſniam ex
alia culpa mereatur. Sed vocat Grego. aliam
culpam ipſum ꝯtēptuʒ ſnie cum ſcilʒ non ſer/
uat eam: q: iniuſte ligatus eſt: cum nō cōmiſe/
rit illum exceſſum propter queʒ excōmunicaṫ.
Quantūcūqʒ igitur ſit iniuſta niſi ſit lata poſt
appellationem vel contineat intolerabilē erro
rem. lata a ſuo iudice ligat ⁊ ſeruāda eſt. ¶ In
cā. xij. q. j. vbi queritur vtrum liceat clericis ha
bere propria bona arguens pro ⁊ cōtra: multa
inducit. Demuʒ ſoluit in. §. cū ergo. poſt. c. pre
cipimus. per diſtinctionē videlʒ ꝙ clericis ori
entalibus quibus licet vti matrimonio: ⁊ occi/
dentalibus qui ante ordinationem ſuam legi/
time habuerunt vxorē ⁊ filios licet habere pro
prium: ad ſui ⁊ familie ſue ſuſtentationē. Alijs
aūt qui a pueritia fuerunt in clericatu non licʒ.
Sed vt dicit glo. iſtud non eſt verum. Naʒ cle
ricis omnibus licet habere propriū: niſi renū/
ciauerint proprijs. vt religioſi: vel voto ſe ad h
aſtrinxerint. vel tēpore pimitiue eccleſie. Et de
his intelligenda ſunt illa cap̄. que de hoc vidē
tur dicere. Hec in glo. ſummaria in pncipio q̄/
ſtionis. cui cōcordat. be. Tho. ¶ Item in. iij.
q. j. querens vtrum clericis liceat in iudicio re/
petere ſua. Rñ. poſt argumēta dupliciter. vide
licet ꝙ clericis etiam perfectis licet in iudicio
contendere. non pro lucro captādo: ſed pro dā
no euitando. Item qḋ etſi non pro ſuis rebus:
tñ pro cōmunibus eccleſiarum ſuarum licet ſta
re in iudicio pro eis defendendis. Sed imper
fecta eſt iſta ſolutio: ⁊ glo. ſummaria melius et
perfectius rñdet. Dicit enim ꝙ oēs clerici qui
habent propriū vel habere poſſunt: poſſunt li/
cite ſua repetere in iudicio. Si non habēt pro/
prium vt religioſi: poſſunt petere bona eccleſia
rum ſuaruʒ ſeu monaſteriorū ſi ſunt prelati de
mandato ſuorum ſuperiorū poſſunt repetere.
vt. xvj. q. j. monachi. Omnes etiam clerici poſ
ſunt agere in iudicio per miſerabilib⁹ pſonis
de mandato ſuperioris. xvj. q. j. peruenit. Nec
hoc derogat perfectioni ſtatus religioſorū quā
uis magis deceat per alios litigare. ſcilicet lai/
cos. ¶ In cauſa. xvj. q. iij. §. poſt etiam aliter. — De preſcriptione.
poſt. c. dilectio. dicit ꝙ ſufficit ad preſcribendū
ꝙ ab initio habuerit bonam fideʒ cū cepit poſ/
ſidere rem alienam. etſi medio tempore. habue
rit conſcientiā rei aliene: tamē preſcribit. ſed li
cet hoc ſit ſʒ iura ciuilia: tamē vt dicit ibi glo.
hoc non tenet ſm ius canonicū: cui in hoc eſt
ſtandum. Oportet enim ꝙ non ſolum ab ini
tio: ſʒ per omne tempus quo currit preſcriptio
habeat bonam fidem. i. credat ſe iuſte poſſide/
re. vt de reg. iur. poſſeſſor. lib. vi. ¶ In cā. xxij. — De iuramēto illicito an ſit ſeruandū vel nō.
q. iiij. §. viri. dicit ꝙ habens votum caſtitatis ſi
iurat aliquam ducere in vxorem iuramentum
hoc illicitum eſt ⁊ pernicioſum: q: contra vo/
tum. ⁊ hoc eſt verum. Et ſubdit ꝙ ſeruare hoc
iuramentum non phibetur: ſed penitētia ſibi
de violatione voti eſt iniungenda. quod dicit
magiſter eſt verum cōſummato matrimonio:
quia illam dimittere non poteſt. ⁊ hoc non ob/
ligatione iuramenti: ſed maiori vinculo ſacra/
menti. Sed ſi non conſummauerit matrimoni
um prohibetur ſeruare illud iuramentum: alſo
peccat mortaliter. Maius enim ⁊ prius vnde
⁊ obligatus eſt vinculum voti ꝗʒ illius iuramē
ti. ⁊ ideo ad primuʒ tenetur. Ibi etiā ſubdit ꝙ
ſi quis iurat ſe non facturum clericum vel reli/
gioſum: ꝙ non prohibetur illud iuramentum
ſeruare: q: non adimitur per hoc ſalus anime
nec corporis. Nam ⁊ laici in ſuo ſtatu poſſunt
ſaluari. Sed ſm bea. Tho. hoc iurando graui/
ter peccat: q: ponit obicem ſpirituiſancto. Nā
etſi in ſeculo poſſit ſaluari melius tamen ⁊ per
fectius in clero vel religione. Dicitur autem iu
ramentum illicitum non ſolum cuʒ ad imitur
ſalus anime vel corporis: ſed etiam cum dimi/
nuitur ſalus alterius eorum vel profectus ani/
me impeditur per obſeruationem iuramēti ta
lis. ſicut ſi quis iurauit non dare alicui panem
neceſſarium ad ſuſtentationem: vt illicitū pro/
hiberetur illud obſeruare: ſed etiam ſi iuraret
ei companaticum quo melius ſuſtentaretur vt
illicitum eſſet prohibenduʒ obſeruare. Et mul — De eo ꝗ cogit aliqueʒ ad iurandū falſum.
to magis eſt illicitum cum iurat illud non factu
rum: quod magis ſaluti anime proficit. ¶ In
cauſa eadem. q. v. §. j. dicit ꝙ qui cogit aliqueʒ
ad iurandum falſum. i. exigit ab eo iuramētū:
peccat mortaliter ſicut periurans. quod ⁊ glo.
affirmat. Sed hoc intelligendum eſt quādo il/
le ſcit ſeu veriſimiliter credit ꝙ iurabit falſuʒ:
vt declarat beatus Aug. in. c. ille q. q. e. Nā alſo
ſi quis exigit ab aliquo iuramentum vel per ſe
vel per iudicem in iudicio pro veritate inueni
enda neſciens ſi ille falſum iurabit: non vide/
tur arguendus de mortali. Et multo magis iu — Quid ſit lapſo in veterem hereſim.
dex exigens iuramentum ſm formam iuris
vel ad requiſitionem partis: cum debet nō pec
care: etſi ſciat illum falſum iurare ſm bea. Tho.
¶ In. xxiij. q. j. §. ſi autem. poſt capitu. audiui
mus. videtur dicere ꝙ lapſus in veterem here

ſm excommunicatus eſt. vnde ⁊ ſuſpenſus ab
executione ordinis ⁊ iuriſdictiõis. ⁊ alios excõ/
municare non valet. Sed nouam hereſim con
fingens ex corde ſuo non eſt excommunicat⁹.
Et cum tolleretur ab eccleſia: poteſt excommu
nicare ⁊ alias agere: cum ſcilicet eſt occultus.
Sed glo. dicit indiſtincte ꝙ ſiue veterēꝫ ſequa
tur ſiue nouam confingat eſt excommunicat⁹:
⁊ alios excommunicare non valet. extra de he/
reticis ad abolendam. Ualent tamen alia que
facit dum toleratur ab eccleſia: quia ſcilicet oc/
cultus. Si tamen omnino eſſet occultus: quia
cum nemine exprimit errorem ſuum ſm Pe.
In. iiij. non videtur excommunicatus: quia ec/
cleſia non iudicat nec punit mere occulta. ſꝫ cū
ſe in aliquo manifeſtat ſuam hereſim etſi occul
tum ſit ita ꝙ probari in iudicio non poſſit: ta/
men excommunicatus eſt. Et ideꝫ dicit glo. de
ſciſmaticis: niſi forte in ſummo pontifice: cum
duo crearentur ⁊ quilibet crederet ſe papam.
Hec glo. ſummaria. Ultima tamen eius pars
videtur intelligenda cum haberent iuſtā cau/
ſam credendi illud: ⁊ rationes eſſent vehemē/
tes pro vtraqꝫ parte. vt accidit tempore ſciſma
tis inter Urbanum ⁊ Clementem. In dicto. §.
querēs Gratianus vtrum lapſi poſt baptiſmuꝫ
in crimen ⁊ penitentes valeant promoueri ad
ordines vel dignitates vel curam animarum.
Etiam promoti valeant poſt lapſum permane
re in ordinibus dignitatibus iam ſuſceptis et
ad alia promoueri. Arguit ad partes negati/
uam ⁊ affirmatiuam multum diffuſe. demum
dat duas ſolutiones per diſtinctionem. Haruꝫ
prima eſt. ꝙ ſi vere penitent non ficte: poſſunt
promoueri et in ſuis dignitatibus permanere
⁊ ordines exequi ⁊ ad ſuperiores aſcendere.
Si ficte penitent: ita ſcilicet ꝙ non odium cri/
minis ſꝫ timor vtilitatis ⁊ amiſſio proprij gra/
dus ⁊ ambitio excelſioris ad penitentiaꝫ indu
cit. Et tales non debent promoueri vel manere
in ſuſceptis. Hec dicit in. §. quomodo igitur.
ante capitu. vt conſtitueretur. Aliam ſolutionē
ponit in. §. poſſum. ⁊ aliter. ante capitu. ſacer/
dotes. ſcilicet peccata commiſſa aut ſunt occul
ta. ⁊ propter talia non prohibentur promoue/
ri ⁊ permanere in ſuſceptis facta ſecreta peni/
tentia. Aut ſunt manifeſta ⁊ propter talia quia
ſcandalizant non poſſunt nec debent promoue
ri vel exequi in ſuſceptis. Sed vtraqꝫ ſolutio
eſt imperfecta ⁊ ſatis confuſa. nec ſimpliciter
vera. ſed cum additione poteſt ſaluari. Nam
quoad primam ſolutionem diſtinguendum:
quia aut crimina ſunt talia que inducunt irre/
gularitatem: ⁊ talibus irretiti non poſſunt quā
tumcunqꝫ peniteant abſqꝫ diſpenſatione ordi/
nari vel beneficiari. vel vti ſuſceptis. Exemplū

De la/ pſis p⁹ baptiſ/ mum ⁊ penitē/ tib⁹ an pmouē di ⁊c.

in enormibus vel in homicidio: vel mutilatio
ne: hereſi: ſciſmate: ſymonia in ordine ſuſce/
pto. dignitate ⁊ beneficio curato etiam occul/
tis. in quibus ſolus papa diſpenſat. Et in me/
diocribus criminibus cum ſunt notoria. vt in
adulterio: ſacrilegio: inceſtu. ⁊ huiuſmodi in
quibus etiam aliquando epiſcopi diſpenſant.
Si autem crimina non inducant irregularita
tem poſſunt qui illa perpetrarunt ⁊ promoue/
ri ⁊ vti ſuſceptis ſine aliqua diſpenſatione. per
acta tamen penitentia interiori: ſi non ad per
niciem ſui. ſed ad ſalutem volunt ſacramentū
ordinis accipere vel vti ſuſceptis. Sed cum vl
terius queritur. ſi per prelatos debet cum hu/
iuſmodi criminoſis qui indigent diſpenſatio/
ne diſpenſari. Tunc habere poteſt locum pri/
ma ſolutio Gratiani. ſcilicet ꝙ non debet: cum
apparet non vere ſed ficte penitere. quamuis
poſſit. Sed ſi vere tunc poteſt ⁊ congruit cum
eis miſericorditer diſpenſari ſm capi. ponde/
ret. ⁊. c. domino ſancto. In homicidio ex mali/
cia non conſueuit diſpenſari. etſi poſſit. Quo/
ad aliam ſolutionem ſupplenduꝫ eſt. quia ſi oc
culta talia ſint enormia. que vt dictum eſt indu
cunt irregularitatem. indigent huiuſmodi illa
queati diſpenſatione. Si nō ſunt enormia per
penitentiam ſecretam purgata non impediūt.
Manifeſta vero ſeu notoria ſi ſint enormia vl
etiam mediocria vt adulterium: ſacrilegium:
ſodomiticum. ⁊ huiuſmodi. indigent qui ea
perpetrarunt diſpenſatione. Si non ſunt no/
toria. ſcilicet per confeſſionem in iudicio vel
conuictionem: vel euidentiam facti que nulla
poſſit tergiuerſatione celari. quamuis a mul/
tis ſciantur non indigent talia diſpenſatione:
ſed penitētia priuata purgantur. Predicta ſa/
tis elici poſſunt ex gloſa ſummaria. diſtinctio. l.
capitu. j. Ubi ponuntur multe circa materiam
opiniones varie. ¶ In diſtinctio. j. de peniten
tia querens vtrum peccata commiſſa ſola cor/
dis contritione ⁊ ſecreta ſatiſfactione abſqꝫ ſa/
cramentali confeſſione: cuꝫ adeſt facultas poſ/
ſint peccata deleri: vel ſit neceſſaria ipſa confeſ
ſio. Arguit ⁊ pro ⁊ contra valde diffuſe. Demū
in vltimo. §. non determinat: ſed relinquit iu/
dicio lectoris: quam ſequatur opinionem. Di/
cit tamen glo. ſummaria ꝙ Gratianus quam/
uis non determinet videtur tamen declinare
ad hoc ꝙ ſit neceſſaria confeſſio ad remiſſio/
nem peccatorum ſi adeſt facultas ad quod fa/
cit capitul. vltimum. Eandem queſtioneꝫ mo/
uet Magiſter ſententiarum in quarto. Et ſi/
mili modo indeterminatam relinquit. Sed
Beatus Thomas in. iiij. ibi in expōne littere
dicit ꝙ tunc temporis potuit vtraqꝫ opinio
ſine preiudicio eterne ſalutis teneri. ſcilicet

De ꝯtri/ tiōe an ſola cō/ tritione pctā abſ qꝫ ꝯfeſ/ ſiōe. ⁊c.

ꝙ confeſſio eſſet neceſſaria vel nõ. Sed poſtq̃
p innocentiũ tertium eccleſia determinauit. ⁊
precepit omnibus peruenientibus ad vſuʒ rõ
nis. vt ſaltem ſemel in anno debeant ꝓprio ſa/
cerdoti confiteri: tenere pertinaciter ꝙ non ſit
neceſſaria confeſſio vocalis que fit ſacerdoti: eſ
ſet hereticum ⁊ contra claues eccleſie. Uerũ eſt
ꝙ p ſolam contritionem que ſine propoſito cõ/
feſſionis ⁊ ſatiſfactionis nulla eſſet. que contri
tio cauſatur ex gr̃a dei peccata remittunt. Sed
habita etiam remiſſione quod tamẽ nullus po
teſt ſcire per ſe adhuc tenetur ad confeſſionem
tempore cõgruo. Quod ſi non faceret tempore
debito habita opportunitate q̃uis peccata di/
miſſa non redirent. tamen incurreret mortale
peccatum ex illa omiſſione. vnde ⁊ dãnationẽ.
ſʒ btm̃. Tho. in. iiij. ⁊ alias Cui cõcordat glo.
ſumma. i ſine pꝰ plres opiniões recitatas nõ vas

⸿ Notandũ eti/ .§. iiij.

am ꝙ glo. decretorum ſunt ſatis autẽtice ⁊ bo:
ne precipue exponentes textuʒ qui aliquando
eſt multum obſcurus. vt ſine ipſis male poſſet
intelligi: ⁊ de facili qui alia non vidiſſet in erro
rem induceret. vnde ⁊ heretici aliqui auctorita
tes eius inducunt male exponentes. Glo. etiaʒ
ſummarie. que ſi ponuntur in principio diſtin
ctionum vel queſtionum ſunt communiter bone
⁊ vere. Et cum ibi ponũtur plures opi. vltima
eſt melior ⁊ magis tenetur. ⸿ Sunt ibi tamen
in diuerſis. c. alique que non ſunt vere. ⸿ Nã
glo. que habetur. xiij. q. ij. ſuper. c. tps. videtur
tenere ꝙ his qui ſunt in inferno mediocriter
mali valent ſuffragia facta pro eis ad diminu/
tionem pene licet nunq̃ liberentur. quod non
eſt verum. ſm be. Tho. in. iiij. quia nec ad libe/
rationem nec ad diminutioneʒ pene valẽt nec
confortationem ſubiecti. ⸿ Et male intellexit
glo. dictuʒ ibi. b. Aug. q: aug. vocat mediocri
ter malos eſſe que deſcẽdunt morientes ad pur/
gatorium quibus dicit valere ſuffragia vt tole/
rabilior ſit ipſa damnatio. i. condemnatio ad il
lam penam. vt. ſ. alleuietur. glo. autem intelli/
git mediocriter malos qui ꝓpter mortalia de/
ſcendunt in infernuʒ. ⸿ Iteʒ de cõſe. di. ij. ſup
c. tribus gradibus. ponit glo. plures opiniões
de ſpeciebus eucharíſtie cum ſumuntur. Aliq
enim dicebant ꝙ ille ſpecies nec alijs cibis ad
miſcentur: nec in ſtomachum deſcẽdũt. Alij ꝙ
deſcendũt ſed per ſudorem vel occultos meatꝰ
exeunt: ſeu reſoluuntur. Alij ꝙ q̃ cito ſpecies
ille dentibus atteritur corpus xp̄i ibi eſſe deſi/
nit: ſed omnes iſte opiniones ſunt falſe. Naʒ ſʒ
btm̃ Tho. in. iiij. ⁊ alios theologos q̃diu ſpeci
es ibi remanent ſacramẽti: tãdiu eſt ibi corpus
xp̄i. ſiue deſcendant in ſtomachum que vtiq̃
deſcendunt: ſiue emitterentur per vomitum: ſi
ue per ſeceſſum ex tali infirmitate integra vt
ſumpta emittente. Et idem iudicium eſt de il/
lis ſpeciebus ſicut de alijs cibis quoad digeſti
onem ⁊ conuerſionem in nutrimentuʒ. ⸿ Itẽ
glo. que eſt ſuper. c. timorem de conſe. diſt. ij. q̃
videtur dicere ꝙ ante chriſti reſurrectionẽ poſt
inſtitutionem ſacramenti non poterat confici
niſi per chriſtũ. Et ꝙ ſi in triduo mortis ſi quis
apoſtolorum conſecraſſet nõ fuiſſet ibi corpus
ſine anima. Et quedam alia ponit que commu
niter non tenentur. ⸿ Item quod dicitur. v. c.
ſuper. c. qui bene. in glo. ꝙ cum mus ſumit eu
chariſtiam deſinit ibi ſtatim eſſe corpus chriſti
nõ eſt verum. Sed quãdiu ibi remanẽt ſpeci/
es traiecte in ſtomachum tãdiu eſt ibi ſacramẽ
tum. ⸿ Item quod dicitur di. iiij. in glo. ſuper
c. Si papa. ꝙ nõ ſolum pro hereſi: ſed etiam ꝓ
quolibet notorio crimine vt ſymonia: adulte/
rio ⁊ huiuſmodi. ſi poſt admonitionem eẽt in/
corrigibilis ex quo ſcãdalizaretur eccleſia poſ/
ſet iudicari ⁊ deponi papa. Allegat pro ratione
hoc. quia cõtumacia ⁊ inobediẽtia expreſſa di
citur hereſis ⁊ infidelitas. vt di. lxxxj. Si q ſũt
preſbyteri. Sed pro hereſi papa iudicatur. vt
in dicto. c. ſi papa: ſed hoc communiter nõ te/
netur. ⁊ Pe. de palu. in. iiij. reprobat illaʒ glo.
⁊ bene. quia cum dicitur papam propter here
ſim ⁊ infidelitatem poſſe iudicari. itelligit de
hereſi proprie ⁊ ſtricte ſumpta. prout ſcʒ habʒ
ſirum errorem circa ea que ſunt fidei in mẽte:
ſed cum cõtumacia ⁊ inobediẽtia dicitur here/
ſis vel infidelitas. ibi ſumitur hereſis large et
improprie. Et de tali nõ loquitur. c. illud ſi pa/
pa. ⸿ Item. xxij. q. ij. ſuper. c. ne quis arbitret
dicit glo. ꝙ mẽdacium officioſum vt pro ſalu/
te alicuius procurãda quod tamẽ nulli noceat
eſt peccatum mortale in viris perfectis. venia/
le in imperfectis: ⁊ appellat perfectos qui abre
nũciãt pefecte omnibus temporalibus. ſʒ glo.
illa eſt falſa. nam. b. Tho. ſe. ſe. in. q. de mẽda/
cio dicit ꝙ nulllum peccatum ꝙ eſt laicis vel i/
perfectis veniale eſt de ſe mortale pfectis vel
religioſis: quia perfectio perſonalis ſeu ſtatus
perfectionis nõ facit veniale in ſe mortale i eis
eſſe niſi ratione ſcãdali ide ſequẽtis: quia poſ/
ſet ide tãtum ſcãdalum ſequi ꝙ eſſet nõ rõne
mẽdacij ſed ſcãdali mortale. Solẽt autem ma
gis ſcãdalizari hoies de mẽdacio perfectoruʒ
q̃ imperfectorum. Nec tamen quodcunq̃ ſcã/
dalum ex hoc ortum eſſet mortale. ſed rarum
quod determinare difficile eſt. Et tũc nõ ratiõe
mẽdacij erit ibi mortale ſeu in mendacio ipſo
ſed in ſcandalo. ⸿ Item. ij. q. j. ſuper. c. ſi pecca
uerit in te. glo. mouet tres queſtiones circa ma
teriam fraterne correctionis: ⁊ reſponſiones.

ſm varias opiniones. Sed. b. Tho. perfectius ⁊ clarius ſe. ſe. Cuius ſententias firmat et alle/
gat Arch. in roſario ſuper dicto. c. Et prima q̇/
ſtio eſt. Utrum fraterna correctio intelligatur: de occultis vel manifeſtis. Et reſpondet q̇ ſm aliquos itelligitur de occultis ſm alios de ma/
niſeſtis. Sed Jo. intelligit de occultis que ta/
men ſciuntur a pauciſſimis. b. Tho. dicit ſim/
pliciter de occultis mortalibus tamen. Secun/
da queſtio eſt. Utrum ad fraternam correctionem teneantur omnes ex precepto. Ad quod reſpō/
dent aliqui ⁊ dicūt q̇ tenentur ex precepto ad hoc ſolum ſuperiores eccleſiaſtici vel laici: alij vero vt ſubditi ex conſilio. ⁊ hoc quoad pecca/
tum commiſſum ſecus quoad perpetrandum. quia ad hoc omnes tenentur ad admonendū ſcilicet. xxiiij. q. iij. Tam ſacerdos. Alij vt hugo dicunt ſimpliciter ad hoc omnes teneri beat⁹ Tho. tenet ſimpliciter omnes teneri. Sʒ quia preceptum eſt affirmatiuum obligat ſemper: ſʒ non ad ſemper: imo pro loco ⁊ tempore. ⁊ alijs circunſtantijs debitis. Et hoc cum ſperat per hoc ſequi emendatio peccātis: cum ille ſit finis huius precepti. Ipſe etiam ordo datus ſeu pro/
ceſſus in ea ſm euangelium eſt in precepto. cū ſcilicet per illum modum ſperatur correctio. Qui autem ſunt in magiſtratu reſpectu ſubdi/
torum diligentius ſe habere debēt ratione cu/
re. Et vltra fraternam correctionem tenent ad aliam que eſt actus iuſtitie. correctionem ſcili/
cet paternam ſeu iudiciariam in puniendo ſci/
licet crimina commiſſa ſm formam iuris. ⁊ q̇r huius finis eſt principaliter bonum reipubli/
ce quod confertur ⁊ promouetur ex punitio/
ne criminum. Ideo etiam ſi ex huiuſmodi cor/
rectione que fit multipliciter ſm exceſſus va/
rietatem verbis duris ⁊ factis: vt pena pecuni/
aria vel perſonali vel exilio ⁊ huiuſmodi. non ſperetur emendatio eius ſed ſcandalum. ⁊ de/
ſperatio: non tamen propter hoc debet pretter/
mitti. vt. xxiij. q. iiij. quo. ⁊ di. lxxxvj. inferiorū ⁊ di. xlv. ſed illud. ⁊. xxiij. q. iiij. eſt iniuſta. De hac non habent ſe intromittere niſi preſidētes ⁊ erga ſibi ſubditos. Unde. b. Aug. dicit. Et q̇ emendat verbere in quem poteſtas datur ⁊ co/
ercet aliqua diſciplina miſericordiam preſtat. Multa enī bona etiā inuitis preſtanda ſunt di. xlv. Si ergo non datur poteſtas ſuper delin/
quentem nō debet punire. Tertia queſtio vtrū admittātur omnes vt criminoſi ⁊ infames ad denunciationem. Et reſpondetur q̇ ſic ſi bono zelo denuncient. Sed criminoſi qui ſcilicet per/
ſeuerant in malis eo ipſo q̇ tales non vidētur bono zelo moueri cum ſe non corrigant. Ad euangelicam denunciationem omnes poſſunt admitti: cum non intendatur niſi emendatio fratris non punitio niſi preſumatur q̇ hoc nō intenditur: ſed diffamatio aut vindicatio. Ad denunciationem iudicialem: vbi etiam inten/
ditur punitio ſeruandum eſt quod habetur ex/
tra de accu. qualiter ⁊ q̄n ⁊. c. inquiſitiōis.

Titulus. xij. De dono conſilij.

Conſilium bonum exigit rectitudi/
nem ſui: celſitudinem principij: ⁊ aptitudinē auxilij.

Capitulum primum.

Circa donum con/
ſilij tria poſſumus conſiderare. ſci/
licet rectitudinem conſilij: celſitu/
dinem principij: aptitudinem au/
xilij. Et quantum ad primum ſciendum q̇ tūc recte conſiliatur quis. cum facit tria que tāgit philoſophus. iij. ethi. Primo ſi debitum finē ſibi preſtituat. Secundo ſi media accommoda ad finem inueniat. Tertio ſi pars conueniens conſilio aſſumat. Primo igitur ad hoc q̇ aliquis recte conſilietur oportet q̇ ſibi finem debitum preſtituat. De principio enim non eſt conſilium: quia conſilium eſt inquiſitio ratio/
nis de aliquo operabili a nobis. Sed princi/
pia in omni ſcientia oportet ſupponere tāquā certa. In omni igitur inquiſitione principium ſub queſtione vel ſub inquiſitione rationis nō cadit ſimiliter conſilium non eſt de fine. Cui⁹ ratio eſt: quia illud de quo eſt conſilium eſt du/
bium vel incertum: qualia ſunt futura contin/
gentia. quod patet quia in talibus ratio pfert iudicium an eligenda ſint vel vitanda abſque inquiſitione rationis. Sed finis ⁊ id quod ha/
betur vt finis eſt iam determinatum ⁊ certum vt in qualibet ſcientia principium illius ſcien/
tie. Secundo quis recte conſiliatur ſi me/
dia accommoda vel conuenientia ad finem in/
ueniat. Quod enim de aliquibus non ſit conſi/
lium: procedit ex eo: vel quia ſunt determina/
ta: vel quia ſunt minima. Sed que ſunt deter/
minata: ideſt que habent determinatas vias p/
cedendi ad determinatos fines: non oportet ibi conſiliari ſicut ſcriptor non conſiliatur quo modo debeat litteras trahere: quia hoc eſt iā determinatum per artem ⁊ non dubium. Si autem ſunt minima vel inutilia que paruū ad iuuant vel impediunt ad conſequendum finē quia nō multum refert vtrum ſic vel ſic fiat. qḋ autem parum eſt ratio accipit vt nihil. Unde de huiuſmodi nō eſt cōſilium: ſed de eo quod eſt cōuenientius vtilius ⁊ facilius ad cōſequē/
dum finem quale cōſilium eſt quod datur de paupertate Matth. xix. Si vis perfectus eſſe vade ⁊ vēde oīa que habes ⁊ da pauperibus. quod vtile cōſilium eſt nō preceptum. ⁊ de vir/

Tria fa/
cit q̇ re/
cte cōſi/
liatur

ginitate vel viduitate. j. Cor. vij. De virginibus autem preceptum domini non habeo. conſiliū autem do: quod eſt de meliori. Et merito quia vt dicitur Eccli. xxvj. Non eſt digna ponderatio anime continentis. b. Amb. Uirginitas ſuaderi poteſt imperari non poteſt. Res eſt magis voti ꝙ̄ precepti. xxxij. q. j. Integritas. De obedientia ait Stephanus papa cuidam vxoricide. Placeat tibi conſilium noſtrum quod tibi melius ⁊ vtilius videri poteſt. Relinque hoc malignum ſeculum. Ingredere monaſterium humiliare ſub manu abbatis cūcta facito ſimplici animo que tibi fuerint imperata. xxxiij. queſtio. ij. Admonere. ¶ Tertio ad hoc ꝙ aliquis recte conſilietur oportet ꝙ aſſumat tempus cōueniens ne ſit nimis moroſus ⁊ tardus vt tranſeat debitum tempus. nec etiam nimis velox. Unde caliſtus papa. Nos enim tempore indigemus vt aliquid maturius agamus. Non precipitemus conſilia ⁊ opa noſtra neq; ordinem eorum corrumpamus di. l. ponderet. Ad hec tria que faciunt conſilium rectum operatur quedam virtus moralis pars prudentie que dicitur eubolya: que eſt recte conſiliatiua. vt dicit philoſophus. vj. ethicorum. vbi autem deficit aliquod horu;. vt ꝙ preſtituat ſibi malum. puta intendens ſuam exequi voluptatem vel vtilitatem: non honorem dei ſalutē ſui vel proximi: vel etſi bonum finem eligat. tamē vias quibus ad illud conſequendum perueniat: ⁊ media indebita accipiat: puta vt vincat iuſtam cauſam mendacio vtitur: vt vincat inimicum proditionem facit vel aliud indecens vel tempus debitum non aſſumit. vel modum: q; non firmus permanet non eſt bonum ⁊ rectu; conſilium. Propter hoc ſequitur ꝙ peccator ſcilicet in mortali permanens: non eſt bene cōſiliatiuus: quia non obſeruat debitas circūſtantias vel debitum finem non attendit cum peccat. Et per oppoſitum virtuoſus quilibet ⁊ bene cōſiliatiuus etſi ſit idiota in his ſcilicet que pertinent ad bonum virtutis: licet in alijs: vt in negociationibus vel rebus bellicis vel huiuſmodi non ſit bene conſiliatiuus. Hec ſm. b. Thom̄. in. iij. diſt. xxxv. articu. iiij. exceptis auctoritatibus decretorum.

¶ Quātū ad ſecun- .§. i.

dum ſcilicet de certitudine vel celſitudine iudi-
Donu; cij que habetur per donum conſilij. Sciendu;
conſilij ꝙ proprium eſt creature rationali vt per inqui-
neceſſa ſitionem rationis moueatur ad aliquid agen-
riū ēē dum. Que quidem inquiſitio rationis conſilium dicitur. Sed quia ratio humana non pōt comprehendere ſingularia ⁊ contingētia que poſſunt occurrere: ⁊ etiam deficere ne ad fine; intentum perducat ea de quibus conſiliatur. Ideo certitudinem conſilij attingere non ē humanum ſed diuinum. cuius eſt per certitudinem contingentium euentus preuidere. Et iō oportet ꝙ ad hanc certitudinem habendam: mens humana inſtinctu ſpiritusſancti eleuetur ſupra humanum modum ad quam certitudinem non poteſt ratione dictaminis eleuari. Et ideo indiget homo in inquiſitione conſilij dirigi ⁊ eleuari a deo qui omnia comprehendit.
Et hoc fit per donum conſilij. Quod ſic diffini- Donu;
tur ſm. b. Tho. in. iij. di. xxxiij. ar. ij. Donū cō- conſilij
ſilij eſt quo homo accipit hoc quod agendum qd ſit
eſt: quaſi per certitudinem a ſpiritusſancto edoctus ſupra humanum modum. Uel aliter donum conſilij eſt quo homo dirigitur in agendis ⁊ cauendis: non per inquiſitionem rōnis ſed quaſi conſilio accepto a ſpiritusſancto. Na; ſcire pro certo omnia agibilia ⁊ cauere omnia impedientia a conſecutione vite eterne: nō eſt ex dictamine rationis: ſed ex virtute ſpiritusſā- cti quo filij dei aguntur Roma. viij. Uel aliter conſilium quod eſt donum eſt quo ſpiritusſanctus dirigit nos in omnibus que ordinantur in finem vite eterne ſiue ſint de neceſſitate ſalutis ſiue non. Hec. b. Tho. ſe. ſe. q. lij. ar. iij. Qđ autem mens humana per donum conſilij īſtruatur dirigatur ⁊ perficiatur in agendis oſtenditur tripliciter. Primo ex interpretatione. Se-
cundo ex ſimilitudine. Tertio ex ratiōe. ¶ Ex Cōſiliū
interpretatione patet. Nam conſilium dicitur vn̄ dr̄
quaſi conſidium eo ꝙ multi conſident ad conferendum ſimul. quos oportet conſiderare plures conditiones ſeu circunſtantias: quas dum vnus in conſiderando deficit: alius melius percipit: vt dič. b. Tho. j. ij. q. xiiij. ar. ij. Sic a ſimili: quia humana ratio non poteſt habere aliquā certitudinem de euentibus contingentium ad preuidendum de eis per donum conſilij ſpiritusſancti rationem humanam inſtruit de agendis ſupra humanum modum. Unde vrbanus papa. Cum ſpiritusſanctus infunditur. cor fidele per prudentiam ⁊ conſtantiam dilatatur de conſe. di. iiij. Omnes. Ad prudentiam autem pertinet conſilium. ¶ Secundo hoc probatur ſimilitudine. videmus enim in rebus humanis ꝙ illi qui non ſufficiunt ſibiipſis in inquiſitione conſilij. a ſapientibus conſilia exquirunt ſm documentum illud Tob. iiij. Conſiliū ſemper a ſapiente inquire ⁊ di. xxij. de quibus dicitur. Facilius inuenitur quod a pluribus ſenioribus queritur. Sic ad propoſitum. q; ratio humana non poteſt comprehendere ſingularia ⁊ contingentia que poſſunt occurrere: iō magis indiget homo inquiſitione conſilij: quaſi conſilio accepto a deo: qui omnia comprehē

dij ſm. b. Tho. ſe. ſe. q. lij. ar. ij. ¶ Tertio ſ; de-
clarat ex ratione. Nam ratio humana perficit
per hoc ꝙ mouetur a ſuperiori principio mo-
tiuo. ſicut corpus quod mouetur a ſpiritu. ma
nifeſtum eſt autem ꝙ rectitudo rationis hu-
mane comparatur ad rationem diuinam. Si-
cut principium motiuum inferius ad ſuperiꝰ.
Ratio enim eterna eſt ſuprema regula omnis
humane rectitudinis. ⁊ ideo regula humana
maxime perficitur ⁊ adiuuatur. ſm ꝙ mouet
⁊ regulatur a ſpiritu ſancto per donum conſilij
circa ea que ſunt agenda propter finem. b. tho.
ſe. ſe. q. lij. ar. ij. ⁊ philoſophus dicit in li. de bo
na fortuna. ꝙ his qui mouentur per inſtinctũ
diuinum non expedit conſiliari. ſm rationem
humanam: ſed ſequantur inſtinctum diuinuz
quia mouentur a meliori principio. Ad quod
optime facit. quod habetur. xix. q. ij. Due ſunt
leges: publica ſcilicet humana ſcripta ⁊ priua
ta: ſcilicet ſpiritus ſancti. ⁊ qui hac ſecunda du-
cuntur. non ſubijciuntur perſone. ibi. vide bñ.

¶ Quãtũ ad ter- .§. ij.

Dono conſilij adaptat quīta beatitudo quare

num. ſ. aptitudinẽ cõſilij nota ꝙ quinta beati-
tudo que ẽ. Beati miſericordes. adaptat huic
dono ſicut dirigẽti. Quãuis. n. p ꝯſiliũ in om-
nibus vtutũ actibus dirigamur: ſpãlr tamen
in opibus miſericordie. Nã cũ ꝯſiliũ ſit de his
que ſunt ad finẽ vtilia. ſequit ꝙ de his q̃ ſunt
maxime vtilia ad finẽ. maxime ꝯſiliũ erit vtile
⁊ neceſſariũ. Sʒ miſericordia maxime eſt vti-
lis ad finẽ ſm illud. j. ad Ti. iiij. Pietas ad oia
vtilis eſt que exhibet p ſeptẽ opa miſericordie
corporalis: ⁊ multomagis per opa miſericor-
die ſpũalis: vt docere: pdicare: regere: ⁊ huiuſ
modi. b. Tho. ſe. ſe. q. lij. ar. iiij. Idem oſtendit
Aug. in ſermone dñi in monte dicẽs. Cõſiliuz
ꝯuenit miſericordibus. qꝛ vnicũ remediũ eſt
de tãtis malis erui ⁊ liberari dimittere alijs ⁊
dare. Ad idẽ glo. ſup illud. Beati miſericor-
des. Miſericordia ait eget ſpũ ꝯſilij: ſine quo
nemo circũſcripte miſeret. Initiũ enim ſui mi-
ſereri. finis eſt pro alio mori. Dañ. iiij. Place-
at tibi rex ꝯſiliũ meũ. pctã tua elemoſynis redi
me de pe. di. j. Quãobrẽ. Quãdo aũt elemoſy-
na cadat ſub pcepto ⁊ qñ ſub ꝯſilio. habes ple
ne declaratũ ſ. ij. pte ti. j. c. xxiiij. de ihũanitate.
¶ De conſilijs euangelicis. ⁊ primo de conſi-
lio obedientie. Capitulum. ij.

Q Uia optimum ho-
minis eſt vt mẽte deo adhereat ⁊ re
bus diuinis. Impoſſibile eſt aũt ꝙ
hõ intẽſe circa diuerſa occupet. ad
hoc ꝙ liberius mẽs hois feratur in deũ. ſquit
b. Tho. in. iii. cõtra gẽtiles: dãtur in diuina le
ge ꝯſilia: quibus hoĩes ab occupatiõibus vite
preſentis retrahant: qʒtũ poſſibile eſt vitã agẽ-
ti terrenã. Nõ eſt aũt hoc ita homini neceſſari-
um ad iuſticiã: vt ſine eo iuſtitia eẽ nõ poſſit in
ipſo. Nõ. n. virtus ⁊ iuſtitia tollit ſi hõ ſm or-
dinẽ rõnis corporalibus ⁊ terrenis rebus vta-
tur. Et ideo huius diuine legis admonitiones
dicũtur ꝯſilia nõ precepta inquãtũ ſuadet ho-
mini vt propter meliora minus bona preter-
mittat. Occupat. n. humana ſollicitudo ſʒ cõ-
munẽ modũ humane vite erga tria.

¶ Primo quidem circa propriam perſonam
quid agat aut vbi cõuerſetur. Sollicitudo hois circa tria
¶ Secundo circa perſonas ſibi coniunctas p
cipue vxorem ⁊ filios.
¶ Tertio circa res exteriores procurandas. q-
bus homo indiget ad ſuſtentationem vite.

¶ Ad amputandam igitur ſollicitudinez cir-
ca res exteriores datur in lege diuina conſiliũ
paupertatis. vt ſcilicet res huius mũdi abijci-
at quibus animus eius per ſollicitudinem ali
quã implicari poſſet. Hinc eſt ꝙ dominus di-
cit Matth. xix. Si vis perfectus eſſe vade et
vẽde oĩa que habes ⁊ da pauperibus ⁊ ſeque-
re me. Ad amputãdã aũt ſollicitudinẽ vxoris
⁊ filiorꝝ: datur homini ꝯſiliũ de virginitate vel
caſtitate ſeruãda. Hinc eſt ꝙ dicitur. j. Cor. vij.
De virginibus aũt preceptũ dñi nõ habeo: ꝯſi
liũ aũt do. Et huius ꝯſilij rationẽ aſſignãs ſub
dit. Qui ſine vxore eſt ſollicitus eſt que ſũt dñi
quomodo placeat deo. Qui aũt cũ vxore ẽ ſol-
licitus eſt que ſũt mũdi quomodo placeat vxo
ri ⁊ diuiſus eſt. Ad amputandam autem ſolli-
citudinem hominis circa ſeipſum. datur conſi
lium obedientie. per quam homo diſpoſitionẽ
ſuorum actuum ſuperiori committit. propter
quod dicitur Heb. vlti. Obedite prepoſitis ve
ſtris ⁊ ſubiacete eis. ipſi enim peruigilant:
quaſi rationem reddituri pro animabꝰ veſtris
Quod ſumma hominis perfectio in hoc conſi
ſtat. ꝙ mens hominis deo vacet. Ad hanc au-
tem mentis vacationem predicta tria maxime
videntur diſponere. conuenienter ad perfectio
nis ſtatum ipſa pertinere videntur. non quia
ipſe ſunt perfectiones: ſed quia ſunt diſpoſi-
tiones quedam ad perfectionem. que in hoc
conſiſtit: ꝙ mens hominis deo vacet. Et hoc
expreſſe oſtendunt verba domini pauperta tez
ſuadentis. Si vis perfectus eſſe ⁊c̃. ſubdens.
Sequere me. quaſi in ſua ſequela perfectionis
conſtituens vitam. Poſſunt etiaz predicta tria
dici perfectionis ſigna ⁊ effectus. Cum enim
mens amore ⁊ deſiderio alicuius rei vehemẽ-
ter afficitur. conſequens eſt vt alia poſtponat.
Ex hoc ergo ꝙ mens hominis feruenter amo
re ⁊ deſiderio in diuina fert. in quo pfectionẽ

Hois pfectio i q̃ cõſiſtit ⁊ p q̃ diſponit ad hanc

⁊ diaſcoꝝ ſectātes chalcedonē. ꝯcil. reſpuūt.
⁊ ex duabus vnam in chriſto nām aſſerūt quaꝫ
theodoſiani corruptam gaionite incorruptam
ꝯtennunt. ¶ Gnoite ⁊ tritoite a theodoſianis
exorti ſunt ex quibus gnoite ab ignorantia di/
cti. q2 ppter puerſitateꝫ ex qua orti ſunt id adij/
ciūt. ꝙ chriſti diuinitas ignoret. que ſunt ſcri/
pta futura de die ⁊ hora nouiſſima. ¶ Tritoi/
te vo vocati eo ꝙ ſicut tres pſonas in trinitate:
ita q̄ꝫ tres aſſerūt deos eſſe. cōtra illud qḋ ſcri/
ptum eſt. Audi iſrael dn̄s deus tuus vnus eſt.

¶ Sunt ⁊ alie here/ .§.i.

de here ſib' ſine noie. ſes ſine auctore ⁊ ſine noībus: ex quib' alique
putāt trinum eſſe deum. alie chriſti diuinitatē
paſſibileꝫ eſſe dicūt. alie chriſti de patre natiui/
tati in tēpore initium tpis dant. alie liberatio/
nem hoium apud inferos factam chriſti deſcē/
ſionem nō credūt. alie aīam imaginem dei ne/
gāt. alie aīas ꝯuerti in demones ⁊ in queciīqꝫ
aīalia exiſtimāt. alie de mundi ſtatu diſſentiūt.
alie inumerabiles mūdos opinanť. alie aquaꝫ
deo coeternam faciūt. alie nudis pedibus am/
bulāt. alie cum hoībus non māducāt. He ſunt
hereſes aduerſus catholicam fidem exorte: ab
aplīs ⁊ ſanctis patribus vel ꝯcilijs dānate. que
dum in ſe multis erroribus diuiſe inuiceꝫ ſibi
diſſentiūt: cōmuni tn̄ noīe aduerſus eccleſiam
dei ꝯſpirāt. ſed ⁊ quicūqꝫ aliter ſanctaꝫ ſcriptu
raꝫ intelligit q̄ꝫ ſenſus ſpiritusſancti flagitat a
quo ſcripta eſt: lꝫ de eccl'ia non receſſerit: tn̄ he/
reticus appellari poteſt. Has oēs hereſes Ar/
chidiaconus in roſario ſup. d. c. quidaꝫ. repro/
bat breuiter per canones in diuerſis. c. annota/
tos. Sed ⁊ b. Thom̄. in li. ꝯtra gentiles plures
ex dictis hereſibus efficaciſſimis rōnibus con/
futat in diuerſis libris. ⁊ c. ¶ Dicit autem be.
cur deꝰ pmittit hereti/ cos eē. Augu. Ideo diuina pꝛuidentia multos diuerſi
erroris hereticos eſſe pmittit: vt cum interro/
gant nos ea que neſcimus ſic diſcutiamus pi/
griciam ⁊ diuinas ſcripturas cupiamus. Pro
pterea aplūs ait. j. Corinth. xj. vt pbati manifeſti
fiant. Hi aūt a deo pbati ſunt qui bene poſſunt
docere. Hec ille. q. e. c. vlt. Iteꝫ de ꝯſe. di. ij. ego
berēgarius. Reprobatur ibi error ipſius berē/
garij qui aſſerebat in ſacramēto altaris nō eſſe
realiter ⁊ veraciter corpus ⁊ ſanguineꝫ chriſti
ſed tm̄ vt in ſigno. ſicut dicitur: petra erat chri/
ſtus. nō re: ſed ſignificatione ⁊ figura. Queꝫ er
rorem et hereſim abiurauit ⁊ anathematizauit
corā Nicolao papa in ſynodo. cxiij. epoꝝ ro/
me: ⁊ ꝯfeſſus eſt tenere qḋ ꝯfitetur eccl'ia veruꝫ
ſ. chriſti corpus eſſe in altari poſt ꝯſecrationeꝫ.
ſcilicet ſub illis ſpeciebus panis ⁊ vini.

¶ In decretalibus .§.ij.

reprobātur hi errores ſeu hereſes. Primo ab/ errores abbis ioachiꝫ dānanť
batis Joachim. extra de ſumma tri. ⁊ fi. ca. dā/
namus. Hic Joachim fecit libellum cōtra Pe/
trum lōbardum pro eo qḋ dicit in. j. ſen. Que/
daꝫ ſūma res eſt pater: filius ⁊ ſpūſſanctus. ⁊ il
la nō eſt generās nec genita: nec pcedēs. appel
lans ex dictis verbis ipſum Petrū hereticuꝫ ⁊
inſanum eo ꝙ nō tam trinitateꝫ q̄ꝫ quaternita/
tem aſtruebat in deo. videlꝫ tres pſonas ⁊ illaꝫ
cōem eſſentiam quaſi quartā maniſeſte prote/
ſtans: ꝙ nulla res eſt que ſit pater ⁊ filius ⁊ ſpi/
ritusſanctus. q̄uis concedat ꝙ pater ⁊ filius ⁊
ſpūſſcūs ſint vna eēntia: vna ſubſtātia: vna na/
tura. Unitatē huius nec verā ⁊ ppriaꝫ: ſed qua
ſi collectiuā ⁊ ſilitudinariam eſſe fateť. quēad/
modum dicunť multi hoīes vnus populus: et
multi fideles vna eccl'ia. ⁊ c. Nos auteꝫ inquit
Inno. iij. ſacro approbante cōcilio credimus ⁊
ꝯfitemur vna cum petro. ſ. pfato ꝙ vna quedā
ſūma res eſt incōprehēſibilis quidē ⁊ ineffabi/
lis pater ⁊ filius ⁊ ſpūſſcūs. tres ſimul pſone ac
ſigillatim quelibet earūdē. ⁊ ideo in deo ſolū/
modo trinitas eſt non quaternitas. q2 quelibet
triuꝫ pſonaꝝ eſt illa res. ſ. ſba eſſentia ſeu natu/
ra diuina: que ſola eſt vniuerſoꝝ principiū: p̄/
ter ꝙ aliud inueniri nō pōt. ⁊ illa res nec eſt ge
nerās nec genita nec pcedens: ſed eſt pater qui
generat. filius qui gignit. ſpūſſcūs qui pcedit
vt diſtinctiones ſint in pſonis: vnitas in natu/
ra. Nec eſt h̄ vnitas in diuinis ſicut in huma/
nis: vt dicebat Joachim. naꝫ cum xp̄s ait de fi/
delibus vt ſint vnuꝫ ſicut ⁊ nos vnum ſumus.
Prima eſt vnitas charitatis in gr̄a. hec eſt fide
liuꝫ. Scd̄a que eſt in pſonis diuinis eſt vnitas
idētitatis in natura quēadmodum ⁊ alibi ipſa
vitas ait. Eſtote vos pfecti ſicut ⁊ pater veſter
celeſtis pfectus eſt. i. eſtote pfecti pfectione gr̄e
ſicut pater veſter eſt pfectus pfectione nature.
Ut heretica ergo dānať ſn̄ia Joachim. non tn̄
ipſe hereticus iudicať. q2 oīa ſcripta ſua ſuppo
ſuit iudicio eccl'ie corrigenda. ¶ Reprobatur
etiā doctrina impij amalrici vt heretica ⁊ inſa
na. extra de ſum. tri. ⁊ fid. ca. dānamus. Huius errores
errores ibi nō ponunť: ſed repi in aliquo libel/ cuiuſdā
lo fuiſſe tales: vꝫ ꝙ idee in mēte diuina creant Amal/
⁊ creanť. Scd̄s ꝙ dicit deus finis oīum pro eo rici dā
ꝙ oīa ſunt reuerſura ad ipſum in vnuꝫ indiui/ nantur
duum imutabile ⁊ firmū. Tertius ꝙ deus non
videť in ſe: ſed in creaturis ſicut lumen niſi in
aere. Quartus ꝙ ſi Adam nō peccaſſet nō fuiſ
ſet diſtinctio ſexus: ſed fuiſſet multiplicatio ho
minuꝫ ſicut angeloꝝ. Quintus ꝙ ꝯſtitutus in
charitate nullum pct̄m cōmittit. ¶ Iteꝫ extra
de here. deſcribunť quedam ſecte hereticorū ⁊
reprobanť. Dicit enim ibi Greg. ix. Excōmunica
mus ⁊ anathematizamus vniuerſos hereti/

coſ:cathaꝛos:pathareños: paupes de lugdu/
no:paſſaginos:ioſephitos: arnardiſtas:ſphe/
roniſtas:⁊ alios quibuſcūqꝫ noībus cenſeanť:
facies quidē hñtes diuerſas caudas.tñ adinui
ceꝫ colligatas:q: de vanitate ꝓcedūt in idipm.
¶ Paupes de lugduno habebāt plures erro/
res. Et iter ceteros ꝙ in nullo caſu licet iurare
etiam dicēdo veritatē. Item ꝙ nō lꝫ etiā iudici
occidere maleſactorē. Item ꝙ nō poteſt bonus
ſaluari tenēdo fideꝫ romane eccľie. Item ꝙ ma
lus ſacerdos nō pōt ꝯſecrare. Item ꝙ eccľia de
fecit tēꝑoꝛe Silueſtri. Et plures alij erroꝛes. Et
in.c.ad abolēdam.dicit Lucius terti⁹. Uniuer
ſos qui de ſacramēto coꝛpis ⁊ ſanguinis chri/
ſti vel de baptiſmo vel peccatoꝝ cōfeſſione:aut
de mřimonio aut alijs eccľiaſticis ſacramentis
aliter ſentire aut docere nō metuūt:q̄ꝫ ſacroſcā
romana eccľia ꝑdicat ⁊ obſeruat vinculo ppe/
tui anathematis innodamus. Ubi nota ſm.b.
Tho.in.iiij.ꝙ lꝫ Gra.in decre.de pe.di.j.in fi.
Et Magiſter ſen.in.iiij.mouētes qōneꝫ. Utrū
ꝯfeſſio vocalis peccatoꝝ que fit ſacerdoti in ſa/
cramēto penitētie ſit neceſſaria ad ſalutem vel
ſufficiat ſola ꝯtritio ponāt opi.pꝛo ⁊ ꝯtra indu
cētes rōnes demuꝫ dimittētes inſolutā ⁊ in ar
bitrio legētis.tñ poſtq̄ꝫ eſt decretū per eccľiam
⁊ mādatum ꝯfeſſionē debere fieri ſacerdoti ꝓ/
pꝛio annuatim.extra de peni.⁊ re.omnis.per/
tinaciter tenere nunc ꝙ non ſit neceſſaria con/
feſſio vocalis eſſet hereticum.

¶ In libꝛo ſexto .§.iij.

decretaliuꝫ.extra de ſum.tri.⁊ fi.ca.j damnať er/
roꝛ dicētium ſpm̄ſcm̄ ꝓcedere a pře ⁊ filio vt a
duobus ꝑncipijs ⁊ duabus ſpirationib⁹. Et dř
ibi. Fideli ⁊ deuota ꝓfeſſione fatemur ꝙ ſpūſ/
ſcūs eternalr̄ ꝓcedit ex pře ⁊ filio:non tanq̄ꝫ ex
duobus ꝑncipijs: ſed ex vno ꝑncipio.nō dua/
bus ſpirationibus:ſed vnica ſpiratiōe. Ad idē
dicit Magiſter.j.ſen.di.xix. Fatēduꝫ eſt přem
⁊ filiū vnū ꝑncipiuꝫ eſſe ad ſpm̄ſcm̄ nō duo ꝑn
cipia.⁊ ſicut pater ⁊ filius eſt vnū ꝑncipiū quo
ad ſpm̄ſcm̄.ita pater ⁊ filius ⁊ ſpūſſcūs eſt vnū
Erroꝛ grecoꝝ repꝛobatur ꝑncipiū quoad creaturā oēm formandā vel re/
formādam. ¶ Repꝛobať hic ⁊ erroꝛ antiquus
grecoꝝ dicētiū ſpm̄ſcm̄ ꝓcedere a patre:ſed nō
a filio.cuius ꝯtrariū habeť in ſymbolo vbi dř.qui
ex patre filioqꝫ pꝛocedit. Et didimus dicit ma/
gnus doc.grecoꝝ.de ꝯſecra.diſ.v.ſaluatoꝛ. Et
multi alij doc.antiqui ⁊ ſancti grecoꝝ.⁊ indu/
cit Magiſ ſen.in.j.ꝑcipue. Baſilius magnus
ad euoniū hoc erroꝛe dānabili ⁊ hereſi detenti
ſunt greci annis ſexcētis.⁊ vltra quotidie ma/
gis deficiētes in ſapiētia: in potētia tpali:⁊ in
ꝓbitate vite. Et poſtq̄ꝫ ſeparauerunt ſe ab obe/
diētia ⁊ fide romane eccľie ſtatuētes papam et
impauerunt nunq̄ꝫ aliquis ex eis claruit mira/
culis.⁊ merito q: deus qui eſt auctoꝛ miraculo
rū:nō vult falſitatē eoꝝ ⁊ hereſim opibus ſuis
miraculoꝝ appꝛobare. demum anno dñi.M.
cccc.xxxviij.in concilio gñali celebꝛato floꝛētie
ſub Euge.pa.iiij.in ꝯſiſtoꝛio publico in ꝯuētu
ſctē Marie nouelle.venientes doc.grecoꝝ de
partibus ſuis cum imꝑatoꝛe ſuo ⁊ pōtifice ſuo
diſputata materia huius iter grecos ⁊ latinos
nřos per fidelē interꝑtem vtriuſqꝫ lingue. Ar/
guēte magiſtro Jo.de mōte nigro oꝛdinis pꝛe
di.⁊ rñdēte quodam maximo doc.grecoꝝ epo
epheſino.ꝯuicti ſunt greci ex libꝛis doc.ſuoꝝ
ꝑmaxime Baſilij de erroꝛe ſuo.vnde demum
reducti ad veritatem fidei confeſſi ſunt nobiſ/
cum ſpiritumſanctum pꝛocedere a patre ⁊ fi/
lio.vt dicitur in ſymbolo.

¶ In cle.de ſum. .§.iiij.

trini.⁊ fi.ca.dānanť aliqui erroꝛes. Primo vi/
delicet dicētiuꝫ ꝙ aīa rōnalis nō eſt foꝛma coꝛ
poꝛis humani per ſe ⁊ imediate. Scdo dicen/
tium ꝙ chriſtus nō erat moꝛtuus:qū de latere
eius perfoꝛato exiuit ſanguis ⁊ aqua. Joā.xix.
Tertio dicētium ꝙ pueris ⁊ adultis in baptiſ/
mo nō confertur gratia ⁊ virtutes. Iteꝫ in Cle/
mē.de vſu.ex graui.determinatur ꝙ que per/
tinaciter aſſeuerat vſuram non eſſe peccatuꝫ ⁊
damnabile:hereticus eſt habendus ⁊ vt here/
ticus perſequendus. ¶ Item in titu.de hereť.
ca.ad noſtram.repꝛobantur erroꝛes begardo/
Begardoꝝ et beguinarū erroꝛes repꝛobať rum qui videntur habuiſſe oꝛiginem in Ale/
mania. Et ſunt hi. Primus eſt ꝙ homo in hac
vita tm̄ poteſt acquirere perfectionis ꝙ impec
cabilis fiant.nec vltra in gratia poteſt pꝛofice/
re. Secūdus eſt ꝙ nō opoꝛtet eum qui ad taleꝫ
gradū perfectionis venerit ieiunare: quia tūc
ſenſualitas eſt rationi ſubiecta. Tertius eſt ꝙ
habens taleꝫ gradum perfectionis nō ſubijci/
tur humane auctoꝛitati vel obediētie:nec tene
tur ad aliqua precepta eccleſie. Quartus ꝙ via
toꝛ in via poteſt eſſe ita beatus ſicut ſanctus in
pťia. Quintus ꝙ quelibet intellectualis natu
ra ſeipſa naturaliter eſt beata.nec indiget ali/
quo lumine gloꝛie ipſam eleuāte ad vidēdum
deum eoqꝫ fruenduꝫ. Sextus eſt ꝙ exercere ſe
in actibus virtuoſis eſt hominis impfecti.per
fectus autē licētiat a ſe virtutes. Septimus eſt
ꝙ oſculum mulieris eſt moꝛtale. Cum ad hoc
non inclinet natura:ſed actus carnalis non eſt
peccatum.cum ad hoc inclinet natura: maxi/
me cum de hoc temptatur. Octauus eſt ꝙ in ele
uatiōe coꝛpoꝛis chriſti perfectus homo nō de/
bet aſſurgere vel ei reuerentiam facere:q: im/
perfectionis eſt ſi a puritate ⁊ altitudine contē
platiōis ſue deſcēdat ad hoc ꝙ circa myſteriuꝫ

ſacramenti eucbariſtie: aut circa paſſionez hu/
manitatis chriſti aliqua cogitaret. Omnes hi
articuli pro hereſi habentur ⁊ damnantur ibi.
⁊ rationes ibi potes videre in glo.

¶ In extrauagan/ .§.v.

tibus etiam reprobantur vt hereſes quidā er/
rores. ⁊ primo in extrauaganti bn̄dicti que in/
cipit. Bn̄dictus deus in donis ſuis. reprobaſ
error dicētium ꝙ nullus videt diuinam eſſen/
tiam: vel eſt perfecte beatus ante diem iudi/
cij. Item ꝙ aīe decedentes in mortali peccato
non imediate ad inferna deſcendunt. Item ꝙ
non oēs hoīes in die iudicij ante tribunal xpi
cum ſuis corporibus apparebūt: redditurí de
factis ꝓprijs rōnem: vt recipiant ſm ea q̄ geſ/
ſerunt penā vel premium. Hec omnia ibi. Itē
in extrauaganti Joh. xxij. que incipit. dudum
ad audientiā reprobantur vt hereſes errores
Petri de corbaria Johan. ⁊ Michelini ordi//
nis minoꝝ: qui ptinaciter aſſeuerabant: ꝙ Pe
trus apl's non fuit magis caput eccleſie q̄ȝ qui
libet apl'oꝝ. ⁊ ꝙ xp̄s nullum vicarium in eccle
ſia dereliquit vel caput. Et ꝙ papa non habet
corrigere ⁊ punire: inſtituere vl' deſtituere im/
peratorem ꝯtra que eſt ꝯſtitutio. de ſen. ⁊ re iu.
paſto. in cle. Item dixerūt ꝙ oēs ſacerdotes cu
iuſcūq; gradus exiſtant ſunt equalis auctori//
tatis ptātis ⁊ iuriſditionis: inſtitutione chriſti
Et ꝙ vnus plus habeat alio: hoc eſt ab impera
tore: qui etiam pōt hoc reuocare. Item ꝙ nec
papa nec tota eccleſia pōt punire quenq̄ȝ puni
tione coactiua: niſi hoc habeat ab imperatore.
Que ſunt ꝯtra ea que habenſ diſt. xcvj. per to.
⁊. ij. q. vj. decreto. ⁊ extra de iudic̄. nouit. ⁊ de
fo. cōpe. c. vlt. li. vj. Iſte Petrus de corbaria fu
it factus antipapa tp̄e huius Joh. xxij. ad ordi
nationem Ludouici impatoris ſciſmatici ⁊ de
poſiti ab impio. Et ab eo antipapa coronat⁹ ē.
Sed poſtea capt⁹ dictus Petrus antipapa: et
ductus ad Joh. xxij. Auinioni ꝯfeſſus errorez
ſuum: in carcere vitam finiuit. ¶ Item in qua
dam alia extrauaganti que incipit. qꝛ quorun
dam. reprobaſ hereſis quorūdam dictoruȝ de
paupere vita. dicētiuȝ duas eſſe eccleſias. vna
carnalis que viuit in delitijs: cui preeſt myſti//
cus antichriſtus papa. Alia v̄o eccl'ia ſpūalis:
que ſeruatur in eis. Scd̄o ꝙ papa Romanus
non pōt aliquid facere vel imutare ſup regula
beati Franciſci. nec ꝙ eſt per alios predeceſſo/
res determinatum ptinens ad clauem ſciētie.
Tertio ꝙ nullus prelatus habet ptātem ſuper
ſubditos. Quarto ꝙ nullus apl'oꝝ habuit co//
gnitionem de chriſto ante aſcenſionē. Quinto
ꝙ ſacerdos exiſtens in mortali non conficit eu
chariſtiam. Sexto ꝙ nullus conſeruauit euan
gelium poſt chriſtum ⁊ matrem eius ⁊ apoſto
los: niſi beatus Franciſcus. Et qui ſm regulaȝ
eius viuunt ⁊ plura alia fatua. ¶ Item in ex//
trauaganti Jo. xxij. qui fuit circa annum dn̄i
M. cccxxx. que incipit. ita quorundaȝ. Et alia
que incipit. qꝛ inter nōnullos. determinaſ pro
hereſi habenda opinio coꝝ qui dicunſ fraticel
li ſeu fratres de opinione dicentium chriſtum
nil habuiſſe cum apoſtolus proprium: nec in
particulari: nec in cōmuni etiam rerum mobi/
lium. ſed ſolum nudum vſum facti eorum qui
bus vtebatur ſibi conceſſis per elemoſynā vel
alium modum. cum tn̄ Joan. iiij. dicatur ꝙ di/
ſcipuli eius iuerant in ciuitatem ad emendum
cibos. Et Joan. xiij. ꝙ Judas habebat loculos De erro
que tn̄ ipſe exponunt extorte. Hec peſtis multū re frati/
viguit in marchia anchonitonia ⁊ lōgo tempo cellorꝝ.
re nec florētia fuit ab ea libera. Adhuc pollu//
lat talis hereſis: etſi multū debilitata ſit. Mul
ti pertinaces in dicta opiniōe fuerunt cōbuſti.
Anno domini. M. cccc. xlix. Fabriani ⁊ Florē/
tie ⁊ vnus anno ſequenti. Nec oſtenderūt aliq̄
miraculum vllo tempore. niſi icineratione cor/
porum ex igne. Falſitas autem huius erroris
oſtendetur in ſe. ti. ca. de conſilio paupertatis.
¶ Fuerūt etiam tres ſecte hereticoruȝ. ſcilicet
albanenſium bagnolenſium: ⁊ cōcordētium. q Damnā
in multis erroribus eorum peſſimis conuenī/ tur ⁊ he
unt licet in paucis diſcordēt. Hi dicunt ꝙ ſunt tres ſe/
duo principia: vnum penitus bonum: aliud pe cte.
nitus malum: ⁊ ꝙ deus bonus nō creauit iſta
viſibilia. Item ꝙ deus nō creat nec īfundit no
uas animas. Item ꝙ chriſtus non habuit no//
ſtras veras penalitates. ⁊ ꝙ non eſt deus. ⁊ ꝙ
non aſſumpſit carneȝ de virgine. ſed duxit car
nem de celo. ꝙ non fuit verus homo. ꝙ non ve
re comedit: nec fuit paſſus in cruce: nec mortu
us: nec in celum aſcendit: nec reſurrexit vere.
Item ꝙ non eſt reſurrectio corporum. Item ꝙ
⁊ vetus teſtamentum non eſt a bono deo. ⁊ ꝙ
Moyſes fuit malus. ꝙ adam non fuit a deo.
Item ꝙ ante chriſti aduentum non fuerunt ali
qui boni. Item ꝙ baptiſmus nullius eſt effica/
cie. Item ꝙ obeſt ſubdito ⁊ ſacramēto vita ma
la prelatorum. Item ꝙ nullus malus poteſt eē
epiſcopus. Item ꝙ eccleſia non poteſt aliquid
poſſ. deri niſi in cōi. ⁊ ꝙ nō poteſt excōmunica
re: nec debet perſequi malos: nec poteſt facere
conſtitutiones. Item ꝙ ſacramentum altaris ⁊
extreme vnctionis nihil eſt. Et ꝙ peccatum ori
ginale nihil eſt. Et ꝙ peccatum non eſt a libero
arbitrio. ⁊ ꝙ non poteſt quis penitere poſt pec
catum. Item ꝙ infernus vel purgatorium ni//
hil eſt. Item ꝙ bonus deus viuificat ⁊ non oc/
cidit. Sed malus deus viuificat ⁊ occidit cor//
pora. Iteȝ ꝙ mundus ſemper fuit ⁊ ſemp erit.
Item

Item ꝙ matrimonium malum eſt.item ꝙ non eſt confitendum.item ꝙ vſura non eſt prohibita:⁊ ꝙ non tenetur quis reſtituere ablata. Iteꝫ ꝙ homo poteſt dare ſpiritum ſanctum. Et plura alia falſiſſima ⁊ fatua ponunt. ℭ Nota ꝙ ſi iſti albanenſes:ſunt albigenſes contra hos albigenſes miſit Innocē.iij.qui fuit anno domini.M.cc.duodecim abbates ciſtercienſis ordinis cum vno legato ad partes tholoſanas ad predicandum contra eos inquirenduꝫ ⁊ exterminandum.Cū quibus ſe reperit beatiſſimus dominicus primus fundator ordinis predicatorum.qui diu predicauit contra eos ⁊ plurimos ꝯuertit.vt habetur in legenda eius.Quadaꝫ die facta diſputatione ſolēni.inter noſtros fideles ⁊ hereticos illos poſt longam concertationem verborum in hoc conuenerunt vtraqꝫ pars fidelium ⁊ hereticorum. vt accenſo igne coram omnibus heretici iactarent libelluꝫ:ſuā doctrinam continentem in igneꝫ.⁊ beatus dominicus libellum doctrine vere fidei nr̄e quaꝫ predicabat ſimiliter in ignem proijceret.Et cum ſuus libellus inconbuſtus permaneret.illa vt vera fides acceptaretur. Mira res proijcitur libellus hereticoruꝫ in ignem.⁊ ſubito comburitur. Proijcitur ⁊ libellus ſancti dominici.Et ter libellus in flammas traditus ter exiuit illeſus penitus.O fides certiſſima:veriſſima.⁊ oī laude digniſſima:indubitatiſſima chriſtianoruꝫ que tot innumeris ⁊ quotidie declarata doctrinis.⁊ approbata miraculis.extra quaꝫ nulla eſt fides.ſed perfidia diluuio eterne damnationis extinguenda. ℭ Notanduꝫ etiaꝫ ꝙ iſte peſſimus error aſſerentium duo principia vnū bonorum.aliud malorum ⁊ viſibilium:fuit originaliter hereſis manicheorum qui repullulauit circa annos domini.M.ccl.vel circa in lōbardia.permaxime ⁊ florentiam etiam infecit in parte.Contra quos ſanctus Petrus martyr ordinis predicatorum ab Innocen.iiij. factus inquiſitor.florentiam purgauit a tali hēſi.gladium materialem exercentibus qui ſunt de familia buſſorū occidendo hereticos ⁊ reliquos ſuperſtites expellēdo.Qui beatus Petrus demum ab ipſis hereticis occiſus.ab ipſo Inno. ſanctorum cathalogo eſt aſcriptus veritatem fidei quam predicabat ⁊ ſanctitatem vite eius multis miraculis domino confirmante. ℭ Exinde circa annos domini.M.cclx.quidaꝫ magiſter pariſieñ. dictus Guilhelmus de ſancto amore librum compoſuit contra mendicantes multa mala contra talem ſtatū impingens.Cōcludens non poſſe homines ſaluari in tali ſtatu.Sed contra tales errores ſanctus Thomas de aquino libros edidit.⁊ omnes illos errores efficaciſſime euacuauit. Propter quod Alexander.iiij.Guilhelmum illum cum ſuo tractatu reprobauit ⁊ puniuit.⁊ ordines mendicantiuꝫ plurimum commendauit ⁊ priuilegijs communiuit. ℭ Demuꝫ circa annos domini.M.cccc.xx.exorta eſt hereſis huſſitarum in Boemia.cuius inuentor fuit quidam anglicus magnus ſophiſta dictus Hus.Hi multos articulos errorum tenebant.vt ꝙ chriſtus non eēt in ſacramento altaris niſi cum eleuabatur a ſacerdote.Quod etiam nil deberet poſſidere imagines ſanctorum cōburebant.⁊ multa alia. Miſſus fuit legatus ad eos reducendos a Martino.v.dominus Joan.dominici ordinis predicatorum Cardinalis Raguſinus ⁊ nil potuit pficere.Deinde eo mortuo Cardinalis Placentinus.poſt quem dominus Julianus cardinalis ſancti angeli.qui contra eos valde roboratos multitudine ⁊ dominio non potuit preualere. niſi gladio materiali fidelibus bellantibus et eos expugnantibus.vnde ad nihilum ſunt redacti. ℭ In diluuio igit̄ aquaꝝ multarū haꝝ hereſum ad deum homines non approximabunt:ſed elongabuntur a deo reprobati. quia ſuo ſenſui pertinaciter innitētes ſcripturas ſacras male intellexerunt.⁊ rationes quidem inducere ad oſtendendum fallaciam ipſarum hereſuꝫ nimis eſſet prolixū.Sed ſufficiat vna cōmunis ratio breuiſſima pro omnibus. videlꝫ. quia eoipſo ꝙ ab eccleſia ſacroſancta reprobati ſunt omnes dicti errores ⁊ hereſes iudicate reputandi ſunt errores damnabiles.⁊ nulli eorum adherendum. Maior eſt enim auctoritas eccleſie in determinationibus eorum que ſunt fidei.omni rationi ⁊ omne auctoritate doctoꝝ. Et ait beatus Auguſtinus apoſtolo non crederem.niſi eccleſia illud approbaſſet:nec licet alicui dubitare de aliqua ſupradictarum hereſuꝫ ꝙ non ſit falſa ⁊ ducens ad damnationem.Vel ꝙ quis poſſit in ea ſaluari ſicut chriſtiani veri in fide Romane eccleſie.Nam vt dicitur extra de hereticis.Dubius in fide eſt infidelis. Et be. Auguſti.dicit in li.de fide ad Petrum.Firmiſſime tene ⁊ nullatenus dubites omnem hereticum vel ſciſmaticum cuꝫ diabolo ⁊ angelis eius eterni ignis incendio participandum niſi ante vite catholice fuerit incorporatus ⁊ reintegratus eccleſie.Et paulopoſt. Omni homini qui catholice eccleſie non tenet vnitatem:neqꝫ baptiſmo:nec elemoſyna quātumcunqꝫ copioſa: nec mors pro chriſti nomine ſuſcepta poterit proficere ad ſalutem.extra de hereticis firmiſſime. Hinc ⁊ Gregori.in libro moraliuꝫ.Quia ex ſola catholica eccleſia veritas conſpicitur apud ſe eſſe locuꝫ dominus perhibet. De quo videatur. In petra Moyſes ponitur vt dei faciem contempletur.quia niſi quiſqꝫ fidei ſoli

Reprobat etiā tractatū cuiuſ.dā guilhelmi d̄ ſancto amore contra mendicantes.

De heresi huſſitaruꝫ in boemia. et eius inuētore.

ditatem tenuerit diuinam preſentiã nõ agnoſcit. Et infra. Aqua diluuij archam quidẽ ad ſublimiora ſuſtulit: oẽs aũt quos extra archã inuenit extinxit. xxiij. q. j. q2. Et certe valde mirũ eſt ⁊ in hoc apparet veritas fidei noſtre. quia tot innumere hereſes inſurrexerunt contra veritatem eius vt dimittam de perſecutionibus tyrannorum. Omnes ⁊ hereſes ⁊ perſecutiones defecerunt. ⁊ ipſa ſemper firma pmanet. Quid autem ſit hereſis ⁊ quomodo puniantur heretici. ⁊ de triplici infidelitate. ſcilicet paganorum: iudeorum: ⁊ hereticorum habes in ſecũda parte. tituli vltimi. Et de inquiſitoribus hereticorum ⁊ modo procedendi contra eos. habes in tertia parte. tituli. xviij. de predicatoribus et inquiſitoribus.

¶ De articulis ſeu cõcluſionibus. xiiij. in quibus communiter non tenetur Magiſter ſentẽtiarũ et Gratianus in decreto. Capl̃m. viij.

PRimus articulus quod charitas qua diligimus deũ ⁊ proximum ſit ſpiritusſanctus et non aliquis habitus creatus. diſtinctiõe. xvij. primi. Nec eſt ſua intentio ꝙ motus dilectionis quo deum diligimus ſit ſpiritusſanctus: ſʒ ꝙ iſte actus ſit a ſpiritu ſancto non mediãte aliquo habitu. ſicut ſunt alij actus virtuoſi. Et hoc propter excellentiam charitatis dixit ſanctus Tho. in prefata diſtinctio. primi ſententiarũ. Et in ſecunda ſecunde. q. xxiij. articu. ij. ⁊ in queſtionibus de virtutibus. q. ij. articu. j. eſt cõtra magiſtrum ſententiarũ. Et allegat bea. Auguſti. iij. de doctrina chriſtiana dicentem. Charitatẽ dico motum animi ad fruendum deo. Sʒ motus animi inquit doc. ſanctus eſt quid creatũ. ergo charitas eſt creatura. Item ſequeretur ꝙ actus charitatis non ſit actus volũtatis. quod eſt impoſſibile eo ꝙ manifeſtam implicat contradictionem. Nam amor de ſui poſitione importat ꝙ ſit actus voluntatis. Quod autem ſequatur hmõi actuũ non eſſe voluntatis. patet qm̃ ſi ſpiritusſanctus moueat humanã mẽtem motu charitatis: ita ꝙ ſit mota. ⁊ nullo modo principiũ huiuſmodi actus eſſet quid violentum cum principium ſit extra. ergo non eẽt voluntarium. Item ſi aliquis diceret ꝙ voluntas concurreret vt inſtrumentum ad hunc actum. ſequeretur ꝙ non ſit meritorius iſte actꝰ. eo ꝙ inſtrumentũ eſt illud in quo eſt agere vel non agere. cum in eo non ſit principiũ actiuũ. Item ſequeretur ꝙ in infãtibus dormientibus nõ eſſet charitas eo ꝙ non habent motũ dilectionis. Item hoc eſſet ad detrimentum ⁊ nõ ad excellentiam charitatis. qm̃ ſequeretur ꝙ habẽs charitatem non eſſet promptus ad operandũ: ſiue cum delectatione. eo ꝙ in voluntate non eſſet forma ſeu virtus. ⁊ tamen hoc in charitatis actu deberet eſſe: quia eſt radix merendi.

¶ Secundus ꝙ termini numerales vt trinus ⁊ vnus ⁊ huiuſmodi: non dicunt poſitionem ſed priuationem tm̃. diſtinctio. xxiiij. quod intelligit ſic. Cũ dicitur. Deus eſt vnus. nihil ponit: ſed priuat multitudinem deorum. Similiter cum dicitur. perſone ſunt tres. excluditur ſingularitas atqʒ ſolitudo. Sanctus Thomas prima parte. q. xxx. ar. iij. dicit ꝙ hoc prouenit ex eo q2 cum multipliciter dicatur vnum vno modo magiſter accipit. Nam vnum poteſt accipi prout eſt principium numeri ex continui diuiſione cauſati. ⁊ ſic eſt accidẽs. ⁊ non predicatur de eo niſi metaphorice ſicut alie proprietates corporalium. Et poteſt accipi tranſcendẽter. Et ſic vere de deo predicatur ſignificans illam rem de qua predicatur addendo negationem: quia vnum ſignificat rem indiuiſam. vt cum dicitur perſona eſt vna. vnam ſignificat ꝑſonam indiuiſam. ⁊ ſimiliter de alijs dicatur.

¶ Tertius eſt equalitas ⁊ ſimilitudo nihil ponunt ſed priuant: ſicut termini numerales. di. xxxj. Quod intelligit. quia cum dicitur. pater eſt equalis filio. i. non maior nec minor. Eodeʒ modo pater eſt ſimilis filio. i. nec diuerſus nec alienus. Sanctus Tho. prima parte. q. xlij. ar. j. dicit. ꝙ filius equalis eſt patri in magnitudine perfectionis. non autem mobilis ita ꝙ poſitiue predicatur. Similitudo etiãʒ poſitiue predicatur. Nam vnum in quãtitate cauſat equale: ⁊ vnum in qualitate cauſat ſimile. ſicut vnũ in ſubſtantia cauſat idem. vnde ſicut in deo eſt quãtitas perfectionis. ita eſt ibi equalitas. Et idem de ſimilitudine dicatur: qm̃ ibi nõ eſt qualitas que eſt accidens ſed perfectio dei ſiue diuina ſcḋm quam diuine perſone dicuntur ſimiles. ¶ Quartus articulus ꝙ premium in angelis preceſſit merita. diſtin. v. in. ij. ſenten. Sanctus Tho. ibideʒ. ⁊. j. parte. q. lxij. articulo. iiij. dicit ꝙ ſoli deo beatitudo perfecta eſt naturalis. cuilibet autem creature non eſt naturalis ſʒ vltimus finis. Quelibet autem res per ſuã operationem ad vltimum finẽ pertingit que quidem operatio in finem ducens. vel eſt factiua finis quando finis non excedit virtutem eius quod operatur propter finem ſicut medicatio eſt factiua ſanitatis vel eſt meritoria finis: quãdo finis excedit virtutem operantis ſicut ẽ beatitudo. Unde angeli poſt primum actum charitatis quo beatitudinẽ meruerunt ſtatim beati fuerunt. ¶ Quintus ꝙ nihil de cibis trãſit in veritatem humane nature. diſtin. xxx. in co. ij. ſen. Sanctus Tho. prima parte. q. vlti. ar. penul. dicit ꝙ eiuſdem rationis eſt ꝙ aliqua for-

ma poſſit fieri in aliqua materia ⁊ poſſit ꝓpriā
materiā deſerere: quia omnia generabilia ſūt
corruptibilia ⁊ econuerſo. Manifeſtum eſt au-
tem ꝙ anima humana poteſt deſerere propriā
materiam.ergo poteſt fieri in alia materia. Itē
multiplicatio materie vel eſt ſm quantitatē tm̄
vel in rarefactione.vel ſm ſubiectuʒ materie.
⁊ hoc vel per creationem.vel per conuerſionē.
Non per creationem q: ſm bea. Grego.omia
ſunt ſimul creata ſm materiam.ergo per con-
uerſionem alimenti in veritatem humani cor-
poris. Unde phs dicit ꝙ alimentum nutrit in-
quātum eſt potentia caro. ¶ Sextus ꝙ ſemen
eſt de ſubſtantia patris. di.c.ſ.xxx.in codeʒ.ij.
ſen. Sanctus Tho.prima parte.q.vi.arti. vlti.
dicit.ꝙ cōmune habet ſe ad determinatum vt
imperfectum ad perfectum. Alimentum autē
primo accipit quandam virtutem cōmuneʒ re
ſpectu omnium partium corporis.⁊ in fine de
terminatur ad hanc vel illam. Unde ſi retine-
ret naturam eius a quo reſoluitur:tunc iaʒ eēt
recedens a natura generantis.q: in via corru-
ptionis exiſtens.⁊ ſic non haberet virtuteʒ cō-
uertendi aliud in ſimilem naturā.ſi vero reti-
neret virtutem eius a quo reſoluitur.tunc cuʒ
eſſet ꝯtractum ad determinatam partem agen-
tis:non eſſet mouens ad naturam totius gene
randi:ſed partis.⁊ ſic non generaret comple-
tum in natura ſed imperfectuʒ. ¶ Septimus
articulus ꝙ anima humana ſeparata a corpo-
re ſit perſona diſtin.v.iij.ſentē. Sanctus Tho.
ibideʒ dicit ꝙ hoc conſonat opinioni platonis
qui poſuit ꝙ homo non eſt aliquid conſtitutuʒ
ex anima ⁊ corpore:ſʒ eſt anima corpore indu-
ta. Sed hec opinio ſtare nō poteſt.q: ſic anima
corpori accidentaliter adueniret.⁊ ex eis nō fie
ret vnum per ſe. Unde hoc nomē hō de cuius
intellectu eſt anima ⁊ corpus:non ſignificaret
vnum per ſe ſed per accidens. Et ſic non eēt in
genere ſubſtātie. ¶ Octauus articulus ꝙ xp̄s
in triduo quo anima a corpe fuit ſeparata fuit
hō.di.xxij.eiuſdē tertij. Sanctus Tho.iij.pte.
q.vlti.ar.iiij.dicit ꝙ mors ꝓuenit ex ſepatione
aie a corpore. Cū igit̄ aia xp̄i a corpore fuerit ſe
parata.igit̄ xp̄s mortuus fuit.ergo nō fuit hō
ſed hō mortuus. Magiſter ſniaꝝ aūt credidit
ꝙ ſiue ſint coniuncta aīa ⁊ corpus ſiue nō.aliđ
eſt homo qđ eſt falſuʒ.q: vt dicit bea. Tho.j.p.
q.lxxv.ar.iiij. Illud eſt hō qđ operationes ho-
minis operat̄. Cū igitur ſentire ſit operatio ho
minis:⁊ in triduo nō fuit ſentire.igit̄ non fuit
hō in illo triduo. ¶ Nonus articulus ꝙ ſacra
veteris legis nullo mō iuſtificabant: etiam ex
charitate facta.di.j.iiij.ſen. Sanctus Tho.ibi-
dem dicit. Abſurdum eſt ꝙ labores ſanctoꝝ in
hmōi ſacris deo accepti nō fuerint.⁊ ꝙ opus

virtutis poſſit eſſe non meritoriū.⁊ iō tenetur
coiter ꝙ vſus eorum meritorius eſſe potuerit ſi
ex charitate factum fuiſſet. Aliqui tn̄ excuſant
magr̄m dicētes ꝙ intellexerit de opere opato:
lʒ operatio ex charitate facta meritoria eſſet.
¶ Decimus articul⁹ ꝙ baptizati baptiſmo Jo
annis non ponētes ibi ſpē nō rebaptizabātur.
di.ij.eiuſdem. Sanctus Tho.ibidē dicit ꝙ opi
nio magr̄i videtur fuiſſe ꝙ qui referebāt Joā-
nis baptiſmū ad xp̄ʒ ex gr̄a xp̄i ⁊ baptiſmo Jo
annis fiebat q̄ſi vnuʒ qđ.⁊ ideo nō indigebāt
niſi manuuʒ impoſitione ad ſuſceptioneʒ ſpūſ
ſancti. Sʒ q: ſacramēta noue legis ex ope ope-
rato efficaciaʒ habent. Jō videt̄ ꝙ ſpes ⁊ fides
illius qui baptiſmum ſuſcipit: nihil faciat ad
ſacr̄m:quāuis poſſit facere ad rem ſacramenti
impediēdam vel ꝓmouendam. Unde neceſſe
erat baptiſmo xp̄i baptizari.maxime q: in Joā
nis baptiſmo forma debita baptiſmi non erat.
vnde oportebat iterari:q: hoc eſt generale in
omnibus ſacramētis:cuʒ deficit aliquid qđ eſt
de ſubſtātia ſacr̄i. Et ꝯfirmatur dicto beati Au
gu.ſup Joānez.omel.v.dicentis. Qui baptiza
ti ſunt baptiſmo Joānis nō eis ſufficit. ¶ Un-
decimus articulus ꝙ deus potuit cōferre potē
tiam creandi creature.diſtin.v.eiuſdē. Sanct⁹
Tho.ibidē dicit ꝙ potētia creandi creature cō
municari non pōt.q: ipſam traheret vltra ſuaʒ
ſpeciem. Nam cuʒ creatio ſit opus infinite po-
tentie:creature cōmunicari non pōt cuʒ ipſa ſit
finita. Item creatori debetur latria:ſed hoc nō
poteſt creature communicari.ergo nec creare.
¶ Duodecimus articulus ꝙ heretici preſciti ⁊
ſciſmatici ſuſpenſi et degradati: cōſecrare non
poſſunt.diſtin.xiij. Sanctus Tho.ibidē. ⁊.iij.
parte.q.lxxxij.arti.vij.dicit.ꝙ omne illđ quod
per ꝯſecrationem datur:eſt perpetuum. Ideo
ſicut baptiſmus qui per ꝯſecrationem dat̄ nun
quam amittit̄ quantūcunqʒ aliquis in hereſim
labatur vel in ſciſma excōmunicationē.ita nec
ſacerdotalis ordo aliquo modo amitti poteſt.
vt beatus Auguſti.dicit ad permenianum. et
q: ptās ꝯſecrādi ordinē ſacerdotaleʒ ꝯſequit̄.
Jō heretici ⁊ ceteri q in articulo ponunt̄ conſe
crant.q̄uis ad ſuā ꝑniciē dūmō ſeruet̄ debita
forma ⁊ materia. ¶ Tredecimus articulus ꝙ
marit⁹ alicuius ſpōſe ꝑ ꝯſenſuʒ de p̄ńti:quā tn̄
nō cognouiſſet:bigamus vocat̄:⁊ ad ſacros or
dines ꝓmoueri nō pōt.di.xxvij. Sanct⁹ Tho.
ibidē dicit ꝙ bigamia cauſat irregularitatē in
quātū tollit pfectam ſignificationē mr̄imonij:
que ꝯſiſtit in ꝯiunctione ⁊ aioꝝ q̄ ſit per ꝯſen-
ſum ⁊ in ꝯiunctione corpoꝝ.⁊ iō rōne vtriuſqʒ
opʒ eſſe bigamiam que irregularitatem facit.
vnde per decretalem Innocētij abrogat̄ ei qđ
dicit magiſter in lr̄a.videlʒ ꝙ ſolus conſenſus

per verba de preſenti ſufficiat ad irregularitatem inducendã. ¶ Decimuſquart' articulus ꝙ cognoſcens ſpõſe legitime ſororẽ poſtremo nõ põt vxori debitũ reddẽ. diſt. xxxiiij. Sctũs Tho. ibidẽ dicit ꝙ vxor nõ dꝫ puniri pctõ viri. ergo vir tenet reddere debitũ vxori petẽti. Sꝫ magis ſaluatur qꝛ intendit reddere debitum. i. carnalem copulã qua priuat' eſt quantũ eſt ex pte ſui: ꝗuis vxori ius ſuũ remaneat ꝛc.

¶ In decretis que- .§. i.

dam ponit Gratianus auctor libri que nõ tenẽtur. quedem alia a cõcilijs vel ſummis pontificib' edita que ſunt reuocata ſeu imutata p̱ conſuetudinem gñalem ꝯriam ꝛ abrogata. Naꝫ ꝙ aliqua ſint abrogata p̱ ꝯriam conſuetudinem. patꝫ exemplum de ieiunio quadrageſime qđ a clericis deberet inchoari immediate poſt ſexageſimã vt fuit ſtatutũ a p̄ſib': vt habetur diſt. iiij. ſtatuim'. cum duobus. c. ſequentib'. Et tñ ꝯrium ſeruatur: quia cõiter clerici ſeculares inchoant quadrageſimam qñ ꝛ laici. nec in hoc dicuntur peccare: vt aſſeritur diſt. ea. §. vlti. Dies rogationum añ aſcenſionem erant in precepto quoad ceſſationem ab opibus. vt pꝫ de conſe. diſt. iij. pnunciandum. Et quoad ieiunium: vt hꝫ diſt. e. c. rogationes. Licet glo. dicat ibi eſſe exhortationem cõſilij non preceptum. Sed conſuetudo eſt in ꝯrium quoad ceſſationeꝫ ab opibus ꝛ ieiunium. Nec per hoc dicunt doctores hoĩes peccare. Idem de hebdomada ſctã ꝛ hebdomada paſche que erãt in p̄cepto quoad ceſſationem ab operib'. vt patet de conſe. diſt. iij. pnunciandum. Sꝫ conſuetudo eſt in cõtrarium: nec inducunt homines eſſe tranſgreſſores. Idem diſt. lxxiij. agitur de lris dimiſſorijs que dabant ab epĩs clericis ſuis qui ad aliam dyoceſim tranſire volebant ad officiandum. ꝛ hoc ſub certa forma cuꝫ litteris grecis que ibi ponit. Sꝫ dicit glo. ꝙ hoc abijt in diſſuetudinẽ ꝛ ideo illa diſtinctio legitur raro in ſcholis. Tñ ꝗuis forma illa nõ ſeruetur: ſeruandũ tamẽ eſt illud quod traditur diſt. lxxij. ſ. ꝙ clericus alterius dyoceſis non recipiatur ad officianduꝫ in alia dyoceſi ſine litteris dimiſſorijs ſui epĩ: que teſtimoniũ reddunt de eius ordinatiõe ꝛ conuerſatiõe ꝛ licentia ꝛ qꝛ iſtud male obſeruatur ꝛ non ſine pctõ: ideo multa incõuenientia ſequuntur vt indiſtincte ſcelerati fugientes iudiceꝫ ſuum admittant ad officia. qꝛ nõ cognoſcunt. ¶ Item. xxij. q. v. honeſtum habet ꝙ iuramentũ in iudicio fiat a ieiunis. Et in. c. decreuit. dicitur ꝙ in q̃drageſima: in aduẽtu: i diebus diuinis nõ exigant vel exhibeantur iuramenta. ſ. ſolẽnia. vt i iudicio ꝛ hmõi Et vtrũqꝫ eſt abrogatũ p̱ ꝯtrariã conſuetudinẽ: vt etiã dicit glo. ibi.

¶ Multa etiaꝫ edi- .§. ij.

ta antiquo iure ibi notata ſunt immutata. Nã vt dicitur di. lxij. §. penul. Sicut electio ſummi pontificis non a cardinalibus tantum ſed etiam ab alijs religioſis clericis eſt faciẽda auctoritate Nicolai pape. quod habetur di. xxiij. in nomine. Ita epiſcoporum electio non a canonicis tantum ſcilicet maioris eccleſie: ſed ẽt ab alijs religioſis clericis eſt facienda ſm ordinationem Innocentij factam in concilio rome que habetur di. lxij. c. obeuntibus. Sꝫ electio pape hodie ſolum fit per cardinales: vt patet de electio. per totum ꝛ. c. vbi periculum. Electio epiſcoporum ſm iura communia fiebat a canonicis cathedralium eccleſiarum: ꝛ confirmabatur a metropolitanis. Sed hodie ſummi pontifices reſeruant ſibi prouiſionem ꝛ collationem omnium dignitatum: ſcꝫ patriarchalium: metropolitanorum: epiſcoporum: abbatum: prepoſiturarum ꝛ plebanatuum ſeu prioratuum eccleſiarum collegiatarum. Et capitula in his non habent ſe intromittere. Item di. lxxvij. ꝛ di. lxxviij. per totum habetur de etate ordinandorum: ſcꝫ ꝙ ad ſubdiaconatum non debeat quis ordinari ante. xx. annum, ad diaconatum in. xxv. ꝛ non ante. ad preſbyteratuꝫ in. xxx. Ibi etiam habetur de certis interſtitijs ſeruandis inter ordinem ꝛ ordinem. Sed per cle. de eta. ꝛ quali. ordi. immutatum hoc eſt et determinatum ꝙ ſubdiaconus in. xviij. anno etatis ſue. diaconus in. xx. ſacerdos in. xxv. anno inchoato. ſ. anno. etſi non completo valeant ordinari: ꝛ non ante ſine diſpenſatione pape. Nec interſtitia illa oportet ſeruari: ſed ſi legitima etas exiſtit ad omnes ordines infra annum poterit promoueri: immo infra vnã quadrageſimam. vt ſcꝫ in prima dominica eius recipiat omnes ordines minores. in ſequẽti ſabbato ſubdiaconatum in ſabbato ante dominicã de paſſione diaconatum. in ſabbato ſancto ſacerdotium dummodo. aĩs ſit idoneus. Iteꝫ in cauſa. xxxv. que ponunt in. q. ij. iij. iiij. ꝛ. v. quoad gradus conſanguinitatis ꝛ affinitatis prohibitos ad contrahendum matrimonium ſcꝫ ſex gradus correcta ſunt: ꝛ immutata per decre. Greg. ix. que habetur extra de conſangui. ꝛ affi. i. non debet: vt dicit glo. vbi diminuũtur duo gradus ex illis ſex: quia difficile erat ꝛ menti retinere tot gradus. vñ multi ex ignorantia contrahebant in gradibus prohibitis. Et prohibitio ibi determinatur ꝛ declaratur vſqꝫ ad quartum gradum conſanguinitatis ꝛ affinitatis incluſiue in quibus non poteſt contrahi abſqꝫ ſedis apoſtolice diſpenſatione. Et in tertio ꝛ quarto frequenter ex cauſa rõnabili

diſpenſatur. In vlterioribus gradibus vltra
quartum poteſt de iure cõmuni cõtrahi nunc.
¶ Item.ij.q.iiij.c.ſepe contingit. vbi dicit ꝙ
cum furtum reperitur factum in monaſterio &
ignoratur auctor: dʒ fieri talis purgatio: vt ab/
bate vel alio ex monachis celebrãte miſſaʒ: om
nibus detur communio ſub hac obteſtatione.
Corpus dñi ſit tibi ad probationem hodie. Di
cit glo. & bene: ꝙ iſtud ſtatutum eſt abrogatuʒ:
qʒ indebite fieret. Cuʒ qua cõcordat bea. Tho.
in.iiij. ¶ Item quod dicitur de cõſe. diſt.j. Sa
cramenta.ſ.altaris nõ debent niſi a ieiunis ce/
lebrari.ideſt confici.excepto die cene domini.
Dicit glo. & bene: ꝙ illi exceptioni eſt deroga//
tum per conſuetudinem cõtrariam. Et per.c.li
quido.de cõſecra. diſt.ij. vbi indiſtincte & ſine
exceptione diei illius dicitur ꝙ debet ſumi a ie
iunis & confici. Infirmus tamẽ grauiter etiam
nõ ieiunus ſumere poteſt in periculo. Itẽ que
habẽtur de ſacramẽto eucharistie: de cõſecra.
diſt.ij. que videntur eſſe ex modo loquẽdi ſub
precepto.ſcilʒ ꝙ in cena domini omnes debẽt
cõmunioneʒ accipere: vt in.c.in cena. & ꝙ oẽs
debẽt ter in anno cõmunicare.ſ.natiuitate: re/
ſurrectione: & penthecoſte. vt in.c.ſeculares. et
in alijs tribus.c. Intelligenda ſunt nũc eſſe in
cõſilio.excepto feſto dominice reſurrectionis.
quia hoc ſolum nũc eſt in precepto ex decretali
omnis vtriuſqʒ ſexus. extra de pe. & re. quod ẽt
in.c.triforme dicitur.ſ.de vna parte ex tribus
hoſtie conſecrate ꝙ reſeruatur in fine miſſe ho
die nõ ſeruatur: ſed ſimul & due ſicce ſumunt.
Et quod in.c.tribus gradibus dicitur de ieiu/
nio ſeruando per alias horas.ſ.poſt ſumptum
ſacramẽtum etiam nõ ſeruatur: ſed paulopoſt
poteſt comedi ſm bea. Thom. in.iiij. ¶ Quod
in.c.omnis dicitur.ſ.ꝙ accedens ad cõmunio
nem per prius debet abſtinere ab actu coniu/
gali per tres quatuor vel qnqʒ dies. Dicit glo.
hoc eſſe de cõſilio: & ſic eſt debitum honeſtatis
non neceſſitatis precepti.

¶ Gratianus quo/ .§.iij.

qʒ monachus auctor ſeu cõpilator libri ipſius
aliqua ponit in.§.in quibus ipſe ex ſuo ſenſu lo
quitur: que tñ non tenẽtur. videlicet in diſtin.
xiij.§.j. dicit ꝙ cum quis vrget inter duo ma/
la licitum eſt minus eligere. vñ videtur ꝙ ali/
quis põt eſſe perplexus inter duo peccata: ita
ꝙ neceſſe ſit alterũ cõmittere. Sʒ hoc eſt falſuʒ
vt probat ibi glo. ſumma. & bene & diffuſe. Cui
concordat beatus Tho. vt enim ait Hiero. Ne/
qʒ ad virtutes neqʒ ad vitia neceſſitate trahi//
mur. de peni. diſt.ij. Si enim inquit & bea. Au/
gu. nemo peccat in eo quod vitare non poteſt.
Secundum ergo rei veritatem nullus põt eſſe
perplexus inter duo peccata: ſed bene ſm erro
neam cõſcientiam ſuam quam deponere dʒ et
poteſt. ſed ipſa permanẽte datur doctrina ꝙ eli
gat quod minus ſibi videt e duobus. Et ſic in/
telligenda ſunt capitula duo. & ca. nerui. ¶ In
diſt. xcv. §. ſed illud. poſt.c. preſbyteros: dic ꝙ
forte neceſſitate vrgente in abſentia epõrũ vbi
eſt cõſuetudo preſbyteri poſſunt chriſmare in
fronte. Sed hoc nõ eſt verum quãtacũqʒ neceſ
ſitate & cõſuetudo in hoc que potius eſt corru/
ptela nil facit. vt de cõſue. quanto. Sic tʒ bea.
Tho. in. iiij. & alij theologi. quod etiam firmat
glo. Nec epiſcopus poteſt in hoc diſpenſare.
Quidam etiam dixerunt ꝙ nec papa: vt ponit
in dicta glo. Sed ſm beatũ Tho. & alios theo/
logos poteſt vtiqʒ quod probatur ex facto Gre
gorij: qui aliquãdo in hoc diſpenſauit. vt patet
di. ca. peruenit. Et hoc ſentit pma opinio glo.
¶ In ſecunda cauſa. q.j.§. in manifeſtis. dicit
ꝙ in notorijs que ibi manifeſta vocat: non re/
quiritur ordo iudiciarius. quod nõ eſt ſimpli/
citer veruʒ. & diminute loquit. vnde & glo. ſup
c. manifeſta. notanter ponit triplex notorium.
ſcilʒ facti: iuris: & preſumptionis. & que & qua/
lis in eis requiratur probatio. Naʒ in notorio Triplex
facti non ſolum interpolati & actu tranſeuntis: notori/
ſed etiã permanẽtis. qȝ eſt permaxime notoriũ um.
facti. qȝ ſcilʒ nouit maior pars ppli ſeu vicinie
vbi moratur. vt cum tenet ɔcubinam publice.
vt dicit glo. ſuper.§. qñ. q.e. Si reus negat eẽ
notorium crimen ſuum requirit aliquis ordo
iudiciarius. vt ſcilʒ ꝓbetur ſaltem per duos te/
ſtes illud eſſe notorium: & opʒ vt citetur: & ſnia
tanquã cõtra notorium detur. Quod etiam di
cit Gratianus in dicto.§. quãdo. ꝙ talis noto/
rius peccator probatus poſt ſecũdam & tertiaʒ
correctinoem.i. admonitionem ſi incorrigibi/
lis inuenitur eſt damnãdus per ſniam. non te/
netur. quia in huiuſmodi notorijs non requi/
ritur admonitio precedens. ¶ Item in. xj. cã.
q.iij.§. euidenter. itaqʒ poſt.c. ad menſam. di/
cit ꝙ inijciens manus violentas in perſonam
eccleſiaſticam incurrit anathema. ſm illõ. xvij.
q.iiij. ſiquis ſuadente. exponens anathema.i.
ſeparationem a ſacramẽtis & ingreſſu eccleſie:
non autem a cõmunione fidelium. ſed vt dicit
ibi glo. & bene: hoc non tenet eccleſia. Nam cõ
tra eum eſt extra de appella. peruenit. Eſt eniʒ
ſeparatus etiam a communione fidelium. Jo.
ſa. volens eum corrigere dicit talem eſſe excõ/
municatum. ſed non vitandum antequam de
nuncietur. quod eſt falſum: & contra eum eſt ex
preſſe de ſenten. excõmu. cum non ab homie.
¶ Item in eadem cauſa & queſtione in.§. cum
ergo ſententia. poſt.c. non ſolus reus. exponit
illud Grego. Sententia paſtoris ſiue iuſta ſiue

iniuſta timenda eſt: appellans ſniam iuſtaȝ cuȝ
eſt in hoie vere illud crimen pro quo excōmu/
nicatur. Iniuſtam cum non eſt crimen illud: ſȝ
aliud. puta excōmunicatur pro furto quis: qui
tn̄ furtum non cōmiſit: ſed adulterium. Et hic
etſi iniuſtam dicit timendam ⁊ ſeruandam. ſȝ
ſi nō eſt in eo aliqđ criminale videtur velle di/
cere q tunc non hȝ timere vel ſeruare. Sed vt
dicit glo. male intellexit verba Grego. decept⁹
ex eo q ſubintulit Grego. Ne cum iniuſte for
ſitan ligatur ipſam obligationis ſue ſniam ex
alia culpa mereatur. Sed vocat Grego. aliam
culpam ipſum ɔtēptuȝ ſnie cum ſciȝ non ſer/
uat eam: q: iniuſte ligatus eſt: cum nō cōmiſe/
rit illum exceſſum propter queȝ excōmunicat.
Quantūcūqȝ igitur ſit iniuſta niſi ſit lata poſt
appellationem vel contineat intolerabilē erro
rem. lata a ſuo iudice ligat ⁊ ſeruāda eſt. ¶ In
cā. xy. q. j. vbi queritur vtrum liceat clericis ha
bere propria bona arguens pro ⁊ cōtra: multa
inducit. Demuȝ ſoluit in. §. cū ergo. poſt. c. pre
cipimus. per diſtinctionē videlȝ q clericis ori
entalibus quibus licet vti matrimonio: ⁊ occi/
dentalibus qui ante ordinationem ſuam legi/
time habuerunt vxorē ⁊ filios licet habere pro
prium: ad ſui ⁊ familie ſue ſuſtentationē. Alijs
aūt qui a pueritia fuerunt in clericatu non licȝ.
Sed vt dicit glo. iſtud non eſt verum. Naȝ cle
ricis omnibus licet habere propriū: niſi renū/
ciauerint proprijs. vt religioſi: vel voto ſe ad h
aſtrinxerint. vel tēpore pmitiue eccleſie. Et de
his intelligenda ſunt illa cap. que de hoc vidē
tur dicere. Hec in glo. ſummaria in pncipio q/
ſtionis. cui cōcordat. be. Tho. ¶ Item in. iij.
q. j. querens vtrum clericis liceat in iudicio re/
petere ſua. Rn̄. poſt argumēta dupliciter. vide
licet q clericis etiam perfectis licet in iudicio
contendere. non pro lucro captādo: ſed pro dā
no euitando. Item qđ etſi non pro ſuis rebus:
tn̄ pro cōmunibus eccleſiarum ſuarum licet ſta
re in iudicio pro eis defendendis. Sed imper
fecta eſt iſta ſolutio: ⁊ glo. ſummaria melius et
perfectius rn̄det. Dicit enim q oēs clerici qui
habent propriū vel habere poſſunt: poſſunt li/
cite ſua repetere in iudicio. Si non habēt pro/
prium vt religioſi: poſſunt petere bona eccleſia
rum ſuaruȝ ſeu monaſteriorū ſi ſunt prelati de
mandato ſuorum ſuperiorū poſſunt repetere.
vt. xvj. q. j. monachi. Omnes etiam clerici poſ
ſunt agere in iudicio per miſerabilib⁹ pſonis
de mandato ſuperioris. xvj. q. j. peruenit. Nec
hoc derogat perfectioni ſtatus religioſorū quā
uis magis deceat per alios litigare. ſcilicet lai/
De pre- cos. ¶ In cauſa. xvj. q. iij. §. poſt etiam aliter.
ſcriptio- poſt. c. dilectio. dicit q ſufficit ad preſcribendū
ne. q ab initio habuerit bonam fideȝ cū cepit poſ/
ſidere rem alienam. etſi medio tempore habue
rit conſcientiā rei aliene: tamē preſcribit. ſed li
cet hoc ſit ſȝ iura ciuilia: tamē vt dicit ibi glo.
hoc non tenet ſm ius canonicū: cui in hoc eſt
ſtandum. Oportet enim q non ſolum ab ini
tio: ſȝ per omne tempus quo currit preſcriptio
habeat bonam fidem. i. credat ſe iuſte poſſide/
re. vt de reg. iur. poſſeſſor. lib. vj. ¶ In cā. xxij. De iu-
q. iiij. §. viri. dicit q habens votum caſtitatis ſi ramēto
iurat aliquam ducere in vxorem iuramentum illicito
hoc illicitum eſt ⁊ pernicioſum: q: contra vo/ an ſit ſer-
tum. ⁊ hoc eſt verum. Et ſubdit q ſeruare hoc uandū
iuramentum non phibetur: ſed penitētia ſibi vel nō.
de violatione voti eſt iniungenda. quod dicit
magiſter eſt verum cōſummato matrimonio:
quia illam dimittere non poteſt. ⁊ hoc non ob/
ligatione iuramenti: ſed maiori vinculo ſacra/
menti. Sed ſi non conſummauerit matrimoni
um prohibetur ſeruare illud iuramentum: alr̄
peccat mortaliter. Maius enim ⁊ prius vnde
⁊ obligatus eſt vinculum voti qȝ illius iuramē
ti. ⁊ ideo ad primuȝ tenetur. Ibi etiā ſubdit q
ſi quis iurat ſe non facturum clericum vel reli/
gioſum: q non prohibetur illud iuramentum
ſeruare: q: non adimitur per hoc ſalus anime
nec corporis. Nam ⁊ laici in ſuo ſtatu poſſunt
ſaluari. Sed ſm bea. Tho. hoc iurando graui/
ter peccat: q: ponit obicem ſpiritui ſancto. Nā
etſi in ſeculo poſſit ſaluari melius tamen ⁊ per
fectius in clero vel religione. Dicitur autem iu
ramentum illicitum non ſolum cuȝ adimitur
ſalus anime vel corporis: ſed etiam cum dimi/
nuitur ſalus alterius eorum vel profectus ani/
me impeditur per obſeruationem iuramēti ta
lis. ſicut ſi quis iurauit non dare alicui panem
neceſſarium ad ſuſtentationem: vt illicitū pro/
hiberetur illud obſeruare: ſed etiam ſi iuraret
ei companaticum quo melius ſuſtentaretur vt
illicitum eſſet prohibenduȝ obſeruare. Et mul De eo
to magis eſt illicitum cum iurat illud non facu q cogit
rum: quod magis ſaluti anime proficit. ¶ In aliqueȝ
cauſa eadem. q. v. §. j. dicit q qui cogit aliqueȝ ad iurā
ad iurandum falſum. i. exigit ab eo iuramētū: duȝ fal-
peccat mortaliter ſicut periurans. quod ⁊ glo. ſum.
affirmat. Sed hoc intelligendum eſt quādo il/
le ſcit ſeu veriſimiliter credit q iurabit falſuȝ:
vt declarat beatus Aug. in. c. ille q. q. e. Nā alr̄
ſi quis exigit ab aliquo iuramentum vel per ſe
vel per iudicem in iudicio pro veritate inueni
enda neſciens ſi ille falſum iurabit: non vide/
tur arguendus de mortali. Et multo magis iu Quid
dex exigens iuramentum ſm formam iuris ſit lapſo
vel ad requiſitionem partis: cum debet nō pec in vete
cat: etſi ſciat illum falſum iurare ſm bea. Tho. rem he
¶ In. xxiiij. q. j. §. ſi autem. poſt capitu. audiui reſim.
mus. videtur dicere q lapſus in veterem here

ſm excommunicatus eſt.vnde ⁊ ſuſpenſus ab
executione ordinis ⁊ iuriſdictiõis.⁊ alios excõ/
municare non valet.Sed nouam hereſim con
fingens ex corde ſuo non eſt excommunicatꝰ.
Et cum tolleretur ab eccleſia:poteſt excommu
nicare ⁊ alias agere:cum ſcilicet eſt occultus.
Sed glo.dicit indiſtincte ꝙ ſiue veterez ſequa
tur ſiue nouam confingat eſt excommunicatꝰ:
⁊ alios excommunicare non valet.extra de he/
reticis ad abolendam. Ualent tamen alia que
facit dum toleratur ab eccleſia:quia ſcilicet oc/
cultus.Si tamen omnino eſſet occultus: quia
cum nemine exprimit errorem ſuum ſm Pe.
in.iiij.non videtur excommunicatus:quia ec/
cleſia non iudicat nec punit mere occulta.ſʒ cũ
ſe in aliquo manifeſtat ſuam hereſim etſi occul
tum ſit ita ꝙ probari in iudicio non poſſit:ta/
men excommunicatus eſt.Et ideʒ dicit glo.de
ſciſmaticis:niſi forte in ſummo pontifice:cum
duo crearentur ⁊ quilibet crederet ſe papam.
Hec glo.ſummaria.Ultima tamen eius pars
videtur intelligenda cum haberent iuſtã cau/
ſam credendi illud:⁊ rationes eſſent vehemẽ/
tes pro vtraqꝫ parte.vt accidit tempore ſciſma
tis inter Urbanum ⁊ Clementem. In dicto.§.
querẽs Gratianus vtrum lapſi poſt baptiſmuʒ
in crimen ⁊ penitentes valeant promoueri ad
ordines vel dignitates vel curam animarum.
Et iam promoti valeant poſt lapſum permane
re in ordinibus dignitatibus iam ſuſceptis et
ad alia promoueri.Arguit ad partes negati/
uam ⁊ affirmatiuam multum diffuſe.demum
dat duas ſolutiones per diſtinctionem.Haruʒ
prima eſt.ꝙ ſi vere penitent non ficte: poſſunt
promoueri et in ſuis dignitatibus permanere
⁊ ordines exequi ⁊ ad ſuperiores aſcendere.
Si ficte penitent:ita ſcilicet ꝙ non odium cri/
minis ſʒ timor vtilitatis ⁊ amiſſio proprij gra/
dus ⁊ ambitio excelſioris ad penitentiaʒ indu
cit.Et tales non debent promoueri vel manere
in ſuſceptis.Hec dicit in.§.quomodo igitur.
ante capitu.vt conſtitueretur.Aliam ſolutionẽ
ponit in.§.poſſunt.⁊ aliter.ante capitu.ſacer/
dotes.ſcilicet peccata commiſſa aut ſunt occul
ta.⁊ propter talia non prohibentur promoue/
ri ⁊ permanere in ſuſceptis facta ſecreta peni/
tentia.Aut ſunt manifeſta ⁊ propter talia quia
ſcandalizant non poſſunt nec debent promoue
ri vel exequi in ſuſceptis.Sed vtraqꝫ ſolutio
eſt imperfecta ⁊ ſatis confuſa.nec ſimpliciter
vera.ſed cum additione poteſt ſaluari. Nam
quoad primam ſolutionem diſtinguendum:
quia aut crimina ſunt talia que inducunt irre/
gularitatem:⁊ talibus irretiti non poſſunt quã
tumcunqꝫ peniteant abſqꝫ diſpenſatione ordi/
nari vel beneficiari.vel vti ſuſceptis. Exemplũ

De lapſis pꝰ baptiſmum ⁊ penitẽtibꝰ an pmouẽdi ⁊c̃.

in enormibus vel in homicidio:vel mutilatiõ
ne:hereſi:ſciſmate:ſymonia in ordine ſuſce/
pto.dignitate ⁊ beneficio curato etiam occul/
tis.in quibus ſolus papa diſpenſat. Et in me/
diocribus criminibus cum ſunt notoria.vt in
adulterio:ſacrilegio:inceſtu.⁊ huiuſmodi in
quibus etiam aliquando epiſcopi diſpenſant.
Si autem crimina non inducant irregularita
tem poſſunt qui illa perpetrarunt ⁊ promoue/
ri ⁊ vti ſuſceptis ſine aliqua diſpenſatione.per
acta tamen penitentia interiori:ſi non ad per
niciem ſui.ſed ad ſalutem volunt ſacramentũ
ordinis accipere vel vti ſuſceptis.Sed cum vl
terius queritur.ſi per prelatos debet cum hu/
iuſmodi criminoſis qui indigent diſpenſatio/
ne diſpenſari.Tunc habere poteſt locum pri/
ma ſolutio Gratiani.ſcilicet ꝙ non debet:cum
apparet non vere ſed ficte penitere. quamuis
poſſit.Sed ſi vere tunc poteſt ⁊ congruit cum
eis miſericorditer diſpenſari ſm capi. ponde/
ret.⁊.c.domino ſancto.In homicidio ex mali/
cia non conſueuit diſpenſari.etſi poſſit. Quo/
ad aliam ſolutionem ſupplenduʒ eſt.quia ſi oc
culta talia ſint enormia.que vt dictum eſt indu
cunt irregularitatem.indigent huiuſmodi illa
queati diſpenſatione. Si nõ ſunt enormia per
penitentiam ſecretam purgata non impediũt.
Manifeſta vero ſeu notoria ſi ſint enormia vl'
etiam mediocria vt adulterium: ſacrilegium:
ſodomiticum.⁊ huiuſmodi.indigent qui ea
perpetrarunt diſpenſatione. Si non ſunt no/
toria.ſcilicet per confeſſionem in iudicio vel
conuictionem:vel euidentiam facti que nulla
poſſit tergiuerſatione celari. quamuis a mul/
tis ſciantur non indigent talia diſpenſatione:
ſed penitẽtia priuata purgantur. Predicta ſa/
tis elici poſſunt ex gloſa ſummaria.diſtictio.l.
capitu.j.Ubi ponuntur multe circa materiam
opiniones varie.¶ In diſtinctio.j.de peniten
tia querens vtrum peccata commiſſa ſola cor/
dis contritione ⁊ ſecreta ſatiſfactione abſqꝫ ſa/
cramentali confeſſione:cuʒ adeſt facultas poſ/
ſint peccata deleri:vel ſit neceſſaria ipſa confeſ
ſio.Arguit ⁊ pro ⁊ contra valde diffuſe.Demũ
in vltimo.§.non determinat:ſed relinquit iu/
dicio lectoris:quam ſequatur opinionem.Di/
cit tamen glo.ſummaria ꝙ Gratianus quam/
uis non determinet videtur tamen declinare
ad hoc ꝙ ſit neceſſaria confeſſio ad remiſſio/
nem peccatorum ſi adeſt facultas ad quod fa/
cit capitul'.vltimum.Eandem queſtioneʒ mo/
uet Magiſter ſententiarum in quarto.Et ſi/
mili modo indeterminatam relinquit. Sed
Beatus Thomas in.iiij.ibi in expone littere
dicit ꝙ tunc temporis potuit vtraqꝫ opinio
ſine preiudicio eterne ſalutis teneri.ſcilicet

De ↄtritiõe an ſola cõtritione pctã abſqꝫ ↄfeſſiõe ⁊c̃.

ꝙ confeſſio eſſet neceſſaria vel nõ. Sed poſtq̃
ꝑ innocentiũ tertium eccleſia determinauit. ⁊
precepit omnibus peruenientibus ad vſuʒ rõ
nis. vt ſaltem ſemel in anno debeant ꝓprio ſa/
cerdoti confiteri: tenere pertinaciter ꝙ non ſit
neceſſaria confeſſio vocalis que ſit ſacerdoti: eſ
ſet hereticum ⁊ contra claues eccleſie. Uerũ eſt.
ꝙ ꝑ ſolam contritionem que ſine propoſito cõ/
feſſionis ⁊ ſatiſfactionis nulla eſſet. que contri
tio cauſatur ex gr̃a dei peccata remittunt. Sed
habita etiam remiſſione quod tamẽ nullus po
teſt ſcire per ſe adhuc tenetur ad confeſſionem
tempore cõgruo. Quod ſi non faceret tempore
debito habita opportunitate q̃uis peccata di/
miſſa non redirent. tamen incurreret mortale
peccatum ex illa omiſſione. vnde ⁊ dãnationẽ.
ſcʒ ſcʒ btm̃. Tho. in. iiij. ⁊ alias Cui cõcordat glo.
ſũma. i fine pꝰ plres opiniões recitatas nõ vas

¶ Notandũ eti/ .§. iiij.

am ꝙ glo. decretorum ſunt ſatis autẽtice ⁊ bo:
ne precipue exponentes textuʒ qui aliquando
eſt multum obſcurus. vt ſine ipſis male poſſet
intelligi: ⁊ de facili qui alia non vidiſſet in erro
rem induceret. vnde ⁊ heretici aliqui auctorita
tes eius inducunt male exponentes. Glo. etiaʒ
ſummarie. que ſi ponuntur in principio diſtin
ctionum vel queſtionum ſunt communiter bone
⁊ vere. Et cum ibi ponũtur plures opi. vltima
eſt melior ⁊ magis tenetur. ¶ Sunt ibi tamen
in diuerſis. c. alique que non ſunt vere. ¶ Nã
glo. que habetur. xiij. q. ij. ſuper. c. tp̃s. videtur
tenere ꝙ his qui ſunt in inferno mediocriter
mali valent ſuffragia facta pro eis ad diminu/
tionem pene licet nunq̃ liberentur. quod non
eſt verum. ſm̃ be. Tho. in. iiij. quia nec ad libe/
rationem nec ad diminutioneʒ pene valẽt nec
confortationem ſubiecti. ¶ Et male intellexit
glo. dictuʒ ibi. b. Aug. q: aug. vocat mediocri
ter malos eſſe que deſcẽdunt morientes ad pur/
gatorium quibus dicit valere ſuffragia vt tole/
rabilior ſit ipſa damnatio. i. condemnatio ad il
lam penam. vt. ſ. alleuietur. glo. autem intelli/
git mediocriter malos qui ꝓpter mortalia de/
ſcendunt in infernuʒ. ¶ Iteʒ de cõſe. di. ij. ſuꝑ
c. tribus gradibus. ponit glo. plures opiniões
de ſpeciebus eucharíſtie cum ſumuntur. Aliq
enim dicebant ꝙ ille ſpecies nec alijs cibis ad
miſcentur: nec in ſtomachum deſcẽdũt. Alij ꝙ
deſcendũt ſed per ſudorem vel occultos meatꝰ
exeunt: ſeu reſoluuntur. Alij ꝙ q̃ cito ſpecies
ille dentibus atteritur corpus xp̃i ibi eſſe deſi/
nit: ſed omnes iſte opiniones ſunt falſe. Naʒ ſcʒ
btm̃ Tho. in. iiij. ⁊ alios theologos q̃diu ſpeci
es ibi remanent ſacramẽti: tãdiu eſt ibi corpus
xp̃i. ſiue deſcendant in ſtomachum que vtiq̃
deſcendunt: ſiue emitterentur per vomitum: ſi
ue per ſeceſſum ex tali infirmitate integra vt
ſumpta emittente. Et idem iudicium eſt de il/
lis ſpeciebus ſicut de alijs cibis quoad digeſti
onem ⁊ conuerſionem in nutrimentuʒ. ¶ Itẽ
glo. que eſt ſuper. c. timorem de conſe. diſt. ij. q
videtur dicere ꝙ ante chriſti reſurrectionẽ poſt
inſtitutionem ſacramenti non poterat confici
niſi per chriſtũ. Et ꝙ ſi in triduo mortis ſi quis
apoſtolorum conſecraſſet nõ fuiſſet ibi corpus
ſine anima. Et quedam alia ponit que commu
niter non tenentur. ¶ Item quod dicitur. d. c.
ſuper. c. qui bene. in glo. ꝙ cum mus ſumit eu
chariſtiam deſinit ibi ſtatim eſſe corpus chriſti
nõ eſt verum. Sed quãdiu ibi remanẽt ſpeci/
es traiecte in ſtomachum tãdiu eſt ibi ſacramẽ
tum. ¶ Item quod dicitur di. iiij. in glo. ſuper
c. Si papa. ꝙ nõ ſolum pro hereſi: ſed etiam ꝑ
quolibet notorio crimine vt ſymonia: adulte/
rio ⁊ huiuſmodi. ſi poſt admonitionem eẽt in/
corrigibilis ex quo ſcãdalizaretur eccleſia poſ/
ſet iudicari ⁊ deponi papa. Allegat pro ratione
hoc. quia cõtumacia ⁊ inobediẽtia expreſſa di
citur hereſis ⁊ infidelitas. vt di. lxxxj. Si q ſũt
preſbyteri. Sed pro hereſi papa iudicatur. vt
in dicto. c. ſi papa: ſed hoc communiter nõ te/
netur. ⁊ Pe. de palu. in. iiij. reprobat illaʒ glo.
⁊ bene. quia cum dicitur papam propter here
ſim ⁊ infidelitatem poſſe iudicari. itelligit de
hereſi proprie ⁊ ſtricte ſumpta. prout ſcʒ habʒ
firmum errorem circa ea que ſunt fidei in mẽte:
ſed cum cõtumacia ⁊ inobediẽtia dicitur here/
ſis vel infidelitas. ibi ſumitur hereſis large et
improprie. Et de tali nõ loquitur. c. illud ſi pa/
pa. ¶ Item. xiiij. q. ij. ſuper. c. ne quis arbitretur
dicit glo. ꝙ mẽdacium officioſum vt pro ſalu/
te alicuius procurãda quod tamẽ nulli noceat
eſt peccatum mortale in viris perfectis. venia/
le in imperfectis: ⁊ appellat perfectos qui abre
nũciãt pfecte omnibus temporalibus. ſʒ glo.
illa eſt falſa. nam. b. Tho. ſe. ſe. in. q. de mẽda/
cio dicit ꝙ nulllum peccatum ꝙ eſt laicis vel i/
perfectis veniale eſt de ſe mortale pfectis vel
religioſis: quia perfectio perſonalis ſeu ſtatus
perfectionis nõ facit veniale in ſe mortale i eis
eſſe niſi ratione ſcãdali ide ſequẽtis: quia poſ/
ſet ide tãtum ſcãdalum ſequi ꝙ eſſet nõ rõne
mẽdacij ſed ſcãdali mortale. Solẽt autem ma
gis ſcãdalizari hoĩes de mẽdacio perfectoruʒ
q̃ imperfectorum. Nec tamen quodcunq̃ ſcã/
dalum ex hoc ortum eſſet mortale. ſed rarum
quod determinare difficile eſt. Et tũc nõ ratiõe
mẽdacij erit ibi mortale ſeu in mendacio ipſo
ſed in ſcandalo. ¶ Item. ij. q. j. ſuper. c. ſi pecca
uerit in te. glo. mouet tres queſtiones circa ma
teriam fraterne correctionis: ⁊ reſponſiones.

ſm varias opiniones. Sed.b. Tho. perfectius
⁊ clarius ſe.ſe. Cuius ſententias firmat et alle/
gat Arch. in roſario ſuper dicto.c. Et prima q̄/
ſtio eſt. Utrum fraterna correctio intelligatur:
de occultis vel manifeſtis. Et reſpondet q̄ ſm
aliquos itelligitur de occultis ſm alios de ma
nifeſtis. Sed Jo. intelligit de occultis que ta//
men ſciuntur a pauciſſimis. b. Tho. dicit ſim/
pliciter de occultis mortalibus tamen. Secun
da queſtio eſt. Utrum ad fraternam correctionem
teneantur omnes ex precepto. Ad quod reſpō/
dent aliqui ⁊ dicūt q̄ tenentur ex precepto ad
hoc ſolum ſuperiores eccleſiaſtici vel laici: alij
vero vt ſubditi ex conſilio. ⁊ hoc quoad pecca
tum commiſſum ſecus quoad perpetrandum.
quia ad hoc omnes tenentur ad admonendū
ſcilicet. xxiiij. q. iij. Tam ſacerdos. Alij vt hugo
dicunt ſimpliciter ad hoc omnes teneri beat⁹
Tho. tenet ſimpliciter omnes teneri. Sz quia
preceptum eſt affirmatiuum obligat ſemper: ſz
non ad ſemper: imo pro loco ⁊ tempore. ⁊ alijs
circunſtantijs debitis. Et hoc cum ſperat per
hoc ſequi emendatio peccātis: cum ille ſit finis
huius precepti. Ipſe etiam ordo datus ſeu pro
ceſſus in ea ſm euangelium eſt in precepto. cū
ſcilicet per illum modum ſperatur correctio.
Qui autem ſunt in magiſtratu reſpectu ſubdi
torum diligentius ſe habere debēt ratione cu
re. Et vltra fraternam correctionem tenent ad
aliam que eſt actus iuſtitie. correctionem ſcili/
cet paternam ſeu iudiciariam in puniendo ſci
licet crimina commiſſa ſm formam iuris. ⁊ q̄
huius finis eſt principaliter bonum reipubli/
ce quod conſeruatur ⁊ promouetur ex punitio
ne criminum. Ideo etiam ſi ex huiuſmodi cor
rectione que fit multipliciter ſm exceſſus va//
rietatem verbis duris ⁊ factis: vt pena pecuni
aria vel perſonali vel exilio ⁊ huiuſmodi. non
ſperetur emendatio eius ſed ſcandalum ⁊ de/
ſperatio: non tamen propter hoc debet preter/
mitti. vt. xxiij. q. iiij. quo. ⁊ di. lxxxvi. inferiorū
⁊ di. xlv. ſed illud. ⁊. xxiij. q. iiij. eſt iniuſta. De
hac non habent ſe intromittere niſi preſidētes
⁊ erga ſibi ſubditos. Unde. b. Aug. dicit. Et q̄
emendat verbere in quem poteſtas datur ⁊ co/
ercet aliqua diſciplina miſericordiam preſtat.
Multa enim bona etiā inuitis preſtanda ſunt
di. xlv. Si ergo non datur poteſtas ſuper delin
quentem nō debet punire. Tertia queſtio vtrū
admittatur omnes vt criminoſi ⁊ infames ad
denunciationem. Et reſpondetur q̄ ſic ſi bono
zelo denuncient. Sed criminoſi qui ſcilicet p/
ſeuerant in malis eo ipſo q̄ tales non vidētur
bono zelo moueri cum ſe non corrigant. Ad
euangelicam denunciationem omnes poſſunt
admitti: cum non intendatur niſi emendatio
fratris non punitio niſi preſumatur q̄ hoc nō
intenditur: ſed diffamatio aut vindicatio. Ad
denunciationem iudicialem: vbi etiam inten/
ditur punitio ſeruandum eſt quod habetur ex
tra de accu. qualiter ⁊ qñ ⁊. c. inquiſitiōis.

Titulus. xij. De dono

conſilij. Conſilium bonum exigit rectitudi
nem ſui: celſitudinem principij: ⁊ aptitudinē
auxilij. Capitulum primum.

Circa donum con/
ſilij tria poſſumus conſiderare. ſci
licet rectitudinem conſilij: celſitu/
dinem principij: aptitudinem au
xilij. Et quantum ad primum ſciendum q̄ tūc
recte conſiliatur quis. cum facit tria que tāgit
philoſophus. iij. ethi. Primo ſi debitum finē
ſibi preſtituat. Secundo ſi media accommoda
ad finem inueniat. Tertio ſi pars conueniens
conſilio aſſumat. Primo igitur ad hoc q̄
aliquis recta conſilietur oportet q̄ ſibi finem
debitum preſtituat. De principio enim non eſt
conſilium: quia conſilium eſt inquiſitio ratio//
nis de aliquo operabili a nobis. Sed princi/
pia in omni ſcientia oportet ſupponere tāquā
certa. In omni igitur inquiſitione principium
ſub queſtione vel ſub inquiſitione rationis nō
cadit ſimiliter conſilium non eſt de fine. Cui⁹
ratio eſt: quia illud de quo eſt conſilium eſt du
bium vel incertum: qualia ſunt futura contin/
gentia. quod patet quia in talibus ratio pfert
iudicium an eligenda ſint vel vitanda abſque
inquiſitione rationis. Sed finis ⁊ id quod ha/
betur vt finis eſt iam determinatum ⁊ certum
vt in qualibet ſcientia principium illius ſcien/
tie. Secundo quis recte conſiliatur ſi me//
dia accommoda vel conuenientia ad finem in
ueniat. Quod enim de aliquibus non fit conſi
lium: procedit ex eo: vel quia ſunt determina//
ta: vel quia ſunt minima. Sed que ſunt deter/
minata: id eſt que habent determinatas vias p
cedendi ad determinatos fines: non oportet
ibi conſiliari ſicut ſcriptor: non conſiliatur quo
modo debeat litteras trahere: quia hoc eſt iā
determinatum per artem ⁊ non dubium. Si
autem ſunt minima vel inutilia que paruū ad
iuuant vel impediunt ad conſequendum finē
quia nō multum refert vtrum ſic vel ſic fiat. qḋ
autem parum eſt ratio accipit vt nihil. Unde
de huiuſmodi nō eſt cōſilium: ſed de eo quod
eſt cōuenientius vtilius ⁊ facilius ad cōſequē//
dum finem quale cōſilium eſt quod datur de
paupertate Math. xix. Si vis perfectus eſſe
vade ⁊ vēde oīa que habes ⁊ da pauperibus.
quod vtile cōſilium eſt nō preceptum. ⁊ de vir/

Tria facit q̄ recte cōſiliatur

ginitate vel viduitate.j.Cor.vij. De virginib⁹
autem preceptum domini non habeo.conſiliū
autem do:quod eſt de meliori. Et merito quia
vt dicitur Eccli.xxvj.Non eſt digna pondera/
tio anime continentis.b.Amb.Uirginitas ſua
deri poteſt imperari non poteſt.Res eſt magis
voti ꝙ̄ precepti.xxxij.q.j.Integritas.De obe/
dientia ait Stephanus papa cuidam vxorici//
de.Placeat tibi conſilium noſtrum quod tibi
melius ⁊ vtilius videri poteſt. Relinque hoc
malignum ſeculum.Ingredere monaſterium
humiliare ſub manu abbatis cūcta facito ſim/
plici animo que tibi fuerint imperata.xxxiij.
queſtio.ij. Admonere. ¶ Tertio ad hoc ꝙ
aliquis recte conſilietur oportet ꝙ aſſumat te/
pus cōueniens ne ſit nimis moroſus ⁊ tardus
vt tranſeat debitum tempus. nec etiam nimis
velox.Unde calixtus papa.Nos enim tempo/
re indigemus vt aliquid maturius agamus.
Non precipitemus conſilia ⁊ opa noſtra neqꝫ
ordinem eorum corrumpamus di.l.ponderet
Ad hec tria que faciunt conſilium rectum ope/
ratur quedam virtus moralis pars pruden//
tie que dicitur eubolya:que eſt recte conſiliati/
ua.vt dicit philoſophus.vj.ethicorum.vbi au
tem deficit aliquod horuꝫ. vt ꝙ preſtituat ſibi
malum.puta intendens ſuam exequi volupta
tem vel vtilitatem:non honorem dei ſalutē ſui
vel proximi:vel etſi bonum finem eligat.tamē
vias quibus ad illud conſequendum perueni
at:⁊ media indebita accipiat:puta vt vincat in
ſtam cauſam mendacio vtitur:vt vincat inimi
cum proditionem facit vel aliud indecens vel
tempus debitum non aſſumit.vel modum:q̄r
non firmus permanet non eſt bonum ⁊ rectuꝫ
conſilium.Propter hoc ſequitur ꝙ peccator
ſcilicet in mortali permanens:non eſt bene cō
ſiliatiuus:quia non obſeruat debitas circūſtan
tias vel debitum finem non attendit cum pec/
cat.Et per oppoſitum virtuoſus quilibet ⁊ be
ne cōſiliatiuus etſi ſit idiota in his ſcilicet que
pertinent ad bonum virtutis:licet in alijs: vt
in negociationibus vel rebus bellicis vel hu//
iuſmodi non ſit bene conſiliatiuus.Hec ſm̄.b.
Thom̄.in.iij.diſt.xxxv.articu.iiij.exceptis au/
ctoritatibus decretorum.

¶ Quātū ad ſecun/ .§.i.

dum ſcilicet de certitudine vel celſitudine iudi
Donuꝫ consilij neceſſariū q̄re — cij que.habetur per donum conſilij. Sciēduꝫ
ꝙ proprium eſt creature rationali vt per inqui
ſitionem rationis moueatur ad aliquid agen/
dum.Que quidem inquiſitio rationis conſili
um dicitur.Sed quia ratio humana non pōt
comprehendere ſingularia ⁊ contingētia que
poſſunt occurrere:⁊ etiam deficere ne ad fineꝫ
intentum perducat ea de quibus conſiliatur.
Ideo certitudinem conſilij attingere non ē hu
manum ſed diuinum.cuius eſt per certitudi//
nem contingentium euentus preuidere.Et id̄
oportet ꝙ ad hanc certitudinem habendam:
mens humana inſtinctu ſpiritusſancti eleuetur
ſupra humanum modum ad quam certitudi//
nem non poteſt ratione dictaminis eleuari.Et
ideo indiget homo in inquiſitione conſilij di/
rigi ⁊ eleuari a deo qui omnia comprehendit.
Et hoc fit per donum conſilij.Quod ſic diffini Donuꝫ
tur ſm̄.b.Tho.in.iij.di.xxxiiij.ar.ij.Donū cō conſilij
ſilij eſt quo homo accipit hoc quod agendum q̄d ſit
eſt:quaſi per certitudinem a ſpiritusſancto edo
ctus ſupra humanum modum.Uel aliter do//
num conſilij eſt quo homo dirigitur in agen//
dis ⁊ cauendis:non per inquiſitionem rōnis
ſed quaſi conſilio accepto a ſpiritusſancto.Naꝫ
ſcire pro certo omnia agibilia ⁊ cauere omnia
impedientia a conſecutione vite eterne: nō eſt
ex dictamine rationis:ſed ex virtute ſpiritusſā
cti quo filij dei aguntur Roma.viij.Uel aliter
conſilium quod eſt donum eſt quo ſpiritusſan/
ctus dirigit nos in omnibus que ordinantur
in finem vite eterne ſiue ſint de neceſſitate ſalu
tis ſiue non.Hec.b.Tho.ſe.ſe.q.lij.ar.iij.Q̄d
autem mens humana per donum conſilij inſtru
atur dirigatur ⁊ perficiatur in agendis oſten//
ditur tripliciter.Primo ex interpretatione.Se
cundo ex ſimilitudine.Tertio ex ratiōe. ¶ Ex Cōſiliū
interpretatione patet.Nam conſilium dicitur vn̄ dr̄
quaſi conſidium eo ꝙ multi conſident ad con/
ferendum ſimul.quos oportet conſiderare plu
res conditiones ſeu circunſtantias:quas dum
vnus in conſiderando deficit:alius melius per
cipit:vt dic̄.b.Tho.j.ij.q.xiiij.ar.ij. Sic a ſimi
li:quia humana ratio non poteſt habere aliquā
certitudinem de euentibus contingentium ad
preuidendum de eis per donum conſilij ſpiri/
tusſancti rationem humanam inſtruit de agen
dis ſupra humanum modum.Unde vrbanus
papa.Cum ſpiritusſanctus infunditur.cor fide
le per prudentiam ⁊ conſtantiam dilatatur de
conſe.di.iiij.Omnes.Ad prudentiam autem
pertinet conſilium. ¶ Secundo hoc probatur
ſimilitudine.videmus enim in rebus huma//
nis ꝙ illi qui non ſufficiunt ſibiipſis in inquiſi
tione conſilij.a ſapientibus conſilia exquirunt
ſm̄ documentum illud Tob.iiij.Conſiliū ſem
per a ſapiente inquire ⁊ di.xxij.de quibus di//
citur.Facilius inuenitur quod a pluribus ſe//
nioribus queritur.Sic ad propoſitum. q̄r ra//
tio humana non poteſt comprehendere ſingu/
laria ⁊ contingentia que poſſunt occurrere : id̄
magis indiget homo inquiſitione conſilij:qua
ſi conſilio accepto a deo:qui omnia comprehē

dit ſm. b. Tho. ſe. ſe. q. lij. ar. ij. ¶ Tertio h̄ de-
clarat ex ratione. Nam ratio humana perficit
per hoc ꝙ mouetur a ſuperiori principio mo-
tiuo. ſicut corpus quod mouetur a ſpiritu. ma-
nifeſtum eſt autem ꝙ rectitudo rationis hu-
mane comparatur ad rationem diuinam. Si-
cut principium motiuum inferius ad ſuperiꝰ.
Ratio enim eterna eſt ſuprema regula omnis
humane rectitudinis. ⁊ ideo regula humana
maxime perficitur ⁊ adiuuatur. ſm ꝙ mouet
⁊ regulatur a ſpiritu ſancto per donum conſilij
circa ea que ſunt agenda propter finem. b. tho.
ſe. ſe. q. lij. ar. ij. ⁊ philoſophus dicit in li. de bo-
na fortuna. ꝙ his qui mouentur per inſtinctũ
diuinum non expedit conſiliari. ſm rationem
humanam: ſed ſequantur inſtinctum diuinuȝ
quia mouentur a meliori principio. Ad quod
optime facit. quod habetur. xix. q. ij. Due ſunt
leges: publica ſcilicet humana ſcripta ⁊ priua-
ta: ſcilicet ſpiritus ſancti. ⁊ qui hac ſecunda du-
cuntur. non ſubijciuntur perſone. ibi. vide bñ.

¶ Quãtũ ad ter- .§. ij.

Dono conſilij adaptat quinta beatitudo quare

tium. ſ. aptitudinẽ cõſilij nota ꝙ quinta beati-
tudo que ẽ. Beati miſericordes. adaptat huic
dono ſicut dirigẽti. Quãuis. n. p ꝯſiliũ in om-
nibus vtutũ actibus dirigamur: ſpãlr tamen
in opibus miſericordie. Nã cũ ꝯſiliũ ſit de his
que ſunt ad finẽ vtilia. ſequit ꝙ de his q̃ ſunt
maxime vtilia ad finẽ. maxime ꝯſiliũ erit vtile
⁊ neceſſariũ. Sȝ miſericordia maxime eſt vti-
lis ad finẽ ſm illud. j. ad Ti. iiij. Pietas ad oia
vtilis eſt que exhibet p ſeptẽ opa miſericordie
corporalis: ⁊ multomagis per opa miſericor-
die ſpũalis: vt docere: pdicare: regere: ⁊ huiuſ-
modi. b. Tho. ſe. ſe. q. lij. ar. iiij. Idem oſtendit
Aug. in ſermone dñi in monte dicẽs. Cõſiliuȝ
ꝯuenit miſericordibus. qꝛ vnicũ remediũ eſt
de tãtis malis erui ⁊ liberari dimittere alijs ⁊
dare. Ad idẽ glo. ſup illud. Beati miſericor-
des. Miſericordia ait eget ſpũ ꝯſilij: ſine quo
nemo circũſcripte miſeret. Initiũ enim ſui mi-
ſereri. finis eſt pro alio mori. Dañ. iiij. Place-
at tibi rex ꝯſiliũ meũ. pctã tua elemoſynis redi-
me de pe. di. j. Quãobrẽ. Quãdo aũt elemoſy-
na cadat ſub pcepto ⁊ qñ ſub ꝯſilio. habes ple-
ne declaratũ ſ. ij. pte ti. j. c. xxiiij. de ſhũanitate.
¶ De conſilijs euangelicis. ⁊ primo de conſi-
lio obedientie. Capitulum. ij.

Quia optimum ho-
minis eſt vt mẽte deo adhereat ⁊ re-
bus diuinis. Impoſſibile eſt aũt ꝙ
hõ intẽſe circa diuerſa occupet. ad
hoc ꝙ liberius mẽs hois feratur in deũ. ſquit
b. Tho. in. iii. cõtra gẽtiles: dãtur in diuina le-
ge ꝯſilia: quibus hoies ab occupatiõibus vite
preſentis retrahant: qꝫtũ poſſibile eſt vitã agẽ-
ti terrenã. Nõ eſt aũt hoc ita homini neceſſari-
um ad iuſtitiã: vt ſine eo iuſtitia eẽ nõ poſſe in
ipſo. Nõ. n. virtus ⁊ iuſtitia tollit ſi hõ ſm or-
dinẽ rõnis corporalibus ⁊ terrenis rebus vta-
tur. Et ideo huius diuine legis admonitiones
dicũtur ꝯſilia nõ precepta inquãtũ ſuadet ho-
mini vt propter meliora minus bona preter-
mittat. Occupat. n. humana ſollicitudo ſȝ cõ-
munẽ modũ humane vite erga tria.

¶ Primo quidem circa propriam perſonam
quid agat aut vbi cõuerſetur.
¶ Secundo circa perſonas ſibi coniunctas p-
cipue vxorem ⁊ filios.

Sollicitudo hois circa tria

¶ Tertio circa res exteriores procurandas. q-
bus homo indiget ad ſuſtentationem vite.
¶ Ad amputandam igitur ſollicitudineȝ cir-
ca res exteriores datur in lege diuina conſiliũ
paupertatis. vt ſcilicet res huius mũdi abijci-
at quibus animus eius per ſollicitudinem ali-
quã implicari poſſet. Hinc eſt ꝙ dominus di-
cit Matth. xix. Si vis perfectus eſſe vade et
vẽde oia que habes ⁊ da pauperibus ⁊ ſeque-
re me. Ad amputãdã aũt ſollicitudinẽ vxoris
⁊ filioꝝ: datur homini ꝯſiliũ de virginitate vel
caſtitate ſeruãda. Hinc eſt ꝙ dicitur. j. Cor. vij.
De virginibus aũt preceptũ dñi nõ habeo: ꝯſi-
liũ aũt do. Et huius ꝯſilij rationẽ aſſignãs ſub-
dit. Qui ſine vxore eſt ſollicitus eſt que ſũt dñi
quomodo placeat deo. Qui aũt cũ vxore ẽ ſol-
licitus eſt que ſũt mũdi quomodo placeat vxo-
ri ⁊ diuiſus eſt. Ad amputandam autem ſolli-
citudinem hominis circa ſeipſum. datur conſi-
lium obedientie. per quam homo diſpoſitionẽ
ſuorum actuum ſuperiori committit. propter
quod dicitur Heb. viii. Obedite prepoſitis ve-
ſtris ⁊ ſubiacete eis. ipſi enim peruigilant:
quaſi rationem reddituri pro animabꝰ veſtris
Quod ſumma hominis perfectio in hoc conſi-
ſtat. ꝙ mens hominis deo vacet. Ad hanc au-
tem mentis vacationem predicta tria maxime
videntur diſponere. conuenienter ad perfectio-
nis ſtatum ipſa pertinere videntur. non quia
ipſe ſunt perfectiones: ſed quia ſunt diſpoſi-
tiones quedam ad perfectionem. que in hoc
conſiſtit: qꝛ mens hominis deo vacet. Et hoc
expreſſe oſtendunt verba domini paupertateȝ
ſuadentis. Si vis perfectus eſſe ⁊c̃. ſubdens.
Sequere me. quaſi in ſua ſequela perfectionis
conſtituens vitam. Poſſunt etiaȝ predicta tria
dici perfectionis ſigna ⁊ effectus. Cum enim
mens amore ⁊ deſiderio alicuius rei vehemẽ-
ter afficitur. conſequens eſt vt alia poſtponat.
Ex hoc ergo ꝙ mens hominis feruenter amo-
re ⁊ deſiderio in diuina fert. in quo pfectionẽ

Hois pfectio i q̃ cõſiſtit ⁊ p q̃ diſponit ad hanc

conſtare manifeſtuȝ eſt. ſequitur ꝙ omnia que pñt ipſaȝ retardare quo minus feraſ in deũ ab ycíat non ſolum charam vxoꝛem. ⁊ prolis aſfectum: ac rerum exterioꝛum. ſed etiam ſuiipſius. Et hoc ſignificant verba ſcripture. Dicitur enim Canti. viij. Si dederit homo omneȝ ſubſtantiaȝ pro dilectione quaſi nihil deſpicit eã. ⁊ Matthi. xiij. ca. Sile eſt regnum celoꝛuȝ homini negociatoꝛi querenti bonas margaritas: inuẽta autem ⁊c̃. ⁊ Phil. iij. Que mihi aliquando fuerunt lucra. arbitratus ſum vt ſtercoꝛa. vt xp̃m lucrifaciam. Adde qꝛ ſignuȝ maxime ⁊ pfecte amicicie vnius ad alterum eſt: cũ ſe ⁊ ſua amico dat. Sic cum per paupꝛtatem offerat quis bona exterioꝛa deo: p caſtitatem coꝛpus qꝛ maximas delectatiões eius. ſ. venereas ſibi auſert ⁊ voluntatem pꝛopꝛiam quo nil maius dat pꝛelato cuius voluntati ſe ſubycit loco dei. ⁊ ideo per iſta ſignificatur pfecta amicicia eius ad deum. Quia igitur predicta tria. diſpoſitiones efſectus. ⁊ ſigna ſunt ad perfectionem cõuenienter: qui predicta deuouent deo dñr eſſe in ſtatu perfectionis. pfectio autem ad quam predicta diſponunt: in vacatione mentis ad deum conſiſtit. Unde predictoꝛum profeſſoꝛes religioſi dicuntur. quaſi ſe ⁊ ſua per modum ſacrificij deo dedicantes. Religio enim in cultu diuino conſiſtit. vt in oblationibꝰ ⁊ ſacrificijs ⁊ hmõi: Hec be. Tho. in. iij. contra gentiles. c. cxxv. Et xiiij. q. j. d.ᵉ Ubi cõſiliũ datur offerẽtis eſt arbitriũ. vbi vero pceptũ neceſſitas ſeruientis.

De obedientie .§. i.

voto ⁊ alijs votis. Sciendum ꝙ ſtultum viſuȝ eſt aliquibus obligare ſe voto ad obediendum alicui. aut quodcũqȝ ſeruandum inducentibꝰ hanc rationem. Unumquodqȝ bonum q̃to liberius agitur tanto virtuoſius eſſe videtur. Quanto enim ex maioꝛi neceſſitate quis ad ali-
Arguiſ quid obſeruandum aſtringitur: tanto minus li-
cõtra. bere id agere vt dicitur. Uidetur igitur derogari laudabilitati virtuoſoꝛum actuum p hoc ꝙ ex neceſſitate obediẽtie vl' voti fit. ¶ Sed hoc
Solu// repꝛobat btũs. Tho. iij. contra gentiles. ca. cxx
tio ar// iij. tripliciter. Pꝛimo dicit ꝙ qui hoc dicũt vi-
gumẽti dentur ignoꝛare diuerſitatem neceſſitatuȝ. Eſt enim triplex neceſſ tas. Quedam ex coactione. quedam ex interioꝛi inclinatione. quedam ex fi-
qꝛ triplx ne. ¶ Et pꝛima quidam neceſſitas laudem vir-
eſt necẽ tuoſoꝛum actuuȝ diminuit. qꝛ contrariatur vo-
tas. luntario Coactum eſt enim quod eſt voluntati contrarium. Secũda neceſſitas que. ſ. eſt ex interioꝛi inclinatione pꝛocedens: laudem virtuoſi actus non minuit. ſed auget. facit enim volũtatẽ magis intendere in actuȝ virtutis. Patet enim ꝙ habitus virtutis q̃to fuerit perfectioꝛ tanto vehementius voluntatem tendere facit in actum virtutis bonum: ⁊ minus ab eo deficere. ꝙ ſi ad fineȝ perfectionis peruenerit. quãdam neceſſitatem infert ad intenſe agendum ⁊ minus deficiendum: ſicut eſt in beatis q peccare non poſſunt nec tamen propter hoc aut libertati voluntatis aliquid deperit aut actꝰ bonitati. ¶ Tertia neceſſitas eſt ex fine. ſicut dicitur alicui eſſe neceſſariam nauẽ vt tranſeat mare. Patet autem ꝙ huiuſmodi neceſſitas libertatem voluntatis non minuit nec actuum bonitatem. quin potius quoad aliquid auget q̃ſ neceſſarium ad finem ex hoc ipſo laudabile ẽ. ⁊ tanto laudabilius quãto finis fuerit melioꝛ. Neceſſitas autem obſeruando que quis vouit aut obediendi ei cui ſe ſuppoſuit: non eſt neceſſitas coactionis. nec etiam ex interioꝛi inclinatione pꝛouenieus: ſed ex oꝛdine ad finem. Eſt enim neceſſarium vouenti hoc vel illud agere ſi debet votum impleri: aut obediẽtia ſeruari. Cuȝ igitur hi fines laudabiles ſint: vtpote quibus homo deo ſe ſubycit: neceſſitas predicta nihil diminuit de laude virtutis. ¶ Secũdo ꝙ talis obligatio quam quis ſibi ſumit non diminuit de laude virtutis: pꝛobatur ſic. Conſiderandum eſt enim ꝙ dum implentur aliqua que quis vouit vel que ſibi pꝛecipiuntur ab eo cui ſe quis ſubdidit propter deum. maioꝛi laude ⁊ remuneratione ſint digna. Sicut enim cõtingit vnum actum eſſe duoꝛum vitioꝛum dũ actus vnius vitij ad finem alterius vitij oꝛdinatur. vt cum quis furatur vt foꝛnicetur. Actꝰ quidem ſm ſpeciem eſt auaritie: ſm intentionem eſt luxurie. Sic codeȝ modo contingit in actibus virtutum. Actus enim vnius virtutis ad actum alterius virtutis poteſt oꝛdinari. Sicut cum quis dat ſua vt cum eo habeat amiciciam charitatis. Actus quidem talis ex ſpecie ſua eſt actus liberalitatis. Ex fine eſt actus charitatis. Huius autem actus maioꝛem laudem habet virtutis ex charitate q̃ȝ ex liberalitate. Unde etſi remittatur ex eo ꝙ liberalitatis eſt: ex eo ꝙ ad charitatem oꝛdinatur maioꝛi laude ⁊ mercede dignus eſt q̃ȝ ſi liberalius ageretur non in oꝛdine ad charitatem. Ponamus ergo aliquem aliquod opus virtutis agenteȝ: puta ieiunantem: vel ſe a venereis continentẽ. Equidem ſi hoc agat abſqȝ voto: erit actus abſtinentie vel caſtitatis. Si ex voto: refertur vlterius ad aliam virtutem: cuius eſt deo vouere aliquid. ſcilicet ad religionem que potioꝛ eſt caſtitate vel abſtinentia. vtpote faciens nos recte habere ad deum. Erit ğ actus abſtinẽtie vel cõtinẽtie laudabilioꝛ in eo qui ex voto fac̃. etſi nõ ita dlectet in abſtinẽtia ex eo ꝙ delectaſ i potioꝛi v̇tute q̃ ẽ religio. ¶ Tertio ſic. volũtas

ꝑ recedens actum manet virtute in tota execu/
tione actus: ⁊ ipſum laudabilem reddit. etiam
quando de propoſito voluntatis propter quē
actum incipit: in executione operis non cogi/
tabat. Non enim oportet vt qui propter deum
aliquod iter arripit: in qualibet parte itineris
actu cogitet de deo. Patet autem ꝙ ille qui vo
uet ſe aliquid facturum intenſius illud vult ꝙ̃
ſi ſimpliciter illud facere diſpoſuit. quia nō ſo
lum illud facere voluit: ſed voluit ſe firmare vt
nō deficeret ab eo faciendo. Ex hac voluntatis
intentione redditur executio voti cum inten//
tione quadam laudabilis etiam quando volū
tas vel non ex actu fertur in opus vel fertur re
miſſe. Sic ergo laudabilius fit quod ex voto
fit: ꝙ̃ qđ fit ſine voto: ceteris tamen paribus.

¶ Cōtinētia ſeu ca/ .§.ij.

Triplex gradus caſtita//tis

ſtitas ponitur inter conſilia quantum videlicet
ad virginitatem ſeruandam vel viduitatem.
Cum enim ſit triplex gradus caſtitatis: ſcilicet
virginalis vidualis ⁊ coniugalis. Ad continē/
tiam quidem coniugalem tenetur quilibet ex
precepto. non quidem ꝙ aliquis teneatur ad
contrahendum coniugium: ſed ſi contraxerit:
oportet ꝙ abſtineat ab omni actu venereo ex/
tra ſuam vxorem. Iuxta illud Exod. xx. Nō me
chaberis. ⁊ Tob. iiij. Attende tibi ab omni for
nicatione ⁊ preter vxorem tuam non patiaris
crimen ſcire. Quod ſi extra coniugium ſit poſi
tus vir vł mulier: de neceſſitate tenetur abſtine
re ab omni actu carnali extra coniugium: ſicut
clericus ⁊ religioſus. Sed in hoc eſt differētia
quia laicus vir vel mulier qui ſe voto nō aſtrin
xit ad caſtitatem vidualem vel virginalem: po
teſt contrahere matrimonium ſi vult. Sed or/
dinatus in ſacris vel religioſus non poteſt: qꝛ
ex voto facto tacito: vł expreſſo ſe obligauit ad
caſtitatem vidualem ſi virginitatem iam ami/
ſit licite vel illicite: vel etiam ad virginalem ſi
virginitatem ſeruauit. Et ad horum alterum
tenetur de neceſſitate ſalutis. Erat ſiquidez pri
mo ante votum caſtitatis virginalis vel vidua
lis in conſilio quod datur de meliori bono. me
lior enim ſtatus eſt vidualis caſtitas ꝙ̃ coniu/
galis. ⁊ melior virginalis vtroqꝫ tamen facto
voto conſilium tranſit in preceptuz. vnde glo.
ſuper illud. Uouete ⁊ reddite domino deo ve
ſtro dicit. Uouere eſt voluntatis ⁊ in conſilij li
bertate reddere neceſſitatis. ¶ Circa hanc igi

De multiplici errore circa caſtitatez

tur caſtitatem extitit multiplex error. Primus
eorum qui dixerunt malum eſſe ⁊ illicituz ſer/
uare caſtitatem virginalez vel vidualē. ¶ Se
cundus eſt eorum qui dixerunt actum venere
um ſoluti cum ſoluta licitum vt naturalē actū
¶ Tertius eſt eorum qui dixerunt actum con
iugalem de ſe illicituz: nec in tali ſtatu poſſe ſal
uari. ¶ Quartus eſt eoꝝ qui dixerunt ſtatum
coniugalē nō ſolū licitū: ſed equalis meriti eē
cū ſtatu virginali vel viduali. ¶ Qui ſequun/
tur primū errorē. tribus rationibus hoc ꝓbāt.
Primo ſic. Diuinius eſt bonū ſpēi ꝙ̃ bonū in/
diuidui. Uiri aūt ⁊ mulieris coniūctio ordina
tur ad bonū ſpēi. Sumptio cibi ⁊ potus ad ho
nū indiuidui: ſcꝫ conſeruandū ipm. Sed pec//
caret qui omnino abſtineret a cibo ⁊ potu: er/
go multo magis abſtinens ab actu generatio/
nis. Secundo ſic. Ex diuina ordinatione danť
homini mēbra ad generationē apta: ⁊ ētvis cō
cupiſcibilis ad hoc incitans ⁊ alia hmōi ad ħ
ordinata: videť ergo contra diuinam ordina//
tionem agere qui omnino ab actu generatōis
abſtinet. Tertio ſic. Nō eſt poſſibile quin con//
cupiſcentie venereorū oriant cū naturales ſint
reſiſtere autem concupiſcentijs ⁊ quaſi conti//
nuā pugnā habere: maiorē inquietudinē ani//
mo tribuit ꝙ̃ ſi aliquis vtatur moderate cōcu
piſcentijs. cū igiť inquietudo animi maxime
perfectioni virtutis repugnet: videtur perfe//
ctioni virtutis aduerſari. ꝙ aliquis perpetuaz
continentiam ſeruet. Ad que etiam facit quod
dominꝰ ait Gen. j. Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊c.
Sed dicit. b. Tho. in. iij. cōtra gentiles. c. cxxxj.
ꝙ non eſt difficile dicta argumēta ſoluere. Cō/
ſiderandū eſt igiť pro eoꝝ declaratione ꝙ alia
ratio eſt habenda in his que ad neceſſitatē vni
uſcuiuſqꝫ hoīs pertinent: alia in his que per/
tinent ad multitudinis neceſſitatē. In his enī
que pertinent ad neceſſitatē vniuſcuiuſqꝫ opꝫ
ꝙ vnicuiqꝫ prouideatur ſingulariter. hmōi au
tem ſunt cibi ⁊ potus ⁊ alia. que ad ſuſtentatio
nem indiuidui pertinent: vnde neceſſarium ē
ꝙ quilibet cibo ⁊ potu vtatur. In his autē que
ſunt neceſſaria multitudini: non oportet ꝙ cuī
libet de multitudine illud attribuatur. Neqꝫ ēt
eſt poſſibile. Patet igitur multa eſſe neceſſaria
multitudini hominum: vt cibi: potus: prepara
tio indumenta: domus ⁊ alia huiuſmodi. que
impoſſibile eſt ꝙ per vnum procurentur. Et idō ſ. titu.
oportet diuerſorum diuerſa eſſe officia. Sicut iiij. ca.
etiam in corpore diuerſa membra ad diuerſos vij. §. j.
actus ordinantur. Quia igitur generatio non
eſt de neceſſitate indiuidui: ſed de neceſſitate
totius ſpeciei non eſt neceſſariuz ꝙ omnes ho
mines actibus generationis vacent. Sed qui
dam ab his abſtinentes actibus alijs officijs
mancipentur: puta militie ⁊ contemplationi.
Ex quo patet ſolutio ad ſecundum. Ex diuina
enim prouidentia dantur homini que ſunt ne
ceſſaria toti ſpeciei: nec tamen oportet ꝙ quilī
bet homo quolibet eorum vtatur. Data eſt enī
homini induſtria edificandi: virtus ad pugnā

dum: intellectus ad ſcientias acquirendum.
nec tamē oportet ꝙ omnes ſint domificatores
milites: doctores: ⁊ huiuſmodi. Similiter quā
uis ſit homini data virtus generatiua cū alijs
que ordinantur ad actum eius: non tamē opꝫ
ꝙ quilibet actui generationis intendat. ab his
enim que ſunt neceſſaria multitudini: quāuis
quantum ad ſingulos melius ſit ꝙ qs abſtine/
at melioribus exercitijs deditus: non tamē bo
num eſſet ꝙ omnes abſtinerent. ſicut etiam pa
tet in ordine vniuerſi: quāuis melior ſit ſubſtā
tia ſpiritualis. non tamen eſſet melius vniuer/
ſum in quo eſſent ſolum ſubſtantie ſpirituales
ſed imperfectius. ſicut etiaꝫ oculus eſt perfecti
us membrum pede. non tamen eſſet perfectuꝫ
animal ſi oculum haberet non pedē. ſic ⁊ mul/
titudo humani generis perfectior exiſtit. ꝙ ali
qui in ea vacent generationi alique contempla
tioni. Ad tertium rñ. ꝙ ſollicitudo ⁊ occupatio
inquietudinis quam habent illi qui coniugio
vtuntur de vxoribus filijs ⁊ neceſſarijs vite ac
quirendis eſt continua. Inquietatio autēꝫ quā
homo patitur ex pugna concupiſcentiaruꝫ eſt
ad aliquam horam: que etiam minoratur per
hoc ꝙ aliquis ei non conſentit. Nam quanto
magis quis delectabilibus vtitur tanto magis
creſcit in eo delectabilis appetitus. Debilitan/
tur etiam in eo concupiſcentie per abſtinētias
⁊ alia exercitia corporalia que conueniunt his
qui propoſitum continentie habent. Uſus eti/
am corporalium delectationum magis abdu/
cit mentem a ſua altitudine ⁊ impedit a cōtem
platione ſpiritualium ꝙ̄ inquietudo que pro
uenit ex reſiſtendo concupiſcentijs horum de/
lectabilium: quia per vſum delectabiliuꝫ ⁊ ma
xime venereorum mens maxime carnalib9 in/
heret cum delectatio quieſcere faciat appetitū
in re delectabili. Et ideo his qui ad contempla
tionem diuinorum ⁊ cuiuſcunqꝫ veritatis in/
tendunt: maxime nociuum eſt venereis dedi/
tos eſſe. ⁊ maxime vtile ab eis abſtinere. nihil
autem prohibet quāuis vniuerſaliter dicatur
vni homini melius eſſe continentiam ſeruare
ꝙ̄ matrimonio vti. quin alicui id melius ſit.
Unde ⁊ dominus facta de continentia mentio
ne. cum ſcilicet dixit. Alij ſeipſos caſtrauerunt
propter regnum celorum: ideſt propoſituꝫ con
tinentie ſumpſerunt. Subdidit. Non omnes
capiunt verbum iſtud. ſed qui poteſt capere ca
piat. Quod autem dictum eſt de precepto do/
mini Geñ. j. Creſcite ⁊ multiplicamini: habuit
obligationem ⁊ vim artandi illo tempore pro
pter paucitatem hominum in principio mun
di. vel poſt diluuium vt multiplicaretur gen9
humanum. Siue propter multiplicationem fi
delis populi. quando oportebat ipſum per car
nalem generationeꝫ multiplicari: vt fuit in ve
teri teſtamento. Et ideo conſilium de perpetua
continentia ſeruanda reſeruatum fuit tempo/
ribus noui teſtamenti. quando ſpiritualis po/
pulus p ſpūalē generationem multiplicatur.

¶ Secundus er/ .§. iij.

ror fuit eorum qui dixerunt ſimplicem forni/
cationem non eſſe peccatum. ſed naturalē. Ad
quod poteſt induci talis ratio. Quicquid ē de
iure naturali eſt licitum: quia hoc eſt a deo in/
ſtitutum. Sed coniunctio maris ⁊ femine ē de
iure naturali: ſm Iſido. vt patet di. j. Ius natu
rale. Talis autem coniunctio reperitur in ſim/
plici fornicatione. ergo ⁊c̄. Sed reſpōdetur ꝙ
dupliciter dicitur ius naturale. Uno modo qđ
eſt ſm inſtinctum ſenſualeꝫ. qui eſt communis
nobis ⁊ brutis. Et iſto modo non eſt verum ꝙ
ſit licitum quicquid eſt de iure naturali. Nam
in homine oportet ꝙ talis inſtinctus reguleť
ratione in executione eius. ad hoc vt opus ide
ſequens ſit licitum. quia ſic deus inſtituit. For
nicaria autem coniunctio etſi ſit ſm inſtinctuꝫ
ſenſualem: non tamen regulatur ſm rationem
⁊ ideo non licita. Alio modo dicitur ius natu/
rale illud quod ratio naturalis dictat. Et ſic nō
quecunqꝫ coniunctio maris ⁊ femine eſt de iu
re naturali. ſed illa que ſit ſm legem matrimo/
nij. ¶ Quod autem fornicatio ſimplex ſit illi/ ſ. ⁊ lati
cita. ⁊ omnis coitus preter vxorem. ⁊ omnis no. ij.
emiſſio ſeminis procurata ex qua proles ſequi pte tit.
non poteſt. Patet Deut. xxiij. Non erit mere/ v. ca. ij.
trix de filiab9 iſrael neqꝫ ſcortator de filijs iſra
el. ⁊ Leuitici. xviij. Cum maſculo non commi/
ſceberis coitu femineo ⁊ cum omni pecore nō
coibis. Et ponitur pena mortis in lege contra
huiuſmodi. Et. j. Cor. vj. Neqꝫ molles neqꝫ ma
ſculorum concubitores regnum dei poſſide/
bunt. Et dicuntur molles qui in ſeipſis nō cuꝫ
alijs ſeminis effuſionem procurant. Quod iſta
peccata ſint mortalia patet ex hoc. Nullus enī
excluditur a regno celorum niſi propter mor/
tale. Sed per quodlibet horum excludiť quis
a regno. vt notatur in auctoritate inducta. ibi
neqꝫ molles ⁊c̄. De ſimplici fornicatione dicit
apoſtolus ad Ephe. v. Omnis fornicator aut
immundus ⁊c̄. non habet hereditatem in re/
gno chriſti ⁊ dei. ⁊. xxxij. q. j. Predicandum. di/
citur ꝙ pro fornicatione ſicut pro periurio et
homicidio eſt imponenda ſeptēnis penitentia
quod non fiebat niſi pro mortalibus. ⁊ ſic pꝫ
error eorꝫ qui dicūt in emiſſione ſeminis qua
cunqꝫ non eſſe maius peccatum ꝙ̄ in emiſſio/
ne aliarum ſuperfluitatum vt vrine fecuꝫ ⁊ hu
iuſmodi. Nam alie ſuperfluitates non ſunt ne
ceſſarie ad aliquid. vnde ad bonum hominis

pertinet ſolum emittantur. Non autem hoc ſolum queritur in ſemine ſed emittatur a generationis vtilitatem ad quam ordinatur. Naz etſi ſemen ſit ſuperfluum quoad indiuidui cōſeruationem eſt tamen neceſſarium quoad propagationem ⁊ conſeruationem ſpeciei humane. Probat etiam ſatis diffuſe.b.Tho.lib.iij.contra gentiles.c.cxxij.quomodo coniunctio maris ⁊ ſemine: extra matrimonium ſit contra legem naturalem.

Tertius error. .§.iiij.

ror fuit eorum qui dixerunt actum coniugalē
S.ti.ix. eſſe illicitum: nec poſſe hominem in ſtatu con
ca.vij. iugij ſaluari. Sed cum matrimoniuz ſit a deo
§.v. inſtitutum in paradiſo dicente Adā a deo edocto. Relinquet homo patrem ⁊ matrem et adherebit vxori ſue ⁊c̄. Geñ.ij. Renouatum poſt diluuium: dicente domino noe ⁊ filijs eiꝰ. Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terram. Et confirmatum ab ipſo incarnato cum ait Matth. xix. Relinquet homo patrem ⁊ matrez ⁊c̄. ſubdens. Quos deus coniunxit: ſcilicet vinculo matrimonij: homo non ſeparet. Significatum etiam fuit ab eo cuz nuptijs factis in chana galilee interfuit cum matre eius ⁊ diſcipulis ⁊ et miraculo primo conuertendo aquam in vinū eas nobilitauit. vt habetur Joan.ij. Eccleſia quoqꝫ determinando declarat ſtatum coniugij de ſe licitum ⁊ ſaluanduz. Dicitur enim extra de ſum.trinita.⁊ fi.ca.c.j. Non ſolum virgines ⁊ vidue: ſed ⁊ coniugati cum fide ⁊ bonis operibus ad regnum celorum perueniunt ⁊.xxx.diſtin.c.hec ſcripſimꝰ dicitur. Nuptiarum vinculum quod ſm caſtitatem durat honoramus. ⁊.xxxiij.q.iij.quidam. Inter hereticos connumerantur qui aſſerunt viduas ſi nupſerint peccare. Sz ⁊ habere ſimul plures vxores contra legem diuinam eſt pernicioſum. qđ obſeruant ſaraceni ex lege ſua peſſima alchorani. in hoc tamen fuit in veteri teſtamnento. cum patribus a deo diſpenſato: vt dicitur extra de diuor. gaudemus. Nunquam autem legitur diſpenſatum cum mulieribus vt haberent ſimul plures viros. Heretici etiam nuncupantur nicolaite: aſſerentes vxores debere eſſe communes ſicut ⁊ res tēporales: vt pz.xxiij. q.iij.quidam. quem errorem prius poſuerat plato ſm.b.Tho.in.iij.ꝫ gentiles.c.cxx.

Quartus error. .§.v.

ror fuit dicentium ꝙ ſtatus matrimonij erat
S.ti.xj. meriti ⁊ virtutis equalis cum ſtatu perpetue
ca.vlt. continentium. Hec fuit hereſis iouiniani quaz multipliciter improbat beatus Hieronymus in lib.contra iouinianum. Et erroris falſitas patet ex eo ꝙ ſaluator parabolice loquens de ſemine iactato in terram bonam. aliud ſec̄ fructum triceſimum: aliud ſexageſimum: aliud centeſimum. Matth.xiij. quod communiter exponitur de triplici ſtatu bonorum fidelium qui ſignificantur per terram bonam ſatam ſemine virtutum: ſcilicet coniugatorum: viduarum ⁊ virginum. Sicut ergo numerus ſexageſimus excedit in duplo triceſimum: ⁊ numerus centenarius vtrunqꝫ: ita ſtatus vidualis coniugalem. ⁊ multomagis virginalis excedit in perfectione. Et.j.Cor.in.vij. Qui virginem ſuam matrimonio iungit bene facit. Et qui non iungit melius facit. Patet etiam hoc per rationem. Nam per continentiam homo redditur habilior ad mentis eleuationem in ſpiritualia ⁊ diuina. ⁊ quodammodo ponitur in quadam ſimilitudine angelorum ſupra ſtatum hominis. Unde Hieronymus ait. Angelis ſemper cognata eſt virginitas: ⁊ virginem eſſe angelicum eſt non humanum. Non obſtat huic ſententie ꝙ aliqui perfectiſſime virtutis viri matrimonio vſi ſint. vt Abraam: yſaac: ⁊ Jacob. Quia quanto virtus eſt fortior: tanto minus poteſt per quecunqꝫ a ſua altitudine deijci. Nec tamen quia ipſi matrimonio vſi ſunt: minus contemplationem veritatis ⁊ diuinorum amauerunt. Sed ſm ꝙ conditio tēporis requirebat matrimonio vtebantur ad multiplicationem populi fidelis. Nec tamen perfectio alicuius perſone fidelis eſt ſufficiens argumentum ad perfectionem ſtatus: cuz aliquis perfectiori mente poſſit vti minori bono ꝙ̄ alius maiori. Non ergo per hoc ꝙ Abraam vel Moyſes perfectior fuit multis qui ſeruāt continentiam propter hoc ſequitur ꝙ ſtatus matrimonij ſit perfectior ſtatu continentium vel etiam equalis. Et ad hoc facit quod ait beatus Hieronymus contra iouinianum. Quis ignoret ſub alia dei diſpenſatione omnes retro ſanctos eiuſdem fuiſſe meriti cuius nunc ſunt chriſtiani. Quomodo Abraam tunc deo placuit in coniugio: ita nunc virgines in perpetua continentia. Seruiuit ille legi ⁊ tempori ſuo. Seruiamus ⁊ nos legi ⁊ tempori noſtro in quos fines ſeculorum deuenerunt de peniten.diſtinctio.ij.Si enim inquit.

De conſilio paupertatis. capitulū.iij.

Circa paupertatez que etiam inter cōſilia domini ponitur: erratū ē a qbuſdā. n.ā aliq ita cōmēdauerūt vt aſſererēt: nulli eē laico licitū eſſe hꝰ̄e aliquid ꝓpriū: ſz dāpnabile

ſore. Qui heretici declarantur vocati apl'ici: vt habetur. xxiij. q. iij. quidam. Un̄ ⁊ b. Hiero. dicit laicis licitū eſſe poſſidere tpalia: ſed non niſi ad vſum. i. ita ꝙ nō abutanť eis. xij. q. j. duo. Quinimo etiaȝ ⁊ clericis ſecularibus licet hře ꝓprium: vt ponitur. xij. q. j. per totum. Nec obſtat quod dn̄s ait Luc. xiiij. Niſi quis renunciauerit oībus que poſſidet: non pōt eſſe meus di-

Duplex diſcipulatus chriſti. ſcipulus. Nam diſcipulatus xp̄i poteſt intelligi dupl'r. Uno modo large: prout. ſ. importat obſeruantiam mandatoꝝ xp̄i. ſicut fuit nicodemus: Joſeph. ⁊ hmōi. ⁊ his opoꝛtet omnibus renunciare temporalib⁹ mēte. ita. ſ. ꝙ nil deo ⁊ mandatoꝝ eius obſeruationi preponāt. Scdo modo proprie ⁊ ſtricte, put importat ſtatum perfectionis ⁊ obſeruantiam conſilioꝝ. qualem ſtatum tenuerunt apl'i cum xp̄o conuerſantes. ⁊ iſtos opȝ omnibus renunciare affectu ⁊ effectu vt nil habeant ꝓprium in particulari. ſicut eſt ſtatus religioſoꝝ. vt. xij. q. j. nō dicatis. ⁊ in aliis. c. Et de his proprie loquebatur xp̄us. Quidam enim ita cōmendant paupertatem vt dicant in ea conſiſtere perfectionē creature rōnalis. Sed beatus Tho. ij. ij. reprobat oſtendens poſt Jo. caſ. in col. prima moyſi. non in ea conſiſtere perfectionem: ſed eſſe inſtrumentum ⁊ inductiuum ad perfectum. Et apl'us ad Col. iij. ait. Super omnia charitatem habere. quod eſt vinculum perfectionis. non dixit paupertatem: ſed charitatem eſſe vinculum pfectionis. Xp̄us etiam poſtꝙ dixit. ſi vis pfectus eſſe vende oīa que habes ⁊ da pauperibus. ſubdidit. Et ſequere me. vt innueret non in paupertate tm̄: ſed magis in ſequela xp̄i que eſt maxime p charitatem conſiſtere pfectionem. ¶ Alij vero econtra ita deteſtati ſunt pauptatē: vt oēm gradum pauptatis ⁊ expropriationis tpalium reprobarent ⁊ illicitū dicerent. Sed ⁊ hos reprobat. b. Tho. in. iij. ꝯ gentiles. c. cxxxj. ⁊. cxxxviij. dicit enim. Quid ſentiendum ſit de pauptate

Diuitie exteriores ad qd ordinantur. et diuitijs conſiderem⁹. Exteriores quidem diuitie neceſſarie ſunt ad bonū virtutis: cum per eas ſuſtentemus corpus: ⁊ alijs ſubueniam⁹. Opoꝛtet autem ꝙ ea que ſunt ad finem: ex fine bonitatem accipiant. Neceſſe ergo eſt vt exteriores diuitie ſint aliquod bonum hoīs. non tamen principale: ſed quaſi ſecundariuȝ. Nam finis principaliter bonum eſt. Alia vero ſm̄ ꝙ ordinantur in finem. Ppter hoc quibuſdam viſum eſt vt virtutes ſint maxima bona hoīs. Diuitie aūt ꝗdaȝ minima bōa. Opoꝛtet aūt ꝙ ea que ſunt ad finem modū accipiant ſȝ exigentiam finis. intantum ergo diuitie ſunt bone inquantum ꝓficiunt ad vſuȝ virtutis. Si vero iſte modus excedatur: vt p eas impediať vſus virtutis non iam inter bona cōputanda ſunt ſed inter mala. Unde quibuſdam accidit bonum eſſe habere diuitias. ſ. qui eis vtuntur ad virtutes. Quibuſdam malum eſt eas habere: quia per eas a virtute retrahūtur vel nimia ſollicitudine: vel nimia affectiōe ad eas: vl' mentis elatione ex eis contingente. Sed cum ſint

Utreqȝ vite. ſ. actiue ⁊ contēplatiue indigēt diuitijs virtutes actiue vite ⁊ cōtemplatiue aliter ⁊ aliter: vtreqȝ diuitijs indigent. Nam virtutes contemplatiue indigent eis ad ſolam ſuſtentationem nature: virtutes actiue indigent eis. ⁊ ad hoc ⁊ ad ſubueniendum alijs cum quibus conueniendum eſt. Unde ⁊ contemplatiua vita ēt in hoc perfectioꝛ eſt ꝙ paucioꝛibus indiget. Ad quam quidem vitam pertinere videtur ꝙ totaliter homo diuinis rebus vacet. Quaȝ quidem perfectionem ſectantibus minimum de exterioꝛibus diuitijs ſufficit. ſcilicet quantum eſt neceſſarium ad ſuſtentationem nature. Unde apoſtolus. j. Timoth. vj. ait. Habentes alimenta ⁊ quibus tegamur: his cōtenti ſumus. Paupertas igitur laudabilis eſt inquātum hominem liberat ab illis vitijs quibus per diuitias aliqui implicantur. Inquantum autē ſollicitudinem tollit que ex diuitijs conſurgit: eſt vtilis quibuſdam. qui ſcilicet ſunt ita diſpoſiti vt circa melioꝛa occupentur. quibuſdam vero nociua qui ab hac ſollicitudine liberati in peiores occupationes cadunt. Unde bea. Grego. in. vj. moral. ait. Sepe qui occupati vnde humanis vſibus viuerent: gladio ſue quietis extincti ſunt. Inquantum vero paupertas bonū qđ ex diuitijs prouenit ſcilicet ſuſtentationem propriam ⁊ ſubuentionem alioꝛum impedit. malum eſt ſimpliciter. Malum enim eſt inquantum ſubuentio qua in temporalibus proximis ſubuenitur per maius bonum poteſt recompēſari ſcilicet per hoc ꝙ homo diuitijs carens liberius poteſt diuinis ⁊ ſpiritualibus vacare. Bonum autē ſuſtentationis proprie adeo neceſſarium eſt: ꝙ nullo alio recompēſari poteſt. Nullius enim boni obtentu debet homo ſuſtētationem vite ſibi ſubtrahere. Paupertas igiť talis laudabilis eſt cum homo a ſollicitudinibus terrenis liberatus: liberius diuinis ⁊ ſpiritualibus vacat ita tamen ꝙ cuȝ ea remaneat facultas homini per licitum modum ſuſtentandi ſeipſum: ad quod non multa requiruntur. Et quanto modus viuēdi in paupertate minorem ſollicitudinem exigit: tanto paupertas eſt laudabilioꝛ. non autem quanto paupertas fuerit maioꝛ. Non enim paupertas in ſe bona eſt: ſed inquantum liberat ab illis: quibus impeditur homo quo minus ſpiritualib⁹ bonis intendat. Unde ſm̄ modum quo homo liberať ab impedimentis predictis eſt menſura bonitatis eius. Et hoc eſt commune omnibus exterioꝛibus

rioribus bonis que intantū ſunt bona inquātum ꝓficiunt ad virtutē. nō aūt ſcḋm ſeipſa.

¶ Eſt autem quadruplex modus ſectandi voluntariam paupertatem. ſcḋm btm̄ Tho. vbi ſupra. c. cxxx. ¶ Et primus modus eſt: vt de precio poſſeſſionum venditarum: aliqui in vno collegio ſeu ꝯgregatione exiſtentes cōmuniter viuant. Et iſte ſufficiens eſt: ſed non ad longum tēpus. Et ideo apoſtoli hunc modum viuendi fidelibus in hieruſalem conſtituerunt. qr preuidebant per ſpm̄ ſanctum ꝙ non diu in hieruſalē cōmorari haberent. tum propter perſecutiones ⁊ iniurias illatas a iudeis. tum ꝓpter inſtātem deſtructionem ciuitatis ⁊ gentis. vnde non fuit neceſſarium niſi ad modicum tempus prouideri. Et propter hoc tranſeuntes ad gentes in quibus firmanda ⁊ perduranda erat eccleſia. hunc modum viuendi non leguntur inſtituiſſe. Et ſi dicatur ꝙ per hunc modum viuendi pōt cōmitti fraus ⁊ furtum per diſpenſatores: vnde non videtur ꝯueniens modus. Reſpondet ꝙ hoc eſt cōmune in omni modo viuendi: quibꝰ aliqui ad inuicem ꝯuiuunt. In hoc aūt tanto minus quanto difficilius ꝯtingere videtur: ꝙ ꝑfectionem vite ſectantes fraudem cōmittant. Adhibetur etiam contra hoc remedium ꝑ prouidam diſpenſationem fideliū. Unde ab apoſtolis electi ſunt ſtephanus ⁊ alij qui ad hoc officium idonei reputabantur. ¶ Eſt ſecundus modus viuendi in paupertate voluntaria. vt ſcilꝫ habentes poſſeſſiones in cōmuni de eis viuāt. ⁊ ſingulis prouideat prout cuiqꝫ opus fuerit: ſicut obſeruatur in plurimis monaſterijs ⁊ quaſi in omnibus monachoꝝ. Et hic eſt ēt conueniens modus ⁊ laudabilis. Nec per hoc aliquid deperit perfectioni ad quam tendunt paupertatem voluntariam aſſumentes. Pōt enim fieri per vnius fere vel paucorum ſollicitudinem vt poſſeſſiones debito modo procurentur: ⁊ ſic alij abſqꝫ aliqua temporalium ſollicitudine remanentes libere poſſunt ſpiritualibus vacare quod eſt fructus voluntarie paupertatis. nec etiam illis aliquid deperit de perfectione vite qui hanc ſollicitudinem pro alijs aſſumunt. Quod enim amittere videnť in defectu quietis recuperant in obſequio charitatis: in quo etiam perfectio vite conſiſtit. Nec etiam per hunc modum viuendi cōcordia tollitur occaſione poſſeſſionum cōmunium. Tales enim debent voluntariam paupertatem aſſumere: qui temporalia contemnant. Et tales pro temporalibus cōmunibus diſcordare nō poſſunt: preſertim cum ex temporalibus nihil preter neceſſaria vite habeant expectare. Et cū diſpenſatores oportea t eſſe fideles: nec ꝓpter hoc ꝙ aliqui hoc modo viuendi abutitur. hic modus viuendi poteſt improbari: cū ⁊ bonis male vtātur mali. vt patet in euchariſtia ⁊ malis bene vtantur boni. ¶ Tertius modus viuendi voluntariam paupertatem ſectantibus eſt: vt de laboribus manuum ſuarum viuant. Quem quidem viuendi modū Paulus apoſtolus ſequebatur: ⁊ alijs obſeruandū ſuo exemplo ⁊ inſtitutione dimiſit. Dicitur enim. ij. ad Theſſal. iij. Non gratis panem manducauimus ab aliquo: ſed in labore ⁊ fatigatiōe nocte ⁊ die operantes ne quem veſtrum grauaremus. Et infra. Cum eſſemus apud vos hoc ipſum denunciabamus vobis: quoniam ſi quis non vult operari non manducet. Iſte igitur modus eſt etiam conueniens ⁊ bonus. Nec eſt hoc vanum vt quidam obyciunt. ſcꝫ terrena dimittere. vt iterum acquirantur per labores manuum. qr diuitiarum poſſeſſio. ⁊ ſollicitudinē requirebat in procurando vel ſaltem cuſtodiēdo. ⁊ affectum hominis ad ſe trahit: quod non accidit dum obſequijs per laborem manuum quotidianum victum acquirere ſtudet. Sed et ad acquirendum per laborem manuum victū quantū ſufficit ad nature ſuſtentationem: modicum tēpus ſufficit ⁊ modica ſollicitudo neceſſaria eſt. Sed ad diuitias congregandas vel ſuperfluum victum querendum per laborē manuum: ſicut ſeculares artifices faciunt: oportet multum temporis ponere ⁊ multam ſollicitudinem adhibere. Nec eſt contra quod dominꝰ ait. Nolite ſolliciti eſſe. Matthei. vj. Non enim prohibuit laborem manuum. ſed anxiam ſollicitudinem mentis pro neceſſarijs vite laborando ⁊ alia faciendo quod in ſe eſt. quaſi cum his etiam dubitet homo ne habeat vnde viuat. Si enim ex diuina prouidentia ſuſtentantur aues que non poſſunt laborare in illis laboribus quibus homines ſibi neceſſaria acquiruntur. ⁊ ſūt aues ipſe inferioris conditionis. multo magis prouidebit hominibus. ¶ Nec enim pōt iſte modus reprobari ex eo ꝙ alicui hoc non ſufficiat. vt quia infirmus ⁊ debilis eſt. non valens laborare quantum ſufficit ad victum ſibi neceſſarium. Non enim propter defectum qui ī paucioribus accidit. aliqua ordinatio repudianda eſt. Hoc enim ⁊ in naturalibus. ⁊ in voluntarijs ordinationibus accidit. Nec eſt aliquis modus viuendi. per quem ita prouideatur homini quin poſſit aliquando deficere. Nam ⁊ diuitibus etiam poſſunt aliquando diuitie furto ⁊ rapina auferri. Remanet tamen remedium aliquod circa dictum modum viuendi vt ſcilicet cui proprius labor non ſufficit ad victū proprium. ſubueniatur per alium eiuſdem ſocieta

quadruplex modus ſectandi pauper tatem.

tis qui plus poſſit laborare q̄ꝫ ſibi ſit neceſſariū
vel per alios qui diuitias poſſidēt ſm legē cha
ritatis ⁊ amicicie naturalis. qua vnus ſubue//
nit alteri. Sꝫ nec obſtat ſi dicatur ꝙ oportebit
tales multum temporis ponere in laborando.
⁊ per conſequens parum vacare poterunt ſpi//
ritualibus. Nam ad victum neceſſarium pau/
ca ſufficiunt: ⁊ paucis tales ſint contenti. Unde
non multum impediuntur ab operibus ſpiri/
tualibus cū non habeant exponere multum tē
pus in operando manibus: cū etiam operādo
pñt cogitare de deo: ⁊ deum laudare ⁊ alia hu/
iuſmodi facere. Poſſunt etiam ab alijs benefi/
cijs ſubleuari. Et licet operatio manuum vale/
at ad ocium vitandum ⁊ carnē edomandā. nō
tamen ꝓpter hoc aſſumitur voluntaria paup//
tas. q: ⁊ alijs modis poteſt edomari caro ⁊ oci
um vitari. ¶ Eſt ⁊ quartus modus pauperta//
tis. ſcꝫ vt paupertatem volūtariā ſectantes: om
nia ſua dimittentes viuant de his que dantur
eis ab alijs elemoſynaliter. nō habentibus ta//
les poſſeſſiones vel redditus in cōi vnde vale/
ant ſibi prouideri. Et hunc modum viuēdi vi/
detur dñs cum ſuis diſcipulis obſeruaſſe. Dici
tur enim Luc. viij. ꝙ mulieres quedam ſeque/
bantur eum miniſtrantes ei de facultatibus ſu
is. Et iſte eſt optimus. Nec enim eſt inconueni
ens vt quidam obijciunt. vt qui ſua dimiſit ꝓ/
pter aliquod quod in vtilitatem aliorꝫ cedit:
de his que ab alijs dantur ſuſtentetur. Niſi eni
hoc eſſet ſocietas humana permanere non poſ
ſet. Si enim quilibet circa ſua propria ſollici//
tudinem tantum gereret non eſſet qui vtilitati
cōmuni deſeruiret. Optimum eſt igitur homi
num ſocietati. ꝙ illi qui pretermiſſa propriorū
cura. vtilitati cōmuni deſeruiunt ab his quoꝝ
vtilitati deſeruiunt ſuſtententur. Propter hoc
enim ⁊ milites de ſtipendijs aliorum viuunt. ⁊
rectoribus reipublice de cōmuni prouidetur.
Qui autem voluntariā paupertatem aſſumunt
vt chriſtum ſequantur ad hec vtiqꝫ oīa dimit//
tunt. vt cōmuni vtilitati deſeruiant. Sapiētia
⁊ eruditione exemplo populum illuſtrantes: ⁊
orationibus ⁊ interceſſionibus ſuſtentandos.
Ex quo etiam patet ꝙ non turpiter viuunt de
his que ab alijs dātur ex quo ipſi maiora repē/
dunt ad ſuſtentationem temporalia accipiētes
⁊ in ſpiritualibus alijs proficientes. dum etiaꝫ
exemplis ſuis alios prouocant ad virtutes: ſit
vt hi quibus proficiunt minus diligant tēpo//
ralia exemplo eorum: ⁊ ſic magis prouocātur
ad dandum eis. Nec etiam per hoc libertatem
admonendi ⁊ reprehendendi populos tales a/
mittunt: quia ⁊ pauca ſunt que recipiunt ⁊ cuꝫ
contempſerint terrena: nō ita afficiunt vt omit
tant propter elemoſynas receptas ſalutem pro

ximorum. Nec etiam eſt incōueniens ꝙ neceſ/
ſitates ſuas exponant petendo pro ſe vel ꝓ ali/
is. Nam ⁊ apoſtoli leguntur hoc feciſſe ꝓ pau/
peribus qui erant in hieruſalem. Nec etiā iſta
mendicitas reddit ipſos homines contemptu/
biles ſi hoc ipſum moderate fiat ad neceſſitateꝫ
non autem ad ſuperfluitatem ⁊ ſine importu//
nitate conſiderata conditione perſonarum a q
bus petitur ⁊ loci ⁊ temporis: quod neceſſe eſt
obſeruari ab his qui perfectionem vite ſectan/
tur. Ex quo ſequitur ꝙ talis mendicitas nō ha
bet aliquam ſpeciem turpitudinis quam habe
ret ſi cum importunitate ⁊ indiſcrete fieret ad
voluptatem vel ſuperfluitateꝫ. Et quāuis mē
dicare fiat cum quadam abiectione: cum ne//
ceſſarium eſt ad ſectandam perfectionem vite
pauperis mendicare ferre talem abiectionem
humilitatis eſt. Aſſumere etiam abiecta virtu/
tis eſt: etſi noſtrum officium hoc non requirat:
vt alios noſtro exemplo prouocemus quibus
incumbit vt illud facilius ferant: ⁊ quandoqꝫ a
biectis vtimur propter virtutem: ſicut medici/
na quadam: puta cum animus alicuius ad im
moderatam excellentiam ſit pronus vtiliter de
bita moderatione ſeruata: abiectis vtitur ſpon
te vel ab alijs ſibi impoſitis ad electionem ani/
mi comprimendam.

¶ De errore fraticellorum circa paupertatem
chriſti ⁊ apoſtolorum. Cap. iiij.

Quia circa materiaꝫ
de paupertate chriſti ⁊ apoſtolorum
tempore Joannis vigeſimiſecundi.
anno ſcꝫ dñi. M. ccc. xxiiij. apd̄ quoſ
dam orta eſt noua opi. falſa fraticellorum: quā
ipſe ioannes papa quia contraria ſcripture euā
gelice reprobauit ⁊ determinauit hereticaꝫ ſo
re: ⁊ illam pertinaciter tenentes vt hereticos ꝓ
ſequendos. Quidam ex illis obſtinato animo
ſuam opinionem retinentes ad hanc temerita
tem ⁊ maximam preſumptionem deuenerunt:
vt ⁊ ipſum papam Joannem hereticum dixe//
rint. propter talem determinationem quaꝫ di/
xerunt falſaꝫ ⁊ hereticā. vnde ſeparantes ſe ab
vnitate eccl̄ie ſynagogā ſathane ſibi fecerūt: S. tit. xj.
nō eccleſiā profitētes. dum caput draconis ſeu c. vij.
antichriſtum antipapam Petrum de coruaria
aſſerentes: non ſolum Joannem vigeſimumſe
cundum: ſed ⁊ omnes ſuos ſucceſſores vſqꝫ in
preſens ⁊ futuꝝ hereticos eſſe. eo ꝙ non repro
bauerint determinationem ipſius Joan. quam
hereticam aſſerunt ⁊ cōfirmauerunt: omneſqꝫ
ſequentes illam determinationeꝫ hereticos te
nent: cardinales epiſcopos: ceteroſqꝫ populos
Et quia nondum ex toto extincta eſt hereſis di/
cta fraticellorum: ſed adhuc in aliquibus parti

bus italie viget. Nam etſi eorum primus antipapa: meritis ſuis dignam receperit vltionem piſis: quia captus ductus auinionem ad pñtiam pape Joannis. poſt abiuratam hereſiȝ ſuam incarceratus ibi deceſſit. Tamen non deſiſtunt homines reprobi illius hereſis ſectatores facere Papam ⁊ epiſcopos de ſuis: qui icedũt in habitu tranſformato: conuenticula ſecrete facientes. Et ideo diffuſius de ea re agetur ſm declarationem cuiuſdam doctiſſimi magiſtri ordinis predicatorum in quodam ſuo tractatu exponẽtis extrauagantem ipſius Joannis. vigeſimiſecundi in qua condemnat illos vt hereticos. Hec ſic incipit.

¶ Ad perpetuã rei .§.i.

memoriam. Quia quorundam mentes ſic pater mendacij dicitur excecaſſe ꝙ noſtris conſtitutionibus quarum vna incipit. Ad conditorẽ canonum. Altera vero. Cum inter nonnullos. non abſq; multa temeritate niſi ſint detrahere ⁊ nituntur ⁊c̃. Caſus igitur ſeu ſententia huius conſtitutionis eſt. Dominus Joannes anteꝗ̃ iſtam tertiam conſtitutionem feciſſet: quia quõdam duas alias prius promulgauerat de conſilio cardinalium ⁊ aliorum prelatorum ⁊ magiſtrorum. Et in prima que incipit. ad conditorem. declarauit ꝙ reſeruatio facta per Nicolaum quartum papam de bonis mobilibus ⁊ immobilibus fratrum minorum preſentibus ⁊ futuris quantum ad proprietatem ⁊ dominium ſibi ⁊ Romane eccleſie ſimplici vſu facti duntaxat fratribus reſeruato: predictis fratribus et multis alijs nõ profuit. ſed obfuit prout magiſtra ipſa rerum: experientia declarauit. quod probat valde clare. ¶ Secundo declarauit in eadem. ꝙ in rebus vſu conſumptibilibus nõ poteſt vſus a proprietate rei dominio ſeparari. et ideo in talibus non poſſunt dici ſimplices vſuarij dicti fratres. Nec tale dominium videtur dictus dominus Nicolaus papa romane eccleſie reſeruaſſe. ⁊ hoc probat euidenter. ¶ Tertio declarauit ꝙ vſus alicuius rei denudatus iure vtendi. in creatura rationali non eſt iuſtus nec per conſequens conuenit perfectionis ſtatui nec perfectioni adijcit. ſed repugnat. quare concludit ꝙ talem vſum denudatum a iure dictus Nicolaus papa dictis fratribus nõ reſeruauit. quod etiam per rationes inconuincibiles liquide manifeſtat. ¶ Quarto declarauit ꝙ tam dicti domini Nicolai conſtitutio ꝙ̃ etiaȝ quoddam priuilegium dictis fratribus a domino Martino quarto predeceſſore ſuo cõceſſum quantum ad procuratores nomine Rom. eccle. eis conceſſos qui cauſa dicte romane eccleſie eos agitabant plurimum honori Roma. eccle. detraxerint cũ ſic plerũq; cõtingat dicta Ro. eccle. occaſione taliũ corã pedaneis iudicibus litigare: intantũ ꝙ prelatis ⁊ eccleſiarũ rectoribus fuerit moleſtum ⁊ graue. ¶ Graue enim tale quid põt ⁊ debet exiſtere ꝙ ſe Rom. ec. in iudicio opponerent. que ipſoꝝ eſt magiſtra ⁊ caput. ¶ Quinto pronũciat ꝙ in bonis que offeruntur vel ꝯferuntur vel alſ quõlibet obuenire poterũt fratribꝰ vel ordini predictis exceptis eccleſijs: vel oratorijs officinis habitationibus ac viſis libris ⁊ veſtimẽtis diuinis officijs dedicatis vel dedicandis. nullum ius ſeu dominiũ aliquod occaſiõe dicte ꝯſtitu. dñi Nico. vel cuiuſcunq; alterius pape ſancte Ro. ec. acquiratur. Sed quoad hoc habeant dicte ꝯſtitu. pro non factis. ¶ Sexto pronũciat ⁊ diffinit: ne deinceps pro recipiendis: petẽdis: exigendis: defendendis: ſeu adminiſtrandis bonis que in poſterum dictis fratribus vel ordini conferri offerri. vel alſ quomodolibet obuenire contigerit quiſquam a quoquam nominetur ſeu conſtituatur amodo nomine ſancte ro. ec. procurator. ¶ Nec occaſione cuiuſlibet priuilegij apoſtolici. quicunq; talium bonorũ adminiſtrationem in iudicio vel extra agendo defendendo: ſupplicando. vel alſ quõlibet aſſumere dicte eccleſie nomine audeat niſi de ſedis apoſtolice licentia ſpeciali: decernit irritũ ⁊ inane ſi ſecus a quoq; contigerit attentari.

¶ In ſecunda ve- .§.ij.

ro ꝯſtitutiõe que incipit. Cũ inter nõnullos: declarat primo ꝙ aſſertio ptinax. ꝙ xp̃s ⁊ apl̃i nihil habuerũt in proprio. nec in cõi. cuȝ ſcripture ſacre ꝯtradicat expreſſe. deinceps erronea ⁊ heretica eſt cenſenda. ¶ Scd̃o ꝙ etiã aſſertio pertinax. ꝙ redemptori noſtro. eiuſq; apl̃is in his que ipſos habuiſſe ſacra ſcriptura teſtatur nequaꝗ̃ ius eis vtendi cõpetierit. nec ipſa vendendi ſeu donãdi. ius ipſi habuerit ſeu ex illis alia acquirẽdi cũ talis aſſertio vſum ⁊ geſta eorum ꝯcludat in premiſſis nõ iuſta deinceps erronea ⁊ heretica eſt cenſenda. ¶ Contra iſtas igitur duas ꝯſtitutiones aliq oblatrantes dixerunt dominum noſtruȝ non potuiſſe ea que dicta ſunt declaraſſe. Et ad ſui mendacij colorationem adducebant talem rationeȝ. Illud quod per clauem ſcientie in fide ⁊ moribus diffinierunt ſemel Romani pontifices adeo immobile perſeuerat. ꝙ illud ſucceſſoribus ſuis reuocari non licet in dubium. nec contrarium affirmare: licet ſecus ſit in his que per clauem potẽtie ſunt ſuper eos ordinata. Sȝ vt dicũt Rom. pontifi. ⁊ multa ꝯcilia generalia determinauerunt ⁊ diffinierunt per clauem ſciẽtie. Primo ꝙ regula fratruȝ minoꝝ eſt regula euangelica

xpi ⁊ apoſtolorũ imitatrix qui nihil in hoc mũdo habent proprium vel commune. Sed in rebus quibus vtuntur habent ſimplicem vſum facti. Secundo ꝙ xpi ⁊ apoſtolorũ paupertas conſiſtit in expropriatione cuiuſlibet temporalis dominij ciuilis ⁊ mundani. ⁊ ꝙ eorum ſuſtentatio fuit in ſolo ⁊ nudo vſu facti. ergo quibuſcũꝙ ſucceſſoribus non licuit oppoſitum declarare. Sed oppoſitum in dictis duabus cõſtitutionibus eſt declaratum. vt viſum eſt. Ergo hoc non licuit facere domino Johan.

¶ Sed ad has ra- .§.iij.

tiones iſtoꝝ euacuãdas ipſe Johãnes edidit. ⁊ promulgauit tertiam conſtitutionem que incipit. Quia quorundam. cuius principium poſitũ eſt ſupra: in qua iohẽs valde ſubtiliter ⁊ artificioſe: ⁊ efficaciter reſpondet inſiſtendo circa maiorem ⁊ minorem. Circa maiorem quidem, primo oſtendẽdo ꝙ ſcientia vel non eſt clauis ſpũalis. vel ſi eſt ad ipſam non pertinet aliquid diffinire: ſed ſolum ad clauem ptãtis. Circa minorem vero oſtendendo primo ꝙ eſt falſum. ꝙ romani pontifi. diffinierunt. ꝙ frẽs in rebus quibus vtuntur habeant ſimplicem vſuꝫ facti: ⁊ probat per eos ꝙ habeant vſum iuris oſtendendo ꝙ di. dominus nico. in quo ſe fundauit principaliter. nunꝙ dicit ſuſtentationem xpi ⁊ apoſtoloꝝ extitiſſe ĩ ſolo ⁊ nudo ⁊ ſimplici vſu facti. immo ꝙ oppoſitum ſenſit probat. Tertio oſtendendo ꝙ habere aliqua in cõi: non derogat altiſſime paupertati. Quarto oñdendo ꝙ in rebus vſu conſumptibilibus nõ poteſt vſus a dñio vel proprietate rei ſeparari. Quinto probando ꝙ vſus denudatus omni iure non eſt vſus iuſtus. quare perfectis nõ competit talis vſus: nec eis talem vſum conditor canonis reſeruauit. Sexto ex eorum dicto eos confutando oñdit. ꝙ ſi licuit dicto domino nico. contra declarationes ſuorum predeceſſorum aliqua declarare in materia ſuprapoſita ꝙ eadem rõne ſibi licuit contra determinata per nico. predictum: vel ſi ſibi nõ licet nec alteri licuit. Septimo oſtendit ꝙ p ea que in dicta conſtõne domini nico. cõtinentur. ꝙ ad romanos põti. ⁊ per cõſequens ad ipſum dominum Johẽm pertinet ſi quid dubietatis circa ſuaꝫ determinationem emergeret declarare. Octauo oſtẽdendo quomodo licet romanis ponti. ordines confirmare ⁊ confirmatos caſſare: quare cum nõ habeant maius priuilegium fratres minores ꝙ alij vt videtur. licet cõtra eorum regulam facere talia ⁊ oppoſita declarare. Nono oſtẽdendo falſum eſſe ꝙ per multa concilia gñalia fuerit talia declarata. cum concilia gñalia illi pontifices non celebrauerint vel ſi celebrata ſint. nullam fecerint de talibus mẽtioneꝫ. Decimo oſtẽdit ꝙ nec ad fidem nec ad mores pertinet cħriſtum ⁊ apoſtolos in his que vſi ſunt nõ habuiſſe niſi nudum vſum facti ⁊ ſimplicem. immo magis oppoſitum pertinet cum nec in ſcriptura ſacra nec in ſymbolis habeat ꝙ fratres minores nõ habent in rebus niſi ſimpliceꝫ vſum facti. nec ꝙ liceat roma. põtifi. dñium quodꝙ reſeruatum ſibi in rebus que fratribus obueniunt abijcere. Nec ꝙ procuratores per ſummos põtifices conſtitutos ſucceſſori non liceat reuocare. Quare concludit neceſſario ꝙ ratio illorũ eſt nulla. ⁊ ꝙ ipſe talia ſuperius premiſſa potuit declarare: ⁊ ipſa etiam ordinare. Ultimo cõcludendo diffinit primo. ꝙ tales qui niſi ſunt publice defenſare ⁊ etiam approbare hereſim damnatam in iſta cõſtitutione. Cum inter nõnullos. aſſerẽdo ꝙ Chriſtus ⁊ apoſtoli in his que habuerũt: habuerũt tm̃ vſum facti ſimplicem iure denudatum ꝙ omnes tales ⁊ ſinguli qui verbo ⁊ ſcripto per ſe vel per aliuꝫ ſeu alios talia publice pſumpſerunt. illiꝗ qui eos inſtruxerunt in talibus ⁊ vt premiſſa facerent docuerunt in damnatam hereſim inciderũt et vt heretici ſunt vitandi. Secundo diffinit ꝙ ſi aliquis deinceps damnatas per cõſtitutionem predictam. Cuꝫ inter nõnullos hereſes: vel ipſarum alteram ſcienter verbo vel ſcripto defendere vel approbare preſumpſerit: vt hereticus ab omnibus euitetur. Tertio inhibet ne quis cõtra ordinata diffinita ſeu facta in dicta cõſtitutione que incipit. Ad conditorem. verbo vel ſcripto ſciẽter approbet aliquid vel defendat ⁊ ſiquis cõtrarium preſumpſerit: tanꝙ cõtumax ⁊ rebellis romane eccleſie habeatur. Iſte eſt caſus ⁊ ſentẽtia totius huius decretalis extrauagantis. Quia quorundam.

¶ Ad pleniorem .§.iiij.

autem declarationeꝫ ipſius magiſter prefatus format octo dubia ⁊ ea declarat ⁊ ſoluit contraria. Horum primum eſt. in quibus pertinet ad papam canones condere. Ad quod breuiſſime reſpondetur. ex eo ꝙ iſta materia plene diluci datur tertia parte. in titu. de ſummis pontificibus. Sciẽdum primo ꝙ papa non poteſt cõdere canones cõtra determinata in ſacra ſcriptura. vt patet. xxv. q. prima. ſunt quidam. ⁊ beatus Auguſti. dicit. iiij. de trinita. Contra rationem nemo ſobrius. Contra ſcripturam nemo chriſtianus. Contra eccleſiam nemo pacificus. Ratio huius eſt. quia inferior non poteſt mutare decreta ſui ſuperioris vel determinare cõtra ea. Sꝫ ſacra ſcriptura eſt a ſpiritu ſancto digeſta. vt patet. ij. Pet. j. Ubi ait non voluntate humana eſt allata prophetia. ſed ſpũ ſancto cẽ. papa ꝗ põt ⁊ ꝗ non.

Qđ ſi arguaſ: q: ſcriptura ſancta videtur hēre
auctoꝛitatem ab eccleſia cum be. Aug. di. Ego
non crederem euāgelio niſi eccleſie auctoꝛitas
ad hoc me cōmoueret. rńdetur ꝙ eccleſiam da
re auctoꝛitatem ſacre ſcripture poteſt intelligi
duobus modis. Uno modo q: ſcriptura habe
at ab eccleſia auctoꝛitatez inſpiratiue. Et ſic nō
eſt verum ꝙ habeat auctoꝛitatez ab eccleſia eo
ꝙ nō eſt ab eccleſia iſpirata ⁊ dictata: ſed a deo
imediate. Alio modo declaratiue. q: ſ. eccleſia
declarat fidelibus hanc eſſe ſacrā ſcripturaz a
deo reuelatam. ⁊ ſic dat ſibi auctoꝛitatem diffi/
niēdi libꝛos pertinētes ad ſacrā ſcripturaz. ſ.
euāgelia Matthei: Marci: Luce: ⁊ Johānis:
nō euāgelia Nicodemi vel nazareoꝝ vel Bar
tholomei ⁊ hmōi ⁊ ſic intelligitur dictū Aug.
q: ſ. ignotuz ſibi eſſet vtrum euangeliū Mat/
thei vel alioꝝ que tenemus ptineret ad ſacraz
ſcripturam vel non: niſi eccleſia inſtinctu ſpiri
tuſſancti iſtud declaraſſet. ℂ Secundo notan/
dum ꝙ papa non pōt cōdere canones ꝯtra de
creta quatuoꝛ pꝛimoꝝ ꝯciliorꝝ: vt patet diſ. xv.
Canones. ⁊. c. ſicut. Sed ſi arguatur contra. q:
ꝯcilium non dat auctoꝛitatem pape. ſed papa
concilio. vt patet di. xvij. per totum. ⁊ extra de
electi. Significaſti. Ergo illa cōcilia habuerūt
auctoꝛitatem a papa. Tantam aūt habet auto/
ritatem vnus qnātam alius: ⁊ tantam ſucceſſo
res quātam pꝛedeceſſoꝛes. Ergo videſ ꝙ poſ//
ſit papa determinata in illis reuocare vel con/
tra ea determinare. Ad qđ reſpondetur. ꝙ con
cilia illa non poſſe reuocari per papam. poteſt
dupliciter itelligi. Uno modo ex eo ꝙ vniuer/
ſaliter ꝯcilia ſunt ⁊ ſic nō eſt verum. q: qđ cō/
petit vni inquantum tale competit omni tali
vniuerſaliter. Que ergo ſtatuta ſunt vel decre
ta in vno ꝯcilio poteſt aliud mutare. vt factum
eſt plurics. Alio modo pōt intelligi ſpecialiter
inquātuz. ſ. de tali materia articuloꝝ fidei que
ibi fuerunt declarata quoad veritatem tenen/
dum. ⁊ ſic nota ibi glo. diſt. xv. ſicut. Non pōt
enim papa vel minuere vel augere vel mutare
articulos vel ſacramēta eccleſie. dicunt etiam
aliqui: ꝙ quoad alia poſitiua. etſi papa poſſit
tollere vel mutare ſingula: q: iſtud vł illud nō
tñ omnia ſimul: q: hoc eſſet deſtruere ſtatuz ec
cleſie. ℂ Tertio aduertēdum ꝙ papa pōt con/
dere canones ꝯtra determinata per quoſcūqꝫ
doctoꝛes ſanctiſſimos. Et hoc pꝛobatur aucto/
ritate. di. xx. Decretales epiſtole ⁊. c. ſequenti.
Et ratio eſt q: inferioꝛ non pōt legem impone
re ſuperioꝛi: ſed econtra ſuperioꝛ inferioꝛi. eſt
aūt papa ſuperioꝛ quocūqꝫ doctoꝛe: quia eniz
ad diffiniendum aliquid non ſufficit ſine pote
ſtate. Hinc eſt vt dicit Gꝛatianus di. xx. ⁊ Joā.
papa in iſta decretali. ꝗuis aliqui doctoꝛes ha
buerunt maioꝛem ſciam ꝗꝫ aliqui ſummi pon
ti. tñ q: pt. item non habuerunt tantam quātaz
ſummi pontifices: ideo in cauſaruz vel dubio/
rum diffinitione pꝛeferunſ ſummi ponti. om/
nibus doctoꝛibus. ℂ Item papa pōt condere
canones cōtra determinata per pdeceſſoꝛes ſu
os: vel per determinata per ſeipſum. quod pꝛo/
batur auctoꝛitate ratione ⁊ exemplo. Et aucto/
ritate quidem. extra de conſan. ⁊ affini. non de
bet. vbi dicitur. Non debet repꝛehenſibile iudi
cari. ſi ſm varietatem tempoꝛum ſtatuta varie/
tur humana. Et extra de ſenten. excōmuni. lib.
vj. dicitur. Alma mater eccleſia nonnulla ple//
runqꝫ oꝛdinat ⁊ conſulte. que poſtmodum con
ſultius ⁊ rationabilius reuocat in melius ve
cōmutat. Et ipſe dominus Joannes in conſti//
tutione ſua pulchꝛe ſic ait. Quia nonnunqꝫ qđ
coniectura pꝛofuturum credidit ſubſequēs ex
perientia nociuum oſtendit. non debet repꝛe//
henſibile iudicari ſi canonum conditoꝛ cano//
nes a ſe vel ſuis pꝛedeceſſoꝛibus editos. vel ali
qua in eis contenta canonibus reuocare: modi
ficare: vel ſuſpendere ſtatuat. ſi ea obeſſe potiꝰ
viderit ꝗꝫ pꝛodeſſe. Pꝛobatur idem diſti. lxiij.
§. verum. Confirmatur iſtud exemplo ſcriptu/
re. Nam mandauit dominus ſerpentem eneū
exaltari in deſerto ad cuius aſpectum ſanabā/
tur homines a moꝛſibus ſerpentum. vt patet
Numeri. xxj. Poſtmodum inſtincti ipſius dei
rationabilius fuit reuocatum eo ablato p Eze/
chiam. vt patet. iiij. Regum. xx. quia populus
idola trahat ad eum. Ratione hoc conſtat quia
par in parem non habet imperium. ℂ Ex qui/
bus omnibus patent due cōcluſiones. Pꝛima
ꝙ dominus Jo. potuit rationabiliter ⁊ ſalubꝛi
ter que in dictis duabus conſtitutionibus con
tinentur ad conditoꝛem ⁊ alia. Cum inter nō/
nullos oꝛdinauit. cum in eis nihil ſit contra fi/
dem ⁊ bonos moꝛes: nec contra quatuoꝛ conci
lia. quia ſicut ipſe deducit. circa finez huius cō
ſtitutionis de contentis in ipſa cōſtitutione in
ſymbolo fidei: vel in ſacra ſcriptura mētio non
habeſ. vel ſi habetur i ſacra ſcriptura vt de pau
pertate xpi ⁊ apl'oꝝ magis ex ipſa ſcriptura ha
betur ꝙ ipſe dńs Joan. determinat ꝗꝫ eius op/
poſitum. Scđa ꝯcluſio eſt ꝙ cū violatoꝛes ⁊ de
trahētes ſacris canonibus: vt blaſphemi ⁊ ſpi
rituiſancto reſiſtentes cenſeantur. vt. xxv. q. j.
violatoꝛes. ⁊ multipliciter punianſ. vt in. d. q.
c. gñali. ⁊. c. oīa. ⁊. c. hac ꝯſona. pꝫ ꝙ hi qui ꝯſti
tutionibus domini noſtri in pꝛedictis detrahe
re niſi ſunt. in penas huius inciderunt: ⁊ qua/
ſi in hereſes iam damnatas ꝯſtitutione pdicta.
Cum inter nonnullos pertinaciter affirmarūt
ꝙ merito heretici ſūt cēſendi: ſicut dńs Jo. deter
minat in pdicta ꝯſti. Et ſic patet pmus arti.

¶ Secundus ar- .§.v.
ticulus eſt. Quot ſunt claues eccl'ie: ⁊ que: q: in
dicta ꝯſtitutione de eis agitur. reprobando opi
nione illoꝝ qui male ſentiũt de eis. Sed q: de
illa materia diffuſe tractat. b. Tho. in. iiij. diſt.
xviij. ⁊ in prima parte. ⁊ plenius in. iij. pte. tit.
ȝ.iij. p. de ſummis põti. Ideo ⁊ hic articulus breuiſſi-
tu.xxij. me expedief. Quis diuerſi diuerſa dicãt cõior
opinio eſt. bea. Tho. ⁊ Pet. in. iiij. ꝙ clauis ec-
cleſiaſtica (que methaphorice dicitur ad clauis
materialis ſimilitudinẽ qua claudit ⁊ aperit
oſtium materiale) eſt quedam poteſtas ſpiritua
lis que datur in ſacerdotij collatiõe ad quaſdã
ſpirituales actiones ordinata. que poteſtas eſt
vna quoad eſſentiam: ſed duplex quantum ad
actꝰ ⁊ officia ſubordinata: imo plus dicit ꝙ ea
dem eſt poteſtas per eſſentiam qua poteſt ſacer
dos corpus chriſti ꝯficere: ⁊ qua poteſt abſolue
re vel ligare. Et ipſa poteſtas eſt ipſe character
impreſſus in collatiõe ordinis ſacerdotalis. qđ
ſic probat. Ad duo quorum vnum eſt cauſa al-
terius vna poteſtas ordinatur ſicut in ſole vna
eſt poteſtas qua ſol calefacit ⁊ rarefacit. ⁊ ideo
calor eſt principiũ actus vtriuſqꝫ: licet quodã
ordine. Sed gratia ⁊ omnis remiſſio in corpo-
re chriſti myſtico: quod reſpicit ptãs clauiũ de
riuatur ex eius capite quod reſpicit eius pote-
ſtas conficiendi. ergo reſpectu vtriuſqꝫ iſtorũ
eſt vna poteſtas. Et eodẽ modo de poteſtate cla
uium inter ſe dicendum: q: ad plures actꝰ ſub
ordinatos ſufficit vna virtus ⁊ poteſtas. Sꝫ ac-
tus clauium licet ſint plures q: vnus eſt iudicã
di ſeu diſcernẽdi quis ſit dignus vel indignꝰ.
alius eſt diffiniendi ⁊ ſententiãdi qs ſit dignꝰ
vel indignus abſoluendo vel ligando. Sũt ta-
men ſubordinati ita ꝙ vnus preſupponit aliũ
ſcꝫ ſecundus primum. Sufficit tñ vna poteſtas
ad vtrunqꝫ ſicut ſol per eandem virtutem illu
minat aerem ⁊ calefacit: ſcꝫ per lumen. Dat eti-
am exemplũ in poteſtatibus ſecularibus. Nã
eadem auctoritate cõpetit iudici iura partium
cognoſcere: ⁊ exinde ſententiare contra vnam
partium ⁊ aliam abſoluere. Sed q: potẽtie co-
gnoſcuntur per actus. ideo etſi ſit vna ptãs eſ-
ſentialiter. dicuntur tñ due quia duplex eſt actꝰ
talis poteſtatis. Et ratione primi actus quo iu
dex eccleſiaſticus iudicat ⁊ cognoſcit de digni
tate vel indignitate alicuius dicitur clauis ſciẽ
tie ratione ſecundi actus quo dignum abſoluit
indignum non abſoluit dicitur clauis potẽtie.
Unde dictum fuit in plurali Math. xvj. Tibi
dabo claues regni celorum. Et iſta videtur itẽ-
tio glo. diſtinctiõe. xx. capitulo primo. ¶ Ubi
ſciendum ꝙ aliqui male ſenſerunt de claue ſci-
entie dicentes ꝙ ſcientia ſm ꝙ eſt habitus ac-
quiſitus vel infuſus ſit clauis non quidem de
per ſe: ſed in ordine ad clauem potentie. Unde
in eo qui habebat ſcientiam ſed non ordine ſa
cerdotalem dicebant talẽ ſcientiam in eo non
eſſe clauem: ſed adueniente claue potentie ſcꝫ
per ſuſceptionem ſacerdotij efficiebatur clauis
illa ſcientia. Cuius opinionis videtur eſſe glo.
di. xx. c. j. Ad quam etiã videtur declinare ma
giſter ſen. in. iiij. diſt. xviij. Dicebat etiam ꝙ ſa
cerdotes idiote etſi non habent clauem ſciẽtie
cum ſint ignorantes: habent tamen quandam
induſtriam materialem diſcernendi quam vo-
cabant clauiolã. Sed iſtam opinionem repro-
bat bea. Tho. in. iiij. di. xviij. Nam ⁊ ſunt aliq
ſacerdotes qui nec ſcientiam acquiſitam habẽt
nec infuſam nec induſtriam naturalem: cũ ſint
indiſcreti ⁊ quaſi fatui. Eſt ergo clauis ſcientie
ſm beatũ Thomã. auctoritas iudicandi vel di
ſcernendi de dignitate vel idignitate alicuius
in foro ꝯſcientie. ⁊ iſtam põt habere ignorãtiſ-
ſimus: ſi hꝫ ſi eſt ſacerdos. ⁊ non hꝫ eam peritiſ
ſimus ſi non eſt ſacerdos. Sicut ⁊ aliqs iudex
ſecularis hꝫ auctoritatem iudicandi qui tamẽ
non hꝫ ſcientiam iuris ⁊ econuerſo. Uerum eſt
ꝙ actus iudicandi nõ poteſt recte exerceri ſine
vtroqꝫ ſcꝫ auctoritate iudicandi ⁊ ſine ſcientia.
⁊ ideo non eſt ſine peccato qui ſe ponit ad iudi
candum in foro conſcientie non habẽs compe
tentem peritiã. ¶ Ex predictis eliciuntur duo
correlaria. quoꝝ primũ eſt. ꝙ ſicut ipſe dñs Jo-
annes in iſta ſua ꝯſtitutione valde bene argu-
it. Illi oblatrantes ⁊ detrahẽtes ſuis cõſtitutis
maledicebãt aſſerentes ꝙ illud quod fuerat ꝑ
romanũ pontificẽ per clauem ſcientie diffinitũ
in fide ⁊ moribus nõ poterat per ſucceſſorẽ re
uocari. Arguitur enĩ ſic ꝯtra illos. Aut clauis
ſcientie accipit pro habitu acquiſito vel infuſo
aut pro auctoritate diſcernendi in foro ꝯſcien-
tie. Si pro habitu: ſic ſcientia non eſt clauis vt
viſum eſt. ſ. ⁊ ipſe dñs Joannes valde clare ꝓ-
bat. Ergo qđ diffinitur in fide ⁊ moribus: illđ
non diffinitur per clauem ſciẽtie. cum habitus
talis nõ ſit clauis. Si aũt accipiatur pro aucto-
ritate diſcernendi in foro ꝯſcientie arguitur ſic
ꝯtra. Primo qui hꝫ auctoritatem diſcernendi
in foro conſcientie ex hoc nõ habet cõdere vel
ſtatuere iura in foro exteriori obligantia. Se-
cundo q: tunc omnes ſacerdotes habentes au-
ctoritatem diſcernendi in foro conſcientie: ha
berent poteſtatem cõdendi iura ⁊ ſtatuta. Ter-
tio q: talis auctoritas diſcernendi reſpicit ſolũ
diſcretionẽ inter lepram ⁊ lepram: inter pecca-
tum ⁊ peccatum: ⁊ non alium actum aliqđ ſta-
tuendi. Ergo per talem clauem circa fidẽ ⁊ bo
nos mores nihil ordinat ſummus pontifex. qđ
non poſſit ſucceſſor reuocare. vñ ſequit ꝙ ma-

le ⁊ falſe aſſumebant.Scd̄a cõcluſio eſt ꝙ ipſe
dn̄s noſter negat id quod illi ſibi male ⁊ falſe i
ponunt.ſcꝫ ꝙ ſcientia non ſit clauis.non enim
hoc negat:vel ſi negat:aut implicite hoc nega
re videtur:accipit ſcientiã pro habitu acquiſi-
to vel infuſo:que vtiqꝫ non eſt clauis vt quidã
dicebant.Sed accipiendo pro auctoritate di-
ſcernendi non negat eiſe clauem.Uerum eſt ta
men ꝙ ad iſtam clauem communiter ſumptaꝫ
non ſpectat condere canones vel mutare: quia
tunc omnis ſacerdos poſſet hoc facere. quod
nullus concedit.

¶ Tertius articu- .§.vi.

lus eſt vtrum vſus licitus poſſit ſeparari a iure
vtendi.Pro cuius declaratiõe primo declarat
deſcribendo aliquos terminos circa materiaꝫ.
Scd̄o agit de diuerſis modis habendi aliquã
rem.Tertio reſpondet ad queſitũ.Quarto ðcla
rat quõ fratres minores poſſunt habere nudũ
vſum facti.Denum ſoluit duodecim argumẽ
ta facta contra veritatem ſue ꝯcluſionis:Quã-
tum ad primũ dicit ꝙ circa aliquã rem pn̄t iſta
ꝯſiderari ad pn̄s.ſ.vſufruct⁹: vſus: poſſeſſio:
Uſufructus qd ſit. proprietatis:dn̄ium:⁊ ius.Quodlibet horum
ſic deſcribitur.Uſufructus ſm iuriſtas eſt ius
vtendi ⁊ fruendi rebus alienis ſalua earꝫ ſub-
ſtantia.ff. de vſufru.l.j.Rebus alienis dicitur
q: in rebus ꝓprijs non dicitur vſufructus. vn̄
ſi habeo vſufructum viridarij:⁊ poſt ad me per
ueniat proprietas:expirat tũc vſufructus. Sal
ua rerum ſubſtantia dicitur:q: in rebus q̃ vſu
conſumuntur non proprie eſt vſufructus.vt pa
ne:vino:⁊ hmõi.Ius vtendi dicitur ad differẽ
tiam vtilis dominij:quod quandoqꝫ in rebus
alienis habetur.ſicut emphitcota ⁊ feudatari⁹
habent vtile dominium:cuius dn̄ium directũ
pertinet ad dn̄ꝫ ſuperiorem:a quo res tenetur
in emphiteoſim vel in feudũ.Item ponit fruẽ
di:ad dr̄iam nudi vſus:q: minus eſt in vſu ꝙ̃
in vſufructu.Datur exẽplũ de grege. Si vſus
alicuius gregis ſit tibi relictus in aliquo teſta-
mento:tu poteris vti grege ad ſtercorizanduꝫ
in agro tuo tm̄.Sed ſi fuerit relictus vſufruct⁹
eius:poteris grege vti nõ ſolum ad ſtercorizã-
dum:ſed ad lanam.lac ⁊ fetus recipiendum ⁊
diſtrahendũ tales fructus vt volueris.fetus.n.
in iumentis vt in pecudibus computantur in
fructu.⁊ de quolibet animali irrationali.ſecus
autem in ancillis.Nam partus ancille non pti
net ad vſufructuarium.Datur aliud exemplũ.
Si viridarium fuerit tibi legatum ad vſuꝫ po
teris roſas:holera:⁊ alios flores ⁊ fructus ſu-
mere ad vſum tuum:ſed alij non poteris vẽde
re vel dare.Sed ſi vſufructus eius fuerit reli-
ctus:poteris non ſolũ ſumere ad vſum tuũ ſed
ipſos flores ⁊ fructus vendere ⁊ donare alteri
prout volueris.Et ſic patet ꝙ quicunqꝫ habet Uſus qd ſit.
vſufructum hꝫ vſum ⁊ non ecõuerſo. ¶ Uſus
autem ſm Iuriſtas eſt ius vtẽdi rebus alienis
ſalua rerum ſubſtantia.Ideo dicitur.rebus alĩ
enis:quia ſm iuriſtas vſus non dicitur in re ꝓ
pria.Additur ſalua ſubſtantia rerum:q: ſꝫ eos
vſus nõ conſtituitur in rebus que vſu cõſumũ
tur:quia in talibus non poteſt rerum ſubſtãtia
permanere poſt vſum non ponitur fruendi vt
diſtinguatur ab vſufructu. Sed quia quantuꝫ
mihi videtur legiſſe iſto modo accipiunt vſuꝫ
nimis ſtricte.ſcilicet pro vſu pro quo competit
ſeruitus.Ideo accipiendo vſum ſm naturaꝫ ⁊
magis large.⁊ ſm iura canonica.cuꝫ ſm rei ve
ritatem aliquis vtatur re ſua ſicut aliena. ⁊ vtĩ
tur pane cum comedit ⁊ conſumit eum. Id̃ ſic
accipiendo vſum mihi videtur ꝙ nuduꝫ vſum
facti de quo loquuntur conſtitutiones Io.qua
drupliciter poteſt imaginari. Primo mõ põt
dici nudus vſus facti propter omnis iuris nu
dationem.Secundo propter proprietatis ex-
cluſionem.Tertio propter omnis vtilitatis prĩ
uationem.Quarto propter actionis in iudicio
abdicationem.Exempla omnium.Si equita-
rem equum cuius non eſſem dominus: nec ha
bere aliquod ius equitandi equum.tunc habe
rem vſum nudum equitationis equi per om-
nis iuris denudationem.ſicut habet fur ⁊ la-
tro in re furtiua:quia habet vſum denudatum
proprietate.Exemplum de ſecundo. Si equita
rem equum quem conduxi ad vecturã ab alio:
poſſet dici habere nudum vſuꝫ equi propter ꝓ
prietatis excluſionẽ:q: non habeo proprietatẽ
eius. Sic econuerſo equitando equum meum
non habeo vſum nudum:quia equi habeo ꝓ-
prietatem.Exemplum de tertio quando qs ha
bet aliquem vſum alicuius rei vel circa aliquã
rem ⁊ tamen caret omni fructu ⁊ vtilitate que
poſſet ſibi inde prouenire.ſicut ſeruus qui vti-
tur aliquibus inſtrumentis ad vtilitatem do-
mini ſui.talis vſus poſſet dici nudus quantũ
ad fructum vel vtilitatem ſerui.qui ex tali vſu
nullus fructus vel commoditas acquiritur ſi-
bi ſed domino ſuo.Similiter de famulo cam-
pſoris: qui quotidie vtit̃ pecunia domini ſui
alijs numerando.tamen vtilitas vſus non eſt
ſua:ſed domini ſui.Exemplum de quarto.Cuꝫ
aliquis haberet aliquam rem: ⁊ cum ſibi auſer
retur non poſſet agere in iudicio contra illuꝫ.
vel ex voto vel alia quacunqꝫ cauſa.tunc poſ-
ſet dici habere nudum vſum per actionis in iu
dicio abdicationem. Et hoc quoad vſum. Poſſeſ-
¶ Tertius terminus eſt poſſeſſio que ſic de- ſio qd
ſcribitur.Poſſeſſio eſt corporalis rei retentio ſit.
corporis ⁊ animi iuris adminiculo interue-

niēte. Sic diffinit Hoſtien. in ſumma corpora-
lis rei dicitur. qa ſꝫ iuriſtas icorporalia nō poſ
ſidentur. Detentio dicitur quia poſſeſſio ſm iu
ra dicitur quaſi pedum poſitio. Aliter non acq
ritur poſſeſſio niſi corpore ⁊ animo interueniē
te. Unde ſi alterum deficit non eſt poſſeſſio. Ju
ris adminiculo additur: quia q̄uis aliqui ali-
cui rei corpore ⁊ animo inſiſtat. tamen niſi ha-
beat iuris adminiculum non proprie dicit poſ
ſidere. Quod ſi obyciatur quia fur ⁊ raptor rē
furatam poſſident: ⁊ tamen nō habēt iuris ad-
miniculum. Rn̄. ꝙ fur ⁊ raptor nō dicitur pro
prie poſſidere: ſed ſolū iniuſte detinere. Quod
autem furta ſint reſtituenda. vt extra de reſti.
S. pte. ſpo. c. Jn litteris. hoc introductū fuit ſm rigo
ij. ti. j. c. rem iuris in odium rapientiuꝫ res ſuas homi-
xiiij. ⁊ nibus: q2 nullus debet eſſe iudex in cauſa ſua.
xv. Et ideo rem furtiuam non debeo accipere a fu
re niſi auctoritate iudicis. Dicit tamen Jnnoc̄.
ꝙ ſi conſtaret tunc per propriam confeſſionem
ipſum eſſe predonem. vel conſtaret de proprie
tate rei. ꝑdoni eſſet reſtitutio deneḡda: quia
nunq̄ȝ vere poſſidet: nec naturaliter nec ciuili-
Quid ter. ¶ Quartus terminus eſt proprietas: que ſic
ſit ꝓpe- diffinitur ab Hoſtien̄. Proprietas eſt dominiū
tas. rei iuſtis modis queſitum. Acquiritur autem
dominiuꝫ iure gentiuꝫ ⁊ iure ciuili. Et iure q
dem gentium per occupationem. ſicut in his
que non ſunt in bonis alicuius hominis: que
occupanti conceduntur: ſicut fere beſtie: aues
⁊ piſces. que in terra mari ⁊ aere capiūtur. ⁊ in
his que communia ſunt vt in mari ⁊ in littore
maris: vt lapillis ⁊ gemmis que ibi ſunt: vt pꝫ
inſti. de rerum diui. per totuꝫ. Tamē circa hoc
ſunt multe conſuetudines in diuerſis regioni-
bus contra iura. Jtem in his que ab hoſtibus
capiuntur. quod intelligendum eſt in bello iu
ſto ⁊ ꝓuato iure militari. de quo di. j. Jus mili-
tare. Jure autem ciuili acquiritur dominium
multipliciter. ſ. preſcriptiōe: vſucaptione: arro
gatione: monachatione: teſtamento: ſucceſſio-
ne: ⁊ alijs multis modis iure ciuili inductis.
Dn̄ium ¶ Quintum quod requiritur circa rem conſi
⁊ ius derandum eſt dominium. Circa quod aliq do-
an ſit ctores dicunt idem eſſe dominium ⁊ ius quia
idem. tantum habet quis de dominio in re. q̄ȝtum de
iure. Aliquibus autem doctoribus videtur op
poſitum. Et tota ratio eſt. quia ſm Simpliciuꝫ
⁊ Ariſto. in ꝑdicamētis. relatio dominij eſt re-
latio ſuppoſitionis. Et ideo nullus debet ha
bere dominiuꝫ in aliquo niſi ſit ei ſuppoſitus.
Sed aliquis poteſt habē ius in aliquo cui non
eſt ſuprapoſitus. imo econtra. Sicut filius hꝫ
ius in patre ſeruus in dn̄o. quia tenentur eis
dare alimentum. Similiter monachus in mo-
naſterio. ſubditus in prelato. quia tenētur eis

ad ſacramētorū adminiſtrationem. Ergo ſm
iſtos ius ⁊ dn̄ium nō ſunt ideꝫ. ſed ius in plus
ſe habet q̄ȝ dominiuꝫ: quia omne dominiuꝫ eſt
ius: ſed nō omne ius eſt dominiuꝫ. videt enim
addere dominiū ad ius quandam ſuperiorita-
tem ⁊ autoritateꝫ. Unde ſm hoc ſic diffinitur.
Dominiuꝫ eſt ius vtendi ⁊ poſſidēdi ⁊ haben- quid ſit
di aliqua re ſimpliciter pro libito volūtatis. vel dn̄ium
ſm aliquem determinatum modum cum qua-
dam ſuperioritate. Dicitur in deſcriptione iſta
ius. quia ſi aliquis detineret vel vteret aliqua
re ſine iure. ſicut fur ⁊ predo. talis non haberet
dominiuꝫ. dicitur ius poſſidēdi quod debet in
telligi iure proprio nō alieno. quia procurator
yconomus ⁊ diſpenſator vtitur licite rebus do
mini ſui. ſed hoc nō facit iure proprio ſed alie-
no. Dicitur autem ſimpliciter pro libito volūta
tis. Simpliciter quātum ad dominiū propriū
⁊ perfectuꝫ. per quod quis habet ius in re quā
tum ad proprietatem ſimpliciter. ⁊ quātum ad
omnē vſum qui eſt natus eſſe circa ipſam rem.
quia poſt eam donare ⁊ vēdere ⁊ diſtrahere ſi-
cut placet. Dicitur autem ſm aliquem determi
natum modum propter duo. Primo ꝓpter do
minia cōditionata. puta cuꝫ quis eſt dominus
rei quoad proprietateꝫ ⁊ vſum ſimul. ſed tamē
nō poteſt vēdere niſi certis perſonis. puta pro-
pinquiori de genere ſuo. vt determinato mo-
do ſeruādo legitimaꝫ liberis ſm leges. vel ſm
ſpeciales patrie ꝯſuetudines. Secūdo propter
dominiuꝫ imperfectum. Uſufructuarius enim
⁊ vſurarius licet nō habeant perfectuꝫ nec ple-
num pro eo ꝙ nō habēt ius in proprietate rei.
tamē habent dominiū verum: ſed imperfectū.
pro eo ꝙ verum ius habēt in vſu vel in vſufru
ctu rei. ſꝫ nō in proprietate ipſius rei. Alioquin
nō poſſent iure ſuo vēdere vel aliena re vſum
vel vſufructum. Additur in deſcriptione. Cuꝫ
quadam ſuperioritate. quia vt dictuꝫ eſt domi
nium videtur addere ſupra ius quādam ſupe-
rioritatem ⁊ autoritatem cum ſit relatio ſuper-
poſitionis. Eſt auteꝫ ſciēdum ꝙ cum dominiū
vt dictum eſt ſit quoddā ius habēdi ⁊c. ¶ Si-
cut tripliciter diuidit ius ita ⁊ dominiū. Nam
ius ꝑma ſui diuiſione diuiditur a philoſopho triplex
in. v. Ethic̄. in naturale ⁊ poſitiuuꝫ. Et ſm hoc dn̄iū. ſ.
eſt duplex dominiuꝫ. ſ. naturale ⁊ politicum ſi-
ue ciuile. Jus naturale eſt quod cōpetit alicui
a natura habēdi. ſ. ⁊ vtendi aliqua re cum qua
dam ſuperioritate ⁊ autoritate ſuper eam ſicut
⁊ ius patris ſupra prolem. ius viri ſupra vxo-
rem ⁊ domini ſuper ſeruum. Jus politicum ſi-
ue ciuile dicitur ius cum quadam ſuperiorita-
te. quod non competit alicui a natura. ſed me-
re per adinuentionem ⁊ collationem humanā
vel diuinam ſpiritualem ⁊ ſupernaturalem. ſi-

cut dominiuȝ domini pape ſuper totam eccleſiam. vel ſicut dominiuȝ vnius vel plurium ſuper vna ciuitate vel regno. Secũda diuiſio dominij ciuilis eſt. quia quoddam eſt verũ ⁊ perfectum: aliud eſt verum ſed imperfectum. Uerum ⁊ perfectum dominiũ eſt. quãdo quis habet dominium in proprietate rei ⁊ in vſu eius. ita ꝙ poteſt eam vendere ⁊ conſumere ad vſuȝ eius prout ſibi placet. Sed dominium verum ſed imperfectum eſt. quando habet ius ſolum in vſu vel in vſufructu rei. ſed non in proprietate. Unde talis non poteſt dici dominꝰ rei ſimpliciter. ſed dominus vſus vel vſufructus. Tercia diuiſio dominij eſt. quia dominiuȝ merum habet multos modos diſtinctos. quia quoddã eſt ſuperius ⁊ immediatum quoddam altum: quoddam baſſum: quoddam vtile: quoddam directum. ⁊ ſic de alijs. Et ideo ſciendum ꝙ licet eiuſdeȝ rei non poſſint eſſe ſimul plures domini ſimul quilibet inſolidum ſꝫm eũdem modum ⁊ eandem rationem dominij. vt in predicto. c. licet. ⁊. l. predicta poſſideri. tamen ſꝫm diuerſos modos dominij ⁊ diuerſa iura vnius ⁊ eiuſdeȝ rei poſſunt eſſe plures domini ⁊ diſtincti. Sicut eiuſdem campi ruſticus habet dominium vtile. burgenſis habet ibi dominium directum: miles dominiũ baſſum: rex dominiuȝ altum.

quid ſit ius. ¶ Sextus ⁊ vltimus terminus declarãdus eſt ius. Et quia dominiuȝ addit ſolum ſupra ius ſuperioritatem: ideo poteſt ius deſcribi eadem ratione ſicut ⁊ dominiũ: dempta illa parte de ſuperioritate. Uel ſic poſſumus deſcribere ius. ꝙ eſt poteſtas exercendi aliquẽ actuȝ circa rem licite. Unde ſi licite poſſum vendere librum: habeo ius in venditione libri. ſi licite poſſuȝ legere ⁊ ſtudere in libro habeo ius in lectione libri. Et ſic generaliter concludẽdo quãtum habeo de poteſtate licita circa rem: tãtum habeo de iure ⁊ circa ipſam rem. Et ꝙ hoc ſit verum ſic declaratur. Homo circa aliquã rem nõ habet niſi duplex poſſe: ſcilꝫ poſſe facti quo ſcilicet aliquis poteſt vti aliqua re de facto licite vel illicite. ⁊ poſſe iuris quo ſcilicet põt vti aliqua re licite. Sed poſſe ſolius facti non dicitur poſſe iuris. Poſſe igitur licite hoc eſt poſſe iuris. Eſt tamẽ ſciẽdum ꝙ nomen cõmune pluribus ſꝫm rem: ſꝫm modum quo cõmuniter accipitur retinet ſibi nomen proprium ꝯtra alia. Sicut preſcientia que eſt cõmunis noticia approbationis bonorum ⁊ reprobationis malorum: vt patet ad Roma. viij. Quos preſciuit: hos ⁊ predeſtinauit. retinet tamen ſibi nomen ſꝫm cõmunem acceptionem proprium ⁊ diſtinctum cõtra predeſtinationem. vnde ⁊ mali dicuntur preſciti: nõ boni. Sic in propoſito poſſe facti lꝫ ſit cõmune licite ⁊ illicite vtenti: quilibet enim de facto vtitur ſiue licite ſiue illicite vtatur: tamen ſꝫm cõmunem acceptionem dicimus poſſe facti contra poſſe iuris. dicẽdo iſte poteſt de facto: qui ſcilꝫ poteſt exercere aliqueȝ actum illicite. Ille autem dicitur poſſe de iure qui poteſt licite exercere aliquem actum. Patet ergo ꝙ ius non dicit aliud niſi poteſtatem exercendi licite actum circa aliquã rem. Et hoc etiam dicit beatus Augu. in lib. de mendacio. ſic inquiens. Faciat homo pro temporali ſalute hominum quod poteſt. Cum autem ad hoc vẽtum fuerit vt tali ſaluti niſi peccando conſulere nõ poſſit: iam ſe exiſtimet nõ habere quod faciat. xxij. q. ij. faciat. Unde ⁊ iuriſte dicunt. Illud poſſumus: quod de iure poſſumus.

¶ Declaratis di- .§. vij.

ctis terminis: eſt modo videndum de diuerſis modis habẽdi ius in aliqua re. Et poteſt attendi hec diuerſitas ex parte triuȝ. ſcilicet ex parte rei habite: ex parte habentis: ⁊ ex parte modi habendi. Ex parte rei quidem habite: quia aliquando quis habet ius in aliqua re quãtum ad proprietatem ⁊ non quãtum ad vſum. ſicut ſi locaui tibi domum ad annum: habeo quidem ius in domo in proprietate: ſed non in vſu per illũ annum. quãdoqꝫ quis habet ius in vſu ⁊ non in proprietate. ſicut tu qui cõduxiſti illam domum habes ius in vſu ſed non in proprietate. ⁊ quia eiuſdem rei poſſunt eſſe diuerſi vſus ⁊ diuerſi modi alienandi: contingit in aliqua re haberi ius quantum ad vnum vſum ⁊ nõ quãtum ad alium ſicut placet dño rei ꝯcedere. Unde conceditur aliquando alicui ꝙ poſſit inhabitare ſolum domum aliquando ꝙ poſſit inhabitare ⁊ locare. quãdoqꝫ quis habꝫ ius vtroqꝫ modo. ſcilꝫ in proprietate ⁊ in vſu. Ille autem dicitur ſimpliciter habere ius in aliqua re qui poteſt licite vti illa re quãtum ad omnem vſuȝ qui natus eſt eſſe circa illam rem. Secũdo contingit diuerſitas ex parte habẽtium rem: quia quandoqꝫ habens ius in aliqua re eſt perſona ſingularis. ⁊ tunc dicitur habere ius in ꝓprio. quandoqꝫ vero eſt cõmunitas. ſicut monaſteriuȝ habet ius in rebus monaſterij: non aliqua perſona ſingularis niſi inquantum eſt pars cõmunitatis. Et quia duplex eſt cõmunitas. quedaȝ ordinata per ſe: quedam ordinata per accidẽs. Per accidens eſt vt cõmunitas mercatorꝝ mutuo conuenientium ad mercandum ſimul ⁊ habentium lucrum ⁊ damnum in cõmuni. Per ſe autem cõmunitas eſt vt cõmunitas eccleſie vel religionis que habet bona in cõmuni. Adhuc contingit diuerſitas ex parte iſtorũ. Nam quando eſt communitas per accidens ordinata: tunc communitas habet ius per accidẽs in

De diuerſis modis habẽdi ius ī aliqua re

talibus bonis. perſone autem communitatis per ſe. Sed quando eſt communitas ordinata per ſe: tunc ipſa communitas habet ius per ſe in bonis ſicut eccleſia vel monaſterium. Sed perſone illius cõmunitatis habent ius per accidens inquantum ſunt partes communitatis. et ideo non poſſunt agere ad diuiſionem. Tertio modo contingit diuerſitas ex parte modi habendi. Nã quãdoq3 quis habet ius in re nomine proprio et per ſe: ſicut dominus rei. quandoq3 neq3 nomine proprio neq3 per ſe: ſed nomine alterius et pro altero. ſm q eſt ordinatu3 a principali domino. ſicut diſpenſatio et adminiſtratio alicuius rei cõceſſe ſunt a domino ad hoc vt diſtribuat ipſam rem et diſpenſet. et talis non dicitur ſimpliciter habere ius in illa re ſed poteſt dici habere ius diſpenſandi vel adminiſtrandi talem rem. Alio modo dicit quis habere ius. non nomine ſuo: ſed tñ pro ſe. Sicut cum aliquis concederet alicui domum ſuam ad inhabitandu3 quamdiu ei placuerit. talis haberet ius in habitatione domus pro ſe. non tamen nomine proprio: ſed nomine domini principalis: quia ius remanet penes principalem dominum principaliter. Et ſic patet q dominium rerum viuentium in communitate per ſe ordinate reſidet apud communitate3 ipſam principaliter apud prelatu3 ſicut apud adminiſtratorem et diſpenſatorem. apud quemlibet monachum ſicut apud eum cui debet ſuſtentatio vite de dictis bonis.

¶ Quantum ad .§. vij.

tertium principale huius tertij articuli eſt aduertendum q cum res ſint ſub duplici differẽtia. quia quedam ſunt que non vſu conſumuntur ſicut domus equus et huiuſmodi. Alie que vſu conſumuntur: vt panis: vinu3 et huiuſmodi. hic non queritur de his que vſu conſumuntur: quia de his in ſequenti articulo agetur. Sed de his tñ que vſu non conſumuntur. Et querimus de vſu licito. Cum ergo queritur. vtrum vſus talium poſſit ſeparari a iure. Reſpondetur q hec queſtio poteſt habere duplicem intellectũ. Uno modo vt intelligatur vtrũ poſſit ſeparari a iure vtendi. Alio modo vt intelligatur vtrum poſſit ſeparari a iure in re. Et hoc etiam poteſt intelligi dupliciter. quia aut a iure in re ſimpliciter. aut a iure in re ſm quid ſaltem. Et tunc reſpondendo ad queſtionem ponũtur directe tres concluſiones. et probantur efficaciter. ¶ Prima eſt q vſus licitus non poteſt ſeparari a iure vtendi. Et hoc probatur auctoritate et ratione. Auctoritate quidem non ſolum huius conſtitutionis. Joãnis. xxij. Quia quorundam. Sed etiam beati Auguſtini. Dicit enim ad Macedoniu3. et habet. xliij. queſtio. quarta. Quid dicam hoc certum alienum nõ eſt: quod iure poſſidetur. Hoc autem iure quod iuſte. et hoc iuſte quod bene. De primo ergo ad vltimu3 quod bene poſſidetur: iure poſſidetur. Et Iſido. dicit diſtinctio. prima. Jus generale. q ius dicitur eo q iuſtum. Unde omnis actus iuſtus eſt iuris: quia ius dictũ eſt eo quod iuſtu3. Uſus aũt eſt quidam actus. etũ licitus eſt vſus eſt actus iuſtus. Omnis ergo vſus licitus eſt cum iure vtendi. Jſtam rationem tangit Joannes in conſtitutione. Cum inter nõnullos. Dicit enim ſic. Dicere q Chriſtus et apoſtoli in rebus quibus vſi fuerunt: nõ habuerunt niſi ſimplicem vſum facti: cõuincit actus eorum fuiſſe non iuſtos. et per conſequens iniuſtos: quia negatio in ſubiecto apto nato infert priuationem: ſicut non viſio in oculo infert cecitatem. Probatur idem et ratione per locu3 a diffinitione ſic. Jmpoſſibile eſt vſu3 eſſe licitum ſine facultate licite vtendi: ſicut impoſſibile eſt loqui grammatice ſine facultate loquendi grammatice. Sed facultas licite vtendi non poteſt eſſe ſine iure vtendi. quod probatur ex eo quod dictum eſt ſupra: ſcilicet q ius eſt facultas ſeu poteſtas licite exercendi aliquẽ actum. Sed impoſſibile eſt et contradictionem implicat diffinitionem eſſe ſine diffinito. ergo impoſſibile eſt vſum licitum ſine iure vtendi eſſe. ponit plures alias rationes cauſa breuitatis omiſſas. ¶ Secunda concluſio q vſus licitus poteſt ſeparari a iure in re ſimpliciter. Et hec concluſio breuiter ſic probatur. Jlle qui poteſt habere licitum vſum alicuius rei: dominio remanente penes alium: habet vſum licitu3 ſine iure in re ſimpliciter. Et hoc patet: quia ex quo dominium remanet penes alium ille non eſt ſimpliciter dominus rei: ſed ille penes quẽ remanet dominium. Sed aliquis poteſt habere licitum vſum multarum rerum dominio remanente penes alium. Sicut patet de illo qui conduxit domum ad habitandum: vel equu3 ad equitandum et huiuſmodi. Certu3 eſt enim q conductor talis habet licitum vſum domus vel equi: quia et dominus ei conceſſit. et tamen dominiu3 domus vel equi vel predij remanet penes locatorem. ergo vſus licitus poteſt ſeparari a iure in re ſimplr. in rebus que vſu non conſumuntur. ¶ Tertia concluſio eſt q vſus licitus nõ poteſt ſeparari a iure in re ſm quid. Et hoc probatur faciliter ſic. Habens ius in actu aliquo alicuius rei habet ius in illa re ſm qd. Et hoc patet: quia ex quo ille actus licite exercetur circa illam rem: habet ius in illa re: ſaltem quantum ad illum actum. Hoc autem eſt habere ius nõ ſimpliciter in re: ſed ſm quid. Sicu..

enim ſi habeo ius in equo ſimpliciter: vt quia eſt meus. habeo ius in equitatione equi ſimpliciter. ⁊ ſic de neceſſitate ſi habeo ius in equo ſꝫ quid. vt quia mihi eſt cõmodatus vel locatus. habeo ius in equitatiõe equi que eſt vſus eius ſm quid. Neceſſario igitur talis habet ius ſm quid in re cuius eſt vſus.

Q fres minores pñt h̃re nudum vſuʒ in reb⁹ ꝛc. quõ et quõ nõ

¶ Quantum ad .§.ix.

quartum principale huius articuli. ſ. quomodo fratres minores poſſunt habere nudũ vſuʒ facti intelligẽdo iſtum articulum circa res que non conſumuntur vſu. ponuntur quatuor concluſiones. ¶ Prima eſt ꝙ non poſſunt habere in talibus rebus facti vſum nudum licituʒ per omnis iuris nudationeʒ: que ſic probatur. Impoſſibile eſt habere vſum licitum ſine iure vtẽdi: ſine iure in re ſimpliciter: ſine iure in re ſm quid. quod patet ex precedentibus in prima ⁊ tertia ꝯcluſione. Ergo impoſſibile eſt ꝙ fratres minores habeant in talibus rebus vſum licitum ſi ſit nudatus omni iure. Et ideo dominus Johannes deducit in ſua conſtitutione talem vſum ſic omni iure denudatum fratribus. Nicolaus papa nunquam reſeruaſſe: q: ille vſus que perfectioni non adycit: immo repugnat eſt illicitus. ergo talem vſum nunquam fratribus reſeruauit. ¶ Secũda concluſio eſt: quia in talibus reb⁹ poſſunt habere nudum vſum per ꝓprietatis excluſionem. Et hoc faciliter ꝓbatur in rebus in quibus poteſt aliquis habere vſum. ſalua rei ſubſtãtia dominio remanente penes alium poteſt homo habẽ nudum vſum per proprietatis excluſionem ſeu abſqꝫ dominio in proprietate. Et ſi habeat talẽ vſum ex conceſſione domini: talis vſus erit licitus. Sed fratres minores poſſunt h̃re vſum in rebus que vſu non conſumũtur: ſicut in domibus: libris ⁊ huiuſmodi. ſalua rerum ſubſtãtia: dominio illius rei penes papam vel alium remanente ex conceſſione domini. ergo in talibus rebus poſſunt habere nudum vſum licitum. Nuduʒ dico per proprietatis excluſionẽ. Quod autem de facto habeant dictum vſum nudum. patet quia lꝫ dominus Jo. a ſe ⁊ romana eccleſia abdicet proprietatem ⁊ dominium multarum rerum que poſſunt fratribus obuenire: vel elemoſynarum quotidianarum. tamẽ adhuc retinet ſibi dominium eccleſiarum: oratoriorum: vaſorum: librorum: veſtimentoruꝫ: ſacris vſibus deputatorum vel deputandorũ. vt patet in conſtitutione. ad conditorem. Et in talibus dimittit fratribus vſum ⁊ non eſt dubium ꝙ non illicitum ſed licitum. ¶ Tertia concluſio eſt ꝙ non poſſunt in talibus rebus que vſu non conſumuntur habere nudũ vſum per omnis vtilitatis priuationem. quod ſic probatur. Vſus domus eſt ihabitatio eius: ſed inhabitatione domus fratres indigent niſi ſemper ſtarent ſub diuo. Saltem non eſt dubium ꝙ inhabitatio domus eſt vtilis ⁊ accommoda domini. Ergo fratres non poſſunt habere vſum domorum ⁊ huiuſmodi qui ſit omni vtilitate denudatus. ¶ Quarta concluſio eſt ꝙ poſſunt habere nudum vſum talium rerum per actionis in iudicio abdicationeʒ. quod ſic probatur. Cum aliquid parit vnam rem nõ neceſſario non eſt repugnantia habere vnum ſine alio. Sed ius eiꝰ pariat actionem. non tamen neceſſario: ſed volũtarie. Ergo fratres poſſunt habere ius in aliqua re detenta per aliuʒ abſqꝫ hoc ꝙ poſſint ſibi eam vendicare in iudicio. Secundo probatur ideꝫ: quia fratres poſſunt licite habere quod adycit perfectioni: vel ſaltem non eſt illicitum. Sed ſua non repetere in iudicio adycit ad perfectionem. vt oſtẽdit apoſtolus prima Corinth. quinto. vel ſaltem nõ eſt illicitum. Ergo fratres poſſunt habere vſuʒ in talibus rebus per actionis in iudicio abdicationem. Et ſic patet quomodo fratres minores poſſunt habere in rebus que vſu nõ conſumũtur nudum vſum ⁊ quomodo non.

¶ Quartus arti- .§.x.

culus declarandus eſt. Utrum in rebus vſu cõſumptibilibus poſſit ſeparari licitus vſus a proprietate ſeu dominio rei. ⁊ querimus de his que vſu conſumuntur ſtatim: vt panis ⁊ vinuʒ ⁊ huiuſmodi. Probatur primo auctoritate ipſius Joannis. xxij. in conſtitutione. Ad conditorem. Ubi etiam rationem huius aſſignat. Dicit enim ſic ꝙ non ſint dicti fratres minores nudi vſuarij in rebus que vſu conſumuntur: euidentius declaratur: in quibus dicere ꝙ vſus iuris vl' facti a dominio ſeparatus poſſit conſtitui iuri repugnat ⁊ rationi. Nec predeceſſoris noſtri intentio: ſcilicet Nicolai pape Romane eccleſie talium rerum dominium reſeruare. Quis enim ſane mentis credere poterit quod intentio fuerit tãti patris vt vnius oui ſeu caſei ſeu panis vel fruſti panis que ſepe fratribus conferuntur dominium Romane eccleſie acquiratur. Aut ſi eius fuit intentio quis defendere poterit ꝙ non realis fuerit talis intentio domini: ſed verbalis quoqꝫ nõ vera ſed ficta potius ſit cenſenda. Adhuc poſito ꝙ in talibus rebus vſus poſſet conſtitui nudus: tamẽ nullatenus poſſet dici cum vſus rei conſumptibilis vſuarij non differat ab vſu plenum dominiũ continẽtis. quod patet: q: vſus huius rei total'r rem ꝯſumit. Conſtat aũt vſuꝫ plenum dñium habẽtis minime fore nudum.

Exquo ſequit̄ ꝙ eoꝝ vſus nudus minime ſit. Dn̄ium aūt ſancte romane ecclie reſeruatū ex eo poteſt videri nudum verbale ⁊ mathematicum. ꝙ ex illo nullum hactenus obuenerit cōmodum. nec ſperatur ꝙ obuenire debeat in futurum: cum nec intentio reſeruātis fuerit nec fratrum ipſorum ꝙ in cuiuſcꝫ alterius ꝙ̄ ipſorum fratrum cōmodum vſum deueniant res predicte. Conſtat autem ꝙ tale dominium nec habentem ditiorem facit: nec pauperiorem efficit non habentem. Ex quibus liquet ꝙ impudenter propter retentionem predictā pre alijs mendicantibus ſibi vendicant altiſſimam paupertatem. Hec ibi. ¶ Sed preter p̄dicta adducuntur ad idem ⁊ alie rationes: quarū prima eſt. In rebus cuius vſus nō eſt ſine ꝓprietatis conſumptione: impoſſibile eſt eſſe ius in vſu ſine iure in proprietate. Hoc patet: quia exquo conſumitur proprietas vſus non erit licit⁹ niſi poſſim licite conſumere proprietatem. Sed nō poſſum licite conſumere proprietatem ſine poteſtate licita ſeu iure in propetate. ergo ⁊c. Sꝫ in rebus vſu conſumptibilibus non eſt vſus ſine conſumptione proprietatis. ergo in talibus rebus non poteſt vſus a proprietate ſeu dominio ſeparari. Secunda ratio eſt. Ille qui poteſt licite alienare ſimpliciter aliquam rem pro ſua propria vtilitate ſcienter habet ius in re ſimpliciter. Et dictum eſt notanter propria vtilitate: quia bene poſſet aliquis ex commiſſione alterius alienare rem licite pro vtilitate committentis abſcꝫ hoc ꝙ ſic alienans haberet ius in re ſimpliciter. ſicut ſi committerem tibi ꝙ venderes rem meam. Sed ꝙ aliquis poſſit licite pro vtilitate propria rem alienare ⁊ diſtrahere abſcꝫ hoc ꝙ habeat ius in re videtur impoſſibile. Sed vt ens re que ſtatim vtendo conſumitur. ſicut panis ⁊ vinum. alienat rem a propria natura ⁊ forma ⁊ propria vtilitate: quia propter proprium nutrimentum. ergo talis ſi licite vtitur. habet ius in re illa ſimpliciter. ¶ Tertia ratio ad idem. Ille qui licite poteſt habere omnē vſum qui natus eſt haberi circa rem: habet ius ſimpliciter in re. vt patet ex declaratis in precedenti articulo. Sed vtens re que per vſum ſtatim conſumitur: habet circa illam rem omnē vſum qui natus eſt haberi circa rem: immo nū ꝙ̄ poteſt haberi aliquis alius vſus circa rem illam. quia res alterius non manet. ergo talis habet ius ī re ſimpliciter. ¶ Quarta ratio. Ille ꝗ pro ſe licite poteſt rem diſtrahere in alium non ſolum quantum ad vſum: ſed etiā quantū ad proprietatē habet neceſſario ius in re ⁊ in vſu rei. Hoc patet quia nemo poteſt transferre pro ſe ⁊ nomine ſuo in alium quod ipſe nō habet. Sed qui vtendo ꝯſumit rem non minus transfert rem ⁊ alienat a quocū ꝙ cuius ante fuerat ꝙ̄ qui ꝑ venditionem ⁊ donationem transfert in alium: imo magis. q: vendendo vel donando adhuc manet res in ꝓpria forma. poſt talē autē ꝯſumptionem nō manet. ergo ſi talis licite vtitur pro ſe: neceſſario hꝫ ius in re. non ſolum in vſu ipſius rei. Plures alie rōnes ponūtur ob breuitatē omiſſe. ¶ Scōa ꝯcluſio principalis huius quarti articuli eſt. ꝙ fratres minores in hmōi rebus vſu ꝯſumptibilibus non poſſunt habere nudū vſum licitū per ꝓprietatis excluſionē. Et hoc ꝓbatur faciliter ſic. In rebus in ꝗbus nō pōt ſeparari vſus licitus a dominio in re: nō pōt haberi nudus vſus ꝑ ꝓprietatis excluſionē. Sed vt pꝫ ex p̄cedenti concluſione in rebus vſu ꝯſumptibilibus nō pōt licitus vſus ſeparari a dominio ſeu ꝓprietate ī re. ergo in talibus rebus nō poſſunt fratres minores nec alij ꝗcunꝙ habere nudū vſum per proprietatis excluſionē. Et ſic pꝫ dr̄ia inter res que ſtatim vſu ꝯſumunt̄: ⁊ eas que ſtatim nō conſumuntur vſu q: in rebus que non ſtatim vſu cōſumunt̄: vt domus: veſtimentū: liber ⁊ hmōi: pōt eſſe nudus vſus per ꝓprietatis excluſionē ſed nō per oīs iuris denudationē: vt dictū eſt ī precedenti articulo. Sed in rebus que vſu ſtatī ꝯſumuntur nō pōt eſſe licitus nudus vſus: nec per oīs iuris denudationē nec ꝑ proprietatis excluſionē. ¶ Quod ſi arguat̄ in ꝯtrariū ſic. Monachus non eſt capax ꝓprietatis in aliquo caſu: vt pꝫ extra de ſta. mona. cū ad monaſterium. Sed monachus neceſſario vtit̄ rebus vſu cōſumptibilibus: vt qn̄ comedit ⁊ bibit. ergo ī talibus rebus pōt licitus vſus ſeparari a dn̄io ſeu ꝓprietate. Rn̄detur ꝙ monachus non ē capax ꝓprietatis ſic ꝙ poſſit de re diſponere ꝑ libito volūtatis: imo tādiu pōt diſpēſato: vel monaſterium rem ad vſum cōceſſam monacho reuocare donec vſus ſit inchoatus. Et ideo nō dicitur ſimplicit̄ dn̄s vel habere ꝓprietatē. Sed in ipſo vſu quia non poteſt eſſe ſine conſumptione ꝓprietatis: ideo quantū conceditur monacho de vſu in tali re: tantum ſibi conceditur de proprietate. nec abdicatio talis proprietatis eſt annexa ſtatui monachali. de qua dr̄ in illa d̄cretali. cū ad monaſterium. de ſta. mo.

¶ Ex his patet .§.xi.

error decimi cap. libelli hereticalis quem ediderunt fraticelli pro ſue hereſis defenſione. Dicunt enim ꝙ in rebus vſu conſumptibilibus poteſt ſeparari vſus rei a proprietate ⁊ dominio. Inducunt aliquas auctoritates que non ꝓbant. Et q: Jo. xxij. in cōſtitutiōe ſua: q: ita declarauit ꝯtrariū ⁊ determinauit. ſ. ꝙ in hmōi vſus rei vel vſufructus nō pōt ſeparari a dn̄io

⁊ pꝛopꝛietate ipſius rei.vt in pane ⁊ vino ⁊ hu
iuſmodi.⁊ pecunia que vtendo diſtrahitur ab
vno in alium.vnde cui cōceditur vnum ⁊ reli/
quum.Et ideo Chꝛiſtus cum apoſtolis in hu/
iuſmodi habendo vſum habuit ⁊ dominiuȝ ⁊
pꝛopꝛietatem eoꝛum.in cōmuni tamē cuȝ apo
ſtolis.Et quia hoc determinauit:dicūt eum he
reticum:quia cōtra ſcripturam.cum tamē ſcri/
ptura nſi dicat ꝙ habuerit vſum tm̄ ⁊ nō domi
nium.Et cum talis vſus in huiuſmodi ſine do
minio ⁊ iure ſit illicitus:quia eſſet vſus pꝛedo
num.ideo bene declarauit ⁊ neceſſario ſequen
tem cōcluſionem:ꝙ habuit talia quoad vſum
⁊ dominiū. Sed ipſi male intelligūt terminos
iſtos declaratos:ſcilicet vſum ius ⁊ dominiuȝ
⁊ pꝛopꝛietatem ⁊ huiuſmodi. Pꝛeterea ad pa/
pam pertinet declarare dubia ſcripture quādo
occurrūt.⁊ declarationi eius eſt ſtāduȝ magis
ꝙ̄ cuicūqȝ doctoꝛi:vt patet diſt.xx.per totum.
Et ideo ipſi ſunt heretici non ſtantes tali deter
minationi iam facte.

Quintus arti/ .§.xij.

culus declarandus eſt : vtrum paupertas facit
eſſentialiter ad perfectioneȝ.⁊ omittēdo argu/
menta ſequēdo intētioneȝ pape Jo.xxij.in di
cta cōſtitutione:⁊ doctrinam beati Thom̄.qui
ponit pꝛimo quaſdam diſtinctiones facientes
ad declarationē queſtionis.Deide ponit quaſ/
dam cōcluſiones cum ſuis pꝛobationibus di/
lucidātes materiaȝ.¶ Pꝛima diſtinctio eſt de
paupertate:videlicet ꝙ accipitur dupliciter.
Duobꝰ modis accipiť paupertas. Uno modo ſm animi pꝛeparationeȝ. Alio mo
do ſm exteriorem effectuȝ. Paupertas ſm ani
mi pꝛeparationem dicitur inclinatio mētis ad
abdicationem rerum tempoꝛalium inquātum
ſunt īpeditiua charitatis:in qua charitate con
ſiſtit pꝛincipaliter humane vite perfectio.vt.J.
declarabitur. Jlle dicitur eē pauper ſm animi
inclinationem qui ſic eſt diſpoſitus ꝙ pꝛo qua
cūqȝ re tempoꝛali acquirenda vel retinēda nul
lo modo conſentiret in aliquod quod eſſet con
tra charitatem dei ⁊ pꝛoximi. Paupertas vero
ſm effectum exteriorem impoꝛtat carentiam il
loꝛum tempoꝛalium.Et quia quot modis dici/
tur vnum oppoſitorum tot ⁊ reliquum:ideo ſi
cut res coꝛpoꝛales poſſunt diuerſis modis ha/
beri:vt patuit ſupꝛa.iij.artic.quia vel ad vſum
tm̄ vel ad dominium tm̄:vel quoad vtrūqȝ ſi/
mul.ideo ⁊ paupertas poteſt dicere vel caren/
tiam temporalium quātum ad vtrūqȝ:vel quā
tum ad alterum tm̄.inquātum res temporales
poſſunt haberi vel in pꝛop̄o vel in cōmuni:vel
vtroqȝ modo.ideo paupertas poteſt dici caren
tia tempoꝛalium vel vtroqȝ modo ſimul vel al/
terq tm̄.Et quanto maioꝛ carētia tempoꝛaliuȝ:
tāto maioꝛ paupertas ſm exteriorem effectuȝ.
Et accipiēdo vtroqȝ modo poteſt queſtio habe
re locum.¶ Secunda diſtinctio eſt.ꝙ aliquid
facere ad aliud poteſt intelligi dupliciter.Uno
modo eſſentialiter:ſcilicet ſicut id quod eſt eēn
tia rei vel pars eſſentie.ſicut diffinitio vel par/
tes diffinitionis.Alio modo diſpoſitiue ſeu in
ſtrumētaliter.ſicut id quod diſponit ad hoc ꝙ
ſequatur aliquis effectus . Et hoc ſiue ex parte
agentis ſiue ex parte paſſi diciť facere ſeu ope/
rari ad illud inſtrumentaliter. Jnſtrumētuȝ au
tem eſt duplex.vnum ſcilicet neceſſitatis:ſicut
illud ſine quo non poteſt ſequi effectus.ſicut ſe
men a generante deciſum eſt inſtrumētum ne/
ceſſarium ad generationem hominis per natu
ram videlicet.Aliud eſt inſtrumentum cōmo/
ditatis:quia ſcilicet ſine illo poteſt effectus ſe/
qui:ſed non ita faciliter ⁊ pꝛompte.Et ſic ſicci/
tas in ligno eſt diſpoſitio accommodata ad re/
cipiendum actionem ignis . quia licet ſine ea
poſſet lignum accēdi:non tamē ita cōmode:et
faciliter.⁊ ſm hoc poteſt eſſe queſtio de pauper
tate:videlicet vtrum faciat ad perfectioneȝ in/
ſtrumētaliter vel eſſentialiter.Et ſi inſtrumēta/
liter:vtrum operetur vt inſtrumentum neceſſa
rium:vel vt accōmodum.⁊ vlterius operando
vt inſtrumētum:ſi hoc facit ponendo aliquam
diſpoſitionem poſitiuam ex qua ſequatur effe/
ctus ſicut ad pꝛofectum terrenaſcētium diſpo/
nit caloꝛ ⁊ humoꝛ.Uel hoc agit pꝛiuatiue:ſcili
cet remouēdo impedimēta ⁊ nociua ad effectus
conſecutionem.Et operatur diſpoſitiue ad pꝛo
fectum terrenaſcētium remouēs vrticas ⁊ ſpi/
nas a terra in qua eſt ſeminatum. Et ſic de pau
pertate queri poteſt vtrum faciat inſtrumenta/
liter ad perfectionem diſpoſitiue:ſicut pꝛecepta
videlicet cōſilia ⁊ ad bonas perſuaſiones ⁊ om
nia que poſſunt allicere ad dilectionem dei et
pꝛoximi.Uel pꝛiuatiue:ſcilicet remouendo ea
que nata ſunt impedire perfectionem.ſicut ille
qui abijcit id quod natuȝ eſt abijcere ad oppo/
ſitum charitatis.ſicut male ſocietates ⁊ abūdā
tia exceſſiua diuitiarum ⁊ huiuſmodi.¶ Ter/
tia diſtinctio eſt:ꝙ duplex eſt perfectio.quedaȝ
perſonalis : ⁊ quedam ſtatualis.⁊ vna iſtarum
nō includit aliam neceſſario . Contingit enim
aliquem eſſe perfectū perfectione ſtatuali:ideſt
eſſe in ſtatu perfectionis qui non eſt perfectus
perfectiōne perſonali ⁊ ecōuerſo.Et hoc patet.
quia cum ſtatus religionis ⁊ pꝛelationis pꝛeci
pue epiſcopalis ſm omnes ſtatus ſit perfectus
cōſtat manifeſte ꝙ ſunt multi religioſi ⁊ pꝛela/
ti etiam epiſcopi qui nō ſunt perfecti perfectio
ne perſonali:cum ſint mali deficiētes a dilecti/
one dei ⁊ pꝛoximi ⁊ ecōuerſo ſunt ⁊ faciūt mul
ti laici qui nō fuerunt religioſi vel pꝛelati:⁊ tm̄

fuerūt perfecti perfectione perſonali gratie.ſ.⁊ ꝟtutuꝫ.vt Abꝛaham ⁊ ſanctus Ludouicus rex fráncie:⁊ alij multi. Perfectio autē ꝑſonalis ꝯſiſtit in habitibus virtutum ⁊ actibus earum. Qđ pꝫ: qꝛ philoſophus dicit.ij.Ethic.ꝙ ꝟtus eſt que habētem perficit:⁊ opus eius bonū reddit. Et.vij.phiſicoꝝ dicitur.ꝙ virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum. Cōſiſtit ergo perfectio perſonalis in virtutibus ⁊ actibus earuꝫ: quia virtus eſſentialiter eſt quedam perfectio ſimiliter ⁊ actus eius eſt quedam ꝑfectio actualis. Et quia inter virtutes eſt gradus.quia aliq̄ ſunt excellētioꝛes alijs.⁊ ideo in illis magis cōſiſtit perfectio que ſunt magis excellētes ꝟtutes. Et qꝛ in patria habitus luminis gloꝛie eſt ꝟtus nobiliſſima: ⁊ eius actus qui eſt viſio dei per eſſentiam eſt actus optimus ⁊ nobiliſſimus. Et etiam charitas ⁊ eius actus qui eſt dilectio.vel ſcḋm aliquos fruitio.ideo ſumma hominis ꝑfectio eſt in iſtis habitibus ⁊ eoꝝ actibus. Et qꝛ in hac vita īter omnes virtutes charitas obtinet pꝛincipatum.ſcḋm illud.j.Coꝛ.xij. Adhuc excellētioꝛem viam vobis demonſtro. glo.ſ.charitatem maius omnibus donis. Et.j. ad Coꝛinth.xiij. Maioꝛ hoꝝ eſt charitas.ideo ſumma hominis perfectio in hac vita ꝯſiſtit in charitate ⁊ eius actu qui eſt diligere deum ſuper oīa:⁊ pꝛoximum ſicut ſe. Unde apoſtolus ad Coll.iij.enumeratis virtutibus ait. Super oīa charitatem habete.que eſt vinculum perfectionis.⁊ in ipſa eſt ꝑfectio ꝑſonalis. ¶ Omitto autem de multiplici ꝑfectione que poſſet induci:vt de perfectione ſimpliciter cui nil deeſt boni qđ poteſt cogitari. Et hec eſt dei. Matth.v. Pater veſter celeſtis perfectus eſt.⁊ reſpectu eius perfectionis oīs creatura eſt imperfecta. Et eſt perfectio patrie que a nobis in via haberi nō poteſt.de qua.j.Coꝛinth.xiij. Cum venerit quod perfectuꝫ eſt.i.ſtatus gloꝛie.euacuabitur quod ex parte eſt. Et ad Phil.ait apoſtolus iij. Nō ꝙ perfectus iam ſim ⁊c̄. Perfectio vie de qua Matth.v. Eſtote vos ꝑfecti. Et iſta etiā habet gradus tres ſicut ⁊ charitas in qua cōſiſtit. Et eſt perfectio naturalis:de qua Deutero.xxxij. Dei perfecta ſunt opera. Perfectio auteꝫ ſtatus eſt certus modus viuēdi per quem quis obligat ſe ad quedam ſupererogationis opera pꝛopter perfectionem perſonalē facilius acquirēdam ⁊ melius cōſeruādam.vel in alios trāſfundēdam. Iſte autē ſtatus perfectionis eſt duplex ſcḋm beatū Thom.ij.ij. Unus eſt ſtatus perfectionis acquirēde. Alius ſtatus perfectionis exercēde. Status perfectiōis acquirēde eſt ſtatus religioſoꝝ:qui ex hoc ſe obligāt ad quedā ſupererogationis opera agēda.vt perfectiōem perſonalem.vel acquirāt facilius:vel cōſeruēt acquiſitā ſecurius ⁊ melius. Nō enim opoꝛtet ꝙ religioſus ſtatim ſit ꝑfectus: ſed ꝙ tēdat ad perfectionē ⁊ habeat ꝓpoſitum ad hoc ꝯſequēdum. Sed ſtatus perfectionis exercēde eſt ſtatus pꝛelatoꝝ.⁊ ad hoc ſe obligāt vt perfectiōeꝫ in alios trāſfundāt in eos actus hierarchicos exercētes. Habēt enim ſubditos purgare:perficere ⁊ illuminare.vt ait Dionyſi.de cele. hierar. Modo queſtio noſtra querit de perfectiōe perſonali:nō de perfectione ſtatus. ¶ Quarto notāduꝫ ꝙ ſcriptura accipit perfectionē dupliciter. Uno modo ſcḋm ꝙ cōpꝛehēdit id ſoluꝫ qđ facit eſſentialiter ad perfectionē:⁊ nō id qđ facit inſtrumētaliter ad perfectionē.vt ibi Gen.vj. Noe fuit vir iuſtus atq̇ perfectus. Et Gen.xv.dixit dn̄s Abꝛahe. Ambula coꝛaꝫ me:⁊ eſto perfectus. Et bea.Aug.dicit in lib.de libe.arb. ꝙ nullus poteſt ſaluari niſi ſit ꝑfectus. Et certū eſt ꝙ multi ſunt ſaluati ⁊ ſaluātur abſq̇ conſeruatione ꝯſilioꝝ paupertatis:ꝯtinētie:⁊ huiuſmodi.vt Abꝛaam ſanctus Ludouicus.⁊ alij. Scḋo modo accipit ꝑfectionē nō ſolum ſcḋm ꝙ includit eſſentialiter perfectionē:ſed etiaꝫ ꝙ facit inſtrumētaliter ad perfectionē.vt ibi Matthei.xix. Si vis perfectus eſſe vēde oīa que habes:da pauperibus:⁊ ſequere me.quod dictū fuit a xp̄o iuueni:qui dixerat ei ſe ſeruaſſe mandata. Unde patet ꝙ nō ſolum perfectio ibi cōpꝛehēdit pꝛecepta in quibus eſſentialiter cōſiſtit ꝑfectio ſcḋm bea.Tho.ij.ij.q.clxxxiiij.ar.iiij. ſed etiam cōpꝛehēdit ꝯſilia que ſunt inſtrumēta ad ꝑfectionem. Queſtio igit̄ iſta querit vtrū paupertas ꝑtineat ad perfectioneꝫ eſſentialem que ꝯſiſtit in virtutibus ⁊ actibus earuꝫ.vt dictum eſt:ꝑncipaliter in charitate. Iſte eſt ergo intellectus queſtionis. ¶ Quātum ergo nunc ad ſcḋm.ſ.ad q̄ōnem rn̄dēdo ponūtur ſex ꝯcluſiones:⁊ pꝛobatur. Quarum pꝛima eſt:ꝙ paupertas ſcḋm animi pꝛeparationē pertinet ad perfectioneꝫ eſſentialiter. Hoc ſic ꝓbatur. Quod eſt virtus vel actus virtutis pertinet eſſentialiter ad perſectionē:qꝛ vt oſtēſum eſt:perfectio cōſiſtit eſſentialiter in virtutibus ⁊ actibus earuꝫ. Sed paupertas ſcḋm animi pꝛeparationē eſt virtus ſi ſit habitualis vel actus ꝟtutis.ſi ſit actualis talis pꝛeparatio animi ⁊c̄. Minoꝛ ꝓbatur ſ.ꝙ talis paupertas ſit virtus. Nam diffinitur virtus a ph̄o.ij.Ethic.ꝙ virtus eſt habitus electiuus in medio ꝯſiſtēs determinato a recta ratione ꝓut ſapiēs determinabit. Sed inclinatio habitualis mētis ad tꝑalium abdicationē ꝓut ſunt īpeditiua charitatis eſt habitus electiuus vt de ſe patet. Et eſt cōſiſtens in medio ratiōis: qꝛ eſt ad abdicationem tꝑalium ꝓut ſunt impeditiua vite ſpūalis que eſt per charitatem. Et ſꝫ ꝓut ſapiēs determinat:qꝛ quilibet ſapiens de-

terminaret bona minima abijciēda ꝓpter maxima. ſicut abijciātur merces in mari vt cōſeruetur vita hoīum que eſt principalius eis mercibus. Cum ergo tēporalia ſint minima bona ⁊ vita ſpiritualis per charitatem ſit maximum bonū: ſequitur ꝙ ſapiēs determinaret tēporalia abijcienda inquātum ſunt impeditiua vite ſpūalis. cum vita anime ſit magis cōſeruanda ꝙ̄ corporis. Ergo talis inclinatio ad abijciēda tēporalia prout ſunt impeditiua charitatis eſt virtus. Sed talis inclinatio ad huiuſmodi eſt paupertas ſm̄ preparationem animi. ¶ Secūda cōcluſio eſt: ꝙ paupertas ſm̄ effectum exteriorem nō pertinet ad perfectiōem eēntialiter. Hoc probatur autoritatibus ⁊ ratione. Autoritate quidem ſic. primo cōſtitutionis ipſius Jo. xxij. ad cōditorem vbi dicit ꝙ per temporaliuꝫ abdicationem ad perfectioneꝫ via diſponitur. Quod autem ſe habet diſpoſitiue ad aliquē effectum: non pertinet eſſentialiter ad perfectionem illius rei. cum diſpoſitio non ſit de eſſentia rei ad quam diſponit. Secunda auctoritas eſt abbatis Moyſi in collatio. patrum. quam inducit beatus Tho. ſecunda ſecunde. queſtio. clxxxiiij. articu. ij. dicens. Uigilie: ieiunia. meditatio ſcripturarum: nuditas: ⁊ priuatio omnium facultatum non perfectio: ſed perfectionis inſtrumenta ſunt. Probatur eadeꝫ concluſio ratione ſic. Illud ſine quo poteſt haberi eſſentialiter perfectio non pertinet eſſentialiter ad perfectionem. quod patet. quia res non poteſt haberi ſine eo quod eſt de eſſentia eius. Sed perfectio poteſt haberi ſine tali paupertate. immo ⁊ cum multis diuitijs. vt patet in Abraam. Job. Ludouico rege Francorum et alijs qui fuerunt perfectiſſimi viri. qui tamen non habuerunt paupertatem iſtam. ſcilicet ſm̄ effectum exteriorem. Probatur idem ſic. Perfectio eſſentialis ꝯſiſtit in virtutibus vt dictuꝫ eſt. Sed omnis virtus conſiſtit ſubiectiue in intellectu vel appetitu. Sed paupertas ſm̄ exteriorem effectuꝫ in nullo horum eſt: quia nec in intellectu nec in appetitu ſubiectiue. ergo ⁊c. ¶ Quod ſi arguatur contra quia inuenitur ille cui Chriſtus dixit. Si vis perfectus eſſe ⁊c. Matth. xix. Obſeruauerat precepta vt ipſe dixit chriſto in quibus ꝯſiſtit perfectio eſſentialiter. vt dictū eſt. ⁊ tamē chriſtus ei dixit. Si vis perfectus eſſe vēde oīa ⁊ da pauꝑibus loquēs nulli dubium de pauꝑtate ſm̄ exteriorem effectum. Ex quo videt̄ ꝙ per obſeruationeꝫ preceptoꝝ nōdum acquiſiuiſſet perfectionem eſſentialem. Sed ſi vellet eam ꝯſequi oſtēdit moduꝫ ꝯſequendi eam. ſ. per paupertatem exterioreꝫ. Ergo pauꝑtas ſm̄ exteriorem effectuꝫ videtur neceſſaria ad ꝑfectioneꝫ eſſentialē. Ad qḋ etiā videnṫ facere autoritates alique ſctōꝝ. vt Hieronymi ad Demetriadem dicētis. Apl'ici faſtigij ꝑfecteq̄ꝫ virtutis eſt vendere omnia ⁊ dare pauꝑibus. Et beatus Ambroſius. Summa iuſtitia eſt vēdere oīa ⁊ dare pauꝑibus. Sed ſumma iuſtitia eſt perfecta virtus. Et beatus Aug. contra Fauſtum. Illi ſunt perfecti que omnia ſua dimittūt ⁊ ſequuntur chriſtum. ¶ Sed ad hec reſpōdet̄. Primo de iuuene illo q: aliqui doctores vt Origenes ⁊ Chryſo. dicunt illum fuiſſe mētituꝫ. Sed dimiſſa iſta riſione que nō videtur multum ꝯgrua. cum euāgeliſta dicat. Marci. x. Chriſtū eum intuitū dilexiſſe. qḋ nō videt̄ feciſſe ſi fuiſſet fictus ⁊ trāſgreſſor preceptoꝝ. Pōt aliter r̄ndeꝛi. Nam ſuppoſito etiam ꝙ verum dixerit cum ſit duplex ꝑfectio. ſ. eſſentialis que ꝯſiſtit in virtutibus vt dictum eſt. ⁊ accidētalis que eſt quoddam inſtrumētum accōmodum ad acquirēduꝫ maiorem ꝑfectionē eſſentialem. q: ⁊ ipſa habet gradus. ⁊ ad conſeruādam quamcūq̄ꝫ acquiſitam. de accidētali locutus eſt chriſtus. Si vis ꝑfectus eſſe ⁊c. quā adhuc ille nō habebat. Uel poteſt ſic dici. ꝙ in illa autoritate chriſti aliquid ibi ponitur vt via ⁊ inſtrumētum ad perfectionē acquirēdaꝫ vel ꝯſeruādam illud. ſ. vēde oīa ⁊ da pauperibus. Aliquid vt id in quo eēntialiter ꝑfectio cōſiſtit ſ. ſequela xp̄i. Uñ ⁊ Hiero⁹. ſuꝑ illud Matth. xix. qḋ ait Petrus. Ecce nos reliquimus oīa ⁊ ſecuti ſumus te. qḋ dicit. Nō ſufficit relinquere oīa. ſed adiungit quod perfectuꝫ eſt. ſ. ſequi chriſtuꝫ. ⁊ bea. Ambro. ſuꝑ illud. Sequere me ait. Jubet ſequi nō corporis greſſu ſed mentis affectu. quod ſit per charitatem. Ad autoritatē etiam r̄ndetur. q: illud be. Hiero. intelligēduꝫ eſt ꝙ relinquere oīa ſit perfecte virtutis: ideſt inſtrumētuꝫ perfecte virtutis. que eſt charitas. Ad illud beati Ambro. ꝙ relinquere omnia ſit ſumma iuſtitia. eſt ibi predicatio non formalis ſed cauſalis. Et eſt ſenſus ꝙ a perfecta iuſtitia que eſt per charitatem cauſatur hoc. ſ. relinquere oīa. Ad illud bea. Aug. q: non in dimiſſione tēporalium: ſed in ſequela chriſti quā ibi adiūgit eſt ꝑfectio eſſentialis. Relinquere aūt tēporalia eſt vt inſtrumētum accōmodum ducēs ad ſequelam chriſti ⁊ perfectioneꝫ eſſentialem. Remanet ergo ꝯcluſio vera ꝙ paupertas exterior nō facit eſſentialiter ad perfectionem. ¶ Tertia cōcluſio eſt ꝙ paupertas exterior nō facit ad perfectionem. ſicut inſtrumētū neceſſario requiſitum ad perfectionē: q: cuꝫ eius oppoſito pōt ſtare ꝑfectio. qḋ ꝓbatur ſic. Impoſſibile eſt habere aliquid ſine eo qḋ eſt neceſſariū ad ipſum habendum. Si enim poſſit haberi ſine eo. iam nō eſt neceſſarium ad ipſum habendum. ſed ſine pauꝑtate ſm̄ exteriorē effectum

poteſt haberi perfectio eſſentialis. imo cũ oppoſito eius quia cum multis diuitijs. vt patet exemplum in abraam ⁊ alijs multis in veteri ⁊ nouo teſtamento. Ergo pauptas exterioꝛ nõ requiritur vt inſtrumentum neceſſariũ ad pfectionem eſſentialem. Joſeph etiam ab arimathia fuit diſcipulus xpi. vnde ⁊ perfectus pfectiõe eſſentiali. Et tñ vt dicitur Math. xxvij. diues erat. Probaſ etiam quia ſtatus epoꝛum qui exigit pfectionẽ pſonalẽ que cõſiſtit in virtutibus: põt eſſe cũ poſſeſſione diuitiarum. Si ergo expꝛopꝛiatio tempoꝛalium requireretur vt inſtrumentũ neceſſarium ad pfectionem eſſentialem. ſequereſ ꝙ epiſcopi etiã ſeculares clerici prius non poſſent habere ppꝛia. quod eſt abſurdum vt pꝫ. xij. q. j. maniſeſta. ⁊ in multis alijs capl'is. ¶ Quarta cõcluſio eſt. ꝙ paupertas ſm effectum exterioꝛẽ ſumpta cum abdicatione oĩum tpalium ⁊ quoad dñium ⁊ quoad vſum. non facit ad pfectionem nobis in via poſſibilem. Et hoc pbatur faciliter ſic. Jllud quod tollit vitam pñtem non facit ad perfectionem nobis in via poſſibilem. Qui enim tollit ſubiectum: tollit accidens. Sed abdicare res tpales omnes quoad vſum ⁊ quoad dñium tollit vitam: quia non vtendo cibo ⁊ potu homo moritur demũ. Et ſic coꝛrupto ſubiecto pfectionis in via quod eſt aĩa in coꝛpoꝛe exiſtens. tollitur ⁊ accidens eius. ſ. pfectio in anima in vita pꝛeſenti. Et ideo non eſt aliquis qui per quodcũqꝫ votum poſſit ſe reddere nõ capacem vſus in talibus rebus neceſſarijs ad vitam. ¶ Quinta concluſio eſt. ꝙ pauptas ſumpta pꝛo abdicatione oĩum tempoꝛalium ꝗ̃tum ad ius ⁊ dominium: vſu ſolo nudo retento nõ facit ad pfectionem. Et hoc pꝛobatur faciliter ſic. Jllud quod tollit ab aliqua re conditionẽ licitam: ⁊ ponit illicitam: non facit ad perfectionem. H de ſe patet. qꝛ ex licito facere illicitum non pertinet ad perfectionem. ſed magis ad imperfectionem. Sed abdicare a ſe ius ⁊ dominium in omni re ⁊ in eius vſu facit vſum illicitum. Hoc patet quia vt oſtenſum eſt ſupꝛa. in rebus que vſu non cõſumuntur: impoſſibile eſt ſepare vſum licitum a iure vtendi. Jtem in rebꝰ que vſu cõſumunſ impoſſibile eſt eſſe vſum licitum ſine iure ⁊ dominio in re. ꝗ cum multarũ talium rerum vſus ſit homini neceſſariꝰ in vita pꝛeſenti ſequiſ ꝙ abdicare omne dominiũ ⁊ ius in rebus tempoꝛalibꝰ non facit ad perfectionem. ſꝫ magis ad oppoſitum. ¶ Sexta cõcluſio eſt ꝙ abdicare res tempoꝛales in pꝛopꝛio ſeu paupertas ſm exterioꝛem effectum facit ad perfectionem ſicut inſtrumentum valde accõmodum.

Diuitiarũ abũdantia tria facit.

¶ Ad cuius euidentiã eſt ſciendum. ꝙ abundantia diuitiarum maxime in pꝛopꝛio nata eſt reducere ad tria ſcꝫ inoꝛdinatum amoꝛem earum. Unde bea. Aug. dicit ꝙ terrena ardentiꝰ amantur adepta ꝗ̃ concupita. Scdo ingerunt ſollicitudine in conſeruando ⁊ non perdẽdo. Tertio nate ſunt mouere ad ſuperbiam: quãto autem quis magis afficitur vel ſollicitatur ad terrena: vel erigitur in ſuperbiam: tãto magis retrahitur ab effectu ⁊ contemplatione diuinorum. Sed tollere amoꝛem inoꝛdinatum rerũ ſollicitudinem ⁊ elationem facit inſtrm accommodum valde: quia remouet pꝛohibens perfectionem vel impediens pꝛofectũ perfectionis ſicut remotio herbarum nociuarũ facit ſicut inſtrumentum accõmodum ad pꝛofectum terre naſcentium. ergo ⁊c̃. Jſta diffuſe declarat bea. Tho. ij. ij. q. clxxxvj. ar. iij. Et habes etiã ſupꝛa in. ij. capi. huius titu. Et in. iij. par. titu. de religioſis. Et ideo alia omitto.

¶ Sextus articulus. §. xiij.

Sextus articulus eſt vtrum habere aliqua in cõmuni diminuat de perfectione. Et quia pfectio eſt ſub triplici genere. qꝛ eſt perfectio perſonalis: perfectio regalis: ⁊ perfectio pꝛeſidẽtialis. Jdeo ad plenioꝛem declarationem concluſiue dicif. ꝙ de nulla harum perfectionũ diminuit: nec de perſonali: nec de perfectione religioſoꝝ: nec pfectõe pꝛelatoꝝ. Et iſta omnia pꝛobanſ. ¶ Sciendum tamen prius ꝙ iſta queſtio non habet locum in rebus vſu ꝯſumptibilibus: qꝛ in illis rebus vt oſtenſum eſt ſupꝛa. eſt impoſſibile ſeparari vſum a iure ⁊ pꝛopꝛietate rei. Nec habꝫ locum de iure in rebus que vſu non cõſumuntur. quia habere ius in rebus quarum vſus eſt pꝛo ſtatu vite pꝛeſentis neceſſarius: ⁊ ſine quo vſus non poteſt eſſe licitus non diminuit de pfectione poſſibili in vita pꝛeſenti. Rerum enĩ vſus eſt vite pꝛeſenti hominum neceſſarius ita ꝙ ſine eis non poteſt vita ſaluari. ergo habere ius in talibus non diminuit de perfectione. ¶ De pꝛima ergo perfectione ſcꝫ perſonali loquendo notande ſunt tres concluſiones. Quarum pꝛima eſt ꝙ habere aliqua in pꝛopꝛio vel cõmuni non neceſſario impedit perfectionem perſonalem. Et hec cõcluſio faciliter pꝛobatur ſic. Jllud cum quo ſtat ⁊ ſtare poteſt perfectio perſonalis non neceſſario impedit perſonalem perfectionem. Et hoc patet: quia oppoſitum eius implicat contradictionem. Sed perfectio perſonalis ſtat ⁊ ſtare poteſt cum diuitijs in pꝛopꝛio et in cõmuni. vt ſupꝛa oſtenſum eſt de Abꝛaam ⁊ Ludouico rege ⁊ alijs. ergo ⁊c̃. ¶ Secũda cõcluſio eſt iſta. habere in cõmuni neceſſaria ad vitam non eſt natum diminuere de perfectiõe perſonali. Et hec pꝛobatur ſic. Quod non eſt natũ diminuere de altiſſima paupertate: imuo ſtat

cum ea

cum ea non eſt natum diminuere de perfectione perſonali. Et hoc ſtatim pz: qꝛ nō ex alio habere tpalia dicitur diminuere de perfectione: niſi qꝛ diminuit de paupertate. Sed habere in cōmuni neceſſaria non diminuit de altiſſima paupertate: ſed ſtat cum ea. prout expreſſe Joā. in iſta ſua ꝯſtitutione allegans Greg. ix. in decretali. nimis praua. extra de exceſ. pla. vbi dicit. Fratres minores ⁊ predicatores in altiſſima paupertate domino famulari. Sed conſtat fratres predicatores habere aliqua in communi quoad proprietatem ⁊ dñiuꝫ. Ergo hr̄e aliqua in cōmuni non eſt natum diminuere de perfectione perſonali. Secunda ratio ad idē. Quod non eſt natum diminuere de perfectione euangelica: non eſt natum diminuere de perfectione. hoc pz: qꝛ euangelica perfectio eſt perfectio excellentiſſima. Sed habere aliqua in cōmuni non diminuit de perfectione euāgelica. qđ patet ex iſta ꝯſtōne. Jo. in qua allegat Alexādrum iiij. qui in condēnatione libelli editi cōtra ſtatū predicatorum ⁊ minorum. dicit fratres predicatores ⁊ minores xp̄m pauperem imitari ⁊ pfectionem euangelicam amplexari. Sed cōſtat fratres predicatores habere aliqua in cōmuni mobilia ſm eorum regulam ⁊ conſtitutiones. ergo ⁊c̄. Poſſet etiam probari per hoc: qꝛ habere aliqua in cōmuni non eſt natum induci nimium amorem ad temporalia vel nimiam ſolicitudinem vel elationem. qđ totum per rationes efficaces probat: ſed cauſa breuitatis omitto. ¶ Tertia concluſio eſt ꝙ habere aliqua temporalia in ꝓprio eſt natum aliqualiter impedire de perfectione pſonali. lꝫ non ſemp actu impediat. et hoc ſic probatur. Qđ natum eſt ingerere ſollicitudinem ⁊ amorē recuruū ad tpalia ⁊ ad elationem inducere natum eſt diminuere de perfectione. Sed habere temporalia in proprio natum eſt inducere ad huiuſmodi amorē ſuperfluum ⁊ ſollicitudinem ⁊ ſuperbiam. vt oſtenſum eſt. ō. in fine pcedētis arti. ergo ⁊c̄.

¶ Quantū ad ſe- §. xiiij.

cundam perfectionē nunc eſt videndum ſcilicꝫ ꝙ habere aliqua in cōmuni non diminuit de perfectione ſtatus religioſorum. Ubi premittēdum prius ꝙ cum paupertas vt oſtenſuꝫ eſt ſolum inſtrumētaliter non eſſentialiter faciat ad perfectionem. vt omnis ſtatus religioſus dicatur perfectus. qꝛ ordinat ad perfectionem acquirendam ⁊ conſeruandam. non ex hoc debꝫ dici aliquis perfectior altero: qꝛ habet maiorē paupertatem ꝙ̄ alius. Sed debet dici habere iſtrumentum magis accōmodum ad perfectionēꝫ. Et ideo ſicut fatue ſibi vſurparet excellentiam ſuper alios artifices. artifex aliquis ex hꝫ ꝙ haberet melius inſtrumentum. puta martellū ad operandum. ita inaniter gloriaretur de maiori perfectiōe religioſus ſuper alios: ex hoc ꝙ haberet maiorem paupertatem. Sed poſſet dicere ſe habere magis accōmodum inſtrumentū ad perfectionem. Perfectior autem ille eſt ſimpliciter qui habet maiorem charitatem nō qui habet maiorē paupertatem. Sicut ille perfectior faber qui facit meliorē cultelluꝫ non qui hꝫ meliorem martellum. Charitas enim non inflatur. ait aplſ. Et iō nullus ſe debet alteri preferre. exemplo Pauli apoſtoli: qui ſe abortiuū dicit ⁊ minimū aploꝝ. Bene tamen ſtatus religioſorum ille perfectior qui includit modum viuendi importantē magis ea que promouent melius ad charitatem dei ⁊ proximi habēdaꝫ ⁊ conſeruandā. Et qꝛ vt dictuꝫ eſt ſtatus religionis eſt ordinatus propter perfectionem perſonalem. ideo fruſtra gloriatur de ſtatu qui non habet maiorem perfectionem perſonalem. Et vtinam tales gloriationes ⁊ prepoſitiones inter religioſos ceſſarent: qꝛ multorum maloruꝫ ſunt cauſa: ſicut experientia docet. ¶ Circa iſtā ergo materiam ſcilꝫ de perfectione ſtatus religioſorum ꝙ non diminuitur per hoc ꝙ habeātur tēporalia in cōmuni. ponuntur tres concluſiones. quaruꝫ prima eſt ꝙ habere tpalia in cōmuni inquātum ſunt neceſſaria fini ad queꝫ religio eſt inſtituta: non diminuit de perfectione vite debite illi religioni. Scđa eſt ꝙ habere dominium in rebus tpalibus neceſſarijs ad vitā non diminuit de ſtatu perfectionis religioſorum. Tertia eſt ꝙ habere etiam dñiuꝫ in bonis imobilibus in cōmuni non diminuit de tali pfectione. ¶ Ad euidentiam prime cōcluſionis ſcilꝫ ꝙ habere tpalia in cōmuni inquātuꝫ ſunt neceſſaria fini ad quem religio inſtituta eſt nō diminuit de perfectione debita illi religioni. Sciendū ꝙ diuerſe religiones ſunt ordinate ad diuerſos fines: quedā ad militādum cōtra inimicos fidei. qdam ad hoſpitalitatem. qdam ad opera vite actiue. qdam ad opera vite ꝯtemplatiue. Et ſm diuerſos fines religionis diuerſimode ſunt neceſſaria tpalia in religionibus. Unde religio que ordinat ad hoſpitalitatem. vt religio ſancti Antonij nō ſolum indiget tpalibus pro ſuſtentatione profeſſorum in illa. ſed etiam ad hoc vt poſſint hoſpitalitatē ſeruare: ⁊ hoſpites ſuſtentare. Et que ad militiā ordinat indiget tpalibus. non ſolū pro ſuſtentatione. ſꝫ pro equis habēdis ⁊ armis. Nec poſſent tales religiones aſſequi finē ſuuꝫ: niſi haberent tpalia ⁊ in copia. Uñ talibus religioſis hr̄e in cōi etiam multa tpalia. nō derogat pfectioni ſtat⁹: debite illi religioni. Hꝫ probat facilr̄ ſic. Habēs inſtr̄m ordinatum ad aliquem finem: quanto

religioſorum ſtat⁹ quo perfectior.

magis eſt illud accõmodum ad illum finẽ. tanto habens illud minus exorbitat ab illo fine ceteris paribus. ſicut in omnibus artibus. Nam quanto faber habet meliorem martellum tãto meliorem facit cultellũ ceteris paribus. Et rõ eſt: q: cum inſtrũm queratur ad finẽ: quãto magis eſt ipſum accõmodum ad finem. tanto melius operatur. ſicut medicina tanto melior eſt: quanto magis operatur ad ſanitatẽ. Sed iſta tẽporalia ſunt inſtrumẽta neceſſaria ad vitã preſentem ⁊ ad finẽ cuiuſlibet religionis. vt que ſunt neceſſaria fini alicuius religionis ſunt accõmoda illi fini. Et intantũ accõmoda ex quo neceſſaria ſine illis non põt finis ille hri. nõ ergo derogat perfectioni religioni hre temporalia in cõmuni. ¶ Scđa cõcluſio eſt que eſt difficilior ꝙ hre temporalia in cõmuni: inquãtũ ſunt neceſſaria ad vitam: non diminuit de perfectione religionis: ita ꝙ religio non hñs niſi vſũ in aliqbus rebus nõ eſt perfectior religione hñte in illis rebus dñium in cõmuni. Et ad hanc ↄcluſionem ꝓbandam deberet ſufficere auctoritas pape a romane eccleſie in iſta ↄſtitutione ⁊ illa. Ad ↄditorem. In hac enim ↄſtitutione. q: ita quorũdam vbi dicit. Nec hoc ſcilʒ hre in cõmuni etiam quoad ꝓprietatẽ aliqualiter derogat. iuxta dictum Grego. ix. altiſſime paupertati. Qui ſcilʒ Grego. dicit in illa ↄcre. de exceſ. prela. Fratres ꝑdicatores ⁊ minores in altiſſima paupertate famulari xp̃o pauperi. Et tamen ↄſtat fratres predicatores hre aliqua in cõmuni quoad ꝓprietatem: qđ eorum regule ⁊ ſtatui non repugnat. Hec ẽt Alexander predeceſſor noſter in ↄdemnatione libelli editi cõtra ſtatum predicatoꝝ ⁊ minorum ſenſiue videt. in qua de dictis fratribus que ſequunt ſic ait. Cum inſup idem fratres oĩa propter deum reliquerint auxilia: vite ſubſidia mẽdicãtes chriſtumqꝫ imitent pauperem: euãgelicam perfectionem amplexãdo propter qđ euidenter apparet eos non ſolum eſſe in ſtatu ſaluandorũ: ſed etiam pfectorũ: ⁊ per ſue religionis obſeruantiam que ipſius quidem euangelice perfectionis tenet formam etiam retributionis premio precellentem gloriam ꝓmereri. vbi expſſe dicit fratres predicatores xp̃m pauperẽ imitari: ⁊ euangelicam perfectionẽ amplecti: ⁊ eẽ in ſtatu perfectorum: ⁊ ꝙ eorum religionis obſeruantia euãgelice perfectionis tenet formã. Et conſtat predicatores habere poſſe aliqua in cõmuni quo etiam ad proprietatẽ ſm eorũ regulam. Hec omnia in dicta ↄſtitutione. Ex quibus patet ſm intentionem ⁊ auctoritatem triũ ſummorũ pontificum Gregorij. ix. Alexandri iiij. ⁊ Joãnis. xxij. ꝙ habere aliqua in cõmuni etiam quoad proprietatem non derogat perfectioni nec altiſſime paupertati: nec euangelice perfectioni que eſt ſumma. q̃re patet cõcluſio.

¶ Et quamuis cuilibet fideli deberent ſufficere dicte auctoritates. tamen adducuntur ad hanc concluſionem probandam ⁊ alie auctoritates. Prima eſt auctoritas Bede ſuper illud Actuũ iiij. Erant illis omnia communia. Dicit enim ſic. Qui ſic viuũt vt ſint eis omnia communia in domo cõmuni Cenobite vocantur. que vita tanto felicior quanto ſtatum futuri ſeculi perfectius imitantur. vbi communia erunt omnia: q: erit deus omnia in omnibus. Secunda eſt auctoritas Jo. Caſſiani in Colla. tractans idem verbũ ſic ait. Habebant apli triplicem vnitatẽ. quam debent habere Cenobite. Unitatem affectionis: q: multitudinis credẽtiũ erat cor vnũ ⁊ anima vna. Unitatẽ habitationis. ut pʒ Act. ij. ⁊ iiij. Unitatem poſſeſſionis q: erãt illis oĩa cõmunia: vita autem aploꝝ fuit perfectiſſima. Tertia eſt bea. Augu. in regula. Nõ dicatis aliquid ꝓprium. ſed ſint vobis omnia cõmunia. Idem in lib. de opere monachoꝝ. Si aliqui vrgeantur ex euãgelio vt nil reponãt in craſtinũ. Rñdeãt. Cur ergo dñs loculos habuit. vbi pecuniam collectam reponeret. Ex quo medio ꝓbationis bea. Augu. oſtenditur ꝙ xp̃s habuit aliqua in cõmuni nõ ſolum quoad vſum. ſʒ ẽt quoad proprietatẽ ſeu dñium. Quarta auctoritas Baſilij dicentis in. iiij. c. ſue regule. Cõmunionem vite perfectiſſime hanc ego voco. in q̃ quidẽ poſſeſſionũ pulſa eſt proprietas omnia autem cõmunia. Quinta auctoritas eſt proſperi de vita contemplatiua. ⁊ habet. xij. q. j. Expedit facultates eccleſie poſſidere. ⁊ ꝓprias perfectionis amore contẽni. Et ponit exẽplũ ſancti Paulini epi. ¶ Probatur eadẽ concluſio ⁊ rationibus pluribꝰ. Primo ſic. Iſte ſtatus nõ eſt perfectior alio qui non cõtinet modum viuendi magis promouentem ad perfectionem perſonalem acquirendã q̃ʒ alius. patet hoc ſtati. q: ex hoc dr̃ vnus ſtatus perfectior alio. vt dictum eſt ſupra. quia continet modum viuendi importantem melius ea que promouẽt ad charitatem dei ⁊ proximi: in qua cõſiſtit perfectio perſonalis. Sed ſtatus renunciantium aliquibus in cõmuni. ſ. quoad domininm. vt oratorijs: paramentis libris. ⁊ huiuſmodi. non importat modum viuendi magis ꝓmouentẽ ad perfectionem perſonalem acquirendam vel cõſeruandam q̃ʒ ſtatus habentium illa talia: etiã quoad dominium vel proprietatem. ſuppoſita in ceteris parilitate. ¶ Neqꝫ enim ingerit magis amorem recurrum ad temporalia aut ſolicitudinem aut elationem. habere talia quoad vſum ⁊ dominium q̃ʒ habere ad vſum ſolũ dominio abdicato ⁊ romane eccleſie dimiſſo.

Cum enim ſint in cōtinuo vſu talium. ſ. domo
rum: eccleſiarū: librorum: ornamentoruz eccle
ſie vaſorum ⁊ huiuſmodi. ⁊ ſunt quaſi certi ꝙ
habent moleſtari in eis. nō apparet quomodo
ex hoc minus amare talia ⁊ ſollicitari ⁊ eleua/
ri ꝗ̄ ſi haberent etiam dominium talium rex.
Nam in vſu conſumptibilibus vt dictuz eſt ſu
pra. neceſſe eſt dicere ꝙ ipſi minores habeāt nō
ſolum vſum: ſed ⁊ dominium. q: cum vnū nō
poſſit ſeparari ab alio in dictis rebus que vſu
conſumuntur. vt panis: vinum. ⁊ huiuſmodi.
Si non haberent dominium illud: ſed nudum
vſum facti: tunc haberent illicitum vſuz. qd̄ re
pugnat perfectioni. Item probatur idem alia
ratione ſic. Nunquā fuit eccleſia ſine ſtatu ha/
bente euangelicam perfectionem. ⁊ amplecten
te xpi ⁊ apoſtolorum ſequelam. h̄ patet q: pre/
ſumptio videtur ⁊ erroneum ꝙ aliquo tempo
re eccleſia deciderit a perfecta ſequela chriſti ⁊
apoſtolorum totaliter Grego. etiā hoc dicit tra
ctans illud Can. j. c. Paſce hedos tuos iuxta ta
bernacula paſtorum. i. iuxta perfectionem apo
ſtolorum vt ipſe exponit. Sed a tempore Con/
ſtantini ⁊ beati Silueſtri vſq3 ad tempus beati
Franciſci non fuit aliquis ſtatus in eccleſia qui
non haberet aliqua in cōmuni. licet renuncia/
ret omni dominio in ꝓprio. Ergo habere in cō
muni non diminuit de perfectione ſtatus reli/
gioſorum. Confirmatur hoc. q: alſ ſequeretur
ꝙ tota perfectio euangelij eſſet in ſolo ſtatu fra
trum minorum: ⁊ totum reſiduuz eccleſie ceci/
diſſet ab illa. quod non videtur bene dictum.
¶ Ad idem tertio probatur. Si habere domi
nium in talibus que vſu non conſumunt̄. face
ret ſtatum minus perfectuz: ⁊ profeſſores talis
ſtatus minus perfectos. tūc dominus papa re/
tinendo ſibi dominium talium rerū. prout fa/
cit circa ordinem minorum. faceret ⁊ redderet
ſe minus perfectum. qd̄ eſt abſurdum dicere.
cuz quilibet in ſpiritualibus debeat plus ſe di
ligere ꝗ̄ aliuz. ⁊ per conſequens nō debet vel/
le a perfectione ſe elongare propter aliorū per
fectionem agendam. Multe alie rōnes indu/
cuntur. que ob breuitatem omittūtur. ¶ Ter/
tia concluſio eſt ꝙ habere dominium in cōmu
ni in bonis imobilibus. vt poſſeſſionibus: do/
mibus: redditibus. ⁊ huiuſmodi. nō diminuit
de perfectiōe. Hoc probatur quadruplici ratio
ne. Primo ſic. Illud qd̄ eccleſia ſtatuit vtiliter
⁊ pro meliori ⁊ perfectiori: nō diminuit de per
fectione. Hoc ſtatim pz. q: nullum lucrum quā
tumcūq3 magnū potest dici vtile: per quod re
ceditur a perfectiōe dicere chriſto Matth. xvj.
Quid enim prodeſt homini ſi lucretur vniuer
ſum mundū. anime vero ſue detrimentum pa
tiatur. ⁊c̄. Detrimentum autem anime eſt cade
re ab euangelica perfectione. Sed eccleſia que
regitur a ſpūſancto in his que ſtatuit circa ſeq̄
lam chriſti ⁊ perfectione vite. pro meliori ⁊ vti
liori ordinauit ⁊ ſtatuit ꝙ haberet poſſeſſiōes
in cōmuni: non ſolum precia vt olim iudea. ſ3
⁊ predia. ſicut dicitur. xij. q. j. futuraz. ⁊. c. vide/
tes. Ergo habere bona imobilia in cōmuni nō
diminuit de perfectiōe. Ad idē. Illud pro quo
aliquis laudatur. nō diminuit de perfectione.
Sed Conſtantinus imperator laudatur ꝙ de/
dit licentiam per vniuerſum orbem fabricādi
eccleſias: ⁊ predia eis conſtituit tribuenda. er/
go ⁊c̄. Tertio probatur ſic. Quod fecerunt viri
perfectiſſimi ad cumulum perfectionis non di
minuit de perfectione. Sed viri perfectiſſimi
tam diuinarum ꝗ̄ humanarum litteraruz do/
ctiſſimi poſſeſſiones pro eccleſia acceperunt et
ampliauerunt. Quinimo aliqui de ſuo primo
nio vt bea. Greg. plures eccleſias ⁊ monaſteria
dotauerunt: in quibus pro magna perfectione
degere elegerunt. Ergo dicere ꝙ habere imo/
bilia in cōmuni diminuat de perfectiōe abſur/
dum videtur. Eſt enim hoc dicere ꝙ beat⁹ Sil
ueſter ⁊ alij ſanctiſſimi romani pōtifices. ⁊ epi/
ſcopi perfectiſſimi: ⁊ abbates: vt beatus Greg.
Ambroſius: Hieronymus: Hylarius: Benedi
ctus: Antonius: Martinus: Egidius: Bernar
dus. ⁊ ceteri innumerabiles ſancti abſq3 perfe
ctione euāgelica ⁊ ſequela chriſti vixerit. quia
ipſi omnes in cōmunitate eccleſie ſue res imo/
biles poſſederunt. xij. q. j. expedit. Quarto ſic
probatur ſm̄ regulam generalem bea. Augu.
qn̄ obſcuritas eſt in verbis euangelicis. preci/
pue circa precepta vel conſilia ex quibus dubi
um oritur: recurrendum eſt ad ſanctoꝝ obſer/
uanti. ſ. ſ. quō illa ipſi ſancti ſeruauerūt. Et h̄ te/
nendum eſt qd̄ ipſi ſuauerunt. Ergo vite perfe
ctio intelligēda eſt ⁊ tenēda. ſm̄ ꝙ ſancti viri ⁊
pfectiſſimi verbo docuerūt eam ⁊ facto tenue/
runt. Sed oēs ſancti viri ⁊ pfectiſſimi a tēpore
ſilueſtri vſq3 ad tp̄s bea. Franciſci: ſic vite pfe/
ctionem ⁊ vbo docuerunt ⁊ facto tenuerunt. ꝙ
bona imobilia ⁊ mobilia habuerunt. Ergo in
cōi habere imobilia nō minuit de pfectiōe euā
gelica. videtur enim mihi abſurdum dicere ꝙ
ſanctiſſimi qui ſua propter pfectionem haben/
dam relinquebāt in proprio. ſi vidiſſent ꝙ ha/
bere in cōi eſſet detrimentum pfectionis. ꝙ in
cōi cum alijs bona poſſediſſent. ſed ſicut abdi/
cauerunt in proprio propter pfectionez. ita ab
dicaſſent in cōmuni. qd̄ nullus fecit an̄. b. Frā.

¶ Quantū ad ter/ .§. xv.

tiuz articulū principalis huius q̄ōnis. Hec eſt
cōcluſio. ꝙ hr̄e in cōi non diminuit de pfectio/
ne ſtatus platoꝝ. imo qd̄ eſt fortius nō hr̄e de/

rogat ſtatui pꝛelatióis. ⁊ per conſequens perfe
ctioni debite illi ſtatui. Hoc aũt faciliter pꝛoba
tur ſic. Illud non diminuit de pfectione ſtatus
pꝛelatióis. qđ ipſa pꝛelatio exigit ſm ſuam rõ/
nem. Hoc pꝫ quia illud nõ repugnat alicui qđ
ei conuenit ſm ſuam rõnem. Sed apoſtolus in
duobus locis ſcripture. ſcꝫ. i. ad Timo. iij. ⁊ ad
Tit. j. deſcribens pꝛelationẽ epalem: inter cetera
dicit ꝙ opoꝛtet epm eſſe hoſpitalem. Impoſſi/
bile eſt aũt eſſe hoſpitalem: niſi habeat bona ſa
lutem in cõmuni. Ergo hꝛe in cõmuni non di/
minuit de pfectione ſtatus pꝛelationis. ¶ Se/
cundo pꝛobaẜ ſic. Illud non derogat perfectio
ni ſtatui debite ad qđ obligatur ratione ſtatus
ſui. Sed pꝛelatus obligaẜ ratione ſtatus ad pa
ſcendum gregem. non ſolũ verbo ⁊ exemplo.
ſed etiam tpali ſubſidio. quod fieri non poſſet.
ſi aliq̈ bona eccleſie non haberet. quoꝝ pꝛe/
latus diſpenſatoꝛ eſſe. Et ideo ſaluatoꝛ commit
tens gregem ſuum petro ⁊ ſucceſſoꝛibus eius
ſignãter dixit nõ ſemel: ſed ter ei. Paſce oues
meas. vel agnos meos. Joh. vlti. ad innuendũ
ꝙ pꝛelatus debet ſubditos paſcere verbo ⁊ ex
emplo ⁊ tpali ſubſidio. ¶ Tertio ſic. Habere il
la pꝛo quibꝰ defendendis pꝛelatus moꝛtem pa
tiens meretur aſcribi cathalogo ſanctoꝝ. non
diminuit de ſtatu pfectionis. hoc quaſi patꝫ de
ſe. quia non aſcribitur in numero ſanctoꝛũ ni
ſi pꝛopter opera perfectionis. hoc quaſi patet
de ſe. quia non aſcribitur in numero ſanctoꝛũ
niſi pꝛopter opera perfectióis. ſed pꝛelatꝰ moꝛ/
tem patiens pꝛo defenſione facultatũ eccleſie
meruit aſcribi cathalogo ſanctoꝛum vt patet
de ſancto Thoma cantuarienſi archiepo. Ergo
habere bona immobilia non diminuit de ſta/
tu perfectionis pꝛelatoꝝ. ¶ Soluit ex ĩde mul
ta argumenta facta in contrariũ. Sed ſolum
vnũ pono in quo aduerſarij veritatis multũ
ſe fundant. Et eſt tale ꝙ xps fecit cõdeſcẽdẽdo
infirmis diminuit de perfectione. Patet hoc.
qꝛ aliter xps non ſumpſiſſet perſonam infirmo
rum in hoc. Sed xps in habendo loculos ſeu
aliqua in cõi: geſſit pſonã infirmoꝝ. quod pa
tet in decretali nicolai. iij. Exijt qui ſeminat. Et
btũs Augꝰ. ſuper illud pꝛoducẽs fenum iumẽ
tis. Et in li. de ope monachoꝛum dicit. Dñs no
ſter ieſus xps moꝛe ſue mĩe infirmioꝛibus cõ
patiens: cum ei poſſent angeli miniſtrare locu
los hꝛe dignatus eſt. ergo ⁊c. ¶ Et confirma/
tur idem auctoꝛitate beati Hiero. dicẽtis. Nu/
dam crucem nudus ſequar. Sed qui habꝫ ali
quid non eſt nudus. Sed ad hoc reſpõdet ſub
tiliter ⁊ optime. ¶ Dicit enim notandam eſſe
triplicem infirmitatem ad ppoſitum. ſ. infirmi
tatem carnis: infirmitatem ſcie: ⁊ infirmitatẽ
affectióis. Infirmitas carnis eſt ſm quã coꝛpus

Argu/mentũ ꝯ. ſcꝫ ꝙ hꝛe in cõi aliq̈ diminuit perfectionẽ.

Triplex infirmitas.

moꝛtale indiget cibo ⁊ potu: veſtimentis ⁊ hu
iuſmodi. Et iſto modo oĩs homo in hac vita
moꝛtali eſt infirmus donec coꝛpus iſtud coꝛru/
ptibile induerit incoꝛruptionẽ: de q̈ infirmi/
tate apoſtolus ad Ti. ait. Modico vino vtere:
pꝛopter ſtomachum tuum ⁊ frequentes tuas i/
firmitates. ⁊ Mat. xxvj. Spiritus pꝛomptus
eſt. caro autem infirma. Talis infirmitas nõ eſt
perfectionis mentis: ſed ſtat cum omnimoda
mentis perfectione in pꝛeſenti poſſibili. Hanc
chꝛiſtus aſſumpſit cũ defectus coꝛpoꝛales acce
pit: ſcꝫ famẽ: ſitim: frigus ⁊ huiuſmodi. Quia
ergo chꝛiſtus erat verus deus ⁊ verus homo.
inquantũ deus habebãt ſibi angeli miniſtrare
nec loculis indigebat. ſicut nec cibo vel potu.
Sed inquantũ hõ ſm carnẽ erat infirmus in/
digens cibo ⁊ alimento ſicut alij hoĩes: ⁊ p cõ/
ſequens indiguit pecunia ⁊ loculis: quibꝰ me/
diantibus neceſſaria emerentur. Et de iſta ĩfir/
mitate carnis que ſtat cũ ſumma perfectione
mentis põt intelligi dictũ. b. Aug. ⁊ decretalis
Exijt. In hoc enim perſonã infirmoꝝ geſſit et
infirmis cõdeſcẽdit ꝙ infirmitatẽ carnis aſſũ/
pſit: ⁊ per conſequẽs neceſſarijs ad vitã eguit
⁊ loculis egere ſe oſtendit. Et certe illa videẜ eſ
ſe intentio. b. Augu. Uult enim dicere ꝙ ille q
deus erat ⁊ dominus oĩum: poterat abſq; qua
cũq; puiſione ſibi de neceſſarijs qñcũq; ⁊ quo
cũq; tẽpoꝛe pꝛouidere: cum ei angeli miniſtra
rent. tamẽ vt eandẽ infirmitatẽ carnis habenti
bus exemplum daret ꝙ nõ erat cõtra perfectio
nẽ pꝛo carnis infirmitate ſuppoꝛtanda cibis ⁊
neceſſarijs vti: ⁊ loculos habere: ideo in habẽ/
do loculos infirmis condeſcendit. quia vt di/
cit apoſtolus ad Heb. ij. Licet eẽt deus decuit
per oĩa fratribus ſimilari: ⁊ per oĩa miſericoꝛs
fieri: habendo ergo loculos geſſit perſonã in/
firmoꝝ. nõ infirmoꝝ ĩfirmitate ſtatus. i. in per
fectione vt iſti arguũt: ſꝫ infirmoꝝ infirmitate
carnis. ¶ Secũda infirmitas eſt ſcientie. de q̈
ait apoſtolus. j. ad Coꝛ. viij. Cõſciẽtia coꝝ cum
ſit infirma polluiẜ. ⁊ ad Ro. xv. infirmum in fi
de ſuſcipite. Hec infirmitas ꝯſiſtit in hoc ꝙ ali
quis ex ignoꝛãtia vel ex neſciẽtia credit aliqđ
malũ eẽ. qđ tñ nõ eſt ſicut aliqui tunc tẽpoꝛis
credebãt eẽ peccatũ comedere imolatũ idolis
qđ de ſe nõ eſt: niſi cũ fiebat in venerationem
idoli. Et hac ĩfirmitate laboꝛabãt ꝙ reſeruare
in craſtinũ eẽt ꝯtra pceptũ dñi. Et de iſta ẽt ĩfir
mitate põt intelligi dictũ beati Aug. ⁊ decreta
lis. Exijt ſcꝫ ꝙ dñs ꝯdeſcẽdẽs vel cõpatiẽs ĩfir
mis loculos hꝛe dignatus eſt. Chꝛiſtus enim q
venit curare vulnera nr̃a: pcipue mẽtis. ne ali
qui ĩ futuꝝ poſſent ſcãdalizari: credẽtes ꝙ eẽt
imperfectionis vel minoꝛis perfectionis: ſi ſer
uos dei viderent loculos habere: ⁊ de illis in

cōmuni viuere:ipſe loculos habere voluit:vt
eſſet alijs in exemplū.ꝙ abſq₃ quocūq₃ imped
mento vel diminutione pfectionis loculi cōes
haberi poterant ad vite neceſſitatem.nō ad ſup
fluitatem.Et ꝙ ꝓpter tale exemplum hoc fecerit
dominus dicit btūs Aug.⁊ habetur.xij.q.j.ſic.
Exemplum dn̄i accipite conuerſantis in terra.
Quare Quare loculos habuit cui angeli miniſtrabāt.
xp̄us lo niſi qꝛ eccleſia loculos habitura erat.Hoc etiaꝫ
culos expreſſius dicit in li.de ſmone dn̄i in monte.
voluit ¶ Tertia infirmitas eſt infirmitas affectionis
habere. ⁊ hec eſt duplex.Una qua quis ſic infirmat̄ ſm
affectum ꝙ a deo auertitur.que infirmitas eſt
ad mortem per culpā mortalem.De qua apl's
ad Ro.v.Cum infirmi eſſemus xp̄s pro nobis
mortu⁹ eſt.Quia ergo xp̄s ſciebat aliquos fu
turos in eccl'ia que obſtinata malicia dicerent.
ꝙ viris pfectionem euangelicam ſuantibus
aliquid ſuare in craſtinum erat cōtra dei pre//
ceptum.ideo xp̄s his infirmis ꝯdeſcendēs vt
eos a ſua malicia reuocaret facto ſuo ⁊ exēplo
voluit hr̄e loculos:vt iam iſti blaſphemi cōtra
eccleſiam loq̄ non poſſent cum viderent eaꝫ lo
culos habere.Scd̄a infirmitas affectionis eſt
qua aliqui non auerſi a deo per culpā mortalē.
tn̄ detenti circa amorē tpaliū impediuntur a ſe
quela xp̄i p ſeruitatem cōſiliorum.licet non exeāt
viam mādatorum.de qua pōt intelligi illud
apoſtoli Ro.xv.Debem⁹ nos q̄ firmiores ſum⁹
imbecillitatem infirmorū ſuſtinere.Et in habē
do loculos xp̄s his infirmis cōdeſcēdit in duo
bus.¶ Primo qꝛ cum xp̄s loculos haberet nō
ad ſupfluitatem:ſed ad ſui ⁊ aliorum neceſſi//
tatem egendorum vt btūs Aug.dicit.exemplū
dedit talib⁹ infirmis:ne ad temporalia afficerē
tur ad ſupfluitatem:ſed ſolum ad neceſſitatem
ea quererēt.Scd̄o quia xp̄s habuit loculos in
cōi:non in proprio vt ergo talibus infirmis cō
deſcendat.Ex his quatuor modis expoſitiōis
primus videt̄ mihi magis eſſe de intentione.
b.Aug.Quocūq₃ autem modo exponat̄ de pre
dictis.pꝫ ꝙ xp̄s non fecit opus impfectiōis in
habendo loculos.immo videt̄ mihi verbum
valde blaſphemum dicere ꝙ xp̄s in aliquo fa/
cto ſuo fecit opus impfectiōis cuius oīs actio
Quid noſtra eſt inſtructio.¶ Ad auctoritatem Hiero.
ſit nudā de ſequendo xp̄m nudum.reſpondetur per id
crucem quod ait ipſe btūs Hiero.ad Nepotianum.ſcꝫ
ſequi. ꝙ ille nudus xp̄m nudum ſequitur ⁊ crucem
nudam.qui omnia ſua aut pauperibus diſtri
buens:aut parentib⁹ relinquens:aut facultati
bus eccleſie adiungens.ad facultates eccleſie
que ſunt bona cōmunia viuit de eis ⁊ de alta//
ris oblationibus ſuſtentatur:⁊ talem nuditatē
ipſe ſuauit.quare habē in cōmuni aliqua non
diminuit de pfectiōe pſonali:nec de pfectione
ſtatus religioſorum vel prelatorum.¶ Ex pre/
dictis etiam poteſt patere error fraticellorum
que habet̄ in.vij.ca.libelli hereticalis eorum.
vbi dicunt ꝙ ligare in iudicio diminuit de
pfectiōe euangelica.Et qꝛ Jo.xxij.determina/
uit contrarium dicunt eum hereticum:quia vt
aiunt contradicit ſcripture ſacre dicente domi
no.Qui vult tecum in iudicio contendere:et
tunicam tuam tollere:dimitte ei ⁊ pallium.
Matth.v.Et ſic videtur fieri contra doctrinam
euangelicam litigare.Sed deberent iſti obſti/
natiſſimi aduertere quod ait beatus Augu.in
decre.quem librum ſepe allegant ⁊ male intel
ligunt in ca.Paratus.xxiij.q.j.Dicit enī ꝙ iſta
precepta ſunt magis intelligenda ſm prepara
tionem animi.vt ſcilicet homo patienter ferat
hoc.⁊ paratus ſit etiam ad maiora ſufferenda:
ſi oporteret pro ſalute ſua ⁊ proximorum q̄ȝ ſꝫ
opus qd̄ in aperto ſit.non ergo diminuit de p
fectione perſonali:nec de perfectione ſtatus li/
tigare in iudicio.cū modeſtia pro iure ſuo tuē
do ſiue eccleſie ſiue monaſterij.Nec obſtat qd̄
ait apoſtolus.j.Corinth.vj.Si iudicia habetis
inter vos omnino delictum eſt in vobis.quod
illi heretici inducunt.quia vt dicit glo.loquit̄
cum quis contra iuſtitiam litigat.vel non de//
bito modo:quia cum mēdacijs ⁊ iniurijs ver/
borum.vel cum apud infideles iudices.vt ibi
ſubdit.Bene ergo determinauit Joānes.xxij.
nec ꝯtradicit ſ ſcripture:ſꝫ falſe eā exponunt.

¶ Septimus arti/ .xvi.

culus declarandus eſt.Utrum chriſtus ⁊ apo/
ſtoli habuerint aliquid in communi.Et iſta eſt
principalis queſtio in materia iſta.ſed declara
tio eius dependet ex declaratione precedenti/
um dubiorum.Et ꝙ habuerint patet.quia di
citur Jo.iiij.ꝙ diſcipuli eius iuerant in ciuita
tem ad emendum cibos.Emptio autem ſit pe
cunia.ergo pecuniam habebant.non in pro/
prio.ergo in communi.Item Joan.xij.⁊.xiij.
dicitur ꝙ dominus habebat loculos quos por
tabat iudas.ideſt ſcarſellam ſeu burſam vbi in
varijs locis eius diuerſe pecunie mittebantur
puta argentee in vna ⁊ enee in alia ⁊ huiuſmo
di.Sed illud quod reſeruebatur in illis locu/
lis non videtur fuiſſe alterius q̄ȝ collegij chri/
ſti ⁊ apoſtolorum.ergo habebant aliqua in cō/
muni.¶ Pro quorum declaratione ſciendum
ꝙ certum eſt ꝙ chriſtus ⁊ apoſtoli bona que ha/
buerunt in vſum vite humane de facto habue
runt.Certum eſt enim ꝙ habuerunt indumen
ta quibus veſtiebantur:⁊ cibos quibus nutrie
bantur.domum etiam quantum ad vſum dor
miendi ⁊ quieſcendi.Nec vnquam de hoc ali/
quis dubitauit.Sed vtrum habuerit in talib⁹

rebus ſolum nudum vſuȝ facti vel ius ⁊ domi/
nium in proprio vel in communi. de hoc fuit
aliquando dubium. Sed nũc nulli phas eſt du
bitare poſtquam Joã. xxij. edidit ⁊ promulga/
uit conſtitutionem. Cum inter nullos. quia ſibi
determinat ꝙ qui pertinaciter tenet ꝙ chriſtꝰ
⁊ apoſtoli nõ habuerunt aliqua in cõmuni: he/
reticus ſit cenſendus. Hoc autem non põt intel/
ligi quantum ad ſolum nudum vſum facti: ſi/
cut aliqui expoſuerunt: immo verius corrũpe
re voluerunt. quod pȝ: quia dominus papa Jo
an. illud quod viri ſcholaſtici in dubium reuo
cabant: voluit declarare. vt patet ex ipſo princi
pio conſtitutionis vbi dicitur. Cum inter non/
nullos viros ſcholaſticos ſepe contingat in du
bium reuocari: ſed per viros ſcholaſticos nun
quam fuit in dubium reuocatũ quin xps ⁊ apo
ſtoli habuerunt vſum facti in aliquibus rebus
neceſſarijs ad vitam. Sed bene fuit in dubiuȝ
reuocatum vtrum in illis rebus habuerit ius
⁊ dominium in proprio vel in communi. Cum
ergo papa declarauerit ꝙ deinceps aſſerere ꝙ
non habuerunt: hereticum ſit cenſendum. ſeq
tur ꝙ non de vſu ſolum: ſed de iure ⁊ dominio
intellexerit. ¶ Secundo ſciendum ꝙ cum decla
ratuȝ ſit. ſ. in tertio dubio ꝙ impoſſibile eſt ha
bere vſum licitum ⁊ iuſtum alicuius rei ſine iu
re vtendi illa re. ⁊ omnes concedũt ꝙ chriſtus
⁊ apoſtoli habuerunt vſum aliquarum rerum:
ſequitur de neceſſitate ꝙ in illis rebus habue/
runt ius vtendi: niſi quis diceret ꝙ habuerũt
ſemper vſum non iuſtum: qđ blaſphemum eſt
dicere. Sequitur ergo ꝙ chriſtus ⁊ apoſtoli nõ
potuerunt habere vſum facti denudatum iure
vtendi. ¶ Tertio ſciendum ꝙ cum declaratuȝ
ſit. ſ. in quarto dubio ꝙ in rebus que vſu con/
ſumuntur non poſſit ſeparari vſus licitus a iu
re in re ⁊ non ſolum in vſu rei. ⁊ clarum ſit ꝙ
chriſtus ⁊ apoſtoli aliquas res vſu conſumpſe
runt. vt panem ⁊ vinum que comedebant ⁊ bi
bebant: ſequitur ꝙ in talibus rebus ius ⁊ do/
miniuȝ habebant non vſum facti denudatum
etiam iure in re. ¶ Quarto ſciendum ꝙ cum
viſuȝ ſit in ſexto dubio ꝙ habere in communi
in rebus neceſſarijs ad vitaȝ non diminuit de
perfectione perſonali: nec de perfectione ſtatꝰ
religioſorum vel prelatorum: ſequitur ꝙ chri/
ſtus ⁊ apoſtoli q: ſummaȝ paupertatẽ vel ſum
mam perfectionem tenuerunt. ꝙ propter hoc
non probatur ꝙ non habuerũt aliqua in com/
muni. ¶ In iſta ergo queſtione aut queritur
de chriſto ſeorſum: aut de chriſto ⁊ apoſtolis ſi/
mul: aut de apoſtolis tñ. vt poſt aſcenſionem
chriſti. Si de chriſto ſeorſum cũ in chriſto ſint
due nature: diuina pariter ⁊ humana. dubium
non eſt ꝙ de natura diuina locũ non habet que

ſtio iſta. Sic enim chriſtus ſʒ omnes habet ve/
riſimile ⁊ propriiſſime dominiuȝ omniũ crea/
turarum. ſm illud ps. xxiij. Domini eſt terra ⁊
plenitudo eius ⁊c̃. Et Heſter. xiij. Dñs omniuȝ
tu es. Intelligenda eſt ergo queſtio de chriſto
ſm humanam naturam. ¶ Secundo notãdũ
ꝙ dominium habere de aliqua re poteſt intel/
ligi dupliciter. q: aut infuſum: aut acquiſituȝ.
ſicut dicimus de ſcientia infuſa vel acqſita cir
ca aliquam concluſionem. ⁊ iterum dñium po
teſt acquiri in aliqua re dupliciter. quia vel ex
facto proprio: ſicut miles acquirit ex facto pro/
prio: ſcilȝ ſui laboris dñium in ſtipendio. vl' ex
alieno dono: ſicut acquirit pauper dñiuȝ in ele
moſyna ſibi liberalr̃ data. ¶ His p̃ſuppoſitis
pono rñdendo ad q̃õneȝ ſex ꝯcluſiones.

¶ Prima ꝙ chriſtus ab inſtanti ſue cõceptio/
nis habuit dñium omnium rerum.

¶ Secunda concluſio ꝙ chriſtus ex facto pro
prio habuit dñium acquiſitum aliquarũ rerũ.

¶ Tertia concluſio ꝙ habuit dominium aliq̃
rum rerum ex dono aliorum.

¶ Quarta concluſio ꝙ apoſtoli poſt emiſſionẽ
voti de paupertate non habuerunt in proprio
dñium aliquarum rerum.

¶ Quinta concluſio ꝙ chriſtus ⁊ apoſtoli ha/
buerunt dñium aliquarum rerum in cõi.

¶ Sexta concluſio eſt ꝙ apoſtoli poſt aſcenſio
nem habuerũt dñium aliquaꝝ rerũ in cõi.

¶ Prima cõclu/ .§. xvij.

ſio probatur ſic. ſ. ꝙ chriſtus ab initio ꝯceptio/ Qꝛ xps
nis habuit dñium omnium reruȝ. Habẽs ius habuit
habendi aliquam rem ⁊ vtendi iure proprio p dñium
libito voluntatis ⁊ alienandi eam: habet domi omniũ
nium in illa re. hoc pȝ ex declaratione tertij du reruȝ.
bij. ſ. Sed chriſtus ab initio ſue conceptionis
habuit tale ius in omnibus rebus creatis. er/
go ⁊c̃. Probatio minoris patet per id qđ ha/
betur ad Hebre. ij. ⁊ ſumitur de ps. viij. Mi/
nuiſti eum paulominus ab angelis ⁊c̃. Omnia
ſubiecisti ſub pedibus eius. In eo enĩ (ait apo
ſtolus) ꝙ ei ſubiecit oĩa nihil dimiſit nõ ſubie/
ctum. Quod exponens glo. c. iij. ait. Ecce pote
ſtas chriſti oſtenditur vt enim a dñi opere ni/
hil excipitur: ita nec a chriſti poteſtate. Attẽde
ꝙ non ſimpliciter ait ſuper omnia opera: ſʒ ad
didit manuum tuarum. ſ. ſuper digniora etiaȝ
opera. ſ. homines ⁊ angelos: que per excellen/
tiam dicuntur opera manuum dñi. Et non ſo/
lum conſtitutus ſuper opera vt dignior: ſed ẽt
omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. ſ. poteſtati
eius ⁊ dñio poſſit enim eſſe ſuperior ⁊ non do/
minari omnibus. Sed dicit. Subiecisti oĩa. ni
hil dimiſit non ſubiectum dñio eius. Ex qua
auctoritate habetur ꝙ loquitur de chriſto ſm

naturam humanam: ſm quam minoratus eſt paulominus ab angelis. Et loquitur de ſubiectione non ſolū minus digna ad digniorē: ſed de ſubiectione que eſt ſubditi ad habētē dn̄iuꝫ ſuper ipſum. Probatur idē per glo. ſuper illō habens ſcriptū in veſtimento ſuo ⁊ in femore. Rex regum ⁊ dn̄s dominātium. Apo. xix. vbi glo. interlinearis. In veſtimento. i. in humanitate. In femore vt demonſtraret ſe de vera progenie p̄rm priorū proceſſiſſe. Rex regū. i. ſanctorum. qui ſe ⁊ alios v̄tutibus regunt. ⁊ dn̄s dominātiuꝫ. i. eoꝝ qui dn̄iuꝫ exercent ſup ſubditos. ¶ Tertio p̄batur idē per illud qō habet̄ Math. vlti. q̄ dixit xp̄s reſuſcitatus apparēs diſcipulis. Data eſt mihi omnis p̄tās in celo et in terra. Ubi glo. de coeterna p̄ris diuinitate: ⁊ de aſſumpta dicit humanitate: in qua minor angelis. Et eſt glo. Rabani. Idem Remigius. Et hoc ſciendū q̄ antequā dn̄s ſurrexiſſet: nouerāt angeli ſe ſubditos homini xp̄o. Uolēs ḡ chriſtus etiā hominibus notū fieri q̄ ſibi data eſſet omnis p̄tās in celo ⁊ in terra: miſit p̄dicatores in mundū vniuerſuꝫ: qui hoc cūctis p̄dicarēt. Ad idem etiā bea. Augu. ſe. ix. Donauit deus xp̄o ſm hoiem ſm carnē reſurgenti: vt in noie Jeſu omne genu flectatur celeſtiū terreſtrium ⁊ infernoꝝ. i. imperio eius oēs fateātur ſubijci angeli hoies ⁊ demones. ⁊ ſubdit. Eo q̄ erat filius David factus eſt dn̄s David. Non obſtat q̄ xp̄s poſt reſurrectionem dixit ſibi datā poteſtatem hāc. Non eni tunc p̄mo ſibi fuit data: ſꝫ a principio ꝯceptionis: vt dictū eſt. Sed in reſurrectione fuit data manifeſtatio talis iā facte collationis p̄tātis. Unde exponūt doctores cōmuniter be. Aug. ⁊ magr̄ ſentē. in. iij. Data eſt mihi. i. manifeſtata eē iam data. Dicitur enim aliqn̄ aliquid fieri qū innoteſcit ſcīm. Secūdo idē p̄batur ſic. Illud qō fuit cōmunicatū viatori nec repugnat fini incarnationis: nec iportat impfectionē: ſed magis dignitatē ⁊ p̄fectiōeꝫ. debuit cōmunicari xp̄o ſm humanā naturaꝫ: qō nō repugnat fini icarnationis. pro tāto dr̄: q̄ lꝫ imortalitas qua potuit non mori fuerit cōmunicata ade. nec dicat impfectionē: ſed perfectioneꝫ. tn̄ q̄ xp̄o repugnaſſet rōne finis incarnationis. qm̄ ad hoc incarnatus eſt vt pro hoibus moreret̄ ⁊ moriēdo redimeret. ⁊ iō tale donuꝫ nō debuit ſibi cōmunicari. Sꝫ vbi iſta tria ꝯcurrunt. ſ. q̄ non iportet p̄fectionē. Secundo q̄ non importet dignitatē. Tertio q̄ non repugnet fini incarnationis. magis debuit cōmunicari hoi xp̄o q̄ cuicūq̄ alteri. Sed dn̄iuꝫ omnium iſtoꝝ inferioꝝ coicatum fuit ade in ſtatu innocentie. vt pꝫ per illud Gen̄. ij. Dominamini piſcibus maris volatilibus celi ⁊ beſtijs terre. Ergo leta donū cum nō dicet impfectioneꝫ ſed p̄fectionem: nec repugnat fini incarnationis: debuit xp̄o cōmunicari ſm humanā naturā. Tertio idem p̄batur ſic. xp̄o ab inſtanti ſue ꝯceptionis coicata fuit ſcientia oiuꝫ. ergo ⁊ cōmunicari ſibi debuit potentia dn̄ij oium rerū. Añcedens pꝫ ſꝫ oēs ſanctos: ſaltē de his que nouit deus ſciētia viſionis. ꝯn̄a eſt clara. quia ſimile videt̄ quantū ad xp̄m de ſciētia ⁊ potentia reſpectu horū inferioꝝ. ergo ⁊c̄. ¶ Sed cōtra p̄dictā cōcluſioneꝫ arguitur primo ſic. Qō importat imperfectionē nō debuit coicari xp̄o ſm humanam naturā. Sed hr̄e dn̄ium in proprio importat impfectioneꝫ: vt oſtenſum eſt. q̄ ad perfectionem p̄tinet renunciare rebus in p̄prio. Ergo tale dn̄ium non debuit xp̄o coicari.

Contra q̄önem arguit̄.

Secundo arguit̄ ſic. fruſtra eſt potentia que nō reducit̄ ad actū. ſed dn̄iuꝫ t̄palium q̄ritur p̄pter vſum. xp̄s autem nō eſt vſus dn̄io t̄palium. ergo fruſtra ſibi fuiſſet collatum tale dn̄ium. Sꝫ deus ⁊ natura nihil faciūt fruſtra: vt dicit ph̄s in lib. de celo ⁊ mundo. Tertio arguit̄ ſic. xp̄s poteſt cōſiderari vel vt caput eccleſie vl̄ vt perſona ſingularis. Sed de ipſo loquimur nūc vt p̄ſona ſingularis. Et ſm hoc non habuit dominium. ergo ⁊c̄. ¶ Sꝫ his nō obſtātibus firma ⁊ vera manet ꝯcluſio p̄ma. ſ. q̄ habuit dn̄iuꝫ reruꝫ ſibi a deo infuſuꝫ ſeu collatū.

R̄n̄ſio.

Et ad argumentuꝫ p̄mum r̄ndet̄ q̄ licet renūciare dn̄io rerum in p̄prio ſit inſtr̄m accōmodū ad p̄fectionem. tn̄ hoc eſt illis in quibus hr̄e dn̄ium taliū rerū eſt natū inducere amorē recurrū ad t̄palia vel nimiam ſollicitudinē ⁊ elationem. Sꝫ in q̄bus hr̄e dn̄ium in p̄prio nō eſt natū inducere talia in his hr̄e dn̄ium non derogat p̄fectioni. Alioquin cū deus habeat dn̄ium oium hoc diceret in eo impfectionē. qō eſt abſurdum. Mō chriſtus ab initio ſue ꝯceptionis fuit cōprehenſor ſm aiam. licet viator ſm corpus. Et iō poſſidere q̄ſtacūq̄ t̄palia non poterant in eo inducere amorē recurrū. vel diſtrahi per hec ab his que ſunt dei.

X̄p̄s in mūduꝫ veniēs paup̄tateꝫ aſſūp̄ſit q̄re et q̄modo.

¶ Sciendū igit̄ q̄ xp̄s in mūduꝫ veniens paupertatem aſſumpſit: nō in bn̄ viuēdi ſubſidium: q̄ non egebat. cū impeccabilis eēt ſed ſolū in imitationis exēpluꝫ p̄pter nos qui nati ſumus inordinate affici ad t̄palia ⁊ ſollicitari ⁊ eleuari in ſuperbiam ex eis. Et q̄ exēplū magis oſtenditur in vſu q̄ in dn̄io. iō chriſtus q̄ſtum ad vſum paup̄tatē p̄fectioni conuenientiſſimaꝫ oſtēdit. licet q̄ſtum ad dn̄ium eſſet dominus oium. ¶ Ad ſecundū r̄ndetur q̄ potentia nō eſt fruſtra qn̄ ex cā non reducit̄ in actū ſicut in hoie qui votū caſtitatis emiſit. potentia generandi non eſt fruſtra. Sicut etiaꝫ in deo q̄ poteſt de hoie facere vitulū: nō eſt illa potentia fruſtra. licet nunq̄ reducatur ad actum. Quia ergo chriſtus venit ad dandum nobis perfe-

ctionis exemplum.ideo cum exemplum maxi
me ex vſu oſtendatur.noluit dominio tali inſu
ſo vti.Et ideo non ſequitur φ in eo fruſtra ſue
rit tale dominium.Et tñ forte aliquando vſus
fuit tali dominio.vt cum dixit Mat.xxj.Ite in
caſtellum ſoluite aſinũ ꝛc̃.Dominus his opus
habet.¶Ad tertium dicendum φ iſta propo/
ſitio xp̃us inqʒtum caput eccleſie habuit domi
nium oĩuʒ rerum eſt propoſitio reduplicata af
firmatiua.Et ideo licet iſerre ſimpliciter.Ergo
xp̃us habuit dominiũ omniũ reruʒ.diffuſe au
tem tractat de propoſitiõe reduplicata.ſʒ omit
tor ſubdit.Iſta ſimpliciter eſt cõcedẽda.xp̃us
ratione humane nature habet dominium om
nium rerum.Uñ ſi iſta eſſet vera que tñ eſt fal/
ſa.vt infra videbitur.xp̃us inqʒtum geſſit pſo
nam perfectoꝝ non habuit aliquid in proprio
vel in cõi.tamen ex quo conceditur iſta.xp̃us
vt geſſit perſonam infirmorum aliqd in cõmu
ni habuit.nõ debet concedi ſimplr̃ ergo xp̃us
non habuit aliquid in proprio vel in cõmuni.
immo magis ſua oppoſita .ſ.xp̃us ſimpliciter
habuit aliquid in proprio vl̃ cõmuni.¶Sciẽ
dum tñ ſm beatum Tho.in.iij.pte.q.viij.φ ea
dem eſt gratia xp̃i inqʒtum caput eccleſie ꝛ in/
qʒtum perſona ſingularis.Unde non ſoluʒ in/
qʒtum eſt caput eccleſie habet dñiuʒ oĩuʒ ratio
nabilium ꝛ irrationabilium.ſed etiam inqʒtuʒ
pſona ſingularis.Et ſic pʒ prima concluſio.Ex
predictis pʒ falſiſſimum eſſe quod dictum iſti
fraticelli in quodã ſuo libello qui incipit.Uni/
uerſis.ſ.in primo ca.φ xp̃us inqʒtũ homo non
habuit dominiũ oĩuʒ tpalium:nec fuit verus
rex.Sed inqʒtum deus ꝛ inqʒtuʒ homo habu
it dñium ſpirituale eccleſie non tempale.Et qꝛ
Ioh.determinauit contrariũ prout eſt vitas.
ſ.φ etiam inqʒtum homo habet dñiuʒ omniũ.
quod probatum eſt.ꝛ fuit verus rex.dicunt eẽ
hereticum.qꝛ determinauit contra veritatem
ſcripture dicentis Ioh.xix.Regnum meuʒ nõ
eſt de hoc mũdo.Et be.Aug.in ſmõe de ephia
φ xp̃us non venerat vt regnum terrenum pci/
peret.ſed vt celeſte donaret.ꝛ ſimilia.Ad que
reſpondetur φ xp̃us.vt dictuʒ eſt.ſ.ꝛ ſi domi
nium habuit non tamen vſus eſt eo.quia non
vixit vt rex.ſed vt pauper propter exemplum
noſtrum:vt induceret ad vitandum honores.
ꝛ hmõi.Et ſic regnũ ſuum nõ fuit de hoc mun
do.quia non modo mundani vſus.Sed φ rex
fuerit ipſe ait pylato.Tu dicis qꝛ rex ſum ego.
Et zach.ix.Ecce rex tuus venit tibi.ꝛ in pſ.ij.
Ego conſtitutus ſum rex ab eo.Ipſi ergo ſunt
Xpus verus rex. heretici qui pertinaciter impugnant hanc veri
tatem.In.ij.c.illius peſtiferi libelli dicunt φ
non habuit dominium omnium inqʒtum hõ.
Sed oſtenſuʒ eſt hoc eẽ falſuʒ.qꝛ vtiqʒ habuit.
etſi non ſit vſus.qꝛ non vt dñs ſʒ vt paup vixit.

¶Secũda con/ .§.xviij.

cluſio principalis eſt φ chriſtus ex proprio fa/
cto habuit dominium acquiſitum quarundaʒ
rerum.ꝛ hoc ſic probatur.Suppono φ domi/
nus redimens aliquem de manu hoſtis acqui
rit ſibi dominium in illo ſicut in ſeruo.ꝛ in bo
nis eius ſicut in bonis ſerui.ſicut probatur ex
tra de iudeis.c.j.ꝛ vj.ꝛ di.liiij.ex antiquis ꝛ.c.
frequens ꝛ.xij.q.ij.cum redemptor.Hoc ſup/
poſito ſic arguitur.Non maius acquirit redi/
mens aliquem hominem a morte corporis in
eum ꝛ in bona eius qʒ redimens eum a morte
corporis ꝛ anime ſimul.Sed chriſtus paſſiõe
ſua redemit genus humanum a morte corpo/
ris ꝛ anime ſʒ illud.j.ad Cor.vj.c.Empti eſtis
precio magno ꝛc̃.ꝛ Apoc.v.redemiſti nos deo
in ſanguine tuo:ꝛ in alijs locis ſcripture.Er/
go ex proprio facto chriſtus acquiſiuit ſibi do/
minium ſupra totum genus humanum.ſicut
in ſeruos ꝛ in omnibus bonis eorum ſicut in
bonis ſeruorum.Secundo probatur ſic.Acq/
rẽs de condigno ius aliquos iudicandi:acqui
rit dominium aliquod ſuper eos.Hoc patet p
apoſtolum ad Ro.xiiij.Tu quis es qui iudicas
alienum ſeruum.ſuo enim domino ſtat aut ca
dit.Sed chriſtus ſm humanam naturã ex pro/
prio facto acquiſiuit ſibi ius iudicãdi viuos ꝛ
mortuos:ſicut apparet in pluribus locis ſcri/
pture.ipſe enim conſtitutus eſt a deo iudex vi/
uorum ꝛ mortuorum Actu.x.ꝛ.b.Tho.dedu/
cit in.iij.parte.ergo ꝛc̃.Sed contra.qꝛ quod
eſt alicuius non poteſt ſibi acquirere:qꝛ quod
acquiſitum eſt non reſtat vlterius acquirendũ:
ſed chriſtus ab inſtanti ſue conceptionis habu
it dominium omnium.vt oſtenſum eſt in pre/
cedenti concluſione.ergo ex proprio facto non
habuit dominium acquiſitum.Reſpondetur
φ habere aliquam rem contingit diuerſis mo
dis.Nam poteſt quis habere dominium in
aliqua re directum vel vtile.ſicut etiam poteſt
habere ius in aliqua re vel ratione ſucceſſiõis:
vel ratione donationis vel emptionis vel hu/
iuſmodi.Unde non repugnat in eadem re ha/
beri diuerſa iura ſm modos alterius ꝛ alteriꝰ
rationis.Modo dominium infuſum ꝛ domi
nium acquiſitum non ſunt eiuſdem rationis:
ſed alterius ꝛ alterius.Et ideo non repugnat
φ chriſtus reſpectu eiuſdem rei habuerit do/
minium infuſum ꝛ dominium acquiſitum.Et
hoc ſatis patet in ſimili.Nam chriſtus ab in/
ſtanti ſue conceptionis habuit ſcientiam infu/
ſam omnium.ꝛ tamen poſtea habuit earũdeʒ
rerum ſcientiam acquiſitam.vt patet Lu.ij.Ie
ſus proficiebat etate ſapientia ꝛ gratia apud de

nim ⁊ homines. Ex quo poteſt ſic argui. Non magis repugnant dominium infuſum ⁊ dn̄iū acquiſitum reſpectu eiuſdem rei ꝙ̄ ſcientia infuſa ⁊ ſcientia acquiſita. Sed non obſtante ſciētia infuſa quam habuit de omnibus ab inſtanti ſue conceptionis. habuit de eis etiam ſcientiam acquiſitam. ergo non obſtante dominio rerum infuſo potuit habere etiam dominium acquiſitum de eiſdem rebus: vt duplici iure ſit dominus: ſcilicet infuſo ⁊ acquiſito. Quod ergo dictum eſt in ar. quod eſt habitum non pōt acquiri. Reſpondetur verum eſt eodem modo quo eſt habitum. ſed habitum. Uno modo pōt haberi vel acquiri ⁊ alio modo. Sicut ⁊ quod ſcitum eſt vno modo ſciri poteſt ⁊ alio modo.

¶ Ex his patet falſitas tertij capituli illius libelli heretici. in quo dicunt concluſiue ꝙ chriſtus in proceſſu temporis nō acquiſiuit ſibi dominium in ſpeciali aliquarum rerum. Et contrarium dicunt eſſe hereſim: quia contradicit ſcripture dicenti. Niſi quis renunciauerit oībus que poſſidet non poteſt meus eſſe diſcipulus Lu. xiiij. Fecit autem chriſtus quod docuit. Sed declaratum eſt quomodo aliqua ſibi acquiſiuit ⁊ auctoritas inducta quam male intelligunt non obſtat. Nam renunciauit chriſtus perfectiſſime omnibus plus ceteris quantum ad affectum in quo conſiſtit perfectio eſſentialiter. Quo autem ad affectum renunciauit etiaꝫ quoad effectum in proprio omnibus etiā omnibus mobilibus: quia omnia habuit cōmunia cum apoſtolis. In communi autem non renunciauit ipſe nec apoſtoli mobilibus ſed immobilibus. nec per hoc diminuitur de perfectione. nec augeretur ſi renunciaſſet in cōmuni etiam immobilibus.

¶ Tertia cōcluſio eſt ꝙ chriſtus habuit dominium acquiſitū .§. xix.

aliquarum rerum ex dono alterius ⁊ hoc probatur ſic. Cui datum eſt aliquid per intendentem transferre dominium illius rei in illum: ⁊ nihil ſibi retinentem de dominio illius rei. et ille cui data eſt res: ſi capax dominij. ſtatim habet illius rei dominium. Quero enim cuius erit illa res. Certum eſt ꝙ non dantis: quia ille nihil retinet ſibi in re: ſed transfert eam ⁊ transferre intendit. Nec alicuius alterius ꝙ̄ eius cui datur. cum dans in alium ꝙ̄ in eū cui dat transferre non intendat. Nec talis res vagatur incerta: quia tunc occupanti cōceditur. Ergo res quantum ad dominium eſt eius cui data eſt. ¶ Itē ad hoc ꝙ res transferatur in dominiuꝫ alterius. nō videt requiri niſi tranſlatio cū intentione ex parte dantis. ⁊ capacitas ex parte recipientis. vbi illa duo ꝯcurrunt: dominium transfert in recipientē. Sed pꝫ Mat. ij. ꝙ magi venientes ab oriente obtulerunt xp̄o munera: auꝝ: thus: ⁊ myrrhā. ⁊ claꝝ eſt ꝙ in ipſum transferre intendebant dominiū. Un̄ textus dicit. Procidentes adorauerunt eū. ⁊ apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera ⁊c̄. Ergo intenderunt transferre dominiū in eū taliū munerū. ¶ Itē xp̄s erat capax talis dominij. Si enim hoc nō eſſet. Aut hoc erat ratione voti emiſſi. ſed hoc dici nō pōt: q: adhuc votū non fecerat. Aut ratione diuinitatis vnite humanitati. Sed nec hoc: q: humane nature. nō repugnat ratione vnionis ad diuinitatē dominiuꝫ habere reꝝ: imo magis ꝯuenit. Aut q: ante illā oblationē habebat in illis rebus dn̄ium infuſum. Nec hoc dici pōt: q: etſi habebat illarū rerū: ſicut oīum dn̄ium ante infuſum. tamen ⁊ oſtenſum eſt in precedenti ꝯcluſione eiuſdem rei pōt haberi diuerſa dn̄ia alterius ⁊ alterius rationis. Aut rōne etatis infantilis. nec hoc dici pōt. q: paruulus bene eſt capax dn̄ij. imo vere ē dn̄s. lꝫ vſqꝫ ad tēpus ſtatutū a iure ſit ſub tutoribus ⁊ curatoribus. vt dicit apl's ad Gal. iiij. Capax ergo erat illius dn̄ij. Et ſic pꝫ ꝯcluſio vera ꝙ habuit in illis rebus dn̄ium acquiſitum ex dono alterius. Et ſi dicaſ ꝙ Joſeph erat pater adoptiuus xp̄i. Sed peculiū nō caſtrenſe ſed aduentitiū acquiſitū filio acquiritur patri adoptiuo. Et ſic videtur ꝙ nō xp̄s ſed Joſeph habuerit dn̄ium eaꝝ reꝝ donataꝝ. Reſpōdeo ꝙ Joſeph nō fuit pater adoptiuus: eo mō quo loquunſ iura de pr̄e adoptāte ⁊ filio adoptiuo.

¶ Quarta cōcluſio eſt ꝙ apl'i poſtꝙ̄ emiſerūt votū paupertatis .§. xx.

qḋ Aug. in lib. de ciui. dei. dicit eos feciſſe. qn̄ Petrus dixit in pſona oīum. ecce nos reliquimus oia ⁊ ſecuti ſumus te Mat. xix. nihil poſtea habuerūt in ꝓprio. Hec ꝯcluſio ſic ꝓbatur faciliter faciēs ꝯtra votū mortalr̄ peccat. qḋ pꝫ ex eo qḋ dr̄ i ps. Uouete ⁊ reddite dn̄o deo vota vr̄a. Ubi dic̄ glo. Uouere eſt ꝯſilij ſeu libere volūtatis: ſed reddere votū eſt neceſſitatis ſeu pcepti. ⁊ Ecc̄s. v. dr̄. Si qd vouiſti dn̄o redde. Diſplicet. n. ei infidelis ⁊ ſtulta pmiſſio. Infidelis dr̄ nō ſeruata pmiſſio. Sꝫ apl'i i habēdo illa tp̄alia nō leguntſ peccaſſe mortalr̄. ergo poſt votū emiſſum nō habuerūt aliqd in ꝓprio. Nā ſi habuiſſent: feciſſent ꝯtra votū ⁊ peccaſſent mortaliter. Hr̄e enim aliqd in ꝓprio particulariter eſt ꝯtra votū paupertatis. Abdicauerūt ergo apl'i oībus tp̄alibus in cōmuni: ſiue tūc qn̄ vocati a xp̄o relictis oībus ſecuti ſunt eū. Siue cū petrus ꝓ oibus dixit. Ecce nos reliquimus oia vt dictū eſt. Siue qn̄ xp̄s dixit. Nolite portare aurū ⁊ argētū ⁊c̄. Mat. x. Et ex his pꝫ falſitas q̄rti

capituli illius venenoſi libelli. vt dicūt Jo. xxij. determinaſſe ꝙ apoſtoli habuerūt in ſpeciali nō ſolū in cōmuni poſtq̄ facti ſunt apoſtoli ꝓprietatē reꝝ tēporaliū. ⁊ ꝙ nunq̄ abrenūciauerunt eis. Et ꝙ chriſtus nunq̄ eis hoc ↄſuluit vel mandauit. Nec votū huius abdicationis fecerunt. Mentiunť iſti: q2 Jo. hoc nō declarauit vel determinauit. Sed iſtud bene declarauit ꝙ in rebus vſu ↄſumptibilibus nō abdicauerunt dñio taliū reꝝ cū eis dabantur retento nudo vſu facti nō iuris. ⁊ in rebus que vſu nō cōſumuntur ſtatim nō potuerunt habere vſū ſine iure vtendi. vt in veſtibus ⁊ domo ⁊ huiuſmodi. q2 talis eēt vſus illicitus. Uñ nec vouerunt hoc. ſ. ꝙ in huiuſmodi haberent nudum vſum facti denudatū omni iure vtendi. nec ēt vouerunt nō habere aliquid in cōmuni. q2 habuerunt vtiq̄ ſcȝ mobilia. vt patet in loculis Jo. iiij. ⁊ Jo. xiij. falſū ergo dicunt.

¶ Quinta cōcluſio. §. xxi.

eſt ꝙ chriſtus ⁊ apoſtoli habuerūt aliqd in cōmuni quātū ad ius ⁊ dñium. Et hec concluſio ſic probatur primo. Suppono enim ꝙ apoſtoli vendebant ⁊ emebant aliqua. Et iſta ſuppoſitio trahiť ex multis locis ſcripture. vt Jo. iiij. diſcipuli iuerant in ciuitatē. vt cibos emerent. Unde cū adduxiſſent cibos quos emerāt dixerunt chriſto. Rabbi manduca. Itē Jo. vj. vbi chriſtus dixit Philippo. Unde ememus panes vt manducēt hi. ⁊ Jo. xiij. dicitur ꝙ quidam putabant ꝙ dixiſſet. Eme que ſunt nobis neceſſaria ad diē feſtū. ⁊ Actu. xx. dicit paulus ad ea que mihi opus erāt miniſtrauerūt man⁹ iſte. Ad litteram enim vendebat ea que opať manib⁹: ⁊ inde viuebat. Hoc ſuppoſito arguitur ſic. Habēs ius licite ⁊ noīe ꝓprio ⁊ pro ſe alienādi aliquā rem totaliter a ſe habet ius in re nō ſolum in vſu rei. hoc patet ex his q̄ fuerunt declarata in tertio articulo ſupra. Nullus enim pōt alienare aliquā rem totaliter nomine proprio ⁊ pro ſe niſi qui habet ius in illa re ⁊ nō ſolum in vſu rei: ſed per venditionē res totaliter trāſſertur in ementē ⁊ alienať ab ipſo vendente. Apoſtoli aūt pro ſe ⁊ nomine ꝓprio aliqua vendiderūt ⁊ emerūt. Ergo in illis reb⁹ nō ſolum vſum: imo ēt ius ⁊ dñium habuerūt ſed nō in proprio. vt deductū eſt in ꝓcedēti cōcluſione. ergo in cōmuni. ¶ Et ↄfirmať hoc q2 cū apoſtoli vendebāt: aut transferebať ius ⁊ dñium rei vendite in emptorē aut nō. Si nō ergo emptores nō habebāt ius ⁊ dñium in illa re. ⁊ ſic decipiebanť: q2 credebant ſe habere ius in illa re ⁊ tamen nō habebāt. Et ſic apoſtoli erāt deceptores: quod eſt abſurdū dicere. Si aūt ius ⁊ dñium transferebatur in emptorem: tunc aut apoſtoli vendentes transferebant: aut aliquis alius noīe coꝝ. aut deus aut aliquis alius. Si apoſtoli habeť ꝓpoſitum. Nullus. n. pōt transferre in alium ius qđ nō hȝ. Si ergo apoſtoli transferebant ius ⁊ dñium in aliū: ergo de neceſſitate ipſi habebant ius ⁊ dñiū in illa re vendita ab eis: ſed nō in proprio: ergo in cōmuni. Itē ſi transferebatur ius ⁊ dñium per alium noīe coꝝ adhuc habeť propoſitum. Nullus enim pōt transferre dñium alicui⁹ nomine alterius niſi ille cuius noīe transferť habeat ius ⁊ dñium eius. Si ergo aliquis transferebat ius ⁊ dñium in alium noīe apoſtolorū. ſequitur ꝙ apoſtoli habebant ius ⁊ dñium in illa re tranſlata. Nec pōt dici ꝙ deus transferret: tunc enim de⁹ aliquid ſpeciale feciſſet in emptionibus ⁊ venditionibus apoſtoloꝝ. qđ nec experientia demonſtrabat: nec ratio nec auctoritas ↄfirmat. Item q2 deus ius hȝ equaliť in omnibus rebus: nec pōt dici ꝙ aliquis alius transferret. q2 nō videť ꝙ ille eēt aliquis alius a dante apoſtolis illas res. Nō enim alius a dante habebat vel habuerat ius ⁊ dñium in illa re vel ſi habuerat deſierat habuiſſe. Nemo enim pōt trāſferre in alium dñiū ⁊ ius de re in qua nihil habet. Nec pōt dici ꝙ ille dans transferret propter duo. Primo q2 ēt apoſtoli vendebant aliqua que nō erant eis data. vt illa que operabanť manibus. ⁊ forte illos piſces quos ceperant Lu. v. ⁊ Jo. vlti. ¶ Scđo q2 ille q dabat apłis dādo intēdebat ſe ſpoliare oī dñio qđ habebat in illa re. Itē qui dederat apłis poterat eē mortu⁹. ⁊ per ↄſequēs nihil poterat trāſferre. Sequiť ergo ꝙ apłi in rebus quas vēdebant habebāt nō ſolum vſum: ſed ius ⁊ dñiū. ¶ Et ↄſiľr pōt argui de pecunia: cū de ea emebant eis neceſſaria: vt cibos ⁊ hmōi. Queri. n. pōt vtrū in vendentes apoſtolis neceſſaria trāſferebať illa pecunia data ab apoſtolis. Si non ergo vendentes eis decipiebanť ab eis: ⁊ ſic diſcurrendo per alia vt dictū eſt de rebus venditis ab apoſtolis. Nec pōt dici ꝙ dñiū talis pecunie vel rei vēdite ab apoſtolis eēt alicuius perſone ſolēnis auctoritatis ⁊ officij: vſu penes xp̄m ⁊ apoſtolos remanēte. ſicut hodie eccleſiaꝝ dñium ⁊ oratorioꝝ ⁊ vaſoꝝ ⁊ ornamētoꝝ ſacriſtie fratrū minoꝝ hodie manēt penes papam ⁊ eccleſiā romanā: vſu tm̄ fratribus cōceſſo. q2 tūc nō erat aliqua perſona idonea ꝑter xp̄m ⁊ apoſtolos in quā trāſferreť tale dñium. Nec pōt dici alicuius alterius. Ergo ius ⁊ dominiū illius pecunie qua emebant ſibi neceſſaria erat collegij xp̄i ⁊ apoſtoloꝝ in cōmuni. ſicut ⁊ reꝝ aliaꝝ que vſu ↄſumunť. ¶ Poſſȝ ſic breuiter argui. potēs exercere licite oēm vſū qui natus eſt hꝛi circa rem noīe ſuo ⁊ ꝓ ſe ha-

bet ius ⁊ dñium in illa re ſed apoſtoli habebāt
talē facultatē in rebus quas vēdebāt: ⁊ in pe/
cunia qua emebāt.ergo habebant in eis ius ⁊
dñium. ℂ Vñ ſequitur ↄcluſio principalis: ſcʒ
licet ꝙ apoſtoli quātū ad ius ⁊ dñium habebāt
Apli oia habebant in cōi quo
aliqua in cōmuni. ℂ Sed forte ad iſtas rōnes
respondebif ꝙ xp̄s ⁊ apoſtoli habuerunt in oi/
bus talibus rebus oēm vſum quē haberet do
minus rei.nō tamē habebāt ius ⁊ dñiuʒ ex eo
ꝙ xp̄s ⁊ apoſtoli per votū ſe reddiderāt nō ca/
paces cuiuſlibet iuris ⁊ dñij in rebus. Et lʒ eō
cedens quantū erat in ſe intenderet transferre
dñium: tamē q: nō erāt capaces nō trāſfereba
tur in eis dictū dñium. Sed iſtud nō valet: q:
nō eſt veꝝ ꝙ apoſtoli per votū qḋ fecerūt ſe nō
capaces cuiuſlibet iuris ⁊ dñij reddiderūt in
rebus. Primo quidē: q: votū cū ſit de meliori
bono nō pōt eē de re illicita: ſed vt probatū eſt
ſupra.ij. ar. vſus denudatus iure vtēdi eſt illi
citus. Ergo cū apoſtoli neceſſe habuerint vti re
bus tēporalibus neceſſarijs ad vitā ſequitur ꝙ
nō potuerūt vouere ſe nō eē capaces cuiuſcūqʒ
iuris in rebus tēporalibus. Scḋo q: cū ius in
rebus tēporalibus ſiue quātū ad vſuʒ ſiue quā
tū ad ſubſtātiā rei nihil aliud ſit ꝙ̄ poteſtas li/
cite vtēdi talibus: ſequif ꝙ ſi apoſtoli vouiſ/
ſent ſe nō poſſe habere ius in iſtis tēporalibus
vouiſſent vtiqʒ ſe nō poſſe habere poteſtatem
licite vtēdi tēporalibus.qḋ eſt abſurdū. Tunc
enim vel facerent ↄtra votū vel ſemper illicite
vterenf.cū impoſſibile ſit ꝙ aliqs habeat actū
licite vtēdi ſine poteſtate licite vtēdi.cū actus
egrediaf a potētia.quare patet ꝙ nunꝙ̄ tale
votū emiſerūt. ℂ Preterea nō eſt verū qḋ illi
dicūt.ſ.ꝙ in rebus datis xp̄o ⁊ apoſtolis eiꝰ ius
⁊ dñium remaneret penes dātem: ⁊ tñ apoſto
li p̄ actū ſuū emēdo ⁊ vēdēdo trāſferebāt ius
⁊ dñium in eos quibus vēdebāt ſeu quibus
pecunias dabāt cū emebāt.q: vt dictū eſt.⁊ ha
bef in regu.iur.lib.vj. Nemo pōt plus iuris
trāſferre in aliū ꝙ̄ ſibi cōpetere dinoſcaf.vñ ſi
nō habebāt apoſtoli ius ⁊ dñium in illis rebꝰ
vel pecunia nō poterāt in alios trāſferre.vnde
ħ implicat ↄtradictionē. ℂ Scḋo ↄcluſio iſta
⁊ huius articuli ſcʒ ꝙ xp̄s ⁊ apoſtoli habuerūt
in cōmuni aliqua quoad ius ⁊ dñium mobilia
probaf ſic. Quibus cōpetit iure ordinario ⁊ ex
officio ſeminare ſpiritualia: ipſis debenf de iu
re ſtipendia neceſſaria ad vitā.ita ꝙ habēt ius
et poteſtatē accipiēdi neceſſaria ab eis quibus
ſpiritualia ſeminant.hoc patet.j. Cor.ix. Vbi
apoſtolus ait. Si ſpiritualia vobis ſeminamus
nō eſt magnū ſi carnalia vr̄a metamus. Quis
enim militat ſuis ſtipēdijs ⁊c̄. Etiaʒ hoc patet
ex multis iuribus.vt.xiij.q.j.§.is ita. ⁊ extra
de deci.cū ↄtingat. Sed chriſto ⁊ apoſtolis cō
petebat iure ordinario ⁊ ex officio ſeminare ſpi
ritualia. De xp̄o patet Eſa.lxj. Spiritus domi/
ni ſup̄ me ⁊c̄.ad euāgelizādū pauperibus mi/
ſit me. De apoſtolis oſtendif Mat.x. Eūtes do
cete oēs gentes baptizātes ⁊c̄. Mar.vlt. Pre/
dicate euangeliū omni creature. Et cū diſcipu
los miſit xp̄s ad predicandū dixit Lu.x. Eden
tes ⁊ bibentes que apud illos ſunt. Dignus eſt
enim operarius mercede ſua. Cū ergo chriſtus
⁊ apoſtoli haberēt ex officio ſeminare ſpiritua
lia: habebāt ius in recipiendis vite neceſſarijs
ſed in eis que debentur alicui de iure hʒ ius ⁊
dñium.ergo ⁊c̄. ℂ Qḋ ſi quis huic rationi vel
let opponere dicendo videlicet ꝙ cum ſit du/
plex debitum. iuris ⁊ gratitudinis. apoſtolis
non ex debito iuris de quo loquimur: ſed ex de
bito gratitudinis debebantur temporalia ne/
ceſſaria ad vitam. Reſpondetur primo quidē:
quia.b.Aug.dicit ꝙ debebantur apoſtolis il/
la ſicut ſtipendia militantibus. Sed ſtipendia
huiuſmodi debentur ex debito iuris. Secūdo
quia dicit idem.b.Aug.ꝙ cum paulus non re
ceperit iſta ſtipendia a corinthijs ſibi ↄſocijſqʒ
victum procurans de labore manuum receſſit
a iure ſuo. Ergo talis poteſtas erit poteſtas iu/
ris. Tertio quia Chryſo.dicit illis fuiſſe ⁊ eſſe
debita ſicut merces mercennarijs. ſed clarum
eſt ꝙ mercennarijs non ex debito gratitudinis
ſed iuris debetur merces. Sequitur ergo con/
cluſio principalis: ꝙ chriſtus ⁊ apoſtoli habue
runt non ſolum nudum vſum facti: ſed ius ⁊
dominium in cōmuni in aliquibus mobilibꝰ.
ℂ Qḋ ſi quis adhuc obyciat: videlicet ꝙ apo/
ſtoli ſicut ⁊ alij prelati haberent ius in huiuſ/
modi ex officio: tamen ex voto fecerant ſe non
capaces huiuſmodi iuris. Item cum eēnt pre/
lati ⁊ religioſi inquātū religioſi nō licebat eis
habere tale ius. Reſpondetur ꝙ iſte rationes
nō valēt. Primo quidē: q: eſt ↄtra intentioneʒ
Pauli apli q dicebat.j.ad Cor.ix.ſe hr̄e h.ie po
teſtatē: ſʒ nolebat ea vti q̄ tñ p̄tāte alij apli vte/
banf. Sʒ ſi vouiſſent ſe nō habituros tale ius
ſeu p̄tātē: nō potuiſſent hr̄e ⁊ vtētes ea.ſic faci
ebat Petrꝰ ⁊ alij apli feciſſēt ↄ votū ſuū: ⁊ mor
taliter peccaſſent.qḋ eſt falſum. Quātū ad ſecū
dū reſpondef ꝙ ex quo inquātū p̄lati apli ha/
buerūt ius ⁊ dñiuʒ ſequif ꝙ ſimplr habuerūt
dñiū.q: vt dictū eſt.ſ.in ꝓpoſitiōibꝰ reduplica
tis affirmatiuis ꝙ̄tūcūqʒ p̄dicatū ↄuenit cum
ſubiecto cū reduplicatiōe: ↄuenit ei ſimplr.ſic
ſi hō inquātū eſt aīal eſt ſenſibilis ſeqꝫ ſimplr.
ꝙ hō ē ſenſibilis. Vñ ſimplr ↄcedēdū ē ꝙ apli
habuerunt ius ⁊ dominium in cōmuni in hu
iuſmodi. Preterea cum ſtatus prelatorum ſit
perfectior ſtatu religioſorum: quod conuenit
alicui ſm̄ ſuū eē potiſſimū cōuenit ei ſimplr:

¶ Tertio concluſio principalis probatur ſic.
Chriſtus ⁊ apoſtoli habuerunt loculos in qui/
bus pecunia ſeruabatur. vt patet ex euangelio
in diuerſis auctoritatibus .ſ. inductis. Illaꝫ er
go pecuniam aut habebant vt propriaꝫ: aut vt
cõmunem. non vt ꝓpriam vt oſtenſuꝫ eſt. ergo
vt cõmunem. igitur aliqua habuerũt in cõmu
ni. Sed aduerſarij veritatis rñdebunt dupliciter.
Primo quidem q: xp̃s in habẽdo loculos
geſſit perſonã infirmorũ: vt dicit beatus Aug.
⁊ tangit decreta. Ex ijt. Scd̃o q: xp̃s ⁊ apoſtoli
habuerunt loculos non pro ſe: ſed pro egenis
⁊ pauperibus. quare illã pecuniã non habebãt
vt propriam: nec vt cõmunem. Sed iſte rõnes
non valent. Et prima quidẽ q: vt dictum eſt in
vj. ar. xp̃s in habendo loculos ꝙ geſſiſſe dicaꝛ
perſonam infirmoꝝ. non ſic eſt intelligendũ ꝙ
egerit aliqḋ opus imperfectum cum fuerit in
omnibus actibus ſuis exẽplar totius perfectio
nis: perfectis ⁊ imperfectis. nec ꝙ illud quod
egit ſcilꝫ habẽdo in cõmuni aliqua ptineat ad
ſtatum imperfectoꝝ. vt exponunt iſti heretici.
Sed cum infirmitas multipliciter dicaꝛ in ſcri
ptura. de qua infirmitate intelligatur .ſ. in. vj.
arti. declaratum eſt ⁊ principaliter ꝙ dictũ Au
gu. intelligitur de infirmitate carnis: qua vide
licꝫ ſubiecti ſumus: fami. ſiti: ⁊ indigẽtijs mul
tis: quibus ⁊ xp̃s ſubditus fuit ⁊ non infirmita
te imperfectionis vite: cũ non ſit ſtatus minus
ꝑfectus hr̃e aliqua in cõmuni quãtum ad ius
⁊ dñium ꝗꝫ non ea habere quãtum ad dñium:
ſed tm̃ ad vſum: vt oratoria domus vaſa. para/
menta: put habent minores ſcilꝫ tm̃ ad vſum.
Nam vſu cõſumptibilia vt panis ⁊ vinuꝫ ⁊ hu
iuſmodi habẽt minores ſicut ⁊ vſum in his q̃
eis dantur ſm̃ ius ⁊ dñium. ⁊ idem de pecũia
data chriſto ⁊ apoſtolis. Quod autẽ chriſtus
in habendo loculos non fecit opus impꝫfectio/
nis. vt iſti heretici exponũt. i. pertinens ad per
fectionem eorũ qui loculos hñt in cõmuni põt
multiplicit er ſuaderi. Primo quideꝫ. q: dicit
bea. Augu. xij. q. j. Habebat dominus loculos
a fidelibus oblata conſeruans ⁊ ſuoꝝ neceſſita
tibus ⁊ alijs indigentibus tribuebat. Tũc pri/
mũ eccleſiaſtice pecunie forma eſt inſtituta ⁊c.
Si ergo ex hoc ꝙ chriſtus habuit loculos eſt
tradita forma eccleſiaſtice pecunie habende. er
go chriſtus ex hoc non fecit opus imperfectio/
nis. Abſit enim ꝙ a ſponſa ſua imaculata ſpe//
cioſa forma ⁊ vnica: ſe xp̃s imitandum volue/
rit in hoc qḋ eſt imperfectionis. Preterea tota
eccleſia primitiua non erat imperfecta. ⁊ tamẽ
ipſa maxime ſecuta eſt formam loculoꝝ chriſti
oblata a fidelibus cõſeruans. vt pꝫ Actuũ. iiij.
Preterea ſi loculos hr̃e eſſet forma quoad im/
perfectos ⁊ non quoad perfectos. Paulus per
fectiſſimus ⁊ perfectionis xp̃i imitator hãc for
mam in ſe non ſuſcepiſſet. nec ad hanc formaꝫ
aliquos maxime perfectos induxiſſet. ſꝫ Pau/
lus gaudenter in ſe oblata a fidelibꝰ ſuſcepit:
⁊ pro ſuis ⁊ ſuorum neceſſitatibus ſeruauit. vt
pꝫ. ij. ad Corin. ij. Et fecit fieri collectas: vt mit/
terentur hieroſolymam. Preterea inter opera
perfecti prelati ⁊ ad perfectionem eius pertinẽ
tia eſt ꝙ ſubditis ⁊ filijs ſpũalibus prouideat.
non ſolum ſpiritualia ſed ⁊ temporalia egenti/
bus. prout poteſt exemplo chriſti qui turbas ⁊
verbo paſcebat ⁊ corporali cibo. vt patet de pa
nibus multiplicitatis. Joã. vj. ⁊ Mar. viij. Sꝫ
conſtant ꝙ non poſſent temporalia miniſtrare
prelati niſi haberent aliqua ſaltem in commu/
ni. Ergo nec prelati. nec chriſtus fecit opus im
perfectionis habendo loculos. Preterea dice/
tur ꝙ tota eccleſia ceciderit a perfectione chri/
ſti ⁊ apoſtolorum excepto ordine minorum: et
ꝙ dominus papa ⁊ ceteri prelati eccleſie ⁊ reli
gioſi in habendo bona eccleſie in cõmuni: imi
tentur chriſtum inquãtum fecit opus imperfe
ctionis. ⁊ ꝙ nullus ſanctus antequã fuerit bea
tus Franciſcus in hoc ꝙ fuit perfectionis fue/
rit chriſtum imitatus: videtur irreuerenter di/
ctum. ¶ Item ꝙ ſecundo dicunt xp̃m habuiſ/
ſe loculos cum apoſtolis non pro ſe ſed pro in/
digentibus. manifeſte contradicit textui euan
gelij. Joan. xiij. vbi dicit euangeliſta. Quod cũ
dominus Jeſus dixiſſet Jude. Quod facis. fac
citius. ſubdit ꝙ nemo intellexit ad quid illa di
xerit: ſed credebãt ꝙ diceret ꝙ emeret que eis
opus erant ad diem feſtuꝫ. aut vt egenis aliqd
daret. Ex quibus verbis patet ꝙ ad duo deſer/
uiebant loculi. ideſt contenta pecunia in eis vi
delicet vt prouiderent xp̃i ⁊ apoſtoloruꝫ neceſ/
ſitatibus: ⁊ ad ſubueniendum pauperibus. Et
hoc dicit bea. Auguſti. in illo. c. Habebat. ſ. al/
legato. Preterea vnde fuit accepta illa pecunia
qua emerent cibos edendos. Jo. xiiij. niſi de lo
culis eorum. Ergo non ſolum pro pauperibꝰ:
ſed etiam ſuis neceſſitatibus tenebant loculos
⁊ pecunias expendebant. Preterea modus ha
bendi cõmunia in eccleſia deſcendit ſicut a for
ma exẽplari. a mȯ habendi loculos xp̃i ⁊ aplo/
rum. ſicut dicit be. Aug. xij. q. j. Exẽp'uꝫ dñi ac/
cipite ꝯuerſantis in terra quare loculos hẽbat:
cui angeli miniſtrabant: niſi q: eccl̃ia loculos
habitura erat. Quare furẽ admiſit niſi quia ec/
cleſia cũ fures patitur toleret. Hec ille glo. tole
ret. ſ. cũ ſunt occulti. Nam cũ manifeſtanꝛ dñt
puniri. ¶ Probatur cõcluſio eadẽ. iiij. ſic. Si
xp̃s cũ aplis habuiſſet in loculis nudũ vſuꝫ fa
cti. iſti vt heretici dicũt: non etiã ius ⁊ dñium.
ſicut euangeliſte dicũt de bonis imobilibꝰ. vt
domibꝰ ⁊ agris q̃ nõ habuit niſi quoad vſum fa

xti filius hoīs nō habet vbi caput ſuū reclinet. Ita ꝛ dixiſſet de loculis filius hoīs nō habꝫ loculos. Sed hoc nō dixit de loculis. ergo ꝛc. Ex his patet error. v. c. illius perfidi libelli in quo dicūt ꝙ Ioā. xxij. determinauit. ꝙ chriſtus nō dedit aliā regulā viuēdi aplis ꝗ̄ alijs quibuſcūqꝫ fidelibus: ſed mētiūtur: quia nō hoc dicit Ioā. xxij. Nā laici nō tenētur proprijs abrenūciare: quod chriſtus apoſtolis ſcilicet viuere in cōmuni abſqꝫ proprietate in particulari. quod tamē licet laicis. Patet ēt error. c. vj. eiuſdē libelli. vbi dicūt ꝙ apoſtoli nō abdicauerūt. ſed habuerūt ſm̄ Ioā. xxij. licite ꝛ habere potuerūt ēt imobilia. vt agros ꝛ huiuſmodi in cōmuni. Etiā hoc dicūt Ioā. xxij. determinaſſe ſed mētiūtur. Nō. n. dicitur ꝙ chriſtus ꝛ apoſtoli habuerūt imobilia in cōmuni: ſed mobilia vt pecuniā eis datā ꝛ huiuſmodi: ſed bn̄ dicitur: ꝙ ēt ſi habuiſſent imobilia vt poſtea habuerūt p̄lati ꝛ aliqui religioſi in cōmuni hoc nō diminuiſſet eis nec alijs de perfectiōe eēntiali eorū nec de perfectione ſtatus eorū.

¶ Sexta conclu- §. xxij.

ſio principalis huius articuli ſeptimi ē. ꝙ apoſtoli poſt reſurrectionē ꝛ chriſti aſcēſione habuerūt aliqua in cōmuni. Et hec ↄcluſio poſſet probari oībus illis modis quibus probata eſt quinta. Sed quia queſtio eſt de facto per auctoritates probetur. Et primo ex eo quod dicit͛ actuū. iiij. Multitudinis credētiū erat corvnū ꝛ aīa vna in dn̄o: nec quiſq̄ eoꝝ que poſſidebat dicebat aliquid propriū: ſed erāt illis oīa cōmunia. Apoſtoli aūt erāt de nūero credētiū ergo apoſtoli licet nō haberēt in proprio habebāt tn̄ in cōmuni. Sed ad iſtā rationē ſolēt iſti heretici reſpōdere. ꝙ in iſta mltitudine credētiū ꝛ erat turba credētiū ꝛ collegiū apoſtolorū. Turba credētiū deficiebat a perfectiōe. ꝛ de iſta dicitur ꝙ erāt illis oīa cōmunia. Sed apoſtoli nihil habebāt nec ī proprio nec in cōmuni. ſed erāt diſpēſatores illoꝝ bonoꝝ coīum. ꝛ ideo bn̄ dicitur in textu. ꝙ ponebāt p̄cia agrorū ad pedes apoſtolorū: ꝛ ipſi diuidebāt ſingulis. Et ꝙ eſſet ibi talis diſtinctio. videtur expſſe ex glo. ibidē. vbi dr̄. diſcreuit ordinē doctoꝝ ꝛ auditorū. Nā multitudo credētiū ſpectis rebus copula charitatis inuicē iungebant͛. Apoſtoli vero virtute fulgētes chriſti myſteria pandebāt. Sꝫ iſta reſpōſio nō valet. Primo quidē quia textus dicit: multitudinis credentiū erat cor vnū ꝛ aīa vna. Et ſequitur ꝙ erāt illis omnia cōmunia: ſed illud illis neceſſario refertur ad illos qui erāt de illa coītate: ergo cū apoſtoli eēnt de illa coītate. ſequitur ꝙ ipſi habebant in cōmuni: ſcd̄o quia Aug. dicit in regula pertractās dicti auctoritatē. Sic. n. legitis in actibus apoſtolorū. ꝙ erāt eis oīa cōmunia querit͛ igitur de illo pronomine eis ad quid refertur. Utrū ad apoſtolos vel aliquos alios. Nō vtiqꝫ ad aliquos alios. quia. b. Aug. nihil premiſerat: aut de quibuſcūqꝫ alijs ad quos poſſet referri. Ergo oportet ꝙ referatur ad apoſtolos. quod ſatis innuit textus. b. Aug. cū dicit. Sic enim legitis in actibus apoſtolorum. ꝙ erāt illis oīa coīa: ſcilicet apoſtolis. Cū enim non preponatur antecedēs aliquod aliud ꝗ̄ apoſtoli. patet ꝙ illud relatiuū eis debet referri ad apoſtolos. Tertio patꝫ ex eo ꝙ legitur de beato augu. ꝙ cepit viuere ſm̄ regulā ſub ſanctis apoſtolis cōſtitutā. Sed certū eſt ꝙ ſic cepit viuere vt dimiſſis omnibus in proprio viuebat de bonis coībus eccleſie vna cū alijs in cōmuni. ergo ꝛ apoſtoli habebāt in cōmuni. Quarto quia b. Clemēs qui tēpore apoſtoloꝝ fuit. expreſſe tenet. ꝛ dicit. b. Iacobū minorē: ſcilicet ꝛ apoſtolos illoꝝ bonoꝝ fideliū primitiuoꝝ fuiſſe ↄſortes: ꝛ ad coītatē illā que in cōmuni viuebat pertinere: vt habetur in illo. c. dilectiſſimis xij. q. j. ibi vide. Ad idē ēt facit. c. quia tua: qđ ē gre. q. e. ꝛ. c. ſcim͛. quod eſt vrbani pape. Quinto quia glo. ſuper. c. vidētes. q. c. dicit ꝙ epī tenēt bonū aploꝝ ꝗ̄ad dignitatē: ſacerdotes ꝗ̄ad ſacroꝝ diſpēſatōez. monachi ꝗ̄ad renūciatiōez proprioꝝ ꝛ vitā cōmunē. Sed ↄſtat ꝙ monachi ita renūciāt proprio ꝛ vitā cōmunē tenent ꝙ habēt in rebus monaſterij ius ꝛ dominium in cōmuni. ergo ꝛ apoſtoli habebāt ī cōmuni. Sexto quia Hiero. xij. q. j. duo ſunt. ponit duo genera chriſtianorū. ſ. laicoꝝ qui habēt in proprio. ſecūdū habētiū in cōmuni: ſcilicet religioſorū. Si fuiſſent aliqui qui nihil habuiſſent in proprio nec in cōmuni poſuiſſet tertiū genus: ꝛ cū apoſtoli fuerint ante Hierony. ꝛ chriſtiani ad vnū iſtoꝝ generū debēt cōputari non ad habētiū propriū. ergo ad habētiū in cōmuni. ergo habebāt in cōmuni. Septimo dicit Caſſ. in colla. patrū. ꝙ talis tūc ſtatus erat in eccl̄ia in oībus qualis nūc eſt in cenobitis paucis. ſicut enim illi habebāt vnitatē affectionis ↄuerſationis ꝛ poſſeſſionis. ſic ꝛ in monaſterio conſtituti. Ex qua auctoritate patet ꝙ ſicut apoſtoli tūc erāt de eccleſia: imo principaliores in eccleſia: ita habebāt illā triplicē vnitatē. Preterea p̄lati nō pn̄t excludi a coītate: cū ſint capita eccleſiarum: nec per conſequens a bonis et dominio bonorum eccleſie. Sed apoſtoli erāt prelati illius communitatis. ergo non poterāt excludi a dominio bonorum illius cōmunitatis glo. ergo illa ſupra allegata que dicit ꝙ diſcreuit ordinem doctorū ꝛ auditorū. loquitur de diſcretione quantum ad officia. de qua cōe-

ꝓficat:quia ſcilicet apoſtoli docebant ceteros vt ſuperiores.nõ de diſcretione quãtũ ad profeſſionẽ paupertatis.imo in hoc nulla erat diſcretio ſeu diſtinctio.Pꝫ ergo ꝙ apoſtoli poſt chriſti aſcenſionẽ habuerũt in cõmuni aliqua Et ſic expedito hoc articulo:reſpõdẽdũ ad obiectiones que fieri poſſent. Ex his patet error noni.c.libelli hoꝝ igne tẽporali ⁊ eternali cõburẽdoꝝ:quia heretici.vbi dicũt ꝙ bõa ꝑmitiue eccleſie:de quibus dicitur Actu.iiij.Erãt illis oĩa coĩa.ꝙ etiam poſt diſtributionem:erant communia.Et quia vt aſſerũt:ſed falſo Joã.determinauit ꝙ poſt diſtributionẽ erant ꝓpria eoꝝ quibus diſtribuebãtur:dicũt eſſe hereticũ Sed ſciẽdũ ꝙ bõa illoꝝ ſicut ⁊ nũc quorũcũq; religioſorũ poſt diſtributionẽ erãt quidem adhuc coĩa inquantũ illi ad quos ſpectabat diſpẽſare vt prelati ⁊ procuratores anteq̃ eẽnt ĩ vſu quoad ea que vſu cõſumũtur.poterãt ab eis auferre ⁊ dare alijs.⁊ multomagis que vſu non cõſumũtur:vt veſtes.Sed cũ illi quibus cõceſſe erãt vtebãtur ⁊ comedẽtes ⁊ bibẽtes ea.tũc nõ erãt coĩa:ſed ꝓpria eoꝝ qui eis vtebãtur. Et hec nõ eſt illa proprietas cui abdicatur in religionibus per paupertatis votũ.ſed prima vꝫ vt ẽt cõceſſa ad vſum:vt veſtes.que nõ ꝯſumũtur ſtatim ex vſu.vel vſu conſumptibilia vt panis anteq̃ vtantur poſſit pro libito volũtatis talia alijs diſtribuere.Et ꝙ prelati nõ valeant illa alijs cõferre niſi eẽnt ipſi in extrema neceſſitate.Et de hmõi prima proprietate loquuntur iura.extra de ſta.mona.cum ad monaſterium ⁊.xij.q.j.non dicatis.non de alia.

Cõtra cõclu- .§.xxiij.

ſionem dicti ſeptimi articuli arguitur primo ſic.Qđ eſt per apoſtolicã ſedẽ in fide ⁊ moribꝰ ſemel diffinitũ ⁊ approbatũ nõ phas eſt deinceps cõtradicere.Hoc probatur diſt.xix.ſi romanoꝝ.vbi dicitur ꝙ vere apoſtolica ſedes approbauit.hodie teneatur acceptũ.Et.c.ſic omnes ⁊.xxiiij.q.j.hec eſt fides.Probatur.⁊ hoc ratione.quia ſi aliquo tempore eccleſia aliquid cõtra fidẽ declaraſſet:tũc nõ fuiſſet ſemper virgo ſine macula ⁊ ruga.Itẽ ſic.Promiſſio chriſti qua promiſit Luc.xxij.ꝙ fides petri nunq̃ deficeret fuiſſet falſa:tũc enim fides aliquo tẽpore defeciſſet.Sicut ergo ei quod eſt per euãgeliũ diffinitũ nõ eſt phas ꝯtradicere.ſic quod eſt ſemel ꝑ apoſtolicã ſedẽ circa ea que ſunt fidei diffinitũ ⁊ approbatũ nõ eſt phas ꝯtradicere.Sed per apoſtolicã ſedẽ ſemel fuit diffinitum ⁊ approbatum ꝙ chriſtus ⁊ apoſtoli nihil habuerũt:nec in proprio nec in cõmuni quantum ad dominium.ergo oppoſitum aſſerere nephas eſſe videtur.Minor probatur.extra de ver.ſig.Exijt qui ſeminat li.vj.§.porro.vbi ſic dicitur.Dicanius ꝙ abdicatio omnium rerum in proprio vel in communi propter deum meritoria eſt ⁊ ſancta.Et ſequitur.Quomodo primi fundatores militantis eccleſie prout ab ipſo fonte hauſerant volentes perfecte viuere per doctrine ⁊ vite ipſorum alueos deriuarũt Itẽ ibi dicitur ꝙ chriſtus hanc expropriationẽ ⁊ verbo docuit ⁊ exemplo firmauit.Que quidem decretalis fuit per plures romanos pontifices confirmata:⁊ etiam per concilium viennenſe ergo ⁊c̃.Sed ad iſtud reſpõdetur ſic ab aliquibus.ꝙ illa decretalis.Exijt eſt reuocata per Jo.xxij.in illa que incipit. Quia nonnunq̃ ⁊ ideo argumentum ſumptum ab illa non concludit.Sed ſciendum ꝙ decretalis aliqua põt dici reuocata dupliciter.Uno modo tanq̃ falſa:ſicut quando determinatur expreſſe falſum eẽ qđ in illa continebatur.Et ſic dicunt illam decretalem.Exijt non eſſe reuocatam per illã aliam ſubſequentem:quia nonnunq̃.Alio modo poteſt dici reuocata:quia dubia:quia ſcilicet contenta in illa ſub dubio reuocantur ⁊ ſic dicunt ꝙ fuit reuocata.Quod declarant ſic.illa decretalis dicitur reuocari tanq̃ dubia circa quam ⁊ ꝯtenta in ea contingit contraria opinari.Sed ſic eſt de illa decretali.Exijt vt patet per conſtitutionem:quia nonnunq̃ ergo tanq̃ dubia eſt reuocata.⁊ per conſequens eius auctoritati non eſt neceſſario ſtandum. ¶ Sed iſta reſponſio non euadit difficultatem rationis inducte:quia ſi eccleſia diffinit aliquando in fide ⁊ moribus aliquid eſſe verum:⁊ poſtea oppoſitum:ergo eccleſia aliquando erraſſet.quod videtur abſurdum.⁊ ideo reſpondetur aliter.videlicet ꝙ ſicut patet extra de baptiſ.⁊ eiꝰ effec.maiores:quando occurrit aliquod dubium in articulis fidei vel in ſcriptura ſacra:licet declaratio magiſtralis poſſit pertinere ad doctores quoſcunq;:tamen declaratio ⁊ determinatio auctoritatiua ⁊ finalis cui omnes habent acqeſcere pertinet ad dominum papam.quod clare fuit oſtenſum Act.xv.vbi orta diſſenſione vtrum legalia ſeruari deberẽt cũ euangelio conſuluerunt petrum ⁊ alios apoſtolos qui erant in hieruſalem.Et petrus ſicut princeps apoſtolorum decreuit legalia non eſſe ſeruanda. ¶ Nec obſtat ꝙ Jacobus ibidem dicit.Ego iudico non inquietari eos ⁊c̃.quia petrus primo decreuit poſtmodum Jacobus ſicut loci ipſius epiſcopus ad oſtendendum ꝙ ibi ſicut in tota eccleſia iuriſditionem ordinariam habebat.Jacobus autem in illo loco non quidem equalem:ſed ſubordinatam:quia ſua erat ſub illa petri. ¶ Itẽ certũ eſt ꝙ ſentẽtia Jacobi nõ potuit artare extra terminos ſue iuriſditionis:ſed illa

ſententia petri obligauit vniuerſos per orbem
Si ergo cū occurrūt dubia circa ſcripturam ſa
crā vel articulos fidei declaratio ꝛ determina/
tio ſpectat ad papā. multo fortius cū occurrūt
dubia circa intellectū alicuius ꝯſtitutionis ſue
vel predeceſſoris ſui declaratio ꝛ determinatio
ſpectat ad ipſum papam. Modo circa dicta il
lius ꝯſtitutionis ꝯtingebat dubitare de paup/
tate chriſti ꝛ apoſtoloꝝ. ꝛ ideo Jo. xxij. ꝛ rei ve
ritatē ꝛ veꝝ intellectū illius ꝯſtitutionis volu
it declarare. ꝛ ideo quātū ad hoc nō ꝯtradicit
illi ꝯſtitutioni. Ergo ſed illā declarat. Cum er//
go dicitur ꝙ in illa decretali diffinitur ꝙ chri/
ſtus ꝛ apoſtoli nihil habuerūt quātū ad domi/
niū in proprio vel in cōmuni. Dico ꝙ nō eſt ve
rum ſimpliciter. Uel ſi alicui diceretur intelli//
gēdū eſſet quātū ad bona imobilia: nō quātū
ad mobilia. Et hoc videtur dicere textus. Luc.
ix. cū dicit. Filius hoīs nō habet vbi caput ſuū
reclinet. Nō enim habebāt chriſtus ꝛ apoſtoli
domū vel agrū: ſed bene habuerūt eoꝝ precia.
Quod dicitur ergo in illa ꝯſtitutione. Ergo di/
cimus ꝙ abdicatio oīum reꝝ in proprio vſu vl'
in cōmuni propter deū meritoria eſt ꝛ ſancta
quā primi fundatores ꝛc̄. Dico ꝙ abdicatio oī
um rerum in proprio vel in cōmuni intelligen
da eſt: ſupple omnium immobilium. Et eodeꝫ
modo quod ibi dicitur. Hanc expropriationē
chriſtus docuit verbo ꝛ exemplo firmauit. Di
co ꝙ intelligitur quantum ad bona immobi/
lia que primitiua eccleſia habere noluit: quia
futuram eccleſiā in gentibus preuidebat. Nō
autem de bonis mobilibus: nec etiam de im//
mobilibus intellexit quātū ad ius in vſu: ſed
ſolum quantum ad ius ꝛ dominium in re ſim
pliciter. ¶ Uel poteſt aliter dici diſtinguendo
de proprio ꝛ cōmuni. Nam proprium poteſt
accipi dupliciter. Uno modo prout diſtinguit̄
contra commune. ꝛ ſic abdicatio rerum etiam
mobiliū in proprio eſt ſancta ꝛ meritoria. Alio
modo prout diſtingitur contra alienum. Et ſic
abdicatio rerum in proprio videlicet ꝙ quis vi
ueret non de ſuo: ſed alieno in quo nulluꝫ ius
haberet ſalteꝫ ſicut pars communitatis non eſt
meritoria nec ſancta. Similiter abdicatio in cō
muni poteſt intelligi dupliciter. Uno modo
ꝙ communitas nihil habeat quantum ad ius
ꝛ dominium in rebus mobilibus vel immobi
libus pro vllo tempore: ꝛ ſic abdicatio in com
muni non eſt ſancta nec meritoria. Alio modo
ꝙ ſic communitas nihil habeat quantum ad
ius ꝛ dominium ꝙ ſinguli eorum haberent p
libito voluntatis ac ſi haberēt in proprio. ꝛ nō
ſm̄ diſtributionem ſuperioris. ꝛ ſic dico ꝙ ab/
dicatio in communi eſt meritoria ꝛ ſancta quā
primi fundatores ſeruauerunt. vt patet Actu.

Propriū dupliciter pōt accipi

iiij. quia ſinguli non vtebantur bonis illius cō
munitatis ad votum: ſed prout diſtribuebatur
eis a ſuperioribus. Quod ergo dicitur in di//
cta decre. Ergo ꝙ abdicatio in proprio eſt ſan/
cta ꝛ meritoria: videlicet prout diſtinguitur p
prium contra commune: non prout diſtinguit̄
contra alienum. Et ſimiliter abdicatio in com/
muni eſt meritoria prout commune diſtingui/
tur contra proprium in particulari habendo
ius ꝛ dominium quilibet de communitate in
rebus. Et ex his patet ꝙ que fuerunt per nico//
laum circa paupertatem chriſti ꝛ apoſtolorum
dicta vel edita in conſtitutione. Ergo non fue//
runt ꝯtria. Sꝫ p Jo. xxij. in ſua ꝯſtitutione. Oꝛ
quorūdaꝫ. fuerunt magis explicite declarata.

¶ Secūdo cō/ .§. xxiiij.

tra verā ꝯcluſionē arguit̄ ſic. facere ꝯtra ꝑce// Arguit̄
ptū eſt mortale ſm̄ oēs. Sꝫ apoſtolis fuit prece
ptū nil hr̄e in ꝑprio vel in cōmuni. qḋ pꝫ Mat
teh. x. vbi xp̄s dixit imperatiue. Nolite poſſide//
re aurū neqꝫ argētū: neqꝫ perā neqꝫ calciamen
ta: nec duas tunicas ꝛc̄. Et ꝯfirmat̄ h̄ q2 Mar
ci. vj. d2 ꝙ ꝑcepit eis ne qd in via tollerēt. ꝛ ad
idē dicit glo. b. Aug. ſup illud qḋ dixit Petrꝰ
ꝯtracto. Aurū ꝛ argētū nō eſt mihi qḋ ꝑceptū
dn̄i petrus ſeruabat nō habēs aurū ꝛ argentū
Cū ergo apoſtoli nō dicant̄ peccaſſe mortaliter
circa paupertatē: ſi habuiſſent aliqd in ꝑprio
vel in cōmuni feciſſent ꝯtra ꝑceptū: ꝛ mortal'r
peccaſſent ergo nihil habuerunt in proprio vl'
cōmuni. ¶ Sꝫ ad iſtud reſpōdet̄ multipliciter
ꝛ optime. Primo qdē. q2 ſm̄. b. Aug. in pluri/ Rñſio
bus locis iſtud nō fuit ꝑceptū ſꝫ documētū. vñ
faciēdo ꝯtrariū nō peccabāt mortal'r. ſicut nec
religioſi peccāt mortal'r trāſgrediēdo documē
ta. i. monitiōes ꝛ cerimonialia ſuoꝝ ordinum
nō ex cōtemptu. Et ꝙ nō fuerit ꝑceptū pꝫ ex h̄
q2 ſub eodē ꝯtextu. d2 Luc. x. Neminē p viā ſa
lutaueritis. Minus. n. dux videt̄ dicere ꝙ apl'i
ꝛ aplici viri eūtes ad ꝑdicādū ſi ſalutarēt pecca
rēt mortal'r. ¶ Preterea multa ex eis q̄ ibi iter
dicta ſūt repiūt̄ habuiſſe. Nā ꝛ loculos hēbāt
q̄s iudas portabat: ꝛ ſacculū ꝛ perā. Uñ dixit
eis Lu. xxij. q hꝫ ſacculū: tollat ſil'r ꝛ perā. Ex q
bus v̄bis ꝑſupponit̄ eos habuiſſe illa Marcꝰ
ēt dic̄ ꝙ portarēt virgā quā tñ ꝓhibitā ali' re//
fert xp̄m habuiſſe nō ſolū vnā tunicā. pꝫ ex euā
gelio: q2 vltra tunicā icōſutilē quā nō diuiſerūt
ptiti ſūt milites veſtimēta ſua. Sꝫ ꝛ de calcia//
mentis dixit baptiſta. Nō ſum dignus porta//
re calciamēta. Qḋ etſi Greg. exponat myſtice
tñ ꝛ litteralis expoſitio ꝑus ſeruāda eſt. Et pe//
tro dictuꝫ fuit Actu. xij. Calcia te caligas tuas.
¶ Preterea iſta fuerunt apoſtolis dicta vt pre
latis: qbus ſuccedūt epi. fuit enim dictū eis qñ

miſit ad predicandu3. qđ exercitium competit prelatis ex officio religioſis vel alijs ex cõmiſſione vel preuilegio. Item ex hoc accipitur forma et inſtitutio prelatorum in eccleſia. vt dicit Beda. Sed nullus dicit q prelati cum vadūt ad predicandū peccēt mortaliter ſi hñt aliqua in cõi: imo hoc dicere eſſet damnare ſanctiſſimos epiſcopos et doctores eccle. b. aug. amb. hila. greg. qui bona eccleſie i cõmuni poſſederunt: et laudabiliter diſpenſauerūt. ¶ Nō igitur fuit illud ad litteram preceptum: ſed documentum non neceſſario obſeruandum. Et quod allegatum eſt. ſ. Mar. vj. Precepit eis ec. Dicendum q preceptum in ſcriptura aliquando ſumitur ſtricte pro neceſſaria obligatione. vt illud Jo. xv. Hoc eſt preceptum meum vt diligatis inuicem. Aliquando ſumitur large pro documento vel admonitiõe. vt illud Marci. vij. precepit eis vt nemini dicerent. ſ. mutum et ſurdum fuiſſe ſanatum. Durum eſt dicere q illi cum non ſeruarent hoc: ſed diuulgarēt: peccarent mortaliter. potius ibi fuit documentum. vt dicit. b. greg. ad docendum. videl3 nos vitare laudes hūanas. ¶ Sic etiam poteſt dici q cum xp̄s interdixit iſta non iſta prohibuit: vt non haberent aliqđ ius in tēporalibus ſed propter multas alias cauſas. vt docent doctores ſancti. Et prima oſtenderet alimenta ab eis deberi quib' predicabant. Et hanc rationem aſſignat. b. Hiero. Scđa ad tollendum apoſtolis omnem puſillanimitatem et ſollicitudine3 ſupfluam circa temporalia. Et hanc ponit beatus Greg. Tertia vt totam ſpem ſuam in deo ponerent. Hanc tangit cyrillus. Quarta vt virtutem magiſtri mittentis oſtenderet cum nihil eis defuerit. quam rõnem xp̄s expreſſit. Luce. xxij. quando miſi vos ſine ſacculo. ec. Quinta eſt vt iſta non haberent ad ſupfluitatem: et propter iſta predicarēt. Secundo poteſt dici q falſum eſt dicere q aplis fuerit preceptum nihil habere in proprio vel cõi. Nec hoc poteſt haberi vt illi aſſerunt ex illis verbis. Nolite poſſidere aurum. ec. Nam hoc fuit dictum non ſolu3 apoſtolis. ſed et. lxxij. diſcipulis. vt habet Lu. x. quando xp̄s deſignauit eos ad predicandū. Sed illis diſcipulis. lxxij. non fuit hoc preceptu3. ſ. nihil habere nec in pprio nec in cõmuni. quod et illi concedunt. Ergo ex illis verbis concludi nō poteſt apoſtolis illud fuiſſe preceptum. ¶ Tertio dici poteſt q illud et ſi fuiſſet preceptum quod tamē nō fuit. fuiſſet eis factū pro loco et tempore. ſ. quando fuerunt miſſi ad predicandum in via. ſicut dicit text' euangelij precepit eis. Nihil tuleritis in via et aliq qui fuerunt licentiati et diſpenſati apli. ſeu licētiati et liberati a tali precepto in vltia cena. ergo nō

Aplis xp̄s aliq' phibuit ſ. nō portare aurū. ec. q̄re et q̄ itelligit

obligabantur ex illo vbo. quin alio tpe vel loco poſſent aliqua hre in communi. Nec in via fuit eis phibitum aliqua portare. Sed ſolu3 ea que poſſent aliqualr diſtrahere a pdicatiōe verbi. Unde pceſſit eis portare vnam tunicā et ſandalia. Mar. vj. in qbus ſi habebant ſolū nudū vſum facti. quero quis habebat de illis dñiu3. et non videt poſſe dari niſi ipſi qui portabant. Et ideo dicūt aliqui et bñ. q in omnibus argumentis qbus ex auctē canonicis et ſanctorū. pbatur q nihil habuerunt in pprio vel in cōmuni. cōmittitur fallacia ōſequētis arguēdo. Nō habuerūt iſta ergo nulla. vel fuit pceptum eis q non haberēt iſta. ergo nec aliq. ¶ Quarto p illa verba. non plus phibuit eis dñium illaru3 rerum q̄3 vſum. cū ait. Nolite portare aur. ec. ita q pro illo tpe non debebant hre vſum auri et argenti. Alioquin potuiſſent portare bonos florenos ad vſum ſuum. dñio penes alios remanente. qđ ipſi non dicūt et apparet ex textu. ¶ Et ſic p3 cōcluſio q ex illis vbis in quibus ſe multū fundant non pōt haberi eis factū preceptum q nihil haberent in cōmuni vel in priculari. ſed ne iſta tpalia portarent. et qrerēt tanquā incerti et nimis ſollicitī de quo viuerent. et ſuperflua tenentes nimis inordinate ad ea afficerent. Et ſm hoc pōt dici fuiſſe eis et ſucceſſoribus pceptu3. non ſimplr rōne portationis vel habitionis: ſed ratiōe nimie ſollicitudinis et amoris. ¶ Et ex his patet error. viij. c. libelli maledicti fratricellor. vbi dicunt q xp̄s ſimpliciter et abſolute cum miſit ad pdicandū aplos di. Nolite poſſidere aurū et argentū ec. interdixit eis omne ius et dñium oīum rerum tpaliu3 ad lrām. Et q: Jo. xxij. declarauit 3riu3 et bene dicunt hereticum. Sed p3 ex declarationibus doctor inductor et rōnibus. q: illud fuit documentum non pceptum. Et ſi preceptu3 ad tempus cum miſit ad pdicandum exercēdos p illa vt incipientes in ſtatu religioſo. Uel melius q: precepit ex intentione ſeu phibuit illis verbis inordinatum affectum ad terrena et nimiā curam et ſollicitudinem et ea que haberent impedire ab actu predicationis. Ipſi ergo falſi et heretici ſunt ſ3 lrā3 q̄ occidit exponentes et male.

¶ Tertio poteſt .§. xxv.

argui ſic. Chriſtus fuit pfectiſſimus in euāgelica pfectione. S3 ad euāgelicā pfectionem prinet paupertas. ergo pfectiſſimus in paupertate. S3 maior eſt paupertas non hre nec in pprio nec in cōi q̄ hre ſaltē in cōi aliq mobilia. q̄ videt q xp̄s nō hūit nec in pprio nec in cōi. Ad qđ reſpondet q paupertas euāgelica pōt accipi dupliciter. Uno mō q̄tu3 ad pparationē animi et ſic eſt vtus nō alia a charitate. Et iſto mō fuit xp̄s pauperrimus

Paupertas euāgelica dupliciter accipitur.

pauperrimus ſup omnes.etiã Joh.bap.Alio modo poteſt accipi ſm effectum exteriorem.ſ. carentiam rerum.⁊ ſic non eſt eſſentialiter virtus.ſed inſtrumentum valde accõmodum ad perfectionem virtutis.⁊ ſic xpus non fuit pauperior iohe. ¶ Sed hoc eſt aduertenduz ꝙ bonitas inſtrumento non attendit ſm q̃titatem inſtrumenti ſed ſm proportionem ad finẽ ſicut pz in medicina. Et ideo non oportuit ꝙ xpus ſummam paupertatem aſſumeret quantuz ad effectum exteriorez.alioquin nec debuiſſet habere victum ⁊ veſtitũ:ſed ꝙ haberet paupertatem magis congruentez fini noſtre redemptionis. Ipſe enim quo pro ſalute hominum venerat ⁊ conuerſari cũ eis habebat.vnde ſicut ſumpſit abſtinentiam non ſummam vt Joh.bap.ſz conformem cõmuni vite honeſte:ita ⁊ paupertatẽ hñs mediocrem.ſ.cũ aplis.in cõmuni mobilia:qui modus nõ habet aliquid viſcoſitatis vt habere imobilia. nec anxietatis plurimum vt non habere in communi vel particulari modo declarato. Et cum dicitur. Niſi quis renunciauerit omnibus que poſſidet non poteſt meus eſſe diſcipulus. Luc.xiiij. xpus ergo omnibus renunciauit in proprio ⁊ cõmuni.nõ ſequitur. Naz ⁊ quicũq3 renunciat ſeculo vt omnes religioſi qui affectu ⁊ effectu abdicant proprietati dicuntur vere renũciare omnibus ⁊ tamen licite aliqui habent non ſolum mobilia in cõmuni vt predicatores:ſed etiam immobilia in cõmuni:vt omnes monachi. ¶ Nec maioris perfectionis eſt renunciare omnibus in proprio ⁊ in cõmuni:vt minores faciunt q̃3 renunciare omnibus in proprio ſolum:ſed non in cõmuni.vt probatum eſt ſupra in ſexto articulo: licet ſit artior renunciatio.

¶ Quarto põt .§.xxvi.

argui cõtra ex multis auctoritatibus canonis ⁊ ſanctorum.vt illud Mat.xix. Ecce nos reliq̃mus omnia.ergo in proprio ⁊ in cõmuni. Et illud Mat.viij. Filius hominis non habet vbi ca.ſu.re. Et pſ.xxxix.in eius perſona. Ego mendicus ſum ⁊ pauper.⁊ btũs aug. Omnia contempſit xpus terrena mũdi vt contẽnenda eſſe demõſtraret. Et euſebius ſup Mat.dicit aploſ fuiſſe extreme paupertatis. Et btũs Hiero. Si vis perfectus eſſe:nihil habeas preter xpm. Et ſuper illud Mat.xvij.quando inuentum ſtaterem in ore piſcis. Petrus ad mandatuz xpi ſoluit tributũ.cũ aliunde non habebat dicit btũs Hiero.ꝙ tante dñs fuit paupertatis ꝙ non haberet vnde ſolueret tributum. Et ſi obiiciatur. ait ipſe de loculis quos ferebat iudas. Reſpondebimus ꝙ reputabat nephas id quod portabat in loculis pro pauperibus in ſuos vſus cõuertere. Et multe alie auctes poſſent induci. ¶ Ad has rñdetur. Ad illam. Ecce nos reliq̃mus oĩa. veꝝ eſt:q2 in proprio renũciauerũt ⁊ reliquerũt oĩa. Ad ſcðam. Utiq3 ↄcedimꝰ ꝙ filius hoĩs non habuit vbi caput reclinaret.ſ. domum:ſed per hoc nõ tollitur ſi nõ habuit imobilia:qui habuerit mobilia in cõi. Ad tertium. Utiq3 paup fuit xps:paꝝ hñs ⁊ mendicus ab alijs petẽs elemoſynas. Sed ⁊ mẽdicantes dicuntur:⁊ ſunt fratres pdicatores.⁊ tñ licite habent mobilia in cõi. Ad auctates ſcõꝝ ſi mille eſſent:poteſt rñderi vno verbo. Oẽs eniz auctoritates que dicũt ꝙ interdixit eis oĩa vel ꝙ renũciauerũt oĩbus.vel ſũt intelligẽde quãtuz ad modũ hñdi ſcz ꝙ nõ habebãt in ꝓprio: vel quantũ ad curam ꝓuidendi ⁊ vt amouerẽt ſuperflua. Contẽpſit enim xps ſm.b.Aug.oĩa mundi:q2 in ꝓprio.nã qui habent in cõi non dicuntur mũdi:ſed dei.que aũt in ꝓprio mundi dicũtur:fuerũt apli extreme paupertatis ↄgruẽtis tñ fini.⁊ hoc eſt hñe tñ in cõi.⁊ ad neceſſitatez:nõ ad ſupfluitatẽ mobilia. Ad illud.b.Hiero. Nihil habeat preter xpm:intelligi põt vel in proprio. Nam religioſus verus nil hñe dicitur lz monaſterium ſuũ multa habeat etiã imobilia. vel intelligit quoad affectũ inordinatuz. Ad illud de tributo rñdetur ꝙ xpo aliqua offerebantur ſibi pro ſuis ⁊ apoſtoloꝝ neceſſitatibus.aliqua vt paupibus diſtribuẽda.ſicut etiã hodie fit in religioſis qbus plura dant: ⁊ cõmittunt diſpenſanda. Et vtraq3 portabat iudas in loculis.tunc aũt qñ ſoluit tributũ nõ erat in loculis aliqd de his que data erãt eis ad vſum coꝝ.etſi eẽnt que paupibus eẽnt diſtribuenda. Sed nõ ſeqtur ꝙ ſi tũc nõ erat in loculis aliqd in vſus ſuos ↄuertẽdum ꝙ nunq̃3 fuiſſet.imo expreſſe pz ꝙ alĩs erant talia. Nam cũ iuerunt in ſichar ad emendũ cibos Jo.iiij.vtiq3 de loculis receperunt illã pecuniã ⁊ pro vſu xpi ⁊ diſcipuloꝝ ipſoꝝ. Et ſic etiã qð Pe.dixit. Act.iiij. Argẽtũ ⁊ auꝝ non eſt mihi.nõ ſeqtur ꝙ ſi tũc ſecuz nõ habebat qn alĩs potuiſſet hñe in cõi.⁊ mulieres que dicunt miniſtraſſe xpo ⁊ diſcipulis de facultatibus ſuis.nõ ſeqtur ꝙ ſemp hoc fuit:ſed tunc ipſi nec etiã in cõi habebãt.ſic viuẽtibus in cõi aliqñ eis deficiũt etiam mobilia pro aliquo tpe:vñ non ꝓcurant per diuerſos modos. Nec eni mulieres forte ↄtinue ſecute ſunt euz.

¶ Octauus ar .§.xxvij.

ticulus eſt. Utrũ ſit hereticum aſſerere ꝙ xps ⁊ apli nihil habuerunt in cõi. Sed q2 de materia hereſis ſatis habetur in.ij.par.ti.xi. ideo breuiſſime hic expedieť. ¶ Sciendum igitur ꝙ ad hoc vt qs ꝓprie dicatur hereticus quatuor requiruntur. ¶ Primũ eſt error in intellectu.

Hereti cꝰ vt qs ꝓpe dicat q̃tuor requiruntur.

ita ꝙ male ſentiat de veritate. Vñ. b. Augu. dicit ꝙ hereticus eſt qui falſas opi. gignit vel ſeqtur. Licet eñi fornicãs vel furãs agat ꝯtra vitã eterni. que dicit nõ mechãdũ nec furandũ: nõ tñ eſt hereticus. niſi eſtimaret ⁊ talia eē licita ⁊ ptinaciter. Et rõ eſt q: nõ hꝫ errorẽ in intellectu ex quo ſcit eē mala. ¶ Secundum qđ reqritur ad hereſim eſt ꝙ talis error ſit circa ea que ptinent ad fidem. vel contra veritatem determinationis eccleſie in his que pertinent ad fidem ⁊ bonos mores ⁊ neceſſaria ad conſecutionẽ vite eterne. Si enim eſſet error in his que non ſunt neceſſaria ad ſalutẽ. vt ꝙ ſol ſit minor terra. vel alias concluſiones phyſicas vel geometricales non pertinentes ad fidem. ibi non eſt hereſis vel error periculoſus ſaluti. Et quia determinatio dubiorum circa fidẽ vel ſacraꝫ ſcripturaꝫ ſpectat ad eccliaꝫ ⁊ pcipue ad ſummum Pon. vt. xxiiij. q. j. quotiens. Idõ in hmõi ſtãdũ eſt determinationi ecclie ⁊ ſummi põtificis pcipue. Et ptinacit aſſerẽs ꝯtra hmõi determinationem ecclie ꝯſtituit hereticũ. ſicut ſentiẽs ptinaciter ꝯtra fidẽ. ¶ Tertiũ qđ reqritur ad hereſim eſt ꝙ ſit pfeſſus catholicã veritatem. etſi aliquis nõ eēt profeſſus catholicã veritatem. q̃ profeſſio fit in baptiſmo. vbi promittit ſe credere que ſunt fidei. vel patrinus pro eo ſi eſt paruulus ſi male ſentiret de his que ſunt fidei ⁊ ptinaciter. ex quo nõ eſt pfeſſus talẽ fidẽ xpianã non diceret hereticus. ſed iudeus vel pagan⁹ qui ſunt extra eccliam. Et de hmõi ecclia nõ iudicat vt de here. Videt etiã reqri ꝙ talis pfeſſus fidem aliqd credat circa ea que ſũt fidei xpiane ptinens ad diuinitatẽ vel humanitatẽ xpi. Si enim nullã veritatem de xpo ꝯfiteretur magis pprie diceret apoſtata q̃ȝ hereticus. hereticus tñ etiã diceretur. ⁊ vt hereticus puniretur ⁊ grauius peccaret q̃ȝ ſi aliq̃ crederet. ¶ Quartum quod pficit hereſim eſt vt obſtinata voluntate ⁊ pertinaci illud eligat vel ſequat errore. Unde ſi aliqs nõ pertinaci malitia ⁊ obſtinata erraret circa ea que ſunt fidei. paratus emendare ſe qñ ſibi oñderetur falſum eſſe qđ verꝫ putat. talis non pprie diceret hereticus. qđ expreſſe oñdit Aug. xxiiij. q. iij. dixit apľs. Et idem dicit. Errare potero: hereticus nõ ero: q: ſcꝫ pertinax non erat in ſuis opinionibus. ſed paratus corrigere ſententiã. cum ſibi fuiſſet error demõſtratus. Unde ꝯſtat ꝙ quotidie inter doctores magnos etiã circa diuina ſunt opiniões diuerſe. ⁊ aliquando ꝯtradictorie quaꝝ alteram neceſſe eſt eſſe falſam. tamẽ nulla reputatur heretica. donec per eccleſiã fuerit altera determinata. His igitur quatuor ꝯcurrentibus quis cenſetur hereticus. ¶ Nunc ad queſtionẽ reſpõdẽdo. Cum eccleſia determinauerit per Ioã. xxij. in iſta conſtitutione. q: ita ꝙ xpš ⁊ apoſtoli habuerunt aliqua in cõmuni. ⁊ ꝯtrarium aſſerere iudicauit eſſe hereticũ. ideo poſt iſtam determinationem pertinaciter aſſerere chriſtũ ⁊ apoſtolos nil habuiſſe in proprio nec in cõmuni ſed habuiſſe ſolum nudũ vſum facti: in omnibus rebus in quibus eſt vſus: qui vſus talis eſſet illicitus: eſt hereticũ. ⁊ vt hereticus talis eſt puniendus. Ante vero iſtam determinatiõem tenere illud. etſi eſſet falſuꝫ: non tamen hereticuꝫ quia non erat declaratum hoc eſſe contra ſcripturam ꝙ ſolus vſus nudus facti abſqꝫ aliquo iure vel dominio eſſet illicitus. Et per hoc põt excuſare. Aluarus qui ſcripſit librum notabilẽ de planctu eccleſie. Ubi multum diffuſe proſequitur iſtam materiam tenendo ⁊ probando modo ſuo ſed non efficaci chriſtuꝫ ⁊ apoſtolos nil habuiſſe etiam in cõmuni. Videtur eniꝫ nõdum ꝯtrarium eius fuiſſe determinatum: vnde ſubmittit ſententiam ſuam correctioni eccleſie ⁊ determinationi ipſius Ioannes. xxij. qui hoc determinauit tempore ſuo contrariuꝫ ſcilicet declarando.

¶ Aſſerunt ẽt .§. xxviij.

dicti fraticelli in libello ſuo virulento ꝙ papa Ioan. xxij. dixit multa heretica in diuerſis ſermonibus ſuis quos publice in papatu diſſeruit. Et quia dicebatur a quibuſdam circa finẽ vite illos reuocaſſe ⁊ ſubmiſiſſe ſe in omnib⁹ dictis ſuis determinationi eccleſie dicunt illũ fuiſſe hereticum ⁊ ꝙ non ſufficit reuocatio illa p illum modum. ſed vtrum dixerit primuꝫ talia que ſapiunt hereſim ignoratur. Tamen ſi dixiſſet ex quo non pertinax fuit ſed determinatiõi eccleſie ſe ſubmiſit: non poteſt dici ex hoc hereticus. vt patet per bea. Augu. xxiiij. q. iij. dixit apoſtolus. Exemplum in Ioachim abbate. cui⁹ opinio contra Petrum lombarduꝫ de materia trinitatis reprobatur vt heretica: ipſe tamẽ nõ hereticus condẽnatur. Et hoc ideo quia ſubmiſit opuſcula ſua correctioni ⁊ determinatiõi eccleſie in fine vt patet extra de ſum. trini. ⁊ fide ca. dãnamus. ¶ Item ꝙ dicunt non ſufficere talem reuocationem: ſed oportet facere publice ⁊ cum abiuratione ſolẽni inducentes plura ca. vt. j. q. vij. donatum. ⁊ c. ſaluberrimum. ⁊ c. conuenientibus. ⁊ extra de here. ad abolendã falſum eſt. Nam illa iura loquuntur quãdo error eſt diuulgatus. ⁊ ille habet facultateꝫ reuocandi publice: ⁊ prelati eorum hoc exigunt ad tollendum ſcandalum infectionis talis doctrine: que omnia vacant in caſu noſtro. ¶ Veruꝫ in illis inſiſtere dicunt non curare: quia ſucceſſores eius non eum in illis erroribus ſecuti ſunt. Sed hanc ſententiam quam determina-

nit de paupertate chꝛiſti ⁊ apoſtoloꝛum ſcilicet ꝙ habuerūt aliqua vt mobilia in cōmuni: quā dicunt hereticam: quia iſtam non repꝛobauit: ſed nec ſucceſſoꝛes eius ſed eam ſequuntur di cunt eiſe hereticos. Sed ipſi peſſimi homines ſunt heretici veri: quia aſſerunt cōtra determi/ nationem catholicam factam per eccleſiā ⁊ do minum papam Joan. xxij. ⁊ omnes ſucceſſoꝛes eius veros catholicos ſummos pōtifices ⁊ om nes alios pꝛelatos eccleſie ⁊ doctoꝛes vtriuſq; ⁊ magiſtros plurimos in theologia cuiuſlibet religionis acceptatam examinatam ⁊ appꝛoba tam vt veriſſimam. Et facientes ſciſma ab obe dientia romani pontificis receſſerunt pꝛeficiē/ tes ſibi aliud caput antipapam vel potius anti chꝛiſtum aſſerentes penes ſe veram eccleſiam catholicam cum ſint ſynagoga ſathane. Et cū omnis iuriſditio pꝛelatoꝛum eccleſie vt a fon/ te pꝛocedat a papa: falſo. opinantes omnes ſuc ceſſoꝛes Joan. xxij. quia ſecuti ſunt verā deter minationem eius factam circa dictam materi/ am eſſe hereticos. ⁊ per conſequens dicunt eē excōmunicatos ⁊ ſuſpenſos ⁊ omnes etiā pꝛe latos qui aſſentiunt illi determinationi. Nec debere a talibus accipi ſacra: niſi baptiſmum in caſu neceſſitatis: nec audire diuina eoꝛum: ſed a ſuis pſeudo epiſcopis ⁊ a ſacerdotibꝰ ac/ cipi ſacramenta vtiliter ⁊ ſalutifere. ¶ Ad con firmationem ſue doctrine adhuc habent oſten dere vnum paruum miraculum niſi fumum ⁊ cineres cum cōbuſti fuerunt aliqui ex eis. Nec mirum quia verax deus nunquam falſitatem operibus ſuis ſcilicet miraculoꝛum appꝛoba// ret cum eam deteſtetur. Noſtri autem qui tenu erunt illam determinationem Joan. xxij. vt ve riſſimam vſq; ad pꝛeſens ſcilicet annum. M. cccci. claruerunt varijs miraculis in diuerſis locis. ¶ In dicto libello cum eis comburēdo aſſeuerant nos dicere ꝙ in papam nō cadat ſy/ monia. Quod falſum eſt noſtros doctoꝛes hoc dicere. Sed bene diſtinguunt bea. Tho. ⁊ Pe. in. iiij. ⁊ alij. quia de ſymonia poſſumus loqui dupliciter. Uno modo quoad penas a iure in/ flictas contra ſymoniacos ſcilicet ſuſpenſionis vel excōmunicationis. Et ſic eſt verum ꝙ in pa pam non cadit ſymonia: quia nullus penis iu ris poſitiui ſubijcitur vel ligatur. Alio modo quoad peccatum: quod moꝛtale eſt. Et ſic in pa pam poteſt cadere ſymonia: quia ſi oꝛdines vł ſacramenta vel alia ſpiritualia conferat pꝛo tē/ poꝛalibus appꝛeciatiue vtiq; ſymoniam cōmit tit. Nō aūt ſi in cōferendo beneficia reſeruet ſi/ bi partem fructuum diuerſis de cauſis pꝛo ne/ ceſſitatibus curie ⁊ huiuſmodi. vt fit in anna/ tis: quia non cenſetur illud ſymoniacum. Et ſic omnes noſtros dicunt eiſe ſymoniacos. ꝙꝺ falſum eſt. Sed de ſymonia habes plene in. ij. parte. titu. j. ca. iiij. ⁊ de cenſuris eius in. iij. pte ti. de excōmunicatione. ⁊ ti. de ſuſpenſione.

Titulus. xiij. De dono foꝛtitudinis. ¶ Foꝛtitudinis quidditas ⁊ effectus. Capitulum pꝛimum.

Poſt donum conſi/ lij ſequitur in auctoꝛitate Eſa. xj. do nū foꝛtitudinis de quo in pſ. cxvij foꝛtitudo mea ⁊ laus mea do. ⁊ fa. eſt mihi in ſalutem. Hec cum cōſiſtat in aggre/ diendo multum ardua vbi ſunt moꝛtis pericu la. In ſufferendo equanimiter moleſta. ¶ In repellendo per reſiſtentiam diabolica tantamē ta: que omnia abundabunt vltra ſolitum in tē poꝛibus futuris in perſecutione antichꝛiſti pꝛo/ pter quod dicit dominus ieſus. Erit tribulatio talis qualis non fuit ab initio mundi. vſq; ad illud tempus. Matth. xxiiij. Et dabūt pſeudo pꝛophete. ſcilicet antichꝛiſti ſigna ⁊ pꝛodigia magna. ita vt in erroꝛem inducantur. ſi fieri po teſt: etiam electi. quod erit ad maximam tenta tionem eoꝛum. Ideo ſub iſto titulo de perſecu/ tione antichꝛiſti agetur. in qua permaxime ne ceſſaria erit virtus foꝛtitudinis. de qua in ver/ bis. Pſal. cxvij. quatuoꝛ poſſunt elici.

¶ Habitus muneralis foꝛtitudo mea.
¶ Reſpectus vel actus rōnalis. laus mea.
¶ Effectus diuinalis. dominus.
¶ Fructus ſalutaris. factus eſt mihi in ſalutē.

¶ Foꝛtitudo eſt .§. I.

quidam habitus qui nobis infunditur a ſpiri/ tuſancto contra mundi aduerſa. vt in eis viri/ liter tranſeamus. non deficientes pꝛopterea a veritate ⁊ mandatis dei. Impoꝛtat enim quan dam animi confidentiam ⁊ firmitatem: que re quiritur in omnibus arduis agendis. ⁊ in om nibus malis ſufferendis. vnde ⁊ beatus Gre// goꝛius dicit ꝙ foꝛtitudo dat confidentiam tre pidanti. ¶ Differt tamen confidentiam ⁊ fir./ mitas quam dat foꝛtitudo que eſt donum de qua agitur ab ea confidentia quam dat foꝛtitu do virtus moꝛalis. Actus tamen vtriuſq; tam Dfnt in
doni ꝗ̄ virtutis ſunt circa eandem materiam. qtuoꝛ
¶ Sed differunt in quatuoꝛ. ¶ In virtute: in foꝛtitu/
opere: in quantitate: ⁊ in fine. Et in virtute qui do vt ḋ
dem. quia foꝛtitudo qui eſt virtus habet men/ tus ⁊ in
ſuram ſui actus. potentiam humanam ſeu vi// quantū
res humanas. Unde ea que ſupergrediuntur donū.
vires humanas neq; aggreditur neq; ſuſtinet. Unde philoſophus dicit ꝙ foꝛtis eſt inſtupe// factibilis in terribilibus que ſūt ſm hoīem. Sed foꝛtitudo que eſt donum ſpiritusſancti hꝫ p mē

ſura ſui actus diuinam potentiam. de cuius auxilio confidit ſicut dicit in ps. In deo meo traſgrediar murum. i. omne quod poſſet humane infirmitati obuiare. ¶ Secūdo differūt in opere quia fortitudo virtus perficit animam ad ſuſtinenda quecūqʒ pericula: ſed non ſufficit dare fiduciam ad euadenda vel aggredienda quecūqʒ pericula. Sed fortitudo donū vtrunqʒ facit: quia ipſa perficit ⁊ in ſufferendo quecunqʒ aduerſa: ⁊ in aggrediendo quecūqʒ ardua. Unde dicitur Eccl. Liberaſti me a rugientibus paratis ad eſcas. ſ. demōibus de manibus querētium animam meam. ⁊ de multis tribulationibus que circundederunt me. ⁊ in medio ignis non ſum eſtuatus. ¶ Tertio differunt in q̄titate. quia fortitudo virtus non ſe extendit ad omnia difficilia. Sed fortitudo donuʒ ad omnia. Ratio huius diuerſitatis eſt. quia fortitudo innititur facultati ſeu virtuti humane. que infirma eſt reſpectu potentie diuine. Unde non eſt vna facultas vel potentia humana reſpectu omniū difficultatum. Sed diuerſe facultates ſunt ordinate ad diuerſas difficultates. ⁊ quandoqʒ ab inuicem ſeparantur. Nā ſunt indelectabilibꝰ. vt ſuperandis concupiſcentijs prauis que non habet facultateʒ ad vincendas difficultates in horribilibus vt periculis mortis. Sed fortitudo donum vtitur facultate diuina quaſi ſua que ad omnia difficilia ſufficiēs eſt. iuxta illō Job. xvij. Pone me iuxta te ⁊ cuiuſvis manus pugnet cōtra me. quia. ſ. nil preualebit dei ꝟtuti. ⁊ in ps. xvij. Diligaʒ te domine fortitudo mea. Et merito quia tu es propugnator potens. impomnipotēs: gubernator prudens: conſolator clemēs: remunerator affluens. Securus ergo pſicio omnem ſollicitudinem ⁊ fiduciam in eum. cuius nec potentia vinci: nec ſapientia falli: nec prouidentia impediri: nec beniuolentia fatigari. quo minus expleat omnem indigentiam meam: faciet in bonis deſiderium meum. ¶ Quarto differunt in fine: quia fortitudo virtus non ſemper producit ad fineʒ opis inchoati qm̄ non ſubeſt ptāti hominis vt finem operis ſui cōſequatur. vel euadat mala ſeu pericula. cum quandoqʒ opprimatur ab his in mortem. Sed fortitudo que eſt donum: hec in hoīe operatur. quia perducit eum ad vitam eternaʒ per opera fortia que eſt finis omnium bonorū operum ⁊ euaſio omnium periculorꝝ. Et huius rei infundit quandam fiduciaʒ menti ſpūſanctus per donum fortitudinis ꝯ̄trium timorē excludens. Hec tho. ſup. iij. ſnīaꝝ. diſt. xxxiiij.

¶ Quod iſta fortitudo .§. ij.

tudo ſit effectꝰ diuinalis pʒ tertio in eo quod dicit ps. xxvij. Dñs. ſ. fortitudo mea. Et eſt ibi predicatio per cauſam: vt dicit Magiſter in. j. ſen. Non enim vult dicere ps. q̄ dñs ſit ille habitus qui eſt donum fortitudinis: qō vtiqʒ accidēs eſt. quod poteſt adeſſe ⁊ abeſſe. i. corrūpi ſeu deficere preter ſubiecti corruptionē. ſed dicitur fortitudo: q2 in nobis cauſans fortitudinem ipſam. Unde apl'us ad Phil'. iiij. Omnia poſſum in eo qui me ꝯfortat. vbi glo. b. Ambꝛ. Omnia poſſuʒ ⁊ pati ⁊ agere in deo qui mihi poſſibilitateʒ ⁊ vires dedit. vt enim dicit Eſa. xxvj. Oia opera noſtra opatus es in nobis domine. ſ. bona opera. ⁊ per charitateʒ infuſam a ſpiritu ſancto. Charitas aūt oia ſuffert: oia credit: oia ſperat: omnia ſuſtinet. i. ſuſtinere facit. ¶ Ubi notanduʒ q̄ duplex eſt actus fortitudinis. ⁊ bm̄ q̄ eſt virtus ⁊ bm̄ q̄ eſt donum. Primus eſt aggredi ardua. Secūdus eſt ſuſtinere equanimiter aduerſa que patiť. Et lʒ aggredi ardua ⁊ inuadere ſit pus tēpoꝛe q̄̄ ſuſtinere et pati laboreʒ in actu: tn̄ ſuſtinere eſt eſſentialius fortitudini ⁊ nobilius ⁊ difficilius ⁊ pfectius: vt dicit Alb. in. iij. Ethic. qō recolligit. b. Tho. Quod pbat triplici rōne. Primo ratiōe fortioris pugillis ſic. Difficilius eſt pugnare cuʒ fortiori q̄̄ cū debiliori. debilis enim de facili vincitur. Sed qui aggrediť inuadit per modū fortioris: qui vō ſuſtinet per modum debilioris. Sufferendo ergo pugnat cum fortiori. ſ. malo aliquo eum inuadēte. Et ſicut patiēter ferendo vt debilior vincit fortiorē. ergo ⁊c. Secūdo eſt pfectius ⁊ difficilius ſuſtinere q̄̄ aggredi ratione preſentis diſcriminis. ſic difficilius eſt nō moueri a malis pñtibus q̄̄ a futuris: eo q̄ malum pñs plus mouet q̄̄ futurū. Sed qui aggreditur habet mala vt futura: qui vō ſuſtinet iam ſentit picula vt pñtia vel imminētia. vnde dať ſibi occaſio maioris timoris ⁊ magis deſiſtēdi a virtute: vt illa que ſentit euadat. Tertio rōne lōgioris tēporis. ſic difficilius eſt diu aliqueʒ manere imobilem in difficilibus q̄̄ ſubito moueri ad aliqō arduum. Sed aggredi pōt homo ſubito motu. ſuſtinere aūt impoꝛtat diuturnitatē tēporis. Unde ⁊ phs dicit in. iij. eth. q̄ quidā ſunt preuolātes ante pericula. In ipſis aūt deficiunt vel recedūt. Patiētes aūt longo tēpoꝛe immoranť. Hec etiam. b. Tho. ij. ij. q. cxxiij. Et Liberius papa ait. Unde nāqʒ beata pſeuerātia niſi de virtute patiētie: qua bm̄ apoſtolicā doctrinam oēs qui pie volunt viuere in xp̄o neceſſe eſt vt pſecutionem patianť. vij. q. j. ſuggeſtum. fortitudo includit patientiam.

Fortitudis cauſa ē ds.

Fortitudinis actꝰ duplex.

¶ Quomodo aūt .§. iij.

fortitudo in actu ſuo ſit rationalis ſeu ꝟtualis oſtēdiť ſcđo cum dr̄ laus mea. qō tripl'r pōt exponi. ¶ Primo ſic. De fortitudie mea in actu

ſuo nō me extollo: nō me iacto: non me laudo:
ſed dn̄m a quo eam recognoſco ⁊ ſibi aſcribo:
in cuius ꝯfidentia ardua aggredior. Unde ip
ſe Dauid cum ad ſingulare certamen ꝯtra Go
liath viriliter accederet totus inermis inquit
ad eum. Tu venis ad me cum gladio ⁊ haſta:
ego autē in noīe dn̄i. ſ. ꝯfiſus de adiutorio eiꝰ
non fortitudine mea: ꝯgreſſuſq; cum eo lapi/
de ex funda iactato: qui ſignificat fortitudinē:
fortis eſt enim lapis ex humilitate ſignificata
per fundam eum deiecit. j. Reg. xvij. Sic ⁊ iu
das machabeus fortiſſimus ꝯtra hoſtes ꝓce/
dens Appollonium: Seron: Nichanorē ⁊ ali/
os q̄ꝫplures ꝯfidentes in fortitudine exercitus
ſui ſeq; laudantes: eos proſtrauerūt: humilia/
ti ⁊ de dei virtute ꝯfiſi orantes ⁊ dicētes. Con
gregati ſunt inimici noſtri ⁊ gloriantur in vir
tute ſua. Contere fortitudinem illoꝝ vt cogno
ſcant q̄ꝛ non eſt alius qui pugnat pro nobis ni
ſi tu deus: vt pꝫ. j. Macha. iij. ⁊ ij. Macha. vi.
Econtra: Sanſon q̄ꝛ fortiter dimicauerat con/
tra philiſteos infideles mandibula aſini mille
ex eis occidens. aliqualiter ſe glorians ⁊ lau/
dans dicendo. In mandibula aſini occidi mil
le ⁊c. humiliatus eſt ſitiens vſq; ad mortē: vt
in procinctu eſſet deueniēdi ad manus inimi/
corum. Sed oranti ⁊ ſe humilianti ſibi proui/
ſum eſt a deo. ¶ Secundo pōt ſic intelligi for
titudo mea ⁊ laus mea dominus. i. de fortitu/
dine mea ⁊ actibus eius non quero laudes ho
minum ⁊ gloriam: ſed dei. ob cuius honorem
laudēq; fortia ⁊ ardua aggredior. Multi enī
fortia gerunt opera exponentes ſe periculis
mortis ⁊ ipſam etiam ferentes. Sed quia non
ad gloriam dei ⁊ laudem: ſed ſui memoriā vo
lentes mundo relinquere ⁊ ab hominibus lau
dari hoc egerunt. nullum fructum ſui laboris
reportarunt niſi ventū: quinimo ⁊ damnatio/
nem eternā. Nihil profuit. Curtio fortiſſimo
Romanoꝝ ſui temporis q̄ facto magno hia/
tu terre in vrbe: ſciſcitantibus ciuibus de re/
medio clauſure: q̄ꝛ dictum eſt a demonibus ꝑ
idola loquentibus q̄ niſi fortiſſimus Curtius
in illud chaos deſcenderet. vt refert Aluarus
non clauderetur. Ille laudis auidus armatus
ſe in illam aperturam proiecit: ⁊ in infernum
deſcendit: vt refert etiam Aug. lib. v. ca. xviij:
de ci. dei. Hinc Hiero. ſuper epiſtolā ad Gala.
Si inquit martyrium fecerimus vt velimus
noſtras ab hominibus reliquias venerari: ⁊ ſi
opinionem vulgi ſectantes intrepidi fuderi/
mus ſanguinē ⁊ ſubſtātiam noſtram vſq; ad
mendicitatem ꝓpriam dederimus. Huic ope/
ri non tam premium q̄ꝫ pena debetur ⁊ perfi/
die magis tormenta ſunt q̄ꝫ corona victorie. j.
q. j. vide. Econtra apoſtolus dicebat. ij. ad Ti.
ij. Omnia ſuſtineo propter electos: vt ⁊ ipſi ſa
lutem ꝯſequātur que eſt in chriſto ieſu in glo/
ria celeſti: et ſic fortitudo ſua erat laus dei quā
querebat non ſua. ¶ Tertio exponitur ſic. Do/
minus fortitudo mea ⁊ laus mea: ideſt ex for/
titudine mea que vtiq; a deo eſt mihi: exurgit
apud homines laus mea. Nil pene ita reddit
laudabilem ⁊ glorioſum apud deum ⁊ hoīes ſi
cut actus fortitudinis exponere ſe morti ⁊ om/
nia mala ſufferre pro honore dei ⁊ ſalute proxi
mi. vnde magis laudatur deus ⁊ ſancti glorio
ſi ex patientia q̄ꝫ ex martyrijs varijs eorum cō
ſtanter toleratis. vnde Job ita cōmendatur. ni
ſi ex patientia que vtiq; pars fortitudinis eſt.
Et in laudem ipſius patientie ait bea. Hie. in li
bro bono patientie. Patientia virtus eſt nobis
cum deo cōmunis. Dicitur enim deus fortis ⁊
patiens. ps. vij. Que autem gloria eſt conſimi/
lem deo fieri. Quanta felicitas eſt habere invir
tutibus quod diuinis laudibus poſſit equari. De laude pati/entie.
Ille innocens ⁊ iuſtus: imo innocentia ⁊ iuſti/
tia inter facinoroſos deputatur: ⁊ teſtimonijs
falſitas premitur. Iudicaturus iudicatur: ⁊ dei
ſermo ad vltimum tacens eucitur. Et cum ad
crucem eius confundantur ſydera contremi/
ſcat terra: ⁊ conturbentur elementa. ille non lo
quitur nec mouetur nec maieſtatem ſuam ꝓfi/
tetur: ſed omnia perſeueranter tolerat: vt in eo
plena ⁊ perfecta patientia ꝯſummetur. Porro
vnuſquiſq; cum naſcitur ⁊ hoſpitio huius mū
di excipitur: initium ſumit a lachrymis. ⁊ cum
adhuc omnium rerum ignarus ſit nil aliud q̄
flere nouit. Prudentia naturali lamentaꝛ mor
talis vite procellis quas ingreditur gemitus ⁊
ploratus in ipſo exordio ſuo rudis anima teſta
tur ſudatura. Hic q̄ꝫdiu viuitur ⁊ laboraꝛ nec
ſudantibus ⁊ laborantibus poſſunt magis alia
q̄ꝫ patientie ſubuenire ſolacia. Nec aliō magis
iuſtos ⁊ iniuſtos diſcernit q̄ꝫ q̄ in aduerſis per
impatientiam blaſphemat iniuſtus conqueri/
tur: ⁊ patientia iuſtus probatur. Deniq; patien
tia eſt que nos ſeruat deo ⁊ cōmendat que irā
temperat: linguam refrenat: mentē gubernat
pacem cuſtodit: diſciplinam regit: potentiam
diuitum coercet inopiam pauperum refouet:
facit humiles in proſperis: fortes in aduerſis:
docet delinquentibus cito ignoſcere: ⁊ delin/
quentem diu ⁊ multum rogare: fidei fundamē
ta munit: incremēta ſpei prouehit: actū dirigit.
Ceteꝝ charitas que eſt vīculū fraternitatis: fū/
damētū pacis: tenacitas ⁊ firmitas vnitatis q̄
fide ⁊ ſpe maior eſt que opa ⁊ martyria ꝓcedit:
que nobiſcū ſemꝑ eterna manebit. Ipſa chari/
tas vt ait apl's patiens eſt. j. Cor. xiij.

¶ Fructus forti/ .§. iiij.

tudinis quarto notatur ſeu vtilitas cū additur.
Factus eſt mihi in ſalutē ſcʒ dominus. ⁊ hoc p
fortitudinem. Prouer. vl. Mulierē fortem .i.
animam qs inueniet. q. d. difficile eſt inuenire.
Multi enim deficiūt in varijs tribulationibꝰ.
Alij ex diutinis afflictionibus plures in graui
bus perſecutionibus tyrānoꝝ vel alioꝝ pluri/
mi in diuerſis tentationibus. Quod ſi qs inue
nit procul ⁊ de vltimis finibus preciuʒ eius .i.
merces ⁊ premium. qꝛ qui ſuffert .i. conſtanter
vincit tentationem. in oī tribulatione eſt tenta/
tio impatientie. hic recipiet coronam vite. Jac.
j. Cōfidit in muliere .i. aīa forti cor viri ſui ſcili/
cet chriſti. qꝛ ſcʒ non recedet a fide eius propter
quecunqʒ. Spolijs non indigebit .i. indumen/
tis virtutum: quibus diabolus expoliat incon
ſtantes. factus eſt ergo dominus in ſalutem for
ti: perducendo ad gloriam. Inſuper fit ei in ſa/
lutem vt aliquando nō videatur dolores ſenti/
re: conſolationes diuinas menti infundendo.

circa actū forti/tudinis tria ſūt conſide randa.

¶ Ubi ſciendum ꝙ circa actum fortitudinis
tria ſunt ꝯſideranda ſm beatū Tho. ij. ij. queſt.
cxxxvj. Primū eſt ꝙ fortis in actu ſuo principa
li qui eſt ſuſtinere. pōt ꝯſiderari ex parte corpo/
ris. ⁊ ſic ſuſtinere percuſſiones: flagella: vulne/
ra: mortē eſt triſtabile ⁊ doloroſum ⁊ hoc nega
re eēt negare eos eſſe carnales .i. habere propri
etatem carnis. Si enim hñt carnem ſenſibilem
neceſſe eſt ꝙ leſiua inferant eis dolorē. ⁊ tanto
magis quanto quis eſt delicatioris complexio
nis. Poteſt etiā conſiderari ex parte mentis. et
ſic fortis habet ꝙ delectetur de actu fortitudi/
nis ⁊ de fine eius ſcʒ qꝛ propter deum vel pro/
ximum illa ſuſtinet. vn̄ Eleazarus qui noluit co
medere carnes porcinas ex eo ꝙ erat contra le
gem dei dum grauiter cederet ait. Dn̄e qui ha
bes ſanctam ſciētiam. tu ſcis qꝛ diros ſuſtineo
corporis dolores ſcʒ quoad ſenſum carnis. ſm
animam vero propter timorē tuum libent hec
patior. ij. Macb. vj. Scōm quod notanduʒ eſt
circa actū fortitudinis eſt ꝙ in dolore ſenſus i/
peditur mens fortis ne in propria operatione
fortitudinis ſcʒ patiendo delectationeʒ ſentiat.
eo ꝙ vehementia paſſionis vnius potentie im
pedit potentiam aliam in actu ſuo: propter cō/
nexionem potentiaꝝ adinuicem ſicut ⁊ cuʒ ali/
quis intellectum figit ad aliqd non videt que
ante ipſum ſunt. non ergo requiritur ꝙ fortis
ſentiat delectationem in ſuo actu: ſed ſufficit ꝙ
non ita contriſtetur vt a ratione ⁊ virtute rece/
dat. vn̄ ⁊ Pe. in can. ſua ait. Modicū etſi opor/
tet vos ꝯtriſtari in varijs tentationibus vt pro
batio fidei veſtre precioſior ſit auro ⁊c. ¶ Nō
dicit delectari ſed contriſtari. Et. vij. q. j. ſugge
ſtum dicitur. Non vos chariſſimi a pio mētis
propoſito afflictionum amaritudo coerceat re/
cedere: conſiderantes quanta pro abſolutione
noſtra creator dn̄s ⁊ redemptor noſter pertule/
rit quibuſue contumelijs ſe afficiendum tradi/
derit. ¶ Tertium qđ poteſt attendi circa actuʒ
fortitudinis eſt ꝙ gratia dei ſupabundans for/
tius eleuat animam ad diuina in qbus delecta
tur ꝙ̄ʒ a corporalibus penis afficiaſ. Unde apo
ſtolus. ij. ad Co. vij. Supabundo gaudio in oī
tribulatiōe nr̄a. Hinc ⁊ Tiburtius cum ſup car
bones viuos nudis plantis incederet aiebat.
Uidetur mihi ſup roſeos flores incedere in no
mine dn̄i. Et agatha. Ego in his penis ita dele/
ctor. ſicut qui audit bonū nuncium. aut qui vi/
det amicum diu deſideratum. Unde aliqn̄ etiā
miraculoſe fit. vt talia aduerſa ⁊ martyria cor/
pori non noceant: vt patet in martyribus innu
meris: qui ex diuerſis cruciatibus fortiter tole
ratis euaſerūt a morte liberi vt dicere talis poſ
ſit illud. ps. cxvij. Fortitudo mea ⁊ ſalus mea
dominus. factus eſt mihi in ſalutē etiā corpo/
ris. Fit autem in ſalutem actus fortitudinis nō
ſolum ſibi ſed etiam plurimis. Multi eniʒ pu/
gnantes fortiter pro patria ⁊ morti ſe exponen
tes: liberauerūt populos ſuos: vt Judith ⁊ ma
chabei. Et beatus Ambro. etiaʒ dicit in lib. de
off. Fortitudo que bello a barbaris ꝯſendit pa
triam vel domi defendit infirmos: vel a latro/
nibus ſocios plena eſt iuſtitia ideſt v̄tute. xxiij.
q. iij. Fortitudo. Correſpondet autem huic do/
no beatitudo quarta. vbi dicitur Math. v. bea
ti qui eſuriunt ⁊ ſitiunt iuſtitiam. quoniam ipſi
ſaturabuntur. Et hoc ſatis conuenienter: quia
ſicut fortitudo in armis conſiſtit. ita etiam eſu/
ries ⁊ ſitis iuſtitie. quod patet ex eo: quia val/
de virtuoſum eſt ꝙ aliquis non ſolū faciat ope
ra virtuoſa que cōmuniter opera iuſtitie dicū/
tur: ſed ꝙ ea faciat cum quodam deſiderio in/
ſatiabili: quod poteſt ſignificari per famen ⁊ ſi
tim iuſtitie. Et glo. ibidem dicit ꝙ eſuries iuſti
tie ſpiritu fortitudinis fulcitur. ne in via laſſe/
ſcat. Sicut enim de fortitudine corporali pro/
cedit eſuries naturalis: ⁊ econtra ex debilitate
corporis faſtidium. ſic de fortitudine ſpiritua/
li. Et ſicut ex fortitudine corporali ē eſuries cer
taminum. ſic ⁊ de dono fortitudinis eſt eſuries
iuſtitie in preſenti: ⁊ ſatietas in futuro. Eſurien
tibus ⁊ ſitientibus ſaturitas eſt: quaſi laboran
tibus ⁊ certantibus refectio. Juſtitia auteʒ ſua
vnicuiqʒ reddit deo ſibi ⁊ proximo. Hec iuſti/
tia non plene in nobis implebitur donec ſit de
us omnia in nobis. Et hic poſſumus eſurire.
ſatiari autem in futuro: vbi hoc donum habe/
bitur a ſanctis. ¶ Non quidem ad illum actū
qui eſt in preſenti ſcilicet patiendi. ibi eniʒ nul
la penalitas: vnde nec difficultas. Sed quoad
hunc actum ſcilicet innixi perfectiſſime virtu/

Fortitudinis dono corrn̄dent eſuries ⁊ ſitis iuſtitie.

ti diuine: ſeu ſm beatum Thomam in.iij.diſtinctione.xxxiiij.pfrui plena ſecuritate ab omnibus laboribus ⁊ malis. Et ſic dominus erit factus in ſalutem perfectam.

¶ De triplici fortitudine. Cap.ij.

Pro ampliatiõe huius materie fortitudinis licet multa ſint dicta ſupra de ipſa ⁊ de ptibꝰ eius ſupra in ti.de fortitudine: per totum.⁊ in capitu. de patientia: que hic non oportet replicare. Alia adhuc ponentur per alium modum. Et qꝛ in ſcripturis frequent agiť de fortitudine. ſciendũ ꝙ triplex eſt fortitudo.

¶ Fortitudo que eſt temporalis.
¶ Fortitudo que eſt virtus ſpecialis.
¶ Fortitudo que eſt bonitas generalis.

¶ De prima dici/ .§.i.

tur Hieremie.ix. Non glorietur fortis in fortitudine ſua. Infirma huius mundi elegit deus vt confundat fortia. Sed que fortitudo temporalis cum omnis caro fenum ⁊ omnis gloria eius quaſi flos feni. Eſa.xl. Homo enim natus de muliere breui viuens tempore quaſi flos egreditur ⁊ conteritur ⁊ fugit velut vmbra ⁊ nũquam in eodem ſtatu permanet. Job.xiiij. Sꝫ ⁊ hec fortitudo temporalis triplex.

¶ Fortitudo actionis criminalis.⁊ hec deteſtanda.
¶ Fortitudo dominationis mundialis . ⁊ hec non affectanda.
¶ Fortitudo vigoris corpalis. ⁊ h edomãda.

¶ De fortitudine criali dič Pſal.liij . Fortes queſierunt animam meam ſcilicet auferre. Siue homines ſiue demones fortes ad vitia perpetranda: qui nullis laboribus vel difficultatibus dimittunt quin mala faciant. Unde de diabolo dicitur Job.xl. Uirtꝰ eius in lumbis eiꝰ ⁊ fortitudo eius in vmbilico ventris eius. Qꝛ enim vt dicit beatus Gregorius. Seminariuꝫ luxurie eſt viris in lumbis: vnde ſcilicet deciditur ſemen.⁊ in mulieribus in vmbilico.cũ diabolus magis laboret diuerſis vijs ⁊ fraudibꝰ ab inducendum viros ⁊ mulieres ad luxuriaꝫ ꝙ̃ ad alia vitia. Sanctos enim viros quos per alia vitia non potuit deijcere per illud proſtrauit. ideo precipue fortitudo eius dicitur eſſe in lumbis ⁊ in vmbilico. Et Eſa.v.dicitur. Ue hĩ q potentes eſtis ad bibendum vinum: ⁊ viri fortes ad miſcendam ebrietatem. Et in quibuſcũ ſtat fortitudo vitioſa malorum: oſtendit beatus Gregorius in. libro moral. tractans illud Job.vi. Que eſt fortitudo mea. vbi ait. Reproborum fortitudo eſt tranſitoria ſine ceſſatione diligere. contra flagella conditoris inſenſibiliter perdurare ab amore temporalium nec aduerſitate quieſcere. ad inanem gloriam cuꝫ detrimento vite peruenire. malitie augmẽta querere. bonorum vitam non lingua ⁊ moribus: ſed etiam gladijs impugnare. In ſemetipſis ſpem ponere. inquietateꝫ quotidie ſine vllo defectu perpetrare. An non ſunt fortes reprobi q ad preſentis vite concupiſcentiam tot laboribus currunt: tot periculis ſe audacter obijciunt pro lucris libenter contumelias ferunt. Ab appetitus ſui libidine nulla victi contrarietate deſiſtunt percuſſionibus decreſcunt. ⁊ mala mundi tolerant. pro mundo ⁊ eius vt ita dixerim gaudia querentes perdũt. nec tamen hoc perdentes fatigãtur vnde ⁊ quaſi in abſinthio inebriantur. Hec beatus Gregorius ⁊ ſic fortes ſunt ad miſcendam ebrietatem nõ vini ſuauis: ſed abſinthiatici amariſſimi. Threñ. quinto. Inebriauit me abſinthio. Deteſtanda eſt ergo iſta fortitudo ⁊ euitanda. ¶ De fortitudine dominij temporalis que conſiſtit in lato dominio ⁊ magno exercitu dicitur Geneſ. decimo ꝙ Nembroth cepit eſſe potens in terra robuſtus venator coram domino id eſt extinctor ⁊ oppreſſor hominum per tyrãnidem: qui primo per fortitudinem ſuaꝫ voluit dominari. de quo dicit Joſephus ꝙ fecit homines elatos ad iniuriam dei ⁊ contemptum. Nembroth filius Cham: cum eſſet ceteris audacior: ceteriſqꝫ fortiſſimus manu. ſuadebat non eſſe attribuendũ deo: ſed proprijs viribus ꝙ hominibus felicitas eueniret. Suadens hominibus a timore dei recedere: ⁊ in proprijs viribus ſpem ponere. quod eis fuit cauſa turris edificande vſqꝫ ad celum. Sed confuſi linguis deſtiterunt. Et ille Nembroth fulmine perijt: vel in bello occiſus ſm alios. De Attila rege hunorum legitur ꝙ cum viciſſet ⁊ ſubiugaſſet orbem ⁊ occidiſſet Theodoricum regem vvandalorum et Methium patricium Romanorum: qui habebant in exercitu ſuo quinquies centum milia pugnatorum: qui confederati erant contra eũ. ⁊ ſubiugaſſet ⁊ depopulatus fuiſſet romam et aquilegiam ⁊ italiaꝫ ⁊ multas alias regiones. Cum victor ad terram ſuam rediſſet ⁊ nuptias celebraſſet in ipſa nocte vino ingurgitatus incaleſcens: ſanguinem per nares emittens a vino victus ⁊ occiſus cum eo animam euomuit. Omnis potentatus (inquit ſapiẽs) vita breuis quod patuit in Alexãdro magno: qui poſtꝙ̃ fortitudine ſua ⁊ exercituum ſuorum totuꝫ orbem ſubiugauit: modico veneno extinctus eſt in.xxxij.anno etatis ſue. Unde hmõi fortitudo non affectanda: ſed contẽnenda. qꝛ vt dicit bea. Grego. Omne qđ hic eminet plus meroribus afficiť ꝙ̃ honoribꝰ gaudet. di.xiiij.neral.

¶ Fortitudo corporalis ad vſum bonum exercenda eſt ſm̄ illud pſ. lviij. Fortitudinem meã ad te cuſtodiam. i. conſeruabo. ea vtendo ad tuum honorem. Adeo eniꝫ corpore fortis fuit dauid ꝙ adoleſcens cum gregem ouium patris cuſtodiret: vrſum vel leonem rapientẽ ei oues capiebat ⁊ occidebat. Et ea fortitudine vſus eſt ad dei laudem: bellando totus inermis cũ funda contra goliath gygantem fortiſſimũ. ⁊ quẽ lapide ex funda iactato proſtrauit ⁊ gladio eiꝰ caput amputauit. nec tamen de iſta gloriandũ: quia cito ſuperatur. Judas machabeus fortiſſimus dicitur. ij. Machab. xv. qui ſimilis factus eſt leoni in operibus ſuis. j. Mach. ij. De leone dicitur. Prouer. xxx. Leo fortiſſimus beſtiaruꝫ ad nullius pauebit occurſum. Qui tandeꝫ poſt multa prelia glorioſe inita ⁊ plurimas hoſtiuꝫ ſtrages ⁊ victorias: in bello occiſus eſt. Hercules fortiſſimus corpore a quartana febre correptus ꝓpter impatiẽtiã in ignẽ ſeipſuꝫ ꝓiecit. Sanſon fortiſſimꝰ fuit: ſꝫ tñ victꝰ a dalida fuit.

¶ Secundum .§. ij.

genus fortitudinis que eſt virtus ſpecialis põt tripliciter aſſignari. quia vel eſt ex acquiſitione vl' ex infuſione: vel ex doni actiõe. De prima loquitur phs in lib. ethi. ⁊ Tulliꝰ ⁊ Seneca: ⁊ alij ethnici in libris ſuis. Sic eaꝫ diffinit Tullius. Fortitudo eſt rationalis terribilium aggreſſio ⁊ eorum conſtans perpeſſio. Macrobius autẽ ſic. Fortitudo eſt animum ſupra metum periculi agere: nihilqꝫ niſi turpia timere: vel aduerſa vel proſpera vel fortiter tolerare. Et ſm̄ Papiã dicitur fortitudo a fero fers: quia facit omnia equanimiter fere. vel a ferro: quia ipſa facit hominem ferreum ⁊ durum ad frangendũ: ſicut ferruꝫ domat alia metalla: ita fortitudo ea que ſunt dura vincit ⁊ emollit. Cauſatur autem iſta fortitudo ex actibus ſicut ⁊ alie virtutes morales. Sicut enim ex frequentibus actibus caſtitatis ⁊ abſtinẽtie generatur virtus que dicitur caſtitas vel abſtinentia: ita ex frequenti aggreſſione arduorum ⁊ toleratione aduerſorum generatur fortitudo. Hac claruerunt antiqui romani qui pro bono reipublice multa pericula ſuſtinuerunt ⁊ aduerſa. vt Marcus regulus ⁊ ſcipiones: qui tamen ex hmõi premium glorie nõ ſũt ꝯſecuti. q2 nec fidẽ nec gratiã habuerũt.

¶ Secunda fortitudo eſt ex infuſione. Ubi notandum ꝙ ſm̄ Tullium nomen virtutis ꝗuis ſit cõmune ad omnem virtutem: per quandaꝫ tamen excellentiaꝫ attribuitur. ⁊ dicitur de fortitudine: quia virum tuetur. ne propter aduerſa que frequẽter accidunt deficiat. Uñ ⁊ Sap. viij. dr̄. ꝙ ſapientia diuina que gratiam infundit ſobrietatem. i. temperantiam ⁊ prudentiaꝫ docet. iuſtitiam ⁊ virtutem quibus nil melius in vita eſt hominibus. Appellat autem virtutẽ fortitudinem. Docet autem hãc virtutem. i. fortitudinem nõ humana ſapientia ſed diuina. Et in hoc differt a fortitudine acquiſita. Secũduꝫ enim materiam circa quam verſatur. i. aggreſſum difficiliuꝫ ⁊ tolerãtiam maloꝝ conueniũt. Sed in cauſa ⁊ fine differunt. Nam prima cauſatur ex actibus multiplicatis ꝓcedentibus ex lumine rationis. Sed fortitudo infuſa nõ cauſatur ex actibus humanis primo ſed ex gratia infuſa ⁊ diuino lumine. Sed bene augetur ex actibus poſtea multiplicatis. Unde ⁊ multi recepta baptiſmi gratia: immediate exponebant ſe ad omnia ardua. etiam ipſam mortem nõ ſolum viri ſed ⁊ tenere puelle. In fine differũt: q2 fortis ex virtute acquiſita: fortia agit ꝓpter ciuilitate ſeu rempublicam terrenam. ſed fortis ex gratia infuſa: ardua aggredit̄ ⁊ tolerat propter ciuilitateꝫ celeſtem principaliter. ⁊ ſic etiã propter bonuꝫ reipublice aliquãdo. Et ſine iſta quis ſaluari nõ poteſt. vnde ⁊ neceſſaria eſt cuicũqꝫ. Unde ⁊ Berñ. in quodam ſermone. Ueritate charitate ⁊ fortitudine me multum egere fateor. Deficit enim ratio mea pre ignorãtia veritatis. Languet volũtas pre inedia affectionis. Caro infirmatur pre inopia fortitudinis. Nam ratio minus intelligit que agenda ſunt. volũtas minus diligit intellecta. Et corpus qḋ corrũpitur aggrauat animam. vt nõ que voluimus illa faciamus. Hec ille. Sicut ergo veritas perficit intellectum: charitas volũtateꝫ ſeu affectum: ita ⁊ virtus fortitudinis ſenſualitatem ſeu affectũ: precipue iraſcibilem ⁊ actũ. ¶ Ad hanc multum hortatur deus in ſcripturis. vt Deut. xxxj. dicitur. Viriliter agite: cõfortamini ⁊ nolite timere neqꝫ paueatis ad cõſpectum inimicoꝝ. Et merito multuꝫ cõmendabilis eſt quia ipſa de ſeruitute peccati liberat. pſ. lxvij. Qui educit vinctos. i. peccatis ligatos. in fortitudine. Ipſa de diabolo triũphat. Judicuꝫ. vj. Dixit angelus gedeoni. Uade in hac fortitudine tua: liberabis iſrael de manu madian. i. demonuꝫ. Ipſa deum letificat ⁊ pacat. Eſdre. viij. Gaudiuꝫ enim dñi fortitudo veſtra. Sicut rex quilibet multum amat ⁊ gaudet de milite qui viriliter pugnat ⁊ dura vulnera ſuſtinet. Unde beatus Andreas dixit tyrãno. Egee minãti tormẽta. Tanto regi meo ero acceptior: quãto grauiora tormẽta pro eo fuero perpeſſus. Ipſa enĩ animam bonis ſpiritualibus ditat. Prouer. x. ⁊ aliquãdo etiam tẽporalibus. Egeſtatem operata eſt manus remiſſa. manus autem fortium diuitias parat. Ipſa hominem cõfortat: vt quaſi mala nõ ſentiat. Unde ſtephanus plenꝰ gratia ⁊ fortitudine orabat pro lapidãtibus quaſi

percuſſiones non ſentiret. Et propterea de eo
cantatur. Lapides torrentis illi dulces fuerũt.
Et Seneca. Si magnanimus fueris nunq̃ iu/
dicabis tibi cõtumeliam fieri. De inimico tuo
dices. non nocuit ſed nocendi animuʒ habuit.
⁊ cum illum in poteſtate tua habueris: vindi//
ctam putabis vindicari potuiſſe. Nec mai⁹ ge
nus vindicãdi q̃ ignoſcere. hec ille. Hec eſt for
titudo vincere ſeipſum. Ipſa dominium p̃ſtat.
Prouer. xij. Manus fortium dominabit. ⁊ ſu/
pernum regnum intrat. Eſa. lxj. Vocabuntur
in ea fortes iuſtitie: plãtatio domini ad glorifi/
cãdum. Quãuis autem iſta fortitudo cauſetur
primo ⁊ principaliter a gratia dei: multa tamẽ
alia cooperantur ad actũ eius. Et primo fides.
ad Hebre. xj. Sancti per fidẽ vicerũt regna ⁊c̃.
Fortes facti ſunt in bello temporali ⁊ ſpiritua/
li. j. Joã. v. Hec eſt victoria que vincit mundũ
ideſt aduerſa mundi. fides noſtra. ¶ Secũdo
ſpes. ad Hebre. vj. Fortiſſimum ſolatiuʒ habe/
mus qui cõfugimus ad tenendam propoſitaʒ
nobis ſpem. Et Eſa. xl. Qui ſperant in domino
mutabũt fortitudinem. quia ſcilicet vbi prius
erant fortes pro mũdo: poſtea erunt robuſtio//
res pro deo. ¶ Tertio dilectio. Cant. viij. For/
tis vt mors dilectio. quia ſcilicet facit hominẽ
fortem vt omnia vincat ardua. quia ſm̃ beatuʒ
Augu. omnia difficilia ⁊ aſpera leuia ⁊ prope
nulla facit amor. ¶ Quarto timor dei. Pro//
uerbiorũ. xiiij. In timore domini fiducia for/
titudinis. Job. iiij. Vbi eſt timor tuus: ibi forti
tudo tua. ¶ Quinto caſtitas. Job. xvij. Mun/
dis manibus addet fortitudineʒ. Et de Judith
xv. dr̃. Feciſti viril̃r ⁊ ꝯfortatũ eſt cor tuuʒ eo ꝙ
amaueris caſtitatẽ. Narraƒ in lib. de ſepteʒ do/
nis: ꝙ cuʒ Gottiſridus de Bullione qui p̃mus
de frãcis regnauit in hieruſaleʒ cepiſſet armis
Antiochiam: hieruſaleʒ: ⁊ ſyriam: occiſis ⁊ ex/
pulſis ſaracenis cum mirarentur omnes eius
fortitudinem eo ꝙ nullus ſaracenus poterat ei
reſiſtere: nec ictum manus eius ſuſtinere: tẽpo
re treuge turchorum admirati miſerũt ei mu/
nera viſitantes eum ⁊ querentes vnde tãta eẽt
manibus eius fortitudo. qui coraʒ eis enſe ſuo
ſcindebat equi caput: ⁊ dicerent quidã ꝙ erat
virtute enſis ſui: accepto ipſe Gottifridus alio
enſe a ſaracenis tradito: idẽ fecit de alio equo.
Et tunc cum quererent vnde hec ei virtus cuʒ
non eſſet maior alijs hominibus. ait ꝙ nunq̃
manus ſue contrectauerãt carnes meretricis:
nec luxuria fuerant inquinate. Et ſic patet ꝙ ca
ſtitas cooperatur ad fortitudinem ⁊ corporalẽ
⁊ virtualem. ¶ Sexto eſt exhortatio maioruʒ.
Unde ⁊ dñs mandauit in veteri lege. Deuter.
xx. ꝙ appropinquante hora belli exercendi cõ/
tra inimicos: ſacerdos ſtaret ante acieʒ ⁊ ſic lo/

ad actũ fortitu/dis co/operan/tur he vtutes.

queretur. Nolite timere nec formĩdetis eos:
quia domin⁹ deus veſter in medio veſtri: ⁊ ip/
ſe dimicabit contra aduerſarios veſtros. Sic
Judas machabeus. ij. Mach. xv. exhortando
ſocios ad bellum contra inimicos qui erãt in/
comparabiliter plures cum Nicanore fortiſſi//
mo. dicitur ibi ꝙ ſingulos eorum armauit nõ
haſta ⁊ clypeo: ſʒ ſermonibus optimis quibus
fortificati victoriam habuerũt. Egiſippus etiã
narrat de cladibus iudeorum. ꝙ Tytus cũ ob/
ſideret hieroſolymaʒ: hortabatur romanos mi
lites ad viriliter dimicandum. ne ſubijcerẽtur
victi populo iudeorum in confuſione romane
probitatis. ⁊ ne victi ⁊ occiſi mitterentur in in
fernum. Propoſuitq̃ eis exemplum Leonide
qui cum eſſet in pugna cum trecẽtis lacedemo
nijs quibus preerat contra infinitam multitu/
dinem perſarum bellaturus ait ſuis. Prandea
mus ante pugnam in terris: quia ſi victi fueri/
mus cenaturi ſumus in inferis. Que exhorta//
tio tãtuʒ valuit ꝙ ipſi pauci pſas vel occiderũt
vel fugauerũt. ¶ 7° eſt vt conſideratio exẽplo
rum eorum qui fortiter egerũt inter que preci/
puum eſt meditatio chriſti paſſionis. Apoſto/
lus ad Hebre. xij. Recogitate eum qui talẽ ſu/
ſtinuit aduerſus ſemetipſum contradictioneʒ:
vt nõ fatigemini animis veſtris deficiẽtes. qui
propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem confu/
ſione cõtempta. Grego. Si paſſio chriſti ad me
moriam reuocetur: nil eſt tam aſperũ qd̃ equo
animo non toleretur. Et Jaco. v. dicitur. Exem
plum accipite exitus mali. i. dure mortis ⁊ lon
ganimitatis: laboris ⁊ patiẽtie prophetarum.
Ecce beatificamus eos qui ſuſtinuerũt patien/
tiam Job audiſtis ⁊ finem dñi vidiſtis.

¶ Tertia fortitu/ .§. iij.

do eſt ex donis ſpiritusſancti operatione. de qua
dicitur in ps̃. Spiritu oris eius oĩs vtus. i. for
titudo eoꝝ. celoꝝ videlicet apoſtoloꝝ ⁊ ſancto/
rum viroruʒ procedit. Et dicitur ſpũs oris dei.
q2 a filio dei miſſus ipſe ſpũs. Filius auteʒ dei
dicitur os patris. q2 ipſe nobis manifeſtauit ſe
creta eius. Quãuis enim per fortitudineʒ vir/
tutem infuſam quis valeat aggredi ardua ⁊ ſu
ſtinere ingruentia aduerſa: tamen adhuc per
iſtud donum fortitudinis magis roboraƒ. Un
de dicitur de conſecra. diſtin. j. omnes fideles.
Cum ſpiritusſanctus infunditur. ſ. per donum
eius cor fidele per prudẽtiam ⁊ conſtãtiam di/
latatur. vt etiam ad ea que non ſunt neceſſaria
ad ſalutem deſudãdo vſq̃ ad mortem ſe expo/
nat. nõ quidem irrationabiliter: ſed cum pru//
dentia. vt ad honorem dei ⁊ zelum ſalutis alio
rum. In quibus autem differat fortitudo vir/
tus moralis a fortitudine que eſt donum: ha//

des.ē.iſto ti.§.j. ❡ Et qꝛ fortitudo hec donū
inducit ad contemptum vite ob amorem dei ⁊
ad martyrium appetēdum ⁊ ſuſtinēdum:ideo
aliqua ad huiuſmodi que ponit Cypanus ady
ciam. In lib. de mortalitate ſic ait Cyprianus.
Eius eſt mortē timere qui ad chriſtum nō vult
ire. Et eius ad chriſtum eſt nolle ire:qui nō cre/
dit ſe cum chriſto incipere regnare. Contēnen/
da eſt omnis iniuria preſentium malorū:fidu
cia bonorum futurorum. Mori timeat qui ad
ſecūdam mortem de hac morte tranſibit. Mo/
ri timeat cui hoc more longiori ꝯfertur. vt cru
ciatus ⁊ gemitus interim differatur. Mortali
tas iſta chriſti hoſtibus peſtis eſt. Eius autē ſer
uis ſalutaris exceſſus. Martyrium incipimus
libenter appetere dum diſcimus mortem non
timere. Sed forte opponat aliquis. hoc me in
preſenti mortalitate contriſtat: ꝙ qui ad tolerā
tiam paſſionū tota me virtute deuouerā. mar/
tyrio meo preuor dum morte preuenior. Verū
non eſt in tua poteſtate : ſed in dei dignatione
martyrium. Nec potes te dicere perdidiſſe:qđ
neſcis an merearis accipere. Deinde ſcrutator
cordium deus:qui proſpicit apud te paratam
fuiſſe virtutem:reddet pro virtute mercedem.
quod ſequitur habetur de pe. diſt. j. nunquid.
Apud quem martyriū mente concipitur:ani/
mus ad bonum deditus deo iudice coronatur
Aliud eſt enim martyrio animum deeſſe:aliud
animo defuiſſe martyrium. hec ibi. Nec deus
querit ſanguinem noſtrum:ſed fidem. Nā nec
Abraam nec yſaac nec Jacob occiſi ſunt:qui ta
men iuſtitie ⁊ fidei meritis honorari inter pa/
triarchas primi eſſe meruerūt. Non ſunt lugē/
di fratres noſtri acceršiōe dñica de ſeculo libe/
rati cum ſciamus eos non amitti ſed premitti:
⁊ occaſionem non eſſe dādam gētilibus vt nos
merito ac iure reprehendant. illi quos viuere
apud deum dicimus vt extinctos ac perditos
lugeamus. Nihil enim prodeſt verbis profite
ri virtutem:⁊ factis deſtruere veritatē. Quod
ergo interim morimur:ad immortalitatē mor
te tranſgredimur. nec poteſt vita hēri niſi hinc
contigerit exire. Non eſt exitus iſte:ſed tranſi/
tus. ⁊ temporali itinere decurſo ad eterna trāſ/
currere. Eius eſt in mundo diu velle manere:
quem mundus oblectat:quem ſeculum blādi/
ens ac decipiens illecebris terrene voluptatis
inuitat. Porro cum mundus oderit chriſtianū
quid amas?qui te odit. ⁊ non magis ſequeris
chriſtū qui te diligit ac redemit. hec ille. ❡ In
epiſtolis autem ſuis idem Cypri. ad martyres
ſic ait. O quantū vos martyres diuina digna
tio honorauit vt ex vobis iā pars martyrij in
conſūmatione ad coronam preceſſerit pars ad
huc in carcere clauſtris ⁊ vinculis demoret ad
meritorum titulos ampliores : tormentorum
tarditate proficiens habitura tot mercedes in
celeſtibus premijs quot nunc dies numerātur
in penis. Poſuerūt cōpedes pedibus veſtris:
⁊ membra felicia ac dei tēplū infamibus vin/
culis ligauerunt. Sed ornamenta ſunt iſta nō
vincula:nec pedes veſtros copulant ad infami
am:ſed clarificant ad coronam. O pedes felici
ter vincti. qui non a fabro ſed a dño reſoluun/
tur. ⁊ itinere ſalutari ad paradiſum diriguntur.
O pedes in ſeculo ad pſens ligati vt ſint ſem/ de mar
per apud deum liberi ⁊ celeriter ad chriſtum tyrij lau
glorioſo itinere curſuri. O martyres ſācti qui/ de.
bus vos laudibus predicē. quibus vos votis
preconijs exornē. Non ceſſiſtis ſupplicijs. ſed
potius ſupplicia vobis ceſſerunt. Stetiſtis vo/
ce libera mente incorrupta virtute diuina. ar/
mis quidem ſecularibus nudi. ſed armis fidei
armati. Steterūt ſerui dei torti:tortoribus for/
tiores ⁊ pulſantes ac laniantes vngulas pulſa
ta ac laniata membra vicerunt. Inexpugnabi/
lem vitam ſuam ſuperare non potuit ſeuiens
diu plaga repetita:quāuis rupta compage vi/
ſcerum torquerentur in ſeruos dei nō iam mē
bra:ſed vulnera. Fluebat ſanguis qui incendi
um perſecutionis extingueret. qui flammas ⁊
ignes gehēne glorioſo cruore ſopiret. Exem/
pla glorioſa fortitudinis doni ſpiritusſancti in
veteri teſtamento. Tolerantia paſſionū illius
venerabilis ⁊ fortiſſime mulieris. tempore ma
cha. que ab antiocho rege non ſolum mortem
in ſe ſuſtinuit. ne contra legem dei carnes por
cinas ederet:ſed ⁊ ſeptem filios videns per va
ria ⁊ aſpera tormenta cruciari:eos ad conſtan/
tiam animabat. vt habetur. ij. Macha. vij. ibi
vide. Cui ſatis rñdet in nouo teſtamento mar/
tyrium ſancte felicitatis cum ſeptem filijs:que
fuit romana. ⁊ ibi paſſa martyrium cum filijs.
Quid de beato Vincētio qui aſſumpt⁹ ex ecu/
leo atqꝫ ad patibulum raptus. moras carnificū
arguendo ad penā alacriter properabat. Et in
tormētis ad datianum tortorē aiebat. Hoc eſt
qđ ſemper optaui ⁊ votis omnibus exquiſiui.

❡ Oſtendit Au/ .§.iiij.

guſtinus in. v. libr. de ciui. c. xvij. ꝙ cum multi
ex romanis antiquis infidelibus ſuſtinuerint
multa aduerſa. ⁊ ipſam mortē fortiter pro glo
ria mundi:multo magis fideles omnia tormē
ta debent ſufferre pro vera gloria celi ſic dicēs.
Conſideremus quanta cōtempſerint:que per/
tulerint. quantas cupiditates ſubegerint pro
humana gloria. qui eam tanꝗ̄ mercedē taliū
virtutum accipere meruerunt. Et valeat nobis
hoc ad opprimēdam ſuperbiam. vt cum illa ci
uitas in qua nobis regnare promiſſum eſt tātū

ab hac diſtet quãtum diſtat celum a terra a tẽporali leticia vita eterna. ab inanibus laudibꝰ ſolida gloria: a ſocietate mortaliũ ſocietas angelorum a lumine ſolis ⁊ lune lumen eius qui ſolem fecit ⁊ lunam: nihil ſibi magnum feciſſe videantur tante patrie ciues. ſi pro illa adipiſcenda fecerint boni operis aliquid. vel mala aliqua ſuſtinuerint cum illi pro hac terrena iã adepta tanta fecerint: tanta perpeſſi ſint preſertim. q: remiſſio peccatorũ que ciues ad eternã colligit patriam habet aliquid cui per vmbrã quãdam ſimile fuit aſilum illud romuleũ. quo multitudinem qua illa ciuitas cõderetur quorumlibet delictorum congregauit impunitas.

Pro eterna vita oĩa fortiter ferenda ſi pro hac temporali vita fortes viri in ſe ⁊ in filios impẽderũt. c. xviij. Et omnia aduerſa tolerãda ſunt pro deo. Quid ergo magnũ pro illa eterna celeſtiq; patria cũcta ſeculi huius quelibet iocũda blandimenta contẽnere: ſi pro hac temporali ac terrena filios brutus ⁊ occidere potuit: qđ illa facere neminẽ cogit. Sed certe difficilius eſt filios interimere q̃ quod pro iſta faciẽdum eſt ea que filijs cõgregãda videbantur atq; ſeruanda. vel donare pauperibus vel ſi exiſtat tẽtatio que id pro fide atq; fieri iuſtitia cõpellat amittere. Felices enim vel nos vel filios nr̃os non diuitie terrene faciunt: aut nobis viuentibus amittẽde. aut nobis mortuis a quibus neſcimus: aut certe a quibus nolumus poſſidende. Sed deus felices facit qui eſt mẽtium vera opulentia. Bruto autem qui filios occidit infelicitatis perhibet teſtimonium poeta laudator ait enim. natoſq; pater noua bella mouentes. Ad penam pulchra pro libertate vocauit. Infelix: vt cũq; ferent ea facta minores. Sed verſu ſequẽti ↄſolatur infelicem. Uicti amor patrie: laudũq; immenſa cupido. Hec ſunt duo illa libertas ⁊ cupiditas laudis humane. que ad facta compulit mirãda romanos. Si ergo pro libertate moriturorum ⁊ cupiditate laudũ que a mortalibus expetũtur: occidi filij a patre potuerunt. quid magnum eſt ſi pro vera libertate que nos ab iniquitatis ⁊ mortis diaboli dñatu liberos facit: nec cupiditate humanarum laudum: ſed charitate liberandorũ hominum non a Tarquinio rege. ſed a demonibus ⁊ demonũ principe non filij occiduntur. ſed chriſti pauperes inter filios computantur. Si alius etiã romanus princeps cognomine torquatus. filiũ non quia contra patriam propriam. ſed etiam pro patria. tamen quia contra imperium ſuũ ideſt contra id quod imperauerat pater imperator ab hoſte prouocatus iuuenili ardore pugnauerat. licet viciſſet: occidit ne plus malo eſſet in exẽplo imperij ↄtẽpti q̃ boni in gl'ia occiſi hoſtis. Ut quid ſe iactẽt qui pro imortalis patrie legibus oĩa que multo minus q̃ filij diligunt bona terrena ↄtẽnunt. Si furius camillus etiam ingratã patriam a cuius ceruicibus acerrimorũ hoſtium vehientium iugum depulerat dãnatuſq; ab emulis fuerat a gallis iterũ liberauit. q: nõ habebat potiorẽ vbi poſſit viuere glioſus. Cur extollatur velut grãde aliqđ fecerit qui forte in eccleſia dei ab inimicis carnalibus grauiſſimã exhonorationis paſſus iniuriam: nõ ſe ad hoſtes eius hereticos tranſtulit. aut ↄtra illam hereſim aliqua condidit. ſed eam potius q̃tum valuit ab hereticorũ pniſtoſiſſima prauitate defendit cũ alia nõ ſit vbi viuat in holuũ glia. ſed vbi vita acquirat eterna. Si mutius vt cũ porſenna rege pax fieret. qui grauiſſimo bello romanos pmebat. q: porſennam ipm occidere nõ potuit. ⁊ pro eo alterum deceptus occidit in ardẽtẽ iram ante eius oculos dexterã extẽdit. dicẽs. multos ſecum tales qualẽ eum videret in exitiũ eius ↄiuraſſe. Cuius ille fortitudinẽ ⁊ ↄiurationẽ taliũ phorreſcẽs: ſine vlla dubitatione ſe ab illo bello facta pace cõpeſcuit. qs regno celorũ iputaturus eſt merita ſua. ſi pro illo nõ vnam manũ neq; hoc ſibi vltro faciẽs: ſed pſequẽte aliq̃ patiẽs totũ flãmis corpus impenderit. Si curtiꝰ armatus equo ↄcito in abruptũ hyatum terre ſe pcipitẽ dedit: deorũ ſuorũ oraculis ſeruiẽs: q̃m iuſſerãt vt illuc id qđ romani haberẽt optimũ mitterẽt nec aliud intelligere potuerunt q̃ viribus armiſq; excellẽ. Unde videlz oportebat vt deorũ iuſſis in illum interitũ vir pcipitaret armatus Quid ſe magnũ pro eterna patria feciſſe dicturus eſt. qui aliquẽ fidei ſue paſſus inimicũ. nõ ſe vltro in talem mortẽ mittẽs. ſed ab illo miſſus obierit. q̃nquidẽ a dño ſuo eodẽq; ſuo rege patrie certius oraculũ accepit. Nolite timere eos qui corpus occidunt. aĩam aũt occidere non pñt. Si ſe occidẽdos certis verbis quodãmodo ↄſecrãdos Decij deuouerũt vt illis cadẽtibꝰ ⁊ irã deorũ ſanguine ſuo placãtibus romanis liberaret exercitus nullo modo ſuperbiãt ſancti martyres tanq̃ dignũ aliquid pro illius patrie participatiõe fecerint vbi eterna eſt ⁊ vera felicitas ſi vſq; ad ſui ſanguinis effuſionẽ: ⁊ nõ ſolum ſuos fr̃es: pro quibus fundebat verum ⁊ ipſos inimicos a quibus fundebat ſicut eis pceptũ eſt diligentes charitatis fide ⁊ fidei charitate certãtes. Si Marcus puluillus dedicãs edem Jouis Junonis Minerue falſo ſibi ab inuidis morte filij nũciata. vt illo nũcio perturbatus abſcederet. atq; ita dedicationis gloriam collega eius cõſequeretur: ita contẽpſit. vt eum etiam proijci inſepultum iuberet. ſic in eius corde orbitatis dolorẽ glie cupiditas vi

cerat quid magnuz ſe pro euangelij ſancti pre
dicatiōe qua ciues ſuperne patrie de diuerſis
liberanf ⁊ colliguntur erroribus feciſſe dictu/
rus eſt. cui dominus de ſepultura patris ſui ſol
licito ait. Sequere me ⁊ ſine mortuos ſepelire
mortuos ſuos. Si marcus regulus ne crudeliſ
ſimos hoſtes iurando falleret ad eos ab ipſa ro
ma reuerſus ē. quoniā ſic Romanis eū tenere
volentibus reſpondiſſe fertur poſteaꝗ̄ aphris
fuierat dignitatem illic honeſti ciuis habere
non poſſet. eūqꝫ carthaginenſes qm̄ contra eos
in romāo ſenatu egerat grauiſſimis ſupplicijs
necauerunt qui cruciatus non ſunt pro fide illi
us patrie contemnēdi. ad cuius beatitudinem
fides ipſa perducit. Aut quid retribuetur dño
pro omnib⁹ que retribuit ſi pro fide eue illi de
betur talia fuerit homo paſſus qualia pro fide
quā pernicioſiſſimis inimicis debebat paſſus
eſt regulus. Quomodo autem ſe audebit extol
lere de voluntaria paupertate xp̄ianus: vt hui⁹
vite peregrinatione expeditor ambulet viam
que perducit ad patriam vbi vere diuitie deus
ipſe eſt cū audiat vel legat Lucium valeriuz. q
in ſuo defunctus eſt conſulatu vſqꝫ adeo fuiſſe
pauperem: vt nūmis a populo collatis eius ſe/
pultura curaretur. Audiat vel legat quintū cin
cinatum cum quattuor iugera poſſideret: ⁊ ea
ſuis manibus coleret eſſe ab aratro abductuz
vt dictator fieret: maior vtiqꝫ honore ꝗ̄ ꝯſul. vi
ctiſqꝫ hoſtibus ingentem gloriam conſecutuz
in eadem pauptate manſiſſe. Aut quid magnū
ſe feciſſe predicabit qui nullo premio mūdi hu
ius fuerit ab eterne illius patrie ſocietate ſedu
ctus. cum fabritium didicerit tantis munerib⁹
pyrrhi regis epyrotarum promiſſa etiam quar
ta parte regni a romana ciuitate nō potuiſſe di
uelli. ibiqꝫ in ſua paupertate priuatum mane/
re maluiſſe. Nam ipſi lꝫ rempublicam haberēt
tam opulentiſſimaz atqꝫ ditiſſimam iſti tamen
in ſuis domibus pauperes erant vt quidaz eo
rum qui iā conſul bis fuiſſet ex illo ſenatu pau
perum hominem pelleretur notatione cenſo//
ria ꝙ decem pondo argenti in vaſis habere cō
pertus eſt. Ita ijdem pauperes erant quoruz trī
triumphis publicum ditabatur erarium. hinc
omnes xp̄iani qui excellentiori propoſito diui
tias ſuas cōmunes faciunt. ſm̄ id quod ſcriptū
eſt in actibus apoſtolorum vt diſtribuatur vni
cuiqꝫ ſicut cuiqꝫ opus eſt: vt nemo dicat aliqd
ꝓpriū. ſed ſint illis omnia cōmunia. itelligant
ſe nulla ob hoc vētilari oportē iactātia id faciē
do: pro obtinenda ſocietate angelorum cuz pe
ne tale quid illi fecerint pro conſeruanda glo/
ria romanorum. hec ⁊ talia ſi qua hmōi reperi
untur nil aliud erat niſi romanum imperium
longe lateqꝫ porrectum magnificis ſucceſſib⁹
augeref. ꝑinde per illud imperiū tam preclarū
tātorūqꝫ viroꝝ virtutibus glioſum ⁊ etiā illoꝝ
intentioni merces quā querebant eſt reddita ⁊
nobis ꝓpoſita neceſſarie cōmotionis exempla
vt ſi virtutes quas illi pro ciuitatis terrene glo
ria tenuerūt pro dei glorioſiſſima ciuitate non
tenuerimus pudore pungamur. Et ſi tenueri//
mus ſuperbia nō extollamur. Quoniam ſicut
dicit apl's. Indigne ſunt paſſiones huius ſecu
li ad futuram gliam que reuelabitur in nobis.
Hec Aug. Maxime aūt debemus eſſe fortes in
fide: ⁊ nullatenus dubitare. ſm̄ illud Petr⁹ in — Maxie
cañ. Aduerſarius videf diabolus tanꝗ̄ leo ru — in fide
giens circūit querens que deuoret. cui reſiſtite — fortes
fortes in fide. Maximus in ſermone ait. No// — eē debe
uerimus ꝙ nō ſine magno diſcrimine de reli// — mus rō
gionis veritate diſputamus. quā tātoꝝ ſangui — ponif.
ne confirmatā videmus. Magni periculi res
ſi poſt prophārū oracula poſt apl'orum teſtimo
nia: poſt martyꝝ vulnera: veterē fidem qſi no/
uellam diſcutere preſumas. ⁊ poſt tam maniſe
ſtos duces in errore permaneas. ⁊ poſt ſudores
morientiū oſtenſa diſputatione contendas. Et
pauloante idē ait. Quanta circa nos dei noſtri
eſt ſollicitudo dum nobis fidem verā duroago
ne martyrum cōmendat afflictionum precedē
tium inſtructionem efficit poſteroꝝ. Illos exa/
minat vt nos erudiat. Illos conterit vt nos ac/
quirat: eorum cruciatos noſtros vult eſſe pro/
fectus. Hec ille.

⸿Tertia fortitu/ .§.v.

do ſeu tertio mō accipif fortitudo pro v̄tute ge
nerali. i. quodā vigore mētis ad reſiſtendū im/
pugnationi cuiuſlibet vitij ⁊ aggrediendūz la
borem actuū virtuoſoꝝ. Et ſic canit ecclia. Eſto
te fortes in bello ⁊ pugna. cū anti. ſer. ⁊ accipie
tis reg. eter. Non enim coronabif ait apl's: niſi
qui legitime certauerit. ita ſcꝫ ꝙ victoriam ha/
bet de oībus vitijs. Et ps. xxvj. Expecta domi/
num viriliter age: ⁊ conſortetur cor tuum: ⁊ ſu
ſtine dominum. Ubi nota quatuor regulas.

⸿Prima eſt preſumptionis excluſiua. expe//
cta dominum. — ꝗ̄tuor
⸿Scđa ē fatigatiōis aggreſſiua. virilr age. — regule
⸿Tertia eſt debilitationis remotiua. conforte — ſp̄ualiſ
tur cor tuum. — bellanti
⸿Quarta eſt profectionis continuatiua. ſuſti — necia.
ne dominum.

⸿Quia militia eſt vita hominis ſuper terraz.
In hoc bello vt quis viriliter dimicet. oportet
primo vt excludat a ſe preſumptionem non cō
fidendo de ſenſu ſuo vel viribus ſuis vel operi
bus bonis. Leo papa in ſermone. Nemo de
cordis ſui puritate confidet quia peruigil ille
hoſtis acrioribus pulſat inſidijs: qs maxime

nouit abſtinere peccatis. Et beatus Antonius.
Non ↄfidas de tua iuſtitia. ⁊ hoc eſt quod dici
tur. Expecta dñz. ſ. vt te iuuet ƀm illud pſ. cxx.
Auxilium meum a dño non a mea virtute. Itẽ
Non egrediaris viam cõmunem viuẽdi tradi
tam a ſanctis. Trita gradiemur via dixerũt an
tiqui iſraelite. In opibus enĩ ſingularibus ex/
tra cõmunez legem nõ ſunt ſancti imitãdi. ƀm
illam regulaz. Que a iure cõi exorbitant: in cõ/
ſequẽtiam nõ ſunt trahẽda. de reg. iur. li. vj. niſi
ſi quis eſſet certus de diuina inſpiratione ad il
la ſe vocatum. Nõ enim q: quidaz ſanctus pa/
ter acceſſit ad domũ meretricis: vt eam ↄuerte
ret: qđ ⁊ fecit. debet quilibet idez agere. nec q:
vnus audiẽs ſocium ſuũ in fornicationem la/
pſum vt reduceret eum ad pñiam quaſi deſpe/
ratum mẽtitus eſt dicẽs ſe etiam in illud pctm̃
incidiſſe: exhortãs vt ſimul irent ad patres pro
penitẽtia recipiẽda: lz mentiri ⁊ ſeipſum infa/
mare. Nec q: Arſenius vna tm̃ hora dormie/
bat in die naturali. aut q: Joãnes baptiſta co/
medebat locuſtas. i. radices herbarꝫ. a vino ab/
ſtinẽs: debet quis talem auſteritatez aſſumere.
Sed expecta dñm vt ꝑus te vocet ad huiuſmo
di ſingularia agẽda. Item ſi petis aliquid a do
mino vel liberari vel adiuuari in aliqua tribu/
latione vel tẽtatione. ⁊ nõ ita cito exaudiris vt
velles expecta dñm. Abac. ij. Si moram fecerit
expecta eum: q: veniẽs veniet ad adiuuãdum.
¶ Secũda regula eſt vt fortiter agat laborioſa
opa. Uirtus enim ⁊ ſciẽtia circa difficilia ingt
phs. ⁊ chriſtus Matth. vij. Arta eſt via. ſ. bono
rum operum que ducit ad vitam. Et ideo virili/
ter age. Uir dicit a virtute: ⁊ virtus eſt fortitu/
do: que inquãtum generalis virtus eſt: habz pu/
gnare ↄtra oĩa vitia. Quelibet enim virtus hz
ſuum inimicũ. ſ. vitium ſibi oppoſitum: immo
duos inimicos. vnũ a dextris per exceſſum: ali
um a ſiniſtris per defectum. Et ideo apoſtolus
ait. ij. Corinth. vj. Per arma iuſtitie ṽtutis dei
a dextris ⁊ ſiniſtris exhibeamus noſmetipſos
vt dei miniſtros. Qualis aũt dñs. talis ⁊ mini
ſter eius. inquit ſapiens. Et qui mihi miniſtrat
me ſequat. ait ipſe dñs. Joã. xij. Dñs autez for/
tis ⁊ potens ait pſ. xxiij. dñs potens in prelio.
Cum enim diabolus fortis ṽtute nature arma
tus malitie multiplicitate teneret atrium ſuuz
ſ. mũdum pacifice: quia nullus huiuſmodi ten
tatori reſiſtebat. Superueniens fortior eo dñs
Jeſus vicit eum. vt dicit Luce. xj. ex quo expe/
ctatus venit dñs ⁊ bellans fortiter vicit. Ergo
viriliter age. a dextris contra infidelitatez. a ſi/
niſtris cõtra ſuperſtitionem. per arma virtutis
dei fortis fidei. j. Pe. v. Cui ſcilz diabolo reſiſti
te fortes in fide. Contraria enim adinuicez bel
lant ⁊ mutuo ſe expellunt. Uiriliter age a dex/
tris preſumptionis ↄtra diabolum eam ſugge
rẽtem: ⁊ a ſiniſtris deſperationis. per arma vir
tutis dei. ſ. ſpei. Eſa. iij. In ſpe erit fortitudo ve
ſtra. ſ. ad vincẽdum diabolum contra deſpera/
tionem vel preſumptionẽ. Uiriliter age a dex/
tris inordinate dilectionis: a ſiniſtris inuidie
⁊ rãcoris. Uiriliter age per arma virtutis cha/
ritatis. Geñ. xxxij. figuratiue dicitur. Si cõtra
deuz fortis fuiſti. ſ. tu charitas. quanto magis
contra homines preualebis. Charitas enim fortis
dicitur ↄtra deum: q: eum traxit ad terram: ⁊
ad mortẽ induxit. Uiriliter age a dextris gule
⁊ luxurie: ↄtra eas dimicando. Et a ſiniſtris in
ſenſibilitatis a neceſſarijs abſtinẽdo. per arma
virtutis dei tẽperantie. Prouer. xxx. Accinxit
fortitudine lumbos ſuos. Uiriliter age a dex/
tris iniuſtitie ⁊ ſiniſtris nimij rigoris ⁊ ſeueri/
tatis per arma ṽtutis dei. ſ. fortis iuſtitie. Pro
uer. xv. Domus iuſti plurima fortitudo. Uirili
ter age a dextris prudentie nimie. ſ. ſuo ſenſui
innitẽdo. Contra illud. Ne innitaris prudẽtie
tue. Prouer. iij. Et a ſiniſtris imprudẽtie ⁊ ſto/
liditatis. Uir ſapiẽs. i. prudẽs fortis. Prouer.
xxiij. Uiriliter age a dextris nimie audacie et
a ſiniſtris indebite timiditatis. Prouerb. xxxj.
Fortitudo ⁊ decor indumentum eius. ſ. anime
virtuoſe. Tũc decora eſt fortitudo ſeu aĩam de/
corat: cum nec precipitanter ſe quis ingerit ad
pericula: nec timiditate ab eis cum oportet re/
trahitur. Et q: in bellando homo laborat. ne ex
ipſa fatigatione deficiat. ponitur tertia regula
que reparat debilitationẽ cum ſubdit. Cõforte
tur cor tuum. apoſtolus ad Epheſi. vj. Cõforta/
mini in dño ⁊ in potentia virtutis eius. Cõfor
tari in dño eſt ex his que ſunt dñi: vt in verbis
eius. Sicut enim cibus corporalis ↄfortat cor/
pus ⁊ corroborat. ita ⁊ panis doctrine ſpiritua
lis. Act. ix. de Saulo ↄuerſo dicitur accipiens
cibum ↄfortatus eſt. Sacramẽtorꝫ frequẽtatio
cõfortat ⁊ roborat precipue euchariſtie. Unde
eccl'ia in collecta dicit de eucharistia. Sit forti/
tudo fragilium: ſit ↄtra oĩa mundi pericula fir
mamẽtum. Cõfortatur cor vino ſpũalis leticie.
q: vt dicitur. iij. Eſdre. viij. Omni mentem facit
ſecuram vinum: nec aliquid timet. Ita inquit
beatus Antonius in vitaſpatrum. Nil ita facit
mẽtem fortem ad oĩa aduerſa intentamẽta: ſi/
cut leticia ſpũalis. Manus chriſti cõfortat in/
firmum cor. vnde ⁊ dicitur cordiale. hec autez
eſt meditatio paſſionis chriſti. In eius figuraz
Helyas ambulauit in fortitudine ſubcinericij
panis eſi. ſignãtis chriſti paſſionẽ: vſqz ad mõ
tem dei ſuperne patrie. iij. Reguz. xix. Sed nõ
ſufficit bene inchoaſſe ⁊ bene ad tempus proſe
qui. niſi ad finem vite conuerſatio ſancta tenea
tur. Et ideo ponitur quarta regula ad vidẽduz

bona dñi in terra viuẽtium. pro quo cõſequen
do hec regula datur. ſ. Suſtine dñm. nõ ſolum
ſuſcipe per grãm ſed ſuſtine. vt ſi te grauet vel
grauis videaſ in cõtinuando labores ⁊ aduer
ſa: nõ deponas eum grãm ꝑdendo. Nunq̃ ab
hoie recedit dñs cuꝫ gratia ſua: niſi quis repel
lat eum a ſe. Unde dicitur. Qui aũt ſuſtinuerit
vſq̃ in finem: hic ſaluus erit. Ueh his qui per
diderũt ſuſtinẽtiam diciſ Eccĩ. ij. ideſt ꝑſeuerã
tiam. Hinc ⁊ be. Aug. de pe. diſt. iij. Inanis eſt
penitẽtia quam ſequẽs vita cõmaculat. i. carẽs
fructu vite eterne: ſi nõ reuertatur ad deuꝫ. Et
ſequitur. Eſto in patiẽtia fortiter ꝯfirmatus. vt
tam bona quaꝫ cepiſti tenere nõ deſeras: bonũ
propoſitum conſerua iugiter. Hec bea. Augu.

¶ Tentationes inſurgunt hominibus a di-
uerſis. Capitulum tertium.

Uia ad fortitudinẽ
ꝓut eſt virtus generalis ꝑtinet bel-
lare ꝯtra vitia ⁊ tentationes quaſli-
bet vincere: omittendo de fortitudi
ne ꝓut eſt virtus ſpecialis. q: multa dicta ſunt
de ea ⁊ partibus eius in materia de ṽtutibus
in iſta eadem parte ti. ij. ſolum agemus hic de
tẽtationibus que vincunſ donis ⁊ gratia ſpiri
tuſſancti. Et lꝫ in ꝑma parte in ti. de cauſis pec-
catoꝝ multa dicta ſint de tentationibus. hic tñ
per alium modum. Et ad hoc põt induci illud
ps. xvij. Precinxiſti me virtute ad bellũ. ⁊ sup-
plantaſti inſurgẽtes in me ſubtus me. precinxi
ſti. i. preparaſti adaptaſti reſtringẽdo lumbos
cordis abſtinentia ⁊ caſtitate. ⁊ veſtimenta tem
poralium rerum ad neceſſitatem ſtringẽdo: nõ
ad latitudinem ⁊ ſupfluitatem: precinxiſti. ſ. tu
dñe a quo omne datum optimum ⁊ omne do-
num pfectuꝫ. virtute. i. fortitudine interiori in-
ducẽte me ad talem reſtrictionem. Ad bellum
ſpũale tentationũ. Omnis enim qui in agone
ꝯtendit inquit apoſtolus. j. ad Cor. ix. ab omni
bus ſe abſtinet. ſ. impediẽtibus virtutem eius
contra hoſtes. Et ſuppl. itaſti inſurgẽtes in me
ſubtus me. eos ſuperãdo. Iſti aũt inſurgentes
tẽtatio- contra nos in bello tentationum ſunt.
nes ſũt ¶ Homo malus.
vj. ¶ Mundus vanus.
¶ Exterior ſenſus.
¶ Carnalis appetitus.
¶ Diabolus varius.
¶ Peſſimus antichriſtus.
¶ Sumimus autem hic tentationem ꝓut cõ-
munius ſumiſ pro quadam. ſ. inſtigatione ſeu
impulſione alicuius ad peccatum vel ad nocẽ-
dum vt dimittamus de tẽtatione qua tẽtat de-
us hominẽ vel magiſter diſcipulum vel homo
deum ſicut Chriſtus Philippum Joã. vj. vel
homo deum. vt illi iſraelite qui tẽtauerunt de-
um in cordibus ſuis. in ps. Contra qd̕ dicitur
Deuſ. vj. ⁊ Matth. iiij. Non tẽtabis dñm deuꝫ
tuum. ⁊ de hac de qua loquimur tẽtatione incẽ
tationis ad malum loquitur ſaluator cum do-
cuit nos dicere in oratione dñica. Et ne nos in-
ducas in tẽtationem. Matth. vj. Ubi non peti
tur vt non tẽtemur: q: meritũ perderemus ⁊
coronam: ſed vt non ſuccũbamus ⁊ vincamur
a tentatione. Ad qd̕ maxime iuuat. ſ. ad victo-
riam tẽtationum oratio. Unde ipſe dñs Joan- o͛o va-
nes ait diſcipulis Matth. xxvj. Uigilate. ſ. reſi let ad
ſtendo. ⁊ orate ne intretis in tẽtationem. ſ. vin- vincen
camini ab ea. ¶ Tentat igiſ homo malus cuꝫ dũ tẽta
quis ſuo verbo vel facto querit alium decipere tiones
inducendo ad peccatuꝫ vel nocumẽtum. Et ſic
diſcipuli phariſeorũ cum herodianis tentaue-
runt chriſtum. vt caperent eum in ſermone vt
poſſent calũnioſe accuſare eum ex aliquo ver-
bo incaute dicto. vnde ⁊ Chriſtus eis interro-
gantibus tentatiue de cenſu dando vel negan-
do ceſari. Reſpondit. Quid me tentatis hypo-
crite? Matth. xxij. Sicq̃ in ſua tentatione pre
ualere non potuerunt. Similiter fecerunt cum
adduxerũt adulteram ante eum. Joã. viij. ⁊ in
pluribus alijs vitijs. ſed ſemper confuſi remã-
ſerunt ⁊ ſupplantauit deus inſurgẽtes in eum
Fili accedens ad ſeruitutem dei. Eccleſia. ij. ca.
Sta in iuſtitia ⁊ timore ⁊ prepara animam tu-
am ad tẽtationem. Cuꝫ enim quis ſe reperit in
aliqua ſocietate in ſeruitio dei vel in ſeculo diſ-
ponit virtuoſe viuere. vnde ⁊ deo ſeruire. mul
ti etiam aliquando ſub ſpecie boni reperiũtur
tẽtatores. ij. Corinth. xj. periculum in falſis fra
tribus. ⁊ Ezech. ij. dicitur. increduli ⁊ ſubuerſo
res ſunt tecũ ⁊ cum ſcorpionibus habitas. ſcor
pio palpat ⁊ cauda pingit venenum infundit.
Augu. Si fratri tuo male perſuades hunc occi
dis. de pe. di. j. noli. ¶ Tentat nos mũdus va-
nus inſurgens contra nos ſuis vanitatibus vt
bonis nos amabilibus alliciens vt ei inherea-
mus. Sap. xiiij. creature facte ſunt in odium ⁊
tẽtationem ⁊ muſcipulam pedibus inſipienti-
um. Sicut enim in muſcipula ponitur lardum
circa quod eſt laqueus capiẽs. ⁊ dum mus tra-
ctus appetitu lardi dum capit capitur. vnde oc
ciditur. Similiter piſcis hamo adeſcato trahi-
tur. ⁊ auis laqueo. ita inſipientes ideſt peccato
res qui non habent guſtum nec veram noticiã
de vltimo fine attendentes dulcedinem in ci-
bis: pulchritudinem in feminis: vtilitatem in
pecunijs: non aduertunt quomodo illaqueãn-
tur. Sed inordinate affecti dum ea aſſumunt:
indebite incurrunt laqueuꝫ peccati: ⁊ damna-
tionis eterne. Unde ⁊ beatus Anto. vidit totuꝫ
mundum plenum laqueis ſibiinuicem anne-

xis: ⁊ cum clamaſſet quis iſtos euadet. Audi/
uit humilitas beatus Auguſti. in ſermone.
Duplicem contra nos mundus aciem mittit:
ſcilicet ad bellandum. contra nos ⁊ tentãdum:
demulcet proſperis: deterret aduerſis. Non te
terreat aliena crudelitas: nõ te vincat propria
voluptas. ⁊ victus eſt mundus. Eccleſia. xxvij.
Uaſa figuli probat fornax. ⁊ viros iuſtos ten/
tatio tribulationis. Et iterum: non laudes vi/
rum. Hec enim tentatio hominum: ſcilicet in/
citans eos ad elationem. ¶ Tentat tertio exte/
rior: ſcilicet ſenſus inſurgẽs contra nos. Cañ.
primo. Filij matris mee pugnauerunt contra
me. Mater prima hominum eſt ſenſualitas.
qua quilibet primo regitur ⁊ nutrit ante vſuꝫ
ratiõis. Iſti ſenſus exteriores multipliciter pu
gnant contra nos ſua curioſitate. Nam vt dici
tur Eccleſiaſtes primo. Non ſatiatur oculus vi
ſu: nec auris auditu. ⁊ ſic alij ſenſus curioſi ſũt
circa ſua obiecta ⁊ inſatiabiles. ſꝫ niſi quis pu/
gnet viriliter refrenando cito interficiunt ani/
mam. Hieremie. ix. mors ſcilicet peccati introi
uit per feneſtras noſtras: ſcilicet ſenſuum. in/
greſſa eſt domos noſtras: ſcilicet conſciẽtiarũ.
ſed fidelis deus qui non permittet vos tenta/
ri ſupra id quod poteſtis: ſed faciet cum tenta/
tione prouentum. Nam ſi oporteat quemlibet
vti ſenſibus: inordinate delectatiões ſuas que/
rentibus: tamen iuuat precipue cum quis in/
tendit mortificationi eorum. In cuius figuraꝫ
Joſue quinqꝫ reges qui bellum inierunt con/
tra iſraelitas ideſt fideles eos deuicit: ⁊ cruci/
bus affixit. Qui ſm Origenem ſignificant ſen
ſus quinqꝫ exteriores quos bellantes ꝯtra nos
veri fideles Jeſu mandato cruci mortificatio/
nis affligunt ſm illud apoſtoli Galath. v. Qui
ſunt chriſti carnem ſuam cum vitijs ⁊ concupi
ſcentijs crucifixerunt vt terram promiſſionis
obtineant. ¶ Tentat quarto carnalis concupi/
ſcentia. interioribus paſſionibus concupiſcibi
lis: iraſcibilis: amore: deſiderio: delectatione:
odio: abominatiõe: triſtitia: audacia: ſpe: timo
re: deſperatiõe: ira. Unde Jacobus. Unuſqſqꝫ
tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus ⁊ ille/
ctus. Unde Grego. de peni. diſtinctio. ij. inter
hec ſciẽdum. Aliud eſt quod de tentatione car/
nis animus patitur aliud cum per conſenſum
delectationis obligatur plerũqꝫ enim cogita/
tione praua animus pulſatur. ſed renititur. ple
rũqꝫ peruerſum quod concipit intra ſemetip/
ſum etiam per deſiderium voluit. Hinc ⁊ pre/
dicator egregius ait. Tentatio vos non appre/
hendat niſi humana. Humana quippe eſt ten/
tatio qua plerũqꝫ turpi cogitatione tangimur:
etiaꝫ nolentes. quia vt nõnunqꝫ illicita ad ani/
mum veniunt. Hoc vtiqꝫ in nobiſmetipſis ex
humanitatis corruptibilis põdere habemus.
Jam vero demoniaca eſt ⁊ non humana tenta/
tio. cum ad hoc ꝙ carnis corruptibilitas ſug/
gerit per conſenſum ſe animus aſtrigit. hec il/
le. Hec caro ſenſualitas ſiue cõcupiſcentia car/
nis que concupiſcit aduerſus ſpiritum. eſt il/
la Eua figuratiue que viro ade: ideſt ſpiritui
ſeu rationi ſuadet edere lignum vetitum: vt ſenſualiſ
cum ea delectetur in malo. Sed audienda non
eſt: quia ad mortem inducere querit: ⁊ a para/
diſo excludere. Sed arguenda dicendo diſſen
ſu quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es.
Job ſecundo capitu. Hec eſt illa egyptiaca mu
lier que pulchrum anima ⁊ corpore ac pruden
tem adoleſcentem Joſeph: frequenter ſtimu/
lat ad oblectandum ſecum. ſed relicto pallio ſe
cularis conuerſationis non attendenda: ſed fu
gienda eſt. Geneſis. xxxix. Hec eſt thamar. que
depoſita veſte lugubri ſcilicet penitẽtie ⁊ com/
punctionis: induta teriſtro apparentis boni ſe
det in biuio quieſcens in vanitate ⁊ volupta/
te vt mulier ornata in habitu meretricio ad ca/
piendas animas Judam qui interpretatur cõ/
fitens: ideſt virum ſeu ſpiritum deo confitẽtem.
fide penitentia ꝑconijs inducit ad illegitimuꝫ
actum. Gene. xxxviij. Sicut ⁊ Berſabee Da/
uid deo deuotum. Hec eſt Jahel que ſyſaram:
ideſt ſpiritum fugientem de prelio tentationũ
inuitat ad quieſcendum in tabernaculo: ideſt
ad curam carnis habendam in concupiſcen/
tia. ⁊ oblato vtre lactis: ideſt delectationis car/
nalis dormientem ab actu rationis occidit. Ju
dicum quarto. Hec eſt illa dalida que interpre
tatur ſitula: que Sanſonem fortiſſimum: qui
eius importunis inueſtigationibus acquieuit
reuelando ſecreta. ⁊ in gremio eius dormiuit:
ideſt nimis curam eius habens crine virtutuꝫ
ſpoliauit. ⁊ Philiſteis ideſt demonibus exce/
candum: illudenduꝫ tradidit. ⁊ ideo aſpere in/
crepanda. Judicum. xvj. Nec etiaꝫ ſatiat: quia
ſitula eſt. ſꝫ duas filias habet ſanguiſugas. que
ſemꝑ dicũt affer. affer. Prouer. xxx. ideſt auari/
tiam ⁊ luxuriam. In ſicco autez diete ſeu abſti/
nentie tenenda eſt vt moriatur. Hec eſt herodi
as copulata herodi. i. diabolo inceſtuoſo: que
pro ſaltatione filie ſue: ſcilꝫ imaginationis vel
delectatiõis carnalis grata mũdanis facit am/
putare caput Joã. baptiſte. qui interpretatur gratia
quaꝫ facit amittere. Marci. vj. Hec eſt deniqꝫ
ancilla oſtiaria: que ſi cuſtodiaꝫ habeat ſenſuũ.
facit Petrum. i. ſpũm xp̄m negare factis. Joã.
xviij. Eſt ergo caro nõ delitijs fouẽda ne vigor
ſue tentationis accreſcat: ſed caſtigãda exẽplo
apoſtoli. Caſtigo corpus meum ⁊ in ſeruituteꝫ
redigo. j. Cor. ix. Sic Sara dña Agar ancillam
ſibi rebellantem verberibus ſubijciebat: ⁊ ſu/

Quib⁹ aſſilaſ ſenſualiſ tas ſiue cõcupiſcentia

gienti ab ea ab angelo dictum eſt ei vt reuerte
retur ⁊ dñe ſue ſubijceretur. Gen̄. xvj. Qui deli
cate pauerit ſeruum. i. coꝛpus in fine ſentiet eū
contumacem. Pꝛouerb. xxix. Sicut ſiba ſuus
miphiboſeth ↄtempſit dn̄m ſuum ⁊ impedi/
uit ne ſequeretur dauid. ij. Reg. xix. qꝛ nimiū
Fabula dominiuʒ ſibi permiſerit in rebus ſuis. ¶ Fa
ſed mo/ bulose narrat Eſopus ſed moꝛalitate notabili:
ralitate ꝙ cum quidam ruſticus per deſertuʒ tranſiret
notabili inuenit ſerpentem frigoꝛe afflictum iacentem
in terra quaſi moꝛtuum. Cui compatiens col/
legit ⁊ in ſinum ſuum poſuit ⁊ caleſecit: qui re
ſumptis viribus intoxicauit eum. Cūqꝫ ille ar
gueret eum de ingratitudine: qꝛ quaſi moꝛtuū
fouerat. Reſpondit. Tu ſcis ꝙ natura mea eſt
ꝙ non noceam niſi caleſactus: ⁊ cum incalue/
ro venenum neceſſe eſt effundere. Nō ergo in/
culpes me ſi pꝛopꝛietatem nature mee ſeruaui
ſʒ tibi imputa qui me caleſeciſti ⁊ fouiſti. Sic
⁊ caro cum ⁊ delicate fouetur venenum cōcu/
piſcentie qḋ in ſe habet effundit. Et iḋ ait apo/
ſtolus ad Ro. xij. Exhibeatis coꝛpa veſtra ho/
ſtiam viuentem ſanctam deo placētem. Hoſtiaʒ
dicit in qua animal mactatur: qꝛ coꝛpus ſenſu
alitati animali mactanda eſt. Uiua tamē rema
net vt ſcʒ ita moꝛtificetur caro ꝙ exercere vale
at que ſibi incumbunt agenda. Ego dn̄s inqꝫ
odio habens rapinam in holocauſtum quod
fit dum indiſcrete coꝛpus maceratur vigilijs:
abſtinentijs ⁊ hmōi. vt dicit Hiero. de conſe.
di. v. non mediocriter. ¶ Quintum tētans eſt
diabolus. ⁊ iſte ſuper omnes tentat ⁊ decipere
querit. ⁊ hoc eſt eius officium. vnde ⁊ antono/
matice dicitur tentatoꝛ. Math. iiij. Accedēs
tentatoꝛ dixit. Loquitur autē vl' ſenſibiliter in
foꝛma humana quam aliquādo aſſumit: vt cō/
muniter dicitur quādo chꝛiſtum tentauit: vel
inſenſibiliter diuerſis modis mala menti ſug/
gerendo. Unde Johā. papa. xvj. q. ij. viſis. ait.
Uerſutus hoſtis mille nocendi habet modos:
nec ignoꝛamus aſtutiam eius. Conatur eniʒ a
pꝛincipio ruine ſue vnitatem eccleſie reſcinde
re ſcʒ per erroꝛes charitatem vulnerare. quod
fit per quodlibet moꝛtale ſanctoꝝ operum dul
cedinem inuidie ſelle inficere: ⁊ omnibus mo
dis quibus pōt genus humanuʒ euertere ⁊ p/
turbare. Dolet enim ſatis ⁊ erubeſcit charitatē
quam in celo nequiuit habere homines ↄſtan/
tes ex lutea materia in terra tenere. Unde opʒ
quātum fragilitati noſtre ↄceditur: vt omnes
aditus nocendi verſutie eius muniamus ne
moꝛs ſcʒ peccati igrediatur per feneſtras no
ſtras ideſt potentias. Hec omnia ibi. ¶ Narra
tur in lib. de ſeptem donis. ꝙ magiſter Joꝛda
nus oꝛdinis pꝛedicatoꝛuʒ ſanctus homo cum
quēdam obſeſſuʒ a demone ſibi pꝛeſentatū ad
iuraret: vt demon diceret ei nomen ſuum. Re
ſpondit ꝙ mille artifex vocaretur: quia mille
modos ⁊ artes habebat ad decipiēdum homi
nes. Et vt ſcias ꝙ veritatem dico. Ego ſuʒ qui
decipio magnos theologos ⁊ decretiſtas ⁊ le/
giſtas: ⁊ phiſicos: barones: milites: pꝛepoſi/
tos: mercatoꝛes ⁊ alios. ⁊ cepit ſinguloꝝ ver/
ba geſtus ⁊ modos ⁊ officia pſentare vſqꝫ ad
domicellas dn̄arum que ſeruiunt eis in came/
ris eaꝝ blandiēdo eis adulando ⁊ molliter lo/
quendo. puta vt diceret. Theologos tento ⁊ de
cipio. vt ſcientifice ⁊ ſubtilia pdicent: vt videā
tur acuti nō vt populoꝛum ſalutē querāt. Que
runt eſſe magiſtri cum non adhuc ſint diſcipu/
li: pꝛedicationes ſibi pꝛocurant. vn̄ plus pecu/
nie vel gloꝛie hauriant. Celebꝛare frequenter
erubeſcere facio. retineo eos a ↄfeſſione vt ma
gis boni habeant occultatis eoꝝ nequitijs. Re
fectiones pingues ſibi pcurare ſuadeo. vt ſint
foꝛtes ad pꝛedicandū: ad acqrendas ⁊ augen/
das pecunias inſtigo: ſub pꝛetextu libꝛoꝝ emē
doꝛum pꝛo ſtudio ⁊ neceſſarijs pꝛouidēdis pā
nos ſeu cappas ſumptuoſas eos habere ſugge
ro vt ſint in reuerentia apud magnates ⁊ popu
los. Uiſitare moniales vel viduas ſub pꝛetextu
pietatis admoneo frequenter vt demū non ſo/
lum ad amoꝛem ſed ad cōmixtionē adducam.
In audientia ↄfeſſionum pꝛincipū ⁊ diuitum
admitto: vt bonum foꝝ eis faciant ne diſplice/
ant: ⁊ ſic vterqꝫ in foueā cadant. Queſtiones ⁊
opiniones nouas inutiles ⁊ populi ſcādalizati
uas inter ipſos magiſtros inuenire laboꝛo: vt
ſibi inuicem moꝛdeant ⁊ inuideāt. ⁊ vt ſcriptu
ras ſacras vt ſimplices litteras dimittāt: ⁊ phi
ſica ⁊ poetica vt magis audita in mediū addu
cant allicio. ⁊ ſic diſcurrere per alia exercitia.
Sed ſupplantaſti ait pꝛopheta. inſurgentes in
me. i. demones ſubtus me dando mihi foꝛtitu
dinem ad vincendū. ¶ Hic diabolus tentatoꝛ
eſt ille obſtinatiſſimus Pharao. qui iſraelitas Diabo/
ideſt fideles egredi affectantes de ſeruitute ei⁹ lus tēta
tyrānica magis grauat in operibus luti lateris toꝛ qb'.
⁊ palearum. tentationibus ſcʒ concupiſcentie aſſimi/
auaritie ⁊ leuis ſuperbie. Sed dei virtute egreſ latur.
ſos in manu foꝛti. adhuc perſequens in mari
penitentie ſubmerſus eſt. Exo. xiiij. Hic tenta/
toꝛ eſt Nabuchodonoſoꝛ potentiſſimus: q foꝛ/
nacem malitie incendere fecit per ſuos mini/
ſtros demones ſeptēplr ideſt per ſeptem vitia
capitalia. ⁊ ad incedendum ponens naptā ma
larum cogitationum: ſtupam pꝛauarum locuti
onum alioꝛum. picem fetentem maloꝛum exē/
ploꝛum in opere alioꝛum: malleolos excuſatio
num vel tribulationū. Sed in hanc miſſi tres
pueri ideſt omnes in tribus virtutibus puros
igne celeſtis gratie ignis non leſit. Daniel. iij.
Hic eſt

Hic eſt ille callidiſſimus herodes qui non pati ens chriſtum regnaturum: multos pueros in bethleem occidit. que interpretatur domus pa nis. i. in eccleſia. vt xp̄m occidat ne ſibi auferat regnum. Sed lz corpora ſanctorum multipliciter afflixerit vſqꝫ ad mortem. xp̄m tamē. i. gratiam eius extinguere non valuit Matth. ij. Sz grauiſſime dei iudicio punitus eſt. De calliditate eius ſeu malicia. dicitur Gen̄. iij. Serpens callidior erat cunctis animantibus terre. Et tn̄ ſubditur. Ipſa mulier. i. ratio cōteret caput tuū. Caput draconis eſt initium tentationis. qđ cuz conteritur reſiſtendo ⁊ ipſe diabolus fugatur Iac̄. iiij. Reſiſtite diabolo ⁊ fugiet a vobis. beatus Amb. in libro de paradiſo. Nemo noſtrum tenetur ad culpam: niſi propria voluntate deflexerit: voluntarium ſibi militem elegit xp̄s: voluntarium ſeruum ſibi diabolus auctionat. xv. q. j. non eſt. De poteſtate eius dicit Iob. xlj. Non eſt poteſtas ſimilis ei ſuper terraz. Et de obſtinatione eius dicitur. Cor eius indurabit quaſi lapis. Ad bellandum ⁊ eum vincendum xp̄s hortatur ſuo exemplo. Unde apoſtolus ad Hebre. v. Non enim habemus pontificem qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris tentatum per omnia pro ſimilitudine abſqꝫ peccato. In quo enim paſſus eſt ipſe ⁊ tentatus: potens eſt ⁊ his qui tentantur auxiliari. Docuit ⁊ modum reſiſtendi.

¶ Secundum autē. §. i.

quatuor ſtatus hoium ſic quadrupliciter tētat. de quibus in ps. Super aſpidem ⁊ baſiliſcum ambulabis: ⁊ conculcabis leonem ⁊ draconez. Aſpis eſt quoad peccātes. Baſiliſcus quoad proficientes. Leo quoad permanētes. Draco quoad preſidentes. Sed qui habitat. i. cōtinue mane in cōfidentia diuini adiutorij: ambulat ⁊ cōculcat cōterens ſathan ſub pedibus ſuis.

Diabolus his comparatur.

¶ Eſt ergo aſpis diabolus quoad peccātes. poſtquā enim ad peccatum induxit malignus. ipſe conatur ⁊ inſtigat hoiem ad permanendū in eo ⁊ non audiendum vocem incantātis. ſ. remordentis conſcientie vel ſcripture diuine talia arguentis vel predicatoris. Sed diuerſas excuſationes ſuggerit vel longitudinem vite. vnde adhuc habeat tempus penitendi ⁊ benefaciendi. In cuius figuram dicitur Geneſ. xxxiiij. ꝙ Sichen poſtquam violauit Dinam filiam Iacob triſtem effectam. blandicijs deliniuit vt ſecum permaneret. Sic diabolus animam virginem et innocentem vitijs varijs: eius integritatem auferens cum conſcientia remordēs eā contriſtat: quia omnis malus impletur penitudine. inquit ph̄s in lib. Ethic̄. diabolus ei blanditur vt non recedat ab eo. vel qꝛ multi alij faciunt ſimilia ſm̄ illud Eccli. xxxij. Peccator vitabit correptionem. ⁊ iuxta voluntatem ſuā inueniet comparationem. i. ſimilez ei in malis. Sz vt dicit beatus Augu. non propterea minus ardebunt qꝛ cum multis ardebunt niſi homic""
ij. q. j. multi. Uel qꝛ dei miſericordia eſt magna ad parcendum peccatis. Sed dicitur Eccli. v. Ne dicas miſericordia dei magna eſt peccatorum meorum miſerebitur. Adijcit enim exempla ſanctorum magnoruz qui ⁊ ipſi lapſi ſunt. ſed aliqui etiam non redierunt ad gratiā. Uel quia penitebit in futurum: ſicut multi fecerūt. ⁊ ſic promittit ſibi vitam longam. Cum tamen dicatur Eccli. v. Ne tardes cōuerti ad dn̄m: ne qꝫ differas de die in diem. Subito eniz tibi veniet ira eius: ⁊ in nouiſſimo diſperdet te. Per iſtas igitur ſuggeſtiones ⁊ ſimiles quibus conatur peccantem detinere in malo. dicitur diabolus aſpis: quia facit peccatorem ſimilez aſpidi que dicitur ſurda. qꝛ dum incantat in vnaz aurem ponit caudam ne audiat incantantem ſuadens. ſ. longam vitam. aliā figit in terraz. i. ad occupatiōes terrenas ita imerſus vt nil cogitet de ſalute: vel ſe terrenis excuſationibus palpando vt dictum eſt. Sed non declines cor meum (ait ps.) in verba malicie. i. non permittas me declinare: ad excuſandas excuſationes in peccatis. qꝛ augetur inde peccatū. Uel etiaz ſic ſuggerit excuſationem ſub occaſione neceſſitatis vite quaſi non poſſit aliter viuere: ſi reſtitueret vel dimitteret artem illicitā. Et ſic videt ſibi ꝙ deus habeat eum excuſatum cum velit vt viuat. Unde ⁊ diabolus vt aſpis ſe habuit in tentatione xp̄i cum ait. Si filius dei es dic vt lapides iſti panes fiant. Matth. iiij. perſuadens ei vitiuz gule ſub pretextu neceſſitatis. Et ſic ſuadet peccatori: vt qꝛ filius dei eſt per creationez ⁊ adoptionez gratie baptiſmalis. lapides. id eſt duras ſn̄ias ſcripturarum que mandant reſtitōnes fiendas vſqꝫ ad mendicitatez ⁊ peccata oīa dimittenda. cōuertat in panes molles mēte opinando ſcripturas mitius īterpretādas.

Profi/cientes tētat ſic

¶ Secundo diabolus eſt vt baſiliſcus tentando quoad proficientes in bono. Dicit beatus Bernardus ſuper ps. Qui habitat. ⁊ ſuper dictum. v. ꝙ baſiliſcus ſignificat vanam gloriam ⁊ inuidentiam. Et ſecundū cōmuniter procedit a primo. Nam ex hoc ꝙ aliquis eſt auidus glorie temporalis: cum videt aliquem quez ex aliqua ſua virtute eſtimat magis ſe laudari inuidet ei. Circa iſta tentat diabolus proficientes in virtutibus: vt querāt. ſ. ab hominibus laudari. Unde Sene. Nulla eſt tam excelſa virtus que dulcedine glorie non tangatur. Unde bea. Bern̄. vbi ſupra. Baſiliſcus vana gl̄ia eſt. Uidete (ait chriſtus) ne iuſtitiam veſtram faciatis coram

homínibus vt videamini ab eis. ac ſi dicat. Ca
uete oculos baſiliſci. Nocet enim baſiliſcus ei
qui prius videtur a baſiliſco q̃ʒ ipſe videat ba/
ſiliſcuʒ: ⁊ tunc ſolo aſpectu ſuo baſiliſcus vene/
no inficit ⁊ occidit. Sed ſi homo prius videt
eum: ipſe baſiliſcus moritur. Uidetur ergo qs
prius a baſiliſco: cum oculus intentionis ſue
mouetur in bonis operibus ob vanã gloriam:
vt. ſ. laudetur ab hoībus ex eis. ⁊ tunc ſpiritua
liter occiditur. q: mortuum eſt opus illud. Sʒ
tunc primo videt ipſe baſiliſcum cuʒ ſibi cauet
ab intẽtione glorie temporalis. ⁊ ſic occiditur
baſiliſcus. i. tale vitium. Qδ tali vitio tẽtet dia
bolus proficiẽtes. habes figurã in Loth Gen̄.
xix. c. ſue filie ſignificant (vt exponit Orige/
nes) ſuperbiam ⁊ vanã gloriam. inebriauerũt
in monte. ſ. virtutum: ⁊ cognite ſunt ab eo. exẽ
pla habes plura in Dauid faciente populuʒ di
numerare. ij. Reg. vlti. vbi etiam ponit ſathã
eum cõmouiſſe ad hoc. Dicit etiam bea. Ber/
nardus vbi. ſ. ꝙ baſiliſcus ſignificat inuidiaʒ.
Sic ei ait Baſiliſcus venenum gerit in oculo.
Noſſe cupis oculum venenatũ nequã oculum
faſcinantem inuidiã cogitato. Quid enĩ eſt in/
uidere: niſi malum in alio videre. hoc enim cu
pit inuidus. Si non fuiſſet ille baſiliſcus. ſ. ſer
pens antiquus inuidia eius mors non introiſ/
ſet in orbeʒ terrarũ. Sed veh miſero homini q
baſiliſcum inuidum primo nõ vidit. ſed viſus
ab eo occiſus eſt. Quod ſpũales tentẽtur: de h
habes exemplum in maria ſorore Aarõ Num.
xij. ⁊ alia exempla in collatione ⁊ in vitaſpřm.
Tentauit baſiliſcus iſte xp̄m de vana gloria cũ
ait Matth. iiij. Mitte te deorſum: vt. ſ. gloria/
Diabo/lus per manen tibus ẽ leo ⁊ q̃/re.
retur ex laude holum inde ſibi ſecuta non leſo
Leo dicitur diabolus quoad permanentes in
bono diuerſis afflictionibus. j. Pet. v. Aduer/
ſarius veſter diabolus tanquã leo rugiens cir/
cuit querens quem deuoret. Rugitu clamat p
terrores ⁊ cõminationes. Unguibus dilaniat
per diuerſa flagella. dentibus dilacerat p mor/
tis tormenta. Sic apoſtolos in bono permanẽ/
tes ⁊ predicantes Jeſum cõminati ſunt princi/
pes ſacerdotuʒ ne amplius in nomine eius lo
querentur. Sed propter minas non deſtiterũt
quin predicarent Actuũ. iiij. Quaſi vnguibus
leo iſte dilacerauit Job. dum egreſſus ſathan a
facie domini ope ſuo diuitias ei abſtulit: igneʒ
de celo ſuper oues mittendo: ⁊ ſabeos ⁊ chal/
deos ad auferenduʒ boues ⁊ aſinas ⁊ camelos
inducendo: ventum concitãdo in aere: quo di/
rutum edificium domus filios ⁊ filias oppͥme/
ret. Demum percutiendo corpus vlcere peſſi/
mo: vt eum ad impatientiam induceret et ad
blaſphemiam concitaret. Sed in omnibꝰ illis
non peccauit Job. c. j. Sicut ⁊ apoſtolus Pau/
lus ait de ſeipſo. ij. Corin. ij. Datus eſt mihi ſti
mulus carnis mee angelus ſathane qui me co
laphizet. quem ſtimulum bea. Aug. ⁊ Remigi
us dicunt fuiſſe infirmitatem corporis capitis:
vel ilionem ſm aliquos. Secundum aũt Gre/
go. in moral. ⁊ Bedam: tentationem carnaleʒ.
Sed quodcunqʒ eſſet: diabolus per hoc tenta/
bat inſtigando ad malum vel retrahere curan
do a bono per tedium. Unde ⁊ ipſe dicit alibi.
Grauati ſumus ſupra modum. ita vt nos tede
ret viuere. Sic ⁊ beatum Antonium proficien
tem in magno feruore verberibus ſenſibiliter
affecerunt. Quaſi dentibus leo iſte deuorauit
cum inſtigauit tyrannos ad occidendum ſan/
ctos: vt exẽplo eorũ alios terreret ⁊ a fide auer/
teret propter mortem crudeliſſimam eorũ que
de ſe eſt vltimum terribilium ſm phm. Sʒ con
culcant ſancti Leonem iſtum contẽnendo vitã
iſtam: ⁊ mortem libenter ſuſtinendo in dei ad/
iutorio: ſcuto fidei protecti. Ita ait ipſe Petrus
v. c. Leoni reſiſtite fortes in fide. Siſr Paulus
ad Hebreos. xj. ſancti fortes facti ſunt in bello
per fidem: obturauerunt ora leonum: extinxe/
runt impetum ignis: effugarunt aciem gladij.
Alij diſtenti ſunt non recipiẽtes redemptionẽ.
ideſt euaſionem mortis. Alij ludibria ⁊ verbe
ra experti. inſuper ⁊ vincula ⁊ carceres lapida
ti ſunt. ſecti ſunt. tentati ſunt. Dicit Bernar. ſu
per. Qui habitat: in dicto. ꝟ. ꝙ nõ defuit chri/
ſto iſta tentatio. Unde ⁊ Lucas dicit. ca. iiij. ꝙ
conſummata omni tentatione. ſcilicet trina in
deſerto: diabolus receſſit ab eo vſqʒ ad tẽpus.
ſcilicet paſſionis. Nam tunc iterum acceſſit vt
leo rugiens vocibus dicentium. Crucifige. et
rapiens manibus gẽtilium crucifigentiũ. Un/
de dicit in ps. xxj. Salua me ex ore leonis. Sʒ
vicit leo de tribu iuda. Nam vt ipſe ait Joan.
xiiij. Uenit princeps mũdi huius: ⁊ in me nõ
habet quicquam. quia patienter et conſtanter
omnia aduerſa: contumelias: flagella: irriſio/
Preſi/dentes tẽtat ſic
nes. ⁊ ignominiaʒ crucis tulit. ¶ Demũ quar
to diabolus vt draco accedit ad preſidentes.
Draco dicitur per aera volitare ⁊ in arena ab/
ſconſus ſuo ſibilo ſeu flatu venenoſo aues de/
ſuper volantes inficit ⁊ occidit. Dicit Beatus
Bernar. Draconem eſſe cupiditatem vel iracũ
diam. Hec vtriqʒ latitans in terrenis inficit etiã
celeſtia. ideſt ſacramenta ſpiritualia per ſymo/
nias vel per munera. His ſcilicet auaritia ⁊ ira
cundia draco infernalis preſidentes vexat et
multos occidit. Et de auaritia clarum eſt. quia
a ſacerdote vſqʒ ad leuitam a maiori ſcilicet re
ctore vſqʒ ad minores: omnes auaritie ſtudent
ait Hieremi. non curantes de ſalute ouium. ſʒ
lana ⁊ lacte. ⁊ quia multa referũtur mala recto
ribus: ⁊ non ab omnibus obeditur. hinc exur/

grunt motus ire.ſed vt dicit Grego.xj.q.iij.ca.
Illa reſtringenda eſt ſub ratione poteſtas.nec
quid agendum priuſquam concitata mens ad
tranquillitatem redeat. Nam cõmotionis ſue
tempore iuſtum putat omne quod feceris. Ten
tauit draco chriſtum de auaritia cũ ait. Mat
thei.iiij. Hec omnia tibi dabo ſi cadens in ter.
ram adoraueris me. Eſt enim auaritia idolo//
rum ſeruitus ſm apoſtolum. His quatuor be/
ſtijs correſpondent ſm bea. Bernar. vbi ſupra
quatuor anime paſſiones.que ſunt principia
vitiorum. Triſtitia aſpidi obſtinationis cũ tri/
ſtetur deſerere vitia. Baſiliſcus ſpei. Sperat
enim conſequi laudem vane glorioſus. Leo ru
giens per tribulationes timori qui de eis ha//
betur. Draco cupiditati ſeu amori. S3 ƀ3 Ber/
nardum vbi ſupra ambulat ⁊ conculcat omnia
iſta iuſtus per quatuor virtutes. Triſtitiam et
obſtinationem per temperantiam .baſiliſcum
inuidie ⁊ vane glorie per iuſtitiam que reddit
deo que dei ſunt. leonem timoris et tribula//
tionis per fortitudinem. Draconem ire ⁊ aua/
ritie per prudentiam.

De decem mo/ .§.ij.

dis tentationis diaboli põ.ciij. Draco iſte quez
tu formaſti ad illudendum ei ſupple eſt in iſto
mari magno: de quo.ſ. dixerat.ideſt in ſeculo.
Iſte diabolus inquit Job dicitur Leuiathan.i.
cete maximum piſciu3 ſuper alios: ⁊ beemoth
ideſt elephas maximum animalium terre dra
co maximum per aera diſcurrentium. Forma/
uit ſiquidem deus hunc maximum dignitate
ſuper omnes puros homies ⁊ angelos. Unde
dicitur Job penulti. principium viarum domi
ni.ideſt maximum creaturarum que dicuntur
vie domini.ideſt operum ſuorum. ⁊ Ezechiel.
xxiij. Tu ſignaculum ſimilitudinis dei. For/
mauit ſiquidem eu3 quia nil de materia in eiꝰ
natura poſuit ſicut in homine ⁊ alijs.ſed purã
formam.ideſt ſpiritum formauit.quia plenu3
formis.ideſt ſpeciebus ſeu ſimilitudinibus re-
rum creaturarum edidit.quas intellectui eius
impreſſit.vnde dicitur Ezechi.xxviij. Cherub
plenus ſapientia ⁊ perfectus decore in delitijs
paradiſi dei fuiſti. Iſtam autem ſcientiam per
peccatum non amiſit: ſed ex longa experientia
malicie adauxit noticiam modorum ad decipi
endum ſuis tentationibus. Quod autẽ ten
tet ⁊ de quibus tentet diabolus. ⁊ quibus mo/
dis tentat notatur. Apoc.xij. vbi dicitur de iſti
us draconis forma ⁊ actione. Signum aliud
apparuit in celo draco magnus ⁊ rufus habẽs
capita.vij. ⁊ cornua decem ⁊ ſuper ipſa decem
diademata. ⁊ poſuit ſe draco iſte ante mulierẽ
quam prius viderat Joan. amicta3 ſole ⁊ luna
ſub pedibus habentem ⁊ in capite coronã ſtel/
larum.xij. Hec eſt eccleſia amicta ſole iuſtitie ⁊
mundi contemptum ſignificat per lunam ſub
pedibus habentem affectum cum corona.xij.
ſtellarum.ideſt.xij.articulorum fidei. Peperit
hec mulier maſculu3. quia de ea natus eſt chri
ſtus totus virilis. qui recturus omnes gentes
in virga ferrea. ideſt rectitudine inflexibili. ip/
ſum ei Jeſu3 dedit ait apoſtolis. caput eccleſie.
ſcilicet ad regendum eam. Queſiuit aute3 dra/
co iſte deuorare eum per mortem corporalem.
per Herodem in infantia. ⁊ per iudeos in viri/
li etate eius intendens etiam deuorare anima3
eius.ideſt in inferno detinere per peccatum.
Sed non potuit quinimo raptus eſt poſt mor/
tem corporalem: ante thronum dei in aſcenſio
ne. Mulier autem ipſa eccleſia eo priuata quã
tum ad preſentiam corporalem ſurgit: vitans
ſcilicet in electis dei. malicias draconis tentan
tis. ⁊ hoc in ſolitudine. ideſt in penitentia ⁊ au
ſteritate vite ⁊ ſecreto conſcientie: ⁊ ibi paſcit
cibo gratie: ſactu moꝫ exinde (ſubditur) preliũ
magnum in celo militantis eccleſie. Et micha/
el princeps eccleſie ⁊ angeli eius preliabantur
cum dracone: ⁊ draco cum eis. ⁊ angeli eiꝰ ma
li adiutores eius. In prelio enim iſto eccleſie.
plures ſunt pro nobis in adiutoriu3 angeli bo
ni. ꝙ ſint angeli mali cum dracone: ad nos de
cipiendum. vt in figura oſtenſu3 fuit Giezi per
orationem heliſei. vt habetur. iiij. Regum .vj.
Et draco quidem pugnat cum Michaele ⁊ ſo
cijs: ⁊ ecõuerſo quãdo videlicet demones ſug/
gerentes diuerſa vitia in tentationibus perſua
dent ad aſſenſum. Sed angeli boni pugnant
pro nobis cum inſtigant ⁊ illuſtrant mentem
tentati ad reſiſtendum diuerſis modis. Demũ
dicitur ꝙ draco ſuperatus angelis bonis. quo
ſcilicet ad electos proiectus eſt in terram ⁊ de/
uictus ⁊c. Draco igitur ſerpens antiquus qui
et ſathanas: eſt vti ꝗ magnus potentia natu/
rali. Nam omnis materia elementaris eſt na/
turaliter ſibi ſubdita ad motum localem. vnde
magnas et mirabiles mutationes facere po//
teſt in elementiſ ⁊ elementatis: etiam circa cor
pora hominum. Rufus dicitur malicia ⁊ aui/
ditate nocendi: vt ſanguinolentus querit mor
tem hominum corporalem et ſpiritualem. Se
ptem capita ſunt ſeptem vitia quibus morden
do in tentando mortem anime inducit. Unde
et dicitur Luce ſecundo ꝙ immundus ſpiri//
tus aſſumit ſecum ſeptem ſpiritus nequiores
ſe: ⁊ intrant in homine ſcilicet vacãte a bonis.
Decem autem cornua quibus ferit ſeu peutit.
ſunt decem modi tentandi quibus vtitur. qn/
ꝗ quidem quoad ſenſus exteriores. ⁊ quinꝗ
quoad ſenſus interiores. videlic3 in imagina/

ſtius in memoria:in intellectu:in rõne:in appe
Tẽtat ritu ſenſuali. ¶ Quantum autem ad viſum ex
ꝑ viſuz. teriorem diabolus tentat rem videlicet que
viſui obijcitur faciendo apparere pulchriorez.
vel inſtigando inſpiciendum rem pulchram ⁊
delectabilem:vt eam inordinate concupiſcat.
Sicut inſtigauit dauid ad aſpiciẽduz pulchrã
berſabee.ex quo aſpectu eum ad adulteriuz in/
duxit.ij.Reg.xj.Similiter vt legitur de beato
Antonio.ꝙ ad heremuz tendenti diabolus diſ
cum argenteum in terra poſuit:vt eo viſo acci/
peret ⁊ ad ciuitatem rediret:ſaltem pauperibꝰ
diſpenſandum Sed dicens beatus Antonius
figmentum tuum hoc diabole eſt:ſed animum
meum nunꝗ̃ poteris reuocare.Quo dicto diſ
cus vt fumus euanuit.Habes etiam exempluz
in legenda beati Andree.de illo ſancto epiſco/
po deuotiſſimo.b.Andree.ad quem diabolus
in ſpecie pulcherrime puelle aduenit.dicẽs ſe
a patre magno domino fugiſſe:q2 contra volũ
tatez ſuam voluit eam nuptui tradere:cum vir
ginitatem ſuaz domino dedicaſſet. vnde ad eũ
vt ſanctum virum dei ſeruuz confugerat:vt ab
eo protegeretur ⁊ iſtrueretur.Et poſt multa ſe/
dentibus ad menſam in prandio ipſa poſita ei
ex oppoſito ad ſedendum diabolus inſtigans
ad aſpiciendum faciem eius cõtinue magis ac
magis pulchriorem apparere faciebat.vt iam
epiſcopus captꝰ eſſet ad concupiſcentiaz eius.
Se beatus Andreas in forma pegrini appa//
rens ⁊ ad oſtium pulſans eum de periculo libe
rauit poſt tres queſtiones ſolutas.declarãs euz
fore diabolum ⁊c̃.Unde ⁊ glo.ſuper illud.Ad
uerſarius veſter diabolus tanꝗ̃ leo rugiẽs cir
cuit querens quem deuoret ait.Circuit hoſtis
antiquus quem deuoret.Nã offert oculis for/
mas illicitas ⁊ facile incitat ad voluptatem:vt
Per au viſu deſtruat caſtitatem. ¶ Quantum ad audi
ditum. tum tentat inſtigando ad audiendum auide
⁊ delectabiliter fabulas poetarum ⁊ ornatum
verborum in ſmonibus magis ꝗ̃ vtilitatem.
Contra quos apoſtolus ad Timoth.iiij.Erit tẽ
pus cum ſanam doctrinam nõ ſuſtinebunt pru
rientes quidez auribus a veritate auditũ auer
tent ad fabulas autez conuertentur.Unde legi
tur in vitaſpatrum ꝙ cum quidaz pater ſanctꝰ
aliquos qui ad ſe venerant gratia edificatiõis
animarum ſuaruz:de ſpũalibus admoneret in
proceſſu ſermonis dormitare ceperunt.Quod
ille perpendens intermiſſa locutione diuinoꝝ:
dixit aliquid fabuloſum.ad quod ſubito exci//
tati ridere ceperunt.ex quo facto oſtendit ille
vir ſanctus quomodo illud erat tentatio ⁊
opus diaboli vt ad ſpũalia dormitare faceret:
⁊ ad fabuloſa auide attendere.Per ſonoras eti
am voces canticorum ſeu cantionum ⁊ inſtru
mentorum muſicorum tentat nimiam in his
delectationem procurans.Unde glo.Aduerſa
rius veſter diabolus.Aures per canora tentat
vt emolliat chriſtianum vigorem.⁊ hoc etiam
in canticis eccleſie ⁊ organis.Unde ⁊ beatus
Auguſtinus in libro confeſſionum ait.Cuz ac
cidit mihi vt me plus cantus ꝗ̃ res que canta
tur delectat:ideſt ſenſus verborum tunc me pe
naliter peccare confiteor.⁊ tunc nollem audire
cantantem. ¶ Quantum ad odoratum tentat
vt in huiuſmodi nimis homo delectetur. vel
quod ſubtilior tentatio eſt.vt ex hoc ad ſui ſan
ctitatis reputationem inclinetur. Sicut legiẜ
in vitaſfratrum de.b.iordane ſancto viro.ꝙ
quodam tempore ſentiebat maximum odorez
de manibus ſuis prodire.⁊ cum ipſe miraretẜ.
vnde hoc procederet ad altare celebrando euz
diceret.Lauabo inter innocentes manus me
as receſſit omnis ille odor:cognouitqꝫ ꝙ ten/
tatio fuerat diaboli.vt illum odorem aſcribe//
ret ſanctitati ſue eximie ⁊ inde ſuperbiret.
¶ Quantum ad guſtum.vt cum homo ponit Guſtuz
ſe ad comedendum ⁊ bibendum propter ſuſtẽ
tationẽ in ipſa comeſtione.nõ iam propter ſub
uentionẽ corporis.ſed propter ipſam compla/
centiã cibi ⁊ potus in guſtu contentetur.Uel ꝓ
pter famẽ aliquid inordinatũ agat. vt ieiunia
debita ſoluẽdo ⁊ hmõi.Sic diabolus xp̃m ten
tauit de gula cũ ait.Si filiꝰ dei es dic vt lapi//
des iſti panes fiãt Mat.iiij.⁊.b.Aug.dicit in
libro ꝯfeſſionũ.Sic me docuiſti dñe. vt tanꝗ̃
ad medicamẽta:ſicut ad alimẽta accedã. Sed
dũ ad quietem ſatietatis ex indigentie mole//
ſtia tranſeo in ipſo trãſitu inſidiatẜ mihi laqueꝰ
ꝯcupiſcentie.Ipſi enim tranſitus voluptas eſt
⁊ non eſt aliud quo tranſeat ex quo tranſire co
git neceſſitas.Et cũ ſalus ſit cã edẽdi ⁊ bibẽdis
adiungit ſe tanꝗ̃ pediſſequa piculoſa iocundi
tas.⁊ plerũqꝫ preire conatẜ. vt eius cã fiat. qđ
ſalutis cã me facere.vel dico vel volo.Hec ille
ad quod facit quod dicit Job.vij.ſm aliam lit
teram.Tentatio eſt vita hominis ſuper terram
ideſt illud vnde viuit ⁊ ſuſtentatur.i.eſus ⁊ po
tus.Aliqñ ſpũales viros tentat de ꝯtrario. vt
mortificãdã talẽ delectationẽ guſtus.vel tenta Spirit/
tionem carnis:iducit diabolus ad vitiũ inſen tuales
ſibilitatis ⁊ indiſcretiõis:neceſſaria ſubtrahẽ ẽt quõ
do.vnde ⁊.b.Ber.ſe accuſabat de indiſcretio/ tentat
ne propter quam incurrit frequentes infirmi/
tates.Et in vitaſpatrum legitur ꝙ abbati Joã/
ni cum propter nimiam abſtinentiam foret de
bilitatus:apparuit ei diabolus dicens.Indul
ge mihi abba q2 te nimis fatigarẜ feci. ¶ Quã. Tentat
tum ad tactum vt inordinate delectetur in eo quoad
Eccĩ.xiij.Qui tetigerit picem. ideſt aliquod tactum
incitans ad fetorez luxurie inquinabitur:ideſt

maculabitur ab ea. Et ideo ait apoſtolus. Co//
rinth. vij. Bonum eſt homini mulierem nõ tã/
gere. ſ. extra matrimonium. Malum eſt ergo
tangere. quod verum eſt: cum ſit cauſa delecta
tionis. Et cum ſemel quidam frater accuſaſſet
ſocium ſuum ꝙ tetigiſſet manum mulieris. et
ille ſe excuſaret. quia mulier ſancta eẽt. Reſpõ
dit beatus Jordanus corã quo fuerat ille in/
culpatus. reprehendendo eum. Terra bona ẽ.
⁊ aqua bona eſt. ⁊ tamen vtraqꝫ cõiuncta ſit lu/
tum quod turpe eſt. Sanctus Leo papa cum ⁊
manus oſculata fuiſſet a quadam vidua ob de
uotionem: incidit in maximam tentationem
carnis qui zelo caſtitatis accenſus manum ſcã/
dalizantem abſcidit. Sed miraculoſe eã beata
virgo Maria cui deuote ſe commendauerat
reſtituit. Et ſubtiliter diabolus aliquando deci
pit perſonas ſpirituales. precipue iuuenes.
Nam aliquando ob quandam familiaritatem
⁊ amiciciam ſpiritualem oſculatur vel ample//
xatur alter alterum. vir mulierem vel iuuenis
iuuenem: ⁊ amplectitur vel ſolaciãdo. Aliquã
do peruenitur ad contactum pudendorũ q̃d
raro eſt abſqꝫ mortali. etiã ſi nõ ſequatur neſa/
ria cõmixtio. Cauenda igitur ſunt iſta. ⁊ in ſe//
ipſo abſqꝫ neceſſitate. ⁊ cum alio extra mrĩmo/
nium. Legitur in lib. de miraculis bea. Hiero
ny. qui intitulatur Cyrillo. ꝙ cum quidam iu/
uenis ſeculo abrenuncians deo ſe deuouiſſet:
audita infirmitate patris eum viſitauit. Et cũ
vna dierum crura patris fricaret cum germa/
na ſua. Nam ⁊ qualitas infirmitatis tales frica
tiones exigebat de conſilio medicine. caſu con
tigit manum fratris contingere manum ſoro/
ris ſue. Indeqꝫ illi tanta tentatio carnis ſecuta
eſt. ꝙ illi non repugnans non multo poſt vſqꝫ
ad inceſtum cum germana deuenerit.

Exem//
plum.

¶ Tentat quoqꝫ ⁊ .§. iij.

ventilat animam cornibus. v. interiorum ſen/
ſuum ſeu potentiarum. ¶ Et primo imagina/
tiuam. imprimendo imagines ⁊ ſimilitudinẽ
diuerſorum que ad vitia tendunt. Unde ⁊ be.
Auguſti. in lib. de diuinatione demonum ait.
Demones terrenorum amatoribus maleſacta
ſuadenq̃ miris ⁊ inuiſibilibus modis per ſub
tilitatem corporum ſuorum corpora hominũ
non ſentiẽtia penetrando a ſe cogitationibus
eorum per quedam imaginaria viſa ſe immi/
ſcendo ſiue vigilantium ſiue dormientiũ. Hec
ille. Unde ⁊ de beata Katherina de ſenis legiĩ
ꝙ cum poſtulaſſet ſibi a domino dari donum
fortitudinis reuelatum ſibi fuit ꝙ perfectiſſi/
me ſibi conſeretur: ſed per experientiam graui/
um certaminum cum viciſſet. poſt que cũ vir
go puriſſima foret per plures dies magnas tẽ/
tationes luxurie paſſa eſt: magis per imagines
ſeu repreſentationes ſibi factas a demone: qꝫ
per carnis ſtimulos. Nam repreſentabaĩ ima/
ginationi omnis actus immundicie: ac ſi vide//
ret virum ⁊ mulierem pariter cõmiſceri. etiam
cum in oratione perſiſteret adeo importune vt
quaſi eſtimaret dominũ a ſe receſſiſſe: nec poſ
ſe habitare in mentẽ tam turpibus cogitatio/
nibus occupatam. Sed viriliter reſiſtẽti domi
nus apparens conſolatus eſt eam: declarans ſi
bi mentem non cogitationibus inquinari quã
tumcũqꝫ turpibus. cum non aſſentit nec eorũ
cauſa exiſtit. ¶ Aliter etiã diabolus tentat in
imaginatione: cum videlicet per ludificationẽ
ſeu preſtigia maleficorum facit apparere quod
in veritate non eſt. Sicut magi pharaonis per
ſuas incantationes fecerunt apparere: ſerpẽtes
qui non erant veri ſerpentes ſm vnam expoſi/
tionem: ſed apparẽtes pharaoni ⁊ ſeruis ſuis:
vt per hoc diabolus induceret ad obſtinatio//
nem. Et in lib. de ſeptem donis refert ille ſe au
diſſe ꝙ quidam incantator adiurabat ſic dmo/
nes ꝙ ipſe imprimebat in fantaſia holũ ꝙ vi/
debatur eis ꝙ vnus gallus qui filo trahebat fe
ſtucam traheret maximum trabẽ cũ maximis
funibus. Et ꝙ incantator modicam ligaturam
feni divideret per plures particulas videretur
aſpicientibus ꝙ diuideret equũ ſuum per fru/
ſta cũ mitteret eis fruſta dicta per hoſpitia eis
receptis. poſt ea recedente illuſione nihil inue
niebant niſi modicas ligaturas feni. Et ſic poſ
ſent induci multa alia exempla. vt de illa iuuẽ/
cula que arte malefica viſa eſt cõuerſa in equã.
Sed beatus Macharius deſtructe virtute ma
leficij oratione ſua apparuit omnibus muli//
er vt prius. Ad hoc etiam facit quod habetur.
xxvj. q. v. epiſcopi. ⁊ capi. nec mirum. ibi vide.
¶ Secundo inuadit ſenſum ſeu potentiã me/
morie dum ad mentẽ facit reducere mala que
egit vel vidit aut audiuit precipue turpia: vt
in eis delectetur. Sic diabolus ad memoriam
reducebat multis ex egypto egreſſis de carni/
bus ⁊ piſcibus: ⁊ alleis ⁊ peponibus: quibus
guloſi veſcebantur in egypto. ⁊ tunc eis care//
bant. Unde ⁊ dicebant Exod. xvj. Utinam eſſe
mus mortui in egypto: quando ſedebamus ſu
per ollas carniũ ⁊c̃. Et Nume. xj. Recordamur
piſcium ⁊c̃. Sic ⁊ beato Benedicto in ſolitudi
ne apparens in ſpecie merule diabolus ipſa di/
ſparente ad mentem ei reduxit quandã iuuẽ/
culam forte ſic vocatam quã amauerat. ex qua
recordatione ſecuta eſt magna tentatio carnis.
Sed ad ſe reuerſus nudũ ſe in ſpinis iaciẽs:
dolore punctionum vicit ſtimulos carnis. Si/
militer ⁊ confeſſoribus ad mentem reducit (cũ
ſunt ocioſi) turpia audita. vt ex curioſitate re/

Tentat
⁊ aggre
dit ima
ginatio
nem.

memo/
riam.

cogitent ⁊ delectentur. vt ⁊ beatus Grego. di-
cit ꝙ plerunqʒ fit vt rector audita tentatione al
terius ⁊ ipſe tentetur. Sed vt ſubdit: cuius li-
beratur a ſua dū ſatigatur aliena: ſi tamē cau-
tus ⁊ timoratus ſit. Sed ⁊ peccatoribus volen
tibus recogitare ⁊ memorarī peccata ſua vt do
leant: ⁊ confiteantur: diabolus inſtigat vt in ip
ſa recordatione delectentur. quod figuratum
fuit in percuſſione ⁊ morte Aſaelis qui inſeq̄-
batur Abner ducem exercitus Saulis. Nam
haſta auerſa retrorſum in inguine percuſſus ⁊
occiſus eſt. Sic peccator perſequens diabolū
ſeu peccatum intendens extinguere eum: ali-
quando auerſa haſta percutitur: dum. ſ. pecca-
ti delectatione quod deſtruere nitebatur occi-
ditur. Et ideo caute procedendum nec multū
immorandum. quod locum habet in peccatis
Intellectum. carnalibꝰ. ¶ Tertio accedit tētator ad intelle-
ctum. ⁊ hoc vel per nature ſubtilitatem eum. ſ.
intellectum ſuum plenum formis ſeu ſimilitu
dinibus omnium rerum applicat humano in-
tellectui. quod tanquam ſpeculū eſt ſuſceptiuū
omnium formarum. Sicut enim de duobꝰ ſpe
culis ſibi ex oppoſito reſpondentibus forma q̄
eſt in vno reſultat in alio: ſic forte eſt in anima
humana ꝙ forma ⁊ ſpecies quā diabolus vult
ei preſentare exhibet in ſua intellectiua: ⁊ ali-
quādo applicat intellectui eam humano vt ſi-
bi reſultēt ita ſubtiliter ꝙ videatur homini ꝙ
ſint cogitationes ſue non diaboli. Et hoc forſi-
tan agit diabolus quando tentat de rebus ſcor
poreis ſeu ſpiritualibus que non deprehendū
tur in imaginatione corporali. Dicit enim alga
zel phs de anima ꝙ anima eſt tabula breuis cō
tinens ſummam omnium que in mundo ſunt:
in qua inuenitur exemplum omnis rei ſʒ quā
ſit poſſibile recognoſcere vniuerſa. Et iſto mo-
do videtur fuiſſe tentatio angelorum malorū
a principio. propter quod dicitur Apoc. xij. ꝙ
draco iſte rufus traxit cauda ſua tertiam partē
ſtellarum de celo. i. angelorum. Nam vidētes
angeli inferiores mali in intellectiua draconis
ſeu luciferi: ſpeciem ſeu ſimilitudinem illius
ſuperbe cogitationis qua appetijt ⁊ eſtimauit
ſua propria virtute peruenire ad gloriā: inde
allecti eius exemplo in ſimilem ſuperbiam la-
pſi de celo ceciderunt. ¶ Uel etiam aliter acce
dit tentator ad intellectum non quidem dire-
cte: ſed indirecte. Nam qꝛ ſm phm neceſſe eſt
quēcūqʒ intelligentem fantaſmata ſpeculari.
Fantaſma autem eſt potentia affixa in organo
Aggreditur intellectū multipliciter. corporeo. vnde ⁊ fantaſmata eius. ſ. ſimilitudi
nes rerū apprehenſarum per alios ſenſus non
ſunt niſi rerum corporalium. ¶ Poteſt diabo
lus varia fantaſmata ſuggerere incitatiua ad
mala a q̄bus intellectꝰ capiat cognitionē. Tū

quia peccatū conſiſtit in conſenſu voluntatis
non in apprehēſione intellectus. etſi voluntas
inclinetur ad aſſentiendū ex obiecto facto per
intellectum: non tamē cogitur. Propterea dicꝫ
Jac. apoſtolus. Reſiſtite diabolo ⁊ fugiet a vo-
bis. Et ad hoc facit qḋ ait aplſ. Ipſe ſathanas
transfigurat ſe in angelum lucis. qḋ agit nō ſo-
lū per corporales ſpecies quibus apparet ſub
ſimilitudine ſanctoꝝ angelorū vel ſanctorū:
vt intellectu apprehendente eum vt angelū bo
num reuerentiam exhibeat: ⁊ demū voluntas
aſſentiat ad aliquod malum: ſed etiā cum tētat
de aliquo vitio ſub ſpecie virtutis. ſm illḋ be.
Grego. diſt. xlv. Sepe vitia ſe ingerunt: ⁊ virtu
tes ſe eſſe ſimilant. Quō hoc opereꝫ diabolus
ponit practicam per multa exempla bea. Gre-
go. lib. xxxij. moral. ſuper illud. Cartilago eius
quaſi lamine. ¶ Uel etiam ⁊ tertio accedit ten
tator ad intellectum: qꝛ vt dicitꝫ in coll. abbatis
ſereni. Diabolus aliquando intellectui ſe appli
cat quadam obſcuritate ⁊ deformi vt obſcuret
mentem humanam ⁊ obnubilet claritatem in-
tellectus: vt in mētis triſticiā maximam veni
at: vel accidiam vel vanum timorū vel bonorū
obliuionem. cōtingit hoc pro corporis debili-
tate: cum. ſ. in illis membris in quibus vigor
animi cōtinetur: imundus ſpiritus inſidens:
eiſqʒ importabile pondus imponēs obſcurita
te teterrima intellectualis ſenſus aīe inuoluaꝫ.
¶ Uel quarto accedit ad intellectum per ſom
nia ⁊ viſiones. Cum enim per ſubtilitatē natu-
re multa ſciat nobis ignota ⁊ ex diſpoſitiōe ele
mentorū vel corpoꝝ noſtrorū plura valeat no
bis occulta noſſe: vt dicit bea. Aug. xxvj. q. iij.
ſciendum. Prenūciat aliqua futura aliquibꝰ vt
illis ſic euenientibꝰ aſſueſiant tales eis demo-
nijs credere: ⁊ tandem in interitū ducunt. ⁊ idō
non multum credendum ꝓphetis modernis.
Egrediar (ait diabolus) ⁊ ero ſpiritus mendax
in ore omniū ꝓphetarum. iij. Regū. xxij. Et ſic
deceptus fuit Achab rex iſrael. Legitur ꝙ qdā
heremite venerunt ad ſanctum Antoniū vt cō-
ferrent cum eo de ſuis reuelationibus. Beatꝰ
autem Anto. predixit ſeu expreſſit quedā q̄ eis
acciderant in via ſibi a quocūqʒ homine nō in
timata. ⁊ īter cetera de morte aſini eoꝝ in via.
Cūqʒ illi quererēt vnde hoc habuiſſet. Rn̄dit ſi
bi hoc a dmonibus reuelatū vt ex hoc illi diſce
rent reuelationibus non de leui acquieſcēdū.
cum hoc aliquādo ꝓcedat a diabolo vt tandē
decipiat. ſicut de quodam legitur in vitaſpꝛm.
ꝙ cum aſſuetus eēt hmōi reuelatiōibus crede
re: tandem reuelauit ei ꝙ pater ſuus veniebat
ad eum ꝓpter quod occurreret ei. Et addidit.
Ipſe venit vt occidat te iratus contra te. Et in ſi-
gnum accedit cū bipenni in manu: vt te cū ea

percutiat. Unde tu cū prius percute: ne te occidat. Quod ille miſer credens occurrit patri: et cum viderit bipēnem in manu quem a caſu detulerat: nō vt eū pcuteret: exiſtimauit verū eſſe qḋ ſibi releuatum fuerat. vnde gladio quez tulerat patrem occidit. ⁊ diabolus in eū poteſtatē accipiens ſubito ſuffocauit. ¶ Accedit quarto tētator ⁊ draco ille ad rationē que facit diſcurſum de vno ad aliud. vt cum ſuggerit rōni eſſe falſum vel impoſſibile qḋ predicatur de articulis fidei ⁊ ſacramentis. adducens rōnes naturales in contrariū. vel cum inducit rationē ad perplexitatem. de quo exempla habes ⁊ practicam diſt. xiij. nerui. ibi vide. Uel cū inducit rationes ex ſcripturis ad perſuadendū malum. ſicut diabolus cum xp̄m tentauit in deſerto: vt mitteret ſe deorſum de pinnaculo templi: inducens auctoritatem pſalmiſte ad oſtendendum ꝙ non lederetur. Scriptum eſt enim. Quia angelis ſuis deus mādauit de te vt cuſtodiāt ⁊c. Matth. iiij. intendens ex illa ſui delectione ad ſuperbiam inducere. Sic ⁊ ſanctam Juſtinā tētauit. Nam accedens ad eam ſub ſpecie puelle: ex adiuratione Cypriani tunc magici: obtulit ſe ad manendum ſecuz ⁊ in perpetua virginitate deo ſeruiendum. Una autem dierum cepit ſibi dicere. Timeo ſoror mea ne ex iſta virginitate noſtra amittamus pmiuz celeſte qḋ querimus. ex eo ꝙ facimus ꝯtra diuinum pceptū Geñ. ix. Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terram. Qḋ mandatum oēs antiqui ſancti impleuerunt Abraā Dauid ⁊ ceteri. Sed virtute orationis Juſtine innotuit deceptio eius. Unde facto ſigno crucis ſubito euanuit. Siſr de filio regis Joſaphat. conuerſo ad fidem per Barlaaz dicit Joā. dama. qui eius hyſtoriam ſcripſit. ꝙ cum conſilio Teocle peſſimi viri miſſe fuiſſent ad eum ſeducendū ⁊ auertendum a propoſito caſtitatis ⁊ a fide pulcherrime puelle. ⁊ iter aīs filia cuiuſdam regis ſpecioſiſſima ei promittebat ſe futuram xp̄ianam: ſi matrimonium cuz ea vellet contrahere. Et diabolus loquebaſ per os eius per auctoritatē veteris ⁊ noui teſtamēti: oſtendens ħ laudabile vt ad Hebre. xiij. Honorabile connubium thorus imaculatus. cum ille renueret ſubintulit ipſa vel ſaltem ſemel cognoſceret ⁊ ipſa cōuerteretur ad fidem ⁊ cā eēt ſue ſaluationis: diabolo viriliter reſtitit. Per hanc viam accedit tentator cū aliquos ad hereſim trahit. perſuadens errorem per auctoritates ſcripture male ⁊ falſe expoſitas. vt qr chriſtus dixit Jo. xiiij. Pater maior me eſt. Hinc Arrius cum ſequacibus ſumpſit ſibi occaſionem erroris dicens filium dei minorē patre ſm deitatem: cum chriſtus ibi loqueretur de ſe ſꝫ humanitatem. Unde ne quis decipiatur in hmōi recurrendum eſt ad expoſitionem eccleſie non proprio ſenſui. ¶ Tentat ⁊ de fide ſubtilr vel de deſperatione. ratione oſtendens hominem non poſſe ſaluari propter multitudinez vel magnitudinem peccatorum ſicut ⁊ tentauit beatum Bernardum in infirmitate graui cōſtitutum cui viriliter reſtitit ei reſpondendo tentanti: ſe non ſuis meritis vel operibus: ſed miſericordia ⁊ liberalitate Jeſu chriſti poſſe ſaluari. ⁊ hoc ſperare. Et in lib. de ſeptem donis refert auctor ſe vidiſſe pium ⁊ deuotum religioſum tentatum. Utrum mundus eſſet aliqd vel ſomnium tm̄. Et vtrum animaz haberet. Et vtrum deus eēt ⁊ de hoc vſqꝫ ad mortē dolebat: adeo vt in procinctu erat deſperationis niſi ſaniori vſus fuiſſet conſilio. ſcilicet ꝙ non curaret: qa culpa ei non erat: ex quo diſplicentiā habebat. Refert idem ꝙ cum eſſet in quadaz ciuitate inquiſitor contra hereticos acceſſit ad eum mulier nobilis innocens ⁊ deuota: offerens ſe vt cōbureretur tanquam heretica: cuz cogitaret peſſima de articulis ⁊ ſacramentis. Et cū interrogaret eam ſi eis cogitationibus aſſentiret: vl' ei placerent. Reſpondit cum lachrymis ꝙ potiꝰ vellet mori ⁊ cōburi ꝗ̄ illas habere cogitationes. Tunc ille conſolatus eſt eam ⁊ confortauit ꝙ non curaret de eis ſed contemneret quia nō peccabat ex quo ei diſplicebant. Unde conſolata remanſit: ⁊ tales tentationes euanuerunt. ¶ Accedit quinto tentator ad ſenſualitatez ſeu appetitum ſenſitiuum. Sicut enim in primorum parentuz tentatione ſerpens antiquus acceſſit primo ad euam ⁊ ſeduxit. ⁊ per eam virū in eſu ligni vetiti delectantis. Ita vt dicit magiſter ſenten. in ſecundo libro. diabolus in tentando accedit ad ſenſualitatez vt delectetur in aliquo modo quod diabolus ſuggerit. ⁊ eam complacentiam in re prohibita porrigat viro: idelt rationi ſeu ſpiritui vt aſſentiat. et licet in ſenſualitate non inueniatur mortale peccatuz: ſm beatum Tho. in prima. ij. tamen per eaz peruenitur ad mortale: cum ratio aſſentit obiecto crimini vel etiam cū ratione occupata ⁊ diſtracta circa alia: pcurante diabolo non repellit talem delectationē ſenſualitatis in criminalibꝰ. vel reprimere negligit precipue aduertens periculū. ſicut accidit in delectatione moroſa vbi eſt mortale. Propter quod dicitur Hieremias iiij. Uſqꝫquo morabuntur apud te cogitatiōes noxie. ¶ Hec tentatio figurata fuit ſm Origenem in lupo Hiſmaelis cum Jſaac. quem apoſtolus ad Gal. iiij. appellat perſecutionem. Dicit enim ꝙ is qui ſm carnem natus eſt. ideſt appetitus ſenſualis: perſequebatur eum qui ſm ſpiritum natus erat. ideſt appetitū rōnalez. Et quoad lſam dicitur ꝙ Hiſmael iocando ita ſe

Aggreditur ⁊ rōnez ⁊ quo.

Tentat ⁊ de ſuide.

Aggreditur ⁊ appetitu ſenſitiuum.

habebat tanꝗ̄ vellet ei dominari: vel q: facie/
bat imagines luteas inducens illū ad adoran
dum ſeu venerādum. Sic appetitus ſenſualis
diabolo inſtigante vult dominari rationali ap
petitui ⁊ terrena querere: colere ⁊ venerari. Sꝫ
ſarra .i. ſapientia hoc perpendēs ſuadet abꝛae
viro .i. homini virtuoſo. vt eyciat eum cū agar
matre ſua .i. appetitū ſenſualem cū appꝛehen/
ſione ſenſitiua que ipſum generat .i. eos coerce
at ne dominentur rationi. ¶ Permaxime aūt
conatur diabolus inclinare appetitum ſenſiti/
uū ad venerea tanꝗ̄ quid naturale. Et vt ma
gis inclinet. aliquando etiam motus carnis ex
citat. qui poteſt eſſe peccatum ſi ratio aſſentiat
vel repmere: ⁊ ad petram allidere negligit. Ali
quando etiam arte diaboli per aliqua viſa vel
audita. vel imaginata: tentatio vel modus illi/
citus pꝛocuratur. Et inexperti quadam curioſi
tate incitari vt experiantur delectationē. vt qd
maximum bonum quod turpiſſimuꝫ eſt. vnde
⁊ maxime erubeſcibile. Propter quod legitur
de quadam virgine deo ſeruiente. ꝙ cuꝫ ex ni/
mia familiaritate incidiſſet in peccatum cum
quodam ſacerdote etiam deuoto: in tantuꝫ do
loꝛem ⁊ confuſionem incidit de illa miſeria ꝙ
pꝛe triſtitia moꝛtua eſt. Ignitas vel incognitas
carnis tentationes: diabolus immittit etiam in
ſuos dei. Unde ſanctiſſim⁹ Hiero. de ſe ait ad
Euſtochiuꝫ. Quotiens in heremo conſtitutus
in illa vaſta ſolitudine que exuſta ſolis ardoꝛe
hoꝛridum monachis pꝛeſtat habitaculuꝫ puta
ui me romanis delitijs intereſſe. Hoꝛrebāt ſac/
co membꝛa defoꝛmia. Squalida cutis ſitum
ethiopiſſe carnis adduxerat. Quotidie lachꝛy/
me: quotidie gemitus. ¶ Et ſi qſi repugnantē
ſomnus iminens oppꝛeſſiſſet. vnde humo vix
oſſa coherentia collidebam. De cibis ⁊ potu ta
ceo cum languentes aqua frigida vtātur. ⁊ ac/
cepiſſe aliquid coctum luxurie ſit. Et tamē ſcoꝛ
pionum ſocius ⁊ ferarum ſepe chorís intererā
puellarum: ⁊ in frigido coꝛpoꝛe ⁊ carne ꝓmoꝛ
tua ſola libidini incendia pullulabāt. Hec ille.
Unde dicitur de diabolo Job penul. ptās eius
in lumbis. ⁊ virtus eius in vmbilico terre. i. ꝓ
maxime tentat ⁊ ſepe ſuperat per vitiū luxurie
tam viros ꝗ̄ mulieres. Incitatiuuꝫ enim libi/
dinis in viris dicitur in lumbis. q: inde ꝺcidit
ſemen ab eis: quoad mulieres dicit in vmbili/
Exēpla. co. q: ex eo loco in eis deciditur ſemen. ¶ Exē
pla hēs multa in vitaſpatrum. Spēaliter de il/
lo patre qui quendam iuuenē multum de hoc
vitio tentatum non eſt conſolatus. nec confoꝛ/
tauit: ſed dure arguens in deſperationeꝫ miſit.
Quem cum euntem ad ſeculum abbas Apollo
inueniſſet: ⁊ cauſam audiſſet conſolatus eſt cū
dicens ⁊ ſe hmōi tentationibus impugnari. ⁊

ſic reduxit ad cellam. poſt quod acceſſit ad il/
lum ſenem qui illum ita in deſperationem in/
duxerat: ⁊ rogauit deum vt tentationes illius
iuuenis ipſe pateretur. Quo facto cum in cellā
eius intraſſet. inuenit ita eum turbatum ⁊ qua
ſi amentem effectum a tentatione carnis vt vel
let ad ſeculum redire. Sed ille admonuit eum
⁊ dixit hoc ei accidiſſe vt diſceret compati ten/
tatis. ⁊ non inducere in deſperationem. Et oꝛā
te pꝛo eo ceſſauit tentatio. Exempla patent bea
toꝛum Benedicti. Bernardi ſe imergentis in
aquam gelidā. Franciſci poſt flagellum diſci/
pline in niuibus permanentis in nuditate. ⁊ in
vitaſpatrum de eo qui cuꝫ ex compaſſione mu
lierem meretricem ab alijs miſſam. vt illum ad
peccandum induceret in cellam recepiſſet de
nocte ne deuoꝛaretur a beſtijs. dum tentaretur
vehementer poſuit digitos manus ſingulos
ſingillatim ad lumē lucerne. vt doloꝛe combu/
ſtionis ignem tentationis extingueret illa vi/
dente ex hoꝛroꝛe moꝛtua eſt: ſed poſtea ab eo re
ſuſcitata. ¶ Nota etiam exemplum notabile
in legenda ſancti Baſilij de quadam puella vir
gine quam pater deuotus patri deo vouerat.
In cuius amoꝛem quidam iuuenis de ſeruis
patris exardeſcens pꝛocurauit per opera dia/
boli ipſo fidem abnegante ꝙ illa puella ita ac/
cenſa eſt in amoꝛem ſui ꝙ langueret ad moꝛtē
Unde rogauit patrem obnixe ꝙ daret ei illum
in virum alꝰ moꝛeretur. quod ⁊ factum eſt. Sꝫ
Baſilius illum reduxit ad penitentiam. Terri
biliter diabolus tentat per vitia carnis ⁊ peri/
re multos facit. Narratur in li. de ſepteꝫ donis
de quadam muliere ſic ſeducta a diabolo. Ce/
pit illa apud ſe cogitare: ꝙ eſſet munda ⁊ pura
mulier: ⁊ talis ꝙ eſſet digna ꝙ dominus face/
ret ei aliquas conſolationes viſibiles. Et cū ali
quando eſſet in camera ſua ſola de hoc cogi/
tans. viſus eſt ei fulgoꝛ maxim⁹ in camera ſua
intrare. ⁊ cum eo quidam rex pulcherrimus cō
ſtipatus multitudine plurimoꝛum hominum
dicens ipſi timenti ꝙ non expaueſceret: q: eēt
chꝛiſtus cum diſcipulis ſuis veniens ad ipſaꝫ
conſolandam. Cui cum multa blanda dixiſſet.
⁊ multa ei pꝛomiſiſſet ſi in eius amoꝛe perſeue
raret ⁊ ipſa hoc ſe facturam pꝛomitteret receſ/
ſit pꝛomittens ei ꝙ eam ſepe viſitaret. veniens
ſimiliter ſecunda vice ſollicitauit eaꝫ ad ample
xus ⁊ ſedam cōmixtionem. Qua conſentiente
fecit eam iurare ꝙ non reuelaret alicui familia
ritatem ſuam. ſed occultaret ex humilitate plu
rima pꝛomittens. Tertia nocte in ſpecie nō ita
ſpecioſa apparuit. deinde in foꝛma militis. alia
vice in foꝛma clerici. Alia in foꝛma ruſtici. alia
in foꝛma monachi. Poſtea in foꝛma goliardi.
Demum mulier perpendens ſe deceptaꝫ a dia

dolo acceſſit ad confeſſorem totum negocium
referans cum contritione. Ueniens autem ad
eam diabolus ſequenti nocte fere inſanire vi//
debatur. ⁊ cōminans ei cum non poſſet eã op
primere volebat extinguere: ſed non poterat.
Quotiens autẽ peccabat etiam venialiter dia
bolus eam magis terrebat. Quando autẽ cō
feſſa erat ⁊ cōmunionẽ recipiebat: a longe ſta
bat. nec poterat appropinquare vel ita ea tur//
Exēplū bare. ¶ In vitaſpatrum etiam legitur ꝙ qui//
dam ſacerdos idolorum vidit in quodam tem
plo caſu nocte ibi dormiens ſathan aduenire
cum maxima multitudine vt iudex ⁊ cum poſi
to throno ei ab aſſiſtentibus demonijs exige//
ret rationem a ſingulis de malis ad que indu//
xerant quos tentabant. vno referente ꝙ fece//
rat quandam nauim ſubmergi in mare: ⁊ inde
multos ſuffocari: fecit eum ſathan rex flagella
re vt inutilem ſeruum qui tam paruum mali ꝓ
curaſſet. Alio vero referente ꝙ in quibuſdam
nuptijs ſe reperiens inter conuiuas ſuſcitaue/
rat rixas: adeo ꝙ multus ex eo ſanguis effuſus
eſſet: ⁊ ſponſus ⁊ ſponſa occiſi. Hunc etiam iuſ
ſit vapulare tanꝙ remiſſum ⁊ negligentem.
Surgens e medio tertius dixit ſe per. lxx. an//
nos tentaſſe quendam anachoritã in heremo
de fornicatione. ⁊ illa nocte obtinuiſſe victoriã
illo collapſo. Hunc ſathan amplexatus eſt: ⁊ co
ronam capitis ſui ei impoſuit: multum collau
dans de ſtrennuitate ſua ſuper omnes. Mul//
ta exempla ad idem induci poſſent. Et quos in
vigilia inquinare non valet: in ſomnis illudit.
Nam etſi non imputetur ad culpam qđ in ſom
nis accidit: imaginaria cōmixtio quantūcunꝙ
feda tamen poteſt eſſe culpa. cum videlicet ex
crapula: vel precedenti turpi cogitatione cum
delectatione: vel mentis relaxatione ſm beatū
Tho. in. iiij. ⁊ diſt. vj. teſtamentum. Tamē dia//
bolus ſic illud in ſomnis: vt in talium recorda
tione expergefactus delectetur: vel vt inducat
accidiam ſeu triſtitiam inordinatam. vel vt p//
ceptionem eucariſtie impediat. Sicut legitur
in collatione theone de quodam qui in feſtis
cum debebat cum alijs cōmunicare talem illu
ſionem patiebatur. ⁊ cum perpenderent p̄res
illum non eſſe in cauſa huius conſuluerunt ꝙ
propter hoc non abſtineret a cōmunione. quo
facto ceſſauit illuſio talis. Et ſic oſtenſum eſt ꝙ
ex opere diaboli procedebat.

¶ Uiſo de corni/ .§. iiij.

De ſuſ/ bus huius draconis modis: ſcilicet quibꝰ ten//
fragijs tat declarandum eſt quomodo illudatur. quibꝰ
⁊ tenta ſcilicet ſuffragijs ⁊ modis deijciatur. Dicitur
tiones enim draco iſte quem formaſti ad illudendum
ei: ideſt vt ei illudatur. Tenetur autem lxv cō
ſecutiue non cauſatiue. vt illud ps. l. Malum
coram te feci: vt iuſtificeris in ſermonibꝰ tuis.
Nō peccatū dauid cauſauit iuſtificationē dei:
ſꝫ ex pctō dauid hoc ꝯſecutū eſt vt deꝰ īueniat
iuſtus. i. verax ī ſermonibꝰ ſuis. illo vꝫ ps. cxv.
Oīs hō mēdax. vel illud Ezech. xviij. In qua/
cūꝙ die pctōr ꝯuerſus fuerit oīum iniquitatum
eiꝰ nō recordabor. Et tūc lxv: referſ ad illud a
delicto meo mūda me. Sic ad ꝓpoſitū. Nō. n.
deus creauit angelos ſeu draconē vt tētet. qꝛ
vt dī Ja. j. Deus intētator malorꝫ eſt: ipſe nemī
nē tentat. ſ. ad ſeducendum. Sed cum preſci//
ret deus eum conuertendum eē in draconem
malicia ſua. ⁊ cupientem ex eo inficere ⁊ occi//
dere holes ſicut ipſe deus ex oibꝰ malis elicit
maiora bona. ita de malicia draconis hoc eli//
cit ex tētationibus eius vt hoīes ꝓficiãt gratia
eius reſiſtentis. Sic ergo illuditur cū ſupabaſ
ab hoībꝰ. Illudiſ cū ei inſultaſ ⁊ derideſ. Illu
ditur cū ex eius īpugnatiōibꝰ dū intēdit bonū
virtutis electis ſubtrahere eis augeſ. vñ btūs
Amb. Illudiſ ergo diabolus vt ſeipſum mor/
ſu ſuo vulneret: ⁊ contra ſe armet quem debili
tandum putauit de pe. di. j. fieri poteſt. Primo
ergo videamus de modis ⁊ auxilijs quibus
draconi illudamus: ideſt tentationes eius vin/
cendo. Et primum quidem ⁊ principale eſt dei
gratia ſine qua nihil fit ſm illud ps. xciij. Niſi
quia dominus adiuuit me: ſcilicet per gratiã
paulominus habitaſſet in inferno anima mea
Et illud. Niſi dominus cuſtodierit ciuitatem:
fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. Et apoſtolus
ij. Cor. xij. Cum ter oraſſet vt ab eo auferreſ ſti
mulus carnis: ideſt tentatio. ſibi fuit reſponſũ
Sufficꝫ tibi gr̄a mea. In quocūꝙ minimo gra
du gratia habeatur ſufficit ad reſiſtendũ om/
ni tentationi ſiquis velit ſequi inſtinctum eius
Unde ⁊ Job. xvij. Pone me iuxta te. ſ. ꝑ gr̄am
⁊ cuiuſuis manus pugnet contra me. Sicut
autẽ diabolus. vt dictū eſt. hꝫ multos modos
ad tentandū. ita ⁊ gr̄a dei ⁊ eccleſia docet mul
tos modos ad illudendum ei ⁊ ſuperandū. vn
de ⁊ Cant. iiij. dicitur. Naſus ſponſe. ideſt di//
ſcretio eccleſie quo diſcernit odores virtutum
a fetoribus vitiorum ſicut turris dauid que
edificatur cū ꝓpugnaculis: mille clypei pēdēt
ex ea oīs armatura fortiū. i. vigor eccleſie q eſt
ex gratia qui dicitur vt turris: qꝛ a remotis vi
det inſidias diaboli propugnacula ſunt auxi//
lia angelorum: mille clypei ſunt auctoritates
ſcripturarum. oīs armatura fortium ſunt vir/
tutes et exēpla ſanctorꝫ. ¶ Scđm adiutorium
ad illudēdū diabolū ⁊ ſuperādū eſt oꝛo Mat.
xxvj. Uigilate ⁊ orate ne intretis in tentationē
ideſt per orationẽ nō ſuccūbetis: ſed vincetis
tētatorē. In huius figurã legiſ Exod. xvij. ꝙ

Moyſes dum perſeuerabat in oratione mani
bus erectis ad celum exercitus eius vincebat
Amalech. dum dimitteret manus vincebatur
ab Amalech. vt exponit. b. Hiero. di. xxxvi. Si
quis vult. Amalech interpretatur lingens ſan
guinem. ⁊ ſignificat demones qui delectantur
in peccatis noſtris deſignatis per ſanguinem.
dum ergo mens orat exercitus potentiarū ani
me vincit tentationum pugnam. Dum relaxa/
tur ⁊ ab oratione ceſſat deijcitur. Et in vitaſpa/
trum dicebat abbas Joannes: ꝙ monachus: im
mo ⁊ quilibet debet eſſe ſimilis ſedenti ſub ar/
bore. qui cum non poteſt effugere malas beſti/
as occurrentes ſibi: aſcendit arborem. ita ho/
mo aſcendens ad deum per orōnem vitat mor
ſus demonum. Eſt enim oratio ſm Damaſce/
num: aſcenſus intellectus in deum. ¶ Tertiū
ē humiliatio ps. cxiiij. Cuſtodiēs paruulos do
minus: ideſt humiles: ne ſcilicet ledant a mul
tis leſiuis occurrentibus. Et ſequitur humilia
tus ſum ⁊ liberauit me: ſcilicet a periculis iſer
ni. de quibus locutus fuerat cum inueniſſe. i.
tentationes. Legitur de. b. Antonio ꝙ cum in
oratione poſitus vidiſſet mundum plenum la
queis ſeinuicem connectentibus ⁊ clamaſſet.
O quis iſtos euadet? Reſponſuȝ eſt a deo. So
la humilitas. Jta enim connexa ſunt ad inui/
cem vitia: vt dum quis vnum querit euitare
incidat in aliud. Cum enim quis vult vitium
gule domare: incidit ad inſenſibilitateȝ. Et ecō
uerſo cum querit vitare indiſcretionem. inci/
dit in gulam. Cum triſtitiaȝ vult remouere: in
cidit in diſſolutionem ⁊ vanam leticiam. ⁊ ecō
uerſo. Cum ſemel diabolus in angelum lucis
transformatus apparuiſſet cuidam: ⁊ diceret
ſe eſſe gabrielem archangelum: ille ſe humili/
ans ait. Uide ne mittaris ad alium. Ego enim
non ſum dignus vt angelus mittatur ad me.
qui ſubito euanuit. De alio legitur in vitaſpa/
trum: ꝙ cum demones vellent decipere euȝ: di
xerunt. Uis videre chriſtum? Reſpondit Ana
thematizo vos ⁊ eum de quo dicitis: quia chri
ſto meo credo dicenti. Si dixerint vobis hic eſt
chriſtus: nolite credere. ⁊ ſubito diſparuerunt
¶ Quartum eſt velocitas reſiſtendi ps. Bea/
tus qui tenebit ne ſcilicet vltra procedant. ⁊ al
lidet mortificando paruulos ſuos primos mo
tus tentationum: ad petram conſtantie ſeu re/
ſiſtentie de pe. di. ij. in ſalicibus. Poeta ſcili/
cet Ouidius. Principijs obſta: ſero medicina
paratur. Cum mala per longas conualuere mo
ras Hiero. Interfice hoſtem cum paruulus eſt.
¶ Jn huius figuram dictum fuit antiquo ſer
penti Geñ. iij. Jnimicitias ponaȝ inter te ⁊ mu
lierem: ideſt animam ⁊ ſemen tuum. quod eſt
ſuggeſtio peccati. ⁊ ſemen illius quod eſt natu
ralis inſtigatio ad bonum. Jpſa conteret caput
tuum: ideſt ex hoc te ſupabit. ſi caput: ideſt pn
cipium tentationis abhorreat ⁊ extinguere co
netur. Contritus in capite inſidiatur calcaneo.
ideſt fini operis boni per aliquam elationem:
vel incircunſpectionem: vel fini vite. Unde in
vitaſpatrum legitur de quodam qui vexabat
ab inmundis cogitationibus a diabolo: ꝙ cum
ad quendam ſanctum virum recurreret expo/
nens ei tentationes ſuas vt pro eo oraret. Cuȝ
pluries ad eum rediret pro ſimili cauſa ⁊ ille p
eo pluries oraſſet: admirans ꝙ non exaudiret
vt a tentationibus ille liberaretur ne eis ſuccū
beret. oſtenſum eſt ei diuinitus ꝙ ille erat in
cauſa: quia non ſubito imundis cogitationibꝰ
reſiſtebat: ſed in eis moram faciebat ⁊ iocabat
cum eis. Unde reuertentem ad eum admonu/
it oſtendens ei defectum ſuum per exemplum
poſuit enim ſuper humerum eius inclinatum
ſaccum plenum terra vt portaret. Et cum ſur/
gere vellet ille pater retinebat ⁊ deprimebat ex
parte poſteriori. Cui pater ait. Quare non ſur/
gis vt portes. Reſpondit ille non valeo: quia
tu impedis ⁊ deorſum trahis ſic ⁊ tu inquit pa
ter negligentia ⁊ deſidia tua impedis defe/
ctum orationis mee pro te. Exinde ſenex cū nō
deorſum traheret: ſed iuuaret ſurſum eleuari.
de facili ſurgebat ⁊ portabat. ¶ Quintum eſt
ſacre doctrine frequentatio. Prouer. xxx. Om
nis ſermo dei clypeus ignitus ps. Scuto cir/
cundabit te veritas eius ſcilicet ſcripture. non
timebis a timore nocturno tentationum ſcili/
cet. Sed non ſolum eſt ſermo dei armatura de
fenſiua vt ſcutum: ſed vt offenſiua demonis vt
gladius. Unde apoſtolus ad Eph. vi. poſtꝗ̄ di
xit. Sumite armaturam dei: vt poſſitis ſtare
aduerſus inſidias diaboli. ſubdit inter cetera
arma ſpiritualia. Et gladium ſpiritus accipite
quod eſt verbum dei. Ut enim idem dicit. Ad
Heb. iiij. Uiuus eſt ſermo dei ⁊ penetrabilior
omni gladio ancipiti ⁊c̄. Sic dominus noſter
princeps exercitus eccleſie in deſerto tentatus
cum auctoritate ſcripture ſe defendens diabo/
lum ſuperauit Mat. iiij. prout in figuram da/
uid in prelio ſingulari cuȝ lapide ſcripture oc/
cidit imanem goliath. vt habetur. j. Reg. xvij.
Et etiam pene omnia prelia que habentur in
ſacra ſcriptura figurant prelia tentationum. et
in ipſa ſcriptura habentur remedia contra om
nia tentamēta. vt ait. b. Gre. in moral. ¶ Sex/ d. ti. xj.
tum remedium ad vincendas tentationes eſt ca. iij.
reuelatio tentationum patri ſpirituali: ⁊ pma/
xime in confeſſione. Unde in figuram dicitur
Judicum. j. ꝙ iudas qui interpretatur confeſ/
ſio factus eſt dux belli tanꝗ̄ ſcilicet precipuus
ad ſuperanda bella tentationum. Ad hoc facit

quod dicitur in Prouer. Qui reuelat ſecreta.
ideſt occultas tentationes perdet fidem amici
ideſt diabolus qui erat amicus eius per pecca
tum conſentiendo: non confidit de eo timens
ne reuelet in confeſſione. vel patri ſpirituali oc
cultas tentationes: ⁊ ſic remaneat ipſe confu//
ſus. Quidam etiam patrum dicebat ꝙ nihil
ita elidit virtutem demonum ſicut ſiquis reue
let ſecreta malarum cogitationum ſanctis pa/
tribus. Naʒ reuelare ſocijs niſi ſint bene timo
rati. hoc eſt ſibi augere certamen ⁊ alteri peri/
culum. In collatione patruʒ habetur credo ab
batis moyſi de abbate Joanne adoleſcentulo.
ꝙ cum ſimularet ſe cum alijs ieiunare: occulte
accipiebat panem: quem in ſecreto comedebat
Cum autem quidam veniſſent ad viſitandum
patrem eius ſpiritualem cauſa edificationis ⁊
doctrine contigit eum loqui de hac materia:
ſcilicet tentationum aperiendarum patri ſuo
ſpirituali ꝙ hoc multuʒ vtilitatis afferret. qui
bus ſermonibus preſens Joannes prefatus cõ
punctus coram eis manifeſtauit deceptionem
ſuam ⁊ furtum: ponens in medium panẽ quẽ
iam acceperat occulte ad comedendum. pater
autem ſuus conſolatus eſt eum: quia non tam
ipſe ꝙ̄ diabolus ex hoc confuſus erat. ⁊ ſic li//
beratus fuit a malo illo. ¶ Septimum reme/
dium eſt euchariſtie deuota frequentatio pſal.
xxij. Paraſti in conſpectu meo menſam. ideſt
eucharistiam in menſa altaris. Ponitur enim
continens pro contento: aduerſus eos qui tri
bulant me vt ſcilicet non preualeat. hinc Chry
ſo. Velut leones flãmam inſpirantes ſic ab illa
menſa dñi diſcedimus diabolo terribiles effe
cti. In cuius figuram helyas labore fatigatus
⁊ tedio et perſecutione ieſabelis. cum dormi//
taret expergefactus ab angelo ⁊ confortatus
ſubcinericio pane ſignificante venerabile ſacra
mentum: ambulauit in fortitudine cibi illius
vſqʒ ad montem dei. iij. Reg. xix. ¶ Octauũ
remedium eſt paſſionis chriſti deuota medita
tio ⁊ crucis ſignatio Eſa. xiij. dicitur. Sup mõ
tem caliginoſum leuate ſignum ſcilicet crucis.
ideſt contra diabolum. Per ſignum crucis de
inimicis libera nos deus noſter. In cuius figu
ram vt habetur Numeri. xxj. Illi qui in deſer/
to erant a ſerpentibus venerati: ſi aſpiciebant
in ſerpentem eneum ſanabantur: alij moriebã
tur. Ita qui tentationibus vrgentur ſi ad chri/
ſtum crucifixum reſpiciunt ſanantur a tentatio
nibus. ¶ Nonum eſt in aliquo bono occupa//
tio. Sicut enim ocium. vt dicit. b. Bern. eſt ma
ter nugarum nouerca virtutum: omnium ten
tationum ⁊ malarum cogitationum nutrix.
Propter quod dicit ſapiens. Omnia mala do
cuit ocioſitas. Et poeta. Variam dant ocia men
tem. Ita econtra dicit magiſter ſententiarum
in. iiij. diſtinctio. j. Non facile capitur a tenta//
tore qui alicui bono vacat exercitio. Et ideo
ait Hieronymus de conſecra. diſtinctione. v.
Semper aliquid boni facito vt te diabolus in
ueniat occupatum. Unde ⁊ venerabilis Joan
nes Caſſi. narrat in tractatu de octo vitijs. Exẽplũ
Quod cum quidam ſanctus vir tranſiret ante
cellam cuiuſdam anachorite. vidit diabolum
aliquando intrantẽ. ⁊ aliquando exeuntẽ. ⁊ in/
greſſus ad illũ queſiuit ab eo ope ſua que age
bat tũc: ⁊ inuenit ꝙ cũ ſtabat bene occupatus:
diabolus recedebat a tentatione eius. ⁊ foris
cellã manebat. Cũ aũt ſtaret ocioſus tũc diabo Decimũ
lus intrabat ⁊ eũ tentabat. ¶ Decimũ ⁊ vlti//
mũ eſt vitatio ⁊ fuga occaſionũ. Qui eñ amat
periculũ ait Salomon in illo peribit. Non. n.
eſt fortitudinis ſed preſumptionis ⁊ temerita/
tis exponere ſe ad pericula: vbi poteſt quis be
ne declinare. Fugite ait apſs. j. Cor. vj. fornica
tionẽ. Non. n. melius vincit iſtud viciũ ꝙ̄ fu//
giendo ſcilicet occaſiones eius. vt cogitatio//
nes ⁊ locutiões de ea: qꝛ Corrũpũt bonos mo/
res colloqa praua ait Terentius. Similiter et
malas ſocietates. Dicit. n. xxviij. q. j. Sepe ma
loꝝ conſortia ad crimen inducũt innocentes
quanto magis eos q ad vitia proni ſunt. Sic
enim vt dicitur in pſal. xvij. Cum viro innocẽ
te innocens eris. ita cum peruerſo peruerteris.
Petrus apoſtolus cum ſocijs apoſtolis confeſ
ſus eſt chriſtum cum iudeis malis conſociatꝰ.
in domo caypha chriſtum negauit. ⁊ Iſid. ait
diſtin. lxxxj. Valet ꝙ congruum eſt inde corpo
raliter euelli vbi quis illecebris deſeruiuit. Et
in figuram Loth educto de ſodomis manda//
tum fuit vt in ciuitate non maneret: nec in om
ni circa regione. Non enim ſufficit peccatum
dimittere. ſed ⁊ circũſtantias ⁊ occaſiones ma
lorum. Unde ⁊ abſtinere ab aſpectu vano ⁊ ci
bis ſuperfluis. vj q. j. Ex merito dicitur. Offi
cium ſingulorum chariſſimi: non ſolum habe
re oculos caſtos: ſed ⁊ linguam ⁊ cor. Hiero.
inquit. Sine cerere ⁊ baccho friget venus. his
decem cornibus iuſti confringuntur cornua
peccatorum. quibus draco iſte infernalis per//
cutit tentando. Ad hoc etiam ſcilicet vincendũ
tentationes. vt habetur in libro de ſeptem do/
nis. ponitur talis figura pro diuerſis reme//
dijs. Fuit quidam cecus qui volens euadere
tyrannidem domini ſui. aſcendit equum ru//
ſum. pretermiſſis omnibus bonis ſuis ad lo
cum tutum puerum equo ſuperpoſuit: cuius
ducatu dirigeretur vt effugeret. Cumqʒ incede
rent per viam: clamauit puer dicens. Ecce
quidam inſequitur nos cum equo nigro. quo
audito vrgens cecus equum ſuum calcari//

bus euaſit. Poſtea mittitur alius a domino
cũ equo albo ad eũ capiendũ. Clamat puer inſi-
nuans inſecutionem eius cũ equo albo. Et ce-
cus ſimiliter vrgens equum ſuum calcaribus
euaſit. Cũ aũt paululũ ꝓceſſiſſet clamauit puer.
Ecce alius cum equo ſimili noſtro .ſ. ruſo venit
poſt nos. Tunc cecus valde timuit: ⁊ cum mul
tum eum inſequeretur. vt pene attingeret ad
eum. clamauit cecus ad puerum. dirige me ꝑ
viam lapidoſam. ſi forte equus nos inſequens
diſerratur ⁊ fatigetur. Quo facto ⁊ illo equo ru
ſo fugato. cum alius euꝫ ſimili equo ruſo inſe/
queretur dixit cecus puero. vt ſumeret viaꝫ lu
toſam: ⁊ euaſit tutus. Iſte cecus eſt animus nr̃
ſatis obſcurus. Hic ſi vult euadẽ tyrãnidẽ dia
boli: cuius ſerui naſcimur ⁊ tentationes eius
vincere: debet aſcendere equum charitatis. ⁊
puerum. i. ratione ſumere ducem itineris ſui.
i. operum. Inſequens eum equo albo. eſt dia/
bolus tentãs in proſperitate. In equo nigro.
eſt tentãs diabolus in tribulatione. Calcaria q
bus debet quis ſe vrgere ad vitandum tẽtatio
nes: eſt timor ſupplicij. ⁊ amor premij. In pro/
ſperitate enim tentat de ſuperbia inuidia aua
ritia. ⁊ hmõi. In aduerſitate de accidia: triſti//
tia. ⁊ ira. Sed amor glorie: ⁊ timor iſerni: om/
nia facit ſuperare. Equus ruſus eſt amor carna
lis. ⁊ ardor concupiſcentie. qui perſequitur ve
hementer ⁊ q̃ſi capit. Sed ad reſiſtendũ hmõi
tentationibus. incedendum eſt per viam lapi/
doſam. i. aſperitatis ⁊ abſtinentie. Quartꝰ equ
us eſt tentatio vane glorie de ſimulata charita
te. Sed ad euadendum hanc: incedendum eſt
per aliam viam lutoſam. i. conſiderando ſe vi//
lem terram ⁊ cinerem ⁊ peccatorem.

Tẽtationis vtilitates ſunt .x. Prima

¶ Ultimo viden/ .§. v.

dum eſt de multis fructibus ſeu vtilitatibꝰ tẽ/
tationum propter quas diabolus illuditur. vt
cum querit detrimẽta hoĩ ꝑ tẽtamẽta inferre ꝓ
fectuꝫ ſuũ inducat. ¶ Et primo qdeꝫ tentatio hu
miliat ſeu ab elatione preſeruat. Unde apl̃us.
ij. Cor. xij. Ne magnitudo reuelationum extol
lat me: datus eſt mihi ſtimulus carnis mee an
gelus ſathane qui me colaphizet. Btũs Greg.
Dum vitia nos tentant proficiẽtes in nobis
virtutes humiliant. Hinc eſt ꝙ iſrl̃ iebuſeuꝫ to
lerat: vt humana mẽs de ſe humilia ſentiat. In
vitaſpatrum quidam ad hoc dabat exemplum
dicens. Quod niſi velaret piſtor oculos aĩalis
molentis ad molaꝫ verteret ſe animal: ⁊ come
deret ſuos labores. Si deus permittit cogi
tationes ſordidas in mente noſtra exurgere: ⁊
tentationes que mentem noſtram obnubilãt:
Secunda. bona noſtra videamus ⁊ ea per ſuperbiam tẽ/
damus. ¶ Secundo tentatio hominem hono

rabilem reddit vnde dicitur. j. Machab. ij. Abra
am in tentatione ſua inuentus eſt fidelis. Et ideo
reddidit ei deus gloriã in gente ſua. Magna
vtiqꝫ fuit tentatio quãdo tentauit deus Abraã
mandans vt immolaret filium ſuum. Geneſi.
xxij. Bellabat enim paternus affectus et pro/
miſſio prius ei facta cũ precepto diuino. j. Pe.
j. Modicum ſi oportet nunc contriſtari in va/
rijs tentationibus: vt probatio fidei veſtre in//
ueniatur in laudem gloriam ⁊ honorem. Legi
tur in vitaſpatrum de beato Antonio ꝙ cuꝫ vi
riliter dimicaſſet contra tentamenta demonũ.
qui etiam vſqꝫ ad mortem pene eum verbera/
uerant ⁊ proſtratum ex dolore ad maiora certa
mina eos prouocantem in diuerſas animaliuꝫ
ferocium formas viſibiliter apparentes diſcer
perent: cum ſenſiſſet diuinam adeſſe preſentiã
in radio lucis emiſſo clamauit. Ubi eras bone
Ieſu ⁊c̃. Cui reſpondit dominus. Antoni hic
eram ⁊ certamen tuum expectabam. Nunc au
tem qr viriliter dimicaſti: faciam te in toto or/
be nominari. quod patet de ſe. ¶ Tertio bona Tertia.
multiplicat ſpiritualia ⁊ temporalia. j. Corinth.
x. Faciet cum tentatione prouentum. Grego.
Multum adijcit ſibi virtus laceſſita. In cuius
figuram Iob multipliciter tẽtato. adaucta ſunt
ei: ⁊ duplicata bona ſua. vt patet Iob vltimo.
Unde in vitaſpatrum cum diſcipulus cuiuſdã
ſenis grauiter tentaretur: ⁊ vt reſiſteret grauí/
ter ſe affligebat. Ait pater. Uis fili vt rogem
dominum vt auferat a te hanc tentationem.
Reſpondit. Non pater: quia ſentio in animo
meo ex eo profectuꝫ: quia huius occaſione am
plius vigilo: ieiuno. ⁊ oro. Tantũ ora pro me
vt det mihi deus fortitudinem. De quo eum
commendans gauiſus eſt. ¶ Quarto in mul/ Quarta.
tis docet ⁊ illuſtrat. Eccleſia. xxxiiij. Qui tenta
tus non eſt: qualia cognoſcit. q. d. pauca. Et in
figuram dicitur Iudic. ij. Has igitur gentes
chananeorum dereliquit deus. ſcilicet in iſra/
el vt ex toto non delerentur: ſed aliquando im
pugnarent vt erudiret iſraelẽ in eis: vt ſcirent
artem pugnandi. Dum enim tentatio inſtigat
ad malum: docetur homo ꝙ ſi magna operatur
ei ſuperat. hoc non a ſe ſed dei virtute agere:
cum experiatur ſepe in minimis quaſi defice/
re etiam ſi nolit. Unde Gregori. Tentari per//
mittit deus. vt dum per tentationem homo cõ
cutitur: imbecillitate cognita fortius ſolidetur.
Poteſt etiam talis expertus aliter alios doce/
re: ⁊ cautos reddere. Experientia enim eſt ma/
giſtra reruꝫ. Unde ⁊ de chriſto dicit apoſtolus
ad Hebreos. iiij. Non enim habemus pontifi
cem qui non poſſit cõpati infirmitatibus nr̃is
tẽtatũ ꝑ oĩa ꝓ ſimilitudine abſqꝫ pctõ: quia ſcꝫ in
nullo ceſſit. In quo enĩ tẽtatus ẽ: potẽs ẽ ⁊ his

Qui ſit a qui tentantur auxiliari. ¶ Quinto conſolationem ⁊ refectionem ſpiritualem cauſat. In cuius rei exemplum: poſtq̄ chriſtus tentationes ſuperauit in deſerto. dicitur Mat. iiij. Ecce acceſſerunt angeli ⁊ miniſtrabant ei. ⁊ Hiero. ad euſtochium de ſe ait. cum tentaretur tentatione luxurie. Ipſaz quoq̄ cellulam meam quaſi cogitationum conſcientiam pertimeſcebaz: ⁊ mihi iratus ⁊ rigidus ſolus deſerta penetrabaz ⁊ vt mihi teſtis deus eſt. poſt multas lachrymas nonnunq̄ videbar mihi intereſſe agminibus angelorum. Hinc ⁊ Sara vxor Tobie iunioris aiebat. Non delectaris deus in perditionibus noſtris: ſed poſt tempeſtatem tranquillum facis. ſcz poſt tentationes quietem mentis: poſt lachrymationem ⁊ fletum: exultationē infundis Tobie. iij. dicitur a naturalibus de ceruo. q̄ prelians cum dracone vel ſerpente poſtq̄ occiderit quaſi infectus ex flatu eius. ad fontem currens in aquam ſe proijciens: totus refrigeratur ⁊ iuueneſcit. Sic ſeruus dei preliatus cū dracone infernali. ⁊ quaſi infectus ex tentatione mala ad fluuium paradiſi recurrens: totus

Sexta conſortatur ⁊ vigoratur. ¶ Sexto maliciam demonum debilitat ps. Cadēt a latere tuo mille: ſcilicet demones tentantes in aduerſitate ſignificata per ſiniſtram. ⁊ decē milia a dextris: ideſt proſperitatem tentantes: tibi autem non appropinquabit: ſcilicet aliquis eorum qui victus a te cecidit. Dicit enim Origenes vt allegat magiſter in. ij. Senten. q̄ viri ſancti debellantes cum demonibus: ſcilicet in tentationibus ⁊ ſuperantes diminuunt numerum eorum. vt ſcilicet tales victi non amplius valeant tentare Quod intelligit. b. Tho. in ſcripto quoad illuz qui vicit ⁊ perfecte vicit tentationes. Sed quomodocunq̄ ſit manifeſtuz eſt q̄ ſancti viri vincendo tentationes diaboli aſſumunt magnas vires contra eos. vt eis illudant ne valeāt aliquos nocere ad petitionem eorum. Sic. b. Margaretha victo demone qui apparuerat ei ſub ſpecie hominis compatientis ei de tormentis ſibi illatis ad perſuadendum vt aſſentiret olibrio prefecto. proiecit eum ad terram. pede ſuo euz calcans ⁊ dicens. Sternere ſuperbe demon ſub pedibus femine. Cui ille. Dimitte me obſecro. ſatis illuſiſti mihi. Sanctus vero baſilius pro eo qui fecerat cyrographum ſua manu diabolo ſe ei tradens. reuertenti ad penitentiaz ordo cum populo: coegit diabolum ad reddendum publice inſtrumentum talis obligationis: ⁊ li-

Septia berauit illum de manibus eius. ¶ Septimo alios conſortat. vnde dicitur Tob. ij. Hanc tentationem dedit illi deus. vt poſteris daret exēplum patientie eius. ſicut ⁊ ſancti Job. Cū eniz quis conſiderat ſanctos etiam tentatos cōſortatur: ⁊ non deſperat: quaſi ſolus ipſe: vel peccatores ⁊ imperfecti tentētur. Et aduertens ēt q̄ illi homines erant. ⁊ tamen dei adiutorio ſuperabant tentationes. inde etiam conſortatur ⁊ animatur ad fortiter dimicandum. Et ſi titubat datur ſibi occaſio recognoſcendi debilitatē ſuam. Unde ⁊ ps. xxv. Proba me domine ⁊ tēta me: ideſt tentando proba me. non quidem vt tu cognoſcas me quaſi prius non cognoſceres cum omnia noueris: ſed vt cognoſcam meipſz.

¶ Octauo premiorum merita augmentat. nō Octaua enim quis meretur ex hoc q̄ non furatur vel mechatur: vel nō odit: cū ſuper his nō impugnet. Sed cū tentaſ de his ⁊ reſiſtit. tūc meritū augetur Ja. j. Beatus vir qui ſuffert tentationē q̄m cū probatus fuerit recipiet coronaz vite

¶ Nā in vitaſpatrū legiſ. q̄ cū quidam adole Exēplū ſcens diſcipulus cuiuſdā ſancti ſenis ſemel cū eo diceret officiū ⁊ pater propter vigilias precedentes dormitaſſet. pre reuerentia nō audebat eū excitare. ſed tentatio cogitationis irrepſit ei. vt recederet ad cellā ſuā vadens. ⁊ poſt tēpus aliquod rediret. Sed ſibi vim faciēs reſpōdebat q̄ licentiam nō habuerat a patre ſuo. ſic q̄ ſepties ſuper hoc tentatus fuit. Exide pater euigilans illum videns aſtare miratus eſt. Et poſt officium dictum cum eo miſit ad cellam. Poſt quod in oratione ſe tradens vidit in celis ſedem paratam cum ſeptem coronis deſup. Et cum ille miraretur. ⁊ quereret cui illa parata ſedes eſſet. dictum eſt diſcipulo ſuo. Et cum interogaret quare ſeptem corone ſuper eā poſite erant dictum eſt. quia illa nocte ſeptem vicibus reſtiterat tentationi inſtiganti euz ad recedendum. Et ideo pro qualibet vice ſibi meruerat vnam coronam. ¶ Nono tentatio pecca- Nona ta purgat. Sap. iij. Deus tentauit illos: ideſt permiſit tentari. ⁊ inuenit illos dignos ſe. Tanq̄ aurum in fornace probauit illos. aurum autez in fornace ignis purgatur a mixtura vili. hinc ⁊. b. Greg. ait. Ab electis ſuis temporali afflictione maculas iniquitatum curat abſtergere. quas in eis in eternum non vult videre de re. vi. j. ſi peccatū. In tentatione enim homo affligitur. dum ſibi vim infert ne aſſentiat. in quo magis frequenter anxiatur q̄z per afflictionez corporalem. Unde patienter ferendo moleſtiā ⁊ reſiſtendo: purganſ peccata quoad penam debitam: ſcilicet per modum ſatiſfactionis. et ad hoc facit quod legitur in vitaſfratrum. q̄ Exēplū cum quidaz ſanctus religioſus ad extrema veniens: timorem ⁊ horrorem multum oſtendiſſet ex tentationibus quas patiebatur. defunctus apparuit cuidam ſibi familiari. in ſtatu glorie ſe eſſe affirmans. Et cum ille quereret quare tātum horrorem ⁊ afflictionez habuiſſet in fine.

Reſpondit. Neſcio ſcriptuʒ eſſe ſcilicet in Job
Decima xlj.c. quia territi purgabuntur. ¶ Decimo et
vltimo in celo coronat Lu.xxij. ait chriſtus di
ſcipulis. Uos eſtis qui permanſiſtis mecuʒ in
tentationibꝰ meis ⁊ ego diſpono vobis regnū
vt edatis ⁊c. Non coronabitur ait apoſtolus.
ij. Ti.ij. Niſi qui legitime certauerit. Certat le
gitime qui reſiſtit et vincit in prelio tentatio//
num. vnde Apoc.ij. dicitur. Uincenti dabo ede
re de ligno vite quod eſt in paradiſo dei mei.
Hec eſt fruitio diuinitatis. Et ex his illuditur
draco iſte ⁊ ſerpens antiquus: ⁊ demum pyci
tur in terram inferni. vt dicit Apoc.xij. Adau/
cta ſibi pena ex accidentali malicia tentationū
⁊ ſancti liberati ab eo gratias agunt omnipo//
tenti deo de victoria habita eius gratia. de ma
teria tentationum habes etiam multa ſupra in
prima parte titu.vj.

¶ De tribulatione maxima que erit tempore
antichriſti. Capitulum.iiij.

Quia tentatio maxi/
ma fiet hominibus tēpore antichri
ſti: ideo nunc de ea. Et quia locuti
ſumus de diabolo tentante ſub nomine draco
nis Jo. Apo.xx. de dracone loquens ait. Uidi
angelum deſcendentem de celo habentem cla
uem abyſſi ⁊ cathenaʒ magnam in manu ſua:
⁊ apprehendit draconem ſerpentem antiquū
qui eſt diabolus ⁊ ſathanas: ⁊ ligauit eum per
annos mille. ⁊ miſit eum in abyſſum: ⁊ clauſit
⁊ ſignauit ſuper eum. Et ſubditur. Poſtq̄ cō
ſūmati fuerint mille anni. ſoluetur ſathanas:
ſcilicet draco iſte de carcere ſuo: ⁊ exibit ⁊ ſedu
cet gentes. Et de eo etiam dicitur. c.xij. ꝙ dra/
co iſte cauda ſua traxit de celo tertiam partem
ſtellarum. Quis ſit iſte draco ipſe Joānes inſi/
nuat: quia ſathanas angelus deſcendens de ce
lo ⁊ deijciens ⁊ ligans eum in abyſſum. poteſt
dici eſſe magni cōſilij angelus ſcilicet chriſtus
qui paſſus ⁊ ad inferos anima eius deſcendēs
cum deitate patres de lymbo eduxit ligans
in inferno inſatiabilem homicidam diaboluʒ
ideſt potentiam ſuam ⁊ maliciam ſuam debili
tans virtute ſue paſſionis: ne quantum cupiat
nocere preualeat in animabus. In corporibus
autem ſeuiendo per tyrannos infideles contra
chriſtianos: precipue videtur fuiſſe ligatus tē
pore ſilueſtri imperio ad fidem conuerſo. Un/
de ⁊ in ſignum huiuſmodi ſilueſter papa alli//
gauit draconem materialem inficientem ⁊ oc/
cidentem populum rome in foueaʒ profundiſ
ſimam. dicit autem. b. Greg.xxxij. moral. tra//
ctās illō Job.xl. Stringit ſcilicet beemoth cau
dam quaſi cedrum. ꝙ millenario numero ra//
tione ſue perfectiōis ſignificat omne tempus
eccleſie quantūcunq̄ ſit vſq̄ ad finē eius ideſt
tempus antichriſti. vnde ponitur numerus de
terminatus pro indeterminato. poſt quod dici
tur ſolui draco ſathanas de carcere ſuo qui tē/
pore antichriſti permittet amplius ſeuire cor
poraliter ⁊ ſpiritualiter per illum peſſimuʒ ho
minem antichriſtum. Et hoc eſt cauda vbi ma
xime eſt venenuʒ draconis: ⁊ beemoth ſcilicet
antichriſtum qui in fine eccleſie erit quaſi bee/
moth qui ad litteram eſt elephas: quia diabo//
lus ipſum antichriſtum valde eleuabit in potē
tia ⁊ temporali dignitate ſuper omnes. ſicut ce
drus eſt altiſſima arborum: ⁊ ſtringet duricia
⁊ feritate. Unde ⁊ tertiam partem ſtellarum di
citur draco iſte deijcere cauda: q: per antichri/
ſtum multos qui valde reſplendebant in eccle
ſia doctrina ⁊ vita deijciet. Uel proſternendo
per mortem ad terram quoad ſanctos. vel pro
ſternendo multos ſpiritualiter inducendo ad
terrena. Quantum autem ſit diabolus tunc tē
tationibus ⁊ tribulationibus ſeuiturus domi/
nus noſter ieſus inſinuat di. Mat.xxiiij. Erit
tunc talis tribulatio qualis non fuit ab initio
mundi vſq̄ modo nec fiet. Et niſi breuiati fuiſ
ſent dies illi non fieret ſalua omnis caro. ⁊ vn
de ſit grauitas huius tentationis tunc. b. Gre/
go. vbi ſupra ſcilicet.xxxij.li. moral. ſic oſtēdit
di. Uidendum valde eſt cum beemoth iſte cau
dam ſuam vt cedrum ſubleuat in quo tūc atro
cior q̄ nūc ſe erexerit ſurgat. Que enim pena
rum genera nouimus que non iam vires mar
tyrum exercuiſſe gaudemus. Alios enim im//
prouiſo ictu: imerſos gladio ſtrauit. Alios cru
cis patibulo affixit: i quo ⁊ mors prouocata re
pellitur ⁊ repulſa prouocatur. Alios hirſutis
ferra dentibus attriuit. Alios armatos ferro in
ſulcans vngula ſparſit. Alios beluina rabies
morſibus detruncando cōminuit. Alios ab in
timis viſcerum per cutem preſſa vis verberuʒ
rupit. Alios effoſſa terra viuos operuit. Alios
demerſos in morte precipitium fregit. Alios
in ſe proiectos aqua replēdo abſorbuit. Alios
edax flāma vſq̄ ad cineres depaſta compoſuit
Cum ergo beemoth iſte caudam ſuam in fine
mundi amplius dilatat. quid in illis tormētis
tunc atrocius exurgit niſi illud quod in euan/
gelio dominꝰ dicit. Surgent pſeudo pphe: ⁊
dabunt ſigna magna ⁊ prodigia: ita vt in erro
rem mittantur ſi fieri poteſt etiam electi. Nūc
enim fideles noſtri mira agunt cum peruerſa
patiuntur. Tunc autem beemoth huius ſatel/
lites ſcilicet antichriſti etiam cum praua inge/
runt mira acturi ſunt. Penſemus igitur que
erit illa humane mentis tentatio. quando pius
martyr ⁊ corpus tormentis ingerit: ⁊ tamē an
te oculos eius mira tortor facit. Cuius tūc vir/

tus nõ ab ipſo cogitationũ fundo quatitur. qñ
eo qui flagris cruciat ſignis coruſcat. Sic ergo
beemoth ſtringit caudã ſuã quaſi cedrũ q: ni/
mirũ et altus tunc erit veneratione prodigij. et
durus crudelitate tormenti. Hec. b. Greg. Et in
antichriſto fuit et erit fortitudo temporalis. In
ſanctis qui vincent tentationes et tormẽta erit
fortitudo ſpiritualis. Multa reperiuntur de
antichriſto prenunciata in ſacris ſcripturis et
per doctores declarata. Sed permaxime de eo
agit Dañ. c. vij. vt exponunt oẽs doctores. Un
de et chriſtus loquens et prenunciãs de exter//
minio et tribulatione maxima hieroſolyme: ac
etiã afflictione eccleſie duriſſima per antichri/
ſtum: que poſtea cito habitura ad finẽ. inquan
tum militãs per finẽ mundi: et finale iudicium
dixit Mat. xxiiij. Cũ videbitis abominationẽ
deſolationis ſtantẽ in tẽplo que dicta eſt a da//
niele ꝓpha. Tunc qui legit intelligat: ſcz tunc
impleri illã ꝓphiam. Hec ꝓphia habet Dañ. ix.
in fi. Unde poſtq̃ danieli fuit reuelatũ tempus
determinatũ future incarnatiõis in. lxx. hebdo
madibus annorũ. et de paſſione chriſti et fructu
eius. et deſtructione hieroſolyme per tytũ cum
romano exercitu dicit poſt finẽ belli ſtatuta de
ſolatio ſcilicet hieroſolyme et paulopoſt. In tẽ
plo erit abominatio deſolationis: et vſq; ad cõ
ſũmationẽ et finẽ perſeuerabit deſolatio. vt di/
cit Nico. de ly. Abominationẽ appellãt hebrei
idola ſeu idolatriã: que inter vitia maxime eſt
abominabilis. Abominatio ergo deſolationis
eſt idolũ poſitum in templo deſolato. i. deſtru//
cto. quod fuit factum ſm quoſdam de imagi//
ne tyberij imperatoris quã pilat⁹ poſuerat in
templo. Sed hoc iam factum fuerat. Unde alij
dicunt de imagine Gay imperatoris. hoc quã
mandauit poni in tẽplo vt adoraretur. quod
fuit factum poſt decennium a paſſione domini
Sed melius videtur exponendũ. vt dicit pe.
come. in hiſtoria ſcholaſtica de eo quod geſtũ
eſt per euerſionem hieruſalem. per titum ab
adriano imperatore qui poſuit ſtatuã ſuã in tẽ
plo deſolato et euerſo vbi arca ſteterat. Veſti//
gia enim adhuc quedam ciuitatis remãſerant
et iudei qui vndecũq; venientes ad locum ſan
ctum redibant et multiplicati remouerant ſta//
tuam. Et hoc adrianus audiens poſuit manuz
ſuam extremam. et funditus euertit vrbẽ et mã
dauit artiſſime ne quis iudeorum remaneret
in terra illa. Nam ciuitas que poſtea fuit edifi
cata et dicta helya. non fuit ſita vbi prius erat.
ſed iuxta. De hac ergo abominatione: ideſt ido
lo abominabili poſito in templo deſolato: vide
tur intelligenda auctoritas danielis inducta a
chriſto que fuit data in ſignum propinquiſſi//
me totalis euerſionis hieruſalem. Et in figurã
euerſionis quaſi eccleſie et finis mundi cuz vi/
delicet antichriſtus reedificata hieruſalem et
templo. vt ait apoſtolus. ij. Theſſal. ij. In tẽplo
ſedeat tanq̃ ſit deus. faciens ſe pro deo et vero
meſſia iudeorum adorari. Et hoc erit ſignum
propinquiſſimum deſtructionis totalis hieru/
ſalem ſpiritualis. ideſt eccleſie. Non q eccleſia
deficiat ex toto tempore antichriſti. Licet tunc
multi recedent ab ea et ruent ſpiritualiter. Sed
quia poſt mortem antichriſti cõmuniter credi
tur q parum durabit mundus: ſed finem ha/
bebit. Chriſto veniente ad iudicium: et tunc de
ficiet eccleſia inquantum militans tranſlata in
triumphantem. Hec igitur deſolatio templi et
ciuitatis durabit vſq; in finem. ideſt circa tem
pus antichriſti qui erit circa finem mundi.

De ipſo antichri/ .§. i.

ſto et aduẽtu xpi ad iudiciũ qui ſequet habent
in dicto. c. vij. danielis. Ubi prius fit mentio.
de quatuor monarchijs mũdi: ſucceſſiuis que
notãt per quatuor beſtias exeũtes de mari ma
gno vbi pugnabant quatuor venti. i. angelice
ptãtes ex quatuor mũdi ptib⁹ ꝓ regnis vel cõ/
tra. Mare magnũ ẽ mũdus. vel moralr. qua//
tuor vẽti quatuor hoium paſſiões. Gaudium
ſeu delectatio ĩcludẽs in ſe amorẽ et deſideriũ.
Dolor ſeu triſtitia ĩcludẽs odiũ et abominatio/
nẽ. Spes ĩcludẽs in ſe audaciã et irã. Timor in
cludẽs in ſe deſpationẽ. His. n. paſſiõib⁹ homi
nes dediti ad inuicẽ pugnẽt. Quatuor beſtie
exeũtes de mari vna poſt aliã: ſignificant mo/ Quatuor be//
narchias q̃ habuerũt ꝑncipale dñium mundi ſtie qd
tpib⁹ ſuis q coiter: beſtialr. et tyrãnice vixerũt. ſignifi/
Harũ prima dr̃ ſimilis leene hñti alas aquile cent.
cui ale auulſe ſunt. et datũ ẽ ei cor et ſtetit vt hõ. Prima
ſignificat regnũ aſſyriorũ qd fuit primũ in mo/
narchijs. Aſſilat aũt leene pp violẽtiã et libidi
nẽ talis gẽtis. Nã leena eſt aial violẽtũ et luxu
rioſum. Due ale ſunt due gẽtes. i. aſſyri et chal
dei qb⁹ ꝓcipue ꝓfuit. Ale iſte dicuntur agle pp
diuturnitatẽ talis regni. Agla. n. diu viuit. In
cepit. n. illud regnũ ſub ſaruch ꝓauo abrae for
te a nembroth. vel ſaltez a nino qui regnauit
in niniuem: et durauit vſq; ad Balthaſar q ſe/
dem regni tenebat in babylone: vbi interfect⁹
fuit. vt patet Dañ. v. Quod auulſe ſunt ei ale et
poſtea datum eſt ei cor: refertur ad Nabucho/
donoſor magnum auum vel proauum Bal//
thaſaris: cui ad tempus ſublatum eſt imperi//
um. cum ſcilicet propter ſuperbiam conuerſus
eſt in beſtiam: ſed poſtea reſtitutus: vt patet
Dañ. iiij. Secunda beſtia egreſſa de ma//
ri ſimilis. dicitur vrſo habenti tres ordines Scḋa
dentiuz in ore. eiq; dicebatur. Surge comede
carnes plurimas. hec deſignat monarchiã pſa

rum ⁊ medoꝝ que ſimilatur vrſo ꝓpter patien/
tiaȝ laboris ⁊ victus parcitatē. Nā pro pulmen
to ſal vtuntur ⁊ cardamomo. Cepit hec monar
chia in dario ⁊ cyro nepote eius poſtq̄ȝ occide
runt balthaſar capta babylone. ⁊ durauit vſq̄ȝ
ad darium vrſani huius nominis quartuȝ. de
uictum ab alexandro magno per ſucceſſionem.
xiiij. regum medorum ⁊ perſarum. Dicitur au
tem in parte ⁊ nō in toto ſimilis vrſo huic be/
ſtie. quia ita parca fuit in victu hec monarchia
q̄ nil tamen crudele fecit in opere erga populū
dei. ſ. iudeorum ſibi ſubditū. Tres ordines den/
tium ſunt tria genera principum ſibi aſtantiū.
ſ. medorum: perſarum: ⁊ chaldeoruȝ. Et quod
ei dicebatur. Comede carnes plimas. refertur
ad regem aſſuerum. cui perſuaſuȝ fuit ab amā
amiciſſimo: ⁊ iam littere deſtinate erant vt cer
ta dei occiderentur omnes iudei vbicūq̄ȝ inue
nirentur. ſed reuocatum totuȝ fuit. vt pȝ in hy/
Tertia. ſtoria heſter per totum. ℂ Tertia beſtia d: ſimi
lis pardo habenti alas auis: ⁊ quattuor capita
⁊ ptās ei data ē. Hec ſignificat monarchiā gre
corum que aſſimilatur pardo que eſt varij colo
ris. ſicut propter varietatem regnorum ſiue ꝓ/
pter varietatem doctrinarum. Naȝ ſub iſta mo
narchia multum claruerūt phi. Ariſtoteles enī
dicitur fuiſſe magiſter alexandri. Alas dicitur
habuiſſe auis propter velocitatem adeptionis
dominij. Nil enim velocius victoria alexādri:
vt non videatur bellaſſe ſed volaſſe ad acquiſi/
tionē dominij. In. xij. eniȝ ānis ſubiugauit ſibi
regna orientis. Et cuȝ moreretꝛ allate ſunt epl'e
de regnis occidentis. Poteſtas ei dicitur data
quia non a ſe ſed a deo habuit tantum domini
um ad punitionem malorum. Quattuor capi/
ta fuerūt quattuor reges q̄ ei ſucceſſerūt in do
minio macedonie. Nā in oriente regnauit Se
leuchꝰ in babylonia ⁊ ſyria ab occaſu. Philip/
pus in grecia. Ptolomeus in egypto v̄ſus me
ridieȝ. Antigonus in aſia ⁊ pōtho verſus aqui/
lonem. paulatiȝ autē defecerunt. ℂ Quarta be
Quarta ſtia dī ſimilis ceteris. licet non ponatur ſimili/
tudo eius: tamen hebrei dicunt ſimilem apro.
ſm illud ps. lxxix. Exterminauit eam aper de
ſilua. Hec beſtia terribilis habēs dentes ferre/
os comedens ⁊ cuncta cōminuēs ⁊ reliqua pe/
dibus conculcans. eſt monarchia romanorum
que omnia ſibi ſubiecit regna ferro armorum.
Habebat auteȝ hec beſtia cornua. x. quod reſpi
cit ad finem mundi. Nam incepit hec monar/
chia a iulio ceſare que primꝰ ſibi vſurpauit im
perium. ſed perfecta eſt in octauiano auguſto
ſub quo natus eſt xp̄us. Et iam durauit ab ipſa
domini natiuitate per ānos. M. cccc l. Sed cir
ca finem mūdi diuiditur in deceȝ partes. No
uem enim regna recedent a xp̄iano imperio. ⁊
maior pars horum etiam ab obdedientia eccle
ſie vt regnum indoꝝ. regnum turchoꝝ. regnū
ſaracenorum. regnum tartaroꝝ. regnuȝ arme/
niorum. regnum georgianoꝝ. regnum greco/
rum. Licet enim imꝑatores eoꝝ cum patriarcha
ſuo redierint ad fidē romane eccleſie: tamē nō
recognoſcit imperatorē romanorum ſibi ſupe
riorem. Regnum boemoꝝ qui iaȝ. xxxv. annis
elapſis receſſerunt a ſinceritate fidei: necdū re/
ducti ad vnitatem eccleſie. Regnum francorū
etſi fideliſſimum ſit: non tn̄ recognoſcit ſupio/
rem imꝑatorem romanoꝝ. Decimum regnum
ſeu decima pars imperij diuiſi eſt romanum
imꝑium qđ figuratum eſt per decē ſoles ſm va
ticiniuȝ ſibylle. ℂ Inter iſta decē cornua vidit
Daniel oriri cornu paruulū. ⁊ tria euulſa ſunt
de prioribus cornibꝰ a facie eius. Hoc cornu ē
antixp̄s de tribu dan ignobilis. cum dan natꝰ
ſit de ancilla. tria cornua euulſa de priorībꝰ (vt
dicitur in hyſtoria ſcholaſtica) ſunt tres reges.
ſcilȝ aphrice: egypti: ⁊ ethyopie. quos interfi/
ciet. Alij ſeptem colla ei ſubijciētur vt victori.
Oculi quaſi hoīs quos vidit Daniel in cornu
iſto paruulo: eſt ſubtilis ⁊ alta eius ſciētia ⁊ ma
litia. Os autem ingentia loquetur: q: deuȝ ſe
dicet ⁊ meſſiaȝ ⁊ in lege promiſſum. Ađ iudei
credentes ꝯfluent ad eū. Qui reedificare faci/
et templum dei. Et in eo ponet ſoliuȝ ſuum vt
deus. Et ad ſe trahet hoīes terrore tormētoꝝ.
promiſſione terrenoꝝ ⁊ donatione operatione
falſorum miraculoꝝ: vt dicetur plenius. ſ. ⁊ in
terficiet Enoch ⁊ Helyā. Et ſbdit Daniel. Aſpi/
ciebam donec poſiti ſunt throni. ſ. aſſeſſoruȝ. ⁊
antiquus dierū ſedit. ſ. de maieſtate ſua iudicī
um faciet. Et ponitur diſpoſitio eius ibi: vide.
Et libri aperti. ſ. ꝯſcientie ſinguloꝝ tunc pate/
būt. Et vidit q̄ beſtia illa quarta perijſſet: ⁊ cor
pus eius traditum eſſet igni: ⁊ ptās aliarū be/
ſtiarum etiam ablata: q: omnis principatꝰ mū/
di ceſſabit. Et ecce in nubibus celi filius homi
nis veniebat: ⁊ obtulerunt eum vſq̄ȝ ad ad an/
tiquum dierū ⁊ data eſt ei poteſtas honor ⁊ re/
gnum: ⁊ omnis populis tribus ⁊ lingua ſeruī
et ei ⁊c̄. Et ſubdit de cornu illo paruulo. ſ. anti/
chriſto. q̄ faciebat bellum aduerſus ſanctos et
preualebat donec venit antiquus dierū. Et pu
tabat. ſcilȝ antichriſtus q̄ poſſit mutare tempo
ra ⁊ leges ⁊ iudicium: ſedit vt auferatur poten
tia eius ⁊ conteratur.

ℂ In ſequenti capi/ .§. ij.
tulo Dan. viij. ponitur alia viſio Danielis quā
habuit anno tertio Balthaſar qui regnabat in
babylone monarcha vltimo aſſyriorum. Aliaȝ
quam expoſuimus in. §. precedenti habuerat
anno primo regni eius. Et tangit de duabus
monarchijs.

monarchijs.ſcʒ Perſaruʒ ⁊ Medoꝝ:⁊ de mo
narchia grecoꝝ. Et monarchia medoꝝ oſtenſa
eſt ſibi in ariete habente duo cornua quibꝰ ven
tilabat contra omnes partes mundi:⁊ nullus
poterat reſiſtere. Monarchiam vero grecoruʒ
vidit in hyrco caprarū qui habebat cornu ma
gnum in fronte:quo efferatus in arietem occi
dit eum. Jllud cornu fuit Alexander magnus
qui percuſſit arietem illum cornua habentem
duo:q: deuicit ⁊ occidit Darium vltimuʒ mo/
narcham medoꝝ ⁊ perſaruʒ. Jllo cornu fracto
ideſt Alexādro mortuo:orta ſunt quatuor cor/
nua in capite hyrci:quia diuiſum eſt imperiū
Alexandri in quatuor regna. Jn egypto regna
uit Ptolomeus filiꝰ Lagi. Jn macedonia Phi
lippus frater Alexandri:que eſt ad occidentē.
Syrie ⁊ Babylonie: ⁊ ſuperioribus locis ad
orientem Seleuchus. Nicanor impauit Aſie
⁊ Pontho:⁊ prouincijs illis regionis. Antigo
nus ad ſeptentrionem. ⁊ hoc ſm orbis totius
plagas. Cornu aūt modicum quod egreſſum
eſt ex vno de his quatuor cornibus ⁊ factū eſt
grande:hic eſt Antiochus epiphanes deſcen/
dens a Seleuco:qui dum eſſet Rome obſes fu
giens inualuit in regnum ⁊ magnificatus eſt
contra meridiem.i.contra egyptios ⁊ contra
orientem.i.eos qui in perfide moliebantur no
uas res. ⁊ contra fortitudinem celi.i.filios iſrl'
⁊ deiecit de ſtellis in terraʒ.i.de iudeis:⁊ vſqʒ
ad principem fortitudinis magnificatus eſt.i.
contra deum.quia ab eo abſtulit iuge ſacrifici
um:⁊ deiecit locum ſanctificationis: quia po/
ſuit in templo ſtatuam iouis. ℂ Ubi ſciendum
ꝙ iſte peſſimus antiochus qui martyrizari fe/
cit matrem cum ſeptem filijs: ⁊ multos alios
propter obſeruantiam legis dei:figura fuit an
tichriſti veri. Unde que dicūtur de ipſo ſigna
to per illud cornu paruum: exponuntur pene
omnia ⁊ aptiſſime de antichriſto ⁊ magis pro
prie. Unde ⁊ Gabriel dixit Danieli declarans
ſibi viſionem de cornu paruo. Ego oſtendam
tibi que futura ſunt in nouiſſimo maledictio/
nis:quoniam habet tempus finem ſuum. hoc
autem non erit niſi in fine mundi. Et poſt ex/
planationem arietis ⁊ hyrci ⁊ quatuor cornu/
um eius:exponens de alio cornu paruo exor/
to inter illa ait. Cum creuerint iniquitates:cō/
ſurget rex impudens facie:ſcʒ antichriſtus ⁊
intelligens propoſitiones:ideſt magnam ſciē
tiam. Et roborabitur fortitudo eius: ſed nō in
viribꝰ ſuis.ſ q: in malicia diaboli ⁊ arte magi
ca qua vtetur. Et ſupra ꝙ̄ credi poteſt vniuer/
ſa vaſtabit: vt ſcʒ ſubyciat ſibi omnes. Et pro/
ſperabitur ⁊ faciet. Et interficiet robuſtos ſcilʒ
Enoch ⁊ Heliam:⁊ populum ſanctorum ſcōʒ
voluntatem ſuaʒ.i.veros fideles. Et dirigitur
dolus in manu eius.i.fraus.⁊ fallacia in mi/
raculis faciendis. Et cor ſuum magnificabit:
vt ſcilicet faciat ſe ab omnibus venerari. Et in
copia rerum omnium occidet plurimos: ſci/
licet promittendo ⁊ donando diuitias creden
tibus ſibi. Et contra principem principum cō/
ſurget ideſt contra chriſtum dicendo non il/
lum: ſed ſe eſſe chriſtum in lege promiſſum.
Et ſine manu conteretur:quia ſcilicet dum di/
cet ſe celum aſcenſurum:fulminabit. Et paulo
ante dicit ꝙ auferet a deo iuge ſacrificium ſcʒ
celebrationem chriſtiani cultus ⁊ ſacramento
rum eccleſie. Et proſternetur veritas in terra:
q: non erit qui audeat predicare veritateʒ. Qđ
vero ſubditur:hanc tribulationem duraturaʒ
diebus duobus milibus trecētis:⁊ poſtea mū
dandum ſanctuariū. refertur ad ipſum Antio/
chum:qui hieruſalem cepit ⁊ violauit templuʒ
dei multis immundicijs. Que prophanatio du/
rauit tanto tp̄e ideſt circa ſeptem annos. ⁊ po/
ſtea mundatum eſt templū a Juda machabeo
cum ſuis. ℂ Jn.c.etiā.xj. Daniel' plura dicun/
tur de iſto Antiocho peſſimo ⁊ antichriſto. que
dam que conueniunt antiocho:⁊ quedam anti/
chriſto. cuius figura extitit:vt dicit magiſter in
hyſtoria ſcholaſtica. ℂ Et in.ca.xij. ponitur de
Michaele pugnante pro eccleſia. Et de tempo
re quantum durabit talis tribulatio. Et de tem
pore poſtmodum dando.

ℂ De antichriſto .§.iij.

loquitur Pſalmiſta cū ait ps.ix. Conſtitue dn̄e
legiſlatorem ſuper eos:vt ſciāt gentes qm̄ ho/
mines ſunt. Ut qđ dn̄e receſſiſti lōge deſpicis
in opportunitatibus in tribulatiōe. dum ſuper
bit impius:incendit pauper. Glo. exponit hoc
de antichriſto. ℂ Jſte antichriſtus venturus eſt
ſm docto. ⁊ ſcripturas in fine mūdi. Qui(vt di
cit Uincentius in ſpeculo hyſtoriali)circa fineʒ
naſcet in babylone de tribu Dan:ex viro ⁊ mu
liere. ſed concepto ⁊ animato(vt dicit magiſter
in hyſtoria ſcholaſtica) deſcendet diabolus in
vterum mr̄is:ad implendum eū omni malitia
vt vaſe ſuo. Et ꝗuis angelus bonus nō ei ſub/
trahatur ad cuſtodiaʒ:ſicut ⁊ datur alijs ex vte
ro matris natis. vt dicit beatus Tho. in prima
parte. tamen poſtꝗ̄ʒ incipiet malitia vti:nulluʒ
effectum cuſtodie in eum exercebit eo obſtina/
to. Hic antichriſtus(vt dicit Methodius mar/
tyr:qui multa predixit de futuris nouiſſimis)
apparebit corozaim:que. eſt ciuitas vicina iu
dee. nutrietur in Nazareth. regnare incipiet
in capharnaum. demū(vt dicit Uincētius vbi
ſupra)veniet in hieruſalem:⁊ ibi faciet ſe circū
cidi:vt oſtendat ſe conformē patribus iudeoꝝ
⁊ dicet ſe meſſiam in lege eis promiſſuʒ. Et iu/

antixp̄ſ ꝙ̄ tpe venturꝰ ſit ⁊ vbi naſcetur.

dei in eum credent: ⁊ vt meſſiam ſuum ſuſcipi
ent ⁊ venerabũtur. Et hoc eſt qđ chriſtus dixit
eis Joan. v. Ego veni in nomine patris mei ⁊
non me recepiſtis. alius veniet in nomine ſuo:
ſcꝫ antichriſtus: querens gloriam propriã ⁊ il
lum accipietis. ſcꝫ vt verum chriſtum. Ipſe igi
tur antichriſtus fortis in malitia ⁊ potentia tẽ/
porali: bellabit contra fortes virtualiter: ſcilicet
fideles. Et inde ſequet maxima tentatio. ¶ Et
in dictis v̕bis Pſal. poteſt notari quadruplex
modus tentãdi quomodo vtetur antichriſtus
ad deceptionem hominum.

quadru ¶ Primo per prolationem fallaciũ doctrina/
plici rum. ps. Conſtitue domine ⁊c̃.
mõ an/ ¶ Scđo per oblationem plurium diuitiarũ.
tixp̃us Sciant gentes ⁊c̃.
hoies ¶ Tertio per illationem multiplicium preſſu/
tẽtabit. rarum. Ut quid domine re.
¶ Quarto per patrationẽ rerum prodigioſa//
rum. Dum ſuperbit impius ⁊c̃.

¶ Quantum ad primũ ponitur ibi preſens im/
peratiui pro futuro indicatiui. qđ frequent fa//
ciunt prophete. Juxta illud Hier. xvij. Duplici
contritiõe ꝯtere eos domine deus noſter ideſt
conteres. Non enim propheta optat vel impe/
trat malum populo ſuo: ſed prenunciat. Conſti
tue ergo dicit ideſt conſtitues legiſlatorẽ ſuper
eos peccatores. videlicet qui legiſlator erit an/
tichriſtus: vt dicit glo. Dicitur aũt deus illum
conſtituere non faciendo: ſed permittendo. Ut
enim ait. b. Aug. in enchiridion. Nihil in mũ
do fit niſi oῗs fieri velit: vel permittendo fieri
ſcꝫ quoad mala que nõ impedit. Uel ipſe faciẽ/
do. quo ſcꝫ ad bona quoꝝ eſt actor. Antichriſtꝰ
igitur dicens ſe eſſe meſſiam promiſſum iude/
is in lege ſua moſayca. dicet ad ſe ſpectare con/
dere nouã legem ſm ꝙ predixit per Hieremiã
dominus. dabo leges meas in cordibus eorũ
ſcꝫ ⁊c̃. Et Dañ. vij. dicitur de antichriſto ꝙ pu/
tat ꝙ poſſit mutare tempora ⁊ leges. Et legem
quidem moyſaicã nõ reprobabit: ſed que in ea
habentur de meſſia. vt illud. Prophetã ſuſcita
bit deus de fratribus tuis. ipſum tanq̃ me au
dietis. Deut. xviij. ⁊c̃. Dicet de ſe pronunciata:
⁊ in ſe impleta. Unde ⁊ multa occulta aliqs vel
futura. diabolo reuelante prenũciabit. vt oſten/
dat ſe magnum prophetam. Chriſtum autem
quem adorant xp̃iani dicet per ſe ⁊ ſuos predi/
catores fuiſſe deceptorem. ⁊ ideo propter ſcele
ra ſua ſeu ſuperbiã fuiſſe crucifixũ: ⁊ a deo dere
lictum. Que aũt in veteri teſtamento habentur
de paſſiõe eius. exponet falſo: diuerſis apparẽ/
tibus veritatibus. vt etiã nunc exponũt iudei.
Moralia legis male interpretabitur. vt de vſu
ris: libello repudij perſecutiõe inimicoꝝ. ⁊ hu
iuſmodi. que omnia cõcedet. Legales cerimo/
nias vt datas a deo dicet obſeruandas. Et vt di
citur a Gre. vij. de ꝯſe. di. iij. peruenit. Ipſe faci
et celebrari a ſuis diẽ ſabbati vt placeat iudeis
cum hoc ſit in lege eoꝝ. ⁊ diem dominicam in
veneratiõe ſue non chriſti reſurrectionis. Di
cit enim ſe moriturꝫ ⁊ tertia die reſurrecturũ.
Unde ibi dicitur ꝙ feſtiuitates ſabbatum ⁊ dñi
cam ſunt predicatores antichriſti qui vtrunq̃
faciet celebrari. Locus reſidentie antixp̃i dicit Locꝰ re
fore Hieroſolyma. Sed predicatores ſuos mit/ ſidẽtie
tet per orbem: ſicut xp̃s miſit apoſtolos ad eũ antixp̃i
predicandum ⁊ manifeſtandum eſſe chriſtum
Unde ⁊ ait xp̃s Matth. xxiiij. Multi pſeudo
prophete ſurgent: ⁊ multos ſeducent. Et paulo
poſt. Si dixerint vobis. ſcꝫ pſeudo prophete. i.
predicatores. Ecce in deſerto eſt chriſtus. noli//
te exire. ſcꝫ ad videndum eum. Ecce in penetra
libus: nolite credere. Exponẽt autem eius pre
dicatores ſcripturas fallaciter. ⁊ cũ magna elo
quentia ⁊ verſutia verborũ. Predicatores aũt
eccleſie tacebunt: vel timore paſſionis: vel amo
re terrenorum: vel ignorantia ſcripture ſacre p
pter quam neſciẽt confutare expoſitiões erro
res illorum. Et ſic implebitur illud ſignũ pro/
pinqui iudicij datum a xp̃o Matth. xxiiij. ca.
Stelle cadent de celo ideſt doctores decidẽt ab
intellectu ⁊ ſtudio ſcripture. Dicitur enim Dañ.
xij. Qui ad iuſtitiam erudiunt plurimos qua//
ſi ſtelle. Scriptura dicitur celum. Unde zephe//
rinus papa di. xxxviij. ſic ait. Mentes fideliũ
inherentes ſacre ſcripture firmamento ideſt ce
lo. non obſcurabit mundana iniquitas. Nõ ta
men ex toto ceſſabunt predicatores veritatis. ⁊
permaxime de paradiſo terreſtri mittentur in
mundum Enoch ⁊ Helyas quo fuerunt trãſla/
ti. vt habetur de primo Geñ. v. De ſecũdo. iiij.
Reg. ij. Hi predicabunt contra antichriſtũ. de/
tegentes eius fallaciam. ¶ De quibus expont
tur cõmuniter illud Apoc. ij. Dabo duobus te/
ſtibus meis ⁊ prophetabunt ideſt predicabũt
diebus mille ducẽtis ſexaginta ideſt annis tri
bus cum dimidio. quanto etiam tempore dura
bit predicatio antichriſti ⁊ perſecutio. Amicti
erunt ſaccis. vt dicitur ad inducendum exem//
plo ad penitentiam. Hi ſunt due oliue ſcꝫ ple//
ni miſericordia: ⁊ duo candelabra lucentia ſcꝫ
doctrina in conſpectu dei. Hi habent poteſtatẽ
claudendi celum ne pluat: ⁊ poteſtatem ſuper
aquas conuertendi in ſanguinem ⁊ percutere
terram omni plaga. ¶ Opinio etiã eſt aliquo
rum vt Joannis dominici ⁊ Theophili. ꝙ Jo/ De Jo.
annes euangeliſta non ſit adhuc mortuus. ſm euãge.
illud Joan. vl. Sic eum volo manere donec ve
niam. ſcꝫ ad iudicium chriſtus ait. In paradi//
ſum ergo terreſtrem ⁊ ipſe tranſlatus veniet. ⁊
ipſe predicaturus contra legẽ antichriſti ⁊ ſu/

am doctrinam. Satis enim videtur iſtis ꝯgruum. ꝙ ſi de tempore legis nature mitteſ vnus teſtis pro chriſto contra antichriſti fallacez doctrinã ſcʒ Enoch ⁊ vnus de tempore legis moyſaice ſcilicet Helyas et lex euangelica que ẽ dignior ceteris habeat ſuum teſtẽ qui erit Joannes euangeliſta. vt ſit numerus plenus teſtiuʒ ſcʒ ternarius. Et tunc cum eis bibet calicez paſſionis ab antichriſto occidendi. Etenim dictũ fuit Mat. xx. ſicut ⁊ Jacob fratri ſuo. Calicem meum bibetis. Quod nondum videtur plene impletum in Joanne cum martyrio non legatur migraſſe. ¶ Secundo bellabit antichriſtꝰ contra fideles per diuitiarum donationeʒ. vnde dicit. Ut ſciant gentes qm̃ homines ſunt. illi ſcʒ qui ſuſcipient hunc legiſlatorem ſeu legẽ eius. homines enim tales dicunſ prout hõ deriuatur ab humo. ideſt dediti terrenis diuitijs ¶ Et ly vt ponitur conſecutiue non cauſatiue. Ex hoc enim ꝙ pmittet deus illũ antixpʒ dare legem. ⁊ multi eam recipient. qꝛ terrena cũ ea percipient. ſcient gentes ꝙ tales ſunt hoĩes: nõ viri rõne vtentes ⁊ virtute. ſed terrenis deſeruientes ⁊ ea querentes. vnde ⁊ Dan̄. viij. dicif ꝙ in copia reꝝ oĩum occidet plurimos. vt dictum eſt ſupra. Et Dan̄. ij. dicif. ꝙ diuidet terrã gratuito. ⁊ theſauri copioſi ſibi manifeſtabuntur. Et deſcẽdendo ad practicam. Beatus Uincentius maximus predicatoꝛ dicit in ſermonibus ſcʒ ꝙ predicatores ſui diſcurrentes per orbem: facient populos ꝯgregari. vt zelantes ſalutem eoꝝ dicẽtes. Ut clare percipiatis: qꝛ non querimus veſtra bona. vt fecerũt predicatores xpi: ſeductores mundi: qui vt ſcitis non vacabant ad aliud niſi vt acciperent bona vr̃a: petẽtes decimas ⁊ primitias ⁊ oblationes ⁊ elemoſynas auaritie dediti. ¶ Non hoc querimus a vobis. ſed vt mandauit nobis magiſter noſter verus xp̃s ſalutẽ querimus veſtrã. ⁊ ex charitate volumus vobis ſubuenire qui indigetis. veniant pauperes in tali loco ⁊ eis prouidebitur. Certe attenta cupiditate hoĩum qui nõ querũt niſi terrena. iſta via eſt ſufficiens ad ſeducendũ innumerabiles populos. Si enim quotidie vt videtur clare homines pro vno floreno: imo ⁊ argenteo negant chriſtuʒ opere. qꝛ mendacia multa dicunt: ⁊ periuria addunt. quãto magis cum eis magna quãtitas pecunie offereſ. Unde be. Greg. in penultimo moraliũ tractans illud Job. xl. Sub ipſo leuiathan erunt radij ſolis: ⁊ ſternent ſibi aurum quaſi lutum. dicit ꝙ diabolus tunc per callidas ſuggeſtiones. tunc ſcilicet in fine mundi per damnatum illum hominem ſcilicet antichriſtum. queʒ replebit. ſcilicet malitia ſolis radios ſibi ideſt doctos quoſ qꝫ ⁊ ſapientes ſubijciet. Uel aurum ſcilicet viros ſanctitate vite fulgentes quaſi lutum vitijs ſibi ſubſternet ſcilicet ad terrena querenda inducens. Et habetur hoc de peniten. diſtincti. ſecunda. capitu. multi. In Apoca. etiam capi. xiij. dicitur ꝙ beſtie aſcendenti de mari habenti ſeptem capita ⁊ decem cornua ſimili leopardo. ſed pedes ſimiles vrſo: os autem ſimile leoni: dedit poteſtatem magnam draco. ſcilicet ſathanas qui faciet omnes puſillos: ⁊ magnos habere characterem in dextra manu aut in frõte. ⁊ ꝙ nemo poſſit emere vel vendere niſi qui habuerit characterem. Beſtia iſta antichriſtus eſt beſtialis de mari mundi exiens: ſeptem capitalibus vitijs plenus: ⁊ cornubus decem. ſcilicet tranſgreſſionibus preceptoꝝ: ad que cũctos inducere conatur: ⁊ cuʒ eis vulnerare animam. leopardo variato in coloribus ſimilis eſt propter maximam eius hypocriſim qua ſanctitatem ſimulabit vrſo ⁊ leoni propter crudelitatem. Hic faciet vt characterem ideſt imagineʒ ſuam ⁊ cultum eius quibus habeat in manu dextera ideſt in operibus ſpiritualibus vt ieiunijs: elemoſynis: orationibus. ⁊ huiuſmodi. Per hoc intendens eius venerationem aut in fronte ideſt ſaltem in apparentia. vt ſaltem ab extra conformet ſe cum alijs in cultu ⁊ veneratione ſui quia cor hominum non poteſt videre alias non poſſit cum alijs negociari. vnde nec lucrari tanquam excommunicati infideles putandi propter quod terrena amantes ei obedient ⁊ peribunt. Et ex hoc ſcient gẽtes: quia homines. ideſt humo inherentes ⁊ terram querentes erunt qui recipient hunc antichriſtum ⁊ legem eius. Neqꝫ enim iudei qui ipſum vt meſſiam expectant aliud ſperant ab eo habere propter quod ei adhereant niſi terrenam patriam hieroſolyme. Libertatem a ſeruitute ⁊ diuitias ⁊ gloriam. ¶ Tertio preliabitur contra chriſticolas per preſſuram ideſt tormentorum illationem ⁊ tribulationum. vnde Pſal. ix. Ut quid domine receſſiſti ⁊c̃. in tribulatione per exceſſum. Erit enim tunc inquit talis tribulatio: qualis non fuit ab initio mundi vſque tunc. vt dicif a chriſto. Mathei. xxiiij. Daniel etiam capitu. xij. dicit ꝙ veniet tempus quale non fuit ab eo quo gentes eſſe ceperunt vſque ad tempus illud. Et Apocalip. decimotertio dicitur. ꝙ datum eſt beſtie de qua ſupra dictum eſt bellum facere cum ſanctis ⁊ vincere illos. Et data eſt ei poteſtas in omnem tribum populum: linguam: ⁊ gentem. Quod in bello vincat ſanctos viros: intelligitur quoad corpus quia preualebit ⁊ occidet eos. etiam Enoch ⁊ Helyam faciet occidere in platea hieruſalem. dicitur Apocalipſis. xj.. Et ad terrorẽ aliorum faciet corpora eorum iacere ibi iſepulta.

Et quia tunc fideles veri non habebūt quaſi ali
quod exterius adiutorium.nec predicationū:
nec miraculorum:nec confortantium ſacramē
torum.dicitur deum receſſiſſe longe ⁊ deſpice
re ſuos in tanta neceſſitate ſm apparentiā.Sʒ
non vſqʒqʒ deſerens eos ſpe pmij confortās.
Exercebit igitur antixp̄s omnia genera tormē
torum in xp̄ianos ad flectendum eos etiam in
audita.Hanc autem preſſurā inſinuauit iacob
patriarcha cuʒ ait Geñ.penl.⁊ c.xlix.Fiat dan
coluber in via ceraſtes in ſemita mordens equi
vngulas:vt cadat aſcenſor eius retro.Saluta/
re tuuʒ expectabo domine.btūs Greg.exponit
in moral.illa de xp̄o prenunciata.De tribu dan
dicitur antixp̄s naſciturus.⁊ interpretal cauſa
vel iudicium:quia vt caput cauſa erit innume
rabilium malorum:⁊ iudicium ſequitur eum.
Natus eſt dan de ancilla in ſeruitutem generā
ti:qua omnes ſequaces eius ſerui ſunt diaboli
Et in numero ſignatorum.cxliiij.miliuʒ ex om
ni tribu iſrael.ſ.in libro vite non ponitur trib⁹
dan.q2 eius ſequaces reprobi ſunt.Dicit ergo
fiat.i.fiet.dan.i.antixp̄s deſcendens.vel ſigna
tus in dā.coluber via.i.incedentes per viā mā
datorum.vel per viam latam vitiorum vt colu
ber colens vmbram per affectum:⁊ veneno pſi
dic occidens.Sed in ſemita.i.incedentibus ꝑ
obſeruantiam conſiliorum:vt viam artam vir
tutum.Fiet ceraſtes qui vt dicit beatus gre.eſt
ſerpens cornutus:quia hos pſequetur cornu
potentie torquens eos:⁊ occidens.mordēs eq
vngulas vt cadat aſcenſor eius retro.Equus ſʒ
beatum gre.hic ſignat mundum currenteʒ ad
occaſum ſu mans per ſuperbiam:hinnitum fa
ciens in luxurie manifeſtationem:fodiens vn/
gula terram ⁊ fodiens per auaritiam.Vngula
que eſt vltima pars corporis huius equi eſt fi
nis mundi.Aſcenſor ipſius equi.eſt qui mūdo
inheret:⁊ a mundi defertur hincinde amore.
Mordet ergo dan:vt ceraſtes cornutus.vngu
lam equi.i.antixp̄s vexat in fine mundi exiſten
tes.Ad quid.Vt cadat aſcenſor eius amator
mundi retro:vbi nō videt ⁊ ſenſuʒ amittat vt
ſ. non videant perditionem ſuam in quam ca
dunt.Sancti tam fortiter reſiſtunt expectantes
ſalutare domini in gloria.¶ Quarto certamē
aſſumet contra fideles per miracula:ſed falſa.
Et iſtud erit pericloſius ceteris.propter quod
dixit xp̄s Matth.xxiiij.Et dabunt pſeudo pro/
phete.i.predicatores antixp̄i prodigia magna
ita vt ſi fieri poteſt in errorem inducantur etiā
electi.Et hoc innuitur cum ait ps.Dum ſuper/
bit impius antixp̄s antonomatice.quia extra ⁊
contra omnem pietateʒ veri cultus diuini.Su
perbit etiam intantum.vt dicit apoſtolus.ij.
Theſſal.ij.q extollitur ſuper omne quod dicit
aut colitur deus.ita vt in tēplo ſedeat tanqʒ ſit
deus.Et ad oſtendēdum ſuaʒ dignitatē vt ado
retur.Dicit ibidem idem apoſtolus.Cuius ad
uentus eſt ſm operationem ſathane in oībus.
ſcilʒ virtute ⁊ ſignis ⁊ prodigijs mendacibus
in omni ſeductione.Et Apoc.xiij.dicitur.q da
ta eſt ei poteſtas facere ſigna ⁊ prodigia.ita vt
ignem faciat deſcēdere in terram in conſpectu
hominum vt ſeduceret gētes.Eliget enim ali/
quos pre ceteris fautores ſue malitie quos vt
apoſtolos ſuos mittet per orbem ad predican/
dum.ſuper quos opere diaboli faciet deſcēde/
re ignem de celo vt quaſi ſpiritū ſanctum acce/
perint.Qui ⁊ ipſi opere diaboli ꝓdigia faciēt.
Et deſcēdendo ad practicam beati Vincentij.
Poſtqʒ ſui predicatores ꝓnunciauerint doctri
naʒ antichriſti vt veri filij dei dicent.Vt nō du
bitetis de veritate doctrine noſtre ecce miracu
lis cōfirmabimus.Accedant infirmi aliqui ſcʒ
in quos diabolus immittet infirmitates.quaꝝ
ſcit curationem:⁊ eos publice ſanabunt.Et ſi
quos ſanare nō potuerint:dicent ex defectu fi/
dei eorum procedere.vel quia male vterentur
ſanitate.Et quod plus eſt.accedēt ad tumulos
⁊ facient eos aperiri.⁊ oſtendēt ſe aliquos ſuſci
tare de notis populo.nō q vere reſuſcitentur:
quia hoc diabolus non poſt facere:ſed aſſumet
diabolus ipſe corpus aereum illius talis noti.
⁊ loquetur vt ille.dicens ſe eſſe illum ⁊ virtute
meſſie.falſi tamē ſuſcitatuʒ.Et de alia vita mul
ta dicet diabolus in ſpecie illius.⁊ chriſtū quē
coluerunt chriſtiani vt ſeductorem ⁊ dānatum
⁊ antichriſtum verum deum.Dum ergo ita ſu
perbit impius antichriſtus incēditur pauper:
fidelis illuminatur interius a chriſto:incendi/
tur zelo veritatis:dolens ⁊ lachrymās pro per/
ditione ⁊ ſeductione tantorum.Hec tentatio
vtiqʒ maxima erit.quia vt dicit Gregor.in mo
rali.Videbit martyr pro veritate ſe extorqueri
ſine operatione alicuius miraculi ad probādū
veritatem ſue fidei.Et econtra tortorem ſuum
ad oſtēſionem ſue falſitatis miracula facere.O
qualis tētatio.Certe vt dicit Chriſtus Matth.
xxiiij.Niſi breuiati fuiſſent dies illi non fieret
ſalua omnis caro.Non enim durabit niſi per
tres annos cum dimidio.quanto etiam tempo
re predicauit chriſtus.vt habel Dañ.xij.⁊ Apo
calyp.xij.⁊.xiij.Poſtqʒ auteʒ antichriſtus aſcē/
derit in tantam ſuperbiam:vt poſt ſimulatio/
nem ſue mortis ⁊ reſurrectionis:dicat ſe publi
ce in celum aſcenſurum ſuper montem oliueti
ſtās fulminabitur.vt dicit Magiſter in hiſto.
ſcholaſtica.⁊ Vincētius.Et ſi nō de modo mor
tis eius.tamē de morte eius expreſſe habetur.
Dañ.viij.⁊.xj.ca.in fine plenius.Et.ij.Theſſa.
ij.⁊ Apocalyp.xvij.Ante morteʒ antichriſti re/

ſurgent Enoch ⁊ Helyas tertia die poſt occiſi/onem eoꝝ ⁊ publice vocati in celum aſcēdēt. Mortuo aūt antichriſto quātum mundus ſit duraturus: incertum eſt nobis. Uidetur tamē ꝙ ad minus.xlv.dies dentur hominibus ſe/ductis: vt reuerti poſſint ad penitētiam. Ex eo quod dicitur Dan.xij. Beatus qui expectat ad dies.M.cccxxxv. Et ante iſta ponitur tempus perſecutionis antichriſti: quo auferetur iuge ſacrificium chriſti. numerus videlʒ dierū mil le ducenti nonaginta.i.tres anni cuʒ dimidio quibus addendo.xlv. fiunt.M.cccxxxv.

Titulus.xiiij. De dono timoris. ¶ Quomodo ad timorem multa in/ducunt. Capitulum primum.

Timor domini eſt donum ſpiritusſancti. qḋ Eſaias enumerando ipſa dona ponit in ſeptimo loco. Sed h̄ ponit in qn/to. Et licet multa dicta ſint de timore inquantū eſt paſſio.in.j.parte.in tit.de paſſionibus. diſ/fuſius tamen hic agetur.⁊ per alium modum: ⁊ de multiplici timore. Sciendum aūt ꝙ ad ti morem domini multipliciter inducimur ex ſe ptem. Primo ex ſcriptura theologicali. Secū/do ex rōne internali. Tertio ex figura ſpūali. Quarto ex creatura vniuerſali. Quinto ex ac/tione ſupernaturali. Sexto ex punitione diui/nali. Septimo ex vtilitate plurimali. ¶ Pro primo dicitur Deutero.x. Quid petit dn̄s a te niſi ꝙ timeas dn̄m deum tuum ⁊ ambules in vijs eius: ⁊ diligas eum: ac ſeruias ei in toto corde tuo ⁊ in tota anima tua: ⁊ ſerues manda ta eius. ps.xxxiij. Uenite filij audite me timo/rem dn̄i docebo vos: quis eſt homo qui vult vitā ſcʒ gratie ⁊ glorie. diligit dies videre bo/nos ſcʒ in gloria.q.d. timor dn̄i eſt initiuʒ hu/ius. Et ſigna eius ſunt. declina a malo: quia ti mor domini expellit peccatum. Eccī.j. Et fac bonum: quia qui timet deum faciet bona. In/quire paceʒ: qꝛ timor domini quaſi paradiſus Eccli.xxvij. qui eſt locus quietis ⁊ pacis. xp̄us in euangelio. Timete eum qui poteſt animam ⁊ corpus perdere in gehēnam. Matth.x. Pri ceps apoſtoloꝝ ait. Deuʒ timete.j.Pe.ij. Ber/nar.ſuper canti. In veritate comperi nihil eē ita efficax ad gratiam promerendam: retinen dam: recuperandam ꝗ ſi omni tempore coraʒ deo inueniaris: non alta ſape ſed timere. Bea tus Hiero.in epiſtola. Timor cuſtos eſt virtu/tuʒ. ¶ Secūdo ratio interna nobis ſuadet de/um ſumme eſſe timendum multipliciter. Di/ctat enim ratio vt timeatur qui ſuperior eſt: q nocere ſeu flagellare poteſt: nec valet ei reſiſti.

ad timē dū deū multa i ducunt

Deus igitur cum ſit ſummus dominus dom̄ norum nec poſſit aliquis reſiſtere poteſtati vel voluntati eius. ideo merito timendus eſt ſup omnes. Hanc rōnem tangit Moyſes Deute/rono.x. Qui cum admonuiſſet populum: do/minum deuʒ timere. ſubdit quaſi pro ratione. Ipſe eſt deus deorum ⁊ dominus dominantiū deus magnus potens ⁊ terribilis. vnde ⁊ Ma lach.j. dicitur. Si ergo dominus veſter ſuʒ vbi eſt timor meus. ⁊ Hiere.xv. Quis non timebit te o rex gentium. Si demones contremiſcunt vt aſſerit Jacobus in canonica ſua ad poteſtatē eius. cui non eſt poteſtas ſimilis ſuper terram quantum debet timere plenus fragilitate. Alia ratio eſt: quia pater naturaliter timetur a filio cum ratio doceat ꝙ habeat poſt deum eē ab eo. Sed nunquid ipſe deus nō eſt pater tuus. qui poſſidet fecit ⁊ creauit te. a quo omnis paterni tas in celo ⁊ in terra nominaſ. Neqꝫ eniʒ ego ſpiritum ⁊ animam donaui vobis ⁊ vitā ⁊ ſin/gulorum membra non ego ipſa cōpegi: ſʒ crea tor omnium qui formauit hominis natiuitatē inquit illa ſancta mulier filios hortata ad mar/tyrium. ij. Macha.vij. multo ergo magis de⁹ debet timeri. Docet etiam ratio timere multuʒ cum oportet eum reddere rationem coram pre ſidente que omnia nouit. ⁊ nil inultum permit tit ⁊ precipue cum conſcientia remordeat mul/ta mala feciſſe: ⁊ multa debita cōtraxiſſe ex ini/quitate perfecta. vnde be. Greg. in mora. Iuſti omne quod agunt metuunt: dum caute conſi/derant ante quem iudicem ſtabunt. ¶ Tertio ex figura ſpirituali volens deus īducere popu lum ſuum ad timorem domini anteꝗ̄ daret le gem decalogi ſcʒ per angelū ſuum terruit eos. quia mons ſynai videbatur ardere coruſcati/onibus. ⁊ audiebatur ſonitus buccine propter quod cum populus eſſet exterritus dixit moy/ſes. Ut probaret nos dominus venit cum ter/rore. vt terror eius eſſet in vobis ⁊ non peccare tis. Exo.xx. Ubi innuitur ꝙ per metum indu/cuntur homines ad ſeruandum leges. Uñ Iſi do.in li.ety. Facte ſunt leges vt earuʒ metu hu mana coerceatur audacia: tutaqꝫ ſit inter impro/bos innocentia. diſ.iiij. facte. Et quia permaxi/me oportet ſeruare legem decalogi ad quod in ducit timor domini. ideo per ea que a deo pce/dunt timorem incuſſit ſcʒ coruſcationes: vo/ces buccine ⁊ alia terribilia. Item mādauit do minus Deuſ.xxiiij. Non accipietis loco pigno ris molam ſuperiorem ⁊ inferiorem in quo ſi/gurabatur ꝙ ſicut ſemper quis debet ſecuʒ ha bere ſpē ita ⁊ timorem. nam mola ſuperior ſi/gurat timorem: quia ſicut mola ſuperior deprī mit materiam molendam ne eleuetur: ita mo/la inferior retinet ne in imum deſcendat ⁊ pe/

reat. Unde figurat ſpē. Timor ergo dn̄i depri/
nnit mentem ne in bonis operibus que facit ele
uetur ⁊ de ſe preſumat. Et ſpes ſubleuat: ne de/
ſperatione in infernū cadat. Non ergo illa duo
ſunt alteri locanda: ſed ſemper ſecum poſſiden
da. Uñ bea. Grego. dicit ꝙ penitens mouetur
inter timorem ⁊ ſpem. Nec eſt contra quod ait
Boetius de phica cōſola. ſcꝫ Pelle timorem:
ſpem ꝙ fugato: loqtur enim de ſpe vana. ⁊ ti/
more inordinato. Item in huius figurā habet
Gen. xij. ꝙ Abraam tetendit tabernaculū ſuuꝫ
⁊ habitauit. habens ab oriente bethel: ⁊ ab oc/
cidente hay. Et figurat ꝙ homo iuſtus debet ti
morem habere in proſperis ⁊ ſpeꝫ in aduerſis.
Bethel enim interpretatur domus vel habita
culum dei. ⁊ ſignificat patriam supernā quam
quis debet contēplari in aduerſis ad ſpem ha/
bendam vt roboret. Hay iterpretatur vita val/
lium vel abyſſus ⁊ ſignificat vitā peccatoruꝫ. ⁊
abyſſus ſignificat infernū que quis debet reco
gitare in proſperis ne eleuetur in ſuperbiaꝫ. ſꝫ
timeat futuꝝ iudicium ⁊ infernum. ¶ Quar/
to inducimur ad timorem domini ex creatura
vniuerſali. Sicut oīa inuitant nos ad amandū
deum. qꝛ omnia ſunt facta in obſequiū noſtruꝫ
ſicut beneficium inuitat beneficiatū ad dilligē/
dum benefactoreꝫ. ita ⁊ omnia creata inducūt
nos ad timendum deum. Celum ⁊ terra inquit
bea. Aug. in li. ꝯfeſ. ⁊ omnia que in eis ſūt mi/
hi vndiqꝫ clamant ⁊ clamare nō ceſſant. vt amē
te domine. qꝛ cum bonum ſit quod omnia ap/
petunt ⁊ amant ſm phm. ⁊ omnis creatura bo
na eſt. nec aliunde habet ſuam bonitatem niſi a
deo prima cauſa omniū. Omnis aūt virtus et
bonitas cuiuſcunqꝫ effectus ſit in ſua cauſa eſt
perfectiori modo. qꝛ nemo dat quod nō habet
⁊ potior eſt cauſa effectu. ideo omnis bonitas ⁊
perfectio eſt in deo. ⁊ hinc creature indicando
nobis ſummā dei bonitatem ad amanduꝫ euꝫ
ſup omnia inuitant ⁊ per conſequens ad timē/
dum. Nam omnis amans eſt timens. ⁊ quāto
quis plus amat aliquid: tanto plus timet illud
amittere. vt patet de ſubſtātia tpali ⁊ filijs ⁊ ali
is rebus. Sicut ergo inuitant creature ad amā
dum propter ſuam imenſam bonitateꝫ. ita ⁊ ti/
mendum ne eum offendamus ⁊ amittamus tā
infinitum bonum. Inuitant etiam per aliū mo
dum ad timendū deum creature. qꝛ omnia eli/
menta ⁊ que in eis ſunt punita ſunt in peccato
primi hominis ꝑpter quod dixit deus ei. Ma
ledicta terra in opere tuo ſpinas ⁊ tribulos ger
minabit tibi. Gen. iij. Et multa animalia bruta
facta ſunt nociua homini. vel rebellia propter
peccatum: ⁊ fructus terre minus boni. Nec eti
am tantam lucem ⁊ profectū ex corporibus ce/
leſtibus habemus. Si ergo propter offenſam

dei etiam punita ſunt que nō peccauerunt. quā
to magis quis debet deum timere ne offendat
tam ſeuerum mali vltorem. Inducunt etiaꝫ ad
timendum: qꝛ ipſe deus. vt dicitur Sap. v. Ar/
mabit creaturaꝫ ad vltionē inimicorum eius.
Et cū omnia paueant ⁊ obediant ad nutū eius
multo magis homo hoc agere debet. qui plus
recepit ⁊ ratione fulcitur. Unde angelus clama
bat omnibus gentibus dicens. Timete domi/
num ⁊ adorate eū qui fecit celū ⁊ terram ⁊ om/
nia que in eis ſunt Apocal. xiiij. ¶ Quinto ex
operatione ſupernaturali ſcꝫ miraculoruꝫ ps.
lxiiij. Turbabuntur gentes ſcꝫ ad penitentiam
⁊ timebunt qui habitant terminos a ſignis tu/
is ſcꝫ miraculoꝝ qui habitāt terminos ſcilicet
vſqꝫ ad habitantes vſqꝫ in extremis terre. Cuꝫ
enim viderent homines fieri opera que nullus
hominum facere poteſt: nec dij gentiuꝫ demo/
nia: nec tota virtus nature create ſcꝫ cecos illu/
minari: demones effugari: mortuos ſuſcitari:
⁊ corpora celeſtia a ſolito curſu immutari: ad pe/
titionem Joſue ⁊ Ezechie varias infirmitates
ſubito curari. Ipſi etiam reges terre videntes
ſic admirati ſunt: turbati ad penitentiam: com
moti ſunt ab infidelitate ad fidē: tremor appre
hendit eos ad venerandū ⁊ colendū ⁊ ad timē
dum tātā maieſtatē que pred cabatur a ſanctis
que inuocabatur in cuius virtute totuꝫ ageba/
tur. Cum enim illi qui nauigabant cum Jona
tempeſtati in mari orta. ſolum circa nauim eo
rum poſt miſſionem eius in mare vt iuſſerat:
mare ſedatum: fluctus mitefcere: timuerūt de/
um verum. vt ſcribitur Jone. j. c. Cum vidiſſet
rex darius Danielem prophetam miſſum in la
cum leonum. quia verum deū celi adorabat il/
leſum permanſiſſe. nec ab eis in minimo leſuꝫ
timuit ipſum deum ac publice mādauit. paue/
ant omnes deū Danielis ⁊ cōtremiſcant. quia
ipſe eſt verus deus qui liberauit Danielem ⁊c.
Dan. vj. c. Chriſto ieſu domino noſtro cuius mi
racula ſunt. vt ait Chryſo. Pelagus īmenſum
reſuſcitante adoleſcentem filium vidue accepit
omnes preſentes ibi timor: ⁊ magnificabāt de
um. Lu. vij. Uidentes turbe paralyticuꝫ ſana/
tum timentes glorificauerunt deū. Matth. ix.
Sed ⁊ centurio ⁊ qui cum eo erant gentiles in
paſſiōe chriſti: viſo terremotu ⁊ his que fiebāt
timuerunt valde dicentes. Uere filius dei erat
iſte. Mat. xxvij. quis enarrat miracula omnia.
¶ Sexto inducit ad timorē domini multiplex
punitio eius. Hier. ij. Arguet te malitia tua. ⁊
paulopoſt. Scito ⁊ vide qꝛ malū eſt tibi ⁊ ama/
rum te dereliquiſſe deū tuū. ⁊ timorem eius nō
eſſe apud te Deut. v. Deum tuū timebis. Et in/
fra nequando iraſcatur furor eius contra te et
auferat te de terra. Eccl. j. Unus enim eſt altiſſ

mus oĩs rex potens ⁊ metuendus nimis quis enim non timeat conſiderando q̃ terribiliter flagellauit peccatores. Angelos ſuperbientes de celo precipitauit in infernum ⁊ in demones cõmutauit. primos parentes de paradiſo terreſtri propter inobedientiã expulit. genus humanum propter luxuriã diluuio perdidit. Sodomitas cõbuſtos igne ⁊ ſulphure ſubuertit. Iſraelitas peccantes incredulitate ⁊ murmure in heremo proſtrauit. Dauid propter inanẽ gloriam ⁊ populũ ſuũ propter coniurationem cum abſolone contra eum peſte percuſſit. lx. milia i triduo infectione illa peremptis. Ezechiaꝫ propter ingratitudinem vſq; ad mortẽ infirmum reddidit. ⁊ ſic de alijs. Et idõ merito ſancti clamant Apoč. xv. Mirabilia ſunt opera tua dñe quis te non timebit. Et bea. Grego. Si placere deo veraciter cupimus. poſtq̃ ſubegimus peruerſa: etiam in nobis bene geſta timeamus.

¶ Septimo ⁊ vltimo ad timorẽ inducit vtilitas copioſa ex ipſo timore proueniens. Deute. v. c. Quis det eis talẽ habere mentẽ vt timeãt te domine. ⁊ bene ſit eis in ſempiternuꝫ: obſtetrices egyptie hebreoꝝ. quia timuerunt deum ob reuerentiam eius non occidentes mares. vt mandauerat Pharao. dicit Moyſes q̄ edificauit eis domos. Exod. j. c. Siue ſpirituales ſm bea. Hiero. infundendo virtutes ⁊ gratiaꝫ. Siue temporaliter ſm bea. Greg. dando diuitias. vt. xxij. q. ij. ſi quelibet. Et Eccĩ. xxxiij. Timenti deum non occurrent mala ſcꝫ peccatorum. ⁊ in tentatione deus liberabit illum ꝑs. Timentes dominum non minuentur omni boni.

¶ De timore mundano. Capi. ij.

Timor mũdanus ẽ quo quis timet tẽporalia amittere: vt diuitias: dignitates ⁊ hmõi. propter quod vitandum deũ offendit contra eius mandata faciendo: quod eſt mortale peccatum vel cũ eſt ad hoc mente diſpoſitus: cũ cogitat ſibi poſſe accidere. Inde procedunt multa mala. Unde bea. Aug. ſuper illud ꝑs. Incenſa igni ⁊ ſuffoſſa ab increpatione vultus tui peribunt inquit.

Ex timore mundão mľta mala pcedũt

¶ Omnia peccata procedũt aut ab amore male inflãmante idest inordinato aut a timore male humiliante idest deijciente. Per amorem inordinatũ dicitur anima ſeu opera eius incenſa. per timorem mundanũ dicitur ſuffoſſa. Timor enim deijcit ⁊ ad ima ſubmittit. Sed iſta cũ criminalia ſunt: vtiq; peribunt ab increpatione vultus dei idest in futuro iudicio. Ad ꝑditionem enim ducunt quod teſtatur Jo. Apocalyp. xxj. Timidis autem ⁊ incredulis homicidis ⁊ veneficis. fornicarijs: mẽdacibus: pars eorum in ſtagnũ ignis ⁊ ſulphuris. Quod ad multa ⁊ grauia ſcelera inducat talis timor mũdanus patet per exempla. ¶ Nã Pharao rex egypti: quia ex multiplicatione filiorũ iſrael in egypto: timebat regnum ſibi auferri. mãdauit occidi ⁊ ſubmergi mares hebreorũ cum naſcerentur. Exo. j. Herodes rex timens ne puer natus nunciatus a magis rex iudeorũ: auferret ſibi regnum turbatus eſt. ⁊ necẽ innocentuꝫ procurauit. Mat. ij. Hieroboam rex iſrael timens de acceſſu populi iſrael ad hieroſolymã vt adorarent ⁊ hoſtias offerrent in templo iuxta legẽ domini. populus ipſe iſrael amicicia iungeretur cum tribu iuda: vnde ſe ſubderet regi iuda ⁊ ipſe regnum amitteret. fecit fieri vitulos aureos in Dan: ⁊ Berſabee terminis regni iſrael: precipiens populo vt illos colerent ⁊ immolarent. iij. Reg. xij. Pontifices iudeorũ timentes ne forte venirent romani ⁊ tollerent eoruꝫ locum ⁊ gentem Joan. xj. Conſilio decreuerũt chriſtum occidi. Sed timentes amittere tẽporalia ⁊ propter hoc iniuſtitiam committentes: amiſerunt temporalia ⁊ ſpiritualia: animam ⁊ corpus. De his ergo qui propter timorẽ amittendi tẽporalia: vt diuitias: honorem famam: ⁊ huiuſmodi offendunt deum poteſt apte dici illud ꝑs. xiij. Illic trepidauerunt timore vbi nõ erat timor: idest vbi non erat ratio timendi. ita videlicet q̄ propter hoc peccarent.

Septẽ rõnes q̃re nõ debemus timere amittere bona tẽporalia

¶ Et propter ſeptem rationes ſeu conditiones terrenorum. Quia vilia ob conditionem. Quia defectibilia ad permanſionẽ. Quia inquinabilia ad tranſgreſſionem. Quia impendibilia ad perfectionem. Quia obligabilia ad rationem. Quia nocibilia ad felicitationem. Quia deceptibilia ad conſeruationem.

¶ Primo igitur .§.i.

Prima

non eſt timenduꝫ tpalia amittere: vt propter hõ cõmittatur peccatum: quia ipſa ſunt vilia: nullus enim curat vel timet amittere vilia. ⁊ precipue cũ ex hmõi amiſſione ꝯſeruet precioſa. ſicut patet in nauigantibus qui non timẽt vel curant proijcere merces precioſas in mare: vt cõſeruent vitã que precioſior eſt. Temporalia bona vocanť ſtercora in diuino eloq̃o ꝓpter ſui vilitatem. Dicit enim Eccĩ. xxij. De ſtercore bouꝫ lapidatus eſt piger. Piger eſt qui ob timorem alicuius laboris omittit facere bonuꝫ quod debet. Talis lapidatur ſpiritualiter ⁊ occidiť. Sꝫ vnde de ſtercore boum idest ob iſta temporalia que timet amittere vel non habere. que ſtercus dicuntur boum: quia ſcilꝫ ſancti doctores qui agros mentium ſcindunt vomere verbi dei: ſtercus ea reputãt. idest viliſſima. Audi paulũ egregiũ predicatorem quid dicat de hmõi ad Phil. iij. Omnia arbitror vt ſtercora: vt xpum

lucriſaciam ⁊ inueniar in illo. ¶ Cóſideremꝰ
conditionem eorum ⁊ videbimus vilitaté pre
cipue attenta precioſitate ſpiritualium bonoꝝ.
Quid eſt aurum ⁊ argentú ⁊ alia metalla. Cer
te ſpumaterre. in viſceribus terre naſcitur. nul
lam vitam habet: non rationalem vt homo. nó
ſenſibilem vt animalia bruta. etiam viliſſima
vt formica: muſca: ⁊ vermes. nó vegetabilé vt
arbores. ⁊ quecúqꝫ herbe viliſſime. Quid ſeri/
cum. Nonne ſtercus vermium viliſſimorum.
Quid veſtes lanee. Nonne vellus pecorum.
Quid palacia. Nóne lapides iſenſibiles. Quid
agri. Nóne terra quid gloria temporalis. Nó/
ne ventus. Unde Boe. de phica conſo. O glo
ria gloria quid es aliud ꝙ in milibus hominú
inflatio quedam auriuꝫ. Sed ⁊ in comparatio
ne precioſitatis ſpiritualium bonorum adhuc
magis vilia apparent. Propter quod dicit ſa/
piens de ſapientia ſeu gratia loquens. Propo
ſui illam regnis ⁊ ſedibus: ⁊ diuitias nihil eſſe
dixi in comparatione illius. nec comparaui illi
lapidem precioſum: quia omne aurum in com
paratione illius: arena eſt exigua: ⁊ tanꝙ lutú
eſtimabitur argentú in conſpectu illius. Sap.
vij. Cum ergo ſpiritualia bona vt virtutes ſint
precioſiſſima: ⁊ temporalia reſpectu eorum vi/
liſſima: contra omnem rationem eſt. vt non cu
ret quis amittere bona ſpiritualia propt timo/
rem mundanum ne amittantur tempalia. Hoc
timore mundano ducti ananias ⁊ ſaphyra. ti//
mendo videlicet ne totum precium ſue poſſeſ/
ſionis vendite ab eis petro aplo aſſignantes vt
debebant: nó poſſent ſibi prouidere de aliquo
cum ſuperuenirent neceſſitates. ⁊ non prouide
retur eis de cómunitate propter paupertatem
vel aliam cauſam: quia retinuerunt ſibi fraudu
lenter facientes contra preceptum apoſtoloruꝫ
ad imprecationem vel increpationem petri ſu
bito mortui ceciderunt. Actuum. v. Quod acci
dit quotidie quoad religioſos qui retinét pro.
prium. timentes ne eis prouideatur í neceſſita
te. ideo incurrunt mortem ſpiritualem. xij. q. j.
ſcimus. Hoc timore mundano ducta nobilis il
la matrona romana Lucretia. timens. ſ. ne filiꝰ
tarquinij vltimi regis romanorum infama//
ret eá de adulterio: prout ille cóminabatur ei:
aſſenſit in adulteriú peſſime faciés. Ná vt dicit
btús Aug. de ea loquens in primo de ciui. dei.
Ita ne aliqueꝫ polluat aliéa libido metuit. Sꝫ
non poluit. ſ. quoad animam ſi aliena erit. Si
polluet aliena non erit. Uirtus omnia mala to/
lerare potius ꝙ pctó conſentire decreuit. Hec
beatus Augu. xxxij. q. v. ita ne. Illi ergo trepi/
dauerunt timore vbi non erat timor.

Scda ¶ Secundo nó §. ij.

eſt timédum amittere temporalia: q: deceptibi
lia ſunt ad felicitationem. Nam videntur pro/
mittere felicitateꝫ vt quietem: ⁊ quaſi oia. quia
vt dicitur Eccs. x. Pecunie obediunt oia. Sed
decipiunt hoiem preſtátes miſeriam ⁊ anxieta
tem. Uñ chriſtus appellat diuitias fallaces cuꝫ
ait Luce. viij. Sollicitudo huius ſeculi ⁊ falla/
cia diuitiarum ſuffocát verbum. Ecce fallacia:
q: dicunt hoies in ſe. Si habereꝫ diuitias ego
eſſem quietus in mente nó haberem tátam ſol/
licitudinem laborandi: ſoluédi creditoribus ⁊
huiuſmodi. Sed ſi cótingat ꝙ habeat maioreꝫ
curam ⁊ anxietatem habet ꝙ prius in cogitan
do quomodo nó amittat: quomodo ipas adau
geat in quibus expendat ⁊c. Et ſic púgitur ⁊ in
quietatur mens eius continuis ſtimulis ſollici
tudinum. Et ideo ibi aſſimilat eas ſpinis: quia
pungút menté ⁊ tollunt quietem: cum adauge
ant ſemper deſideriú ad plura. Et ideo dicitur
Eccs. v. Auarus nunꝙ impletur pecunia: ſicut
nec potibus hydropicus. nec arditate. i. lignis
focus. Hinc ⁊ beatus Ambro. Nec finis nec ſa
tietas vnꝙ aderit cupiditati. diſt. xlv. ſicut hi.
Ibi vide pulchra. Falſiſſimú autem eſt ꝙ pecu
nie obediunt oia. quod tamen dicitt ⁊ videtur
mundanis. in quoruꝫ perſona ibi loquitur Sa
lomon. Nam nec ſapiétia nec ſcientia nec vir/
tus moralis: nec ſanitas: nec pulchritudo: nec
fortitudo corporis: pecunia haberi pñt. Sed
etiam ⁊ multa téporalia ea ꝯſequi nó poſſunt.
Simon magus non potuit ab apoſtolis pecu//
nia magna oblata obtinere poteſtaté dandi ſpi
ritú ſanctum. Achab rex iſrael non potuit pecu
nia obtinere a naboth ſubdito ſuo vineaꝫ ſuá.
Iſraelite non potuerút pecunia ſua a ſancto re
ge amorreoꝝ obtinere eis neceſſaria ad victuꝫ
Balach rex moabitarum nó potuit conſequi a
Balaam ariolo magna pecunia vt maledice//
ret populo dei. ¶ Quod tollát téporalia quie/
tem mentis nota exéplum in lib. de ſeptem do
nis. Erat quidam artifex ſatis pauper ſuſtétás
ſe ⁊ familiam ſuam de labore manuuꝫ ſuarum
propter quod die noctuqꝫ eum operari oporte
bat. Inter labores autem ſuos frequenter can/
tabat ob ſolatium: quia modicá anxietatem ha
bebat ⁊ quaſi nullam de téporalibus: quia eis
carebat. Iuxta domum eius habitabat diues
multum: qui ita curis ⁊ ſollicitudinibus vexa/
batur vt nedum canere: ſed vix ridere vel letaꝫ
faciem oſtédere cuiꝙ valeret. Unde quaſi inui
dens quieti ⁊ leticie pauperis imaginatus eſt
⁊ executus: quomodo poſſet eius leticiaꝫ inter
rúpere ⁊ inquietare. Accepit ergo quendá ſac/
culum plenum aureis. ⁊ mane quodam eadeꝫ
hora qua ſolitus erat egredi domum pauper.
pauloante inde tranſiens: permiſit ante domú

pauperis cadere ſacculum illuz: ⁊ certo loco ſe firmans vt videret quis illum recolligeret. Itaqz pauper cum domum egrederetur inuento ſacculo ſurſuz leuat ſibi retinens. Cepitqz cogitare quid agere de tanta pecunia deberet: timens ne illud ſciretur. vel ſi emeret aliqua magni precij contra eum ſuſpitio de furto oriretur. Uel ne ſibi auferrent vel quid vtilius emeret. Sicqz mentem eius anxietas timor ⁊ varia cogitatio deuaſtabant. vt amiſſa omni quiete ⁊ leticia mentis non vltra cantaret vel iocunditatem oſtēderet. Quod cum percepiſſet diues intentum: ſcilz ſuum conſecutum. noluit propterea amittere pecuniam ſuaz. Sed poſt aliquos dies dicit ei diues. His diebus per viam incedens: habens mecum ſacculum aureorum ſeu burſam: neſcio quomodo cecidit circa domuz tuam ⁊ meam inaduertenter. Si ſcires vel audiſſes aliquid quis inueniſſet vterer bona diſcretione: alis non inueniendo intendo fieri facere non ſolum excōmunicationem: ſed etiam inquiſitionem per poteſtatem ciuitatis. Reſpōdit ille. Non oportet aliquid facere. ego inueni tali die vnum ſacculum aureoruz. Ex quo dicis tuum eſſe ⁊ ſigna ſufficientia huius tradidiſti: accipe quod tuum eſt. Deus autez parcat tibi: qꝛ omnibus his diebus quibus ipſam pecuniā tenui: priuatus ſui quiete ⁊ gaudio meo ſolito. deditqz mihi multos malos dies ⁊ malas noctes: nec quieſcere potui pre tumultu cogitationum. Reddita igitur pecunia: cum ſua paupertate reuerſus eſt ad quietem ſuaz ⁊ cantus ſuos. Cuz ergo tēporalia ſint fallacia: quia promittūt quietem ⁊ non preſtāt: ſed anxietatē ⁊ appetitum eap augent. ſm illud Chryſ. Ipſa appoſitio diuitiarum auget flammaz ⁊ maior ſit cupido. Ideo qui timent trepidauerūt timore vbi non erat timor.

¶ Tertio non eſt .§. iij.

Tertia timēduz tēporalia amittere: ita ꝙ propter hoc deus offendatur: qꝛ ipſa ſunt defectibilia ad permāſionem. propter qđ dicit Magiſter veritatis. Matth. vj. Nolite vobis theſaurizare theſauros ſuper terrā vbi erugo ⁊ tinea demoliuntur: ⁊ fures effodiunt ⁊ furātur. q. d. Ideo nō debetis reſeruare ⁊ multiplicare tēporalia iſta bona ⁊ ſollicitari circa ipſa timendo ne deficiant vobis. qꝛ defectibilia ſunt in ſe. Naz ſi ſunt metalla: erugo ⁊ rubigo ꝯſumit. Si panis vel victualia: tinea rodit ⁊ deſtruit. Si pecunia numerata vel gēme: fures poſſunt occulte rapere. Si poſſeſſiones ⁊ agri ⁊ domus: dñi temporales qui (vt dicitur Eſa. j. ſunt ſocij furum) effodiūt. i. diuerſas occaſiones inueniūt. vnde ea auferāt. ſed qꝛ homines non curāt quomodo temporalia multiplicent per phas ⁊ nephas: nec faciūt elemoſynas ſubueniendo indigentibus vt deberent timendo ne ſibi deficiant: deus ſuſcitat bella: immittit penurias: infirmitatibus vexat quibus homines tēporalia conſumant. Unde beatus Aug. xvj. q. j. decime. Quod nō accipit chriſtus: accipit fiſcus. Dabis impio militi qđ non vis dare chriſto. Ueruz etſi certus ſit quis vt tēporalia ei in vita nō deficiant: nunquid in morte que non tardat aliquid de his ſecum deferet? certe non. Et ideo inquit ps. xlviij. Ne timueris cum diues factus fuerit homo: ⁊ cum multiplicata fuerit gloria domus eius. Ne timueris. ſ. amittere tēporalia. quia ⁊ diues qui habet ea tandem amittit. Et idem firmat Iob xxvij. c. qđ tamen experientia docet. diues ait. cuz dormierit nihil ſecum affert: aperit oculos ſuos ⁊ nihil inuenit. Diues hic dormit mente alienus a conſideratione dei ⁊ periculi ſui. Et proprie accidit ei ſicut dormienti: qui cū ſomniet ſe habere multas pecunias ⁊ in conuiuijs letari ⁊ epulari: ſubito expergefactus nihil ſe habere eorū cernens: triſtatur ſe illuſum. Ita qui inherent temporalibus quaſi ſomniant. cum enim eſtimant ſe permanere in eis: ex improuiſo ſubito ſuperuenit mors que dormitio dicitur. quia reſurrecturus eſt in fine mundi. Moriēs autē aperit oculos mentis quos hic culpa clauſit: ⁊ nihil inuenit de temporalibus hic poſſeſſis. ſed inuenit nihil quod cōmiſit id eſt peccatum. Nam etſi actus peccati aliquid ſit inquātum actus: tamen inquantum peccatum nihil. nulla natura eſt. ſed defectus rationis. ſicut tenebra defectus luminis. ¶ Exemplum notabile ponit Saluator noſter in euangelio vt refert Luce. c. xij. de quodam diuite qui cum ager ſuus vberes fructus attuliſſet: cepit mēte eſtuare ⁊ timere ne ſibi deficerent loca ad reponēdum tantos fructus. Sed ſubito cogitatio malitie ſibi ipſi reſpondit dicens. Scio quid faciam. deſtruam horrea mea ⁊ maiora faciam: ⁊ illuc cōgregabo omnes fructus meos. ⁊ dicaz anime mee. Anima mea habes multa bona repoſita in annos plurimos. comede: epulare: ⁊ quieſce. Cūqz iſta diceret: dixit illi deus. Stulte: animā tuam hac nocte repetent a te. ſ. demones. Que autem paraſti cuius erunt? quaſi dicat. nō tua. non tecum portabis: ſed omnia tibi deficient. ¶ Ponit Ioannes Damaſce. ſimilitudinez in hiſtoria Ioſaphat. videlicet ꝙ in quadam ciuitate erat iſta conſuetudo. Ciues illius eligebāt quendam ex ea rectorem ⁊ dominuz ipſius ciuitatis cum omni libertate ⁊ poteſtate: vt poſſet facere quod ſibi liberet ⁊ vti omnibus bonis ad placitum. ſed tranſacto anno regni ſui: mittebatur ad quandam inſulam ſolus ⁊ ſine

aliquo ſubſidio bonorum: vbi nil erat ad eum ſuſtentādum. vnde oportebat euʒ deficere ⁊ cito. Cum autem quidam ſagax ad tale regimen fuiſſet aſſumptus: conſiderans quid ſibi futurum erat. quia mittendus ad illam inſulā: prudenter ſibi prouidit. nam infra illum annū plu ries miſit ad inſulam multa ⁊ varia bona ⁊ victualia: ⁊ qui ea cuſtodiret. quo facto poſt annū illic directus ex bonis que illic deſtinauerat bene ⁊ copioſe vixit. nō pre inopia defecit vt alij qui non ſibi prouiderunt. Ciuitas iſta eſt mundus iſte in quo etſi quis valeat omnibꝰ bonis eius vti ad placitum. tamē poſt vitam eius que breuis eſt: ad aliam vitam tranſire oportet. nec de his aliquid portare poteſt tunc niſi ea que dum hic viuit illuc tranſmittit: ſcilicet per elemoſynas ⁊ bona opera. Opera enim illoruʒ ſequuntur illos. vt dicitur Apocal. xiiij. Unde et beatus Ambro. ſuper Luc. Nō ſunt hominis bona. ſcilʒ iſta temporalia. vera bona non ſunt que ſecuʒ afferre non poteſt. Sed vt ait beatus Laurentius Decio. Facultates quas requiris: manus pauperum in celeſtis theſauros deportauerūt. ſ. per elemoſynas datas ab eo. Illic ergo trepidauerūt timore vbi nō erat timor.

Quarta. **Quarto non .§. iiij.** eſt timendum temporalia amittere: quia inquinabilia ſunt ad tranſgreſſionē. Maculāt enim animam pluribus generibus tranſgreſſionuʒ propter abuſum earuʒ. propterea dominus appellat diuitias iniquitatis cum dicit Luce. xv. Facite vobis amicos de mā̄mona iniquitatis.

diuitie q̄re dn̄r mamona iniqtatis. Mā̄mona nomen eſt ſyriacum: vt ait Hieroꝰ. latine diuitie interpretatur. Diuitie autem inique dicitur. non ꝙ in ſe ſint male: ſed quia frequenter male acquiruntur vel male retinētur: vel eis male homines vtuntur. Unde beatus Hieroꝰ. Omnis diues aut iniquus aut heres iniqui. Et beatus Augu. Uermis diuitum ſuperbia. inde enim ſe maiores alijs eſtimant et alios deſpiciunt. quia pre alijs abundant. Sed ⁊ inordinate homo afficitur ad diuitias ⁊ auare ſeruat. Unde beatus Aug. ad Macedoniū. Iam prudenter intueamur quod ſcriptum eſt. Fideli homini totus mundus diuitiarum: infideli autem nec obolus. Nōne omnes qui ſibi videntur gaudere conquiſitis eiſqꝫ vti neſciūt alienum poſſidere cōuincimus. Hoc certe alienum non eſt: quod iure poſſidetur. hoc autem iure quod iuſte. ⁊ hoc iuſte quod bene. Omne igitur quod male poſſidetur: alienum eſt. Male poſſidet qui male vtitur. Hec beatus Augu. xiiij. q. iiij. quid dicam. vbi glo. exponit principium huius auctoritatis ſic. infideli ideſt auaro. quia auaritia dicitur idoloruʒ ſeruitus per ſimilitudinem. tali infideli totus mundus nec eſt obulus: quia quaſi nil reputat. ſed alia adhuc plura affectat. fideli autem totus mundus ideſt quelibet pars etiam minima eorum que ſunt in mundo diuitiarum eſt pro diuitijs cō putata. Propterea apoſtolus. vj. cap̄. ad Timothe. diſcipulum inſtruit quomodo diuites debeat docere ⁊ cautos facere dicens. Diuitibus huius ſeculi precipe non ſublime ſape: nec ſperare in incerto diuitiarum ſuaruʒ: ſed facile tribuere: communicare ſcilicet alijs res ſuas ⁊c̄. Nam qui volunt diuites fieri incidūt in laqueum magnum diaboli ⁊ tentationem: ⁊ in deſideria multa ⁊ inutilia que mergunt hominem in interitum. Et in figurā huius dominus anathematizauit theſauros Hiericho: prohibēs vt nullus ex populo iſrael de eis acciperet: ſʒ igni comburerentur Joſue. vj. Ad inſinuandum ꝙ theſauri huius mundi non debent tranſire in ſortem bonorum fidelium: vt exponit Gratianus. j. q. iij. §. ſed obijcitur. Hiericho enim interpretatur luna. ⁊ ſignificat mundum mutabilem. iſrael videns deum. ⁊ ſignificat fideles videntes deum. nunc per fidem: poſtea per ſpeciem. Iſti ergo theſauri mundi: ſcilicet temporalia: inquantuʒ mundi ſunt ideſt nō licite habita non debēt haberi a fidelibus: ſed igni charitatis exponere: ideſt affectu deſpicere ne coinquinetur ab eis. Nec obſtat ꝙ diues fuit valde Abraam in poſſeſſione auri ⁊ argenti ⁊ animalium: vt patet in Gene. Et Job magnus dominus ⁊ diues: qa etſi diuites effecti in rebus tamen pauperes affectu ⁊ patres pauperuʒ. vt oſtenditur in eorum geſtis. quod manifeſtum fuit per tentationes eoruʒ. Job in nullo turbatus ex amiſſione omnium. Abraam in relinquendo patriam in peregrinando ⁊ habitādo in papilionibus in oblatione filij: ⁊ huiuſmodi. de talibus eis conceduntur omnes diuitie ⁊ non coinquinabuntur. Sed quis eſt iſte qui inuētus eſt ſine macula in diuitijs: qui poſt aurum non abijt. ipſuʒ ſequendo non deum. nec ſperauit in pecunie theſauris. qs eſt hic ⁊ laudabimus eum? Econtra illic homines mundi trepid. timo. vbi non erat timor: ideſt ratio timendi iſta amittere.

Quinto non eſt .§. v. Quinta timendum tēporalia amittere: quia ſunt impeditiua ad perfectionem. Sicut bonuʒ eſt quod omnia appetunt: ſm̄ philoſophuʒ in principio Ethicorū. ita ⁊ vnumquodqꝫ appetit ſuam perfectionem. perfectus autem omnis erit ſi ſit ſicut Magiſter eius ait Chriſtus. Luce. vj. qui ⁊ Matth. xxiij. dicit. Unus eſt Magiſter veſter Chriſtus. Sed vt ait beatus Aug. Omnia tem

rena contempſit homo chꝛiſtus vt contēnenda
eſſe monſtraret. Ubi notādum ꝙ nō ea ratione
contēpſit pauperrimus factus: ita vt non habe
ret vbi caput ſuum reclinaret. ne videlꝫ ex poſ/
ſeſſione ipſarum rerum ⁊ diuitiarum trahere/
tur inoꝛdinato affectu ad ipſa: vel nimia ſollici/
tudine occuparetur aut a diuina contēplatio/
ne retardaretur. Nihil hoꝛū poterat in eo eſſe.
Impeccabilis enim erat dn̄s Jeſus. dicit Joan
nes Damaſce. ⁊ cōtinue anima eius diuinitate
fruebat. Sed ideo hoc fecit vt daret nobis exē
plum ⁊ pꝛouocaret ad iſta faciendū vt eum per
fecte imitaremur. ſciens ꝙ iſta temporalia etſi
non ipſum: tamē nos infirmos multum retra/
hunt a perfectione que conſiſtit pꝛecipue in cō
diuitie templatione ⁊ amore diuinoꝝꝫ. ¶ Sunt etiā
q̄re aſſi iſta temporalia vt viſcus pꝛopter amoreꝫ ⁊ ſol/
milanf licitudinem eorum: qui viſcus cum tangit pē/
viſco. nas ſeu alas auium volare non poſſunt: ſed ad
ima deſcendētes de facili capiuntur. Sic tem/
poralia alas intellectus ⁊ affectus inficiūt ⁊ im
pediunt ne ad ſuperna libere valeant auolare.
Unde Saluatoꝛ noſter iuueni qui mādata im/
pleuiſſe ſe dixerat: ⁊ de maiori perfectione que
rebat inquit ipſe. ſi vis perfectus eſſe vade ven
de omnia que habes ⁊ da pauperibus ⁊ ſeque
re me. Matth. xix. Non ꝙ ipſa perfectio conſi
ſtat in ipſa paupertate ⁊ abrenūciatione oīum:
ſed quia hoc eſt inſtrumentum valde accōmo/
dum veniendi ad perfectioneꝫ: vt determinat
beatus Tho. ij. ij. Quod etiam firmat venera/
bilis Joannes Caſſi. in coll'. j. abbatis Moyſi.
Hoc etiam intellexerunt gentiles philoſophi:
qui vt magis liberi eſſent ad ſpeculationeꝫ ve/
ritatis temporalia iſta contēpſerunt. Et de So/
crate dicit beatus Hiero. xij. q. ij. gloria. Socra
tes ille Thebanus homo quondam ditiſſimus
cum ad philoſophādū athenas pergeret: ma/
gnum auri pondus abiecit: nec putauit ſe poſ/
ſe virtutes ſimul ⁊ diuitias poſſidere. Nos ſuf
farcinati auro chꝛiſtum pauperem ſequimur.
⁊ ſub pꝛetextu elemoſyne pꝛiſtinis opibus in/
cubantes: quō poſſumus aliena fideliter diſtri/
buere qui noſtra timide reſeruamus. Hec ille.
Alius phs (ni fallo:) Anaxagoras ad ſtudiū ſa/
pientie ꝑgens in mare pꝛoiecit pecunias quas
habebat dicēs. Abite male cupiditates: demer
go vos ne demergar a vobis. Hoc de pluribus
in genere refert Lactātius in prin. inſtit. Mul
to m̄ perfectius chꝛiſticole iſta tꝑalia ⁊ delitias
⁊ diuitias ⁊ gl'iam ꝯtēpſerunt timentes iſta ha
bere nō illa ꝑdere. Naꝫ ⁊ de beato Antonio in
vitaſpatrū legimus ꝙ cum iret per deſertum ⁊
in via repiſſet maſſam veri auri quaꝫ potuiſſet
licite accipe cum in theſauris nullius de ꝓpin/
quo fuiſſet: ſed pꝛo derelicto eēt: fugit ab ea ſi/
cut a facie ſerpentis. timēs ne a cupiditate eius
traheretur affectus. ad monteꝫ pergens ſolitu/
dinem querens vt honores vitaret: ⁊ non deli
tias ſed auſteritatē augeret. ita qui vult ad mō/
teꝫ contēplationis ⁊ perfectionis aſcendere vt
aptius ⁊ facilius agat: opoꝛtet ꝙ onera tempo
ralium dimittat ⁊ ſurſum tendat. Nec ita time
at amittere temporalia vt ꝑdat vel minuat eter
na. ſicut plurimi faciunt qui illic trepidauerūt
timore vbi non erat timoꝛ. i. ratio timendi.

¶ Sexto non eſt .§.vi. Sexta.

timendum tēporalia amittere: qꝛ obligatoria.
Cuilibet enim noſtruꝫ dicturus eſt chꝛiſtus in
fine vite. Redde rationem villicationis tue. i.
diſpenſationis circa tēporalia. Quod expꝛeſſe
teſtatur beatus Aug. in lib. de paruulis ad Pe
trum dicens. Homines quia rationabiles facti
ſunt: de ſe ⁊ de oībus rebus quas in vſum acce
perunt vite pꝛeſentis: rationem reddituri ſunt
deo: ⁊ pꝛo ſuorum actuum qualitate recipient
penam aut gloriam. xv. q. j. §. ex eo autē. Non
ergo habet quis timere temporalibus carere:
cum per hoc deobligetur a reddēda ratione in
quo quilibet merito timere debet: cuꝫ ſubtilis
ſit illa examinatio: nec quicꝙ̄ iudicem ſupnuꝫ
poſſit latere: ⁊ pꝛo quolibet defectu pena para/
ta ſit. Jn parabola de talentis varijs cōmiſſis a
domino ſeruis ſuis: vt cum eis negociando ſu
perlucrarentur. narratur Matth. xxv. Seruus
ille qui vnicum talentum acceperat: quia nō il
lud ad lucrum expoſuit. ⁊ hoc ex timore ne il/
lud amitteret: redargutus a dn̄o eo pꝛiuat' cō/
dēnatꝰ fuit. Jſta temporalia bona ⁊ diuitie et
poteſtas ſeu pꝛelatio ⁊ honores talentum a do
mino datum ſunt operante ſi licito modo ha/
beantur: vel permittēte ſi indebite. Obligatus
eſt qui iſta habet ad reddēdaꝫ rationē: quomo/
do his vſus fuerit. Et ſi non multiplicauerit vi
delicet virtuoſe ea diſponēdo: ⁊ ſic inde meri/
ta augendo: ſed ocioſa tenuerit nō dando pau/
peribus. nō coꝛrigendo ⁊ inſtruendo ſubditos
ſi poteſtatem habet. non dirigendo ad deū in/
tentioneꝫ in gloria ⁊ honoribus. Utiqꝫ his bo
nis pꝛiuatus: demuꝫ condemnabitur ex negle
ctu ſuo: etiam ſi alias bonus videatur non ra/
piendo aliena. non vſurpando officia. non am
bitioſe ea querendo. Et pꝛopterea notabiliter
dicit Grego. in omel'. dicte euangelice para/
bole de talentis. Hec lectio euangelij conſide/
rare nos ſollicite admonet: ne nos qui plus ce/
teris in hoc mundo accepiſſe aliquid cerni/
mur ab auctore mundi inde grauius iudice/
mur. Cum enim augentur dona: rationes etiā
creſcunt donorum: ideſt obligationes ad red/
dēdum rōnem de vſu eoꝝ. propter quod dicit

B:eg. Quiſquis ſacerdotum(idez intellige de
prelatura ⁊ dignitate)adipiſci deſiderat:prius
vires ſuas cum eo quod ſubitur⁹ eſt onere me/
tiatur.⁊ ſi impar eſt abſtineat.⁊ ad id cum me//
tu etiam cui ſe ſufficere exiſtimat accedat.j.q.j.
non eſt putanda. Non ergo debet timeri amit/
tere:ſed ad ipſa accedere. Naz vt dicitur Sap.
vj. Exiguo cõceditur miſericordia.ſed fortiori
bus fortior inſtat cruciatio:⁊ iudicium duriſſi/
mum fiet his qui preſunt. Et dicitur exiguus q
modicum habet de temporalibus bonis.⁊ qa
parum recepit:de paucis habet reddere ratio//
nem.⁊ ſi deliquit.miſericorditer punitur. Sed
fortes ſunt qui mũdo abundant temporalib⁹.
vt diuitijs dignitatibus ⁊ honoribus.⁊ iſti cõ/
mittunt fortia.i.grauia peccata:timore non a/
mittendi potentiam dignitatem:diuitias ⁊ ho
nores.⁊ ideo fortior in eis ſequitur cruciatio.
Unde ab Abraam dictum fuit diuiti epuloni/
Recordare quia recepiſti bona in vita tua ⁊ la/
zarus ſimiliter mala:nunc autez hic conſolaf:
tu vero cruciaris. Luč.xvj.q.d.quia fuiſti po/
tens in diuitijs ⁊ dignitate:etſi qua bõa feciſti
recepiſti bona in vita tua vt premia eorũ.⁊ iõ
nunc cruciaris propter fortia peccata tua. Laza
rus vt exiguus ⁊ mẽdicus ſi qua peccata com/
miſit.mala penarum recepit:paupertatis ⁊ in/
firmitatis:per que ſibi cõceſſa eſt miſericordia
venie. Nunc autez conſolatur in requie. Sicut
ergo non timet ipſe homo deobligari a reddẽ/
da ratione de debitis factis:ſed timet obligari
cum ratio eſt intricata.vnde habet timere con/
fuſionem ⁊ punitionem:ita nõ debet timere tẽ
poralia amittere:ſed habere.cum de ſingulis
horum ſit debitor ⁊ habeat reddere rationem
deo. Uerebar omnia opera mea(inquit Job)ſci
ens ꝙ non parceres delinquenti. Qui tamen
(vt patet ex geſtis eius)omnib⁹ temporalibus
optime vtebatur. Sed mundani illic trepida://
uerunt timore vbi non erat timor.

Septimo non .§.vij.

Septi/ eſt timendum amittere temporalia:quia noci//
ma na. Quis enim eſt ille qui timeat amittere que
ſibi nocent? Certe nullus.immo optat talia ab
eo remoueri. Sed temporalia plurimum nocu
menti inferunt anime ⁊ corpori. Nam vt dicif
in Prouerb. Diuitie congregate in malum do
mini ſui.de multis quotidie audimus ꝙ occi/
dunt violenter a ſeruis ſuis vel ſubditis ſuis:
vt haberet diuitias eorum vel dominium. Ta/
les ſemper manent in timore qui non parum
cruciat eos ne talia amittant. Unde Dionyſius
tyrãnus ſicilie cũ qdã amic⁹ ſuus laudaret euz
de diuitijs ⁊ potentia beatum dicendo. Ille vo
luit per exemplum oſtendere ei infelicitatẽ ſuã
ex continuo timore ſuo. Inuitauit enim illum
ad prandendum ſecuz.⁊ ordinauit ꝙ ſupra ca
put eius vbi reſidere habebat in conuiuio ami
cus ille:gladius acutiſſimus pẽderet filo eneo
ſubtiliſſimo:qui non videretur ligatus ex ſola
rio affixo. Cunqꝫ ille loco predicto in conuiuio
locatus fuiſſet ex iuſſione tyrãni ⁊ gladiũ aſpe
xiſſet pendentem ſupra eum.epulis varijs ⁊ ex
quiſitis appoſitis.vix ille cibum ſumebat cum
maxima anxietate timens ne momento ad mo
mentum gladius caput eius impeteret. Uide/
banturqꝫ ei mille anni vt conuiuium ita ſolem
ne finiretur vt periculũ euaderet.inde recedẽs
Finito itaqꝫ conuiuio ſurgentibus illis e men
ſa interrogauit tyrãnus quare ita triſtis ⁊ anxi
us ⁊ nõ letus fuerat in epulatione taz ſolemni.
Aſſignauit ille cauſam ſcz timorẽ caſus gladij
⁊ ſue idẽ mortis. Qui dixit. Tu ita timuiſti vni
us gladij periculuz.ꝙ̃tum ergo ego timere de
beo:q habeo non vnũ:ſed multos gladios ſu/
pra me:quõ ergo me dicis beatum. q dego in
tanta anxietate timoris. Et cum multa iſte tyrã
nus egiſſet ad vitandum pericula amiſſionis
tpalium:vt de nullo confideret:tandez ea ami/
ſit ⁊ ad inopiam deuenit. Ultra mala ⁊ afflicti/
onem huius vite in temporalibus tãlẽ ducũt
ad penas eternas propter abuſum eorum. vn/
de Jacobi.v. Agite nunc diuites.vlulate in mi
ſerijs que aduenerunt vobis diuitie veſtre pu/
trefacte ſunt.⁊ cetera.que ibi habes. Et Lu.vj.
Ueh vobis diuitibus qui hic habetis conſola
tionẽ veſtram. Ueh importat dãnationem eter
nam ẜm bea. Hiero. Ille ergo trepidauerunt ti
more mundano vbi non erat timor. Et ꝙ tem/
poralia iſta noceant anime ⁊ corpori. oſtendit
bea. Ambro.di. Omnes cupidi:omnes auari:
giezi lepram cũ diuitijs ſuis poſſident.⁊ male
queſita mercede.non tam patrimonij facultatem
ꝙ̃ theſaurum criminum congregauerunt eter
no cruciatu ⁊ breui fructu. Hec ille.j.q.j. cum
ordinaretur. Nocuerunt bona temporalia di//
uiti epuloni quoad animam poſt mortẽ. Nam
qꝛ dimiſit fratribus ſuis q eis abutebanf auge
batur ex hoc ei pena in inferno tanqꝫ occaſionẽ
prebẽti vitijs illoꝝ.⁊ propterea petebat ſaltem
ad fratres ſuos mitti Lazaꝝ vt eos admoneret
abſtinere a vitijs ⁊ malo vſu tpalium. Non qa
cõpaterer perditioni coꝝ.ſed ſibiipſi ne auge//
retur pena. Illic ergo trepidauerunt mundani
timore vbi nõ erat timor ideſt iuſta cauſa timo
ris.ſed ſeruandũ eſt qđ Tobias admonuit filiũ
ſuum.di. Noli timere fili mi ſcz timore iſto mũ
dano. Pauperẽ quidez vitam gerimus.ſꝫ mul
ta bona habebimus ſi timuerimus deum ſcz ti
more q ẽ donũ ſpiritusſancti ⁊ abſtinuerimus
ab oi peccato ⁊ fecerimus bene Tobie.iiij.

De timore carnali. Capitulum.iij.

Timere carnis ſue qd ſit.

Secūdus timor di

citur humanus ſeu carnalis quo.ſ. quis ita timet incōmoda carnis vel etiam mortem ipſam.q̄ deuz offendit mortaliter cōtra aliquod preceptoꝝ faciendo.vel venialiter preter pcepta agendo. Cōtra quez ait ſaluator Matth.x. Nolite timere eos qui occidunt corpus.ꝛ poſt hoc nō habent amplius quid facit.q.d.animam ledere nō poſſunt.Et rationem aſſignat be.Aug.quare eſt repellēdus iſte timor dicēs.Timēdo mortem carnis tue dabis mortez anime tue.Quāta eſt via cōfiteri chriſtum tanta mors eſt negare ipſum xj.q.iij.non ſolum.Negatur aūt chriſtus nō ſolum verbis negādo fidez chriſti.vel ſe eſſe chriſtianum.ſicut fecit Petrus enim timore mortis negauit ſe eſſe chriſti diſcipulū Matth.xxvj. ſed etiam factis.ſm illud apoſtoli ad Titum.j. c.Cōfitentur ſe noſſe deuz.factis aūt negant.ſ. male operando.Sicut fecit Aaron qui populo iſrael poſtulanti vt faceret ei deos qui precederēt eos ꝛ quos adorarēt.timens ne denegādo occiderent eum.ſicut hur collegam ſuū ſputis occiderant.q: eos arguebat de tāta ſtulticia vt dicūt hebrei.acquieuit eis anulos auriū quos ei ad hoc obtulerāt in ignem pyciens liquefiēdos.Unde opere diaboli ſubito formatus eſt vitulus aureus quem adorauerūt Exo.xxxij.Certe timor iſte human⁹ mortale in eo fuit.vt oſtēdit Gratianus de pe.diſt.ij.§.opponit. De iſto timore carnali poteſt illud itelligi ps.liiij. Formido mortis cecidit ſuper me.timor ꝛ tremor venerūt ſuper me.ꝛ ꝯtexerunt me tenebre.Formido mortis eſt precipuus.q: vt dicit philoſophus. Mors eſt vltimum terribiliū.timor ab intra quoad alias penas ꝛ infirmitates corporales.tremor ab extra in membris qui manifeſtat interiorem.Et iſta ſunt peccatum quādo veniūt ſuper hoīem.Unde dicit ſuper me.homo aūt eſt homo per rationem.Quādo igitur tantus eſt vt ſit ſuper hoīem.i.dñetur rationi.tūc eſt mortale.ꝛ inde tenebre peccatoꝝ contegunt hoīem ꝛ obſcurant.ſed ſeptem rationibus abijciendus eſt iſte timor carnalis quo vt penā carnis euitetur male agitur.

Septez ratiōes quare timor carnalis ē abyciēdus.

Primo propter .§.i.

dei voluntatem cui nos debemus conformare nec ei poſſumus reſiſtere.Uiuo ego.ait dominus per Eſa.q: conſilium meum ſtabit ꝛ om̄is volūtas mea fiet.fit volūtas dei ſemper:vel de nobis ſine merito noſtro ꝛ vtilitate.cum.ſ.non cōcordamus cum beneplacito ſuo.A nobis et cum merito noſtro quando cōformamus nos cum ea.Sed mors ꝛ vita a dño deo inquit ſapiens.Eccl.xj.c.j.de volūtate ꝛ operatione eius. Ego occidam ait ipſe Deut.xxxij.ꝛ ego viuere faciam:percutiam.ſ.infirmitate.ꝛ ego ſanabo ꝛ nō eſt qui de manu mea poſſit eruere.Et ſicut terminus eſt prefixus a dei voluntate de vita ꝛ morte hoīs.ſm illud beati Job.xiiij.Conſtituiſti terminos eius qui preteriri non poterūt.ita ꝛ de ſanitate ꝛ infirmitate. Nec diabolus qui habet magnam poteſtatem ſupra corpora inferiora.potuit graui vlcere ipſuz percutere Job niſi licentiatus a dño.quinimmo nec in gregē porcoꝝ intrare ꝛ vexare:niſi de voluntate dñi. vt habetur Matth.viij.Timere ergo mortem vel alia affligētia corpus.vt per hoc quis deuz offendit eſt agere contra volūtatez dei que ſanctiſſima ꝛ iuſtiſſima eſt.vnde Cyprianus.Quā prepoſterum ꝗꝫ peruerſuz eſt.vt cum dei voluntatem fieri poſtulemus.ſ.in oratione dñica cum euocat nos de hoc ſeculo ꝛ accerſit.nō ſtatim voluntatis eius imperio pareamus:obnitimur ꝛ reluctamur:ꝛ puicacium more ſeruoꝝ ante ꝯſpectum dñi cum triſtitia ꝛ merore perducimur exeūtes hinc neceſſitatis vinculo nō voluntatis obſequio.ꝛ volumus ab eo premijs celeſtibus honorari ad quem venimus inuiti. xiij.q.ij.Propter iſtum ergo timorem tenebre ꝯtexerunt nos:q: multa mala fiunt ad iſta euadenda.Sed vt ait Petrus in prima cano.c.iij. Si quid patimini propter iuſtitiam beati. Timorem autem eorum.ſcilicet qui inferunt vobis moleſtias ne timueritis.ſed ſanctificate deum in cordibus veſtris..

Secundo timor .§.ij.

humanus ꝛ carnalis eſt abijciendus ꝑpter dei fidelem largitatem.promittit enim largam remunerationem ſuſtinentibus ꝯſtanter afflictiones carnis.ꝛ mortem ipſam ꝑpter eum.Qui enim odit animam ſuam in hoc mūdo.ait ipſe in vitam eternam cuſtodit eam.Joā.xij. Odit aūt quis animam ſuam in hoc mūdo.i.ſm vitam mūdialem ꝛ criminalem qui carnem affligit nec cruciatus abhorret:ꝛ mortez nō timet. vt propterea vitāda a virtute recedat:ꝛ iſte peruenit ad vitam eternā ꝛ glioſam. Expectamus ait apoſtolus ad Philipp.iij.c.ſaluatorem dominum noſtrum Jeſum chriſtum qui reformabit corpus humilitatis noſtre:ideſt deiectum afflictum ꝛ humiliatum corpori claritatis ſue. ideſt corpori ſuo glorioſo. Nec deficere poteſt a promiſſione.quia vt ait ps.cxliiij.Fidelis deus:ideſt verax in omnibus verbis ſuis.ſoluēs ꝛ implens proculdubio que promiſit.ꝛ multo largius ꝛ abundantius ꝗ meruerimus. Non enim ſunt cōdigne paſſiones temporis huius

ad ſuturam gloriaȝ que reuelabitur in nobis.
ad Roma.viij. Super quo verbo ait be Aug^o.
in ſermone. Fremat mundus: ſeuiat mundus:
coruſcet armis: increpet linguis quid faciet ad
id quod accepturi ſumus. q.d. nihil eſt omnis
cruciatus corporis reſpectu future glorie. Hac
conſideratione permotus vnus ex ſeptem fra-
tribus cum matre ſub antiocho paſſis: ne legẽ
dei etiam in minimis cerimonijs tranſgrede-
rentur linguam poſtulatus vt ei abſcideretur.
aiebat. E celo iſta poſſideo. ⁊ nunc hec ipſa ſcilȝ
membra propter dei leges deſpicio q: ab eo ip
ſa me recepturum ſpero. Sed ⁊ mater coꝝ iam
ſex filijs coram ea membratim truncatis. timẽs
de ſeptimo adhuc ſuperſtite ⁊ adoleſcentiori:
non de morte corporis: ſed anime ad toleran-
tiam mortis animauit dicẽs. Peto nate vt aſpi
cias ad celum ⁊ ad terram ⁊ ad oīa que in eis
ſunt. ⁊ intelligas. quia ex nihilo fecit ea deus ⁊
hominum genus. ⁊ ita fiet vt non timeas carnifi-
cem iſtum: ſed dignus tuis fratribus effectus
te in illa miſeratione recipiam. ij. Macha. vij.
Sic ⁊ inuictus martyr chriſti Uincẽtius cum
torqueretur ⁊ grauiora adhuc ei cõminarẽtur
tormenta. ad Datianum tyrãnuȝ aiebat. O ve
nenoſa diaboli lingua. tormenta tua nõ timeo
ſed hoc ſolum valde metuaȝ: quo te fingis mi-
hi velle miſereri. ſ. parcendo ⁊ a tormentis ceſ
ſando ſi ſacrificauero dijs tuis. Nolo gloriam
meã minuas minuendo aliquid de ſupplicijs.
Ita ⁊ moyſes inquit apoſtolus ad Heb. xj. ma-
gis elegit affligi cum populo dei ꝙ̃ tempora-
lis peccati habere iocũditatem. aſpiciebat eniȝ
in remunerationem. Fide reliquit egyptuȝ nõ
veritus animoſitatem regis. inuiſibilem enim
tanꝙ̃ videns ſuſtinuit. Non ergo timendum.

Tertio eſt ti- .§. iij.

mor carnalis abijciẽdus ob euitandam dei ſe-
ueritatem. Ex dictamine rationis naturalis eſt
illud Eſopi. Ferre minora volo ne grauiora fe-
ram. Potius quis eligit vna die in carcere af-
fligi: ꝙ̃ per annum potius amiſſionem rerum
ꝙ̃ vite. magis abſciſſionem manus ꝙ̃ capitis.
vnde ⁊ manum parat ad vitãdum percuſſionẽ
capitis. Cum autem diuina iuſtitia nullum ma
lum permittat impunitum ⁊ ſine cõparatione
in futuro etiam in purgatorio nedum in infer
no quis acerbius affligatur etiam pro veniali-
bus ꝙ̃ quacũqȝ in preſenti vita pena corpora-
li. Eſt enim (inquit beatus Aug.) ille ignis pur
gatorij miro modo grauis. excellit enim oẽm
penam quam hic aliquis paſſus eſt. de pe. diſt.
vij. ideo non eſt timendum: ſed eligendum et
optãdum corpus hic affligi per ieiunia: vigi-
lias: peregrinationes: infirmitates: ⁊ cruciatus
ꝙ̃ illic reſeruare: vel deum propter timorẽ hu-
ius offendere. Qui timet pruinaȝ: veniet ſuper
eum nix. vt dicitur Job. vj. ideſt qui timet pe-
nas temporales: ⁊ ꝓpter hoc abſtinet a bonis
operibus penalibus: incidet in futuras que gra
uiores ſunt. Et vt dicitur Apoc. xviij. Quãtum
ſe glorificauit ⁊ in delitijs. ſ. corporis fuit. tan-
tum date ei tormentum ⁊ luctum. Ecõtra non
iudicabit deus bis in idipſuȝ in tribulatione.
Naum. j. ſm aliam tranſlationem. pro quo no
ſtra (que eſt Hiero^o.) dicit. Non conſurget du-
plex tribulatio. i. qui hic affligetur patienter fe
rendo: ⁊ ſe ad deum in paſſionibus conuerten
do: nõ affligetur in alia vita hic ſufficiẽter pu-
nitus. Unde beatus Hiero. ſuper dicta auctori
tate. Si vobis deus rigidus crudelis ⁊ cruen-
tus videtur: q: genus humanum diluuio dele
uit ſodomitas igne ⁊ ſulphure: egyptios mari
ſubmerſerit: filios iſrael proſtrauerit in deſer-
to. Scitote igitur ad preſens reddidiſſe ſuppli-
cia ne in eternũ perirent. xxiij. q. v. quid ergo.
Quod intelligit de illis quo inter flagella ipſa
compuncti ſunt ⁊ ad penitentiam reuerſi. Nõ
ergo timende ſunt pene corporis temporales
que breues ⁊ tenues ſunt reſpectiue: ſed eter-
nales. Et hoc eſt quod domin^o noſter iubebat
attendere dicens Matthei. x. Timete eum qui
poteſt animam ⁊ corpus in gehẽnam perdere. Exẽplū
Narratur in lib. de ſeptem donis ꝙ cum pa
terfamilias iaceret mortuus dum ei pararen-
tur exequie: circa mediam noctem ſurgens ter
ruit omnes qui aderant. ⁊ vadens ad eccleſiaȝ
gratias deo egit de ſui reſuſcitatione. reuer-
ſuſqȝ domuȝ omnia bona ſua in tres partes di
uiſit. vnam vxori: aliam filijs: tertiam pauperi-
bus diſtribuit. Et ad heremuȝ pergens cellam
iuxta fluuium aque gelide conſtruxit. Et cum
frigus erat: veſtitus in illum fluuium ſe iacta-
bat: ⁊ vſqȝ quaſi ad vite extrema moraȝ ibi tra
hens: egreſſus in aquam calidiſſimam introi-
bat. ſic frequentiſſime per hunc ⁊ alios modos
ſe crucians. Et cum ab alijs ſuper his arguere
tur de indiſcretiõe ⁊ ſuſipſius occiſione: reſpõ
debat. Si aſpexiſſetis que ego vidi: maiora ho
rum faceretis. Dixit enim ꝙ egreſſus de corpo
re ſpiritus dictus fuit a quodam viro lucido:
ſcilicet angelo in vallem maxime longitudi-
nis ⁊ latitudinis. Cuius vnum latus erat ple-
num flãmis feruentibus. aliud plenum gelu ⁊
grandine furentibus. Eratqȝ vtrũqȝ latus ple-
num animabus tranſeuntibus de flãma ignis
ad frigus intenſum. Ad quod facit illud Job
xxiiij. Tranſibunt ab aquis niuium ad caloreȝ
nimium. Poſtea duxit eum per tenebras den-
ſiſſimas: viditqȝ globos igniũ de baratro aſcẽ
dentium. animaſqȝ inde aſcendentes ⁊ reinci-

dentes in modum favillarum. ⁊ fetorem ſenſit inde exhalantem intolerabilem fletum audivit ⁊ eiulatum incomparabilem: ⁊ teterrimos demones forcipes ⁊ fuſcinulas igneas habentes ⁊ eum capere voluerunt ⁊ in ignem illum proycere. Sed ille lucidus qui eum duxerat demonibus imperavit ne eum contingerent: quia dominus mandaverat eum ad corpus reduci: ut ſi vellet penitentiam ageret de peccatis. ſin autē ad illa loca devenirer. Reverſus ergo ad corpus: quia recolo que vidi. non timeo illas penas corporeas ut evadam eternas. Simile factum narrat venerabilis Beda in geſtis anglorum. lib. quinto. capi. xiij. Et illum virum vocat drūghelminū. ⁊ refert hoc accidiſſe. Anno dñi ſexingenteſimo primo.

Quarto timor .§.iiij.

humanus eſt evitandus propter carnis hoſtilem contrarietatem debilitandam non timet quis illud unde hoſtis debilitatur eius. ſed unde fortificatur caro autem eſt hoſtis anime. ſm illud Gal. quinto. Caro concupiſcit adverſus ſpiritum adeo ut eum ad mortem eternam inducat. propter quod idē apoſtolus ait ad Romanos ſeptimo. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee ⁊ captivum me ducentem ⁊c. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius: ideſt de corpore cuius concupiſcentia que eſt lex membrorum ſenſualitas inclinans ad delectabilia ⁊ horrens gravia. ⁊ per hoc debellans contra rationem que eſt lex mentis querit eam ſuffocare. Et ad idem dicebat propheta Micheas ſeptimo caplo. Inimici hominis domeſtici eius. Hi ſunt domeſtici noſtri quinqꝫ ſenſus ſignati ſm Chryſoſt. per quinqꝫ fratres divitis epulonis: ſecum cruciandos in inferno. Quanto autē ſunt magis domeſtici: tanto ſunt pericoloſiores. Nulla enim peior peſtis ad nocendum ꝙ familiaris inimicus. inquit Boetius de conſolatio. philoſophie. Hinc ⁊ beatus Amboſius in lib. de penitentia. tractans illud pſal. Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena. dicit. Si caro mēti repugnat nec ſubdita eſt animi gubernaculo ⁊ mētis imperio: aliena terra eſt: que niſi domatur cultoris exercitio. fructus non poteſt charitatis penitentie ⁊ pacis afferre. Hec ille. Et ſic impedit caro aliena: ideſt repugnās menti. ꝙ non apte ⁊ lete cantetur canticum domini: ideſt ſiāt bona opera. de peniten. diſtincti. iij. In ſalicibus. Obſervanduꝫ autem quod ibi ſubdit beatus Amboſius. videlicet ſane cum caro repugnat mens ad deuꝫ ſemper debet eſſe intenta. ut ſcilicet timore eius abyciatur timor carnalis. Cū igitur caro affligitur ⁊ torquetur inimicus noſter debilitatur. propterea dicebat apoſtolus. ij. Corinth. xij. Cum enim infirmor tūc fortior ſuꝫ ⁊ potens ſcilicet ſpiritu. Quod etiam cōfirmat beatus Ambr. dicens. Quod nocet corpori iuvat ſpiritum. de penitē. diſtincti. j. poteſt fieri. Hec intelligens quidam ſanctus Abbas. ut legitur in lib. de ſeptem donis. Cum lumen oculorum amiſiſſet ait. Gratias ago deo meo qui me vindicavit de adverſario meo: ſcilicet corpore qui ſolebat mihi tot mala inferre per iſtos duos proditores ⁊ raptores oculos meos. Dicitur enim Thren. iij. Oculus meus depredatus eſt animam meam. De beato etiam Franciſco legitur. ꝙ cum in oratione maneret vidit catervas demonum ſuper domum diſcurrētes cuꝫ ſtrepitu tanquaꝫ ei nocere volentes. Qui confidens exiens ⁊ crucis ſignum ſibi imprimens dixit. Ex parte omnipotentis dei vobis dico demones: ut quicquid vobis permiſſum eſt facatis in meo corpore. omnia enim libenter ſuſtinebo: quia cum maiorem inimicum non habeam corpe. vindicabitis me de adverſario meo dum in ipſo vice mea exercebitis ultioneꝫ. qui confuſi diſparuerunt. Ex quo igitur per infirmitates ⁊ afflictiones corporis debilitatur ipſum quod eſt inimicus noſter ⁊ per mortem occiditur non eſt timenduꝫ carnaliter ut per hoc deuiectur a bono. Exēplū

Quinto timor .§.v.

carnalis eſt refrenandus propter veritatem clarius intuēdam. Phūs in li. Ethic. poſuit ſummam hominis felicitatem cōſiſtere in actu ſupreme potētie que eſt intellectus erga nobiliſſimum obiectuꝫ qđ eſt deus. i. in ſpeculādo ſummam veritatem. Sed corpus ad hoc impedit. Nam oīs noſtra cognitio ortum habet a ſenſu ſm phūm. ⁊ ideo intelligi non poteſt deus ab anima in corpore mortali exiſtēte: in ſua pura ⁊ nuda eſſentia: duꝫ utitur ſenſibus corporeis: quia quicquid intelligit per modum rei corporalis itelligit. Sed ſpiritus eſt deus. ut dicitur Joannis. iiij. non corpus vel res materialis. Et ideo impedit corpus animaꝫ a perfecta cognitione. Et hoc eſt quod dicitur Sapieñ. ix. Corpus quod corrūpitur aggravat aiam. ⁊ deprimit terrena inhabitatio ſenſum multuꝫ cogitātē ⁊ difficile eſtimamus que in terra ſunt ⁊ que in pſpectu ſunt cuꝫ labore invenimus: que aūt in celis ſunt: qs inveſtigavit. Et hinc plotinus phs. ut refert Aug. de civi. dei. dicebat fugiendum eſſe ad clariſſimam patriam ibiqꝫ patere omnia. Et Cicero lib. de ſenectute. Mors non eſt lugenda quam immortalitas anime ſequitur. Meditatum debet eſſe ab adoleſcentia. ut mēda. Mors nō eſt ti

mortem negligamus ſine qua meditatione trā quillo animo nemo eſſe poteſt cū certiſſimum ſit moriendum: ⁊ quo tempore incertum dum in his corporis compaginibus incluſi ſumus munere quodā neceſſitatis ⁊ graui opere perfungimur. Eſt enim animus celeſtis ⁊ altiſſimo domicilio depreſſus: ⁊ quaſi demerſus in terram. locum diuine nature eternitatiqꝫ contrarium. Hec ille. Apſus etiam notitiam que habetur hic de diuinis: aſſimilat cognitiōi paruuli que eſt imperfectiſſima. Dicit enim. j. Cor. xiij. Cum eſſet paruulus cogitabam vt paruulus loquebar vt paruulus: ⁊ ſapiebam vt paruulus. cum autem factus ſum vir euacuaui qui erant paruuli. ¶ Non ergo timenda eſt mors vt per hoc deſeratur virtus que ducit ad pfectiſſimā cognitionem ⁊ felicitatē. Sed ⁊ in vita preſenti afflictiones corporis reſtringunt animā. vt acutior ſit ad intelligendum veritatem. Eſa. xxviij. Uexatio dabit intellectū. ⁊ be. Greg. Oculos quos culpa claudit pena aperit. In cuius etiam figuram habetur Tob. xj. ꝙ fel piſcis poſitū ſuper oculos eius aperti ſunt ei oculi: q: ſ. amaritudo afflictionis corporalis reducit hominem ad cogitionem ⁊ luminationem. Et de platone legitur ꝙ ſcholas tenebat in locis peſtilentibus ⁊ aſperis. vt ex hoc ſcholares eſſent magis in ſeipſis recollecti ad percipiendū veritatem doctrine ⁊ non diſtraherētur in ima ex loco ameno. Manaſſes rex iuda impijſſimus non ſe recognouit ⁊ ſua ſcelera niſi flagellatus ⁊ corpore captiuatus. iiij. Regum vltimo. Remouendus eſt ergo timor iſte.

¶ Sexto timor .§. vi.

Timere carni non debemꝰ exemplo xp̄i.

humanus eſt contemnendus propter xp̄i conformitatem aſſequendā. Magna eſt gloria ſerui regem factorem ſuum. ſ. imitari. Rex autē ⁊ creator noſter eſt dei filius. Ipſe autem non ita timuit afflictiones corporis. ꝙ propter hoc ſe abſtraherēt a duriſſima paſſiōe: ⁊ morte ignominioſa vt nos a morte liberaret. Quinimo a planta pedis vſqꝫ ad verticem nō fuit in eo ſanitas. Non fuit in eo aliquod membrū quod in paſſione ſua pena careret. Quod autem ioſeph nutritius eius reuerſus de egypto cum paruulo ieſu ⁊ matre eius timuit ire in iudeā vbi regnabat archelaus filius herodis vt dicitur Mat. ij. ne. ſ. occiderent puerum ſicut queſiuerat pater eius. Et ꝙ etiam non volebat ipſe homo factus ⁊ predicator in iudeam ambulare. quia querebant eum iudei interficere: non hoc ideo fecit quaſi nollet mortem ſubire: ſed quia nondum venerat hora paſſionis eius prudenter euitans occaſiones augmenti malignitatis eorū. Quia ergo non decet ſub capite ſpinoſo mēbrum fieri delicatum non timende ſunt ⁊ fugiende: ſed appetende afflictiōes corporis vt ꝯformemur capiti noſtro. Dicit enim apl̄s ad Ro. viij. Quos deus preſciuit hos ⁊ pdeſtinauit: ꝯformes fieri imaginis filij ſui. Hoc igitur exemplo vt ſcuto circundabit te veritas eius non timebis a timore nocturno. ait xp̄us xc. Timor nocturnus eſt timor afflictionis corporalis. Nox enim ſignificat aduerſitatē ſicut dies proſperitatem. Sed veritas dei ſcilicet dei filius exemplo ſuo vt ſcuto protegit nos. vt nulla ex parte virtutem deſeramus propter timorem afflictionis.

¶ Septimo ti- .§. vij.

mor humanus eſt ꝯtēnendus. q: tollit mentis libertatem. Non bene pro toto libertas venditur auro. Sꝫ vt dicit Julius celſus. Terror hominibus ꝯſilium mentēqꝫ eripit ⁊ membra debilitat. Nec eſt ꝯtra qḋ phs dicit in lib. ethi. ꝙ timor facit homines ꝯſiliatiuos. q: hoc intelligitur quando eſt ratione regulatus quia timendo mala que poſſunt occurrere. inducit timor ⁊ ſollicitat ad cogitandum quō poſſit obuiari rationabiliter. Sic ⁊ Moyſes audiens ꝙ notū factum erat occiſio facta egyptij per eū: timens Pharaonē receſſit in madiā. q tn̄ nō timuit qn̄ oportuit pharaonē increpare. ſꝫ timor hūanꝰ q̄ ſcꝫ timetur perſecutio cruciatꝰ corporis mors ipſa ⁊ hmōi tollit libertatē mentis cū quis agit contra id quod dictat vel dictare debet ratio vt mala illa euitet. Hic timor inducit ad incantationes: ⁊ ſuperſtitiōes multas vt ſanetur corpus cum dānatione anime. xxvj. q. vij. non obſeruetis. Hic timor peruertit iudicia. Dicit enī beatus Grego. xj. q. iij. Quatuor modis humanum puertitur iudicium. ſcꝫ amore: timore: cupiditate: ⁊ odio. Hic timor tollit libertatē increpatiōis prelatorum quoad tyrānos. ꝯtra quos dicitur Jo. x. Mercenarius ⁊ qui nō eſt paſtor vidit lupum venientem ⁊ fugit: ⁊ lupus rapit et diſpergit oues. Mercēnarius dicitur prelatus qui non habet curam de ſalute ouium: ſed de lana ⁊ lacte. Lupus veniens ideſt tyrannus vel hereticꝰ vel rapiens iura eccleſie. fugit mercennarius dum tacet prelatus: nec talibus reſiſtit. vt fecit Thomas cantuarīēſis. non timens mortem ſibi cōminatam ⁊ tandem illatam. Et beatus Ambro. non acquieſcens imperatori in dando ei vnam eccleſiam pro arrianis hereticis. vt patet. xxiij. q. viij. Conueniorꝫ prohibens Theodoſium ab ingreſſu eccleſie propter homicidia procurata. vt ſecunda. q. iij. cum apud theſſalonicam. Et ex eius timore carnali prelatorum multa mala ſequuntur in eis ⁊ ouibus. Hinc beatus Gregorius in paſto. Sepe rectores improuidi

res improuidi humana gratiam amittere for/
midantes loqui libere recta pertimeſcunt ⁊ iu/
xta veritatis vocem non tã gregis cuſtodie pa
ſtorum ſtudio: ſed mercennariorum vite deſer
uiunt ⁊c. diſtin. xliij. ſit rector. Hinc ⁊ Nicola/
us papa ait di. ea. Diſpenſatio celeſtis ſeminis
nobis cõmiſſa eſt. veh ſi tacuerimus. veh ſi nõ
ſparſerimus. Quod cum vas electionis formi
det ⁊ clamet. quãto magis cuilibet exiguo me
tuendum eſt. Non ergo timendũ ne dicatur.
Illic trepidauerunt timore ⁊c.

De timore naturali. Capitulum iiij.

Tertius ẽ timor na/
turalis. Conuenientius primo de/
bet poni. tum quia cõmunior eſt nõ
ſolum omnibus hominibus ineſt:
ſed etiam in brutis. Nam paſſiones ſunt ſub/
diti motus excitati in parte ſenſitiua: quã ha
bemus cõmunem cum irrationabilibus: ſed ꝑ
fectior eſt. quod etiam patet ad ſenſum. Nam
ſit eis cõminatio verberum ⁊ huiuſmodi. vt ti
mentes fugiunt. Tum etiã quia in alijs timo
ris ſpeciebus reperitur virtꝰ vel vitiũ in actua
li: ſed non in tali motu naturali cum non exce/
dit limites ſuos. Paſſionibus enim nec lauda
biles nec vituperabiles ſumus ſm phm in li.
Ethico. Et ratio eſt: quia non ſunt in noſtra po
teſtate. ſed preueniunt iudicium rationis ſubi/
to. Et ideo nec eis meremur vel demeremur.
De hoc timore poteſt intelligi illud ps. ij. Ser
uite domino in timore ⁊ exultate ei cum tre/
more. quem timorem naturalem habeatis vt
alias paſſiones nec vitare poteſtis vt tales mo
tus non ſuſtineatis que mala menti occurrunt
vt parata. ita tamẽ timeatis vt domino ſeruia/
tis. nec propter vitanda illa mala a domino et
eius obedientia recedatis. ⁊ ita trematis in ad
uerſis ꝙ ratione exultetis in domino. Uel ſic ita
ſeruiatis domino timendo eius punitionẽ ne
ſit ſeruilis talis timor. vt propter euitandã ſo
lum punitionem ſeruiatis ei. ſed exultate. ideſt
amore ⁊ cum gaudio bona propter eum facia
tis cum tremore reuerẽtie. Et quia ſaluator no
Timor in chri/ſto fuit ⁊ in no/bis aſſ ⁊ aſſ. ſter ſumpſit naturam noſtram humanam cum
omnibus proprietatibus eius naturalibꝰ que
defectum non important. Ideo ⁊ ipſe timorẽ
habuit naturalem. ſm illud Math. xxvj. Ce/
pit Jeſus tedere ⁊ pauere ⁊ meſtus eſſe. In hoc
tamen differentia fuit inter ipſum ⁊ nos: quia
cũ paſſio timoris vł alia exurgit in nobis forti
ter obũbrat aliquantulũ lumen rationis ⁊ ob
ſcurat. quod in chriſto non fuit: ſed ſemper ra/
tio ſereniſſima. In animabus ſeparatis dicit
eſſe timor. ſm illud Uirgilij. Hinc metunt cu/
piunt gaudentqꝫ dolentqꝫ. cum tamen ſenſiti/
uam non habeant: quia affixa eſt organis cor/
poreis quibus carent. nõ ꝙ proprie ſint in eis
ipſe paſſiones cum alteratione vt hic: ſed ſunt
motus voluntatis in eis ſimiles paſſionibꝰ mo
do ſuo. Diuerſe autem ⁊ auerſe opiniones fue
runt inter ſtoicos ⁊ peripateticos quorũ prin
ceps ariſtoteles fuit. Nã ſtoici dicebant timo/
rem ⁊ alias paſſiones non cadere in animo ſa/
pientis: ſapientem vocantes virtuoſum. Peri An ti/mor ca/dat in a[n]io ſa/pientis.
patetici autẽ aſſerebãt eas vtiqꝫ cadere in ſapi/
entẽ. ſed ab eis non deduci. i. non vinci: nec a
virtute diſcedere bea. Augu. autẽ in li. ix. de ci
ui. dei. c. v. dicit ꝙ illa cõtrarietas erat magis
verbalis ꝙ̃ realis. Nam ꝙ ſtoici dicebant non
cadere timorẽ. ⁊ alias paſſiones in animo vir/
tuoſi non intelligebãt de primis motibus paſ/
ſionũ. ſed de dñio earũ ſuper rationem. ideſt
ꝙ vincuntur a paſſionibus. Et ꝙ peripatetici
dicerent cadere eas in mentẽ virtuoſi: non in/
telligebant de dñio earũ in mente: ſed de pri/
mis motibus earũ proprius tamen loquebant
peripatetici. Et ꝙ ſic intelligerent ſtoici ponit
bea. Augu. exemplũ cuiuſdam phi ſtoici. Qui
cum pluribus alijs cum per mare nauigaret. tẽ
peſtate valida exorta ⁊ periculoſa. phs ille totꝰ
expalluit ex timore periculũ cernens. Cumqꝫ
ceſſaſſet tẽpeſtas mox vt ſecuritas prebuit col/
loquendi vel garriendi locum quidam ex illis
quos nauis illa portabat: diues ⁊ luxurioſus
cepit illudere phm illum ſtoicũ eo ꝙ extimuiſ
ſet ⁊ palluiſſet in ea tempeſtate cum ipſe diues
manſiſſet intrepidus. At ille ariſtippi ſocratici
rñſum retulit. Qui cum in re ſimili eadem ver
ba ab homine ſimili audiſſet. rñdit illum meri
to pro anima nequiſſimi nebulonis non fuiſſe
ſollicitum: ſe autem pro ariſtippi anima time/
re debuiſſe illoqꝫ depulſo: agellius qui nauiga
bat cum eis. queſiuit ab ipſo pho de cauſa pal/
loris cũ ſtoici aſſerant timorem ⁊ alias paſſio
nes non cadere in animo ſapientis. Tunc phs
prodidit de ſarcinula ſua librum epitecti ſtoici
in quo erãt decreta zenonis ⁊ criſippi. qui fue/
runt principes ſtoicorũ in quo habebatur nõ
eſſe in poteſtate hominis fantaſias. Uerum et
quãdo veniant in animo. ⁊ ex terribilibus fan/
taſijs neceſſe eſt animum moueri. ita vt pau/
liſper expaueſcat metu: vel triſtitia contra/
hatur tanquam his paſſionibus preuenienti/
bus rationis officium. ſed non aſſentiri eis.
hoc enim volunt eſſe in poteſtate noſtra ſcilicet
aſſentire vel diſſentire rationi. Idqꝫ eſſe diffe/
rentie inter ſapientem ⁊ inſipientem. ꝙ ſapi/
piens non cedit ⁊ aſſentit paſſionibus. ſed inſi/
piens. ideſt malus aſſentit: recedens ſcilꝫ a vir
tute per paſſionẽ timoris vel alis. Hec beatus
Augu. ix. lib. de ciuitate dei. ca. v.

¶ Ponit autem da- .§.i.

Sufficientia ſex ſpecierum timoris

maſcenus ſex ſpecies timoris ſcilȝ ſegniciem: erubeſcentiam. verecundiam: admirationem: ſtuporem: ⁊ agoniam. adde ſeptimam que eſt effectus exterior timoris ⁊ dicit tremor. Sufficientiam illarum ſex ſpecierū. ideſt quare tot ſunt aſſignat ſic beatus Tho. prima. ij. q. xlij. Cum timor ſit de malo futuro quod excedit poteſtatem timentis. vt ſcilicet reſiſtere non poſſit. Sicut bonum hominis ita ⁊ malum poteſt conſiderari: vel in opere eius vel in rebus exterioribus. In operatione hominis poteſt malū dupliciter timeri. Primo labor grauans naturam: ⁊ ſic cauſatur ſegnicies: cum ſcilicet quis refugit operari propter timorē excedentis laboris. Secundo turpitudo ledens opinionē. ⁊ ſic ſi turpitudo cauſatur id actu cōmittēdo. ſic eſt erubeſcentia: ſi ſit de turpi iam facto: ſic eſt verecundia. Malum vero quod in exterioribus rebus conſiſtit in triplici ratione poteſt excedere hominis facultatem ad reſiſtendum ei pro ratione ſue magnitudinis cum ſcilicet aliquis conſiderat aliquod magnū malū. cuius exitum conſiderare non ſufficit. ⁊ ſic eſt admiratio. Secundo ratione turpis conſuetudinis: quia ſcilȝ aliquod malum inconſuetum noſtre cōſiderationi offertur: ⁊ ſic eſt magnum noſtra reputatione. ⁊ hoc modo eſt ſtupor qui cauſat ex inſolita imaginatione. Tertio ratione improuiſionis. quia. ſ. preuideri non poteſt. ⁊ ſic futura infortunia timentur. ⁊ dicitur agonia. Tremor autem eſt effectus timoris ⁊ ab eo cauſat. Huius ratio eſt ſm bea. Tho. j. ij. q. xlij. quia in timore calor ab exterioribus ad interiora contrahitur. Remoto autem ab exterioribus calore qui membra cōtinebat remanent mēbra frigida. ⁊ propter hoc accidit in eis tremor. Tremor enim ex frigiditate cauſatur propter quod tremunt mēbra timentium ipſorum. Et primo tremit cor eo ꝙ in timore calor deſerit cor. Secundo tremuit vox propter vicinitatē arterie vocalis ad cor. Tertio tremit mandibula inferior propter continuitatē. Quarto ſequitur ſtrepitus dentium propter eandem rationem. Quinto brachia ⁊ manus. propter cōnectionē ad pectus. vbi eſt cor. tū qꝛ hec membra ſunt magis mobilia. propter quod in timentibus genua tremunt. ſm illud Eſa. xxxv. Cōfortate manus diſſolutas: ⁊ genua debilia roborate. dicite puſillanimes confortamini ⁊ nolite timere. Ecce deus veſter ipſe veniet ⁊ ſaluabit vos. Eſt etiam effectus timoris contractio virtutis naturalis ad interiora ⁊ inde coloris mutatio: vel in pallorem vel in ruborē: cū verecundat qs. Sȝ declaratio horꝫ vel multa alia de timore in ꝯtrū paſſio nālis hēs plene. ō in. j. pte. ti. vj. c. x.

¶ De iſtis ſeptē .§.ij.

modis timoris qui in ſe nō ſunt peccatū quo ad primos motus: qꝛ naturales. ſȝ quoad ſecūdos ſunt peccata vel merita. ſm ꝙ in eis rō negociatur dirigendo eos in malum vitij: vel in bonū virtutis habetur in ſacra ſcriptura. Nā ab vltimo inchoando qui eſt tremor dicit Eſa. Poſſedit tremor hypocritas. ⁊ in preſenti cū deteguntur eorū fallacie: ⁊ in morte cōſciētia remordente. ⁊ in damnatione inferni vbi dicit eſſe fletus ⁊ ſtridor dentium. Matth. xiij. qui eſt effectus tremoris. In bonum dicitur de tremore per Eſaiā. ſuper quē requieſcet ſpiritus meus: niſi ſuper humilem ⁊ quietum trementem ſermones meos. Et de Joanne baptiſta canitur cum chriſtum baptizauit. Baptiſta contremuit nec audet tangere ſanctū dei verticē: ſed clamat cum tremore. Sanctifica me ſaluator. ¶ De agonia dicitur Luce. xxij. de chriſto. Factus in agonia prolixius orabat. in qua ſta ſenſitiua eius exterrita eſt timore mortis ſibi. preſentate ꝙ factus eſt ſudor eius ſicut gutte ſanguinis decurrentis in terram. Sed rationi timorem illū ſubſtrauit dicens. Non quod ego volo. ſ. ſm inſtinctū naturalem ⁊ ſenſualē qui horrent mortem: ſed ſicut tu. Unde ⁊ ſurgens ab oratione nō fugit: ſed obuiam proceſſit proditori. Ad hanc agoniā veniēs Suſanna vxor Joachim. cum duo illi ſenes inueterati dierū malorum ſollicitabant eam ad adulterium cū eis perpetrandum cōminando ei ſi non aſſentiret: diffamationem ⁊ mortē. ait. Anguſtie michi ſunt vndiqꝫ ⁊ quid eligam ignoro. Si enim hoc egero mors. ſ. aie michi eſt. Si nō egero nō effugiam manus veſtras qꝛ me accuſabitis. Et ſubito in hac agonia poſita ſubſtrauit timorē inſanie ⁊ mortis rationi dicens. Uerumtamē melius michi eſt abſqꝫ opere ſcilicet peccati incidere in manus veſtras ꝙ delinquere in conſpectu dei mei. Dañ. xiij. ca. Sicqꝫ exclamauit ſuccurſum. Et licet illi ſenes incuſaſſent deus mirabiliter liberauit eam a morte: vt ibi patꝫ. In illa agnonia poſite alie mulieres quas predicti ſenes incitabant ad malum ſubmiſerunt rationem timori ſcilicet aſſentiēdo illis ne diffamarent ⁊ accuſarent eas timendo. Unde eis dixit Daniel quando examinauit. Sic faciebatis filiabus iſrael ⁊ ille timentes loquebantur vobiſcum ſcilicet aſſentientes concupiſcentijs veſtris. ¶ De ſtupore dicitur de iudeorū populo vel anima peccatrice. Hieremi. v. Stupor ⁊ mirabilia facta ſunt in te. ideſt ea que ſūt cauſa ſtuporis ſcilicet in tua duritia ex acceptis beneficijs: ⁊ impunitione de tuis maleficijs. Et

De agonia.

De ſtupore.

proút in malū accipitur Eccl'ſ.vij.dicitur. Nō ſapias plus ꝙ̄ neceſſe eſt.ne obſtupeſcas. ideſt non ita curioſe te habeas inueſtigando: vt ex imaginatione inſolitorum deficias a veritate. Et Job.xij. Adducit dominus conſiliarios in ſtultum finem ⁊ iudices in ſtuporem vt neſciant prouidere. In bonum autem ſumitur Luce.v. vbi dicitur de Petro poſtquam cepit vno iactu retium multitudinem copioſam piſciū ita vt implerentur ambe nauicule. Stupor circundederat eum in captura piſcium. Et chriſtus ei dixit. Noli timere ⁊c̄. ¶ De admiratione dicitur primo. Jo.3.iij. Nolite mirari ſi odit vos mundus. ita ſcilicet vt timore mundialiū perſecutionum deficiatis a fide. Et Apocalyp. xvij. Ipſe Joannes dicit ſe miratum fuiſſe magna admiratione cum vidit illam mulierē ſedentem ſuper beſtiam coccineam habentē capita ſeptem ⁊ cornua decem babylonem dictā que aſcenſura erat de abyſſo. ⁊ ibit in interitū ⁊ mirabantur omnes inhabitantes terram: videtes beſtiam que erat ⁊ non eſt ⁊c̄. Et de pilato cum chriſtus ei non reſponderet ad ea que ſibi falſo obijciebantur a iudeis. dicitur Mathei.xxvij. capitu. ꝙ mirabatur preſes de eius taciturnitate quaſi deprehendens innocentiā ⁊ patientiam eius ⁊ decernens dimittendum. Sed cum audiuit iudeos dicentes. Si hūc dimittis non es amicus ceſaris. tunc magis timuit. Jo.xix. Timuit enim diſplicere imperatori terreno. ⁊ propterea dedit iniquam ſniā.

De admiratōne.

¶ De verecundia ⁊ erubeſcentia que frequenter ſumūtur alterum pro altero. licet differant vt dictum eſt. beatus Ambro. ait. Verecundia ingenuos prodit natales. diſt. lxxxvj. cōſiderāda. ps. xliij. Tota die verecundia mea corā me eſt. ſ. de commiſſis peccatis. Et Job. Si erubui peccata mea in cōſpectu populi cōfiteri. quod intelligēdū eſt de his que publica ſunt ⁊ in iudicio dicenda. Erubeſcentia quidem eſt timor de turpi cōmittendo. Verecundia de cōmiſſo vt dictum eſt. Cum igitur quis ita erubeſcit de aliquo bono opere faciēdo timens irrideri vel minus reputari bonus vel ſapiens. vt propter hoc bonū ipſum dimittat vtiq̄ peccat. Sicut multi erubeſcunt videri facere confeſſionem. Vel interrogare que ignorant ⁊ addiſcere. vel predicare vel reprehendere cum debent vel dicere in confeſſione integre peccata turpia ⁊ huiuſmodi. Contra quos dicitur Lu.ix. Qui me erubuerit ⁊ ſermones meos. hunc filius hominis erubeſcet corā angelis dei. Et beatus Augusti. de peni. diſt. v. capi. j. Caueat peccator ne verecundia ductus diuidat confeſſionem. hoc enim eſt ad hypocriſiū tendere ⁊ ſemper venia carere. Econtra de his qui non erubeſcunt peccare. dicitur Hieremi.iij.c. Frons meretricis facta eſt tibi: erubeſcere neſciſti. Et iterum. Cōfeſſione non ſunt confuſi ⁊ erubeſcere neſcierunt. Hinc beatus Bernar. in ſermone. O nimia inſania hominum. pudet ſordes abſtergere: non pudet contrahere: pudet ablui. ſcilicet per confeſſionem ⁊ non pudet inquinare. Abſtergitur caliga contēnitur anima. Multū autem valet verecundia in cōfeſſione ſi tamē habeatur principaliter reſpectus ad dei offenſā. ⁊ non tm̄ ad reſpectum perſone audientis. Unde ⁊ quanto perſone ad cuius conſpectum magis erubeſcit confitetur. tanto maiorē inde fructum conſequitur. ſeipſum vincendo ad totū exprimendum. Unde beatus Auguſti. de peniten. diſt. v. c. j. ait. Quoniam erubeſcētia magna eſt pena: fit dignius venia qui pro chriſto erubeſcit. ſcilicet confitendo peccata. ¶ De ſegnicia que idē eſt quod pigritia propter quā quis ſe tardat vel ſubtrahit ab opere bono: timendo laborem nimium: vel deficientiam in eo. ⁊ cōmuniter in defectum vitij ſumitur. vnde ⁊ Mathei.xxv. dicitur de ſeruo malo ⁊ pigro qui talentum ſibi cōmiſſum ad negociandum non expoſuit exercitio: timens ne illud perderet cōdemnatus fuit. nec acceptata eſt excuſatio eius cum dixit. Ecce talentū quod habui in ſudario repoſitum. Timui enim te. quia homo auſterus es. ſcilicet ne illud amitterē illud exponendo. ⁊ tu exigere velles amiſſum. Contra huiuſmodi ſegniciē ſeu pigritiā multum inuehit Salomon in prouerbis. prouer. vj. Uſq̄quo piger dormis quando conſurges a ſomno tuo. Et iterum dicit piger. Leo eſt in via occidendus ſum ⁊ huiuſmodi. Sancti tamen viri vtuntur in bonum iſta ſegnicie videlicet ſubtrahētes ſe ab aliquibus operibus. etſi in ſe bonis: tamen periculoſis ⁊ diſtractiuis ⁊ honorem ⁊ laudem continentibus. timentes deficere in eis ⁊ deū offendere. Sicut beatus Greg. papa Ambro. Augu. Martinus cū fuerūt vocati ad prelaturā ⁊ preſulatū. demū vidētes ſe a dn̄o vocari acquieuerūt. Exemplū ēt in Moyſe cū dn̄s voluit eum ad Pharaonē mittere ⁊ ſe excuſauit. Exo. iij. Et in Hieremia cum dn̄s miſit eum ad predicandum ſe excuſauit. Hiere. j. timens ſm̄ Grego. amittere ex hoc lucra cōtemplationis. tandem vterq̄ obediuit. In malum aūt vtuntur tali ſegnicie prelati qn̄ ex timore ſe ſubtrahunt vel tardant debitā reprehenſionē. vnde bea. Augu. Cū eis p quos eccleſia regitur adeſt pace ſalua poteſtas diſcipline aduerſus improbos ⁊ nephario exercēde. tunc neq̄ ſecordia neq̄ ſegnicia dormiamus. ſed aculeis preceptorum que ad ſeueritatem coertionis pertinent excitādi ſumus. Nec

De verecundia et erubeſcentia.

De ſegnicie que accipit in bonū ⁊ in malum.

patientie no(m)i(n)e torpeſcamus. nec obtētu diligē tie ſeuiamus. Hec ille. xxxiij. q. iiij. quidam.

¶ Notandum .§. iij.

Iuſtus cōparatur leoni p[ro]pter vij. que timet.

Iuſtus autez q(uam)q(uam) quis dicatur de iuſto prouerb. xxviij. Iuſtus quaſi leo cōfidit. Et de leone cui aſſimilatur iuſtus dicatur Prouerb. xxx. Leo fortiſſimus beſtiaruz ad nullius pauebit occurſu. Tamen ſ(ecundu)m naturales. et Iſidorum ſeptez ſunt que leo naturaliter timet. ſ. ſtrepitum rotarū: ignē: quoddam animalia quod dicitur lazaym a cuius ferocitate nulla beſtia poteſt eſſe tuta. item quoddam aliud animal quod dicitur leorofilius. de cuius carnibus comedens leo toxicatur a venatoribus et occidit leo. vnde illud animal maxime odiunt leones et ſi poſſunt ipſum inuenire occidunt: quia paruum eſt. nec tamen inde guſtant. Quinto timet leo īgenia et artificia venatorum. vt pedicas: chordas: et h(uius)mōi: et iō cauda delet veſtigia ſua ne inueniantur vie ei(us) vbi ei parentur laquei. ¶ Sexto timet leo cuſtodis ſui flagella: cum. ſ. eſt paruus. Ducit enī cuſtos eius ſecum catulum quem verberat etiam innoxiuz in preſentia leonis: vt diſcat timere. ¶ Septimum quod timet leo eſt ſtrata publica. Ita et electi dei. licet non timeant timore mundano: humano vel etiam ſeruili quecūq(ue) grauia vt a veritate recedāt: timent tamen et timorem naturalem qui eſt de malo futuro quo vt leo vtuntur et conuertunt in bonum in ſeptē rebus. ¶ Primo timent ſtrepitum rotarum. Rota qui voluitur continue ex qua reuolutione id quod eſt ſupra deſcendit ad ima et econuerſo: ſignificat dignitates: honores: et proſperitatē tēporalē: que appellant bōa fortune: que ſūt in magna mutatione frequenter. Nā de carcere et cathenis interduz quis egreditur ad regnum: et alius in regno natus conſumitur inopia: vt dicitur Eccſe. iiij. Unde fortuna pingitur in forma rote: in qua vnus eſt ſupra: alius īfra. iuxta illud. Dat varias fortunas vices. Et Boetius de ph(ilosoph)ica conſolatione. Hunc ludum continuuz ludimus: ſumma imis infima ſummis mutare gaudemus. Strepitus rotaruz eſt tumultus et occupatio dignitatum. Electi igit(ur) etſi leones fortitudine: tamen timent poni vel ſe reperire in dignitatibus. tum propter piculum incurie. Unde beatus Aug. de preſidente inquit. Timore coram deo ſubſtratus ſit pedibus veſtris diſciplinam libens habeat: metuēdus imponat. Et q(uam)uis vtrunq(ue) ſit neceſſariuz. ſ. amari et timeri p(re)latū a ſubditis: tū amari magis a vobis appetat q(uam) timeri. ſemper cogitās deo ſe pro vobis redditurum eſſe rationem. Et q(uan)to in loco ſuperiori: tanto in periculo maiori verſatur. hec ille. Ecce vnde habz timere. Un(de) et Saul cuz eſſet melior in iſrael: et ſciret ſe eligenduz in regez ex dei reuelatione non comparuit ſed ſe in domo abſcondit. j. Reg. x. Timent etiam ſancti dignitates et proſperitatez habere ne forte deus velit eos hic de bonis operibus remunerare. ¶ Secundo timent ignez purgatorij et inferni. licz non timore ſeruili: vt ſcilicet propter hoc principaliter caueant a malis. In multis eniz cognoſcunt ſe offendiſſe vel mortaliter vel ſaltez venialiter. De leuibus autē culpis dicit beatus Gregorius. Ante diez iudicij purgationis credendus eſt ignis diſtin. xxv. qualis. De quo apoſtolus. j. Cor. iij. Siquis ſuperedificauerit ſuper hoc fundamentū ſcilicet fidei viue lignuz: fenuz: ſtipulam: ipſe ſaluus erit. ſic quaſi per ignez ſcilicet tranſiens purgatoriū hic non purgatus. De mortalibus dicit beatus Auguſtinus. Siquis aliquod horuz in ſe dominari cognouerit. ſi ſe hic non emendauerit: eterna illa flāma cruciabit diſt. ca. §. alij et quāuis electi dei multuz doleant et penitentiam egerint de cōmiſſis: ignorant tamen ſi vnquaz dolor contritionis fuit in eis. propter qđ dicitur Eccli. v. De propitiatu peccatoruz noli eſſe ſine metu. Et in vitaſpatruz legitur q(uod) interrogatus Macharius quare erat ita ſiccus et macillentus quando comedebat ſicut quando ieiunabat. Reſpondit per exempluz dicens. ſicut ligna que verſantur et reuerſantur in igne paulatim conſumuntur. ita qui mentez ſepe retinet i timore domini recogitādo ſcilicet ignē futuruz conſumitur. ¶ Tertiū quod timet leo eſt lazaym: a(n)i(m)al ferociſſimuz: ante quod nulla via eſt tuta. quod ſignificat chriſtuz: quez etiaz iuſtiſſimus timet: quia iudex venturus in particulari iudicare aiaz: et demuz in vniuerſali iudicio oēs. Ad Heb. x. c. Horrenduz eſt incidere in manus dei viuentis. propter quod timēs dauid quez dn̄s ſ(ecundu)z cor ſuuz elegerat: orabat dicens. Non intres in iudiciuz cū ſeruo tuo dn̄e quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Ego (ait Hierony.) quotiens diem illum conſidero. totus contremiſco. Et in ſequētia canit eccleſia. Quantus tremor eſt futurus ſcilicet omnibus: quando iudex eſt venturus cuncta ſtricte diſcuſſurus. et Beatus Gregorius. Neſcimus quis in terribili dei iudicio qualis futurus ſit. Nam multa ſunt que de illius iudicio homines ignorāt. quia fortaſſis quos vos laudatis: ille reprehendet. et quos vos reprehenditis. ille laudabit. xj. q. j. ſacerdotibus ¶ Quartum quod timent iuſti eſt peccatum et ſignificatur per animal quod intoxicat. Animal irrationabile eſt: quia ſine ratione ſit peccatuz. Et vt dicitur in li. Sap. xvj. Per malitiā homo occidit animam ſuam. Ueniale autem

ad mortale diſpōit.Uñ ⁊ Eccli.xxj.d̄r Quaſi a
facie colubri fuge peccatū.q2 eniȝ timet homo
ne coluber intoxicet eum ⁊ occidat.ideo fugit
ante eū.Ita ⁊ iuſtus homo timet ⁊ vitat ea vbi
poteſt eſſe peccatuȝ.Propter quod dicit Greg.
ꝙ bonarum mentium eſt ibi culpam agnoſce/
re.ideſt timere vbi culpa non eſt.diſtin.vj.ad
eius.Et beatus vir qui ſemꝑ eſt pauidꝰ. qui
vero mentis eſt dure.ideſt non timens pericu/
la peccatorum corrueret in malum.inquit Sa/
lomon Prouer.xxviij.Ego(ait Hiero.)omnia
tuta timeo.Et precipue cum cernunt electi dei
viros famoſos in ſanctitate ruere:magis ti/
ment ſibiipſis.vt Dauid ſalomonem:Ezechiā:
Moyſen:⁊ Aron:Judam.Sauleȝ:Origenē:
Heraclium imperatorem.⁊ hmōi.Horum ca/
ſus(vt ait diūs Gre.i moral.)vtilitate nō modi
ca electorū ꝓuectibꝰ ſeruit:q2 illorum lapſum
dum conſpiciunt de ſuo ſtatu contremiſcunt.
diſcunt enim in ſuperni adiutorij protectione
confidere.dum pleroſq3 conſpiciunt de ſuis vi
ribus cecidiſſe.de pe.diſt.ij.qui ſeduci.Quiſo
timet leo inſidias venatorum ⁊ laqueos:⁊ hu
iuſmodi.Sic iuſti laqueos tentationuȝ ne ſub
ſpecie boni decipiant eos.Unde dicitur Eccli.
ij.Fili accedens ad ſeruitutem dei ſta in iuſtitia
⁊ timore:⁊ prepara animam tuam ad tentatio
nem.Hiero.contra Jouinianum.Edificemus
aurum ⁊ argentum ⁊ lapides precioſos.i.opa
perfectionis varia.⁊ tentare non audebit quē
q3 ⁊ in hoc certe non ſit ſecura poſſeſſio.Sedet
quippe leo.i.diabolus in inſidijs ⁊ in occltis
vt interficiat inocētem.de pe.diſt.ij.ſi eni.Nec
eſt contra quod ait ps.Dominus illuminatio
mea ⁊ ſalus mea quem timebo.q.d.nulluȝ.Do
minus protector ⁊c.Si conſiſtant aduerſum
me caſtra ⁊c.hoc enim intelligitur coniunctiȝ:
dum .ſ.quis illuminatur ⁊ protegit a gratia
domini.Sed quia liberum arbitrium eſt verti
bile ad malum:⁊ poteſt ſe a deo auertere:ideo
ait apoſtolus Rom.xj.c.Noli altuȝ ſapere:ſed
time.Timent inſuper ſancti viri:precipue re/
ctores ⁊ doctores eccleſiarum infirmitati ſpiri
tuali proximorum vel ſubditorum:ne deficiāt
in tentationibus vel tribulationibus a via ve/
ritatis.Unde apoſtolus ad Gal.iiij.Dies, ob/
ſeruatis ⁊ menſes ⁊ annos:timeo ne forte fru/
ſtra laborauerim in vobis.℃ Sexto timet iu/
ſtus cōminationes quas facit in ſcripturis de/
us contra malos:vel etiam cum videt ⁊ inocē/
tes grauiter affligi ex leuibus cauſis.Sicut to
biam ⁊ iob ⁊ martyres ⁊ ſanctum Joannnem
Baptiſtam ad ſaltum puelle decapitari.Pe/
trum ⁊ paulum principes apoſtoloruȝ neronis
no gladio occidi:⁊ huiuſmodi.℃ Septimum
eſt ſtrata publica.ſ.mortis.Omnes enim mori
mur ⁊ ſicut aqua dilabimur que nō reuertitur.
ij.Regum.xiiij.Unde cum quis moritur dici/
tur viaȝ vniuerſe carnis ingreſſus.Et ſic ē ſtra
ta publica.Eſt autem mors ſm philoſophum.
vltimum terribilium.quam etiam naturaliter
ſancti timēt.Unde ⁊ Paulus qui deſiderabat
diſſolui ⁊ eſſe cum chriſto:ne nimis timeret pe/
tijt a Plautil la diſcipula cum duceretur ad lo
cum decapitationis velū capitis:quo oculos
tegeret cum ictum ferientis exciperet ⁊ accepit.
Et per talem penam timoris ſancti viri ſi quid
reſtat purgandum emundatur.Unde in vitaſ.
fratrum.Cum quidaȝ deuotus frater fama ſan
ctitatis celebris in morte multum timorem et
horrorem oſtendiſſet.propter quod aliqui du/
bitabāt de pene vel glorie retributione ipſius.
Poſt mortem apparens cuidam ſuo familia/
ri in habitu ſplendido inſinuans ſe in gloria
eſſe:interrogauit eum quare tantum terrorem
oſtendit in fine.Qui reſpondit.Neſcis ſcriptū
eſſe.ſcilicet Job penultimo.Territi purgabun
tur.Aliquando etiam ad roborandū animū
⁊ conſolandum contra hunc timorem deus cō
ſolationem immittit per angelorum apparitio
nem vel alium modum.℃ Legitur in vitaſpa Exem/
trum ꝙ cum quidam ſanctus vir deſideraret plum.
videre quomodo anima iuſti egrederetur de
corpore:fuit ſibi per hunc modum oſtenſum.
Cum ſemel tranſiret per quandam plateam vi
dit quendaȝ peregrinum iacentem infirmum
ad extrema deductum:⁊ ab omnibus dereli/
ctum.Sed angelos de celo deſcendētes ad euȝ
conſolandum ſicut ⁊ de paupere Lazaro legit
in euangelio.Michael autem a dextris eius
erat ⁊ Gabriel a ſiniſtris:qui rogabant animaȝ
vt ex dei precepto de corpore egrederet.Que
timebant corpus relinquere.⁊ rogauit ange/
los vt pro ſe dominū interpellarent adhuc ma
nere in corpore vt melius deo ſeruiret.Micha
el autem dicebat ad Gabrielem.Accipe huius
animam vt egrediamur hinc.Qui reſpondit.
Juſſi ſumus vt ſine dolore ⁊ violentia eaȝ edu
camus.Querebant ergo a domino quid agen
dum eis pro ſuaui egreſſione ipſius.Tunc mi
ſit dominus Dauid cum cythara ſua ſeu pſal/
terio ⁊ cātoribus patrie celeſtis.Ad cuius pul
ſum ⁊ cantum ſuauiſſimum aīa ſubito exiliuit
a corpore ⁊ cū gaudio in celuȝ eſt recepta.

℃ Notandum ꝙ .§.iiij.

in diabolo ⁊ membris eius eſt intimiditas er Timidi/
ga deum procedens ex ſuperbia.ſicut in chri tas vñ
ſto ⁊ membris eius ſcilicet electis eſt timor do oritur.
mini ex humilitate procedens ⁊ ad ipſam ten/
dens.Et hoc pulchre ⁊ diffuſe oſtendit Grego.
rius in.xxxiiij.moral.tractās illud Job penul/

timo. Factus eſt vt nullū timeret. Omne ſub/
lime videt. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſup
bie. De chriſto autem dicitur Eſa. xj. Replebit
eum ſpiritus timoris domini. qui ait Matth.
xj. Diſcite a me quia mitis ſum ⁊ humilis cor/
de. Et Matth. x. Ita vobis dico hūc timete ſci
licet deum non mundum. Dicit ergo Beatus
Grego. vbi ſupra ſic per naturam factus eſt le/
uiathan vt conditorem ſuum caſte timere de/
buiſſet timore ſcilicet ſobrio ⁊ ſecuro: nō timo
re quem foras charitas mittit: ſed timore qui
in eternum permanet: quē charitas generat.
Aliter enim timet coniugem vxor amans. Ali
ter timet dominum ancilla peccans. Sic ergo
iſte fuerat conditus vt timeret auctorem ſuū:
⁊ amans timeret: ⁊ timens amaret. Sʒ ſua pra
uitate talis factus eſt vt nullum timeret. Et enī
a quo conditus erat ſubeſſe deſpexit. Ita enim
deus ſuper omnia eſt: vt ipſe ſub nullo ſit. Le/
uiathan ergo iſte eius celſitudinem videns pra
uam libertatem appetijt: vt preeſſet ceteris et
nulli ſubeſſet dicens. Aſcendam ſuper altitu/
dinem nubiū ⁊ ſimilis ero altiſſimo cuius eo
ipſo ſimilitudinem perdidit quo ei eſſe ſimilē
ſuperbe in culmine optauit. Celſus itaqʒ vere
eſſet ſi participatione vere celſitudinis conten
tus fuiſſet. ſed dum priuatam celſitudinem ſu
perbe appetijt iure perdidit participatā. Re/
licto enim eo cui debuit inherere pricipio: ſuū
ſibi appetijt quodammodo eſſe principium. re
licto eo qui vere ſibi ſufficere poterat ſi ſibi ſuf
ficere poſſet indicaret. Nam quem exultabat li
bera ſeruit⁹ deiecit captiua libertas: qua liber
tate nunc vt nullum timeat. effrenatur. Sed ip
ſa grauiter effrenatione reſtringitur. Super/
no enim iudicio omnia preordinante vinxit il
lum libertas quam appetijt: quia nunc omni/
no non timens omnibus penis ſubiacet. qui
elementis quoqʒ ſupereſſe poterat. ſi vnū quē
debuit timere voluiſſet. Unum vtiqʒ timens
omnia poſſideret. qui nunc vnum non timens
omnia perdidit. Factus eſt ergo vt nullū time
ret. nullum ſcilicet quia nec deum. Sed hoc ꝙ
paſſurus eſt metuit. cui vtiqʒ felicius eſſet timē
do vitare ſupplicia ꝙ̄ non timendo pati. Et qr
ius queſite poteſtatis nō obtinuit: quaſi quod/
dam ſuperbie ſue remedium inſaniam inſenſi
bilitatis īuenit. Cuius adhuc ſuperbia ſtudio/
ſe deſcribitur cum ſubditur. Omne ſublime
videt. id eſt omnes quaſi infra ſe poſitos de ſub
limi reſpicit: quia dum per intentionem cōtra
auctorem nititur eſtimare ſibi quelibet ſimilē
dedignatur. Quod apte etiam membris eius
conſtruit: quia omnes iniqui per timorem cor
dis elati. omnes quos cernūt ſuperbie faſtu de
ſpiciunt. Et ſi quando foris venerantur. intus
tamen in ſecreto cordis vbi apud ſe ſua puta/
tione magni ſunt: omnium ſibi vitam meritū
ꝙ poſtponunt. Contra quos per prophetā di/
citur. Ueh qui ſapientes eſtis in oculis vris: et
coram vobiſmetipſis prudētes. Et infra: Hoc
autem proprium electorum eſt ꝙ ſe ſemp ſen/
tiunt infra ꝙ̄ ſunt. Unde Salomon ad ſapien/
tiam paruulos vocat dicens. Si quis paruulus
eſt veniat ad me. Et chriſtus Matth. xj. Confi/
tebor tibi domine pater celi ⁊ terre. quia abſcō
diſti hec a ſapientibus ⁊ prudentibus ⁊ reuela
ſti ea paruulis. Et apoſtolus ad Philippen. ij.
Superiores ſibi inuicem arbitrantes. Sed hāc
humilitatis formā reprobi: quia leuiathā hu/
iuſmodi membra ſunt vel agnoſcere vel tene/
re contemnunt. Quibus ſepe accidit. vt ſi quā/
do vnum quodlibet bonum vel minimū agāt
a malis omnib⁹ ſuis reſpectu mētis mox auer/
tant atqʒ hoc vltimum bonum qđ fecerint ſem
per bona intentione inſpiciant. ⁊ ex eo quaſi ſe
aſpiciunt obliti malorum omnium que cōmi/
ſerunt. Sicut euenire ecōtra electis ſolet: vt cū
multarum virtutum gratia polleant. vnū eos
vel tenue vitium nimis fatigans pulſet quate
nus dum ex quadam parte ſeſe confirmari cō/
ſiderant. de hiis viribus in quibus preualēt ſe
non extollant: dūqʒ de infirmitate timent hoc
quoqʒ vbi fortes ſunt humilius ſeruant. Om
ne igitur ſublime leuiathan videt: quia non ſo
lum per ſe: ſed per corda que ceperit ꝙ̄ſi de ſub
limi omnes inferius deſpicit. Dicitur autē de
mon per beſtiā ſignatus ſublime videre quia
cordis ſuperbia dum foris que ad corpus oſtē
ditur prius per oculos indicatur. ¶ Ut autē
leuiathan in omnibus que dicta ſunt caderet
ſola ſe ſuperbia pretulit. Et ideo ſubditur. Ip/
ſe eſt rex ſuper omēs filios ſuperbie. Neqʒ enī
per tot ramos illo vitio areſceret: niſi per hanc
in radice putruiſſet. Scriptum eſt enim. Initi
um omnis peccati ſuperbia. alia quippe vitia
eas ſolūmodo virtutes impetunt quibus ipſa
deſtruuntur vt ira patientiā caſtrimargia ab
ſtinentiam. libido continentiā expugnat. Su
perbia autem quam viciorū radicē diximus. De effe
non vnius virtutis extinctione contenta cōtra ctu ſu/
omnia mēbra anime ſe erigit. ⁊ quaſi genera/ perbie.
lis et peſtifer morbus corrumpit omne cor/
pus. vt quicquid illa inuidente agitur etiam
ſi eſſet virtus oſtenditur. non per deo ſed vane
glorie ſeruiatur. Quiſquis in ſe eius tyrānidē
captiua mente ſuſceperit hoc primū damnū
patitur. quo clauſo mentis oculo iudicij equi/
tatem perdit. Nam omnia que ab alijs vel be/
ne geruntur diſplicent. ⁊ ſola ei que vel praue
egerit placent. Semper aliena opera deſpicit.
Semper miraẗ qđ agit. ⁊ quicqd egerit egiſſe

ſe ſingulariter credit. Et ad tantam elationem
mens ducitur aliquando. vt in eo qđ timet in/
terius per locutionis oſtenſionez effrenat. Exē/
plum ponit Nabuchodonoſoꝛ cum ait. Nōne
hec eſt babylon magna quaʒ ego edificaui. ⁊c.
Dan. iiij. ¶ Sed ſciendū ꝙ ipſa ſuperbia quā
timoꝛ domini humilides mentez proſternit ali/
ter rebus infimis ⁊ terrenis tentat: aliter ſum/
mis ⁊ celeſtibus virtutibus. Et aliter prepoſi/
tos aliter tentat ſubditos prelato enim in cogi
tatione ſuggerit. quia ſolo vite merito ſuper ce
teros excreuerit. ⁊ ſi quando ab eo aliquando
bene acta ſunt aliqua. Hec impoꝛtune eius ani
mo obijcit. Et cuʒ hec deo ſingulariter placuiſ
ſe inſinuat. quo facile ſuggeſta perſuadeat. ip/
ſa ad teſtimoniuʒ poteſtatis tradite retributio
nez vocat dicens. Quia niſi omnipotens deus
te melioꝛez his omnibus cerneret. omnes hos
ſub tuo regimine non dediſſet. eiuſqʒ mentem
mox erigit ⁊ viles ⁊ inutiles eoſqʒ qui ſibi ſūt
ſubiecti oſtendit. At contra cuʒ ſubiectoꝝ coꝛ/
da ſuperbia inſtigat hoc ſummopere agere ni
titur vt ſua acta ꝯſiderare funditus negligāt.
⁊ ſemper tacitis cogitationibus rectoꝛis ſui iu
dices fiant. Et dum in eo quod reprehendere
impoꝛtune reſpiciunt. in ſe quod coꝛrigāt atro
cius nunqȝ vident. Unde ⁊ tanto atrocius pe/
reunt quanto a ſe oculos auertunt. Equidē pec
catoꝛes ſe aſſerunt: nec tamen tm̄ vt tam noxie
in regimine perſone: traderentur. Et duʒ eius
actus deſpiciunt ⁊ ipſa pꝛecepta contēnunt. ad
tantaʒ inſaniaʒ deuoluuntur. vt deū res huma
nas curare non eſtiment. qꝛ ei qui quaſi iure re
prehendit: eſſe ſe cōmiſſos dolent. Sicqʒ cum
contra rectoꝛez ſuperbiunt. etiam contra domi
ni iudicia tument. Et duʒ paſtoꝛis vitaʒ diiudi
cant: ipſius quoqʒ ſapientiaʒ omnia diſponen
tis impugnant. Sepe autez rectoꝛis ſui dictis
pꝛoterue obuiant: ⁊ tandez vocis ſuperbiaʒ li/
bertatem vocant. Nam ſicut quidam reticent
ex metu. ⁊ tamē ſe tacere ex humilitate putāt.
ita ⁊ quidaʒ loquuntur per impatientiā elatio
nis. ſed loqui tamen ſe credunt per libertatem
rectitudinis. Et infra de conditionibus malis
⁊ effectibus ſuperbie ait. Soli ruine creſcit qđ
edificant qui ante molam ſabꝛice humilitatis
fundamenta non pꝛocurant. ad quaʒ ſcilicet in
citat timoꝛ. ¶ Quod oſtendimus ab intimis
ſi paucis in exterioꝛibus pꝛodamus. Omni//
bus enim apud ſe ſuperba cogitatione tumen
tibus ineſt clamoꝛ in locutione: amaritudo in
ſilētio: diſſolutio in leticia. furoꝛ in meroꝛe: in/
honeſtas in actu: honeſtas in imagine: erectio
in inceſſu: rancoꝛ in reſponſione. Hoꝛum mēs
ſemper eſt ad irrogandas contumelias valida
ad patiendum infirma. Ad obediendū pigra.
ad laceſſendos alios impoꝛtuna. Ad ea ꝗ age/
re debet ⁊ preualet toꝛpida. ad ea que agere nō
debet nec preualet parata. Nec in eo qđ ſponte
non cupit: nullis admonitionibus flectit͛. Ad
hoc autem quod etiaʒ cupit querit vt cogatur.
quia dum timet ex voto ſuo vileſcere optat viʒ
in ſua voluntate pati. Et. j. de remedijs ſuper/
bie. Qui de rebus tempoꝛalibus ſuperbiūt: au
diant illud Eſa. xl. Omnis caro fenū ⁊ omnis
gloria eius quaſi flos feni. Audiant qui ſuper ſ. parte
biunt de ſpiritualibus quod dicitur de facien ij. ti. iij.
tibus miracula Math. vij. Neſcio vos. Diſce ca. ij.
dite a me operarij iniquitatis. Audiant qui ſu
perbiunt de prelatione. Rectoꝛez te poſuerunt
noli extolli: ſed eſto ſicut vnus ex illis. Et illud
Luce. xvj. Recordare quia recepiſti bona in vi
ta tua. Audiant ſubditi ſuperbiētes ꝯtra ſuos
prelatos. Obedite pꝛepoſitis veſtris: ⁊ ſubia/
cete eis ⁊c. Et illud. Non eſt ꝯtra nos murmur
iſtud ſed cōtra dominuʒ. Et illud apoſtoli Ro.
xiij. Qui poteſtati reſiſtit dei oꝛdinationi reſi/
ſtit. Audiant ſimul omnes. Deus ſuperbis reſi
ſtit humilibus autem dat gratiaʒ. Et alibi dici
tur Eccli. x. Quid ſuperbis terra ⁊ cinis? Con/
tra huiuſmodi languoꝛis peſtem: audiamus
omēs quod dominus dicit. Diſcite a me quia
mitis ſum ⁊ humilis coꝛde. Ad hoc enim inui
ſibilis dei filius non ſolum viſibilis: ſed etiam
deſpectus apparuit. ad hoc contumelias ⁊ irri
ſiones ⁊ paſſionū cruciatus tolerauit. vt ſuper
buʒ non eſſe hominē doceret ⁊ humilis deus.
Quanta ergo humilitatis virtus eſt ꝓpter quā
ſolam veraciter edocendaʒ is qui ſine extermi/
natione magnus eſt vſqʒ ad paſſionem factus
eſt paruus. quia eniʒ oꝛtum noſtre perditionis
ſe pꝛebuit diabolus: inſtrumentuʒ redemptio/
nis noſtre inuēta eſt humilitas dei. Hoſtis eni
noſter inter omnia conditus: videri ſe ſup oīa
voluit elatus. redēptoꝛ noſter magnus manēs
ſuper oīa: fieri inter oīa dignatus eſt paruus.
Sʒ magis elationis rē detegimus ⁊ fundamē/
ta humilitatis aperimus: ſi breuiter dicamus
qđ mōtis auctoꝛ: qđ vite ꝯditoꝛ dicat. Ille ait.
In celū ꝯſcendā. Iſte p ꝓphaʒ inquit. Repleta
eſt malis aīa mea: ⁊ vita mea in iferno appꝛo/
pinquauit. Ille dicit. Super aſtra dei exaltabo
ſolium meū. Iſte ait humano generi a paradi
ſo expulſo. Ecce vēio ⁊ habitabo in medio tui.
Ille dicit. Sedebo in monte teſtamenti in late
ribus aquilonis. Iſte ait. Ego ſuʒ vermis ⁊ nō
homo. Ille dicit. Aſcendam ſuper altitudinez
nubium: ſimilis ero altiſſimo. Iſte cum in foꝛ/
ma dei eſſet non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe
equalem deo: ſed ſemetipſuʒ exinaniuit foꝛmā
ſerui accipiens. Ille per membꝛa ſua dicit. Ne
ſcio dn̄m ⁊ iſrael non dimittam. Iſte per ſe ait.

Si dixero quia non noui eum: ero ſimilis vo//
bis mendax. ſed ſcio eum ⁊ ſermonem eius ſer
uo. Ille dicit. Mea ſunt flumina ⁊ ego feci ea.
Iſte vero non poſſum ego a me facere quicq̄.
Ille omnia regna oſidit dicens. Tibi dabo hec
omnia. ⁊ quia mihi tradita ſunt ⁊ cui voluero
do illa. Iſte dicit. Sedere ad dexteram vel ſini//
ſtram non eſt meum dare vobis ⁊c̄. Ille. Eritis
ſicut dij. Iſte dicit. Non eſt veſtrum noſſe tem//
pora vel momenta ⁊c̄. Iſte per mēbra ſua dicit.
¶ Nullum pratum ſit quod non pertranſeat
luxuria noſtra ⁊c̄. Iſte autē membris ſuis pre
nunciat dicens. Plorabitis ⁊ flebitis vos ⁊c̄.
Ille nil aliud mentes ſibi ſubditas docet q̄ʒ cel
ſitudinis culmen appetere: omnia equalia mē
tis tumore tranſcendere. Iſte ad ſputa palmas:
colaphos: ſpineam coronam lanceaʒ ad crucē
⁊ mortem veniens membra ſua monet dicēs.
Si quis mihi miniſtrat me ſequatur. Quia igi
tur mentes dominus regit humilium: ⁊ leuia/
than rex dicitur ſuperborū: apte ſcimus quia
apertum ſignum reproborum ſuperbia eſt. ⁊ cō
tra humilitas electorum. Cum ergo quaʒ quiſ/
q̄ʒ habere cognoſcitur. ſ. ſuperbiam vel humi/
litatem: ſub quo rege militet inuenitur. Qui
igitur ſub rege humilitatis militāt ſemper pa/
uidi ⁊ vndiq̄ʒ circunſpecti contra iacula elatio/
nis pugnant. Hec omnia Greg. in fine. xxxiiij.
moral. Ex quibus patet quomodo iuſti timore
vtantur in bonum: reprobi in malum.

¶ De timore ſeruili. Capitulum. v.

Quartuʒ timoris ge
nus dr̄ ſeruilis: ex eo q̄ habens ta
lem timorem eſt ſimilis ſeruo. Ser
Timor ſeruilis q̄re dr̄.
uus enī cōmuniter facit quod ſibi precepit do
minus: ⁊ cauet ſibi facere quod ei diſplicet. q̄r
timet ne reprehendatur: ne verberetur. non au
tem ex amore quo ſibi illud placeat. Eſt ergo ta
lis timor in illis qui cauent ſibi a peccatis vel
bona aliqua faciunt: ne ſcilicet illa mala facien
do vel bona omittendo incidāt in penas infer
nales quas audierunt aliquando vel legerunt
eſſe grauiſſimas. vel etiam ne talia mala facien
do que leges puniunt: illas penas a iudicibus
illatas ſuſtinere cogātur. Unde dicit Iſido. in
lib. etymol. Facte ſunt autem leges vt earum
metu humana coerceatur audacia: ⁊ tuta ſit in
ter reprobos innocentia. ⁊ in ipſis impijs for//
midato ſupplicio refrenetur audacia: ⁊ nocēdi
cupiditas. in decre. di. iiij. Innumera enim ho
micidia: furta: ⁊ adulteria perpetrarentur niſi
Timor ſeruilis tamen bonꝰ eſt
pena mortis pro hmōi poſita homines retine/
ret. ¶ Hic itaq̄ʒ timor bonus eſt: quia abſtine
re a malis vtiq̄ʒ bonum eſt. Omne autem bo//
num a deo. vnde a ſpirituſancto procedit. ſed
non eſt cum ſpirituſancto: id eſt cum gratia: q̄r
non diligit bonum propter ſe ex amore dei et
ipſius iuſtitie. Uellet enim ſibi licere illud face
re: quod ⁊ faceret niſi penam timeret ſuſtine/
re: ⁊ ideo non eſt vere bonus. Unde Aug. Qui
ex timore facit preceptum etſi bonum eſt quod
facit. non tamē ſicut debet facit. Et poeta. Ode
runt peccare mali formidine pene. Et de hoc ti
more ſeruili intelligitur illud. j. Jo. j. Timor
non eſt in charitate ſcilicet ſeruilis: ſed perfe//
cta charitas foras mittit timorem. Eſt tamen
perutilis: quia diſponit ad charitatem. hoc au
tem notat beatus Aug. xxiij. q. vj. c. vlti. Cum
per timorem gehenne continet ſe homo a pec/
cato fit conſuetudo iuſtitie. ⁊ incipit quod duꝝ
erat amari. ⁊ incipit timor excludi a charitate
⁊ ſuccedit timor ſanctus. hec beatus Aug. ſup
pſalterium. Et ideo vt dicit venerabilis Grana
nus. q. ea. §. vlti. quia humane nature eſt in ea
que in diſſuetudinem ducuntur ab horrore et
conſueta magna cuſtodia diligere. Ideo fla//
gellis tribulationum mali ſunt cohibēdi a ma
lo ⁊ prouocandi ad bonum. vt dum timore pe
ne malum in diſſuetudinem ducitur abhor//
reatur. ⁊ bonuʒ ex conſuetudine dulceſcat. Itē
etiam beatus Aug. dicit ſuper epiſtolam beati
Joannis. Sicut ſeta introducit linū: ita timor
charitatem. Creſcit charitas: minuitur timor
de pe. di. ij. nota illud exemplum. Seta id eſt ſi
tula que coniungitur filo cum ſuitur corīū cal
ciamenti precedit filum: nec intraret niſi illa
educta. Sed male filum intraret corium niſi
ſeta precederet. Unde beatus Tho. ſuper. iiij.
ſen. q̄ cōmuniter homines ex peccatis trahun
tur ad penitentiā: ⁊ virtutes ex iſto timore ma/
gis q̄ʒ ex amore. Quāuis enim amor virtutis
⁊ dei de ſe magis deberet homines trahere ad
bonum q̄ʒ timor pene. tamen quia peccatores
habent guſtum anime infectum amore inordi
nato: ideo eis non ſapiunt bona ſpiritualia p/
ut ſunt ſcilʒ diuina bonitas: virtutes ⁊ huiuſ//
modi. Sed mala penalia experiūtur quotidie
que naturaliter horrent omnes. ideo audien//
do ⁊ recogitando penas grauiſſimas ad quas
perueniunt homines propter peccata. ⁊ ſemp
duraturas cauent ſe ab illicitis ne in illas incur
rant. Sume exemplum in infirmo fortiter fe//
bricitante. q̄r enim guſtus eius eſt humore ſu/
perfluo infectus non habet ⁊ non ſentit ſuauē
ſaporem confectionum pullorum: vini optimi
prout vere ſunt. Sed ea quaſi horret ⁊ faſtidit
Sapiunt autem ſibi ⁊ ea appetit que vilia ſunt
⁊ nociua. vt herbe fructus: aqua ⁊ huiuſmodi
Uerum niſi vrgeatur nimia paſſione. abſtinet
ſe ab his que ſibi ſapiunt: ne creſcat infirmitas
⁊ mortem incurrat. ⁊ illa aſſumit que ſibi ſunt

grauia. Ne autem victus paſſione capiat a ſe
nociua caute prouidetur vt illa nociua ad ocu
lis eius remoueãtur. Sic infirmis anima pec/
catoribus: quia eis non ſapiunt diuina ꝓpter
febrem inordinati amoris ad terrena. in ſermo
nibus ſepe tempore ſuo proponende ſunt pe//
ne infernales: vt vel ſic talium timore a malis
auertantur. Unde Eſa. A timore tuo domine
Timor ſuilis vñ cauſatur concepimus ⁊ peperimus ſpiritum ſalutis. Et
hic timor cauſatur ex fide: licet informi ſm. b.
Tho. ij. ij. Ex hoc enim ꝙ quis credit penas in
ferni ⁊ deum iuſtum inferentem tales penas
peccatoribus timet illas vt caueat ſibi. Sed qꝛ
iſte timor ſeruilis. vt dictum eſt non eſt in cha/
ritate: ideo non ſufficit ad ſalutem. ⁊ ideo peni
tentes precipue in infirmitatibus gradibꝰ opꝫ
admonere ne ad penitendum ⁊ confitendum:
propter huiuſmodi principaliter moueantur.
nam inutilis eſſet ſibi talis penitentia hoc exꝑſ
ſe dicit beatus Aug. de pe. di. vij. c. vlti. Nõ in
ſolo timore viuit homo. quem ergo ſero peni
tet oportet non ſolum timere deum iudicem:
ſed iuſtum diligere. Non tantum penam time
at: ſed etiam anxietur pro gloria. Credo vtiqꝫ
illi qui dixit. Jn quacunqꝫ hora ingemuerit ſci
licet peccator: ⁊ conuerſus fuerit vita viuet ſci
licet gratie. ⁊ glorie poſtea. Conuerſum dixit
non tantum uerſum viuere. Conuertitur qui/
dem ideſt totus ⁊ omnino vertitur. qui iaꝫ nõ
penas timet ſed ad bonum dominum feſtinat
tendere. Sed quoniam vix vel raro eſt conuer
ſio tam iuſta. timendum eſt de ſero penitente.
Hec ille. Confirmat hoc quoddam exemplum
Exẽplũ quod narratur in lib. de. vij. donis. ¶ Quidã
ſcholaris Pariſius infirmatus ad mortem cõ/
feſſus eſt cum multis lachrymis deuote ſuſci/
piens omnia ſacramenta ſm humanum iudi/
cium: doctor autem eius frequenter viſitans
eum in infirmitate rogauit eum vt ſi continge
ret de hac luce migrari domino concedente: ſi
bi appareret ad reuelandum ſtatum ſuum. qḋ
⁊ promiſit. Eo igitur viam vniuerſe carnis in
greſſo. poſt dies aliquot ei apparuit in lecto ge
ſcenti in chlamyde per gamenea plena ſophiſ/
matibus in igne ſoderata. Quem recognoſcẽs
⁊ interrogans de ſtatu ſuo. Reſpondit ſe ſorte
dãnatũ. Cumqꝫ ille miraretur nimis: cãm querẽs
cũ ipſe cũ tantis lachrymis penituiſſet in fine: ⁊
ſacra deuote ſuſcepiſſet. Reſpõdit ille. Penitẽ
tia mea ⁊ lachryme ille nõ fuerũt ex amore dei:
⁊ principaliter propter dei offenſam. Sed pro/
pter timorẽ inferni ne ad illũ deputarer. ⁊ ideo
mihi nõ valuit. Jngrens inſuper magiſter cãꝫ
illius chlamydis. Reſpõdit ꝙ ſibi hoc ſuppli/
ciũ datũ erat pro ſuperbia ⁊ inani gloria ſuorũ
argumẽtoꝝ ⁊ diſputationũ: que ita ſibi ponde
rabat ac ſi haberet turrim ſupra ſe. Foderatu//
ra ignis ſibi erat pompa veſtiũ. Cumqꝫ ille ingre
ret quomodo poſſet noſcere aliqualiter acerbi
tateꝫ pene grauiſſime quã aſſerebat ſe pati. Di
xit ille. Aperi manũ tuã ⁊ ſup eã imponã vnaꝫ
guttã ſudoris ex fronte mea egredientis. Qḋ
cũ ille feciſſet ⁊ guttã paruaꝫ ſudoris imiſiſſet
perſenſit ille penã intolerabilẽ ad mortẽ quaſi
inducẽtẽ. Tũc ille. Sic ardeo clamãs diſparu/
it. Ex qua viſiõe expoſita ſcholaribꝰ reliqt ſcho
las ⁊ ſeculũ: ⁊ religionẽ igreſſus deo ſuiuit.

¶ Cum igitur ti/ .§. I.
mor ſeruilis qui reſpicit principaliter penam
inferni vtilis ſit: qꝛ facit hoieꝫ a multis malis
abſtinere. quanto oſtenditur pena illa eẽ graui
or ⁊ horribilior: tãto magis habet timeri ⁊ ca
ueri. Et ideo de grauitate eius videndum eſt.
infernũ aũt eẽ ſeu penam inferni que parata ẽ
malis hominibus poſt ſeparationem anime a
corpore. qui peccato originali cũ quo omnes
naſcimur actualia peccata ⁊ mortalia addide
runt in perpetuũ animabus qdeꝫ coꝝ imedia
te egreſſis de corpore. corporibꝰ aũt ipſis poſt
vltimã reſurrectionẽ ſimul ab animabus coꝝ
reſumptis cruciãdis articulus eſt fidei implici
tus ⁊ comprehenſus in vltimo ſymboli cũ di/
citur vitã eternam. Unde dominus ieſus Jo.
vj. ait. Uenit hora quando omnes qui in mo//
numẽtis ſunt audient vocẽ filij dei: ⁊ qui au//
dierint viuent. Et qui bona fecerunt ibunt in
reſurrectionem vite. Qui vero mala egerunt
in reſurrectionem iudicij. i. dãnatiõis. de qua
idem ait. Mat. xxv. ſe reprobis dictuꝝ per ſen
tentiam. Diſcedite a me maledicti in ignẽ eter
nuꝫ q paratꝰ eſt diabolo ⁊ angelis eiꝰ. Athana
ſius. Hec eſt fides catholica quã niſi qſqꝫ fideli
ter firmiterqꝫ crediderit ſaluꝰ eẽ nõ poterit. Si
cut. n. diuina iuſtitia que reddit vnicuiqꝫ ſm
opa ſua nullũ bonũ patit irremuneratũ fore.
ita ⁊ nullũ malũ impunitũ: ⁊ ſicut aia non pec
cat niſi in corpe exiſtẽs. nec corpus ſine aia: iõ
ſimul in vtroqꝫ punit. Et qꝛ peccatũ prius cõ//
cipit aia ꝙ̃ corpe ꝑpetret aia ipſa prius punit
ſcꝫ imediate poſt ſeparationẽ. Jn corpe aũt poſt
reſurrectionẽ generalem. Et qꝛ quãtitas pene
correſpondet quãtitati ſeu grauitati culpe. ſm
illud Deut. xxv. Scdm mẽſurã peccati erit et
plagaꝝ modus. Grauitas aũt culpe ſeu offen/
ſe attẽdit ex qualitate ꝑſone offenſe ⁊ ex volũ/
tatis inordinatione ⁊ fictione. Quanto. n. per/
ſona offenſa eſt dignior: tanto grauior eſt offen
ſio. Et quia deus qui offenditur per quodlibet
peccatum precipue mortale: quia creatura per
hoc auertitur a deo eſt infinite dignitatis ⁊ bo
num infinitum meretur talem penã infinitaꝫ.

Pena infernalis eſt perpetua

Infinita autem eſſe non poteſt intenſiue: quia conſumeretur creatura ſeruatur infinitas i extenſione: quia ſcilicet ſemper durat talis pena cum ſit eterna. Et quia etiam cum voluntate fixa in tali peccato perſeuerat vſqꝫ in finem vite ⁊ poſtea in perpetuum: ideo ⁊ dum permanet culpa ſemper durat ⁊ pena. Unde Gre. in lib. iiij. di. xl. Uoluiſſent iniqui ſine fine viuere: vt potuiſſent ſine fine peccare. Oſtēdunt hoc: qꝛ ſemper viuere in peccato cupiunt qui peccare non deſinunt dum viuunt. Ad magnam ergo iuſtitiam pertinet iudicantis vt nunquam careat ſupplicio qui dum viueret nunquam voluit carere peccato de pe. di. j. Per quodlibet autem mortale niſi peniteat. hanc penaꝫ infernalem homo incurrit. Et hinc eſt quod ait Ja. apoſtolus in cañ. epiſtola. ij. Qui totam legem ſeruauerit: offendat autem in vno factus eſt omnium reus. Hoc exponit glo. ſuper capitulo. j. de pe. di. v. tripliciter. Uno modo ſic. qui offendit in vno: ſcilicet preceptorum legis: ſcilicet faciens contra preceptuꝫ: ita pro illo damnabitur ſicut eſſi omnibus peccatis inuolutus eſſet. Talis eſt expoſitio Inno. de pe. di. vj. ca. vlti. Iſta tamen ſimilitudo eſt in genere quo ſcilicet ad damnationem non in ſpecie quoad quantitatē pene: nam vnumquodqꝫ habet ſuam penam. Unde qui plura perpetrauerit acerbius punietur. ¶ Secundo exponitur ſic. Qui offendit in vno factus eſt omnium reus: omnium ſcilicet virtutum: quia omnes amittit: quoniam omnis virtus patitur detrimentum ab vno vitio Nam ſiquis cadit in auaritiam: largitatem deſtruit ⁊ charitatem minorauit. Amore enim pecunie: vel violaret charitatem vel ſaltem minꝰ amaret. ⁊ ſic in alijs. Hec eſt expoſitio Aug. de de. pe. di. v. c. j. ¶ Tertio modo ſic. Qui offendit in vno: ideſt in charitate que vnum nos facit cum deo. factus eſt omnium reus: ideſt omnium beneficiorum ingratus. Ingratus enim extitit qui plenus virtutibus deuꝫ omnino nō timuit. In hoc fit quiſqꝫ culpabilior quo ē deo acceptior. Et hoc etiam. b. Aug. de pe. di. v. vbi ſupra. Offendit autem in charitate qui mortaliter peccat. quia quodlibet mortale eſt contra charitatem dei vel proximi ſm Tho. in ſum. et ideo ſcilicet ꝙ quodlibet mortale ſit ſufficiens ad penam ſubeundam infernalem dicit. b. Augu. in omel. de igne purgatorij. Poſtqꝫ enim numerauit multa mortalia ſubdit. Quicunqꝫ aliquod de iſtis peccatis ſcilicet mortalibus in ſe dominari cognouerit niſi digne emendauerit. ⁊ a peccatis ipſis abſtinuerit illo tranſitorio igne. de quo apoſtolus ait. ſpe tamen ſaluꝰ erit quaſi per ignem. j. Cor. iij. Purgari non poterit. ſed eterna illum flamma ſine vllo remedio trucidabit diſt. xxv. §. alias ca.

¶ Eſſe autem infer/ .§.ij.

Infernū eſſe ꝓbatur multipliciter

num ⁊ punitionem malorum in alia vita: non ſolum ſacra ſcriptura veteris ⁊ noui teſtamenti hoc docet aperte: ſed ⁊ dicta doctorum ſanctorum. ac etiam plurium ethnicorum: ⁊ communis ratio humana: infernum ⁊ maloruꝫ punitionem eſſe demonſtrant. Hoc patriarche docuerunt dixit enim Jacob. Deſcendam lugens ad filium meum in infernū Geñ. xxxvij. ⁊ loquebatur de Joſeph quem exiſtimans deuoratum a fera: quia filij eius miſerant ad euꝫ tunicam ſuam tanquam inuentam a caſu ſanguine cruentatam incōſolabiliter deflebat. vt dicit. b. Aug. ꝙ timuit Jacob ne tanto dolore abſorberetur mens eius ꝙ propter nimiaꝫ triſtitiam deſcenderet ad locum damnatorum. Moyſes quoqꝫ dux populi iſrael primus dixit dathan ⁊ abyron maioribus natu de tribu iuda contemnentibus mandata eius. Deſcendant in infernum viuentes. Num. xvj. Quod impletum eſt. Nam vt dicit pſal. Aperta eſt terra ⁊ deglutiuit dathan ⁊ operuit ſuper congregationem abyron. Prophe idem firmauerunt dicit enim Job. vij. c. Qui deſcenderit ad inferos non aſcendet. Idem: c. xiij. Uadam ⁊ non reuertar (ait in perſona damnandi) ad terram tenebroſam ⁊ opertam mortis caligine terraꝫ miſerie ⁊ tenebraruꝫ. vbi vmbra mortis ⁊ nullus ordo. ſed ſempiternus horror inhabitat. Huius expoſitionem habes in prima parte. dauid eximius propheta pſal. lxxxv. Miſericordia tua domine magna eſt ſuper me. quod declarat. Eruiſti animam meam ex inferno inferiori: ſcilicet loco damnatorum. ad quem locū deſcendiſſet merito peccatorum adulterij ⁊ homicidij. nec ex ſua ſe virtute vnquaꝫ potuiſſet exire. Unde in alio pſal. xcij. ait. Niſi quia dominus adiuuit me ſcilicet miſericordie gratia preueniente. paulominus habitaſſet in iferno anima mea non recedendo: ſcilicet a peccato. Idem pſal. De damnato peccatore ait. Frater non redimet ſcilicet talis. Frater ſcilicet chriſtus redimet homo. q. d. Non. Naꝫ ſi chriſtus non redimit: ideſt non liberat talis. multo minus purus homo. Non dabit deo placationeꝫ ſuam talis damnatus per quecunqꝫ que fecerit de genere bonorum vel elemoſynas ⁊ precium redemptionis anime ſue. laborabit in eternum in penis ſcilicet ⁊ viuet adhuc in finem. ⁊ infra. Sicut oues in inferno poſiti ſunt vnus ſuper alium conſtipati mors depaſcet eos: ⁊ dominabuntur eorum iuſti ⁊c. Eſaias de lucifero ca. xiiij. Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua concidit cadauer tuum. Cadauer luciferi ſunt

ſ. pt. prima. tit. v. c. iij.

oēs repꝛobi: in quibus vitijs ſetentibus vt ca
dau er habitat per effectū malicie qui tandem
ſimul cū eo cadunt in infernū. ⁊ ca. viii. Ignis
eoꝝ non extinguetur ⁊ vermis eoꝝ non moꝛie
tur. Apoſtoli hoc pꝛedicauerunt. ij. Petri. ij.
Rudentibꝰ inferni detractos in tartarum ⁊c̄. ⁊
Jo. apoc. xx. Infernus ⁊ moꝛs dederunt moꝛtu
os ſuos. Demiqꝫ ipſa veritas dei filius ⁊ conſi
dētiꝰ hō ambularet ad veritatē. ſ. fidei ait. Ueh
tibi coꝛozaym. Ueh tibi bethſaida. ⁊ infra. Ue
rūm dico vobis tyro ⁊ ſydoni remiſſius erit in
die iudicij q̄ꝫ vobis. Et tu capharnaū. nūqd in
celū exaltabaris vſqꝫ i īfernū deſcēdes Mat.
xj. b. Aug. hōīe aſſumpto non deo cōſumpto
veniens fundauit ⁊ ſtabiliuit fidē: annucians
non ſolū pꝛemia iuſtoꝝ: ſed ⁊ ſupplicia repꝛo
boꝝ Matth. xxv. Ibunt hi ſcilicet iniqui re-
pulſi ab eo in ſupplicitū eternū. iuſti aūt in vitā
eternā. ⁊ Matth. xiij. In conſūmatione ſeculi
exibunt angeli ⁊ ſeparabunt malos de medio
iuſtoꝝ ⁊ mittent eos in caminū ignis. ibi erit
fletus ⁊ ſtridoꝛ dentiū. Exēplū aūt nō parabo-
lā tantū: ſed hiſtoꝛiā verā iudeis pꝛopoſuit: di
uitis epulonis qui induebatur purpura ⁊ byſ
ſo ⁊ epulabatur quotidie ſplēdide. Qui diues
moꝛtuus ſepultus eſt ī inferno. Et cū cruciaret
in illa flāma ⁊ guttā aque poſtolaſſet ad refri-
gerandā linguā: obtinere non valuit Luc. xvj.
Hoc idē cuilibet mente bene diſpoſito rō ſua-
det. Nā quilibet rex ⁊ pꝛinceps ciuiliter oꝛdi-
natus in regimine ſuo: habet tria loca manſio
num. Habet aulam regiā ad amicos ⁊ ſodales
⁊ filios recipiendū delectādū ⁊ ſecreta ſua eis
reuelandū. Et ille locus debet eē pulcherrimꝰ
⁊ honeſtiſſimus bene mundus ⁊ oꝛnatus. Ha
bet ⁊ aliū locū magis infimū vbi fiunt neceſſa-
ria a ſeruis: vt coquina: ſtabulū: ⁊ huiuſmodi.
Eſt ⁊ tertius locus infimioꝛ ⁊ abiectioꝛ. vbi ē
carcer reoꝝ. Pꝛimus locus eſt commenſaliuꝫ
⁊ amiciſſimoꝝ regis. Secundus ſeruoꝝ ⁊ iu-
mentoꝝ. Tertius malefactoꝝ ⁊ debitoꝝ. Cum
igitur dn̄s deus ſit rex regū ⁊ dn̄s dn̄antium.
Apoc. xix. oꝛdinatiſſimus ex infinita ſapientia
⁊ iuſtiſſimus decēs eſt vt habeat tria loca. Pri

Eſſe inſernum ſuadet ratio.

mus eſt celū vbi manifeſtat gloꝛiā ſuā amicis
ſuis ⁊ filijs adoptiuis videntibus euꝫ facie ad
faciē: vnde reficiuntur ineffabiliter eius frui-
tione. Secundus locus eſt mundus iſte vbi di
uerſa exercentur officia ⁊ laboꝛes a ſeruis ſuis
ac ēt iumenta hoīum irrationalium ab eo pa-
ſcuntur. Et cū locus iſte plenus ſit laboꝛe ⁊ erū
na. tamen tanta eſt hoīum cecitas: vt etiā ſub
ſentibus delitias putēt inquit Job. Sed ſi iſta
parua bona huius vite cū tanta anxietate mix
ta ita delectant ⁊ placent, vt hoīes in eis conſti
tuant finē ſuū. quanto magis debet hoīes alli-
cere excellentia ⁊ ſūma perfectio bonoꝝ ſupne
habitatiōis. Tertius locus eſt infernus vbi rei
⁊ iudicati artantur vt malefactoꝛes in carcere
De quo Eſa. xxix. Congregabunt ſicut in ꝯgre
gatiōe vnius faſcis: ⁊ claudētur in carcere per
petuo. Poteſt ⁊ alia ratio adduci. Quāto. n. in
aliquo dn̄o plures ⁊ maioꝛes virtutes relucēt.
tāto gloꝛioſioꝛ apparet. ⁊ inde magis laudat.
Juſtitia aūt eſt maxima ⁊ excellēs virtus. ⁊ vt
dicit Cicero ⁊ phs. Mirabiles ſplēdoꝛes ſunt
in ea. nec heſpus nec lucifer eſt ita clarus. Luꝫ
ergo in deo manifeſtat potētia in reꝝ creatio-
ne. Sapiētia in mūdi gubernatiōe. Charitas
⁊ miſericoꝛdia in redēptiōe ⁊ gloꝛificatiōe. Ut
ēt appareat iuſtitia in deo opoꝛtet vt ſit infer-
nus in quo crucietur mali ⁊c̄. Sācti doctoꝛes
hoc aſſerūt in ſuis doctrinis. b. Aug. de pe. di.
vij. c. vlti. Qui impenitēs moꝛit oīno moꝛit ⁊
eternaliter cruciat. Ob hoc ſine fine toꝛquet:
qꝛ nūquā virtute dotat: ſemp̱ plenus iniquita
te ſemp̱ ſine charitate: toꝛquet ſine fine. Idē in
alio loco. Ueh illis qbus pꝛeparat doloꝛ vmi
um: ardoꝛ flāmaꝝ ſitis ſine extinctiōe: ſtridoꝛ
dētiū: lachꝛyme oculoꝝ: tenebꝛe exterioꝛes ſi-
ne luce: pena iterminabilis. Ubi nō eſt vllus
honoꝛ ſiue agnitio pꝛoximi: ſed ꝯtinuꝰ doloꝛ
⁊ gemitus: Ubi moꝛs appetit ⁊ nō dabit: vbi
nō eſt honoꝛ ſeruoꝝ ⁊ regis: nec dn̄s ſup̱ ſuuꝫ
nec mater diliget filiū aut filiā: nec filius hono
rat pr̄em. vbi eſt oē malū. ⁊ ois idignatio ⁊ fe-
toꝛ ⁊ amaritudo abūdat. Itē Gre. in li. moꝛal.
In iſerno eſt frigus iſupabile ignis iextingui
bilis: vermis imoꝛtalis: fetoꝛ itolerabilis: tene
bꝛe palpabiles: flagella cedētiū hoꝛrida viſio
demonū: ꝯfuſio peccatoꝝ deſpatio oiuꝫ bono
rū. Itē Pꝛoſper in li. de vita ꝯtēplatiua ait de
peccatoꝛibus. Quid eis pdeſt humanū vitare
iudiciū xp̄ū ſi in malo pſeuerauerint ituri ſunt
in eternū: deo retribuēte ſuppliciū: Qd̄ ſi ſuſip
ſi iudices ſiāt [?] veluti ſue iniquitatis vltoꝛes. ſ.
penitēdo tpalibus penis mutabūt eterna ſup-
plicia: ⁊ lachꝛymis ex vera coꝛdis ꝯtritiōe fluē
tibus reſtringēt eterni ignis icēdia de penitē.
diſtin. j. facilius. ¶ Exempla ſunt plura. Iuue
nis ille quem ſuſcitauit Joannes euangeliſta
retulit cunctis qui aſtabant populis audienti-
bus de penis inferni quas viderat in alio ſe-
culo illos meruiſſe quos penituerat munduꝫ
reliquiſſe. Tres iuuenes quos legitur ſuſcita-
tos poſt moꝛtem Hieronymi meritis eius poſi
ta tunica ſuper eos referebant de penis intoꝛ-
lerabilibꝰ inferni Gregoꝛi. in. iiij. dial. narrat
multa exempla de penis inferni ⁊c̄. Platonici
phi ait Auguſti. in. xxj. de ciui. dei. impunita
nulla volunt eſſe peccata. Hinc maronis. j. Uir
gilij in. vj. eneyd. Illa ſnīa de aīabus ſepatis

Pꝛe exē plis plurimis

a corpore ait. Hinc metuunt cupiunt gaudent/
qꝫ dolentqꝫ. Nec auras reſpiciunt. clauſe tene/
bris ꝛ carcere ceco. Quin ꝛ ſupremo cuꝫ lumi
ne vita reliquit. ideſt cum recedũt de vita iſta.
Non tamen omne malum miſeris nec fundi/
tus omnes. Corporee excedunt peſtes penituſ/
qꝫ neceſſe eſt. Multa diu concreta modis mol
leſcere miris. Ergo exercentur penis veterũqꝫ
malorum. Supplicia expendunt. alie pandun
tur inanes. Suſpenſe ad vẽtos. alijs ſub gurgi
te vaſto. Infectum eluitur ſcelus. aut exuritur
igni. Hec ille. Ex quibus verbis oſtendiť pec/
cata in alia vita puniri quãuis non perfecte iſti
intellexerint infernum ſicut fides fatetur ex
ſcripturis diuinis. Judei quoqꝫ ꝛ ſaraceni in
ſua lege habent malos in alia vita puniri vari
is modis plus ꝛ minus.

¶ Septem ſunt .§. iij.

que oſtendunt grauitatem pene infernalis: ex
quorum conſideratione inſurgit merito in ho
mine timor ſeruilis. Et que etiam ipſi damna/
ti videntes ſcilicet per experientiam turbabũ/
tur timore horribili. ꝛ in ſubitatione inſperate
ſalutis. pre anguſtia ſpiritus gementes ꝛ peni
tentiam agentes. vt dicitur. Sapien. v. Sed pe
nitentia illorum inutilis. Deſcendent ergo in
infernum viuentes ait propheta. ps. liiij. ſcili/
cet dum viuunt deſcendant ad infernum: con
ſiderando illas penas ꝛ timendo penitentiam
agant. ꝛ ipſa erit fructuoſa.

¶ Primuꝫ ergo eſt loci ipſius qualitas.
¶ Secundũ eſt penaruꝫ quantitas.
¶ Tertiuꝫ eſt tortorum atrocitas.
¶ Quartum eſt animaruꝫ infelicitas.
¶ Quintum eſt corporuꝫ penalitas.
¶ Sextum diuine ire implacabilitas.
¶ Septimum omnis boni egeſtas.

¶ Quantum ad primum ſciendu ꝫ ꝙ ſꝫ diuer
ſa nomina talis loci que habentur ex ſacra ſcri
ptura vel etiam ex libris gentilium: comprehẽ
duntur horribiles ꝛ timẽde qualitates loci in/
fernalis. Primo enim talis locus dicitur infer
nus. quod nomẽ eſt vſitatius alijs. Eccleſiaſti.
lj. Uita mea erat appropinquãs in inferno de/
orſum. Dicitur autem infernus ab infra: quia
eſt infra. ideſt ſubtus terram in cẽtro eius. Uñ
ꝛ maxime diſtans a celo. ibi enim eſt locus in/
ferni. quoad ſitum: vt dicitur cõmuniter ꝛ cre
ditur. Cum enim chriſtus ſm articulum fidei
deſcenderit in morte ſm animam eius ad infe
ros: ad limbum videlicet patrum: iuxta queꝫ
quãtum ad ſitum eſt purgatoriuꝫ ꝛ poſtea lim
bus paruulorum qui cum originali decedũt.
Sub his omnibus infra eſt locus damnatoruꝫ
ſm beatum Tho. ꝛ alios in. iiij. Eſa. xxx. diciť.

Uallis tophet preparata ẽ ab heri. ideſt ab ini/
tio. a rege. ſcilicet deo preparata profunda ꝛ di
latata. Nutrimenta eius ignis ꝛ ligna multa.
ſcilicet peccata que ſecum portãt homines. Fla
tus domini quaſi torrens ꝛ ſufflans in illũ. Fla
tus domini eſt iuſtitia ſua. Tophet interpretať
gehẽna pauoris. propter hoc etiam. ſ. qꝛ in pro
fundo loco dicitur abyſſus: que importat vora
ginem. cuius fundus non videtur. vnde legio
demonum que inuaſerat quendam obuianteꝫ
chriſto rogabat Jeſum ne mitteret in abyſſuꝫ.
ideſt locuꝫ inferni ſed permitteret eiecta ab ob
ſeſſo intrare in gregem porcorum vicinum lo
co. Qui permiſſi in illos ingreſſi cum impetu
in mare eos imerſerũt. Luce. viij. ¶ In vitiſ/
patrum legitur ꝙ cum beatus Macharius p Exemplum.
heremum ambularet inuenit caluariam homi
nis quam virga ſua tangens interrogauit qs
in vita preſenti fuiſſet. Cui reſpondit ꝙ fuerat
ſacerdos gentiliuꝫ in eo loco. adijciens ꝙ quã/
tum diſtabat celum a terra: tantam habebat de
igne ſuper caput ſuum cum alijs paganis. Et
tantũdem abinfra ſub eo eſſet ignis in quo cru
ciabantur mali chriſtiani ꝛ qui chriſtũ negaue
rant. Et ideo bene dicitur Eccli. j. Profundum
abyſſi. i. inferni: quis dimenſus eſt? q. d. nullus
niſi deus aut forte diabolus. ¶ Et ad hoc facit Exemplum.
quod legitur in lib. de ſeptem donis. videlꝫ ꝙ
cum quidam magiſter annuatiꝫ faceret ſolem/
ne feſtum in natali beati Bartholomei apoſto
li ob eius deuotionem ſingularem multos in/
uitando: celebrando: ꝛ predicando: cum predi
caret intrauit eccleſiam in ſpẽ cuiuſdaꝫ ſpecio/
ſiſſime ꝛ ornatiſſime domine diabolus: ꝛ ſedit
ante oculos dicti magiſtri. qui in eum oculos
iaciens excitauit concupiſcentiam eius. Et fini
to ſermone fecit eam inuitari cum alijs ad prã
dium. que cum alijs reſidens nitebatur magis
ac magis animum ſuum accendere in ſui amo
reꝫ. Sed beatus Bartholomeus patronus eiꝰ
a periculo eum liberauit. Nam in ſpẽ peregri
ni apparens: portã domus pulſans: rogauit vt
amore ſancti Bartholomei introduceretur ad
magrm illum. Qd cuꝫ nõ fieret diſſuadẽte do/
mina: miſit ei panem. queꝫ accipere rẽnuit. ſed
rogauit vt vel ſaltẽ per nuncium ſibi mitteret:
qd eſſet maxime ppriuꝫ homini. Rñdit magi/
ſter ꝙ eſſet riſibile. Sed dña illa adiecit ꝙ ma/
gis ppriũ eſſet pctm. qꝛ hõ cõcipitur: naſcitur:
ꝛ viuit cum eo. Rñdit peregrinus ꝙ bñ dixe/
rat magr: ſꝫ dña melius. Propoſuit ꝛ ſcdaꝫ qõ
nem. interrogãs qs eẽt locus vnius pedis vbi
dñs in terra plura feciſſꝫ mirabilia? Rñdit ma
giſter ꝙ erat locus vbi affixa fuit crux xp̄i quã
do operatus eſt ſalutẽ in medio terre. Sꝫ dixit
dña ꝙ nõ illud erat: ſꝫ facies hominis ſiue ca/

put in quo quaſi eſt minoꝛ mūdus. Approbat
apoſtolus ſententiam domine magis ꝙ̄ magi
ſtri. Tertiam queſtionem ei fecit: videlicet quā
tum diſtat a ſummo celi vſq; ad pꝛofundum in//
ferni. Cūq; magiſter heſitaret ſuper hac re nec
quid reſponderet occurreret reſpondit domi//
na illa: ideſt diabolus. Modo bene video ꝙ de
tegoꝛ. Ego hoc vtiq; bn̄ noui qui de altero ad
alterum deſcendi. Et hoc opoꝛtet ꝙ tibi nunc
oſtendam. ⁊ diabolus cū magno ſonitu ⁊ eiu
latu in abyſſum ſe pꝛecipitauit. ⁊ peregrinus
nuſꝙ̄ comparuit. Aliud ſimile legitur de An/
drea apoſtolo: licet non in toto. Secundo dicit
talis locus dānatoꝛum caminus ignis Mat.
xiij. Sic erit in conſūmatione ſeculi. Exibunt
angeli ⁊ ſeparabunt malos de medio iuſtoꝛū
⁊ mittent eos in caminum ignis. In camino
duo conſiderantur ignis ad infra: ⁊ fumus ſu/
pra obſcurus pꝛopter ignem intelligitur gehē
na. xpe. Melius eſt tibi vnum oculum haben/
tem vel vnum pedem introire in vitam: ꝙ̄ du/
os oculos habentem vel duas manus vel pe//
des habentem mitti in gehēnam Mat. xviij.
Et dicitur gehēna quaſi generans ignem vel
generans ethnam. qui eſt mons in ſicilia ignē
eructans. Et interpꝛetatur vallis triſtitie. q2 ex
cruciatu eius anima habet magnam triſtitiam
⁊ doloꝛem. Cum enim anima conſiderat ſe de
tineri ⁊ quaſi alligari a re infima: cum ipſa ſit
nobiliſſima magna triſtitia abſoꝛbetur. Natu
raliter enim ignobile non habet virtutem i no
bilius: ſed econtra. Sed vt inſtrumentum diui
ne iuſtitie ignis agit in animam dānati: nō cō/
ſumendo. ſed affligendo per modum detētio/
nis vel inflictionis. Unde dominus per moy/
ſen Deut. xxxij. Ignis ſuccēſus ē in furoꝛe meo
⁊ ardebit vſq; ad inferni nouiſſima. i. vindicta
ſeu punitio peccatoꝛibus. hic incipiet multis
modis crucians peccatoꝛes: ⁊ poſtea in infer//
no plenioꝛ erit. Hic ignis (ait. b. Augu.) miro
modo eſt grauis. excellit enim omnem penam
quam vnꝙ̄ aliquis expertus eſt in vita iſta di.
xxv. §. alias. Etſi hoc dicit. b. Aug. de igne pur
gatoꝛij: multo magis intelligendum ē de igne
inferni cum grauioꝛ ſit pena inferni ꝙ̄ purga
toꝛij ſine comparatione. Caminus ex parte ſu//
perioꝛi habet obſcuritatem fumi: vnde ⁊ tene/
bꝛoſitatem. Et pꝛopter hoc dicitur etiam locus
ille tenebꝛe exterioꝛes Mat. xxij. Ligatis ma
nibus ⁊ pedibus mittite eum in tenebꝛas exte
rioꝛes. ibi erit fletus ⁊ ſtridoꝛ dentium. Dictū
fuit a rege de eo qui in nuptijs non fuit cū ve//
ſte nuptiali. ⁊ ſignificat quēlibet qui in eccleſia
manet ſine charitate. Quāuis eniꝫ ibi ſit ignis
nō tn̄ lucet eis. Sed eſt obſcurus ſicut flāma in

lignis humidiſſimis eſt obſcura pꝛopter fumū
Apoc. ix. De fumo putei obſcuratus eſt aer. idē
aſcēdit fumus toꝛmētoꝝ eius in ſecula ſeculo/
rū. In huius figurā legitur Exo. x. de tenebꝛis
a deo immiſſis egyptijs obduratis. ꝙ vir nō eſt
motus de loco ſuo: nec cognouit fratrē ſuū p//
pter tenebꝛas hoꝛribiles ⁊ palpabiles. ⁊ Sap.
xvij. dr̄. Nulla vis ignis poterat illuminare no
ctē illā hoꝛribilē aut limpide ſyderū flāme. ſūt
ergo tales ille tenebꝛe cū igne vt aliquid luce//
at ad dānatoꝛū maioꝛē cōtriſtationē ⁊ non ad
cōſolationē. Unde beatus Grego in li. moꝛal.
Illa vltrix flāma vitioꝝ cōcremationē quideꝫ
habet: ſed lumē nō habet. Ille ignis ad cōſola/
tionē lumē nō habet vt luceat: ſed tn̄ vt magis
toꝛqueat ad aliquid lucet. nā ſequaces ſuos in
toꝛmēto ſecū repꝛobi viſuri ſunt. quoꝝ amoꝛe
deliquerūt. Hec ille. Expimur quotidie ꝙ ſicē
dulce lumē ⁊ delectabile ē oculis videꝛ ſolē. vt
dicꝛ Salomō. ita manere diu in tenebꝛis eſt val
de tedioſum: vt cū noctes ſint pꝛolixe vt in hye
me niſi lumē adſit attediaꝛ hō. ⁊ ſimiliter quan
do diu aer eſt nubiloſus. quid autem cum ſem
per tenebꝛe ſint durature. ¶ Narrat Greg. in
li. dial. ꝙ quidam ſolitarius ſanctus homo qui
buſdam romanis nauigantibus ⁊ applicanti/
bus ad inſulam in qua moꝛabatur. ac viſitanti
bus eum audita fama ſanctitatis eius. retulit
Theodoꝛicum regem italie eſſe defunctū nar/
rans ſe vidiſſe in ſpiritu ipſum theodoꝛicum
peſſimum tyrannum duci diſcalciatū vinctis
manibus ⁊ pꝛoijci in ollam vulcani a papa Jo
anne quem in cuſtodia carceris affligendo oc/
ciderat: et ſymmacho patricio quem iniuſte
ferro trucidauerat. Refert etiam beatus Gre//
goꝛius idem. Quod quidam miles romanus
eductus a coꝛpoꝛe ⁊ poſtea cito rediēs narra//
uit ſe vidiſſe pontem altum ⁊ artum ſub quo
currebat fluuius nigerrimus: ⁊ caliginoſus
nebulam fetoꝛis intolerabilem exhalans: vl//
tra quem pontem vidit pꝛata virentia ⁊ floꝛen
tia ſuauiſſimi odoꝛis quo reficiebantur ⁊ ſatia
bantur perambulantes ⁊ habitantes illic do//
minice lucis plene erant manſiones: ibiq; mi/
re potentie edificabatur domus aureis latercu
lis. Et alij homines alias domos edificabant
diuerſe etatis ⁊ ſexus iuxta ripam fluminis
habitacula aliqua tangebantur a nebula feto/
ris. Aliqui vero de pōte labebantur in fluuiū
Juſti vero tranſibant. Ibi vidit Petrum maio
rem familie eccleſiaſtice multo ferro depꝛeſſū.
⁊ demerſum in flumine. Dictumq; eſt ꝙ ideo
hoc patiebatur: quia plus crudelitatis deſide/
rio ꝙ̄ obedientia vel coꝛrigēdi zelo plagas in
ferebat. Uidit ⁊ quendam peregrinum facer//

dotem cum magna celeritate ⁊ ſinceritate tran
ſeuntem. Uidit ⁊ Stephanus in quendam cu/
ius pes dum vellet tranſire per pontem lapſus
eſt. ⁊ a teterrimis viris ex flumine ſurgentibus
ex media parte corporis a ponte eiectus trahe
batur per coxas inferius. Sed quid de eo po/
ſtea actum ſit ignorauit. Erat quippe vir ille la
ſciuus ⁊ luxurioſus. ⁊ ideo per coxas trahebа/
tur. Erat ⁊ elemoſynarius. ⁊ hoc eum tenebat
ſuſpenſum. Eſt ergo locus igneus ⁊ tenebro/
ſus ſeu nebuloſus. ¶ Tertio eſt locus intem/
peratus. Unde dicitur auernus. De hoc nomi
ne patet in hymno. Et auerni ignibus ipſi cre/
memur acrius. Et virgilius in eneidos. vj. Fa
cilis deſcenſus auerni. Sed reuocare gradus
ſuperaſq; euadere ad auras hoc opus hic la/
bor eſt. Et dicitur auernus quaſi ſine materia
temperamenti. quia erit ibi qualitatum inequa
litas. Nulla temperies erit ibi. ſed omnia ſeui
ent quaſi in ſummo gradu. Ignis ardore ve/
hementiſſimus frigus intenſiſſimum. ⁊ ſic de
alijs Sap. v. Pugnabit pro eo orbis terrarum
contra inſenſatos Job. xxiiij. Ab aquis niuium
tranſibunt ad calorem nimium. Qui dolor quã
tus ſit aliquantulum poſſunt intelligere lotri/
ces pannorum: que tempore hyemis de riparia
congelata veniut ad ignẽ. Un. b. Greg. in lib.
moral. tractans illd Job. x. Ubi nullus ordo ſ;
ſempiternus horror inhabitat. inqt. Jd nullus
ordo: qꝛ miſeris erit mors ſine morte: finis ſi/
ne fine: defectus ſine defectiõe. Mors. n. ideſt
pena mortalis ibi viuit finis ſemp incipit: de/
fectus deficere neſcit. Qꝛ mors pimit ⁊ nõ extin
guit: dolor excruciat ſed nullatenus dolorẽ fu
gat. Flãma cõburit: ſ; nullatenus tenebras ex/
pellit. Et ita ſupplicia ordinẽ nõ hñt: qꝛ nõ ſuaʒ
per omnia qualitatem tenent ſcilicet ſicut hic.
Sempiternus quoq; horror ibi inhabitat: qꝛ
hic flamma que ſuccẽdit illuminat. Ibi ignis
ille crucians obſcurat. Hic metus amittitur:
cum tolerari incipit quod timebatur. Illic et
dolor dilaniat ⁊ pauor anguſtiat. Horrendo
igitur modo tunc erit reprobis dolor cum for/
midatione: flamma cum obſcuritate. Et quia
a voluntate ſui conditoris diſcrepauit pecca/
tor. ideo a ſuis qualitatibus tormenta diſcor/
dabunt. hec beatus Gregorius. Et quia apoſto
lus dicit ad Roma. xiij. Que a deo ſunt ordina
ta ſunt: locus autem auerni ſiue inferni a deo
eſt paratus: ideo ⁊ ibi vtiq; ordo eſt diuine pro
uidentie. Ordo autem diffinitur ab Auguſti.
xix. de ciui. dei. eſſe parium diſpariumq; rerum
ſua vnicuiq; loco congruenti tribuens diſpoſi
tio. Locus conueniens grauibus eſt terra. Et
quia reprobi quorum iniquitates. vt ait pſal.

xxxviij. Sicut onus graue grauate ſunt ſuper
eos. cum ipſo grauamine hinc recedunt. apte
in centro terre collocantur auerni. Et quia pa/
ria peccata pari pena puniuntur. ⁊ ſimile cum
ſimili apte collocatur. Ideo dicit dominus. col
ligite zyzania in faſciculos ſuos ad comburen
dum. vt auari cum auaris: ſuperbi cum ſuper
bis: luxurioſi cum luxurioſis collocati ſint: ſicut
⁊ hic conuerſati. Et quia ſicut omnium rerum de
us. ita ⁊ peccatorum ⁊ ſuppliciorum nouit mẽ
ſuram: vt menſura grauitatis pene ſit ſm mẽ/
ſuram quantitatis culpe. dicente domino mi/
niſtris ſuis Apoc. xviij. Quantum ſe exaltauit
⁊ in delitijs fuit. tantum date ei tormentum ⁊
luctum. ⁊ Sap. vj. Fortioribus ſcilicet maiori
deformitate voluntatis peccantibus. fortior in
ſtat cruciatio. Ideo qui abundantius peccauit
⁊ grauius ordo diuine iuſtitie grauius punit.
Sed intelligitur ibi non eſſe ordo: quia nõ ſer
uant ille res ordinem illum quem hic habue/
runt: vt flamma ignis que hic comburit ⁊ illu
minat non autem ibi. Sed nec ibi ſeruabitur:
quod videlicet cõmuniter dicitur in. vj. Enei.
Solacium eſt miſeris ſocios habere penarum
Unde dicit beatus Auguſtinus. Non hi quos
monemus agere penitentiam querunt ſibi co/
mites ad ſupplicia: nec gaudent quia multos
habebunt ſibi ſimiles ſcilicet in penis. Naʒ nõ
propterea minus ardebunt. quia cum multis
ardebunt. ij. q. j. multi. Immo plus cruciabun
tur. ⁊ precipue quoad eos quos ſuo exemplo
vel occaſione traxerunt ad malum. Et propte/
rea diues ſepultus in inferno petebat mitti la/
zarum ad monendum fratres ſuos. vt agerent
penitentiam: ne irent ad locum tormentorum:
non quia ex charitate compateretur eis. ſed
quia maius ſibi parabatur ſupplicium ex dam
natione fratrum cum exemplo vel alijs modis
eſſet occaſio peccatorum illorum. Sicut enim
ex multitudine vbi eſt ordo reſultat pulchritu
do que delectat. ⁊ quanto maior multitudo: tã
to maior pulchritudo ⁊ delectatio. Ita vbi nõ
eſt ordo: quanto maior multitudo: tanto ma/
ior confuſio ⁊ afflictio in eis. Quanta autem ſit
multitudo damnatorum. de facili poteſt perci
pi: ex eo quod chriſtus dicit Matth. vij. Lata
eſt via que ducit ad perditionem ⁊ multi ince/
dunt per eam. Et arta ⁊ anguſta via que ducit
ad vitam ſcilicet virtutum: ⁊ pauci vadunt per
eam. Omnes infideles ad infernum tendunt.
Et fideles chriſtiani ſimiliter qui mandata dei
non ſeruant. Et his plenus eſt mundus. Time
te ergo eum Matthi. x. c. qui poteſt animam ⁊
corpus perdere in gehennam. que eſt locus in
temperatus: inordinatus. ⁊ horridus. ¶ Quar.

Dr̄ ⁊ lacus ⁊ puteus

to eſt locus fetidus ⁊ immundus. ⁊ propterea dicitur lacus ⁊ puteus pſal. xlix. Eduxit me de lacu miſerie ⁊ de luto fecis: ideſt de inferno in quem quis ſe proijcit merito cum peccat mortaliter. ſed inde exire non valet niſi educatur a deo per gratiam ſuam. Dicitur ⁊ puteus Apocalyp. ix. De puteo abyſſi obſcuratus eſt aer. Et poteſt dici puteus a puteo ideſt a fetore. Eſt enim quaſi latrina mundi ⁊ quaſi ſentina: vbi omnes ſordes confluunt. Unde dicit Baſilius ꝙ dominus in fine mundi purgabit omnia elementa ⁊ omnem immundiciam eorum ⁊ virtutem leſiuam proijciet in infernum. Ut cloacam ad penam damnatorum. Qualitates eorum delectabiles in eis remanebunt ad gloriam beatorum ⁊ eorum decorem. ſicut ignis habet comburendo viua affligere: habet ⁊ illuminare. Uirtutem ergo afflictiuam proijciet in infernum: illuminatiuam ſibi dimittendo. In huiuſmodi locis manēt frequenter ſerpentes: dracones: ⁊ vermes Deute. xxxij. Dentes beſtiarum immittam in eos cum furore trahentium ſuper terram atq; ſerpentium ⁊ Eſa. xiiij. Subter te ſternetur tinea ⁊ operimentū tuum erit vermes. Dicitur de nabuchodonoſor ⁊ diabolo beatus Auguſtinus in lib. de ciui. dei. magis intelligit de verme ſpirituali ſcilicet remorſu conſcientie qui ſemper mordet eos: ⁊ ideo non moritur de peccatis commiſſis propter que deuenerunt ad tantam miſeriam damnationis eterne. ℂ Legitur in vitaſfratrum ꝙ cum bononie eſſet quidam ſcholaris nobilis qui illuc ad ſtudendū de alijs partibus aduenerat multis pompis: vanitatibus ⁊ laſciuijs erat deditus. Hunc viſitans ſupprior conuentus bonoñ. ordinis predicatorum: quia ipſe compatriota eius fuerat: cepit eū alloqui. Sed prefatus ſcholaris timens ne compunctiua aliqua diceret ſibi: que eum haberēt retrahere a voluptatibus mundi fecit pactum cum eo ne de rebus ſpiritualibus aliquid ſibi loqueretur: ſi vellet diutius confabulari cū eo quod ille promiſit ſe facturum. ita tamen ꝙ in fine eorum colloquij tantū duo verba ſcripture ſibi proponeret. Poſtquam ergo de multis ⁊ varijs rebus de parentibus eorum ⁊ amicis ac notis habuerunt ſermonem: demum ab eo volens recedere dixit illa duo verba ſcripture volo vobis dicere vt conuenimus. At ille. Dicas cito ⁊ breuiter. Et ſupprior. Scriptū eſt in Eſaia. xiiij. c. de vnoquoq; qui ſe tradit delitijs ⁊ vanitatibus mundi ꝙ in alia vita hoc ei eueniet. Subter te ſternetur tinea ⁊ operimentum tuum erunt vermes. Et inde receſſit. Ita autem inheſit firmiter hoc verbum menti eiꝰ vt nullo pacto poſſet a corde eius illud excidere. Sed eius recolendo inde conſiderabat quomodo poſſet ſuſtinere talem lectum vermium ⁊ tinearum ſemper qui nec morſum pulicis patienter ferret. Cunq; ſocios vanos ipſe quereret ⁊ ſolacijs ſe applicaret: vt illius verbi obliuiſceretur ⁊ conſiderationis talis cruciatus vermium ⁊ tinearum. nec aliqua modo a mente ſua valeret reijcere die noctuq;. Demum verbis illis compunctus ſeculum deſerens religionem ingreſſus deo ſe ibi deuouit. ℂ Quinto locus ille eſt tumultuoſus. Unde tartarus dicitur a ſtrepitu ⁊ contentione rixoſa Eſa. iij. Tumultuabitur puer contra ſenem: ⁊ ignobilis contra nobilem. filius obiurgabit patrem: ⁊ pater filium. Unde legitur in lib. de. vij. donis. ꝙ cum quidam vſurarius infirmabatur ad mortem: nec ſacerdos vellet ei ſacra ꝯferre niſi reſtitueret vel cautionem faceret. Ille autē nollet. Hortabantur ad hoc eum filij ne ad infernum deſcenderet moriens. Et ille. Uos neſcitis quid petatis. Oporteret vos ire ad hoſpitale ſi vellem cuncta reſtituere male ablata. melius eſt committere ſe miſericordie dei q̄ʒ miſericordie hominum. Mortuus igitur ille ſepultus eſt in infernum. Ex filijs autem eius duobus dixit vnus ad alterum. Pater noſter damnatus eſt. non velimus imitari eum retinendo vſuras ab eo extortas: ſed reddamus creditoribus vt ſaluari poſſimus. At ille. Ego parte que me ꝯtingit volo gaudere. ego nō feci vſurā. Ex quo ipſe qui extorſit nō reſtituit ipſe luet penā. Alter portionē ſuā reſtituit: ⁊ ſeculū deſerēs: dei obſequio ſe totū tradidit. Dū aūt q in ſeculo remāſerat mūdanis ſe īmergeret infirmatus ad mortē: nec penitēs: ad tartaꝝ ſecutus eſt p̄rem. Qđ frater audiēs rogauit deū vt ſibi aliquo mō oñderet ſtatū eoꝝ in alio ſeculo. Una igiť dieꝝ cū oraret: vidit terrā apertā: ⁊ in infimo p̄rem in flāmis inferni ſepultū ⁊ filiū eius fratrē ſuū ſup̄ eū iacentē. maledicebatq; pater filiū dicēs. Maledicta ſit hora i q̄ te genui: ⁊ tu ſis maledictus: q: pp̄ te ego feci vſuras nec volui reſtituere ne dimitterē te pauperem. ⁊ propter hoc crucior i hac flāma. Et filius econtra: immo maledictus ſis tu pater et maledicta ſit dies in qua me genuiſti. tu me exemplo tuo docuiſti fenerari. ⁊ vſuras extortas noluiſti reddere: ſed mihi reliquiſti. propter quod in perpetuum crucior. Quod cernēs ille gratias deo egit qui eum liberauit de tanto malo. ℂ Sexto eſt locus damnatorum locus obliuioſus ⁊ occultus. vnde a gentilibꝰ lethes dicitur. ⁊ interpretatur obliuio. quia ſcilicet lethes ſui. i. eius qui eſt damnatus tradunt eum obli

Dr̄ etiā tartarꝰ

Dicit lethes

uioni. Et deus etiam videtur eorum obliuiſci inquantum .ſ. nō liberat eos ab illis penis. ps. ¶ Nec memor ero nominum eorūꝫ per labia mea. poteſt dicere deus de eis. Amici ⁊ propinqui carnales cito tradunt obliuioni. quod pꝫ: quia modica ſuffragia faciunt pro eis. quinimmo nec illa que illi legarunt. Et ſi neſciant illis non poſſe prodeſſe cum nō nouerint ſi ſunt in purgatorio vel in inferno. Unde accidit eis ſicut de pincerna pharaonis: qui in proſperitate conſtitutus oblitus eſt iterpretis ſui ioſeph qui in carcere erat. qui ei beneficium faciēs interpretatus ex ſomnio ſuo ſui liberationem. et ſi ei ſe recomēdaret: oblitus eſt cito eius. Omnium quoqꝫ ⁊ ipſe dantnatus obliuiſcitur. ex quibus poſſet in aliquo conſolari. Nam ſi memorie occurrunt gaudia vana ⁊ delectationes quas habuit in mūdo. hoc eſt eis ad cruciatū: quia per illa cognoſcunt ſe deo priuatos ⁊ omni bono. ¶ Septimo eſt locus piculoſus. Unde dicitur baratrūꝫ in hymno. Conſurgit xp̄s tumulo victor redit de baratro. Et dicitur baratrum. quaſi latitudo arta: quia eſt latus locus ad ingrediendūꝫ: ſed artus ad exeundū adeo ꝙ nullus poteſt exire Mat. v. Non exies inde quouſqꝫ reddas nouiſſimum quadrantem. ⁊ Mat. xviij. Tradidit eū tortoribꝰ quouſqꝫ redderet vniuerſum debitum. Et quia ibi non eſt locus ſatiſfactionis. vnde non habet quod reddat nunq̄ꝫ egreditur de loco: ſed ibi ſemper penas luet. ¶ Dicitur ⁊ herebus a gētilibus: quia ſemp adheret illi tali pena. Unde ⁊ ſi diabolus vel anima damnat ad horaꝫ de illo loco exeat vt appareat alicui deo diſponente. ſecum tamen portat infernūꝫ: ⁊ ſemper ei illa pena inheret. Quod autem dixerunt demōes xp̄o clamando. Uiniſti ante tēpus torquē nos. Mat. viij. Non ſic eſt intelligendum tanq̄ꝫ prius nō cruciarentur. Sed quia aliquod accidētale ſupplicium. tunc additum eſt eis propter preſumptionem eorum. ¶ Dicitur ⁊ acheronta a gentilibus .i. luctuoſus. vel acherōta ab a quod eſt ſine ⁊ cheronta quod eſt ſalus: quia ſine ſalute ſunt lachryme ille. Matth. xiij. Ibi erit fletus ⁊ ſtridor dentiū. Eſa. v. Dilatauit infernus animam ſuam: ⁊ aperuit os ſuūꝫ abſqꝫ vllo termino ps. lxviij. Neqꝫ vrgeat ſuper me puteus os ſuūꝫ. Puteus eſt profunditas humane iniquitatis: in quem ſi cecideris non claudet ſuper te os ſuūꝫ ſi clauſeris os tuum. Confitere ergo. ⁊ dic. De profundis clamaui ad te domine. Claudit os ſuum ei qui confitetur. iuxta illud. Beati quorum remiſſe ſunt iniquitates: ⁊ quorum tecta ſunt peccata. Quidam ſenex migrās cūꝫ crederetur mortuus ad ſe reuerſus fleuit incō

D. etiā baratrū

D. ⁊ herebus.

Dicit a cheronta.

ſolabiliter dicens frequenter. Ueh mihi quia non fleui. Ueh mihi q: nō fleui. Ueh mihi qa non fleui. Fletus autem illic erit infructuoſus qui hic eſt vtilis ⁊ precioſus beatus Aug. Fruſtra ibi flebunt peccatores qui malorum ſuorū veniam non conſequentur.

¶ De punitione .§. iiij.

reproborūꝫ in corporibus poſt vltimam reſurrectionem. ꝙ cruciabuntur in igne inferni cōtinue. nec tamen conſumentur vel deficiēt. Matthei. xxv. Dicet iudex vniuerſorum dominus Jeſus reprobis: qui a ſiniſtris erunt iudicādi reſuſcitatis in corporibus ſuis. Diſcedite a me maledicti in ignem eternum. ⁊ Eccleſiaſti. vij. Uindicta. ideſt punitio carnis impij ignis et vermis. Hic ignis ait beatus Auguſtinus excellit omnem penam quam aliquis vnquaꝫ eſt expertus in vita iſta. Dicitur cōmuniter a ſapientibus ignem noſtrum quo vtimur eſſe quaſi ignis pictus reſpectu illius ignis infernalis: q: ita eſt afflictiuus ꝙ reſpectu eius ignis noſter nullam afflictionē videtur ingerere humano corpori poſito ſuper eum. Sed ſi aliqs nūc cum caſu tangitur ab igne iſto ſentit dolorem intenſum. quid faciet miſer damnatus ibi ſemper manſurus. Eſa. xxxiij. Quis de vobis habitare poterit cum ardoribus ſempiternis: qs habitabit cum igne deuorante. Et quia infidelibus videtur corpus humanum in igne manere ⁊ non conſumi impoſſibile. voluit deus oſtendere per exemplum trium puerorum. ananie: azarie: ⁊ miſahelis. qui miſſi ſūt a Nabuchodonoſor in fornacem ardentem. nec tamen cōſumpti ab igne. Danielis. iij. capitulo. In multis quoqꝫ rebus naturalibus oſtendit deus multa fieri preter ſolitum curſum nature in alijs rebus. Sicut enim dedit naturā ⁊ proprietatem certam rebus. prout voluit. ita ⁊ poteſt immutare ⁊ dare. aliam cum vult. Un̄ hoc per multa exempla oſtēdit beatus Auguſtinus in. xxj. de ciuitate dei. c. ij. ⁊ ſequenti. Conuincantur icreduli poſſe humana corpora animata atqꝫ viuentia nōnunquam morte diſſolui: ſed in eternorum quorum ignium durare tormentis. cum ſint animalia profecto corruptibilia quia mortalia. que tamen medijs ignibus viuant. Nōnullum etiam genus vermium in aquarum calidarum ſcaturigine reperiri. quarum feruorem nemo impune contrectet. Illos autem non ſolum ſine ſui leſione vlla ibi eſſe: ſed extra eſſe non poſſe. ꝙ ſi eadem incredulitate contendant: quia hec animalia nec ſemper viuunt. ⁊ in illis feruoribus viuunt. Si mirabile eſt in ignibus doleret tamen viuere: mirabilibus eſt

Corpꝰ hūanū in igne maneſ ⁊ nō cōburi nō eſt impoſſibile.

bilius eſt viuere in ignibus ⁊ non dolere. Si
hoc creditur: cur non illud? Sed nullum in/
quiunt: ſcilicet increduli coꝛpus eſt quod do/
lere poſſit: nec poſſit moꝛi. Quibus dicitur. Et
ſi nulla caro nunc eſt que ſenſum doloꝛis per/
peti poſſit moꝛiqꝫ non poſſit. erit tunc tamen
talis ſcilicꝫ in vltima reſurrectione. qualis nūc
non eſt. ſicut talis erit moꝛs qualis nunc non
eſt. Attendunt iſti contradictoꝛes nunc nullaꝫ
eſſe carnem que doloꝛem pati poſſit moꝛtem/
qꝫ non poſſit: ⁊ non attendunt eſſe tamen ali/
quid tale quod coꝛpoꝛe maius eſt. Ipſe quip/
pe animus cuius pꝛeſentia coꝛpus viuit ⁊ re/
gitur. ⁊ doloꝛem pati poſſit ⁊ moꝛi non poſſit.
Ecce inuenta eſt res que cum ſenſum doloꝛis
habeat: immoꝛtalis eſt. Hoc igitur tunc erit in
coꝛpoꝛibus damnatoꝛum: quod nunc eſſe ſci/
mus in animis omnium. Si diligenter conſi/
deremus. doloꝛ coꝛpoꝛis magis ad animum
pertinet. Dolet itaqꝫ anima cum coꝛpoꝛe in eo
loco eius vbi aliquid contingit vt doleat. Do/
let ⁊ ſola quamuis ſit in coꝛpoꝛe cum aliqua
cauſa etiaꝫ inuiſibili. triſtis eſt ipſa coꝛpoꝛe in/
columi. Dolet etiam non in coꝛpoꝛe conſtitu/
ta. Nam vtiqꝫ dolebat diues apud inferos cū
diceret. Crucioꝛ in hac flamma. Coꝛpus autē
examine nec dolet nec animatum ſine anima
dolet. Si ergo a doloꝛe argumentum recte aſ/
ſumeretur ad moꝛtem. vt ideo moꝛs poſſit ac/
cidere: quia potuit accidere ⁊ doloꝛ: magis ad
animam pertineret moꝛi ad quam magis per/
tinet ⁊ dolere. Cum vero illa que magis dole/
re poteſt non poſſit moꝛi quid momenti affert
cur illa coꝛpoꝛa: quoniam futura ſunt in dolo/
ribus. ideo etiam moꝛitura eſſe credamus. Et
ſi Platonici quidam dixerunt. Unde ⁊ Uirgi/
lius ex moꝛibūdis terreni coꝛpoꝛis membꝛis
animas habere: vt metuant: doleant: ⁊ huiuſ/
modi. Cur incredibile eſt ita ignes illis coꝛpo
ribus doloꝛem poſſe inferre non moꝛtem. ſi/
cut ipſa coꝛpoꝛa dolere animas faciunt: quas
tamen ideo moꝛi non cogunt. ℭ Idem capi/
tulo quarto. Sicut qui naturas animaliuꝫ cu/
rioſius indagarunt ſalamandram referunt in
ignibus viuere. Et quidam notiſſimi Sicilie
montes qui tanta tempoꝛis diuturnitate ⁊ ve/
tuſtate vſqꝫ nunc: ac deinceps flammis eſtu/
ant atqꝫ integri perſeuerant ſatis idonei te/
ſtes ſunt. nō omne quod ardet abſumi. Et ani/
ma indicat non omne quod dolere poteſt. poſ/
ſe etiam moꝛi. Quid adhuc a nobis rerum po
ſtulantur exempla quibus doceamus non eſſe
incredibile vt hominum coꝛpoꝛa ſempiterno
ſupplicio punitoꝛum: ⁊ in igne animam non
amittant: ⁊ ſine detrimento ardeant: ⁊ ſine in/
teritu doleant. Habebit enim tunc carnis ſub/
ſtantia iſtam qualitatem ab illo inditam: qui
tam miras ⁊ varias tot rebus indidit quas vi
demus pꝛopꝛietates vt eas: quia multe ſunt
non miremur. Quis enim niſi creatoꝛ omni/
um dedit pauonis carni moꝛtui ne putreſce/
ret. Quod dicit beatus Auguſtinus: ſe exper/
tum vt per annum illum reſeruaſſet coctam:
nec putreſceret: ſed ſolum coꝛpulentie ſiccio/
ris fuiſſe. Quis palee dedit vel tam frigidam
vim: vt obꝛutas niues ſeruet: vel tam ferui/
dam vt poma immatura maturet. De ipſo igne
mira quis explicet. quo queqꝫ aduſta nigreſcūt
cū ipſe ſit lucidus ⁊ pene oīa ambit ⁊ lābit colo
re pulcherrimus decoloꝛat: atqꝫ ex pꝛuna ful/
gida: carbonem teterrimum reddit. Neqꝫ id
quaſi regulariter diffinitum eſt. Nam econtra
rio lapides igne candenti percocti. ⁊ ipſi fiunt
candidi. Et ꝗuis magis ille rubeat illi albedo
coloꝛe niteſcant. Congruit tamen luci quod al
bum eſt. ſicut nigrum tenebꝛis. Cuꝫ itaqꝫ ignis
in lignis ardeat. vt lapides coquat. contrarios
habet non in rebus contrarijs effectus. Et ſicut
⁊ ligna ⁊ lapides diuerſa quidem ſunt ſed nō
ſunt contraria ſicut album ⁊ nigrum. quoꝛum
in lapidibus vnum facit alterum in lignis. cla
rus illos clarificans. hec offuſcans cum in illis
deficeret niſi in iſtis viueret. Quid in carboni/
bus. nōne miranda res eſt ⁊ tāta infirmitas vt
ictu leuiſſimo frangantur. pꝛeſſu facillimo con
terantur: ⁊ tanta firmitas vt nullo humoꝛe coꝛ/
rumpantur. nulla etate vincantur vſqꝫ adeo vt
eos ſubſternere ſoleant. qui limites figunt ad
conuincendum litigatoꝛem. Qui eos in terra
humida infoſſos. vbi ligna putreſcerent tam
diu durare incoꝛruptibiliter poſſe niſi rerū ille
coꝛruptoꝛ ignis effecit. ℭ Intueamur etiā mi/
raculum calcis excepto eo de quo iam ſatis di/
xi ꝙ igne candidatur: quo alia terra reddūtur.
Etiam occultiſſime ab igne ignē concipit. Cū/
qꝫ iam gleba tangentibus frigida tam latēter
ſeruat. vt nullo noſtro ſenſui pꝛoꝛſus appareat
Sed compertus experimento etiam dum non
apparet ſciatur ineſſe ſopitus pꝛopter quod eā
calcem viuam loquimur. velut ipſe ignis latēs
anima ſit inuiſibilis viſibilis coꝛpoꝛis. Iā ve/
ro ꝗꝫ mirum eſt. ꝙ cum extinguitur: tunc accē/
ditur. Ut enim occulto igne careat. aque infun
duntur aqua ve perfunditur. Et cuꝫ ante ſit fri/
gida: inde ferueſcit. vnde feruentia cuncta fri/
geſcunt. Uelut expirante ergo illa gleba diſce/
dens ignis qui latebat apparet. Ac deinde tan
quam moꝛte ſic frigida eſt. vt adiecta vnda nō
ſit arſura. ⁊ quam calcem vocabamus viuam:
vocemus extinctam. Quid eſt quod huic mira
culo addi poſſe videatur. ⁊ tamen addit. Nam
ſi non adhibeas aquam ſed oleum. quod ma/

gis fomes eſt ignis: nulla eius perfuſione vel
infuſione feruescit. hoc miraculuꝫ ſi de aliquo
inclyto lapide legeremus ſiue audiremus:ꝛ in
noſtrum experimentum venire non poſſet pro
fecto aut mendacium putaremus: aut certe grā
diter miraremur. Quarum vero rerū ante ocu
los noſtros quotidiana documenta verſantur
non genere minus mirabili. ſed ipſa aſſiduita/
te vileſcunt. ita vt ex ipſa india que remota eſt
pars orbis a nobis deſierimus nōnulla mirari
que ad nos potuerūt mirāda perduci. ¶ Ada
mantem lapidem multi apud nos habēt. ꝛ ma
xime aurifices inſignitoreſqꝫ gēmarum qui la
pis nec ferro nec igne nec alia vi vlla perhibet
preterq̄ hyrcino ſanguine vinci. Sed qui euꝫ
habent atqꝫ nouerunt. nunquid ita mirantur.
vt hi quibus potentia primum eius oſtendit.
quibus autem non oſtenditur: fortaſſe nec cre/
dunt. aut ſi creduli inexperta mirantur. Et ſi cō
tigerit experiri. adhuc quidem mirantur inſo/
lita. Sed aſſiduitas experiendi paulatim ſub//
trahit admirationis incitamentum. Magne//
tem lapidem nouimus mirabilem ferri eſſe ra/
ptorem. Quod cum primū vidi vehemēter in
horrui. quippe cernebam a lapide ferreuꝫ anu
lum raptum atqꝫ ſuſpenſum. Deinde tanq̄ fer
ro quod rapuerat vim dediſſet ſuam cōmunē/
qꝫ feciſſet id eſt anulus alteri amotus eſt eundē
qꝫ ſuſpendit atqꝫ vt ille priori lapidi. ſic alter a/
nulus priori anulo coherebat. Acceſſit eodem
modo tertius. acceſſit ꝛ quartꝰ. iamqꝫ ſibi per
mutua circulis nexis non implicatorum intri/
ſecus ſed extrinſecus adherentiuꝫ quaſi cathe/
na pependerat anulorum. Quis iſtam vim la/
pis non ſtuperet. que non ſolum illi inhereat.
verumetiam per tot ſuſpenſa tranſibat: ꝛ inuiſi
bilibus vinculis ea ſubligat. Et ſi argentum in
ter lapidem illum poſuerit. ꝛ ferrum mouet im
moto argento. Quando autem iuxta magnetē
ponitur adamas ferrum non rapit ꝛ ſi eum ra/
puerit: vt ei appropinquauerit: mox remittit.
India mittit hos lapides. ¶ Uerumtamen in
fideles homines qui cum diuina vel preterita
vel futura miracula predicamus. que illis expe
rienda non valemus oſtendere. rationem a no
bis earum flagitant rerum quam quoniam nō
poſſumus reddere. Excedunt enim vires men
tis humane. eſtimant falſa eſſe quod dicimus.
Ipſi de tot mirabilibus rebus quas vel videre
poſſumus. vel videmus. dicunt reddere rōnē.
Quod ſi ab homine fieri non poſſe prouiderit
fatendum eſt eis. non ideo aliquid non fuiſſe.
vel non futurum eſſe. qꝛ ratio inde reddi non
poteſt. quandoquideꝫ ſunt iſta de quibus ſimi
liter non poteſt. Non itaqꝫ pergo per plurima
que mandata ſunt litteris non geſta atqꝫ tranſ
acta. ſed in locis quibuſqꝫ manentia. quo ſi q̄s
q̄s ire voluerit ꝛ potuerit. vtruꝫ vera ſint explo
rabit. Sed pauca cōmemoro. Agrigentinum ſi
cilie ſalem perhibent. cum fuerit admotꝰ igni
velut in aqua flueſcere. cum vero ipſi aque ve/
lut in igne crepitare. Apud garamātas quen//
dam fontem tam frigidum diebus vt nō biba/
tur: tam feruidum nocte vt non tāgatur. ¶ In
epiro alium fontem in quo faces vt in ceteris
extinguūtur accenſe: ſed non vt in ceteris accē
duntur extincte. Aſbeſton archadie lapidē pro
pterea ſic vocari ꝙ ſemel accenſus iam nō poſ/
ſit extingui. Poma in terra ſodomorum gignū
quidem ꝛ ad maturitatis faciem peruenire: ſꝫ
morſu preſſuve tentata in fumū ac fauillam co
rio fatiſcente vaneſcere. Pyritem lapidem per
ſicum tenentis manum ſi vehementius prema
tur adurere. propter quod ab igne nomen acce
pit. In capadocia ethere vento eques concipe/
re eoſdēqꝫ fetus non amplius triennio viuere.
Tylon indie inſulam eo preferri ceteris terris.
ꝙ omnis arbor que in ea gignitur nunq̄ nu/
datur tegmine foliorum. De his atqꝫ alijs inu
merabilibus que hiſtoria nō factoruꝫ atqꝫ trāſ/
actorum: ſed manentium locorum continet:
reddant rationem ſi poſſunt infideles iſti: q no
lunt diuinis litteris credere. quid aliud q̄s non
diuinas putantes. eo ꝙ res habent incredibi//
les: ſicut hoc eſt vnde nunc agimus. Non eniꝫ
inquiunt admittit vlla ratio: vt caro ardeat. et
non abſumatur doleat neqꝫ moriatur. Ratioci
natores videlicet magni: qui de omnibus re//
bus quas mirabiles eſſe conſtat: poſſint redde
re rationem. rationem reddant de his que pau
ca poſuimus: que proculdubio ſi ea eſſe neſci/
unt. ꝛ ea eſſe futura diceremus. multo minus
crederent q̄s quod nunc dicentibus nobis no/
lunt credere aliquando eſſe venturꝫ. Quis eniꝫ
eorum nobis crederet: ſi quemadmodum dicī
mus futura hoſum viua corpa: que ſemꝑ arſu
ra atqꝫ dolitura: nec tamen aliquando moritu/
ra ſint. ita diceremus in futuro ſeculo: futuruꝫ
ſalem quem faceret ignis velut in aqua flueſce
re eundēqꝫ faceret aqua velut in igne crepita//
re. ꝛ alia de quibus ſupra dictum eſt. ¶ Hec in
illo ſeculo quod futurum eſt ſi diceremus futu
ra: nobiſqꝫ increduli reſponderent. Si vultis
vt ea credamus: reddite de ſingulis rationem.
Nos non poſſe confitemur. eo ꝙ in iſtis ꝛ ſimi
libus dei miris operibus infirma mortaliū ra/
tiocinatio vinceretur. Fixam tamen apud nos
eſſe rationem non ſine ratione oīpotentem fa//
cere. vnde animus humanus infirmus rōnem
non poteſt reddere. ꝛ in multis quidem rebus
incertum nobis eſſe quid velit. illud tamen eē
certiſſimū nihil eorum ei eſſe impoſſibile que

cunctꝫ voluerit.eiſqꝫ nos credere predicëti. quē
neqꝫ impotente neqꝫ mentientez poſſimus cre
dere. Hi tamen fidei reprehēſores exactoreſqꝫ
rationis.quid ad iſta reſpondent de quibus ra
tio ab homine reddi non poteſt ⁊ tamen ſunt:
⁊ ipſi rationi nature videntur eſſe contraria: q̄
ſi futura eſſe diceremus ſimiliter a nobis ſicut
eorum que futura eſſe dicimus:ab īfidelibus
ratio poſceretur.ac per hoc cum in talibus ope
ribus dei deficiat ratio cordis ⁊ ſermonis hu//
mani ſicut iſta. non ideo non ſunt. non ideo
etiam illa non erunt.quoniam ratio de vtriſ/
que ab homine non poteſt reddi. ¶ Refert
in capitulo ſexto idem Auguſtinus ꝙ in lit//
teris gentilium reperitur. ſcilicet eſſe quod//
dam phanum veneris atqꝫ ibi candelabrum
⁊ in eo lucernam ſub diuo ſic ardentem: vt
eam nulla tempeſtas nullus ymber extinguat
vnde lucerna inextiguibilis nominata eſt. Cir
ca huiuſmodi dicit ꝙ nō habemus neceſſe cre
dere omnia que hiſtoria continet gentiliuꝫ. cū
⁊ ipſi inter ſe hiſtorici ſicut ait Uarro. quaſi da
ta opera ⁊ quaſi ex induſtria per multa diſſen//
tiant. Sed ea ſi volumus credimus que nō ad
uerſantur libris quibus non dubitamus opor
tere nos credere. De iſto ergo phano veneris ⁊
lucerna inextinguibili non ſolum in nullas co/
artamur anguſtias. verumetiaꝫ latitudinis no
bis campus aperitur ſcꝫ ad reſpondendū. Ad/
dimus enim ad iſtam lucernam inextinguibi/
lem ⁊ humanorum ⁊ magicarum idest per ho
mines demoniacarum artium:⁊ ipſorum per
ſeipſos demonum multa miracula que ſi nega
re voluerimus:eidem ipſi cui credimus ſacra/
ruꝫ litterarū aduerſabimur veritati. Aut ergo
in illa lucerna mechanicum aliquid de lapide
aſbeſto ars humana molita eſt:aut arte magica
factum eſt.ꝙ homines illo mirarentur in tem
plo. Aut demon quiſpiaꝫ ſub nomine veneris
tāta ſe efficacia preſentauit:vt hoc ibi prodigi/
um ⁊ appareret hominibus ⁊ diutius perma//
neret. Illiciuntur autem demones ad inhabitā
dum per creaturas.quas non ipſi ſed deus cō/
didit. Ut autem alliciantur ab hominibus. pri
us eos ipſi aſtutiſſima calliditate ſeducunt vel
inſpirando eorum cordibus virus occultum.
vel etiam fallacibus amicicijs apparendo. eo//
rumqꝫ paucos diſcipulos ſuos faciunt pluri//
morumqꝫ doctores. ¶ Neqꝫ enim potuit niſi
prius ipſis docentibus diſcipulis.quid quiſqꝫ
illorum appetat.quid exhorreat.quo inuitetur
nomine quo cogatur. vnde magice artes eorū/
qꝫ artifices extiterunt. Maxime autem poſſi//
dent corda mortalium:qua potiſſimum poſſeſ
ſione gloriantur cum ſe tranſfigurant in ange
los lucis. Sunt ergo eorum facta plurima.que
quanto magis mirabilia confitentur:tāto cau/
tius vitare debemus. Sed ad hoc vnde nunc
agimus:nobis etiam ipſa proficiunt. Si enim
hoc immundi demones poſſunt:quanto potē
tiores ſunt angeli ſancti. Quanto potētior his
omnibus deus qui tantorum miraculorum
effectores etiam ipſos angelos fecit. De ma//
gis Pharaonis ſeu maleficiis ſcriptura diuina
fatetur. De quadaꝫ femina que tali arte polle/
bat nobilis poeta dicit. Hec ſe carminibus ꝑ/
mittit ſoluere mentes. Quas velit eſt alijs du
ras immittere curas. Siſtere aquam fluuijs:et
vertere ſydera retro. Nocturnoſqꝫ ciet:manes
mugire videbis. Sub pedibus terram:⁊ de//
ſcedere montibus ornos. Quanto magis de/
us potens eſt facere que infidelibus ſunt incre
dibilia:ſed illius facilia poteſtati. quando qui/
dem ipſe lapidum aliarumqꝫ vim rerum ⁊ ho
minum ingenia:quia ea miris vtuntur modis
angelicaſqꝫ naturas omnibus terrenis poten/
tiores animantibus condidit vniuerſa mirabi
lia:mirabili vincente virtute.⁊ operandi: iu//
bendi:ſumendiqꝫ ſapientia vtens omnibus tā
mirabiliter ꝙ̄ creauit. Cur igitur facere non
poſſit deus: vt reſurgant corpora mortuorum
⁊ igne eterno crucientur corpora damnatoruꝫ.
qui fecit mundum in celo: in terra in aere: in
aquis innumerabilibus miraculis plenum:
cum ſit omnibus quibus plenus eſt.ꝓculdu
bio maius ⁊ excellentius etiam mundus ipſe
miraculum. ¶ In capitulo ſeptimo ideꝫ. Sed
iſtis cum quibus vel contra quos nūc agimus
qui ⁊ deum eſſe credunt a quo factus eſt mun//
dus. quando eis rerum vim mirabilem propo
nimus aliarum:que nec animalia ſunt ratio//
nalia. nec vlla ratione prediti ſpiritus. ſicut
ſunt ea quorum pauca commemorauimus: rī
dere aſſolent. Uis eſt iſta nature natura eorꝫ ſic
ſe habet propriarum ſunt iſte efficacie natura/
rum. Tota itaqꝫ ratio eſt. Cur agrigentinuꝫ ſa/
lem flāma fluere faciat aqua crepitare:quia hec
eſt natura eius. ⁊ hoc eſſe potius contra naturā
videtur que non igni ſed aque dedit ſalem ſol/
uere. torrere autem igni non aque. Sed iſta i/
quiunt. ſalis huius naturalis eſt vis vt his cō/
traria patiatur. Hic igitur ratio additur ⁊ de
fonte illo garamantico ⁊ de alijs de quibus di
ctum eſt ſupra. Quibus licet vis inſolita con//
tra naturam ineſſe videatur. alia tamen de il//
lis non redditur ratio: niſi vt dicatur hanc eo
rum eſſe naturam. Breuis ſane iſta eſt ratio
fateor ſufficienſqꝫ reſponſio. Sed cum deus ſit
auctor naturarum omnium. cur volunt fortio/
rem nos reddere rationem:quādo aliquid ve/
lut impoſſibile nolunt credere. eiſqꝫ redditio//
nem rationis poſcentibus. rīdemus hanc eſſe

voluntatem omnipotentis dei. Qui certe non
ob aliud vocatur omnipotens: niſi quoniam
quicquid vult poteſt. Qui potuit creare tā mul
ta que niſi oſtenderētur profecto impoſſibilia
putarentur. non ſolum que ignotiſſima apud
nos verum etiaꝫ que notiſſima poſui. Nec enī
volo temere credi cuncta que poſui. quia nec a
meipſo ita creduntur: tanq̄ꝫ nulla de illis ſit in
mea cogitatione dubitatio: exceptis illis que
vel ipſe ſum expertus: ⁊ cuius facile eſt experi/
ri: ſicut de calce que feruet ī aqua in oleo frigi/
da eſt. De magnete lapide trahente ferruꝫ. De
carne pauonis non putreſcente. De palea ſic fri
gēte: vt nō ſinat ſluē niuē. Sicqꝫ calente vt ma
tureſcere poma compellat. De igne fulgido
cādeſcēte lapides. ſ. calcis: ⁊ offuſcāte que vrit.
De carbonib⁹ ⁊ oleo ⁊ argēto. de ꝗb⁹. ē. Cetera
aūt ſic habeo: vt neqꝫ neganda neqꝫ affirman/
da decreuerim. Que autem melior ⁊ validior
ratio de rebus talibus redditur: q̄ꝫ cum omni/
potens deus ea facere poſſe perhibetur: ⁊ factu
rus dicitur que prenūciaſſe ibi legitur vbi alia
multa prenunciauit: que feciſſe monſtratur. Ip
ſe quippe faciet: quia ſe facturum eſſe predixit
que impoſſibilia putātur: q promiſit ⁊ fecit vt
ab incredulis gentibus incredibilia redderen
tur. Si autem reſpondent ſe propterea non
credere ꝙ humānis ſemꝑ arſuris nec vnq̄ꝫ mo
rituris corporibus dicimus: quia humanoruꝫ
corporum naturam nouimus longe aliter in//
ſtitutam. Unde nec illa ratio hinc reddi poteſt
que de illis naturis mirabilibus reddebatur:
vt dici poſſit. Uis iſta naturalis eſt rei huius.
Iſta natura eſt quam ſcimus humane carnis
iſtam non eſſe naturam. Habemus quidem qꝺ
reſpondeamus de ſacris litteris. Hanc ipſam.
ſ. humanam carnem aliter inſtitutam fuiſſe an
te peccatum. i. vt poſſet nunq̄ꝫ morteꝫ perpeti.
Aliter autem poſt peccatum qualis eſt erumna
huius mortalitatis innotuit vt perpetem vitaꝫ
tenere non poſſit. Sic ergo aliter q̄ꝫ nobis no//
ta eſt inſtituetur in reſurrectione mortuorum.
Sed quoniam iſtis non credūt litteris. ſ. ſacris
vbi legitur qualis in paradiſo vixerit homo:
de litteris eorum qui doctiſſimi apud eos fue/
runt aliquid proferenduꝫ eſt quo appareat poſ
ſe fieri vt aliter ſe habeant queqꝫ res q̄ꝫ prius
in rebus innotuerat ſue determinatione natu/
re. Eſt in Marci Uarronis libris: quorum in
ſcriptio eſt de gēte populi romani quod eiſdē
verbis ibi legitur: ⁊ hic ponaꝫ. In celo inquit:
mirabile extitit portentum. Naꝫ ſtella veneris
nobiliſſima quam Plautus veſperugineꝫ. Ho
merus heſperon appellat pulcherrimā dicēs.
Caſtor ſcribit tantum portentuꝫ extitiſſe vt mu
taret colorem: magnitudineꝫ: figuram: curſū:

quod factū neqꝫ antea nec poſtea fuit. Sic hoc
factum ogygio rege dicebant adraſtus: cyzice/
nos: ⁊ dyon neapolites mathematici nobiles.
Hoc certe Uarro tantus auctor portentum nō
appellaret: niſi eſſe contra naturam videretur.
Omnia quippe portenta contra naturam dici
mus eſſe: ſed non ſunt. Quomodo enim eſt cō
tra naturam quod dei fit voluntate: cum volū/
tas tanti vtiqꝫ conditoris cōdite rei cuiuſcūqꝫ
natura ſit. Portentum ergo fit non contra na//
turam: ſed contra quam eſt nota natura. Quis
autem portentoꝝ numerat multitudinem que
hiſtoria gentiū continet? Sed nunc in hoc vno
attendamus: quod ad rem de qua agimus per
tinet. Quid ita diſpoſitum eſt ab auctore celi ⁊
terre quemadmodum curſus ordinatiſſimus
ſyderum. Quid tam ratis legibus fixiſqꝫ fir//
matuꝫ: ⁊ tamen quando ille voluit qui ſummo
regit imperio ac poteſtate quod condidit: ſtel/
la pre ceteris magnitudine ac ſplendore notiſ/
ſima: colorem: magnitudinē: figuram: ⁊ quod
eſt mirabilius ſui curſus ordinem legēqꝫ mu/
tauit ⁊ turbauit. Sed hoc de lucifero ſtella con
tigit: nec antea nec poſtea contigiſſe dicunt.
Nos in diuinis libris legimus etiam ſoleꝫ ip/
ſum cum hoc a domino petiuiſſet vir ſanctus
Ieſus naue donec ceptum prelium victoria ter
minaret. Et retrorſuꝫ rediiſſe vt regi. Ezechie.
xv. anni ad viuendum additi. Hoc etiam pro//
digio dei ſignificarentur adiūcto. Sed quoqꝫ
miracula que meritis ſunt concesſa ſanctorum
quando credunt iſti facta magicis artibus at//
tribuunt. Unde eſt illud quod ſupra cōmemo/
raui Uirgilij. Siſtere aquam fluminis: ⁊ ver/
tere ſydera retro. ſcilicet quandam magam fa/
cere. Nam fluuiuꝫ ſtetiſſe ſuperius: inferiuſqꝫ
fluxiſſe: factum eſt ſub Ieſu naue: ſcilicet in ior
dane. ⁊ ab Helya ⁊ Helyſeo. ⁊ de maximo ſyde
re: ſcilicet ſolis reuerſo ſub Ezechia rege dictū
eſt. Non ergo de noticia naturarum caligineꝫ
ſibi faciant infideles: quaſi nō poſſit in aliqua
re diuinitus fieri aliud q̄ꝫ in ei⁹ natura per hu
manam ſuam experientiam cognouerunt. Q̄ꝫ/
uis ⁊ ipſa que in rerum natura omnibus nota
ſunt: non minus mira ſunt. eſſentqꝫ ſtupenda
conſiderantibus cunctis: ſi ſolerent homines
mirari mira non rara. Quis enim conſulta ra/
tione non videat in hominum innumerabili nu
meroſitate ⁊ tanta in nature ſimilitudine valde
mirabiliter: ſic habere ſingulos ſingulas faci//
es. vt niſi inter ſe ſimiles eſſent non diſcernere
tur ſpecies eorū ab animalibus ceteris. ⁊ rur/
ſus niſi inter ſe diſſimiles eſſent: non diſcerne/
rentur ſinguli ab hominibus ceteris. Quos er
go ſimiles confitemur: diſſimiles inuenimus.
Sed mirabilior eſt conſideratio diſſimilitudi/

nis. Sicut ergo non fuit impoſſibile deo quas voluit inſtituere: ſic ei non eſt impoſſibile in quid voluerit quas inſtituit mutare naturas. Nobis tamen iſta que velut contra naturam fiunt ⁊ contra naturam fieri dicuntur: quo more hominum locutus eſt apoſtolus dicendo contra naturam in oliua inſitum oleaſtrum: factū eſſe participem pinguedinis oliue. Et que mōſtra oſtenta: portenta: prodigia nuncupantur. hoc monſtrare debent: hoc oſtendere vel preoſtendere: hoc predicere quod facturus ſit deus: que de corporibus hominum ſe pronunciauit eſſe facturum nulla impediente difficultate. nulla preſcribēte lege nature. ¶ Quod igitur de ſempiterno ſupplicio damnatorum ſcilicet ignis ſuum per prophetam ſcilicet Eſaiam dominus dixit fiet omnino. Uermis eorum non morietur: ⁊ ignis eorum non extinguetur. Ad hoc enim vehementius commendandum etiam dominus Jeſus cum membra que hominem ſcandalizant pro his hominibus poneret quos vt ſua membra quis diligit: eaqꝫ preciperet amputari. Bonum eſt inquit debilem introire in vitam q̄ duas manus habentem mitti in gehennam: ideſt in ignem inextinguibilem. vbi vermis eorum non moritur: ⁊ ignis eorꝫ non extinguitur. Similiter ⁊ de pede ⁊ idem oculo dixit. Nō enim piguit vno loco eadem verba ter dicere prout ſcilicet refert Marcus euangeliſta. Quem non terreat iſta repetitio ⁊ illius pene comminatio tam vehemens ore diuino. Et in veteribus ſcripturis. Uindicta carnis impij: ignis ⁊ vermis. Eligat quiſqꝫ quod placet: aut ignem corpori vermem animo (hoc proprie: illud tropice) aut vtrunqꝫ proprie corpori. Jam enim ſatis ſuperius diſputaui poſſe animalia in igne viuere: ⁊ in vſtione ſine conſumptione et ⁊ in dolore ſine morte per miraculū omnipotentiſſimi creatoris. Cui hoc poſſibile eē qui negat: a quo ſit quicquid in naturis omnibus miratus ignorat: ipſe eſt enim deus: qui omnia in hoc mūdo magna ⁊ parua miracula que commemorauimus: ⁊ incomparabiliter plura que non cōmemorauimus fecit. eadēqꝫ ipſo mundo vno atqꝫ omnium maximo miraculo incluſit. Et infra in cap. x. Gehenna illa que ſtagnum ignis ⁊ ſulphuris dicta eſt corporeus ignis erit: et cruciabit corpora damnatorꝫ aut ⁊ hominꝫ ⁊ demonum. Solida hominum: aerea demonum. Aut tantum hominum corpora cum ſpiritibus: ideſt animabus eorum. Demones autem ſpiritus ſine corporibus herentes ſumendo penam: non impartiendo vitam corporalibus ignibus. Hec omnia beatus Auguſtinus Quod autem dicit de corporibus demonum ſecundum opinionem aliquorum loquit non aſſertiue. vnde a modernis non tenetur ꝙ demones habent corpora vnita ſibi.

¶ Ultra crucia- .§.v.

tum ignis quo corpora damnatorum poſt iudicium torquebuntur: erunt ipſorum corporum miſerie alie ⁊ pene. Quarū prima eſt omnimoda infirmitas. Erunt corpora illa infirma itus ⁊ extra. Job. xx. Attabit ſcꝫ extra. ⁊ eſtuabit ſcꝫ intra: ⁊ omnis dolor irruet ſuper eum. Unde poteſt de quolibet tranſgreſſore mandatorum dei: ⁊ ideo damnato illud Deut. xxviij. verificari. Percutiet te dominus egeſtate febre ⁊ frigore: ardore ⁊ eſtu: aere corrupto ac rubigine. Et paulopoſt. Percutiet te domin9 vlcere egypti ſcabie ⁊ prurigine. amentia ⁊ cecitate ⁊ furore mentis. Augebit deus plagas tuas magnas ⁊ perſeuerantes: infirmitates peſſimas ⁊ perpetuas: ⁊ conuertet in te omnes afflictiones egypti quas timuiſti: ⁊ adherebunt tibi. ¶ Secunda miſeria illorum corporū eſt deformitas eorum. Sicut enim ignis noſter cum ſit formoſus: omnia que lambit ⁊ tangit etiam lucida et decora deturpat ⁊ denigrat: ita ignis inferni. ⁊ multomagis cum ſit obſcurus denigrat: ⁊ deturpat corpora illa. Threñ. iiij. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum ſcilicet reproborꝫ ⁊ non ſunt agniti in plateis hieruſalem ſcilicet ſuperne: imo ab ea excluſi. Si enim ethyopes ſunt ita nigri propter calorem ſolis intenſum i illa patria: q̄ꝫtomagis corpora damnatorꝫ ab illo igne. Et ſi ignis qui dicitur ſancti Antonij ita deturpat membra humana: q̄ꝫtomagis ille ignis inferni: cum ille ſit vmbra vel ſignū ei9. Unde dicere poteſt quilibet damnat9 illō Job. xxx. Cutis mea denigrata ē: ⁊ oſſa mea aruerūt caumate. ¶ Tertia miſeria eſt fetoris qualitas Job. xxv. Si aſcenderit vſqꝫ ad celos: ⁊ caput eius nubes tetigerit ſcilicet in mundo p̄ dignitates ⁊ dominia: reprobus quaſi ſterquiliniuꝫ in fine perdetur ſcilicet in inferno. Nec miruꝫ ſi fetor nimius ibi erit: vbi ſunt tot trunci putridi qui deſiri fuerant. ⁊ tot cadauera de fecibus inferni: vbi omnes ſordes mundi congregantur tanq̄ꝫ in ſentina ⁊ latrina totius mūdi. Unde Eſa. xiiij. dicitur. Quaſi ſtirps inutilis ſanie pollutus ⁊ obuolutus cum his qui iterfecti ſūt gladio ſcilicet diuine ſententie. ⁊ deſcenderūt vſqꝫ ad fundamenta laci ideſt in profundum iferni quaſi cadauer putridum non habebis cōſortium. Et Eſa. xxxiiij. De cadaueribus eorꝫ aſcendit fetor. Cadauer q̄uis proprie dicatur corpus ſine anima: tamen aliquando etiam dicitur corpus cum anima: cum videlicet eſt ifirmum ⁊ fetidum. Et Apoca. xiiij. dicitur de dā-

natis.Cruciabuntur in igne ⁊ ſulphure:⁊ aſcē
det fetor torrentis ⁊ fumus tormentorum i ſe/
cula ſeculorum. Fumus ſulphuris multum fe
tet.Qui ergo hic querunt ſuaues odores flor
muſcati:⁊ huiuſmodi:cogitent diligenter tan/
tum ibi continuū fetorem. ¶ Quarta miſeria
eſt inutilitas mēbrorum ⁊ impotentia. Nō eni
poterunt ſe mouere ad aliquid agendum: vel
ſe elongare a rebus affligētibus eos.vnde qd
dictum fuit de eo qui venit ad nuptias regis ſi-
ne veſte nuptiali. Ligatis manibus ⁊ pedibus
mittite in tenebras exteriores. Matth.xxij.hic
eſt quicunqꝫ in nuptijs ſpiritualibꝰ eccleſie nō
manet in charitate:que eſt veſtis nuptialis. nō
cōpatiens ſecum aliquod mortale.cui in infer/
no ligantur manus ⁊ pedes ideſt poteſtas tolli
tur aliquid bene operandi ⁊ volūtatis affectꝰ.
Et ideo bene dicit Eccſs.ix. Quodcunqꝫ poteſt
manus tua:inſtanter operare.qꝛ nec opus nec
ratio nec ſapientia nec ſcientia valent apud in/
feros:quo tu properas. Certe ſi quis maneret
diu in lecto ſatis molli ⁊ plumoſo:nec poſſet ſe
mouere etiā in capite vnius dici:valde angu
ſtiaretur.Quid ergo vbi eſt ignis.fetor: ⁊ tene
bre? ¶ Quinta miſeria eſt vermium corroſibi
litas. Eſa.vl. Vermis eorꝫ non morietur. Et qꝫ/
uis vermis iſte cōmuniter exponatur de conſci
entia continue remordente:bea.Augu. tamen·
non negat quin ⁊ de verme materiali poſſit in
telligi:corpora dānatorum corrodēte abſqꝫ cō
ſumptione. Et ſi dicatur quomodo vel de quo
ibi viuunt. Poſſet dici ꝙ ſicut ignis ibi ardet
ſine materia nobis non nec deficit.ſic ⁊ vermis
corpora dānatorum poſt iudicium affliget nec
deficient. Eſa.xiiij.dicitur. Subter te ſternetur
tinea:⁊ operimentum tuū erunt vermes. Aba
chuc.ij. Nunquid conſurgent repēte qui mor
deant te:⁊ ſuſcitabuntur lacerantes te? Itē Ec/
cli.xl. Hec parata ſunt impijs:ignis grando fa
mes:mors:inſuper ſcorpij ⁊ ſerpentum ⁊ rum
phea. ¶ Sexta eſt nuditas ⁊ lucrꝰ. Ezech.xvij.
Ecce congregabo amatores tuos:⁊ quos ode/
ras.⁊ nudabo ignominiam tuam coram eis:⁊
videbunt omnem turpitudinem tuam. Et Eſa.
xx. Sicut ambulabit Eſaias ſeruus meꝰ nudus
⁊ diſcalciatus:trium annorum ſignum ⁊ portē
tum erit ſuper egyptum ⁊ ethyopiam. Sic mi/
nabat rex aſſyriorum ſcilicet diabolus captiui
tatem egypti: ⁊ tranſmigrationem ethyopie
ideſt malos chriſtianos ⁊ infideles in mortem
iuuenem ⁊ ſenem:nudum ⁊ diſcalciatū diſco/
opertis natibus. De planctu chriſtus. Ibi erit
fletus ⁊ ſtridor dentium. Et Apocalypſis pri/
mo. Videntes ⁊c̄. plangent ſe ſuper ſe. Adde
quod eſt ſupra de igne. Et ſic ſunt ſeptem quo/
ad corpora.

¶ De diuturnitate .§.vi.

pene infernalis ſcꝫ ꝙ ſit eterna ideſt perpetua
non habens finem.etſi principiū habuerit ſcꝫ
ab initio mundi parata dicit veritas ipſa que
mentiri non poteſt incarnata. De reprobis in fi
nali iudicio in anima ⁊ corpore reaſſumpto cō/
demnandis. Ibunt hi in ſupplicium eternum:
iſti autem in vitam eternā. Matthei.xxv. Qd
ſupplicium ipſe prius declarauerat in ſua ſen/
tentia cum diceret eis. Diſcedite a me maledi/
cti in ignem eternum:qui paratus eſt diabolo
⁊ angelis eius. In quibus verbis oſtenditur ⁊
pena damni in ſubtractione diuine viſionis.
Diſcedite(inquiens)a me ⁊ pena ſenſus ideſt
detentionis in igne:qui eternus dicitur: quia
finem non habet cruciatus ille ac ſocietas eorū
ſcꝫ demonum cruciantium eos. Et certe horrē/
dum eſt ⁊ valde expaueſcendum cōſiderare pe
nam illam acerbiſſimam incomparabiliter ſu/
per omnes penas vite preſentis ſemper ſuſtinē
dam ab illis miſeris:de quo ⁊ certi ſunt. Habe
rent autem pro maxima gratia ⁊ ſummo bene
ficio:vt in illis penis eſſent tot annis quot ſunt
granule arene maris ⁊ gutte aque eius.qꝛ etſi
a nobis numerari non poſſunt pre multitudi/
ne:a diuina tamen ſapientia numerantur:que
omnia conſtituit in pondere:numero:⁊ mēſu/
ra:⁊ finem vtiqꝫ aliquando haberent. etſi poſt
tempus longiſſimum ⁊ quaſi infinitum. Et idō
cum temptatio vrget:ſic conſideranda eſt illa per
petuitas pene ⁊ timenda.quia ſi momentaneū
eſt quod delectat:eternum tamen quod cruci/
at.ait beatus Grego. Et quis vnqꝫ fuit qui ſi ſci
ret poſt delectationem qualemcunqꝫ etiā diu
duraturam propter eam in ignem mittendum
⁊ penam ſibi grauiſſimam toleraturum diu:etſi
non ſemper vellet illam non cōſequi:certe nul
lus. Sed etſi pene temporales infirmitatum:p/
ſecutionum:detractionum:contumeliarum:in
iuriarum:flagellorum: exiliorum: pauperta/
tum:⁊ huiuſmodi:ita dure ſūt ⁊ graues homi
nibus.omnia patientiſſime toleranda ſunt vt
euadantur cruciatus eterni. ¶ Sed notandū
ꝙ circa huiuſmodi diuturnitatem penarū ma/
lorum in alio ſeculo:fuerūt diuerſe opiniones
ſeptem ſcꝫ plene tamen erroribus ⁊ hereſiꝫ ſa/
pientibus.quas reprobat bea.Augu.in.xxj.de
ciui.dei.ca.xiij.⁊.ca.xvij. cum ſequentibus.
¶ Platonici quippe quāuis impunita nulla
velint eſſe peccata(ait idem)tamen omnes pe/
nas emendationi adhiberi putant:vel huma/
nis inflictas legibus:vel diuinis ſiue in hac vi
ta ſiue poſt mortē. Hinc eſt Maronis illa ſen/
tentia in.vj.vbi cum dixiſſet de terrenis corpo
ribus moribundiſqꝫ membris. ꝙ anime hinc

metuunt: cupiunt: gaudentqȝ dolētqȝ. Nec au/
ras ſuſcipiūt clauſe tenebris ⁊ carcere ceco. Et
poſtea ſubdit. Ergo exercentur penis ſcȝ varijs
per quas purgate reuertuntur ad corpora. ſed
falſum eſt hoc ⁊ contra doctrinam chriſti dicē/
tis. Ibunt hi ſcȝ mali: in ſupplicium eternuȝ. ⁊
de quodā genere peccati ipſe etiam ait ſcȝ bla//
ſphemia in ſpiritumſanctū ꝙ nō remittetur ei
neqȝ in hoc ſeculo neqȝ in futuro. Matth. xij.
Quod ad litteram verum eſt de quolibet impe//
nitente hinc migrante. ¶ Alij ex chriſtolis di/
xerunt omnes malos poſt penas infernales to/
leratas certo tempore demū miſericordia dei li
berandos ex illis penis. Et vt dicit bea. Augu.
In hac re miſericordior fuit Origenes: qui ⁊
ipſum diabolum ⁊ angelos eius poſt grauiora
pro meritis ⁊ diuturniora ſupplicia ex illis cru
ciatibus eruendos ⁊ ſociandos ſanctis ange//
lis credidit. Sed illud ⁊ propter hoc ⁊ propter
alia nōnulla: ⁊ maxime propter alternantes ſi/
ne ceſſatione beatitudines ⁊ miſerias: ⁊ ſtatu//
tis ſeculorum interuallis ab iſtis ad illas: atqȝ
ab illis ad iſtas itus ⁊ reditus interminabiles
non immerito reprobauit eccleſia. Qui ⁊ hoc ꝙ
miſericors videbatur amiſit: faciendo ſanctis
veras miſerias quibus penas luerent: ⁊ falſas
beatitudines in quibus verum ac ſecurū: hoc
eſt ſine timore certum ſempiterni boni gaudiū
non haberent. Hec beatus. Augu. Et aperte re
probatur talis falſitas ex verbis illis. Diſcedi//
te a me maledicti in ignem eternum: qui para/
tus eſt diabolo ⁊ angelis eiꝰ. Et ibunt hi in ſup
plicium eternum ⁊c. ¶ Alij dixerunt oēs ho//
mines: non autem demones ſed homines tm̄.
infideles etiam ⁊ malos chriſticolas poſt ſup//
plicia tolerata inferni vſqȝ ad finem mūdi: de/
mum in iudicio finali reſurgentes deus dona
bit eos ⁊ eruet a penis precibus ſanctorum ſu/
orum. Si enim ipſi ſancti cum hic viuerent cū
egebant ⁊ pro ſe dominum exorare ex charita/
te etiam pro ipſis inimicis ſuis deuȝ exorabāt
vt patet de Stephano ⁊ alijs. quātomagis ora
bunt pro eis cum viderint eos humiles ſuppli
ceſqȝ proſtratos. Neqȝ ei credendum eſt (aiunt
iſti) ſanctos tunc oblitos miſericordie viſcera
amiſſuros: cum fuerint pleniſſime atqȝ perfe//
ctiſſime ſanitatis. Nec eos deus tūc non exau/
diet tot ⁊ tales filios ſuos quando in tanta eo/
rum ſanctitate nullum orationis in eis inueni
et impedimentum. Allegant pro ſe iſti illō ps.
lxxvj. Nūquid obliuiſcetur miſereri deus: aut
continebit in ira ſua miſericordias ſuas. q. d.
non. Ira eius eſt dicunt vt omnes indigni bea
titudine ſempiterna: ipſo iudicante puniantur
ſupplicio ſempiterno. Sed in hac ira non cōti/
nebit deus miſericordias ſuas: quia ſcȝ libera
bit eos dicunt iſti. Inducunt ⁊ auctoritatē apo
ſtoli dicentis. Concluſit deus omnia ſub pecca
to vel infidelitate: vt omnibus miſeretur quaſi
ſignificaret per hoc neminem ab eo dānanduȝ
perpetuo. Quod autem chriſtus ꝓmiſerit ma/
lis ignem eternum: dicunt hoc feciſſe ad incu/
tiendum timorem: vt magis homines a vitijs
abſtineant. nec in hoc eſſe mendacem: quia in/
telligitur ex demeritis quidem eorum quantū
erat in eis perpetuo cruciandos. ſed in ratio//
ne miſerationis diuine quam conſequentur:
tunc humiliter ſupplicantes eam ⁊ ſanctis pro
eis exorantibus. Sicut de niniue predicere fe/
cit eſſe ſubuertendam. quod vtiqȝ erat in meri
to malicie eorum: non in diuina miſericordia.
Sed opinio iſta etiaȝ falſa eſt ⁊ heretica: Quia
in inferno nulla eſt redemptio. ⁊ falſum eſt ꝙ
ſancti tunc orent pro eis. Sed ſi ad ſanctos re/
probi pro eorum ſuffragio accederent dicere//
tur eis quod prudentes virgines fatuis dixe//
runt poſtulantibus de oleo earuȝ. Ne forte nō
ſufficiat nobis ⁊ vobis. ite potius ad venden//
tes ⁊c. Matth. xxv. Et Pſal. xlviij. Dominabū
tur eorum ſcilicet reproborum iſti in matutino
ſcilicet finali iudicio ⁊ auxilium eorum vetera
ſcet in inferno a gloria eorum. quia ſcilicet nō
percipient auxilium. Sed letabitur iuſtus cuȝ
viderit vindictam ideſt punitionem reprobo/
rum. non quidem de pena eorum: ſed de iuſti/
tia dei eos punientis. vt decet ⁊ de ſua liberati
one ab illis penis nec eſt verum ꝙ eos penite//
at. Quod ps. ait. Non continebit deus in ira
ſua miſericordias ſuas quoad damnatos. Sic
intelligendum eſt ꝙ etiaȝ aliquo modo vtetur
miſericordia ad eos. nō quia liberabit a penis
ſed non tm̄ patientur. quantuȝ meruerunt ma:
lum etſi immenſus ſit cruciatus eoruȝ ẜm Au/
guſti. vel etiam ẜm Augu. poteſt intelligi ꝙ cū
deus iraſcatur peccatoribus ꝓpter ſcelera ſua
eos multipliciter puniēdo. vt totum genus hu
manum propter primā trāſgreſſionē que deri
uata eſt ad oēs. propter quā patimur miſerias
vite pñtis ⁊ mortē. vel alia etiā flagella ꝓpter
actualia a nobis addita. tm̄ in iſta ira nō cōtinet
miās ſuas. qn facta ⁊ doctrinam oibus propo
nat. ⁊ tpalia bona ⁊ nālia cōcedat malis ſicut ⁊
bonis. Auctoritatem etiam apoſtoli male itelli
gunt. Vñ. b. Aug. Deus ⁊ gētiles ⁊ iudeos quos
preſciuit ⁊ predeſtinauit cōformes imaginis fi/
lij ſui oēs in infidelitate cōcluſit. vt de amaritu/
dine infidelitatis ſue penitendo confuſi ⁊ a dul
cedine miſericordie conuerſi credendo clama/
rent. ꝙ magna multitudo dulcedinis miſe//
ricordie tue ⁊c. Omnium itaqȝ miſeretur va//
ſorum miſericordie. Omnium ideſt eorum
qui ex gentibus: ⁊ eorum qui ex iudeis ab

eo vocati ſunt: iuſtificati ⁊ glorificati. ¶ Non
igitur omnium hominum. ſed iſtorum omniū
neminem damnabis. Alij dixerunt nō omnes
homines malos: ſed tantum eos qui baptiſma
chriſti ſuſceperint. quomodocunqꝫ male vixe/
rint in hereſi vel quacunqꝫ impietate perire de
mum ⁊ damnari non poſſe. Ad quod proban/
dum inducunt auctoritatem xp̄i dicentis Joh.
vj. Ego ſuȝ panis viuus. qui de celo deſcendi.
Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in e/
ternum. Baptizati ergo cum ſumunt ſacramē
tum altaris cōmunicando neceſſe eſt inquiunt
iſti ab eterna morte erui. ⁊ ad vitam eternam p
uenire. Sed ⁊ hoc falſum eſt. quia vt ait apoſto
lus. Qui manducat ⁊ bibit indigne: iudiciuȝ
ſibi manducat ⁊ bibit. j. Cor. xj. Mādducat au
tem indigne qui cuȝ aliquo mortali accedit ad
ſacramentum Non ergo intelligitur auctori/
tas illa xp̄i de manducatione tantuȝ ſacramen/
tali. vt illi exponunt. ſed de ſpirituali ſiue ſola
ſiue ſociata cum ſacramentali. Hoc autem eſt
manducare panem illum. ait be. Aug. credere
in chriſtum ⁊ credendo in chriſtum tendere. ſ.
per opera charitatis. hic chriſto incorporatur.
vt membrū eccleſie. ¶ Alij vero dixerunt. eos
tantum qui in vera fide permanſerint. non lap
ſi in hereſim aliquam: qͣuis alias male viuant
diuerſis vitijs implicati. ⁊ in eis decedentes
in eternum non damnandos. ſed propter fun/
damentum chriſti quod habent. ſcilicet fidem
chriſti. ⁊ ſi mortuaȝ igne illo finalis iudicij ple
ne purgandos de ſuis peccatis. ⁊ ſic ſaluādos.
Inducentes ꝓ ſe auctoritates. ſcilicet chriſti di
centis. Qui perſeuerauerit vſqꝫ in finem hic
ſaluus erit. exponentes perſeuerare in finem.
hoc eſt eſſe in fide etiam informi permanere. ⁊
apoſtoli. Cor. iij. pauli dicentis. Fundamentuȝ
aliud nemo poteſt ponere preter id quod poſi/
tum eſt. quod eſt xp̄us ieſus. Et poſtea. Si quis
ſuperedificauerit ſuper hoc fundamentum li/
gnum fenum: ⁊ ſtipulā: ipſe ſaluus erit. ſic qua
ſi per ignem. exponentes per lignum: fenum:
ſtipulam diuerſa genera peccatorum etiā mor
talium. quibus per ignem illum vltimum pu/
nitis ſaluari dicunt illos. Sed ⁊ hoc falſuȝ eſſe
oſtendit Aug. de ciui. dei. li. xxj. Sed etiam in
decretis. di. xxv. §. Al's ea. vbi expreſſe oſtēdit
Aug. per lignum fenum: ſtipulam. venialia tā/
tuȝ intelligenda nō mortalia. Et ipſe be. Aug.
in. c. xxvj. de ciui. dei. li. xxj. diffuſe ⁊ pulchre de
clarat auctoritatem illam apoſtoli. ¶ Alij dixe
runt catholicos in fide perpetrātes criminalia
ſi per elemoſynas illa non purgent perpetuo
damnandos. Sed ſi elemoſynas faciant qͣuis
in peccatis permanſerint ⁊ deceſſerint illis ele/
moſynis purgari ⁊ ſic ſaluari. Inducunt aucto
ritatem chriſti dicentis eis qui non fecerūt ele
moſynas. Diſcedite a me maledicti in ignem
eternum ⁊c̄. Eſuriui ⁊ non dediſti mihi man/
ducare. Et illud Jacobi. iij. Judicium ſine mi/
ſericordia: ſcilicet damnationis fiet illi qui nō
fecit miſericordiam. Ergo arguendo a contra/
rio facientibus miſericordiam per elemoſynā.
non fiet iudicium illud dānationum. Et illud
chriſti. Si dimiſeritis hominibus peccata eo/
rum. quod pertinet ad elemoſynaȝ ſpiritualeȝ.
⁊ pater veſter dimittet peccata veſtra. Et hoc
quoqꝫ falſum eſſe oſtendit beatus Auguſti. de
ciuitate dei. lib. xxj. capi. xxvij. vbi inter cetera
ait. Profecto ſi queratur qͣ digne ſint pro pec/
catis elemoſyne. De quibus etiā ille chriſti pre
curſor dicebat. Facite ergo fructus dignos pe/
nitentie. proculdubio non inueniūtur eas face
re qui vitam ſuaȝ vſqꝫ ad mortem quotidiano/
rum criminuȝ perpetratione confodiunt. Qui
ſi pro vno ſcelere omnia ſua diſtribuerent indi
gentibus membris chriſti: niſi deſiſterent a ta/
libus factis habendo charitateȝ. que non agit
perperam aliquid eis prodeſſe nō poſſit. Qui
ergo dignas pro ſuis peccatis elemoſynas fa/
cit. prius eas facere incipiat a ſeipſo. Indignū
eſt enim vt in ſe non faciat quod facit in proxi/
mum. cum audiat dicētem dominuȝ Math.
xxij. Diliges proximum tuum ſicut teipſum.
Iteqꝫ audiat. Miſerere anime tue placēs deo.
Hanc elemoſynam ideſt vt placeat deo. non fa/
ciēs anime ſue: quomodo dignas pro peccatis
ſuis elemoſynas facere dicendus eſt. Ideo au/
tem dominus ⁊ a dextris elemoſynas ab eis fa
ctas. ⁊ a ſiniſtris non factas ſe imputaturū eſſe
predixit. vt hinc oſtenderet quātuȝ valeant ele/
moſyne ad priora delenda nō ad perpetua im/
pune cōmittēda peccata. Tales elemoſynas nō
ſunt dicendi facere. qui vitam nolunt a conſue
tudine ſcelerum in melius cōmutare. Si enim
chriſtiano eſurienti paneȝ tanqͣ chriſto darēt.
profecto ſibi panem iuſtitie quod ipſe eſt chri/
ſtus nō negarent. Unde dominus non cui de/
tur. ſed quo animo detur attendit. Nōne ⁊ qui
dixit. Niſi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpiri/
tuſancto nō intrabit in regnum celorum: ipſe
etiā dixit. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus
qͣ ſcribarum ⁊ phariſeoruȝ. non intrabitis in
regnum celorum. Cur illud timēdo multi cur
runt baptizari. ⁊ hoc non timendo non multi
currunt iuſtificari. Et quemadmodum ſiquis
preoccupatus fuerit hoc delicto vt fratri ſuo di
cat fatue. ideſt non eius peccata volens aufer/
re. videlicet corrigendo cōuicietur iniuſte. pa/
rum eſt illi ad hoc redimendum elemoſynas fa
cere: niſi etiam quod ibi ſequitur remediuȝ re/
conciliationis adiūgat. Ibi enim ſequitur. Si

ergo offers munus tuum ad altare:⁊ ibi recoꝛ/
datus fueris ⁊c̄. ita parum eſt elemoſynas quā
taſlibet facere pro quolibet ſcelere ⁊ in conſue/
tudine ſcelerum permanere. Quod autē chꝛi/
ſtus dixit. Si dimiſeritis hominibus peccata
eorum. dimittentur ⁊ peccata veſtra. Dicit bea
tus Auguſti. ꝙ loquebatur tūc diſcipulis ſuis
iam iuſtificatis. quos orationem dominicā do/
cuerat. per quam delentur quotidiana: ſcilicet
venialia ſine quibus etiam iuſti ⁊ ſancti nō vi/
uunt qui habebant: ſcilicet diſcipuli parua pec
cata ⁊ non de moꝛtalibus. que etiam nihilomi
nus dimittūtur non propter hoc ꝙ dimittant
alijs: ſed quia penitet eos quod eſſe non poteſt
ſine tali remiſſione. ℂ Et quod domin⁹ ait. Fa
cite vobis amicos de mām̄ona iniquitatis: vt
cum defeceritis recipiāt vos in eterna taberna
cula. Sic eſt intelligēdum inquit beatus Aug.
vt quiſꝗ ſceleratiſſimus a vita ſua nequā mu/
tatus poſſit recipi in eterna tabernacula: quo//
niam obſecutus eſt ſanctis de mām̄ona iniqui
tatis: ideſt de diuitijs ſuis: que dicuntur diui/
tie iniquitatis. vel quia male acq̄ſite ſunt. Uel
quia humana iniquitas reputat eas diuitias:
neſciens que ſint vere diuitie. Sed pꝛeſuppoſi
ta in eis gratia ad quod per ſe non ſufficerent
eorum opera. iuuantur ad eterna tabernacula
peruenire ſuffragijs ſanctoꝝ. quibus dāt ele/
moſynas. Et addit beatus Auguſti. ibi. Mira
ri ſoleo etiam apud Uirgilium reperiri iſtā do
mini ſententiam. Ubi ait. Facite vobis amicos
de mām̄ona ⁊c̄. Nam cū helyſeos campos il/
le poeta deſcriberet. vbi putant habitare aīas
beatoꝝ: nō ſolum ibi ponit eos qui pꝛoprijs
meritis ad illas ſedes peruenire potuerūt: ſed
adiecit atq̄ ait. Quiq̄ ſui memores alios face
re merēdo. Hec omnia beatus Auguſti. vbi ſu
pꝛa. ℂ Item fuerūt alij qui dicerent. ꝙ etſi pe/
na damnatoꝝ ſit eterna minuitur tamen per
ſuffragia facta pꝛo eis: ita tamen ꝙ ſemper re//
manet de ea in ipſis. Alij dixerunt. vt pꝛepoſui
mus ꝙ non minuitur eis pena. ſi per ſuffragia
pꝛo ipſis damnatis facta cōfoꝛtatur ſeu refocil/
latur tempore dāñatis. Sicut ſi poꝛtanti maxi/
mum pondus ⁊ multum laborāti nihil ſibi mi
nueretur de pondere. ſed ſolum refrigeraretur
s. j. pte per potum ei datum. Sed vtrūq̄ predictorum
titu. xx. eſt falſum ſm beatum Thomam in. iiij. quia in
ca. iiij. inferno nulla eſt redemptio. nulla ideſt vnq̄ꝫ
Error q̄ ab illa pena liberatio. nulla diminutio. nulla re
loꝝ qui frigeratio. ℂ Hoc igitur firmiter tenendū eſt
nō cre// ⁊ credēdum penam damnatoꝝ ſicut ⁊ demo/
dūt pe/ num eſſe perpetuam. ſm illud Mathei. xxv.
nas īfer Ibunt hi ſcilicet repꝛobi in ſupplicium eternū
nales p iuſti autem in vitam eternam. ℂ Quod autē
petuas aliquibus viſum eſt ⁊ falſo opinatum ⁊ dictū

penam illam repꝛoboꝝ aliquando defiturā.
vt ſupꝛa habitum eſt. Inde moti ſunt quia non
iudicabant iuſtum eſſe penam interminabilē
deberi cuicūq̄ peccato quantumcūq̄ enoꝛmi:
cum peccatum ipſum bꝛeui mora tēporis per/
petretur vt ex ſe patet. Uolentes iſti penam cō/
menſurari culpe in quantitate temporis. vt ſi/
cut bꝛeui tempore peccatū cōmittitur: ita ⁊ bꝛe
ui tēpore pena puniatur plus ⁊ minus ſm ex/
ceſſum peccati. vnde ⁊ iuſtiſſimam dei oꝛdina/
tionem in hoc condemnāt hi pꝛeſumptuoſi ni/
mis in iuſtitia ſua ſeu iniuſta ſententia ſua. Sed
neq̄ in humanis iudicijs ipſe leges iſtā iuſti/
tiam ſeruant vel mādant. vt ſcilicet tanto tēpo
re puniantur delinquens quātū temporis po
ſuit in ſcelere ſm beatū Auguſti. in dicto lib.
cap. xj. Nam cum octo genera penarū in legi/
bus deſcripſerit Tullius inueniri. ſcilicet dam
num rerum: vincula ſeu carcerem. verbera. ta/
lionem. ignominiam. exilium. ſeruitutē ⁊ moꝛ
tem. Quid horum eſt vt tanta vindicetur mo//
rula: quanta depꝛehēditur perpetratū niſi foꝛ
te talio. Iuxta illud legis. Oculum pꝛo oculo:
dentem pꝛo dente ⁊c̄. De alijs per ſe patet diu/
turniorem penam ꝗ̄ culpā. Culpa enim pꝛo/
pter quā quis verberatur: incarceratur: exilia
tur. ⁊ huiuſmodi cito cōmittitur. ſed verberi//
bus diutius cruciatur. Et multomagis hoc ve
rum de exilio ſeruitute ⁊ alijs. Qui vō pꝛo ali/
quo graui crimine moꝛte mulctatur: nunquid
mora que occiditur que bꝛeuis eſt eius ſuppli/
cium leges eſtimant: ⁊ nō ꝙ eum in ſempiter//
num auferunt de ſocietate viuentium. Quod
eſt autem de iſta ciuitate moꝛtale homines ſup
plicio pꝛime moꝛtis: hoc eſt de ciuitate illa im/
moꝛtali homines ſupplicio ſecūde moꝛtis au/
ferre. Sicut enī nō efficiunt leges huius ciui/
tatis: vt in eam quiſq̄ reuocetur occiſus. Sic
nec illius vt in vitam reuocetur eternam ſecun
da moꝛte damnatus. Hec beatus Augu. Et ſic
huiuſmodi pena moꝛtis eſt perpetua. quia pꝛi
uatur vita ad quam naturaliter reuocari non
poteſt. Quod autē dictū eſt in veteri lege. Se/
cūdum menſuram delicti erit ⁊ plagarum mo
dus. Et in noua lege chꝛiſtus. Eadē menſura
qua menſi fueritis remetietur vobis. non intel
ligitur vt illi male exponūt de menſura tempo
ris. vt ſm quantitatē temporis in quo perpe//
tratū eſt ſcelus: in illa eadem quantitate tēpo/
ris puniatur. Sed ꝙ ſm grauitatē peccati ſic
grauiter puniatur: ⁊ eam menſuram pene vel
pꝛemij recipiat quiſq̄ ſm quā operatus eſt bo
ni vel mali. ℂ Attenditur autē permaxime iu/ Dāna//
ſtitia dei punientis repꝛobos pena inferni per toꝝ pe/
petua ex hoc ꝙ cum quantitas pene debeat re/ na ꝗre
ſpōdere culpe: ⁊ culpa perpetrata ſit infinita in ꝑpetua

moꝛtali peccato: quia auertit ſe a deo talis pec/
cator. quod eſt bonum infinitum. ⁊ ſic peccatuꝫ
eſt infinite grauitatis. pena autem eius non po
teſt eſſe intenſiue infinita: quia cõſumeret ſub/
iectum. ſed remanet infinita extẽſiue: ſcilꝫ quã
tum ad durationẽ perpetuam. Itẽꝫ etiam quia
ſemper voluntas repꝛoboruꝫ permanet fixa in
malo ⁊ hic ⁊ in alio ſeculo: ⁊ ideo vt ait beatus
Greg. Ad magnã iuſtitiam pertinet iudicãtis
vt nunꝙ̃ careant ſupplicio: qui dum viuerent
nunꝙ̃ voluerũt carere peccato.

¶ De infelicita/ .§.vij.

te animarum que ſunt in inferno. Ab igne qui
dem inferni cruciãtur ipſe ſole vſqꝫ ad dieꝫ iu
dicij. Poſtea vero ipſe ſimul cum coꝛporibus
ſuis quibus reunientur. Hic ignis (ait beatus
Auguſti. loquẽs de purgatorio igne) miro mo
do eſt grauis. Excellit enim omneꝫ penã quam
vnquaꝫ quis paſſus eſt in vita iſta. Licet mira/
bilia paſſi ſunt martyres: quãta etiam ⁊ nequi/
ter mali ſuſtinuerant toꝛmenta. diſtinc. xxv. ca.
qui in aliud. Eodem auteꝫ modo cruciat ignis
ille: ideſt in ſubſtantia animas damnatorum ⁊
purgandoruꝫ. Sed in purgãdis eſt certa ſpes
ex illo liberari: in damnatis nulla. ¶ Quomo
do autem ille ignis cum ſit coꝛporeus agat in
animas affligendo: eſt difficile intelligere: ſed
tamẽ neceſſariuꝫ credere ſicut ⁊ illa que ſunt fi/
dei. Et pͤcipue difficultas apparet in hoc ex eo
ꝙ ſm̄ beatum Auguſti. ſuper Gen̄. agẽs eſt no
bilius patiẽte. Sed nulluꝫ coꝛpus eſt nobilius
ſpiritu. Unde non videtur ꝙ anima que ſpiri/
tus eſt poſſit pati ab igne illo coꝛporeo. Itẽ ſm̄
Boetiuꝫ. Illa ſolum agũt ⁊ patiuntur ad inui/
cem que habẽt materiam cõmunem. Sed ſpi/
ritus cum coꝛpore nõ habet materiam cõmu/
nẽ. Itẽ omne agẽs coꝛporeum agit per ɔtactũ:
ſed non poteſt eſſe contactus coꝛporis ad ſpiri
tum. His nõ obſtantibus reſpõdet Pe. de Tha/
rantaſia in. iiij. diſtin. xliiij. Conſtat ꝙ ſpiritus
damnatoruꝫ ab igne inferni patiantur. Unde
diues in inferno. Cruciox in hac flãma. ait Lu
ce. xvj. Et cuꝫ iſte ignis nõ intellectualis ſit tñ.
nec imaginarius ſoluꝫ: ſed coꝛporeus oportet
dicere ꝙ ab igne coꝛporeo patiatur. Sed quo/
modo hoc ſit. a diuerſis diuerſimode ponitur.
Nam cuꝫ in omni actione ⁊ paſſione opoꝛteat
agẽs aliquo modo cõiungi patienti: opoꝛtet il
lum ignem cõiungi ſpiritui. Hanc autẽ cõiun/
ctionem diuerſi diuerſimode ponunt. Quidaꝫ
enim ponũt ſolum vt obiecti ad potẽtiam cu/
ius eſt obiectũ. Dicũt enim ꝙ affliguntur ignẽ
videndo. Unde beatus Gregoꝛ. In eo ardent
dum ardoreꝫ ſuum vident: quia nõ viſibile per
ſe nõ affligit ſed per accidens. inquãtuꝫ appꝛe
hẽditur vt nociuum. opoꝛtet vt ſpiritus appꝛe
hendat illum ignẽ vt nociuum. ⁊ hoc cõcedũt
dicentes. ꝙ ſpiritus appꝛehẽdit illum ignem
vt nociuum. ⁊ inde affligitur. quãuis non poſ/
ſit ille ignis ex ſe nocere. ſicut puer gladiuꝫ pi/
ctum appꝛehendit vt nociuum. Sed hec affli/
ctio nõ eſſet ſm̄ rei veritatem: ſed ſm̄ apparen
tiam. nec propter hoc dicerentur pati ab igne:
ſed ab ignis imaginatione. Nec eſt veriſimile
ſic errare demones vt putẽt falſo ignem illum
ſibi nociuum inexpertum. maxime cum noue/
rint optime naturam ⁊ virtutem omniuꝫ rerũ
coꝛporalium. ¶ Alij ponunt coniũctionem il/
lam per motum locati ad locum. Habet enim
coꝛpus naturaliter vt diffinitiue cõtineat ſpiri
ritum: ſed ꝙ retineat inuituꝫ. hoc habet ignis
ille ex diuina iuſtitia. Unde quia impedit ſpiri
tum a faciẽdo quod vult ⁊ eundo quo vult: af/
fligit ipſuꝫ. ſed hec ratio nõ videtur ſufficere:
quia tũc eque bene poſſet dici ſpiritus toꝛque/
ri a terra ſicut ab igne. Preterea nũc demones
non tenẽtur in vno loco: ſed pro libito diſcur/
runt per totum mũdum. ¶ Alij ponũt illaꝫ cõ
iunctionem vt inſtrumenti ad materiaꝫ in quã
agit. Nam quãuis ignis ille vt coꝛpus quod/
daꝫ naturale eſt: nõ poſſit agere in ſpiritũ. agit
tamen vt inſtrumẽtum diuine iuſtitie tanquaꝫ
manu diuina mouẽte ipſuꝫ. ſed cum inſtrumẽ/
tum ſemper propꝛiam virtutẽ habeat per quã
agit ab altero motum: qualiter agit inſtrumen
taliter ignis ille in ſpiritum. Dicẽdum ad hoc
ꝙ coꝛpus aliquod dupliciter agit. aut actione
materiali impꝛimẽdo ſpeciem ſui in alterum.
Aut actione ſpirituali ſcilicet immutãdo. Ali/
ter enim agit in oculum ignis oculo admotus
ſcilicet calefaciẽdo oculum. aliter remotus ſci/
licet ipſum immutãdo. Primo modo nõ agit
ignis in ſpiritum: ſed ſecũdo modo. vnde per
ſpeciem quam vt inſtrumẽtuꝫ diuinum in ſpi/
ritum impꝛimit imediate affligit ipſum: ſicut
per ſpeciem mediãte coꝛpore impꝛeſſam affli/
gebat inquãtuꝫ eſt nature agẽtis inſtrumẽtuꝫ.
⁊ multo foꝛtius propter maiorem potẽtiaꝫ agẽ
tis in ſenſibilitatẽ patientis ⁊ cõiunctionis im
mediatiorem modũ. ¶ Si in cõtrariuꝫ argua
tur ſic. Spiritus ab igne aut patitur ſolum vi/
dẽdo: aut etiam ſentiẽdo. Si videndo ſoluꝫ. er
go nõ affligitur: quia viſio rei valentis nocere
nõ affligit. Si vͦ ſentiẽdo. aut ergo mediante
ſpecie ſenſibili: aut imaginabili: aut intelligi/
bili: nõ ſenſibili: quia nõ habet oꝛganum rece/
ptibile huiuſmodi specieꝝ ſpiritus ſeu anima
Non imaginabili ſpecie: quia nõ habet imagi
nationis vſum nec oꝛganum. Nõ ab intelligi/
bili. Illa enim ſpecie perficitur. Nõ affligit in/
tellectum ⁊ indifferẽter ſe habet ad quemlibet

ignē. Et ſic videtur ꝙ nullo modo ſpiritus poſſit pati ab igne. Reſpōdet Petrus ibidē. ꝙ ſpiritus patitur vtiqꝫ nō ſolum vidēdo: ſed etiam ſentiēdo. nō per ſenſum corporalem mediante ſpecie corporali: ſed per ſenſum ſpiritualē mediāte ſpecie intelligibili. que tamē ex eo ꝙ non eſt volūtarie accepta: ſed violēter impreſſa accipitur vt diſcōueniens: quia etiam nō abſtrahiť ſed imprimitur. ſed accipiť vt particularis nō vt vniuerſalis. Et per hūc moduꝫ mediāte ſpecie ſpiritus ab igne corporali viſo affligiť. non ſicut pueri anima a gladio viſo in pariete. ſed ſicut anima vulnerati a vulnerāte gladio. quī gladius agit in animā. nō tamen vt obiectum. ſed vt inſtrumētuꝫ. per mediuꝫ tamē nō immediate. ¶ Ad obiecta etiam in principio reſpōdet Petrus. Quod enim dicit Augu. ꝙ agens eſt nobilius patiēte. hoc eſt verū de agēte principali: nō de agēte inſtrumentali. vt eſt ignis ille inferni quoad ſpirituꝫ. Uel dicēdū ꝙ agens eſt nobilius patiente ſm quid. non ſimpliciter. Ferrū enim non eſt nobilius corpore humano ſimpliciter. ſed ſm quid. inquātuꝫ corpus humanū eſt molle. ⁊ illud durum. Ad illud aliud quod dicitur Boe. reſpōdetur ꝙ eſt verum de actione ⁊ paſſione naturali. nō de ſupernaturali. vt hic. Ad aliud de cōtactu. reſpōdetur ꝙ duplex eſt cōtactus ſcilicet corporalis. ⁊ h non poteſt eſſe inter corpus ⁊ ſpiritū. Et ↄtactus ſpiritualis quo. ſ. corpus poteſt ↄtingere ſpirituꝫ ⁊ ecōuerſo ſm vltimā quātitatis virtutē nō mollis: ſicut intelligētia cōtingit corpus quod mouet. ⁊ anima corpus propriū. ¶ De hoc ſcilicꝫ quomodo ignis affligat animas in īferno vel purgatorio. habes plenius in. iiij. parte in ti. de purgandis in purgatorio. ibi vide.

¶ Ultra iſtaꝫ pe- .§. viij.

Sunt ⁊ alie miſerie dānatoꝝ.

nam ignis habebit: ⁊ habet anima in inferno alias multas penas prout notať in li. de ſepteꝫ donis. Naꝫ erit in aīa perturbatio timoris indeficiētis. In preſenti vita (vt ait Grego.) dum pena infligitur. timor quieſcit: apud īferos pene inflictio eſt timoris augmentatio. Unde de quolibet dānato poteſt intelligi illud Job. xv. Sonitus terroris ſemper in auribus eius. non credit ꝙ poſſit reuerti de tenebris ad luceꝫ. circūſpectans vndiqꝫ gladiuꝫ. ⁊ poſt hoc terrebit eum tribulatio ⁊ anguſtia. Et cum habeāt omnia mala: ſemper timebūt ⁊ expectabunt peiora. Sapieñ. xvij. Diſperſi ſunt pauētes horrende. ¶ Tertia infelicitas anime eſt ↄfuſio ineuitabilis doloris. quia nudabuntur ⁊ manifeſtabūtur omnes turpitudines ⁊ ſcelera maloꝝ in finali iudicio omnibus hominibꝰ bonis ⁊ malis ⁊ angelis ⁊ demonibus. Unde dñs Naum iij. Reuelabo pudenda tua in cōſpectu omniū nationum: ⁊ manifeſtabo gētibus ignominiaꝫ tuam ⁊c̃. O quanta cōfuſio ⁊ verecūdia erit illa reprobis cum videbūt ⁊ ſciāt omnia ſua ſcelera turpiſſima oibus nota. Tātaꝫ penā habēt aliqui. ꝙ ſcelera ſua turpia ſciātur per ipſos a cōfeſſore qui eſt priuata perſona. ⁊ nil poteſt alteri dicere. ꝙ potius volūt ad inferna deſcēdere: qꝫ ↄfuſionem illam pati. Quid ergo faciēt: quantāqꝫ penam habebūt cum ab hominibus omnibus ſcientur. Et ideo ſiquis vult cōfuſionē illā vitare cōfiteatur ea. ⁊ proponat ſe emēdare. ⁊ talis cōfuſionem nō patietur. ¶ Quarta miſeria eſt infeſtatio cōſciētie remordentis. Sapiē. iiij. Uenient in cogitationem peccatorū ſuorū timidi. ⁊ traducēt eos ex aduerſa iniquitates eorum. Hic eſt ille vermis ſcilꝫ remorſus cōſciētie. ſm beatuꝫ Augu. de quo dicitur Eſa. vlti. Uermis eoruꝫ nō morietur: ⁊ ignis eoruꝫ nō extinguetur. Et Judith. xvj. Dabis ſcilꝫ tu dñe ignē ⁊ vermem in carnē eoꝝ. vt vranť ſemper. Uermē ↄſciētie remordētis in carnē. i. pro peccatis carnaliū voluptatū. Sicut enim ſi alicui ꝓponeretur certitudinaliter aliqđ maximū bonū tēporale adipiſcēdum. puta cōſecutionē alicuius regni pleni oibus delitijs: diuitijs: ⁊ quiete. dūmodo etſi in breui tēpore prius vellet aliquos labores ſuſtinere. ⁊ ab aliqbus delectationibus abſtinere. ⁊ ille de hoc non curaret. ſed potius ſequi vellet appetitus ſuos illicitos: nec tolerare illos labores ſibi ꝓpoſitos. propter quod priuaretur talis adeptione tāti boni ſibi preparati. quinimo detruderetur in viliſſimum carcerem plenū vermibus ⁊ omni miſeria. quādo ille ſe ibi inueniret. ⁊ ſemper detinēdum ſe ibi intelligeret. o quātum remorſuꝫ haberet de ſua negligētia ⁊ ſtulticia. ꝙ tātum bonum quod poterat de facili obtinere amiſiſſet. cōtinue talis remorſum ſentiret cum maximo ſui dolore. ¶ Quinta infelicitas eſt tabefactio inuidie ⁊ liuoris. Sapiētie. ij. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarū: imitātur illū qui ſunt ex parte illius. Totaliter auteꝫ ſunt ex parte ipſius dānati. Nam viuentes in mundo inuidie dediti. etſi ſint aliquo modo de parte diaboli. dum inuidia detinētur. tamē per penitētiā pñt exire de manibus eius ſed nō dānati. Inuidēt ergo illi miſeri glorie beatorū. quā in generali intelligūt. etiā ſi fuerint amici ⁊ conſanguinei in mūdo. Et tanta eſt peruerſitas eoꝝ. ꝙ vellēt omnes ſecū eſſe dānatos. Iſte zelus inuidie finem nō habet: permanēs iugiter ſine fine vt dicit glo. ſup epiſtolā ad Coř. Et quāto ille cui inuidetur ſucceſſu maiori proficit tanto maioris liuoris incendio inuidus inardeſcit. Huic vultꝰ minax toruus aſpectus pallor in fa-

De vme ↄſcie in damnatis.

De inuidia ⁊ liuore in damnatis.

cie.tremoꝛ in labijs:ſtridoꝛ in dentibus:verba
rabida:effrenata conuitia:manus ad violentiā
prompta.que ſi interim gladio vacet.odio ta/
men furibūde mentis armata eſt.Ex his ſignis
que apparent in coꝛpoꝛe inuidi.oſtenditur ra//
bies ⁊ magna paſſio mentis. Unde ⁊ Job.in
apoc̄.dicit de eis.ꝙ pꝛe doloꝛe cōmanducaue//
runt linguas ſuas.⁊ blaſphemauerunt deum
viuentem in ſecula ſeculoꝛum qui habet pote
ſtatem ſuper has plagas. ſcilicet ad affligen//
dum eos.Et quod diues epulo ſepultus in in/
ferno petijt ab abꝛaam.vt mitteretur lazarus
moꝛtuus ad fratres ſuos quos in mundo reli/
querat ad inducēdum eos ad penitentiam:ne
irent ſicut ⁊ ipſe ad infernum.nō hoc ipſe fecit
ex charitate:que nulla eſt in damnatis.ſed' pro
pter amoꝛem pꝛopꝛium.ne ſcilicet illi fratres
abutētes diuitijs quas eis dimiſerat diues ad
De exce infernum eum ſequerentur.⁊ exinde ipſe ma//
catione gis toꝛq̄ref ex occaſione mali dati illis. ¶ Sex
ratiōis ta eſt excecatio ſeu offuſcatio rationis. Unde
in dam Sap.ij.dicitur. Malitia excecauit eos. ⁊ So/
natis. phonie.j.Tribulabo eos:⁊ ambubulabūt vt ce
ci:quia domino peccauerunt.Ita enim exceca
ti ſunt:vt eſtiment deum iniuſtum in punitiōe
eoꝛum:⁊ odiant euʒ.nec dolent de peccatis cō/
miſſis inquantuʒ offenſa dei:ſed q2 inde cruci
antur.⁊ ideo infructuoſa eoꝛum penitentia.Et
in mundo quidem illi qui habuerunt aliquam
ſcientiam vel artem:delectationem habent nō
modicam in ſpeculando veritates talis ſciētie
⁊ tanto magis quanto de altioꝛibus fuerit illa
veritas vel ſcientia.Egreſſe autem anime taliū
ſapientum huius ſeculi de mundo: ſcientiam
hic acquiſitam ſecum deferūt:nec eam obliui/
ſcuntur.ſed nullam delectationeʒ vel refrigeri
um recipiunt de tali ſcientie penis abſoꝛti.ſed
augmentum doloꝛis:quia conſiderant ꝙ ſi re/
cte vixiſſent eoꝛum ſcientia in alia vita fuiſſet
in eis perfecta in deum videndo.Et quia quā/
to magis notitiam habuerunt in mundo agen
doꝛum:tanto grauius puniuntur:vt grauius
peccantes.Non ergo pꝛodeſt platoni:ariſtote/
li:anaxigoꝛe:pythagoꝛe:ſocrati:tullio:demo/
ſtheni: v̓gilio: homero:⁊ alijs phis.⁊ poetis
⁊ rhetoꝛibꝰ eoꝛū ſciētia ⁊ eloquētia i iferno.De
his enim dicit Hiero.illud intelligi quod ait
Dānati ſalo.Eccle.x.Laboꝛ ſtultoꝝ affliget eos qui ne
recoꝛda ſciunt in vꝛbem pergere.Et quia nō habuerūt
buntur ſapientiam perierunt pꝛopter ſuam inſipienti
pteritā tiam.vt dicitur Baruch.iij.non habentes fi/
rum de dem:ſed maximam ſuperbiaʒ.¶ Septima in
lectatio felicitas eſt memoꝛia preteritarum delectatio
nū ⁊ ea num ⁊ earum defectus.Unde dictum fuit di//
rum de uiti in inferno poſito.Fili recoꝛdare quia rece/
fectus. piſti bona in vita tua.Lu.xvj.quaſi dicat.Deſe/
cerūt tibi omnia illa que bona ⁊ maxima bōa
putabas ⁊ amabas.Quanto auteʒ quis magis
aliquid amat ⁊ illud conſequi non poteſt:tanto
magis affligitur.ps.lxviij. Cum interierit nō
ſumet omnia ideſt nihil ex eis que hic amabat
⁊ in eis delectabatur.neq3 deſcendet cū eo glo
ria eius.Unde vt dicitur Sap.v.Uidentes ſci
licet ipſi qui ſunt in inferno felicitatem ſancto
rum ⁊ defectum in ſe omnium bonoꝛum que
hic dilexerunt turbabuntur timoꝛe inſperate
ſalutis intra ſe penitentiam agentes:⁊ pꝛe an/
guſtia ſpiritus gementes ⁊ dicentes ſcilicet de
beatis. Hi ſunt quos aliquando habuimus in
deriſum ⁊ in ſimilitudinem impꝛoperij. Nos
inſenſati vitam illoꝛum eſtimabamus inſaniā
⁊ finem illoꝛum ſine honoꝛe.Ecce quomodo cō
putati ſunt inter filios dei:⁊ inter ſanctos ſoꝛs
illoꝛum eſt.Quid nobis pꝛofuit ſuperbia no//
ſtra ⁊ iactantia diuitiarum. Tranſierunt velut
vmbꝛa omnia.Ergo errauimus a via veritatis
⁊ ſol iuſtitie non illuxit nobis ⁊c̄. Talia dixe//
runt in inferno.

¶ De qualitate ⁊ .§.ix.

conditione toꝛtoꝛum in inferno ideſt demonū
dicit.beatus Gregoꝛius quos habuerunt ſcili/
cet repꝛobi incentoꝛes in culpa:habebunt toꝛ/
toꝛes in pena.Unde Hierem̄.quinto.Seruie//
tis dijs alienis ideſt demonibus alienis ab om
ni miſericoꝛdia qui non dabunt vobis requiē
Septem autem ſunt conditiones demonū pꝛo
pter quas ſunt timendi.de quibus in libꝛo de De ſeptē
ſeptem donis.¶ Primum eſt eoꝛum hoꝛribi/ ꝯditiōi
litas ⁊ defoꝛmitas.Job.xx.Uenient ſuper eos bꝰ dmo
ſcilicet repꝛobos hoꝛribiles ideſt demones. nuʒ toꝛ/
Sap.xj.Potens eras tu deus immittere multitu toꝛuʒ ti
dinem irriſoꝛum aut audaces leones: aut no// mēdis.
ui generis ira plena beſtias ⁊c̄. Et Paulopoſt
quarum non ſolum leſura poterat eos exter//
minare.ſed etiam aſpectus per timoꝛem occi//
dere.Unde ad oſtendendum hoꝛribilitateʒ ip/
ſoꝛum demonum.quando beatus Bartholo//
meus apoſtolus.vt ſcribitur in eius legenda.
voluit oſtendere illis indis quibus pꝛedicabat
hoꝛroꝛem ſeu aſpectum hoꝛribilem ipſius de//
monis.pꝛius monuit vt ſignum crucis ſibi in
fronte facerent ne ex timoꝛe ⁊ hoꝛroꝛe aſpectꝰ
eius infirmarentur. Quo facto viderunt om//
nes demonem vt ingentem maurum fuligine
nigrioꝛem facie acuta:barba pꝛolixa:crinibus
vſq3 ad pedes ꝓtēſis.de oculis ſcintillas igne/
as emittentem.ex oꝛe ⁊ naribus ignem ſulphu
reum :vinctis retro manibus.In legenda quo
q3 beati Sebaſtiani aiebat ipſe in ſua exhoꝛta/
tione.Peccatoꝛ a moꝛte perpetua capietur ⁊ te
nebitur:in qua eſt ignis:flamma perſeuerans

tribulatio ⁊ pena perpetua. Hinc atroces an//
geli: ſcilicet demones commorantur. quorum
brachia capita draconum ſunt. quoruꝫ dentes
ſicut elephantis preeminent ⁊ ſtimulāt ad tor/
menta vt cauda ſcorpionum. quoruꝫ voces vt
fremitus leonis ſonant. quorum aſpectus do//
lorem ⁊ timorem inducit ⁊ mortem. ⁊ ad hoc
ſibi viuitur vt vita cruciatibus exponatur. ⁊ ad
hoc vita reintegratur vt ſerpentum morſibus
iteratis reparata membra poſtea atterantur.
Unde quidam patrum dixit. ꝙ ſiquis videret
demones in illa deformitate in qua vident dā/
Exēplū nati non poſſet viuere. Et in vitaſfratrum¦ ha./
betur. ꝙ quidam frater in ordine predicatorū
cum vidiſſet diabolum in ſpecie ita horribili ſi
bi apparuit ꝙ pre timore fortiter exclamauit.
Ad cuius clamorem currentes fratres inuene/
runt eum in terram proſtratum quaſi mortuuꝫ
non valentem loqui. Quem duxerunt ad infir/
mariam. Reſumpto autem ſpiritu interroga//
tus de cauſa clamoris. Reſpondit ꝙ ex eo cla/
mauerat ⁊ pre timore ita defecerat. quia diabo
luꝫ viderat. Queſitus de forma ⁊ aſpectu eius
dixit. Ego neſcirem deſcribere ⁊ declarare qua
litatem eius. Sed vnum dico. ꝙ ſi mihi dare//
tur optio. quid potius eligerem. vel eum aſpi/
cere per modicum in illa ſpecie tam horribili
vel mittere me in fornacem ignis ardenteꝫ an
te me poſitam: mallem ingredi fornacem ardē
tem. ¶ Secunduꝫ propter quod timendi ſunt
eſt eorum crudelitas. de quibus poteſt intelli//
gi illud Job. xvj. Collegit furorem ſuum. ſcli/
cet diabolus in me. vt ſit locutio iſta cuiuſlibet
damnati. ⁊ cōminans mihi infremuit contra
me dentibus ſuis. Hoſtis meus terribilibꝰ ocu
lis me intuitus eſt. Aperuerunt ſuper me ora
ſua. ſcilicet demones ⁊ exprobrantes percuſſe/
runt maxillam meam. ſcilicet propter peccata
gule ⁊ male locutionis. Saturati ſunt penis
meis. Concluſit me deus apud iniquum. ⁊ ma
nibus impiorum me tradidit. ideſt crudeliuꝫ.
Ego ille quondam opulentus. ſcilicet in mun//
do repente contritus ſum. ſcilicet in mundo.
Et Hieremie. vj. ca. dicitur. Crudelis eſt: ⁊ non
miſerebitur ſcilicet diabolus. Ubi beatus Hie
ronymus. Crudelis diabolus eſt iuſtis: crude/
lior ſuis: crudeliſſimus ſibiipſi. Quod diabo//
lus ſit crudelis ſanctis. patet in Job ſecūdo ca.
quem Sathan poſt ſubtractionem omniū ſuo/
rum bonorum et interfectionem ex ruina per
eum procurata filiorum. percuſſit eum vlcere
peſſimo a planta pedis vſqꝫ ad verticem. Exē/
plum etiam ad idem in Antonio quem in fer//
uore maximo deo ſeruientem ⁊ orātem demo/
nes verberauerunt vſqꝫ ad mortem. Crudeli/
or eſt diabolus ſuis ſcilicet ſocijs demonibus
⁊ damnatis. Petrus in canonica. Aduerſari/
us veſter diabolus tanquaꝫ leo rugiens circuīt
querens queꝫ deuoret. Et Hieremie. lj. In per/
ſona damnati dicitur. Deuorauit me abſorbu/
it me: ſicut draco repleuit ventrem ſuum. Un/
de ⁊ legitur in vitaſpatrum. Quod quidam ſa Exēplū
cerdos illorum in templo quadam nocte vidit
Sathan cum maxima multitudine demonum
in throno ſedentem ⁊ inquirentem a ſingulis
de malis ad que hominis inducebant ſugge//
ſtionibus ſuis. Et cum vnus eorum retuliſſet
ſe tempeſtatem in mari concitaſſe. Et ſic naui
ſubmerſa multos necatos. Sathan fecit eum a
ſatellitibus acriter verberari: quia parum ma
li feciſſet. Exinde proceſſit alius diabolus aſſe/
rens ſe in nuptijs quibuſdam rixas excitaſſe ⁊
multum ſanguinem ab hominibus illis ⁊ in//
ter illos fuſum ad inſtigationem eius. Et hūc
ſimiliter flagellari fecit tanquā pigrum ⁊ iner
tem ad malum procurandum. poſt hunc ſurre
xit alius in medium dicens. quia per multos
annos temptaſſet quendam ſolitarium in deſer//
to de fornicatione. Et demum illa nocte euꝫ vi/
ciſſe: ad malumqꝫ illud induxiſſe. Et hunc Sa/
than oſculatus eſt ⁊ coronam ſibi poſuit in ca/
pite de victoria habita contra illum viruꝫ ſan/
ctum. Crudeliſſimus autem ſibiipſi: quia cum
ſibi augeatur pena ex malis ad que inducit ho
mines. tanta eſt malitia ⁊ crudelitas ſua. ꝙ po/
tius eligit ſibi penam augeri ꝙ̃ deſiſtere a ten/
tationibus ſuis. ¶ Tertia conditio demonis
eſt procacitas ⁊ auiditas eius. Deuteronomij
xxviij. Adducet dominus ſuper te gentem de
longinquo: de extremis finibus terre. gentem
procaciſſimam ideſt demones. Legitur in vita
beati Martini ꝙ cum ipſe cum ſocijs perge/
ret iuxta quoddam ſtagnum cernens mergu/
los inſidiantes algis piſcibus: ⁊ ſe de eis ingur
gitantibus. ait ſocijs. Forma hec eſt demonuꝫ.
Inſidiantur incautis captos deuorant: ſatura
riqꝫ nequeunt deuoratis. ¶ Quarta conditio
eorum eſt fortitudo ⁊ poteſtas eorum. Job. xl.
Non eſt poteſtas ſuper terram que poſſit ei cō/
parari. Tanta eſt poteſtas eorum ꝙ ſm̄ natu//
ram omnis materia elemētaris eſt ſubdita eis
ad nutum: niſi a deo ⁊ angelis bonis retinean
tur. Unde poſſet igneꝫ mittere de aere: ſulphu
ra: tempeſtates: ⁊ pluuias: ⁊ īfirmitates in ho/
minibus: niſi coerceantur virtute dei. Ipſe fe/
cit vt ait pſal. immiſſioneꝫ per angelos malos
ad plagandum egyptum. Diabolus fuit qui
ignem de celo immiſit ad conſumendum gre/
ges ouium Job. Ipſe ventum validum excita
uit ad ſubruendum domum vbi filij Job ſe//
ptem cum tribus ſororibus conuiuabantur.
Ipſe graui vlcere corpus eius vulnerauit: eius

opere maleficia multis multipliciter nocent. Eccleſiaſtici. xxxix. Sunt ſpiritus ad vindictaꝫ creati: ⁊ in furore ſuo confirmauerunt tormenta ſua: ⁊ in tempore conſummationis effundẽt virtutem. ⁊ furorem eius qui fecit eos confundent. ¶ Quinto eorum velocitas. Threnoruꝫ quarto. Velociores fuerunt perſecutores noſtri aquilis celi. Unde vt habetur in lib. dialogorum. dicente Stephano mãcipio ſuo ex ira. Veni diabole diſcalcia me. ſtatim affuit diabolus diſcalcians. Similiter cum Hermogenes incantator inuocaſſet demones: vt adducerent ad eum ligatum philetum diſcipulum ſuum: hoc executi ſunt. Miſſi autem ab eo ⁊ ad Jacobum apoſtolum etiam adducendum. veloces quidem fuerunt ad eundum: ſed in nullo valentes eum ledere. quinimmo cruciati velociores fuerunt iuſſu apoſtoli ad Hermogenem captum ⁊ ligatum ante apoſtolum adducenduꝫ. ¶ Sexto eorum nocendi ſtudioſitas: ſagacitas: ⁊ diuerſitas. Unde Apocalyp. xiij. deſcribitur habere ſeptem capita: ⁊ decem cornua: que ſignificant modos varios decipiendi ⁊ nocendi. Unde in figuram. Serpens callidior erat cunctis animantibus terre. Geneſis. iij. Mille namq; nocendi habet modos. nec ignoramus aſtuciam eius. xvj. queſtio. ſecunda. Viſis. Ad quod facit quod diabolus ipſe confeſſus eſt. Nam cum Magiſter Jordanus generalis ſecundus ordinis predicatoruꝫ adiuraret demonem: vt diſcederet ab obſeſſo. ⁊ interrogaſſet quo nomine vocaretur. ipſe diabolus obſidẽs. Reſpondit ꝙ mille artifex diceretur. quia mille modos haberet ad nocendum. Jn dial. quoq; refert Gregorius. ꝙ cuꝫ quidam epiſcopus Mediolañ. corinthum acceſſiſſet intrauit domum quam multis annis demones inhabitabilem reddiderant propter clamores eorum. ⁊ cum vellet de nocte quieſcere: audire cepit magnis clamoribus rugitus leonum: balatus pecorum: ſibilos ſerpentum: ruditus aſinorum: grinnitus porcorum ⁊ huiuſmodi. Tunc epiſcopus ait. Bene tibi contingit miſer. Tu es qui dixiſti. Ponam ſedem meam ad aquilonez ſimilis ero altiſſimo. Ecce per ſuperbiam tuaꝫ his beſtijs ſimilis factus es. Ad hoc quaſi erubeſcens diabolus diſceſſit a loco. ¶ Septimo maligna eorum falſitas. vera enim exprobrat: ⁊ falſa opponit. Apocalyp. xij. Proiectus eſt in terram diabolus accuſator noſter: qui accuſabat fratres die ac nocte. Job. xvj. Suſcitat falſiloquus aduerſus faciem meaꝫ contradicens mihi. Collegit furorem ſuum in me. Gaudet enim de penis ⁊ malis iuſtorum ⁊ reproborũ: ⁊ irridet eis. Omnia ſupradicta propter que diabolus eſt timendus ⁊ horrendus damnatis notant. Abachuc. j. vbi dicit. Suſcitabo chaldeos. qui iterpretatur feroces. ecce crudelitas. gentem amaram. ecce malignitas: ⁊ velocem: ecce velocitas: ambulantem ⁊c. ecce auiditas horribilem ⁊ terribilem: ecce horribilitas. ex ſeipſa mendacem. ecce falſitas. leuiores pardis equi eius. ecce fallendi ⁊ nocendi diuerſitas. Pardus enim eſt varij coloris. ⁊ velociores lupis veſpertinis. ecce vorandi auiditas ⁊ inſatiabilitas. Et poſtea dicitur. Ipſe de regibus triumphabit. ecce poteſtas ⁊ fortitudo. Potes ex his perpendere quanta miſeria: quanta anguſtia: quãta pena ſit habitare cum talibus tortoribus. Et ideo timendum. ne ad talem ſocietatem perueniatur.

¶ De priuatione diuine viſionis. §. x.

Qui deſcendunt ad infernum damnatorum. nunq̃ꝫ deum videre poſſunt. Unde dicitur eis. Diſcedite a me maledicti in ignem eternum. Matth. xxv. vt ſcilicet nunq̃ me videatis. Eſaie. xxvj. ait dominus. Non videbit gloriam meam. ſcilicet dãnatus. vbi alia tranſlatio habet que communius allegat. Tollatur impius ne videat gloriam dei. Et hec eſt eis maxima pena ſup omnes alias. beatus Auguſti. Nulla pena maior q̃ carentia diuine viſionis. ⁊ Chryſoſto. lib. de viſione alias cõpunctione cordis dicit. ꝙ potius eligeret mille gehennas ideſt ignes inferni q̃ꝫ priuari tali viſione. Hec viſio vt ait Plotinus philoſophus platonicus. Et refert beatus Auguſti. de ciui. dei. Eſt tante pulchritudinis tãtoq; amore digniſſima: vt ſine hac aiam quibuſlibet bonis quantiſlibet preditam eſtimet infeliciſſimam. Sed quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam. ⁊ deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Ideo parum ⁊ quaſi nihil intelligit in vita preſenti de deo. quantum bonum ſit anime. vt ait eniꝫ philoſophus. Sicut lumẽ noctue ſe habet ad lumen ſolis. quod ſcilicet ſufferre non valet. ita oculus noſter: ſciliꝫ intellectus ad illa manifeſtiſſima nature. vt angelos ⁊ deum parum ⁊ imperfectiſſime ea recognoſcens. Si enim iſta bona temporalia. et queq̃cũq; creata que ſunt bona: accidentaliter et participatiue trahunt nos ad amorem earum: ⁊ tantomagis quantomagis nobis repreſentãtur bona: quantomagis habet trahere ad amorem ⁊ conſolationem ⁊ delectationem bonum diuinum ſeu deus qui eſt bonum per eſſentiã. vnde deriuatur omnis bonitas. Sed quia hoc parum anima videt ⁊ conſiderat in mundo. ideo parum vel nihil diligit. ⁊ parum eſtimat eius viſione priuari. Separata autem anima a corporis grauamine tunc intelligit deũ ſum-

Pena maxia in damnatis.

mum bonum. ⁊ ꝙ ad illum adipiſcendum eſt
creata. Et quia immediate ipſum ſummũ poſ/
ſideret: ſi non eſſet in ea impedimentum. Con/
ſiderans ergo ꝙ propter ſui defectum: ſcilicet
peccatorum conſecutionem talis boni priua/
tur ⁊ in eternum ſi damnatus eſt ſumme dolet
priuari ſe tali viſione dei clara. Si eniȝ anima
eſſet in igne inferni: ⁊ deum videret clare. non
ſentiret penam. Et econtra ſi eſſet in celo cum
ſanctis ⁊ angelis: ⁊ non videret deum. non ha
beret gaudium ⁊ conſolationem. Sicut ergo
dei viſio: ſcilicet clara ⁊ facialis eſt tota merces
ſcd̃m beatum Auguſtinum. ⁊ premium ſan/
ctorum. Satiabo: (ait Pſal. xvj.) cum apparue
rit gloria tua: ideſt clara viſio. ⁊ quietatur om/
nis appetitus. ita et priuatio talis viſionis eſt
totum maluȝ: ideſt principale ipſis damnatis,
Et ſicut ex ipſa viſione conſequũtur ſancti om/
nia bona. ita ex priuatione eius damnati om/
nia mala contraria dictis bonis. Recipiunt
enim ſancti ex ipſa viſione dei ſummam ſcien/
tiam omnium. Quid eſt quod neſciant. ſcilicet

Septeȝ ſũt que ſci recipiũt ex viſione dei.

ſancti qui ſcientē omnia ſciunt ait beatus Gre/
gorius. Cum enim in deo ſint idee omnium
creaturum ipſuȝ videntes omnia in eo vident
que volunt de creaturis. Econtra damnati pri/
uatj tali viſione nullius rei habent perfectã co
gnitionem. etſi aliquid hic in hoc mundo no/
uerunt de deo ⁊ creaturis. vt philoſophi Ari/
ſtoteles Plato ⁊c̃. de tali cognitione non ha/
bent delectationem. Sed maius tormentum.
quia abuſi ſunt. Et minimus puer qui ſcilicet
mortuus eſt in infantia baptiȝatus maiorem
ſcientiam de rebus habet in patria. ꝙ̃ omnes
philoſophi in inferno. ¶ Secundo ſancti ex
beatiſſima viſione conſequuntur maximũ gau
diuȝ ⁊ delectationē. Pſal. xv. Delectationes in
dextera tua vſqȝ in finem. Dextera dei eſt vita
eterna. Auguſti. Delectationes ſunt ex viſione
dei vſqȝ in finem: ideſt ad finiendum ⁊ perfi/
ciendum omnem appetitum. Econtra damna/
ti ex priuatione huius viſionis habent ſum/
mam triſtitiam. Et ſicut beati ex omni parte ſu
pra: infra: intus: extra: ⁊ circũcirca: pleni ſunt
gaudio propter quod dicitur cuilibet eorum.
Intra in gaudium domini tui. Ita damnati ex
omni parte circundati ſunt dolore. ex conſide/
ratione ſuperiorum premiorum que amiſerũt.
ex conſideratione inferiorum rerum que ni/
mis dilexerunt omnis priuati. Ex conſiderati/
one interiorum remordentium peccatorum.
Ex conſideratione exteriorum ignium vren/
tium. Ex conſideratione circunſtantium demo
niorum ⁊ ſociorum. ¶ Tertio beati ex viſione
dei conſequuntur perfectam amiciciam ad de/
um ⁊ ſocios. Ita ſe perfecte diligunt ꝙ gloriaȝ
maiorem ſanctorũ magis eis volunt ꝙ̃ ſibi. q̄z
magis meruerunt. Econtra dãnati odiunt deũ
vt punienteȝ. Unde Jo. in Apoc. Blaſphema/
uerunt deum viuentem in ſecula ſeculoꝝ. Nul
la dilectio vel amicicia eſt in eis: nec erga pro/
pinquos nec erga amicos. Quos ſecum vidēt
in tormētis ſocios in peccatis odiũt. Omnes
ſanctos etiam propinquos genere vellent ſecũ
eſſe in inferno. quinimmo ⁊ ſeipſos odiunt. Et
ꝙ̃uis non eſſe ſimpliciter non cadat in appeti/
tum creature: tamen q̄z minus maluȝ habet ra
tionem boni reſpectu maioris mali. q̄z melius
eſt non eſſe ꝙ̃ male eſſe. ideo dicitur de damna
tis in Apoc. c. ix. Deſiderabunt homines mori
i. deficere ab eē: ⁊ fugiet mors ab eis. ¶ Quar
to beati ex viſione dei aſſequuntur magnaȝ di
gnitatem. ſ. regiam ⁊ ſacerdotalem. Unde de/
cantant ante deum. Redemiſti nos dñe in ſan/
guine tuo: ⁊ feciſti nos deo noſtro regnuȝ. i. re/
ges ⁊ ſacerdotes. reges ad dominãdũ toti mũ/
do: ſacerdotes ad offerendum continue ſacrifi
cium ſanctarum ⁊ feruentiũ affectionum. Ecõ/
tra damnati ex priuatione huius viſionis par/
ticipant ignominiam ⁊ ſeruituteȝ. Hierem. v.
Seruietis dijs alienis: qui non dabunt vobis
requiem. i. demonibus. quinimo ſerui ⁊ ſubie
cti ſunt etiaȝ captiui tenenſ in carcere inferni:
non valeant inde exire ad libitũ ſuũ. ¶ Quin
to ex dei viſione habent ſancti ſummam pacē.
Eſa. xxxij. Sedebat populus meus in pulchri/
tudine pacis ⁊ requie opulenta. Oĩa apperiũt
paceȝ: dicit Dionyſius. Et ſi tam dulcis eſt pax
humana pro temporali ſalute hominuȝ: quãto
dulcior eſt pax diuina pro eterna ſalute angelo
ruȝ. ait beatus Aug. xxiij. q. j. noli. Nec hic pōt
eſſe pfecta pax: ſed ſolum in patria. Sed in in/
ferno eſt remotio omnis pacis ⁊ ꝯtinuum bel/
luȝ. Nam vt dicit Sapiēs. Armabit ſcilȝ deus
creaturam ad vltionem inimicoꝝ. Et iteruȝ pu
gnabit pro eo. ſ. deo orbis terrarum ꝯtra inſen
ſatos. Sicut aũt ipſi miſeri habent intra ſe con
tinuum belluȝ malaꝝ affectionũ. ſic ⁊ creature
bellant contra eos affligēdo diuerſis modis ⁊
penis. ¶ Sexto ex dei viſione habēt ſancti ma
ximam claritateȝ. Unde. j. Joã. j. Deus lux eſt:
⁊ tenebre in eo non ſunt vlle. Hec lux ſicut illu/
minat oēm hoiem veniētem in hũc mũduȝ lu/
mine gratie: q̄z. ſ. nullus illuminaſ niſi ab eo.
ita de mũdo egrediēs lumine glorie non illu/
minatur niſi a deo. qd̃ lumen glorie redũdans
ab aĩa gl̃ificata in corpus ſuũ reſuſcitatũ: facit
ipm clariſſimum ⁊ pulcherrimum. Uidentes
etiaȝ oculis corporis reaſſumpti chriſti huma/
nitatē fulgētē ſicut ſol: imo incõparabiliſr plus:
inde etiaȝ illuminanſ ⁊ iocũdantur. Damnati
vo priuati tali viſione remanent obſcuri ⁊ te/

nebroſi in anima ⁊ corpore. Et ꝙuis ĩ iudicio
finali viſuri ſint xp̄i humanitatem qui habet
eos iudicare: non inde recipient illuminatio/
nem vel aliquam conſolationem vt ſancti: ſed
ſummum horrorem ⁊ dolorem ex verbis xp̄i
eos exprobrantis de malis ſuis. adeo vt dicant
montibus ⁊ collibus. Abſcondite nos ⁊ coope
rite a facie agni. i. xp̄i turbati cōtra nos. ¶ Se
primo recipiunt ſancti ex viſione dei ſummam
firmitatem in bono. quia cum continue repre/
ſentetur deus menti vt ſummuꝫ bonum: non
poſſunt ad momentum diuerti ab eo: ⁊ ipſum
non ſumme amare nec valent in aliquo pecca/
re. Sine macula enim ſunt ante thronum dei.
Apoc. xiiij. Dānati autem ecōtra ſunt ita auer/
ſi a deo ꝙ non poſſunt deum diligere: ſed ſicut
demones (vt dicit Dionyſius) habent fantaſiā
proteruam. i. iudicium intellectus peruerſum
eſtimantes deum iniuſte eos cruciare: ſic ⁊ dā
nati. Nec auerti poſſunt a malis deſiderijs eo/
rum que habuerunt in mundo: ſed nihil eorū
poſſunt obtinere. ps. Deſideriū pctōꝝ pibit. ſ.
vt non conſequi valeant deſiderata ab eis.

¶ De ſubtractio/ .§. vi.

Dānati his ſub ſidijs p̄uantur.

ne omnium ſubſidiorum ab eis. ſ. damnatis in
inferno. A deo ſeu perſonis diuinis. Ab ange
lis. A ſcis. A notis. Ab eccl̄e ſuffragijs. A bo
nis p̄ actis. A locis ſacris. ¶ In vita p̄ſenti ha
bēt etiā maximi peccatores ſubſidiū m̄ltiplex
a deo. precipue per penitentiam per quam pla
caſ. ſm illud collecte. Deus qui culpa offende
ris penitentia placaris. In qua pater cor lapi/
deum frangit per potentiam contritionis. Fili
us illuminat per manifeſtationem confeſſiōis.
Et ſpirituſſanctus ſignificat fructū ſatiſfactio/
nis. Sed damnatus non dabit deo placationē
ſuam. in ps. cxj. quia penitere nō poteſt. Quod
eniꝫ ait Dama. fuit angelo caſus: hoc homini
mores. i. ſicut angelus ex primo ſuo lapſu fa//
ctus eſt inconuertibilis ad deum: ita moriens
in mortali homo eſt irreuerſibilis ad peniten/
tiam. In inferno quis confitebitur tibi? q. d.
nullus. ita nec contritio nec ſatiſfactio. Quidā
ruſticus (vt habetur in lib. de ſeptem donis) in
uitatꝰ ad regalis nuptias cū alijs ibat. In via
autem ſitiens multum cuꝫ a ſocijs ſuaderetur
vt aquam fetidam quam inuenerant in via nō
biberet: ſed abſtinens ab ea ⁊ cito perueniens
ad locum nuptiarum optimum vinum ⁊ alia
delitioſa inueniret: noluit ille acquieſcere con
ſilio aliorū; ſed vt ſatiſfaceret ſiti, impleuit vē
trem aqua illa putrida. Cum autem perueniſ
ſet ad palatij fores vbi celebrabant nuptie eru
ctans fetorem aque fetide quam adhuc habe/
bat in ventre. quem rex non ſolum nō permiſit
intrare: ſed cum multis ictibus expulſus eie//
ctus eſt in foueam fetidiſſ. mam. vbi cunctis vi
dentibus euomuit aquam quaꝫ ibi biberat ibi
obfirmatus. Sic accidit dānato cuilibet. In vi
ta enim preſenti vocatꝰ ad celeſtes nuptias: cū
in via naturaliter appetat bonum ⁊ ſitiat beati
tudinem: aquaꝫ fetidam inueniens delitiaruꝫ
⁊ diuitiarum mundi: vt ſatiſfaciat ſiti ſue im//
plet affectum inordinatum illis. cum tamen ſi
bi diſſuadeatur a predicatoribus ⁊ alijs bonis
ſed demum venit ad mortem: ⁊ cum deberet i/
gredi ad nuptias celi vbi ſunt omnia bona pa/
rata. quia reperitur mens eius plena iniquita
te ex terrenis inordinate amatis: proijcitur in
foueam inferni: nec penitere valet. ſed priuatꝰ
temporalibus: in inferno permanet. ¶ Secū/
do dānatus priuatur auxilio angelorum ſan//
ctorum. In mundo innumera ſubſidia ⁊ adiu/
toria habemus ab angelis. vt patet per exem//
plum ⁊ figuram in angelo raphaele ſociante ī
via Thobiam. Sed in alio ſeculo dicunt ange
li de anima dānata illud Hiere. Curauimus ba
bylonem: ⁊ non eſt curata: recedamus ab ea. i.
in vita multipliciter queſiuimus curationem
talis per inſtigationes ad bonum: noluit acqe
ſcere: nil in alia vita poſſumus agere ſubſidij.
¶ Tertio orationibus ſanctorum. Sancti eos
qui ſunt in mundo multipliciter adiuuant me
ritis ⁊ precibus. ⁊ p̄maxime beata maria quo/
ad corpus ⁊ quoad animam. vt patet. ij. Ma//
cha. vi. vbi dicitur de Hiere. ſancto defuncto.
Hic eſt qui multum orat pro populo. Sed pro
his qui ſunt in inferno ſeu dānatis nunquam
orat: quia omnino ſunt ꝯformes voluntati dei
quem ſciunt hoc velle ſcilicet in nullo eis ſubſi
diari. Unde nec diues nec guttam aque potu//
it ab Abraam vel Lazaro obtinere. ¶ Quarto
ex orationibus elemoſynis ⁊ alijs que fiūt ſpe/
cialiter a conſanguineis ⁊ amicis alicuius. dā
nati nullum refrigerium recipiunt. ⁊ quo ſciūt
aliquem eſſe dānatum ꝙtumcunqꝫ ſibi amiciſ
ſimum male facerent pro eo orando: ſicut ⁊ ſi
orarent pro diabolo liberando. Sed quia niſi
quis decedat in notorio mortali ſciri nō poteſt
ſi eſt dānatus vel ſaluus: ideo vt dicit b. Aug.
xiij. q. ij. Tempus rationabiliter pro cunctis fi/
delibus defunctis oratur. etſi illi damnati eēnt
vtiqꝫ nihil ipſi inde percipiunt. ſed in facientē
illud ſuffragium ⁊ in alios de purgatorio con/
uertitur. ¶ Quinto ex orationibus ⁊ alijs bo/
nis que fiūt in eccleſia. omnes qui membra ec/
cleſie ſunt vnita chriſto per charitatem partici
pant aliquo modo de illis bonis. ſm illud ps.
Participem me fac deus omnium timenti//
um te ⁊c. Exemplum de cibo quem quis come
dit: quia omnia membra viua recipiunt partē
nutrimenti.

nutrimenti.non autem preciſum mēbrum.Q: ergo damnati ſunt omnino preciſi nec amplius incorporari ſeu reuniri poſſunt:ideo nullū ſubſidium inde percipiunt. Nec etiaꝫ ex indulgentiis prelatorum. Naꝫ etſi his qui in purgatorio ſunt valere poſſint:ſi ad eos extendatur a prelatis.non tamē ad dānatos. Sexto ex bonis que fecerunt in vita ſiue viua.dum ſcilicet fuerunt facta in gratia.ſiue mortua opera que ſcilicet fuerunt facta in mortali nullum inde auxilium ſuſcipiunt directe. Et hoc eſt quod dicit dominus per Ezech.xviij.Si auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua ⁊ fecerit iniquitatem:omniuꝫ iuſtitiaruꝫ eius non recordabor. Et apoſtolus.j. Corin.xiij.Si diſtribuero oēs facultates meas in cibos pauperuꝫ ⁊c̄.nihil mihi prodeſt bea. Grego. In perpetratione malorum nulla debꝫ eſſe fiducia bonorum preteritorum. Indirecte valent:quia ſi non feciſſet illa bona.tunc feciſſet aliquod malum.propter qđ ſpecialem penā ſuſtineret:quam euaſit. ¶ Septimo loca ſacra vbi boni ſepeliuntur eligant eis.vt.ſ.ſancti illi in quorum honorem illa loca ſunt dedicata orent pro anima illa ſi eſt in purgatorio ꝓpter deuotionem quam ille viuens habuit ad eos propter quod elegit ſepulturam. vt dicit beatus Augu.xiij.q.ij.Sed damnatis hoc nō prodeſt quin potius nocet propter preſumptionem eorum:qui elegerunt talem ſepulturā:vt magis crucientur. Unde ⁊ beatus Grego.in.iiij.dialogo.exempla ponit de quibuſdaꝫ malis in loco ſacro ſepultis:q miraculoſe inde eiecti ſunt.

¶ De timore initiali. Capitulū.vj.

Quintus timor dicitur initialis. De quo ps.cx. Initiuꝫ ſapientie timor domini. Hic timor ſemper eſt cum charitate . quando ſcilicet quis timet penam ſiue temporaleꝫ ſiue eternam. Timet ⁊ erubeſcit culpam cōmiſſam. Sed plus timet dei offenſam. Prouer.j. ⁊ Eccleſiaſti.j. Principiuꝫ ſapientie timor domini. ⁊ Prouer.viij. Timor domini odit malū.plus

Timor initialis hꝫ duos oculos. ſcilicet amore iuſtitie qꝫ timore pene. Hic timor habet duos oculos.ſ.dextrum amoris iuſtitie ad declinandum malum culpe. Siniſtrū euitationis pene ad euadendum infernuꝫ vel aliam penam. Hoc figuratum fuit in Abraaꝫ. cum fixit tabernaculum ſuum inter Bethel et ⁊ hay. Gen̄.xij.⁊.xiij. q: vir iuſtus firmat mentem ſuaꝫ inter amorem paradiſi ⁊ timorem inferni. Iſtes ſunt ille due ancille:que inducunt Heſter reginaꝫ:que interpretatur humilis:ad aſuerum qui interpretatur beatitudo. Heſter xv. Timor eleuat ⁊ cōprimit veſtimēta deſluentia ⁊ defectus virtutū que nos vt veſtimēta ornant:amor eaꝫ ſuſtentat. He ſunt due ale date mulieri per quas volat in deſertum penitētie ⁊ vite eterne. ¶ Et quia bona opera que fiunt ex iſto timore filiali:⁊ mala ſeu peccata que quis cauet ex eo:ſunt meritoria:q: magis timet offenſam qꝫ penam q: ex charitate procedunt:q: pena reſpicit ſe:offenſa deum. Ideo qꝫ magis timeat ⁊ doleat de offenſa dei qꝫ de pena ſignū eſt dilectionis dei. Uidendum eſt de multis qꝫ debent timeri iſto timore. Primo igitur timēdum eſt peccatum:ne incurratur. Ecclſ.xij. in fi.dicit Salo. Finem loquendi oēs pariter audiamus. Deuꝫ time.ſ. timore initiali ſaltem et mandata eius ſerua.qđ ſcilꝫ eſt eius effectus ⁊ ſignum:q: qui timet deum faciet bona. Eccli. xv. Hoc eſt omnis homo.ideſt per hoc homo habet vere eſſe hoīs qđ eſt eſſe rationale.

¶ Timendum aūt .§.i.

eſt peccatuꝫ ad vitandū ꝓpter ſeptem rationes que ponuntur in libro de ſeptem donis.

¶ Primo q: ſi pctm̄ nō eēt:nihil hoī obeſſet. Pctm̄ timendū propter ſeptem.
¶ Scđo q: ſine hoc qcqđ eſt:hoī prodeſſet.
¶ Tertio q: angelus bonus ſūme ꝫ abhorret.
¶ Quarto q: ſanctis iniuriaꝫ infert.
¶ Quinto q: diabolo ſumme placet.
¶ Sexto q: deo maxime diſplicet.
¶ Septimo q: facienti peſſime nocet.

¶ Primo igitur timendū eſt peccatuꝫ ⁊ fugiēdum:q: ſi hoc non eſſet nullū maluꝫ pene eēt. Eccls.viij.Qui ſeruat mandatū:non experietur quicqꝫ mali bea. Grego. Nulla nocebit aduerſitas:ſi nulla dominetur iniquitas bea. Hiero. Quod oīa mala ſuſtineamus peccata noſtra ꝫ fecerunt. Omnia mala que timemus:valde vitaremus ſi peccatū non eſſet. Non timeremus nec infernū:nec purgatoriuꝫ:nec dei iudiciuꝫ nec multiplex mundi periculuꝫ:nec morteꝫ ſi non eſſet peccatuꝫ. Ubi eſt peccatuꝫ non eſt bonus homo. Sen̄. Nihil eſt homini bonuꝫ ſine ſe bono. Et q: qđlibet mortale eſt venenū ⁊ cōtrariū charitati per quā homo habet eſſe ſpūale.⁊ ideo non habens charitateꝫ ſed peccatuꝫ. dicit apls.j.Cor.xiij.nihil eſt. Et ideo Petrus apls amiſſa charitate per pctm̄ negatiōis xp̄i. qꝫuis hoc nō intellexerit.tū veruꝫ dixit cuꝫ ait cuidā dicēti ſe eē ex diſcipulis eius. O hō nō ſum.q: eſſe amiſerat ſpūale. vt exponit Hilari. ¶ Scđo eſt timendū pctm̄ ⁊ renuenduꝫ.q: homini extra pctm̄ omnia cooperantur in bonuꝫ diligenti deū.ſm aplm quinimo particeps fit oium bonoruꝫ eccleſie ſꝫ illud Ps. Participē me fac deus oiuꝫ timentiū te ⁊c̄. Non ſolū bona eis cedunt in bonū.ſed etiā male pene. Nā q: ex penis purgantur eorꝫ pctā augentur ⁊ meritū ⁊ corona.vt pꝫ in Job Tobia ⁊ alijs. Sicut

econtra bona in ſe ⁊ optima fiunt mala malis.
Unde bea. Aug. de pſe. diſt. ij. Et mala pꝛoſunt
bonis. ſicut angelus ſathane colaphizãs Pau
lum. Et ſancta obſunt malis ſicut bucella. ideſt
eucharistia. Jnde. Nec enĩ illa bucella in ſe ma
la fuit. ⁊ ideo nocuit. ſed qꝛ malus bono male
vſus fuit. Jnſuper ⁊ mala culpe bonis cõuertũ
tur in bonũ ſcilꝫ cum reuertuntur ad pniam.
Unde bea. Augu. de pe. diſ. iiij. Uſqꝫ adeo oĩa
electis dei cõuertuntur in bonũ. vt etiaꝫ ſi qui
eoꝝ exoꝛbitauerint. hoc eis faciat pꝛoficere. qꝛ
inde humilioꝛes cautioꝛes ⁊ feruentioꝛes ſur/
gunt. Sicut ⁊ bea. Ambꝛo. dicit de petro. di. l.
Fidelioꝛ factus eſt petrus poſtq̃ fideꝫ ſe perdi
diſſe defleuit. ſcilꝫ negãdo. Et ſic peccatum ele
ctis eſt ſicut tyriaca que ex ſerpente venenoſiſ/
ſimo tyro dicto cõficitur ⁊ remedium efficitur
cõtra venenũ: quia peccatũ qđ habuit moꝛtĩ
feraꝫ delectationem in ſe vel in alio. ex eo aſſu
mitur remedium ad ipſuꝫ expellenduꝫ ⁊ moꝛ
tificandũ per cõpunctionem de eo. ⁊ per cõpaſ
ſionem in alio. ¶ Tertio eſt timendum ⁊ abo
minanduꝫ peccatum. quia bonis angelis mul
tum diſplicet. ⁊ abominantur ipſuꝫ. Hoc patet
in malis ⁊ in bonis hominibus. Nam ſeuere
puniunt deo diſponẽte. vt patet de ſodomitis
per quos ⁊ ciuitates eoꝝ ipſi immiſerũt igneꝫ
⁊ ſulphur. Gen̄. xix. c. Et in Dauid propter cu/
ius vanaꝫ gloꝛiam in numerare faciẽdo popu
lum ſuuꝫ angelus domini infra triduũ percuſ/
ſit. ex peſte vꝫ. lxiiij. milia. ij. Reg. vlt. Anſel. To
lerabilius fetet canis putridus hominibus.
q̃ꝫ anima peccatrix deo ⁊ angelis eius. Unde
Exem/plum. in vitaſpatrum legitur. q cuꝫ tranſiret per he/
remuꝫ angelus in foꝛma hominis cuꝫ quodaꝫ
ſancto heremita obuiam habuerũt quoddam
cadauer hominis. ⁊ qꝛ valde fetebat: heremita
nares obturauit cũ chlamyde: ne fetoꝛeꝫ ſenti/
ret. Angelus auteꝫ nil tale egit. poſtea obuiam
habentibus quendaꝫ pulchꝛum iuueneꝫ veſti
bus oꝛnatuꝫ redolentibus. angelus clauſit foꝛ
titer nares. heremita auteꝫ minime. Sed mira
tus de actu quare nares obturaſſet iuxta iuue/
nem tranſiens. cuꝫ eſſet ita pulcher ⁊ redolẽs.
Non auteꝫ circa illud cadauer ita marciduꝫ et
fetiduꝫ. Reſpondit. Tu cuꝫ ſis caro ſentis feto
reꝫ carnis. Nos autẽ quia ſpiritus ſumus: ſen
timus fetoꝛeꝫ ſpiritum qui pꝛocedit ex pecca/
tis. quoꝛum iuuenis ille laſciuus erat plenus.
⁊ ideo mihi fetebat. Cum autẽ angeli boni ſint
nobis amiciſſimi ⁊ ſocij. debemus peccata ti/
mere ⁊ cauere: ne eis abominabiles fiamus.
¶ Peccatum quarto ſanctis iniuriam infert.
quia offendit regeꝫ ⁊ dominuꝫ. qui enim offen
dit dominum. offendit totaꝫ familiam ſuam q̃
ſunt ſancti. Eccl. xxviij. Uir peccatoꝛ turbabit

amicos ſcilicet eterni regis. vel qꝛ a cõmunio/
ne ſanctoꝛum ſe ſubtrahit ⁊ ſocietate militãtis
⁊ triumphantis eccleſie: quaſi ſi excõmunica/
tos eos iudicaret. Uel qꝛ ſe cõtrarium ſanctis
efficit dum cõtrarie poteſtati militat. Luce. xj.
Qui non eſt mecuꝫ cõtra me eſt. Uel quia quã/
tum in ſe eſt gloꝛiaꝫ ſanctoꝛum. ⁊ gaudiuꝫ mi/
nuit qui de eius gloꝛia viſa gauderẽt. ⁊ in pre/
ſenti de bonis eius exemplis iocundarentur.
Unde bea. Augu. in li. de penitẽtia dicit. q pe/
nitens debet de hoc dolere. q multuꝫ boni cõ/
triſtati ſunt de malis ſuis operibus. Sicut ecõ
tra de bonis eoꝝ iocũdati fuiſſent. ¶ Quinto
pctm̃ ideo timendum ⁊ hoꝛrenduꝫ quia inimi
co noſtro peſſimo. ideſt diabolo ſumme placet.
⁊ de eo gaudet. Ps̄. xij. Qui tribulant me ini/
mici mei exultabunt. Si motus fuero ſciliꝫ re
cedens a deo. Prouer. ij. Exultant in rebꝰ peſſi
mis. hoc eſtimat maximum ſuum lucruꝫ. ſi ani
mas chꝛiſti ſanguine acquiſitas ſibi ſubijciat.
⁊ deo ſubtrahat. ⁊ ſecum ad inferna deducat. ⁊
cum ex hoc q tentationibus ſuis homines ad
crimina inducat. nil ei vtilitatis accedat: ſꝫ au/
gmentuꝫ pene. tanta eſt malicia eius ⁊ inuidẽ/
tia q potius eligit ſibi penam augeri cuꝫ per/
ditione animaruꝫ q̃ꝫ eo augmento carere non
tentando. Uñ vt habetur ex legenda Joannis
euangeliſte. reſuſcitatus iuuenis quidaꝫ ab eo
dixit publice q viderat demones magnum fe
ſtum facientes ⁊ nimis gaudentes de ruina il/
loꝛum duoꝛum ſuoꝛũ diſcipuloꝛũ. qui peniten/
tes de eo q mundũ reliquerant: intendebãt re
dire ad ſeculuꝫ. Et ecõtra angeli ſancti dolebãt
de caſu eoꝛum. quibus auditis cõuerſi ſunt ad
deum compuncti. Quidaꝫ autẽ demoniacus:
vt patet in lib. de ſeptem donis: cum per obſeſ
ſum diceret peccatuꝫ ei fetere ⁊ hoc pꝛopter no
bilitatem nature ſue. Unde ⁊ de quibuſdã dici
tur q poſtq̃ induxit eos ad maluꝫ precipue lu
xurie ipſe aufugit in actu eius. Jnterrogauit q
dam quare ergo cum tanta diligentia illõ pro/
curas? Rñdit propter lucrum. Sicut cloacari/
us intrat latrinam ꝓpter lucrum: lꝫ ei feteat. ſꝫ
certe cum quilibet ſibi caueat facerẽ id vñ ini/
micus eius letetur. qđ permaxime eſt ſibi noxi
um: ⁊ diabolus ſit maximus aduerſarius no/
ſter ſicut leo rugiens circuieat. querens quẽ de
uoꝛet per pctm̃. ſumme debet quilibet timere ⁊
cauere. ¶ Sexto pctm̃ eſt timendũ ⁊ vitandũ:
quia deo ſumme diſplicet. Et hoc pꝫ ſeptẽplici
ter. ¶ Pꝛimo ex dei odio cõtra ipſum ⁊ indi/
gnatione. Nihil deo diſplicet niſi peccatũ Sa/
pien. xj. Nihil odiſti deus eoꝝ que feciſti. Et qꝛ
ſine ipſo factũ eſt nihil. vt dicit Joã. j. ideſt pec/
catum. vt exponit bea. Aug. qđ nihil dicit. qa
non eſt aliqua creatura ſeu poſitiuuꝫ ſed priua

tiuum. Jdeo cū omnia diligat que fecit: ſ; ſolū
odit qđ ipſe non fecit. Et in quo inuenit.ſ.moꝛ
tale peccatū: inimicum h; ⁊ odit.ſ.reſpectu cul
pe. Eccli.xij. Altiſſimus odio hab; peccatoꝛes.
Hiero. de pe. diſtin.j. Non enim hominibꝰ ira
ſcitur deus: ſed vitijs. que cum ablata fuerint:
non erit quibus iraſcatur deus. ❡ Scđo pec
catum deo diſplicet ex cōtumelie eius pꝛopter
ipſum irrogatione. Nōne maximam cōtumeli
am faceret ſponſo nobiliſſimo: qui dulciſſima;
eius ſponſam viliſſimo adulterio pꝛoſtitueret.
Hoc agit peccatoꝛ: qꝛ animam ſponſam chꝛiſti
pſtituit diabolo. Hiere.ij. Sub omni ligno frō
doſo pꝛoſternebaris meretrix.i. in omni appa
rente pꝛoſperitate vel delectatione. Hic pecca
toꝛ filios ⁊ filias dei occidit.i. bona opera. tem
plum dei ſuccendit. Stratam paradiſi ad mo
dum pꝛedonis frangit. Jn facie; chꝛiſti cōſpu
it. ⁊ quantum in eo eſt: iterū crucifigit. Ad He
bꝛe.vj. Rurſus crucifigentes dei filiū in ſemet
ipſis ⁊ oſtentui habentes. Ecce quante cōtume
lie. ❡ Tertio ꝙ peccatu; valde diſpliceat deo:
patet ex eius cōtra ipſum perſecutiōe. perſecu
tus eſt eni; illud in omni loco: vt nullus locus
ſit ei tutus. Jn celo pꝛimum vt apparet in luci
fero. quem pꝛopter vnum peccatū ſuperbe mē
tis de celo deiecit in infernum: de tanta felicita
te in tantam miſeria;. Jn paradiſo de quo eie
cit pꝛimos parentes pꝛopter vnam culpe tranſ
greſſionem. Jn terra perſecutus eſt peccatum
īmittendo diluuiu; pꝛopter peccata per igne;
in ſodomis. in aere per grandinationē in egy
pto. Jn terra per abſoꝛptionem a terra Dathā
⁊ Abyron. Et in īferno. Deute.xxxij. Jgnis ſuc
cenſus eſt in furoꝛe meo: ⁊ ardebit vſq; ad īfer
ni nouiſſima: deuoꝛabitq; ⁊c. ❡ Quarto hoc
oſtenditur ex dei pꝛopter hoc īmutatione. Na;
peccatum ei diſplicet tantum ꝙ benigniſſimū
⁊ clementiſſimu; patrem cōuertit in crudeliſſi
mum iudicem. ita ꝙ pꝛo toto mundo nō dimit
tit quin filios quos creauit quos ſanguine ſuo
redemit. ſi eos in moꝛtali inuenerit in moꝛte:
quin gladio eterne dānationis occidat: etiam
ſi fugerent ſub chlamyde beate Marie. Pꝛo
uerbio.vj. zelus ⁊ furoꝛ viri non parcet in die
vindicte: nec acquieſcet cuiuſq; pꝛecibꝰ. Quin
to patet ex cōtaminatione bonoꝛu; ex genere.
Nā quecūq; quis faciat: ieiunia: elemoſynas:
martyria ſuſtineat: non placent deo ſi ſint cum
moꝛtali. Eccli.xxxiiij. Dona impioꝛum nō pꝛo
bat altiſſimus: nec reſpicit in oblationibꝰ eoꝝ.
Jacobus. Qui in vno offendit: multa bona per
dit.ſ. meritum bonoꝛum operū ex genere quo
ad vitam eternam. ❡ Sexto apparet quantu;
diſpliceat deo peccatū ex eius deſtructionis ela
boꝛatione. Omnes enim laboꝛes aſſumpſit vt
deſtrueret peccatum. Uoluit enim carnē aſſu
mere vt carnem a peccato mundaret. pꝛedica
re vt illud contēneret. Sacramēta inſtituere vt
illud deſtrueret. Apoſtolos in mundum mitte
re: vt illud expugnaret. vēdi vt nos redimeret.
ligari vt nos a peccatis ſolueret. ſanguine; fun
dere: vt nos a peccatis lauaret. crucifigi vt illō
crucifigeret. occidi vt occideret peccatu;. Bea
tus Augu. Hec omnia humiliter patitur deus
vt mundus qui perierat liberaretur. ❡ Septi
mo patet ex dei ſeparatione ⁊ exheredatione:
Nullus enim eſt ei tantum amicus: quin ſi in
ueniat impenitente;: in moꝛtali priuet heredi
tate vite eterne ⁊ fruitiōe eius. Eſa.lix. Jniqui
tates vſe diuiſerūt inter vos ⁊ deū veſtrum.

❡ Peccatum ideo .§.ij.

timendum eſt ⁊ cauendum: qꝛ multa nocumē Septe;
ta infert ipſi facienti. Naturalis enim ratio di nocum
ctat vt timeat quis ⁊ euitet que homini pluri ta pctī.
mum nocent. Pꝛecipue autem ſunt ſepte; no
cumenta peccati.

❡ Quia facit ſibiipſi inimicu; ⁊ odioſum.
❡ Quia efficit ipſu; durū ⁊ ponderoſum.
❡ Quia conſtituit eum ſeruum ⁊ deſpectuo
ſum.
❡ Quia reddit animum immundum ⁊ macu
loſum.
❡ Quia oſtendit illud fatuu; ⁊ expꝛobꝛoſum
❡ Quia innuit eū variu; ⁊ monſtruoſum.
❡ Quia relinqt demū nudū ⁊ amaricoſu;.

❡ Quantum ad pꝛimum clare ſacra ſcriptura
atteſtatur quia peccatum facit hominem ſibi
ipſi inimicum ⁊ odioſum. pſal. Qui diligit ini
quitatem odit animam ſuam. Et Tobias.xij.
Qui faciunt peccatu; ⁊ iniquitatē hoſtes ſunt
anime ſue. Non enim maius odium ⁊ inimi
cicia poteſt ad aliquem demonſtrari: q; cum
quis illu; occidit ⁊ vita pꝛiuat. quod eſt maxi
mum bonum in tempoꝛalibus rebus. Sed vt
dicitur Sapiē.xvj. Per maliciam. ſcilicet pec
cati: occidit homo animam ſuam. quia ſcilicet
priuat eam vita gratie ſi peccatum moꝛtale eſt.
que excedit incōparabiliter omnia bona tēpo
ralia ⁊ naturalia. Et ideo dicit ſapiens Eccle
ſiaſtici.xxj. Quaſi a facie colubꝛi fuge peccatū.
Sicut enim videns colubꝛum pꝛope venien
tem non expectat eum vt magis videat lic; ſu
bito fugit timens ne eū moꝛdeat ⁊ occidat: ita
cum ſerpens antiquus appꝛopinquat ad aīa;:
ſua mala ſuggeſtione vt virus peccati īfundat:
non eſt remiſſe agendum ⁊ dimittēdum appꝛo
pinquare per diſcurſum cogitationum: ſed ſu
bito fugiendum per reſiſtentiam et expulſio
nem talis tentationis. Jacobus.iiij. Reſiſtite
diabolo ⁊ fugiet a vobis. Bernardus. Uiam

peccati ingredientibus mel propinat ſophiſti/
cus.ſ.diabolus progredientibus ſel ⁊ acetum:
egredientibus venenum aſpidum inſanabile.
Ingredientes contaminat:progredientes ob/
ſcurat vel obſtinat.egredientes exterminat vt
in anima ⁊ corpore damnantur iuſto iudicio
dei. ¶ Ponitur ſimilitudo ĩ lib.de.vij.donis
de duobus fratribus.fatuo ⁊ ſapienti.Qui ſi//
mul incedentes deberent redire in patriam ſu
am a qua elongati erant.venerunt ad quoddã
biuium vbi audierunt a paſtoribus loci ꝙ vna
illarum viarum erat que directe ducebat ad ci
uitatem ſuam:que vtiqꝫ erat alta:arta:⁊ aſperat
ſed ſecure ducebat ad patriam ſuã.Altera ve/
ro via erat plana:lata:delectabilis:ſed pericu/
loſa ⁊ latronibus plena.Cũ ergo auditis his
ſapiens vellet capere viam mõtuoſam ⁊ aſpe//
ram:ex quo ſecura eſſet:dixit ei frater fatuus.
Rogo te ne ſumamus tantum laborem:ſed ea
mus per iſtam aliam viam que eſt ita delectabi
lis.Quia enim ibi ſint p̃icula:poterimus eua/
dere illa diuerſis modis.Cui ſapiens aſſenſit.
Cum igitur proſequerentur per latam viam:a
latronibus capti ſpoliati ⁊ vulnerati ſunt.Et
cum fatuus in foueam proijceretur occiden/
dus:⁊ alius ligatus ad mortem duceretur:ma
ledicebat ſapiens fatuo dicens ꝙ propter ſuã
fatuitatem quia voluit capere viam illam ipſe
moreretur.Reſpondit fatuus.Tu potius ma
ledicaris:quoniam tibi potius imputandum
eſt qui ſciebat me fatuum:⁊ mihi crediſti ⁊ ac/
quieuiſti.Ad propoſitum.Duo fratres anima
⁊ corpus ſeu affectus vel appetitus rationalis
⁊ ſenſualis.Sapiens eſt anima:cui ratio dictat
bene facere:ardua virtutũ conſcendere.Stul
tus appetitus ſenſualis vel corpus qui nõ vult
niſi delectabilia ſibi.Cũ aũt peruenit quis ad
vſum rationis:occurrit biuium.ſ.via virtutũ
difficilis quã ſequatur.quia paſtoribus:ideſt
prelatis ⁊ predicatoribus ſibi manifeſtatur.ꝙ
hec eſt que ducit ad vitam.Altera autẽ que oc
currit.ſcilicet delectationum mundi.etſi lata
videatur ⁊ placida.tamen plena periculis ⁊ la
tronibus demonum:⁊ ad perditionem ducit.
Licet autẽ anime ſeu rationi videatur magis
ſequenda via aſpera:quia ſecura.tamen alle//
ctus a fratre.ſcilicet appetitu ſenſuali:cui gra
uius eſt via virtutũ ⁊ penitentie:permittit ſe
duci:vt complaceat fatuo per viam latam:pre/
cipue cum multo videat ire per eam:cogitans
ꝙ etſi multa pericula inueniet:ipſe euadet.vel
ſi erret ꝙ poterit emẽdari.Pergendo igitur p
viam latam mundi incidunt in latrones demo
nes:qui ſpoliant bonis ſpiritualibus:⁊ vulne/
rant in naturalibus:⁊ occidunt animam ⁊ cor
pus deijciendo in foueam iferni.Unde Iaco/
bus.Unuſquiſqꝫ tẽtatur a concupiſcentia ſua
abſtractus ⁊ illectus.Deinde concupiſcentia
cum conceperit parit peccatum.Peccatum ve
ro cum conſummatum fuerit generat mortem.⁊
pauci ſunt qui per penitentiam redeant ad viã
ſalutis:vt ſperant potius preſumunt.In infer
no autem poſiti anima ⁊ corpus poſt finem vl
timum conqueritur anima de corpore:q2 no//
luit laborare:ſed magis rationabiliter corpus
de anima.que vt domina eius ⁊ ſapiens nolu/
it refrenare:⁊ ſibi ſubiectum facere.

¶ Secundum no/ .§.iij.

cumentum quod facit peccatum anime:ꝓpter
quod eſt timendum ⁊ abijciendum eſt:q2 facit
hominem durum ⁊ ponderoſũ.Unde de dia
bolo dicitur ⁊ membris eius ⁊ reprobis Iob
xlj.Cor eius indurabitur q̃ſi lapis.Et de pha//
raone obſtinato.Induratum eſt cor pharaonis
Nec eſt credendum vel dicendũ ꝙ iſtã duritiã
cauſet deus in malis.q2 apoſtolus dicit ad Ro
ma.ix.Cui vult deus miſeretur:⁊ quem vult
indurat.Indurare deus dicitur:quia indura/
re permittit relinquens hominẽ arbitrio ſuo
de meritis eius:vt dicit.b.Aug.xxiij.q.iiij.na
buchodonoſor.Et quanto quis magis perma
net in peccato:tãto magis obduratur.Poeta
Ouidius.Qui nõ eſt hodie cras minus apt⁹
erit Seneca.Peccata iuuenũ ꝑdicant̃ in q̃le:
q2 ſũt debilia de facili.Peccata ſenũ ꝑdicũtur
in q̃d:q2 eis quaſi ſubſtantialr̃ adherẽt.Cũ.n.
permanendo in peccatis quaſi impoſſibile eſt
quin illa iterent:vel alia perpetrent iterando
frequenter trahuntur in conſuetudinem:que
cum ſit quaſi altera natura ſm philoſophum.
ſicut naturalia tolli non poſſunt.ita tales obdu
rati raro reuertuntur ad deum ea dimittendo
niſi in magno miraculo.Ut patet exemplum Exẽplũ
de illo ſene Nicolao luxurioſo.qui cum propo
ſuiſſet abſtinere voluptatibus carnis.⁊ pro//
pter hoc etiam portaret euangelium in ſinum
ſuum quaſi in ſui adiutorium.deuictus eſt ma
la conſuetudine.ſtimulatus a concupiſcentia
acceſſit ad proſtibulum ad ſcelus perpetran//
dum.Sed clamauit meretrix contra eũ.Egre
dere ſenex:quia video ſuper te mirabilia.Ha
bebat.n.tunc ſecum euangelium.Qui com//
punctus acceſſit ad beatum Andream apoſto/
lum narrans factum ſuum.Pro quo orãs diu
dominum pro remiſſione peccatorum illius ⁊
continentia audiuit vocem de celo dicentem
ſe exauditum:ita tamen ꝙ ⁊ ſenex penitenti/
am ageret ſex menſibus ieiunando ⁊ orando.
Hec ergo agens:⁊ pauperibus cuncta diſtri//
buens ſalutẽ obtinuit ⁊ caſtimoniã. ¶ Quã
tum autem ſit pericuoſa ⁊ pernicioſa iſta ob//

duratio oſtendit beatus Bernardus in lib.ad
Eugenium papam de conſideratione dicens.
Nemo duri cordis ſalutem vnq̃ adeptus eſt:
niſi forte cui deus abſtulit cor lapideum ⁊ de/
dit ei cor carneum. Ipſum enim cor durum eſt
quod nec compunctione ſcinditur:nec pietate
mollitur.nec precibus mouetur:minis non ce
dit:flagellis obduratur. Ingratum ad benefi/
cia:infidū ad conſilia:promptum ad iudicia
inuerecundum ad turpia:impauidum ad peri
culoſa:inhumanum ad humana:preteritorū
obliuiſcens:preſentium negligens : futurum
non proſpiciens. Et breuiter vt cuncta vno ver
i.q̃.pt. bo comprehēdamur. Ipſum eſt:quod nec deū
d.liq.c. timet nec homines reueretur. De quo dicitur.
rij.⁊ tit ſ.Eccli.iij. Cor durum male habebit in nouiſſi
vig.c. mo. Hodie igitur ſi vocem eius.ſ.dei audieri/
li. tis nolite obdurare corda veſtra. Nam ipſa du
ritia facit hominem ponderoſum. Eſt eniꝫ pec
catum vt quoddāꝫ pondus anime.ſꝫ illud ps.
Sicut onus graue grauate ſunt ſuper me.ſcili
cet iniquitates. Peccatum autem ſm beatum
Gregorium quod per penitentiam mox non di
luitur:ſuo pondere ad aliud trahit. Quāto igi
tur quis magis induratur:tanto peccata multi
plicat.per conſequēs ponderoſior efficit. Ani
ma quidem noſtra de ſe leuiſſima eſt : nullum
pondus mariale habēs. Sed corpus quod cor
rumpitur.ait Sapiens .aggrauat animam.cū
eſt vnitum cum ea. Separata autem ſi ſit ſine
peccato adeo leuis eſt ꝙ in momēto in ictu ocu
Pcām li ſupra celum peruenit vſq; ad conſpectū dei.
compaſ quo peruenire non poſſet.ſcilicet vſq; ad pmū
pōderi. etiam celum:nec aquila:nec alia auis:etiam to
to tempore vite ſue. In mortali autem egre.ſa
ita ponderoſa eſt per peccatum.ꝙ conſiſtere nō
poteſt vel in modico.quin ad profunduꝫ infer
ni deſcendat. Et in hoc patet ꝙ eſt ponderoſior
anima.propter peccatum omni re ponderoſa.
Nam ſi maſſa plumbea eſſet vbi eſt luna:cum
caderet eam terra retineret. Sed peccanteꝫ ſpi/
ritum angelicum non potuit retinere firmamē
tū(quod ſic dicitur ꝑpter ſuā firmitateꝫ)nec ter
ra nec aliqua corporea creature vel natura reti
nere potuit.quin caderet ad īferni nouiſſima.
Unde zacha.v. Iniquitas dicitur ſedere ſuper
talentuꝫ plumbi.vt edificetur ei domus in ter/
ra ſennaar.i.inferni.⁊ Eccl.xxij..dicitur. Su/
per plumbum quid grauabitur :quaſi diceret
nihil. Et poſt arenam ⁊ ſalem ⁊ maſſam ferri
facilius eſt ferre.q̃ʒ hominem imprudentem ⁊
fatuum ⁊ impium. Cum hoc autem pondere
non poteſt non ſolum per artam ⁊ altam viam
currere vel ambulare:ſed nec ſerpere vel erige
re:niſi onere depoſito. Et ideo hortatur apo/
ſtolus ad Hebre.xij. Deponentes oē pondus.
ſcilicet iniquitatis ⁊ circunſtans peccatum cur
ramus ad propoſitum nobis certamen.

¶ Tertiuꝫ nocu/ .§.iiij.
mētū peccati propter quod timendum eſt ⁊ ab
eo abſtinendum.quia facit ſeruum viliſſimuꝫ
⁊ deſpectum. Nil certe vilius peccato quia ni/
hil eſt.i.non eſt aliqua creatura.ſꝫ priuatio bo/
ni. Peccatum autem facit perpetrantem ipſuꝫ
ſeruum peccati.⁊ conſequenter diaboli. Unde
chriſtus Joānis.viij. Qui facit peccatū ſeruus
eſt peccati. Et.j.Pe.ij. A quo quis victus eſt ei
ſeruus addictus eſt. Beatus Auguſti. bonus
homo ſi ſeruit ſcilicet alicui domino tempora/
li:liber eſt. Malus autem ſi regnet:ſeruus eſt
non vnius hominis:ſed qd̃ peius eſt tot domi
norum quot vitiorum. Unde ⁊ bragmani ſcri/
pſerunt. Alexandro magno.vt legitur in hyſto
ria tranſmarina. Tu hoſtes exteriores expoli/
as.vt interiores nutrias. Tu homines tue ſer/
uituti ſubijcis:⁊ intus tuis interioribus ſuis.
Uos nullam partem veſtri corporis poteſtati
veſtre reliquiſtis quin ide tributarij ſitis. Uos
tot deos aut dominos aſſeritis.quot membra
habetis. Mineruam deam capitis dicitis per
ſapientiaꝫ. Junonem.quia iracunda deaꝫ cor/
dis. Martem quia bellicoſus deum pectoris.
Mercuriuꝫ.quia multiloquus deum lingue.
Herculem.quia magne fortitudinis deuꝫ bra/
chiorum. Bacchum.quia ebrioſus deum gut
turis. Cupidinem quia fornicator deum renū.
⁊ ſic de alijs. ¶ Accidit deuicto a peccato vel
diabolo ſicut de ceruo de quo dicunt natura/
les.ꝙ ex quo ſemel vincitur ab alio ceruo.ſem
per poſtea quaſi dominuꝫ ſuum iudicans ⁊ re/
cognoſcens cum ei occurrit caput inclinat : et
cornua dimittet quaſi in ſignum ſubiectionis
⁊ ſeruitutis. In huius ſeruitutis figuraꝫ eſt ꝙ
Sedechias rex hieruſalem captus ab exercitu
Nabuchodonoſor in reblata excecatus duct⁹
fuit captiuus ⁊ ſeruus in babyloneꝫ. Hieremi.
xxxix. Sic animus hominis rex factus ſuper/
ne hieruſalem per gratiam ſi capitur ab exer/
citu vitiorum qui eſt exercitus demonis exce/
catur in ratione.⁊ ſeruus ducitur in Babylo/
nem infernalem. Facit igitur peccatum homi/
nem abiectiſſimum ⁊ viliſſimuꝫ. Maximie enī
vilitatis eſt cōditio ſeruilis:et tanto magis quā
to dignioris conditionis eſt qui eſſicitur ſer/
uus:⁊ vilioris qui eſſicitur dominus. Serui/
tus enim hominum que etiam per peccatum
inducta eſt:non inducitur in totum hominē.
quia ſolum in obſequijs exterioribus corpo/
ris.ſed non in interioribus animi. Unde Se/
neca. Errant qui eſtimant ſeruitutem in totum
hominem deſcendere pars melior excepta eſt.

Corpora dicimus obnoxia. meno ſui iuris eſt. vnde precipienti domino aliquid mali: nullo modo tenetur nec debet obedire. vt dicit Hieron. xi. q. iij. ſi dominus. Sic ſeruitus peccati deriuatur ad animam principaliter. et capit eã. cuȝ tamen anima ſit de ſui natura nobiliſſima et peccatum vt dictum eſt quid viliſſimũ. Unde Seneca. Si ſcirem deos ignoſcituros et homines ignoraturos adhuc dedignarer peccare. Et quidam philoſophus cum incitaret ad peccandum ſibiipſi reſpondit. Erubeſce celuȝ intrare in cenum. Eſt anima noſtra illa margaritam precioſa ꝙ celeſtis negociator omnia bona ſua dedit vt compararet eam ſm euangelicaȝ parabolam. Matth. xiij. Sed peccatum nimis vilificat eam a deo ꝙ non capiat locum niſi immundiſſimum ſcilicet ſentinam mũdi. ideſt infernum. Et ideo dominus vt ſe peccator conſideret et vilitateȝ deponat peccati exhortãs ait. Quam vilis facta es nimis iterans vias tuas. Hiere. ij. ideſt peccata ſequens. Beat9 Augu. Quid tim: es o homo hominem in ſinu ſuo poſitum abijcit deus a ſuo et ſuorum conſortio. Abijcit a mundo et proijcit in ſentinam inferni cum diabolo. propter hoc ſcilicet peccatum lucifer vilis et abiectus abijcitur de conſortio angelorum ſicut leproſus. Adaȝ eijcitur de paradiſo. Saul a regno. j. Regum. xv. Nabuchodonoſor ab humano conſortio. Dañ. iiij. Et idõ dicitur in pſal. xliij. Homo cum in honore eẽt non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus. Nec ſolum ſimilis illis: ſȝ vilior et abiectior eis Bernar. O ꝙ̃ miſera conditio peccatoruȝ que de filio facit ſeruum porcorum: vt prodigus oſtendit. Ecce quomodo de grege ſacta tam egregia creatura. Puto dicerent iumẽta ſi loqui poſſent. Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt.

Quartum nocu- .§. v.

mẽtuȝ peccati eſt: quia reddit immundũ et maculoſum. Dicit apoſtolus ꝙ chriſtus elegit ſibi eccleſiam vt ſponſam non habentem maculaȝ ſcilȝ peccati neqȝ rugam erroris. Et de triumphanti dicitur Apoc. xiiij. ſine macula ſunt ante thronum dei. De militanti. ps. c. Ambulans in via imaculata hic mihi miniſtrabat. Qui ergo habet maculam peccati neqȝ in militanti eccleſia eſt per merituȝ neqȝ in triumphanti erit per premiuȝ. Quãuis autem peccatum veniale obſcuret aliquantulum animaȝ. propter qđ beatus Augu. dicit ꝙ cauenda ſunt et timẽda. ne multiplicata faciant nauim mentis ſubmergi. ſicut gutte aque intrantes in ſentinam niſi euacuetur. non tamen generat maculaȝ: ſicut mortale quodcunqȝ ſm Tho. in. iiij. que macula nõ eſt materialis: ſed ſpiritualis ſcilicet quedam diſſimilitudo diuine bonitatis. Eſt enim deus ſumma bonitas ſine aliquo defectu. Unde Sapien. vij. de eius ſapientia dicitur. Speculũ ſine macula et imago bonitatis. Anima igitur cum habet aliquod mortale dicitur maculata propter talem diſſimilitudinẽ ab eo et contrarietatem malicie. et quanto plura et grauiora pecca habet: tanto dicitur magis maculata et longior a deo et diſſimilior. ¶ Ex quo etiaȝ dicitur anima fetida immunda et corrupta. ps. Corrupti ſunt et abomina. facti ſunt in ſtudijs ſuis. ideſt operibus in quibus multum intendunt et laborant. Et modicum fermentum (ait apoſtolus. j. Cor. v.) totam maſſam corrumpit ſcilicet congeriem bonorum operum. Hoc peccatum eſt lepra immundicie: cui nõ licet adherere ne alia immunda faciat. ſiue ſit lepra in capillis. i. cogitationibus ſiue in cute exterioris operationis. Siue in veſte manifeſte priuatis. Siue ſit in domo que frequentatur ſcilȝ male conſuetudinis. Omnia iſta immundam reddunt animam et abominabilem. Figuram huius habes Leui. xiij. et xiiij. Tanta eſt hec immundicia vt ad eius comparationem omnem immundiciam corporalem quantumcunqȝ lepre plagarum et vlcerum deus et ſancti qui rectum iudicium habent nullaȝ eſtimant. Ex corde exeũt cogitationes male. furta: blaſphemie: adulteria: et huiuſmodi. Et hĩ ſunt que coinquinant hominẽ. ait magiſter veritatis chriſtus. Matthei. xv. Non lotis manibus mãducare vel etiam lutulentis: non coinquinat hominem. Tanta eſt huiuſmodi immundicia vt nulla ablutio terrena hanc immundiciam tollere poſſit et maculas: niſi de9 aqua celeſtis gratie figurata aqua iordanis in qua Naamam ſyrus totus immundus lepra lotus mundatus eſt ad plenum: et reſtituta eſt caro eius: ſicut caro pueri paruuli. iiij. Regum. v. Beatus Auguſtinus. Nemo tollit peccata niſi chriſtus qui eſt agnus dei tollens peccata mundi remittendo que facta ſunt: adiuuando ne fiant: et ad vitam perducendo. vbi fieri nõ poſſunt. de cõſecratio. diſtictio. iiij. Et hoc virtute ſue diuinitatis. Tanta eſt huiuſmodi immundicia vt ad huiuſmodi ablutionem faciendam neceſſarium fuerit dei filium de celo deſcendere: carneȝ aſſumere: crucem ſubire: vt in ſanguine ſuo auferretur iſta macula immũdicie. Apoc. primo. Lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Ad hanc remouendam tot lauacra ſtatuit deus diluuij: ignem iudicij et purgatorij: tribulationum et martyriorum lachrymarum: ſacramentorum verborum ſuoruȝ. Abijcite ergo ait Jacobus apoſtolus in canonica ſua: omnem im-

Peccati macula aſſimilatur lepre.

mundiciam ⁊ abundantiam malicie. Jmmun/diciam terre. ſ. animalium terreſtrium immũ/doꝛum. quales ſunt qui propter amoꝛem terre noꝛum poſtponunt celeſtia. Jmmundiciã aque que eſt piſcium immundoꝛum dum facit ho/mines fluere per inmundas cogitationes cu/rioſe diſcurrere in ſciẽtys. ⁊ voluntari ĩ carnali/bus. Jmmundiciam aeris. ſ. volatilium immũ/doꝛum eoꝛum qui volant ⁊ querunt alta digni/tatum. Jmmundiciam ignis alieni: inuidie et pꝛeſumptionis quo combuſti ſunt Nadab et Abiu filij Aaron qui pꝛeſumpſerunt cuꝫ igne alieno dño offerre. q₂ beati imaculati in via.

¶ Quintum nocu/ .§.vi.

mentum peccati eſt: quia oſtendit hominem fa/tuum: vnde ⁊ deridendũ. Cõmuniter in libꝛis ſapientialibus peccatoꝛes ſtulti dicũtur. vnde quia peccatoꝛes ſemper in mũdo abundãt. Di/citur Eccle. j. Stultoꝛũ infinitus eſt numerus. ſtulticia contraria eſt ſapientie. Sicut ergo ſa/piens permaxime dicit qui bene iudicat de vl/timo fine hominis. ita ⁊ ſtultus qui male iudi/cat: ⁊ falſe de ipo vltio fine ſcilꝫ deo preponẽdo creaturam creatoꝛi: ⁊ bonum tpale eterno. Ex

Pecca/tor aſſi/milat' fatuo.

ſeptẽ oſtenditur peccatoꝛ fatuus. Ex via: ex cu/ra: ex menſa: ex domo ſua: ex pugna: ex gloꝛia: ex opere. ¶ Et pꝛimo ex via. Poſui vos vt ca/ſis. ait chꝛiſtus. Et cuꝫ opoꝛteat nos ambulare vel verſus hieruſalem ſupernaꝫ: vel verſus ba/bylonem infernalẽ. ⁊ veritas que mentiri non põt docuerit que ſit via ducens ad vtraqꝫ ciui/tateꝫ hieruſalem plenaꝫ omnibus bonis. ⁊ ba/bylonem plenaꝫ omnibus miſeriys dicẽs. Arta eſt via que ducit ad vitam ſcilꝫ via virtutum ⁊ penitentie. ⁊ pauci vadunt per eã. Et lata ⁊ ſpa/cioſa via que ducit ad moꝛteꝫ. ⁊ multi incedũt per eam. ſ. via vitioꝛũ ⁊ voluptatum. Peccatoꝛ eſt ita ſtultus q₂ cũ habeat eſſe certus de ſenten/tia iſta eligit potius incedere per viaꝫ peccato/rum per quã vt bos ad victimaꝫ ducit videns multos talem viaꝫ amplecti q̃ꝫ cũ modico labo/re in virtutib' ſe exercere. Vñ bene dicit Pꝛo/uer. j. Sapientiã ⁊ doctrinam. i. ſapiẽtie doctri/nam xpi ſtulti deſpiciũt. Sed in inferno poſiti dicũt. Nos inſenſati vitam illoꝛũ ſcilꝫ iuſtoꝛuꝫ aſperam eſtimabamus inſaniã: ⁊ finem eoꝝ ſi/ne honoꝛe. Ecce quõ cõputati ſunt inter filios dei. Sapien. v. ⁊ nos vt fatui inter filios diabo/li. Ex cura oſtendit fatuitas peccatoꝛũ. Fatuus enim reputatur qui nullam curam ſui vel ſuo/rum habet. Nec in infirmitatibus ſuis ⁊ ſuoꝝ aliquam curam per ſe vel alios ad ſanandũ ad/hibet. qnimmo freneticus extra ſe moleſte reci/pit curã habentes ſui ne pareat. Et vt dicit Eſa. xxxij. Fatuus fatua loquit: ⁊ cõtumelias inſerẽs eis qui repꝛehendũt vitam ſuam. Et ſic curam ſui vel familie ⁊ ſuoꝛum alicui cõmittit fatuoꝛ qui nec curare nouit alios nec ſeipſum. Famili/am filios cõmittit erudiendos laſciuis. Alexã/der magnus in pueritia ſub pedagogo leoni/de malis moꝛibus imbutus in adoleſcentia et iuuentute illos dediſcere nequit. O quãta ſtul/ticia in pꝛelatis: qui cõmittunt curam animaꝝ perſonis quibus non cõmitterent pecuniã nec foꝛte pomoꝛũ ſpoꝛtaꝫ bea. Bernar. ſic ſtulti eſti/mationeꝫ de maximis minimaꝫ: ⁊ de minimis maximaꝫ curam gerunt. Hi ſimiles cuidaꝫ fa/tuo epo qui ſollicitudinem maioꝛẽ oſtendit de cuſtodia calati piroꝛũ pleni: q̃ꝫ de multitudine animarũ ſui epiſcopatus. Cũ enim contuliſſet cuidam ſuo nepotulo archidiaconatũ: ⁊ pſen/tatum ſibi fuiſſet caniſtruꝫ ſuauium piroꝛum: querebat cogitans cui cõmendaret vt ſalua fie/rent. dixit dict' nepotulus archidiaconus. Do/mine mi cõmenda mihi. Cui epiſcopus. Non confido de te male mihi cuſtodires. Quidam autem magiſter ibi exiſtẽs ⁊ familiaris ait. O miſer que fatuitas iſta. Commiſiſti infinitũ nu/merum animarum: cui non audes committe/re calatum piroꝛum. ¶ Tertio ex menſa appa/ret ſtulticia vbi ſunt diuerſi cibi ⁊ potus toxica/ti: ſed melle vel zuccaro ab extra liniti: ⁊ in va/ſis aureis pꝛopinati. Certe omnino fatuus eẽt qui tales cibos ⁊ potus ſibi paratos. ⁊ tales de/claratos eſſe a fidedignis pꝛopter pulchꝛitudi/nem vaſoꝛum ⁊ dulcedinem ciboꝛum aliquem illoꝛuꝫ comederet cum moꝛs peſſima inde pꝛo/culdubio ſit ſecutura. Pꝛouer. j. Vſqꝫquo par/uuli diligitis infantiam. ſtulti ea que ſunt ſibi noxia concupiſcunt bea. Grego. Quid inſani/us q̃ꝫ pꝛo modica delectatiõe carnis eternis ſe obligare ſupplicijs. Jn huius figuraꝫ habetur Exo. q̃ꝫ qdam de pplo iſrael cuꝫ eſſent in deſer/to: paſti mãna ſuaui celeſti: appetentes delecta/tiones ciboꝛũ carnium: ignis conſumpſit eos duꝫ illos comediſſent. ps. Adhuc eſce eoꝝ erãt in oꝛe ipſoꝛum: ⁊ ira dei aſcendit ſuper eos ⁊c̃. ¶ Quarto pꝫ fatuitas peccatoꝛis. ⁊ oſtenditur ex domo ſua. ſ. mentis. qm̃ ſcilicet igneꝫ ponit in ea. vnde ſe ⁊ omnia bona ſua cõſumat ignẽ ſcilicet carnalis delectatiõis ire vel inuidie vel alterius peccati que conſumit in eo vitã gratie ⁊ omnia bona virtutũ. Job. xxxj. Jgnis eſt vſqꝫ ad conſummationẽ deuoꝛans ⁊ omnia germi/na eradicans. ſ. bonoꝛũ operũ. Sic ſardanapa/lus rex aſſyrioꝛuꝫ totus effeminatus ⁊ laſciuijs deditus. cum vidit ciuitatem ſuaꝫ obſeſſaꝫ ab exercitu ⁊ non poſſet reſiſtere: ſeipſum in do/mo combuſſit: cum omnibus ſuis rebus pꝛe/cioſis. Similis eſt huiuſmõi aui phenici: que antiquata multas radices aromaticas in nido

colligit ⁊ ſeipſam comburit. ¶ Quinto quia
cum ſit poſitus in pugna continua. quando vt
dicitur Job. vij. Militia eſt vita hominis ſup
terram. propter quod oportet arma habere. ſʒ
illud apoſtoli ad Eph. vj. Sumite armaturam
dei vt poſſitis reſiſtere aduerſus inſidias dia-
boli. Ita fatuus eſt qui proycit arma quibus ſe
poterat defendere. Unde phia boetio. Talia ti-
bi arma contuleramus que niſi prius abiecisſes
nunquam victus fuiſſes. Uel eſt negligens: quia p-
mittis latrones ſibi arma auferre: vnde poſſit
vulnerari. Superbia furatur ei calcaria timo-
ris mortis temporalis ⁊ eterne: ⁊ enſem timo-
ris diuie iuſtitie: ⁊ vulnerat in oculis. Inuidia
vulnerat in naribus ne odorem proximi bono-
rum ſuſtineat: ⁊ aufert ei loricam iuſtitie: que
connectit ſimul multos anulos ſcilicet virtu-
tes. Ira aufert ſcutum patientie ⁊ vulnerat in
auribus. Pigritia aufert equuʒ corporis ne co-
ratur ad laborem ⁊ vulnerat in pedibus. Aua-
ritia furatur lanceam mīe ⁊ pietatis elemo-
ſynarum ⁊ vulnerat in manibus. Luxuria au-
fert ⁊ cingulum ⁊ brachas continentie: ⁊ vul-
nerat in lumbis. Gula aufert galeam ſpei ſalu-
tis per quam cuſtodit corpus rationis. ¶ Se-
xto fatuitatem peccator oſtendit in gloria: p
momentana laude gloriam eternam poſtpo-
nens. Unde in numero eſt quinque fatuarum
virginuʒ: que accipientes lampades ſuas non
ſumpſerunt oleuʒ in vaſis ſuis. que ideo exclu-
ſe ſūt a gloria nuptiarum ſponſi. vt habetur para-
bolice Mat. xxv. ⁊ exponit beatus Aug. ſigna-
re eos ⁊ eas. que ⁊ ſi habeant in ſe integritateʒ
quinque ſenſuuʒ conſeruando. quaſi virgines
ex hoc lucentes vt lampades. per exempla ope-
rum exteriorum. tamen quia non habent oleū
in vaſis. i. letitiam ſpiritualem que exurgit in
cordibus ex pura intentione bonorum operū.
vt ſcilicet ſiant propter deum: priuātur gloria
eterna finaliter. ¶ Septimo in opere ſuo pec-
cator oſtendit fatuitatem. quia ſcilicet cum ha-
beat magnā ſarcinā pctōrum quā ferre nō pōt. ad-
huc addit alia que plus onerent. ſʒ illō Apoc.
vlt. Qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc. Exēplū
in vitaſpatrum. Oſtendit angelus homīes la-
borantes triplici fatuitate ſub his exemplis:
Oſtendit enim quēdam facientem ſibi faſcicu-
lum de lignis. ⁊ cum pre grauedine nō poſſet
illud ferre: adhuc alia ligna addebat. Secūduʒ
qui cūm aquam de puteo cū labore hauriebat
multo: hauſtam fundebat ſuper terram quē ab-
ſorbebatur ab ea. Tertiūm portantem trabem.
⁊ cum vellet cum ea intrare domum tenebat
eam ex tranſuerſo ſibiipſi ponens obiceʒ ad nō
valendūm intrare. Sic peccator fatuus eſt: qua-
dum habet multa grauia peccata cum oneran-
tia non minuit ea: ſed auget addendo alia. Se-
cundus eſt qui laborat ſatis pro gratie aqua ac-
quirenda ⁊ per incuriam eam amittit. Tertius
eſt qui per rigorem inobedientie ⁊ ſupbie vult
intrare in donum dei.

¶ Sexto pecca- .§. vij.

tum eſt timendum ⁊ fugiendum: quia ſpoliat
hominem cunctis bonis ſpiritualibus ⁊ ama-
ritudinem inducit ⁊ anguſtioſum facit. Quod
ſpoliatum ⁊ nudum virtutibus faciat. oſtendi-
tur Luc. j. dum dixit. b. Maria diuites ſcilicet
peccatis dimiſit inanes. vacuos ſcilicet bonis
Thren. j. Manum ſuam ſcilicet hoſtis diabo-
lus vel peccatum miſit ad omnia deſiderabilia
eius: ideſt precioſa auferenda. In huius figu-
ram Judicum. vj. habetur. quod per ſepteʒ annos
veniebant madianite in terram iſrael poſtquā
malum fecerant in conſpectu domini filij iſra-
el. ⁊ cuncta vaſtabant ⁊ nihil omnino relinque-
bant ad vitam pertinens. Sic demones pecca-
toribus malum facientibus ⁊ ſibi ſeruienti-
bus in ſeptem peccatis mortalibus faciunt: quia
ſpoliant animam virtutibus: nec relinquūt in
ea aliquid pertinens ad vitam gratie vel glo-
rie. ¶ Et que bona auferat diabolus: magis
particulariter oſtenditur per figuram in libro
Macha. quando ſcilicet antiochus peſſimus
tyrannus aſcendit hieruſalem. ⁊ intrans in tē-
plum abſtulit omnia precioſa eius. inde Antio-
chus interpretatur ſilentiuʒ paupertatis. ⁊ ſi-
gnificat diabolum ſeu peccatum. qui ſilet pau-
pertatem bonorum ſpiritualium. ad quam ani-
mam inducit. Intrat enim templum dei: ſcili-
cet cor cum ſuperbia contēptus dei. Et aufert
ſeptem genera bonorum ſpiritualium ibi figu-
rata. Primo quidem altare aureum. quod ſi-
gnat xpi dei ſapientiam. cuius guſtum pec-
cator perdit. Secundo aufert candelabrum cū
ſeptem lucernis: ideſt gratiaʒ ſpiritusſancti cū
ſeptem donis eius vel beatitudinibus. Tertio
furatur menſam propoſitionis in qua cōtinue
manebant. xij. panes propoſitionis. Et hec eſt
fides formata cuʒ. xij. articulis. Quarto aufert
de templo anime cortinas ſeu vela de quatuor
coloribus. Que ſignificat quatuor vtutes car-
dinales: prudentiam: iuſtitiam: fortitudinem:
⁊ temperantiam. Immo vaſa templi ⁊ libato-
ria: ideſt in quibus ſolida ponebantur. vt fari-
na vel panis ⁊ huiuſmodi. Et ſignificat perti-
nentia ad ſpem: que futuram beatitudinem fa-
cit prelibare. Phialas quoque in quibus conti-
nebantur liqda. vt vinum oleum ⁊ huiuſmo-
di. ⁊ ſignificant viſcera pietatis vt non liqſcat
lachrymis compunctionis deuotionis ⁊ com-
paſſionis. Mortariola etiam in quibus aro-

mata. vt thus ⁊ thimiama redigebatur in puluerem. que ſunt meditationes ⁊ affectiões humilitatis. que ceteras virtutes humiliant ⁊ q̄ſi in puluerem redigunt odoꝛiferum. dum humilis de ſe ſentit virtuoſus. Quinto vela ſeu coꝛtinas de ſagis cilicinis: ideſt fructū ſeu op⁹ penitentie ⁊ auſteritatis. Sexto oꝛnamentum aureuʒ: ſcilicet charitatis ⁊ coꝛone p̄mia. Septimo aufert vaſa concupiſcibilia: ideſt opera facta in gratia quoad meritū duʒ moꝛatur in peccato. His bonis erat ſpoliatus ille pauper. De quo dicitur Apo.iij. Dicis quia diues ſum ⁊ locupletatus: ⁊ nullius egeo: ⁊ neſcis q2 miſer es pauper cecus. ⁊ nudus. Quod amaritudinem inducat peccatum. habes Hiere.ij. vbi dicit dominus anime peccatrici. Scito ⁊ vide quia malum ⁊ amarum eſt tibi dereliquiſſe te deuʒ tuuʒ: ſcilicet per peccatuʒ ⁊ timoꝛē eius non eſſe apud te. Malum quidem eſt quod eſt priuatio boni ſcilicet virtutum. vt dictum eſt. Amaruʒ: quia inquietudinē ⁊ punctioneʒ inducit. Unde philoſophus dicit ꝙ omnis malus impletur penitudine propter remoꝛſuʒ ſcilicet conſcientie Eſa.lvij. Coꝛ impij quaſi mare feruens quod quieſcere non poteſt ⁊ .b. Aug. in lib. confeſ. Iuſſiſti domine ⁊ ſic: vt omnis inoꝛdinatus animus ipſe ſibi pena ſit ideſt ſpargit deus amaritudines ſuper illicitas cupiditates. b. Amb. O q̄ magna eſt amaritudo peccatoꝛuʒ meoꝛuʒ. pro qua tollenda tanta fuit neceſſaria amaritudo ſcilicet paſſionis ⁊ moꝛtis chꝛiſti. Uerū in nutriti in peccatis non ſentiūt iſtaʒ amaritudineʒ: quia ſimiles facti ſunt piſcibus maris. qui propter aſſuetudinē nutrimenti ex aqua maris amara ſeu ſalſa eſtimant aquaʒ illaʒ dulceʒ. Similes etiā ſunt mulieri pregnanti. cui amara ſapiunt: ⁊ ſuauia faſtidiunt. Si qui conceperunt doloꝛeʒ ⁊ pepererūt iniquitateʒ ponunt dulce in amarū: amaruʒ in dulce. vt dicitur Eſa. v. Et hoc propter palatuʒ infectū febꝛe peccati. Legitur ꝙ cuʒ quidaʒ fatuus audiret multuʒ cōmēdare falconeʒ domini ſui de bonitate: occidit euʒ ⁊ comedit. Et cū plangeretur ab amicis domini ⁊ cōmendaret ob eis de bonitate: neſcientes quid actū eēt de eo dixit fatuus. Falſum eſt. quia ego comedi euʒ cuʒ audireʒ tantuʒ cōmendare putans eē ſuauiſſimuʒ cibuʒ: ſed nunquaʒ comedi amarioꝛes carnes. Sic hoīes fatui credentes inuenire multaʒ dulcedineʒ in peccato in fine inueniunt multaʒ amaritudineʒ. ¶ Unde legitur de quadaʒ virgine que diu caſte vixerāt. ⁊ cuʒ inſtigaretur a diabolo de luxuria ad experiendaʒ delectationeʒ eius maximaʒ. ⁊ quidā etiaʒ viuens honeſte nimis familiariter cuʒ ea conuerſaretur etiā virgo. tentatus ⁊ ipſe ad experiendū huiuſmodi delectationē. Demum victi a diabolo cōmixti ſunt ſimul. Qua delectatiōe experta ad tantaʒ amaritudineʒ deuenit ꝙ virginitateʒ amiſiſſet propter tā vilem ⁊ turpem ⁊ momentaneam delectationem ꝙ pre amaritudine moꝛtua eſt.

Pctm̄ c̄tum amaritudinē īducit

Exēplū

¶ Septimo ⁊ vl. .§.viij.

timo peccatuʒ facit hoīeʒ monſtruoſuʒ ⁊ variū ſeu inſtabilē Thꝛen.j. Peccatuʒ peccauit hieruſalē propterea inſtabilis facta eſt. Unde ⁊ cayn poſt peccatuʒ ait dn̄o. Ecce eijcis me hodie a facie tua. vagus ⁊ profugus ero ſuper terraʒ. Et poſtea dicitur ꝙ poſuit dn̄s ſignuʒ in cayn. Et hoc fuiſſe dicitur. quia erat tremulentus ſeu paralyticus quod eſt quid monſtruoſuʒ. Unde ⁊ .b. Aug. in viij. lib. de ciui. dei. narrat de quadā matrona vidua. que cuʒ a filijs ſuis quos decē habebāt fuiſſet offenſa propter quod eos maledixit. ſubito omnes talis infirmitas apphendit vt oīa coꝝ mēbꝛa tremoꝛe quaterentur quod erat ita monſtruoſuʒ: vt oīuʒ aſpectus ſe conuerterent. Nonne valde monſtruoſuʒ eſſet ſi vnus hō eſſet qui haberet in ſe de natura ⁊ pꝛietate diuerſoꝛuʒ aīaliuʒ. vt ſcilicet caput haberet hoīs. ſed mēbꝛuʒ aliquod leonis: aliud aſini: aliud poꝛci: aliud canis: aliud vrſi. ⁊ huiuſmodi. Sic euenit ait philoſophia Boetio in lib. de philoſophica conſolatione. vt quē pꝛobitate deſerta diuerſis vitijs transfoꝛmatū videas cū in diuinā conditionē tranſire non poſſit. vertatur in beluā. ⁊ leo quidē efficitur p ſuperbiā: poꝛcus per luxuriā: vꝛſus per gulaʒ: et vulpis per doloſitatem: ⁊ ſic de alijs. Et permaxime monſtruoſuʒ aīal eſt prelatus. ⁊ quicūqʒ rectoꝛ male vite ⁊ exēpli. Unde .b. Ber. Monſtruoſa res eſt gradus pꝛimus ⁊ animus imus Sedes pꝛima: vita infima. Lingua magniloqua: manus ocioſa. Uult⁹ grauis act⁹ leuis ⁊c. ⁊ Eſa. xxxiiij. dicitur de peccatoꝛibus. Oꝛient in domibus eoꝝ: ideſt conſcientijs ſpine ⁊ vrtice. ⁊ paliur⁹ in munitiōib⁹ eius. Et erit cubile leonū ⁊ paſcua ſtrutionū. ⁊ occurrēt demonia onocētaurus ⁊ piloſus. ⁊ clamabit alter ad alterū. Ibi cubabit lamia ⁊ inuenit ſibi requieʒ. Ibi habuit foueā ericius ⁊ enutriuit catulos ſuos. Ibi ꝯgregati ſunt milui alter ad alteruʒ. Et paulo ſuperius dicit. Et ibix ⁊ coruus habitabūt in ea. Hec aīalia ſignificāt diuerſa vitia peccatoꝝ per que illis aſſimilāt. Similis ē peccatoꝛ mōſtruoſo euāgelico. q ſimul erat demoniacus: cecus: ſurdus: ⁊ mutus. quē dn̄s ieſus ſanauit Luc. xj. Nā peccatoꝛ cecus eſt: q2 nō videt finē ſuū ⁊ piculū vel monoculus ſicut in quibuſdā ptibus dr̄r hoīes mōſtruoſi. q2 nō hnt niſi vnū oculū. ſ. ad terrena. Surdus eſt q non

audit diuina precepta. Mutus eſt qui non fatetur peccata ſua: nec deum laudat in operibꝰ ſuis. Demoniacus furys ab eo agitatꝰ ad omnia mala. Et breuiter peccatum facit hominez non ſolum demoniacum: cecuz: ſurdum: ⁊ mutum. ſed omni miſeria miſeruz. Prouerb. xiiij. Miſeros facit populos peccatū. b. Aug. Quid miſero miſertus: non miſerente ſe. Et ideo dicitur. Miſerere anime tue fili placens deo: ſcz amouendo a te miſeriam peccati.

⁋ Timendum eſt in preſenti propter ſeptem pericula. Capitulum. vij.

SEcundo timenduz eſt in preſenti propter periculorum multiplicitatem. Sed timore initiali vt meritum quis conſequatur ⁊ premiuz. ꝓpter quod dicitur. Prouerb. xxviij. Beatꝰ vir qui ſemper eſt pauidus. Qui vero mentis eſt dure corruet in malum. Econtra. b. Hierony. Ego omnia tuta timeo. Utiqꝫ timenduz eſt nobis. quia hoc mare magnum ⁊ ſpacioſum manibus ideſt demonibus. ait pſal. Eſt hoc ſeculū in quo verſamur. Sed vt dicitur Eccli. xliij. qui nauigant mare enarrant pericula eius. q̄ vtiqꝫ tanta non ſunt in materiali mari. quāta in mūdi inhabitatione. ⁊ hoc ex ſeptem.

⁋ Ex eorum immanitate.
⁋ Ex hominum fatuitate.
⁋ Ex conditionis fragilitate.
⁋ Ex malorum ſocietate.
⁋ Ex temporis qualitate.
⁋ Ex ſubmerſionis propinquitate.
⁋ Ex paucorum euaſibilitate.

⁋ Et primo pericu- .§. i.

lum in mari propter ventorum vehementiam ⁊ contrarietatez Dañ. vij. Et vidit quatuor vētos pugnantes in mari: ideſt vanus timor: vanas ſpes: vanus dolor: ⁊ vanum gaudium. Secundo periculoſum eſt propter monſtruoſorum diuerſitatem que monſtrua deſignanſ Dañ. iiij. per quatuor beſtias que ſurgebāt de mari. Prima ſimilis leoni ſignificat ſuperbiā Secunda ſimilis vrſo ſignificat carnalem voluptatem concupiſcentie. Tertia ſimilis pardo auaritiam. Quarta dentes habens ferreos: crudelitatem ⁊ maliciam. Uel ſignificāt quatuor genera perſecutionum in mundo: ſcilicet tyrannorum per cruciatus: hereticorum per doctrinam: hypocritarum per fictam vitam ⁊ antichriſti. ⁋ Sunt ⁊ in hoc mari alia monſtra: ſcilicet ſyrene cantantes ſuauiter: ideſt piſces in mari. He habent voces ⁊ ſuauiter cantant: vt faciant homines nauigantes obdormire ⁊ inde nauem perire. Hos qui ſunt adulatores debemus. vt ait Hierony. ſurda aure tranſire. ad modum vlyxis ſapientis qui dicitur aures obturaſſe ne audiret voces earum. Adulatores. n. hmōi ⁊ blādi malorū ſuaſores. ad quorum cantus. i. ſuaſiones hoies ſe ꝓduciūt in pericula mūdi: ne audianſ obturāde ſunt aures mētis ꝯſideratiōe deformatis peccati tanq̄ȝ pice. ⁊ de hoc mari alia beſtia monſtruoſa exurgens malicie ⁊ inobedientie. de qua dicitur Apoc. xiij. Uidi beſtiam de mari aſcendentem que habebat ſeptem capita ⁊ decem cornua. Capita ſeptem ſunt. vij. vitia capitalia. Decem cornua ſūt tranſgeſſiones. x. preceptorum legis: per que pugnat diabolus contra nauigantes hoc mare: vt faciat perire. ⁋ Tertio ſunt in mari pericula propter peccatorum ponderoſitatem: cuȝ quibus ſunt ⁊ natant ſeu nauigant per mare. Qñ enim nauis eſt nimis onerata: ⁊ ꝑcipue ex urgēte tēpeſtate niſi alleuiareſ ſubmergereſ. Onerat nauim alicuius congregationis peccatum graue aliquorum. ſicut nauis in qua nauigabat iudas cum apoſtolis in mari galilee periclitabatur. b. Amb. Caueamus proditorez iudam ne per vnum multi fluctuemus. xxiiij. q. j. non turbatur. ⁋ Quarto eſt magnum periculum propter vaſis debilitatem. Eſt. n. corpus humanum ⁊ ſenſualitas fragilior omnī. vitro. Sed ⁊ nauis iſta eſt perforata ita ꝙ intrāt paulatim aque tentationum ⁊ malarum delectationum vſqꝫ ad animaȝ per foramina quinqꝫ ſenſuum. Et ſic paulatim ⁊ quaſi guttatiȝ aque intrant in nauim per rimas. ⁊ niſi euacuarenſ: ita augerentur ꝙ nauim ſubmergerent. Ita ēt ⁊ minima peccata niſi expellantur de mente per contritionem ⁊ alios pios modos ita aggrauant mentem ꝙ de facili poſſit quis ſubmergi in infernum per mortale. Unde. b. Augu. Quod facit fluctus irruens hoc ſentina neglecta. ⁋ Quinto oſtenditur periculum ꝓpter defectum neceſſariorū ad viuendū ⁊ nauigandum. Carent. n. virtutibus per quas vt per inſtrumenta habent duci. Carent ēt vento grate aure ſpiritusſancti: ſine quo non poteſt nauis procedere in bonum. Carent nutrimento ſpiritualiū conſolationū. ⁋ Sexto oſtenditur periculū propter eoꝝ varietatē. Numerat. n. apoſtolus varia pericula in que incurrit quibꝰ ſpiritualiter plenus eſt mundus. j. Cor. xj. Periculis fluminū carnaliū motuū ad voluptates: periculis latronū demonū vel ſuperbie ⁊ inanis glorie qui furantur theſauros ſpiritualiū bonoꝝ. Periculis ex genere: ideſt conſanguineorū: propter nimiaȝ ad eos affectionē. Periculis ex gentibus: ideſt infidelibus verbis vel factis inſtigantibus ad errores. Periculis in ciuitate: ex diuerſis officijs in iudicando: ⁊ nō.

ē. ēt pēna ti. iij. c. vij.

recte ⁊ ciuiliter conuerſando. Periculis in ſolitudine: per accidiam ⁊ preſumptionem ſuiipſius: ⁊ propriam voluntatem ſequendo. Periculis in mari in ſtudio ſacre ſcripture que mare dicitur non ſane intelligendo: ſed falſo vt heretici. Uel in mari tribulationum ne deficiat. Uel penitentie ne recte agat. Periculis in falſis fratribus: idest hypocritis ⁊ doloſis ſimulantibus ſe amicos ad decipiendum ⁊ nocendum. ¶ Septimo oſtenditur periculū propter perplexitatem ⁊ implicationem malorum adinuicem. Aliquando enim quis eſt ita implicatus in aliquo negocio vt non videat modum euitādi. quin alterum malorum incurrat Et dum vnum vitium vult euadere: in aliud inuoluitur. ſicut volendo vitare vanam leticiam incurrit accidiam ⁊ econtra. Unde legitur in vitaſpatrum ꝙ beatus Antonius vidit mundum totum plenum laqueis ſeinuicem connectentib[9]. Et cū clamaſſet Anto. O qs iſtos euadet. Uox de celo ad eū facta ē. ſola humilitas.

¶ Secundum vn . . §. ij.

de oſtenditur magnitudo periculi huius mundi. propter quod ſemper in timore manendū eſt. Juxta illud. Niſi te nueris te inſtanter in timore domini cito ſubuertetur domus tua ſcilicet conſcientie. Eſt fatuitas hominum non videntium vel curantium de periculis: propter quod ſequitur in eis quod dicitur Eccli. iij. q amat periculum incidit in illud. Et hec fatuitas oſtenditur ex ſeptem. ¶ Primo quia non vitant nec formidant homines ipſa pericula: nō attēdētes illud poete. Felix quem faciunt aliena pericula cautum. Sicut balaam ariolus aſſuetus monſtris. monſtra viſa nec ſtupebat nec formidabat. Jta iſti qui periclitantium viſa pericula non vitant ſimiles ſunt latronibus qui cum vident aliquem de latronibus ſocijs ſuſpendi. non propter hoc dimittunt furta. eſtimantes illud ſibi non eſſe venturum. ¶ Secūdo apparet fatuitas hominum: quia non ſolū non timent: ſed nec ſentiunt pericula in quib[9] ſunt ad modum ebriorum ⁊ dormientium. hi ſunt ſimiles ione propter cui[9] peccatū nauis periclitabatur. Alij omnes clamabant ⁊ timebant attendentes periculum ſubuerſionis nauis. Jpſe ſolus in ea tempeſtate ⁊ periculo dormiebat Jone. ij. ⁊ ideo alijs innocentibus euadentibus: ipſe ſolus remanſit in periculo abſorptus a cete. ⁊ Prouerb. xxiij. Eris quaſi dormiens in mari ⁊ quaſi gubernator amiſſo clauo. ¶ Tertio apparet ex hoc quia non ſolum non ſentiunt periculū: imo ēt ipſū diligunt: adeo ꝙ ſe ſciēter in illud impingunt ⁊ immergunt: currentes ad loca que ſciunt ſibi perículoſa: ad loca vbi ſunt occaſiones peccatorū: ⁊ in ſpectaculis mulierū ⁊ huiuſmodi Prouer. vij. De feneſtra domus mee proſpexi: ⁊ ecce video vecordem: ⁊ mulier occurrit ei in habitu meretricio ad capiēdas animas. Et paulopoſt. ⁊ ſequitur eam quaſi bos ductus ad victimā: ⁊ agnus laſciuiens. Et velut ſi auis feſtinet ad laqueum ⁊ neſcit ꝙ de periculo anime agitur. ¶ Quarto quia non ſolum pericula amant: ſꝫ periclitantibus ſe illaqueāt vt ab eis auelli nequeant: ad modum eorum que cum ſint in periculo ſubmerſiōis aliqui vt fatui volētes eos liberare mittunt ſe in aquis illos apprehēdendo: ⁊ cum illis ſe ſtringendo. Sed taliter aſtringuntur ꝙ pereuntes nunquam eos dimittūt: immo ⁊ cum eis pereunt. ſicut accidit cuidam vt in vitaſpatrum legitur. ꝙ cum ſeculum deſeruiſſet ⁊ in heremo deo ſeruiret: apparuit ei diabolus in forma viatoris cum multis litteris. dicens ſe miſſum a ſuis conſanguineis eo ꝙ mortui eſſent ſui ⁊ dimiſiſſent ei magnā hereditatem pauperibus diſpenſandam. niſi ipſe illuc iret: multa ſcandala orirētur de ſubſtātia illa. quod ille incautus pergens ad ciuitatē pro huiuſmodi re ſedanda ⁊ ſubſtantia erogāda: inuenit omnes incolumes. qui tamen rogatus ab eis vt cum ipſis remaneret: acquieſcens ſeculo ſe totum dedit. ¶ Quinto qꝛ cum deberent ſe exonerare ⁊ explicare ab impedimentis in periculo ſiti. ad motum aquarū tumentium: vt nudi ⁊ expediti liberius poſſint natare ⁊ euadere ipſi ecōtrario magis ſe onerant ⁊ implicant rebus temporalibus ⁊ nociuis. j. Ti. vj. Qui volunt diuites fieri incidūt in tentationes ⁊ laqueum magnum diaboli ⁊ deſideria multa inutilia: que ducunt hominē ad interitum. ¶ Sexto quia cum ſint in periculo: deum non excitant nec adiutoria aliorū vocant: ſine quibus euadere nequeunt. Sꝫ potius volentes eos a periculo liberare cōtēnūt. Et etiam eos quos vident ſibi non acquieſcere ⁊ pericula fugere eorum monita irrident. ſimiles ſunt iſti duobus generis loth. quos cū admonuiſſet vt diſcederēt de ciuitate peſſima ne inuoluerentur in periculo: in perditione illorum de ſodomis non acquieuerunt. ſed viſus eſt eis per riſum loqui. ⁊ ideo inciderunt cum illis in perditionem. ¶ Septimo non ſolum diuinum adiutorium vel ſanctorum non aduocant: ſed eos ad iracundiam contumelijs prouocant: ⁊ vt maris delphines in tempeſtate ſaltant: ⁊ vt frenetici in ſuis periculis exultant. ⁊ eos quos non vident inuolui periculis: inſenſatos ⁊ inſanos reputant Sapien. v. Nos inſenſati vitam illorum eſtimabamus inſaniam.

Tertio oſtendi- .§.iij.

tur ꝙ homo ſit in magno periculo propter cō-
ditionis fragilitatem. Job.xiiij. Homo natus
de muliere breui viuens tempore: repletur mul-
tis miſerijs qui quaſi flos egre. ⁊ cōte. ⁊ fu. ve.
vm. ⁊ nū. in eo. ſta. permanet. Idez Job. iiij. Ec
ce qui ſeruiunt ei non ſunt ſtabiles. ⁊ in ange-
lis ſuis inuenit prauitatez. ſcilȝ qui ceciderūt.
⁊ quanto magis qui inhabitāt domos luteas:
⁊ terrenum habent fundamentum. Domus lu-
tea eſt corpus in quo ſunt quatuor pugiles cō-
tinue pugnantes ad inuicem quatuor ſcilicet
humores. calidum: frigidum: humidum: ⁊ ſic
cum. ⁊ ſi vnus cōtra alium vicerit exceſſiue ſu-
perabundans: infirmatur corpus ⁊ demuȝ do-
mus lutea corruit. et ſi male vixit ad ſuſpendiū
eternum trahitur. Unde dicitur in lib. de ſeptē
donis ꝙ quidam rex queſiuit a quodam philo
ſopho de quinqȝ queſtionibus que faciunt ad
propoſitum ad oſtendendum fragilitatem con
ditionis humane ⁊ exinde magnum periculū:
ad quaruȝ ſingulas rndit. ¶ Et prima fuit qd
eſt homo. Et rndit phs. Mancipiuȝ dicitur mor
tis: hoſpes loci: viator tranſiens. Mancipium
dicitur: q: manum mortis euadere nequit. Et
q: mors omnes dies eius ⁊ labores rapit. Ho-
ſpes dicitur loci: quia cito obliuioni traditur:
licet cum gaudio recipiatur. Ac etiam quia pa-
ſcens ⁊ potans nihil ſmane de hoſpitio vel re-
bus hoſpitij portare permittitur. ⁊ quia in in-
troitu in hoſpitium multa ei promittūtur ſua-
uia que non ſoluūtur ſeu exhibentur. Dicitur
quoqȝ viator tranſiens. quia ſiue dormiendo ſi
ue vigilando ſiue comedendo vel loquēdo nec
per momentuȝ quieſcit quin currat ad mortē.
¶ Secunda queſtio fuit. Cui ſimilis eſt hō. Et
phs. Similis eſt aceruo niuis. roſe matutine

Homo quibus aſſimilatur.

pomo nouo. Aceruo niuis: quia vt aceruus ni-
uis modico calore cito in aquam de qua fuerat
reſoluitur. ſic homo genitus de putredine mo
dica infirmitate in eam reuertitur. Roſe matu
tine: quia in iuuentute habens colorez viuidū
in veſpere ſenectutis habet marcidum. Pomo
nouo: q: dum in arbore pendens ad crementū
debituȝ peruenire creditur: verme interius ex
orto corroditur. ⁊ ſubito corruens inutile effi-
citur. ⁊ ſic frequenter homo in pueritia ſua ſu-
bita infirmitate ⁊ morte punctus inutilis ſuis
inuenitur. ps. cxliij. Homo vanitati ſimilis fa
ctus eſt. ¶ Tertia queſtio eſt. quomodo ſe ha-
bet homo. Reſpondit philoſophus. Ut lucer-
na ad ventum que cito extinguitur: ⁊ vt ſcintil
la in mari que cito ab vndis abſorbetur. Sapi
en. v. Ut ſpuma gracilis que cito a procella di-
ſpergitur. vt lanugo que ſubito a vento rapitur.

¶ Quarta queſtio eſt. vbi eſt homo. Reſpōdit
phs. In bello multiplici ⁊ diuerſo. q: in ſe ha-
bet bellum inteſtinum ⁊ remordentis cōſcien-
tie ſi eſt in peccato. In proprio corpore hȝ bel-
lum ciuile ⁊ vicinum quatuor elementoruȝ pu
gnantium ad inuicem per contrarias qualita-
tes vt. ſ. dictum eſt. Quodlibet quatuor elemē
torum vult eum ſibi vendicare ab alio: ⁊ per h
pugnat cum alijs vt predominetur. Terra vt fiat
melancholicus. Aqua vt fiat phlegmaticus. Aer
vt fiat ſanguineus. Ignis vt fiat cholericus. Qd
libet horum in homine ⁊ pro homine pugnat
⁊ contra aliud. ⁊ quodlibet horuȝ pro viribus
alteri repugnat. Tertium bellum eſt rerum ex-
tra concupiſcibilium que bellant alliciendo vt
per ea homines ſe a deo auertant ⁊ ad ſe per in
ordinatum affectū conuertant. ¶ Quinta que
ſtio eſt cuȝ quibus ſocijs eſt homo. Reſpondit
phs. cum ſeptez qui frequenter eum moleſtāt.
⁊ hi ſunt fames: ſitis: calor: frigus: laſſitudo: in
firmitas: ⁊ mors. Et vt iſtis ſatiſfaciat homo:
frequenter deum offendit.

Quarto appa- .§.iiij.

ret periculū magnum: vnde ⁊ timenduȝ ppter
malorum ſocietatem. quia homo naturaliter ē
animal ſociale ⁊ ciuile: ideo cōmuniter delecta
tur conuerſari cum alijs. Sed quia pauci ſunt

Male ſocietas eſt timenda.

electi: ⁊ multi ſunt qui incedunt per viam latā
vitiorum que ducit ad perditionem. ideo vitā
da eſt ſocietas hominum familiaris: niſi notuȝ
ſit eos eſſe bonos. Nam vt dicit ps. Cuȝ ſancto
ſanctus eris: cum peruerſo peruerteris. xxviij.
q. j. ſepe malorum conſortia ad crimē inducūt
innocentes. Unde Petrus aplſ cum fuit inter
bonos. ſ. ſocios ſuos apoſtolos ɔfeſſus eſt chri
ſtum dicens. Tu es chriſtus filius dei viui. Sȝ
cum reperit ſe cū perfidis iudeis in domo cay
phe chriſtum negauit ⁊ peierauit. Conſidera-
tes ſancti viri pericula conuerſationis huma-
ne ſolitudinē querebāt. Sic Joannes baptiſta
antra deſerti teneris ſub ānis ciuiū turmas fu
giēs petijt: ne leui ſaltē maculare vitaȝ famine
poſſet. Adā cū eēt ſolus nō eſt puaricatus. Aſſo-
ciatus aūt ne ɔtriſtaret ſociā Euam ei acqeuit in
trāſgreſſ ōe pcepti. Sen. Quotiēs inter hoies
fui: minus hō fui. Sic iudas machabeus cum
fratribus magis elegit vitā ducē in deſerto ſenē
cibo veſcētes q̄ȝ cū hoſtibus in ciuitate ɔclinātibus
a lege dñi. Xp̄s ēt reſurgēs a mortuis nō legitur
ɔuerſatus fuiſſe cū malis: ſȝ tm̄ cū bonis. vt di-
ſcipulis qbus ſepe apparuit. Sed ⁊ Apoc. xij.
dicitur ꝙ draco traxit tertiā partē ſtellarum de
celo in terram cauda ſua. Prima pars ſtellarū.
ideſt angelorū eſt eorum qui voluerunt deo cō
templando aſſiſtere. Scōa pars eſt eoȝ qui pa-

ꝛati ſuerant ei miniſtrando obedire. Et hi non
ceciderunt: ſed in veritate ſteterunt. Tertia pars
eſt eoꝛum qui parati ſuerunt diabolo conſenti
re eum imitando in ſua ſuperbia: non recogno
ſcentes ſeu expectantes ſuam gloꝛiam a deo. ꝛ
ſic cum mala ſocietate tracti ſunt in pꝛoſundū
laci cum dꝛacone luciſero. vnde traxerunt exē/
plum imitationis male. Pꝛopterea deus pꝛo/
hibuit populum iſrael contrahere matrimo//
nia cum gentilibus: ne ex eoꝛum ſocietate ad/
diſcerent ſuperſtitiones eoꝛum. Deſcendētes
ex Seth filio tertio Ade: qui dicuntur filij dei:
quia boni erant: cum cōmiſcuerunt ſe cum de/
ſcendentibus ex Cayn que dicuntur filie homi
num que male erāt: inde effecti ſunt mali ꝛ de
diti vitijs carnalibus: pꝛopter que deus imiſit
diluuium Geñ. vj. Unde Eccli. xiij. Qui tetige
rit picem inquinabitur ab ea. ꝛ cōmunicauerit
ſuperbo: induet ſuperbiam. Et ſicut in tēpoꝛa/
libus mundus eſt plenus periculis deceptio//
num: ita in ſpiritualibus. Pꝛopter quod dicit
Hiere. ix. Unuſquiſqꝫ a pꝛoximo ſuo caueat. ꝛ
in omni fratre ſuo non habeat fiduciā. qꝛ om//
nis frater ſupplantans. Exemplum de illo pꝛo
pheta qui ſuit miſſus a deo de iudea in Sama
riam: vt repꝛehenderet Hieroboam de idola//
tria ſua. Cui cum dominus pꝛecepiſſet ne co//
mederet in Samaria accedens illuc ꝛ intrepi/
de arguens ꝛ publice regem Hieroboam ꝛ ex
tenſam manum ſeu brachium regis vt capere
tur areſactam ſanauit. nec oblata munera reci/
pere voluit a rege. Poſtea cum reuerteretur q
dam falſus pꝛopheta ex parte dei ſuaſit ſibi vt
rediens Samariam comederet cum eo: quia
deus ſibi hoc mandauit. quod credens cū ſal/
ſum eſſet cum comederet cum ipſo pꝛopheta
inuitante per eundem ſibi declaratum eſt ſe de
ceptum pꝛopter quod puniretur pꝛout accidit
quia ſuffocatus eſt a leone in via. iij. Reg. xiij.
Joſeph ſanctus vēditus a fratribus in egyp/
tū: cum fideliter tractaret bona domini ſui ſal/
ſo accuſatus ab vxoꝛe patroni: quia noluit ſibi
opere nephario aſſentire: cum tamen per mul
ta eum queſiſſet ad hoc inducere. vt habet in
lib. de. xij. patriarchis. incarceratus eſt. Lꝫ po/
ſtea deo operante mirabilr̄ eſt exaltat⁹. ¶ Nar
Exēplū rat Petrus alphon. ꝙ cum quidam diues ami
ſiſſet vnum ſacculum aureoꝛum in quo etiam
erat ſerpens ſculptus de auro. fecit per pconeꝫ
clamari ꝙ qui inuentum reſignaſſet ei dona//
ret ſibi decem floꝛenos. Hunc igitur ſacculuꝫ
quidam pauper inuenit: ꝛ inuita vxoꝛe ſua re/
ſtituit diuiti illi. Dolens autem diues ꝙ paup
haberet de illis decem aureos pꝛout pꝛomiſe//
rat accuſauit ipſum coꝛam iudice dicens in ſac
culo illo erant duo ſerpentes aurei: ꝛ vnum ſo
lum reddidiſſet. Conſultus autem ſuper hoc
quidam philoſophus qui dicebatur auxilium
miſeroꝛum: dixit. Diues pꝛobus homo videt:
nec videtur veriſimile ꝙ debeat mentiri. paup
etiam iſte fidelis: quia potuit ſibi retinere pe//
cuniam illam: ꝛ tamen reddidit. ꝛ ſic videtur
fidelis ꝛ veridicus. Secundum ergo dictum
diuitis iſte non eſt ſacculus eius. ex quo ibi tm̄
vnus eſt ſerpens aureus: ꝛ in ſuo erant duo. re
tine ergo eum tu pater quouſqꝫ inueniat ſac//
culus diuitis in quo ſunt duo ſpētes. Qua p
cepta ſententia iudicio ſaſtus eſt ſe falſum di//
xiſſe diues: qꝛ ſcꝫ ibi nō erat niſi vn⁹ ſerpēs: ſꝫ
hoc fecerat ne paup illos. x. floꝛenos haberet.

¶ Quintum appa/ .§.v.
ret mūdus periculoſus ex tempoꝛis qualitate Pericu
Dicit enim apoſtolus. ij. ad Ti. iij. In nouiſſi// loſuꝫ ē
mis tempoꝛibus inſtabunt tempoꝛa periculo/ pñs tē/
ſa. Erunt enim homines ſeipſos amantes: cu/ pus pp
pidi: elati ꝛc. Tempus itaqꝫ periculoſuꝫ ē quo q̄tuoꝛ
ad coꝛpoꝛa ꝛ cauſatiuum infirmitatum: quan/
do ſimul ꝛ ſemel eſt nimis calidū ꝛ frigidū et
ſiccum. Sic ſpiritualiter eſt in hominibus mo
dernis qui ſunt in nouiſſimo tempoꝛe quando
nimius caloꝛ cupiditatis deſiccat humoꝛē gr̄e
ꝛ charitatis: vnde quia non habent humoꝛem
oꝛto ſole tribulationis vel oblate pꝛoſperitatis
aret in eis pꝛopoſitum bone voluntatis. Erūt
enim homines ſeipſos amātes ꝛc. Uix in mū/
do iam amatur aliquid pure pꝛopter deum: ſꝫ
oīa pꝛopter pꝛopꝛium cōmodū. ¶ Periculo/
ſum tempus eſt pꝛopter abūdātiam ſiccitatis:
ſcꝫ ex ingratitudine. Eſt enim ingratitudo ven
tus vrens deſiccās fontem diuine pietatis: flu
enta gratie ꝛ roꝛem miſericoꝛdie. Unde in di/
cta auctoꝛitate dicitur ingrati ſceleſti ſine affe/
ctione. Jngratitudo fuit cauſa deſtructiōis hie
roſolymoꝛum. vt patet Luc. xix. cum chꝛiſtus
dixit. Nō relinquēt in te lapidem ſuper lapidē
qui nō deſtruetur eo ꝙ nō cognoueris tēpus
viſitationis tue Hiere. viij. Miluus cognouit
in celo tempus ſuum ꝛc. Populus autem me
us me nō cognouit Ber. Recolēs ī coꝛde meo
toꝛpoꝛē: toꝛpoꝛēqꝫ hoꝝ miſerabiliū tēpoꝝ: in
memetipſo ꝯfundoꝛ. Cui. n. modernoꝝ īferat
tātū gaudiū tātoꝝ beneficioꝝ exhibitio: quā//
tū antiqs pr̄ibus ſola pmiſſio. Uidet ꝙ iā mū/
dus ſit in pedibus ſtatue. de qua Dañ. ij. d̄ ꝙ
ꝯiungebat ferrū teſte. qđ ſignificat: qꝛ in fine
erūt hoīes abſqꝫ fide ꝛ pace ꝛ ſicci gr̄a grati/
tudinis. ¶ Tertio eſt piculoſum ppter abūdā
tiā frigiditatis: que ꝯḃit hoīem ꝛ ipedit a mo
tu bonoꝝ operū. Sicꝫ frigidā ciſterna facꝫ aquā
Sic frigidā facit malicia aīam ſuā. Uñ xp̄s de
vlti. tpe ait. Qm̄ abundabit iniqtatis refrige//

ſcet charitas multoꝛum. Et ex hoc efficiuntur homines pigri ad bene operandum. Unde in Prouerb. Propter frigus piger arare noluit: ideo mendicabit eſtate. Econtra. Amoꝛ enim dei nunquam eſt ocioſus. operatur enim magna ſi eſt ſcilicet operari facit. Si operari renuit amoꝛ non eſt. Amoꝛ enim dei qui eſt huic frigiditati contrarius: comparatur igni qui nunquam dicit ſufficit. Sic ignis diuini amoꝛis ſemper ad alia ſe extendit. ¶ Quarto eſt periculoſum tempus propter ſuperabundantiam humoꝛis: ideſt voluptatum carnalium. Unde dicitur in dicta auctoꝛitate apoſtoli. Uoluptatum amatoꝛes magis ꝙ dei. Aptiſſime conuenit huic tempoꝛi quod dicitur Gen. vj. Omnis quippe caro coꝛruperat viam ſuam. ⁊ cum tempus ſit precioſiſſimum: nil precioſius tempoꝛe ait. b. Bern. Sed heu: quia hodie nil vilius reputatur. quod vtiqꝫ recuperari non poteſt. Et tamen homines amittunt de ipſo non ſolum hoꝛas ⁊ dies: ſed ⁊ menſes ⁊ annos. vnde cum quidam ſanctus homo quantum tempoꝛis vixiſſet interrogaretur: cum admodo eet ſenex. Reſpondit ille. xx. annis. At interrogãs ait. quomodo hoc verum eſt cum ſis ſenex. Reſpondit ille. Ego arbitroꝛ me. xx. annis vixiſſe. quia tantum vixi quantum ſeruiui deo ſcilicet xx. annis reſiduum reputo perdidiſſe.

¶ Sexto eſt vita p̄- .§.vi.

ſens periculoſa valde propter abſoꝛptionis propinquitatem pſal. cxiiij. Pericula inferni inuenerunt me. Tentatio eſt vita hominis ſuper terram ſm aliam tranſlationem Job. vij. In quocunqꝫ enim opere tentatio ſe offert: inclinamus ad veniale: ⁊ de veniali ad moꝛtale. ſiue comedendo. ſiue bibendo: ſiue loquendo: ſiue audiendo: ſiue reſpiciẽdo Hiere. ix. Moꝛs introiuit per feneſtras noſtras ſcilicet ſenſuum. Quãcitius autem quis labitur in moꝛtale: deſcendit merito vſqꝫ ad poꝛtas inferni. Et quia per ſe exire non poteſt niſi manu diuina extrahatur de luto fecis. ⁊ continuo moꝛi poteſt: idẽ eſt in magno periculo inferni. Periculum aũt maximum noſtꝝ ad inferos deſcendendi oſtẽdit Barlaam ad Ioſaphat regem: prout refert Joã. damaſce. Dicit enim. Qui delectationes mundanas deſiderant: ⁊ animas ſuas fame veritatis perimunt: ſimiles ſunt cuidaꝫ homini qui dum a facie vnicoꝛnis ne ab eo deuoꝛaretur velociter fugeret in quoddam magnum baratrum cadere cepit. Dum autem caderet: manibus arbuſculam quandam apprehendit que erat in terra. Pedes vero ſuos in quadam baſi lubꝛica ⁊ inſtabili fixit. Reſpiciens vero vidit duos mures: vnum album ⁊ alium nigruꝫ inceſſanter radicem arbuſcule quam apprehẽderat manu coꝛrodentes. Et iam prope erat vt eam abſciderent. In fundo autem baratri vidit draconem terribilem ſpirantem ignem. et aperto oꝛe ipſum deuoꝛare cupientem. Super baſes vero vbi pedes tenebat vidit quatuoꝛ capita aſpidum inde prodeuntia. Eleuans autem oculos vidit exiguum mellis de ramis illius arbuſcule procedentem. Oblitusqꝫ periculi in quo vndiqꝫ poſitus erat ſeipſum dulcedini illius mellis modici totum dedit. Ad propoſitũ vnicoꝛnis iſte moꝛtis tenet figuraꝫ: que homines ſemper perſequitur ⁊ apprehendere cupit. Baratrum vero mundus eſt omnibus malis plenus. Arbuſcula in terra: vniuſcuiuſqꝫ eſt vita. que per hoꝛas diei ⁊ noctis quaſi per murẽ album ⁊ nigrum inceſſanter conſumitur. ⁊ inciſioni per moꝛtem appropinquat. Baſis quatuoꝛ aſpidum vbi pedes figit: eſt coꝛpus lubꝛicum luteum ex quatuoꝛ elementis compoſitũ quibus inoꝛdinatis coꝛpoꝛis compago diſſoluitur. Draco terribilis os inferni cunctos deuoꝛare cupiens ſcilicet ſathanas rex eius: qui tanꝙ leo rugiens circũit querens quem deuoꝛet. vt dicit Petrus in canonica ſua. Dulcedo aliqua mellea in ramuſculis eſt delectatio fallax ⁊ momentanea que habetur in rebus vite preſentis: in diuitijs: in honoꝛibus: in voluptatibus: ⁊ alijs huiuſmodi. per quas homo ſeducitur vt attendat periculum ſuum. Nã iaꝫ ſecuris ad radicem arboꝛis poſita eſt. Que abſciſa per moꝛtem infernum ingreditur. vnde nunquam egreditur. Aliud quoqꝫ addit exemplum Joãnes damaſcenus. In quadam ciuitate magna hec fuit conſuetudo: ꝙ omni anno hominem ignotum ⁊ extraneum in principeꝫ eligerent. Cui omni poteſtate accepta licitum ei erat facere quicquid volebat: ⁊ ſine conſtitutiõe terram regebat. Illo igitur in omnibꝰ delitijs permanẽte: ⁊ ſemper ſic ſe eſſe eſtimãte: repẽte in eũ ciues inſurgebãt: ⁊ per totã ciuitatẽ nudũ trahẽtes: in remotã inſulã trãſmittebãt exulẽ. vbi nec cibũ nec veſtimẽtũ inueniens: fame ⁊ frigoꝛe vrgebat. Tãdẽ quidã ſublimatus ad illud dñium cũ didiciſſet illoꝝ ꝯſuetudineꝫ infinitos theſauros illuc premiſit ad inſulã illam vbi poſt annũ in exiliũ relegatꝰ vt ceteri ⁊ alij qui ſibi nõ preuiderãt fame deficiẽtibus: in delitijs abũdabat immẽſis. Ciuitas hec mũdus eſt ciues principes tenebraꝝ: qui nos falſa delectatiõe decipiũt ⁊ alliciũt quaſi nõ liceat gaudere vt volumus. Sed nobis inſperantibus moꝛs ſuperuenit ⁊ in locũ tenebraꝝ demergimur. Ecce periculũ noſtrũ quod nõ videmus. Sed ſi pauperibus largiant bona iſta: tunc in alia vita fruimur bonis eternis ex meritis bo-

norum factorum. Sed vt dicitur Eccli.ij. Qui timēt dn̄m preparabūt corda ſua ⁊ ſanctifica-būt aīas ſuas. ſ. vt nō incidāt in pericula

¶ Septimo pa- .§.iij.

tet periculum ex paucorum euaſione. Unde in Threñ.ij.c. Uie ſyon lugent: eo ꝙ non ſit qui vadat ad ſolemnitatem. Uie ſyō dicuntur opera v̄tuoſa: per que itur ad ſyon: id eſt viſionem dei. Et dicuntur lugere: quia quaſi nullus incedit per eas pſal.xiij. Corrupti ſunt ⁊ abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis: non eſt qui faciat bonum non eſt vſqꝫ ad vnum. b. Bern̄. Periculum probat ſcilicet huius vite ſpiritualis tranſeuntium paucitas ⁊ pereuntium multitudo. In magno mari marſilie de.cccc. nauibus tranſeuntibus vix periclitatur vna: hominibꝰ autem accidit contrarium. Nam in hoc mundo vix de quatuor: immo de decem tranſeuntibus vix euadit vnus de periculo.

¶ Mors eſt timenda propter ſeptem conſiderationes. Capitulum.viij.

Ertium quod eſt timendum eſt coniunctorum ſeparatio: id eſt mors per quam ſeparantur abinuicem que ſunt maximo amore coniuncta: ſcilicet anima ⁊ corpus. Naturaliter autem hanc omnes timent. Unde ⁊ chriſtus appropinquans ad paſſionē cepit tedere: pauere: meſtus eſſe. Marci.xiiij. Et factus eſt ſudor eius ſicut gutte ſanguinis decurrentis in terram pre horrore mortis ſenſualitati repreſentate Luc.xxij. Mors eni(vt ait philoſophus) eſt vltimum terribilium. Qđ autem Tull. dicit. Mors timenda non eſt quā immortalitas anime ſequitur. Uult dicere ꝙ non ita timenda eſt ꝙ propter hoc quis a virtute recedat ⁊ a debito rationis. vel nimia triſtitia abſorbeatur. Sicut legitur de quodā medico dicto Urſino: qui cum propter conſtantiam fidei ſuſtinuiſſet tam plura tormenta: damnatus ad mortem cum deberet decapitari cepit expaueſcere: adeo ꝙ quaſi inclinaretur ad fidem negandam. Sed ſanctus Uitalis miles hoc aduertens confortauit eum ⁊ animauit ad tolerantiam dicens. O vrſine medice qui conſueuiſti aliorum curare corpa: noli te iaculo mortis eterne vulnerare propter modicum tēpus vite preſentis. Qui in ſe reuerſus ⁊ compunctus de illa nimia trepidatione conſtanter ⁊ libenter recepit palmam martyrij. Timenda eſt autem mors ⁊ ad ipſam ſe preparandū ſꝫ illud chriſti. Eſtote parati: quia neſcitis qua hora dominus veſter venturus eſt. Eſt aūt timenda mors pp.vij. que ꝯſiderātur circa eam.

¶ Primo propter eius ineuitabilitatem.
¶ Secundo propter eius velocitatem.
¶ Tertio propter eius facilitatem.
¶ Quarto pp eiꝰ incertitudinē ⁊ dubietatem.
¶ Quinto propter eius occupabilitatem.
¶ Sexto propter eius demonū vexabilitatē.
¶ Septimo propter ꝯſequētium qualitatem.

¶ Mors vtiqꝫ ineui- .§.i.

tabilis eſt. apoſtolus ad Heb.ix. Statutū eſt hominibus ſemel mori quādo ſcilicet deus dixit primo parenti ade. In quacūqꝫ die comederis ex eo: morte morieris Gen̄.ij. Comedēs ergo incidit in penā ſtatuti dominici. cum tota poſteritate ex eo deſcendenti. Quis enim eſt homo qui viuet. ait pſal. ⁊ non videbit mortem? q.d. nullus. Nemo enim eſt qui ſemper viuat ait Salomon. aut qui huius rei habeat fiduciam Eccli.vij.ca. Omnes enim morimur: ⁊ ſicut aqua dilabimur ad mortem tendendo que non reuertitur. ij. Reg.xiiij. Sicut aque fluminum currunt ad mare: ſic dies fluxibiles vite preſentis ad mare amarum mortis. Poeta. Mors dominum ſeruo: mors ſceptra ligonibus equat. Diſſimilem ſimili conditiōe trahit Et ita eſt hoc vniuerſale ꝙ vt dicit apoſtolus ad Ro.viij. proprio filio non pepercit deꝰ ſed pro nobis oībus tradidit illū Bern̄. Qui non pepercit filio quō parcet ſeruo. qui nō pepercit figulo quō parcet figmēto. Et nos qdē neceſſitamur ad mortē pp peccatū originale qđ ex parentibꝰ ꝯtrahimus. Oēs.n. in adā morimur Ro.v. Chriſtus aūt cum non contraxerit originale: quia non ſm̄ propagationem carnalē ex adā deſcendit: ſed opere ſpiritusſancti: ideo nō neceſſitabat ad mortē. ſed volūtarie carnē ſumpſit mortalē. Cū igit nullus poſſit eā euadere in qua ſeparat aīa a corpore receptura ſꝫ ea q̄ geſſit in corpore p̄mium vel penā: ideo habet timere ⁊ ſe preparare. Unde Eccli.xviij. Ante iudiciū ſcilicet particulare tuū per mortē para iuſtitiā tibi. ¶ Narrat Joānes damaſ. ꝙ cum Joſaphat filius regis educeret de palatio ad ſolatia cum omni genere muſicorū ⁊ gaudio magno obuiā habuit leproſum ⁊ cecū. Et cū quereret quid hoc eſſet dictum fuit ei ꝙ ſunt paſſiones humane procedentes ex inequalitate humor que non ſunt omniū. ſed eē poſſunt oīū; poſtea cū videret ſenē decrepitū icuruatū ⁊ balbutientē. ⁊ quereret qd hoc eſſet: quomodo eſſet ille ita curuatus. balbus. ⁊ edentulus. Reſponſum fuit ei ꝙ erat ex ſenectute magna ad quā oēs oportet venire niſi preoccupet eos mors: nec poſſunt homines viuere circa centū annos quin ad huiuſmodi ſtatū pueniāt. Tūc auditis his cepit iuuenis cogitare de mor-

Mors eſt ineuitabilis qre.

Nota.

te carnis:delitias:mundi diuitias ⁊ honores
horrere ⁊ querere. Si eſſet alia vita poſt hanc.
⁊ quid eſſet futurum. Dicebat quidam ꝙ ſi ha
beret iudicem fidelem eligere: mortem pre ce-
teris eligeret. eo ꝙ non eſt acceptio perſonarū
apud eā. Nec miſeretur pupillo: nec defert ſe-
niori nec timet potentem: nec veretur nobilē:
nec horret pauperem: aut ignobilē: nec dimit
tit diuitem aut potentem: nec contemnit infir-
mum: aut debilem: nec euitat fortem: nec par-
cit ſapienti: nec inſipienti. Eccl. xlj. c. O mors
Exēplū. bonum eſt iudicium tuū. ¶ Narratur in li. de
ſeptem donis ꝙ cum dominus maioricarum ha
beret filium: nouum militem: euntem ad tyro
cinium: ⁊ tranſeuntem per claramuallē: vidēs
ibi dei milites. be. virgini militantes. cogitās
quis finis eſt vtriuſqꝫ militie: ⁊ ꝙ in vtraqꝫ poſ
ſet mori quia mors cōmunius erat illis ⁊ his
in iunioribus ⁊ ſenioribus: intrauit ibi ordinē
ciſtercienſiū. Cum pater eius hoc audiſſet fu-
rore repletus minatus eſt ꝙ niſi rediret filius
ad eum: veniret ⁊ deſtrueret abbatiam illam.
Tunc iuuenis remandauit patri ꝙ ſi vellet au-
ferre ⁊ poſſet vnam conſuetudinem remouere
de terra ſua. ipſe rediret ad placitum ſuum. qḋ
ſi non faceret eum in pace dimitteret. Pater aſ
ſenſit. Filius autem declarauit ei que eſſent il-
la conſuetudo remouenda. videlicet quia eque
moriebantur iuuenes ſicut ⁊ ſenes ⁊ vniuerſa
liter omnes. Et quia illud tollere non poſſet eū
in pace dimitteret. Sicqꝫ in religione perman
ſit. Bona preparatio ad eam eſt per timorē in
ſtum initialem. Nā vt dicitur Eccl. j. c. Timē
ti deum bene erit in extremis: ⁊ in diebus de-
functionis ſue benedicetur.

¶ Secundo timē- .§. ij.

da eſt mors propter eius velocitatem. Veloci-
ter enim ad eam currimus ⁊ ipſa ad nos. Un
de Job. vij. c. Dies mei velocius tranſierunt
ꝗ̄ a texēte tela ſucciditur: conſumpti ſunt abſ
qꝫ vlla ſpe. Et notanter dicit ꝗ̄ a texēte. ⁊c. Te-
xens non ſcindit telā quouſqꝫ perficiatur. ſed
de vita noſtra: ꝗ̄tum fluit temporis: texit tan
Hois tum ſtatim mors ſcindit Scindit enim fili-
vita vel um inſtantis preſentis: ꝗ̄cito curſus preſentis
dies q- temporis texuit: quia ſtatim eſſe diſinit de ce
bus aſſi tero non erit. Et ſequitur poſt illud Job. ix. Di
milatur es mei velociores fuerunt curſore. Curſor ꝗ̄-
tumcūqꝫ velociter currat. tamen aliquando q
eſcit in comedēdo vel ſaltē dormiēdo. Sꝫ ho
mines continuo minimo interuallo ſemp cur
runt ad mortem: ⁊ dormiendo ⁊ comedendo
⁊ bene. ⁊ male operando ſemper ad mortem tē
dūt. ⁊ ſequitur ibidem. Pertranſierunt quaſi
naues poma portantes: de quibus neſcitur ad
quem portum venient ⁊ velociter etiam ducū-
tur. Vel quando etſi euadent periculum. Ps.
Dies noſtri ſicut vmbra declinauerūt. Umbra
hominis ſequitur eum quocūqꝫ vadit. vbi po-
nit veſtigium: ſtatim ⁊ vmbra ſequitur: ita ſeq
tur mors vitam per omne inſtans. ¶ Si quid
videtur addi poſſe ad vitam ſeu mors retarda
ri ⁊ abbreuiari eſt opera hominū bona vel ma
la. Dies enim peccatoris breuiabūtur. ait Sa-
lomon. Et econtra. Qui honorat parentes vita
viuet longiori. Exempla patent. Nam cum de
us apparuit. Noe erat quingentorū annorū
prenuncians ei diluuiū immittendū propter
peccata hominū. Et nihilominus etiam pro-
miſiſſet expectare homines centū viginti an-
nis. vt reuerti poſſent ad penitentiam dicens.
Eruntqꝫ dies eius. ſ. generis humani centum
⁊ vigiti anni. qꝛ homines abuſi ſunt eo ſpacio
temporis dato ad penitentiā: peiora quotidie
perpetrantes: abſtulit deus de tempore qḋ pro
miſerat vite viginti annos. Nam diluuiū in-
undauit ſexcenteſimo anno vite Noe. Ex quo
patet ꝙ non expectauit niſi centū annis. ita di
cit beatus Hiero. de peni. diſ. j. p̄dixerat. Ecō
tra dictum fuit Ezechie regi iuda per Eſaiā ex
parte domini. Diſpone domui tue qꝛ morieris
tu ⁊ non viues. Et hoc propter peccatū ſuper-
bie de victoria data ei a deo cōtra ſennacherib
ceſis per angelum in vna nocte centū octogi-
ta milibus de exercitu eius. Vel ſcḋm alios pro-
pter ingratitudinem qꝛ non dignas deo gra-
tias egerit de tanto beneficio liberatiōis eor.
Sed qꝛ Ezechias recognoſcens peccatū ſuum
ſubito fleuit fletu magno. curatuſqꝫ eſt quāci-
tius ab īfirmitate illa. ⁊ additi ſunt anni. xv. ad
vitā eius. vt patet. Eſa. xxxviij. Et ideo ſapiēs
ſalubriter admonet dicens. Eccleſiaſti. v. c. Ne
tardes conuerti ad dominum. ⁊ ne differas de
die in diem. Subito enim veniet tibi ira eius. ⁊
diſperdet te. ¶ Narrat beatus Grego. in. iiij. Exem-
dialogorum ꝙ cum quidam aſſuetus eēt mul- plum.
tam fidem dare ſomnijs: quadā nocte ſomnia
uit ꝙ deberet viuere longo tempore. ⁊ ideo in
futurum ſibi prouideret. quod cū ille firmiter
crederet cepit diuitias congregare ſed cito mo
riens intactas dimiſit. ¶ Legitur quoqꝫ in li-
bro de ſeptem donis. ꝙ cum quedā vetula ſor
tilega audiſſet quandam auem que dicitur cu-
culus vel cucudrinus. prima die Maij quinq
es cantantem cucuc. credidit pro certo ꝙ tot
annis deberet viuere ad minus. Unde cū gra-
uiter infirmaretur ad mortem filia ſua inſtan-
ter admonebat eam ad penitentiā ⁊ confeſſio
nē. quia in periculo vite erat. ait illa. Nō opor
tet pro nunc: quia viuere adhuc habeo quinqꝫ
annis. Et cū magis appropinquaret ad mor-
tem ita

tem ita vt vix poſſet loqui: ⁊ illa ſollicite admo neret ad penitētiam eleuauit quinq3 digitos quaſi ſigno affirmās quod verbo dixerat: q2 ſ: quinque ānis ſuperuiueret adhuc. Quo facto ſtatim mortua eſt: ⁊ vt poteſt credi ſicut in corpore ita in anima quia impenitens. Velociter ergo currit mors ad quemlibet. be. Grego. Uita eſt temporalis eterne comparata mors potius eſt dicenda ꝙ̄ vita. Nam ipſe quotidianus corruptionis noſtre defectus: quid eſt aliud ꝙ̄ quedam prolixitas mortis. be. Auguſt. Tempus vite preſentis nihil eſt aliud ꝙ̄ curſus ad mortem: in quo nemo paulum tarde vl tardius ire permittitur: ſed omnes pari motu vrgentur. Seneca. In hoc fallimur ꝙ mortem nō proſpicimus preſentem diem cū3 morte diuidimus: ⁊ illa nō habet partem deteriorem: quia totum quod tranſijt vite noſtre rapuit. ⁊ nō habemus niſi inſtans tempus: nullus raptor violentior ꝙ̄ mors. Idem in lib. de naturalibus queſtionibus. Quod tu times: experiris quotidie morimur. aliqua pars vite noſtre dirimitur. ⁊ tunc quoq3 cum creſcimus vita noſtra decreſcit. ❡ Quam multi decepti ſunt credētes tarde mori: qui tamē velociter cōtra omnes eoꝝ ſpē inuaſit eos. Pharao ⁊ egyptij credētes diu viuere ⁊ dominari hebreis ſubito ī mari rubro ſubmerſi ſunt. Exod. xiiij. Holofernes cum virtute aſſyrioꝝ robuſtiſſimi credentes ſubycere ſibi ⁊ domino ſuo mundum. ⁊ ſolus adorari dominus velociter a femina ſancta Iudith victi ⁊ occiſi ſunt. Iudith. xiiij. ca. Idem patet de faſtu ⁊ credulitate Antiochi: q credebat ſe terre ⁊ mari dn̄ari: ⁊ terrā iudeorū facere cōgeriem ſepulchroꝝ ſubito percuſſus ⁊ a vermib9 corroſus expirauit. Sic ille diues qui ſperabat multos fructus colligere ex poſſeſſionibus ſuis ⁊ ampliare horrea: ad reponēdum ea ibi. dicens. Anima mea habes multa bona repoſita in ānos plurimos comede quieſce. Audiuit ſubito vocem domini dicētem ſibi. Stulte hac nocte animā tuā repetēt a te ⁊c̄. Cū ergo velociſſime currat aduerſus te mors: time ⁊ timore initiali. Eccli. ij. Serua timorē3 domini ⁊ in illo veteraſce.

❡ Tertio timenda eſt mors propter eius facilitatem. .§.iij.

: quia facillime aggreditur hominē ⁊ multis modis. Iaco. iiij. Que eſt vita noſtra vapor ad modicum parēs. Deinceps exterminabitur. Proſp. Ferro: peſte: fame: vinclis: algore: calore: Mil le modis miſeros mors capit vna homines. Uita hominis eſt quaſi tela aranee: que ad modicum flatu3 venti rumpitur: imo fragilior eſt ꝙ̄ filu3 aranee. Citius enim extinguitur ab irruēte aduerſitate ꝙ̄ filum illud a vento rumpatur. Certe in magno periculo ſunt peccatores: qui ad filu3 tam debile dependent ſup puteum inferni. ❡ Narratur de quodā tyrāno Sicilie dn̄o. ꝙ cu3 quidā eius amicus multum cu3 eo colloquēdo laudaret felicitatem eius ⁊ ſtatu3. vnde habebat cauſam multum gaudēdi. cum tn̄ ille triſtis ⁊ ſuſpectus ſemp maneret voluit tyrānus vt exēplo deprehēderet inſelicitatem eius ⁊ cauſam triſtitie. Unde ordinauit ꝙ vna dieru3 ſecu3 pranderet: quod ⁊ factu3 eſt. Sed tyrānus iuſſit poni gladiū acutiſſimū pēdēte3 ex filo deſuper affixo ad ſolariū. Sed ita ſubtile ꝙ perpendi vix poſſet directe ſup caput ei9. Cūq3 ex mādato tyrāni ſederet ille ꝯtra regem timēs amicus ille gladiū iminētem ſuper eu3 qui de pūcto ad pūctum videbatur cadendus ſuper caput eius. parum comedebat. ſed triſtis manēs reſpiciebat ſi forte gladius caderet. Et ꝙuis tyrānus ſepe ſollicitaret eum ad comedēdum de cibis delicatis: qui ante eum erāt. Ille ſimulabat in vultu leticiā: ſed intus plenus erat timore ⁊ dolore. Peracto igitur prādio queſiuit rex poſtꝙ̄ ſurrexerūt a loco illo: quare non gaudioſe comederat. qui cām aſſignauit videlicet gladium illū nudum capiti iminentem ſe muiſſe: ne caderet. ſuper eū. Tunc tyrānus ait. Si tu vnum gladiū qui tamē erat affixus licet tenuiter: ita timuiſti vt putares te ifelice3 ⁊ miſerum in tali prādio. que felicitas pōt eſſe mea ⁊ que leticia: qui tot pericula mortis habeo ſuper me gladioꝝ venenī ifirmitatem: perſecutorum ⁊ hmōi. ❡ Quam feliciter mors accidat homini patet Ecc̄s. ix. Neſcit homo finē ſuu3. Sed ſicut piſces hamo. ita homines capiunt in tpe malo. Piſcis enim vidēs eſcam ſibi placidam: ſed nō aculeum ibi abſcōſum: auide capit ⁊ ab eſca capit adamata. Sic hoies diſcurrunt per aquas mūdanarum delitiaꝝ. ⁊ dū eis occurrit aliquid vnde credūt refici ⁊ multum delectari. inde eis mors paratur nō ſolum in cibis toxicatis ſed etia3 in alijs: dum nimios ſumunt: vnde infirmātur ⁊ moriūtur. ⁊ ita in delectatiōibus venereis. Uñ dicitur Eccli. xxxvij. Propter crapulā multi perierūt. Et Sen. Plures occidit voluptas ꝙ̄ gladius. Quam faciliter mors occidat hominē patet cu3 vnus moritur ſus canis rabidi aculeus ſcorpionis: viſus baſilici: gramen ellebori: ſibilus ſerpētū: cibus vel potus toxicatus. Incantatio vel maleficiu3 diabolica arte confectū occidat hominē3. Iuxta il lud. mens nulla inſanie polluta: veneni incātata perijt. xx vj. q. v. nec mir. Punctura vnius acus aliqn̄ interficit hoiem. Modicum febrilis caloris proſternit fortiſſimum. Ex medicamento ⁊ nutrimento ſine quo viuere nō poteſt

Facilis mor mur mi tis mo dis.

tele ara nee vi ta hois cōparaſ quare.

homo ⁊ cibo ⁊ potu ſcȝ multotiens incurritur
moꝛs. Itē aliq ex nimia triſtitia incurrūt moꝛ/
tem. Aliq ex nimio gaudio. Un̄ narrat Uale. ma
ximus. ꝙ cū exercitu romano q̄dā vice in bel/
lo exīte: occiſi fuiſſent ab inimicis qdā ex Ro/
manis. iter ceteros fuit ſignificatū cuidā vidue
romane eius filiū qui in dicto exercitu erat fu/
iſſe de numero interfectoꝛum. Qđ illa olno cre
dens vt moꝛtuum lugebat. Una aūt dieꝝ iuue
nis ille filius vidue qui in veritate non fuerat
occiſus: reuerſus eſt ad vrbē ⁊ inde ad domuȝ
ſuam. quē mr̄ vidēs tāto gaudio reſoluta eſt vt
ſubito pꝛe gaudio moꝛereť. ℭ Ex diuino etiaȝ
iudicio aliq moꝛte ꝑcutiunť: vt ananias ⁊ ſa/
phyra ꝓpter mendaciū ⁊ ꝓpꝛietatē. Narratur
etiam in li. de. vij. donis ꝙ cū qdam bubulcus
pꝛomiſiſſet cuidā femine fide data. ꝙ duceret
eam in vxoꝛē cū eā defloꝛaſſet: ⁊ noluiſſet ſerua
re pactū. excōicatus eſt: ⁊ cū pluries admonit⁹
fuiſſet ſeruare pactū: ⁊ ꝯtrahere cū illa m̄rimo/
nium. ⁊ ꝯtēneret ⁊ rideret ad increpatiōes ⁊ cē/
ſuras. in nocte carniſpꝛiuꝗ ſedens ad ignem ⁊
truffans: ⁊ ridens: animā diabolo reddidit ſu/
bito moꝛiens. Timendum ergo moꝛtem ꝓpter
facilitatē eius: ſed timoꝛe initiali. Eccli. ij. Me
tuentes dominum ſuſtinete miſericoꝛdiā eius
⁊ ne deflectatis ab eo ne cadatis.

ℭ Quarto timē/ .§. iiij.

da eſt moꝛs ⁊ cogitāda ꝓpter incertitudineȝ ⁊
dubietatē ſcȝ hoꝛe eius. Origenes. nil certius
moꝛte: ſed nil incertius hoꝛa moꝛtis. Et ꝓpte/
rea xp̄s admonuit dicēs. Eſtote parati: q̄ neſci
tis diē neqȝ hoꝛā. Eſt aūt incertū homini: i quo
tp̄e: in quo loco: in q̄ mō: in q̄ ſtatu moꝛiať. Un̄
quantū ad tp̄s ait dn̄s ieſus. Uigilate q̄ neſci
tis qn̄ tp̄s ſit ſcȝ moꝛtis. neſcitis enim qn̄ veni
et dn̄s ſcȝ ad vocandum per moꝛtē ad redden/
dam rōneȝ an ſero: an media nocte: an galli cā/
tu: an mane. Sero ē etas ſenectutis: q̄ finis vi/
te. Media nocte in īfantia ⁊ pueritia: plena te/
nebꝛis ignoꝛātie. gallicātu in adoleſcētia. quā
do iā apparet lux vſus rōnis: ⁊ capax eſt exhoꝛ
tationis. Mane plena luce in virili etate. Et iō
in qualibet etate opȝ vigilare ⁊ ſibi pꝛouidere.
In quo loco qs moꝛiať etiā incertū eſt. Utrum
in domo vel in via vel in mari vel in terra in ci
uitate ſua vel aliena. Iō voluit dn̄s incertū eſſe
hoī locū moꝛtis. ſicut ⁊ tp̄s vt in oī loco ⁊ in oī
tp̄e timeať. Sen̄. Moꝛs inſidiať in oī loco. ⁊ tu
oī loco ſecurus expecta. Quo etiā modo ſeu ge
nere moꝛtis ſit qs moꝛiturus ignoꝛať. Utrum
moꝛte nālī vel violētā: vel caſu ſubito. Narrať
in li. de. vij. donis. ꝙ cū qdam vſurarius apud
diuionē ante poꝛtā eccliē btē virginis quandā
ſibi deſpōſaſſet cū qua credebat diu m̄rimonia

ō. etiaȝ pte: j. ti. gnto.

liter viuere caſu accidit ⁊ dei iudicio. vt alius
vſurarius lapideus qui erat ſculpt⁹ ſupra poꝛ/
tam cū burſa lapidea: burſaȝ illā lapideā ꝓiice
ret ſup caput eius: ex qua ꝑcuſſiōe ſubito moꝛ/
tuus eſt. Quis vnꝗ̄ potuiſſet eſtimare modūȝ
illū moꝛtis illius. Nec tn̄ multū curādū eſt quo
gn̄e moꝛtis qs moꝛiať dūmodo bn̄ vixerit ꝑus
b. Aug. Mala moꝛs dicēda nō eſt: cuius bona
vita ꝑceſſit. Un̄ cū qdā venerabilis ⁊ bon⁹ reli
gioſus i ſtudio fuiſſet reptus ſubito moꝛtuus:
aliq mirabanť. Aliq ſcādalizabanť de tali eius
moꝛte ſubita: dubitātes ꝓpť h̄ de bonitate ei⁹.
Sed cū reptus fuiſſet liber qdā apius añ eū: ⁊
digitū ipſius hr̄e ſup certū v̄ſum ſcripture. at/
tēdētes ad ſcripturā iuenerūt hāc eē. Iuſtus q̄/
cūqȝ moꝛte ꝑuētus fuerit: in refrigerio erit: et
iuſtitia eius nō auferet ab eo. ℭ Quātū ad ſta
tum nō pōt eē qs certus in quo ſtatu moꝛiať. ſ.
gr̄e vel pc̄ti moꝛtalis. niſi ſpālit deus reuelaue
rit: ſicut fecit qbuſdā ſcīs. Un̄ dī Eccle. ix. Sūt
iuſti atqȝ ſapiētes ⁊ opa coꝝ in manu dei. ⁊ tn̄
neſcit hō vtrū odio vel amoꝛe ſit dignus. Quis
enim poſſet qs ſcire ꝑ certo ⁊ debeat credere ꝙ
ſi cōmittit aliqđ moꝛtale pc̄m. qđ expꝛeſſe eſt
ꝯtra dei ꝑcepta: vt furtū: foꝛnicationē: piuriuȝ
blaſphemiā dei ⁊ ſcōꝝ: auferat alienū vſuram
cōmittat ⁊ hmōi. vtiqȝ eſt dignus odio dei ⁊ in
ferno dum ꝑmanet in eo. Non tn̄ econtra. Et ſi
caueat quis ab iſtis manifeſtis peccatis ⁊ exer/
ceat ſe in bonis opibus iuſtitie ⁊ pietatis. nec
remoꝛſum habeat ꝯſciētie alicuius criminis.
etſi aliquod ꝑpetrauit: dolet ⁊ ꝯfeſſus ē. ex hoc
non pōt ſcire certitudinaliter dignus eē amo/
re dei. i. eſſe in gr̄a eius. Propter qđ dicebat
apoſtolus. Nihil mihi ꝯſcius ſum: ſed non in
hoc iuſtificatus ſum. Et rō eſt: q̄a vt ait ps̄. De/
licta qs intelligit. Pōt enim eſſe peccatū ⁊ moꝛ
tale. ita in omiſſione alicuius boni debiti fieri ſi
cut ⁊ cōmiſſione mali. ſed minus cognoſcunť
talia omiſſa que delicta dicunť quaſi derelicta.
Quiuis enīȝ iuſtus hō q̄n ꝯtinue ſe exerceat in
operibus virtuoſis: ⁊ faciliter ⁊ delectabiliť. Et
ſm̄ ph̄m delectabiliter opari v̄tuoſa: ſit ſignuȝ
habitus gn̄ati v̄tutū ipſaꝝ. opera aūt v̄tutum
faciunt hoīem dignū dei amoꝛe ⁊ gratū. tamē
q̄ actus virtutū acquiſitarum per frequentes
actus ſunt ſimiles oīno actibus virtutum infu
ſaꝝ. Actus v̄o ꝑcedētes ex virtutibus acq̄ſitis
ſolum nō ſunt meritoꝛij. nec faciunt hoīem di
gnum amoꝛe dei. ſed ſolū actus pꝛocedētes ex
v̄tutibus īfuſis ex gr̄a dei faciūt hoīem gratū
deo. Et iō q̄ nō pōt ſcire hō vtrū actus de gn̄e
bonoꝝ qui ab eo fiūt ꝑcedant a v̄tutibus infu/
ſis vel acq̄ſitis. Iō nō poſſunt ex hoc ſcire ꝑ cer
to ſi ſunt in ſtatu gr̄e dei vel nō. Et iō vt ait. be.
Greg. Bonaꝝ mentiū eſt ibi culpam agnoſce/

Moꝛs timēda ꝓpť incertitū dinē ſta tus.

re ideſt timere eſſe. vbi culpa non eſt. diſtinctione. v. Ad eius. ⁊ Eccleſiaſtici. v. De propiciatu peccatorum noli eſſe ſine metu.

¶ Quinto timenda . §. v.

Mors timēda q2 oīuz ſenſuuz dīori auferſt potēti ⁊ hoc/ occupatiuus.

Mors da eſt morꝯ ꝓpter eius occupabilitatē. q2. ſ. pre occupat oēs actus ⁊ ſenſus auferens pedibus ptātē ambulādi: manibꝰ opandi: lingue loquēdi: ori auferſt ptātē comedēdi: auribꝰ audiēdi ⁊ potētī oculis videndi: ⁊ ſic de alijs. Hie. ix. Aſcendit mors per feneſtras. ſ. ſenſuū īgreſſa eſt domos nr̄as. ſ. oīa occupās. Sap. xvi. durus bellator ī mediā terram exterminij ꝓſilijt: ⁊ repleuit oīa morte. Auſert corpī vigorē ⁊ decorem ⁊ īducit pallorē Apoc. vi. Ecce equus pallidus. ſ. corpꝰ ⁊ qui ſedebat ſup eū. ſ. dn̄ando eī ⁊ regēdo corpus ipſum: nomē illi mors. Auſert qđ peius ē aīe dei cognitionē ꝓcipue carnalibus. b. Greg. Tanta eſt ibi vis doloris ꝙ alibi nō poſſu ferri impetus cogitationis. dicit Salomō. Eccl̄i. ix. In quēcūqꝫ ptē lignū cecideriſ ſiue ad auſtruz ſiue ad aquilonē. ibi erit. i. firmabit. lignum dꝫ homo. i. arbor. ſm illud ps. j. Erit tanqꝫ lignuz qđ plātatū eſt ſecus decurſus aqrum ⁊c̄. Cadit iſta arbor cū moriſ hō: fructus ſūt opa: folia vba: flores affectꝰ. Radices poᵉ. Et poᵉ qdē ſenſitiue ſūt radicate ī aīa: ſꝫ opatōes ſuas exercēt per organa corpis qbus ſunt affixe: vt potētia viſiua oculis: auditiua auribꝰ ⁊ hmōi. Interiores etiā vt ſantaſia memoria ⁊ alie. Hnt ⁊ ipſe ſuas cellulas in capite. Sicut ḡ magna arbor q̄ hꝫ multas ⁊ magnas radices bene fixas in terra. vtiqꝫ nō pōt euelli a terra niſi cū maxima violētia. Ita cū aīa dꝫ ſepari a terra corpis. cuz retrahat potētias ſuas ab organis corpis: ⁊ ſecū radicaliſ deferat. Hoc vtiqꝫ fit cū maxima violētia: ⁊ tota vis nāe ibi occupaſ. Ubi autē ceciderit. ibi erit cū fructu ſuo vel malo vel bono. Ad auſtrū cadit cū moriſ in ſtatu gr̄e ⁊ diuini amoris. Ex pte enī auſtri exurgit calidus ventus. ⁊ eſt regio calidiſſima. Ad aqlonē vbi eſt intēſum frigus ⁊ vētus exurgit frigidus: cadit cum moriſ cū peccato mortali. ⁊ ibi permanet cum malis ſuis fructibus. igiſ comburendus. Jam ergo ſecuris ad radicē arboris poſita eſt. ad incidendū per mortē. Timeat ergo vnuſqſqꝫ ſibi. ⁊ videat quos fructus facit. Difficile eſt enim ita ſubito in īfirmitate graui arboris fructus mutare de malis in bonos. cum mors que ſupuenit occupet totū hominē. Et ideo bene dicit beatus Augu. in lib. de penitentia. Multos ſolet decipere ſerotina penitētia. de pe. diſti. j. Nimis enim difficile eſt ab aſſuetis recedere. cum habitus qui eſt qualitas de difficili mobilis a ſubiecto: ſit in peccatoribus vitiox. ꝙ ita ſubito eos dimittat ⁊ faciat fructus virtutum hoc humanū nō eſt. Sed deo nihil impoſſibile qui tēpore non eget ad operandū ⁊ in puncto cōtritionem infundere poteſt. Et hoc eſt quod dicit Leo papa. Miſericordie dei nec menſuras ponē poſſumus: nec tēpora diffinire. apud quem nullas patiſ moras conuerſio. Ideo de nemine eſt deſperandū dum in hoc corpe conſtitutus eſt. de pe. di. vij. Cautius tamē ſibi prouidet nō expectare tēpus mortis ad penitētiaz agendam. Experiētia eniz rerū magiſtra docet ꝙ etiā in ſeruis dei habituatis in bonū cuz notabilis dolor arripuit eos. vt illionū podagre: calculi acutiſſime febris. Uix valent aliquid boni cogitare ſed totū poſſidet dolor exteriorem ⁊ interiorē hominem. ⁊ tamē magis vexat et occupat. Ipſi vero peccatores nimis affecti ad corpus ⁊ delitias eius ſolitas. videāt bene quomodo animū dirigere poterūt ad dolendū de peccatis ⁊ cōuertendū ſe ad deū toto corde: et non ſolū timore: ſume tibi exemplū. Quando quis habet aliquē amiciſſimū quem ſemp habet pre oculis ⁊ videt eum anxiari ad mortem Habet ⁊ vicinū infirmum de cuius incōmodo nunqꝫ aut parū cogitauit ⁊ quē pre oculis non habet non eſt mirū ſi vicinū minus dilectū quē non habet pre oculis ⁊ parū de eo curat tradit obliuioni pro eo ꝙ maxime amicū ⁊ dilectiſſimum videt mori. Ad propoſitū amicus maxime dilectus a peccatoribus quē ſemp pre oculis habēt ad cōplacēdum ei eſt corpꝰ. Uicinus parum dilectus ⁊ de quo parū videtur curare eſt ſpiritus ſeu animus. quādo igiſ peccator videt corpus maxime dilectū ab eo mori tota cogitatio ſua ⁊ dolor eſt de morte corpis. De aīo autem parū dilecto ab eo modicum videſ curare. Sed obliuiſcitur eius. etſi ipſe ſit in periculo moriendi Nōne hoc manifeſtius patet cuz inducanſ ꝗcitius ⁊ frequētius medici pro ſalute corporis. vix aūt vnus medicus anime: ⁊ raro ne ei ſalubriter medeatur quoad animuz vt reſtituat. ⁊ alia huiuſmodi faciat ¶ Notandum eſt qđ ait bea. Aug. hac animaduerſione percutitur peccator vt moriēs obliuiſcaſ ſui. q dum viueret oblitus eſt dei nec ipſa mors morulam facit alicui propſ ſuas diuitias: honores vel ſapientiam: vel minus occupat infirmum ⁊ vexat. ſed facit officium ſuum ad quod deputata eſt. Unde in lib. de ſeptem donis legitur ꝙ cum quidam longo tempore ſeruiuiſſet cuidā principi. ⁊ grauiter egrotaret. cum inſtaret dominus eius dicens ꝙ multum de eo doleret: ⁊ ſi quo indigeret hoc ab eo peteret. Dixit eger ꝙ petebat ꝙ pro omni ſeruitio quod ei fecerat vt liberaret eum ab infirmitate vel ſaltē ad horam. rn̄dit dominus. Hoc nō pōt facere niſi ſolus deus. Et eger ait illi. Et ego illi ſoli pro- Exēplū

miſto me ſeruſturum in futurum. qui ſolus poteſt me liberare ſi liberabit me ab iſta infirmitate. qui liberatꝰ hoc quod dixerat effecit. ¶ Ibidem. Cum quidaȝ vſurarius in extremis laboraret fecit ante ſe portari vaſa aurea: promittēs anime ſue illa. ⁊ multo ampliora poſſeſſiones: domos: ⁊ alia ſi adhuc cum eo remaneret. ⁊ cū magis vrgeret dolor infirmitatis ait miſer. Ex quo non vis mecum morari: reddo te diabolo. Et hec dicens expirauit.

¶ Sextuȝ propter .§.vi.

quod mors eſt timenda. eſt propter demonum occurſionem ⁊ infeſtationem. Gen.iij. Dictum fuit prime mulieri in pſona cuiuſlibet anime. ⁊ precipue bene viuentis. Ipſa conteret caput tuum. ⁊ tu inſidiaberis calcaneo eius. Mulier conterit caput ſerpentis antiqui. quando principia vitiorum ſuperat que diabolus ſuggerit. Sed ſerpens inſidiatur calcaneo eius. quando diabolus tentat fortiter in fine vite. Calcaneus enim finis eſt corpis finē ſignificat vite. Adeo hoc videſ generale demones occurrere: ⁊ multum tentare animas in ſeparatione a corpore. vt etiam ſanctos homines aggrediātur. Unde be. Martinus cum eſſet in extremis ⁊ in cinere cilicio orationi inſiſteret vidit diabolum ⁊ ait. Quid hic ſtas cruenta beſtia. nihil in me funeſtuȝ reperies: ſed ſinus abrahe me ſuſcipiet. qui confuſus diſparuit: quinimmo ad ipſum dominum maieſtatis auſus eſt accedere in ligno crucis affixum. ſi quid forte in eo reperire poſſet de ſuo: quem ⁊ ſi ſanctiſſimum: nonduȝ tamen filiū dei eſſe cognouerat. Et hoc ipſe xp̄s expreſſit cum ait aplis. Uenit ideſt veniet. quia in die ſequenti ei illud erat futurū priceps mūdi huiꝰ. i. diabolus q pncipatū obtiet ĩ mūdanis ppvitia corꝝ: ⁊ in me nō hȝ qcq̄. ſ. vitij vt querant. De aīa que male vixit in mundo xp̄s ſtus hoc exponit. b. Greg. in moral. ſuper illud euangeliū. Uidens ieruſcinitateȝ fleuit ſuper illam ⁊c̄. Lu. xix. Ecce ibi dicitur dies venient. ſ. mortis. ⁊ circundabunt te inimici tui vallo. ⁊ coanguſtabūt te vndiq̄ȝ: ⁊ ad terrā proſternent te ⁊c̄. Inimici iſti ſunt demones. qui in fine vi-

ō par. i. ti. v. te circundant animam vallo diuerſarum tētationuȝ. vt euadere non poſſit de manibꝰ eoruȝ: ⁊ coanguſtant diuerſis modis. vt proſternant tandē corpus ad terrā ⁊ aīam ad centrū terre: ideſt infernū ducentes ſecum. be. Ber. Quantus erit tibi pauor o anima miſera. cū dimiſſis omnibus quorum tam iocunda preſentia: tam gratus aſpectus: tam familiaris habitatio: alienam penitus religionem ingrediens: cateruam infinita demonia ad te exire videbis. Cuȝ ergo anime peccatorum egreſſure ſunt de corporibus ſuis domino iubente. Si dixerint ad te ait dn̄s per Hieremiaȝ. xv. Quo egredietur. dices eis qui ad mortē ad mortem. qui ad gladium ad gladiū. qui ad fameȝ ad famē. qui ad captiuitatē ad captiuitatem. ⁊ viſitabo ſup eos quatuor ſpecies. gladiuȝ ad occidēdum. canes ad lacerādum. volatilia ad deuorandū. beſtias terre ad diſſipādum. ¶ Narratur in lib. de ſeptē donis. q̄ cum quidā ſolitarius rogaret dominuȝ vt ei oſtenderet: q̄uo aīa egrediſ de corpore. Adeſt ſubito lupus trahēs eū per veſtes ⁊ duxit eum ad ciuitatē. Ibi aūt vidit tunc ehoros clericoꝝ ⁊ laicorum parari ad honorificas exequias cuiuſdam ſolitarij valde famoſi. multoſq̄ȝ lachrymātes eſtimantes q̄ meritis ⁊ orationibus eius illa patria cōſeruareſ. ſed reuera hypocrita erat: ⁊ pro mūdi gloria multa faciebat. Uidit ergo heremita ille demones aſtare ad illum morientē. Dixitq̄ȝ vnus alteri q̄ mitteret tradentē in os eius: ⁊ per vim extraherent aīam illā a corpore: etiā renitētem. De alio diuite diciſ q̄ cum eſſet in extremis ⁊ demones aſſiſterēt violēter cum vncinis ferreis extrahentes aīaȝ eius. ⁊ ille diceret. Dn̄e adiuua me. improperabāt ei demones dicentes. Nūc queris adiutoriū dei: cum dies defecit tibi. ¶ Ut aūt dicit beatus Greg. Cum quis bene viuit ⁊ deū timet abſtinēs ſe a malis ⁊ de ppetratis penitētiam agit: in illa hora etiā fortiſſime ſint tentationes diaboli: q: nouit ſe plus tpis nō habere ad tētanduȝ. ⁊ ideo plus acuit maliciā ſuā ad decipiēduȝ. vel per deſperationē: vel per infidelitateȝ. vel per taciturnitatem alicuius peccati grauis. tamen vt ait apoſtolus. Fidelis deus qui nō permittet vos tentari ſupra id q̄d poteſtis: ſed faciet etiā cum tētatione puētuȝ. Unde cuȝ quidā ſanctus religioſus in extremo vite fuiſſet multū exterritus adeo: vt aliqui dubitarēt ne decipereſ a diabolo. Mortuus ille: inde ad aliquos dies apparuit cuidā ſibi deuoto in pulchra ſpecie ⁊ totus lucidus: vnde ille percepit ad gliam eum aſſumptū. Interrogauit ille. Que cauſa fuerit in exitu ſuo tanti terroris. At ille. Neſcis q: ſcriptū eſt. Territi purgabuntur. ps. Qui timēt dn̄m ſperauerūt in dn̄o: adiutor ⁊ ptector eorum eſt in tentationibus.

¶ Septimo mors .§.vij.

eſt timēda ⁊ preuidēda ppter mala que ſequuntur ad ipſam. In ipſa enim ⁊ per ipſam oīa que in mūdo ſunt relinquunſ. que cuȝ tāto labore: cum tot peccatis: cum tot curis acquiruntſ ⁊ retinentur. Job. j. Nudus egreſſus ſum de vtero mřis mee: nudus reuertar illuc. i. in terraȝ que fuit mater prima omnium. quia fecit deus hominem de limo terre. Apoſtolus. Nihil intuli-

mus in hunc mūdum. haud ideſt non dubiuꝫ: qꝛ nec auferemus. Mors ipſa aufert amicos: ꝯſanguineos: pulchritudinē a corpore: fortitudinem: dignitatem: ⁊ omneꝫ poteſtatem. Eccl. x. Homo cuꝫ mortuus fuerit hereditabit ſerpētes: beſtias ⁊ vermes. Et vt dicit̄ a quibuſdaꝫ. Mortuo homine de cerebro eius naſcitur buffo: de renibus ſerpens: de ventre lumbrici: vermes de carne: de lingua aſtolabus. Bernard. Quid fetidius humano cadauere? Quid horribilius hoīe mortuo? Cuius erat in vita gratiſſimus amplexus: fit ī morte horribilis aſpectus. Quid ergo proſunt diuitie? quid delitie? quid honores? Diuitie non liberant hoīem a morte delitie nō liberant a verme: honores nō liberant a fetore. Qui modo ſedebat diues ⁊ glorioſus in throno: modo iacet pauper in tumulo. Qui delitiis veſcebatur: nunc a vermibus in ſepulchro ꝯſumitur. Memorare ergo nouiſſima tua ⁊ in eternuꝫ nō peccabis. ¶ Refert Petrus Alphonſus ꝙ mortuo Alexandro magno qui in tam breui tēpore dn̄ium orbis acquiſiuit. Cōuenerūt philoſophi: ⁊ dixit vnꝰ. Iſte qui terrā heri totā ꝯculcabat: hodie ab ea ꝯculcatur. Heri dn̄abatur ei ⁊ poſſidebat eam: nunc poſſidetur ab ea. Heri nō ſufficiebat ei totus mūdus: nunc ſufficiūt ei quatuor vlne terre. Heri premebat eam: nunc premitur ab ea. Ducebat heri exercituꝫ ſuper terraꝫ: hodie ab exercitu ducitur ſub terra. ¶ In libro de ſeptē donis legitur ꝙ Saladinus magnus pnceps ſaracenoꝝ fecit ſibi portari ſudarium ſuum cū videret ſe propinquuꝫ morti. Et fecit illud clamādo per precouem deportari per ciuitatem. Tantum deportabit ſecum princeps magnus Saladinus de oībus rebus ſuis. ¶ Timenda eſt ergo mors ⁊ ſepe meditāda. Nā vt ait Plato. Summa philoſophia eſt meditatio mortis: ⁊ ad multa valet. Et primo ad humiliationeꝫ. Quid ſupbis inquit ſapiēs terra ⁊ cinis? q. d.

mortis memoria ad multa valet.

Ex morte habes cauſam humiliandi te. Pauo etſi viſis pēnis ſuis pulchris eas extēdit: ⁊ hic inde ſe girat de caruꝫ pulchritudine ſupblendo. tamē ad pedes turpes aſpiciēs eas ꝯtinuo deponit quaſi ſe humilians. Sic homo attendens ad finē vite humiliabitur. De cōſuetudine aliqñ fuit imperatoꝝ ꝙ cū eſſent electi pma die coronatiōis eoꝝ veniebat ad eū lapicidarius: deferens in manu ſua tres vel quatuor pecias marmoris diuerſorū coloꝝ dicēs. Iubeat dn̄s imperator. de quo genere marmoris velit ſibi fieri ſepulchrū: eo ꝙ hō mortalis ē. Et hoc fiebat ad dandū ſibi occaſionē humiliatiōis ex memoria mortis. Ioan. elemoſynarius factus patriarcha Alexādrinus fecit ſibi fieri monumentum: ſed impfectū. Et in precipuis ſolēnitatibus cū eſſet pōtificalibus inſignitus. ⁊ ī magno honore ppl̄i. ſtatuerat vnū tūc venire ad ſe qui diceret. Dn̄e imperfectū eſt ſepulchrū tuuꝫ iube ergo illud pfici: qꝛ neſcis quā hora fur veniet ſcꝫ mortis. Sed ⁊ qñ papa ꝯſecratur ante oculos eius accendit̄ modicū ſtupe: ⁊ dr̄ ei. Pr̄ ſancte ſic tranſiet gloria mundi. ¶ Valet ſcd̄o meditatio mortis ad mūdi ꝯtemptuꝫ ⁊ deſpectionē. Eccl'e. xi. Si multis annis vixerit hō. ⁊ in his oībus letus fuerit. meminiſſe tn̄ dꝫ tenebroſi tp̄is ſcꝫ mortis qd̄ cū venerit vanitatis arguentur preterita. Hiero. ad Paulinuꝫ. Facile ꝯtemnit oīa qui ſemp ſe cogitat moriturum. ¶ Tertio valet ad fugā peccati ⁊ deteſtationē: cum ꝯſiderat ꝙ propter pctm̄ hō incurrit mortem corpis ⁊ aīe. ad Ro. v. per vnū hoīem ſcilicet Adā peccatū intrauit in mundū ſcꝫ originale. ⁊ per pctm̄ mors. In hiſtoria tranſmarina legitur ꝙ cuꝫ bragmani peterent ab Alexandro magno imortalitatē ſibi dari. ⁊ ipſe negaret ſe hoc poſſe facere cū mortalis eſſet aiunt illi. Tu ergo cū mortalis ſis. quare tot mala faciendo p mundū diſcurris? q. d. Ab his malis hoc cōſideratio mortalitatis tue deberet te retrahere. ¶ Valet quarto ad depreſſionē carnalis deſiderij ⁊ delectationis. In cuius figuram habes Iob. ij. ꝙ ipſe teſta ſaniē radebat ſedens in ſterquilinio. i. memoria mortis ⁊ ꝯſideratione fractionis corpis: qꝛ vas per ipſam mortē frangitur ſaniē carnalis delectatiōis ex ꝯcupiſcentia exurgētem ammonebat. b. Grego. Nihil adeo valet ad edomandū carnis deſideria: ꝗ̄ cogitare qualis ſit futura caro moritura. ¶ Valet qnto ad tribulationū tolerationē: qꝛ cuꝫ in morte oēs res tp̄ales deficiant: ⁊ tēpus vite breue eſt: qm̄ mors ſequitur. ideo inde ꝯfortatur ad ſuſtinendum: qꝛ paꝝ affligit̄. ⁊ inde quieſcet ⁊ remunerabitur. Petrus in can̄. ſua. Modicuꝫ ⁊ ſi opꝫ contriſtari in varijs tribulationibus: vt probatio fidei veſtre pcioſior ſit auro quod per ignem pbatur. Apoc. xiiij. Beati mortui qui ī domino moriunt̄. Amodo iam dicit ſpūs vt requieſcant a laboribus ſuis. ¶ Valet ſexto qꝛ prouocat ad miſericordiam ⁊ largitatem. Conſiderans enim ꝙ ſecū afferre non pōt: ſed largiens pauperibus inde ſubſidiū in aīa habebit: ideo dimittit iniurias receptas a primo. elemoſynas dat aliena reſtituit. Alexāder cū vidit quia moreret̄: diuiſit regnū ſuū pueris ſuis. b. Ambro. Non ſunt hoīs bona que ſecū auferre nō poteſt. Sola miſericordia comes eſt defunctorum. Quidā burgēſis Pariſius fecit fieri feretrum in quo portaret̄ mortuus: ⁊ in domo ſua voluit illud poni in loco vbi frequēter videret ipſum. vt per ꝯſiderationē mortis puocaretur ad opera miſericordie. In die aūt oīum defun/

ciorum replebat illud panibus quos pauperibus dabat dicens. Ecce cito morior. ⁊ quis poſtea memorabitur mei. ℂ Ualet ſeptimo ⁊ vltimo ad inducendum ad penitentiam ⁊ pſeuerãtiam. Rex niniue cũ populo ſuo audito a Jona ꝙ niniue inde ad quadraginta dies eſſet ſubuertenda: ⁊ inde oẽs morituri indutus eſt ſacco: ⁊ ſe dederũt operibus penitẽtie. Job. iij. ca. Expectant mortẽ ⁊ nõ venit: quaſi effodientes theſaurum: gaudẽtqꝫ vehementer cuꝫ inuenerint ſepulchrũ.

Exẽplũ ℂ Legitur in li. de ſeptem donis. ꝙ cũ quidã miles flagitioſus accepiſſet penitentiã ab Alexandro papa. renuebat eam facere ⁊ ſe nõ poſſe implere. Demum papa dedit ei vnum anulũ quẽ pro penitẽtia aſſidue portaret in digito eo pacto ꝙ pluries euꝫ in die aſpiceret. ⁊ aſpiciendo tũc cogitaret ſe eſſe moriturum. Quod cũ feciſſet: inde ad modicuꝫ tp̃s ex hm̃oĩ ꝯſideratione mortis ita ꝯtriſtatus ⁊ compunctus eſt ꝙ rediens ad Alexandrũ obtulit ſe paratũ ad omnem penitẽtiam peragẽdam.

ℂ Quod aſſignatio rationũ in morte eſt timẽda de ſeptem generibus rerum.

Capitulum nonum.

Quartum quod eſt timendum eſt in morte rõnũ aſſignatio. Apſus ad Heb. ix. Statutum eſt hominibus ſemel mori: poſt hoc iudicium ſcꝫ particulare ſcꝫ diſcuſſio vite eius. Oẽs enim ſtabimus ante tribunal xp̃i ſcꝫ ad reddendaꝫ rõnem de tota vita noſtra. Qd̃ ipſe dñs oñdit per parabolas villici ⁊ diſpẽſatoris cuiuſdam diuitis cuius cũ dñs audiſſet. qꝛ male diſpenſaret diſpenſando bona eius vocauit illum dicens. Redde rõnẽ villicatiõis tue. Luce. xvj. Et etiã de quodã rege qui voluit rõnem ponere cũ ſeruis ſuis. Matth. xviij. Et ſilr̃ de illo dño qui dedit ſeruis ſuis talẽta. vni qnqꝫ. alteri duo: tertio vnũ vt negociarentur cum eis. Et poſt certũ tp̃s venit dñs ad faciendum rõcinium cũ eis: qũo negociati fuiſſent. Et quos inuenit bene ⁊ diligẽter ſe exercuiſſe in eis collaudauit: ⁊ de lucro facto remunerauit. Eum autẽ qui non operatus fuerat talentũ ſibi creditum qꝛ non multiplicauerat: etſi ꝯſeruaſſet dure increpans: ⁊ ab eo illud auferẽs ꝯdẽnauit. Matthe. xxv. c. Et quaſi ſimile de hoie nobili qui dedit ſeruis ſuis decem mnas ad negociandũ. Luce. xix. Ex quibus oibus parabolis aperte oſtẽditur ꝙ habemus deo reddere rõnem de actis in vita noſtra. Et hoc p̃mo in egreſſu aie de corpore. Unde Cypria. Qualem te inuenit dñs cũ vocat ſcꝫ per mortẽ talẽ te iudicat vt ſciant omnes. ait ipſe per prophetam. qꝛ ego ſum dominus ſcrutans renes ⁊ corda id eſt affectiones: ⁊ cogitationes qui do vnicuiqꝫ ſm̃ opera ſua. de pe. di. j. Mungd. Ad idem exempla in vitaſpatrum dixit quidam ſcũs. Tria ſunt que valde timeo. Primũ eſt qñ aĩa egreſſura eſt de corpore. Scdm̃ qñ preſentabit̃ ante tribunal xp̃i ſcilꝫ rõnem reddditura. Tertiũ eſt qñ dabitur a chriſto ſententia de me. Uñ ⁊ quidã alius ſenex cuꝫ videret quendã iuuenẽ ridentẽ ait. Ecce coraꝫ celo ⁊ terra reddituri ſumus rõnem deo de tota vita nr̃a. ⁊ tu rides. vñ Eccĩ. xj. dicitur. Letare iuuenis in adoleſcẽtia tua ⁊ in bonis ſit cor tuum. ⁊ ſcito qꝛ pro his oibus adducet te dñs in iudiciũ. Nec ibi in rõne reddenda multum tp̃is ponet̃: ſicut fit in mundo cũ rõcinia ſiũt: qꝛ tunc oia nota ſunt iudici. ad Hebre. iiij. Omnia nuda ſunt ⁊ aperta oculis eius. Et oia in pũcto repreſentabunt̃ ꝯſcientie iudicandi. Horrẽdum eſt ait apl̃s incidere in manus dei viuentis. nil defectus impunituꝫ pmittentis. Hoc timens ſanctus Job dicebat. Uerebar oia opera mea id eſt timebã. ſciens ꝙ nõ parceres delinquenti. Timebã dubitans aliqñ ne forte aliquis defectus in ipſis etiã bonis operibus meis in eſſet quod punitionem mereretur. Et ſi columne timent tale iudicium particulare pro ratiõe reddenda. quid faciet arundo. Eſt autem ratio exigenda de ſeptem.

ℂ De anime potentijs.
ℂ De corpore ⁊ membris.
ℂ De tempore ⁊ adiacentijs.
ℂ De gratie adiumentis.
ℂ De ſapientie documentis.
ℂ De culpe inquinamentis.
ℂ De regimine in ſubiectis.

ℂ Primum igitur de quo reddenda eſt rõ deo eſt de anima et potentijs qũo conſeruauit eam ⁊ exercuit. .§. i. Deutro. iiij. Cuſtodi temetipſum ⁊ animam tuam ſollicite. Et Eccĩ. Cuſtodi animã tuam ⁊ da illi honorem ſuũ. ⁊ merito. Eſt enim in ea imago dei. Unde beatus Augu. in li. de trini. licet anima ſeu mens nõ ſit eius nature cuius eſt deus imago tamẽ eius ibi querenda eſt. quo nihil ẽ melius. ſcꝫ in parte ſuperiori. Hec autem imago apparet in potentijs eius ſcꝫ memoria: itellectu ⁊ voluntate. que dicuntur potentie ſeparate. quia ſcꝫ anima ſemper retinet ⁊ vtitur eis etiam ſeparata a corpore. Sumendo tamẽ memoriam pro parte intellectiua qua retinet ſpecies intelligibiles ⁊ nõ pro potentia ſenſitiua: que etiam eſt in brutis. Nec operatur aĩa niſi mediãtibus illis potẽtijs. Ecce qũo eſt dei imago. quia ſicut vna eſt eſſentialiter ⁊ trina in potentijs: que realit̃ diſtinguunt̃ ab inuicẽ: ita ꝙ vna non eſt alia. vna tamẽ in eſſentia anima ita

vna eēntia diuina in tribus perſonis realiť diſtinctis adinuicem: ita ꝙ vna non eſt alia pater ⁊ filius ⁊ ſpiritusſanctus. ⁊ hi tres vnum ſunt. Honorať aūt iſta imago qñ ꝯſeruať in ſua puritate: ⁊ potētie eius exercenť ꝑpter ipſum deuꝫ cuius eſt imago. Et de memoria ait Salomon Eccľs vi. Memēto creatoris tui in diebus iuuentutis tue anteꝙ̄ veniāt dies afflictiōis tue ⁊ appropinques anni de qbus dicas mihi nō placent. Et ps. Benedic aīa mea dn̄m: ⁊ noli obliuiſci oēs retributiōes eius id eſt beneficia eius. que iō dicuntur retributiōes. qꝛ cum male feceris quotidie peccando tanta eſt charitas dei: ꝙ innumera bona beneficioꝝ ſuoꝝ reddit tibi. Ait etiam ipſe dn̄s in Threno. Recordare paupertatis mee quā ſcꝫ ſumpſi pro te abſinthij: ⁊ fellis id eſt amariſſime paſſionis quā ſuſtinui pro te. ¶ De intellectu dicit magiſter in .ij. ſen. di. j. Fecit deus rōnalem creaturā vt ſummum bonum intelligeret. Et hoc eſt ad qđ hortať ipſe deus homines dicens per ps. Uacate ⁊ videte qm̄ ego ſum deus. vacate id eſt ceſſate a vitijs ⁊ ab alijs opibus exterioribus aliqñ: qꝛ aliť non pōt videri aut intelligi deus. Intelligite quoniam ego ſum deus qui non mutor. Ego ſum deus quo melius excogitari nō pōt. Ego ſum verum vniuerſale ⁊ ſummū bonum. Intelligenda ſunt quoqꝫ mādata dei ⁊ ſeruanda ⁊ curioſa omittenda. ſm̄ illud Eccľi. iij. Altiora te ne quęſieris: ⁊ fortiora te ne ſcrutatus fueris: ſed que precepit tibi dn̄s illa cogita ſemp: ⁊ in pluribꝰ operibus eius ne fueris curioſus. ¶ De voluntate. Prouer. xxiij. Fili prebe mihi cor tuum ⁊ voluntatē. Et modum docet dicēs Deuť. vj. Et Matth. xxij. ⁊ Luč. x. Diliges dn̄m deum tuū ex toto corde tuo. Hugo in libro de arra anime Scio aīa mea qꝛ vita tua amor eſt: ⁊ ſine amore eſſe non potes. Ea aūt eſt vis amoris: vt talē te eſſe neceſſe ſit: quale eſt iſtud qđ amas. Hoc ē amare velle bonū qđ eſt volūtatis. Si ergo deum anima amat: vere deū hꝫ. imo ⁊ deus ē participatione. ſm̄ illud. Ego dixi dij eſtis. Si terrant amas terra es. Oſee. Abominabiles facti ſunt ſcꝫ peccatores: ſicut ea que dilexerunt. Ex toto corde ſeu voluntate deum diligit qui eum ſuper oīa diligit. qui ꝑpter obſeruandū mādata dei ⁊ ſubſtantiā ⁊ familiā ⁊ patriam ⁊ famā ⁊ tpalem vitaꝫ poſtponit. Ex toto corde diligit omnia que amat propter deum diligit. Cum igitur tibi dicendū ſit. Redde rationem villicationis tue de anima tua ⁊ potentijs. quā rationem reddere poterit qui dei imaginē in lutum peccatoꝝ ſepius proiecit. Qui beneficiorū dei rariſſime recordatus eſt: ſed bene iniuriarum que ſibi fecit proximus ad vlciſcendum non remittendum. Qui deum nec cognoſcere voluit nec eius mandata nec eius verba. Sed totum acumen intellectus ſui poſuit ad fraudes inueniendas: ad preparandū. Qui totum affectum ſuum poſuit in terrenis ⁊ carnalibus: oēm rem viliſſimam magis amans ꝙ̄ deum. quod patet qꝛ pro vno ſolido dicet multa piuria. valde ergo timendum eſt talibus.

te/ ia en rō. el/

¶ Secundo red- .§.ij.

Reddemus rōnē d̄ corpore noſtro ⁊ q̄re.

dendа eſt ratio de corpore noſtro ⁊ mēbris eiꝰ. Ad quid enim data ſunt nobis oſtēdit apoſtolus ad Rom̄. xij. Ut exhibeatis corpora veſtra deo hoſtiam viuētem id eſt vt mactemus ipſuꝫ vitijs ⁊ concupiſcētijs tanꝙ̄ animal imolatum ⁊ viuat in operibus virtuoſis. Nam vt ait Petrus in canonica. Chriſtus ſemel mortuus eſt ꝑ peccatis noſtris: iuſtus pro iniuſtis vt offerret nos deo ſequentes eum. mortificatos quidem carne viuificatos autem ſpiritu. Et cū incōparabiliter debeamus plus laborare ⁊ exercere mēbra noſtra in obſequium dei ꝙ̄ diaboli mundi vel carnis. imo ſolum in honore dei debemus corpus exercere ⁊ nunꝙ̄ in peccato. Humanuꝫ dico (ait apoſtolus Roma. vj.) propter infirmitatem carnis veſtre. Sicut exhibuiſtis mēbra veſtra ſeruire iniquitati ad iniquitateꝫ ſcilicet de vna ad aliam laborando. ita exhibete nunc ſeruire ipſi iuſtitie in ſanctificationem. vt vel ſaltem tantum laborent mēbra veſtra pro deo. ꝙ̄tum feciſtis pro mūdo vel peccato. Quinqꝫ ſenſus noſtri exteriores ꝙ̄uis radiceꝫ habeant in anima: tamē non vtitur eis anima niſi ꝑ organa quibus ſunt affixa. Ut potentia viſiua ꝑ oculos auditus: per aures ⁊ huiuſmodi. Dedit ergo tibi deus oculos ad aſpiciendum ad neceſſitatem ⁊ vtilitatem: non ad vanitatem. Dedit tibi oculos vt aſpiciēdo celos ⁊ ornamēta eius ſolem lunam ⁊ ſydera: elemēta ⁊ animalia que ſunt in eis. ⁊ alia pulchra opera dei vt inde exurgas ad contemplandum pulchritudinem: ⁊ magnitudinem creatoris: a quo omnia pulchra ⁊ pulcherrimus ipſe. Inuiſibilia enīꝫ dei a creatura mundi per ea que facta ſunt intellecta conſpiciuntur id eſt dei perfectiones. Ad Roma. prima. Dedit tibi aures vt diſciplinas morales: ſcientias naturales: artes varias ab alijs audiendo valeas adiſcere. ⁊ ex armonia cantuum ⁊ muſicorum inſtrumentorum: conſideres cantus ſuaues angelorum. Dedit ⁊ nares ad odorandū vt ex fragrantia florum ⁊ aromatum intelligas quia ſancti dei in patria florebunt ſicut lilium ⁊ ſicut odor balſami erunt ante diuinam maieſtatem. Dedit ⁊ linguam ⁊ palatum vbi eſt guſtus vt lingua tua: ⁊ non ſolum mēte vt angeli deū laudes: admoneas primum: ꝯfitearis pctm̄ tuum. Poſuit in ea ⁊ gu-

De quinqꝫ ſenſibus.

ſtum: vt ex ſuauitate ciborum ⁊ potuũ percipi/
as quoniã dulcis eſt dominus omnis dulcedi/
nis auctor. ⁊ clames cuꝫ ſapientiſſimo viro. O
ꝙ̃ ſuauis eſt ſpũs tuus domine: qui vt dulcedi
neꝫ tuam in filios demonſtrares panẽ ſuauiſſi/
mum de celo preſtitiſti habenteꝫ omnem ſapo/
rem ſuauitatis. Sap. xvj. Non ſolũ manna pa/
tribus in deſerto: ſed refectionẽ internaleꝫ ſan/
ctis tuis. cuius comparatiõe oẽ dulce amarum
vt ait btũs Bern. Dedit ⁊ manus vt nõ abſcon
das manus ſub aſcella piger: ſed vt docet Salo
mon. Quodcunqꝫ poteſt manus tua: inſtanter
opare boni. qꝛ nec opus nec ratio nec ſciẽtia va
lent apud inferos quo tu properas. Pedes de/
dit ad ambulandũ ad loca neceſſaria tibi ⁊ pro
ximo vtilia. Non pedes veloces ad effunden/
duꝫ ſanguinem vel ad malum quodcũqꝫ con/
currẽtes: ſed ad dirigendos pedes noſtros in
viam pacis. ¶ Tibi ergo dicet Redde ratiõeꝫ
villicationis tue. Et vere quilibet dicere poteſt
cum timore. Quid ſuꝫ miſer tũc dicturus: quẽ
patronũ rogaturus: quãdo iudex eſt venturus
cuncta ſtricte diſcuſſurus. Quid laboris ⁊ affli
ctionis corpus tuũ ſuſtinuit pro deo: qui nec ie
iunia eccleſie nec vigilias in oratione: nec pere
grinatiões ad eccleſias feciſti: ſed pro lucro in/
numera. Oculi tui ad quid aliud reſpiciunt ni
ſi ad vanitates ⁊ curioſitates ⁊ voluptates im/
plendas. Et ſi lachrymis irrigantur non hoc ꝑ
peccatis: ſed pro damnis tpalibus. Aures tue
que ſollicitant audire niſi detractiones: irriſio/
nes: vaniloquia ⁊ turpiloquia: cantilenas mun
danas ⁊ hmõi. Non auteꝫ verba dei: ad moni/
tiões: reꝑhẽſiões: laudes diuinas. Guſtũ tuum
oĩb' cibis ⁊ potib' vis delectari: vſqꝫ ad crapu
lã ⁊ ebrietatẽ. Lingua autem vti neſcis niſi ad
mendacia ⁊ periuria: ⁊ blaſphemias ⁊ conten/
tiones: ⁊ ſuſurrationes. murmurationes cõtra
deũ ⁊ miniſtros eius. Odores ſuperfluos ad
voluptatem queris. fetores infirmoruꝫ fugis.
Manus tuas nõ extendis ad pauperes ſuble/
uandos: ſed ad eos predandos. Opera manu/
um tuaruꝫ vana ⁊ riſu digna. Pedibus curris
ad theatra: ad ſpectacula: ad tripudia. Et ſi ali/
quando ad eccleſias ⁊ feſtiuitates eoruꝫ magis
ad procandũ vt videas ⁊ videaris: ꝙ̃ ob deuo/
tionem. Beati ergo (ait ps.) qui timent dñm: ti
more initiali. qui ambulant in vijs eius. i. opi
bus virtuoſis exercendo corpus ⁊ mẽbra ſua:
quia tunc non timebunt in hac ratione.

De tpe ⁊ tpalibus rationem reddemus.

¶ Tertio reddẽ/ .§. iij.

da eſt ratio de tempore ⁊ adiacentijs eius. i. de
reb' temporalibus. Threñ. j. Uocauit cõtra me
tps. ſ. quo male vſus eſt ad arguendũ euꝫ. Job.
xxiiij. Dedit ei tps ſeu locuꝫ pnie ⁊ ipſe abuſus
eſt eo in ſupbiam. Sen. Nulla maior iactura ꝙ̃
tẽporis. Oĩa fortune ſunt tempus tuum. Nec
põt recupari tẽpus amiſſum. Quod aũt aplus
ait. Redimẽtes tẽpus: qm̃ dies mali ſunt: non
intẽdit per hoc dicere ꝙ tẽpus amiſſum poſſit
recupari: ſed ꝙ ita feruenter ⁊ ſollicite quis ſe
habeat in futurũ etiam vltra ſibi debitũ. ꝙ re/
cõpenſet per ſuperogationẽ bonoꝝ operuꝫ ne/
glectum preteriti. vel dicit redimere tẽpus quĩ
quaſi ſupflua ⁊ minus vtilia etſi licita dimittit
vt melioribus vacet. Bern. Nil precioſius tẽ/
pore. Sed heu hodie nil vilius reputat. Sed
ſicut capillus de capite nõ perhibit. qd. ſ. nõ re
cipiat corpus reſuſcitatum ꝙ̃tuꝫ ad eos. ſ. qui
ſunt ad decẽtiam corporis. Ita nec momẽtuꝫ a
tẽpore. de quo. ſ. non exigat ratio. Unde Anſ.
in li. meditationum ait. O lignum aridũ ⁊ in/
utile: eternis ignibus dignum. quid ridebis
in illa die cum exiget a te vſqꝫ ad ictum oculi.
omne tẽpus viuẽdi tibi impẽſum. qualiter ſue
rit a te expẽſuꝫ. Et ideo hortat aplˢ ad Gal. vj.
Dum tẽpus habemus operemur bonuꝫ ad oẽs.
In vno momẽto tẽporis põt homo lucrari vi/
tam eternã: dum eſt in vita pñti. Totum mun/
dũ daret dãnatus ſi haberet in poteſtate ſua: vt
ex eo poſſit habere modicũ tẽporis ad peniten
dũ. Et nõ ſolum de tẽpore: ſed ⁊ de rebus tẽpo
ralibus que dant in tẽpore reddituri ſunt ho/
mines rõnem ſi bene vſi ſunt ⁊ ad ſubueniẽdũ
pauperibus. Dñs enim (ait Chryſ.) non dños
ſed diſpẽſatores nos eſſe voluit rerum ſuaruꝫ.
Sicut ergo diſpẽſator qui res dñi ſui ſibi reti/
neret: vel ꝓdige diſtribueret: infideliter ageret
⁊ merito eſſet a dño ſuo puniendus. Sic ⁊ dñs
deus rõnem exigẽs in exitu vite a diuitib' quĩ
ſibi theſaurizant. vel ſupflue vtunt rebus tẽpo
ralibus paupibus ſubtrahẽtes. Unde beatus
Amb. An iniuſtus eſt deus: vt non nobis eque
diſtribuat vite ſubſidia. vt tu quidẽ eſſes afflu/
ens ⁊ abũdans. alijs aũt deeſſet ⁊ egeret: ⁊ nõ
potius qꝛ voluit tibi benignitatis ſue experimẽ/
ta largiri. alium võ virtute patientie coronari.
Tu võ ſuſceptis dei muneribus ⁊ in ſinum tu/
um redactis nihil reputas te agere iniquuꝫ: ſi
tãtoꝝ bona ſolus obtineas. Egẽtium eſt panis
quem tu detines: nudoꝝ veſtimentuꝫ qd reclu
dis: miſeroꝝ pecunia eſt quam in terram deſo
dis. Tãtoꝝ ergo te ſcias inuadere bona quãtis
poſſis dare qd velis. i. quod debes velle. Hec il
le. diſt. xlvij. ſicut hi. Inſuper qui ꝓdige expen/
dunt in edificijs ſumptuoſis: in conuiuijs lau/
tis: in equitaturis faleratis: in canibus ⁊ aui/
bus ad venãdum ⁊ aucupãduꝫ: in veſtibus põ
patibus: in ornamentis varijs: cogitent quam
deo ſint reddituri rõnem vidẽtes pauperes fa/
me mori veſtibus nudari: puellas nubiles pe/

riculo exponi ꝑpter defectum potiꝫ: captiuos in carceribus mori. Diues qui epulabatur quotidie hic ſplendide ſepultus in inferno: q: micas menſe ſue noluit mendico dare. nunc guttam aque ab eo nō poteſt habere. Et qui purpura ⁊ byſſo induebatur: nunc vermibus operiť. Et ideo Jacobus in canonica ſua. ca. v. exterret eos dicēs. Agite nūc diuites plorate vlulantes in miſerijs que aduenient vobis diuitie veſtre putrefacte ſunt. Ueſtimenta veſtra a tineis comeſta ſunt. Aurum ⁊ argētum veſtruꝫ eruginauit: ⁊ erugo eoruꝫ in teſtimonium vobis erit: ⁊ mādu cabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus. Ecce merces operarioꝝ veſtrorū qui meſſuerunt regiones veſtras: que fraudata eſt a vob clamat: ⁊ clamor eoruꝫ in aures dñi ſabaoth introiuit. Et paulopoſt. Ecce iudex ante ianuam aſſiſtit. Admonet ergo paulus diſcipulum ſuum timotheum epm ⁊ predicatorem dicēs. j. Timothe. vj. Diuitibus huius ſeculi precipe nō ſublime ſapere nec ſperare in incerto diuitiarum ſuaꝝ. ſꝫ in deo bene agere: diuites fieri in operibus bonis facile tribuere: cōmunicare: theſaurizare ſibi fundamētum bonum in futurum. Petrus apoſtolus. ij. ca. prime. Fraternitatem diligite: deum timete: quaſi dicat. Tunc oſtendetis deum timere. ſi fraternitatem diligitis ſubueniendo miſeris.

Quarto red- .§. iiij.

De gratie adiumentis rationē reddemus.

dēda eſt ratio de gratie adiumētis. de cuius preciolitate ait Pe. j. c. ij. epiſtole. Maxima ⁊ precioſa promiſſa nobis donauit deus. ſ. munera gratie. vt per hoc ſimus diuine nature ꝯſortes fugiētes eius que in mūdo eſt ꝯcupiſcentie corruptionem. Per grām enim vitatur corruptio oium peccatoꝝ: nec aliter poſſunt euitari. Nil precioſius gratia quē facit nos gloria dignos. Ab hac ꝓcedunt ſicut radij a ſole: oēs virtutes aīam illuſtrātes ⁊ decorātes. Ab hac oritur radius fidei vere intellectum perficiētis ad aſſentiēdum oibus que fide debent teneri. Et a gratia ꝓcedit virtus ſpei: mētem erigens ad expectādum in dubio ſupnam gliam benefaciēdo. Ex ipſa deſcendit flāma charitatis ad diligendum deū ⁊ ꝓximum. Sobrietatem quoqꝫ tēperantie ⁊ ſapiētiam prudētie docet. iuſtitiā ⁊ virtutem. i. fortitudinem quibus nil hominibus in vita eſt vtilius. vt dicitur Sap. viij. Temperātia enim cohibet cōcupiſcibilem potentiam a delectationibus prauis. Fortitudo iraſcibilē retinet in perferendis moleſtijs. ⁊ acuit in aggrediendis arduis. Prudētia rationē inſtruit in agendis vt nil perperam faciat: ſed conſona rationi. Juſtitia autem ad proximū dirigit volūtatem vt non ei noceat ſed proficiat. Jſta aūt precioſa gratie munera donauit gratis nō meritis noſtris. Hortamur vos ait apoſtolus ſcda Cor. vj. ne in vacuum gratiam dei recipiatis. Oēs vtiqꝫ eam in baptiſmo recepimus. Gratia enim in baptiſmo non requirit gemitū vel planctum vel aliud opus ſed oia gratis condonat ait be. Amb. de conſe. diſt. iiij. Donat ſimul virtutes. donat ⁊ remiſſioneꝫ peccatoꝝ. niſi ponatur obſtaculum ei. qḋ ponere non poteſt paruulus cum baptizatur cum careat vſu ratiōis. Jn vacuum autem ⁊ fruſtra recipit qui eaꝫ nō exercet ⁊ auget per opa quotidie meliora. Sꝫ multo magis in vacuum recipit qui eā per peccata perdit. Unuſquiſqꝫ ergo ꝓut accepit gratiam in alterutrum illaꝫ adminiſtrantes vt boni diſpenſatores multiformis gratie dei ingt Petrus in. j. cano. c. iiij. Sed certe cuꝫ dicetur tibi. Redde rationem huius gratie. quomodo vſus es multum habes timere. quia non ſoluꝫ non augmētaſti hoc precioſum talētum: ſed et perdidiſti. Uidemus enim cōmuniter q: qꝫcitius peruenit puer ad aliquem vſum rationis ſe implicat propter malas ſocietates multis turpitudinibꝰ ⁊ periurijs ⁊ blaſphemijs propter que amittit gratiam baptiſmalem. Et vtinam ſic eſſet ſollicitus ad recuperādum amiſſaꝫ gratiaꝫ que eſt ſanitas aīe ⁊ vita. ſicut eſt ſollicitus ad recuperādum corporis ſanitatem cuꝫ infirmatur. Sacramēta enim eccleſie ſunt ꝯtentiua gratie ſm Thom. in. iiij. Et ideo ſiquis poſt baptiſmum gratiam amiſit qḋ fit per quodlibet mortale aliter recuperare eam non pōt niſi per penitētiam. Sed q: nimis tardi ſunt hoīes ad penitētiam ⁊ cōfeſſionem. ideo in nullis veris virtutibus ſe exercēt. Sic ⁊ ſacramētum ſacre cōmunionis per qḋ mens impletur gratia. ſcꝫ deuote ſumptum. ⁊ future glie nobis pignus datur. vt dicit bea. Tho. in offi. qꝫ raro aſſumiť qꝫ indeuote: qꝫ tepide. Eucharíſtia dicitur qḋ latine bona gratia interpretatur. Quid eſt melius corpore ⁊ ſanguine dñi. Noli neglige͂ ait apoſtolus ad Timoth. gratiam que data eſt tibi in impoſitione manus preſbyteri: que pertinet ad ordinem. Cum quāta negligētia ⁊ indiſpoſitione recipiāt clerici ſacramētum ordinis cum quanta deſidia exequātur ipſi conſiderēt qui deo reddituri ſunt rōnem ignorātia pleni omni honeſtate vacui: cupiditati dediti ⁊ ſimonijs: iſatiabiles bñficijs ⁊ dignitatibus ocioſitate ſepulti. ꝓpter qḋ accidit eis qḋ dñs predixit. Si ſal infatuatum fuerit ad nihilum valet vltra niſi vt mittať foras: ⁊ ꝯculceť ab hoībus. Mat. v. Jnfatuať ſal qñ clerici qui debent vbo ⁊ exēplo alios ꝯdire ⁊ ꝑſeruare a corruptiōe vitioꝝ nec alios admonēt: nec ipſi vtuoſe viuūt

De gratiis ſacralibꝰ rōnem reddemus.

propter qđ contēnuntur a populis. Unde dñs
per Malach.ij.c.ad ſacerdotes ait. Uos receſ/
ſiſtis a via.⁊ ſcandalizaſtis plurimos in lege.⁊
irritum feciſtis pactū leui. ꝓpter hoc dedi vos
ɔtēptibiles ⁊ humiles.i.abiectos oibus popu
lis. Qui tamen populi maleſaciūt dehonoran/
do eos cum ſint miniſtri chriſti ⁊ eccleſie.⁊ ad
eum cuius ſunt miniſtri ⁊ quē repñtant debe/
ant aſpicere:non ad mores eoꝝ malos. Cuꝫ er/
go tibi dicetur. Redde rationem ſacramentoꝝ
que tibi collata ſunt ad ꝓcurādum ⁊ augendū
grām quātum frequētaueris:quō deuote ſuſce
peris. Qualiter in eis te exercueris. Noli altuꝫ
ſapere ait apoſtolus ſed time:qꝛ cui plus colla/
tum eſt plus exigeť ab eo. Cum enim augētur
dona ait be. Greg. augenť ⁊ rationes donoruꝫ.
Tanto ergo humilior atqꝫ ad ſeruiendum deo
pꝛōptior quiſqꝫ debet eſſe ex munere ꝗſto obli/
gatiorē ſe eſſe conſpicit in reddenda ratione.
Timentes autem dominū timore.ſ.initiali mi
ſericordia circundabit. Pſal.

¶ Quinto reddē/ .§.v.

da eſt ratio.⁊ ideo timēdum de ſapientie docu
mētis.ſ.receptis. Anima noſtra vt ait philoſo/
phus naſcitur ſicut tabula raſa in qua nihil eſt
pictum:ſed apta eſt pingi. Et ſicut alie ſcientie
⁊ artes addiſcūtur per documēta aliorū.ita ⁊
ſapiētia ⁊ noticia diuinoꝝ ⁊ moralium. Quia
enim homo propter peccata ſua obſcuratus ne
ſciebat legere in lege dei īſita in medio cordis
noſtri dedit hoibus legem ſcriptam.legem.x.
ꝓceptoꝝ:que ſemꝑ fuit neceſſaria obſeruari oi
bus qui voluerūt ſaluari. Hec eſt lex dñi imma
culata ɔuertēs aīas.⁊ teſtimoniū eius fidele.ſa
piētiam pꝛeſtās paruulis.i.humilibus. Deus
igiť deoꝝ dñs locutus eſt.ait idem in ps.xlix.⁊
vocauit terraꝫ.a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum ex
ſyon ſpecies decoris eius. Deus dñs eorū ſan/
ctorum qui dicunť dij participatione.ps.lxxx.
Ego dixi dij eſtis. Uel demonuꝫ qui dicunť dij
falſa nūcupatione.ps.Dij gētiuꝫ demonia.vel
ꝓſidētium qui dicunť dij repñtatione:qꝛ repre
ſentant deuꝫ.ps.lxxx. Deus ſtetit in ſynagoga
deoꝝ.i.ſacerdotū. Deum hoꝝ deus verus de/
us noſter eſt dñs ⁊ auctor locutus eſt inquit.b.
Aug.ſup ps.⁊ illuꝫ vſ. Multis modis per an
gelos ipſe locutus eſt dādo legē in mōte ſyna.
ita ait apl's ad Gal.iij.ordinata per angelos.ſ.
illa lex locutus per ꝓphetas ſuos. Eſai.i. Hiere/
miaꝫ: Ezechielē: Danielē:⁊ alios.xij.minores
ꝓphetas excitando hoies ad obſeruātiam le//
gis ipſam declarādo:futura multa pꝛenūcian/
do ad ai andum eos:⁊ cōminationeꝫ adyciēdo
cōtra trāſgreſſores. Demum locutus eſt nobis
in filio ſuo incarnato. Et quid ſapientia docere
vel exꝓmere potuit niſi verba ſapiētie falſas ex
poſitiones legis a ſcribis repꝛobādo: obſcura
declarando:in ſeipſo adimplēdo.ɔſilia ois pfe
ctionis adyciēdo:adiutoria ad obſeruādū offe
rēdo. Locutus eſt per apl'os ſuos ⁊ diſcipulos
quos miſit in vniuerſum mūdū dicēs. Docete
oēs gētes. Et quid niſi xp̄m dei virtutē ⁊ dei ſa
piētiā. Locutus eſt per doctores ſuos.b.Aug⁹.
Amb. Hiero. Gre.⁊ alios innumeros grecos ⁊
latinos quos īpleuit in medio eccl'e ſpiritu ſa/
piētie ⁊ intellectus ad exponēdas ſcripturas ſa
cras ſapiētia plenas. Loquēdo autē per hos ⁊
quotidianos ꝓdicatores vocauit terrā nō gre//
cie tm̄ vel africe vel italie.ſed terrā totā.i.mun
dū. Et hoc eſt qđ ſubdit. A ſolis ortu vſqꝫ ad oc
caſum.i.per totū. In oēm enim terrā exiuit ſo/
nus eoꝝ. Ex ſyon tm̄ ſpecies decoris eius.i.pul
chritudo huius ſapiētis locutionis cepit ex ſy/
on.i.populo iudeoꝝ.qꝛ vt dicit Eſa.ij. De ſyon
exhibit lex.ſ.euāgelica:⁊ verbū dñi de hieruſa
lē. Nullus ergo pōt ſe excuſare qꝛ ignorat iſta
documenta ſapiētie. Ubiqꝫ enim ꝓdicať ⁊ ꝓdi
catū eſt. In pticulari etiā vocat terraꝫ quēlibet
peccatorē a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſū.i.a princi
pio quo in eo oriť ſol intelligētie quoad vſuꝫ:
vſqꝫ ad mortē dat homini documēta ſapiētie.
¶ Reddes igiť rōnē de tot documētis ſapiē/ De ſa//pientie docum̄tis rō//nē red/demus
tie quō ea obſeruaueris. Et certe male illi pote/
rūt reddere rōnē nec impune trāſibūt.qui ver/
ba dei audiētes:nil eoꝝ que audiūt:faciūt. Fa/
cti(ſm ꝓphetā)ſicut aſpidis ſurde aures eoruꝫ
obturātis:qui nō audiet vocē incātātiū. Aſpis
ſerpēs cum ꝓpendit aliquē incātaturum eum
vnā aurē figit in terrā:⁊ aliā cauda obturat ne
audiat. Sic multi audiētes verbum dei ex vna
pte figūt mētē in terrenis.ex alia ꝓmittūt ſibi
futurū tēpus vite ad emēdādū. vnde incātatio
ꝓdicātis ſapiēter:nō pōt eum educere de clau/
ſura peccati. Peius illi rōnē reddēt qui audiē/
tes verbū nīl mēte retinēt vel rumināt meditā
do. Unde aīalia immūda in lege iudicanť que
nō ruminat. Eterne mortis iudiciū formidate
fres ait be. Greg. Si verbum vite audiētes in
vētre memorie nō retinetis. Signū enim mor
tis eſt.cum infirmus nō retinet cibū. Sed peſſi
me illi rōnem reddent ⁊ grauiſſime punientur
qui nec ipſa verba dignanť audire.nolētes in/
telligere vt bene agerēt. Hos ɔdēnabit ſtudio/
ſitas regine Sabba que venit a finib⁹ terre au/
dire ſapiētiam Salomonis. Math.xij. Cōtra
hos igiť in reddēda rōne dicet ſapientia vt ha
beť Prouerb.j.qꝛ vocaui vos per ſcripturas ⁊
renuiſtis. Extendi manum meā in crucē etiam
dādo documēta.nec fuit qui aſpiceret.ſcilꝫ ad
imitāduꝫ. Deſpexiſtis omne ɔſiliuꝫ meum ibi
datum ⁊ increpationes meas neglexiſtis. Ego

in interitu veſtro ridebo ⁊ ſubſannabo:cuȝ vo/ bis qđ timebatis aduenerit. Clamabūt ad me ⁊ nō exaudiam eos:eo ꝙ exoſaȝ habuerint di/ ſciplinā:⁊ timorem dñi non ſuſceperint.

ℭ Sexto redden/ .§.vi.

da eſt ratio de peccati inquinamētis. ſm beatū Aug. peccatū eſt dictum vel factū vel ꝯcupituȝ ꝯtra legem dei ⁊ in hac diſſinitione includitur omiſſio cuiuſlibet boꝛ ſm. b. Tho. in ſumma. Nam ita peccari pōt moꝛtaliter vel venialiter omittēdo ſicut cōmittendo. Sed pꝛimū occulti us. ⁊ ideo magis timēdū. Et de oibus his diffe rētijs peccatoꝝ reddēda eſt ratio ante tribunal xp̄i. vbi quicqd latet apparebit:nil inultum re/ manebit. Et de malis opibus dicit Salomon Eccleſiaſtes vlti. Cuncta que ſiunt adducet do/ minus in iudicium pꝛo omni erratu ſiue bo/ num ſiue malū. ſcilicet exigetur ratio. Non ſo/ lum de malo opere in ſe. ſed etiā in eo quod de ſe eſt bonum. vel als videtur bonum ꝑpter ali/ quā malā circūſtātiam. erroꝛ eſt ⁊ in iudicium adducet. Et quātumcūqȝ occultū opus fuerit. manifeſtabit abſcōdita tenebꝛaꝝ. i. pctōruȝ ait apl's. ℭ Sed ⁊ de v̄bis ratio exiget chꝛiſto di/ cēte Math. xij. De omni v̄bo ocioſo qđ locuti fuerint hoīes reddēt rōneȝ in die iudicij ꝑmo particularis iudicij qui eſt in moꝛte. ⁊ ſm bea. Gꝛe. j. moral. dicit verbū ocioſum. qđ neceſſita te vel vtilitate. ſ. rōnabili caret. O quis vnquā enumeraret multitudinē verboꝝ ocioſoꝝ. que quotidie dicimus. nullā nobis de hoc ꝯſciētiā faciētes. Quod ſi de ocioſis ratio exiget cuȝ pe na. quid de cōtumelioſis:de detractatoriys:de periuriys ⁊ blaſphemiys:adulationibus ⁊ aliys malis. ℭ Sed ⁊ in cogitationibus impij inter rogatio erit dicit ſapiens. in futuro examine. Nam vt ait Saluatoꝛ nr̄. Ex coꝛde exeunt cogi tationes. ⁊ he ſunt que coinquināt hoīeȝ quo. ſ. ad aīam. Nec tñ ait bea. Gꝛe. Immūda cogita/ tio mentē maculat cum pulſat:ſed cuȝ per dele ctationē ſupat. de pe. di. ij. Quis aūt iāte virtu tis ⁊ ſanctitatis extat qui nō habet cogitatiōes inutiles ⁊ ſupfluas. etiam quādo clauſo oſtio ſenſuum ⁊ ſecreto vult patrē orare. Delicta aūt iuuentutis mee ⁊ ignorantias meas que ſunt omiſſiones ne memineris dñe. Sed ab occul/ tis meis mūda me:⁊ ab alienis parce ſuo tuo ait ꝓs. Cuilibet ergo timēdum eſt in iſta ratio/ nis exactione. Unde in vitaſpatrum legitur ꝙ cum quidaȝ ſanctus pater ad extrema veniſſet ⁊ alij plures viſitaſſent eum. Uidētes eum tre/ mere totum dicūt ei. Et tu pater times moꝛi cū ſemper in penitētia vixeris. Reſpōdit ille. Ue/ re timeo. Naȝ licet per. xl. annos laborauerim in iſta ſolitudine ad ſeruiēdum deo. tamē quia

De oib⁹ pctis et dīntijs pctōrū redde/mus ra/tioneȝ.

alia ſunt iudicia dei ꝙ̄ hominum. ideo timeoꝛ ne foꝛte placuerim deo. Unde ⁊ Job. xxxviij. Semper enim quaſi tumētes fluctus timui do minū. Plurima ſunt peccata noſtra:que nobis leuiſſima vel nulla videntur: que tamen deus diſcutit ⁊ punit. Unde in vitaſfratū legitur ꝙ cum quidam vir valde religioſus ⁊ ſanctus in firmatus eſſet ad moꝛtem leta facie ⁊ totus ex/ hilaratus dixit aſtantibus qui cuȝ viſitauerāt. Ecce beata Maria mater dei ſalutemus eam. Quod cum oēs feciſſent ⁊ magnam cōſolatio/ nem percepiſſent. licet nil viderent dixit infir/ mus. O ꝙ̄ grate ⁊ iocūde recepit beata mater dei veſtrā ſalutationē. ⁊ ipſa quoqȝ vos reſalu/ tauit. poſt paululuȝ aūt cepit expaueſcere ⁊ val/ de anxiari. adeo ꝙ ſoci⁹ eius vix ſufficiebat ad extergendum ſudorem ex labore. Et factus in agonia quaſi tunc deo redderet rationeȝ de vi/ ta ſua. Aliquādo dicebat quaſi ad aliū loquēs. Hoc non eſt veruȝ. Foꝛte de aliquo peccato qđ diabolus ei obyciebat ad inducendum ad de/ ſperationem. Aliquādo dicebat. O dñe dona mihi ⁊ parce hoc modicū. Dixit ei ſoci⁹. Quid eſt hoc frater etiam ne parua peccata requirun tur. ⁊ de eis deus exigit rōnem. Qui ait:vtiqȝ. Et ea que nulla putant hoīes eſſe peccata. Con/ foꝛtauit tamē eum ſocius efficaciter ad ꝯfiden/ dum de miſericoꝛdia dei. Demum peracta pu/ gna ſpirituali totus in domino releuatus cum magna deuotione quieuit in pace.

ℭ Septimo red/ .§.vij.

denda eſt ratio de regimine in ſubiectis. ⁊ hoc valde timēdum platis ⁊ rectoribus. Unde Sa piē. vj. dicit. Audite reges ⁊ intelligite. Diſcite iudices finium terre:ꝑbete aures qui ꝯtinetis multitudines. qm̄ data eſt vobis poteſtas a do/ mino ⁊ virtus ab altiſſimo qui īterrogabit ope ra veſtra ⁊ cogitationes ſcrutabitur. quoniā cū eſſetis miniſtri regni illius. nō recte iudicaſtis nec cuſtodiſtis legem iuſtitie:nec ſm volunta/ tem eius ambulaſtis. Hoꝛrende ⁊ cito appare/ bit vobis:quoniam iudicium duriſſimum fiet his qui pꝛeſunt. Exiguo enim cōceditur miſe/ ricoꝛdia. Potētes autem potēter toꝛmenta pa/ tientur. Nō enim ſubtrahet perſonam cuiuſꝙ̄ dñs:nec verebit magnitudineȝ cuiuſꝙ̄. Apo/ ſtolus etiam ad Heb. xiij. ait. Obedite pꝛepoſi/ tis veſtris ⁊ ſubiacete eis. Ipſi enim inuigilāt quaſi rationē reddituri pꝛo animabus veſtris: vt cum gaudio faciant nō cum triſtitia. Ad idē facit quod ait Dionyſius papa. xiij. q. j. Eccleſi/ as. dicēs. Unuſquiſꝙ̄ ꝯtentus ſit terminis ſuis ⁊ eccleſiam ⁊ plebem ſibi cōmiſſam diligenter cuſtodiat vt de ouibus ſuis deo rationem red/ dat ⁊ gloriam inde non iudiciū. i. dānationeȝ

recipiat.❡ Rationē igitur preſidentes redde-
re habent deo in egreſſu ſuo de hoc mūdo. quo
modo acceperint prelaturam. vtrum per ambi
tionem vel per ſymoniā vel per intruſionē. qꝛ
vt ait Leo papa. Principatus quē metus extor
ſit vel ambitus occupauit. ⁊ ſi actibꝰ ſuis ⁊ mo-
ribus non offendat. ipſius tamē initiū eſt perni
cioſus exemplo ⁊ difficile eſt vt bono peragant
exitu. que malo ſunt inchoata principio. j. q. j.
Principatus. Si per ſymoniā accepit vel alias
iniuſtum titulū: cum careat iuriſditiōe ⁊ aucto
ritate ſuper pplm illū: quia ſuſpenſus vel nul-
lus. decipit quantū eſt in eo animas illas abſol
uendo. Unde ab eo tanq̄ oues perdite exigen
tur. ❡ Rationē q̄ʒ reddere habet deo ſi pplm
ſuū verbo ⁊ exemplo ad male viuendum indu
xerit. Chry. In iudicio ſedes ſi bene docueris ⁊
bene vixeris: pplm inſtruis quomodo viuere
debeat. Si autem bn̄ docueris ⁊ male vixeris
deum inſtruis quō debeat te condēnare. ❡ Ra
tionem q̄ʒ. reddere habet de adminiſtratione
ſacramentorum ne indignis dederit. Si reſtite
rit potentibꝰ vſurpātibus iura eccleſie. vt btūs
Tho. cantuarien. ⁊ btūs Amb. xxiij. q. viij. Con
uenior. Unde dn̄s per Ezech. contra illos que
tanq̄ mercēnarij cum vident lupū venientem
fugiūt: ⁊ lupus rapit ⁊ diſpergit oues. ait. Nō
aſcendiſtis ex aduerſo neq̄ oppoſuiſtis vos
murū pro domo iſrl̄: vt ſtaretis in prelio in die
domini. ❡ Rationē q̄ʒ reddituri ſunt ſi crimi-
na ſubditorū dimiſerit impunita ⁊ incorrecta ſi
ne cauſa rationabili. Nam vt ait beatus Greg.
peccata que in in nos cōmittuntur facile dimit
tere poſſumus. que vero in deuʒ perpetrantur
cum magna diſcretione nec ſine vindicta poſ-
ſumꝰ relaxare. xxiij. q. iiij. Si is. ⁊ btūs Augu.
ſuper pſalterium. Duo iſta nomina non fruſtra
dicuntur Homo peccator: quia peccator eſt cor
rige: quia homo ē miſerere nec iuſte miſerebe-
ris hominem: ſi non correxeris peccatorē: huic
nomini inuigilet diſciplina: prout vnicuiq̄ ap
ta eſt cura non ſolum epō regenti plebem ſuā:
ſed ⁊. pauperi regenti domum ſuam: diuiti re-
genti familiam ſuam: patri regenti prolem ſu-
am: marito regenti coniugem ſuam: regi regē
ti patriam ſuaʒ: vt nulli miſericordia claudat:
nulli impunitas reliquatur. xx. iij. q. iiij. Duo.
❡ Ualde timenduʒ eſt vnicuiq̄ preſidenti qđ
dominus ait ezechieli in perſona omniuʒ pre-
latorum. Fili hominis ſpeculatorē dedi te do
mui iſrl̄. Si dicente me ad impiuʒ. Morte im
pie morieris tu non fueris locutus vt impius
ſe cuſtodiat. impius ipſe in iniquitate ſua mo-
rietur. ſanguineʒ vero eius de manu tua requi
ram ſed ſi te ānunciante ad impium vt auerta-
tur a vijs ſuis: non fuerit auerſus a via ſua ma
la. morietur ipſe in iniqtate ſua. porro aīam tu
am liberaſti. Ezechie. xxxiij. ⁊ in. ca. ſe. ſ. xxxiiij.
ait dn̄s. Ueh paſtoribus iſrael qui paſcebant ſe
metipſos. Lac comedebatis ⁊ lanis cooperieba
mini. ⁊ qđ craſſum erat occidebatis. gregē aūt
meum nō paſcebatis. qđ infirmum erat nō cō-
ſolidaſtis. qđ egrotum non ſanaſtis. qđ fractuʒ
non alligaſtis. ⁊ qđ abiectū non reduxiſtis. qđ
perierat nō queſiſtis: ſed cū auſteritate imparaba-
tis ⁊ cū potētia: ⁊ diſperſe ſunt oues mee: eo ꝙ
non eſſet paſtor. ⁊ facte ſunt in deuorationē om
nium beſtiaꝝ. ppterea paſtores audite verbum
dn̄i. Ecce ego ipſe ſup paſtores requirā gregeʒ
meum de manu eoꝝ. Hec ibi. heli lʒ ſūmꝰ ſacer
dos in ſe ſanctus eſſet: tn̄ qꝛ filios publice male
facietes non correxit aſpe vt exigebat exceſſus
eorum. reprehenſus fuit a dn̄o terribiliter. ⁊ de
mum cū filijs vitaʒ mala morte finiuit. vt pʒ. j.
Reg. iiij. Et notandū ꝙ cū dn̄s predixit per ſa-
muelem: malū qđ cōminatus eſt hely ppter ne
gligentiā correctiōis filioꝝ ait. Ecce ego facio
verbum. quod qui audierit tinniant ambe au-
res eius ſcilicet pre timore. Et ideo vt dicitur
Eccleſiaſtici. xix. Corripe proximum anteq̄ cō-
mineris ⁊ da locum timori altiſſimi.

❡ Quod timendum eſt purgatorium: ⁊ ꝙ ſe-
ptem ſunt purgatoria. Capitulum. x.

Quintum quod ē ti-
mendum ſed timore initiali. vt in ti
more meritū ſit ⁊ pmiū eſt purgatio
num aſpera variatio. Un̄ d'. Deut. v.
c. deū tuū timebis. Et paulopoſt ſeqtur. nequā-
do iraſcat furor eius ↄtra te. ſ. per varias puni
tiones. ⁊ Act. x. ait pnceps apſoꝝ. In oī genteq
timet deū acceptus eſt illī. Dicit aūt. b. Grego.
di. xxv. qualis. De quibuſdā culpis ante diē iu-
dicij eſſe purgatiōis credēdus eſt ignis p eo ꝙ
veritas ait. Qui blaſphemiam dixerit in ſpiri-
tumſanctū nō remittet ei in hoc ſeculo nec ī fu
turo. Ex his verbis arguit. b. Grego. a ↄtrario
ſenſu. ſ. ꝙ alique culpe remittuntur hic in pn̄ti
vita ⁊ aliq̄ in alia vita. Et cum remittuntur pur
gantur ſed non niſi per ignē afflictiōis. Ignis
enim in ſcripturis ſignat q̄cunq̄ afflictioneʒ
etiam vite preſentis. ſic exponitur illud qđ ait
Joan. bap. de chriſto. Ipſe vos baptizabit ī ſpi-
ritu ſancto ⁊ igne ideſt lauabit purgabit a pec-
catis igne tribulationis. Unde poſſumus po-
nere. vij. purgatoria intelligendo per purgato
rium omne quod affligit ad tempus pro pec-
catis ⁊ purgat.
❡ Purgatoriū innate ⁊ cōis paſſionis.
❡ Purgatoriū pene volūtarie afflictionis.
❡ Purgatoriū illate ab alio vexationis.
❡ Purgatoriū poſt trāſitū venialis offenſiōis

¶ Purgatorium pro criminali incomplete ſatiſfactionis.
¶ Purgatoriū neglecte pro alio obligatiōis.
¶ Purgatoriuȝ in pti patricie procuratiōis.
¶ In quolibȝ hoꝝ eſt pena ⁊ ad tēpus ad purgationē ſi tñ patienter ferat ⁊ in ſtatu gratie.

¶ Primum igitur .§.i.

De purgatorio īnate ⁊ cōmūis paſſiōis purgatoriuȝ eſt penalitatis cum qua naſcimur ⁊ quā ꝯtinue patimur. famis: ſitis: caloris: frigoris: ſudoris: ſeſſitudinis: īterne paſſiōis ⁊ mortis: vt merito dicat Salomon Ecc̄e.ij. Cūcti dies eius laboribus ⁊ erūnis pleni ſunt: nec per noctē quidē requieſcet ⁊ ploratus hoīs in ortu ſuo eſt quaſi quedā ꝓphetia ſuaꝝ miſeriarū ad quas ingredit. Quāuis autē hec ſine peccato ſint tñ ex peccato originali ꝓcedunt vt punitio eius. Unde. b. Grego. Sepe ſine peccato fit qđ venit ex culpa. Nam ſine culpa eſurimus. Sed ex peccato ꝓuenit vt eſuriamus. diſ.v. ad eius. Ex ipſis aūt purgamur patiēter ferēdo ⁊ a peccatis cauēdo. Cōſiderādo quanta pena inflicta ſit humano generi toti pro vno peccato. Unde apte dici pōt illud Exo.xx. Dñs venit cuȝ terrore vt timor eius eſſet in vobis ⁊ nō peccaretis. Xp̄s volūtarie aſſumpſit has penas. etſi nō habuit peccatū originale qui venerat purgatiōeȝ peccatorum faciens. vt dicit aplūs ad Hebre.j.

¶ Secūdum pur/ .§.ij.

De purgatorio volūtarie aſſūptionis gatoriū eſt pene. quā ſibi quiſqȝ volūtarie aſſumit. Et iſte eſt optim⁹ modus purgādi ſua peccata mortalia ⁊ venialia q̄ſtuȝ ad culpā ⁊ q̄ſtuȝ ad penā. vt ait. b. Gre. de pe. di.j. ſi peccatū. Deus delictū ſine vltione non patit. Aut enim hō punit ſe aut deus cum hoīe. per ſe punit hō. qñ volūtarie penā doloris aſſumit de peccatis. vnde. b. Aug. diffinit ꝙ penitētia eſt quedā dolentis vindicta puniens in ſe qđ dolet cōmiſiſſe. ⁊ quāto quis magis dolet tāto magis purgat. ⁊ quoad culpā ⁊ quoad penā debitam pro peccatis tp̄alē totuȝ. tñ agit in virtute paſſionis xp̄i. Unde ⁊ de Dauid dr̄ Ecc̄i.xlvij. xp̄s purgauit peccata eius. i. Dauid: ⁊ exaltauit cornu eius. Doluit enim de peccato cōmiſſo ꝯfeſſo Nathā ⁊ virtute paſſionis xp̄i. (etſi tūc future) fuit purgatū pctm̄ eius. Et qꝛ coiter dolor penitētis nō eſt tātus ꝙ ſufficiat purgare ſeu ſatiſfacere omni debito pene tp̄alis. ideo ⁊ ꝯfeſſor iniūgit aliqđ in penitētia agēdum penale vt magis purget a debito pene tp̄alis vel alleuiet. Quia vō penitētie iniūcte ſunt parue ꝓpter imꝑfectionē penitētiū. ea etiam que hoīes ſibi aſſumūt volūtarie de genere bonoꝝ. vt elemoſynas facere orōnes: ieiunia: pegrinationes: diſciplinas: cilicia: abſtinētiam ꝓpter deū. Oīa iſta ſunt purgatoria ſi fiant in ſtatu gr̄e inquātum penalia ſunt pene tp̄alis ad quā quilibet eſt debitor ꝓpter peccata. ⁊ incōparabiliter plus q̄ ſibi extimat. Et ideo dicit ſapiēs Ecc̄i.v. De ꝓpiciatu peccatorum noli eſſe ſine metu.

¶ Tertium pur/ .§.iij.

gatoriuȝ eſt illate ab alio vexationis. Oēs qui deo placuerūt ab initio per multas tribulationes tranſierūt fideles. Judith.viij. ⁊ qꝛ vt dicit Amos.iij. Nō eſt malū in ciuitate qđ dñs non fecerit. ſ. de malo pene. Nam maluȝ culpe ipſe nō facit. ideo ſi quis recipit iniuriam a ꝓximo: puta infamiā: rapinā: bonoꝝ ablationē: ꝑſecutionem ꝑcuſſionē: ⁊ hm̄oi. illa vexatio in q̄ſtuȝ eſt in penā a deo eſt: qꝛ oīs pena in q̄ſtum pena iuſta eſt. omne iuſtū eſt bonum. omne bonū eſt a deo. ergo ſm̄. b. Aug. oīs afflictio eſt a deo. ⁊ nō ſolū infirmitas: paupꝑtas: ⁊ hm̄oi. ſed etiam mala que inferunt ab hoībus. ſicut non potuit diabolus cuȝ omni nequitia ſua ledere Job in ſubſtātia: familia ⁊ ꝑſona: niſi licētiatus a deo. vt pȝ Job.j. Nec etiā in gregem porcoꝝ intrare niſi ꝑmiſſus a xp̄o. vt habet Math.viij. ita nec hō pōt homini nocere ſine ꝑmiſſu dei. Unde ⁊ ipſe Saluator ait Pilato cuȝ dixiſſet ꝙ poterat eum crucifigere ⁊ dimittere. Nō haberes poteſtatē aduerſum me vllā. ſ. ad me ledēdum niſi tibi datum eſſet deſuꝑ. Jo.xix. Dauid etiaȝ cuȝ fugeret egreſſus Hieruſalē a facie filij eius qui vſurpauerat regnuȝ patris ⁊ mortem eius querebat qñ ꝑgēti cum aliquibus ſibi fidelib⁹ per latera mōtis ⁊ plāgenti peccata ſua: quidā peſſimus homo noīe Semei iniuriaret ei contumeliādo ⁊ ꝓijceret lapides ꝯtra Dauid dicēdo Egredere egredere vir ſanguinē ⁊ vir belial. Nūc premunt te mala tua: quia vir ſanguinuȝ es: ⁊ inuaſiſti regnuȝ Saul. Abiſai frater Joab cum vellet ire ad vindicādum iniurias regis ⁊ occidēdum illum prohibuit eum Dauid dicens. Dimittite eum vt maledicat: dñs precepit illi vt malediceret dauid. Et quis eſt qui audeat dicere quare ſic fecit. dimittite eum vt maledicat iuxta preceptū dñi. ſi forte reſpiciat dominus afflictionē meam ⁊ reddat mihi bonuȝ pro maledictione hodierna. ij. Regū.xvj. Huiuſmodi igitur tribulationes ſiue a deo ſiue ab hominibus illate cum patiēter ferūtur in ſtatu gratie: ſunt purgatoriū penarum debitaꝝ pro peccatis ⁊ defectuuȝ. Unde dicit a dño noſtro Jeſu chriſto. Omnem palmitē qui fert fructū: ſcilȝ bonorū operum: purgabit eum: ſcilȝ a ſuperfluitate defectuū per tribulationes preſentes vt fructuȝ plus afferat. Joan.xv. Et beatus Grego. Ab electis ſuis maculas peccatoꝝ temporali afflictione deus curat abſtergere: quas

De purgatorio illate vexatiōis

ꝙ vexatiōes a qbuſcū qȝ hoībus īferūtur ſunt a deo.

in eis in eternum nō vult videre. de pe. diſ. j. ſi
peccatū. Et quāto quis magis ad dei obſequia
ſe occupat: tanto magis tribulationibus viſita
tur. Et ideo Eccī. ij. dicitur. Fili accedēs ad ſer/
uitutem dei ſta in iuſtitia ⁊ timore: ⁊ ꝑpara ani
mam tuam ad tentationem.

De purgatorio p⁹ trāſi tūvenia lis offē/ ſionis.

¶ Quartum pur/ .§. iiij.

gatoriū eſt poſt hāc vitam. pena quam ſuſtinēt
aie cuꝫ egrediunt a corpore. nō plene hic emū/
date ab omni defectu. quā penam ſuſtinent ad
tēpus quouſqꝫ purgent ad plenuꝫ. de quo pōt
intelligi illud Malach. iij. Purgabit filios le/
ui ⁊ colabit eos quaſi aurū ⁊ argētum. Leui in
terpretat aſſumptus ſeu appoſitus. ⁊ ſignificat
eos qui aſſumpti a dn̄o per mortem apponunt
ad patres. Iſti purgant per ignē ſi aliquid pec/
cati vel expiabile ſecum deferūt. ſicut fit de au/
ro ⁊ argēto cum colant per ignē purgat ſcoria
eoꝝ. Et ſic vt ait aplſ. j. Cor. iij. Siquis ſuperedi/
ficauerit ſuꝑ hoc fundamentum. ſ. fidei xp̄iane
viue: qd̄ auruꝫ dicit quātum ad dilectionē dei.
argētū q̄ꝫtum ad dilectionē primi. lignū: fenū:
ſtipulā: ipſe ſaluus erit ſic quaſi per ignē tranſi
ens. ſ. purgatorij. ita ꝙ ly quaſi vel eſt expreſſi/
uum veritatis. ita ꝙ eſt verus ignis crucians.
vel ſi nota eſt ſilitudinis: refert ſilitudo ad pur/
gationeꝫ. vt ſicut purgaret vas aureum vel ar/
gēteū mixtū cum ligno ⁊ hmōi per ignem trā/
ſiens. ita aīa ſecū deferēs peccata venialia que
habēt gradus maioꝝ ⁊ leuioꝝ per penā illius
ignis purgat: vt preſentet vas puriſſimū ante
ꝯſpectū dei poſt certum tēpus. Nihil enim co/
inquinatū introibit in illā gliam. Et hoc eſt qd̄
dicit beatus Greg. ⁊ Aug. diſ. xxv. §. alias. ⁊ c.
qualis. ſ. ꝙ de leuibus peccatis cuꝫ quibus ho
mo decedit: purgationis credendus eſt ignis.
Et ponūt exēpla vt riſus immoderatus: ſermo
ocioſus. Cura rei familiaris que vix pōt exerce
ri ſine peccato: etiaꝫ ab his qui nouerūt vitare
peccatū. Hec be. Gre. Aug. addit alia exempla.
⁊ alibi dicit ipſe bea. Aug. ꝙ lignum: fenuꝫ: ſti
pula ſunt affectiones inordinate circa deuꝫ. q̄
quibus dediti ſunt hoies rebus tpalibus fami
lijs ſuis ⁊ amicis vel ꝓprie ſenſualitati in qui/
bus radicate aie hinc diſcedūt. Et q̄ hic ignis
purgatorius vt dicit bea. Augu. in lib. de igne
purgatorij. miro modo eſt grauis. Excellit eniꝫ
oēm penam huius vite: ideo timenda eſt pena
purgatorij. Unde ſaluator noſter Math. x. ait
Timete euꝫ qui poſtq̄ꝫ occiderit poteſt mittere
aīam ⁊ corpus in gehēnā. i. ignem infernaleꝫ.
Idē enim ignis eſt in ſubā: ignis crucians pur/
gādos ⁊ dānatos. ſed ꝑmos ad tempus: ſcdos
in ꝑpetuū. Ita dico vobis hūc timete: ſed timo
re initiali nō ſeruili. De quo Eccī. j. Initiuꝫ ſa/
pientie timor dn̄i. ⁊ cuꝫ fidelibus in vulua ꝯcrea
tus eſt ⁊ cum electis feminis gradit: ⁊ cū iuſtis
⁊ fidelibus agnoſcit. Dum aūt aīa purgāda in
igne cruciat: deū videre nō pōt facie ad facieꝫ:
vt ſancti in glīa. Et de hac. etiā ad tēpus ſubtra
ctione diuine viſionis maxime cruciat plus q̄ꝫ
de pena ignis. Scit enim ſe aptā ad videndū ⁊
fruēduꝫ ſūmo bono. quo cum priuet pro illo tē
pore maxime affligit. ꝓpter qd̄ dicere valet aīa
illa. Fuerūt mihi lachryme mee. i. dolor. panes
die ac nocte. i. cōtinue talis cibus amarus. me/
dicinalis tn̄ ad purgandū. dum dicit mihi per
ſingulos dies: cum ibi maneo in purgatorio.
vbi eſt deus tuus. Spes enim que differt. i. res
ſperata: affligit aīam. dicit Salomon. ⁊ tanto
magis: quāto magis diligit. Nō paruꝫ etiā af/
fligunt aie ipſe ex inſultatiōe ⁊ irriſione demo
num de earū penis. ſicut in pn̄ti ſiquis videret
inimicū ſuuꝫ de ſuo infortunio vel pena inſul/
tare ⁊ letari: multū affligeret. Nō tn̄ ipſi demo
nes torquēt aīas in purgatorio ſm̄ be. Tho. in
iiij. q̄ nō decet vt quoꝝ fuerunt victores: hi. ſ.
qui ſunt in purgatorio: habeant eos tortores.
nec ita abſorbent a grauitate pene: quin ſciant
ſe ad tēpus ibi eſſe ⁊ aliqn̄ liberādos. vnde pa/
tienter ferunt punitionē diuine iuſtitie. Et pie
credi pōt ꝙ angeli ſancti aliqn̄ viſitēt ⁊ confor
tēt. ¶ Unde legit in lib. de ſeptē donis ꝙ cum
quidaꝫ ſcelerate viueret: viſitatus a dn̄o vt ad
ſe rediret incurrit grauem infirmitatē ⁊ diuti/
nā. Attediatus aūt ex prolixitate languoris roga
bat frequēter dn̄m vt de carcere corporis edu/
ceret eum. Apparēs aūt vna dieruꝫ ei angelus
dn̄i ex pte dei dedit ſibi optionē eligēdi qd̄ ma
gis vellet: vel adhuc per duos annos illā infir/
mitatem tolerare ⁊ poſtea ad celuꝫ euolare: aut
tūc moriēdo per tres dies in purgatorio ꝑma
nere. At ille attendēs ad breuitatē tēporis quo
erat manſurus in purgatorio: ⁊ lōgitudinē die/
rum quibus infirmitatē iam diu expťaꝫ ad huc
erat paſſurus: elegit potius morari in purgato
rio per triduuꝫ ⁊ mori. Exauditus ergo de hac
luce migrauit ad igneꝫ purgatorii ꝑgens aīa
eius. Inde ad horā ab exitu ſuo de hoc mūdo:
apparuit ei in purgatorio angelus dn̄i confor/
tādo eum. Interrogauitqꝫ eū ſi eum recognoſce
ret. Rn̄dit: minime. At ille. Ego ſum angelus
dn̄i qui tibi dedi optioneꝫ ſumēdi ex parte dei
ad hūc locū. ſ. veniēdi ⁊ triduo moram faciēdi
an in illa tua infirmitate per biēnium ꝑmanē/
di: Cui ille. Nequaq̄ꝫ vales eſſe angelus dei: q̄
ille mētiri non poteſt. Sed qui mihi hoc dixit:
mēdacium magnū expreſſit. Naꝫ cum dixerit
per triduū me hic moraturuꝫ. ego iam manſi in
his maximis penis per plurimos annos. An/
gelus vo ad euꝫ. Tu hic nō fuiſti niſi per horāſ

Pena aie purgande preter ignis cruciatum.

ita ꝙ adhuc habes hic manere quod reſtat. At
ille. Roga dñm meum vt non reſpiciat ad inſi-
pientiam meam hoc eligendo. ⁊ tu pro me inter-
cede apud eum vt reducat ad vitam priorē. ⁊
ego nedum per duos annos: ſed quantum pla-
cuerit ei paratus ſum tolerare infirmitatem il-
lam. qḋ ⁊ obtinuit. vnde vite reſtitutus patien-
tiſſime ⁊ letanter omnē dolorem tolerabat: ex-
pertus penas purgatorij.

Eſſe autem pur- .§.v.

Purgatoriū eē pbatur multiplr

gatorium neceſſarium eſt ad ſalutem credere.
Ipſum aūt negare vt faciunt greci: hereticum
eſſet ⁊ dānabile. Hoc autem probatur ⁊ aucto-
ritate ſcripture: ⁊ ex more ⁊ obſeruatione eccle-
ſie: ⁊ ex ratiōe: ⁊ exemplis multipharie. De
primo dicitur. ij. Macha. xij. Sācta ⁊ ſalubris
eſt cogitatio pro defunctis exorare vt a pecca-
tis ſoluantur. Qui in inferno dānatorū ſunt:
a peccatis ſolui non poſſunt. qꝛ in inferno nul-
la eſt redēptio. Qui in gloria ſuperna ſunt pec-
cata non habēt a quibus ſoluātur. Reſtat ergo
vt de his qui ſunt in purgatorio itelligatur: vt
ſoluantur. vel a venialibus cum quibus diſceſ-
ſerunt. vel a penis debitis pro mortalibus qui-
bus in mundo ad plenum non ſatiſfecerūt. Un-
de ⁊ Judas machabeus vt ibi dicitur miſit hie-
roſolymam. xij. milia dragmas argenti offerri
eas ibi pro peccatis mortuorū. ſ. in bello quod
geſſerant contra inimicos vt a penis purgato-
rij liberarentur: vel alleuiarent̄. Et beatus Au-
guſti. in Enchiridion ait. Neq̄ negandum eſt
defunctoꝝ animas pietate ſuorum viuentium
poſſe releuari cum pro illis ſacrificium media-
toris offertur: vel elemoſyne fiunt. Sed hec eis
proſunt qui cū viuerent hoc ſibi vt poſtea poſ-
ſent prodeſſe meruerūt. Idem Grego. xiij. q. ij.
anime. Et beatus Ambro. c. qꝛ alij. q. e. Pro-
batur idem ex obſeruatione eccleſie que eſt ma-
ioris auctoritatis q̄ dicta cuiuſcūq̄ doctoris.
Nā vbi in eccleſia fiunt miſſe ⁊ ſuffragia alia
pro defunctis. ⁊ miſſa ſpecialis pro eis que in-
cipit. Requiem. Et in omni miſſa fit in ſecun-
do memento oratio pro defunctis. ⁊ in offerto-
rio dicitur. Libera animas omnium fidelium
defunctorū. qui ſcilꝫ ſunt in purgatorio quos
ignorat. Nam pro alijs defunctis non intēdit
orare. Libera eas de pena inferni: ideſt purga-
torij quod dicitur infernus: quia infra terram.
vnde ⁊ Chriſtus deſcēdit ad inferna. ſ. limbū.
Ne abſorbeat eas tartarus: ideſt ne detineat
abſorptas in illis penis. ne cadant in obſcurū
ideſt ne qui ceciderunt in obſcurum locum de-
tineantur. Unde. xiij. queſtio. ij. Pro obeunti-
bus ſic dicitur. Sancta ſic tenet eccleſia vt quiſq̄
pro mortuis vere chriſtianis offerat oblatiōes.
atq̄ preſbyter eorū faciat memoriam. Et quā-
uis peccatis omnes ſubiaceamus: congruit vt
ſacerdos pro mortuis catholicis memoriā fa-
ciat ⁊ intercedat. non tamen pro impijs quā-
uis chriſtiani ſint. tale aliquid agere licebit. Et
dicit ibi glo. ꝙ dicuntur impij qui decedunt in
mortali notorio. vt qui ſe occidunt ⁊ huiuſmo-
di. ⁊ qui in ebrietate moreretur. Secus ſi du-
bium ſit. Probatur tertio hoc ratione. Nā
qui decedit aut eſt in ſtatu gratie aut extra gra-
tiam. Si extra gratiam hoc poteſt eſſe duplici-
ter. Aut quia habet ſolum originale. ⁊ talis de-
ſcendit ad limbum puerorum priuatus ſem-
per gloria diuine viſionis. de quo tamen pe-
nam non ſentit. ſed liber a pena ſenſus: ideſt
ignis. Aut habet actuale mortale. ⁊ hic pati-
tur penam damni. ſcilicet priuationis glorie ⁊
penam ſenſus: ſcilicet ignis infernalis. et de
vtroq̄ ſumme affligitur. Et quia in inferno
nulla eſt redemptio. ideo pro his ſuffragia nō
valent. Si autem moritur in ſtatu gratie.
Et hoc dupliciter. quia aut in tanta puritate et
perfectione: vt nil deferat ſecum cremabile: vt
baptizati paruuli: martyrizati pro Chriſto et
perfecti viri. In cuius ſignum Chriſto bapti-
zato apertum eſt celum. Stephanus protho-
martyr vidit celos apertos. ⁊ Johanni puriſ-
ſimo apertum eſt oſtium in celo. Aut in ſtatu
gratie moriens defert ſecū cremabile ſiue ali-
quod veniale. Siue quia non ſatiſfecit ad ple-
nū in mundo pro mortalibus commiſſis. etſi
contritus. ⁊ quia nil mali impunitum permit-
tit diuina iuſtitia: nilq̄ coinquinatum aliquo
peccato in regnum celorum poteſt intrare.
Nec tamen eis qui talia cremabilia ſecum de-
tulerunt debetur pena eterna: quia non auerſi
ſi a deo: ſed conuerſi tranſierunt. ideo iſtis de-
betur pena ad tempus purgatoria: ⁊ pro his
a deo eſt ordinatum purgatorium. Officia au-
tem que fiunt ſolenniter pro eis dicuntur vel
ternarium vel ſeptennarium: vel trigeſimari-
um vel anniuerſarium. Et ternarium quidem
quod fit in capite trium dierum a die tranſi-
tus mortui: vt deleantur per illud peccata om-
nia commiſſa contra tres virtutes theologi-
cas: fidem: ſpem: ⁊ charitatem. Septennari-
um vt per gratiam ſeptiformem auferantur
ab eis. ſcilicet defunctis peccata ſeptem mor-
talia cum filiabus ſuis. Trigenarium vt dele-
antur illis peccata commiſſa contra decē pre-
cepta ⁊ fidem trinitatis. Anniuerſaria. vt de
anno temporali tranſeant ad annum ſempiter-
num. Quarto probatur multiplici exēplo.
Legitur in vitaſfratrum. ꝙ cum quidam deuo-
tus religioſus frater predicator frequenter di-
ceret miſſam pro peccatoribus. rariſſime autē

Pene purgādoꝝ q̄re nō ꝑpetue. Septimū trigeſimū āniuerſariū ēt pro defunctis agit et quare.

pro defunctis. quidā aliuſdē ordinis religio
ſus ſanctus homo charitatiue arguit eū. qua/
re raro vł nunꝗ̄ celebraret pro defunctis. ⁊ fre
quenter pro peccatoribus viuis cū mortui ſe
iuuare non poſſent. viui autē multis modis.
Cui ille reſpondebat. Qui ſunt in purgatorio
ſūt ſecuri nec poſſunt deficere a gloria. ⁊ ſi retar
dentur. Sꝫ q̄ cōuerſant in mūdo peccatores ſūt
in continuo piculo dānatiōis. Sicqꝫ firmꝰ in
ſua ſententia remanſit parū inclinās ad ſuffra
gia pro defunctis. Nocte igitur ſequenti cū in
lecto quieſceret in principio ſomni apparuerūt
quidā mortui velut in capſis ligneis poſiti ſeu
feretro ⁊ ipſa capſa lignea ſeu feretro opprime
bant eum. Surgente autē eo a ſomno diſpare
bat illa capſa cum mortuo. Et cū iterum dediſ
ſet ſe quieti. iterum apparuit mortuus in capſa
vexans eū propter quod ſurgere cōpulſus eſt.
Cumqꝫ pluries ille apparuiſſet percutiens eum
cū dicta capſa quieſcere non valuit illa nocte.
Ex qua re animaduertens defunctos egre fer/
re ꝙ non eis cōpateretur orādo pro eis mane
ſequenti celebrauit miſſā pro defunctis. de ce
tero magis eis cōpatiens ⁊ orans pro eis. Bea
tus quoqꝫ pater Dn̄icus omni quaſi nocte vnā
diſciplinā cū cathena ferrea ſibiipſi dabat pro
animabus que erant in purgatorio. vt inde ab
illis penis ſubleuarentur. In eodē li. legitur.
ꝙ cum quidam frater vocatus ad predicandū
ad exequias cuiuſdā notabilis viri defuncti.
cum remotus in domo cogitaret ſup p̄dicatiōe
fienda: apparuerunt ei quidā defuncti dicen/
tes ſe miſſos ab eis qui ſunt in purgatorio: vt
recōmendaret animas illas in tantis penis po
pulo. qui auditurꝰ erat predicationē. Et ꝙ pro
themate ſumeret illud Job. xix. c. Miſeremini
mei miſeremini mei ſaltē vos amici mei. Cō
querēdo de amicis ⁊ cōſanguineis. q꞉ p eis ſuf
fragia ſpecialia nō faciebāt. Vn̄ legit in quīta
parte de vita fratrū p̄dicatoꝝ. ꝙ qdā frat Lai
Exēplū. nardus magnus predicator defunctus tholo/
ſe. apparuit cuidam ſuo familiari dalmatica in
dutus tanꝗ̄ populo predicaret: in facie fulgi/
da ⁊ collo quaſi aureo toto. Et cū ipſe recogno/
uiſſet eum ⁊ interrogaſſet cauſam fulgoris fa
cie ⁊ colli aurei. Reſpondit primū recepiſſe
ex pura confeſſione. Collum vero aureum ha
bere in ſignum predicationis ⁊ zeli animarū:
quem habuerat. Exinde oſtendit ei per mani/
cam dalmatice pectus ⁊ latus totum combu/
ſtum. Et cauſā huius pene purgatorij eſſe per
nimium ardorem ⁊ diſtractionem ad edifican
dum noua edificia. Sed per ſuffragia fratrum
poſſe iuuari qbꝰ factis ille liberatus eſt. ¶ Itē
quidam nomine Johānes magnus ⁊ ſubtilis
Exēplū. predicator cum de hac luce migraſſet. appa
it cuidā ſibi multum familiari: dixitqꝫ fuiſſe in
purgatorio ſeptem diebus maxime propter in
gratitudinem ⁊ verbis ſolacij ⁊ recreatiōis cor
poris. Addiditqꝫ ꝙ peccata venialia q̄ hic par/
ua reputantur. grauiter in purgatorio puniun
tur: nec pena illa poſſet alicui pene aſſimilari vi
te preſentis. Interrogatus quomodo de pur/
gatorio exierat dixit. dn̄s miſit angelos ſuos q
eum inde eduxerunt ⁊ ante dn̄m cantando ad
duxerunt. ⁊ quanto plus aſcendebat: tāto plus
gaudij ſentiebat. Quidam alius vidit aliquē
defunctum affligi in purgatorio eo ꝙ alijs lim
phantibus vinum ipſum purū bibebat vt poſ
ſet dormire. Alius viſus eſt torqueri propter ni
mium affectum quem habebat ad quaternos
⁊ tenacitatem illos tenēdi. Alter frater triſtitia
multa affectus. qui erat magnus predicator ob
recreationem acceſſit ſine licentia ad balnean/
dum ſe in loco vbi non erat multa aqua. ⁊ ibi
ſubmerſus eſt. Et apparuit amico ſuo in habi/
tu vili exuſtus in brachijs. reuelans ideo puni
ri in purgatorio propter delectationem illius
balneationis ſine licentia. Sed adiutus oratio
nibus amicoꝝ q̄ citius fuit liberatꝰ. ¶ In cō/
uentu colonienſi vna ⁊ eadem die defuncti ſūt Exēplū
duo fratres: vnus nouitius: alter antiquus pre
dicator. Tertia autem die a morte eorum appa
ruit nouitius infirmario. dicens ſe tunc a pur/
gatorio liberatum propter feruorem conuerſi/
onis ⁊ tunc euolare. Poſt menſem vero appa/
ruit predicator ille glorioſus monile habēs in
pectore ⁊ multos lapides precioſos in veſte: ⁊
coronam auream in capite. quem recognoſcēs
infirmarius ⁊ ꝙ tunc a purgatorio liberatꝰ ad
celum aſcenderet: interrogatus cur tardius fu
erit purgatus q̄ nouicius: reſpondit. Ego pro
pter familiaritatem ſecularium ⁊ verba ſolatij
diutius fui in purgatorio: ſed maiorem eo glo
riam accepi. Monile ſignificat rectam intenti/
onem. lapides precioſi animas conuerſas mea
predicatione. Corona ineffabilem gloriam.
¶ Quidam alius apparens ſocio oſtendit ſo/
cio tibias aduſtas. Interrogatus cauſam huiꝰ:
reſpondit in purgatorio eſſe eo ꝙ receptis cali
gis vel ſoccis veteres non reſignauerat: ſed ſb
lecto habebat. Timeat ergo qlibet venialia eti/
am cōmittere: ⁊ cōmiſſa non hic purgare.

¶ Quintum pur/ .§. vi.

gatorium eſt pro ſatiſfactione incompleta. Et
hoc purgatorium non eſt aliud a precedenti lo De pur
co vel qualitate pene: ſed cauſa: q꞉ precedens gatorio
vt dictum fuit: eſt pro remotione venialium. incōple
Iſtud autem eſt pro incompleta ſatiſfactione te ſatiſ/
mortalium. de quo. b. Aug. de pe. diſt. vij. c. vl. factiōis
ait. Et ſi conuerſus vita viuat. ſcilicet grē: ⁊ nō
moriaꝛ. ſ.

moriatur.ſ.ad infernũ deſcendẽdo: non tamẽ
promittimus ꝙ euadat omnem penaʒ. Prius
enim purgandus eſt igne purgationis: qui in
aliud ſeculũ diſtulit fructuʒ conuerſionis. Hec
bea. Augu. Cum enim in omni peccato morta
li fit ſm beatũ Augu. auerſio ab incõmutabili
bono qḋ eſt deus: ⁊ cõuerſio ad cõmutabile bo
num qḋ eſt creatura: ratione auerſionis debeť
peccatori pena infinita extenſiue. ideſt perpe-
tua ſeu infernalis. q: auerſio eſt ab infinito bo-
no. ratione vero conuerſionis debeť pena fini-
ta extenſiue. i. ad tempus: q: id ad quod ſe con
uertit peccando eſt quid finitum. puta pecũia:
delectatio carnalis: ⁊ hmõi. Cum autem cõuer
titur ad pniam: immediate ſicut remittitur cul
pa: ita ⁊ debitum pene infernalis. Sed rema-
net obligatio ad penam tpaleʒ: niſi tanta ſit vis
doloris ⁊ contritionis in ipſa cõtritione: ꝙ de-
leatur eius magnitudine etiam omne debituʒ
tpalis pene. ſicut accidit in bono latrone cum
chriſto crucifixo: ⁊ in Maria magdalena. ſʒ ra
riſſime hoc accidit. vnde poſt dimiſſionem de-
biti pene infernalis: cõmuniter remanet obli-
gatio ad penam temporalẽ plus ⁊ minus ſʒ de
uotionem conuerſionis. Ad quaʒ penam ſatiſ- — *Ad ſatiſfactiõnez valẽt hec.*
faciendaʒ valent vt dictũ eſt. s. ⁊ contritio ⁊ cõ
feſſio ⁊ penitentia iniuncta. ⁊ indulgentie: ⁊ bo
na que quis facit. ⁊ elemoſyne: ieiunia: oratio-
nes: ⁊ huiuſmodi. ⁊ tribulationes tolerare pa-
tienter in gratia. Si quid ei reſtat perſoluẽdũ:
in purgatorio luet. Unde Hieronymus ſuper
Naum. Deus vt omnium rerum ita ⁊ ſuppli-
ciorum nouit menſuram. nec preueniri ſenten
tia iudicis nec illi in peccatorem exercende de-
hinc pene auferri poteſtatem. ⁊ magnuʒ pecca
tuʒ magnis diuturniſqʒ lui cruciatibus. xxiij.
q. v. quid ergo. Itaqʒ nõ eſt equalis pena ignis
omnibꝰ in purgatorio: ſed valde varia. Et acer
bitas pene ſm Richarduʒ correſpondet graui
tati culpe commiſſe. Diuturnitas vero in pena
radicationi culpe in affectu. Et vt dicitur Pro
uerbio. xv. Per miſericordiam ⁊ fidem purgã
tur peccata. quo ſcilʒ ad diminutioneʒ pene vł
abbreuiationeʒ. Et hoc eſt quod dicit Bea. Au
guſtinus. ꝙ quibus proſunt ſuffragia: ſcilicet
pro defunctis facta: aut ad hoc valent vt ſit ple
na remiſſio. ſ. illarũ penarum: ⁊ ſic deliberatio
aut tolerabilior ſit ipſa damnatio. xiij. q. ij. tem
pus. Damnationeʒ appellat punitionẽ ad quã
ſunt condemnati in purgatorio. Purgãtur au
tem per miſericordiam ſuffragioruʒ que fiunt
pro eis: ⁊ magis per ſpecialia ꝙ̃ per genera-
lia. videlicet vel miſſarum vel elemoſynarum
vel ieiuniorum vel orationũ. vt dicitur. xiij. q.
ij. Quatuor modis ad quos reducuntur alia:
purgãtur peccata illorũ ⁊ per fidem viuam ſa-

cientium. Cum eniʒ hi qui ſunt in purgatorio
ſint membra viua militantis eccleſie per grati
am ⁊ charitateʒ capaces ſunt ſuffragioruʒ que
fiunt pro eis. ſicut membra viua in corpore hu
mano partem nutrimenti recipiũt de his que
dantur corpori viuo per mẽbra viua. Que au- — *Quoꝝ ſuffragia valent defunctis*
tem ſuffragia fierent per malos propria aucto
ritate non valent eis. ſicut ſi fierent ex ordina-
tione et iuſſione alterius exiſtentis in gratia:
aut per clericos malos vt miniſtros eccleſie.
quia inquantũ miniſtri eccleſie valent his pro
quibus fiunt. ſed magis qñ ⁊ ipſi miniſtri ſunt
in ſtatu gratie. Exemplũ de monacho proprie
tario. in. iiij. dialogo. Nam vitiũ proprietatis
nulli dubium ꝙ eſt mortale in religioſo. Uerũ
quia illum penituit ⁊ multuʒ ingemuit in fine
ſuo de illo vitio remiſſa fuit ſibi culpa: cum de
bito pene infernalis: ſed nõ quoad debituʒ pe
ne tpalis. Unde ⁊ per aliquos dies ſtetit in pur
gatorio q: nõ plene ſatiſfecerat debito pene tẽ-
poralis. Ideo facto ſibi ſuffragio. xxx. miſſaruʒ
ſm iuſſioneʒ beati Grego. poſtea apparuit illi
qui celebrauerat pro eo letus ⁊ pulcher. dicens
ſe de purgatorio liberatũ ad gloriaʒ aſcẽdere.
¶ Eſt ħ etiam aduertendũ ꝙ aliquis in purga
torio cruciať vel ex negligẽtia ſua qñ caute or-
dinauit: vt ꝙ̃citius fieret executio legatorum
pro anima ſua. vel q: ipſe executor cui cõmiſ-
ſum eſt exequi. vel hereditatem adire ipſe nõ
implet. Dum eniʒ quis negligens eſt ad facien
duʒ ſuffragia debita pro defunctis. ꝙ̃uis non
noceat defunctis ꝙ̃tum ad merituʒ: q: minui
non poteſt poſt tranſitũ eius. nec noceat quoad
augmentũ pene. nocet tamen ꝙ̃tuʒ ad ſubtra-
ctionem ſuffragij: q: cũ non fiunt: non ita cito li
beratur a penis anima in purgatorio: ſicut li-
beraretur ſi facta eſſent. Et illi qdem qui negli
gunt implere heredes vel executores notabili-
ter ⁊ ſine cã vrgente differẽ do. ⁊ multo magis
non faciendo peccãt mortaliter q: inferunt dã
nuʒ notabile proximo. Unde. xiij. q. ij. Qui ob
lationes. dicitur tales vt necatores aiarum ex-
cõmunicentur. Si autẽ eos penitet in fine de
tali criminali omiſſione in purgatorio manẽt
pro tali negligentia. Unde legitur ꝙ quidam — *Exẽplũ*
religioſus cum mortuus eſſet ⁊ multe miſſe et
orationes ⁊ alia ſuffragia fuiſſent facta pro eo:
apparuit ſuo amico dicens ſe eſſe in purgato-
rio. q: etſi multa ſuffragia fuiſſent facta pro eo
nil inde ſubleuationis acceperat. eo ꝙ in vita
debita ſuffragiorum aliorũ omiſiſſet. vnde ⁊
facta pro eo alijs a diuina iuſtitia fuerant appli
cata. ideo ſe recõmendans vt alia fierẽt: demũ
liberatus eſt. ¶ In hiſtoria Karoli magni legi — *Exẽplũ*
tur. ꝙ cum quidam miles intraret bellum con
tra infideles diſpoſuit cũ cognato ſuo ꝙ in caſu

mortis ſue quendaz bonuz equū ſuum vende/
ret: precium pauperibus erogando. Euenien/
te autem morte illius militis cognat⁹ eius aua
ritia ductus ſibi equum retinuit. Jnde ad octo
dies apparuit miles cognato illi dicens. O in
felix & infidelis homo tu feciſti me cruciari in
purgatorio vſq3 nūc. q3 propter auaritiaz. tuaz
non vendidiſti equum precium erogando pro
anima mea vt legaui. Ecce nūc liberatus pgo
ad gloriam: ſed tu īpunitus non euades de ne
quitia tua. imo ad inferna deſcēdes. Sicq3 ille
Exēplū diſparuit. & qd predixit euenit illi. ¶ Jn. iiij.
dialo. narrat beatus Grego. q cuz eſſet abbas:
in monaſterio ſuo quem ex monachis ſuis no/
mine iuſtum infirmatuz ad mortē: inuenit oc/
culte ſibi retinuiſſe tres aureos oblatos ab his
quibus ſubuenerat medicine cōſilio. cuius ar/
te erat peritus & in ea ſe exercēs aliquādo. Qd
cum percepiſſet bea. Grego. prohibuit ſibi viſi
tationem fratrū vt moris eſt in illa infirmitate.
Sed germanus eius laicus qui in monaſterio
erat ſibi prouideret de neceſſarijs: cāmq3 in vi
ſitationis fratrū ſibi explicaret ſcil3 propter vi/
tium proprietatis inuentū. qd fecit bea. Greg.
vt ex hoc magis intelligeret grauitatez ſui pec
cati: indeq3 magis doleret. Quo facto ingemu
it frater valde. & exceſſuz ſuum cōfeſſus. Demū
eo moriente mandauit bea. Grego. non in loco
ſacro ſepeliri: ſed in ſterquilinio fratrum proie
ctis aureis ſuper eū dicēdo. Pecunia tua ſit te/
cum in perditionē. Qd ideo fecit bea. Grego.
auſtere ad terrorez ſuperuiuentiū: vt intellige/
rent grauitatem huius mortalis criminis: qd
vtiq3 deſtruit omne monaſteriū vbi reperitur.
Poſt hec iniunxit beatus Grego. compaſſione
motus cuidā ex monachis. vt. xxx. miſſas pro
anima illius celebraret. qd cū perfeciſſet. vltia
die apparuit cuidaz fratri prefatus defunctus
qui requiſitus quō ſe haberet. Reſpōdit. Nūc/
vſq3 male. Sed hodie bene per gratiaz dei: q3
cōmunionez recepi: q3 enim etſi mortale com/
miſerat vitij proprietatis tamen q3 penituerat
deleta culpa debite pene infernalis. q3 pene tē/
porali cui remanſerat obnoxius ſatiſfecit. ideo
ad tempus in purgatorio fuit. Nec tamen cre
dat quis q anima quelibet in purgatorio exi/
ſtens numero. xxx. miſſaruz. liberata ad celum
euolet. q3 non ſimilis illi. ¶ Jn libro de ſeptez
donis legitur. q cū quidā puer, filius cuiuſdā
ducis accepiſſet ſub mutuo aliquam pecuniaz
ad ludos ſolacioſos expendendaz. ad extrema
veniens confeſſus deuote. ex obliuioni dimiſit
ordinare q pecunia illa reſtitueretur illi q mu
tuauerat. propter quod moriēs in purgatorio
fuit. Sed apparens defunctus & mandans re
ſtitutionem fieri liberat⁹ eſt. Jn chronicis quo
q3 legitur q defuncto quodam ſummo ponti/
fice: apparuit cuidam familiari inſinuans ſe eē
in magnis penis purgatorij. tamen petens ſi/
bi ſuffragia. Cūq3 ille dixiſſet magnā pecunie
quantitatē pro ipſo pauperibus erogatam aīt
ille. Ego de illa nullum precepi ſubſidium: q3
male fuerat acquiſita. ſed fiāt elemoſyne de ta/
li pecunia que licite fuit recepta: & ſubleuabor.
qd & factū eſt penituiſſe illum credenduz eſt de
iniuſta acquiſitione illa. & ideo nō ad infernū3
ſed ad purgatorium deſcendit.

¶ Sextum purga/ .§. vij.

De purgatorio extraordinarie locationis. Purgatorium extraordinarie locationis quadruplici de causa.

torium eſt extraordinarie locationis. Quāuis
non ſit certitudo de loco purgatorij. cōmunis
tamē opinio. do. bea. Tho. in. iiij. & alioz eſt q
ſit in viſceribus terre loco vicino & cōtiguo in/
ferno. tamen ex diſpenſatione diuina aliqbus
aſſignatur alius locus q3 ille cois ad ſui purga
tionem ſeu purgatoriū. Et hoc quadruplici ex
cauſa. Siue ad eorū leuiorez punitionez. Siue
ad celeriorem liberationez. Uel propter culpe
in loco perpetrationē. Uel ppter alicuius ſan/
cti orationē. Et ideo bene dicit Eccli. De negli/
gentijs purga te cū paucis. ſcil3 ne in alia vita
purgeris cum multis ſcil3 penis. Unde dictum
ad primuz reuelatuz eſt ſm bea. Greg. animas
quaſdaz in vmbra punitas. ¶ De ſcdo vt ſcil3
citius liberentur apparētes alijs a quibus ſuf/
fragia poſtulent. Narratur q cū quidaz piſca/
tores tempore autūni piſcarent. magnum fru/
ſtum glaciei prendiderunt loco piſcis. De quo
ſatis gauiſi pro epiſcopo ſuo: q3 magnū dolo/
rem patiebatur in pedib⁹ ex calore intenſo illā
glaciez pro exenio ipſi epo ſuo nomine Theo
baldo tradiderunt. Quod fruſtū glaciei accipi
ens epo. & pedibus ſuis ſupponens: magnum
refrigeriū inde ſibi ſentiebat. quadaz autē die
de glacie vocem audiuit exeuntez. Adiurauit
autem epo vt quis eſſet exprimeret. At ille in/
quit. Sum quedaz anima que in hoc gelicidio
pro peccatis meis affligor. & liberari poſſem ſi
xxx. miſſas. xxx. diebus continuis pro me dice/
res. Quod epo qui ſanctus homo erat diſpo/
ſuit ſe acturuz. Sed cū iam medietatem dixiſ/
ſet & ſe ad aliam ſequentē prepararet diabolica
ſuggeſtione euenit vt fere omnes homines illi
us ciuitatis bella inter ſe mouere vellent vnde
vocatus epo ad ſedandam diſcordiam: veſtes
depoſuit & illa die miſſam dimiſit. Jterum epo
reincepit miſſas. xxx. & cum iaz duas partes di
xiſſet exercitus magnus vt videbat ciuitatem
illam obſedit. Unde cōpulſus epo ad prouidē
dum miſſam illam intermiſit. Jterūq3 reince/
pit. Et cum. xxix. dixiſſet ad dicendā. xxx ſe pre
paraſſet tota villa & domus epiſcopi igne dia/

bolico ſuccenſa eſt. Cui cū ſerui indicaſſent vt
miſſam dimitteret. ait ille. Si tota villa crema/
ri deberet iſtam miſſaȝ non dimitteręȝ quin di
cerem. Qua celebrata glacies illa per ſe ſoluta
eſt: ꝛ anima liberata. ꝛ ignis queȝ ſe vidiſſe cre
debant: tanq̄ȝ fantaſma receſſit: ꝛ nullū dam
num recepit. ¶ Quantum ad tertiū caſum ſci
licet propter culpe in loco perpetrationē. Nar
Exēplū rat Grego. in. iiij. dialogo. φ cū quidaȝ preſby
ter balneū frequentaret quendā virū incogni
tum ad ſui obſequiū preparatum inueniebat
qui ſemper ſedule ſibi miniſtrabat: qui cū qua
dam die pro benedictione ꝛ laboris mercede ſi
bi panem benedictum offerret. ille merens re/
ſpondit. Quare iſta mihi das pater. Iſte panis
ſanctus eſt. Ego autēȝ manducare non poſſuȝ.
Ego enim aliquādo huius loci dominus fui.
ſed pro culpis meis poſt mortem huic loco de
putatus ſum. Sed queſo vt omnipotenti deo
hunc panem offeras pro peccatis meis. Et tūc
te exauditum noueris: cum huc veniens ad la
uanduȝ me hic non inueneris. Preſbyter au/
tem ſalutarem deo pro eo hoſtiaȝ quotidie per
vnam hebdomadaȝ obtulit ꝛ reuerſus euȝ mi
nime inuenit. ¶ De quarto exempluȝ narrat.
Exēplū bea. Grego. in. iiij. dialo. ſ. Paſcaſio hic vir cū
mire ſanctitatis fuerit. ꝛ etiaȝ librum de corpo
re domini ediderit vt doctus. ꝛ in illo tempore
duo in ſummos pontifices per diſſenſionē cle
ri fuiſſent ſcilȝ ſymmachus ꝛ Laurentius. Et
demū eccleſia in vnum illoꝝ cōueniſſet. ſ. ſym/
machū: alio reiecto. Paſcaſius tñ iſte per er/
rorem ſemper aliū pertulit. ſ. Laurentiū. exiſti/
mans potius illū eſſe ſummū pontificeȝ. Et ſic
in hac ſnia vſq; ad mortē permanſit qui tamē
als tāte ſanctitatis ꝛ fame fuit in populo vt cū
eſſet defunctus ꝛ dalmaticam ſuper feretro po
ſitam demoniacus tetigiſſet ſtati liberatus eſt.
Poſt multū vero tpis cū be. Germanus ep̄s ca
puanus. cuius animaȝ vidit bea. Bñdictus in
celū deferri balnea gratia ſanitatis petiſſet pre
dictuȝ Paſcaſiuȝ diaconū ibi ſtantē ꝛ obſequē
tem inuenit. Quo viſo vehemēter extimuit. et
qd illic vir tātus faceret inq̄ſiuit. Qui pro nul/
la cā ſe illi loco penali deputatū aſſeruit: niſi q:
in illa cauſa diſſenſiōis plus iuſto ſenſit. Et ad/
didit. Queſo te pro me dñm deprecare. atq; in
hoc cognoſces φ exauditus fueris ſi hic redi/
ens me non inueneris. qui cū pro eo oraſſet: at
q; poſt paucos dies reuerſus illuc fuiſſet: ꝓdi/
ctuȝ Paſcaſiuȝ minime inuenit. ¶ Quā gratū
ſit defunctis pro eis orare vel alia ſuffragia fa/
cere oſtendit per h̄ exēplū. Quidā de morte ha
Exēplū bebat cū tranſiret per aliqđ cimiterium dicere
ſemp De profundis. pro defunctis. Cū autem
quadam die ab inimicis inſequeret ꝛ fugeret
per cimiteriū qđdam ſubito defuncti quorum
corpora ibi requieſcebant ſurgentes cuȝ inſtru
mentis ſue artis in vita ipſum viriliter defen/
derunt ꝛ inimicos protinus fugarunt.

¶ Septimū pur/ .§. viij.

gatoriū eſt qđ dicitur ſancti Patricij. qđ homi De pur
nes intrantes certis modis dum hic viuūt pur gatorio
gātur de peccatis ſuis. Et vr̄ fieri iſta purgatio ſcti Pa
ex pena maximi terroris ꝛ horroris coꝝ qui tricij.
videnſ i illo loco purgatorij erga eos fieri ima
ginarie potius q̄ȝ in rei veritate. Videtur enim
eis qui ad illud intrant dum ibi moranſ. φ in
igne ardeāt ꝛ φ demones eos cū lanceis igne
is vel verubus tranſfodiāt vncinis ferreis cui
ſcerent ꝛ hmōi. cum tamen corpora integra re
maneant ꝛ inde ſuſtinent magnū timorē ꝛ do/
loreȝ ꝛ aperte eis cōueniat illud Iob. xl. Timo
re territi purgabunſ. ¶ Circa qđ ſciendū: vt
legitur in vita patricij. Iſte ſanctus Patricius
miſſus fuit ad predicandū in hyberniā que di
citur eſſe in extremis terre habitabilis. Cunq;
pp̄lm illum vt durum non poſſet conuertere:
nec cōminationibus nec pmiſſionibus flecterē
tur oranti ei pro hmōi oſtendit ei dñs foſſaȝ ro
tundam ſm circulū quem baculo ſuo in terra
fecerat. declarans φ qui intraret in illā ꝛ p vnā
diem ꝛ noctem remaneret purgareſ a peccatis
cōmiſſis. Qui patricius iuxta dictā foueaȝ fieri
fecit abbatiā quandaȝ in qua monachi deo ſer
uiebant. Et illi monachi inſtruebant volentes
intrare purgatoriū illud quid eos facere opor
teret pro preparatione ad hmōi. Ad quē locuȝ
multi intranti egreſſi retulerūt multa ab eis vi
ſa propter que alij cōuerſi ſunt. Et qdam magi
ſter Ioānes lector pariſień. referebat in ſuis le/
ctionibus vidiſſe quendā qui dicebaſ fuiſſe in
purgatorio illo. qui de nullo qđ viderat in mū
do gaudere poterat vel ridere. cui amara vide
bantur delectabilia mundi qui inter viuos q̄ſi
mortuus videbatur. ¶ Narraſ autē in lib. de Exēplū
ſeptem donis. qđ tractum fuit de legenda bea
ti patricij φ quidaȝ miles flagitioſiſſimus miſ
ſus fuit ad quendam ep̄m cum confeſſus eſſet
enormia ſua peccata ꝛ epiſcopus daret ei certā
pniam. Excuſabat ſe ille dicens nō poſſe illam
adimplere: nec de elemoſynis nec de ieiunijs:
nec etiam orationibus. Tunc ep̄s ad eum. Ex/
quo non vis facere aliquam penitentiā vadas
ad dñm tuum diabolū. Confuſus in ſe miles:
ꝛ ad cor reuerſus dixit epiſcopo. vt daret ei p
penitentia φ intraret purgatorium ſancti Pa/
tricij. epiſcopus autem miſit eum ad abba/
tem qui cuſtodiebat et claues habebat ſple/
lunce illius purgatorij. Abbas autem cuȝ mo/
nachis ſuis perſuadebant ei φ potius elige/

ret aliā penitentiam. Cum autem permaneret
in propoſito illud intrandi. Poſt ieiunium .xl.
dierum: orones ⁊ confeſſionē inſtruxerunt euȝ
ꝙ demōibus occurrētibus ei nō crederet: nec
minis eorum nec ꝑmiſſionibus crederet . vt a
propoſito deſiſteret. aſs piret. Sed in omni tor
mento nomen ieſu inuocaret ⁊ ſignū crucis ſi
poſſet imprimeret: ſicꝫ inſtructuȝ proceſſiona
liter ad locuȝ introducunt. Ingreſſus ergo au/
diuit tantum ſtrepitum ⁊ vlulatum demonum
ac ſi oia elementa concuterent adinuicē. Poſt
hec vidit maximam multitudineȝ habentium
aſpectum horribileȝ in quodam prato. Hi per/
ſuadebant ſibi reuerſionem ꝑmittentes ei mul
ta ⁊ magna ſi reuerteretur ad ſuos . Cum autē
ille nullo modo aſſentiret i dicto prato igne ſuc
cenſo nudatū veſtibus in ignē proiiciunt cum
furcis ferreis ⁊ vncinis diſcerpentes. ſed inuo
cato nomine ieſu ⁊ crucis ſignaculo ſibi ipreſ/
ſo: ignis ille extinctus eſt. Exinde ducunt ipm
per tenebras denſiſſimas ⁊ horribiles. in qbus
ſentit ventum calidiſſimuȝ qui totū videbatur
euȝ perforare . Ductus autē ad orientem cepit
audire vulgi fletus miſerabiles. Campūqꝫ la//
tiſſimum vidit terminū non habentem totum
ardentem: vt ferruȝ candens. Ubi vidit infini/
tam multitudinem manibus affixoruȝ ⁊ pedi
bus: ventres habentiū deorſuȝ ⁊ dorſa ſurſuȝ.
Hi pre doloribus videbantur terram mordere
cum dentibus. Alij clamabant parce parce . Et
tunc demones currentes ſuper eos grauiꝰ fla//
gellabant. Cū his igitur dictū militē iungunt
⁊ affigunt. Sed inuocato ieſu ad fineȝ campi
illeſum ſe inuenit. Poſt hec ducunt eū ad aliū
campum equalis magnitudinis. vbi vidit ſiſr
hoies affixos: ſed ſupinos qui habebant igni
tos ſerpentes voluētes eos ſuper vētres ⁊ bra
chia ⁊ capita eorū ⁊ pectora ⁊ horribiles buſo/
nes qui ignitis aculeis videbantur extrahere
eorū viſcera. ſimiliter ⁊ dentibus. qui eiulabāt
miſerabiliter. Et per hos tranſeuntes demōes
flagellabant. deinde ducunt militē ad tertium
campū. qui plenus erat hoibus vtriuſqꝫ ſexus
qui affixi erant clauis candentibꝰ per totuȝ cor
pus. Hi pre dolore clamare nō poterant ſed ſu
ſpirare modicū: ſicut qui laborāt in extremis.
Et de his fecerunt demones: ⁊ de milite vt . de
prioribus. Ad quartum vero campuȝ ducitur
miles plenū multis ignibus vbi erant omnia
genera tormētoꝝ que excogitari poſſunt. Alij
ibi ſuſpēdebantur cathenis igneis: ⁊ ſulphure
is. Alij per pedes. alij per manus. alij ꝑ caput.
alij vncinis ferreis pendebant per vngues .
alij per oculos ⁊ per alia membra torqueban/
tur ⁊ vrebātur. alij metallis bulliētibus. alij in
ſartagine frigebantur . alij vero aſſabantur .

Poſtremo dum ducūt eum ad domū cuius fi/
nis nō videbatur que plena erat foueis rotūdis
plenis metallis bulliētibus ⁊ hoibus vlulanti
bus in quibus alij habebāt vnum pedem. alij
duos. alij vſqꝫ ad genua. alij vſqꝫ ad ventrem.
alij vſqꝫ ad pectus. alij vſqꝫ ad colluȝ. alij vſqꝫ
ad oculos. Trāſeuntes per huiuſmodi domuȝ
demones militem torquebant cuȝ alijs: ſed in
uocato Jeſu liberabatur. Demū duxerunt eū ad
fluuium ſulphureū ⁊ igneuȝ ſub quo dicebāt
eſſe infernuȝ in quo erat pons artus ⁊ arduus
⁊ ita cōgelatus ⁊ lubricus: vt etiā ſi latiſſimus
fuiſſet vix aliquis ſtare vel aſcēdere potuiſſet:
ita artus vt vix in eo pedem ponere potuiſſet.
Inuocato aūt noīe Jeſu melius ⁊ melius per
eum aſcēdere potuit. ⁊ demones ad pedem re
māſerunt: fluuius aūt plenus videbatur diuer
ſi generis draconū ⁊ ſerpentū. Cūqꝫ eſſet in ſū
mo pontis tantus clamor exiuit de fluuio : vt
vix ſtare poſſet. Sed inuocato Jeſu libere tran
ſiuit. Hoc aūt tranſacto vidit pratum ameniſſi
mum diuerſi generis florum plenum ⁊ odoꝝ
⁊ poſt hoc ciuitatem cernit pulcherrimam mu
rum habentem diuerſis lapidibus precioſis
fulgentem. ⁊ de porta eius exiuit odor mirabi
lis vſqꝫ ad afflatum ita fuit recreatus. ꝙ vide/
batur ei nullum dolorem: ſetorem: vel laboreȝ
ſenſiſſe in preteritum. Huic obuiam aduene//
runt conuenticula ſpecioſiſſimorum hominuȝ
qui introduxerunt eum in ciuitateȝ illā. Splē/
dor autem maximus deſuper ſuperhabitātes
deſcendebat de celo qui inexterminabili gau/
dio ſuauitate ⁊ dulcedine perfundebantur ⁊
reficiebantur: ita ꝙ nec victu nec alio indige//
rent. Ab angelis autem ſanctis dictum eſt ei
ꝙ reuerteretur per loca per que venerat ad ſu/
os. ⁊ cum ille nimis timeret . confortauerunt
eum ꝙ ſecure procederet nullumqꝫ ei impedi/
mentum demones vel moleſtiam inferrent. qḋ
⁊ factum eſt nil ſentiens in reditu moleſtie vel
terroris. Mane igitur ſecunde diei hora qua
intrauerat reuerſus eſt ad portam ⁊ ibi inue//
nit abbatem ⁊ monachos qui eum introduxe/
rant: narrauitqꝫ egreſſus que viderat. Et quā/
diu vixit amariſſime afflixit ſe.

¶ Quod timendum eſt finale iudiciuȝ de cer/
titudine eius ⁊ cauſa. Capi̅m. xj.

S Extum valde timē
dum eſt omniū finalis diiudicatio
Amos. iij. Leo rugiet quis nō time
bit? Leo de tribu iuda qui vicit diabolum chri
ſtus qui etſi tacuit in primo aduentu ſuſtinen/
do noſtra mala ⁊ maximas iniurias cum pati/
entia ⁊ humilitate non ſilebit in ſecundo: ſed
quaſi rugiet vt leo. oſtendens ſuam potentiam

⁊ maieſtatem ⁊ in iudicando ſeueritatez. Et iõ
quis non timebit. Ego ait Hiero. quotiens diẽ
illum .ſ. iudicij conſidero totus contremiſco.
Sed beati oẽs qui timent dominum. non quo
cũqꝫ timore: quia non ſeruili. ſed initiali vel fi/
liali. quod oſtenditur talẽ timorez habere eos.
que ambulant in vijs. eius. i. in obſeruãtia mã
datorum eius. ¶ Futurũ eſſe finale iudicium
mundi in quo xps vẽturus eſt iudicare viuos
⁊ mortuos: iuſtos ⁊ peccatores: articulus eſt fi/
dei. vt patet in ſymbolo. vnd̃ ⁊ neceſſariũ ad ſa
lutem hoc ſine heſitatiõe credere. Hoc ſcripture
auctoritate theologica rõne. ⁊ ſibylle aſſertio
ne monſtratur. b. Aug. in li. xviij. de ciui. dei.
refert. xxv. verſus ſibylle de finali iudicio ple/
ne agentes. Judicij ſignuz tellus ſudore made
ſcet. Et celo rex aueniens per ſecla futurus. ſ. in
carne vt preſentem iudicet orbem. vnde deum
cernent incredulus at fidelis. ſic anime cuz car
ne ardebunt quas iudicat ipſe ⁊c̃.

¶ Rationem hu/ .§.i.

De cã finalis ⁊ vlis iudicij.

ius finalis ⁊ vniũerſalis iudicij aſſignant theo
logi hãc ſore vt quemadmodũ manifeſtata eſt
mundo dei potentia in creatione rerũ ſapiẽtia
in gubernatiõe mũdi. miſericordia ⁊ clemẽtia i
incarnatione ⁊ iuſtificatione impiorũ. ita etiaz
manifeſtetur mũdo iuſtitia dei. Hec enim iuſti/
tia maxime cõmendabilem reddit principem
⁊ iudicem quẽlibet. Unde dicitur Sap. j. Dili/
gite iuſtitiã qui iudicatis terram. Hec aũt iuſti
tia dei nunc nobis eſt valde occulta. Nam cuz
iuſtitia dictet malos deprimi ⁊ puniri. bonos au
tem exaltari ⁊ premiari. Uidemus autẽ vt plu/
rimum impios ⁊ flagitioſos regnare in mun/
do: diuites eſſe: honoribus abundare. Econtra
ſanctos viros deijci pauperes eſſe: perſecutio/
nes pati: varios cruciatus vſqꝫ ad mortem: ab
iniquis innocenter perpeti. Quãuis autem in/
morte inique puniãtur. ſine dubio in alio ſecu
lo ⁊ iuſti premia eterna recipiant. Hoc tamẽ nõ
conſtat niſi ipſis recipiẽtibus quod meruerũt.
non autem his potiſſime qui verſantur in mũ
do. Inſuper tunc recipiũt mali penã in anima
ſolum. ſicut econtra iuſti gloriam. non autem
quoad corpus cuz incinereſ. ⁊ tamen coopera
tum eſt corpus anime ad bonũ ⁊ maluz. Ut er/
go pateat omnibus ꝙ princeps ⁊ rex oium ſe/
culorum deus iuſtiſſime mũdum gubernaue/
rit: ⁊ retribuat omnibus ſm ea que geſſerunt
in corpore premiũ vel ſuppliciũ: ⁊ integraliter
quoad animam ⁊ corpus. Ideo neceſſariuz eſt
eſſe futurũ iudicium in fine mundi in quo om/
nes de omnibus coram omnibus angelis ⁊ hõ
nibus a deo iudicabũtur. ¶ Uirtuſqꝫ teſtamẽ/
ti pagine huic copioſe atteſtantur. In ps. xlix.
inquit Dauid. Deus manifeſte veniet deus no
ſter ⁊ non ſilebit. Ignis in conſpectu eius exar
deſcet ⁊ in circuitu eius tempeſtas valida. ad/
uocauit celum deſurſum ⁊ terram diſcernere
populũ ſuuz. Congregate illi ſanctos eius qui
ordinant teſtamentuz eius ſuper ſacrificia. An
nunciabunt celi iuſtitiam eius qm̃ deus iudex
eſt. Hec ait beatus Augu. in. xx. de ciui. dei. de
domino noſtro Jeſu dicta intelligimus qui vẽ
turus eſt iudicare viuos ⁊ mortuos. Uerus nõ
ſolum homo ſed ⁊ deus veniet manifeſte inter
iuſtos ⁊ iniuſtoſ iudicaturus iuſte qui pͥus ve/
nit occultus iudicãdus ab iniuſtis iniuſte. Ue
nit occultus vt ante iudicez ſtaret tacens. quia
ſicut agnus coram tondente ſe non aperuit os
ſuuz. Ueniet manifeſtus vt etiaz de iudicibus
iudicet. Deus noſter qui eſt verus deus quem
colunt chriſtiani. nõ dij gentiũ qui ſunt demo
nia nõ deus. Deus noſter qui factus eſt noſter
ſcilz frater per incarnationem. Non eniz pater
iudicat quẽqꝫ. ait ipſe Joã. vj. quia in humana
ſpecie non apparebit quã nõ aſſumpſit. nec ſpi
ritusſanctus que nec ipſe homo factus eſt: ſed
deus noſter. filius in aſſumpta humanitate ap
parebit omnibus. ⁊ iudicabit vt deus cum pa/
tre ⁊ ſpũſancto. ⁊ non ſilebit. Augu. ſuper pſal.
Non veniet illudendus: flagellãdus: exalapã
dus: calamo in capite percutiendus crucifigẽ/
dus: ſepeliendus. qꝛ hec omnia pati potuit oc/
cultus deus ſcilz in carne aſſumpta. ſed veniet
manifeſtus: qꝛ cum ptãte magna ⁊ maieſtate:
vt cognoſcatur deus. Non ergo ſilebit occul/
tans ſuam deitatem. Nunc aũt ſilet. ſed qũo ſi/
let qui quotidie clamat per ſcripturas. per pre
dicatores futurũ iudicium per flagella. ſm il/
lud in alio ps. Dediſti metuẽtibus te ſignifica/
tionem vt fugiant a facie arcus. ſcilz diuini iu/
dicij: vt liberẽtur dilecti tui. Silet ergo ait bea
tus Augu. ⁊ non ſilet. Silet nũc a iudicando fi
naliter: nõ ſilet admonendo: nec etiaz a flagel/
lando. Nam cum flagellat aliquis in terra: ad
monitio eſt nõ damnatio. Silet ergo a iudicio
occultus eſt in celo adhuc iterpellat pro nobis
patiens ſuper peccatores nõ exercens iraz: ſed
expectans penitentiã. Quia ergo ad iudicium
veniet ſequentia docent. Ignis ante ipſuz pre/
cedet. Timeamus ⁊ mutemur ⁊ nõ timebim⁹.
Ignez palea timeat: auro quid facit. Eſt autem
nunc in poteſtate ꝙ facias ne illud: qđ te nolen
te venturum eſt: nõ correctus experiaris. ſi poſ
ſemus fratres facere: vt dies iudicij non veni/
ret. nec ſic erat male viuẽdũ: ſi nõ veniret ignis
in die iudicij: ⁊ ſola peccatoribus imineret ſe/
paratio a facie dei in qualibet eſſet affluẽtia de
litiarum non videntes a quo creati ſunt ⁊ ſepa
rati ab illa dulcedine ineffabili vultus eius in

qualibet eternitate ⁊ impunitate peccati plāge
re debebant. ſed quid loquar aut quibus loqͬr
hec amantibus pena eſt non cōtemnentibꝰ qui
dulcedinem ſapientie ⁊ veritatis vtcūqꝫ ſenti/
re ceperunt. nouerūt quod dico quāta pena ſit
tm̄modo a facie dei ſeparari. qui autem illam
dulcedinem nōdum guſtauerūt: ſi nōdum de/
ſiderant dei faciem timeāt vel ignem. Suppli
cia terreāt que premia nō inuitant. vile eſt tibi
quod deus pollicetur: cōtremiſce quod mina/
tur. Amplexaris peccata tua ⁊ delitias carnis
tue: ſtipulam ad te cōgeris veniet ignis. ignis
in conſpectu eius exardeſcet: nō erit ille ignis
vt focus tuus. quo ſi manuꝫ mittere cogereris
faceres quicquid voluerit qui hoc minaꝛ. Mi
natur inimicus homo tam leue maluꝫ ⁊ facis
malum. Minatur deus eternum malū: ⁊ non
facis bonum. vnde piget te: niſi q: nō credis?
ſi credimus futurum iudiciuꝫ fratres bene vi/
uamus. tēpus miſericordie nūc eſt tempus iu
dicij tūc erit. tūc omnis arbor qui non facit fru
ctum bonum excidetur ⁊ in ignem mittetur.
Ignis ait ps. xlviij. in conſpectu eius exarde/
ſcet: ⁊ in circuitu eius tempeſtas valida. Uali/
da tempeſtas ventilatura eſt ⁊ in tam magna
area. hac tempeſtate ſeparabitur a ſanctis om/
ne immundum. Modo mixtura quedam iacet.
Porro illa tempeſtas quādam ſeparationeꝫ fa
ctura eſt. In illa ſeparatione ſit quedam bono/
rum ⁊ malorum diſtinctio. Aduocauit celū de/
ſurſum ſcilicet deus. celuꝫ. i. omnes perfectos
viros ſecum iudicaturos. de qͥbus dixit in euā
gel. Uos qui reliquiſtis omīa ⁊ ſecuti eſtis me
in regñatione vltima. i. vltīa reſurrectiōe om/
niuꝫ cū ſederit filius hominis in ſede maieſta/
tis ſue: ſedebitis ⁊ vos ſuper ſedes duodecim
iudicantes duodecim tribus iſrael. per duode
cim ſedes ſ꞉ꝫ Auguſti. intelligitur vniuerſitas
perfectoruꝫ qui cū chriſto iudicabunt vt aſſeſ/
ſores. ſicut per. xij. tribus iſrael itelligitur vni/
uerſitas eorum qui iudicabuntur a chriſto. Ad
uocauit eos perfectos ſurſum ſecum ſeſſuros:
⁊ alios iudicaturos. Et terram. ſ. vocauit ad iu
dicium alios videlicet iudicādos. Ita aūt vo/
cauit terram ſcilicet omnes iudicandos diſcer
nere populum ſuum. i. ita vt diſcernat populū
ſuum electos videlicet ſuos a malis deputatis
ad penam: vel ſic: vocauit ſurſum celum quo/
ad animas: terram quoad corpora. ſcilicet per
fectorum. vocauit autem ſurſum. ideſt ſecū di/
ſcernere populū ſuum. i. ita vt diſcernat popu/
lum ſuum diiudicare bonos a malis. populuꝫ
ſuum. i. fideles. Nam vt ait xp̄s Joan. iij. Qui
nō credit iam iudicatus eſt. clara eſt eius dam
natio toti eccleſie. Cōgregate illi ſanctos eius.
vos. ſ. angeli quoꝝ miniſterio cōgregabuntur
ante eum omnes gentes. Alia tranſlatio habꝫ.
iuſtos eius qui ſcilꝫ exercuerūt opera iuſtitie. i.
bona elemoſynas ⁊ alia bona opera. Cōgrega
te tales ipſi deo. i. vt ſint cum eo ad dexteram.
Qui ordinauerūt teſtamentum eius ſuper ſa/
crificia. i. qui diſpoſuerunt ⁊ impleuerunt teſta
menta eius documenta euangelica in quibꝰ di
ſpoſuit ⁊ promiſit regnum facientibus elemo
ſynas q̄ ſunt ſup ſacrificia. i. magis accepta q̄꞉
ſacrificia corporalia. q: miſericordiam volo et
nō ſacrificium. vel qui ordinauerūt. i. ordinate
impleuerunt teſtamentū eius. i. legē eius ſup
ſacrificia. i. ſuper materia elemoſynarū. Sunt
enim plura genera ſacrificiorū ſpiritualiū. Ele
moſyne dicuntur ſacrificia: ieiunia: ⁊ alia pia
opera que ſiūt propter deū. Contritio etiam et
opera bona interiora dicunꝛ ſacrificia. ſ꞉ꝫ illū.
Sacrificium deo ſpūs contribulatus. Oratio
etiam ſm̄ illud. Sacrificiū laudis honorifica/
bit me. Non aūt ordinant teſtamentū dei. i. le/
gem dei in qua ꝓmittiꝛ ⁊ legatur hereditas ſu
pernorū bonoꝝ ſeruantibus eā. ⁊ ideo nō diciꝛ
teſtamentū illi qui dant ⁊ offerūt ſacrificia ele/
moſynaꝝ exterioꝝ omiſſis iterioribus elemo/
ſynis: vt cōtritione: iniuriaꝝ remiſſione: ⁊ hu
iuſmodi. q: nō ordinate implent qđ mādatur.
⁊ ideo tales nō congregāꝛ inter ſanctos ⁊ iu/
ſtos. Unde be. Aug. in Enchiridion. Qui vult
ordinate dare elemoſynam: primitꝰ dꝫ a ſeipſo
incipere ⁊ eam ſibi dare. ſ. dolendo de peccatis
⁊ ꝯtendo. Eſt enī elemoſyna opus miſericor/
die veriſſime. de qua ait ſapiens. Miſerere filii
anime tue placens deo. de pe. diſt. iij. qui vult.
¶ Item beatus Aug. in. xx. de ciui. dei. in quo
per totū probat finale iudicium. c. xxv. ſic ait. ꝓ
pheta Malachias: qui ⁊ angelus dictus eſt. q
etiam Eſdras creditur ſm̄ opinionem hebreo/
rum. vt refert Hiero. iudiciū nouiſſimū ꝓphe
tat dicens. Ecce venit dicit dn̄s omnipotēs. et
quis ſuſtinebit diē introitus eius: aut qs ferre
poterit vt aſpiciat eū? Quia ipſe ingrediꝛ qua/
ſi ignis cōflatorij: ⁊ quaſi herba lauantiū: ⁊ ſe/
debit conflans ⁊ emundans ſicut aurum ⁊ ar/
gentum: ⁊ mūdabit filios leui: ⁊ fundet eos ſi/
cut aurū ⁊ argentū. Et erunt dn̄o offerentes ho
ſtias in iuſtitia ⁊ placebit dn̄o ſacrificiū iuda et
hierlm ſicut diebus priſtinis ⁊ ſicut annis pori
bus. ⁊ accedā ad vos in iudicio: ⁊ ero teſtis ve
lox ſup maleficos ⁊ ſup adulteros: ⁊ ſup eos q
iurāt ⁊c. ⁊ qui nō timēt me dicit dn̄s oīpotēs.
Hec lr̄a textus eſt ſm̄. lxx. quā ponit bea. Aug.
noſtra aūt trāſlatio que eſt Hiero. alia v̄ba con
tinet: lꝫ ſit eiuſdem ſnīe. Qđ ergo dicit. ſedebit
cōflans ⁊ emundans quaſi argentū: dupliciter
pōt intelligi ſm̄ beatū Aug. ibi: q: vel de ſepa/
ratione qua ſeparabunꝛ boni a malis. quaꝫ ſo

parationē dicit emundationē ⁊ cōflationem ſicut argenti: ⁊ purgationem ſm̄ iſam noſtram ſicut granū dicitur purgari ⁊ mundari quādo ſeparatur a paleis. ⁊ argentū ⁊ aurum qn̄ ſeparatur per ignē a ſcoria. Uel etiā poteſt intelligi quoad bonos tm̄ qui dicunt filij leui ⁊ iuda et hieruſalē qui boni. ſicut quid defectus erit in eis purgabuntur prius in preſenti vita: vel in igne illo iudicij ſi quid expiabile remanſiſſ in eis. Et qđ dicitur ꝙ erunt offerētes in iuſtitia ſacrificia. nō intelligitur de ſacrificijs aialium: ſed de ſeipſis que oīno mundati ab omni peccato offerent ſeipſos deo in holocauſtū. ideſt in ignem diuini amoris trāſformādos. Et ſic placebit deo ſacrificiū iude ⁊ hieruſalē. i. eccleſie triūphantis. ſicut diebus priſtinis. i. ſicut ſacrificia munda aialium offerebantur in lege: ita omnino mūdi offerent ſancti deo. vel ſicut diebus priſtinis. i. ſicut in tp̄e innocentie in paradiſo terreſtri a primis parentibꝰ. Enumerat poſtea propheta quedā peccata que abundant in pp̄lis pro quibus ⁊ alijs omnibus venit ad iudicandū ⁊ puniendū malos. dicitq; ſe teſtem: q: teſtibus non egebit. ⁊ velocem: q: ex inopinato eius aduentu erit celerrimum qđ tardiſſimum putabatur a malis. vel velocem dicit: q: ipſas conuincet ſine vlla prolixitate ſermonis ꝯſcientias. ſm̄ illud apl̄i. Cogitationibus accuſantibus aut excuſantibus ſeu defendentibus in die qua iudicabit deus occulta hominum. Sic ergo dn̄s futuras dicitur teſtis velox. cum ſine mora reuocaturus eſt in memoriam vnde cōuincat puniatq; cōſcientiam. ¶ Item Malach. fine libri ſui: cum admonuiſſet vt meminiſſent legis Moyſi qm̄ preuidebat eos multo adhuc tp̄e non eam ſpūaliter: ſicut oportuerat accepturos cōtinua ſubiecit. Ecce ego mittā vobis Helyam teſbitē anteq̄ veniet dies domini magnus illuſtris qui cōuertat cor p̄ris ad filium: ⁊ cor hoīs ad proximū ſuū: ne forte veniens percutiat terrā penitus. ſm̄. lxx. eſt hic textus beati Augu. per hūc Helyā magnū prophetam expoſita ſibi lege vltimo tp̄e ante iudicium iudeos in xp̄m verum eſſe credituros celeberrimū eſt in ſermonibus cordibuſq; fidelium. Ipſe nō īmerito ante aduentū iudicis ſaluatoris ſperatur eſſe venturus: qui nūc etiam viuere credit. Cū venerit ergo exponēdo legē ſpūaliter quam nūc iudei carnaliter ſapiūt conuertet cor patris ad filiū. i. cor patrū ad filios. Nam poſuerūt ſeptuaginta ſingularē numerū pro plurali. ⁊ eſt ſenſus vt etiā ipſi filij ſic intelligant legē. i. iudei queadmodū p̄res eorū. i. ꝓphete intellexerūt: in qbꝰ erat ⁊ ipſe Moyſes. Sic eniꝫ cor patrū ꝯuertet ad filios: cū itelligētia patrū pducet ad noticiā filiorū: ⁊ cor filiorū ad patres eorū. dum in id qđ ſenſerint illi conſentiunt ⁊ iſti: ⁊ cor hoīs ad proximū ſuū. Sūt enim inter ſe valde proxime iuncti p̄res ⁊ filij. Daniel quoq; propheta. c. vij. locutus eſt de q̄tuor beſtijs varijs. ſ. leena: vrſo: pardo: ⁊ quartam diſſimili alijs que habebat cornua decē: iterque ortū eſt cornu paruum: a cuius facie euulſa ſunt cornua tria ex illis. x. que beſtie quatuor ſignificat quatuor monarchias mundi: vt refert beatus Augu. xx. de ciui. dei. allegās Hieronym. ſuper Dan̄. videlꝫ aſſyriorū prima: pſonarū ⁊ medorū pro ſc̄da: grecorum pro tertia: romanorū pro quarta. ⁊ cornu paruū antixp̄m. decē autem cornua non ſignificat. x. reges illius monarchie: ſeu potius diuiſiōes eius in decem regna. Poſt cornu illud paruū ſignificante antexp̄m deſcribit aduentū ad iudiciū: oſtendens iudicium fieri a deo: trinitate que ſignificatur in antiquo dierū. ſꝫ manifeſtatio iudicis ad omnes a xp̄o. ſ. in humanitate aſſumpta. de quo poſtea dicit. Ecce in nubibus celi veniebat quaſi filius hominis: ⁊ vſq; ad antiquū dierū peruenit: ⁊ dedit ei poteſtatem ⁊ honorem ⁊ regnum ⁊c̄. Et multa dicit de antixp̄o ibi ⁊ in. c. viij. ⁊. c. xij. ¶ Quāuis autem teſtimonia veteris teſtamēti inducta (inquit bea. Aug. vbi. ſ.) priora ſunt tp̄e noui teſtamenti teſtimonia preponenda ſunt dignitate. qm̄ illa vera preconia noui ⁊ veteris teſtamenti ſcripture ſunt cōmunes nobis chriſtianis ⁊ hebreis. Licet ipſi hebrei falſo intelligant ⁊ exponāt. dicta vero noui teſtamēti propria ſunt xp̄ianis. ¶ Omnes euangeliſte referūt dn̄m chriſtum in euangelijs prenūciaſſe futurū finale iudiciū ſub diuerſis documentis ⁊ parabolis. ¶ Nam euāgeliſta Matth. c. xxiij. ⁊. c. xxiiij. diffuſe loquit de iudicio futuro: ⁊ inter cetera. c. xxv. ait. Cū venerit filius hoīs in ſede maieſtatis ſue ⁊ omēs angeli eius cū eo: tūc ſedebit ſup ſedē maieſtatis ſue ⁊ ꝯgregabunt an̄ eū oēs gentes ⁊c̄. vbi ponit ſnīa pro electis dei. qua dicit. Uenite bn̄dicti p̄ris mei pcipite regnū ⁊c̄. Et poſtea ſnīa ꝯ malos. Diſcedite a me maledicti ⁊c̄. Et in euangelio Lu. xxj. Erūt ſigna in ſole ⁊ luna ⁊ ſtellis ⁊c̄. Tūc videbūt filiū hoīs venientem in nube cum ptāte magna ⁊c̄. Et Marc. xiij. poſt ſigna precedentia. ⁊ Jo. vi. ait xp̄s. Uenit hora ⁊ nūc eſt quando mortui. ſ. in anima audiēt vocē filij dei. ſ. in pdicatione. ⁊ qui audierint viuent. audierint. i. obedierint: viuēt. ſ. vita gratie. Et paulo poſt. Et poteſtatem dedit ei iudiciū facere: q: filius hoīs eſt. Nolite mirari hoc: q: venit hora in qua oēs qui in monumētis ſunt audient vocē filij dei. Et procedent qui bona fecerūt in reſurrectionem vite: qui vero mala egerunt in reſurrectionē iudicij. i. dānatiōis. Petrus pn-

ꝯ. titu. xiij. ca. iiij.

cepꝫ apoſtolorũ in.ij.canonica.c.iij.de hoc ſic ait. Uenient in nouiſſimis diebus in deceptio/ne ꝫ illuſores iuxta proprias concupiſcẽtias ambulantes dicentes. vbi eſt promiſſio aut aduentus. Ex quo enĩ patres dormierunt: ſic omnia pſeuerant ab initio creature. ⁊c. Non tardat dominus promiſſis: ſed patiẽter agit propter vos nolens aliquos perire: ſed ad penitentiã reuerti omnes. Adueniet autẽ dies domini ſicut fur: in quo celi magno impetu tranſient: elementa vero calore ſoluentur: terra vero ⁊ que in ipſa ſunt omnia exurẽtur. Cuꝫ hec igitur omnia diſſoluẽda ſint: quales oportet nos eſſe in ſanctis conuerſationibus ⁊ pietatibus expectantes ⁊ properantes in aduentu dei ⁊ domini noſtri ieſu xpi. Sicut ⁊ chariſſimus frater noſter Paulus ſm̃ datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis in omnibus epl'is. ¶ Paulus vero apoſtolus .ij. ad Theſſal.ij. ait. Rogamus vos fratres per aduentũ domini noſtri ieſu xpi vt nõ cito moueamini a veſtro ſenſu neqꝫ terreamini neqꝫ per ſpm̃: neqꝫ per ſermonẽ. neqꝫ per epiſtolam tanq̃ꝫ ꝑ nos miſſam: quaſi inſtet dies domini. Ne quis vos ſeducat vllo modo. qm̃ niſi venerit diſſenſio primũ ⁊ reuelatus fuerit homo peccati: filius ꝑditionis: qui aduerſaẽ ⁊ extollitur ſuper omne quod dicitur deꝰ aut quod colitur. ita vt in templo dei ſedeat tanq̃ꝫ ſit deus. nõ retinetis ꝙ cum eſſem apud vos hec dicebaꝫ vobis. Et tunc quid detineat ſcitis: vt reueletur in ſuo tempore. Nam myſteriũ iam operatur iniquitatis tantuꝫ vt qui tenet nunc: teneat donec de medio fiat. ⁊ tunc reuelabitur ille iniquus quẽ dominus interficiet ſpũ oris ſui: ⁊ deſtruet illuſtratione aduentꝰ ſui: cuius eſt aduentus ſꝫ operationẽ ſathane. in omni virtute ⁊ ſignis ⁊ prodigijs mendacibus. Btũs Aug. hec verba inducens. xx. li. de ciui. dei ait. Nullum dubiũ eſt eum de antixpo dixiſſe: diemqꝫ iudicij. Hunc enim appellat diem dñi non eſſe venturuꝫ niſi prior ille venerit: ſed in quo tẽplo ſit ſeſſurus incertum eſt vtrum in illa ruina templi quod a ſalomone rege conſtructũ: an in eccleſia. Unde nõnulli nõ ipſum principem: ſed ⁊ vniuerſum quodãmodo corpus eius. i. ad eũ pertinentem hominum multitudinem ſimul cum ipſo ſuo principe hoc loco intelligi antixp̃m volunt. qm̃ autem ait. Jam myſteriũ operatur iniquitatis tantummodo qui tenet teneat ⁊c̃. Ego prorſus quid dixerit me fateor ignorare. Suſpitiones tamen hominuꝫ quas vel audire vel legare potui non tacebo. Quidam putant de imperio dictum fuiſſe romano: ⁊ propterea pauluꝫ apoſtolum non aperte ſcripſiſſe ne calumniam vꝫ incurreret. ꝙ romano imperio male optauerit cum ſperaretur eternum. vt in hoc quod dixit. Jam myſterium operatur iniquitatis: neroneꝫ intelligi voluerit. cuius iam facta veluti antichriſtum videbantur. Unde nõnulli ipſum reſurrecturum ⁊ futurum antichriſtum ſuſpicantur. Alij vero nec occiſum putant. ſed ſubtractum potius vt putaretur occiſus. ⁊ ſic occultari donec reueletur in ſuo tempore ⁊ reſtituetur in regnum. Sed multum mi mira eſt ꝓſumptio tanta hoc opinantium. Illud autẽ quod ait apoſtolus: tantum qui modo tenet: teneat donec de medio fiat: non abſurde de ipſo Romano imperio creditur dictum tanquam ſit dictum tantum qui modo imperat: imperet donec de medio fiat: ideſt de medio tollatur. ⁊ tũc reuelabitur iniquus quem antichriſtum ſignificari nullus ambigit. Alij vero ⁊ quod ait qd detineat ſcitis: ⁊ myſterium iniquitatis: nõ putant dictum niſi de malis ⁊ fictis qui ſunt in eccleſia: donec perueniant ad tantum numerum qui antichriſto magnum populum faciat. ⁊ hꝫ eſſe myſterium iniquitatis: quia videtur occultum. Hortari autem apoſtolum fideles vt in fide quam tenent tenaciter perſeuerent dicendo. tantũ qui modo tenet: teneat donec de medio fiat. hoc eſt donec exiat de medio eccleſie myſterium iniquitatis: quod nunc occultũ eſt. Alius ergo ſic: alius ſic apoſtoli verba coniecturat. hoc tamen eum dixiſſe dubium non ẽ. Non veniet chriſtus ad iudicandum: niſi prius venerit antichriſtus ad ſeducendos populos in anima. Cuius aduentus erit ſm̃ operationem ſathane in ſignis ⁊ prodigijs mendacibus. Hec beatus Auguſtinus ibidem.

¶ Circa finale iu/ .§.ij.

dicium de quo (vt dictuꝫ eſt vtriuſqꝫ teſtamẽti pagina copioſe loqtur) videnda ſunt ſeptem.

¶ Signorum premonſtratio.
¶ Mundi per ignem conflagratio.
¶ Omnium ad iudicium citatio.
¶ Judicis ad cunctos manifeſtatio.
¶ Aſſeſſorum cum eo aſſociatio.
¶ Accuſatorum ⁊ teſtium multiplicatio.
¶ Sententie irreuocabilis prolatio.

¶ Quantum ad primum pſal. Dediſti metuentibus te ſignificationem: vt fugiant a facie arcus vt liberentur dilecti tui. Arcus eſt finale iudicium: ex quo deus ſagittas mortis eterne emittet manifeſte contra reprobos. Nunc autem vt in alio pſal. ait dauid. Arcum ſuum tetendit: per ſcripturas manifeſtando: ⁊ parauit illum: preparando cruciatus penarum: et poſuit in eo ſagittas mortis. In arcu eſt funis mollis infra. Et lignum durum ſupra. Funis mollis eſt diuina clementia: que ad homines inclinatur penitentes ad parcẽdum

Judici/um finale aſſiſatur ar/cui: q̃re

⁊ permanentes in peccatis ad expectanduȝ eo
rum conuerſionem. que clementia flectit ad ſe
lignum durum ſeueritatis diuine iuſtitie. Sȝ
quantomagis funis trahitur ⁊ inclinat lignuȝ
tanto inde ſagitta emiſſa vehementius vulne/
rat. Unde apoſtolus ad Rom. ij. Ignoras quo
niam benignitas dei ad penitentiam te addu/
cit. ſm autem duriciam tuam ⁊ impenitēs cor
theſaurizas tibi iram in die ire ⁊ reuelationis
iuſti iudicij dei qui reddet vnicuiqȝ ſm opera
ſua. ⁊ Hiero. Moderatio dei ac pietas ſolum
noſtrum reditum querit ac nos cupit lōga ſua
bonitate ſaluare. Quod ſi non conuertimur: ſi
duri colli ſumus. ſi vſqȝ ad mortem in malis
perſeueramus: aſſidue peccantium non miſe/
retur deꝰ di. xciij. diaconi. imo grauius punit
Unde Ualerius maximus. Lento quideȝ gra/
du ad vindictam ſui diuina procedit ira: tardi
tatemqȝ ſupplicij grauitate compenſat. Dedit
ergo deus ſignificationem: ideſt ſigna multa
terribilia magnarum tribulationum que pre/
cedunt finale iudicium. que ex ſui terroris ma
gnitudine valeant illud ſine fine malum: ſcili/
cet eterne damnationis nunciare. Dedit auteȝ
metuentibus deum: quia illi tantum inde vti/
litatem ſue emendationis trahunt: vnde libe/
rentur dilecti ſui. Nam mali ex flagellis dete/
riores fiunt: vt pharao qui cum plura ſigna vi
deret terribilia non fuerit conuerſus: demum
ab aquis ſubmerſus fuit cum ſuis. ⁊ ideo do/
minus ac redemptor noſter (inquit beatus Gre
gorius) perituri mundi mala precedentia de/
nunciat: vt minus perturbent venientia cum
fuerint preſcita. Minus enim iacula feriunt:
Signo que preuidentur. Et vt dicit beatus Thomas
rū ꝑmōſtratio quare. in. iiij. diſt. xlviij. Ad dignitatem iudiciarie po
teſtatis pertinet habere aliqua indicia que ad
reuerentiam ⁊ ſubiectionem inducant. ⁊ ideo
aduentum chriſti ad iudicium cum veniat in
forma glorioſa multa ſigna precedent. vt cor/
da hominum in ſubiectionem venturi iudicis
inducantur. ⁊ propter timores ad iudicium ꝑ
parentur huiuſmodi ſignis cōmoti. Iuxta il/
lud Eccli. xviij. Ante iudicium para iuſtitiam.
Antequam enim de aduentu ſuo ad iudicium
loquatur Luc. xxj. premiſſit dominus. Erunt
ſigna in ſole ⁊ luna ⁊ ſtellis: ⁊ in terris ꝑſſura
pre confuſione ſonitus maris ⁊ fluctuum are/
ſcentibus hominibus pre timore ⁊ expectatio
ne que ſuperuenient vniuerſo orbi. Naȝ ⁊ vir
tutes celorum commouebuntur. ¶ Ubi ponū
Septē ſigna iudiciū ꝑceden tia tur ſeptem ſigna precedentia iudicium. Pri/
mum eſt ſignum in ſole. Et quod ſeu quale ſit
iſtud ſignum declarat Matth. xxiiij. c. dicens
Sol obſcurabitur. ⁊ Ioannes Apoc. vj. Sol fa
ctus eſt niger vt ſaccus cilicinus: quoad litterā
Maior erit obſcuratio ſolis ꝙ̄ ſolita naturalis
Sicut enim paterfamilias moriente tota fami
lia eius induitur nigro: ita tunc hodie deficiē/
te quoad vitam iſtam temporalem ſol lumine
ſuo minuetur nobis ſubtrahendo conſuetam
lucem: quaſi ipſi compatiens doleat. Uel etiaȝ
quia maiori luce adueniente in aere iſto ſole iu
ſtitie chriſto cedet vt minor lux ſolis materia/
lis. Moraliter imperium romanum ſignifi/
catum per ſolem obſcurabitur. quia poſt mul/
tas ſui diuiſiones vilificabitur ⁊ quaſi ad ni/
hilum deducetur quod figuratum eſt per ſolē
qui reuerſus eſt retro per decem lineas in ho/
rologio. Achaȝ regis in ſignum perfecte ſal/
uationis Ezechie ⁊ liberationis populi dei ſci
licet de manibus inimicorum. Sic imperium
Romanoruȝ reuertetur retro deficiendo a ſua
poteſtate decem lineas inquantum minorabi
tur diuiſum in decem reges ſeu regna que nō
recognoſcunt imperatorem vt ſuperiorem. q̄d
etiam ſignatur per decem cornua orta in capi
te illius fere ſingularis. vnde poſtea ortum eſt
cornu paruum quod facit bellum ſanctis ſigni
ficans antichriſtum. Obſcurabitur etiam ſol
aliter. quia ſcilicet ſol iuſtitie chriſtus deus no
ſter quaſi occultus erit quoad claritatem fidei
de ipſo que prius erat manifeſta. ¶ Secun/
dum ſignum erit in luna. Erunt ait ſigna in
ſole ⁊ luna. Et quod ſignum ſit illud expri/
mitur Iohel. ij. vbi dicitur. Luna conuerte/
tur in ſanguine antequam veniat dies domi/
ni magnus ⁊ horribilis ſcilicet iudicij. Cui
concordat quod ait Ioannes Apoc. vj. dicens
Et luna tota facta eſt ſicut ſangnis. Quantum
ad litteram poteſt dici ꝙ luna obſcurabitur. Et
quia ſm aſtrologos eclypſis ſeu obſcuratio ſo
lis ⁊ lune non poteſt eſſe ſimul: ideo dicenduȝ
ſm beatum Thomam in. iiij. ꝙ vel erit hoc di
uerſis tēporibus: vel ſi ſimul dei virtute ſuper
naturaliter: vel fiet in illo tēpore appropinquā
te finali iudicio aliqua inuſitata impreſſio in
aere circa lunam vt videaƭ tota ſanguinea ad
ſignificādū ꝙ eccleſia ſignificata per lunaȝ (q2
a chriſto illuminaƭ ſicut luna a ſole) erit tota ſā
guinea ex eo ꝙ q erūt in ea fideles numero ⁊
merito: mālī gladio occidenƭ ab infidelibꝰ ⁊ ſa
tellitibꝰ antichriſti. Etiā illi duo ſanctiſſimi viri
Enoch ⁊ Helyas q de paradiſo terreſtri mittē
tur ad predicandū contra antichriſtum occidē
tur ⁊ fundent ſanguinem ſuū. vt habeƭ Apoc.
xj. Fideles vero q erāt in eccleſia numero tm̄
q ſcȝ dicebanƭ xp̄iani totalr̄ dabūt ſe voluptati
bus mūdi. Et ſic i eis luna eccleſia erit ſangui/
nea. Nā ſanguis ſignificat peccata. ſȝ illd̄ ꝑs.
Libera me de ſanguinibus deus deus meus
ideſt de peccatis. Et aliꝰ propheta. Sāguis ſan

guinē tetigit: ideſt peccatū peccato additū eſt.
Et ꝙ in illo tēpoꝛe erūt ſic hoſes valde vitijs
dediti. hoc oſtendit chꝛiſtus in euangelio. ſm̄
Luc. dicens. Filius hominis veniens in terrā
ſcilicet ad iudicandum putas inueniet fideȝ in
terra quaſi diceret modicam. ⁊ quaſi nullam. ⁊
in euange. Matth. quoniam abundabit iniq
tas multoꝛum refrigeſcet charitas multoꝛum.
Apoſtolus autem ponit particularia vitia que
tunc magis abundabunt. dicens. ij. ad Ti. iij.
c. In nouiſſimis diebus inſtabunt tempoꝛa pe
riculoſa. Erunt homines ſeipſos amantes: cu/
pidi: elati: ſuperbi: blaſphemi parentib⁹ inobe
dientes: igrati: ſceleſti: ſine affectione ſine pa/
ce criminatoꝛes: incontinentes: immites: ſi/
ne benignitate: pꝛoditoꝛes: pꝛoterui: tumidi.
voluptatum amatoꝛes magis ꝙ̄ dei: habentes
quidem ſpeciem pietatis: virtutem eius abne
gantes. Et hos deuita. Et ī alia epiſtola ait. In
nouiſſimis tempoꝛibus recedent quidam a fa.
cie. attendētes ſpiritib⁹ erroꝛis ⁊ doctrinis de
monioꝝ ⁊c̄. ¶ Tertiū ſignū erit in ſtellis. Erūt
ſigna in ſtellis. Et que ſigna ſint dicit alius euā
geliſta. vȝ ſtelle cadēt de celo quātum ad litterā
Stelle hic dicuntur aſub. ⁊ dicitur aſub quedā
ignea impꝛeſſio in aere que habet ſimilitudi/
nem ſtellarum. que cum apparent. ſm̄ locutio
nem vulgi dicuntur ſtelle cadere de celo. que
quidem impꝛeſſiones ignee tunc magis mul/
tiplicabuntur ad terroꝛem maloꝛum. Uel dicū
tur ſtelle comete que tunc magis apparebunt.
⁊ a naturalibus dicitur huiuſmodi apparētes
ſtelle: ſignificare magna excidia ⁊ moꝛtes ma
gnoꝛum viroꝛum. Et hec erunt ſigna ꝙ docto
res eccleſie qui dicuntur ſtelle ſm̄ illud Dan.
xij. c. Qui ad iuſticiam erudiunt plurimos q̄ſi
ſtelle in perpetuas eternitates. Hi cadere dicū
tur: vel quia deficient a fide eccleſie que celum
dicitur. vel quia recedent a ſtudio ſacre ſcriptu
re que celum dicitur. vacantes ſtudijs gentili
um poetarum ⁊ philoſophoꝛum. Cōtra quos
inuehit beatus Hieronymus. Sacerdotes dei
ait videmus omiſſis euangelijs ⁊ pꝛophetis
comedias legere. bucolicoꝛum verſuum v̄ba
cantare: tenere virgilium in manibus. ⁊ quod
in pueris eſt neceſſitatis crimen in ſe facere vo
luptatis di. xxxvij. Sacerdotes. Et ideo quia
ignoꝛantes erunt ſcripturarum de facili cōuin
centur a pꝛedicatoꝛibus antichꝛiſti falſo ſcrip/
turas exponentibus: quibus reſpondere non
poterunt. ¶ Quartum ſignum erit in terris
pꝛeſſura gentium. Qualis autem pꝛeſſura ipſe
chꝛiſtus declarat in euan. ſm̄ Matth. xxiiij. di
cens. Conſurget gens contra gentem: ⁊ regnū
aduerſus regnum ſcilicet per bella. ⁊ erūt ter/
remotus: peſtilētie. ⁊ fames per loca iniſta do/

loꝛum hec. quāuis autem iſte pugne: terremo
tus ⁊ huiuſmodi. fuerint a pꝛincipio generis
humani diuerſis tempoꝛibus: tamen tunc tem
poꝛis magis inualeſcent ſm̄ quam menſuraȝ
creſcentia vicinum aduentum ad iudiciuȝ de/
nuncient incertum. b. Tho. in. iiij. Hec etiā pre
dixit longe ante Azarias pꝛopheta occurrens
aȝa regi iuda reuertenti a pꝛelio cum magna
victoꝛia dicens. ij. Paralyp. xv. Dominus vo/
biſcum. quia fuiſtis cum eo. Si queſieritis euȝ
inuenietis: ſi autem dereliqueritis eum dere/
linquet vos. Tranſibunt autem multi dies in
iſrael abſqȝ deo vero abſqȝ ſacerdote abſqȝ do
ctoꝛe ⁊ abſqȝ lege. Cūqȝ reuerſi fuerit in angu
ſtia ſua ad dominum deum iſrael: ⁊ queſierint
eum inuenient. In tempoꝛe illo non erit pax
egredienti ⁊ ingredienti. ſed terroꝛes. vndiqȝ
in cunctis habitatoꝛibus terraruȝ. Pugnabit
enim gens contra gentem: ciuitas contra ciui
tatem. quia dominus conturbabit eos in om/
ni anguſtia. Ex quibus patet ꝙ loquitur de tē/
poꝛe vicino fine mūdi. ¶ Quintū ſignum erit
pꝛe confuſione ſonitus maris ⁊ fluctuum. qui
dam circa hoc exiſtimant ꝙ mare cum magno
fragoꝛe peribit a pꝛiſtina q̄litate ſm̄ illō Apo.
xxj. Et mare iam non eſt ſcilicet non ꝙ non ma
neat in ſubſtantia ſua: ſed in alia qualitate. Uel
ſm̄ alios erit magnus ſonitus ⁊ rumoꝛ aquaꝝ
quoniam non ſine magno murmure. xl. cubi/
tis ſuper montes eleuabitur ⁊ poſtea depꝛime
tur vltra ſolitū. vt hȝ. b. Gre. Noua ⁊ inaudita
maris fluctuum perturbatio erit. Hierony. au
tem refert ſe reperiſſe in annalibus iudeoꝛum
non ſolum de huiuſmodi ſigno ſonitus maris
ſed ⁊ alia. ¶ Ponit enim. xv. pꝛecedentia iudi
cium. vtrum autem continua vel iterpolata nō
expꝛimit. Pꝛima ergo die eriget ſe mare. xl. cu
bitis ſuper altitudineȝ montium ſtans in loco
ſuo quaſi murus. Secunda die tantum decre/
ſcet. vt vix poſſit videri. Tertia marine belue
apparentes ſuper vndas maris dabunt mugi/
tus vſqȝ ad celum. Quarta ardebit mare ⁊ aq̄
eius. Quinta arboꝛes ⁊ herbe dabunt roꝛem
ſanguineum. Et ſm̄ alios etiam omnia volati
lia celi congregabuntur in campis non guſtan
tia neqȝ bibentia. ſed foꝛmidantia vicinum in
teritum. Sexta fulmina ignea ſurgent ab occa
ſu ſolis vſqȝ ad oꝛtum eius. Septima lapides
adinuicem collidētur. ⁊ in quatuoꝛ partes ſcin
dentur. Octaua fiet terremotus gn̄alis adeo
magnus. ꝙ nullus homo vel animal ſtare po/
terit. ſed in terram cadent. Nona equabit ter/
ra ⁊ montes omnes ⁊ colles in puluerem redi/
gentur. Decima exibunt homines de cauer/
nis quaſi amentes: nec mutuo ſibi loqui pote/
runt. Undecima oſſa moꝛtuoꝛum ſalient de ſe

De. xv. ſignis p̄cedentib⁹ iu/diciuȝ ſm̄ ſanctum Hiero/nymuȝ

pulchris apertis monumētis cunctis. Duode/
cima cadēt ſtelle de celo modo tñ quo dictum
eſt: ſcilicet quia cometes apparebūt magne et
multe ꝛ ignee iꝓſſiōes. Tredecima morienſ
viuētes vt reſurgāt cū mortuis. Decimaquar/
ta ignis oīa elemēta igne faciēs purgabit. In
decimaquinta reſurgēt oēs mortui ad iudiciū
de his tñ ſignis dicit. b. Tho. in. iiij. ꝙ Hiero.
nō aſſerit refert qđ legit. ꝛ dicit ꝙ nō hꝫ mul/
tā rōnē veriſimilitudinis. ¶ Sextū ſignū erit
areſcētibꝰ hoībꝰ pre timore ꝛ expectatiōe que
ſuperueniet vniuerſo orbi. Areſcere dicuntur
hoīes corporaliter: quaſi cōſumpti pre timore
ſignoꝝ ꝛ tribulationū. Spiritualiter vero are/
ſcēt deficiētes ab humore gratie propter perſe
cutionē antichriſti. Sicut ꝛ ſemē ortū ſuper pe
trā calore ſolis aruit. qꝛ nō habebat humorem
Luc. viij. Erit. n. tūc talis tribulatio qualis nō
fuit ab inino mūdi: nec futura eſt. ait ſaluator
noſter. Qđ futura ſit perſecutio antichriſti ma
xima ante diē iudicij oēs doctores dicūt preci
pue. b. Aug. in. xx. lib. de ciui. dei. de quo ipſe
ſaluator ait Jo. vj. Ego veni in noīe pṙis mei
ꝛ nō me recepiſtis. Alius veniet in noīe ſuo. ſ.
antichriſtus gloriā ſuā querēs illū ſuſcipietis
ſcilicet in chriſtū. De eo habeſ Prouerb. xxx.
vbi diciſ. Tria ſunt que bene gradiunſ ꝛ quar
tū qđ incedit feliciter. Leo fortiſſimus beſtiaꝝ
ad nullius pauebit occurſuꝫ. Gallus ſuccinctꝰ
lumbos ꝛ aries: nec eſt rex qui reſiſtat ei. Et q
ſtultus apparuit poſtquā eleuatus eſt in ſubli/
me. Si. n. itellexiſſet ori ſuo manū iꝓſuit. ſm
b. Greg. in mor. Leo fortiſſimꝰ ſignificat chri/
ſtū cū aplis ꝛ martyribꝰ quos nō potuit ſupare
aliqs tyrānus: nullū timētes. Gallus ſuccinctꝰ
lumbos fuerūt ſancti doctores eccleſie qui ſuc
cincti fuerūt abſtinētia ꝛ ꝯtinētia. ꝛ vt gallus
vocē dederūt in nocte ꝛ tenebris hereticoꝝ ꝑ/
dicatiōis ꝛ doctrine. Aries qui eſt dux gregis
ouiū ſunt rectores eccleſiaꝝ iuſti ꝛ ſancti q re/
ſiſtebāt rectoribꝰ laicis. poſt hos ſtatus qui be/
ne. i. v̓tuoſe vixerūt. ſeqꝭ q̄rtꝰ qui nō bñ: qꝛ nō
virtuoſe. ſed feliciter gradiſ. qm̄ pſperaſ felici
tate tēporali ſcꝫ antichriſtus cū ſuis ſequacibꝰ
Hic ſtultus diciſ. qꝛ peccator maximus: q iſta
in ſublime eleuaſ. vt dicat ſe xp̄m: ꝛ coli ſe faci
at vt deus. vt dicit apl̄s. ij. ad Theſſ. ij. ꝓpe de
antichriſto loquēs. Qui ſi itellexiſſet iteritum
ſibi paratū tacuiſſet a tāta ſtultitia. Nā vt dicit
ibi idē apl̄s. Quē ieſus iterficiet ſpū oris ſui ꝛ
deſtruet illuſtratiōe aduētus ſui. Durabit iſta
ꝑſecutio tribꝰ annis cū dimidio. vt habeſ Dan.
xij. Sꝫ qꝛ de iſta ꝑſecutiōe antichriſti dictū eſt
in titulo ꝓcedēti in fine. ideo de ea hic nil vltra
¶ Septimū ꝓcedēs eſt: qꝛ virtutes celoꝝ mo/
uebūtur. qđ itelligi pōt ꝙ virtutes. i. miracula

Uirtu/tes celo/rū mo/uebūſ/quō itel/ligitur.

que fuerūt in preterito in celis: ideſt ſanctis in
eccleſia amouebunſ ab eis vt nō faciāt. ſ. ꝓdi/
catores antixp̄i ipſi eas operabunſ: ſꝫ mēdaces
vt ait apl̄s. ij. Theſſ. ij. ad maiorē ſanctoꝝ ꝓba/
tionē. ꝓpter qđ v̓tutes iteriores ſanctoꝝ mo/
uebūſ. i. titubabūt in ſeipſis tētatiōibꝰ ipulſi. ꝛ
ſi nō lapſi. Uñ ꝛ ſaluator ipſe de hoc ait. ꝙ ta/
lis erit ꝛ tāta tribulatio vt in errorē inducanſ.
ſi fieri pōt ēt electi. Et niſi breuiati fuiſſent di/
es illi. nō fieret ſalua oīs caro. ſed ꝓpter electos
breuiabunſ Mat. xxiiij. Pōt ēt itelligi illđ de
virtutibꝰ vel de illo ſpeciali ordine angelorū. q
dicunſ virtutes: quoꝝ officiū eſt miracula fa/
cere ꝛ celos mouere. Et he virtutes dicuntur
moueri. i. remoueri a faciēdis miraculis ꝑ ſan
ctos. qꝛ tp̄e antixp̄i nō fiēt: vt dictū eſt. Ac etiaꝫ
remouebunſ ab officio mouēdi celos. ſcꝫ poſt
iudiciū. Uel v̓tutes dicunſ oēs ſpūs angelici:
qui in iudicio mouebunſ ꝓpter admirationeꝫ
nouitatis que in mūdo eſt. b. Tho. tñ. in. iiij. di
cit. ꝙ mouebunſ ad faciēda miracula mlta. qđ
forte erit poſt mortē antixp̄i ad ꝯuerſionē ſedu
ctoꝝ: poſt mortē tñ antixp̄i iudei q tūc erūt vi/
dētes ſe deceptos ab antixp̄o quē meſſiā credi
derāt ꝯuertenſ ad fidē xp̄i. Et h̄ ē qđ ꝓdixit ꝑs.
cū ait. Cōuertenſ ad veſperā. i. in fine mūdi. iu
dei ſcꝫ ꝛ famē patienſ vt canes. Famē itelligē/
di v̓itatē. ꝛ circūibūt ciuitatē eccl̄ie vt recipiāſ
in ea. ꝛ Eſa. Si fuerit iſrl̄ vt numerꝰ arene ma/
ris relique ſalue fiēt. i. q erūt in fine. Qđ dictum
iducit apl̄s ad Ro. qđ ēt xp̄s oñdit in ſilitudi/
ne ficulnee dicēs Lu. xxj. Uidete ficulneā ꝛ oēs
arbores cū ꝓducūt ex ſe fructꝰ ſcitis qm̄ ꝓpe eſt
eſtas ficulnea. i. plebs iudeoꝝ: q̄ olim in pṙibꝰ
ꝓduxerat ſuaues fructꝰ ſꝫ tp̄e xp̄i hēbat tm̄ fo/
lea. vñ xp̄s ad quādā ficulneā veniēs ad iſaꝫ cū
eēt i via ꝛ eſuriret: nō iueniēs fructꝰ in ea: ſꝫ tā
tū folia maledixit ei dicēs. Nūq̄ꝫ ex te fructꝰ na
ſcaſ. Et ſubito ficꝰ aruit. Ficulnea iſta vt dictuꝫ
ē ſignificat plebē iudeoꝝ. ad quā veniēs xp̄s i
icarnatiōe ꝛ ꝯuerſatiōe querēs i ea fructū fidei
ꝛ bonoꝝ opeꝝ. ꝛ h̄ eſuriēs. i. deſiderās cū nō in
ueniret i ea niſi folea v̓boꝝ cerimonialiū lega
liū nō fructꝰ vere itelligētie ſcripturaꝝ maledi
xit. q̄ maledictio nō fuit aliđ niſi q̄dā ꝓnūciatio
eiꝰ qđ futuꝝ erat i illo ppl̄o. ſ. ariditas a grā fi/
dei. Uñ ppl̄s ille remāſit idaratꝰ i ſua ꝑfidia.
Illđ aūt ſp̄ poniſ ꝓ tp̄e vſq̄ ꝓpe finē mūdi q oī
bus eſt icertꝰ. Alie arbores ſignificāt alias na/
tiones ifideliū ex qbꝰ ēt multi i fine ꝯuertenſ
Cū ergo videritis plebē iudeoꝝ ꝓducere fru/
ctū ꝯuerſiōis ad fidē xp̄i: nō dico viꝰ hoīs vel
familie. ſed pro maiori parte illius nationis.
tūc ſcitote qm̄ ꝓpe ē eſtas futuri iudicij in qua
quis metet que ſeminauit bona vel mala. Uñ
timeant dominum omnes fines terre, ait pſal.

in hmôi ſignis.ſed timore initiali: qꝛ in timo/
re dñi fiducia fortitudinis.ſ.ꝯ iſta terribilia.

❡Secunduz con/ .§.ij.

ſiderandũ circa iudiciũ eſt mundi cõflagratio
per ignez.de qua Eſa.ſic ait vt inducit beatus
Aug.in.ij.li.de ciui.dei.Ecce dñs vt ignis ve/
niet ⁊ vt tempeſtas currus eius reddere indi/
gnationem vindictaz ⁊ vaſtationez in flamma
ignis.In igne enim dñi iudicabitur oĩs terra
⁊ in gladio eius omnis terra.Ubi dicit beatus
Aug.ꝙ dñs dicitur venire vt ignis:qꝛ terribi/
lis erit impijs.Currus eius non immerito an/
gelica myſteria:omnis caro ⁊ omnis terra.in/
telligitur omnis terrenus ⁊ carnalibus dedit⁹
gladius dñi.ſnĩa domini cõtra malos et ignis
pena ipſorum malorũ.Et Petrus apl's.ij. epi/
ſtola.veniet dies dñi vt fur.i.ex inſperato.In q̃
celi magno impetu tranſibunt.elemẽta autem
ardentia reſoluenꝰ:⁊ terra que in ipſa ſunt ope
ra exurentur.Sibylla quoqꝫ de iudicio loqns
ad idem ait.Exuret terras ignis pontũqꝫ polũ
qꝫ.Et ps.cj.In principio dñe terram fundaſti:
⁊ opera manuũ tuarum ſunt celi.Ipſi peribũt
tu aũt permanebis ⁊ omnes ſicut veſtimentuz
veteraſcent.Et ſicut opertoriũ mutabis eos.tu
autem idẽ ipſe es.Et chriſtus Luce.xxj.Celum
⁊ terra tranſibunt.Ubi primo notandũ in his
omnibus auctoritatib⁹ ꝙ loquunꝰ de celis ae/
reis ſeu elementaribus ſꝫ beatũ Augu.vbi.ſ.
non de celis planetarũ vel firmamento. Nam
illi habẽt materiam incorruptibilem nec igne
alterari poſſunt.Ignis ergo ille ꝯflagrationis
cooperabitur in elemẽtis ⁊ elementans omne
vitale cõburens ⁊ occidens vt corpora hoiuz:
beſtiarum piſciuz:volatilium:arborũ:⁊ herba
rum:metalla.edificia quoqꝫ cuncta ad terram
proſternẽs.montes complanãs.❡Scdo ex il/
lis verbis ps.cj.Ipſi peribunt.ſ.celi ⁊c.arguit
beatus Augu.vbi.ſ.ſtulticiaz porphirij philo
ſophi magni ſed xpianoꝝ inimici.oſtẽdens ſi/
biipſi eſſe cõtrarium.Nã Porphirius ille lau/
dat pietatem hebreoꝝ.i.cultum eoꝝ circa de
um ꝙ magnus ⁊ verus ⁊ ipſis hominib⁹ terri
bilis colitur deus:quem perhorreſcũt nomina
aliorũ deorum.xpianos autez arguit ex oracu/
lis deorum ſuoruz.⁊ dicit eorum eſſe maximã
ſtulticiam.ex eo ꝙ dicant mundũ iſtum peri/
turum ſed ſi verus eſt deus hebreorũ ⁊ ſcriptu
re eorum cum ſint edite ab ipſo deo eorũ: ſunt
veri.ſ.veteris teſtamenti.Sꝫ prophetia illa Da
uid ps.cj.Ipſi peribũt ⁊c.eſt ſcriptura hebreo/
rum ⁊ xpianorum etiam.Cum ergo illa dicat
mundum periturum ſequitur ꝙ nõ eſt ſtultuz
dicere mundum perituruz.aut falſum quod di
xit.ex oraculo deorũ ſuorum.ſ.pietatem eẽ ve/
ram hebreorum ⁊ in libris eorum. Si autẽ eſt
falſum ergo ⁊ quod dicunt xpianos eẽ ſtultos.
dicentes mundum periturum falſum eſt.cum
hoc ſit ſm ſcripturas hebreoruz.Sapientia er
go non ſtulticia eſt credere ⁊ dicere quod deus
verus reuelauit .❡Tertio notandum ꝙ cum
dicitur mundus ſeu celum ⁊ terra peritura.in
telligendum eſt ſane.Non enim peribit celum
aereum:aut aqua vel terra quantuz ad ſubſtan
tiam.ſcilꝫ ita ꝙ deficiat ⁊ nihil ſit.Nam quan/
tum ad hoc dicitur Eccl's.j.Terra autez in eter
num ſtat.Idem capi.iij.Cognoui ꝙ oĩa opera
dei in eternum perſeuerant.ſcilicet vel in ſeip/
ſis vel in ſuis ſpeciebus aut principijs: vt ani/
malia bruta ⁊ artificiata ⁊ huiuſmodi.que in
fine mundi reſoluentur in ſua principia. peri/
bunt autem iſta quantum ad ſpeciem ⁊ formã
exteriorem quam nunc habent:quia pulchrio/
rem aſſument. Propterea apoſtolus.j.Cor:in.
vij.c.ait.Preterit figura huius mundi.non di
cit ſubſtãtia ſed figura.ideſt forma exterius ap
parens.vnde ⁊ ps.cum dixiſſet.Ipſi ſcilicet ce/
li peribunt.⁊ terra q̃ſi ſe declarans quod dixe/
rat peribũt.ſubdit.Mutabis eos vt opertori/
um.Sicut enim veſtimentum cum eſt macula
tuz:purgatur ſeu lauatur vt fiat pulchrius. ita
⁊ elementa per ignem purgabũtur ⁊ pulchrio/
ra fiẽt:vt terra ſit clara vt vitrũ:aqua vt cryſtal
lus:⁊ aer vt ignis ⁊ ignis vt planete.❡Quar
to ſciendũ ꝙ ignis iſte erit purgatoriũ his qui
indigent aliqua purgatione in anima propter
venialia:vel propter inſatiſfactionẽ de quibuſ
cũqꝫ peccatis.Non enim poſt finale iudicium
erit purgatorius ignis quãtum ad officium il
lud purgandi.Sed remanebit quantuz ad ſui
ſubſtantiam:qꝛ idem eſt cum igne inferni ſm
Beatum Thomam in.iiij.Poſito igitur ꝙ ali
quis deberet manere in purgatorio per annũ:
ſuſtinẽdo duos gradus pene in illo paruo ſpa
cio conflagrationis ſuſtinebit tres vel quatu/
or gradus.ita ꝙ augmentum pene recompen
ſet diuturnitatem temporis:quo remanere de
beret in purgatorio.Sed credendum eſt pie ꝙ
propter terrores ⁊ tribulationes precedentes:
modica ⁊ parum cremabilia ſecum portabũt:
ac etiam orationes et merita ſanctorum ſup/
plebunt quod in eis reſtaret fiendũ.❡Quin/
to aduertendum quare fiet iſta purgatio.Cir/
ca quod dicit Thomas in.iiij. diſtinctio.xlvij.
ꝙ quia mundus aliquo modo propter homi/
nes factus eſt:⁊ homo propter peccatum dete
rioratus.⁊ inde etiam quodãmodo mundus.
oportet ꝙ quando homo qui reformatus fuit
per chriſtum ſm corpus glorificabiꝰ ad ſui cõ/
pletam perfectionẽ.etiaz alia corpora mũdi ad
ſtatum melioreʒ perducanꝰ:vt ſit ⁊ locus ꝯue/

De mũdi per ignẽ cõflagratione.

Celũ et terra ꝑ trãſibũt ⁊c.quõ intelligitur.

Ignis ꝯflagrationis i fine mũdi ad qd electis.

De cauſa purgatiõis mundi finalis.

niētioꝛ ⁊ aſpectus delectabilioꝛ. Ad hoc aūt ꝙ
homo gloꝛiam coꝛpoꝛis ſequatur: opoꝛtet pꝛi
us remouere que gloꝛie opponūtur: que ſunt
duo: ſcilicet coꝛruptio ⁊ infectio culpe. quia vt
dicitur .j. Coꝛ. xv. Coꝛruptio incoꝛruptelā nō
poſſidebit. Et Apoc. vlti. dicitur ꝙ in ciuitate
illa gloꝛie īmūdi foꝛis erūt. Similiter ēt opoꝛ
tet ꝙ elemēta mūdi purgētur a cōtrarijs diſpo
ſitionibus. antequaꝫ in nouitatē gloꝛie inducā
tur proportionabiliter ad id quod de hoīe di/
ctuꝫ eſt. Quāuis aūt res coꝛporales ſubiectuꝫ
infectionis culpe eſſe nō poſſunt pꝛopꝛie. tamē
ex culpa quedaꝫ incōgruitas in rebus coꝛrup/
tis relinquitur. ad hoc ꝙ ſpiritualibus dedicē
tur. Et inde videmus ꝙ loca in quibus aliqua
crimina cōmiſſa ſunt. nō reputātur idonea ad
aliqua ſacra in eis exercēda: niſi pꝛius aliqua
purgatiōe pꝛemiſſa. vt patet in eccleſijs viola/
tis. Et ſm hoc ex pꝛedictis hoībus peccātibus
quādā inidoneitatē ad gloꝛie ſuſceptionēꝫ pa
mūdi recepit que cedit in vſum noſtrū. Unde
quātū ad hoc emūdatiōe indiget. Similiter ēt
circa mediū locū pꝛopꝛioꝝ elemētoꝝ: cōtracte
ſunt multe generatiōes ⁊ alteratiōes elemēto
rum: que puritati eoꝝ derogāt. ⁊ ideo opoꝛtet
ipſa elemēta ab huiuſmodi purgari. vt decen

Mūdi purga/ tio per ignem

ter recipiāt nouitateꝫ gloꝛie. ¶ Sexto ſciēduꝫ
ꝙ iſta purgatio fiet per igneꝫ. vñ glo. ſuper il
lud: pꝛeterit figura huius mūdi dicit. Pulchri
tudo hui⁹ mūdi igniū cōflagratiōe pibit. Nō
huius eſt ſm Tho. in. iiij. di. xlvij. qꝛ illa mūdi
purgatio remouebit a mūdo: ⁊ īfectiōeꝫ ex cul
pa relictaꝫ: ⁊ impuritateꝫ cōmixtionis: ⁊ erit di
ſpoſitio ad gloꝛie perfectioneꝫ. Et ideo quātuꝫ
ad iſta tria cōuenientiſſime fiet per ignem. Pꝛi
mo quia cum ignis ſit nobiliſſimū elementoꝝ
habet pꝛopꝛietates naturales ſimiles pꝛopꝛie
tatibus gloꝛie: vt maxime patet de luce. Scdō
qꝛ ignis nō recipit cōmixtionē extranei ꝓpter
efficaciam virtutis actiue: ſicut alia elementa.
Tertio qꝛ ſphera ignis ē remota a noſtra habi
tatione nec ita cōmunis eſt nobis vſus ignis
ſicut terre aque ⁊ aeris. Unde pꝛopter hoc nō
ita inficitur. ⁊ ideo habet maximam efficaciam
ad purgādū ⁊ diuidēdū ſubtiliādū. Purgatio
aūt que facta eſt per diluuium. qꝛ non reſpicie
bat niſi ſuper infectionem culpe ⁊ pꝛecipue cō
cupiſcentie que tunc magis vigebat. ideo con
uenienter per aquam fuit facta vt per contrari
um ſuum: ſcilicet aquam extinguentem flāmā
concupiſcentie. ſed ſecunda purgatio mundi
reſpicit ⁊ infectionem culpe ⁊ cōmixtionis im
puritatem. Et quantum ad vtrūqꝫ conuenit ꝙ
fiet magis per ignem ꝗꝫ per aquam. Aqua enī
nō habet vim diſgregādi. ſed magis congre/
gandi. Unde per aquam impuritas elemento/
rum nō ita tolli poſſet ſicut p ignē. Itē circa fi/
nem mūdi regnabit maxime viciū tepiditatis
quaſi ſeneſcēte iā mūdo. ſm illud. Refrigeſcet
charitas multoꝝ Math. xxiiij. c. Et ideo cōue
nienter per ignē fiet: nec eſt aliquid quod non
poſſit purgari per ignē. Et que iam per ignem
purgari nō poſſunt: vt pāni: ligna ⁊ huiuſmo/
di: iſta coꝛrumpentur per ignē: vt oīa artificia
ta. ¶ Septimo vidēdū qualis ſit ille ignis ⁊ ef

De q̄li/ tate illi/ us ig/ nis pur/ gatōis mūdi ⁊ effectu eius

fectus eius. Ad hoc. b. Tho. in. iiij. di. xlvij. di/
cit ꝙ tres opiniones inueniunt circa hoc. Pri
ma eſt ꝙ ignis elemētū qui eſt in ſphera ſua de
ſcēdet ad purgationē mūdi. Modū aūt purga
tionis ponūt per multiplicationē ignis. Naꝫ
ex appoſito cōbuſtibili ignis augmentat. Se/
cunda opi. eſt ꝙ ille ignis generabitur circa lo
cum terre ex cōgregatiōe radioꝝ celeſtiū coꝛ/
poꝝ: ſicut videmus ꝙ cōgregātur ſpeculo cō/
currēte. tūc aūt loco ſpeculoꝝ erūt nubes cōca
ue ad quas fiet radioꝝ reuerberatio. ſed iſtas
duas opiniones repꝛobat. b. Tho. ponēs tertiā
alioꝝ. ſm. b. Aug. quā tenet ꝙ ſicut mundana
rum aquaꝝ inundatione factū eſt diluuiū. ita
mundanoꝝ igniū cōflagratione figura huius
mundi peribit vt dicit. b. Aug. xx. de ciui. dei.
Iſta cōflagratio nihil eſt aliō ꝗꝫ cōgregatio oī
um ſuperioꝝ ⁊ inferioꝝ. que ex natura ſua ha/
bent vim igniendi. que quidē cōgregatio non
erit naturali virtute: ſed virtute diuina. Et ex
omnibus illis cauſis ſic cōgregatis generabit
ignis qui faciē mūdi exuret. Si aūt he opi. di/
recte conſiderent: ſinu eniuntur diuerſificari: quā
tum ad cām generationis ignis illi⁹ ⁊ nō quā
tum ad ſpeciē eius. Ignis enim generatus a ſo
le vel ab inferioꝛe caleſaciente eſt eiuſdem ſpēi
cū igne qui eſt in ſphera ſua: niſi inquantuꝫ ad
miſcet ei de materia aliena. quod quidem tūc
apparebit: qꝛ ignis nō pōt purgare aliquid: ni
ſi ſm ꝙ alterū efficit materia ei⁹ aliquo modo
Uñ ſimplr̄ ꝯcedēdū eſt ꝙ ignis ille erit eiuſdē
ſpēi cū iſto. etſi nō ſit idē numero. Nec tñ dicit
eē incōueniēs dicere ꝙ ignis ille qui habebit
vim purgādi faciē mundi ſit alterius ſpēi ab
igne qui eſt apud nos: cū vis caleſactiua oꝛiat
in ipſo nō ex pꝛincipijs ēentialib⁹: ſꝫ diuina opa
tiōe. Et ꝗuis ignis ex ꝓpa nā nō ferat niſi ſur/
ſum tñ extra ꝓpaꝫ ſpherā ſeqt materie cōbuſti
bilis ſitū. Uñ ⁊ ille ignis mouebit ſurſuꝫ ⁊ de/
oꝛſum ⁊ in circuitu ſm ꝙ agit vt inſtrm̄ vtutis
diuine. Purgabit aūt ignis ille elemēta nō ꝙ
auferat ab eis ſubſtātiā eoꝝ vel ꝓpꝛietates. Nā
pmanebūt ipſa elemēta ꝗtū ad ſubſtātiā ⁊ ꝓpꝛie
tates eoꝝ ꝓpas. ſꝫ purgabunt ab infectiōe quā
ex peccatis hoium ꝯtraxerūt: ⁊ ab impuritate
que p actionē ⁊ paſſionē mutuā in eis accidit:
qꝛ ceſſante motu pmi mobilis in inferioꝛibus

elemētis mutua actio ⁊ paſſio eſſe nō poterit. Maxime aūt mouebūtur a proprietate quam nūc habēt. ignis q: nō eget cōburēdo ſeu cōſumēdo elemēta. Aer q: nō erūt in eo venti ⁊ tēpeſtates. Aqua q: nō erit in mari fluxus vel refluxus eius nec ſalſedo. Et ſic intelligēdū ē. ꝙ aliqui dicūt tūc iſta ꝯſumēda elemēta. q: ſcilicet remouebūtur ab huiuſmodi proprietatibꝰ quas nūc habēt: ⁊ ſicut patet in ferro ignito ꝙ a loco ignitionis remotū ex virtute ſpeciei remanētis ad propriū ſtatū redit. ita erit de elemētis per ignē purgatis. Quātū aūt aſcendat dictus ignis eo ꝙ quidā dixerūt ꝙ aſcēdet vſqꝫ ad ſupremū ſphere ignis beatus Thom. in liij. vbi ſupra reprobat. q: repugnat ſcripture. Nā dicitur. ii. Pet. iij. ꝙ illi celi repoſiti ſunt igni. qui fuerūt in diluuio per aquā purgati. ⁊ beatus Augu. in. xx. de ciui. dei. dicit ꝙ ille mūdus igne ſeruatur qui diluuio perijt. Cōſtat autem ꝙ aqua diluuij nō aſcēdit vſqꝫ ad ſūmitatem ſpacij elemētoꝝ: ſed ſolum vſqꝫ ad quinquaginta cubitos ſuper altitudineꝫ montium nec vapores eleuari a terra vel fumi quicunqꝫ poſſunt trāſcēdere totaꝫ ſpheraꝫ igni: ſed cuꝫ elemēta purgentur per illuꝫ igneꝫ ab impuritate eorum. que ex eorum permixtione proueniunt: huiuſmodi autem impuritates precipue ſunt circa terram vſqꝫ ad medium aeris interſticium: ideo ad illud ſpacium ignis vltime cōflagrationis elementa purgabit: nec ad paradiſum terreſtrem aſcēdet. Et quia illa purgatio ad hoc erit. vt quicquid eſt imperfectionis in elementis a ſanctorum habitatione remoueatur. Ideo in illa purgatione totum qd̄ eſt fedum groſſum ⁊ calidum vſtiuum deſcendet ad infernum ad miſeriam damnatorum. ⁊ quod eſt ſubtile ⁊ lucidum ⁊ pulchrum remanebit ſupra ad gloriam ſanctorum. ⁊ ſic vt dicitur Apoc. vlti. Erit celum nouum. quia ceſſabit omnis motus celorum ⁊ planetaruꝫ: ⁊ clariora erunt: ⁊ terra noua: ideſt elementa purgata: vt dictum eſt: vnde ⁊ pulchriora. quia igiē ignis an̄ ipſꝫ. ſ. xp̄m p̄cedet ⁊ inflāmabit in circuitu inimicos eius. ait pſal. Quilibet debet timere: ſed timore initiali. Prouerbioruꝫ. iij. Ne ſis ſapiens apud teipſum. Time deum: ⁊ recede a malo. ⁊ ſanitas erit vmbilico tuo: ideſt cordi et menti tue.

Ignis purgationis ad qd erit.

De tertio ſcilicet .§. iiij.

De tertio ſcilicet citatione omnium ad iudicium. inquit ps. lxvij. Ecce dabit voci ſue vocem virtutis. Date gloriam deo. Hieronymus. Siue comedam ſiue bibam ſiue aliquid aliud faciam ſemp mei̅s inſonare videtur auribus illa terribilis tuba. Surgite mortui venite ad iudicium. Ideꝫ. Quotiens diem illum conſidero totus contremiſco. ⁊ merito quia vt dī Sophonie. j. Uox diei domini amara tribulabitur ibi fortis ſcilicet in ſanctitate. Et ſi iuſtus vix ſaluabitur dicit Petrus in canonica ſua. Impiꝰ ⁊ peccator vbi parebunt. De hac voce ait apoſtolus. j. ad Theſſ. iiij. c. Ipſe dominus in iuſſu in voce archangeli: ⁊ in tuba dei deſcēdet de celo: ⁊ mortui qui in chriſto ſunt reſurgēt primi. ide nos qui viuimꝰ qui relinquimur ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam chriſto in aera. ⁊ ſic ſemper cum domino erimus. ¶ Primo ergo videndum quid ſit iſta vox citationis ad iudicium. Et ad hoc dicit beatus Thomas i. iiij. di. xliij. ꝙ cum cauſam effectui oporteat aliquo modo coniungi: quia mouens ⁊ motum faciens ⁊ factum ſunt ſimul. vt dicitur. vij. phiſicorum. ⁊ chriſtus reſurgens ſit cauſa noſtre reſurrectionis vniuoca. ⁊ alibi probatur oportet ꝙ in reſurrectione corporum cōmuni aliquo ſigno corporali dato chriſtūs reſurgens operet. Quod quidem ſignūꝫ vt quidaꝫ dicūt erit ad litteraꝫ vox chriſti reſurrectioneꝫ imperantis. ſicut imperauit mari ⁊ ceſſauit tēpeſtas Mat. viij. Quidaꝫ vero dicunt ꝙ hoc ſignum nihil aliud erit ꝙ̄ ipſa preſentatio euidens filij dei in mundo de qua dicitur Mat. xxiiij. ſicut fulgur ꝙ venit ab oriente ⁊ apparet vſqꝫ in occidenteꝫ: ita erit aduentus filij hoīs. ⁊ innitūtur auctoritati beati Greg. dicentis ꝙ tubaꝫ ſonare vel tonare nihil aliud eſt in mundo ꝙ̄ iudiceꝫ ſuuꝫ demonſtrare. ⁊ ſm̄ hoc ipſa apparitio filij dei vox eius dicitur. q: ei apparenti obedi et natura ad corpoꝝ humanoꝝ reparationem ſicut imperanti. Unde in iuſſu venit. vt dicit in illa auctoritate. j. Theſſ. iiij. Et ſic eius apparitio inquantū habet vim cuiuſdā imperij vox eius dicitur. ¶ Secūdo videndū quare dicit vox tube ab apoſtolo vel clamor in euangelio. Et dicēdū ſm̄. b. Tho. vbi ſupra ꝙ vel propter euidētiā: vt dicit magiſter in. iiij. vel ꝓpter cōuenietiā ad tube vſum qui erat in veteri teſtamēto. Nā tuba ꝯgregabanē ad ꝯſiliū cōmouebanē ad preliū: ⁊ vocabanē ad feſtū. vt pꝫ in libro Num. qn̄ dn̄s p̄cepit fieri duas tubas argenteas. Sic in finali iudicio reſurgētes congregabunē ad cōſiliū iudicij. Un̄ canit eccleſia in ſequētia. Tuba mirū ſpargit ſonū per ſepulchra regionū: coget oēs ante thronū. ⁊ Mat. xxv. dī. cū venerit filiꝰ hoīs ⁊c. Cōgregabunē ante eū oēs gētes. ¶ Scđo cōmouebunē ad prelio quo orbis terraꝝ pugnabit ꝯtra inſenſatos: ⁊ armabit deus creaturā ad vltionē inimicoꝝ: vt dī Sap. v. Et q: hoc dꝫ frequēter predicari publice: ideo dī cuilibet predicatori illō Eſa. lviij. Clama ne ceſſes quaſi tuba exalta vo

Uox citationis ad iudicium qd ſit.

Quare dī vox tube vel clamor in euāgelio.

cem tuā: ⁊ annuncia populo meo ſcelera eorū:
ſcilicet declarans iudiciū ꝙ propterea illa eis
paratur. ¶ Tertio tuba illa vocantur ad feſtuꝫ
eterne ſolēnitatis: nō oēs: ſed electi. vt ſicut do
minus aſcendit in voce tube ſm pſal. ita deſcē
det ⁊ veniet ad iudiciū. ⁊ ſicut forme ſacramen
torū habent virtutem ſanctificandi inſtrumēta
liter: nō ex hoc ꝙ audiuntur ſed ex hoc ꝙ pro-
feruntur. ita illa vox quicquid ſit habebit effi-
caciam inſtrumentalem ad reſuſcitandum: nō
ex hoc ꝙ ſentitur. ſed ex hoc ꝙ profertur. ſicut
etiam vox ex ipſa impulſione aeris excitat dor
mientem ſoluendo organū ſentiendi. nō ex hꝫ
ꝙ cognoſcat: qꝛ iudiciū de voce pueniente ad
Quare dicitur vox archangeli. aures ſequit excitationē ⁊ nō eſt cā ei⁹. ¶ Ter
tio quare dicitur vox archangeli illa vox: Re-
ſpondet. b. Tho. vbi ſupra ꝙ ſꝫ. b. Aug. in. iij.
de trini. Corpora craſſiora ⁊ inferiora per ſub
tilia ⁊ potentiora quodā ordine reguntur. ita
omnino corpora reguntur a deo per ſpiritum
rōnalem. qꝺ ēt. b. Greg. tangit in. iiij. dialo. vn
de in omnibus que corporaliter a deo fiūt vtit
deus miniſterio angeloꝝ. ita ēt in reſurrectiōe
vniuerſali quod pertinet ad trāſmutationē cor
porum ſcilicet collectio cinerum ⁊ eorū prepa-
ratio ad reparationem humanoꝝ corpoꝝ. ide
eſt ꝙ deus in reſurrectione illa vtetur miniſte-
rio angelorum. Sed anima ſicut immediate a
deo creata ē: ita imediate a deo corpori reuniet
ſine aliqua operatione angelorum. Similiter
ad gloriam corporis ipſe deus faciet abſqꝫ mi
niſterio angelorum ſicut ⁊ animam imediate
glorificat. Et iſtud miniſterium angelorum ſci
licet in collectione cinerum ⁊ preparatione di
citur vox archangeli ſm vnam expoſitionē in
littera. ⁊ quia miniſterium illud erit principa-
liter vnius archangeli ſcilicet Michaelis qui
eſt princeps eccleſie: ſicut olim fuit ſynagoge:
vt habetur Dan. xij. Ideo dicitur vox archan-
geli. ſed quia hoc ipſe agit ex īfluentia virtutū
⁊ aliorum ſuperiorum ordinum: ideo quod ip
ſe dicitur facere quodāmodo facient ⁊ ordines
ſuperiores. Similiter ⁊ īferiores angeli coope
rabuntur. Michaeli circa reſurrectionem ſin-
gulorum quoꝝ cuſtodie fuerint deputati. ⁊ ſic
vox illa dici pōt ⁊ vnius ⁊ pluriū angeloꝝ. vn
de Mat. xxiiij. dicit chriſtus ꝙ mittet angelos
ſuos cuꝫ tuba ⁊ voce magna ⁊ ꝯgregabūt ele-
ctos ſuos a quatuor ventis. Dicit auteꝫ de ele-
ctis. quia omnis reſurrectio erit ad gloriam. ⁊
tamen etiam congregabuntur ⁊ reprobi: vt ip
ſe dicit in ſequenti capitulo. ¶ Quarto conſi-
De tpe vlis iudicij. ſ. qñ. derandum quando fiet iſta vox quam omnes
qui in monumentis ſunt audient. ⁊ qui audie
rint viuent: ſcilicet reſurgendo. Circa quod
ait ipſe ſaluator. De die autem illa ⁊ hora ne-
mo ſcit. neqꝫ angeli dei: neqꝫ filius hominis:
ſed ſolus pater Mat. xxiiij. Quod autem dici
tur ꝙ filius hominis neſcit. intelligendum eſt
ſm. b. Aug. qꝛ nos neſcire facit. vel quia neſcit
nobis reuelando. Scit enim ipſe etiaꝫ inquan
tuꝫ homo horā ⁊ punctuꝫ finalis iudicij: ſꝫ nō
tali modo ꝙ illud habeat nobis māifeſtare an
te tempus ſuum. Et ꝙ dicitur niſi ſolus pater
non per hoc excluditur noticia filij vel ſpiritus
ſancti: quorum trium eſt vna ſcientia ſicut vna
eſſentia. ¶ Pro cuius maiori declaratiōe di-
cit. b. Tho. in. iiij. vbi ſupra ꝙ ſicut. b. Augu.
dicit lib. lxxxiij. queſtionum. Etas vltima hu-
mani generis que incipit a domini aduentu
vſqꝫ ad finem ſeculi. quibus generationibus
computetur: incertum eſt ſicut ⁊ ſenectus que
eſt vltima etas hominis: non habet determina
tum tempus ſm menſuram aliorum: cuꝫ quā-
doqꝫ ſola tantum teneat temporis quantuꝫ re-
lique omnes etates. Huius autem ratio eſt: qꝛ
determinatus numerus futuri temporis ſciri
non poteſt niſi p reulationē vel per naturalem
rationem: quia ſimul erit ⁊ reſurrectio: ⁊ finis
motus celi. Ex motu aūt accipit numerus om-
niū. que determinato tēpore per naturalē rōnē
futura puident. Ex motu aūt celi nō pōt cogno-
ſci finis eius. qꝛ cū ſit circularis ex hoc ipſo ha-
bet ꝙ ſm naturā ſuā in perpetuū poſſit dura-
re. Unde naturali rōne tēpus qꝺ durabit vſqꝫ
ad vltimā reſurrectionē ſciri ⁊ numerari non
pōt. Similiter nec per reuelationē haberi pōt.
ideo vt oēs ſemper ſint ſolliciti ⁊ parati ad chri
ſto occurrēdū ⁊ obuiādū. Et pꝑter hoc aplis ēt
de hoc querētibus reſpōdit Act. j. Nō eſt veſtꝝ
noſſe tpa vel momēta que pater poſuit ī ſua po
teſtate. Super quo. b. Aug. in li. xviij. de ciui.
dei. ait. Omniū de hac re calculātiū digitos re
ſoluit: ⁊ qeſcere iubet. Qꝺ aūt aplis noluit re-
uelare qui fuerunt principes eccleſie ⁊ magis
edocti a deo de rebus diuinis ⁊ eccleſie qꝫ cete
ri: nec alijs reuelabit. Unde oēs illi qui tēpus
illud numerare voluerunt: hactenus falſiloq
ſunt inuenti. Quidam enim (vt ait beatus Au
gu.) ab aſcenſione domini vſqꝫ ad tempus vl-
timum dixerunt quadringentos annos poſſe
complere: alij mille. quoruꝫ falſitas patet. ⁊ pa
tebit eorum qui adhuc cōputare non ceſſant.
¶ Quinto diligenter attendendum de mille
annis de quibus loquitur Joannes Apoc. xx.
quibus ab angelo dicitur draco ⁊ ſerpēs anti-
quus teneri ligatus. ⁊ poſtea ſoluendus ad ſe-
ducēdas gētes. Et iſta ſolutio dicit fienda tpe
antichriſti. quādo erit perſecutio maxima con
tra eccleſiam. Perſecutio auteꝫ antichriſti ſm
beatū Auguſtinū de ciui. dei. durabit trib⁹ an-
nis cū dimidio. ⁊ traditur ex cap. xij. Danielis.

Creditur autez vicina valde eſſe finali iudicio
talis perſecutio. Unde Dan. xij. poſtq̄ʒ dictū ē.
Quod tempore quo ablatum fuerit iuge ſacri/
ficium ⁊ poſita fuerit abominatio in deſolatio
nem dies mille ducenti nonaginta. Btūs qui
expectat ⁊ peruenit ad dies mille trecentos vi
gintiquinqʒ. Tempus dierum mille ducentoꝝ
ſexaginta: dicunt eſſe tempus perſecutionis an
tichriſti. Et quod reſtat vſqʒ ad dies mille trecē
tos trigintaquinqʒ vel viginti quinqʒ ſunt dies
dati ad penitentiam hominibus ſeductis ab
antixp̄o poſt mortem eius. Ad minus dicunt
iſtud tempus eſſe. xlv. dierum datuʒ ad penitē/
tiam. Utrum autem plus ſit mundus duratu/
rus occultum eſt nobis. Redeundo ad illos
mille annos. de quibus dictuʒ eſt. aliqui volue
runt dicere ꝙ poſt vltimaʒ reſurrectioneʒ mor
tuorum ſancti regnaturi ſunt cum xp̄o in mū/
do: abundantes omnibus delitijs corporalibꝰ.
Sed btūs Aug. in li. xx. de ciui. dei. vbi multuʒ
diffuſe tractat iſtam materiam de iſtis mille an
nis: reprobat iſtam opinionem. ⁊ eccleſia con/
demnat eam vt hereticam: vt dicant tales mil/
lianiſte. Alij autem voluerunt dicere ꝙ iſti mil
le anni ſunt tempus determinatum quod debʒ
eſſe inter xp̄i paſſionem ⁊ vltimam reſurrectio
nem. ita ꝙ in illis includatur tempus perſecu/
tionis antixp̄i quando ſathanas ſoluet de car
cere ſuo. Et hoc eſſe falſuʒ patet: quia vltra mil
le annos tranſierunt iā. cccclxxviij. ⁊ nondum
venit antixp̄s. propter quod alij incipiunt enu
merare illos mille annos a tempore quo Silue
ſter papa alligauit draconem in abyſſuʒ filo ca
napino conuerſo Auguſto cōſtantino ad fideʒ:
tunc enim multum ceſſauit perſecutio contra ec
cleſiam: ⁊ exaltata eſt. Sed hoc fuit circa annuʒ
domini trecenteſimum quibus ſi addātur qui
reſtant de mille cccclxxviij. qui fluxerunt ab in
carnatione excedit numerum millenarium in
centum. lxxviij. Et ſic patet falſum. vnde dicit
b. Aug. vbi ſ. ⁊ be. Tho. poſt euʒ ꝙ illa reſurre/
ctio de qua agit ibi Johannes. intelligitur de
reſurrectione ſpirituali animarum a peccatis
ad vitam gratie. Regnum xp̄i in quo ſancti re
gnant intelligitur vel de regno eccleſie militā/
tis in quo xp̄us regnat cum electis ſuis p̱ gra/
tiam vel in gloria quoad omnes ſanctos: licet
ibi dicatur de martyribus. quia permaxime
vſqʒ ad mortem certauerunt pro xp̄o. Et nume
rus millenarius non ſignificat determinatum
numerum annorum. vt illi volunt. ſ. ꝙ tantum
temporis eccleſia ſit duratura militans. Sed ſu
mitur pro omni tp̄e quod erit ab aduentu pri/
mo xp̄i in carnem vſqʒ ad aduentum ad iudici
um: q̄ntumcūqʒ ſit prolixū etiaʒ ſi tria milia an
norum. Significat eniʒ millenarius numerus
vniuerſitateʒ. Et ſic ſumit numerus determia/
tus pro indeterminato. Sicut illō p̄s. verbi qȝ
mandauit in mille generationes. i. in multas.
¶ Alij dixerūt ꝙ tp̄s eccleſie militantis preſi/
git ⁊ determinat per illud qȝ Apoc. xij. dicit.
de muliere amicta ſole. eccleſiaʒ ſignificante q̄
fugiens in deſertū habet locū paratū a deo. vt
vbi eaʒ paſcant diebus mille ducentis ſexagin
ta. Et q: Ezechieli dictū fuit diem pro anno de
di tibi: dicūt ꝙ tot annis eccleſia debet durare
vſqʒ ad fineʒ mundi. Qui numerus annorū: ſi
incipiat computari a paſſione xp̄i. iaʒ per mul/
tos annos exceſſit: q: vt dictū eſt. iam fluxerūt
ab incarnatione dni. M. cccclxxviij. Et ſic falſi
tas apparet. Si aūt illi anni incipiant compu/
tari a tēpore Silueſtri ⁊ Conſtantini. quo tem
pore eccleſia fuit exaltata: ſic reſtarēt adhuc an
ni centū quibus mūdus eſſet duraturus: ſʒ ea
facilitate contēnitur iſta opinio. qua probatur.
¶ Alij vero dixerūt tanto tēpore mundū dura
turū quantū fluxit ab initio mundi vſqʒ ad ad
uentū chriſti in carneʒ. qȝ fuit quinqʒ milium
centū nonagintanoueʒ annorū. ſm. lxx. ⁊ quoſ
dam alios. Uel ad minus quatuor milliū anno
rū. ſʒ Hebre. ⁊ Hierony. fundantes ſe in eo qȝ
dicit Abachuc. iij. c. de primo aduētu xp̄i. Do/
mine opus tuū in medio annorū viuifica illud
opus enim dei precipuū fuit genus humanū.
qȝ mortuū per peccatū: fuit viuificatuʒ in me/
dio annorū. Ad hoc ergo vt ſit in medio dicūt
oportet ꝙ tantū ſequat tēporis poſt aduentuʒ
primū. quantū ante preceſſit. Et ſic eſſet quinqʒ
miliū: vel q̄tuor miliū annorū ⁊ vltra. Sʒ iſtud
motiuū eſt valde debile. Naʒ in medio dicitur
nō ſolū qȝ equaliter diſcrepat ab extremis. ſed
etiā qȝcūqʒ exiſtens inter extrema ſiue parū ſi/
ue multū diſtet ab eis. Pōt eniʒ dici in medio
numeri vndenarij non ſolū ſenarius q eque di
ſtat ab vnario ⁊ vndenario. ſʒ ēt alio mō omēs
nūeri q ſunt inter vnariū ⁊ vndenariū: ⁊ ſic ſe/
ptenariꝰ eſt in medio. ⁊ alij ſeq̄ntes nūeri: ⁊ bi/
nariꝰ cū ſeq̄nte. Et ſic ſumit ibi ⁊ meliꝰ. q: iſta
tp̄s veteris teſti ⁊ noui. Qȝ ēt abbas Joachim
circa hmōi dixit de determinatiōe tp̄is ex ſcri/
pturis. dic̄ be. Tho. ꝙ aliq̄ vera dixit p̱ ꝯiectu
ras. ⁊ in aliq̄bus deceptꝰ eſt. ¶ Eſt ergo ꝯcluſi Qꝫ tp̄s
ue tp̄s hoc incertuʒ nobis. Qȝ tn̄ aliq̄s p̄dica/ vlti iu/
ret propinquū eſſe finale iudiciū vel aduentuʒ dicij eſt
antixp̄i nō aſſerēdo neqʒ determinādo tp̄s ad icertū.
timorē incutiendū ⁊ contēptū mundi perituri
ex ſcripturis ⁊ ꝯiecturis ſuſpicādo: non vide/
tur reprehenſibile. Naʒ ⁊ ſancti hoc fecerunt.
Unde ⁊ Grego. in omel. Ecce iam corda infide
lium iugo fidei ſubdidit. Ecce iam mundi glo
riam ſtrauit. Jam ruinis eius crebreſcentibus
iudicij dieʒ appropinquare denūciat. Et tamē

ſuperba mens noſtra nō vult ſponte dimittere:
qd quottidie perdit in vita. Hec ille. Hoc egit
⁊ be. Uincētius ⁊ dn̄s Joānes dn̄ici in ſermo/
nibus eoꝝ. ¶ Sexto dicēdum qua hora vlti/
de hoꝛa me diei fiet illa vox. Ad qd dicit bea. Tho. vbi
iudicij ſupra. ꝙ determinata hora temporis qua fiet
vlis ꝙ reſurrectio pro certo ſciri nō pōt. vt dicit magi
ēt eſt inſter in littera. Tamē ſatis ꝓbabiliter a quibuſ/
certa dam dicit ꝙ reſurrectio erit quaſi in crepuſcu
lo ſole exiſtēte in oriēte ⁊ luna in occidente: qꝛ
in tali diſpoſitiōe ſol ⁊ luna credunt creata: vt
ſic eoꝝ circulatio cōpleat penitus ad idem pū
ctum. Unde ⁊ de xp̄o dicit ꝙ tali hora reſurre/
xit. Quāuis aūt cum reſurrectio erit tunc non
ſit tēpus: ſed finis tēporis: qꝛ in eodē inſtanti
quo ceſſabit motus celi: ⁊ per ꝯn̄s erit ⁊ reſur/
rectio vniuerſalis. tn̄ erit ſitus ſyderū ſm diſ/
poſitionē qua nunc ſe habēt in aliqua determi
nata hora. Et ſm hoc dicit reſurrectio futura
tali vel tali hora. Quāuis aūt optima diſpoſi/
tio tēporis in die dicat eſſe in meridie ꝓpter il
luminationē ſolis maiorem: tn̄ qꝛ vt dr̄ Apoc.
penul. Ciuitas illa non eget ſole neqꝫ luna: ſed
claritas dei illuminat illā. Ideo nō refert quan
tū ad illuminationē vtrum fiat reſurrectio de
die vel nocte. Nec obſtat qd dicit Matth. xxv
Media nocte clamor factus eſt. ſ. illius vocis
excitātis ad reſurrectionē: qꝛ illud ponit pro/
pter incertitudinē tēporis: qꝛ minus tunc tem
poris hoīes ſtant vigilantes ⁊ cauti. Et quātū
ad illud qd ſit i reſurrectiōe miniſterio angelo
rum: nō erit illa vox. i. collectio cinerum ⁊ pre/
paratio i īſtanti: ſi inſtans dicat indiuiſibile tē
poris. Erit aūt in inſtanti ſi inſtans accipiatur
pro tēpore breuiſſimo ⁊ impceptibili. Sed illud
qd fiet diuina virtute imediate. ſ. reunitio aīe
ad corpus fiet ſubito. ſ. in termino tp̄is quo an
geloꝝ opatio cōplebitur. qꝛ virtus ſuperior in
feriorē ad pfectionē adducit. ſicut ⁊ in vltimo
ꝙ vox il prolationis forme ſacramētoꝝ fit ſacramētum
la citati ſubito: ſic ⁊ in illa voce. ¶ Septimo notādū
onis ad ꝙ vox illa citationis ad oēs extendet. Omēs
oēs ex/ enim reſurgemus. ait ap̄ls. j. Cor. xv. Sed re/
tendet. ſurrectio nō eſt niſi eius qd ceciderit. ſ. p mor/
tem. ergo ⁊c̄. Huic ſentētie videt obuiare qd
ait ap̄ls. j. Theſſal. iiij. Nos qui viuimus q re/
linquimur: ſimul rapiemur cum chriſto in ae/
ra. Et Act. x. dicit ꝙ xp̄s ꝯſtitutus eſt a deo iu/
dex viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ. Et ſic videt ꝙ aliq non
ꝙ i fine morirent qui. ſ. erunt in vltimo tp̄e: qui tn̄ iu/
mundi dicabunt. Dicit aūt btūs Tho. in. iiij. vbi ſup̄:
oēs mo ꝙ q̄uis ſancti loquant varie de hac re vt ma/
riētur ⁊ giſter tangit in littera: tn̄ hec eſt ſecurior ⁊ cō/
ꝛſurgēt munior opinio ꝙ oēs morient ⁊ a morte reſur
propter gent. ¶ Et hoc propter tria. Primo qꝛ magis
tria. hoc ꝯcordat diuine iuſtitie que humanā natu

ram pro peccato primi parētis dānauit: vt oēs
qui per actum nature ab eo originē ducerent
infectionem peccati originalis ꝯtraherent. ⁊ p
ꝯn̄s debitores mortis fierent. Scd̄o qꝛ magis
ꝯcordat diuine ſcripture que oīum futurā re/
ſurrectionē predicat. Reſurrectio aūt nō eſt ni/
ſi eius qd prius cecidit ⁊ diſſolutū eſt. vt dicit
Damaſce. Tertio qꝛ magis ꝯcordat ordini na
ture in quo inuenimus ꝙ illud qd corruptum
⁊ incineratum eſt in ſuā nouitatem nō reducit
niſi corruptiōe mediante. ſicut acetū non fit vi/
num niſi aceto corrupto ⁊ in humorē vitis trā/
ſeunte. Unde cū natura humana in defectū ne/
ceſſitatis moriendi deuenerit: nō erit redditus
ad imortalitatem niſi morte mediante. ¶ Ad
auctoritatē rn̄detur ꝙ diſtinctio illa nō eſt refe
renda ad tempus iudicij: nec ad totū tp̄s prete
ritum: ſed ad illud tp̄s determinatum qd ime/
diate iudiciū ꝑcedit qn̄ ſcʒ iudicij ſigna incipi/
unt apparere. Ignis ergo ꝯflagratiōis qui fa/
cit mundi purgationē poterit ſtatim corpora il
lorum qui viui inuenient illo tēpore vſqꝫ ad ci
neres reſoluere: ſicut ⁊ alia mixta reſoluet in ꝑ
iacentem materiā. Et cum dicitur oēs ex cineri
bus reſurgere: dicūtur cineres oēs relique que
remanent ex corpore humano diſſoluto. Quia
vero vt dicitur Dan. xij. Qui in puluere terre
dormiunt: euigilabunt alij in vitam eternam:
alij in opprobrium vt videant ſemper. Ideo ti
morē domini docebo vos: ait ps. videlicet. De
clina a malo ⁊ fac bonum.

¶ Quartum in iu/ .§.v.

dicio conſiderādū eſt iudicis preſentatio. Qui
veniet cū poteſtate magna ⁊ maieſtate adeo: vt
Job. xxvj. c. dicat. Columne celi ideſt angeli: ⁊
ſancti hoīes pauēt aduentū eius. Si columna
nutat quid virgula faciet. ſed timentes deū ſcʒ
timore initiali ait ps. xxxj. miſericordia circun
dabit. ¶ Sed circa iudicantē ſeu iudicem hu/
ius iudicij videnda ſunt plura: Primū eſt qs Quis i
ſit iſte iudex. Et rn̄detur ſm bea. Thom. in. iiij. vlī iudi
di. xlviij. ꝙ eſt dn̄s ieſus xp̄s. Joan. v. Poteſta cio iu/
tem dedit ei iudiciū facere ſcʒ pater. xp̄o eius fi dex.
lio: qꝛ filius hominis eſt. Et Job. xxxvj. Cauſa
tua quaſi impij iudicata eſt ſcʒ a pylato. Ideo
iudiciū cauſamqꝫ recipiēs ſcʒ vt iuſte iudices.
loquitur xp̄s. ¶ Pro cuius declaratione dicit
beatus Tho. ibi ꝙ iudicando iudiciū aliquod
dominiū requirit. Unde ad Rom. xiiij. Tu qs
es qui iudicas alienū ſeruū? q. d. Si nō habeo
dominium ſuper eū nō valeo iudicare. ¶ Cō
petit autē xp̄o iudicare primo rōne dominatio duplici
nis: qꝛ dominium ſup homines hʒ de quibus ratione
principaliter erit finale iudicium. Ipſe autē eſt xp̄o iu/
dominus noſter: qꝛ dn̄s ipſe eſt deus: ipſe fecit dicare
cōpetit

nos ⁊ non ipſi nos. Scđo cōpetit ei rationē re/
demptionis. qđ ei cōpetit ſm humanā naturaꝫ
Vñ ad Rom. xiiij. In hoc xp̄s mortuus eſt ⁊ re
ſurrexit: vt viuorum ⁊ mortuoꝝ dominef. Ad
premiū autē vite eterne nobis creatiōis bona
non ſufficiunt niſi beneficiū redēptionis adde
retur per impedimentū qđ nature create ſuper
uenit ex peccato primi parentis. vñ cū iudiciū
illud finale ad hoc ordinef vt aliqui admittan
tur ad regnū. aliqui excludantur a regno: con/
ueniens eſt vt ipſe xp̄us ſm humanā naturam
cuius redēptionis beneficio ad regnū admitti
tur illi iudicio preſideat. Et hoc eſt qđ dr̄ Act. x
Conſtitutus eſt a deo iudex viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ.
Et qꝛ per redēptionē humani generis nō ſoluꝫ
homines reparauit: ſed vl'r totam creaturā ſm
ꝙ tota creatura repato hoīe melioratur: vt ha/
betur ad Coll'. j. Pacificans per ſanguineꝫ cru
cis eius: ſiue que in terris: ſiue que in celis ſūt
Ideo non ſolū ſup hoīes: ſed ſup vniuerſaꝫ cre
aturam. xp̄s per ſuā paſſionem dn̄ium prome/
ruit ⁊ iudiciariam poteſtatē. Vñ ait Matth. vl.
Data eſt mihi oīs ptās in celo ⁊ in terra. Pōt
⁊ tertia rō induci eiuſdē: qꝛ eius eſt iudicare cu
ius eſt condere legē. Sed xp̄s in humana natu
ra apparens nobis ꝯdidit legē euangelicam.
Vñ Jacobus in canoñ. ſua. Unus eſt legiſlator
⁊ iudex ſcꝫ xp̄s. ergo ſm humanā naturā data
eſt ei iudiciaria ptās: virtute tamē diuinitatis.
¶ Scđo ſciendū ꝙ iudex xp̄s in iudicio appa
rebit in forma glīoſa: nō ignominioſa ſicut i paſ/
ſione. Vñ Eſa. liij. dictū eſt de paſſione. Ecce nō
eſt ei ſpecies neqꝫ decor ⁊c̄. Unde ad oſtenden
dam glīam ſui aduentus in iudicio dicit ipſe
Luc. xxj. Tunc videbūt filium hoīs venientem
cum poteſtate magna ⁊ maieſtate in nube ſcilꝫ
humanitatis apparēs. Sed maieſtas ⁊ ptās ꝑ/
tinet ad gloriam. Uel in nube ſcꝫ clara ⁊ luci/
da ſcꝫ ſocietate ſanctoꝝ. ſed ſancti tūc habebūt
corpora glīoſa qui iudicabunf ab eo. ergo mul
to magis ipſe xp̄s iudex eoꝝ. Pro cuius decla
ratione dicit bea. Tho. vbi. s. ꝙ xp̄s dicif medi
ator dei ⁊ hoīum inquantū pro hoībus ſatiſ fa
cit ⁊ interpellat apud prēm: ⁊ ea que ſunt pris
hoībus coīcat: ſm ꝙ ipſe ait Joan. xvij. Clarita
tem quā dediſti mihi dedi eis. ſm hoc vtrunqꝫ
ei ꝯuenit. ꝙ cū vtroqꝫ coīcat extremorum. In
quantū enim cuꝫ hoībus cōmunicat: vices ho
minum gerit apud prēm. Inquantū vero cum
patre cōmunicat: dona patris trāſmittit ad ho/
mines. Quia ergo in primo aduentu ad hoc ve
nit vt pro nobis ſatiſfaceret apud prēm, ideo
in forma infirmitatis noſtre apparuit. qꝛ vero
in ſecūdo aduentu ad hoc veniet vt iuſtitiam
patris exequatur in hoīes gloriā demonſtrare
debet: que ineſt ei ex cōmunione eius ad patrē

ꝙ apparebit in forma glīoſa: ⁊ qꝛ re.

⁊ ideo in forma glorioſa apparebit. Et quod di
citur. Joan. xix. Videbūt in quē tranſ fixerunt.
vbi glo. qꝛ in ea carne vēturus eſt in qua cruci
fixus eſt: intelligendū eſt qꝛ in ea carne appare/
bit ⁊ natura: ſed nō in eadeꝫ qualitate ſcꝫ infir/
ma ⁊ ignominioſa: ſed ſpecioſa. ¶ Tertio ſciē
dum ꝙ apparebit iudex cū ſigno crucis: qꝛ di
citur Matth. xxiiij. Tūc apparebit ſignuꝫ filij
hominis ſcꝫ ſignū crucis. vbi Chryſo. dicit ꝙ
veniet xp̄s in iudicio non ſolū vulnerum cica
trices ſed ipſam mortē exprobratiſſimā oſten
dens. Hoc tamen (vt dicit beatus Tho.) nō eſt
intelligēdū de illo ligno crucis in quo fuit cru
cifixus: quia illud ſicut ⁊ oīa ligna ⁊ irrōnabi/
lia reſoluentur in elementa. ſed aliquod ſignū
repreſentans inſtrumentū paſſionis. Nec hoc
apparebit ad iudiciū tunc exiſtentis infirmita/
tis: ſed preterite. vt per hoc iuſtior appareat eo
rum cōdemnatio qui tantā miſericordiam ne/
glexerunt: ⁊ eoꝝ precipue q xp̄m perſecuti ſūt
iniuſte. Cicatrices autem que in eius corꝑe ap/
parebunt non pertinebunt ad aliquam infirmi
tatem: ſed erūt indicia maxime virtutis quam
xp̄s per paſſionis infirmitatem de hoſtibus tri
umphauit. Exprobratiſſimā autem mortē oſtē/
det non ſenſibiliter oculis eam ingerens: ac ſi
tunc eam pateref: ſed ex his que apparebūt in/
dicijs preterite paſſionis: homines in recogita
tionem preterite eius mortis adducet. Unde ⁊
dicitur ꝙ ex ipſis cicatricibus nulla deformi/
tas apparebit: ſed radij lucidiores ſolis exibūt
¶ Quarto ſciendum ꝙ iudex xp̄s etſi in hu/
manitate ab oībus videatur. ⁊ ideo dicatur ſi/
bi dari iudiciū. ſm illud. Deus iudicium tuuꝫ
regi da: ⁊ iuſtitiā tuam filio regis. ſcꝫ xp̄o. Iu/
dicabit tamē reſuſcitans oēs ⁊ ſententiam ꝓfe
rens glorificationis ⁊ dānatiōis virtute ſue di
uinitatis. que cum vna ſit eius ⁊ patris ⁊ ſpiri
tusſancti ⁊ coīs operatio eoꝝ. ideo a tota trini/
tate fiet opus iudicij. Dicitur tamen pater iudi
cium dare filio: qꝛ ipſe origo ſeu principiū tri/
nitatis producens alias perſonas ⁊ non produ
cta. Et dicitur dare iudicium ſoli filio: quia ipſe
ſolus cum incarnatus fuerit ſolus in humani/
tate noſtra oībus oſtendetur. Decet enim vt iu
dex ab oībus iudicandis videatur. Sed a ma/
lis eius diuinitas non videbitur: qꝛ cum deus
ſit eſſentialiter ipſa bonitas: ſine gaudio vide/
ri non poteſt: ſed gaudiū omne excludif a dam
natis. Eſa. vl. Tollatur impius ne videat glori/
am dei. In videndo autem humanitatē chriſti
etſi in ſe glorioſam nullam inde cōſolationem
habebunt mali. In poteſtate enim eſt corporis
glorioſi demōſtrare ſe vel occultare: vt nō vide
atur. grauiſſimo habebūt inde ex viſione illa mali
maximam penā. ita vt dicant mōtibus. cadite

ꝙ apparebit cū ſigno crucis ⁊ q̄re ⁊ q̄mō itelligitur.

ꝙ ſoli filio datū eſt iudiciū ſacē ⁊ q̄re

ſuper nos: ⁊ colles cooperite nos: ⁊ abſcōdi
te a facie agni. vt dr in Apoc. Sicut enim glo/
ria amici maxime delectat. ita per ꝯtrariū glo
ria ⁊ poteſtas inimici maxime contriſtat. mali
autem xp̄m odiunt inq̄ſtum punientē. ⁊ ideo
gloria eius in iudicio eſt eis penoſa. Unde Eſa.
xxvi. dicitur Uideant ⁊ ꝯfundantur zelātes po
puli ideſt inuidentes. ⁊ ignis ſcʒ in iudicio eos
deuoret. Sed electi etiā de viſa humanitate val
de gaudebunt. ſm illud Jo. x. Jngredietur: ⁊
egredietur ⁊ paſcua inueniet ſcʒ refectiōis eter
ne. Jngredit quoad diuinitatē contemplandā
egredit quoad humanitatem. ¶ Quinto vidē
dum eſt quos iudex xp̄s iudicabit. Et dicēdū
ſm Bon Tho. in. iiij. di. xlvij. q oēs homines
Unde dr Apoc. j. Ecce venit in nubibus ſcilicʒ
ad iudicandum ⁊ videbit eum omnis oculus.
¶ Sed notandum q ad iudiciū duo pertinēt
ſcʒ diſcuſſio meritoꝝ ⁊ retributio premiorum
ideſt glorie vel pene prout egit quiſqʒ. Quan
tum ergo ad ſcōm ſcʒ receptionē premiorum
omnes iudicabunt boni: perfecti ⁊ imperfecti
fideles ⁊ infideles. eo q vnuſquiſqʒ recipiet ex
diuina ſententia premium correſpondens me
rito. Et hoc eſt qd ait apls. Omnes aſtabimus
ante tribunal xpi: vt referat vnuſquiſqʒ ſm ea
que geſſit in corpore ſiue bona ſiue mala. Oēs
ergo in iudicio apparebunt. Et ratio huius eſt
qꝛ poteſtas iudiciaria xp̄o homini collata eſt in
premiū humanitatis: quā in paſſione exhibu/
it. Jpſe autem ſua paſſione pro omnibus ſan//
guinem ſuum fudit quātum ad ſufficientiam
licet nō in omnibus habuerit effectū propter
impedimentum in aliq̄bus inuentū. ⁊ ideo cō
gruum eſt vt omnes homines ad iudiciū con
gregentur: ad videndū eius exaltationē in hu
mana natura ſm quam cōſtitutus eſt a deo iu//
dex viuorum ⁊ mortuorum. ¶ Quantum ve/
ro ad primū ſcʒ diſcuſſionem meritorum. hoc
non fit niſi vbi eſt aliqua cōmixtio meritorum
bonorum cum malis. Unde illi qui edificāt ſu
per fundamentum fidei: auꝝ ⁊ argentum ⁊ la/
pides precioſos: diuinis ſeruitijs totaliter inſi
ſtentes: qꝛ nullā admixtionē alicuius mali me/
riti hñt: in eis diſcuſſio meritoꝝ non habet lo/
cum: ſicut illi que rebus mundi penitus abie/
ctis ſollicite cogitāt ſolū que dei ſunt. ⁊ iō ſalua
buntur: ſed nō iudicabunt pfecti pauperes. de
quibus in. §. ſequenti dicetur. Jlli vero qui edi
ficant ſup fundamentum fidei viue. lignū: fe/
num: ⁊ ſtipulam. qui ſcʒ amant ſecularia ⁊ im/
plicantur terrenis. ita tn q xp̄o nihil preponāt.
Jn eis diſcuſſio meritoꝝ locum habet. ⁊ hi vti
qʒ iudicabuntur: ſed ſaluabūtur. Sed qꝛ in iſi/
delibus nō eſt fidei fundamentū: quo ſublato
oia opera ſequētia rectitudine perfecte intētio

q xp̄us oēs iu/ dicabit qūo in/ telligit ⁊ q̄re.

nis carent: cum nulla ꝯmixtio bonoꝝ ſit in eis
cum malis: qꝛ ois actio infidelium peccatū eſt
ideſt ſine merito. iō infideles dicunt. non iudi/
cari ſcʒ quoad diſcuſſionē meritorum: nō quo/
ad cōparitionē ⁊ punitionem. Qui enim non
credit iam iudicatus eſt ait xp̄s Joan. iij. Jam
enim nota eſt eccleſie eius dānatio. Et ſic intel/
ligitur illud. Jdeo non reſurgūt impij in iudi/
cio ideſt īfideles ſcʒ quoad diſcuſſionē. Sed fi/
deles mali in q̄bus manet fidei fundamentū
ad minus fidei actū laudabilē hñt q̄uis non
ſit meritorius ſine charitate. tamē q̄ntum eſt de
ſe eſt ordinatus ad meritū. ideo ipſi iudicātur
quoad diſcuſſionē ſed dānantur. ¶ Sexto de
quibus iudicabit ꝯſiderandum. Et dicendum
q de omnibus actibus interioribus ⁊ exterio/
ribus. Eccle. vl. Cuncta que fiunt adducet dñs
in iudiciū: ſiue bonū ſiue malum. ⁊ Sap. j. dici
tur. Qui loqtur iniqua non pōt latere. nec pte/
riet illū corripiens iudiciū ⁊ in cogitationibus
impij interrogatio erit. Sed ⁊ de bonis operi/
bus iudicabuntur hoies. videlicet ſi cum debē
tis oibus circūſtantijs facta fuerint. Unde do/
minus per ps. lxxiiij. Cum accepero tps ſcʒ i fi
ne mundi: tūc eni tps quod menſuratur motu
primi mobilis ſubtrahet. ceſſante motu ipſius
mobilis primi. Ego inquit iuſtitias iudicabo
ideſt diſcutiā opera iuſta. ſi cum debito modo
ſint facta. Uñ bea. Greg. ad Mauriciū impera
torem. Multa ſunt que de illius iudicio hoies
ignorant. Nam fortaſſe. quos vos laudatis: il/
le reprehēdet. ⁊ quos vos vituperatis ille lau//
dabit. xj. q. j. ſacerdotibus. Et q̄ntum quidē ad
iudiciū diſcuſſionis. hoc locū non hʒ in ange//
lis bonis vel malis. bea. Tho. vbi. ē. qꝛ nihil p/
mixtum ē in eis: in bonis omnia bona. ⁊ in ma
lis oia mala. Sed ad iudiciū retributionis cuʒ
ſit duplex eoꝝ retributio: vna ſ̄ldeus propꝛijs
meritis angeloꝝ. ⁊ hec fuit ab initio vtriqʒ par
ti facta. alijs in beatitudinē ſublimatis alijs in
infernum demerſis. Alia retributio eſt que re//
ſpondet bonis ⁊ malis meritis per angelos p/
curatis ad homines. Et hec retributio in iudi/
cio finali fiet. qꝛ ⁊ boni angeli amplius gaudi/
um habebūt de ſalute eoꝝ quos ad bonū me/
ritū induxerūt ⁊ mali angeli amplius torque/
buntur multiplicata maloꝝ ruina quos ad ma
lum incitaret. Et ſic in angelis fiet iudiciū indi
recte inq̄ſtum actus angeloꝝ fuerūt quodāmo
do cōmixti actibus hoium: incitādo ad bonū
vel malū. ¶ Septimo vidēdū in quo loco iudi
cabit. Et videtur q in valle Joſaphat. q̄ videt
eſſe iter mōtē oliueti vñ dñs aſcēdit in celū. et
mōtē ſyō vbi facta fuit vltima cena. ⁊ deſcēdit
ſpūſſanctus ſuper aploſ die. penthecoſtes. Dr
enim Johel. iij. Congregabo oēs gētes ⁊ dedu

De qb' iudica/ bit.

De loco vbi xp̄s iudica/ bit ſcʒ valle io ſaphat.

Mm 2 4 ps

cam eas in vallē Joſaphat ⁊ diſceptabo cū eis. Et qualiter quis ad litteram poſſit intelligi comprehēdendo etiā circunſtātias dicte vallis. q: valde multi ibi contineri poſſint. poſſunt i dicto ſpacio iudicari precipue cū mali in terra reſurgāt iudicandi. boni vero in aera ſubleuādi quia celeſtia dilexerūt chriſto occurrētes i aere apparēti. Btūs Aug. tñ vl l li. xx. de ciui. dei. magis hoc referre ad interpretationē nominis q̄ ad locū illum nominatum. Interpretatur eni ioſaphat iudiciū domini vl' dominus iudicat. q. d. Congregabo oēs ⁊ deducam eos in iudicio nō cuiuſcūq; ſed domini abſolute. ſ. omniū. Et ſic incertus videt eſſe loc⁹ iudicij terreſtris. in quo peccatores terrenis deditī: manebūt iudicādi. Paruuli etiam reſuſcitati: ⁊ ſi nil hic audierūt ⁊ cognouerūt de chriſto. propter defectum etatis in qua mortui ſunt tamen ipi xp̄m videbūt iudicem. ⁊ deum eſſe cognoſcent. Dicit autem btūs. Tho. vbi ſupra. q̄ licet per certitudinem ſciri nō poſſit de loco tamen probabiliter colligi poteſt ex ſcripturis q̄ circa montem oliueti aſcendet ad iudicandum. ſicut ⁊ inde aſcendit in celum. Unde angeli dixerunt. Sicut vidiſtis eum aſcendentem in celum ita veniet. Cū ergo chriſtus ſit iudex in hoc iudicio cui omnia ſunt nuda ⁊ aperta: ⁊ nil inultū dimittat de peccatis: q̄tus tremor eſt futur⁹ quando iudex eſt venturus. cuncta ſtricte diſcuſſurus. Unde be. Greg. in moraliū. Hi qui in corporib⁹ reperiri poterunt: q̄uis fortes ⁊ perfecti ſint. quia in carne ſunt poſiti: non poſſunt in tanti terroris turbine nullius formidine cōcuti. Sed miſericordia eius a progenie in progenies timētib⁹ eū. ait beata maria Lu. j. ſ. timore initiali.

Quinto tractā . §. vi.

Aſſeſſores iudices qui erunt.

dum eſt de iudicibus aſſeſſorib⁹ cum quibus xp̄s iudicabit. Dicitur enim Eſa. iij. Dominus ad iudicādum veniet cum ſenatoribus populi ſui. Et q̄ ſint hi aſſeſſores dominus Jeſus xp̄s ſit dicens. Mat. xix. Uos qui reliquiſtis oīa ⁊ ſecuti eſtis me. in regñatiōe. i. in vltima reſurrectione in quo hoīes iterum generantur reſurgentes ad vitam imortalem. cum ſederit filius hoīs. ſcilicet ad iudicandum. ſedebitis ⁊ vos ſuper ſedes. xij. iudicantes. xij. tribus iſrael ⁊c. Pro horum declaratione ſciendum q̄ iudicare dicit ſeptempliciter. Primo ex ſe ⁊ auctoritatiue. ⁊ hoc mō. ſ. iudicare auctoritatiue eſt proprie dei trinitatis. Nam iudicare ſm beatum Tho. in. iiij. di. xlvij. ar. ij. queſito. j. eſt proprie illius qui habet poteſtatem ⁊ dominiū in alios: cuius regimini ſubdunt qui iudicātur. Unde eius eſt in alios ius ferre ſeu dicere vl' dictare. Judicare enim eſt ius dicere vel dictare. ⁊ hoc agere ex ꝓpria auctoritate eſt dei. ps. xcv. Judicabit orbē terre in equitate. ſ. deus. ⁊ populos in veritate ſua. Secundo iudicare fit delegatiue. ſ. ex alio accipere auctoritatē iudicandi. Et hoc conuenit chriſto inquantum homo. qui vt dicitur Actu. x. conſtitutus eſt a deo iudex viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ. Et Joā. v. Poteſtatē dedit ei pater iudicium facere: q: filius hominis eſt. Ipſe enim in illa aſſumpta humanitate oībus ſe manifeſtabit. ⁊ oēs boni ⁊ mali eum videbūt. ⁊ talem poteſtatem ſibi ad iudicādū collatā. Tertio dicitur aliquis iudicare quaſi cauſaliter ⁊ cōparatiue: vt dicatur illud iudicare. vnde apparet aliquis iudicandus. Et ſm hoc dicuntur aliqui iudicare ſm Tho. inquantum ex cōparatione eoꝝ. Alij iudicandi oſtēdūtur ſicut dicuntur niniuite iudicare generationem iudeorum. ſm illud chriſti. Uiri niniuite ſurgent in iudicio: ⁊ iudicabūt generationem iſtā: q: pniā egerūt ad ꝑdicationē Jone. Mathei. xij. Sic autē iudicare eſt cōe bonis ⁊ malis in iudicio. Nam niniuite etſi tūc predicante Jona conuerſi ſunt poſtea recidiuantes ⁊ peiora agentes. reprobi facti ſunt ſm be. Hiero. de pe. di. iij. ⁊ a babylonijs exterminati. Sic ergo iudicabunt iudeos: q: ex illo opere ſue conuerſionis ad ſimplex verbū Jone oſtendent q̄ iuſte condēnati fuerint iudei: qui chriſtum dominum prophetarū totiens audire predicantē noluerunt. Sic etiam poteſt intelligi illud apoſtoli. j. Cor. vj. An neſcitis quia angelos iudicabimus. ſ. malos: quia cū homo in corpore fragili tot incitamenta ad malum habeat et bella patiatur. ⁊ tamē ſuperat omnia. ideo non recedens. oſtēditur per hoc q̄ iuſte angeli mali cōdēnentur: qui nullam carnis fragilitatem habentes vt incitamētū ab alijs a deo per ſuperbiam receſſerūt. Quarto dicit iudicare quaſi interpretatiue interpretamur aliquē aliquid facere: qui facienti ꝯſentit. Unde illi qui cōſentiunt iudici: ſentētiam eius approbando vt iuſtam. ſm be. Thom. iudicare dicuntur. Et hoc eſt cōmune omniū electorum. ſic iudicare approbatiue. Unde dicitur Sap. iij. Judicabunt ſancti nationes. ⁊ dñabūtur populis. Et in ps. de ſanctis dicitur. Gladij ancipites in manib⁹ eorum ad faciendā vindictam in nationibus increpationes in populis ⁊c. Ut faciant in eis iudicium conſcriptū: gloria hec eſt omnibus ſanctis iudicando. ſcilicet per modum approbationis. Quinto dicitur iudicare declaratiue: ſicut ſi liber in quo continetur lex dicatur iudicare: quia lex declarat quid ⁊ quomodo iudicandum. Et ſic cū Chriſtus dicat. Quos deus coniunxit homo non ſeparet: cum ſit diuortium legitimo modo non dicitur homo ſepara

te ſed lex:quia lex ſic iudicat ⁊ declarat facien/
dum. Et ſic Chriſtus ait iudeis Johannis.xij.
Qui me ſpernit ⁊ non accipit verba mea: ego
nō iudico eum:ſed ſermo meus quem locutus
ſum iudicabit eum in nouiſſimo die. ¶ Sex/
to dicit̄ iudicare teſtificatiue. Cum tota vis iu/
dicij ad ferēdū ſniaꝫ ꝯſiſtat in teſtiuꝫ dictis:q:
in ore duoꝝ vel trium ſtabit omne verbum.
Matth.xviij.c.vt verū ⁊ firmuꝫ habebit̄.ideo
teſtes in dicēdo ſup quo fit iudiciū pñt aliquo
modo dici iudicare:q: ex dictis eoꝝ reus ab/
ſoluit̄ vel ꝯdemnat̄. Et q: in finali iudicio ma/
gis mētaliter ꝙ̄ vocaliter exercebit̄ illud iudi/
cium.vel etiaꝫ ſi vocaliter virtute diuina vni/
cuiqꝫ innoteſcēt merita ⁊ demerita ſua:dictan
te ꝯſciētia.ideo ꝯſcientia vniuſcuiuſqꝫ quodā
modo iudicabit eum. Apl'us. Teſtimoniū illis
reddēte ꝯſcientia ſua ⁊ cogitationum accuſan
tium quoad mala.ſ.aut defendētiuꝫ quoad bo
na.in die qua iudicabit deus ⁊c̄. Unde be. Au
gu. Qn̄ deus iudex erit:teſtis alius non erit ni
ſi ꝯſcientia tua. Inter deum iudicē ⁊ cēām tuaꝫ
noli timere niſi ꝯſciam tuam.ij.q.iij. Cuſtodi.
¶ Septimo d̄r iudicare qs aſſeſſorie. Et de iſto
vltimo mō nūc agimus. Hi ꝑ ſiſitudinē dñr iu
dices iōꝫtū ſedēt i loco eminēti tales aſſeſſores
vt iudex facit. Et ſꝫ hūc modū qſi ꝑfecti viri q
bus iudiciaria ptās ꝓmittit̄.ſm illud ſupra in
ductū. Sedebitis ſup ſedes duodecim iudicā/
tes ꝑ honorabilē ꝯſeſſionē.q: ſuperiores cete/
ris in iudicio apparebūt occurrētes xp̄o in ae/
ra. Sed iſtud ait be. Tho. vbi ſupra:non videt̄
ſufficere ad ꝓmiſſionē dñi cōplendā cuꝫ dicit̄:
q: ſedebitis iudicantes. Videt̄ enim iudiciuꝫ
ꝯſeſſionis ſupaddere aliquid. Eſt igitur alius
modus iudicādi aſſeſſorie qui ꝑfectis viris cō
uenit inꝙ̄tuꝫ in eis ꝯtinent̄ decreta diuine iu/
ſtitie. Unde Apoc.xx.d̄r. Judicium ſedit. ⁊ li/
bri aperti ſunt. Et per hunc modū hanc iudica
tionē Richardus de ſcō victore exponit. Unde
dicit. Qui diuine ꝯtēplationi aſſiſtunt:q: in li/
bro ſapiētie quotidie legunt velut in cordiuꝫ
voluminibus tranſcribūt.quicqd iaꝫ ꝑſpicua
veritatis intelligētia cōprehēdunt. Quid eniꝫ
ſunt iudicantiū corda in omni veritate diuini
tus edocta:niſi quedā canonū decreta. Sed q:
iudicare ꝓprie importat actionē in alium ꝓce
dentē.ideo ꝓprie loquēdo iudicare d̄r qui ſen
tentiā loquēdo in aliū fert. Sed iudex princi/
palis hoc agit ꝓpria auctoritate:delegatus au
tē ſibi cōmiſſa. Aſſeſſor in ꝓpoſito quaſi ſniam
iam ꝓlatā in alios manifeſtat. Eoꝝ igit̄ iudi/
care eſt ſniam alterius auctoritate lataꝫ in alio
rum noticiam quaſi ſniam lataꝫ ꝓnunciare. Et
hoc modo ꝑfecti viri iudicabunt aſſeſſorie:q:
alios ducent in cognitioneꝫ diuine iuſtitie:vt
ſciat quid eis pro meritis debeat̄:vt ipſa reue
latio iuſtitie iudiciū dicatur. Nec eſt incōueni/
ens dicit bea. Tho. vbi ſupra aliquos ſanctorū
quedā alijs reuelare. vel per modū illuminatio
nis.ſicut ſuperiores angeli iſeriores illuminātt
vel per modū locutionis:quādo inferiores ſu/
perioribus loquuntur. ¶ Aduertendū autem
ꝙ illa dignitas aſſeſſorie iudicādi nō datur oi/
bus ſanctis:ſed ſolū pauperibꝰ.ſm illud Job.
xxxvj. Pauperibus tribuit iudiciuꝫ. Et dñs ie/
ſus. Uos qui reliquiſtis oia ⁊ ſecuti eſtis me ſe
debitis.⁊c̄. ¶ Ratio aūt quare paupertati de/ iudicia
betur iudiciaria poteſtas eſt triplex ſm beatū. ria ptās
Tho. vbi ſupra. ¶ Primo ratione ꝯgruitatis. paupta
quia voluntaria paupertas eſt eoꝝ: qui oībus ti debet̄
que mundi ſunt contēptis:ſoli xp̄o inherent:⁊ ratio tri
ideo non eſt in eis aliqd quod eorum iudiciū plex
a iuſtitia deflectat. Unde idonei ad iudicandū
redduntur quaſi veritatē iuſtitie pre omnibus
diligentes. ¶ Secūdo cōgruit hoc per modū
meriti q: humilitati reſpōdet exaltatio pro me
rito. Inter oīa autē que hoiem deſpectum faci/
unt in mūdo precipue eſt paupertas. Unde ex/
cellentiam iudiciarie poteſtatis pauperibus ꝓ/
mittitur. vt ſic qui ſe ꝓpter xp̄m humiliat exal
tetur. ¶ Tertio q: paupertas diſponit ad pre/
dictum modū iudicandi. Ex hoc enim ꝙ aliqs
recte iudicare ⁊ ſententiare dicetur. reqritur ꝙ
cor habebit edoctum omni diuina virtute. ⁊ qꝫ
alijs potens erit manifeſtare. In progreſſu aūt
ad perfectionē primum quod relinquendum
occurrit ſunt exteriores diuitie. q: hec ſunt vlti
mo acquiſita. Qḋ autem eſt vltimum in cōſtru
ctione eſt primū in deſtructione:⁊ ſic pauperta
ti reſpondet iudiciaria poteſtas. inꝙ̄tum ē pri
ma diſpoſitio ad poteſtatē predictam. ¶ Sciē
dum tertio ꝙ nō quibuſcunqꝫ pauperibus tri
buitur iſta iudiciaria poteſtas aſſeſſorie. Nec
etiam ex hoc ſolū ꝙ voluntarie ſint pauperes
ſicut Socrates ⁊ Diogenes. Sed illis qui relin
quentes omnia ſequunt̄ chriſtum ſm perfectio de tribꝰ
nem vite ſm btm̄ Tho. vbi ſupra di.xlvij.arti. qui ad
ij.q.ij. ¶ Et ſm aliquos tria requirunt̄ ad iudi hāc iu/
ciariam poteſtatē iſtam conſequendaꝫ. ¶ Pri diciari/
mum eſt abdicatio curarum temporalium ne am ptā/
impediatur animus a ſapientie preceptione. tem req
¶ Scd̄o requiritur habitus erga diuinam iu runtur.
ſtitiam ſcitā ⁊ obſeruatam. ¶ Tertio ꝙ illam
iuſtitiam alios docuerit. Et ſic doctrina erit ꝑ/
fectio cōplens meritum iudiciarie poteſtatis.
Et ꝙ̄uis fuerint aliqui multuꝫ diuites vt Abra
am Dauid ⁊ huiuſmodi. qui fuerunt maioris
meriti vt eſtimari poteſt ꝙ̄ aliqui veri paupe/
res perfecti non eſt inconueniens. ſi hoc quaſi
accidentale premium pauperibus detur. vt in
dicent alios qui etiam ſunt excellentioris me/

riti quantum ad premiuȝ eſſentiale. Naȝ ⁊ in-
ferior poteſt iudicare ſuperiorē. nō ex ſua aucto
ritate ſed ex ſibi delegata. ¶ Ponit Albertus
magnus ſup miſſus eſt ſeptē gradus pauperta
tis. Quoꝝ primus eſt dare ſupflua pſone prout
pſona ſonat indignitatē. ſm illud Tob. iiij. Da
elemoſynā: ⁊ non auertas faciē tuā ab vllo pau
pere. Si multū fuerit tibi abūdāter tribue. Si
parum ⁊ illud libenter impartiri ſtude. Scōs
eſt dare ſupflua. non ſolum pſone ſed ⁊ nature
ſm illō Luce. xj. Quod ſupereſt ſcȝ nature. Da-
te elemoſynā. ⁊ ecce oīa munda ſūt vobis. glo.
preter victuȝ ⁊ veſtitum. Tertius gradus dare
etiā neceſſaria. Glo. etiā valde neceſſaria: cuȝ p-
ximis diuidamus. Quartus eſt dare non ſoluȝ
ſua ſed ⁊ ſeipſum. ſequēdo xp̄m pura intentio-
ne ſcȝ ꝓpter deum. nō ꝓpter mundi gloriaȝ vt
veri religioſi. ſm illud. Si vis perfectus eē: vē
de oīa que habes ⁊ da pauperibus: ⁊ ſequere
me. Mat. xix. Quintus eſt paſſiōibus ſedatis
mente deo inherere. ſm illud. Noſtra ꝯuerſa-
tio in celis eſt. Sext⁹ gradus eſt relinquere ſua
⁊ ſeipſum ⁊ vltra hoc laborare ꝓprijs manib⁹
vt neceſſitatem tribuat patiēti prout fecit Pau
lus apl's qui laborabat proprijs manibus vt ꝓ
uideret ſibi ⁊ ſuis de neceſſarijs. prout ipſe re-
fert ad Coꝛ. Septimus gradus eſt dare oīa ⁊
ſeipſum ſpiritu ⁊ corpore. ⁊ laborare: vt paſcat
proximū cibo ſpirituali doctrine. qui gradus
melior eſt priori. Nam vt dicit. b. Greg. Meli-
us eſt reficere aīam ſemp victuram ꝙ corpus
moriturū. Et ad hunc gradū videtur pertinere
paupertas: cui datur iudiciaria ptās. queȝ gra
dum ponit btūs Thomas ſupra in tertio mem
bro immediate. ¶ Sciendū etiam ſm beatum
Tho. poſt beatū Augu. in. xx. de ciui. dei. ꝙ cuȝ
dicitur a xp̄o ſeſſuros ſuper duodecim ſedes. i-
telligendum eſt non ſoluȝ duodecim hoīes iu
dicaturos cum xp̄o: vt aſſeſſores. Cum eniȝ lo-
co iude annumeratus ſit Mathias cū vndeci
aplis religs. vbi erit ſedes Pauli qui plus om
nibus laborauit. Sed per duodenariuȝ nume-
rum: ſignificata eſt iudicantium oīum multitu
do ꝓpter duas partes ſeptenarij ſcȝ tria ⁊ qua
tuor. Nam tria ducta per quatuor ⁊ econuerſo
ꝯſtituunt duodecim. Septenarius auteȝ eſt nu
merus ſignificans vniuerſitatem. Nam omne
tēpus currit per ſeptenarium hebdomadaruȝ.
vel propter hoc duodenariū ſignificat vniuer-
ſitatem iudicantium: q: cōſtat ex duplici ſena-
rio. ⁊ ſenarius eſt numerus pfectus ſignificās.
vel q: ad litterā. xij. aplis loquebatur. in quoꝝ
perſona hoc oībus eoꝝ imitatoribus promitte
bat. Et per. xij. tribus iſrael intelligunt omnes
fideles iudicādi. Ex quatuor enim partib⁹ mū
di ſcȝ oriente: occidēte: auſtro: ⁊ aquilone erūt

Septeȝ gradus paupertatis ſm Alber.

fideles in fide trinitatis ſancti homines iudicā
di a xp̄o ⁊ aſſeſſoribus eius pfectiſſimis viris
pauperibus vt declaratuȝ eſt. Tria enim repre-
ſentant fidem viuam trinitatis: ⁊ quatuor par-
tes mundi. quatuor vt dictum eſt. ⁊ tria ducta
per quatuor conſtituunt numerum duodenari
um. Seruite ergo ait pſal. Domino in timore:
⁊ exultate ei cum tremore. ſed initiali vel filiali
quia beatus vir qui metuit dominum in māda
tis eius cupit nimis. ait idem.

¶ Sextum quod .§. vij.

eſt valde timendū in finali iudicio: eſt accuſati
onum multiplicatio. Quia enim iudiciū iſtud
erit ordinatiſſimum ⁊ ſm ordineȝ iuris. vt ait
Ambroſius iudicis non eſt ſine accuſatore dā
nare. ⁊ ideo dominus ieſus iudam cum fur eſ
ſet non abiecit: quia accuſatus non fuit. ſecun-
da queſtione prima. Manifeſta. Erit igitur in
illo iudicio accuſator diabolus q eſt peſſimus
⁊ callidiſſimus. de quo dicitur Apocalip. xij.
Proiectus eſt in terrā ſcȝ infernaleȝ accuſator
noſter ſathanas qui accuſabat fratres ante deū
die ac nocte. Et beatus Aug. ad Julianum co-
mitem ait. Preſto tunc erit diabolus recitans
verba profeſſionis noſtre: obijciens nobis que
cunqꝫ fecerim⁹ ⁊ in quo loco ⁊ in qua hora pec
cauimus. ⁊ qd boni tunc facere potuimus. di-
cturus eſt enim ille aduerſarius. Equiſſime iu
dex iudica hunc meū eſſe ob culpam: qui tuus
eſſe noluit per gratiā. Tuus eſt per naturā: me-
us eſt ob miſeriam. tuus ob plaſmationeȝ me-
us ob ſuaſionem. tibi inobediens: mihi obedi
ens. a te accepit imortalitatis ſtolam: a me acce
pit hanc pānoſam qua indutus eſt tunicā. Tu-
am dimiſit: cum mea huc venit. Equiſſime iu-
dex iudica hunc eſſe meū ⁊ mecum eſſe damnā
dum. Heu heu. poterit ne talis aperire os qui
talis erit vt cum diabolo deputetur. ¶ Legit
in libro de ſepteȝ donis edito a fratre Raymū-
do ordinis predicatorum. qui aſſerit vidiſſe il-
lum epiſcopum cui contigit flebilis caſus iſte.
Quidam epiſcopus cuȝ egrotaret: apparuit ei
diabolus dicens ꝙ citabat eum ſummus papa
per eum. ⁊ aſſignauit ei diē quā ei nominauit.
in qua vt dicebat oportebat eum rōnem redde
re de adminiſtratione ſua. Cui in die aſſignata
viſum eſt ei ꝙ ipſe traheretur corā papa in cau
ſa. ⁊ ꝙ diabolus qui ei apparuerat ꝯtra. de eo
petebat ius a papa de adminiſtrationibus ſu-
is. qualiter ſcȝ adminiſtrauerat in officio prio-
ratus quod prius habuerat deinde abbatiſſat⁹
quod poſtea habuerat. ⁊ demum in officio epā
tus fuerat enim niger prior albus abbas ⁊ po-
ſtea epūs. Cum autem requireretur de officio p-
oratus. ⁊ neſciret reddere rōnem ⁊ poſtea de of

Accuſatores in iudicio finali q erunt.

ficio abbatiſſatus:in qua reſponſiõe magis de/
ficiebat.⁊ poſtea maxime in reſponſione de epi
ſcopatu. Cum ergo deficiẽs in rñſione peteret
aliam diem ſibi aſſignari:allegans ꝙ non fue/
rat in dicta rñſione premediatus:aſſignatur ei
alia dies peremptorie illi diei valde ꝓxima:in
qua debebat iudex ꝓcedere ad ſniam diffiniti/
uam. Cum aũt anxius ſuper hoc eiularet forti/
ter ad clamorem eius cõuenit familia eius.cuꝫ
aũt hoc indicaſſet pluribus:die ſequenti appa
ruit ei diabolus q prius ei apparuerat:vrgens
eum ad veniendum corã ſummo iudice:pro ra
tione reddenda. Qui cum nõdum ſe paratum
clamaret ⁊ eius aſpectuꝫ horreret:⁊ diabolus
eum ad hoc magis vrgeret inuitũ.omnibus a
ſtantibꝰ ſurrexit de lecto in quo iacebat volẽs
effugere demonẽ. Cum autẽ fugeret cuꝫ impe/
tu impegit in colũnam: petens inducias ⁊ eli/
ſo in eo capite cecidit ⁊ expirauit. ¶ Scḋs ac/
cuſator eoꝝ erũt ſancti homines a quoꝝ cõſor
tio peccantes receſſerunt.vel quos in preſenti
contumelijs affecerunt vel iniurijs.vel quoruꝫ
feſta fregerunt vel quoꝝ loca prophanauerunt
Unde dr̃. Sap.v. Stabunt iuſti in magna con/
ſtantia ſcꝫ ad accuſandum aduerſus eos qui ſe
anguſtiauerunt:⁊ qui abſtulerũt labores eorũ.
Uidentes aũt ſcilicet reprobi turbabunt timo
re horribili. Et Apoc.vj.dicit ꝙ ſancti clamãt.
Uſqꝫquo dñe ſanctus ⁊ verus nõ iudicas ⁊vin
dicas ſanguinẽ noſtrum ab his qui ſunt in ter
ra. Et dictũ eſt illis. Suſtinete modicum donec
impleatur numerus fratrũ veſtroꝝ vſqꝫ ſcilicet
ad iudicium. Ad hoc etiã facit qḋ narrat Gre/
go.turoñ.videlicet ꝙ duo nequã preſbyteri.cũ
conſpiraſſent ꝯtra ſanctum Sydoniũ aluerno/
rum epiſcopũ. Alter eorum egeſtiones emiſit
ſicut arriꝰ hereſiarcha ſubito. Et viſus eſt ſum/
mo iudice accuſatus a ſcõ Sydonio damnari:
vinciri:⁊ in imis carceris in anguſtijs detrudi
Alius vero cũ mortuo beato Sydonio ambiti/
oſe ⁊ violẽter occupaſſet epiſcopatũ.cũ inuitaſ
ſet ciues ad cõuiuiũ per picernã citatus a ſum
mo iudice cadente de manu eius calice ſubito
expirauit. ¶ Tertius accuſator erit totus mun
dus. Sap.v. Armabit creaturã ſcꝫ ad accuſan/
dum ad vltionẽ inimicoꝝ deus.he. Grego. Si
queris qs te accuſabit.dico Totus mundus of
fenſo enim creatore:offendit totus mundus.
Chryſo. In illa die nihil eſt qḋ rideamus. vbi
celum ⁊ terra:aqua:luna:⁊ ſol:dies:⁊ noctes ⁊
totus mũdus ſtabunt ꝯtra nos ſcꝫ ad accuſan/
dum. Dicere poſſet terra ſi loqueret. Ego iſtos
iniquos pctõres ſuſtinui vt ſuper me ambula/
rẽt. Ego eis dedi virides herbas:pſcherrimos
flores:ſuauiſſimos fructus ex arboribus. Alia/
lia plurima:metalla ꝑcioſa ⁊ lapides. vt cõmu
nĩ creatori ſeruirẽt ⁊ ipſum ex his laudarẽt. Et
ipſi oibus abuſi ſunt.nõ deo ſed ſuo vẽtri ſerui
endo:⁊ iõ a me abſorbeant. Et aq̃ dicere pote/
rit. Ego me ipſaꝫ ꝓbui eis in refrigeriũ contra
eſtus:in lotionẽ ꝯtra maculas. Jn materias ſa/
crorum ꝯtra pctã. Jn tranſitũ per naues ad ne
gociandum. Piſces in me natantes in cibum.
At ipſi in malũ vſi ſunt.⁊ ideo a me ſubmergã
tur. Aer etiam ego dicere poſſet dedi eis ſpira/
mentuꝫ vite pluuias auiũ multitudinẽ inenar
rabilem. Et quia in his cõditorẽ ſuũ ⁊ noſtrum
non cognouerunt in me ſuſpendant ſuffocent.
Ignis autem quia ſine calore meo viuere non
potuiſſent.ſed ingrati de vſu meo fuerũt:a me
ſine ꝯſumptione ſemp̄ exurant. Sol luna ⁊ ſtel
le ac celi celoꝝ.q: lumine noſtro nõ ſunt vſi.ad
querendũ lumen eternũ.eo priuati ꝑpetuis te/
nebris occupent. Et quia in ore duoꝝ vel triuꝫ De teſti/
ſtabit omne verbũ.vt dicitur Math.xviij. Nõ bꝰ in iu
deerũt teſtes in iudicio iſto. Et vnũ qdeꝫ habe dicio fi
bit ſupra ſe ſcꝫ deũ. Hier.xxix. Ego ero iudex ⁊ nali.ſ.q
teſtis dicit dñs. Malach.iij. Ero teſtis velox oĩ erunt.
bus maleficis:adulteris:piuris ⁊c̃.qui non ſo
lum eſt verus:ſed ipſa veritas.⁊ nõ ex auditu:
ſed ex viſu. Ad Hebr̃.iiij. Omnia ſunt nuda ⁊
aperta oculis eiꝰ:nihilqꝫ ei ignotũ. Unde ipſe
xp̄s deus ⁊ hõ verus iudex ⁊ teſtis. Non enim Chriſtꝰ
repugnat in hoc iudicio vt in humano ſcilicet erit i iu
vnam ꝑſonam ſimul eſſe iudicẽ ⁊ teſtẽ qui ve/ dicio te
ritas eſt ⁊ vt teſtis manifeſtabit occulta homi/ ſtis ⁊ iu
num.vt iudex ſentẽtiabit. Et ſentẽtiãdo expro/ dex vñ.
brabit peccatores:vt ait Chryſo.in hec verba.
Ego propter vos homo factus ſum:ꝑpter vos
deluſus:alligatus:ceſus:⁊ crucifixus. Ubi eſt
tantaꝝ iniuriaꝝ mearum fructus. Ecce preciũ
ſanguinis mei quem dedi in redẽptionem ani
marum veſtrarum. Ubi eſt ſeruitus veſtra quã
mihi pro precio ſanguinis mei dediſtis. Ego
ſuper gloriam meam vos habui cũ eſſem deus
apparens hõ:⁊ viliorem me oibus rebus vrĩs
feciſtis. Nam omnẽ rem viliſſimam dilexiſtis
amplius q̃ iuſtitiam meam ⁊ fidẽ. Hec Chry.
¶ Secundus teſtis eſt intus ſcilicet conſcien/
tia. Ad Romañ. ſecunda. Teſtimonium illis
reddente conſcientia ſua:⁊ cogitationibus ac/
cuſantibus ⁊ defendentibus in die qua iudica
bit dominus. Accuſantibus ideſt remordenti
bus.quo ſcilicet ad mala opera defendentibus
ideſt excuſantibus a malo quoad bona opa.b.
Auguſtinus.xj.queſtione tertia. Senti de Au/
guſtino quicquid libet ſola me in oculis dei cõ
ſcientia non accuſet.ideſt teſtificetur. Ubi notã
dum ſm beatum Thomam.in.iiij.diſtinctio.
xliij.queſtio.vlti.ꝙ quia oportet ꝙ in omni iu/
dicio teſtis ⁊ accuſator habeat coꝝ noticiã que
in iudicio verſantur.in illo aũt cõi iudicio oĩa

Libri cōſcientie in iudicio q̄mō ⁊c.

opera hominum in iudiciū venient. ideo opꝫ
ꝙ omniū ſuoꝝ operum quiſqꝫ tunc noticiā ha
beat. Unde conſcie ſingulorū erunt quaſi qui
dam libri cōtinentes res geſtas ex qbus iudici
um procedet. ſicut etiā in iudicio humano regi
ſtris vtuntur hoīes. Et iſti ſunt libri de quibus
Apoc. xx. dr̄. Aperti ſunt libri: ⁊ alius liber ap
tus eſt q̄ eſt vite: ⁊ iudicati ſunt mortui ex his
que ſcripta erant in libris ſꝫ opera illoꝝ. Et ſꝫ
btm̄ Aug. xx. de ciui. dei per libros ſic apros ſi
gnificanſ ſancti noui ⁊ veteris teſtamēti in qui
bus deus oſtēdet que mādata fieri iuſſiſſet. Sꝫ
per librū vite de quo ſubiungitur intelligunſ
cōſcie ſingulorum que dicuntur ſingulariter li
ber vnus: qr̄ vna virtute diuina fiet: vt cunctis
ad memoriā ſua facta reuocentur. Et hec vis in
quantū reducet ad memoriam hoīuꝫ facta ſua
liber vite dicif. Uel aliter dici pōt ⁊ planius ꝙ
per libros primos intelligantur cōſciētie ſingu
lorum. ⁊ per aliū librum intelligatur ſnīa iudi
cis in eius ꝓuidētia deſcripta. Reprobat Aug.
xx. li. de ciui. dei. vt quod dicif de libris aper
tis intelligaſ de aliquo libro materiali ⁊ mate
rialibus literis ſcripto. qr̄ nimis magnus eſſet
liber ille: in quo ſcripta eſſent oīa facta vni⁹ ho
minis nedum oīum hominum mundi: ⁊ nimi
um tempus requireref ad legendum ab omni
bus tantum librū. Sed intelligendū eſt modo
predicto. Quāuis enim ſm beatum Thomam
vbi. ō. multa merita vl' demerita a memoria ex
cidant: tamen nullum coꝝ erit quod non rema
neat aliquo mō in ſuo effectu. qr̄ merita que nō
ſunt mortificata remanebunt in premio quod
eis redditur. Que aūt mortificata ſunt manent
in ingratitudinis macula: que augef ex hoc ꝙ
homo poſt per grām ſuſceptā peccauit. Simili
ter ⁊ demerita que nō ſunt per pniam deleta re
manent in reatu pene que eis debetur. Que au
tem pnia deleuit manet in ipſa penitentie me
moria. quaꝫ ſimul cum alijs meritis in noticiā
habebūt. Unde in quolibet homine erit aliqd
ex quo poſſit ad memoriam ſua opera reuoca
re. ⁊ tamē vt beatus Aug. dicit. ꝓncipaliter ad
hoc diuina virtus operabitur. ¶ Terti⁹ teſtis
erit angelus bonus: ⁊ precipue qui dat⁹ eſt vni
cuiqꝫ ad cuſtodiam. de quo poteſt intelligi illō
Job. xvj. Ecce teſtis meus in celo: ⁊ conſcius
meus in excelſis. Et illud. Reuelabūt celi. ideſt
angeli iniquitatem eius: ſcilicet teſtificando cō
tra peccatores de malis eorum. Quamuis au
tem angeli nūc nō ſciant cūctas cogitationes
hominum: tamen diuina virtute operante tūc
ſcient. Nam vt dicit beat⁹ Thomas in. iiij. diſt.
xliij. q. vlt. In vltimo ⁊ cōmuni iudicio oportꝫ
ꝙ diuina iuſtitia omnibus euidenter appare
at que nunc in pleriſqꝫ latet. Sententia autem
dānātis vel premiantis iuſta eſſe nō poteſt niſi
ſm merita vel demerita ꝓferatur. Et ſicut opor
tet ꝙ iudex ⁊ aſſeſſor iudicis merita cauſe co
gnoſcāt ad hoc ꝙ iuſtam ſentētiam proferant:
ita oportet ad hoc vt iuſta ſentētia appareat: ꝙ
oībus ſentētiam cognoſcētibus merita innote
ſcāt. Unde ſicut vnicuiqꝫ nota erit ſua premia
tio vel dānatio: ⁊ oībus alijs innoteſcet: ita opꝫ
ꝙ ſicut quilibet ſua merita vel demerita redu
cet ad memoriam. ita etiam ⁊ aliena ei⁹ cogni
tioni ſubiaceant. Et hec eſt cōmunior ⁊ ꝓbabili
or opinio. q̄uis Magiſter ſen. in litera indu
cta di. xliij. dicat ꝯtrarium. ſ. ꝙ peccata que de
leta ſunt per penitētiam in iudicio alijs nō pa
teſiant. Sed ex hoc ſequeref ꝙ nec etiam peni
tētia de peccatis illis ꝑfecta cognoſcaſ in quo
multuꝫ detraheretur glīe ſanctoꝝ ⁊ diuine lau
di: qui tam miſericorditer ſanctos ſuos libera
uit. Quia ergo oīa merita vel demerita ꝓcedē
tia faciēt aliquam qualitatem in glīa vel in mi
ſeria reſurgētis: ideo exterioribus viſis pote
rūt cūcta in ꝯſcientijs videri ab oībus ⁊ ange
lis ⁊ hoībus. Et ex hoc angeli boni vidētes ap
te peccata maloꝝ quātumcūqꝫ occulta poterūt
contra eos teſtificari vt dictum eſt. ⁊ ꝓcipue di
uina virtute hoc operāte: vt ſentētia iudicis oī
bus appareat iuſta. Siquis vult ſaluarē dictuꝫ
Magiſtri ſentētiarum pōt dicere ꝙ peccata iu
ſtorū non veniēt in noticiam vt peccata: ſed vt
dimiſſa. ¶ Dictum eſt qr̄ tres ſunt accuſatores
⁊ tres teſtes. ꝯſcientia: angeli: ⁊ hoīes. ꝯſequē
ter vidēdum eſt quomodo hoc erit ꝙ oīa meri
ta ⁊ demerita propria ⁊ aliorū a quolibet vno
intuitu videantur. Nam de dānatis dicif Sa
piētie. v. ꝙ intra ſe gemētes ⁊ penitētiam agē
tes dicent. Quid nobis ꝓfuit ſuperbia noſtra ⁊
iactātia diuitiarum? Et ſic deſcendūt ad parti
cularia ſigillatim cōſiderantia. Et glo. ſuper il
lud Job. viij. Induetur cōfuſione: dicit ꝙ viſo
iudice mala oīa ante oculos mētis verſabunſ.
Iudex aūt videbitur ſubito. Et tamen philoſo
phus dicit in. ij. Topi. ꝙ non ꝯtingit ſimul plu
ra intelligere. Circa hoc igitur dicit bea. Tho.
vbi ſupra. ꝙ eſt duplex opinio. Quidam enim
dicūt ꝙ oīa merita ⁊ demerita ſimul aliquis vi
debit: ſua ⁊ aliena in inſtāti. Quod quidem de
beatis facile credi poteſt: qr̄ oīa in vno videbūt
ſ. deo. ⁊ ſic non eſt incōueniēs ꝙ plura ſimul vi
deant ⁊ intelligāt. Sed de dānatis quoꝝ intel
lectus non eſt ita eleuatus vt poſſit deum vide
re: ⁊ in eo oīa alia eſt magis difficile. Et iō alij
dicunt ꝙ mali ſimul oīa videbunt⁹ peccata ſua
in genere. ⁊ hoc ſufficit ad accuſationem illam
⁊ teſtificationē que debet eſſe in iudicio vel ab
ſolutionem. Non aūt videbunt oīa ſimul deſcē
dendo ad ſingularia. Sed hoc nō videtur con

ſonum dictis beati Aug. in .ij. de ciui. dei. qui
dicit oīa mētis intuitu enumerabūtur. Quod
aūt in genere cognoſcit̄ nō enumeratur. Unde
pōt eligi media via. ſ. ꝙ ſingula cōſiderabūtur
non tñ in inſtāti: ſed in tēpore breuiſſimo diui/
na virtute ad hoc adiuuāte. Et hoc eſt qđ bea//
tus Augꝰ. dicit ibidem. ꝙ mira celeritate enu/
merabunt̄. Nec hoc eſt impoſſibile: qꝛ in quoli
bet paruo tp̄e ſunt infinita inſtātia in potentia.
Et ſic ꝙ ait ap̄ls. j. ad Cor. xv. Oēs quidem re/
ſurgemus: ſed nō oēs immutabimur. In mo/
mento: in ictu oculi: in nouiſſima tuba. Tuba
iſta vt dictum eſt. ē. eſt virtus diuina ad reſuſci
tādum. In momēto dicit. i. breuiſſimo tēpore:
⁊ quaſi imperceptibili. non autē omnes immu
tabimur. i. de ſtatu miſerie ad ſtatum glorie. qꝛ
non mali: ſed boni tm̄.

Septimū ꝫ val/ §. viij.

Appel/
lare i iu
dicio fi
nali qs
nō pote
rit q̄re.

De timēdum circa iudiciū eſt ſententie iuſtiſſi/
me irreuocatio. Uolūtati enim eius (ait ap̄lus)
quis reſiſtit? q. d. nullus. In humanis iudicijs
qꝛ iudex poteſt errare: ideo inuētum eſt reme//
dium appellationis. per quam ſnīa lata poteſt
retractari ⁊ pluries: ſed per ſuperiorē. vt patet
ij. q. vj. per totū. Sed a ſnīa chriſti iſta appella/
ri non pōt: qꝛ ſupiorē non habet. Tū ꝫ qꝛ in no/
torijs a correctione ⁊ punitione criminū nō re/
leuat vt illa eſt. tum qꝛ errare non pōt. Unde di
cit̄ extra de ſen. excō. a nobis. ꝙ iudiciū ꝫ eccl̄ie
fallit ⁊ fallit̄: ſed iudicium dei nec falli nec fal//
lere pōt. Timeat ergo eum oīs terra. ab eo autē
cōmoueantur oēs inhabitātes orbem ait pſal.

Diſcuſ/
ſiones i
iudicio
finali ſi
eri quō
intellr.

¶ Quāuis autem diſcuſſio illa finalis iudicij
magis credatur eſſe mentalis ſm̄ beatū ꝫ Aug.
q̄ vocalis: ſcilicet vt rep̄ſentatis vniuſcuiuſqꝫ
ↄſcientie meritis ⁊ demeritis. quilibet ex ſe vi
deat q̄ iuſte iudicandus ad premiū ꝫ vel penā.
tamen in predicatione ad populos qui cōmu//
niter ſunt rudes: nec intelligere valent interio
ra ⁊ ſpiritualia: niſi per exteriora ⁊ corporalia.
magis etiam mouētur. ideo magis ↄgruit pre
dicare diſcuſſionem eſſe vocalē ꝫ: ⁊ cum predi/
cto ordine q̄ ſolum mentalē. Et precipue etiā ꝫ
quia nō reperitur expreſſe ↄtrarium. ſcilꝫ quin
poſſit ibi eſſe aliqua diſcuſſio vel increpatio vl̄
dulcis ad ſāctos chriſti inuitatio: etſi in breuiſ/
ſimo tēpore. quia dicitur. In momēto. qđ etiā ꝫ
referri poteſt ad ipſam generalem reſurrectio/
nem. Et in euangelio etiam dicit̄ Matth. xxv.
Tunc dicet rex his qui a dextris erunt electis.
Uenite benedicti patris mei pcipite regnū ⁊c̄.
Non ſolum autē ꝫ diſcuſſio erit ⁊ retributio de
operibus miſericordie corporalibus de quibꝰ
fit mētio ibi. Eſuriui enim ⁊ dediſtis mihi mā/
ducare. Sitiui ⁊ dediſtis mihi bibere ⁊c̄. que

De qbꝰ
in iudi/
cio fina
li diſ/
cuſſio ſi
ue exa//
minatio

continētur in hoc verſu. Uiſito poto cibo redi/
mo tego colligo condo. Ultima tamen iſtarum
ſeptē ꝫ que eſt ſepelire mortuos non ponitur in
euangelio: quia minus vtilis ⁊ neceſſaria: ⁊ qꝛ
homines ex ſe ad hoc inclinantur. non ſolū ex
humanitate: ſed etiam ex neceſſitate. ne rema//
nentibus cadaueribus inſepultis: aer corrum/
patur: ⁊ alios inficiat. ſed etiam fiet diſcuſſio ⁊
retributio ⁊ magis de operibus quibuſcunqꝫ
iuſtis: que ſub illis comprehēduntur ſpiritua/
liter intellectis. Eſurit enim chriſtus ſalutē no/
ſtrā ꝫ ⁊ ſitit. Qui ergo ſe exercet in operibus bo
nis arduis iſte fameſcentem paſcit: qui operi//
bus bonis magis facilibꝰ inſiſtit. hic potat chri/
ſtum ſitientem. Facilius eſt enim bibere q̄ co/
medere. Qui ergo iſta negligit. chriſtum eſu/
rientem: ideſt auide deſiderantem bona opera
eius non paſcit: ſed famelicum dimittit. Simi
liter qui ignorātem docet viam ſalutis. hic pa/
ſcit verbo pane. ſcilicet vite ⁊ itellectus: ⁊ aqua
ſapientie ſalutaris potat. Quem nudū ꝫ vides
virtutibus manifeſte: ⁊ bonis monitis ⁊ exem
plis habitibus virtutum corporis: chriſtū ꝫ nu/
dum veſtis. Si vagabūdum per diuerſos erro
res inuenis: ⁊ ad domum tuam eccleſie redu//
cis: hoſpitem colligis. Si infirmum in via dei
⁊ imperfectum toleras: ⁊ in infirmitatibꝰ eius
prouides admonendo vel corrigendo orādo:
infirmum chriſtū viſitas. Si in captiuitate po/
ſitos obſtinatiōis eruis. vel in captiuitate pur/
gatorij ſubuenis miſeris: incarceratos redi//
mis. Cū ꝫ mortuo in peccatis ne infamia putre
ſcat: vitia eius occultas: nec diuulgas indebi//
te manifeſtando mortuum ſepelis. Contraria
agendo ſcilicet diffamando peccatores: non iu
uando in purgatorij carcere detentos. ⁊ mori/
me de his legatis que ipſi fecerunt. non tolerā
do infirmos: ſed adiuuando econtra ad infir//
mandum per mala exempla ⁊ ſuaſiones illici/
tas ad errores inducendo: virtutibus ſpoliā/
do alios: bonis incitamentis ⁊ inſpiratiōibus
chriſti non aſſentiendo: chriſto per hec ſubue/
nire recuſas. ⁊ ideo penas eternas formidare
habes: ſicut miſericordes miſericordiam glo/
rie. ſm̄ illud ps. cxj. In memoria eterna erit iu/
ſtus: ab auditione mala non timebit. Auditio
mala erit illa quam audient reprobi cum audi
ent chriſtum dicētem. Ite maledicti in ignem
eternū ꝫ. Mala vtiqꝫ erit illis: quia nociua. ſed
bona quia iuſta. ¶ Quarto ſciendum iudici//
um illud fore iuſtiſſimum. Unde pſal. Iudica/
bit orbem terrarū in iuſtitia: ⁊ populos in equi
tate. Septem ſiquidem modis peruertitur iu//
dicium. vt notatur. xj. q. iij. quatuor. Et quatu/
or ponit in textu beatus Gregorius dicens.
¶ Quatuor modis humanū ꝫ peruertitur iu/

qđ iudi
ciū illō
erit iu//
ſtiſſ. nō
quare ⁊
quō.

Septez modis iudiciũ ꝑuertiſ

dictum. timore: cupiditate: auaricia: odio: ⁊
amore amicicie vel conſanguinitatis. Addit
glo. tres alios. ſ. imperitia ſeu ignorantia. Ni/
mia compaſſione miſerie alterius rigoris ſeue
ritate. Sed nil horum poterit eſſe in chriſto ve
ridice. Nam quoad primum nullum timebit.
Naz vt dicit Job. ix. Si fortitudo queritur: ro/
buſtiſſimus eſt. Et Dan. vij. dicitur. q antiqu⁹
dierum dedit poteſtatem filio hominis venien
ti in nubibus. ſ. ad iudicandum honorem ⁊ re
gnuz. ⁊ omnis populus tribus ⁊ lingue ſerui/
ent ei. Et poteſtas eius poteſtas eterna que non
auferetur. Nullum ergo timebit: quia potenti
or omnibus: ſed oēs eos timebunt. Ps. lxxxix.
Quis nouit poteſtatez ire tue. ⁊ pre timore tuo
iram tuam dinumerare. Ira dei (ait beat⁹ Hie/
ronymus.) non eſt concitati animi furor vt no/
ſtra. ſed iuſti ſupplicij conſtitutio. de pe. diſt. j.
Chryſo. Plangēt ſe ſuper omnes tribus terre.
quia nec reſiſtendi virtus cōtra eum: nec fugiē
di facultas ante faciem eius: nec penitentie lo/
cus nec ſatiſfaciēdi tempus. Ex anguſtia enim
oīum rerum nihil remanet in eis preter luctū.
Cupiditate diuitiarum corrumpi nō poterit iu
dicium chriſti. q: ditiſſimus eſt. Mecum ſunt
diuitie ⁊ gloria. ait ipſe Prouer. viij. c. opes ſu
perne ⁊ iuſtitia. Et propterea mandauit domi/
nus in veteri lege de iudicibus. Nō accipietis
munera a quoq̄. quia munera excecāt oculos
ſapiētum. ⁊ peruertunt verba iuſtorum. Unde
narrat Juſtinus q cum Cyrus rex inſtituiſſet
quendam ad iudicādum. cum ſemel reperiſſet
cupiditate pecunie corruptuz. ⁊ muneribus in
iuſte iudicaſſe: fecit eum decoriari: ⁊ pellē eius
fecit deſiccatam ponere ſuper ſellam. vbi filius
illius iudicis ſedebat ad iudicandum loco pa/
tris. vt ſibi caueret a cupiditate munerū. Pro/
uerb. vj. Non accipiet pro redemptione dona
plurima. bea. Aug. Expectatur dies iudicij ille
equiſſimus iudex. qui nullius potentis perſo/
nam accipit. cuius palatiū auro argentoq̄ nul
lus epe. abbas vel comes corrumpere poterit.
Et beat⁹ Bern. Ueniet dies illa in qua plus va
lebunt pura corda q̄ aſtuta verba. Ille eniz iu/
dex eſt qui non falletur verbis nec flectetur do
nis. Non ergo poterit iudicium illud peruer/
ti pecunia ſicut fit ſepe in humanis iudicijs.
Unde dicit Iſidorus li. de ſummo bono. Cito
violatur auro iuſtitia: nullāq̄ pertimeſcit reus
culpam quaz redimere nūmis eſtimat. xj. q. iij.
pauper. ¶ Odio peruertitur aliquando iudi
cium dum. ſ. iudex odit reum: ſicut ipſe domi/
nus Jeſus iudex futurus odio iudeoruz iniu/
ſte iudicatus ⁊ cōdēnatus eſt. propter quod di
cit de eis ipſe per pſalmiſtam. Odio habue/
runt me gratis: ideſt ſine cauſa ⁊ ratione. Sed
deus iudex nullam ſuam creaturam odit. Dici
tur enim Sap. xj. c. Nihil odiſti dn̄e eoruz que
feciſti. Nec obſtat quod ait Salomon. ſ. altiſſi/
mus odio habet peccatores. quia hoc refertur
ad eorum culpam non naturam que in ſe bona
eſt. ⁊ hanc diligit deus: culpaz deteſtatur. Quo
modo enim odio haberet: quos tanta diligen/
tia creauit: tanta benignitate gubernauit ⁊ ſup
portauit: tanto labore crucis redemit. Unde et
eos exprobrans dicet ſm Auguſt. Ecce manus
quas perforaſtis. Ecce pedes quos cōfodiſtis.
Ecce latus quod aperuiſtis. ⁊ tamē intrare no/
luiſtis. ſ. per dilectionem veram. Dicuntur pec
catores omnia hec feciſſe. quia propter eorum
peccata hec paſſus eſt chriſtus. Apocal. j. ca. Di
lexit nos ⁊ lauit nos a peccatis noſtris in ſan/
guine ſuo. ¶ Quarto iudicium cōtingit iniu/
ſtum fieri propter amorem amicicie vel paren/
tele. Et ſic herodes. vt placeret herodiade vxo/
ri vel potius adultere: iniuſte iudicauit Joan/
nem baptiſtam ad mortez. Et herodes antipas
occidit Jacobum ⁊ apphēdit Petrum ad idē.
vt iudeis placeret. Sed amicicia parentela vel
preces nil ibi valebūt. vnde virginibus fatuis
que rogauerūt ſapientes vt darent eis de oleo
ſuo. Reſponderūt ne forte non ſufficiat nobis
⁊ vobis. ite potius ad vendentes ⁊ emite vob.
Matth. xxv. Et bea. Hiero. Cum ante tribunal
chriſti venerimus nec Noe nec Job nec Dani/
el ſcimus nos poſſe iuuare. ſcz orationibus vel
meritis. ſed vnuſquiſq̄ onus ſuuz portabit. xiij.
q. ij. in preſenti. Nullus ergo ſanctoruz quan/
tumcūq̄ amicicia vel parentela coniunctus in
hoc ſeculo: orabit pro dānato aliquo in illo iu/
dicio: nec ipſa pijſſima virgo Maria mater mi
ſericordie que nunc aſſidue interpellat pro no
bis. quia cognoſcunt hoc deum non velle. Et ſi
per impoſſibile poſito rogarent: non exaudirē
tur. Prouer. vj. Zelus ⁊ furor viri ideſt chriſti.
non parcet in die vindicte. ſ. iudicij. nec acquie
ſcet cuiuſq̄ precibus. Chryſoſt. Nec parentes
pro filijs: nec angeli pro hominibus itercedēt.
¶ Quinto peruertitur iudicium per imperiti
am ſeu ignorantiam. bea. Auguſti. Iudiciaria
poteſtas hoc expoſcit vt quod habet iudicare
diſcernat ideſt intelligat. de peni. diſtinc. v. Iu/
dex autem iſte omnia nouit. In ipſo eniz vt ait
apoſtolus ſunt omnes theſauri ſapientie ⁊ ſciē
tie dei. Et ad Hebre. iiij. Omnia nuda ſunt et
aperta oculis eius. Leo papa. Iſta eſt ſcientia
ſummi iudicis. Iſte tremendus eius aſpectus.
cui peruium eſt omne ſolidum: ⁊ apertum om
ne ſecretum: cui obſcura clarent: muta reſpon/
dent: ſilentium confitetur: ⁊ ſine voce mens lo/
quitur. Unde contra ipſius ſapientiam nil va/
lebunt allegationes aduocatoruz. ſophiſmata

philoſophorum. nec preclariſſima eloquia oratorum. nec aſtucie verſutorum. Secūdum eniꝫ beatum Tho. in. iij. ſentē. Nouit chriſtus etiaꝫ inquātum homo omnia que vnq̄ fuerūt ſunt ⁊ erūt in actu. Unde ⁊ omnes operationes humanas: cogitationes ⁊ affectus maloruꝫ ⁊ bonorum: cum de his omnibus habeat iudicare. Non ergo per ignorantiam aliquā fiat aliqua iniuſtitia alicui: ſed regnabit rex ⁊ ſapiens erit (ait Hieremias propheta de eo) ⁊ faciet iudicium ⁊ iuſtitiaꝫ in terra. ¶ Sexto peruertitur iudicium cum iuſtitia per nimiam cōpaſſionem ⁊ miſericordiam: cum videlicet ex cōſideratione paupertatis vel familie alicuius reus nō punitur vt decet. Unde beatus Amb. xxiij. q. iiij. Eſt iniuſta miſericordia de qua in lege diuina ſcriptum eſt. Non miſereberis illius. Saul q̄ꝛ ex miſericordia Agag hoſtium regem nō occidit: offenſam incurrit. q̄ꝛ contra diuinam ſententiam que hoc phibuerat ſeruari eum fecit. Unde ⁊ beatus Aug. c. ſequen. Ne amiſſo iudicio ſis in mala cauſa: pauperi miſericors. cuius ſi parcis ſaccello percutis cor. ⁊ tāto audaciorem reddis: quanto viderit ſibi iuſtū fauere. Et beatus Greg. qui dei iudicium oculis ſuis propoſuit ſemper timens ⁊ tremens in omni negocio formidat: ne de iuſtitie tramite deuians cadat. Idem diſt. xlv. Omnis qui iuſte iudicat ſtateram in manu portat: ⁊ in vtroq̄ penſo iuſtitiaꝫ ⁊ miſericordiam geſtat. Sic iudex Chriſtus in ſuo iudicio miſericordiā preſtat iuſtis: remunerans vltra meritum. Iuſticiā reddēs vnicuiq̄ mercedē ſm ſuum laborē ⁊ amorem. peccatoribus ſiſr iuſtitiā puniens ſm demerita. nūam crucians citra ꝯdignum. Nō tn̄ ita miſeref q̄ a penis eternis liberef vnq̄: vt Origenes ⁊ quidā alij dixerūt: ⁊ falſo. q̄ꝛ eſſet iniuſta miſericordia ⁊ iuſtitia eēt ſepulta. ſed miſericors ⁊ miſerator ⁊ iuſtus. ait ps. ¶ Septimo offendiſ in iudicio ex nimia ſeueritate cum punit mala quis vltra debituꝫ iuſtitie. puta meref quis membri amiſſione ex maleficio ⁊ eum ꝯdenat ad mortē. Sed deus iudex vt oium rerum ita ⁊ ſuppliciorum ⁊ grauitatem pctōꝝ hꝫ ⁊ nouit mēſuram: ⁊ vnicuiq̄ reddet ſm opa ſua mala menſuram ꝯuenientē ⁊ pene corrñdentē grauitati culpe. Et licꝫ in ipſo iudicio ſeueriſſimus appareat: hoc erit reprobis. Naꝫ electis tot⁹ benignus ⁊ dulcoroſus. ad qd̄ innuēdum angelus qui ad monumentū nūciauit xp̄i reſurrectionē erat aſpectus eius vt fulgur: ⁊ veſtimenta eius vt nix alba. q̄ꝛ vt dicit ibi Greg. Xp̄s in vltima vli reſurrectione vt fulgur exterrēs ſeueriſſimus reprobis apparebit. electis ſuauis ⁊ decorus vt nix alba. Albedo enim multuꝫ habet de luce. Malach. iij. Quis ſtabit ad videndū euꝫ: ipſe quaſi ignis. Iudicabit ergo dn̄s in iuſtitia ⁊ equitate. Dicitur aūt equitas rigor iuſtitie: dulcedine miſericordie tēperatus. ⁊ ſic nō erit neq̄ tāta ſeueritas vt tollaf ois miſericordia eius: vt dictum eſt: nec tāta miſericordia vt tollaf iuſtitia: q̄ꝛ indebita eſſet. ¶ Quinto aduertēduꝫ q̄ terribilis ⁊ ſeuerus appareat reis. iudex iſte apparet ex platione ſnie cōtra eos cum dicet. Diſcedite a me maledicti in ignē eternū qui paratus eſt diabolo ⁊ angelis eius. Matth. xxv. Diſcedite ait: ſeparati a conſortio ſanctoruꝫ. Qui vt dicit Eſa. xxxv. c. Gaudium ⁊ leticiā obtinebunt quoad corp⁹ ⁊ aīam: ⁊ fugiet ab eis dolor quoad miſias corporis: ⁊ gemitus quoad triſtitiam mētis. Exibunt enim angeli in cōſummatione ſeculi (ait chriſtus) ⁊ ſeparabūt malos de medio iuſtoꝝ. Matthei. xiij. Diſcedite a me qui ſum fons vite: veritas prima: ſapiētia ſumma: bonitas vel benignitas immēſa: gaudiuꝫ perfectiſſimū: pax infinita: glīa eterna. Eſa. vlt. Tollatur impius ne videat gloriam dei. Maior eſt hec pena ſubtractionis. ſcꝫ viſionis dei omni gehēna: ait Chryſo. Diſcedite a me maledicti. ideo maledicti: quia maledicti qui declinant a mandatis dei. ait ps. Et quia tranſgreſſi eſtis mādata legis diuine: ideo incurriſtis omnes illas maledictiōes peſſimas declaratas in Deuteronō. contra tranſgreſſores legis. Et quia affixiſtis me in decimis ⁊ primijs: ideo in penuria omnis boni vos maledicti eſtis. vt dicif Malach. iij. Naꝫ ſi quid boni feciſtis nō dediſtis pmitias. i. intētiones rectas: qd̄ eſt primū in fructibus operū noſtroꝝ deo: ſed mūdo. faciendo bona nō ad dei glīam ſed mundi. Nec decimas dediſtis. vt ſcilꝫ quod perfectuꝫ eſt in actibus veſtris deo attribueritis: ſed vobiſipſis retinuiſtis. ⁊ ideo ī penuria boni maledicti eſtis. Et quia malediriſtis iſrael. i. fidelibus eccleſie detrahendo: irridendo: nocendo. malis exemplis ad mala opera inducēdo. ideo incurriſtis imprecationē yſaac dicentis. Qui maledixerit tibi maledictionibus repleatur. Gene. xxvij. Diſcedite ergo a me maledicti. Et quo ire debeant ſubdit. in ignem. Diſcedite a me maledicti in ignem eternuꝫ: q̄ꝛ ignis cupiditatis exarſit in cor veſtruꝫ vt oia terrena magis dilexeritis q̄ me ⁊ iuſtitiam meam. Ideo ite in ignem terreſtrem: qui etſi vilius cruciet animas ⁊ corpora veſtra. ⁊ q̄ꝛ igne cōcupiſcentie conſumpti eſtis: voluptatibus vos immergendo. ideo in ignem ite qui ita affligat. vt tedeat vos ⁊ peniteat: ſed inutiliter delectationum veſtraruꝫ. Et quia cum ſupercecidit ignis malus non vidiſtis ſoleꝫ rationis ⁊ iuſtitie. ideo ⁊ nunc ignis qui in ſe eſt lucidus ita ſit fumoſus ⁊ feculētus q̄ videre non valeatis niſi que vobis ad penaꝫ

de ſeueritate iudicis apparētis.

Qūo ſūt ituri ſcꝫ in ignem eternūꝫ ⁊ quare

ſint. ¶ Diſcedite a me maledicti in ignem eternum. Quia eni offendiſtis deũ eternũ creatorem ⁊ redemptorem veſtrum bonum infinitũ: vt correſpõdeat pena ipſi culpe. ⁊ ſi nõ ĩ inteſione ſaltem in extenſione. ideo iſta pena ⁊ ignis erit vobis eterna. iuxta illud Eſa. vl. Ignis eorum nõ extinguetur: ⁊ vermis eorũ non morietur. Diſcedite ĩꝙ a me maledicti in ignẽ eternum qui paratus eſt diabolo. Quia ſub principe ipſo diabolo militaſtis deo: ſum per ſupbiã fluente rebellãtes vos a legitimo domino veſtro. nunc militiã veſtraʒ ſub ipſo ſectamini: vt quẽ habuiſtis incentorem in culpa. habeatis tortorem in pena ignis: qui paratus eſt diabolo. Et q2 multimodis vitijs vos immerſiſtis ad que incitabãt diuerſi ãgeli ſathane. ideo ⁊ nũc illorũ ſocietatẽ hẽatis buiꝰtes dijs alienis ab oĩ miſericordia nr̃a: q nõ debuĩt vobis reqẽdie ac nocte diſcedit ĩꝙ a me maledicti ĩ ignẽ eternuʒ: q parꝰ eſt diabolo ⁊ ãgelis eiꝰ. O ꝙ ãguſte erũt tunc vie reprobis ait. b. Gre. in moral. Superius erit iudex iratus. Inferius horrẽdum inferni chaos. A dexteris peccata accuſantia. A ſiniſtris infinita demonia ad ſuppliciũ trahentia. Intus cõſcia vrens: exterius totus mundus ardens. Miſer peccator ſic dephenſus quo fugiet. Latere erit impoſſibile apparere intolerabile. ꝓpheta Leo rugiet: quis nõ timebit. Leo. ſ. de tribu iuda rugiet dãdo ſententiaʒ ꝯtra reos ꝓdictã.

De apparitione benigna ad electiones quare ⁊ quomõ

¶ Sexto aduenieñdũ ꝙ dulcis ⁊ ſuauis erit electis ſuis explanãde ſnĩe erga electos. Uenite dicet bñdicti patris mei: poſſidete paratuʒ vobis regnũ a ꝯſtitutiõe mundi. Quia enĩ ĩ iuſtis vineam meã ad excolendum eaʒ ſiue eccleſiã ſiue animã inſudãdo ꝓ denario diurno. Uenite nũc q laboraſtis ⁊ onerati eſtis: ⁊ ego reficiam vos: nõ pane materiali vel ſacramentali hõium. ſed pane angelorũ perfecta fruitione diuinorũ. Uenite benedicti. Quia timuiſtis dñm deum veſtrũ. Et ipſe benedixit omnibus qui timent eũ puſillis cum maioribus omni benedictione in celeſtibus. Uenite benedicti. Quia q ſeminant in bñdictionibus. ſ. elemoſynaruʒ largẽ dãdo pauperibus. propter quod a deo ⁊ hominibus bñdicitur ⁊ collaudatur. de bñdictionibus ⁊ metet. vt ait apl̃s. ideo. Uenite benedicti: elemoſynarũ largitores. Eſuriui ⁊ dediſtis mihi ⁊c̃. Et quia vt filij boni buaſtis precepta p̃ris veſtri celeſtis: ſicut ⁊ ego frater veſter mãdata eius impleui. ideo coheredes mei eterne felicitatis ẽſtis. Uenite benedicti p̃ris mei. Credidiſtis in fide quod non vidiſtis. Expectaſtis in ſpe: quod non habuiſtis. nunc autẽ in re poſſidete. quod oculus non vidit: nec auris audiuit: nec in cor hõis aſcendit tam infinitum premium. ⁊ ita firmiter tenete vt amittere non formidetis. Uenite benedicti patris mei poſſidete. Pauperes fuiſtis in ſeculo abiecti ꝯtẽptibiles a mũdo oppreſſi. ſed nũc ita diuites ⁊ glorioſi vt oẽs reges ſitis. ⁊ talis regni cuius non erit finis. regnũ oĩum ſeculorum excedens. Uenite benedicti patris mei poſſidete regnũ. Non autem ſufficerẽt opera vr̃a ꝗ̃tacunꝙ ſunt ⁊ labores veſtri ad tantã mercedẽ glorie ꝑcipiendaʒ: q2 non ſũt ꝯdigne paſſiones huius tp̃is ad futuram gloriaʒ. inqt apoſtolus. Sed ego vobis feci qꝺ in vobis fuit: paraui in ea gr̃a: ⁊ liberalitate. Uenite benedicti p̃ris mei poſſidete regnum vobis paratũ. Nec vos me elegiſtis aut prius dilexiſtis: ſed ego vos elegi ante mundi conſtitutionẽ: ego prior dilexi. Nec iſtud egi a cõſtitutione mundi in actu ſcʒ in principio temporis cũ creatus eſt mundus. ſed a cõſtitutione eius in mẽte mea: quod ab eterno fuit. iuxta illud. Feciſti ea ⁊ creata erant ſcʒ in mẽte diuina Uenite ergo benedicti pa. mei. poſſi. re. vo. para. a cõſtitutione mũdi. Et ſancti oẽs gr̃as imẽſas agentes ei qui ad celeſtia regna vocauit. dicẽs illud Apoc. vij. Benedictio ⁊ claritas ⁊ ſapientia ⁊ gratiarũ actio honor virtus ⁊ fortitudo: ſedenti ſup thronũ ⁊ agno in ſecula ſeculorum.

De ſnĩe executione.

Septimo igiẽ fiet executio ſententie que notatur in prefato euãgelio videlicet. Ibũt hi in ſupplicium eternũ. iuſti autem in vitaʒ eternam. Mat. xxv. Quam executionem notare videtur pſ. dicens. Iudicabit in nationibus ſcilʒ xp̃s. de quo in dicto pſ. loquitur vt ſatis patet. In nationibus ſcʒ hominum. diſcutiens merita ſingulorũ. Et de his qui boni reperientur. replebit ruinas ſcʒ angelorum ſupplendo ex lapſis. vt nõ ſint pauciores ſancti ꝙ hi qui ceciderunt angeli. immo ⁊ ſm̃ Grego. tot quot remanſerunt his angelis aſſociabuntur in diuerſis ordinibus ſm̃ merita eorum. Et ruinas ꝗs paſſi ſunt ſancti in mundo in anima ⁊ corpore propter diuerſos defectus eorum: vt infirmitatis: mortalitatis: ignorantie peccati ⁊ huiuſmodi. implebit bonis adeo vt nullum amodo patiantur defectum eos omnino quietãdo. Quo autem ad reprobos. Conquaſſabit capita in terra multoruʒ. ponitur pars pro toto. Capita animarum ſunt mentes ſeu ratio. Capita in q̃bus omnes ſenſus corporei collecti ſunt ipſe ſenſitiue potentie. Capita populorum ſunt rectores eorum laici vel eccleſiaſtici. Omnia iſta cõquaſſabuntur totaliter ⁊ confringentur a ſui integritate ſeu incolumitate ⁊ vigore in ſupplicium eternum.

Executio ꝑ ꝗs fiet.

¶ Et notandum ꝙ iſta executio aliquo modo fiet per angelos: nam quo ad electos per angelos bonos quoad reprobos per angelos malos. Nam ſm̃ beatuʒ Thomam in quarto ſenten. diſtinctio. xlvij. que. ij.

Et beati homines in gloria illuminabũtur ab angelis de quibuſdam: ⁊ angeli mali preerunt in inferno ad torquendum peccatores poſt iudicium. Uerum eſt ꝙ circa hoc ponit magiſter ſentẽtiarum in littera duplicẽ opinionem. Nã quidam dixerũt ꝙ poſt iudicium nõ preerunt demones hoibus ad torquẽdum. Alij dicũt ꝙ preerunt torquẽdo: vt quos ſibi ſubiecerũt in culpa eis aſſentiendo: eos habeant vt dños ad torquẽdum in pena. Et ꝗ̃uis certuꝫ nõ ſit que harum opinionum ſit verior. Dicit tamen beatus Tho. ſe exiſtimare ſcdam opinioneꝫ veriorem: vt. ſ. preſint demones dãnatis ad cruciandum. vt. ſ. ſicut ordo ſeruabitur in ſaluatis. ꝙ quidam a quibuſdã illuminabũtur ⁊ perficientur. eo ꝙ celeſtis hierarchie ordines perpetui erũt. ita ſeruabitur ordo in penis: vt hoies per demones puniãtur: ne totaliter ordo diuinus quo angelos medios inter naturam diuinaꝫ ⁊ humanam ꝯſtituit deus: annulletur. Et ideo ſicut per angelos bonos diuine illuminationes ad ſanctos deferẽtur hoies. ita ⁊ demones ſint executores diuine iuſtitie in malos. Nec tamẽ ex hoc diminuetur de pena demonũ: qꝛ in hoc etiam ꝙ alios torquent ⁊ ipſi torquebũtur. ibi enim miſeroꝝ ſocietas penam nõ minuit: ſed auget. Uerum ſicut angeli boni non erũt cauſa principalis premij in electis: qꝛ hoc oẽs immediate accipiunt a deo: ſed tm̃ quorũdam accidẽtalium premioꝝ angeli hoibus ſunt cauſa. inquãtum per ſuperiores angelos iferiores ⁊ angeli ⁊ hoies illuminãtur qui de quibuſdã ſecretis diuinoꝝ: que ad ſubſtãtiam beatitudinis non pertinent. ita principalem penam dãnati percipient a deo immediate. ſ. excluſioneꝫ perpetuam a diuina viſione. Alias autẽ penas ſenſibiles nõ eſt incõueniens hominibus a demonibus infligi. Quod auteꝫ dicit apoſtolus de Chriſto. ꝙ tũc euacuabit omnem principatum ⁊ poteſtatem. ſ. poſt iudicium. accipienda eſt illa euacuatio prelationis ſm be. Tho. quantum ad modum prelationis: qui eſt ſm ſeriem huius mundi in quo. ⁊ homines hoibus: ⁊ angeli hoibus ⁊ angelis principantur: ⁊ demões demonibus: ⁊ demones hominibus. Et hoc totum ad perducẽdum ad finem vt abducẽdum a fine. Tunc autem cum omnia ad finem ſuum peruenerint: nõ erit prelatio ducens ad finem vel abducens a fine: ſed cõſeruans in fine boni vel mali. Timẽdum eſt ergo valde futurum finale iudicium: ſed timore initiali. De quo dicitur Eccleſiaſtici. ij. Qui timent deum cuſtodiũt mandata eius: ⁊ patientiam habebunt vſqꝫ ad inſpectionem illius dicentes. Si penitentiam nõ egerimus incidemus in manus dei. Dicit autem apoſtolus ad Hebreos. x. Horrendum eſt incidere in manus dei: ſcilicet finaliter.

¶ Quod timenda eſt profunditas iudicioruꝫ dei in preſenti circa ſeptem. Capitm. xij.

Septimuꝫ principale quod eſt timẽdum: eſt iudicioruꝫ dei in mũdo exhibitio. De quibus ps. A iudicijs tuis timui. ait ad dominum. Dicũtur autem iudicia dei nõ ſolum ꝑcepta eius ſiue moralia (vt decalogi que omnes obligant. de quibus habetur Exo. xx.) ſiue iudicialia: que erãt vt ſtatuta illi tm̃ populo hebreorum: nec alios obligabant etiam: nec nũc obligant. de quibus Exod. xxj. ſed diſpenſationes dei in mundo: quibus diuerſa diſponit circa homines: vt dicit beatus Tho. in. iiij. Et de iudicijs preceptorũ dei dicit ps. Judicia domini vera: iuſtificata in ſemetipſa. deſiderabilia ⁊c. ps. xviij. Et iterum. In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. i. precepta. De iudicijs vero diſpoſitionum dei in mundo dicit apoſtolus ad Roma. xj. O altitudo ſapientie ⁊ ſciẽtie dei ꝙ̃ incomprehẽſibilia ſunt iudicia eius. Et pſalmiſta ad dñm ait. Judicia tua abyſſus multa. Abyſſus dicitur profunditas aquarum cuius terminus non inuenitur. Et de his ⁊ ab his iudicijs timendum eſt. Sed timore initiali vt inde nobis ſit meritum. ⁊ inter cetera ſeptem ſunt iudicia dei: id eſt diſpoſitionuꝫ que timenda ſunt ⁊ admiranda.

¶ Circa primi hominis caſus prouiſionem et correctionem.
¶ Circa humani generis a diabolo redemptionem.
¶ Circa aduerſitatis ⁊ pſpitatis habitioneꝫ.
¶ Circa hoium electionem ⁊ reprobationem.
¶ Circa ſtatuum eorum diuerſificationem.
¶ Circa malorum tolerationem.
¶ Circa bonorum multam variationem.

¶ De primo iudicio .§. i.

ait beatus Auguſt. lib. ij. de ciuita. dei. ca. j. Ultra iudicium nouiſſimuꝫ ⁊ nunc iudicat deus ⁊ ab humani generis initio iudicauit emittens de paradiſo: ⁊ a ligno vite ſeparãs pmos homines magni peccati perpetratores. immo etiam quando angelis peccantibus non pepercit: quorum princeps homines a ſeipſo ſubuerſus inuidendo ſubuertit procul dubio iudicauit. nec ſine illius alto iuſtoqꝫ iudicio: ⁊ in hoc aereo celo ⁊ in terris: ⁊ demonum ⁊ hominuꝫ miſerrima eſt vita erroribus erumniſqꝫ pleniſſima. hec ille. Si igitur ruine in celo: ruine in paradiſo: quid erit in terra? Si angelus pmus in tanta excellentia gratie ſublimatus. ſi pmus homo in tanta virtute ⁊ perfectione decoratus

lapſus eſt: quis quantecūq; ſanctitatis exiſtat tante audacie ⁊ temeritatis eſt vt nō timeat de lapſu ſuo cum conceptus in peccatis ⁊ natus ſit. Et cuncta cogitatio pꝛona ſit ad malum ab adoleſcentia ſua? Adam exemplum meum ab adoleſcentia mea. Inſuper ⁊ exemplum eſt ti- Zachā. xiij. ca. mendi ⁊ cauendi malam ſocietatem. Nam vt ait beatus Ambꝛo. de penitē. diſtinc. ij. Adam cum inuentus eſt ſolus nō eſt pꝛeuaricatus: q2 mens eius adherebat deo. Sed recepta ſocietate eue poſtq; tranſgreſſa eſt mandatum pꝛaua effecta ad inobedientiam dei virum adduxit ſua ſuaſione deuictum: nō carnali concupiſcentia que adhuc non vigebat: ſed quadā familiaritate amicicie qua ſit frequēter inter homines vt offendatur deus ne contriſtetur amicus. Exemplum quoq; eſt Adam timendi ⁊ cauendi excuſatione in peccatis. perpetrata eni3 culpa ideo deus miſericoꝛs eos vocauit dicēs. Adam vbi es? vt confitentibus peccatum ſuū ⁊ accuſantibus indulgeret. inquit Grego. in li. moralium. Sed quia hoc facere recuſarunt: excuſantes ſe alter in alterum culpam retoꝛquentes vir in mulierem: mulier in ſerpentē: quin immo deum inculpare niſi ſunt: quia ⁊ ſociam ipſe dedit ⁊ ſerpentem ipſe creauit. ideo iuſto dei iudicio factum eſt vt de paradiſo eijcerentur in mundum cū omni poſteritate ſua: laborantibus ⁊ erumnis repleti vſq; ad verticem. Uerum quia vt dicit Caſſiodorus ſuper Pſal. He due res miſericoꝛdia ⁊ veritas: id eſt iuſticia in omni iudicio dei cōiuncta ſunt: ita ex iuſticia puniuit hominē vt eum miſericoꝛdia nō deſereret pꝛuidens miſerijs coꝛpoꝛis ac anime multipliciter. Dicat ergo quilibet domino. A iudicijs tuis timui. Et vt dicitur Eccli. j. Quoniā timoꝛ domini expellit peccatum.

¶ Secundum iu- .§. ij.

de iudicio dei reuerē- do circa gñis huma- ni redē- ptionē. dicium diſpoſitionis dei timendum ⁊ reuerendū eſt redemptio a diabolo humani generis. de quo inqt Abacuc. iij. Domine audiui auditum tuum ⁊ timui. Et quod ſit iſtud auditū quod audiens timuit. ſ. ſubdit dicens. Coꝛnua ſcilicet crucis in manibus eius: ibi abſcondita eſt foꝛtitudo eius. ante faciē eius ibit moꝛs. ſcilicet moꝛtua. Egredietur diabolus ante pedes eius. ſcilicet deuictus ab eo. Hoc eſt illud iudiciū de quo Chꝛiſtus dixit diſcipulis appꝛopinquante paſſione. Nunc iudiciū eſt mūdi: nūc pꝛinceps huius mundi eijcietur foras. Io. xij. Pꝛinceps mundi huius dicitur diabolus: qui pꝛincipabatur amatoꝛibus mūdi: qui eiectus eſt a mentibus eoꝝ conuerſis ad chꝛiſtum per myſterium paſſionis. Siquidem pꝛinceps victoꝝ hoſtis antiquus fraude hominē ſuper ꝓmiſſa ſibi diuinitate ex ligni eſu per quinq; milia. cxcix. ſm Euſeb. annoꝝ tyrānice poſſidebat. Sed dei filius hois captiui miſeratus hominem ſuſcepit: iudicium faciēs inter hoiem ⁊ diabolum iuſtum. Non enim potētia vti voluit ad hoiem liberādū de manibus eius: ſed iuſtitia ⁊ equitate. In carne enim pꝛothoplaſti edita penam immēſam crucis ⁊ moꝛtis voluntarie ferēs a iudeis ⁊ gētibus ſibi diabolo inſtigante illatam. eterno patri pꝛo nobis. Ade debitum rapine exoluit ⁊ veteris piaculi cautionem pio cruoꝛe deterſit. vt vnde moꝛs oꝛiebatur: inde vita reſurgeret. ⁊ qui per lignū vincebat fructus vetiti: per lignum crucis vinceretur per chꝛiſtum dñm nrm. Ecce iuſtitia in hoc iudicio. Iuſtum enim ⁊ equum fuit vt diabolus qui xpm innocētem hoiem occidi fecit ſua inſtigatione: nocētem hoiem quē friuole ſubiugarat amitteret. ⁊ qui per chꝛiſtū hoiem per crucem ſatiſfecerat pꝛo offenſa deo: eidem recōciliaretur ⁊ relegatus in mūdo ad patriam redire valeret. Unde cum chꝛiſto aſcendēti angeli interrogarēt. Quis eſt iſte qui venit de edom tinctis veſtibus de boſra? Reſpōdit chꝛiſtus. Ego qui loquoꝛ iuſtitiam ⁊ diſputo iudiciū ſaluare. Eſa. lxiij. ſm lrām quā ponit Diony. edom interpꝛetatur ſanguinea. boſra interpꝛetatur munita. Ueniebat ergo aſcendēs de mundo ſanguineo. i. peccatis pleno. ⁊ de boſra. id eſt de inferno munito ⁊ firmato in malo. Ueniebat inde tinctis veſtibus. Ueſtes erāt membꝛa coꝛpoꝛis quibus anima ⁊ deitas tegebātur. Tinctura veſtium erat ſignum vulnerū. i. cicatrices in coꝛpoꝛe reſeruate. In ipſa autem paſſione cuius ſigna aſcēdens reſeruauerat. Locutus eſt iuſtitiam ⁊ iudicium ſalutare: vt dictum eſt. Sed o quāta cecitas: quāta peruerſitas: q2 cum diabolus iam per virtutem crucis eiectus ſit tanto labore a dñio hoium qui tam tyrānice tam crudeliter eos poſſidebat. tamē iterum immo ⁊ quotidie pꝛebent ei aditū regrediēdi in eos: ⁊ dominādi eis per diuerſa genera peccatoꝛum. Et hoc eſt qd chꝛiſtus dixit diſcipulis Io. xvj. Arguet mūdum. ſ. ſpūſſanctus per pꝛdicatoꝛes de iudicio: q2 iam pꝛinceps mundi. ſ. diabolus iudicatus eſt. Pꝛiuatus dñio hoiū expulſus ab humano genere virtualiter: ⁊ tñ homies ſe frequēter ⁊ ſpōte ei ſubdūt. Unde leo papa in ſermone. Noli o xpiane in veterem vilitatē degeneri ꝯuerſatione redire: ⁊ diabolice iterum ſeruituti ſubijcere. Memēto q2 pꝛeciū tuum ſanguis chꝛiſti eſt: qui in veritate iudicabit. i. ſeueritate iuſtitie: qui in miſericoꝛdia te redemit. Hec ille. Et ſic vt ait apoſtolus ad Heb. ix. Trāſgrediēs quis legē moyſi duobus vel tribus teſtibus ſine vlla miſeratione lapidatur quanto

Quare nō potētia Chꝛiſtus hoiem liberauit.

magis putam⁹ deteriora mereri ſupplicia qui
filiū dei ꝯculcauerit:ꝛ ſanguinē teſtamētī pol/
lutū dixerit.Et ideo a iudicijs eniʒ tuis timui.

Tertium iudi/ .§.iij.

De occulto dī iudicio circa ad uerſita/ tes ꝛ p/ ſperita/ tes ti/ mendo

cium dei diſpoſitionis timēdum ꝛ mirandum
eſt circa aduerſitates et pſperitates tēporales.
Thob.iij. Oīa iudicia tua dn̄e vera ſunt:ꝛ oēs
vie tue.i.opa.miſericordia ꝛ veritas.dixit hec
Thobias pater de magna pſperitate que vene/
rat ad miſeriam ꝛ aduerſitatē tēporalē.Et notā
dum ſm.b.Greg.in principio quarti libri mo/
rali. q̄ occulta ſunt iudicia dei ꝛ timenda ꝛ ad/
miranda:cum iuſti hoīes aduerſa patiunt̄.ege/
ſtatem:infirmitates:ꝯtumelias:detractiones:
perſecutiones:tormenta:afflictiones varias:ꝛ
ipſam mortē violētam.Ecōtra impij ꝛ peccato/
res diuitias:honores:potētiam:ſanitatē:nobi
litatē generis:abūdātiam filioꝝ:delectationes
ciboꝝ ꝛ venereoꝝ ad libituʒ. Occulta quippe
ſunt iſta dei iudicia nobis:q: non apparet no/
bis iuſtitia dei. Nam cum iuſtitia dictet bona
bonis tribui mala malis. Et cōtrarium videa/
mus in mundo.ſ.malos florere ꝛ exaltari in tē
poralibus:bonos aūt deprimi.Hec ꝯſiderātes
aliqui gentiles negarūt dei pūidētiam ꝛ iuſti/
tiam.Unde Lactā.in.iij.li.de falſa ſapiētia ait.
de Epycuro phō q̄ vidēs Epycurus bonis ad/
uerſa ſemper accidere:pauptatem:labores:exi
lia:charoꝝ amiſſiones:malos ꝯtra bonos eſſe
augeri potētiam.honoribus affici.Uidens in/
nocētiam minus tutam ſcelera impune cōmit/
ti.In bellis meliores vinci ꝛ perire. Maxime
aūt cōmouebat homines in primis religioſos
grauioribus affici malis. His autem qui deuʒ
oīno negligerent aut non pie colerent:vel mi/
nora incōmoda euenire vel nulla.Hec cogitās
cauſam rationēq̄ horum ignorans eſtimauit
nullā eſſe prouidētiam:nullāq̄ iuſtitiam. Hec
ille.Seneca quoq̄ in tragedia hyppoliti poſt/
q̄ cōmendauit multipliciter deū de ordine gu
bernandi corpora celeſtia ꝛ tēpora anni ſubdit
ꝛ dicit.Cur idem qui tāta regis: ſub quo vaſti
pondera mūdi librata ſuos ducūt orbes homi
nuʒ minus adeſſe curas:nō ſollicitus prodeſſe
bonis nocuiſſe malis. Res humanas ordine
nullo fortuna regit: ſpargitq̄ manu munera
ceca.peiora fouens.Uincit ſanctos dira libido
Fraus ſblimi regnat in aula.Tradere turpi fa/
ſces populus gaudet eoſdē colit atq̄ odit. Tri/
ſtis virtus peruerſa tulit premia recti. Caſtos
ſequitur mala pauptas. Uitioq̄ potēs regnat
adulter.Hec ille.Quia ignorabant hi diuinaʒ
prouidentiam:ideo non intelligere poterāt iu
dicia domini iuſta.Et vt ait ſapiētiſſimus Sa/
lomon Eccleſ.ix.Eo q̄ eque vniuerſa eueniunt
iuſto ꝛ impio:bono ꝛ malo:mūdo ꝛ immūdo:
imolant victimas:ſacrificia ꝯtēnenti ꝛc̄.Ideo
corda filiorū hoīum implent̄ malicia ꝛ ꝯtēptu
in vita ſua:ꝛ poſt hec ad inferos deducent̄. Sʒ
viri ſapiētes ꝛ ſerui dei etſi aliqñ in hmōi iudi
cijs dei videant̄ aliquātulum cōmoueri.ſm il/
lud ps. Mei autē pene moti ſunt pedes.ſ.affe/
ctuuʒ.pene effuſi ſunt greſſus mei.i.opa extra
viam virtutū.q: zelaui ſup iniquos pacē pecca
toꝝ vidēs.Et.ſ.In labore hoīum nō ſunt:ꝛ cū
hoībus nō flagellabunt̄.ideo tenuit eos ſuper
bia:ꝛ opti ſunt iniqtate.Et dixi.Ergo ſine cā.ſ.
vtilitate iuſtificaui cor meū:ꝛ laui inter innocē
tes man⁹ meas.ſ.innocēter opatus ſum.Et fui
flagellatus tota die. Sed efficitius ad lumē ve/
ritatis ſe vtēs ſubdit.Si dicebā.narrabo ſic.ſ.
q̄ ſine cauſa.i.vtilitate bene fecerim ꝛ aduerſa
ptulerim malis hoībus pſperātibus.Ecce na/
tionem filioꝝ tuoꝝ reprobaui:cum ſcriptū ſit.
Flagellat deus omneʒ filium quem recipit.ad
Hebre.xij.dicit̄.ꝛ Prouer.iij.inquit Salomō.
Quem diligit deus corripit:ꝛ quaſi pater in fi
lio cōplacet ſibi.Hinc illa ſanctiſſima ꝛ caſtiſſi/
ma Judith ait.ca.viij.Abraam per multas tri
bulationes pbatus:amicus dei effectus eſt.ſic
yſaac.ſic Jacob.ſic Moyſes.ꝛ oēs qui deo pla
cuerūt per multas tribulationes trāſierūt fide/
les.Illi autem qui non ſuſceperunt tētationes
cum timore dn̄i exterminati ſunt.Et in.c.ix.ad
dn̄m ipſa in oratione loquēs ait.Hoc factuʒ eſt
quod voluiſti. Omnes vie tue pparate ſunt:ꝛ
tua iudicia.i.diſpoſitiones in prouidentia tua
poſuiſti.Hec ipſa.Que pūidētia cum ſit ſapiē/
tiſſima oīa iuſte iudicat ꝛ diſponit.Uñ ꝛ Sap.
xij.dicit̄. Neq̄ eniʒ eſt alius deus q̄ tu:cui eſt
cura de oībus vt oſtēdas qm̄ non iniuſte iudi/
cas. In predictis iudicijs aūt ex hoc diligēter
ꝯſiderāti pōt intueri iuſtitia ſimul cum miſeri/
cordia.q: cum iuſtitia exigat vt nulluʒ malum
trāſeat impunitū:ꝛ nullū bonū irremuneratuʒ
ꝛ ſepties in die cadat iuſtus:vt ſcribitur puer.
xxiiij. Per flagella iuſtus purgat̄ a vitijs ſuis
ꝛ humiliat̄:aut meritum augetur.vt in futuro
vbi grauius affligit̄ pro peccatis liber exiſtat
vel ei maior glīa preparet̄.Ecce miſericordia.Et
ſi reprobus aliqd boni in ſeculo agit qō nec re
muneratiōe careat:cum nō ſit dignum bonū il
lud eterno p̄mio.ſaltem tpali pſperitate remu/
nerationeʒ accipiat:vel nō ita graue in futuro
crucietur.Ecce miſericordia.Ita notat Chryſ.
de pe.diſt.iij.quid ergo.Ceterum dicit beatus
Grego.in.iiij.moral. q̄ occultiora ſunt adhuc
iudicia dei ꝛ magis timēda:cuʒ ſancti viri ha/
bent hic pſperitatē honoꝝ:dignitatuʒ:diuitia
rum:ſanitatuʒ:ꝛ huiuſmodi.ꝛ mali habēt ad/
uerſitates:paupertatē:infirmitates: ꝛ alia hu/

iuſmodi. quia dubitari poteſt vtrum ſanctis vi/
ris detur talis proſperitas ad maiorez ſui ⁊ ſa/
lutis promotiōem: vel ad remuneratiōez bo/
noꝛum operum que faciunt. Et de malis ſuſti/
nentibus aduerſa dubium eſt vtrum illis deus
aduerſa intulerit vt reſipiſcant a ſuis iniquita
tibus: an ſibi illa aduerſa eueniāt ad initium
damnatiōis eterne ⁊ quaſi arrā. iuxta illud De
ut. xxxij. Ignis ſuccenſus eſt in furoꝛe meo (ait
dominus) ⁊ ardebit vſqꝫ ad inferni nouiſſima.
ſ. vindicta ſeu punitio hic incipiet: ⁊ in īferno
terminum nō accipiet. ⁊ accidit Herodi: Antio
cho: ⁊ alijs. Et ideo cōcludit beat⁹ Greg. ꝙ ſan
cti viri ſuſpectam habēt ſui proſperitatem: ti/
mētes ne deus velit eos hic remunerare. Et iō
quilibet dicat. A iudicijs enim tuis timui. Sꝫ
vt ait Thobias filio ſuo. Multa bona habe/
bimus ſi timuerimus deum ⁊ receſſerimus a
malo ⁊ fecerimus bene. Tob. iiij.

Quartum iu/ .§. iiij.

Q2 ne/ mo ſcit ſuaz ſal uationē vel dam nationē

dicium dei. ſ. electionis ⁊ repꝛobationis homi
num ſuper omnia timenda eſt. nullus enim ſci
re pōt quātūcūqꝫ ſit bonus vl' malus de ſui ſal
uatione vel damnatiōe: niſi ei eſſet a deo reue/
latum. quod rariſſimuz eſt. Et ideo vt ait apl'us
ad Rom. de hmōi materia loquens. c. xj. Noli
altum ſapere ſed time. Hmōi iudicia admirās
ipſe apl's ⁊ timens ait eodem. c. O altitudō ſa/
pientie ⁊ ſcientie dei q̄ꝫ incōpꝛehenſibilia ſunt
iudicia eius. Si quidem ſm beatum Tho. ſup
epiſtolas Pauli. Sicut in edificio materiali ne
ceſſarium eſt ad perfectionez ipſius aliquos ex
lapidibus quibus cōſtruit poni inferius in fun
damento ſub terra aliquos ſupꝛa terram in pa
rietibus. Sed ꝙ tales lapides eiuſdem aptitu/
dinis ponantur infra: ⁊ tales ſupꝛa non eſt ne/
ceſſarium: ſed ſimpliciter hoc eſt ex voluntate
edificantis. Ita ad perfectiōem vniuerſi ⁊ pul/
chꝛitudinem neceſſe eſt aliquos eſſe infra in in
ferno dānatos. in quibus punitio clareat iuſti/
tia dei: aliquos ſupꝛa in celo glificatos: ex quo
ruꝫ glorificatione reluceat miſicoꝛdia dei. Sꝫ
ꝙ iſte talis dānetur ille alius ſaluetur. hoc ſim/
pliciter dependet ex beneplacito dei: q̄ꝫtum. ſ.
ad predeſtinatiōem vel pꝛeſcientiā. que merita
⁊ demerita pꝛecedunt ſicut dicit apl's de Jacob
⁊ Eſau: cum nonduꝫ eſſent nati nec aliquid bo
ni vel mali egiſſent dictum eſt. ſ. a deo per pꝛo/
phām Malachiam. Jacob dilexi: Eſau autem
odio habui. Nullum tamē deus dānat niſi cul
pa ſua precedente pꝛopꝛia volūtate: nec aliquē
ſaluat niſi gr̄a pꝛincipaliter operante ⁊ operi/
bus bōis. Unde btūs Aug. Nec de iudicio dei
q̄rimur quo meritos deſerit ⁊ miſicoꝛdie ei⁹
gratias agimus q̄ liberat nō meritos liberari.

xxiij. q. iiij. Nabuchodonoſoꝛ. Et de tyris ⁊ ſy
donijs de q̄bus dicit dn̄s in euāgelio ꝙ ſi fuiſ/
ſent facte virtutes in eis que facte ſunt in beth/
ſaida ⁊ capharnaū ciuitatibus ſcꝫ iudeoꝝ peni
tuiſſent. Dicit bea. Aug. Nos et ſi rōne facti ꝓ/
funditatē iudicij eius penetrare nō poſſumus:
maniſeſtiſſime tn̄ ſcimus ⁊ veꝝ eſſe quod dixit
⁊ iuſtum eē quod fecit. qō. e. §. de tyrijs. Circa
hmōi igitur iudicia timendū eſt ⁊ admirāduꝫ
non aūt curioſe inquirendū vel de iniuſtitia ar
guendū. Unde bea. Auguſti. ſuper Joan. Ma
gna gr̄e cōmendatio. Nemo venit ſcꝫ ad xp̄m
niſi tractus ſcꝫ a gratia. Quē aūt trahat: ⁊ quē
non trahat. Cur illuꝫ trahat illū non trahat no
li iudicare ſi non vis errare. Semel accipe ⁊ in
tellige. Nondum traheris: oꝛa vt traharis.
Quod etiā aliq certo tp̄e videatur magnis
virtutibus eminere apud hoīes: poſtmodum
in aliquo vitio alijs coīter detegunt: vt qui li/
beralitati inſeruiebant: iniuſtitias exercent. Et
qui miſericoꝛs fuerat: iuxta vite ſue terminuꝫ
rapacitatis ⁊ crudelitatis ſtimulis inardeſcat.
Et plerunqꝫ vt ait bea. Grego. ſuper Ezech. ſup
bia latet caſtitas innoteſcit. Et ideo oſtenſa diu
caſtitas circa finē vite ꝑditur: quia cooperta ſu
perbia vſqꝫ ad finē vite incoꝛrecta retinet. Ali/
us patientie ſtudet: ſed inuidere alijs ⁊ malitiā
in coꝛde retinere non cauet. ſitqꝫ manifeſte im
patiens: q: diu latuit dolēs. Quod ait bea. Gre
go. Ualde iuſto iudicio dei agitur vt perdat et
ante homines: vnde hominibus placuit. qui ħ
vnde deo diſplicuit coꝛrigere nūq̄ꝫ curauit. iō
aliqui qui non perſeuerant viam ſanctitatis ar
ripiunt. qui idcirco virtutibus iter nō peruētu
ri inchoant vt eis q̄dem peruenturi ſunt viam
qua gradiuntur oſtendat. Quoꝛum caſus vtili
tate nō modica electoꝛum pꝛouectib⁹ ſeruit q:
illoꝛum lapſum dum conſpiciunt de ſuo ſtatu
contremiſcunt. hec omnia beatus Greg. de pe/
ni. diſtin. ij. multi ps. lxv. Terribilis in conſili/
is deus ſuper filios hominum.

Quintum iudi/ .§. v.

cium ſeu diſpoſitio dei eſt circa ſtatuum hoīuꝫ
diuerſificationē: qđ admirandum eſt Sap. xij.
Tu domine dominatoꝛ virtutis cū tranquilli/
tate iudicas: ⁊ cum magna reuerētia diſponis
nos. Sicut diuina ꝓuidentia regna conſtituit
humana vt ait bea. Augu. de ciui. dei. ita ⁊ offi
cia ⁊ exercitia hominum a deo diſponūtur va
ria ad pulchꝛitudinem vniuerſi: diſponitqꝫ ſa/
pientia dei oīa ſuauiter. vt dicitur Sap. viij. dū
videlicet ſicut naturalibus cauſis dat virtuteꝫ
ſine violentia pꝛoducēdi ſuos effectus ita ⁊ ho
minibus voluntarie agentibus dat aptitudi/
nes inclinationes naturales diuerſis ad diuer
ſa exercitia

De di/ ſpoſiti/ one dei circa of ficia ⁊ exerci/ tia ho/ minuꝫ

ſa exercitia quibuſdaꝫ ad artes nobiles ⁊ exer/
citia notabilia. vt ad regenduꝫ: alios ad docen
dum. Alijs inſpirat ſtatuꝫ religionis. Alijs cle
ricatus. Alijs matrimonij in ſtatu laicali. Et ex
laicis ipſis quidam inclinantur ⁊ ſe applicant
ad militiam. quidam ad negociatiões. Alij ad
artificium lane vel lini vel ſerici. Alij ad artem
fabꝛilem architectoꝛiam vel aurificinam. Alij
ad agriculturam naualem vel ſeruilem. Et cuꝫ
ratio ſemper depꝛecet ad optima ſcḋm philoſo//
phum. ⁊ omnes homines natura ſcire deſide/
rant ⁊ periculoſa ⁊ multum laboꝛioſa ſenſuali
tas hoꝛreat. inde eſt ꝙ non omnes eligunt no/
biliora exercitia ⁊ minus periculoſa ⁊ non tm̄
laboꝛioſa. ſed diuerſi diuerſa ſeruitia: niſi quia
de iudicio occulto vt non deficiat natura in ne/
ceſſarijs fit. Aliqui habeant aptitudinem ⁊ in/
clinationem ⁊ ab alijs applicentur ad arteꝫ do
cendi. Alij aſſumantur ad regimina. Alij ſe ap
plicant ad militiam: agriculturam: vel alias ar
tes viliſſimas: ⁊ cū incidant in multa pericula.
vt patet in militia ⁊ nauali exercitio neſciunt
eas deſerere: ſed vſqꝫ ad morteꝫ delectabiliter
eas exercent ſic diſponente diuina pꝛouidētia.
Magna ſunt iudicia tua domine dicitur Sa
pien. xvj. ⁊ inenarrabilia verba tua. Quis poſ/
ſet rationem aſſignare iudicij diuine diſpoſi/
tionis: quare mutat regimina de gente in gen
tem. Quare pꝛima monarchia fuit in Aſſyrijs.
poſtea in Medis ⁊ Perſis ſub Cyro ⁊ Dario.
Deinde in grecis ſub Alexādro. Demū in Ro/
manis ſub ceſare Julio. Et ſic de ciuitatibꝰ ali/
quando dominantibus. aliquādo alijs ſeruiē/
tibus. quid in huiuſmodi qꝛ iudicia dei abyſ/
ſus multa? Permaxime autē quis habet time/
re in dignitate conſtitutus. ⁊ pꝛecipue eccleſia
ſtica: cui incūbat cura animarū. Unde be. Gre/
go. dicit qſquis ſacerdotum non ad elationis
pompaꝫ ſed ad vtilitatē adipiſci deſiderat: pꝛi/
us vires ſuas cum eo qui ſubiturus eſt onere
metiatur: vt ſi impar eſt abſtineat. ⁊ ad id cum
metu etiam cui ſe ſufficere eſtimat accedat. j. q.
j. non eſt putanda in fine. Et bea. Augu. Hono
re pꝛelatus ſit vobis. timoꝛe coꝛam deo pſtra/
tus ſit pedibus veſtris: cōſiderare eni debet qꝛ
ſaul etſi recuſans ex humilitate regimē: domi,
ni voluntate factus eſt rectoꝛ populi tūc melioꝛ
omnibus poſtea in regimē deterioꝛ omnibus
factus repꝛobatus eſt. j. Regum vlti. Sic ⁊ qui
libet in ſtatu ſuo timere debet ⁊ non ſecuruꝫ ſe
credere: ne in defectus plurimos incidat in ar/
te ſua etiam ignoꝛans. Et ne vt dicit beatꝰ Au/
guſtinus in lib. confeſ. qui debuit ⁊ potuit fieri
ex deterioꝛi melioꝛ. fiat ex melioꝛi deterioꝛ. Un
de Tobi. filium ſuum ab infantia docuit time/
re deū ⁊ abſtinere a peccato.

¶ Sextum iudi/ .§. vi.
cium diuine diſpoſitionis eſt in toleratiōe ma
loꝛum. De huiuſmodi iudicijs poteſt intelligi
illud ps. Judicia tua iocūda. Tolerat eniꝫ deꝰ
peccatoꝛes: ne ſubito eos puniat de malis. ⁊ de
mundo eripiet multis de cauſis. que iocundi//
tatem ⁊ leticiam menti bonoꝛuꝫ pꝛeſtāt. Mul
ti tamen ex hoc perturbantur querulantes con
tra deum. quaſi ſibi deus nō curet: ⁊ ex hoc au/
daciam ſumunt ad mala facienda. Unde dicit
Eccs. viij. Etenim qꝛ non pꝛofert cito cōtra ma
los ſnīa: abſqꝫ vllo timoꝛe filij hominū perpe/
trant mala. Attamen ex eo ꝙ peccatoꝛ centies
facit malum. ⁊ per patientiaꝫ ſuſtentatur. Ego
cognoui ꝙ erit bonū timentibus deū qui verē
tur faciem eius. Hec ille. Cū enim boni recipi/
unt iniurias vel vident mala exempla iniquo/
rum. exemplo dei qui eos tolerat: diſcunt ⁊ ipſi
malos patienter ferre. Unde be. Augu. Tu bo
nus tolera malos. ſicut ⁊ chꝛiſtus tolerauit iu/
dam. Idem bea. Aug. ſuper Joā. Quod voluit
dn̄s noſter Jeſus chꝛiſtus frēs chariſſimi ad//
monere eccleſiam ſuam: qn̄ vnū perditū habe
re voluit inter. xij. niſi vt malos toleremus ne
eccliaꝫ diuidamus? Ecce iter ſctōs iudas ē. Ec
ce fur ē iudas. Et ne ꝯtēdas fur ⁊ ſacrilegus. ⁊
nō qliſcūqꝫ fur. ſed loculoꝛū: ſꝫ dn̄icoꝛū: ſed ſa
croꝛū. cc. xxiij. q. iiij. qd voluit. Hoc ħqꝫ bonū
ſequitur multotiens de diuina expectatiōe ma
loꝛū: qꝛ conuertunt aliq ad deuꝫ. Cum ſaulus
perſequebat eccleſiam dei ⁊ per totā iudeaꝫ in/
ſania ⁊ furijs ferebat. ſanguinē ſanctoꝝ ſine in
termiſſione ſitiens: ſi deus voluiſſet punire. ec/
cleſia paulū tm̄ doctoꝛē: tm̄ pꝛedicatoꝛē non ha
buiſſet qui plus oībus aplīs laboꝛauit. ⁊ plres
conuertit. Un̄ ⁊ parabolice hoc xp̄s innuit cuꝫ
paterfamilias dixit ſeruis. Ne foꝛte cū ꝫyꝫani/
is eradicet ſimul ⁊ triticū: ſinite vtraqꝫ creſce/
re vſqꝫ ad meſſem. Matth. xiij. ꝫiꝫania tūc ſci/
licet tpe illo. erat ſaulus. ſed futurū erat per cō/
uerſionem optimū triticū. vn̄ ſi euulſa fuiſſet.
ideſt moꝛtuus. nō fuiſſet effectꝰ triticū. Sed etſi
mali diu tolerati non conuertant. ſed in malis
pſeuerent: adhuc de eis deus elicit bonū. quia
videlꝫ ſunt ad exercitandū patientiā bonoꝝ ⁊
augendū eis meritū. Si non fuiſſet crudelitas
tyrannoꝝ infideliū perſequentiū xp̄ianos non
eſſet cōſecuta coꝛona martyꝝ. vnde ps. Supꝛa
doꝛſum meum fabꝛicauerūt peccatoꝛes. Et qd
coꝛonas pꝛecioꝝ: percutiendo ⁊ perſequēdo
eos. Un̄ be. Grego. Abel eē renuit. queꝫ Cayn
malicia non exercet. Ferrum quippe nr̄is no
ſtre pertingere non poteſt ad acumē v̄tutis ſeu
v̄itatis ſi nō eraſerit cū lima aliene pꝛauitatis.
vij. q. j. §. Eſt ⁊ aliud. Un̄ ⁊ minimus ex ſeptem

Dei iu/
dicio to
lerātur
mali.

fratribus machabeis viſa crudeli occiſiõe fra/
trũ ait regi antiocho. Fratres mei modico nũc
dolore ſuſtentato ſub teſtamento eterne vite ef
feci ſunt.i.promiſſione.ſ.propter cruciat⁹. Tu
vero iudicio dei iuſtas ſupbie penas exolues.
ij. Machabe.vij. Et ſic a iudicijs tuis timui ca
uendo mihi quid contemnendum talez dei di
ſpenſationem. Eccleſiaſti.ij. Qui timent deum
inquirent que beneplacita ſunt illi.

¶ Septimum iu/ .§.vij.

dicium dei eſt circa diſpoſitionem cõuerſatio/
nis vite ſeruorũ ſuorũ. ps.xvj. Exultauerunt fi
lie iude ꝑpter iudicia tua dñe. Filie iude ſunt
anime iuſte: filie eccleſie que xp̃m confitenſ lau
dando. Judas enim interpretaſ cõfeſſio. Et iſte
exultant conſiderando iudicia dei.i. diſpenſa/
tiones circa bonos. Non eniz deus cõtulit aut
confert omnia dona ſua vni. ſꝫ vt ait apl's.j. Co
rin.xij.ca. Alij datur per ſpm̃ ſermo ſapientie.
Alij ſermo ſcientie. ⁊c̃. vt per hoc ſibiinuicẽ bo
ni ſeruiant. vt ſibi alios preferant in eo qđ ipſi
non habent. ¶ Item q꞉ aliq̃n cum magna ſan
ctitate boni polleant mirabilia facientes. aliq/
bus tamen defectibus detinenſ dei iuſto iudi/
cio. vt inde humiles ſint. ⁊ cum magna operã/
tur a deo recognoſcant: nõ ſuis viribus tribu/
ant experimẽto edocti. q꞉ nec minima vitia cũ
omni conatu ſuo vincere pñt. Jn cuius figurã
legiſ in lib. Judi. ꝙ filij iſrael in terra promiſ/
ſionis cũ magnaꝫ ſtragẽ chananeoꝝ feciſſent.
⁊ multos ⁊ magnos reges viciſſent. tñ non po
tuerunt eijcere iebuſeũ. ſed habitauit cũ eis fact⁹
tributari⁹. Jebuſe⁹ iterp̃taſ ꝯculcatio ⁊ ſignat
paruos defectus q̄ ꝯculcanſ a ſctis q̃ſi ꝑ nihi/
lo habiti. Hi habitant cum ſanctis: q꞉ nec ex to
to pñt vincere: ſed tamẽ ſiunt tributarij ſubdi/
ti rationi: ⁊ ei in aliquo vtiles quaſi tributũ dã
tes. ſicut narrat Grego. in.iij. dialo. de yſaac cy
ro. qui cũ eſſet eximie ſanctitatis ita letus erat
exterius: vt diſſolutus videreſ. Et illi qui cũ iu
da machabeo preliantes pro dño. vnde ⁊ bo/
ni plurimi occiſi ſunt ab īfidelibus idolatris.
⁊ aſſignatur ibi ratio occiſionis eoꝝ. quid ſcilꝫ
acceperunt de donarijs idolorum gentiliũ eis
prohibitis in lege: que reperta ſunt de veſtib⁹
eorum. vnde alij benedixerunt iuſtũ iudicium
dei in hꝫ qui abſcondita fecit manifeſta. ij. Ma/
chabeo. xij. ¶ Item q꞉ ad diuerſitatem corpo/
rum ſequitur diuerſitas morum: ac etiaꝫ occul
to dei iudicio ex electis dei diuerſi ad diuerſa
opera inſtigantur. Et qui in minori ſtatu ſe in/
uenit: aliquando maior in ſanctitate coraꝫ deo
reperitur. ideo non debꝫ quis eſſe facilis ad iu
dicandum de profectu alicuius. vel ſe alteri ꝑ
ponere: q꞉ ſpirituũ ponderator eſt dominus in
quit Salomon. Hiero. cõtra Jouinianũ. Quis
ignoret ſub alta vel altera ſmi aliaꝫ ſtam dei di
ſpoſitione.i. iudicio ſeu diſpoſitione oẽs retro
ſanctos eiuſdem fuiſſe meriti cuius nunc ſunt
chriſtiani. Quomodo Abraã placuit deo in cõ
iugio. ita nunc virgines in caſtitate ſeruiuit il
le legi ⁊ tempori ſuo. ſeruiamus nos legi ⁊ tẽ/
pori noſtro. de pe. diſt. ij. Si enim exemplũ de
Pānucio qui equiparatus eſt in merito ſym/
phoniaco. ⁊ poſtea cuidã mercatori laico. ⁊ po
ſtea cuidam cõiugato. vt habetur in vitaſpr̃m.
Et etiam de heremita. qui adequatus eſt in pre
mio beati Grego. pape. Unde ⁊ ſignanter dicit
princeps apoſtoloꝝ Actuũ.x. Jn veritate com/
peri. q꞉ non eſt acceptor perſonarum deus: ſed
in omni gente quicũqꝫ timet deũ ⁊ operaſ iuſti
tiam acceptus eſt illi. Sicut patuit da illo cor/
nelio centurione gentili queꝫ baptizauit tunc.
Unde ⁊ bea. Bernar. in epiſtola ad fratres de
monte dei. Non putes ſoleꝫ non lucere niſi in
cella tua: luceretqꝫ vtiqꝫ ⁊ alibi. ¶ Item ⁊ ſancti
homines aliq̃n aliqua faciunt extra leges com
munes dei vel hominũ: ex occulto dei iudicio
⁊ inſpiratione ſpũſancti. Sicut in veteri teſta/
mento Sanſon ſeipſuꝫ occidit. Oſee prophe/
ta ad vxorẽ fornicariam acceſſit heſter in viruꝫ
aiſuerũ gentilem accepit. Jn nouo teſtõ Alexi⁹
vxorem deſponſatam de preſenti abſqꝫ religio
nis ingreſſu dimiſit. Quidam ex patribus ad
meretricem Thaidã intrauit vt eã cõuerteret:
qđ ⁊ ſecutum eſt. Horũ opera ſunt venerãda:
ſed non imitanda. vt dicit Gratianus. nõ cõte/
nenda ſed pie interpretanda. ¶ Item occulto
dei iudicio agiſ vt ſancti viri ſine precedẽti ex/
ercito ⁊ conatu orationis: lectionis: vl' medita
tionis. eleuenſ ad diuina guſtanda ⁊ intuẽda:
⁊ in magnũ feruorem accendanſ. Aliquãdovo
eſti conentur ⁊ laborent vigilijs orationibus ⁊
abſtinentijs ad diuina ꝯtemplanda ⁊ affectum
celeſtiũ hauriẽdũ tedio afficiantur. nec aliquid
interioris deuotionis attingãt: ſed aridi et va
cui inueniantur. Quod quideꝫ accidere poteſt
multiplici ex cauſa. vt dicit venerabilis Caſſia
nus in col'. patrum. videlicet vel propter negli
gentiam precedentem dando ſe loquacitati et
alijs inutilibus occupationibus: vl' vt a deo re
cognoſcat donum cuꝫ viſitaſ conſolatione et⁹
⁊ humilis exiſtat expertus: q꞉ ad libitum ha/
bere illud non poteſt. vel ne hic affectu requie/
ſcat vt Petrus in transfiguratione: ſed aliã pa
triam querat. vbi non eſt iſta interpolatio: ſed
continua dei fruitio. vel etiam vt diligentius
huiuſmodi viſitationes dei conſeruet: cauẽdo
a cõtrarijs. Dicatur ergo cũ propheta. Omnia
que feciſti nobis dñe in vero iudicio feciſti. Et
ideo vt ait Tobias. xiij. Jn timore ⁊ tremore

confitemini illi: ⁊ exaltate illuʒ in operibus ve
ſtris. ⁊ cum pſalmiſta dicito. Cognoui domi/
ne quia equitas iudicia tua.

¶ De timore filiali in quo cōſiſtat ⁊ in quo diſ
ferat ab initiali. Capitulum. xiiij.

SExtus timor dicit
filialis ſiue caſtus. de quo apſus ad
Roma. viij. Non accepiſtis ſpiritū
ſeruitutis in timore. ſed ſpm̄ ado//
ptionis. i. filiationis in amore. in quo clama//
mus abba pater. Et in ps. xviij. Timor domini
ſanctus (alia littera habet caſtus) permanet in
ſeculum ſeculi. non ſolum in ſeculo iſto habet
iſte timor: ſed etiam in vita beata que dicit ſe/
culum ſeculi. Sicut enim alia dona ſpiritusſan
cti ſunt in beatis. ita ⁊ donum timoris: ſed ad
De diſ/ferentia timoris filial' ab initiali — alium vſuʒ q̄ʒ in preſenti. ¶ Differt timor filia
lis ab initiali. de quo ſupra ſicut perfectum ⁊
imperfectū. ⁊ cōparando timorem quem habʒ
bonus filius erga patrem cū eſt adoleſcens ad
quem habet cū eſt perfectus vir. Nam cum eſt
adoleſcens timet patrem ex quadā naturali be
niuolentia ⁊ reuerentia: ⁊ faciens eius volun/
tatem ⁊ mandata obſeruās principalr̄. timet ta
men ⁊ verbera ⁊ duras increpatiōes. ex quo ēt
magis ſollicitat ad bonum. ſed cū factus eſt vir
⁊ bonus: ſolum timet ex reuerentia ⁊ naturali
affectu: faciens que ſibi ſunt bene placita. ⁊ q̄ſi
nil timens flagella eius vel priuationē heredi
tatis: q: tm̄ confidit de affectu patris ad euʒ ex
bonis moribus eius ⁊ obedientia q̄ nō intrat
in mentē eius. q̄ velit priuare eum hereditate
vel ipſum verberare. Et ſi faceret ex affectu ad
Dicit ⁊ timor caſtus ⁊ quare. — eum: paratus eſt patienter ferre. ¶ Dicit etiaʒ
caſtus timor iſte ſm̄ beatum Aug. q: aſſimilat
timori caſtiſſime vxoris que cauet ab omni of
fenſa erga ſponſum timens nō punitionē ei⁹:
ſed minorationeʒ dilectionis. Uñ Gilbertus.
Timore ſeruili ⁊ filiali timetur ſponſus. Timo
re ſeruili a ſponſa adultera ne veniat vindica/
turus. Filiali te tardet in veniendo ⁊ cū vene/
rit ne diſcedat. Exemplum huius ponitur in li
bro de ſeptem donis. Quedā mulier valde ſpi
ritualis cui diu caruiſſet ſenſibili ſponſi viſita/
tione: afflicta ⁊ languēs timore ⁊ deſiderio. di
xit fidei tanq̄ʒ pediſſeque ſue vt iret ad ſponſuʒ
⁊ eum adiurando per articulos ſuos quaſi per
carmina: vt vrgendo feruidis orationibus et
profundis ſuſpirijs venire compelleret. Spei
vt venientem cum gaudio ſuſciperet: ⁊ ad in/
fluendas multimodas eius delitias cordi ari/
do pijs deſiderijs ⁊ gemitibus eū artaret. Cha
ritati vt ſuſceptum caperet ⁊ captum vinculis
dilectionis ligaret ⁊ aſtringeret ⁊ aſtrictum te
neret. quod ⁊ factum eſt. Unde ineſtimabilem
⁊ durabilem ſentit conſolationeʒ. Habet hunc
timorem qui pro aliquo incōmodo ſibi timet
iminere priuationis rerum vel exilij. vel etiaʒ
mortis non dimittit quin faciat quod credit eē
voluntatis dei. vt fecit Tobias. qui non obſtan
te prohibitione regis ⁊ cōminatione mortis
nō dimittebat occiſorū ſepulturā. Tobi. j. Hūc
timorem habet qui zelo dei accenſus: offenſaʒ
dei non ſuſtinet tranſire impunitam. vt Matha
thias qui occidit publice idolatrantem et hoc
mandantem. Hunc timorem habuit Joannes
baptiſta. cum antra deſerti teneris ſub annis ci
uium turmas fugiens petiuit: ne leui ſaltē ma
culare vitam famine poſſet. ¶ Legitur in hi/ Nota.
ſtoria tripartita q̄ mos erat romanorum q̄ in
magnis feſtiuitatibus imperatores facerēt an/
te ſe deferre pro honore imp̄iali: auruʒ ⁊ thus.
⁊ dabantur apponentibus munera. Julianus
auteʒ apoſtata imperator et inimicus chriſtia/
norum. volens chriſtianos quoſdam fieri ido/
latras occltat; idolis ibi chriſtianis thus igni
iuſſit apponere. Jlli autē non aduertentes ido/
la thus igni appoſuerunt pro honore imperia/
li. ⁊ ſtatim aurum datum acceperunt. Cum au/
tem in conuiuijs chriſtuʒ benedicerent ⁊ inuo
carent: dixerunt idolatre. Quomodo eum in/
uocatis nunc quem paulo ante negaſtis. Tūc
aduertentes deceptionem eis factam de idolo
occultato: aurum receptum abiecerūt: ⁊ impe/
ratori clamauerunt: dexteras eoruʒ debere am
putari: q: thus in ignē poſuerant ⁊ aurum ac/
ceperant. lʒ idola neſcirent. nec in eoꝝ honore
hoc feciſſent: ſed ignorāter cuʒ eſſent veri xp̄ia
ni. Hi vt boni ⁊ legitimi filij celeſtis patris po/
tius volebant decapitari q̄ʒ in modico deuʒ of
fendere patrem vel ei deſplicere. Et miſericor/
dia eius a progenie in progenies timentibus
eum tali timore. Luce primo.

¶ Quia igitur vter/ .§.i.

q̄ʒ timor ſcilicet initialis ⁊ filialis dñi eſt ⁊ gra
tie dei coniunctus. vñ meritorius ⁊ deo grat⁹.
⁊ difficulter pōt alter ab altero diſcerni: ideo
de vtroq̄ʒ ſimul agendo quoad fructū ⁊ vtilita
tem eoruʒ. ¶ Sciendū eſt q̄ inter cetera ſeptē Septeʒ bona timor filial' operatur.
genera bonorū opat in aīa timor iſte initialis
⁊ filialis. Primus eſt q: a peccato reuocat: re/
trahendo hominem ne ipſum cōmittat. Unde
dicitur Prouerb. xiiij. Timor dñi eſt fons vite
vt declinet quis a ruina mortis. Et eiuſdē. viij.
ca. Timor dñi odit malū. i. peccatū. Talis eniʒ
timor initialis vel filialis eſt cum amore dile/
ctionis. Et quanto quis plus diligit deum: tā/
to plus timet offendere euʒ: ⁊ fugit ⁊ cauet ab
his que nouit deo diſplicere. Et malum pecca
torum ſoluʒ eſt illud q̄d deus odit diſplicet ei:

quia eſt priuatio boni ⁊ cõtrariũ lumini verita
tis ⁊ rationis. Ideo qui timet deum odit malũ
pcti. ⁊ declinet ab eo vitando occaſiões ne inci
dant in illud. Qḋ ſi ex fragilitate ceciderit: niſi
a timore ceperit nõ poterit egredi de ſouea ei⁹
Unde dicit Eccl. j. Timor domini expellit pec/
catum. Et qui ſine timore nõ eſt iuſtificabitur.
Et Eccl. ij. Qui timẽt dominuz preparabũt cor
da ſua: ⁊ in conſpectu domini ſanctificabũt ani
mas ſuas: ſicut publicanus pre timore cõfeſſio
nis ſtans a longe nec oculos ad celũ audiens
leuare: confitens ſe peccatorẽ receſſit iuſtifica/
tus. Sicut ecõtra phariſeus ſuperbus ⁊ ſine ti/
more reuerentie orans a tẽplo abijt reprobat⁹.
Luce. xviij. Unde cum domin⁹ dedit legem de
calogi in mõte ſynai: vidẽte populo voces ⁊ lã
pades ⁊ ſonitum buccine montẽq; fumigantẽ
exterriti ⁊ pauore concuſſi ſteterunt procul di/
centes moyſi. Loquere tu nobis ⁊ audiemus.
¶ Nõ loquatur nobis dominus ne forte moria/
mur. Et ait Moyſes. Nolite timere. ſcz timore
carnali. vt enim pbaret vos dominus venit: ⁊
vt terror eius eſſet in vobis. ⁊ nõ peccaretis. ſ. a
timore retenti ad hoc. ¶ Scḋo timor domini
illuminat mentẽ circa agenda. Eccl. xx. Qui ti
metis deuz diligite illum ⁊ illuminabunt cor/
da veſtra. Uñ in vitaſpatrũ abbas iacob dixit.
Sicut lucerna obſcurũ cubiculum illuminat:
ita timor domini ſi venerit in corde hois illud
illuminat. docens oẽs virtutes ⁊ mandata dei.
In cuius figura habetur Luce. ij. q ſymeon q
erat iuſtus ⁊ timorat⁹: meruit illuminari ad co
gnoſcendum verbũ incarnatum dicens. Uide
runt oculi mei ſalutare tuum. Et abrae obediẽ/
ti ad immolandũ filium ob timorem dñi filialẽ
dictum fuit. Nũc cognoui q timeas dominuz
Gen. xxij. ¶ Tertio timor dñi ſolertiam preſtat
ad operandũ. Eccs. vij. Qui deũ timet nihil ne
gligit. ſ. inueſtigare eorum que ſcire debet ſed
ſollicitat querere audire legere. quĩ oportet eũ
ſcire: attendens dictũ illud: ignorãs ignorabi/
tur. Nihil etiã negligit operari eoruz que ſunt
neceſſaria ad ſalutem ſm illud. Qui timet deũ
faciet bõa: nõ vnũ. ſed omnia que illi mãdat de
us. be. Greg. Deũ timere eſt nulla eius mãdata
preterire. Nil etiam negligit eoruz que facere
poteſt ad dei honorẽ ⁊ ſalutem proximi. Cum
enim talis timor conuertatur cũ amore. Sicut
amor dei nũq; eſt ocioſus. Operatur eni ma/
gna ſi eſt. Si opari renuit amor non eſt: inquit
be. Greg. ſ omel. ita ⁊ timor filialis. Et ſicut ignis
nunq; dicit ſufficit. ita perfecte timens deum.
vt dicit Eccl. Cum cõſumauerit homo. ſ. perfe/
cte conuerſat⁹. tunc incipiet. ſ. ſm deſiderium
ſuum. ⁊ cũ quieuerit in contẽplatione: tũc opa/
bitur. Quarto roborat cõtra hoſtes ⁊ ſuperat.

Prouerb. xiiij. In timore domini fiducia forti
tudinis. ⁊ in ps. xxiiij. Firmamentum eſt do/
minus timentibus euz beatus Gregorius. Ti
mor domini in via dei operatur fortitudinem
In via ſeculi operatur debilitatez. Ancora mẽ
tis que ſcilicet eam firmat in fluctibus maris
ideſt aduerſitatibus: eſt pondus timoris. Et ſi/
cut timor naturalis conſumit carnes materia/
liter. ita timor dñi carnales concupiſcẽtias: ne
quis vincatur ab eis ps. Cõfige timore tuo car
nes meas. Interrogatus abbas Macharius
cur ita eſſet ſiccus ⁊ macer: cum comedebat. ſi
cut cum ieiunabat. Reſpondit. Sicut lignum
cum quo carbones verſantur ⁊ reuerſantur ſp
ↄſumitur ab igne omnem viriditatem dimit/
tens ⁊ humiditatem ita ſi homo tenuerit men
tem ſuam in timore domini: ipſe timor carnis
⁊ oſſa ↄſumit oſſa duritie mentis. In huius fi/
gura legitur. ij. Paral. xx. q cum Ioſaphat rex
iuda admonuiſſet populum ſuum ad timorez
domini dicens. Sit timor domini ſuper vos: ⁊
cum diligentia cuncta facite. Uenientibus cõ/
tra eum in prelijs filijs amon ⁊ moab ⁊ habi/
tatoribus montis ſeyr: ⁊ de ſyria ⁊ alia multitu
dine q̃ſi innumerabili victoriaz habuit de ini
micis mutuo ſeinuicem occidentib⁹. ¶ Quin
to timor domini a penis liberat preſentib⁹ et
futuris ps. Quomodo miſeretur pater filiorũ
miſertus eſt dominus timentibus ſe. qm ipſe
cognouit figmentum noſtrum Prouerb. x. Ti
mor domini apponit dies. ⁊ anni impiorũ bre
uiabuntur. Achab rex iſrael: cum audita com/
minatione ſibi facta per helyam de extermina
tione ſua propter mala eius: timens humilia/
uit ſe indutus cilicio. dixit dominus. Non in
ducam malum hoc in diebus eius. iij. Reg.
xxj. Niniuite audita predicatiõe Ione de ſub
uerſione ſua quia timuerunt dominum (vt ha
betur Ione. iij.) liberati ſunt a futura euerſiõe
Iob. Qui erat timẽs deũ ⁊ recedẽs a malo (Iob
pmo) poſt amiſſionẽ ſubſtãtie familie ⁊ ſanita
tis. que patiẽtiſſime ſuſtinuit in timore dñi: di
cens quaſi tumẽtes fluctus timui dñm reſtitu
tus eſt in oibus ⁊ amplificat⁹. ¶ Narrat bea/
tus Greg. in. iij. Dialo. de quodã ſancto viro q
in morte mirabiliter timuit: mortu⁹ aũt appa
ruit in ſtola cãdida cuidã ⁊ glorioſus. Et cũ il/
le quereret cãm quare ille tm timuerat in mor
te. Reſpõdit q pauor ille ipſum purgauerat.
Iuxta illud Iob. xlj. Territi purgabunt. Uñ ⁊
b. Greg. ibi dicit. q ſancti aliqñ multũ timent
in morte: vt ipſe pauor purget qḋ in eis purgã
dũ eſt. ¶ Sexto timor dñi letificat: delectat: et
ↄſeruat Eccl. j. Timor dñi dabit delectationez
cordi ad leticiã ⁊ gaudiũ ps. Quã magna mul
titudo dulcedinis tue dñe quam abſcondiſti

timentibus te. De ſaluatore noſtro legit. Poſt quã cepit pauere ⁊ meſtus eſſe: apparuit ei angelus confortans eũz. Luce.xxij. Ad inuenduz poſt timorem dñi ſequi conſolationem: ⁊ merito quia gratia dei que maxime animã letificat ⁊ confortat promoueri facit ⁊ conſeruat. Dicit enim Bernar. ſuper Cañ. In veritate comperi nihil eſſe ita efficax ad promerendam: retinendam. ⁊ recuperandam gratiam dei: ꝙ̃ ſi omni tpe coram deo inueniaris: non alta ſapere ſed timere. Et beatus Hierony. in epiſtola dic. Timor eſt cuſtos virtutum: ſecuritas ad lapſum. Eſaie. Super quem requieſcet ſpiritus meus ait dominus: niſi ſuper humilem ⁊ quietum ⁊ trementem ſermones meos. ¶ Septimo ⁊ vltimo. Timor domini beatitudinem ſupernam impetrat ⁊ procurat. Eccĩ. xxxiiij. Timenti deuz beata erit anima eius. Pſ. Dediſti hereditatem timentibus nomen tuum. Et quid eſt hereditas patris celeſtis: niſi beatitudo que complectitur omnia bona patris eterni que reſeruatur filijs ſuis ſeruantibus mandata eius. Priuatur filius patris hereditate propter ingratitudinẽ ⁊ offenſam erga eum. Latroni ex parte dextra cum chriſto crucifixo deum timenti ⁊ ſocium arguenti ꝙ non timeret deum: impatienter ferens penam crucis: dixit chriſtus. Hodie mecum eris in paradiſo. Luc. xxiij. Abbas arſenius cum ſpiritum eſſet traditurus: multuz timebat. ⁊ cuz aſtantes patres dicerent. Et tu times mortem. ille ait. In veritate timeo: ⁊ ſemper timui factus monachus. Et hoc dicto in pace geuit: ad gloriam eternam pergens.

¶ De timore reuerentiali: ⁊ ꝙ deus propter ſeptem eſt timendus. Capitulũz. xiiij.

SEptimus timor eſt reuerentialis: qualis eſt timor quez habent coniunctiſſimi ⁊ amiciſſimi ad dominum ſuum. de quo Hiere. ait. Quis nõ timebit te o rex gentium? Perfectiſſime hic timor habetur in vita beata. q: ibi perfectiſſime cognoſcitur magnitudo ⁊ perfectio dei. Pſ. Timor domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi. i. in alia vita que ſequitur ad iſtam videlicet in gloria. Unde Joã. in Apoc. Audiuit angelos in ciuitate ſuperna dicẽtes. Laudem dicite deo noſtro omnes ſancti eius qui timetis deum puſilli ⁊ magni. ¶ Procedit autem iſte timor reuerentie ⁊ admiratiõis ex ſeptẽ que excellentiſſime reperiunt in deo.

¶ Primo pp eius eẽntie ſummã maieſtatez.
¶ Propter eius potentie immenſitatẽ.
¶ Propter eius ſapiẽtie infinitatem.
¶ Propter eius immenſam bonitatem.
¶ Propter eius miſericordiã ⁊ pietatem.
¶ Propter eius iuſtitiam ⁊ equitatem.
¶ Propter eius prouidentiã ⁊ eternitatem.

¶ Quantum ad pri- .§. i.
mum eſt deus timendus ⁊ reuerendus ꝑpter eſſentie immenſitatem in preſenti vita non poſſumus ſcire de eo quid eſt ſed tñ q: eſt. vt dicit Joã. dama. Et iõ non timemus nec reueremur deum vt decet. Sed in patria ſciunt ſcti de deo quid eſt: clare intuentes eſſentiã eius. j. Jo. iij. Cum apparuerit nobis ſimiles ei erimus. Videbimus eniz eũ ſicuti eſt. Unde canit eccleſia de ipſo deo. Maieſtatem tuaz laudant angeli: adorant dñationes: tremunt ptãtes. celi celorũ qz virtutes ac beata ſeraphin. qui nõ ceſſant clamare vna voce dicẽtes. Sanctus Sãctus Sanctus dñs deus ſabaoth. Hoc refert Eſa. audiſſe ſcilz ſeraphin clamantia. Sanctus ⁊c. añ thronum diuine maieſtatis. Eſa. vj. Et quid eſt iſte clamor? quedam admiratio cum reuerẽtia circa myſterium ſcilz trinitatis. Et vt ait Bernar. Trinitatẽ perſonarum in vnitate eſſentie querere. ſ. curioſe ⁊ per rationes temeritas eſt ſcilz in vita preſenti. Credere: pietas eſt. Noſſe vita eterna eſt. Equidez cũ dñs mittere vellet Moyſen ad filios iſrael ad ſignificandum eis ex parte ſua ꝙ volebat liberare eos de ſeruitute egyptiaca. dixit moyſen domino. Si interrogauerint me filij iſrael quis eſt qui mittit te ⁊ qđ eſt nomen eius. quid dicaz? Rñdit dominus. Ego ſum qui ſum. hec dices filijs iſrael. Qui eſt miſit me. hoc eſt nomen propriiſſimũ dei: qđ nulli alij conuenit. Nam cũ omnis creatura mutet ſaltem cogitatione ⁊ affectione etiaz angelica: q: modo vnum modo aliud cogitat. ⁊ dum cogitat aliud ꝙ̃ prius: iam non eſt illud qđ prius: quia mutata eſt. Propter quod dicitur Eccĩ. j. Omnia vanitas. i. ſubdita mutabilitati ſolus deus eſt: quia ſemper eſt id quod nec vlla cogitatione vel affectione mutatur. Malach. Ego deus ⁊ non mutor. ⁊ Pſ. Tu autẽ idem ipſe es. Et Boe. Stabiliſqz manens dans cuncta moueri. Unde ⁊ Ariſto. cũ alijs phis vocauit deum cauſam primam ⁊ cauſam cauſarũ: que immota mouet alias cauſas. Unde beatus Bernar. in v. de cõſideratione ad Eugeniũ. Quid eſt deus? Reſpondit. qui eſt. Merito nihil competẽtius certificat quid deus eſt. Si enim bonum: ſi magnum: ſi verum: ſi ſapientez dixeris: vel aliqđ aliud. in hoc verbo inſtauratur quod eſt. Nempe hoc eſt ei eſſe: quod omnia hec eſſe. Si centum milia addas non receſſiſti ab eſſe. Si ea dixeris nihil addidiſti. Si non dixeris nihil minuiſti. Quid eſt deus ſine quo nihil eſt taz ſine ipſo eſſe: ꝙ̃ ipſe ſine ſe eſſe non poteſt. Ipſe ſibi: ipſe omnibus eſt. Et per hoc quodãmodo

ſolus eſt:qꝛ ſuũ eſſe ⁊ oĩum eſſe eſt ſicut omĩa
in ipſo:⁊ ipſe in omnibus eſt:cui ſecula non ac
ceſſerunt nec coeternum. Exquo omnia:ꝑ quẽ
omnia:in quo oĩa. Nõ eſt in deo niſi deus:qđ
habet hoc eſt. Et ideo ſumme timẽdus eſt ps.
xxxiij. Timete dominũ omnes ſancti eius:quo
niam nihil deeſt timẽtibus eum. qm̃ qui deuꝫ
timet eum hꝫ. Deus autez eſt omne bonũ.⁊ idõ
nihil deeſt timentibus eũ. Et genus cuꝫ ſimus
dei(dixit quidam poeta vt inducit Paulus in
ſua predicatione vt habeſ in lib. Actuũ)in ipo
viuimus:mouemur:⁊ ſumus. b. Bernar. ſup
Cant. Deus nõ longe eſt ab vnoquoq; noſtrũ.
qui eſſe oĩuꝫ eſt:ſine quo omnia nihil ſunt. Sꝫ
vt magis mireris. Nihil eo eſt preſentius:ni-
hil eo incõprehenſibilius. Quid eſt enim vnu-
cuiq; rei preſentius q̃ꝫ eſſe ſuuꝫ. qđ incõprehẽ
ſibilius q̃ꝫ eſſe omniũ. Sane eſt oĩum dixerim
deum:non ꝙ illa ſint que deus eſt. ſed qꝛ ex ip
ſo:per ipſum:⁊ in ipſo ſunt omnia. Item oĩuꝫ
factor. a quo ſunt omnia facta. Hec ille. Et ideo
debemus timere nec peccando ſe ſubtrahat a
nobis:⁊ nihil ſimus. Nam pctm̃ dicitur nihil
ſm beatum Aug. qꝛ ſcilꝫ nõ eſt aliqua natura:
⁊ nihil fiunt homines.i. merentur annihilari
cum peccant vt nihil ſunt in eſſe ſpũali: quod
eſt per gratiã. ¶ Legitur de quodã tyranno ꝙ
cum multa mirabilia audiſſet dici de deo. vo-
cauit ad ſe phm̃ doctiſſimuꝫ qui talia dicebãt:
mandans ei vt omnino ſibi declararet. qđ eẽt
iſte deus? Reſpondit phs. rez eſſe difficilimã.
⁊ ideo multo tempore egere ad ipſum oſtẽden
dum. Dedit ſibi multum ſpaciũ temporis:poſt
quod illud ſibi demonſtraret. Adueniente aũt
termino conuento cum quereret a pho reſpon
ſionem. dixit ille ſe adhuc non potuiſſe inueni
re:immo adhuc plus temporis indigere. Qui
⁊ alium terminũ prolixũ ei prorogauit. ⁊ cum
ſemper in fine termini aliđ adhuc poſceret. di
xit tyrãnus. Me irrideo? At ille. Non irrideo.
princeps. Sed quanto plus de eo cogito ad in
ueniendũ:tanto magis immenſitatez maieſta
tis video ⁊ ineffabilem eſſe: nec poſſe attingi
ad eum diffiniendum.

¶ Secundo timen- .§.ij.

dus eſt deus timore reuerẽtiali ꝓpter eius po-
tentie imenſitatẽ. Vñ cum dñs dixiſſet Deute.
x. Quid deus petit a te niſi vt timeas eũ. Et q̃ſi
rõnem huius timoris aſſignans Moyſes ait.
Ipſe enĩ eſt deus deoꝝ ⁊ dñs dñantiũ deus ma
gnus potẽs ⁊ terribilis. Et Eccli. j. Unus enim
eſt deus oĩps rex potens ⁊ metuendus nimis.
Job. Scio dñe qꝛ oĩa potes. ⁊ Heſter. xiij. Indi
tione tua dñe cuncta ſunt poſita:⁊ non eſt qui
reſiſtat maieſtati tue. Põt aũt deus oĩa niſi que
importãt defectum indecentiã vel ꝯdictionez.
ſm bea. Tho. in ſumma. qꝛ hmõi poſſe ꝑtinet
ad defectũ potẽtie. vñ deus peccare non põt. qꝛ
bea. Augu. Solus ille dicitur oĩps.ſ.deus. qui
cum oĩa poſſit:peccare non põt:qꝛ peccare poſ
ſe non eſt aliquid poſſe ſed impotẽtie. de pe. di
ſtin. ij. in fine. Siliꝛ ambulare per ſe nõ põt:nec
eſurire nec comedere:qꝛ hec cõueniunt corpo-
ri nec decet iſta ſpiritum:cum ⁊ ſpiritus exiſtat
deus. Joannis. iiij. Habet tamen ⁊ dat virtu-
tem creaturis huiuſmodi faciendi. Similiter
cum dicit beatus Hierony. Cum omnia poſ-
ſit deus. hoc nõ põt. virginẽ ſuſcitare poſt rui-
nam vt.ſ. ſit ṽgo integritatem carnis habẽs cũ
ſit corrupta. hoc enim implicat ꝯdictionẽ. ꝙ ſit
aliqua virgo ⁊ nõ virgo. põt tñ coronare corru
ptam ſcilꝫ penitentẽ:⁊ dare ſibi aureolã ṽgini
tatis:⁊ carnẽ reintegrare. Et quãuis omnipo-
tentia patri attribuatur per appropriationẽ. tñ
non ſolus omnipotẽs pater ſed omnipotẽs fili
us. omnipotẽs ſpũſſanctus. Nec tres omnipo
tentes:ſꝫ vnus oĩps. inquit Athanaſius. Et vna
eſt oĩpotentia. Eccli. iij. Magna potẽtia dei ſo De om-
lius ⁊ ab humilibus honoraſ. ¶ Hec autẽ om nipotẽ-
nipotentia dei manifeſtaſ in cunctoꝝ creatiõe. tia i tri
In impioꝝ iuſtificatione ⁊ glorificatione. In mi bus ma
raculoꝝ operatione quãtuꝫ ad creationẽ dicit niſeſtaſ
qui viuit in eternũ creauit oĩa ſimul. Uiuit in
eternũ ſolus deus qui ſolus cũcta creauit. Crea
re ex de nihilo aliquid facere qđ requirit infini
tam potentiã. ¶ Nulla aũt creatura habꝫ po-
tentiam niſi finitã. nec põt operari niſi in ꝓeia
centem ſeu preſuppoſitã materiã. Sicut faber
cultellum facit ex ferro ꝓexiſtente. Nec etiã na-
tura operaſ in inſtãti ſicut deus ſed ſucceſſiue.
deus aũt creauit omnia ſimul in ꝑncipio mun
di. Nec obſtat qđ in primo ca. Geñ. dicit. Deuꝫ
in ſex diebus creaſſe diuerſa genera rerũ: quia
Moyſes loquebaſ pp̃lo rudi:qui de operibus
imaginaſ deũ operari ad modũ hoĩum. hoĩes
autem vt apparet nõ faciũt plura ſimul ſꝫ vnuꝫ
poſt aliud. ⁊ ideo ſm capacitatẽ illoꝝ dixit deũ
illa in pluribus diebꝰ feciſſe ſm bea. Augu. vel
dicit deũ creaſſe omnia ſimul q̃tuꝫ ad materi-
as reꝝ ⁊ formas ſubſtãtiales. ſed in illis ſex die
bus addite fuerũt rebus creatis quedaꝫ ꝓprie
tates accidentales reſpectu cuius dicunſ facte
in illis diebus. ſm bea. Tho. in ſumma. vel ſic
ſm bea. Grego. ⁊ bedaꝫ fuerũt facte ſucceſſiue
totaliter per interualla illoꝝ dierũ. tunc intelli
gitur creaſſe oĩa ſimul in mente ſua idealr̃ qđ
fuit ab eterno. ¶ Scđo apparet dei oĩpotentia
in iuſtificatione impioꝝ. hoc ſcilꝫ iuſtificare di
cit bea. Augu. magis eſſe q̃ꝫ creare celum ⁊ ter
ram.i. melius. Potior enim eſt gr̃a q̃ꝫ natura.
Natura eſt data in creatione rebus:gratia daſ

in iuſtificatiõe hoīb9 que abiles facit ad glo-
riam diuine fruitionis: ad quam inducere nõ
poteſt tota virtus nature. Hoc aũt ſcilʒ iuſtifica
re eſt ſolius diuine potẽtie infinite. Naʒ per iu
ſtificationem tollit culpa moꝛtalis que hʒ debi
tum pene infinite extenſiue .i. ꝑpetue: q: cõtra
bonum infinitũ. Et ſimiliter cõferre gratiã que
eſt valoꝛis infiniti. q: conducit ad infinitũ pre-
mium. Omnis aũt creatura eſt vtute finite in
ſe. ⁊ ideo nulla poteſt ꝓducere effectũ infinituʒ
ſcilʒ remittere culpã ⁊ dare gratiam. Vñ Joan
nes baptiſta ait. Potens eſt deus de lapidibus
iſtis ſuſcitare filios abꝛae. Matth. iij. Infide-
les ⁊ quoſcũqʒ induratos: vt lapis in peccatis:
iuſtificare ⁊ rõnabiles facere imitatoꝛes fidei ⁊
virtutum abꝛae: cui ⁊ filijs fuit facta promiſſio
terre ꝓmiſſiõis. Nec obſtat qḋ ait xp̄s. Mat
thei. ix. Filius hominis habet ptãtem in terra
dimittendi peccata. nam filius hoīs eſt ⁊ filius
dei. ⁊ inquãtum deus põt dimittere peccata et
iuſtificare: q: virtute deitatis: nõ virtute huma
nitatis. ¶ Tertio apparet eius oīpotẽtia ex mi
raculoꝝ operatione. Deus eñi qui creauit oīa:
etſi oībus dedit certas virtutes ⁊ pꝛopꝛietates:
⁊ vt cauſis ſecũdarijs ptãtem ꝓducẽdi quoſdã
effectus naturales. Retinuit tñ ſibi poteſtatem
agendi ad placitũ in rebus ſupꝛa curſuʒ ꝯſue-
tum naturalis virtutis. Et hac ptãte vtit in mi
raculis. Non enim hʒ natura vel aliqua creatu
ra ptãtem reducendi pꝛiuationẽ ad habitũ: vt
ꝙ moꝛtuus ſuſcitet. cecus videat. mutus loꝗ
tur. ſurdus audiat. ꝙ ſol firmet ī celo ſicut ſub
Joſue: vel reuertat retro ſicut ſub Ezechia. vel
ſit eclypſis ſolis in luna quintadecima: ſicut in
paſſione xp̄i. ⁊ alia innumera. Hoc fieri non põt
a creatura: ſed ſolũ diuina potentia. Que mira
cula deus innumera fecit in varijs tp̄ibus ad cõ
firmationeʒ fidei per ſe ⁊ per ſanctos ſuos. nõ
ꝙ ipſi ſancti virtute ſua hoc facerent. ſed virtu
te dei vt inſtrumẽta ducta ab eo. Unde oꝛatiõe
pꝛemiſſa ad deũ quem cognoſcebãt auctoꝛem
eoꝝ. Omniũ aũt miraculoꝝ maximũ ipſa vnio
diuinitatis cum noſtra humanitate in vnitate
perſone. Ad hoc vt canit eccleſia. Tremũt vidẽ
tes angeli verſa vice moꝛtaliũ: culpat caro pur
gat caro regnat deus dei caro. Qḋ pauet celuʒ
ſtupet terra: omnis creatura miraẗ etiam cele-
ſtis vſus non obtinet. ignoꝛauit ratio: mẽs nõ
capit humana. ait beatus Hiero. In hoc myſte
rio impletur incarnationis repꝛeſentatio in ſa
cramento euchariſtie. vbi dñs fecit memoꝛiam
mirabilium ſuoꝝ: eſcaʒ dando timentibus ſe.
timoꝛe initiali. Uidentes ẽ turbe miracula (vt
dicitur Matth. ix. timuerunt dicentes. vidi-
mus mirabilia. ¶ Dicebat Philippus rex frã-
coꝛum (vt habet in libꝛo de ſeptẽ donis) cuʒ au
diret tonitrua magna ⁊ tremeret. Recte iſte eſt
dicendus rex potentiſſimus: qui ſolo nutu ſuo
facit alios tremere ⁊ timere. pſal. Qui reſpicit
terram ⁊ facit eam tremere.

¶ Tertio timetur .§.iij.

deus a ſanctis etiã patrie ⁊ angelis timoꝛe re-
uerentie pꝛopter ſuã immenſaʒ ſapientiã. ſem
per in mũdo apud quaſcũqʒ natiões ſapiẽtes.
in quacũqʒ facultate habiti ſunt in timoꝛe reue
rẽtie a pꝛincipibus ⁊ populis. Unde ⁊ Sapiẽ.
viij. dicit ſapiens. Habebo pꝛopter hanc ſapiẽ
tiam claritatem ad turbas ⁊ honoꝛem apud ſe
nioꝛes. Facies pꝛincipum mirabuntur me. Et
j. Timebunt me reges hoꝛrendi audiẽtes ⁊ in
multitudine bonus videboꝛ: ⁊ in bello foꝛtis.
Quod totum per exempla pʒ. Nam Joſeph fi-
lius Jacob venditus in ſeruuʒ: ⁊ poſtea obpꝛo
bꝛioſe incarceratus. Demuʒ pꝛopter ſapientiã
diuinam que reperta eſt in eo exponẽs ſomnia
ꝓphetica Pharaoni de futura fame per ſepteʒ
annos: ac pꝛouidentia pꝛouidens exaltatus fu
it mirabiliter: ſaluatoꝛ nuncupatus: ⁊ habitus
in timoꝛe ⁊ reuerentia apud fratres ⁊ alienige
nas. Sic Moyſes ꝓpter ſapientiam ſuã apud
egyptios ⁊ apud hebꝛeos reueritus omẽs me-
tuere faciebat. Sic Daniel cum Anania Azaria
⁊ Miſahele pleni diuina ſapientia in ſumma
reuerentia erant apud Darium ⁊ alios pꝛinci-
pes. Ariſtoteles in phia ſapientiſſimus habit9
eſt in timoꝛe ⁊ reuerentia apud Alexandrum.
⁊ ſic de alijs. Sed quia omnis ſapiẽtia a domi-
no deo eſt: ⁊ cum illo fuit ſemp ⁊ eſt ante euuʒ.
Eccleſiaſtici pꝛimo. Et omnis ſapientia huius
mundi ſtulticia eſt apud deum. ideſt in com-
paratione diuine ſapientie ignoꝛantia eſt: ideo
ſumme metuendus eſt ⁊ reuerendus deus pꝛo
pter immenſitatem ſue ſapiẽtie. Unde dicitur
Eccleſiaſtici. j. Arenam maris pluuie guttas ⁊
dies ſeculi quis dinũerauerit? quaſi dicat nul-
lus. Altitudinem celi et latitudineʒ terre ⁊ pꝛo
fundum abyſſi quis dimenſus eſt? quaſi dicat
nullus. Sed tanta pꝛofunditas diuine ſapien-
tie: vt omnia iſta dinumeret et ſciat. et guttas
aque maris et grana arene: ⁊ capillos capituʒ:
⁊ frondes arboꝛum: et cogitationes ⁊ effectus
hominum omnia diſtincte nouit in ſapientia
ſua. Omnia que facta ſunt ⁊ que fiunt et que
erunt circa actus hominum interioꝛes ⁊ exte-
rioꝛes: omnia anima chꝛiſti nouit: in quo ſunt
omnes theſauri ſapientie ⁊ ſcientie dei. diuini
tas autem eius cum patre ⁊ ſpiritu ſancto vna
nouit non ſolum creata quecũqʒ: ſed etiam in-
finita alia que deus facere que tamen non fa-
cit. Magnus igitur dominus ⁊ magna vir-
tus eius: ⁊ ſapientie eius non eſt numerus. ait

p̄s. Et oculi dñi lucidiores ſole (vt dicitur Eccli.) circunſpicientes oēs vias hominum ⁊ profundum abyſſi ⁊ corda hoīum. Et ideo (vt ait beatus Hiero.) omnia que faciunt ſcti in conſpectu dei faciunt ſiue comedāt ſiue bibant: ſiue aliud faciant. de pe. diſt. ij. Et vident .i. conſiderant deum oīa facta eorū ſcire. ⁊ ideo timēt ⁊ reuerentur ſicut ⁊ qlibet timet ⁊ erubeſcit coram ſapiēti viro peccare. Vñ ⁊ Boetius in de phica conſo. in fine ait. Magna eſt vobis indita neceſſitas probitatis: cum agatis ante oculos cuncta cernentis. Et ſi vis ſcire nobilitates huiꝰ ſapiētie: nota qḋ hr̄ Sap. vij. vbi dr̄. Eſt in illa ſapiētia ſpūs intelligentie ſanctus: vnicus: multiplex: ſbtilis: mobilis: diſcretus. nobilis: incoinquinatus: certus: ſuauis: amans bonū: acutus: qui nullū vetat benefacere: humanꝰ: benignus: ſtabilis: certus: ſecurus: oēm habēs virtutem. oīa proſpiciens: qui capiat oēs ſpūs intelligibiles ⁊c. Et quia ſapiētis eſt ordinare ex maximo ordine vniuerſi que nunq̄ deficit: oſtēdit maxima ſapiētia eius p̄s. Statuit ei in eternū que creauit: permanētia in ſeculū ſeculi .i. ſemper duratura. preceptū poſuit non preteribit. Iſtud preceptū eſt naturalis inclinatio ⁊ ordinatio diuine executionis que nunq̄ deficit. Sꝫ quod mirabilius ⁊ incomprehenſibilius eſt cum homo vel angelus quicūq̄ ſapiētia ſua non videat actu ⁊ intelligat: niſi vnū diſtincte in vna applicatione intellectus ad cognoſcendum: nec illud quod intelligitur ſit ipſe intellectus: nec intellectiua potentia ſit eſſe eius ſed diſtincta realiter. Non ſic eſt de ſapīa dei. ſꝫ omnia cognoſcit diſtincta vnico actu intellectus: nec intellectus eius vel intellectum ab eo put eſt in ipſo eſt aliud q̄ꝫ eſſe ⁊ eſſentia eius vna ſapientia ſicut ⁊ eſſentia in tribꝰ perſonis. q̄uis filio attribuatur per appropriationem. Eccli. j. Fons ſapientie verbum dei in excelſis. Timete ergo eum omnes ſancti eius. ait p̄s.

Quarto timē .§. iiij.

dus eſt deus ⁊ reuerendus ꝓpter ſuam ſummā bonitatem ⁊ beniuolentiā. ſm̄ Diony. bonū eſt ſui ipſius diffuſiuum ⁊ cōicatiuū. ⁊ quanto bonum ē maius: tanto magis eſt ſui cōicatiuū. ſicut etiā experientia hoc docet in bonis hoībꝰ: qui bona ſua tēporalia vel ſpūalia vt doctrinā cōicant alijs. Deus igitur glioſus cum ſit ſummum ⁊ infinitum bonū: volens ſuam bonitatē cōicare: mundū creauit cū innumeris creaturis cuilibet ꝯferēs bonitatē aliquā ſꝫ capacitatē creature ipſius: adeo vt melior eē nō poſſet in ſpecie ſua. Dei enī pfecta ſūt opa Deut. xxxij. ait moyſes. Perfectū dr̄ cui nihil deeſt ad eius complētū eſſe tale. Unde ⁊ Plato phs. Que cā deo faciendi mundū: ⁊ reſpondit. Bonus eſt bona fecit. q. d. Bonitas ſua induxit ad mundum faciendum. Et vidit deus cuncta que fecerat ⁊ erant valde bona Gen. j. Singula (inq̄t b. Aug. in enchiri.) bona omnia vero ſimul valde bona: q: ex his reſultat vniuerſitatis ordo. in quo id quod malum dicitur loco ſuo poſitū bene ſtat. vt comparatione eius eminentius cōmendet bona. Oppoſita eni (ſm̄ philoſophū) iuxta ſe poſita magis eluceſcūt. quantum eniꝫ preſtat vituperationis conſideratio alicuius vitij: tanto exinde ſequitur maior cōmēdatio ⁊ laus virtutis ſibi contrarie. Sed ⁊ adeo potens ⁊ bonus eſt deus glorioſus (inquit idem beatus Aug. in enchiri.) q nō permitteret aliquod malum eſſe in opibꝰ ſuis niſi inde eligeret maius bonū ad pfectionē .ſ. vniuerſi: vt perſecutionē tyrānoꝝ ad coronationē martyrū et hmōi. Species aūt reꝝ ſunt ſicut numeri ſm̄ philoſophum. In numeris autem hoc reperit q: numerus ſuperior ꝯtinet inferiorē: ⁊ ad minus in vno excedit. Sicut denarius numerus ꝯtinet nouenariū ⁊ octenariū ⁊ alios inferiores: ⁊ ad nouenariū addit vnū: ⁊ ad octenariū addit duo. Nouē. n. ⁊ vnū ꝯſtituūt decē. ita accidit in ſpeciebus creaturaꝝ. quelibet ſpecies hꝫ ſaltē vnū gradū eēntialē bonitatis. Alia ſpecies nobilior illum gradum ꝯtinet in virtute ſaltem: ⁊ addit alium gradum bonitatis eſſentialē: alſ eſſet eiuſdem ſpeciei. vt verbi grā. Lapis habet vnū gradum bonitatis eſſentialis: quia habet eſſe: vt planta que eſt alia ſpecies vel genus creature. que habet vltra eſſe alium gradum bonitatis ſcilicet vegetari: animal aliud genus creature nobilius habet vltra eſſe ⁊ vegetari alium gradum bonitatis ſcilicet ſentire. Et cum animalia beſtiarum terre volatilium celi ⁊ piſcium maris ſint innumerabiliā habent etiam inter ſe diuerſos gradus ⁊ bonitates eſſentiales propter quod differunt ſpecie licet nobis ignoti. vnde vna eſt maioris bonitatis eſſentialis ⁊ nobilior altera: ſicut mus pfectius animal muſca muſcipula nobilior mure canis perfectior muſcipula equus perfectiꝰ animal cane. ⁊ ſic de alijs. Homo vero vltra eē vegetare ⁊ ſentire habet alium gradum bonitatis eſſentialis naturaliter: ſcilicet intelligere Et licet omnes homines ſint eiuſdem ſpeciei natura. propter quod dicit Porphirius participatione ſpeciei omnes homines ſunt vnus homo. tamen ſunt valde differentes in bonitate accidentali gratie ſm̄ quam collocantur poſtea boni in diuerſis ordinibus angeloꝝ ſm̄ beatum Gregorium. Perfectione autem gratie maximꝰ ſanctus in via eſt minor infimo omnium angeloꝝ beatoꝝ q: hic viator ille cōphē/

ſor propter qđ dixit chꝛiſtus de Jo. bap. Mat.
xj. Quo nemo maior inter natos mulierū. Qui
minor eſt in regno celorum maior eſt illo: tunc
non erant in regno niſi angeli. Angeli autem
ſm Dionyſ. ⁊ b. Tho. in prima parte differunt
non ſolum numero: ſed ⁊ ſpecie vnus ab alte-
ro ſicut differt equus a boue: ⁊ bos a leõe. ⁊ hu
iuſmodi. Unde oportet dicere ꝙ quilibet im-
mediate ſuperior habet vnum gradum boni-
tatis eſſentialem maiorem immediate ad infe
riorem. ⁊ ſic etiam maiorem gradū bonitatis
gratie ⁊ glorie. Habet ergo infimus angelus
maiorem perfectionẽ ꝗ̄ maximus ſanctus in
mundo. ſecundus maiorem perfectionem pri
mo angelo. tertius maiorem cum ſecũdo. ⁊ ſic
de alijs. Et angeli īfimi ordines ſint plures nu
mero ꝗ̄ omnes homines mundi: quando plu
res fuerunt: quia quilibet habet angelum pro
prium ad ſui cuſtodiam: cum ſint milia miliū
quaſi innumerabiles: aſcendendo gradatim de
gradu bonitatis vnius ad alium maiorem per
ſingulos angelos. Quis iam valeat comprehẽ
dere: ne dum eſſari quot gradus maxime bo-
nitatis perfectionis gratie ⁊ decoris habebit
ſupremus in ordine angelorum infimo: aſcen
dendo ad alios ordines ſuperiores. qui quan-
to ſunt in ordine ſuperiori: tanto ſunt in nume
ro multo maiori ſuperior inferiori ordine ſm
dominum Joannem dominici: quia maior per
fectio ſine comparatione eſt in ſpiritibus: ꝗ̄ in
corporibus. Sed in corporibus elementaribꝰ
⁊ celeſtibus hoc oſtenditur ꝙ ſuperiora corpo-
ra ſunt notabiliter maiora ꝗ̄ inferiora: ſicut aq̄
maior terra: aer maior aqua: ſphera ignis ma-
ior eſt aere. Primum celum ſcilicet lune maiꝰ
ſphera tota elementari. Et ſecundum celū ma
ius primo. ⁊ ſic de alijs. Et hoc quantū ad quã
titatem continuam: que in corporibus reperiẜ
Et cum quantitas continua non ſit in ſpiritibꝰ
videtur ꝙ hec perfectio quantitatis debeat ſal
uari ſaltem in quantitate diſcreta: id eſt nume-
rali. vt ſuperior ordo ſit maior numero inferio
ri multo magis. Quantus ergo ⁊ qualis erit
ſupremus archangelus ꝗ̄ excelſior ſupremus
in ordine principatuum. ⁊ ſic de alijs. Quid
ergo erit de ſupremo ſeraphin bonitatis pul-
chritudinis ⁊ perfectionis. Et quia ſuper om
nes choros angelorum exaltata eſt beata Ma
ria mater domini: multo maior bonitas ⁊ per
fectio gratie ⁊ glorie reperitur in illa. Et ſine
comparatione in chriſti humanitate permaxi-
me. Non tamen perueniet ad infinitam boni
tatem ⁊ omnem perfectionem deitatis. que vna
eſt in patre filio ⁊ ſpiritu ſancto. ita ergo trini-
tas beata communicauit gradus varios boni
tatis in creaturis ꝙ nihil ab ea diminutum eſt

ſed oẽs illas perfectiões ſine mixtura alicuius
defectus: que tñ mixtura eſt in creaturis ſibi re
tinuit ⁊ excellẽtiora. Cū. n. infinita bonitas dul
cedo: pulchritudo: ⁊ ſapiẽtia ⁊ potẽtia eiꝰ: nul
li totū cõicauit: q: creatura cū ſit finita nõ eſt ca
pax infiniti. In creaturis ẽt angelis ⁊ hoībus
bonitas eſt accñtalis vñ põt adeſſe ⁊ abeſſe ſub
iecto preter ſubiecti corruptionẽ. In deo autẽ
eſt eſſentialis ⁊ mutari nõ põt. ſicut nec eẽntia
ſua. Et ideo dixit chriſtus cuidã vocãti eū ma-
giſtrū bonū. Nemo bonus niſi ſolus deus ſcȝ
per eẽntiam. Nã etſi oĩs creatura bona ſit. nõ
tñ per eẽntiam: ſed per accñs additū eẽntie. Et
q: beati aperti vident illam infinitã bonitatem
auerti ab eo nõ pñt: ſed timore reuerentie ſub
diti clamãt. Benedictio ⁊ claritas ⁊ ſapientia ⁊
gratiarũactio honor: virtus ⁊ fortitudo deo no
ſtro Apoc. Mittẽtes coronas ſuas ante thro-
nū eius ex timore reuerentie: admirantes imẽ
ſitatẽ bonitatis eius. Et quilibet ẽt viator dice
re hȝ cū ps. lxv. Introibo ĩ domū tuã ecclie mi
litãtis. adorabo ad tẽplū ſanctū tuū ecclie triũ
phantis in timore tuo. Bonitas enim virtu-
tis eſt que maxime debet revereri ſm etiam
ethnicos ariſto. ⁊ alios.

Quintum quod .§. v.

valde eſt reuerẽdū in deo eſt quoad ſuã infini-
tã pietatẽ ⁊ miſericordiã. Nã ſm aplm pater ẽ
miſericordiarum ⁊ deus totius ꝯſolatiõis. Per
effectū ⁊ proprietatẽ rei deueniẜ in cognitiõem
cauſe eius ſicut per fumū deuenimus in cogni
tionẽ ignis. Oẽs aũt creature ſunt quidã effe-
ctus pme cauſe ipſius ſcȝ dei. Illa aũt creatura
clarius nos inducit in cognitionẽ diuinã que
melior eſt ⁊ infinitati magis propinqua. Hec
aũt proculdubio miſericordia eſt. Quid. n. pre
cioſius vita. Pellẽ pro pelle. ⁊ cũcta que hȝ hõ
dabit pro aĩa ſua. i. vita Job. j. ⁊ tñ ps. lxij. ait.
Melior eſt miſericordia tua ſup vitas: vtiq̄
ſup vitas quaſcũq̄. Nã vita carnis: vita ipſis:
vita aĩe: vita glie. ⁊ ſi qua alia vita eſt: ex miſe-
ricordia daẜ ab illo qui nulli ɋcq̄ debet. Hec
ergo mater vitarum ⁊ radix. Uñ ſeruata illa re-
gula cõi. Propter qđ vnūquodq̄ ⁊ illud ma-
gis: pȝ ꝙ melior eſt miſericordia ſup vitas. Sȝ
ſi vita eſt pcioſior cũctis opibus: q: opes ordi-
naẜ propter ipſam ꝯſeruãdã ⁊ miſericordiam
ſup oẽm vitã. Reſtat vt miſericordia eius ſit ſu
per oĩa opa eius. Preterea nõ ſolū miſericor-
dia dei eſt pcioſa valde: ⁊ infiniti propinqua:
ſed ⁊ ipſa infinita. Nã iuxta vbū Eccl. Scdm
multitudinẽ magnitudinis eius. ſic ⁊ miſeri-
cordia eius cū ipſo eſt. Et ſi queraẜ vtrū miſeri
cordia dei ſit aliqđ diſtinctū a deo. ⁊ per conſe
quẽs creatura. Et ipſa miſericordia put eſt infi

nita cõmunicaſ creature? Rñ. ad primũ. q cũ nihil ſit in deo preter deũ: miſericordia ꝛ que- cũqꝫ alia perfectio: vt ſapia: iuſtitia: charitas. ꝛ hmõi. que affirmanſ de deo. nihil ſunt a deo diſtincta. ꝛ ſic ois creatura in deo eſt deꝰ. Hoc docuit Jo. euangeliſta cũ ait. Qđ factũ eſt in ip ſo vita erat: ꝛ vita erat lux hoium. Et ex h ma- niſeſtũ eſt q hõ in deo hõ nõ eſt ſed deus. Sed in ſe nõ deus hõ ſed creatura. hoc nõ eſt diffici le ad intelligendũ. Cũ igiſ intellectus diuinꝰ ſit ſimplex ꝛ infinitus vnico actu continuo vni uerſa videns. oia ſunt ibi ipſe intellectus ꝛ deꝰ que tñ in ſe ꝯſiderata prout ſunt in actu: neqꝫ ſunt deus neqꝫ infinita proprie excepta miſeri cordia: que etſi creatura ſit infinita quoad ſuũ effectũ: vt ſubito diceſ. Et ad ſecũdũ responde tur: q miſericordia prout eſt infinita cõmuni- catur creature: quo ſcilicet ad ſuũ effectũ. Cer- tũ eſt aũt q deus cõmunicauit creaturis ſuis ſuas perfectiões infinitas. finite tñ nõ infinite vt ſapientiã: charitatẽ eſſentiã. ꝛ hmõi. nulli tñ infinite vel infinitũ. ſed ꝛ ſanctis in patria com municat ſe infinitũ ſed finite. Sola vero miſeri cordia cõmunicaſ homini infinite. i. ad effectũ infinitũ. Quodlibet. n. crimẽ mortale (vt ꝓbat Anſelmus) ratione obiecti eſt culpe infinite: qꝛ eſt ꝯtra illũ cõmiſſum qui eſt bonũ infinitũ de um. vnde decedẽs in eo merito dꝫ puniri pe- na infinita: vt reſpondeat culpe infinite. Que quidẽ pena qꝛ infinita nõ põt eẽ intenſiue: qꝛ tale onus ferre nõ poſſet: ſed infinita eſt extenſi ue: qꝛ durat in perpetuũ. Cũ igiſ ſola miſeri- cordia abſoluat peccatorẽ penitẽtẽ ab illa cul- pa actualiter infinita: ꝛ ei reddat deũ ſimplici- ter bonũ infinitũ: atqꝫ dignum ſtatuat: vt deo fruaſ eterno. quod eſt bonũ infinitũ intenſiue. Concludiſ tanq̃ notũ. q ſola miſericordia ipſa eſt infinita. ꝛ paſſiue in peccatore exiſtens di- ci põt creatura: que actiue eſt ipſe deus miſera tor ꝛ miſericors: ꝛ preſtabilis ſuper maliciam hoium ſm prophetã. Quid ſi dicerẽ ipſaꝫ mi- ſericordiã actiuã infinitos producẽtẽ effectus cõmunicatã viatoribus. Et qꝛ iã ſacerdotibus collata eſt poteſtas abſoluẽdi a ſceleribus mali ciaꝝ infinitaꝝ. imo vere abſoluere nõ vult deꝰ niſi abſoluat hõ ſacerdos: cui dictũ ẽ. Quodcũ qꝫ ſolueris ſup terrã ꝛc̃. Mat. xviij. Uñ ꝛ Leo papa. Multiplex miſericordia dei ſic lapſis hu manis ſubuenit. vt nõ ſolũ per baptiſmuꝫ mi- ſericordiã: ſed ẽt per penitentie medicinã ſpes vite reparef eterne. vt qui regenerationis do- na violaſſent proprio ſe cõdẽnãtes iudicio ad remiſſionẽ criminũ peruenirent. Sic diuine voluntatis preſidijs ordinatis: vt indulgenti am niſi ſupplicatione ſacerdotũ nequeant ob tinere. de pe. di. j. multiplex. ¶ Preterea ꝛ ſi

multa ſint propria deo que. ſ. ita ꝯueniũt deo qđ nõ alteri vt creare: beatificare: miracula pro pria virtute facere. nil tñ ita ꝓpriũ ſicut miſere ri. Et ideo dicit. b. Greg. in collecta. Deus cui ꝓ priũ eſt miſereri ſemp ꝛ parcere. hoc eſt. n. deo ꝓprie ꝓpriũ. Diciſ. n. ꝓprie ꝓpriũ alicui: qđ cõ uenit omni. ſ. ſingulari illiꝰ nature ſeu ſpeciei. Soli. ſ. illi nature vbiqꝫ hoc ei ꝯueniat ꝛ ſemp in omni tpe hec habeat. Sic riſibile eſt ꝓprie ꝓ priũ homini qꝛ ꝯuenit hoc. ſ. aptitudo ad ridẽ dũ ſoli homini ꝛ nõ alijs aialibus. ꝛ in omni ſingulari homini ſemp ꝛ vbiqꝫ eſt riſibilis ſcꝫ aptus natus ad ridẽdũ. etſi nõ in omni tpe et loco actũ rideat. Miſericordia dei igiſ quãtũ ſcꝫ ad hũc potiſſimũ effectũ cuius reſpectu di- citur infinita: ſcꝫ remittẽdi peccata ꝯuenit ſo- li deo ꝛ nõ creature. Ego (ait ipſe per Eſaiam) ſolus deleo iniqtates tuas propter memetipſꝫ. Qđ cognoſcẽtes iudei dicebãt. Quis põt pec- cata dimittere niſi ſolus deus? Nec eſt contra qđ dicit dñs Jeſus ibidẽ. ſ. Mat. ix. Filiꝰ hois ideſt ꝟginis hꝫ poteſtatẽ in terra dimittẽdi pec cata. Hoc. n. poterat inquãtũ deus qui vna per ſona erat deus ꝛ hõ. Cõuenit iſta miſericordia omni perſone nature diuine. qꝛ patri cui vt pa tri miſericordiaꝝ: dixit filius in cruce. Pater ignoſce illis qꝛ neſciũt qd faciũt Luc. xxiij. Cõ uenit filio dicẽti ipſi Magdalena. Remittunſ tibi peccata tua ꝛ a quo niſi ab eo. qđ aduerten tes qui aſtabãt dicebãt. Quis eſt hic qui ẽt pec cata dimittit. Lu. vij. Cõuenit ꝛ ſpirituiſancto. Uñ apl̃is dictũ fuit a chriſto. Accipite ſpiritũ- ſanctũ. quoꝝ remiſeritis peccata remiſſa ſunt. qꝛ ipſe ſpiritus ꝛ remiſſio oium peccatoꝝ cau- ſaliter. Cõueniſ miſericordia deo: qꝛ in eo repe riſ ſemp. Nũqd obliuiſceſ miſereri deꝰ. q. d. nũq̃ ps? Nõ ſemp creat. ſꝫ in ꝑncipio deus fe cit celũ ꝛ terrã ꝛ que in eis ſunt. Geñ. j. Nec ſp miracula facit ſed ſemp miſereſ. Quinimo (vt plus dicã) añ tp̃s poſt tp̃s deus miſericors fue riſ. Nã in principio cũ deꝰ creauit gñ ꝛ nõ erat tp̃s. ꝛ tñ miſericordiã fecit mũdũ creãdo. Que maior eſt miſeria q̃ nõ eſſe: ꝛ de hac ad eſſe ꝓ- duxit creaturas. Ecce miſericordia dei. Jura- uit angelus (vt refert Jo. in Apoc.) qꝛ tp̃s non erit ampliꝰ. ſ. poſt iudiciũ finale ceſſante. ſ. mo tu primi mobilis. ꝛ tñ ps. ait. Miſericordias dñi in eternuꝫ cãtabo. Ubiqꝫ dei mĩa reperitur. Nã miſericordia dñi plẽa ẽ terra. ait ps. xxxv. Et dñe in celo miſericordia tua. remunerãs vl tra ꝯdignũ. Sꝫ nec abeſt in inferno miſericor- dia dei de quo minus videſ. qꝛ etſi nõ liberat illos a pena: punit tñ citra ꝯdignum. vt dicere valeãt illud Threñ. Miſericordie eius q non ſumus ꝯſumpti. i. annihilati. Quis ergo non timeat reuerẽdo tã infinitã miſericordiã ꝛ pie

tatē. Cōmēdabat Tullius Ceſarē dicēs. Nulla de v̄tutib⁹ tuis Ceſar pietate maior. Dimitto autē q̄ ſuſcepit iſrael puer̄. ſ. deus ſurſum accepit: q̄ ſibi vniuit carnē ex iſrael puero. i. ſeruo ſuo. ⁊ hoc q̄ recordatus ē miſericordie ſue.

Sexto eſt de- .§. vi.

us timēdus timore reuerētie ꝓpter ſuā maximā equitatē ⁊ iuſtitiā ps. x. Iuſtus dñs ⁊ iuſtitias dilexit equitatē vidit vultus eius. Iuſtus eſt in ſe nulli vitio ſubiacēs. Qui. n. alios hʒ regere male pōt exercere iuſtitiā: iuſtitiā. ſ. in alios corrigere qui in ſe malus eſt. Qui ſine peccato eſt v̄rm primus in illā adulterā lapidem mittat Io. viij. q. d. Reus debet puniri. vt iuſtitia dictat. ſed nō eſt ſm̄ iuſtitie obſeruātiā. vt puniaſ ab his qui maiori ſunt crimine irretiti vnde ⁊ maiori pena digni. Remota. n. iuſtitia (inquit. b. Aug. in. iiij. de ciui. dei) qd ſunt regna niſi magna latrocinia. Et vt ait. b. Amb. in lib. de officijs dū vni partiſ indigno: ad ꝓlapſionis ꝯtagiū ꝓuocat vniuerſos. Facilitas eni venie incētiuū prebet delinquēdi. xxiiij. q. iiij. eſt iniuſta. Qd̄ iuſtitias dilexerit ⁊ diligat. pʒ q̄ nullū malū dimittit impunitū. Et q̄ iuſtitiā debet tēperare moderatio. i. pietatis qd̄ ptinet ad eq̄tatē. que eſt rigor iuſtitie miſericordie dulcedine tp̄atus. ideo ſubdit. Equitatē vidit vultus eius. Uis ne diuine rigorē hui⁹ regis ⁊ dñi iuſtitie. Cōſidera q̄n angelus ipſe prim⁹ lucifer dictus ⁊ cherub plenus decore ⁊ ſapia: cuius opimētū erat ōis lapis p̄cioſus: ſardi⁹: topazius: iaſpis: criſolitus: ⁊ onix: ⁊ berillus: ſaphyrus: ⁊ carbūculus: ⁊ ſmaragdus. Nouē exprimit nōia lapidū p̄cioſoꝝ deſignātia nouē ordines angeloꝝ. ſm̄ Greg. in moral. de peni. di. ij. c. vi. qb⁹ ille optus dr̄. q̄ ſublimitate v̄tutis oēs ſupauit. hic talis ⁊ tātus: ſubito cū dixit in corde ſuo. Similis ero altiſſimo. non eſt opertus: nō eſt ore locutus: tm̄ cogitauit ſupbiam: ⁊ expulſus a regno in infernū demerſus eſt. Licet aūt deus vt iuſtus dñs oīa de generibus ſinguloꝝ vitia diuerſis tp̄ib⁹ ſeuere puniuerit: vt quodlibet ſibi diſplicere oſtēdat ⁊ impunitū credaſ nullū: permaxime tm̄ ſuperbos. Sīqdē fratricidiū in Abel factū a Cayn dominus inultū nō p̄miſit. Nā vagus ⁊ ꝓfundus ⁊ tremulus diſcurrēs loco fere a Lamech ex eo deſcēdēte ſagittatus eſt Gen. iiij. Mūdū totū luxuria infectū. q̄ ōis caro corrupat viā ſuam dñs iuſtus diluuio pemit. Gen. vij. Sodomitas peſſimo vitio laborātes cū quatuor alijs ciuitatibus igne ⁊ ſulphure cōbuſtos ſubuertit Gen. xix. Iſraelitaꝝ cū moabitis fornicātium xxiij. milia pierūt. Num. xxv. Propter adulteriū cū vxore leuite in Gabaa ꝑpetratū pene extincta fuit trib⁹ Beniamin occiſis ex eis pluſq̄ ꝗnquaginta milib⁹. Iudic. xx. Propter ſtuprū ⁊ ieceſtū ꝑpetratū ab Amon cū ſorore ſua Thamar: occiſus fuit a ſeruis Abſalon fratris ſui. ij. Reg. xiij. Propter mollicie i pctm̄ Onan a dño iterfectus eſt Gen. xxviij. Nō p̄miſit diuina iuſtitia Giezi ex auaritia magnā ſubſtantiā a Naaman ſyro mūdato a lepra petētem ex pte Heliſei: ſʒ ꝯtra volūtatē ei⁹ trāſire īpunitū immo lepra horribili pcuſſus ē. iiij. Reg. v. Hec Heliodoꝝ ſacrilegū ichoātē hierlm̄ ſpoliare ſub Onia ſūmo ſacerdote vſqʒ ad mortē p angelos duos flagellatus. ij. Machab. iij. Iaſonē ementē ſūmū ſacerdotiū a rege Antiocho. ac ēt Menelaū multos nō dimiſit. ij. Machab. iiij. Sʒ ⁊ iudas ꝓditor ex cupiditate magiſtrū tradēs in manus iudeoꝝ. xxx. argēteis: laqueo vitā finiuit Mat. xxvij. Achior q̄ furatus ē regulā aureā palliū coccineū. ⁊. cc. ſiclos lapidat⁹ ē a ppl̄o Ioſue. vij. Gule deditos Iſraelitas cū adhuc eſce carniū eēnt in ore ira dei deſcendit ſup eos ⁊ occidit pingues eoꝝ. Num. xj. ꝓpter qd̄ ⁊ filij Hely: Ophni: ⁊ Phinees in bello gladio eeciderunt. j. Reg. ij. Inuidia ducti fratres Ioſeph eum vēdētes ⁊ tradētes ī manib⁹ gētiū poſt humiliationē ei iniuſte factam exaltatū ſup oēs dure ab eo icrepati: demum ſubditi ei facti ſunt Gen. xliiij. Propter quam cām iudei xp̄m tradētes ī man⁹ Pilati ad mortē duris flagellis caſtigati ⁊ diſpſi demū ip̄m dñm ⁊ ſaluatorē ꝯfitebuntur: ſe ei per fidem ſubijciētes. Interea Maria ſoror Aaron ꝓpter inuidiā ꝯ ip̄m murmurās: lepra pcutiſ. Num. xij. Ab accidia deuicti tedio itineris multi ex Iſrael in deſerto murmurātes ſeueritate diuine iuſtitie igne conſumpti ſunt. Num. xj. Ira ⁊ odio furēs ſaul rex p̄mus iſrl̄ contra Dauid mortemqʒ ei pluries itentans: necnon ⁊ phitoniſſam maleficam conſulens: diuina exiſtente iuſtitia ſeipſum in vtroqʒ peremit. j. Reg. vlt. Qua permoti illi de tribu effraim ⁊ iniuſte cōtra Iepte qui victoriam habuerat contra ammonitas ſeditionem facientes: ⁊ bellum cōtra galaaditas q iuuerant in prelio Iepte occiſi ſunt de effraim quadragintaduo milia Iudic. xij. de populo iſrael idolatrante ad vitulum aureum dum Moyſes ſtabat in monte occiſa ſunt. xxiij. milia ex eis. Propter incredulitatem populus ille qui egreſſus eſt de egypto numero ſexcenta milia abſqʒ paruulis ⁊ mulieribus. Propter murmurationem non eſt ingreſſus terram promiſſionis niſi duo Caleph ⁊ Ioſue. Nume. xiiij. Sed ⁊ Moyſes et Aaron ad aquam contradictionis propter infidelitatē priuati ſunt. Nume. xx. Sunt et alia vitia diuina iuſtitia iudicata: vt pʒ ex ſacris

oraculis ꝛ libris gentilium. Sʒ nulluʒ ita ſeue
re ſicut ſuperbia. ꝛ cõgrue: quia magis directe
bella contra eũ. Unde deus ſuperbis reſiſtit. in
quit Jaco. in ep̃la ſua. Regula etiã tradita per
Uirgil. l. vi. En. Romanis principibus tradita
fuit parcere ſubiectis: ꝛ d̃bellare ſuperbos. Et
dei mater maria. Diſperſit ſupbos mente cor/
dis ſui. Luc. j. Uñ primos parẽtes poſtq̃ȝ inua
ſit ſupbia edentes pomum vt eſſent ſicut dij. iu
ſtitia dei de paradiſo expellens in has mundi
miſerias exiliauit. Gen. iij. ¶ In ſecũda etate
Nẽbroth cuȝ ſuis volentes turrim babel ad ce
lum vſq; pertingentẽ edificare: quaſi exiſtimã/
tes ſe ꝯtra deum poſſe defendere ſi aliud dilu/
uium inundaret: ex diuina iuſtitia ꝯfuſi ſunt a
ſupbia ſua diuiſis linguis: vt ſe intelligere nõ
valerẽt. Gen. xj. Diſperſis aũt Nenibroth vt ty
rãnus cepit alijs dñari ꝛ opprimere. ¶ In ter
tia etate creuit ſuperbia. Nam Pharao domi/
ni mandatis reſiſtens: nec decẽ plagis humilia
tus: ſed obduratus contra dñm prelians in ma
ri rubro cum ſuis ſubmerſus et Exod. xiiij. Et
in pp̃lo illo pertranſeunti per deſertũ cum ſup
bia excurreriſſet in dathan ꝛ Abyron ambienti
bus Moyſi ducatuȝ ꝛ Chore anhelante ad Aa
ron ſacerdotium: ſciſma facientibꝰ ꝛ rebelliõis
contẽptum. diuina iuſtitia multam tantã elatio
nem abire nõ voluit: ſed apta eſt terra ꝛ deglu
tiuit Dathan: ꝛ operuit ſup ꝯgregationẽ Abyrõ:
ꝛ exarſit ignis in ſynagoga eoruȝ: ꝛ flãma com
buſſit peccatores Chore cum cõplicibus ſuis.
Num. xvj. ¶ In q̃rta etate Saul ſuperbũ qui
mandatis dei ꝛ Samuelis noluit obedire: hũi
liauit a regno reprobãs. j. Reg. xv. Superbuȝ
illum immaniſſimũ gygantem Goliath philiſte/
um: deum iſrl̃ ex ſuperbia blaſphemanteȝ. Da
uid humilis ꝛ adoleſcens inermis ꝯtra cum ꝑ
ualuit in fũda ꝛ lapide. j. Reg. xvij. Ozias rex
iuda (ꝛ ſi alis bonus) in ſuperbiã elatus: q: pre/
ſumptuoſe ſe ingeſſit in officio ſacerdotali offe
rens incenſuȝ dño: leproſus effectus eſt. ij. Pa
ral. xxvj. Sennacherib cum innumerabili mul
titudine obſidens hierl̃m ꝛ dicens: q: deus eo
rum nõ poſſet liberare eos ab eo: In vna nocte
ſupbia eius occiſa ſunt ab angelo centũoctogĩ
taquinq; milia. vt patȝ Eſa. xxxvij. Sed magis
effrenata ẽ qñ ambitioſiſſim᷑ ille Abſalon ꝛ va
nus vſurpauit ſibi dñium ꝛ regnuȝ patris: euȝ
vſq; ad mortem perſequens. Sȝ neſcit diuina
iuſtitia patrocinium ꝑſtare criminibus ꝛ tãte
temeritati. Nam elatum illũ querens ꝑ vanos
capillos tenuit ſuſpenſum: mula quam equita
bat eũ dimittẽte donec Joab ꝑnceps exercitus
Dauid hoc ſciens ꝛ applicãs lanceis ſuis trãſ
fodit. ij. Reg. xviij. Adonias etiam hoc regnuȝ
affectans contra Salomonem fratrem quem
Dauid pater vtriuſq; ſtatuerat regem: occiſus
eſt. iij. Reg. ij. ¶ In quinta etate adhuc magis
oſtentata eſt ſuperbia ipſa. Nam Nabuchodo
noſor elatus in ſuperbiã: vt ſibi aſcriberet mo/
narchiam non deo: in mentẽ feralem mutatus
eſt inter feras a regno ſegregatus eſt: in deſer/
to habitans per ſeptẽ tempora quouſq; ſuã ſu/
perbiam cognoſceret ꝛ peniteret. Daniel. iiij.
Alius Nabuch. forte nepos qui Holofernẽ ꝑn
cipem exercitus ſui miſerat per regiones cum
innumerabili multitudine vt ſibi ſubiugaret om
nem terram dñio ſuo ac deos exterminaret: vt
ſolus ipſe deus haberetur in terra: quem mira
biliter diuina iuſtitia humiliauit. cõfudit tãtã
ſuperbiam per Judith caſtiſſimã ꝛ magnani/
mẽ que illius caput abſcidit: ꝛ omnis exercitꝰ
eius debellatus eſt. Judith. xiij. ¶ Aman quoq;
agagites q volebat adorari a Mardocheo: ꝛ
q: ſuperbie illius nolebat illi fauere: queſierat
totum genus vna die vbicũq; eſſet per orbem
ſub Aſſuero gladio exponi: cum magna equi/
tate iudicatus eſt vt in cruce quam parauerat
Mardocheo ad ſuſpendiũ in ea ipſe appẽde/
retur liberatiõe facta a morte in populo iudeo/
rum. Quid de Antiocho qui cum tanta ſuper/
ba efferatus eſt in iudeos: ꝛ cõminatus eſt hie/
ruſalem deſtructionẽ: ꝛ leges dei mandauit nõ
ſeruari: ſed gentilium. ꝛ non deũ: ſed iouẽ ado
rari. nõne morte dira vermibus ſcaturiens cõ
ſumptus eſt? Confeſſus demũ q: iuſtuȝ eſt ſub/
ditum eſſe deo ꝛ mortalẽ non paria ſentire de
deo. ij. Macha. ix. vbi multa de eius ſuperbia
ꝛ punitione. Et de Nichanoris ſuperbia ꝛ pu/
nitione habes. ij. Machab. vlti. ¶ In. vj. eta/
te etiã deus ad ſuperbiam ſuperandam humi/
liauerit ſeipſum formam ſerui accipiens: ꝛ de
mum vſq; ad morteȝ ignominioſiſſimã crucis
non tñ in peccatoribus ſupbia eſt extincta. veȝ
ꝛ repullulans eſt humiliata ꝛ cõfuſa. Nam he/
rodes iniquus antipas qui Jacobuȝ decapita
uit: ꝛ Petrũ incarcerauit. cũ quadam die con/
cionaret᷑ corã populo: ꝛ veſte aurea ꝛ argentea
indutus radijs ſolis ſuper eũ reuerberantibꝰ: ꝛ
valde glorioſus ꝛ fulgidus appareret. Popu/
lo ei acclamãte laudes dei ꝛ nõ hoĩs: ideoq; ela
tus in ſupbiã: iuſte punitꝰ eſt: angelo eũ ꝑcutiẽ
te: ꝛ cũ magnis cruciatibꝰ ſpm̃ emittentẽ. Non
minori ſupbia herodes ſcd̃s aſcalonita xp̃ȝ in
paſſione deriſit indutum veſte alba. qui prius
Johãneȝ baptiſtã decapitauerat. Sȝ ꝛ primus q
innocẽtes occidi fecit: vt xp̃m regem verũ cuȝ
eis extingueret: equali ſuperbia vſus: ꝛ iuſtitia
ꝯdemnatus eſt. De gayo imꝑatore qui voluit
coli vt deus. Et de coſdroe qui crucem ſecuȝ tu
lerat in perfidẽ. Et poſtea de Juliano apoſtata.
imꝑatore. Et d̃ dyocleciano ꝛ maximiano ꝯtro

ſtudio ſuperbie ſue ſunt conati extinguere nomē chriſti: exterminare eccleſiā: ↄculcare fidē. Quorū tñ ſuperbia ⁊ malignitas ad nihilū redacta eſt: ⁊ iuſte punita: ⁊ eccleſia magis ac magis exaltata. Timebūt ergo gētes nomē tuum dñe ait ps. ſcʒ vidētes iuſtitiā tuā: qꝛ nil inultū dimittis malū. Et oēs reges terre gloriam tuā cū magna reuerētia adorātes.

Septimo timē/ .§.vij.

dus eſt deus timore reuerētie propter ſuā eternitatē ⁊ prouidētiā Eccl'. v. Ne dicas corā angelo nō eſt prouidētia: ne forte iratus dñs ſup ſermones tuos diſſipet oīa opa manuū tuarū. Ubi ſunt multa ſomnia ⁊ plurime vanitates ⁊ ſermones inumeri. tu vero deum time. Hec ibi Somnia appellat ſalomon diuerſas fantaſias aliquorū male ſciētiū de diuina prouidētia: qꝛ ſicut in ſomno videtur aliquid eſſe qđ in veritate nō eſt ita aliquibus viſum eſt bene ſentire de his que eueniūt in mūdo. ⁊ tñ nō ſic ē. Quidā. n. euentū rerū humanarū attribuebāt fatis dicētes. Fatis agimur: credite fatis. Et illđ. Te tua fata premūt. vocātes fatū ↄſtellationeʒ ſeu influxū ſyderū. ſub quibus nati ſunt homines quibus moueanť neceſſario ad bonū vel malū. Alij dicebāt oīa euenire a caſu ⁊ fortūa. In quorū perſona loquitur ſalomō dicens. Verti me ad alia que vidi ſub ſole: nec velociū eſſe curſum: nec fortiū bellū: nec ſapiētū panē: nec doctorū diuitias: nec artificū gratiā: ſed tempus caſuſqꝫ in oībus. Alij vt plato poſuerūt diuinam prouidentiā nō ſe extēdere ad res humanas ⁊ minima: ſed tñ circa celeſtia. In quorū perſona dicit Job. Circa cardines celi ambulat. noſtra aūt nō ↄſiderat. Sed iſta oīa ſunt ſomnia ⁊ vana ⁊ nō credēda. Et ideo ſignāter ſubdit. Tu vero deū time: tanqꝫ eū qui oīa videt: de omnibꝰ prouidet. oīa recte diſponit. Unde dr̄ Sap. xij. ca. Tu aūt domine dominator virtutis omnia cū trāquillitate iudicas: ⁊ cū magna reuerētia diſponis nos. Subeſt enim tibi poſſe cū volueris. Et Petrus in cañ. ſua. Omnē ſollicitudinē veſtrā proiicientes in eū: qm̄ ipſi eſt cura de nobis. Et ps. Jacta cogitatū tuū in dño ⁊ ipſe te enutriet. Quinimo vt ſcribit Sap. xij. Ipſi eſt cura de oībus. Neqꝫ enim qꝛ cū magna cura ⁊ diligētia diſponit de corporibus celeſtibus de angelis ⁊ hominibꝰ. ideo minus curat de minimis ⁊ vilibus rebus ſed de quibuſcūqꝫ infimis vſqꝫ ad ſingularia intēdit. Unde ⁊ beatus Aug. in. v. de ciui. dei. ait. Deus ſummus ⁊ verꝰ cū verbo ſuo ⁊ cū ſpirituſſancto: que tria ſunt vnus deus oīpotēs creator ⁊ factor oīs anime omniſqꝫ corporis cuius participatione ſunt felices omnes: qui ſunt veritate nō vanitate felices. Qui fecit hoīem rōnale aīal ex aīa ⁊ corpore. qui eū peccātē nec impunitū dimiſit: nec abſqꝫ miſericordia dereliquit. qui nō ſolū celū ⁊ terrā: nō ſolū angelū ⁊ hoīem: ſed nec exigui ⁊ ↄtēptibilis animātis viſcera: nec auis pēnulā: nec herbe floſculū: nec arboris foliū ſine ſuarū partiū ↄueniētia: ⁊ quadā veluti pace dereliquit. Nullo modo credēdū eſt regna hoīuʒ: eorūqꝫ dñationes ⁊ ſeruitutes a ſue prouidentie legibus alienas eſſe voluiſſe. ⁊ Boe. de ꝓhica ↄſola. O qui perpetua mūdū ratione gubernas. Terrarū celiqꝫ ſator tempus que ab euo ire iubes: ſtabiliſqꝫ manēs das cūcta moueri ⁊c̄. Cū quāta aūt reuerētia prouideat nobis ⁊ diſponat: qs nō obſtupeſcat. quot varietates herbarum: fructuū: animaliū: piſciū: auiū: in cibū dedit. quot aromatica ↄceſſit vini. quātas diuerſitates veſtiū: habitationū: documēta: interiora incitamēta ad bonū: ſancta ſacra: ſanctorum exempla: flagellorum erudimenta: quis enarrabit? Myſterium autē incarnationis et dominice paſſionis ad noſtram redemptionē tam immenſam ad nos ſpecialem dilectionē quis cōprehendere: nedum exprimere valeat. vt merito dicere valeat illud Michee. Popule meus quid tibi vltra facere potui ⁊ non feci ad prouidendum tue ſaluti. Sed valde timendum: ne ingrati inueniamur. Nam quāto plura nobis beneficia collata ſunt: tanto maiora ſupplicia preparata ſi ſalutem noſtram neglexerimus. Sed ecōtra predicta bona multa habemus hic ⁊ ſi patria. ſi timuerimus deuʒ ⁊ fecerimus bene. vt ait Tobias filio Tob. iiij. ca. De huiuſmodi prouidentie beneficijs dicit. b. Bern. in lib. de ↄſide. Amat deus vt charitas nouit vt veritas. ſedet vt equitas dominatur. vt maieſtas: regit vt principiuʒ tuetūr vt ſalus opatur vt virtus rutilat vt lux aſſiſtit vt pietas. Quid ergo eſt deꝰ quoad vniuerſos ſpectat finis. Quoad deitatiōeʒ ſalus. Quoad ſeipſʒ nouit. Quid eſt deus: volūtas: omnipotentia: beniuolentia: virtus: lumen eternū: incōmutabilis ratio: ſūma beatitudo creās mentes ad ſe participandum: viuificans ad ſentiendum: afficiens ad appetendum: dilatans ad capiēdū: accēdēs ad zelum: fecūdās ad fructuʒ: dirigēs ad equitatem: iformās ad beniuolētiam: moderās ad ſapiētiam: roborās ad virtutem: viſitās ad ↄſolationem: illuminās ad cognitionem: perpetuās ad immortalitatem: impellēs ad felicitatem: circūdās ad ſerenitatem. Hec beatus Bernardus. Hec omnia ſumma prouidet beniuolentia. Unde ſm Joannem Damaſ. deus grece dicitur theos. Et theos vno modo dicitur a thein. quod eſt circuire ⁊ fouere. quia vtute ⁊ iflᵘxu ſuo omnia circuiens: omnia fo-

uens: omnibus preuidet ſm illud pſ. Aperis tu manum tuam ſcilicet prouidentie. ⁊ imples omne animal benedictione. Timeat ergo deū omne ſemen iſrael: ideſt omnes fideles ait pſ. Quoniam nō ſpreuit neq̃ deſpexit deprecationem pauperis. Pauperis dico naturali ſenſu: pauperis terrena ſubſtantia: pauperis virtute gratie: pauperis ſpiritu: ſed omnibus prouidet pro capacitate ſua. Et timor domini precipue reuerentialis: de quo eſt ſermo gl'a: ⁊ gl'atio: leticia ⁊ corona exultatiōis. vt dr̄ Eccli. j.

Titulus. xv. de dono pietatis.

De pietatis eminentia ⁊ dignitate. Capitulum primum.

De dono pietatis videnda ſunt tria. Eminentia dignitatis: exiſtentia eius qualitatis: ⁊ permanentia eternitatis. Pro declaratiōe p̄mi ſciēdū ē. b. Tho. ſe. ſe. q. cxxj. ar. j. ꝙ dona ſpūſſancti ſūt quidā habituales diſpoſitiones anime quibus anima eſt prompte mobilis a ſpirituſancto. Inter ceteras autem motiones que ſunt a ſpirituſancto mouet ſpirituſſanctus ad hoc ꝙ affectum quendam filialem habeamus ad deum vt patrem ſm illud apoſtoli ad Ro. viij. Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum dei: in quo clamamus abba pater. Pietas ergo ſm ꝙ cultū: ideſt reuerentiā exhibet deo per inſtinctum ſpirituſſancti eſt donum ſpirituſſancti. Poteſt autem conſiderari excellentia huius doni quantum ad tria: ſcilicet quantum ad ſuam regulam: quantum ad ſuam differentiam: ⁊ quantum ad efficatiam: ſeu vtilitatem.

Pietatis excellētia ꝯſideratur quātum ad tria.

Quantum ad primum certum eſt ꝙ quanto regula dirigens eſt nobilior tanto actus illa regula regulatus ⁊ menſuratus eſt nobilior. Sed virtus accipit pro regula aliquid humanum: ſcilicet dictamen rōnis. Donum vero accipit pro regula aliquid diuinum ſcilicet inſtinctum ſpirituſſancti: vbi gratia. In horribilibus fugiendis vel proſequendis differenter dirigit fortitudo que eſt virtus ⁊ fortitudo que eſt donum: quia per fortitudinem que eſt virtus homo aggredit̄ terribilia ſm virtutem humanam. Sed per fortitudinē que eſt donum hō aggreditur terribilia vtens diuina potentia per confidentiā quaſi ſua. Similiter ſe habet in cōmunicatiōibus que ſunt ad alterum: pietas virtus: ⁊ pietas donum: q: pietas que eſt virtus accipit pro regula ⁊ menſura aliquid humanum: puta obſeruans vel debitum vel congruum eius qui cōmunicationē facit. Sed pietas que eſt donum in cōmunicationibus accipit pro regula ipſum deum: quia cōmunicat ſe ad alterum vtēs deo quaſi ſeipſo vt ſcilicet ea que ipſum decēt in hmōi cōmunicationibus quaſi deo vnitus exequatur. Unde dn̄s ad beneficiētiā exēplo celeſtis p̄ris exhortatur: qui ſolē ſuū oriri facit ſup bonos ⁊ malos. Sic ergo patet differētia: q: in alijs cōmunicationibus pōt attēdi aliqua humana ratio cōmunicādi alteri vel liberalitas in paruis donis vel magnificētia i magnis vel iuſtitia in debitis vel decētia in gratuitis: q: talē dare decet vel vtilitas vel aliquid humanū. Sȝ ꝙ rō his terminis nō claudit̄: vt hō tm̄ tribuat homini quātū dȝ: vel quātū expedit ei qui tribuit. ſed quātū eſt a deo acceptū diuinū bonū quod in ſe vel in proximo relucet: hoc ſupra humanū bonū eſt. ⁊ hoc fit per donū pietatis. hec. b. Tho. in ſcripto ſuper. iiij. ſen. di. xxxiiij. ar. ij.

Secūdo pōt ꝯſiderari excellētia huius doni pietatis quātū ad ſuā differentiā. Poſſet. n. aliquis dicere ꝙ pietas nō eſt donū: ſed virtus. Quia Greg. j. moral. dicit ꝙ pietas idē eſt ꝙ miſericordia. ſed miſericordia eſt virtus: ideo operat̄ ſm humanū modū. ergo ⁊ pietas nō eſt donū ſed virtus operans ſm humanū modū non diuinū. Reſpōdet̄ ꝙ miſericordia ⁊ pietas in hoc differūt: q: miſericordia ſtudet ad reuelādū miſerias proximoꝝ ex eo ꝙ proximi ſunt ei ꝯiuncti vel propinqtate ſanguinis vel familiaritate: vel ſaltē nature ſimilitudine. In oībus enī miſericordia accipit pro mēſura aliquid humanū ſicut alie virtutes. Sed pietas que ē donum ſpirituſſancti mouet̄ ad releuādas miſerias proximoꝝ ex aliquo diuino. ſ. inquantum ſunt in filio dei vel diuina ſimilitudine inſigniti: ita ꝙ miſericordia i ſuo actu vtit̄ aliqua regula humana: ſed pietas que eſt donū vtit̄ regula diuina. Et per hoc pȝ ꝙ pietas eſt potior miſericordia. ſicut donū perfecti⁹ virtute. hec beatus Tho. ſup. iiij. ſen. di. xxxiiij. ar. v.

Tertio pōt ꝯſiderari eminētia huius doni quantū ad reuerētiā ſic. quātō aliqd mō nobiliori deo cultū ⁊ reuerētiā exhibet. tāto eſt excellentius. Sed hoc facit pietas ꝑut eſt donū ſpirituſſancti. Qđ qdē ꝓbat̄. tū cōparādo pietatē ad virtutē religionis. tū cōparādo ipſam pietatē ꝑut ē donū ad eā que eſt virtus. Et inquātū ad religionē cōparat̄: lȝ religio que exhibet cultum deo ſit potior pietate que ē virtus exhibēs cultū ⁊ reuerētiā patri carnali: tn̄ pietas que ē donū nobilior religiōe. q: exhibere cultū deo ꝯ vt patri qđ facit pietas que eſt donū excellēti⁹ eſt ꝙ exhibere cultū deo vt creatori ⁊ dn̄o: quod facit religio. Ex quo pȝ pietatē donū excellētius religione virtute ſm. b. Tho. ſe. ſe. q. cxxj. ar. j. cōparando autem pietatem donum ad ipſam prout eſt virtus: etiam probatur pietatem do-

num excellentiorem ea inquantum virtus. Ex eo videlicet quia pietas donum reſpicit i actu ſuo aliqd diuinum vt filiationem diuinaꝫ per gratiam: vel diuinam ſimilitudinem. Sed pietas virtus aliquid humanum ⁊ familiaritateꝫ propinquitatem vel nature ſimilitudinem. Et ſic pꝫ ꝙ eſt potior vt dictum eſt ſupra.

¶ In quo aūt con- .§.i.

Pietas donuꝫ hꝫ.v. actus in via

ſiſtat iſta qualitas mentis: ſcilicet pietas donū quantum ad actum eius. Sciendum ſm beatum Tho. ſuper.iij.ſen.di.xxxiiij.ar.v. ꝙ pietas donum habet in via quinqꝫ actus: ſed vnū principale: alios quatuor ſecundarios. ¶ Primus ergo actus eius eſt quem habꝫ in via deo cultum: ideſt reuerentiam exhibere non ſoluꝫ propter debitum: ſed propter condignum: qꝛ deus honore ⁊ reuerentia ē dign⁹ interiori affectu ⁊ exteriori actu vt fit in proſtrationibus genuflexionibus: inclinationibus ⁊ ſacrificijs ex hoc Malach.j. Filius honorat patrem ſuū Et ſi ego pater veſter: vbi eſt honor meus? ait ipſe Deut.xxxij. Nunquid non ipſe eſt pater tuus qui poſſedit ⁊ fecit quoad corpus: ⁊ creauit quoad animam te? Unde apoſtolus ad Titum Sobrie ſcilicet quoad ſe: iuſte ſcilicet quoad proximum: pie ſcilicet quoad deum viuamus in hoc ſeculo expectantes ⁊c. ¶ Secundus act⁹. eius propter dei reuerentiam etiaꝫ ſanctos honorare: quia ſunt templa dei ⁊ organa ſpiritus ſancti.j.Cor.vj. An neſcitis quia templum domini eſtis vos: ⁊ ſpiritusſanctus habitat in vobis? Et alibi. Honore inuicem preuenientes. ⁊ precipue preſidentes qui in regimine repreſentant perſonam dei cuncta regentis. Petr⁹ in canonica.j. Regē honorate. Et beatus Aug. in regula. Honore coram deo prelatus ſit vobis. Hui⁹ rō eſt: qꝛ ſicut actus pietatis q̄ ē vr⁹ ē nō ſolū exhibere cultū ſeu reuerētiā patri carnali: ſed ⁊ oibus ſanguine iunctis ſm ꝙ pertinent ad patrē: ita ⁊ actus pietatis que eſt donū nō ſolū deo: ſed ⁊ oibus que ptinēt ad deū ſibi ꝯiunctis per grām vel per ꝓuidentiaꝫ ⁊ hmōi Apl's.j.ad Ti. Sectare iuſtitiā: pietatē: fidem: charitatē: patiētiā ⁊c. ¶ Tertius actus pietatis qui eſt donū eſt ſcripture ſacre intellecte nō ꝯtradicere cū ſint v̓ba dei. Quē enim aliquis veneraꝛ ⁊ colit: eius etiā verba in reuerentia habet ⁊ nō impugnat niſi falſa reperirentur. Nam vt ait phs. Duobus amicis exiſtentib⁹ platone ⁊ veritate: ſanctū eſt ꝓhonorare veritatē. Et qꝛ in verbis ſcripture ſacre nō pōt eē falſitas: ideo ſemper (etſi nō intelligant) veneranda ſunt. Hunc actum eſſe pietatis ponit Aug. in lib. de doctri.chriſtia.j.ad Ti.iij. Manifeſte magnum pietatis ſacramentum quod manifeſtū eſt i carne iuſtificatū ⁊c. ¶ Quart⁹ act⁹. ei⁹ eſt ꝯſtitutis in miſeria ſubuenire. Et rō eſt: qꝛ ſꝫ.b.Greg.j.moral'.idē eſt ꝙ miſericordia ſcꝫ in actu exteriori q̄ ē ſubuenire miſerie, primi. differūt tñ in motiuo miſerēdi. vt ſupra dictū eſt. Miſericordia aūt miſerie ſubuenit. Et ſm hoc.b.Greg. ibi dicit ꝙ pietas inſiſtit opibus miſericordie. Et ſꝫ hoc ēt dic̄.b.Hiero. vl' Aug. ſm alios. Nō memini me vidiſſe aut legiſſe mala morte piſſe q̄ exercuit opa pietatis: qꝛ ſcꝫ ſi peccator talis eſt: opa illa pietatis ꝓcurant ſibi cōpūctioēm ⁊ reuerſionem ad deum. ¶ Quint⁹ act⁹ eſt ſine offenſiōe in medio nationis praue ⁊ ꝑuerſe ꝯuerſari ⁊ iter eos ꝯuiuere. vt dicit.b.Aug. in lib. de doctri.chriſtia. Uñ ⁊ Petr⁹ in.ij.can.c.ij. ait de Loth. Aſpectu qdē ⁊ auditu iuſtus erat habitās iter illos qui de die in diē alām ei⁹ iniqs opib⁹ cruciabāt: nouit aūt de⁹ pios de tētatiōe eripe. Omnes hi act⁹ vnā ⁊ eādē regulā ⁊ mēſurā hñt. ſ. diuinā reuerētiā quo ipſe de⁹ eſt dignus: vel honoreꝫ quo de⁹ eſt dign⁹. Et iō act⁹ pietatis q̄ eſt in via eſt vn⁹ q̄ eſt ꝑcipu⁹ ⁊ ꝑncipalis ad quē alij oēs reducūtur vt ad cām ſuā: vt dicit.b. Tho. vbi ſupra. Uñ apl's ad Titū.ij. Mādat orones et obſecratiōes fieri in eccleſia ꝑ hijs q̄ ſunt i ſublimitate ꝯſtituti. vt trāqllā vitā ⁊ q̄etā agam⁹ in oi pietate. ſ. reuerētia diuini cult⁹. Et di.xlj. c.ꝑ ſimoniā.d̄z. Pietatē in ꝑuatis domib⁹ non ꝯcludētes oēm locū in noīe dei edificatū honoramus. Et congregationem in eccleſia factā ad vtilitatem cōmuneꝫ recipiemus. ⁊ bōa opa que ſupra vires in fratres pauperes exercētur ſm eccleſiaſticas traditiōes beatificamus. Itē beatus Augu. ſuper ꝑs. Si aliquando humana infirmitate pedes noſtri in aliquod peccatum mouentur: inſurgunt lingue iniquiſſime inimicorum cum fuiſſet miſerendum. irrident impij. vnde pij dolent.v.q.v.§. ſed a i iud.

¶ De permanen- .§.ij.

tia pietatis ⁊ efficientia ſeu vtilitate ſciendum ſm beatum Thomam ſuper.iij. diſtin.xxxiiij. articulo.v. ꝙ actus pietatis remanebit in patria quantum ad ſuam menſuram ⁊ regulam ad quam pietas attendit ſcilicet adherere ipſi deo. Et etiam quantum ad eos quibus beneficia preſtare paratus erat ſcilicet quantum ad effectum vt ſcilicet beniuolentiam eis ſeruet: ⁊ de omnibus eorum bonis habeat gaudium ⁊ leticiam. vnde in eis non erit communicatio ad ſupplendam negligentiam ſicut eſt apud nos: Et per conſequens iſte actus pietatis qui eſt in via ſubuenire ſcilicet conſtitutis in miſeria non erit in patria: quia nulla ibi indigētia. nulla miſeria: quia q̄ ēs ſuā ſufficiē-

tiam a deo accipient. Erit tamē in eis cõicatio
ad augendã letitiã ſm modum illius patrie ſʒ
quem ſuperiores aliquid influunt in inferio/
ribus: vt dicit Diony. Unde poſt diem iudicij
⁊ ante precipuus actus pietatis qui eſt donum
in patria eſt reuerti deum in affectu filiali. qui
precipue tūc erit ſm illud Sap. v. Ecce quomo
do computati ſunt inter filios dei. Erit etiã mu
tua honoratio ſanctorum adinuicem. Nunc au
tem ante diem iudicij miſerentur ſancti etiam
eos q̄ in ſtatu huiꝰ miſerie viuūt. hec. b. Tho.

ſ. de miſericordia et eiꝰ multiplici vtilitate tit. v. c. xviij.

vbi. ſ. ¶ De vtilitate ⁊ efficientia pietatis nota
ꝙ ait apls. j. ad Timo. iiij. Exerce teipſum pie/
tatē. Nam corporalis exercitatio. ſ. ieiuniorum
⁊ abſtinentie ⁊ hmōi. ad modicum quiden vti/
lis eſt: pietas autē ad omnia valet promiſſionē
vite que nunc eſt habens ⁊ future. Scribens
apls ad Titum epm. oſtendit ꝙ epiſcopus ⁊ q̄/
libet miſicordie viſceribus totꝰ debet effluere.
quod ſignificat illa abundãs inunctio capitis
eorum in cõſecratione ipſorum. Hinc eſt ꝙ de
tumbis quorundã ſanctorum qui in mīa ⁊ pie
tate fuerūt precipui oleum manet. vt bti Nico
be. Mathe. ⁊ be. valpurgis. ⁊ in huius figuram
in veſtibus ſummi ſacerdotis pendebãt malo/
granata intexta. que cum refrigerent innuebat
ꝙ miſicordia preſidētiū debʒ ſubditos refrige
rare. ¶ Ualere autē dicit̄ pietas ad omnia. Ad
temporalia quidem ſm illud Prouerb. xxviij.
Qui dat pauperi non indigebit. quinimmo non
ſolū ſufficientiam ſed abundantiam habebit.
Prouer. xiiij. In omni opere bono erit abun//
dantia. ſicut legitur de ſancto Joanne patriar/
cha alexandrino pijſſimo ad pauperes. q̄ quan
to plus dabat pauperibus: tanto plus ei deus
mittebat per diuerſas perſonas ad diſtribuen/
dum. ¶ Ualet ad ſpūalia promerenda. Unde
beatus Ambroſius. Omnis ſumma xpiane re
ligionis in miſericordia ⁊ pietate conſiſtit. quã
aliquis ſequens ⁊ ſi lubricum patiatur carnis.
ſine dubio vapulabit ſed nõ peribit. Qđ opor/
tet ſane intelligere. quia vel intelligitur de eo
qui ⁊ in lapſum carnis cecidit in preteritum: ip/
ſum penitet ⁊ abſtinere diſponit. Uel ſi intelli/
gitur de eo qui opera pietatis exercet ĩ mortali
exiſtens. tunc opera pietatis valent ſibi ad pro
curandū gratiam occaſionaliter nõ cauſaliter.
Nam dicta opera pietatis ſunt occaſiones: vt
adiutus precibus eorum quibus exercet exeat
de peccato. Ualet ad eterna promerēda. Unde
Hieronymus ait. Pietas expectat beatam ſpem
⁊ aduentum glorie magni dei. Sicut enim im
pietas magni dei formidat aduentum. ita pie/
tas de ſuo opere ſecura ⁊ de fide iudicium pre
ſtolatur. Et quia ſumma pietas fuit in virgine
⁊ eſt ſuper oēs ſanctos ⁊ ſanctas: cui cantamꝰ.
O clemens. o pia. o dulcis virgo maria. Ideo
de ipſa virgine Maria vt fonte pietatis. ſiue
quantum ad actum diuini cultus ⁊ reuerentie:
ſiue quantum ad actum miſerationis ⁊ ſubue
niendi pauperibus: ſubſequenter in iſto titulo
diffuſius agemus per capitula diſtinguēdo et
per modum predicationis.

¶ Quod virgo maria eſt mater noſtra q̄drū/
pliciter. Capitulum. ij.

Ecce mater tua Jo.

xix. loquitur de iſta matre ps. dicēs.
Mater ſyon dicet homo: homo na/
tus eſt in ea ⁊ ipſe fundauit eã altiſſi
mus. Hec ſm tranſlationem. lxx. quam ſequit̄
beatus Augu. ſuper pſalteriū: ⁊ obſcura ſatis
eſt locutio. Poteſt autē ſic exponi. homo dicet
ſyon mater. Sed videndum eſt quis eſt iſte hõ
qui dicit: cui dicit ſyon. de qua matre dicit. Eſt
aūt homo iſte dñs Jeſus deus ⁊ homo de quo
propheta. Ecce veniet deus ⁊ homo. homo vti
q̄ʒ animal rõnale: ab initio ſolus ſue cõceptio/
nis ratione vtens vt perfectus omni ſapiētia ⁊
gratia. ⁊ inter natos nunq̄ʒ a rõne deuians. Ip
ſe eſt ille hõ: qui natus eſt in ea matre: que eſt:
⁊ ciuitas dei dicitur. nõ ex viri li ſemine: ſʒ qđ
in ea natum eſt: de ſpūſancto eſt. Matth. j. Et ip
ſe idem homo eſt altiſſimus deus: qui ſolus al
tiſſimus fundauit eã ciuitatem in qua habita
uit nouem mēſibus vt matre ſua. Si queris cui
ſyon dicit? Rñdeo ꝙ ſyon ſpirituali. i. eccleſie.
Interpretatur enim ſyon ſpeculatio: ibi in ſyõ
erat templum dñi in quo verus cultus exerce/
bat̄ offerēdo oblationes ⁊ ſacrificia vero deo.
Significat igitur apte eccleſiam ſanctã in qua
ſpeculamur deum in militanti per fidē: in triū/
phanti per ſpem. Et in ea ſola vere colitur deꝰ:
⁊ offeruntur ſacrificia vera bonoꝝ operū: que
deo ſunt grata ⁊ non extra eam. Quid autem di
cit iſte homo Jeſus ſyon. i. eccleſie illud mater
ſcilicet eſt tibi patrem habebas miſericordiaꝝ
accipe ⁊ matrem totius cõſolationis ⁊ miſera/
tionū. Ecce mater tua o ſyon o eccleſia. que eſt
mater mea volo vt ſit ⁊ mater tua. Mea eſt ma
ter naturalis: tua ſit mater ſpūalis. Ecce mater
dei ſaluatoris: eſt mater peccatoris in eccleſia.
Sed iudeus hoc vt perfidus nullo modo vult
credere ꝙ beata virgo Maria ſit mater dei et
hominis. Et ſm hoc dicit trãſlatio noſtra que
fuit bea. Hierony. Nunquid ſyon dicet homo
homo ſcilicet quicūq̄ʒ quãtumcūq̄ʒ ſingularis
predicator ⁊ doctor. nūquid dicet ſyon. i. ſyna
goge ſeu populo iudeoꝝ. cuius cultus erat p/
pter templum in materiali ſyon. Iſtam verita/
tem mirabilem quam ſubdam. ita vt credat eã
q. d. nõ. Neq̄ʒ Petrus neq̄ʒ Paulus: ſed neq̄ʒ
ipſe xpo

ipſe xp̄s dixit ciuitatē hāc pplo iudeoꝝ ꝙ voluerit credere. Ecce ciuitas quā nō vult credē. ꝛ ideo vt pfidi dānanf. Homo natus eſt in ea ciuitate dauid.i.virgine maria:ꝛ ipſe natus in ea xp̄s eſt ille altiſſimus deus qui ſolus ſanctus per eſſentiā.ſolus dn̄s per vniuerſalē prouidentiaꝫ. ſolus altiſſimus per omnipotentiā: qui fundauit ꝛ fecit ciuitatē iſtam virginē glorioſaꝫ quā inhabitauit. Idem vnus deus ꝛ homo:vna pſona fundator ꝛ creator virginis per diuinitatem natus in ea per humanitatē. Sed tu fidelis qui credis beatā virginē matrē dei ꝛ hominis.ꝛ ſm̄ hanc fidē recte conuerſaris. ℂ Ecce mater tua. Joan.xix. Impator celeſtis dn̄s Jeſus xp̄s in throno crucis reſidens per hoc dictum ſuo ore prolatū loquēs Joāni matrē ſuā virginē ei dedit in matrē:ipm̄ Joānem matri ſue adoptans filiū. Nec virgo mater: etſi longe inferiorē ab eo indignata eſt talem in filiū ſuſcipere. Et Joānes ipſe.etſi tali ꝛ tā digniſſima matre ſe indignuꝫ agnoſceret intelligens ſui profectuꝫ:cum omni reuerētia ex illa hora accepit eam in ſuā.ſ.matrē. Quia vero Joannes interpretaf in quo eſt gratia cuilibet etiaꝫ qui Joānes dicif ꝛ exiſtit.nō nomie ſed eius interpretatione in quo.ſ.eſt gratia gratūfaciens.datur virgo Maria in matrē.vt dici poſſit. Ecce mater tua. Anſelmus. Mater dei facta eſt mater noſtra. ℂ Et vere optima pyſſima ꝛ pfectiſſima mater oībus modis. Sicut eniꝫ pater dicitur aliqs genitura cura:etate:honore:affectu. Sic oībus his modis beata vgo mater nobis eſt. Primo enim ſicut xp̄s nos genuit verbo veritatis adeſſe ſpūali grē. qđ pfectius eſt q̄ eē naturalē cruce patiēdo.ita ꝛ beata virgo Maria nos genuit ꝛ peperit in maximis doloribus filio cōpatiēdo penas imenſas pro nobis patiēti:ita exponit Albertus magnus illud Eſa.vl. Parturiuit ſyon filios ſuos.i.beata vgo maria:que ſpeculabaf myſteriuꝫ paſſionis. Interpretaf enim ſyon ſpeculatio. Parturiuit ſumme ꝯdolendo in paſſionē filij. ℂ Scd̄o mater eſt cura. Eſa.xlix. Nunquid pōt mulier obliuiſci infantē ſuuꝫ:vt nō miſereaf filio vteris ſui. q.d. nullo modo ſed magnā curā habet vt prouideat ei de nutrimēto ꝛ neceſſarijs. Et q̄uis amor patris ad filium ſit ſolidior:amor tamen matris eſt tenerior. Et hinc eſt ꝙ paruulus magis recurrit ad matrem pro his que vult q̄ ad patrem:quia experitur magis a matre q̄ a patre obtineret quod petit. O quanta eſt cura beate virgini matri de nobis. Oībus aperit ſinum miſericordie ſue:nec eſt qui abſcondat ſe a calore beneficioꝝ eius. Sileat miſericordiaꝫ tuā o virgo beata.ait bea. Bern. Quicunqꝫ in neceſſitatibus ſuis te inuocantē ſibi deeſſe ſenſerit. Sicut curā habuit vt prouideret apud filium de defectu vini in nuptijs in chana galilee celebratis. Et qđ ait ſapiens. Ubi nō eſt mulier ingemiſcit eger. Et vere poteſt intelligi de hac muliere quā filius ſuus ſic vocauit.cū ait. Mulier ecce filius tuus. Non repitur aliqueꝫ ſcōꝝ ita cōpati ꝛ adiuuare in infirmitatib⁹ ſpiritualibus ꝛ corpalibus egris pſonis ſicut mulier hec btā vgo maria. ℂ Tertio mater eſt antiquitate:ſicut hoīes antiqui dicunf pr̄es. ſic et mulieres antiqꝫ mr̄es. Sed que antiquior btā virgine maria. Ab initio inqt ꝛ ante ſecula creata ſum:ꝛ vſqꝫ ad futuꝝ ſeculū nō deſinā. Eccl. xxiiij. Creata ſiqdem fuit in mente diuina ante ſecula.i.pdeſtinata.vt eſſet mater dei. ꝛ inde mater nr̄a. Nec vſqꝫ ad futuꝝ ideſt ad aliā vitā patrie poſtq̄ fuit in mundo nata:nō deſinit pietatem ꝛ miſericordiā exhibere inuocātibus eā. Eſt ergo antiqtate maxima mr̄. ℂ Quarto eſt mater dignitate ꝛ honore. Sicut qui ſunt in dignitate ꝯſtituti dicunf pr̄es.ita ꝛ mulieres i dignitate plationis pn̄t dici matres.vn̄ abbatiſſe dicūr plate quaſi matres. Sed que dignior q̄ honorabilior:ꝛ cunctis pn̄dentior beata virgine maria. Regina enim dr̄ celoꝝ in antiphona eccleſie:dn̄a angeloꝝ mater dn̄i dn̄antiū oī vtiqꝫ laude digniſſima.q: ex ipſa ortus eſt ſol iuſtitie xp̄s deus nr̄. ℂ Quinto ex maxima affectione ad bonū populi iudeoꝝ. Raſias dicebaf pater eoꝝ. vt.ij. Mach.penul. Sed nunq̄ fuit aliquis ſanctus vel ſcā ita affecta ad ſalutē:ꝛ om̄e bonum ppli xp̄iani.ſicut btā virgo maria. Un̄ cum xp̄s vellet tribus lāceis mundū pdere propter tria vitia mūdi ſcꝫ ſupbie:auaritie:ꝛ luxurie. Btā virgo precibus ſuis obtinuit dilationem ſententie.dicēs ſe miſſurā in mundū ad predicandū beatū Dominicū ꝛ btūm Franciſcuꝫ cū ſuis.ꝛ vt ſic reducerenf vt hr̄ in legēda beati Dominici. Ecce igitur mater tua.

ℂ Sed qualis ſit .§.i.

iſta mater ipſa declarat ſic de ſe loquens ſeu eccleſia in pſona ei⁹ Eccli.xxiiij. Ego mr̄ pulchre dilectionis timoris ꝛ agnitionis ꝛ ſancte ſpei. Matrem ſe haꝝ quatuor virtutū dicit: q: eas in mente ꝯcepit per infuſioneꝫ grē: ꝛ parturiuit iſtos filios:qn̄ ad actum haꝝ virtutuꝫ pceſſit. ℂ Primo pulchre dilectiōis per eximiā charitatem. Scd̄o timoris reuerētialis per profundiſſimā humilitatē. Tertio agnitiōis ſcilꝫ fidei per firmiſſimā veritatē. Quarto ſancte ſpei ad omne bonū ꝛ ſupernā felicitatē. De primo Cāti.ij. Introduxit me rex in cellā vinariā.ſcꝫ ꝛ introduxit in me charitatē. De ſecundo Luce.j. Turbata eſt in ſermone eius:ꝛ laude ppter humilitatem. De.iij. Luce.j. Beata que credidi

ſti.bea.Augu.Prius cōcepit fide q̄ʒ carne. De
quarto Eccī.xxiiij.In me oīs ſpes vite ⁊ virtu/
tis.Extende vt placet.Ex his etiā verbis innui
tur reſpectu quoꝝ ſit mater adoptiua.Cum.n.
vt dictū eſt ſit facta mater adoptiua Joāni qui
interpretatur in quo eſt grā:mater eſt eoꝝ qui
habēt grām.Et q: a grā quatuor iſta ſemꝑ ꝓce
dunt.eoꝝ eſt mr̄ qui habent iſta quatuor. Ecce
igitur mr̄ tua ſcʒ tui.qui ſcʒ habes rōnalē dile/
ctionē:q: ego mater pulchre dilectionis. Ecce
mater tua ſcʒ tui qui habes filialē timorē:quia
ego mater timoris.Ecce mater tua ſcʒ tui q ha
bes ſalutarem cognitionē:q: ego mater agni//
tionis.Ecce mater tua.ſcʒ tui qui nō preſumis
ſed ex merito ſperas:q: ego mater ſancte ſpei.
Pulchra dilectio eſt vt diligatur amicus ī deo
⁊ inimicus propter deū.vere pulchra: q: cum
luce gratie ⁊ clara fame. Mat.v. Diligite ini/
micos ⁊c̄.vt ſitis filij pr̄is vr̄i qui in celis eſt.ſ.
dei.Et ſic eritis filij matris veſtre ſcʒ beate ma/
rie.Sine timore dei non poterit quis iuſtifica/
ri.ait ſapiēs.Sed qui deū timet ſcʒ filialiter ni
hil negligit ſcʒ eorum que ſunt neceſſaria ad ſa
lutem ⁊ gl'iam dei.Salomon ait Eccs.vij.Sa/
lutaris cognitio incipit a ſeipſo.Sen̄. Princi//
pium ſalutis cognitio ſui.Breuiſſimam iſtam
orationē faciebat ⁊ docebat.bea.Augu.Domi/
ne nouerim te:nouerim me.Et vnū inducit ad
reliquū.Expecta dn̄m ait ps.Quoad quartuʒ
cuſtodi vias eius vt hereditate capias terram
ſcʒ viuentiū.Si ergo diligis eū ⁊ proximuʒ: ⁊
times filialiter offendere eum:⁊ conaris cogno
ſcere teipſum:⁊ ſperas rōnabiliter in ſupernū
premiū.nō pſumēdo de viribus tuis.hec ē ſcā
ſpes.Ecce mater tua beata virgo maria.

¶ Poſſunt etiam .§.ij.

ad aptari iſta quatuor ad quatuor ſtat⁹ eccleſie
ſcʒ pſidentes incipientes:pficientes:⁊ pficien/
tes.ſuper pfectos ſingulis ſingula attribuēdo.
Quibus oībus eſt mater pia adiuuando ⁊ ſuc/
currendo.¶ Primo ⁊ pſidentibus quidē con
gruit pulchra dilectio ſcʒ erga deum ſe ⁊ proxi
mum.Et ideo xp̄s petrum inſtitutū in preſiden
Maria pis eſt mater tem ⁊ paſtorem eccleſie interrogauit ter ſi eum
diligeret.Joan.xl.ca.Horū beata virgo eſt pia
mater:adiuuās in neceſſitatibus. vt patuit in
Leone pa.cui reſtituit manū abſciſaʒ. Et in bea
to Dnīco cuius ſubditos fratres oſ̄dit in viſio
ne beate marie tenere ſub chlamyde ſue prote/
ctionis.¶ Scd̄o incipientibus ꝯgruit timor.
Jnde enim mouentr̄ ad cauendum mala ⁊ peni
tendum ex timore.Vn̄ dicit.Eſa. A timore tuo
domine concepimus ⁊ peperimus ſpiritū ſalu
tis.Et hoꝝ eſt mater btā virgo maria ꝓcuran//
do reconciliationeʒ deo.ſicut in figura mulier
ſapiens Tecuites recōciliauit abſolonem patri
ſuo Dauid.ij.Re.xiiij.Et cuidā moniali egreſ
ſe de monaſterio poſt tempora ex meretricio re-
uertenti ad penitētiā ⁊ religionem impetrauit
beata maria pro ea peccatorū veniam. Et adiu
uat ad vincēdū diabolū in temtatiōibus.Sicut
in figuraʒ.Occidit Judith Holofernē.Judith
xiij.c.¶ Tertio proficiētibus cōuenit agnitio.
vt dicit Salomon Eccs.ix.Neſcit homo finem
ſuum.Et ideo ſequit̄.Sicut piſces capiunt̄ ha/
mo:ſic capiunt̄ homines tēpore malo. Qd̄ ps.
conſiderans ait.Notū fac mihi domine finem
meum:finē vltimū propter quem factus ſum:
quia tu es vt ad illud me dirigam. Notum fac
finem ꝓrimum mei operis.vt intelligaʒ me re
cta intentione facere opera:nō vt videar ab ho
minibus ſed ad gloriā dei.Notum fac finē me
um ideſt vt frequenter itelligaʒ me eſſe in vita
finiendū:⁊ oīa iſta mundana dimittenda ꝑ te.
Et q: illis congruit cognitio que lux eſt ſpūalis
ideo dicit Salomon Prouerb.iiij.Juſtoruʒ ſe/
mita quaſi lux ſplendēs procedit ⁊ creſcit vſq3
ad perfectū diem.Hi enim intendūt ad profici
endum in virtutibus.Hoꝝ mater eſt beata vir
go Maria:precibus ⁊ exemplis dando eis ſb/
ſidium.Eſt enim figuratiue illa Rebecca que fi
lium ſcʒ iſrael qui interpretatur vidēs deū.do/
cuit ⁊ iuuit refectionē offerre patri ſuauem.cuʒ
veſtibus odoriferis vt benedictionē patris ob/
tineret.¶ Apparens ipſa magiſtro Raynaldo
corpore infirmo in virtutibus ꝓficienti. vnxit Exēplū
eum ſanando corpus:⁊ mentē roborādo:ac ha
bitum ordinis predicatorum quē ferret oſten/
dendo:quē ordinem fuerat ingreſſus.qui po/
ſtea feruētiſſime predicādo multos ⁊ magnos
viros traxit ad religionē.Ipſa eſt mater agniti
onis que reuelauit nobiliſſimis romanis ⁊ di/
uitibus viro ⁊ vxori ſue cupientibus ſe trade//
re in obſequiū ipſius virginis ac pape.vt in lo
co vbi de mane inuenirent niues preter natu//
re ſolitum.quia de menſe auguſti ibi eccleſiam
ſuo nomini dedicarent.Quia mane ſequēti re/
perta fabricata eſt ad honorē eius eccleſiā in vr
be ſancte marie maioris. ¶ Quarto autē con
gruit perfectis ſancta ſpes non ſperare in prin
cipibus vbi non eſt ſalus:nec in tēporalibus di
uitijs.quod eſt vanum:nec in ſuis viribus qd̄
eſt ſuperbie:ſed in eterna beatitudine. Et hec
eſt ſancta ſpes. Cōtemplantur enim eterna bo/
na.que non videntur: ſed appetuntur ſumme
ab eis.vt dicāt cum apoſtolo.Cupio diſſolui ⁊
eſſe cum chriſto.Et noſtra conuerſatio in celis
eſt.Horum mater eſt beata virgo maria procu/
rando eis conſecutionem eterne beatitudinis.
Eſt enim figuratiue illa Berſabee que iterpre/
tatur puteus ſeptimus propter plenitudinem

omnium gratiarum que ſuis precibus petijt ꝛ obtinuit a Dauid regnum ſuum dari filio ſuo Salomoni .ij. Reg. xv. ¶ Hec eſt que fuit cilicium cum ſerico ſancto viro bea. Thom. cantuarienſi archiepiſcopo mandans ei vt interdictum factum ſimplici ſed optimo ſacerdoti qui quotidie miſſam celebrabat ad ſui honorē nec aliam propter ſimplicitatem dicere nouerat: vt non amplius celebraret: relaxaret. Quod ſimplex ſacerdos faciens ꝛ ſignificans bea. Tho. ex parte beate marie ꝛ ſignum datum de cilicio occultato ab ea ſuto illum ab illo interdicto abſoluit. ¶ Hec apparens vt matrona venerabilis ad fontem quendam cuidam ruſtico q miſſus erat a filio ſuo ei apparenti ad immergendum tres panes quos habebat prohibuit. Sz reuerſus ad eum ſcdo ꝛ tertio vnum immerſit alios duos reſeruās ex iuſſione beate marie declarantis ei ſe eſſe virginem matrem. ꝛ eum q ſibi apparuerat ꝛ mandauerat panes tres immergi in aquam erat filius eius qui iratus propter peccata hominum mundū in partes tres diuiſum quaſi volebat delere: in cuius ſignum tres panes iuſſerat immergi: ſed ipſa ſententiā retinuerat. Uerum ad placandum dei iraz omnes albis induti facerent proceſſionem ad penitentiam reuertentes. Et illa diſparente ſimplex ille ruſticus per diuerſas mundi partes diuulgauit. vnde ſecuta eſt magna nouitas i vniuerſo orbe apd̄ xp̄icolas: vt omnes mares ꝛ femine cuiuſcunqꝫ etatis ꝛ ꝯditionis albis īduti pceſſiones multas facerēt Anno dn̄i. M.ccc. xcix. in eſtate. ꝛ multa bona ſecuta. Et poſtea anno ſequenti. M.cccc. ſecuta eſt peſtis vniuerſalis nimia: vt tertia pars hominum moreref. Ecce mater tua ad quam recurras.

¶ De conceptione ꝛ ſanctificatione btē marie.

Capitulum tertium.

De cōceptu ꝛ ſanctificatiōe beate marie. In ciuitate ſcificata requieui inquit diuina ſapientia. Eccl. xxiiij. Adaptatur ſermo iſte virginem glorioſam. de cuius conceptione vel potius ſanctificatione eccleſia ſolēnitatez facit. De hac ciuitate precinens cantor ſpiritusſancti Dauid inquit. ps. lxxxvj. Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei. que ab ieſu ſyrac dicta eſt ciuitas ſanctificata nec de aliqua creatura pura ſūt vnqꝫ dicta tam glorioſa qꝫ de virgine maria. Unde in cōmendationem Judith pulcherrime: ſapientiſſime: ꝛ caſtiſſime ꝛ conſtantiſſime: que liberauit populum dei de manibus inimicorū ꝛ figurauit hanc virginem beatiſſimam: liberatricem populi fidelis de manibus demonum. dixit ſummus pōtifex Joachim. Tu gloria hieruſalem ſcꝫ ciuitatis: tu leticia populi iſrael. nō dixit tu glorioſa in ciuitate: ſed tu ipſa gloria ciuitatis hieruſalem que dicebatur ciuitas dei. quia ſolēnis dei cultus ibi erat. Glorioſa igit dicta ſunt de te. Circa quā poſſunt tria notari.

¶ Eius virtuoſitas pfectiſſima: q: ciuitas.

¶ Eius ſingularitas ſublimiſſima: q: dei. Diuiſio

¶ Eius nobilitas famoſiſſima: quia glorioſa thematis dicta ſunt de te.

¶ Quantum ad .§.i.

primum ois aīa poteſt dici ciuitas. Sed aīa cuiuſlibet reprobi dr̄ ciuitas babylonis. que interpretatur confuſio: q: plena eſt ꝯfuſione peccatorum. ꝛ in ea regnat Nabuchodonoſor diabolus in ſuperbia ſua. Aīa aūt cuiuſlibet electi dicitur hieruſalem: que interpretatur viſio pacis. in qua regnat Salomon rex pacificus. Hieruſalem autē edificatur vt ciuitas ex auro ꝛ argento ꝛ lapidibus precioſis ideſt dilectionis dei ꝛ proximi operibus: cum meditationibus ꝛ cōtemplatiōibus precioſis ſuper fundamentum fidei ieſu xp̄i. Et niſi dominus cuſtodierit ciuitatem anime: fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. Uerum nulla anima proprie poteſt dici ciuitas niſi beata virgo maria. Unde p excellentiam ciuitas dicitur propter tria.

¶ Primo propter plenam vnionem.

¶ Scdo propter congruam prouiſionem.

¶ Tertio propter rectam gubernationem. Maria

¶ Ciuitas dr̄ quaſi ciuiū vnitas. Unde ſaluator noſter cū miſit duos ex diſcipulis ad ciuitatem hieroſolymam: q: plena erat ſectis ꝛ diuiſionibus ꝛ peccatis. non dixit. ite in ciuitatem ſed in caſtellum: ſeruans illam regulam. Si reprimeris nec nomē habere mereris. In anima noſtra ſunt quaſi ciues multi ꝛ varij cogitatus noſtri: ꝛ affectus ſeu deſideria quaſi viri. paſſiones autem quaſi mulieres. Qui omnes debent conuenire in vnum. ſcilicet vt conformēt ſe diuine voluntati: querendo ſemper gloriam dei ꝛ profectum ſalutis. Sed quis eſt hic ꝛ laudabimus eum. Nullus eſt enim tam compoſite felicitatis etiam in ſpiritualibus inquit ſanctus Seuerinus qui non in aliquo cum ſua fortuna rixetur. Nunqꝫ ei ait Job. in eodem ſtatu permanet. Quis ē qui ſemp in omni opere ſuo cogitatu ꝛ affectu dirigatur ad dominum ꝛ non videat in mēbris ſuis legem concupiſcētie repugnantem legi mentis ſue. ſaltem ad venialia. vnde pax ibi non videtur perfecta: cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Porro vnū eſt neceſſariū ſcꝫ adherere perfecte deo ꝛ ſecuz in omnibus vnum ſpiritum eſſe. quod optime fecit maria que optimam partez elegit in oībꝰ vnū pro certo ſcimꝰ. ait Odilio i ſmōe q: oīs

(marginal note beside the paragraph beginning "¶ Ciuitas dr̄": Maria p excellētiā dr̄ ciuitas pp tria.)

marie actio intenta ſemper in dño. ¶ Secũdo
ciuitatem vt ſit bene ꝓuiſa ne facile capiatur ab
hoſtibus ⁊ circũquaq; habeat foſſata ne poſſit
appꝛopiquari ad muros. quod fit circa anime
ciuitatem per humiliationem. qua quis ſeipſũ
deijcit. ⁊ infra ſe ſtatuit: cognoſcens ſe ad ima
deſcendere ex propꝛia conditione ⁊ inclinatiõe
ad mala. Debet etiã ciuitas eſſe in poꝛtis bene
cuſtodita ⁊ vigilata. Naʒ vt dicit Hiere. pph̃a.
ix. Moꝛs ingreſſa eſt per poꝛtas nr̃as. Poꝛte
nr̃e aie ſunt ſenſus exterioꝛes per quos intrat
moꝛs peccati ad aiam per viſuʒ: auditũ: guſtũ:
odoꝛatum: ⁊ tactum videlicet niſi vigilãter cu/
ſtodiantur. Nec ſufficit cuſtodia angeloꝝ de q̃
dominus per pph̃aʒ. Super muros tuos hieru
ſalem poſui cuſtodes. ſ. angelos. tota die nõ ta/
cebunt. ſ. excitantes animam ad bonũ ⁊ deum
laudandum. Sed opoꝛtet ꝙ quilibet per ſe in,
uigilet per conſiderationem ⁊ diſcretionẽ: ne
igrediatur inimicus alicuꝰ vanitatis ꝑ ipſas
poꝛtas: nec egrediaꝛ ciuis ſub ſpecie alicuius
boni defectus curioſitatis. Unde in figuram le
gi. ij. Reg. iiij. ꝙ iſboſeth filius ſaulis rex iſrl̃
qui poſuerat ancillam ad cuſtodiam poꝛte pa//
latij ſui. quia nõ ſtetit vigilans: ſed doꝛmitauit:
ingreſſi per poꝛtam ꝑncipes latronũ rechab ⁊
banaa clam occiderunt illum in lecto ſuo quie/
ſcentem. Sic qñ conſideratio vigilans ⁊ diſcre
tio que dʒ cuſtodire poꝛtas ſenſuum doꝛmitat:
⁊ vigilat ad cuſtodiendũ ipſi demones latenter
ſuggeſtionibꝰ malis ſubintrant: ⁊ ablatis fru/
gibus virtutum aiam occidunt. Opoꝛtet etiaʒ
ciuitatem eſſe fulcitam victualibꝰ ⁊ aquis ne fa
me ⁊ ſiti pereat. Uictualia ſunt ſacramẽta que
animam reficiunt. Aque ſunt doctrine ſacre q/
bus contra caloꝛem laboꝝ ⁊ tentationum refri
geratur. Omnia iſta fuerunt pfectiſſime in vir
gine. ⁊ ideo per excellentiã ciuitas dicitur. Fuit
eni humilitate pfũdiſſima. Reſpexit ait hũilitatẽ
ancille ſue. Et q̃to magis ſe hũiliauit ⁊ occul
tauit virtutes ſuas: tanto magis deꝰ illam ma/
nifeſtauit vt impleretur illõ quod ait filius ſu/
us Mat. v. c. Non põt ciuitas abſcondi ſupꝛa
montem poſita. ſ. ſuper altam pfectionẽ v̾tutũ
Optime cuſtodiuit ſenſus ſuos ⁊ nihil inqui/
natum introiuit in illaʒ. Sacra ſuſcepit tẽpoꝛe
ſuo que ei congruebant. Nam pie crediꝛ. ⁊ ba
ptizata ⁊ confeſſa ⁊ cõicata ſʒ Alb. ſuper illud.
Miſſus eſt. Non quidẽ pctã que nõ habebat.
Infra — quia vt be. Aug. ait. Cum hũilitatis cauſa men
tit. xv. c. — tiris. ſi non eras pctõꝛ mentiendo efficieris. qõ
xvj. — cuitaras. xxij. q. ij. Sed confitebaꝛ ſe nõ eſſe di/
gnam tantis beneficijs ſua virtute. Nõ deficie
bant in ea aque ſalutaris doctrine. Unde Lu.
ij. dicitur. Maria conſeruabat omnia v̾ba hec
ſ. dicta a filio ⁊ de filio conferens in coꝛde ſuo
ſ. cum his que de eo pꝛenũciata erãt a pphetis.
Et ſic fluminis impetus feruentis. ſ. ſapiẽtie le
tificat ciuitatem dei. ſ. beata Maria. ¶ Tertiũ
qõ requiriꝛ ad bonitatem ciuitatis eſt bonum
regimen ⁊ gubernatio eius. Nam vt dꝛ Eccl's
x. Ueh terre cuius rex puer eſt. i. cuiꝰ rectoꝛ ſen
ſibilibus intendit vt puer. Ecõtra Salomon in
Pꝛouerb. In bonis iuſtoꝝ exaltabitur ciuitas.
Et Gꝛatianus dicit diſt. viij. §. j. ꝙ apud Plato
nẽ illa ciuitas iuſtiſſime oꝛdinaꝛ in qua quiſq;
pꝛopꝛios neſcit affectus. i. paſſiones ⁊ appeti//
tus ſuos inoꝛdinatos. Eſt ergo in ciuitate aie
vt rex vel regina volũtas. que habet imperare
oibus potẽtijs. Et vt dicit Salomon. Deus ab
initio conſtituit hoiẽ ⁊ reliquit eum in manu
conſilij ſui. i. in poteſtate ⁊ libertate arbitrij. po
ſuit ante eum malum ⁊ bonũ. ad quodcũq; vo
luerit extendet manũ ſuam. Sed ſi volũtas pec
cato ꝯſentit. iam non eſt dña ſed ſerua: ⁊ nõ ni/
ſi male põt talis ciuitas aie gubernari. Ne aũt
erret regina iſta volũtas debet ſemꝑ habere cõ
ſilium cum rõne. ſm illud ꝓuerbioꝝ. Oia fac
cum cõſilio: ⁊ poſt factum nõ penitebis. Ratio
ergo eſt ꝯſiliarius. Sed ſyndereſis ſecretarius
qui nunq̃ fallit arguens illicita ⁊ vtilia appꝛo/
bans. Fantaſia ⁊ memoria ſunt referẽdarij. Co
gitationes v̾o deſideria ⁊ paſſiones ſunt ſubdi
ti que habent regulari. Et cum bene regitur di
cit dominus de ea. Ciuitas fidelis iuſtitia ha//
bitauit in ea. Eſaie pꝛimo.

¶ Secũdo nota/ .§. ij.

tur eius ſingularitas maxima in ſanctitate in
eo qõ dicitur dei. Hec poteſt dici ciuitas illa de
qua Joã. in Apocal'. Uidi ciuitatẽ ſanctam hie
ruſalem deſcendẽtem de celo a deo paratam vt
ſponſam oꝛnatã. Hec eſt beatiſſima virgo Ma
ria ciuitas ſancta. qꝛ munda deo dedicata ⁊ fir
mata. Et ſic in ſyon firmata ſuʒ. Eccl. xxiiij. Hie
ruſalem dicitur viſio pacis in ea. Unde ipſe ait.
In omnibus requiem queſiui. Deſcendẽteʒ de
celo vt a deo edificatam ⁊ datam in ciuitateʒ re
fugij peccatoꝛibus. vt a deo paratam virtutibꝰ
vt ſuam poſſeſſionem. vt ſpõſam oꝛnatam om/ — Maria
ni gratia: vt ſponſa eſſet dei patris. ex qua v̾tu/ — dꝛ ciui/
te ſpiritusſancti filium generaret cõmunem fi/ — tas dei.
liuʒ vtriuſq;. Diciꝛ ergo ciuitas dei. vnde glioſa
dicta ſunt de ea triplici modo ſeu cauſa. videlʒ.
¶ Pꝛimo quia deus eam fundauit.
¶ Scd̃o qꝛ deus eius poſſeſſioneʒ ꝯtinuauit.
¶ Tertio quia deus eam inhabitauit.
¶ Pꝛimo dicitur beata Maria ciuitas dei: qꝛ
ipſam fundauit. Sicut alexandria ſic dicta eſt:
quia Alexander eam fundauit. Et vrbs Roma
dicta eſt: quia Romulus pꝛimus eaʒ fundauit.
Pſal'. lxvij. Sicut audiuimus ſcilicet ex veteri

teſtamẽto figuratũ:ſic vidimus impletũ in ci/
uitate dei noſtri.ſ.virgine maria. Deus funda
uit eam in eternum. Unde ipſa ait Eccli.xxiiij.
Ab initio.ſ.deo qui eſt initium oĩs creature:⁊
ante ſecula tpalia creata ſum.ſ.ꝑdeſtinatione
in mẽte diuina.⁊ ſemp̃ poſtq̃ꝫ fundata fuit per
manebit.actu aũt in eſſe naturali creata ſeu fũ/
data fuit qñ aĩa eius creata fuit:⁊ corpori eius
ꝯcepto in vtero materno Anne ⁊ organizato i/
fuſa. Hiero. Intra ſecreti vẽtris anguſtias ma/
nus oĩpotentis dei ſemp̃ opaſ idem formator
corporis pariter ⁊ aĩe. Noli deſpicere bonita/
tem figuli qui te fecit vt voluit. diſti.lvj.naſci.
Modo aũt ſpeciali dr̃ deus fundaſſe eam quo
ad corpus:q: miraculoſe ꝯcepta eſt.nõ quidẽ
q: de ſpũſctõ.qm̃ hoc priuilegiũ ſoli xp̃o:ſed
q: ex p̃re Joachim ⁊ matre Anna ſterilibus.vñ
in figurã vt dicit Damaſce. Sicut Anna p̃ vo/
ta ⁊ repromiſſis cum eſſet ſterilis genuit ex vi
ro Samuelẽ:ſic Anna ex Joachim viro per vo
tum ⁊ orõnes genuit Mariã. In eſſe aũt ſpũa/
li fundauit deus ciuitatẽ iſtaꝫ:qñ in vtero ma/
terno ſanctificata fuit ab originali totaliter mũ
data. In qua quidem ſanctificatione copioſior
gratia fuit in ea infuſa q̃ꝫ in ceteris ab vtero ſc̃i
ctificatis:vt Joãne Baptiſta ⁊ Hieremia. Sci
mus enim plus gr̃e ei eẽ collatũ (ait.b.Ber.)
ad vincẽduꝫ ex omni parte pctm̃ que cõcipere
ac parere meruit euꝫ quem ꝯſtat nullũ habuiſ/
ſe pctm̃. Ac etiaꝫ pie credi põt ꝙ citius alijs fu
it ſanctificata. Nõ quidẽ ante aĩe infuſionẽ:q:
caro nõ eſt ſubiectũ culpe vel gratie:ſed aĩa.
Infuſa võ aĩa q̃ꝫcitius ⁊ forte eadem die ⁊ ho/
ra:etſi nõ momẽto fuit ab originali mundata
ꝯtracto imediate poſt acceſſuꝫ eius ad corpus
Qđ videſ notare p̃s.qui loquẽs đ ciuitate dei
⁊ ſanctificato eius tabernaculo.i.aĩa: poſt pau
ca ſubdit. Adiuuabit eã deus mane diluculo:
vt mane intelligaſ natiuitas eius in vtero: cu/
ius diluculũ hñs aliquid de tenebris fuit tp̃us
quo organizatũ corpus ſuſcepit aĩam aliqualr̃
tenebroſam factã per originale:ſed in iſto dilu
culo.i.q̃ꝫcitius adiuuabit eam ſanctificando ⁊
preſtãdo robur gratie:ad omne opus bonum
tp̃e ſuo faciẽdum. ¶ Dicit ſecũdo beata Ma
ria ciuitas dei:q: poſſedit eam deus ⁊ ꝯtinue
poſſidet. Peccator poſſideſ a diabolo p̃ culpã.
Unde Luc.xj. de eo diciſ. Cuꝫ fortis armatus
cuſtodit atriũ ſuuꝫ.i.aĩam vel mundũ:in pace
ſunt ea que poſſidet.ſ.nõ ſibi ꝯtradicẽdo:⁊ tẽ
tationibus nõ reſiſtẽdo. Boni aũt a dño poſſi/
denſ:nõ ſolum per gubernationẽ ⁊ dñium:ſꝫ
etiam per gratiã ⁊ obedientiaꝫ. Unde dicunt
dño per p̃s. Tu poſſediſti renes meos.i.affe/
ctus ⁊ delectationes meas:vt ſint ſm̃ volunta
tem tuã. Sicut aliqua ciuitas dr̃ ciuitas talis

dñi:vt Pariſius ciuitas regis Francie: quia
qñq3 eam poſſidet.⁊ plene ſub dñio ⁊ obedien
tia eius eſt. Et per hunc moduꝫ beata Maria
diciſ ciuitas dei:q: ſemp̃ poſſedit eam quiete
⁊ ſub perfecta obedientia. Nullius autẽ ſancti
vel ſancte aĩa fuit que ita fuerit quiete poſſeſſa
a domino. Sed aliqua rebellio ad ipſum reper
ta eſt ſaltẽ ſm̃ paſſiones ⁊ venialia. Excepta (in/
quit bea. Augu.) hac ſancta virgine: de qua cũ
de peccatis agiſ propter honorẽ dñi.nullã pror
ſus de ea,volo haberi mentionem. Si oẽs ſancti
⁊ ſancte dum hic viuerent interrogati fuiſſent.
vtrum peccatũ haberent: oẽs vna voce riderẽt
quod ait Joan. in cano.j. Si dixerimus q: pec/
catum nõ habemus:ipſi nos ſeducimus. Ubi
ſatis patet ꝙ loquitur de actualibus ſaltẽ veni/
alibus. Perfectiſſime autẽ poſſedit ciuitatem
iſtam:vt dicaſ per excellentiã dei ciuitas. Un/
de ipſa ait Prouer.viij. Dominus poſſedit me
ab initio viarum ſuarum. Uie domini ſũt crea
ture ſue per quas nos imus in deũ cognoſcen/
dum.ſicut cã cognoſcitur per effectũ: vt ignis
per fumũ. Diciſ autẽ hic initiũ nõ prioritate tẽ
poris ſed dignitatis. Ita enim ciuitatẽ iſtã bea
ta Maria poſſidet:vt ſit ipſa initiũ creaturarũ
ideſt digniſſima ſup̃ oẽs creaturas puras gr̃a
⁊ gloria. Tertio dr̃ ciuitas alicuius inq̃ꝫtuꝫ eſt
inhabitator eius.⁊ ſic nazareth dicta fuit ciui/
tas xp̃i:q: ibi ꝯceptus ⁊ nutritus fuit vñ diciſ
Mat.ij. de xp̃o veniẽs:ſcꝫ de egypto cũ matre
⁊ Joſeph habitauit in nazareth. vt impleretur
qđ dictum eſt per ꝓphã. qm̃ nazareus voca/
bitur. Et bethleem dicta eſt ciuitas dauid: quia
ibi natus eſt ⁊ habitauit in pueritia ⁊ adoleſcẽ
tia. Et ſm̃ hoc dr̃ beata Maria ciuitas dei: q:
deus corporalr̃.i.ſm̃ corpus aſſumptum habi
tauit in ea. p̃s.xlvij. Magnus dñs ⁊ laudabi/
lis nimis.ſ.dei filius Jeſus xp̃s in ciuitate dei
nr̃i ſcꝫ beate virginis ad habitandũ per noueꝫ
menſes ꝯtinue:⁊ totã infantiam ⁊ pueritiã trã
ſegit cum ea ⁊ in ea. Hec eſt ciuitas illa mirabi
lis figurata quã vidit Ezechiel in vltima viſio/
one in qua dñs ſolus introibat ⁊ egrediebatur
⁊ porta eius clauſa remanebat. ſignans ſm̃.b.
Aug. ꝙ Maria virgo fuit ante partũ in partu
⁊ poſt partũ.⁊ quẽ totus non capit orbis in ſua
ſe clauſit viſcera factus hõ. Uñ ⁊ canit eccleſia.
O glioſa dña excelſa ſup̃ ſydera:qui te creauit
ꝓuide lactaſti ſacro vbere. Qđ eua triſtis abſtu
lit ſcꝫ vitã corporis ⁊ aĩe:tu reddis almo ger/
mine.i.filio ex te genito:q mortẽ nr̃am moriẽ/
do deſtruxit ⁊ vitam reſurgẽdo reparauit aĩe ⁊
corporis:⁊ cauſaliter ⁊ virtualiter. Uñ aptiſſime
dicitur. Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei.
¶ Albertus autem in li. ſuper Miſſus eſt. di/
cit. ꝙ idõ glorioſa dicta ſũt de hac ciuitate.ſ.vir/

gine maria. q: oīa que ad perfectionem ciuitatis pertinent: in beatiſſima virgine inueniri: ⁊ de beatiſſima virgine dici pñt. Fuit eniȝ fundata ſuper humilitate: per caſtitatē murata: turrificata per charitatem: ditata per paupertatē: cuſtodita per diſcretionē: libera imunitate peccatorum: pacifica ſupatiōe tentationū: diuino officio ordinata: per elegantiā moꝝ edificata: populoſa v̄tute: ⁊ oīum donoꝝ gratuitorum: irrigua abundantia miſerationum: in altiſſimo ſita per excellentiam priuilegiorum.

De eius nobilitate. §. iij.

De nobilitate beate marie. Quoad tertium. glorioſa dicta ſunt de te q: natiuitas glorioſe virginis Marie ex ſemine Abrae orta de tribu iuda clara ex ſtirpe Dauid canit ecclīa. Natiuitas autē primo fuit in vtero ſcȝ per ꝯceptionem: ⁊ exinde ex vtero nata: eiꝰ vita inclita cunctas illuſtrās eccleſias: per opa glorioſiſſime ſanctitatis in qbus conſiſtit vera nobilitas aīe. q: vt ait Sap. Nobilitas vera eſt que moribus aīum ornat. Ex ea quoqȝ ortus ē ſol iuſtitie xp̄s deus noſter. origo ⁊ fons omnis nobilitatis. Glorioſa igitur dicta ſunt de te O beatiſſima maria. Ubi notandū ſm Alber. magnū ſuper Miſſus eſt. de quo libro aſſumpta ſunt plurima in materia iſta de virgine. vt infra patet ꝙ nobilitas rei conſiſtit in tribus.

Primo in ſua cauſa.

Nobilitas rei i tribꝰ cōſiſtit. Secundo in ſua ſubſtantia.

Tertio in efficientia.

In cauſa. Si a nobili origine principiuȝ ducat. In ſubā. Si nobilem eēntiā ⁊ proprietatem in ſe poſſideat. In efficientia. Si nobiles effectus ex ſe ꝓducat. Quantuȝ ergo ad primū nobiliſſima fuit. vn̄ ⁊ glorioſiſſima: ſcilicet ex parte cauſe originis ſue. Nam fuit filia pncipis: ſcȝ Abrae. in quo deus populū peculiarem elegit ſibi: ⁊ diſtinxit ab alijs. Ab Abraaȝ enim quadrageſima ⁊ vana gn̄atione deſcēdit vt pȝ ex euāge. Matth. in pnci. De quo abraaȝ dictum eſt in geneſi. Princeps dei es apud nos. Et cui primo facta eſt repromiſſio de xp̄o naſcituro. cū dictū eſt ei. In ſemine tuo benedicenſ oēs gentes. Non dicit in ſeminibus. inqt apl's ad Gal. iiij. ſed in vno ⁊ ſemini tuo: qđ eſt xp̄s. Hic abraā fuit ille nobiliſſimus patriarcha vn̄ denominanſ hebrei quaſi hebraici: qui primo confeſſus eſt fidē vnius veri dei inter idolatras chaldeos: adorātes ignem pro deo. in quē iniectus ab eis vt experireſ virtutem eius: illeſus exiuit recedens poſtea ab eis vt peregrinus diſcurrens per paleſtinā. Et de ipſa virgine dicit in Canti. Quā pulchri greſſus tui in calciamentis filia pncipis. glo. j. Opera tua in exēplum ſcōꝝ. quos imitaris ⁊ oēs excellis. Quantū ad ſecūdum ſcȝ ſubſtantiā nature pfectionem ⁊ plenitudineȝ gratie in ſe hereditauit ⁊ liberrima fuit. Libertatē enim maxime facit inmunitas a peccato: ⁊ plenitudo gratie que in ea fuit. Qui enim facit peccatū: ſeruus eſt peccati. ſeruitus enim eſt oīno ꝯtra nobilitateȝ. Sed ipſa ſola inter puras creaturas fuit ſine peccato etiā veniali. ⁊ ideo maxime libera. Et iſta eſt glorioſior nobilitas: ſcȝ ex gratia ⁊ virtute: q̄ȝ illa que eſt ſm carnem. Un̄ Seneca ait. ꝙ nō facit nobilitatē atrium plenū fumoſis imaginibus: quia qđ ante nos eſt: noſtrū non eſt. Non enī ad noſtram vixerunt gloriā. Uult ex his verbis oſtēdere ꝙ tantū nobilis eſt ille queȝ nobilitat ſua virtus. Hinc ⁊ Chryſ. Nemo ex virtute aut ex vitio parentum vere aut clarus aut obſcurus ē imo neſcio quō non ille magis reſplendet: qui ex parentibus a virtutibus prorſus alienus q̄ȝ ipſe qui fuerit dei virtute mirabilis. di. lvj. nūq̄ȝ. Sed tunc queritur in quo cōſiſtat nobilitas ſm carnem. Et cum dicatur a ſapiente ꝙ nobilitas ſm carnē non eſt aliud q̄ȝ inueterare diuitie. tunc videtur ꝙ iſtam nobilitatē non habuit beata Maria. cū fuerit paupercula ⁊ coniunx eius Joſeph carpentarius. Et ſic videſ ꝙ nobilitas iſta ſm carnē non ſit a rebus. Sed neqȝ a corpore videſ ꝙ ſit: quia nobilitas corporis eſt ex nobilitate cōplexionis. Inueniūtur auteȝ reges ⁊ principes qui nobiles dicūtur. ⁊ ſunt ſm carnem aliquādo complexionis melancholice vel phlegmatice: ⁊ econuerſo ruſtici cholerici ⁊ ſanguinei. ergo non trahitur a corpore. Item videtur ꝙ nec ab anima: quia anime nō ſunt ex traduce. ⁊ ſic videſ ꝙ nihil ſit nobilitas iſta ſm carnem. Sed pro nūc breuiter reſpondetur ⁊ infra in ſeq̄. §. plenius. ꝙ nobilitas iſta ſȝ carnem non ſolū quoad gloriam mundi. ſed etiaȝ multum adiuuat ad virtutes animi ⁊ ad bonū incitat. q̄uis ipſa ſola non cogat ad maluȝ vel bonum. Quantum ad tertiū fuit beata Maria nobilis in efficientia quia actiue ⁊ paſſiue. Actiue quia per ipſum fructū ventris ſui ipſa creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis i libertatem glorie filiorū dei. vbi ceſſat omnis prelatio ſubiectionis in alios: ⁊ ſeruus liber eſt a domino ſuo. Paſſiue: quia ſi veritas liberabit vos: veri liberi eritis. vt dicitur Joan. viij. multo eſt facta libera: que veritatem iſtam genuit. Sic autem orta ⁊ concepta eſt a nobiliſſimis ⁊ digniſſimis. Et hec dignitas eius inuenitur in cauſa ſubſtantia ⁊ efficientia: ſicut ⁊ nobilitas. Et in cauſa quideȝ reperitur triplex dignitas ex qua originata eſt. Prima dignitas regalis: ⁊ hec corporalis. Secunda ſacerdotalis: ⁊ hec ſpiritualis. Tertia prophetalis: ⁊ hec celeſtis. Concepta autem eſt beata maria ⁊ nata

Quō iq̄ cōſiſtat nobilitas ſm carnem

Ruſtici

regali ex progenie:q2 ex David ⁊ ſucceſſorib⁹
eius:regibus populi dei:⁊ propterea: xp̄s di/
ctus eſt frequenter in euangelio filius David:
q2 ex eo mater eius deſcendit qđ ⁊ iudei ꝯfeſſi
ſunt. ¶ Ex ſacerdotali quoqȝ tribu deſcẽdit:q2
cum ſolum ille due tribus ſcȝ regalis ⁊ ſacerdo
talis adinuicẽ poſſent ꝯtrahere coniugia ⁊ nul
le alie tribus ſm dñi legem. Aaron autẽ pmus
ſacerdos ⁊ ſummus a dño inſtitutus in vxorẽ
duxerit de tribu iuda: ⁊ Joiades ſumm⁹ ſacer/
dos vxorem habuerit ſimiliter de tribu iuda ⁊
ſtirpe regia. Et ecõtra aliqui de tribu iuda duce
rent in vxores de tribu ſacerdotali. Sic beata
Maria ex ſacerdotali etiaȝ tribu deſcẽdit. Un/
de ⁊ Eliſabeth de tribu ſacerdotali orta erat co
gnata virginis ideſt actiuans. ¶ Ex ꝓphetali
quoqȝ dignitate deſcẽdit que dici põt celeſtis:
quia prophetie donũ a deo eſt imediate ex eo ꝙ
ex Nathan propheta deſcendit. ac etiaȝ David
⁊ Salomon: qui fuerũt prophe. In ſba quoqȝ
digniſſima fuit. i. in pſona ſua:nã ipa ẽ regina
celoꝝ:ipa ẽ regina ꝗ aſſiſtit a dextris dei in fim
brijs aureis ⁊c. Fuit ⁊ ſacerdotiſſa iuſtitie que
proprio filio ſuo non pepercit. ſed ſtabat iuxta
crucem ieſu. Non vt dicit beatus Amb. vt mor
tem filij aſpiceret:non vt dolorem filij conſide/
raret:ſed vt ſalutẽ humani generis expectaret
parata ipſa offerre filium deo pro ſaluatiõe mũ
di. Prophetiſſa fuit. cũ ait. Ecce eniȝ ex hoc be
atam me dicent oẽs generationes. In cuius fi/
guraȝ dicit Eſaias. Acceſſit ad prophetiſſaȝ ⁊c.
In efficientia quoqȝ fuit digniſſima. Ipſa eniȝ
triplicẽ dignitatẽ originaliter tranſmiſit in fili
um principaliter:ſpecialr̄ in nos. Poſt hec ge/
neraliter filiũ genuit qui rex ⁊ ſacerdos ⁊ pro/
pheta fuit. Rex q2 in veſtimento ſuo. i. in huma
nitate ſcriptum hȝ rex regũ: ⁊ dñs dominanti/
um. Rex ſum ego ait ipſe Pylato. de quo ſolo
ſapientes ſapienter queſierũt dicentes. Ubi eſt
qui natus eſt rex iudeoꝝ. Sacerdos eſt iuſtitie
ſm ordinẽ Melchiſedech qui per propriũ ſan
guinem introiuit ſemel in ſancta eterna redẽ/
ptione inuẽta. Ipſe etiã ꝓpheta promiſſus per
Moyſen potẽs in opere ⁊ ſermone. Et iſtaȝ tri
plicem dignitatẽ beatiſſima maria in nos trãſ
miſit que nos fecit deo regnũ ⁊ ſacerdotes. im
mo regale ſacerdotium ad regendum nos vir/
tutibus. ⁊ imolandum deo hoſtiam laudis et
bonoꝝ opeꝝ. Et ſic pȝ ꝙ glioſa dicta ſũt de ea:
ꝙtum ad maximã nobilitatẽ ⁊ dignitatem.

de nobilitate ſȝ ¶ Sed pro ma/ .§.iiij.

carnem iori declaratione nobilitatis que eſt ſm carnẽ.
v ñ ori/ ¶ Nota ſm Albertum vbi ſupra ꝙ nobilitas
ginalr̄. iſta ſm carnem eſt traductio carnalis originis
a parentibus ſm ſeculum in diuitijs potentia
vel dñio conſtitutis:ex quibus ꝙtum ex parte
nature eſt: creatur in filijs ſimilitudo cõplexio/
nis ⁊ ꝯformitas moꝝ:⁊ imitatio operationis.
Homo enim paup ⁊ ignobilis ſi diuitijs cepit
affluere. icipiet delitijs magis vacare cibis de
licatioribus ſe nutrire:⁊ ſic cõplexionẽ nobili/
tate exercitijs honeſtiorib⁹ occupari. parua dã
na minus curare:paruis lucris minus inhiare
dona minus curare:alienũ dominiũ minus ti/
mere:libertatẽ magis appetere:maioꝝ ꝯſortia
ꝯtrahere:cũ ipſis mr̄imoniũ iungere:⁊ coruȝ
opera ⁊ mores imitari:⁊ ſic natura primo ſer/
uilis ⁊ ignobilis victa per ꝯſuetudinẽ in ꝯtra
rium tranſmutatur. Et ꝙto hi a remotiori ⁊ diu
turniori radice ad ramos tranſmittitur: tanto
magis nature inclinatio induratur ⁊ inſepara/
bilior efficitur. vt in filijs ꝙtum ex parte natu
re eſt conditio ſimillima patribus inueniaẽ in/
clinatio naturalis:⁊ hec apponit nobilitas car
nis:que ꝙtum eſt de ſui natura ſemp ad hone
ſta ⁊ decentia pluſꝙ ad vilia inclinatur. Et hoc
totum veꝝ eſt niſi libertas arbitrij vel conſue/
tudo vel alia cã extrinſeca contrariũ operetur.
Et ſic pȝ ꝙ nobilitas nõ eſt tm̃ ex qualitate com
plexionis cum rex vel digna perſona melicho
lice complexionis magis fit audax vel largus
ruſtico propter conſuetudinem ſanguinee com
plexionis. Licet enim aĩa non ſit ex traduce. ta
men exiſtens in carne opatur plus vel frequen
tius ſm ꝙ a carne amplius ad aliqua inclinaẽ. que no/
¶ Quod autẽ ſola nobilitas mẽtis videẽ lau/ bilitas
danda. Reſpondemus ꝙ ſi equalitas operati magis
onis ꝯtraria agit nobilitati originis tanto vi/ laudan
tioſior ⁊ deteſtabilior eſt deformitas opationis da.
ꝙto magis eſt contra naturalem inclinationeȝ
originis. Et ſic magis culpabilis eſt nobilis vi
tioſus ꝙ ignobilis. vbi aũt nobilitas originis
perficitur ⁊ ornatur nobilitate moꝝ ⁊ operis.
vtraqȝ alteri preſtat incrementum laudis. De/
inde virtus originis oſtenditur in operatione
non quaſi aduenticiam vel cito mutabileȝ: ſed
quaſi propriam ⁊ innatam ⁊ debitam nobilita
tem contraxerit a parente. Et dum virtus men
tis fundamentũ ⁊ radicem habet nobilitatem
carnis difficultius a virtute moueatur digni/
tatibus non mutabilibus:ſed quaſi innatis mi
nus eleuetur in humiliationibus quaſi magis
indignis altius exaltetur etſi virtus mentis for
ſitã tepuerit ipſa carnis nobilitas eam ad nobi
lia excitat. Et inde eſt ꝙ he due nobilitates con
iunguntur ambe merito collaudantur. Unde
dicitur de ſancto Gregorio. Fulgebat duplex
in venerando decus ⁊c. Si autem ſeparan/
tur he due nobilitas carnis non laudatur: ſed
vituperatur quando deeſt nobilitas mentis.
Nobilitas autem mentis ſine nobilitate car/

nis tanto amplius laudaſ. q̃to etiam proprias vincens naturam laudabiliter opatur. Un̄ verſus Juuenal'. Malo paſ tibi therſites dūmodo

Arguiſ q ma/ gis de/ buit eē ignobi/ lis.

tu ſis. Eacide ſilis vulcaniaq3 arma capeſces q̃te therſiti ſileni producat achilles. ¶ Si autem dicaſ videtur q btā v̄go magis debuit eē ignobilis cōditiōis ſm carnem q̃ nobilis: tū qr .j. Co᷑ .j. dicif. ¶ Nō multi ſapientes ſm carnem non multi nobiles: ſ3 ignobilioꝛa mundi ⁊ cōtemptibilia: ⁊ que non ſunt elegit deꝰ vt cō fundat foꝛtia. Sed beatā mariam elegit deus ⁊ p̄elegit. ergo d̄buit potius eſſe ignobilis. tū qr glo. ibi dicit. Uenit hūilis deus non querēs altos ſed humiles. Un̄ non elegit reges vel ſenatoꝛ̄es vel ph̄os vel oꝛatoꝛes ſ3 plebeios: pauperes idoctos piſcatoꝛes. Et ſic iſta oībꝰ p̄electiſſima videſ q debuit eſſe plebeia ⁊ paupercula. tum qr videtur maioꝛ humiliatio dei naſci de ignobili q̃ de nobili. Ad q̄ r̄ndetur q illa dicta

Rn̄ſio.

ſunt de p̄dicatoꝛibꝰ p̄rimis: per quos mundus erat ↄuertendus ad fide3 quos congruebat eē plebeios ⁊ indoctos: ne coꝝ ſapientie potentie vel dignitati aſcribereſ id quod deus p̄ grām ⁊ ſuum myſterium opabatur. ⁊ ſic crux xp̄i euacuaretur. Un̄ congruebat q non in doctis humane ſapie verbis: nec in potentia dignitatis hoīes ad fidem deciperenſ vel cogerenſ: ſ3 ſimplicibꝰ ſimplicium verbis exterius. diuina virtute coopante interius hūiles p̄ humiles vocarētur: ⁊ ſic deus humilis exaltareſ ⁊ diabolus qui per ſupbiam vicerat vincereſ. vnde glo. ibi. Niſi fideliter prediceret piſcatoꝛ: humilr nō ſequeretur oꝛatoꝛ. S3 in btā maria aliō refoꝛmat pactum matre dn̄i quam decebat modis omnibus quibꝰ potuit exaltare: ⁊ ſibi noſtram naturam vniendā in ipſa. de q̄ eam aſſumpſit p̄ oīa honoꝛare: vt ſua erga nos grā tanto maioꝛ appareret q̃to naturam noſtra3 ſibi inſepabilius vniuit. Et q̃to modus illius vnionis multiplicis decoꝛaret. ciꝰ q̃3 humilitas tanto p̄fundioꝛ ⁊ maioꝛ grē capacioꝛ fieret: q̃to etiam ⁊ gratie plenitudo ⁊ nobilitas eleuaret. Tanto etia3 humilitas maioꝛ eſt ⁊ magis laudatur: q̃to quis nobilis ⁊ magnus exiis humiliatur. Unde. b. Ber. Jn alto non altum ſapere: ſed humilibus conſentire: maxime virtutis eſt.

¶ De ↄceptione beate marie. Ca. iiij

MEmoꝛia mea in generatiōe ſeculoꝝ. Eccī. xxiiij. Et quō fit iſta memoꝛia de virgine ſingulariſſime in generatiōe ſeculoꝛū oñdit p̄s. xxxix. cum ait in perſona eius. Jn capite libꝛi ſcriptū eſt de me: vt facerem voluntatem tua3. ¶ Ubi ſciendum q tres ſunt libꝛi in quibus eſt ſcriptum de ea ⁊ memoꝛia eius.

8 tripli cr libꝛo i qbus ſcriptu3 de ea. ſ. maria.

¶ Pꝛimus liber eternalis cognitionis.
¶ Secundus liber figuralis deſcriptionis.
¶ Tertius liber perfectionalis eruditionis.
¶ Jn p̄mo gn̄ata ſunt ſecula in mēte diuinali per p̄oꝛdinationē. Jn ſcd̄o gn̄ata ſunt ſecula in eſſe nāli per narrationē. Jn tertio gn̄ata ſunt ſecula in eſſe ſpūali per refoꝛmationē. Et in oībꝰ his eſt memoria v̄ginis in capite cuiuſlibet libꝛi vt quid ſingulariſſimum ſcriptum.

¶ Quantu3 ad pꝛi/ .§. i.

mum ſciēdū q liber eternalis eſt mens diuina in quo ſunt oīa que fuerūt ſunt ⁊ erunt ſcripta. iſta ſcriptura eſt noticia dei que eſt oīum rerū. nō ſolū que facta ſunt: ſed etiam que fieri pn̄t: que nunq̃ erūt: ſed coꝝ que creata ſunt ⁊ creabunſ ſeu erūt. Jnter creata ſūt in hoc libꝛo eterno ſcripti oēs electi dei p̄oꝛdinati ab eo ad vita3 eternā. ⁊ oīa bona que eis collaturus eſt. de quo libꝛo dicit apl's de quibuſdā diſcipulis ad Phil. iiij. Quoru3 noīa ſcripta ſunt in li. vite. Unde ⁊ Gꝛ̄a. dicit. de pe. di. iiij. q ſm p̄ſciētia3 de libꝛo aliques ſcribi in li. vite. eſt aliquē p̄oꝛdinari ad vite no vitā. ſ. grē ⁊ glie. qō ab eterno p̄oꝛdinatu3 eſt. ⁊ ta. Moyſes Exo. xxxij. Aut dimitte poplo iſti hāc noxā. ſ. idolatrie cōmiſſe ad mōtē ſynai adorando vitulū: aut dele me de li. que3 ſcripſiſti. q. d. Quia ſcio te nō velle me delere de li. viuentiū. ideo parce huic populo. Jn hoc libꝛo nō eſt p̄oritas tpis: vt. ſ. p̄us mens diuina vnum cognoſcat ⁊ poſtea aliud: ſed pꝛioritas dignitatis: vt dicaſ p̄us ſcriptū qō nobilius ⁊ p̄fectius faciēdū eſt diſpoſitū. Sicut etiā accipiſ qō ait, Jo. bapt. de xp̄o. Ante me factus: qr pꝛioꝛ me erat. Jo. j. Nō quidem tpe prius ↄceptus ⁊ natus eſt xp̄s Joāne: ſed Joānes p̄us factus eſt. i. cōceptꝰ per ſex mēſes: vt p3 Luc. j. Sed dr̄ xp̄s ante eum factus eſt p̄oꝛ dignitate: qr ſine cōparatione xp̄s perfectioꝛ ſanctioꝛ ⁊ dignioꝛ Joāne. Et de iſto mō dicere pōt btā Maria in capite libꝛi. ſ. diuine p̄oꝛdinationis ſcriptū eſt de me: qr ab eterno p̄cognouit ⁊ p̄oꝛdinauit deus tpe ſuo ↄcipiendā ⁊ naſcēdā virginē que eſſet ſanctioꝛ vniuerſis puris creaturis: etiā angelis. Et ideo in capite libꝛi dr̄ ſcriptū de ea: vt faceret volūtatē dei: qr pꝛe ceteris p̄fectius opata eſt ſm volūtatē dei vt eſſet grā ⁊ glia excellētioꝛ omni pura creatura. Un̄ ⁊ de ea cantaſ. Elegit eam deus ⁊ p̄elegit eam. Elegit ab eterno pꝛeoꝛdinādo. Et pꝛeelegit eam. i. pꝛe omnibus alijs excellentiorem diſpoſuit facere. Jn generatione ergo ſeculorū ſm. ſ. q fuerant creanda diſpoſita in mēte diuina: ab eterno fuit memoria huius v̄ginis vt quid ſingulariſſimum.

¶ Quantum ad ſe/ .§. ij.

De ſcđo libro. ſ. figural' deſcri/ ptiōis.

cūduꝫ. Liber ſcđs figuralis. ſ. deſcriptionis eſt vetus teſtm̄ in quo vt ait apl's oīa in figurā cō/ tingebāt illis. j. Cor. x. Et hic eſt liber mandato rum dei. Baruch. iiij. ⁊ cerimonialiū ⁊ iudicia lium ⁊ moraliū. ſ. decē preceptoꝝ. Huius autē veteris teſtamēti primus liber eſt Gene. in quo data ſunt mādata de iure nāli. ⁊ huius libri pn cipiū eſt. In principio creauit deus celū ⁊ ter/ rā ⁊c̄. Et in capite libri huius dicere pōt beata Maria. Scriptū eſt de me. ſ. figuraliter. in quo principio narraꝰ gn̄atio ſeculoꝝ. i. creatio rerū mūdialiū. Unde ibi dicit. Iſte ſunt gn̄ationes celi ⁊ terre. i. creatio ⁊ memoria mea ait beata Maria per eccliaſticuꝫ in gn̄atione ſeculoꝝ. ſ. in figura fit mētio de me in creatione mundi. ¶ Moraliter igit exponēdo. In pncipio crea uit deus celū ⁊ terram. inquit Moyſes Gen. j. In principio. ſ. tpis ſeu mūdi. creauit. ſ. per fi/ guram. i. prenūciauit figurādos creādo celū ⁊ terrā. i. parētes vginis glioſe ioachim patreꝫ ⁊ Annā matrem eius. Sicut nobilius eſt celū ter ra: ita pfectior eſt pater matre: q2 pncipiū acti/ uum ꝙ mater que eſt principiū paſſiuū. ⁊ ideo prius deſcribit celū factū ⁊ poſtea terra. Celuꝫ aūt dicit ioachim pater: q2 celeſtē. i. virtuoſam habuit ↄuerſationē. Sicut enim celū eſt lumi/ noſum: ita ⁊ ipſe fuit illuminatus lumine gra/ tie ⁊ doctrine legis diuine. Et ſicut celuꝫ eſt pu/ rū liberū ab omni corruptione: ita ioachim ca/ ſtus ⁊ mūdus fidem ſeruās vxori: nō miſcēs ſe cum alia muliere vt filios haberet cuꝫ vxor eēt ſterilis. Celū quoq3 dat pluuiā abūdanter tēpo re ſuo. ⁊ ioachiꝫ vt in legēda ſcribat dabat abū danter elemoſynas. Naꝫ de reddinbus ſuis fa ciebat tres ptes. vnam vꝫ paupibus. aliā mini/ ſtris tēpli. tertiam pro ſuſtētatione familie ſue. Terra aūt ↄuenienter ſignificat annā. Naꝫ ſicut terra eſt infimum elemētoꝝ ⁊ ſubijcit influen/ tie celi: ita Anna humilis erat. ⁊ ſubiecta in gu bernatione domus viro ſuo vt pꝫ. Terra ſtabi/ lis eſt in eternum ſtat inquit Salomon. Eccē. j. ita anna ↄſtās ⁊ fortis in ſterilitate ſua non tur bulenta ↄtra deum murmurās ꝙ filios ei non daret. Plerūq3 enim id votis expoſcimus qđ nō obtinuiſſe melius foret. ait Ualerius maxi/ mus. Oraꝰ importune a mulieribus infecun/ dis pro filijs habēdis: qui habiti aliqñ ſūt cā pditionis parentum. Terra aꝛꝛeriꝰ multis mo dis: ⁊ ſcindiꝰ ad fructificādum: ita ⁊ anna ieiu nijs vigilijs ⁊ alijs medis caſtigabat corpꝰ ſuū vt ſubditum eſſet rōni. ¶ Terra autē vt ſequiꝰ in Gen. j. c. Erat inanis ⁊ vacua: quia anna erat ſterilis ⁊ infecūda vt maius inde appareret mi raculū: ⁊ magnificētia ex fecunditate ſibi colla ta. Tenebre erāt ſup faciem abyſſi: qđ pōt expo ni ⁊ de cōditione humani gn̄is vbi eſt abyſſus

parētes Marie figurā/ tur p ce lū ⁊ ꝺrā Mora lizatō p pſcbꝛa

Btā an na aſſi/ milatur tre ꝗre ⁊ quo.

iudicioꝝ incognita: in quo humano genere erāt tenebre erroꝝ ⁊ peccatoꝝ. declinātis pene oibus ad idolatriā gētilibus ⁊ iudeis legē dei diſſipātibus. Abyſſus etiam dici pōt ipſa anna vt terra infecūda. ⁊ ideo tenebre afflictionis et ↄfuſionis erāt in ea: q2 maledicta dicebaꝰ ſteri/ lis obprobrio: videlꝫ ↄfuſionis que fructū non faciebat. Ut enim ait. b. Amb. Pudor eſt femi/ nis nuptiaꝝ premia nō habere ꝓpter qđ primo inſtitutū eſt matrimoniū vt habetur. xxxij. q. ij. pudor. Et ſpūs dn̄i ferebaꝰ ſup aquas. Cuꝫ eñ vt narrat hiſtoria ioachim acceſſiſſet ad tēpluꝫ dn̄i in hieruſalē iuxta mādatum legis ad offe/ rendū ſacrificiuꝫ: ⁊ cum fecūdis ſe pōtifici pre/ ſentaſſet redarguit eum pōtifex ꝙ ſterilis cum fecūdis ad tēpluꝫ acceſſiſſet ꝓpter qđ ille confu ſus ex improperio huiuſmodi nō rediit domuꝫ: ſed ad pmanenduꝫ cum paſtoribus gregis ſui abijt. Quod intelligēs anna ſolatio viri deſtitu ta: cum lachrymis dn̄m exorabat pro reuerſio/ ne viri ⁊ remotione huiuſmodi obprobrij: vo/ tū faciens deo offerre fructū ventris ſui. Et tūc ſpūs dn̄i ferebaꝰ ſup huiuſmodi aquas lachry marū ad exaudiēdum votū eius ⁊ ↄſolādum. vnde apparuit ei angelus dn̄i ↄfortans ⁊ decla rās ſteriliū partus fore mirabiles: vt pꝫ de par tu yſaac ex Sara ſterili ⁊ Sanſonis ex matre ſte rili: ⁊ Samuelis ex anna: prenūcians ei reuer/ ſionē viri ad domū: qđ ſecutuꝫ eſt apparēte an/ gelo ioachim ⁊ reditum impante ac ↄceptum futurū de ea que dn̄a mūdi ⁊ mater dei fienda. erat. vnde ſequiꝰ. ¶ Dixit vō deus dicere dei eſt facere. Fiat lux. Ubi ſucceſſiue narranꝰ opa ſex dieruꝫ in principio facta deſignātia ſex ope ra mirabilia dei facta ſucceſſiue in vgine Ma ria ibi figurata. Et ſic in capite libri ſcriptuꝫ eſt de me ⁊c̄. Et primū opus eſt ↄceptio ibi dicēs. Fiat lux. In hoc prefigurās ⁊ pordinans cōce/ ptū vginis cuius vita glioſa lucē dedit ſclo. Et facta eſt lux. Facta qdeꝫ tpe pdeterminato quā/ tum ad corpus a parētibus ſuis ioachim ⁊ an/ na: vt cū inſtrali per coꝝ copulā carnalem. Nō enim de ſpūſancto ↄcepta eſt: q2 hoc eſt priuile giū ſolius xpi: ⁊ hereticuꝫ eſſet hoc dicere: ſed ſm modum cōem gn̄ationi humane. Facta eſt aūt lux illa virgo glioſa a deo pncipaliter quā/ tum ad corpus: q2 de ſterili ⁊ optime cōplexio/ nata ⁊ organizata ꝗ̄tum ad aiaꝫ: qm̄ ipſe deus de nouo eam creauit poſt corpus pfecte organi zatum: ⁊ creādo aiam in corpus ſuum infudit. Unde bea. Hiero. Inter illas ſecreti vētris an/ guſtias manus oipotentis ſemp opatur. idem plaſmator corporis ſimul ⁊ aie. di. lxj. naſci. Et ſic ↄcepta ⁊ aiata beata Maria inuncta eſt cum aliqua tenebra. ſcꝫ peccati originalis contracti poſt infuſionem aie in corpus. Sed ſubito di/

nota hi ſtoriā

de ſeptē dieruꝫ opibus circa be atā ma riā mo/ ralit fa/ ctis.

uiſit deus lucē a tenebris eam ſanctificando: ⁊
ab originali mūdando. Et facta eſt tota lux ⁊ di
es radioſa. ¶ In ſecunda die fecit deus ſcd̄m
Maria opus. ſ. firmamentū diuidēs aquam ab aquis.
cōparatꝰ Hoc firmamentū eſt beata Maria: que nata in
firma- mundo ſemꝑ firma fuit in dn̄o. Non enim ait
mento. be. Bern. Feſtiuis laudibus natiuitas eius ce
lebraretur ſi nō ſancta naſceretur. i. firmata in om-
ni bono: poſitaq̄ʒ eſt in medio aquarū ſupiorꝫ.
⁊ inferiorꝫ. Aque fluxibiles ſunt creature rōne
vtentes vt angeli ⁊ hoīes: qui angeli etſi immor
tales ſint in ſui eſſentia ⁊ hoīes quoad animā.
tn̄ ꝯtinue fluunt per mutationē: ſaltē cogitatio
num ⁊ affectionuʒ: imo ⁊ vertibiles ad bonuʒ
⁊ maluʒ ante ſui glificationem. In medio ergo
harꝫ aquarꝫ poſitum eſt iſtud firmamentū bea-
ta Maria: ⁊ in medio ſanctorꝫ vie ⁊ patrie di-
uiſa eſt ab vtriſq̄ʒ exiſtēs ſupra cōem ſtatū vie ⁊
infra ſtatum patrie. coicās cum vtriſq̄ʒ. habēs
cum ſupioribus virtutum pfectionē: cum infe
rioribus merēdi ꝯditionē. Cum ſupioribus ſe
curitatē ꝯtra caſum cū inferioribus poſſibilita
tē ad meritū. ¶ In tertia die ꝯgregatis aquis
in locū vnū apparuit arida: vocauitq̄ʒ deus ari
dam terrā: ꝯgregationeſq̄ʒ aquaruʒ appellauit
Maria. Cōgregatis igitur oībus gratys ſctōruʒ
in vnū locum. ſ. in aīam vginis appellauit eaʒ
Mariā: quaſi mare gratiarꝫ. Oīa enim flumi-
na in mare intrāt. Eccē. j. ideſt oēs grē in Ma
ria: ⁊ mare nō redūdat. ſ. in aliquā ſupbiaʒ. vn-
de ⁊ ipſam ariolā ab omni ꝯcupiſcētia vocauit
terraʒ ꝑpter ſuā humilitatē ſūmam. Dicitur eniʒ
humilis quaſi humi accliuis. i. terre. de qua di
citur in ps. Terra noſtra dabit fructū ſuum. Et in
alio. Deus opatus eſt ſalutem in medio terre. i.
virginis. Et dicitur maria media ꝑducta nō cor-
repta: q: ſemꝑ aucta eſt in virtutibus. Iſta igitur
terra ſegregata ab aquis deliciarꝫ ⁊ populorꝫ ⁊
maria paruula in tēplo pn̄tata a parētibus deo dedi-
aſſilat cata germen cepit ꝑducere herbarꝫ ſanctarꝫ co-
terre. gitationum. Flores feruētium deſideriorꝫ: fru
ctus pfectarꝫ opationum: quaruʒ ſemē remāſit
ſuper terrā. ſ. exterioruʒ exēplorꝫ. iuxta que aly
poſſint fructificare per imitationeʒ. Inſiſtebat
enim orōni: meditationi pro parte diei. exerci-
tio corꝑali honeſto alicui pro ſuſtētatione vite
obediēs maioribus ⁊ reuerēs equalibus nō in
uidens: inferioribus ſeruiēs. Loquendi parti-
or: legēdi ſtudioſior. Nō in incerto diuitiaruʒ:
ſed in prece paupis ſpecie reponēs arbitrū mē
tis non hoiem: ſed deuʒ querēs. ¶ In quarta
die fecit deus luminaria magna. ſ. ſolē: lunā: ⁊
ſtellas. Sol aūt iuſtitie eſt chriſtus deus noſter.
Sol aūt materialis dicitur factus illa die ex nu
becula illa facta prima die. que dicta eſt lux ſm
quoſdā doctores. Ita ⁊ ſol ſpūalis qui illumi-
nat oēm hoīem venientē in hūc mūdum. factꝰ
eſt ꝯceptus. ⁊ natus de nubecula lucida. i. vgi-
ne Maria. Tunc ⁊ luna etiā formata. i. eccl'ia a
chriſto illuminata. ſicut luna a ſole habuit ſuaʒ
pfectionē vnitā in noſtra humanitate cum deo
in vtero vginis. Et ſtelle quarꝫ nō eſt numerus
diuerſorꝫ ſcōrꝫ lumen grē recipiētes a ſole chri
ſto. q: de plenitudine eius nos oēs accepimus
grām. Io. j. Apparuerūt. noctē vite preſentis
ſuis exēplis irradiātes. ¶ In quinta die crea-
ti ſunt volucres celi ⁊ piſces ex ipſis aquis. Uo
lucres ad alta volātes ſunt actus vite ꝯtēplati-
ue. Piſces in mari fluctuanti diſcurrētes ſunt
actus vite actiue. Et vtriq̄ʒ ex aquis abūdātiſſi
me gratie eius ꝓceſſerūt. Quis enarrare vale-
at vel etiaʒ cogitare altiſſimas contēplationes
quas habuit in ꝯceptu fily in viſitatione Heli-
ſabeth qn̄ dixit. Magnificat aīa mea dn̄m. In
natiuitate fily cum vidit deū ex ſe natuʒ. ab an-
gelis collaudatuʒ. a paſtoribus ⁊ magis vene-
ratū. a ſymeone declaratum. ⁊ poſtea in pdica-
tionibus. miraculis auditis ⁊ viſis exaltatum.
Nec tn̄ defecerūt in ea piſces. i. actus mixtorꝫ
die actiue vite ad ꝓximum ⁊ cum labore. Naʒ
nudū filiū veſtiuit. cibo pauit. lacte potauit. ho
ſpitem in domo ſua paupcula recepit. Fugauit
eum in egyptū ne pderetur laborabat manibus.
vt eius neceſſitatibus ꝓuideret. Deniq̄ʒ iuxta
crucem ſtans cum filio crucifixo. cruci per com
paſſionē ꝯfixa erat. ¶ In ſexta die fecit deꝰ ho-
minē ⁊ trāſlatum de terra in paradiſum volu-
ptatis dedit ei vniuerſale dn̄ium vt preeſſet vo
lucribus celi ⁊ piſcibꝰ maris ⁊ beſtys terre ab
eo creatis. Apoſtolus Paulus. j. Cor. xiy. aſſi-
milat ſtatuʒ vite pn̄tis etiā in ſanctis ſtatui par
uuli pueri. Statum autē btōrꝫ ſtatui viri pfecte
etatis. Unde dicit cum aūt factus ſum vir eua-
cuaui que erant paruuli. Sicut enim paruulus
hʒ paruā noticiam de rebus ⁊ maxime ſpūali-
bus. ſed vir magnā ſi ſe applicat in illis. Ita in
pn̄ti ois noticia quam de deo habēt etiam ſan-
ctiſſimi hoīes eſt impfectiſſima ⁊ modica reſpe
ctu cognitionis in patria. Quāuis igitur btā ma
ria habuit altiſſimā cognitioneʒ de diuinis in
pn̄ti. tn̄ alio modo habuit perfectiorem quādo
aſſumpta eſt in celū ⁊ paradiſuʒ trāſlata in aīa
⁊ corpore. vt vir habēs pfectiſſimā viſionem ⁊
fruitionē facta dn̄a oīum vt ꝑeeſſet volucribus
angelorꝫ piſcibus demonū in mari amaro pe-
narum natātibus beſtys hominū mortalium.
¶ Deniq̄ʒ die ſeptimo q: quieuit ab operibus
ſuis deus. ⁊ chriſtus in ſepulchro. ⁊ tunc fides
in vgine ipſa. ideo benedixit ei. ⁊ ſanctificauit
ſtatuēs eam diem ſeptimaʒ in veneratione ha-
beri a fidelibus in honorē eius. Nō quidē ab-
ſtinēdo ab opibus manualibus. ne videamur

iudaizare. de ꝯſe. di. iiij. ꝑuenit. ſed ieiunando. orádo frequētius ⁊ elemoſynas dādo. Ecce ergo quomodo in capite libri ſcriptum eſt de ea vt faceret ⁊ cetera. Et ſic per figuram memoria eius eſt in generatione ſeculorum.

De tertio libro .§. iij.

qui eſt nouum teſtm̄. precipue euāgeliū in quo docet oīs chriſtiana ꝑfectio pōt intelligi illud Ezech. ij. Et vidi. Et ecce man⁹ miſſa eſt ad me. ⁊ in ea inuolutus liber ſcriptus intus ⁊ foris. Erant in eo ſcripte lamētationes carmen. ⁊ ve. Manus iſta eſt dei fili⁹. quo vt manu artificis factus eſt mūdus. Liber inuolut⁹ in ea eſt euangeliū ſeu doctrina ꝑdicata ab eo. que inuoluta ⁊ obſcura eſt iudeis ⁊ gētilibus. ſcript⁹ eſt itus ⁊ foris. q2 dirigit ⁊ informat ꝯuerſationē exteriorē ⁊ interiorē hoīs. Sūt ſcripta in eo lamentationes cōpūctionis que debēt hēri pro peccatis. iuxta illud. pniam agite ⁊c̄. Carmen exultationis. qḋ quis dꝫ hēre pro expectatiōe bonoꝝ mercedis. veh cruciatus dānatiōis. quē dꝫ quis timere pro vitijs ꝑpetratis. Juxta illud Matthei. xxv. Ibūt hi in ſuppliciū eternū. iuſti autē in vitā eternā. Principiū huius libri euangelici eſt illud. Liber gn̄ationis ieſu xp̄i. Matth. j. ideſt in quo narrat gn̄atio tpalis xp̄i per quem gn̄ata ſunt ſecula. i. hoīes in eſſe ſpūali. Et in fine huius genealogie que eſt in capite libri noui teſtamēti ſeu euāgelij: dicit Jacob autē genuit Joſeph virū marie. de qua natus eſt ieſus qui dicitur xp̄s. In capite ergo libri ſcriptū eſt de me. vt facerē volūtatem tuā. in ſumēdo ſpōſum. in ꝯſentiendo deo ad ꝯcipiēdum xp̄m. Et ſic memoria eius v̄ginis eſt in gn̄atione ſeculoꝝ ſpūali. facta in dei incarnatione ex v̄gine.

queſtio

Sed tūc querit cum euāgeliſta narraret genealogiā marie. de qua natus eſt xp̄s. nō ex ioſeph. quare deſcribit genealogiā ioſeph ⁊ non marie. Ad qḋ rn̄det. b. Hiero. ⁊ Jo. dama. ꝙ nō fuit ꝯſuetudo iudeis neqꝫ diuine ſcripture genealogias ponere per mulieres ſed per mares Lex autē ꝓhibebat cōmiſceri cōnubia inter homines vnius tribus cuꝫ alterius tribus hominibus. niſi inter ſacerdotalē ⁊ tribum iuda regalem. Sed fiebat matrimoniū inter hoīes illius tribus ⁊ vnius familie. ⁊ q2 ioſeph erat iuſtus. vt dicit Matth. j. nō ſumpſiſſet mariaꝫ in ꝯiugem niſi fuiſſet de tribu iuda ⁊ familia Dauid. q2 feciſſet ꝯtra legeꝫ. Ex hoc ergo ꝙ deſcribitur genealogia ioſeph inchoata ab abraam. conſequēter ponit ⁊ genealogia marie ſponſe ſue cum eſſent de eadeꝫ tribu ⁊ familia. Si vlterius queratur quare ſcriptura nō cōſueuit genealogizare mulieres ſicut ⁊ viros. Reſpondet Alber. magnus in libro ſuper miſſus eſt. ꝙ

Scriptura non genealogizat mulieres ſicut viros mlt'is rónibus.

ꝓpter plures cāſ. Prima q2 ſexus femineus ſit dignior. ⁊ virilis dignior. propter principalitatem generandi. quia maſculus generat in altero. Secūda quia ſexus femineus eſt natura poſterior. prius enim formatus eſt Adam. poſtea Eua. ⁊ ipſa de coſta eius. Tertia cauſa. quia culpa prior. Prius enim Eua tulit de pomo vetito. poſtea Adam forte abſuaſus. Et magis eua ſeducta ſuperbia credēs ſe fieri poſſe per eſum ſilem deo. hoc adā nō credidit. Licet mādatū ⁊ ipſe trāſgreſſus eſt. Et hoc eſt qḋ ait apl's cuꝫ dicit. Mulier. n. ſeducta eſt in ꝑuaricatiōe. Adaꝫ v̄o nō eſt ſeductus. Quarta ratio. q2 mulier ad opera infirmitatis ſignāda eſt ꝯgruentior. quoniaꝫ debilioris rōnis ⁊ virtutis corꝑalis. Cum auteꝫ predictis rōnibus mulieres nō genealogizentur ab iſta maledictione eſt exēpta beata Maria. cuius genealogia expreſſiſſime declaratur ⁊ patentiſſime euāgelizat. Quod aūt hoc fit per virum deſponſatū ſibi. i. Joſeph. vt patet in euāgelio: declarat eminētiam dignitatis ⁊ humilitatis ſimul vt manifeſtetur mirabilis pulchritudo. cum ⁊ dignitas extollit humilitatē. ⁊ ſuꝑ oia humilitas precipue ornat dignitatē. Quid enim ait. b. Bern. virtutū eſt eque potens. oīum demonū debellare ſuꝑbiam ⁊ tyrānidē hoīum. Ceteꝝ cum oīum indifferēter ꝓſonarū. hec ſit. ſ. humilitas quedā turris fortitudinis a facie inimici. Neſcio quo pacto cuius vis maior eſt in maioribus ⁊ in clariorib⁹ clarior cōꝓbat. Nulla ſplendidior gēma in omni precipuo ornatu ſummi pōtificis. Quo eniꝫ excellentior ceteris ex hūilitate paret illuſtrior ⁊ ſeipſo. Hec ille. Sicut ergo dn̄s priuilegiauit matrem ſuā ſuper oēs mulieres in eo ꝙ genealogizetur. ita ⁊ humilitate adornauit ꝙ hec genealogia ad ipſam per virum ioſeph deſcēdere demōſtratur. Circa quaꝫ genealogiā poſitam in capite libri euangelioꝝ tria ſunt cōſideranda. Primuꝫ eſt ꝙ nulle femine peccatrices in genealogia deſcribuntur. Secūdum ꝙ mali aliqui viri in ipſa genealogia inſeruntur. Tertium ꝙ ⁊ multi boni in ipſa genealogia exprimūtur. Quātum ad primuꝫ cauſa huius eſſe poteſt eo ꝙ omnis peccati imitatio vel ſuſpitio a beatiſſima Maria excludi decuit. Sicut autem a patre in filios per imitationem mala conuerſatio ſolet deriuari quia cum eis frequentius cōuerſantur ⁊ vident eorū mala opera. ita a matribus in filias. que continue habitant. cum eis. ⁊ vident opera earum. mali mores deſcendunt per ſequelam. Nulla ergo mater in genealogia mala deſignatur ne ſuſpitio vel minima de eius imitatione in hiſtoria tur. Nec eſt contra qḋ ait be. Hiero. ſup Mattheū. ſ. ꝙ nulla ſanctarū mulierū hic ponit quaſi

De trib⁹ circa genealogiam bté marie cōſiderandis.

diceret. Sed per contrariũ peccatrices. vt raab
meretrix. ruth moabitides gentilis. Berſabee
adultera. Thamar inceſtuoſa. Nam pdicte mu
lieres que exprimuntur in genealogia fuerunt
vtiqꝫ male. ſed anteqꝫ ptinerent ad genealogi/
am. ad qḋ reſpicit. b. Hiero. Fuit enim raab me/
retrix anteqꝫ deſponſaret ſalmoni. non autem
poſtqꝫ accepit illum in virum vñ ptinet ad ge//
nealogiam dñi deſcendẽtis ab ea. Sic ruth ac/
cipiens in virum booz. ex qua natus eſt obeth
auuꝫ dauid conuerſa eſt ad cultũ veri dei. Ber
ſabea autem perpetrauit adulterium anteqꝫ ſu
meret in virũ legitimum dauid. ⁊ natus ex illo
adulterio nõ ponit in geneologia dñe. ſed Sa/
lomon qui natᵘ eſt de legitio matrimonio ipſa
honeſta p manente. ſic ⁊ thamar cõcepto ſarraꝫ
⁊ phares: que ptinet ad geneologiaꝫ dñe caſta
pmanſit. Et ſm hec intelligi opꝫ dicta Alber. ⁊
tunc cõtradicunt verbis Hiero. ¶ Quantum
ad ſcdm dicendum ſm Alber. vbi. ſ. q ideo or
dinatum habuit ab aliqbus deſcriptis viris in
geneologia iſta malis triplici ex cã. Prima qa
oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. Et
ſm illud dr̃ in Cañ. cañ. Sicut lilium inter ſpi/
nas: ſic amica mea inter filias ⁊ ſicut ſpina ro//
ſam genuit iudea Mariã. canit eccleſia. Scda
vt ſapia dei miſericorditer appareret. Eſt. n. exi
tus de bono in bonũ ſeu melius: vt illḋ. Uidit
deus cũcta que fecerat ⁊ erãt valde bona. Geñ.
j. ex ſingulis eni creaturis bonis factis reſul//
tat pulchritudo vniuerſi que eſt melius. Eſt ⁊
exitus de malo in malũ: ſm illud. Initium oĩs
peccati ſupbia. Eſt ⁊ exitus de bono in malũ: vt
de muliere initiũ peccati. Quartus exitᵘ eſt de
malo in bonum. Et hoc eſt pprium dei cuius ſa
pia vincit malitiã: ex malo eliciens bona. Ter/
tia cã eſt vt confidentiã peccatoribus augmen/
taret per hoc q mediatrix eoꝝ eadem propinq
tate vtranqꝫ extremitateꝫ coniungeret. vt ſicut
eſt mater ſoror ⁊ filia dei ſic etiã a natura incli/
naretur ad miſerendũ peccatori ppter quod ſi/
guratur p arcum in nubibᵘ celi in ſignum fede
ris inter celum ⁊ terrã. Non enim potuit deus
efficaciᵘ cum peccatoribᵘ ſtabilire pacem: qꝫ q
filiam peccatoꝝ hoium ſuo filio accepit vxoreꝫ
⁊ mrẽꝫ. Nec aliquis fidelius inter deũ ⁊ homi
nuꝫ pacem fecit qꝫ que mater vtriuſqꝫ fuit. Ad
hoc etiã optime facit auctoritas Hiero. di. lvj.
dñs. qui hanc rationem aſſignat. ¶ Quantuꝫ
ad tertiũ dicẽduꝫ. q iḋ a bonis ⁊ ſanctis ortuꝫ
hꝯ voluit: vt pꝫ in narratis in genealogia tri/
plici rõne ſm Alber. Prima eſt vt ſanctitas vn
diqꝫ eam circũdaret. Retro p nobilitatem eoꝝ
ſcilicet ſanctoꝝ ex quibus deſcendit. vt abraaꝫ
⁊ alioꝝum. Ante per vtilitatem ſcilicet propter
xp̄um ex ea natum. Supra p dignitatem: qꝛ ſa

Ex aliq bᵘ viris mal ⁊c. tribᵘ rõ/nibus.

A bõis ⁊ ſctis ortũ hꝯ voluit triplici ratione.

cta regina celi. Infra p ptãtem ad demones co
ercendos. A dextris per ṽtutum ſummitatẽ. A
ſiniſtris per peccati imunitatẽ. Ab intra p cha/
ritatem. Secũda cã vt humilitas eius laudabi
lior appareret. qꝛ ait bea. Ber. In altum poſitᵘ
non alta ſapere ſed humilibus ꝯſentire: nil deo
charius: nil apud homines rarius inuenit. Ipſa
autem regali ex progenie exorta ancillaꝫ ſe vo/
cat. Tertia rõ eſt vt antiqtas nobilitatẽ extollat
⁊ augeat. qꝛ nõ põt arbor bona fructus malos
facere. Et qḋ natura tale ⁊ magis ad virtutẽ p/
ficitur que ad ipſam ex nature origine inclina
tur. Uirtutes enim partim a natura: partiꝫ a cõ
ſuetudine ſunt acquiſite. Nam infuſe pncipali
ter ex gr̃a. Uñ Job. xxxj. Ab infantia creuit me
cum miſeratio. ſ. per aſſuetudinẽ. ⁊ vtero mr̃is
mee. Egreſſa eſt mecũ vt a natura. Sicut enim
diuturnitas peccati non minuit pctm̃ ſꝫ auget.
Et tanto ſunt grauiora peccata qͣto aiam inſe/
licem diutius detinẽt alligatã. vt dicit Gre. ix.
extra de ꝯſue. c. vl. Et ſicut adulterine plantati/
ones nõ dabunt radices altas. vt dr̃ Sap. iiij.
ita ecõuerſo pulchra eſt caſta generatio. i. pge
nies cũ claritate. Immortalis eſt enim memo//
ria illius. qꝛ apud deũ nota eſt ⁊ apḋ homines.
Et ſicut oẽs iniq filij ex iniqs qui naſcuntur te
ſtes ſunt nequitie aduerſus parẽtes: ita gñatio
rectoꝝ benedicet. Sic ergo btiſſima Maria ex
magnis ⁊ bonis orta eſt: vt antiqtas nobilitatẽ
eius extolleret. In capite ergo libri ſcriptuꝫ eſt
de me. ait. qꝛ in principio noui teſtamenti ⁊c.
¶ De conceptione beate Marie virginis ha/
bes alium ſermonem in prima parte titu. viij.
de peccato originali. ⁊ ibi vtrum ipſa ꝯtraxerit
originale per rationes ⁊ auctoritates.

¶ De natiuitate ſcẽ Marie ſermo. Cap. v.

Liber generationis
ieſu xp̄i. Mat. j. Hic eſt. ſ. ſancta ma
ria hodie nata. Ubi notãdũ q ꝯſue
tudo ãtiquoꝝ fuit pncipũ ⁊ magna
tum diẽ natalis ſui cũ ſolẽnitate ⁊ iocunditate
celebrare. Uñ dr̃ Marci. vj. q herodes rex na/
talis ſui cenã fecit pncipibᵘ ⁊ tribunis ⁊ pmis
gallilee. Ratio aũt ⁊ cauſa huius fuit: qꝛ crede
bant cufortunia ſua ex die: ⁊ hora natiuitatis
ſue oĩa prouenire. In cuius rei ſignuꝫ ⁊ argu//
mentũ qḋ narrat Ualerius maximᵘ de duobᵘ
pbris eadem die natis: qui ſcꝫ infortunya po/
ſtea equaliter pceſſerunt. Unde dicit q pole//
ſtratus ⁊ hipoclides pbri eadem die nati. eiuſ/
dem preceptoris epicuri ſectã ſecuti. primonĩ
etiam poſſidẽdi. alendiqꝫ ſchole coione cõiun/
cti. eodẽqꝫ momento temporis vltima ſenectu
te extincti. ſilr ex eodem credebant procedere
infortunia ſua ſeu quecunqꝫ mala. Ad qḋ face/

Dieꝫ natalis ſui antiq. ſ. magnates ſolẽnizabãt. Qõ ponitur.

ſe videt qđ idem Valeriꝰ maxi. refert de quo
dam qui omni anno ea die ſoluz in qua natus
fuerat febres patiebatur: nec vnꝗ̄ al's alia infir
mitate tangebať. Et illa tali febre illius vltimo
diei extinctꝰ eſt. Illi ergo qui cu fortunati erāt
ſicut ⁊ magni ⁊ honorati tanꝗ̄ cauſaz euſortu/
nȳ ſui ſue natiuitatis diem cum leticia celebra
bāt. Sed ſcriptura ſacra diuinitus inſpirata: ⁊
ipſius doctores a deo illuminati: tam bona ꝗ̄
mala. i. aduerſa ex diuina ꝓuidentia magis ꝗ̄
ex cōſtellatione natiuitatis ꝓuenire nobis aſſe/
rūt. Propter qđ dicit Hiere. x. A ſignis celi no
li timere. Nam etiam in his que corpoꝝ celeſti
um dn̄io ſubdunť: diuina volūtas ⁊ ꝓuidentia
preualet: ꝓſpera ⁊ aduerſa prout vult ſingulis
tribuēs. Et ideo eccl'ia non celebrat natiuitates

ecclesia nō celebrat natiuitates hominū.

hoium: ⁊ precipue q2 naſcuntur cum originali
peccato. Celebrat tn̄ natales dies quorūdā: qui
ex ſpeciali dei munere nati ſunt ſine originali
peccato: vt chriſti ⁊ virginis mr̄is eius ⁊ Joā.
bap. Chriſtus etiam ſine origināli ꝯcepto nō ſo
lum natus. Et ſic natiuitas beate Marie cele//
brať. q2 vt dicit. b. Bern̄. ſancta fuit anteꝗ̄ na/
ta. Neq3 enim feſtiuis laudibus celebraretur ſi
nō ſancta naſcereť. Et de hac in verbis prepoſi/
tis que ſunt titulus quaſi euāgelȳ dicit. Liber
gn̄ationis ieſu xp̄i in quo cōmēdať ex tribus.
¶ Ex totali puritate: quia liber.
¶ Ex ſupernali fecunditate: q2 gn̄ationis.
¶ Ex ſingulari dignitate: q2 Jeſu chriſti.

¶ Dicitur beata .§. i.

Maria liber. q2 ꝯtinuit in ſe diuinam ſapiētiā
ideſt filiuz dei. In libris enim ꝯtineť ſapientia

Maria dr̄ liber triplici rōne.

deſcripta. Et ex hoc innuiť totalis eius puritas
ſ. in aīa ⁊ corpore. q2 vt dicit Sap. j. In maliuo
lam aīam non intrabit ſapiētia: neq3 habitabit
in corpore ſubdito peccatis. Et ideo oportuit
eam eſſe totaliter purā ab omni peccato. Jo. da
ma. Sāctus enim deus nō niſi in ſanctis requie/
ſcit. Et poſſumus dicere ꝙ vocatur be. Maria
liber triplici ex cauſa ſeu ratione.
¶ Primo ratione materie.
¶ Secundo ratione ſcripture.
¶ Tertio ratione clauſure.
¶ Quātum ad ꝑmuz libri precipue notabiles
fiunt de pergameno quoad mām ſeu chartaz.
Purgato tamē tripliciter. ſ. a pellis carnoſitate:
ab aquoſitate ſeu humiditate: qn̄. ſ. ſiccatur ⁊ a
ſupfluitate qn̄ raditur. Sic. b. Maria purgata
fuit a carnoſitate peccati originalis ꝓueniētis
ex peccato originali. ꝑs. l. Ecce enim in iniqui/
tatibus ꝯceptus ſum ⁊ in peccatis cōce. me ⁊c̄.
Et hoc in ſanctificatione. Ab aquoſitate. i. fomi
tis fluxibilitate. Gen̄. vj. cūcta cogitatio cordis
prona eſt ad maluz ⁊c̄. Et hoc in ſpūſancti ſup/
uentione. A ſupfluitate. ſ. a quadā legis irregu
laritate: ⁊ hoc in purificatione: q2. ſ. ſm̄ legem
mulier pariens non poterat ire ad tēplum niſi
poſt. xl. dies: vel a ſuperfluitate quoad directio
nē actualem oīum cogitatuum in deum. Sic ⁊
nos opz purgari ſi volumus paradiſum intra/
re ab originali per baptiſmuz a mortali per pe/
nitētiam. A ſupfluitate venialium per ſacſalia
be. Aug. de pe. diſt. j. Neminē puteo ab errore
ad veritatē: a quocūq3 magno vel paruo pecca
to ad virtutē ſine penitētia poſſe tranſire. Jta a
deo impartiť largitas venie vt nō deſerať veri
tas diſcipline. Uel pōt dici ꝙ debemus purga
ri a carnoſitate luxurie. Ab aquoſitate ſupbie.
Humiditas enim nimia facit inflare vt hydro
picum. Et a ſupfluitate auaritie: que ſuperflua
ꝯgregat ⁊ retinet. Antiquitus aūt mā librorū
fiebant charitate de ligno. i. ex cortice illo arbo
ris ſubtiliori qui eſt medius inter corticem ex/
teriorē groſſum: ⁊ lignuz qui cortex medius ⁊
ſubtilis diciť lib. Unde a tali materia liber eſt
dictus: qui materia bene ꝯgruit beate Marie.
q2 facta eſt media ſeu mediatrix inter deum et
hoies ꝓpter quod canit eccl'ia. Mediatrix ho//
minū ablutrixq3 criminum. peccatoꝝ venia. ſ.
ꝓcurando iſta. Et ideo peccatores diſcordes et
inimici dei facti ꝓpter offenſam vt recōciliētur
ei debēt ad iſtum librum ⁊ ad iſtaz mediatricē
recurrere. Naz ſicut ipſa mediāte ſedata eſt lis
que erat inter deū ⁊ hoies. ita etiam per ipſam
terminanť queſtiones inter hoies ⁊ diabolū.
Unde legiť in li. de miraculis eius ꝙ quidam
grādis peccator ductus eſt per viſionē ad iudi

Exēplū

cium dei. vbi per quatuor allegationes diabo/
lus voluit ꝓbare eum eſſe ſuum. Primo ratio/
ne publici inſtrumēti qđ deus dictauit cum di
xit. In quacūq3 hora comederitis ex eo morte
moriemini. Cum ergo iſte ſit ex eius progenie
morte perpetua dz mori. Sed beata maria cu//
ius ille deuotus erat rn̄dit vt mediatrix ⁊ ad//
uocata. Iſtud tu demon falſificaſti: q2 ad illđ ad
didiſti. Nequaꝗ̄ moriemini. ⁊ ideo tanꝗ̄ fal//
ſarius repellēdus es. Scđo dixit diabolus illū
eſſe ſuum rōne ꝑſcriptionis. q2. ſ. multis annis
eum in ſeruū poſſedit. Ad qđ mediatrix beata
Maria rn̄dit. Illa preſcriptio fuit ſepe interru
pta. ⁊ ideo nō valet. q2 ratio eius ſemꝑ murmu
rabat. ⁊ ꝯtradicebat ꝙ tam crudeli dn̄o ſeruie/
bat. Tertio dixit diabolus illuz eſſe ſuum rōne
ꝓprietatis peccati. Nam peccati ꝓpriuz eſt eſſe
pōderoſum. ꝑs. xxxvij. Sicut onus graue gra/
uate ſunt ſuꝑ me. Et q2 pōderoſum ideo trahit
ad cētruz terre. ſ. infernū. ⁊ ideo illuc demergē
dum. Cui mediatrix rn̄dit ꝙ pena ⁊ paſſio filij
ſui plus oībus pōderauit ⁊ ſurſum quodāmo/
do trahit peccatores. Job. vj. Utinam appēde/

renſ peccata mea ⁊c̄. Quarto allegauit q: plu/
ra erāt eius mala q̄z bona. Et cum ad ꝓceptū iu
dicis in ſtatera appēderētur bona ⁊ mala. ⁊ ſta
tera in qua erāt mala prepōderaret. ſubito bea
ta Maria manū appoſuit ad ſtateraʒ ſeu bilan
tiaʒ in qua erāt bona ⁊ ſi pauca. ⁊ traxit eam ad
terrā. ⁊ prepōderauit alteri. Tūc diabolus ꝯfu/
ſus abſceſſit ⁊ ille euigilans vitam ſuā in meli/
us cōmutauit. ¶ Scd̄o beata Maria dicitꝰ li/
ber rōne ſcripture eius. Scriptura enim libri
nihil eſt aliud q̄z verbū incartatuʒ. i. charta in/
corporatū. Et repñtat verbum dei incarnatum
in v̄gine. Nam tanq̄z noſtruʒ verbū mētale. eſt
verbū a patre genitū. ps. Eructauit cor meum
verbū bonū. ait ps. xliiij. Tanq̄z verbuʒ vocale
eſt verbū dei a pphetis ꝓdicatum. Eſa. lv. Uer/
bum q̄d egredietur de ore meo. i. per pphetas.
nō redibit ad me vacuum. Sed tanq̄z verbum
incharṫatū ſeu ſcriptū eſt verbum dei in vtero
virginis formatū ſeu incarnatuʒ. de quo dicitꝰ
Eſa. viij. Sume tibi libruʒ grādem ⁊ ſcribe in
eo ſtilo hoīs vt ſit verbū patris ⁊ filij ad ſpiritū
ſanctū. cuius ope ꝯceptus dicitꝰ. Liber iſte grā
dis fuit beata Maria. Libri qui fiunt ab hoi/
bus ſunt parui. q: pauca ꝯtinēt. Nam ⁊ ſi Sa/
lomon dicat. Eccl. vlt. Faciēdi libros nullus eſt
finis. tñ vt ait Temiſtius. Ea que ſcimus ſunt
minima pars eoꝝ que ignoramus. Sed beata
Maria fuit liber grādis: q: ꝯtinuit diuinaʒ ſa/ — *Maria fuit lib grādis quare.*
pientiam cuius non eſt numerus. In ipſo enim
ſm apoſtolum ſunt theſauri ſapiētie ⁊ ſcientie
dei. Scriptor huius libri fuit optimus. q̄ꝛ ſpi
ritus ſanctus qui oīum eſt artifex oēm habens
ſciētiaʒ. Fuit quoq̄z in hoc libro ⁊ ſcriptura in
qua oēs poſſunt ⁊ debēt legere ⁊ obſeruare in
eo ꝯtenta. Unde beatus Ambro. in li. de virgi/
nibus ait. Sit vobis tanq̄z in imagine deſcri/
pta vita Marie. Habetis in ea ꝓbitatis exem/
pla. vt ſciatis quid eligere. quid debeatis vita/
re. Uirgo erat nō corpore. ſ. tm̄. ſed ⁊ mēte que
nullo doli ambitu ſincerum violaret affectum.
Corde humilis. verbo grauis. aio prudens. lo/
quēdi parcior. legendi ſtudioſior. intēta operi.
verecūda ſermone. arbitrū mētis non hominē
ſed deum querēs. Nō in incerto diuitiarū. ſed
in prece pauꝑum ſpem reponēs. Aſſurgere ma
ioribus natu. equalibus nō inuidere: fugere ia
ctātiam. ſequi rōnē. amare virtutē. Et infra. Cō
geminatus ieiunio dies. Et ſi reficiēdi neceſſi/
tas fuit. Plerū q̄z cibus obuius erat qui mortē
arceret. nō qui delicias miniſtraret dormiēdi nō
prius cupiditas q̄z neceſſitas fuit. Et ſi q̄n dor/
miebat corpus. vigilabat aīus. qui vel lecta re/
petit vel interrupta ꝯtinuat. vel agenda ꝓnun/
ciat. vel ordinata diſponit. Hec ille. Ubi multa
dici poſſunt ad dilectionē ⁊ imitationem eius.

Et de hoc libro v̄ginali ait Baruch. iiij. c. Hic
eſt liber mādatoꝝ. Mandata dei ſunt de operi
bus v̄tutū. Tot ſunt in hoc libro ſcripture quot
opa virtutū. Ille v̄o legit in eo ⁊ colit. qui eam
imitatꝰ ⁊ diligit. ¶ Tertio dr̄ btā Maria liber
rōne clauſure. libri eniʒ hūt ſua clauſoria vel ſi
gilla. Ipſa dici pōt liber ille de quo Jo. Apoc.
v. Uidi in dextera dei ſedētis ſup thronū librū
ſcriptū intus ⁊ foris ſignatuʒ ſeptē ſigillis. Li/
ber iſte btā Maria in dextera dei fuit. i. in dei
ꝓdeſtinatiōe ⁊ ꝓelectione cūctoꝝ. Scriptꝰ habi
tibus intus in aīa ⁊ actibus v̄tutū ab extra ſeu
foris in exteriori ꝯuerſatiōe. Septē ſigilla ſunt
ſeptē figure ſue ſciſſime natiuitatis. ¶ Primā
clauſurā ſeu ſigillum appoſuit balaam dicens. — *de ſeptē clauſu/ris ſeu ſigillis huiꝰ libri.*
Nume. xxiiij. Orietꝰ ſtella ex Jacob. ⁊ hō exur/
get de iſrael. qui ꝑcutiet duces moab. Hec ſtel/
la eſt btā Maria. orta vtiq̄z ex Jacob. i. ꝓgenie
ꝑiarche Jacob. Hec aſſimilatꝰ ſtelle rōne q̄ntita
tis. Eſt enim in celo aliqua ſtella que oībus ſtel/ — *Maria aſſimilatꝰ ſtelle.*
lis eſt maior. ſ. illa que eſt in ariete in fine ima/
ginis draconis. vt dicit Alphagranus. Quāto
aūt aliqua ſtella magis eleuatꝰ a nobis. tāto ap/
paret nobis minor pp diſtātiā. Ita btā Maria
maior eſt in eſſe ſpūali q̄z oēs ſancti ⁊ ſcīe. ⁊ m̄
q̄zto maior fuit. tāto minor ſibiipſi videbatꝰ pp
immēſam humilitatē. Dicta aūt ſtella aliq̄n vi/
detꝰ maior. vʒ q̄n mediāte aliquo vapore humi
do videretꝰ. Sic ⁊ btāʒ Mariā ille videt vt ma/
ioreʒ ⁊ magis laudat qui humore deuotionis
abūdat. ¶ Secūda clauſura ſeu figura fuit de
area. Et hāc appoſuit gedeon. Sed Dauid ipʒ
ſigillū magis ampliauit cum aīt. deſcēdit ſicut
pluuia in vellus. ⁊ ſicut ſtillicidia ⁊c̄. Uellus eſt
pellis cū lana beſtie q̄d naſcitꝰ in carne ⁊ de car/
ne. ſed paſſiones carnis nō ſentit. q: eſt ſepara/
tū ab aīali. ſ. poſt mortē eius. Sic btā maria q̄z/
uis nata fuerit de corꝑe anne. ⁊ in carne corpo/
rea fuerit ſepata. tm̄ ab ea vitia carnis neſciuit.
ſed pura ⁊ illibata ſemꝑ ꝑmāſit. Unde. b. Hie/
ro. illud ps. exponens in ſmone ait. plane cele/
ſtis imber v̄gineum vellus īfudit. ⁊ tota deita/
tis vnda in carne ſe ꝯtulit. ac deinde per crucis
patibulū expſſuʒ oībus pluuiā ſalutis effudit ⁊
humanis mētibus ſtillicidia gr̄e ꝓſtitit die cla
rius. Area eſt v̄go maria. vellus xp̄s in ea ros — *Area maria dr̄ q̄re*
diuinitatis qua fuit plena. Area tam̄ arida re/
manſit. q: v̄go intacta ⁊ inuiolata ſemꝑ fuit vt
pʒ in figura Judicuʒ. vj. Uel vellus Maria vt
dictū eſt. ¶ Tertiā clauſuram ſeu ſigillū ponit
Salomon dicēs Cañ. iiij. Ortus ꝯcluſus ſoror — *Maria ortꝰ cō/cluſus.*
mea ſpōſa. ſ. es ortus concluſus fons ſignatus.
puteus aquaꝝ viuētiū. que fluūt impetu de li/
bano. Soror dicitꝰ beata Maria. q: creatura ra
tionalis creata a deo vt patre oīum. Unde ⁊ ſo
ror noſtra. Sponſa dicitꝰ dei ex quo genitus eſt

Chriſtus.ſ.ope dei ſupnaturali. Ortus fuit in
quo fuerūt flores ſanctoꝝ deſideriorū.⁊ oīum
adornamēta virtutū. Concluſus dicit̃ q: nullo
doli aditu a diabolo igredi potuit. Fons ſigna
tus dicit̃ ſignatus ſigillo toti⁹ trinitatis. Fons
de mari orit̃.ſed p meatus ſubterraneos trāſi/
ens dulcorat̃.⁊ ſic ipſa aqua dulcorata fōti im/
mittit̃ ⁊ potabilis reddit̃. Et ſic in pncipio fōs
hʒ amaritudinē.ſ.in mari.in medio dulcorati/
onē.in fine.ſ.in ipo fonte dulcē ⁊ potabilē ema
nationē. Ita ⁊ btā Maria de amaro populo iu
deorum ortū habuit.⁊ in amaritudine peccati
originalis generata.ſʒ poſtea a ſpūſancto per
ſcificationē dulcoratā gratia.ita q poſtea ſem/
per emiſit aquas dulciſſimas actionuʒ.potabi/
les.i.inuitabiles. Dicit̃ aūt bis ortus ɔcluſus.
q: nec intellectū error intrauit.nec affectū iniq
tas venialis. Puteus eſt aquarum viuētium.i.
gratiaꝝ pfectarū.que fluunt de paradiſo quaſi
ſiles illis. ¶ Quartam clauſurā appoſuit pro/
pheta Eſaias dicēs.c.xi. Egredief virga de ra/
Uirga dei genitrix. dice ieſſe ⁊ flos de radice eius aſcēdet. Uirgo
dei genitrix virga eſt. flos filius eius exponit
cantās ecclia. Et notādum q virga iſta nō dici
tur orta.ſʒ egreſſa de radice ieſſe.i.radice ⁊ ge/
nere iudeoꝝ. Radix enim terre humore.ſʒ vir/
ga rore celi.⁊ calore ſolis creſcit. Radix ſtat in
imo.virga aſcēdit ſurſuʒ. Sic iudei ex quibus
egreſſa eſt per Annaʒ ⁊ Joachim petebāt ima
vitioꝝ.vnde ⁊ infernoruʒ beata Maria ſubli/
ma virtutum.vnde ⁊ celoꝝ. Judei vt radix ſūt
in terram fixi per cupiditateʒ tpalium. Hec in
nere per auiditatē celeſtiū. Judei ɔſtringuntur
vt radix frigore infidelitatis:⁊ hec ſouet̃ calo//
re charitatis. Hec eſt illa virga figurata per vir
gam aaron.que in tabernaculo poſita miracu/
loſe floruit ⁊ fructuʒ fecit.cum tñ ſicca eſſet.vt
habet̃ Nume.xvij.q: btā Maria in tēplo dei
dedicata floruit chriſtuʒ ɔcipiendo.fructuʒ fe/
cit pariendo cum ipſa tñ ſicca.i.virgine pma//
Maria dicitur porta. n ente. ¶ Quintū ſigillū poſuit Ezechiel in vl/
tima ſuaꝝ viſionum.vidit enim quēdā edifi/
ciū mirabile in mōte ſeu tēplum:⁊ in eo quādā
portā factā de qua ei dictum eſt. Hec porta dñi
clauſa erit. Dñs ſolus ingredief per eam ⁊ clau
ſa manebit in eternū. Ezech.xliij. Tēplum hoc
ecclia eſt poſita in ſublimitate virtutū:⁊ in ſpe
celeſtiū premioꝝ. Ex hoc vidit aquā egredietē:
⁊ ad quos puenit aqua illa que eſt aqua gratie.
que ab ecclia ſeu eccleſiaſticis ſacramētis egre/
dief:ſalui facti ſunt. Porta aūt in hoc tēplo fa/
cta:eſt virgo maria:nata in ipſa ecclia per gra/
tiā iam receptā in vtero. Eſt enim virgo felix ce
li porta. Per hāc enim bona ſpūalia de celo no
bis exportant̃:⁊ per eam hoīes in celū impor//
tant̃. Clauſa fuit hec porta:q: a nullo violata
Nō a Joſeph vt blaſphemāt perfidi iudei:nec
ab alio. Dñs ſolus intrauit per eaʒ:q: dei filius
incarnatus eſt in ea deo opante:⁊ clauſa pman
ſit.q: virgo in ppetuū remāſit.vt dicit.b.Aug.
¶ Sextū ſigilluʒ ſeu figura fuit de luce noua. Maria
de qua Heſter.viij.dr̃.viſa eſt eis oriri lux no// dr̃ lux
ua gaudiū ⁊ tripudiū. Et hoc ex facto heſter re noua.
gine:que fuit pulcherrima oīuʒ deſponſata aſ/
ſuero regi.cum.ſ.liberauit populū ſuuʒ ex toto
extinguendū per inimicū eius amā. Interpre/
tat̃ heſter humilis.⁊ ſignificat virginē Mariā
humillimam:pulcherrimaʒ:aīa ⁊ corpore:de/
ſponſata deo qui eſt beatitudo ſcōꝝ. Interptat̃
eniʒ aſſuerus beatitudo. Hec liberauit ſuis me
ritis populū electoꝝ de manibus inimicis de/
monis a morte eterna. Unde be. Aug. Quas ti
bi laudes digne perſoluet fragilitas humana:
que tuo ſingulari merito mūdo ſuccurriſti pdi
to: Lux aūt noua dr̃ apte orta in eius natiuita//
te:q: nunq̄ʒ ante eā tam lucida tā mirabilr na/
ta fuit aliqua ita plena gratie luce. Hec eſt que
ſplēdorē paterne glie gignēdo:tenebras erro/
rū effugauit. Hec eſt que tenebras.i.deceptio/
nes demonū detegit:⁊ oculos mētis ſanos leti
ficat ⁊ ɔfortat. Prouerbi.xv. Lux oculoꝝ letifi/
cat. ¶ Septimū ſigillum appoſuit xps de mar
garita. Matth.xvj.dicēs. Negociator inuēta Maria
vna pcioſa margarita abijt ⁊ vēdidit oīa q̄ ha/ fuit mar
buit:⁊ emit eā. Iſte negociator eſt ipſemet dei garita
fili⁹:qui abijt angelos in celo relinquēdo.i.nō pcioſa.
aſſumēdo nām eoꝝ:oīa ſua vēdidit.dū cuʒ hu
mana natura cōmutauit:vt ipſe daret nobis di
uinitatē ſuaʒ:⁊ nos ei humanitatē nrām.tunc
enim oīa bona ſua acqſita ſunt nobis cum illa.
cū ipſe ſpāliter aſſumpſit iſtā pcioſam margari
tā.i.ꝟginitatē Mariam ſpōſam. Hec ergo ad
modū margarite genita eſt infra cōchaʒ.i.vte/
ruʒ Anne humilis matris ſue ex celeſti rore.i.
diuina gratia ⁊ virtute:quia Anna ſterilis erat
dealbata ⁊ ſanctificata. Talis margarita precio
ſa reputat̃.ſ.pulchra:candida ⁊ clara. Pulchra
mente per puritatem: candida in corpore per
caſtitatem:clara in opere per charitatem. Sa//
piētie.iiij. O q̄ʒ pulchra eſt caſta generatio cuʒ
claritate. Et ſic liber eſt.

¶ Secūdo cōmē/ .§.ij.

dat̃ quoad principalē diuiſionē a facultate ſup ō dupli
naturali:q: gñationis. Duplex eſt gñatio chri/ ci chri/
ſti. Una eterna ex patre ſine matre. Eſa.liij. Ge/ ſti gña/
nerationē eius qs enarrabit? q.d.nullus. Bea tione.
tus Amb. Mihi impoſſibile eſt hmōi gñatio/
nis ſcire ſecretum. Uoꝝ.ſ.nō tm̄ mea ſed etiam
archāgeloꝝ. Alia eſt ex matre ſine patre.ſ.ſm
humanitatē ſuā. Et ſic.b. Maria dicit̃ dei ge/
nitrix ſpūſancto fecūdata.qḋ oſtēdit euāgeliſta

dicens. xp̄i generatio ſic erat. Cum eēt deſpon/ſata mater ieſu maria inuenta eſt in vtero h̄n̄s de. ſ̄ſ. ſ. carnem. ¶ Sed notandū q̄ btā Maria eſt liber gñationis h̄n̄s in ſe quadruplicem generationē. Prima eſt naturalis: q̄ vt mater vera ex ſuis ſanguinibus purū genuit xp̄m filiuz ſuum. Secūda eſt ſpecialis. qua vt mater ſpūalis genuit Jo. bap. modo ſpeciali non ſolum lauans cū de terra: q̄n natus eſt: quis p̄n̄s in ptu eius ſed et̄ ⁊ magis q̄n vt de ſacro fonte ſpūſancto ⁊ aqua g̃re baptizatus eſt Joh̄. in vtero ſanctificatus ad vocem virginis q̄n ſalutauit Eli/ſabeth. Tertia eſt adoptiua q̄n moriēte filio imperator ipſe in throno crucis manens reſcripto ſuo ⁊ edicto adoptauit ſibi Johannem euangeliſtam in filiuz dicens. Ecce filius tuus. Et ecce mater tua. Quarta generatio ſua eſt generalis ⁊ deducatiua: qua. ſ. bonos generat vt pia mr̄ ⁊ nutrit meritis ⁊ exemplis. Eccli. xxiiij. Ego mater pulchre dilectionis ⁊c̄.

Maria eſt liber gñationis ſm̄ q̄druplices gñationez.

¶ Quantum ad .§. iij.

tertiuz cōmendaſ ex dignitate filij q̄ꝛ ieſu xp̄i. Jeſus īterp̄taſ ſaluator. ipſe. n. nos ſaluat. Chriſtus interpretaſ vnctus. Tres autez perſone antiquitus vngebanſ. ſ. reges: ſacerdotes ⁊ pugiles. Et in hoc apparet dignitas naturalis ab ea geniti: q̄ꝛ ſummus rex: ſumm᷒ ſacerdos ⁊ ſummus pugil. vt pugil pro nobis pugnauit ꝯtra diabolum. ⁊ vicit vt ſacerdos ſe obtulit in ſacrificium: vt rex nos coronat in celum: vt ſaluator ſaluat a morte peccati diaboli ⁊ inferni.

¶ In natiuitate beate Marie. Ca. vj.

IN me omnis gra/tia vite ⁊ veritatis. Eccl̄i. xxiiij. Sicut in celo materiali ſūt diuerſa lu/minaria: ſcz ſtelle: luna: ⁊ ſol diuerſimode lucentia. Sic in celo eccleſie ſunt q̄dem ſancti ⁊ ſancte tanq̄ ſtelle lucentes per gr̄am ⁊ gloriaz: diuerſimode tn̄ ſicut ſtella differt a ſtella in claritate. vt ait ap̄lus. Sol autem iuſtitie xp̄us deus noſter plenus eſt lumine gratie: ſcz ⁊ veritatis. vt dicit Jo. j. a quo oēs ⁊ ſtelle ⁊ luna illuminātur. Sed btā maria poſt eū vt luna luce maior ſtellis nobis apparēs eſt be. Maria pulchra vt luna canit de ea eccleſia. Nam vt ait be. Hiero. Ceteris ſcis p̄ p̄tes. Marie vero plenitudo g̃re ſe īfundit. Et ideo de ea dicitur. In me omnis gratia vite ⁊ veritatis. Ubi notāda ſunt tria genera gratiarum circa beatam Mariaz ⁊ pentes eius: que trahunſ ex geneologia dn̄i quā refert be. Mat. ī p̄ncipio euāgelij ſui: q̄d hodie legiſ. Ex interp̄tatiōe. ſ. ipſoꝝ nominū hebraicoꝝ in latinū: ex q̄b᷒ xp̄s ſm̄ carnē deſcēdit. Liber generatiōis incipit euangelium.

¶ Et primo po/ .§. i.

nuntur ꝯditiones gratioſe ⁊ virtuoſe pentum v̄ginis ſcz Anne ⁊ Joachim ex interpretatiōe nominū in p̄triarchis ſcz ab Abraaz vſq3 ad dauid. ¶ Hoꝝ igitur primus eſt Abraā. ⁊ hic notatur rectitudo fidei in qua eſt iuſtitia. Juſtus enim ex fide viuit q̄d eſt v̄bū Abacuch allegatum ab ap̄lo. ad Rom̄. j. Precipue Abraā commendatur de fide ex qua iuſtificatus eſt. ſm̄ illud. Credidit Abraam deo: ⁊ reputatū eſt ei ad iuſtitiam. i. ad ſanctificationē. Et interpretatur Abraam p̄r multaꝝ gentium ſcz per iuſtitiam fidei. Et de parentibus v̄ginis ideſt Anna ⁊ ioachim d̄r in hiſtoria eius q̄ erāt iuſti ambo añ deum. Nota aliquos eē iuſtos ante hoīes: qui ſcz ab hoībus querunt iuſti reputari: q̄d chꝛiſtus p̄hibet dicens. Attendite ne iuſtitiā veſtraz faciatis coram hoībus vt videamini ab eis ⁊c̄. Mat. v. ¶ Scōm bonum ex quo generaſ ī nobis xp̄s in mente eſt irreprehenſibilitas: cū ſcz quis cauet ne offendat ⁊ ſcandalizet primū malo exēplo. Ad q̄d hortatur ap̄lus dicens. Cor. vj. Nemini dantes vllam offenſionē. Q̄d q̄dez pauci faciunt malis operibus ⁊ v̄bis ſcandalizantes primos ſuos. Sed parētes virginis vt legitur erant ſine reprehēſione viuētes. Et iſta irreprehēſibilitas ſignificaſ in yſaac. qui interpretatur riſus. magnū eni gaudiū exurgit ī mēte ex quo q̄ quis irreprehenſibilr̄ viuit. ¶ Tertium ex quo generatur xp̄s in mente eſt obſeruantia mādatoꝝ dei. Nec aliter p̄ōt eſſe ingreſſus ad vitā xp̄i. Unde ipſe ait Mat. xix. Si vis ad vitam ingredi ſerua mādata dei: non vnuz vel duo: ſed oīa vt dicere valeas illud Tob. v. Omnia quecunq3 p̄cepiſti mihi p̄r faciam: q̄d fecerunt Anna ⁊ Joachim. de q̄bus ſcriptū eſt q̄ incedebāt in oībus mandatis dei. Et hoc notatur in Jacob: q̄ꝛ yſaac genuit Jacob qui interpretatur ſupplantator. Op3 enim ſupplantare ⁊ vincere: ⁊ ſubijcere ſenſualitatē ad obſeruādū dei mandata. ¶ Quartum in generatiōe xp̄i eſt confeſſio ad Roma. x. Ore autem confeſſio fit ad ſalutē ideſt neceſſaria. Et hoc innuiſ quia Jacob genuit Judam qui interp̄etaſ confeſſio. Confiteri eni3 op3 ⁊ peccata ſua ⁊ diuinas laudes ſm̄ illud p̄s. Confitebor dn̄o nimis in ore meo ideſt valde. ⁊ declarat modum. In medio multorum laudabo eum. Sic Joachim ⁊ Anna ibant ad templū confitentes domino ideſt gratias agentes: ⁊ per ſacrificia peccata deluētes. ¶ Quintum q̄d ponitur in generatiōe xp̄i eſt diuiſio ſeu diſtributio ſubſtantie ſue in pauperes. Judas enim genuit Phares qui interp̄tatur diuiſio ſcz reꝝ ſuarum cum pauperibus. Tob. iiij. Si multum tibi fuerit abundanter tribue: ſi p̄rum

bus: ſi parum ⁊ illud libenter impartiri ſtude. ⁊ ps. Diſperſit .ſ. iuſtus hō dedit pauperibus. Ambro. Paſce fame morientē: ſi nō pauiſti occidiſti. diſt. lxxxvj. non ſatis. Parētes btē Marie hoc diligenter agebant diuidentes ſubſtantie ſue redditus triphārie. Partem vnam templo ⁊ miniſtris offerētes. Scdām pauperibus. Tertiam ſibi ⁊ familie ſue ad ſuſtentationē retinentes. ⁋ Sextum qđ multū iuuat ad generationem gratie xp̄i ad augmentū eſt votum qđ .ſ. eſt de melioribus bonis: ad que alˀs quis non tenetur: ſed poſtq̄ʒ fecerit obligat̄. ps. Vouete ⁊ reddite dn̄o deo veſtro. vbi glo. Vouete ē voluntatis: ſʒ reddere neceſſitatis. Phares eni genuit Eſron qui interpretat̄ ſagitta: q: vt ſagitta velociter aſcendit ad deū quaſi feriendū ad amorem dandi quid ſub voto petendi vel gratiam ꝯcedendi ob voti oblationē. Iſtam ſagittam emiſerunt Joachiʒ ⁊ Anna qñ ſteriles exiſtentes vouerūt deo fructū ventris ſui ſe daturos ſi eis ꝯcederet: qđ ⁊ obtinuerunt ⁊ ſeruauerūt. Et non ſicut vane ⁊ fallaces mulieres que quotidie vouent ⁊ nihil obſeruāt. ⁋ Septimum eſt obprobriorū tolerātia ⁊ iniuriaꝝ. Petrus in can̄. ſua. Si quid patimini propter iuſtitiam beati. ⁊ Matth. v. Beati eritis cum maledixerint vobis hoīes ⁊ dixerint omne malum aduerſum vos mentiētes ꝓpter me. Naʒ et xp̄s de ſe dicit. Factus ſum obprobriū hoīum ⁊ abiectio plebis. in ps. Vñ ⁊ ſequitur ꝙ Eſrō genuit Aaram qui interpretatur excelſus. Obprobria enim ⁊ iniurie tollerate faciūt hoīem excelſum corā deo. In cuius figurā dicitur: q: multiplicate aque .ſ. tribulationū: eleuauerunt arcam in ſublimi .i. animam. Gen̄. vij. Hoc paſſus eſt obprobrium ⁊ ꝯtumeliaʒ. Joachim qñ pergens ad templū cum fecundis: eiectus eſt a ſacerdote ſacrificio repulſo: improperante ei obprobriū ſterilitatis. ⁋ Octauum eſt vt non ſolum ſuſtineat aduerſa: qđ cōmune eſt oībus: ſed libenter pro xp̄o: vt dicat cum aplˀo ad Corin. xij. Libenter gloriabor in infirmitatibꝰ meis: vt habitet in me virtus xp̄i. Ut eniʒ dic̄ be. Grego. ab electis ſuis deus curat maculas peccatoruʒ tp̄ali ex afflictione tergere quas in eis in eternū non vult videre .i. punire de pe. diſ. j. ſi peccatū. Vñ Aaram genuit Aminadab q interpretatur voluntariū. Voluntarie enim ſacrificabo tibi. ait ps. ſ. me in aduerſitatibꝰ tibi offerendo. Sic Joachim accepta cōtumelia a ſacerdote non rn̄dit ei malum pro malo. Sed ne perturbaret officiū vel ꝑplm in ꝯtendendo vel impatientiā oſtendendo: receſſit patiēter ferēs iniuriā ⁊ receſſit ad paſtores ſuos: non ad conſanguineos qui ſecū vindicarent iniuriā ſicut hodie fit ex quo multiplicant̄ mala. ⁋ Nonuʒ eſt cōſolatio angelica. Non enim quis diu poſſet ſuſtinere aduerſa niſi angeli inuiſibiliter nos conſolarent̄ per bonas inſtigationes ⁊ illuminationes confortando. ps. Secunduʒ multitudinem doloruʒ meorū in corde meo conſolatiōes tue leti. ani. meam. ⁊ Sara vxor Tobie. eiuſdē iij. c. Non delecteris dn̄e in perditionibus noſtris: ſed poſt tempeſtatē trāquillū facis: poſt lachrymationeʒ ⁊ fletum exultationē infundis. qđ ſignificat̄ in eo ꝙ Aminadab genuit Naaſon qui interpretat̄ augurium. Conſolat̄ enim angelus quaſi auguriando .i. ꝓmittēdo nobis bona ⁊ premiuʒ ex tribulationibus voluntarie toleratis. Apparuit ergo angelus Joachim et Anne de ſua ſterilitate ⁊ obprobrio illato humilitatis ⁊ cōſolatus eſt eis promittendo filiaʒ ex eis naſcituram: que eſſet mater dn̄i ⁊ ſpeculum mundi. Et cū per plures annos nec p orationes: nec per elemoſynas ſuſcepiſſent fructū de ſuo matrimonio per patiētiā in aduerſis cōſolati ſunt ex augurio .i. promiſſione talis filie. Et tu ergo ſi vis cōſolari ⁊ fructum bonum facere: patientiam habe ⁊ iniurias remitte oēs. ⁋ Decimū eſt quaſi quedā certificatio diuine promiſſionis. Ipſe enim ſpūs teſtimoniū reddit ſpiritui noſtro ꝙ filij dei ſumus. Et per qđ niſi per hoc ꝙ ſuſtinemus aduerſa ꝓ noīe eius libenter. Nam ipſe ſpūs .ſ. qui mētiri non pōt dicit per Salomonē. Flagellat deus oēʒ filiuʒ queʒ recipit. Et ſic per hoc teſtificat̄ cordi eius ꝙ inter filios dei cōputat̄ ex quo flagellat̄ ⁊ ſuſtinet. Jō dicit ꝙ Naaſon genuit Salmon qui interpretat̄ habitaculū: q: per hoc deus inhabitat. ſic angelus dedit certū ſignū eius qđ dixerat de filia naſcitura .ſ. ꝙ occurrerēt ſibi inuicē in certo loco ⁊ inuicē ꝯſolarent̄ domū reuertentes ꝙ impletū eſt ex admonitione angeli dicentis ꝙ ad illū locuʒ accederēt. ⁋ Undecimū eſt ꝯſtans amor vxoris ad virū: ⁊ ecōuerſo. ita ꝙ nō euagentur ad alios: nec etiā mētō: vñ parentes ſarai admonuerūt filiā diligere virum: honorare ſoceros: gubernare familiā: ⁊ irreprehenſibilē ſe exhibere. Et aplˀs ad viros. Diligite vxores veſtros ſicut ⁊ xp̄s dilexit eccleſiam. Non qdē vt eſſet vana: ſʒ vt eēt honeſta ⁊ ſctā bea. Ambro. Nemo ſibi blandiat̄ de legibꝰ hominum qđ nō licet vxori nō lʒ viro .ſ. aliā carnaliter diligere vel vt aliū q̄ʒ coniugē ſuū. Unde Salomon genuit Booz. qui īterpretat̄ fortis. Debet eni fortis eſſe ⁊ ꝯſtans amor vxoris ad virū: ⁊ ecōuerſo: ⁊ non dimittere vel odire propter quocūq̄ʒ cōtingens: ſicut Anna diligebat ꝯſtanter Joachim. ⁊ ecōuerſo: ꝓpter ſterilitatē nō accedendo ad alias. Si aūt quis extra ſtatū matrimonij ſe reperit: ſit Booz fortis: vt ab oī fornicatione ſe abſtineat vel cōtineat. ⁋ Duo

decimum eſt reuerentia ⁊ ſubiectio ab ſuperio
res:vnde ⁊ vxoris ad virũ.cuȝ ſit a dño prime
vxori. Sub viri ptãte eris:⁊ ipſe dominabitur
tui.ſ.quoad regendã domũ.⁊ Heſter.ij. dicit.
Cuncte vxores tam maioꝝ ꝙ̃ minoruȝ deferãt
viris ſuis. Ad qꝺ inſinuãdũ dicit ꝙ Boozge/
nuit Obeth qui interpretaẜ ſeruitus. Mulie/
res eniȝ vt ait apl's ad Ephe.v. Subdite ſint vi
ris ſuis:ſed hoc tranſgrediunẜ ſuperbe mulie
res hodie qui volunt dñari viris ſuis. Si autẽ
extra coniugiũ eſt ſit reuerens ad ſuos ſuperio
res ⁊ ſubditus.ad Ro.xij. ¶ Tredecimum cõ
ditio ex qua generaẜ in nobis xp̃s per gratiaȝ
eſt gratiarũ actio ſeu beneficioꝝ cognitio. Apo
ſtolus. In omnibus gratias agite vt de benefi
cijs receptis gratias exhibentes beneficia po/
tiora ſumamus.ait bea. Grego. qꝺ innuitur in
xiij.generatione in qua dicitur Obeth genuit
Ieſſe qui interpretaẜ incenſum. Eſt eniȝ oratio
⁊ gratiarũactio velut quoddam incenſuȝ corã
dño. hoc optime peregerunt Ioachim ⁊ Anna
parentes beate virginis. Nam obuiantes ⁊ oc
currentes ſibi ad portam auream gratias ege/
runt deo de conſolatione eis facta. Ex promiſ/
ſione talis filie ⁊ cũ timore domini vtentes ma
trimonio genuerunt Mariam.

¶ In ſecunda par/ .§.ij.

De qn/ decij p/ fectionib⁹ gra/ tie bea/ te Ma rie et i/ terpta/ tiõe qn decij re gum.

te principali notanẜ quindecim pfectionis gr̃e
que fuerunt in ipſa ṽgine ex interpretatiõe no
minum quindecim regũ qui fuerũt in populo
illo dei a Dauid vſqȝ ad Ieconiã regẽ: qui cuȝ
pplo ductus eſt captiuus in babylonẽȝ: vt con
uenientiſſime dicere valeat thema ppoſitum.
In me omnis gratia vite. ¶ Prima igiẜ gra/
tia ẽ poſt cõceptum ſanctificatio. Poſtquã eni
Anna cõcepit ex Ioachim virgineȝ Mariam:
anima eius a deo creata ⁊ corpori infuſa qu.ici
tius ⁊ forte eadem die fuit ſanctificata ab origi
nali mundata ẜm illud. Sanctificauit taberna
culum ſuum altiſſ.mus. Nos per nouẽ mẽſes
moramur in peccato in vtero materno in quo
ſi morimur deſcẽdimus.p pter illud originale
ad limbũ inferni. Sed beata ṽgo ꝯ̃citius fuit
facta ſancta:poſt aie infuſionẽ qꝺ figuratur in
Dauid.ſequiẜ eniȝ in ipſa genealogia dñi. Ieſ/
ſe aũt genuit Dauid regẽ. hic interpretatur pul
cher aſpectu. Et de ṽg ine ait ſpũſſanct⁹. Cañ.
iiij. Tota pulchra es amica mea ⁊ macula non
eſt i te.ſ.peccati. Purgato origiali.⁊ actuali nõ
ppetrato. ¶ Scꝺo eius gr̃a eſt natiuitas gau/
dioſa. Natiuitas tua ſancta dei genitrix virgo
gaudiũ annũciauit vniuerſo mũdo. Uidentes
enim angeli Nathã tã ſanctã creaturã.magnũ
gaudiũ fecerũt. Et ita quolibȝ anno in celo fit.
vt reuelatũ fuit cuidã ſctõ heremite.vñ in ge/
nealogia dñi ſubdiẜ. Dauid genuit Salomonẽ
qui interpretaẜ pacificans merces.qꝛ angelos
dolẽtes mõ ſuo de pditione hoſum ⁊ coꝝ rui/
na.natiuitas huius letificauit. Uñ in introitu
miſſe caniẜ. Gaudeamus oẽs in dño diẽ feſtuȝ
⁊c̃.de cuius natiuitate gaudẽt ãgeli ⁊c̃ ¶ Ter
tia gr̃a que diſponit ad gñationẽ xp̃i eſt in tẽ/
plo pñtatio ſeu dedicatio. In mũdi quidẽ con/
uerſatiõe non bñ põt mens in diuinis dilatari.
Nemo ei militãs deo ĩplicat ſe negocijs ſecla
rib⁹. Uñ ⁊ xp̃s iter turbas fuit cũ ẽt duodẽnis
ãmiſſus ⁊ in tẽplo reptu s. Uirgo igiẜ Maria
ablactata fuit trib⁹ annis. hi eniȝ ſunt fortiores
per totã viã ſuã ꝙ̃ ſi per duos annos. Et abla/
ctata fuit ab Anna pprijs mãmiſſ. Deus ⁊ natu
ra nihil fruſtra opanẜ ẜm phm. ppterea aũt da/
te ſunt mãmille mľierib⁹ vt valeãt de lacte ſuo
nutrire filios ſuos.vt nõ oñdant eas populo.
Fruſtra igiẜ videntur eſſe in illis.que nõ nutri
ũnt filios ex eis cũ poſſint ſȝ tradũt alijs nutrig
dos. Qꝺ bea Grego. papa in decretis diſtin.v.
Ad eius.multũ reprehẽdit in mulierib⁹. Naȝ
ex malo lacte nutriti ꝯ̃hunt malas cõditiones
naturales. Poſt ablactationẽ igiẜ eius duxerũt
parentes ei⁹ ad tẽplum ipſam offerẽdo. Nõ ex
pectarũt ꝙ prius diſceret mũdi vanitates. Nec
obtulerũt filiam claudã.illegitimã turpem vel
pauperẽ.quaȝ dotare nõ poſſent.ſicut hodie fa
ciunt qui offerũt filios in monaſterijs.vľ filios
in clauſtro ſeruituros. Indignũ eſt dare ꝺo qꝺ
dedignaẜ homo.ait bea. Hiero.ſup ꝓphetias.
ſed dederũt deo Mariaȝ vnicã filiã pulcherri
mã honeſtiſſimã.ab oibus amabilẽ. hoc ſigna
tur in Roboaȝ.quẽ genuit Salomon.⁊ interp
taẜ latitudo ppli.qꝛ virgo fuit dilatata in virtu
tuȝ pplo. ¶ Quarta gratia eius fuit ſancta cõ/
uerſatio.qꝺ figurauit qñ ducta ad tẽplum.duȝ
parẽtes incederẽt ad mutãdas ⁊ aptandas ve
ſtes.qꝛ ab extra veniebãt.beata Maria ita par
uula.ſ.triũ annoꝝ per ſe aſcẽdit.⁊ erecta.p.xv.
illos gradus per quos ab imo aſcẽdebaẜ ad tẽ
pluȝ.vbi ſacerdotes officia exercebãt.⁊ ſignifi
cãt.xv.ſtat⁹ beatoꝝ qui ſunt in tẽplo glie ĩfra di
uinam maieſtatẽ vȝ nouẽ ordines angeloꝝ.et
ſex ſctõꝝ.ſ.pͥarchaꝝ.ꝓphetaꝝ.aploꝝ.marty/
rũ.ꝯfeſſoꝝ.⁊ ſctãrũ ṽginuȝ quoꝝ oiuȝ pfectio/
nem trãſcẽſura erat. Uñ Prouerb.vltĩ. Multe
alie.ſ.aie ꝯgregauerũt diuitias. dignitates.ſ.
ṽtutũ.tu ſola.ſ.beata Maria ſupgreſſa es vni/
uerſas.⁊ in tẽplo cũ alijs virginib⁹ in oi ſancti
tate ꝯuerſabaẜ. Et ſignificaẜ in Abia filio Ro/
boã.qui interpretaẜ ipſe dñs. ¶ Quinta eſt vi
ſitatio frequẽs angeloꝝ. Cum eniȝ in tẽplo inſi
ſteret multũ orationi.angeli viſitabãt eã cõſolã
tes ⁊ deferẽtes orõnes eius ante deũ.⁊ referen
tes ei dona gr̃aꝝ a deo. A mane eniȝ vt dicitur

hiſtoria eius vſq ad tertiā diuinis laudib⁹ vacabat. ꝛ a tertia vſq ad nonā in textrino ope ſe exercebat dans exēplum vitandi otiū. Panem inqt Salomō. Prouer. vlt. ocioſa nō comedit. ſed opata eſt. Lectioni ſcripture parti vacabat. Cibuꝫ ſumebat. vt ait bea. Amb. in li. de virginibus. qui mortē arceret. nō qui delitias miniſtraret. Sicqꝫ virtutib⁹ quotidie magis eleuabatur in deū. qđ innuit in Aſa. qui interpretat̄ attollens. ſ. ſe in deū. Abias enim genuit Aſa. ¶ Sexta ꝯditio que valet ad generationē xp̄i etiā in mēte noſtra eſt cura ſalutis alioꝝ. Unicuiqꝫ mandauit deus de primo ſuo ſcilꝫ vt curam habeat de ſalute eius. ꝛ ſi nō eo mō ſtricto quo ꝛ prelati tñ non charitatiuo. Uñ Anaclet⁹ papa oēs ſummā debent habere curā de his q pereunt. vt aut eoꝝ redargutione corrigantur a peccatis. aut ſi incorrigibiles ſunt eyciātur de eccleſia. xxiiij. q. iij. Tam ſacerdos. Sollicita āt erat beata Maria ne quā ex ſodalib⁹ offenderet. admonens eas ne cōtumelioſa eſſet altera alteri. ſed inuiceꝫ ſeruientes ꝛ honorantes. ab ocioſis verbis abſtinerent ſemp deum laudarent. Uñ ꝛ ipſa cū vocabat̄. reſpondere ſolita erat p deo grās. vt ꝛ illud modicū verbum nō eſſe ſine dei laude. vñ in ea regnabat Joſaphat. q interpretatur iudicās. genitus ab Aſa qꝛ ipſa cūcta iudicans ꝛ diſcernēs a nemine poterat reprehendi. ¶ Septima eſt ꝓpoſitum virginitatis. Propoſuit enim in mēte ſua virginitatē ſeruare: niſi ſibi deus aliter reuelaret qꝛ inſolitū tūc illud erat. Et iō angelo ſalutanti dixit. Quō fiet iſtō qm̄ virū nō cognoſco. i. ꝓpoſui non accipe virū vt exponit Beda. Poſtea aūt ſumpto ſpōſo ex dei reuelatione votū v̄ginitatis cū ſponſo Joſeph emiſit. Et vterqꝫ vt dicit bea. Augu. in v̄ginitate pmāſit. Et ſic fuit Jorā ſpūaliter q interpretat̄ excelſus: qꝛ v̄ginitas facit hoīes ſiles angelis. Nuptie ait bea. Amb. replēt terrā: virginitas paradiſuꝫ: res eſt voti non pcepti. ꝛ ſic facit excelſum. Joſaphat enim genuit Joram. ¶ Octaua cōditio eſt robur. i. firmitas ꝓpoſiti in bono ꝯcepto. Ut enim dicit be. Greg. ſup Ezech. qui bona agūt ꝛ meliora agere ꝓponūt: ſi nō faciūt lꝫ in bonis priorib⁹ pſeuerēt in conſpectu tñ dei ceciderūt. Multa enim diabolus ꝓponit ad impediendū: ne qs exequat̄ bona ꝓpoſita: ſed viriliter age ꝛ eſto robuſtus ad ea exequendū. Joram enim genuit Oziam. q interpretat̄ robuſtus qꝛ ex celſitudine propoſiti boni debꝫ generari robur ꝛ firmitas in eo. Uñ ꝛ cum iam eēt nobilis etatis facta bea. Maria ꝛ ſacerdos admoneret domuꝫ reuerti ad nuptias ꝯtrahēdas. Rñdit ſe hoc agere non poſſe propter ꝓpoſitum virginitatis ꝛ ſic firma et robuſta fuit in ſancto ꝓpoſito. ¶ Nona eſt continuūs pfectus in virtutibus ad maius bonū. Nam vt dicit̄ Prouer. iiij. Juſtoꝝ ſemita quaſi lux ſplēdens pficit ꝛ creſcit vſqꝫ ad perfectuꝫ diem. Uñ ꝛ aīalia que vidit Ezech. in viſione ſignificantia ſm be. Grego. ſanctos viros: cū pficiſcerent̄ non reuertebant̄. ſed vnūqđqꝫ ante facieꝫ ſuam gradiebat̄. Ezech. i. qꝛ vꝫ hoīes iuſti nō redeūt ad mala q̄ cōmiſerūt: nec firmāt ſe deſiſtendo a bonis operib⁹: ſed ꝯtinue ad meliora ꝓcedunt. Et hoc eſt Joathā qui interpretatur pfectus. quē genuit Ozias. Sic. b. Maria ſemp ad pfectiora opera ſe extēdebat. facta oībus ſanctitatis exempluꝫ ꝛc̄. ¶ Decima eſt inquiſitio circa dubia ex qua declarat̄ qđ agēduꝫ: ne incaute agēdo exponat ſe piculis. Deute. xxxij. ait Moy. Interroga patres tuos ꝛ annunciabūt tibi maiores tuos: ꝛ dicēt tibi. ſ. qđ ſit recte fiēdū. Et hoc ē qđ Tobias admonebat filium ſuuꝫ dicēs. Conſiliū ſemp a ſapiente inquire. Tobi. iiij. Et ſignanter dicit a ſapiente. i. perito in illa re de qua queris. Unuſqſqꝫ enim bn̄ iudicat que nouit. ait phs in Ethicis. Sicut non poſſet tibi bene ꝯſulere laniſex de arte pictoria: aut miles de negociatione ita nec de ptinentibus ad ꝯſcientiā vel cultum diuinuꝫ qui vacat mūdanis. Hic eſt Achaç genit⁹ Joathan. qui interpretat̄ cōprehendens: qꝛ ex inquiſitione cōprehenditur v̄itas rei. Summus igit̄ ſacerdos (vt legitur) audito ꝓpoſito virginitatis bea. Marie: qꝛ res dubia erat: queſiuit a domino: ꝛ cōprehendit voluntatē eius. ¶ Undecima eſt diuinū oraculum ſeu diuina inſpiratio. Cum eniꝫ (ait Joſaphat) ignoremus qđ agere debeamus. hoc reſidui habemus: vt oclos noſtros ad te. ſ. dñm erigamus. Aliqñ enim res ē ita obſcura q homines nō ſufficiūt declarare. ꝛ ideo tūc ad deū recurrēdum eſt: vt reuelet vl̄ inſpiret qđ pro meliori agere debeat. qđ innuit̄ur in eo q Achaç genuit Ezechiam: qui interpretatur auxilium dei. Ex inquiſitione eni per orationeꝫ qm̄ non ſufficit v̄tus ꝛ ſcia humana deus auxiliat̄ inſpirando: qđ fieri opꝫ. Reuelauit eniꝫ deus ſummo ſacerdoti q oēs de tribu iuda afferrent virgas ligneas: ꝛ tūc manifeſtaretur cui deſponſata erat. ¶ Duodecima ē obliuio mundanoꝝ: vt ſcilꝫ in agendis nō habeatur reſpectus ad aliquid mundanū ſed dei beneplacitum. Obliuiſcere populum tuum (ait dominus per pſ. ad animam deo debitā) et domum patris tui. Et hic eſt Manaſſes rex filius Ezechie qui interpretatur obliuioſus: oblita erat in opere omnium paſſionum ꝛ conſanguineorum be. Maria: ꝛ ſoluꝫ attendebat ad dei voluntatem. ꝛ Joſeph etiaꝫ quaſi oblitus eſſet ꝛ non curam cōtrahere matrimoniū cuꝫ ſenex eſſet: non attulit ipſe v̄gā: vl̄ ſi attulit nō diui-

ſit ſacerdoti: vt dictuȝ fuerat. q̄ꝛ quis ⁊ ipſe eſſet de tribu iuda ⁊ familia dauid. Vn̄ reuelatū fuit a dn̄o: q̄ꝛ non dederat ille virgam ad quaȝ ſpectabat virgo beatiſſima. ¶ Tertiadecima eſt fidelitas ad deum. Dȝ enim quis fideliter deo ſubijci in his que exigit ab eo quantūcunq̄ʒ videatur ineptus ⁊ impmeditat⁹ iuxta illud Eſa. lix. Dn̄s aperuit mihi aurem. ego autem non cōtradico. retroꝛſum non abij. ſ. reſiſtendo voluntati dei. Et hic eſt Amon queȝ genuit Manaſſes rex iuda. q Amon interpretatꝰ fidelis. Ex quo eni ppendit ioſeph deum velle ⁊ ipſuȝ virgam cum ceteris ſacerdoti tradere eam ſcōo attulit. Et tunc fronduit ⁊ floꝛuit ac fructuȝ fecit. ⁊ columba apparuit ſup eaȝ. iuxta illud Virga ieſſe floꝛuit. ⁊c̄. Vn̄ manifeſtum fuit omnibus ad ioſeph ſponſam illam ptinere. Decimaquarta eſt deſponſatio facta inter mariam ⁊ Joſeph caſtiſſima: que ideo facta fuit ad celandum diabolo hoc myſteriū. ne machinamenta quereret ꝯtra xp̄um. Viſo eniȝ miraculo illo fuit deſponſata maria ioſeph. Et hoc ſignificatꝰ in Joſia filio Amon. qui interpretatur ſalus dn̄i q̄ꝛ: p illā deſpōſationem ſaluatus eſt honoꝛ dn̄i xp̄i. ne abijceretꝰ vt illegitime nat⁹. ⁊ ſaluata fuit fama v̓ginis ⁊ vita. ne putaretꝰ foꝛnicaria ⁊ lapidaretur. Et m̄lta alia myſteria ibi ſūt. ¶ Decimagnta ⁊ vltima gratia pfectionis eſt pparatio ad filium dei concipiendum que preparatio fuit per pfundam humilitatem: q̄ꝛ ipſa inſinuat dicēs Reſpexit humilitateȝ ancille ſue. Nō dixit virginitatem: benignitateȝ: charitatē q̄ oia grata deo erat i eo. Sȝ hūilitatē. btūs Aug. O felix ancilla. O hūilis gr̄a. que dum fidē humiliter dedit. celi in ſe opificem incoꝛpoꝛauit. q̄d innuitꝰ in ioachim q interpretatur pparatio. Per hūilitatē. n. pparauit v̓go ſe ad recipiēdū filiū dei in vtero. Et ſic patēt. xv. cōditiōes vl̄ gr̄e. b. marie. Vn̄ bn̄ dicitꝰ. Jn me omnis gratia ⁊c̄.

De. xiiij. pfectionibus gr̄e qb⁹ b. maria ſbuenit hoīb⁹ in diuerſis ſtatibus cōſtitutis.

¶ Quantum ad. §. iij.

tertiū pncipale notātꝰ. xiiij. pfectiōes gr̄e qbꝰ b. maria ſubuenit hominib⁹ in diuerſis ſtatib⁹ ꝯſtitutis. vt merito poſſint dicere illud. De plenitudine eius nos oēs accepimus gratiaȝ. Jo. j. Eſt enim quadruplex ſtatus hominum quib⁹ btā maria ſubuenit gratia ſua. Jn me ait omnis gratia vite. Prim⁹ eſt ſtat⁹ religioſoꝝ quibus ſunt neceſſarie tres gratie ad ſalutem coꝝ ⁊ ad eas habendas ⁊ ꝯſeruandas beata maria ſuis exemplis ⁊ meritis ac precib⁹ iuuat. Primum eſt voluntaria pauptas. vt illud inueniatur in eis q̄d ait aplus. ij. ad Coꝛ. vj. Tanq̄ȝ nihil habētes oia poſſidentes. tāq̄ȝ nihil hn̄tes ſ. pꝛoꝛiū. Et Hieronym⁹. hn̄s victū ⁊ veſtituȝ his ꝯtētus ero. nudam crucem nudus ſequar. Hec

Religioſis in tribus gratijs ſbuenit.

ſignificatur p ieconiam que interptatur pparatio: quia paupertas prepat hoīem ad perfectionem. ⁊ ſi in ea nō ſit pfectio. Secundū eſt caſtitas que figuratꝰ in ſalathiel. nā vt dꝛ in genealogia dn̄i. poſt trāſmigrationē babylonis Jeconias genuit ſalathiel. hic interptatꝰ petitio mea deus. hoc. n. petit deus a religioſis. ij. Coꝛ. vj. Exhibeamus noſmetipſos ſicut dei myniſtros in caſtitate. p hāc oſtēdit ſe petere deū. Naȝ vt dꝛ Sap. vj. Jncoꝛruptio facit primū deo. Tertium eſt regularis diſciplina p quā coercetꝰ ſenſualitas. ab appetitib⁹ plenis ꝯfuſione. p ieiunia. vigilias. ſilētia. obediētiā. exercitia. ⁊ huiuſmodi. Et hec eſt zoꝛobabel. Salathiel. n. genuit zoꝛobabel. q interpꝛetatꝰ magiſter ꝯfuſiōis q̄ꝛ diſciplinat ⁊ coꝛrigit ea q̄ ꝯfuſiōe ſūt digna Jn diſciplina pſeuerate ait apl's ad Heb. quia hec ꝯſeruat religionē. vn̄ multis religioſis. b. Maria ſepe apparuit vt beato Bernardo. Dominico. Thome. ⁊ alijs eos in religione confoꝛtans. Secūdus ſtatus eſt platoꝝ ad quoꝝ debitū officiū pertinēt quatuoꝛ ſtatus gr̄e. Primū eſt paterna ſollicitudo ad ſubditos Ro. xij. qui preeſt in ſolitudine ad puidēdū neceſſaria vtriq̄ʒ homini. Et h̄ dꝛ aliud filius zoꝛobabel q interpꝛetatur pater meus iſte. ſ. ſollicitus de me. Secundum eſt doctrina excitans pigros ad operandū bn̄. ij. ad Tim. iij. Argue. obſecra. increpa in omni patientia ⁊ doctrina. Et h̄ ē eliachim genitus ab abiud qui interpꝛetatur reſuſcitās. Per doctrinam eni reſuſcitantur moꝛtui peccatoꝛes ad vitam gratie. ⁊ euigilant ad operandum. Tertium eſt ſcientia conſulēs imperitis. Male eniȝ poteſt docere ſubditos qui eſt ignoꝛans. Cecus enim ſi ceco ducatum pꝛeſtet. ambo in foueaȝ cadunt. Unde beatus Auguſtinus. Caueat ſpiritualis iudex. vt ſicut nō cōmiſit crimen nequitie. ita non careat munere ſcientie. Hic eſt azoꝛ. eliachim enim genuit azoꝛ. qui interpꝛetatur videns lumen. Jgnoꝛātes autem ceci ſunt ⁊ duces cecoꝛum. Quartuȝ eſt ſanctitas vite. ſicut enim chꝛiſtus cepit facere ⁊ docere Act. j. ita mādauit prelatis eccleſie illud Math. v. ſic luceat lux veſtra. i. vita clara ⁊ ſancta coꝛam hominibus vt videant opera veſtra bona ⁊ gloꝛificent patrem veſtruȝ. vnde dicitur azoꝛ genuit ſadoch qui interptatur iuſtus quia ſcientia debet generare iuſtitiam vite. Tertius ſtatus eſt actiuoꝛum ad quoꝛum bonam actionem pertinent quatuoꝛ gratie: ad quas beata Maria adiuuat. Primum eſt demonſtratio dilectionis ad pꝛoximum. debet. n. quis diligere pꝛoximum ſicut ſeipſum: vt omnem hominem quem poteſt beneficentie conſolatione: moꝛum infoꝛmatione: vel coertione diſcipline: inducat ad colendum deum. ait. h.

Prelatis i quatuoꝛ ſbuenit

Actiuis quatuoꝛ ſbuenit

Augu.xxiij.q.iiij.debet.Sadoch enim genuit Achim qui interpretatur frater meus:quia vt fratrem dʒ tractare ſubueniendo.Scđʒ eſt dul cis amor ad deum.Achim enim genuit Eliud qui interpretaſ deus meus:vt quodaʒ intimo affectu dicat illud Deus meus ⁊ miſericordia mea.¶ Tertiū fiducia in deo in aduerſis:vt di cat cū Job.Si occiderit me ſpabo in euʒ.dicit enim ps.Adiutor in opportunitatibꝰ in tribula tione.Sperent in te qui nouerūt nomē tuum: qm̄ nō derelinquis querentes te dn̄e h̄ eſt Elea zar filius Eliud qui interpretaſ.Deus adiutor eius qui ꝯfidit in eo.Quartū eſt ꝯſeruatio hu militatis in pſperis vt nihil ſibi attribuat hōi: ſed oīa a deo recognoſcat.Tua enim dn̄e ſunt oīa:⁊ que de manu tua accepimus dedimus ti bi dixit Dauid.ij.Reg.ij.Eleazar enim genuit Mathan qui iterpretaſ donū.Omne donū pfe ctum deſurſuʒ eſt.ait.b.Jacobus apſo.j.capi.

Perſe- ¶ Quartus ſtatus eſt pſeuerātium.Ut eniʒ di
uerāti cit bea.Grego.li.moraſ.j. Incaſſuʒ bonū agiſ
bus in ſi ante vite terminū deſeraſ.Et nō qui incepit:
tribus ſed qui pſeuerauerit ⁊c̄.Hec ꝯſiſtit in ſupplāta
ſbuenit tione ⁊ ſuperatione vitioꝝ.Mathā eni genuit

Jacob qui interpretaſ ſupplātator.Apſo.j.Co rin.ij.Non coronabiſ niſi qui legitime certaue rit:vt.ſ.ſuperet vitia.Scđm eſt in augmētatio ne virtutū.ps.Ibūt de virtute in virtutē.vide bitur deus ⁊c̄.Jacob genuit Joſeph qui inter pretatur augmentū.ſ.virtutū.Tertium eſt con ſtantia in his que ſunt fidei ⁊ virilitas.qđ ſigni ficatur in h̄ ꝙ Joſeph eſt vir Marie in qua ter minatur genealogia dn̄i.⁊ interpretaſ illumi natrix:q: profert lumē veritatis cecis:mala vi tiorū pellit bona cunctaꝝ virtutū nobis poſcit. In omni igitur ſtatu adiuuat ad ſe recurrētes ⁊ ſubuenit.In me ğ ait oīs gr̄a vite ⁊ vītatis.

¶ De deſpōſatione Marie. Capitulū.vij.

Uia deſpōſatio bea te Marie fuit an̄ annūciationem et xpi incarnationem:vt pʒ in euā.Lu ce.j.q: miſſus eſt angelus ad Ma riam deſponſatā Joſeph.Jō de eius deſponſa tione ⁊ cōiugio cū Joſeph hic agendū.de quo etiā dicit Matth.j.in fine genealogie xpi. Ja cob genuit Joſeph virū Marie.de qua natus eſt xp̄s.vbi dicit be.Hiero.Cū virū audieris ſu ſpitio tibi nō ſubeat nuptiaꝝ:ſed recordare cō ſuetudinis ſcripturaꝝ.ꝙ ſpōſi viri ⁊ ſponſe vo cantur vxores.xxvij.q.ij.genuit.Et ab eodem euāgeliſta Mattheo dicit imediate poſt predi cta.Cuʒ eēt deſponſata mater Jeſu Maria Jo ſeph inuēta eſt in vtero hn̄s de ſpūſancto.In q bus tria de virgine notanſ.Cōiugij eius deſcri ptio.ibi.Cum eſſet deſpōſata mater Jeſu:viri eius nois expreſſio:q: Joſeph priuſꝗ̄ conuenī rent.filij eius ſupernaturalis conceptio: q: in uenta eſt habens in vtero de ſpiritu ſancto.

¶ Quantuʒ ad pri- .§.i.

mum vt dicit bea.Augu.ad voluſianum.Ipſa dei virtus per inuiolata mētis virginea viſce ra mēbra infantis eduxit:que per clauſa oſtia membra iuuenis itroduxit.Si ratio queriſ nō erit mirabile.Si exemplū poſcitur non erit ſin gulare. Et lʒ inquit be.Tho.miracula que ſūt ad ꝯfirmationem fidei debeant eſſe manifeſta. voluit tamen dominus hoc maximū miraculū ſ.ſue cōceptionis ⁊ natiuitatis ex virgine p de ſponſationē matris obumbrare ſeu occultare: vt hoſtes inde cogitare poſſent xp̄ʒ nō cōceptū a virgine ſed a Joſeph cōiuge.Et hoc multipli ci ratione.Quas rationes aſſignat be. Thom̄. in.iij.parte.q.xxix.arti.j.quare voluit matrem ſuam deſponſari:⁊ non copulari.

¶ Quedā ſumunſ ex parte xpi naſcentis.
¶ Quedam ex parte matris cōcipientis.
¶ Quedā ex pte vtilitatis nobis ꝓuenientis.

¶ Propter xp̄m quare voluit eſſe matrē eius deſpōſatā.Aſſignatur q̄drupler ratio. Prima eſt ne ab infidelibꝰ tanꝗ̄ illegitime natus abij ceretſ.Si enim mater nō habuiſſet cōiugē:oēs arbitrati eſſent de fornicatione xp̄m fuiſſe ꝯce ptum:⁊ ſic xp̄m tanꝗ̄ illegitimū deſpexiſſent. Nam iura tales deteſtanſ ⁊ honoribꝰ ꝓuāt.Un̄ beatꝰ Amb.ſup Luc.Quid iudeis.qđ herodi poſſet aſcribi.ſ.mali ⁊ iniuſtitie:ſi natū viderē tur ex adulterio pſequi.¶ Scđa ratio vt ꝯſue to modo vt geneologia eius per virū deſcribe retur.Un̄ bea.Amb.ſup Luc.qui in ſeculū ve nit ſeculi debuit more deſcribi.Uiri aūt pſona queriſ:que in ſenatu ⁊ reliquis curijs ciuitatū generis aſſerit dignitatē.Conſuetudo etiā nos inſtruit ſcripturarū que ſemp viri originē que rit.Hec ille.Quia igiſ ſʒ legē deſpōſari nō po terat niſi viro qui eſſet de tribu iuda ⁊ familia Dauid.ex genealogia ſponſi.i.ioſeph deprehē ditur genealogia marie ⁊ xpi filij eius. Ubi ēt aduertendū conſuetudinē in his que mala nō ſunt in agendo ⁊ ſcribēdo ſeruandā.¶ Tertio ad tutelam pueri nati:ne diabolus ꝯtra euʒ ve hementius nocumēta ꝓcuraſſet. Sciebat eniʒ diabolus dei filium incarnanduʒ pro redēptio ne humani generis:ſed tēpus ignorabat. Un̄ caute obſeruabat ad ſciendū qn̄ munduʒ intra ret:vt redemptioneʒ noſtram impediret. Et idō vt beatus Hiero.refert ſuper Matth.hanc cāʒ aſſignauit Ignatius martyr deſpōſationis ma tris dei:vt ſcilʒ partus eius diabolo celaretur. Dum enim vidit diabolus Mariam ſponſum habere:putauit Jeſum non de virgine ſed de

Marie deſpon ſatiōis rō qua druplex

vxore ⁊ Joſeph generatū.⁊ Orige. Coniugez
dico vt diabolo virginitatē eius occultē.xxvij.
q.ij.Inuenta.Quāuis enī diabolus ea q̄ cor/
poraliter fiunt perſpicacitate ſenſus cognoſcat
per ſigna exteriora.multa tamē vt dicit beatus
Augu.in.iij.de tri.que pōt virtute nature ſue
a virtute diuina ꝓhibetur.Et hoc mō ſm bea.
Tho.vbi ſupra poteſt dici.ꝙ etſi virtute ſue na
ture cognoſcere potuiſſet matrez dñi fuiſſe cor
ruptam:ſed virginē ꝓhibitus tamē eſt a deo co
gnoſcere modū partus diuini. Quāuis enim
poſtmodū eo ꝑdicante aliqualiter vtutez eius
agnoſcerent:ꝓpter qḋ clamabant q: tu es filiꝰ
dei.Luc.iiij.Non ita incōgruū:q: iam virtutē
ſuam oſtendēdi ꝯtra diabolū tꝑs erat. Sed in
infantia oportebat impediri malicia diaboli:
ne euz acrius perſequeref.quādo nec chriſtus
pati diſpoſuerat:nec dum vtutē ſuam oſtende
re:ſed per oīa ſilem alijs infantibus be.Amb.
tamen dicit hoc factū vt falleret principē mun/
di.non ſolū diabolū ſed ⁊ ꝑncipes ſeculi ad in
nuenduz.ſ.ꝙ qui ſecularibꝰ vanitatibus occu/
pantur ſcire diuina non pñt.¶ Quarta rō vt a
Joſeph nutriretur paruulus ipſe. Decuit enī
per oīa ait apl's fratribus aſſiſari.ad Hebre.Et
ideo ſicut pueri indigent nutricijs ⁊ ipſe volu/
it hre ioſeph ſcūm vt nutriciū ſponſuz matris
ſue.Et iō pater xp̄i dictus eſt:nō effectu genitu
re:ſed officio ⁊ cura ꝓuidendi.vt dicit Gratia.
xxvij.q.ij.§.iuxta.Eſt pater hic cura.dicit Gre
ciſmus.¶ Ex parte matris aſſignat bea.Tho.
tres rationes quare fuit deſponſata.vbi.ſ. Ha/ Ex pte matris triplici rōne.
rum prima eſt q: redditur per hoc immunis a
pena:ne ſcilz lapidaref a iudeis tanq̄ adulte/
ra.vt dicit bea.Hiero.ſeu ex ſtupro.Si enī nō
habuiſſet maritū eſtimaſſent oēs ex fornicatio
ne concepiſſe.⁊ ſic fuiſſet lapidata.Nam vt di/
cit beatus Thomas iudicio adulterorꝝ cōdem/
nabatur:non ſolū que nupta erat in adulterio
deprehēſa:ſed etiam virgo que fornicata fuiſ/
ſet in domo patris que cuſtodiebatur vt virgo
qñq̄ nuptura.vt patet Deute.xxij.vel etiā ſm
quoſdam virgo de genere ſacerdotali propter
ſtuprū occidebatur.vt Leuiti.xxj.Et bea.Ma/
ria aliquo mō erat ex ſtirpe ſacerdotali deſcen/
dens.Poteſt etiā referri dictum Joānis de la/
pidatione ad lapidationē infamie.Igit habuit
ſponſum beata Maria.vt ſaltē crederēt hoies
eam ex ſponſo non ex fornicatione cōcepiſſe vñ
⁊ a pena ⁊ infamia liberef.¶ Scōa rō eſt vt ab
infamia liberaref.hanc rōnem aſſignat beatus
Ambro.ſup Lucam dicens.Ideo deſpouſata
eſt ne temeritate virginitatis adureretur infa/
mia:cui grauis aluus corruptele videretur in/
ſigne preferre.Maluit autem dñs de ortu ſuo
.i.deſt ꝙ non eſſet natus ex virgine q̄ de matris
pudore dubitari.i.caſtitate ſi nō habuiſſet ſpō
ſum ⁊ grauida appareret.Sciebat enī tenerā
eſſe virginis verecundā ⁊ lubricā famā pudo/
ris.Nec putauit ortus ſui fidē matris iniurijs
aſcribendam.hec bea.Amb.¶ Tertia rō vt ei
a ioſeph miniſteriū exhiberetur in occurrenti
bus que expediebant vt eā aſſociando cū acceſ
ſit in bethleē vbi peperit:⁊ cū ea ad templuz in
purificatione ꝓficiſceretur.In egyptū pergēs
⁊ in rediens inde nazareth.In his enī que ne
ceſſaria erant ad ſuſtentationez eorꝝ ⁊ paruuli
ipſe ꝓcurabat de labore manuū ſuarū. Nā ſm
Chry.carpētarius erat.in hoc oēs laborare do/
cens pro ſuſtentatione ſui ⁊ ſuorū.Addatur et
quarta que eſt Alber.vbi.ſ.ſ.vt dignitas mrīs
humilitati ſocief:vt ſit ſimilis mater dei ⁊ vxor
fabri.i.ioſeph.vñ in vilipenſionē xp̄i dicebant
phariſei.Nōne hic fabri filius ē.i.ioſeph.Nō
ne ſorores eius ſunt apud nos.que erāt paup/
cule.Et ſic hoc exēplo obſeruef a nobis illḋ Ec
cleſia.iij.Quāto maior es tāto magis humilia
te in oibus ⁊ inuenies gratiam. Quanto enī
quis maior eſt tanto magis humilitas laudaf
in eo.¶ Ex parte noſtre vtilitatis quadruplex
etiā ratio aſſignatur ſꝫ be.Tho.vbi.ſ.Prima
q: teſtimonio ioſeph ſponſi cōprobatū eſt xp̄m
ex virgine natū.Vñ bea.Ambro.ſuper Lucaz.
Locupletior teſtis pudoris.i.caſtitatis maritꝰ
adhibetur qui poſſit ⁊ dolere iniuriā ⁊ vindi/
care obprobrium ſi nō cognoſceret ſacramen/
tum.Et bea.Greg.in Omel.Sicut diſcipulus
dubitans ⁊ palpans.ſ.Thomas apl's factus eſt
teſtis vere reſurrectionis:ſic ſponſus.ſ.ioſeph
fuerat cuſtos integerrime virginitatis.xvij.q.
ij.ſic quippe.Ex quo magis cōfirmatur in fide
huius myſterij.ſ.ꝙ conceptus ex virgine tan/
to teſtimonio.Ipſa etiā verba virginis magis
credibilia redduntur ſuam virginitatē aſſeren
tis.Unde beatus Ambro.Fides marie verbis
aſſeritur magis ⁊ mēdacij cā remouetur.Cau/
ſam enim mentiēdi deſponſata non habuit cū
cōiugij pmium ⁊ gratia nuptiarꝝ ſit partus fe/
minarum.¶ Scōa ratio eſt vt tolleref excuſa/
tio virginibus que ꝓpter incautelā ſuā non vi
tant infamiā.Vñ bea.Ambro.nō decuit virgi
nibus ſiniſtra opinione viuentibꝰ velamen ex/
cuſationis relinqui ꝙ infamia mater dñi nota
retur.O q̄ pulchra eſt caſta generatio ait ſapi
ens cū claritate.Sapien.iiij.i.cum clara fama.
Nam vt ait bea.Augu.due res ſunt.ꝯſcientia
⁊ fama.conſcientia neceſſaria eſt tibi.ſed bona
fama proximo tuo.Quiſquis confidens cōſciē
tie ſue negligit famam ſuaz nimis crudelis eſt
xij.q.i.nolo.¶ Tertia ratio eſt:q: per hoc deſi/
gnatur vniuerſa eccleſia:que cū virgo ſit.ſ.in
tegritate fidei ⁊ grē.deſponſata tñ eſt vni viro

Ex parte noſtre vtilitatis q̄druplex ratio.

chriſto ex quibus generanſ filij ſpūales.ſ.fideles fratres Jeſu chriſti. iuxta illud ps.xxi. Narrabo fratribus meis nomen tuū &c. ¶ Quarta ratio eſt: qꝛ ꝙ mater domini fuit deſpōſata: et virgo in perſona eius honoraſ virginitas ſimul et matrimonium: et ſic reprobatur error eoꝝ qui alteri eorum detraxerunt.ſ.matrimonio dicentes non poſſe tales ſaluari. Alij dixerunt virgines non eſſe maioris meriti ꝗ̄ coniugati ſꝫ falſum eſt. vnde et mater fuit coniugata et virgo.

De etate dſpōſatiōis marie.

¶ In qua autem etate beata Maria deſponſata fuerit ex euangelio haberi non poteſt. Sed epyphanius dicit ꝙ in.xiiij.anno. et in.xv. peperit xp̄m. Alber. autem vbi.ſ. videtur dicere ꝙ in maiori etate: licet non exprimat quoto anno. Dicit enim ꝙ cum ſupponaſ ꝙ in beatiſſima virgine fuerit omnis congruentia tam ex parte nature ꝗ̄ ex parte gratie ad hoc vt eēt mater domini credimus ꝙ deum cōcepit tali etate: qua perfecta fuit ſtatu corporis et quātitate. Et ꝙ cum eadem etate deſponſata fuit tm̄ ante quantum matrimonia ſolent procedere ſponſalia.ſ. circa duos menſes. Cum enīꝫ nihil ſit laudabile: niſi aliquo modo dependeat a liberi arbitrij voluntate: non ſtatiꝫ illud fieri debuit cū beata Maria libero arbitrio vti potuit.ſ. anno xj. vel.xij. ſed interuenire debuit tp̄is ꝓtractio. in quo fieret et meritorū accumulatio et purificationis ſue facte in vtero maior ſuccederet depuratio et virtutum exercitatio. vt oīum virtutum apice ſublimata ſuo ſingulari merito mūdo ſuccurreret perdito xp̄m gignendo. Iteꝫ cōtra grauitatem et honeſtatē moꝝ eſt nimia acceleratio matrimonij. vnde et in adoleſcētia fuit. Ad quod facit qᵭ ait Salomon Prouer. penulti. Tria ſunt mihi difficilia ad cognoſcendum. &c. Quartum penitus ignoro.ſ. viā viri in adoleſcentia ſua. ſm̄ aliam tranſlationē. qᵭ exponit Nico. de lyra.i. chriſti in virginis vtero in ſua incarnatione. Nec attendit beata maria ꝙ ſponſus eſſet ſenex. ſed ad voluntatē dei ſibi reuelatam. et dei legem diſponenteꝫ hoc cōſenſit. Nunquam enim debet puelle dari ſponſus inuite. alīs mala ſequuntur plura.

¶ Secundo nomē .§.ij.

viri eius exprimiſ cum dicif ioſeph. ſic enī vocabatur. Quā deſponſationeꝫ nō eſt ſecuta illo tp̄e copula carnaſ. vñ qᵭ dicitur priuſꝗ̄ ꝯuenirent. ly prius nō notat ordinē rei.ſ. poſtea.ſ. ꝙ nōdum cognouerint carnaliter cōmiſcendo ſꝫ poſtea. Sed ſimpliciter negat factū. ꝙ non fuerit.ſ. cognita carnaliter. Unde dicit Chryſoſto. Non dixit priuſꝗ̄ in ſponſi induceref domuꝫ. Hunc enim morē ſeruabat antiquitas. vt ſponſe in ſponſorū domibus haberentur. vt generi Loth apud ſocerum leguntur habitare cū ſponſis. nondū ſibi copulatis lege cōiugij. Sic maria habitabat cū ſponſo.ſ. ioſeph.xxvij.q.ij. primūſquā. Ex quo clare pꝫ quātum excreuerit malicia et concupiſcentia hoium. qꝛ cuꝫ tunc manerent ſponſe in domo ſponſoꝝ nulla cōmixtio. nulla impudicitia erat inter eos aū tp̄s nuptiaruꝫ. ſed vt frater et ſoror in omni caſtitate ſimul conuerſabanſ. Nunc ſponſe vix in domo parētum ſuorum pñt tute cuſtodiri. quin ſponſi earum cū viſitant faciant multas turpitudines. Et ideo matres debent hmōi obuiare. Sed nedū ſponſe ſunt tute a ſponſis et maritis eaꝝ in domibus parentū niſi in magna cuſtodia teneantur. immo germane quoad fratres ſuos. vel germani. Nec filie a parentibus nec mulieres a cognatis. nec nouerce a ꝓuignis ſeu filiaſtris nec ſerue a dn̄is. Et ideo vt dicit Hiere. vnuſqſq; a primo ſuo caueat. et in omni fratre ſuo nō habeat fiduciā. ſed oēm diligentiam habeat in cuſtodiendo. ¶ Sꝫ ex quo ſponſus ioſeph nūquaꝫ carnaliter cognouit ſponſaꝫ ſuam. Merito querif. Si fuit verū matrimoniuꝫ inter mariaꝫ et ioſeph. Ad qᵭ rñdet beatus Tho. in.iij. parte.q.xxix.ar.ij. ꝙ matrimoniū dicitur eē verum qñ ſuam perfectionem attingit. Duplex ē autem perfectio rei. ¶ Prima quidē perfectio in ipſa forma rei cōſiſtit a qua ſortitur ſpeciem. Scđa perfectio cōſiſtit in operatione rei ꝑ quā res aliqualiter finē ſuuꝫ attingit. Modo ad ꝓpoſitum forma matrimonij conſiſtit in quadaꝫ indiuiſibili cōiunctione amboꝝ.ſ. expreſſa per verba vel ſigna per quā vnus coniugum fideꝫ alteri ſeruare tenetur. Finis auteꝫ matrimonij eſt proles generanda et educanda. Ad quorum primum peruenitur per concubitū coniugalē. Ad ſcđm.ſ. educandum prolem peruenif per alia opera viri et vxoris. quibus ſibiinuicē obſequuntur ad nutriendū prolem. Dicendū igitur ꝙ quantū ad primā perfectioneꝫ que eſt eſſentialis matrimonij. oīno fuit verum matrimonium inter matrem domini et ioſeph. quia vterqꝫ conſenſit in copulam coniugalē: nō aūt expreſſe in copulam carnalē. niſi ſub ꝯditione ſi deo placeret. vnde et āgelus ad ioſeph vocat mariam coniugē ſuam dicens. Noli timere accipere mariam coniugem tuam. vbi be. Aug. Coniunx vocatur ex prima deſponſatiōis fide. quam concubitu nec cognouerat. nec cogniturus erat. ¶ Quantū vero ad ſecundam perfectionem que eſt per actū matrimonij ꝗ̄tum ad carnalem cōcubitum nō fuit illud mrimoniuꝫ cōſummatum.ſ. per quē ꝓles generaſ. Fuit tm̄ ꝗ̄tum ad prolis educationē. Et vt dicit beatus Auguſtinus hoc exemplo manifeſte inſinuaſ fidelibus ꝯiugatis. etiā ſeruata pari ꝯſenſu ꝯti-

An fuerit veꝝ mrimonium inter mariā et ioſeph.

nentiam poſſe permanere ⁊ vocari coniugium
etiam nō permixto corporis ſexu. Poteſt addi
⁊ tertia ꝑfectio matrimonij. ſ. quantū ad ſigni
ficationē que eſt in matrimonio. Uñ apoſtolus
hoc autem dico magnū in xp̄o ⁊ eccleſia ſacꝫ.
ſ. eiſſe m̄rimoniū. Significat enim coniunctio
aiorū coniunctionem chriſti cuꝫ eccleſia ſeu cū
aia per fidem viuam. Sed coniunctio corporū
que facit matrimoniū omino inſolubile ſignifi
cat coniunctionem xp̄i cum eccleſia ꝑ humani
tatem aſſumptā que nūꝗ̄ ſeparata eſt vel ſepa/
ri poteſt. Pria igitur ſignificatio fuit in matri/
monio marie ⁊ ioſeph: ſed non ſcd̄a: quia nulla
ibi copula. vñ completa ſignificatio in illo m̄ri
Maria monio non fuit. ¶ Sed iam videndū eſt aliqd
q̄re fuit de q̄litate ⁊ magnificentia huius ſponſi. Et pri
deſpōſa mo videndū eſt quare dr̄ deſpōſata viro. Ubi.
ta viro. b. Ber. Si nec folium de arbore ſine cā. nec
paſſer vnus ſine patre celeſti cadat ſup terram
multo magis nō pōt de ore euangeliſte ſupflu/
um defluere preſertim in ſacra hiſtoria verbū.
Plena quippe ſunt oīa ſupernis myſterijs ac
celeſti ſingula dulcedīe redundātia. Si tn̄ dili
gentem habeant inſpectorē qui ſciat mel de pe
tra ſugere: oleūꝗ̄ de ſaxo duriſſimo. Nō ergo
ſine cā dictū eſt viro. quod ſm̄ Alber. nō dictuꝫ
eſt ad denotandū ſexus diſcretionē: ſed ad tan
gendum ſponſi beatiſſime virginis cōmenda/
tionem ⁊ ſponſe in ſpōſo honorationem. Non
ergo vir notat ſexum vel etatem: ſed virtuteꝫ.
Fuit ergo Joſeph vir per ꝯſtantiam fidelitatis
q̄ꝫtum ad iuſtitiam pertinet: ꝑ virtutem caſtita
tis q̄ꝫtum ad tpantiam ꝑ excellētiam: diſcretio
nis q̄ꝫtum ad prudentiam: ꝑ ſtrēnuitatem opa/
tionis. q̄ꝫtum ad fortitudinem. Et ſic vir hic dr̄
a virtute: qꝛ excellēter habuit virtutes cardina
les. Secūdo cum natura nihil fruſtra agat: nec
abundet in ſupfluis: ſicut nec deficit in neceſſa
rijs ſm̄ phm̄. Multo magis hoc videt̄ de gra/
tia ⁊ ſcriptura ſacra: vtpote dictata a ſpiritu ſan
cto. Quare ergo dicit Lucas ad virginē diſpō/
ſatam viro: cui nomē erat Joſeph. Uidetur eni
iſtud ſuperfluū cui nomen erat. Sufficiebat. n.
dicere deſpōſataꝫ Joſeph. Ad quod reſpondet
Nois Alber. vbi ſupra ꝙ nō ſupflue ⁊ fruſtra hoc ex
viri ex primitur: ſed magno myſterio ⁊ multis de cau
preſſio ſis: videlicet ꝙ eſſet notabile ipm̄ nomen deſi/
ponitur gnare voluit tali mō: vt. ſ. plenius ⁊ ordinabili
multis us res deſcribat̄: vt probabilius credatur totū
d̄ cauſis pelectuꝫ. monſtrat̄ locus. ſ. nazareth. Et perſona
etiā nomine honoret̄ vt eccleſia exercitetur ad
indaganda myſteria: vt euangeliſta familiaris
⁊ fidelis cōprobetur: vt humilitas ſponſe decla
retur: cum ita nominatim ⁊ expreſſe humilis
ſponſus deſcribatur: vt iuſtus apud deū demō
ſtret̄: cuius nomen tanꝗ̄ in libro vite ſcriptuꝫ

in euangelio tā ſignanter exprimit̄. Ut notus
hoſtibus intelligat̄. qui teſtis virginitati. b. ma/
rie adhibet̄: vt in memoriā hoīum digne ver/
tatur qui in patrē dn̄i aſſumit̄ putatiuū. Item
cū rota ſit in medio rote. i. nouū teſtamētū i ve
teri figuratū: ⁊ multi ſunt in quibus figuratur
iſtud coniugiū incarnationis vt aſſuerus ſpon
ſus heſter. Abraam maritus ſarre que miracu
loſe peperit Jſaac chriſtū deſignantē Jſaac ſpō
ſus rebecce. Manue pater ſanſonis. videtur ꝙ
potius debuerit vocari aliquo alioꝝ nominuꝫ
vt Abraam aſſuerus Jſaac. ⁊ hmōi q̄ꝫ hoc noīe
Joſeph: cum hoc nomen interpretet̄ augmen/
tum: ⁊ nullū augmentū factū ſit in iſto cōiugio
⁊ Joſeph filius Jacob magis figuret ⁊ aptius
chriſtum vt venditū a iudeis ⁊ delectū ⁊ ſalua/
torem mundi factū. Sꝫ reſpōdet Alber. ꝙ vna
perſona ſm̄ diuerſas proprietates ſui plures fi
gurat perſonas. vt abraam qui in immolatione
Jſaac figurat deū patrē qui proprio filio nō pe
percit. In eo ꝙ egreſſus eſt de terra ſua: ⁊ po/
ſtea ingreſſus eſt egyptū. ſignificat filiū q egreſ
ſus a patre venit in mundū. In eo ꝙ in oſtio ta
bernaculi ſedebat in feruore diei: ⁊ recepit ho/
ſpitio tres ⁊ vnū adorauit. ſignificat ſanctos pa
tres expectantes intenſo deſiderio chriſti aduē
tum qui eſt vna perſona in tribus ſubſtantijs:
ſcꝫ deitate: anima: ⁊ carne. Sic ⁊ Joſeph patri
archa in ſui venditione: incarnatione: libera/
tione: ⁊ ſaluatione egypti chriſtū figurauit: ſꝫ
in fidelitate. in caſtitate: in myſteriorum reuela
tione: in procurationis cōmiſſione in cibi con/
ſeruatione: huius Joſeph ſponſi Marie figu/
ra fuit. Nō aūt decuit eū prefigurari per aliquē
antiquoꝝ qui maritus per carnalē copulā exti
terit cū ipſe Joſeph ſine carnali copula ſanctꝰ
coniugiū per actionē coniugalē contraxerit: et
coniunx virgo virginē cuſtodiuit ⁊ matri et fi/
lio paterno affectu cōiunctus fuerit. Proprie
tas ēt noīs ex interpretatione ei congruit opti/
me qui in ipſa deſponſatione quantū ad deuꝫ
quātum ad proximum: quātum ad ſeipſuꝫ ſub
limatus eſt virtutum augmētatiōe: fame cele/
britate: hoīum reuerentia ⁊ dilectione: matris
dei familiaritate ⁊ diuina: vt putabatur pater/
nitate. Unde. b. Bernardus. ad tempus Jo/
ſeph appellatus eſt ⁊ putatus eſt pater chriſti.
Conice. ex hac appellatiōe ⁊ q̄libet diſpēſatio/
ne meruit honorari a deo vt pater dei: ⁊ dictꝰ
⁊ creditus eſt. Conice. ex proprio vocabulo. qd̄
augmētū nō dubites interpretari: quis ⁊ q̄ꝫtus
fuerit iſte Joſeph. Memēto ſimulꝗ̄ magni il/
lius patriarche vēditi in egypto: ⁊ ſcito ipſius
nō ſolū vocabulū fuiſſe ſortitum: ſed ⁊ caſtimo
niam adeptum innocentiam aſſecutum ⁊ gra/
tiam. Siquidē ille Joſeph fraterna ex inuidia

venditus ⁊ ductus in egyptum chriſti vendi-
tionem prefigurauit. Iſte herodianam inuidi
am fugiens chriſtum in egyptū portauit. Ille
domino ſuo fidem ſeruans domine ſue noluit
cōmiſceri. Iſte dominam ſuam domini ſui ma
trem virginem agnoſcens: ⁊ ipſe continens fi
deliter cuſtodiuit. Illi data eſt intelligentia my
ſteriorum ſomniorum. iſti datum eſt conſcium
fieri: ⁊ participem celeſtium ſacramentorum.
Iſte frumenta ſeruauit non ſibi: ſed omni po-
pulo. Iſte panem viuum de celo ſeruanduꝫ ac
cepit: non ſibi ſed toti mundo. Non eſt dubiū
quin fidelis ⁊ bonus hic fuerit iſte Ioſeph. cui
mater deſponſata eſt ſaluatoris: fidelis ſeruus
⁊ prudens quem conſtituit dominus ſue ma-
tris ſolacium: ſue carnis nutricium ſolum de-
niqꝫ in terris magni conſilij adiutorem ſibi fi
deliſſimuꝫ. Hec ille. Dicitur autē ioſeph de do
mo Dauid Luc. j. deſponſatam ioſeph de do-
Quare dr de domo dauid. mo Dauid. non tantum propter ſucceſſionem
in genere: ſed principalius propter virtutum
imitationem. Et tales proprie dicuntur eſſe de
vna domo. iuxta illud ps. Qui habitare facit vni
us moris in domo ſm Alber. Unde ⁊ Bern.
vere de domo Dauid: vere de ſtirpe regia de-
ſcendit. vir iſte ioſeph genere nobilis: mente
nobilior: plane filius Dauid. non tantum car-
ne ſed ſanctitate ⁊ deuotione: quem tanqꝫ alte
rum Dauid. dominus inuenit ſm cor ſuū: cui
cito cōmitteret ſecretiſſimū atqꝫ ſacratiſſimū
ſui cordis arcanum. Cui tanqꝫ alteri Dauid.
incerta ⁊ occulta ſapientie ſue manifeſtauit:
et dedit illi non eſſe ignarum myſterij. quod
nemo principum huius ſeculi cognouit. Cui
datum eſt quod multi reges ⁊ prophete vo-
luerunt videre ⁊ non viderunt. Nec ſolum
videre ⁊ audire: ſed etiam portare. deducere:
amplecti: deoſculari: nutrire ⁊ cuſtodire. Et nō
non tantum ioſeph. ſed ⁊ mariā de domo Da-
uid credendum eſt aſcendiſſe. alioquin non
fuiſſet deſponſata viro de domo Dauid. Hec. b.
Ber. Recte ergo ait Alber. ſpōſus v̓ginis de
domo Dauid dr: vt ſcādalū euitet vt eadē trib⁹
eē pbet: vt amor legis in vtroqꝫ oſtēdat: vt hu
militas nobilitate regia exaltetur. vt paupertas
nobilitati non repugnare doceatur. vt Dauid
humilitas euangelizetur. vt imitatio humili-
tatis in ioſeph inſinuetur: vt veritatis promiſ-
ſio adimpleatur: vt genealogia domini deſcri
batur: vt paupertas mirabiliter demonſtretur
vt nobilius exemplum paupertatis ⁊ humili-
tatis detur nec propter peccati maculam quaꝫ
penitētia deleuit: minus in geneologia domi
ni debuit nominari: ſed audacter predicari:
cum hoc peccatoribus confidentiam generet
⁊ miſericordiam augmentet dicente domino.
In quacunqꝫ hora peccator conuerſus fuerit
omnium iniquitatum eius non recordabor.

¶ Quantū ad ter- .§.iij.
tiū ſcꝫ ſupnaturalis ꝯceptio. b. Marie notatur
cū dr. Inuēta eſt in vtero hñs de. ſſ. i. grauida.
vbi Origeñ. ait. Inuēta eſt a beato ioſeph hñs
in vtero. i. pgnās. q lꝫ eā nō ꝯtigeret future tñ
vt putabat vxoris omnia nouerat. Et infra. Si
tibi vxor nolat. Si tibi in deſpōſatiōe eē dr nō
tibi tñ vxor eſt ſed dei vnigeniti mater eſt eter-
ni. In ſequētib⁹ demōſtrabo qꝫ nec iſta tua cō-
iunx ſm ꝯſuetudinē ꝯiugij habeat nec iſte g
generat tu⁹ fili⁹ eē credat. xxvij. q. ij. Inuenta fu-
it ergo ꝯceptus virginis nō a ioſeph ſed ſuper
naturalis: qꝛ de ſpūſancto. i. ope. ſſ. cui attribui
tur opatio miraculoꝝ. quoꝝ oiuꝫ iſtud fuit ma
ximū. Et ex hoc ait. b. Aug. in lib. de bono con
iugali. Omne nuptiaꝝ bonū ipletū eſt in illis
parētib⁹ chriſti. Fides. ſ. ples ⁊ ſacrm. Prolē
cognoſcimus ipſum dñm ieſum. Fidē qꝛ nul-
lū adulteriū. Sacrm: qꝛ nullū diuortiū. Solus
ibi nuptialis ꝯcubitus nō fuit: qꝛ in carne pec
cati fieri nō poterat ſine pudēda ꝯcupiſcentia
carnis que accidit ex peccato: ſine quo cōcipi
voluit que futurus erat ſine peccato. xxvij. q.
ij. omne. Prolis tñ illius. ſ. xpi mater vera ⁊ na
turalis fuit beata maria: ioſeph aūt nō natura Nollet eā traducere exponitur.
lis pater: ſed putatiuus. ¶ Qd aūt dr in euan
gelio: ioſeph aūt cū eēt iuſtus ⁊ nollet eā tra-
ducere voluit occulte dimittere eā. exponitur
tripliciter. Uno mō traducere. i. in domū ſuam
ducere. Nā ſm aliquos nō duxerat in domuꝫ
ſuā: ſed in domo erat parentū. Alio mō dicit
traducere. i. nuptias ſolēniter celebrare. Nam
iam ioſeph induxerat virginē mariā in domū
ſuā: vt erat moris tunc tēporis de ſponſis er-
ga ſponſas. Et hec melior expoſitio ſm beatū
Tho. Nam minus ſuſpecta haberi poterat de
adulterio qꝫ in domo ioſeph ꝯcepiſſet: vtpote
magis zelantis pro honeſtate ſponſe qꝫ in do-
mo parentuꝫ ⁊ melior teſtis caſtitatis ſue. Ter
tio mō exponit traducere. i. publice accuſare in
iudicio ſeu denūciare. vñ. b. Augu. in lib. ſeu
omel. de pnia ait. Attēde quēadmodū iuſtus
ioſeph tāto flagitio qd de vxore fuerat ſuſpica
tus i. ita benignitate pepcit anteqꝫ ſciret. vñ il-
la ꝯceperat quā grauidā ſenſerat: ⁊ ſe ad illam
acceſſiſſe non nouerat. Reſtabat ergo ei certa
adulterij ſuſpitio: ⁊ tñ qꝛ ipſe nō nouerat qd di
cit euāgeliū: ioſeph cū eēt iuſtus ⁊ nollet eam
diuulgare voluit occulte dimittere eā. diuul-
gare. i. in iudicio denūciare. Ergo que peccan
tur corā hoibus corripiēda ſunt corā hoib⁹. i.
publice. Et que peccant ſecretius: corripienda
ſunt ſecretius. Diſtingue tpa ⁊ ꝯcordabis ſcri-

ptur .i. Nec. b. Aug. ſ. q. i. ſi peccauerit. Ex qb⁹
videt ſm Aug. φ habuit ſuſpitionē de adulte
rio forte leuē. Et ideo cogitabat dimittere: nō
aūt denūciare ex quo certus nō erat precipue
attendendo ſanctā ꝯuerſationē: nec et retinere
ne videret particeps ſeu aſſentiēs adulterio.
Sed angelus eū in ſomnis illuminauit ⁊ de
clarauit veritatē conceptionis: q̄ꝛ nō de hoie
ſed qd̄ in ea natū eſt .i. conceptū de ſpirituſan
cto eſt: qui cōceptus ſaluaret populū ſuū a pec
catis. ⁊ qd̄ dixit. Noli timere accipere mariam
coniugē tuā. exponit .i. acceptā iā in domū re
tinere. Sed. b. Ber. aliter ſentit de iſta cā diui
ſionis. Dicit. n. Si querit quare ioſeph voluit
dimittere mariā. Reſpondet φ iſte ioſeph cōſi
derās ſanctitatē ſponſe ſue: modeſtiā ⁊ pudici
tiam dicebat intra ſe. Cōmeſſatrix nunq̄ꝫ fuit
nec vinolenta: nō ſaltatrix: nunq̄ꝫ oculū ſuper
vir̄ erexit: nō diſcurrens: nō leuis in riſu: vel
verbo ſcurrilis. Unde ergo iſta pregnatio. Nō
a me qui ad eā nō acceſſi: nō ab alio q̄ꝛ nunq̄ꝫ
mādatū dei preteriſſet. ergo a deo eſt operatio
O ineſtimabilis laus marie. Potius eſtima
bat virginē poſſe concipere q̄ꝫ mariā peccare.
Stupens ergo de tanta ſanctitate φ mater dei
eēt voluit occulte dimittere eā reputās ſe indi
gnū cū tanta manere ſanctitate. Ea ratione vo
luit dimittere eā qua ⁊ Petrus xp̄m viſo mira
culo de captura piſciū plurima dicēs. Exi a me
dñe: q̄ꝛ peccator hō ego ſum Luce. v.

De annunciatione dominica. Cap. viij.

Miſſus eſt ad mariā Lu. i. q̄ꝛ in myſterio incarnationis
quoddam matrimoniuꝫ ſpirituale
fiebat inter deū ⁊ humanā naturaꝫ
que aſſumenda erat ex virgine: ideo debuit in
iſto ſūmo matrimonio conſenſus virginis re
quiri tanq̄ꝫ ſponſe fiende. Nec. n. eſt laudabile
opus niſi conſtitutum aliquo modo libero ar
bitrio. nam etſi ꝓphia predeſtinationis vt erat
ꝓphia incarnationis a multis p̄nunciata im
pleatur ſine noſtro arbitrio: vt dicit glo. ſuper
Mat. hoc intelligēdum eſt ſm Alber. ſine no
ſtro arbitrio operāte: ſed nō ſine noſtro arbi
trio ꝯſentiēte. Et ideo decuit mitti qui hoc an
nūciaret ⁊ requireret cōſenſum virginis. Un
de in figuram huius procurator abꝛae elezear
miſſus ab abꝛaam qui interp̄tatur pater mul
tarum gentium de terra promiſſionis ad pro
curandam vxorem ſeu deſponſandaꝫ filio ſuo
Jſaac in arā rebeccā pulcherrimam v̄ginem ⁊
incognitam viro ad aquarum fontem repertā
ſubito eam in ſpōſam Jſaac diſpoſuit aſſume
re. prius tamē q̄ꝫ hoc faceret queſitus eſt aſſen
ſus eius. quem exprimēs clare facta eſt ſponſa
Gen. xxiiij. Jſte procurator fuit archāgelus ga
briel miſſus a deo patre de terra promiſſionis
ſcilicet ſuperne qui in mūdum veniēs inuenit
preceteris virginem pulcherrimā mēte ⁊ cor
pore. ad fontem aquarum viuētium gratiaruꝫ
⁊ diuinorum eloquiorum. qui etiam ſua libe
ralitate ipſi angelo nūcio deſpōſatiōis ſitienti
ſalutem humanam ⁊ camelis eius: id eſt homi
nibus qui ab eo dirigebātur ⁊ gubernabātur
potum dedit ſatiſfaciēs deſiderio ſuo cum nū
ciaſſet aduētus ſui cām ⁊ miſſionis. vt ſcilicet
eam deſpōſaret filio dei cum ꝯſenſit dicēs. Ec
ce ancilla domini fiat ⁊c̄. ꝯtractum eſt matri
monium: ⁊ verbum caro factum eſt. Multi ſā
cti hoies in veteri ⁊ nouo teſtamēto ante cōce
ptuꝫ fuerūt nūciati. ⁊ miſſi angeli vl̄ ſancti ho
mines ad hoc nūciādum vt iſaac ſanſon. Joā
nes remigi⁹. Thomas. vñ multomagis ſctūſ
ſanctorum debuit nūciari per aliquem miſſuꝫ.
Et ideo miſſus eſt. Nō obſtat ſi dicatur. iter ea Arguit
in quibus nulla eſt diſtātia. nulla eſt neceſſaria φ non
miſſio. ſed inter deum ⁊ beatam mariam nul erat ne
la erat diſtātia. quia in illa erat nō ſolū per eſſē ceſſaria
tiam preſentiam ⁊ potētiam vt in cūctis eſt: ſed miſſio
etiam per gratiam prout eſt in electis. ⁊ perfe
ctius q̄ꝫ i cūctis puris creaturis. Ergo nō opor
tuit vel potuit mitti. Sed reſpondet Alber. φ Rñſio
quāuis miſſio ſit inter diſtantia. tamen q̄ꝛ gra
tia habet plurimos gradus: ideo contingere
poteſt deum habitare in aliquo per gratiaꝫ ali
quam a quo diſtat reſpectu aliarum gratiarū.
quarum eſt capax. ⁊ nondum habet. Licet er
go deus inhabitaret virginem per gratiaꝫ: di
ſtabat tamen ab ea quoad maiorem etiam gra
tiam quam in concipiendo percepit. ⁊ per cor
poralem preſentiam quam prius in ea non ha
buit. Miſſus eſt ergo ad mariam angelus. vi
delicet nuncians ei verbum bonum. Que nun
ciatio ex miſſione iſta fuit neceſſaria ⁊ con Neceſ
grua propter tria. ſaria et
Propter dei venerationem. ꝯgrua
Propter virginis commendationem. pp̄ tria.
Propter noſtre vtilitatis conſecutionem.

Quantū ad pri .§. i.

mum ſm Alber. honorabatur deus in iſta an
nunciatione tripliciter. Primo quantum ad Hono
eius potentiā in eo φ angelos ſuos miniſtros rabat
habuit qui ſunt valde potētes ꝑs. Omnes an deus in
geli eius potentes virtute facientes verbum il iſta miſ
lius ad audiēdam vocem ſermonū ei⁹. Et quā ſione.
uis ſolēnior videat nūciatio. tāto magis q̄ꝫ p
plures ⁊ ſolēnes miſſos. hoc eſt verum. niſi il
lud quod nūciatur ſit arcanum ſeu ſecretum
hoc enim repugnat multitudini. Nō enim di
citur arcanum quod multis eſt cognituꝫ. Nec

eſt familiariter intimatū ꝛ amicabilr qḋ mültis ē pus intimatū. Qꝛ igiť iſtḋ erat valde ſecretū. nō decuit p multos nūciari. ſꝫ p vnū ex angelis q miſſus ē ad mariā.ſ. ¶ Scḋo honoꝛat° ē de° i iſta miſſiōe ꝛ annūciatiōe q̄ad ei° ſapiam i eo ꝙ mō pditiōis obuiauit directe p viā liberatiōis. qꝛ ſicˇ angelus malus ṽginē euā decepit p malā nūciatiōeꝫ ſic p angelū bonū de° virginē mariā docuit. nūciãs ei ṽbū bonū ſūmā btitudinē ide hoīb° ꝯſequēdā. Et ſic ſatis credi pōt ꝙ malus angelus q nūciauit eue ṽbuꝫ falſuꝫ. fuit vn° ex maioꝛib° demonijs. ita ꝛ nūciãs ṽbū optimū marie. nō fuit ex ordine inferioꝛi: ſꝫ de ordine archāgeloꝝ. ꝛ forte prim° illoꝝ q dr̄ pnceps archāgeloꝝ. ¶ Tertio honoꝛat° ē de° q̄ʒtū ad bonitatē i iſta nūciatiōe. Vñ Dam. Magnū circa amoꝛē hoīuꝫ clemētie dei demōſtraſ pelagus. Ipſe.n.cōditoꝛ ꝛ dn̄s eam q̄ i ppo plaſmate fecit reiteratiōe ꝛ ope magſ fuit. Et qui bonitatis ſpē decepit hoiēꝫ carnis problematē deciperetur. Et mōſtratur bonitas ꝛ iuſtitia dei. Nam bonitas quidem quia nō deſperit propꝛij plaſmatis infirmitatem: ſꝫ viſcera eius cōmota ſunt in ipſo cadēte manū poꝛrexit. Iuſtitia etiam oſtēſa quoniam homine victo nō alium vincere fecit natura.. Nec ꝗ vi eripuit hoīem ex moꝛte: ſed quem quōdam per peccatum in ſeruitutem redegit moꝛs hūc bonus ꝛ iuſtus victoꝛem fecit. ꝛ ſimilem ſimili reſaluauit. hec Io. damaſ. Et ideo miſſus eſt gabꝛiel ad mariam. qui interpꝛetatur foꝛtitudo dei: quia annūciãdum veniebat euꝫ qui eſt foꝛtis ꝛ potēs in pꝛelio ad diabolū vincēdum.

¶ Secundo fu .§.ij.

it neceſſaria ꝛ cōgrua iſta annūciatio facta be. Marie a miſſo ad eam propter eius cōmēdationem. Et hoc in tribus oſtēditur.

pꝛ virginis cōmendationē ꝗ h i tribus

¶ Primo quia virtus virginis manifeſtatur.
¶ Scḋo qꝛ meritum virginis augmentatur.
¶ Tertio quia intus ꝛ extra illuminatur.

¶ Quãtū ad pmū mãifeſtaſ in iſta annūciatione ṽtus ṽginis. Et pmo ṽtus humilitatis in turbãdo ſe ꝛ timēdo. nō q̄dē p irā vel deiectionē puſillanimitatis: ſꝫ p admirationē ex tanta laudatiōe. Sicut.n. ſupboꝝ ppꝛiū eſt ex laudibus alioꝝ ſe extollere ita ecōtra humiliū ē laudes hoꝛrere: ꝛ minoꝛa de ſe ſentire. Et ſic i eis ṽtus laudata creſcit. vt di. Sen. ¶ Scḋo ṽtus pꝛudētie ꝛ diſcretiōis mãifeſtaſ ex eo ꝙ de nūciatis ſibi q̄rit nō dubitãs: ſꝫ modū pie q̄rens. inq̄t Io. in can. Nolite omni ſpūi credere.ſ. loquēti intus vel extra: ſꝫ pbate.i. examinate ſpūs vtꝝ ex deo ſint. Nã ipe ſathanas ait apſus trāſfigurat ſe in angelū lucis. ¶ Tertio mãifeſtaſ ṽt° fidei in ꝯſentiēdo. Btã ait eliſabeth q̄ credidiſti: qm̄ pficieſ in te q̄ dicta ſūt tibi a dn̄o ꝛ.b Tho. in. iij. pte. q. iij. dicˇ ꝙ ꝯgruuꝫ fuit.b. ṽgini nūciari ꝙ eēt xp̄ꝫ ꝯceptura: vt ꝯſeruareſ ꝯgru° ordo ꝯiūctiōis filij dei ad ṽginē: vt ſcꝫ pus mēs ei° de ipſo īſtrueret q̄ʒ carne eū ꝯcipēret. vñ.b. Aug. dicˇ ꝙ beatioꝛ fuit maria in cōcipiēdo fidē xp̄i q̄ʒ ꝯcipiēdo carne xp̄i. Tū etiã vt volūtaria ſui obſequij munera offerret ad q̄ pmptā ſe reddidit. Tū vt tactū ē.ſ. cū ꝯhereſ quoddã mrimoniū ſpūale iter dei filiū ꝛ humanã nām: p annūciationem expectabaſ ꝯſenſus ṽginis loco toti° humane nāe. Scḋo meritūꝫ ṽginis in hac nūciatiōe augmētaſ. ꝛ h in credēdo nūcio. cū eni aliq̄d nūciaſ credēdū quanto illḋ eſt magis arduū ꝛ lōge ab humana opatiōe: vl̄ ab vſu nāe tāto magis q̄s mereſ aſſentiēdo ad credēdū. Et qꝛ maxime arduū ꝛ inſitatū erat ṽginē ꝯcipe: ꝛ deū ho em fieri. iḋ aſſentiēs huic rei ſibi nūciate: augebaſ ꝛ meritum. Scḋo augmētatū eſt meritū in aſſentiēdo nūciato. Cū ait. Fiat mihi ſꝫ ṽbū tuū. Stabat tota celeſtis curia expectãs reſuꝫ ſuū. auidiſſime cupiebat aſſenſuꝫ ſuū. Angelus gabꝛiel oꝛatoꝛ p cūctis btīs ſpiritib° ſitiebat amoꝛis ardoꝛe ad vltimū ṽbū ſuū. Clamabãt pr̄es oēs in limbo. illḋ Eſa. Apiaſ terra ꝛ germinet ſaluatoꝛē. apiatur terra ṽginalis in oꝛe ſuo p ꝯſenſuꝫ coꝛdis: coꝛpis: p vocale ṽbū dicēs. Fiat mihi ſꝫ ṽbuꝫ tuū. ꝛ imediate germinabit ſaluatoꝛē chriſtū. Quo ṽbo plato reuerſus ē angelus miſſus ad dn̄ꝫ ſuū totã ciuitatē letificans nuncio. Tertio augmētatū ē meritū in ſe deo totalr̄ hūiliãdo dicēs. Ecce ancilla dn̄i. nō ait mr̄ vl̄ filia: vl̄ ſpōſa dei ſꝫ ancilla. Ancilla totū qḋ lucraſ dn̄o vt ſuū tribuit. ſi bōa ē ſuit i cūctis ac reuereſ dn̄ꝫ ſuū. ſic.b. Maria. Quãtū ad tertiū.ſ. ꝙ intus ꝛ ex̄ illuminaſ i iſta nūciatiōe. Fuit.n. illuminata i potētijs ſenſitiuis p allocutionē ꝛ viſionē angeli. Si.n. angelus appꝛe paſtoꝛib° cū magna claritate ſe illis oñdit ad annūciãdū xp̄ꝫ natuꝫ. mlto magis credēdū ē appuiſſe cū magno ſplēdoꝛe ṽgini: q̄ ꝯceptura erat nō luce q̄ oculos offenderet: vt offēdiſ aſpiciēs i ſpherā ſolis: ſꝫ luce reficiēte viſuꝫ ꝛ oēs ſēſus. Illuminata ē i potētijs medijs.ſ. imaginatiuis ꝛ cogitatiuis circa q̄s mltū opaſ miniſteriū angeloꝝ in purgãdo fantaſmata: ꝛ ſuggerēdo bōas imaginationes. q̄s aūt cogitatiōes ſanctiſſimas q̄ʒ altiſſimas q̄ʒ feruidas erga diuina hēet: ipſa ſola nouit. nobis aūt icognita ſūt. Quãtū aūt ad vltimas potētias.ſ. itellectū ꝛ volūtatē. p iſpiratiōnē de° opabaſ: q ſolus i volūtate opaſ: ꝛ aſe illabiſ. Vñ dicˇ Alber. De° ē in hac miſſione negocij inuētoꝛ p ſeipſum ſaluatiōis dictatoꝛ: intelligētie iſpiratoꝛ ꝛ mētis ad ꝯſenſum pꝛouocatoꝛ: modi executionis expoſitoꝛ. vñ angelus

Quare ꝯgruū fuit virgini nūciari rō ponit

requiſitus de modo: tranſmiſit eā ad .ſſ. dicēs.
Spūſſanctus ſuperueniet in te. qui ſcilicet mo
dum docebit ⁊ ꝑuabit. vnde nihil in hoc ab an
gelo illuminationis accepit: ſed a deo.

ℭ Tertia fuit ne- .§. iij.

Propt nr̄az vti litatē. ⁊ hoc ē tri pliciter. — ceſſaria: iſta miſſio ⁊ nunciatio ſic facta ad no
ſtre vtilitatis ꝯſecutionē. Et hoc tripl'r. ℭ Pri
mo ad fidei confirmationē ℭ Secūdo ad deuo
tionis accenſionē. ℭ Tertio ad actuū informa
tionem. ℭ Quantum ad primum fides confir
matur in nobis ex hoc ꝙ origo exordiū ⁊ pro-
ceſſus nr̄e redemptionis ſeriatim ⁊ ordiate de
ſcribitur. ⁊ ſacri euangelij teſtimonio cōproba
tur. Fides eni ex auditu ait ap̄ſ. ad Ro. x. Au-
ditus aūt per verbum xp̄i ꝑdicatū ⁊ in ſcriptis
euangeliorꝫ redactum. ⁊ ꝑ miracl'a multa appro
batum. Cū aliquis audit ordinate aliquā hiſto
riam enarrari ⁊ deſcribi, ꝓuinciam ⁊ ciuitatem
vbi res geſta eſt. ⁊ quo tp̄e. ⁊ quibꝫ perſonis. ⁊
quibꝫ locutionibus. ⁊ rōnibus ⁊ exemplis no
tis. non ſolum cōfirmaꝫ ad credendum illa. ſꝫ
quaſi cogiꝫ probabiliter que mōſtrari aliter nō
pn̄t. ⁊ cum referunꝫ a perſonis grauibꝫ ⁊ iuſtis
Cum iſta enarrata ſint ab euangeliſtis. diſcuſſa
approbata per ap̄los ſanctos opatores ꝓdigio
rum. confirmaꝫ ex his fides magis in nobis ꝙ̄
ſi ſolum audiremꝰ incarnationem ſed non or-
dinem eius. ℭ Quantum ad ſcðm deuotio ac
cenditur cum toti humano generi mediāte be
atiſſima virgīe maria pfecta pax ⁊ recōciliatio
nunciaꝫ. Et humana natura deo ⁊ angelis ini-
mica abiecta a deo prior etiam per angelū ſalu
taꝫ. Certe ſi quis dn̄s recepiſſet magnas iniurias
a ſuis ſuis rebellātibꝫ ſe ab eo. ⁊ inimico eius
adherētibus. qui ſerui in nullo pn̄t ei domino
nocē. nec eget eis ſꝫ ipſi ſine eo viuere nō poſ-
ſunt. Si talis dn̄s mitteret ad ſeruos illos vnū
ex principibꝰ ſuis ad ſalutandū eos oſtendēs
ſe velle eos recōciliari ſibi. ⁊ facere eos familia
res ⁊ regni ſui cōſortes. nōne ſine dubio accen
derenꝫ ad deuotionem ⁊ affectionē eius. ſicut
ait ap̄ſ. Cōmendat deus ideſt cōmendabilem
oñdit charitatē ſuam in nobis. q: cum inimici
eſſemus recōciliati ſumus. Et ideo miſit vnuꝫ
de principibus .ſ. gabrielem ad ſalutandū vir
ginem. vt in ea ⁊ ꝑ eam fieret reconciliatio no
ſtrā ꝑ incarnationem. ℭ Quantum ad tertiuꝫ
Actus nr̄i in iſta nunciatione informanꝫ. Naꝫ
per illud quod beatiſſima virgo geſſit quādo
ad ipſaꝫ angelus venit. ⁊ ꝑ id qð angelo dixit. ⁊
ꝑ illð qð poſt receptionē penitudinis fecit in
ſtruimur quales dēmꝰ ad grām habēdā ꝑparari.
vꝫ primo vt ſimꝰ ſepati a turbis clauſi in iteriori
domo conſcie: clauſi a ſenſibus ⁊ ſenſibilibus.
⁊ clauſo oſtio. ſ. ſenſuum ora patreꝫ tuū. ait xp̄s
Matth. vj. Et cū timore audire diuinas inſpi-
rationes que fiunt ꝑ angelū vt loquentē. Audi
am. inquit ps. quid loquaꝫ in me dn̄s deꝰ. q̄m
loquetur pacē. Ad hoc inſtigat vt reconcilietur
homo cū deo ſuo. Sic Maria non in turba vl'
platea inuēta eſt ab angelo ſed in domo. nō ad
feneſtram vel oſtiū ſed in cubiculo orans vel le
gens ad verba angeli timens. ℭ Scðo inſtrui
mur qual'r gratiam receptaꝫ augmētare debea
mus. videlꝫ interrogando de vtilibꝰ. humiliā
do ſe in oībus ⁊ obediēdo diuinis iuſſionibꝰ
⁊ inſpirationibꝰ. Sic enim Maria poſt ſaluta
tionē interrogauit angeluꝫ de mō ꝯceptionis.
Ancillā ſe noīauit diuine volūtati obediuit di-
cens. Fiat mihi ſm ꝟbum tuum. ℭ Tertio in-
ſtruimur quō auctam gratiam ꝯſeruemus. vi-
delꝫ ſemꝑ aſcendēdo de bono in melius. Naꝫ
ſm beatum Bernar. In via dei non ꝓficere eſt
deficere. ſaltem diſpoſitiue. Et Chryſo. Nemo
repetente fit ſummus. ſed a minimis quiſqꝫ in
choat vt ad maiora perueniat. de pe. diſ. ij. Sic
beata Maria poſt ꝯceptum filij aſcēdit in mō-
tana. ſ. virtutuꝫ ꝓficiendo. ⁊ ad Eliſabeth ſerui
enduꝫ ꝓficiſcendo. ℭ Queriꝫ in quo actu fue
rit beata Maria quādo ſalutata fuit ab āgelo. — Queriꝫ in q̄ actu bea. Maria fuerit qn̄ ſalutata fuit
ℭ Utrum in actu ꝯtemplationis vel actionis.
Et videꝫ ꝙ in actu ꝯtemplationis. Nam ad cō
templationē ꝑtinet qð diciꝫ in Thren. Sedebit
ſolitarius ⁊ tacebit ⁊ leuabit ſe ſuper ſe. Dicit
eni phs ꝙ anima ſedendo ⁊ quieſcendo fit pru
dens. i. ſapiens. Sed beatiſſima virgo Maria
in concipiendo debebat fieri virgo prudētiſſi-
ma ⁊ mater ſapientie. Ergo cōgruebat ei ſede-
re mente. ⁊ quieſcere: qð fit per ꝯtemplationeꝫ.
Cum etiam dn̄s appropinquaret in illo myſte
rio beatiſſime virgini deſcendēdo. ⁊ ipſa debu
it obuiare ei aſcendendo. ſ. eleuando ſe ſuꝑ ſe
per ꝯtemplationeꝫ ſm illud Amos. iiij. Prepa
rare in occurſum deo tuo. Nā nobiliſſima ope
ratio fuit conceptio filij dei. ideo debuit fieri in
nobiliſſimo ſtatu qui eſt ſtatus contemplatio-
nis. Preterea dantis ⁊ recipientis debet eē ad
inuiceꝫ conuerſio. ſm illud Cañ. Dilectus me
us mihi. ideſt a me diligitur: ⁊ ad me conuer-
ſio eius vt me diligat. Anima autem habet du
as facies. ſm rationem: ſcilicet partem ſuperio
rem ⁊ partem inferiorem. Superioreꝫ ſcilꝫ ſm
quam ſuperioribus inſpiciendis ⁊ conſulen
dis inheret. Inferiorem ſm quaꝫ inferioribus
tractādis ⁊ diſponēdis intēdit. Si ḡ dei ⁊ beatiſ
ſime ꝟginis tanꝙ̄ dantis ⁊ recipiētis dꝫ adinui
ceꝫ fieri cōuerſio neceſſariū eſt ꝙ ꝫ illā ꝑtē cō-
pareꝫ ſm quā ad deuꝫ anima ꝯuertiꝫ. ſ. ſm ꝑtē
ſuperioreꝫ. quod pertinet ad ꝯtemplationem.
ℭ Sed ꝙ fuerit in actione: tunc bea. Maria:
ſcilꝫ deſcendēdo per humiliationē ſui. Ut ex ſ

Arguit ꝙ fuerit in actióe sic

quod dicitur Cañ.j. Cum eſſet rex in accubitu ſuo.ſ.quieſcendo in virgine per incarnationez nardus mea dedit odoꝛẽ ſuũ. Nardus eſt herba medicinalis parua ⁊ multum odoꝛifera: ⁊ ſignificat beatam virginẽ: parua ꝑ humilitatẽ medicinalis per curationẽ infirmitatum ſpiritualium ⁊ coꝛpoꝛalium. Odoꝛifera per exemploꝛum vite ſue diffuſam ſuauitatem. Et ſic videtur ꝙ humilitas beate Marie fuerit pꝛeparatoꝛia ad cõceptionem. Unde ⁊ b. Aug. dicit ꝙ humilitas genuit nobis deũ. Humilitas autem eſt in deſcendendo: q꞉ recũbit in nouiſſimo loco inferioꝛem ſe alijs exiſtimans. Sicut autem aſcenſus eſt contemplatione: q꞉ eleuat ſe ſupꝛa ſe. ita humilitas videt eẽ in actiõe deſcendendo ad inferioꝛa: q꞉ humilis dicit quaſi humi acclinis. Itẽ Gen.xix. dixit Abraã. Loqr ad dñm meum cũ ſim puluis ⁊ cinis. Ergo puluerizatio ⁊ incineratio qua ſe homo humiliat ⁊ annihilat eſt pꝛeparatio qua homo loquatur cũ deo ⁊ deus cũ eo. Sed deus in hoc myſterio familiariſſime locutus eſt cũ virgine ĩ ipſa ſalutatione. ergo maxime debuit incinerari ⁊ humiliari. Qð ẽt patet ſe feciſſe ex vltimis verbis cum ait. Ecce ancilla dñi. Nõ ait mater vel ſpõſa vel filia ſed ancilla quo ſtatu: ſcꝫ ancillarum nil infimius vł vilius: hoc aũt ſcꝫ humiliando ſe fit deſcẽdẽdo. ergo in actione erat. Exercitiũ enim moꝛalium virtutum cuiuſmodi eſt humilitas. pertinet ad vitã actiuam ſꝫ bea. Tho. ſe.ſe. Si enim deus humilibus dat grãm ſuã. vt ait Petrus apoſtolus ⁊ Jaco. ergo maxime humili dat maximã grãm. Sed maximã graꝫ dedit deus beate virgini in conceptione filij. ergo tũc maxime humiliata fuit. Solutio Alb.

Rñſio

vbi ſupꝛa: cuius ẽt ſunt rõnes pꝛo ⁊ contra. Cõcedimus ꝙ beata virgo fuit in iſta annunciatione in actu contemplationis. Sed cũ querit per quẽ actum ad gratiam iſtam maxime ꝑpararet dicimus ꝙ. b. Uirgo in hac annũciatione in ſummo pure creature eleuabat cauſaliter in ſũmã poteſtatẽ: in ſũmã dignitatẽ: in ſũmã charitatẽ. In ſũmam poteſtatẽ eleuata fuit eo ꝙ ſuper naturam deũ genuit. Et ad hãc poteſtatem eleuauit eã fides. iuxta illud oĩa poſſibilia ſunt credenti Mar.ix. Unde heliſabeth Beata que credidiſti: qm̃ perficientur ĩ te que dctã ſũt tibi a dño Lu.j. In ſũmã dignitatẽ eleuata eſt: eo ꝙ totius creature per recreationez mater effecta eſt. Et ad hanc dignitatem eleuauit eam humilitas. ſm illud Mat.xxiij. Qui ſe humiliat exaltabitur. ⁊ quanto magis ſe humiliat: tãto magis exaltatur. Unde q꞉ filiꝰ eiꝰ Jeſus ſũme humiliauit ſemetipſum factꝰ obediẽs vſqꝫ ad moꝛtẽ crucis. vt ait apoſtolus ad Phil.ij. Moꝛtẽ ignominioſiſſimam. Ideo deus exaltauit illum ⁊ dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen ⁊c̃. Et quia poſt euꝫ mater eius maxime ſe humiliauit: ideo exaltata fuit ad hoc. vt ſit mater totius creature: exaltata ſuper omnes choꝛos angeloꝛum. In ſũmaꝫ charitatem eleuata eſt per hoc ꝙ deo in omni pꝛopinquitate pꝛopinquiſſima fuit: vtpote q꞉ eiꝰ filia: mater. ſoꝛoꝛ: ⁊ ſponſa fuit. Et ad charitatẽ eleuauit eam charitas. ſm illud Prouer.viij. Ego ait ſapientia diligentes me diligo. Et q꞉ charitas eſt ignis diuinis cõſumens ⁊ deſiccãs omnẽ humoꝛẽ carnalitatis vt ſibi contrariuꝫ. Ideo caſtitas eius eleuabat eã ad ſũmã cũ deo familiaritatem. ſm illð Sapi.vj. Incoꝛruptio facit pꝛoximum deo. Inter iſtas ergo virtutes pꝛeparantes beatam virginem ad iſtam conceptionem. Fides eleuauit potentiam rationalẽ humilitas potentiam iraſcibilem ſiue ardui appetitiuam ⁊ charitas affectiuam virginitas ex parte coꝛpoꝛis pꝛeparabat generatiuam ſuſceptiuam. Et ſic tota eleuabatur que tota replebatur: ⁊ tota gloꝛificabatur. Si autem querit vtrꝫ iſtis motibus ſimul moueretur. Dicimꝰ ꝙ nõ.

queſtio

Sed alie virtutes pꝛeparabant ſuas potentias eleuando habitualiter. Charitas aũt tanq̃ foꝛma aliarum ⁊ vinculum perfectiõis ⁊ pte beatiſſime virginis. fecit coniunctionem actualiter. Unde charitas fuit complemẽtum vltimũ ex parte ſuſcipientis: ſicut ⁊ complementũ vltimũ ex parte dantis ⁊ mouẽtis ad mouendum ⁊ dandum. Unde Hugo de ſancto victoꝛe. O charitas q̃ foꝛte eſt vinculũ tuũ. Tu deũ de celo ligatũ traxiſti ĩ mũdũ. Ad obiecta ergo Rñ. ꝙ aſcẽſ⁹ ꝑ ꝯtẽplationẽ nõ ꝯtrariat deſcẽſus

Rñſio ad obiecta

ꝑ humilitatẽ. Sꝫ deſcẽdere ad opa actionis ꝓpter deũ. hoc eſt aſcendere ꝑ humilitatẽ ad deum. Uñ Anſ. in li. de ſimilitudinibꝰ aſſimilat humilitatẽ monti q꞉ ꝑ eam aſcẽdit ad deum per quoſdaꝫ gradus. Et hoc mutuo ſe conſequuntur. quia quãto magis qs eleuatur ĩ cognitionem dei tãto magis deſcẽdit in hũiliationẽ ſui q꞉ quãto magis videt magnitudinẽ dei: tanto magis reſpectu eiꝰ cognoſcit vilitatẽ: ⁊ paruitatem ſui. Uñ Ps.cxv. Ego dixi in exceſſu meo ſcꝫ deũ ꝯtẽplãdo. oĩs hõ mẽdax. i. q꞉ nõ ſit. Et Eſa.lxiiij. Oẽs iuſtitie noſtre quaſi pãnus mẽſtruate. quo nihil abominabiliꝰ dici põt. vnde frequẽter legit de ꝓphetis. vt Daniel ⁊ Ezech. ꝙ qñ diuina ꝯſpiciũt in terrã cadũt. ⁊ Diony. dicit ꝙ tenebꝛe occultant a lumine ⁊ magis a multo lumine. Et ſic pꝫ ꝙ ꝑ humiliationẽ deſcẽſus nõ ĩpedit ꝯtẽplatiõis aſcẽſum. Erat ergo beatiſſima virgo in ipſa annũciatiõe ⁊ ꝯceptiõe in ſũmo ꝯtẽplatiõis aſcẽſu tota ꝑ dilectionẽ in deũ trãſfoꝛmata. Et notãdũ ꝙ Beda ſup illud Lu.xj. Beati q audiũt vbũ dei ⁊c̃. dicit

hoc in loco beate dei genitricis excellentia cō/
mendatur: quia in tanta ſpeculationis cuſto//
dia domino famulabatur ꝙ ipſius humilitati
⁊ ſanctitati nullus ſanctorum comparatur: ſed
⁊ tota ſanctorum beatitudo ex gratioſe virgi//
nis vtero proceſſit. O veneranda domina ele
cta ⁊ preelecta: que mater eſt ⁊ virgo eſſe non
deſinit. O admiranda puella. que ſaluo virgi
nitatis pudore ſuum genuit genitorem. O fe
lix ancilla que creatorem ⁊ gubernatorem ge/
nuit vniuerſorum. ⁊ virgo permanſit in eter//
num. O benedicta mater que inferni vaſtato/
rem. celi reparatorem. noſtrum ſaluatorem.
mundi redemptorem. deum omnipotentem.
dominum celi ⁊ terre ⁊ omnia continentē ſuo
protulit ex vtero. Angelorum leticiam. homi/
num vitam. celorum gloriam. ſanctorum coro
nam. paradiſi lucernam. O beata femina qui
regis vniuerſorum mater eſſe meruit. Sedet
in gremio virginis matris qui trinam rerum
machinam palmo concludit. Gaudet itaque
mater que tantum ſe habere filium contem//
platur. O admirandum magne pietatis mira
culum. Hec Beda.

Alius ſermo de miſſione in genere. Ca. ix.

Miſſio ꝗd importat

MIſſus eſt ad mariā
virginē Lu. j. Miſſio alicuius ad
aliquem importat quendam ꝓceſ//
ſum ſeu emanationem ipſius miſſi
a mittente. Et quia pater eternus a nullo pro//
cedit. ideo non dicitur mitti ad creaturam. nec
vſquam legitur miſſus. Similiter trinitas nō
dicitur mitti. quia includit perſonam patris: q̄
non mittitur. Sed quia filius dei procedit a pa
tre. ideo mittitur a patre. ⁊ mitti dicitur in mū
dum. ad Gal. iiij. Miſit deus filium ſuū. Spi
ritus quoqꝫ ſanctus qui ꝓcedit a patre ⁊ filio
mitti dicitur ad ſanctificandam creaturā Jo.
xvj. Mittam vobis a patre ſpiritum veritatis
Angeli quoqꝫ a deo ſepe mittuntur ad diuerſa
officia Heb. j. Omnes adminiſtratorij ſpiritꝰ
ſunt in miniſterium miſſi eorum qui heredita/
tem capiunt ſalutis. Quod ergo dicitur. Miſ
ſus eſt ad mariam virginem ſm Alber. poteſt
intelligi de āgelo ⁊ de ſpiritu ſancto. ⁊ de dei fi/
lio in iſta annūciatiōe: ſꝫ aliter ⁊ aliter. Primo
miſſus eſt dei angelus ad mariam. vt repara//
tionem noſtram de ea intimaret. Secundo
miſſus eſt dei ſpiritus ad mariam vt prepara//
tionem ad hoc adaptaret. Tertio miſſus eſt
altiſſimi filius ad mariam.

Quantum er/ .§. i.
go ad primum de miſſione angeli in hoc ſer//
mone ſciendum. ꝙ iſta nunciatio fuit ſuprema
⁊ finis ⁊ complementum omniū nunciationū
prophetalium de incarnatione loquentium. ⁊
quia beatitudo que nunciatur imediate beate
marie ⁊ in ipſa ⁊ per ipſam annunciatur toti
humano generi conſequēda per incarnationē.
cū hō in hoc fuerit vt recipiens eā: nō decuit
vt hō huius eſſet nuncius. Hoīum ēt eſt recipe
re illuminationes: angeloꝝ aūt eſt nunciare.
Sed ⁊ cū nullus hoīum fuerit ſuperior. b. ma/ Annun
ria: ſed ipſa oēs excelleret. Inferioꝝ aūt eſt re/ ciatio
cipere illuminationes a ſuperioribus apparet nō de//
ꝙ nō debuit iſta reuelatio vel nunciatio incar/ buit fie
nationis fieri per hoīem: cū quilibet eēt inferi/ ri ꝑ ho
or virgine. Et ſi diceret ꝙ eadē rōne nō debuit minē
fieri ēt per angelū: q2 fuit maior angelis perfe quare.
ctione gratie ſuper eos exaltata. Rn̄. b. Thom.
in. iij. parte. q. xxx. ꝙ mater dei erat ſupior an/
gelis quātū ad dignitatē ad quā diuinitus eli
gebat. Sed quātū ad ſtatū vite preſentis inferi
or erat angelis: ſicut ēt chriſtus propter paſſi//
bilitatem aſſumpti. dicit paulo minus ange//
lis minoratus. Sed q2 chriſtus erat viator ſil
⁊ comprehenſor. ideo nō egebat quātū ad co//
gnitionē diuinoꝝ ab angelis inſtrui. Mater
aūt dei in via nōdū erat in ſtatu comprehenſo
rum. ⁊ ideo de conceptu diuino erat per ange/ Ange/
lum inſtruēda. Fuit ergo ad hoc miſſus an lus ga/
gelus gabriel ⁊ hoc triplici rōne ſm. b. Tho. briel
in. iij. parte. q. xxx. Fuit ꝯueniēs myſterium in miſſus
carnationis nunciari per angelū miſſū: vt di/ ē tripli/
citur in euangelio. Primo vt in hoc ſerua/ ci rōne
retur diuina ordinatio ſm quā mediātibꝰ ange
lis diuina ad hoīes proueniūt: vn̄ oēs reuela/
tiones diuinoꝝ facte ſunt miniſterio angeloꝝ:
vt pꝫ in Dan. ⁊ Apoc. xij. c. ⁊ lege diuina data
per angelos ſm apl'm. Un̄ Diony. dicit in lib.
celeſtis hierarchie. iiij. c. ꝙ diuinū ieſu beni//
gnitatis myſteriū angeli primū edocti ſūt. po/
ſtea per ipſos ad nos cognitiōis gratia trāſiuit
Sic diuiniſſimus gabriel ad zachariā quidem
dicebat ꝓphām eē venturū ex ipſo. Mariā aūt
quō in ipſa thearchicū ineffabilis dei forma//
tionis myſteriū. Nec ē ꝯtra qđ ait idē Diony.
c. vij. ſ. ꝙ xp̄o aſcēdēte angeli querūt de ipſo.
Quis eſt iſte q̄ venit de edom. Eſa. lxiij. quaſi
ignorātes myſteriū incarnatiōis. Nō. n. que//
runt quaſi ignorātes tale myſteriū: ſed ꝑfecti
us ſcire cupiētes huius myſterij rōnes q̄ ſunt
incōprehēſibiles intellectui creato ſm. b. Tho.
vbi ſupra. Un̄ Maximus dicit: vtꝝ angeli co
gnouerint futurā incarnationē ambigere nō
oꝫ: latuit aūt eos inueſtigabilis dn̄i conceptio
atqꝫ modus qualr̄ totus in genitore totus ma
nebat in oibus: necnon ⁊ in virginis cellula.
Scḋa rō eſt: q2 ꝯueniēs fuit reparationē q̄
futura erat per xp̄m nūciari per angelū: vt co/

reſpõderet repatio lapſi: vt ſicut per angelum: ſed malũ nũciatũ eſt vbũ ſemine.ſ. Eue. vnde ſecuta eſt mors. ſic per angelũ bonũ nũciaref vbũ marie. vnde repata eſt vita. Et hoc eſt qd dicit Beda in omel. Aptũ humane reſtauratio nis pncipiũ vt angelus a deo mitteref ad mu lierem ptui ꝯſecrãdã diuino: q2 prima perdi tionis humane cã fuit: cũ ſerpẽs a diabolo mit tebaf ad mulierẽ ſpũ ſupbie decipiẽdã. Põt ⁊ huic rõni addi: ⁊ hoc q2 cũ ex ipſa reparatiõe humani generis per incarnationẽ reſtaurabãf ⁊ ruine angeloꝝ ex hoib⁹ aſſumẽdis in corum ꝯſortiũ fuit decẽs ꝙ ẽt angeli ꝯcurrerẽt i hoc myſterio: vz nũciãdo ipſum. ¶ Tertia rõ ẽ: q2 ꝯueniebat hoc virginitati matris dei. Omne enim aĩal diligit ſibi ſimile: ⁊ delectabilr ꝯuer ſaf cũ coruis cũ oue: hõ cũ hoĩe: iniquus cũ iniquo: caſtus ⁊ innocẽs cũ pudico ⁊ ſctõ. hac rõne tãgit. b. Hierony. in ſermone de aſſũptio ne dicẽs. Bene angelus ad virginẽ mittitur: q2 ſemp angelis cognata eſt virginitas. Pro fecto in carne eẽ: ⁊ pter carnẽ viuere.i. in vir ginitate: nõ terrena vita eſt: ſed celeſtis. Hec il le. De vita.n. celeſti d2 ꝙ in futura reſurrectiõe neq3 nubẽt neq3 nubenf: ſed erũt ſicut angeli dei Mat. xxij. Et ali⁹ dic. Uirginitas ſoror angeloꝝ. Apte ergo miſſus ẽ angelus vgo ad Mariã virginẽ deſponſatam Joſeph virgini.

¶ Sed nunc vidẽ .§.ij.

dũ eſt circa ipſum nũciũ de q ordine miſſus ẽ.

¶ Secundo in qua ſpecie miſſus eſt.

De quo ordine miſſus eſt ¶ Tertio in quo tempore miſſus eſt.

¶ Quarto in quo loco miſſus eſt.

¶ Quinto qua locutione vſus eſt.

¶ Quãtũ ad primũ cũ ſint ordines.ix. in cele ſti hierarchia. de quo illoꝝ miſſus ſit dicẽdũ. ⁊ qdã dixerũt circa hoc fuiſſe hũc gabrielẽ de ſu premo ordine.ſ. ſeraphin. mouef ad hoc: q2. b. Greg. dicit ꝙ ſũmũ angelũ venire dignũ erat q ſũmũ oium nũciabat.ſ. dñm incarnandũ: gabriel.n. ſiue ſit nomẽ ppriũ alicuius angeli: ſiue nomẽ cõe deſignãs officiũ ad qd mittitur. nõ exprimit magis vnũ ordinẽ q̃3 aliũ. Si enĩ ſeraphin miſſus fuit ad Eſaiã ad purgãdũ calculo ignito labia eius. Eſa. vj. Quare nõ multo magis ad virginẽ ſignificãdũ purgationẽ totius mũdi. Et ſi dicaf illũ miſſum ad Eſaiaz nõ fuiſſe de ſupremo ordine: q2 illi nõ mittunf ſed ſemp aſſiſtũt: ſed dictus eſt ſeraphin ex exercitio ad qd miſſus fuit.ſ. incẽdẽdũ mẽtem il lius ⁊ locutionẽ. Poſſet dici ꝙ hoc eſt de communi lege ſupremos nõ mitti. Secus ex aliq cã ardua ⁊ maxima vt fuit myſteriũ incarnationis. Sed cõior opinio eſt ꝙ fuit iſte de ordi ne archangeloꝝ: ꝙ ⁊. b. Ber. dicit. Hoc expſſe notat Aug. in quodã ſermone in quo inducit beatã virginẽ ſic loquẽtẽ. Uenit ad me gabriel archãgelus facie rutilãs: veſte coruſcãs inceſſu mirabilis. ⁊ aſſignat tres rõnes. vñ eccleſia canit. Archãgelũ gabrielẽ credimus tibi diuinitus affatũ. Et iterũ in officio. Gaude maria virgo que gabrielis archãgeli dictis credidiſti. ⁊ ipſe. b. Greg. ait in omel. ꝙ archangeli ſũt q ſũma nũciãt. vñ credibile eſt ſm. b. Tho. vbi ſupra ꝙ fuit iſte ſũmus in ordine archãgeloꝝ ⁊ ſic põt itelligi dictũ. b. Greg. cũ dicit ꝙ debuit venire ad annũciãdũ ſũmũ angelũ. nõ reſpectu oĩum ordinũ: ſed reſpectu angeloꝝ ⁊ archãgeloꝝ. Gabriel aũt d2 ꝙ interpretaf fortitudo dei: q2 nũciabat dñm fortiſſimũ in tẽplum ad demones expugnãdos. Dicit aũt Alber. vbi ſupra ꝙ ideo iſte angelus nõ fuit de maioribus ſed archãgelus: qd factũ fuit in honorationẽ b. Marie: q2 ſi qs de ſupiorib⁹ mitteref: ab illo illuminari crederef. de inferioribus aũt mittif vt oſtẽdaf ꝙ angelus tm̃ eſt myſterialis negocij nuncius: ⁊ exterior delator. Deus aũt per ſe ipſum eſt negocij inuẽtor: ⁊ intelligentie iſpirator: ⁊ mẽtis ad cõſenſum illuminator. nihil ergo illuminationis in hoc ab angelo vgo acce pit. vñ in euãgelio angelus dicif p totũ: non archãgelus ad tollẽdã talẽ opinionẽ.

¶ Secundo vidẽ .§.iij.

dũ eſt in qua ſpẽ miſſus eſt angelus ad mariaz ſm. b. Tho. iij. pte. q. xxx. ꝙ in ſpẽ corpali appa ret hoc ꝯueniẽs fuit. ¶ Primo quãtum ad id qd nũciabaf. Uenerat.n. angelus nũciare icar nationẽ iuiſibilis dei: vñ ẽt ꝯueniẽs fuit vt ad huiõi rei declarationẽ iuiſibilis creatura.ſ. angelus in ſua ſubſtãtia iuiſibilis oculis nr̃is corporeis formã aſſumeret i qua viſibilr appereret. Cũ ẽt oẽs apparitiões veteris teſtamẽti ad hãc apparitionẽ ordinenf qua fili⁹ dei in carne apparuit. ¶ Scdo hoc ꝯgruũ fuit dignitati matris dei. q nõ ſolũ mẽte: ſed in corporeo ventre erat dei filiũ receptura. ⁊ idõ nõ ſolũ mẽs ei⁹: ſ3 ẽt ſenſus corpei erãt viſione angelica refouẽdi. ¶ Tertio ꝯgruit certitudini ei⁹ qn̄ nũciabaf. Ea.n. q ſunt oculis ſubiecta certi⁹ apprehẽdimus: q̃3 ea que imaginamur. Uñ dicit Chry. ſup Mat. ꝙ angelus nõ in ſomnis: imo viſibiliter virgini aſſtitit. Nã q2 magnã valde relationem ab angelo accipiebat egebat tante rei euentus viſione ſolemni.ſ. corporali. Quãuis autez intellectualis viſio ſit potior q̃3 viſio imaginaria vel corporalis. tñ. b. Augu. dicit ꝙ eſt excellentior viſio ſeu pphia que habet ſil' intellectualem ⁊ imaginariã viſionẽ q̃3 illa que habet alterã tñ. Beata autem virgo nõ ſolũ pcepit viſionẽ corpalẽ in angelo nũcio: ſed etiã in

tellectualem illuminationem. vñ talis appari/
tio nobilioꝛ fuit. Et adhuc nobilioꝛ fuiſſet ſi
angelum intellectuali viſione in ſua ſuba vi/
diſſet: ſed hoc nõ patiebatur ſtatus eius cum
eſſet viatrix. Non eñi viatoꝛ homo angelũ ꝑ
eſſentiam videt. ℭ Apparens aũt angelus in
ſpẽ corpoꝛali quam ipſe aſſumpſit ex aere den
ſato: ſe obtulit virgini in humana foꝛma ma
gis ꝙ̃ in alia foꝛma corpoꝛea. Et rõ eſt ſm Al/
ber. vbi .ſ. q: virgo ſenſibiliter ab angelo illu/
minari debuit. Illuminatio aũt ſenſitiua ad co
gnitionem fit mediãte locutione. ergo mediũ
illuminationis oꝫ eſſe locutiuum. ſed nullum
ſenſitiuum eſt locutiuũ niſi homo. Et iõ decuit
vt ipſe in ſpẽ humana non alia appareret: vt ſi
cut nobiliſſimum intellectiuum erat qð illumi
nabat eam interius .ſ. deus. ſic nobiliſſimuꝫ eſ
ſet inſtrumentum per qð illuminabatur exteri
us .ſ. species humana. Et hec foꝛma hũana fuit
in ſexu virili ſm Alber. quod patet ex vbis .b.
Amb: dicentis ſuper Lu. Trepidare virginũ
eſt: ⁊ ad oẽs viri ingreſſus pauere: ⁊ oẽs viri
affatus vereri. qð ideo dicit: q: euãgeliſta ait.
ꝙ turbata eſt in ſermone angeli: quia ſpẽ viri
habebat. Patet etiã hoc ex eo ꝙ in oĩbus alijs
appitionibus angeloꝝ figuratiuis hui⁹ annũ/
ciationis angeli apparuerunt in foꝛma viroꝝ.
Vñ quãdo appuerunt tres viri .i. angeli abꝛae
Geñ. xviij. Rõ etiam huius eſt ſm Alber. quia
ſexus femineus non eſt illuminatiu⁹: ſꝫ magis
illuminabilis ſm apl'm dicentem. Mulieres
in eccleſia taceant: ſed domi viros ſuos inter/
rogent. Caput eniꝫ mulieris eſt vir. Vñ cum il
luminans inꝙ̃tum hmõi dignioꝛ ſit illumina
to. potius illuminatio fieri debuit beate marie
i ſexu digniori .ſ. virili ꝙ̃ femineo. ℭ Miſſus
aũt angelus apparuit in foꝛma humana virili
mõ quidem in etate puerili nec ſenili: ſed iuue
nili. Cuius rõ eſt ſm Alb. quia ſenex inꝙ̃tum
hmõi. dicit defectum: ⁊ ſilr puer: ſed iuuenis
dicit nouitatem cum pfectione. Hic auteꝫ nun
ciabaſ ille qui fuit nouus ſm humanitatem: p
fectus ſm diuinitatem. Ergo in ſpẽ iuuenili
debuit nunciari. Et ad idem facit qð dicit Dio
ny. dicens. Signa innouantis ⁊ ſemp vitalis
virtutis. Innouãtis ecce nouitas hũanitatis.
Semp vitalis virtutis ecce eternitas deitatis.
Et ſic iuuenile nomen complectiſ humanitatẽ
eternãq; deitateꝫ qu i vtranq; xp̃s nunciat⁹ ha/
buit. Congruebat ergo foꝛma iuuenilis illumi
nationi ſenſibili. non aũt pueri vl' ſenis foꝛma:
q: pueri non perfecte vtuntur diſcretiõe ſenſu/
um: ⁊ ſenes deficiunt ſm ſenſum. Neutra ergo
etas cõueniebat illuminationi ſenſibili: vbi ne
ceſſaria eſt ⁊ diſcretio ſenſuũ ⁊ vigoꝛ oꝛganoꝝ.
Miſſus etiã credendũ eſt appuiſſe indut⁹: q:

In qua ſpẽ angel⁹ apparuit.

Quare i specie hũana.

Quare i foꝛma hũana ⁊ virili.

Quo habitu miſſus eſt

in ſcripturis ſic leguntur apparuiſſe. Nam in
reſurrectione viderunt mulieres in monumẽ/
to duos angelos in albis ſedẽtes. Et poſt aſcẽ/
ſionem xp̃i imediate apparuerũt duo viri in ve
ſtibus albis. Act. j. id eſt angeli dei. Et vt dicit
bea. Grego. Cãdoꝛ veſtis iocũditatem indicat
future ſolẽnitatis. Et q: maximũ feſtũ fuit ho/
minibus qñ diuinitas fuit copulata nře hũa/
nitati in iſto myſterio. ideo poſſet videri ꝙ an/
gelus iſte debuit apparere marie albis indut⁹.
Sed q: quẽ nũciauit .ſ. Jeſum Zacharias pꝛo/
pheta in figurã vidit indutũ veſtibus ſoꝛdidis
Jeſum magnũ ſacerdotẽ. Ideo videſ ꝙ ad cõ/
foꝛmandũ ſe ei debuerit apparere potius in ve
ſtibus ſoꝛdidis. In Eſa. quoq; lxiij. c. querunt
angeli a xp̃o aſcendẽte: vt coiter exponiſ. Qua
re rubꝛũ eſt veſtimẽtuꝫ tuũ. Ex quo vſ ꝙ debu/
it apparere in veſte rubea. Sꝫ dicit Alber. vbi
ſupꝛa ꝙ apparuit angelus iſte in veſte clara nõ
alba: nec nigra vel rubea. Et hoc ꝓpter annũcia
tionẽ ⁊ ꝓpter recipientẽ ⁊ ꝓpter nũciatũ. Pꝛo/
pter nunciationem quidem angelus que clari/
tatem cognitionis ⁊ puritatẽ habet. Quantuꝫ
ad virginem recipientẽ nunciũ congruebat ve
ſtis clara: q: illa que cõcepit ſine tenebꝛa pecca/
ti fuit: ⁊ ſine peccato cõcepit qui peccare nõ po
tuit Jeſum. Et q: ſine libidine cõcepit: ⁊ ſine do
loꝛe peperit. ergo ſine paſſionis ruboꝛe hec cõ/
ceptio cõſummata fuit. ergo cũ angelus nõ in/
tenderet nunciare: niſi incarnationẽ non debu
it habere veſtẽ rubꝛicatã vel bicoloꝛataꝫ: ſꝫ tñ
claram. Item modus ꝓcedendi in iſta incarna/
tione fuit ſine coꝛruptione: ſine diminutione:
ſine mixtiõe: ſicut lux ꝓcedit de luce. ergo quo/
ad omnia que fuerunt in iſta incarnatione con
gruebat angelum venire in veſte clara. Aucto/
ritates autem que loquuntur dominum veſti/
tum vel ſacco. vt illud ps. xix. Cõcidiſti ſaccum
meum: vel ſoꝛdida veſte vel rubea. loquuntur
de ipſo xp̃o ſꝫ ſtatũ paſſionis nõ incarnatiõis.

ℭ Tertio conſi/ .§. iiij.

derandũ eſt quo tpe miſſus eſt. Et dicenduꝫ eſt
eo tpe quo pꝛenũciatum fuerat meſſiam .i. xp̃ꝫ
mittẽdum ſm ꝓphetiã Jacob patriarche dicen
tis. Geñ. penul. Non auferet ſceptrũ de iuda et
dux de femoꝛe eius. donec veniat qui mitten/
dus eſt. Alia tranſlatio hꝫ meſſias. qui dr̃ xp̃s.
Et q: tũc tpis iam erat ablatũ ſceptrũ de iuda.
i. dignitas regalis de tribu iuda. ⁊ dux de femo
re eius .ſ. ducatus ⁊ reginẽ illius ppl'i. ꝑ duces
leuitas machabeos. qui aliquo modo pertine/
bant ad tribũ iuda. cõtrahentis ad inuicẽ cõnu
bia. ⁊ aſſumpſerat ſibi regnum iudee herodes
alienigena qui nõ erat de genere iudeoꝝ. vt pꝫ
Matth. ij. Sed diffuſe declaraſ per magr̃m in

De tpe quo miſſus eſt.

hiſtoꝛia

hiſtoria ſcholaſtica. Ideo vt impleref ꝓphia.
Miſſus eſt angelus ad nunciādū ſubitū aduē
Quoto tum regis p incarnationē. ¶ Et ſi queraf quo/
āno miſ to anno ab initio mūdi. Rn̄deo ſm Bedam ⁊
ſus eſt. lxx. interpretes. quinquies milleſimo cēteſimo
minus vno. Fecerat ſiquidē deus cūctas crea/
turas in principio mundi. vt narrat lra Gen̄.i.
in quinque diebus. ⁊ in parte ſexta in qua cre/
auit beſtias terre ⁊ hoīem faciēs eum dn̄m oī/
um. ⁊ a paradiſo terreſtri trāſlaturus humanū
genus. ſi obediſſet in gliam celeſtē. Sed qꝛ vt
ingratus trāſgreſſus eſt ꝓceptum. puniuit eos
Adā ⁊ Euā cum omni poſteritate ſua: que tota
erat in eis ſm virtutē ſeminalē per quinqꝫ mi/
lia. xcix. ānos. vt nullus eoꝝ ꝗtūcūqꝫ ſancte vi
ueret poſſet intrare in gliam celeſtē. ita ꝙ p ſin
gulis diebus data eſt pena mille ānoꝝ. Et pro
illa parte ſexti diei reſiduū: quo tpe pene tranſ
acto miſſus eſt angelus ad ānunciādū: qꝛ tp̄s
miſerēdi eius hoīs: qꝛ venit tp̄s vt incarnatꝰ
paſſione ſua apiret oībus ianuā regni celeſtis
remoto angelo a cuſtodia vie paradiſi ne poſ/
Quo ſet adiri. ¶ Si ſcire cupis quo anni mēſe vīls
menſe. tenet eccl̄a: qꝛ de menſe martij qui erat ſextus
menſis a ꝯceptione Joā. Bap. vt dꝛ Luc̄.j. Et
apte in ſexto mēſe a Joā. ꝯceptu dꝛ miſſus an/
gelus ad annunciādū xp̄i incarnationē: qꝛ lex
⁊ ꝓphete. i. vetus teſtamētū vſqꝫ ad Joā. conti
nēs quinque mūdi etates ꝑmā ab Adam vſqꝫ
Noe. ſecūdā a Noe vſqꝫ ad Abraā. tertiam ab
Abraā vſqꝫ ad Dauid. quartā a Dauid vſqꝫ ad
trāſmigrationē babylonis. quintā a trāſmigra
tione babylonis vſqꝫ ad xp̄m. in quo inchoaf
ſexta etas cuius fine deus nouit: Habemus āt
de ea. M.cccclxxix. annos cuꝫ hoc ſcriptū eſt.
Eſt aūt ſenarius numerus ꝑfectus. ſignificans
ꝑfectionē gr̄e quā xp̄s adduxit. Mēſis autē
martij eſt tp̄us verū quo terra ſicca ⁊ indecora
ꝓpter frigus reuiuiſcit in herbis. floret in ar/
boribus. letaf auium ꝯcentu: abundat in hu/
moribus. Et qꝛ p incarnationeꝫ xp̄i renouatio
fienda in humano genere. qꝺ olim pp frigus
peccati erat aridū gr̄a indecoꝝ. qꝛ ſine virtuti
bus reuiguit in bonis cogitationibus: reflo/
ruit in ſanctis affectionibus. augmētatū eſt in
ſanctis doctrinis: letatū ex p̄mijs. ideo apte
hoc mēſe miſſus eſt. Dies aūt huius menſis in
quo die quo miſſus eſt. dies. xxv. marcij. ⁊ ſexta feria ꝗ̄
menſis die creatus eſt primus hō ⁊ qua die reuolutis
xxxiij. annis etatis dn̄i nr̄i: ⁊ crucifixus ⁊ mor
tuus eſt pro nobis ſm b. Aug. Ea igif die qua
primus homo de terra terrenus Adā factus ē.
voluit ſecundus adam de celo celeſtis fieri. vt
terrenum faceret celeſtē. B. Aug. Deus factus
eſt homo: vt homo fieret deus redimēdo eum
ſua paſſione illa die eā ſuſcipiēdo. Et ideo pre

ceteris in maxima deuotione habēda eſt ⁊ vbi
qꝫ ꝓpter reuerentiā eius abſtinef a carniū eſu
de ꝯſ. di. iij. de eſu carniū. Sed antiquitus ēt
ieiunabaf. ita vt crucifigere xp̄m reputaref q
ſannis non ieiunaſſet. de ꝯſecra. di. iij. Jeiunia.
¶ Demū hora in qua miſſus eſt. ⁊ ſi nobis nō
ſit certa tamē ſm Alber. vbi ſupra. conuenien/ que ho
tior videf vidiſſe in ortu ſolis. dicit enim ꝙ cir ra.
cunſtantie nūciantis debēt exprimere proprie
tatem nūciati. ſm Diony. vn̄ cū annunciet an/
gelus iſte ipſam incarnationē cum proprietati
bus ſuis. illa autē ſit ortus veri ſolis ſuper ter/
ram illuminantis oēm hoīem venientē in hūc
mundū qꝺ tp̄s ſcꝫ mane eſt initiū diei. ſine pre
iudicio ꝑſumptionis credimus ⁊ hec annūcia
tio ſit facta in ortu diei. Ad qꝺ facit qꝛ opꝰ crea/
tionis cepit a luce Gen̄.j. Fiat lux qꝺ videf fuiſ
ſe in principio diei artificialis. Ergo multo for
tius opus recreationis qꝺ eſt nobilius. In icar
natiōe icipit dies gr̄e. Ois aūt dies icipit a lu
ce. ſ. artificialꝭ dies qui eſt ab ortu ſolis vſqꝫ ad
occaſum ſup nr̄m hemiſpheriū. dies enim na/
turalis qui eſt. xxiiij. horaꝝ cōprehendēs etiaꝫ
nocte. in veteri teſtamēto inchoabaf a luce ſcili
cet in mane. vt pꝫ in textu littere Gen̄.j. ⁊ ideo
decens fuit ꝙ recreatio que eſt per gr̄am allatā
inchoaret a luce. Qꝺ aūt dicif Sap. xviij. Dū
medium ſilentiū tenerēt oia. ⁊ nox in ſuo curſu
medium iter haberet. oꝑs ſermo tuus dn̄e. i. fi/
lius de celis a regalibus ſedibus venit. Ex qua
auctoritate poſſet videri. ꝙ iſta annunciatio fu
erit facta in media nocte. Rn̄deo ꝙ nō intēdit
ſapiens ibi notari tp̄s ſeu horā incarnationis.
ſed ſtatum eorum quibus venit que oēs vna ca
thena tenebraꝝ errorum ⁊ vitiorum erant cō/
pediti. Angelus aūt magis debuit nunciare. ⁊
ex hora annūciationis deſignare ꝓprietatem ⁊
affectum incarnationis ſcꝫ initium ſeu ortum
veri ſolis potius ꝗ̄ ſtatum eoꝝ quibus ortus
eſt. nec etiam in veſpere. i. ſero debuit nuncia/
re ſignificans finem ſeculi. i. ſextam etatē i qua
incarnatus eſt. ſm illud apl̄i ad Gal. iiij. Poſt/
quam venit plenitudo tp̄is miſit deus filiū ſuū
ideſt penultima etas. ⁊ alibi. Nos ſumus in ꝗs
fines ſeculorum deuenerunt. quia tp̄s nō nun/
ciabat incarnationis. Jam enim illud fuerat nū
ciandum per Gabrielem danieli ſcꝫ ipſam tūc
fiendam incarnationē. ¶ Si aūt diceretur ꝙ
conuenientior videtur hora in meridie. ex eo
ꝙ Abrae ſtāti in oſtio tabernaculi in feruore di
ei. i. in meridie apparuerunt angeli nunciātes
conceptum yſaac qui fuit figura xp̄i. Jlla enim
hora ſcꝫ nona xp̄s expirauit in cruce. per cuius
mortem redempti ⁊ illuminati ſumus. In me/
ridie etiā ſole exiſtente in altiſſimo poli. maxi/
mum calorem generat ſuper terram. Maximū

autem calorem ſue dilectionis oſtendit immit/
tendo filiū ſuū in mundū. ergo illa hora debu/
it potius nunciari. rñdet Alber. q Abraā deſi/
gnat ſeruentem affectū patrū antiquorū. queꝫ
habebant ad iſtā incarnationē fiendam. Sꝫ an
gelus non ad hoc fuerat miſſus nunciare ſcili/
cet deſideriū patrū. ſed impletionē vñ ⁊ initiuꝫ
illuminationis. Qđ aūt hora paſſiōis fuerit me
ridies facit ad ꝓpoſitum videlicet qꝛ ſicut ſole
mundi mālí ad occaſum tendēte ꝯgruebat ve
rum ſolē xp̄m mūdum relinquere quoad vſuꝫ
vite humane. Ita ꝯgruebat q ſole maiali ori/
ente ſcꝫ in principio diei. ſimul oriretur ab itra
verus ſol iuſtitie xp̄s deus noſter per incarnati
onem. Et lꝫ in opere redēptionis charitas mō/
ſtraretur in ſummo. opus tñ incarnationis ſine
paſſione non fuit opus redēptionis. vñ lꝫ icar/
natio magis in ſe eiſet q̄ꝫ paſſio. tñ magis mon
ſtrata eſt charitas in paſſione dicēte dño. Ma/
iorem charitatē nemo hꝫ ⁊c̄. Ergo nō fuit ſum/
mum qđ recepit augmentū. vñ charitati oſten
ſe in incarnatione. facta eſt additio ſm̄ demon
ſtrationem exteriorem in paſſione per quā cha
ritas vltima eſt in oſtenſionis perfectione. ⁊
ideo in meridie paſſio magis q̄ꝫ incarnatio
congruit fieri.

Quarto viden/ .§.v.

dum eſt de loco ad quē miſſus eſt ſcꝫ in qua pro
de loco uicia. In qua ciuitate. In qua domo. ¶ Et quā
ad quē tum ad ꝓuinciā oñditur expreſſe ex euangelio
miſſus iſto luce. ⁊ quoad ciuitatē qꝛ dr̄ ibi. Miſſus eſt
eſt. angelus in ciuitatē galilee ſcꝫ talis prouincie.
que ciuitas dr̄ nazareth. Ideo aūt annunciatio
iſta ⁊ ꝯceptio xp̄i fieri debuit in ꝓuincia galilee
ſm̄ Alber. vbi ſupra ⁊ ꝓpter factū qđ fiebat ⁊ ꝓ
pter finē per quē fiebat. Incarnatus enim fuit
dñs. vt iudeos ⁊ gentiles ſaluaret. Propterea
in regione que ab vtroqꝫ inhabitabaꝛ. annun/
ciari ⁊ ꝯcipi voluit. Qđ aūt ab vtriſqꝫ inhabi/
taretur. pꝫ per Eſaiam dicentē. ix. c. Primo tpe
alleuiata eſt terra zabulon ⁊ terra neptalim ⁊c̄.
trans iordanē galilee gentiū populus qui habi
tabat in tenebris vidit lucē magnā. Ductis enī
in magna parte dictis tribubus in captiuitateꝫ
in niniuen. īmiſſi ſunt a rege multi gentiles ad
habitandū in galilea. ⁊ ſic mixti erant gentiles
cum iudeis qui remanſerāt. Qđ habitaretur a
iudeis galilea. patet ex euāgelio vbi dr̄. q aſcē
dit ⁊ Joſeph a galilea in iudeaꝫ. ⁊ ſic in regiōe
cōmuni cōcipi voluit qui pro oībus naſci vo/
luit. Non enī iudeoꝝ deus tm̄ ſꝫ gētiū. Itē re/
gio illa ſuo nomine ꝓprietatē incarnatiōis pro
priiſſime expreſſit. Galilea enim īterpretaꝛ re/
uelatio ſeu trāſmigratio. In hac autē annūcia
tione fiebat ſummi ſecretorū reuelatio qñ ver/
bum in ꝑncipio qđ erat apud deū: ⁊ lucē inha/
bitat inacceſſibilē caro factū eſt. Et vidit oīs ca
ro ſalutare dei nr̄i: qui librūꝫ aperuit ⁊ ſoluit ſi
gnacula oīa: ⁊ quecunqꝫ audiuit a pr̄e nota fe/
cit nobis. Silr̄ ⁊ hic fiebat tranſmigratio maxi
ma: qꝛ de ignorantia in ſciētiā: de culpa ad gra
tiaꝫ: de vmbra in veritatē: de auſteritate ī beni
gnitatē: de ſeruitute in libertateꝫ: de timore in
amorē: de grauitate in leuitatē: diuinitas in hu
manitatem: que maxima trāſmigratio fuit: qꝛ
in ea primū ad vltimū in vnā pſonam trāſmi/
grauit. Nec obſtat ſi dicaꝛ q iudeis ꝓmiſſus ē
ergo ibi in iudea concipi debuit. falſuꝫ enim ē
eſt: qꝛ ⁊ gentibus. vt pꝫ per prophās precipue
Eſa. ſed bene ꝓmiſſuꝫ eſt q de eoꝝ ſemine xp̄s
naſcereꝛ: qđ eis ſolutū eſt. Et ſic ſalus ex iudeis
eſt originaliter: ſed nō ꝓpter eos. ¶ Quantuꝫ Quare
ad ciuitatē claꝝ eſt: qꝛ nunciatus eſt in ciuitate ī citate
hoc teſtante euāgelio. Et qꝛ natus eſt extra ciui nūciari
tatem bethleem paſſus ſepultus ⁊ reſuſcitatus ⁊ cōcipi
extra ciuitatē ſcꝫ hieruſalē. poſſet alicui videri voluit
q etiā extra ciuitateꝫ debuiſſet concipi ſicut ⁊
alia predicta facta ſunt. Sed rñdet Alberꝛ. vbi
ſupra q dñs in oīb⁹ principalibus factis que
in mundo geſſit quare in mūdum veniſſet oſtē
dit. Inter oēs enī peccatores natus fuit: natus
ante boueꝫ ⁊ aſinū iacuit. Inter peccatores con
uerſatus fuit: ⁊ cū eis comedit. Inter latrones
crucifixus fuit. Reſurgens ꝑmo Marie pecca/
trici apparuit oībus per hoc oñdere volens qꝛ
venerat ieſus in mūdum pctōres ſaluos facere
Non ergo in mari qđ eſt locus piſcium debuit
nunciari. Non in aere qui eſt locus auiū: nō in
campo qui eſt locus aīalium ſilueſtrium: ſed in
ciuitate ꝯcipi debuit: qui eſt locus hoīum prop
ter nos qui propter nos ⁊ ꝓpter nr̄am ſalutē deſcen
dit de celis. ¶ Ad obiecta rñdetur: q duplex ē
natiuitas: in vtero ⁊ ex vtero. Prima congruit
myſterio. ſecūda exēplo. prima in ſecreto. ſecū/
da in manifeſto. In ciuitate ergo cōcipi voluit:
vt oſtenderet q pro oībus venit. In via aūt na
tus vt oñderet qꝛ natus nobis factus eſt via ad
regnū celoꝝ. Extra portā paſſus ad oſtenden/
dum q per ipſius paſſionē nō liberemur niſi a
conuerſione pctī ad ipſum ⁊ poſt ipſum egredi
amur. ideo etiam in ciuitate concipi voluit:
ad oſtendendū q qñ de celis venit. non ſine ce
lis ⁊ ciuitate regni celeſtis venit: ſed ipſaꝫ ciui
tatem regni nobis ſecum tulit. Non ſic lucifer
deſcēdit: ſed ſicut fulgur de celo ipſum celum
deſerens: ⁊ ſecū vbicūqꝫ ignē portans: dñs aūt
ad nos veniens id qđ erat ꝑmanſit: ⁊ de bonis
paternis nō expulſus fuit: ſed in vtero matris
vt in ciuitate dñi regnū celoꝝ fuit. ¶ Quantū
ad nomen ciuitatis dicit euangeliſta q erat na
zareth: q etiam nō vacat a myſterio. Interpre/

latur eni nazareth flos. Sicut aũt diuine gene/
Quare rationi ita & humane aſſimilatur generatio flo
in naza ris de flore. flos eniʒ pullulat de vno: & in deco
reth. re eſt: cũ ſpe vtilitatis in fructu. Similiter ſm
diuinam generationẽ pcedit filius de vno ſcili
cet pr̃e qui eſt in celis ſine matre: & ſm generati
onem humanã de vna ſcʒ matre in terris ſine
patre. vnde ipſe ſpõſus eccleſie ait in canti. Ego
flos campi. Bene ergo in nazareth conceptus
fuit. qui ſicut flos de flore ſine mixtiõe de vna
matre ſaluo virginitatis decore: & matris vtili/
tate proceſſit. Vñ bea. Ber. Semina diuine co
gnitionis vident eſſe allocutiones & promiſſio
nes facte ad pres. Floruit aũt hoc ſemen in mi
rabilibus: que oſtenſa ſunt in exitu de egypto.
ſuſceptio aũt huius ſeminis iſta & horum flor
fruct eſt nazareth. Nũciat ergo xp̃s nazareth
naſciturus: q: in flore ſperatur fructus pceſſu/
rus. Nomen ergo ciuitatis in qua concipitur
exprimit & ſtatum temporis & finem operis ad
quem venit. Cum eni xp̃s cõcipit hyemis tran/
ſijt tp̃s innouationis aduenit: fructus appro//
pinquauit: olbus ſe exhibuit medicinã: conſe/
cit: ſenſum refecit: coronandus pauperibus ve
nit. He aũt ſunt pprietates floris pter quas
cõgruit nazareth ad locũ diuine ɔceptiõis. Nõ
obſtat quod Micheas ait. Tu bethleem terra
iuda &c. ex te exiet dux qui regat populũ meuʒ
quia loquitur de exitu eius ex vtero ideſt nati//
uitate que fuit in bethleem. Et quod etiam do/
minus in ps. De fructu ventris tui ponaʒ ſup
ſedem tuaʒ. que ſedes regni Dauid fuit in hie/
ruſalem: loquitur de modo obtinendi regnum
Dauid ſpirituale: ſm ius & actum: & vtrũqʒ fu/
it factum in iudea & hieruſalem. quia ibi ẽ paſ/
ſus dominus. Et per ius redemptionis regnuʒ
accepit ſuper eos: pro quibus paſſus eſt. Ibi eti
am reſurrexit & tunc actualiter in throno regni
ſedit. ¶ Quantum autem ad locum habitatio
de loco nis dicendum q fuit ad miſſus ad domuʒ vbi
hitatio habitabat beata Maria. Dicit enim euangeli/
nis ad ſta. Ingreſſus eſt angelus ad eam ſcilicet in oſti
quẽ miſ um domus ſue. ſed videtur q potius debue//
ſus eſt. rit fieri iſta nunciatio in templo quia dignior
operatio debet fieri in digniori loco. vnde ora/
tio que eſt opus valde dignum. nam tunc loq/
mur cum deo: fit cõmunius in templo: qđ chri
ſtus oſtendit dicens. Luč. xix. Domus mea do/
mus orationis vocabitur. ſed iſta nunciatio: &
conceptio fuit digniſſima opatio. ergo &c. Cõ/
ceptio etiam Joannis baptiſte. fuit nunciata in
templo. vt patet Luce. i. ergo multo magis iſta
que ſine comparatione fuit dignior. Ad que re
ſpondet Alber. vbi ſupra q locus non ſanctifi
cat hominem: ſed homo locum. vt dicit Chry.
di. iij. Multi dignius ergo templum & locus ĩ
quo habitat maioris dignitatis & ſanctitatis p
ſona & in quo exercetur pfectior operatio. Erat
ergo digniſſima habitatio in terra illa in qua
habitabat digniſſima & ſanctiſſima creaturarũ
quam ipſe ſanctus ſanctorum ſemper inhabi//
tauit: nunqʒ ſolam reliquit quaʒ multitudo an
gelorum frequentauit. Exercebatur Euam ibi
in nobiliſſima operatione: ſcilicet ſanctiſſima
contemplationis: orationis: deuotionis obla/
tione. Dignius ergo oratorium iſtud qʒ illud
iudaicum: in quo fiebat thaurorum & vitulorum
mactatio: & thuris incenſatio. Fiebat ergo iſta an
nunciatio & incarnatio in digniſſimo loco in tẽ
plo ſcilicet ſacratiſſimo vteri virginalis. Unde
canit de ea eccleſia. Templum domini ſacrariũ
ſpiritu ſancti. Et beatus Ber. ait q non fuit lo/
cus dignior vtero virginali. ¶ Et quia dicit in
greſſus ad eam. dicit Alber. Credimus ange/
lum clauſis ianuis domus ad eam intraſſe. & ſi
potuiſſe propter nature ſue ſubtilitatem. & aſ//
ſumpti etherei corporis qualitateʒ quod elicit
ex verbis beati Berñ. ſic dicentis. Ingreſſus
ad eam puto in ſecretarium pudici cubiculi.
vbi illa forſã clauſo ſuper ſe oſtio orabat patreʒ
ſuum in abſcondito. ſolent angeli aſtare oran/
tibus & delectari in his quos vident puras ma
nus in oratione leuare holocauſtum ſancte de/
uotionis gaudent ſe deo offerre in odoreʒ ſua/
uitatis. Marie autem orationes quantum pla
cuerint in conſpectu altiſſimi angelus indica//
uit: qui ingreſſus ad eam reuerenter ſalutauit.
Nec fuit difficile angelo per clauſum oſtium
intrare: penetrare ad abdita virginis que vti//
qʒ ex ſubtilitate ſubſtantie ſue hoc habet in na/
tura q nec ferreis ſeris eius arceatur ingreſ//
ſus quocunqʒ eum ſuus ferat impetus. Ange/
licis enim ſpiritibus parietes non obſiſtunt:
ſed cuncta illis viſibilia cedunt & ſolida & ſpiſ/
ſa penetrabilia ſunt eis & peruia. Suſpicandũ
igitur non eſt q apertum oſtium angelus inue
nerit virginis cui nimirum in propoſito erat
frequentias hominuʒ fugere: vitare colloquia
ne vel orantis ſilentium perturbaret: vel conti/
nentis caſtitas tentaretur. Clauſerat inquam
ſuper ſe illa hora habitaculum ſuum pruden//
tiſſima virgo: ſed hominibus: non angelis. Et
ſic potuit ad eam intrare angelus: ſed nulli ho
minum facilis patebat acceſſus. Hec Bea//
tus Bernardus.

¶ Quinto & vlti/ .§.vi.

de locu mo q̃rendũ qua locutiõe locut' eſt ad eã ĩ hac tiõe q̃ ea
miſſiõe. Habent eni angeli ſuas locutiões ad allocut'
inuiceʒ & ad animas beatas ſpirituales nobis eſt ãge/
ignotas manifeſtantes ſuas cogitationes & af/ lus.
fectus: habent & ſuas locutiões ad hoĩes: cũ ad

eos mittuntur a deo. Aliqñ interiores. ſ. illumi
nando ⁊ inſtigando ad bonū. ſicut zacharias p
pħa dicit. j. c. Et dixit angelus qui loquebat͛ in
in me ſ. in mente. Aliqñ vero cum mittunt͛ in
ſpecie viſibili. loquunt͛ etiam voce ſenſibili. ſi/
cut patet de angelis apparētibus abrae nunciā
tibus ↄceptum yſaac. ⁊ de angelis apparenti//
bus in forma humana in reſurrectione xpi ad
monumentū voce clara ānunciantibꝰ eam ma
rije: ⁊ in aſcenſione diſcipulis. Ita dicendū eſt
hic ꝙ ſicut in ſpecie humana vt dictuȝ eſt appa
ruit marie. ita ⁊ voce hūana locutus eſt. vt pȝ ex
lr̃a euangelij. Lȝ enim angelus non hēret den/
tes naturales vt hō. nec palatuȝ guttur vel pul
monē ex quibus formatur vox humana. tñ ⁊ ſi
ne illis potuit formare vocem humanā. i. ſimilem
ei ſicut ⁊ cū facta eſt vox de celo que audita eſt.
Hic eſt filius meus dilectus in aere. vbi illa in/
ſtr̃a vocis hūane nō erāt. Decuit enī vt ſicut nō
ſolū illuminationē inuiſibilis mens eiꝰ illuſtra
bat͛ ⁊ īflāmabat͛ a deo. ita ēt ⁊ viſiōe clara ⁊ lo/
cutiōe ſenſibili oculi eiꝰ ⁊ auditꝰ eius ⁊ oēs ſen
ſus reficerent͛ ī dñō. ¶ Salutauit ḡ eam voce
hūana dicens. Aue. Cōgruo autem ordine iſta
annūciatio facta eſt. que eniȝ a deo ſunt ordina
nata ſunt. Apl's ad Ro. xiij. Tria enim intende
bat āgelus circa virginē vt ſequit͛. b. tho. in. iij.
pte. q. xxx. ar. iiij. Primo qdem reddere mentē
virginis attentā ad tante rei conſiderationem
qđ quidem fecit eam ſalutando quadam noua
⁊ inuſitata ſalutatione. Vñ Orige. ſuper Lucā
dicit ꝙ ſi ſciuiſſet mariam ad aliū quēpiam ſu/
iſſe factuȝ ſimilē ſermonē. vtpote que habebat
legis ſciētiā. nūꝗ͂ eā tanꝗ͂ pegrinā talis ſaluta
tio terruiſſet. In q̄ ſalutatiōe pmiſit idoneitatē
eius ⁊ ↄceptū in eo quod dixit gr̃a plena. Expſ
ſit conceptum cuȝ ſubdit. dñs tecum. ſ. erit poſt
nunciauit honorem ↄſītem cum dixit. Bene//
dicta tu in mulieribus. ¶ Scđo intendebat eā
inſtruere de myſterio incarnationis quod in ea
erat explendum. Quod quidem fecit pnunciā
do conceptuȝ ⁊ partum dicens. Ecce concipies
⁊c̄. Et oſtendendo dignitateȝ prolis. dū ait. Hic
erit magnus ⁊c̄. Et in demonſtrando modū cō
ceptionis cuȝ ait. Spūſſanctus ſuperueniet in
te. ¶ Tertio intendebat animū eius ad conſen
ſum inducere. quod fecit exemplo eliſabeth ⁊
ratione ſumpta ex diuina omnipotētia. Nō au
tem inductum fuit exemplum eliſabeth quaſi
ex eo ꝙ dubitaret. vt dicit. b. Ambro. Nam ꝙ
crediderit oſtēdit eliſabeth dicens. Beata que
credidiſti. ⁊ ideo punita nō fuit in aliquo ſicut
zacharias mutitate que nō credidit verbis an
geli. Unde qđ. b. Aug. videtur dicere ī li. q. ve.
⁊ no. teſtamenti. ſ. ꝙ ambigenti marie de con
ceptu poſſibilitatē angelus pdicat. intelligēda
eſt ſm bea. Tho. iſta dubitatio magis admira/
tionis ꝗ͂ȝ incredulitatis. Et ideo angelus pro//
bationem inducit. non ad auferēdam infideli/
tatem: ſed tollēdam admirationem. ⁊ ponitur
vt quoddam figurale exēplum. ⁊ ad ↄfirmatio
neȝ huius exempli ſubditur in augmētum ef//
ficax dei omnipotentia. q: non erit impoſſibile
apud deum omne verbum aſſignantur ⁊ infra
alie rationes huius exempli. ¶ In ipſa ſaluta/
tione locutione ⁊ tādem aſſenſu virginis. dicit
Alber. vbi ſupra. Credimus beatam virginem
in aduētu eius inclinatis genubus ⁊ eleuatis
puris manibus erectis ad celum oculis ad pa/
trem miſericordiaruȝ pro incarnatione filij ſui
deuotiſſimas preces cum lachrymis fudiſſe. et
angelo veniēte aſſurrexiſſe. ⁊ percepta eius an
nunciatione credētem in eam aſſenſiſſe. ⁊ ↄ̄ſci/
tius impleri flexis in terram iterū genubus. ⁊
eleuatis rurſuȝ in celum oculis ac manibus ex
intimo corde erumpētibus. pre gaudio ex ocu
lis lachrymis deuotiſſime flagitaſſe. ⁊ ſic deuȝ
pariter ⁊ hominem concepiſſe quādo demum
ait. Fiat mihi ſm verbum tuum. ⁊ tunc ver//
bum caro factum eſt.

¶ De miſſione ſpiritusſancti ad Mariam vir
ginem. Capitulum decimum.

Miſſus eſt etiam ad
Mariam virgineȝ ſpūſſanctus. qđ
prenūciauit angelus cum ait. Spi/
ritusſanctus ſuperueniet in te. ſ. ad
iſtud myſterium perficiēdum. vt dicere potuit
ipſa beatiſſima virgo Maria illud Thren. De
excelſo miſit ignem in oſſibus meis ⁊ erudiuit
me. Oſſa virginis potentie interiora in qui//
bus conſiſtit virtus anime. De excelſo ergo ce/
lo miſit deus ignem ſpiritusſancti in potentijs
virginis. in intellectu ad illuminanduȝ. In af/
fectu ad flammandum. In ſenſitiua ad deſiccā
dum. ſcilicet concupiſcentiam. In generatiua
ad fecundandum. de omnibus erudiuit eaȝ de
us de his que oportuit. Unde ⁊ articulus fidei
eſt. ꝙ conceptus eſt Chriſtus de ſpiritusſancto.
quod trahitur ex eo quod dixit angelus ioſeph
Quod in ea natum eſt. ſcilicet in virgine conce
ptum de ſpiritusſancto eſt. ¶ Miſſus eſt ergo
ſpiritusſanctus ad Mariam tripliciter. Pri//
mo ad ſanctificationem in ea pleniſſime perfi/ miſſus
ciendam. Secundo ad operationem ab ea per/ eſt ſpūſ
fectiſſime perducendam. Tertio ad fecundatio ſcūs ad
nem ex ea ſingulariſſime conferendam. Et in mariā
his ſpiritusſanctus dixit angelus ſuperueni// tripl'r.
et in te: ideſt ſuper omnes alios ſanctos ⁊ ſan/
ctas veniet in te ad iſta efficiendum. ⁊ nulli al/
teri iſta ita ſublimitur concedendum vel effi./
ciendum.

Maria dr̄ tabernaculū chriſti.

Quātum ad pri- .§.i.
mū ꝙ .ſ. fuerit ſanctificata virgo Maria oſtē
dit ps. xlv. dum ait. Sanctificauit tabernaculū
ſuū altiſſimus. Dicta autē eſt beata Maria ta-
bernaculū xpī: q2 in ea habitauit ingrediēs cā
pum huius mūdi ad pugnādū in quo milita-
mus. Unī ſapiēs in pſona eius dicit Eccl. xxiiij
Qui creauit me requieuit in tabernaclo meo.
Et be. Aug. in ſmone de ea loquens ait. Thro-
nuz dei celi. thalamū dei. tabernaculum xpī ne
ceſſe eſt ibi eſſe vbi eſt ipſe. Sanctificatio autez
vt dictuz eſt ſupra attribuit ſpūiſancto. & tunc
dr̄ mitti ad creaturā rōnalem. cum eā ſanctifi-
cat. Sanctificatio aūt importat emūdationez a
peccatō. Eſt enim ſꝫ Diony. ſanctitas perfecta
mūdicia. Iſta aūt emūdatio a culpa non fit niſi
p grām que attribuit ſpūiſancto. Et q2 ſolū aīa
rōnalis eſt ſubiectū culpe & gratie pp qd̄ i bru-
tis nō eſt reperire culpaz vel grām: q2 rōne ca-
rent. ideo ante aīationē ſeu infuſionē anime in
corpus nō pōt eſſe in corpore ꝯcepto culpa nec
grā. Sed poſt infuſionez anime ꝯtrahit culpa.
originalis: & ab ea p grām pōt emūdari. Et ſꝫ
legē cōem: qui non eſt natus. ſ. ex vtero matris
egreſſus ſaltē pro maiori parte vel notabiliori
corporis: renaſci nō pōt ſm Aug. de ꝯſe. di. iiij
Qui in vtero. Qd̄ oñdit ꝓprietas ipſius nois
Nā renaſci eſt iterū naſci. vt pma natiuitas ſit
corporalis qua egredit de vtero matris. Scda
ſpūalis qua naſcit ad eſſe ſpūale ex matre eccle
ſia. qd̄ fit p baptiſmū. & tūc quis ſanctificat per
grāz ab originali mūdatus. & hoc chriſtus oñ-
dit dicens Joā. iij. Niſi quis renatus fuerit ex
aqua & ſpūſancto: nō pōt introire regnuz dei.
Et hoc q2 nō habet grām ſanctificatiōis emun
dantē ab originali culpa. nihil aūt coinquina-
tum. ſ. culpa introibit in illā. ſ. supernā patriā.
Ueruz q2 vt ait magr̄ in. iiij. ſniaruz. Deus nō
alligauit potentiā ſuā ſacramētis. quin. ſ. poſ-
ſit & p alium modū ſanctificare creaturā rōna-
lem & mūdare a culpa ꝙ per ſacramēta. Ideo
preter legē cōem aliquos etiā in vtero exiſten-
tes ſanctificauit: vt pꝫ de Hiere. de quo dr̄. j. c.
Anteꝙ exires de vulua ſanctificaui te. & de Jo.
bap. ait angelus Luce. j. Spūſancto replebitur
ex vtero matris ſue. ſ. per ſanctificationē. Sed
iſta eſt differētia inter ſctificatos & emūdatos a
culpa: q2 ſanctificati modo legis cōis. ſ. p grāz
ſacramētoꝝ a culpa liberant vt nō dñetur ſen-
ſualitas rōni: nec regnet peccatū in eis. dum. ſ.
ſequunt inſtinctuz grē & ꝯſeruāt eā. Remanet
tñ in eis fomes que nō eſt aliud ꝙ quedā habi
tualis inordinata cōcupiſcentia ſenſualitatis:
nō ſubdita rōni: ſed inclinās ad malū: & diffi-
cilem reddēs ad bonum: que exijt in actuz pᵉ
vſus rōnis & diuerſos motus vicioꝝ. quibus
& reſiſtere & aſſentire pōt. Sanctificatio autē in
vtero ſeu ex priuilegio ſpeciali: vt in apoſtolis
die penthecoſtes. hoc opat vt non ſolum a cul-
pa liberet. ſed etiā fomitē talē ita reſtringit vt
exire non valeat in actum peccati mortalis ex
munere grē. Remanet tñ quoad inclinationē
& perpetrationem venialiū delictorum. a quᵒ
vt dicunt oēs. nec apli nec ſanctificati in vtero
fuerunt imunes. Sed in beatiſſima Maria ſcī
ficatio plus operata eſt. Et ideo ſignanter dicit.
ſpūſſanctus ſuperueniet in te. i. plus ꝙ in alijs
veniet in te ad ſanctificandū. Naz in vtero ma
tris ita fuit ſanctificata. ꝙ nec venialiter potue
rit peccare. Et hoc eſt quod dicit. b. Ber. in ſer-
mone. Ego puto ꝙ copioſior gratia ſanctifica-
tionis in eā deſcēderit ꝙ in alijs in vtero ſan-
ctificatis ad vincendū ex omni parte peccatuz
que concipere. & parere meruit eū quē ꝯſtat nul-
lum habuiſſe pctm̄. qd̄ nemini in natis mulie-
rum credimus eſſe datum. Et licet fuerit i vte-
ro ita ſanctificata & grā repleta a ſpūſancto & fo-
mes religatas. tñ ait angelus ſpūſſanctus ſup-
ueniet i te adhuc te magis ſanctificās & replēs
& fomitē ex toto extinguens. Nam vt dicit be.
Tho. in. iij. pte. q. xxvij. ar. iij. Credenduz eſt in
ipſa ꝯceptione carnis xpī in qua debuit reful-
gere imunitas peccati: qd̄ ex ꝑle redūdauerit
in matrem totaliter fomite ſubtracto & extīcto.
Et hoc ſignat Ezech. xliij. vbi dr̄. Ecce glīa dei i
grediebatur per portā orientalem ideſt per be-
atam virginem & terra. i. caro ipſius ſplēdebat
a maieſtate ipſius. ſ. xpī: & non ſolum i ſtaz ſan-
ctificationem ſeu purgationē fecit ſpirituſſan-
ctus in Maria in ꝯceptione filij: ſed & aliā qua
ſi preparatoriam ad xpī cōceptionem que non
fuit ab aliqua īpuritate culpe vel fomitis. Sed
mentem eius magis in vnū colligens: & a mul
titudine ſubtollens. Nam & angeli purgati di
cuntur in quibus tamē nulla impuritas culpe vl̄
fomitis eſt. Fuit ergo beata virgo ſanctificata
in vtero anteꝙ naſceretur. Neqꝫ enim ait bea.
Ber. Natiuitas eius feſtiuis laudibus celebra
retur: ſi non ſancta naſceretur. Et hoc ſignatur
Job. iij. vbi ſm bea. Tho. de nocte peccati ori-
ginalis dr̄. Expectet lucē. i. Chriſtū & non vide
at: q2 ipſum nō contraxit originale ſolus. Nec
ortum ſurgentis aurore ideſt beate Uirginis ꝙ
in ortu ſuo ex vtero ab originali mūdata īmu-
nis fuit. Non tamē ante animationez in vtero
ſanctificata fuit: quia ſic non incurriſſet macu
lam originalis culpe. & ſic nō indiguiſſet redē-
ptione & ſalute que eſt per xpm̄ de quo dictum
eſt. Mat. j. Ipſe ſaluum faciet populum ſuum
a peccatis eorum. Et hoc eſt inconueniens di-
cere: quia ſic xpūs non eſſet ſaluator oīuz homi-

Nota dr̄ia inter ſcifica-tos mō cōis legis. & ſanctifica-tos ī vte-ro mr̄is

num. vt dicit apl'us. j. ad Tim. iiij. Q͛ꝺ ⁊ figura
d. j. p̄te tum fuit ſcz ſanctificationē factā poſt animatio
n. viij. nem. Exo. vl. vbi dꝛ q̄ poſtq̄ oīa perfecta ſunt:
c. ij. ⁊. ſcz circa tabernaculum iplevit nubes taberna/
iij. d cō culum teſtimonij ⁊ gloria dn̄i īplevit illd. Tūc
ceptiōe aūt oīa perfecta ſunt circa tabernaculum: quā/
b. Ma. do ⁊ corpus organizatū ⁊ aīa creata bea. Ma/
vtruz ſ rie infuſa eſt: ⁊ tunc originali ꝯtracto in cōiun/
pcō ori/ ctione aīe ad corpꝰ nubes culpe originalis ope
ginali. ruit illud: ⁊ glīa dn̄i. i. gratia impleuit illud ab
eo emundans vel nubes grē operuit ſanctificās
ab originali: ⁊ gloria dn̄i. i. diuinitas impleuit
in conceptione poſtea filij. Nec obſtat q̄ in ali/
quibus eccleſiis fiat feſtum conceptionis: quia
feſtum illud eſt de ſanctificatione non cōceptio
ne: ſed quia neſcitur quando fuit in vtero ſan/
ctificata. ideo fit feſtum in conceptione referēs
ſe eccleſia ad ſanctificationem que forte fuit ſa/
cta qua die anima infuſa eſt corpori.

¶ Secundo ſpiri/ .§. ij.

tuſſanctus miſſus ſupuenit in eā ad operatio/
nis pfectionez. Dicit apl's. Qui ſpiritu dei agū
tur hi filij dei ſunt ſcz per adoptionē ⁊ grāz. q̄z/
uis enī quis hēat grām opꝫ q̄ agat. i. moueat
a ſpūſancto ad bene agendū. Propter quod di
cit Eſa. propheta. Oīa opera noſtra opatus es
in nobis dn̄e: te. ſ. mouente ad bonū opus: ⁊ li/
bero arbitrio aſſentiente ⁊ ꝯcurrente. Multuz
aūt iuuat ad bene operādum bona complexio
corporis ⁊ debita diſpoſitio organoꝝ: ⁊ qui me
liora naturalia hꝫ quod eſt ex diſpoſitiōe corpo
ris ille inſtinctū grē pcepta perfectius exequa/
tur. Et qꝛ be. Uirgo optima naturalia habuit p
fectiſſimā corpis cōplexionē ⁊ diſpoſitionez re
pleta grā in ſanctificatiōe perfecte operabatur.
⁊ feruenter ex ardenti charitate ⁊ in conceptio
ne filij ſpūſſanctus miſſus ſupueniēs ad abun/
dantiorem grām ꝯferendam adhuc poſtea per
fectius ſanctius ⁊ feruentius opabat. Totā enī
eam. vt ait. b. Hier. incāduerat diuinus amor
vt nihil eēt quod in ea mūdanus violaret affe/
ctus ſed ardor cōmunis ⁊ ebrietas pfuſi amo/
ris. ¶ Quod autem eſſet pulcherrima ⁊ opti/
mis in corpore diſpoſita patet tripliciter.
¶ Primo ex ſacra ſcriptura.
M. op/ ¶ Ex antiqua figura.
time in ¶ Ex ratione plurima.
corpore ¶ Ex ſcriptura Salomonis hoc oſtendit dicē
diſpoſi/ tis in pſona dn̄i. Can. iiij. Tota pulchra es ami
ta ⁊ pul ca mea ⁊ macula non eſt in te. Nulla amicitior
cherria deo ⁊ cōiunctior charitate. beata Maria. hec
patz tri tota pulchra: q: in anima ⁊ corpore: pulchritu/
pliciter do aīe ex refulgentia grē cū debita ordinatiōe
operum reſultat ſicut ⁊ pulchritudo corpis ex/
tat ex quadam claritate: cū congrua pportione

mēbroꝝ: q͛ꝺ totuz fuit in. b. Maria preceteris
Sicut enī ppinquior fuit cūctis principio iſtu
xiuo: gratie ſcz xpo in oēs ſm diuinitatē efficiē
tur ſm humanitatē inſtrūaliter: qꝛ mater eiꝰ ita
copioſius cūctis recepit gratie reſulgētiam: ⁊
oīum opeꝝ bonoꝝ pfectionē opōnē. Macula
non fuit in ea nec corporaliter nec ſpūaliter ſcz
culpe actualis: nec etiam venialis: q͛ꝺ de nulla
alia creatura pura dici pōt. ¶ Quod autē euā/
geliuz nihil dicat de eius pulchritudine corpo De pul
rali. ideo factū eſt ſm Alber. vbi. ſ. qꝛ cum ipſa chritu/
dn̄a nr̄a ſit nobis poſita in ſpeculū ⁊ exemplūz die cor/
ſaluos fiendi per bona opa: non voluit eā in ta/ porali ſ
libus laudari quoꝝ inordinatus appetitus vel euā. nil
abuſus multis eſt cā peundi. Tum etiā qꝛ cum dicat q̄/
quicqd bonitatis ⁊ pulchritudinis fuit in alijs re.
in ipſa plenius fuerit tacendo de aliquo parti/
culari de ea vt de pulchritudie ⁊ hmōi. magis
eam laudat tacite ſupponēdo q̄z explicando ſi/
cut ⁊ angeli ſummi qꝛ donis melioribus deno/
minantur ⁊ laudant. nō tn̄ ab inferioribus bo/
nis que etiam in eis ſunt pfectius q̄z in inferio
ribus ordinibus excludant. ¶ Secūdo patet h
ex figura veteris teſtamenti. nam quatuor inue
niuntur ibi mulieres beatam Mariam expreſ
ſiſſime figurantes ſcilicet heſter coniugata. Ju
dith vidua. Rebecca ⁊ Rachel virgines. Nam
de Rebecca dicitur Geneſis. xxiiij. q̄ fuit pu/
ella decora nimis. virgoq̄z pulcherrima ⁊ incō
gnita viro. de Rachel vero q̄ erat venuſta fa/
cie ⁊ decora aſpectu de Judith dꝛ q̄ erat elegā/
ti aſpectu nimis ⁊ q̄ erat ſtupor in oculis corū
qui eius pulchritudinē mirabantur nimis. Et
iterū non eſt talis mulier ſup terram in aſpectu
pulchritudine: ⁊ ſenſu verboꝝ. De heſter autē
cōiugata aſſuero regi ſcribitur q̄ erat pulchra
valde ⁊ icredibili pulchritudine: ⁊ gratioſa oī/
um oculis ⁊ amabilis videbat. Signum autez
⁊ figura debet aſſimilari ſignificato ⁊ figurato
⁊ potior eſt veritas q̄z figura. Ex quo ſequitur
q̄ bea. Maria figurata per iſtas tam pulchras
multo pulchrior fuerit. ¶ Nec obſtat ſi dicat: argum̄
q̄ pulchritudo mulieruz eſt magna occaſio ma tum ꝫ
li. ppter q͛ꝺ dicitur Eccī. Ne aſpicias virginez
ne ſcandalizeris in pulchritudine eius. Et iteꝝ
propter ſpeciē mulieris multi perierūt. Sed be
atiſſima virgo debuit oībus eē cauſa ſaluandi
non occaſio pereundi. ergo nō debuit eſſe pul/
chra. Itē que ſumme fuit humilis debuit habe
re oēs cauſas humilitatis. Sed pulchritudo eſt
occaſio ſupbie ⁊ inanis glorie ſm illud. Faſtus
ineſt pulchris. Et exēplum in vaſti regina. He/
ſter. ij. Rn̄dit Alber. vbi. ſ. q̄ pulchritudo cor/ Rn̄ſio
poralis in ſuo gn̄e eſt bona. Sed nihil eſt adeo
bonum quin ex eo poſſit malus ſcādalizari. vn/
de non ſolum in hoīe chriſto ſcandalizabantur

mali in doctrina ⁊ operibus eius ꝓpter qḋ di/
xerunt ei diſcipuli eiꝰ. Scis rabbi qꝛ phariſei
audito hoc verbo ſcandalizati ſunt ſcȝ in ipſo
deo ⁊ gubernatione eius. Unde glo. ſuper illḋ
ps. Quā bonus iſrael deus: his qui recto ſunt
corde. Dicit ꝙ peruerſis pueꝛſus videtur deus
Talis ergo occaſio mali ſiue ſcādali paſſiui nō
eſt vitiū bonam naturā habētis: ſed culpā pati
entis ſicuti ipſi demōes de pulcherrima dei iu
ſtitia ſcandalizantur. Hinc ⁊ bea. Augu. Abſit
vt ea que ꝓpter licitum ⁊ bonū facimus ⁊ ha/
bemus ſi quid per hoc cuiꝗ̄ aliqd mali preter
noſtram voluntatem acciderit nobis imputeẜ.
Quid enīȝ eſt in vſu holuȝ bono ⁊ licito. vnde
non poſſit pernities irrogari. xxiij. q. v. de occi
dendis. ſicut autē gratia eſt nobilior natura ⁊ ꝑ
fectior: ita ⁊ humilitas que eſt ex gr̄a eſt perfe/
ctior ea que partim eſt ex natura partim ex gra
tia: vt ſi qua mulier eēt humilis. tum qꝛ hȝ gra
tiam. tum qꝛ turpis ⁊ deformis. vnde nō mirū
nec laude ita dignū opinio iudicaret humana
ſi virgo deformis humilis eſſet ⁊ quaſi deſpe//
cta viro. virgo ꝑmaneret ſecus ſi pulcherrima
tunc admirāda: qꝛ ex ſola gratia. ¶ Ratione ꝓ
batur ſic ſm̄ phm̄. Natura eſt vis. inſita rebꝰ
ex ſimili ſimile ꝓcreans. Niſi ergo natura ipe/
diatur: vel erret filius erit ſimilis patri vel mr̄i
vn̄ ſequitur ꝙ filiꝰ qui naſcitur de mr̄e ⁊ nō de
p̄re ⁊ tali operante qui nō pōt impedirivel erra
re. ſ. deo. ibi neceſſe eſt filium fieri ſimilē matri
⁊ ecōuerſo. ſed ipſe eſt pulcherrimus iuxta illḋ
ps. Speciosus forma pre filijs homi॰ ita ꝙ in
ipſum deſiderant angeli proſpicere: vt ait Pe.
in cano. ergo ⁊ mater eius beata maria eſt pul/
cherrima. Qui viderūt Ueronicam: dicunt ꝙ
pulcherrimā ⁊ glorioſiſſimā facieȝ repreſentat.
¶ Scd̄o ſic probatur. Corpꝰ humanū pulchriꝰ
eſt ⁊ nobilius oībus corporibus brutoꝝ ꝓpter
vnionē ad aīam rationalē. Ergo nobilitas cor/
poris intenditur ⁊ augetur ad nobilitatem ani
me ad quam ordinatur vt ſuum perfectibile.
Forma enim ⁊ materia debent eſſe proportio/
nabilia. Si anima bea. virginis fuit nobiliſſi//
ma poſt animaȝ filij. igitur ⁊ corpus eius fuit
nobiliſſimum ⁊ pulcherrimū poſt corpus filij.
Corpus enim filij: quia vnitū deitati. ideo per/
fectiſſimum in pulchritudine: vnde corpꝰ im/
mediate ordinatum ad ipſuȝ erit ſcd̄o loco pul
cherrimum. Sed illud fuit corpus matris. vn̄
aſſumebatur id qḋ vniebatur diuinitati ꝓpẜ
quod ſequiẜ: qḋ fuit pulcherrimum corpꝰ bea.
Marie. ¶ Tertio ſic. Ordo eſt in rebus natu/
ralibus ⁊ in corporibus humanis. Natura fa//
cit aliqd pulchrū ⁊ aliqd pulchrius. ergo ⁊ ali
quid dȝ eſſe pulcherrimū ſm̄ naturaȝ. Natura
enim hȝ aliquē terminū ad quem pōt ⁊ nō vl//
tra. Aut ergo illū terminū continget alicui aūt
nuſꝗ̄. ſi nuſꝗ̄ ergo deficit reſpectu eaꝝ opera/
tionum: qḋ eſt falſum qꝛ phs dicit ꝙ natura nō
abundat in ſuperfluis nec deficit in neceſſarijs
Natura igitur alicui hȝ ſuum ſummū. Corpus
autem naturale aliqn̄ formatur a corpe natura
li ipſa natura creature operante naturaliter: et
aliqn̄ ipſo deo operante ſupernaturaliter. ergo
alicui eſt ſummū in corpore humano deo ope//
rante: ⁊ alicui ſummū natura operante. Sicut
ergo corpus dei qḋ deus per ſeipſuȝ formauit
eſt perfectiſſimū ⁊ pulcherrimuȝ in natura qḋ
deus potuit facere ſm̄ ſtatum vie: ita corpꝰ. b.
virginis ad hoc imediate ordinatum erit pul//
cherrimum ſm̄ ſtatū vie qḋ natura potuit face
re ſe operāte. Et Dam̄. di. ꝙ ipſa a nullo illuſtri
um ſcȝ virorum ⁊ mulieꝝ ſuperaẜ ſclȝ in aliq̄.
Unde nec in pulchritudine. ⁊ caſtitas ipſa lau/
dabilior eſt in pulchris. ¶ Debuit ergo beatiſ
ſima virgo Maria omni laude digniſſima de
vtraꝗ̄ pulchritudine laudari: vn̄ ⁊ corpali etiā
Primo ad ipſius cōmendationē vt naturā per
ficiat ⁊ gratiā augmētet: qꝛ forma pudicitie ra
ra ſed apta comes. Scd̄o ad noſtrā edificatiōeȝ
⁊ deuotionem. Sap. iiij. Pulchra eſt enim ca//
ſta generatio cū claritate. ⁊ tertio ad dominici
corporis cōmendationē: qꝛ non pōt arbor bo//
na ⁊ nobilis fructū maluȝ ⁊ ignobilem facere.
Euangelium autē non curauit de eius pulchri/
tudine narrare propter rationes iaȝ dictas. Et
quia magis in eo ⁊ ex eo intenditur perfectio ⁊
pulchritudo ſpecialis: ꝗ̄ circa tēporalia ⁊ cor//
poralia. Et ex his dicendum eſt ꝙ cum pulchri
tudo atteſtetur optime cōplexioni ⁊ diſpoſitio/
ni corporis que cum gratia ꝑfectius operaẜ na
tura gratiam iuuante pulcherrima corpore cū
maxima gratia perfectiſſime oꝑata eſt in omni
bus. Quātitas ſpūalis aīe que pertinet ad pul
chritudinē eius eſt ꝙ ſit medie ſtature: qꝛ medi
um tenuere bti. ſ. ꝙ non ſit nimis paruus. i. pu
ſillanimis ad operandū: neꝗ̄ nimis magnus
in preſumendo vltra vires ſupbas vt ſuperbi
gigantes. Qualitas nō nimis pinguis ⁊ carno
ſa. i. delitijs affluens ⁊ diuitijs: nec nimis ma/
cilenta ſcilicet indiſcrete abſtinens. de conſe//
cra. diſtin. v. non mediocriter. ⁊ diſtin. xl. quiſ//
quis. Proportio debita membrorum ideſt de/
bita obſeruantia circunſtantiarum in operādo
quod pertinet ad prudentiam: contemperātia
quatuor humorum ideſt moderatio q̄tuor paſ/
ſionum ſcȝ amoris: timoris: triſtitie: ⁊ ſpei.

Ma. de/
buit du
plici la/
udari. ſ.
mētali
⁊ corpo
rali ꝑꝑ
tria.

¶ Quantum ad .§. iij.
tertium ſpirituſſanctus miſſus ſuperuenit in
mariam ideſt ſuper oēs alias mō miraculoſo.
dans ſibi fecunditatē ⁊ v̄tutē generādi: qḋ alie

mulieres hñt ex viri coniunctiõne. Unde Io. dam. li. iij. dicit q̅ dei filius ꝯſtruxit ſibi ipſi ex caſtiſſimis ⁊ puriſſimis ſanguinib⁹ ỽginis carnem animatam aĩa rõnali. ¶ Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. in. iij. p. q. xxxj. ar. v. q̅ in ꝯceptione xp̅i aliquid fuit ẜm naturaꝫ. aliquid ſupra naturam. Nã ẜm conditionem nature fuit q̅ ꝯceptus eſt ex femina: ſed ſupra conditionem nature q̅ ꝯceptus ⁊ natus eſt ex virgine. Si ordinẽ nature queris inquit. b. Amb. Femina viro nupta gñare cõſueuit. p̄ter igitur nature ordineꝫ eſt xp̅i p̄tus ex virgine. de conſe. di. ij. reuera. Cum aũt. b. Maria fuerit eiuſdem nature cum feminis alijs. ꝯſequens eſt q̅ habuit carnẽ ⁊ oſſa eiuſdẽ nature. Carnes autẽ ⁊ oſſa in alijs feminis ſunt eſſentiales corp̄is partes ex quibus ꝯſtituitur integritas corporis. ⁊ iõ ſubtrahi non p̄nt ſine corruptione corporis vł diminutione. Xp̄s autem qui venerat corrupta reparare: nullã corruptioneꝫ aut diminutioneꝫ integritati matris inferre debuit. Et ideo nõ debuit corpus xp̅i formari de carne vel oſſibus virginis. ſed de ſanguine qui nondũ eſt actu p̄s: ſed eſt potẽtia: vt dicit in li. de gñatione animalium. Et ideo dr̄ carnem de virgine aſſũpſiſſe: vt in collecta. De⁹ q de btẽ marie ỽginis vtero verbũ tuũ angelo nũciante carnem ſuſcipere voluiſti ⁊c. nõ q̅ materia corp̄is fuerit actu caro: ſꝫ ſanguis quod eſt potentia caro. Nõ q̅dem ſanguis mẽſtrualis quem natura vt ſup̄fluum in mulierib⁹ repellit nec ex tali poteſt eẽ cõcept⁹: q: imundiſſim⁹ eſt: ſꝫ ſanguis puriſſim⁹: q eſt alio ſanguie purior ⁊ p̄fectior pat⁹ ad

De ſanguine ĩ puriſſimo corpus xp̅i formatũ eſt.

conceptũ. ¶ Sic ergo in cõceptione corporis xp̅i operatione ſpũſſancti talis ſanguis puriſſimus in vtero virginali adunat⁹ eſt ⁊ formatus in p̄lem. Et ideo dr̄ ex puriſſimis ⁊ caſtiſſimis ſanguinib⁹ virginis illud corpus formatum. Nam in alijs mulierib⁹ generãtibus ſanguis ille deſcendit in locum generatiõis cum q̃dam ꝯcupiſcentia: ſed in virgine nulla fuit cõcupiſcẽtia. ⁊ ideo dicit caſtiſſ. mis. Et in euangelio virt⁹ altiſſimi obumbrabit. i. refrigerium p̄ſtabit vt nullum ſentias calorem concupiſcentie.

Q̃re cõcepti iſta attribuatur ſpũiſancto ẽ rõ triplex.

¶ Quare autem dicat xp̄s cõceptus de ſpũſancto ⁊ ſibi attribuat iſta conceptio. Pro cui⁹ declaratione dicit. b. Tho. in. iij. parte. q. xxxij. ar. j. q̅ conceptiõem xp̅i tota trinitas op̄ata eſt. Attribuit tamen ipſa ſpũiſancto vt dicatur conceptus de ſpũſancto triplici rõne. Prima q: ħ congruit cauſe incarnationis que ex p̄te dei cõſideratur. Spũs enim ſanctus eſt amor patris in filium: ⁊ filij in patrem ẜm Hiero. nõ quideꝫ accidentalis: vt eſt amor noſter: q: nulluꝫ eſt in deo accidẽs: ſꝫ ſubſtãtialis: hoc aũt in maximo amore dei erga nos p̄ceſſit: vt dei fili⁹ ſumeret carneꝫ nr̃am ſibi in vtero virginali: vnde Io. iij. dixit ieſus. Sic deus dilexit mũdũ vt filium ſuũ vnigenitũ daret. ⁊. b. Greg. O ineſtimabilis dilectio charitatis: vt ſeruũ redimeres filiũ tradidiſti. ¶ Scd̄a ratio eſt: q: hoc ꝯgruit cauſe incarnationis ex p̄te nature aſſumpte: q: per hoc daẜ intelligi q̅ humana nã aſſumpta eſt a filio dei in vnitate p̄ſone: nõ ex aliq̃bus meritis: ſed ſola gr̃a que ſpũſancto attribuiẜ ẜm illud. j. Cor. xij. Diuiſiones gr̃aꝝ ſunt ideꝫ enim ſpũs. Unde. b. Aug⁹. in enchiridi. Iſte modus quo natus eſt xp̄s de ſpũſancto. ſ. ꝯceptus inſinuat nobis gr̃aꝫ dei qua hõ nullis meritis p̄cedẽtibus ex ipſo primo exordio nature ſue quo eſſe cepit: verbo dei copulareẜ in tantã vnitateꝫ p̄ſone: vt idẽ eſſet filius dei. ¶ Tertia ratio eſt: q: hoc cõgruit termino incarnationis. Ad hoc eniꝫ terminata eſt incarnatio vt hõ ille qui ꝯcipiebaẜ eſſet ſcũs ⁊ filius dei: vtrũq3 aũt hoꝝ attribuiẜ ſpũiſancto. Nam per ipſuꝫ efficiuntur hoĩes filij dei ẜm illud ad Gal. iiij. Qm̃ eſtis filij dei: miſit deus ſpũm filij ſui in corda veſtra clamãtẽ abba pater. Ipſe etiã ſpũs eſt ſpũs ſanctificationis vt dicit ad Rom̃. j. Sicut ergo alij per ſpiritum ſanctuꝫ ſanctificantur ſpũaliter vt ſint filij dei adoptiui: ita xp̄s per ſpm̃ſanctũ eſt in ſanctitate cõceptus vt eſſet filius dei naturalis. Unde ad Roma. j. ẜm vnã glo. q̃ꝺ p̄mittiẜ. Qui p̄deſtinatus eſt filius dei in virtute manifeſtaẜ per id q̃ꝺ ſequiẜ imediate. ſ. ẜm ſpũm ſanctificationis. i. per hoc q̅ ꝯceptus eſt de ſpũſancto. ⁊ ipſe angelus per hoc q̃ꝺ premiſerat. Spiritusſanctus ſuperueniet in te: ꝯcludit. Ideoq3 q̃ꝺ ex te naſceẜ ſcm̃ vocabiẜ filius dei. Eſt ergo opus ꝯceptionis huius vt dictum eſt opus totius trinitatis cõmune ẜm tñ aliquẽ modũ attribuiẜ aliquid ſingulis p̄ſonis. Nam patri attribuiẜ auctoritas: reſpectu p̄ſone filij qui ſibi per huius ꝯceptionẽ nãm humanaꝫ aſſumpſit. Filio attribuiẜ ip̄a carnis aſſumptio. Spũiſancto attribuiẜ formatio corporis q̃ꝺ aſſumiẜ a filio. Nam ſpũſſctũs eſt ſpũs filij. ad Gal. iiij. Miſit deus ſpũm filij ſui. Sicut aũt virtus aĩe que eſt in ſemine per ſpiritũ qui eſt in ſemine ꝯcludiẜ. formaẜ corpus in gñatione alioꝝ hoĩuꝫ: ita virtus dei que eſt ipſe filius ẜm illud. j. Corinth. j. Xp̄m dei virtutẽ per ſpm̃ ſuum corpus formauit. Et hec verba euãgelij demõſtrãt vbi dicit. Spũſſanctus ſup̄ueniet in te. ſ. ad p̄parandã et formandã mãm corporis xp̅i. Et ỽtus altiſſimi i. xp̄s obũbrabit tibi. i. corpus humanitatis in te ſuſcipiet incorpeum lumen deitatis. Umbra enim a lumine formaẜ ⁊ corpe: vt be. Greg. ait. xviij. moral. Altiſſimus aũt intelligiẜ pater: cuius ỽtus eſt filius. ⁊ be. Aug⁹. dicit in enchi. q̅ nõ eodẽ modo dr̄ chriſtus ꝯceptus aut nat⁹ de

ſpūſanctoz de virgine Maria. Nā de Maria
dicit̄ ꝯceptus materialiter: q2.ſ. materia corpo
ris chriſti de corpore eius ſumpta eſt: ſ3 de ſpi/
ritu ſancto ꝯceptus dicit̄ effectiue: q2.ſ. ſpūſſan
ctus formauit illud corpus: ⁊ nō q2 de ſubſtan/
tia eius ſit ꝯceptus: vt filiꝰ alicuius hoīs de pa
tris ſui ſubſtātia: nec etiā plus opatus eſt ſpūſ/
ſanctus in illo ope ꝯceptionis ꝙ̄ pater vel filiꝰ/
us: ſed ſibi magis attribuit̄ ratione iam dicta.
℄ Jlla ergo cōceptio chriſti ſm̄.b. Tho. in. iij.
ꝯceptio pte.q.iij. habuit tria puilegia.ſ. ꝙ̄ eēt ſine pec
hec ha/ cato originali facta. ⁊ ꝙ̄ eſſet nō puri hominis:
buit ſed hoīs ⁊ dei: ⁊ ꝙ̄ eſſet ꝯceptio vginis.i.a vir
tria pri gine. ⁊ hec tria habuit a ſpūſancto: Et ideo di/
uilegia cit Damaſcenus ꝙ̄tum ad primū ꝙ̄ ſpūſſctūs
ſupuenſet virgini purgās ipſam.i. preſeruans
ne cum peccato originali ꝯciperet. ℄ Quantū
ad ſcōm dicit. ⁊ virtutem ſuſceptiuā verbi dei
tribuens.i. vt ꝯciperet verbum dei. ℄ Quan/
tum ad tertium dicit ſilr ⁊ virtutē generatiuā
vt.ſ. manens virgo poſſet generare. Nō quidē
actiue ſed paſſiue: ſicut alie mulieres hoc con//
ſequūtur ex ſemine viri. Et ſic ſpūſſanctus miſ
ſus eſt ad virginem ad iſta faciendum.

℄ De pulchritudine beate virginis. Cap.xi.

Specie tua et pul/
chritudine tua. Specie.ſ. corporali
pulchritudine ſpirituali. Et ideo di
citur Cañ.iiij.cap. Tota pulchra eſ
amica mea ⁊ macula nō eſt in te. Jntende.ſ. ad
indigentias noſtras: ad orationes noſtras: ad
puiſionem noſtram: pſpere procede de virtu/
te in virtutem: ſemper proficiēdo ſine defectu:
procede ad orandum pro nobis: pcede ad im/
petrandum nobis bona: ⁊ regna in celis ſuper
ordines: regna ſup demones cōprimēdo: regna in
terris nos tibi ſubyciendo. vitia deſerendo.

℄ De pulchritu/ .§.i.

pulchri dine in particulari dicit Albertus vbi ſupra. ꝙ̄
tudo hec in tribus conſiſtit. ſcilicet in debita corpo//
corpa// ris quantitate ⁊ qualitate. Jn elegāti membro/
lis i tri rum diſpoſitione ⁊ proportione. Jn coloris ve/
bus cō/ nuſtate. ℄ Cōueniens quātitas corporis eius
ſiſtit. poteſt probari a quantitate corporis filij ſui: qḋ
tanꝙ̄ perfectiſſimum in ſuis naturalibus debi
tiſſimam habuit quantitatem. Corpus enim fi/
lij formatur a corpore generantis: ita ꝙ̄ de tali
tale: ⁊ de tanto tātum: niſi error aut impotentia
impediat vel per viam accītis aliter fiat. Sed
naturaliter magnus magnū ⁊ paruus paruū:
⁊ tantus tantum. Cum ergo filius habuerit in
ſummo debitam quantitatē: ⁊ mater eius vir
go habuit debitam quantitatem conuenientem
femine. ⁊ ita credimus. Jdem de qualitate di/
cētes. Modi qualitatis ſunt quinqꝫ. ſcꝫ groſſi/
ties nimia ⁊ extenuata macies. Sintheſis ſqua
liditas ⁊ equalitas. Pinguedo cauſatur ex fri/
giditate ⁊ humiditate. Squaliditas ex calidi/
tate ⁊ frigiditate. Extenuata macies ex calidita
te ⁊ ſiccitate. Sintheſis ex frigiditate ⁊ ſiccitate
Equalitas ex omnium humorū equalitate. cu
iuſmodi credimus fuiſſe corpus beate vginis.
℄ De membrorum diſpoſitione ⁊ proportio/
ne idem dicimus: ſcilicet ꝙ̄ fuit congruentiſſi/
ma quod probatur ex pte generati. Jn forma//
tione enim corporis a generante. ſic formatur
totum a toto: quod a qualibet parte generātis
fit formatio. Unde inter generantem ⁊ genitū
naturaliter ⁊ regulariter ſingulorum membro
rum adinuicem eſt ſimulatio in forma ⁊ figu//
ra: niſi per viam accidentis impediat. Jn cor/
pore autem dominico formando nullum potu
it intercidere impedimentum: cum ſpirituſſan
ctus formator extiterit. ⁊ ideo membra illiꝰ cor
poris fuerunt elegantiſſime diſpoſitionis ⁊ cō
gruentiſſime proportionis: ita ꝙ̄ oculi nō fue/
runt nimis grandes vel parui reſpectu aliorū
membrorum. Similiter aures gene. os: bra//
chia: manus: tybie ⁊ huiuſmodi alia: ſed ſingu
la erant omnibus alijs correſpōdentia. Et idē
dicendum eſt de membrorū proportione bea/
te virginis Matris eius. ℄ De colore ſcien/
dūm ꝙ̄ triplex eſt coloris diuerſitas in corpore De colo
humano: Jn cute: in capillis: ⁊ in oculis. Et de re beate
colore in cute videtur ꝙ̄ fuerit mixtus ex albo vginis
⁊ rubeo: quia ſicut auctores medicine dicunt.
Jn cute color ab interioribus duobus accidit
modis. Aut ex abundātia: aut ex equalitate hu
morum. Jlle eſt ex equalitate qui eſt cōpoſitus
ex albedine ⁊ ex rubore. Alij colores inequali/
tate. Sed nobilior eſt color qui pcedit ex equa/
litate humorum. ergo color in ea fuit ex albo ⁊
rubeo. Et quia iſta poſſunt reduci ſignificatiue
ad pulchritudinem anime. ideo aliquantulum
diffuſius dicemus ſm illud Canticorum. iiij.
Tota pulchra es: ſcilicet in anima ⁊ corpore: et
macula non eſt in te. Pulchritudo enim atteſta/
tur nobilitati ⁊ perfectioni complexionis. Un/
de cum additione gratie que fuit in ſummo in
Maria perfectius operatur. Dicit ergo Alber
tus vbi ſupra. ꝙ̄ ſex ſunt colores cutis. Primꝰ ſex ſunt
ex albedine ⁊ rubedine compoſitus. Secūdus colores
niger. Tertius citrinus. Quartus glaucus. ſꝫ Alb.
Quintus ſolus albus. Sextus ſolus rubeus.
Jlle autem qui eſt compoſitus ex rubore ⁊ albe
dine: vt dicit Joānitius eſt ab equalitate proce quis co
dens. Omnes autem alij ex inequalitate pro/ lor no//
cedunt humorum. Unde primus ſcilicet ex al bilifſi//
bo ⁊ rubeo eſt nobiliſſimus ⁊ corpori euchrati/ mus.
co.i. bene diſpoſito determinatur. ⁊ a Galieno

in temperata complexione poſitus. Dicit enim in Tegni. ꝙ corpus eucheraticum eſt ex albo et rubeo mixtum. ⁊ ſimiliter a Conſtantino in pantegni. Et hunc concedimus in corpore beatiſſime virginis fuiſſe. Et licꝫ color niger ſit magis viſui congruus alteri ad videndum. Non tamen eſt magis determinatus corpori eucheratico ad habenduꝫ. Color enim corporis eſt principaliter ad corpus proprium venuſtandum: ⁊ ſuam complexionem oſtendendum. Item cuꝫ viſus delectetur in pulchro ⁊ luce proportionabili: delectabilior ⁊ delitioſior ad videnduꝫ lumen ſi eſt color albus mixtus cuꝫ rubore ꝙ̄ꝫ nigredo. Nec obſtat etiā ꝙ colores extremi ſunt magis ſenſitiui. Jlla enim preeminentia ſunt reſpectu alterius videntis. Jſta autem reſpectu habentis. Natura autem vt dicit philoſophus magis intendit ſibi niſi ſit ebria. Et ideo color corporis magis debet determinari ſm cōgruētiaꝫ ſui ſubiecti ꝙ̄ꝫ reſpectu alieni: vnde de chriſto filio virginis dicitur Canticorum.ij. Dilectus meus candidus ⁊ rubicundus. Et in anima quidem color candidus deſignat puritatē ſm doctores. Rubeus autem charitatem. Que virtutes puritas ⁊ charitas fuerunt in virgine in ſummo. Ea enim puritate nituit qua maior ſub deo nequeat reperiri ſm Anſelmum. ſcilicet in humana natura. Nam filius eius erat deus. ⁊ ideo maior in corꝫ nec originale de charitate. dicit beatus Hieronymus. Totaꝫ incandiduerant eam diuinus ⁊ ardor continuus in ea. ⁊ ebrietas perfuſi amoris. Jgnis autem coloris rubei eſt. ⁊ ebrietas rubeū facit ⁊c̄. ¶ De colore capillorum ſciendum vt allegat Albertus magnus. Conſtātinus in pantegni poſuit tres cauſas capilloruꝫ dicens. Capilli caput cuſtodiunt ⁊ defendunt ⁊ honeſtant quibus ſi careat homo maxima eſt inhoneſtas: ⁊ precipue in mulieribus quoad caput. Et iuxta hoc fecit natura corpori iuuamenta ⁊ ornamenta. Cauſa autem quare maſculi barbeſcunt ⁊ non ſemine: eſt quia maſculi ſunt calidiores: in quibus fumus qui eſt pilorum natura magis augmentatur. quem quia natura non ſufficit expellere. expellit per duo loca per caput ⁊ barbam. vnde fit vt ſemine calidiſſime barbeſcere videantur. ⁊ econuerſo in maſculis frigidis: vnde nō barbeſcūt eunuchi: quia perdiderunt membra calidiora. Pili ergo iſti facti ſunt a natura vt eſſent iuuamenta ⁊ ornamenta. Et ex hoc patet ꝙ tres ſunt cauſe pilorum. Expulſio ſuperfluitatis fumoſe in natura: ⁊ defenſio a calore ⁊ frigore ⁊ ornatus capitis. ¶ Secūdum auteꝫ auctores medicine quatuor ſunt colores capillorum. ſcilicꝫ niger. rubeus. glaucus ⁊ canicies. Cum autem glaucus cōſtet ex humore abūdante melancholico. Canicies autem ex nimia defectione naturalis coloris ⁊ ex effectu putridi flegmatis. ꝙ plurimum fit in ſenibus. de his duobus nō fit queſtio. ſed tm̄ de nigro ⁊ rubeo. Nam videtur ꝙ capilli ad oſtendenduꝫ meliorem complexionem corporis debeant eſſe magis rubei ꝙ̄ꝫ nigri. quia dicit Galienus. Rubedo atteſtatur ſanguini. nigredo autem melancholice vel cholerice complexioni. Ergo cum nobilior ſit complexio ſanguinea ꝙ̄ꝫ cholerica. color atteſtans ſanguini ſcilicet rubeus. nobilior erit ꝙ̄ꝫ atteſtans cholerice vt niger. Ergo nobilior erit rubedo ꝙ̄ꝫ nigredo. ⁊ ſic in nobiliori corpore erit rubedo. Et ſic concludit ſm Galienum ꝙ in optimo complexionato cerebro: capilli debent eſſe rubei: Ecōtra videtur ꝙ in corpore eucheratico ideſt optime cōplexionato. capilli potius debent eſſe nigri ꝙ̄ꝫ rubei. ¶ Et primo quantum ad vtilitatem capillorum que ex expulſio fumoſe ſuperfluitatis iuuatiua. Quecūqꝫ autem ſuperfluitas magis eſt nociua. illius expulſio magis eſt iuuatiua. Sed cholericū incenſum ⁊ ſanguineum aduſtuꝫ magis eſt nociuum ꝙ̄ꝫ ſanguis non aduſtus. ergo magis eſt iuuatiua huius expulſio ꝙ̄ꝫ illius. Sed ad iſtius expulſionem ſequitur generatio capilloruꝫ nigrorum non rubeorum. ergo quantum ad illam cauſam corpus eucheraticum magis debet habere capillos nigros ꝙ̄ꝫ rubeos. Similiter quantum ad defenſionem. Capilli enim nigri fortiores ſunt ꝙ̄ꝫ rubei. Similiter quantum ad ornamentum. pulchrior eſt enim ⁊ aptior proportio extremi ad extremuꝫ. ꝙ̄ꝫ medij ad extremū. Oppoſita eniꝫ circa ſe poſita magis eluceſcūt. ergo ſuppoſito colore albi ⁊ rubei in cute magis venuſtat in capillis nigredo ꝙ̄ꝫ albedo vel rubedo. Item quātum ad ſignatum rubedo atteſtatur mobilitati ⁊ infidelitati. nigredo ſtabilitati ⁊ firmitati: quia correſpondet elemento. quod eſt terra. Unde ⁊ Conſtantinus doctor in medicina de equali complexione ⁊ ſignificatione eius dicit. ꝙ corpus equale neqꝫ eſt multū macidum neqꝫ pingue. Color autem eius inter album ⁊ rubeum medius. Pili auteꝫ in infantia rufi. in pueritia ⁊ iuuentute nigri. Et ſic eſſe videtur contrarietas inter Galienum ⁊ Cōſtantinum de colore capillorum in corpore equali. quia Galienus dicit eſſe rubeum. Cōſtantinus nigrum. Similiter inter illos qui loquūtur de corporis pulchritudine diuerſa ſentiunt de colore capillorum. vnus enim dicit. Femineum plene ſi vis formare decorem. Crinibus irrutilet nitet aurum vult dicere ꝙ capilli debēt eſſe aurei coloris qui tendit in rubeuꝫ. ¶ Aliter dicit ſpectādum nigris oculis. ⁊ in Canticis. vbi deſcribitur pulchritudo ſpiritualis per exterio

De colore capillorum.

rem cōpoſitionem dicitur. Come eius ſicut elate palmarum nigre quaſi coruus. Et ſic videtur ꝙ nigredo in capillis pertineat ad pulchritudinem. Item ſoboles ſm complexionem innatam ſolet aſſimilari parentibus ⁊ econuerſo. Sed genus iudeorum vt in plurimis habet capillos nigros. Et Ueronica pretendit nigram barbaꝫ ⁊ nigros crines. Ergo ⁊ domina noſtra habuit capillos nigros. ¶ Concordat Albert. iſtam contrarietatem per iſtum modum dicēs. Color in capillis immediate ſignificat ſuper diſpoſitioneꝫ cerebri. Unde optimus color in capillis debet determinari ſm optimam complexionem cerebri. Optima autem complexio cerebri determinatur ſm duos modos. Uno modo cerebrum eſt optime complexionatum. quādo eſt optime ordinatum ad actiones virtutis naturalis. ita ꝙ operatiōes cerebri maxime ordinantur ſm equalitatem ad operationes cordis ⁊ epatis. ⁊ aliorum membrorum principalium. Et ſm hoc cerebrum debet eſſe calidum ⁊ humidum. Et ideo capilli in infantibus ſunt ſubruſi. In pueris ruſi vel ſubrubei. In perfectis ſunt rubei. Et de his dicit Galienus ſupra ꝙ eucharthicum corpus habet capillos rubeos. Et ille alius qui habet capillos aurei coloris. Alio modo eſt cerebrum eucharthicuꝫ ſm ꝙ eſt optime diſpoſitum ad operationes animales. que proprie ſunt in cerebro ⁊ mediante ſpiritu animali qui naſcitur in cerebro. Et ſm hoc calidum ⁊ ſiccum debet eſſe cerebruꝫ. quia ille due qualitates maxime deſeruiunt cognitioni. A caliditate enim eſt velocitas apprehendendi. A ſiccitate autem firmitas retinendi. A calore eſt motus ⁊ mobilitas. A frigore quies ⁊ immobilitas. Et ſic magis congruit perfectioni cerebri ſiccitas q̃ȝ humiditas. Et ſic nobilius eſt cerebrum ſm virtutes animales ſiccum q̃ȝ humidum. vnde ⁊ ſiccioris cerebri ſunt perfectiores ſenſibus ⁊ vigilantis nature. Humidioris autem ſunt ſenſu hebetes ⁊ multi ſomni ⁊ profundi. Et ſecundum hoc Conſtantinus dicit eucharthicum corpus habere capillos nigros. Cum autem ſint nobiliores operationes virtutis aīalis q̃ȝ operationes virtutis naturalis ſequitur ꝙ perfectiſſimi corporis cerebrum debet eſſe ſiccum ⁊ caliduꝫ. Ergo cum beatiſſima virgo habuerit corpus perfectiſſimum. ſequitur ꝙ cerebrum eius fuit ſiccum et calidum. ⁊ per conſequens habuit capillos nigros. ⁊ cum color oculorum ſignificet ſuper cōplexione proprij ſubiecti. ꝑpter hoc cerebro ſicco determinabatur color oculorum niger ⁊ dominabitur. ⁊ a tali cerebro ſicco ⁊ calido tranſmittitur ſpiritus viſibilis ad oculuꝫ paucior et ſubtilior ⁊ fortior. Et ſimili modo nutrimentū paucius ſubtilius ⁊ fortius. Paucitas aūt ſpiritus ⁊ nutrimenti creat nigredinē. vt dicit auctor. ſed ſubtilitas eſt cauſa nobilioris ⁊ fortioris operationis. Et ſic tales oculi erunt nigri propter predictoruꝫ paucitatem. ſed clariores ad videndum. nobiliores propter ſenſuuꝫ ſubtilitatem ⁊ nutrimenti puritatem. ⁊ ſic ꝯcludit Alber. ꝙ beata virgo fuit in colore cutis alba ⁊ rubea mixtim. In capillis auteꝫ ⁊ oculis nigra tēperata. ſicut ⁊ eius filium ſpecioſiſſimum credimus coloratum. ¶ Quātum autem ad pulchritudinem aīe. capilli eius ſunt cogitatiōes. q: ſicut capilli a capite. ita cogitationes a mēte que eſt caput aīe fluunt. de quo pōt intelligi illud. Oēs capilli capitis veſtri numerati ſunt i. cogitationes deo note. Et iſte cogitatiōes fuerūt nigre plene humilitate. Reſpexit ait humilitatem ancille ſue. Can. j. ait ipſa. Nigra ſum. ſed formoſa. Uel ſi ſm aliam opinioneꝫ fuerūt aurei coloris ⁊ ſignificant cogitationes plenas ſapientia. que ſignantur per aurum. Luce ſecūdo. Maria autem ſeruabat omnia verba hec conferens in corde ſuo. ipſa etiam dicitur mater agnitionis ⁊ ſapientie. Oculi ſignificāt intentionem ſm illud. Si oculus tuus fuerit ſimplex ideſt intentio. totum corpus tuum. i. opus ſequens ab eo lucidum erit ideſt virtuoſum. Color niger eorum eſt. quia mortificata quoad mundum. ſed ſubtile erecta ad deum. vt placeret deo in omnibus non mundo. Juxta illud Odilonis. Omnis Marie actio ſemper intēta fuit in domino. vel ſi ſm illū qui ait loquens de pulchritudine oculoruꝫ. Radiant vtriqꝫ gemelli luce ſmaragdina vel ſyderis inſtar ocelli. tunc claritas oculorum deſignat intentioneꝫ ſupernorum. quia optimam parteꝫ elegit. Hic ſatis congruit illud exemplū de illo deuoto clerico. qui audiens ⁊ dicens illam antiphonam. Tota pulchra es. orauit vt ſemel poſſet videre eam. non curans de amiſſione oculoruꝫ vt plenius poſſet intueri cum apparuit ⁊c̄.

De pulchritudine ſpūali btē. m.

¶ De miſſione filij dei ad Mariā. Cap. xij.

Miſſus eſt demum dei filius ad Mariam virginem vt ex ea carneꝫ aſſumeret. De qua miſſione ait ps. cvj. oſtendēs eius vtilitatē. Miſit verbum ſuū ⁊ ſanauit eos. ⁊ eripuit eos de interitionibus eoꝝ. Miſſus dicit dei filius. nō q: celum vel p̄rem reliquit. ſed q: carnem ſuſcepit noſtrā. in qua viſibilis nobis apparuit. Et ex hoc incarnatione hoc maximū bonū nobis ſecutum eſt. q: ſanauit genus humanū a cecitate. Una enim cathena tenebrarū oēs tenebant cōpediti. ſ. cecitatis errorum. quibus plenus erat mundus quod ipſe Jeſus chriſtus

Quare miſſus eſt filius dei et quō.

figuratiue oſtendit. qñ ceco a natiuitate luto fa
cto ex ſputo ⁊ puluere. ⁊ poſito ſuper eius ocu/
los dixit. Uade ad natatoria ſiloe. qḋ īterpretaꝭ
miſſus. quo facto lotus eſt in aq̄ viſum recepit
Joh. ix. Lutum enim ex ſputo ſignat myſteriuꝫ
īcarnatiōis in quo filius dei ſapiā tanq̄ſ ſaliua
ex ore patris ꝓdiens: vnita cum puluere noſtre
mortalitatis fuit. Ponit ſuper oculos nr̄os: cū
credimus hoc ⁊ loti aqua baptiſmi cū hac fide
lumen gratie recepimus. Et crediderunt ait ip
ſe dei filius incarnationem. ſ. oēs fideles: quia
tu me miſiſti. i. incarnari inſtituiſti. Jo. xvij. Eri
puit etiā nos de interitionibus. ſ. mortibus no
ſtris. ſ. de morte inferni. de morte peccati: ⁊ de
morte corpis. Jn vltima tamen reſurrectione:
in cuius figuraꝫ in mūdo cōuerſatus tres mor
tuos reſuſcitauit. Non enim ait ipſe Jo. iij. mi/
ſit deus filium ſuum in mundū vt iudicet. i. cō/
demnet mundū: ſed vt ſaluetur per euꝫ ab his
mortibus. Ubi. b. Aug. ſup Jo. Quantuꝫ eſt in
medico ſaluare venit egrotum imo ⁊ mortuuꝫ
ſuſcitare. Sed ipſe. ſ. homo ſe iterimit q̄ ꝑcepta
medici ſeruare nō vult. Ergo ſi vis ad vitaꝫ in
gredi Mat. xix. tibi paratam ſerua' mādata. ſ.
huius medici. O quāto deſiderio iſtam miſſio
nem antiqui patres flagitabant dicētes p moy
ſen. Obſecro dn̄e mitte quē miſſurus es. Exo.
iiij. Sed ecce iam miſſuꝫ ⁊ cū tanta vtilitate de
virgine conceptum: ⁊ natum conuerſatuꝫ: cul
tores vinee. i. fideles non ſolum ſemel vt iudei
eiectum occiderūt: ſed quotidie iterum crucifi
gunt malis moribus ſuis. Jta inquit aplſ ad
Heb. vj. Rurſus crucifigētes in ſemetipſis fili
um dei ⁊ oſtentui habentes. Uideamꝰ ergo cir
ca iſtam miſſionem tria.

¶ Primo quare dei filius miſſus.
¶ Secundo quare ad mariam miſſus.
¶ Tertio quare ad virginem miſſus.

¶ Quantum ad .§. i.

primum. ſ. quare potius miſſus. i. incarnatꝰ ſit
filius q̄ʒ pr̄ vel. ſſ. quia dicit ps. cvj. Miſit ver/
bum ſuum: qui. ſ. eſt filius ſuus. Et angelus ad
Mariam. virtus altiſſimi obumbrabit tibi. ſ. fi
lius altiſſimi: qui eſt virtus eius. Ad Heb. i. c.
Portanſq; omnia. i. ſuſtentans deus verbo vir
tutis ſue. i. filio qui eſt virtus ſua. Et iterū xp̄m
dei virtutem ⁊ dei ſapientiam. Jſta ergo virtꝰ.
i. filius dei obumbrabit tibi. i. corpus aſſumet
ex te in quo poſſet lux videri. Aſſignat autem
b. Tho. in. ij. pte. q. iij. ar. viij. tres rōnes conue
nientie huius: quare decuit magis filium mit/
ti. i. incarnari q̄ʒ patrem vel ſpm̄ ſanctum.

Filius miſſus vel īcarnatꝰ ſūt tres rationes.

¶ Primo ex parte vnionis.
¶ Secundo ex fine incarnationis.
¶ Tertio ex occaſione nr̄e perditionis.

¶ Quantum ad ꝓmū ſcꝫ ex parte vnionis ſa/
tis pꝫ. q: ꝯuenienter ea que ſunt ſimilia ſibiin/
uicem vniunt. Quis cū oue: hō cum homine:
bonus cū bono. malus cū malo in ꝯuerſatione
ſibi vniunt. Jpſius autem perſona filij qui eſt
verbum dei attendit cōmunis ꝯuenientia ad
totam creaturā: q: verbū artificis ideſt conce/
ptus eius eſt ſimilitudo exemplaris eoruꝫ que
fiunt ab artifice. ita verbum dei qḋ eſt eternus
conceptus eius eſt ſimilitudo exēplaris totius
creature. ⁊ ideo ſicut per participationē huius
ſimilitudinis creature ſunt in ꝓprijs ſpeciebꝰ
inſtitute: ſed mobiliter ita per vnionē verbi ad
creaturam nō participatiuā ſed perſonaleꝫ cō/
ueniens fuit reparari creaturam in ordine ad
eternam ⁊ imobilem perfectionem. Nam ⁊ ar
tifex per formam artis conceptam: qua arti/
ficiatum ꝯdidit ipſuꝫ ſi collapſum fuerit: reſtau
rat. Unde ps. Oia in ſapientia feciſti. ⁊ apoſto
lus. Deus erat in xp̄o mūdum reconcilians ſi/
bi. Qḋ aūt dixit Mat. xv. Non ſum miſſus ni
ſi ad oues que perierūt domus iſrael. intelligi/
tur quoad predicādum ⁊ miracula faciendum
ipſe in ꝑſona ſua. ſed quoad ſaluādum ad oēs
miſſus eſt: per ſuos diſcipulos predicaturos p
orbem. Euntes ait ite ⁊ ꝑdicate euāgeliū omni
creature. i. oī generationi hoium ⁊ natiōi. Re/
miſcere (ait Leo papa) q: erutus de poteſtate te
nebrarum trāſlatus es in dei lumen ⁊ regnuꝫ.
Precium tuū ſanguis xp̄i eſt qui in veritate te
iudicabit ideſt condēnabit qui in miſericordia
te redemit. ſi vꝫ ingratus fueris tāto beneficio
incarnationis te ſibi non vniēdo ⁊ incorporan
do per dilectionē. ¶ Secundo poteſt accipi ra
tio huius ꝯuenientie ex fine incarnatiōis: que
eſt impletio predeſtinationis eorum que ſcilicꝫ
preordinati ad hereditatē celeſtē que nō debe/
tur niſi filijs. ſm illud ad Ro. viij. Si filij dei et
heredes. Et ideo congruum fuit vt per eum q
eſt filius naturalis homines participarēt ſimi/
litudinem huius filiationis ſm adoptionem ꝫ
ſicut aplſ Roma. viij. Quos preſciuit hos ⁊ ꝑ
deſtinauit cōformes fieri imagini filij ſui. Cuꝫ
etiam homo in ſapientia proficiat que eſt pro/
pria eius perfectio: prout eſt rationalis q̄ parti
cipat verbum dei a quo omnis ſapientia hoiuꝫ
deriuatur: ſicut diſcipulus inſtruitur per hoc q̄
recipit verbum magiſtri. Unde Ecci. j. dr̄. Fōs
ſapientie verbum dei in excelſis. Jdeo ad con/
ſummatam perfectionem hominis conueniēs
fuit vt ipſum verbum dei perſonaliter huma/
ne nature vniretur. vnde ſi regina auſtri ſeu ſa/
ba venit a finibus terre audire ſapientiam Sa
lomonis puri hominis. ⁊ plato multas regio/
nes peragrauit vt audiret philoſophos de nā
rez differētes: q̄ʒto magis fideles debēt cōcur/

rere cum omni auiditate audire ſapiētiā incar
natam in euāgelijs quotidie reſonātem et illa
ſeruare. Nam beati qui audiūt verbū dei ⁊ cu
ſtodiūt illud. Luc. xj. ait ipſe. ¶ Tertio pōt ac/
cipi ratio huius cōgruentie ex occaſione ruine
noſtre. in peccato primi parētis: cui per incar/
nationem remediū adhibet. Peccauit eniz pri
mus homo appetendo ſapiētiam: vt pz ex ver/
bis ſerpētis antiqui promittētis ſciētiam boni
⁊ mali: vnde ꝯueniens fuit vt per verbum ve/
re ſapiētie homo reduceret in deuz: qui per in
ordinatuz appetitū ſcientie receſſit a deo. Hāc
rationē tangit. b. Berñ. in ſermone inducēs fi
guram Jone. Nam cum orta tēpeſtate propter
eum: ⁊ ſedari nō poſſet ait ipſe Jonas. Si pro/
pter me ſi pro q: tēpeſtas hec venit tollite me ⁊
mittite in mare quo facto tēpeſtas ceſſauit. Jo/
nas interpretat filius colūbe ⁊ ſignificat filium
virginis: que colūba dicitur ꝑpter puritatem.
Cum igit eſſet orta tēpeſtas in mari mūdi: ſeu
humani generis multoꝝ maloꝝ que minaban
tur ⁊ trahebāt ad ſubmerſionez inferni. Jonas
.i. dei filius ⁊ virginis cui attribuitur ſapientia
ait per effectū ad patrem ⁊ ſpm̄ſanctuz. Ex quo
ꝑpter ſapiētiam inordinate appetitam ꝓceſſit
hec miſeria ⁊ afflictio in humano genere: tolli
te me ⁊ mittite in mare ⁊ operamini mecuz vt in
mūdum intrās carnem aſſumā: quo facto. i. in/
carnato ceſſauit virtualiter ꝑditio humana. vn
de ⁊ ipſe ait per Eſaiam. Me miſit dñs. ſ. pater
⁊ ſpūs eius ſanctus. Sed cauēduz eſt ne adhuc
iſte inordinatus appetitus ſapiētie tēpeſtatem
⁊ ꝑditionem inducat alicui qui. ſ. nimis curio/
ſe querit ſcire myſterium iſtud humana ratio/
ne. cum tn̄ excedat omnē rōnem ꝑpter qđ Joā/
nes baptiſta ꝓteſtatus eſt ſe hoc neſcire vel non
poſſe: cum ait. Nō ſum dignus ſoluere corrigi
am calciamēti eius. i. explicare vel intelligere
modum illius incarnationis. Calciamentum
enim qđ fit de pellibus aīalis mortui deſignat
aſſumptā noſtram mortalitatē. pes qui corpus
ſuſtentat ⁊ diſcurrit vbiq3 eſt diuinitas oīa ſu/
ſtentās ⁊ per oīa diſcurrens. ad Hebre. j. Por/
tans oīa verbo virtutis ſue. Quō aūt ſit cōiun/
cta ⁊ vnita diuinitas humanitati. non poteſt a
nobis intelligi: ſed credi. Corrigia igit eſt liga
tura myſterij incarnationis quaz nullus poteſt
ſoluere. i. declarare. Sed credere debet. ad Ro
manos. xij. Non plus ſapere ꝙ oportet ſapere
ſed ſapere ad ſobrietatem.

¶ Secundū. ſ. qua/ .§. ij.

re miſſus eſt ad Mariam que mulier. ſ. femina
erat. ad Gal. iiij. Miſit deus filium ſuū factum
ex muliere. i. ex femina. Non eniz dicit mulier
niſi ſexum femineum. non aūt corruptionem.
Sed cū ſexus virilis ſit nobilior ſexu femineo:
videt ꝙ potius de ſexu maſculino debuerit in/
carnari. Sicut ⁊ mulier prima de viro facta eſt.
Et cum ipſe dicat celū ⁊ terraz ego impleo quō
in vtero vnius femine clauſus eſt. Sed vt dicit
be. Aug. ad voluſianum. Solum iſte ſenſus eſt
nō aliud niſi corpalia cogitare valentiū: quoꝝ
nullum pōt eſſe vbiq3 totum qm̄ per innumera
biles partes alia alibi ꝙ altera neceſſe eſt. Sed
lōge aliud natura aīe eſt ꝙ corporis. quāto ma
gis natura dei qui creator aīe eſt ⁊ corporis no
uit vbiq3 totus eſſe: ⁊ nullo contineri loco. No
uit venire nō recedendo vbi erat. Nouit abire
nō deſerēdo quo venerat. Et licet dei filius car/
nem humanam aſſumere potuerit de quacūq3
mā voluiſſet. ꝯuenientiſſimuz tn̄ fuit vt de femi
na carnem accipet triplici rōne. ſm Tho. in. iij.
parte. q. xxxj. articu. iiij.

¶ Primo propter totius nature humane no/
bilitationem. — triplici rōe carnē de ſemina aſſumere voluit.

¶ Secundo propter veritatis incarnationis
confirmationem.

¶ Tertio propter omnis veritatis generatio/
nis completionem.

¶ Quātum ad pmuz ꝯuenientiſſimū fuit vt de
femina carnē dei filius accipet. q: per hoc tota
nā humana nobilitas eſt. Unde. b. Aug. in lib.
lxxxiij. q. ait. Hoīs liberatio in vtroq3 ſexu de/
buit apparere. Et q: ſexus maſculinus eſt nobi
lior ſeu honorabilior oportebat eum. ſ. dei fili/
um ſuſcipe viruz. Sed vt feminei ſexus libera/
tio appareret in h myſterio incarnatiōis. ideo
ille de femina ꝯceptus ⁊ natus eſt. qđ etiā lōge
ante ꝑdixerat. Hiere. xxxj. c. dicēs. Nouū faciet
dñs ſup terrā. femina circūdabit virum. Femi
na btiſſima Maria. circūdabit. i. in vtero cōci/
piet. ⁊ habebit. nō a viro ſed a ſpūſancto viruz
i. ieſum xp̄m maſculinū omni gr̄a ⁊ ſapiētia p/
fectum. Et ſicut femina fuit prima cā perditio/
nis humane. ſ. eua pma tranſgrediēdo dei pce
ptū ſic beatiſſima femina maria eſſet prima cā
reparationis nr̄e generādo filiū ſcđm Adā per
quem oēs mortui a primo viuificant. ¶ Scđo
per hoc veritas incarnationis aſtruit. vnde. b.
Amb. in li. de incarnatione ait. Multa ſm na/
turam in hoc myſterio. ⁊ multa vltra naturam.
Scđm enim cōditionem nature in vtero femi/
nei corporis fuit. ſed ſupra ꝯditionez virgo cō/
cepit. virgo generauit vt crederes q: deus erat
q: innouabat nām. homo erat qui ſm natura.
naſcebat ex hoīe. i. ex femina. Unde be. Augu.
dicit ad Voluſianum. Si oīpotens deus hoiez
vbicūq3 formatuz. nō ex mr̄no vtero cauſaret.
ſed repētinuz inferret aſpectibus. nōne opinio
nem ꝯfirmaret erroris ne ſuſcepiſſe verum ho
minem crederet vllo modo ⁊ dum oīa mirabi/

liter facit auferret qđ miſericorditer fecit. nunc vero inter deuz ⁊ hoiem ita mediator apparuit. vt in vnitate pſone copulans vtrāq; naturam et ſolita ſublimaret in ſolitis. ⁊ ſolita ſolitis tēpe/raret. ¶ Tertio q: per hūc modum cōplet oīs diuerſitas generationis humane. ¶ Quatuor enim modi ſm Anſ. inueniūtur generationis ſeu productionis humane. ¶ Primus eſt ſine muliere ⁊ viro. vt Adam factus ex limo terre. ¶ Scđs eſt ſine femina ⁊ maſculo. vt eua facta ex coſta pectoris ade ſoporati. ¶ Tertius mo/dus eſt cōis oībus alijs naturaliter genitis. ſcz ex viro ⁊ muliere carnaliter copulatis. vnde di/cunt filij hoium ꝓo. Filij hoīuz ſcitote ⁊c. i. ge/niti ex muliere ⁊ viro. Reſtabat quart⁹ modus generationis. ſ. ex muliere ſine viro. Et hoc eſt chriſti geniti ex Maria ſine viro. ſed opere ſpi/ritusſancti. Et per iſtuz ſic genitum reuertimur in terraz noſtram ꝓmiſſionis fluētem lac ⁊ mel i. in vitam beatā. In cuius figuraz dictum fuit abrahe cui ꝓmiſſa fuerat terra illa ⁊ generi ſuo Generatione aūt quarta reuertentur huc. i. per iſtum quartum modum generādi reuertuntur iſraelite ad patriaz ſupnam. Geñ. xv. Nō debet ergo contēni ſexus femineus. ⁊ ſi infirmior. q: ⁊ ſi Chriſtus vir de femina tamē naſcitur. Un/de be. Aug. in li. de agone chriſtiano ait. Noli/te contēnere vos viri: q: filius dei virum ſuſce/pit. Nolite vos ꝯtēnere mulieres: q: ⁊ chriſtus natus eſt ex femina. Contēnūt ſeipſos viri cum effeminati ſunt delitijs ⁊ cōcupiſcentijs inſiſtē/do nil virile agentes. Cōtēnunt ſe femine quā/do liniunt facies ſuas ceruſa ⁊ purpuriſſo con/tēnendo ꝙ deus tales fecerit. ⁊ cum vtūtur or/namentis virorum. Et ſic patet quare ad femi/nam miſſus.

Quatuor modi generationis humane.

¶ Tertio ad de/claradum quare ad virginem miſſus eſt dei fi/lius. §. iij.

q: ad Mariā virginem dicit euangeliſta. vbi inquit. b. Bern. Uirginem mēte. virginez corpore. virginē talem qualē deſcribit apoſto/lus. Uirgo cogitat que dñi ſunt. vt ſit ſctā men/te ⁊ corpore quō placeat deo. ¶ Ubi notādum ꝙ quelibet virtus principaliter cōſiſtit in mēte ⁊ volūtate. Unde cum virginitas ſit virtus ſeu excellentia virtutis caſtitatis. ⁊ ipſa principali/ter cōſiſtit in mēte. qui igitur vel que eſt virgo corpore immunis. ſ. ab actu venereo: ſed tamē mēte corruptus habens. ſ. cogitationem ⁊ deſi/derium liberatum ad perpetrādum actum car/nalem quomodocūq; q̄uis non exequat opus tale. tamē non eſt virgo mente: ſed ſimilis dia/bolo qui cum virginitate habet infernuz. Un/de bea. Hiero. ad Euſtochium. Timeamus ⁊ il/lam ꝓphetiā: ne in nobis impleat: ⁊ virgines

Virginitas vbi principaliter cōſiſtat.

bone deficient. Obſerua quid dicant ⁊ v̄gines bone. quod ideo dicit: q: ſunt ⁊ virgines male. Qui viderit inquit mulierem ad cōcupiſcēduz eam iam mechatus eſt eam in corde ſuo. Pe/rijt ergo ⁊ mēte virginitas. Iſte ſunt virgines male: virgines carne non ſpiritu virgines ſtul/te que oleum nō habentes excludūtur a ſponſo xxxij. q. v. ſi paulus. Qui autem vir vel mulier eſt corpore virgo: non tamē habens propoſitū eam virginitatem ſeruādi: ſed tempore ſuo ad ſtatum ꝯiugalem peruenire licito modo ⁊ actū cōiugalem exercere. Talis ⁊ ſi virgo ſit corpo/re: non tamē habet virginitatis virtutem: ⁊ ex/cellētiam ⁊ aureolam que reſeruatur habenti/bus firmum huiuſmodi propoſitū. Recupera/ri tamē poteſt talis virginitas que ſolum mēte amiſſa eſt per penitētiaz ⁊ propoſitū eius. Sed que corpore amittitur volūtarie nunq̄ recupe/rari poteſt. Unde bea. Hiero. in. d. c. ſi paulus. Audacter dicam: q: cuz cetera poſſit deus. hoc non poſſit virginem ſuſcitare poſt ruinam. Ua/let liberare de pena. ſ. peccati per penitentiam. Sed nō valet coronare corruptam. i. nō ꝯgruit ſm glo. vel non cōſueuit ſm Hugo. cardi. Erat igitur beatiſſima Maria ad quam miſſus eſt dei filius ⁊ de ea incarnatus virgo corpore in chriſto ꝯceptu: virgo mente: virgo ⁊ voto. Nā vt dicit beatus Tho. in. iij. parte. q. xxviij. arti. iiij. Cum opera perfectionis magis ſunt lauda/bilia ſi ex voto celebrantur: ⁊ virginitas in ma/tre dei precipue debuit pollere: ideo ꝯueniens fuit: vt virginitas eius ex voto eſſet deo conſe/crata. Ueruz quia tēpore legis oportebat gene/rationi inſiſtere tam viros q̄z mulieres: q: ſm carnis originem cultus dei propagabatur: an/teq̄z ex illo populo Chriſtus naſceret: ideo ma/ter dei nō credatur anteq̄z deſpōſaretur ioſeph abſolute vouiſſe virginitatem. licet eam in deſi/derio habuerit ſuper hoc. tamē volūtatem ſuaz diuino cōmiſit arbitrio. Poſtea vero accepto ſpō/ſo Joſeph ſm morem illi⁹ temporis. ſimul cuz eo votum virginitatis emiſit. Uouit ergo pri/us ſub ꝯditione ⁊ non abſolute. ſcilz ſi deo pla/ceret. Poſtquaz autem hoc innotuit deo reuelā/te ei eſſe acceptum: tunc abſolute vouit ⁊ ante/q̄z ab angelo annunciaretur. Miſſus eſt ergo dei filius ad virginem vt ex virgine concipere/tur Chriſtus. ſm illud Eſaie ſeptimo. Ecce vir/go concipiet ⁊ pariet filium: ſcilicet permanēs virgo. ⁊ vocabitur nomē eius emanuel. quod interpretatur nobiſcuz deus: ideſt deus huma/nus. Contrarium ſentire ⁊ dicere eſt hereticuz ſcilicet ꝙ eſſet conceptus ex viro ⁊ muliere ma/ria. ¶ Hoc autem conueniens fuit. ſ. chriſtum ꝯcipi ex virgine propter quatuor rationes ſm beatum Tho. in. iij. parte. q. xxviij.

ex vgīe concipi et naſci xp̄s voluit pp has rationes.

¶ Primo ex patris dignitate.
¶ Secundo ex filij proprietate.
¶ Tertio ex aſſumpta humanitate.
¶ Quarto ex incarnationis finalitate.

¶ Quātum ad primū fuit ꝯueniēs chriſtuz ex virgine cōcipi ꝑpter patris mittentis dignita/tem ꝯſeruādam. Cum enim Chriſtus ſit verus ꝛ naturalis filius dei patris nō fuit cōueniens vt alium patrem haberet ꝙ̄ deum ne dignitas transferret in alium. Nam ſi ꝯceptus fuiſſet ex Maria ꝛ Joſeph. vt blaſphemant ꝑfidi iudei: vel ex alio. ille etiaz exquo ꝯceptus fuiſſet eſſet pater eius. Et ſic homo diceret pater filij dei. ſi/cut ꝛ deus pater q̄d nō videtur decēs. ¶ Secū/do fuit hoc ꝯueniens. ſ. de virgine ꝯcipi: q: cō/uenit proprietati ipſius filij qui eſt verbuz dei. verbum autez abſq; omni corruptione cordis ꝯcipitur. quinimmo cordis corruptio perfecti verbi corruptionē nō patitur. Pſ. xliiij. Eructa/uit cor meum verbū bonum. Quia igitur caro ſic fuit aſſumpta a verbo dei: vt eſſet caro verbi dei ꝯueniens fuit ꝙ etiam ipſa caro ſine corru/ptione matris cōciperetur. Et ſic verbum caro factum eſt de virgine Maria. ait bea. Bernar. ¶ Tertio fuit cōueniens dignitati humanita/tis chriſti. in qua locum peccatū habere nō de/buit. per quam peccatuz mundi tollebatur. ſm̄ illud Joā. j. Ecce agnus dei. ſ. innocens qui tol/lit peccatum mūdi. non potuit aūt eſſe ꝙ in na/tura iam corrupta ex cōcubitu maris ꝛ femine naſceret quis ſine infectione originalis pecca/ti. Unde be. Aug. dicit ſolus ibi nuptialis con/cubitus nō fuit. ſ. in matrimonio Marie ꝛ Jo/ſeph qui in carne peccati fieri nō potuit ſine vl/la cōcupiſcentia carnis que accidit ex peccato. ſine qua eſſe voluit. q: futurus erat ſine pecca/to. ¶ Quarto propter finez incarnationis qui finis ad hoc fuit vt homines renaſcerētur in fi/lios dei. non ex volūtate carnis neq; ex volun/tate viri. ſed ex deo nati ſunt. i. dei virtute. Cu/ius rei exemplum apparere debuit in ipſa cōce/ptione chriſti. Unde bea. Aug. de ſancta virgi/nitate oportebat caput noſtrum inſigni mira/culo ſm̄ corpus naſci de vgine. vt ſignaret ſua membra naſci de eccleſia virgine ſm̄ ſpiritum naſcitura. Apoſtolus. Deſpōdi vos. ſcz fideles vni viro. virginē caſtā exhibere chriſto. ſ. eccle/ſiam integrā fide ꝛ a peccato incorruptā. Non obſtat ꝙ Joſeph aliquando dicitur pater chri/ſti. vt Luce. ij. c. quia dictus eſt pater ideſt nutri/cius: vel ſm̄ opinionem vulgi.

¶ De angelica ſalutatione. ſ. aue. Cap. xiij.

DE ſalutatione facta

virgini Marie cum dei filium con/cepit. Aue ei dixit angelus. Mos antiquiſſimus eſt cum quis amico occurrit vel litteraz aut ambaſiatam mittit in principio ſer/monis ſalutare eum. Hinc eſt ꝙ glorioſus de/us mittens nuncium ſuum Gabrielem ad an/nunciādum mirabile ſacramentum incarnati/onis fiende in virgine amiciſſima ipſi deo. ſa/lutat eam ex pſona ipſius dei dicens. aue. Equi/dez diuerſus modus ſalutationis vſitatur ꝛ re/peritur in ſcripturis. videlicet. Per aue. per ſal/ue. per gaude. Nam dominus ieſus reſuſcitās occurrens mulieribus venientibus a monu/mento. ꝛ euntibus diſcipulis nunciare eius re/ſurrectionem. ſalutauit eas. Dicens. Auete. Matthei vltimo. ꝛ Joab princeps exercit' Da/uid occurrens amaſe vt amicum ſalutans ait. Salue mi frater. ij. Reguz. xx. Et iudei qui erāt hieroſolymis mittentes litteras eis qui erant in egypto amicis ſuis ꝛ generis ſui ſalutaue/runt dicentes. Salutem ꝛ pacem bonaz. Ange/lus autem Raphael ingreſſus ad Thobiam ſa/lutans. ait gaudium tibi ſemper ſit. Et primus quidem modus ſalutationis conuenit ſaluta/ris incipientibus. quia optat ex modo loquen/di vt ſint ſine veh precipue culpe. ab a quod eſt ſine ꝛ veh qd̄ importat malū. Scd̄a cōgruit ꝑſi/ciētibus: quia optat ſalus. i. ꝑfectus ꝛ firmitas in virtutibus. ¶ Tertius aſcribitur perfectis: ſcilicet gaudere in domino. Et quia hoc nō po/teſt eſſe ſine pace mētis que eſt cauſa eius. ideo chriſtus diſcipulos qui ſtatum tenebant per/fectorum ſalutabat per pacem. dicens pax vo/bis. Angelus ergo Gabriel qui annunciabat virgini in perſona humani generis incarna/tionem. per quam inchoabatur procuratio ſa/lutis humane. Profectus autez ꝛ perfectio no/ſtre ſalutis poſtea facta eſt per ſacramenta inſti/tuta ab eo per doctrinam et paſſionem. Jdeo magis decuit ſalutationem iſtam fieri per aue. ꝙ̄ per ſalue vel gaude. Hec Albertus magnus ſuper miſſus eſt. Ex hoc autem verbo multa myſteria inſinuantur.

De diuerſo mō ſalutādi

¶ Primo ſalutationem mittētis maieſtas.
¶ Scd̄o incarnationis ꝛ vnionis ſublimitas.
¶ Tertio humanationis huius vtilitas.
¶ Quarto recipientis ſalutationem ſingula/ritas.

¶ Quātum ad pri/ .§. i.

mū ſciēdum ꝙ angelus marie dixit aue ex pte ipſius dei. qd̄ verbum ſeu dictio habet tres lit/teras innuentes perſonas diuine maieſtatis. ſ. patris. ꝛ filij. ꝛ ſpirituſſancti. Nam prima litte/ra que eſt a ſignificat ſpiritū ſanctū. ipſe enim ſpūſſanctus. ait Gregor. amor eſt. Scd̄a littera eſt u ſignificans perſonam filij qui eſt verbuz patris ꝛ quaſi medius. nō ſitu ſed numero in

ter patrem ⁊ ſpm̄ſanctū. Nā tres ſunt. ait Joh. in epla. j. c. v. qui teſtimoniū dant in celo. Pat verbū ⁊ ſpiritusſanctus. Tertia littera eſt. e. ⁊ ſignificans partem. Naȝ vt dicit Hilarius in li. de trini. Eternitas eſt in patre. nō ita tamē q̄ʒ quin filius ⁊ ſpūſſanctus etiam ſit eternus cuȝ eo. ſȝ q: ei approꝑatur magis eternū importat quid ſine ꝓncipio filius aūt ⁊ ſpiritusſanctus. q̄ʒuis non hēant principium creationis nec factionis hñt tamen principium emanatiōis: q: emanat filius a patre ⁊ ſpūſſanct⁹ ab vtroq;: ⁊ ſi ab eterno. ſolus aūt pater eſt ſine aliquo principio: q: a nullo ipſe emanat. Dicit ergo angelus Aue: q̄ſi diceret. tota trinitas me mittit ad te: q: ⁊ ipſa tota opabit̄ iſtam incarnationem in te.

Unionis ſubli- .§. ij.

mitas ē hoc denotat. A lra: eſt prima littera alphabeti in quo oēs ſcīe comprehenduntur. Eſt prima ſm oē idioma. Nam litterarum hebrearum quā litteram vocant aleph ⁊ grecorum q dicunt alpha: ⁊ latinorum q exprimunt eaȝ p a. vltima autem lra alphabeti ſȝ latinos eſt. v. Et v adiungit̄ ⁊ coniungitur a in vnam dictioneȝ per e. Inter naturas intellectuales prima ⁊ ſupma principium oīs creature ⁊ ſapientie eſt natura diuina ſignata per a. vñ ⁊ ipſe deus dicit Apoc. j. Ego ſum alpha ⁊ o pricipiū ⁊ finis oīs creature. Ultima aūt naturarū q intelligentiā hñt eſt natura humana deſignata per v vltimā litteram: que natura in ſuppoſito dī vir. Cuius dictionis pricipiū eſt v. Un̄ ⁊ Geñ. ij. dixit adaȝ de vxore ſua matre oīuȝ eua. Hec vocabitur virago: q: de viro ſumpta eſt. Iſta autem duo natura. ſ. diuina ⁊ hūana coniuncta ſunt ad inuicem in vnitate pſone. in virgine Maria ſignata in. v. q: ſicut eſt media iter e ⁊ a. ſic virgo maria eſt ⁊ dicit̄ mediatrix hoſum inter deuȝ ⁊ homines: q̄ſi mediatrix ⁊ recōciliatrix: quia in ea facta eſt talis vnio. ſicut a ⁊ v lre vniuntur ī eī ī vna dictione. Nulla auteȝ vnio in creaturis reꝑitur ita ſublimis ſed oēs excedit ⁊ oēm intellectum tranſcendit. Ecce inquit propha veniet de⁹ ⁊ homo. Dicit ergo angelus. Aue. q. d. hoc eſt quod tibi nuncio: quia in te vniētur in vna persona deus ⁊ homo. Naturam enim humanam in te ⁊ de te aſſumet.

Angel⁹ ad mariaȝ dixit aue q̄re.

Utilitas etiam .§. iij.

hic implicatur in aue. Oēs (dicitur in verſu) dicunt e vel a quotquot naſcuntur ex eua: ſcilȝ in egreſſu ex vtero matris. naſcuntur enim lugendo. Qui ploratus eſt ſȝ b. Aug. de ciui. dei: q̄ſi quedam prophetia noſtri incolatus deſignantem ex hoc. quia in terram ⁊ vallem lachrymarum ⁊ miſeriarum intramus. Et maſculus quidem in ploratu ſuo naſcens profert a: quaſi dicat. Similis ſum ade maſculus: miſerias innumeras ⁊ morte cui ſum ſubditus deploraṅs. Femina aūt in ortu ſuo plorans e reſonat. q. d. Femina ſum Eue ſimilis cuius miſerijs ⁊ maledictis ſubijcior. Sed Adam ⁊ Eua cum filijs ⁊ filiabus ſuis ab eis mortificatis viuificantur per virginem matrē qđ ſignificatur per v medium inter a ⁊ e mediatrix ⁊ genitrix vite per filium ſuum benedictū. ¶ Ubi etiā aduertēduȝ q iſtud nomen Eua: ſi littere ipſe econtrario exprimantur ſm ordinem ſuū ſonat aue. q. d. angelus. ¶ Ideo dico tibi. Aue quaſi tota contraria es Eue. Et hoc eſt qđ canit eccleſia in hymno. Sumens illđ aue gabrielis ore funda nos in pace mutans nomen eue. Illa enim eua fecit filios ſuos inimicos dei: ⁊ iſta nos pacificauit deo. Illa ſuperbiuit ꝯtra dñm: ſimilis volēs eē deo iſta ſe ꝓfundiſſime humiliauit. vocans ſe non matrē dñi ſicut erat: ſed ancillam dñi. Ecce ait ancilla domini. ¶ Illa mater cūctorum viuentium ſpiritualis interfectrix. Hec cunctorum mater ſpiritualis viuificatrix. Illa maledicta multipliciter a deo. hec benedicta in matris vtero. Et ideo merito dixit angelus. Aue. qđ ē oppoſitum eue: verſis litteris econtra. Sciendum etiā q littera a expreſſa voce formatur in gutture: ⁊ ī gutture cōmuniter hebrea locutio formatur e formatur in palato: q: in palato grecus ſua verba pronunciat. v ꝓnunciatur in labijs ea acuēdo: ⁊ latinus in labijs quodāmodo loquitur. Apte ergo inquit aue. q. d. omnis lingua tam hebraica q̄ȝ greca ⁊ latina te laudat ſȝ omnis doctrina atteſtatur myſterium.

Quarto oſten- .§. iiij

ditur ex hoc v̄bo ſingularitas Marie. ſibi enī ſoli congruit hoc verbuȝ aue: quod deriuatur ab a quod ē ſine ⁊ ve. quaſi ſine veh. Ueh auteȝ importat miſeriam. Nulla autem pura creatura ē que ſit ſine veh niſi virgo maria. ¶ Notādum igitur ſm Alber. ſuper miſſus eſt. q virgo fuit ſine veh. cōmuni. omnib⁹ hominibus conuenienti ſine veh ſpeciali omnib⁹ mulieribus contingenti. ſine veh particulari omnib⁹ mulieribus ſeu matribus cōgruēti. Et veh qđ tangit omnes per peccatum homines triplex ē vt merito dicat̄ per Joan. in Apoc. ter veh veh veh. habitātibus in terra. ex parte ſcȝ corporis. ex parte anime. ⁊ ex parte coniuncti. Et ex parte corporis per peccatum incurrit diſtēperationem ⁊ naturalium appetituum inordinationem. Corpus enim diſtemperatur in humoribus per nimios labores ⁊ inordinatas paſſiones. Unde Senec. dicit q plures occidit voluptas q̄ȝ gladi⁹. Item veh eſt p corporis ad animam rebellionem

Qđ btā v̄go fuit ſine oī veh q̄modo

maz rebellionem q: caro ait apl's cōcupiſcit aduerſus ſpiritum. Tertio per ipſius poſt mortez corporis incinerationem. q: puluis es ⁊ in puluerez reuerteris Gen̄.iij. Unde ⁊ primo homini in perſona oium iſtō triplex veh fuit prenūciatum a dn̄o dicente. Maledicta terra in opere tuo.i.corpus de terra factum. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo per ſudores corp' diſtēperatur. Spinas ⁊ tribulos germinabit tibi terra.ſ.corporis punctiones.ſ.⁊ pruritus cōcupiſcentie contra ſpiritū. donec reuertaris in terram de qua ſumptus es per incinerationez. Sed ab iſto triplici veh fuit Maria libera ⁊ ſine eo. Nulla enim inordinatio paſſionum fuit in ea vel diſtēperantia humorum et operum inordinatione que ordinatiſſima fuit in omnibus. Et repreſſo ⁊ extincto in ea fomite concupiſcentie. Nullus etiam primus motus ad peccatum ſeu contra ſp̄m fuit in ea. Unde dictum fuit de ea in figurā. Ipſa conteret caput tuum Gen̄.iij. Caput ſerpentis antiqui. ſunt p̄mi motus peccati quibus ipſe inſidiat̄ anime. Sz virgo Maria contriuit ex toto extinguēs. incinerata poſt mortē non fuit. ſed glorificata in corpore regnat cum filio. Unde bea. Aug. Putredo ⁊ vermis ſunt obprobrium humane conditionis a quo Marie natura excipitur. quaz de ea Jeſus aſſumpſiſſe probat̄. ❡ Ex parte autez anime triplex veh omnes incurrimus. Veh erroris. Veh doloris. Et veh pudoris. ❡ Errare eſt aliud pro alio putare.ſ. falſum pro vero: malum pro bono. Eſaie.liij. Omnes quaſi oues errauimus bea. Augu. Error nō eſt in natura hominis inſtituti: ſed pena dānati.i. puniti a deo per peccatum. Errauimus in rōnali tripliciter ſ. in eligendo. diſcernēdo. ⁊ in exequēdo Prouerbio. Errant qui operant̄ malum. ❡ Primū qd̄ occurrit in agēdo eſt finis. Omne eni agēs agit propter finē. inquit ph̄s. Finis aūt hz rationem boni. Nemo enim intendēs ad malū operatur. Sed iſtud bonū qd̄ quis intendit in operando eſt aliqñ veruz bonū. vt opus virtuoſuz aliqñ apparens bonū ſed nō verum bonum. vt opus vitioſum. Auarus eni intēdit in ſuo opere bonuz vtile lucri. ſz q: poſtponit ſalutez anime. obſuationē diuini precepti p̄hibentis illicita lucra. ideo non verū bonū eligit ſed apparens ⁊ falſuz. Luxurioſus eligit bonū delectabile carnis cōtra virtutem caſtitatis. eſtimans tunc illud maius bonū q̄ caſtitatez ⁊ ſic errat. Sed ſeruus dei eligit bonuz honeſtatis qd̄ eſt verū bonum deo acceptuz. opus.ſ. virtuoſum iſtud vel illud. Iſtud ergo veh erroris. de quo Eſa.v. dicitur. Veh qui dicitis malū bonum. ⁊ bonū malum frequenter oēs incurrūt. ſed maria ſine iſto veh fuit. Optimam eniz partē ſibi elegit maria in omnibus Luc.x. Unum quippe ſcimus pro certo inquit Odilio in ſermōe. q: omnis marie actio ſemp̄ intēta fuit in dn̄o. ❡ In diſcernendo erramus. Non eniz ſufficit eligere bonū finem in opere noſtro ſed etiā debita media p̄ueniendi ad illū finē querere. Uñ dictum fuit Cayn ſm̄ aliaz tr̄ſlationem. Si recte offeras ⁊ non recte diuidas peccaſti i. ſi intendas ⁊ facias bonū opus ⁊ non obſerues debitas circūſtantias que ſunt diuerſe. vt debituz locum. tp̄s ⁊ modum ⁊ hm̄oi. peccatum incurris. Bonum eſt enim dare elemoſynam p̄pter deum. ſed dare non indigēti vel ei qui abutit̄. ⁊ hm̄oi non eſt bonum. Et iſtō veh etiā frequētius incurritur de quo poteſt itelligi illō Mathei.xviij. veh mūdo a ſcandalis. Quia enim homines in operibus ſuis non obſeruant debitas circunſtantias. ideo ſequūtur multa ſcādala. Sed aue. ideſt ſine iſto veh fuit Maria. que ſemper operata eſt conſilio manuum ſuarum. Prouerbiorū vlti. ideſt in operibus ſuis ꝯſiliū habebat diſcernēdo d̄bitas circūſtātias. ❡ In exequendo erramus non op̄ando ⁊ executioni mādando. vel tarde qd̄ ratio decreuit fiendū ex negligentia vel pigricia: cuz tñ vt ait ph̄s in Ethi. Oportet cōſiliata velocius exeq. Et iſtud veh incurrimus frequētiſſime nō exequendo que cognouimus ⁊ deliberauimus facere. ⁊ veh diſſolutis cordē Eccl̄i.x. Qui.ſ. non viriliter exequuntur qd̄ intendūt. Sz aue.i. ſine iſto veh fuit maria. vñ cōcepto filio cum audiſſet Eliſabeth grauidam. Cogitās illi ſeruire in partu. exurgens abijt in montana cū feſtinatione ad domū Zacharie. Lu.ij. Omnia hec pertinent ad prudentiam qua pleniſſima fuit. Unde de ea canit eccleſia. Quo p̄grederis virgo prudentiſſima ⁊c̄.

Ex parte anime triplex veh.

❡ Secundum veh .§.v.

eſt doloris cōmune oībus in ꝯcupiſcibili. Ecce Maria v. Cuncti dies eius laborib' ⁊ erūnis pleni ſ̄t. fuit ſine ps.xvij. Dolores inferni circūdederūt me. Itē veh do/ tribulationem ⁊ dolorē inueni. Et quis eſt ille loriaq̄ / qui vnq̄ euaſerit iſtud veh. ſed quō dicimus modo. de virgine de iſto veh. Aue.i. ſine veh dolo ſe. Cuz vt dicit Dam̄. Dolores partus fuerūt ei reſeruati in paſſione filij. tūc enim aiam eius pertranſiuit gladius vt p̄dixerat Symeon. Et ibi dolores vt parturiētis vtiq̄ ex his que dic̄ Seneca probat̄ fuiſſe ſine eo. Dicit enim q: ſapiēs non turbat̄ vel cōtriſtat̄ quicquid acciderit ei. Et hoc ſic p̄bat. Validius ē qd̄ ledit eo qd̄ leditur. Nequitia autez non eſt fortior v̄tute: ſz infirmior. Non ledit̄ aūt quis niſi a malis. ergo nō leditur ſapiens. dolor autem eſt de leſione. ❡ Itē alia rōne. diuinitati nō nocet̄: ſed oīs ſa/

pieno participatione deus eſt. ergo ſapiēti non nocetur. Dolor autem eſt de leſione. Dolor etiā eſt de nocumēto. ¶ Item tertia rōne ſic pbat. omnis iniuria eſt alicuius rei que pdi pōt. Sapiens autem nihil pōt perdere. omnia in ſe repoſuit. Nihil credit fortune bona ſua hʒ in ſe ſolido. Nihil autēʒ cupit fortuna qḋ nō dedit. Nulla ergo turbatio cadit in ſapientem. i. virtuoſum. hūc enim appellat ſapientē. Sed omne veh dolōris eſt turbatio. ergo veh nō cadit in ſapientē. Uirgo aūt maria procul dubio fuit omni ſapiente ſapiētior ꝛ perfectior. ergo in ea nō fuit veh doloris. Et hoc vtiqȝ verū eſt quantū ad rōnem fuit in oībus ſuper omnes potentias ſuas ordinatiſſima. rōne ſuperiore ſemper dominātē inferioribus virib⁹. Unī quicqd doloris ſuſtinuit in corpore ſcḋm ſenſualitatē vt in paſſione filij. maximū totum ceſſit ei in materiam amoris ꝛ gaudij ſcḋm rōnem. Et ſic in ea dolor maximus in paſſione filij ſcḋm ſenſitiuā nunquā cōtrarius fuit gaudio rōnis quod habebat ex cogitatione: qꝛ ex paſſione filij ſequebaṫ dei honor ex redēptione humani generis. Sine veh ergo doloris in rōne fuit. Quāuis autē in ceteris ſapientibus ꝛ pfectis viris hoc aliqñ fuerit vt. ſ. ſcḋm rationeʒ nō habuerint turbationem vel dolorē in aduerſis. non tñ ita vir quin aliquādo turbatus fuerit ꝛ obfuſcatus oculus

Maria fuit ſine veh pudoris q̄ modo.

rōnis: etſi nō excecatus. ¶ Tertiū veh. ſ. pudoris incurrit hō per pctm̄. Nam in ſtatu innocētie dṙ Gen̄. iij. ꝙ erant nudi ambo. ſ. Adam et Eua. ꝛ nō erubeſcebāt. Sʒ poſt pctm̄ videntes ſe nudos erubuerūt: vn̄ pp pudorē fecerūt ſibi pizomata ad cooperiendū ignominiā ſuā. Eſt autē erubeſcentia timor de turpi pñti vel preterito cui oēs ſubijcimur: qꝛ oēs facimus confuſione digna. ps. xliij. Tota die verecūdia mea contra me eſt. Sed ad hoc veh fuit imunis virgo maria: qꝛ nihil turpitudinis vnquaʒ geſſit: vel in ſe habuit nihil inordinatiōis. Quod autem Ambroſi. dicit de ea ꝙ erat intenta operi verecunda ſermone: vult dicere ꝙ in exteriori cōuerſatione oſtendebat verecūdiam oſtēdens neceſſariā maxime iuuenibus ꝛ mulierib⁹: nō ꝙ ratio eā argueret de aliqua turpi re preſenti vel preterita. ¶ Ex parte ꝯiuncti. i. aie cuʒ cor-

Ex pte ꝯiuncti triplex veh q̄ Maria caruit.

pore reperiṫ in humano genere triplex veh. ſ. ignorantie: culpe ꝛ pene. Ignorātia magna eſt in omnib⁹: neſcit enim hō finē ſuum. Eccs. ix. quoad corpus: ꝛ quoad aiam. naʒ ignorat dieʒ mortis ſue. ꝛ quo pget ad penā vel ad gloriaʒ. Et in vita: vt dṙ Eccs. ix. Nemo ſcit vtrū odio vel amore ſit dignus. i. ſit in grā dei vel nō. Sʒ beata vgo Maria ab iſto veh fuit libera: qꝛ certa erat non ſolū ꝙ grāʒ dei habebat: ſed etiā ꝙ plena grā angelo ſibi nūciante. qui mētiri non pōt. Sciuit enī per reuelationē diē mortis ſue: ꝛ ꝙ maximā gloriā ꝯſecutura eēt. ¶ Veh culpe eſt triplex: qꝛ culpa originalis culpa mortalis ꝛ culpa venialis. De pmo Hiero. xv. c. Veh mihi mater mea q̄re genuiſti me virū rixe. Et

Maria fuit ſine ve ignorantie.

cōcepti enim ꝯtrahimꝰ originale cum quo naſcimur: cū rixa carnis ꝛ ſpūs: ꝛ ab h̄ fuit liberā b. Maria: qꝛ etſi cōcepta in eo vt ceteri tñ nata ſine eo ſanctificata in vtero. Neqȝ enī feſtis laudib⁹ celebrareṫ. ſ. natiuitas eius: ſi non ſctā naſceretur. inqt bea. Ber. in ſerm̄. Et ſi aliqui ſancti vt Jo. bap. ꝛ Hiere. fuerunt in vtero ſanctificati: ſed nō in tāta copia grē: nec ita cito. Nam infuſa anima in corpe pie credi pōt ꝙ eadē die fuerit ab illa culpa emūdata. Ad qḋ facit quod ait ps. loquēdo de ſanctificatiōe tabernaculi altiſſimi: qḋ tabernaculū nulli dubiū fuit beata. Uirgo. Adiuuabit eā deus mane diluculo: adiuuabit dando ipſi vgini gratiā adiutriceʒ ad vincendū ex omni parte pctm̄. Mane. i. in pncipio ſue aiationis cū recepit aiaʒ cū luce intellectus diluculo. i. ꝯcitius. ¶ Veh culpe mortalis vel actualis plurimi icurrūt: qḋ niſi emēdetur per pniam a peccatis ceſſando: ſequiṫ aliud veh eterne dānationis. de quo poteſt illud Apo. exponi. vnū veh abijt: ecce aliḋ veh: veh

M. fuit ſine veh culpe mortalis.

vnū eſt culpa que abijt moriēdo qꝛ ceſſat quis peccare. Sed ſequiṫ ad illḋ veh eterne dānationis: ꝛ pōt dici illud ps. Tu. ſ. deus ꝯfregiſti capita draconū in aqs. Capita draconū ſunt: vij. vitia capitalia. Un̄ ꝛ Joā. in Apo. Uidit draconē qui iſidiebaṫ mulieri hñti ſeptē capita. Hec capita ꝯfringunṫ in aqs grārum q̄ fuerunt in Maria pleniſſime: vt de ea poſſit illḋ itelligi. Gen̄. j. Cōgregationeſqȝ aquaꝝ appellauit maria. pducto hoc noie nō correpte ꝓlato ſʒ lraʒ. Marie enī vt ait bea. Hiero. plenitudo grē ſe infudit. Fuerunt ſeptē capita draconuʒ. i. vitia capitalia ꝯfracta in maria: ꝛ quoad ipſaʒ: quia nullum eoꝝ habuit. ꝛ quoad nos ſuo merito ꝛ exēplo ac filio ſuo. De ſeptēplici veh pcti mortalis. dicit Eſa. c. j. Veh genti peccatrici populo graui iniqtate: ſemini neqȝ filijs ſceleratis: dereliquerūt deū blaſphemauerūt ſcṫm̄ iſrael: abalienati ſunt retrorſuʒ. In qua auc̄te notanṫ ſeptē capitalia vitia qbus debeṫ veh eterne dānationis a qbus oīno fuit Maria libera. Et idō bene ei diciṫ. Aue. i. ſine veh hmōi. Primū eſt vitiū gule. Et huic dedita gēs dṙ peccatrix: qḋ importat habitū pmanentē. Nullū enī vitium eſt in nobis ita pmanens vt gula habituatū q̄ſi in nobis ꝛ q̄ citi⁹ exerceaṫ. Nā puer totus ē gule dedit⁹. Et qs eſt ille q vltra metas neceſſitatis nō rapiaṫ in cibo ꝛ potu. Qḋ cū mortale eſt pparaṫ ei veh eterne dānatiōis. ſʒ illud Eſa. v. Veh q ꝯſurgitis mane ad ebrietatē ſectādā eē.

ab hoc beata Maria libera fuit. Secunduz caput draconis eſt accidia hic eſt populus grauis iniquitate. Nam accidia aggrauat animã vt nil boni agere libeat. Sz veh diſſolutis corde. dicitur Eccleſiaſtici. ij. Tertium caput eſt luxuria. Et hec eſt ſemen nequam. quia nequiter effudit ſemen. Sed veh qui opulenti eſtis in ſyon. qui laſciuitis in ſtratis veſtris. hẽtur Amos vj. Quartũ caput eſt auaritia. Et dediti huic vitio ſunt filij ſcelerati. Auaritia enĩ nil ſceleſti⁹. Sed veh his q̃ ↄgregãt auaritiã inquit pphã. Quintũ caput eſt ſupbia. Et hi ſunt qui dereliquerũt deũ. Per nullũ enĩ vitiũ recedit quis a deo: ⁊ bellat ↄ̃ eũ ſicut p ſupbiaz. Sz veh corone ſuperbie ſcribiſ in Eſa. c. xxviij. Detractata eſt enĩ ad inferos ſupbia tua. Sextuz caput eſt ira. per hãc hoies peſſimi blaſphemauerũt ſanctũ iſrael. Sz dixit Eccĩ. ij. Veh his q̃ pdiderũt ſuſtinentiã. i. paciẽtiã: victi ab ira. Septimũ caput eſt inuidia. Inuidi aũt abalienati ſunt a dño retrorſum. Deus oĩa ſua bona cõicat. inuidus aũt dolet q̃ aliqs extra ſe habeat bona vñ alienus a ↄditionibus dei. Sed dicĩ in epl̃a iude. Veh illis qui abierunt in viã caym ⁊ chore. Iudi. ij. Hiex inuidia moti ſunt pmus ↄ̃ Abel: alter ↄtra Moyſen. Ab oĩb⁹ his fuit libera ma ria. Naz abſtinẽtie dedita: vt oſtẽdit be. Amb. Ab accidia libera cuius ſpũs exaltauit ſemp in dño operata. A luxuria aliena q: ṽgo. Auaritie neſcia: que oĩa ſua cõicauit pauperibus. Cõtra ſupbiã humillima: q: reſpexit humilitatẽ ⁊c. Nil in ea ire: que inter oẽs mitis: vt in paſſiõe filij. Inuidia nunq̃ in ea que ſalutẽ oĩum ſemper optabat. ℂ De veh culpe venialis cui debetur pena purgatorij ſi nõ purgaſ. põt intelligi illud Michee pphe. ij. Veh vobis q̃ cogitatis inutile. Nã cogitatiões inutiles cõiter ſunt venialia pctã. Sz ab oĩ culpa actuali mortali ⁊ veniali fuit libera ṽgo Maria. de qb⁹ loquiſ. b. Augu. cũ ait in li. de natura ⁊ grã. Cũ de pctĩs agitur nullã p̃ſus volo de ea hẽre mentionem. Ea excepta oẽs ſancti ⁊ ſcẽ cũ viuerent cũ Io. euãge. ſanctiſſimo dicerẽt. Si dixerimus quia pctm̃ nõ habemus actuale: ſaltẽ veniale perpetratũ: ipi nos ſeducimus ⁊ veritas in nobis nõ eſt. ℂ Veh tertiũ. ſ. pene eſt ↄſequẽs ex peccato penitudo: q: ↄſcia remordet de malo. iuxta illud. b. Augu. in li. ↄfeſſionũ. Iuſſiſti dñe. ⁊ ſic ẽ vt oĩs iordinatus animus ipſe. ſ. ſibi pena ſit. Et phs in Ethi. Oĩs malus implẽ penitudie. Vel etiã veh pene eſt inclinatio ad alia mala ppetrãda. Unde Gregori. Peccatum quod per penitentam non deletur mox ſuo pondere ad aliud trahit. Et licet per baptiſmum fomes peccati. ideſt inclinatio ad malum minuatur vt non dominetur. Non tñ extinguiſ quin incitamẽtũ ad illud ſepe exurgat. De quo veh pene põt intelligi illud Michee. Veh eis qm receſſerũt a me. ſ. peccãdo. Sz ab hmõi fuit imunis be. virgo Maria: q: cũ nullũ cõmiſerit peccatum nõ habuit penitudinẽ de eo: nec aliquã inclinationẽ ad malum. Tota pulchra es. de ea dicitur in canticis. iiij. c. ⁊ macula non eſt in te. Apte ergo ei dicitur. Aue ideſt ſine veh ignorantie culpe ⁊ pene predictis.

Maria fuit ſine veniali culpa.

ℂ Fuit beata Maria. §. vi.

ria ſine veh qđ cõtingit omnibus matrib⁹. Unde dñs Jeſus. Veh pgnantib⁹ ⁊ nutriẽtib⁹. Mathei. xxiiij. Eſt aũt illud veh triplex in matrib⁹ ſ. dãnificentie: indigẽtie: affi:ciẽtie. ℂ Dãnum aũt triplex incurrit femina cũ mater efficiſ. ſ. q: in cõceptu perdit virginitatẽ theſaurũ irrecuperabilẽ. Poſt ↄceptũ venuſtatẽ ⁊ ſanitatẽ. Nõ enĩ mulieres grauide apparent ita pulchre vt prius nec ſane: q: ſubijciunſ multis alterationibus ppter ↄceptũ. In partu aũt pdunt hoium ſocietatẽ. Non enim pñt viri accedere ad eas: ſed ab hmõi fuit libera ṽgo Maria. Nã in cõceptu nõ amiſit virginitatẽ: ſz aucta eſt puritas eius. Rubũ quẽ viderat moyſes incõbuſtũ cõſeruatã agnouimus tuã laudabilẽ ṽginitatem dei genitrix. canit eccl̃ia. Pulchritudinẽ nõ minuit ex ↄceptu: imo ita ẽ adaucta pulchritudo ei⁹ q̃ Joſeph nõ cognouit eã donec peperit filiũ: q: vt dicit glo. tantus ſplẽdor tãta pulchritudo exibat ab ea vt facie ad faciẽ nõ ſire poſſz aſpicere in eã: ⁊ merito: q: ſplẽdor eterne glie erat in ea. Nec tñ ↄ̃ aliũ apparebat. In ptu nõ pdidit hoiuz ſocietatẽ: ſz paſtores eã viſitarũt: ⁊ paulopoſt reges tharſis ſancti magi. ℂ Itez mřes incurrũt veh indigẽtie. Nam ad cõcipiẽduz indiget cõpare. i. viro ex quo ↄcipiãt. poſt ↄceptũ egent quiete. in partu obſtetricatione. Sz ab hmõi veh libera fuit be. Maria: q: non ex virili ſemine: ſed myſtico ſpiramine ṽbum dei facta eſt caro de virgine maria. Quod enĩ in ea natum eſt. inquit angelus. ideſt conceptũ de ſpiritu ſancto eſt. Mathei. i. ideſt opere ſpiritus ſancti. Non eguit quiete: q: non ex eo debilitata: ſed roborata fuit. vñ ⁊ ſubito abijt in montana ad viſitandum Eliſabeth ⁊ ſeruiẽdũ ei in partu eius: vt dicit Hierony. Nulla enim obſtetrix: nulla obſequia mulierum. Eſa. Germinans germinabit. ſcilicet virgo pariet letabunda. ideſt laudans circunſtantibus angelis ⁊ canentibus. Gloria in excelſis deo. ℂ Tertio matres incurrunt veh afficientie: quia afficiuntur in conceptu libidine: in portando in ṽtre grauedine in partu maximo dolore. Sz be. Maria ſine huiuſmodi veh fuit. Naz cõcepit ſine libidine. Unde angelus. Uirtus altiſſimi ob-

Maria ſine veh triplici cõi omnibus matribus:

umbrabit tibi.i.refrigerium preſtabit:vt ſine
ardore alicuius libidinis cõcipias:ſine graua
mine filiũ in vẽtre portauit. Eſa.x. Ecce dñs a
ſcendet ſup nubez leuem. Nubes eſt virgo ma
ria que grauamen in portãdo nõ habuit ⁊ ipſa
ſola peperit ſine dolore ſaluatorez ſeculi.

¶ Veh quod eſt .§.vij.

ſpãle feminis eſt triplex.ſ.ſterilitatis in virgini
bus:ſubiectiõis ⁊ corruptiõis in cõiugatis.de
ſolatiõis i viduis vt de ſe pz. Sz btã Maria in
quolibet ſtatu fuit ſine tali veh. Nã virgo fuit
cũ ſecunditate diuine prolis. Coniugata fuit ſi
ne corruptione.q: ipſa cum ſponſa in virgini
tate permanſit libera.ab eo qd de alijs dictum
eſt feminis. Sub viri poteſtate eris.gen.iij.nõ eni
fuit ſubdita ioſeph:ſed ipſe ei.quia ⁊ filius dei
ſubdita erat ei. Vidua poſtea.ſed nõ deſolata.
ſed filio naturali aſſociata ⁊ poſt mortẽ eiꝰ filio
adoptiuo Joh. Ergo aue.i.ſine oi veh.

¶ De nomine virginis. Ca.xiiij.

Nomẽ virginis ma
ria.Lu.j. Hoc aũt proprium nomẽ
virginis angelus in ſalutatiõe reti
cuit ſz eccleſia addidit. In quo poſ
ſet videri alicui erratũ.vel ab angelo nomẽ ipz
omittendo.cum tñ in ſalutatiõe ſoleat nomẽ ſa
lutati exprimi.vel ab eccleſia nõ videtur recte
factũ addendo verbis ſacre ſcripture cum dñs
mãdauit in Deuteronomio. Nõ addetis vbis
his qcq̃ nec minuetis. Et Johes Apoc.vl.ait.
Si qs appoſuerit ad hec.ſ.vba.apponat ei deꝰ
has plagas.que.ſ.ſunt i iſto libro. Sed ad hec
rñdet q a nullo erratuz eſt ſed rectiſſime factuz
eſt. Angelus enim digniſſime ſalutando noue
dignitatis nomine ſalutauit.vt p mutationem
nominis mutatio ſtatus figuraret ⁊ eminentia
dignitatis. Qñ eniz quis aſſumitur ad magnã
dignitatem mutat nomen.vt pz in papa.quod
⁊ dñs ieſus fecit de petro dicens. Tu vocabe
ris cephas.i.petrus. Angelus ergo de proprio
nomine qd ẽ maria mutauit nomẽ dicens gra
tia plena. hoc autẽ nomen quod eſt gratia ple
na.hmõi circumlocutio ẽ tm̃ proprij nominis
beatiſſime virginis ⁊ pſone ipſius.quod nulli
alij conuenit.pprie.nec deo.nec creaturis:ſed
quod plenitudo grẽ intelligitur ſuſceptiue. Cõ
ſtat enim q deus nõ eſt gratie ſuſceptiuus.ſed
datiuus. Nulla aũt pura creatura eſt plena grẽ
ſuſceptiue.pterq̃ beata vgo.que tãtũ ſuſcepit
q pura creatura magis ſuſcipere non potuit.
Unde hoc ei ita pprium fuit q nulli alij cõue
nit. Ideo angelus ei hoc nomen impoſuit.di
cens.gratia plena. Eccleſia tamen addẽdo ad
grã plena maria nõ errat.vl indecẽter agit:q:

Eccl'ia h' nomen addidit ſupple maria.

nõ apponit ad vba ſcripture ſacre aliquid fal
ſum vel ɔtrariũ ei.qd prohibet per auctorita
tes ſupra inductas. Nã per id qd dicit cũ ange
lo grã plena.qd nomẽ exprimit ſuã dignitatẽ
⁊ p qd addit maria intendit eã inclinare ad no
ſtrã neceſſitatẽ ſubleuãdã. Ipſa.n.que eſt gra
tia plena per influentiã diuine bonitatis.data
eſt nobis ſtella maris.que eſt interpretatio ma
rie.vt eius plenitudo grẽ in nobis ſuppleat de
fectum culpe in via. Et ipſa ſtella in firmamẽto
glorie fixa.nos naufragos de ſtatu miſerie tra
ducat ad portã ſalutis eterne. Et ideo apte dici
tur Aue maria. Nomẽ virginis inquit euãge
liſta maria. Nõ in datiuo dicit nomẽ virgini.
ſicut dicit de ioſeph. Cui nomẽ erat ioſeph.nã
ioſeph ex ſponſalibus cũ maria acquiſitũ eſt ſi
bi ⁊ datũ augmẽtũ virtutũ. Sz in genitiuo di
citur nomẽ virginis maria.qui gtũs ſignificat
poſſeſſionẽ.nõ.n.tũc ei datũ fuit vt eſſet ſtella
maris ſed iaz poſſedit ⁊ in hoc nata fuit vt om
nes illuminaret precedentes ⁊ ſequẽtes: q: ni
ſi per fidẽ verbi incarnati vel incarnãdi de hac
virgine explicitã vel implicitã nulli ſalus exti
tit. Satis veriſimile eſt q cũ mulieres nõ circũ
ciderent ſed mares.in qua circũciſione octaua
die natiuitatis ſue celebrata imponebat ei no
men feminis ipſis de die ſue natiuitatis nomẽ
imponeretur. Et ſic dſe qua nata eſt impoſituz
eſt ei nomen maria a parentibus ſm angelicã
reuelationem.de qua ſtella oriunda propheta
uit Balaam dicens. Orietur ſtella ex Jacob:
ideſt virgo maria ex genere Jacob. Numeri
xxiiij.⁊ in feſto natiuitatis eius canit eccleſia.
Stella maria maris hodie proceſſit ad ortum
Recte igitur nomen virginis maria. Nomina
enim imponuntur rebus ſm proprietatem ea
rum. Et quia virgo iſta habet ſimilitudinem
ad proprietatem ſtelle maris.ideo nomen eius
maria.quod interpretatur ſtella maris: vt de
clarabitur.ideo nomẽ eius maria. Ubi tria no
tantur circa hoc nomen.

¶ Primo nois interpretationẽ explicandaz.
¶ Secũdo nois deriuationem adaptandam.
¶ Tertio nois litterationem appropriandaz.

¶ Quãtum ad pri .§.i.

mum ſciendum q maria interpretatur domi
na vel illuminata ſeu illuminatrix. Ac etiam
ſtella maris ſm beatum Hieronymum in lib.
interpretationum. Ipſa enim domina omni
um cum filius eius ſit dominus vniuerſorum
ipſa illuminata a deo:vt luna a ſole ⁊ plena om
nium illuminationum celeſtium. Ipſa illumi
natrix omnium electorum. Unde canit eccle
ſia. Solue vincla reis:profer lumen cecis.me
rito.ſ.interuentu. Stella q̃z maris. Aue maris

De interpretatiõe nois maria

ſtella ei dicit. ⁊ ſuper hac interpretatione alijs
omiſſis diffuſius tractemus. Un̄ bea. Bernar.
ſuper miſſus eſt. Loquamur de hoc noie Ma/
ria qd̄ interpretatur ſtella maris ⁊ matri virgi
ni valde cōuenienter adaptat. Ipſa ſiquidem
ſyderi cōuenientiſſime cōparatur: q2 ſicut ſtel/
la ſine ſui corruptione ꝓfert radiū. Sic virgo
Maria ſine ſui violatione edidit filiū. Nec ſy/
deri radius ſuam iminuit claritatē: nec filius
marie ei ſuam integritatē. Ipſa nāq3 eſt nobi//
lis illa ſtella orta ex Jacob. cuius radius totuz
orbem illuſtrauit. cuius ſplendor etiam preful
get in ſupnis: in inferos penetrat: terras etiam
perluſtrās ⁊ caleſaciens mētes. magiſq3 corpo
ra: ſouet virtutes ⁊ excoquit vitia. Ipſa ſigdez
preclara ⁊ eximia ſtella ſuper hoc mare magnū
⁊ ſpacioſum: neceſſario eleuata micans meri//
tis: illuſtrās exēplis. O quiſquis intelligis in
huius ſeculi profluuio magis inter ꝓcellas et
tēpeſtates fluctuare: magiſq3 per terrā ambula
re: ne auertas oculos ab hui9 ſeculi ſyderis ſul
gore: ſi non vis obrui procellis. Si inſurgāt vē
ti tentationum. Si incurras ſcopulos tribula
tionum reſpice ſtellam: voca Mariā: ſi iracun
dia aut auaritia: aut carnis illecebra nauiculaz
cōcuſſerit mentis. reſpice ad mariaz. Si crimi/
num immanitate turbatus ꝯſcientie feditate con
fuſus: iudicij terrore: baratro deſperationis in
cipias turbari vel abſorberi ⁊ triſtari in pericu
lis: in anguſtijs in rebus dubijs mariā cogita:
mariam inuoca nō recedet ab ore: nō recedet a
corde. Et vt īpetres orationis eius auxiliū non
differas cōuerſationis eius exēplum ipſam ſe/
quens nō deuias: ipſam cogitans nō erras. ip/
ſa tenente nō corruis. ipſa protegente non me/
tuis: ipſa duce non fatigaris: ipſa ꝓpitia perue
nis. Et ſic in temetipſo expiris: q2 nomē virgi/
nis maria. i. ſtella maris. ¶ Conueniētius aūt
dicit virgo maria ſtella maris: ⁊ ei aſſimilatur
ꝓpter ſex ꝯſideranda in ſtella illa videlz ſubſtā
tiam: q̄titatez: qualitatē: ſitū: ſtatum: ⁊ effectū.
¶ Et q̄ztum ad ſubſtantiā ſtella illa celeſtis in/
corruptibilis: ⁊ origo lucis que tn̄ cōueniūt ab
alijs ſtellis. Sic v̄go maria fuit celeſtis conuer
ſatione. vt cōpletius dicere poſſet cū aplo. No/
ſtra cōuerſatio in celis eſt. ad Phil. iij. Incor/
ruptibilis fuit mēte ⁊ corpore. Nā vt dicit An/
ſel. Ea puritate decuit vt niteret qua maior ſub
deo nequeat reperiri. origo fuit lucis. Nā vt ca
nit eccleſia. Angelus ꝯſilij natus eſt de v̄gine.
Sol de ſtella qui illuminat oēm hoiem venien
tem in hunc mundum. ¶ Quantum ad quali
tatem ſtella illa eſt ſuperior: clarior: ⁊ vtilior: q2
eſt in ſupremo poli. ideo ſuperior. ⁊ bea. maria
eſt ſuperior omniū ſanctorum ⁊ angelorū deo
ꝓpinquior: clarior eſt virginitate. Et etiā beata

Maria dicit ſtella maris ꝓp ſex.

Maria ſtella ſemper rutilans: ſemp clara in fi/
de fuit. Oēs alie ſtelle. i. apoſtoli ⁊ marie ceci/
derunt amittētes lumen fidei diuinitatis xp̄i.
Ipſa nunq̄z in paſſione ei9. vtilis eſt valde ſtel/
la maris fecunditate. Et quis ſanctus vel ſctā
vtilior nobis hac virgine q nobis genuit deuz
pariter ⁊ hominem oīum ſaluatorem. ¶ Quā
tum ad quātitatē ſtella maris eſt minima in ap
parentia nobis: ſed maxima in ſeipſa. Sic bea
ta maria maxima in ſanctitate in ſe: ſz nimia in
ſui mente ꝓpter maximā humilitatē: q2 reſpe/
xit humilitatem ancille ſue. ait Lu. i. c. Humi/
lis in corde totum deo tribuēs humilis in ore
ſeu locutione. cuius ſignuz rariſſima ⁊ breuis
locutio eius. Humilis in opere ſeruiēs cogna/
te in partu loco ancille ipſa que erat dn̄a ange/
lorum. ¶ Quantū ad ſtatuz: ſtatus ſtelle eſt q̄ſi
ſine motu q2 eſt vicina polo: ita modicus eſt cir
cuitus eius vt videatur nō moueri. Eſt ſine oc
caſu: q2 non occidit nobis vt alie ſtelle ⁊ ſine er
rore. Sic beata maria eſt ſine motu inconſtātie
nunq̄z turbata. Nā qd̄ dicit turbata in ſermōe
angeli non fuit illa turbatio ire ſed admiratio/
nis in tanta laude ex humilitate. Sine occaſu
fuit alicuius peccati. Naz etſi ſepties in die ca/
dit iuſtus. vt ait Salomō Prouer. ſ. venialiter
⁊ igitur in die gratie remanens hec nunq̄z ce/
cidit. Fuit ſine errore ignorantie eorū que per
tinent ad ſalutem. vn̄ ⁊ dicit mater agnitiōis.
Ecc̄i. xxiiij. ¶ Quantū ad effectuz ſtella illa at/
trahit ferrū ad calamitam: ſua luce nautas diri
git ⁊ eſt cōtra aquilonem. Et bea. Maria p in/
ſertam ſibi miſericordiam attrahit peccatores
ad celum per pn̄iam quā eis ꝓcurat: naufragā
tes in pelago huius mundi ad portuz ſalutis
dirigit. Unde canit eccleſia. Ad te pia ſuſpira//
mus. Si non ducis deuiamus. En ad te confu
gimus. Eſt etiā cōtra aquilonē. i. contra diabo/
luz nobis aduerſantē. Juxta illud Hiere. i. Ab
aquilone pandet omne malum. Sz tu nos ab
hoſte protege: ⁊ in hora mortis ſuſcipe ei dici/
mus. ¶ Quātū ad ſitū dicit Eraſtenes q̄ ēyna
ſtella iſima q̄ plus appellat: p quē locū mūdus
ipſe eſtimat verſari. Qd̄ nulli pure creature vt
potius ꝯuenire: q̄z be. marie. i. mundū circa ip
ſam verſari. Ad ipſaz eni reſpicere vident vni/
uerſi ſuperi vt reſtaurent. Inferni vt limo libe/
rentur. Qui in mundo ſunt vt iuſtificent: q an̄
nos fuerūt ꝓphe. vt verificentur in ſuis ꝓphe/
tijs de incarnatione filij: qui in pn̄ti ſunt vt ſub
leuent a tātis miſerijs: qui futuri ſunt vt ſaluē
tur. Dicit aūt ſtella maris ⁊ nō ſtella celi vel na
uis maris q2 exiſtens ipſa in ſtatu celeſtis prie
vt ſtella in celo: ⁊ non in pelago inquietudine
pleno vt nauis dirigit nos in ſtatu vie qui ſu/
mus in mari: ⁊ ideo ſtella maris non celi.

De deriuatione huiꝰ nominis maria.

¶ Quantum ad ſe/ .§.ij.
undum ꝑncipale deriuatur hoc nomē a ma/
ri. Et hoc aptiſſime q: ſicut oīa flumina in ma
re intrant ⁊ mare non redūdat. Eccl.j. ita i ma
ria oēs aque gratiarū que fuerunt in alijs ſan/
ctis vt fluuijs: intrauerunt in Maria virgine.
⁊ tñ iſtud mare plenum omni gratia nō redun
dauit: excedens terminos ſuos in aliquā ela/
tionē vel iactantiā. Unde ⁊ bea. Hiero. in ſmo
ne. Ceteris ſanctis per partes collata ē gratia.
Marie vero plenitudo gratie ſe infudit. Ma/
re aūt dicit quaſi amarū. Fuit aūt beata maria
mare amarū in conuerſatione amare. ſ. ꝑfecta
ſenſuū mortificatione. Nulla enī pura creatu
ra mortificauit ita ſenſus ſuos ab omni vanita
te ⁊ curioſitate vt ipſa. Cum tñ vt dicit Eccl.j.
nunꝗ̄ ſaciabit oculus viſu nec auris auditu.
Et ſic de alijs ſenſibus erga ſua obiecta. Et ide
mors peccati intrauit p feneſtras nr̄as ſenſuū:
q: non claudunt vt opꝫ. Uñ ⁊ beata Maria aſ
ſimilatur myrrhe amare: que ꝯſeruat a corru/
ptione: q̄ſi myrrha electa ait ipſa dedi ſuauita/
tē odoris. Eccl. xxiiij. Maria vero mare ama/
riſſimū fuit in paſſione filij. Nam vt ait Dama.
Partus dolores fuerūt ei reſuati. In ptu igit
naturali peperit ſine dolore ſaluatorē. imo cū
ſummo gaudio. Sed in partu ſpūali: cū ſcilicꝫ
parturiuit nos deo: attēdite ⁊ videte ait: ſi ē do
lor ſicut dolor meus. Tren.j. Sicut ergo ex pri
mo partu dicit maria q̄ſi ſtella maris: q: ſicut ſi
dus radium ꝓfert virgo filiū. pari forma ſine
dolore ſine corruptione. Sic in ſcđo partu dici
tur Maria mare amaꝝ: vbi. ſ. mater miſericor
die: affuit patri miſericordiarū in opere ſūme
miſericordie: ⁊ dolorē paſſionis ſecū ſuſtinuit.
Nam ipſius aīam pertrāſiuit gladius doloris
īmenſi excedentis oēm martyrū dolorē vt ait
bea. Bernar. Et ſic adiutrix facta eſt noſtre re/
demptionis ⁊ mater noſtre ſpūalis generatio/
nis. Et de hoc duplici partu v̄ginis dicit Eſai.
vlti. Anteꝗ̄ parturiret peperit. ⁊ antequā veni
ret partus eius peperit maſculum. Quis audi
uit vnquā tale: aut quis vidit huic ſimile pepe
rit primo beata maria ſine dolore ⁊ peperit ma
ſculum ſuum primogenitum quē pannis inol/
uit. parturiuit poſtea iuxta crucem. dolorē im/
menſum ſentiendo cum filio in cruce non vnū
ſed multos filios: qui redempti ſunt a domio.
ſimul quantū ad virtutē cauſe non ſimul quā
tum ad eſſe ſed diuerſis tēporibus quantū ad
applicationem effectus ipſius paſſionis. Quis
vnquā audiuit tantū gaudiū vt in ꝑmo. Quis
vidit tantum dolorem vt in ſecūdo partu. Cer/
te nullus. ¶ Fuit autem figurata hec. b. maria
quantum ad nomen in maria ſorore Moyſi ⁊
Aaron. Illa enī tranſito mare rubro cecinit cū
magno gaudio. Cantemus domino glorioſe.
Et iſta maria non ſolum mater ⁊ ſoror affectu:
ſed ⁊ natura ſummi ſacerdotis Jeſu xp̄i: ⁊ du/
cis populi iſrael: populi fidelis. poſt primā na
tiuitatem in vtero: intelligens in ſui initio pro
ſtratum Pharaonem infernalē cum ſuis deo
gratias agens dixit. Magnificat aīa mea do/
minū: ſed in mari rubro paſſiones filij cogno
ſcens mortē noſtram per mortē filij deſtructā:
⁊ diabolum proſtratum in reſurrectione filij p
noſtra liberatione mente dño decantauit gra/
tias agens: ⁊ ad hoc omnes inuitans ⁊ amari
catos per penitentiā ex amaritudine peccato/
rum egredientes ad littus ſalutis ſuſcipiens.

¶ Quantum ad .§.iij.
tertium. Ex ſignificatione litterarū huius no/
minis elicitur ſublimitas eius. Quinꝗ̄ enim
ſunt littere huius nominis maria. *de ſignificatione huiꝰ nominis maria.*
Et ſignantur per hoc ꝙ eſt.
¶ Mater vniuerſorum.
¶ Arca theſaurorum.
¶ Regina celorum.
¶ Jaculum inimicorum.
¶ Aduocata peccatorum.
¶ Primo eſt mater vniuerſoꝝ. iuxta illud Sa *Maria*
pien. vij. Omniū eſt mater. Quod Alber. ſup *ē mater*
miſſus eſt exponitur de virgine maria ſubdēs: *noſtra*
q: mater reſpectu filij hꝫ quatuor ꝓprietates: q̄ *quadru*
ſunt: genitura: cura: poritas: ⁊ dignitas. Ex ge *plici ꝓ/*
nitura primo q̄dem mater eſt oīum: q: vnū ho *prietate*
minē genuit. ſ. xp̄m ⁊ oēs regenerauit. Pepe/ *miſtia.*
rit enim filiū ſuū primogenitū xp̄m corporali
ter. Alios aūt oēs ſanctos ſpūaliter. Ipſe enim
Jeſus non ꝯfundit electos ſuos ap̄los vocare
fratres per ps. xxi. dicens. Narrabo nomē tuū
fratribus meis. Nam per cōceptū eius ⁊ partū
ex ipſa virgine caro ⁊ frater noſter eſt vt ſit ipſe
primogenitꝰ. ſ. dignitate in multis fratribꝰ. ſ.
oībus ſanctis quos ſanctitate precellit. Nec ob
ſtat ſi dicat ꝙ filius eſſe non pōt ante matrem.
Sꝫ multi ſancti fuerūt anteꝗ̄ virgo eēt in mū/
do cōcepta vel nata: vt pꝫ de oībus patribꝰ ve/
teris teſtamenti. ergo videt ꝙ reſpectu filiorū
non poſſit dici mater. Sed videtur ꝙ hoc ē ve
rum in eſſe nature ꝙ filius non poſſit eſſe ante
patrē vel matrem in tpe. In eſſe aūt gratie non
repugnat. oēs ſancti qui fuerūt ante xp̄m ſalui
fuerunt ⁊ grām receperunt per fidē verbi icar
nandi de virgine maria: explicitam vel ſaltem
implicitā: de cuius plenitudine oēs ſancti rece
perunt. Sicut ergo regeneratio ſpūalis: q: per
quā. ſ. habet eſſe gratie quoad ſanctos nō teſta
menti. eſt per fidē viuā verbi incarnati de vir
gine: ita quoad ſanctos veteris teſtamēti erat

regeneratio in eē ſpūali per fidē incarnandi de virgine. Que īcarnatio fuit in virgine. ¶ Horum igitur oīum regeneratoꝝ ſpūaliter p gratiam virgo mater eſt. Itē ⁊ angeli cū recipiant illuminationē: perfectionē: ⁊ beatificationeꝫ a Jeſu. Nam ipſe eſt in quē deſiderāt angeli pro ſpicere. j. Pe. j. Et per ipſuꝫ omnia reſtaurātur in terra ⁊ in celo. ergo ⁊ angeli recipiūt quodam eſſe glie a beata virgine. Quicqd autē eſt cā cauſe: ⁊ cauſa cauſati. Sed beata Maria eſt cauſa Jeſu: qꝛ mater eius. ergo ⁊ cā eſt aliquo modo glorie angeloꝝ: vt apte dicaꝉ mater eorum. Cum etiā ipſa dicaꝉ ab eccleſia mater gratie ⁊ mater miſericordie: ⁊ gr̄a pducat ad gloriam ⁊ cā ſit eius. ſequitur ꝙ omnium qui ſunt in gloria ſanctoꝝ. etiam qui eam preceſſerūt tēpore: in gloria cōſequenda mater eſt. ¶ Secūdo eſt mater noſtra cura: qꝛ in vno nobis genuit. quicquid ad hāc vitam vel futurā nobis neceſſariuꝫ fuit. Vñ ipſa dicit Eccl. xxiiij. A generationibus meis adimplemini. i. a bonis q̄ generantur ⁊ profluūt a filio a me genito. ⁊ ſicut de ſapientia dei dicit. Ipſi eſt cura de omnibꝰ: ita de virgine matre ſapientie dici pōt ꝙ curā habet de omnibus. In cuius figurā cum Eleazar pcurator abrae poſtularet a Rebecca virgine pulcherrima vt potum ſibi daret. Non ſolū ei obtulit potum aque: ſed ⁊ camelis ſuis. Sic virgo pulcherrima mente ⁊ corpore: nō ſolum curā hꝫ de electis ratione vtentibus vt ſitientibus pcuret aquā gratiaꝝ: ſed etiā peccatoribꝰ curam hꝫ: vt aīalibus irrationalibus. nō petentibus nec deſiderātibus aquā gratiaꝝ pcurat. ¶ Tertio dignitate quoqꝫ eſt mater. qꝛ primo genita eſt añ oēm creaturā. Nobilior eniꝫ eſt ⁊ perfectior gratia ⁊ gloria omni pura creatura. Qꝺ autem eſt pmium in vnoquoqꝫ genere. eſt q̄ſi cauſa alioꝝ. Sicut charitas que eſt excellentiſſima virtutū. dicit mater virtutū. ita ⁊ virgo maria excellentiſſima creaturaꝝ dicitur mater eaꝝ. Non ſolū auteꝫ ſpūalium ſed ⁊ reꝝ corporalium mater dici pōt. Omnis enim creatura inquit apl's ad Ro. viij. īgemiſcit ⁊ parturit vſ qꝫ adhuc expectās reuelationē filioꝝ dei. ideſt glorificationē ſanctoꝝ in aīa ⁊ corpore qꝺ erit in fine mundi. qꝛ ⁊ tūc creatura corporalis īſenſibilis inouabitur liberata a corruptiōe vt elementa ⁊ motu vt corpora celeſtia. Vñ ⁊ Joan. apo. penul. dicit ſe vidiſſe celos nouos ⁊ terrā nouam. ideſt innouataꝫ. que innouatio ſit per xp̄m. Juxta illud Apoc. Ecce noua facio oīa. Unde ſicut beata maria mater eſt chriſti. ita et innouationis ⁊ creaturarū innouataruꝫ mater merito dici poteſt. ¶ Prioritate etiā dicit mater prioritate. ſ. predeſtinationis. Ipſa enim añ ſecula predeſtinata eſt. vt eſſet pncipiuꝫ ex quo recreandum fuit omne creatū ⁊ ſic dicit de eā Prouerbio. viij. Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarū. i. in principio operū ſuoꝝ. vt ſim prima omniū ſuaruꝫ creaturarū que pure creature ſunt. Et cum eo eraꝫ cuncta cōponens ſcilicet recreando que per culpam quaſi deſtructa erant. Unde ⁊ Beatus Bernar. Merito o domina reſpiciunt in te oculi vniuerſe creature in qua ⁊ ex qua benigniſſima manus dei qcquid creauerat recreauit.

Oium regeneratoꝝ p gratiaꝫ maria ē mater.

Maria ē mater rerū cūctaꝝ ꝛc. quomō

¶ Secunda littera. §. iiij.

tera eſt. A. ⁊ ſignificat ꝙ eſt arca theſauroꝝ q̄ Maria figurata eſt in arca tabernaculi de qua dixit dominus ad moyſen Exo. xxv. Fac tibi arcaꝫ de lignis ſethiꝫ. que vtiqꝫ arca deaurata erat intus ⁊ foris. Et erāt in vrna māne tablſe legis. ⁊ virga Aaron que fronduerat. ¶ Ligna ſethiꝫ de quibus fabricata erat arca ſunt ligna imputribilia. ⁊ ſignificat theſaurū virginitatis in ſummo que in ea fuit. Caſtitas enī eſt iſte theſaurꝰ. de quo ait apl's. ij. Corin. iiij. habemus theſauruꝫ iſtū in vaſis iſtis fictilibꝰ in corporibꝰ. Naꝫ in angelis qui nō hñt corpus virginitatis non eſt virtus. qꝛ hꝫ habēt a natura nō a pugna cum gr̄a. Eſt auteꝫ tanti valoris iſte theſaurus vt dicat ſapiēs. Eccli. xxvj. Non eſt digna pōderatio aīe ꝯtinētis. qui theſaurus ſi ſemel amittit: nūquā recuperaꝉ quoad premiuꝫ aureole. Et licet ſm pħm in Ethi. dicatur incōtinens. vñ ⁊ vitioſus qui ſuſtinet pugnam carnis ⁊ seducit ac ſuperatur. ſ. ꝯſentiendo ꝯcupiſcentijs. Continēs aūt ⁊ virtuoſus. q etſi ſuſtinet tētatiōes carnis non tñ deducitur ſed reſiſtit. Inſenſibilis autē qui non ſuſtinet huius ſtimulos vñ nec deducitur. Hoc eſt verū ſm naturā ⁊ cōmunem gratiaꝫ. Sed in virgine per gratiam ſpālem. non per inſenſibilitatem que eſt vitium. hoc habuit. vt cuꝫ eſſet in carne nec ſentiret ſtimulos aliquos ⁊ motus etiaꝫ primos carnis nec aliquā inclinationem ad malum. ¶ Et iſta arca deaurata intus ⁊ foris eſt. quia plena charitate. beatus Hierony. in ſermone de aſſumptione eius ait. Totam incanduerat eam diuinus amor vt nihil eſſet in ea quo mundanus violaretur affectus ſed ardor cōtinuus ebrietas perfuſi amoris. Aurum enim quia precioſius alijs metallis. ideo ſignificat charitatem maximam virtutum. Hac ipſa erat circundata in conuerſatione exteriori ⁊ actione interiori. Ad opera ipſius charitatis chriſtus hortabatur Matthei. v. dicens. Theſaurizate vobis theſauros in celis faciendo. ſ. opera charitatis. ¶ In hac arca eſt theſaurus miſericordie deſignante per māna ſuauiſſime. quem theſaurum poſtulabat moyſes populo ſuo dicens. Numeri. xx. Aperi eis

Maria figurata in arca tabernaculi quare.

dñe theſaurum tuũ ſontem aque viue.ſ.miſeri
cordie ⁊ grẽ.vnde ⁊ mater miſericordie virgo
maria dicit.¶Eſt in ea ⁊ theſaurus ſapiẽtie ſi
gnatus ꝑ legem ibi poſitaȝ.de quo dicit Sap.
vij. Infinitus theſaurus eſt hoibus.ſ.ſapiẽtia
de qua ibi loquit.Nulla eniȝ creatura pura ha
buit tantam cognitionem de diuinis rebꝰ ⁊ ꝑti
nentibꝰ ad ſalutẽ ſicut ipſa.vnde ipſa magiſtra
fuit aplorum ⁊ euangeliſtarum ad docenduȝ eos
de myſterijs chriſti. Nec mirũ ſi theſauruȝ ha/
buit imenſum ſapientie cum in ea chriſtus re/
quieuerit in quo ſunt oẽs theſauri ſapie ⁊ ſcien
tie dei ſm apl'm.Et qui xp̃m nouit ait beatus
Amb.theſaurũ ſapie ⁊ ſcientie nouit.di.xxxvj.
Eſt ⁊ virga in arca deſignans ptãtem ⁊ dñiũȝ.
Nam regina dicitur celorum ⁊ domina angelorum.
Arca autem iſta hr in tabernaculo vt preciosiſ/
ſimum qd.Et ita virgo in tabernaculo eccleſie
precioſiſſimum ⁊ ſanctiſſimũ.

¶Tertia littera .§.v.

eſt.R. denotans qꝛ ipſa eſt regula viatorũ.naȝ
vt canit eccleſia.Eius vita icli.cũc.illu.eccliaſ.
Habetis inqt.b.Ambro.in li.de virginibus i
ea exempla ꝓbitatis vt ſciatis quid eligere qd
reprobare debeatis.Reprobare.ſ.illicita ⁊ eli/
gere virtuoſa opa.Hinc ⁊ Hiero.in ſermone.
Talibus decebat ṽginẽ oppignerari mũeribꝰ
vt plena eſſet grã que celis dedit gloriam ter//
ris deum:pacẽqȝ refudit.fidẽ gentibus:finem
vitijs:moribꝰ diſciplinam.ſ.per exempla vite
Maria oi ſtatui ē regu la quo — ſue.¶Et cuȝ ſit triplex ſtatꝰ eccleſie.ſ.virginũ:
coniugatorum:⁊ viduarum in vtroqȝ ſexu . Ipſa
in oi ſtatu ſe repit vt omnibus regulam daret:
virgo vtiqȝ ſemper fuit ante ptum:in partu:⁊
poſt ptũ.docens virgines ſuo exemplo virgini
tatem ſuam dño dedicare.Ab infantia enim a
parentibꝰ ad templum adducta ⁊ ibi dimiſſa a
parẽtibꝰ cum alijs virginibus nutriebatur ⁊ in
ſtruebatur in lege dñi.Panem ocioſa non co//
medit:vt dr̃ Prouer.vl.ſȝ opata eſt cõſilio ma/
nuum ſuarũ faciens aliqđ honeſtum exercitiũ
manuale.Inuictum ab oꝛone ⁊ laude dei ſpm̃
nõ relaxabat:adeo vt cum vocaret a quoqȝ mi/
deret ꝑ deo grãs:ne illud momentuȝ tempora
lis a grãrum actiõe vacaret.prodire domo ne/
ſcia(ait de ea.b.Amb.)niſi cum ad templuȝ ac/
cederet:lege dñi hoc mãdãte.Diſcite o ṽgines
(ait idem Amb.)nõ curſitare ꝑ aliẽas edes:nõ
aliquos in publico miſcere ſmones.O q̃ pa//
rum locutã fuiſſe refertur cuȝ tñ in verbo offen
dere nõ poſſet vt virtutem primã innueret eſſe
compeſcere linguã.Sciens illđ Prouer. qꝛ in
multiloquio nõ deeſt peccatum.Parũ cuȝ hoi
bus loquebat:vt copioſius poſſet loq cuȝ deo:
in ſalutatiõe angelica qꝛ turbata eſt.virgo i lau
datione ſua:⁊ cogitabat qualis eſſet iſta ſaluta
tio:docentur virgines ⁊ perſone ſpirituales
exhorreſcere cum laudantur:non ſibiipſis cõ/
placere ⁊ ad mentem recurrendo ſe humiliare
non omni ſpiritui de facili credere:cum in an/
gelum lucis aliquando ſe ſathanas transfierrat
ſed cogitare ⁊ diſcutere ſi ex deo ſit ſpiritus ap
parens.Demum informata de domini volun/
tate totam ſe ei ſubmittens.Ecce ait ancilla do
mini.Fiat mihi ſm verbum tuum inſtruens:
vt cogitet virgo que dei ſunt quomodo ꝑ oĩa
placeat deo.Deinde a.ſſ.edocta ante coceptuȝ
filij deſponſari acquieuit:non in carnalem co/
pulam aſſentiendo:quam per reuelationeȝ no
uerat non eſſe ſequendam ſed cum ſponſo vir
ginitatem conſeruandam. Sed in coniugaleȝ
ſocietatem ſpõſum Joſeph aſſumens antiquũ
pauperem ⁊ carpentarium.ſm Chry. ipſa erat
de ſtirpe regali pulcherrima iuuencula ⁊ nobi
liſſima:non dedignans illum accipere ſed cuȝ
in reuerentia habens.Unde cum filium inue/
nit in templo requirens ait.Pater tuus ⁊ ego
dolentes querebamus te.Preponens ſponſuȝ
ſuum ſibi:quem pater vocauit:quia nutricius
eius erat.Uel ſm eſtimationem vulgi vbi re//
gula datur coniugatis:vt diſcãt vxores ſubdi
te ⁊ reuerẽtes eſſe viris ⁊ nõ dedignari ſi ſunt
pauperes ⁊ vilis conditionis.Audiens auteȝ
ab angelo cognatam Eliſabeth grauidam:etſi
longe maior ⁊ dignior viſitat eam ⁊ primaſa/
lutat cum ea manens tribus menſibus ad ſer//
uiendum in partu:⁊ leuandum natum Joan.
bap.de terra.quem in vtero exiſtentem Eliſa//
beth virgo ſalutans:per filium iam conceptuȝ
ſanctificauerat ⁊ deum excellenter magnificat
docens coniugatos deum collaudare ⁊ grati/
as agere cum filios generant.Eos inſuper ad
eccleſias ⁊ ad dei verbum audiendum ducere
Sic enim Maria ⁊ Joſeph paruulum chriſtũ
duodennem duxit ad templum:vbi exponeba
tur lex dei.In nuptijs quoqȝ nepotis ex matre
ſcilicet Joãnis ſe reperiens compatiens vere//
cundie ſponſi ex defectu vini a filio ſupplemen
tum procurauit:vt diſcant coniugati neceſſita
tibus eorum prouidere.Uidua autem effecta
ex morte ſponſi non alium ſponſum duxit.Li/
cet enim hoc non prohibeatur. Status tamen
vidualis poſt vnicum magis collaudatur.Ex//
ercitium autem viduarum eſt ieiunijs ⁊ vigi//
lijs ⁊ orationibus intendere.Nã viuens in de
litijs vidua vt ait apl's.j.ad Ti.v.mortua ẽ.qđ
totum faciebat.b.Maria.vt docet.b.Ambro.
in libro de virginibus.Sequebatur autem fili
um audiendo eius predicationem ⁊ miracula
aſpiciendo.Status autem viduarum eſt cõmu
niter cum tribulatiõibus ⁊ oppreſſionibus ab

alijs. Sic ipſa paſſa eſt maximum dolorem in iniuſta condemnatione filij: iuxta crucem aſpiciens innumera opprobria ei illata ꝛ penas: totum patientiſſime ferens: ſine contumelia ꝛ q̄rela ad crucifixores. Et ne remaneret ſola ex q̄ ſpōſus eius iam mortuus erat ꝛ ipſe ab ea per mortem receſſurus erat: ideo cōmendauit eā Joanni. Poſt aſcenſionem autem filij viſitabat vidua loca deuotionis: vbi filius fecerat aliquod opus egregium vt montem caluarie: locum natiuitatis: annunciationis. ꝛ huiuſmodi. cum iam eſſet. xlvj. anno. vel circa. Et ſic patet ꝙ vita eius eſt regula omnium.

Quarta littera .§.vi.

M. eſt iaculū inimicorum.

ra eſt J. Inſinuans ꝙ ipſa eſt iaculum inimicorum. ſ. infernalium. Unde de ipſa dicitur in Cant. vj. Terribilis vt caſtrorum acies ordinata. Terribilis vtiq̄ʒ beata Maria ſpiritibus malignis. Unde frequenter ad eā orat eccleſia. Tu nos ab hoſte protege in hora mortis ſuſcipe: q̄n maiora ↄtra nos bella mouet. De ea. n. ſub figura prime matris Eue. dictū fuit antiquo ſerpēti. Inimicicias ponā inter te ꝛ mulierē ꝛ ſemē tuū ꝛ ſemen illius. Ipſa ↄteret caput tuū. ꝛ tu inſidiaberis calcaneo eius Gen. iij. Mulier hec mater quidē oīum vere viuētiū ſpūalis eſt btā maria. Nā eua erat mater oīuʒ morientiū. Semen eius ſpūale eſt: ſcʒ vel ſancte affectiōes et operationes virtutū ex vtero mentis eius pcedētes: vel oēs electi eā vt boni filij ſpūales imitātes. Serpens diabolus eſt calidior cūctis. Semen eius ſunt vitia: que ſuggerit in mentibus hoīum ad generadum mala opa in eis. Ul' omnes mali imitatores eius: quos chriſtus appellat filios diaboli Jo. viij. Et clarū eſt q: diabolus cū mēbris ſuis. i. malis eſt inimicus chriſti matris eius ꝛ cunctorū electorū ꝛ ſemina coruʒ ad inuiceʒ inimicanſ: q: ↄtraria ſunt vitia que ſuggerit diabolus virtutibus ꝛ bonis operibus virginis ꝛ filiorū ſuorū: ꝛ natura ↄtrariorū ē mutuo ſe expellere: vt inimica ad inuicem. Cōtraria eſt enim humilitas virginis ꝛ ſanctoruʒ ſuperbie demonum ꝛ maloruʒ. Sed mulier hec Maria prenunciata eſt ꝙ ↄteret caput ſerpētis: quia ipſa ex toto ſuperbiam in ſe extinxit: que eſt caput: ideſt initium malicie eius ꝛ aliorum vitiorum. Et etiam primos motus oīum vitiorum vt ſcilicet in ea non eſſent tales pmi motus: qui dicuntur caput ſerpentis: quia pncipio quo mordet ꝛ inficit per peccatum. Semen autem ſpirituale ipſius mulieris: ideſt ſanctos ꝛ ſanctas conterit meritis eius exemplo ꝛ precibus caput ſerpentis: ideſt ipſos primos motus vitiorum: non quidem vt non ſint: ſed ne dominentur ꝛ inficiant per conſenſum. Cōtriuit etiam caput ſerpētis: ideſt dominiū quo erigebat ſe contra genus humanum per benedictum fructum ventris ſui: vt qui per lignum pomiferum vicerat: per lignum crucis vinceretur ſalutiferum. Sed non quieſcit ſerpens. nam inſidias ponit calcaneo mulieris ſiue ſpūs virginis morti: que eſt finis vite. querendo ſi forte aliqd ſuū inueniret. Uenit eniʒ princeps mundi huius. ait chriſtus: ideſt diabolus ad eum ſcilicet in fine vite. Si forte quid' etiā minimum vitium reperiret in eo. Sed in me ait non habet quicq̄ʒ: ideſt non inueniet aliqd ſuum: ideſt malum peccati. Sic in virgine in fine vite nihil reprehenſibile inuenit: quia vt dicitur Can. iiij. Tota pulchra es anima ꝛ corpore: ꝛ macula non eſt in te. ſ. alicuius minimi peccati. Inſidiatur quoq̄ʒ ſerpens iſte antiquus calcaneo mulieris quoad ſemen ſpirituale. i. electos. Siue in generali in fine mundi: quia tunc ſoluetur ſathanas de carcere ſuo p ſemē ſuum antichriſtum ad perdendum animas. ſiue in particulari in fine vite cuiuſlibet ēt ſancti: fortiter tentans ad decipiendum. Sed adiutorio chriſti ꝛ meritis eius inſidie eius deteguntur vt ſuperetur. ſicut de multis legimus quos in exitu ſuo quaſi deficientes virgo liberauit. Deniq̄ʒ ipſa eſt illa ſancta Judith figurata que virgo prius coniugata: ꝛ poſtea vidua caſtiſſima deuotiſſima ꝛ pulcherrima que ſua ſapiētia ꝛ fortitudine interfecit illū terribilem ꝛ ſupbiſſimū holofernem. caput eius abſcidens Et ſic liberās populum dei de manibus eius.

Quinta ꝛ vltima .§.vij.

M. eſt aduocata nſa.

ma lr̄a eſt A: in qua oñdif ꝙ eſt aduocata pctōrū. vñ in antiphona quā dr̄ cōpoſuiſſe Joānes dam. ei dicimus. Eya ergo aduocata nr̄a illos tuos miſericordes oculos ad nos ↄuerte. Ut. n. dicit Anſel. Impoſſibile eſt ꝙ illi a qbus virgo Maria oculos miſericordie ſue auertit ſaluētur. ita neceſſariū ꝙ hi ad quos ↄuertit oculos ſuos p eis aduocās: iuſtificenſ ꝛ glorificenſ: aduocatū habemus apud prēm ieſum xp̄m iuſtum j. Jo. ij. Qui ēt interpellat p nobis. ait apl's ad Ro. viij. Sʒ q: nō ſolū aduocatus ſed ꝛ iudex eſt ↄſtitutus viuorū ꝛ mortuorū. cūcta vtiq̄ʒ diſcuſſurus: ita ꝙ nihil inultū remanebit. Poterat forte humana fragilitas ꝛ pcipue pctōr cū vix iuſtus ante eū ſit ſecurus ad eū accedere tanq̄ʒ aduocatū. Et iō pijſſimus deus puidit nobis de aduocata que tota mitis ſuauis eſt. Nihil in ea inuenif aſperū nunq̄ʒ ex ea pceſſit v̄bum durū. Hec eſt figurata illa prudētiſſima mulier tecuites: que ita ſapiēter aduocauit apud regē Dauid in cā abſalonis: vani: ſupbi ꝛ fratricide exulis facti pp tātū ſcelus a hieruſalē ꝙ induxit

patrē dauid ad miſericordiā erga filium: ⁊ ab
exilio reuocādū. Sic virgo maria pro mundo
deo rebelli ⁊ occiſore fratris ſui.ſ.animi ſui:p
pter qd̕ exul ↄſtituif a ſupna hierl'm:ita aduo/
cat ⁊ interpellat vt deū patrē placet: ⁊ ↄuerſuʒ
ad penitentiā ad gloriā inducat. Uñ.b.Berñ.
Securū acceſſum habes ad deū o hō vbi ma/
ter ſtat ante filiū.filius ante patrē. Mater oſtē/
ditur filio pectus ⁊ vbera.filius oſtēdit patri la
tus ⁊ vulnera.ibi ergo nulla poterit eē repulſa
vbi ſunt tot amoris inſignia. Ad thronū igif
eius.ſ.virginē mariā in qua quieuit: acceda//
mus cū fiducia.ait apl's ad Heb. vt miſericor/
diā ⁊ grām ↄſequamur in tp̄e oportuno amē.
¶ In ea nō ſolū reperiunf dei perfectiones ex
ibi narratis vt oīpotētiā i geneſi in mūdi crea
tione:dei clemētiā i exodo ex liberatiōe i exitu
iſrl' de egypto. Reuerētiā ⁊ maieſtatē in leuiti/
co.ex ſacrificijs ⁊ cerimonijs:eius patientiam
in li. Numeri. Fortitduinē in bellis Joſue. Lō
ganimitatē ⁊ miſericordiā in libro Judicum.
Prouidētiā in libris Regum ⁊ hmōi. ⁊ ſic de
alijs ⁊c. Sed ēt quecūqʒ ibi ſcripta: ad noſtraʒ
doctrinā ſcripta ſunt: vt per exēpla ⁊ dicta eoꝝ
qui ibi laudanf.curramus per viā virtutū ad
brauiū ſuperne vocationis. Reſpice ibi ⁊ inue
nies Abel deuotionē: Enoch ↄtēplationē: cre/
dulitatē: Noe Abrae fidelitatē: Jſaac patiētiā:
Jacob prudētiā: Joſeph caſtitatē: Moyſi cha/
ritatē: Finees ſanctā emulationē: Aaron deuo
tā oblationē. Jude audaciā: Joſue ↄfidentiam
Ottoniel rectitudinē: Sanſonis fortitudineʒ:
Booʒ equanimitatē: Samuelis integritatem:
Job redargutiones: Tobie correptiones ⁊ mo
nitiones: Dauid miſericordiā: Salomonis pe
nitētiam in eccleſiaſten.ſ. Helye zelū pietatis:
Heliſei zelū equitatis: Eſaie ſtabilitatē: Hiere//
mie magnanimitatē: Ezechielis rigorē: Da//
nielis feruorē: Mathathie ſingultus: Judeqʒ
machabei cultū: Eleazari amorē patrie: Razie
virorē latrie. Jn nouo teſtamēto xp̄i dñi obedi
entiā: Angeloꝝ exultationē: Baptiſte ↄfeſſio//
nē: Petri lōganimitatē: Pauli ſublimitatem:
Andree magiſteriū in cruce: Jacobi deſideriū:
in luce: Joānis ſapiām: Thome ſciētiā: Alphei
dis iuſtitiā: Philippi refulgētiā: Bartholo//
mei nobilitatem: Mathei veram ſanctitateʒ:
Simonis conſtantiam: Thadei reuerentiam:
Mathie humilitatem: Marci ſinceritatem:
Luce vigilantiam: Barnabe eminentiam cum
innumeris virtutibus: legendis ⁊ tangendis
in ſola philoſophia quam deus pro ſalute no/
ſtra dignatus eſt mundi miſericorditer reuela
re. Hec Joannes dominici cardinalis in nocti
luca q̄ oīa p̄ñt attribui.b. Marie vt volueris.
¶ De plenitudie gr̄e i.b. Maria vgine. C.xv.

GRatia plena ſcili/
cet eſ Lu.j. Jn iſta aūt ſalutatiōe
cū fuerit pfectiſſima pōt primo
queri. Quare angelus nō dixit — Ange/
gloria plena: ſicut gr̄a plena cū gloria ſit perfe — lus di/
ctio: gr̄a. Ad qd̕ reſpondet Alber. ſup miſſus ē — xit gr̄a
qd̕ ↄgrue plenitudo gr̄e annūciaf marie q̄ eſt — plena ⁊
origo mediū ⁊ cā oīs gr̄e in humanuʒ genus — nō glīa
trāſfundēdo. ⁊ ſm ſtatū vie ⁊ ſm ſtatū pt̄e. vñ — plena
Eccl̄i.xxiiij. Jpſa vt introducit eccl̄ia ait. Jn me — quare
oīs gr̄a vite ⁊ veritatis. Jn me oīs ſpes vie et — rō ponā
virtutis. Trāſite ad me oēs qui ↄcupiſcitis me — tur.
⁊ a generationibus meis adimplemini. Quia
vero initiū beatitudinis ſignificaf per gr̄aʒ cō
ſumatio eius per gloriā. hic aūt annūciaf initi
um beatitudinis ⁊ ſalutis.ſ. incarnatio: ideo
potius dici debuit gr̄a plena q̄ʒ gloria plena.

¶ Sciendum au/ .§.i.
tem q̄ cū dicaf de pluribus plenitudo gr̄e. naʒ
de xp̄o dr̄. Jo.j. Plenū gr̄e ⁊ veritatis. De apo
ſtolis. Repleti ſunt oēs ſpiritu ſancto.i.gr̄a. de
Stephano. Stephanus plenus gr̄a ⁊ fortitudi
ne Actu.vj. diſtinguere opʒ ⁊ aſſignare tripli/
cē plenitudinē ſm Alber. Eſt plenitudo effu/
xiua nō receptiua. Et plenitudo receptiua ſine
mēſura ⁊ effluxiua. Eſt plenitudo receptiua cū
mēſura ⁊ effluxiua. ¶ Prima plenitudo ē in — De tri/
deo qui dat grām ⁊ nō recipit a quoqʒ hō. Gra — plici
tiam ⁊ gloriā dabit dñs. Et nulla creatura pōt — gratie
eā dare. nec ēt xp̄s inquātū hō vt ponit magi// — pleni//
ſter ſeñ. in.iij. q: ipſa eſt virtutis infinite cū du — tudine
cat ad bonū infinitū.ſ. deo fruēdū. oīs aūt crea
tura eſt v̓tutis finite. Nihil aūt pōt.ē. v̓tutem
ſuā. Et hec plenitudo q̄ dei eſt ſub figura Aſſue
ri q̄ iterp̄taf beatitudo deſcribif Heſter.xvj. vbi
dr̄. Uidi te dñe q̄ſi angelū dei: ⁊ ↄturbatū ē coꝛ
meū pre timore glīe tue. valde.n. mirabilis es
dñe. ⁊ facies tua plena oīuʒ gr̄aꝝ. Hāc plenitu
dinē habuit v̓go maria in ſe q: deū i mēte ple
nū oīuʒ gr̄aꝝ: ſʒ in vētre p̄ icarnationē. Uñ.b.
Ber. Legimꝰ ſtephanū plenū gr̄a. ⁊ aplos ple
nos ſpūſctō ſʒ lōge diſſimilr a maria. Jn nullo
n.alio habitauit plenitudo diuinitatis corpalr
quēadmodū in maria. Nec aliqui cōceperunt
de ſpirituſancto ſicut ⁊ maria. Et ſic videf intel
ligēdū illud Hierony. Ceteris ſanctis per par/
tes datur. Marie vero plenitudo gratie ſe in//
fundit.i. deus plenus omni gratia. ¶ Secūda
plenitudo gratie eſt in chriſto ſm humanitatē
nā requieuit ſuper eum ſpiritus domini. vt di
citur Eſa.xj. Cum omni gratia quam recepit.
Sed in hoc eſt differentia: q: omnibus ſanctis
data eſt ad menſuram certam nobis ignotam
ſed illi notiſſimam qui omnia cōſtituit in pon/

dere numero. ⁊ mēſura. Sꝫ homini xp̄o. i. aīe
eius infuſa fuit gr̄a ab initio ſue ꝯceptiōis ſi//
ne mēſura ſm̄ illud. nō enim ad mēſuram dat
deus ſpiritum. Jo. j. ſcꝫ xp̄o. Unde in gr̄a cre//
ſcere nō potuit. ⁊ ex opibus ſuis infiniti valo/
ris q: ex perfectiſſima charitate procedentibꝰ
nō ſibi meruit ſed nobis. Plenū igiť verbum
incarnatū vidimus gratie ⁊ veritatis Jo. j. ſu/
it ergo plenus gratia. quia ille homo habuit
omnia per gratiam que deus habuit per natu
ram ⁊ preterea nulla gratia fuit in eo diminu
ta vel ocioſa. vel habens aliquid contrarium.
Etiam hec gratia fuit vnionis. Plenus autem
fuit veritate. quia anima illa in verbo cui erat
vnita omnia cognouit ab initio ſui que vnq̄
actu fuerunt. ſunt ⁊ erunt. ⁊ Iſido. dicit ꝙ tri/
nitas ſibi ſoli nota eſt ⁊ homini aſſumpto. Et
quia anima chriſti carni fuit vnita in vētre vir
ginis. ſic etiam poteſt dici ꝙ iſta plenitudo ſine
menſura fuit in virgine vt dicatur gratia ple//
na: quia anima chriſti plena ſumma gratia ha
bituali ſimul cum corpore fuit in vtero virgi/
nis. Non tamen beata maria ita plena fuit gra
tia quantum ad animā ſeu affectum quin po//
tuerit in ea creſcere. Nec ita plena veritate quā
tum ad intellectum ꝙ in via cognouerit om//
nia. vl' etiam cognouerit deum per ſpeciem: ſi/
cut ſancti in gloria. Sola autem virgo maria
plena gratia fuit inter puras creaturas: q: ma
iorem gratiam habere non potuit. Niſi enim
ipſa deitati vniretur maior gratia non potuit
intelligi q̄ꝫ quod de ipſa acciperetur quod vni
retur hoc eſt quod niſi ipſa eſſet deꝰ maior gr̄a
intelligi nō pōt q̄ꝫ ꝙ eēt mater dei Hiero. Qđ
natura nō habuit vſus neſciuit. ignorauit ra//
tio mens nō capit humana. pauet celū: ſtupet
terra. oīs creatura etiā celeſtis mirať. hoc totū
eſt qđ p gabrielē nūciať. cū dicit gratia plena
⁊ per chriſtū ipleť carnē de ea aſſumēs. ¶ Ter
tia plenitudo que eſt receptiua cum mēſura ta
men ⁊ effluxiua que eſt quidā habitus mētis
deo gratā creaturā faciēs. ⁊ oīa opa eius que
ab ea procedunt meritoria ⁊ digna vita eter//
na. De qua apoſtolus ad Ro. vj. Gratia dei vi/
ta eterna. ⁊ ad titū. iij. Juſtificati gratia ipſius
heredes ſumus ſm̄ ſpem vite eterne. Hec ple
nitudo replet mētē interius ⁊ effluit exterius
per opationē bonā. Et hec plenitudo fuit in. b.
maria aplis. Stephano. ⁊ Thabita que diciť
in actibus aploꝝ plena bonis operibus. ſ. inte
rioribus per charitatē formatis ⁊ elemoſynis
ideſt exterioribus procedentibus ex fide per di
lectionē operantis. magis tamen in maria pre
ceteris. Quāto enim aliquod receptiuum eſt
magis vicinū principio influenti. tāto magis
recipit de influentia eius ſicut patet de igne et
aqua. quanto enim magis appropinquat igni
qui eſt principiū caloris tāto magis caleſit quā
to fluuius magis appropinquat mari. qđ eſt
principiū aquaꝝ tāto pfundior ⁊ copioſior eſt
aqua. Et q: virgo maxime appropinquat xp̄o
principio effluxiuo gr̄e. nā mater eius eſt ideo
plena gratia pre ceteris. Nā vt dꝛ Jo. j. de ple
nitudine eius. ſ. chriſti oēs accepimus gr̄aꝫ ab
eo collatā cauſatiue inquātū deus meritorie et
exemplariter inquātū hō. ¶ Hec aūt effluxio
gr̄e que mentē implet ⁊ effluit per opus exteri
us cōis omnibus ſanctis eſt triplex ſm̄ Alber.
vbi ſupra. Quidā. n. effluūt de interiori perfe
ctione gr̄e ad exteriorē operationē. ad ſui ſal//
uationē. ⁊ alioꝝ per exemploꝝ edificationē. Et
hec eſt cōis oībus ſanctis habentibus tp̄s ope
rādi. ⁊ hec dꝛ plenitudo ſufficiētie. ad quaꝫ te/
nētur oēs. de qua pōt intelligi dictū de Thabi
ta ꝙ erat plena bonis operibus. ¶ Secundo
alij effluūt nō ſolū per bonā operationē exte//
riorē ad ſui ſalutē ⁊ alioꝝ edificationem: ſed
ēt per doctrinā ſalutarē in eccleſie edificationē
Et de iſta dicitur Act. ij. ⁊ j. Repleti ſunt om//
nes ſpirituſancto. ⁊ ceperunt loqui. ¶ Tertio
alij effluunt nō ſolū per operationē bonā exte
riorē ⁊ alioꝝ inſtructionē: ſed ēt per anime ſue
ideſt vite pro fide poſitionē. vt in ſtephano qui
dicitur plenus gratia ⁊ fortitudine. Plenꝰ gra
tia ad conuertendos peccatores. ⁊ fortitudine
ad tollerandos paſſionis dolores. Et hec diciť
plenitudo excellentie. ¶ Secunda dici poteſt
plenitudo abundantie. Omnis iſta plenitudo
in virgine fuit ſuper omnes excellentius vt di
cere valeat. In plenitudine ſanctorū: ideſt gra
tia ſanctorum. detentio mea. Eccl. xxiiij. ideſt
detineo omnem plenitudinem. gratia plena
fuit operibus bonis: ideſt elemoſynis. Unde
⁊. b. Ber. dicit ꝙ in die purificationis obtulit
ſacrificium pauperum par turturum aut colū
baꝝ: q: etſi magi reges obtulerāt ei paucis die
bus ante nō modicū auꝝ. iā illud paupibꝰ ero
gauerat. Plena fuit gr̄e per doctrine cōmuni
cationē. ipſa. n. aplos ⁊ euāgeliſtas alioꝝ do//
ctores de multis inſtruxit myſterijs. Unde et
Beda dicit ſuper illud maria ꝯſeruabat om//
nia verba hec conferens in corde ſuo Lūce. ij.
q: ſ. mēti retinebat illa myſteria. vt poſtea apo
ſtolis ea explicaret. plena fuit tollerantia pene
in paſſione filij. cuius aiaꝫ ptranſiuit gladius
doloris vt plus q̄ꝫ martyreꝫ eā dicat Hierony.
Aue igiť omnī gr̄a plena. Unde de ipſa figu//
rate dꝛ ſub noīe heſter regine que humilis in/
terpretatur. Fons paruus creuit in flumē ma/
ximū. Fons dꝛ ppter abūdātiā gr̄am ⁊ originē
eiꝰ. q: ex ea xp̄s. vn̄ nob oibꝰ nūa ⁊ gr̄a ifluxit.
Paruꝰ dꝛ pp humilitatē pp quā creuit in flumē

De triplici gratia effluxiua

M. dicitur fons paruus quare

maximum. gñ. ſ. nobis genuit dominū noſtrū
ihm xpz. qui ait Eccli. xxiiij. Ego quaſi aqueduc/
tus exiui de paradiſo dei coop‍t⁹. ſ. carne mor/
tali. de paradiſo. i. ſonte padiſi. eccleſie. Fons
vt dr̄ geñ. ij. egrediebatur de loco voluptatis.
i. padiſo virgo. ſ. maria plena gratia. Qui ſons
diuidiť in quattuor capita. Effectus enim grē
pcedentis ab iſto ſonte ad quattuor partes ex/
tenditur. Ad angelos vz eos reſtaurando ⁊ le/
tificando. Ad inferos demones virtutem eorū
exterminando ps. Confregiſti capita draconū
in aquis. Ad pres qui erāt in limbo a tenebris
liberando: ad hoies que ſunt in mundo: iuſtifi/
cando ⁊ a multis malis liberando. Excellentiſſi
me igitur diciť. Aue gratia plena. Nam vt ait.
b. Ber. de plenitudine eius oēs recipiunt: ca/
ptiuus redemptionem. eger curationez: triſtis
conſolationem: peccator veniam: iuſtus graz:
angeli leticiam tota trinitas gloriam. Deniqꝫ
dei filius carnis ſubſtantiam.

Inueniſti gra/ .§. ij.

Inueniſti graz· exponiť pulchre — tiam apud deum. Ex his verbis comprehendi/
tur excellentia be. Marie. Et ex eo qḋ dicit an/
gelus. Inueniſti. Inuenit ait: non qr prima in
rem grē venit. Naz angelus prius in hanc rez
grē venit. cum. ſ. a principio ſibi fuit grā colla/
ta. Sed inuenit qr ipſam rem gratie perditam
primo recupauit humano generi. Hoc adā nō
fecit: qr ⁊ ſi grām pditam per penitentiaz recu
pauit. vt dicitur de pe. di. j. Sicut pmi. hoc tm̄
pro ſe: nō pro humano gnē procurauit: ſz Ma
ria pro oibus inuenit: qr per ipſam oēs gratiā
rehabuerūt virtualiter p filium ipam nobis af
ferrētē. Meruit aūt hoc de congruo. Unde. b.
Aug. in ſmo. O btā maria quis tibi digne iu/
ra grārum ⁊ laudum preconia valeat impēde/
re: que tuo ſingulari merito mūdo ſuccurriſti
pdito. Et cum p virtutes gratuitas ſit ppe me/
ritum. i. per opa earum. Et. b. Aug. dicat ꝙ hu/
militas Marie nobis genuit deū. Et. b. Ber.
ꝙ ipſa Maria eſt mulier illa euāgelica que cō/
miſcuit ſata tria. i. deitatem: aiam: ⁊ carnez xpi
in vna pſona coniunxit. Et fermentu z ad ea cō
miſcenda ſeu fermentanda fuit fide eius. Et. b.
Aug. ꝙ beatior fuit Maria concipiēdo fide qꝫ
carne. Pz ꝙ meruit grām nobis pditam inue/
nire. Inueniſti ait. Non creaſti grām. quia hoc
dei eſt qr gratiam ⁊ gliaz dabit dn̄s. Inueniſti.
Non ſemp habuiſti vt filius tuus. De que Jo.
j. plenum grā ⁊ veritate. Inueniſti nō rapuiſti
vt angelus primus dicēs. Siīlis ero altiſſimo.
Inueniſti non pdidiſti vt primi parentes. q vt
ait. b. Aug. voluerūt diuinitatem ⁊ pdiderunt
felicitatem gratie. ſ. glie. Inueniſti nō ⁊ emiſti.
vt Symon magus q obtulit pecuniaz aplis vt
emeret graz. ſſ. Inueniſti: qr qſiſti: qr q qrit in/
uenit: vt vgo prudentiſſima vt doctrix fideliſſi/
ma. Sed credidiſti vt mater miſericordiſſima.
Inueniſti grām dei miſerātis charitate pmit/
tētis veritate: hois neceſſitate: tui ad h idonei
tate. Inueniſti graz increatā in deū. Et in illa et
cū illa oēm creaturā. Inueniſti grām ſpecialez.
Et generalem quidē: qr gratia que fuit ⁊ eſt in
omnibus electis in ipſa fuit. ſ. gratuz faciens.
Gratiam ſpālem que. ſ. fuit in aliqbus ſanctis
ſed non in oibus: vt gratie gratis date aplis et
alijs. Gratiā ſingularē que ſibi ſoli cōuenit: vt
pz de duodecim eius puilegijs. Et de his om/
nibus plene infra diceť. Inueniſti grām corpo
ralem: qr gratioſa in aſpectu oibus ⁊ in ſermo
ne. ps. Diffuſa eſt grā in labijs tuis. Sed ⁊ hāc
generalē habuit qꝫtū ad corpis reſurrectionez
cū alijs. Sed añ alios: qr qꝫcitius poſt mortez.
Spālez: qꝫtum ad vginitatis integritatē: ſed p
fectius cūctis. Singularē qꝫtuz ad vteri fecū/
ditatem ⁊ talis mater facta vnigeniti. nr̄ dei ⁊
plaſmatoris oium: mater inuiolata: mater inta/
cta. Inueniſti gratiā apud deū. ¶ Ubi ſciendū
ꝙ iſta ppoſitio apud deū tripliciter ſumiť. Qñ/ De tri/plici ac/ceptiōe hui⁹ p/poſitio/nis apd deum.
qꝫ enim dicit equalitatē eēntie. vt illud. Uerbū
erat apud deū. Jo. j. Qñqꝫ equalitatē ſm ſituz:
vt qñ apponitur ad ſupra ⁊ infra. ſicut dictū eſt
iij. Regū. ij. Poſitus eſt thronus matris apud
vel iuxta thronū regis. Qñqꝫ apud ⁊ iuxta po/
nitur reſpectiue. Sicut diciť de mulierib⁹ ꝙ ſta
bant iuxta crucez. Nō quidē abſolute. Sic eniz
ſtabat Mater ieſu ⁊ Joānes iuxta crucē: q valde
ppe. Sz alie mulieres dicunť ſtare iuxta cru
cē reſpectiue. i. reſpectu turbe q̄ lōgius eis erat
a cruce. Uñ ⁊ alius euāgeliſta dicit. Mulieres
ſtabant a longe. reſpectu ſcilz mrīs ieſu: q̄ abſo
lute iuxta crucē ſtabat. Et oibus his trib⁹ mōis
pōt exponi h iſtud apud deū. Nam primo mō
ſicut filius diciť eſſe apud patrē: ppter idētita/
tem nature: qr eiuſdē nature. Sic Maria gra/
tiam inuenit vt ſit apud deū ſcilz: qr ſcilz eiuſ/
dez nature cū eo ſm humanitatē in qua ē vnū
cum matre: ſicut in deitate vnū cū pre. Et vere
iſta eſt grā nimis mirabilis. Scḋo mō. ſ. quātū
ad ſitū: certū eſt ꝙ exaltata ē in celo ſup choros
āgelorꝝ. vñ ⁊ apḋ deū. i. excellētiori gradu glie
decorata ſup oēs puras creaturas. Juxta illud
ps. Aſtitit regina a dextris tuis. ſ. be. maria. Ju/
xta figurā illā ſupradictā de mr̄e Salomonis
cui⁹ thronus poſit⁹ ē iuxta thronū ei⁹. Et apter
qr vna ē maieſtas regia in rege ⁊ regia ⁊ coeqn
tur ſibi. Inuenit ḡ graz vt ſit apḋ deū. i. excellē/
tiori glia qꝫ alie creature. Tertio mō dr̄ apud
deū qr ppinquiſſima fuit deo reſpectu aliorꝝ i ſan
ctitate. Uñ ē ei familiariſſima: vt iueniat graz
apḋ deū p deuotis ei⁹: ⁊ refugiū hñtib⁹ ad eaz

in ſuis neceſſitatibus. Apud ergo deum creatorem: ſactorem: iuſtificatorem: et glorificatorem inuenit gratiam ad procurandum omnibus. Unde et bene ait angelus. Aue gratia plena.

¶ De triplici genere gratiarum. Cap. xvj.

Aue gratia plena.

Hec plenitudo gratie põt intelligi tripliciter: vel q: ſumã et oẽm gratiã habuit: vel q: maior gratia nõ fuit: vel q: maioris gratie capax nõ fuit. Cõſtat aũt ſm Alber. vbi ſupra: q: nõ ſummam et oẽm habuit: q: grãm vnionis nõ habuit que eſt ſũma in numero gratiarum: nõ ipſa ſed filius eius fuit deitati vnitus. Similiter maior gratia fuit in filio. inquãtũ homo q̃ in ea. Un̄ dici nõ põt q: maior gratia q̃ ſua nõ fuit. Reſtat ergo vt intelligatur. tertio modo. ſ. q: maioris gratie capax nõ fuit pura creatura: et in ſtatu illo viatorum. n. ſi aucta eſt grã in aſſumptiõe: quia dicitur grã conſummata tunc effecta eſt gratia in comprehenſorum numero. Preterea priuilegia principum ſunt late et interpretanda. Cum ergo dominus in priuilegio ſuo qd̃ ei mittit p angelum dicat gratia plena nulla ſpecificando erit pro oĩbus interpretandum. Preterea deus infundit ſuã bonitatẽ vnicuiqz ſm ſuã virtutẽ et capacitatẽ. vt pz Mat. xxv. de domino q tradidit ſeruis ſuis bona ſua vnicuiqz ſm ppriaz virtutẽ. ergo quecũqz creatura eſt capax omnis gratie. cuius eſt capax pura creatura. illa erit plena oĩ gratia. Talis aũt creatura fuit beatiſſima virgo maria. ergo ipſa eſt plena omni gratia cuius particeps poteſt eẽ omnis pura creatura. Ubi ſciẽdũ ꝙ triplex ẽ gen9 grarũ.

De triplici genere graꝝ in maria

¶ Eſt enim gratia gratum deo faciens ppter ſui ſanctitatem.

¶ Eſt gratia gratis a deo data propter aliorũ vtilitatem.

¶ Eſt gratia priuilegiorũ a deo collata ad ſingularem ſublimitatem.

¶ Omnibus his fuit plena virgo Maria vt dicere valeat illd̃ Ecci. xxiiij. In me oĩs grã. Et iõ tranſite ad me oẽs qui ↄcupiſcitis me ⁊c̃.

¶ De prima gratia. §. i.

tia que ſolũ reperitur in bonis dicit aplus ad Heb. viij. Optimũ eſt grã ſtabilire cor. ideo autẽ optimũ: q: nil melius in vita. Eſt. n. qd̃ ita precioſuz ꝙ ea percipitur bonum infinitũ. vnde Pe. j. canoñ. Maxima et precioſa nobis donauit deus vt ſimus diuine nature conſortes. et hoc per participationẽ Ecci. xl. Grã dei ſicut paradiſus i benedictiõib9. Parat. n. nobis dei viſum. i. aſpectũ: et ſecũ hz oẽm ſpiritualem benedictionẽ. Et illis ſolis dicitur. Uenite bene dicti pa. m. Mat. xxv. qui cũ grã trãſierunt ipſa de ſeculo: ſed et iſta grã eſt triplex realiter diſtincta vna ab altera et diuerſi effectus. Eſt eniz grã ſacramentalis: eſt grã virtualis: eſt grã numeralis. Omnis iſta grã fuit in virgine et perfectiſſime. et iõ veriſſime dr̃ ei. Aue grã plena. Et de pmã grã. ſ. ſacramentali dicit magiſter in. iiij. ꝙ ſacramentum eſt inuiſibilis gratie: quam ſcilicet continet viſibilis forma.

¶ Tractando igitur. §. ij.

tur de grã que. ſ. in oĩbus ſeptẽ ſacramẽtis eſt varia. Sciẽdũ ꝙ ſicut quodlibet ſacramẽtũ cõtinet in ſe grãm gratũ faciẽtem: ad tollẽdum morbum peccati vel reliquias eius. vñ et medicine aie dicuntur: ſicut qui auferũt a corporibus morbos medicine corporales. vñ ex quolibet eoꝝ deuote ſumpto recipitur vel augetur grã ſi nõ ponatur obſtaculũ. Ad recipiendũ igitur talẽ grãm talis requiritur actualis receptio ſacramẽti cũ fieri põt. Et ideo ſi dicimus virginẽ plenã hac grã. Opz ẽt dicere ꝙ ſacramẽta ſuſcepit: quod firmat Alber. ſuper miſſus eſt. Omnia videlicet ſacramenta ſumpſiſſe ordine excepto. ſz et ipſos per equipollentiã accepit: vt dicetur. ſed q: nõ eis eguit: qm̃ peccatũ nullũ actuale commiſit: originale cõtractũ iam per ſanctificationem in vtero matris ſue erat extinctum cuz reliquijs ſuis. Ideo oportet circa hmõi tria videre. Primo quare ipſa ſacramẽta ſuſcepit. Secundo quare hoc ſcriptura reticuit. Tertio qd̃ vtilitatis ex eis acquiſiuit. ¶ Quãtũ ad pmũ ſm Alber. vbi ſupra. Sciẽdũ ꝙ vt dictũ eſt virgo maria nõ accepit ſacramẽta ex neceſſitate vt alij: ſed triplici ex cã ipſa ſacramẽta deuote ſuſcepit. Prima ob ſui maiorẽ humiliationẽ. Secũda ob alioꝝ inſtructionẽ. Tertia ob bonorũ ſupererogationem. ¶ Quãtum ad primum. Sicut primum documentum quod dedit nobis et infudit prima mr̃ Eua fuit ſuperbia qua voluit ſe deo equari: ita prima marie virtus inquit. b. Amb. eſt humilitas. Hac nos mr̃ ſpũalis in oĩbus edocuit. Unde ſicut legalia obſeruauit inſtituta pro peccatoribus tanq̃ peccato ſubdita foret: que tñ omni carebat: vt patet in ſacrificio purificationis et filij redẽptione. ita etiã ſacramenta que ſunt medicine principaliter peccatorum ex humilitate ſuſcipere voluit. vñ b. Ber. Uere virgo maria nõ indiges purificatione: ſed nec filius tuus circũciſione. Eſto ergo et tu ſicut vna ex mulieribus: ſicut ille ẽ vn9 ex illis: id eſt peccatoribus ſz apparẽtiã. ¶ Secundo ſacramẽta ſuſcepit. b. maria propter inſtructionem aliorum vt perfectos doceret ſui exemplo ſeruare leges ſuperiorum etiaz ſi nõ tenerentur promulgatuz fuerat a dño per aploſ

Q. beata maria ſuſcepit oĩa ſacramẽta ppter tres rõnes: quõ et firmat Albertus

omnibus edictū. Euntes docete oēs gētes ba/
ptizantes eos in noīe patris ꝛ filij ꝛ ſpiritusſan
cti. ſ. docētes eos ſeruare quecūqꝫ mādaui vo/
bis Math. vl. vt de penitentia de eucharistia et
alijs hmōi. voluit ergo virgo beata obſeruare
ꝛ hec mādata filij vt inuitaret nos exemplo ad
obedientiam. peccatores etiam inſtruit ꝛ nō eru
beſcant aſſumere remedia humilia ad delēdū
peccata inſtituta. Erubeſcit aliqui peccatores
ſciri. ꝛ ideo nō cōfitenter peccata ſua ne cogno
ſcantur tales eſſe quales ſunt in maliciā. vnde
bea. Bern. O nimia inſania hoīum pudet ab
lui. ſ. per ſacra: ꝛ nō pudet inquinari. ſ. per pec
cata pudet ſordes abſtergere: ꝛ nō pudet con//
trahere. Beata maria vero cū eēt ſine peccato.
tamē ſacra ꝯtra peccata in remediū inſtituta ſu
ſcepit: ac ſi eēt peccatrix. ¶ Tertio ꝓpter bono
rū ſupererogationē: vt dicit Apoc. vlt. Qui iu
ſtus eſt iuſtificet adhuc. Et in Prouerb. dicit.
Juſtoꝝ ſemita que eſt via arta virtutū quaſi lux
ſplēdens proficit ꝛ creſcit vſqꝫ ad perfectū diē.
ſcꝫ viſionē clarā patrie. Tepidoꝝ enim ꝛ impfe
ctorū eſt ſeruare neceſſaria ad ſalutē ꝛ nō cura/
re in anteriora ſe extendere quod periculoſum
eſt ꝛ diſpoſitio ad caſum. Sed perfecti conſide
rantes ꝙ ſtatus gratie ꝛ virtutū eſt quaſi infini
tus: qꝛ nunqꝫ tm̄ in grā perficere: quin valeat
multomagis creſcere ꝓpter qꝺ dicit apl's. Cre
ſcentes in grā dei. ſ. ſitis. Naꝫ vt dicit Eccs. j.
Cū ꝯſūmauerit hō tūc incipiet reſpectu eiꝰ qꝺ
reſtat ad valendū meritū augere. Uirgo igitur
maria: etſi in ſanctificatione ſua fuerit ex vtero
matris plena grā: ꝛ in ꝯceptu filij multomagis
repleta tāta ſcꝫ qūta erat capax pura creatura:
nō adeo ꝙ nō potuit in ea creſcere dū erat via/
trix. Hoc enim fuit priuilegiū ſolius chriſti q
grāꝫ accepit ab initio ſuo infinitā: ita ſcꝫ vt nō
poſſet in ea creſcere. Et ideo quotidie magis
ac magis. b. Maria in illis exercebat. vñ poſ//
ſet magis meritū augere ꝛ deo placere. Et iō
ſacra ſumebat. ꝛ ſi eis nō egeret vt magis i grā
creſceret per effectū ſacroꝝ. ¶ Quātum ad
ſecundum principale de grā ſacrali: quare ſcꝫ
nō ſunt hec de ea ſcripta in euangelio vel acti/
bus apoſtolorū. ad qꝺ Alb. vbi ſupra aſſignat
ſex rationes ſed tm̄ tres ponent. Primo ꝓpter
vanitatem noſtrā reprimendā. Secundo pro/
pter claritatem patrie appetendā. Tertio ꝓpter
ſuperfluitatem a ſcriptura remouendaꝫ. Pro
primo dicitur in lib. Sap. Uani ſunt omnes
homines. Cum enim boni aliquid agimus va
nitate glorie ducti cupimus illud alijs innote/
ſci. etiam ſi minimum ſit illud quod chriſtus
prohibuit dicens. Cum facis elemoſynam no/
li tuba canere ante te. Matthei. vj. Uirgo autē
maria cum eſſet excellentiſſimi meriti ꝛ opera

Beata maria ſūpſiſſe ſacra euāgeliū reticuit q̄re

excellentiſſima plurima fecerit vt ipſa ſacramē
ta ſuſcipiēdo ꝛ multa alia. noluit tn̄ ea exprime/
re vel narrari facere: vt diſcamus occultare bo
na opera noſtra quādo nō eſt neceſſariū. Sic ꝛ
filius eius ea que egit vſqꝫ ad annū triceſimuꝫ
vite ſue que vtiqꝫ friuola nō fuerunt: ſed om//
nia magnifica ꝛ excellentiſſima: nec ipſe narra
uit nec ab euangeliſtis exprimi voluit. Unde
bea. Greg. in moral. Depredari deſiderat qui
theſaurū ſcꝫ bonoꝝ opeꝝ publice in manu por
tat. ꝛ. be. Bern. Increpat chriſti natiuitas ſe
laudātes ꝛ ſe oſtētare cupiētes. Uñ nocte qua
chriſtus naſci voluit vbi ſunt qui tā imprudē
ter geſtiūt oſtentare ſeipſos. Deniqꝫ tacet chri/
ſtus ꝛ nūciat angelus ꝛ laudat multitudo cele/
ſtis exercitus. Sileat ergo os tuū ꝛ laudet te
os alienū. Pro ſcđi declaratione plenius pbā
dū. Fugiēdū eſt ad patriā: ibiqꝫ patere oīa: nō
fugit miſi a malo ꝛ miſeria. Locus ad quē con
fugitur (vt illud euadatur) appetitur. Omnes
hoīes natura ſcire deſiderāt. Inquit phs ꝛ ma
gna. Sed nulla hic perfecta ſcia. Et propterea
voluit dñs plura remanere dubia ꝛ nō aperta
in via etiā circa diuinas ſcripturas ꝛ circa ali/
as facultates vt mentes noſtras alliciat ad con
cupiſcendum perfectā cognitionē reꝝ in pāia
Unde in figurā Exo. xij. de agno paſcali dicit.
Nō remanebit ex eo quicqꝫ vſqꝫ mane. quod
aūt reſiduum fuerit igni cōburetis. Ubi glo.
b. Greg. Qꝺ ex agno remanet cōburi mandat
qꝛ qꝺ de myſterio incarnationis eius penetra/
re vel intelligere nō poſſumus poteſtati ſpiri/
tuſſancti humiliter reſeruemus: vt nō ſupbe
quis audeat vel contēnere vel denegare: quod
nō intelligit: ſed igni cōburat. i. ſpiritui ſancto
relinquat: donec oīa in futuro quilibet cogno
ſcat. ꝛ hoc eſt mane. Ne tn̄ interim noſtra deuo
tio ſine exercitatione torpeſcat ſm̄ id qꝺ ante
ibi dicit ſeruet. Caput inquit cū pedibus ꝛ in/
teſtinis vorabitis: nec remanebit aliquid de eo
vſqꝫ mane glo. b. Greg. Caput agni vorare eſt
deitatē eius fide pcipe. pedes vorare eſt veſti//
gia humanitatis eius amādo imitari: vorare
inteſtina eſt verboꝝ chriſti occulta ꝛ myſtica
mādata auide querere ꝛ intelligere. in quo ver
bo vorationis pigritia nr̄a reprehendit. q ver
ba eius atqꝫ myſteria: nec per nos requirimus
ꝛ dicta ab alijs inuiti audimus. Et ſubdit. Nō
remanebit ex eo quicqꝫ vſqꝫ mane: qꝛ eius di/
cta magna ſunt excutienda ſollicitudine: vt an
teqꝫ veniet dies refectionis in nocte preſentis
vite omnia mādata eius ſollicite penetremus.
Tertia ratio quare hec non ſunt ſcripta eſt vt
moueatur ſupfluitas a ſcriptura Ber. Si nec
vnum folium de arbore: nec vnus de paſſeri/
bus cadit ſuper terram ſine patre celeſti. i. eius

oꝛdinatione. nec ego de oꝛe euangeliſte ſuper/
fluum defluere verbum puto preſertim de ſa/
cra hiſtoꝛia. Dicit autem phs ꝙ qui vnum di/
cit quod multa continet plura dicit: vnde dici
to ⁊ pro conſtāti habeto ꝙ vgo maria fuit ple/
na gr̄a. Gr̄e ſacrales que cōmuniter fuerunt
apud alios ſanctos: explicite hoc dicere de ea
ſuperfluum videbatur cū nulla gr̄a pure crea
ture apta vacua fuerit. Unde ſicut. b. Aug. de
b. Maria ponit vnā regulā ſcꝫ ꝙ cum de pec
catis agitur: videlicet actualibus nulli pꝛoꝛ/
ſus vult de ea haberi queſtionem: ſed firme te/
neri ꝙ nullū cōmiſit: ita dicit Alber. vbi ſupra
in bono tāquā pro regula ⁊ pꝛincipio per ſe no
to de ipſa ſupponatur ꝙ quicquid boni aliqua
creatura pura fecerit vel receperit. de hoc expꝰ
non eſſe. b. Mariā. nō liceat dubitare: vt a nul
lo ſuperetur illuſtrium. vt dicit Jo. dam. i. ſan/
ctoꝛum. his igitur de cauſis hoc non expꝛeſſe
Quid maria ex ſacramentis recepit. ſcribitur. ❡ Quātuꝫ ad tertiū ſcꝫ quid maria
receperit ex ſacramentis videndū eſt ꝙ baptiſ
mum receperit: creditur non ad purgationem
peccati: qꝛ nullum habebat: ſicut nec et̄ filiꝰ eiꝰ
ſed in exemplum noſtrum equidem chꝛiſtus
ex ipſo baptiſmo nihil gr̄e in ſe accepit: ſꝫ vim
M. qd ex ſacramento baptiſmatis recepit. regeneratiuam aqs contulit. Beata autē ma/
ria non contulit aquis virtutem: ſed ex baptiſ/
mo ſuſcepit virtutem videlicet characteris im
pꝛeſſionem: virtutum exercitationem: merito/
rum accumulationem: vnde non baptiſmo Jo
annis qui ad iſta non valebat: ſꝫ baptiſmo xp̄i
baptizata eſt: ſicut et̄. b. Aug. expꝛeſſe hoc dicit
de apoſtolis. de ꝯſe. di. iiij. quādo. Licet nō in/
ueniatur in euāgelio. ❡ Sacramentum cōfir
mationis accepit ſm̄ Alber. vbi ſupra ad am/
pliorem meritoꝝ augmentationē ⁊ pfectiorē
virtutū exercitationē ⁊ declarationē ad alteriꝰ
characteris ipꝛeſſionē: vt p characterē baptiſ/
malē collocet in numero chꝛiſticolaꝝ diſtincta
a iudeis ⁊ gentibus nō ꝯſignatis p characte/
rem ꝯfirmatiōis ponat: imo pᵐnicceria ſit in nu
mero militātiū p xp̄o. Et ſi nō fuit ibi vnctio ſē
ſibilis nō defuit vnctio inuiſibilis. Nā cum be.
Tho. dicat in. iiij. ꝙ apli fuerūt ꝯfirmati in die
penthecoſtes miſſo in eis ſpūſancto ad robur.
Ubi loco vnctiōis viſibilis fuit ignis in foꝛ/
ma linguaꝝ: per quādā coꝛreſpōdētiā. Nā ole
um eſt fomētū ignis: ⁊ lingua coꝛreſpōdet bal
ſami odoꝛi. Beata aūt maria fuit in receptiōe
illa ſpūſſancti cū aplis recipiēs. vñ ⁊ chꝛiſma/
ta cū eis. ❡ A ſacro altaris ſuſcepto ſecuta eſt
dñice paſſionis rememoꝛationem: deuotiōis
actualis exercitationē: ꝯtra coꝛpoꝛalē abſentiā
filij ꝯſolationē. A ſacro vero penitētie recepit
gr̄am in excellēti eqpollētia. N. i pro ꝯtritiōe
habuit innocētie ꝯuerſationē. Pro ꝯfeſſione
gr̄arū actionē. Pro ſatiſfactiōe ſuperogationē
Cū aūt ſit triplex ꝯfeſſio. ſ. accuſatio peccatoꝝ
recognitio incōgruitatis ⁊ ingratitudinis: be
neficioꝝ ꝯfeſſio. Et hec vltima fuit ꝓpꝛie beate
marie ꝯfeſſio. Cōfitebat aūt ſm̄ Alber. ꝙ tātā
gr̄am accepit ꝙ nunꝗ̄ de ꝯdigno eā meruit:
vel aliq̄ creatura pmereri potuit. ſꝫ de ꝯgruo
meruerit. Hec ⁊ ſilia fatebat Joānis euāgeliſte
vt credi pōt ꝯfeſſoꝛi ſuo. ❡ In extrema vnctio
ne recepit cōplete victorie pꝛeterite ⁊ plene glo
rie ſignificationem. Et loco remiſſionis venia
lium totius doloꝛis moꝛtis remiſſionem. Et p
infirmitatis alleuiatione: totius coꝛpoꝛis glo
rificationem. Et quāuis beata maria potuerit
hoc ſacramentum non ſuſcipere. exempta per
pꝛiuilegium quod dominus confert his quos
ſine infirmitate ⁊ moꝛtis doloꝛe dignatus eſt
euocare. tamen videtur ꝙ iſti pꝛiuilegio ſuo
abꝛenunciauerit ⁊ ſacramentum illud peccato
ribus inſtitutum humiliter ſuſcepit vt humi/
litate quā per totā vitā tenuerat egreſſum con
ſūmaret. ❡ In ſacramento vero matrimonij
cum ſit triplex bonuꝫ. omne iſtud reperitur in
coniugio marie. Unde. b. Aug. xxvij. q. ij. om
ne nuptiarum bonum impletum eſt in parenti
bus chꝛiſti ſcilicet fides: pꝛoles ⁊ ſacramentuꝫ
Pꝛolem cognoſcimus chꝛiſtum dominum fili
um: ſcilicet virginis non Joſeph. Fidem quia
nullum adulterium. Sacramētū: qꝛ nullū di/
uoꝛtiū. Habuit aūt beata maria iſtā gr̄am excel
lentius. qꝛ mr̄ t. ite plis: ⁊ qꝛ mr̄ ⁊ virgo. Naꝫ
vt ait. b. Aug. Coniugia ſanctioꝛa ſunt pari vo
to continētium. Sacramentum auteꝫ oꝛdinis
non habuit. Hoc enim ſm̄ exterioꝛeꝫ hominis De ſacramētū oꝛdinis btā maria nō recepit quare.
repꝛeſentationem pꝛefert dignitatem. Interiꝰ
autem ſm̄ veritatē pertinet ad humilē ſeruitu
tem. Unde per oppoſitū ſtatui beate marie op/
ponebatur que interius habuit coꝛam deo di/
gnitatem. exterius coꝛam hominibus ſummā
habuit humilitatem. Hoc ergo ſacramentum
beata maria actualiter nō recepit. ⁊ ꝓpter ſtatꝰ
ſui ꝯtrarietatē: ⁊ ꝓpter humilē cū aliqs mulieri
bus ꝯfoꝛmitatē. Nō. n. ſexus femineus ē capax
oꝛdinis ꝓpter indignitatem: maioꝛē peccandi
fragilitatem: ⁊ regiminis incongruitatem. Li
cet autem beatiſſima virgo maria ſacramentū
oꝛdinis non receperit. quicquid tamen digni/
tatis vel gratie in ipſis confertur de hoc plena
fuit. Conferturꝫ in eis ſeptifoꝛmis gratia ſpiri/
tuſſancti: qua omnifaria plena fuit. Itē cū tria
ſint in ſacramēto oꝛdinis: ſcilicet dignitas mi
niſterialis: poteſtas ſpūalis: adminiſtratio exe
cutionis. Hec autē tria. b. Maria equipollen/ Nota
ter habuit ⁊ excellenter: miniſtri eccleſie habēt
dignitatem beneficialem per characterem ex/
cellentie. Beatiſſima autem virgo hꝫ coꝛonaꝫ

regni eccleſie militantis ⁊ triumphātis. Unde
⁊ ſummus miniſtrorum papa dicit̃ ſeruus ſer/
uoꝝ dei. Hec autem eſt regina ⁊ domina ange
loꝝ ⁊ imperatrix totius mundi. Item in mini/
ſtris eſt poteſtas ſpūalis: tꝑalis delegata a deo:
vel ſubdelegata ⁊ vicaria. In ipſa eni eſt pleni/
tudo poteſtatis celeſtis ex auctoritate ordīaria.
Item in miniſtris eſt executio ligandi ⁊ ſoluen
di per vſum clauiū. In ipſa autem eſt dn̄andi
legitima poteſtas ad ligādum ⁊ ſoluendum ꝑ
imperiuꝫ. Et ſic quicqd eſt in ordinibus digni
tatis ⁊ gratie conſtat. b. Marie minime defuiſ
ſe. Et ne videat̃ ſpecialibus dignitatum vel vir
tutum ordinib⁹ caruiſſe. Cum hoſtiarijs habu/
it mandoꝝ introductionem ⁊ imundorum ex/
cluſionem. Cū exorciſtis demonuꝫ expulſionē.
Cum lectoribus ꝓphetiarum expoſitioneꝫ. Cuꝫ
accolitis illuminationem. Cum dyaconib⁹ do/
ctrine aplice oſtenſionem Cuꝫ ſubdiaconibus
verbi diuini ꝯſeruationem. Et poſtea cum euā
geliſtis enarrationem. Cū ſacerdotibus corpo
ris xp̄i formationem: contrectationē ⁊ coniun/
ctionem. Ipſa a culpis ⁊ penis ꝑ filium ſuum
nos abſoluit. Habet ⁊ officia epiſcopoꝝ aliquo
modo ſpūali: quoniam conſecrat templa ⁊ alta
ria que ad eius honorem fiunt. Cōſecrat virgi
nes interius confirmando ⁊ hmōi. Habet bea/
tiſſima cum papa oīum eccleſiarum ſollicitudi
nem: poteſtatis ſpiritualis plenitudinem: pri/
uilegiatorum actuum vniuerſitatem. Et ſic pa
tet ꝙ fuit gratia plena.

¶ De gratia v̓tuali. b. marie v̓ginis. Ca. xvij

Aue gratia plena:

gratia: videlicet virtuali. Quidaꝫ
vt magiſter ſen. in. ij. dixerūt grãꝫ
⁊ virtuteꝫ idē eſſe realiter ſed ratio
ne differre vt gratia dicat̃ inꝙtum facit homi/
nem deo gratū. Uirtus inꝙtuꝫ inducit ad ope
randum opa virtuoſa: ſed. b. Tho. in ſumma ꝓ
bat grãm realiter diſtinctam a virtute: vt ſicut
a ſole ꝓcedūt multi radij diuerſi ab eo: ⁊ ab ani
ma fluunt multe potentie realr̃ diſtincte ab ea:
ſta ⁊ virtutes oēs procedunt a gratia diſtincte
ab ea realiter. Et ipſa quideꝫ grã vt in ſubiecto
eſt in aīa. Uirtutis vero in potentijs anime ex/
pediendum eas ad bn̄ operandum. oēs igitur
virtutes fluerunt a grã gratum faciente. Quaꝫ
gratiaꝫ virgo. b. habuit pleniſſime. iuxta hoc.
Aue gratia plena. ⁊ habuit oēs virtutes perfe/
ctiſſime: vnde ipa ait Eccī. xxiiij. In me omnis
ſpes vite ⁊ virtutis. Et ideo tranſite ad me om/
nes. ſcilicet pro eis v̓tutibus: quia ex me. ideſt
mei ſuffragio ⁊ exemplo poteſtis ſperare om/
nem virtutem. Uirtutes aūt oēs vel ſūt theolo/
gice vl̃ cardinales vl̃ eis ānexe. Et theologicas
numerat apl̃s. j. Corin. xiij. dicens. Nunc ma/
nent fides ſpes charitas tria hec ⁊c̃.

¶ Primo ergo vi/ .§. i.
dendum eſt de fide. b. marie ꝙ eam habuerit ꝑ verba Eliſabeth patet dicentis ad eam. Beata que credidiſti. ſ. verbis dictis tibi per angeluꝫ ex parte dei. Lu. j. Credere enim. eſt actus fidei que eſt de nō viſis. Credidit enim ſe matrē dei fiendam ſicut factum eſt cuꝫ ait. Fiat mihi ſm̄ verbum tuum. Lu. j. qđ vtiqꝫ nō vidit: nec ocu lo corporali: nec intellectuali clare. Uidit vtiqꝫ ⁊ experta eſt ſe concepiſſe nō opere humano: ⁊ ſe peperiſſe paruulum cū virginitatis honore. Sed ꝙ ille puer filius eius conceptus ⁊ natus eſſet deus verus non vidit vt in patria: ſed fide credidit ⁊ cognouit ſublimiori modo ⁊ interio/ ri guſtu ſuper oēs vnquā viatores. vnde fides ſua fuit ſuper oīm fidem. Unde be. Ber. ſuper miſſus eſt. Quis excepta fortaſſe illa q̄ ſola hec in ſe feliciſſime meruit experiri: intellectu cape re rōne diſcernere poſſit qualiter ſplendor ille inacceſſibilis virgineis ſe viſceribus infuderit: ⁊ vt illa que inacceſſibilis eſt accedere ad ſe fer re potuiſſet. de portiuncula eiuſdem corporis cui ſe aīa immediate ꝯtemperauit reliqꝫ maſ/ ſe vmbraculum fecerit ⁊ forte ꝓpter hoc maxi/ me dictum fuerit obūbrabit: quia rei nimiꝝ erat in ſacro. Et ꝙ ſola per ſe trinitas in ſola ⁊ cū ſo la virgine voluit operari. Soli enim datuꝫ eſt noſſe cui ſoli datum eſt experiri. Dicatur ergo. Uirtus altiſſimi obūbrabit tibi. Hoc eſt illum modum qui de ſpūſancto concipies. Ipſa dei virtus ⁊ dei ſapientia xp̄s ſic in ſui ſecretiſſimo conſilio obūbrando coniunget ⁊ obumbrabit. quatenus qui tm̄ eſt patri notus ſit ⁊ tibi. Ac ſi angelus reſpondeat virgini. Quid a me que/ ris qđ in te experieris. Scies ⁊ feliciter ſcies: ſed illo auctore ⁊ doctore. Ego autē ſuꝫ miſſus virginalem conceptuꝫ nunciare nō creare. nec poteſt doceri niſi a donante: nec pōt addiſci ni ſi a ſuſcipiente. Ex hac auctoritate be. Bernar. dicit Alber. colligitur ꝙ beata virgo de incar/ natione ⁊ de filio incarnato habuit cognitionē que eſt ſupra fidem. Et videt̃ hoc intelligendū ꝙ cognitio illa fuit ſupra fidem cōmunem ſeu oīum viatorum. Nam ſi clare vt in patria talis cognitio excluderet fidem vel forte etiaꝫ in ip/ ſo conceptu vel partu ſibi datum eſt ad horam vt videret clare myſterium huius vt in patria ſicut Paulus vidit deuꝫ in raptu. ⁊ pro illa ho ra fuiſſet fides et viſio. Sed poſt horaꝫ in ſe re uerſus remanſit in fide ablata viſione. Unde ⁊ ipſe dicit. Per fidem enim ambulamus. non ꝑ ſpem Aue. igitur gratia plena. ⁊c̃. ¶ Sed pro maiori horum declaratione ſciendum ꝙ viſio

De grã fidei in Maria

ſacialis

ſacialis dei. i. per eſſentiā eſt id in quo conſiſtit
principalr noſtra: vera beatitudo et pfectio vl/
tima. Iuxta illud qđ xpūs dicit Ioā. xvij. Hec
eſt vita eterna vt cognoſcāt te ſolum verū deū
et quē miſiſti Ieſum xpm. In hoc ſumma veri/
tas eſt et ſumma bonitas que reficit rōnalē ītm
qꝫ ex toto eā decorabit et alliciet vt nihil aliud
querat videre et habere niſi ipm aut pp ipſum.
Et ideo erit ibi ꝯtinuatio viſionis. Item ſum
mū delectabile ꝯcupiſcibile ſic ſua ſuauitate p
fundet vt nihil aliud amet aut querat niſi ipm
aut pp ipm. Et ideo ibi nō erit faſtidiū. Item
ſumme arduū ſumma ſui immutabilitate iraſci/
bile roborabit et ſecurabit vt nihil tenē aut tra/
ctare queat niſi ipm aut pp ipm. et ideo ibi nō
eſt fatigatio. Unde beatus Aug⁹. in vlti. ca. de ci.
dei ait. Quecūqꝫ ab hoībus honeſte deſiderā/
tur. erit deus finis oium deſiderioꝝ noſtrorū.
Qui ſine fine videbitur. ſine faſtidio amabitur.
ſine fatigatione laudabitur. Unde b. Aug⁹. ad hoc
vt pueniat aīa rōnalis opꝫ qꝫ habitib⁹ interme
diis eleuet. In qua eleuatiōe ſunt gradus et or
do de quib⁹ dicet̄ infra. Sed prius aduertēdum
eſt ſm Alber. vbi. ſ. qꝫ rō naturalis eſt cogno/
ſcitiua oium ſenſibiliū creaturarū et intelligibi
lium. rōne coitatis naturalis quā habet cū oī/
bus ſenſibilibus et intelligibilibus. De qua cō
munitate ait btūs Grego. in Omelia ſup illud
Marci vlti. Predicate euāgeliū omni creatu/
re: qꝫ noīe oīs creature intelligit homo. qꝛ cōe
aliquid hꝫ cū omni creatura. ſ. eſſe cū lapidi
bus. vegetari ſeu viuere cū plātis. Sentire cū
aīalibus. Intelligere cum angelis. Ipſa autē
rō cū ſit nālr collatiua cognoſcit creaturas
ſignū aliqđ eſſe ſeu veſtigiū dei. ſicut artificiū
artificis. Et ex hoc rō nālr eſt cognoſcitiua
creatoris. cuius creature ſunt veſtigia et ſignū.
Et ſic pꝫ qꝫ rō humana hꝫ in ſua natura qꝫ ſit
cognoſcitiua creaturarū ſenſibiliū et intelligi/
biliū et creatoris earū. Et qđ habet deſiderium
ductiuū ad cognoſcēdum hꝫ qui dici pōt duct⁹
nālis rōnis quo ex ſolis nālibus bonis ducit̄
tanqꝫ ex pͥmis motib⁹ ex parte ipſius. Silr ex
parte affectus ſunt quedā aptitudines nāles ad
bonū quas aliqui phi appellabāt ſemiāria vir/
tutū: quibus mouet̄ aīa rōnalis nālr ad bo/
num. Ipſa vero aīa rōnalis ſic exiſtēs eſt recepti/
ua habitus multiplicis. ſ. artiū et ſciarū ex par
te virtutis apprehēſiue. Sed hmōi habit⁹ nō
ducūt rōnē vltra motus vel terminos ei debi/
tos ſm aptitudinē ei nālem ſed ſunt facilitates
et directiones quedā ad cognoſcēdum ad que
nāliter ductu ſe habet. et hec ſunt habitus acq
ſiti per ingenium ſiue dati ſiue infuſi. Ex parte
vero virtutis motiue eſt receptiua habitus ꝯſue
tudinalis quā nō exigit affectus ſupra ductū
nature: vel ſupra que nālr rō ducta dictat.
Affectus ꝟo ſic ſe habentē cognouerūt phi quī
dā nō ſufficere ad beatitudinē. Unde Tulli⁹. Se
pe diximus et ſepe dicēdum eſt naturaliter aui/
diſſimi et appetentiſſimi: qꝛ honeſta ſūt nobis
innata et virtutū ſeminaria. ita vt ſi pateremur et
adipiſci liceret ad beatitudinē cum diuino mu/
nere natura nos ipſos pduceret ſed igniculos
natura inditos ſepe retundimus. Ecce ſm Tul
lium qꝫ exigit̄ diuinū munus. Eſt ergo pret hu
iuſmodi habitus aīa rōnalis ſuſceptiua ignis
fidei que eſt donū fluens a deo modo nobilio/
ri et vtiliori qꝫ ſit modus ſm quē fluit a deo na
tura et bona naturalia. Hmōi autē grā ducit̄ aī
ma rōnalis ad cognitionē taliū ad que non po
terat ratio ductu ſuo naturali adiuta arte vel ſci
entia vel habitu ꝯſuetudinali. Cognita autem
hmōi ſunt deus trinus et vnus. Et verbū caro
factum. et hmōi ad que nō ſufficiunt bona na/
turalia. ſine fide. qꝛ ad hoc natura ē parua et ſta
tura puſilla. que figuratur Luce. xix. in zacheo
qui cum non poſſet videre Ieſum aſcēdit in ar
borem ſicomoꝝ. glo. deuotione ſcꝫ fidei ad vi
dendum ſaluatorē. Et ſic patet qꝫ fides ſurſū
trahit vltra ductū rōnis. Et beatus Augu. in
ſiꝗ. de trini. ait qꝫ nōnulli mūdi ſapientes pote
erunt aciē mentis vltra oēm creaturam trāſfer
re et lucem incōmutabilis veritatis quātulacūqꝫ
ex parte ꝯtingere. Hoc autē vidētes et cogno
ſcentes poſſunt habere delectationē. et ſicut eſt
delectatio in ſciētia. qꝛ illa veritas eis apparet
vt lucēs. et ſic eam amant. et non apparet eis vt
pūgans ſcꝫ a vitijs et erroribus. Sicut enī co/
gnitio in eis lucis eſt naturalis ad illam primā
veritatem. ſic et amor eſt naturalis ad eā cogni/
tam quādam. Cognitio aūt illa naturalis de
deo tm̄ non eſt ſufficiens ad ſalutem nec amor
ad eam cognitam naturalis ſed requirit̄ fides
que per dilectione operatur. Et vtrunqꝫ ſcilicet
fides etiam informis et charitas eſt a deo non a
natura.

¶ Tripliciter autem poſſunt diſtingui
gradus quibus aſcenditur in deū. Primo ſm
ordinem actuum naturalē in ſe. ſicut docet be.
Augu. in lib. de quātitate anime ponēs primū
gradum inter actus aīe vegetationē que eſt no
bis cōmunis cū arbuſtis. Primus gradus vi/
dendi deū. Scđs gradus eſt ſenſus qui eſt no/
bis cōmunis cum brutis. In tertio gradu po/
nit memoriā intelligibilem que eſt cōmunis do
ctis et indoctis. bonis et malis. Quartus gra/
dus eſt eleuare ſe ſupra ſe. et mundare oculum
anime ab omni terrenitate. Quintus eſt ipſam
cuſtodire et firmare ſanitatē. Sextus eſt ſerenū
et reſpectum rectū in id qđ videndū eſt dirige/
re. Septimus eſt nō iam gradus ſed manſio et
viſio ipſa veritatis. Idem eoſdem gradus ali/

Gradus aſcēdē/di in deū diſtinguūt tripl'r.

ter nominat, ſic dicēs. Aſcendētibus nobis igitur ſurſum. Primus actus eſt cū dr̄ [illegible]. ſecūdus ſenſus. tertius ars. quartus virtus quint⁹ trāquillitas. ſextus ingreſſio. ſeptimus ꝯtēplatio. ¶ Diſtinguunt̄ ⁊ hi gradus ſm actū potētiarum reſpectu obiectoꝝ. vt primus ſit viſio i ſenſu ſm imaginationē ſꝫ vtiq; mundo mundi qꝫ imagine vtit̄ vt ſpeculo. Secūdus gradus ē in imaginatione. hic nō mūdo ſed mundi imagine vtit̄ vt ſpeculo. Tertius gradus eſt viſio in imagine ſm rōnem. qn̄ ratio magis querit̄ ⁊ cum admiratione inuenit̄. Quartus in ratiōe ſm imaginationē qn̄ per inuiſibiliū ſimilitudines ad inuiſibilia rō ſubleuatur. Quītus in ratione ſm rōnē qn̄ ex aliqbus cognitis ad alia incognita rōcinando ratio ꝑgreditur. Sextus ſupra rōnem non preter rōnem. qn̄ per mentis ſubleuationē cernit qḋ nature metas tranſcendit. ⁊ ei qḋ per aciē intelligētie cernitur natura rerum acquieſcit. Septimus eſt ſupra rōnem: ⁊ hoc eſt ſpeculo fidei. que eſt ſubſtātia reꝝ ſperandarum argumentū nō apparentium. Octauus eſt extaſis ſiue raptus in quo Rachel. i. ratio morit̄. ⁊ beniamin ideſt perfectio ꝯtēplationis generat̄. Oēs hi gradus diſtinguūtur ſm ordinē potētiaꝝ ⁊ actuū reſpectu obiectorum.

¶ Scḋo modo fuit gradus in hmōi eleuatione aīe ad deum ſm maiorē habitū perfectionū gratuitoꝝ aīam ſup poſſe nature magis ac magis eleuantiū. ⁊ deo ꝓpinquius ꝯiungentium. Inter quos primo gradu eleuāt grē ſacramentales impedimēta culpe ⁊ pene remouentes: ⁊ fomitē diminuentes que aīam trahūt deorſuꝫ. Scḋo gradu ſunt virtutes aīam ineſſe gratuito ꝑficientes potentiā ⁊ per opationē in finem dirigētes. Tertio gradu ſunt dona ſpūſſci animam per actus excellentiores gratuitos perficientes. ⁊ magis fini eā ꝯiungētes. In quarto gradu ſunt fructus aīam ſm poſſibilitatꝫ vie deo ꝯiunctam delectantes ⁊ reficiētes. Cuꝫ his quatuor gradibus a latere currunt btitudines ſtatum perfectiōis ſm modū vie complentes.

¶ Tertio modo eſt ordo in predicta eleuatiōe anime ad deū ſm diuerſitatem ſtatus ſubiecti quod eleuat. ⁊ diuerſitatē medij per qḋ eleuat̄. Diuerſitas aūt ſtatus ſubiecti quadruplex eſt. Eorum enim que eleuant̄ ad videndum deuꝫ. Alij ſunt in ſtatu vie. Alij preter ſtatuꝫ vie. Alij ſuper ſtatum vie ⁊ iuxta ſtatum patrie. Alij in ſtatu patrie. Illi qui eleuant̄ ad vidēdū deum ſm modū vie faciunt gradus quinqꝫ. Prim⁹ eſt videre deū per veſtigia in creaturis. Scḋs per imaginē ꝫ in anima. Tertius fide informi. Quartus fide formata. Quintus eſt cōtemplatiuum. ¶ Illi qui vidēt preter ſtatuꝫ vie vidēt per ſpeculum in lumine. Et faciūt quatuor gradus. Primus eſt viſio propheta ꝝ cōis. Secundus eſt viſio Moyſi facie ad facieꝫ. ideſt valde familiaris ⁊ aſſidua vltra cōem modū prophetaruꝫ. Vn̄ de eo dr̄ in lib. Nume. xij. c. ꝙ loquebatur ei deus ore ad os: nō ſicut in ꝓphetis: ſꝫ ſicut amicus cū amico ſuo. Tertius eſt viſio Joannis in pectore dn̄i. De quo bea. Augu. dicit ꝙ tranſcēdit oēm nebulā qua oīs terra tegitur ⁊ ꝑuenit ad limpidum celū deitatis claritateꝫ. Et alibi idē ait. Deitatis potentiſſimi limpidiſſime cōtemplans cū dn̄o ad celū volans celeſtis ſapientie hauſtū de dn̄ici pectoris fonte limpidius ceteris potauit. Quartus ſtatus eſt viſio ade in ſtatu innocētie que fuit intellectualis: exiſtens ſine omni enigmate. nō tm̄ culpe ſed ⁊ pene: ⁊ ſine omni fomite: ⁊ in natura nō deteriorata ꝑ peccatū: ⁊ ideo eſt vltima in genere illo. ¶ Illi qui vident ſupra modū vie ſunt qui vident ſine ſpeculo in lumine. Et faciūt hi tres gradus. Primus eſt cognitio ade in ſopore. De qua dicitur Gen. ij. Miſit deus ſoporē in adam. glo. Extaſis illa in Adam ad hoc imiſſa eſt vt mens ade intrans in ſanctuariū dei. nouiſſima intelligeret pricepo angelice curie. Secundus gradus eſt raptus. ſicut vidit Paulus ⁊ Joan. in Apoc. Et de hac viſione dicit glo. ꝙ apls vidit deum in illa vita qua videndus eſt in eternuꝫ. De viſione Joan. dr̄ in prologo ſup Apoc. Et ſic viſionē Pauli ⁊ Joan: Dicit Alber. ponim⁹ in eodem gradu. Tertius gradus eſt cognitio be. virginis in hac via: que oēs ꝑdictas cognitiones tribus gradibus ſupgredit̄. Primum eſt eleuata puritas: q̄ exceſſit oēm viatoreꝫ. Secūdum eſt mediū eleuantis improportionabilis ꝯditas. videlicet grē plenitudo que in ea tāta fuit ꝙ in pura creatura equalis eē non potuit. Tertiū eſt eleuātis charitas: ſcꝫ dei: qui eam dilexit ſup oēm purā creaturā: ⁊ improportionabili charitate ſibi eaꝫ ſociauit. Et ideo hec viſio eius oēm viſionē vie excedit: et ꝓpinquiſſima fuit viſioni ꝑrie: ⁊ tn̄ citra ꝯtum ad actū. ¶ Illi aūt qui eleuant̄ ſm ſtatū ꝑrie: vident ꝑ ſpeciem: ⁊ faciunt tres gradus. Primus gradus eſt hominū aīa ⁊ corpe glorificatoꝝ. De quo dicit bea. Aug. Hoc minime dubitandū eſt raptam hois a carnis ſenſibus mētē: ⁊ etiā poſt mortē ipa carne depurata deū vidē: ſicut vidēt angeli. Angeli. n. vidēt deū ab oī corporali forma: ⁊ a corpore ſeparati. Cognitio aūt aīe glorificate ꝑpter vnionē aīe ad corpus eſt īferioris gradus. Et hoc itelligendū eſt ſm ꝙ natura ordinat̄ ad naturam. Scḋm enīꝫ eſſe grē hñt ſe ſicut excedentia ⁊ exceſſa. Scḋs gradus eſt viſio angelorum: qui ſemp vident faciē pr̄is qui in celis eſt vt dicitur Mat. xviij. Tertius gradus eſt viſio nis patrie. Viſio glorioſiſſime virginis matris

deſque ſuper oēs puras creaturas limpidiſſi-
me ⁊ improportionabiliter ⁊ ꝓpinquiſſime de-
um conteplatur ⁊ maieſtatē eius. vtpote exalta-
ta ſuper oēs choros angeloꝝ. Et ideo ſup tres
hierarchias exaltata ⁊ ſupgreſſa in quarta hie-
rarchia a dextris: cū filio dei ſidet in potiorib⁹
bonis glorie collocata. Super oēs hō's vi-
ſiōes viſio dn̄i nr̄i Jeſu xp̄i. qn̄ ꝗtus modus.
Et in hac poſſunt tres caſus aſſignari. Prim⁹
eſt viſio dn̄i noſtri Jeſu chriſti. quā habet ani-
ma eius per grām comprehenſionis qua inter
oēs comprehēſores perfectiſſime videt deum ⁊
omnia ad ſuā ⁊ ſuorum btitudinē ſpectantia.
Secundus gradus eſt per gratiā vnionis qua
adhuc excellentius cognoſcit anima xp̄i natu-
ram diuinā ſibi vnitam: ⁊ omnia ad myſteriū
vnionis ⁊ incarnationis ſpectantia. Ultima vi-
ſio Jeſu xp̄i eſt que debetur ei ratiōe deitatis: q̄
eſt eadem: que eſt ꝓprie totius trinitatis. cuius
reſpectu oēs predicte viſiones ſunt quaſi imp-
fecte. ſicut creatura reſpectu creatoris eſſentie:
⁊ huius reſpectu dicit Grego. q eſſentia dei a
nullo plene videbitur. Et Jſidorus dicit q tri-
nitas ſibi ſoli nota eſt ⁊ homini aſſumpto. Re-
uertendo igitur ad cognitionē beate Marie
dicimus q cognitio eius exceſſit oēm cogniti-
onem ⁊ modum cognoſcendi quem habuit ali-
qua creatura in tribus gradibus vt dictum eſt
Et preter hec tripliciter etiā excellit omnem co-
gnitionem oīum viatorum. videlicet in perfe-
ctionis cognitione. in habitus poſſeſſione: ⁊ in
modo cognoſcendi cum quiete ⁊ ſine abſtracti-
one qualis eſt in raptu. Et quantum ad primū
perfectio cognitionis maior debetur ei ratiōe
maioris eleuationis per habitus nobiliores: ⁊
excellentiores. Quantū ad ſecūdū in habitus
poſſeſſione. nam talem habitū ⁊ actū qualē ha-
buit Paulus in raptu fuit ad tēpus: ⁊ poſt ſta-
tim non fuit: ſed habitus cū actu ceſſauit. Talē
inquam generis habitū: ſed perfectiorem bea.
Maria habuit: q ſemp ⁊ ꝯtinue habuit: qm̄
ab eo quo primum mater dei facta eſt ⁊ fuit. vſ-
q dum idem habitus in glorioſā cognitionē
ſm̄ ſtatū patrie profectus eſt: ⁊ ideo cōtinuatio
poſſeſſionis debebatur ei ratione maioris per-
fectionis. qua huic vite ſuper oēs viatores fun-
ditus mortua fuit: propter quod ⁊ vita eius cū
xp̄o abſcondita in deo ſemper ⁊ curie angeli-
ce preſens intra ſanctuariū dei habitauit. Quā-
tum ad tertiū. Modus cognoſcendi eius nō
fuit per modum abſtractiōis: extaſis vel ſtupo-
ris: vel etiam ſoporis hec enim contingunt ꝓ-
pter excellentiam ⁊ inproportionabilitatē lu-
minis ad intellectum illuminabilem: vt patet
in lumine corporali in transfiguratione domi-
ni. q̄ oſtendit diſcipulis claritatem ſimillimā
claritati glorie. Dicit eniꝫ q Pe. ⁊ qui cum eo
erant grauati erāt ſomno ⁊ videre non poterāt
⁊ q ſtupor circundederat eos. Similiter in lu-
mine ſpūali. Unde ⁊ Pau. excellentia viſionis
ſtupefactus dixit. Utrū in corpore vel extra cor-
pus neſcio: deus ſcit. Hunc ſtuporē beatiſſima
Maria non habuit: cuius intellectus dei for-
malior ⁊ illi luci proportiōabilior fuit. Uñ ſicut
lux eadē eſt egris oculis odioſa. ſanis autem a-
mabilis. ⁊ ſicut per eandem lucē clari oculi per-
fectius vident ⁊ ſine perturbatione. Egri autē
minus perfecte ⁊ cum perturbatione. Jta lux
ſpiritualis que oculis Pauli fuit improportio-
nata: ⁊ ideo raptum fecit: ⁊ cum ſtupore. Sed
oculis beate virginis fuit proportionabilis ſi-
ne ſtupore: ⁊ cum delectatione. Et hoc debeba-
tur ei ſuper Paulum ratione puritatis ſuper
omnes viatores. Fuit ergo in bea. Maria fidei
habitus ſicut ⁊ actus qui eſt in raptu poteſt eē
in habitu fidei q̄diu eſt aliquid de obſcurita-
te ⁊ non ita plene depurata ſicut in ſtatu com-
prehenſorum.

¶ De charitate .§.ij.

virginis marie dicitur in Cañ. vulnerata chari-
tate ego ſum. Et eccleſia canit. vidiſtis eam ple-
nam charitate ſcꝫ quoad deū ⁊ dilectione quo-
ad proximum. Excellit autem oēm creaturam
in charitate proximi. Ego diligētes me diligo.
ait diuina ſapientia. Prouerb. viij. Et qui ma-
gis diligit deum magis diligitur ab eo. ita ta-
men q prior ipſe dilexit nos. vt ait Joan. i Ca-
no. Maxime autem ſuper omnes puras crea-
turas fuit ipſa dilecta a deo. Quod patet ex eo.
quia maximum donum ei largitus eſt deus. vꝫ
ſcꝫ filium ſuum dilectiſſimum ſummū bonum
ei cōmunicaret: vt cōmunis eſſet filius ſui i dei-
tate. cuius in humanitate. vna ⁊ eadem perſo-
na deus ⁊ homo. ¶ Tria autem exiguntur ad
hoc vt charitas viatoris perficiatur vt tranſe-
at in charitatem comprehenſoris in ſubiecto
charitatis. Primum eſt depuratio. Secunduꝫ
eſt ſui in ſe collectio. Tertium eſt eleuatio. Ad
primum ſcilicet depurationem oportet q fiat
ſeparatio contrariis diſpoſitionibus in ſubie-
cto que impediunt per contrarias diſpoſitio-
nes charitatis perfectionum. Sunt autem tria
a quibus dicunt purgari: ⁊ ſegregari ſcilicet
culpa: pena: corpulētia. Per omnia iſta tria im-
peditur perfectio charitatis in maioribus in
ſtatu iſto. per ſecundum tantum impedieban-
tur plures in lymbo ſcilicet ꝓpter penā origi-
nalis. ꝓpter tertium. ſ. corpulētiam impedieba-
tur Adam in paradiſo. Et de his tribus impe-
dimentis dicitur in lib. Sap. ix. Corpus qd̄ cor-
rumpitur aggrauat aīam vbi corp⁹ notat cor-

De trib⁹ regſtris ad pfectiones charitatis viatoris.

pulentiam. corruptio culpe. aggrauatio pene. Nec obſtat q in dño ieſu fuit fruitio vbi nõ fuit corpulentia ⁊ pena. qꝛ vnio ad diuinã naturã vicit ⁊ abſtulit hec ĩpedimenta. Secũdum qđ exigit ad charitatis perfectionẽ eſt ſui in ſe collectio. per qđ etiam tria ponuntur impedimenta. Anima enim hꝫ q quedã natura eſt ⁊ forma corporis natural. Primo ligat ad corporalium imagines ⁊ ſpẽs. Secundo obligatur ad diuerſas corporis paſſiones. Tertio diuiditur in diuerſas operationes. De primo dicit. b. Aug. in li. de tri. Tanta eſt vis amoris vt ea que cũ more diu cogitauerit ⁊ eis curẽ glutino inheſerit attrahit ſecum etiã cum ſe cogitando quodãmodo redit. Erat igit cum ſe iſtis imaginibus tanto amore cõiungit: vt etiam ſe eſſe aliquid hmõi exiſtimet. vt poſt hec dicit q fuerunt diuerſi errores phoꝝ. Aliorum ponentiũ eſſe ignem. Aliorum atomos. ⁊ hmõi. Et ſubiungit ſic. Hic ſubrit erroris dedecus dum rerũ ſenſitiuarũ imaginem. ſecernere a ſe non põt vt ſe ſolam videat. Coheret eni ei mirabiliter glutino amoris. ⁊ hoc eſt eius imundicia. qm dum ſe ſolã nitit cogitare hoc ſe putat eſſe ſine quo ſe non põt cogitare. Hec eſt ĝ pma collectio ab imaginationibus corpalibus detractio. ¶ Scđa ẽ de obligatione ad corporis paſſiones. vñ. be. Aug. in lib. de aia ⁊ ſpũ ait. Quibuſdã affectibus ⁊ quadã amicicia aia corpori iungit ſm quã amiciciã nemo vnquã carnem ſuam odio habuit. Socia nãq ei⁹ eſt. licet ſocietatẽ pregrauet. Ineffabili nãq cõditione diligit illõ amat comitẽ ſuum. ⁊ ideo libera eſſe non põt. Doloribus eius vehementer afficit. Formidat que mori nõ põt. Oculorum ſpeculatiõe depaſcit. Sonoribus dilectatur auditibus. Suauiſſimis iocũdatur odoribus. Larga epulatione reficit. Et ſi his rebus nullatenus vtatur. graui nĩ merore afficit ſi iſta ſubtrahantur. ¶ Tertium ĩpedimentũ eſt diuiſio ad operationes varias. De qua dicit. b. Aug. in lib. de ſpũ ⁊ aia ſm ſui corporis effectus varqs nũcupatur nobis. Dicitur enim anima dum vegetat. Spũs dum contemplatur. Senſus dum ſentit. Animus dum ſapit. mens dum intelligit. Ratio dum diſcernit. Dum recordatur memoria. Dum ꝯſentit voluntas. Ab his ergo tribus colligitur aia in ſeipſam per corpaliũ imaginum abſtractionẽ. per paſſionũ corpalium ceſſationem. ⁊ per opationum vnionẽ. Et de vnione actuum dicit. be. Aug. Senſus vertetur in imaginationem. imaginatio in rõnem. rõ in intellectum. intellect⁹ in intelligentiam. intelligentia in deum. De iſta triplici collectiõe ſimul. ſ. imaginationum. actuum ⁊ affectuũ dicit. be. Aug. in li. de quãtitate anime. purgat mẽs a pctĩ colluſione ab errorum obtenebratione. a rerũ fantaſticarũ imaginatione. a rerum nãlium fallaci ppoſitione. a rerũ ĩpoſitiuarũ vana delectatione. Idẽ. Ab hoc ergo mũdo reuertẽtes ad deũ ⁊ quaſi ab hĩne ſurſum reuertẽtes. Per noſmetipſos tranſire debemus ad deũ. Hoc eſt intrare ad ſemetipm. Et ſic in ſeſe penetrãs ſeipſum trãſcẽdit. ⁊ ſic ad deũ aſcẽdit. Ab huiuſmodi ergo cor nrm colligamus. ⁊ ad eterna gaudia reuocemus. vt aliqñ radiũ cogitationis in lumine gr̃e figere valeamus. Hec eſt enĩ requies cordis nri. cum deũ ſuũ ꝯteplat. ⁊ ipſo ſua contẽplatione ſuauiter reficit. Et dulce eſt illi ſemper qđ ad deſiderãdum. qđ ad laudandũ. quod ad amãdũ ſemper ſuaue inuenit. ¶ Tertium qđ exigit ad charitatis pfectionẽ eſt eleuatio que fit per tria. ſ. a natura conãte. a gratia ſubleuãte. a deo attrahẽte. Et de conamine nature dictũ eſt. ſ. de Zacheo. qui natura puſillus erat. Et de ſubleuatione gratie qui aſcẽdit in arborem ſycomoꝛ. qđ deſignat gratiam ſacralem ⁊ virtutis.

De aia q varijs nuncupaſ nominibus.

Sed qꝛ nõ ſufficit ad ꝯiunctionẽ que eſt in pfectione charitatis: nec conatus nature. nec ſubleuatio gratie ſine diuinitatis attractiõe. Ideo clamat ſpõſa. Can. j. Trahe me poſt te. Et Chriſtus Joã. vj. Nemo põt venire ad me niſi pater qui miſit me traxerit illũ. ¶ Ad primũ. ſ. conatum nature diſponũt antecedenter. Primo miſeriarũ pñtium ſtimulatio. Scđo ppꝛie defectibilitatis cognitio. Tertio ſumme perfectionis naturalis appetitio. ¶ Ad ſcđm. ſ. gr̃e ſubleuationẽ diſponũt antecedẽter inchoatiue. Gratie ſacramẽtales ſanãdo a malo culpe ⁊ pene. Gratie virtutũ adijciẽdo ⁊ ducẽdo in bonũ [illegible]ue. Dona quoq ⁊ fructus. Dona ad excellẽtiores actus adiuuãdo. fructus laborantẽ reficiendo. Cõpletiue aũt ſm ſtatum vie beatitudines ſm ſtatũ patrie dotes. Sed de iſta attractione nota q in nãlibus tãto maior eſt motus quanto maior eſt appropinquatio ad ſuũ vbi. Nec ſola appropinquatio eſt cauſa augmẽti motus ſed ſimilitudo ⁊ conuenientia ad ſuum vbi. Unde quanto magis lapis mouet deorſum tãto magis intẽdit ſuus motus. ⁊ ſic ignis ad ſurſum. Sed in voluntarijs motus naturalis nõ ſufficit mutare ſitum ipſius virtutis ad ſuũ vbi. ſine ipſo vbi. ⁊ hoc eſt q in naturalibus eſt tm̃ vbi. ita q non motor. Sed in voluntarijs ipſum vbi eſt motor ⁊ cooperator. Et ita id ad qđ motum eſt ⁊ qđ mouet per ſe ipm habꝫ motus q fit appropinquatio. Eſt aũt huius appropinquationis terminus perfecta ꝯformitas volũtatis diuine ⁊ humane dei formis effectio. ¶ Ad hãc aũt attractionem appropinquationẽ ⁊ ꝯformitatem tria ſpecialiter diſponũt antecedẽter in via. ſ. opera inſtructionis vel edificationis. opera patientie vel paſſionis. opa excellentie ſuperogationis.

¶ De opibus inſtructionis dicit bea. Augu^9.
Lex eſt diuine ꝓuidētie vt nemo a ſupioribus
adiuuet ad cognoſcēdā vel participandā gr͞az
quē nō ad eandē que ponit affectu non adiuue
runt. Vn̄ ꝛ Joā. xj. legit de Cayp͛ha ꝙ cum eēt
pontifex ān̄i illius ꝓp͛hetauit. In quo dn̄s oſtē
dit ꝙ etiā in malis rōne ꝑlationis dona tribu/
it ad vtilitatem alioꝝ. Et de Saule legit ꝛ poſt
vnctionez introiuit in eum ſpūs ꝛ ꝓp͛hetauit.
¶ De opibus patiētie ꝛ paſſionis pꝫ per id qꝺ
ait apl̄s. ij. Coꝝ. xij. Virtus in infirmitate perfi
cit. Et figurat in Job qui poſt ꝑfectā victoriam
per patiētiam oīa bona ſua recepit duplicata.
De opibus ſupererogationis. ſ. paupertate caſtita/
te ꝛ hmōi dicit xp̄s Matth. xix. Amē dico vo/
bis ꝙ nemo ē qui reliquet agros ꝛc̄. qui nō re
cipiet cētiens tm̄ in vita. ¶ Conſiſtit ergo iſta ꝑfe
ctio charitatis trāſeunti de ſtatu vie ad ſtatum
patrie. in plena deputatione. in oīmoda colle/
ctione. in ꝑfectiſſima eleuatiōe. Patet ergo ꝙ
ꝑfectio charitatis de ſtatu vie in ſtatū p̄rie trāſ/
mut. id eſt fit ſine ſubſtātiali additione p̱ ꝑfectio/
nē ſui in ſe: per actus extēſionē: per actus ꝛ ha
bitus melioratonē ꝛ notabilitationē ꝛ p̱ ſum/
mā cuꝫ ſummo bono ꝯiunctionez. Et qꝛ chari/
tas ſola ꝑfecta eſt que eſt vinculum ꝑfectionis.
Alie aūt virtutes hn̄t aliquid de imꝑfectione:
vt fides que eſt de eo qꝺ nō videt. ꝛ hmōi. Cuꝫ
aūt venerit ꝙ ꝑfectū eſt: ait apl̄s. i. ſtatus p̄rie.
euacuabit qꝺ ex parte eſt. Ideo neceſſe eſt oēs
alias virtutes euacuare. ſ. ſm̄ vſum vite ꝓſen/
tis: vel ab actionibus ſopiri. ſolā aūt charitatē
dn̄ari: ꝛ exercere oēs opationes. Et tūc imple/
bit illud. Diliges dn̄m deuꝫ tuū ex toto corde
tuo ꝛc̄. Qꝺ tūc implebit qn̄ oīs actus ceſſabit
nālis q̄ꝫtū ad actū. ꝛ oīs alterius virtutis habi
tus erit ſopitus q̄ꝫtū ad actum. ꝛ gr͞a in eſſe ſuo
nobiliſſimo toto nobiliſſimo habitu implebit:
ꝛ nihil niſi charitas in aīa ad actuꝫ egreditur.
Sicut ergo charitas beate Marie in ſtatu pa/
trie eſt maior charitate oīs pure creature. ꝛ q̄ꝫ/
tum ad ſubſtātiā: ꝛ q̄ꝫtum ad actū. ita eadē cha
ritas eius in ſtatu vie maior fuit omi charitate
pure creature q̄ꝫtū ad ſubſtātiā. nō aūt q̄ꝫtuꝫ
ad actū. Et ſic q̄ꝫtū ad ſubſtātiam fuit charitas
bt͞e Marie maior charitate oīuꝫ angeloꝝ. ſed
q̄ꝫtuꝫ ad actū minor charitate minimi angeli.
Quod autez maior ſubſtātia minor eſt in actu
facit ſubiecti conditio contrarij coniunctio mi
nor motoris attractio.

¶ De ſpe beate .§. iij.

Marie dicēdū eſt ꝙ vtiqꝫ eā habuit ꝑfectiſſi/
me. Nā habuit vt dictū eſt ꝑfectiſſimā charita
tem: que mater eſt oīum virtutū. ſm̄ bea. Am/
bro. vt qui eā habeat ꝛ filias eius ꝯtineat. i. ali
as virtutes vnde ꝛ ſpem. Et cū ſpes ſit certa ex/ De ele/
pectatio future beatitudinis ex meritis ꝛ gr͞a uatiōe
prouenienes. vt diffinit eam magiſter in. iij. ꝙ. ſ. ſit
ſen. Alij ſancti ꝛ ſancte qꝛ certitudinez ſcientie p̱ iſta.
non hn̄t de meritis ſuis ꝛ gratia. ſed per conie
cturas. ideo nec certā expectationem habēt de
ſua beatitudine. ſed ꝯditionalē ſcꝫ ſi hn̄t grati
am ꝛ merita. Sed beata maria erat certa gr͞a ſe
eſſe plenā. vn̄ ꝛ certa de ſua beatificatione quaꝫ
expectabat. Et propter ꝑfectam ꝛ abundantez
ſpem d͛ Ecci. xxiiij. in perſona eius. Ego ma/
ter pulchre dilectionis timoris agnitiōis ꝛ ſan
cte ſpei. quia non ſolum iſta in ſe habuit in mē
te ꝛ actus produxit. ſed ꝛ in alijs procurat. vn̄/
de ꝛ d͛. Spes noſtra ſcꝫ ad ſuffragandū in om
nibus auxilium procurandū. Et Ecci. xxiiij. di
cit. In me oīs ſpes vite. Et in dicta auctoritate
notantur tres ille v͛tutes. Charitas ibi pulchre
dilectionis ſcꝫ dei vnde procedit timor reuerē
tialis. Fides ibi agnitionis. Per eam enim ha
betur cognitio de neceſſarijs ad ſalutez. Et ſan
cte ſpei. quod dicit ad excludēdum vanā ſpez De gr͞a
¶ Sed obijci poſſet ꝙ beata maria nec chari/ ſpei q̄ꝫ
tatem perfectam habuit. nec fidē nec ſpem. Nā hūit be
in fide videt dubitaſſe. Et dubius in fide eſt infi ata ma
delis. vt d͛ extra de hereti. Cum enī angelus ei ria ꝑfe/
annunciaſſet conceptum filij dei. interrogauit ctiſſime
ꝛ dixit. Quō fiet iſtud qm̄ virū non cognoſco. Arguit
Quod ſimile videtur locutioni zacharie. cuꝫ ſi contra.
bi ab angelo nūciata fuiſſet ꝯceptio futura Jo/
an. bap. dixit ei. Vn̄ hoc ſciam cum ſim ſenex ꝛ
vxor ſterilis. In qbus verbis ꝙ dubitauerit ꝛ
incredulus fuerit. pꝫ ex eo qꝺ dixit ei angelus
ſcꝫ pro eo ꝙ non credidiſti verbis meis: eris ta
cens ꝛ nō poteris loqui ꝛc̄. que mutitas fuit ei
data in penā. Hoc idē videt ex exemplo qꝺ ſub
didit angelus marie. dicēs. Ecce Eliſabeth co/
gnata tua ꝛ ipſa concepit filiū in ſenectute ſua.
q. d. Non habes dubitare de ꝯceptu tuo: quia
ſicut ꝯceptus eliſabeth eſt miraculoſus: ita erit
ꝛ tuus. Aliter tn̄: qm̄ illius ex ſterili ſed de viro
tuus ex virgine tm̄ ex deo. Ad hoc rn̄detur per
bea. Ber. ꝙ bea. Maria in nullo dubitauit: qꝺ Rn̄ſio.
declarauit ſpūſanct^9 cū dixit per os Eliſabeth
Beata que credidiſti. Tunc enī d͛ Eliſabeth re
pleta fuiſſe ſpūſancto: quo reuelante cognouit
Mariā deum concepiſſe: quod erat occultum.
Non ergo cū dixit. Quō fiet iſtud dubitauit q̄/
rens de facto: ſed queſiuit de modo. Et hoc eſt
modum ꝛ ordinē queſiuit. Non enī querit: ſi ſit
et iſtud: ſed qꝺ ait bea. Ber. ſuper Miſſus eſt.
Non dubitabat de facto: ſed quo. q. d. Cum ſci
at dn̄s meus teſtis ꝯſciētie mee votum ancille
ſue eſſe non cognoſcere virū: qua lege: quo or/
dine placebit ſibi vt fiat iſtd. Si oportuerit me
frangere votum vt pariam talē filium: ꝛ de ſi/

lio gaudeo: ⁊ doleo de ꝓpoſito. Fiat tñ volũtas
eius. Si aũt ↄcipiã virgo: pariã virgo: qḋ vti
ꝗ̃ ĩpoſſibile nõ erit ſi ei placuerit: tũc ſcio vere
q: reſpexit humilitatẽ ancille ſue. Hec. b. Ber.
Uñ ⁊ Beda dicit qḋ illud quo mõ ſunt due di/
ctiones diſtincte. Et qm̃ viꝝ nõ cognoſco. i. pro
poſui me nõ cognoſciturã viꝝ carnaliter. Emi/
ſerat enĩ votũ v̾ginitatis ſm. b. Augu. xxvij. q.
ij. §. beata maria. Uel ſm Alber. ſup miſſus ẽ.
Non cognoſco viꝝ vt perſone mee dñatorem:
opeꝝ rectorẽ: corꝑis corruptorẽ: a ſe obligato
rem prolis ꝓpagatorẽ: nunꝗ̃ volo cognoſcere
aliqua cognitiõe: vidẽdo ſcꝫ aut audiẽdo: aut ĩ
telligẽdo vel diligẽdo. Qḋ aũt angelus ei nun
ciauit ↄceptum ſterilis Eliſabeth vt dicit ibi q̃/
dam glo. Non q̃ſi incredulam hortat̃ ad fideꝫ
ſed credẽti que audierat: ampliora replicat mi
racula: vt que deũ paritura erat: ꝓcurſorẽ quo/
ꝗ̃ de anu ſterili naſciturũ cognoſceret. Hinc ⁊
bea. Ber. vbi ſupra. Quid fuit neceſſe etiaꝫ hu
ius ſterilis virgini nunciare conceptũ. Nũqd
forte adhuc dubiã ⁊ incredulã oraculo recẽtio/
ris voluit ↄfirmare miraculi? Abſit Sed ideo
conceptus ſterilis virgini nunciatur vt dũ mi/
raculũ miraculo addit̃ gaudiũ gaudio cumu
letur. Porro neceſſe erat nõ modico leticie ⁊ a
moris incendio inflãmari: que filium paterne
dilectiõis cũ gaudio ſpiritusſancti mox erat cõ
ceptura. Uel etiam vt audiens cognatam. i. at/
tinentẽ vetulam ⁊ grauidã cogitet ipſa iuuen/
cula de illius obſequio. Uñ poſtea eã viſitans:
ei in partu ſeruiuit. Sunt ⁊ alie rõnes que hic
omittunt̃. ¶ Secũdo quantũ ad dilectionem
videtur ꝙ non habuerit eam maximã. Naꝫ di
cit filius eius. Maiorem hac dilectionẽ nemo
habet: ꝗ̃ vt animã ſuã. i. vitã ponat quis ꝓ ami
cis ſuis: ſcꝫ per martyriũ. Sed be. Maria non
recepit martyrium: ſed morte naturali ſine do/
lore mortua eſt. ergo ⁊c̃. Rñdeo ſm Alber. vbi
ſupra. Non tantũ beata Maria ꝗ̃tum ad actũ
interiorẽ. i. diſpoſitionẽ ⁊ deſideriũ: ſed etiam
ꝗ̃tum ad opis exhibitionẽ poſuit aĩam ſuaꝫ ꝓ
proximis. imo aĩam filij ſui: ⁊ ipſum filiũ queꝫ
magis ꝗ̃ aĩam ſuã dilexit pro proximo. Et ꝓ/
priam aĩam ſine neceſſitate paſſioni obtulit ꝓ/
pria voluntate: ⁊ eam in paſſione filij crucifixit
cum filio vt plus ꝗ̃ martyr fieret ſꝫ oẽs docto/
res. Unde ⁊ duas aĩas obtulit pro proximo ⁊
effectum dilectionis ad proximum duplicauit:
propter qḋ Symeon dixit. Tuam ipſius aĩam
gladius pertranſibit ſcꝫ doloris. Luc. xx. Et vt
addamus aliqd ſimplicibus auribus vix credi
bile: ita ꝓmum dixerit ꝙ ſi defuiſſet qui filiũ
crucifixiſſet. ipſa pro ſalute humani gñis cõſe/
quenda: eum cum manibus ſuis in cruce poſu
iſſet. ¶ Tertio de ſpe. nõ enim videt̃ habuiſſe

Utrum ma. ha/buerit dilectio nẽ ma ximaꝫ ⁊ arguit̃ ꝙ non

ſpem. Nam vt ait apl's. Qḋ hꝫ quis: qd ſperat.
q. d. ſpes eſt de re q̃ nõdũ habet̃. vt de beatitudi
ne. ſed Eliſabeth. ſ. ſ. repleta: dixit eã eẽ beatam.
Beata que credidiſti. ſi ergo beata erat: nõ bea
titudinẽ ſperare poterat quã iam habebat. Ad
hoc reſpondet̃ ꝙ vel beatã dixit futurã. ſi loquã
mur de beatitudine glorie ꝑfecta: vel ſi loquat̃
de beatitudine iꝑfecta ſeu diſpoſitiua: de qua
xp̃s. Bti paupes ſpũ ⁊c̃. ſi vere tũc erat btã: q:
oẽs illas btitudines ꝑfectiſſime hẽbat. Et talis
beatitudo nõ opponitur ſpei: ſed manet cũ ea.

Utrum be. v̾go hũerit ſpẽ ⁊ vi deſ ꝙ ñ

Rñſio

¶ De virtuti/ .§.iiij.

bus cardinalibus de qbus dicit̃ Sap. viij. So/
brietatẽ ⁊ ſapientiaꝫ docet iuſtitia ⁊ virtutem:
qbus nil in vita hoĩbus eſt vtilius. ſobrietas
hic dr̃ tẽperantia: ſapientia: prudentia: virtus:
fortitudo: iuſtitia aũt ponit̃ in ſuo vſitato voca
bulo docet iſta diuina ſapientia: cuꝫ inhabitat
mentem per gratiam ſuam. ¶ Et prima facie
poſſet videri ꝙ hec non fuerunt in virgine ex
actibus eaꝝ virtutũ. Nam dicit bea. Auguſt. ꝙ
prudentia eſt in ꝓcauendis inſidijs. Inſidia eſt
occulta deceptio: ſed virgini nõ fuerũt occulte
fraudes diaboli: nec ad eã acceſſit tentando. iu
ſtitia eſt in puniendis malis in ſe vel in alijs: ſꝫ
bea. Maria in ſe nullũ peccatũ habuit ergo ali
bi dicitur mater miſericordie que nõ punit ſed
remittit penas. Fortitudo in tolerãdis moleſti/
is ſcꝫ ſine impatiẽtia. Temperantia in refrenã/
dis illicitis ↄcupiſcẽtijs. Sed bea. Maria non
habuit aliquos motus ↄcupiſcentie illicite: ⁊ i
oĩbus requiẽ queſiuit: nihil rõne ſentiens mo/
leſtum: vt in alijs accidit: ergo ⁊c̃. ¶ In cõtra/
rium eſt: q: angelus dixit. Aue gr̃a plena. Sed
vna ex gratijs eſt gr̃a virtutum: ⁊ potiſſime in/
ter morales ſunt iſte. ergo ⁊ iſtas habuit. vnde
ipſa ait. Eccl. xxiiij. In me oĩs ſpes vite ⁊ virtu/
tis. Tranſite ad me oẽs ſcꝫ pro eis adipiſcẽdis
⁊ a generatiõibus meis adimplemini ideſt ac/
tibus virtutũ a me ꝓcedentibus: implemini ꝑ/
fecte imitando. ¶ Sed ſciendũ ꝙ cum vir tu/
tes iſte ſint ſub quadruplici differẽtia ſm diuer
ſos ſtatus: vt ponit Plotinus phs. ⁊ declarat
bea. Tho. in prima ſecunde. Et prime dicuntur
politice exiſtentes in incipiẽtibus ⁊ ꝓficienti/
bus in virtute: quaꝝ officium eſt in habẽtibus
ſuſtinere magnos ⁊ multos impulſus tentatio
num a vitijs eis cõtrarijs: ſed tamẽ ſuperare ⁊
paſſiones rõni ſubijcere. Secũde dicunt̃ purgato
rie habite a perfectis viatoribus: quarum offi/
cium eſt quaſi in quiete: eas habere cum modi
ca pugna cõtrariorum. Tertie dicunt̃ purgati
animi: que ꝓprie ſunt in cõprehenſoribus. Et
aliud officium habẽt ꝗ̃ in ꝑſenti: vt prudentie
ſit eligere deum vt ſummũ bonum ⁊ oĩa in eũ

De vir/tutib⁹ car/dinali/b⁹ vtrũ fuerit ĩ be. ma.

Rñſio

referre: iuſtitie ei totaliter ſubijci ⁊ volūtati ei⁹
conformari. Fortitudinis ei firmiter inherere.
Temperantie in ipſo ſumme delectari ⁊ non in
alio. Quarte dicuntur exemplares prout ſūt in
mente diuina. Habuit ergo bea. Maria virtu/
tes iſtas ſm Alber. quaſi per modum patrie: et
vt purgati animi. nō autem ſimpliciter: ſed me
dio modo inter ſtatum viatoꝝ ⁊ comprehenſo
rum. Nam q̄tum ad actuum perfectionez ha/
buit per modum patrie ſine aliqua pugna. Sz
quantum ad merendi cōditionem habuit per
modum viatorum. Si enim ſimpliciter habuiſ
ſet ad modum cōprehenſorum nō ex illis acti/
bus meruiſſet. ¶ Deriuando ſermonez ad ſin/
gulas de prudentia eius canit eccleſia. Quo p
grederis virgo prudentiſſima. Prudenter cō/
ſeruabat omnia verba hec que de filio diceban
tur paruulo cōferens in corde ſuo. Lu. ij. ſcz cū
his que ſcripta erant de eo: vt dicit Beda. Pru
denter diabolo occultabat ſuam virginitatem.
Prudenter euaſit perſecutionē herodis cōtra
filium fugiens in egyptum cuz eo. ¶ Qui mo
deratur labia ſua prudētiſſimus eſt inquit Sa
lomon in puerb. Nulla autez pura creatura ita
moderata eſt. nam pauca reperitur locuta ⁊ val
de rationabilia ⁊ vtilia. Cum angelo breuiter i
terrogando de modo eius qđ ſibi nūciauit. Et
hoc intellecto voluntati dei ſe totam ſubdēdo.
Ecce inquit ancilla dñi ⁊c. Cum filio auxilium
pro defectu vini poſtulando: cū ait vinum non
habent ⁊ miniſtros ad obedientiaz eius exhor
tando cum ait. Quodcunq̄ vobis dixerit faci/
te. Joan. ij. Et iterū filio inuento in templo ait.
Fili quid feciſti nobis ſic ⁊c. Lu. ij. Diffuſe autē
cum deo locuta eſt quādo canticum deo grati/
as agendo edidit. Magnificat aīa mea ⁊c. Ju/
ſtitie partes integrales ſunt facere bonum ⁊ de
clinare a malo. Sed hec ſola declinauit ab om/
ni macula peccati ſm illud Cañ. Macula non
eſt in te. ⁊ ſemp operata eſt bonum ad oēs. Par
tes iuſtitie potētiales ſunt religio: obedientia
pietas ſiue miſericordia. gratitudo. ⁊ penitētia
Eſt autē religio cōprehendens latriam ⁊ duliā.
Et latria quidem eſt honor ſoli deo debitus et
exhibitus. Et conſiſtit ſeruitus latrie ſz Alber.
vbi ſupra in tribus. In actu cordis. vt cognitio
⁊ dilectio. In actu oris. vt laus ⁊ oratio. In actu
operis. vt genuflexio. adoratio. imolatio. ⁊ hu
iuſmodi. Oia h̄ fuerunt in beata virgine in ſū
mo. Actibus enim interioribus virtutuz excel/
lit oēm creaturam puram. Angeli enim habēt
virtutes inamiſſibiles ſed nō meritorias pre/
mij eſſentialis. Viatores homines ſancti habēt
virtutes meritorias ſed amiſſibiles. Beata au
tem maria habuit cū angelis virtutes inamiſſi
biles. cum ſanctis viatoribus meritorias. ⁊ ſic

q in b. virgine fuit prudentia

Juſtitia

etiam excellentius cunctis habuit. Actus latrie
in ore ſcz laus ⁊ oratio excellentiſſime fuit in ea
vt dicere valeret illud. Semp laus eius in ore
meo. Et oratio quidem ſanctoꝝ non innititur
alicui iuri ex parte ſui. ſed tm̄ miſericordie ex
parte dei. oratio aūt virginis innititur gr̄e dei
iure naturali ⁊ iuſtitie euangelij. Nam fili⁹ nō
tm̄ tenetur audire matrez ſed ⁊ obedire. Juxta
illud apli. Filij obedite parentibus veſtris qđ
etiam eſt de iure nature. Quod ipſa videtur in
nuere in modo orandi nō eni vſa eſt obſecrati/
one ſimplici ſed inſinuatiōe dicēs. Vinum non
habēt. Joan. ij. Dicunt aūt Hug. de ſctō victo.
q nobiliſſima ſpecies orōnis eſt iſinuatio. exē/
plificans in dicto verbo. Vinū non habent. Et
ſic oratio eius erat nobiliſſimus modus orādi
tum q2 habebat rōnem iuſſionis ⁊ imperij. Tū
q2 impoſſibile erat eā non exaudiri. iuxta illud
quod in figura eius dixit Salomon matri ſue
Berſabee cum aliqd petere vellet. Petere in/
quit mater mea. neq̄ eni phas eſt vt auertā fa/
ciem meā. iij. Reg. ij. Actus exterior latrie ē in
oblatione ⁊ in tēploꝝ conſtructione ⁊ ſanctifi/
catione. totuz hoc beata maria fecit in ſummo.
Nam de corde ⁊ corpore ſuo conſtruxit tēpluz
ſpirituiſancto. in quo ſanctificato dei filius ha
bitauit. Ipſa non ſolum ſeipſam obtulit deo in
ſacrificium per votum virginitatis ſed ⁊ filiuz
ſuum ex ſuis carne ⁊ ſanguine formatum ſpon
taneo conſenſu in eius paſſione obtulit pro no
bis omnibus deo in odorem ſuauitatis. Dulia
vero eſt honor debitus ⁊ deditus creature com
muniter propter aliquam excellentiam. vt po/
teſtatis. ſapientie. ⁊ virtutis. yperdulia autem
debetur excellentibus creaturis vt vgini ⁊ cru
ci. Et yperduliam quidem habuit beata maria
in ſummo ſuper omnes creaturas. nam maius
eſt adorari q̄z adorare yperdulia. Sed omnes
alij ſancti adorant virginem yperdulia. Ipſa au
tem adoratur ab omnib⁹ yperdulia. ergo om/
nes excellit in yperdulia. Item actus Dulie ha
buit ſuper omnes excellenter. nullam enim di/
gna perſona vel creatura potuit aliam creatu/
ram tantum honorare quantū digniſſima cre/
aturarum mater dei. Item cum eſſet ſuprema
⁊ digniſſima omnium creaturarum quam de/
bebat oēs venerari. miſericordie debituz fuit
non iuſtitie vt alias creaturas honoraret. Itez
ſeruitus humillima fuit qua inferiores ſe ho/
noraret. quando ſcilicet ipſa prima deo per in/
corruptionem. quia incorruptio facit primuz
deo purificationem pollutis matribus ꝯſtitu/
tam abſq̄ legis precepto obſeruauit. ⁊ filium
cum oblationib⁹ offerēs ſacerdotib⁹ legalibus
reuerētiā exhibuit. Et. ō. legē poſita ipſa legi et
miniſtris legis obediuit pgens ad templuz ſin

gulis annis in feſtiuitatibus p̄ceptis in lege ⁊
filium ducens duodennē. ¶ Quantū ad ope/
ra miſericordie que debentur ex cōpaſſione p/
ximoꝝ ⁊ ſubleuatione miſerie. ⁊ ꝓpter hoc de/
bitū dicuntur hm̄oi opera iuſtitie. ad que tenē/
tur oēs pro loco ⁊ tp̄e vt pz in diſcuſſione. in fi/
nali iudicio. Eſuriui ⁊c̄. Matth. xxv. Hm̄oi
opa miſericordie beata maria habuit in ſūmo
ſup oēs opa aūt miſicordie alteꝝ eſt altero ma
ius. vel qđ fit ex maiori charitate. vel qđ fit ma/
gis digno indigēti. vel qđ fit ex maiori effectu
impenſo vel qđ fit ex magis neceſſario. hec oia
fuerūt in beata maria in ſummo. Naz charitas
ex qua fecit opa miſericordie exceſſit dilectionē
oiuz miſicordiā facientiū. maxie idigēti exhi
buit. q: nemo inter viatores xp̄o paupior fuit.
digniſſimo paupi tribuit. q: homi deo magnū
eniz opus miſericordie eſt qđ datur laico. bono
maius quod daſ clerico. maius religioſo. maxi
mum ſi ep̄o egenti ⁊ bono maxie ⁊ maximum
ſi papa paupi. ſed ſuper oia pauperi deo. qui vt
ait apl's cū ſit diues in glīa propter nos egenus
factus eſt. Maximū etiam effectum miſericor/
die nobis impendit: q: nobis miſeris ⁊ capti/
uis ⁊ mēdacis dedit filium ſuū deuz. Captiuis
in p̄cium: famelicis in viaticuz: laborātibus in
premiū: infirmis in medicamētum: ⁊ cum ipſo
dedit nobis regnū celoꝝ ⁊ omne bonum. Cum
illo enim oia nobis donauit. nō de ſupfluo ſed
de neceſſario opus miſericordie fecit filio ſuo
paupculo ⁊ pegrino de ſuis puriſſimis carni/
bus ⁊ ſanguinib⁹ fecit ⁊ tunicam corpis in gre
mio vteri ſuo hoſpitatus eſt: ⁊ de ꝓprio corpo/
re cibauit ⁊ lac dedit. ¶ Penitētia virt⁹ que eſt
ps iuſtitie fuit pfectius in. b. maria q̄z alijs via/
toribus. qđ pz ex eo: quia omnibus alijs actus
pnie relinquit pctm̄ in eſſe vel fuiſſe. Eſt eni do
lor de pctis cōmiſſis: ſed in. b. virgine actus pe
nitentie fuit ſine pn̄ia vel ſine precesſiōe culpe
Fuit enim in ea per modū patrie. In beatis eni
eſt pnia virtus ſicut ⁊ alie oēs: ſed ad alium ac/
tum q̄z hic videlicet nō dolor de cōmiſſis: ſz de
teſtatio pcti ſine velle peccare. ⁊ ſic fuit in. b. ma
ria ſꝫ Alber. ¶ De fortitudine eius pōt intelli
Fortitudo. gi illud quod d̄r prouerbio. vlti. de muliere ſa/
pienti. Fortitudo ⁊ decor indumentum eius.
i. fortitudo decora: q: ſ. ſine motu perturbatio
nis alicuius qđ non fuit in ſanctis: hac fuit in/
duta ſemper ⁊ ornata. Vn̄ mater dei effecta ap/
propinquās ad ptum magnanimiter aggreſſa
eſt iter cum ſponſo Joſeph in bethleem p mon
tana iudee: vt deſcriberef ⁊ cenſum daret p̄ſidi
pro romano impio. Et cū illic nō reperiſſent ho
ſpitium ſiue ꝓpter multitudinem ꝯcurrentiū:
ſiue propter paupertatem non habens ad expē
dēdum ſeceſſit in diuerſoriū. Ubi media nocte
in hyeme peperit filiū ſuum: frigus cum eo cō/
ſtātiſſime ferēs natus inde ad paucos dies ma
gnifice expoſuit paruulū pene maxime circūci
ſionis: nō ſine ſui dolore immenſo. Et poſt mo
dicū queſitus paruulus ab herode ad perden/
dum ſeceſſit in egyptū ad terras idolatrātium
pluribus annis ibi demorata: ⁊ poſt mortē he/
rodis reuerſa in nazareth ſemp fiduciā habēs
in dn̄o vt eripet de inimicis. Secuta filiū pre/
dicātem ⁊ miracula faciētē. O quot obprobria
quot blaſphemias: quot pſecutiones: quot inſi
dias ad capiēdum eum illata ⁊ facta patientiſſi
me tulit. Demū ſtabat iuxta crucē ieſu mr̄ eius
Maria: vt dicif Jo. xix. Cum maximo dolore
cernēs filiū deriſum: ꝯſputū: flagellatū: ſpinis
coronatū. a cūctis maledictū ⁊ reprobatum: in
medio latronū collocatū: clauis affixū: aceto et
felle potatum in ſiti ſua: lācea vulneratuz. Sta/
bat pena mortis ꝯſternata: ſed mēte ad deū ere
cta. Stabat nō inclinata ad ſenſualitatē ex amo
re filij. Stabat nō curuata ad appetēdū vīdictā
crucifigētiū: nō eos maledicens: nō odiēs: nō
murmurās: nō vociferēs: nō capillos euellēs:
vel faciē dilacerās: vt multi faciūt in morte cha
riſſimoꝝ. Stabat fortiter ⁊ vſq; ad finē pſeuerā
ter oia ſuſtinēs ꝓpter dilectionē dei hoc volen/
tis ⁊ p̄rimi dilectionē inde redimēdi: q: fortis
eſt vt mors dilectio: dura ſicut infernus emula
tio. Cañ. viij. In tēperantia deniq; ſingulariſſi
ma fuit ꝓpter qđ ait Eccl̄i. xxiiij. Quaſi myrrha Temperantia.
electa dedi ſuauitatem odoris. myrrha que eſt
amara ⁊ pſeruatiua a corrup tione ſignificat tē
perātiam: qui vtiq; amara eſt diſplicibilis ſen/
ſualitati: ſed p̄ſeruatiua a corruptione multoꝝ
peccatoꝝ. Et de abſtinētia quidē dicit. b. Amb.
in li. de v̄ginibus. q frequēter ipſa ieiunabat
⁊ cum reficiēdi neceſſitas cogeret: cibus ei ob/
uius erat: qui mortē arceret nō qui delitias mi
niſtraret. Sola ipſa fuit que nunq̄z metas in ci
bo ⁊ potu exceſſit: nec vnq̄z cum nimia auidita
te ſumpſit. ¶ Que aūt caſtior ea que filiuz dei
intacta generauit. In oibus alijs viatorib⁹ ca/
ſtitas eſt cum pugna ꝯtra fomitē ⁊ cuz caſu: ad
minus imprimēte veniale: ⁊ cum poſſibilitate
cadēdi etiam in mortale: exceptis ſanctificatis
in vtero ⁊ aplis ſpū ſancto repletus dicit Alb.
vbi. ſ. Sed in btā Maria fuit caſtitas ſine pu/
gna fomitis: ⁊ ſine caſu ⁊ poſſibilitate cadendi
in mortale vel veniale. quinimmo caſtitas eius
nō ſolum hoium viatoꝝ: ſed ⁊ angeloꝝ caſtita/
tē excellit. Et enim multiplicior: q: angeli ſolū
eam habēt in ſpiritu nō in corpore: qđ non ha/
bēt. Sed Maria in ſpiritu ⁊ corpore virgo. Eſt
⁊ nobilior ⁊ vtilior q: angelus eſt naturalis. vn
de nec meritoria. In beata Maria eſt gratuita
⁊ meritoria. Eſt tertio glioſior: quia in angelis

quaſi neceſſaria ⁊ ſine pugna. In Maria volū/
taria ⁊ cum victoria. O q̄ ergo eſt pulchꝛa: ca/
ſta generatio cum claritate. Sap.iiij. nulla cla/
rioꝛ iſta. Unde ad eius aſpectū cuꝫ eē̄t pulcher/
rima oium: etiam incōtinētes non mouebātur
ad ꝯcupiſcētiā eius: ſed ad ꝯtinētiam incitabā/
tur. ¶ De modeſtia pte tēperātie dicit apl's ad
triplex eſt habitus. Phil.iiij. Modeſtia veſtra nota ſit oibus hoi/
bus que ꝯſiſtit circa habitū ſeu veſtitum. Habi/
tus aūt ſm Alber. vbi.ŝ. eſt triplex. ſ. mūdanoꝝ
vanus quē ꝓhibet. De quo dicit in canoni. Pe.
de mulieribus. quarum nō ſit exterius capilla/
tura aut circundatio auri ⁊ argenti ⁊ margari/
te ⁊c̄. Unde ⁊ diues qui induebatur purpura ⁊
byſſo deſcribit ſepultus in inferno. Luc.xvj. q
ad pōpam. ſ. ſupbiaꝫ eis vtebat. Eſt ſecūdo ha/
bitus mediocritatis: qui ptinet ad modeſtiaꝫ:
ad quam tenent oēs etiā impfecti. de quo apo/
ſtolus. j. Thim. Mulieres in habitu oꝛnato cū
verecūdia ⁊ modeſtia oꝛnantes ſe non in toꝛtis
crinibus aut veſte pꝛecioſa. ſ. nimio: aut auro
aut argēto: ſed ſicut decet mulieres ⁊c̄. Eſt terti/
us habitus humilitatis que pertinet ad perfe/
ctos: qualis erat habitus Joā. bap. ſcꝫ de pilis
cameloꝝ. vbi glo. Qui penitētiam predicāt ha/
bitū penitētie poꝛtent. i. humilem ⁊ deiectū. Et
Chꝛyſ. exponēs illud qđ dicit de veſte chꝛiſti q
erat incōſutilis: ⁊ deſuper ꝯtexta per totuꝫ. Di/
cit incōſutilis. i. defoꝛmis. nō q habeTet foꝛmā
ſed q: habebat rudes ſuturas. Et deſuper con/
texta per totum. exponit. i. repeciata multuꝫ vt
veſtes pauperum. In iſto tamē tertio habitu hu/
militatis ſunt gradus. q: ſ. ⁊ poteſt eſſe nimis
humilis. i. deiectus: ⁊ nimis deiectus q̄ ſcꝫ re/
quirat ſtatus poꝛtantis ⁊ mediocris. Et ad hoc
facit qđ ait Hiero. diſt. xlj. §. j. Nec affectare ſoꝛ/
des: nec exquiſite delitie. i. in veſtibus q: laudē
de hitu Marie qualis fuerit. pariunt. Dicēduꝫ igitur inquit Alber. q habi/
tus beate Marie fuit habitus humilitatis: me/
diocris tamē. Et idem credimus de veſtitu dñi
ieſu ⁊ ſanctoꝝ. Et ſi querat quomodo btā Ma/
ria potuit excellere oēs alios in iſta mediocrita/
te humilis habitus cum quocūq: pāno vſa fue/
rit. potuerint ⁊ alie illo vti ⁊ indui. Reſpondet
Alber. q ſm philoſophū circa particularia ars
mediū determinare neſcit. Deſcēdentem enim
ad indiuidua Plato iubet quieſcere. Singula/
ria enim infinita ſunt: nec eoruꝫ eſt diſciplina.
Sed in huiuſmodi gratia potētioꝛ eſt arte. Di/
cimus ergo q in hoc beata Maria alios exceſ/
ſit in cultu veſtium: q ſuper artē per vnctionē
ſpiritusſancti ſciuit mediocritateꝫ ſuper oēs in
huiuſmodi obſeruare. De humilitate nunc ta/
cemus: que tanta fuit: vt deum de celis ad ter/
ram traxerit. Reſpexit humilitatem ⁊c̄. Aue er/
go gratia plena: ſcilicet virtutum.

¶ De gratia ſeptem donorum que fuit in bea/
ta virgine. Capitulum. xviij.

Aue gratia plena.

Gratia. ſ. donoꝝ ſepteꝫ ſpiritusſan/
cti: que dicit gratia ſeptifoꝛmis.
ſm illud qđ canit eccl'ia. Tu ſepti/
foꝛmis munere. Et Zacha. ait. iiij. c. Exequabit
grām gratie: gratiā. ſ. donoꝝ ⁊ gratie virtutū.
Tantū enim quis habet de donorū pfectione:
q̄tum ad pfectione virtutū. Gratia aūt donoꝝ
realiter differt a gratia ſacfali ⁊ virtuali. Et ipa
etiam dona differūt ab inuicem realiter. de qui/
bus Eſa. xj. dicit. Requieſcet ſup eum ſpūs do/
mini: ſpūs ſapientie ⁊ intellectus: ſpūs ꝯſilij ⁊
foꝛtitudinis: ſpūs ſcientie ⁊ pietatis: ⁊ replebit
eum ſpūs timoris dñi: ſine quibus donis nul/
lus ſaluat. Et faciunt hoieꝫ de facili moueri ad
opera excellētioꝛa q̄ virtutes infuſe ex quedaꝫ
impetu ſpūs mouētis: vt feruentius ⁊ perfecti/
us agat: que oia abūdantiſſime fuerūt in bea/
ta maria. Et ideo Aue gratia plena ſeptifoꝛmi.
De gr̄a donoꝝ Utrum fuerit i maria: ⁊ argui tur q non. ¶ Sed videt q in ea non fuerint. Nam dicit
be. Greg. in moral. q ſapientie opponit inſipi/
entia. Intellectui hebetudo. Cōſilio temeritas
Foꝛtitudini precipiciū. Timori remiſſio. Sciē/
tie ignorātia. Pietati crudelitas. Uel ſic. ſapiē/
tie luxuria: intellectui gula: cōſilio auaritia: foꝛ/
titudini accidia: ſcientie ira: pietati inuidia: ti/
mori ſupbia. Ex his pꝫ q in viatoribus dona
ſunt cum permixtione ad ꝯtraria ⁊ cuꝫ pugna
ſed in beatiſſima Maria nō fuit pugna ad vi/
tia ꝯtraria donis. ergo non habuit. Reſpōdeo
Rñdeo q oia habuit: ſed quaſi per modum patrie. i. ſi/
ne pugna: ⁊ ad alios vſus: ſed cum merito.

¶ Deſcendendo .§. i.

aūt ad ſingula ſapiētiam habuit in ſūmo gra/
du. Naꝫ vt dicit Salomon. Ubi humilitas ibi
⁊ ſapiētia. ⁊ Ptolomeus ait. q inter ſapientes
ille ſapiētioꝛ qui ⁊ humilioꝛ: ſed beata Maria
humillima ſup oēs ⁊ ſm regulā datam a filio.
Qui ſe humiliat exaltabit: ⁊ quanto magis hu/
miliat tanto magis exaltatur. Sed beata Ma/
ria exaltata fuit ſuper oēs choros angelorum.
ergo ipſa fuit humillima. vnde ⁊ ſapiētiſſima.
Eſt autem ſapiētia quidaꝫ guſtus ſpiritualis p/
me veritatis per modum bonitatis. Unde ſa/
pientia ſm nomē eius dicta a ſapore quaſi ſapi/
da ſcientia guſtui mētis. In guſtu auteꝫ tria cō/
ſiderant. Pꝛimum ſm philoſophū: q: gu/
ſtus eſt quidaꝫ tactus. Secūdo in guſtu eſt diſ/
cretio guſtabiliuꝫ. Tertio eſt ibi delectatio que/
dam ex cōiunctione guſtabilis rei cum guſtan/
te. Sic in guſtu ſpirituali tria conſiderant. im/
mediata cōiunctio: diſcretio: ⁊ delectatio. Sed

in his excellit.b. Maria oẽs viatores.ergo et
in ſapiẽtia. Nam quãtum ad primum in tactu
ſpũali.i.cõiũctione immediata ꝙ precellat oẽs
pꝫ:q: illa cõiunctio eſt per charitatẽ. Unde vbi
inſeparabilioꝛ:dilectio ⁊ maioꝛ:ibi ⁊ ꝓpinqui/
oꝛ ⁊ indiſſolubilioꝛ ⁊ immediatioꝛ eſt cõiũctio.
Item incoꝛruptio facit ꝓximum deo:⁊ in virgi
ne fuit ſumma incoꝛruptio.ergo fuit magis cõ
iuncta. ¶ Quoad ſcõm.ſ.diſcretionẽ ſciẽdum
ꝙ diſcretio guſtãtium fallitur duobus modis.
Uno modo ex parte guſtabilis ꝓpter ſaporũ ⁊
guſtabilium cõmixtionẽ vel ſimulationeꝫ. Alio
modo ꝓpter guſtatiui oꝛgani diſcuſſiuam inſe/
ctionẽ. Que deceptio cõtingit nõ tm̃ in re coꝛru
ptibili:ſed etiam in guſtu ſpũali. Ex parte qui/
deꝫ guſtabilis vt quãdo angelus ſathane trãſfi
gurauit ſe in angelum lucis. Et quãdo natura/
lis affectio videtur eſſe:vel ecõuerſo:tunc ⁊ ſa/
poꝝ cõmixtio ſiue confuſio generat cõfuſioneꝫ
in guſtante. Ex parte auteꝫ guſtatiui vt guſtus
ſpũalis eſt infectio cõtraria delectationi:vel ad
minus fomitis coꝛruptione que ſenſum ſpũa/
lis delectationis impediũt ⁊ ſaporem diminu/
unt:⁊ diſcretionem peruertunt vt dicant malũ
bonuꝫ ⁊ bonũ malum:ponẽtes lucẽ tenebras:
⁊ tenebras lucem. Hic eſt enim aĩalis homo:vt
dicit apoſtolus.j.Coꝛ.ij. Qui non percipit que
dei ſunt:nec diſcernit.cuius deus venter eſt et
eſſe ſub ſentibus:delitias cõputat. Faſtidiens
mãna qđ deſcendit de celo ⁊ murmuratis pro
peponibus ⁊ alleis ⁊ cepis in egypto. ¶ Hec
aũt deceptio vel decipiendi poteſtas:lꝫ maius
⁊ minus eſt in omni viatore:fomitis coꝛrupti/
one aliqua remanente. Et hec deceptio ſiue de/
ceptionis poſſibilitas nullo modo fuit in bea/
ta vͥgine:que per oĩa aſtutias diaboli nõ igno/
rauit:⁊ ſemper maluꝫ repꝛobauit:⁊ bonuꝫ ſine
errore elegit:⁊ cuius pꝛelatus ſpũalis ab om/
ni coꝛruptiõe fomitis fuit purus ⁊ ſanus ⁊ ſpi/
rituali dulcedine ſemper plenus. Nihil enim
niſi deum ⁊ preter deũ guſtauit. Unde in guſtu
ſpũali falli non potuit. Et ſic quoad diſcretionẽ
oẽs excellit. ¶ Quoad tertium.ſ.delectationẽ
que repitur in guſtu ſpũali beata Maria oẽs
antecellit. Nam vt dicit bea.Greg.in moral.ꝙ
ſapiẽtia eſt donum reficiẽs mẽtem ſpe ⁊ certi/
tudine. Sed ſpes ⁊ certitudo que reperitur in
beata Maria:⁊ haberi nõ poteſt in pſenti.ma/
xime fuit ſuper oẽs viatores. Unde ſicut inter
eſurire iuſtitiam qđ eſt bonoꝝ viatoꝝ ⁊ ſatura/
ri ea qđ eſt cõpꝛehenſoꝝ quaſi mediuꝫ eſt come
dere.ita delectatio guſtus ſpũalis in beata ma/
ria fit per modum comeſtionis. Ad quod facit
qđ dicit̃ in eius perſona in Can. Comedi fauuꝫ
cum melle meo:vt fauus comeſtus ſit delecta/
tio ex cõtemplatione humanitatis chꝛiſti:mel
ex cognitione deitatis. Plena igitur fuit ſapiẽ
tie gratie:vt dicere valeret illud Sap.vij. Ue/
nit in me ſpiritus ſapientie.

¶ Ad donum in/ .§.ij.
tellectus pertinet quedã acuta ⁊ penetratiua co
gnitio diuinoꝝ. Unde dicitur intelligere quaſi
intus legere penetrare mẽtem ad intima reruꝫ
diuinarum:vt myſteria ſcripturaꝝ diuinarum
audita vel lecta. Creaturas ſpũales.vt angelos
⁊ aĩas.⁊ ipſum deum ex ipſis rebus creatis per
veſtigium vel imaginem ẜm illud. Inuiſibilia
dei per ea que facta ſunt intellecta conſpiciun/
tur ⁊c.ad Roma.j. Sed nõ ratione naturali vt
phil.ſed lumine doni ⁊ intellectus. hoc btã ma
ria plenius ceteris habuit. Quod ſic ꝓbat Alb.
vbi.ſ. Inter cognoſcere creatum per creatuꝫ.⁊
cognoſcere creatum per increatum.mediuꝫ eſt
cognoſcere increatũ per creatum.vel ecõuerſo
creatum per increatũ. Tria iſtoꝝ repiuntur di/
uidẽtium ⁊ nihil eſt vacuũ.ergo repiet̃ ⁊ quar/
tum. Et puri quidam viatores habẽt primũ vi
dẽtes.ſ.creatuꝫ per increatũ.i.per fidem.vnde
Eſa.vj.dicitur. Ea que ſub ipſo erant replebant
tẽplum.glo.Grego. Cum mens in cõtẽplatione
ꝓſpicit nõ iam qđ ipſe eſt.ſed qđ ſub ipſo eſt con
ſpicit. Deum enim nemo vidit vnq̃. Et hec eſt
cognitio viatoꝝ. Cõpꝛehẽſores võ vident in/
creatum per increatũ.q:.ſ.vident deuꝫ per ſeip
ſum.vidẽt etiam creatũ per increatum.creatu/
ras.ſ.in deo ⁊ per deum iuxta illud.j.Coꝛ.xiij.
Tũc cognoſcam ſicut ⁊ cognitus ſum.ſ.deũ.⁊
oĩa cognoſcã in ſe.ſicut ⁊ ipſe me cognoſcit in
ſe. Ergo cum vnum medioꝝ repiatur inter ex/
trema.repietur ⁊ reliquuꝫ.videlꝫ videre icrea/
tum per creatũ. Sed cognitio media ptinet ad
ſtatum mediũ. Status aũt medius ad beatiſſi/
mam virginẽ ptinet.q: ſupꝛa puros viatores ⁊
circa cõpꝛehenſores. Fuit ergo cognitio btiſſi/
me virginis talis per donum intellectus.ꝙ co
gnoſcebat lumen increatũ.nõ quidem per ſpe/
ciem ſicut beati.nec etiam per imaginẽ vt via/
tores.ſed per lumẽ creatum. Et ſic cognoſcit in
creatum per creatũ. Et illud lumen nõ erit me/
dium ſicut per ſpeculũ vel imaginem vel veſti
gium vel ſignũ ꝓut eſt medium inter appꝛehẽ
ſiuum ⁊ ſignatum.ſed ſicut lumen ſolis eſt me/
dium cõiungẽs viſibile ⁊ viſum. ¶ Mirabilẽ
autem cognitionẽ intellectus de beata Maria
ponit Alb.vbi ſupꝛa.per nouem concluſiones
quaſi priuilegia. Harum pꝛima eſt perfecta co/
gnitio ſine medio dei trinitatis quaꝫ habuit in
via per ſpeculatiſſimam gratiam. Secunda eſt
perfecta cognitio myſterij incarnationis ⁊ hãc
habuit per gratiam ⁊ ſingularem experiẽtiaꝫ.
Tertia eſt cognitio ſue pꝛedeſtinationis quam

habuit per reuelationem ⁊ cauſam. Quarta eſt anime ſue ⁊ ſpūum per ſpecies proprias cognitio. quam habuit diſpoſitiue per naturam. cōpletiue per gratiam. Et ſm hanc vidit angelos animas ⁊ demones. Quinta eſt perfecta cognitio oīum ad ſtatum vie pertinētium. quam habuit per gratie infuſionem ⁊ inſpirationem. Et hec cōprehendit perfectam cognitionem ſcripturarum. operandoꝝ. ⁊ cōtemplandoꝝ. Sexta eſt cognitio circa ſe futuroruꝫ. quam habuit per reuelationem ⁊ in ſpeculo lectionū. Septima eſt omniuꝫ ad ſtatum patrie pertinētiuꝫ per cognitionem quam habuit per cōtemplatiōis reuelationem. Octaua eſt omnium creaturarū ſtantium cognitio. quam habuit per naturam. gratiam. ⁊ cōtemplationē. Nona eſt. ꝙ habuit vt matutinam ⁊ veſpertinā cognitionem. Matutinam per gratiam. Veſpertinam per naturā ⁊ gratiam. Et ſic repleuit eum: ſcilicet animum ſuum ſpiritu intellectus.

¶ De dono con- .§. iij.

ciliȷ ſciendum ꝙ conſilium eſt inquiſitio rationis de aliquo operabili a nobis. Et quia oīa debet homo facere cum ratione. Ideo dicit Salomon. Omnia facit cum conſilio ſcilicet rationis ſue. Et vbi non ſufficit conſilium ſuum propter dubia de illo operabili dictat ratio. vt querat conſilia aliorum: ſcilꝫ intelligentium ⁊ rectorum in illa materia. Et ideo dicitur Thob. iiij. Conſilium ſemper a ſapiente inquire. Verum quia ſunt aliqua operabilia ad que nō ſufficit humana ratio edocere ſufficiēter. ideo ponitur donum conſilij donuꝫ ſpiritusſancti. Quō ſic diffinit beatus Thom. in. iij. ſentē. Quod eſt habitus quo homo accipit quod agendum eſt quaſi per certitudineꝫ a ſpiritusſancto edoctus ſupra humanam rationem. Vel ſic ſm beatum Thom. ſecū. ſecūde. Conſilium eſt donum quo ſpiritusſanctus nos dirigit in omnibus que ordinantur in fineꝫ vite eterne. ſiue ſint de neceſſitate ſalutis ſiue non. Hoc dono ⁊ gratia plena fuit virgo beata ſuper omnes viatores. Quod ſic probat Alber. vbi ſupra. Cuꝫ venerit ille ſcilicet ſpiritusſanctus. docebit vos omnem veritatem: ſcilicet de agendis ad ſalutem. ſed ſpiritusſanctus venit improportionabiliter in beatam Mariam magis q̄ꝫ in quemlibet viatorem purum: ⁊ in conceptu filij ⁊ in die penthecoſtes cum eſſet cuꝫ apoſtolis quando venit in ſpecie ignis. ergo in agendis maxime fuit edocta per donum conſilij. Item ſm philoſophuꝫ. Cuius eſt operari eius eſt ⁊ operanda cognoſcere. Et cuius eſt in omnibus ⁊ pre omnibus bene operari eius eſt ⁊ ſuper oēs operāda cognoſcere ⁊ bene diſcernere: qḋ pertinet ad cōſiliuꝫ.

Sed beata Maria fuit perfectiſſima obſeruatrix ⁊ mandatoꝝ ⁊ cōſilioꝝ dei ſuper oēs. ergo habuit cognitionem cōſilioꝝ circa agenda per donum cōſilij. Fuit ⁊ amiciſſima ⁊ familiariſſima dño ſuper oēs. Unde ⁊ edocta de rebus ſecretiſſimis. Inter cetera dñi conſilia ſunt paupertas. virginitas. ⁊ obediētia. ſed iſta maxime obſeruauit. Nam fuit pauperrima. ita ꝙ ſi auruꝫ nō parum ſibi fuerit oblatum a magis adorātibus filiuꝫ in gremio eius. inde ad paucos dies nō habuit tm̄. ait beat⁹ Bern. vt poſſet offerre agnum p o filio oblato ad templum. ſed obtulit ſacrificium pauperuꝫ turtures vel colūbas. Prima fuit que votū virginitatis emiſit ⁊ ſemper ſeruauit ſine aliquo illicito motu obedientiſſima fuit: vt patet in ſacrificio purificationis ad quod non tenebatur in eundo in bethleem. Et in hieruſalem ad templuꝫ in feſtis. ⁊ hmōi.

¶ De dono for- §. iiij.

titudinis. Dicit pſal. Spiritu oris eius omnis virtus eorum ideſt a ſpiritusſancto procedente a filio qui dicitur os domini: q꞉ per ipſum ſunt intimata precepta dei in euangelio. Omnis virtus ideſt fortitudo celorum ideſt ſanctoruꝫ. Etiam a gentilibus fortitudo dicitur virtus a virilitate. Hoc dono ac gratia fuit plena beata Maria ſuper omnes. Hoc autem probat Alb. vbi ſupra per iſtam rationem. Quicquid eſt fortius fortiore eſt fortius infirmiore. Sicut Leo eſt fortior equo. vnde ⁊ multo magis fortior cane erit qui minus fortis eſt q̄ꝫ equus. Sed beata Maria eſt fortior tribus fortioribus omni viatore. ergo ⁊c̄. Iſti autem tres fortiores tribus fortioribus omni viatore ſunt: de⁹: mors: ⁊ diabolus. ¶ Nam quantum ad primum certum eſt deum eſſe potentiſſimum omniū. Exo. xv. Omnipotens nomen eius. Sed deum quodammodo beata Maria ſuperauit. inquantuꝫ ſcilicet humilitas eius de celis traxit ad terras ⁊ homini ſubiecit: ſcilicet matri ſue. Unde dicit Prouerbi. vltimo. Mulierem fortem quis inueniet. quaſi dicat. pauciſſimi: ⁊ quaſi nullus intelliget plene virtutem beate Marie: que eſt ita fortis ꝙ preciuꝫ eius valor ⁊ virtus eius eſt procul ⁊ de vltimis finibus. i. talis ꝙ vltimos fines in natura intellectuali cōiunget ad inuicem. ſ. deum ſūmum ⁊ hoīem infimum in vna perſona chriſti eum cōcipiendo. Et ſic fortitudo beate Marie rigoreꝫ diuini fortitudinis ⁊ ſeueritatis ſuperauit. Unde dicit Num. xxiij. Cuius ſcilꝫ dei fortitudo ſilis rhinocerōtis. Cuius robur nullū aīal domare pōt. Sed virgini ſibi occurrēti in gremio eius manſueſcit: ⁊ captiuatur. Sic de⁹ cui nemo reſiſtere poteſt: nimis effectus eſt requieſcens in virgine Maria

¶ Scd̄m fortiſſimū eſt mors que oēs creatu//
ras mortales ſupauit ⁊ ꝯſteruit. Quis eſt eniꝫ
qui viuet ⁊ nō videbit mortē. Dicit in ps. certe
nullus: quia nec ꝓprio filio dei humanato pep
cit. Mors dominū ſeruo: mors ſceptra ligoni/
bus equat. Diſſimilem ſimili cōditioni trahit.
inquit poeta. Sed beata Maria fortior morte
fuit. Sicut eni per feminā euam mors intrauit
in mundum: ita ꝑ feminā Mariam deſtructa
eſt mors. ſ. ꝑ fructū vētris ſui. Unde dicere po
terat illō Oſee. O mors ero mors tua. ¶ Ter
tium potētiſſimū eſt diabolus de quo Job ait.
Non eſt ptās ſimilis ſup terraꝫ. iſte eſt fortis ar
matus qui tenebat in pace atrium ſuū. Lu. xj. ſ.
mundū. Nullus audebat reſiſtere tentationib⁹
eius. Sꝫ bea. Maria ſupauit eum. Dicit enim
in figuram eius. Gen̄. iij. Ipſa cōteret caput tu/
um. ſ. ſerpentis antiqui. Et in qōne ꝓpoſita co//
raꝫ dario rege a trib⁹ cubicularijs regis. dictuꝫ
eſt ⁊ ꝓbatū. Mulierēꝫ fortiorem eſſe vino. ſ. vo
luptatis concupie: que omnes inebriat ⁊ rege
diabolo q venit ꝯtra ciuitatem mūdi ⁊ vallās
cepit eam. vt dr̄ Eccē. ix. Et approbata eſt ſnīa
ab oībus: veritatem tn̄ fortioreꝫ dixit ipſe zoro
babel. vt habet. iij. Eſdre. vj. Et certum eſt ꝙ ve/
ritas xp̄s fortior ⁊ perfectior eſt beata Maria.
Sed ipſa mulier virgo poſt eum. Et cū act⁹ for
titudinis doni nō ſit ſoluꝫ firmiter perſiſtere in
aduerſis: ⁊ non recedere a regula rōnis. ſed eti
am appetere ipſa aduerſa pati ꝓpter deum. Itē
act⁹ hui⁹ fortitudinis eſt terrenas cupiditates
non ſoluꝫ reprimere ſed etiā obliuiſci penitus
Hoc aūt non ꝯtingit in aliquo puro viatore. niſi
in virgine. in qua eſt extinct⁹ oīno fomes pec//
cati. Et ſō habuit hoc donuꝫ fortitudinis excel
lēti⁹ ⁊ pleni⁹ ſuper oēs. Habuit eam ad moduꝫ
patrie. ſ. fortitudinem. Un̄ Aue gratia plena.

¶ De dono ſcie/ .§.v.

tie dr̄ Eſa. v. Propterea duct⁹ eſt ꝑpl's me⁹ ca/
ptiu⁹. q: nō habuit ſciaꝫ. Et Hiere. ix. Qui glo
riatur in hoc glorie ſcire ⁊ noſſe me. Hui⁹ do/
ni ponit Alb. vbi. ē. tres actus. Prim⁹ de quo
btūs Aug. dicit. xiiij. de ciui. dei. Huic ſcie tm̄
illud tribuendū in quo fides ſaluberrima que
ad verā ducit btitudinē generat nutrit robora
tur defendit. Scire quēadmoduꝫ hoc ipm ⁊ pi
is opituleꝫ. ⁊ ab impijs defendaꝫ. eſt etiā ipſi⁹
ſcie. Hunc actū habuit btā maria ſuper oēs. ſ. ſi
dei defenſionē. eccleſia de illa teſtāte. Cunctas
hereſes ſola interemiſti in vniuerſo mundo.
¶ Scd̄s actus ſcie huius eſt abſtinere a malis
ſciendo turpitudinem eorū. Unde Job. Abſti/
nere a malo. ſcientia. Cognoſcere etiam ipſum
malum ⁊ dolere. Eccli. j. Qui addit ſcientiā ad
dit ⁊ doloreꝫ. Sꝫ nulla pura creatura abſtinuit
a malis omnibus etiam venialibus. attingens
vſuꝫ rōnis niſi ipſa. Cāti. iiij. Macula nō eſt in
te. Optime eni ſciebat ꝙꝫ turpe ꝙꝫ indecēs ſit
peccare. ¶ Tertius actus eſt inter hoīes ꝯuer
ſari irreprehenſibiliter iuxta illud. j. Petri. ij.
Conuerſationē inter gētes habētes bonā. vt in
eo quod detractant de vobis tanꝙꝫ de malefa//
ctoribus per bona opa vos ꝯſiderantes glorifi
cent deum in die viſitationis. In medio natio/
nis praue dono ſcientie. ita conuerſata eſt bea/
ta maria ſuper omnes innocēter ⁊ edificatorie
ꝙ eius vita inclita cūctas illuſtrat eccliās. Nul
lum eni ſacīedorum omiſit. nil cauendoꝝ com
miſit. nulli in ſuo malo cōmunicauit. nulli bo//
num ſuū incōmunicandū coicauit. nemini ma
lum exemplū in aliquo dedit. nullius opere ini
quo ſcandalizata fuit. Un̄ bea. Amb. Habetis i
ea exempla ꝓbitatis expreſſa. vt ſciatis quid vi
tare qd eligere debeatis. Fuit ⁊ in ea donū ſci/
entie per modum patrie. quod eſt ſcire deum ꝑ
fecte ⁊ proximi glorie congaudere. quod tali
nonnulli conceſſum eſt viatorum. Unde Aue
gratia plena.

¶ De dono pie/ .§.vi.

tatis. Pietas ait ap'ls. j. ad Timo. iiij. ad oīa va
let ꝓmiſſionem vite que nunc eſt habēs ⁊ futu/
re. Huius actus ſunt tres ſm̄ Alber. Primus ē
mouere ad opere miſericordie. Scd̄s eſt ſcri//
pture non contradicere. ſiue intellecte ſiue non
intellecte. Tertius ſanctos honorare. Et in om/
nibus his beata maria omnes viatores excel//
lenter ſuperauit. Nam quoad primū actuꝫ di/
cit bea. Aug. Legi ⁊ relegi. ⁊ nunꝙꝫ inueni ho/
minem pium mala morte periſſe. Pium. i. mi
ſericordem ⁊ elemoſynariū. quia ſcꝫ opera mi/
ſericordie diſponunt eū ad gratiā ſi non habe/
ret. ⁊ non habendo moritur mala morte. que ē
mors eterna. Ideo dicit bea. Auguſti. de ciui.
dei lib. x. Pietas extendit in ſcripturis ad ope
ra miſericordie. quia ipſe deus in eis maxime
cōmendat ea ſup ſacrificia. iuxta illud Oſee
vj. ⁊ Math. ix. Miſericordiam volo ⁊ non ſa
crificium. Sed in hoc eſt differentia inter miſe
ricordiam ⁊ pietatē. quia miſericordia mouet
ad ſubleuandum miſeriam hominis inquan//
tum proximus eſt. Sed pietas donum mouet
ad impudendas elemoſynas homini. inquan/
tum eſt imago dei: ⁊ quia imago dei eſt quam
veneratur in proximo. Sed pietas que moue//
bat beatam mariam ad opera miſericordie: ⁊
compatiendum proximo. erat non ſolum quia
imago dei. ſed quaſi deus. ex quo de⁹ factus ē
hō. Improportiōabiliter eſt pietas excellētius
in ipſa vgine ꝙꝫ in oīb⁹ alijs. Unde ad eam cla
mamus i antiphona. O clemēs. o pia. o dulcis

virgo Maria. ¶ Secũs actus eſt non ↄtradice
re ſcripture ſiue intellecte ſiue nõ intellecte. ſed
humiliter aſſentire. Cum enim legimus vel au
dimus aliqua de ſcripturis que rõne intellige/
re nõ valemus. mens aſſueta rõnibus quaſi in/
cipit vacillare. quõ iſta ſe ſic hẽant. vt trinitatẽ
in vnitate ⁊ dei incarnationẽ: xp̃m in ſacro al/
taris. Sed dono pietatis illuſtramur ad aſſen/
tiẽdũ illis ſimpliciter ſine heſitatione ⁊ diſcuſ/
ſione. ſm illud ad Titum.ij. Sobrie pie ⁊ iuſte
viuamus in hoc ſeculo expectãtes btãm ſpem.
Nulla magis pia in aſſentiendo oĩbus ſcriptu
ris ⁊ diuinis verbis ꝙ btã Maria. Cũ enim an/
gelus ſibi nũciaſſet ꝙ erat ſupra oẽm rõnẽ ſu/
bito acquieuit dicens. Ecce ancilla dñi. fiat mi/
hi ſm verbũ tuũ. ¶ Tertius actus eſt honora/
re ſacta. Unde ⁊ Job ait. Pietas eſt cultus dei.
Et glo. ſup illud. Beati mites dicit. qui querũt
⁊ honorãt ſancta. ſ. loca. ſctã tẽpora. ſctã ſacra.
ſacra vaſa. ſacras pſonas ⁊ reliquias. ⁊ hmõi.
Uirgo aũt ſup oẽs ſancta honorauit oĩa. tẽplũ.
feſta. ſacramẽta ⁊c. Ipſa deniqꝫ eſt per quã oẽs
ſancti ⁊ ſancte ſunt in celeſti glĩa honorati ⁊ co
ronati: qꝛ per filiũ eius bñdictum oẽs glĩficant
⁊ honorant. Unde Apoc.iiij. ſeniores ⁊ aĩalia
quatuor mittũt coronas ſuas ad pedes ſedẽtis
ſuper thronum. quia ad humanitatem Chriſti
per pedes ſignificatam quam traxit de beata
Maria. ſciunt ſe gloria ⁊ honore coronatos.
Aue ergo gratia plena.

¶ De dono ti/ .§.vij.

moris. Per timorem dñi oĩs declinat a malo.
Cum aũt aſſignet triplex timor bonus. ſ. ſeruil/
lis: caſtus: ⁊ reuerẽtialis. qꝛ ſeruilis timor non
eſt in charitate. vt dicit Joã. in.j. cano. ꝙuis in
ſe bonus ſit: qꝛ ſicut ſetã filũ: ita talis timor in/
troducit charitatẽ. vt dicit de pe.di.ij. per bea.
Aug. Tñ quid pncipaliter aſpicit penam pꝑter
quã cauet a malo ⁊ facit bonũ. vnde non vere ⁊
pure amat bonũ. Ideo iſte nõ fuit in.b. Maria
ſicut nec in ſanctis: qꝛ eſt ſine gratia dei ꝙtum
ſ. ad ſeruitutẽ: ſed ꝙtum ad timiditatẽ fuit in
beata Maria. ¶ Secũs timor. ſ. caſtus de quo
ps. Timor dñi caſtus ſm aliam trãſlationẽ. ſm
nr̃am dicit ſanctus pmanet in ſeculũ ſeculi. nõ
tñ ad illum vſum vel actũ quo hic. Nam timor
caſtus qui eſt in electis hꝫ duos actus: vnus eſt
timere ſeparari a dilecto. ſicut honeſta ⁊ caſta
mulier timet virum: videlꝫ nõ facere aliqd vn/
de ſeparet ab amore viri. Aliꝰ eſt revereri quẽ
diligit. ¶ Quãtum igit ad primũ actũ be. ma
ria nõ habuit timorẽ: qꝛ cum ſciret per reuela/
tionẽ ſe non poſſe peccare nõ poterat timere a
deo ſeparari: cũ ſeparatio nõ fit a deo niſi per
peccatum. iuxta illud Eſa. Peccata veſtra diui/
ſerũt inter vos ⁊ deum veſtrũ. ¶ Fuit ergo in
beata Maria timor reuerẽtialis: que eſt reue/
rens mixta cum dilectione ſubiectio. Hic eſt in
beatis iuxta illud. Tremũt videntes angeli ver/
ſa vice mortaliũ. Sed iſta eſt differẽtia: quia ti/
mor iſte reuerẽtialis in beata Maria fuit meri
torius: in ſanctis nõ eſt meritorius. Talem aũt
timorẽ reuerẽtialem habuit beata Maria ſup
oẽs: qꝛ ex charitate pcedit: in qua exceſſit oẽs
ſanctos. Et notãdum ꝙ cum dr̃ Luce.j. Cum au/
diſſet Maria ſalutationẽ ſibi factam ab ange/
lo: turbata eſt in ſermone eius: Iſta turbatio fu
it quidã timor. Unde dicit ibi glo. Ex verecun/
dia pauet. Et alia ibi glo. Trepidare virginum
eſt: ⁊ ad oẽs viri ingreſſus pauere: ⁊ oẽs viri af
fatus vereri. Et be. Bern. ibi. Angelus intuitꝰ
virginẽ ⁊ varias ſecum voluere cogitatiões ſa
cillime cõprehendẽs: pauidam ↄſolatur dicẽs
Ne timeas Maria: oſtendẽs ⁊ quaſi declarãs
illam turbationẽ fuiſſe timorẽ. Timor aũt ſm
Joã. dama. repitur in verecũdia: que eſt timor
de turpi. Et in admiratiõe que eſt timor ex ma/
gna imaginatione. Et in ſtupore qui eſt timor
ex incõſueta imaginatione. Et erubeſcẽtia qui/
dem ſeu verecũdia ſeu pudor qđ idem eſt. Di/
cit Joã. dama. ꝙ eſt optima paſſio: ⁊ pcipue in
iuuenibus ⁊ mulieribus: qꝛ per hanc a multis
malis ſe abſtinẽt. Unde Ecci.xxvj. Gratia ſup
gratiam mulier ſancta ⁊ pudorata. Et de beato
Nicolão adoleſcentulo canitur. Pudore bono
repletus dei famulus Nicolaus ⁊c. Cum ergo
iſta paſſio ſit nãlis ⁊ meritoria: qꝛ eſt ↄfuſio ad/
ducens gliam. Ecci.iiij. Et chriſtus etiã eam ha/
buit: qꝛ aſſumpſit oĩa que ſunt in natura no/
ſtra niſi ignorãtiam ⁊ peccatũ. Sed verecũdia
nõ eſt ignorantia nec peccatũ in ſe: vnde ⁊ eam
aſſumpſit. Et ideo ps. in eius pſona. Tota die
verecũdia mea ↄtra me eſt. qm̃ pꝑter te ſuſtinui
obprobriũ. Cum ergo btã Maria nullius bo/
ni caruerit. ergo ⁊ hoc. ſ. verecũdiam que in ſe
bona eſt. habuit. Non aũt habuit erubeſcentiã
inꝙtum erubeſcẽtia dicit timor de turpi. quia
nil turpe. i. vitioſum ſciebat eſſe in ſe. Sed in/
quãtum eſt timor de re magna ⁊ incõſueta qui
magis pprie dici debet admiratio vel ſtupor.
Magna erat ⁊ valde magna ⁊ inuſitata tanta
laudatio in ſalutatione. Unde ⁊ cogitabat qua
lis iſta eſſet ſalutatio. ↄferens in mente ſcriptu/
ras ſup his. ⁊ inde admirabatur. ⁊ pauens ſta/
pebat. Dicit ergo Alb. vbi ſupra. ꝙ in ſermone
illo ſalutatorio laudabiliſſimo cõſolatorio. in/
ſtructorio. credibili. delectabili. vtili. honora/
bili. admirabili. In ſermone inquã eius quem
veritas miſit. qui a veritate nunqꝫ diſceſſit. qui
falli non potuit. nec fallere voluit. In iſto ſmo/
ne beata Maria fuit omnifariam mirata. In

ſenſu per verecundiam virginalem de angeli-
ca viſione in virili ſpecie. In rõne per timorẽ
cautele deceptiõe. In intellectu per lapides ad-
mirationis de pꝛomiſſoꝝ ⁊ nunciatoꝝ magni-
tudine in ſermone. Et ſic turbatio ⁊ timoꝛ non
eſt tm̃ de malo: ſed etiam de magno. ¶ De oi-
bus donis loquẽdo dicit Alb. ꝙ actus illoꝝ do-
noꝝ quoꝝ actus conſiſtit in cognitione ⁊ affe-
ctione. vt dona ſapientie. intellectus. conſilij. ⁊
ſciẽtie. habuit excellentius omni viatore. ⁊ me-
dio modo inter ſtatũ vie ⁊ ſtatum patrie. ita ꝙ
citra ſtatum patrie quãtũ ad actuũ pfectionẽ.
⁊ ſup ſtatum patrie quãtum ad meredi cõditio-
nem. Supꝛa ſtatum vie quãtum ad actuũ pfe-
ctionẽ ⁊ habituum meriti ſupgreſſionem. Do-
na võ in actione ꝯſiſtentia. vt foꝛtitudo. pietas
⁊ timoꝛ. habuit per modum patrie quantũ ad
actuum perfectionem. ſed ſm̃ ſtatum vie quan-
tum ad merendi conditionem.

¶ Quod beata maria habuit omnes gratias
gratis datas. Capitulum. xix.

Ave gratia plena.

Dictũ eſt de gratia gratum facien-
te. diſtincta in ſacramẽtalem. vĩtua-
lem ⁊ muneralem. ſeu donoꝝ. hu-
iuſqꝫ. Nũc de gratijs gratis datis quibus etiã
plena fuit beata Maria ſm̃ Albert. vbi ſupꝛa.
huiuſmodi gratie ſunt cõmunes bonis ⁊ ma-
lis. Et bene ⁊ male poteſt qs eis vti. Unde Au-
guſti. j. q. j. pꝛophetauit Saul. cum eſſet malus
⁊ ſanctum Dauid perſequeretur. Non ergo ſe
iacent qui foꝛte ſine charitate ſanctum dei mu-
nus habent. Sed videant qualem rationẽ red-
dituri ſunt deo. qui ſanctis nõ ſancte vtuntur.
Et in ca. teneamus. idem ait. Pꝛeter vnitatem
ſ. charitatis. etiam qui facit miracula. nihil eſt.
Dantur enim huiuſmodi gratie ad vtilitatem
alioꝝ ſm̃ illud apoſtoli. j. ad Coꝛ. xij. Unicuiqꝫ
datur manifeſtatio ſpũs. i. huius gratie gratis
date ad vtilitatem. ſ. ecclie. Cedũt tamen ad vti-
litatem pꝛopꝛiam meriti. ſiquis bene eis vtat.
Et oſtendit apoſtolus eſſe nouẽ iſta genera gra-
tiarum gratis datarum dicens diuiſiones gra-
tiarum ſunt idem võ deus. qui. ſ. dat eas. Alij
datur per ſpiritum ſermo ſapientie. alij ſermo
ſcientie. alij fides. alij pꝛophetia. alij diſcretio
ſpirituum. alij operatio virtutum. alij gratia ſa-
nitatum. alij genera linguarum. alij interpꝛeta-
tio ſermonum. Et ad bonum vſum earum hoꝛ-
tatur Petrus in pꝛima canonica dicẽs. Unuſ-
quiſqꝫ pꝛout accepit gratiam in alterutrum il-
lam adminiſtrantes. vt boni diſpẽſatores mul-
tifoꝛmis gratie dei.

genera graꝝ grãtis datarũ ſunt nouẽ.

¶ Eſt ergo pꝛima .§. i.

ex his gratijs. Sermo ſapientie. Ego inquit do-
minus Ieſus dabo vobis os ⁊ ſapientiã. id eſt
ſermonem ſapientie cui non poterũt reſiſtere ⁊
cõtradicere omnes aduerſarij veſtri. Luce. xj.
Qđ patuit in pꝛothomartyre Stephano. Naꝫ
doctores iudeorum nõ poterant reſiſtere ſapie-
tie ⁊ ſpiritui qui loquebatur per eum vt ſcribit
Actuum. vij. Et conſiſtit iſta gratia in cognitio-
ne ⁊ locutiõe alta ⁊ pꝛofunda de diuinis ⁊ ſub-
ſtantijs ſeparatis habita nõ per exercitium hu-
manum. vt vacantes metaphiſice ⁊ theologie.
ſed a deo infuſam pꝛout habuerũt apoſtoli qui
erant pꝛius piſcatores ydiote. ſed miſſo ſpiritu
ſancto per gratiam iſtam loquebãtur magna-
lia dei. ita vt ſtuperent oẽs etiam rabbi eoꝝ.
Ex hac gratia Ioãnes eructauit illud. In pꝛin-
cipio erat verbum. hoc inquit Hiero. doctus
Plato neſciuit. Hoc Demoſthenes eloquens
ignorauit quod Ioãnes piſcatoꝛ indoctus edo-
cuit. Quibuſdam tamẽ ſanctis doctoribus vl-
tra ſapientiam diuinoꝝ ex eminenti ingenio ⁊
laborioſo ſtudio acquiſitã: creditur ꝙ iſta gra-
tia ſapiẽtie ſupaddita: vt. b. Aug. Amb. Hiero.
Grego. magno Tho. de aquino. ¶ Hac gratia
ſapiẽtie plena fuit beata Maria in ꝯtemplatio-
ne eternoꝝ. Ipſa enim beata Maria ſm̃ Alb.
videre potuit ſpiritum increatum per ſpeciem
ppꝛiam. ergo ⁊ quẽlibet alium ſpiritum. Cum
enim dicat. b. Greg. de beatis. Quid eſt ꝙ non
videant qui vidẽtem oĩa vident: ⁊ ipſa videat
videntem oĩa. Igitur videt omnia ⁊ angelos ⁊
animas ſeparatas ⁊ ſubſtãtias reꝝ. Dicit enim
Dama. de beata virgine. A nullo illuſtriũ vin-
citur. i. ſanctoꝝ. ſ. in gratijs conceſſis ⁊ ſpiri-
tualibus bonis. Sed paulus in raptu ſcribitur
vidiſſe diſpoſitionem celeſtis hierarchie. ⁊ bea-
to Dionyſio reuelaſſe. Ergo ⁊ beata Maria vi-
dit ſtatum angeloꝝ ⁊ triũphantis ecclie. Pꝛo-
pterea philoſophus dicit ꝙ intellectus cogno-
ſcit oĩa ppter ſeipſum agnoſcẽdum. Quicquid
autem eſt ſm̃ naturam cognoſcitiuũ alicuius
cognoſcet illud niſi impediatur. Illa autẽ im-
pedimenta ad cognoſcẽdum ſm̃ be. Aug. ſunt
fantaſmata coꝛporalium rerum per amorẽ con-
glutinata: quibus abſtractis aĩa ſeipſam videt.
Sed ab his anima beate virginis potuit ſe ab-
ſtrahere. ergo potuit ⁊ ſeipſam videre per ſpe-
ciem pꝛopꝛiam. Idem philoſophus dicit ꝙ oĩ-
no ⁊ difficillimum eſt aliquam fidem accipere
de anima. Et intelligitur de anima ſm̃ ſubſtan-
tiã ſuã. Opationes enim eius ⁊ potẽtias ſuas:
⁊ accidentia eius non eſt difficillimum cogno-
ſcere. Si ergo cognoſceret animam in ſe per ſu-
am ſpeciem eſt de numero difficillimoꝝ. ergo
eſt ⁊ de numero cognoſcibiliũ. ergo etiam ſm̃
philoſophũ qui nõ habet gratiam. Poſſibile

Sermo ſapiẽ in q̃ ꝯſiſtit

eſt aīam cognoſcere per ſpeciem ſuaȝ ꝓpriam:
lȝ difficulter. Sed iſta difficultas amnouet per
abſtractionem a fantaſmatibus corporalibus.
Et iſta abſtractio fuit cōpletiſſima in contēpla
tione beate virginis. ergo ipſa vidit animas ⁊
ſpiritus in ſua ꝯtēplatione ⁊ ſubſtantias corpo
ralium. Propterea intellectus per cognitionē
creaturarum venit in cognitionē primi princi/
pij ſm ꝙ eſt cauſa oīum ⁊ ſuſcipit in ſe ſpeciem
intelligibilem ab ipſo. Et intellectus iſte acqui/
ſitus in anima oīa facit in aīa: eo ꝙ dicit intel/
lectus agens vniuerſaliter facere. non tñ cōple
te habet huiuſmodi intellectus agens: ſed ha/
bet diſpoſitionē quādam fluētem a prima cau
ſa que dicit lumē illuminās intellectum poſſi//
bilem. ⁊ ſi queraī. Cum intellectus ſit nobiliſſi/
ma pars aīe perfectiſſime cognoſcens: minus
indigēs exteriori adminiculo q̃ⱥ alie ptes aīe:
quare indigeat huius lumine. Senſus autez et
fantaſia minime hoc indigeat. Dici oportet ꝙ
nō indiget huiuſmodi lumine ad cognoſcen//
das ſpecies itelligibiles que prius ſunt fantaſ/
mata. qꝛ ſic eſſet debilioris ⁊ minoris potentie
q̃ⱥ ſenſus ⁊ fantaſmata. Sed indiget huiuſmo/
di lumine ad cognoſcendū talia que ſunt occul
ta nature que nō poſſunt apphēdi ſenſu vel fan
taſia cuiuſmodi ſunt ſubſtātie que in rebus na/
turalibus ſunt de rebus fantaſmata faciētibus
Ipſe vō fantaſmata minime facere poſſunt. Et
hmōi ſunt ſubſtātie ſeparate: vt angeli ⁊ aīe ſe/
parate quarum cognitione intellectus indiget
tali lumine a p̃mo principio infuſo: ⁊ ad cogni
tionem ipſius primi principij. Et ad hoc veruȝ
eſt qđ dictum eſt quantū ad cognitionē talium
ſpecierum: qꝛ ſicut facit lumen potētia colores
⁊ actu colores: ita huiuſmodi lumē impreſſuȝ
intellectui a primo principio facit hmōi ſpeci/
es occultas potētia intelligibiles actu intelligi
biles. ¶ Et ex his patet ꝙ etiam phice ꝓceden/
do poſſibile eſt aīam exiſtētem in corpore ſpiri
tus: ⁊ ſpiritualia ⁊ ſubſtātias corporaliuȝ vide
re etiam ſine preſentia gratie. Ergo multoſorti
us aīa beate virginis eleuata ⁊ abſtracta pleni/
tudine gratie. Hac ſapientia gratia gratis da/
ta de diuinis magnifice locuta eſt componens
canticum illud. Magnificat anima mea dñm.
Hac ſapientia freta docuit apoſtolos ſapientiſ/
ſimos de multis myſterijs fidei. ⁊ ſecretis diui
nis poſt aſcenſionem filij. Et quid mirum ſi ſa/
piētiſſima oīum fuit: que fuit mater chriſti qui
eſt dei virtus ⁊ dei ſapiētia ſm apoſtolū. Et mul
ti ſermones in libris ſapientialibus qui loquū
tur de ſapientia proprie tranſumptiue eccleſia
attribuit beate Marie: vt illud Eccli. xxiiij. In
omnibus requiem queſiui. Et Prouer. ix. Dñs
poſſedit me. Et multa alia.

¶ De gratia ſcie/ .§.ij.

tie poſtulat ꝑo. ſciētiam a deo dicēs. Sciētiam
doce me. Et ad quem finē ſubdit: vt diſcam iu/
ſtificationes: ſcilȝ facere ea que habēt iuſtifica//
re obſeruātia: ſcilȝ mandatorū ⁊ operatio virtu
tum. Nam vt dicit beat. Bern. Sunt qui ſcire
volunt vt ſciātur: ⁊ vanitas eſt glorie. Sūt qui
ſcire volunt vt ſciāt: ⁊ curioſitas eſt. Sunt qui
ſcire volūt vt lucrent: ⁊ cupiditas eſt. Sunt qui
ſcire volunt vt edificent ſe vel alios: ⁊ charitas
eſt. ¶ Cōſiſtit autez hec ſciētia prout eſt gratia
gratis data in hoc ꝙ ſciat quis eloqui de mori/ Gratia
bus ⁊ naturalibus rebus ⁊ artibus liberalibus ſcie vt
⁊ mechanicis ꝑut expedit ad ſalutem aīe ꝑcu/ ĥ accipi
rādam in primis. Et hoc nō per ſtudiuȝ huma tur in q̃
num. ſed per infuſionē dei: ⁊ per modū paſſio/ cōſiſtit.
nis trāſeuntis habet taliuȝ cognitionē magis
q̃ⱥ per modū habitus permanētis. q̃uis etiam
per habituȝ poſſet habere. j. Co꞉. j. Gratia data
eſt vobis in chriſto ieſu: qꝛ diuites facti eſtis in
illo in omni verbo ⁊ in omni ſciētia. Hāc grāȝ
ſcientie habuerūt apli docētes ⁊ moralia ⁊ etiā
naturalia exēpla ponētes: ⁊ ſapiētes mūdi per
rationes diuerſarum ſcientiarū: cum expedie//
bat ad dilatonez fidei cōfundentes. Hec a deo
infuſa eſt Salomoni nō ſoluȝ ad iudicandū po
pulum. ſed etiā differēdum de naturis rerum:
de volucribus piſcibus: ⁊ animalibus terre: de
plantis a cedro libani vſqȝ ad yſopum herbam
minimā. vt patet. iij. Regum. iiij. ¶ Gratiam
iſtaȝ dicit Alber. habuiſſe beatā Mariaȝ ſuper
alios. In me enim ait ipſa Eccle. xxiiij. oīs gra/ gr̃a ſcie
tia. Talis ſciētia dicit per apoſtolum gratia. er/ Maria
go ⁊ ipſam habuit. Unde ⁊ Prouerb. ix. dicit. hȝ ſup
Sapientia edificauit ſibi domum: ſcidit colū// omnes
nas ſeptem. Hec domus ſm Albert. fuit beata
Maria. Septē colūne. vij. artes liberales. Lau
dantur quippe plures ſancti. de hmōi ſcientia.
vt. b. Dñicus qui documētis artiū eruditus ſa
tis tranſijt ad ſtudiuȝ ſumme veritatis ſcilicet
ſacre ſcripture: ad cuius intellectum valent q̃ⱥ/
plurimū tales ſciētie: vt patet diſtin. xxxvij. de
quibuſdā. Similiter ⁊ bea. Greg. ⁊ Uincētius
⁊ beata Katherina. de huiuſmodi peritia lau//
dantur. Non autez debuit hec materia laudis
deeſſe ⁊ beate Marie. ¶ Et de grammatica ꝙ
eam ſciuit. patet ex hec quia ſup illud. Maria gr̃a oīs
conſeruabat oīa verba hec ⁊c̃. Dicit glo. Lege/ ſcie hēt
rat in diuerſis prophetijs que conferebat cum Maria
his que in facto implebantur de filio. Sciebat
ergo prophetias: qꝛ legere ⁊ non intelligere eſt
negligere. Ad intelligendum autem huiuſmo
di neceſſaria eſt grāmatica. Et Damaſce. dicit.
ꝙ beata Maria nutriebatur in tēplo. vbi vir//
gines inſtruebant. Propterea cum grāmatica

ſit ſcia recte loquendi:⁊ recte ſcribendi:⁊ ipſa
in loquendo nunq̄ peccauerit:nec in ſcribēdo
quoad parū fecit:vt epiſtolam riſalem diſtina
tam ab ea ignatio:ſequit̄ q̄ grāmaticam vtilli
me ſciuit.¶ Rhetoricā q̄ nō ignorauerit eam
oſtendit̄ ex hoc:q2 ſm bea.Aug.Scriptura eſt
plena coloribꝰ rhetoricis. Sed.b.Maria ſci/
uit perfecte ſacram ſcripturam.ergo ſciuit ⁊
illos colores pertinentes ad rhetoricam.Et ſic
eam ſciuit.¶ Item iura ciuilia ⁊ canonica que
ſcia ſpectat ad aduocatos ⁊ iudices:optime ſci
uit q̄d pʒ per effectum.Sapientia enīʒ aduoca/
ti ⁊ eloquentia manifeſtat̄ ex tribꝰ.ſ.q̄ obtine/
at apud iuſtum ⁊ ſapientē iudicem.Scd̄o con/
tra aduerſarium aſtutum ⁊ ſagacem.Tertio q̄
in cā deſperata.Sʒ v̄go Maria aduocata nr̄a
obtinuit ꝯtra ſapientiſſimum ⁊ iuſtum iudiceʒ
deuʒ.Cōtra aſtutiſſimū aduerſarium diabolū.
In cā deſpatiſſima inter deū ⁊ hominem in q̄
nullus hoīꝫ loq audebat.nec Moyſes qui de
dit legeʒ:nec Salomon ſapientiſſimꝰ ſciaʒ ope
ratam pro nobis reportauit nr̄e liberatiōis:er/
go ⁊ iura ſciuit.Logicam ſciuiſſe ſic pbatur p
Alb.Ipſa eſt vltima ad ſciam ſacre ſcripture ad
deſtructionem hereſum:ad cōfirmationē fidei
ad reddēdum rōnem de ea.ergo ipſa eſt marie
neceſſaria ſanctis.ergo nec debuit deeſſe beate
marie que cūctas hereſes interemit in vniuer
ſo mundo.Beatus Hiero.etiam ſup Io.dicit
q̄ liber iſte cōtinet ꝓpoſitiones:aſſumptiones
⁊ ꝯcluſiones.Patet etiam in aliqs libris ſacre
ſcripture.q̄ ibi ſunt diffinitiones:diuiſiones:
⁊ ꝯcluſiones.Sunt ⁊ verſus exametri vel pen/
thametri ſm Hebreos.vt in Iob ⁊ in Ps.⁊ in
canticis:q̄d eſſe videt̄ in cantico per eaʒ edito.
Magnificat aīa mea ⁊c̄.ergo ⁊ logicam ⁊ poe/
ticam ſciuit:q2 ⁊ ſcripturā in qua hec habētur
plene nouit.Et percurrendo per partes logice
tentatiuam ſciuit in ſummo:q2 nunq̄ in tenta
tione ſuccubuit.Sophiſtica non caruit:q2 oēs
aſtutias diaboli cognouit:⁊ oīa ſophiſmata dia
boli patefecit.Dyalecticam poſſedit:q2 omnia p
bleumata ſoluere ſciuit.Demonſtratiuam pop
time ſciuit:q2 nobiliſſimam ꝓpriam paſſionem
de nobiliſſimo proprio ſubiecto p ſeipſaʒ ꝯclu/
ſit.Nobiliſſimum ſubiectū eſt prima ⁊ ſumma
bonitas.Nobiliſſima ꝓpria eius paſſio eſt mi/
ſericordia.Vn̄ in oratione.Deus cui ꝓpriuʒ eſt
miſereri.Hanc ꝓpriam paſſioneʒ de hoc ſubie/
cto cōcluſit:qū per eam tanq̄ p medium ſūme
bonꝰ deus in ope noſtre redēptionis in ſe ſum/
mā miſericordiā demōſtrauit:quaſi tali vteret̄
demonſtratiōe.Quicūq3 auſert quodcunq3 ma
lum auferibile:⁊ ꝯfert oē bonum conferibile.
ipſe eſt ſumme miſericors.Deus v̄ō in noſtra
redemptione abſtulit oē maluʒ auferibile:⁊ cō
tulit omne bonū ꝯferibile.ergo eſt ſumme mi/
ſericors.Et hoc factum eſt per modū beate ma
rie de qua carnē aſſumpſit et qua incarnatus ē
fecit.¶ De phia ſeu phiſica cui ⁊ medicia ſub/
alternat̄ ſatis appet q̄ multū valet ad notitiaʒ ſcri
pturarum.Nam per diuerſas ꝓprietates lapi/
dum ſpecieꝝ lignoꝝ ⁊ animaliū ⁊ ceterarūʒ re/
rum naturaliū diuerſe figurantur intelligētie
myſterioꝝ in ſacra ſcriptura.Unde ſine notitia
ꝓprietatū talium rerum non plene pōt haberi
notitia ſcripturarūʒ.Sed btā Maria perfecte
nouit ſcripturas:vt dictū eſt ergo ⁊ naturas il/
larum reꝝ.Itē nullus morbus q̄ntūcunq3 incu
rabilis videatur eſt queʒ non valeat curare:vt
cecitas ⁊ mors.vnde ei canitur.Cecos tu illu/
mina mortuos reſuſcita:da meſtis letitiam.Ec
cleſi.xxxviij.Altiſſimus de terra creauit medi/
cinam.de terra.i.de virgine.¶ De mathema/
ticis q̄uis dicat phs q̄ in eis non eſt bonum:
q2 nec motus nec operatio.Et q2 in eis nulla vi
detur vtilitas vel delectatio:q2 de talibus cogi
tatio eſt mentis pfecte ad creaturas inclinatio:
⁊ ꝯſiter delectationis que in deo eſt interruptio:
⁊ diminutio.Tamen q2 vt dicit bea.Hiero.Ge
ometria arithmetica ⁊ muſica habent in ſua ſci
entia veritatē.di.xxxvij.Si quis arteʒ nouerit
grāmaticam:⁊ veritas proficit intellectū vt bo
num eius.Et de Abraam dicit̄ q̄ erat peritꝰ in
aſtris.⁊ egyptios docuit aſtronomiam:⁊ p eaʒ
ditatus eſt.Ideo ⁊ illas q̄ntum ad id q̄d eſt vti/
le in eis:vt per illa deueniatur in notitiam ſcri/
pturarum ⁊ creatoris ſcire ꝯgruit.¶ Et q̄ntum
ad muſicā in lege veteri ⁊ noua erant ⁊ ſunt cā
tores ordinati ad cultum dei ⁊ diuerſa inſtru/
menta ad pulſandū ⁊ melodiā excitandā.Sed
hoc pertinet ad muſicā.ergo ⁊ illius notitiam
habuit cum excitetur affectus ad deū p iſta:vt
patet in heliſeo.qui faciens pſalterium addu/
cere ⁊ pulſare:excitata eſt mens eius ad ꝓphe/
tiam.Propterea auditus filij dei nobiliſſimus
fuit:⁊ ſic ei conueniebat delectabiliſſima vox
ad audiendum.Hec autem vox matris ſue de/
lectabiliſſima ad audiendum:q2 ſumme armo
nica quod pertinet ad muſicam.Unde in Can
ti.ij.ipſe dicit.Sonet vox tua in auribus meis
Vox enim tua dulcis.¶ Quantum ad aſtro/
nomiam dicitur Gen̄.j.q̄ in principio creauit
deus celum ⁊ terram.Ubi doctores ponūt plu
res celos.⁊ infra.Fecit luminaria duo magna
ſcʒ ſolem lunam ⁊ ſtellas.Et poſuit ea in ſigna
tempora dies ⁊ annos ⁊ hmōi.Unde videt̄ ne/
ceſſaria vel ſaltem vtilis aſtronomia ad notitiā
ſcripturarum.Quam q2 beata maria plene ha
buit.Et illa videtur ei non defuiſſe.Quantum
tamen ſpectat ad ſalutem minus ceteris vide/
tur vtilis.Sed ⁊ multum curioſa ⁊ in aliqbus
ſuperſtitioſa

ſupſtitioſa ⁊ heretica:credentibus videlʒ aſtra
dominari voluntati hōium.Unͣ ⁊ be.Amb.di
cit.Qui his ſtudent:curā anime non hñt.diſt.
xxxvij.Quod aūt vtilitatis eſt in ea ⁊ valēs ad
noticiā ſcripturarū ⁊ deum ɔtemplādum hūit
be.Maria.ℭ De arithmetica que eſt circa nu
meros. Numeri ipſi in ſcripturis cōtinent ma
gna myſteria:vt pʒ in binario:ternario: q̄ter/
nario:ſenario:denario:⁊ hmōi ſm expoſitio/
nem doctorū ⁊ cōputationes ānorū de vitis an
tiquorum ibi notātur.Et ſic videtur neceſſaria
ſcientia arithmetrice ſeu algoriſmi ad eius in/
tellectum.Qđ verū eſt ſed modica pars ⁊ faci/
lis ad capiendū.Et qđ de ea fuit expediens ha
buit be.maria non ad faciēdas cōputatiōes ra
tiocinij mercatoꝝ.ℭ Geometria que eſt de mē
ſuris.cū in ſcriptura fiat mētio de diuerſis mē
ſuris.⁊ cubiti.⁊ calami.rinciridis modij.cho/
ri.in liquidis chadea.ephi.⁊ hmōi vtilis ē ad
noticiā eius.⁊ q̄ʒtum hmōi habuit eā be.Ma/
ria.ℭ Quod habuit ſcientiā theologie in ſum
mo pʒ.Dicit enim ps.A mādatis tuis intellexi.
Ubi glo.be.Aug.Impletio mādatoꝝ auget
intellectū ⁊ cognitionē operāti.Sʒ be.maria
ſuper oēs obſeruauit. ergo ſup oēs intellexit.
Item Ezech.j.dicit.Cum eleuarent aīalia ele/
nabātur pariter ⁊ rote iuxta ea.Ubi exponit b.
Grego.ꝙ cū eleuātur doctores in vita.ſ.ſpūa/
li.honorat ⁊ exaltat in eis ſcientia.Sed be.ma
ria fuit eleuatiſſima.ergo ſuper oēs habuit ſci
entiā theologie.vñ ⁊ habuit aureolā doctoꝝ
ſm doc.Et figurata eſt in arca que habebat i ſe
legē dei.Preterea intelligere omēs ſacras ſcri
pturas videt eſſe ſupra cōmunē ſtatū ſanctoꝝ
viatorū.⁊ tñ incōueniens eſt ponere.ꝙ aliquid
a ſpūſancto ſit dictū qđ a nullo fuerit itellectū.
Iuxta illud Eſa.Uerbum qđ egredietur de ore
meo.ait dñs.Non reuertet ad me vacuum.Ex
his infert ꝙ perfecta cognitio ſcripturaꝝ om/
niū ſm intellectū ipſius ſpūſancti loquētis p
ſcripturas pertinet ad ſtatū q eſt ſup ſtatū oīuʒ
viatorū.Hic aūt eſt bea.marie. ergo ipſa ſciuit
theologiā ıpꝛopoꝛtiōabiliter vniuerſis.ℭ De
artibus mechanicis ſciendū.ꝙ cū natura non
deficiat in neceſſarijs.nec abūdet in ſupfluis.
multo fortius hoc agit gr̄a que potior eſt q̄ʒ na
tura.ſed quedā artes mechanice erāt be.marie
neceſſarie vt muliebꝛes.quedā ſupflue vt viri/
les.ergo pꝛimas habuit non ſecūdas. ſicut eſt
ars militie.mercatorū lapſdicinaꝝ ⁊ huiuſmo
di.Inter muliebꝛes aūt artes vt textura.auri/
frigium ſutura:nere.⁊ alia plura hmōi.Cū hu
iuſmodi ſint ſubtilia.oꝛdināt magis ad va/
nitatē q̄ʒ neceſſitatē.non videt ꝙ be.maria il
lis intenderit.De ea enim dicit.Optimā pteʒ
elegit ſibi maria.Luc.x.Ubi glo. Bona pars
actiua.Melioꝛ ɔtemplatiua . Optima mixta
ex vtraq̄ʒ.Hanc elegit be.maria. Ergo debuit
habere opera actiua que nō repugnarent con/
templationi.Hec aūt ſunt opera groſſa. q̄ non
requirunt multā attentionem cogitatiōis.Unͣ
de ea dicitur Prouerb.vlti.Queſiuit lanā ⁊ li/
num.⁊ operata eſt conſilio manuum ſuarū.Et
manū ſuā miſit ad foꝛtia ſcilʒ opera miſericoꝛ/
die.⁊ digiti eius appꝛehenderūt fuſum.Ut in
legēda eius dicitur ꝙ certa hoꝛa diei vacabat
operi texture.Digniſſimum enī ad qđ oꝛdinā/
tur mechanice eſt veſtimentū.Pꝛimo enim aīa.
ſcđo coꝛpus.tertio veſtimentū.Et digniſſimuʒ
oīum veſtimentoꝝ fuit tunica incōſutilis.quā
fecit bea.maria filio.Et ſic ars mechanica eius
cauſabat nobiliſſimū effectum ergo excedebat
alios in mechanicis.ℭ Pro concluſione oīuʒ — Qđ ma
predictoꝝ dicit Alber.ꝙ be.maria ſufficienter — ria hūit
pſecta fuit per habitum nature ⁊ gratie in ope — gratiaʒ
rationes exire.⁊ finē cōſequi cuiuſlibet ſciētie. — ſcientie
Et hec ſcientia exiuit in actū ⁊ operationē. qñ. — theolo/
vbi qualiter.⁊ quātuʒ oꝛdinabat ſibi in ſui bti — gie.
tudinem.⁊ aliorū ſalutē.Habuit enī perfectuʒ
cognitionē oīum pertinentiū ad ſuā beatitu/
dinem ſm ſtatum vie ptinentium. Et nulloꝝ
inutiliū ⁊ ad gr̄am impertinentiū.Unͣ anima
eius beatiſſima nulla in ſe habuit inutilia vel
impertinentia.ſed per totuʒ gratia plena fuit.
Unde omnia que in ipſius aīa fuerunt.vel na/
turalia.vel acquiſita.ſic erāt gratis informata.
vel cū gratia coiuncta cum omnia iā eſſent gra
tuita.Unde omnis ſcientia eius gratuita.oīs
dilectio gratuita.oīs operatio gratuita vt ſine
omni reſtrictiōe omniſarie ſit gratia plena.

ℭ Tertia gratia .§.iij.

gratis data eſt fides que differt a fide prout eſt
virtus theologica.q: inquātum virtus theolo — Gratia
gica fides eſt qua aſſentit his que non vident. — fidei vt
Sed inquātuʒ gratia gratis data vt hic impoꝛ — hic acci
tat quandaʒ mentis certitudinem vltra cōmu/ — pit qđ
nem modum.vel quādam conſtātiam ex fide. — impoꝛ
vel ſermo de his que ſunt fidei.Et de cōſtātia — ta t.
fidei certū eſt ꝙ omnes ſuperauit.Naʒ omnes
defecerunt pre moꝛte in fide ⁊ in paſſione.ipſa
ſemper firma permāſit.Unde ⁊ de ea exponit
illud Eccē.j.Generatio preterit.ſcilʒ a fide ge/
neratio aduenit ad fidem veniens.terra auteʒ.
ideſt virgo maria que nobis pꝛotulit fructum
ventris ſui Ieſum in eternuʒ ſtat firma in fide.
ℭ Ex eius quoq̄ʒ fide ſecutus eſt effectus ipꝛo
poꝛtionabilis fidei alioꝛum.Unde ſaluatoꝛ fili
us eius ait.Si habueritis fidē vt granum ſina
pis.dicetis mōti huic.Tolle te ⁊ mitte te in ma
re ⁊ obediet vobis. Granum ſinapis eſt tenax
paruum ⁊ calidum:⁊ ſignificat fideʒ be.marie

que fides fuit ita conſtans certa ⁊ humilis: ⁊ ſine aliqua heſitatione qꝛ cuꝫ ait. Ecce ancilla domini: optans ⁊ poſtulãs vt mons qui eſt in vertice montium tolleret ſe de celo ⁊ mitteret ſe in mare huius mũdi per incarnationẽ ex ea. put ſibi angelus nũciauerat: ſubito mons ipſe ſublimiſſimus obediuit intrãs virginis vterũ. Certe nullius ſancti vel ſancte fuit vnq̃ fides ita cõſtans ⁊ feruens qꝛ iſtud petere auderet vel ipetraret. Non Abraã qui tñ daſ alijs in exẽplum fidei. Qui vt ait apl's ad Rom. iiij. Credidit in ſpem cõtra ſpẽ. Credidit qdẽ in ſpẽ repromiſſionis ſibi facte ab angelo de filio naſcituro cõtra ſpẽ quã naturaliter habebat. ſ. qꝛ nõ eẽt ammodo ei naſciturus: cũ eſſet antiquus dierũ ⁊ vxor ſterilis. Sed maior fuit fides beate marie que credidit angelo qꝛ ex ſe virgine naſceretur non hõ nũ: ſed filius dei altiſſimi. Magis eniꝫ eſt ↄtra vel potius ſupra naturã virginẽ ↄcipere pmanens virgo: ⁊ verũ deum ⁊ hoiem q̃ cõcipere vetulã ex vetuſtiſſimo ⁊ purũ hominẽ Iſaac. Ipſa de plurimis myſterijs fidei pdocuit primos pdicatores fidei. ſ. apl'os. Et qꝛ hmõi gratia fidei poſſit eẽ ſine gr̃a gratumfaciẽte pꝫ per id qđ ait apl's. j. Corin. xiij. Si habuero fidem ita vt mõtes trãſferam. charitatẽ autẽ nõ habuero ⁊c. ⁊ datur ibi exẽplum de Alexãdro magno q ex fide orans. pcurauit montes caſpios inſimul iungi: vt infra illos clauderent tribus quedam iudeorum tranſlate propter ſcelera eorum quod ⁊ factum eſt.

¶ Quarta gratia .§. iiij.

De gr̃a pphe quã habuit maria.

eſt pphetia. ſ. predicere futura vel occulta preſentia: vel pterita nũciare: que via naturali ſciri non pñt. Et qꝛ hec gr̃a non ſolũ in bonis inueniat: vt Dauid Iſaia Hieremia Ezechiele Daniele ⁊ alioꝝ: ſed etiã in malis hoibus. Patet in Saule Balaam Ariolo ⁊ Caypha. q cũ eſſet pontifex anni illius pphetauit vt dicit euãgeliſta Jo. xj. Et hãc gr̃am copioſe habuit be. maria. vñ glo. ſup illud. Eſa. viij. Acceſſi ad pphetiſſam. ſ. virginem Mariaꝫ in illa figurataꝫ. Et cõceptum ex ea filiũ iuſſit vocari. Accelera ſpolia detrahe feſtina predari qđ nomen per effectum cõuenit xp̃o cõcepto ex prophetiſſa. ſ. be. maria: ſed de ſpũſancto. Sed Joãnes baptiſta dicitur propheta: qꝛ chriſtũ digito demonſtrauit occultum alijs quãto magis dici debet prophetiſſa que eũ generauit: ⁊ toti mundo occultum deuꝫ viſibilẽ oſtendit. Joãnes dicitur propheta non ſolum ſed pluſq̃ propheta: qꝛ de eo prophetatũ eſt. Et qꝛ parentes in ſua natiuitate pphetas quodãmodo fecit matreꝫ videlicet ⁊ patrem: vt pꝫ in euãgelio Luc. j. Multo magis dici debet pluſq̃ propheta beata maria: de qua copioſiſſime ⁊ aperte per pphetas eſt prenunciata: a patriarchis deſignata ⁊ in multis generibus rerũ figurata: vt in arca: in virga: ī vellere gedeonis: ⁊ alis. Ipſa quoqꝫ videt Joãnem cõſtituiſſe pphetam. Naꝫ vt audiuit ſalutationem marie Eliſabeth. exultauit infans in vtero eius. ſ. Joan. bapti. Unde niſi qꝛ cognouit myſterium occultiſſimuꝫ omnibus ei illud oſtendit modo quo potuit. ſ. exultando: adorãdo. ⁊ tunc primum Joãnes factus eſt propheta ex voce beate marie: quinimo etiã mater repleta ſpũſancto cognouit ⁊ declarauit ipſaꝫ reꝫ occultiſſimã cunctis clamans vt omnes audirent. Unde hoc mihi: vt veniat mater dñi ad me. Nõne prophetiſſam ſe oſtendit cum ait in cantico. Beatam me dicẽt omnes generationes: que tunc erat oibus ignota: ſed futurum erat poſt tẽpora: qđ dixit. Sed ⁊ cum miniſterio nuptiarum deficiẽte vino inquit. Quodcũqꝫ vobis dixerit. ſcilꝫ filius meus facite. Ideo hoc dixit. quia preſcia futuri miraculi: ſciebat aquaꝫ in vinum conuertendum. Aue igitur gratia plena prophetie.

¶ Quinta gratia .§. v.

De gr̃a ſanitatuꝫ quã habuit maria.

eſt gratia ſanitatũ. ſ. curare infirmos non medicina naturali ſed virtute diuina. Opere diabolico vt fit in incantationib' ⁊ ſuperſtitionibus curare infirmos non pertinet ad gr̃am iſtam ſed ad peccatum. vnde ⁊ prohibitũ. xxvj. q. iij. Igitur. Sed qꝛ mali extra gratiã gratum facienteꝫ faciunt aliqua miracula ⁊ ſanẽt infirmos virtute dei. oſtenditur ex eo qđ dixit veritas illa que mentiri nõ poteſt ſcilꝫ qꝛ in die iudicij multi venient dicẽtes. Nõne in virtute tua virtutes multas fecimus. Domine aperi nobis. Et dicet illis. Diſcedite a me operarij iniquitatis qꝛ ſcilꝫ fuerunt mali illa facientes. Sed ex hac de gratia apoſtoli curabant infirmos ita copioſe. qꝛ ad vmbram petri trãſeuntis per viam infirmi tacti eius vmbra ſanabantur. Hac gratia copioſe fuit repleta beata maria. Et lꝫ non legaſ de aliquo ſanato in vita eius: tamẽ poſt morteꝫ quot innumerabiles varijs languoribus ⁊ incurabilibus detentos ipſa curauerit ⁊ curet. eccleſie ad eius honorem conſtructe ſatis docent plene imaginibus ipſas ſanitates predicantibus. Et quod copioſius eſt: qꝛ ipſa ſanauit totum hominem in anima ſcilꝫ ⁊ corpore per fructuꝫ vẽtris ſui. Unde dicitur Eccleſiaſti. xliiij. Medicina omnium in feſtinatione nebule. ¶ Nebula iſta eſt caro chriſti de terra virginali exorta: nullo peccati pondere pregrauata: vltra puritaꝫ teni angelorum eleuata: calore ſpũſancti formata. Ecce video dei potentiam venientẽ ⁊ nebulam totam terram tegenteꝫ ⁊c. Et de hac me

dicina nobis a beata Maria facta ⁊ nobis pro
poſita:totus mundus ſanatus eſt virtualiter.
vnde ⁊ bea. Bernardus. De plenitudine eius
omnes recipiunt gratiam: eger curationē: tri
ſtis conſolationem.

Sexta gratia .§.vi.

dicitur operatio virtutũ.glo.i.miraculoꝝ que
ſunt contra naturã.i.cõtra ſolitum curſum na/
ture. Et iſta eſt differẽtia inter iſtam ⁊ preceden
tem: q2 precedens videlꝫ gratia ſanitatum: eſt
circa ea ad que ſe extẽdit etiã virtus naturalis
ſcilꝫ ſanatio infirmitatum. Sed vbi per naturã
fit ſanatio mediãtibus medicinis ⁊ ſucceſſiue
per gratiam diuinam fit ⁊ ſubito. Sed opera/
tio virtutũ eſt circa ea ad que ſe non extẽdit po
tentia nature create: vt illuminatio cecorum: ⁊
reſuſcitatio mortuorũ. Solem in celo ſtatuꝫ ſta/
re vel retrocedere. Omnium aũt virtutũ ⁊ mi/
raculorum maximũ eſt deus homo. ſeu verbũ
caro de virgine factum. Vñ Hiere.xxxj. Nouũ
creabit dñs ſuper terram. Femina circundabit
virũ. Iſta femina eſt beata maria: que circunde
dit non aliũde accepit niſi a ſpũſancto corpore
formato ex puriſſimis ſanguinibus eius: ⁊ ſu
bito perfecte organizato. anima tũc creata ple/
na ſapientia ⁊ omni gratia vñ ⁊ anima ei infu/
ſa ⁊ diuinitati vnita eſt: ⁊ oia ſimul in inſtanti.
Nouũ eſt iſtud ſuper oẽs nouitates. Quis vn/
quã audiuit talia? inquit Eſa.lxvi.c. Certe nul/
lus. nec in preteritũ nec in futurũ erit. Opus
vtiqꝫ hmõi gratie virtutum fuit qđ factum eſt
ſub Ezechia. qñ ſcilꝫ ad petitionem eius in ſi/
gnum ſue ſanationis ⁊ remiſſionis cu'pe: ſol
reuerſus eſt retro per decem lineas in horolo/
gio Achaz regis. vt habetur.iiij. Regũ.xx. Sꝫ
opus virtutũ fuit iſtud. qđ fuit vmbra ⁊ figura
qꝫ maius erit ipſa res figurata. Signũ enim fu

Sol decez lineis retro ceſſit. qđ figurabat.

it datum in ſanationem ⁊ remiſſionem pecca/
ti. non vnius ſed totius humani generis infir/
mi ad mortem. ꝙ qñ ſol iuſtitie filius altiſſimi
retrocederet decem lineis tunc ſanaretur ho/
mo. Nouem linee ſunt nouem ordines angelo
rum recti ante deum. Decima linea eſt huma/
na natura. Reuerſus eſt ergo quaſi retro. quan
do Paulominus ab angelis minoratus: quia
mortalis factus: formam ſui accipiens: habitu
eſt inuentus vt homo. Et ſic in decia linea. Ho
rologium ad cuius decimam lineam reuerſus
eſt ſol. eſt beata Maria rege Achaz deſcẽdẽs.
que in ſe habuit perfectionem omnium ordi/
num angelorum ⁊ hominum. O quante vir/
tutis opus. Deus factus eſt homo: vt homo fie
ret deus: cecus illuminatus: mortuus ſuſcita
tatus: infirmus ſanatus per virginẽ Mariã.
Cecos quoqꝫ legimus eam illuminaſſe cor

poraliter. Nam vt legitur cũ quidam clericus
ei valde deuotus. qui arte ſcribendi vitã ſuam
ſuſtentaret audiens ⁊ legẽs pluries de pulchri
tudine ⁊ excellentia virginis. rogabat frequẽ/
ter vt ſemel ei ſe dignaretur oſtendere. Cui re/
uelatuꝫ eſt ꝙ tanta eſſet claritas eius vt ſi vide
ret: viſum amitteret. Qui nimis affectuoſe hoc
cupiens dixit non curare de amiſſione oculo/
rum: dum ſemel mereretur eam aſpicere. Cogi
tauit tamẽ ſibi in hoc prouidere ne amiſſione
viſu oporteret eum mendicare: ſcribere nõ va/
lendo. ſtatuens videlicet in mente ſua cũ ei ap/
pareret vnum oculorum clauſum tenere: ⁊ alte
ro eam aſpicere: vt ſaltem clauſus oculus ſibi
remaneret illeſus. Cum igitur ſuper hoc anhe
lanti quadam vice beata maria ſibi cuꝫ magna
gloria appareret. ⁊ ille clauſum vnũ oculum te
nere inciperet: tantaꝫ pulchritudinẽ ⁊ magni/
ficentiam in eo cum vno oculo aperte vidit. q
non contentus vidiſſe vno oculo: niſi eaꝫ totis
oculis vidiſſet. Etiam ſi centum habuiſſet: ape
ruit ſubito ⁊ alium: vt plenius contemplaret.
Qui ſubito ex immenſitate lucis vtroqꝫ oculo
orbatus eſt. Nec tamen ex hoc contriſtatus: ſꝫ
mirabiliter conſolatus ex huiuſmodi viſione.
Rogauit tamen beatam Mariam vt ſaltem
vnum reſtitueret: vt ex ſcriptura degere poſſit.
Hac igitur fuit plena beata Maria.

Septima gra/ .§.vij.

tia eſt diſcretio ſpirituuꝫ. Nolite inquit Joan.
in prima canonica ſua omni ſpũi credere. Sed
probate ſpiritus vtrum ex deo ſint. Nam ⁊ ip/
ſe ſathanas transfigurat ſe in angelum lucis vt
adoretur. vt patet in coll'.ij. Moyſi per plura
exempla. Et ſepe vitia ſe ingerunt et virtutes
eſſe ſimulantur: ſiue per inſtigationem diabo/
li: ſiue ſenſualitatis: ſiue mali hominis vt deci
piat. Sed per hanc gratiam diſcernuntur iſta
vera a falſis. Nam vt dicit apoſtolus.j. Corin.
ij. Spiritualis omnis iudicat.i.diſcernit agen
da a non agendis: et ſimulata a veris. Et quia
beata Maria fuit ſpiritualis ſuper omnes iđ
ſuper omnes habuit diſcretionem ſpirituum.
Sed ⁊ cum bea. Antonius in ſpiritu videns to
tum mundum plenum laqueis ſcintiiceꝫ con/
nexis exclamaſſet. O quis euadet iſtos laque
os. Reſponſum eſt ei. Sola humilitas. Beata
virgo Maria ſuper omnes viatores puros fu
it ſine comparatione humilis. Ideo ipſa ꝑ gra
tiam iſtam diſcretionis ſpirituum omnes de/
ceptiones euaſit. Propriuꝫ eſt ſpiritus nequã
tentare de ſuperbia ſpirituales. Sed nunquaꝫ
beata Maria habuit ſtimulum ſuperbie. Sic
Paulus aplſ dic.ij. Corin.ij. Non ignoramus
aſtutias eius ſcilicet diaboli. cum ipſa ſit plus

Maria habuit diſcretionem ſpũum ſup oẽs

q̃ paulus. multo magis ipſa nõ ignorauit ſed diſcreuit: ⁊ nũq̃ ab eo decepta fuit. vñ ⁊ ſalutata inſolito modo cogitabat q̃lis eſſet iſta ſalutatio mẽte reuoluens: q: aliq̃n per laudes homo decipit. Et ideo cogitabat ⁊ diſcernebat ne forte deciperet. Sed recognoſcens veritatẽ itellexit non eſſe decipientẽ miſſuz. Sed omnimodam veritatem explicantem. Unde Aue gratia plena diſcretionis ſpirituum.

¶ Octaua gratia .§. viij.

Q̃ maria habuit gr̃am linguaruz. eſt genus variũ linguarum. Loq. ſ. ſcire ⁊ intelligere idiomata varia. que quidẽ non didicit p induſtriã: ſed accepit a deo p gr̃am. Ideo ſpũs ſctũs in penthecoſte fuit datus in ſpecie lingue ignite. Iux̃ illõ Act. ij. Apparuerũt illis diſpartite lingue tanq̃ ignis ad innuendũ q̄ acceperant donũ linguarũ. ſ. loqui ad placitũ ſuum in varijs idiomatib⁹. hebraico: greco: latino: gallico: theutonico: italico ⁊ hmõi. Et q: b. maria fuit cũ apl'is orãs: qñ receperunt ſpm̃ ſanctũ. credẽdũ eſt q̄ ⁊ hoc donũ recepit cum eis. Quãuis non eſſet deputata a deo ad diſcurrendũ per mũdũ ad p̃dicandum ſicut apl'i. tñ vt nil boni ſpũalis ⁊ gr̃e ei ſubtraheret: decebit eã hac nõ p̃uari. ſic nec filius eius q̃uis nõ egeret habere donum linguarũ: q: nõ p̃dicauit niſi iudeis dicẽs. Nõ ſum miſſus niſi ad oues iſrael. nõ tñ hoc caruit ſm̃ btm̃ tho. in ſumma. Nec fruſtra ipm̃ habuit: q̃uis eo nõ ſit vſus: ſed ad excellentiam ei⁹. ¶ Preterea ipſa btã maria ⁊ ſi nõ predicaret veriſilr tñ credendum eſt. q̃uis non ſcriptum ſit. q̄ multi ex conuerſis ad fidem de diuerſis nationibus ⁊ linguis audientes m̃rem ieſu deum ⁊ hoiẽz poſt aduentũ ſpũſancti accedebãt ad eam viſitandã: venerandam ⁊ audiendam. Quib⁹ cum plena eſſet charitate nec in loquela poſſet errare loquebatur: conſolabatur. reſpondebat: iſtruebat varijs idiomatib⁹ in q̄b⁹ illi nutriti ⁊ edocti erãt. Aue igitur ⁊ hac gr̃a plena.

¶ Nona gratia .§. ix.

Maria habuit gratiaz interp̃tationum ſmonũ. d: interpretatio ſermonũ. i. expoſitio ſcripturarum: nõ per exercitium habita ex lectionibus doctorum exponentiũ: ſed p infuſionez ſpũſſcti quã habuerunt apl'i. vt pz in petro ex ep'la ſua. Hanc gr̃am habuiſſe beatã mariã pz ex hoc q: dicit Amos propheta. c. iij. Non faciet dñs verbum q̃d nõ reuelet ſeruis ſuis. Sed btã maria ſup oẽs fuit ancilla domini: quinimo m̃r dñi. Unde multo magis credendũ eſt q̄ ei reuelata fuerũt occulta myſteria ſcripturarũ. ¶ Habuit q̃z ⁊ dignitatem apl'atus. Nam ⁊ ſi non fuit de numero. xij. apl'oꝝ a xp̃o deputatorum ad predicandum: inſtruendum: ⁊ regendũ eccleſiam dei: fuit tñ magiſtra eoꝝ. ⁊ ideo dicitur Luc. ij. q̄ maria cõſeruabat oĩa verba hec vt. ſ. tempore ſuo inſtrueret apl'os ⁊ euãgeliſtas de multis vt de geſtis i ſuo ↄceptu ⁊ partu ⁊ infantia ſaluatoris que illi nõ viderãt. Preterea ſi Joan. bap. dicit. Ego ſuz vox clamãtis in deſerto. Jo an. j. q. d. nõ tñ p̃dico voce: ſed totus ſum vox exultatiõis. ita q̄ oĩa mea. vita: vict⁹: veſtit⁹ ⁊ locus predicãt pnĩam. Ita beatiſſime virgini oĩa predicãt innocẽtiã. Si ergo Joãnes hz donũ ⁊ gr̃am predicationis q: eſt vox clamantis in deſerto: multo magis. b. maria hz hoc donũ apoſtolatus: q: eſt vox clamãtis in celo. Proprietas apoſtoloꝝ iſinuata a xp̃o eſt. Uos eſtis lux mũdi Mat. v. Sz multo magis. b. maria: cuius vita inclita (vt canit eccleſia) cũctas illuſtrat eccleſias. Pauit ẽt ⁊ paſcit eccleſiã continue bñdicto fructu ventri ſui: pane angelorum in ipſa formato in ſacro altaris nobis miniſtrato vt paſtor bonus. Cõcludit igit Alber. vbi ſupra q̄ vniuerſitatẽ gr̃aꝝ gratuitaꝝ ⁊ gratis dataꝝ omnifariã habuit. Quãuis. n. iſte gr̃e precipue gratis date cõiter dent ad vtilitatẽ alioꝝ ⁊ ſui p̃fectũ: beate tñ marie fuerunt collate. etſi nõ habuerit miniſterium in eccleſia vt apoſtoli ad decorãdũ potẽtiã: ad nobilitãdũ naturã: ad honorãdũ pſonã ſuã: ⁊ ſic ad p̃fectiõis ⁊ delectatiõis augmẽtũ in materiã laudis ⁊ omnium bonoꝝ ſpũaliũ cõplemẽtũ. Iuxta illud Sapi. vij. Uenerũt mihi oĩa bona pariter cũ illa. ſ. ſapiẽtia diuina. quã alij ↄcipiũt mẽtaliter ipſa ẽt corporaliter. Et ideo Aue gr̃a plena.

¶ De gratia priuilegiorum ſingularium beate marie. Capitulum. xx.

A Ue gratia plena. Hic deniq̃ vidẽdũ eſt de gratijs ſingularib⁹ ſeu p̃uilegijs que nõ reperiunt in aliquo ſanctoruz. Quodlibet. n. bñficiũ alteri collatũ gratis dici ↄſueuit gr̃a. ⁊ tãto maior quãto magis ſingularis. vñ ⁊ Eccĩ. xxix. d. Gr̃am fideiuſſoris ne obliuiſcaris. i. bñficiũ. Et regula iuris in. vj. Q̃d alicui gratioſe ↄcedit: nõ dz ab alijs trahi in exemplũ. ¶ Sũt aũt. xij. gr̃e ſeu p̃uilegia propria beate virginis nemini cõicata. que deſignant p. xij. ſtellas corone mulieris. de qua d. Apoc. xij. Mulier amicta ſole ⁊ luna ſub pedibus eiꝰ ⁊ in capite ei⁹ corona ſtellaꝝ duodeciz. Priuilegia xij. deſignata per. xij. ſtellas. mulier hec eſt beata maria: vt dicit beat⁹ Ber. in ſermone. vbi de ea poſſunt notari tria oſtendentia magnificentiam eius.

¶ Primum ſublimiſſimũ: q: amicta ſole.

¶ Meritum excellentiſſimum: quia luna ſub pedibus eius.

¶ Priuilegium copioſiſſimum: quia in capite eius corona ſtellarum. xij.

De premio nota .§.i.

ſcti cõparantur ſtellis quare.

q ſancti compant ſtellis quarũ vna eſt lucidior altera. Sic ⁊ ſancti vnus glorioſior altero. Et hoc ẽ qd ait apls.j.Cor.xv. Sic ſtella differt a ſtella in claritate: ſic erit ⁊ reſurrectio mortuorum. q2 erit ⁊ manifeſtabit cũctis vnus ſplendidior altero. Oẽs tamẽ ſtelle lumen recipiũt a ſole. Sic oẽs ſancti lumen glorie recipiunt a xpo: qui eſt ſol iuſtitie. De plenitudine ei⁹ nos oẽs accepimus grãm pro gratia. Joh.j. idest grãm conſummatã glie pro gratia gratum faciente in pſenti habita. Sed mulier iſta beata maria q̃uis ⁊ ipſa ſtella maris illuſtret a ſole: non tñ hic dicitur illuminata a ſole: ſed veſtita ipſo ſole vt oſtendat premium eius excellentiſſimum. vt ſicut nihil ppinqui⁹ ⁊ coniunctius corpi q̃ veſtit⁹ eius: ita nil propinquius glorie xpi q̃ glia ⁊ premium beate marie. ⁊ apte: vt ſicut ipſa veſtiuit ſolem ipm in mũdo dei filium carne ſua: ſm illud Ezech.xxxij. Solem nube tegaz. ſic ipſe eam in celo veſtiat ſole exceſſiue glorie. vt dicere de ea valeat illud. Te mecum aſſumam ⁊ regnabis mecum.

Excellentiſſimũ .§.ij.

meritũ innuitur cũ ſubdit. Luna ſub pedibus eius. Luna inquãtum variabilis ſignificat mũdum. inquãtũ eclypſim ſepe patit: ſignificat defectum. inquãtuʒ lucẽs illuminata a ſole: ſignificat eccleſiã. Et ex omnib⁹ his ſignificationib⁹ oſtendit meritũ beate marie. Nam inquantuʒ ſignificat mundũ luna ppter ſue lucis varietatem: quia q̃nq3 plena: quãdoq3 media: quandoq3 vacua. Sic aliq in mundo aliqñ hñt plenaʒ pſperitatem: aliqñ medio modo. aliquando ea nudant. ſm hoc luna fuit in mũdo ſub pedibus eius per cõtẽptum pfectiſſimuʒ mũdi ſub pedibus affectus erat: vt nihil eſſet qd mũdanus violaret affect⁹ quod de nullo ſanctoꝝ dici põt. Inquãtũ ſignificat defectũ: ſic luna ſub pedib⁹ eius: quia oĩs defectus ſub ea eſt: vt iquit btũs Hiero. Sola ſine peccato actuali etiã veniali vt declarabit. Nam cuʒ eſſet plena grã ⁊ veniale non ſit vbi grã. i. q ab ea nõ procedit: ſed preter eam. Si eſſet ibi veniale: ibi eſſet aliqd vacuum a grã: ⁊ ſic non eſſet plena grã. Vñ ⁊ beatus Aug. Cũ de peccatis agit nullaʒ de ea prorſus volo haberi mentionẽ ppter honorem dñi: cuius mater fuit. Inquãtuʒ ſignificat eccleſiã: iuxta illud, pphete. Eleuat⁹ eſt ⁊ luna ſtetit in ordine ſuo. i. eccleſia ordinata ab aplis poſt eleuationẽ ſolis p aſcenſioneʒ. Et ſm hoc tñ fuit merituʒ virginis vt eccleſia ſit ſub pedibus eius: ſub protectiõe eius ⁊ dominio. Unde ipſa ait Eccli.xxiiij. In hieruſm poteſtas mea. i. i eccl'ia. Unde eccleſia ad ipſaʒ orat. Sancta maria ſuccurre miſeris: iuua puſillanimes: refoue flebiles: ora pro populo: interueni pro clero: intercede pro deuoto femineo ſexu. ſentiant omnes tuum iuuamen ⁊c̃. Cum enim nunq̃ peccaret nec ocioſa eſſet: ſed ſemper operaretur cuʒ maxima charitate: ⁊ in quolibet actu mereret valde. Ex hoc oſtenditur immenſum meritũ ei⁹. vt ipſo merito ⁊ precibus eccleſia protegat ab ea: ⁊ ſic plena gratia. vnde opus noſtrum habʒ q ſit meritoriũ. ⁊ tãto pl⁹: quãto cũ maiori grã

Priuilegium .§.iij.

copioſiſſimum eius non vnũ: ſed multiplex. ex eo q dicitur in corona capitis eius hre duodecim ſtellas: que ſunt duodecim priuilegia ſeu gratie ſingulares eius excellẽtie que corona dicitur. Et diuerſi diuerſimode aſſignãt iſta duodecim: ſed Albertus vbi.ſ. ſic.

- Quia nunq̃ peccato maculatur.
- Quia nec peccare potuiſſe inſinuatur.
- Quia in quolibet ope meruiſſe monſtrat.
- Quia ſumma puritas in ea expreſſat.
- Quia virgo virginum eſſe dicatur.
- Quia mater dei vere nuncupatur.
- Quia mater oĩum predicatur.
- Quia mater ſimul ⁊ virgo decantat.
- Quia porta celi declaratur.
- Quia paſſio xpi ei ſoli cõmunicatur.
- Quia ſup oẽs creaturas exaltatur.
- Quia regina miſericordie laudatur.

Et hec ſic de .§.iiij.

Priuilegium primũ.

clarat Albertus ibi. Quod nũq̃ peccauerit pʒ ex illo ṽbo Cant.iiij. Tota pulchra es. ſ. in anima ⁊ corpore. ⁊ macula. ſ. peccati non eſt in te. ⁊ ſi dicatur. Qui totũ dicit nihil excludit. Sed Jac.iij. dicitur. In multis offendimus omẽs. Et.j. Joã.j. ſcribitur. Sanguis eius emũdabit conſcientias noſtras ab omni peccato. glo. ibi. Non tamen debemus putare quãdiu viuimus omnino poſſe a peccatis mundari: ita intelligitur quin in aliqua incidamus: ſaltem venialia. Quis poteſt dicere mundum eſt cor meum: purus ſuʒ a peccato? inquit Salomõ Prouerbio.xx. Sed vt dicit regula iuris in.vj. Generi per ſpeciem derogatur. Per ſpeciale eniʒ priuilegium conceſſum beate Marie quoad ipſam derogatur illi regule generali: q omẽs peccauerunt. ad Rom.iij. Quod declarat beatus Auguſtinus in libro de natura ⁊ gratia dicens. Si omnes ſancti ⁊ ſancte dum hic viuerent interrogati fuiſſent vtrum peccatum haberent: omnes vna voce reſponderẽt id quod Joãnes de ſe ⁊ ſocijs dicit. Si dixerimus quia peccatum non habemus ipſi nos ſeducimus ⁊

veritas in nobis non eſt.excepta ſancta virgi/
ne maria. Jnde ſcimus ei plus gratie fuiſſe col
latum ad vincendū ex omni parte peccatū:que
cōcipere ⁊ parere eū meruit quem cōſtat nullū
habuiſſe peccatum. Eſt igitur hmōi priuilegiū
ſoli ei collatū reſpectu oium viatorū. Nam etſi
angeli boni nunq̄ȝ peccauerunt:non cōputanſ
ipſi in numero viatorū. ¶ Qđ aūt dicit Chry/
ſoſto. ſuper illud Jo.ij. Quid mihi ⁊ tibi ē mu/
lier? φ aliquid humani paſſa eſt:tunc bea.ma/
ria quaſi ꝓpter vanitatē voluerit xp̄ȝ inducere
ad faciendū miraculū.⁊ ideo xp̄s ſic dure vide
tur ſibi locutus. Concedit ſimplr Albertus pri
mam partē.ſ.φ aliquid humani paſſa ſit vt hō
⁊ cōpatiens hoibus in defectu vini. Sed φ ali
quid paſſa ſit vel egerit vanī:per oia falſum eſt
⁊ cōtra Auguſti. Unde per exceſſuȝ locutus eſt
Chryſoſto. Uel forte ſm opinioneȝ aſtantiū di/
xit quaſi illi hoc eſtimarent. Jđ autem nō poni/
tur priuilegiū eius φ fuit ſine originali conce/
pta q2 iſtud erat īpoſſibile niſi ꝯciperet̄ de vir/
gine.⁊ ſic mater ſua eſſet vgo. Et ſic nō eēt pri/
uilegium marie φ eſſet ſimul mater et virgo:
vt diceretur quia ⁊ mater ſua hoc habuiſſet. Pri
uilegiū ergo xp̄i ſolius fuit ꝯcipi ſine origiali.

¶ Secundum pri/ .§.v.

uilegium grē ſingularis fuit īpoſſibilitas pec
candi in ea. Un̄ bea. Bernar. in ſmone de nati
uitate. Ego puto φ copioſior gratia ſctificatio/
nis in ea deſcenderit q̄ȝ in alijs in vtero ſancti/
ficatis:que totā vitā eius īmunē ab omni pctō
efficeret qđ nemini in natis mulierꝫ credimus
eſſe donatū. Tanta igiſ gr̄a ei infuſa eſt φ pec/
care nō poterit. Sȝ cū Damaſce. dicat φ omne
Arguiſ creabile eſt vertibile ſm eē ⁊ ſm electionē. Se/
φ bea. cundū eſſe vt corpalia. ſm electionē vt rōnalia.
Maria Sed bea. virgo fuit cōpoſita ex vtroq̄ȝ. ergo vr̄
peccare fuiſſe vertibilis vtroq̄ȝ mō:vn̄ ⁊ ad pctm̄. Inſu
potuit per glorioſius habeſ qđ ex victoria habeſ q̄ȝ ſi
ne victoria. Sed vbi nō eſt pugna:nō dicif eſſe
victoria. Jn bea. aūt maria fuit nulla pugna:ſu
it ergo ⁊ nulla victoria. Jn bea. maria fuit ſum
ma gloria:ergo ⁊ victoria:ergo ⁊ pugna. Jgiſ
videſ potuiſſe peccare. Jn laudē quoq̄ȝ ſancto/
rū cātaſ. Qui potuit trāſgredi ⁊ nō eſt trāſgreſ
ſus:facere mala ⁊ nō fecit. Videſ ergo marie ⁊
hoc ei cōuenire:que ē omni laude digniſſima.
Sed ſm rei veritatē ip̄a ſola inter viatores pec
care nō potuit. Jnter poſſe eniȝ peccare ⁊ poſſe
mereri:⁊ nō poſſe peccare ⁊ non poſſe mereri:
mediū eſt nō poſſe peccare ⁊ poſſe mereri. Sed
primus ſtatus eſt cōprehenſorꝫ qui nō poſſunt
peccare nec mereri. Scđs eſt viatorū cōmuni/
ter qui poſſunt ⁊ peccare ⁊ mereri. Medius er
go ſtatus cōuenit be. marie que fuit ſimplr via
trix ⁊ ſm quid cōprehenſor. vn̄ ip̄a potuit me
reri ſed non peccare. qđ ptinet ad ſtatum medi
um. ¶ Sciendū tn̄ ſm Alber. φ non peccare p
ſe ſequiſ naturā inuertibilem. Et hoc mō deus Nō poſ
trinitas dicif nō poſſe peccare. Beatus Hiero ſe pecca
nymus. Deus ſolus oipotens dicif:qui cū oia re dicif
poſſit:peccare non pōt. de pe. diſt.ij.c.vlti. Se quatu/
cundo mō dicif non poſſe peccare qđ hȝ vnio/ or mo/
neȝ perſonalē cū natura inuertibili. Et hoc mō dis.
xp̄s homo peccare nō potuit. Un̄ Damaſce. di/
cit φ impeccabilis erat dn̄s Jeſus. Tertio mō
dicif non poſſe peccare qđ hȝ cōiunctioneȝ vel
conuerſionē totalē ad naturā inuertibileȝ per
medium qđ eſt de ſui natura inſeparabile:vt ē
habitus glorie. Et ſic ſancti in pr̄ia nō poſſunt
peccare. ps. Confortauit.i. roborauit ſeras por
tarum ſuarꝫ.ſ. ſuperne hierlm. vt nullus poſſit
exire.ſ. peccādo. Quarto modo dicif nō poſſe
peccare qđ hȝ coniunctionē ad naturā inuerti/
bilem per mediū. qđ etſi de ſui natura in ſe q̄/
dem eſt ſeparabile:ſed tn̄ oino eſt ſeparatuȝ a cō/
trario repugnāte vel reſiſtente vel impediēte.
⁊ ꝓpterea in ſuo ſummo in illo ē inſeparabile.
vt eſt plenitudo gratie que fuit in bea. maria.
Et ex hoc peccare non potuit. Un̄ Bernardus
de Joſeph dicit φ credebat potius virginem
poſſe parere q̄ȝ Mariā poſſe peccare. Et ex his
patet reſponſio ad obiecta. Pugnam auteȝ ha
buit:etſi non abintra extincto in ea fomite:tn̄
abextra per tribulationes. vnde ⁊ victoriam.

¶ Tertium pri/ .§.vi.

uilegium eſt in quolibet opere ſuo meruiſſe.
Hortamur vos (ait apoſtolus.ij. Cori.vj.) ne in
uacuum gratiam dei recipiatis. Dat deus gra/
tiam vt operando ſm eam acquirat ſibi merita
vite eterne. Qui igitur non operatur cum po/
teſt:inuacuum ⁊ fruſtra gratiam recipit. Quā/
uis autem ſancti in multis ⁊ per multa bona
opera ſe exercuerint in gratia:nullus tamē fuit
qui ſemper in omni tempore ſuo ſecutus fuer/
rit inſtinctum gratie:vt ſic ſemper meruerit in
operibus ſuis. Sed hoc fuit priuilegiuȝ ſingu
laris gratie in beata virgine Maria. ¶ Notā
dum igitur ſm Alber. φ beata Maria quolibȝ Maria
motu liberi arbitrij ad agendum vel patiendū ſemp̄ et
merebatur. Unde non merebatur motibus na in quo
turalibus inquantum naturalibus:vt oſcitan/ libȝ ope
do:digerendo ⁊ huiuſmodi. q2 ibi non cōcur/ re me/
rit liberum arbitriuȝ. ſed merebatur motibus ruiſſe q̄
rationalibus gratia informatis. vnde ⁊ moti/ mō itel
bus liberi arbitrij gratuitis vbi liberum arbi/ ligiſ.
trium ⁊ gratia operabatur. Sed liberū arbitri
um vt iumentuȝ:gratia vt ſeſſor:ſȝ Anſel. Un̄
⁊ apoſtolus.j. Corin.xv. Non autē ego:ſȝ gra/
tia dei mecum.ſ. operatur. Et ſic merebaſ quo/

libet motu quo contingit mereri in agẽdo. In paſſionibus autẽ inquãtum ipſe paſſiones ab extrinſeco inferuntur. vt iniurie vel neceſſario contrahũt ex natura. vt triſticia: timor: ⁊ hmõi. homo non meretur. ſed inqu.itũ voluntas rationalis informata gratia ab illa in ſufferentiã propria libertate inclinatur: ſic meretur eis. iuxta illud. ij. ad Timoth. Si ſuſtinebimus ⁊ conregnabimus. Et ſic beata maria in actionib⁹ et paſſionibus ex libero arbitrio pcedentib⁹: vel eo ↄcurrẽte in eis ſemp merebaẽ. Et ad hoc facit triplex ratio. Prima eſt: q: ſm phm: intellectus ſemp rectus eſt: niſi quãdo ſe imiſcet fantaſticis ⁊ deducitur ab eis. Sed intellect⁹ beate Marie nunquã ſe imiſcuit fantaſijs vt deduceretur ab eis: ⁊ ſic ſemper rectus fuit. Sed rectum dicitur cuius medium nõ exit ab extremis. ergo ſemper mens eius in ſummũ bonuz principium ⁊ finem omnium. Secunda ratio. Ubicũqz ratio nõ poteſt in diſcernendo errare: ⁊ voluntas nunq̃ʒ poteſt eligere multa: ſed eligit vltimum ⁊ optimũ. Sed vtrunqz horũ fuit in bea. Maria. Luc. x. Maria optimam partez elegit. ſ. vnum qđ eſt ſemper abſolute neceſſarium. ſ. ſummũ bonum. ⁊ ſic ſemper meruit. Tertio ratio. dicit aplſ. j. Corin. x. Siue manducatis ſiue bibitis ſiue quid aliđ facitis: omnia in gloriam dei facite. Fruſtra hoc preciperetẽ: conſuleretur: vel moneretur: ſi nullus obſeruaret. Sed nullus alioꝝ viatoꝝ hoc ſemper ſeruauit. Oportet ergo aliquez inuenire que hoc fecerit: alſ fruſtra. Et iſta fuit beata maria. Unde Odilio in ſermone. Unũ pro certo ſcimus: q: omnis marie actio ſemp intenta fuit dño. Nec tñ ex hoc equabitur ipſa xpo qui iproportionabili charitate hoc faciebat: ⁊ ſine ſui indigẽtia.

Quartum pri- .§. vij.

uilegium eſt puritas in ea in ſummo. Ad qđ facit qđ ait ei angelus. ſ. Inueniſti gratiam apud deum. grãm puritatis apud deuʒ. i. ſummam poſt deum. Dicit enĩ Anſel. q̄ ea puritate decuit vt niteret: qua maior ſub deo nequeat inueniri. Nam ſi maior in filio ſuo: hic eſt deus. Et ad hoc facit quod dicit Prouer. xxv. Aufer rubiginem de argẽto ⁊ egredietẽ vas puriſſimũ. Argentum precioſius metallũ ceteris poſt aurum ſignificat beatam Mariam albam puritate ⁊ precioſiorẽ perfectione cũctis ſanctis poſt xpm. De quo dicitẽ Cant. v. Caput eius aurum optimuʒ. Rubigo fuit peccatũ originale: quo ablato per ſanctificationem in vtero eſt effecta vas puriſſimum. Chriſtus quidem habuit puritatem. ita q̄ nullo modo nec vnquaʒ habuit in ſe originale. Omnes baptizati vel ſanctificati in vtero habent puritatem ab originali. ſ. in puritate liberati. quod quidem habuerunt quoad culpam: a qua mundati habent. adhuc originale quod fomitem. Uirgo autez Maria habuit puritatem ab originali. non quia nõ cõtraxerit illud. ſed mundata ita eſt q̄ nullo modo remanſit in ea aliquid pene eius. i. fomes. imo extinctus fuit. Et ſic maior eſt puritas eius poſt deum hominem quo ſcilʒ ad cõtrahentes originale. Nam angeli non contrahunt originale. ¶ Notandum tamẽ q̄ puritas ſʒ Albertum. non tñ dicitẽ per receſſum ab impuro. ſʒ etiam per approximationẽ ⁊ acceſſum ad ſumme purum. Pro cuius declaratione ſciendum eſt q̄ puritas vt videtur ſequitur naturaʒ luminis ⁊ luminoſi. vt quod plus participat de natura lucis plus habeat puritatis. vt ſumma lux vel ſumme luminoſum ſummie ſit lucidũ ⁊ purum. Et vbi magis proprie ⁊ vere eſt proprietas lucis. ibi etiam magis vere eſt pprietas puritatis. Unde cum ſit lux corporalis ⁊ lux ſpũalis. vt dicit bea. Augu. ſuper Geñ. ad litteram magis proprie dicitur lux ſpũalis q̃ʒ lux corporalis. Erit ergo ⁊ puritas corporalis ⁊ puritas ſpiritualis. Sed maior puritas corporalis eſt ſm maiorem conuenientiã ad ſummam lucez corporalez. Et ſic aqua purior eſt terra: ⁊ aer q̃ʒ aqua: ⁊ ignis q̃ʒ aer: firmamentum q̃ʒ ignis: celum aqueum q̃ʒ firmamentum: celum empireum q̃ʒ aqueum. Et iſtud patet ad ſenſuʒ. Similiter maior puritas ſpiritualis eſt ſm maiorez conuenientiam ad ſummam lucem ſpiritualẽ: que deus eſt. quia lux eſt in tenebris in quo tenebre non ſunt vlle. Secundum hoc ergo purior erit anima ſenſibilis q̃ʒ vegetatiua: rationalis q̃ʒ ſenſibilis. angelica q̃ʒ rationalis hũana ſm naturam. Secundum gratiam aũt que eſt quaſi lumen creatuʒ procedens a luce icreata vbi eſt maior participatio gratie. ibi maior appropinquatio ad primam lucem. Ergo vbi gratia in ſummo. ibi appropinquatio in ſummo ⁊ puritas in ſummo. Sed in beata Maria reſpectu omnium creaturarum aliarũ non vniuſ tantuʒ fugit gratia in ſummo. ergo ⁊ appropinquatio. ⁊ inde puritas in ſũmo. Itez aplſ ait. j. Timo. j. Charitas de corde puro. ſ. ẽ. Ubi ergo maior charitas ibi maior puritas. Sʒ charitas in be. maria in ſummo. ergo ⁊ puritas in ſummo. Petrus ẽt dicit in actib⁹ aploꝝ. xv. c. Fide purificans corda eoꝝ: ⁊ loquitẽ de fide formata per charitatem. Sed be. maria habuit fidez in ſummo. ergo ⁊ puritatem. Nec obſtat huic cõcluſioni q̄ puritas beate marie etiam in ſtatu vie fuit maior omniũ ſub deo. Unde ⁊ angeloruʒ ⁊ beatoꝝ hoc q̄ ſua puritas non plene apprehenderet per ſpem lucem increatã vt beati. Naʒ hoc ideo erat: q: maior lux gratie in ſbiec

De puritate be. marie vñ ⁊ quõ habuit eã in ſummo.

cio paſſibili cõiuncto corpori ⁊ paſſibili ⁊ groſ/
ſo beate Marie: minus imutat ⁊ mouet actua
liter ꝙ̄ maior lux grẽ in ſubiecto impaſſibili ⁊
glorioſo. Et hoc apparet ꝑ exẽplum a ſimili. Ui
demus ꝙ quãq̄ꝫ maior lux minus illuminat. ⁊
minor lux magis illuminat ꝑ cõiunctionẽ cuꝫ
aere obſcuro vel claro. Unde quãq̄ꝫ luna tantuꝫ
illuminat in nocte vel magis in aere ſereno ꝙ̄
tum vel ꝙ̄ ſol in die in aere obſcuro ⁊ obnubi//
lato. ⁊ tñ improportionabiliter maior eſt lux ſo
lis ꝙ̄ lune. Sic ⁊ btã Maria. ⁊ ſi nõ ita actuali
ter cõtinue videret deum ſummã luceꝫ per ſpe
ciem vt ſancti ꝓpter obſtantiã corꝑis paſſibilis
ſui tñ habebat maiorem grẽ habitum ⁊ ſubſtã
tiaꝫ ꝙ̄ ipſi. vnde ⁊ magis ꝓxima luci eterne. ⁊ i
de magis omnibꝰ pura. Hec igitur puritas in/
quit Alb. nihil aliud eſt ꝙ̄ peccati originalis de
letio: fomitis extinctio gratuitarũ ꝑfectionuꝫ
vltimatio. Et ſic in beata virgine ſm̃ ſtatuꝫ vie
fuit grã dei fortius ⁊ magis ꝙ̄ in angelis. ꝙ̄tũ
ſcꝫ ad ſubſtantiã. nõ ꝙ̄tum ad actũ qui eſt ope
ratio. ⁊ ſic puritas in ſũmo. ¶ Sed ad hãc pu/
ritatẽ ſummã quattuor gradibus aſcendit.

Maria quattuor gradi//bus ad ſũmam purita/teꝫ aſcẽdit

¶ Primo enim purificata fuit per ſanctifica//
tionem in vtero.
¶ Secundo in virtutum exercitatione.
¶ Tertio in ſpũſſancti ſuperuentiõe.
¶ Quarto in filij conceptione.

In primo eſt ꝑfectio grãrum ſacramẽtaliũ. In
ſcðo eſt perfectio virtutuꝫ. In tertio eſt ꝑfectio
donoꝝ. In quarto eſt ꝑfectio fructuum ⁊ beati
tudinũ. De prima dicit Cañ. iiij. Tota pulchra
es amica mea libera. ſcꝫ ab originali. Tota pul
chra es a mortali exempta. Macula nõ eſt in te
ſcꝫ venialis. De ſcðo in figuram eius dicit de
Heſter ꝙ erat formoſa valde icredibili pulchri
tudine ⁊ oĩum oculis gratioſa ⁊ amabilis. For
moſa. ſ. in ope per charitateꝫ que eſt forma vir/
tutum. Incredibili pulchritudine in corꝑe per
virginitati in ſolitaꝫ caſtitateꝫ. Et oĩum oculis
gratioſa: ꝑ cordis hũilitatem: qꝛ reſpexit humi
litatẽ ancille ſue. Et de pulchritudine. Sap. iiij.
O ꝙ̄ pulchra ẽ caſta generatio cũ claritate ⁊c̃.
De. iij. ꝑs. Sanctificauit tabernaculum ſuum
altiſſimus. deus in medio eius non cõmouebi
tur. Et Lu. j. Spiritusſanctꝰ ſuꝑueniet in te ⁊c̃.
De. iiij. Ezech. xliij. Maieſtas domini ingreſſa
eſt templum ad viam porte que reſpicit ad oriẽ
teꝫ. Et poſtea ſequit. Et repleta eſt gloria domꝰ
domini. Ad Heb. vlt. Adeamus cuꝫ fiducia ad
thronum gratie eius vt inueniamus auxilium
in tpe oportuno. Et ſic patet priuilegium quar
tum de puritate in ſummo.

¶ Quintum pri/ .§. viij.

uilegium gratie eſt: qꝛ ſimul eſt mater ⁊ virgo.

vñ Hiere. Inuenit populus grãm in deſerto:
grãm. ſ. ſingularis maternitatis producentis
eũ qui nobis attulit grãm ⁊ veritatẽ. In deſer/
to. i. beata maria derelicta a peccato. derelicta
in templo a parentibus: derelicta a quolibet vi
ro ⁊ incognita per quã nõ pertrãſiuit hõ: ſꝫ mr̃
eẽt ⁊ virgo. Mater inuiolata: mater icorrupta
mater intacta. Quis vnq̄ꝫ audiuit talia inquit
Eſa. vi. c. vt mater eẽt ⁊ intacta generaret. q. d.
nullus. Si queris ait. b. Amb. nature ordineꝫ.
Femina mixta viro generare ꝯſueuit. Liquet
aũt ꝙ preter nature ordinẽ ſit chriſtus natꝰ ex
virgine de ꝯſe. di. ij. reuera. Decuit aũt ꝙ talis
mater eẽt ⁊ virgo. qð eſt ei priuilegiũ ſingula//
re. Homo. n. eſt digniſſima creaturaꝝ. ergo ge
neratio hoĩs eſt nobiliſſimus effectus genera/
lis. Generatio aũt nobiliſſimi cuiuſdã hoĩs eſt
effectus hoĩs ſpẽalis. ſed nobiliſſimus effectꝰ
nõ eſt niſi nobiliſſime ſubſtãtie. Iuxta illð Lu.
vj. Ex fructu arbor cognoſcit. ergo generatio
nobiliſſimi hoĩs erit effectus nobiliſſimus no
biliſſime vel nobiliſſimi hoĩs generantis. Sꝫ
vnus eſt ſolus hõ nobiliſſimus. ſ. xp̃s. ergo vnĩ
ſoli ꝯuenit eẽ matrẽ illius. ergo huius mater//
nitas eſt priuilegiũ vnius ſolius. Itẽ effectus
huius generationis fuit perfectus in ſũmo. er
go ⁊ generatio perfecta in ſũmo. Sed perfecti
or eſt generatio vbi vnus de vno ꝙ̄ vbi vnꝰ ex
duobus. ergo in iſta generatione debuit eẽ vnꝰ
de vna. ergo illa fuit mater ⁊ virgo. Itẽ ad per
fectiſſimã generationẽ ſm̃ naturã ſequit perfe
ctiſſima maternitas. Sed perfectior eſt mater/
nitas cũ incorruptiõe ꝙ̄ cum corruptione. er/
go decuit vt in tali generatione eſſe ſimul ma/
ter ⁊ virgo. ſm̃ illud Eſa. vij. Ecce concipiet
⁊ pariet filiũ. ſ. permanẽs virgo. Item quicqd ẽ
in arte exemplari diuino totũ debet eẽ declara/
tũ ⁊ exemplatũ in exemplo creato. Sed genera
tio eſt in diuinis. ergo aliquod exemplum de/
bet habere in natura. Sed ibi vnus de vno: pa
ter de filio ſine diuiſione: corruptione: ⁊ cõmix
tione. Ergo ⁊ hic de generatione xp̃i vnus de
vna ſine corruptiõe ⁊ cõmixtione. ergo ipſa mr̃
⁊ virgo. Priuilegiũ eſt igit ſolũmodo btẽ ma
rie. ꝙ ſit mater ⁊ virgo. Nec ſua maternitas
aut virginitas fuit indifferens. Sic põt eſſe in
alijs. ſed vtrũq̄ꝫ fuit meritoriũ. Eius enim per
fectiſſima virginitas fuit perfectiſſima integri
tas cordis ⁊ corporis ex radice ſũme charita/
tis. Eiuſq̄ꝫ maternitas fuit ſibi meritũ. qꝛ ipſa
de ꝯgruo meruit fieri mater dei: merito ſue fi/
dei: ſpei: ⁊ charitatis. ac perfectiſſime humili/
tatis. ¶ Qð ſi obijciat iſtud priuilegiũ nõ ſibi
ſoli ꝯuenire ſed eccleſie ⁊ plante. Nã dicit ec//
cleſia mater ⁊ virgo. Et ſi dicat ꝙ mater ⁊ ṽgo
eccleſia dicit ſpiritualiter nõ naturaliter. Tũc

Obijcitur ꝙ nõ ſoli ei cõueniat hoc priuilegium.

ſic. Maternitas ⁊ virginitas ſpiritualis eſt per
ſectior ⁊ nobilior maternitate ⁊ virginitate cor
porali. ergo verius ⁊ perfectius dr̄ eccleſia ma
ter ⁊ virgo ꝗ̄ beata maria. Reſpondeo ꝙ eccle
ſia nõ habet in omnibus mẽbris integritatem
carnis. Et in nullo habet integritatem carnis ⁊
cordis cum ſũma fecunditate ſpiritus ⁊ corpo
ris excepta perfectiſſima virginitate ⁊ fecundi
tate beate marie. Sꝫ illã ſpirituale fecũditatẽ ⁊
virginitatẽ quã habet eccleſia in alijs mẽbris
habet in ſe ⁊ in beata maria excellẽtiſſime cõeꝫ
cũ alijs. ⁊ inſuper iſtã priuilegiatã ſingularita
tẽ. De plãtis dicit phs ꝙ eſt in eis ſexus. Eſt. n.
planta maſculina: ⁊ planta feminina. ⁊ tñ plan
ta generat plãtam ſine corruptione ⁊ cõmixtio
ne. ergo ibi eſt mater ⁊ virgo. ⁊ nõ ſolum ma
ria. Reſpondeo ꝙ planta dici poſſet ſuo modo
habere virginitatẽ ⁊ fecũditatẽ ſeu maternita
tem. ſi ſimul haberet ſcilicet ſimul virorẽ floꝝ
cũ patre fructificationis qḋ nõ ꝯtingit. vt dice
re poſſet: flores mei fructus ſicut amigdalum
que virginis matris figura fuit. Hoc ẽt in figu
ra notatur Gen. xiiij. vbi dr̄ abrae. In quarta
generatione reuertentur huc ſcꝫ ad terrã pro
Modi gñatio nis hu mani ſꝫ qͣtuor missionis ſemini abrae promiſſam. ¶ Quatu
or ſunt modi generationis humane ſm Anſ.
nec eſt inuenire aliũ modũ. Primus fuit ſine
femina ⁊ maſculo: vt adam factus a deo. Secũ
dus fuit ſine femina ex viro: vt eua ex coſta ade
Tertius eſt ex muliere ⁊ maſculo: vt eſt cõis om
nium naturalis generatio. Reſtabat quart⁹ mo
dus ſcꝫ ex femina ſine viro. Et hoc eſt virginis
marie ſolum. vnde mater ⁊ virgo. qḋ eſt ſingu
lare priuilegium. Et per hanc generationem
quartam filij abrae. i. veri fideles reuertentur
ad terram fluentẽ melle ⁊ lacte promiſſam eis
ideſt vitam eternam abundantem dulcedine
dilectionis ⁊ lacte puritatis.

¶ Sextum priui- .§.ix.

M. eſt mr̄ dei legiũ grẽ eſt. qḋ eſt mater dei Orige. ſup Mõ.
Cũ eẽt deſponſata mater eius Mat. j. Mater
vnigeniti dei. Mater creatoris ⁊ plaſmatoris
omnium. Mater eius qui eſt in celis ſine ma
tre: in terris ſine patre. Et hoc eſt ſingulariſſi
mũ oĩum priuilegioꝝ ei⁹. Figuratũ Dan. xiiij.
in Daniele exiſtẽte in lacu leonũ. cui miſſus ẽ
Abacuch miniſterio angeli de iuda in babylo
niã cũ prãdio bono. qui Abacuch itrauit ⁊ exi
uit ad danielẽ clauſo oſtio. nec daniel in aliquo
fuit leſus a leonibus ſeptẽ quo deuorabãt ali
os. Daniel. n. qui interpretaẜ cã dei. caſtiſſim⁹:
ſapiẽtiſſim⁹: ꝯtẽplatiõi deditus. ſignificat vir
ginẽ mariã totã virilẽ nil femineũ in moribus
habẽtẽ caſtiſſimã: ſapiẽtiſſimã: ⁊ ꝯtẽplatiuã. ꝗ
bene dr̄ cã dei: qꝛ mater dei. Mater. n. eſt cã et
origo filij: cuius filius deus eſt. Abacuch inter
pretatur luctator fortis. ⁊ ſignificat ieſum qui
luctã geſſit cũ diabolo nõ inanẽ. Hic cũ prãdio
bono diuinitatis angelos ⁊ hoĩes reficiẽtis ad
danielẽ. i. ad virginẽ miſſus eſt. i. incarnat⁹ ex
ea angelo nũciãte. De iudea que interpretatur
ꝯfeſſio miſſus eſt in babylonẽ que interpretaẜ
ꝯfuſio. qꝛ de celo vbi eſt ꝯfeſſio diuine laudis
in mundũ plenũ ꝯfuſione erroꝝ ⁊ peccatorũ.
Intrãte aũt ⁊ egrediẽte Abacuch clauſtra non
reſerata fuerũt: qꝛ aluus tumeſcit vͥginis clau
ſtra pudoris pmanẽt: ẽt ipſuꝫ parienti. Leones
ſeptẽ qui circũeunt querẽtes quẽ deuorent vni
uerſitas ſunt demonũ de ſeptẽ vitijs capitali
bus tentantes qui in nullo potuerunt virginẽ
matrẽ ledere. Sed alios deuorabant hoĩes et
beſtias. i. iudeos ⁊ gentiles. Ubi etiam notãdũ
ſm Alber. ꝙ nõ põt intelligi maior grã pure
creature participari ꝗ̄ eẽ matrẽ dei. maior. n.
eſt ꝗ̄ filius adoptiuus per grãm: vel angelus
vel frater dei. Et ratio primi eſt: qꝛ inter matrẽ
⁊ filiũ eſt ꝯiunctio ſubſtantialis. Inter patrem
⁊ filium adoptiuum eſt participatio accidenta
lis. ergo magis eſt eẽ matrem dei per naturaꝫ
ꝗ̄ eẽ filium dei per adoptionem: qꝛ perfectior
eſt ꝯiunctio ſubſtantialis ꝗ̄ accidẽtalis. Pro
pterea qḋ claudit alterũ in ſe plus eſt ⁊ magis
eligendum ꝗ̄ illud quod non claudit. Sed eẽ
matrem domini ſm naturam claudit in ſe eſſe
filium adoptiuum per gratiam neceſſario: qꝛ
aliter nõ fieret mater. ergo plus eſt eſſe matreꝫ
ꝗ̄ filium adoptiuum. ¶ De angelo ſic probat. M. ex mr̄nita te tali effecta eſt dñã angelorum
ad quod ſequitur maius bonum. illud eſt plus
eligendum. Sed ad eſſe matrem dei ſequitur
maius bonum ꝗ̄ eſſe angelum. Nam ex ma
ternitate tali efficitur domina omnium ange
lorum. Et ſi angelus ſm naturam ſit nobilior
⁊ perfectior homine. tamen ſm gratiam que
potior eſt natura poteſt eſſe perfectior ſicut eſt
in beata matre dei. ¶ De fratre ſic probat. Cau
ſa inquantum cauſa eſt dignior effectu inquan
tum effectus. Dignius eſt ergo eſſe cauſam bo
ni ꝗ̄ concauſatum bono. Sed mater dei ẽ cau
ſa ⁊ origo dei. ſm illud quod natum eſt. Fra
ter autem dei non eſt cauſa ⁊ origo dei: ſed cau
ſatus ab eadem origine. ergo plus eſt eſſe ma
trem dei ꝗ̄ fratrem dei. In cuius etiam ſignuꝫ
eſt ꝙ dominus dedit preceptum de honoran
do patrem ⁊ matrem. non autem de honorãdo Obijci
fratres. quia quid maius eſt mater ꝗ̄ frater. tur ꝙ
¶ Item cum maius ⁊ dignius ſit eſſe patrem non ſit
ꝗ̄ matrem. ſi aliqua pura creatura eſſet pr̄ dei maxi
ſm humanitatem. videtur tunc plus eſſe ſm mũ pui
hominem patrem eſſe dei ꝗ̄ matrem dei. ergo legium
eſſe matrem dei non eſt maximum priuilegiũ eſſe ma
quod poſſit communicari pure creature. Ad trẽ dei.

Hoc reſpondet Alber. q hoc eē nō pōt. ⁊ multa indecentia ſequerent. Dicit. n. phs q maſculus eſt qui generat in alio. Ergo ille qui eſſet pater dei aut generaret in alio aut in ſeipſo. Si in alio. ergo due eſſent vnus generans in alio. ⁊ vnus vel vna generans ab alio ſeu altero. ergo ibi eſſet maſculus ⁊ femina. Si aūt pater generaret in ſeipſo. ergo nec eſſet maſculus: nec eſſet pater. Itē nō eēt rō tunc quare diceret pr̄ q̄ mater. Itē cū nō ſit in viro locus conceptionis: formationis: ⁊ nutritionis. Et ſi fieret ſubita formatio: nō eēt generatio. Itē cū nō ſit ibi organū partus indifferens eēt rō virginitatis e ſic nō eēt filius ṽginis. nec eēt pater nec mater. Itē ſic eēt excluſus ſexus femineus ab incarnatione. Nō. n. incarnatū eſt femina. nec incarnatus eēt ex femina. Et ſic patet q maior gratia pure creature concedi nō pōt: q̄ eē matrē dei naturalis. Nā qḋ ait xp̄s Mat. xij. Qui fecerit voluntatē patris mei. ſ. ipſe meus frater ſoror ⁊ mater eſt. intelligit ſpiritualiter iſta parentela nō naturaliter. Sʒ beata maria fuit mater naturalis. vnde priuilegiū ſingulare. Item q fuerit nutrix dei. Ipſum. n. vt canit eccleſia ſola virgo lactabat vbere de celo pleno. nō eſt per ſe priuilegiū ſed pars priuilegij que includitur in maternitate dei. Ad integritatem eni maternitatis ſm Alber. exigit nō tantū materia prima corporis generandi: ſed etiā alimentum nutriendi. qḋ tātū aptū natū eſt ab alio accipi. Unde quando eſt alia mater: alia nutrix. Nutrix eſt quaſi media mater a qua aliquādo puer multū contrahit a cōplexione influente. ergo ad perfectiſſimā maternitatē exigit etiaʒ ratio nutricis. Unde cum beata maria fuerit perfectiſſima mater fuit ⁊ nutrix. ſm illud Lu. xi. Beatus venter qui te portauit vt vbera que ſuxiſti. Et ſic ſub matre dei includit nutrix dei.

Septimum pri- .§. x.

uilegiū eſt. q eſt virgo virginū. Sic canit eccleſia in letanijs. Ubi notandū ſm Alber. q p genitiuū notat duplex habitudo generalis ſcʒ et ſpālis. Rōne habitudinis quam importat generaliter notat originē. Dicit. n. genitiuꝰ a generando quaſi a prima ſui generatione a qua ⁊ nomen accepit. ⁊ notat habitudinem gignētis ad genitū vel ecōuerſo. Rōne ſpēalis habitudinis notat excellentie ſignificationem. Ratione igitur primi non conuenit xp̄o vt dicat virgo virginum. Quia etſi excellit virginitatē matris. ipſe tamē nō fuit primus virgo qui generauit alios virgines per imitationem. Sed beata maria eſt mater omnium in virginitate qr prima ſine precepto cōſilio vel exemplo glorioſum virginitatis munus deo obtulit. ⁊ per

M. dī virgo ṽginūʒ re ⁊ q̄modo itelligit

votū virginitatis: vt dicit Aug. ab ea emiſſum xxvij. q. ij. obprobriuʒ virginitatis abſtulit: qr maledicta in lege dicebat ſterilis: ⁊ eam in ſe conſecrauit. ⁊ ſic omnes virgines per imitationem ſui genuit. ergo ei ſoli conuenit q ſit virgo virginum ⁊ mater virginum. Ratione autem ſecunde habitudinis: ideſt inquantum notat excellentiam ſuper omnes virgines. ſicut roſa flos florum: quia excellit alios: ⁊ rex regū ieſus: quia excellit omnes reges. Sic ei ſoli cōuenit ita q nulla alia poteſt dici virgo virginū. Excellit autem omnes alios in fomitis extinctione: in puritate: ⁊ in fecunditate: quia nulla virgo fecunda niſi ipſa. Nec tamen ex hoc poteſt dici minus continens: quia nunq̄ fuit tentata. ex eo q philoſophus dicit in ethicis. q cōtinens patitur: ſcilicet impulſus tentationum. ſed non deducitur: ideſt non vincitur ab eis. Nam hoc habet locum ſm inſtinctum nature: vel cōmunis gratie. ſecus per extinctionem fomitis. vt in beata maria. Uictoria enim cuʒ ſit declaratio potentie ſuper aduerſarium magis. ac magis declarat potentiam quando tanta eſt ſuper aduerſarium poteſtas. q non poteſt mouere bellum vel inire conflictum: q̄ cum poſt ictus ⁊ vulnera vincit inimicum. Ex quo pʒ q maior fuit virtus caſtitatis in beata maria q̄ in qualibet alia virgine. ita q etiam angelos excellit in virginitate. quia ibi a natura hec a gratia. Illa angelorum caſtitas neceſſaria: hec gratuita ⁊ voluntaria. Illa in natura impaſſibili. hec a natura fragili. ⁊ ideo vtilior: nobilior: ⁊ laudabilior. ¶ Qu[ā]uis autem proprie ⁊ vere dicatur virgo virginum. non tamen ita proprie dici poteſt mater matrum: quia in virginitate conuenit cum alijs in integritate mētis ⁊ corporis. Sed in maternitate non conuenit cum alijs matribus: quia ille recipiunt conceptum ab alijs hominibus. Hec autem non ab alio q̄ a deo. Et ideo virgo. Unde eccleſia. Rubum quem viderat moyſes incōbuſtum conſeruatam agnouimus tuam laudabilem virginitatem. Rubus eſt natura humana pungitiua per vitia. In hac apprehenſus ignis diuinꝰ quia deus noſter ignis conſumens eſt. quādo ſcilicet verbum dei noſtram naturā aſſumpſit de virgine. Ignis tamen iſte humanitati vnitus non abſtulit virorem virginitatis in maria A virore enim dī virgo. Et ſicut ſpina roſaʒ genuit iudeo mariā. Figura hꝰ: de rubo in Exod.

M. nō dī mr̄ matrū ſic ṽgo ṽginūʒ

Octauum pri- .§. xi.

uilegium beate marie eſt q mater eſt omnium Unde Prouerb. viij. ipſa dicit prout introducit eccleſia in ſui laudem. Cum eo ſcilicet deo eram cuncta componēs ſcilicet per recreatio-

riem ſeu reformationem que quaſi deformata
erãt deformato hoie per peccatũ: propter quẽ
oĩa facta erãt. Vñ. b. Ber. Merito in te dña re
ſpiciũt oculi vniuerſe creature in qua ⁊ ex qua
benigniſſima manus dei quicquid creauerat
recreauit. Et ſic dici poteſt mater oium Sapiẽ.
vij. Omnium mater eſt. Nam cum ipſa ſit mater
dei: ⁊ deus eſt pater ⁊ origo oium. Quicquid
enim per ſe eſt cauſa ⁊ origo cauſe eſt per ſe ori
go ⁊ cauſa cauſati. Sed mater per ſe eſt cauſa
⁊ origo filij. Et filius per ſe origo ⁊ cã oium: qꝛ
per ipſum oia facta ſunt Jo. j. ſ. per verbum fi/
lium dei. ergo ⁊ ipſa per ſe eſt mater oium. Et
pmaxime hoium eſt mater oium genitura et
cura. qꝛ vnum hoiem genuit: per quẽ oẽs re/
creauit ſeu regenerauit. Et in illo filio ſuo no/
bis procurauit quicquid ad vitam preſentem
vel futurum nobis neceſſariuꝫ fuit. ¶ Hoc au
tem opus recreationis pter quod dicitur ma/
ter oium beate marie dñs ſm quadruplex ge/
nus cauſarum ei cõmunicauit ſcilicet efficien/
tis materialis: formalis. ⁊ finalis. ¶ Cauſa q/

M. eſt mater oium hoium

dẽ efficientis noſtre recreatiõis. ſ. ineſſe gratie
generationis poſt deum ſub deo ⁊ cum deo. qꝛ
ipſa nobis illum genuit qui nos oẽs recreauit
ſeu regenerauit virtualiter per paſſionem ſuaꝫ
virtutem gratie cõferẽtem ſacramẽtis. Et vt ip
ſum filium ſuuꝫ gigneret ſuis virtutibꝰ de cõ/
gruo promeruit. Unde Anſel. Nempe decuit
vt ea puritate qua maior ſub deo nequeat itel/
ligi: virgo illa niteret: cui deus pater vnicum
filium ſuum quẽ de corde ſuo equalem ſibi ge
nitum tanq̃ ſeipſum diligebat ita dare diſpo/
nebat vt naturaliter eẽt vnus. idemqꝫ cõmu/
nis dei patris ⁊ virginis filius. Et quam ipſe
filius ſibi matreꝫ ſpecialiter eligebat. ⁊ de qua
ſpiritusſanctus volebat ⁊ opatus erat vt cõci/
peret ille de quo ipſe pcedebat. Hec Anſel. Et
qð dr̃ de patre eterno: ita ⁊ de matre eiꝰ tẽpora
li dici põt illð Ro. viij. Proprio filio ſuo nõ pep
cit ſꝫ p nobis tradidit illũ. ſ. paſſum voluntate
⁊ affectu. Et q̃o cũ illo nõ nobis oia donauit
prinẽtia ad recreationẽ noſtrã. ¶ Cauſa mate
rialis fuit huius recreatiõis noſtre. qꝛ ſpiritus/
ſanctus de puriſſimis eius carnibꝰ ⁊ ſanguini/
bus cõſenſu mediãte carnẽ aſſumpſit quod in
corpus trãſformauit p qð redẽptio nr̃a ⁊ recre
atio facta fuit. Huius rei mirabilis figura fuit
qð habef. ij. Reg. xj. ſ. q eo tpe quo ſolẽt reges
ad bella pcedere. ſ. tpe veris. Dauid ſurgens
a dormitiõe in meridie. vidit de ſolario eiꝰ mu
liere. ſ. berſabee pulcherrimã lauãtẽ ſe. ⁊ amo/
re tractus pulchritudinis eius miſit nunciuꝫ
vt ei acqeſceret. Que aſſentiẽs ꝯcepit filium. ⁊
ſanctificata eſt mulier ab imũdicia ſua Dauid
interpretatus manu fortis ſignificat fortiſſimũ
⁊ omnipotẽtem deum. Hic quaſi a ſomno ſur/
rexit. qñ diſpoſuit incarnari. Nã prius videba
tur quaſi dormire. dũ generi humano nõ pui/
debat de redẽptiõe. Et i meridie. ſ. caloris diui
ni amoris: ſurrexit ad operãdũ myſterium. Ui
dens aũt berſabee q iterpretaẽ puteus ſeptimꝰ
vel puteus ſacietatis. i. virginẽ mariã pulcher
rimã mẽte ⁊ corpore. que eſt puteus aquarum
viuẽtiũ grẽ ſeptiformis ſupabundãs. Lauãteꝫ
ſe. nõ a maculis que nulle erãt ſed ſcripturarũ
inſiſtẽtem ac magis ⁊ magis ſe purificãtem p
opa. ſ. virtutũ quotidie magis deo ſe appro/
pinquãtem. Uidẽs ergo hãc mulierẽ oculo ap
probatiõis ⁊ miſeratiõis: tactus pulchritudĩe
tãtaꝝ virtutũ: miſſo angelo nuncio vt aſſenti/
ret in ꝯceptũ filij ipſa aſſentiẽte ꝯcepit ſaluato
rẽ mũdi. Et ſanctificata eſt mulier ab imundi/
cia ſua: ſiue qꝛ fomes qui erat in ea relegatus
tũc in ꝯceptu filij ex toto fuit extinctus. Siue
⁊ melius qꝛ libera fuit ⁊ imunis ab imundicia
que accidit in ꝯceptu filioꝝ nullo mõ eã habẽ/
do. ſed de puriſſimis ſanguinibus ſuis ꝯcipiẽ
do. ¶ Nec incõueniẽs eſt vt vitioſe geſtũ. ſcꝫ
adulteriũ Dauid ſignificet ſanctiſſimũ myſte/
riũ. vt dicit. b. Greg. in moral. lꝫ aliter ipſe ex/
ponat. Nã ⁊ deꝰ de malis elicit bona. Et h̃ for/
te eſt qð dicit. b. Amb. de facto illo dauid. qꝛ nõ
fuit iprobitatis eſtus. ſ. im̃ ſed vmbra myſterij.
de pe. di. ij. ſ. incarnationis. Licet ibi glo. ali/
ter exponat. Sic igitur cauſa materialis. qꝛ de
puris ſanguinibus ⁊ puriſſimis eius factus ẽ
recreator nr̃ ieſus. ¶ Cã formalis ẽ btã maria
nr̃e recreatõis. qꝛ cibꝰ ſue dei formiſſ. me ꝯuer
ſatõis ſpeculũ ⁊ exẽplũ ẽ reuerſiõis a tenebris
⁊ directiõis ⁊ ꝯuerſiõis ad itnitũ ꝑme lucis. vt
i figurã eiꝰ dictũ ſit Judith. xj. Nõ ẽ mulier ta
lis ſup vniuerſam terrã i aſpectu ⁊ pulchritu/
dine ⁊ ſenſu v̇boꝝ. In aſpectu. ſ. conuerſatio/
nis i ope. In pulchritudine caſtitatis in cor/
pore. In ſenſu v̇boꝝ in interioribꝰ v̇bis ⁊ puri
tate cogitatiõis in corde. Uñ. b. Ambro. Habe
tis i ea pbitatis exẽpla expſſa. Primꝰ deſcendi
ardor nobilitas ẽ magri. Quid nobiliꝰ ea quã
elegit ſplẽdor glie ⁊c̃. ¶ Cauſa finalis ẽ nr̃e re
creatiõis. qꝛ totũ opus redẽptiõis poſt deũ i ip
ſius gliaꝫ ⁊ honorẽ ordinatũ fuit. vñ Apo. iiij.
c. Seniores deponunt coronas ſuas añ pedes
agni recognocẽtes ſe oẽs coronas hũilitate et
hũanitate xpĩ quã aſſumpſit de v̇gine. Ecce. n.
ex hoc (ait ipſa) btãm me dicẽt oẽs generatiões
qꝛ. ſ. reſpexit hũilitatẽ ancille ſue de me incar/
nãdo. Omnes ergo imo omnia cũ ſint recrea
ta ⁊ renouata p eam matrem eã dñt reputare ⁊
eam ſuper oia ⁊ ſuper oẽs puras creaturas ve
nerari. Et hoc priuilegium quod nulli alij con
uenit. ſcilicet quod ſit mater omnium.

¶ Nonum priui- .§.xij.

Maria legium ꝙ eſt porta celi. Beatus Aug. in ſmo/
ne in pſona virginis ait. Porta facta ſum celi.
Janua facta ſum filio dei. Illa facta ſum porta
quã vidit in viſione Ezechiel pph̃a. Dicit autẽ
bea. Maria porta: q2 cum ꝓprietas porte ſit im
portare ⁊ exportare. i. mediũ per qđ res ab ex/
tra ad intra ciuitatẽ vel domũ portanť. ⁊ etiam
mediũ per qđ res que ſunt intus in ciuitate vl'
domo ad extra portanť ita per beatã Mariam
exiuit de celis ad nos qcquid vnq̃ grẽ creatũ
venit in mundũ. vñ ⁊ dicit mater grẽ ⁊ mater
miſericordie. Et de ea poteſt intelligi illud Sa
pien. vij. Omniũ bonoꝝ mater eſt. Et venerũt
mihi oĩa bona pariter cum illa ſcilꝫ ṽgine po/
teſt dicere mũdus. Scđo quicquid boni. ideſt
omnis qui de terris intrauit in celum vt ſancti
oẽs per ipſam vt portam ſeu medium itrauit.
Et iđ felix celi porta. q2 omnes importat in ce/
los per bñdictum fructũ filium ſuũ. Unde in
hymno canit eccleſia. Uirgo felix celi porta. Et
infra. Uitam preſta purã iter para tutũ vt videñ
tes Jeſum ſemp colletemur. ¶ Tertio dicitur
celi porta. i. celeſtis porta: quia ipſa ſapiẽtia in/
creata dei filius tanquã aqueductus intrauit ⁊
exiuit per eã veſtitus carne nr̃a. ſemper tamen
clauſa. i. virginitate nõ violata. Uñ de ea in fi/
gura dicit Ezech. xliiij. Porta hec ſemp clauſa
erit. quam ſcilꝫ in illo mirabili edificio vidit. ⁊
princeps ingredieť per eã. ſ. dñs deus. ⁊ clauſa
erit. ⁊ nullus ingredieť per eã ſcilꝫ homo. quia
virgo ante partũ in partu ⁊ poſt partuꝫ. Sicut
ſydus radium pfert ſine ſui violatione: ⁊ radi/
us per feneſtrã vitream clauſam intrat ſine ſui
ruptione. Ita ⁊ virgo be. maria dei filiũ ſine vir
ginitatis amiſſione. ¶ Dicunť ⁊ ſancti aliquã
do porte celi. ⁊ hoc inquãtũ per eoꝝ ſuffragiũ
vel vite exẽplũ nos importãt in celũ. Uñ ⁊ Jo.
in apo. xxi. vidit in celo. xij. portas. ſ. xij. aplos
vel pfectos oẽs: qui nos pre ceteris meritis et
exẽplis importãt in celũ. Sed ⁊ hoc mõ multo
magis põt dici porta celi bea. maria: pp maius
eius ⁊ pfectius ſuffragiũ ⁊ vite exẽpliũ. ¶ Iteꝫ
crux dicit porta celi: q2 p meritũ paſſionis itra
tur in celũ. de qua põt illđ itelligi. Math. vij.
O q̃ anguſta eſt porta ⁊ arta via que ducit ad
vitã. ſ. celeſteꝫ. Anguſta nimis fuit crux xpo: et
via nobis arta p imitationẽ. Et q2 nulli ita fuit
coiecta magnitudo paſſionis xpi ſicut mri. iđ
⁊ meritũ eius ad celũ inducit. Chriſtus ẽt dič.
Ego ſum oſtiũ ſiqs per me introierit ſaluabiť.
Jo. x. q2 ipſe efficiẽter vt cã pncipalis nos itro,
ducit in celũ ſcilꝫ p fidẽ ſue incarnatiõis de vir
gine implicitã vel explicitã. Uñ bea. Aug. Iſta
fides ſana eſt qua credimus nullum hoĩeꝫ ſiue

Maria legium ... porta celi. (margin:) Dicitur porta celi.

(margin:) Sancti porte celi dicuntur.

(margin:) crux porta celi dicitur.

maioris ſiue minoris etatis liberari a cõtagio
mortis ⁊ obligatione pcti. qđ pmo natura con
traxit: niſi per vnũ deũ ⁊ hoiem mediatorẽ Je
ſum xp̃m. Et bea. Greg. ſup Ezech. dicit ꝙ oẽs
electi qui fuerũt ⁊ qui ſunt in ecclia in mediato
rẽ xp̃m Jeſum crediderũt ⁊ credũt. Et ſic hui9
fides introducit in celũ mediatore nato de vir/
gine. Et iſte eſt pmus articulus fidei de media
tore nato de virgine. Et talis fides viua tamen
incarnati de ṽgine, ꝓprie nos importat in celũ.
Uñ in figurã in tẽplo erãt duo oſtia que ſimul
claudebanť ⁊ apiebanť. Et iſte due porte in tẽ/
plo ecclie ſunt xp̃s ⁊ be. Maria. Nulli aũt hoc
conuenit ſanctorũ. Ideo priuilegiũ ſingulare.

¶ Decimum pri- .§.xiij.

uilegium bea. Marie eſt. q2 regina dř miſicor
die. ſm illud qđ cantať in antiphona. Salue re
gina miſericordie. bea. Bernar. Omnibus ſi/
num miſericordie ſue aperit. Idẽ. Sileat miſe/
ricordiã tuã virgo maria. qcũq3 te inocans in
neceſſitatib9 auxiliũ tuũ ſibi ſenſerit defuiſſe.
Et ſciendũ ꝙ ſm Alber. vbi. ſ. ꝯueniẽtius dici
tur regina miſericordie q̃ grẽ regina vel glie
vel iuſtitie multiplici rõne. ¶ Et pma rõ eſt: q2
plus cõprehẽdit ⁊ ad amplius ſe extẽdit regnũ
miſicordie q̃ regnũ grẽ glorie vel iuſtitie. qđ
ꝓbať ex eo: q2 gr̃a gloria ⁊ iuſtitia per ſe tm̃ di/
cunt collationẽ boni ⁊ ablationẽ mali: vt pcti ⁊
hmõi. Sꝫ miſicordia ſe extendiť etiã ad id vbi
non eſt collatio boni grẽ vel ablatio peccati: q2
ad eos qui ſunt in iferno. Ibi enim erga dãna
tos nõ eſt collatio boni grẽ vel ablatio peccati
ſeu mali culpe. ⁊ tm̃ eſt ibi miſericordia. ⁊ ſi non
liberãs tm̃ minus q̃ merenť puniẽs. Merenť
enim ad nihilũ redigi qui tm̃ conſeruanť in eẽ
nature. vt dicere valeãt illud Thren. iiij. Miſe
ricordie eius ꝙ non ſumus cõſumpti. Ab am/
pliori autem ⁊ maiori potẽtia: dignitas maior
eſt ⁊ denominatio. Ergo a ſumma ⁊ maiori di
gnitate debet dici beata maria regina miſeri/
cordie q̃ glorie gratie vel iuſtitie. ¶ Iteꝫ ſecũ
do. Gloria tm̃ eſt in celo: nõ in terra: nõ in infer
no: non in purgatorio. Gratia eſt tm̃ in mũdo:
nec quoad omnes: quia non in malis homini/
bus. Et in purgatorio quoad omnes. non autẽ
quoad infernum vel limbũ puerorũ: vbi nulla
gratia gratum faciẽs. Sed miſericordia etiam
eſt in celo. i. mira ſuauitas rigãs corda. ſm il/
lud. Dñe in celo miſericordia tua remunerãs.
ſcilꝫ vltra cõdignum. Eſt ⁊ in terra miſerias re
mouẽs peccatoꝝ. ps. Miſericordia dñi plena
eſt terra: q2 ipſa plena eſt miſeria. Eſt ⁊ in pur/
gatorio per ſuffragia. Unde hanc poſtulãt d i/
centes. Miſeremini mei miſeremini mei ſal/
tem vos amici mei. Job. xix. Eſt in inferno et

(margin:) Maria ꝯueniẽtius dř regina miẽ q̃ regina grẽ vel iuſtitie rõ multiplex.

limbo per conſeruationē ſui eſſe ps. Nunquid
obliuiſcatur miſereri deus quoad paruulos q
gaudebunt nature non purgati ab originali.
Aut continebit in ira ſua .i. ſeuera cruciatione
miſericordias ſuas: quin ſcȝ nō conſeruet eos
ineſſe. Ergo maximū regnū eſt regnū miſeri-
cordie. Et ideo maxima regina dici debet re-
gina miſericordie. Tertio probatur ſic. Quic-
quid eſt ſuperius ſuperiori eſt ſuperiꝰ inferio-
ri. Sed miſericordia dei eſt ſuper oīa opera eiꝰ
vt habet in ps. In operibus aūt dei includunt
gratia gloria ⁊ iuſtitia: ⁊ multa alia. Regnum
ergo miſericordie ē ſuper oīa. ergo regina mi-
ſericordie determinat potentiā ſuper oīa. Sed
illa proprie conuenit beate marie. Ut potētiſſi-
ma domina. vñ ⁊ vere regine miſericordie. Itē
cū ipſa ſit ſuper patrimoniū ⁊ proprietatē filij
ſui ieſu chriſti regine. Proprietas autē filij ſui
eſt miſericordia: vt patet in orōne eccleſie. Deꝰ
cui propriū eſt miſereri ſemper ⁊ parcere. Pa-
ter etiam eſt deus miſericordiaꝝ ⁊ deus totius
conſolationis. ergo ⁊ ipſa proprie regina miſe-
ricordie. ¶ Quarto cū dicit regina miſericor-
die. obliquus ille ſcȝ miſericordie. aut conſtrui-
tur tranſitiue aut intranſitiue. Si tranſitiue. ve-
re ⁊ proprie dr̄ regina miſericordie. q2 ipſa eſt
cauſa totius miſericordie continēs tot.i miſeri-
cordi.i ⁊ releuans omnē miſeriā. Hāc poſtula-
bat Dauid dicēs ps. lxxxiiij. Oſtēde nobis do-
mine miſericordiā tuā. Et ſubdit modū. Salu-
tare tuū da nobis. i. ieſum qui datus eſt nobis
ex virgine maria. Si ɔſtruit intrāſitiue ſenſus
eſt: Regina miſericordie. i. que ē miſericordia
ipſa. Qȝ enim dicit in abſtracto de aliquo ma-
xime cōmēdat. vt de iuſto qd̄ eſt ipſa iuſtitia.
De miſericorde qd̄ eſt ipſa miſericordia. In
huius figuram legit heſter. ij. q heſter regina
que interpretat humilis dicta eſt etiā ediſſa: q
interpretatur miſericordia. ⁊ Eſaie. xvj. dicitur
Preparabit in miſericordia ſoliū eius. Solius
eſt in loco proprio regni. ergo miſericordia eſt
proprius locus regni xp̄i. Sȝ illius regni dici-
tur rex ⁊ regina. ergo proprie. b. maria eſt regi-
na miſericordie. ¶ Quinto ſic pbat Diony. in
lib. de diui. no. dicit. Regnū eſt oīs finis ⁊ orna-
tus ⁊ legis ordinis diſtributio. Sȝ hec oīa pro-
prie ɔueniūt miſericordie. ergo ei ꝓprie conue-
nit rō regni: finis diſtributio ſm iuſtitiā eſt: q2
exules facit reges. Ornatꝰ: q2 deformiſſimos
peccatores facit angelos pulcherrimos. Legis
q2 dat charitatē. ⁊ pro illa regnū. Ordinis: q2
viuus ſup angelos: hoīes ſup celos. Hȝ ergo
miſericordia ꝓprietates regni. Proprie ergo
ipſa eſt regnū. Cuius regni potiſſime. b. maria
eſt regina. Proprie igit dr̄ regina miſericor-
die: ⁊ magis q̄ȝ impatrix miſericordie: q2 hoc

M. potius regina mie q̄ȝ imperatrix mie

nomē impator eſt magis nomē timoris ⁊ rigo-
ris. Regina aūt ē magis nomē ꝓuidētie ⁊ egra-
tis. Vñ nec deus in ſcripturis dr̄ impator ſed
rex. Itē magis dr̄ regina miſericordie q̄ȝ regi-
na reginaꝝ: vel dña dñaꝝ vl' dea deaꝝ. Hec. n.
oīa importāt magis dignitatē et excellētiā re-
ſpectu ſupioꝝ ⁊ inferioꝝ. Si. n. diceref dea dea-
rū nō videref dea vel regina ſup demones vel
peccatores. Dr̄. n. ɔuenietius regina miſericor-
die q̄ȝ potētie vel ſapie: q2 in miſericordia itel-
ligit potētia ⁊ ſapia: ſȝ nō ɔuertit. Miſericor-
dia. n. claudit in ſe illa tria. potētiā ⁊ ſapiētiā ⁊
iuſtitiā. Nec ēt ita ꝓprie diceref regina pacis ⁊
dilectiōis: q2 pax ⁊ dilectio nō eſt vniuerſaliter
in omnibus regni ſui: q2 nō in malis.

¶ Undecimum .§. xiiij.

priuilegiū ē. q fuit ei paſſio xp̄i cōicata. Vñ ſy-
meon Luc. ij. Tuāipſius aīam ptrāſiuit gladi-
us ſue paſſionis vt cōiter exponit. Vñ Dam. di-
cit q dolores partus fuerāt ei reſeruati in paſ-
ſione filij. vel gladius verbi dei. i. fides fixa in
corde de crucifixo filio q deus erat. Oēs alij ⁊
alie amiſerūt tūc fidē de ſua diuinitate: qm oēs
diſcipli tūc fugerūt eo relicto. nō ſolū corpore:
ſed ⁊ fide. Et ipſa maria magdalena que plus
viſa eſt diligere ēt non credidit deū. ⁊ ꝓpterea
xp̄s reſurgēs cū ei apparuit. Noli me tangere
q2 nōdū aſcēdi ad prēm meū Jo. xxj. ſcȝ in cor-
de tuo. i. nō credis me eē equalē patri. ¶ Pro
huiꝰ maiori declaratiōe dicit Alber. vbi ſupra
q hoc priuilegiū qd̄ dr̄ cōicatio paſſionis duo
iportat ſcȝ fidē crucifixi dei ⁊ hoīs. Et p ſe paſ-
ſionē ex cōpaſſione patiētis. Et fuit q̄drupLex
diuerſitas reſpectu dñice paſſionis. Quidā. n.
nec habebāt fidē xp̄i nec cōpaſſionē. ſicut infi-
deles inſultātes: blaſphemātes: irridētes: ⁊ de-
mones. Quidā habuerūt cōpaſſionē: ſȝ non fi-
dē. ſ. q deꝰ eēt q patiebaf: ſicut apli qbus xp̄s
dixerat. Oēs ſcandalū patiemini in me nocte
iſta ⁊c. Mat. xxvj. Scādalū coꝝ fuit: q2 receſſe-
runt a fide ſue diuinitatis quā prius ɔfeſſi fue-
rant. Et mulieres ille quibus ait. Filie hieruſa-
lem nolite flere ſuper me ⁊c. Lu. xxiij. Quidā ha-
buerunt fidez vel cognitionē: ſed nō cōpaſſio-
nem. vt angeli ⁊ alij extra ſtatum vie poſiti: vt
qui in limbo patrū. Et latro qui fidem quidem
habuit ſue deitatis: ſed nō cōpaſſionē per ſe. ⁊
hoc q2 circūdatus ipſe ſua paſſione. Sola autē
beatiſſima virgo fuit que ſimul habuit fidez et
compaſſionem crucifixi dei ⁊ hominis. ⁊ ex cō-
paſſione patientis per ſe paſſionem. Et ſic ſola
fuit cui datum eſt p priuilegium cōmunicatio
paſſionis. Cui filius vt dare poſſet premiuȝ vo-
luit cōmunicare meritum paſſionis. ⁊ vt ipſaȝ
faceret participem beneficij redemptionis qua

De priuilegio cōicatōnis paſſionis qd̄ importat.

tenus ſicut fuit adiutrix redemptiõis per com
paſſionem ita fieret mater oĩuꝫ ꝑ recreationẽ.
Et ſicut totus mũdus obligaſ deo per ſuã paſ/
ſionẽ:ita ⁊ dñe oĩum per eius cõpaſſionẽ. Un̄
⁊ glo. ſup illud Eſa. lxiij. Torcular calcaui ſo/
lus ⁊ de gentibus nõ eſt vir mecũ. Torcular. i.
tormenta paſſionis. Et alia glo. Nec angelus:
nec archãgelus nec alius celeſtis ſpũs. Deniqꝫ
humani generis nullus gẽtilis vel iudeus ſo/
lus repugnat ⁊ ſupat. Sꝫ notãdũ ꝙ dicit de gẽ
tibus nõ eſt vir mecũ. excludit. n. viros nõ mu
lieres. qꝛ mulier illa bt̃a maria que ſtabat iuxta
crucẽ ſecũ fuit ad patiẽdũ ex cõpaſſiõe. Et ſic di
cimus de dño ieſu ꝙ habuit ſũmũ dolorẽ ĩ paſ
ſione ⁊ ſũmũ gaudiũ. dolorẽ qdẽ ſm ſenſitiuã
gaudiũ ſm intellectiuã:qꝛ vt dicit Damaſce/
nus. Unicuiqꝫ. ſ. potẽtie pmittebaſ agere que/
qꝫ ppria. Ita de mr̃e dñi ꝙ tũc habuit ſũmã cõ
paſſionẽ ⁊ ꝯgratulationẽ. Cõpaſſionẽ qdẽ exi/
ſtẽtẽ in natura ſimul ⁊ in rõne vt in natura. Cõ
gratulationẽ vero in rõne vt rõne. Et intelligã
tur hec v̾ba vt in materia dñice paſſionis. Uel
dicaſ ꝙ ſũmũ triſtabile in tali genere ẽ accipe
duplr. Uno mõ vt ꝯtrariũ ſũme appetitui. ⁊ ſic
infert ſũmũ dolorẽ. Alio mõ prout eſt via ⁊ me
diũ ad ſũmũ delectabile. ⁊ ſic infert ſũmũ gau/
diũ. Sic aĩa bt̃e virginis apprehendit mortẽ
filij vt ſũme ꝯtrariũ appetitui. ⁊ ſic ſũmũ ei in
tulit dolorẽ. Alio mõ vt in remediũ redemptio
nis humani generis. Et ſic intulit ei maximuꝫ
gaudiũ ⁊ delectationẽ. Et pñt hec ſimul eſſe qꝛ
vnũ eſt materia ad alterꝫ. Uel ſm alterꝫ moduꝫ
vita in alterꝫ via eſt in ipſum. Et ꝙ fuerit in ea
ſũmus dolor ꝓbaſ ſic. Omnis. n. dolor ex amo
re creaſ. Eſt aũt triplex amor:ſcꝫ naturalis:acq
ſitus:⁊ gratuitus. Naturalis fuit in ſũmo: qꝛ
quãto natura nobilior:tãto hꝫ nobiliores affe/
ctiones ⁊ operationes. Ipſa aũt habuit naturã
nobiliſſimã:vñ ⁊ amorẽ naturalẽ ſũme. Item
amor acquiſitus fuit in ea in ſũmo. Nã omnes
cauſe accidentales que inducũt matrẽ ad dili/
gendũ filiũ fuerunt in ea in ſũmo. Nunqꝫ. n.
filius aliquis tãtũ dilexit matrẽ:tantũ honora/
uit:tantũ ꝓ ea ſuſtinuit:tantũ ei dedit ſicut xp̃s
pro matre. ⁊ ſic de alijs cauſis accidentalibus
amoris acquiſiti. Ergo in ea amor fuit in ſũmo
Item amor gratuitus. Nunqꝫ. n. aliquis habu
it tantam claritatem ad filium ſicut ipſa ad ie/
ſum. ergo ⁊ hic in ſũmo. Si ergo hi tres habi/
tus amoris. ſ. naturalis:acqſiti:⁊ gratuiti elici
ant vnũ actũ amoris:erit ille in ſũmo. Illa er/
go erit dilectio intenſiſſima. Et dolor ex amore
hmõi erit intenſiſſimus. ſicut enim ſumme di/
ligit vitã in dilecto:ita ⁊ ſumme dolet de mor
te dilecti. Summum ergo dolorem habuit in
paſſione chriſti. Et quia ſumme diligebat deũ
⁊ proximum:⁊ per paſſionem ſperabatur ho/
nor dei:⁊ ſumma ſalus proximi ſequebatur:in
de habebat ſummum gaudium.

¶ Duodecimum .§.xv.

priuilegium ⁊ vltimuꝫ eſt:ꝙ eſt exaltata ſuper
omnem puram creaturaꝫ in quarta hierarchia
Sic enim canit eccleſia. Exaltata es ſancta dei
genitrix ſuper choros angelorum. Quod ſic
probat Alber. Omnes chori angelorum ſunt
de aliqua hierararchia. Sed ipſa exaltata eſt ſu
per choros angelorum. ergo ipſa eſt ſuper om
nem hierarchiam. ¶ Secunda ratio. Plus di
ſtat beata v̾go a ſeraphin in dignitate ⁊ gl̃ia qꝫ
ſeraphin a cherubin. Sꝫ ꝑ excellentiã dignita
tis ordinatur ſeraphin ſuper cherubin vno or
dine. ergo ⁊ beata maria erit ſup ſeraphin vno
ordine. ergo ſuper hierarchiaꝫ angeloruꝫ. Itẽ
plus ĩproportionabiliter differt domin⁹ a ſer
uo qꝫ ſeruus a ſeruo. Omnes angeli ſunt ad/
miniſtratorij ſpiritus:ideſt ſerui. dicit apoſto/
lus ad Heb. j. Beata maria eſt domina angelo
rum. Seraphin ergo ſe habet ad cherubin vt
ſeruus ad ſeruum:beata maria vt domina ad
ſeruos. Ergo improportionabiliter eſt ſuper ſe
raphin qui eſt vltimus ordo in ſuprema hierar
chia. vnde ſuper omnem hierarchiam exaltata
¶ Tertio ſtatus glorie eſt eleuatus ſuper ſtatuꝫ
innocentie. ergo in corporibus ⁊ animabus.
Sed ſi homo non peccaſſet:aliquis aſſumptus
fuiſſet ad ordinem ſeraphin. Nam cũ ex homi
nibus eſſent reparande ruine angelorum. ⁊ ſꝫ
aliquos doctores (quos ſequi videſ. b. Tho.)
ceciderint ex omni ordine aliqui. vnde de ſera
phin de quo dicitur fuiſſe lucifer. ergo aliquis
modo debet eleuari ſuper ſeraphin. Et hec eſt
beata maria. vnde in figuram dr̃. iij. Reg. ij. ꝙ
poſitus eſt thronus matris iuxta thronũ regis.
Cõſtat aũt ꝙ thronus veri Salomonis. ſ. chri/
ſti eſt ĩproportionabilr ſuper ſeraphin. ergo ⁊
thronus mr̃is. Et ad hoc faciũt auctoritates ſã
ctorꝫ. Hinc. b. Aug. de te o v̾go maria qd dicã
paup ingenio:cũ qcqd dixero minor laus ẽ qꝫ
tua dignitas mereaſ? Si celũ appelẽ:altior es
ſi matrẽ gẽtiũ dicã:excedis. ſi formã dei appel
lẽ:digna exiſtis. ſi dñam angelorꝫ vocẽ: ꝑ oĩa
cõprobaris. Si ergo dña angelorꝫ eſt ſup oẽs
angelos exaltata. Itẽ. b. Hiero. in ſermone de
aſſumptiõe. Hec eſt pulchra in qua meruit exal
tari ſuper choros angeloruꝫ ⁊ peruenire vltra
qꝫ humanitatis noſtre licitum ſit nature. Ubi
nõ ſubſtantia tolliſ:ſed glorie magnitudo de
monſtraſ. Ubi chriſtus pro nobis introiuit põ
tifex in eternũ. Idẽ. Hec eſt dies ĩ qua vſqꝫ ad
throni celſitudinẽ mater ⁊ virgo proceſſit:atqꝫ
in regni ſolio ſublimata poſt chriſtum glorio/

Mꝫ. ex/altata ẽ ſuper omneꝫ puram creatu/ram.

ſe reſedit. Beata itaqȝ nõ temere ſuper choros
angelorum exaltata deuotiſſime predicatur. et
creditur q̄ ſaluator omniuȝ per ſe quantuȝ da
tur intelligi totus feſtinus occurrerit: ⁊ cũ gau
dio eam ſecum in throno collocauerit. Item
ſicut in corporalibus: ita in ſpiritualibꝰ nihil
eſt vacuum. Sed inter deum ⁊ creaturam: me
diuȝ eſt creatura vnita deo. Similiter inter eē
creaturam puram ⁊ eſſe creaturam vnitaȝ: me
dium eſt creatura de qua ſumitur quod naſcit
⁊ vnitur. Et hec eſt ergo inter creaturas ⁊ filiũ
medium ſcilicet beata maria. Ergo ei debetur
medius ſtatus. vnde ⁊ ſuper omnes angelos.
Chriſtus etiam dicit pro regula. Qui ſe humi
liat exaltabitur Mat. xxiij. Et quanto quis ſe
magis humiliat: a deo exaltabitur ſaltem in re
gno beato. Propter quod dicit ſapiens quan/
to maior es: tanto te magis humilia in omni/
bus ⁊ inuenies gratiam. Unde chriſtus qui ſe
ſuper omnes humiliauit ſeipſum vſqȝ ad mor
tem crucis: imo ⁊ deſcendendo ad inferiores
partes terre. propter q̄ ⁊ deus exaltauit illum.
⁊ donauit ei nomen ⁊c̄. Sed poſt eum btā Ma
ria ſuper omnes humilis fuit: ⁊ ideo debuit ſu
per oēs exaltari. Unde ipſa ait. Quaſi cedrus
exaltata ſum in libano: que arbor altior eſt om
nibus. Sed quia de huiuſmodi exaltatiōe ple
nius dicitur in ſermone de aſſumptione: ideo
alia dimittũtur. Ex dictis patet quomodo bea/
ta maria fuit plena gratia quadrupliciter. Pri
mo quia omnes gratias generales ⁊ ſpeciales
omnium creaturarum habuit in ſummo. Se/
cundo quia illas gratias habuit a quibus om
nis creatura vacua fuit. Tertio quia ſua gratia
tanta fuit: q̄ pura creatura maioris gratie ca/
pax non fuit. Quarto quia etiam gratiam increa
tam: ideſt deum in ſe totam continuit. Et ſic p
omnem modum gratia plena fuit.

¶ Dñs deꝰ fuit cũ maria qnqȝ modis. C. xxj.

D Ominus tecũ. Do/
minus ſcilicet deus. Ubi primo ſci
endum q̄ ſm magiſtrum ſententia/
rum: deus dicitur eſſe in omnibus
rebus creatis tripliciter ſcilicet per eſſentiam:
preſentiam: ⁊ potentiã. Et in ſanctis ſuis quar
to modo ſcilicet per inhabitantem gratiam: vł
hic inchoatam vel in futuro conſummatam.
Omnibus his modis erat dominus deus in
beata maria perfectius q̄ꝫ in ceteris omnibus.

> Deꝰ dr̄ eē i oi/ bus re/ bus cre atis tri/ pliciter

¶ Dicitur enim deus eſſe in creaturis per eſ/
ſentiam inquantum per ſuum continuum influ
xum conſeruat creata ineſſe. Unde beat⁹ Greg.
Omnia in nihilum redirent niſi ea manꝰ om
nipotentis ſuſtentaret. Et ſic exponit Chryſo. il
lud Jo. j. Sine ipſo ſcilicet gubernante factum
eſt nihil: ideſt quod factum eſt nihil eſt. Quan/
to autem aliqua creatura vel in ſpecie vel in in
diuiduo habet perfectius eſſe tanto magis po
teſt aliquo modo dici deus ibi magis ineſſe p
eſſentiam: vnde magis in homine q̄ꝫ in brutis
Et q: beate marie dedit nobiliſſimum eē: quia
optime formata ⁊ complexionata ſuper omnes
Ideo dominus tecum. ¶ Per preſentiam di/
citur deus in omnibus eſſe q: nouit omnia in
tima creature. Omnia nuda ⁊ aperta oculis
eius Heb. iiij. Sed in beata virgine fuit per p̄
ſentiam: non ſolum q: ipſe vidit omnia ſecre/
ta eius effectus ⁊ cogitatus oculo cogitatiōis.
ſȝ ⁊ oculo approbatiōis oēs actꝰ eiꝰ interiores
⁊ exteriores vt ſanctiſſimos approbauit. ¶ Per
potentiam dicitur eē in rebus: q: oibꝰ dat vir/
tutem operandi Unde Jo. xv. Sine me nihil
poteſtis facere. Et quia virtutem dedit operan
di beate marie perfectius q̄ꝫ alteri pure creatu
re. ideo ⁊ perfectius q̄ꝫ in alijs dominus tecuȝ.
¶ Per gratiam eſt in ſanctis. j. Joã. iiij. Qui
manet in charitate in deo manet ⁊ deus in eo.
Sed certe nullus poteſt equari beate marie in
charitate Cant. j. Introduxit me rex in cellaȝ vi
nariam ſcilicet gratie ſue abundantiſſime. ⁊ or
dinauit in me charitateȝ. Sed vltra dictos mo
dos eēndi fuit mõ inaudito a ſeculis ſtupēdiſ/
ſimo. ſ. per preſentiã corporalē quãdo verbum
caro factum eſt. ⁊ de qua niſi de virgine maria
ait be. Ber. Et ſm hoc exponitur dominus te/
cũ. ſ. cito erit incarnãdus. ¶ Si dicat q̄ ſȝ phȝ
Sermones inquirēdi ⁊ faciēdi ſunt ſm mate/
riã que tractat. Unde in materia amoris nõ de
bet poni nomē timoris ſm illud Malach. j. Si
ego dñs vbi eſt timor meus. Cũ ergo tractaret
materia ſũmi amoris. ſ. incarnatio filij dei nõ
videt q̄ debuerit dicere dñs tecũ. ſed potius
pax vobis vel tecũ. Sicut ⁊ filius eius ſaluta/
bat quos diligebat. Sȝ hoc nõ obſtãte dicit Al
ber. vbi ſupra q̄ in iſta ſalutatiōe in eo q̄d dicit
dñs tecũ. duo intendunt. Unum vt pſona mit/
tentis pprie exprimat. Alteȝ vt liberȝ arbitriũ
beatiſſime virginis ad credendum ⁊ aſſenti/
endum inclinetur. Iſta autem duo perfectiſſi/
me ⁊ propriſſime exprimit hoc nomen domi/
nus. Quod a potentia imponitur ſcilicet a do/
minãdo. Unde beatus Ambroſius. Quod do
minus nomen eſt potentie. ⁊ quando abſolute
dicitur ſoli deo appropriatur. Alij vero domi/
ni dicuntur reſpectu ſerui illius vel illius ſeu
alicuius loci determinati. Ipſe abſolute dici/
tur dominus. q: eſt dominus omnium Heſter
iij. Dominus vniuerſorum tu es quod ſo/
lius dei trinitatis eſt proprium qui eſt per/
ſona mittens in hac ſalutatiōe. Et ſic perſona
mittens proprie noiat. Per idē aũt ⁊ liberȝ ar/

> Dñs te cum di xit an/ gelus ad ma. quare.

dtrium beatiſſime virginis inclinat. qꝛ ad con
ſentiendum in mirabilia marie diſponit fides
de oīpotentia: quia credit ⁊ aduertit deum om
nia facere poſſe. Acquieſcit ipſi poſſe: ⁊ naturas
mutare: ⁊ naturis imperare. Vñ cū hoc oīuꝫ no
uoꝝ nouiſſimum nunciet beate virgini. Ad
credendum ↄgruentiſſime ponit hoc nomen
dñs. quod abſolute poſitum eſt oīpotentie de/
monſtratiuū. Quia vero liberū beate virginis
etiā per ſe erat facile ad credendū paratum: nō
indiguit exprimi cū inſinuatiōe omnipotentie
vt diceretur dñs oīpotentes. Uel cum terrore.
vt dñs exercituum. Sed ſufficit leuis eius an/
nūciatio: ⁊ quaſi obſcura expreſſio potētie: qua
lis per hoc nomen dñs importatur. Dicit ergo
dñs tecum. quaſi dicat ei aperte. Nihil credas
tibi impoſſibile que ſcis te dñm in ſociuꝫ habe
re. Sed dic cōfidenter omnia poſſum in eo qui
mecū eſt. Si eni aliqui duo vnum officium de
beant opari. quid impedit ſi vnus eſt debilis.
cum alter ſit adeo fortis. vt ꝑ ſe effectuꝫ illū poſ
ſit inducere iſto etiā nō iuuāte. Et ex his patet
reſponſio ad obiectum ſcilicet quia dominus
hic ponitur ad notandum potentiam fiendi nō
timorem vel terrorem.

ℭ Secundo ſcien/ .§.i.

dum ꝙ cum dñs tecum dicit. aſſociatio denote
tur. Aſſociatio autē cum ſit in aliquo ſm Alber
tum. notari hic poteſt triplex aſſociatio que re/
peritur in rebus ⁊ domini cum beata Maria
in myſterio vite. videlicet.

ℭ Aſſociatio in eſſendo.
ℭ Aſſociatio in patiendo.
ℭ Aſſociatio in agendo.

ℭ Aſſociatio in eſſendo duplex eſſe poteſt. ſcꝫ
abſolute ⁊ reſpectiue. Si abſolute. Eſt hec ſub
ſtantiali quali ⁊ quāto. Aſſociatio in ſubſtantia
li eſt identitatis. In q̄li eſt ſimilitudo. In quāto
eſt eq̄litas. Fuit ergo aſſociatio dñi ⁊ beate ma
rie in ſubſtantiali eſſe. vna. ſ. in humanitate. qꝛ
verus hō de hoie. i. virgine vera. Unde i Gen.
Caro enim ⁊ frater nr̄ eſt. ad Phil. ij. Habitu in
uentus vt homo. Fuit etiā ſimilitudo in volun
tate: qꝛ nil volebat niſi qđ deus vellet. Fuit eq̄li
tas q̄ꝫ potentie in genere. Ipſa eni regina eius
regni: cuius ipſe es rex. Unde de ea cantt. Aue
regina celoꝝ. Uel in ipſis poteſt notari ſ. beatā
virginem ⁊ dñm filium identitatis in nature.
Similitudo in forma ⁊ figura. Eq̄litas in virtu
te naturali vel in potētia. Si autē eſt cōmunio
ſeu aſſociatio in eſſe reſpectiue. hoc eſt vel duo/
rum adinuicē. Et hec eſt in ſummo inter dñm
filium ⁊ mrēm: quia hec mr̄ ⁊ hic filius eius.
Aut hec cōmunio vel aſſociatio eſt duoꝝ vel
vnum. Et hoc triplex eſt: qꝛ vel ſm tꝑs: vel ſm
locum: vel ſm ſitum vel habitū. ℭ Aſſociatio
domini ⁊ beate Marie ſm tꝑs reperit triplex.
Fuit enim tēpus ꝓprie humiliationis. ⁊ in hoc
tempore fuit dñs filius cum matre ſua: vt in tē
pore purificationis quādo obtulit filium in tē/
plo. Lu. ij. Nā in illo humiliauit ſe mater in ſa
crificio purificationis que non egebat ea cum
eſſet ſumme pura que non ex hoie concipiens.
Humiliauit ſe filius cū ea in templo oblatus et
redemptus pecunia. Fuit ⁊ tempus perſecutio
nis in paſſiōe. ſ. in qua aſſociata eſt ei. qꝛ ſtabat
iuxta cruceꝫ mater eius. Joā. xix. Fuit tertio tē/
pus conſolationis vt in reſurrectione. in q̄ pri
mo (vt ait be. Ambro.) apparuit ſibi. Et iō non
acceſſit cum mulieribus ad monumentuꝫ que
in morte eum detineri putabāt. qꝛ vt ait beat9
Bernar. Certe expectabat eum reſurgenteꝫ vi
dere ⁊ inde conſolari. In his ergo tēporib9 do
minus ſecum. ℭ Quantū ad aſſociationeꝫ in
loco. Sciendum ꝙ triplex conſideratur locus.
qꝛ alius naturalis. alius penalis alius dignita
tis. In his omnibus dñs ſecuꝫ. Naturalis qui
dem locus fuit vterus virginis in quo fuit fili
us menſibus nouē. Matth. j. Inuēta eſt in vte
ro hñs ſcilꝫ ieſum. Locus penalis fuit exilium
gñ ſcilꝫ propter timorem herodis ne occideret
filium paruulum: ſicut tot milia innocentuꝫ vt
perueniret ad ipſum fugit cum filio in egyptū
ibi exulās per ſeptēnium: iuxta id qđ predixe/
rat Hiere. Ecce aſcendet dñs in egyptuꝫ ſuper
nubem leuem ſcilꝫ virginem que onera coniu
gij ignorauit ac ēt pondera peccati. Locus di
gnitatis eſt celum empyreū. de quo canit eccle
ſia. Aſcendit xp̄s in celum ⁊ preparauit ſue ca/
ſtiſſime matri locuꝫ in quo poſt ipſum glorioſa
reſedit: ſup omnes exaltata. In omnib9 his lo/
cis fuit ſecum. ℭ Fuit tertio ſm ſitum cum ea
omnimodo. Nā in vtero manens cum iacente
iacebat: cum ſedente ſedebat: cuꝫ ſtante ſtabat.
Secundum habitum etiā fuit cum ipſa beatiſ
ſima maria eadem carne induit deum qua ip/
ſa erat induta. iuxta illud ad Philip. ij. Habi/
tu inuentus vt homo. Et ps. Dominus regna/
uit decorem indutus eſt: indutus eſt dominus
fortitudinem ſcilicet humanitatem decoratiſſi
mam ⁊ potentiſſimaꝫ ad expugnādos hoſtes:
quam veſtem fecit ei mater ſua. ℭ Secūda aſ/
ſociatio cum domino filio fuit in patiendo. Eſt
autem triplex compaſſio ſeu ſociatio in patien
do. naturalis vt mater filio. Unde Agar ancil/
la videns filium ſuum Hiſmahel ſiti mori: ex
compaſſione quaſi non valens eum videre mo
ri: dimiſit eum. Sed dominus prouidit. Bea/
tiſſima Maria ait Thren. pmo. Attendite om
nes qui tranſitis per viam ſi eſt dolor ſicut do/
lor meus: ex compaſſione ad filiuꝫ in cruce pē/
dentem.

dentẽ. Sed ⁊ ipſe filius cõpatiens matri quaꝫ ſciebat ſumme dolere: ait matri ſue. Ecce filius tuus. Scḋa eſt paſſio accidẽtalis vt cõpatiatur ſeruus dño: ſicut cõpatiebanꝰ ſerui dauid cuꝫ filius pſequebaꝰ eum: exeuntes ciuitatem cuꝫ eo lugentes. Et ſic beata Maria cõpaſſa eſt filio vt fideliſſima ancilla dño cum ſequebaꝰ euꝫ in predicatis in quibus calũniabaꝰ: ſubſannabaꝰ: ⁊ maledicebaꝰ. ¶ Tertia eſt paſſio eſſentialis vt mẽbrũ delicatiſſimũ ſuo mẽbro compatiaꝰ. i. Cor. Si patitur vnuꝫ mẽbrum cõpatiuntur oĩa mẽbra. Et ꝑcipue capite languente omnia mẽbra dolent. Et qꝛ filius eius erat ps eius ⁊ mẽbrum precipuũ ſpũale eius cum ipſe ſit caput eccleſie. Ideo ⁊ ipſa cum eo paſſa eſt. Luc. ij. ait Symeon. Tuã ipſius aiam ptranſibit gladius. Et in his oibus fuit ꝯſociatio eiꝰ in patiẽdo. ¶ In agendo tria ſunt genera hominũ que ſibi coicant in agẽdo. ſ. cõtrahentes generãtes ⁊ adiuuãtes. Et ipſa beatiſſima virgo coicauit cum dño ⁊ aſſociauit ſe in ꝯtractu matrimonij hois ⁊ dei. Pſal. Et ipſe tanꝗ̃ ſpõſus eccleſie procedens de thalamo ſuo. ſ. vteri virginalis. A ſummo celo egreſſio eius. Aſſociauit ſe in generatione filij. Spũs enim ſctũs ſupueniet in ea: vt de puriſſimis ſanguinibus eius formaret corpus filij cum dixit. Ecce ancilla dñi fiat mihi ſm verbũ tuum. In adiutoriuꝫ generis humani ſaluãdi: in cuius figuram dixit dñs Gen. ij. Nõ eſt bonum hoiem eſſe ſolũ Faciamus ei adiutoriũ ſimile ſibi. Et formauit Euam que dicta eſt mater oium viuẽtiuꝫ. Sed magis ꝓprie potuiſſet dici mater mortuoruꝫ: qꝛ filios ſuos ipſa occidit. Sed beatiſſima maria vere mater eſt ſpũaliter viuẽtium. Et ſic btã Maria coicauit dño in omni eo quo cõtingit aliquid alicui coicare. Et ideo in omni modo. Dñs tecum. Dñs oium per creationẽ generalr̃ Dñs hoium per recreationẽ ſpecialiter. Dominus tuus per imediatam ſuperpoſitioneꝫ chriſti hominis per vnionem. Tecum ergo dominus per eſſentiam: preſentiam: potentiaꝫ: per inhabitantẽ gratiã ⁊ corpalem pſentiam.

¶ Dominus te- .§.ij.

cum. Dñs pater inquit Athanaſius in ſymbolo dñs filius dñs ſpũſſanctus. Et tñ non tres dñi: ſed vnus eſt dñs. Tota enim trinitas. ſ. pater ⁊ filius ⁊ ſpũſſctũs opata eſt myſterium incarnationis. ſ. formans illud corpus ex virgĩe aiam xp̃i ſubito creando ex nihilo: ⁊ vnionem illã humanitatis ſue cum deitate efficiendo ⁊ grãm ⁊ ſapiam quaſi infinitã ei infundendo. Inſeparabilia enim ſunt opa trinitatis de ꝯſe. di. iiij. Oẽs. ſ. ab extra licet ſolus filius non pater nõ ſpũſſanctus vnitus ſit noſtre humanitati in pſona. ¶ Et ponit Anſelmus exemplum de vna veſte quã fecerunt in ſcindẽdo: ſuẽdo: tres pſone. ⁊ tñ vna ſola ex illis illa veſte ſe induit. In cuius figurã legitur Jone. ij. ꝙ rex niniue deſcendit de ſolio ⁊ indutus eſt ſacco ad placandum iram dei ꝯtra niniuem. i. munduꝫ ſubuertendum ꝓpter ſcelera ſua. Sic dei filius rex regum deſcendit de celeſti ſolio ⁊ indutus eſt ſacco noſtre mortalitatis in quo erat theſaurus ſanguinis eius cuius precio mundi periturus: reconciliatus eſt deo. Hinc ⁊ bea. Ber. ſuper miſſus eſt. Pater inquit tecũ qui filiũ ſuum facit ⁊ tuum. Filius tecum qui ad condendum in te mirabile ſacr̃m: miro modo ⁊ ſibi ſerat ſacrarium. ⁊ tibi ſeruat genitale ſignaculum. Spiritusſanctus tecũ qui cuꝫ patre ⁊ filio tuum ſanctificat vterum. Et quia patri attribuitur potentia: filio ſapiẽtia: ſpiritui ſancto bonitas ⁊ beniuolentia. Ideo primo. Dñs. pater tecum exercens ſummã potentiam. Dominus filius tecũ: oſtendens eximiã ſapientiã. Dominꝰ ſpũſſanctus tecũ. exhibens nimiam beniuolentiam. ¶ Quantum ad primũ quia patri attribuitur potentia: ⁊ hoc opus incarnationis fuit ſumma omnipotentie. Ideo dico patrem exercuiſſe ſummã potentiã. Fecit (inquit ipſa beatiſſima Maria) mihi magna qui potens eſt. Coniuncta quippe ſunt in hoc opere tria maxime diſtantia ſcꝫ deus ⁊ limus. vt ait bea. Ber. i. hõ qui de limo ſm corpus factus eſt. Mater ⁊ virgo. que cõmuniter ſunt contraria ſimul poſita. Paries quidem filium ⁊ virginitatis non pateris detrimentum cantatur de beatiſſima maria. Fides eſt cor humanũ. Cor humanũ cõmuniter non aſſentit. i. intellectus: niſi his que ratione probantur. Sed ſupra oẽm rationeꝫ hoc eſt. ꝙ deus factus eſt homo ex virgine natus. Et tamen totus mundus hoc myſterium credidit ⁊ confeſſus eſt. Et vt dicit btũs Auguſti. In his que ſupernaturaliter ⁊ miraculoſe fiunt tota ratio facti eſt potẽtia facientis. Nam rõ deficit: mens non capit humana tantũ myſterium. Vñ ſapientiſſimus Salomon Prouerb. pe. ſic ait. Tria ſunt mihi difficilia ad cognoſcenduꝫ ⁊ quartum penitus ignoro. ſcꝫ viam aquile in celo: viam nauis in medio maris: viaꝫ colubri ſuper terrã: ⁊ viam viri in adoleſcẽtia ſua. ſm hebreos vt dicit Nico. de lyra. ¶ Ubi nota q̃tuor myſteria magne potentie ⁊ difficilia ad intelligendũ. Uia aquile in celo eſt aſcenſio xp̃i in celo: que ſua virtute aſcendit. Uia nauis in mari fuit operatio xp̃i in paſſione in qua ſumme dolebat ſm ſenſitiuam: ⁊ ſumme gaudebat ſm intellectiuam. Uia colubri ſuper terram fuit reſurrectio eius de ſepulchro. Ipſe enim aſſimilauit ſe ſerpenti dicens Joan. iij. Sicut moy

tota trinitas fuit cum Maria

De q̃tuor myſterijs ad intelligẽdũ difficilius.

ſes exaltauit ſerpentē in deſerto ⁊c̄. Quartum
autem quod dicit ſe penitus ignorare eſt via
viri ideſt quomodo Chriſtus perfectus. ⁊ ideo
vir omni virtute fuit in adoleſcentula ideſt in
virgine maria. ❡ Dominus filius tecum. oſtē
dens ſuam ſapientiam in hoc myſterio. Pſal.
Omnia in ſapientia feciſti. Cum enim ipſa ſit
ſapientia patris. j. Cor. ij. Xp̄m dei virtutem
dei ſapientiam nō niſi ſapientiſſime opus pro-
prium ſue perſone ageret. Et q: ſapiētis eſt or-
dinare ſm̄ phm̄: ordinem ſummū ſeruauit in
iſta ſua incarnatiōe ex virgine. Uenit enim vt
medicus ad curandū infirmitatē noſtram. Tol
le morbos tolle vulnera: nulla cauſa veniendi
medico ait Aug. Sic enim xp̄s ait. Nō eſt opꝰ
valentibus medico: ſed male habētibus. Sapi
entis aūt medici eſt dare medicinā tp̄e quo pro
ſit infirmo. Unde nō imediate poſt infirmitatē
contractā per pctm̄ incarnationis medicinā ex
hibuit: q: minus fuiſſet vtilis. Putaſſet eni ho
mo ꝙ infirmitas ſua leuis fuiſſet: ⁊ iō cito cura
ta. vnde ⁊ minus gratus deo fuiſſet tanti bene-
ficij. ⁊ ex ipſa tam celeri ſanatione recidiuū paſ
ſus eſſet. Non eni tp̄e legis naturalis vel etiā
legis moſaice venit vt ꝯuinceretur ſuperbꝰ ho
mo qui multū pronus eſt attribuere bona vir̄tu
ti ſue non dei. Primo de ignorātia ⁊ poſtea eti-
am de impotētia. Nam tp̄e legis nature in tan
tam cecitatē lapſus eſt homo: vt elementa ⁊ cre
aturas adorarēt pro deo oībus pene ydolatrie
deditis: excepta familia Abrae. ⁊ de peccatis
nephādis ſodomie non facerent ſibi conſciēti-
am. vt pꝫ in ſodomitis Gene. xix. Tante igitur
ignorantie ꝓuidens deus legē populo ſuo val
de multiplicato per Moyſen dedit: vt de veri
dei cultu inſtrueret ⁊ de peccatis vitandis. Sꝫ
quia lex illa adiutoriū non preſtabat ad imple-
dum quod videbat: ſed tm̄ docebat agenda. Jō
nullus plene eā ſeruare poterat ex virtute ſua
propter qđ ꝯuictus homo de ſua ignorantia ⁊
debilitate coactus eſt clamare ⁊ poſtulare aduē
tum medici qui talem medicinam inſtitueret
ſeu componeret: que adiuuaret implere quod
preciperet. Et hec ſunt ſacramenta habentia
virtutem ex paſſione chriſti que medicine di-
cuntur contentiue gratie. Auguſtinus ſuper
Joannem. Quantum eſt in medico ſanare ve-
nit egrotū ideſt hoiem quēlibet ipſe ſe interi
mit: qui precepta medici ſeruare non vult. Nō
autem differre voluit iſtum aduentū ſuū vſq̄
in finem ne homo diu expectās ⁊ poſtulans re-
medium contra ſuā infirmitatē: demum deſpe
raſſet de ſua ſalute. Et quia paucis ꝓfeciſſet ſcꝫ
tm̄ illis qui in fine fuiſſent reperti. Hec diffuſe
bea. Tho. in. iij. parte. q. j. Ad ſapiētiam etiam
medici pertinet nō ſolū tp̄s ꝯgruum ſeruare:
ſed ⁊ modū. i. per ꝯuenientia remedia. Contra
ria eni contrarijs curant. Infirmitates ex frigi
ditate ꝓuenientes per calida. Infirmitas in ho
mine ꝯtracta erat ex tumore ſuperbie. Et ideo
ſapientia dei patris curare eam voluit per hu-
milia ꝯtraria ſuperbie. Uñ aplš ad Phil. ij. Cū
in forma dei eſſet. i. verus deus: ſemetipſū ex-
inaniuit ſcꝫ formam ſerui accipiens humilia
uit ſemetipſum factus obediens vſq̄ ad mor-
tem: mortē aūt crucis. Et iſtā humiliationē in
choauit in vtero matris: quia in prima ſui ſu-
bita formatiōe inuentus eſt minor omnibꝰ par
uulis. Augu. Erubeſcat homo fieri ſuperbus:
poſtq̄ humiliatus eſt dn̄s. Talē ⁊ matrem ele-
git beatā mariā quā ex omnibus humillimā
cognouit. Et eius humilitas traxit eum de celo
vt ait Bern̄. Immo ipſa dicens. Reſpexit hu-
militatē ancille ſue. Et hoc eſt qđ di Cant. j. Cū
eſſet rex dn̄s oīum in accubitu ſuo. i. in requie
ſua: quaſi dormire videretur ⁊ nō curare de ſa-
lute humana. Oēs eniꝫ ad inferos deſcēdebāt
nardus mea dedit odorē ſuum. Nardus ē her-
ba parua: ſed multū medicinalis. Et ſignificat
beatā virginē humilē que pmaxime dedit odo
rem ſue humilitatis qñ totā ſe deo cōmittens ⁊
ſubijciens ait. Ecce ancilla dn̄i ⁊c̄. Qui odor vſ
q̄ ad celum aſcendit: ⁊ in celo accūbentem q̄ſi
euigilare fecit ⁊ in vtero ſuo qeſcere. Et ſic do-
minus tecū ſcꝫ erit in te quieſcēs. ❡ Spiritus
ſanctus tecū. beniuolentiā ſummā exhibens.
Spūſſanctus ſupueniet in te. Luc. j. excitās di-
lectionem tuā in maiorē feruorē. Neceſſe eniꝫ
erat (ait btūs Ber.) Nō modico amoris incen-
dio preueniri: que mox ꝯceptura erat dei filiū
Hec ille. Et ex hoc etiam mūdo oſtenditur dei
amor ⁊ beniuolentia. Sic eniꝫ deus dilexit mū
dum vt filiū ſuum vnigenitum daret. Joānis
iij. Ut eſſet etiā vnigenitus mr̄is marie. Augu.
Que maior cauſa veniendi deo niſi vt oſtende
ret nobis dilectionē ſuam. vt ſi amare pigebat
reamare nō pigeat. Unde ⁊ ipſe dicebat p hie
re. xxxj. In charitate perpetua dilexi te ꝓpterea
attraxi te miſerās ideſt traxi te ad me ſuſcipiēs
mortalitatem tuā. Amor autem ⁊ beniuolentia
attribuit ſpirituiſcō. propter quod dicit beatus
Greg. Ipſe ſpūſſanctus amor eſt. Et hec eſt ra-
tio quare dicitur chriſtus conceptus de ſpiritu
ſancto. Quod enim in ea natū eſt ideſt cōceptū
de ſpiritu ſancto eſt. ait angelus Joſeph de ſpō
ſa ſua btā maria. Matth. j. Non quia de maria
ſpirituſſancti ſeu ſubſtātia eius facta ſit illa hu
manitas xp̄i: ſeu ꝙ ſpirituſſanctus ſolus opera
tus ſit incarnationē illam. Sed vt dicit magi-
ſter ſentē. in. iij. q: mere ex amore ⁊ liberalitate
dei factū eſt vt deus vniretur homini nō ex me
ritis nr̄is: ⁊ amor dicit ſpirituſſanctus. Et hoc

eſt quod ait apl's ad Titū.iij. Apparuit benigni/
tas ⁊ humanitas ſaluatoris nr̄i dei non ex ope/
ribus iuſtitie que fecimus nos: ſed ſm ſuā mi/
ſericordiam ſaluos nos fecit. Unde ⁊ ſol mate
rialis per zodiacum diſcurrens ex ſigno leonis
quando eſt pferuētiſſimus calor eius ſuper ter
ram: intrat in ſignū virginis: ad innuendum
ꝙ ſol iuſtitie deus noſter ex tpe veteris teſtamē
ti quando deus vt leo rugiens erat deus vltio/
num puniens terribiliter peccatores. vt patet p
exempla in ſcripturis. Ex feruētiſſimo amoris
calore intrans in vterum virginis totus factus
eſt benignus ⁊ ſuauis ⁊ humanus. Unde ⁊ fru
ctus tunc matureſcunt ⁊ ſuaues fiunt. Conclu/
ditur ergo Dominus tecum. pater ⁊ filius ⁊ ſpi
ritusſanctus. Amen.

¶ Dominus deus fuit cum maria ad corpus
chriſti formandum ⁊ ad prolem exultandum:
⁊ ad ipſam magnificandum.

Capitulum. xxij.

Dominus tecū. Do
minus nomē eſt poteſtatis: ait bea
tus Amb. Et qr dn̄s facturus erat in
ea pertinentia ad maximam poteſta
tem: ideo ait. Dominus tecū. ſcʒ erit. Magna
potentia dei ſolius ⁊ ab hominibus honorat.
Et Job. v. dicitur. Facit ſcʒ deus magna ⁊ iſcru
tabilia ⁊ mirabilia abſqʒ numero. Magnuʒ fu
it creare celū ⁊ terram ex nihilo. Magnū in di
luuio ſaluare in archa hoies ⁊ de omni gene//
re animaliū. Magnum liberare populum de
egypto tantis mirabilibus. Magnū conduce/
re populū illum in tāto numero per deſertum.
xl. annis de celo manna preſtito. Magnū om//
nes gentes cū regibus ſuis de terra promiſſio/
nis per Joſue exterminare. Et omiſſis alijs in/
numeris veteris teſtamenti exemplis: magnū
fuit xp̄m cecos illuminare: demones effugare:
infirmos ſanare: mortuos ſuſcitare. Sʒ omnia
iſta magnalia excedit myſterium incarnatiōis
⁊ infinite potētie: quod angelus nūciat dicens
Dominus tecū erit. Et hoc tripliciter.
¶ Dñs tecū ad te incarnandum.
¶ Dñs tecū ad prolem vite exaltandum.
¶ Dñs tecum ad te magnificandum.

¶ Dominus tecū .§.i.

erit cito ad carnē de te ſumendū. Ecce enim cō
cipies ⁊ paries filium qui vocabitur altiſſimus
filius. Luc. j. Quod imediate fuit impletū cum
virgo reſpondit. Ecce ancilla dn̄i fiat mihi ſm
verbum tuū. Tunc verbū caro factum eſt. i. ho/
mo de virgine maria. Et vt dicit Leo papa i ſer
mone. Quod dixit Eſa. liij. Generationeʒ eius
quis enarrabit. nō ſolum de generatione eter//
na ex parte hoc intelligitur: ſed etiam ex matre
temporali generatione ⁊ pmaxime quō fit vni
tum verbum homini: qr nullus viator capere
poteſt. Sed aliqua dicemus ſolum quoad con/
ceptum illius corporis ieſu ex virgine. que ta//
men non ſunt predicanda quoad aliqua ꝓpter
carnalem populū: qui pure neſcit iſta conſidera
re. Dama. ſic ait. Ex patris beneplacito ⁊ coope
ratione ſpūſſancti tribuit creatori creari: ⁊ plaſ
mare ⁊ plaſmari: ⁊ filio dei ⁊ deo incarnari et
humanari ex caſtis ⁊ non coinquinatis eiꝰ car/
nibus ⁊ ſanguinibus. ¶ Pro hoꝝ declaratio/
ne dicit Alber. vbi ſupra ſm phiam naturalem
ad conſeruationē indiuidui ⁊ ſaluationē ſpeci
ei. ponuntur quatuor digeſtiones. Prima fit in
ore qḋ probant ex eo ꝙ aliquam operationeʒ ⁊
effectum plus habet res maſticata ꝗʒ non maſti
cata. Secunda fit a ſtomacho vbi ſegregat ſub
tile a groſſo. ⁊ conſtat ꝙ adhuc neutrum eſt ꝑs
corpis. Tertia fit ex epate vbi fit vlterior ſegre//
gatio puri ab impuro. ⁊ conſtat ꝙ adhuc neu//
trum eſt initiū corporis vel pars corpis. Quar
ta fit in membris vbi tranſmittitur magis pu/
rum. Et illud ad membra tranſmiſſuʒ facit tria
Primum eſt ꝙ nutrit ⁊ ſaluat ſubam ſuſcipien
tis: reſtaurando deperditum continue defecti/
onis que ex calore naturali eſt agente in ſuam
materiam. Secundum eſt ꝙ eandem ſubſtan//
tiam etiam augmentat ⁊ deducit vſqʒ ad debi
tam quantitatem. ſi eſt citra. Tertium eſt ꝙ his
duabus actionibus ſuperfluum tranſmittit ad
viam generationis. Et ſic ſemen eſt ſuperflui//
tas quarte digeſtionis. ¶ Modo queritur de
illo ſuperfluo. Aut de illo tm̄ fit deciſio: vel nō
tm̄ de illo. Si tm̄ de illo illud nunꝗʒ fuit gene//
rantis. nec pars corporis: quia i fine quarte di
geſtionis. primo vel conuertitur in corpus ſi ē
neceſſarium. vel tranſmittitur generatiue ſi eſt
ſuperfluum. Ergo ſi tm̄ de illo fit propagatio:
non erit eſſentialis ꝓpagatio: quia nec anima
de anima: nec corpus de corpore. Item nunꝗʒ
ſuperfluum illud vnitum fuit maſſe corrupte
ex cuius coniunctione contrahitur originale.
ergo ille qui generatur non habebit originale
Item ſm hoc nihil eſſet in chriſto: quia ſm eſſe
nunꝗʒ fuiſſet Adam. ergo non deſcendiſſet ab
eo ſm corpulentam ſubſtantiam quod eſt con/
tra beatum Auguſtinum. Item ſi dicatur ab ip
ſo Adam deſcendiſſe. non ꝙ aliquod ſui fuerit
in eo ſm eſſe: ſed tm̄ ſm originem anime. vege
tabilis ⁊ nutritiue q̄ ē potētia in ſemine ergo
potius dicetur deſcendiſſe a prima planta vel
a primo animali in quo primam originem ha/
buit anima nutritiua ⁊ vegetabilis. ¶ Pro//
pterea cum anima vegetabilis ſenſitiua vna fit
ſubſtantia cum rōnabili in homine ⁊ illa nullā

ab adam habuit originē ſm aīam vegetatiuaʒ
ꝛ nutritiuam nullo mō diceretur dñs deſcendiſ
ſe ab adam. Et ſi diceref ꝙ in ſemine eſt virtus
anime vegetabilis ꝛ nō ī aīa. hoc nihil eſt. Uir
tus enī non eſt ſine ſubſtantia cuius eſt virtus.
⁋ Uñ ergo ſcā fuerit iſta cōceptio. dicimꝰ cuʒ
dama. ꝙ nō tantū de ſanguine: ſed ꝛ de ſangui
nibꝰ ꝛ carnibꝰ beatiſſime virginis facta eſt. Et
dicimꝰ ꝙ duplex eſt humiditas ſui ſanguinis
in corꝑe. Una nutrimētalis: que venit a cibo. ꝛ
adhuc nō eſt corpus vel pars corporis. ſed ad/
huc pōt vel vniri vel pars fieri vl' tranſmitti ad
generationem alterius corꝑis. Preter hanc eſt
ibi humiditas ſubſtātialis: que eſt actualiter ī
oibus mēbris. ꝛ eſt pars eſſentialis corꝑis: vel
generātibus cōiuncta: vel ꝑ nutrimētuʒ in cor
pus cōuerſa ꝛ illi vnita. Et ex his vtriſqꝫ fit de
ciſio vel ꝓpagatio. Et hoc eſt qđ ſubtilr̄ tangit
phus in li. de aīa dicens. ꝙ eſt generationis fa
ctiuū. Et hoc duobus modis. Uno modo quia
ex ſuperfluitate in vltima digeſtione fit ps ſe/
mini ꝛ rei generate. Alio modo quia ꝑ alimē/
tum ſuſcipiunt completam quātitatem. tunc ꝛ
ſubſtantiā vt nō poſſit ex ipſis ↄcidere eſſentia
liorē ꝛ veriorē partē ſeminis rei generate. Alſs
ſi nutrimētū eēt tm̄ materia ſeminis ꝛ nō effe/
ctiuū: nō benediceref factiuū. qđ dicit potētiā
actiuantē. Nūc autem eſt nutrimētū ꝛ materia
ſeminis ꝗtū ad maiorē partē ipſius ſeminis. ꝛ
eſt cauſa efficiens ꝛ ↄferens membris cōplemē
tum ad decidendū de ſe partē eſſentialiorem ꝛ
veriorē. Et idē tangit damaſce. dicendo in vno
loco ex ſanguinibꝰ ꝛ nō ex ſanguine. Et in alio
loco dicit expreſſe: ex puriſſimis ſanguinibꝰ ꝛ
carnibꝰ. Et Jobis. j. c. dicif in plurali. Qui non
ex ſanguinibꝰ in plurali: neqꝫ ex voluntate car/
nis in ſingulari. ⁋ Itē ſciendū ſm Alb. vbi. ſ.
ꝙ fuit iſta conceptio per modum gñatiōis. nō
per modū creationis. Nec damaſ. dicit creās.
ꝗuis mgr̄ ſen. dicat hoc. Sed dicit Damaſ. ꝙ
nō ſeminaliter: ſed ↄditiue ꝑ ſpm̄ ſctm̄. Et alia
tranſlatio hꝫ creabiliter. quaſi diceret ꝗuis nō
ſit pure creatio: eſt tm̄ ibi proprietas ꝛ ſimilitu/
do creationis. qꝛ videlicꝫ facta fuit ſubito ꝛ im
mediate a deo qui nō indiget materia. Quam
uis enī damaſce. dicat ꝙ ſpūſſanctus deſcendit
in eā: dans ei virtutem ſuſceptiuā ſimul ꝛ gene
ratiuam nō eſt intelligendum ꝙ illa virtꝰ beate
marie fuerit cā immediata illius cōceptus: ſed
cā mediata. Nō enī a virtute creata potuit hoc
eſſe immediate: ſed a virtute increata dei qđ ꝓ
batur. quia coniūgere ea que ſunt infinite diſtā
tie: eſt potentie infinite. Eiuſdē autem virtutis
eſt oꝑari conceptionem ꝛ vnionēʒ: qꝛ ſimul fu
it in vno. Sed in iſta vnione ſunt deus homo
q ſunt infinite diſtantie. ergo hoc fuit a virtute
infinita: nec virtutes create. Nulla eniʒ creatu/
ra eſt infinita virtute. ⁋ Signāter aūt dixit an
gelus. Ecce cōcipies in vtero: nec eſt ſuperfluū — ↄcipe ī
in vtero ponere: qꝛ videf ꝙ ↄceptus nō fiat niſi — vtero ꝛ
in vtero: ꝗuis enim vterus ſit locus conceptio — ↄcipe ī
nis. tamē eſt dr̄ia inter ↄcipere in vtero. ꝛ cōci/ — vterum
pere in vterū. qꝛ oēs mulieres ↄcipiūt in vterū — differūt
recipiētes a viro ſemen in vterū. Sola aūt bea/
ta Maria ↄcepit in vtero non hoīe: ſed ſpūſan
cto in ea ↄceptuʒ oꝑante. ſm illud Hiere. xxxj.
Nouum faciet dñs ſuꝑ terram. Femina circū/
dabit virum. qđ ſm Diony. eſt nouiſſimum oī/
um nouitatum. Item in ipſo ↄceptu nō habuit
beata Maria delectationē cum libidine. vt ha
bēt coiter mulieres. Unde angelus docēs mo/
duʒ ait. Uirtus altiſſimi obūbrabit tibi. i. refri/
gerium ꝓſtabit tibi in eo ↄceptu. vt calorē libi/
dinis nō ſentias. ſicut vmbra refrigerium pre/
ſtat ↄtra calorē. Habuit tm̄ ſūmam delectatiōēʒ
ſpūalem ꝛ gaudium quale intelligi nō poſſet a
nobis. Sed ꝛ delectationē naturalē habuit tūc
in ſummo. ⁋ Nam ↄceptio iſta fuit ſimilis illi
que fuiſſet in ſtatu innocētie ꝗtum ad immuni
tatē peccati ꝛ libidinis Sed illa fuiſſet cuʒ ma
iori delectatione ꝗ̄ ſit modo que eſt cum libidi
ne. ergo ꝛ illa fuit cum maxima delectatiōe na/
turali ſine aliquo peccato. Item natura nobili/
or nobiliores habet oꝑationes ꝛ delectatones.
Sed natura non corrupta nobilior eſt nā corru
pta vt nūc. ergo maior eſt ꝛ nobilior eius dele/
ctatio. Huiuſmodi aūt fuit ↄceptus Marie. qꝛ
nō natura corrupta in ea ergo ꝛc. ⁋ Stetit aūt
in vtero virginis ſm be. Augu. iiij. de trinitate — Quāto
mēſibus nouem: ꝛ diebus ſex. Eſt dicaf ꝙ vi/ — tpe xp̄s
detur ꝙ dies. xlvj. ſteterit in vtero virginis vl/ — ſteterit
tra debitū. Et ratio eſt. qꝛ in alijs pueris in iſto — ī vtero
ſpacio dierum. ſ. quadraginta vel quadraginta — Marie
ſex. ſm alios paulatim perficif ꝛ organizaf cor/
pus paruuli in oibus liniamētis ſuis. ꝛ tūc for
mato anima de nihilo creata corpori infundif.
Sed corpus Jeſu in ſubito cum dixit btā Ma
ria. Fiat mihi ſm verbū tuum in inſtāti fuit de
puriſſimis ſanguinibus virginis corpus per/
fectum cōpletum ꝛ organizatum. ꝛ anima tunc
creata infuſa. ꝛ ſimul deitati vnita. Non tamen
ſuperfluxerūt illi dies in manendo in vtero vir
ginis. Sed infra illos vt dicit Magiſter ſentē.
in. iij. Corpuſculum illud puriſſimum ſuꝑ om/
nia corpora paruulorum in vtero exiſtentium
deuenit ad notabilem quantitatem ꝛ ſolitaʒ cō
muniter. Et ſic fuit in vtero. cclxxvj. diebus. Hę
ſunt trigintinouem hebdomade ꝛ duo dies.
Et congruentiſſimum ꝛ precioſiſſimum tēpus
eſt quo ſm ordinem nature non errantis neqꝫ
deficientis parum congruit eſſe in vtero poſt
anime infuſionem. Nec debuit dominus con/

cipi perfectione corporali:que eſſet contra mo
dum humane natiuitatis:ſed pfectione ſpūa/
li. Primo aūt homini Ade de terra terreno cō
gruebat pfectio corporalis. Scdo vo ade cele/
ſti ɔgruebat in illo ſuo principio pfectio ſpūa/
lis que intelligit per virum duz dicit in illa au
ctoritate. Femina circūdabit virum. Concepit
ergo beata Maria cum ſumma ſpūs delecta/
tione:⁊ etiā cum ſumma delectatione natura/
li. Sed naturalis fuit ibi materialis:ſpūalis fu
it formalis. ſicut ipſa ɔceptio fuit ſpūſctō ope/
rante tm̄:⁊ natura opationē ſuſcipiēte. Quam
uis aūt poſt ɔceptionē matres habeāt graue/
dinē ⁊ laborē in portando prolē in vtero(,put
dicit Thob. filio ſuo Thob. iiij.)btā tn̄ Maria
nullam grauedinē ſenſit:q: ɔcepit ſm ſtatum
innocētie.i. ſine peccato originali in prole. Uñ
ſicut in illo ſtatu innocētie nō erat grauamē in
matre portante fetum:ita nec btā Maria ha/
buit grauamen. Sicut corpus ,pprium nō gra
uat ,ppriē:ſic naturaliter corpus matris ⁊ filij
in vtero eius quaſi vnum corpus nāliter non
grauat. ℭ Item qꝛuis diſſolutio ſeu diuiſio cō
tinui ſit dolor:hoc eſt qñ ſit iſtud a pncipio ex/
tra agentē per violentiā:qꝺ nō fuit in virgine
Fuit etiam talis dolor partus datus in penam
matribus ɔcipiētibus cum libidine. Qꝺ quia
nō fuit in virgine:ideo vt canit eccleſia. Neſci
ens mater virgo virū:pepit ſine dolore ſalua/
torē ſeculoꝝ. Propterea beata Maria añ par/
tum tm̄ reficiebat ſm intellectum ⁊ tactū:intel
ligēdo ⁊ ſentiēdo in ſe hērē gaudium paradi/
ſi dñm ieſum. Sed poſt partuz reficiebatur de
eo ſm oēm ſenſum ⁊ intellectum. Uidens par/
uulum quem nouerat deum:audiens vagien/
tem quaſi guſtans cum oſcularetur adorans p
ſentem palpans ⁊ amplexans. Et ideo auctum
eſt gaudio ⁊ delectatione in partu. ℭ Item qꝛ/
uis corpus groſſum non poſſit tranſire per ali
ud corpus niſi diuidēdo: hoc eſt ſm naturaz:
tn̄ q: partus virginis Marie fuit miraculoſus
ſicut ɔceptus:ideo exiuit in mundū p portam
clauſam:⁊ pphetauit Ezechiel. Saluo ſignacu
lo virginali:virgo ante partū ⁊ virgo poſt par
tum. Sola etiā vgo lactabat vbere de celo ple/
no:nō p aliū moduz q accidit in m̄ribus. Qꝺ
dñs fuit in btā vgine p exaltationē plis.

ℭ Dominus te/ .§.ij.

cum. Scdo ad prolē de te exaltandū:qꝺ decla/
rat exprimēs qualis erat naſciturus ex ea. Uo/
cabis inquit nomē eius ieſum. Erit enim ma/
gnus ⁊c̄. Hoc nomen ieſus qꝺ ſm btm̄ Bern.
eſt mel in ore:melos in aure:iubilus in corde:
fuit ab eterno pdeſtinatuz rem nois deum pre/
ſtādo. Ro.j. Qui.ſ. ieſus factus eſt ei ex ſemine
Dauid ſm carnē qui pdeſtinatus eſt filius dei.
Fuit a ,ppheta prenunciatū per longa añ tpa.
Abachuc.iij. Ego(ait)in dño gaudebo ⁊ exal/
tabo in deo ieſu meo. Ab angelo intimatū ma
rie ⁊ ioſeph. vt hic ⁊ Matth.j. Apparuit ange
lus domini Joſeph dicēs. Noli timere ⁊c̄. Uo/
cabis nomē eius ieſum:a maria imperatū:⁊ a
Joſeph executiōi mādatum. Luc.ij. Ut circūci
deret puer vocatū eſt nomē eius ieſus. Hoc au
tem eſt nomē ,ppriū eius. ⁊ q: noīa imponūtur
rebus a proprietatibus eaꝝ. ℭ Cauſam huius
nominis īpoſitionis expreſſit angelus dicens.
Ipſe enī ſaluū faciet populum ſuū a pctīs eoꝝ.
Uñ ieſus hebraice:latine ſaluator interpretat.
Quāuis aūt ſaluare a culpa remittendo eaz ſit
cōmune tribus pſonis:q: īſeparabilia ſūt ope/
ra trinitatis:ab extra tn̄ redēptio per paſſionez
,ppria eſt filij incarnati:qui ſolus eſt incarnatꝰ.
Et ſm hāc filius ſolus ſanguine ſuo ſaluum fe/
cit populū ſuū a peccatis eoꝝ. Unde ipſe ſolus
dicitur ieſus.i. ſaluator. Itē qꝛuis vnum ,ppri/
um non poſſit eſſe pluriū propriuz:tn̄ vniꝰ poſ
ſūt eſſe plura ,ppria. vt riſibile:diſciplinabile:⁊
ſuſceptibile hominis. Unde cū verbū incarna/
tum habeat plures ,pprietates ſibi ſoli cōueni/
entes ⁊ nulli alie pſone:pōt a qualibet earū de/
nominari. Uñ plura noīa que dicunt de deo:
vt Eſaias. Uocabitur nomē eius Emanuel. Et
vocabit admirabilis:ɔſiliarius:fortis ⁊c̄. con/
ueniunt ei ratione diuerſaꝝ ,pprietatum:⁊ a q̄/
libet eaꝝ poteſt denominari. Cum vnūquodqꝫ
ab vltimo ⁊ optimo precipue habeat denoīari.
Finis autem eſt vltimū in vnoquoqꝫ. dz vnum
quodqꝫ propriiſſime a fine denominari. Et cū
finis incarnationis ſit ſaluatio humani gene/
ris per verbū incarnatum. Ubi filius dei incar
natur recte vocatus eſt ieſus potius qꝫ alio no/
mine. Similiter qꝛuis mirabilitas ⁊ fortitudo
⁊ conſiliuz cōmunia ſint diuinis pſonis:tn̄ mi
rabilitas cōceptus ⁊ natiuitas de virgine:for/
titudo in morte. ɔſiliatio in doctrina:vbo ⁊ exē
plo ſolum conueniūt ieſu. ſicut propria eſt ei in
carnatio. Unde hac rōne non ɔueniunt pdicta
nomina trinitati:ſed verbo incarnato. ℭ De
iſtis duobus coniunctis ieſus xp̄s: dicit Alb.
nominant vnā pſonam a duabus naturis que
inuenta eſt ſm humanitatē:ſaluator ſm diuini
tatem humanitati cōnexam. ℭ Quantum aūt
incarnatū ex virgine dñs exaltauerit oſtendit
apls ad Phil.ij. dicēs. Deus exaltauit illum et
donauit illi nomē qꝺ eſt ſuper omne nomē ⁊c̄.
Et hoc angelus gabriel expoſuit ſubdens poſt
qꝫ dixit virgini. Uocabis nomen eius ieſum.
Erit enim magnus ⁊c̄. quoꝝ expoſitio ſequitur
de magnitudine prolis ɔcipiēde a virgine.i. ie
ſu. Erit inquit magnus. Et primo locutio iſta vi

De īpoſitione nomie ieſus ab angelo

detur incõgrua. Nam cum magnitudo ſit du/
plex ſcʒ molis ſeu q̃titatis materialis ⁊ virtu/
tis. Et de magnitudine corpali nõ ſit intelligẽ/
da locutio: q: illa eſt indifferens. Uñ Samueli
dictuʒ fuit de vno ex germanis Dauid. Ne re/
ſpicias vultũ eius: nec altitudineʒ ſtature eius
q: abieci eũ. j. Reg. xvj. Ergo de magnitudine
virtutis. Sed eũ qui nunciaſ ↄcipiendus ſit de
us: deo aũt nihil accreſcat: nulla virtus per in/
carnationẽ. Quicqd enĩ põt homo põt deus ⁊
plus. ergo qcquid põt mõ: potuit ⁊ prius. quo
factus eſt magnus. Uñ ⁊ bea. Ber. Quare erit
⁊ non potius eſt magnus: qui ſemp equaliſ eſt
magnus: ⁊ nõ hʒ quo creſcat vt q̃ſi maior poſt
ↄceptum futurus ſit q̃ʒ ante ſit. quinimo potiꝰ
paruus videbatur nunciandus. ſm illud Eſa.
ix. Paruulus natus eſt nobis. Uñ ⁊ bea. Ber.
Non laudatur dñs magnus ⁊ laudabilis val/
de: ſed ⁊ paruus dñs ⁊ amabilis valde. Propſ
quod etiã dicit ps. Minuiſti eũ paulominꝰ ab
angelis. Quod apls ad Heb. ij. exponit de ver/
bo incarnato. Ad hoc rñdet Alber. vbi ſupra.
Dñs in incarnatione factus eſt magnus ⁊ par/
uus: q: deus ⁊ hõ. Magnus inquantum deꝰ: ⁊
paruus inq̃tum homo. Ergo vna ⁊ eadem p/
ſona eſt magnificata ⁊ paruificata. Qʒ auteʒ p/
ſona diuina ſit magnificata: hoc hʒ rõne huma
nitatis. q: ſcʒ ipſa humanitas deo cõiuncta eſt
magnificata ⁊ exaltata. Nam diuina natura nõ
habet quo creſcat: cum infinita ſit. Paruificata
autem ⁊ exinanita dicitur diuina perſona rõ/
ne diuinitatis: non ex diminutione diuine na/
ture in aliquo que minui non poteſt: ſed cum
inferiori vnitione. Sicut ⁊ magnificatio non ẽ
nature extra metã ppriã eleuatio: ſed cũ ſũma
natura pſonalis ↄiũctio. Et ſic erit magnus.

¶ Primo altiſſima nobilitate.
¶ Scdo excellentiſſima dignitate.
¶ Tertio imenſiſſima poteſtate.
¶ Quarto diffuſiſſima famoſitate.
¶ Quinto copioſiſſima vtilitate.
¶ Sexto inauditiſſima nouitate.
¶ His ſex modis erit magnus.

¶ De nobilitate .§. ij.

eius d᷑ prouer. xl. Nobilis i portis vir eius ſcʒ
eccleſie. cuiꝰ ſponſus eſt ieſus cũ ſederit cũ ſen
oribus terre. Et Luc. xix. in parabola. Nobilis
quidã abijt in regionẽ longinquã accipere ſibi
regnum ⁊ reuerti. Hic vtiqʒ magnus. Nã ps.
de eo. Magnus dñs ⁊ lau. ni. ⁊ magni. ⁊c. Et
quis magnus ſicut deus nr̃? Job. Altior celo ẽ
pfundior inferno: latior mari: ⁊ longior terra
menſura eius. ſcʒ ſpiritualis vʒ in pñtia ſubli/
mitate. In ſapiẽtie lipiditate. In charitatis v/
ſceroſitate. In permanentie eternitate. Bern.
Plane magnus: q: tam magnus q̃ altiſſimus.
Altiſſimus enim p᷑ eius eſt. Quã alius autem
p᷑ ſit nõ potuit inequalẽ ſibi gignere filiuʒ. Fe
cit vtiqʒ angelũ magnũ ſed nõ quantus eſt ipe
⁊ fieri non potuit altiſſimus: qd ſibiipſi vſurpa
re voluit di. Similis ero altiſſimo. Solũ auteʒ
vnigenitũ quẽ non fecit: ſed genuit oĩps oipo/
tentem: altiſſimus altiſſimum: coeternus coeſ/
num: ipſum ſibi per oĩa cõparari. nec rapinam
eſtimat nec iniuriaʒ. Uñ ⁊ angelus poſtq̃ ma/
gnus dixit: ſubdidit. Filius altiſſimi vocabiſ.
Ecce nobilitas altiſſima expreſſa. Quãuis autẽ
dicaſ in li. Eccl. Eris filius altiſſimi. obediens
ſcʒ mandatis dei. Aliter tñ q̃ʒ iſte. Nam ſancti
viri ⁊ obedientes diuinis mãdatis: ſunt filij p
adoptionem ſm illud apli ad Gal. Miſit deꝰ
filiũ ſuum natũ ex muliere ⁊c. vt adoptioneʒ fi/
liorum reciperemus. Hic auteʒ filius altiſſimi
per eternam generationem. Uocabiſ ait altiſſi
mi filius. Aliter q̃ʒ alibi. Nam alij vocanſ noīe
illius impoſitiõe. Hic aũt ⁊ nominis ⁊ rei diui
ne nature per operũ declarationeʒ. Uocabitur
altiſſimi filius eterna nominatione ps. Dñs di
xit ad me filius meus es tu: ego hodie. i. eter/
naliter genui te. Scripture atteſtatiõe: Joãnis
pphetatione. Operum pbatiõe. Patris eterni
declaratiõe. Columbe oſtenſione. Petri confeſ
ſione: ⁊ demonum ſuſpitiõe. Doctrine ſingula
ritate: q: nunq̃ ſic locutus eſt hõ. dixerunt mi/
nistri miſſi ad capiendũ eum. Jo. vij. Facile eſt de
his auctoritates ſcripture habere ob breuitatẽ
dimiſſas. Uocabitur ergo ab hominibus ex p/
dictis altiſſimi filius. Unigenitus in eſſe natu/
re. Primogenitus in donis gratie. Summus
in eſſe glorie. Unum erit in eſſentia cum patre
Erit a patre eterna generatione. Unum princi/
pium in cõi inſpiratione.

¶ De excellentiſ/ .§. iij.

ſima dignitate ait per os Dauid. ps. ij. Ego cõ/
ſtitutus ſum rex ab eo. Et Apoc. xx. d᷑. Qd ha/
bet ſcriptum dei filius in femore ſuo ideſt hu/
manitate: rex regum ⁊ dñs dominantium. Qd
etiam oſtenſum fuit in viſione Nabuchodono
ſor in lapide illo exciſo a monte ſine manibꝰ. q
percutiens ſtatuam illaʒ: ſignantẽ quatuor mo
narchias mũdi ex quatuor partibꝰ eius diuer/
ſe materie confectã: ad nihilum redegit. ⁊ factus
eſt mons magnus dominãs oĩbus. vt habetur
in Daniele. Uñ ⁊ angelus ſubdit dabit illi dñs
ſedem Dauid patris eius ideſt dignitatẽ regi/
am. ¶ Sed poteſt merito dubitari de quo re/
gno loquatur. videlicet ſpũali ſeu tẽporali. De
temporali nõ videſ intelligendũ cum ipſe dixit
Regnũ meũ non eſt de hoc mundo. Joã. xviij.
Unde cum turbe poſt miraculum factũ ſatian

do quinq; milia hominū ex quinq; panibus: voluiſſent eum facere regē: aufugit. Jo.vj. Sz nec de ſpirituali quo ſcȝ regnat per grām in eccleſia: quia inqn̄tum homo non ꝯfert grām. In quantum deus ſemꝑ habuit tale regnū ſpirituale. ⁊ ſic ei non fuit datum quod habebat. Sed reſpondetur ꝙ xp̄us regnū tēporale ⁊ ſpirituale recepit in ſua incarnatione. Nam etiā inquātum homo datum fuit ei dñium totius mūdi: Sed non eo vſus pauperrime degens: vt nos ſuo exemplo induceret ad cōtemptū mūdi. beatus Augu. Omnia terrena cōtempſit hō xp̄us: vt cōtemnenda eſſe demonſtraret. ⁊ exēplificat per particularia. Et iſto modo regnū eius non fuit de hoc mūdo. Regnū ſpirituale inquantū homo habuit. inqn̄tum caput eſt eccleſie merito paſſionis nobis grām procurans ⁊ exēplo eccleſiā regens ⁊ verbo. ꝓpter quod ait pilato. Tu dicis q: rex ſum ego. Ego in hoc natus ſuȝ vt teſtimonium perhibeā veritati. Joan. xviij. Unde glo. ſuꝑ dicto verbo. Dabit ei dñs ſedē dauid ⁊c̄. dicit. In p̄ſenti vita corda inhabitās ſcȝ per grām regnabit ad gl'iam vocans vt regnemus cū eo in patria. Hinc ⁊ Leo papa ī ſermone. Agnoſce o chriſtiane dignitateȝ tuam ⁊ diuine conſors factus nature noli in veterē vilitatem degeneri conuerſatiōe redire. Memēto cuius capitis ⁊ cuius corporis ſis membruȝ Reminiſcere q: erutus de poteſtate tenebrarū tranſlatus es in dei lumē ⁊ regnum. Non ſolū autē hominū ſed ⁊ rex eſt ⁊ dñs angelorū. Unde Matth. iiij. dicit. Acceſſerunt angeli ⁊ miniſtrabant ei: vt ſcȝ dño ſuo. Et ad Heb. j. Cum introducit primogenitū ſcȝ chriſtuȝ in orbem terrarum dicit. Adorent eum oēs angeli eius. Et in hymnus. Tremūt videntes angeli verſa vice mortaliuȝ. Culpat caro: purgat caro. ſcilicet xp̄i: regnat deus dei caro. Et iterum ad Heb. j. Sedet ad dexterā maieſtatis in excelſis ſcilicet xp̄s tanto melior angelis effectus: quanto differentius pre illis nomē hereditauit. Cum igitur deus nominet ⁊ ſit ⁊ deus ſit rex angeloruȝ ergo ⁊ chriſtus eſt rex angelorum. ❡ Sed pro huius pleniori declaratione ſciendum ſm̄ Alber. vbi. ſ. ꝙ de dño ieſu xp̄o poſſumus loqui ſm̄ q̄tuor modos. Primo de ipſa yppoſtaſi ſeu perſona diuina ſcȝ filio dei. Scdō de natura. i. pſona ipſa rōne diuine nature que eſt in ea. Tertio de pſona rōne humane nature aſſumpte ſcȝ ſm̄ ꝙ eſt in vnione cū diuina. Ex his tribus modis xp̄s eſt ſuꝑior omni angelo ⁊ rex angelorum. Quarto modo ſm̄ ꝙ in ſe eſt ipſa humana natura circūſcripta diuinitate: ⁊ ſic eſt inferior angelo. ſm̄ illud. Minuiſti eū paulominus ab angelis. Quod verum eſt ſm̄ naturam ſeu perfectionem naturalē. nam natura intellectualis ſuperior eſt rationali. Sed ſm̄ gratiam infuſam anime eius ⁊ gloriam maior eſt omni angelo ſine comparatione. Unde ⁊ ſedere dicitur a dextris dei. Mar. vlti. ideſt in potiori gloria ſuper omnes homines ⁊ angelos.

xp̄s diſuꝑior ⁊ rex ãgelorum.

❡ De imenſa eius .§.v. poteſtate.

Ps. Quis deus magnus ſicut deꝰ noſter. noſter ſcȝ frater effectus per incarnationeȝ tu es deus qui facis mirabilia. notam feciſti in populis virtutem ideſt potentiam tuā. Poteſtatem habeo ponendi animā ſcȝ per mortē. ⁊ poteſtatem habeo iterū ſumendi eam. ait ipſe Jo. x. ſcȝ propria virtute reſurgendo. Dicit be. Augu. Maius eſſe iuſtificare peccatoreȝ. quod fit remittendo peccata: q̄ȝ creare celum ⁊ terram quod eſt imenſe potentie. Nam per creationeȝ res producitur ad eſſe nature. Sed per iuſtificationem ad eē gratie. Potior autem eſt gratia q̄ȝ natura ait be. Amb. Filius autem hominis habet poteſtatē in terra remittendi peccata ait ipſe. Matth. ix. Immo vt ait Augu. de conſe. di. iiij. Nemo tollit peccata niſi xp̄s qui ē agnꝰ dei tollens peccata mundi: ſua deitate effectiue ſua humanitate meritorie. De diabolo dñs dicit ad Job penul. Non eſt poteſtas ſimilis ei ſuper terram. Sed dñs Jeſus fortis ⁊ potens: dominus potens in prelio eum ſuperauit magnitudine potētie ſue. Dum fortis potentia naturali armatus malitia experimentali cuſtodiret atrium ſuū ſcȝ mundi: in pace omnia poſſidebat. vt dicitur Luce. xj. c. Tyrannice ſibi vſurpato dñio: nō reperiebat qui ei reſiſteret ex defectu virtutis in humano genere. Sed superueniens fortior eo. pugnans cum eo manu inermi ⁊ affixa cruci: debellauit inquit bea. Augu. aereas poteſtates ⁊ vniuerſa arma eius ī quibus confidebat abſtulit ſcilicet malitias detegens verbo ⁊ exemplo: ⁊ ſpolia eius diripuit animas captiuas ab eo liberando. Sed ad hanc ſuam magnam poteſtatem diſcipulis cōmunicans ait. Ecce dedi vobis poteſtatem ſuꝑ omnia demonia ⁊c̄. Luc̄. ix. Data eſt mihi ī ge omnis poteſtas in celo ⁊ ī terra Mat. vlt. Que quidem poteſtas ſm̄ magiſtrū in. iij. ſentē. ſibi collata eſt a principio ſue conceptionis. Sed reſurgenti aſſerit ſibi collatam: quia tunc fuit ſibi manifeſtatum. Nam ſicut ipſe fuerat potens in opere miraculorum ⁊ ſermone corā deo ⁊ oī populo Luc̄. xxiiij. Ita conceſſit aplīs vt in nomine eiꝰ demonia eycerēt. Linguis nouis verba exprimerēt. Serpentes tollerent: venena ꝓpellerent: infirmos a varijs languoribus curarent: cecos illuminarēt: mortuos ſuſcitarēt: cōfortati potentia virtutis eius. In celo data ē eis poteſtas: q: his qui credūt in noīe eiꝰ dedit po

teſtatem filios dei fieri. Joh. j. Et ptās eiᵘ ptās eterna. vt dicitur Dan. ix. Recte ergo dr̄ ei danda ſedes dauid. qui interpretaṫ fortis robore: Et figuraṫ regnum xp̄i ſuper eccleſiam militantem ꝑ regnū dauid. qꝛ huius regnum eccleſie eſt in bello ꝯtra vitia. ⁊ ī effuſione ſanguinis: ⁊ caſtigatione corporis ⁊ crucifixiōe carnis a vitijs. ſicut ⁊ regnū dauid fuit cum bellis ⁊ laboribus. Sedes ergo dauid eſt ei dāda. ſ. ſpūalis regni ſacerdotij: magiſterij: iudicij: cōnnuij. Et dicitur ſedes iſta dauid. vt dicit Albertus ꝓpṫ carnis ꝓpagationem. qꝛ ab eo deſcendit. Propter diuinam electionem. Elegi hoīem ſm̄ cor meū. ait dn̄s de dauid. Propter humilem exaltationem. Ex paruo aſſumptᵘ eſt in regnuꝫ humilis valde. Unde ait Uilior fiam plus q̄ȝ factᵘ ſum: ⁊ humilis ero in oculis meis dixit ipſe michol. ij. Reg. vj. Propter hoſtium deuictioneꝫ qꝛ plurimos hoſtiū ſubiecit. Propṫ ſanguinis effuſioneꝫ multos occidēs: p̄cipue golyath. Propter diuini cultus augmētationē. vt pꝫ. j. Paralip. j. Propter ſpiritualem promiſſioneꝫ. ps. De fructu ventris tui ponam ſup ſedem tuam. Propter virtutum ſimilitudineꝫ ⁊ charitatis magnitudinē. Et figuraṫ per regnuꝫ xp̄i ſuper eccleſiam militantē ꝑ regnum dauid. quia eius regnū eccleſie eſt in bello ꝯtra vitia ⁊ in effuſione ſanguinis ⁊ caſtigatiōe corporis ⁊ crucifixione carnis a vitijs. ſicut ⁊ regnum dauid fuit cum bellis ⁊ laboribus.

¶ De vtilitate .§. vi.

marima eius dr̄ in libro ſapiētie. Magna ſunt iudicia tua dn̄e: ⁊ ienarrabilia verba tua. Magnificaſti pplm̄ tuuꝫ ⁊ honoraſti. Uere magnᵘ dn̄s ⁊ magna miſericordia eius: q dat donum equale ſibi. inqͥt btūs Aug. Deus enim factus eſt hō vt homo fieret deus. Unde petrus in canonica epiſtola. Maxima ⁊ p̄cioſa donauit nobis deus: vt ſimᵘ diuine nature ꝯſortes. Quis maior honor eſſe pōt que maior vtilitas. Unde Leo papa in ſmone. Redijt in honoreꝫ ſuū ab antiquis ꝯtagijs purgata natura mors morte deſtruiṫ: ⁊ natiuitas natiuitate reparaṫ. Quiſquis igitur pie ⁊ fideliter xp̄iano noīe gloriaris reconciliationis huius gratiā iuſto ꝑpēde iudicio Tibi enī quōdā abiecto: tibi excluſo a paradiſi ſedibᵘ: tibi ꝑ exilia lōga morienti: tibi in cinerē ⁊ in puluerē diſſoluto: cui iā nō erat ſpes vlla viuēdi. ꝑ īcarnationē vbi ptās data ē: vt quo de lōginq̄ ad tuū reuertaris auctorē: recogſcas parentē: liber efficiaris ex ſuo. de extraneo promouearis in filiū: vt q ex corruptibili carne natus es: ex dei ſpū renaſcaris: ⁊ obtineas ꝑ grāꝫ quod non habebas ꝑ naturam. Et mali conſciē tie abſolutᵘ reatu celeſtia regna ſuſcipias ſi volūtatem dei facias: diuino fultus auxilio. Hec ille. Et ideo Eſa. ait. Paruulus natus eſt nobis filius datus eſt nobis. Et angelus ad paſtores. Luc. ij. Natᵘ eſt vobis ſaluator qui eſt xp̄s dn̄s i. ad veſtri vtilitatē. Unde. b. Bern. Magnificeṫ a nobis paruus ⁊ magnus dn̄s. quos vt faceret magnos factus eſt paruus. Paruulus inquit Eſa. natus eſt nobis. nō angelis qui cū magnū haberēt. paruū nō requirebāt. nobis ergo natus nobis datus: qꝛ ⁊ nobis neceſſarius. Et ideo de nobis nato, vel dato faciamus id ad qđ datus eſt nobis. Utamur nr̄o ad nr̄am vtilitatē: vt de ſaluatore ſalutē operemur. Hec. b. Ber.

¶ Tūc aūt ſaluteꝫ ꝯſequemur: ſi vitā eius imitamur. Nam vt ait. b. Aug. in ſermone. Homo ſequēdus nō erat: qui videri poterat. Deus ſequēdus erat qui videri nō poterat. vt ergo homini exhibereṫ qui ab hoīe videreṫ: quē homo imitareṫ: deus factus eſt homo: qui oīa bene fecit. Unde ⁊ angelus dixit. Regnabit in domo iacob in eternū. Qđ quidem de domo materiali iacob intelligi non pōt: quia illa nō manet in eternū. Sed de domo ſpūali ſm̄ interꝑtationeꝫ noīs. Interpretaṫ enim iacob ſupplātatio. In illa ergo domo. i. mēte regnat ieſus per gratiam ꝑducēs inde ad gl'iam. que diabolū ſupplantat i. ſupat mūduꝫ: ⁊ carnē cum cōcupiſcētijs ſuis. Qui vt iacob patiēter ſuffert iram fratris: vitat ſcādala primi. Simplex eſt ⁊ domi cōſciētie ſecum manēs: qui p̄iam ⁊ parētes ad voluntatē patris. ſ. dei deſerit: qui vt aduena ꝑegrinatus in terra vigilās die ac nocte: eſtu vritur. ⁊ gelu ſup gregē ſuoꝝ ſubditoꝝ. vel ſaltē ſenſuuꝫ ⁊ cogitationum ſuaꝝ ne aliqua occidaṫ a lupo iſernali. qui ditatus virtutibus ⁊ multiplicatus in filijs bonoꝝ operum. ex lya actiue ⁊ Rachel ꝯtēplatiue. Demum diſponēte deo ad p̄iaꝫ ſupernam regredū in lucta angeluꝫ vincēs malum. tū qui. ſ. p̄liaṫ in fine nobiſcuꝫ. Unde nomen mutat iſrael. quod interpretaṫ vidēs deū. ſ. per gl'iam. Regnabit in domo iacob: miſeris miſerēdo: malos extirpādo: bonos exaltādo: oībus impēdo: hoſtes ſubiugādo: curias celebrando: iura ꝓmulgādo: regna dilatando. He ſunt conditiones magni regis quas habuit ⁊ in vtilitatem noſtram exercuit rex Jeſus: quoniam deus magnus dominus.

¶ De diffuſiſſi .§. vij.

ma famoſitate: magnus erit. Prius dicebatur a ps. In iſrael magnuꝫ nomen eius. ſ. veri dei. Nam alijs nationibus etiaꝫ romanis in qͥbus erat monarchia declinātibus ad idolatriā paruum ⁊ pene nulluꝫ habebatur nomen veri dei cuꝫ multos colerēt deos. Sed poſt verbi incarnationeꝫ impletū eſt qđ Malachie primo p̄e

nũciatum eſt. ſ. A ſolis ortu vſq3 ad occaſu3 magnum nomen meu3 in gẽtibus. i. magna fama vbiq3 diffuſa. de magnitudine veri dei incarnati. Quod etiam ſignatũ fuit in principio ſue natiuitatis veniẽtibus ex oriente tribus regibus magnis in ſapientia. ⁊ ideo magis dictis adorare recenter natum: ex muneribus oſtẽdẽtibus veram fidem diuinitatis eius: ex thure mortalitatis aſſumpte: ex myrrha regie dignitatis naturaliter ⁊ ſpiritualiter ex auro. ad innuendum q̃ ex tribus mundi partibus. aſia. aphrica. ⁊ europa: venturi eſſent ad veram fidẽ eius reges ⁊ ſapientes cum populis ſuis. quia nõ ſoli venerunt. Et in occidente. die ſue natiuitatis oſtenſo paruulo circa ſpheram ſolis in gremio puelle: a ſybilla Octauiano monarche mundi: reuerentiam ei exhibuit ⁊ ſacrificiũ. vt narrant hiſtorie. Magnus ergo dñs ⁊ laudabilis nimis: ⁊ magnitudinis eius. ſ. fame nõ eſt finis. Nam per longum ⁊ latum totius terre: ⁊ per profundum inferni ⁊ altitudinem celi. diffuſa eſt fama infinite bonitatis ⁊ perfectionis eius. Beatus Hiero. gallia ⁊ britãnia ⁊ aphrica ⁊ perſis oriens ⁊ india. vnum chriſtum adorant: vnam ſequuntur regulam veritatis. diſt. xciij. legimus. Lic3 nũc multe ex his nationes receſſerint a veritate fidei ⁊ vnitate eccleſie. vt india ⁊ aphrica oriens ⁊ perſis. In huius figuram legitur. iij. Regum. x. ca. Quia magnificatus eſt rex Salomon ſuper omnes reges terre: ⁊ omnis terra deſiderabat videre vultu3 eius. Beatus Bern. Vere magnificatus eſt. quia magnificauit eum dñs in conſpectu regu3 vt adorent eum omnes reges terre: omnes gẽtes ſeruiant ei. In ſe quide3 nihil factus eſt maior. q2 adeo maximus erat vt creſcere nõ poſſet. Sed factus eſt magnus in mentibus hominum: et opinione ⁊ laude: qui prius nullus putabatur Unde ⁊ regina Sabba audita fama eius glorie ⁊ ſapiẽtie que deſignat gẽtilitatem. Veniẽs ad eum vidẽdum: cernens magnificẽtia3 eius ⁊ curie ſue. adeo ſtupuit vt vix in ea remanerẽt alitus. Dixitq3 ei. Maior eſt gloria ⁊c̃. Viciſti famam virtutibus tuis. Beati ſerui tui q̃ ſtant coram te ⁊c̃. ❡ Et regnu3 Salomonis figurat regnu3 eccleſie triũphantis in quo regnat chriſtus cum ſanctis ⁊ in ſanctis: in gloria: in ſuperna hieruſalem que interpretatur viſio pacis. Ubi eſt perfecta pax in qua regnat rex pacific⁹ Salomon. Nam regnauit multo tẽpore in maxima pace ⁊ gloria: ſicut regnum Dauid quod fuit in bellis ſignificat regnum ſpirituale eccleſie militãtis. Sed de ſuperno regno veri Salomonis dicitur Eſa. xxxij. Sedebit populus in pulchritudine pacis in requie opulenta. Et de hoc ſimpliciter intelligitur qđ ait angelus. Regni eius nõ erit finis. Nam regni quo regnat Regni in eccl'ia militãti eſt vtiq3 finis. qñ. ſ. finiet mun ei⁹ non dus. tũc non erit amplius eccleſia militãs: ſed erit fi triũphans efficietur. Et finis nõ erit talis regni nis quõ in quo xp̃s regnat cum ſanctis ⁊ ſancti cu3 eo. intelligatur.

❡ Sũma nouitate erit magnus. Nouu3 enim faciet dñs ſup terram. Femina circũdabit virũ Et Dionſ. dicit. q̃ hoc eſt oium nouoꝝ nouiſſimum. Magnus inq3 erit. ait Alb. ſm oẽm modũ dicere. Magnus deus ↄſilio ⁊ incõprehẽſibilis cogitatu. Magnus ſm ſbam. q2 deus magnus. ps. Magnus dñs ⁊ laudabilis nimis in ciuitate dei nr̃i. Magnus ſm q̃titatem. quia oĩps nomẽ eius. ⁊ ideo glioſe magnificatus eſt Exo. xv. Magnus etiam ſm qualitatẽ: q2 ſumme bonus. ps. Magnus dñs ⁊ magna virtus eius. ſ. bonitatis. Magnus ſm relationẽ. q2 filius altiſſimi dei. ij. Regũ. vij. Ego ero ei in patrem ⁊ ipſe mihi in filiu3. Magnus ſm qñ. q2 eternus. Eccl̃i. j. Fons ſapiẽtie verbu3 dei in excelſis. Magnus ſm vbi. q2 vbiq3. b. Aug. Deus vbiq3 eſt non locis: ſed actionibus. ps. Quo ibo a ſpiritu tuo ⁊ quo a facie tua fugiam. Magnus ſm ſitum. q2 vt ait Eſa. lxvi. Celũ mihi ſedes eſt. terra ſcabellũ pedum meoꝝ. Et ſedet ſuper cherubin: ⁊ volat ſup pẽnas ventoꝝ. Sedet quoq3 ad dexterã patris ⁊ interpellat pro nobis Magnus ſm habitũ. q2 veſtimẽta eius ſunt alba ſup niuem ⁊ qualia non põt facere fullo ſup terrã. Fortitudo ⁊ decor indumentũ eius. Prouerb. vlt. Magnus ſm actionem. q2 in principio creauit deus celũ ⁊ terram. Gen. j. ideſt filium genuit: in quo oia creauit ⁊ recreauit ⁊ glorificauit. Ipſe opa fecit que nemo alius fecerat: que teſtimonium phibent de eo q̃ filius dei ſit. Magnus paſſione. Vidimus enim eum (dicit Eſa. liij.) nouiſſimũ viroꝝ ⁊ viru3 doloꝝ. Qui paſſus eſt pro peccatis noſtris bea. Bern. Et tu quidem virgo paruulu3 pariẽs: paruulum nutriẽs: paruulum lactãs. Sed videns paruulu3 magnu3 cogita. Et infra. Ecce paruulus in medio ſtatuiſ. O paruulus paruulus deſideratur O vere paruulus: ſed malitia nõ ſapiẽtia. Studeamus effici ſicut paruulus iſte. Diſcam⁹ ab ipſo: q2 mitis eſt ⁊ humilis corde: ne magnus videlic3 deus factus ſit ſine cauſa homo paruulus. Et ſic paruus eſt ⁊ magnus. Leo ⁊ agnus. Leo de tribu Juda. ⁊ agnus qui tollit peccata mundi. Dominus ergo tecum ad magnificandum filium ex vtero tuo.

❡ Quãtu3 ad ter .§. viij tium principale. dñs tecũ. ad te virginẽ matrem magnificãdum. Et hoc ipſa expreſſit in cantico ſuo dicens. Fecit mihi dñs magna qui potens eſt. Ideo magna: q2 dñs fortis ⁊ potẽs eſt. Et vt

De.xij. magniſ que fec̄ dñs in Maria

notat dñs Joānes dñici ſuper magnificat in di
cto.v.Duodecim magna dicuntur in ſcriptura
que dñs fecit in Maria: ſignata per duodeciʒ
ſtellas:que habebat in capite mulier amicta ſo/
le.Apoc.xij.Primo fecit magnum patriarchā
vehemēter affectum.Scdo fecit magnū ꝓphe/
tam a dño dilectū. Tertio fecit magnū monar/
cham diuinitus effectū.Quarto fecit magnam
feminā venerādam.Quinto fecit magnā crea/
turam inhabitandā.Sexto fecit magnā verita
tem imitandā.Septimo fecit magnū obiectuʒ
realis bonitatis.Octauo fecit magnum ſubie/
ctū diuine claritatis.Nono fecit magnum ꝯce
ptum eternalis vnitatis.Decimo fecit magnā
auem altius ſcādētem.Undecimo fecit magnā
edem ſanctius habētem.Duodecimo fecit ma/
gnam vocē latius currēteʒ.Hec oīa fecit in ma
ria magna.Et ideo aptiſſime dicit̄.dñs tecum.
ad te tam magnificāduʒ.¶ Quātum ad pmuʒ
fecit dñs abraham magnū patriarchā.de quo
ſcribit̄ in Gen̄.ꝙ ibat ꝓficiens atqꝫ ſuccreſcens
donec vehemēter magnus effectus eſt cuiqꝫ di
xerat dñs cuius figuram tenebat in ſua ꝑſona.
Ego ſum merces tua magna nimis.Magnus
vtiqꝫ poſſeſſiue.Magnus expectatiue.Ma/
gnus cui facta eſt repromiſſio magna.Uidiſti
magnuʒ factum ſub vmbra ꝛc̄.Intuere hoc fa/
ctum illi cui dñs fecit magna in re certa ꝛ luce
ꝑclara.Abraham patriarcha quaſi patrū arca:
qm̄ ex eo patres ꝓdierūt in mūdum.Ecce plus
ꝙ̄ Abraham in maria.ex qua nati ſunt ſpūali/
ter oēs patres etiam abraham.ſ.in fide filij.Et
potēs fuit deus ſuſcitare filios abrahe ſpūales
de lapidibus iſtis gentilibus:vt dicit baptiſta.
Abraham ꝯcha patrū.Maria ꝯcha dei.Abra/
ham pro mercede deū expectat:iam illa euʒ ha
bebat.Quāpulchre abraham dictus eſt ſuccre/
ſcēs.i.ex ſubiectione creſcēs:vel ſucceſſiue cre/
ſcēs.Quis dubitat in veteri teſtamēto abrahā
ſignificare patrem celeſteʒ.qui vnus in natura
cum filio ſe ſubdidit in filio vni puelle:qui par
uus erat in orbe terrarū.Sed magnificatus eſt
per mūdum vniuerſum.vt a ſolis ortu vſqꝫ ad
occaſum laudabile nomen eius.¶ Scdo fecit
dñs Moyſen ꝓphetam magnuʒ.Sic enim de
eo habet ſcriptura.Fuitqꝫ Moyſes vir magn⁹
valde in terra egypti.Ergo a maiori maximus
fuit in terra viuētiuʒ.Preludebat hic chriſtoꝛ
qui factus eſt in Maria.In egyptum venit qn̄
mūdum intrauit areolam repit aromatū.ſ.ma
riam que irrigabat̄ ſicut paradiſus deliciaruʒ:
qui intrauit vt paſcatur ibi ꝛ lilia colligat.In
hac areola factus eſt:ꝛ genitus ille ꝓpheta ma/
gnus de quo clamabat turba.Propheta ma/
gnus ſurrexit in nobis.Luc̄.vij.Hoc fecit dñs
magnum in Maria.Quod vtiqꝫ vere magnū
eſtimauit helīſabeth.ꝙ eēt a matre dñi ſaluta/
ta.Unde exclamauit.Unde hoc mihi vt veniat
mater dñi ad me.Ad hāc aūt venit deus nō trī
bus mēſibus apud eam māſurus:ſed nouē im
mo in eternuʒ.Uenit nō viſurus ſed vidēdus.
Nō trāſiturus ſed māſurus.Non vt cognatus
ſed vt filius ꝛ dñs deus meus.Nō ſolum illu/
minaturus ſed ꝓphetiſſam facturus.Cum ex ꝭ
btā̄m me dicēt oēs gn̄ationes.Nec miruʒ.Si
enim ad vocē Marie helīſabeth ꝓphetauit.ꝛ
paruulus ioānes in vtero eius exultauit factus
ꝓpheta.q̄to magis dici ipſa dꝫ ꝓphetiſſa:pro/
phetas faciēs.Fecitqꝫ dñs monarchā magnuʒ
dauid.Unde de eo dicit.Fecitqꝫ tibi nomē grā/
de iuxta nomē magnoꝝ.ſ.principū qui ſunt in
terra.Que tn̄ magnitudo terre eſt inſtar pūcti.
Sed mūdus talis nuncupat̄ magnos.qꝛ veſti/
gia gerunt magni dei.qui eſt rex regum ꝛ dñs
dñantiū.Ecce capaciſſima vgo dicit.Fecit mi/
hi dñs magna.Dedit enim ſibi nō vt ancille vel
nutrici vel doctrici.ſed vt dilecte matri dñium
vniuerſoꝝ cuius regni nō erit finis.Ad cuius
aſpectū angeli tremūt:celi nō capiūt:elementa
pauēt:venerat̄ oīs mūdus:inferna ſuſtinere ne
queūt.Hic factus eſt in maria:ꝛ inde maria im
peratrix ꝛ monarcha mūdi.¶ Fecit de⁹ quar/
to cuidā ꝙ eſſet magna femina.ſ.ſunamitis il/
la coiugata:eo maioꝛ quo cenaculum in domo
ſua meruit edificare.In quo ſuſciperet heliſeuʒ.
qui interpretat̄ deus ſaluatoꝛ meus.Sed dñe
nr̄e Marie fecit dñs nō ſolum vt eſſet magna
femina:ſed ꝛ maxima virgo.In cuius vteri ſā
cti cenaculo reciperet helyſeus.i.ſaluatoꝛ de⁹ me
us nō figurate ſed expreſſe.vt ſaluū faceret po/
pulū ſuū a peccatis eoꝝ.Nam ſup defunctū ge
nus humanum expādit ſe:ꝛ facta ſunt organa
hoīs mēbra diuina diſcurrēs hincinde per iu/
deam ſamariā:ꝛ galileā:calefecit verbis exem/
plis ꝛ miraculis:atqꝫ oſcitās ſepties:totiēs p̄e
ſtās.ꝙ eſſet ꝓpheta ꝓmiſſus in lege:tādeʒ collo
catus in lecto crucis:ſurrexit qui erat mortuus
ꝛ cepit loqui dicens.Uere filius dei erat iſte:ac
reſtitutus eſt matri ſue.que ſtabat iuxta crucē.
Hoc munus expectās hoc reputauit ſibi ꝙ̄ ma/
gnum.vnde dicere potuit.Fecit mihi dñs ma/
gna filiū reddēs viuuʒ.¶ Quintū magnū qd̄
fecit deus eſt terra ꝛ celuʒ ꝛ in eo luminaria ma
gna.iij.Eſdre.viij.Magna eſt terra:excelſum
celuʒ:velox curſus ſolis.Et magnificus qui fe/
cit iſta.ſ.deus.Terra eſt btiſſima virgo quoad
corpus terrenū humile ꝛ fructiferū.Celuʒ ipſa
quoad aīam totā celeſtē plenā claritate ꝛ ſyderi
bus virtutū.De his celo ꝛ terra dicit dñs.Eſa.
vlt.Celū mihi ſedes eſt ꝛ terra ſcabellū pedum
meoꝝ.In aīa enim eius ꝓp maximā puritateʒ
requieuit deus.Et in corpe eius terreo fuit ſca/

belluꝫ vbi ſteterũt pedes eius.i.humanitas aſ
ſumpta in vẽtre eius. Ibi ꝛ ſol maximus. Sol
iuſtitie xp̃s deus noſter. Et quẽ celi cape nõ po
terãt ſuo gremio ꝯtinuit. Et quẽ totus nõ capit
orbis in ſua ſe clauſit viſcera factus homo. Fe
cit ergo mihi magna qui ꝛc̃. ¶ Sextũ magnũ
eſt veritas. vnde tres cubiculary qui mouerãt
q̃ſtionem quid eſſet oibus fortius. Cum vnus di/
xiſſet vinũ. alter rex. tertius.ſ. Zorobabel dixit
mulierem oĩbus p̃dictis fortiorem. Sed erat ꝛ
quartũ adhuc fortius. Magna eſt vẽitas ꝛ for/
tior oibus. Et hoc declarãs per rõnem aſſenſe/
rũt oẽs rex cum p̃ncipibus ſuis dicentes. Ma
gna eſt veritas ꝛ p̃ualet.iij. Eſdre.viij. Mulier
magna ꝛ fortis eſt beata maria. ob cuius amo/
rem ꝛ deuotionem multi ſe exponũt laboribus
mortis. Multi qui rapuũt ei.i.eccleſijs eius: ꝛ
imagini offerũt. Ipſa p̃curat veſtes virtutũ ho
minibus. ipa gignit reges ſpũales ꝛ vineas co
lẽtes.ſ. p̃latos merito ſui ꝛ exẽplo. Tamen forti
or eſt ipſa ꝛ maior veritas chriſtus qui ait. Ego
ſum veritas. Sed veritas (ait p̃s) de terra orta
eſt.i. de vĩgine. ꝛ iuſtitia exinde.ſ. iuſtificatio de
celo p̃ſpexit. ¶ Septimũ eſt magnum obiectũ
ſ. aĩa iuſtificata ꝛ timorata. Roman.viij. Quos
iuſtificauit hos magnificauit. dicẽte ſancta Iu/
dith. Qui timent te. magni erunt apud te. Hec
aũt vĩgo beatiſſima humillima: cum qua timor
filialis cõtraxerat fedus. ita vt cum angelo ſibi
loquente turbaret in eius ſermone.i. metueret
anteq̃ȝ angelus ei dixiſſȝ. Ne timeas maria ꝛc̃.
fuerat a tota trinitate preſcita ſimplici ſciẽtia et
p̃deſtinata electiõis noticia ꝯformis futura in/
carnati magni vẽbi. plus q̃ȝ oĩs alia creatura cũ
ſit filius eius imago p̃ris in celis: ꝛ m̃ris in ter
ris religionis p̃petatẽ in vtroq̃ȝ ꝯſeruans. Hec
fuit a p̃re vocata per angelũ in ſpõſaȝ. vt rebec/
ca per Eliezer p̃curatorẽ abrae in ꝯiugiũ yſaac.
A ſpũſancto ſcĩficata ab oĩ titillatione poſſibili
q̃ȝtucũq̃ȝ nunima. A filio ſuo magnificata ſicvt
altior diceret omĩ ente finito. Hec eſt ab angelo
venerata: deſiderata a p̃triarchis: a p̃phetis p̃e
nũciata. queſita a regib⁹. a ſacerdotibus figura
ta. exaltata ab aplis. martyribus admirãda. lux
ꝯfeſſorib⁹. a vĩginibus imitanda: ꝛ inuocãda a
cũctis nationib⁹ que ſub celo ſunt. Proculdu/
bio ceciniſſet. fecit me magnã niſi aſtitiſſet hu/
militas p̃fundiſſima. ꝛ diuinas laudes narrat
nõ ſuas dicẽs. Fecĩ mihi dñs magna. ¶ Octa/
uuȝ magnũ.ſ. ſbm vocat ſcriptura diuina circa
qđ p̃ncipalius verſat intẽtio ſua ad hoc volen/
tes diſcipulos vocat ꝛ ait. Audite me: q: de re/
bus magnis locutura ſuȝ. puer.viij. Tres ſunt
res p̃ſonales magne: de q̃bus p̃ponat oẽm ſer
monẽ. Pater ꝛ filius ꝛ ſpũſſcũs. ꝛ hi tres vnuȝ
ſunt. Sed p̃ticulariter tres res magne dicũtur
caro: ſpũs ꝛ vẽbũ. que ſunt vnus hõ. Erga queȝ
ſicut ꝛ finẽ ſpecialius eloquia diuina vẽſant. Eſt
enim xp̃s deus ꝛ hõ finis omni credẽti ꝛ ſcribẽ
ti ad ſalutẽ. Cui oẽs turbe precedẽtes ꝛ ſequen
tes noui teſtamenti ꝛ veteris clamant oſanna.
Necnõ vigintiquatuor ſeniores qui ſunt oĩuȝ
librox veteris teſtamẽti ſcriptores certi capitũ
coronas eox ad huiuſmodi agni pedes appo/
nũt. ſicut ille de ſe cũcta ſcripta fuiſſe teſtaſ cum
ait. Cõſummatũ eſt. ꝛ gloſa quã fecit poſt ſuam
reſurrectionẽ cum apuit illis ſenſum vt intelli/
gerẽt ſcripturas dicẽs. Qm̃ op̃ȝ ipleri oĩa que
ſcripta ſunt de me in lege ꝛ p̃phetis ꝛ p̃s. Luce
vlt. Veruȝ quãto facta ſunt potiora verbis vel
ſcriptis: tãto ſunt maiora oſtenſa in Maria q̃ȝ
in ſcriptura per deum. Nam ſcripture dedit vt
xp̃m loquaſ. Marie ꝯtulit vt per eã xp̃s pãda/
tur. Ibi eũ multiplex tegit figura: hic veſtit euȝ
marie caro pura. Ibi p̃nunciaſ: hic oſtẽdiſ. Ibi
latet in mortua charta: hic pȝ in carne monſtra
ta. Ibi dicta ſunt magna: hic facta ſũt magna.
q: fecit mihi (inquit) dñs magna qui potẽs eſt.
¶ Nonũ eſt magnus ꝯceptus ꝛ nr̃ p̃ſectus pie
tatis increate: qui dĩ mĩſicordia ſua. q: ſm ma
gnitudinẽ ſuã ſic mĩſicordia eius cum ipo eſt.
Magna.n. eſt mĩſicordia dei ſolius: dicit Ec/
cleſiaſticus. Hec ita lata eſt q̃ miſericordia dñi
plena eſt terra. ita lõga q̃ vniuerſe dñi vie miſe
ricordia ꝛ veritas. Ita p̃funda q̃ ad infernũ ad
eſt. p̃pha Abachuc.iij. Cũ iratus fueris. miſeri/
cordie recordaberis. Ita ſblimis q̃ in celo dñe
mĩſicordia tua: ꝛ mĩſicordia eius ſup oĩa opa
eius. Ita domeſtica q̃ cõplet viſcera ei⁹. Luc.j.
Per viſcera mĩſicordie dei nr̃i ꝛc̃. Ita mulipli
cabilis q̃ mĩa eius a p̃genie in p̃genies. Luce
j. Ita durabilis q̃ mĩas dñi in eternũ cantabo.
Hãc nedũ magnã ſed ꝛ maximã fecit in vĩgine
pia vt merito noſcetur mater miſericordie ꝛ re/
gina eius. Unde in antiphona. Salue regina
miſericordie. Hãc qui petit ſine ipſa duce: ſine
pẽnis ſeu alis tentat volare. Si mirantur iudei
mõtani laudãtes deum: q: deus magnificauit
miſericordiã ſuã cum Heliſabeth partũ ſterili
tribuẽdo: quãto debẽt laudibus dignis. deum
efferre chriſtiani: qui virgini tãte talẽ miniſtra
uit ꝯceptũ ꝛ partũ nouũ p̃ntibus p̃teritis ꝛ fu/
turis recordatus mĩſicordie ſue. ſicq̃ȝ fecit ſibi
magna. Magnã aũt.ſ. aquilã chriſto ſub figu/
ra regis cuiuſdaȝ licet mali Ezechiel propheta
Joãnem euãgeliſtaȝ demonſtrat: cui fuit taȝ al/
te volãdi data poteſtas: vt de medio cedri me/
dullam eius cum frõdibus ſuis que ſignificat
mediã in trinitate perſonã cum frondibus ver
boruȝ ſuorũ. que ſunt ad ſanitatẽ gentiũ. ꝛ por
tauit in vrbem negociatoruȝ: ideſt credentiuȝ
dicens. In principio erat verbum ꝛ verbum

erat apud deū ⁊c̄.vſq3 Uerbum caro factu3 eſt
⁊c̄.Ecce p̄mo volauit maxima auis virgo:⁊ nō
cōtinuit alas quouſq3 perueniret apud deum.
Inueniſti enim grām(ait angelus)apud deu3.
Ipſa virgo parauit viā Johanni:portas aperu
it.reſerauit arcana.Quid ſi dixero virginē fuiſ
ſe Johannis doctricē:vt per hanc diuinitatis
noticiam ſecundata inferior p̄facta diſcipulus
xp̄i ⁊ filius recōmendatus marie puenerit ad il
lud ſcire ſupremū.Mater fuit facta iohannis
teſtimonio filij ſui.Matris eſt docere filium:fi
lij eſt auſcultare matrem.Et q2 noluit q̄ mater
ſua publice predicaret oiu3 mulierū norma fu
tura:qbus predicare nō licet dedit marie vt io
hannes filius eius edoct⁹ ab ea per orbē poſtea
verbū diſſeminaret diuinum.Et quia deus eſt
qui operatur intus in docendo ſiue ſit angelica ſi
ue lingua humana.Jō per hoc non intelligitur
quin ipſe iohānes vt aqla grandis tulerit me
dullam cedri potās de ſacro diuini pectoris fon
te.Fecit ergo dn̄s aquilam grandem magnarū
alarū iohēm:ſed mariam maiorem que eū edo
cuit.Fecit ergo dn̄s magna.¶ Undecimum
magnū ponit Agge⁹ propha.ſ.domum dei:di
cens.Magna erit gloria dom⁹ iſti⁹ nouiſſime
plus q̄3 prime:dicit dn̄s exercituū.Quod dictū
de materiali domo dei.ſ.templo intelligi non
pōt:cum longe inferior gloria ⁊ magnificentia
illius templi materialis in hierlm poſt Aggeū
vſq3 ad vltimam deſolationem ⁊ deſtructionē
eius per romanos q̄3 fuerit añ tempora ſalomo
nis ⁊ aliorum regū.Hinc eſt q̄ exorās vnus de
reedificatorib⁹ primis narrat fleuiſſe ſeniores
q viderant gloriam magnā domus prioris:vi
dentes vere infelicitatem ſequētis dicte dom⁹.
Hec ergo gloria magna dom⁹ per prophetam
demōſtrata:de alia domo clarius exponatur.ſ.
virgine glorioſa.de qua canit eccleſia.Domus
pudici peccatoris tēplum repente ſit dei.Hec
ergo domus dn̄i ex patrum lapidibus conſtru
cta polita ⁊ picturata v̄tutib⁹.coopta p totū au
ro charitatis tāto glioſior eſt domo ſeu tēplo ſa
lomōis:q̄3to fili⁹ ihabitator ei⁹ eſt plus q̄3 ſalo
mon.tanto glioſior ē:q̄3to eius caro pura eſt di
gnior petra dura.tanto glorioſior q̄3to aīa eius
excellentior q̄3 fuerit ſanctorū ſancta.tanto glo
rioſior q̄3to diuina natura p̄ſens eſt potior pro
piciatorio.tanto glorioſior q̄3to angeli compre
henſores ſunt meliores q̄3 illius miniſtri viato
res.tanto glorioſior:q̄3to victima figurata.ſ.ie
ſus gratior eſt figura.ſ.vituli concremati.que
magna virgo recepit in vtero.Dicat ergo illō
Baruch.iiij.O iſrael q̄3 magna eſt dom⁹ dei:
ingens locus paſſionis ei⁹:magnus ⁊ immen
ſus meritis grā ⁊ gloria.Dicat ergo v̄go btā.
Fecit mihi dn̄s magna qui potens eſt ⁊c̄.Duo

decimū ſepe ſermo diuinus noī magnum ad
iungit:vt dicat etiā.ps.In iſrael magnum no
men eius primo:deinde predicata catholica fi
de addat per Malach.j.c.Magnū nomē meū De tri
in gentibus.¶ Triplici aūt mō dr̄.magnum. plici mō
Magnū.i.precioſum.magnū quaſi virtuoſu3 dicendi
⁊ magnū.i.famoſum.¶ Magnū p̄cioſu3:qa magnū
incōicatum mira includens.ſicut nomen Ado
nai nō indicatū patribus.vel nomē Tethagrā
maton imenſa ſacramenta ⁊ diuinas p̄fectiōes
includens.Hoc modo dr̄ magnū nomē Ma
rie.Et dimiſſis quatuor interpretationib⁹ iam
vulgaribus notis hoc nomen aſcribiſ hebrai
ce qnq3 litteris ſicut latine.⁊ quid ſignificēt ha
bes ſupra in ſermone de noīe Marie.¶ Sed
per aliū modū nunc oſtendemus q̄3 ſit magnū
ideſt precioſum nomē iſtud maria ex interp̄ta
tione v3 qnq3 litterarū quibus cōponitur iſtud
nomen Maria ſm hebraicū alphabetum.Pri
ma ergo lr̄a huius nominis maria eſt M.que
apud hebreos diciſ mem.Sed iſta lr̄a m apud De iter
hebreos peritos duplicatur.diciſ eni3 mem ⁊ p̄tatiōe
men.Et men nūq̄3 ponitur in p̄ncipio alicuius nomis
dictiōis nec in medio:niſi in iſto nomine Ma Marie
ria.q2 de vna tm̄ verificaſ apud eos:quib⁹ oīa ſm q̄n
in figuram ↄtingebant qm̄ illa3 figurabat que q3 lr̄as.
nec ſimilem viſa eſt:nec hēr ſequentē.Eſt aute3
differentia apud hebreos inter mem ⁊ men.q2
primū eſt apertū ſuperius ⁊ clauſum inferius.
Secundū ecōtra eſt clauſum ſuperius ⁊ apertū
inferius.Uide q̄3 ſubtiliſſime ſpūſſanctus dixit
virginē mariam incognitam futurā viro.prole
tn̄ fecundandā de celo:⁊ ſic apertā deo.clauſa3
viro.quod nulli alteri foret aſcribēdū:cu3 nul
lum aliud nomen cū men lr̄a tali ſumat initiū.
Si vero aliorū noīa terminātur per men:nimi
rum q2 oēs beati futuri ſint virgineo corpore:
quia ſc3 ibi neq3 nubent neq3 nubenſ.Interp̄
tatur autem men ſm Ambro.ſuper Beati ima
culati:viſcera vel ex ipſis in quo tam dignitas
q̄3 charitas marie oſtenditur.Dignitas quip
pe:qm̄ in viſceribus eius fuit aliquando rea
lis habitatio chriſti vt dicatur tēplu3 dei:ſacra
rium ſpirituſſancti.Charitas vero actiue ⁊ paſ
ſiue oſtenditur in ea.Actiue quidem:q2 pieta
tis viſcera gerit ad ſingulos intercedēs pro oī
bus.Charitas paſſiue.ſcilicet q̄ fuerit ab om
nibus deſiderata ⁊ amata oſtendit alia iterpre
tatio ſupradicta ſc3 ex ipſis.q2 v3 ex parentib⁹
ſuis eſt expectata:cōmendata:⁊ progenita vi
ſceroſe.A:que eſt ſecunda littera in noīe maria
apud hebreos dicitur aleph.⁊ interpretatur a
leph doctrina in quo eius vtilitas predicatur.
Eſt enim omnium viuentium ſub deo rōnabili
ter doctrina ſalutaris:⁊ ſpeculum directiuū to
tius hūane vite.¶ Tertia lr̄a ē R.quā hebre⁹

dicit reſ: ⁊ interpretaſ caput. in quo denotatur
ipſius capacitatis immēſitas glioſa. Caput enī
oium deus. Caput noſtrū eſt chriſtus ꝑles eius
Caput enim eſt quodāmodo noſtre ſalutis: que
caput nutriēs ſalutare: caput antiqui ſerpentis
cōtriuit. Capit oēs ſpūs intelligētie que mater
eſt ſapiētie. Capit oēs gradus glie: que regina
eſt vie ſimul ⁊ patrie. Capit oēs modos indul/
gētie: que caput eſt miſicordie. ¶ Quartū ele
mētū ſeu lr̃a eſt. J. que eſt minima figura apud
eos. ⁊ dicif ioth. ⁊ interpretaſ ꝯfeſſio ſeu ſcien/
tia. Ubi coloraſ virginis humilitas ꝓfunda et
virtuoſa que nihil ſibi attribuit: ſed oīa cōfiteſ
a dño accepiſſe. ¶ De quinta lr̃a. ſ. A. iam dcm̄
eſt. Ex his etiā quinqʒ lris hebraicis ſimul ⁊ la
tinis eliciēdo numeros ſignificatos per eas ſꝫ
latinos ⁊ hebreos. Uerbigr̃a. Prima littera. ſ.
M. ſignificat apud nos mille: apd̓ hebreos. l.
ſimul ꝯiungēdo numeros iſtos ſurgunt in nu/
merū duoꝝ miliū ⁊ cētum. Et a ꝓmiſſione facta
primo abrae: q: in ſemine eius bñdicerenſ om/
nes gētes terre qd̓ eſt Chriſtus: vt ait aplus ad
Gal. q: Maria mater xp̄i ex abraham ſeminali
ter deſcēdit vſqʒ ad natiuitatē eius fluxerūt an
ni duo milia cētum ⁊ nō vltra: vt notat ꝑfatus
Joānes dñici: qui etiaʒ declarat qūo iſte nume
rus colligiſ ex dictis litteris Maria per ſingu
las deſcēdēdo cuius eſt totus iſte ſermo de duo
deciʒ magnis rebus ſup Magnificat. v̓. Quia
fecit mihi magna. Exceptis his que habenſ in
quinto magno. Quod etiā nomē Marie ſit vir
tuoſum contra pericula ⁊ mala ⁊ famoſum per
omnia patet ex dictis ſupra.

¶ De quadruplici benedictione beate Uir/
ginis. Capitulum. xxiij.

Benedicta tu i mu/
lieribus. Et ṗmo occurrit dubiuꝫ:
q: aut iſtud addit ad id qd̓ ṗus di/
cꝰuz eſt: gr̃a plena. aut nihil addit.
Si addat: ergo id qd̓ addit aliquid eſt. ergo il/
la gratia cui addiſ plena nō fuit: ⁊ ſic angelus
nō videſ verū dixiſſe cum ait: gratia plena. Si
nil addit quin ibi cōtineaſ: ergo ſupflue dicif.
Itē natura eadē eſt in ea in mulieribus. ergo ſi
alias excedit hoc eſt in gr̃a. Sed hoc ꝯtinet cuʒ
ait: gratia plena. Ad qd̓ dici poſſet ꝙ nō fruſtra
hoc dicif. Naʒ cum dicif gr̃a plena: ꝑcipue in/
telligiſ de gratijs datis a deo. In eo ꝙ dicif: bñ
dicta tu in mulieribus: notanſ quedaʒ que ꝑti/
nēt etiam ad gr̃am humanā. ſ. laudari ⁊ bñdi/
ci ab hoībus. cōprehēdit etiam iſta bñdictio oī
um aliorum bñdictionē ſine dubio ſm̄ Alber.
Quid enim magni aut miri ſi habuit bñdictio
nē oīum gētiū: que bñdictiones oīum angelo
rū habuit ⁊ gr̃as. Et dicit Damaſ. A nullo illu/
ſtriū vinciſ. i. ſcōꝝ ⁊ ſcāꝝ excellētiū: ſed oēs ip/
ſa ſupat ⁊ excellit. ¶ Pro cuius declaratōe ſm̄
Alb. ſciēdū eſt ꝙ quadruplex eſt rō bñdictiōis. de quadrupli/ci rōne benedictionis
¶ Prima bñdictio eſt maledicti euacuatio.
¶ Secūda eſt fecunditatis ampliatio.
¶ Tertia eſt ſingularis gratie collatio.
¶ Quarta eſt ꝯgratulātiū gr̃e collaudatio.
¶ De ṗma ṗs. Bñdixiſti dñe terram tuā. i. hu
manā nām excludēdo ⁊ euacuādo maledictuꝫ
culpe illatuꝫ a deo cum ait Geñ. iij. Maledicta
terra in ope tuo. ¶ De ſcd̓o habeſ Geñ. ij. Bñ/
dixit eis dicēs. Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊ re/
plete terrā. ¶ De tertia. ſ. bñdictione gratie ſin
gularis dr̃. Geñ. xij. Bñdixit dñs abrae. ⁊ pſal.
Bñdixit oībus qui timent dñm. ¶ De quarta
dicif Matth. xxj. ꝙ pueri hebreoꝝ clamabāt ⁊
laudabāt cum magno gaudio xp̄o ieſu. Bñdi/
ctus qui venit in noīe dñi. ſm̄ oēm moduꝫ bñ/
dictionis fuit benedicta virgo Maria in mu/
lieribus ideſt ſup omnes mulieres. vt ly tu no/
tet excellentiam ſuper alias.

¶ De prima bene/ .§. i.

dictione qua. ſ. euacuaſ maledictū. Sciendū ꝙ
hec eſt triplex ſm̄ ꝙ triplex maledictū excludi/
tur. Unde Hiero. Totum maledictum qd̓ intu/
lerat Eua. abſtulit benedictio marie.
¶ Eſt enim maledictum nature.
¶ Eſt maledictum culpe.
¶ Eſt maledictum pene.
¶ Naʒ vt ait Amb. Pudor eſt feminis nuptia
rū ṗmia nō habere. i. filios. Ideo maledictū na
ture eſt obprobriū ſterilitatis: quibus hec ſola
eſt cā nubēdi. xxxij. q. ij. c. j. Propter qd̓ phenē/
na exprobrabat anne eo ꝙ ſterilis eſſet. ⁊ male/
dicta diceba ſterilis que fructū nō faciebat ſm̄
legē. Hāc maledictionē abſtulit beata Maria:
que virginitatē ſterilem in mūdo nobilitauit ⁊
exaltauit ac dedicauit in ſe virginitatē vt rem
excellētē ⁊ a deo bñdictā: que ſi nō replēt terrā
vt nuptie: replēt paradiſum tn̄. ¶ Maledictū
culpe eſt triplex. ſ. libido impregnantis. Unde
be. Hiero. ſup Matth. dicit ⁊ habeſ. xxxij. q. ij.
Cōnubia legitima carent quideʒ peccato: non
tn̄ tēpore illo quo ꝯiugales actus gerunſ ꝑſen/
tia ſpūſſancti datur. etiā ꝓpheta eſſe videaſ qui
officio generationis obſequitur. Hec ille. ⁊ hec
eſt ꝓpter libidinem. i. delectationē inordinataʒ
illa qua ratio abſorbeſ ſm̄ phūm. Feditas cōci
pientis Job. xiiij. Quis pōt facere mūdū de im
mundo cōceptum ſemine? Peccatum naſcētis
ṗs. In peccatis ꝯcepit me mater mea. be. Aug.
in li. de fide ad petrum. de ꝯſe. diſt. iiij. Firmiſ/
ſime crede ⁊ nullatenus dubites omnē hoīem
qui cōcubitu viri ⁊ mulieris ꝯcipitur: cum pec
cato originali naſci: impietati obnoxium mor

tiꝗꝫ ſubiectuꝫ. ¶ Ab hac triplici maledictione
fuit excluſus ↄceptus Marie. ⁊ ratio eſt: qꝛ nõ
fuit ſimilis alijs. Nõ enim ex humano ſemine:
ſed myſtico ſpiramine verbũ dei factum eſt ca/
ro de virgine Maria. Unde impregnans fuit
ſpũſſanctus. qꝛ ipſe opatus eſt illam vnionem.
Cõcipiens fuit virgo. Ecce virgo ↄcipiet. ſ. per
manẽs virgo. Et ↄceptus eſt deus. Matthei. j.
Uocabiᷓ nomẽ eius emanuel: qđ eſt interpreta
tum nobiſcum deus. Deus aũt peccare nõ põt:
nec in eum cadit peccatũ. ¶ Maledictuꝫ pene
eſt triplex. ſ. dãni virginitatem perdẽdo que. ſ.
recuperari nõ poteſt. cui premium ſpeciale con
ceditur: nec aliter mulier cõcipere põt vel pare
re. ¶ Secũdum maledictũ pene eſt laboris in
portãdo fetum. ſubijcitur enim multis paſſio/
nibus mulier in portando in vtero proleꝫ. Un/
de ⁊ Thob. dixit filio ſuo. iiij. cap. Memor eſſe
debes quãta pericula ſuſtinuit propter te. ſ. ma
ter in vtero ſuo te portans. ¶ Tertium eſt do/
lor in partu. Gene. iij. In dolore paries filios.
Sed ab iſta triplici maledictione euacuata eſt
⁊ liberata beata Maria. Naꝫ vt eccleſia canit.
Neſciens mater virgo virum: peperit ſine do/
lore ſaluatorem ſeculoꝝ. Et ſic nec virginitateꝫ
amiſit: nec dolorem: ſed ſummuꝫ gaudium in
partu habuit. ſm illud Eſa. Germinans germi
nabit. i. pariet letabũda ⁊ laudãs. Nec illum la
borem ſenſit in portando: ſicut nec in beatitu/
dine dolor reperiᷓ. Et beatus venter qui te por
tauit: exclamauit quedam mulier de turba ad
chriſtuꝫ Luce. xj. Apte igitur diciᷓ. Benedicta
tu in mulieribus: qꝛ per tuam bñdictioneꝫ ex/
cluſa eſt a te oĩs maledictio mulierum.

¶ Secunda bene/ .§. ij.

dictio eſt fecũditatis ampliatio ſeu ſuperexalta
tio. ⁊ hec poteſt eſſe triplex.
¶ Primo ex parte agentis.
¶ Secundo ex parte generatiᷓ.
¶ Tertio ex parte gignentis. Quelibet iſtaruꝫ
eſt triplex. ¶ Et quãtuꝫ ad primũ. Agẽs in iſta
ↄceptione fuit deus pater ibi exercẽs ſuam po
tẽtiam deus filius oſtendẽs ſuam ſapiẽtiaꝫ ſpi/
rituſſanctus exhibẽs ſũmam beniuolẽtiaꝫ. pro
ut ſupra declaratum eſt in precedẽti ſermone.
Exaltata vtiꝗꝫ eſſet ſup oẽm generationẽ ⁊ am
pliata illa gñatio. in qua ſolũ pater eſſet agẽs.
Sed plus exaltata ⁊ magnificata vbi ⁊ filius ⁊
ſpũſſanctus etiaꝫ opatus eſt. ¶ Ex pte autẽ ge/
nerati tripliciter eſt ampliata gñatio iſta. Nam
cõceptus eſt vir perfectus in naturalibus. non
enim vt alij ↄcepti in vtero matris diſtulit per
tẽpora ad habẽdum vſum rationis. Alij pueri
per plures annos manent anteꝗꝫ intelligãt vel
loqui poſſunt. Unde ⁊ infantes dicuntur. Sed

De bñ/ dictiõe ſuperexal tate fe/ cũdita/ tis ma/ rie.

ſubito chriſtus ↄceptus habuit cõpletum vſuꝫ
rõnis ⁊ memoriam tenaciſſimã: intelligẽtiam
acutiſſimã: ⁊ volũtatem prõptiſſimaꝫ ad omne
bonuꝫ ⁊ loqui pfectiſſime potuiſſet ſi voluiſſet.
Scđo eſt ampliata ⁊ magnificata iſta genera/
tio. qꝛ ↄceptus eſt vir ſanctus grã ⁊ virtutibus
pfectus. Aĩa noſtra naſciᷓ vt tabula raſa in qua
nihil pictum eſt: nullus enim in ea habitus vir
tutis vel ſciẽtie: ſed in tẽpore cum multo labo/
re acquiruntᷓ virtutes ⁊ ſciẽtie vel infunduntᷓ a
deo. Nõ ſic xp̃s ↄceptus nõ ſic. ſed qñ verbum
caro factũ eſt. i. homo de virgine Maria in in/
ſtanti aĩa illa repletaꝫ fuit omni gratia virtute ⁊
ſciẽtia immo ⁊ glĩa. Unde viator ⁊ cõprehẽſor.
Uiator ꝗꝫtum ad paſſibilitatẽ ⁊ actum morien
di. nõ pro ſe: ſed pro nobis. Cõprehẽſor limpi/
dius ↄtẽplans gliam dei. ꝗꝫ quicũꝗꝫ i patria ſi/
ne cõparatione. Tertio adhuc magis exaltata
eſt ſup oẽs generatio iſta. Cõceptus eſt ſũmus
deus Eſaias. Uere tu es deus abſcõditus. ſ. in
carne noſtra. Sic igitur exaltatᷓ ſup oẽs genera
tiones multeꝝ generatio Marie. ⁊ ideo bñdi/
cta tu ⁊c. ¶ Ex parte gignẽtis. ſ. virginis eſt ſu
perexaltata fecũditas eius ſup alias mulieres.
qꝛ virgo ↄcepit: virgo pepit: virgo lactauit de/
um pariter ⁊ homem. In cuius figurã eſt ſignuꝫ
datum gedeoni de victoria habẽda ↄtra inimi
cos populi dei videlꝫ vt vellus ponereᷓ in aera
per noctem. ⁊ de mane repiretur vellus plenuꝫ
rore. area aũt arida ⁊ ſicca per totuꝫ. Uellus eſt
pellis aĩalis mortui: ⁊ ſignificat noſtrã morta/
lem humanitatẽ. Iſtud in nocte vite pñtis poſi
tum in area vteri virginalis. reperitur plenum
rore celeſti. ſ. deitatis vniti cum ea queꝫ rorem
optabat Eſaias dicẽs. Rorate celi deſuper ⁊c.
Area tamẽ. i. corpus virginis remãſit arida. qꝛ
nõ humectata alicuius ſemine. ſed v̓go in par
tu: virgo in ↄceptu: virgo in lactatione. Unde
canit eccleſia. Sola virgo lactabat. ſcꝫ dñm Je/
ſum chriſtum vbere de celo pleno: non alio mo
do. Illud autem vellus plenum rore expreſſuꝫ
in torculari crucis: impleuit ↄcham eccleſie ro
re celeſtis gratie: per quaꝫ habitat in nobis. Et
hoc myſterium eſt ſignum ↄfortans nos ad ha
bendã victoriam de inimicis infernalibus qui
infeſtant populum dei. ergo benedicta tu ⁊c.

¶ Tertia benedi/ .§. iij.

ctio eſt ſingularis gratie non ſolum gratum fa
cientis ⁊ gratis date. ſed excellentie cuiuſdã ſu
per alios. Et hoc tripliciter.
¶ Primo ꝙ eſt caput ⁊ principium feminaꝝ:
¶ Secundo ꝙ eſt mater omnium.
¶ Tertio ꝙ eſt domina vniuerſorum.
¶ Quãtum ad primum dicitur beata Maria
caput ⁊ principiũ feminarum. qꝛ quicquid bo/

De tri/plici bo/no qd̃ ſuit in Maria qd̃ repi/tur in ſe/minis.

nſ fuit in feminis: ipſa habuit. ⁊ in ſummo gra du. ⁊ aliqd̃ bonum habuit q̃ nulla alia habuit. Triplex aũt bonum reperitur in feminis. Bo/num virginitatis: bonũ ꝯiugalitatis. ⁊ bonũ viduitatis. Beda Bona eſt caſtitas ꝯiugalis: melior continẽtia vidualis: optima integritas virginalis. ℭ Et in virginitate eſt triplex bo/num. Carnis incorruptio: nulli viri ſubiectio: angelica ꝯuerſatio. ℭ De primo dicitur Sap. vj. Carnis incorruptio facit primum deo. ⁊ ra/tio eſt. q2 ſcḋm Greg. in omel. Tãto vnuſquiſq2 a ſuperno amore diſiungitur. quanto in infimis delectaꝰ. Unde ⁊ per ꝯtrarium tãto vnuſquiſq2 deo magis approximatur ⁊ cõiungitur. quãto magis a delectationibus terrenis abſtrahitur: ⁊ q2 per virginitatem abſtrahitur homo a ma/ximis delectatiõibus. ideo magis approxima tur ⁊ ꝯiungitur deo. Unde ⁊ Sybille etſi gen/tiles propter virginitatem credimus eis colla/tuʒ ſpũm prophetie. Sed beata Maria in hoc omnes virgines exceſſit. quia nullum ſtimuluʒ carnis ſenſit: nec cogitationem turpem admi/ſit: ſed in ſumma puritate etiam angelos ſupe/rauit. ℭ Scḋm bonũ virginum eſt. q2 nulli vi/ro virgo ſubijciꝰ. Eue eius ꝯiugate cum oĩbus alijs feminis ꝯiugatis dictũ eſt. Sub viri pote ſtate eris: ⁊ ipſe dñabiꝰ tui. Gen̄. iij. Et. b. Aug. dicꝰ. xxxiij. q. v. voluit q̃ dñs ſtatuit coniugatas eſſe. quaſi famulas viroꝝ. ſ. in diſpõne domus ⁊ familie. Sed v̓gines libere ſunt ab hmõi ſer uitute. j. Cor. vij. c. Que v̓go eſt cogitat que dei ſunt. quõ placeat deo: vt ſit ſcta mente ⁊ corpe. Unde ⁊ libera eſt a ſuitute viri. Beata aũt ma/ria nõ ſolum viro ſubdita nõ fuit. ⁊ ſi ioſeph vi/rũ haberet. ſed dña eius ⁊ ipſe ſuus eius. ſcie/bat eniʒ ⁊ teſtis erat ſue v̓ginitatis. vnde ⁊ ma/ternitatis dñi. quinimmo ipſe rex reguʒ ⁊ dñs dñantiuʒ ieſus filius eius ipſe erat ſubditus ei. vt ſcribiꝰ Luc. ij. ⁊ Apoc. xix. ℭ Tertiũ bonum in v̓ginibus eſt angelica ꝯuerſatio. Om̄e eniʒ ſile appetit ſibi ſile. Angeli ſunt v̓gines. ⁊ ideo delectanꝰ ꝯuerſari cum v̓ginibus. Uñ Hieroꝰ. Angelis ſemp cognata eſt virginitas. in carne enim pter carnẽ viuere angelicũ eſt non huma nũ. Et angelus apparẽs Ioãni v̓gini oſtendit ei illa mirabilia que ſcribit in Apocal. Et Gabriel Danieli caſtiſſimo duplicẽ aduẽtuʒ ſaluatoris manifeſtauit. Sed nulla vnq̃ pura creatura ita familiariter ꝯuerſata eſt cuʒ angelo ſicut beata maria. Nõ. n. ſolũ ea vice q̃n incarnationẽ nun ciauit: ſed frequentiſſime. Bñdicta ergo tu in

De tri/plici bo/no in v̓/ginibꝰ.

mulieribus v̓ginibꝰ. i. pre cũctis ⁊ ſup cũctas virgines ꝓpter p̄dicta. ℭ In ꝯiugatis repitur triplex bonum. ſ. fides: ples: ⁊ ſacrm. vt ait be. Aug. Et in oĩbus his tribus exceſſit beata ma/ria coniugata oẽs cõiugatos. Et fides quidem

De tri/plici bo/no i cõ/iugatis

intelligiꝰ vt alter alteri ſeruet fidelitatẽ: non cõ miſcẽdi ſe cum altero vel altera. Sed btã Ma/ria nõ ſoluʒ cum altero ſe nõ cõmiſcuit: ſed nec cum ſpõſo ſuo Joſeph de cõi ꝯſenſu votuʒ vir/ginitatis emiſerũt: ⁊ vterq2 in virginitate per/mãſit. vt dicit beatus Aug. xxvij. q. ij. Tãto con iugium eſt ſanctius: quãto caſtius. nec ideo Jo ſeph voluit dimittere eam: vt Mattheus euan geliſta dicit. c. j. cum videret eam pregnantẽ q2 eam ſuſpectã haberet de adulterio. ſed vt dicit Bern̄. reputabat ſe indignum cum tam ſancta manere. quoniã cum ſciret eam plenam omni honeſtate ⁊ modeſtia ⁊ ſanctitate: eſtimauit eaʒ nõ de viro: ſed a ſpũ ſancto impgnatã. ℭ Bo/num prolis ſequeꝰ ex ꝯiugio. ⁊ ꝓpter hoc eſt in ſtitutũ matrimoniũ. non hoc bonum defecit in btã Maria: ſed ſuper oẽs ꝯiugatas eſt cuʒ vir/ginitatis honore gaudium matris habẽs. Un/de nec primam ſimilẽ viſa eſt nec habere ſequẽ tem. Proles autem cõiugatarũ eſt pura creatu ra ⁊ peccator: ſed proles virginis eſt deus ⁊ ho mo ſanctiſſimus. ℭ Tãtuʒ ergo diſtat inter ꝓ/lem huius virginis ⁊ prolẽ ꝯiugataruʒ: quan/tum inter deuʒ ⁊ hoĩem. ℭ Tertium bonuʒ in cõiugatis eſt ſacramentũ. Unde apoſtolus. hoc aũt dico magnũ ſacramẽtum in chriſto ⁊ eccle/ſia. Significat enim ꝯiunctionẽ chriſti cum ec/cleſia quoad cõſenſum mutuum volũtatis ex/preſſum per verba. cõiunctionẽ chriſti cum ec/cleſia. ſ. bonis fidelibus per dilectiõeʒ. Quo au tem ad ꝯiunctionẽ corpoꝝ per copulaʒ ſignifi/cat cõiunctionẽ dei cum noſtra humanitate in vna pſona. ⁊ ſic indiſſolubilis eſt talis ꝯiũctio. Nunq̃ enim ſeparata eſt deitas ab humanita/te poſtq̃ eam ſibi vniuit. Hinc eſt q̃ matrimo/nium cõſũmatum per copulam: nunq̃ diſſolui põt vt correſpõdeat ſignum ſignato. Hoc autẽ ſacramẽtum impletuʒ eſt in vtero virginali: in quo facta eſt talis vnio ⁊ permaxime bonũ iſtõ coniugatoꝝ reperitur in virgine. ℭ In viduis auteʒ reperitur triplex bonum. ſciʒ libertas cõ Triplex bonũ i viduis repitur tẽplationis. Unde de Anna ꝓphetiſſa vidua di ciꝰ Luc. ij. q̃ tẽplum frequẽtabat deo ſeruiens in orationibus die ac nocte. ℭ Secũduʒ bonũ eſt carnis maceratio. Naʒ vt ait apoſtolus. j. ad Ti. iiij. Uidua in delitijs viuẽs mortua eſt. Uu de ⁊ ſancta Judith vidua ieiunijs inſiſtebat cõ tinuis. ℭ Tertium eſt q̃ exercitium in operi/bus pietatis ⁊ miſericordie. vt oſtẽdit aplus in v. c. Et vidua illa ſarreptena Helyaʒ de cibo ne ceſſario pauit. Hec omnia ſine cõparatione fue rũt in beata Maria. nam ieiunia nõ ſolum in lege mãdata ſeruabat. ſed ⁊ ſcḋm beatũ Ambro. alia addebat tota dedita erat orationi ⁊ contẽ/plationi chriſtum mendicũ ⁊ pauperem de ſua paupertate nutriuit. Quod aũt mater ſit oĩum et

domina patet: quia mater eſt eiꝰ qui omnia cre
auit: ⁊ qui nos redemit ſua paſſione. Bene er/
go dicitur. benedicta tu in mulieribus: quoad
gratiam ſpecialem ſuper omnes.

¶ Quarta bene/ .§. iiij.

De quarta bñdictiõe .ſ. ꝯgratulationis laudantium.

dictio dicitur congratulatio laudantium. de qua in
cantico trium puerorum qui orabãt in camino
ignis. Dañ. iij. Bñdicite oĩa opa dñi dño lau/
date ⁊c. Hec triplex eſt in btã maria ſuper oẽs
mulieres. ¶ Collaudate quippe ſunt alique mu
lieres ex virtutibꝰ ſuis. ⁊ bñdicte ab hominibꝰ
vt iudith ⁊ alique alie: ſed nulla eatenus vt ma
ria. Collaudatur enim ab angelis: ab homini/
bus: ⁊ ab omnibus corporalibus rebꝰ. Ab an/
gelis quidẽ vt hic. Benedicta tu in mulieribꝰ
⁊ merito. quia genuit angelorum reſtauratorẽ
conciuium ſuorum redemptorẽ. Reſtrauauit
eum filius ſuus reddẽdo per equipollentiã deꝑ
ditum: multiplicando numerum: ⁊ augmentã
do ſuperadditũ. ſ. quartam hierarchiã in qua
ipſe cũ matre ſua ſup oẽm hierarchiã: per quẽ
laudant angeli atq; archangeli ⁊c. in pfatione
maieſtatem dei. ⁊ aſſumpta ipſa btã maria: lau
dantes angeli benedicunt deum. ¶ Laudant
hoĩes ⁊ benedicunt btãm mariam p elizabeth
dicẽtes. Lu. ij. Benedicta tu in mulieribꝰ: ⁊ be
nedictus fructus ventris tui. qui fructus ven/
tris ſui factꝰ eſt hominibꝰ ſuis ſapiẽtia iuſtitia:
ſctĩficatio ⁊ redemptio. j. Cor. Sapiẽtia. ſ. in do
cẽdo iuſtitia in virtuoſe ⁊ pfectiſſime cõuerſan
do oſtẽdẽs quomodo iuſti efficiamur p eiꝰ imi
tationẽ. Sanctificatio ſacramẽta iſtituẽdo que
nos ſanctificãt. Redemptio per paſſionem a di
abolo cuius captiui eramꝰ ĩ redimẽdo. ¶ Lau
dant quoq; oĩa corpora beatam mariam: quia
in ea immutauit cauſaliter inouãdo. Ecce ego
creo celos nouos ⁊ terram nouam ait filius eiꝰ
us in Apoc. ac etiã nobilitando: ⁊ omnia quo
dãmodo in xpi corpore vniendo: quia corpus
ipſa ei dedit. quod cum oĩbus corporibus ali/
quo modo cõuenit ⁊ excedit. Et ideo quia iſtis
de cauſis bñdicta eſt in mulieribus: ſuper om/
nes mlieres benedicta ⁊ puras creaturas: ſicut
dicimus de domino. Bñdicite omnia opa dñi
domino. ita ⁊ dicere poſſumus beate marie.
Benedicite omnia opera domine omnium.

¶ De bñdictiõe beate Marie virginis apud
omnem generationem. Ca. xxiiij.

Benedicta tu i mu/

lieribꝰ. Altius ⁊ copioſius iſtã vlti
mã benedictionẽ laudatiõis ⁊ ma/
gnificatiõis reaſſumendo. Tu inqt
exiſtens in numero mulierum quoad ſexũ nõ
virorum ſimpliciter es benedicta: omnem con
tinens in te benedictionẽ ſanctoꝝ. Quamuis
autẽ collatio temporalis felicitatis etiam dica/
tur benedictio quedam. Unde ⁊ Jacob dixit
Eſau filio ſuo benedictionẽ poſtulanti potius
temporaliũ q̃ ſpiritualiũ In pinguedine terre
erit benedictio tua. Geneſ. xxvij. Et ſathan ad
dñm de Job ait. Operibus manuũ eius bene/
dixiſti. quod quaſi declarans ait. Poſſeſſio eiꝰ
creauit in terra. Tamen potior benedictio ſine
cõparatione eſt operatio vel collatio beatitudi/
nis vere diſpoſitiue vel cõpletiue que oĩa bona
comprehendit. Unde apoſtolus ad Eph. pmo.
Benedictus deus qui benedixit nos omni be
nedictione in celeſtibus: ⁊ dominus dicet in fi/
nali iudicio. Uenite benedicti patris mei per/
cipite regnũ vobis paratũ Matth. xxv. Ideo
benedicti q: bona opera egiſtis: quibus para/
tum eſt regnum beatũ. Hanc benedictionẽ bti/
tudinis in preſenti ⁊ futuro ſuper oẽs poſſedit
beatiſſima maria ⁊ hoc ipſa exprimit in cãtico
ſuo dicens. Beatã me dicent omnes generati/
ones. ⁊ Salomon Prouer. vlti. Surrexerũt fi/
lie ſcz per imitationẽ eius anime ſancte: ⁊ bea/
tiſſimam predicauerunt: ⁊ ſic oẽs generatiões
benedicũt beatã mariã collaudantes de bonis
ei collatis. Eſt aũt triplex gñatio nãe itellectiue.
¶ Prima generatio eternalis.
¶ Secunda generatio angelicalis.
¶ Tertia generatio humanalis.
¶ Harum proprium eſt benedicere.

¶ De eternali di/ .§. i.

cit deus pater ad filium per ꝓ. Ante luciferũ
genui te. De qua Eſa. liij. c. Generationem eius
quis enarrabit. ſcz eternam. quaſi diceret nul/
lus. Ipſe igitur deus poſtq̃ cũcta creauit p ver
bum ſuum: ⁊ cum ſpiritu ſancto benedixit bea/
tiſſime Marie in figuram. ⁊ beatam dixit quã
do benedixit diei ſeptimo in qua requieuit ab
omni opere qꝺ patrarat. Gen. j. Eſt autẽ iſta be/ M. ge/
nedictio operũ conſummatio a peccatis vaca/ neratio
tio eterne requiei prefiguratio que omnia ple/ eternalis
ne reperiuntur in beata maria. Fuit enim i btã bñdixit
maria perfecte operum conſummatio: quãdo quomõ
omnia creata in vno homine vniuntur cũ crea
tore. ⁊ primum fit ⁊ vltimum: ⁊ vltimũ fit pmũ
non enim eſt perfectio motus vel operis niſi in
circulo. Eſt ſcd̃o ibi. ideſt in virgine vera a pec/
catis ceſſatio. In eius enĩ voluntate peccatum
nullum fuit nec eſſe potuit. Tertio requies etiã
huius non fuit future requiei ſignũ tñ: ſed eti
am cauſa. Si ergo ſeptima dies eſt benedicta
propter ſabbatũ dei. ideſt ceſſationem ab ope/
ribus: ⁊ tamen excellentior eſt ſabbatiſmus re/
creationis qua ſcz requieſcens in virgine mun
dum recreauit ſabbato creationis: ergo ⁊ bene
dictio maior.

dictio maioꝛ. In omnibus enim requiē queſi/
uit.⁊ in ipſa ſola inuenit.in qua inuenit omīa
quecūqȝ queſiuit.Unde ⁊ in tabernaculo eius
requieuit Eccli.xxiiij.¶ Poſtq̄ autē ipſe eter/
naliter genitus de virgine natus:conuerſatus
eſt in mundo ſemel predicās mulieri exclamā/
ti ⁊ dicenti. Beatus venter qui te portauit ⁊c̄.
Subdit ipſe quinimo beati qui audiunt v̄buȝ
dei:⁊ cuſtodiunt illud.quaſi diceret.non ſoluȝ
illa que me portauit.beata. ſed oēs qui audiūt
verbum dei ⁊ obſeruant:⁊ implent opere illō.
Et qꝛ ipſa perfectius audiuit ⁊ obſeruauit om
nia mandata domini ⁊ cōſilia.ideo beatiſſima
⁊ benedicta pre cunctis:bn̄dicta ē tu in mulie/
ribus.¶ Primus ſmo xp̄i ad diſcipulos eru

M.ex/ercuit act⁹ oc/to beatitudinū in ſummo q̄ modo.

diendos fuit verbū de beatitudinibus. de qui
bus Matth.v.Que beatitudines octo ſunt p̄/
fecti actus virtutum diſponentes ad ſupernaȝ
⁊ eternam beatitudinem.Ad quos actus exer/
cendos xp̄s exhoꝛtat⁹ eſt in diuerſis locis euā/
gelij ſiquis inquirere velit.que oīa verba bea
ta Maria perfectiſſime impleuit.vt docet per
ſingulos Alber.vbi.ſ.Et pⁿma quidē eſt. Bea/
ti pauperes ſpū.vbi glo.pauperes ſpū ſunt.qa
non neceſſitas:ſed fides ⁊ deuotio beatos facit
vt contēptis omnibus dn̄o viuāt.Impoꝛtat er
go abdicationem rerū.Hec autē abdicatio fuit
in ſummo in beata Maria.Naȝ hec abdicatio
fit duobus modis.ſ.per rerum ſubiectionem.
vel per rerū omnimodā abiectioneȝ. Sed ma/
gna eſt paupertas per rerū ſubiectionē: maioꝛ
per rerū abiectionē. Maxima autem que eſt ex
vtriſqȝ cōpoſita.de qua dicit apl's.ij.Coꝛin.vj.
Nihil habentes ⁊ oīa poſſidentes. Hoc autem
non potuit eſſe niſi in beata Maria omnimo/
de:⁊ perfecte ⁊ ꝓpꝛie.Omnes alij ſi res abiece
runt.non retinuerunt:etſi retinuerūt non abie
cerunt:qꝛ tm̄ procuratoꝛes ⁊ fructuarij ⁊ non
domini fuerunt.Beata aūt mater dei v̄go exi/
ſtens ⁊ regina celi ius ⁊ dominiū ⁊ vſufructuȝ
poſſeſſionis habebat in rebus filij ſui.Unde et
bene potuit relinquere ⁊ omnia poſſidere:re/
linquere quātum ad vſum ⁊ fructuȝ.poſſidere
quātum ad pꝛopꝛietatē ⁊ ius dominij.⁊ ſic bea
tiſſima virgo potuit habere pfectiſſimaȝ paup
tatem.Item in rerū abiectione eſt oꝛdo ⁊ gra/
dus.⁊ ponit Alber.nouem gradus pauperta/
tis in doībus.Primus gradus paupertatis ē
dare ſuperflua pſone.pꝛout perſona ſonat idi/
gnitatem.Scd̄s eſt dare ſupflua non ſolū per/
ſone:ſed ⁊ ſuperflua nature Luce.xj. Quod ſu
peſt,date elemoſynaȝ glo. pꝛeter victuȝ ⁊ veſti/
tum. Tertius gradus eſt dare non ſolum ſuper
flua:ſed neceſſaria.glo.dicit etiam valde neceſ
ſaria:cuȝ primis diuidamus. Quartus eſt oīa
neceſſaria:⁊ ſuperflua ſimul dare:ſed ſemetip/
ſum retinere.ideſt non pꝛopter deum.quod et
phī fecerunt.vt dicit Hierony.de Socrate.xij.
q.ij.Gloria.Quintus eſt omnia dare ⁊ ſemetip
ſum addere.ſm̄ illud Matth.xix.Si vis perfe
ctus eſſe vende omnia que habes ⁊ da paupe/
ribus.⁊ ſequere me.ſ.te dando.Sextus eſt om
nia dare ⁊ ſemetipſum relinquere . vel vltra h̄
laboꝛare manibus vt tribuat neceſſitatem pa/
tienti:vt fecit Paulus qui laboꝛabat manibus
ſuis.vt ipſe dicit ad Coꝛin.vt ſibi ⁊ socijs ſub/
ueniret.Septimus eſt omnia dare etiā ſeipm̄:
⁊ ſpiritu ⁊ coꝛpoꝛe laboꝛare.vt paſcat primum
ſpūali cibo.Qui gradus eſt melioꝛ pꝛioꝛi.quia
melius eſt reficere animā ſemper victuram,ait
be.Grego.q̄ȝ coꝛpus moꝛiturū.Octauum au/
tem ponit eſſe in beatiſſima virgine perfectio/
rem ceteris qui eſt relinquere omnia ⁊ ſeipſuȝ
⁊ de ſubſtantia coꝛpis ſui accipe ⁊ ad refectio/
nem animarum pꝛoximis dare. Hoc eniȝ fecit
ſola beatiſſima Maria.que de puriſſimis car/
nibus ⁊ ſanguinibus ſuis viaticum.nobis cō/
fecit.Panem ⁊ vinum qui de celo deſcendit.q
eſt vere vita queȝ qui religioſe manducauerit
moꝛtem non guſtabit in eternuȝ hunc toti mū
do mendico ipſa dedit.Nonus gradus perfe/
ctiſſimus eſt filij ſui Jeſu:qui eſt oīa dare coꝛ/
pus ⁊ animam ꝓpꝛiam ⁊ diuinitatē habēs vni
tam pꝛoximis dare in cibum anime:ſub ſpecie
tamen aliena.⁊ hoc fuit opus ſumme miſicoꝛ
die ⁊ ſummū paupertatis domini Jeſu in via.
Nec attenditur perfectio paupertatis penes ꝓ
pinquationē ad ſummū defectum rerū.ſed pe
nes deuotionem:voluntatē ⁊ perſone dignita
tem.Si enim eque parū habent miles ⁊ ruſti/
cus:paupérioꝛ dicetur miles q̄ȝ ruſticus. imo
quod ruſtico diuitie:militi paupertas.⁊ quod
militi diuitie pꝛincipi eſt paupertas. Ergo cuȝ
beatiſſima virgo Maria pꝛecellerit oēs digni
tates.qꝛ regina celi: mater domini ⁊ omniū in
equali paupertate oēs excelleret.Ergo benedi/
cta tu es ⁊ beata in pauptate ſpiritus.¶ Quā/
tum ad ſcd̄am beatitudinem diſpoſitiuam.di/
cit glo.ſuper illō.Beati mites Matth.v.Mi/
tes ſunt qui malis moꝛibus dominātur.⁊ alia
glo.Mitis ſeu māſuetus eſt q nec irritat.nec
irritatur:nec nocet:nec nocere cogitat.Ad hāc
hoꝛtatur Jeſus xp̄s exemplo ſui dicens Mat/
thei.xj.Diſcite a me:qꝛ mitis ſuȝ ⁊ humilis coꝛ
de:hec in excellentia habuit beata maria ſuper
omnes.Nam perfectum dominū habuit.qm̄
malis moꝛibus dominabaṫ ſine pugna interio/
ri.Omnium autem alioꝛuȝ dn̄ium huius mū
di fuit cum pugna.Similiter nullū hominem
irritauit nulli nocere cogitauit.ſed oībus pꝛo
deſſe ſtuduit.Diſcurre per totam ſeriem euan/
gelij.⁊ nunquā inuenies.ait beatus Bernar.

verbum durū ⁊ aſperum egreſſum de ore ei⁹.
Omnia beata virgo equanimiter aduerſa ſu/
ſtinuit excellentiſſime quod facit mitis ſ3 glo.
⁊ ideo mitiſſima. Unde canit eccleſia in hym/
no. Uirgo ſingularis inter omnes mitis: nos
culpis ſolutos mites fac ⁊ caſtos. Nō obſtat qđ
dicitur de moyſe Nume. xij. c. Erat moyſes mi
tiſſimus hominum ſuper terram, in ſuplatiuo
gradu: qr intelligitur de illis qui tunc erant ſu
per terram: non de virgine. ¶ Quantū ad ter
tium de beatitudine luctus. ſm illud. Beati q
lugent ad oſtendendū. q̄ nec iſta ei defuit: ſed
alios excellit. ſicut ⁊ in alijs. Nota q̄ ait beat⁹
Augu. xxviij. q. j. Jam vero. Ea ſunt in noſtris
officijs gratiora. ſ. que cum liceret nobis nō im
pendere. dilectionis tamē cauſa impēdimus.
⁊ hoc ſicut quoad homines: ita quoad deum.
Sed beata Maria non erat debitrix ad lugen/
dum pro peccatis: qr nullū in ſe habuit: luge
bat tamen ex dilectione peccata populoꝝ. ⁊ qn̄
vt ait beatus Greg. Stabat mater doloroſa. iu/
xta crucem lachrymoſa. dum pendebat fili⁹ nō
minus lugebat peccata crucifigentium q̄3 affli
ctionem filij. Unde ſicut in cruce orauit. vt ait
apoſtolus ad Hebre. cum lachrymis ⁊ clamore
valido. ſ. pro peccatis humani generis relaxan
dis: ita ⁊ mater eius beata maria fontes fecit la
chrymarum de ſuis pudiciſſimis oculis. vt ait
Anſelmus. in illa paſſione quā ſuſtinere noue/
rat pro peccatis hominum. Sed ⁊ pro incola/
tu preſentis miſerie quare non magis lugebat
q̄3 Dauid dicens. Fuerunt mihi lachryme mee
panes die ac nocte dum dicitur mihi quotidie
vbi eſt deus tuus. ⁊ permaxime poſt aſcēſionē
filij. Unde ob conſolationem ſui ſm beatū Hie
ronymum. viſitabat loca ſepe vbi filius aliqđ
magni egerat. Uere ergo benedicta tu in mu/
lieribus ⁊ beata beatitudinis luctu. ¶ De qr/
ta ſcilicet Beati qui eſuriunt ⁊ ſitiunt iuſtitiā.
Nulla pura creatura magis deſiderauit iuſtiti
am bonorum operum in ſe et in toto humano
genere ſicut beatiſſima maria. Eſurire eſt ope/
ra iuſtitie difficiliora feruenter appetere. Siti/
re eſt opera iuſtitie cōmuniora ⁊ feliciora deſi/
derare: ſicut laborioſius ⁊ tardius comeditur
q̄3 bibitur. Qui edunt me adhuc eſurient: ⁊ q
bibent me adhuc ſitient: ait diuina ſapiētia Ec
cleſiaſti. xxiiij. c. Et quia magis ſibi incorpora/
uit diuinam ſapientiā ⁊ gratiam q̄3 aliquis vel
aliqua: ideo magis eſuriuit ⁊ ſitiuit iuſtitiā bo
norum operum. Eſurire quippe ꝓprie eſt viato
rum ⁊ ſitire. Saturari ⁊ inebriari eſt cōprehen
ſorum. vt oſtendit ps. Satiabor ⁊c̄. ⁊ iebriabū/
tur ab vbertate domus tue ⁊c̄. Inter eſurire au
tem ⁊ ſatiari eſt medium ſcilȝ comedere. Sȝ cū
nihil ſit vacuum ⁊ illa ſint extrema: extat ⁊ me
dium. Medium autem pertinet ad ſtatum me
dium. Ille autem ſtatus eſt ſtatus beate virgi/
nis. Habebit ergo beata maria iſtam beatitudi
nē circa cōprehēſores ⁊ citra viatores. ¶ De
quinta beatitudie videlȝ. Beati miſericordes
in qua excellit ſine cōparatione omnes. Quod
patet ex hoc: qr dicitur ipſa ⁊ predicatur mater
miſericordie: qđ nulli alij ꝓprie cōuenit. Dicū/
tur aūt aliqui viri miſericordie: qui oēs habēt
cōparationē ad miſicordiā per modum origi/
nis eſſentialis ⁊ per modū miris. Cōuenientia
aūt eſſentialis iproportionabiliter excedit mo/
dū inherētie p modū accidētis. Un̄ vniuerſos
excellit miſericordia. ¶ Item qcqđ eſt cā cau/
ſe: eſt cā cauſati. Beatiſſima aūt vgo eſt cauſa fi
lij. filius aūt eſt cā totius boni ⁊ oīs miſericor/
die. ergo ⁊ mater eſt cā totius miſericordie. qđ
alij nō ꝯuenit. Item illud qđ eque ꝓprie ⁊ pnci
paliter hȝ duas naturas incōfuſas. eque ⁊ pro/
prie hȝ ꝓprietates duarū naturarū. Un̄ ⁊ iſte
eque ꝓprie ſunt. xp̄s eſt deus. Chriſtus eſt hō.
ergo ⁊ hec. Chriſtus natus eſt a deo. Chriſt⁹ na
tus eſt ab homine. ergo etiā ⁊ hic. Chriſtus eſt a
deo. Chriſtus eſt ab hoie. Sȝ xp̄s oēs operatio
nes attribuit patri a quo ipſe eſt. ergo ⁊ matri a
qua ipſe eſt attribuent operationes eius q̄ con/
ueniunt ei rōne humane nature: ſicut ⁊ pri ope
rationes que conueniūt diuine nature. Sȝ ſm
humanā naturā xp̄s exhibuit nobis officium
ſumme miſericordie in paſſione. ergo ⁊ beatiſ
ſime virgini attribuuntur effectus ſūme miſe/
ricordie. qđ etiā pȝ in modo loquendi eccleſie.
Hodie mortē quā femina intulit: femina fuga
uit. ⁊ que dānauit ſaluauit ipſa. Bñdicta ergo
tu in miſericordia. ¶ De ſexta ſcilȝ Beati mū
do corde. dicit glo. Mundi corde ſunt quos cō
ſcientia non arguit peccatoꝝ: ſeu qui ſibi nihil
cōſcius eſt ſed hoc fuit potiſſime: imo ſingula/
riter in be. maria. ergo ꝑmaxime fuit mundo
corde. Itē actus fidei purificat. ſȝ illud petri in
actibus. Fide purificās corda eorū. Sed beatiſ
ſima maria habuit fideȝ ꝑfectiorē cūctis. ergo
⁊ puritatē que mundi cā eſt. Itē ſm Dioń. tres
ſunt actus hierarchie. purgare: illuminare: ⁊ ꝑ
ficere. ⁊ ſūt ita ordinati vt magis purgatus ſit
magis illuminatus ⁊ magis ꝑfectus. Sed bea
tiſſima Maria fuit maxime perfecta ⁊ illumina
ta. ergo ⁊ maxime purgata ⁊ munda. ¶ De ſe
ptimo ſcilȝ beati pacifici. dicit glo. pacifici ſunt
qui omnes motus animi rōni ſubijciunt: quia
his nihil repugnat ſimiles patri ſuo qui eſt in
ſumma quies. Sed hoc fuit in ſummo in bea/
ta virgine. Item alia gloſa. Dum lex carnis re/
pugnat legi mentis nō modo alieni: ſed nec no
bis pacifici eſſe poſſumus. Sed in beata Ma/
ria caro nō rebellauit aduerſus ſpm̄. ergo ipſa

marime ſuit pacifica. Item ſi pacifici dicuntur
qui faciunt pacem inter alios. qđ ꝛ fecit filius
dei. paceʒ faciens hijs qui ꝓpe ꝛ hijs qui longe
erāt. mediū vniuerſale per qđ fuit facta par in/
ter deū ꝛ hoīes: fuit beata virgo mediatrix ꝛ re
cōciliatrix omniū. ergo ꝛ ipſa in ſummo pacifi
ca. Benedicta ergo tu in pace. ¶ De octaua. q̄
dicit. Beati qui pſecutionem patiunt ꝓpter iu
ſtitiam. Dicit Alber. ꝙ non intelligit de quacū
qꝫ pſecutione ſed de ea que eſt per martyrium.
Sed videt ꝙ hanc non habuit q: martyriū nō
Arguit habuit. Doctores tamē dicunt ipſam cōſecutaʒ
cōtra. fuiſſe aureolam martyrij in pſecutione mortis
filij. beat⁹ Bernar. Longe plus q̄ȝ martyrē cē/
ſemus: in qua paſſionis ſenſuʒ compaſſionis
ſupauit affectus. Joānes damaſcenus etiaʒ ap
pellat eam martyrem in paſſione filij. Probat
aūt ſic. Dationi anime debetur aureola marty/
rij ergo dationi precioſiſſime anime ꝛ dilectiſſi
me debetur precioſiſſima aureola martyrij. Sʒ
precioſiſſima virgo Maria dedit ꝑcioſiſſimaʒ
ꝛ dilectiſſimam aīam. ergo habebit precioſiſſi
maʒ aureolā. Mediū probat. dedit enim dile/
ctiſſimā animaʒ. i. vitam filij. Ipſa enim in infi
nitū plus dilexit aīam. i. vitam filij q̄ȝ bea. Pe/
trus aīam. i. vitam ſuiipſius. Qđ dedit precio/
ſiſſimaʒ pʒ: q: datio huius anime. i. vite filij fu
it precium totius mundi: ꝛ redimibilis creatu
re. ꝛ ſic dedit animā in infinitū plus dilectam.
ergo ꝛ hʒ precioſiſſimaʒ aureolaʒ martyrij. Itē
dolor cauſatur ex amore: vt quātum quis plus
aliquid amet: tāto plus doleat de amiſſiōe ei⁹.
Dolor autem ſanctoꝝ in martyrijs eoꝝ cauſa/
batur a natura ꝓpter ſeparationē anime a cor/
pore. Dolor aūt beate Marie a natura ꝛ gr̄a: ſʒ
maior etiam a gratia. Sed fortior ꝛ perfectior
eſt cauſatus a gr̄a q̄ȝ a natura. ergo impropor/
tionabiliter maior fuit dolor eiūs in paſſione
filij q̄ȝ martyris cuiuſqꝫ in ſua paſſione. ergo ꝛ
potiſſima in hac pſecutiōis beatitudine. Et ſic
pʒ ꝙ generatio eterna. i. filius dicet eā beataʒ:
q: audiuit verbum ſuum. ꝛ ſeruauit verba ſua
ſ. de iſtis octo beatitudinib⁹ quas perfectiſſime
habuit ſuper omnes. ꝛ ſic beatam me dicent et
benedictam benedictione optima omnes gene
rationes. vñ benedicta tu in mulieribus.

¶ De generatione .§.ij.

De gn̄ā angelica poteſt exponi illđ Geñ. i. Iſte ſunt ge-
tiōe an/ nerationes celi ꝛ terre. ꝛ dicitur ibi generatio
gelica creatio a deo. ꝛ generatio celi eſt creatio ange//
quō bñ lorum. Sic beatus Auguſtinus ſuper geneſim
dicant ad litteram exponit illud. In principio creauit
Mariā deus celum ꝛ terram. celum. i. angelicam natu
multi// ram. Hec aūt generatio celi. i. angeli creati bea
pliciter tificant: laudāt ꝛ benedicūt multipliciter virgi

nem glorioſiſſimam: ꝛ Gabriel pro omnib⁹ an
gelis laudans inquit. Aue gratia plena. cum ſi
bi nunciauit conceptum filij dei ad partum vo
eius. poſtquā angelus cum magna luce appa/
rens nunciauit paſtoribus cuʒ magno gaudio
natiuitatem filij virginis: facta eſt cū ipſo mul
titudo militie celeſtis. ideſt angelorum canen/
tiuʒ. Gloria in altiſſimis deo. ꝛ in terra pax ho/
minibus bone voluntatis. Luce. ij. quaſi dicat
gloria paratur in celis propter deuʒ natum ex
virgine Maria ꝛ pax reconciliationis cum eo
hominib⁹. ſ. habentibus bonam voluntatem.
¶ In aſſumptione vero eius cum aſcendit ad
celum gaudent angeli: canit eccleſia: ꝛ laudan
tes benedicunt deum ꝛ admirantes de tam ex
cellenti gloria dicunt. Que eſt iſta que aſcendit
ſcilʒ in celum de deſerto mundi. ſ. huius dere/
licto ꝛ priuato bonis virtutum. vbi ſunt beſtie
ſiluestres demonum ꝛ malorum hominum de
litijs affluens. ſ. omni ſuauitate ꝛ perfectione
virtutum inixa ſuper dilectum ſuum. ſ. filium.
ideſt coniuncta cum eo omnem tranſcendens
hierarchiam noſtram. ¶ Tempore quoqꝫ bea hiſtoria
ti Gregorij magni cum ipſe in proceſſione pro
grediens per vrbem cum omni clero ꝛ popu/
lo ad rogandum deuʒ pro ceſſatione ſeuiſſime
peſtis que romaʒ inuaſerat: deferri faceret quā
dam tabulam vbi depicta erat imago bea. ma/
rie pro vexillo ante proceſſionem. viſi ſunt an/
geli circa figuram beate virginis canentes in
laudem eius. Regina celi letare alleluya. quia
queʒ meruiſti portare alleluya. reſurrexit ſicut
dixit alleluya. Cui addidit beatus Gregorius.
Ora pro nobis deum alleluya Quod interpre
tatur laudate dominum. Surrexerunt filie ſy/
on ꝛ beatiſſimam dixerunt. regine ꝛ concubi
ne laudauerunt eam vt dicitur Canticoruʒ. vj.
Filie ſyon ſunt ſubſtātie ſeparate. ideſt angeli
qui dicuntur filie. non propter ſexum: ſed pro/
pter intelligentiam. filie auteʒ ſyon propter cla
ram ſpeculationem ꝛ continuam diuinorum.
Syon interpretatur ſpeculatio: et ad hoc ſunt
creati. Surrexerūt aūt ad venerandū eā quam
intuent ſuper ſe. quā ibi vocat vnā columbā ſuā
electā genitricis ſue: q: ſola fuit tota cū dei vo/
lūtate vnita. colūba ſine felle pcti: dealbata niue
cādidior: meritoꝝ ſplendorib⁹ ſpūſſancti ſecū/
data: munerib⁹ electa: ꝛ preelecta ex oībus ge/
nitricis ſue. i. ſynagoge: ex qua nata eſt. Regi/
ne auteʒ ſunt aīe ſancte: que rōne bene hic ſe ꝛ
alios rexerūt. Concubine aūt ſunt anime repro
borum. que cū non habeāt deū in ſpōſuʒ gene/
rant filios illegitimos. ſ. maloꝝ operū quibus
non debetur hereditas ſuperna. ꝛ hi etiam re
probi laudant beataʒ virginem. vt dicet in. §.
ſeq. Sed filie ſyon. i. angeli magis laudant: q:

eam magis ſpeculantur ⁊ pfectiones eius. Un
de in ſuperlatiuo gradu beatiſſimam dicunt. ⁊
ſic beatam me dicent omnes generationes eti-
am angelorum. Benedicta ergo tu in mulieri-
bus a generatione omni angelica.

De generatio- .§.iij.

ne hūanali dicit Salomon Eccli. j. Generatio p
terit. ſ. hominū p mortem. ⁊ gñatio aduenit. ſ.
per natiuitatē alioꝝ hominū. terra aūt in eter-
num ſtat quā inhabitāt. Et Matth. j. Liber ge-
nerationis ieſu chriſti: abraam genuit yſaac:
yſaac ⁊c. Hec autem eſt triplex.

de tripli ci gñatiōe hu manali que be nedicit mariā.

Generatio praua reproboruꝫ.
Generatio recta electorum.
Generatio inſcyta doctorum.
Et oēs he btām dicunt ⁊ benedicunt de ea.
Uñ aptiſſime bñdicta tu in mulieribus. De pri
ma dicit xps Matth. xv. Generatio praua ⁊ ad
ultera ſignū querit. Et moyſes in cāticis Gene-
ratio eniꝫ pūerſa eſt ⁊ infidelis. Deut. xxxij. In
fideles enim filij dei tm̄ per creationem: dicūt
beatā virginem ⁊ benedictam: benedicētes de
ea. Licꝫ adultera ſit talis generatio: a deo vero
recedens. vt iudei: gentiles: greci ⁊ latini: ſara
ceni: turchi: armeni: indiani: georgiani: neſto-
riani: heretici: ſciſmatici: ⁊ mali xpiani benedi
cūt eam. Joſephus maximus hyſtoriographus
hebreoꝝ bene dicit de ea. Multi conuerſi ex iu
daiſmo ex miraculis virginis beatā dixerūt dū
legūt in ſynagogis ſuis mirabilia que ſcriptu-
re ⁊ palā ⁊ in figura dicūt de ea velint ⁊ nolint
bñdicūt. Et cū i fine cōuertenſ ad veſpaꝫ circūi
būt ciuitatē eccleſie: ad veritatē fidei recipiēdā:
plene beatā dicent eam oēs ille generationes.
Nō eniꝫ preteribit generatio hec (ait ieſus Lu
ce. xxj.) donec oīa fiant. Saraceni ⁊ turchi bene
dicunt virginē adorantes eam in tēplis ſuis ⁊
thurificantes. ⁊ nomen eius in tali reuerentia
eſt: q blaſphemātes eaꝫ graui pena mulctanſ.
Fatenſ enim xp̄m de ipſa virgine natū: celum
viuū aſcendiſſe: nō mortuū fuiſſe: ⁊ demum in
fine mundi mundū iudicaturuꝫ. vt pꝫ in alcho
rano lege eorum. De latinis gentilibus Uir
gilius. Jam redit ⁊ virgo: redeūt ſaturnia re-
gna. Jaꝫ noua pgenies e celo mittiſ alto. Nate
mee vires mea tu potētia ſolus. Et te ſiqua ma-
nent ſceleris veſtigia noſtri. Irrita ppetua ſol-
uent formidine terras. Quāuis autem beatus
Hieronymus dicit Uirgilium nō hec intendiſ
ſe dicere de xpo: tamen poſſibile eſt etiam q ſi-
cut Cayphas pphetauit de ſalute mundi per
mortem vnius. ſ. xpi non hoc intendens nec in
telligēs: ita ⁊ Uirgilius de xpo ⁊ mr̄e eius be-
ne dixerit: vt ſentit beatus Augu. Ouidius q̄ꝫ
poeta in libro de vetula ait. O virgo felix vgo:
virgo ſignata per ſtellas. Quis mihi tantū det
viuere vt dignus poſſim laudum tuarum fer-
re preconia? Nā niſi tu fores: deus nō ſumeret
carnem. ex te hic deus omnipotens. Nō tn̄ cre
ditur Ouidium illum libꝝ feciſſe: ſed aliquis
fidelis Ouidio intitulans. Ex grecis fue-
runt cōiter ſibylle. Unde ⁊ Lactātius ponit eo
rum verba de chriſto in greco: ⁊ poſtea in lati-
no. he laudāt btām mariā. Sciſmatici ⁊ he-
retici etſi in multis errent: vel q diuiſi ab vni-
tate eccleſie: vel q male ſentiunt de aliquibus
articulis: venerātur benedictā ⁊ btāꝫ dicūt vir
ginem glorioſam exceptis illis qui aſſerunt ip
ſam habuiſſe alios filios ex Joſeph. quod bla-
ſphemum eſt ⁊ hereticum dicere. Sed ⁊ ma
li chriſtiani modo ſuo benedicunt virginem.
Nam ⁊ homicide: adulteri: inceſtuoſi: blaſphe
mi: proditores: ⁊ omni vitiorum ſpurcicia in-
fecti: aliqui venerantur ⁊ benedicunt beatam
mariam. Jeiunantes in honorem eius ſabba-
tis vel per totum annum diem annunciatiōis
vel vigilias feſtiuitatum eius in pane ⁊ aqua.
Et multi videntur magis beatam virginem in
veneratione habere q̄ꝫ chriſtum filium eius ma
gis ex ſimplicitate moti q̄ꝫ ſcientia. Sed q ho
nor matris in filium redundat: patientiam ha
bet huius ſimplicitatis. Eccleſie plurime di
ſperſe per orbem terrarum ad honorem beate
marie dedicate plene imaginibus: oſtendit de
uotionem eximiam ſtipendiorū ⁊ hominum
preditorum ad beatam mariam cui ſe recōmē
dantes cum votis gratias innumeras percipi-
unt beneficiorum ac euaſionis ex maximis pe-
riculis. Generationes ergo reproboruꝫ bea
tam eam dicunt ⁊ benedicunt. Secunda ge
neratio eſt rectorum ⁊ electorum. de qua in ps
Generatio rectorum benedicetur. Et in alio.
Hec eſt generatio querentium dominuꝫ Sap.
iiij. O q̄ꝫ pulchra eſt caſta generatio cum cha-
ritate vel cum claritate. Hec generatio compre
hendit eccleſiam cum omnibus bonis fidelibus
Hi mirabiliter quantum poſſunt etſi nō quan-
tum merentur: venerantur beatam mariam ⁊
benedicunt. Unde eccleſia ſtatuit dici in diui-
no officio ⁊ horas canonicas dicen ni ad hono
rem eius ſicut ad honorem dei officium illud.
⁊ ita ſunt in precepto quoad obligatos. Addit
quoqꝫ eccleſia omnibus ſabbatis cum vacant
eam in miſſis vel officio toto honorari ſolēni-
ter ⁊ cuꝫ ſequentijs. ⁊ ſicut honoratur dominus
filius in dominicali officio ob ſuaꝫ reſurrectio
nem: ita ⁊ ipſa honoratur domina mater in ſab
bato. quia illa die. ſ. ſabbati mortuo filio ⁊ fide
extincta de eius diuinitate in omnibus diſci-
pulis ⁊ alijs: ſola vera cognitio ſue diuinitatis
in ea requieuit illa die. Nam ſequente die re-

cuperauerunt plures. Statuit inſuper eccleſia
ſingulis diebus pulſari ter campanas eccleſia-
rum de ſero: et iterum de mane. Ad quid niſi vt
honoraref beata maria et laudef ex ſalutatione
angelica. ¶ Generatio hec electorum. eccleſie
benedicetur: et beatiſſimam dicūt virginē hāc
ex multitudine eccleſiarum dedicatarū ſub ti/
tulo eius per totum orbeʒ. Que ciuitas: quod
caſtrum: que villa eſt que non habeat eccleſiā et
ſolēniorem in eius noīe fabricatam? Certe nec
in nomine ſaluatoris: nec in honorē aliquorū
ſanctorum reperiuntur in tanto numero. Sed
et in ipſis eccleſijs vel domibus priuatis nō de
ficit alibi imago beatiſſime marie benedicte.
Et vbi in eccleſijs in parte inferiori earū quaſi
in ſancta ponitur imago crucifixi tanquā cāde
labrum ad illuminanduʒ et incitandum ad ſui
imitationem. in parte ſuperiori ſeu ſacrario q̄/
ſi in ſancta ſanctorum et in loco propiciatorij. ſ. ta
bule altaris: cōmuniter ponitur figura beatiſſi
me Marie cum filio in vlnis: vt ab ipſa ſpere/
mus ꝓpiciationem a peccatis noſtris apud fili
um ſuum. Hoc aūt ſalubriter inſtitutum eſt: vt
dum ſacerdos diuina ſacramenta ptractat ma/
riam intuens penſet qualis fuit: cui creditum
eſt ſolo verbo verbum carnem efficere. Et qua/
lis debet eſſe ſacerdos qui debet ex v̄bo ſuo (vl
potius chriſti a ſe prolato) corp⁹ xp̄i in ſangui/
nem eſſ cere ex ſubſtantia panis et vini. Et exē/
plo ſue humilitatis et puritatis diſcat purā ge
rere mentem et humilem: ac mediatricē ponat
pro ſe ad interpellendū ad digne et fideliter mi
De cā i/ſtitutio/nis pro/ceſſiōis/ī duab⁹/feſtiui/tatibus/bea.ma/rie vir/ginis. niſtrandum tantū ſacramentum. ¶ Fiunt pro
ceſſiones annuatim ad honorem ſaluatoris in
aſcenſione et die palmarū in eccleſiis: ſimiliter
bina vice ad honorem beate marie. ſ. in die pu
rificationis per correſpondentiam ad diem in
ramis palmarum. Nam ſicut tunc portanf ra/
mi oliue cum palmis in ſignuʒ victorie chriſti
de morte per reſurrectionē: oſtendentes etiam
nos victoriam de vitijs per pniam ad vitā gra
tie reſurrexiſſe. ita in die purificationis cande/
las accenſas geſtamus in manibus lumē ardē
tiſſime charitatis virginis deſignantes: et eam
viuam in noſtris operibus habere ꝑteſtantes.
Scd'a autem vice proceſſio fit in aſſumptione
beate marie: quādo tota celeſtis curia cuʒ filio
ſuo domino ſaluatore obuiam venit ad aſſociā
dum in celum in thronū ſuum. Hāc quoqꝫ bea
tam predicant et benedicunt omnes ſermocinā
tes et predicantes xp̄icolis. exordium pro gra/
tia impetranda a ſalutatione angelica facien//
tes. ¶ Demum octo ſunt ſolēnitates particula
riter deo ſub tali feſto ſacrate. ſ. natiuitatis do/
mini circūciſionis: epiphanie reſurrectiōis: aſcē
ſionis: trinitatis: penthecoſtes et corporis xp̄i.

Et totidem ſunt celebritates virgini ſanctiſſi/
me dedicate. ſ. feſtuʒ ſctificationis in vtero: qd
quidam dicunt conceptionis. feſtum natiuita/
tis ſue: in qua nata eſt ſancta. feſtum annuncia
tionis quādo deus ex ea factus eſt hō. vñ maxi
mum in quo facta eſt mater dei et regina celorum
et angelorum magis tamē dies illa denominaf
ab ea cōmuniter: vt dicatur dies annūciatiōis
q̄ƺ incarnationis feſtum viſitationis: quādo. ſ.
viſitauit cōcepto deo Eliſabeth et Joānes tunc
ſanctificatus fuit et propheta inſtitutus. quod fe
ſtum inſtituit Urbanus papa circa annos dñi
M.ccclxxxv. Feſtum purificationis quādo. ſ.
quadrageſima die natiuitatis filij obtulit eum
in templo iuxta mandatum legis offerens ſa/
crificium pro eo: et euʒ redimens. qd dicif ma/
ria candelaria. Feſtum aſſumptionis quādo in
celum aſcendit. Feſtum niuis qd inſtitutū fuit
a Liberio papa. vt habetur in hyſtoria ex quo//
dam miraculo qd contigit rome. Nam cū qui- Exēpla
dam ciues prediues nō habens prolem cogita
ret quō ſubſtantiam ſuā expenderet ad honorē
dei genitricis: cui deuotiſſimus erat mēte per
tractans de edificando eccleſiā ad ſui honorē:
beatiſſima virgo ſibi locum deſignauit in quo
conſtrueret templum ſibi per ſignū tale: vbi. ſ.
nix eſſet denſa in illa parte cōſtrueret. cuʒ tamē
tunc eſſet de menſe auguſti in quo nullibi ap//
pareret nix vel deſcendit: cum ſit intēſus calor
ſuper terram. ſ. quinta auguſti. Et ex hoc ſigno
papa Liberius cōſtruxit ibi templuʒ quod ſan
cta maria maior nuncupaf. Una ex quatuor ꝓn
cipalibus vrbis eccleſijs. Diſpenſatiue autem
hoc diſponit diuina ſapiētia vt in tali die niuis
agatur feſtuʒ beati Dominici patris noſtri: qui
filius ſingularis adoptiuus fuit ipſius. Nā na
turalis dictus eſt dñs: ipſe aūt adoptiuus Dñi
cus. cui ob eximiam puritatem habitum dedit
album vt niuem. deſuper tamē nigrā cappam
deſignantē humilitatem. nec enim vna ſine al/
tera eſſe valet. Ipſa a filio ſuo tribus lanceis cō
tra mundum vibrantē ꝓpter tria vitia. ſ. auari/
tiam: ſuperbiam et luxuriam: ad deſtructioneʒ
ſe parante indulgentiam impetrauit et dilatio
nem pnīe: offerens ſe miſſurum ipſum filium
Dñicum cum alio ſibi adiuncto Franciſco. ſ. q
cum filijs ſuis munduʒ ad pniām reducerent.
Octauuʒ et vltimū feſtū eius ē qd antiquus di/
cebatur ſancte marie ad martyres. qd feſtuʒ ce
lebratur certa die in ſancta Maria rotūda. Sʒ
poſtea a Boniſacio papa aucta eſt ſolēnitas vt
vbi prius fiebat ſolum Rome ad honorē. ſ. ma
rie et oium martyrum: poſtea inſtitutū eſt vt ce
lebraretur ad honorem omniū ſanctorū vbiqꝫ
terrarum ꝓma die nouēbris. et ita ſeruaf. In qua
ſolēnitate ipſa eſt ꝓcipue oīuʒ ſctōrum honorata.

¶ Tertia genera/ .§.iiij.

De ter/tia gñatione.ſ. ſctõꝝ doctoꝝ que bñ/dicit b. mariã.

tio eſt ſanctorũ doctorum. De qua apl'o ad Co/
rin. ¶ In chriſto vos genui per euangelium.
Generare igitur dicuntur doctores ⁊ predica/
tores eccleſie ⁊ plati: eos quos ſua doctrina tra
hunt ad bene operandum. Et primo ponemus
doctores ſeu auctores ſacre ſcripture. De hac
ſub figura ruth moabite ex qua nata eſt virgo
maria. Bñdicta es tu filia a domino. Ruth.iij.
ſequit Boos. In libro quoqꝫ Judith. Ipſa quo
qꝫ interficiens Holofernem ſeuiſſimũ tyrannũ
⁊ inimicum populi dei figurauit beatiſſimam
virginem caſtiſſimam: pulcherrimam peremi/
ptricez diaboli. Que propter hoc benedicta fu
it ⁊ collaudata fuit multipliciter. Unde Ozias
princeps populi iſrael dixit ad eã. Benedicta
es tu filia a domino deo excelſo pre omnibus
mulieribus ſuper terrã. Benedictus ſit domi/
nus qui te direxit in abſciſione capitis princi/
pis inimicorum noſtroꝝ: quia nomen tuuz ita
magnificatum eſt vt non recedat laus tua de
ore hoium: qui memores fuerint virtutis tue.
Judith.xiij. Et imediate.ã. dicitur ꝙ vniuerſi
adorauerunt dominum dicentes ad eam. Be/
nedixit te deus in virtute ſua: qꝛ per te ad nihi
lum redegit inimicos noſtros. Achior quoqꝫ
ex gentili factus iudeus ad eam dixit. Benedi
cta tu a domino deo tuo: qm̃ in omni gente q̃
audierit nomen tuum magnificabitur deus iſ/
rael ſuper te. Et in.c.xv. dicitur ꝙ Joachiz pon
tifex ſummus de hierlm venit bethuliã ad vi/
dendum eam cum presbyteris ſuis vniuerſis:
⁊ benedixerunt illã omnes vna voce dicentes.
Tu gloria hierlm: tu leticia iſrael tu honorifi/
centia populi noſtri: qꝛ feciſti viriliter ⁊ confor
tatum eſt cor tuum: ⁊ ideo eris bñdicta in eter
num. ¶ Quod oĩa hec perfectius ſint impleta
in Maria figurata q̃ʒ Judith figura de ſe pa/
tet. Omiſſis aũt alijs prophetijs ⁊ figuris: ſo/
lum nunc tangatur id qđ dixit Eſa.xj.c. Egre/
dietur virga de radice ieſſe: ⁊ flos de radice ei'
aſcendet: ⁊ requieſcet ſuper eum ſpũs dñi. qđ
exponens eccleſia in officio ait. Uirgo dei geni
trix virga eſt: flos filius eius. ſuper quem reqe
ſcet ſpũs almus. Signanter autem dicit floreʒ
non de virga aſcendere: ſed de radice eius ad
tollendum errorẽ eorum qui dixerunt chriſtuʒ
corpus attuliſſe de celo. vnde ⁊ celeſte. vel ſm
manicheos hereticos corpus habuiſſe fantaſti
cum non verum. propterea dicit florem.i.xpm
aſcendiſſe ortũ fuiſſe de ieſſe qui fuit pater da/
uid ad oſtendendũ ꝙ ſm corpulentã ſubſtanti
am aſſumptã proceſſerat a ieſſe: nõ ex aere vel ex
materia celeſti: ſʒ ex ſubſtãtia corporis v̾ginis
glorioſe. que v̾go per ꝓpagationeʒ carnalẽ de/
ſcẽdit a ieſſe. Aſcẽdit iſte flos campi terreſtris
ſemper proficiendo nõ in ſe: qꝛ ſuper eum reqe
uerat ſpiritus almus ab initio ſue conceptiõis
cum plenitudine ſumme gratie ⁊ veritatis. ſʒ
aſcendit merendo pro nobis quouſqꝫ aſcendit
crucẽ incluſiue: qui poſtea reſurgens refloruit
in carne ſua: ⁊ aſcendens in celũ factus eſt flos
campi celeſtis. ¶ Dicitur autẽ beata Maria
virga: quia ſemper erecta fuit nunquã inclina
ta ad terrena ſed ſemper erecta ad celum. Hec
virga eſt multipliciter benedicta in figuris ſa/
cre pagine. Uirga Joſeph cuius faſtigiuʒ ado/
rauit Jacob moriens Mariam deſignãs: quã
debet mereri quilibet moriens vt ab ea tuaf.
Ipſa enim eſt virga de qua Eſaias cecinit. Pa/
uebat aſſur. ideſt diabolus virga percuſſus ſuf
fragij.ſ. virginalis. hec eſt virga Moyſi q̃ ver
ſa in ſerpentem ſumme prudentie: in myſterio
incarnationis filij ſui ⁊ inſtructionis apoſtolo/
rum deuorauit ſerpentes magorum.i. confuta
uit ſapientiam ſapientuʒ huius mundi: ⁊ pru/
dentiam prudentum reprobauit: ac hereſes cũ
ctas interemit. Synagoga autem ſignificata p
Moyſen que prius ab ea fugit: vt a re horribi/
li. demum in finem reſumentur ⁊ reuertentur
in virgam. Cognoſcens illud Pſ. Uirga tua.
ſciʒ virgo maria. ⁊ baculus tuus.ſ. crucis filij
eius. ipſa me cõſolata ſunt. hac virga plurima
miracula geſta ſunt hac virga extenſa ſup ma/
re rubrum huius ſeculi peccatis rubricati. ſub
mergit egyptios demones. ⁊ hebreos. ideſt ele
ctos letos eduxit. Hac virga percuſſa petra cor
ſciʒ durum ⁊ obſtinatum precibus ⁊ meritis
eius aquas lachrymarum affluẽter emittit. O
q̃ʒ pulchre oſtenditur virgaʒ fuiſſe Aaron que
arida in tabernaculo domini poſita cũ alijs vir
gis ſola inuenta eſt viruiſſe floruiſſe ⁊ fructuʒ
feciſſe. Deſcendẽs enim ipſa non ſoluʒ ex tribu
regali: ſed ⁊ ſacerdotali. dedicata ab īfantia in
templo domini cum alijs virginibus ipſa ari/
da.i. virgine permanente: non humectata hu/
mano ſemine viruit. Uirtutem generãdi a ſpi/
ritu ſancto ſuſcepit: floruit chriſtum concipien
do. fructũ fecit bñdictum ventris ſui ipſuʒ par
turiendo. Hec vt miraculũ precipuuʒ reponit
in ſacrario diuino. Hec eſt virga regis aſſueri:
qui interpretat beatitudo qua extenſa ſup illuʒ q
ingrediebat ad eũ ſaluus erat. ⁊ q nõ tãgebat
ab eo: occidendus eijciebat. Accedẽtes eñi ad
deũ oratiõe vel in morte tot ſunt demerita nr̃a
ꝙ niſi interueniãt p̃ces virginis reprobant vt
pſumptuoſe orõnes noſtre ⁊ rei mortis iudica
mur niſi ipſa ſubueniat. Mãdauit quoqꝫ dñs
Jeſus primis prelatis ⁊ p̃dicatoribus diſcipu/
lis ſuis in via portare virgã.ſ. ſpeʒ ſuffragij vir
ginis glorioſe. Et breuiter alia omittẽdo: vt di

in libro ſapientie. Bñdictum lignum. ſ. huius virge per qḋ fit iuſtitia. Imitando enim eā iuſti efficimur. ⁊ ſicut ſequēdo virgam ligneā recte ſcribimus ⁊ alia agimus. ita recta opa facimus imitādo veſtigia eius. Juſtitia etiā per eā facta eſt virga: q: ab iniuſto poſſeſſore diabolo detenti iuſti per filiū eius liberati ſumus. Sancti quoq; doctores eccleſie ſtupētes ſatiari non valent collaudare bñdicere ⁊ pdicare hanc virginem glorioſiſſimā que virginitatis glīa permanente huic mundo lumen eternum effudit Jeſum xp̄m dñm noſtrum. Beata es maria (inquit vt puto Gregorius) que dñm portaſti creatorem mundi: genuiſti eū qui te fecit ⁊ in eternum permanes virgo. Benedicta ⁊ venerabilis eſt virgo Maria que inuēta es mater ſaluatoris. Beatus Bernar. ſuper illud. In plenitudine ſanctorū detentio mea ait. Merito in plenitudine eius erat detētio ſua. cui nec fides defuit patriarcharum: nec ſpiritus prophetarū: nec zelus apoſtolorum: nec conſtantia martyrū nec ſobrietas confeſſorum: nec caſtitas virginum: nec fecunditas coniugatorum: nec puritas angelorum. ¶ Idem de plenitudine eius ideſt bonorum virginis marie recipiunt vniuerſi. Eger curationem: triſtis conſolationem: captiuus redemptionem. peccator veniam: iuſtus gratiam: angeli leticiam: tota trinitas gloriam: deniq; filius dei carnis ſubſtantiā. beatus Hieronymus in ſermone de aſſumptione. Talibus decebat virginē oppignerari muneribus. vt plena eſſet gratia que celis dedit gloriam: terris deum pacēq; refudit: finē vitijs: vite originem: moribus diſciplinam. Beatus Auguſtinus. De te o virgo Maria quid dicā pauper ingenio: cum quicqd dicam minor eſt laus tua q̄ mereatur dignitas tua. Si celum appellarem altior es. Si matrem gentium dicam excellis. Si formam dei appellem digna exiſtis. Si dominam angelorum vocem per omnia comprobaris.

¶ De triplici fructu benedicte Marie virginis. Capitulum. xxv.

BEnedictus fructus ventris tui. Hec verba appoſuit eccleſia in ſalutatiōe angelica que fuerunt Eliſabeth. Quando enī beata Maria concepto filio eam viſitauit. Exclamauit ipſa Eliſabeth repleta ſpirituſancto. dicēs. Benedicta tu inter mulieres. ⁊ benedict⁹ fructus ventris tui. Ideo autem angelus non dixit illud. ſcilicet benedictus fructus vētris tui. quia nondum fructus ventris fuerat quando ſalutauit: ſed ipſum quaſi premiſſiuum in hoc dixit. Benedicta tu in mulieribus fructum cōprehendat. Eccleſia autem vt iam exhibitum ⁊ maxime beate Marie virginis cōmēdatiuū hoc appoſuit. ¶ Ponitur autem cōiunctio copulatiua. ſcilicet ⁊ benedictus ⁊c. que continet finem ad angelicam ſalutationem ⁊ adiectionem ad perſonam filij pertinentē. Et vt notet inter benedictionem filij ⁊ matris aliquam diſtinctionem: ipſa enī benedicta eſt propter benedictionem fructus. Unde ſua benedictio deſcendit a benedictione filij. Et hoc eſt quod beatus Bernardus ait. Non ideo benedictus fructus ventris tui. quia tu benedicta. ſed ideo tu benedicta: quia benedictus fructus vētris tui. quoniam ille in benedictionibus te preuenit.

¶ Signanter autem dixit potius fructus ventris q̄ filius tuus q: filius eſt quid cōmune ad ſpiritualem ⁊ carnalem generationē: fructus autem plus determinat ⁊ carnalem: marie cū hac determinatione ventris qui eſt locus generationis carnalis. propter quod etiam dixit nō corporis ſed vētris. vt veritas generatiōis magis exprimeretur. Habuit autem iſte fruct⁹ vētris beate Marie. ideſt dominus Jeſus omēs dignitates ſue matris vel in ſe vel in equipollenti excellentiſſimo cōgruenti. Habuit bonū coniugale: quia ſponſus vniuerſalis eccl'ie. Itē virgo fuit ⁊ pater qui verbo veritatis nos genuit: ex aqua quoq; ⁊ ſpirituſancto: ex ipſa eccleſia omnes fideles regenerauit. Item ſicut ipſa mater dei. ita ipſe filius dei ⁊ plus eſt eſſe filium dei q̄ matrem dei. ¶ Concedendum inſuper q̄ ipſa a fructu ventris ſui. ideſt filio in omnibus priuilegijs excellit. Nec in hoc laus matris diminuitur: ſed exaltatur in eo q̄ non tm̄ filium genuit ſibi equalem: ſed in infinitū meliorem. quod etiam ex hac parte quodammodo infinitam inſinuat matris bonitatem. Omnis enim arbor ex fructu cognoſcitur ſuo. vt dicitur Matthei. vij. Infinita ergo bonitas fructus que eſt in Jeſu quodammodo inſinuat infinitam bonitatem arboris producentis Marie. Hec oīa Alber. ¶ Sꝫ ad dilatādū māſ dici pōt q̄ triplex eſt fruct⁹ vētris Maria bñdict⁹.

Bñdictus fructus vētris tui dicitur quare.

¶ Eſt fructus naturalis vētris ſui corporalis: benedictus per diuinam vnionem.

¶ Eſt fructus virtualis ventris ſui mentalis: benedictus propter ſummam perfectionē.

¶ Eſt fructus ſpūalis ventris ſui exemplaris: benedictus propter ſanctam imitationem.

De triplici fructu vētris benedicti marie.

¶ Hec pñt notari in illa auc̄te Eccī. xxiiij. Ego q̄ſi vitis fructificaui ſuauitatē odoris: ⁊ flores mei fruct⁹ honoris ⁊ honeſtatis. Primus fructus ibi notatur. fructificaui ſuauitatē odoris. ſcilꝫ xp̄m qui eſt ipſa veritas afficiēs intellectiuam. ſcḋs ibi. Flores mei fruct⁹ honoris ⁊ honeſtatis. terti⁹ vo ibi. Ego q̄ſi vit. ⁊c. vt patebit.

De .xij. magnificis que fecit dñs in Maria

notat dñs Joánes dñici ſuper magnificat in di
cto .v. Duodecim magna dicuntur in ſcriptura
que dñs fecit in Maria: ſignata per duodeciz
ſtellas: que habebat in capite mulier amicta ſo/
le. Apoc. xij. Primo fecit magnum patriarchã
vehemẽter affectum. Scdo fecit magnũ pphe/
tam a dño dilectũ. Tertio fecit magnũ monar/
cham diuinitus effectũ. Quarto fecit magnam
feminã venerãdam. Quinto fecit magnã crea/
turam inhabitandã. Sexto fecit magnã verita
tem imitandã. Septimo fecit magnũ obiectuz
realis bonitatis. Octauo fecit magnum ſubie/
ctũ diuine claritatis. Nonofecit magnum ↄce
ptum eternalis vnitatis. Decimo fecit magnã
auem altius ſcãdẽtem. Undecimo fecit magnã
edem ſanctius habẽtem. Duodecimo fecit ma/
gnam vocẽ latius currẽtez. Hec oĩa fecit in ma
ria magna. Et ideo aptiſſime dicit̃. dñs tecum.
ad te tam magnificãduz. ¶ Quãtum ad pmuz
fecit dñs abraham magnũ patriarchã. de quo
ſcribit̃ in Geñ. ꝙ ibat pficiens atq ſuccreſcens
donec vehemẽter magnus effectus eſt cuiq di
xerat dñs cuius figuram tenebat in ſua pſona.
Ego ſum merces tua magna nimis. Magnus
vtiq poſſeſſiue. Magnus expectatiue. Ma/
gnus cui facta eſt repromiſſio magna. Vidiſti
magnuz factum ſub vmbra ⁊c. Intuere hoc fa/
ctum illi cui dñs fecit magna in re certa ⁊ luce
pclara. Abraham patriarcha quaſi patrũ arca:
qm̃ ex eo patres pdierũt in mũdum. Ecce plus
ꝙ Abraham in maria. ex qua nati ſunt ſpũali/
ter oẽs patres etiam abraham. ſ. in fide filij. Et
potẽs fuit deus ſuſcitare filios abrahe ſpũales
de lapidibus iſtis gentilibus: vt dicit baptiſta.
Abraham ↄcha patrũ. Maria ↄcha dei. Abra/
ham pro mercede deũ expectat: iam illa euz ha
bebat. Quãpulchre abraham dictus eſt ſuccre/
ſcẽs. i. ex ſubiectione creſcẽs: vel ſucceſſiue cre/
ſcẽs. Quis dubitat in veteri teſtamẽto abrahã
ſignificare patrem celeſtez. qui vnus in natura
cum filio ſe ſubdidit in filio vni puelle: qui par
uus erat in orbe terrarũ. Sed magnificatus eſt
per mũdum vniuerſum. vt a ſolis ortu vſq ad
occaſum laudabile nomen eius. ¶ Scdo fecit
dñs Moyſen pphetam magnuz. Sic enim de
eo habet ſcriptura. Fuitq Moyſes vir magnꝰ
valde in terra egypti. Ergo a maiori maximus
fuit in terra viuẽtiuz. Preludebat hic chriſtor
qui factus eſt in Maria. In egyptum venit qñ
mũdum intrauit areolam repit aromatũ. ſ. ma
riam que irrigabat̃ ſicut paradiſus delitiaruz:
qui intrauit vt paſcatur ibi ⁊ lilia colligat. In
hac areola factus eſt: ⁊ genitus ille ppheta ma/
gnus de quo clamabat turba. Propheta ma/
gnus ſurrexit in nobis. Luc. vij. Hoc fecit dñs
magnum in Maria. Quod vtiq vere magnũ
eſtimauit heliſabeth. qñ eẽt a matre dñi ſaluta/
ta. Unde exclamauit. Unde hoc mihi vt veniat
mater dñi ad me. Ad hãc aũt venit deus nõ tri
bus mẽſibus apud eam mãſurus: ſed nouẽ im
mo in eternuz. Venit nõ viſurus ſed vidẽdus.
Nõ trãſiturus ſed mãſurus. Non vt cognatus
ſed vt filius ⁊ dñs deus meus. Nõ ſolum illu/
minaturus ſed pphetiſſam facturus. Cum ex h
btãm me dicẽt oẽs gñationes. Nec miruz. Si
enim ad vocẽ Marie heliſabeth pphetauit. ⁊
paruulus ioãnes in vtero eius exultauit factus
ppheta. qñto magis dici ipſa dz pphetiſſa: pro/
phetas faciẽs. Feciq dñs monarchã magnuz
dauid. Unde de eo dicit. Feciq tibi nomẽ grã/
de iuxta nomẽ magnoꝝ. ſ. principũ qui ſunt in
terra. Que tñ magnitudo terre eſt inſtar pũcti.
Sed mũdus tales nuncupat magnos. qꝛ veſti/
gia gerunt magni dei. qui eſt rex regum ⁊ dñs
dñantiũ. Ecce capaciſſima vgo dicit. Fecit mi/
hi dñs magna. Dedit enim ſibi nõ vt ancille vl
nutrici vel doctrici. ſed vt dilecte matri dñium
vniuerſoꝝ cuius regni nõ erit finis. Ad cuius
aſpectũ angeli tremũt: celi nõ capiũt: elementa
pauẽt: venerat̃ oĩs mũdus: inferna ſuſtinere ne
queũt. Hic factus eſt in maria: ⁊ inde maria im
peratrix ⁊ monarcha mũdi. ¶ Fecit deꝰ quar/
to cuidã ꝙ eſſet magna femina. ſ. ſunamitis il/
la cõingata: eo maior quo cenaculum in domo
ſua meruit edificare. In quo ſuſcipet heliſeuz.
qui interpretat̃ deus ſaluator meus. Sed dñe
nr̃e Marie fecit dñs nõ ſolum vt eſſet magna
femina: ſed ⁊ maxima virgo. In cuius vteri ſã
cti cenaculo recipet helyſeus. i. ſaluator deꝰ me
us nõ figurate ſed expreſſe. vt ſaluũ faceret po/
pulũ ſuũ a peccatis eoꝝ. Nam ſup defunctũ ge
nus humanum expãdit ſe: ⁊ facta ſunt organa
hoĩs mẽbra diuina diſcurrẽs hincinde per iu/
deam ſamariã: ⁊ galileã: calefecit verbis exem/
plis ⁊ miraculis: atq oſcitãs ſeptiens: totiẽs pre
ſtãs. ꝙ eſſet ppheta pmiſſus in lege: tãdez collo
catus in lecto crucis: ſurrexit qui erat mortuus
⁊ cepit loqui dicens. Vere filius dei erat iſte: ac
reſtitutus eſt matri ſue. que ſtabat iuxta crucẽ.
hoc munus expectãs hoc reputauit ſibi ꝙ ma/
gnum. vnde dicere potuit. Fecit mihi dñs ma/
gna filiũ reddẽs viuuz. ¶ Quintũ magnũ qđ
fecit deus eſt terra ⁊ celuz ⁊ in eo luminaria ma
gna. iiij. Eſdre. viij. Magna eſt terra: excelſum
celuz: velox curſus ſolis. Et magnificus qui fe/
cit iſta. ſ. deus. Terra eſt btiſſima virgo quoad
corpus terrenũ humile ⁊ fructiferũ. Celuz ipſa
quoad aĩam totã celeſtẽ plenã claritate ⁊ ſyderi
bus virtutũ. De his celo ⁊ terra dicit dñs. Eſa.
vlt. Celũ mihi ſedes eſt ⁊ terra ſcabellũ pedum
meoꝝ. In aĩa enim eius pp maximã puritatez
requieuit deus. Et in corpe eius terreo fuit ſca/

belluʒ vbi ſteterūt pedes eius.i.humanitas aſ
ſumpta in vētre eius. Ibi ⁊ ſol maximus. Sol
iuſtitie xp̄s deus noſter. Et quē celi cape nō po
terāt ſuo gremio ꝯtinuit. Et quē totus nō capit
orbis in ſua ſe clauſit viſcera factus homo. Fe/
cit ergo mihi magna qui ⁊c̄. ¶ Sextū magnū
eſt veritas. vnde tres cubicularij qui mouerāt
q̄ōnem quid eſſet oībus fortius. Cum vnus di/
xiſſet vinū.alter rex.tertius.ſ.Zorobabel dixit
mulierem oībus p̄dictis fortiorem. Sed erat ⁊
quartū adhuc fortius. Magna eſt v̄itas ⁊ for/
tior oībus. Et hoc declarās per rōnem aſſenſe/
rūt oēs rex cum p̄ncipibus ſuis dicentes. Ma
gna eſt veritas ⁊ p̄ualet.iij.Eſdre.viij. Mulier
magna ⁊ fortis eſt beata maria.ob cuius amo/
rem ⁊ deuotionem multi ſe exponūt laboribus
mortis. Multi qui rapiūt ei.i.eccleſijs eius:⁊
imagini offerūt. Ipſa p̄curat veſtes virtutū ho
minibus.ipa gignit reges ſp̄ūales ⁊ vineas co
lētes.ſ.p̄latos merito ſui ⁊ exēplo. Tamen forti
or eſt ipſa ⁊ maior veritas chriſtus qui ait. Ego
ſum veritas. Sed veritas(ait p̄s)de terra orta
eſt.i.de v̄gine.⁊ iuſtitia exinde.i.iuſtificatio de
celo p̄ſpexit. ¶ Septimū eſt magnum obiectū
ſ.aīa iuſtificata ⁊ timorata. Romañ.viij. Quos
iuſtificauit hos magnificauit.dicēte ſancta Iu/
dith. Qui timent te.magni erunt apud te. Hec
aūt v̄go beatiſſima humillima:cum qua timor
filialis cōtraxerat ſedulo.ita vt cum angelo ſibi
loquente turbaret̄ in eius ſermone.i.metueret
anteq̄ꝫ angelus ei dixiſſꝫ. Ne timeas maria ⁊c̄.
fuerat a tota trinitate preſcita ſimplici ſciētia et
p̄deſtinata electiōis noticia ꝯformis futura in/
carnati magni v̄bi.plus q̄ꝫ oīs alia creatura cū
ſit filius eius imago p̄ris in celis:⁊ mr̄is in ter
ris religionis p̄petatē in vtroq̄ꝫ ꝯſeruans. Hec
fuit a p̄re vocata per angelū in ſp̄ōſaꝫ.vt rebec/
ca per Eliezer p̄curatorē abrae in ꝯiugiū yſaac.
A ſp̄ūſancto ſcificata ab oī titillatione poſſibili
q̄ꝫtūcūq̄ꝫ minima. A filio ſuo magnificata ſicvt
altior diceret̄ omī ente finito. Hec eſt ab angelo
venerata:deſiderata a p̄triarchis:a p̄phetis pre
nūciata.queſita a regib⁹.a ſacerdotibus figura
ta.exaltata ab ap̄lis.martyribus admirāda.lux
ꝯfeſſorib⁹.a v̄ginibus imitanda:⁊ inuocāda a
cūctis nationib⁹ que ſub celo ſunt. Proculdu/
bio cecíniſſet.fecit me magnā niſi aſtitiſſet hu/
militas p̄fundiſſima.⁊ diuinas laudes narrat
nō ſuas dicēs. Fec̄ mihi dn̄s magna. ¶ Octa/
nuꝫ magnū.ſ.ſōm vocat ſcriptura diuina circa
qd̄ p̄ncipalius verſat̄ intētio ſua ad hoc volen/
tes diſcipulos vocat ⁊ ait. Audite me:q: de re/
bus magnis locutura ſuꝫ.puer.viij. Tres ſunt
res p̄ſonales magne:de q̄bus p̄ponat oēm ſer
monē. Pater ⁊ filius ⁊ ſp̄ūſſcūs.⁊ hi tres vnuꝫ
ſunt. Sed p̄ticulariter tres res magne dicūtur
caro:ſp̄ūs ⁊ v̄bū.que ſunt vnus hō̄. Erga queꝫ
ſicut ⁊ finē ſpecialius eloquia diuina v̄ſant̄. Eſt
enim xp̄s deus ⁊ hō finis omni credēti ⁊ ſcribē
ti ad ſalutē. Cui oēs turbe precedētes ⁊ ſequen
tes noui teſtamenti ⁊ veteris clamant oſanna.
Necnō vigintiquatuor ſeniores qui ſunt oīuꝫ
librorꝫ veteris teſtamēti ſcriptores certi capitū
coronas eorꝫ ad huiuſmodi agni pedes appo/
nūt.ſicut ille de ſe cūcta ſcripta fuiſſe teſtat̄ cum
ait. Cōſummatū eſt.⁊ gloſa quā fecit poſt ſuam
reſurrectionē cum apuit illis ſenſum vt intelli/
gerēt ſcripturas dicēs. Q̄m opꝫ ipleri oīa que
ſcripta ſunt de me in lege ⁊ p̄phetis ⁊ p̄s. Luce
vlt. Veruꝫ quāto facta ſunt potiora verbis vel
ſcriptis:tāto ſunt maiora oſtenſa in Maria q̄ꝫ
in ſcriptura per deum. Nam ſcripture dedit vt
xp̄m loquat̄. Marie ꝯtulit vt per eā xp̄s p̄dda/
tur. Ibi eū multiplex tegit figura:hic veſtit cuꝫ
marie caro pura. Ibi p̄nunciat̄:hic oſtēdit̄. Ibi
latet in mortua charta:hic pꝫ in carne monſtra
ta. Ibi dicta ſunt magna:hic facta ſūt magna.
q: fecit mihi(inquit)dn̄s magna qui potēs eſt.
¶ Nonū eſt magnus ꝯceptus ⁊ nr̄ p̄fectus pie
tatis increate:qui dr̄ miſericordia ſua.q: ſm̄ ma
gnitudinē ſuā ſic miſericordia eius cum ipo eſt.
Magna.n.eſt miſericordia dei ſoli⁹:dicit Ec/
cleſiaſticus. Hec ita lata eſt q̄ miſericordia dn̄i
plena eſt terra.ita lōga q̄ vniuerſe dn̄i vie miſe
ricordia ⁊ veritas. Ita p̄funda q̄ ad infernū ad
eſt.p̄pha Abachuc.iij. Cū iratus fueris.miſeri/
cordie recordaberis. Ita ſublimis q̄ in celo dn̄e
miſericordia tua:⁊ miſericordia eius ſup oīa opa
eius. Ita domeſtica q̄ cōplet viſcera ei⁹. Luc.j.
Per viſcera miſericordie dei nr̄i ⁊c̄. Ita multipli
cabilis q̄ mīa eius a p̄genie in p̄genies. Luce
j. Ita durabilis q̄ mīas dn̄i in eternū cantabo.
Hāc nedū magnā ſed ⁊ maximā fecit in v̄gine
pia vt merito nominetur mater miſericordie ⁊ re/
gina eius. Unde in antiphona. Salue regina
miſericordie. Hāc qui petit ſine ipſa duce:ſine
pēnis ſeu alis tentat volare. Si mirantur iudei
mōtani laudātes deum:q: deus magnificauit
miſericordiā ſuā cum Heliſabeth partū ſterili
tribuēdo:quāto debēt laudibus dignis.deum
efferre chriſtiani:qui virgini tāte talē miniſtra
uit ꝯceptū ⁊ partū nouū p̄ritibus p̄teritis ⁊ fu/
turis recordatus miſericordie ſue.ſicq̄ꝫ fecit ſibi
magna. Magnā aūt.ſ.aquilā chriſto ſub figu/
ra regis cuiuſdaꝫ licet mali Ezechiel propheta
Iohānem euāgeliſtaꝫ demonſtrat:cui fuit taꝫ al/
te volādi data poteſtas:vt de medio cedri me/
dullam eius cum frōdibus ſuis que ſignificat
mediā in trinitate perſonā cum frondibus ver
boruꝫ ſuorū.que ſunt ad ſanitatē gentiū.⁊ por
tauit in vrbem negociatoruꝫ:ideſt credentiuꝫ
dicens. In principio erat verbum ⁊ verbum

erat apud deū ⁊c̄. vſq3 Verbum caro factu3 eſt
⁊c̄. Ecce p̄mo volauit maxima auis virgo: ⁊ nō
cōtinuit alas quouſq3 perueniret apud deum.
Inueniſti enim grām (ait angelus) apud deu3.
Ipſa virgo parauit viā Iohanni: portas aperu
it. reſerauit arcana. Quid ſi dixero virginē fuiſ
ſe Iohannis doctricē: vt per hanc diuinitatis
noticiam fecundata inferior p̄facta diſcipulus
xp̄i ⁊ filius recōmendatus marie p̄uenerit ad il
lud ſcire ſupremū. Mater fuit facta iohannis
teſtimonio filij ſui. Matris eſt docere filium: fi
lij eſt auſcultare matrem. Et q2 noluit ꝙ mater
ſua publice predicaret oiu3 mulierū norma fu
tura: qbus predicare nō licet dedit marie vt io
hannes filius eius edoct9 ab ea per orbē poſtea
verbū diſſeminaret diuinum. Et quia deus eſt
qui operatur intus in docendo ſiue ſit angelica ſi
ue lingua humana. Idō per hoc non intelligitur
quin ipſe iohānes vt aqla grandis tulerit me
dulam cedri potās de ſacro diuini pectoris fon
te. Fecit ergo dn̄s aquilam grandem magnarū
alarū iohēm: ſed mariam maiorem que eū edo
cuit. Fecit ergo dn̄s magna. ¶ Vndecimum
magnū ponit Agge9 propheta. ſ. domum dei: di
cens. Magna erit gloria dom9 iſti9 nouiſſime
plusq3 prime: dicit dn̄s exercituū. Quod dictū
de materiali domo dei. i. templo intelligi non
pōt: cum longe inferior gloria ⁊ magnificentia
illius templi materialis in hierl'm poſt Aggeū
vſq3 ad vltimam deſolationem ⁊ deſtructionē
eius per romanos q̄3 fuerit an̄ tempora ſalomo
nis ⁊ aliorum regū. Hinc eſt ꝙ exordās vnus de
reedificatorib9 primis narrat fleuiſſe ſeniores
q viderant gloriam magnā domus prioris: vi
dentes vere infelicitatem ſequētis dicte dom9.
Hec ergo gloria magna dom9 per prophetam
demōſtrata: de alia domo clarius exponatur. ſ.
virgine glorioſa. de qua canit eccleſia. Domus
pudici peccatoris tēplum repente ſit dei. Hec
ergo domus dn̄i ex patrum lapidibus conſtru
cta polita ⁊ picturata v̄tutib9. coop̄ta p totū au
ro charitatis tāto glioſior eſt domo ſeu tēplo ſa
lomōis: q̄3to fili9 ihabitator ei9 eſt plus q̄3 ſalo
mon. tanto glioſior ē: q̄3to eius caro pura eſt di
gnior petra dura. tanto glorioſior q̄3to aīa eius
excellentior q̄3 fuerit ſanctorū ſancta. tanto glo
rioſior q̄3to diuina natura p̄ſens eſt potior pro
piciatorio. tanto glorioſior q̄3to angeli compre
henſores ſunt meliores q̄3 illius miniſtri viato
res. tanto glorioſior: q̄3to victima figurata. ſ. ie
ſus gratior eſt figura. ſ. vituli concremati. que
magna virgo recepit in vtero. Dicat ergo illō
Baruch. iiij. O iſrael q̄3 magna eſt dom9 dei:
ingens locus paſſionis ei9: magnus ⁊ immen
ſus meritis grā ⁊ gloria. Dicat ergo v̄go btā.
Fecit mihi dn̄s magna qui potens eſt ⁊c̄. Duo
decimū ſepe ſermo diuinus nol magnum ad
iungit: vt dicat etiā. ps. In iſrael magnum no
men eius primo: deinde predicata catholica fi
de addat per Malach. j. c. Magnū nomē meū
in gentibus. ¶ Triplici aūt mō d2 magnum.
Magnū. i. precioſum. magnū quaſi virtuoſu3
⁊ magnū. i. famoſum. ¶ Magnū p̄cioſu3: qa
incoīcatum mira includens. ſicut nomen Ado
nai nō indicatū patribus. vel nomē Tethagrā
maton imenſa ſacramenta ⁊ diuinas p̄fectiōes
includens. Hoc modo d2 magnū nomē Ma
rie. Et dimiſſis quatuor interpretationib9 iam
vulgaribus notis hoc nomen aſcribit hebrai
ce qnq3 litteris ſicut latine. ⁊ quid ſignificēt ha
bes ſupra in ſermone de noīe Marie. ¶ Sed
per aliū modū nunc oſtendemus q̄3 ſit magnū
ideſt precioſum nomē iſtud maria ex interp̄ta
tione v3 qnq3 litterarū quibus cōponitur iſtud
nomen Maria ſm hebraicū alphabetum. Pri
ma ergo lr̄a huius nominis maria eſt M. que
apud hebreos dicit mem. Sed iſta lr̄a m apud
hebreos peritos duplicatur. dicit eni3 mem ⁊
men. Et men nūq3 ponitur in p̄ncipio alicuius
dictiōis nec in medio: niſi in iſto nomine Ma
ria. q2 de vna tm̄ verificat apud eos: quib9 oīa
in figuram ↄtingebant q̄m illa3 figurabat que
nec ſimilem viſa eſt: nec hēre ſequentē. Eſt aute3
differentia apud hebreos inter mem ⁊ men. q2
primū eſt apertū ſuperius ⁊ clauſum inferius.
Secundū ecōtra eſt clauſum ſuperius ⁊ apertū
inferius. Vide q̄3 ſubtiliſſime ſpūſſanctus dixit
virginē mariam incognitam futurā viro. prole
tn̄ fecundandā de celo: ⁊ ſic apertā deo. clauſa3
viro. quod nulli alteri foret aſcribēdū: cu3 nul
lum aliud nomen cū men lr̄a tali ſumat initiū.
Si vero aliorū noīa terminātur per men: nimi
rum q2 oēs beati futuri ſint virgineo corpore:
quia ſc3 ibi neq3 nubent neq3 nubent. Interp̄
tatur autem men ſm. Ambro. ſuper Beati imma
culati: viſcera vel ex ipſis in quo tam dignitas
q̄3 charitas marie oſtenditur. Dignitas quip
pe: q̄m in viſceribus eius fuit aliquando rea
lis habitatio chriſti vt dicatur tēplu3 dei: ſacra
rium ſpiritusſancti. Charitas vero actiue ⁊ paſ
ſiue oſtenditur in ea. Actiue quidem: q2 pieta
tis viſcera gerit ad ſingulos intercedēs pro oī
bus. Charitas paſſiue. ſcilicet ꝙ fuerit ab om
nibus deſiderata ⁊ amata oſtendit alia īterpre
tatio ſupradicta ſc3 ex ipſis. q2 v3 ex parentib9
ſuis eſt expectata: cōmendata: ⁊ progenita vi
ſcerose. Aque eſt ſecunda littera in noīe maria
apud hebreos dicitur aleph. ⁊ interpretatur a
leph doctrina in quo eius vtilitas predicatur.
Eſt enim omnium viuentium ſub deo rōnabili
ter doctrina ſalutaris: ⁊ ſpeculum directiuū to
tius hūane vite. ¶ Tertia lr̄a ē R. quā hebre9

De tri
plici mō
dicendi
magnū

De īter
p̄tatiōe
nomis
Marie
ſm qn
q3 lr̄as.

dicit rex: ⁊ interpretaꝰ caput. In quo denotatur ipſius capacitatis immẽſitas glioſa. Caput enĩ oĩum deus. Caput noſtrũ eſt chriſtus ꝑles eius. Caput enim eſt quodãmodo noſtre ſalutis: que caput nutriẽs ſalutare: caput antiqui ſerpentis cõtriuit. Capit oẽs ſpũs intelligẽtie que mater eſt ſapiẽtie. Capit oẽs gradus glie: que regina eſt vie ſimul ⁊ patrie. Capit oẽs modos indulgẽtie: que caput eſt miſericordie. ¶ Quartũ elemẽtũ ſeu lr̃a eſt. J. que eſt minima figura apud eos. ⁊ diciꝰ ioth. ⁊ interpretaꝰ ꝯfeſſio ſeu ſcientia. Ubi coloraꝰ virginis humilitas ꝓfunda et virtuoſa que nihil ſibi attribuit: ſed oĩa cõfiteꝰ a dño accepiſſe. ¶ De quinta lr̃a. ſ. A. iam dictũ eſt. Ex his etiã quinqȝ lris hebraicis ſimul ⁊ latinis eliciẽdo numeros ſignificatos per eas ſꝫ latinos ⁊ hebreos. Uerbigr̃a. Prima littera. ſ. M. ſignificat apud nos mille: apd̓ hebreos. I. ſimul ꝯiungẽdo numeros iſtos ſurgunt in numerũ duoꝝ miliũ ⁊ cẽtum. Et a ꝑmiſſione facta primo abrae: ꝙ in ſemine eius bñdicerenꝰ omnes gẽtes terre qđ eſt Chriſtus: vt ait apl'us ad Gal'. q: Maria mater xp̄i ex abraham ſeminaliter deſcẽdit vſqȝ ad natiuitatẽ eius fluxerũt anni duo milia cẽtum ⁊ nõ vltra: vt notat ꝑfatus Joãnes dñici: qui etiaꝫ declarat qũo iſte numerus colligiꝰ ex dictis litteris Maria per ſingulas deſcẽdẽdo cuius eſt totus iſte ſermo de duodeciꝫ magnis rebus ſuꝑ Magnificat. v̓. Quia fecit mihi magna. Exceptis his que habenꝰ in quinto magno. Quod etiã nomẽ Marie ſit virtuoſum contra pericula ⁊ mala ⁊ famoſum per omnia patet ex dictis ſupra.

¶ De quadruplici benedictione beate Uirginis. Capitulum.xxiiij.

BEnedicta tu i mulieribus. Et ꝑmo occurrit dubiuꝫ: q: aut iſtud addit ad id qđ ꝑus dictuꝫ eſt: gr̃a plena. aut nihil addit. Si addat: ergo id qđ addit aliquid eſt. ergo illa gratia cui addiꝰ plena nõ fuit: ⁊ ſic angelus nõ videꝰ verũ dixiſſe cum ait: gratia plena. Si nil addit quin ibi cõtineaꝰ: ergo ſupflue diciꝰ. Itẽ natura eadẽ eſt in ea in mulieribus. ergo ſi alias excedit hoc eſt in gr̃a. Sed hoc ꝯtinet cuꝫ ait: gratia plena. Ad qđ dici poſſet ꝙ nõ fruſtra hoc diciꝰ. Naꝫ cum diciꝰ gr̃a plena: ꝑcipue intelligiꝰ de gratijs datis a deo. In eo ꝙ diciꝰ: bñdicta tu in mulieribus: notanꝰ quedaꝫ que ptinẽt etiam ad gr̃am humanã. ſ. laudari ⁊ bñdici ab hoibus. cõprehẽdit etiam iſta bñdictio oĩum aliorum bñdictionẽ ſine dubio ſm Alber. Quid enim magni aut miri ſi habuit bñdictionẽ oĩum gẽtiũ: que bñdictiones oĩum angelorũ habuit ⁊ gr̃as. Et dicit Damaſ. A nullo illuſtriũ vinciꝰ. i. ſcõꝝ ⁊ ſcãꝝ excellẽtiũ: ſed oẽs ipſa ſupat ⁊ excellit. ¶ Pro cuius declaratõe ſm Alb. ſciẽdũ eſt ꝙ quadruplex eſt rõ bñdictiõis. — *de quadruplici rone benedictionis*

¶ Prima bñdictio eſt maledicti euacuatio.
¶ Secũda eſt fecunditatis ampliatio.
¶ Tertia eſt ſingularis gratie collatio.
¶ Quarta eſt ꝯgratulãtiũ gr̃e collaudatio.

¶ De ꝑma ps. Bñdixiſti dñe terram tuã. i. humanã natũm excludẽdo ⁊ euacuãdo maledictuꝫ culpe illatuꝫ a deo cum ait Gen̄. iij. Maledicta terra in ope tuo. ¶ De ſcđo habeꝰ Gen̄. ij. Bñdixit eis dicẽs. Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terrã. ¶ De tertia. ſ. bñdictione gratie ſingularis dꝰ. Gen̄. xij. Bñdixit dñs abrae. ⁊ pſal'. Bñdixit oibus qui timent dñm. ¶ De quarta diciꝰ Matth. xxj. ꝙ pueri hebreoꝝ clamabãt ⁊ laudabãt cum magno gaudio xp̄o ieſu. Bñdictus qui venit in noĩe dñi. ſm oẽm moduꝫ bñdictionis fuit benedicta virgo Maria in mulieribus ideſt ſuꝑ omnes mulieres. vt ly tu notet excellentiam ſuper alias.

¶ De prima benedictione qua. ſ. euacuaꝰ maledictũ. .§.i.

Sciendũ ꝙ hec eſt triplex ſm ꝙ triplex maledictũ excluditur. Unde Hiero. Totum maledictum qđ intulerat Eua. abſtulit benedictio marie.

¶ Eſt enim maledictum nature.
¶ Eſt maledictum culpe.
¶ Eſt maledictum pene.

¶ Naꝫ vt ait Amb. Pudor eſt feminis nuptiarũ ꝑmia nõ habere. i. filios. Ideo maledictũ nature eſt obprobriũ ſterilitatis: quibus hec ſola eſt cã nubẽdi. xxxij. q. ij. c. j. Propter qđ phenẽna exprobrabat anne eo ꝙ ſterilis eſſet. ⁊ maledicta dicebaꝰ ſterilis que fructũ nõ faciebat ſm legẽ. Hãc maledictionẽ abſtulit beata Maria: que virginitatẽ ſterilem in mũdo nobilitauit ⁊ exaltauit ac dedicauit in ſe virginitatẽ vt rem excellẽtẽ ⁊ a deo bñdictã: que ſi nõ replẽt terrã vt nuptie: replẽt paradiſum tñ. ¶ Maledictũ culpe eſt triplex. ſ. libido impregnantis. Unde hr̃. Hiero. ſuꝑ Matth. dicit ⁊ habeꝰ. xxxij. q. ij. Cõnubia legitima carent quideꝫ peccato: non tñ tẽpore illo quo ꝯiugales actus geruntꝰ ꝑſentia ſpũſſancti datur. etſi ꝓpheta eſſe videaꝰ qui officio generationis obſequitur. Hec ille. ⁊ hec eſt ꝓpter libidinem. i. delectationẽ inordinataꝫ illa qua ratio abſorbeꝰ ſm phũm. Feditas cõcipientis Job. xiiij. Quis põt facere mũdũ de immundo cõceptum ſemine? Peccatum naſcẽtis ps. In peccatis ꝯcepit me mater mea. hr̃. Aug. in li. de fide ad petrum. de ꝯſe. diſt. iiij. Firmiſſime crede ⁊ nullatenus dubites omnẽ hoĩem qui cõcubitu viri ⁊ mulieris ꝯcipitur: cum peccato originali naſci: impietati obnoxium mor

tiq; ſubiectū. ¶ Ab hac triplici maledictione fuit excluſus ꝯceptus Marie. ⁊ ratio eſt: q2 nō fuit ſimilis alijs. Nō enim ex humano ſemine: ſed myſtico ſpiramine verbū dei factum eſt caro de virgine Maria. Unde impregnans fuit ſpūſſanctus. q2 ipſe opatus eſt illam vnionem. Cōcipiens fuit virgo. Ecce virgo ꝯcipiet. ſ. permanēs virgo. Et ꝯceptus eſt deus. Matthei. j. Uocabit nomē eius emanuel: qđ eſt interpretatum nobiſcum deus. Deus aūt peccare nō pōt: nec in eum cadit peccatū. ¶ Maledictū pene eſt triplex. ſ. dāni virginitatem perdēdo que. ſ. recuperari nō poteſt. cui premium ſpeciale conceditur: nec aliter mulier cōcipere pōt vel parere. ¶ Secūdum maledictū pene eſt laboris in portādo fetum. ſubijcitur enim multis paſſionibus mulier in portando in vtero prolē. Unde ⁊ Thob. dixit filio ſuo. iiij. cap. Memor eſſe debes quāta pericula ſuſtinuit propter te. ſ. mater in vtero ſuo te portans. ¶ Tertium eſt dolor in partu. Gene. iij. In dolore paries filios. Sed ab iſta triplici maledictione euacuata eſt ⁊ liberata beata Maria. Nā vt eccleſia canit. Neſciens mater virgo virum: peperit ſine dolore ſaluatorem ſeculoꝝ. Et ſic nec virginitatē amiſit: nec dolorem: ſed ſummū gaudium in partu habuit. ſm illud Eſa. Germinans germinabit. i. pariet letabūda ⁊ laudās. Nec illum laborem ſenſit in portando: ſicut nec in beatitudine dolor reperit. Et beatus venter qui te portauit: exclamauit quedam mulier de turba ad chriſtū Luce. xj. Apte igitur dicit. Benedicta tu in mulieribus: q2 per tuam bñdictionē excluſa eſt a te oīs maledictio mulierum.

¶ Secunda benedictio .§. ij.

Secunda benedictio eſt fecūditatis ampliatio ſeu ſuperexaltatio. ⁊ hec poteſt eſſe triplex.

¶ Primo ex parte agentis.

¶ Secundo ex parte generati.

¶ Tertio ex parte gignentis. Quelibet iſtarū eſt triplex. ¶ Et quātū ad primū. Agēs in iſta ꝯceptione fuit deus pater ibi exercēs ſuam potētiam deus filius oſtendēs ſuam ſapiētiā ſpiritusſanctus exhibēs ſūmam beniuolētiā. prout ſupra declaratum eſt in precedēti ſermone. Exaltata vtiq; eſſet ſup oēm generationē ⁊ ampliata illa gñatio. in qua ſolū pater eſſet agēs. Sed plus exaltata ⁊ magnificata vbi ⁊ filius ⁊ ſpūſſanctus etiā opatus eſt. ¶ Ex pte autē generati tripliciter eſt ampliata gñatio iſta. Nam cōceptus eſt vir perfectus in naturalibus. non enim vt alij ꝯcepti in vtero matris diſtulit per tēpora ad habēdum vſum rationis. Alij pueri per plures annos manent anteq̄ intelligāt vel loqui poſſunt. Unde ⁊ infantes dicuntur. Sed ſubito chriſtus ꝯceptus habuit cōpletum vſū rōnis ⁊ memoriam tenaciſſimā: intelligētiam acutiſſimā: ⁊ volūtatem prōptiſſimā ad omne bonū ⁊ loqui pfectiſſime potuiſſet ſi voluiſſet. Scđo eſt ampliata ⁊ magnificata iſta generatio. q2 ꝯceptus eſt vir ſanctus grā ⁊ virtutibus pfectus. Aīa noſtra naſcit vt tabula raſa in qua nihil pictum eſt: nullus enim in ea habitus virtutis vel ſciētie: ſed in tēpore cum multo labore acquirunt virtutes ⁊ ſciētie vel infundunt a deo. Nō ſic xp̄s ꝯceptus nō ſic. ſed qñ verbum caro factū eſt. i. homo de virgine Maria in inſtanti aīa illa repleta fuit omni gratia virtute ⁊ ſciētia immo ⁊ glīa. Unde viator ⁊ cōprehēſor. Uiator q̄ntum ad paſſibilitatē ⁊ actum moriendi. nō pro ſe: ſed pro nobis. Cōprehēſor limpidius ꝯtēplans glīam dei. q̄ quicūq; i patria ſine cōparatione. Tertio adhuc magis exaltata eſt ſup oēs generatio iſta. Cōceptus eſt ſūmus deus Eſaias. Uere tu es deus abſcōditus. ſ. in carne noſtra. Sic igitur exaltat ſup oēs generationes mulieꝝ generatio Marie. ⁊ ideo bñdicta tu ⁊c̄. ¶ Ex parte gignētis. ſ. virginis eſt ſuperexaltata fecūditas eius ſup alias mulieres. q2 virgo ꝯcepit: virgo pepit: virgo lactauit deum pariter ⁊ hoīem. In cuius figurā eſt ſignū datum gedeoni de victoria habēda ꝯtra inimicos populi dei videlʒ vt vellus poneret in aera per noctem. ⁊ de mane repiretur vellus plenū rore. area aūt arida ⁊ ſicca per totū. Uellus eſt pellis aīalis mortui: ⁊ ſignificat noſtrā mortalem humanitatē. Iſtud in nocte vite pñtis poſitum in area vteri virginalis. reperitur plenum rore celeſti. ſ. deitatis vniti cum ea quē rorem optabat Eſaias dicēs. Rorate celi deſuper ⁊c̄. Area tamē. i. corpus virginis remāſit arida. q2 nō humectata alicuius ſemine. ſed v̄go in partu: virgo in ꝯceptu: virgo in lactatione. Unde canit eccleſia. Sola virgo lactabat. ſcʒ dñm Jeſum chriſtum vbere de celo pleno: non alio modo. Illud autem vellus plenum rore expreſſū in torculari crucis: impleuit ꝯcham eccleſie rore celeſtis gratie: per quā habitat in nobis. Et hoc myſterium eſt ſignum ꝯfortans nos ad habendā victoriam de inimicis infernalibus qui infeſtant populum dei. ergo benedicta tu ⁊c̄.

¶ Tertia benedictio .§. iij.

Tertia benedictio eſt ſingularis gratie non ſolum gratum facientis ⁊ gratis date. ſed excellentie cuiuſdā ſuper alios. Et hoc tripliciter.

¶ Primo q2 eſt caput ⁊ principium feminaꝝ:

¶ Secundo q2 eſt mater omnium.

¶ Tertio q2 eſt domina vniuerſorum.

¶ Quātum ad primum dicitur beata Maria caput ⁊ principiū feminarum. q2 quicquid bo-

De bñdictiõe ſuperexaltate fecūditatis marie.

De triplici bono qđ fuit in Maria qđ reperitur in feminis.

nũ fuit in feminis: ipſa habuit. ⁊ in ſummo gradu. ⁊ aliqđ bonum habuit ꝙ nulla alia habuit. Triplex aũt bonum reperitur in feminis. Bonum virginitatis: bonuꝫ ꝯiugalitatis. ⁊ bonũ viduitatis. Beda Bona eſt caſtitas ꝯiugalis: melior continẽtia vidualis: optima integritas virginalis. ¶ Et in virginitate eſt triplex bonum. Carnis incorruptio: nulli viri ſubiectio: angelica ꝯuerſatio. ¶ De primo dicitur Sap. vj. Carnis incorruptio facit primum deo. ⁊ ratio eſt. qꝛ ſm Greg. in omel. Tãto vnuſquiſqꝫ a ſuperno amore diſiungitur. quanto in infimis delectatẜ. Unde ⁊ per ꝯtrarium tãto vnuſquiſqꝫ deo magis approximatur ⁊ cõiungitur. quãto magis a delectationibus terrenis abſtrahitur: ⁊ qꝛ per virginitatem abſtrahitur homo a maximis delectatiõibus. ideo magis approximatur ⁊ ꝯiungitur deo. Unde ⁊ Sybille etſi gentiles propter virginitatem credimus eis collatuꝫ ſpũm prophetie. Sed beata Maria in hoc omnes virgines exceſſit. quia nullum ſtimuluꝫ carnis ſenſit: nec cogitationem turpem admiſit: ſed in ſumma puritate etiam angelos ſuperauit. ¶ Scdm bonũ virginum eſt. qꝛ nulli viro virgo ſubijciẜ. Eue eius ꝯiugate cum oĩbus alijs feminis ꝯiugatis dictũ eſt. Sub viri poteſtate eris: ⁊ ipſe dñabiẜ tui. Gen. iij. Et. b. Aug. diẜ. xxxiij. q. v. voluit ꝙ dñs ſtatuit coniugatas eſſe. quaſi famulas viroꝝ. ſ. in diſpõne domus ⁊ familie. Sed v̇gines libere ſunt ab hmõi ſeruitute. j. Cor. vij. c. Que v̇go eſt cogitat que dei ſunt. qũo placeat deo: vt ſit ſcta mente ⁊ corpe. Unde ⁊ libera eſt a ſuitute viri. Beata aũt maria nõ ſolum viro ſubdita nõ fuit. ⁊ ſi ioſeph virũ haberet. ſed dña eius ⁊ ipſe ſuus eius. ſciebat eniꝫ ⁊ teſtis erat ſue v̇ginitatis. vnde ⁊ maternitatis dñi. quinimmo ipſe rex reguꝫ ⁊ dñs dñantiuꝫ ieſus filius eius ipſe erat ſubditus ei. vt ſcribiẜ Luc. ij. ⁊ Apoc. xix. ¶ Tertiũ bonum in v̇ginibus eſt angelica ꝯuerſatio. Om̃e eniꝫ ſile appetit ſibi ſile. Angeli ſunt v̇gines. ⁊ ideo delectanẜ ꝯuerſari cum v̇ginibus. Un̄ Hiero⁹. Angelis ſemp cognata eſt virginitas. in carne enim pter carnẽ viuere angelicũ eſt non humanũ. Et angelus apparẽs ioãni v̇gini oſtendit ei illa mirabilia que ſcribit in Apocal. Et Gabriel Danieli caſtiſſimo duplicẽ aduẽtuꝫ ſaluatoris manifeſtauit. Sed nulla vnq̃ꝫ pura creatura ita familiariter ꝯuerſata eſt cuꝫ angelo ſicut beata maria. Nõ. n. ſolũ ea vice qñ incarnationẽ nunciauit: ſed frequentiſſime. Bñdicta ergo tu in mulieribus v̇ginib⁹. i. pre cũctis ⁊ ſup cũctas virgines ꝓpter p̄dicta.

De triplici bono in virginib⁹.

De triplici bono i cõiugatis

¶ In ꝯiugatis repitur triplex bonum. ſ. fides: ples: ⁊ ſacrm. vt ait be. Aug. Et in oĩbus his tribus excellit beata maria coniugata oẽs cõiugatos. Et fides quidem intelligiẜ vt alter alteri ſeruet fidelitatẽ: non cõmiſcẽdi ſe cum altero vel altera. Sed btã Maria nõ ſoluꝫ cum altero ſe nõ cõmiſcuit: ſed nec cum ſpõſo ſuo Joſeph de cõi ꝯſenſu votuꝫ virginitatis emiſerũt: ⁊ vterqꝫ in virginitate permãſit. vt dicit beatus Aug. xxvij. q. ij. Tãto coniugium eſt ſanctius: quãto caſtius. nec ideo Joſeph voluit dimittere eam: vt Mattheus euangeliſta dicit. c. j. cum videret eam pregnantẽ qꝛ eam ſuſpectã haberet de adulterio. ſed vt dicit Bern. reputabat ſe indignum cum tam ſancta manere. quoniã cum ſciret eam plenam omnĩ honeſtate ⁊ modeſtia ⁊ ſanctitate: eſtimauit eaꝫ nõ de viro: ſed a ſpũſancto impgnatã. ¶ Bonum prolis ſequiẜ ex ꝯiugio. ⁊ ꝓpter hoc eſt inſtitutũ matrimoniũ. non hoc bonum defecit in btã Maria: ſed ſuper oẽs ꝯiugatas eſt cuꝫ virginitatis honore gaudium matris habẽs. Unde nec primam ſimilẽ viſa eſt nec habere ſequẽtem. Proles autem cõiugatarũ eſt pura creatura ⁊ peccator: ſed proles virginis eſt deus ⁊ homo ſanctiſſimus. ¶ Tãtuꝫ ergo diſtat inter ꝓlem huius virginis ⁊ prolẽ ꝯiugataruꝫ: quantum inter deuꝫ ⁊ hoĩem. ¶ Tertium bonuꝫ in cõiugatis eſt ſacramentũ. Unde apoſtolus. hoc aũt dico magnũ ſacramẽtum in chriſto ⁊ eccleſia. Significat enim ꝯiunctionẽ chriſti cum eccleſia quoad cõſenſum mutuum volũtatis expreſſum per verba. cõiunctionẽ chriſti cum eccleſia. i. bonis fidelibus per dilectiõeꝫ. Quo autem ad ꝯiunctionẽ corpoꝝ per copulaꝫ ſignificat cõiunctionẽ dei cum noſtra humanitate in vna pſona. ⁊ ſic indiſſolubilis eſt talis ꝯiũctio. Nunq̃ꝫ enim ſeparata eſt deitas ab humanitate poſtq̃ꝫ eam ſibi vniuit. Hinc eſt ꝙ matrimonium cõſũmatum per copulam: nunq̃ꝫ diſſolui põt vt correſpõdeat ſignum ſignato. Hoc autẽ ſacramẽtum impletuꝫ eſt in vtero virginali: in quo facta eſt talis vnio ⁊ permaxime bonũ iſtđ coniugatoꝝ reperitur in virgine.

¶ In viduis autẽ reperitur triplex bonum. ſciꝫ libertas cõtẽplationis. Unde de Anna ꝓphetiſſa vidua diciẜ Luc. ij. ꝙ tẽplum frequẽtabat deo ſeruiens in orationibus die ac nocte. ¶ Secũduꝫ bonũ eſt carnis maceratio. Naꝫ vt ait apoſtolus. j. ad Ti. iiij. Uidua in delitijs viuẽs mortua eſt. Unde ⁊ ſancta Judith vidua ieiunijs inſiſtebat cõtinuis. ¶ Tertium eſt ꝙ exercitium in operibus pietatis ⁊ miſericordie. vt oſtẽdit aplus in v. c. Et vidua illa ſarreptena Helyaꝫ de cibo neceſſario pauit. Hec omnia ſine cõparatione fuerũt in beata Maria. nam ieiunia nõ ſolum in lege mãdata ſeruabat. ſed ⁊ ſm beatũ Ambro. alia addebat tota dedita erat orationi ⁊ contẽplationi chriſtum mendicũ ⁊ pauperem de ſua pauptate nutriuit. Quod aũt mater ſit oĩum et

Triplex bonũ i viduis repitur

domina patet: quia mater eſt eiꝰ qui omnia creauit: ⁊ qui nos redemit ſua paſſione. Bene ergo dicitur. benedicta tu in mulieribus: quoad gratiam ſpecialem ſuper omnes.

¶ Quarta bene- .§. iiij.

De quarta bñdictiõe. ſ. ꝯgratulationis laudantium.

dictio dr̄ congratulatio laudantium. de qua in cantico trium puerorum qui orabãt in camino ignis. Dañ. iij. Bñdicite oĩa opa dñi dño laudate ⁊c̄. Hec triplex eſt in btã maria ſuper oẽs mulieres. ¶ Collaudate q̄ppe ſunt alique mulieres ex virtutibꝰ ſuis. ⁊ bñdicte ab hominibꝰ vt iudith ⁊ alique alie: ſed nulla catenus vt maria. Collaudatur enim ab angelis: ab hominibus: ⁊ ab omnibus corporalibus rebꝰ. Ab angelis quidẽ vt hic. Benedicta tu in mulieribꝰ ⁊ merito. quia genuit angelorum reſtauratorẽ conciuium ſuorum redemptorez. Reſtaurauit eum filius ſuus reddẽdo per equpollentiaz deperditum: multiplicando numerum: ⁊ augmentãdo ſuperadditũ. ſ. quartam hierarchiaz in qua ipſe cũ matre ſua ſup oẽm hierarchiã: per quẽ laudant angeli atq̄ꝫ archangeli ⁊c̄. in pſatione maieſtatem dei. ⁊ aſſumpta ipſa btã maria: laudantes angeli benedicunt deum. ¶ Laudant hoĩes ⁊ benedicunt btãm mariam p̄ eliſabeth dicẽtes. Lu. ij. Benedicta tu in mulieribꝰ: ⁊ benedictus fructus ventris tui. qui fructus ventris ſui factꝰ eſt hominibꝰ ſuis ſapiẽtia iuſtitia: ſctĩficatio ⁊ redemptio. j. Cor. Sapiẽtia. ſ. in docẽdo iuſtitia in virtuoſe ⁊ pfectiſſime cõuerſando oſtẽdẽs quomodo iuſti efficiamur p̄ eiꝰ imitationẽ. Sanctificatio ſacramẽta iſtituẽdo que nos ſanctificãt. Redemptio per paſſionem a diabolo cuius captiui eramꝰ ĩ redimẽdo. ¶ Laudant quoq̄ꝫ oĩa corpora beatam mariam: quia in ea immutauit cauſaliter ĩnouãdo. Ecce ego creo celos nouos ⁊ terram nouam ait filius eiꝰ in Apoc. ac etiãꝫ nobilitando: ⁊ omnia quodãmodo in xp̄i corpore vniendo: quia corpus ipſa ei dedit. quod cum oĩbus corporibus aliquo modo cõuenit ⁊ excedit. Et ideo quia iſtis de cauſis bñdicta eſt in mulieribus: ſuper omnes mlĩeres benedicta ⁊ puras creaturas: ſicut dicimus de domino. Bñdicite omnia opa dñi domino. ita ⁊ dicere poſſumus beate marie. Benedicite omnia opera domine omnium.

¶ De bñdictiõe beate Marie virginis apud omnem generationem. Ca. xxiiij.

B Enedicta tu ĩ mulieribꝰ. Altius ⁊ copioſius iſtaꝫ vltimaꝫ benedictionẽ laudatiõis ⁊ magnificatiõis reaſſumendo. Tu inq̄t exiſtens in numero mulierum quoad ſexuꝫ nõ virorum ſimpliciter es benedicta: omnem continens in te benedictioneꝫ ſanctoꝝ. Quamuis autẽ collatio temporalis felicitatis etiam dicatur benedictio quedam. Unde ⁊ Jacob dixit Eſau filio ſuo benedictionẽ poſtulanti potius temporaliũ q̄ꝫ ſpiritualiũ In pinguedine terre erit benedictio tua. Geneſ. xxvij. Et ſathan ad dñm de Job ait. Operibus manuũ eius benedixiſti. quod quaſi declarans ait. Poſſeſſio eiꝰ creauit in terra. Tamen potior benedictio ſine cõparatione eſt operatio vel collatio beatitudinis vere diſpoſitiue vel cõpletiue que oĩa bona comprehendit. Unde apoſtolus ad Eph. pmo. Benedictus deus qui benedixit nos omni benedictione in celeſtibus: ⁊ dominus dicet in finali iudicio. Uenite benedicti patris mei percipite regnũ vobis paratuꝫ Matth. xxv. Ideo benedicti q̄r bona opera egiſtis: quibus paratum eſt regnum beatũ. Hanc benedictionẽ btitudinis in preſenti ⁊ futuro ſuper oẽs poſſedit beatiſſima maria ⁊ hoc ipſa exprimit in cãtico ſuo dicens. Beatã me dicent omnes generationes. ⁊ Salomon Prouer. vlti. Surrexerũt filie ſcꝫ per imitationẽ eius anime ſancte: ⁊ beatiſſimam predicauerunt: ⁊ ſic oẽs generatiões benedicũt beatã mariã collaudantes de bonis ei collatis. Eſt ãt triplex gñatio nãe itellectiue.

¶ Prima generatio eternalis.
¶ Secunda generatio angelicalis.
¶ Tertia generatio humanalis.
¶ Harum proprium eſt benedicere.

¶ De eternali di- .§. i.

M. generatio eternalis bñdixit quomõ

cit deus pater ad filium per ps. Ante luciferuꝫ genui te. De qua Eſa. liij. c. Generationem eius quis enarrabit. ſcꝫ eternam. quaſi diceret nullus. Ipſe igitur deus poſtq̄ꝫ cũcta creauit p̄ verbum ſuum: ⁊ cum ſpiritu ſancto benedixit beatiſſime Marie in figuram. ⁊ beatam dixit quãdo benedixit diei ſeptimo in qua requieuit ab omni opere qđ patrarat. Gen. j. Eſt autẽ iſta benedictio operũ conſummatio a peccatis vacatio eterne requiei prefiguratio que omnia plene reperiuntur in beata maria. Fuit enim ĩ btã maria perfecte operum conſummatio: quãdo omnia creata in vno homine vniuntur cũ creatore. ⁊ primum fit ⁊ vltimum: ⁊ vltimũ fit pmũ non enim eſt perfectio motus vel operis niſi in circulo. Eſt ſcđo ibi. ideſt in virgine vera a peccatis ceſſatio. In eius eni voluntate peccatum nullum fuit nec eſſe potuit. Tertio requies etiã huius non fuit future requiei ſignũ tm̄: ſed etiam cauſa. Si ergo ſeptima dies eſt benedicta propter ſabbatũ dei. ideſt ceſſationem ab operibus: ⁊ tamen excellentior eſt ſabbatiſmus recreationis qua ſcꝫ requieſcens in virgine mundum recreauit ſabbato creationis: ergo ⁊ benedictio maior.

dictio maioꝛ. Jn omnibus enim requiẽ queſi/
uit.⁊ in ipſa ſola inuenit.in qua inuenit omĩa
quecũqꝫ queſiuit. Unde ⁊ in tabernaculo eius
requieuit Eccli.xxiiij. ¶ Poſtq̄ autẽ ipſe eter/
naliter genitus de virgine natus:conuerſatus
eſt in mundo ſemel predicãs mulieri exclamã/
ti ⁊ dicenti. Beatus venter qui te poꝛtauit ⁊c̃.
Subdit ipſe quinimo beati qui audiunt v̓buꝫ
dei:⁊ cuſtodiunt illud. quaſi diceret. non ſoluꝫ
illa que me poꝛtauit.beata. ſed oẽs qui audiũt
verbum dei ⁊ obſeruant:⁊ implent opere illð.
Et q꞉ ipſa perfectius audiuit ⁊ obſeruauit om
nia mandata domini ⁊ cõſilia.ideo beatiſſima
⁊ benedicta pre cunctis:bñdicta ꝫ tu in mulie/
ribus. ¶ Primus ſmo xp̄i ad diſcipulos eru

M. exercuit act⁹ octo beatitudinū in ſummo q̄ modo.

diendos fuit verbũ de beatitudinibus. de qui
bus Matth.v. Que beatitudines octo ſunt ꝑ/
fecti actus virtutum diſponentes ad ſupernaꝫ
⁊ eternam beatitudinem. Ad quos actus exer/
cendos xp̄s exhoꝛtat⁹ eſt in diuerſis locis euã/
gelij ſiquis inquirere velit. que oĩa verba bea
ta Maria perfectiſſime impleuit. vt docet per
ſingulos Alber. vbi.ſ. Et pͥma quidẽ eſt. Bea/
ti pauperes ſpũ. vbi glo. pauperes ſpũ ſunt. q꞉a
non neceſſitas:ſed fides ⁊ deuotio beatos facit
vt contẽptis omnibus dño viuãt. Jmpoꝛtat er
go abdicationem rerũ. Hec autẽ abdicatio fuit
in ſummo in beata Maria. Naꝫ hec abdicatio
fit duobus modis.ſ.per rerum ſubiectionem.
vel per rerũ omnimodã abiectioneꝫ. Sed ma/
gna eſt paupertas per rerũ ſubiectionẽ: maioꝛ
per rerũ abiectionẽ. Maxima autem que eſt ex
vtriſqꝫ cõpoſita. de qua dicit apl̄s.ij. Coꝛin.vj.
Nihil habentes ⁊ oĩa poſſidentes. Hoc autem
non potuit eſſe niſi in beata Maria omnimo/
de:⁊ perfecte ⁊ ꝓpꝛie. Omnes alij ſi res abiece
runt.non retinuerunt:etſi retinuerũt non abie
cerunt:q꞉ tm̃ pꝛocuratoꝛes ⁊ fructuarij ⁊ non
domini fuerunt. Beata aũt mater dei v̓go exi/
ſtens ⁊ regina celi ius ⁊ dominiũ ⁊ vſufructuꝫ
poſſeſſionis habebat in rebus filij ſui. Unde et
bene potuit relinquere ⁊ omnia poſſidere:re/
linquere quãtum ad vſum ⁊ fructuꝫ. poſſidere
quãtum ad pꝛopꝛietatẽ ⁊ ius dominij. ⁊ ſic bea
tiſſima virgo potuit habere ꝑfectiſſimaꝫ paupꝫ
tatem. Jtem in rerũ abiectione eſt oꝛdo ⁊ gra/
dus.⁊ ponit Alber. nouem gradus pauperta/
tis in doibus. Primus gradus paupertatis ẽ
dare ſuperflua ꝑſone. pꝛout perſona ſonat idi/
gnitatem. Scd̃s eſt dare ſupflua non ſolũ per/
ſone:ſed ⁊ ſuperflua nature Luce.xj. Quod ſu
peſt date elemoſynaꝫ glo. pꝛeter victuꝫ ⁊ veſti/
tum. Tertius gradus eſt dare non ſolum ſuper
flua:ſed neceſſaria. glo. dicit etiam valde neceſ
ſaria:cuꝫ pꝛimis diuidamus. Quartus eſt oĩa
neceſſaria:⁊ ſuperflua ſimul dare:ſed ſemetip/
ſum retinere. ideſt non pꝛopter deum. quod et
ph̄i fecerunt. vt dicit Hierony. de Socrate.xij.
q.ij. Gloꝛia. Quintus eſt omnia dare ⁊ ſemetip
ſum addere. ſm̃ illud Matth.xix. Si vis perfe
ctus eſſe vende omnia que habes ⁊ da paupe/
ribus.⁊ ſequere me.ſ.te dando. Sextus eſt om
nia dare ⁊ ſemetipſum relinquere. vel vltra ħ
laboꝛare manibus vt tribuat neceſſitatem pa/
tienti:vt fecit Paulus qui laboꝛabat manibus
ſuis. vt ipſe dicit ad Coꝛin. vt ſibi ⁊ ſocijs ſub/
ueniret. Septimus eſt omnia dare etiã ſeipm̃:
⁊ ſpiritu ⁊ coꝛpoꝛe laboꝛare. vt paſcat pꝛimum
ſpũali cibo. Qui gradus eſt melioꝛ pꝛioꝛi. quia
melius eſt reficere animã ſemper victuram, ait
be. Grego. q̄ꝫ coꝛpus moꝛiturũ. Octauum au/
tem ponit eſſe in beatiſſima virgine perfectio/
rem ceteris qui eſt relinquere omnia ⁊ ſeipſuꝫ
⁊ de ſubſtantia coꝛꝑis ſui accipe ⁊ ad refectio/
nem animarum pꝛoximis dare. Hoc eniꝫ fecit
ſola beatiſſima Maria. que de puriſſimis car/
nibus ⁊ ſanguinibus ſuis viaticum nobis cõ/
fecit. Panem ⁊ vinum qui de celo deſcendit. q
eſt vere vita queꝫ qui religioſe manducauerit
moꝛtem non guſtabit in eternuꝫ hunc toti mũ
do mendico ipſa dedit. Nonus gradus perfe/
ctiſſimus eſt filij ſui Jeſu:qui eſt oĩa dare coꝛ/
pus ⁊ animam ꝓpꝛiam ⁊ diuinitatẽ habẽs vnĩ
tam pꝛoximis dare in cibum anime:ſub ſpecie
tamen aliena. ⁊ hoc fuit opus ſumme miſicoꝛ
die ⁊ ſummũ paupertatis domini Jeſu in via.
Nec attenditur perfectio paupertatis penes ꝓ
pinquationẽ ad ſummũ defectum rerũ. ſed pe
nes deuotionem: voluntatẽ ⁊ perſone dignita
tem. Si enim eque parũ habent miles ⁊ ruſti/
cus:paupermoꝛ dicetur miles q̄ꝫ ruſticus. imo
quod ruſtico diuitie:militi paupertas. ⁊ quod
militi diuitie pꝛincipi eſt paupertas. Ergo cuꝫ
beatiſſima virgo Maria precellerit oẽs digni
tates. q꞉ regina celi: mater domini ⁊ omniũ in
equali paupertate oẽs excelleret. Ergo benedi/
cta tu es ⁊ beata in pauꝑtate ſpiritus. ¶ Quã/
tum ad ſcd̃am beatitudinem diſpoſitiuam. di/
cit glo. ſuper illð. Beati mites Matth.v. Mi/
tes ſunt qui malis moꝛibus dominãtur. ⁊ alia
glo. Mitis ſeu mãſuetus eſt q nec irritat. nec
irritatur:nec nocet:nec nocere cogitat. Ad hãc
hoꝛtatur Jeſus xp̄s exemplo ſui dicens Mat/
thei.xj. Diſcite a me:q꞉ mitis ſuꝫ ⁊ humilis coꝛ
de:hec in excellentia habuit beata maria ſuper
omnes. Nam perfectum dominũ habuit. qm̃
malis moꝛibus dominabaẗ ſine pugna interio/
ri. Omnium autem alioꝛuꝫ dñium huius mũ
di fuit cum pugna. Similiter nullũ hominem
irritauit nulli nocere cogitauit. ſed oĩbus pꝛo
deſſe ſtuduit. Diſcurre per totam ſeriem euan/
gelij. ⁊ nunquã inuenies. ait beatus Bernar.

verbum durū ⁊ aſperum egreſſum de oꝛe eiꝰ.
Omnia beata virgo equanimiter aduerſa ſu/
ſtinuit excellentiſſime quod facit mitis ſꝫ glo.
⁊ ideo mitiſſima. Unde canit eccleſia in hym/
no. Uirgo ſingularis inter omnes mitis: nos
culpis ſolutos mites fac ⁊ caſtos. Nō obſtat qꝺ
dicitur de moyſe Nume. xij. c. Erat moyſes mi
tiſſimus hominum ſuper terram. in ſuplatiuo
gradu: qꝛ intelligitur de illis qui tunc erant ſu
per terram: non de virgine. ¶ Quantū ad ter
tium de beatitudine luctus. ſꝫm illud. Beati q
lugent ad oſtendendū. ꝙ nec iſta ei defuit: ſed
alios exceſſit. ſicut ⁊ in alijs. Nota ꝙ ait beatꝰ
Augu. xxviij. q. j. Jam vero. Ea ſunt in noſtris
officijs gratioꝛa. ſ. que cum liceret nobis nō im
pendere. dilectionis tamē cauſa impēdimus.
⁊ hoc ſicut quoad homines: ita quoad deum.
Sed beata Maria non erat debitrix ad lugen/
dum pꝛo peccatis: qꝛ nullꝫ in ſe habuit: luge
bat tamen ex dilectione peccata populoꝝ. ⁊ qñ
vt ait beatus Greg. Stabat mater doloꝛoſa. iu/
xta crucem lachꝛymoſa. dum pendebat filiꝰ nō
minus lugebat peccata crucifigentium ꝙ̄ affli
ctionem filij. Unde ſicut in cruce oꝛauit. vt ait
apoſtolus ad Hebꝛe. cum lachꝛymis ⁊ clamoꝛe
valido. ſ. pꝛo peccatis humani generis relaxan
dis: ita ⁊ mater eius beata maria fontes fecit la
chꝛymarum de ſuis pudiciſſimis oculis. vt ait
Anſelmus. in illa paſſione quā ſuſtinere noue/
rat pꝛo peccatis hominum. Sed ⁊ pꝛo incola/
tu pꝛeſentis miſerie quare non magis lugebat
ꝙ̄ Dauid dicens. Fuerunt mihi lachꝛyme mee
panes die ac nocte dum dicitur mihi quotidie
vbi eſt deus tuus. ⁊ permaxime poſt aſcēſionē
filij. Unde ob conſolationem ſui ſꝫm beatū Hie
ronymum. viſitabat loca ſepe vbi filius aliqd
magni egerat. Uere ergo benedicta tu in mu/
lieribus ⁊ beata beatitudinis luctu. ¶ De qr/
ta ſcilicet Beati qui eſuriunt ⁊ ſitiunt iuſtitiā.
Nulla pura creatura magis deſiderauit iuſtiti
am bonoꝛum operum in ſe et in toto humano
genere ſicut beatiſſima maria. Eſurire eſt ope/
ra iuſtitie difficilioꝛa feruenter appetere. Siti/
re eſt opera iuſtitie cōmunioꝛa ⁊ felicioꝛa deſi/
derare: ſicut laboꝛioſius ⁊ tardius comeditur
ꝙ̄ bibitur. Qui edunt me adhuc eſurient: ⁊ q
bibent me adhuc ſitient: ait diuina ſapiētia Ec
cleſiaſti. xxiiij. c. Et quia magis ſibi incoꝛpora/
uit diuinam ſapientiā ⁊ gratiam ꝙ̄ aliquis vel
aliqua: ideo magis eſuriuit ⁊ ſitiuit iuſtitiā bo
noꝛum operum. Eſurire quippe ꝓpꝛie eſt viato
rum ⁊ ſitire. Saturari ⁊ inebꝛiari eſt cōpꝛehen
ſoꝛum. vt oſtendit ps. Satiaboꝛ ⁊c̄. ⁊ iebꝛiabi/
tur ab vbertate domus tue ⁊c̄. Inter eſurire au
tem ⁊ ſatiari eſt medium ſcilꝫ comedere. Sꝫ cū
nihil ſit vacuum ⁊ illa ſint extrema: extat ⁊ me

dium. Medium autem pertinet ad ſtatum me
dium. Ille autem ſtatus eſt ſtatus beate virgi/
nis. Habebit ergo beata maria illam beatitudi
nē circa cōpꝛehēſoꝛes ⁊ citra viatoꝛes. ¶ De
quinta beatitudie videlꝫ. Beati miſericoꝛdes
in qua excellit ſine cōparatione omnes. Quod
patet ex hoc: qꝛ dicitur ipſa ⁊ pꝛedicatur mater
miſericoꝛdie: qꝺ nulli alij ꝓpꝛie cōuenit. Dicū/
tur aūt aliqui viri miſericoꝛdie: qui oēs habēt
cōparationē ad miſicoꝛdiā per modum oꝛigi/
nis eſſentialis ⁊ per modū mr̄is. Cōuenientia
aūt eſſentialis ipꝛopoꝛtionabiliter excedit mo/
dū inherētie ꝑ modū accidētis. Uñ vniuerſos
excellit miſericoꝛdia. ¶ Item qcqd eſt cā cau/
ſe: eſt cā cauſati. Beatiſſima aūt vgo eſt cauſa fi
lij. filius aūt eſt cā totius boni ⁊ oīs miſericoꝛ/
die. ergo ⁊ mater eſt cā totius miſericoꝛdie. qꝺ
alij nō ꝯuenit. Item illud qꝺ eque ꝓpꝛie ⁊ ꝑnci
paliter hꝫ duas naturas incōfuſas. eque ⁊ pꝛo/
pꝛie hꝫ ꝓpꝛietates duarū naturarꝫ. Uñ ⁊ iſte
eque ꝓpꝛie ſunt. xp̄s eſt deus. Chꝛiſtus eſt hō.
ergo ⁊ hec. Chꝛiſtus natus eſt a deo. Chꝛiſtꝰ na
tus eſt ab homine. ergo etiā ⁊ ſic. Chꝛiſtus eſt a
deo. Chꝛiſtus eſt ab hoīe. Sꝫ xp̄s oēs operatio
nes attribuit patri a quo ipſe eſt. ergo ⁊ matri a
qua ipſe eſt attribuent operationes eius q̄ con/
ueniunt ei rōne humane nature: ſicut ⁊ pꝛi ope
rationes que conueniūt diuine nature. Sꝫ ſꝫm
humanā naturā xp̄s exhibuit nobis officium
ſumme miſericoꝛdie in paſſione. ergo ⁊ beatiſ
ſime virgini attribuuntur effectus ſūme miſe/
ricoꝛdie. qꝺ etiā pꝫ in modo loquendi eccleſie.
Hodie moꝛtē quā femina intulit: femina fuga
uit. ⁊ que dānauit ſaluauit ipſa. Bñdicta ergo
tu in miſericoꝛdia. ¶ De ſexta ſcilꝫ Beati mū
do coꝛde. dicit glo. Mundi coꝛde ſunt quos cō
ſcientia non arguit peccatoꝝ: ſeu qui ſibi nihil
cōſcius eſt ſed hoc fuit potiſſime: imo ſingula/
riter in be. maria. ergo ꝑmaxime fuit mundo
coꝛde. Itē actus fidei purificat. ſꝫ illud petri in
actibus. Fide purificās coꝛda eoꝝ. Sed beatiſ
ſima maria habuit fidē pfectioꝛē cūctis. ergo
⁊ puritatē que mundi cā eſt. Itē ſꝫm Dioñ. tres
ſunt actus hierarchie. purgare: illuminare: ⁊ ꝑ
ficere. ⁊ ſūt ita oꝛdinati vt magis purgatus ſit
magis illuminatus ⁊ magis pfectus. Sed bea
tiſſima Maria fuit maxime perfecta ⁊ illumi/
ta. ergo ⁊ maxime purgata ⁊ munda. ¶ De ſe
ptimo ſcilꝫ beati pacifici. dicit glo. pacifici ſunt
qui omnes motus animi rōni ſubijciunt: quia
his nihil repugnat ſimiles patri ſuo qui eſt in
ſumma quies. Sed hoc fuit in ſummo in bea/
ta virgine. Item alia gloſa. Dum lex carnis re/
pugnat legi mentis nō modo alteri: ſed nec no
bis pacifici eſſe poſſumus. Sed in beata Ma/
ria caro nō rebellauit aduerſus ſpm̄. ergo ipſa

marime ſuit pacifica. Item ſi pacifici dicuntur
qui faciunt pacem inter alios. qḋ ⁊ fecit filius
dei. paceʒ faciens his qui ꝓpe ⁊ his qui longe
erāt. mediū vniuerſale per qḋ fuit facta pax in/
ter deū ⁊ hoīes: fuit beata virgo mediatrix ⁊ re
cōciliatrix omniū. ergo ⁊ ipſa in ſummo pacifi
ca. Benedicta ergo tu in pace. ¶ De octaua. q̄
dicit. Beati qui pſecutionem patiunt ꝓpter iu
ſtitiam. Dicit Alber. ꝙ non intelligit de quacū
qꝫ pſecutione ſed de ea que eſt per martyrium.
Sed videt ꝙ hanc non habuit qꝛ martyriū nō
Arguit habuit. Doctores tamē dicunt ipſam cōſecutaʒ
cōtra. fuiſſe aureolam martyrij in pſecutione mortis
filij. beat⁹ Bernar. Longe plus q̄ꝫ martyrē cē/
ſemus: in qua paſſionis ſenſuʒ compaſſionis
ſupauit affectus. Joānes damaſcenus etiaʒ ap
pellat eam martyrem in paſſione filij. Probat
aūt ſic. Dationi anime debetur aureola marty/
rij ergo dationi precioſiſſime anime ⁊ dilectiſſi
me debetur precioſiſſima aureola martyrij. Sʒ
precioſiſſima virgo Maria dedit p̄cioſiſſimaʒ
⁊ dilectiſſimam aīam. ergo habebit precioſiſſi
maʒ aureolā. Mediū probat. dedit enim dile/
ctiſſimā animaʒ. i. vitam filij. Ipſa enim in infi
nitū plus dilexit aīam. i. vitam filij. q̄ꝫ bea. Pe/
trus aīam. i. vitam ſuiipſius. Qḋ dedit precio/
ſiſſimaʒ pꝫ: qꝛ datio huius anime. i. vite filij fu
it precium totius mundi: ⁊ redimibilis creatu
re. ⁊ ſic dedit animā in infinitū plus dilectam.
ergo ⁊ hʒ precioſiſſimaʒ aureolaʒ martyrij. Itē
dolor cauſatur ex amore: vt quātum quis plus
aliquid amet: tāto plus doleat de amiſſiōe ei⁹.
Dolor autem ſanctoꝝ in martyrijs eorū cauſa/
batur a natura ꝓpter ſeparationē anime a cor/
pore. Dolor aūt beate Marie a natura ⁊ grā: ſʒ
maior etiam a gratia. Sed fortior ⁊ perfectior
eſt cauſatus a grā q̄ꝫ a natura. ergo impropor/
tionabiliter maior fuit dolor eius in paſſione
filij q̄ꝫ martyris cuiuſqꝫ in ſua paſſione. ergo ⁊
potiſſima in hac pſecutiōis beatitudine. Et ſic
pꝫ ꝙ generatio eterna. i. filius dicet eā beataʒ:
qꝛ audiuit verbum ſuum. ⁊ ſeruauit verba ſua
ſ. de iſtis octo beatitudinib⁹ quas perfectiſſime
habuit ſuper omnes. ⁊ ſic beatam me dicent et
benedictam benedictione optima omnes gene
rationes. vñ benedicta tu in mulieribus.

¶ De generatione .§.ij.

De gñā angelica poteſt exponi illḋ Gen̄. i. Iſte ſunt ge
nerationes celi ⁊ terre. ⁊ dicitur ibi generatio
creatio a deo. ⁊ generatio celi eſt creatio ange/
lorum. Sic beatus Auguſtinus ſuper geneſim
ad litteram exponit illud. In principio creauit
deus celum ⁊ terram. celum. i. angelicam natu
ram. Hec aūt generatio celi. i. angeli creati bea
tificant: laudāt ⁊ benedicūt multipliciter virgi

De gñā/ tiōe an/ gelica quō bñ dicant Mariā multi/ pliciter

nem glorioſiſſimam: ⁊ Gabriel pro omnib⁹ an
gelis laudans inquit. Aue gratia plena. cum ſi
bi nunciauit conceptum filij dei ad partum vo
eius. poſtquā angelus cum magna luce appa/
rens nunciauit paſtoribus cuʒ magno gaudio
natiuitatem filij virginis: facta eſt cū ipſo mul
titudo militie celeſtis. ideſt angelorum canen/
tiuʒ. Gloria in altiſſimis deo. ⁊ in terra pax ho/
minibus bone voluntatis. Luce. ij. quaſi dicat
gloria paratur in celis propter deuʒ natum ex
virgine Maria ⁊ pax reconciliationis cum eo
hominib⁹. ſ. habentibus bonam voluntatem.
¶ In aſſumptione vero eius cum aſcendit ad
celum gaudent angeli: canit eccleſia: ⁊ laudan
tes benedicunt deum ⁊ admirantes de tam ex
cellenti gloria dicunt. Que eſt iſta que aſcendit
ſcilʒ in celum de deſerto mundi. ſ. huius dere/
licto ⁊ priuato bonis virtutum. vbi ſunt beſtie
ſiluestres demonum ⁊ malorum hominum de
litijs affluens. ſ. omni ſuauitate ⁊ perfectione
virtutum inixa ſuper dilectum ſuum. ſ. filium.
ideſt coniuncta cum eo omnem tranſcendens
hierarchiam noſtram. ¶ Tempore quoqꝫ bea
ti Gregorij magni cum ipſe in proceſſione pro hiſtoria
grediens per vrbem cum omni clero ⁊ popu/
lo ad rogandum deuʒ pro ceſſatione ſeuiſſime
peſtis que romaʒ inuaſerat: deferri faceret quā
dam tabulam vbi depicta erat imago bea. ma/
rie pro vexillo ante proceſſionem. viſi ſunt an/
geli circa figuram beate virginis canentes in
laudem eius. Regina celi letare alleluya. quia
queʒ meruiſti portare alleluya. reſurrexit ſicut
dixit alleluya. Cui addidit beatus Gregorius.
Ora pro nobis deum alleluya Quod interpre
tatur laudate dominum. Surrexerunt filie ſy/
on ⁊ beatiſſimam dixerunt. regine ⁊ concubi
ne laudauerunt eam vt dicitur Canticoruʒ. vj.
Filie ſyon ſunt ſubſtātie ſeparate. ideſt angeli
qui dicuntur filie. non propter ſexum: ſed pro/
pter intelligentiam. filie auteʒ ſyon propter cla
ram ſpeculationem ⁊ continuam diuinorum.
Syon interpretatur ſpeculatio: et ad hoc ſunt
creati. Surrexerūt aūt ad venerandū eā quam
intuent ſuper ſe. quā ibi vocat vnā colūbā ſuā
electā genitricis ſue: qꝛ ſola fuit tota cū dei vo/
lūtate vnita. colūba ſine felle peccati: dealbata niue
cādidior: meritoꝝ ſplendorib⁹ ſpūſſancti fecū/
data: munerib⁹ electa: ⁊ preelecta ex oībus ge/
nitricis ſue. i. ſynagoge: ex qua nata eſt. Regi/
ne auteʒ ſunt aīe ſancte: que rōne bene dic ſe ⁊
alios rexerūt. Concubine aūt ſunt anime repro
borum. que cū non habeāt deū in ſpōſuʒ gene/
rant filios illegitimos. ſ. maloꝝ operū quibus
non debetur hereditas ſuperna. ⁊ hi etiam re
probi laudant beataʒ virginem. vt dicet in. §.
ſeq. Sed filie ſyon. i. angeli magis laudant: qꝛ

eam magis ſpeculantur ⁊ pfectiones eius. Unde in ſuperlatiuo gradu beatiſſimam dicunt. ⁊ ſic beatam me dicent omnes generationes etiam angelorum. Benedicta ergo tu in mulieribus a generatione omni angelica.

¶ De generatio- .§.iij.

ne hūanali dicit Salomon Eccli. j. Generatio preterit. ſ. hominū p mortem. ⁊ gñatio aduenit. ſ. per natiuitatē3 alioꝝ hominū. terra aūt in eternum ſtat quā inhabitāt. Et Matth. j. Liber generationis ieſu chriſti: abraam genuit yſaac: yſaac ⁊c. Hec autem eſt triplex.

de tripli ci gña/ tiōe hu manali que be/ nedicit mariā3.

¶ Generatio praua reproborū3.
¶ Generatio recta electorum.
¶ Generatio inſcyta doctorum.

¶ Et oēs he btām dicunt ⁊ benedicunt de ea. Un̄ aptiſſime bn̄dicta tu in mulieribus. De prima dicit xp̄s Matth. xv. Generatio praua ⁊ adultera ſignū querit. Et moyſes in cāticis Generatio eni3 pverſa eſt ⁊ infidelis. Deut. xxxij. Infideles enim filij dei tm̄ per creationem: dicūt beatā virginem ⁊ benedictam: benedicētes de ea. Lic3 adultera ſit talis generatio: a deo vero recedens. vt iudei: gentiles: greci ⁊ latini: ſaraceni: turchi: armeni: indiani: georgiani: neſtoriani: heretici: ſciſmatici: ⁊ mali xp̄iani benedicūt eam. Joſeph⁹ maximus hyſtoriographus hebreoꝝ bene dicit de ea. Multi conuerſi ex iudaiſmo ex miraculis virginis beatā dixerūt dū legūt in ſynagogis ſuis mirabilia que ſcripture ⁊ palā ⁊ in figura dicūt de ea velint ⁊ nolint bn̄dicūt. Et cū ī fine cōuertent ad veſpa3 circuibūt ciuitatē eccleſie: ad veritatē fidei recipiēdā: plene beatā dicent eam oēs ille generationes. Nō eni3 preteribit generatio hec (ait ieſus Luce. xxj.) donec oīa fiant. Saraceni ⁊ turchi bene dicunt virginē adorantes eam in tēplis ſuis ⁊ thurificantes. ⁊ nomen eius in tali reuerentia eſt: qꝫ blaſphemātes ea3 graui pena mulctant. Fatent enim xp̄m de ipſa virgine natū: celum viuū aſcendiſſe: nō mortuū fuiſſe: ⁊ demum in fine mundi mundū iudicaturu3. vt p3 in alchorano lege eorum. ¶ De latinis gentilibus Uirgilius. Jam redijt ⁊ virgo: redeūt ſaturnia regna. Ja3 noua pgenies e celo mittit alto. Nate mee vires mea tu potētia ſolus. Et te ſiqua manent ſceleris veſtigia noſtri. Irrita ppetua ſoluent formidine terras. Quāuis autem beatus Hieronymus dicit Uirgilium nō hec intendiſſe dicere de xp̄o: tamen poſſibile eſt etiam qꝫ ſicut Cayphas pphetauit de ſalute mundi per mortem vnius. ſ. xp̄i non hoc intendens nec intelligēs: ita ⁊ Uirgilius de xp̄o ⁊ mr̄e eius bene dixerit: vt ſentit beatus Augu. Ouidius q̄3 poeta in libro de vetula ait. O virgo felix v̄go: virgo ſignata per ſtellas. Quis mihi tantū det viuere vt dignus poſſim laudum tuarum ferre preconia? Nā niſi tu fores: deus nō ſumeret carnem. ex te hic deus omnipotens. Nō tn̄ creditur Ouidium illum libꝝ feciſſe: ſed aliquis fidelis Ouidio intitulans. ¶ Ex grecis fuerunt cōiter ſibylle. Unde ⁊ Lactātius ponit eorum verba de chriſto in greco: ⁊ poſtea in latino. he laudāt btām mariā. ¶ Sciſmatici ⁊ heretici etſi in multis errent: vel q2 diuiſi ab vnitate eccleſie: vel q2 male ſentiunt de aliquibus articulis: venerātur benedictā ⁊ btā3 dicūt virginem glorioſam exceptis illis qui aſſerunt ipſam habuiſſe alios filios ex Joſeph. quod blaſphemum eſt ⁊ hereticum dicere. ¶ Sed ⁊ mali chriſtiani modo ſuo benedicunt virginem. Nam ⁊ homicide: adulteri: inceſtuoſi: blaſphemi: proditores: ⁊ omni vitiorum ſpurcicia infecti: aliqui venerantur ⁊ benedicunt beatam mariam. Jeiunantes in honorem eius ſabbatis vel per totum annum diem annunciatiōis vel vigilias feſtiuitatum eius in pane ⁊ aqua. Et multi videntur magis beatam virginem in veneratione habere q̄3 chriſtum filium ei⁹ magis ex ſimplicitate moti q̄3 ſcientia. Sed q2 honor matris in filium redundat: patientiam habet huius ſimplicitatis. ¶ Eccleſie plurime diſperſe per orbem terrarum ad honorem beate marie dedicate plene imaginibus: oſtendit deuotionem eximiam ſtipendiorū ⁊ hominum preditorum ad beatam mariam cui ſe recōmēdantes cum votis gratias innumeras percipiunt beneficiorum ac euaſionis ex maximis periculis. ¶ Generationes ergo reproboru3 beatam eam dicunt ⁊ benedicunt. ¶ Secunda generatio eſt rectorum ⁊ electorum. de qua in ps Generatio rectorum benedicetur. Et in alio. Hec eſt generatio querentium dominu3 Sap. iiij. O q̄3 pulchra eſt caſta generatio cum charitate vel cum claritate. Hec generatio comprehendit eccleſiam cum omnibus bonis fidelib⁹ Hi mirabiliter quantum poſſunt etſi nō quantum merentur: venerantur beatam mariam ⁊ benedicunt. Unde eccleſia ſtatuit dici in diuino officio ⁊ horas canonicas dierim ad honorem eius ſicut ad honorem dei officium illud. ⁊ ita ſunt in precepto quoad obligatos. Addit quoq3 eccleſia omnibus ſabbatis cum vacant eam in miſſis vel officio toto honorari ſolēniter ⁊ cu3 ſequentijs. ⁊ ſicut honoratur domin⁹ filius in dominicali officio ob ſua3 reſurrectionem: ita ⁊ ip̄a honoratur domina mater in ſabbato. quia illa die. ſ. ſabbati mortuo filio ⁊ fide extincta de eius diuinitate in omnibus diſcipulis ⁊ alijs: ſola vera cognitio ſue diuinitatis in ea requieuit illa die. Nam ſequente die re-

cuperauerunt plures. Statuit inſuper eccleſiaſ ſingulis diebus pulſari ter campanas eccleſiarum de ſero: ⁊ iterum de mane. Ad quid niſi vt honoraref beata maria ⁊ laudef ex ſalutatione angelica. ⸿ Generatio hec electorum, eccleſie benedicetur: ⁊ beatiſſimam dicit̄ virginē hāc ex multitudine eccleſiarum dedicatarū ſub titulo eius per totum orbeꝫ. Que ciuitas: quod caſtrum: que villa eſt que non habeat eccleſiā ⁊ ſolēnioreni in eius noīe fabricatam? Certe nec in nomine ſaluatoris: nec in honorē aliquorū ſanctorum reperiuntur in tanto numero. Sed ⁊ in ipſis eccleſijs vel domibus priuatis nō deficit alibi imago beatiſſime marie benedicte. Et vbi in eccleſijs in parte inferiori earū quaſi in ſancta ponitur imago crucifixi tanquā cāde labrum ad illuminanduꝫ ⁊ incitandum ad ſui imitationem. in parte ſuperiori ſeu ſacrario q̄ſi in ſancta ſanctoꝝ ⁊ in loco propiciatorij. ſ. tabule altaris: cōmuniter ponitur figura beatiſſime Marie cum filio in vlnis: vt ab ipſa ſperemus ꝓpiciationem a peccatis noſtris apud filium ſuum. Hoc aūt ſalubriter inſtitutum eſt: vt dum ſacerdos diuina ſacramenta pertractat mariam intuens penſet qualis fuit: cui creditum eſt ſolo verbo verbum carnem efficere. Et qualis debet eſſe ſacerdos qui debet ex v̄bo ſuo (vl̄ potius chriſti a ſe prolato) corp⁹ xp̄i in ſanguinem eff cere ex ſubſtantia panis ⁊ vini. Et exēplo ſue humilitatis ⁊ puritatis diſcat purā gerere mentem ⁊ humilem: ac mediatricē ponat pro ſe ad interpellendū ad digne ⁊ fideliter miniſtrandum tantū ſacramentum. ⸿ Fiunt proceſſiones annuatim ad honorem ſaluatoris in aſcenſione ⁊ die palmarū in eccleſia: ⁊ ſimiliter bina vice ad honorem beate marie. ſ. in die purificationis per correſpondentiam ad diem in ramis palmarum. Nam ſicut tunc portanf rami oliue cum palmis in ſignuꝫ victorie chriſti de morte per reſurrectionē: oſtendentes etiam nos victoriam de vitijs per pn̄iam ad vitā gratie reſurrexiſſe. ita in die purificationis candelas accenſas geſtamus in manibus lumē ardētiſſime charitatis virginis deſignantes: ⁊ eam viuam in noſtris operibus habere ꝓteſtantes. Scd̄a autem vice proceſſio fit in aſſumptione beate marie: quādo tota celeſtis curia cuꝫ filio ſuo domino ſaluatore obuiam venit ad aſſociādum in celum in thronū ſuum. Hāc quoqꝫ beatam predicant ⁊ benedicunt omnes ſermocinātes ⁊ predicantes xp̄icolis. exordium pro gratia impetranda a ſalutatione angelica facientes. ⸿ Demum octo ſunt ſolēnitates particulariter deo ſub tali ſeſto ſacrate. ſ. natiuitatis domini circūſionis: epiphanie reſurrectiōis: aſcēſionis: trinitatis: penthecoſtes ⁊ corporis xp̄i.

De cā iſtitutiōis proceſſiōis i duab⁹ feſtiuitatibus bea. marie virginis.

Et totidem ſunt celebritates virgini ſanctiſſime dedicate. ſ. feſtuꝫ ſctificationis in vtero: qd̄ quidam dicunt conceptionis. feſtum natiuitatis ſue: in qua nata eſt ſancta. feſtum annunciationis quādo deus ex ea factus eſt hō. vn̄ maximum in quo facta eſt mater dei ⁊ regina celoꝝ ⁊ angelorum magis tamē dies illa denominaf ab ea cōmuniter: vt dicatur dies annūciatiōis q̄ꝫ incarnationis feſtum viſitationis: quādo. ſ. viſitauit cōcepto deo Eliſabeth ⁊ Joānes tunc ſanctificatus fuit ⁊ propheta iſtitutus. quod feſtum inſtituit Urbanus papa circa annos dn̄i M. ccclxxxv. Feſtum purificationis quādo. ſ. quadrageſima die natiuitatis filij obtulit eum in templo iuxta mandatum legis offerens ſacrificium pro eo: ⁊ euꝫ redimens. qd̄ dicif maria candelaria. Feſtum aſſumptionis quādo in celum aſcendit. Feſtum niuis qd̄ inſtitutū fuit a Liberio papa. vt habetur in hyſtoria ex quodam miraculo qd̄ contigit rome. Nam cū quidam ciues prediues nō habens prolem cogitaret quō ſubſtantiam ſuā expenderet ad honorē dei genitricis: cui deuotiſſimus erat mēte pertractans de edificando eccleſiā ad ſui honorē: beatiſſima virgo ſibi locum deſignauit in quo conſtrueret templum ſibi per ſignū tale: vbi. ſ. nix eſſet denſa in illa parte cōſtrueret. cuꝫ tamē tunc eſſet de menſe auguſti in quo nullibi appareret nix vel deſcenderet: cum ſit intēſus calor ſuper terram. ſ. quinta auguſti. Et ex hoc ſigno papa Liberius cōſtruxit ibi templuꝫ quod ſancta maria maior nuncupaf. Una ex quatuor ꝓncipalibus vrbis eccleſijs. Diſpenſatiue autem hoc diſponit diuina ſapiētia vt in tali die niuis agatur feſtuꝫ beati Dominici patris noſtri: qui filius ſingularis adoptiuus fuit ipſius. Nā naturalis dictus eſt dn̄s: ipſe aūt adoptiuus Dn̄icus. cui ob eximiam puritatem habitum dedit album vt niuem. deſuper tamē nigrā cappam deſignantē humilitatem. nec enim vna ſine altera eſſe valet. Ipſa a filio ſuo tribus lanceis cōtra mundum vibrantē ꝓpter tria vitia. ſ. auaritiam: ſuperbiam ⁊ luxuriam: ad deſtructioneꝫ ſe parante indulgentiam impetrauit ⁊ dilationem pn̄ie: offerens ſe miſſurum ipſum filium Dn̄icum cum alio ſibi adiuncto Franciſco. ſ. q cum filijs ſuis munduꝫ ad pn̄iam reducerent. Octauuꝫ ⁊ vltimū feſtū eius ē qd̄ antiquus dicebatur ſancte marie ad martyres. qd̄ feſtuꝫ celebratur certa die in ſancta Maria rotūda. Sꝫ poſtea a Bonifacio papa aucta eſt ſolēnitas vt vbi prius fiebat ſolum Rome ad honorē. ſ. marie ⁊ oīum martyrum: poſtea inſtitutū eſt vt celebraretur ad honorem omniū ſanctorū vbiqꝫ terraꝝ ꝓma die nouēbris. ⁊ ita ſeruaf. In qua ſolēnitate ipſa eſt ꝓcipue oīuꝫ ſctoꝝ honorata.

Exēpla

¶ Tertia genera- .§.iiij.

De tertia generatione .ſ. ſctõ:ũ doctoꝝ que bñdicit b. mariã.

tio eſt ſanctorũ doctorum. De qua apſo ad Corin. ¶ In chriſto vos genui per euangelium. Generare igitur dicuntur doctores ⁊ predicatores eccleſie ⁊ plati:eos quos ſua doctrina trahunt ad bene operandum. Et primo ponemus doctores ſeu auctores ſacre ſcripture. De hac ſub figura ruth moabite ex qua nata eſt virgo maria. Bñdicta es tu filia a domino. Ruth.iij. ſquit Boos. In libro quoqꝫ Judith. Ipſa quoqꝫ interficiens Holofernem ſeuiſſimũ tyrannũ ⁊ inimicum populi dei figurauit beatiſſimam virginem caſtiſſimam:pulcherrimam peremptricez diaboli. Que propter hoc benedicta fuit ⁊ collaudata fuit multipliciter. Unde Ozias princeps populi iſrael dixit ad eã. Benedicta es tu filia a domino deo excelſo pre omnibus mulieribus ſuper terrã. Benedictus ſit dominus qui te direxit in abſciſione capitis principis inimicorum noſtroꝝ:quia nomen tuuz ita magnificatum eſt vt non recedat laus tua de ore hoium:qui memores fuerint virtutis tue. Judith.xiij. Et imediate.ẽ.dicitur ꝙ vniuerſi adorauerunt dominum dicentes ad eam. Benedixit te deus in virtute ſua:qꝛ per te ad nihilum redegit inimicos noſtros. Achior quoqꝫ ex gentili factus iudeus ad eam dixit. Benedicta tu a domino deo tuo:qm̃ in omni gente q̃ audierit nomen tuum magnificabitur deus iſrael ſuper te. Et in.c.xv.dicitur ꝙ Joachiz pontifex ſummus de hierlm venit bethuliã ad videndum eam cum preſbyteris ſuis vniuerſis: ⁊ benedixerunt illã omnes vna voce dicentes. Tu gloria hierlm:tu leticia iſrael tu honorificentia populi noſtri:qꝛ feciſti viriliter ⁊ confortatum eſt cor tuum:⁊ ideo eris bñdicta in eternum. ¶ Quod oĩa hec perfectius ſint impleta in Maria figurata ꝑ Judith figura de ſe patet. Omiſſis aũt alijs prophetijs ⁊ figuris:ſolum nunc tangatur id qḋ dixit Eſa.xj.c. Egredietur virga de radice ieſſe:⁊ flos de radice ei⁹ aſcendet:⁊ requieſcet ſuper eum ſpũs dñi. qḋ exponens eccleſia in officio ait. Uirgo dei genitrix virga eſt:flos filius eius.ſuper quem requieſcet ſpũs almus. Signanter autem dicit florez non de virga aſcendere:ſed de radice eius ad tollendum errorẽ eorum qui dixerunt chriſtuz corpus attuliſſe de celo.vnde ⁊ celeſte. vel ſm manicheos hereticos corpus habuiſſe fantaſticum non verum. propterea dicit florem.i.xp̃m aſcendiſſe ortũ fuiſſe de ieſſe qui fuit pater dauid ad oſtendendũ ꝙ ſm corpulentã ſubſtantiam aſſumptã proceſſerat a ieſſe:nõ ex aere vel ex materia celeſti:ſꝫ ex ſubſtãtia corporis ṽginis glorioſe.que ṽgo per ꝓpagationez carnalẽ deſcẽdit a ieſſe. Aſcẽdit iſte flos campi terreſtris ſemper proficiendo nõ in ſe:qꝛ ſuper eum regenerat ſpiritus almus ab initio ſue conceptiõis cum plenitudine ſumme gratie ⁊ veritatis. ſꝫ aſcendit merendo pro nobis quouſqꝫ aſcendit crucẽ incluſiue:qui poſtea reſurgens refloruit in carne ſua:⁊ aſcendens in celũ factus eſt flos campi celeſtis. ¶ Dicitur autez beata Maria virga:quia ſemper erecta fuit nunquã inclinata ad terrena ſed ſemper erecta ad celum. Hec virga eſt multipliciter benedicta in figuris ſacre pagine. Uirga Joſeph cuius faſtigiũz adorauit Jacob moriens Mariam deſignãs:quã debet revereri quilibet moriens vt ab ea iuuet. Ipſa enim eſt virga de qua Eſaias cecinit. Pauebat aſſur.ideſt diabolus virga percuſſus ſuffragij.ſ.virginalis. hec eſt virga Moyſi q̃ verſa in ſerpentem ſumme prudentie:in myſterio incarnationis filij ſui ⁊ inſtructionis apoſtolorum deuorauit ſerpentes magorum.i.confutauit ſapientiam ſapientũz huius mundi:⁊ prudentiam prudentum reprobauit:ac hereſes cũctas interemit. Synagoga autem ſignificata ꝑ Moyſen que prius ab ea fuit:vt a re horribili.demum in finem reſumentur ⁊ reuertentur in virgam. Cognoſcens illud Pſ̃. Uirga tua. ſcilꝫ virgo maria.⁊ baculus tuus.ſ. crucis filij eius.ipſa me cõſolata ſunt. hac virga plurima miracula geſta ſunt hac virga extenſa ſup mare rubrum huius ſeculi peccatis rubricati.ſubmergit egyptios demones.⁊ hebreos.ideſt electos letos eduxit. Hac virga percuſſa petra.i.cor ſcilꝫ durum ⁊ obſtinatum precibus ⁊ meritis eius aquas lachrymarum affluẽter emittit. O ꝙ̃ pulchre oſtenditur virgaz fuiſſe Aaron que arida in tabernaculo domini poſita cũ alijs virgis ſola inuenta eſt viruiſſe floruiſſe ⁊ fructuz feciſſe. Deſcendẽs enim ipſa non ſoluz ex tribu regali:ſed ⁊ ſacerdotali. dedicata ab īfantia in templo domini cum alijs virginibus ipſa arida.i.virgine permanente:non humectata humano ſemine viruit. Uirtutem generãdi a ſpiritu ſancto ſuſcepit:floruit chriſtum concipiendo. fructũ fecit bñdictum ventris ſui ipſuz parturiendo. Hec vt miraculũ precipuuz reponit in ſacrario diuino. Hec eſt virga regis aſſueri: qui interpretat̃ beatitudo qua extenſa ſup illuz q ingrediebat̃ ad eũ ſaluus erat.⁊ q nõ tãgebat̃ ab ea:occidendus eijciebat̃. Accedẽtes enĩ ad deũ oratiõe vel in morte tot ſunt demerita nr̃a ꝙ niſi interueniãt ꝓces virginis reprobant̃ vt pſumptuoſe orõnes noſtre ⁊ rei mortis iudicamur niſi ipſa ſubueniat. Mãdauit quoqꝫ dñs Jeſus primis prelatis ⁊ ꝑdicatoribus diſcipulis ſuis in via portare virgã.ſ.ſpez ſuffragij virginis glorioſe. Et breuiter alia omittẽdo:vt dr̃

in libro ſapientie. Bndictum lignum. ſ. huius virge per qḋ fit iuſtitia. Imitando enim eā iuſti efficimur. ⁊ ſicut ſequēdo virgam lignee: recte ſcribimus ⁊ alia agimus. ita recta opa facimus imitādo veſtigia eius. Juſtitia etiā per eā facta eſt virga: q: ab iniuſto poſſeſſore diabolo detenti iuſti per filiuꝫ eius liberati ſumus. Sācti quoqꝫ doctores eccleſie ſtupētes ſatiari non valent collaudare bndicere ⁊ pdicare hanc virginem glorioſiſſimā que virginitatis glia permanente huic mundo lumen eternum effudit Jeſum xp̄m dn̄m noſtrum. Beata es maria (inquit vt puto Gregorius) que dn̄m portaſti creatorem mundi: genuiſti eū qui te fecit ⁊ in eternum permanes virgo. Benedicta ⁊ venerabilis eſt virgo Maria que inuēta es mater ſaluatoris. Beatus Bernar. ſuper illud. In plenitudine ſanctorū detentio mea ait. Merito in plenitudine eius erat detētio ſua. cui nec fides defuit patriarcharum: nec ſpiritus prophetaruꝫ: nec zelus apoſtolorum: nec conſtantia martyrū nec ſobrietas confeſſorum: nec caſtitas virginum: nec fecunditas coniugatorum: nec puritas angelorum. ¶ Idem de plenitudine eius ideſt bonorum virginis marie recipiunt vniuerſi. Eger curationem: triſtis conſolationem: captiuus redemptionem. peccator veniam: iuſtus gratiam: angeli leticiam: tota trinitas gloriam: deniqꝫ filius dei carnis ſubſtantiaꝫ. beatus Hieronymus in ſermone de aſſumptione. Talibus decebat virgineꝫ oppignerari muneribus. vt plena eſſet gratia que celis dedit gloriam: terris deum paceꝫ refudit: fineꝫ vitijs: vite originem: moribus diſciplinam. Beatus Auguſtinus. De te o virgo Maria quid dicaꝫ pauper ingenio: cum quicqd dicam minor eſt laus tua ꝙ mereatur dignitas tua. Si celum appellarem altior es. Si matrem gentium dicam excellis. Si formam dei appellem digna exiſtis. Si dominam angelorum vocem per omnia comprobaris.

¶ De triplici fructu benedicte Marie virginis. Capitulum. xxv.

BEnedictus fructus ventris tui. Hec verba appoſuit eccleſia in ſalutatiōe angelica que fuerunt Eliſabeth. Quando eniꝫ beata Maria concepto filio eam viſitauit. Exclamauit ipſa Eliſabeth repleta ſpirituſancto. dicēs. Benedicta tu inter mulieres. ⁊ benedict⁹ fructus ventris tui. Ideo autem angelus non dixit illud. ſcilicet benedictus fructus vētris tui. quia nondum fructus ventris fuerat quando ſalutauit: ſed ipſum quaſi premiſſiuum in hoc dixit. Benedicta tu in mulieribus fructum cōprehendat. Eccleſia autem vt iam exhibitum ⁊ maxime beate Marie virginis cōmēdatiuū hoc appoſuit. ¶ Ponitur autem cōiunctio copulatiua. ſcilicet ⁊ benedictus ⁊c̄. que continet finem ad angelicam ſalutationem ⁊ adiectionem ad perſonam filij pertinenteꝫ. Et vt notet inter benedictionem filij ⁊ matris aliquam diſtinctionem: ipſa eniꝫ benedicta eſt propter benedictionem fructus. Unde ſua benedictio deſcendit a benedictione filij. Et hoc eſt quod beatus Bernardus ait. Non ideo benedictus fructus ventris tui. quia tu benedicta. ſed ideo tu benedicta: quia benedictus fructus vētris tui. quoniam ille in benedictionibus te preuenit. ¶ Signanter autem dixit potius fructus ventris ꝙ filius tuus q: filius eſt quid cōmune ad ſpiritualem ⁊ carnalem generationeꝫ: fructus autem plus determinat ⁊ carnalem: marie cuꝫ hac determinatione ventris qui eſt locus generationis carnalis. propter quod etiam dixit nō corporis ſed vētris. vt veritas generatiōis magis exprimeretur.

Bndict⁹ fructus vētris tui dicitur quare.

Habuit autem iſte fruct⁹ vētris beate Marie. ideſt dominus Jeſus omēs dignitates ſue matris vel in ſe vel in equipollenti excellentiſſimo cōgruenti. Habuit bonuꝫ coniugale: quia ſponſus vniuerſalis eccl'ie. Itē virgo fuit ⁊ pater qui verbo veritatis nos genuit: ex aqua quoqꝫ ⁊ ſpirituſancto: ex mře eccleſia omnes fideles regenerauit. Item ſicut ipſa mater dei. ita ipſe filius dei ⁊ plus eſt eſſe filium dei ꝙ matrem dei. ¶ Concedendum inſuper ꝙ ipſa a fructu ventris ſui. ideſt filio in omnibus priuilegijs excellit. Nec in hoc laus matris diminuitur: ſed exaltatur in eo ꝙ non tm̄ filium genuit ſibi equalem: ſed in infinituꝫ meliorem. quod etiam ex hac parte quodammodo infinitam inſinuat matris bonitatem. Omnis enim arbor ex fructu cognoſcitur ſuo. vt eſt dicitur Matthei. vij. Infinita ergo bonitas fructus que eſt in Jeſu quodammodo inſinuat infinitam bonitatem arboris producentis Marie. Hec oia Alber. ¶ Sꝫ ad dilatādū maꝫ dici pōt ꝙ triplex eſt fruct⁹ vētris Maria bndict⁹.

De triplici fructu vētris benedicti marie.

¶ Eſt fructus naturalis vētris ſui corporalis: benedictus per diuinam vnionem.

¶ Eſt fructus virtualis ventris ſui mentalis: benedictus propter ſummam perfectioneꝫ.

¶ Eſt fructus ſpūalis ventris ſui exemplaris: benedictus propter ſanctam imitationem.

¶ Hec pñt notari in illa auctē Ecci. xxiiij. Ego ꝗſi vitis fructificaui ſuauitatē odoris: ⁊ flores mei fruct⁹ honoris ⁊ honeſtatis. Primus fructus ibi notatur. fructificaui ſuauitatē odoris. ſcilꝫ xp̄m qui eſt ipſa veritas afficiēs intellectiuam. ſcḋs ibi. Flores mei fruct⁹ honoris ⁊ honeſtatis. terti⁹ vo ibi. Ego ꝗſi vit. ⁊c̄. vt patebit.

¶ De primo fru- .§.i.

ctu dixit deus pmittēdo dauid de fructu vētris
tui ponā ſuper ſedem tuam.ſ.ad regnandum
in eccleſia militāti ⁊ triumphāti. Signanter di
cit de fructu ventris tui.nō lumborū tuorum.
In cōceptione enim hoīs deciditur ſemen a lū
bis pr̄is ⁊ materia ꝯceptus a ventre mr̄is. Sʒ
quia xp̄s non ex virili ſemine:ſed ſolū ex puriſ
ſimo ſanguine ſanctiſſime virginis eſt cōcept⁹.
Ideo dicit de fructu ventris tui.i.de fructu na
turali.ſ.filio ventris.ſ.ſolius virginis marie:q
tuus dicit.qꝛ ex te deſcendit ex pgenie tua:hic
regnabit in eternū. ¶ Benedictus autem eſt
iſte fructus ventris virginalis oī benedictione
que excogitari pōt. Ipſe ait apoſtolus. eſt ſup
omnia ⁊ in oībus benedictus. Eſt enim deus
ſm Anſelmum. Quo melius excogitari nō po
teſt. Item benedicit aliquid pꝑter aliquod bo-
num qđ habet. Sed quicqd boni eſt in creatu-
ris eſt in deo ⁊ pfectius ⁊ cauſa omnium bono-
rum:qꝛ iuxta illud Jacobi.j. Oē datū optimuʒ
⁊ oē donuʒ pfectū deſurſū eſt deſcendens a pr̄e
luminum. ergo oīs benedictio ⁊ ratio benedi-
ctionis reperit in eo. vt enim dicit Damaſce. ſi-
ue ſʒ bonitatē:ſiue ſm vꝛtutē:ſiue ſʒ ſapiētiaʒ:
ſiue ſʒ tēpus:ſiue ſʒ locū deficiat a pfectiōe nō
eſt de⁹. Cōfitere ergo deo.i.lauda i bonis.⁊ be-
nedic deum ſeculorum. Dꝛ Tobie.xiij. Quoni
am eo ipſo ⁊ per ipm ⁊ in ipſo ſunt oīa.ſ.bona.
Roma.xj. Iteʒ quicqd boni eſt in creaturis eſt
in hoīe. vnde dicitur minor mundus. ⁊ omnis
creatura ſm beatum Greg. in omel. Sed quic
quid boni eſt vel eſſe pōt in homine eſt:in chri
ſto Jeſu maius eſſe nō poteſt ꝗ̄ vniri deo i vni
tate perſone. qđ in chriſto. Nam deus ⁊ homo
vnus eſt xp̄s:ſicut anima rōnalis ⁊ caro vn⁹ eſt
homo.i. vna perſona. ait btūs Athanaſius. Itē
pprietates ſeu pfectiones que ſunt in inferiori
bus ſunt in exiſtentia in ſupiorib⁹. vt oſtendit
Dionyſius i celeſtib⁹ hierarchijs. Sed dn̄s Je-
ſus ſupior eſt omni hierarchia ⁊ virgine in ſu-
perna glia. Ad Philipp.ij. ait apoſtolus Dona
uit illi nomen qđ eſt ſup omne nomen:vt in no
mine ieſu oē genu flectat:celeſtium ⁊ terreſtriū
⁊ infernoꝝ. Et ad Heb.j.c. Cum introducit pri-
mogenitum in orbē terrarum. dicet adorēt euʒ
omnes angeli dei. Itē.iij. Eſdre. viij. dicit. Ue-
ritas magna eſt ⁊ fortior pre oīb⁹. Omnis ter
ra veritatem inuocat:celū etiā ipſa benedicit:⁊
oīa opera mouentur ⁊ tremūt eam:⁊ nō eſt cuʒ
ea quicꝗ̄ iniquuʒ ⁊ inualeſcit. viuit ⁊ obtinet
in ſecula ſeculoꝝ. Benedictus ergo de⁹ verita
tis.i. qui eſt veritas. Ego ſum veritas ait xp̄us
Johis.xiiij.ca. Et veritas de terra orta eſt.i. vir
gine humillima firmiſſima ⁊ fructuoſiſſima.

Benedictus ergo fructus ventris tui ieſus. Et
multomagis ꝗ̄ ipſa vͦgo benedicta. ¶ Unde De.xij.
in omnibus duodecim priuilegijs quibus bea priuile
ta maria excedit omnes creaturas ipſe ieſus eā gijs be
excedit. ¶ Nam primum eſt. ꝙ beata maria nedicti
nunꝗ̄ peccauit. Sed filius eius nec peccauit: fructus
nec originale contraxit. vt ipſa.b. Ber. O bo- ventris
ne ieſu peccatum non cōmiſiſti nec contraxiſti: Ma.
eſt tibi pater ab eterno. Sed deus eſt in quem
peccatum cadere non poteſt. Eſt ⁊ mater tibi ex
tempore. Sed virgo eſt:⁊ corruptelā parere nō
potuit incorruptio. Secundum priuilegium ē
ꝙ peccare non potuit. Sed ad hoc quia fomes
qui trahitur ex peccato originali relegatus vel
extinctus fuit:vt in actum non exiret. Sed Je-
ſus quia ſine originali conceptus. ideo nec fo-
mite infectus. Unde vt ait Dam. Impeccabi-
lis erat dominus ieſus. Tertium priuilegium
eſt. ꝙ in omni actu liberi arbitrij ipſa ſemper
meruit:non tamen vſum liberi arbitrij conce-
pta vel mox nata habuit:⁊ ſi citius ceteris. Sʒ
dominus ieſus ab initio ſue ꝯceptionis vſum
liberi arbitrij habuit. Unde dicit Hiere. Femi
na circundabit virum: ideſt in vtero habebit
hominem perfectum omni ſenſu ⁊ vſu liberi
arbitrij:⁊ ex tunc cepit mereri in quolibʒ actu
interiori non pro ſe qui non egebat:ſed pro no
bis. Quartum priuilegium eſt puritas in ſum
mo:ſed receptiuam habuit:ieſus autem datiuam.
Unde ipſa pura in ſummo ad moduʒ ae-
ris a ſole depurati. Ipſe autem ad modum ſo-
lis depurantis. Candor enim eſt lucis eterne
ſpeculuʒ ſine macula ⁊ imago bonitatis Sap.
vij. Quintum priuilegium eſt:quia ipſa eſt vir
go virginum:ipſe autem filius virginis. Un-
de canit eccleſia. Sancta maria virgo virginū
mater ⁊ filia regis regum omnium.i.ieſu. ſed
plus eſt eſſe filium virginis ꝗ̄ virginem mfeʒ
per imitationem virginum. Sextum eſt ꝙ ip-
ſa eſt mater ⁊ virgo per generationem. Ipe ve
ro fuit ⁊ eſt virgo pater per creationem. Nobi
lior autem eſt creatio ꝗ̄ generatio: ⁊ actus cre
atoris ꝗ̄ actus creature Eſa.vij. Ecce virgo cō-
cipiet ⁊ pariet filium ⁊ vocabitur nomen eius
emanuel. qđ iterptat nobiſcū de⁹ vt dixit ange
lus. In pncipio aūt creauit de⁹ celū ⁊ terrā. vn̄
⁊ pr̄ oīum dr̄. Septimū priuilegiū eſt:qꝛ ipſa ē
mater oīum. Sed ipſe eſt pater oīum etiaʒ per
gubernationē ⁊ curā Sap.vj. Ipſi.n.ē cura de
oībus. Eſt aūt pater hic cure. plus aūt eſt eē pa
trem ꝗ̄ matrem. ipſa aūt genuit facto:ipſe ver
bo. plus aūt eſt ⁊ pme generationi ſimilius ge-
nerare verbo ꝗ̄ facto. Octauū priuilegiū eſt.
ꝙ ipſa nullius habuit ignorātiā eoꝝ.ſ.q̄ de-
cuit ſcire. ieſus aūt oīum habuit ſcientiam. In
ipſo enim ſunt (ſʒ aplm) omnes theſauri ſapiē

tie ⁊ ſcientie dei. Nonum priuilegium eſt: ꝙ ē
porta celi. Ipſe autem eſt oſtium: vt dicitur Jo.
x. in quo eſt porta. Decimum ꝙ habuit cōmu//
nicationem paſſionis chriſti per compaſſionez
ſuam: ſed ipſe ſuſtinuit ipſam paſſionem Eſa.
liij. Uere dolores noſtros ipſe tulit. ⁊ ps. Dolo
res inferni circūdederunt me. Undecimum ꝙ
ipſa eſt ſuper omnes choros exaltata. Ipſe aūt
habet nomen quod eſt ſuper omne nomen ſcz
vt vocetur ⁊ ſit deus exaltatus ſuper omnia.
Duodecimum ꝙ ipſa eſt regina miſericordie:
ipſe autem pater miſericordiarum. ij. Cor. Be
nedictus deus pater miſericordiarum ⁊ deus
totius conſolationis. Patet ergo quia bnͩict⁹
fructus ventris marie ieſus magis ꝙ̄ ipſa.

¶ Notandum ꝙ .§. ij.

non dicitur determinate cuius reſpectu fruct⁹
iſte marie ſit benedictus. Et ratio eſt: q: ſim//
pliciter ⁊ abſolute eſt benedictus omnimodo ⁊
in omnibus vt declarabitur: ⁊ ideo per nihil
ſpecificum coartari poterit. Benedictio quoqꝫ
marie non reſtringitur ad mulieres tm̄: q: di//
citur benedicta in mulieribus: ſed cauſa ⁊ ori/
go omnis benedictionis demonſtratur. Poſſu
mus ergo loqui ſm Alber. de iſta benedictione
fructus marie. i. ieſu ſm triplicē viā.

¶ Primo quantum ad ſignificationem.

¶ Secundo quantum ad ſuppoſitionem.

¶ Tertio quātū ad ſubſtātiā ⁊ oēm ſui partez.

¶ Quantū ad primū. ſ. ſignificationē. ſciēduz
ꝙ iſta benedictio hꝫ tria ſignificata: quoꝝ om/
nium ratio ſaluatur in iſta beatitudine qua di
citur. Benedictus fructus ventris tui. Naz vt
dictum eſt ſupra. Prima eſt benedictio maledi
cti euacuatio. Secunda eſt benedictio omnis
boni poſſeſſio. Tertia eſt benedictio congratu/
lantiū laudatio. ⁊ quelibet haꝝ eſt triplex. Eſt
enim triplex maledicti euacuatio. Incidit enīz
per peccatū triplex maledictū. Primū eſt fomi
tis punctio. i. inclinatio habitualis ad malū. et
delectabilia carni que in actū progreditur: cū
quis incipit habere vſum liberi arbitrij. De q̄
apoſtolus ad Ro. vij. Uideo aliā legē in mem/
bris meis repugnantē legi mentis mee. ideſt
dictamine rationis. ⁊ captiuū me ducentē in le
gē peccati. ſ. ſaltē quoad motus vitioꝝ qui ſūt
venialia. Sed benedictus fructus ventris tui:
ſcz ieſus. quia excluſus oīno ab oī fomite ⁊ ma
li inclinatione. j. Petri. ij. Peccatū nō fecit nec
inuentus eſt dolus in ore eius. quinimo agn⁹
fuit qui abſtulit peccata mundi. ⁊ vt dicit bea.
Aug. de conſe. di. iiij. Nemo tollit peccata mū
di niſi xp̄s q ē agnus dei tollens peccata mun
di. ¶ Secundū maledictū inductū per pecca/
tum eſt labor inueniēde veritatis. Unde Sap.
xj. dicitur. Difficile eſtimamus que in terra ſūt
⁊ que in proſpectu ſunt cū labore inuenimus. q̄
autē in celis ſunt quis inueſtigabit? Unde om
nes philoſophi in multis errauerunt circa na/
turalia. Sed ⁊ circa moralia ⁊ ſalutē propriam
vt dicit Eccl's. ix. Nemo ſcit vtrū odio vł amo/
re ſcilicet dei ſit dignus. ⁊ hoc q: ignorat ſi ope
ra ſua etſi videantur bona: ſint vere bona ⁊ me
ritoria. fructus aūt ventris beate marie fuit be
nedictus: q: nullā ignorantiā habuit: ſed om/
nem ſcientiā. Omnia enim que fuerunt: ſunt
vel erunt in actu oīa ſciuit aīa chriſti ad Heb.
iiij. Oīa ſunt nuda ⁊ aperta oculis ei⁹. ¶ Ter
tium maledictuz eſt neceſſitas incinerationis
Gen̄. iij. Puluis es ⁊ in puluerē reuerteris. P/
pterea ad humiliandūz hominē dicit Eccli. x.
Quid ſuperbis terra ⁊ cinis. Sꝫ fructus marie
ab hoc excluſus eſt ſm illud quod ait ps. in per
ſona eius. Non derelinques aīam meā in ifer/
no: quo deſcendit mortuus. nec dabis ſanctuz
tuū videre corruptionē. ſ. corporis. ¶ Secun/
do ſignificatio benedictionis eſt oīs boni poſ/
ſeſſio. ſm illud dictum Abrae. Benedicaz tibi
⁊ magnificabo nomen tuū: quoad tēporalia ⁊
naturalia. eriſqꝫ benedictus quoad ſpūalia et
gratuita ⁊ in te benedicentur oēs gentes quo
ad diuinalia: q: per chriſtū fructū marie qui de
ſcendit ex Abraā deū ⁊ hoīem recipiunt homi
nes benedictionē glorie. Fructus autē hic ma
rie benedictus eſt oīs boni poſſeſſione triplici
ter. Primo quia habuit chriſtus bonitatez hu/
mane nature in ſummo. Unde Damaſcenus
dicit ꝙ aſſumpſit dei filius primitias humane
maſſe: ideſt humanitate in ea puritate que fuit
in adam in ſtatu innocentie. Et propterea dicī
tur Eſa. vij. c. ꝙ emanuel partus ex virgine bu
tyrum ⁊ mel comedet: vt ſciet reprobare ma//
lum: ideſt non ſumere malum peccati: ⁊ elige/
re bonum gratie. Dicitur autem comediſſe. i.
ſibi vniſſe: ſicut quod comeditur: incorpora//
tur ⁊ vnitur comedenti butyrum qui eſt pin⁊
guedo lactis: ideſt innocentiam: ⁊ mel dulce:
ideſt ſapientiam. ¶ Secundum bonum quod
in ſe habuit chriſtus eſt bonum diuine nature
in ſummo: quia fuit verus deus. Unde apoſto
lus. in quo ſcilicet chriſto inhabitat omnis ple
nitudo deitatis corporaliter. ⁊ Actuuz. x. Per/
tranſiuit ieſus bene faciendo ⁊ ſanando om//
nes oppreſſos a diabolo: quoniam deus erat
in illo. nemo enim poteſt expellere diabolum
ab homine peccatore: niſi deus remittēdo pec
cata. Creature ⁊ ſancti habent bonitatem acci/
dentaliter. ſed ieſus quia deus verus habebat
bonitatem eſſentialiter: quomodo nemo bo//
nus niſi ſolus deus: ſcilicet eſſentialiter ait ip/
ſe Luc. ¶ Tertium bonum huius benedictio

nis eſt bonitas vnionis nature diuine cuȝ hu/
mana. Leo papa in ſermone. Salua igitur vtri
uſq; p:oprietate nature ⁊.in vnam coeunte per
ſonam ſuſcipitur a maieſtate humilitas:a vir/
tute infirmitas:ab eternitate mo:talitas:vt qḋ
noſtris remedijs congruebat mo:i poſſet ex
vno:⁊ reſurgere haberet ex altero. ⁊ p:opter
iſtud bonū vnionis dixit zacharias laudans
deum. Benedictus dominus deus iſrael: q:
viſitauit ſcilicet per hanc vnionem ⁊ inde fecit
redemptionem plebis ſue. ℭ Tertia ſignifica
tio benedictionis eſt congratulantium lauda/
tio. de qua Raphael ad Tobiam ⁊ filium ait.
Benedicite deum celi:⁊ co:am omnibus vi/
uentibus confitemini illi:quia fecit nobiſcum
miſerico:diam ſuam. Et hec eſt triplex:ſcilicet
angelo:um:hominum.⁊ rerum co:po:alium
ℭ Angeli laudant ⁊ benedicunt fructum ven
tris beate marie:quia per ipſum reſtaurat⁹ eſt
numerus diuinitus eo:um. Unde eccleſia ca/
nit. per quem ſcilicet chꝛiſtum maieſtatem tuā
laudant angeli:ado:āt dominationes:tremūt
poteſtates.celi celo:umq; virtutes ac beata ſe/
raphin. benedicite ergo dominum omnes an/
geli eius. ℭ Permaxime homines benedicere ⁊
laudare debent ieſum:quia factus eſt eo:um
frater:eo:um ducto:: eo:um redempto:. Neq;
enim (vt ait Petrus apoſtolus in actibus apo/
ſtolo:um) eſt aliud nomen datum ſub celo in q̄
opo:teat nos ſaluos fieri. q̄ȝ ſcilicet per ieſum
chꝛiſtum. ⁊ ideo qui p:eibant ⁊ qui ſequebant
clamabant filio dauid dicentes. Oſanna: id eſt
obſecro ſalua nos. benedictus qui venit in no/
mine domini oſanna in excelſis Mat. xxj. qui
p:eibant ſignificant patres veteris teſtamēti.
qui ſequuntur patres noui: ⁊ omnes debent
benedicere congratulādo de ſaluatione facta
per chꝛiſtum. ℭ Tertia etiam alia co:po:alia
habent congratulari ⁊ laudare modo ſuo de
fructu ventris marie:quia aliquo modo vnita
ſunt cum ſuo creato:e inquantum deus factus
eſt homo:qui participat cum omnibus co:po/
ribus inquantum ⁊ ipſe co:pus habet. ⁊ ipſe
omnia demum renouabit ⁊ melio:abit. ⁊ ideo
Benedicite omnia opera domini domino:lau
date ⁊ ſuperexaltate eum ⁊c̄. Benedicite celi
domino. benedicite aque omnes que ſuper ce
los ſunt ⁊c̄. Benedictus ergo fructus ventris
tui ſm̄ triplicem ſignificationeȝ benedictiōis.

ℭ Quantum ad .§.iij.

ſuppoſitionem. inquantum ſcilicet ſupponit p
chꝛiſto hoc eſt quod dicitur. Benedictus fru/
ctus ventris tui. habet tria:⁊ pro omnib⁹ red/
ditur locutio vera. Eſt enim benedictus fruct⁹
iſte triplici benedictione ſcilicet.

ℭ Benedictione nature.
ℭ Benedictione gratie.
ℭ Benedictione glo:ie.
ℭ Et quodlibet iſto:um eſt triplex. ℭ Bene/
dictio nature in eo fuit triplex. Habuit.n.co:/
pus benedictū:aīam benedictā:⁊ deitatem be
nedictā. ℭ Co:pus eius fuit benedictū quoad
materiā:q: nō ex materia co:rupta:ſed ex pu/
riſſimis ſanguinibus fuit conceptū Sap. viij.
Ad co:pus incoinquinatum acceſſi. ℭ Fuit be
nedictū in armonia. q: optime p:opo:tionatū
cū oīmoda p:opo:tione humo:ꝝ. adeo q: non
incurriſſet aliquā infirmitatē ſi diu vixiſſet. et
mo:te violenta:ſcilicet crucis nō fuiſſet occi/
ſus ſed ſenio defeciſſet. Ex quo cū nō eēt debi/
to: mo:tis: q: nō per carnalē p:opagationem
ex viro conceptus:voluntarie tamen ſuſcepit
mo:tale co:pus. ℭ Benedictū fuit illud co:p⁹
in fo:ma ⁊ pulchꝛitudine ps. Specioſus fo:/
ma pre filijs hominū p:opterea benedixit te de
us in eternū. habuit enim congruentē quanti
tatē. Nā etſi in conceptione:q: ſubito fuit per
fectiſſime o:ganizatū co:pus illud ⁊ diſtinctū
ab oībus ſuis liniamentis paruiſſimū fuit ſup
oēs conceptos in vtero tamen ſpacio quadra/
ginta dierꝫ:vel quadragintaſex vt dicunt phi/
ſici:quibus co:pus conceptū paulatim cōplet
⁊ o:ganizatur in mēbꝛis ſuis peruenit ad debi
tam ⁊ cōem quantitatē. ℭ Similiter in figura
⁊ colo:e fuit ſpecioſiſſimū:vt oſtendit ex qua/
dā epiſtola quā ſcripſit quidā gentilis Tiberio
tunc imperanti in partib⁹ iudee mo:ā trahēs
pro parte romano:ꝝ. hic in ea declarat effigieȝ
eius ⁊ fo:mā p:out oculis ſuis viderat. ℭ Ani
mam quoq; habuit benedictā. iuxta illḋ Sap.
So:titus ſum aīam bonā:fuit itaq; benedicta
anima illa a deo tunc creata:q: infuſa co:po:i
ſine peccato:ſine fomite: ſine igno:antia fuit.
Fuit benedicta:q: intelligentiā habuit acutiſſi
mā:oīa tunc intelligens memo:iā tenaciſſimā
voluntatē ad omne bonū ſine difficultate p:om/
ptiſſimā. Species omniū rerꝫ fuerunt in mēte
eius indite ſeu concreate. ſicut dicitur de adā.
Fuit ergo benedicta aīa illa oīum naturaꝝ na
turali cognitione:virtutū politicaꝝ perfectiōe
ſup:ema naturali dei dilectione. vt merito di/
ci poſſit de eo illud. P:eueniſti eum in benedi
ctionibus dulcedinis. q: ante natiuitatem iſta
habuit anima eius. Habuit ⁊ benedictā deita
tem in ſe. Unde ps. Benedictus dominus de
us meus qui docet manus meas ⁊c̄. Deus me
us dicitur. q: per deitatē vnitā nature noſtre fa
ctus eſt noſter. Homo aūt factus ⁊ conuerſatus
in terra docuit exemplo ſuo nos pugnare ma/
nibus noſtris. i. operibus contra inimicos ſpi/
rituales mundi fallentis:quem cōtempſit:car/

nis inficiētis quā ieiunijs ⁊ abſtinētia afflixit
diaboli ſuadētis. quē documētis ſcripture ſu-
pauit in deſerto. Bn̄dicta ergo ſit ſancta trini-
tas atq̄ʒ indiuiſa vnitas. Trinitas iſta ſancta ē
q̄ in ieſu habet. Nā ſctā caro: ſctā aīa: ſctā dei-
tas: ⁊ in ea indiuiſa vnitas. ſ. in pſona. q: vna
pſona deus ⁊ hō: nō due pſone: nec duo ſuppo-
ſita: ſed vnū confitebimur ergo ei. q: fecit nob̄
ſcum miſericordiam ſuam. ¶ Benedictio ſe-
cunda ſcilicet gratie fuit in fructu ventris ma-
rie. Et hec triplex. nā habuit cum patre gratiā
incarnatā. cum matre gratiam creatam: preter
vtrūq̄ʒ gratiam coniunctam. habuit enim a pa
tre gratiam increatam. ſcilicet ꝙ ſit deus. Vn̄
ipſe ait Jo. vij. Mea doctrina nō eſt mea. ſʒ ei⁹
qui miſit me patris. q. d. ſm̄. b. Aug. ſuper Jo-
annem. Ego qui dicoꝛ ſapientia ⁊ verbum: nō
habeo eſſe a meipſo. ſed a patre qui hāc gratiā
dedit mihi vt ſim deus. Habet etiam ab eo ꝙ
ſit filius dei ps. Dn̄s dixit ad me filius meus
es tu. Leo papa. Verbū. n. dei: deus filius dei:
vt liberaret hoīem ab eterna moꝛte. factus eſt
hō: ⁊ tāto federe vtrāq̄ʒ naturā ꝯſeruit: vt nec
inferioꝛē ꝯſumeret gloꝛificatio: nec ſuperioꝛeʒ
diminueret aſſumptio. Hʒ demum a p̄re ꝙ ſit
ſpiratoꝛ ſpiritusſancti. Mittā inq̄t ipſe vobis
a p̄re ſpm̄ veritatis Jo. xvj. ideſt mittā ſpiritū
ſanctū a me ꝑcedētē. Sʒ ꝙ a me ꝑcedat ⁊ vobis
mittā: hoc habeo a patre. Vn̄ ⁊ cū inſtituit ſa-
cramētū: in quo ſe totū dimiſit nobis eleuatis
oculis in celū ad patrē benedixit: quaſi totum
qđ eſt recognoſcēs a p̄re h̄re. Cū m̄re triplíceʒ
grām habuit creatā videlicet q: oēm gratiam
⁊ gratis datā ⁊ gratū facientē ⁊ ſingulariter
pꝛiuilegiatā habuit: vt ſicut ipſa d̄r grā plena:
ita ⁊ fructus ventris eius. verbū ſcʒ caro factū
plenū grē dicatur. excellentius tñ in ipſo. vt ſu
pra dictū eſt. Scđo q: oēm grām dedit. ſicut. n.
de plenitudine ei⁹. ſ. virginis recipiūt vniuer-
ſi. vt ait. b. Ber. Sic de plenitudie xp̄i nos oēs
accepim⁹ grāʒ vt ait Jo. j. pfecti⁹ tñ p xp̄ʒ. Ter-
tio dedit vltra id qđ habuit. Dat. n. remiſſionē
peccatoꝛū: quā remiſſionē in ſe nō habuit: nec
fili⁹ nec m̄r: q: nullū peccatū fili⁹ habuit. mater
nullū actuale. dat tñ aliter fili⁹ aliter mater. fili⁹
efficiēter vt de⁹ meritoꝛie vt hō. Mater ſuffra
gio oꝛonis ſue īpetrādo remiſſionē peccatoꝛi-
bus penitētib⁹. Cōgrue ergo eliſabet ait. Be-
nedicta tu in mulierib⁹. ⁊ ita benedict⁹ fruct⁹
vētris tui ieſus. q tecū grām hʒ. Ex ꝯiunctiōe
p̄ter vtrūq̄ʒ. ſ. deitatis cū humanitatis ꝯiūctio
ne habuit triplicē grām. Vna ꝙ fuit filius pln
riū. Nā m̄r ei⁹ habuit p̄reʒ ⁊ m̄reʒ. ſ. Joachim
⁊ Annā. Sʒ nō deū habuit p̄reʒ. ſʒ hoīeʒ vt di-
ctū ē Joachim. P̄r vo xp̄i nō habuit p̄reʒ: nec
cū matrē: nec deū. nec hoīeʒ. Ipſe vo habuit
patrē ⁊ matrē ⁊ deū patrē ⁊ hominē matrem.
Scđo ex ipſa ꝯiunctiōe dei cū hoīe hʒ ꝙ ſit re-
demptoꝛ. filius hoīs nō venit miniſtrari: ſʒ mi-
niſtrare. ⁊ dare aīam. i. vitā redemptionē pro
multis Mat. xx. c. ⁊ quō declarat p̄nceps apo-
ſtoloꝝ Pet. in. j. can̄. dicēs. Nō. n. coꝛruptibili
bus auro ⁊ argēto redēpti eſtis de vana veſtra
ꝯuerſatiōe: ſʒ ꝑcioſo ſanguine agni imaculati.
Qđ ꝑmiū ſanguinis fuit īfiniti valoꝛis ad nos
redimēdū ꝑpter diuinitatē ei vnitā. ⁊ inquan-
tum ē redēptoꝛ ⁊ ſponſus aīaꝝ. ij. Coꝛ. xj. De-
ſpōdi. n. vos vni viro virginē caſtā itegritate:
ſcʒ fidei ⁊ dilectiōis exhibere xp̄o. Eſt ⁊ ſacer-
dos fideliū ſiue pōtifex. ad Heb. ix. Chriſt⁹ aſſi
ſtens pontifex futuroꝛum bonoꝛum ⁊c̄. Introi
uit ſemel in ſancta eterna redemptione inuēta
Judex quoq̄ʒ viuoꝝ ⁊ moꝛtuoꝝ Joā. v. Pater
non iudicat quēquā: ſed omne iudicium dedit
filio. inquantum ipſe ſolus in humanitate quā
ſumpſit cunctis apparebit. Tertio ex huiuſmo
di coniunctione habet ꝙ ſit beatitudo omniuʒ
Jo. x. Ingredietur ſcilicet quilibet beat⁹ ⁊ egre
dietur ⁊ paſcua inueniet. Ingreditur ad deita
tem chꝛiſti contemplandam. Egredietur ad
humanitatem ſpeculandam: ⁊ vtroq̄ʒ fruitio-
nis refectionem beata inueniet. ⁊ ideo bene-
dic aīa mea dominuʒ ⁊c̄. Qui propiciatur om-
nibus iniquitatibus tuis ⁊ ſanat omnes infir-
mitates tuas deus homo per ſacramenta ab eo
inſtituta. qui redimet de interitu vitam tuam.
inquantum redemptoꝛ. ⁊ coꝛonat te inquantū
beatificat. Benedictio quoq̄, gloꝛie qua bene
dictus eſt fructus ventris Marie eſt triplex.
Habuit enim gloꝛiam compꝛehenſoꝛis: gloꝛi-
am redemptoꝛis: ⁊ gloꝛiam creatoꝛis. Gloꝛi-
am habuit compꝛehenſoꝛis dum fuit viatoꝛ.
quod nulla creatura habuit. ¶ Nam in mun
do quilibet ſanctus eſt ſolum viatoꝛ. in alio tā-
tum compꝛehenſoꝛ. Chꝛiſtus autem ſimul in
mundo viatoꝛ inquantum moꝛtalis ⁊ mereba-
tur. Compꝛehenſoꝛ: quia clare intuebatur ani
ma eius diuinitatem cui erat vnita vt nunc: ⁊
ſummam auream habuit ſuper omnes aureo
las ⁊ premia accidentalia omnia in ſummo: vt
aperte intelligatur de illo. Dilectus deo ⁊ ho
minibus cuius memoꝛia in benedictione eſt:
ſimilem illum fecit in gloꝛiam ſanctoꝝ Eccli.
xlv. ſ. dum hic etiam vixit. Habuit ⁊ gloꝛiam
redemptoꝛis inquantum ipſe hominum libe
ratoꝛ: demonum ſuperatoꝛ. ⁊ nature humane
exaltatoꝛ. Et ideo ps. Per ſingulos dies bene
dicā tibi ⁊ laudabo nomē tuū ⁊c̄. Tertia que ē
glia creatoꝛis oſ̄dit in mīa in ſacris: in iuſti-
tia: in damnatis: in magnificentia: in celis ⁊
elementis. Vnde te celoꝛuʒ militia laudat ado
rat: ꝑdicat. triplexq̄ʒ mūdi machina bn̄dicit ꝑ

ſecula. Et ideo benedictus fructus ventris tui.

¶ Tertio poteſt .§.iiij.

conſiderari iſta benedictio fructus ventris beate Marie q̃ntum ad ſubſtantiam ⁊ partes eius integrales. ⁊ hoc tripliciter.

¶ Primo q̃ntum ad principiũ ⁊ cauſam.

¶ Secundo q̃ntum ad eſſentiam.

¶ Tertio q̃ntum ad efficientiam.

¶ Si ergo conſideref iſte fructus in q̃ntum eſt benedict⁹ tripliciter. ſm̃ triplicem ſui originẽ: habet originẽ iſte fructus benedictã trinitatez: que operata eſt hoc myſterium incarnatiõis. Unde bñdicta ſit ſctã trinitas creatrix ⁊ gubernatrix oĩum habꝫ originem fructus iſte q̃ntum ad ſuam deitatem p generationem benedictũ patrem. ij. Cor. Benedictus deus ⁊ pater dñi noſtri ieſu xp̃i pater miſericordiaꝝ. Habet originem q̃ntum ad aſſumptã humanitatem benedictaz matrem p natiuitatez in vtero ⁊ ex vtero. Unde Eliſabeth aptiſſime ait ei viſitanti ipſam. Benedicta tu iter mulieres: ⁊ benedict⁹ fruct⁹ ventris tui: ⁊ vñ hoc mihi vt veniat mater dñi mei ad me Lu. j. c. Quantũ ad eſſentiam bñdictus eſt fruct⁹ ventris Marie tripliciter. Benedictus fruct⁹ ventris tui. Ait beatus Berñ. benedictus in odor: bñdictus in ſapore: benedictus in ſpecie vel decore. Odore ſuo implet cognoſcitiuam. Unde in cãticis. In odore vnguẽtorũ tuorum currimus. i. gratiarum. Nam in odore eius reuiuiſcũt mortui. Quem ſentiens yſaac ait in figuraz eius filio ſuo iacob. de quo deſcẽdit. Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni. ſ. gratiarum ⁊ bonorum cui benedixit deus Geñ. xxvij. ca. In ſapore quoq; benedict⁹ fruct⁹ hic reficiens affectiuaz. vt ſummũ ⁊ dulciſſimũ bonũ. Canticoꝝ. ij. Fructus eius dulcis gutturi meo ait aĩa deuota hoc deguſtãs. Pſ. Guſtate ⁊ videte quoniã ſuauis eſt dominus. beatus vir q ſperat in eo. ⁊ multo magis qui hoc in patria guſtat. Adde ad ſaporem valorez. Ualet. n. ꝯtra omne malum in medicamentũ. in cibum habentẽ omne delectamentum: in preciũ comparãs omne bonũ. Benedictus eſt iſte fructus in ſpecie: vel decore. Pſ. Specioſus forma p̃ filijs hominũ: ꝓpterea benedixit te deus in eternũ. Petrus. In quẽ deſiderãt angeli ꝓſpicere

j. petri. j ¶ Quantũ ad efficientiã eſt benedictus fruct⁹ ventris Marie actiuã ⁊ paſſiuam. Actiuã quidem. q: benedixit nos benedictiõe temporali: benedictiõe ſpirituali gratie: ⁊ benedictione ſupernali glorie. Unde Pſ. ter dicit Bñdicat nos deus deus noſter. ⁊ benedicat nos de⁹: ⁊ ſignãter dicit deus noſter. vt notet iſtũ fructum ventris Marie. q: per hoc eſt factus noſter de⁹ ſingulari modo. q: ex ea carnez noſtrã aſſumpſit.

¶ Quantũ ad benedictionẽ paſſiuam. i. quia facit nos benedicere. vt ſic per eũ recipiamus virtutem euz benedicendi. i. laudandi. Tripliciter hoc accidit. Facit enim nos bñdicere corde. Juxta illud. Benedic anima mea dominũ. ⁊ omnia interiora mea nomini ſancto ei⁹. Ore ſm̃ illud. Benedicam dominum in omni tpe: ſemper laus eius in ore meo. Et petrus in canonica. Nulli malum pro malo reddẽtes: aut maledictum pro maledicto. ſed econtra benedicẽtes. Opere. Pſ. Ecce nunc benedicite dominũ: omnes ſerui domini. ſ. bene operando: ⁊ ſic cõcludendo primum fructum. ſ. naturalem: ventris materialis Marie vtiq; benedictus omni modo fuit. Et virgo vt vitis fructificauit ſuauitatem odoris. ſcilicet dominum Jeſum que ait ipſe Sapiens Eccleſiaſtici. xxiiij. c. Sicut cinamomum ⁊ balſamum odorẽ dedi: ⁊ quaſi myrrha electa dedi ſuauitatem odoris.

¶ De duodecim fructibus ſpiritus qui fuerũt in Maria. Capitulum. xxvj.

Benedictus fructus ventris tui. Eſt alius fructus virtualis Marie. De quo dñs. Poſui vos ſcilꝫ in mundo vt eatis ⁊ fructuz afferatis. ſ. bonorũ operum. Omnis enim arbor que non facit fructũ bonum excidef. ſ. per mortem. ⁊ in ignez mittetur. ſ. eternũ. Matth. vij. Fructus iſte bonus ꝓcedit ex ventre bone mẽtis. Mens enim ideo dicitur venter anime: q: in ea cõtinentur cogitationes ⁊ affectiones ex apprehẽſis ex ſenſibus quaſi ex cibis comeſtis que mens occulta eſt cũ ſuis cogitationibus ⁊ affectionibus: ſicut venter ⁊ cõtenta in eo. Iſti autẽ fructus ventris beate Marie ſunt benedicti ꝓpter ſummam eorũ perfectionem. ⁊ propterea dicit Eccli. xxiiij. vt dictum eſt. ſ. Flores mei fructus honoris ⁊ honeſtatis. Flores ſunt inchoationes fructuum. vbi ergo in aliquo ſanctis virtutes ſunt quaſi flores. i. imꝑfecte ⁊ incomplete reſpectu virtutuz patrie. in ea fuerũt illi flores fructus: quia virtutes habuit quaſi ad modum patrie aliquo modo. vt oſtenſuz ſupra cum ageretur de gratia virtuali eius. Et iſta bona opera ſunt fructus quibus debetur verus honor: ⁊ in quibus eſt vera honeſtas: ad quod inſinuandum cantatur de ea quod ſcribitur in cantico. Emiſſiones tue paradiſus cuz pomorum fructibus. Emiſſiones dicũtur operationes ex vẽtre mentis procedentes. iſte fuerunt paradiſus quaſi ſimiles operibus eorum qui ſunt in paradiſo adeo perfecte fuerũt. Poma que ſunt rotũda ſũt pater ⁊ filius ⁊ ſpũs ſanctus: q: ſicut pomũ eſt rotundũ ⁊ figura rotunda ẽ capaciſſima: ⁊ nõ inuẽit ibi ꝓncipiũ ⁊ finis.

Mens dicitur venter anime quare.

Ita eternus pater:eternus filius:eternus ſpiri
tuſſanctus ſine principio ⁊ ſine fine vnus deus
omnia continens.quibus diuinis perſonis ali
quando fruebatur:⁊ ideo cum dicitur cum po
morum fructibus.Et ad ſe inuocãdum ad hu
iuſmodi fructus ꝓducẽdos aiebat Eccli.xxiiij.
Tranſite ad me omnes qui concupiſcitis me:
ideſt amatis.⁊ a generationibus meis imple//
mini:ideſt operibus virtuoſis:que generate ⁊
ꝓducte ſunt a ventre mẽtis mee.ſicut fructus
ab arbore.⁊ ſicut filij a ventre matris.Imple//
mini ait:ideſt copioſe ea agendo.⁊ qꝛ ipſa ſola
implent ⁊ reficiunt animam.Nam opera ma/
la eſurientem ⁊ vacuum reddunt.vnde ⁊ fru//
ctus dicuntur opera virtuoſa:vt dicit glo.bea
ti Ambroſij.quia mentem reficiunt ſincera de
Opera lectatione.Sed inter cetera opera virtuoſa per
v̄tuoſa maxime delectant animam illa duodecim que
dicunt enumerat apoſtolus ad Galathas.v.que appel
fructus lat fructus ſpiritus dicens.Fructus ſpiritus
quare. ſunt.Charitas:gaudium:pax:patientia:beni/
gnitas:bonitas:longanimitas:manſuetudo:
fides:modeſtia:continentia:caſtitas.Hi.ſ.fru/
ctus fuerunt fructus ventris mentalis marie
valde ſuaues.Et ideo ſubdit.Spiritus enim
meus ſuper mel dulcis.ideſt iſte fructus ſpiri/
tus mei.Dulcia autem communiter alliciunt
appetitum.Sunt enim dulcia amica nature.⁊
ideo inuitat ab huiuſmodi ſui exẽplo dicens.
Tranſite ad me omnes q ↄcupiſcitis me ⁊c̃.

Quod iſti fru/ .§.i.

ctus ſpiritus fuerunt in maria declarat. Pri/
mus itaqꝫ fructus ſpiritus ventris marie men
talis dicitur charitas.que hic nõ importat vir
tutem.de qua dictum eſt ſupra ſed actum eius
Hic fructus charitatis eſt qui de terra ad celũ
euocat.⁊ ſic ad ipſum pertinet a terrenis ſepa
ratio ⁊ ad celum eleuatio.Sed beata maria fu
ſ.ti.v. it omnino a terrenis eleuata:quia nec puluis
ca.xxj. venialis adheſit pedibus affectuũ eius.quod
nulli ſanctorum contigit.Fuit etiam eleuata
ad celum ſuper omnes in contemplatione ⁊ co
gnitione ⁊ affectione diuinorum.Unde dicit
Eccli.xxiiij.Ego quaſi cedrus exaltata ſum in
libano.libanus qui interpretatur candidatio.
ſignat eccleſiam militantem in triumphanteꝫ:
candidam puritatẽ.Sicut ergo cedrus in liba
no eſt altior omni arbore.ita beata virgo ma//
gis eleuata erga deum in eccleſia ⁊ dilectione.
¶ Preterea in ps.fit triplex queſtio.Prima ẽ
quis aſcendet in montem domini.Secunda
quis ſtabit in loco ſancto eius.Tertia eſt domi
ne quis habitabit in tabernaculo:⁊ quis rege
ſcet ⁊c̃.¶ Difficile ſiquidem ⁊ perfectum eſt
aſcendere.Difficilius ⁊ perfectius ſtare.Diffi
cillimũ ⁊ perfectiſſimũ eſt habitare ⁊ quieſce//
re.Aſcẽdere ptinet ad apl'os qui ſunt maiores
de eccleſia:ſed nõ ptinuit ad eos habitare:ſed
deſcendere.In figurã huius angeli aſcende//
bant ⁊ deſcendebãt per ſcalã quã vidit Jacob
Gen.xxviij.Unde ⁊ apl's qui raptꝰ fuit ad ter/
tium celum:poſtea deſcendebat ad diſponẽdũ
cubilia infirmoꝝ vt patet.j.Cor.vij.Ad perfe//
ctiorem ergo ſtatum q̃ꝫ aploꝝ pertinet aſcende
re ⁊ ſtare.Hi aũt videnſ eẽ comprehenſores:q
aſcendentes in celũ ſtant fixi in actuali dilectio
ne diuinoꝝ:nõ tñ videnſ quieſcere inquantũ
appetunt corpora eoꝝ cum ipſis alabus glori
ficari qḋ nõdũ implet.Uirgo autẽ beatiſſima
ſemper aſcendens de virtute in virtutẽ.⁊ ſtãs
in habituali dilectiõe perfectius q̃ꝫ ſancti in
patria:etiã habitãdo quieſcit aĩa i corpore glo
rificato.Et ideo dilectus meus mihi ⁊ ego in il
li modo excellentiſſimo.¶ Secundus fructus
dicitur gaudiũ:qḋ importat delectationem in
creatura rationali.Et vt ait be.Ber.Illud ẽ ve
rum gaudium.qḋ nõ de creatura:ſed de crea//
tore concipitur:cuius comparatiõe omne dul/
ce amarum:omne pulchrum ſeudum:omne
quod delectari poteſt moleſtum.Unde ps.Ui/
derunt omnes fines terre.ſ.per fidem ſalutare
dei noſtri.Jubilate deo omnis terra.vbi dicit
glo.q' viſio ſaluatoris eſt cã iubilationis.⁊ ſm
be.Greg.in moral.Jubilatio importat quod//
dã gaudiũ intenſum qḋ occultari nõ valet:⁊ ex Jubila/
primi nõ põt.Si aũt ad partum virginis gau/ tio qd
det chorus celeſtium ⁊ angeli canunt deo my iportat.
ſterium videntes.Et magi gauiſi ſunt gaudio
magno valde reuidentes ſtellã que eos ad pue
rum ⁊ matrem eius perduxit quãto magis iu
bilatione ſunt repleti videntes eũ.Nulla autẽ
lingua fari poſſet:nec intellectus capere gau/
dia perfectiſſima virginis.que percepit in cõ/
ceptu filij:in partu.in lactãdo eum:in portan/
do eũ in gremio:in collocãdo ⁊ conuerſando
cum eo.Exultauit(ait in cãtico Lu.j.)ſpiritus
meus in deo ſalutari meo.ideſt extra ſaltauit.
ſupra ſe ſaltauit pre gaudio quieſcendo in deo
ſalutari meo.Itẽ cũ dr̃ a xp̃o.Gaudete ⁊ exulta
te:qꝛ noĩa veſtra ſcripta ſunt in celis Lu.x.gau
diũ hoc eſt de pñti iuſtitia ⁊ predeſtinatiõe eter
na.Si gaudiũ generaſ ex hoc q̄ qs eſt pdeſti/
natus filius dei p adoptionẽ.⁊ ſm pñtẽ iuſtitiã
multomagis hꝫ gaudere q̄ ſit pdeſtinata vt ſit
mr̃ dei.⁊ habeat omnem perfectiſſimã iuſtitiã
put fuit virgo maria.¶ Tertiꝰ fructus ẽ pax.
Pax ſm b.Aug.xix.de ciui.dei.ab oibꝰ optaſ:
ſed a paucis vera pax inuenit.qꝛ nõ querit vbi
eſt.Cecinerũt angeli nato dño ex virgĩe.In ter
ra pacẽ eẽ hoibꝰ bone volũtatis:nõ ẽ bona vo
luntas illa in qua eſt pcm̃.⁊ iõ nõ ẽ pax impys

vt dicit dominus per Eſaiam. Sed in pace in idipſum dormiam ⁊ requieſcam. ait ps. Cum homo dormit ſopitus eſt a vitijs ⁊ perturbationibus paſſionum. ⁊ requieſcit in idipſum. ideſt deum qui ſemper eſt idem ipſum. q2 immutabilis conformans ſe voluntati ſue. tunc ē in vera pace. vt dicit. b. Aug. in lib. cōfeſ. Omnia alia ſunt aſpera: ⁊ tu ſolus deus es requies ⁊ inquietū eſt cor noſtrū donec requieſcat in te. In omnibus requiē queſiui. ait beatiſſima Maria ſemper ſubdita voluntati dei ⁊ ſemp habens non ſolum bonam: ſed optimam voluntatem. ⁊ ideo fructum pacis habuit mundus: caro: demonia: diuerſa mouent prelia ⁊ conturbant pacem noſtram. Sed mundus pacem eius turbare non potuit. quia paupercula ſpiritu: diabolus pacem eius perturbare non potuit: quia humillima. Caro non cōcupiuit aduerſus ſpiritum. quia fomes in ea extinctus fuit. ⁊ quia omne ſimile appetit ſuum ſimile. ipſe q ē pax noſtra: in ipſa pace pleniſſima requieuit in tabernaculo ſuo. ſm illud ps. In pace factus ē locus eius. Quartus fructus eſt patientia. Patientia opus perfectam habet ait Jac. in can. c. j. cum ſcilicet quis propter aduerſa contingentia non contriſtatur. ſed equo animo fert. Ad hoc valent exempla ſanctoꝝ. qui etſi iuſti: multa paſſi. ſed patientiſſime. Sicut Tobias q nec eſt contriſtatus ꝙ plaga cecitatis venerit ſup eum: cum tamen operibus inſiſteret pietatis. Sic Job amiſſa omni ſubſtantia familia ⁊ ſanitate corporis: in omnibus his nō peccauit: nec ſtultum aliquod contra deum locutus eſt: ⁊ vt ait illa ſancta vidua Judith. Omnes qui deo placuerunt ab initio: per multas tribulatiōes tranſierunt fideles. Qui vero tentationes non ſuſceperunt cum timore domini: ⁊ impatientiam ſuam ⁊ improperium murmurationis ſue contra dominum protulerūt exterminati ſunt ab exterminatore Judith. viij. Virgo autē beatiſſima non caruit aduerſis: ſicut nec filius eiꝰ Sed nato paruulo inde ad paucos dies queſito ad occiſionē oportuit fugere in egyptum ⁊ ibi manere per ſeptēnium inter idolatras et alienigenas. ⁊ duodēnis cum remanſiſſet in templo: ipſa non percipiente per triduum queſiuit non ſine dolore: ſed ſine ira ⁊ triſtitia rationem abſorbente vel obfuſcante. Similiter in perſecutionibus filij patientiſſima fuit. Unde d: de ea. Sicut lilium inter ſpinas: ſic amica mea inter filias. Lilium vel roſa non amittit ſuam pulchritudinem vel odorem inter ſpinas. ſic nec ipſa odorē patiētie iter tribulatiōes. ¶ Quintus eſt longanimitas. Hec eſt ſm glo. in expectatione boni non deficere: ſed refici. quando quis habet tolerare aliquem dolorem vel laborem ad breue tēpus: vel expectare habet aliqd magnū bonū: ſed cito recipiendū equo animo conat ſufferre propter breuitatē tēporis eius. Sed qñ in hmōi videt ſe diu permanſuꝝ in labore vel dolore vel conſequendo bono: multū ſolet attediari ⁊ fatigari: ⁊ aliqñ deficet ex diuturnitate eius. Sed longanimitas retinet hominē ne attediet: ſed perſeuerans maneat: etſi nō ita cito: ſed diu labor maneat ⁊ bonū illud expectatū proueniat: ⁊ reficit mentē quadā rectitudine premij. Unde apl's. ij. Cor. vj. Exhibeamus noſmetipſos ſicut dei miniſtros in lōganimitate. Per multos annos fuit beata maria in laboribus mundi ⁊ expectatione glorie. videlicet circa ſexaginta annos ſm cōmuniorē opinionem ſemper magis feruens ⁊ auida ad omne bonū opus. ¶ Sextus eſt bonitas. Hec ſm glo. dulcedo animi eſt. ſed ſm phm dulce eſt quod amaro impermixtum. dulcius quod amaro impermixtius. dulciſſimum quod amaro impermixtiſſimū. Sed animus beatiſſime marie fuit omni amaro impermixtiſſimus. vnde Sap. viij. dicitur. Non habet amaritudinē conuerſatio illius. ſ. ſapientie. ſed cum nulla creatura pura conuerſata eſt intimius ⁊ perfectius. ergo ipſa habuit ſummam animi dulcedinem. Unde ⁊ cantamus ei. O clemens. O pia. O dulcis virgo maria. Unde ⁊ bonitas huius fructum habuit ps. Quam magna multitudo dulcedinis tue domine: quam abſcondiſti timentibus te. Sed beata maria ſuper omnes timuit deum timore ſancto. ergo ⁊ maximam dulcedinem animi habuit. preterea bonum eſt ſuiipſius diffuſiuum ſm Diony. ⁊ hoc pertinet ad iſtam bonitatem velle bonum aliorum ⁊ ſuum cōmunicare. Sed beata maria ſūmum bonum ſuum cōmunicauit. ſ. filium offerendo primo in templo. poſtea in patibulo. vnde maxime habuit dulcem fructum bonitatis. ¶ Septimus eſt benignitas. Hec ſm glo. eſt largitas rerū. Unde ⁊ dicitur benignitas: quaſi bona igneitas. bonus ignis eſt qui calefacit etiam a longe. Qui ergo beneficia exhibet nō ſolum amicis: ſed etiam inimicis: ille eſt benignus. Unde apoſtolus ad Ro. xij. Si eſurierit inimicus tuus ciba illum ⁊c̄. Hec enim faciēs congeres carbones ignis ſuper caput eiꝰ: ideſt ſuper mentem ad inflāmandum eum ad amorem tuum ex talibus operibus ignis. Apparuit enim (ait idem apoſtolus ad Timoth. ij. ca.) benignitas ⁊ humanitas ſaluatoris noſtri dei. Adeo enim nobis benignus apparuit: vt omnia ſua largiretur: ⁊ pro crucifixoribus exoraret. Sed eius mater ipſum imitata aurum ſibi oblatum a magis cito pauperibus largiter erogauit. j. Cor. xiij. c. apl's ait. Charitas benigna

eſt.⁊ quanto maioꝛ charitas:tanto maioꝛ beni
gnitas.Sed charitas beate marie omnes exceſ
ſit:vt dictum eſt.ergo ⁊ benignitas. ¶ Octa
uus eſt manſuetudo.hec ſm glo.eſt tractabili/
tas.Unde manſuetus quaſi manu ſuetus.qui
ſcʒ permittit ſe tractari ſine iraſcendo.⁊ iſta eſt
differentia inter patientiam ⁊ manſuetudinē:
que ſimilis videtur:qꝛ patientia moderat ⁊ re
gulat paſſionē triſticie que inſurgit ex aliqua
moleſtia ne nimis contriſtet. Sed māſuetudo
refrenat paſſionē ire ne frāgatur ⁊ cōtra rōneʒ
aliquid agat.vnde glo.dicit ꝙ māſuetudo eſt
contra irā Eccli.iij.Fili in māſuetudine perfice
opera tua:⁊ ſuper hoīum glīam diligeris.qui
ergo minus hʒ de ira:magis hʒ de māſuetudi
ne.Sed beatiſſima maria fuit ſine aliqua ira.
ergo fuit māſuetiſſima.Nec obſtat qđ dī Luc.
j.ſcʒ ꝙ cū audiſſet ſalutationē angelicā turbata
eſt in ſermone eius.Nā illa turbatio non fuit
ire:ſed admirationis:vt dictū fuit ſupꝛa.Pre/
terea manſuetus dī tractabilis.Tractabilis au
tem eſt qui eſt oībus conformis ⁊ confoꝛmabi/
lis ſcʒ in eo ꝙ nō eſt malū.⁊ ſic tractabilis ē qui
eſt omnibus oīa.Uel ſm genera ſinguloꝝ.vt
Paulus qui factus eſt iudeis ſicut iudeꝰ ⁊ his
q ſine lege erāt.i.gētilibꝰ tāq̄ʒ ſine lege eſſet ⁊c̄.
Uel ſm ſingula geneꝝ.⁊ iſte eſt ſimplr̄ oībus
oīa.Et ſic fuit beatiſſima maria.vnde tractabi/
lis ⁊ māſueta in ſummo Ber.Quid ad mariaʒ
trepidat accedere humana fragilitas.nihil.n.
aſperum in ea reperies.nihil auſteꝝ:tota ſua/
uis eſt:oībus miſericoꝛdie ſue ſinum aperit.⁊
ſic oībus oīa facta.vnde ⁊ ſumme manſueta.
¶ Nonus fructus eſt fides.hec ſm glo.ibi eſt
inuiſibilium certitudo.Incenditur autem ex
certitudine delectatio triplr̄. ¶ Pꝛimo per ſci
bilium pluralitatem.vt ſi delectatio eſt in ſcien
do:quāto plura ſcit:tanto maioꝛem quis hʒ de
lectationē. ¶ Secundo per nobilitatem ⁊ me/
lioꝛitatem ſcitoꝛum.vt ſi delectatio eſt in ſcien
do naturalia inferioꝛa:multo maioꝛ delectatio
eſt in ſciendo altioꝛa.vt trinitatem:deitatē:bea
titudinem pꝛopꝛiam:⁊ huiuſmodi.quia nobi
lioꝛa ſunt iſta omnibus inferioꝛibus.⁊ imper/
fecta cognitio hoꝛum magis delectat q̄ʒ perfe/
cta cognitio inferioꝛum ſʒ philoſophū. ¶ Ter
tio per modum ſciendi perfectioꝛem.vt ſi ſciat
per reuelationem a deo maioꝛ ſequetur delecta
tio q̄ʒ ſi per acquiſitionem humanam.Sʒ bea/
tiſſima virgo ſemper habuit maioꝛem certitu/
dinem ſm omnem iſtum triplicem modum.⁊
ſic habuit maioꝛem fidem ceteris ⁊ ex ea maio
rem delectationem. ¶ Differt ergo fides put
eſt fructus a fide pꝛout eſt virtus theologica:
quia ſcilicet vltra cōmunem aſſenſum ad credi
bilia pꝛout eſt fructus impoꝛtat quandam cer/
titudinem de eis:non tamen eo modo quo in
patria.pōt etiā hic fides dici fidelitas ad ꝓmiſ
ſa.que etiaʒ fuit ꝓmaxime in virgine maria.
¶ Decimus fructus eſt modeſtia.hec ſm glo.
in dictis ⁊ in factis ꝯſiſtit.vt.ſ.ita moderet vt
nō fiat exceſſus vel defectus.⁊ ꝑcipue quoad
victū ⁊ habitū ⁊ geſtus exterioꝛes.In v̄tutibꝰ
politicis dicit Alber.vbi ſupꝛa.Uirtus eſt me/
dietas duoꝝ extremoꝝ.Un̄ in his modus eſt
circa mediū Ber.Tene mediū ſi nō vis perde
re modū.In theologicis aūt tāto maioꝛ eſt vir
tus.quāto maioꝛ eſt.eleuatio ⁊ extenſio ad con
ſecutionē finis.Nā tāto maioꝛ eſt fides:quāto
magis eleuat potētiā ad credendū.⁊ tāto ma/
ioꝛ ſpes:quāto magis eleuatur mens ad ſperā
dū.Et modus in delectatiōe ē ſine mō diligere
ſʒ Ber.Si ergo modeſtie ē tenere modū:mo/
deſtiſſimū erit in ſūmo tenere modū in ſūmo.
ſūmꝰ aūt modus in via ē eleuare potētiā ad ꝑ/
fectiſſimū actū q pōt eē in ſtatu vie.Hoc aūt fu/
it ſūme in beatiſſima v̄gine.Itē in alijs viato/
ribus modeſtia eſt cohibitio ⁊ reſtrictio appe/
titionū ioꝛdinataꝝ a ꝯcupiſcētia ſurgētium:⁊
fructꝰ modeſtie ē refectio ſpūalis ⁊ delectatio
de hmōi cohibitiōe ⁊ reſtrictiōe.Un̄ ē quaſi de
lectatio pugnatoꝝ poſt victoriā.Sʒ modeſtia
btē virginis nō ē de reſtrictiōe appetituū inoꝛ
dinatoꝝ q in ea nō poterāt eē:ſʒ ꝑfecta ſubie/
ctio ſenſualitatis ad ſpm̄.⁊ iō fructꝰ modeſtie
in ea nō ē icohertiōe ī oꝛdinatoꝝ appetituū:ſʒ
delectatio ſuꝑ eo ꝙ dicti motꝰ inoꝛdinati nō in
ſunt nec eē pn̄t.Et ſic ſua refectio ī modeſtia eſt
ꝑ modū inocētie:in alijs ꝑ modū pn̄ie.Sʒ ſta/
tus inocētie ꝓcellit ſʒ dignitatē ſtatū pn̄ie.⁊ in
delectatōe ſpūali.ergo marie modeſtia. ¶ Un
decimus fructus eſt ꝯtinētia.⁊ ſm glo.hec eſt
abſtinere a placitis bonis.⁊ itelligit̄ de placi/
tis ſm ſenſum.Nō.n.eſt bonū v̄tutis abſtinu/
iſſe a bonis placitis ſm itellectū.Illa eniʒ ſunt
bona ⁊ ſm virtutem appetenda.A bonis autē
ſenſibus delectabilibus eſt abſtinendum.Sū/
me vero delectabile ſm ſenſum eſt actus gene
rationis.Et ideo ab hoc abſtinere eſt maximū
virtutis.Qđ pōt eē tribꝰ modis:qꝛ per abſtinē
tiam ab huiuſmodi perfectā.vt in ꝯiugatis:vt
ſcʒ ab alijs abſtineāt extra ſe.Aut abſtinentiaʒ
perfectioꝛem:vt in viduis.Aut perfectiſſimaʒ
vt in virginibus.Hoc autē fuit in beatiſſima
virgine in ſūmo.⁊ ideo perfecte ꝯtinens.Pre
terea virtus eſt circa arduum ⁊ difficile.Sed
maxime arduum ⁊ difficile videtur eſſe abſti/
nere ab actu generationis nature coꝛruptibi/
litate.pꝛecipue circa illaʒ partem.Unde Salo
mon.Non poſſum eſſe continens niſi tu dede
ris mihi inquid ad deum.⁊ hoc ſcire donum
dei eſt.vbi ergo eſt illa abſtinentia in ſuma.

moꝛibi ⁊ continentia in ſummo. Sed hoc in in virgine maria. ergo ⁊c. Pꝛeterea augmẽtat virtutem cõtinentie abſtinere nõ ſolum a rebꝰ bonis ⁊ licitis: ſed etiã debitis ⁊ quãto magis debitis. tanto maioꝛ cõtinentia abſtinere ab illis. Sed beata virgo abſtinuit ab honoꝛibꝰ ſibi debitis ſuper oẽs. Unde eliſabeth viſitauit ⁊ pꝛima ſalutauit vt minoꝛ que tamẽ erat maxima: quia mater dei effecta. vnde ab alijs abſtinuit. ergo ⁊c. ¶ Duodecimꝰ eſt caſtitas. hec ħ3 glo. eſt recte vti licitis. Apls. Siue mãduceritis ſiue bibatis vel aliud facitis: oĩa in gloꝛiã dei facite. Oẽs ergo actiões humane ſunt referibiles ad deum. Ille ergo pfectꝰ in ſũmo erit qui omnes actus ſuos in deũ referre ⁊ hmõi. ſic referre eſt vti. Unde magr ſen. in. j. diſ. i. dicit ꝙ vti eſt id qd in vſũ venerit referre ad id qd fruẽdũ eſt. ſ. deo q ſolus fruẽdus eſt. Sicut autẽ contingit referre differrenter ita cõtingit vti differenter. Nam viatoꝛes ꝯtingit referre in deu3 omnia. eos dico q ſunt boni habitualiter. Sed beata Maria omnia ſemp actualiter referebat in deum Odilio Cluniaceñ. Unu3 p certo ſcimus ꝙ omnis marie actio ſemp intenta fuit in dño. Quod aũt nullus viatoꝛ omnia ſemp retulerit in deum patet. q2 nullus potuit ſe abſtinere ab oi veniali. ⁊ p tunc nõ actualiter illd referebat in deũ in quo peccabat etiã venialiter. Ipſa ergo ſola ſemp vſa eſt licitis. ideo caſtiſſima fuit ab eo ſaltem cauendũ eſt quod dicit beatꝰ Aug. Nihil peius ꝙ̃ vti fruẽdis: ⁊ frui vtendis. Utitur fruẽdis qui deo ſeruit ꝓpter tẽpoꝛalia. Fruitur vtendis qui finẽ vltimũ ponit in creatura. ⁊ hoc pꝛopꝛie nõ eſt vti ſed abuti. Ex pdictis patet quõ fructus honoꝛis ⁊ honeſtatis pꝛoduxit venter mentalis virginis glorioſe fructus. ſ. duodecim ſpũs figurati p duodecim filios Jacob: qbꝰ bñdictionẽ dedit ipe ſignificans deũ. Et ideo benedictus fructus ventris tui.

¶ Eſt ⁊ alius vẽ- .§. ij.

tris affectionalis viſceroſe cõpaſſionis fructus eiꝰ in ꝯceptu zelus honoꝛis diuini ⁊ ſalutis animarũ. In parturiẽdo laboꝛ ⁊ doloꝛ p huiꝰ executione. ſ. ſalutis alioꝝ. Unde apoſtolus. Filioli quos iterũ parturio donec xpus foꝛmetur i vobis. Hanc affectionẽ ſup omnes habuit beatiſſima maria ad dei honoꝛẽ ⁊ hoīum ſalute3. Unde ⁊ mater oīum dicit. quos. ſ. concepit per affectum dilectionis ⁊ pepit p laboꝛes ⁊ doloꝛes in paſſione filij. Uñ mulier illa habẽs in capite coronã. xij. ſtellarum. qd expoſitum eſt. ſ. de virgine maria. ⁊ eius. xij. ſingularibꝰ gratijs ⁊ pꝛiuilegijs. exponit a btõ Bern. ⁊ Alber. deſignare virginẽ mariã. Et ibi dicitur Apoc. xij. ꝙ habebat i vtero ⁊ clamabat vt pareret ⁊ cruciabatur. Draco aũt ante mulierẽ ſtabat vt deuoꝛaret partum eius: ſed non potuit. Nam cũ pareret maſculum: ſubito raptus eſt puer ante thronũ dei. Concepit vt dictum eſt affectu eximio omnes electos dei: ſignatos per maſculum ꝓpter vnitatem eoꝛum ⁊ virilitatem. Clamauit deſiderijs ⁊ ſuſpirijs oꝛationibus ⁊ meritis vt pareret. ita ꝙ omẽs veri fideles. diabolus draco querit quem deuoꝛet. Sed electi cum moꝛiunt tunc naſcuntur in celis: ⁊ ſtatuunt ante thronũ diuine maieſtatis in gloꝛia. Et draco vacuus et confuſus remanet. Unde ⁊ viti aſſimilatur cu3 dicit. Ego quaſi vitis fructificaui: ſimul enī fuit filio ſuo dicẽti. Ego ſu3 vitis ⁊ vos palmites. ſ. apli ⁊ ceteri fideles. Qui manet in me. ſ. vnitꝰ hic fert fructum multum bonoꝝ operu3. Pꝛoducitur palmes a vite vt filius pꝛoducitur a patre. Uñ ⁊ ipſe Jeſus dicit pater noſter in hymno. Pꝛeſta pater pijſſime: patriq3 compar vnice. ſic mater eius vt vitis pꝛoducit palmites ſibi herentes per deuotionem: vt mater omniu3 ⁊ imitationem. ¶ Et notandum ꝙ ſicut nulla arboꝛ pꝛoducit ſpecioſioꝛum fructu3 vite. ita nulla eſt ita pꝛoclitus ad terrã ex ſe: niſi per alium eleuetur ſicut vitis. ¶ Nulla ẽ ita turpis et deiecta in trunco vt ipſa ad deſignandũ ꝙ humilitas que facit hominem pꝛocliuu3 ad terrã ex vera ſui recognitione ⁊ deiectum ⁊ vile3 in conſpectu alioꝛum ſm apparentiam exterioꝛẽ: ⁊ ex ſe non aſcendentem ad altum honoꝛum ⁊ ⁊ dignitatum. niſi ab alio eleuetur pduxit pꝛecioſiſſimum fructum. ſ. dominum noſtrum Jeſum chꝛiſtum fructum copioſiſſimũ perfectoꝝ operum: fructum pꝛocurationis ſalutis hominum. q2 reſpexit humilitatem ancille. ait ipſa: ancille ſue. His fructibus electoꝝ quoꝛu3 beata Maria dicitur vitis ⁊ mater: datur benedictio a domino. dum dicitur in ps. Benedixit omnibus qui timent dominum. ⁊ demum dicetur eis. Uenite benedicti patris mei percipite regnum vobis paratum Matth. xxv. Benedictus ergo ⁊ fructus iſte ventris affectionalis beate Marie. ¶ Sciendum etiam ſm Albertum ꝙ in iſta ſalutatione annunciatur beatiſſime virgini perfectiſſima beatitudo: ⁊ per ipſa3 ⁊ in ipſa toti humano generi. Perfectio aute3 batitudinis conſiderari poteſt vel quantu3 ad ſubſtantiam vel quantum ad cauſam vel quantum ad efficientiam. Si quantum ad ſubſtantiã: vel eſt a malo excluſio: ⁊ hoc notatur in aue vel eſt ad bonum inductio. ⁊ hoc compꝛehenditur in gratia plena. Si attendatur quantum ad cauſam ſic dicitur dominus tecum. Si quantum ad efficientiam. vel hec eſt mediata. et ſic eſt. benedicta tu in mulieribus. vel ex cauſa immediata. et ſic eſt. bñdictus fructus vẽtris tui.

¶ De viſitatione

¶ De viſitatiōe.b.Ma.fctā eliſabeth.C.xxvij.

Exurgens Maria
abijt in montana iudee cum feſti
exurge natione.Luce.j.c.In ſacra ſcrip
re qs dr tura dr qs exurgere tripliciter.
tripl'r. ¶ Primo eni dr̄ exurgere qs a ſomno culpe.
¶ Aliqñ dr̄ exurgere penitēs in ſpe venie.
¶ Tertio mō dr̄ exurgere ad pfectum grē.
¶ Peccatori enim dicitur qḋ ait aplus. Sur
ge qui dormis ⁊ exurgere a mortuis ⁊ illumi
nabit te xp̄s. In peccatis pmanens dicitur dor
mire: q: ſicut in ſomno dormiens: nil merito
rij opis h3: q: vſus liberi arbitrij eſt ligat⁹. ita
peccator in tali ſtatu qḋ opus agat de genē bo
nor̄ nihil meretur ad vitā eternā valens. Et ſi
cut dormienti in ſomnis videtur ſibi aliqñ ha
bere multas diuitias ⁊ delitias ⁊ in eis gaude
re. ſed euigilans ſe illis vacuum videt ⁊ quaſi
illuſum vnde ɔtriſtatur. Ita peccatori videtur
iſta bona mundi tenere ⁊ poſſidere. ⁊ dum ſpe
rat ſe in eis pmanere in morte quaſi euigilat:
⁊ tunc cernit illa fallacia fuiſſe ⁊ tranſitoria: ⁊
eis carere ſeu ea dimittere per mortem affligi
tur ⁊ nimis ⁊ dolet. Pſal. Dormierūt ſomnuʒ
ſuum ⁊ nihil inuenerūt oēs viri diuitiaruʒ in
manibus ſuis. Cuʒ aūt peccator reuertitur ad
penitentiā dr̄ ſedere per humiliationē ſui. Nā
⁊ de more loquēdi eſt: vt cum quis humiliatur
dicit̄ poſitus ad ſedēdum. Unde xp̄s per pſal.
humiliationē ſue paſſionis vocat ſeſſionē duʒ
ait. Tu cognouiſti ſeſſionē meā. i. approbaſti ⁊
gratā habuiſti humiliationē meā. Tali igitur
humiliato in penitentia. Unde ⁊ ſedenti dicit̄
vt ſurgat ſcʒ ſperando veniā peccator̄: ⁊ adiu
torium gratie ad bene agēdum. Nā vt ait bea
tus Ambro. de pe. di. j. Nemo digne pōt agere
pniām: niſi qui ſperauerit veniā. Talibus igit̄
penitētibus dicit pſal. Surgite poſtq̄ ſederi
tis qui māducatis panē doloris. i. vos qui pa
ſcimini dolore ⁊ lachrymis compunctionis:
poſtq̄ ſederitis. i. humiliaueritis vos. ſurgite
ad ſpem venie. Proficiētibus quoq̄ ⁊ pfectis
dr̄. Surgite ⁊ ite: q: nō habetis hic requieʒ. di
cit ppheta. Surgite affectu ad patriā ſupernā
ɔtemplādo ⁊ deſiderādo ſupna ⁊ ad ipſa feſti
nādo: ⁊ iſto mō loq̄t ſpūſſctūs aīe a deo dilecte.
Surge ⁊ ppera amica mea colūba mea formo
ſa mea ⁊ veni. iā hyems trāſijt. iber abijt ⁊ rece
ſit: flores apparuerūt in terra noſtra ⁊c̄. Ut ſur
gat dr̄ ad ɔtemplationē ⁊ amorē ſupnor̄ ⁊ p
fectionem virtutum. Amicā vocat aīam pp̄ter
charitatem que eſt in amicicia vera dei cuʒ ho
mine. columba mea pp̄ter ſimplicitatē: q: co
lumba fel malicie nō habet. formoſa mea pro
pter mor̄ honeſtatē. ppera ait: q: neſcit tarda
molimina ſpūſſancti grā. i. nō pmittit tardare
ad bene opandum. Et ſubdit rōnem aptitudi
nis ad illum pceſſum ad ſuperna: q: iā trāſijt
hyems frigida peccator̄ que deleta ſunt. Im
ber abundans paſſionum ⁊ tētationuʒ receſſit
nō ita frequēter moleſtant flores ſanctor̄ deſi
derior̄ manifeſtant̄ in terra viuētium. Tēpus
putatiōis aduenit ſcʒ reſecādi ſuperflua ⁊c̄. Et
iſto tertio mō ſurrexit maria cū dr̄. Exurgens
maria abijt cum feſtinatiōe in montana iudee.
Sunt autē tria montana que trāſiuit maria.
¶ Primus mons vere humilitatis.
¶ Scd̄s mons fraterne charitatis.
¶ Tertius mons ſuperne contemplatiōis ⁊ ſu
perne iocunditatis.

¶ Quantum ad pri . §. i.
mum ideſt de vera humilitate pōt exponi illud
Geñ. xix. dictū Loth. In monte ſaluum te fac.
Nam vt ait Gratianus de pe. di. j. §. taciturni Humi
tas. Sine humiliate nemini poteſt eē ſalus. Di litas dr̄
citur aūt humilitas ⁊ vallis ⁊ mons diuerſis re mons ⁊
ſpectibus. Nam vallis dr̄ que eſt in imo: q: per vall' di
eaʒ habetur vera cognitio pprie vtilitatis: qm̄ uerſis
puluis ⁊ cinis inſtructuoſus. Eſt eni humilitas reſpecti
(ait bea. Ber.) virtus qua hō veriſſima ſuiipſi⁹ bus.
cognitiōe ſibi vileſcit. Et ſm hoc dicit ps. Emit
tis ſcʒ tu deus fontes vʒ grāarum in cōuallibus
ideſt mentibus humiliū. Mons vero dicit̄ hu
militas inquantū per eā eleuatur mens ad co
gnitionē dei ⁊ aliar̄ virtutū: ⁊ demū exaltatur
in celū: quia qui ſe humiliat exaltabitur: ait do
minus ieſus. Matth. xxiij. Et ſm hoc ait anſel
mus in libro de ſimilitudinibus. vocat eam: ⁊
aſſimilat monti ad quē aſcendit̄ ſeptem gradi
bus de quibus habes. s. in. ca. de humilitate.
¶ Sed vt breuius loquamur: glo. ſuper illud
Matth. iij. Sic decet nos implere oēm iuſtitiā s. ti. iiij
dicit ideſt perfectiſſimā humilitatē. cuius gra c. xij. §.
dus ſunt tres ſcʒ ſubijcere ſe ſuperiori. quod ē ij. q̄ſi in
neceſſariū ad ſalutē. Secūdus ſubijcere ſe eq̄li fine.
quod eſt humanū ⁊ quietū. Terti⁹ ſubijcere ſe
inferiori quod eſt exemplū perfectiſſimuʒ ſicut
fecit ieſus petens ⁊ ſuſcipiens baptiſmū a ioan
ne baptiſta. rex a milite: dñs a ſeruo: ſanctifica
tor a ſcificato: ⁊ poſtea etiā lauans pedes diſci
pulor̄. ¶ Per hunc montē exurgens maria a
bijt in montana iudee. que interpretatur cōfeſ
ſio. q: per hanc hō nihil ſibi attribuit: ⁊ totum
deum eſſe cōfitetur quando viſitauit Eliſabeth
humiliauit ſe inferiori pergens regina ad va
ſallaʒ. domina ad ancillā. mater ſponſi dei ad ma
trem ſerutuli. quod intelligens Eliſabeth viſita
ta ⁊ a ſpirituſancto edocta ait. Unde hoc mihi
vt mater dñi mei veniat ad me? quaſi diceret
non eſt hoc decens: ſed potius q̄ ego venirem

ad te vt dominam meam ⁊ matrē domini mei.
Et non ſolum iuit:ſed ⁊ prior ſalutauit.⁊ nō ſo/
lum ſalutauit ſed cum ea tribus menſibus ſte/
tit:vt in partu tunc futuro ei ſeruiret. Et qs vn
q̄ʒ audiuit talia vt regina maximi domini gra/
uida pergat ad ſeruam ſuam ad miniſtrandū
ei in partu eius? Unde exemplo eius debēt ho
mines etiā inferioribus humiliari ⁊ ſeruire aliqñ.

¶ Secundus eſt .§.ij.

mons charitatis qua quis ꝯſitetur deū. ⁊ ideo
mons iudee ſummi bonū ⁊ ſibi munificentiſſi
mum. Hic eſt mons in quo beneplacitū ē deo
habitare in eo. Et enim dn̄s habitabit in finem
in ps. Non eniʒ ſumus (ait apl's) in quos fines
ſeculorum deuenerūt. Et in iſto ſeculi fine ꝓpt
nimiam charitatē qua dilexit nos deus verbū
caro factum eſt ⁊ habitauit in nobis. Et de mō/
te exiuit lex euāgelica vt pdixerat Eſaias que ē
lex charitatis xp̄o cū apl'is recūbente cuʒ diſci/
pulis ſuis in monte ſyon ⁊ dicente. Hoc eſt pre
ceptum meū vt diligatis inuicē. Et ad hanc vt
ad fineʒ reducit lex decalogi data in monte ſy/
nai vt mons altiſſimus ipſa charitas eleuans
nos ſuper cherubin ⁊ ſeraphin:⁊ cum deo vni
ens. Habet eniʒ amor vim vnitiuaʒ:inqt Dio/
ny. qd ⁊ ipſum nomē inſinuat. Charitas dr̄ q̄ſi
chara vnitas. nec aliqua vnitas creature ē cha
rior ea nec ꝓcioſior. ¶ Habet ⁊ iſte mons gra/
de gra/dibus montis ſcʒ cha/ritatis. dus ſuos quibus aſcēditur ad ſummum eius.
¶ Primus eſt incipientiū:quoꝝ officiū eſt tē/
tationibus reſiſtere viriliter:ac a criminalibus
abſtinere. ¶ Scd's ꝓficientiū:quoꝝ exercitiuʒ
eſt non ſolū vitia euitare:ſed aſcēſiones in cor/
de ſuo diſponere in valle lachrymaꝝ huius vi/
te. vt in ſtatu virtutū in quo eſt nō quieſcere: ſʒ
in anteriora ſe extendere ⁊ ꝑfectiora opa. Naʒ
ſm bm̄ Ber. in via dei non ꝓgredi eſt regredi
In cuius figura illa aialia de qbus loqtur Eze
chiel in prima ſua viſione ſcōs deſignantia (vt
exponit bea. Greg.) dicit q̄ cū ambularēt nō re
uertebant:ſed vnūquodq̄ʒ ante faciē ſuā gradi
ebatur. Ezech. j. ¶ Tertius gradus eſt deo ihe
rere feruētiſſimo amore. vt cum ps. dicat. Quē
admodū deſiderat ceruus ad fontes aquarum
ita deſiderat aïa mea ad te deus ⁊c̄. Et cū apl'o.
Cupio diſſolui ⁊ eſſe cū xp̄o. Et ne videatur ꝓ/
ximum non curare cū eodē ad Rom. ix. dicere
Optabā ego anathema eſſe a xp̄o pro fratribꝰ
meis. Quod tñ ſane intelligendū eſt. Non eni
optabat ſepari a charitate xp̄i ꝓpter ſalutē ꝓxi
morum. Anathema eni ſeparationē importat q̄
hoc fuiſſet ꝯtra ordinē charitatis: ſed optabat
⁊ ope agebat vt ad tps ſepareť ꝯſolationibus
⁊ quaſi fruitiōe xp̄i ex dulcibꝰ ꝯtēplationibus
eius eas dimittēdo frequēter. vt ꝯuerſioni ⁊ ſa
luti aïarum inſiſteret ꝑdicādo ⁊ diſcurrendo.
¶ De ipſis gradibus charitatis dicit b. Aug.
de pe. di. ij. ſi qs. Charitas cum fuerit nata nu/
tritur:cū fuerit nutrita roborať:cū fuerit robo/
rata ꝑficitur:cū fuerit ꝑfecta qd dicit? Mihi vi
uere xp̄s eſt ⁊ mori lucrū. De his gradibus ha/
bes in titulo de charitate. Per montē iſtū exur g.ti.vj.
gens maria abijt viſitando Eliſabeth:vt mutu c.ij.§.ij
is affatibus adinuicē ꝯſolareť vt a verecundie
pena Eliſabeth ſubleuaret. Erubeſcebat eni (vt
dixit euangeliſta) ſe grauidā reperiri i ſenectu/
te:⁊ carnalibus actibus operā dediſſe. ⁊ iō oc/
cultabat ſe. Et ꝯfortata ex verbis btē virginis
que prius verecūdabať eſſe grauidam: poſtea
in dn̄o gl'iabať ſe ꝓphetam ediđiſſe. Uenit vt ⁊
de bonis ⁊ donis collatis ſibi a dn̄o ei reuela/
ns fecunditatis ſue ei ꝯgauderet. Uenit vt filiꝰ
ſuus Joannes in vtero ſanctificareť: ⁊ iam filij
ſui ieſu xp̄i ꝓpheta inſtitueret:⁊ ipſa ꝓpheiſ/
ſa efficereť. Nam poſt Eliſabeth per ſpm̄ pro/
phetie oñdit ſibi notū qd erat oībus occultum
ſcʒ virginē dei matrē effectam. De filij ſui ꝓfe/
ctu ait. Ut facta eſt vox ſalutationis tue in auri
bus meis exultauit infans in vtero meo. Credi
tur tunc Joannem qui ſex menſes habebat in
vtero matris acceleratū obtinuiſſe vſum liberi
arbitrij. iuxta illud eccleſie. Accelerať ratio in
paruulo nōdum nato inſtinctu ſacri pneuma/
tis:⁊ tunc ſanctificatū fuiſſe purgatum ſcʒ ab
originali dei gratia repletū vt predixerat patri
archangelus in templo dei:⁊ cognouiſſe ſalua
toris ſui in vtero virginis exiſtentis aduentū.
⁊ ideo exultauit modo nobis ignoto in vtero.
Et qd voce nō poterat:nondū natus ope exulta
tionis vt ꝓpheta xp̄m demonſtrauit.

¶ Tertius mons .§.iij.

eſt cōtemplationis in qua reperitur maxima io
cūditas de quo dn̄s per Eſaiam. Et faciet domi
nus in monte hoc ſcʒ cōtemplationis diuinoꝝ
conuiuiū pinguium:cōuiuium medullatoruʒ
ideſt refectionē ſpiritualem plenā iocunditate
⁊ dilectione. Et figuratur mons iſte per montē
thabor:ad cuius ſummitatē ducens ieſus Pe
trum: Jacobum:⁊ Joannē:transfiguratus ē an
te eos:oſtendens aliqualiter gloriam ſuaʒ. Ex
cuius viſionis ſuauitate iebriatus Petrus ait.
Domine bonum eſt nos hic eſſe. ¶ Ad huiuſ
modi aſcēſum oportet ducere Petrū qui inter/
pretatur diſcalciatus. Jacobum qui interpreta
tur ſupplantans:⁊ Joannē in quo eſt gratia in
terpretatus ideſt mūdi contēptum:diaboli ten
tationū:ſupplantationē:⁊ carnis caſtimoniam
gratioſam. Et per hanc cōtemplationem aſcen
dit mens humana vſq̄ ad exercitiū patrie ſup
ne. de quo Eſaias. Gaudium ⁊ letitia inuenie/

tur in ea gratiaruꝫ actio ⁊ vox laudis. ¶ Per
hunc montem contemplationis tranſiuit bea/
ta virgo in quo eſt cōfeſſio laudis diuine ⁊ gra
tiarum actionis ⁊ ſummū gaudiū quando poſt
ꝙ intrans domū zacharie ſalutabat Eliſabeth
Ipſa quoqꝫ Eliſabeth repleta ſpiritu ſancto cuꝫ
filio ipſam matrem domini cognoſcens mira/
biliter collaudauit. Unde tunc in altiſſimaꝫ cō
templationem diuinorum aſcendēs ⁊ ſummo
gaudio repleta canticum canticorum intonuit
dicens. Magnificat anima mea dominum ⁊c.
vbi magnitudinem diuine maieſtatis contem
plans exultauit in domino. ¶ Ubi ſciendū vt
notat per totum dominus Ioannes domi.car/
dinalis ſup Magnificat. circa principiū. Cau/
ſa materialis gaudij ē vox laudis ex letitia cor
dis proueniens. vt dicit Iſido.̄ in lib. etymo.
¶ Et notandum ꝙ canticorum. quedā ſūt obū
bratica. quedam figurata. quedā iubilata. Pri/
ma ſunt omnia cantica veteris teſtamenti: quia
omnia in figuram contingebant illis. j Corin.
x. ¶ Secunda ſunt omnia cātica noui teſtamē
ti: quia nunc nox preceſſit. dies autem appro/
pinquauit. Sunt autem non ſolum figurata ꝑ
cantica veteris teſtamenti. ſed etiam iſta canti/
ca quodāmodo figurāt cantica vite eterne. Eſt
enim ſcḋm Dion. Status noui teſtamenti medi/
um inter ſtatum veteris teſtamenti qui erat ſo/
lum figuratiuus: ⁊ ſtatum patrie vbi nil figure
ſed omnia in luce clareſcunt. Nam in nouo te/
ſtamento ⁊ exhibetur res figurata per vetus te
ſtamentum. ⁊ eſt etiam figuratiua eorum que
ſunt in patria. ¶ Tertia autem cantica ſunt ea
que cantantur in vita eterna. de quibus dicitur
in Apoc. ꝙ cantabant ſancti canticum nouum
ante ſedem dei ⁊ agni. ¶ Item canticoruꝫ alia
ſunt cantica ſolum: alia ſunt cantica canticorū.
⁊ in veteri teſtamento notum eſt. In nouo can/
tica tria ſunt ſcꝫ Benedictus. ⁊ Nunc dimittis
tertium eſt. Gloria in excelſis. quod eſt canticū
canticorum. Et cātica quideꝫ ſunt de victorijs:
ſed cantica canticoꝝ de premijs. Cātica veteris
teſtamenti ſubordināt canticis noui teſtamē
ti figuratiue. qḋ intuenti ſatis lucide patet. Nā
omnia illa cantica cōpoſita ſunt pro grāꝝ acti/
one: aut ex hoſtium proſtratione. ſicut Cātem
dn̄o glorioſe ⁊c. Exo. xv. ⁊ quedā alia. Aut pro
quadam liberatiōe. vt illud Ezech. Ego dixi in
dimidio ⁊c. Eſa. xxxviij. Aut ꝓ donoꝝ receptio
ne vt illud anne. Exultauit cor meū in dn̄o ⁊c.
j. Reg. ij. Et qꝛ vera victoria patuit dn̄o duce na/
to. ideo eius milites angeli cecinerunt. Gloria
in excelſis deo. Inſpecta autē libertate ſui ⁊ po
puli zachariꝫ cecinit. Benedictus dn̄s deus
iſrael. Cū autē ſymeon donū maximū in vlnis
ſuſcepit. ⁊ ipſe canticum cecinit. Nunc dimit/
tis. Cantica aūt canticoꝝ Salomonis ſubordi/
nantur huic cantico canticoꝝ virginis ſcꝫ ma/
gnificat. Et vt docet egregius Origenes ſuper
cantica canticoꝝ non ſtatim a principio ſunt cā
tata cantica canticoꝝ. ſed prius egypto calcato
⁊ mari rubro tranſmiſſo hoſteqꝫ proſtrato can/
tatum eſt. Cantemus dn̄o glorioſe ⁊c. Sed nō/
dum ventū eſt ad canticum canticoꝝ. ¶ Notā
dum igitur ꝙ ſicut illa cantica canticoꝝ Salo/
monis ſex famoſa cantica preceſſerunt ſex gra/
dus ſignificantia: qbus ad cantica canticorum
mens poteſt aſcendere humana. Sic ſex actus
famoſos huic cantico cāticoꝝ virginis ſcripta
circa virginem almaꝫ deſcribit euangeliſta vt
euidenter eluceſcat ꝙ illa iſti vt vmbra deſerui
unt. Preceſſit primo cāticū moyſi. Exo. xv. Cā/
temus dn̄o ⁊c. ſignificat libertatē peccatorum
ideſt a peccatis. Scḋo cāticū populi iſrael. aſcē
dit puteus ⁊c. Nu. xxj. Et notat largitatem gra
tiarum vel donoꝝ. Tertium canticuꝫ delbore.
Qui ſponte obtuliſtis animas veſtras ⁊c. Iudi
cum. v. Et inſinuat obedientiam ſubditorum.
Quarto canticum aliud moyſi illud Audite ce
li que loq̄r. Deut. xxxij. ⁊ demōſtrat iſtructionē
diuinorum eloquiorum. Quinto canticum an
ne. illud. Exultauit cor meuꝫ. ⁊ ſignificat vber/
tatem gratuitorum. Sexto canticum quodlibꝫ
Dauid in ps. quod ſignificat venuſtatem ⁊ va/
rietatem dulcium ſonorum ideſt gaudiorum
mentium. Poſt que ſequitur canticum cantico
rum Salomonis. ergo virginem ſacraꝫ deſcri/
bit euangeliſta cantatricem. A vitijs denudatā
primo dicens. Aue ideſt ſine veh. gratijs fecū/
datam: cum ſubdit. gratia plena. dei ſolius im
perio ſubiugatam cum ſubinſert: dominus te/
cum: benedicta tu in mulierib᷒ quaſi dicat mu
lieres ceteri ſub viri poteſtate ſunt. tu ſoli do/
mino qui eſt tecum diuinis eloquijs illuſtra/
tam. quando cogitabat qualis eſſet iſta ſaluta/
tio: ruminans ſcripturas: ⁊ iteruꝫ querēs. quo
modo fiet iſtud. Tanti filij delitijs impregnatā
quia inuenta eſt in vtero habens de ſpiritu ſcō.
modulatis gaudijs predotatam cum intrans
domum zacharie ⁊ ſalutans Eliſabeth auditis
ab ea laudibus ſuis totam a deo recognoſcens
⁊ ad montem contemplationis ⁊ diuine lau/
dis aſcendens ait. Magnificat anima mea do
minum. ¶ Et aduerte fideliter. quia quicquid
in illis obumbratis canticis canticorum petit:
aut factum eſſe deſcribitur: totuꝫ hic lucide ha
bitum inſinuatur. Nam ibi petitur oſculum.
Oſculetur me inquit oſculo ⁊c. Hic habe/
tur coniunctio ſcilicet diuine nature cum hu/
mana. Ibi poſtulabatur tractio. Trahe me in/
quit ⁊c. hic habetur diſcurſio. nam maria per/
git cū filio in vtero ad Eliſabeth. Ibi q̄ritur lo/

cus paſtus ⁊ acubit⁹. hic habetur cubans in al/
uo paſt⁹ alimentis virginis. Ibi videbaſ longe
ſaliens in mõtibus. hic feſtinanter in montana
duciſ realiter. Ibi querebaſ in lectulo ⁊ non re
periebaſ. hic clauditur in corpuſculo ⁊ predica
tur. Mater ibi vocabaſ dilectus vt deſcendat.
hic humanaſ vt ſe oñdat. Ibi cõuerſio eius ad
humanã naturam ſperabaſ. hic iaȝ facta deno/
minatur. Ibi natus fact⁹ petebatur ad oſcula ⁊
amplexus: hic ĩcarnatus alitur vt pariaſ: ⁊ de
tur oĩbus eius deſiderantib⁹ amplexus. Et ſic
lege oĩa cantica canticoꝝ ſalomonis. ⁊ qđ ibi
repis obumbratum: in virgine videbis ſub car
ne reuelatum. Et qꝛ dicebaſ ꝙ hoc precioſuȝ cã
ticum canticoꝝ. ſ. Magnificat ſubordinaſ can/
ticis vite eterne. ¶ Sciendũ ꝙ pͥmus gradus
⁊ ſummus btitudinis eſt viſio ipſa diuinitatis
ex qua tanꝗ̃ ex forte oĩs alius gradus beatitu
dinis accidentaliter deriuaſ. vt noſter ſctũs do
ctor in. iiij. ſentẽ. aſſerit. di. xlix. In qua viſione
ſup extrema aĩa rapta mox magnificat deũ vt p
mus verſus inſinuat. Et qꝛ tanti boni viſio ſine
ĩmenſo gaudio eſſe non põt: ſtatiȝ exultat ſpũs
in deo ſalutari ſuo. vt dicit ſcđs verſus. In hoc
aũt lumĩne ⁊ gaudio aĩa ſeipſaȝ cognoſcit. ⁊ vi
det ſe illa tãta glĩa ĩdignã. ⁊ ſic fateſ ſe hũilẽ an
cillã vt tertius verſus ſonat. Hinc cõparat pre/
mia premiatum ad premiantẽ. Et addit. Qꝛ fe
cit mihi magna: mihi indigne magna pͥmia ⁊
⁊ premiãs potens eſt. vt habeſ in quarto verſu.
Inde vero pſpicit nõ ex meritis humilitatis: ſȝ
ex mera miſericordia oẽs beatos beatitudineȝ
cõſecutos: ⁊ dicit in q̃nto verſu. Et miſcordia
eius a progenie in pgenies ⁊c̃. Poſtmoduȝ de
ipſa improportionata pportione. ſ. pͥmij. ⁊ pre/
miate aĩe diſſerens cum anima habeat vltra id
qđ de ſui natura cõſequi põt. fatetur id euenire
ex mera dei potentia dicẽs in ſexto verſu. Fecit
potentiã in brachio ſuo: Sed ipſa potẽtiſſima
manu intueſ equiſſimã iuſtitiam malos meri/
ſos puniẽtẽ. ⁊ dicit diſperſit ſuperbos mẽte cor
dis ſui. Et q̃m non eſt parua portio illius ſũme
felicitatis: ſocietas beatoꝝ repleta ad ſupabun
dantiã ⁊ inebriata ab ubertate domus de ip/
ſos intuetur. ⁊ ait in verſu ſeptimo. Eſurientes
impleuit bonis ⁊c̃. Q̃m vero iſta eſuries nõ eſt
in pͣ̃a ſed fuit in via. ibi intuetur pmiſſiões fa
ctas ſub duplici teſtamento teſtante ps. Sicut
audiuim⁹ ſic vidimus. Exultatq̃ȝ ĩ tali pſpectu
iuxta illud Cañ. j. Exultabimus ⁊ letabimur in
te memores vberum tuorum. i. teſtamentoruȝ.
Et ſicut ſunt duo teſtamenta: ſic ſubmittit duos
verſus. ſ. Suſcepit iſrael puerum ſuuȝ. Et ſicut
locutus eſt p nouo teſtamento. ¶ Sicq̃ȝ igitur
canticum canticoꝝ iſtud. ſ. Magnificat omnia
cãtica cõtinet paradiſi. vbi effectualiter ſine ceſ
ſatione cantaſ cãticum nouũ. Magnificat. ſm
illud ps. Cãtate dño canticũ nouũ: laus eius in
eccla ſcõꝝ. Qđ cãticum dr̃ nouũ nouitate vni/
uerſitatis. qꝛ factũ a matre omniuȝ ⁊ dña illud
Magnificat. Nouitate poteſtatis: qꝛ nunꝗ̃ vi
ſa eſt tãta poteſtas. Nouuȝ faciet dñs ſuper ter/
rã ⁊c̃. Nouitate iocũditatis. nullũ cantũ cãtaſ
in eccla tanta iocũditate ⁊ ſolẽnitate ſicut ma/
gnificat. Sic ergo exurgẽs maria ab oĩbus ter
renis abyt in mõtana confeſſionis diuine. hoc
enim interp̃taſ iudea. vt dictuȝ eſt in celeſtibus
iocũdiſſime ɔtẽplãs diuina. Et in hoc mõte io/
cundo contẽplationis ſita ait. Magnificat ani
ma ⁊c̃. Hec omnia Joãnes dominici.

¶ De cãtico beate Marie virginis in quo ali/
qua dicuntur magna tripliciter. Cap. xxviij.

Magnificat aĩa mea

dñm. Beatiſſima maria ex pͥncipio
huius cãtici allicit aĩos oĩum vt au
dire inclineſ que cãtat premittẽs.
Magnificat. i. magna dei pdicat. Sic ⁊ ſapia
cũctos ad ſe ɔgregare cupiẽs de ſummis excel
ſiſq̃ȝ v̾tutibus inquit. O viri ad vos clamito.
Vox hoĩum ad filios hoĩuȝ. ⁊ ſequitᷣ: q̃m de re/
bus magnis locutura ſum. ¶ Vbi eſt breuiter
notandum ꝙ aliqua dicunſ magna tripliciter.
¶ Primo priuatione. ⁊ hec ſunt expulſiua.
¶ Scđo eſtimatione. ⁊ hec ſunt dubitatiua.
¶ Tertio vera pfectione. ⁊ hec ſunt attractiua. magna dicunſ triplr̃.
¶ Magna puatione ſunt vitia ⁊ peccata. Vn/
de. ij. Eſdre. viij. dicitur. Sumus in magno pec
cato vſq̃ȝ in diem hanc. Et dicũtur magna pec
cata: qꝛ priuant magnis bonis: ſciȝ gratia dei
⁊ gloria. Et horũ magna ſpiritu diabolico can/
tica cõponunt poete comedias: tragedias: ⁊ ſa/
tyra obſcena. quoruȝ mũdus hodie eſt plenus.
⁊ que ſunt de ſe fugitiua videnſ allectiua cum
hodie vulgus a veritate aures auertãs ſcriptu/
rarum ⁊ ad fabulas conuertanſ. quibus poteſt
inuehi illud Chriſti. Joan. viij. Propterea vos
nõ auditis magnalia dei: quia ex deo nõ eſtis:
ſed ex patre diabolo. ¶ Magna eſtimatiõe di/
cuntur diuitie ⁊ huiuſmodi tẽporalia de qui/
bus Prouerbio. xv. dicitur. Theſauri magni ⁊
inſatiabiles. que tamen in rei veritate modica
ſunt: ⁊ quaſi nihil. Eccleſiaſtes. j. Omnia vani
tas ⁊ horuȝ vſus malus multa bona aufert: qꝛ
difficile eſt immo impoſſibile diuitem intrare
in regnum celorũ. Mathei. xix. Intelligendo
de illis diuitibus qui ponũt finem in eis ⁊ abu
tuntur eis. Sed bonus vſus eoruȝ magna bo/
na acquirit. Juxta illud. Facite vobis amicos
de mãmona iniquitatis. Horũ cantica compo/
nunt auaritie dediti que eſt idoloruȝ ſeruitus.
Horuȝ ſchole ſunt plene ita vt dicatur per. Hic

remiam prophetam. A maiori vſq; ad mino/
rem. A ſacerdote vſq; ad leuitā omnes auari/
tie ſtudēt. ſed fallaces eas appellat ſaluator: q:
promittunt leticiam ⁊ parant triſticiam. ¶ Ue
re aūt res magne ſunt que magnis conceduntur.
Ue res ſunt magne. maiores. ⁊ maxime.
Magne res ſunt virtutes ⁊ dona que hic ha/
bentur. Maiores ſunt virtutes que habentur
in patria. Maxime vō pater ⁊ filius ⁊ ſpūſan/
ctus. Maxime dico perſone. De reb⁹ magnis
⁊ maioribus dicit Apoſtolus.j. Corinthi.xiij.
Nunc manent fides: ſpes: charitas: tria hec.
Maior autē hoꝝ eſt charitas. Ecce ꝙ charitas
eſt maior illis. ergo ⁊ fides ⁊ ſpes magne res
ſunt: q: omne comparatiuū preſupponit ſuū
poſitiuum. Charitas aūt que ibi deſcribit que
nunꝗ excidit: eſt charitas patrie. ⁊ hec maior
dicitur. ſ. virtutibus que habentur in via. De/
us aūt eſt maximus: ⁊ qđ habetur ipſe a nobis
per gratiam vel gloriam eſt maximum donū.
Unde apoſtolus Petrus epiſtola.ij.cap.j. ait.
Uocauit nos propria virtute: per quam maxi/
ma ⁊ precioſa nobis donauit promiſſa: vt per
hec efficiamur diuine nature conſortes: q: er/
go inſerta eſt mentibus hominū veri ſummi
ꝗ boni cupiditas: vt ait Boe. de phi. conſol.
Bonum cognitum mentem trahit. Magnū
bonum magne trahit: maius bonū magis tra/
hit. Sed maximum bonū maxime trahit. Ut
ergo virgo ſancta ad ſcholas ſuas omnes tra/
heret. dimiſſis peccatis ⁊ fabulis ſpretis mun
danis tradere promittit de maximis delitijs ⁊
ait. Magnificat anima mea dn̄m. ps. Magni
ficabo eum nimis in ore meo. Et in alio pſalo.
Repleatur os meum laude tua: vt cantem tota
die magnitudinē tuā. In quo verſu p̄mo tria
pn̄t ꝯſiderari circa illud canticū canticoꝝ.
¶ Primo cā materialis ſubiectiua. magnificat.
¶ Scđo cā actualis ⁊ effectiua. anima mea.
¶ Tertio cauſa finalis ⁊ obiectiua. dn̄m.

¶ Quātum ad pri/ .§.i.

mum materia huius cantici eſt tradere magna
lia dei. Unde dicit Magnificat. Unde notan/
dum ꝙ ſicut oium rerum ꝯſtantium determi/
nata ē magnitudo ⁊ q̄ntitas. teſte pho in.iij.⁊
iiij. phiſicoꝝ. Sic oīs create nature eſt deter/
minata potentia: cum ſolius dei dicatur poten
tia infinita. Cum igitur humanus intellectus
dicatur ⁊ ſit aliqua creatura: nulli dubium eſt
quin eius potentia ſit finita ⁊ limitata: ita vt ſu
pra ſe aſcendere non poſſit niſi diuino lumine
ſuperiori ductus. dicente ps. In lumine tuo vi/
debimus lumen. Tria autem ſunt que intelle/
ctui noſtro obijci poſſunt.
¶ Primo vilia ⁊ mechanica.
¶ Secundo media ⁊ phiſica.
¶ Tertio premia ⁊ theologica.
¶ Et per vſum quidem ⁊ occupationem me/
chanicorum: vt eſt textoria ⁊ cementaria ⁊ hu
iuſmodi: virtus intellectiua hebetatur vt expe
rientia notum eſt. Unde ⁊ dicuntur mechani/
ce artes a mechor mecharis ſm̄ Alber. q: intel
lectus quaſi mechatur ⁊ degenerat a ſua nobi/
litate: cū magis ſit inclinat⁹ ad naturalia ꝗ di
gniora. Un̄ qui diutius ſe dederunt hmōi me/
chanicis etiā ſubtilibus ⁊ ingenioſis: vt pictu
re: ſculpture: ⁊ hmōi ſpeculatiuis: magis īepti
ſunt. ¶ Media vero ideſt ipſoꝝ naturaliū ꝯſi
deratio ⁊ iugis ſpeculatio magis iuuat intelle
ctiuam: q: verſat circa ꝓprium obiectū: qđ eſt
veritas abſtracta a materia. Sed iſtoꝝ naturali
um ſpeculatio eſt duplex. Una eſt que conſiſtit
in ipſis rebus qualis vocatur ſciētia naturalis
que ſpeculatur curſus ſtellaꝝ: herbaꝝ vires na
turas aīalium: ⁊ hmōi. Et hec eſt imperfecta: ⁊
minus virtuoſum reddit intellectū. Secūda ē
que reꝝ fines ⁊ cauſas inueſtigat pro poſſe ſcđa
quo res ipſe ſunt: ⁊ ad quē finē vltimū facte ſūt
⁊ quem repreſentāt preloquuntur. Et iſta ē ve/
ra phia naturalis. ſm̄ deſcriptionē etiā ipſius
phi.j. phyſicoꝝ in principio. ad quā tn̄ ſpecula
tionem ipſe nō deuenit. ꝓpter qđ vocatur me/
thaphiſica vel theologia: ſꝫ ꝓprie ſit naturalis
q: inuiſibilia dei a creatura mundi per ea que
facta ſunt intellecta cōſpiciuntur. Sempiterna
quoq; virtus ac diuinitas. ad Rom. . Qua via
nullo alio lumine illuſtrati antiqui phi venerūt
in cognitionē ipſius dei: vt oſtendit diuus Au
gu. in. viij. de ciui. dei. Et hinc eſt ꝙ deū eſſe di
citur per ſe notū. neq; contineri ſub articulis fi
dei: q: in lumine naturali demonſtratur deum
eſſe. vt optime ꝓbat doctor noſter ſcūs Tho. de
aqui. in p̄mo cōtra gentiles. Hec ſpeculatio iu/
uat intellectum non parꝝ: dicente ps. Mirabi/
lia teſtimonia tua ⁊c̄. Sed aliqua ⁊ tertia obijci
untur intellectui que voco premia ⁊ theologi/
ca. ſub quo membro intelligo omnia que natu
rali lumine intelligi non poſſunt. vt eſt eterna
felicitas. quam nec oculus vidit nec auris au/
diuit ⁊c̄. Simplicia eterna trinitas perſonarū
Judicia dei que incomprehenſibilia ſunt dicit
apls. Myſterium incarnationis: ⁊ alia huiuſ/
modi que fidei tn̄ ſubduntur. ⁊ hec ſunt q̄ ma/
xime intellectū perficiunt: intantū vt dicat ſpi
ritusſanctus per os Eſaye. Niſi credideritis nō
intelligetis. Hec ſunt que ſummo ſtudio ⁊ vigi
lantia attendenda ſunt ⁊ audiēda. Et de his cā
trix noſtra perfecte loqui ⁊ docere promittit di
cens. Magnificat anima mea dominum. qua/
ſi diceret. dominum dictura ⁊ doctura eſt ani/
ma mea. Hec ſunt illa magna qbus premi me/

tuebat ille ſapientiſſimus Job dicens.ca.xxiij.
Nolo multa fortitudine ↄtendat mecum:neq̃
magnitudinis ſue mole me premat. Eſt enim
magnus in fortitudine ⁊ iudicio ⁊ iuſtitia:⁊ e/
narrari nõ põt.ait idẽ.c.xxxix.Et tñ tantã auda
ciam tribuit ei ſpũſſanctus vt hec virgo paruu
la puella audeat enarrare ⁊ magnificare.⁊ ſpre
tis mechanicis vilibus ⁊ naturalibus medijs i
ſiſtit theologicis ſummis. Sed nec mirũ virgo
ſancta ſi magna loqueris de deo:qꝛ iaꝫ magnꝰ
in medio tui ſanctus iſrael. Eſa.xij.Sed hec po
qua dicit magnificare ſe dñm:eſt admiratiua ⁊
diſputabilis. Nam ſcimꝰ ꝙ magnus dñs ⁊ lau
dabilis nimis:⁊ magnitudinis eius non eſt fi/
nis.Unde dꝛ Ecci.xliij.Terribilis dñs ⁊ ma/
gnus vehementer:⁊ mirabilis potentia eiꝰ.glĩ
ficantes eum ⁊ exaltate illũ q̃ntum poteſtis ſup/
ualebit adhuc:⁊ admirabilis magnificẽtia eiꝰ.
Ex quibus verbis videtur ꝙ nec magnificari
poſſit nec vt magnus eſt enarrari. Unde ergo
virgo ſancta ſe dñm magnificare taꝫ audacter
profitetur:cuꝫ ipſa potius videatur minoraſſe.
quia quem celi capere non poterãt in ſuo cor/
puſculo comprehendit. Pro quo ſciendum ꝙ
eſt triplex magnitudo.

Prima intẽſiua ⁊ virtualis.

Scd̃a extenſiua temporum ⁊ localis.

Tertia diuiſiua ⁊ corporalis.

De prima magnitudine dicitur in ps. Ma
gnus dñs ⁊ magna virtus eius.⁊ ſm hãc dñs
dicitur infinitus.qꝛ infinita eſſentia ĩfinita bo/
nitas:infinita ſapientia:infinita charitas: ⁊ q̃c
quid bene dici poteſt de deo:cum infinito dici
dꝫ:nec tamen illud etiam q̃cquid ſit exprimit.
Et qꝛ infinito nihil addi põt:deus ſic eſſentiali
ter magnificari non poteſt. Et ad iſtum ſenſum
predicta verba Ecci.dicuntur. tñ iſte virtutes
dei diminute apprehendebantur a paucis: q̃s
virgo prefata magnificentius expreſſit.ſi quis
verba eius diligenter attendit. Et ideo etiã iſto
modo aliqualiter dicitur. Magnificat aĩa mea
dñm. Scd̃o dicit aliqua magnitudo extenſi
ua loco vel tpe.ſicut dꝛ tempus magnum:annꝰ
menſis:vel dies:⁊ hoc ſcꝫ qꝛ per magnũ ſpaci/
um tẽporis durat. Et locus dicitur magnus qꝛ
multum ſpacium occupat.vt in ps. Hoc mare
magnum ⁊ ſpacioſum. In hac duplici magni/
tudine dicere põt virgo ſancta illud magnifi/
cat. Nam iam venerat magnitudo tpis ⁊ om/
nia temporanea ⁊ ſub tempore:lauſq̃ꝫ diuina i
terris ſuo magno ſilentio latebat. Ut enĩ ait de
uotus bea. Ber. in quodã ſermone de aduẽtu.
Angelus non loquebatur amplius hoĩ: patri/
archa defecerat:deerat propheta:ſacerdos auari
tie ſtudebat:dux non inueniebatur qui veniret do
minus:intantũ vt diabolus auderet dño dice/
re omnia regna mũdi eſſe ſua. Matth.iiij. Et
ipſe dei filius cum iam predicare cepiſſet:ait ſe
non habere vbi caput ſuum reclinaret.erat enĩ
dominus non ſolum paruulus:ſed fere nullus
in ↄſpectu ⁊ conuentu hominum: qꝛ defecerat
laus eius quaſi totaliter laudabãtur idola non
verus deus. Hãc vero quaſi extinctã alma vir
go reſuſcitans:primo ſub nouo teſtamento cã/
tico ⁊ vocali laude dei ſic magnificat dominuꝫ
q.d. Magnificate dñm in eternum:vt quilibet
amplius dicat.ſemp̲ laus eius in ore meo. Ma
gnificat etiã localiter. Nam olim notus in iu/
dea deus in iſrael magnuꝫ nomen eius. Sola
enim ſynagoga in terris diuinas laudes vteu/
q̃ decantabat. In alijs enim regionibus mun/
di idola ⁊ demones colebantur:⁊ ipſa laudibꝰ
efferebantur. At vbi per os virginis diuina la/
us inſonuit:cepit per alia loca diuulgari ⁊ cõ/
municari in eius figura:non in ſua ciuitate: ſꝫ
peregrina in montanis exiſtens laudare cepit ⁊
peregrinari.qꝛ magnificentia eius peregrina/
ri debebat:⁊ extra iudeaꝫ effundi. Laus enim
eius ab extremis terre. Tertio modo magni
tudo eſt ſenſitiua ⁊ corporalis.ſicut dicitur ma
gnus hõ qui eſt magne ſtature ⁊ hmõi. A ſecu/
lo non eſt auditum neq̃ intellectuꝫ ꝙ dñs iſto
modo potuit magnificari:⁊ tñ diis deus factꝰ
eſt paruus:ſine manibus humani ſeminis ab/
ſciſus:⁊ demum creuit in montem magnum.
Dañ.ij. Dic ergo o virgo benedicta:factor me/
us factus eſt paruulus:filius meus clauſus eſt
in viſceribus meis. Creſcit ⁊ magnificat ⁊ ma/
gnus efficitur:alimentis meis nutritus. Cum
magnifico ideſt magnũ facio:donec per partũ
requieſcat in vlnis meis. tunc etiam illum pa/
ſcens lacte pectoris mei faciam illum magnuꝫ
donec magnus vir ſit aptus ad magnum ſacri
ficium verum. Ergo intellige poſt multa Ma/
gnificat anima mea dominum ⁊c̃.

Secunda cauſa .§.ij.

huius cantici ſcꝫ actualis ⁊ effectiua notat cuꝫ
dꝛ aĩa mea.vbi canticum illud deſcribitur.

Primo ſuauitate dulcis armonie.

Scd̃o ſerenitate lucis theologie.

Tertio integritate nudate theorice.

Et per hec omnia trahit ad auiditatẽ talis
melodie. Ad ſentiendũ tamen quod dictum ẽ
excitande ſunt ⁊ aperiende aures cordis ⁊ non
corporis tñ.vt enim ait bea Greg.in omel. ſu/
per illud Lu.viij.Si quis hꝫ aures audiẽdi au
diat. Sunt alie aures q̃ꝫ corporales quibus aĩa
vtitur. Ubi ergo anima loqtur anime auditus
exigitur qꝛ tales potentie regruntur qualia ſũt
obiecta capienda. Omne enĩ ſimile ad ſuum ſi
mile inclinatur Ecci.xiij. Et impoſſibile eſt non

coꝛpus coꝛpe moueri.vt dĩ in li.ſex ꝑncipioꝝ
Uolens igitur alma iſta cãtatrix docere: quibꝰ
auribus opus ſit ad ꝑcipiendũ quod dĩ. dixit
cauſam inſtrumentaliter agentẽ huius cantici
foꝛe animã:vt aĩa ſeparet ad id qđ naturali eti
am voce exprimitur.qꝛ ex abundantia coꝛdis
os loquiꝛ. Hinc eſt ꝙ plerũqꝫ huius cantus ſua
uitas non ꝑcipitur qꝛ ad eum audiendũ ⁊ itel
ligendum ſole coꝛpoꝛe aures aperiuntur ⁊ ite/
rioꝛes clauduntur. Audi ergo o aĩa quia aĩa lo
quitur. Magnificat igr aĩa mea dñm. nõ ſolũ
coꝛpus ⁊ lingua ſed aĩa ⁊ lingua eiꝰ. ⁊ hinc ſu/
auitas exprimitur qđ eſt p̄eminꝫ. ¶ Ad cuius
euidentiam p̄mittendũ eſt ꝙ armonia tripli/

De tri/plici or/gano q̄ armõia cantaꝛ.

ci oꝛgano cantatur. ſcꝫ materiali:vocali ⁊ men
tali. Materiale oꝛganum eſt tuba:lyra: cytha/
ra. ⁊ hmõi moꝛtua ⁊ inſenſibilia. Uocale autēꝫ
oꝛganum eſt ipſa lingua cũ pertinentijs ſuis q
bus vocalis cãtus foꝛmatur. Sed ſpirituale oꝛ
ganum eſt ipſa mens inflãmata ⁊ irradiata. De
qua aplĩs pſallã ſpiritu pſallam ⁊ mente. Inter
hec autem dulcis eſt armonia inſtrumentalis
dulcioꝛ vocalis. dulciſſima mẽtalis. De primis
duabus Eccl.xl. Tybia ⁊ pſalterium dulceꝫ fa
ciunt melodiã. Et ſuper vtranqꝫ lingua ſuauis
⁊ hoc patet manifeſte. Nam inſtrumenta muſi
calia que dulcioꝛa ſunt vt oꝛganum pſalteriuꝫ
cythara:tybia. ⁊ hmõi. tunc ſuauis ſonare dicũ
tur cuꝫ vocali melodie magis appꝛopinquare
videntur. Uñ etiã in cõmendatiõe huius ꝯſue
uit dici: videꝛ ꝙ loqtur. De iubilo aũt coꝛdis ⁊
mentali melodia dĩ Eccl.xxx. Nõ eſt ſenſus ſu/
per ſenſum ſalutis:⁊ non eſt oblectatio ſup coꝛ
dis gaudium. Quis ergo erit tante ſufficientie
vt valeat explicare: vel ꝑcipere q̄ꝫte melodie eſt
canticum. qđ inſtrumentaliter virginis ſancte
aĩa cantat. Cõſidera ſi vales qualis ſit cythare./
da: qualis cythara: q̄lis ⁊ cãtici materia. Nam
⁊ bonus cantoꝛ ſi voce rauca vtaꝛ: male cantat
⁊ bonus cythareda fracto inſtrumento: male cy
tharizat: nec etiã ſufficit vox pulchꝛa ⁊ inſtrm
nobile: ſi auctoꝛ artis ſit imperitus. Ad hoc eti
am datis perita artis ⁊ inſtroꝝ cõpoſitiõe per/
fecta vbi materia ſit diſplicibilis. de ſuauitate
cytharizantiuꝫ vel cãtantiũ aliquid ſubtrahit.
In iſto aũt cantico cythareda eſt ſpũſſanctus q
etiam in omni inſtrumento inepto ⁊ vili ſuaui
ter ſonat. Tetigit enim puerꝝ cytharedam. Da/
uid ⁊ pſalmiſtã facit: tetigit ⁊ puerũ iunioꝛum
Danielẽ: ⁊ iudicẽ ſenũ conſtituit. Paſtoꝛem ar
mentoꝛum Amos ⁊ pꝛophetam conſtituit. Pi/
ſcatoꝛem Petrũ: ⁊ pꝛincipem apłoꝛum oꝛdina
uit. Thelonearĩũ ⁊ publicanũ Mattheũ ⁊ apo
ſtolum ⁊ euãgeliſtã creauit. Perſecutoꝛẽ fideli
um. Saulũ ⁊ in ꝑdicatoꝛem gentium paulum
conuertit. Qualiter autẽ cantabit ⁊ armoniza/
bit ſpũſſanctus. vbi inſtrm eſt aĩa virginis ſan/
ctiſſime. Sicut eni moꝛtua charta reſonare nõ
põt perfecte qđ viua vox expꝛimit dicente bea
to Hiero. ad Paulinũ. Habet neſcio quid latẽ/
tis energie viue vocis actus: ve in aures di//
ſcipuli ex auctoꝛis voce tranſfuſa foꝛtius ſonat
Exemplum ſubdit de eſchino. Sic ⁊ oẽs coꝛpꝛ
actus etiam ad hoc in vnũ ſimul collecti nõ poſ
ſunt ꝑuenire ad hoc vt perfecte expꝛimere vale
ant quod ipſa ſpiritualis anima alte cognoſcit.
Hinc eſt qđ Paulus loqui non potuit: quod pa
radiſo anima ſua cognoſcit. Hoc ergo nobiliſ/
ſimo inſtrumento quod eſt aĩa nõ qualiſcunqꝫ
ſed virginis beatiſſime vtiꝛ ſpũſſanctus ad ca/
nendum qđ diciꝛ. Magnificat aĩa mea domi/
num ⁊c̃. Adde his diebus nobiliſſimo cytha/
reda ⁊ ſuauiſſimo ⁊ optimo inſtrõ precioſam ⁊
delectabilẽ materiã: qꝛ hic canunꝛ magnalia di
uine laudis: ⁊ tũc q̄ꝫuis a longe auribus aĩe ꝑ/
cipies ad ſuauitatẽ huius cãtici Magt anima
mea dñm. ¶ Scđo cũ diciꝛ anima mea oñdiꝛ
ſerenitas ⁊ ꝓfunditas theologice veritatis ⁊ in
hoc cantico ꝯtenta: vt dicit bea. Augu. Diuĩna
lux que puriſſima eſt: nõ niſi a puris oculis po
teſt intueri. Uñ ⁊ ſaluatoꝛ Mat.v. Beati mun
do coꝛde. qm̃ ipſi deũ videbũt. Quod demon/
ſtrari põt tã rõne q̄ꝫ experientia exẽplari. Rati/
one quidẽ qꝛ vnũquodqꝫ recipiꝛ per modum
recipiẽtis. Lux ergo que eſt deus: qꝛ erat lux ve
ra. Joan.j. Nõ recipit lux niſi a luce: vel anima
luce illuſtrata. Lux aũt anime eſt ipſa puritas ſi/
cut tenebꝛe eius eſt pctm̃ ꝓpter quod diciꝛ Jo/
an.j. Lux in tenebꝛis lucet ⁊ tenebꝛe eã non cõ
pꝛehenderunt. Et hoc tota die ad ſenſum patet
Quanti eni quotidie audiũt vocẽ v̄bi dei: ⁊ nõ
eam non appꝛehendunt: qꝛ ſunt in tenebꝛis
pctõꝝ. ⁊ qui minus his tenebꝛis peccatoꝝ par
ticipant: magis a luce veritatis verbi dei mo//
uenꝛ. Propter qđ quaſi ſatis notum eſt ꝙ ſoli
boni audientes melioꝛes efficiunꝛ ꝓpter ver//
bum dei. mali autẽ etſi audiunt: aure coꝛpoꝛis
audiunt: ⁊ in ſuis malitijs perſeuerant. patet
idem exemplo. Eſt enim ⁊ quodlibet coꝛpꝰ ali/
ud q̄ꝫto purius ⁊ terſius: tanto magis ſolis ra
dios recipit: ⁊ tanto clarius in oppoſitum coꝛ/
pus per reuerberationem reſplendet. Hinc eſt
ꝙ ⁊ dominus maioꝛem luceꝫ veritatis illis tri
buit. qui purioꝛes fuerũt. vt etiã ſybillis paga/
nis merito virginitatis ſpũm ꝓphie mirabili/
ter tribueret: vt dicit beatus Hiero. contra Jo/
uinianum. Et Joannes purioꝛ ceteris altiꝰ in
diuinam cõtemplationem aſcendit dicẽs illõ.
In ꝑncipio erat v̄bum ⁊c̃. Hec igitur increata
ſapientia que in animas ſanctas ſe transfert: et
amicos dei ⁊ pꝛophetas conſtituit. Ut dicitur
Sap.vij. quantum irradiauerit anime puriſſi/

me virginis in qua etiā perſonaliter habitabat
humani ſenſus nō eſt exprimere. Et dum exp/
mi non pōt: euidentiſſime deducit. ꝙ hec niti/
diſſima virgo lucide nouit diuina magnalia:
que exprimit voce animā eius dicens. Magni
ficat aīa mea dominū. taliter. ſ. vt dicat auda/
cter. Cōfitebor domino nimis in ore meo: ⁊ in me
dio multoꝝ laudabo eum. ps. cviij. Nimis in/
quit nō reſpectu magnificati: ſed reſpectu audi
entiū q magna capere nequeunt. ¶ Tertio vo
in eo qō dicit anima mea oſtendit integritatē
theorice cōtemplationis. quaſi diceret nō ſolū
anima: que ꝯtemplationē exprimit. ſed anima
mea anima talis: aīa tāta: anima libera. Ubi eſt
attēdēdum ꝙ nullus poteſt dicere anima mea
ꝓprie niſi qui totaliter habet animam liberam
ab oī ſeruitute que triplex eſt a qua oportet eſſe
immunem, vt ſit anima ſua.

Triplex libertas ſiue im/mūitas neceſſa/ria aīe pfecte contem/planti.

¶ Prima ſeruitutis criminis ſeu vitioꝝ
¶ Scđa ſeruitutis ſanguinis ſeu ꝓpinquoꝝ.
¶ Tertia ſeruitutis mercedis ſeu terrenoꝝ.
¶ De pma expreſſe dī Joh. viij. Qui facit pec/
catum ſeruus eſt peccati. Sed peccatū ſicut tri/
plex eſt. ita ⁊ ſeruitus ei⁹ triplex. Eſt enim pecca
tum mortale qō perfecte facit hominē ſeruum
peccati ⁊ diaboli pfecte. i. complete. Juxta illud
Pe. A quo quis vict⁹ eſt ei ſeruus addictus eſt.
Et vt dicit btūs Aug. tot dominoꝝ quot vitio
rum. ⁊ hoc maxime impedit animā ne poſſit in
via deo vacare. Per originale autem pctm̄ ſen
ſus hoīs ⁊ cūcta cogitatio eius ꝓna ſunt ad ma
lum ab adoleſcentia ſua. vt dī Gen̄. vj. Nec libe
ratur anima ab impedimēto talis ſuitutis pu/
gne carnis ꝯtra ſpiritum. Unde non poteſt ita
libere volare ad deū p contēplationem ⁊ vaca/
re diuinis. nec aliquo ſacramento circūciſionis
vel baptiſmatis vel alterius liberat a tali ſerui/
tute: licz ſubleuet plus ⁊ minus ſed ſemp rema
net pugna carnis que animā captiuā ducit ſub
lege peccati ſm inclinationē: ⁊ ſi non dominet
oīno. Ueniale autem tepefacit animā: ⁊ pigrio
rem reddit ad aſcendendū in deum: feruorem
tollens ſpiritus. ¶ Scđa ſeruitus que eſt pro/
pinquoꝝ etiam animā aliqualiter tenet capti/
uam: ne in deū totaliter vadat ſicut pz de illo q
xp̄m ſequi cupiebat: ſed tn̄ retinebatur ne eum
ſequeret dicēs. Permitte me prius ſepelire pa
trem meū ⁊ ſequar te. Matth. viij. Contra quē
defectū. ſ. nimie affectionis ad parentes. Uenit
dn̄s mittere gladiū ſeparationis dicēs. Ueni ſe
parare filiū aduerſus patrē. ⁊ filiam aduerſus
matrem ſuam ⁊c̄. Matth. x. Et hoc ideo. quia
caro ⁊ ſanguis regnum dei non poſſidebūt ſm
apl̄m. vnde ⁊ be. Amb. Hec eſt vera ſacerdotis
fuga abdicatio domeſticorum: ⁊ quedam alie/
natio chariſſimorum vt ſuis ſe abneget q deo

ſeruire gliſcit. xij. q. j. Cui portio. ¶ Tertia ſer/
uitus que eſt mūdialium rerum ſpinis ſuis ſol
licitudinū aīam ligatam tenet ne libere deo ſer
uire valeat. vt pz de illo qui dn̄o ſeruire cupie/
bat pfecte habēs multas poſſeſſiones. Cui cū
dn̄s interrogāti quid ſibi deeſſet ad pfectionē
diceret. Si vis perfectus eſſe vende oīa que ha
bes ⁊ da pauperibus: ⁊ ſequere me. retroceſſit
triſtis diſcedens ab eo: qꝛ multas habebat poſ/
ſeſſiones. Matthei. xix. Neceſſe. eſt ergo vt aīa
que vult intelligere magnalia dei ⁊ in cōſpectu
eius ſoruus ſemper meditari a iugo cuiuſlibet
harum ſeruitutū eſſe exutam ⁊ liberatā. Jn cu/
ius figuram dixit dn̄s abrahe Gen̄. xij. Egrede
re de terra tua ideſt de mūdanis cupiditatibus
tuis. ⁊ de cognatione tua. i. de amicis ⁊ de atti
nētibus ⁊ de domo patris tui. i. de vitijs ⁊ cri/
minibus: per que quis efficitur filius diaboli ⁊
de domo. i. familia eius. Juxta illud Joā. viij.
Uos ex patre diabolo eſtis. ⁊ deſideria pr̄is ve
ſtri. i. diaboli vultis facere. ⁊ veni in terrā quā
monſtrauero tibi. terram. ſcz contēplationis et
ſuauis perfectionis. Hinc eſt etiam ꝙ dn̄s vo/
lens oſtēdere viā perfecte ꝯtēplationis aſſum/
pſit Petrum diſcalciatū ꝯtra amorem terreno
rum. Jacobum ſupplātantē ſr̄em cōtra amorē
ꝓpinquoꝝ. Joānem gratiam cōtra nequitiam
peccatoꝝ que ſunt ei ꝯtraria ⁊ duxit in mōtem
ꝯtra cupiditatem vallis mūdialis. excelſum cō
tra iniquitatem ꝓfundi infernalis. ſeorſum cō/
tra vinculum ꝓpinquoꝝ ſeu affectionis parēta
lis. ⁊ ibi trāſfiguratus ante eos oſtēdit gloriā
ſuā. Matth. xvij. Talis pōt dici filius dei rena/
tus nō ex ſanguinibus iniquitatū neqꝫ ex volū
tate carnis neceſſarium amicoꝝ: neqꝫ ex volun
tate viri mūdi vanitatū. Et talis pōt dicere aīa
mea ⁊c̄. ¶ Cum autē nullius creature pure aīa
ſit que nō fuerit ſubiugata peccato. qꝛ ſi dixeri/
mus: qm̄ peccatum nō habemus ipſi nos ſedu/
cimus: ⁊ veritas in nobis nō eſt. vt dicit Jo. in
canonica excepta ſancta virgine. vt ait. b. Aug.
Et parētum amorē oblita eſt ſegregata ab eis
in ſua infantia ⁊ deo totaliter mancipata vt hi/
ſtoria natiuitatis eius docet: ⁊ ab omni terre/
na cupiditate elōgata. Jn cuius ſignum eſt: qa
magnū theſaurum auri ſibi a magis impenſū
paupibus per ioſeph diſpēſatum. ita paupcu/
la remāſit vt inde ad paucos dies. ſ. in die puri
ficationis agnum emere nō poſſet ad offerēdū
in ſacrificium: ſed obtulit ſacrificiū paupum. ſ.
par turturum: aut duos pullos colūbarū. Luce
ij. Reſtat vt talis virgo ab omni iugo ſuitutis
excuſſa totam aīam ſuā poſſideret: ⁊ dicere ſola
potuerit aīa mea: ⁊ tota cecinerit vſqꝫ in finē.
nos aūt id facere nō valemus nedum vnū inte
grum canticū: ſed nec vnū feſtinatū. Pater no/

ſter. Ut heñius exēpluz in legēda beati Berñ.
quin aut iuguz peccati: aut cura rei familiaris
aut repñtatio alicuius amici vel ꝓpinqui men
tem intercidat: ꝛ aut multū aut parum reuocat
Ab his aūt oibus beata virgo totaliter ſemota
fuit. nec te moueat ꝙ trium generum peccatoꝝ
dixi iugo non teneri quaſi in originali non vi/
deatur eſſe ꝯcepta. qꝛ etſi in eo ꝯcepta tamē ab
ipſo totaliter liberata nō ſicut ceteri ſed ſpecia/
lius: qꝛ in ea nō ſolum fomes peccati fuit liga/
tus: ſed penitus extinctus: qui in nobis nec li/
gatus nec extinctus eſt: ſed aliqualiter minora
tus per ſacramēta. Si ergo in hac via vis vnaꝫ
aīam totaliter iubilātem ꝛ cōtēplantem ceteris
omiſſis experiri: hāc mente auſculta intonantē
ꝛ dicētem. magnificat aīa mea dñm: qꝛ medita
tio cordis mei in conſpectu tuo ſemper.

Tertio tange/ §. iij.

batur cauſa finalis ꝛ obiectiua cuꝫ ait dñm. Et
ex hoc oſtenditur ꝙ virgo fuit.

Primo formoſa patenter veneranda.

Scdō laus ei9 gratioſa frequēter decātādo.

Tertio eſt deitas glioſa ſolerter adorādo.

Quātum ad primuꝫ notādum ꝙ ſicut dicit
Eccē. vlt. Faciēdi plures libros nullus eſt finis
Ratio: qꝛ holum genus famam deſiderās que
ex oibus maxime ex libris acquiritur naturali
ter: loquēdo principaliter circa libroꝝ cōpoſiti
onem dedit opam efficacē. ꝛ que nō valuerunt
cōponere fieri fecerūt. ꝛ eos aut ſuo noie dedi/
cari: aut de ſuis factis egregijs cōponi ꝛ reinte
grari. ſicut etiam hiſtorie infidelium plurime
narrāt. Et Ualerius maximus etiam in cap. de
cupiditate glie dicit. Nam qꝛ progenies deſi/
cit ſepius ꝛ aliquādo terminat ad ignominiaꝫ
cōgregate diuitie: edificia pōpoſa: fortia bella:
parta ſceptra ꝛ huiuſmodi. in qbus fama queſi
ta ꝛ ꝯſiſtere deputata citius euaneſcunt: niſi li/
broꝝ tenaci memorie ſint mādata. Hac via mū
di hoīes vani gloriam aſſequi cupiētes: aliqui
ſtuduerūt circa collectionē magnam libroꝝ. vt
Origenes. qui quadraginta milia libroꝝ edi/
dit: aut ſuo noie aſcripſit. ſicut narrat Seneca.
Alij tractauerūt facta egregia magnoꝝ adhuc
viuētium: vt ipſi fauorem libris preſtarēt. ſicut
mendax Uirgilius. Alij laborauerunt tractare
materias delectabiles ꝛ obſcenas: vt vani poe/
te. Alij ſubtilia etiam diſputādo libros college
runt: vt phi. Alij vtilia ꝛ apta lucris: vt iuriſte.
Alij vtilia aīe: vt theologi ꝛ huiuſmodi. Tamē
oēs errauerūt ab vtero querētes in his famaꝫ.
Nam teſte Hiero. Fama vt vmbra fugit inſe/
quentes: vt inſequit fugiētes. Unde talium no
men eſt in malū: qui vocauerūt noīa ſua in ter/
renis ſuis. Qui autem gliam dei querit. a deo
gloriat mūdo etiam. mūdo impedire volente:
vt patet in Joāne euāgeliſta ꝛ beato Gregorio
papa. Hec igitur debet eſſe recta intētio ſcripto
rum ꝛ oium alioꝝ qualitercūqꝫ opantium ma/
gnificare. ſ. deum ꝛ nomen ſanctuꝫ eius: omni
ꝓpria vtilitate delectatione ꝛ fama poſtpoſita.
Et quo purius os laudātis tendit in deum: eo
glioſius fama glorioſa in laudatione reſultat.
Pſaltes ergo glioſa beata Maria preciſe dei
laudes canere ſtudet ꝛ hic eius ois finis ꝛ intē
tio. Et ideo dicit. Magnificat aīa mea dominū
Et nota ꝙ nō dicit deum: nō ſpōſum: nō pa/
trem: nō filium. q̄uis quodlibet eoꝝ dicere po Nō q̄re
tuerit vere. Sed tm̄ dicit dñm. vt omni via pro M. di/
prias laudes fugeret: ꝛ diuinis tm̄ intenderet. xit Ma
Si enim dixiſſet deum: ſuaꝫ humilitatē tacuiſ gnificat
ſet: qđ fieri non poterat cum ea vſqꝫ ad redūdā aīa mea
tiā plena eſſet: ꝛ omni verbo actu geſtuqꝫ ſe hu dñz ꝛc.
milem. i. vilem predicaret pro poſſe Qui enim
dicit deum ſui dicētis nullam ꝯditioneꝫ expri/
mit. cum deus non dicatur relatiue. Si dixiſſet
ſpōſum: multum ſe laudaſſet: ſi dixiſſet patrem
vel filium eque laudis eſſet. Sed vbi dicit dñm
qđ eſt relatiuum ad ſeruum ꝛ ancillam. Et hoc
nomē ſeruus ꝛ ancilla eſt nomē vilitatis: q̄uis
ſit ſumma ingenuitas: in qua ſeruitus Chriſti
cōprobatur cui ſeruire regnare eſt: reſeruās di/
bum angelo dictum. Ecce. ſ. ancilla dñi. domi/
nuꝫ dixit. Magnificat aīa mea dñm. Et ex his
duobus redditur famoſa: qꝛ tm̄ laudes dñi ce/
cinit: ꝛ qꝛ ſue humilitati ſemper ſtuduit. Pro/
pter primum illud canticū Marie omni die in
fallibiliter cantat. ꝛ hora multum apta. ſ. in ve/
ſperis. ꝛ modo multuꝫ grato ꝛ ſolēni magis q̄
oīa cantica eccliē. ꝛ ſic nō ſolum beata virgo fa
moſa ex cantico: ſed etiam ipſuꝫ canticū famo/
ſius ceteris. Secūdo ex eo ꝙ dicit dñm. iſta la/
us reddit gratioſa ꝛ frequēter decantāda. Ad
magnam enim laudeꝫ quatuoꝛ requirunt. ſ. vt Ad lau
ſit a magno laudāte: magno modo: de magnis dē ma/
factis: ꝛ de magnis ꝑſonis. Et hic nō dico ma/ gnã q̄/
gna niſi virtuoſa. Nam vt dicit in ps. peccato/ tuoꝛ re/
ri dixit deus. Quare tu enarras iuſtitias me/ grunt.
as ꝛc. quia vt dicitur Eccl. xv. Non eſt ſpecioſa
laus in ore peccatoris. Hinc ꝛ Senec. Sit tibi
tam turpe laudari a turpibus q̄ ſi lauderis ob
turpia. Secūdo etiam magna laus magno
modo debet pronūciari. Juxta illud ps. Bonū
eſt cōfiteri domino ꝛ pſallere nomini tuo altiſſi
me ꝛc. Et illud. Laudate dñm de celis: cum ſe/
quentibus. Tertio debꝫ eſſe magna laus de
magnis factis. Unde etiā ſciētie ſeculares que
diſtinguunt penes ſubiecta habēt inter ſe gra/
dus nobilitatis ſue: vt illa dicat nobilioꝛ que
eſt de nobiliori ſubiecto. Et propter hoc theolo
gia dicitur nobiliſſima ꝛ maxima ſciētia: quia

eſt de nobiliſſimis dictis ⁊ factis: ⁊ de nobiliſſi
mo ſubiecto qđ eſt deus: vt docet ſanctus Do/
cto: noſter in prima parte. q. j. Quarto magna
debet eē laus de magnis perſonis. Ex his qua/
tuo: redditur magnificū iſtud canticū. Nam
laudans eſt magna. ſ. anima virginis talis ⁊ tā
ta. Modus eſt nobiliſſimus: q: exultauit ſpiri/
tus meus ⁊c̄. ait. De magnis factis que hic nar
rantur: vt patet in proceſſu cantici. Reſtabat er
go vt a quarto magna laus diceref vt tota eſſet
magna. Et hoc fit cum ait dominū. Prudenter
enim ⁊ antonomatice ait dn̄m. abſolute dicit: ⁊
non dn̄m talem: quia non loquitur de dn̄o ali/
cuius angeli aut portionis mūdi: ſicut fecerūt
omnes tragici comici ⁊ hyſtoriographi. Sꝫ de
dn̄o vniuerſali Heſter. xiij. Dn̄s vniuerſorum
tu es: ⁊ in ditiōe tua cūcta ſunt poſita: ait Mar
obijcif. docheus ad deum loquens. ¶ Sed dicis. ex
his dictis bene ſequitur ꝙ iſta laus ꝓponatur
omnibus ſcripturis mundialibus: ſed non di/
uinis. quia ſicut iſta de domino: ita ⁊ tota ſcri/
Rn̄ſio. ptura ſacra de domino loquitur. Ad qđ reſpon
deo ꝙ nō ſine ſpeciali cauſa ⁊ rationali vſus ec
cleſie inoleuit magis revereri vnam partē ſcri/
pture ſacre ꝙ̄ aliam. Nam non ꝓpter finē nec
propter auctorem: nec propter materiam parti
cularem: ſed propter modum ⁊ finem particu/
larem ad quem o:dinata ſunt. q: pſalmi ⁊ can/
tica lꝫ habeant eūdem finem: qui eſt dn̄s deus.
tamen facta ſunt ad hūc finem particularē: vt
iocūdetur mens in deum ex eis ⁊ aſcendat. Et
ſic adhuc inter iſta eſt aliqua differētia reueren
tialis. nam ad pſalmum ⁊ cantica ſedetis alter/
natim a choris exceptis quibuſdam. vt Lauda
te dn̄m. ⁊ huiuſmodi. vt cum ibi inuitētur om/
nes creature ad laudādum deum. ⁊ nos etiam
reuerentius aſſurgamus. In nouo teſtamento
cum legitur de epiſtolis vel alijs locis epiſtola/
rum ſedetur cum de euāgelio recti ſtamus. qđ
etiam de cōſe. di. j. docetur. Et in nouo teſtamē/
to ſunt cantica in quibus etiam fit differētia re
uerentialis non a cauſa agēti principali que eſt
ſpirituſſanctus: nec ex cauſa materiali vel fina/
li: ſed ex cauſa inſtrumētali. Tria autē ſunt que
preferunt ſcripta ſcripturis. Tēpus ſcilꝫ in quo
adinuente ſunt forma tradēdi: ⁊ dignitas per/
ſone tradentis. Reſpectu primi iſtud canticum
preponif omnibus ſcripturis veteris teſtamen
ti reſpectu ſecūdi preponitur omnibus epiſto/
lis actibus ⁊ prophetijs noui teſtamēti. Reſpe
ctu tertij preponitur omnibus ſcriptis in euan
gelijs. exceptis his que ore xp̄i emanauerunt:
q: nulla perſona poſt chriſtum dignio: reperi/
tur. ⁊ ideo hoc frequētandū. ¶ Tertio dicebaf
ꝙ ex h ꝙ dicit dn̄m reddif ipſū glīoſū ⁊ ado/
randū. Et iſte eſt finis ꝑncipalr intentus in iſto

clrico. Teſte enim ꝓo. Initiū ſapie timo: dn̄i.
Initiū omnis boni ⁊ o:dinate opationis eſt ti
mo: dn̄i. Cū ergo iſte terminus dn̄s includat
timorem. Iuxta illud Malach. j. Si ego domi
nus vbi eſt timo: meus: vt mētem ad timorem
dei ⁊ reuerentiā excitaret. ait dn̄m. ¶ Ubi di/ de trib⁹
ligenter adnotandum ꝙ tria ſunt que faciunt q̄ faciūt
p:incipaliter aliquem dn̄m glorioſum ⁊ hono glīoſū
ratum: que etiam continentur in etymologia ⁊ hono
huius nominis dn̄s. Et hec ſunt. Primo largi ratum.
tio beneficiorum: ⁊ ſic dicitur dn̄s quaſi do mu
nus. Secundo liberatio oppreſſorum. ⁊ ſic dici
tur dn̄s quaſi do manus. Tertio debellatio ini/
micorum: ⁊ ſic dicitur dn̄s quaſi do minas. Di
mitto quartam etymologie ſignificationē. que
eſt potius ſeruorum ⁊ tyrānorum ꝙ̄ domino/
rum: ⁊ eſt modernorum. ſcilꝫ depredatio ſubdi
torum. Et dicitur dn̄s ſm hoc quaſi do minus.
imo do multum ⁊ cuncta ſurripio. Primo igi/
tur dicitur dn̄s quia eſſici glorioſus pro dono/
rum largitione. ⁊ hinc eſt dilectus ⁊ reuerit⁹.
vt dicitur de rege Aſſuero qui oſtenderet ma/
gnitudinem imperij ſui fecit grande ꝯuiuium
cunctis p:incipalibus ſuis ⁊c̄. Heſter. j. cap̄. Et
iſta beneficia ſunt triplicia.

¶ Primum affluentia entitatis tēporalis.
¶ Secūdum clementia pietatis paternalis.
¶ Tertium iuſtitia equitatis iudicialis.

¶ Primum fecit magnum Salomonē. patet
hoc. iij. Regū. x. cum dedit mynera magna re
gine Sabba. Secundo fecit magnum Dauid.
vt patet in. j. ⁊. ij. Regum. ⁊ precipue de clemē/
tia qua vſus eſt erga Saulum inimicum ſuū.
⁊ erga filium Abſalonem. qui coniurauerat cō
tra ipſum. Tertium fecit magnum Salomonē
⁊ precipue in iudicio duarum meretricum con
tendētium de filio viuo cuius eſſet illarum. iij.
Reg. iij. Noſtra ergo virgo pſaltes. vt oſtēdat
in cōſpectu noſtro glorioſum quem canit. Dul
citer ait dn̄m ⁊ demū exprimit quomodo dat
omnibus affluenter ⁊ non imp:operat dicēs.
Eſuriētes impleuit bonis. ⁊ prius de ſe. Reſpe
xit humilitatē ancille ſue ⁊ fecit mihi magna.
Deinde addit quomodo omnibus dimittit cle
menter. Et quantum in ſe eſt neminem dānat:
⁊ dicit. Et miſerico:dia eius a progenie in pro/
genies timentibus eum. Tertio quomodo iu/
dicat omnes equaliter: ⁊ nullius perſonam ac/
ceptat: ⁊ dicit. Depoſuit potētes de ſede: ⁊ exal
tauit humiles. ¶ Secundum quod reddit do/
minum glorioſum eſt liberatio oppreſſorū: ſi/
cut patet de iudicibus iſrael qui magni fuerūt
in ſuo populo vt domini ⁊ rectores. vt Gedeon
⁊ Sanſon ⁊ alij de quibus in lib. Iudic̄. per to/
tum: quia liberauerant populum a magna op
preſſione. Et ſic etiam Saul in principio regnī

ſui. quod optime fecit ieſus chriſtus liberando ⁊ ſanando oēs oppreſſos a diabolo. vt ait Petrus in cano. j. quia deus erat in illo. ⁊ ideo dicit dñm quaſi dans manum ad adiuuandum.

¶ Tertium qđ fecit dñm glorioſum eſt debellatio inimicorum. Et hoc fecit Judam machabeum cum ſymone ⁊ ionatha glorioſos dños in illo populo. q: frequenter debellarūt inimicos populi iſrael. Et hoc egiſſe dñm oſtendit dicens. Fecit potentiam in brachio ſuo ⁊c̄. Et dicit dñm: quaſi dominans hoſtibus.

¶ De ſecundo verſu dicti Cantici. ⁊ de multiplici gaudio ⁊ varia acceptione ſpiritus.

Capitulum. xxix.

EXultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Sciendū q̄ ſpiritusſancti preſentia largitur menti claritatem ⁊ lumē viſionis teſte ſaluatore qui ait. Joā. xvj. Cum venerit ille ſpiritus veritatis ipſe docebit vos omnem veritatē. Quia ergo ſpiritus ſanctus mirabiliter requieuit in Maria dicente ſibi angelo. Spiritusſanctus ſuperueniet in te: nulli dubiū quin clare viderit que dei ſunt. Ex tali autem intuitione ſequitur gaudium. vnde ⁊ primus fructus ſpiritus dicitur charitas. ſecundus gaudium. ad Galath. quinto ca. Charitas que eſt vnio hominis ⁊ dei: maxime poſt verba angeli deſcendit in Mariam cū qua eſſentialiter erat filius dei carne indutus. Et quia proportionatur gaudium charitati ex qua prodijt ſicut illa charitas Marie fuit ineffabilis: ita et illud gaudium ineſtimabile creditur. Et hoc inſinuat cum dicit. Exultauit ſpiritus meus. vbi tria tanguntur.

¶ Lumen clarioris ⁊ iocundioris intuitionis chriſti. ibi. Exultauit.

¶ Fulmen ardentioris deuotionis. ibi. Spiritus meus.

¶ Culmen altioris ⁊ ſubtilioris ⁊ contēplationis. ibi. in deo ſalutari meo.

¶ Quantum ad .§. i.

primum. Sciendum eſt q̄ vltra illud gaudiū peſſimum. de quo dicitur Prouerbio. ſecūdo. de iniquis. Letantur cum malefecerint ⁊ exultant in rebus peſſimis: cuius finis ideſt quod ipſe ait. Extrema gaudij luctus occupat. Et vt dicitur in Apocalyp. quantum ſe exaltauit ⁊ in

ſ.ij.pte delitijs fuit. tm̄ date ei tormentum ⁊ luctū. Eſt
titu.vj. triplex gaudium ſeu exultatio.
ca.v.

¶ Gaudium de inferiori entitate ⁊ deceptiuū.

¶ Gaudium de equali bonitate ⁊ letificatiuū.

¶ Gaudium de ſuperiori deitate ⁊ exceſſiuū.

¶ Gaudium primum eſt de rebus inferioribus: vt diuitijs: honoribus cōiugijs. ⁊ huiuſmodi. His autem inferioribus creaturis anima gaudente improprie dicitur gaudiū: ⁊ de tali gaudio dixit Thobias angelo. Quale mihi gaudium qui in tenebris ſedeo: ⁊ lumen celi non video: quaſi dicat. Gaudere non poſſum, quia careo medio gaudij veri. quod eſt munitū lumine celi quo anima mea veritatē cognoſcit. Et clarius de hoc falſo gaudio dicitur. Eccleſiaſtes ſecundo. Riſum reputaui errorem: ⁊ gaudio. ideſt temperaliter gaudenti dixi. Cur fruſtra deciperis. Anima que ſic gaudet non exultat: ſed deſcendit: ⁊ inferna petit. ſm̄ illud Job. Gaudent ad ſonitum buccine: ⁊ in puncto ad inferna deſcendunt. ¶ Secundum gaudium eſt quādo de proportionata ⁊ quaſi equali bonitate exiſtit. vt quando anima gaudet de ſalute proximi ⁊ de libertate ſui vera: de virtutibus acquiſitis ⁊ bonis operibus: ⁊ huiuſmodi. Et de hoc gaudio quod eſt leticia anime tenens eam in gradu ſuo virtuali ſepius habetur in ſcriptura. vt ad Romanos. xij. capitulo. Spe gaudentes. Et Eſdre. Gaudium domini fortitudo veſtra. Sicut enim triſticia debilitat vires. ita gaudium ſeu delectatio adauget. Unde ⁊ delectatio ſm̄ philoſophū perficit opus. ⁊ multo magis delectatio que idem eſt qđ gaudium ſi ſit ſpūalis fortificat mentem magis q̄ delectatio mundialis. Tale tamen gaudiū nō eſt deſcenſus neq̄ aſcēſus. ſcilicet ſupra ſe. Unde ⁊ dicere non valet exulto ideſt extra terminos ſuos ſaltare. ¶ Tertium ergo gaudiū eſt de felicitate ſuperna vel de deo aut de his que ſunt ſupra capacitatē hominis. Et hec leuant animam ſupra ſe. ⁊ tali gaudio eam letificāt vt dicere poſſit exultare: ideſt extra ſe ſaltare ſiue exultare. exulare ideſt extra terminos ſuos fieri. de quo gaudio ait Chriſtus diſcipulis Mathei quinto. Gaudete in illa hora: ideſt cū maledixerint vobis homines ⁊ perſecuti vos fuerint propter me: ⁊ exultate. Ecce enim merces veſtra multa eſt in celis. Quod obſeruans beatus Uincentius ad Datianum ait minantem ei maiores cruciatus inferre. O venenoſa diaboli lingua: tormenta tua non timeo: ſed quanto te magis mihi iratū video. ⁊ per hoc diſpoſitum ad maiores penas inferendas: eo amplius exulto. Nolo gloriam meam minuas ⁊c̄. Et quia de tali re que eſt eterna ⁊ incomprehenſibilis fuit gaudium beate Marie. Idcirco ſignanter dixit. Exultauit ſpiritus meus. Sed noſce oportet q̄ iſta tertia exultatio habet tres gradus. videlicet.

¶ Infimam ⁊ ſolitariam.

¶ Mediam ⁊ corpoream.

¶ Optimam ⁊ ſubitaneam.

ℭ Prima exultatio eſt qñ anima eleuatur ſupnaturaliter ad aliquid vidēdum mirificū. non tñ cum multa vehementia ita ꝙ ſola anima rapitur ad gaudendū corpore tamen omnino immoto a terminis ſuis. Et tale fuit gaudiū ꝛ exultatio anne mrīs ſamuelis dicentis. Exultauit cor meum in dño: ꝛ exultatum eſt cornu meum in deo meo. vbi cor ponit̄ pro anima: ꝛ cornu ꝑ intellectiua potētia prophetizans ꝛ eleuata tūc ad cognoſcēdū que dixit ī illo cātico. j. Reg. ij. ℭ Secunda exultatio eſt vehemētior vbi aīa altius rapitur ꝛ diutius immoratur. nō tñ ab officio vitali abſtrahit̄. Et tunc anima ſecū etiā corpus rapit vel localiter ſubleuat ꝛ in altū ſuſtulit. quemadmodū ꝛ paulus raptus ad tertiū celū de ſe dixit. ij. Cor. xij. Siue in corpore ſiue extra corpus neſcio. Quali modo rapiebat̄ aliqñ corpus noſtri ſancti doctoris thome. ꝛ ꝓcipue vt legitur qñ ei dictū fuit a crucifixo. Bñ ſcripſiſti de me thoma. Nam tūc fuit viſus eleuatus a terra nō parum. ꝛ talis raptꝰ eſt ad quādam dulcedinem inſuetam. quam videt̄ innuere expertus dauid. vbi ait. Cor meum ꝛ caro mea exultauerunt in deum viuū. Taliter etiā rapiebatur ꝛ patriarcha dñicus ſepe ꝛ multi ſanctorum. ℭ Tertia exultatio eſt vehementiſſima: que ſicut maior eſt. ita ꝛ ſubiectū magis diſpoſitum repit atq; ſit de magis ſubiectis: ꝛ rapit q̄ſi in inſtanti ita vt non valeat trahere ſurſum corpus: nec ei aliquam dulcedinem infundere ſed potius quādam penam ſimilē ei que ſit in morte ꝓpter ſeparationem aīe a corpore. cum anima pro tunc deſinat exercere actus vitales in ipſo corpore. Et ſi vis altius de hoc raptu informari: lege doctorē ſanctum in queſtionibꝰ de veritate. q. de raptu. ar. j. ij. ꝛ. iij. Et talis fuit raptus virginis glorioſe. Ụñ anima eius exultauit ꝛ ſaltauit extra ſe ꝛ terminos ſuos. Et hinc puto ipſam in preterito fuiſſe locutam. vbi dicit exultauit. Non eni potuiſſet ore ꝓferre. exultat ſpūs meus: q: taliter exultabat vt corpus nihil agere poſſet. ergo nec loqui. Sȝ iam ad officia corporis reuerſa dicit. Magnificat ⁊c̄. ꝛ exultauit. ℭ Iſtud autē poteſt euidenter oñdi ꝛ in fide demonſtrari. Ex tribus enim ſimul iunctis cauſat̄ raptus vehementiſſimus. videlicȝ.

de tribꝰ ex qbꝰ raptus cauſat̄.

ℭ Primo ex puritate ſubiecti videntis.

ℭ Scđo ex immenſitate obiecti rapiētis.

ℭ Tertio ex claritate luminis oſtendētis.

ℭ Iſta ſunt nota de ſe. Nam quo mens purior eo ad videndum deum aptior. q: bti mūdo corde: qm̄ ipſi deum videbunt. Et adde quod adhuc mens redditur habilior quo rapta fuerit vel illuſtrata a deo frequentius propter habitū acquiſitum ex aſſiduis actibus. ſicut docet doctor ſctūs tho. vbi. ſ. q. de prophia. Iſta tamen per ſe non ſufficiunt. Nam in via mens ꝛ viſionibus aſſueta nō ſemꝑ videt. niſi qñ deus vult ſibi demonſtrare: ſicut docet bea. Hiero. ad damaſum papā de yſaac decepto. Gen̄. xxvij. qui noluit benedicere vni. ꝛ tñ benedixit alteri. Et de Heliſeo qui dixit de ſunamite ad giezi. Dimitte eam q: aīa eiꝰ in amaritudine eſt: ꝛ dñs celauit ad me. iiij. Reg. iiij. Et de virgine btiſſima que triduo queſiuit filiū neſciēs vbi eēt. Luce. ij. Et iđ additur ſm qđ requirit̄ ſcȝ ꝙ obiectum ſe repreſentat tali menti. ꝛ quo obiectum eſt nobilius: eo fortius trahit. nō tñ ſimpliciter q: poſſibile ꝙ deus qui eſt ſummū ens repñtet ſe menti puriſſime ſub aliquo mō infirmiori: vt per ſomnū vel aliqđ in imaginatione creatū ꝛ tunc nō forte raperet. ℭ Et iđ additur tertiū ſcȝ ipſa clara oñſio. ꝛ q̄to clarior eſt: tāto exultationis raptus ſit vehemētior. Cū igit̄ ꝯſtet irrefragabilr̄ ꝙ nulla mēs creata in hac vita fuerit purior mēte ꝟginis: ꝛ tractet de magnis dei q̄ nulla eſt res altior. Si modus vidēdi eſt alijs altior: nulli dubiū eē pōt qn eius exultationis raptus fuerit oībus alijs vehementior. Ponit exinde ꝑfatus Ioan. do. cardi. diuerſa gña viſionum ꝓpheticalium. de qbus btūs Tho. agit. ij. ij. q. de prophia. que omitto. Sed ibi pōt videri. Et ſubdit ꝙ his oībꝰ inſpectis ꝯſideret̄ ꝙ hec virgo ſcī obūbrata erat paterno lumine repleta iam eterne ſapiētie nouo numine ꝛ ſpūſſancti ſecū data radioꝝ culmine: queq; dicit ſe magna precinere ꝛ exultaſſe nulla ſurgit ambiguitas qn ipſa viderit modo nobiliſſimo. ꝛ forte adhuc altiori oībus ꝑdictis nobis ignoto. Sicut enim fecit eam matrē ſui. ita etiā ſpālit̄ pre ceteris fecit vatē ſui vt abſolute et anotomatice intelligatur quod dicitur. Exultauit.

ℭ Secundo nota- .§. ij.

tur ſulmē ardētioris ꝛ feruētioris exultatiōis cū dicit ſpūs meꝰ. Teſte btō Augu. Inuiſa diligere poſſumus: īcognita neq̄q;. Qđ de ſe pȝ ſatis cū volūtas ipſa ceca ſit ꝛ ſine lumine intellectus agere nō valeat. ꝓp qđ ſp̄ fert̄ ſup cognitū: aut apparent̄ aut exiſtent̄. Mouet̄ aūt volūtas allectiue ab obiecto apprehēſo ſub rōne boni. ꝛ q̄to videt̄ melius tāto mouet̄ vehementius ꝛ rapit̄. Et q: volūtas potētia paſſiua nō eſt īfinita: pōt cogi aut neceſſitati ab obiecto ſibi demonſtrato ſub rōne infiniti boni. qđ ſatis videt̄. Si enim obiectū viſum ſub duplici gradu bonitatis aliter trahit ipſam voluntatem ad amādū q̄ viſum ſub ſimplici gradu bonitatis. Et magis ſub triplici gradu q̄ ſub duplici ꝛ ſic deinceps. ergo ſi oñdat̄ aliqđ bonū ei vt īfinitū: rapit ꝛ trahit ipſā vt nō poſſit ipſū nō velle amare. Et taliter amāt beati videntes deū clare: vt

ſtante libertate arbitrij ipſi nō pōt non amare. ſicut etiā in via hō nō pōt ſuū donū nō velle in gnali. lʒ hoc vel illud refutet deceptus. Nec eſt enim cōfirmatio quedā in glia. ſ. clara viſio ſummi boni. ⁊ illi⁹ viſionis ɔtinua ɔſeruatio. Qualē puto fuiſſe in vgine glioſa. Unde naſcit̄ pfectus amor ⁊ feruor ſpūs. Et ſic credo hʒ ex ſpūſcti pro feruore eſtuāte ⁊ dirigēte oēs act⁹ ſuos in deū ⁊ debitū finē. ℭ Eſt aūt ſciēdum q̄ in ſacra ſcriptura ſpūs capit̄ multis modis: ⁊ pōt vificari. imo de facto vificat̄ illud. Exultauit ſpūs meus. de q̄libet ſpū qui dici pōt ſpūs virginis ſcē. Spūs nāq̄ malus qui inuadebat Saul. ⁊ qui fuit aliq̄n ſpūs mēdax in ore olum pphaꝝ. vt habet̄ in. iiij. li. Re. nō fuit ſpūs vginis. cuius ipſa ɔtriuit caput ⁊ nullā in ea habuit poteſtatē. Silr ſpūs qui ſignificat vētū ⁊ figurat ſupbiā vel vanā gliam: nō fuit ſpūs marie: de quo pōt intelligi illud Mat. v. Bti pauperes ſpiritu. i. qui hñt modicū de elationis vēto. nō dixit. qui nō hʒ ſpm: q: oēs hñt aliquid de ipo. ſed beati qui hñt parū vt nō ſeparent̄ ab eo. Sola mr̄ virgo cū nihil de eo habuit. ⁊ idō iſte ſpūs i. ventus ſuperbie nō fuit ſpiritus marie. Sed eſt alius multiplex ſpiritus Marie.

de multiplici acceptione ſpūs

ℭ Spiritus flatus et aerealis.
ℭ Spiritus angelicus ſupernalis.
ℭ Spiritus anime rationalis.
ℭ Spiritus cetus congregationis ſpūalis.
ℭ Spiritus feruoris mentalis.
ℭ Spiritus vitalis naturalis.
ℭ Spiritus deitatis eternalis.

ℭ Quilibet horuʒ pōt dici ſpūs Marie diuerſis reſpectibus qui dī exultaiſſe. Spūs ergo aliquādo ſumit̄ pro flatu hoīs. Iuxta illud. Inſpirauit in faciē eius. ſ. ade ſpiraculū vite. Gen. ij. ideſt ſpūʒ ſeu flatū. ſicut ipſe incarnatus ⁊ reſuſcitatus inſufflauit in diſcipulos dicens. Accipite ſpmſctm. Pro aere etiam quo reſpiramus ſumit̄ ſpūs. iuxta illud ps. Os meū apui ⁊ attraxi ſpūm. Iſte ergo ſpūs Marie. ſ. flat⁹ exultauit in deo qui totus ad gliam dei diffuſus pādit magnalia ſua. Spūs etiā incluſuʒ aer dī quiſuus dici pōt. incluſum non ſolū aer ſed ⁊ totus mūdus factus eſt ſuus cum mater dei fit. ⁊ per ɔñs dña oium. Aer ergo iſte ingrediēs per os virginis ad ſuū creatorē: qui eius latebat in vētre. modo ſuo exultabat: quia magnificat purificatus atq̄ radijs diuinitatis impletus dulciſſime reſonabat. Unde exultauit ſpirit⁹ meus in me gauiſus eſt in deo exultat. ℭ Secūdo ſpūs dicit̄ angelus. ps. Qui facis angelos tuos ſpiritus. Hic ſpūs ſuſtulit Ezechielē inter celuʒ et terrā: ⁊ locutus eſt in pphetis ſiue ad pphetas: ⁊ Moyſi in monte cum legē recepit. Horū habet quilibet propriū ſpūm: ideſt angelū ad ſui cuſtodiam deputatū ſm Magiſtruʒ in. ij. ſent. poſt beatuʒ Hiero. Hec ergo pſaltes glioſa habuit ⁊ ipſa ſpiritū ſuum ſupremū in ordine angelorū. Qui fortaſſis nec ante nec poſtea datus eſt alicui ad cuſtodiam: ſed ſoli virgini huic ab initio reſeruatus. Sicut eni ſola fuit mater vnigeniti ⁊ in gratuitis vniuerſis mirabiliter ſingularis: ſic etiā ſane dici poteſt cuſtodiā ſibi ſingulareʒ datam fuiſſe. Si enim habuit ſingulariſſimū ſponſum ad ſeruitiū electiſſimum apoſtolum ad obſequiū: quare nō creditur habuiſſe nobiliſſimum ſpiritū ad auxilium. Spiritus enim huius ordinis qui dicit̄ angeloꝝ tot ſunt ſpecies quot ⁊ numero: cum quilibet faciat ſpeciem ſuā: ⁊ ſpecificata perfectione differat ab altero. Hic igit̄ ſpūs angelicus datus ſibi ad cuſtodiam prius exultauerat de obediētia humilitate ⁊ virtutibus alijs ineffabilibus virginis alme. At vbi verbuʒ eius eſt carne veſtituʒ exultauit in deo ſalutari: ideſt Ieſu Marie filio. q: deputabatur ad cuſtodiaʒ ſiue potius ad obſequium dñi dei ſui. cum ⁊ angelus matris fit et angelus prolis donec natus ſit. Et tunc accipit angelum propriū: ſicut fructus ab arbore matre preciſus ſm beatū Thom. in prima pte. Tu lector cōſidera quia explicare nō poſſum quanto gaudio exultabat ſpūs ille qui primo vidit deum incarnatū: qui fuit primus ſpūſancti miniſter ad illud ineffabile opus: qui primus corpuſculum illud aut formauit aut formāti aſtitit qui primus inuiſibiles cunas deo parauit. qui primus cibum de matre in os diuinū expreſſit qui ſicut aſtitit viſioni in celo corā patre: ſic aſſiſtebat in terris filio incarnato. qui primus illō vidit deſideratū cōmertium. Stabat totus feſtinus angelus Gabriel extra: ⁊ ſuſpēſus expectabat virginis aſſenſuʒ. vt deo mittēti cito referret reſpōſum. ⁊ vbi eam audiuit dicentē. Ecce ancilla domini fiat mihi ſm verbū tuuʒ. tota pernicitate curiā letificaturus celeſtē reuolauit ad celum de futuro iocundū. Sed iſte Marie ſpiritus certus de preſenti pro tota hierarchia celica exultabat. Exultabat nāq̄ hic optimus ſpiritus Marie: quoniā videbat ipſaʒ chriſti matrem effectā ⁊ tāto filio dignaʒ. Si enim gaudium eſt in celo ſup vno peccatore penitētiā agēte: quāto magis ſuper vno peccatore iuſtificato. Utiq̄ magis gaudet angelicus chorus de iuſtis q̄ de peccatoribus reuertētibus ad penitētiaʒ: cum ipſoruʒ gaudiū iuſtiſſimū in bono reali fundetur. ⁊ quis dubitat iuſtioreʒ eſſe qui nunquā peccauit ⁊ iuſtus eſt: q̄ qui peccauit ⁊ ad penitētiā reuerſus eſt ceteris paribus. quod dicit̄ cum peccator reuerſus feruētius deo ſeruit q̄ innocēs qui nō peccauit. Nec obſtat illa ſnīa ſaluatoris Luce. xv. Gaudium eſt angelis

Maria habuit ſpūm ſiue āgelū nobiliſſimū ad auxilium.

ſup vno peccatore penitentiaz agēte q̄ ſup no/
naginta nouē iuſtis qui non eget penitentiam.
Nam ſi eius verba diligēter penſenſ nil aliud
voluit dicere niſi ꝙ maius gaudiū eſt de natu/
ra humana reuerſa ſeu reinuenta q̄ de natura
angelica que nunq̄ periit ideo ⁊ redijt. Nam
gaudiuz humane nature eſt in carne ⁊ ſpiritu.
ſed gaudium angeloꝝ nō eſt niſi in ſpiritu. qd
enim voluit ſignificare per ouem ꝑditā niſi ge
nus humanū qđ requiſiuit ⁊ aſſumpſit ad vni/
tatem ſuppoſiti: de quo eſt tātum gaudiū quan
tuz nō eſt de nonaginta nouē relictis in deſerto
que pro angelica natura ponunſ. Peteret nāq̄
curioſus ſcrutatoꝛ maieſtatis diuine. Cur ſi do
minus ſic celū reparare volebat: quare non po
tuit id facere de poꝛtione angelica que nō pie/
rat cum ſit nobilioꝛ creatura: q̄ de terreſtri ho/
mine grauiꝛ Huic verbo ſapiētia patris ridet
ꝙ reparari debuit celuz de maiori gaudio non
minori ſiue ad maius gaudium nō ad minus.
Sed maius gaudiuz reſultat de natura huma/
na reparata q̄ angelica. Et hoc tum: q꞉ gaudiū
eſt duplex vt preſerſ. ſ. in ſpiritu ⁊ carne. tuz qꝛ
maioꝛ eſt numerus ſaluandoꝝ hoīum q̄ ſit oī/
um ſpūum dānatoꝝ ſere ſine cōparatione. tum
q꞉ gaudiuz de xp̄o excedit gaudium qđ hz an/
gelus de reliqua creatura. In hac igitur ſupiu/
ſiſſima ⁊ lucidiſſima matre exultabat ſpūs ei⁹
angelus pꝛopꝛius. ſed nō niſi in deo ieſu a quo
oēs ille virtutes vt radij eternales emanabant
in virgine. ¶ Tertio dꝛ ſpūs aīa. de quo dicif.
Eccl'ſ. iij. Quis ſcit ſi ſpūs (.i. aīa filioꝝ Adam)
aſcendat ſurſumꝛ Et. c. vlt. dꝛ. Reuertaſ puluis
(i. coꝛpus) in terrā ſuā: ⁊ ſpūs ad deū qui dedit
illuz (.i. aīa) ⁊ iſte ſpūs marie. i. aīa exultauit. Et
eſſet ſenſus ꝙ ſpūs. i. aīa que magnificabat de/
um quoad ceteros etiā exultat quoad ſeipſum.
Itaq̄ ſicut dilataſ deus. i. magnus oſtēdiſ per
os virginis in coꝛda audiētiū eius magnifica/
tionē: ſic ⁊ creſcit in ipſo ſpiritu vel aīa ſua per
maiorē inhērētiam ⁊ capacitatē ⁊ dilectionem
eius. ¶ Ad cuius noticiā aduertēdū eſt ꝙ tan
ta eſt aīa q̄ntus eſt eius effectus. ſicut pro pte de
aīa bn̄dicti. recitat. b. Greg. in. dyal. cum vidit
aīam ſancti Germani paradiſum aſcēdere. Si
enim granū milij tm̄ diligis: inſtar grani milij
aīe capacitatē coartas. Et ſic cogita de quolibet
a te amato qđcūq̄ ſit illud ſi eſt creatum. aīa nō
exultat. i. nō ſupꝛa ſe ſaltat: ſed deficit ſiue ꝯtra/
hiſ infra ſe. Eſt enim aīa ratiōalis in capacitate
omni creatura capacioꝛ: cum nil poſſit eam re/
plere pter infinituz bonū. Unde ſicut ſalomon
dicit Eccl'ſ. v. ꝙ auarus nō impleſ pecunia: ita
accidit de quacūq̄ re creata. Sed adimplebis
me leticia cum vultu tuo. ſ. deus. ait pſ. Si er/
go ſoli deo inhēret ſpūs noſter amādo dilataſ
cum deo: atq̄ ſemp extēdiſ per altum latū pro/
fundū ⁊ lōgū. ſicut optat apl's pro his pro qui/
bus orat dicēs. Poſſitis cōpꝛehēdere cum oī/
bus ſcīs qui ſit lōgitudo: latitudo: ſublimitas:
⁊ pfunduz. Quia vo talis aīa ſic diſpoſita vt eſt
aīa ſiue ſpūs magne marie in aira eſt ſup dile/
ctū veſtigia nō relinquēs: vel ima deitatis que
ſūma ſunt. Sed dixi ima: q꞉ inde aſcendere ce/
pit verſus altioꝛa ſemp pcedit ⁊ finē nō aſſequi
tur: cum nullus ſit finis. ideo cōtinue ſalit: cre/
ſcit: aſcēdit: dilataſ ⁊ ſaltat ſupꝛa ſe: qđ eſt exul/
tare ſicut virgula ſumi ex aromatibus myrrhe
⁊ thuris. vt de ipa ſub figura cecinit optime ſa
lomon in Can̄. Ecce ſub tali exēplo loquēdo ꝙ
virgula ſumi ex aromatico igne pcedēs icipit
digitalis: ⁊ pedalis efficiſ: ⁊ creſcit in cubitum
in calamū tranſit: ſemp creſcit: carbones īmo
nō deſerēs. nō tm̄ extēdiſ in lōgum verſus ce/
lū: ſed ſi paruo flatu agiteſ: dilataſ a dextris an
te ⁊ retro ⁊ in ſe etiam magis ſpiſſaſ: tunc tota/
liter exultat ⁊ ſaltat vndiq̄ magis diffuſa: ſicut
eſt moris ſaltātium. ¶ Hoc aūt cupio plenius
expꝛimere ne ſeminalis capacitas quaſi cecuti/
ens in lapidē offenſionis impingat imagina/
rie. ergo deū vt ſphērā infinitam ſpūalē nō coꝛ
poralē manifeſtū eſt ꝙ cētrum eius eſt vbiq̄ et
nō minus ſua circūferentia. Nam ſi ſphera eſt
infinita vbiq̄ eſt cētrum eius. ⁊ in qualibz par
te ſpacij clauſi a tali circūferētia eſt cētrum aſſi/
gnare: necnō totū ſpacium ſi totū eſt ſignabile
eſt pro cētro deputandū. Hic eni habes in vno
circulo equalia tria quaꝝ vnum aliud nō exce/
dit. ſ. circūferētia que nuſq̄ eſt. ſpaciū quidem
extra quolibet creatū eſt: ſed nō excluſum ⁊ cen
trum qđ vbiq̄ eſt. Pone ergo marie ſpiritū in
cētro hoc ſicut in centro ſuo: iam erat verbū in
carnatū. Undiq̄ videt ſpaciū infinitū ſibi reſta
re: ⁊ illud ſore ꝯcupiſcibile pratū amenuz flori
bus: pulchꝛū aſpectu: guſtu ſuaue: ſalutiferū ta
ctu: quid reſtat ei niſi ꝙ ſe extēdat ad leuam iu/
dicioꝝ iuſtoꝝ: ad dexterā ſanctificationē ſcōꝝꝛ
Retro ad que ſecit miranda. Ante ad que ſpe/
ctet optanda. Infra ad ea que ſunt humilitatis
immeſe. Surſum ad ea que ſunt iocūditatis ſu
perne. ⁊ introeat intra ſecreta bonitatis diuine
⁊ incōpꝛehēſibilis maieſtatis. Ex quibus parti
bus integret cāticuz nouū qđ cepit dicēs. Ma
gnificat ⁊c̄. Et exultauit ſpiritus meus. ¶ Et ſi
queraſ cum ſm̄ iſta nulla ſit dr̄ia inter animā ⁊ queſtio
ſpm̄ niſi vocalis: q꞉ ſpūs eſt aīa. cur in pmo ver
ſu dixit aīa: hic ſpūsꝛ Nō eſt dicendū ꝙ hoc ſit
factū pro oꝛnatu locutionis: cum ſpūſctūs qui
loquebaſ per os virginis nō attēdat ad vocem
ſeu pulchꝛū vocale: ſed ad rem exemplarē: ⁊ ſi/
nonymis nō vtaſ. Rn̄deo puto dicēduz ꝙ ſub/
ſtantialis foꝛma relatiue dicitur aīa. ⁊ abſolute

ſpũs.Dicit aũt aĩa q꞉ animat corpus ⁊ animuꝫ
p꞉ſtat:qđ nõ facit niſi in coniũcto.ſed ſpũs eſt
nõ ꝯiuncta atqꝫ ſeparata aĩa ipſa.Quia võ ma
gnificatio illa fieri hꝫ dum eſt ꝯiũcta ⁊ nõ cum
eſt ſeparata.Et in ꝯtẽplatiõe fo꞉ti aĩa rapit̃ a ta
li ꝯiũctione:ſaltẽ ꝙtum ad ſenſum actualis in
fo꞉mationis.recte debuit aĩa hic ſpũs nũcupa
ri.Et ideo vt capta vehementiſſime ait. Exulta
uit ſpũs meus.¶Quarto ſumit̃ ſpũs pro cetu
ſeu caterua amicorum.ſicut dixit xp̃s in cruce.
Pater in manus tuas cõmẽdo ſpũm meũ. Lu.
xxiij.i.oẽs qui mihi per fidẽ ſũt adheſuri ⁊ cha
ritateꝫ.Qui.n.adheret deo:vnus ſpũs eſt cũ eo
ait ap̃ſus.j.Co꞉.vj.Et alibi.Unũ corpus ⁊ vnũ
ſpũs ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis ve
ſtre.Uidit ergo noſtra cantatrix in extaſi poſita
multos futuros ſuos deuotos ſaluãdos.Quot
enim miſꝫico꞉dia ſua ab inferioribus clauſtris
eripuit?Quot de peccatoꝝ vo꞉agine eius potẽ
tia liberauit?Quot a mũdialibus curis eius ora
tio p̃cioſa ſegregat?Quis enũeraret aut mo꞉
tuos reſuſcitatos aut ereptos amore a fama p꞉i
ſtina deſtitutos:vel ab infinitis miſerijs preſer
uatos?Hos nõ inmerito dicit ſpũm ſuũ nõ attri
buẽs hoc ſuis meritis:ſed bonitati diuine. Et
ideo dixit.Exultauit ſpũs meus in deo ſaluta
ri meo. ¶Quinto dicit̃ ſpũs feruo꞉ mẽtis.de
quo ap̃ls.Spũm nolite extinguere. Et ad Ro
ma.xij.Spiritu feruẽtes dño ſeruiẽtes.i.ſpiri
tu qui eſt feruo꞉.De hoc etiaꝫ intelligitur illud
Gen.vj.Nõ permanebit ſpũs meus in hoie in
eternũ.q꞉ caro eſt ſpũs inquaꝫ.i.feruo꞉ iuſtitie
qui p̃ducit effectus ſiles hoium ire.In deo me
taphorice dicit̃ ira dei ſpũs eius:cum pp̃ie di
ci debeat feruo꞉ iuſtitie. Hic feruo꞉ ſiue ſpirit⁹
qui diſtinguit̃ ab aĩa increata.ſicut act⁹ ab agẽ
te cuius eſt actus. Hic ſpũs exultat ⁊ creſcit ex
quatuo꞉.Primo quidem ex meritis. Sicut.n.
gratia creſcit ex gratia:q꞉ gratia cõſequens eſt
gratia antecedẽs ad aliã que ipſam ſequit̃ niſi
in vacuum recipiat̃:vt circa finẽ p꞉ime ſecũde
p̃bat ſanctus Docto꞉.Sicut charitas p̃ficit̃ per
gradus ſuos ⁊ finis p꞉eteriti gradus eſt p꞉inci
piũ futuri quouſqꝫ perfecte habeat̃ in patria.
Secũdo creſcit iſte charitas feruo꞉ qui ⁊ ſpũs
cognitione boni:cum q̃libet bonũ tãtuꝫ ame
tur quantũ cognoſcit̃.Tertio augetur hic ſpũs
ex vehemẽtiori radicatione in ſubiecto in quo
eſt:⁊ ſic fo꞉tius rapit medullitus īteriora eius.
Quarto ſuſcipit incremẽtum ex remotione cu
iuſcũqꝫ cõtrarij.quoniam tunc ſuos effectus li
berius agit:⁊ velocius mouet ⁊ inflãmat men
tem ſuaꝫ in qua eſt.Et ex his cõco꞉dari poſſunt
diſputantes de augmento charitatis ſi delectet
inuentio veritatis magis ꝙ contẽtio ⁊ impu
gnatio ⁊ iurgia contẽtionis rabioſe.Nam p꞉i
mo modo auget̃ charitas materialiter.Secun
do modo effectiue. Tertio modo fo꞉maliter.
Quarto modo ex fine.Uñ ⁊ quaſi finaliter dici
poteſt p̃fecte hoc o꞉dine exultaſſe ſpũꝫ Marie
theotocos pandẽdo cum dicit. Exultauit ſpũs
meus in deo ſalutari meo. Nam q꞉ magnifica
uit aĩa mea dñm:acquiſiuit ſpiritus meus no
uum gaudiũ ſeu gradum charitatis:⁊ ſupra ſe
exultauit.hinc altius eleuatus in deo clari⁹ de
deo ſentiens ſublimius inflãmatus eſt.⁊ ideo
exp꞉imitur in deo.Demum ſic inheſit iſte ſpũs
ſicut amo꞉ ſalutis qui naturaliter mẽtibus ho
minũ eſt inſertus.Eſt enim hic amo꞉ ſalus ani
me ⁊ p̃cipuus beatitudinis effectus.ſicut viſio
cuiuſdã felicitatis eſt cauſa.p̃pter hoc dixit in
ſalutari deo ideſt ieſu.q꞉ ſalus eſt omniũ ſaluã
doruꝫ.Tandẽ manifeſtat quartã cauſam p꞉edi
cte exultationis:cum ſubdit meo. Nihil aliud
reputãs ſuum p꞉eter iſta duo:ſcilꝫ aĩam ⁊ deũ.
Animã inquã:quia nulli ſubdebatur niſi deo꞉
cui ſeruire regnare eſt.Deuꝫ võ quoniã mira
biliter ⁊ ſingulariter ſibi datus eſt: ⁊ in ſe iam
obtinebat.Ideo hũc verſum p꞉eueniẽs cytha
reda domini:figuras etiam agens:ſed nõ tan
tum quantum iſta mater domini non fuit au
ſus dicere meo.Ait enim in Pſal.ix.qui intitu
latur p꞉o occultis filijs.Exultauit co꞉ meum in
ſalutari tuo. Plus enim eſt exultare ſpiritu ꝙ
exultare co꞉de. Nemo enim poteſt exultare ſpi
ritu qui p꞉ius non exultauerit co꞉de.cum ſpiri
tus ſit effectus volitiue:ſiue actus quem voli
tiua non agit:niſi intellectu exultante qui hic ſi
gnificatur in co꞉de.Poteſt autem exultare co꞉
non exultante ſpiritu.ſicut ⁊ intellectus intelli
gere voluntate renitente. Iſtud exp꞉eſſit ſalu
tare Marie ſamaritane cuꝫ dixit.Si ſcires do
num dei.⁊ quis eſt qui dixit tibi. Da mihi bi
bere?tu fo꞉ſitan petiſſes ab eo. Joãnis quarto.
Ecce potuit cognoſcere trinitatem in dono. et
eo cuius eſt donum atqꝫ filium cum quo neſcia
loquebatur:⁊ tamen fo꞉ſitan petiuiſſet. Exul
tauit co꞉po꞉e infans in gaudio adhuc obſtru
ſus in vtero matris. Exultauit co꞉ ⁊ caro p꞉o
phete.Sed exultauit ſpiritus perfecte Marie.
Multa adhuc reſtabant homini vt totus exul
taret.glo꞉ietur ⁊ creſcat neceſſe eſt.⁊ ſalutare ma
rie limphis p̃fundat.Et tunc cum io꞉dane exul
tabit paterna voce audita ⁊ ſpiritu ſancto viſo
in ſpecie co꞉po꞉ali. Aliquid reſtabat dicẽdum
ad plene ſalutandum.Hinc in alio pſalmo di
cebat.Exultauit co꞉ meum in ſalutari tuo:can
tabo ⁊ pſalmum dicã domino.Nẽdum canto꞉
ſed cantabo.Nõdum valeo talem pſalmuꝫ cõ
ponere dño:ſed pſalmum dicam in maria vir
gine de carne mea futura:cui mihi dederit cuꝫ
dixerit de p̃terito. Exultauit ſpiritus meus in

deo ſalutari meo. Similem actū recitat Lucas
euangeliſta de filio virginis cuius oẽ opus fu/
it pſectum dicens. In illa hora exultauit ieſus
in ſpūſancto ꝛc̃. Sexto dicitur ſubtiliſſimꝰ ſan/
guis hoīs in quo eſt vita qui dr̃ ſpiritus natu/
ralis hoīs: de quo non inſulſe creditur locutꝰ
apl's. j. ad Timoth. v. Integer ſpiritꝰ corpus ⁊
aīa ſeruetur in diem xp̃i. Hic igitur ſpūs ꝫ tra
ditionem naturalẽ eſt corpus tenuiſſimum ex
ſubtiliſ ſanguinibus generatū quaſi quoddā
medium inter corpus ⁊ aīam cum vtroq; hñs
aliquam cōuenientiam. vt iſta duo maxime in
ter ſe diſpata ligentur in vnū ſiue vt anima me
lius opet in corpore per talem ſpm̃: Hmōi autẽ
ſpūs diuiditur in triplicez ſi bñ recolo me legiſ
ſe. Primus eſt in corde. ⁊ vocaẜ vitalis: in quo
ſpecialius aīe ſedes conſtituiẜ. Secūdus eſt in
cerebro. ⁊ dr̃ ſenſibilis. q: ad corporis ſenſus vi
res aīe defert vt ſua ꝓpria obſtacula capianẜ ⁊
cognitiue moueanẜ ab eis. Tertius vocaẜ mo/
tiuꝰ i epate manẽs: cuius miniſterio membra
corporis ꝓprium motū exercitẽt. Et quia ad au
res non trāſit in hoīe: ſolus homo aures imo/
biles hꝫ. licet viderim florentie puerū annorū
nouem de quo etiā mihi ſui narrauerunt φ ri/
ſerit qñ natus eſt in mūdo. ℭ Ex his pōt dedu
ci ſeptem poſſe fore exultationes in hoīe. Una
eſt qñ ſola caro exultat. ⁊ hoc eſt ſtolidorꝫ mẽ
te captorum ⁊ fatuorꝫ quoꝝ leſa ſunt organa
ſpūum ſeu ſpūs ipſi: ⁊ maxime organum ſpūs
ſenſitiui. ſic exultant ſepe frenetici eni exultāt.
ℭ Secunda eſt qñ ſolus ſpūs exultat. ⁊ hec eſt
multorū ſomniātium gaudere putantiū ⁊ leta/
ri de inuentiōe vel cōſecutione rei deſiderate.
necnō ⁊ multoꝝ vigilantium quorꝫ corpora
languent ⁊ interiora exultāt de rebꝰ anime nō
ꝓportionalis. qñimo plerūq; cōtrarijs. ſicut le/
tari de pſtratione hoſtium. Tertia eſt qñ anima
tm̃ exultat. ⁊ hec abſtractoꝝ a ſenſibꝰ diuinis iu
bilantium: que fuit in raptu pauli ⁊ nōnullorū
prophetarum non pcipientiū leta niſi mente.
ℭ Quarta eſt carnis ⁊ ſpūs. Et hec eſt φ pluri/
moꝝ vanoꝝ chorizantium ⁊ pſallentium ex le/
ticia corporali. quorum riſus (Eccl. ij.) reputa/
uit errorẽ ⁊ gaudio. i. gaudenti dixit. Cur fru/
ſtra deciperis? ℭ Quinta eſt carnis ⁊ aīe ⁊ hec
malorum ad mala aſſuetorum q exultant in re
bus peſſimis. ℭ Sexta eſt carnis ⁊ ſpiritꝰ ⁊ aīe
ſimul. ⁊ eſt pſectoꝝ in via. eritq; omniꝫ electo
rum poſt reſurrectionẽ in patria. Nam anima
nō exultat niſi de bono ſibi cōuenienti ⁊ multū
ꝓportionato cui tunc aſſentit caro ⁊ ſpūs. Cui
iam abſorpta mors erit in victoria. De qua ceci
nit ps. xlj. Sitiuit in te anima mea: φ multipli
citer tibi caro mea. Hanc autem non puto poſ
ſibilem in via ſm̃ legem ordinatā niſi ad horā

tm̃ ecū caro ſit paſſionibus ſubdita ⁊ non ſuta
ſentiatq; dolores ⁊ doleat. ℭ Septima eſt cuꝫ
ſine carne exultat aīa ⁊ ſpūs ſimul. Et hec ẽ ma
gis ꝯtinua in via impſectis etiā ſi ad horā exul
tatio ſpūs videaẜ intermitti. cū ſcꝫ quis cōiun/
ctus cū deo de infirmitate fraterna infirmatur
⁊ vriẜ de ſcandalis alioꝝ cū Paulo. qui tamen
dicit: pſallā mente: pſallam ⁊ ſpiritu. Hoc mo/
do exultare queſiuit Helyſeus cuꝫ queſiuit per
pſalten adduci. quo pſente ſenſit manū dñi ſu/
per ſe etiā corpe tabeſcẽte. huius rei cā adiun/
ctus eſt in eccleſia organoꝝ pulſatio ⁊ ꝯcẽtuꝫ
melodioꝝ. q: preuenerūt pncipes. ſcꝫ angelici
coniuncti pſallẽtibus in medio iuuencularum
tympaniſtriaꝝ. ſed hoc addo: q: hodie horum
ſit magnus abuſus. ꝓpter qd̃ dicit Hiero. ſup
illud apl'i ad Eph. v. c. cantātes ⁊ pſallentes in
cordibus veſtris dño. Audiāt hoc adoleſcentu
li. Audiant hi qbus in eccleſia pſallendi eſt of/
ficium deo nō voce ſcꝫ tm̃. ſed corde cantandū
nec in tragediaꝝ modū guttur ⁊ fauces medu/
camine ſunt liniẽde vt i eccleſia theatrales mo
duli audianẜ ⁊ cantica di. xcij. cantātes. Sed re
deundo ad propoſitū puto ait Jo. do. mox poſt
ꝯceptum verbū ſibi donari nō ſolū exultaſſe ꝫ
ſeptimo mō. ſed ⁊ ſexto qui eſt pſectoꝝ qd̃ ſatis
percipi pōt ex ſerie euangelica. Narrat. n. euā/
geliſta ipſam ſtatim poſt diſceſſuꝫ angeli φ abi
it maria in montana cū feſtinatione montes pe
tit. quia ſalit q: carne exultat: feſtinat quia cur/
rit ⁊ ſaltat ⁊ pſallat. Choream ſolam ducit inui
ſibiliter angeloꝝ ſerpente ſuppeditato. Ju cuiꝰ
figura maria ſoror Aaron pharaone ſubmerſo
choreā duxit in tympano pcinnens canticꝫ il
lud. Cantemus dño. glorioſe eni magnifi. ꝛc̃.
qd̃ expreſſit maria mater dñi pmo dicẽs Ma
gnifi. ꝛc̃. exinde. Et exultauit ſpūs meus non q
dem in organo vel alio ſono vt Heliſeus. ſed i
deo ſalutari meo. Uerꝝ q: hec exultatio nō ſuit
magis in ea pfecta filio ꝯcepto. cū tota eẽt ple/
na deo obumbrato pr̃e ⁊ filio ⁊ ſpūſancto ad eā
fecundandā. Sed quorſum tangā marie exhor
tationis exortū accipe natū cum fuerit deꝰ ipſe
eẽntialiter pñs. Illa nāq; marie caro pr̃is pſen
tia fuit obumbrata ne in deciſione ſanguinis
vñ formādū erat corpus xp̃i naſcẽdi corporalẽ
voluntatẽ ſentiret. Qd̃ cū dñm corrupta natu/
ra nō nouit qd̃ pꝫ in deciſo ſemine in ſomnijs
de caſtiſſimis vtriuſq; ſexus corpibꝰ ſpūſancti
pũtis ſanguis. illius portionẽ abſcidit corpuſ/
q; formauit. ipſe vero filius pũtiaẜ carnẽ ipſiꝰ
corpis formata realiter habitauit. Et cur nō di
cam de mr̃e qd̃ dicit apl's de filio in quo habi/
tat oīs plenitudo diuinitatis. ⁊ corpaliter vero
q; ergo modo: ſed incorpabiliter oriẜ hec Ma
rie exultatio ab aīa nō familiariter: ſed mirabi/
liter. Nam

liter. Nam ab infantia fuit beate marie familia
ris exultatio ſpiritus repleta ſpūſancto. a carne
autem nouiter ⁊ ineffabiliter: qm̄ non organo
aut ſpalterio aureo demulcētes: ſed deo carnem
incōprehenſibiliter cōmouente: hec oīa altio/
ra pandit cū ſubdit. In deo ſalutari meo. qd̄ per
tinet ad tertiam partē principalē immiſcendo
cum ſcd̄a. q. d. Alij exultant laudātes deum in
tympano. ſ. abſtinentie. Alij in choro vnitatis ⁊
cōcordantie. Alij in chordis mortificatiōis in/
terioris. Alij in organo contemplationis. ⁊ hu
iuſmodi. Ego vero exulto in deo ſalu. meo. Et
vigilanter attende verba marie de preterito tā
quā de actu ꝯſummato dicētis. Exultauit. Spi
ritus vitalis in deo. Spūs ſenſibilis in deo ſa/
lutari. Spūs motiuus in deo ſalutari meo. Ex/
ultauit. ſ. primus in deo patre. Exultauit. ſ. ſecū
dus in deo ſa. ⁊c̄. Exultauit. ſ. tertius in deo ſa/
luta. meo. In corde enim ſe pater locauit qd̄ eſt
fons ſanguinis: ⁊ ſcd̄s aīe in cerebro reſulget
filiꝰ vbi eſt radius luminis in epate qui cogit
amare. vt dicit Guil. Regeuit ſpūs auctor ſan/
cti muneris p p̄mū creſcit vita glo͞ſa per ſcd̄m
df lux luminoſa. p tertiū creſcit charitas vtuo/
ſa. Exultat enī ſpūs inquātuꝫ vitalis oblitꝰ cor/
poris ſubiectus tm̄ ad curā aīe vt ſit ī deo oīs
vita eius. Et ſic viuo ego iaꝫ nō ego: viuit autē
in me deus. ¶ Exultauit ſpūs ſenſitiuus qꝛ in
cunctis rebꝰ video deū ſalutare meū per viſuꝫ
rerum creataꝝ. Nāqꝫ ad diuinam pulchritudi
nem ꝯtemplandā aſcēdendo per audituꝫ ipſiꝰ
ſuauitatem timor per odoratuꝫ figurantiā ſen/
tio: per guſtū pcipio dulcedinē mirabilē ſui. p
tactum dei mei quietē totaliter ꝯſolātē. Iā clau/
ſe ſunt porte. ⁊ feneſtre corpis: nec per eas leuiſ
ſima pōt itrare vanitatis: qꝛ in rebus vt pſerſ:
hiſi deum nō ſentio. Et apti ſunt in me oculi q
etiā erāt aperti in Adā an pctm̄ ⁊ totalr effoſſi q
poſt pctm̄ ſunt apti: ſicut ſcriptū eſt. qꝛ apti ſūt
oculi amboꝝ. Exultauit ſpūs meus motiuꝰ ad
dilatandū ⁊ magnificandū diuinā gloriā. Mi/
raris fortaſſis ꝙ virgo pudica ſolitudinis ami
ca in penetralibus tēpli nutrita: tanta honeſta/
te pdita: vt neminē viroꝝ cognoſcat cuius in/
tuitus ad videndūꝫ paternā facit nunꝙ fuerūt
eleuati: queqꝫ ſoli deo in abſcōdito ꝯſueuit mi
niſtrare facta ſit peregrina ſiue viatrix. ⁊ ad do
mum pgit Zacharie. ⁊ ibi manſit menſibus tri
bus. Lu. j. non tanꝙ eā delectaret edes aliena:
aut pudicitie freno ſoluto in publicuꝫ amet exi
re. Sed hanc tuā admirationem ſoluit dicens.
Exultauit ſpūs meus in dō ſalu. meo. q dirigit
greſſus meos in ſemitis ſuis vt nō moueantur
veſtigia mea. Ipſe ducit ⁊ reducit: ⁊ quieſcit et
mouetur in me. cuius ſuꝫ plena: nec alr moue/
or in motū ꝙ in naui exiſtens. Sedet qdeꝫ vel

iacet. ⁊ ducitur a ſpū cōcitato. quo p ſe ire non
poſſet. q̄ ꝙ pulchri ſunt egreſſus tui filia prici/
pis df in cāticis mr̄ dei ſpōſa ſacrariū ſpūſſan
cti: virtutū archa baiula mūdi: bn̄dicta in ſecu
lis. Septimo ⁊ vltimo df ſpūs ipſe deus. Io.
iiij. Spūs eſt deus. ⁊ ſicut deus pr̄: filius deus:
deus ſpūſſctūs: nō tres dij: ſꝫ vnus deꝰ. ita ſpūs
pr̄ ſpūs filiꝰ. ſpūſſctūs ſpūs. ⁊ hi tres vnꝰ ē ſpi
ritus. Neſcio quar non poſſ:t dici deus trini
tas: ſpūs marie non pcipitatiue: ſed poſſeſſiue:
ſicut df deus rōnalis creature. Iuxta illā cōem
potiuꝫ vocē. Deus deus meus ad te de luce vi/
gilo. pſertim cū verbū dei ſit realr filius eiꝰ ſm
carnē ab ipſo pcedens pater ſit mirabili modo
ſponſus eius. ⁊ ipſe ſpūſſctūs artifex eius. Ex/
ultauit ergo ſpūs meus. i. pater ⁊ filius ⁊ ſpūſ/
ſanctus in deo ſalutari meo. q eſt filius vnige/
nitus in celis ſine matre. in terris filius vginis
ſine patre. Qd̄ pater qui ſpūs ē exultet in filio:
atteſtatur ipſe aperte dicēs. Hic eſt filius meus
dilectus in quo mihi bn̄ complacui. Mathei.
iij. Tuncqꝫ ſpiritū exultaſſe in verbo oſtēdit in
colūbe ſpecie in bapti mo: ⁊ nubis luciditiſſime
in trāſfiguratione incidens ſup ipſum. Cur au
tem verbū non exultet in ſe. nō video cū ſit ſub
iectum exultationis dei. Necnō cupit mēs qd̄
obſcure ſentit a longe nimis: nec illā caligineꝫ
exprimere valet. Quis eniꝫ tante pfunditatis
exiſtat in via vt capiat vel etiā experte cum pa/
ter ⁊ filius ⁊ ſpūs almus ſint vna lex: vna ſapiē
tia: vnū lumē: vna noticia infinita diſtincta in
perſonis: indiuiſa in eſſentia. Ipe m̄ filius eſt p
prie verbum de quo pater vniuerſa creat ⁊ de
cuius fonte loquiſ ſpūs eius: qui ſolus eſt ſapi
entia patris ⁊ ſpūſſancti: necnō ⁊ ſuiipſius: ſic
verbū noſtri intellectus eſt ſolū noticia intelle/
ctiue potētie ⁊ volitiue in quo videbimus lu/
men: ſine quo nō pōt pater intelligi nec ſpiritꝰ
eius. qm̄ deus nō eſſet ſi nō actualr itelligeret.
In hoc enim oēs turbe beatoꝝ exultāt cū ſit lux
⁊ lucerna que vitā ſupnam illuſtrat ſola. quem
admodū Ioā. in Apoc. teſtaſ. Hic filius ſolus
eſt idea pfecta oīum rerū increataꝝ ⁊ etiā crea/
tarū. Huic ſingulariſſime canūt puerbia cātica
⁊ ſapientia Salomonis. ⁊ liber Ieſu filij ſirach
ppter quā neſcio irrefragabilē veritatē pterſtū
pres in ſpūſctō cātari mādauerūt. p̄ri eterno a
nobis dum ſumus in via. Per quē xp̄m maie/
ſtatē tuā laudāt angeli: adorāt dn̄ationes. ⁊c̄.
Sic igiſ creator ⁊ creature exultāt in deo ſalu.
meo. q latet incluſus eſſentialr in viſceribꝰ me
is oīs exultatio ē in me. Quid ḡ miraris ſi cur
ro ⁊ ſalto. ſi cāto ⁊ iubilo. Si oēm mundū feſti/
uis vocibꝰ pulſo. In me pater p oīpotentiam.
Verbū per ſapiaꝫ: ſpūſſctūs p infinitā charita/
tē: exultāt in me oēs angeli q non ceſſant filio

meo cātare. Modulatio vocib⁹ iubilāt in me
oēs pſiarche ꝛ ꝓphete. qui voluerūt videre qđ
habeo ꝛ non viderūt cū Abraam qui deſidera
uit videre diē meum. vidit figuratiue: ꝛ gau/
ſus eſt mirāda leticia. Exultat ergo tota maria
de deo cū tota trinitate dicens. Exultauit ſpūs
me⁹ i deo ſalutari meo. Si aūt tibi vr̄ difficile
deum exultare qui imobilis manens dat cūcta
moueri. Uerū. i. ſimul cogita oīa gaudia dele/
ctatiōes ꝛ feſta ſincera: que pro modulo tue ca/
pacitatis cōprehendere vales. ꝛ reſpectiue ad
diuinam exultationē ſcias illa luctus fore atqꝫ
merores. ꝛ tamē niſi per vocabula nr̄a dici nō
poteſt. Hec autē a longe videns dicis. Exulta
deus: quia exultatiōes numeras inter gaudia
tua. ꝛ tamē que ſit exultatio talis non capis: ac
ſi in ſpiritu tuo exultare ſentires: guſtareſqꝫ id
quod non lꝫ homini loqui. Quia ergo vſuꝫ ne
ſcis diuinorum terminorū non noſti terminos
tuos illis vtaris neceſſe eſt. Dices ergo ieffabi
le exultauit qꝛ te facit. Eſt enim vnus ſpirit⁹ te/
cum. illo autē exultante tu exultas. ꝛ qꝛ tuaꝫ ex
ultationem percipis qui mobilis es illū pronū
cias exultare. qui tamē non mouetur. Exultat
ergo deus ſpiritus meus qꝛ exultare facit ſpiri
tum meū in ſe deo ſalutare meo. Et ſic intelligi
tur illud apoſtoli. Ipſe ſpūs poſtulat pro nobis
gemitibus inenarrabilibus qꝛ nos poſtulātes
fac̄ gemētes: ſꝫ qꝛ vgo nō hūit vñ gemeret tota
letabūda ait. Exultauit ſpūs me⁹ i dō ſal. meo.

¶ De concordia cantici Magnificat cum ora
tione dñica. ſ. pater noſter. in quo continet̄ ma
teria vnius quadrageſime. Capitulum. xxx.

Diligenter autē ad/
uerte ꝙ beata virgo magnificās do
minum in cantico iſto ꝛ exultans in
eo multum ordinate docet dñm ma
gnificare ꝛ laudare in orōne. ſicut ꝛ filius eius
iam ꝑdicator exiſtens docuit orātis ꝛ exultan/
tis mentes ordinari vbi orōnē expreſſit dicēs.
Pater noſter ꝛc̄. Et hͦ dicit. Magnificat. Scdo
debet confidēter inſtare ad obtinēdū qꝛ pr̄ no/
ſter eſt. Et hoc dicit exultauit. ꝛ nō te moueat ꝙ
dixit. ſ. in deo ſalu. meo. qꝛ taliter erat ſuū ꝙ nō
erat alterius. qꝛ de ſubſtātia eius corpus ſuuꝫ.
Tertio dꝫ humiliter incipere ad deſcēdenduꝫ:
qꝛ ipſe ē in celis ꝛ illa in terris. Uñ hec ait. Qꝛ
reſpexit humilitatē ancille ꝛc̄. Quarto dꝫ no/
men dñi ſctificare: qꝛ ſctificetur nomē tuuꝫ. Et
hoc dicit. Qꝛ fecit mihi magna: ꝛ ſctm̄ nomen
eius. Quinto dꝫ regnū dei poſtulare: qđ nō po
teſt niſi diuina miſericordia fieri. Uñ adueniat
regnuꝫ tuum. Et hec ſubiungit. Et mīſicordia
eius ꝛc̄. Sexto diuine voluntati ſe dꝫ cōforma
re que eius potentie equipollet. Omnia enim
quecūqꝫ voluit fecit. Uñ: Fiat volūtas tua ꝛc̄.
Et hec ait. Fecit potētiaꝫ in brachio ſuo. Septi
mo dꝫ diuinam iuſticiā eſurire. Beati enim q
eſuriunt ꝛ ſitiunt iuſticiā. Et hic eſt panis quo/
tidianus. Hinc canit iſta. Depoſuit potētes de
ſede ꝛc̄. Octauo dꝫ petoꝝ veniā eſurire qui eſt
ſatietas mentis ꝛ gloria. hec enīꝫ eſt gloria nr̄a
teſtimoniū ꝯſcie noſtre. Uñ ſubditur. Dimitte
nobis ꝛc̄. ꝛ iſta pſaltes ait. Eſurientes impleuit
bonis. Nono dꝫ imunitātes tētationū hic ſen/
tire dicens. Et ne nos inducas ꝛc̄. a qbus libe
ramur ſi dño iungamur. iuxta illō Iob. ¶ Po
ne me iuxta te. Et hoc eſt qđ cantatrix nr̄a dic̄.
Suſcepit iſrael ꝛc̄. Decimo dꝫ omniū maloꝝ
libertatem exquirere. Et hec eſt felicitas quam
ꝓmiſit dominus Abrae ꝛ ſemini eius in ſecu/
la. Sed libera nos a malo. finitur oratio domi/
nicalis Amen. Ioānis dominici.

¶ Et quia oſtenſa .§. i.
eſt correſpondētia orationis dñicalis ad iſtud
canticum Magnificat: incidēter ponentur ſo/
lum puncta tangendo qūo talis oratio domini
calis docet nos ꝛ recta de dō ſentire: ꝛ iuſta ab
eo ꝛ nobis neceſſaria poſtulare. Et ꝑ totā vnaꝫ
quadrageſimam ꝑdicare māo eius q̄ſi ſūmaꝫ
theologie: quo precipue ad agenda pro ſalute
noſtra ꝛ valde etiā neceſſaria ſciri a quocunqꝫ.
Nam cū primo dicit̄ pater loquēdo ad deum e
aduertendū ꝙ deus pater eſt creatione: ꝓuiſio
ne: ſeu gubernatione. Et hic de ꝓuidentia dei ꝛ
hereditatis ſue collatione. His trib⁹ modis dr̄
pater. ꝛ prima die q̄drageſime dr̄. pater veſter
in abſcondito ꝛc̄. Cum ſubdit̄ noſter: inſinuatur
myſteriuꝫ icarnationis: qꝛ fact⁹ nr̄ frater ꝛ ami
cus: magiſter ꝛ ꝓuiſor: ſanator ꝛ medicus. Uñ
ſcdā die in euangelio dicit̄. Ego veniam et cu/
rabo euꝫ. Tertio modo notat̄ perfectio dei. ibi.
Qui es. hoc eſt nomen dei ꝑncipale. Ego ſum
qui ſum. Ubi includit̄ immutabilitas: eterni/
tas: ꝛ bonitas eius infinita. Et in euāgelio. Pa
ter veſter celeſtis perfectus eſt. ꝛ precipue quā/
tum eſt bonus etiā ad inimicos: in quo eſt imi
tandus. Quarto manifeſtatur eius poteſtas: qꝛ
in celis eſt. In celis materialibus ad influenti/
am dandum. In celis intellectualibus. ideſt an
gelis ad ordinandum. In celis doctrinalibus
ſcripture ſacre ad illuminandum. Et in euāge
lio. Confidite ꝛc̄. Uel melius erat nauis eccle/
ſie in medio maris. ſ. in mundo.

¶ Quinto incipiūt .§. ij.
petitiones. Et quia magis debet quilibet dili/
gere deum q̄ ſeipſum: ideo primo poſtulatur
quod ad dei honorem pertinet. ſ. vt glorificet̄
ꝛ ſanctus habeatur ab omnibus. ſanctificetur

nomen tuum.i.ſanctū habeatur ab omnibꝰ no
men patris noſtri Jeſu xpi.Eſt ergo nomen eiꝰ
triplex.ſ.emanuel.i.deus nobiſcum xp̄s.vnde
nominanť xp̄iani.⁊ Jeſus.Sāctificetur igiť no
men patris noſtri celeſtis qḋ a nobis fit cū nō
recipimus in vacuum grāz ꝑut admonet apo/
ſtolus in epl̄a.ij.Cori.vj. Hortamur vos ne in
vacuū grām dei recipiatis.Eſt triplex grā.Pri
ma eſt generalis.i.omne beneficium ⁊ bonum
qḋ habemus ⁊ iſta eſt gratia dei:qꝛ a deo oīa
habemus.Scḋa gratia eſt ſpūalis. que.ſ.non
datur oībus ſ; ſpāliter xp̄ianis bonis tm̄ q̄ di/
citur gratia gratū faciēs.Hāc habemus a xp̄o
que eſt cā exēplaris noſtre gratie.vn̄ denomia
mur chriſtiani a xp̄o.Et chriſtus interpꝛetať in
unctus.ſ.vnctione gratie.Tertia ē grā finalis
que ꝑducit ad gloꝛiam.hanc habemus a Jeſu
qui interpꝛetať ſaluatoꝛ:qꝛ merito ſue paſſiōis
nos ſaluauit ⁊ aperuit ianuā ſuperne glie.Sā/
ctificetur nomen tuum.ergo qḋ fit:cum non in
vacuum gratia dei recipiť:ſed recognoſcitur
a deo omne beneficiū cum gratiarumactione:
gratia,exerceť ad augmentationem ⁊ perſeue/
rando per gratiam finalem peruenitť ad ſalutē
⁊ glificatiōez.⁊ ſic ſctificať nomē dei xp̄i ⁊ ihu.

❡Secunda peti/ .§.ij.

tio eſt.Adueniat regnū tuuz.Pꝛecipue regnū
dei eſt vita eterna.ſed ad hoc ꝑuenire non pōt
niſi per aliud regnum dei.quo.ſ.deus regnat
in nobis.Un̄ ſaluatoꝛ Mat.vj. Querite pꝰ re
gnum dei.i.ante oīa.vel primū ⁊ pꝛecipuū qḋ
eſt vita eterna.ad quā petijt latro bonus in cru
ce admitti dicens.Memēto mei dñe duz vene
ris in regnum tuuz.qḋ vtiqȝ xp̄s exaudiuit di
cens.Hodie mecū eris in paradiſo.Luc.xxiij.
Et ſubdit ſaluatoꝛ ipſe ad illud ſupꝛadictū que
rite ⁊c̄.Et iuſtitiam eius.i.regnūm virtutuz.qꝛ
aliter illud pꝛecipuū ſupnum nō poſſet hri.iu/
ſtitiam autem qꝛ ait apl̄s in li.Ethi.eſt oīs vir/
tus.Un̄ apl̄s ad Roma.Regnuz dei nō eſt eſca
nec potus ſed iuſtitia pax ⁊ gaudium in ſpiri/
tu ſancto.ex virtutibus enim cōpꝛehenſis in iu
ſtitia ſequitur pax maxima ⁊ gaudium verum
in mente.Sicut enim nō peruenitur ad celum
empyreum vbi manifeſtatur gloꝛia ſanctoꝛuz.
niſi tranſactis nouē celis.ſ.celo lune:celo mer/
curij:celo veneris:celo ſolis:celo martis:celo
iouis:celo ſaturni:celo ſtellifero ſeu firmamen
to:celo aqueo ſeu chryſtallino ſ; theologos qḋ
eſt pꝛimum mobile.Nam quod ſequitur deci/
mum.ſ.empyreum firmuz eſt:⁊ nunquā moue
tur:ſicut ⁊ ſancti firmati ſunt in gloꝛia.Alij au/
tem celi mouentur nouē.Sicut ⁊ virtutes om/
nes in nobis viatoꝛibus mouentur per diuer/
ſos actus ⁊ ꝑ augmentationē ⁊ ḡiationē ⁊ coꝛ

ruptionē earū in hoībus.Sunt ḡ tres celi vir/
tutes moꝛales.Temperantia iuſtitia pꝛout vir
tus ſpecialis non generalis ⁊ foꝛtitudo.Tres
alij celorū virtualium ſunt virtutes intellectua
les.ſ.pꝛudentia ſapientia ⁊ ſcientia.Tres alij
ſunt virtutes theologice.ſ.fides:ſpes:⁊ chari/
tas que ꝓpinquioꝛes nos deo faciunt.Et poſt
has virtutes in fine aduenit regnum dei in no
bis.ita.ſ.ꝙ nos peruenimus ad ipſum.ſed pri
us opoꝛtet vt veniat in nobis regnū iſtorū vir/
tutū.Et quia nullā virtutē a nobis habere va/
lemus niſi a deo.Jdeo docet nos eas petere ꝓ
nobis ⁊ pꝛoximis noſtris.cuz docet nos oꝛare
dicendo.Adueniat regnum tuum.❡Jn quo/
libet celo firmabimus nos per vnam diem de
illo loquendo.Et incipiendo ab vltimo.ſ.celo
lune ſignificante temperantiaz.Ad hanc indu
cit nos eccleſia quadrageſimali ſua obſuatiōe
pꝛoponens domini noſtri exemplū.quia dicit
euangelium hodiernum Matth.iiij.Ductus
eſt Jeſus in deſertū.Deſertum eſt locus cōtinē
tie ⁊ auſteritatis.Per iſtam ergo virtutez tem/
perantie deſeruntur delectationes venereoꝛū.
pꝛimo per caſtitatem.ſcḋo deſeruntur inoꝛdi/
nationes ciboꝛum per ſobꝛietatē.tertio deſerū
tur elationes veſtimentoꝝ per modeſtialitatē.
Cōmuniter in deſerto iſta ſeruātur que in ſum
ma perfectione xp̄s ſeruauit.⁊ merito dictum
ſit.ductus eſt Jeſus in deſertuz.ſ.temperantie.
De his habes copioſe.ō.in tractatu de virtuti/
bus.de qualibet harū ibi vide ⁊ ſume q̄ opoꝛ
tet bꝛeuiter.❡Secundum celum eſt iuſtitia q̄
ſ; ꝓbz eſt duplex.ſ.diſtributiua ⁊ cōmutatiua.
Eſt diſtributiua pꝛo iſto ſermone ad quem per
tinet diſtribuere honoꝛes ⁊ pꝛemia bonis:do
loꝛes ⁊ ſupplicia malis.Et diſcernere operatio
nes ⁊ cauſaruz merita diligenter ſine perſona/
rum acceptione.Et hoc de conditionibus iudi
cum ⁊ rectoꝛum quas debēt habere:quas om/
nes optime ſeruabit iudex noſter ⁊ dominus
omniū in finali iudicio.Et que ſunt que coꝛrū/
punt iudiciuz que ibi eſſe nō poterūt ⁊c̄.Uide
in.iij.pte de materia iudicū.in.c.j.Et ſume ꝓ/
ut placet adducēdo ad finale iudiciuz.Thema
eniz de euāgelio eſt.iuſti in vitam eternaz ſcilz
ibunt.❡Tertium celuz eſt ſeu pars huius celi
tertij qḋ diciť mercurij celū.qui ſm gētiles dr̄
deus mercatoꝝ:ē iuſtitia cōmutatiua in q̄ quo
tidie ſe hn̄t exercere in diuerſis ꝯtractibus em
ptionis ⁊ vēditiōis ꝑmutatiōis ⁊ mutuatiōis.
vbi fiunt multe fraudes que ſunt cōtra iuſtitiā
cōmutatiuā.Jn q̄ditate in q̄litate ⁊ q̄titate ſi
ue numeri ſiue mēſure ſiue pōderis ſiue pꝛecij
ſiue recōpēſationis vt cū vult duas ꝓ vna vt in
vſuris.de quo euan.Oēs eycit xp̄s.ſ.de tēplo
vendentes ⁊ ementes ⁊c̄. De his in ſecunda

pte in ti.j. ¶ Quartum celum eſt virt⁹ fortitu/
dinis. ⁊ hec ꝯſiſtit in debita aggreſſione arduo
rum in cōſtanti toleratiōe aduerſoꝝ. ⁊ in finali
pſeuerātiōe laborioſoꝝ. ⁊ euangeliū eſt. Filius
hois erit in corde terre. i. i lapide q̄ ſignat forti/
tudinē tribus dieb⁹ ⁊ tribus noctibus. i. in his
trib⁹ dietis in die pſperitatis ⁊ in nocte aduerſi
tatis. vide de his. ſ. de virtutib⁹. ¶ Deinde ſe
quit de alijs tribus celis. i. virtutib⁹ itellectua
lib⁹. ſ. prudētia que eſt triplex. ſ. Ethica. quoad
ſeipſum bene agendū. Iconomica quoad fami
liā ſuam. ⁊ Politica quoad ciuitatē ſuā. Et euā
geliū dicit. Ueritas liberauit vos. ſ. a peccato
veritas. ſ. prudentie. que eſt recta rō agibiliū.
¶ Deinde de ſcia. vt. ſ. cognoſcat ſe q̄ad anime
nobilitatem quoad corporis vilitatē. ⁊ quoad
cōditionē ſuā. Et in euange. Surge ad anime
nobilitatem cōtemplandā. Tolle grabatum tu
um quoad corpus ⁊c̄. Ambula ſciendo lectum
vel ſtratum tuū. ¶ De ſapiētia cognitionis di/
uinoꝝ p contemplationē in euāgelio. Duxit ie
ſus diſcipulos in mōtem excelſū. De hoc. ſ. de
dono ſapie. ¶ Tres alij celi ſunt virtutes theo
logice ⁊ de fide in euāgelio de chananea. Ma/
gna ē fides tua vide de fide. De ſpe ex epl'a. De
charitate. ſer. ij. i euāge. Ego de ſupnis ſū. vbi
eſt pfectiſſima charitas. vide. ſ. de charitate.

¶ In tertia peti/ .§. iiij.

tione di. Fiat voluntas tua ⁊c̄. Et hec triplex ſz
illud apl'i ad Rom. xij. volūtas dei bona bene/
placens ⁊ pfecta. Bona quidē eſt in vitatione
phibitoꝝ: bñplacens in obſeruatiōe precepto/
rum: pfecta in adimpletiōe conſilioꝝ. ¶ Prio
dicat de preceptis negatiuis. vt eſt primū ⁊ ſe/
cundū legis decalogi: ⁊ reſpiciūt deū. Er p pri/
mū phibetur omnis ſupſtitio qua nō recte co/
lit deus. Uide ſ. ij. parte de ſupſtitiōibus. Per
ſecundum phibetur piurium ⁊ blaſphemia. de
qb⁹ ibi in ſuis capitulis. Sequētia reſpiciūt p/
ximum: vt. ſ. non offendatur in pſona propria.
Non occides. Non in coniuncta. Non mecha
beris. nō in ſubſtantia. Non furtū facies. Non
infamia. Nō loqueris falſum teſtimoniū. vbi
de mendacio. De qbus habes in. ij. pte. in. c. p
prijs. ¶ Ultima precepta negatiua reſpiciunt
ſubm ppꝛium. quo. ſ. ad deſideria mala. Nō cō
cupiſces rē pximi tui ⁊c̄. ¶ Precepta affirmati
ua ſunt duo. ſ. de ſanctificatiōe ſabbati. i. de ob/
ſeruatione feſtoꝝ. ſecundum de veneratiōe pa
rentum. ⁊ hoc. ſ. reuerendo: obediendo: ⁊ ſub/
ueniendo. ¶ Uoluntas dei pfecta eſt in obſer
uatione conſilioꝝ. ſ. obediētie caſtitatis: ⁊ pau/
pertatis. de quoꝝ horū vnus ſermo: niſi q̄ de
conſilijs trib⁹ vnus ſufficit. Et de vltimis duo
bus pceptis. ſ. Non concupiſces ⁊c̄. Etiam vn⁹
expediet materiam. Siquis vult aliquantulū
fantaſia laborare ſine difficultate themata ex
euangelijs occurrentibus de die in diem con/
gruentia ad materiā inueniet. Sed ſine hoc
poteſt continuari materia. ⁊ poſtea euangelia
exponere: nec multum refert.

¶ In quarta peti/ .§. v.

tione. Panē noſtrū quotidianū da nobis ho/
die. Eſt aūt ſeptuplex panis ſpiritualis quib⁹
nobis dat gratia ad faciēdū volūtatē dei que
eſt vt virtuoſe viuamus: ſignata p ſeptē panes
quibus chriſtus ſatiabat turbas in deſerto. Et
quidā ex his dantur nobis in ingreſſu: vt ba/
ptiſmus ⁊ ꝯfirmatio. Quidā in progreſſu. vt
eucharistia ad ꝯfortandū penitentia ad medi/
candum. Matrimonium ad multiplicandum
naturaliter. Ordo ad multiplicandū ſpūalr. ſ.
per adminiſtrationem ſacramentorum ⁊ inſtru
ctionem populorū que ad ornatum pertinent
Extrema vnctio datur nobis in egreſſu ſcilicet
de mundo. Et de iſtis tribus pōt fieri vnus ſer
mo. ſ. baptiſmo: confirmatione. ⁊ extrema vn/
ctione: declarando precipue de effectibus eoꝝ
⁊ neceſſitate ſumendi. De eucharistia ⁊ de ex/
cellentia ipſius ſacramenti ⁊ vtilitate. Nā de
preparatione digna in cena domini dicet. De
penitentia tres ſermones. vnus de contritione
ſecundus de confeſſione. tertius de ſatiſfactio/
ne. Et precipue quoad reſtitutionē fiendā. De
ordinis ſacramēto vnus ſermo. Et ibi quomo
do oporteat eos reuereri etiam ſi ſint mali. Et
de poteſtate eorum in ſacramentorum ꝯfectio
ne: vt eucharistie quātūcūq; eēnt mali. In ab/
ſolutione peccatorum claue tamen non erran/
te: ⁊ ideo docti queri debent. In excōmunica/
tione per epōs fienda quantum nocet: ⁊ quan
tum debet obſeruari. De ſacramento matrimo
nij vnus ſermo. ⁊ ibi de aliqbus impedimētis
ꝯtra que ſepe fit ex ignorātia. ⁊ de illis que di/
rimūt. De actu ꝯiugali prout videtur neceſſa/
riū. ſemp tū oī honeſtate vboꝝ ſeruata ⁊ nō ne
ceſſaria. Et de diligentia habenda in ꝯtrahen/
do ⁊ cā. De ſacramentis aūt habes diffuſe in
tertia parte in materia ſacramentorum.

¶ In quinta peti/ .§. vi.

tione dicitur. Dimitte nobis debita noſtra. Tri
plex autem debitum contrahimus cū deo. Pri
mum eſt peccatum originale quod ex parenti
bus contrahimus. hoc nos conſtituit debito/
res priuationis diuine viſionis. propter quā
felicitamur: ſed per baptiſmum deletur ſeu ſol
uitur. Secundum eſt peccatum actuale morta
le per quod efficimur debitores gehēne: ⁊ per
penitentiam veram ſoluitur. Tertiū eſt venia/

le: quod facit nos debitores pene tēporalis hic vel in purgatorio: & multipliciter illud ſoluif. Sed q2 precipuum debitum eſt mortale. iō de his precipue agēdū que reducunf ad illa tria. de quib⁹. Joānes in can̄. ſua ait. Omne qđ eſt in mundo. i. in mundanis peccatoribus. aut ē cōcupiſcentia carnis: aut concupiſcentia oculorum: aut ſuperbia vite. Sed vt apertius dicaf iſta ſunt ſeptem que capitalia dicunf: q2 capita ſunt & precipua multoꝝ alioꝝ que a ſe oriūtur ſcil3 ſupbia. que ſm aliquos icludit inanē gloriam. Auaritia: luxuria: inuidia: gula: ira: accidia. Un̄ verſus daf qui iſta ſeptē cōtinet in iſto noīe. Saligia. cuius lr̄e ſunt pncipia noīuz dictorum vitioꝝ. Verſus. Ut tibi ſit vita ſemp ſaligia vita. Bea. Grego. xxxi in moral. ponit inanez gliam vnū ex ſeptē capitalibus. & ſupbiam reginā & mr̄em oīum iſtorū ſeptē. quem ſequif bea. Tho. ij. ij. Ad qđ videf facere qđ ait Salomō Eccle. xj. Da ptes ſeptē. necnō & octo. i. octauā: vt. ſ. ſoluas itegralr̄ iſta debita: ſi icurriſti p pn̄iam. De quolibet ergo ſit vnus ſmo put occurrit euangelio & penitēdo roga deū vt dimittat: q2 ſine ipſo factum eſt nihil in pn̄ia. De his habes diffuſe in ſecūda parte diuerſis titulis & capitulis. vbi vide vel in ſcđa ſcđe. Et ſm ordinem aſſignatū dn̄ica in ramiſpalmarū de ſupbia ꝯtraria humilitati quaz xp̄s oſtendit in eo ꝙ dicitur. Ecce rex tuus &c̄. in euangelio vel in epiſtola. humiliauit ſemetipſum &c̄.

In ſexta peti- .§. vij.

tione dicif. Et ne nos inducas in tentationem Ubi notandū ꝙ triplex eſt tētator. ſm illđ apli ad Ephe. nō ſolū ē nobis colluctatio aduerſus carnē & ſanguinem &c̄. Et in ſequētia. Mūdus caro demonia: diuerſa mouēt plia. De tētatiōe ergo mūdi & ſuis vanitatib⁹ ſcđa feria. vbi dr̄ i euāge. nūc iudiciū eſt mūdi. materiā habes in ij. pte. in ti. de luxuria. in. c. de amore hui⁹ ſecli. De tētatione diaboli fe. iij. Symon ecce ſathanas expetiuit vos &c̄. Uel meli⁹ vigilate & orate ne itretis in tētationē. De tētatione carnis et paſſionibus ſenſitiue partis que ſunt multe in epiſtola. vere dolores noſtros ipſe portauit. Uñ cepit Jeſus tedere & pauere & meſtus eſſe. que paſſiones ſunt fere. v. de tentatione qua tentaf homines circa cōmunionem. Aliqui vt nō plene credant. Alij vt non ad ipſam accedant. Alij vt indigni eam ſumant. Unde in epiſtola. Probet autem ſeipſum homo. ſcilicet circa huiuſmodi. Et ibi de debita preparatiōe ad ſacramētum eucharíſtie ſumendum.

Septima peti- §. viij.

tione eſt. Sed libera nos a malo. Hodie hoc petit genus humanū a chriſto pendēte in cruce. Ubi petit libari a triplici malo qđ ſuſtinebit. ſ. ignorantie. Sed ab hoc liberat verbo ſue doctrine in cruce. Per ſeptem verba ſacratiſſima; quorū vnum eſt de dilectione inimicorū. Orat enim pro eis. Pater dimitte illis q2 neſciūt &c̄. Ignorant enim hoīes hanc veritatez. ſ. debere parcere inimicis. Et ſic cōſidera de alijs diuerſa monita. Secūdo a malo culpe que ſicut ſunt ſeptem. ita ſepties effudit ſanguinem ad liberandū ab hmōi culpis in circūciſione. In orto: in flagellis: in coronatione de ſpinis: in effuſione ſanguinis de manibus. Item de pedibus. & demū de latere lancea tranſfixo. A malo pene multiplicis: vt gehēne & mortis corporalis et alīs a quibus demū liberat merito ſue paſſiōis. Sabbato ſancto. Cum anima eius eēt in libo: anime ille que ibi erāt dicunt libera nos a malo. ſ. illarum tenebraꝝ quas ibi patiebanf. Ubi dicēdum eſt de diuerſis locis iferni. In dn̄ce reſurrectionis petens humanū genus liberari per ſuam reſurrectionē a malis. oſtendit per exemplū in ſua reſurrectione: quō liberabitur demum ab hominib⁹ malis illis qui xp̄o erunt vniti per gratiam. ſi hec habebunt ſpūaliter dotes corporis ſui glorificati. ſ. charitatez prudentie: agilitatem obediētie ſeu iuſtitie. Subtilitatem temperātie: impaſſibilitatez conſtantie. Et per dotes anime a malis anime que hic patif. & de dotibus corporis a malis corpis. Unđ de gloria animarū & corporū beatorum dic vt placet. & de chriſti reſurrectione per quam ab his omnibus malis liberamur. Unde concluditur Amē. qđ eſt affirmatiuum eius quod dictū eſt.

De partu beatiſſime v̄ginis. Capitulum. xxxi.

P Eperit filium ſuuz primogenitū. Lu. ij. In ipſo aūt partu ne oīno eēt occultus ſtella magis in oriente. Sibylla Octauiano in occidēte imperatori. Angelus in iudea que dr̄ in medio illio mundi apparens cum maxima claritate et ſplendore: paſtorib⁹ manifeſtauit iſtam ſctiſſimam natiuitatē dicens. Euāgelizo vobis gaudium magnū qđ erit omni populo. q2 natus ē nobis hodie ſaluator. Et cum ipſa multitudo militie celeſtis exultans cepit canere. Gloria in altiſſimis deo. Lu. ij. Si ergo tm̄ leuatur ſublimitas angeloꝝ: multo magis ocūdari & feſtinare debet humilitas hoīum. ita per hoc ſublimata: q2 natus eſt pncipalr̄ nobis. Nō eniz (vt ait apl's ad Heb. j.) angelos. ſed ſemen Abrae apprehendit de virgine natus qui peperit filium ſuuz primogenitum. Et ad hoc exhortatur Leo papa in ſermone dicens. Saluator noſter dilectiſſimi hodie natus eſt gaudeamus neqꝫ

enim phas eſt locum eſſe triſtitie vbi natalis ē vite. Nemo ab huius diei alacritate ſeccernif. vna cunctis leticie cōmunis eſt rō. Exultet iuſtus: q: appropinquat ad palmā. Animef gentilis: q: vocaf ad vitā: gaudeat peccator: q: inuitatur ad veniā. Verbum enim dei deus filius dei ad liberandū hoīem ab eterna morte fact⁹ eſt hō. Hec ille. Ecce cauſa leticie. Certe ſi aliq̄ ciuitate obſeſſa a peſſimis inimicis hoīes illi⁹ fame ⁊ ſiti deficiētes: oēs in procinctu eſſent vt traderentur in ore gladij ad mortem quidā aduenienſ liberaret quis ibi eſſet qui nō ſumme gauderet: ⁊ ſolēnia ageret. Ciuitas huius mūdi obſeſſa ⁊ ſi poſſeſſa erat a diabolo ⁊ angelis eius: deficiebāt hoīes fame veritatis: ⁊ ſiti bonitatis. Cum hinc migrabant ad mortem eternam deſcendebant. Venit de celo rex ille magnus factus paruus ⁊ liberauit mūdū virtualiter ⁊ cauſaliter per ſapientiā ſuam. Venit ad nos quādo peperit beata Maria filium ſuum vnigenitū. Ipſe eſt rex fortis ⁊ potēs in prelio contra antiquum hoſtē. ⁊ ideo gratulari omēs oportet non in mūdo ſed in deo. non in corpore ipſum ornādo ⁊ vicioſe delectādo. ſed in ſpiritu ⁊ animo qui liberatus eſt. Huius figuram preceſſit qñ tempore Ezechie regis iuda obſeſſa erat ciuitas regalis hierl'm ab immēſa multitudine exercitus Sennacherib regis aſſyriorum. ⁊ ita coartata q̄ hoīes eius timentes eam capi in multa amaritudine anxietate ⁊ lachrymis reſidebant. Sed media nocte angelus deſcendens de celo liberauit eam occiſis centū octuagītatrib⁹ milib⁹ de exercitu Sennacherib. ꝓpter qđ confuſus ⁊ deuictus reuerſus eſt vacuus in terrā ſuā. Populus aūt liberatus multis diebus feſtinauit grās agens deo. Expleť multis diuitijs de ſpolijs inimicorū. Quā hiſtoriā licet obſcure videf tangere ⁊ figuram. Eſa. ix. vbi ait. Populus gentium qui ambulabat in tenebris vidit lucē magnā. ⁊ ſedentib⁹ in vmbra mortis. i. in timore ⁊ triſticia: lux orta eſt eis. ſ. angelus illuminans ꝓſternens inimicos: ⁊ ex liberatione letificās eos: ⁊ q̄ſi figuram exponens: ⁊ illuminationē ⁊ liberationē oſtendens. Paulopoſt ſubdit. Paruulus enim natus eſt nobis. ſ. Jeſus. Et de magnificētia ei⁹ dicit. Vocabitur nomen eius admirabilis: cōſiliarius deus. loco quoꝝ nominū. lxx. poſuerūt. Magni ꝯſilij angelus. Hic ē qui media nocte naſcens venit ad nos ꝓſternens ſ̄tualiter dēmones inimicos nr̄os. Ei de celo vteri virginalis venit cū. ſ. bea. Maria peperit filiū ſuū vnigenitū. In quibus tria pñt notari ⁊ ꝯſiderari.

¶ Primo fecūditas gaudioſa. ibi. peperit.

¶ Scđo v̄ginitas generoſa. ibi. filium ſuum.

¶ Tertio vtilitas amoroſa. ibi. vnigenitum.

¶ Quantum ad .§. i.

primū ſciendū q̄ q: in veteri teſtō multiplicabatur cultus diuinus per carnalē ꝓpagationē: q: ſolum illi de pplo iudeoꝝ colebāt verū deū: alijs nationibus idolatrie deditis. idō vacabant illi patres ⁊ mulieres generationi filioꝝ: vt ipſis multiplicatis multiplicaref cultus diuinus. ſ. a multis exercitatus. Et ſterilitas tūc erat in obprobriū etiā virginitatis quaſi res infructuoſa fecūditas in cōmendationē ⁊ gloriā. Vñ be. Hierony. ꝯtra Jouinianum. Quis ignoret ſub altera vel alia dei diſpenſatione: oēs retro ſanctos eiuſdem fuiſſe meriti: cuius nūc ſunt chriſtiani. Quō Abraam placuit deo in coniugio. ita nunc deo placēt in caſtitate. Seruiuit ille legi ⁊ tpī ſuo. ſeruiamus ⁊ nos legi ⁊ tpī nr̄o: in quos fines ſeculorum deuenerunt. xxxij. q. iiij. Quis ignoret. Verum illa fecūditas mulierū erat cū dolore ⁊ mexio. Vñ dictū fuit et datū a deo in punitionē ⁊ maledictionem ꝓpter tranſgreſſionem dn̄ici precepti prime matri eue in pſona omniū matrum. In dolore paries filios. qui dolor ꝓcedit ex apertione meatuum ⁊ illorū locorū: ex quibus egreditur puer de vtero matris. Sed ab iſta maledictione fuit excluſa beatiſſima Maria ⁊ obprobrio ſterilitatis. Peperit enim neſciēs mater virgo virū ſine dolore ſaluatorem ſeculorū. Sicut enim xp̄s corpus ſuum reſuſcitatus trāſijt de ſepulchro ipſo remanente clauſo et ſignato ſigillo ſummi ſacerdotis. ſic exiuit naſcens de vtero virginis ſaluo ſignaculo virginali. vñ nullum dolorē ſenſit ſed ſummū gaudiū. Eſa. xxxv. de ea dicif. Exultabit ſolitudo. i. virgo non viro cōiuncta germinans germinabit letabunda. ⁊ laudās. i. pariet ſicut germinat terra vel arbor abſq; apertione. ita beata virgo ſine violatione cū magna leticia. dixit ipſe Jeſus natus cū exhortaref diſcipulos ſuos ad tolerantiā paſſionū. Mulier cū parit triſticiam hꝫ: q: venit hora eius. ſ. part⁹ et doloris. Sed cū peperit. ſ. maſculū iam nō meminit preſſure ꝓpter gaudiū: q: natus eſt hō in mundū. Ita enim gaudet ex partu maſculi: q: ſperat inde gloriā ⁊ vtilitatē ſibi ⁊ domui conſequendam. Quantū igif gaudiū habuit beata Maria que nullā mixturā habuit doloris in partu ſuo: vt habent mulieres. ⁊ ſciret deū ſe peperiſſe ⁊ hominem ad ſui gloriā ⁊ honorē mundi totius ſaluationē. Sed o virgo beatiſſima etſi ꝓpter impuritatē noſtram indigni ſumus te alloqui pre magnitudine dignitatis et ſanctitatis tue. tu tamē inclyta benignitate tua dignare nobis ediſſere vnde gaudium tibi in partu iſto cum ſola inueniaris cum vetulo ſponſo tuo Joſeph non in domo a frigore ⁊ ventis

protecta: ſed in pandochio vndiq; tenebroſo q
magis animalib⁹ q̄ hoībus apto. Non cõſor/
tata a ſocietate mulierum te viſitantiũ vt ↄſue
uit: ſed ab omnibus feminis ſegregata. Nõ in
lecto quieſcẽs: ſed in terra vel lapide duro. Nõ
tibi ignis deſeruiens ſed frigus intenſuʒ me/
die noctis. ¶ Non pãnis calidis te vel puerũ.
aut ſericis cooperiens ſed modicis ⁊ vilib⁹ pã
nis eum inuoluit ac feno cooperuit. Nec ibi ci
bi ſolẽnes ⁊ delicati parati quibus indigẽt mu
lieres in partu. Non confectiones: nõ vina pre
cioſa. Vñ ergo tibi gaudium ⁊ delectatio in tã/
ta paupertate ⁊ auſteritate. Credo rideret ſi pñs
exiſteret. Gaudiũ expior ⁊ ſuauitatẽ q̄ declara/
ri non poſſet: illud eſt enim verũ gaudium qđ
non de creatura: ſed de creatore concipit. Cui⁹
cõparatione omne pulchrũ ſeduʒ: omne dulce
amarum: omne qđ delectari põt moleſtũ. vt ait
bea. Bernar. Quõ enim non gaudebo ſũme in
dño ⁊ exultabo in deo Jeſu meo ex meo vtero
nato. Abraam a longe vidit h̄ myſteriũ in figu
ra cum tres vidit ⁊ vnũ adorauit. vidit ⁊ gaui/
ſus eſt Jo. viij. Et ego in quo iſta tria vnita ſũt:
deus animus ⁊ corpus in vna perſona in vtero
meo ſine leticia pmanebo. Certe cor meuʒ ⁊ ca/
ro mea exultauerũt in deũ viuuʒ ex me genitũ.
Qui cum ſit fons ⁊ origo omnis bonitatis: oĩs
dulcedinis ⁊ ſuauitatis. cui⁹ odore reuiuiſcũt
mortui: cuius aſpectu letificãtur angeli: cuius
iuſſu mouentur celi: ſupabundo gaudio ipſuʒ
incarnatum aſpiciendo. Non egeo ↄſolatione
humana: que diuina pfruor: non ſocietate mu
lierum cũ aſſit exercitus angeloruʒ canentium
gloria in excelſis deo. Non cibũ ⁊ potum affe/
cto. cum ante me panẽ qui de celo deſcendit vi
num habeã: omne delectamentũ in ſe cõtinen/
tem ⁊ omneʒ saporẽ ſuauitatis. ¶ Probat Al/
ber. vbi. ſ. illud gaudiũ fuiſſe maximuʒ multi
pliciter. Nam ſi in cõceptione ipſius filij habu
it magnum gaudiũ valde multo magis in par
turitione. De cõceptione patet q̄ multã leticiã
habuit. nam gaudiũ oritur ex bono cũ ſcilʒ cõ/
cupitum poſſidetur. iuxta illud Joã. iij. Quaſi
effodientes theſaurum gaudentq; vehemẽter
cũ inuenerint ſepulchrum. ⁊ hoc q2 ſperant ibi
inuenire theſaurũ qđ cupiunt. Antiqui eniʒ in
ſepulchris dñoruʒ cũ eis ponebant theſauros.
⁊ quãto maius bonũ tanto maius gaudium ſe
quitur cum habet. Ex ſummo igitur vniuerſa/
li bono habito maximum gaudiũ ſequet in ha
bente. Sed in ipſa ↄceptione deus pater dedit
virgini filium ſuuʒ: ⁊ cum illo nobis oĩa bona
donauit. ergo ſummũ gaudiũ habuit. Uerum
in ipſa conceptione ipſum gaudiuʒ ſeu delecta
tionem videbat ⁊ experiebat viſione itellectua
li: in natiuitate autẽ ſenſuali ⁊ intellectuali. vñ

Marie gaudiũ i partu maxiuʒ pbatur mltipliciter.

in cõceptione tm̄ reficiebat intellectus: in nati/
uitate autẽ intellectus ⁊ ſenſus. Vñ maius gau/
dium. Naʒ ſimilius gaudio patrie vbi oculus
corporis reficiet in xpi hũanitate. ⁊ oculus ani
me in eius diuinitate ſm illud igredief ⁊ egre
dietur ⁊ paſcua inueniet Joã. x. Meliori auteʒ
⁊ honorabiliori ſimilius eſt melius ⁊ honora/
bilius. Ergo maius gaudium beate Marie in
natiuitate filij ſui q̄ in cõceptione. ¶ Scđa ra
tio eſt q2 bonum adituʒ bono facit maius bo/
num. ergo magis illud cũ ſit duplicatum cau/
ſat dilectionem ⁊ cõſequenter delectationem. ⁊
gaudium in natiuitate ſeu partu beate Marie
gaudiũ fuit duplicatũ. De beato quoq; Joãne
baptiſ. dictũ eſt per angelũ patri. Multi in na/
tiuitate eius gaudebunt: q2 cõmuniter maius
gaudiuʒ eſt de partu q̄ de conceptu creature.
¶ Tertio be. maria vbi prius gaudebat ſe vir
ginem ↄcepiſſe pariendo gauiſa eſt ſe virginẽ
peperiſſe. quod aliud magnũ miraculum fuit:
⁊ ſe virginem puerũ ſuum lactare ipſum regẽ
angelorũ ſola virgo lactabat vbere de celo ple/
no canit eccleſia. Cum aũt gaudiuʒ ſit de bono
recepto: recipiens ergo maius bonuʒ maior et
extat cauſa gaudij. Et q̄uis in aſſumptione ei⁹
in celum xpo ei obuiam veniente. ⁊ angeloruʒ
ordinibus ⁊ ſanctorũ agminibus comitantib⁹
maximum gaudiũ habuerit: q2 illud fuit gau/
dium beate ⁊ ↄtinue fruitionis qđ nullã ſecuʒ
cõpatitur triſticiã: laborẽ vel neceſſitatẽ. quod
nondũ in vita perceperat. vñ ⁊ tunc gaudium
plenum qđ potiſſime xpo docuit poſtulare di/
cens. Petite ⁊ accipietis: vt gaudiũ veſtruʒ ſit
plenum Joã. xvj. Utiq; magis fuit illud in aſ/
ſumptiõe actualiter omni gaudio vie. Sʒ gau
dium in conceptione ⁊ natiuitate fuit maius il
lo cauſaliter. Nam q̄ facta fuerat mater dei q̄
fuit ſine corruptione ⁊ natiuitate fuit cauſa tan
te exaltationis tante glorie: ⁊ tante grẽ ſibi col/
late: quia electa erat vt eſſet mater dei. Cum er
go hora ptus aduenissſet circa mediã noctẽ ſo/
laq; cũ Joſeph in diuerſorio eẽt in ↄtẽplatione
ſuſpẽſa gaudio ſupne pcie repleta vidit ante ſe
puulũ vagiẽtẽ ex ſuo vtero pceſſiſſe in terrã ia/
cẽ: ſubito vt pie credi ⁊ dici põt genuflectit añ
eũ dicẽs. Salue mi dilecte fili. Adoro te deum
meũ q dignat⁹ es p ſalute mea ⁊ oium hoĩum
hãc vallẽ lachrymaꝝ itrare. oſculat faciẽ ei⁹ di
cẽs. O facies plena oiuʒ graꝝ in quã ↄ̃ſiderãt
ãgeli pſpicẽ. Man⁹ oſclat dicẽs. O man⁹ btiſ/
ſime q̃ ifirmos eſtis ſanatur: q̃ mirabilia opa
ture? Oſclat ⁊ pedes dicẽs. O ſctiſſimi pedes
q̄tũ diſcurretis p varias citates ⁊ caſtra ad do
cẽdũ ⁊ laborãdũ p ↄuerſiõe pctõꝝ? Et q2 puul⁹
ipe pmã vocẽ emiſit ſilem alijs forũ plorans.
mr pia nõ ignorãs ipm moleſtiã frigoris ſeu/

tire. pati enim venerat ꝑ nobis panniculos de
capite ſuo aſſumit ⁊ inuoluit eum ⁊ vt anhelitu
bouis ⁊ aſini aliq̄liter calefiat in medio eorū
in ꝑſepio ponit. Non ſecludit ioſeph a gaudio
iſto: ⁊ appropiquare nō audēs ꝑ leticia lachry/
mas fundit deum hūanatum pro ſaluatiōe oi/
um ita hūiliter natū pre iocūditate exultat ⁊ ſe
cape nō pōt benedicens ⁊ laudans deum.

¶ Quantum ad .§. ij.

Filium ſuū pepit dicē te euan/geliſta quare

Filium ſecundū dico ꝙ notat virginitas generoſa vel
glorioſa in eo ꝙ dr̄ filium ſuum. nulla mater di
cere pōt cum veritate filiū quem parturit eſſe
ex toto ſuum. Nam cū quelibet alia ꝯcipiat ex
viro: vterq̄ ibi partē hȝ. Mater. n. eſt ꝑncipiū
paſſiuum in filio materiā adminiſtrās. Pater
vero eſt principiū actiuum: ⁊ quaſi formā ma/
terie mulieri tribuēs. Unde ⁊ ꝑncipalius opa/
tur ⁊ iō magis eſt patris q̄ȝ matris. ⁊ magis qs
tenet p̄ri q̄ȝ matri ceteris parib⁹. Sed ſola btā
maria pepit filium ex toto ſuū: quia nō fuit ꝑn
cipiū actiuū ex parte viri. cum nullus ibi pater
nec ioſeph nec alius: ſed totum illud corpus ie
ſu erat de puriſſima carne ſeu ſanguinibus btē
marie. hoc ꝑdixerat Eſayſas dicēs. Ecce virgo
concipiet ⁊ pariet filiū: ⁊ vocabitur nomē eius
emanuel: qđ interpretatur nobiſcū deus. q̄r. ſ.
deus ⁊ hō. Cōcipiet inq̄t ⁊ pariet permanēs vir
go. Non eni ſignū ſeu mirum ꝙ dn̄s ibi per
mittit ſe dare hoīb⁹ ꝙ virgo prius exiſtens:
⁊ ex viro cōiuncta cōcipet ⁊ pareret: cū cōe ſit
oībus. ſed ſignū mirabile ⁊ ſupra oēm naturā
⁊ morem vt virgo eſſet ⁊ intacta gn̄aret ⁊ pa/
reret. Sicut. n. (vt ait Origenes) Abacuc itra
uit ad Danielem in lacū leonū deferens ei prā
dium bonum: ⁊ exiuit non aptis oſtijs ſed clau
ſis: ſic beata maria ſaluis clauſtris pudoris cō/
cepit ⁊ pepit filium ſuū primogenitū. hoc ois
canit eccleſia in ſequētia. Angelus ꝯſilij natus
eſt ex v̾gine: ſol de ſtella. Sol occaſū neſciēs: ſtel
la ſemꝑ rutilans ſemper clara. Sicut ſydus ra/
dium ꝓferet virgo filium pari forma. Neq̄ ſy/
dus radio neq̄ mat̄ filio fit corrupta. Et vt ſub
dit. Si non ſuis vatibus .i. prophetis: credat:
vel gentilib⁹. ſ. iudea incredula ꝯſibyllinis ver

De ſibyllis que xp̄ȝ naſciturū ex maria ꝑdixerūt ⁊ paſſurū ⁊c̄.

ſibus hec ꝑdicta. ¶ Sibylle enim que fuerunt
pagane quib⁹ ob meritū ⁊ excellentiā virgini/
tatis dat⁹ eſt a deo ſm̄ beatum Hiero. ſpūs pro
phetie de hac virgine longe an̄ ⁊ partu eius ꝑ/
nunciauerunt. Sibylla tiburtina ſic ait de xp̄o.
Naſcet̄ in bethleē xp̄us ⁊ annunciabit̄ in naza
reth regente thauro pacifico fundatore. O fe/
lix illa mater cuius vbera illū lactabūt. Sibyl
la erithrea multa de eius paſſiōe ⁊c̄. ¶ Refert
beat⁹ Tho. ij. ij. ꝙ in ſepulchro cuiuſdā gētilis
q̄ longe an̄ tp̄us incarnationis obierat ex terra
effoſſa educto cadauere repta eſt ad caput eius
lamina aurea hanc ſcripturā continens xp̄s na
ſcetur de virgine maria ⁊ credo in eū. O ſol
iterū me videbis conſtantini ⁊ hyrenē tp̄ibus.
qđ iō dictū eſt: q̄r tp̄ibus illius conſtantini non
magni: ſed alterius impatoris. ⁊ hyrenē ma/
tris eius. qui poſt multos annos a conſtantino
magno imperiū tenuerunt repertū eſt illud ſe/
pulchꝝ. ¶ Pȝ ⁊ hoc per miraculū maximum
qđ rome euenit. Nā (vt ait Innoc. iij. vir vtiq̄
maxime auctoritatis ⁊ ſanctitatis) cū romani
toti orbi dn̄arent: ⁊ pax vbiq̄ regnaret fecerūt
romani ipſi quoddā tēplū notabile vbi ſtatuā
poſuerunt romi primi vrbis edificatoris quē
in deū colebant. Uocarunt q̄ illud tēplū pacis
Sciſcitati quoq̄ ſunt per idolū appollinis quā
tū tēplū illud duraturū eēt. Qui eis reſponſum
dedit. ſ. diabolus per eū vſquequo virgo pare
ret ⁊ virgo permaneret. Et q̄r viſum eſt eis im
poſſibile virginē parere (qđ verū eſt ſm̄ cōem
curſum nāe) ſcribi vel ſculpi fecerunt in valuis
eius tēplū pacis eternū eſtimantes nūq̄ eueni
re poſſe ꝙ pareret virgo. Sȝ nocte qua natus
eſt xp̄s: tēplū illud funditus corruit: q̄r. ſ. v̾go
peperit tunc filiū ſuū primogenitū. Cū. n. (vt
refert Lucas in euangelio) exiſſet edictū a ceſa
re auguſto vt deſcriberet̄ vniuerſus orbis: ſcȝ
octauiano. Et vt diligentius fieret: ordinatum
erat vt quilibet ſe deſcribere faceret in ſua ciui
tate originali in ipſa ſui deſcriptiōe ſoluebat
certā monetā pro cenſu: vt ſubdit⁹ romano im
perio. Itaq̄ btā maria cū eēt vicina partui: nec
huic mādato aſtringeret̄: q̄r mr̄ iā effecta re/
gis oīum: tn̄ vt exēplū ꝑberet oīb⁹ obediētie ⁊
reuerētie maiorib⁹ ⁊ ꝑſidētib⁹ ēt ſecularibus ⁊
diſcholis: cū ille octauian⁹ infidelis eēt ſȝ illud
Petri in can̄. Subditi eſtote dn̄is vr̄is nō ſolū
bonis ⁊ modeſtis: ſȝ ēt diſcholis. aſcēdit ipſa
btā mr̄ dei de nazareth q̄ erat in ꝓuincia gali/
lee in bethleē q̄ erat in ꝓuincia iuda cū ioſeph
ſpōſo ſuo ⁊ aſella ꝑ ſarcinulis ſuis. ⁊ aliquādo
ꝑ ſpōſa ſua cū feſſa eēt poſſet ibi ſedere: bouē
forte vēdēdo ꝑ ſolutiōe cēſus romani. Sȝ ille
mulieres bone q̄ erāt vicine habitatione virgi
nis i nazareth vt pie meditat̄ ⁊ notat dn̄s Jo.
dn̄ici in quodā ſermone. vidētes btām mariā
grauidā: lȝ crederēt ex ioſeph ꝯcepiſſe: expecta
bant cū magno deſiderio p̄ntes eē in partu ei⁹
Erat. n. tāta pulchritudo ei⁹ ⁊ honeſtas ⁊ ſan/
ctitas: affabilitas ⁊ ſapia ꝙ videbat̄ quaſi vna
fruitio ꝯuerſari cū ea pp̄ qđ vicine eius valde
affectabāt eē cū ea ⁊ loqui ſecū: ſed ipſa ſe totā
deo reſeruās amabat ſolitudinē. Rariſſime ad
oſtiū domus ſe reperiebat minus ad feneſtras
aſpiciebat: ſed in tēplo ⁊ domo ꝯuerſatio eius
cū hoībus quaſi nunq̄ loquēs niſi ex ardua ne

ceſſitate cũ angelis aũt ⁊ deo frequẽtiſſime in
orone ⁊ ↄtẽplatiõe ↄſabulabaꝛ. Poterãt ergo
ille vicine dicere inter ſe. Ueniet pcerto: veni/
et dies partus eius. tũc indigebit nr̃o adiuto//
rio: vocare nos faciet ad adiuuandũ. Intrabi//
mus domũ eius ⁊ habebimus copiã ↄuerſan/
di cũ ea. O q̃z erit gratioſus fructus tã ſanete:
tã pulchre: tã honeſte iuuencule. Ita humilis
eſt ⁊ amoroſa: ita pura ꝙ dare ad lactãdũ filiũ
ſuũ alteri nõ patieꝛ. Ipſa ex ſuis vberib⁹ lacta/
bit: ipſa pãnis inuoluet ipſa in vlnis ſuis tene
bit. Sꝫ cũ tenebit eũ in gremio vel brachijs ſu
is: nos aliqñ pie ⁊ reuerenter auferem⁹ de ma
nibus ſuis ⁊ ducem⁹ in domos noſtras vt non
reddamus: ⁊ ſic cogeꝛ intrare domos noſtras
vt reddamus ei paruulũ ſuũ qd̃ nõ faciemus
niſi aliquãtulũ imoreꝛ nobiſcũ ⁊ alloquaꝛ: ⁊ ita
nõ erit aliena ⁊ ſepata a nobis. Neſciebant iſte
diuinũ myſteriũ ꝙ dei mr̃ eẽt nõ hoīs puri et
ↄcepit ex ioſeph. Inſtãte ergo tpe partus rece
dentes de nazareth pgunt bethleẽ. Applicãtes
aũt illuc tarde vt pie pſequiꝛ diuꝰ Uincentius
in quodã ſermone natiuitatis: vadit ad aliqd̃
hoſpitiũ vt ibi recipiaꝛ. Sꝫ hoſpes cernẽs illũ
vilibus indutũ: ⁊ pauperẽ arbitratus dicit ei.
Nõ poſſum bone ſenex vos hoſpitari: q: plu//
res nobiles expecto iſto ſero. pergit ad aliũ ho
ſpitiũ vt recipiaꝛ. Interrogat ille. dñe quot eq
taturas ⁊ famulos habetis? Reſpõdit nullas
ſed aſellũ ⁊ bouẽ ⁊ vxorẽ meã. At ille. Iſtud nõ
eẽ pro nobis. ſed pro hñtib⁹ multã pecuniã ad
expendendũ. hoſpitale eſt p paupib⁹ illũ que/
ratis. Uadit ad aliud hoſpitiũ. dicit illi patro/
nus. O ſenex miſer quõ erubuiſti ducere i vxo
rẽ tã delicatã iuuenculã? vade alio: q: hic non
poteris maneꝛ. Et ſic paupculus ioſeph neſcie
bat quo iret: ⁊ precipue dolebat de beata virgi
ne quã ſciebat matrẽ dñi ab hoībus cunctis ve
nerandã ⁊ nouerat eẽ tenerã virginis verecũ/
diã. Sꝫ ↄfortabat eũ beata virgo dicẽs. ¶ Nõ
eſt abbreuiata manus dñi. Eamus ad aliquem
locũ remotũ a tumultu hoīum vt poſſim⁹ quie
ti⁹ deo vacare: ⁊ ipſe cui eſt cura de oībus pro
uidebit nobis. Querẽtes g̃ inuenerũt quoddã
diuerſoriũ. i. quẽdã locũ ad quẽ refugiebãt ho
mines cũ iumẽtis tpe pluuiaꝝ quãdã grottã
vel tuguriũ. ibiq ↄtulerũt ſe ad pernoctandũ
⁊ circa mediã noctẽ inibi peperit filiũ ſuum
gaudiũ mr̃is hñs cũ virginitatis honore. nec
primã ſilem viſa eſt nec hřẽ ſequẽtẽ. Et quod
dr̃ in lib. de infantia ſaluatoris ⁊ de obſtetrici/
bus beate marie. ſ. qd̃ ibi fuerunt zebel ⁊ ſalo/
me ſeruientes ipſi. apocriphũ eſt. vt pꝫ diſt. xv.
ſancta romana. Immo Hierony. cõtrarium ex
preſſe dicit. ſ. ꝙ nulla obſtetrix ibi nulla muli//
er ſeruiens: ſed ipſa que parturiuit ſuum filiũ
de terra leuauit. Ipſa prima que votum virgi
nitatis emiſit cum ſponſo ſuo: ⁊ perfectiſſime
impleuit primiceria facta v̾ginum omnium.

¶ Quãtum ad ter/ .§.iij.

tiũ ſcꝫ de vtilitate hui⁹ partus v̾ginei. Hoc no/ Primo
tatur cũ dr̃ primogenitũ. Eo aũt mõ dr̃ primo/ genit⁹
genitus mr̃is virginis quo in diuinis primo/ quõ in/
genitus pr̃is. Ego ait ſapiã que dei pr̃is filius telligiꝛ
eſt ex ore altiſſimi pdiui ex ore cordis ſeu men
tis pr̃ne vt v̾bum bonũ: primogenita ante om
nem creaturã. Nõ ꝙ ſcd̃o genuerit aliã ſapiaꝫ
vel creaturã de ſubſtãtia ſua vt filiũ: ſed q: nul
lam ante vel poſtea ſed vnigenitã. Iuxta illud
Jo. j. Uidimus gloriã eius: gloriã quaſi vnige
niti pr̃e. ⁊ ly. quaſi nõ eſt nota ſilitudinis: ſꝫ ex/
preſſio veritatis. ⁊ ſic primogenitus virginis
mr̃is xp̃s. Sꝫ q: nullus añ nec poſtea. vñ ⁊ vni
genitus mr̃is. Nã qui primo naſciꝛ ex mr̃e pri
mogenitus dr̃ ẽt ſi nullũ aliũ poſtea generet
⁊ vnigenitus. hinc ſumpſit occaſionẽ ſui erro/
ris Heluidius pfidus hereticus ⁊ temerarius
blaſphemator virginis aſſerẽs virginem poſt
xp̃m habuiſſe alios filios ex ioſeph vel alio vi
ro. quoꝝ primus fuit xp̃s. ⁊ idõ dr̃ primogenit⁹.
Probat hoc ẽt ex eo ꝙ in euãgelio narrantur
aliqui fratres xp̃i. vt dr̃ Jo. vij. Neqꝫ. n. fratres
eius credebant in eũ. ⁊ illud Mat. xij. Dixit ei
quidã predicãti. Ecce mr̃ tua ⁊ fratres tui ſtant
foras querẽtes loqui tecũ dicẽs hos fuiſſe ger/
manos xp̃i ⁊ filios virginis. Sed. b. Hierony.
ſcripſit vnũ libꝝ ↄtra eum reprobans hmõi er
rorem ⁊ falſitatem. nã vt iã dictũ eſt. primoge
nitus dicitur non ſolum q: alij poſt geniti ſecũ
dus tertius ⁊ hmõi. Sed ẽt q: nemo ante illuꝫ
genitus eſſet ſi nullus poſtea ab illo patre vel
matre genereꝛ. ⁊ talis magis proprie ⁊ ſtricte
dicitur vnigenitus. Unde cum dicitur in ps.
Qui percuſſit primogenita egypti itelligitur
etiam de illis qui erant vnici parentibus ſuis
Et ſic dominus in veteri lege ait. in die qua oc
cidit omne primogenitum egypti ſanctificaui
mihi omne primogenitum iſrael ad ſignificã/
dum moraliter. ꝙ quando mortificantur prin
cipia vitiorum: firmantur radices virtutum.
Quod dicit de fratribus domini facile oſtendi
tur error eius. Naꝫ in ſcripturis dicitur frater
multipliciter. ⁊ non ſolũ germanus vel ex vna
et eadem matre genitus. Sed ⁊ conſobrini di/
cuntur fratres ſm vulgare vſitatum. ⁊ ſic chri/
ſtus habuit fratres ſcilicet Jacobum maioreꝫ
⁊ Joannem natos ex maria ſalome ſorore vir/
ginis marie ex eadem ſcilicet matre Anna na
te. ⁊ ſimiliter Simonem ⁊ Thadeum ⁊ Jaco/
bum minorem ex alia ſorore virginis natos
ſcilicet maria iacobi. Aliquando etiam fratres

dicuntur aliter cõſanguinei. ſicut Abraã dixit Loth nepotẽ ſuũ fratrẽ. Ne queſo ſit iurgium inter me ⁊ te. fratres enim ſumus Gen. xiij. Et Saram neptem vocauit ſororẽ. Chriſtus etiam diſcipulos ſuos fratres appellauit. qñ reſuſcitat⁹ dixit magdalene. Uade ad fr̃es meos ⁊c. Jo. xxi. c. Quinimo reſpectu vnius patris celeſtis oib⁹ cõis ipſe ait. Omnes vos fratres eſtis Mat. xxiij. Nullũ igitur aliũ filiũ beata maria habuit niſi dñm ieſum que virgo ſemper manſit ante partũ in partu: ⁊ poſt partũ. ¶ Dicitur etiã chriſtus primogenit⁹ nõ ſolũ naturali natiuitate: ſed ẽt ſpirituali qua ex deo nati ſunt p grãm dei electi. Omne qđ natũ eſt ex deo ſcilicet per grãm adeſſe ſpũale perueniens vincit mundũ. i. vitia mundi. Unde in Apoc. de chriſto dr̃. qꝫ eſt primogenitus mortuoꝝ ⁊ pnceps regũ terre. i. primus reſurgens ad vitã imortalem ex mortalibus. ⁊ princeps. i. primus ⁊ precipuus ſctõꝝ qui ſe virtuoſe regunt. ⁊ ẽt dñus dñs ſuper omnes dños ⁊ reges. de quo ẽt dicit apls ad Ro. viij. Quos preſciuit hos ⁊ predeſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui vt ſit ipſe ſcilicet xp̃s primogenitus in multis fratribus. Ipſe. n. ẽ caput eccleſie ex quo influit omnis vita ſenſus ⁊ motus ſpũalis in mẽbra eius ideſt fideliũ. de plenitudine. n. eius nos oẽs accepimus. Uñ ad oſtẽdẽdã huius primogeniti excellentiã ⁊ primogeniture dixit in figuram ille antiquus dieꝝ Jſaac Gen. xxvij. qui caligatis oculis videre nõ poterat cũ iacob vt primogenitũ benedixit. de quo chriſtus deſcẽdit ⁊c. Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni omni ſcilicet odoramẽto virtutũ. Det tibi deus. ſ. pr̃ de rore celi. i. diuinitatẽ cui vniaſ. vel quoad humanitatẽ rorẽ grẽ in abũdãtia: vt ex te omnibus alijs pfluat: ⁊ de pinguedine terre abũdantiã. Pinguedo terre. i. humane nature eſt inocẽtia ⁊ iuſtitia originalis in qua primo fuit hõ poſitus. que poſtea amiſſa in ſolo xp̃o fuit: abũdãtiã quoqꝫ ei dedit frumẽti doctrine ⁊ ſapientie vini feruoris ⁊ beniuolẽtie: olei pietatis ⁊ clemẽtie. Seruiãt tibi ppl̃i. ſ. gẽtiũ. qđ impletũ cernimus. qꝛ gẽtiliũ pplos ↄuerſos ad fidẽ videmus xp̃o ſeruire. Et adorẽt te tribus. ſ. iudeoꝝ quoad illos q crediderũt in xp̃m. Eſto dñs fratꝝ tuoꝝ. i. oium hoium: quoꝝ per aſſũptionẽ nr̃e humanitatis factus eſt frater. Caro enim noſtra ⁊ frater noſter eſt dñs in figura Gen. Et filij matris tue. ſ. ſynagoge de qua natus eſt. i. iudei incuruenſ ante te. qđ erit ĩ fine mũdi qñ ↄuertenſ ad veſperã ⁊ famẽ verbi dei patienſ vt canes: ⁊ circuibũt ciuitatem eccleſie querẽtes in eã introduci per fidẽ ⁊ ſacra. Qui benedixerit tibi benedictionibus repleaſ. ⁊ q maledixerit tibi maledictionib⁹ repleaſ. Benedicit xp̃o qui corde credit in xp̃m vt debet. iſte dicit bene de xp̃o. Benedicit ore qui verbis fatetur veritatẽ fidei qui deũ laudat ⁊ orat: qui ↄfiteſ peccata ſua ſperans a xp̃o indulgentiaꝫ. Benedicit opere qui imitaſ eũ in operibus ſuis. vt. n. dicit. b. Aug. in ſer. Hõ ſequendus nõ erat qui videri poterat: de⁹ ſequẽdus erat qui videri nõ poterat. Ut ergo homini exhiberetur: qui ab hoie videreſ quẽ homo imitareſ: deus factus eſt homo ⁊ primogenitus marie. Na ꝫ poſt eũ naturalẽ oẽs ſpũaliter ſumus filij beate marie. ita vt quẽ peperit filiũ ſuũ primogenitũ oẽs ſequamur poſt eũ opera eius. Pauperrimus natus eſt. vt tu paupertatẽ diligas ſaltẽ affectu: ⁊ patienter feras effectu. In auſteritate natus eſt in medio hyemis: in medio noctis: inuolutus modicis pãnis. i. preſepio: in medio aſini ⁊ bouis: cũ magna humilitate natus eſt deus immenſus factus paruulus eternus ⁊ temporalis: paruoqꝫ lacte paſtus eſt. per quem nec ales eſurit: nõ in regali ciuitate ſed paruula bethleẽ in diuerſorio nõ in domo natus: ⁊ ſolum vilibus paſtoribus manifeſtatus. Omnia iſta clamant humilitatẽ: mundi contẽptuꝫ: corporis auſteritatẽ. Qui ergo benedicit iſtũ primogenitũ ſic imitando iſte benedictionib⁹ dulcedinis preueniſ grẽ ⁊ oium virtutum ⁊ glorie demum. Ecce vtilitas hui⁹ ſacratiſſimi partus virginis. Econtra maledicit qui male ſentit de chriſto. vt iudeus paganus. ⁊ hereticus Maledicit qui blaſphemat chriſtum ⁊ matreꝫ eius. vel impatiens murmurat in aduerſitatibus: vel eſtimat ſibi veniã daturũ permanentẽ in peccatis in hoc dicens eum iniuſtum. Maledicit qui verbis confitetur ſe noſſe deũ: factis aũt negat diuitias per fas ⁊ nefas congregando inordinate retinendo ⁊ amando. Maledicit qui ſuper alios ſuperbe ſe erigit. ambit honores. dignitates querit. gloriam de ſuis operibus ab hoibus expetit. Maledicit qui pompatice incedit. Splendide ⁊ crapuloſe viuit: luxurijs inſiſtit: fruitur mundo. Sed his maledictionibus impletur peccatorum anguſtiarum tribulationum ⁊ demum infernorum.

¶ In epiphania dñi in qua luenta ẽ virgo mater cum filio a magis. Capl̃m. xxxij.

V Identes ſtellã gauiſi ſũt gaudio magno valde mat. ij. Quid fuerit iſta ſtella: ⁊ quis viderit. b. Aug. in ſer. de ephia dicens. Uidit magus obſtupuit aſtrologus. Erubeſcat hic ſtultitia mathematicorum: qui dicũt chriſtum ſub conſtellatione ſeu facto eſſe natũ neqꝫ de alio quo qui naſcitur qui ħ credit recte dñs creditur. Jſta enim ſtella non fecit chriſtuꝫ mi-

Xp̃s primogenitus di quare.

Thema ephia p ſermõe

rabiliter viuere ſed chꝛiſtus eã fecit mirabili-
ter apparere. Quid fuit hec ſtella que nunquaꝫ
pꝛius apparuit: nec poſtea viſa eſt: niſi quedaꝫ
lingua celi qua enarraret gloꝛiam dei. hec be.
Aug. Pꝛimo ergo dicit magi fuerunt qui eaꝫ
viderunt .i. magni aſtrologi. Et qꝛ aſſueti erãt
aſpicere ad curſum ſtellarum. ideo vidẽtes no
uam ſtellam inuſitatam obſtupuerunt. Secun-
do dãnat erroꝛẽ mathematicoꝝ aſſerentiũ xp̃ꝫ
natum ſub conſtellatione illius ſtelle. ⁊ ſimili-
ter quẽlibet hoiem naſci ſub fato ſeu cõſtella-
tione aliqua: ex qua neceſſitatur ad agendum
que facit. qđ falſum eſt ⁊ hereticũ. Equidẽ ars
ſeu ſciẽtia aſtrologie hꝫ in ſua ſciẽtia veritateꝫ
ſicut alie ſcientie. Et lꝫ ſit multũ ſpeculatiua et
delectabilis: ẽ tñ multũ fallax q̃ad iudicia qui
dantur ex ea: ⁊ multũ tp̃is exponit̃ in ea. Ita vt
b. Aug. dicat. xxxvij. q. lij. §. hinc etiã ꝙ nihil
valent ad ſalutẽ aſtrologia ⁊ hmõi. ſed in erro
rem mittunt. ⁊ qui his ſtudent curã anime nõ
habent. ¶ Fallax aũt eſt tripliciter. Pꝛimo q-
dem: qꝛ cũ per multa media ⁊ numerum pun-
ctoꝛum opoꝛteat tranſire ad eliciendaꝫ aliquã
concluſionem de effectibus coꝛpoꝝ celeſtiuꝫ: ſi
in vno puncto deficit totũ ſubruit qđ iudicatũ
eſt. ¶ Scđo qꝛ cũ cauſe pꝛime que deus ẽ ſub
ſint oẽs cauſe ſecũdarie inter quas ſunt ſtelle
ſeu coꝛpoꝛa celeſtia: ⁊ plus poſſit influere cau-
ſa pꝛima in effectus cauſe ſcđe q̃ ipſa cã ſecun
da. vt dicit̃ in lib. de cauſis. ꝯtingere põt ꝙ etſi
ſꝫm cauſas naturales ſecundarias ſit ſequen-
dus aliquis effectus puta infectio aeris: inun-
datio aquaꝝ. ſiccitas terre. ⁊ hmõi ſuſpendere
põt ipſa cã pꝛima deus. talẽ influxũ ad illũ effe
ctũ pducẽdũ. qđ ⁊ aliqñ facit. ⁊ tũc talia non ſe
quunt̃. Et ecõuerſo deus talia inducit ob pctã
hoium que tñ nõ erũt in cauſis ſecũdarijs ⁊ cõ
ſtellationibus. vt pꝫ de diluuio qđ deus imiſit
pter cauſas naturales tp̃e Noe. ⁊ de peſte inſi-
ciente aerẽ ⁊ plurimos occidẽte tp̃e dauid que
ex toto ceſſauit poſt triduũ. et de īfirmitate Eze
chie regis Juda. qui ſꝫm cauſas ſecũdarias de
bebat moꝛi: ſiue naturales: ſiue demerita ſua.
⁊ tñ pꝛima effectũ illũ euenire nõ pmiſit. Et iõ
iudiciũ aſtrologoꝝ etſi in ſe nõ deficeret: tamẽ
deo operante cõtrariũ fallere põt. ¶ Tertio qꝛ
ſi in naturalibus nõ deficeret vel falleret iudi-
cium coꝝ. tñ in his qui pendent ex arbitrio et
volũtate hoium frequẽter fallit. Et rõ eſt: qꝛ etſi
coꝛpa celeſtia ſtellaꝝ influãt in coꝛpa inferioꝛa
vñ ⁊ in ſenſitiuã partẽ q̃ affixa eſt organis coꝛ-
poꝛeis. ⁊ ꝓpter hoc ẽt inclinãt ad mala: tñ vo-
luntas libera remanet ad reſiſtendum talibus
inclinationibus malis. Vñ Ptolomeus maxi-
mus aſtrologus ait. Vir ſapiens dominabitur
aſtris. ⁊ b. Aug. in. v. de ciui. dei ait. Non vſq̃

De ſciã aſtrologie ꝙ ẽ fallax tripliciter.

quaq̃ abſurde dici põt ad quaſdaꝫ differẽtias
coꝛpoꝛum afflatus quoſdam valere ſydereos.
non autem animi voluntates ſyderum poſitio
nibus ſubdi. Demum dicit idem Augu. in au-
ctoꝛitate ſupꝛadicta ꝙ hec ſtella que nouiter fu
it a chꝛiſto creata: ⁊ poſtea officium ſuuꝫ in ma
teriam pꝛeiacentem reſoluta fuit tanq̃ quedã
lingua que narraret gloꝛiam dei nati in menti
bus magoꝛum. vnde eam videntes quam ad
tempus amiſerant gauiſi ſunt gaudio ma-
gno valde. ¶ Ubi notandum ꝙ triplicem ſtel
lam iſti viderunt: ſcilicet cum inuenerunt pue
rum cũ maria mr̃e ei⁹. ⁊ pcidẽtes adoꝛauerũt.
¶ Pꝛima eſt ſtella diuinalis ad quam gauiſi
ſunt: quia inuenerunt puerum.
¶ Secunda eſt virginalis: ad quã gauiſi ſunt
gaudio magno: ibi. cum maria matre eius.
¶ Tertia eſt ſtella fidei ſalutaris: ad quam ga
uiſi ſunt gaudio magno valde. vnde pꝛoci-
dentes adoꝛauerunt eum.

De triplici ſtella quam magi viderunt

¶ Pꝛima igit̃ ſtel- .§.i.

la quam viderunt fuit chꝛiſtus quã viderũt cũ
inuenerunt pueꝝ ieſum. Qđ aũt ieſus dicatur
ſtella aperte oſtẽdit̃ Apoc. vl. vbi ipſe ait. Ego
ieſus ſtella ſplendida ⁊ matutina. hanc viden-
tes nõ mirum ſi gauiſi ſunt: quia in eo cã om-
nis gaudij ⁊ vere delectationis ẽ. Replebis
me letitia cum vultu tuo. Ex hac ſtella ad nos
extenditur radius ſincere veritatis. Ex ſecũda
oꝛit̃ radius miſericoꝛdie ⁊ bonitatis. Ex ter-
tia ſtella innuit̃ radius pfecte pietatis. ¶ Quã
tum ad pꝛimam ſurge (ait Eſa. vj. c.) ⁊ illumina
re hieruſalem: id eſt fidelis anima. quia venit
lumen tuum que pꝛius tenebꝛoſa eras ⁊ neſci
ens veritatẽ. Ego (ait ipſa ſtella Joannis. xviij.
matutina ieſus) in hoc natus ſum vt teſtimo-
nium perhibeam veritati. Ecce cecitas mundi
⁊ erroꝛ contrarius veritati. quia beatum dixe-
runt homines populum cui hec ſunt tempoꝛa
lia bona in abundantia. vt diuitie: honoꝛes: de
litie: voluptates ⁊ huiuſmodi tanquam in his
conſiſtat vera felicitas. Sed certe ſi ſic eẽt chꝛi
ſtus erraſſet. qui cũ potuiſſet his oibus abun-
dare ⁊ ſine peccato: contraria elegit: incipiẽs
ab iſta ſua natiuitate. Uerum cum chꝛiſtus ſit
veritas ⁊ errare nõ poſſit: dicere opoꝛtet ꝙ tu
erras nõ iſta ꝯtẽnendo vt ipſe fecit: ⁊ celeſtia q̃-
rendo. Omnia terrena ꝯtẽpſit hõ xp̃s. vt cõte-
nendo eẽ mõſtraret. ait. b. Aug. Amant̃ diui-
tie: ⁊ adeo vt contẽnent̃ dei pꝛecepta. Paup eẽ
voluit in ſua natiuitate: pãnis paucis ⁊ vilib⁹
mater inuoluit. Appetunt̃ honoꝛes ⁊ glĩa: in
loco vili naſcit̃ omnibus occultus: delectatio-
nes coꝛpis auidiſſime pꝛocurant̃. et i honeſtiſſi
me. Jeſus aũt v̄go puriſſim⁹ delectat̃ in lapide

Jeſus dr̃ ſtella q̃re.

duro.ſ.preſepis dum vult ſuccurrere mundo.
ait btũs Aug. Et ſi honorẽ ⁊ gloriã nõ querẽs
recepit a magis: paulopoſt maximam pſecutio
nem ab herode ſuſtinuit: ita vt nocte oporteret
mrẽm virginem cũ paruulo fugere: ⁊ p ſepten
nium egypti exilia pati ne occideret. Surge er
go hierl'm o aĩa ⁊ ad iſtum radium veritatis.ſ.
mũdi contemptũ proficiſcere: ⁊ tunc videbis ⁊
afflues delitijs virtutum ⁊ gaudijs: ⁊ mirabit
⁊ dilatabit cor tuum in dei incarna'i amorem:
qñ conuerſa fuerit ad te multitudo maris rerũ.
ſcilicet huius ſeculi ad te cognoſcendum ⁊ de-
um: ⁊ mare ſeculi obliuiſcendum.

¶ Secunda ſtel- .§.ij.

Maria etiaʒ dr̃ ſtella. la.ſ. virginalis eſt btã maria: de qua lõge ante
pnunciauit Balaaʒ pp̃ha dicens Num.xxiiij.
Orietur ſtella ex iacob.ſ. vgo maria ex illo pziar-
cha ⁊ pplo iudeorum ab eo originem hñs. Et
q̃lis ſit iſta ſtella ſeu cui ſimilis: declarat eccleſia
ad eius venerationẽ ſepe decantans. Aue ma-
ris ſtella. Stella autẽ maris vulgariter dicitur
la tramontana. que lõ maris ſtella dicitur. quia
dirigit nauigantes p mare aſpicientes ad eaʒ:
⁊ ſine ductu eius de facili hoies ſubmergeren
tur. Hanc ſtellã nõ materialem in celis: ſed vir
ginalem in terris viderũt magi quãdo inuene
runt puerũ non ſolum: ſed cum maria mr̃e eius.
vñ gauiſi ſũt gaudio magno: viſo puero gaui-
ſi ſunt: ⁊ viſa mr̃e additum eſt eis gaudium vt
magnũ eẽt. Erat eñi q̃dã fruitio vidẽ iuuẽculã
ſpecioſiſſimã: honeſtiſſimã: ſapientiſſimã: cuʒ
puulo filio ſuo. ⁊ pie credi põt: ⁊ ſi euangeliſta
non dicat verbis melliflnis ſapia plenis illis
magis grãs egiſſe. Ex hac aũt ſtella radius ad
nos diffunditur mĩe ⁊ bonitatis. Bonũ (vt dic̃
Diony.) eſt ſuiipſius diffuſiuum ⁊ cõicatiuuʒ:
⁊ qz ipſa ſup omnes puras creaturas bona: iõ
bonitatem ſue mĩe ⁊ beneficiorum ad nos effũ
dit. Vñ ⁊ aurum ſibi oblatum a magis nõ mo-
dicum put decebat eorũ regiam maieſtatem:
non ſibi reſeruauit in poſterũ. ſed vt dicit deuo
tus be. Ber. paupib' per ioſeph diſperſit. Ad
hanc igit ſtellam opʒ aſpicere: ⁊ effectum boni-
tatis eius ⁊ mĩe humiliter iplorare. Unde Ful
bertus in ſmone. Oportet omnes xp̃icolas p
mare huius ſeculi nauigantes attẽdere ad ſtel
lam maris.ſ. mariam hoc ſi q̃s egerit non iacta
bit vane glorie vento nec tribulationum ſcopu
lis allidet: nec ſcyllea voluptatuʒ voragine ab-
ſorbebit: ſed ad portum ſalutis tutus pueniet.
Ipſa enim humillima: ipſa patiens: ipſa virgo
puriſſima vt imitemur ei' veſtigia: ⁊ pcipiam'
eius mĩe ſuffragia. Dicit eñi Eccl.xxiiij. Qua-
ſi oliua ſpecioſa in campis. Fructus oliue oleũ
eſt: miſẽicordiã ſignificans. Ad hunc ergo fru
ctum bonũ colligendum ex ea omnes accedere
poſſunt. Et ideo in campis dicitur loco omni-
bus patenti. Bernar. in ſermone. Quis miſeri
cordie tue o benedicta: longitudinem: latitudi
nem: ſublimitatem ⁊ profunduʒ queat inueſti-
gare? Nam longitudo eius vſq; in nouiſſimũ
diem vacantibus eã ſubuenit vniuerſis. Lati-
tudo eius replet orbem terrarum vt tua miſeri
cordia plena ſit omnis terra. Sic ⁊ ſublimitas
eius ciuitatis ſuperne inuenit reſtaurationẽ et
profundum eius ſedentibus in tenebris et in
vmbra mortis obtinuit redemptioneʒ. Per te
celum repletum eſt: infernus euacuatus inſtau
rate ruine ſuperne hierl'm expectantibus miſe
ris vita perdita data. ¶ Quis iuſtus vel pec-
cator ad hanc ſtellam aſpexit deuote inuocãs:
ad quem oculos ſuos miſericordes non cõuer
terit? Ipſa Leoni pape manum reſtituit quam
ſibi abſciderat: eo q cõmunionem populo mi-
niſtrans: ⁊ inter alios mulieri cuidam cuʒ ma
num obſculata de more fuiſſet ſtimuluʒ carnis
vehementem perſenſit. pp̃ter quod eſt ex zelo
ſeuerus in ſe vltor extitit. Ipſa quendam mili-
tem de faucibus diaboli extraxit: ⁊ vxoreʒ a pe
riculo liberauit. Nam cum talis ex diuite pau- Exẽplũ
per effectus propter ſuam pdigalitatem diabo
lo ſe tradidiſſet ſi ei diuitias conferret. ac etiã
vxorem ſuam virgini deuotiſſimaʒ hoc diabo
lo poſtulanti ad certum locũ deſertum determi
natum ducere pmiſiſſet. docuit diabolus locuʒ
in domo eiuſdẽ. quo effoſſo theſaurum inueni
ret. q̃d ⁊ factum eſt. Tempore igitur ſtatuto mi
les ille volens adimplere promiſſum: vxorem
ſecum duxit equeſter ſub ſpecie alicuius pieta-
tis. In via aũt inuenientibus quãdam eccleſiã
cum vxor cepiſſet timere: rogauit virũ vt ſine-
ret equuʒ deſcendens intrans eccleſiam vt ali-
quã breuẽ orationẽ faceret. Quod cũ obtinuiſ-
ſet ingreſſa eſt in oratione ipſa obdormiuit. Et
beata Maria eius effigiem ſumens egreſſa eſt
ad militem illum foris expectantem que equũ
aſcendens cum eo eſtimantẽ vxorẽ ſuam eſſe p
ſecutus eſt iter ⁊ ad locum veniẽs deſtinatum:
vocauit aperte diabolum. At ille ſubito appa-
rens viſa virgine totus furibũdus ⁊ fremens
in militem: cepit eum contumelijs aggredi et
fallax eſſet ⁊ proditor: quia non vxorem duxiſ-
ſet: ſed maximam inimicaʒ ſcilicet domini ma
trem. Ad quod ille quaſi ſtupidus fact' obmu-
tuit. beata autem Maria cuʒ terribiliter incre-
pans q ſibi deuotis nocere tentaret in abyſ-
ſum abire precepit: illumq; militem vt de ſuo
exceſſu peniteret admonuit: ⁊ ad illam eccleſi-
am in quam intrauit vxor ad orandum redi-
ens: ibi eam inueniret. Quo facto reuerſi do-
mum ſanctam duxerunt vitam.

¶ Tertia ſtella eſt .§.iij.

Qr fides ēt dicit ſtella

fides q̄ia pōt exponi illud Eccli.xliij. Species celi, i. viri celeſtis eſt glīa ſtellaꝝ.i.claritas virtutū ꝑs. Qui.ſ.deus numerat multitudinem ſtellaꝝ.i.virtutū:ꝛ eis nōia vocat. ¶ Inter q̄s prima dr̄ fides. Hanc videntes magi in corde ſuo:gauiſi ſunt nō ſolū gaudio magno: ſed et valde. Nā niſi fidē diuinitatis habuiſſent ex viſione pueri vl̄ matris eius:paꝝ gauiſi fuiſſent Sed propter fidē credentes deū eē ꝛ ſummuꝫ bonū:gauiſi ſunt valde. Et propter iſtā veram fidē procidentes adorauerunt eū. Nō.n.adoratur niſi deus Deut.vj. Dn̄m deū tuū adorabis ꝛ illi ſoli ſerues ꝛc̄. Adorabis cultu interiori recognoſcendo eū vt principiū ꝛ finē tui ꝛ omnium:ꝛ iſti ſoli ſeruies cultu exteriori vt domino ſūmo eius precepta ſeruando. Cognouerūt igit̄ iſti per verā fidē hunc eē deū.ꝛ propterea adorauerūt. Vn̄ Chry. in omel. Uideamus q̄d glorioſum magi videntes in puero gauiſi ſūt. Nunquid viderūt palaciū marmoribus ſplendidū. nūquid matrē eius diademate coronatā aut in lecto aureo recūbentem. Nunqd puerū auro inuolutū. Nūquid reginam diuerſis populis perſonantē. Nō. Sꝫ qd. Pādochiū vtiqꝫ tenebroſum ꝛ ſordidū:ꝛ magis aīalib⁹ q̄ȝ hominibus aptū. Matrē eius vix tunicā vnā habentē nō ad ornatū corporis:ſed ad tegumētū proficiētē:ꝛ qualē poterat hr̄e carpētarij vxor peregre conſtituta: Uiderūt ꝛ puerum pannis ſordidiſſimus inuolutū:in preſepio ſordidiori poſitū. Si terrenū ergo regē querentes veniſſent magis ꝯfundendi erant q̄ȝ gauiſuri: nūc aūt q: celeſtē querebant.ꝛ ſi nihil regale videbant in eo ſolius tn̄ ſtelle teſtimonio ꝯtēti erāt. Oculi coꝝ ꝯtemptibilem aſpicere nō poterāt. q: ſp̄us in corde coꝝ eū terribilē demōſtrabat putas ne adoraſſent infantē niſi itelligerēt adorationis honorē. niſi aliquod diuinū crediſſent in eo. Ergo nō puerile honorē dederunt: ſed diuinitati eius oīa intelligenti. Hec Chryſoſt. Ex hac ſtella fidei proceſſit radius perfecte pietatis:prout.ſ.pietas eſt dei cultus. vt dicit Iob. Quā pietatē ex muneribus oſtenderunt. Ex munere auri venerantes in eo ꝑſonā regiā In thure diuinā. In myrrha mortalē naturam eius aſſumptā: vel ēt quaſi proteſtātes eū auctorē totius ſapie.ꝛ ſi puer eēt. vt dicit Gratia. dī.xxxvj.ſ.naturalis:rōnalis:ꝛ moralis:a quo ſuā ſapiaꝫ habuiſſent. Vn̄ ꝛ magi dicti. Ab his diſcamus offerre deo integrā fidē nr̄am : non in parte. Qui.n.credit xp̄m nō eē deū:ſed creaturam. vt Arrius:vel iudeus aut paganus hic non offert thus:quod de eo offertur . qui non credit eum fuiſſe verum hominem ſed fantaſticum. vt Manicheus. nec fuiſſe mortuum. vt Sarracenus ꝛ Turchus. hic nō offert myrrhā mortalitatē ſignificātē. Qui nō credit xp̄m ēt vt hoīem nō fuiſſe ꝛ eē dn̄m ꝛ regē oīum ꝛ dominiū hr̄e rex ꝛ ꝓprietatē. vt fraticelli aſſerunt falſum:nō offerūt auꝝ. Qui dicunt deū nō hr̄e ꝓuidētiā oīum: vt dn̄m vniuerſoꝝ ꝛ ſapiētiſſimū nō offerūt auꝝ. Qui nō hn̄t amaritudineꝫ pnie pctōꝝ ſuoꝝ:nec mortificāt paſſiōes ſuas ſed eas ſequunt̄. hi offerūt myrrhā. Qui deuotas oꝛ̄ones ꝛ preces ad deū nō dirigunt. hi in thure deficiūt. Imitādi igit̄ iſti magi ſunt. ꝛ ad radiū pietatis ex fide coꝝ adorem⁹ xp̄ꝫ cū vera fide ꝛ ope dilectiōis deuotōis ꝛ mortificatōis.

¶ In purificatione beate Marie:ꝛ de multiplici lumine. Capitulum.xxxiiij.

Paraſti ante faciem oīum ꝓploꝝ lumē Lu.ij. Q: ꝑm⁹ angelus ꝛ ꝑm⁹ hō lumē gr̄e amiſerunt ꝓpter ſupbiā ſuā lumē volētes rapere diuine glīe ꝓpſiim⁹ de⁹ hoīem q in tenebris ſedebat hui⁹ mūdi:ꝛ lumē celi videre nō poterat. vt dixit Tobias raphaeli angelo Tob. v. decernes illuminare ꝛ viā ducentē ad lumē glorie v̄bo ꝛ exēplo oſtendere: lumē v̄bum ſcꝫ diuinū de lumine p̄re genitū: miſit in mundū obumbratū:ꝛ quaſi humiliatū carne humana ſm̄ illud qō ꝓmiſerat ꝑ Ezechielē ꝓphām dicētē. Solē nube tegā illud deitatē v̄bū nube humanitatis. Qui ꝛ humilitatē docuit dicēs. Diſcedite a me quia mitis ſum ꝛ humilis corde Mat.xi. Et hodie facto in ſe oſtendit. Nā in tēplo eſt p̄ſentatus ipſe q ſuos electos facit ſibi tēplū. Quinqꝫ ſiclis tanq̄ȝ ſeruus eſt redēptus q dn̄s extat vniuerſoꝝ ꝓ eo ſacrificiū eſt oblatū vt pctōꝝ expiādus oblatiōe. qui cūctoꝝ pctā purgauit a mr̄e virgine vt paruulus: ꝛ infirmus eſt deportatus. q īmēſus oīa portat ꝛ ſuſtentat v̄bo v̄tutis ſue. Vn̄ ꝛ.b. Amb. in ſermo. Offer beata maria virgo tanq̄ȝ legē obſeruās in tēplo quē edidiſti. vt nō omnib⁹ ſed paucis reuelet̄. Quis ē quē genuiſti. O q̄ȝ paruus. O q̄ȝ magnus eſt quē genuiſti: paruus in humanitate:magnus in diuinitate:paruus in regno iudeoꝝ magn⁹ in regno gētiū. Quis putas nobis poſſet indicare inter hmōi obſeqa ai tui ſenſum cū hic cerneres ex te natū tātillū infantē illinc attēderes deū imēſum:hinc creatuꝫ: illinc creatorē. hinc infirmū: illinc fortiſſimum. hinc alēdū. illinc alētē. hinc nō loquētē : illinc angelos docētē. Quis inquā tui pectoris archana reuelare valeat. qb⁹ modis cogitatuꝫ ad vtraqꝫ flectebas cū vnū eundēqꝫ dei atqꝫ hoīs filiū cū manib⁹ tenēs hinc adorares vt dominum. illinc oſcularer is vt paruulū. Quis ad tā

ineffabile miraculum non obſtupeſcat. qs non
pene elinguis fiat. Tenet puella ſuum ⁊ omni
um creatorem. Nutrit ſuum ⁊ omnium nutri
torem portat ad templum ſuum ⁊ omnium re
ctorem. O admirandum ſpectaculum ad qđ
non ſolum humana verumetiam angelica ſtu
peſcit natura. Hec ille. Lumen igitur ante faci
em omnium paratum ad producendum ad lu
men glorie eſt humilitas vera. ſm illud. Hu
milem ſpiritu ſuſcipit gloria. ⁊ ideo bene dici
tur paraſti ante faciem omnium populoꝝ lu
De tri- mē. Ubi notādū triplex lumē nob paratū hodie.
plici lu- ¶ Lumen ſolare prolis generoſe.
mine ¶ Lumen lunare virginis fecundoſe.
nob pa- ¶ Lumen ſiderale ſenectutis virtuoſe.
rato. ¶ Et ſic proponitur lumen ante faciem omni
um prime medie ⁊ vltime etatis. Nam pueris
proponitur puer ieſus oblatus: iuuenibus vir
go iuuencula offerens: ſenibus antiquis dierꝫ
ſymeon oblatum ſuſcipiens: quolibet tamē ho
rum omnes habet illuminare mentes.

¶ Primo igit̄ lu- .§.i.

men ſolare ſeu ſolis eſt ieſus: non quidem ſo-
lis materialis: ſed ſolis ſpiritualis de quo Ma
lac. iiij. Uobis timentibus nomē domini orie
tur ſol iuſtitie. Sol iuſtitie chriſtus deus noſter.
canit eccleſia. Lumen iſtius: ſcilicet ſolis para
tum vtiqꝫ eſt ante faciem omnium populoꝝ.
Xp̄s Sicut autem ſol materialis habet inter ceteras
aſſilat triplicem proprietatē: ita ⁊ ſol ſpiritualis xp̄s
lumini deus noſter ſpiritualiter erga nos homines.
ſolari ¶ Prima habet enim in radio illuminationē.
ꝑꝑ tria ¶ Secunda tenet in medio ſituationem.
¶ Tertia exhibet in ſinu calefactionem.
¶ Dicit. n. Eccli. xlij. Sol illumināſ ꝑ oia re-
ſpexit; ⁊ glīa dñi plenū eſt opus eius. Cū. n. de
mane orit̄ extēdit radios ſuos ꝗſcūq̄ ab orien
te vſqꝫ ad occidētē ⁊ cūcta illuminat. Sic ſol iu
ſtitie xp̄s erat lux vera que illuminat oēm ho-
minē venīētē in hūc mūdū Jo. j. lumine fidei
⁊ grē ſue. Et hoc qꝛ nullus aliūde illuminatur
vel illuminari pōt niſi ab eo. ⁊ ſic eſt ibi diſtri-
butio accōmoda. ibi oēm. vt de illuminatis in-
telligat̄. Nā etſi multi fuerint vel ſint ꝓbi ma-
gni in ſcia ⁊ morib᷒. nullus vnqꝫ habuit verū
lumē dei: lumē fidei: lumē grē niſi in xp̄o ⁊ ꝑ
xp̄m. Ap̄ls ad Ro. Iuſtificati grā ipſius ex fide
Et hoc nō ex nobis donū enim dei eſt. Proceſ-
ſum aūt iſtius illuminationis. ſ. mūdi in ſuo or
tu. ſol iſte oñdit. Nā ꝑmo illuminati ſunt paſto
res ad eū cognoſcēdū. deinde magi. demū ho
die ſenes ſymeon ⁊ anna acceperūt ad ſignifi-
candū. vt dicit. b. Tho. ſu. iij. pte. q. xxxvj. qꝙ
ſol iſte xp̄s illuminauerit ꝑplm iudeorum. de
quo ꝑpl's fuerūt paſtores qb᷒ angelus apparēs
cū magna claritate manifeſtauit natū mundi
ſaluatorē xp̄m in bethleē. Quo ſtatim eunies
cognouerūt de vbo hoc qꝙ dictū fuerat illis. pri
mi. n. ꝯuerſi ad fidē ⁊ gratiā xp̄i fuerūt ap̄li et
alij diſcipuli. Et poſt aduētū ſpiritusſancti mul
ta milia ꝑdicatiōe ap̄loꝝ q̄ cōiter fuerant ſim-
plices hoies. nō ſcribe aut phariſei aut princi-
pes ſacerdotū quoꝝ pauciſſimi ꝯuerſi ſunt. Ju
deis aūt reliqs ꝑmanētib᷒ in ꝑfidia ⁊ ꝑſequē-
tibus ap̄los ⁊ oēs xp̄icolas. ap̄li trāſierunt ad
gētes. Uñ ap̄ls Pau. ⁊ Barnabas cū iudei cō
citaſſent ſeditionē ꝯtra eos vt expellerentur de
quodā loco dixerūt. Uobis oportebat ꝑmum
loq vbū dei: ſꝫ qm̄ illud repellitis ⁊ indignos
vos iudicatis eterne vite. Ecce ꝯuertimur ad
gentes Act. xiij. Que vtiqꝫ terraꝝ diſꝑſe ꝑdi-
cantibus eis diſcipulis chriſti ꝯuerſe ſunt ad
fidē quoꝝ ꝑmitie fuerunt magi gentiles. q die
natiuitatis. xiij. ad xp̄m natū ꝑuenientes. Pro
cidētes adorauerūt eū vt veꝝ deū. Et hi magi
magni erant in potentia. qꝛ reges. ⁊ in ſapien-
tia qꝛ aſtrolgi: q̄m nō ſolū ſimplices ⁊ plebeiꝭ
ſed magni principes ⁊ reges ⁊ imꝑatores: ac-
ꝓbi gētiliū ꝯuerſi ſūt ad fidē ⁊ illuminati grā
chriſti. Demū circa fidē mūdi mortuo antixp̄o
quē iudei recipiēt in ſuū meſſiā vidētes ſe er-
raſſe ⁊ in cecitate fuiſſe ꝯuertent̄ ad xp̄m ⁊ illu
minabunt̄ fide ⁊ grā eius ſm qđ ꝑdixit ꝓs. dī
cens. Cōuertent̄ ad veſperā. ſ. mūdi finem. Et
Eſa. qđ allegat ap̄ls ad Ro. ſi fuerit numerus
filioꝝ iſrael quaſi arena maris relique ſalue fi-
ent. ſ. q in fine erunt mūdi ꝯuerſi ad chriſtum.
Et hi ſignificant̄ in iſtis antiqs ſymeone ⁊ an-
na q hodie illuminati ſunt ad cognoſcendum
paruulū ieſum eē chriſtum. Illuminat etiā ſol
iſte chriſtus oēm hoiem mūdi vel quantum in
ſe ē. Nam oib᷒ ꝓponit mādata ſua oib᷒ notaꝫ
fecit fidē ſuā: qꝛ in oēm terrā exiuit ſonus eoꝝ
oib᷒ ſe ꝑparantib᷒ ⁊ facientib᷒ qđ in ſe eſt: para
tus eſt dare lumē grē ſue. Sꝫ qꝙ pauci illuminē-
tur grā eius. hoc eſt ex defectu hoīum ponenti-
um diuerſa obſtacula peccatoꝝ. Sic etiā radi᷒
ſolaris vbiqꝫ illuminat. ſꝫ ſi claudis feneſtras
⁊ oia ſpiracula domus vtiqꝫ nō eā illumina-
bit: ſed tenebroſa manebit. ⁊ hoc eſt ex defectu
tuo q claudis aditus eius. nō ex defectu ſolis.
Paraſti igit̄ ante faciē oium ꝑploꝝ lumē: ⁊ iđ
aperi potētias aie que ſunt feneſtre ⁊ porte ei᷒
⁊ illuminaberis. Ap̄ls. Surge a mortuis ⁊ illu
minabit tibi xp̄s. ¶ Scđo ſol materialis hꝫ ſi-
tū ſuū in medio. ſ. planetaꝝ. Nā vt dicūt nā-
les infra ſe hꝫ tres planetas. ſ. lunā: mercuriū:
⁊ venerē. Supra ſe hꝫ alios tres. ſ. martē: iouē:
⁊ ſaturnū. cūctos tñ illūinat. ſic ſol iuſtitie xp̄s
mediator ē dei ⁊ hoīum. vt ait ap̄ls ſupra ſe ha
bens tres hierarchias angeloꝝ. infra eos enim

eſt rōnē mortalitatis aſſumpte quā ipſi nō hn̄t
nā gl̄ie gloria ſuper oēs eſt. infra ſe hʒ tres ſta
tus eccleſie. ſ. ɔiugatos ɔtinentes ⁊ virgineos:
qui longe ſunt infra ſe meritis ⁊ pfectione vir,
tutū. Oēs tn̄ illuminant gr̄a ſua. qui ſcʒ in ce,
lo manēt. i. ɔuerſatione celeſti bonoꝝ moꝝ ſm̄
illud apli ad Philip. iij. Noſtra ɔuerſatio i ce,
lis eſt. Qui aūt ſunt extra hos ſtatus vt inconti
nentes a xp̄o nō illuminant. Sicut aūt medi,
um participat de extremis: ita ⁊ extrema de me
dio: participat xp̄s cū angelis ſūmā puritatē ⁊
cū hoībus participauit penalitatem quam in
ſuo ortu inchoauit. vn̄ dicit pmā vocē emiſi ſi,
milē alijs oīs plorās ⁊ nos igit debem⁹ par,
ticipare de ɔditionibus eius vt auſteritates ſu
mamus penitētie a pueritia incipiēdo. Nam
Quo ſemel eſt imbuta recēs ſeruabit odorem
teſta diu ac inocētiā ⁊ puritatē ad tēplū ducē,
do pueros ad diuina: ſicut ⁊ xp̄s hodie ad tem
plū eſt ductus. ¶ Tertio ſol generat calorē. nō
ꝙ ipſe ſit calidus vel frigidus: qꝛ his qualitati
bus eſt alienus: ſed radio reuerberādo terram
inde ex illa reuerberatione generat calor in ter
ra ⁊ aere vicino. Vn̄ dixerūt filij iſrael. j. Reg.
xj. Cū incaluerit ſol: erit vobis ſalus. Sic iſte
ſol iuſtitie xp̄s hodie in tēplo pſentatus caleſe
cit ſenes illos ſymeonē ⁊ annā amore diuino:
vt amplexaret pueꝝ ⁊ i pace iā peteret dimitti
⁊ reſolui a vinculis corporis. Qd̄ ⁊ pnunciās
malachias ait. c. iij. Statim veniet ad tēplum
ſanctū ſuū dn̄ator quē vos queritis ⁊ angelus
teſtamenti quem vos vultis. Et quis ſtabit ad
videndum eum. Ipſe enim quaſi ignis ɔflās
ſcilicet omnes qui ad eum appropinquant.

¶ Secundum lu[illegible] §. ij.

M. d̄ lumina re min⁹ quare ⁊ quō

men eſt lunare. ſ. lune. fecit. n. deus luminare
minus vt pēeſſet nocti. ſ. lunā Gen̄. j. Hec eſt ſpi
ritualiter. b. maria de qua d̄ Can̄. v. Iſta pgre,
ditur vt aurora ɔſurgēs: pulchra vt luna illu,
minās viatores q ſunt in nocte hui⁹ mūdi te,
nebroſi. Et vt refert. b. Aug. ſup pſ. Alij dicūt
lunā a ſe hr̄e lumē ſuū. alij vero nō a ſe ſʒ a ſole
Et hinc eſt ꝙ cū ſol reſpicit eā ex directo ex his
ſcilicet in occaſu: ⁊ ipſa in oriente apparet ple,
na tota luminoſa. Sed cum non ita directe ap,
paret nō tota ſʒ corniculata. Iſta igitur luna lu
men ſuum gratie vtriqʒ a ſole iuſtitie recepit: vt
ipſa ait Lu. j. Fecit mihi magna q po. ē. ⁊. ſ. n.
eius. Et quia vicinior eſt nobis luna ꝙ̄ alij pla
nete. ideo magis ⁊ ſenſibilius in iſtis inferio,
ribus influit ⁊ opat: ſicut appet in infirmis gra
uiter in ſumēdis medicinis: in arborib⁹ inci,
dendis ⁊ huiuſmodi: ſic iſta luna virginalis
plus in nobis influit ⁊ operatur merito ⁊ vite
ſue exēplo ꝙ̄ alij ſancti. Sed pcipue in tribus.

¶ In actu obedientie.
¶ In opere beneficentie.
¶ In facto reuerentie.
¶ Quātū ad obediētiā multū ad hoc inducit
exēplū ſuū hodie. Nā cū eēt a deo mādatū in le
ge ꝙ pariēs maſculū in capite. xl. die x: accede,
ret ad tēplū ad offerēdū ſacrificiū purificatiōis
que vʒ mulier ɔcepiſſet ex viro. vt pʒ Leuit. xij.
Cū ergo btā maria nō ex virili ſemine ſʒ myſti,
co ſpiramine. i. ope ſpiritusſancti ɔcepit xp̄m
nō erat obligata tali pcepto legis obedire. Et
tn̄ vt exēplū obediētie nobis daret: obſeruare
ad plenū voluit. Quāto. n. qs maior eſt auctori
tate ⁊ melior in ſanctitate: tāto magis debʒ le,
ges iuſtas ſeruare. etſi eēt exēptus ppter exem
plū alioꝝ. Vn̄ Iſid. di. ix. Iuſtū eſt principē ob,
tēperare legibus ſuis. tūc. n. ab oīb⁹ exiſtimet
leges ſuas ſeruādas: qn̄ primus eis reuerētiā
pbet. ſ. ſuādo. Et lʒ hoc mulieres cōiter adhuc
obſeruēt. vt. ſ. poſt. lx. dies a partu maris vel fe,
mine ab acceſſu eccle abſtineāt. nō qꝛ in lege
moyſaica cerimoniale mādatū: cū hoc eēt iu,
daizare ⁊ mortifer: ſʒ pp humilitatē: qꝛ i pctō
ɔcepit. ⁊ vt gr̄as agat de filio ſibi dato ⁊ euaſio
ne piculi. tn̄ ſi q̄ nō ex arrogātia ſʒ humilr acce
dit ad eccliam poſt partū ꝙ̄citi⁹ nō peccat. Vn̄
b. Greg. di. v. ait. Si mulier eadē hora q̄ genue
rit gr̄as deo actura intrare eccliaʒ voluerit nul
lo pctī pōdere grauat. ſi ēt ſuare vult morē eccle
ſue in differēdo. xl. dieb⁹ nō offendit. ex̄ de pu.
poſt partū. c. j. Scd̄o illuſtr⁹ hui⁹ lune v̄ginalis
p exēplū ſuū i iferiora ē opus būficētie. nā bo,
nū ꝙ habebat ſūmū filiū ſuū ad horā cōicauit
ſymeoni i vlnis ſuis, put deſiderauit. Inſup cū
nō agnū i ſacrificiū obtuliſſet: ſʒ par turturꝫ aut
duos pullos colūbaꝝ. qd̄ erat ſacrificiū paupe
rū q nō habebāt ad emēdū agnū cū paucis die
bus añ magi adorātes paruulū obtuliſſent et
auꝝ ⁊ nō modicū: qꝛ diuites ⁊ reges erāt: nec
decebat magnos pua donare. poſſet merito qs
admirari ⁊ q̄rere qd de illo auro feciſſet. Sʒ re
ſpōdet. b. Ber. ꝙ qꝛ liberalis erat ⁊ miſericors
bn̄faciēs oīb⁹ ꝙ̄citi⁹ illō paupib⁹ p ioſeph ero,
gauit: paꝝ ⁊ nihil ſibi reſuās: i q̄ ipaʒ debem⁹
imitari: tpalia ⁊ ſpūalia nr̄a alijs cōicādo pri,
mis vt hortat pnceps aploꝝ i epla ſua dicens.
vnus ſq ſqʒ put accepit graʒ i alterutꝝ illā admi
niſtrātes. ⁊ Pau. ad Heb. xiij. būficiētie ⁊ cōio,
nis nolite obliuiſci. Reuerēs qꝛ fuit tēplo eius
miſtris ad ipʒ tpe debito accedēs ⁊ ſacerdotib⁹
ēt mal̄ ſe pſtabat. ⁊ ꝙ lex ipauerat vota ⁊ ſacri
ficiū offerebat eiſdē. Intelligēs miſtros eccleſie
⁊ ſi mali ſint: nō eē ɔtēnēdos i ſacris ⁊ officijs
eoꝝ. Spūalis. n. v̄tus ſacri inqt. b. Aug. vt lux
puriſſima ab illuminādis excipitur: ⁊ per im,
mundos trāſiēs nō coinqnat. j. q. j. ſi fuerit.

M. qd fecerit de auro ſibi ob,lato

Tertium eſt .§.iij.

ꝺ lumie ſtellari. ⁊ q̃ ſcti aſſimilãle. tur v'l di canſ ſtelle q̃re ⁊ q̃do.

lumen ſtellare. ⁊ iſtud eſt ꝯuerſatio ſcti ſenis ſymeonis. Scti eniꝫ viri in ſcripturis dicunſ ſtelle. Vñ. Eccl. xliij. Spẽs celi gloria ſtellarum .i. pulchritudo eccleſie eſt ex clara conuerſatione ſctõruꝫ. Et .j. Cor. xv Stella differt a ſtella in claritate .i. ſanctus a ſctõ in merito premio. Parauit igiſ dñs ⁊ aliud lumen ante faciem oium pplorũ .ſ. ſctm̃ ſymeonem. vt ſi propter lippitudinem oculoꝝ noſtrorum aſpicere nõ poſſum⁹ ſn ſolis ⁊ lune lumẽ eoꝝ perfectionem imitando. vel ſaltẽ ad iſtum ſctm̃ ſenem attendamus lumen ꝯuerſationis eius ſequendo. Ex ipſo .n. triplex ſplendor emanat ꝑut de eo ſacer euãgeliſta enarrat. Ecce homo erat in hierl'em cui nomen Symeon vir iuſtus ⁊ timoratus expectãs redemptionẽ iſrael. Ubi tria de eo notanſ .ſ. q̃

¶ Iuſtitiã exercebat ad proximum. q: iuſtus.

¶ Timorem tenebat ad ſeipm̃. q: timoratus.

¶ Fiduciã habebat ad deum. q: expect. is ⁊c.

¶ Iuſtitia ꝑprie eſt ad alterum ⁊ ad ꝑximũ. Et (vt ait ſapiens) mirabiles ſplẽdores ſunt in ea. Neq3 heſperus neq3 lucifer eſt ita clarus. ⁊ iuſtitiaꝫ quidẽ diſtributiuã exercere tenenſ rectores. ſm illud Sap. j. Diligite iuſtitiam qui iudicatis terraꝫ: vt honores diſtribuanſ ⁊ officia ⁊ beneficia ſm merita hoium. nõ ſm acceptionẽ ꝑſonarum .i. reſpectu parentele vel amicicie. Pene ⁊ ſupplicia inferanſ malis ſm qualitateꝫ culparum: non ſm ꝑces ⁊ munera. Iuſtitiaꝫ cõmutatiuam exercere debẽt hoies in contractibus: vt emendo: vendendo locando mutando ⁊ hmõi. ita vt nulli fiat iniuria: dolus vel fraus in cõuerſando. Non offendaſ ꝑximus per contumelias: detractiones: vſurpationes: rixas ⁊ hmõi. Iuſte iudica ꝑximo tuo. ait dñs. ſꝫ vt ait ps. Mendaces filij hoium in ſtateris iudicioꝝ ⁊ cõmutationũ: vt decipiant ipſi de vanitate .i. falſitate ꝑcedens in idipm̃: ipſi incidunt vt decipianſ. Iuſtus erat iſte ſymeon ad oẽm ꝑximũ ſuum. Timor cuſtodit hominem in ſeipſo. Nã per timorem domini vnuſquiſq3 declinat a malo. ait ſapiens. Et niſi tenueris te inſtanter in timore domini. cito ſubuerteſ domus tua. ſcꝫ ꝯſcieñ in peccata ruẽdo. Quis nõ timebit o rex gentium ait hier. ſ. conſiderando potentiã tuã: memorãdo iudicia tua quibus mundũ diſponis punitiões. flagella que in pctõres immittis. Debet tamẽ amor iſte eſſe filialis: non ſeruilis. quo caueſ ne deus offendatur: ne virtus amittaſ. Nam vt ait Oratius. Oderũt peccare boni ꝟtus amore. Oderũt peccare mali formidine pene. Talis erat timor huius ſcti ſymeonis. Cuius ratio eſt: q: vt dicit euãgel. ſpũſſanctus erat in eo. Timor vero ſuilis nõ eſt cuꝫ ſpũſctõ ſed ſolũ timor filialis. ¶ Fiduciaꝫ opꝫ habere ad deũ. Hiere. xvij. Bñdictus vir qui ꝯfidit in dño: erit dñs fiducia eius ⁊ erit tanq̃ lignũ qḋ ad humorẽ mittit radices. Cõfidere dꝫ q̃libꝫ in dño q̃ non deficiat ei in neceſſarijs ſaluti aie. nec etiã in neceſſarijs corpis: ſi expediet ſaluti aie eius. Qḋ enim multis deficiãt neceſſaria vite corporalis ħ ideo eſt: q: non hñt fiduciam in dño vt debent. vel q: non expedit ſaluti aie. qḋ etſi nõ intelligimus q: īfirmi. ipſe tñ cognoſcit q: medicus ſapientiſſimus ⁊ piiſſimus. ¶ Fiduciaꝫ hře debemus in ꝟbis dñi: q: fidelis dominus in oibus verbis ſuis. ait ps. Omnia ꝑmiſſa adimplẽs ꝑmiſerat deus per ꝓphetas ſuos miſſurum filiũ ſuum qui mundũ de ſeruitute diabolica liberaret. Qḋ intelligẽtes ſcti viri multum anxie expectabant hmõi ꝯſolationeꝫ futuram inter quos fuit iſte ſanctus Symeon. Unde vt dicit beat⁹ Amb. dicebat quotidie in orationib⁹ ſuis putas ne videbo: putas ne durabo? O ſi me inueniat hic illius natiuitas per quẽ oculi cordis reuelabunſ: feliceꝫ me eſtimabo: nec vltra viuere mihi cure eſt illo viſo. quẽ expecto ad mei ⁊ ꝑpli conſolationẽ. Frequẽter vt imaginari põt corde ⁊ ore dicebat. Mitte illam ſcilicet diuinam ſapiẽtiam de celis ſanctis tuis ⁊ de ſede magnitudinis tue. vt mecũ ſit .ſ. incarnata ſapiẽtia: ⁊ mecũ laboret. Eſtuans ergo hoc deſiderio rñſum accepit a ſpũſancto reuelante non viſurũ ſe mortẽ niſi prius videret xp̃m domini. vt dicit euãgeliſta. Et in hoc fiduciam hñs ⁊ nil dubitans: ſed expectãs ꝯſolationem: non ſolũ ſuã: ſed ꝑpli ſui ⁊ honorẽ diuini cultus dilatandi: cũ inducerẽt ꝑuerũ Jeſuꝫ parentes eius in tẽplũ .ſ. porticib⁹ tẽpli ꝟgo beatiſſima in vlnis cũ geſtans cognouit in ſpũ q̃ ħ iſans erat qui expectabaſ ad ꝯſolãdũ ⁊ ſaluãduꝫ genus humanũ. Et accepit cũ in vlnas ſuas a ꝟgine ſanctiſſima: eũ ei ad horã in mãib⁹ dimittẽdo. Qui repletus ſctõ feruore cãtare cepit. Nũc dimittis dñe ſeruuꝫ tuũ in pace: q: viderunt oculi mei ſalutare tuũ. Et nobis quoq3 ſi cũ iſto Symeone iuſtitiã habeamus timoreꝫ ⁊ reuerentiã dabiſ xp̃s etiã manib⁹ operũ non ſolũ in ore per ꝟbũ. In cui⁹ per repñtationẽ daſtur hodie fidelibus cunctis candele bñdicte ac cenſe. Cãdela hmõi ſigñt xp̃ꝫ in quo eſt cera carnis ſine cõmixtiõe genita: ſicẽ ⁊ apis ꝑducit cerã faciẽs: ⁊ lychnũ album: ⁊ leue aie puriſſime ab oi pcti onere libẽ. eſt ⁊ ignis deitatis de⁹ nr̃ ignis ꝯſumẽs ẽ ait moyſes. Deute. iiij. Cũ igiſ xp̃i fidẽ hẽm⁹ ĩ mãib⁹ opeꝝ ſm illã ꝯuerſando vere xp̃m tenemus ⁊ cũ Symeone dicere poterimus. Nunc dimittis dñe ſeruum tuuꝫ in pace: mundũ deſerendo. quia paraſti ante faciem oium populorũ lumen glorie poſt gratiam.

¶ In purificatione

¶ In purificatione btẽ Marie. Sermo alius de rõne numeri variatione purificationis: ⁊ de interpretatione nominis. Caplm.xxxiiij.

Impleti ſunt dies purgationis Marie Luce.ij. Dicit Iñõ.diſ.ix. Iuſtũ principẽ obtẽperare legibus ſuis. Tunc enim iura ſua ab oĩbus obſeruanda exiſtimet qñ primus ipſe eis reuerentiã prebet.ſ.obſeruando in ſe. Decretalis etiã dicit pro quo quis iure vtitur in alterũ ipſe eodem debet vti. Cum ſapientis dicat auctoritas. Patere legez quã tuipſe tuleris. extra de pſti. Cũ oẽs. Sicut egit Saul cũ eſſet rex ⁊ bonus occidere volens filiuz Ionathan. q: trãſgreſſus fuerat mãdatum ſuum factuz ſub pena mortis.j.Reg.xiiij. Sic ⁊ Caleuchus paganus qui cũ ſtatuiſſet legẽ vt adulteriuz cõmittẽs oculis priuaref deprehẽſuz filiũ cuz ppl's pro eo rogaret vt ſibi parceret a dicta pena. ⁊ pplm in parte exaudiuit: ⁊ legẽ ſeruauit: vnũ oculũ eruens filio: alterũ ſibi. Non ſic impij non ſic: ſcz agunt: ſed tanq̃ puluis leuis quez pijcit vẽtus a facie terre: ita vento elationis vel paſſionis: vel precũ alterius hincinde mouenť a ſtabilitate legũ ↄtra eas agẽtes: xps aũt q: legem venerat non ſoluere ſed implere. vt ipſe ait Math.v. legem quã ipſe deus ſtatuerat in veteri lege de purificatiõe mulieris poſt partuz voluit: ⁊ in ſe preſentato in templo ⁊ in matre ſe purificãte adimplere. De qua dicitur impleti ſunt ⁊c. Ubi tria nota.

Deſmi natiõis h⁹ nũeri triplex rõ

¶ Determinatiõis nũeri rõ. Impleti ſũt dies.
¶ Purificationis variatio. purgationis.
¶ Nominis poſiti interpretatio. Marie.

¶ Et primum eſt ratio quare ille numerus.ſ.xl.dierũ determinat⁹ fuit inſtitutus ad purificationem parientis maſculuz. ſicut enim fuit mãdatũ in lege Leui.xij. q: mulier que ex viro pepiſſet maſculũ in capite.xl.dierũ: accederet ad templũ: deferẽs filiũ ad offerẽduz ſacrificium purificatiõis pro ſe ⁊ filio: numerũ aũt iſtum nõ expreſſit euãgeliſta q: retulit ſe ad legẽ quã allegat. Aſſignaf aũtẽ triplex rõ determinatiõis huius numeri.ſcz. §.i.

¶ Hiſtorica.
¶ Tropologica.
¶ Allegorica.

¶ Ratio ergo hĩſalis eſt q: aĩa infundiť corpori in capite.xl.dierũ a pma ſui ↄceptione quoad maſculos: ⁊ in filiis diebus.xl. paulatim organizaf corpus p oĩa ſua lineamẽta ⁊ ipo corpore pfecto infundiť aĩa tunc de nouo: ⁊ de nihilo.i.nõ ex aliquo preexiſtenti creata: ſicut primo pficitur domus: ⁊ poſtea inhabitaf. Quia ergo tũc cum infundiť aĩa. inficiť immediate ⁊ maculaf peccato originali pp̃ter ↄiunctionez ad corpus ↄceptũ in carnali ↄcupiſcentia cõueniens fuit q: ſicut.xl.die a pma natiuitate.i.cõceptiõe in vtero aĩa ingrediens corpus vt templũ mãle inficiť. ita.xl.die a natiuitate ſcdã.i.ex vtero ĩ tẽplũ mãle ingrediẽs expiaref. magis ſcificaretur ſacrificiis illis: Quis per circũciſionem hebreis purgaref originale: ſicut ⁊ baptizati: ⁊ ſi per baptiſmũ a peccatis mundenť omnino tñ ⁊ poſtea inũgunť in vertice ad maiorez ſanctificationẽ. ¶ Scda rõ eſt tropologica ſeu moralis. Significaf eñi per hoc q: ſicut puer introducebaf in tẽplũ materiale dei in capite.xl. dierũ. ab ingreſſu in mundũ manifeſte. ita aĩa ĩgreditur tẽplũ ſpirituale eccle militãtis. ⁊ poſtea triũphantis. De quo ps. Adorabo ad templum ſcm tuũ in timore tuo. Et itez. In templo eius oẽs dicent gloriã poſt.xl. dies ſpirituales Hic eniz numerus reſultat ex quatuor denariis numeris. Decẽ enĩ ducta per quatuor faciũt xl. ⁊ numerus denarius ſignificat decalogum quaternarius q̃tuor euangelia. Poſt obſeruantiam igitur decem preceptorũ cũ fide viua quatuor euangeliorũ ingreditur qs ⁊ reperif ĩ templo eccleſie militãtis xpo incorporatus ⁊ nõ ante: ⁊ poſtea in tẽplo glorie triũphantis. Math. xix. Si vis ad vitã ingredi ſerua mãdata dei: vt nec vnũ deficiat. q: qui totã legẽ ſeruauerit: offendat aũt in vno: factus eſt oĩum reus. Iaco. ij. Illud ſolũ eſt ſufficiens ad dãnationem: ⁊ excludẽdum eũ de tẽplo eccleſie. Ita diẽ bea. Hiero. de pe. di.j. eccleſia. Qui eſt aliqua ſorde peccati pollutus de eccleſia dici nõ pôt. ¶ Tertia ratio eſt allegorica vz q: ſicut.xl. generatiõe ab Abraã in genealogia quã deſcribit Matheus in principio ſui euangelij dei filius intrauit in vterum virginis tẽplum virginale. de quo canit eccleſia. Tẽplum dñi ſacrariũ ſpũſancti. ita xl. die voluit ĩduci hodie in tẽplum dñi materiale figuratiuum virginalis. ⁊ vt etiã oñdaf q: pueri cito debẽt ad templum eccleſiaꝝ duci: vt ſe aſſueſaciant deuotioni ⁊ cultui fidelis.

¶ Secundo ſciẽdum in eo qđ dr purgationis: q: multiplex eſt purgatio aliqua licita. aliqua illicita. §.ij.

¶ Purgatio vulgaris.
¶ Purgatio legalis.
¶ Purgatio ſpiritualis.

De purgatiõe multiplici ⁊c.

¶ Purgatio vulgaris dicitur cum quis ſuſpectus eſt de aliquo crimine vult probare innocẽtiam ſuam per aliqđ experimentũ. non ſm naturam neq3 ſm catholicam ſcripturã. ſed p modum ſuperſtitioſum puta cũ qs infamaf de homicidio vel adulterio vel furto ppetrato: offert

ſe ad oſtẽdendã innocẽtiã ſuã tangere ferrum
ignitũ: vel bibere aquã feruentem ſine leſione:
vel qui ſuſcipit ſponte duellũ ⁊ hmõi. Hec oĩno
eſt ꝓhibita. q: ptinet ad vitiũ tentandi deũ cuʒ
querat effectũ miraculoſuʒ in ea re que ƀʒ iura
aliter ꝓbari poſſit ⁊ dʒ: ia iẽs ↄtra illud pceptũ
Non tentabis dñm deũ tuũ. Hoc ergo ꝓhibet
a iure canonico. vt habet. ij. q. iiij. per totũ. ⁊ ex/
tra de purgatiõe vulgari per totũ. Unde legit
de Henrico imperatore ꝙ qui vxorẽ ſuã ſanctã
mulierẽ ſuſpectã habuit de adulterio cum quo
dam milite. voluit hanc purgationẽ facere. ita
vt nudis pedibus ſup ignitos vomeres incede
ret. iõ in morte anxiatus ⁊ punitus eſt. ¶ Pur
gatio legalis eſt que in lege mandat. Et in lege
quidem canonica inducit cũ ſcʒ quis clericus
infamat de aliquo crimine apud pſonas gra/
ues. ⁊ non ab inimicis ⁊ leuibus perſonis: nec
ſufficienter ꝓbatur crimẽ: ſed ſemiplene: tunc
inducit ei purgatio. vt ſcʒ ipſe iuret ſe innocen
tem in illo crimine: ⁊ alij cõpurgatores pſone
honeſte iurẽt credere ſe illũ verꝫ dicere. Quot
debeat eſſe numerus cõpurgatorꝫ arbitrio iu/
dicis relinquit. vt habet. ij. q. iiij. in glo. ſumma
ria. In lege aũt veteri quoad mulierem partu/
rientem maſculũ. vt de alijs nunc taceamus ſic
fiebat: q: vt dictum eſt. mulier que ↄcepto fetu
maſculũ peperiſſet in ſuo populo iudeorꝫ in ca
pite. xl. dierꝫ pergens ad templũ offerebat ſacri
ficium aialis. ⁊ per illud dicebat purificari ſcili
cet ab illa irregularitate in partu ↄtracta: qua ꝓ
hibebat vt immũda ad tẽplum accederet. Et ſʒ
beata maria nõ ad illud teneret: q: non ex viro
conceperat: ſed ex ore ſpũſancti. tñ ad danduʒ
nobis exẽplũ humilitatis: voluit purificari vt
cetere mulieres. Unde bea. Ber. Uere btã ma/
ria opus non habes purificatiõe: ſed nũqd fili/
us tuus egebat circũciſiõe. eſto ergo ⁊ tu ſicut
vna ex mulieribus ſicut ⁊ ipſe eſt vnus ex illis
paruulis. ¶ Tertia purgatio eſt ſpũalis ⁊ iſta
neceſſaria ẽ nobis vt aĩa ſit purgata a vitijs nõ
ſolum operũ exteriorꝫ: ſed etiã interiorꝫ cogita/
tionũ ⁊ affectionũ. Iaco. iiij. Emũdate manus
peccatores ⁊ purificate corda vr̃a duplices aĩo
Prouer. xxv. Aufer rubiginẽ de argẽto ⁊ egre
dietur vas puriſſimũ. Rubigo eſt pctm̃ vt dicit
bea. Tho. ij. ij. Pura dr̃ aliqua res quãdo nõ ẽ
mixta ſeu ↄiuncta cũ alia re ſe ignobiliori ⁊ im
perfectiori. Sicut vinũ dr̃ impurũ cũ miſcetur
aqua: aurũ cũ miſcet argento. ſed cũ miſcet cuʒ
re precioſiori nõ dicit impurũ ſed magis purꝫ
ſicut ſi miſceat vinum cum maluatico: nõ dici/
tur vinũ impurꝫ: ſed maluaticũ impurũ. Si in
cludatur lapis precioſus in anulo aureo: nõ di
cetur aurum impurꝫ: ⁊ ſic de alijs. Ad propoſi/
tum oĩa terrena ſunt minus precioſa aĩa huma
na. q̃nimo ipſi celi: planete: ⁊ quecunqꝫ corpo/
ra virtutes gr̃a angeli: ⁊ multo magis ipſe de/
us: ſunt precioſiora ⁊ pfectiora aĩa. miſcet autẽ
aĩa ⁊ ↄiungit quodãmodo his per cogitationẽ
⁊ affectũ mentis. Cum ergo aĩa cogitatũ ſuum
⁊ affectũ inordinatũ ponit in his. tunc aĩa effi/
citur impura ⁊ immũda. Cum vero cogitat que
dei ſunt. ⁊ afficit ad ipſas virtutes ⁊ alia ſpiri/
tualia: tũc efficit purior ⁊ pfectior. Aufert ergo
rubiginem peccatorꝫ cogitationũ malarũ ⁊ af/
fectionũ: ⁊ erit aĩa tua vas puriſſimũ ↄtentiuũ
liquoris gr̃e diuine. Hanc ſumme habuit bea/
ta maria: q: ea puritate emicuit. vt ait Anſ. qua
maior ſub deo nequeat inueniri. Nũc ergo pur/
gationis impleti ſunt dies. i. gradus pfectiõis
non ſunt emũdati ab originali ⁊ fomite eius. ſi
cut ⁊ angeli dicuntur purgari ⁊c̃.

¶ Quantum ad .§. iij.

tertiũ ſciẽdũ ꝙ illud nomen maria vno modo
interpretat illuminatrix vt alia pro nũc dimit/
tamus. Unñ ei cãtamus. Solue vincla reis pfer
lumen cecis. Tripliciter aũt illuminat. Corpo/ M. tri/
raliter. Cauſaliter. Exẽplariter. ¶ Si quidem pl̃r nos
multos priuatos lumine corporali illuminauit illũinat
Legit de ea ꝙ cũ quidã pauperculus ⁊ deuotꝰ
virginis habitans iuxta domos iudeorꝫ rome
⁊ ſepe cãtaret de ea ad ↄfuſionẽ iudeorꝫ illõ offi
ciũ hodierni. Gabrielẽ archangelũ credimus
diuinitus affatum vterꝫ tuum de ſpirituſancto
credimus impregnatũ. erubeſcat infelix iudeꝰ
q̃ dicit xp̃m ex ſemine Ioſeph eẽ natũ. Ipſi iudei
hanc inſultationẽ nimis egre ferẽtes ꝓcurarũt
illum oculis priuari. Qui nihilominus ꝓpter
hoc viſu priuatus nõ omittebat illud decãtare
Et in hac die cũ hoc ageret: a virgine illumina
tus eſt: ⁊ viſum corporalẽ recepit. Idẽ patet de
alio qui cũ optaſſet ⁊ frequent a dño hoc poſtu Exẽplũ
laſſet videre ſemel virginẽ mariã cũ pluries in
officio legeret de ea q: clericus erat. Tota pul/
chra es ⁊ hmõi. ⁊ ſibi ab angelo fuiſſet intima/
tum ꝙ ſi videret eã ex nimio ſplendore eius ce
caret. Dixit ille ſe non curare de hoc dũmodo
eam videret. Cogitabat tñ ille caute vt cum ſi/
bi appareret: vnuʒ oculũ ſolum aperiret ad eã
videndũ. aliũ clauderet ne viſum eius amitte/
ret. Cum ergo ſemel ſibi orãti appareret ponẽs
manum ad vnũ oculũ ne aperiret. cum cepiſſet
alio aſpicere tãta claritate ⁊ ↄſolatiõe pfuſus ẽ
quod vt plenius aſpiceret remouẽs manũ ⁊ ali
um aperiret. Cecus ergo factus nõ eſt contriſta
tus pre dulcedine mentis quã exptus eſt: depre
catus eſt tñ virginẽ vt ſaltẽ ſibi vnũ reſtitueret
cuius auxilio victuʒ ſibi acqrere poſſet: q: ſcri
ptor erat. Sʒ btã virgo vt miſericordiſſima nõ
ſolum vnũ ſed ambos reſtituit ⁊ illuminauit.

¶ Scḋo illuminauit cauſaliter. ⁊ iſta eſt melior. Ex ipſa enī ortus eſt ſol iuſtitie xp̄s deus nr̄ qui illuminat oēm hoiem venientē in hūc mūdum. Jo. j. Ipſa tenebras hereſum abſtulit illuminando veritatem. vñ canit eccleſia. Gaude maria virgo cunctas hereſes ſola interemiſti i vniuerſo mundo. Prima hereſis de xp̄o eſt ꝙ non fuerit deus: vt dicūt falſi iudei ⁊ qdā heretici in quā inciderunt apoſtoli ⁊ oēs eius diſcipuli in paſſione. putātes fuiſſe purū hominem. Sola aūt virgo ſtabat iuxta crucē: ſtabat recta fide eius deitate. Aliqui heretici dixerūt cōtra humanitatē eius: aſſerētes eū nō verū hominē. Sed ⁊ hoc deſtruxit habēdo experiētiā certam de eius humanitate. docuit ⁊ illuminauit apoſtolos de multis myſterijs poſt aduētū ſpūſſancti qui poſtea mūdum illuminauerūt veritate fidei. Illuminat frequēter ꝓcurando reis lumen gratie: ⁊ iuſtis ↄſeruationē ⁊ augmentū eius. Illuminat exemplariter. eius enī vita inclyta ⁊ ↄuerſatio cūctas illuſtrat eccleſias (canit eccl'ia) vñ ⁊ hodie dantur cādele bn̄dicte accēſe in manibus fideliū. Candela tñ hmōi ſignificat virginem mariā: q: ſicut in cādela eſt cera mollis et ductilis ſignificans humilitatē: ⁊ lychnum album ſignificās puritatē ⁊ lumē ardens inuēs charitatē. ita ipſa in ſummo habuit iſta pfectiſſime: in qbus eam debemus imitari in operibus nr̄is. Et iō in manibus datur que opera deſignat. Non ergo ſufficit eam in capſa memoriam habere. ſicut fit cōmuniter recordādo de ſanctitate eius ⁊ laudando mirabilia eius. Sꝫ opꝫ in manibus operum tenere imitando ⁊c̄.

¶ De purificatione: ⁊ quomodo quis debeat ſe offerre deo quantum ad principium medium ⁊ finem.

Capitulum. xxxv.

Tulerunt euꝫ in hieruſalē vt ſiſterēt eū dn̄o. Luc. ij. Propheta Dauid loquendo de ſacrificio qḋ qlibet dꝫ facere de ſeipſo deo: oñſo in oblatiōe facta in hac die purificatiōis. Sicut ait ps. xxvj. Circuiui ⁊ imolaui in tabernaculo eius hoſtiā vociferationis cantabo ⁊ pſalmum dicam dn̄o. Et videt̄ mihi ꝙ velit dicere quō debet qlibet cuꝫ dn̄o ieſu ſe offerre deo glorioſo. q̄ꝫtum ſcꝫ ad principium: mediū ⁊ finem.

¶ Et q̄ꝫtum ad principium ait. Circūibo.

¶ Quantum ad medium ait. immolabo in tabernaculo eius hoſtiam vociferationis.

¶ Quantum ad finis terminuꝫ cantabo ⁊ pſalmum dicam domino.

¶ Quantum igitur. §. i. ad primū vbi dicit circūibo. eſt notandum ꝙ ad offerendum debite deo oportet circumire ꝑ oēs vias ei gratas. Ob cuius repreſentationeꝫ fit ꝓceſſio hodie cū cādelis bn̄dictis in manu delatis ad gloriā dei. Hortat̄ apl's. j. Cor. oms dicēs. Vnuſqſqꝫ ambulet hac vocatione q̄ vocatus eſt. ⁊ ſic clarꝫ eēt tibi ꝙ deus te vocaret ad iſtū vel illū ſtatum nō oporteret te circūire: ſed ſubito exeq vocationē eius. Sed q: deus vult nos tenere in vera hūilitate ⁊ filiali timore ſollicitudine nr̄e ſalutis. ſepius vocat tali mō ꝙ vult nos q̄rere ⁊ inueſtigare que ſit vocatio noſtra deo magis grata. Et h̄ eſt qḋ dicit. Circumiui. Et q̄ꝫuis per ſeipſum xp̄s vocauerit Saulū ac ita qđ ↄmoneret violēter. ꝙ ei ſit dictū. Durꝫ eſt tibi ↄtra ſtimulū calcitrare tñ eum miſit ad ananiā ſimplicē virꝫ. Vocauit ⁊ centurionē cornelium: ⁊ nihilominus ad Petruꝫ miſit dicēs Hic tibi dicet quid te oporteat facere. ſepe ex tedio vite vel ex indignatione cuꝫ ſocijs ſeu loci auſteritate: aut grauamine mandatorꝫ tibi ipoſitorum vel honoris appetitu libertatis aut rerum abundantia. ⁊ hmōi. tu teipſum vocas ad alium ſtatum que tibi videbitur melior q̄ꝫ ille in quo es. ⁊ in ſeipſo ſic erit ꝙ tibi minꝰ ſit vtilis. tñ tu non cognoſcis. Aliqñ te vocabit angelus ſathanas trāſfigurās ſe in angeluꝫ lucis ⁊ non pſeuerꝫ in diuina vocatiōe tibi facta. Aliquādo vocabit amor ſenſitiuꝰ. ⁊ tibi videt̄ ſpiritualis. Et oēs he vocationes ſub ſpecie boni facte ſimiles erunt his que a dn̄o ꝓcedunt. Ergo ne decipiaris ſume in manu candelā rōnis. Sꝫ ſit bn̄dicta ideſt extra ſenſualitate ⁊ tota ſpiritualis. Accenſa debet eſſe iſta candela doctrine facere. Et fac tres circūitus ſeu ꝓceſſiones cuꝫ tribus pauſationibus. ¶ Primus circūitꝰ eſt ↄſiderare diligenter vñ procedit talis motus ad mutandū ſtatū. ⁊ ſi eſt aſſociatꝰ talis motus ab aliqua ſupradictarꝫ impfectionū. nā ſi ſic eēt talis vocatio ſit tibi ſuſpecta. ¶ Scḋo circūitus eſt examinare quis ſit verus ſeruus dei: cui te cōmittas regendū: qui ſeparatus ſit ab amore ſui attendens ad gloriam dei humilis: non preſumptuoſus. Et hoc querere opꝫ cum magno corticio accēſo ⁊ oculis bene apertis: quia non reperit̄ fallacior mercātia q̄ꝫ ho cuius cor eſt inſcrutabile ſ'm Hiero. Sepe iſte lupꝰ rapax: ab extra ouis mitis. Ad inueniendū igitur talem hoiem perfectū accende lumē xp̄i: ⁊ reſpice ne te decipiat color: habitus. aut affectꝰ ꝓpriꝰ: nō partialis inter ordineꝫ ⁊ ordinem: pſeſſionem ⁊ pſeſſionē. domeſticā ⁊ ſilueſtrem. Et qñ taleꝫ dei ſeruū inueneris: illū conſule: ⁊ ſuam doctrinam ſeu ↄſiliū exequaris. ſ'm illḋ Tob. iiij. Cōſilium ſemꝑ a ſapiente inqre. Sapienteꝫ ſcꝫ in materia agendorum. ¶ Tertius circūitꝰ eſt cogitare oīa tua motiua circa hoc qḋ ex his ma-

De triplici ſpirituali circūitu ſup proceſſiōe.

gis cedat ad gloriam dei: ſalutem tui: ⁊ edifica
tionẽ proximi. Frequenter vn⁹ ſtatus eſt melior
altero in ſe: ⁊ qđ ad diuinum honorem contra/
riũ exiſtit. Cõtemplatiua ſublimior eſt actiua:
⁊ tñ marthe mandaꝛ actiue intendere nõ cõtem
platiue. Melior ſocietas inueniꝛ in vno ordine
q̃ in altero: ⁊ tñ volendo animam tuã ſaluare
in mini⁹ bono ĩ quo facta eſt pfeſſio: ne alijs deſ
ſcãdalũ remanere debes in tuo. Ecce pceſſionẽ
facimus iſto mane: ad docendum fideles face/
re iſtos tres circũit⁹: vt bñ puideas tibi ad faci
endũ de te bonũ ſacrificiũ. Et hoc eſt pncipiuꝫ.

Medium ob/ .§.ij.

De medio obſeruãdo in hoc ſacrificio. ſeruandũ circa tale ſacrificium: eſt totũ ſe trade
re ⁊ ſubijcere diuine voluntati nil ſui reſeruan/
do ſibi. vt dicit ps. Immolabo in tabernaculo
ei⁹ hoſtiã vociferationis. Tabernaculũ diuinũ
in quo ſeruaꝛ oĩs res ſacra: eſt ipſa dei volũtas:
que (ſm q̧ pbat diuus Aug. cõtra fauſtum) eſt
forma via ⁊ regula oĩs pfectionis. Et tanto eſt
creatura bona ⁊ pfecta. q̃to cũ illa ſe cõformat.
De iſto capaciſſimo tabernaculo loq̧ intẽdebat
ſctũs ille mardocheus qñ orando dicebat. In
ditiõe tua dñe cũcta poſita ſunt: ⁊ non eſt q̧ tue
poſſit reſiſtere volũtati. Heſter. xiij. In iſta volũ
tate dei offerꝛ ſacrificium figuratum p illud qđ
offerebaꝛ in hieruſalem: in quo quotidie totus
xp̃us pñtaꝛ: vt ſonant verba ppoſita. ſ. Tulerũt
illũ in hierlm. Hieruſalem enim interpretatur vi
ſio pacis ⁊ qui ſe cõformat volũtati diuine ſem/
per pacẽ tractat. paceꝫ videt ſm illud ps. Audi
am qd loquatur in me dñs deus: qm̃ loquetur
pacem in plebẽ ſuam. Immolare eſt totuꝫ arde
re: ⁊ dare ſe hoſtiam deo ſctãm viuentẽ ſeu pla
centem in obſequiũ rõnabileꝫ dei. ⁊ ſi tu aliquã
partem de te reſeruaſti que nõ cõſumatur ĩ igne
diuini amoris: pax nõ duraret nec opus bonũ
inchoatum: ⁊ nõ vociferares in diuino conſpe
ctu. Scio q̧ modicum fermentum totã maſſaꝫ
corrũpit (ait aplʾs) ⁊ parum carnis in corpe pu/
tridum niſi abſcindaꝛ: totum corpus corrũpit
huius rei experientiam vides in iuda proditore
⁊ oĩum religioſorum ⁊ religioſarũ ſimulatori
bus: qui ⁊ ſi cum deuotione ſtatũ religionis aſ
ſumpſerũt: q̧ꝛ totum ſe deo non dederunt: totũ
amiſerũt. Qui aũt deo tribuit totam volunta/
tem: totus ſemp ad deum vociferat ab eo dire/
ctus ⁊ letificatus. ⁊ iſta eſt hoſtia vociferatiõis
ſeu clamoris. ⁊ apte tali vocabulo vociferatiõis
ps. vtiꝛ: quia talis voluntas tota in deũ immer
ſa guſtat dulcedines mirabiles: ⁊ cõuerſa ĩ ma
ximum ſtuporeꝫ neſcit qd loquaꝛ: ſed ex admi
ratione ſtridet ⁊ vociferaꝛ. Sic dicebat ps. de
eodem ſacrificio. Oĩa oſſa mea dicent: dñe qs
ſimilis tibi? vides totum hodie declaratum p
exẽpluꝫ qñ mater amãtiſſima virgo Maria po
ſuit totũ xp̃m in vlnis antiqui ſacerdotis ſimeo
nis. hic enim ſubito vociferatus eſt cũ altis ſtri
doribus ſtupore replet⁹. Nũc dimittis ⁊c̃. An/
na etiã pphetiſſa clamauit. ⁊ quid neſcimus ni
ſi q̧ annunciabat mirabilia? Et qñ audis q̧ cla/
mabat vetuſtus dierꝫ ⁊ veterana: intellige figu
ratum q̧ ex tali cõpleto ſacrificio obſtupeſcit ⁊
mutaꝛ totus ſpũs ⁊ etiam caro. totus Adam in
ſimeonem conuertiꝛ: tota eua anna efficitur.

Sequitur de fi/ .§.iij.

ne ſacrificij vbi dˀ. Cãtabo ⁊ pſalmũ dicaꝫ dño.
In qua pte oſtẽdiꝛ hoieꝫ in ſacrificiũ deo obla/
tum ſemp debere cantare in id qđ ei acciderit:
nõ ſolũ patiẽtiam ſeruãdo in aduerſis: ſed etiã
iocũdando in illis. ſicut ait aplʾs de ſe. Libẽter
gliabor: in infirmitatibus meis vt inhabitet in
me ṽtus xp̃i. De quo enim quis tãtuꝫ gaudere
dꝫ q̃tũ de aduerſitate pſpitas coiter triſtit ⁊ va/
ne hoiem letificare facit: mũdum diligere ⁊ ſu/
perbiaꝫ leuari. vnde ad inferos cõducũt. ⁊ ideo
de eis cõtriſtãdũ ⁊ lugẽdum. Sed aduerſitas fa
cit humiliũ corda reuerti ad deũ: mũdum deci
pientẽ agnoſcere: ⁊ viam ad pãiam pparare. Et
cum loquiꝛ de ipſis tribulationibus ſemp letã
duꝫ ⁊ cãtandũ cum effectu dicẽdo. Cãtabo. Ad
hoc hortabaꝛ Jacobus aplʾus in eplʾa ſua. c. j. di
cẽs. Omne gaudiũ exiſtimate fr̃es cum in tẽta
tiones varias incideritis. Oſtẽdit autẽ hic ps.
q̧ homo deo ſacrificaturus debet mẽtem cum
eo vnitã tenere ſemper: ⁊ dicere pſalmũ dicam
dño. Dicere deo pſalmũ: eſt mẽtem in illaꝫ dul/
cedinem ſubleuare. ſicut ſcriptura narrat de he
lyſeo propheta. Offerre ſe ſacrificiuꝫ deo nihil
aliud eſt q̃ omnes corporales ſenſus mortifica Offerre
re: quibus mortuis oportet q̧ aĩa cum ſummo ſacrifi/
deo cõiungatur: ⁊ in ipſo cõtinue iubilet: quã/ ciũ deo
tum ipſe deus operaꝛ in eo vt dicere valeat cuꝫ quid ſit
apoſtolo. Noſtra cõuerſatio in celis eſt. De his
duabus vltimis particulis formam nobis pre/
bet ſanctus Symeon: qui ſe deo ſacrificãs chri
ſtum dulciter recepit in vlnis: cecinit de morte
corporali quam vicinã aſpiciebat ⁊ dixit. Nũc
dimittis ⁊c̃. Et ſubleuabit mẽtem ad intuẽduꝫ
intus qđ alibi erat abſconditũ dicendo. Quia
viderunt oculi mei. Ecce igitur quomodo dñs
ieſus ad faciẽdum de ſe ſacrificiũ erat delatus
ad templũ a matre virgine Maria ⁊ ioſeph vt
formã nobis preberet vt ſimile pagamus. Un/
de dicunt verba primo pPoſita euãgelij. Tule/
runt illum. ¶ In quibus quidem verbis pro
ampliori declaratione noſtre perfectionis no/
tabimus. vij. partes.

¶ Prima eſt vnde mouetur iſta proceſſio.

¶ Secũda per quem defertur talis oblatio.

¶ Tertia quid eſt iſta donatio.
¶ Quarta quo dirigitur talis congregatio.
¶ Quinta cui datur talis benedictio.
¶ Sexta huius preſentationis aſſociatio.
¶ Septima que inde ſequitur remuneratio.
¶ Ad primã rńdet ꝙ a Bethleẽ tulerunt. Ad ſcḋam ꝙ Maria ⁊ Joſeph tulerũt. Ad tertiam ꝙ deum ⁊ hoīem xp̄m tulerunt. Ad quartã ꝙ ad templũ hieriſm obtulerũt. Ad quintã ꝙ ad Symeonẽ ſacerdotẽ tulerunt. Ad ſextã ꝙ cum duabus turturibus vel par columbarum tulerunt. Ad ſeptimam ꝙ feſtum maximum Symeon ⁊ Anna fecerunt.

¶ Quantũ ad pri/ §.iiij.

mũ. quicũqꝫ de ſe vult facere cum Jeſu ſacrificium: primo recedat a Bethleẽ. i. cura carnis: qꝛ vt dicit apl's. Si ſm carnẽ vixeritis moriemini. ſ. vita ſpũali. Quãuis antiqui doctores dicant ꝙ Bethleez interp̄etat̃ domus panis: moderni tñ iterp̄retant̃ domũ carnis. Et ideo diſcedas a bethleẽ ſicut fecit dñs ieſus nõ corporalr: ſed ſpũalr. ſ. a cura carnis ⁊ ſollicitudinis vite corp̄alis: de craſtino nõ cogitãdo: ſed ſperãdo in eo qui paſcit aues celi: ⁊ veſtit flores cãpi. Nõ dico ne labores: ſed cum xp̄o dico ne ita ſolliciteris circa curã corp̄is vt omittas aliquã vocationeꝫ dei aut actum ad gl'iam dei ptinentẽ. Si cogitaſſet ppl's dei iſrl' de quo viuemus in deſerto: de quo veſtiemur: nunq̃ꝫ egreſſi eſſent de egypto. nunq̃ꝫ ad terram promiſſionis deueniſſent. ⁊ poſtquam fuerãt inde egreſſi ſub ſpe diuini auxilij q̃n cogitauerunt comedere carnes ⁊ ſitientes de aqua trepidauerũt: ira dei deſcẽdit ſup̄ eos ⁊ mortui in deſerto: nõ ſunt ꝯſecuti optatũ finem terre p̄miſſionis. Iſta eſt prima via ⁊ regula: quaꝫ debet ſeruare qui vult bene deo ſacrificare. Quicũqꝫ aũt cogitat prius de vita corp̄is q̃ꝫ de vita aie: in ſuo p̄greſſu: vtiqꝫ non p̄ſperabit̃. Et de hoc experientiã vides in multis qui vident̃ inchoar̃ ſe bonũ facere: ⁊ ſicut cancri retro redeũt. Cernis glorioſam virginẽ Mariã paruulã puellã receſſiſſe a parẽtibus qui eoſter hñt tantã curã de corpuſculo vt nõ ieiunet: non vigilet: ⁊ non multũ oret: ꝙ filios ſuos inertes ⁊ deſides efficiunt. Et qꝛ ſic btã virgo receſſit a ꝯſanguineis ponẽdo totã ſuã ſpem in dulciſſimo filio ſuo cibata: veſtita: cuſtodita: directa ab angelo ſctõ qui de ea curã habebat ſpãlem. loco cuius Joſeph ſucceſſit: ⁊ poſtea filius eius qui receſſurus e mũdo per paſſionẽ loco ſui reliquit Joãnem qui curã haberet tante puritatis ⁊ matris ita p̄fecte. O quãtum eſt vtile ſe totum iactare dño: ⁊ ob eius dilectionẽ nil de ſe curare: huic angeli attendunt: ſancti adiuuant. deus ſollicite curat: ſeruiunt puri Joannes.

¶ Secũda reſpon/ §.v.

ſio ſcꝫ qui deferãt oblationẽ ideſt qualis intentio dꝫ mouere creaturã ad ſe deo ſacrificandũ. Circa qḋ dicit euãgeliſta ꝙ parẽtes ſui paruulum xp̄m tulerunt. Scḋm aũt veritatem grammatice parentes nõ intelligunt̃ niſi pater ⁊ mater: qui talis partus poſt deũ ſunt prima cauſa. ¶ Ubi nota ꝙ tres parentes habuit ille benedictus filius oblatus. Et primus eternus fuit pater ſue diuinitatis. Secũdus fuit ſua venerãda mr̃ eius humanitatis. Tertius Joſeph. ⁊ h̃ ſolum ſm opinionẽ eoꝝ hoīum non ſm veritatem: qꝛ principiũ nõ dedit nec diuinitati nec humanitati eius. ſpũſſanctus talis humanitatis fabricator pater dici nõ põt: qꝛ de ſubã ſua nil poſuit: nec quoad diuinitatẽ totam ab eterno procedentẽ a p̄re: nec quoad humanitatem totã genitam ſolũ a glorioſa mr̃e. Et ſicut figulus p̄r non dr̃ vaſoꝝ que facit: ita non dr̃ ſpiritusſanctus p̄r xp̄i. q̃uis ex puriſſimis ſanguinibus virginis corpus fabricauerit tẽplum diuinitatis ſicut dicit magr̃ in. iij. ſen. Qñ ergo audis dicere ꝙ parentes ſui tulerũt ieſum in hieruſalem. intellige per parẽtes patrem dñi: matrem mariã ⁊ Joſeph nutriciũ. Et qñ dico p̄reꝫ (cum opera trinitatis ſunt indiuiſa: ⁊ totum ſimul faciãt qḋ eſt extra ſe: vt docet b. Aug.) intellige cum p̄re filium ⁊ ſpũmſanctum. Dic ergo ꝙ quinqꝫ perſone tulerunt ſacrificiũ iſtud Pater: filius: ⁊ ſpiritusſcũs: maria ⁊ Joſeph. Hic tibi dimitto multas deuotas ꝯtẽplationes. Et p̄ma q̃uo eternus pater eſt ſummus ſacerdos: q de eo quod ipſe eſt ſibiipſi ſacrificiũ facit. Secunda ꝙ filius qui ſe portat ⁊ de ſe facit ſacrificium ei qui eſt ipſe. Tertia ꝙ ſpũſſanctus inuiſibiliter ardet non ſolũ ligna huius ſacrificij. ſ. Mariam: Joſeph: Symeonẽ: ⁊ Annã miniſtrãs ſed etiam ignẽ. vnde ipſe eſt. ignis qui ipſemet eſt. qꝛ ſpiritusſanctus ducit verbũ ad templum a quo ipſe eternaliter p̄cedit. Quarta ꝙ portatrix magis fertur a chriſto delato q̃ꝫ portat ipſa Iſtarum ⁊ aliaꝝ explicationẽ meditationũ ob breuitatem omitto. pro nunc ſufficit ꝙ quinqꝫ nomina debent ducere ad tale ſacrificium: ⁊ ſi aliquis horum deficit mutatio ſtatus tui ſit tibi ſuſpecta. Pater igitur deus dirigat te in viam ſuam per ſpem conſtantem: ⁊ non permittat tibi occurrere cogitatiões retrahentes a bono propoſito ſcꝫ non volendi perſeuerare ex debilitate vel ex paupertate: aut ex ſollicitudine vel tentatione: aut alijs motiuis retrahentibꝰ mentem a benefaciendo. Uerbum filius te dirigat per ſua ſancta conſilia: qui lucernam accẽdit: lumen ſcꝫ ad reuelationem gentiũ ne poſ/

ſis errare ita ꝙ ſi incitaris ad apprehendendũ
alium ſtatũ in quo non es. reſpice in doctrinã
verbi ſi hoc tibi conſulit ⁊ potes facere : aliter
non. Spũſſanctus dirigat te purificando: quia
te non mouebit prius ꝙ̃ tibi inſpiraret noticiã
cum dolore tuoꝝ defectuum: ⁊ prius te purga/
bit ꝙ̃ moueas paſſum tuoꝝ affectuuꝫ ⁊ ſi ppen
dis cum peccatis ſuis aſcendere in altum ſtatũ
ſm apparentiam exteriorẽ. noueris te duci ab
antiquo ſerpẽte ad inficiendum locũ quo per//
gis. Oportet etiã vt te dirigat ⁊ ferat pura vir/
go maria idest pura intentio ⁊ non maculata ⁊
mixta. aut ſcis ꝙ vas puꝝ dr̃ quando nõ eſt ibi
aliquid niſi illud ſine quo eſſe non põt. amurce
idest vas vacuuꝫ quolibet liquore vel re ſolida
liberum amurce oliue: ſiccitate ſine rubigine: ⁊
omni alia imũdicia: ꝙ̃uis plenuꝫ eſſet aere qa
natura vacuum nõ ſuſtinet. Ita dico ꝙ mẽs pu
ra eſt directa a maria qñ nullus reſpectus te du
cit: nec tui nec alterius niſi tm̃ gloria dei. Et ne
decipiaris a teipſo in iſtis motibus ſeu reſpe//
ctibus additur Joſeph ad deferendum tale ſa/
crificium qui interpretatur augmentum: vt ex
hoc intelligas q: ꝙ̃uis tibi videretur portari a
quatuor primis deferentibus. debes cõſidera/
re ꝙ ſtatus quo vadis ſi aſſumere intendis eſt
ſuperior ⁊ perfectior illo vnde recedis q: quili
bet põt regulariter debito modo aſcẽdere ⁊ au
geri: ſed non deſcendere vel minui. Totum co
gita exemplo glorioſe virginis que cũ admo//
nita eſſet ab angelo de mutando ſtatu ſuo egre
di ſcꝫ tẽpli ſolitudinẽ: ⁊ venire ad humanã cõ/
uerſationem vſqꝫ ad habitandum cũ humano
ſponſo. cogitabat ⁊ cogitãdo paueſcebat in ver
bis angeli que interrogando quõ fiet iſtud. ſ.
cum virginitatẽ propoſuerit ſeruare. quod oñ/
dit cum ait. qm̃ virum non cognoſco. q quideꝫ
maior gradus eſt ⁊ perfectior ꝙ̃ filios genera
re ſm curſum naturalem. Sed tunc certificata
ab ipſo angelo ꝙ ad talem ſtatum dirigebat pa
ter eternus obumbrando verbum incarnando
ſpiritusſanctus fecundando: Joſeph in virgi/
nitate eam conſeruando. aſſenſit virgo ſeipſaꝫ
offerendo. ⁊ dixit. Ecce ancilla dñi: fiat mihi ⁊c.

Reſpondeo ad .§. vi.

tertiã inquiſitionẽ ſcꝫ ꝙ oblatus in ſacrificiuꝫ
⁊ delatus eſt deus ⁊ homo ieſus xp̃s. vbi decla
ratur qualis debeat eſſe qui ſeipſuꝫ vult deo of
ferre in ſacrificiũ: vt ſcꝫ efficiatur xp̃s. ⁊ chriſtꝰ
factus de te deo qui iam eſt datus deo ei q erat
natus deo: ⁊ hodie defertur deo qui erat deus.
Quis non obſtupeſcat in tantis mirabilibus: ⁊
tamen fiunt hec ꝓpter doctrinam nr̃am. Igit
oblatꝰ deo efficiaris humilis vt xp̃s: paupꝫ cũ
xp̃o: patiens vt xp̃s: indutus charitate xp̃i: or/
na te cum charitate xp̃i: forma te cum benigni
tate xp̃i. Et ſic ꝯſequenter per ſimilitudinem ſa
ctus xp̃s eris debitum ſacrificium deo oblatũ
Tale ſacrificium de ſe fecit maria: ⁊ inter crea/
turas nunꝙ̃ apparuit tãta humilitas ſicut i ea
que ſe ancillam vocat: mater a deo electa. Et ita
cogita de alijs virtutibus ſuis: quas ob breui/
tatem dimitto. Cogita ſimilitudineꝫ carnis cõ
munitatẽ veſtium: ciboꝝ: ⁊ ꝯuerſationis: ⁊ pro
certo teneas ꝙ vbicunqꝫ xp̃s erat ſiue magnꝰ
ſiue paruus: ibi erat ſua dilecta mater. Naꝫ ex
tra ſuam pñtiam viuere non valebat. Si virgo
pura erat in nuptijs: hoc ideo q: xp̃s ibi erat.
Si verecundiſſima virgo ⁊ ꝯtemplatiõis ma/
giſtra cũ magno tumultu perrexit ad crucem ſ
ideo q: xp̃s illuc profectus eſt. multomagis ſꝑ
ambulauit vbi orabat: vbi docebat: vbi predi//
cabat: vbi miracula faciebat ieſus. Et ita tota
tranſformata in chriſtum odoriferum ſacrifici
um de ſe deo obtulit.

Quantum ad .§. vij.

quartam inquiſitionem docetur in quo loco ta
le ſacrificiuꝫ facere debes de te vel filijs tuis ſci
licet quia ad templum hieruſalem idest ad do/
mum viſionis pacis. ſic enĩꝫ interpretatur hie/
ruſalem. O cum quanto dolore intuenda ẽ iſta
infelix ciuitas vocata felix. In qua eſt amplum
templum herculis ſuperbi. Ad quod accedẽs
ad ſacrificandum quilibet cum ambitione ſta/
tus ⁊ appetitu magiſtratuum non hoc meren/
do: ſed contrarium. Hic eſt templum bellicoſi
martis. ⁊ quilibet cõmuni ab extra: vel particu
lari abintra de ſe ei offert ſacrificium continua/
tum per annos plurimos. Templo inhoneſti fo
uis raptoris non ſacrificat: niſi qui non valet.
Templum veneris omnes venerantur ⁊ ad tẽ/
plum ſemiramis multe gentes currunt. Tem//
plum guloſi bachi nunꝙ̃ reperitur vacuum.
Templum auari mide a maiori vſqꝫ ad mino/
rem: a ſacerdote vſqꝫ ad leuitam omnes ſacrifi
cium offerunt. Templum vero chriſti vacuũ re
peritur: ⁊ non inuenitur qui velit ſe in eo pre//
ſentare: vel filios ſuos tanꝙ̃ iam in preteritum
ibi ſe preſentauit conuertit illud in templũ va/
norum ac fallacium deorum. O munde imun/
de nutritor omnium viciorum ſectator omnis
generis malorum: ⁊ ſolum deum exilium tra//
dis. Sed certe docet te chriſtus ⁊ mater eius of
ferre te: ⁊ tuos in ſacrificium inquantum vales
de templo hieruſalem vbi pax videtur: pax ſer
uatur: pax tenetur cum deo ſuo. ita refert bea.
Hie. ⁊ Amb. beatiſſimã virginẽ feciſſe poſt paſ
ſionẽ ⁊ aſcẽſionẽ filij ſui dilecti: diſcurrebat: vi/
ſitando oĩa loca vbi fuerat ieſus cõuerſatus: ⁊
ibi meditabatur ſacra bñficia per ipm̃ ſcã hu//

mano generi ⁊ a memoria hoꝝ nõ recedebat.

¶ Ad quintam .§.viij.

inquiſitionem ſcʒ per cuius manus fieri debet
hoc ſacrificium.⁊ reſpondetur ꝙ per manꝰ ſy/
meonis qui interpretaſ obediens.Iſtud ſacrifi
cium multũ cõtinuauit dñs ieſus qui comede/
bat in domo Symonis Petri ſymonis phari/
ſei Symonis leproſi in bethania ideſt in domo
obedientie.in domo Matthei qui interpreta//
tur donatus alteri.ſcʒ deditus ⁊ ſibi abnegatꝰ
intrauit ⁊ in domum diuitis ſcʒ Zachei ad oſtẽ
dendu3 qđ verbis dixerat.Matth.xxiij.Oĩa
quecunqʒ dixerint vobis facite ⁊ ſeruate ideſt i
rebus licitis ſcʒ boni prelati:⁊ etiã ſi praui eẽnt
ſed ſm opera eoꝝ ſcʒ mala nolite facere.verum
qui põt inuenire bonũ Symeonẽ antiquum iu
ſtum ⁊ timoratum ⁊ peccantẽ populi ſalutẽ ma
gis ꝗ ſui:in quo habitet ſpũſſanctus.⁊ hẽat di
uinũ lumen illum ſequare:⁊ alios dimitte.Ta/
lem deſcribit Lucas euange.antiquũ Symeo/
nem in ſacro euangelio hodierno.Elige ſyme/
onem in p͛rem tuũ ſpiritualem qui ſit obediẽs
ſpiritualibus ſuis q: male põt alteri precipere
qui bene non didicit obedire.Tolle Symeonẽ
antiquũ practicum ⁊ expertum iam ſanguine
mortuũ ne fetor oriri valeat ex tali conuerſatio
ne.Quere Symeonẽ iuſtũ a peccatis mundu3
⁊ ne per malũ exẽplum vel doctrinã ad illa te i/
ducat.Accipe Symeonẽ timoratũ humilẽ qui
in ſeipſo nõ confidat:nec preſumat qui plenus
charitate:nõ ſui amator:ne te liniat tpalibꝰ ſed
ſit amator dei ⁊ ſalutis ꝓximi qui te defendat
a malo.Reperi Symeonẽ plenum ſpũſcõ ſacra
ſcriptura eruditũ:⁊ ſana doctrina qui ſit multe
orãtiõis in qua reſpondet ſpũſſanctus.Per ta/
les manus ſacrificauit virgo glorioſa ſe totam
ſummo deo.q: paruula parẽtibus obediuit pu
ella antiquo ſacerdoti tẽpli angelo ſctõ.xiiij.vl
xv.annoꝝ cũ eẽſet habitauit.Exinde cũ vetulo
virgine Joſeph in egyptum pergens cũ eo ⁊ i
de rediens cu3 filio ſuo multo tempore.Demũ
antiqua facta.xlviij.annorum manſionem ha/
buit cum Joanne virgine puro quẽ ſibi in cru
ce xp̃s loco ſui in filium aſſignauit.

¶ Quantum ad .§.ix.

ſertam ſcʒ cum qua ſocietate fieri debet tale ſa/
crificium:⁊ dicit euangeliſta ꝙ obtulerũt ꝓ eo
vnum par turturũ:aut duos pullos columbaꝝ
ad que additi ſunt quinqʒ ſiculi qbus ꝓmoge/
nitus redimebatur.per quos intelliguntur qn
qʒ ſenſus corporis qui debent offerri in ſacrifi/
cium.vt tota aĩa tua dñi ſit:ꝗuis euãgeliſta de
ſiclis non loquatur.Sed neqʒ declarat ſi date
ſunt turtures vel colũbe.certum tamen q: alte/
rum eoru3.Sed neqʒ hoc vacat a myſterio.Jõ
enim ſpiritusſanctus voluit euangeliſtam hoc
ſcribere diſiunctiue ad doctrinam noſtri:q: ali
qbus cõuenit turtures offerre:alijs vero colũ/
bas:nec offerre turtures:nec oẽs columbas ali
qui ſunt qui ſe deo volunt offerre in ſacrificiu3
⁊ remanere in vita actiua ⁊ habitu laicali.Alij
vero perfectius ſe offerre:intrando ⁊ reperien/
do ſe in ſtatu ſingulari.Primi ſecum deferant
par turturum.vnum par importat vnitatẽ ⁊ fi/
delitatem.Tu ergo qui in laico ſtatu vis te deo
ſacrificare:ſerua iſta quatuor vnitatem vt non
queras vel ſequaris ſectas:diuiſiones:partiali
tates ⁊ hmõi.Serua charitatem dãdo elemoſy
nas ꝓut Tobias filium ſuũ docuit di.Si mul/
tum tibi fuerit abundanter tribue.ſi paꝝ:⁊ illđ
libenter impartire ſtude Tob.iiij.Serua caſti/
tatem:ſic ⁊ ipſe Tobias docuit filium ſuum di.
Attende tibi ab omni fornicatiõe:⁊ preter vxo
rem tuam non patiaris crimen ſcire.De quo ẽt
dicitur ꝙ celebrabat nuptias cũ vxore in timo/
re dñi.Serua fidem legendo vel audiendo ſa/
cras ſcripturas audiendo diuina officia ꝓdica
tionũ:verba illa credẽdo ⁊ obſeruãdo.Qui ve
ro in ſtatu religioſo ſe deo tradũt offerre debẽt
pullos columbaꝝ ideſt duas columbas:binari
us numerus eſt principium diuiſionis:ad inu
endum ꝙ tales debent eſſe diuiſi ideſt ſeparati
a mundanis.Sed inter ſe debent eſſe q̃ſi vnu3
par.i.ſimul vniti ⁊ ſine diuiſione.Columbaru3
pulli ſunt calidi:ſed caſti:q: adhuc nõ ſunt co/
lumbe modice caſtitatis:ſed pulli ad innuen//
dum:q: religioſi debẽt eſſe calidi ideſt feruen/
tes in diuino amore.ſed puri ⁊ mundi a carna
litate.Columbaꝝ pulli non volant diſcurrẽdo
ſed clauſi manent in nidis ſuis.Sic ⁊ religioſi
non debent diſcurrere vagi per ciuitates ⁊ vil/
las niſi in neceſſitate.que non habẽt lege3:ſed
clauſi debent eſſe in cellis vl claustris ſuis.Co
lumbe q: plorant loco cantus ſignificãt vitam
religioſam plenã eẽ debere penitẽtia:⁊ q ait b.
Hiero.ſe ⁊ mundũ lugeant ⁊ dñi ſemꝑ pauidi
preſtolentur aduentum.Et maxime lugere dñt
ꝓ pctis eoꝝ q elemoſynis eos nutriũt.Colũ/
be nunꝗ quieſcũt ſuꝑ cadauer:ſignificat ꝙ re
ligioſi debẽt ꝯtẽnere pecuniam ⁊ oẽ inclinans
ad peccatũ.Colũbe habitantes in cauernis pe/
tre.Petra erat xp̃s inquit aplſ.ſignificat ꝙ vi/
te taliũ d3 eſſe ꝯfixa cum xp̃o in cruce:⁊ ꝗnium
fieri põt ꝯtemplatiua.Columbe reſidẽt ſuꝑ cul
mina aquarum:vt videant ſi accipiter vel alia
auis rapax volat ſuper eos vt capiat a quo ſu/
giunt:ſignificant ꝙ debemus mora3 facere iu
xta aquas ſcripturarum eas meditando vt va/
leamus cognoſcere.⁊ vitare inſidias demo/
num in aere habitantium.Columbe hñt col/

lum variatũ depictũ ⁊ totũ refulgens: deſignat ꝙ vita religioſoꝝ debet eſſe ſpeculum aliorum ⁊ lux mundi. vt videndo coꝝ bona opera: verbis ⁊ factis glorificent patrẽ celeſtem: ⁊ cauere ab his que hñt ſpeciẽ mali tollatur omnis ſuſpitio. Omnes iſtas ꝓprietates õ facili in virgine maria reperies ⁊ per excellentiam.

Ad ſeptimam .§.x.

⁊ vltimam rñdet ꝙ ex predictis ſequit̃ feſtum ſolẽne. ſ. leticia Symeonis: q꞉ cantat̃. Nunc dimittis. Lumen intellectꝰ qui dicit. Lumẽ ad reuelationem ⁊c̃. Occurſus anna ⁊ ſtupor mẽtis hoc eſt dicere ꝙ ex eis ſequit̃. Leta obedientiã prompta hũilitas deuota ⁊ integra: ⁊ lumẽ ſapientie vere adhuc: q꞉ anna interpretat̃ gratia. Dico ꝙ ita viuendo currit ⁊ abundat gr̃a infuſa a deo cum tot reuelationibꝰ ⁊ illuminationibus: quia tota mens ſuſpenſa manet. ⁊ in ſtuporem vertitur: ⁊ cum xp̃o ⁊ matre ſua ſe reperit in eterna gloria. Amen.

Quomodo gladius pertranſijt animaȝ virginis btiſſime vt ꝑdixit Symeõ. Ca. xxxvj.

Tuaȝ ipſius animã ptranſibit gladius Lu. ij. Multiplex repit̃ gladius in ſcripturis. Eſt enim gladius materialis. de quo dñs ait petro. Omnis q accepit gladium: gladio ꝑibit Mat. xxvj. Dz accipere gladium qui ꝓpria auctoritate ſeu volũtate nõ dei vel legis auctoritate occidit vel ꝑcutit aliquem hic accipit gladium. q꞉ vſurpat ſibi poteſtateȝ hoc faciendi. Nam q deo iubente occidit ⁊ ꝑcutit: vt ppl̃s dei ſub moyſe ⁊ ioſue: ⁊ poſtea ſub iudicibus ⁊ regibꝰ multos apoſtatoꝝ chananeorum ⁊ alioꝝ occiderunt. ille non dr̃ accipe gladiuȝ. ſȝ ſibi dato a deo vti ⁊ ideo licite. Et ſilr̃ iudex q occidit reum nõ accipit nec vſurpat gladiuȝ: ſȝ eo ſibi a lege dato ſi habet legitimã poteſtateȝ vtit̃: vñ non ſine cauſa gladiuȝ portat ait apl̃s: i. ante ſe portare fecit. ſ. ad vindictaȝ malefactorũ. Qui vo accipit vſurpãdo: gladio ꝑibit: q꞉ a iudice punitur: vel ſalteȝ gladio diuine iuſtitie nil inultum patientis: ⁊ de gladio iſto nõ loquitur ſymeon ad virgineȝ q꞉ vt dicit btũs Amb. Nulla hiſtoria docet mariã de hoc gladij nece migraſſe. i. morte violenta. ſȝ naturali ⁊ preſertim cum nõ aĩa: ſed gladio corpus tranſuerberet. Eſt aliꝰ gladius criminalis. de quo Ps. orat erui dicens. De gladio maligno erue me. Iſte eſt gladius odij detractionis: male pſuaſionis ad peccandũ. de quo be. Aug. Si fratri tuo male pſuades: occides. Unde ps. Lingua coꝝ gladius acutꝰ. de pe. diſ. j. Noli. ⁊ clemẽs. Qui odit ⁊ qui detrahit ⁊ q occidit pariter homicida eſt. de pe. di. j. homicidioꝝ. Occiſor corpus occidit gladio mãli. detractor occidit famam per quam quis viuit in memorijs hoium gladio detractionis. Odiens occidit animã ſuam gladio vindicatiue affectionis. Ȝȝ aũt iſte gladius criminalis per aiam tranſeat ⁊ plurimoruȝ non tñ vnq̃ȝ per aiam beate Marie. q꞉ ſola peccatum nõ fecit. Ergo de iſto nõ intelligit ſymeon dicẽs. Tuam ipſius aiam pertrãſibit gladius. Eſt alius gladius ſpũalis. ⁊ hic figuratꝰ eſt per gladium quo percuſſit eleazarus elephãtem hñtem ſup ſe caſtrum armatorũ: ⁊ occidit. ſicq̃ȝ populũ dei liberauit ipſe tamẽ ſub eo oppreſſus. q꞉ chriſtus gladio ſpũali verbi ſue doctrine: ac dolore ſue paſſionis. ⁊ virtute ſue dilectionis mũdum occidit ꝓſtratis agminibus demonum armatoruȝ malitia bellãtium: ſicq̃ȝ mortuus populuȝ dei liberauit. De iſto igit̃ intelligitur dictum Symeonis. Tuã ipſius aiam pertranſibit gladius. Sed hic eſt tripartitus.

Eſt enim gladius doloris internalis.

Eſt enim gladius ſermonis diuinalis.

Eſt enim gladius amoris virtualis.

De quolibet iſtoꝝ poteſt iſtud vere ⁊ aperte intelligi dictum beate Marie a ſymeone. Tuã ipſius animam pertranſibit gladius.

Gladiꝰ multiplex recipitur in ſcripturis.

De primo gladio .§.i.

De gladio doloris q̃re dolor dr̃ gladius.

dio. ſ. doloris ſatis vſitata locutio eſt: cuȝ quis habet magnũ doloreȝ ex aliquo malo nouo. dicitur gladius pertrãſiuit cor eius. ⁊ ſic corpus nõ vulnerat̃ vel ledatur. De hoc etiã ait ps. In ferrum venũdatus eſt ioſeph humiliauerũt in cõpedibus pedes eius ferrum ptrãſijt animaȝ eius. i. gladius cuȝ incidiſſet in magnas tribulationes: q꞉ vẽditus a fratribus in egyptũ delatus emptus a phutiphare principe militie regis pharaonis: falſo accuſatus ab vxore ſui patroni de adulterio: q꞉ noluerit ſibi aſſentire in malũ incarceratus ⁊ vinculatus fuit ꝓpter que ferrum. i. gladius doloris ptranſit aiam eius. Et iſte gladius doloris paſſionis ipius filij pertrãſiuit aiam ſuaȝ. Uel ſic. tuam animã que eſt quaſi ipſius ꝓpter inteuſum amorem ptrãſiuit gladius doloris. Tunc enim. ſ. in paſſione filij reſeruati ſunt dolores partus. vt dicit Joã. damaſce. i. quas alie mulieres ſuſtinent in partu. Sed nec aliqua mulier habuit vnq̃ȝ tantuȝ dolorem in partu. nec aliquis martyr tãtum dolorem ſenſit in ſuis tormẽtis quãtum experta eſt beata Maria in paſſione dilectiſſimi filij. Nõ Petrus in crucifixione ſui. Non Laurẽtius in craticula combuſtus. Nõ Blaſius pectinibus ferreis dilaceratus. Non Jacobus per ſingula membra intercisus. nec alius. Unde dicit beatus Hieroꝰ. Pluſq̃ȝ martyr fuit ⁊ aureolã mar

Maria tyrij ſuper oēs clariorem recepit. Ratio immē/
pluſq̄ ſitatis huius doloris eius hinc trahitur: dolor
martyr fundaſ in amore. Quāto enim quis plus amat
⁊ aureo aliquam rem vel pſonam: tāto magis dolet de
laz ſup eius amiſſione vel leſione. quod pȝ per experiē
oēs re// tiam reruȝ magiſtrā. Magis enim quis dolet
cepiſſe de amiſſione mille florenoꝝ q̄ȝ de cētum: vripo
dy ⁊ rō te q: magis diligit plus dolet de morte filij q̄ȝ
[..]nis. de amiſſione ſubſtantie. ⁊ precipue cum eſt bo/
nus ⁊ vtilis ſibi. Sed beata virgo Maria natu
raliter valde diligebat chriſtū filium ſuuȝ. tum
q: vnicum. Certum eſt enim φ pater vel mater
plus doleſ de morte filij cum vnuȝ tm̄ habet q̄ȝ
ſi multos haberet. tum q: totum aſſumptū cor/
pus erat ex ſe patrē ibi nō habebat: vt q: p̄rem
non habuit terrenum. ⁊ ideo ſtrictius amabat
⁊ de amiſſione magis dolebat. tum q: innocēs
⁊ optimus filius erat. ⁊ tm̄ morte acerbiſſima ⁊
ignominioſiſſima inter latrones cōdemnatus
erat. ⁊ ideo pertrāſiuit gladius doloris animā
eius. ¶ Erat in ea ⁊ amor amicicie: qui funda/
tur in bono honeſto: vt quanto quis ſapientior
⁊ pfectior fuerit: tanto magis debeat amari et
de eius abſentia vel morte doleri. Unde ⁊ pa//
triarcha Jacob de morte quam eſtimauit filio
ſuo Joſeph eueniſſe valde doluit ꝓpter bonita
tem eius. adeo vt ceteri filij ꝯgregati ad ꝯſolā/
dum eum: vix lenirent doloreȝ eius. Sed dñs
noſter ieſus chriſtus erat optimus oīum hoīuȝ
⁊ angelorum: ſapiētiſſimus ſibi ⁊ alijs vtiliſſi/
mus. Unde in paſſione aīam eius pertranſiuit
gladius doloris. ¶ Erat in ea amor charitatis
maxime que deum reſpicit precipue dolere fa/
cit de offenſa dei ⁊ pditione ꝓximi. Cum ergo
cerneret ⁊ ſciret populum illum grauiſſime de
um offendere: q: directe in deum peccabat con
tumeliādo corpus illud deitati vnitum. ⁊ hinc
cōſideraret populum iudeoꝝ exquo nata erat:
dānationem ꝓpter perfidiam incurſurū. Uide/
ret etiam apl'os omnes a deo ꝓpter peccatuȝ re
ceſſiſſe: valde dolebat. Et ſic aīam pertranſiuit
gladius. ¶ Sed forte aliquis dicet. ſciebat btā
Arguiſ Maria φ deus pater volebat eum pati illam
ꝯtra p// paſſionem. Et ipſe filius propter hoc in mūduȝ
dicta. venerat ⁊ hoc optabat. Indeq̄ȝ ex ea ſequebaſ
redēptio mundi: ⁊ ſalus populi: ⁊ gloria dei.
Cum ergo eſſet cōformis voluntati dei. ⁊ ſūme
ipſa optaret ſalutem mundi. Unde ipſa triſtari
poterat vel dolere cum tātum bonum inde ſeq̄
Rñd eo batur. Ad quod reſpōdeo. φ eo modo gladius
doloris ptrāſiuit aīam virginis. quo ⁊ animaȝ
filij ſui qui dixerat pauloante. Triſtis eſt aīa
mea vſq̄ȝ ad mortem. Math. xxvj. Eſt enim in
nobis duplex anima. vel magis proprie loquē
do duplex pars ſeu potentia anime. ſ. intellecti
ua ⁊ ſenſitiua. Secūdum potētiam intellectiuā
chriſtus in paſſione ſūme gaudebat: q: deitate
fruebaſ vt nūc. Sed ſm potētiam ſenſitiuā di/
cebat. φ ſentiebat illud pſal'. Repleta eſt malis
aīa mea. ſ. doloribus adeo φ vita mea in infer/
no appropinquauit. Sic ⁊ beata maria ſm vo/
lūtatē rōnalem volebat filiū ſuū pati. ſciēs deū
ſic ordinaſſe: ⁊ ſalutē humani generis ꝯñdam
⁊ hinc nō dolebat: ſed quieta manebat. ſed ſm
ſenſualitateȝ ſūme dolebat rōnibus p̄dictis. q:
vt dicit be. Hiero. Lȝ in ſpiritu eſſet. m̄ dum in
carne vixit carneis mouebaſ ſenſib᷒. Et ſm ſen
ſitiuaȝ dicere poterat illud. Flecte ramos arbor
alta. ſ. crucis ⁊c̄. Sic ergo ipſius aīam ptranſi/
uit gladius doloris. ¶ Ex quibus valde nobis
attēdendū eſt. φ ſi voluit deus btām Mariam
mrem dñi innocētiſſimā ⁊ ſanctiſſimā tātū do/
lorem pati: ⁊ pſecutionē non debemus nos ab
hmōi eximi velle. Unde dñs per Hiere. c. xlix.
ait. Ecce quibus nō erat iudicium vt biberent
calicem bibētes biberūt. ⁊ tu ſi nocēs eris non
eris innocēs: ſed bibēs bibes calicem. Et Ba/
ruch quarto. Delicati mei delitijs ſpiritualib᷒
virtutuȝ: ambulauerunt vias aſperas. oportet
te ergo multa pati.

¶ Quātum ad ſe/ .§.ij.

cūduȝ φ gladius ſignificet aliqñ verbum dei. Uerbū
oſtēdit apl's dicēs. Ephe. vj. Gladiuȝ ſpūs aſſu/ dī dicif
mite qd̄ eſt verbū dei. ad Heb. iiij. Uiuus eſt ſer gladi᷒ ⁊
mo dei penetrabilior omni gladio ancipiti: p/ q̄uo p//
tingēs vſq̄ȝ ad diuiſionem aīe ⁊ ſpūs ⁊c̄. Et de trāſiuit
hoc gladio videſ exponere be. Ambro. hoc di/ aīaȝ ma
cēs. Tuam ipſius aīam ptrāſiuit gladius. ingt. rie v̄gi
Oſtēdit ſymeon in hoc prudētiam Marie nō nis.
ignarā eſſe myſterij. ptrāſiuit ergo gladius ver
bi dei aīaȝ Marie intellectiuā: q: intellexit ver
bum qd̄ dixerat ſymeon. ſ. q̄uo filius eius poſi/
tus erat in ruinaȝ populi iudeoꝝ ⁊ reſurrectio/
nē gētilium ꝯuertēdoꝝ ad fideȝ. ⁊ in ſignū cui
ꝯtradiceref a multis: quoad veritateȝ myſterij
incarnationis. ſ. gentilibus iudeis: ⁊ hereticis.
quoad imitationē a multis. ſ. oībus malis chri
ſtianis. Oīa autem chriſti myſteria natiuitatis
chriſti: cōuerſationis: paſſionis: ⁊ reſurrectio//
nis fuerunt prenūciata a prophetis ⁊ figurata.
Et cum beata Maria legiſſet ⁊ audiſſet ſcriptu
ras ⁊ ſucceſſiue videret ſingula impleri. ſic gla
dius verbi dei pertrāſibat animaȝ eius intelle/
ctiuam: acutiſſime ⁊ perfectiſſime intelligēdo.
Unde in iſto euāgel'. dicit euāgeliſta φ Maria
cōſeruabat omnia verba hec. ſ. eorum que fie//
bant circa chriſtū cōferens in corde ſuo. Quod
exponit venerabilis Beda. q: ſcilȝ habuit mē/
ti ſcripturas ſacras ⁊ cōferebat que ſcripta erāt
in his que fiebāt. Uerbigratia. vt deſcēdamus
ad particularia. Cum beatiſſima virgo ſpiritu/

Maria ꝯſerua/bat ⁊ ſe. rens in corde expoſi/tio Bede.

ſancto cõcepit filium qñ dixit. Ecce ancilla dñi
fiat mihi ꝛc. ꝯ ferẽs verbum Eſa. illud. Ecce vir
go ꝯcipiet ⁊ pariet filiũ: ⁊ vocabit̃ nomen eius
emanuel. Eſa. vij. potuit dicere itra ſe. Ecce mo
do impleta eſt dicta ꝓphetia. Et rememorãs ꝙ
Abꝛaham qui interpꝛetat̃ pater excelſus miſit
ꝓcuratorem ſuũ Eleazar ad accipiẽdã ſpõſam
nõ de terra ꝓmiſſionis: ſed ad religionẽ lõgin/
quam ⁊ ab eo dimiſſam filio ſuo yſaac. qḋ ⁊ fe//
cit. Rebeccã videlȝ puellam pulcherrimã quaȝ
inuenit ad fontem aquaruȝ. qḋ demũ requiſita
huic aſſenſit. Geñ. xxiiij. Conferẽs hoc cum eo
ꝙ Gabꝛiel miſſus a patre excelſo. nõ in terram
ꝓmiſſionis. i. celum. ad ꝓcurandaȝ ſpõſam cui
vniret̃ in vnitate pſone filius eius vnicus ex ſa
ra. ſ. in mũdum remotũ a celo: ⁊ quaſi a deo de
relictũ ꝓpter idolatriaȝ: ⁊ alia vitia quibus ple/
nus erat mundus. vt. ſ. vniret̃ nature humane
in mũdo exiſtẽti: nõ angelice in celo ꝑmanẽti:
inueniens ipſam Mariam pulcherrimã aĩa ⁊
coꝛpe: ad aquas ſcripture legẽtem: tũc meditã/
teȝ vel orãte: angelus ipſe ſalutãs ⁊ colloquiuȝ
hns cum ea ſuꝑ hoc demũ ipſa ꝯſentiẽte deſpõ
ſata eſt in ea humana natura ⁊ dei filio vnita: ⁊
ſũme ab eo dilecta: intellexit figuraȝ illam im//
pletã. Et ſic gladius ꝑtranſiuit aĩam eius intel/
ligẽdo. ¶ Cum aũt audito cõceptu helisabeth
inſtigata a ſpiritusancto ꝑgeret ad viſitãdũ he
liſabeth per mõtana iudee trãſiens ꝯferens in
coꝛde ſuo. qḋ ait Salomon in Canticis. ij. Ecce
dilectus meus venit ſaliens in mõtibus: tranſi
liens colles. ſilis eſt dilectus meus capꝛee hyn/
nuloq; ceruoꝝ. En ipſe ſtat poſt parietẽ noſtruȝ
reſpiciẽs per feneſtras: ꝓſpiciens per cãcellos.
En dilectus meus loquit̃ mihi: poterat dicere
illud in coꝛde ſuo: modo impletũ eſt illud. Nã
dilectus filius meus quem iam cõcepi venit in
me ſaliens in mõtibus quos aſcẽdo ⁊ collibus
excedens oẽm. ſ. ꝑfectionem montiũ ſublimiũ
angeloꝝ. ac etiam colliũ ſctõꝝ viroꝝ. Silis eſt
dilect⁹ meus filius ſũme a me amat⁹ capꝛeeq;
que facit magnos ſaltus: q2 deſcẽdit de celo in
vterum poſtea in preſepiũ: exinde in crucẽ aſcẽ
det: poſt in limbũ deſcẽdet: ac ſuꝑ terraȝ reſur/
gens aſcẽdet ⁊ poſtea in celũ. Silis eſt hynnu//
loq; ceruoꝝ. i. ceruulino. qui. ſ. delectat̃ huma/
no aſpectu ⁊ delitie mee. ait ipſe per Salo. eſſe
cum filijs hoĩum: paruulus eſt per humilitatẽ.
Stat aũt poſt parietem abſcõſus. ſ. in humani/
tate. reſpiciens per feneſtras. i. per angelos na/
tiuitatẽ eius ⁊ alia myſteria nunciãtes: vt eius
virtutem ⁊ maieſtatẽ videre poſſemus per can
cellos. i. homines hoc etiã manifeſtantes vt ip
ſum videndo cognoſcẽ poſſemus. En dilectus
meus loquit̃ mihi. cum. ſ. ſalutauit heliſabeth.
Tunc exultauit infans Joãnes in vtero Heliſa
beth. ⁊ ſanctificatus eſt ioãnes baptiſta ad ver/
bum verbi qḋ pꝛenunciatũ eſt per os virginis.
Naſcẽs aũt Joãnes iſte. ⁊ de vtero matris egre
diens vt coĩter dicit̃ leuatus eſt de terra a bea//
ta virgine. Et cõferẽs nũc beata Maria cum eo
qḋ dixit Malach. iij. c. Ecce ego mitto angeluȝ
meum. Hic eſt puer iſte Joãnes angelicã vitaȝ
ſeruaturus. qui parabit viam ante faciẽ meaȝ.
Hic erit de quo Eſa. lx. ait. Uox clamãtis in de/
ſerto parate viam dñi: rectas facite in ſolitudi/
ne ſemitas dei noſtri: omnis vallis exultabit̃: ⁊
oĩs mons ⁊ collis humiliabitur: ⁊ erunt pra//
ua ꝛc. ¶ Parit beata virgo chꝛiſtũ ⁊ cõferens
in coꝛde ſuo: dicit nũc impletum qḋ lõge ante
pꝛedixit Eſa. ideȝ. ix. c. Paruulus natus eſt no/
bis ⁊ filius datus eſt nobis. Et vocabit̃ nomen
eius admirabilis ꝯſiliarius: deus foꝛtis: pater
futuri ſeculi: pꝛinceps pacis: ⁊ locuȝ partus cõ/
ſiderans: ꝯfert in coꝛde ſuo cum ea qḋ pꝛenun/
ciauit Micheas ꝓpheta. v. Tu bethleem terra
iuda paruulus vicus es in milibus iuda. ex te
enim exiet dux qui regat populum meũ iſrael.
Et egreſſus eius. ſ. quoad diuinitatem ſicut ab
initio a diebus eternitatis: nec intelligi põt de
Dauid rege qui fuit bethleemita: q2 iam mul//
to tẽpore ante moꝛtuus erat. Sed loquitur de
iſto paruulo meo qui reget populum electoruȝ
ſuoꝝ. Audiẽs aũt beata Maria angelos canẽ/
tes in celo. Glia in altiſſimis deo: cõfert in coꝛ//
de ſuo dicens. Nũc impletur pꝛophetia Dauid
dicentis. Celi enarrant gloriam dei. i. angeli. ⁊
opera manuũ eius. i. paruulum iſtum factũ vir
tute dei annũciat firmamẽtum. i. celum nouaȝ
ſtellam emittẽs dies diei. i. pꝛopheta illumina/
tus a deo Micheas mago inquirẽti illumina/
to a chꝛiſto eructat verbum teſtimoniuȝ chꝛiſti
nati: ⁊ nox nocti. i. pꝛinceps ſacerdotũ ⁊ ſcribe
obſcuri infidelitate herodi indicat ſciẽtiam: lo
ci huius natiuitatis. Uidẽſq; paruulum vagiẽ
tem ⁊ ploꝛãtem ait. Ecce qḋ dicit ſapiẽs Sapi.
vij. in perſona eius loquẽs. Pꝛimam vocẽ emi
ſi ſilem alijs foris ploꝛãs. Uenit octaua die ad
circũciſionem pueri ⁊ ꝯferens in coꝛde ſuo. ait
dolens de pena paruuli cum ioſeph ſpõſo ſuo.
nunc impletur figura eius quod dixit zephoꝛa
vxoꝛ Moyſi cum circũcidit filium ſuum. Spõ
ſus ſanguinum tu mihi es dolens de effuſione
ſanguinis ⁊ filij. ¶ Cum autẽ tredecima die a
natiuitate filij veniſſent reges magi. i. magni
aſtrologi ad adorãdum ipſum natum ⁊ ipſum
venerati ſunt cũ muneribus auro thure ⁊ myr
rha ꝯferẽs in coꝛde ſuo. factum illud cum ſcri/
ptura ſacra dicere poterat. Modo adimpleta
eſt ſcriptura Dauid dicentis. Reges tharſis et
inſule mu. offe. reges arabum ⁊ ſaba do. addu
cent que munera in parte etiaȝ declarat Eſa. lx.

dicens. Omnes de ſaba venient auruz et thus
deferentes: et laudem dño annūciātes. Omne
pecus cedar cōgregabit̄ tibi arietes nabaioth
miniſtrabūt tibi. Offerentur ſupra etc. ex ipſis
muneribus oſtēdētes maieſtatem eius. ¶ Cuz
ho.xl. die obtulit pueruz in templo recolēs qd
ſcriptū eſt Malach.iij.c. ſtatim veniet ad tēplū
ſanctum ſuum dñator quem vos queritis et an
gelus teſtamēti.ſ.noui inſtitutor quez vos vul/
tis: vos.ſ. iuſti affectatis. vt Symeon et Anna et
ſimiles. Et quis ſtabit ad vidēdum eum. Ipſe
enim quaſi ignis inflāmans ad amorem eum
cognoſcētes. vt illum ſymeonez dicere poterat
cōferens ſcripturam ipſam cum eo quod fiebat
nūc impletur pphetia iſta. ¶ Inde ad paucos
dies cum ex admonitione angelica ipſa cū par/
vulo ieſu et ioſeph fugiens pſecutionem hero/
dis deſcenderet in egyptum vt ibi maneret ad
tēpus. in cuius ingreſſu corruerunt idola egy/
pti. Audiens hoc cōferebat in corde ſuo hoc cū
eo qd predixit Hiere. Ecce dñs aſcēdet ſup nu/
bem leuem.ſ. virginē. que leuis fuit. qr ab om/
ni onere peccati libera. aſcendit qr tenebat pue
rum in bra. hys: et deſcendit in egyptuz fugiēs
pſecutionem herodis: et cōmouebuntur idola
egypti.ſ. in terram corruentia: in ſignum qr de
bebat idolatria de mundo ceſſare: deſcendente
dño per predicationē aplōr in mūdum. Et cū
ibi maneret et percepiſſet magnaz ſtragem quā
fecit herodes paruulor: vt illuz occideret pue/
rū dicere potuit hoc cōferens in corde ſuo. Ecce
impleta pphetia Hiere. dicentis. Uox in rama
audita eſt ploratus et vlulatꝰ multus rachel plo
rās filios ſuos noluit cōſolari. qr nō ſunt. Poſt
ſeptēnium mortuo herode angelo nūciante re
ducēs puerū de egypto et pgens ad habitāduz
nazareth. cōferens hec in corde ſuo dicere pote
rat. Modo impletum eſt qd ait dñs. ex egypto
vocaui filiū meuz. Et qd alius dixit. qm nazare
nus vocabit̄. ¶ Duodēnez factū cum duxiſſet
ad tēplū poſt triduū queſituz eum inueniſſet in
medio doctor dicere potuit illud Eſdre. In ex/
celſo throno vidi ſedere viruz quē adorat mul
titudo angelorū dicētium. Ecce cuius impe. in
eternū pma. Trigenariꝰ factus cum acceſſit ad
baptiſmū. Joā. Pie imaginari pōt hoc ſibi a fi
lio vel angelo reuelatū et dicere poterat cōferēs
in corde ſuo. Nunc impletuz eſt illud ps. Uox
dñi ſup aquas iordanis dñi ieſu ad ioānē bap.
vt eum baptizaret qd cū fieret deus maieſtatis
intonuit paterne. Hic eſt filius meus dilectus etc.
dñs ſpiritusſanctus in ſpecie colūbe ſup aquas
multas ad ſanctificandum eas pro baptiſmo.
Et ſic de alijs myſterijs dici poſſet.

¶ De tertio gla/ .§.iij.

dio.ſ. dilectionis dicit pſal. Accingere gladio
tuo.ſ. charitatis ſup femur tuum.i. in humani
tate tua illā oſtendēs potētiſſime.ſ. dñe. Et Ju/
dith.ix.c. ad dñm orans ait. Fac dñe vt gladio
pprio.ſ. dilectionis ſupbia eius conteraſ. Un/
de quaſi exponēs ſubdit dicens. et pcute euz la/
bijs charitatis mee.ſ. ad ſalutē populi mei per
trāſiuit gladius iſte aīam virginis. qr ſup oēs
dilexit. vnde Can.ij. Introduxit me rex in cella
ria ſua: ordinauit in me charitatem ſulcite me
floribꝰ ſtipate me malis. qr amore langueo etc.

¶ Quomodo inuenit maria filium ieſuz duo/
dēnem in templo. et de triplici interrogatione
beate virginis. Capitulum.xxxvij.

FIli quid feciſti no
bis ſic. Luce.ij. Damaſus papa. ex
verbis ſcripture ſic ait. Antequaz
ſcruteris non reprehēdas: intelli/
ge prius et tūc increpa. Anteq̄ rephendas pus
audias.xj.q.iij.cor. Cōtingit aliqn qr videns
aliquis vel audiēs aliquē defectū apparēter al/
terius non bene informatus de veritate: repre/
hendit talis dure et cōtumeliabitur vt puniaſ.
Sed cum diſcuſſa cauſa percipit illuz innoxiū
remanet cōfuſus: et ille grauatus iniuſte ab eo:
ſicut accidit de patrono ioſeph. qui quia nimis
credulus fuit verbis ſue vxoris inique accuſan
tis eum de turpitudine adulterij intentāti mē/
daciter non examinato negocio dure tractauit
eum carceri deputando iniuſte Gen.xxxix. Nō
ſic fecit beata Maria: ſed inuētum filium quez
cuz dolore queſierat ait. Fili quid feciſti nobis
ſic. non reprehendit nō clamat: nō blaſphemat
ſed cauſaz huius rei interrogat. Ex quibꝰ vbis
pōt formari triplex iterrogatio circa ipm ſcm.

¶ Quid feciſti nobis ſic: vt.ſ. a ppinquorum
conſortio te abſentares.

¶ Quid feciſti nobis ſic: vt in hieroſolymorū
templo latitares.

¶ Quid feciſti nobis ſic: vt in doctorum me/
dio te locares.

¶ Ad que tria filiꝰ vt ſapientiſſimus vnica ſen
tentia plene reſpondit dicens. Quia in his que
patris mei ſunt oportet me eſſe.

¶ Pro declaratio/ .§.i.

ne primi queſiti et ſue reſpōſionis ſciēdū qr mā
dauerat dñs in veteri lege vt in tribus ſolēnita
tibus iudeorum omnes de illo populo qui cō/
mode poterant: pergerent hieruſalē ad tēpluz
domini ad agēdum gratias deo de beneficijs
precipuis collatis patribus eoruz. ſcilz in feſto
paſche ſeu azimoruz. in feſto penthecoſtes: et in
feſto tabernaculorū. vt ergo obedirēt parentes
chriſti.ſ. vera mater nālis dñi vgo maria et Jo/

ſeph p̄r putatiuus nō naturaľ. ſic dicit euangeliſta. vt putabať filius ioſeph Lu. iij. ibat ad tēplum. In qua aūt harum ſolēnitatum nō declarat euāgeliſta: pgentes autem ſecum duxerūt puerū ihm nolētes tantum theſaurū alijs commendare. ⁊ vt exemplum dareť parentibus filios ſecum ducere ad eccleſias. ſed cum ꝓpter honeſtatem de more eſſet: vt mulieres ſepate a viris manerēt in templo. i. in porticibus templi. Nam in tēplum ꝓprie ſumptum ſoli ſacerdotes introibāt: pueri manebāt cum altero parentum patre vel mr̄e. Credendū eſt aūt ꝙ beata maria tantum theſaurum penes ſe voluit reſidere. Cū aūt ibi manendo nō curioſitati vacaret ⁊ vanitati vt hodie fit: ſed orōni ⁊ cōtemplationi mente ad celeſtia fixa. puer ieſu abſentauit ſe a mr̄e ea nō pcipiente. Querit ergo beatiſſima mr̄ eo

Xp̄us duodē/nis a parentib⁹ ſe abſentauit iō. repto. Fili qd feciſti nobis ſic. vt te a nobis abſentares que eſt rō? Cui reſpondit. q2 i his que p̄ris mei ſunt opꝫ me eſſe pater meus (vt noſti) deus eſt: tu aūt mater carnis mee. Et cum oporteat me eſſe. i. exerceri in his que ſunt p̄ris celeſtis. iō decuit vt me abſentarem a te: ⁊ ioſeph p̄re putatiuo. ad oſtendendum ꝙ non apte poteſt quis ſe tradere ſpūalibus ⁊ totaliter deo vacare: niſi abſentando ſe a parentibus ⁊ propinquis. qm̄ ait ps. xxvi. Pater me⁹ ⁊ mater mea dereliquerunt me. dn̄s autem aſſumpſit me. totaliter. ſ. in ſuum. Parentes eni ſunt parētes carnis ex ſubſtantia ſua generant corpus. ſ. pater ⁊ mater. Vn̄ adaꝫ dixit. Erunt duo in carne vna. Gen̄. ij. ideſt ad generandum vnam carnem ſeu corpus. ſ. p̄r ⁊ mater. Pater autem. i. creator ſpūs ſeu anime hūane deus eſt: quo creat aiam organizato corpore ⁊ creādo infundit. nō enim ſunt ex traduce aie ſicut ⁊ corpa. vtrunqꝫ notat apl̄s ad Heb. xij. dicens. P̄res carnis nr̄e habuimus q nos erudierunt: obtempabamus eis: q̄ꝫto magis p̄ri ſpūum. i. animarum ⁊ viuemus. q2 igiť parentes ſunt carnis: ea que ſunt carnis querūt filijs ſuis. vt ſit pfcer: ſit fortis corpore: diues: honorat⁹ in mūdo: filios habeat: vxorem ducat. cum eis maneat. mūdo placeat: que mundi ſunt cogitet: abſtinētias fugiet: ieiunia nō ſeruet: iniurias nō ſuſtineat: infirmitates ⁊ tormenta ⁊ mortē p ſortilegia ⁊ alia illicita vitet. P̄r autem ſpūs deus vult aiam exerceri in diuinis ⁊ ſpūalibus. vt hoc implere pfectius valeat: ea que ſunt carnis reſpuere debeat. ⁊ parentes carnis ne impediant in hmōi derelinq̄t: q2 igiť nouerat xp̄s propinquos impedire frequenter ſalutē vel pfectum ſalutis filiorum: iō ſbtraxit ſe ad tps a mr̄e ⁊ ioſeph p̄re putatiuo. nō ꝙ in aliquo impediret vel poſſet impediri ab eis in ope pfectorum operum: ſed ad oſtendendum ꝙ cōiter accidit in alijs pentibus: q2 ipediūt pfectū ſalutis q̄rētes in eis que ſūt carnis. vn̄ nō pōt eē. i. exerceri in his q̄ ſunt patris: ⁊ nō q ſūt ſpūs. i. aie. Propterea dr̄ Mat. x. Inimici hois domeſtici ei⁹. Et. b. Amb. Nec eſt vera fuga ſcꝫ ſeculi q̄dā abdicatio domeſticorum. i. pentū: ⁊ alienatio chariſſimorum vt ſuis ſe abneget. que deo ſeruire deo gliſcit. xij. q. j. cuꝫ portio. Cū aūt ꝓpēdunt parentes carnis filios velle a ſe recedere deſerēdo ſeculū religionem ſcām igrediēdo multiplr̄ diſſuadēt ⁊ ꝯtradicūt ne carnē deſerāt dicētes ſe in in ſeculo poſſe ſaluari ⁊ deo ſeruire ⁊ parētib⁹ obedire: nō cōtriſtari ne maledicanť ab eis: maiorisqꝫ laudis ⁊ meriti eē. q2 maioris laudis in ſeculo tētationibus vtpote frequētiorib⁹ reſiſtē: q̄ꝫ in clauſtro ſibiipſi ocio vacare: crudelitatē q̄ꝫ fore parentes derelinq̄re. Quib⁹ dicēdū eſt a filijs. In his q̄ p̄ris mei celeſtis ſūt oꝫ me eē. i. exerceri opib⁹ ſpūalib⁹ ad q̄ vocat iſpirādo. Nā etſi in ſeculo poſſet qs mlta bona facē: dei pcepta ſuare: qs eſt hic q potuit trāſgredi ⁊ nō eſt tranſgreſſus: q poſt aurum nō abijt: vtiqꝫ laudabim⁹ eū. fecit enī mirabilia in vita ſua. Gre. magn⁹ aliqn̄ in adoleſcētia ſua fuit illi⁹ opiniōis cū eēt nobiliſſim⁹ ex ſenatorio gn̄e roma. ditiſſim⁹ ⁊ doctiſſimus phs eſtimās ſe deo poſſe pfecte ſuire in habitu laicali. Sꝫ ꝓpēdēs occupatiōes ſeculi ſuccreſcē ⁊ parum deo vacare: oīa deſerēs deo in religione ſe tradidit. Nō eſt hoc magnanimitatis ⁊ fortitudinis ingerē ſe piculꝭ aie: q̄ qs declinādo pōt euitare: ſꝫ temeritatis ⁊ audacie. ſicē velle habitare cū draconib⁹ ⁊ ſpētib⁹ ad bellādū ꝯ eos vbi qs pōt eos declinare. Obediēdū ē pentib⁹: ſꝫ magis deo a quo oīs p̄nitas in celo ⁊ in terra noiať: cū ſpirat ad ea q̄ ſūt ei⁹ volūtatis pfecte. Maledictiōes aūt pentū q̄ ingerunť filijs ꝓpť hmōi de⁹ ꝯuertit in bn̄dictiōes. nec pp ſcādalū eorum eſt tantū bonū ꝓtermittēdū: q2 ē ſcādalum phariſeorum nō puſillorum. vn̄ nō curandū ſm doctrinā xp̄i. ¶ Sꝫ qs ē i ſeculo ita potēs: diues: honoratus que nō q̄rat adhuc magis ſtatuꝫ ſuum mundialē augere q̄ꝫto magis in ſtatu ſpūali dꝫ querere augeri. Hereticuꝫ aūt eſſet dicere vel credere ſtatū religionis ⁊ cōtemptum mundi non eſſe in ſe maioris meriti ⁊ pfectionis: q̄ꝫ etiā in ſeculo laudabiliter viuere: q2 hꝫ eēt ꝯtra doctrinā xp̄i hꝫ ſuadentis. nec eſt crudelitas iſta parentes differere ꝓpter deum: ſed magna pietas. Vn̄. b. Hiero. in ep̄la. Licet in limine ſenex iaceat p̄r ſcꝫ dom⁹ ad retinēdū filium ne redat ab eo: ⁊ ex collo pendeat nepos ac mater vbera qbus te lactauit oſ̄dat per calcatum perge patrem: per calcatā pge mr̄em: ⁊ ſiccis oculis ad vexillum crucis euola. Sūmū genus pietatis eſt in hoc eē crudelē. Vn̄ ⁊ cuidā volēti xp̄m ſequi: ſed prius expectare ſepulturā p̄ris. xp̄s ait.

Exēplū

Dimittite mortuos ſepelire mortuos ſuos. tu
aũt vadas relinquẽs p̃rem tuuʒ: ⁊ annũcia ver/
bũ dei. Matth. viij. ¶ Et aduertẽdũ ꝙ ſubtra/
xit ſe xp̃s a parẽtibus cum eſſet duodẽnis. cum
coĩter incipit ab alijs pueris apparere ſcintil/
la vſus rõnis: cum ꝯcupiſcẽtia incipit excitari
⁊ titillare hoĩem ad malũ. vt. ſ. tũc qui vult eſſe
in his que ſunt patris ſpũs. ⁊ totum ſe tradere
deo parẽtes ⁊ mũduʒ deſerat nõ expectãs ſene
ctutẽ vel iuuentutẽ poſtꝗ̃ fuerit ſeculi oblecta/
mẽta expertus. Bonũ eſt viro (dicit Hiere.) ſi por
tauerit iugum ab adoleſcẽtia ſua. ſ. conſilia xp̃i
adimplẽdo. Unde ⁊ dñs deus coĩter quos ele/
git ad opa ſua magnifica agẽda: vocauit ĩ pue/
ritia vel adoleſcẽtia. Samuel ꝓpheta dñi ſingu
laris ⁊ iudex populi antiquĩ in pueritia fuit do
mino dedicatus. Dauid adoleſcẽtulus in regẽ
dño iubẽte inũctus: ⁊ eius cythareda ⁊ pſaltes
ad ꝓſternẽdum ſupbuʒ gigãtẽ Goliath aſſum/
ptus. Joãnes bapti. ⁊ ꝓcurſor dñi antra deſerti
teneris ſub annis puerilibus ciuiuʒ turmas ac
parẽtes fugiẽs petijt: ne leuĩ ſaltẽ maculare vi/
tam famine poſſet. Euãgeliſtã Joãnem quẽ ſpi
ritu ſapiẽtie ⁊ intellectus pre ceteris ĩpleuit ad
eructãdum verbũ ſuum in adoleſcẽtia vocauit
vt p̃rem ⁊ rhetis deſereret. b. Nicolaum. ſctiſſi/
mũ Dñicum. Frãciſcũ. Bernar. Petrũ marty/
rem. Thomã in pueritia vel adoleſcẽtia ad mũ
di ꝯtẽptum ⁊ ꝓpinquos relinquendos inſpira
uit. diſcant ergo adoleſcẽtes inſpirati ad dimit
tẽduʒ parẽtes ꝓpter obſequium dei: cum dicũt
eis. Fili quid feciſti. vel quid facis ſic. i. cur ita
nos deſeras. Rñdeo eis cum xp̃o. Quia in his
que patris mei ſunt. ſ. celeſtis opʒ me eſſe. i. di/
uine inſpirationi aſſentire. ⁊ vt poſſim expedi/
tius diuinis intẽdere: opʒ me vos deſerẽ. Sic
⁊ ipſa dei mater in iſantia tẽplo eſt oblata. ⁊ ibi
ſm̃ Joãnem Damaſce. enutrita relictis parenti
bus ⁊ propinquis ac domo parentuʒ ⁊ tota tra
dita diuinis exequijs.

Xp̃s ſb/traxit ſe ſ. a parẽtibus ad hucduo dennis ideo.

¶ Pro declaratio/ §. ij.

ne ſecũde qõnis ⁊ miſſionis cõſiderãdum eſt. ꝙ
beata virgo in tẽplo moram trahẽs nõ aſpicie/
bat hincinde hoĩes vt faciunt vane mulieres ⁊
viri iuuenes. nec ad ornamenta templi curioſe
nec ꝯfabulabaṫ cum alijs vt multi faciũt. cuʒ mi
xp̃s dicat. Domus mea domus orõnis vocabi/
tur. Et ideo nolite facere domuʒ patris mei do/
mũ negociationis: ait iudeis. Joã. ij. ſed vaca/
bat in tẽplo orõni: meditationi: forte mente re/
uoluẽdo: diuina bñficia facta ⁊ ꝯferẽda popu/
lo dei que repreſentabãt in illis ꝓcipuis ſolẽni
tatibus. Nam in feſto paſce qd̃ interpretaṫ trã/
ſitus repreſentabaṫ bñficiuʒ illud qd̃ tranſiens
dñs per egyptuʒ occidit oĩa primogenita egy/
ptiorꝫ ſine morte alicuius qui erãt in domibus
hebreorꝫ in quorꝫ ſuplimitatibus factuʒ fuerat
ſanguine agni ſignuʒ thau. i. crucis per qd̃ fla/
gellum cogẽtibus egyptijs ne peiora flagella
paterenṫ ſi retinuerẽt eos populus ille tranſiuit
de egypto. ⁊ q2 ꝓpter feſtinãtiam nõ potuerunt
fermẽtare panẽ paſtum ſecũ portarũt: ⁊ illã co/
ctam comederũt. ⁊ ideo in ſignũ huius azima
comedebãt in illo feſto qd̃ erat de mẽſe Martij
vel Aprilis. pro illo aũt nos habemus feſtuʒ re
ſurrectionis illo tp̃e quo deo gr̃as agere debe/
mus ⁊ lõge ampliores per maius bñficium no
bis collatuʒ. q2 videlʒ filius iſte btẽ v̓ginis dñs
ieſus pfecte etatis trãſiuit de hoc mũdo ad pa/
trem. de mortalitate ad imortalitatẽ reſurgens
⁊ occiſus virtualiter primogenitis egyptiorꝫ. i.
vitijs capitalibus mũdi per paſſionẽ populus
dei liber a morte: per ſignum crucis credite exi
uit de tenebris peccatorꝫ dirigẽs ſe ad terraʒ ꝓ/
miſſionis ſuperna glie. ¶ In ſcd̃a ſolẽnitate. ſ.
pẽthecoſtes. que diſtabat a feſto azimorꝫ per. xl.
dies dñm laudabãt de bñficio eis dato. ſ. leges
decalogi ſiue legis moyſace in mõte ſynai pro
quo nos feſtum agimus pẽthe. pro excelletiore
dono collato populo dei in monte ſyon. ſ. legis
nõ timoris. vt illa ſed amoris ⁊ gr̃e noui teſta/
mẽti infuſa aplĩs per. ſſ. ſcm̃ illud apli. Ex ſyon
exibit lex ⁊ v̓bũ dñi de hierlʒ. q2 ibi inchoauit
ꝑdicatio aploꝝ. ¶ Tertiũ feſtũ vocabaṫ ſceno/
phegia ſeu tabernaculũ in quo bñficiũ colebãt
qd̃ deus in deſerto. xl. annis habitare fecerit in
tabnaculis itinerãtes per illud paſtis mãna ce/
leſti ꝓtectos ab inimicis: nec erat vt ait ps. i tri
bub⁹ eorꝫ infirmus loco cui⁹ agimus dedicatio
nes eccle. ſ. gliaʒ triũphãtis repñtãtes. In qua
in tabnaculis glie ſcti habitãtes. ſ. corporꝫ glifi
catorꝫ in fine. mãna celeſtis fruitionis paſcũtur
libi ab inimicis: ⁊ ab oĩbus miſerijs corporis. De/
mũ ad ſe reuerſa cũ nõ videret filiũ iuxta ſe ima
ginata eſt ꝙ acceſſiſſet ad ioſeph. Recedens er/
go inde cũ in certo loco ei obuiaſſet. ⁊ cũ nõ vi/
deret euʒ cũ ioſeph exiſtimaret eũ eſſe cuʒ alijs
conſanguineis ſuis: ⁊ veniẽtes iter dici. i. vna
dieta cũ queſitũ inter ꝓpinq̃s ⁊ notos nõ repiẽ
tes dolere ceperunt. vñ reuerſi ſunt in hierlm ad
eũ reqrẽdũ. Timẽtes ne forte captus fuiſſet ab
archelao filio herodis. cũ a p̃re ſuo recẽter nat⁹
fuiſſet queſitus ad morteʒ. Sʒ poſt triduũ inue
nerũt eũ in tẽplo. ⁊ dicẽte ei mre. Fili qd̃ fe. no.
ſic rñdit. q2 in his que p̃ris ⁊c̃. Tẽplũ materna/
le illud. i. domus p̃ris mei. opʒ auté. i. decet me
eẽ ⁊ manẽ in domo p̃ris mei cui⁹ ſuʒ filius ma/
gis ꝗ̃ in alio loco. ſigt tẽplũ illud ſcãm eccliam
in qua opʒ me eẽ ꝯtinue per gr̃am aĩs ſuſtẽtare
nõ valeret. Hic fuit opa p̃ris: opa ſctã ⁊ v̓tuoſa.
vñ reſurgẽs ait ipſe. ecce ego vobiſcũ ſum. ſ. in

eccli̅a ofb⁹ diebus. Te̅plu̅ eccl̅ie militātis tra̅ſit
in triu̅phātē. ps. Dn̅s in te̅plo ſc̄o ſuo. vo. in ce.
ſe. eius. ꝛ h̄ e̅t ꝛ ꝑmaxime eſt domus p̄ris. ꝛ ibi
opꝫ me ee̅ ad coronādu̅ eos. Cu̅ꝫ igit̄ xp̄s inue
niat̄ in te̅plo milit̄: no̅ in theatro: no̅ in domo:
no̅ in ꝑtorio: ſi xp̄ꝫ volum⁹ inuenire te̅plu̅ mil̄
te. i. eccli̅a̅ debemus freque̅tare. Ibi. n. inuenit̄
xp̄s. i. ſaluatoꝛ ad ſaluādu̅. Cu̅. n. eccli̅a ſit locus
deputatus ad oꝛone̅ magis ho̅ ſe recolligit ora̅
du̅ ꝛ deuoti⁹ q̄ꝫ in alijs locis. ad qd̄ e̅t vnus exe̅
plo alterius excitat̄. Licet au̅t deus ſit vbiqꝫ ad
exaudiendu̅. tn̄ tanto citius ꝛ efficaci⁹ ꝛ vtilius
exaudit q̄to deuoti⁹ ꝛ a ꝑlibus inuocat̄. ꝛ inde
ſalus ꝓcurat̄. Ex v̄tute e̅t ꝯſecrationis eccl̄ie rep/
mit̄ malitia demonu̅ꝫ: ne tm̄ valeāt infeſtare fan
taſijs vanis erꝛantes. ibi e̅t coiter admiſtrant̄
ſacra que ꝑ hoi̅es iuſtificantur ꝛ ſaluant̄. ꝛ io̅ in
his que p̄ris mei ſunt locis opꝫ me ee̅. ¶ Inue
nit̄ ieſus in te̅plo eccl̄ie militantis ꝛ multo ꝑſe/
ctius: q꞉ per fide̅ viua̅. vn̄ ad Eph. iij. Habitare
xp̄ꝫ per fide̅ in coꝛdib⁹ vr̄is. Cu̅. n. xp̄s ſit caput
eccl̄ie. vt ait ap̄ls. ꝛ veri fideles me̅bꝛa eius opꝫ
xp̄m ee̅ in h̄ te̅plo. al̄s me̅bꝛa moꝛtua ee̅nt ſepa
rata a capite. Et q꞉ nullus pagan⁹ iudeus vl̄ he
reticus eſt vel ee̅ po̅t in te̅plo hui⁹ eccl̄ie cu̅ꝫ no̅
he̅at fide̅. ideo xp̄s in eis non eſt: ſed diabolus.
Un̄ Aug. Qd̄ extra eccli̅a̅ꝫ eſt diabolus. ſicut in
eccli̅a xp̄s per h̄ q̄ſi diabolo tradit̄ qui ab eccli̅a
ſtica coione remouet̄. xj. q. iij. Ois. Certu̅ eſt ꝙ
oe̅s infideles ſunt ex̄ eccliaſtica̅ coione̅. q̄nimo
ꝛ fideles qui no̅ recte viuu̅t: ſed dei ꝛ eccl̄ie ꝑce
pta tra̅ſgrediunt̄ ſm̄ meritu̅ no̅ ſunt eccli̅a dei.
vnde nec xp̄s in eis. Un̄. b. Hiero. Eccli̅a dei eſt
no̅ hn̄s macula̅. ſ. peccati. neqꝫ ruga̅. ſ. duplici/
tatis vel erroris. Et io̅ q̄ſqs eſt aliq̄ ſoꝛde pecca
ti pollutus. ſ. moꝛtalis de eccli̅a dici no̅ po̅t nec
xp̄o ſbiectus. de pe. di. j. Ex tua. Extra eccli̅a̅ au̅t
exn̄tib⁹. ſ. per fide̅ ſine opib⁹ que moꝛtua e̅ non
po̅t ee̅ ſalus: ſꝫ ꝑditio ꝛ da̅natio. ſicut in figura̅
oe̅s qui repti ſunt ex̄ arca̅ tp̄e Noe diluuio ꝑie
ru̅t. Igit̄ ſu̅mope laboradu̅ eſt vt in te̅plo eccl̄ie
q̄libet ſit no̅ ſolu̅ numero: ſꝫ ꝛ merito. ꝛ ibi ſolu̅
ſiunt opa p̄ris celeſtis. i. vere v̄tuoſa ꝛ merito/
ria. Un̄ ꝛ ſalus. q꞉ in his que ſunt p̄ris mei opꝫ
me ee̅ ait xp̄s. Qd̄ ſiquis amiſerit ieſuꝫ qui no̅
amitit̄ q̄ad gr̄am: niſi per pc̄tm̄ moꝛtale: requi
rat cu̅ dolore cu̅ maria: ꝛ poſt triduu̅ ꝛ no̅ ante
ſ. ꝯtritio̅is: ꝯfeſſio̅is: ꝛ ſatiſfactionis. ſalte̅ in ꝑ/
poſito q̄ad ſc̄dm ꝛ tertiu̅: ꝛ iteru̅ inueniet recu/
ꝑādo gr̄am amiſſam. ex q̄ te̅plo aſce̅dit̄ ad te̅/
plu̅ celeſte ſanctaꝛ ſctoꝝ. vbi xp̄m opoꝛtet eſſe. vt
ſui electi non ſolum ſua diuinitate: ſed ꝛ huma
nitate perfruantur perpetuo.

¶ Pꝛo declara/ .§. iij.
tione tertie q̄o̅is ꝛ r̄ſſionis aduerte̅du̅ ꝙ que
re̅tes maria ꝛ ioſeph ieſum cu̅ itraſſent te̅plu̅. ſ.
poꝛticu̅ te̅pli inueneru̅t eu̅ ibi. no̅ vbicu̅qꝫ ſꝫ in
loco excelle̅tiori. ſ. in medio doctoꝝ. no̅ quideꝫ
ocioſuꝫ vel puerilia tractāte̅: ſꝫ audie̅te̅ ꝛ iterro
gāte̅ illos. Interrogāis ergo maria quid feciſti
nobis ſic id eſt cur. Reſpo̅. q꞉ in his que patris
mei ſunt opoꝛtet me eſſe. Siquideꝫ que ſcripta
ſunt in lege pꝛophetijs ꝛ pſalmis patris mei:
ideſt patre meo dicta ꝛ reuelata ſunt: ꝛ quia ob
ſcura ſunt. Tenebꝛoſa (inquit ps.) aqua in nu/
bibus aeris. ideſt valde obſcura. aqua doctri/
ne in ꝑphetijs. Et q꞉ nullus poteſt interpꝛetari
obſcuritate̅ legis ꝛ ꝓphaꝝ: meli⁹ ꝛ apti⁹ q̄ꝫ po̅t
expone̅ fili⁹. ideo in his que p̄ris mei ſunt opꝫ
me ee̅. i. ſcripturis ſacris exponendis. ¶ Ubi
no̅ ꝙ iuenerūt in medio doctoꝝ. Hi erāt docto
res ſacre ſcripture: non ꝑhie vel aliaꝝ ſciaꝝ. in
medio inuenerūt doctoꝝ. ſ. in ꝯſonātia ꝛ ꝯcoꝛ/
dia earu̅: no̅ in falſa expone. Ego (ait diuina ſa/
pie̅tia) in altiſſimis habito. ſ. doctrinis ꝛ erudi
tis iterſuꝫ cogitatio̅ib⁹. nulla altioꝛ doctrina ſa
cre ſcripture: que de diuinis ꝑfecti⁹ ꝛ vtilius lo
quit̄ cu̅ctis ſcie̅tijs. h̄ de moꝛib⁹ aptius inſtruit
tenebꝛas erroꝝ depellit: vitia repelle̅ facit. Un̄
Seueri⁹ papa. Sicut ſtellas non extinguit nox:
ita me̅tes fideliu̅ ihere̅tes ſacre ſcripture firma
me̅to no̅ obſcurat mu̅dana iniq̄tas. di. xxxviij.
Et Hiero. Ama ſtudia ſcripturaꝝ: ꝛ carnis vi/
tia no̅ amabis. Inuenerūt au̅t ip̄m audie̅te̅ ꝛ in
terrogāte̅: ꝛ prude̅ter r̄nde̅te̅: dicit euāg. vbi in
nuit̄ ei⁹ humilitas in eo ꝙ audiebat. Prouer.
j. Audie̅s ſapie̅s ſapie̅tioꝛ erit. ſed in ſap̄ia cre/
ſcere no̅ poterat: q꞉ hēbat ſciam diuina̅ oi̅a ſcie̅
te̅. no̅ ſolu̅ que fuerūt ſunt ꝛ erūt: ſꝫ etia̅ que de/
us face̅ po̅t que nun̄q̄ faciet. Hēbat ai̅a ſua ſcie̅
tia̅ bt̄oꝝ ꝑfectius oi̅bus. Nam ſciebat ex ea oi̅a
que facta ſunt: ꝛ que fuit ꝛ erit. Hēbat ſciaꝫ in/
dita̅ ſeu iſuſam per ſpe̅s inditas reꝝ me̅ti: ſicut
hn̄t ai̅e cu̅ exeūt de coꝛpe: ꝛ ada̅ cu̅ fuit creatus
ꝛ angeli. hēbat ꝛ ſciaꝫ expime̅tale̅ quam ex his
que paſſus eſt didicit. Un̄ qd̄ ait euāgel̄. q꞉ xp̄s
creſcebat ſap̄ia: itelligit̄ q̄ad oſte̅ſione̅ cora̅ hoi̅
bus: no̅ q̄ad habituꝫ. q꞉. ſ. q̄to magis creſcebat
etate: tāto maioꝛe̅ ſap̄iam oſte̅debat in ꝯuerſa/
tione ſua. Cu̅ꝫ ergo ee̅t ſapie̅tiſſimus audiebat
doctores: ꝛ iterrogabat que ſi vellet addiſcere:
doce̅s nos in hoc humilitate̅ vt no̅ recuſemus
audire alios etiaꝫ minimos. Ne erubeſcamus
iterrogare que ignoramus. iuxta illud. Inter/
roga p̄res tuos ꝛ annu̅ciabu̅t tibi: maiores tu/
os ꝛ dice̅t tibi. Qui. n. querit: inuenit. Et qua̅tu̅
dꝫ ee̅ ſollicit⁹ ꝛ ſtudioſus ad iterrogādu̅ ꝛ que/
re̅du̅ ſciam: oſte̅dit. b. Hiero. in ep̄la ad Pauli/
num exe̅plo antiquoꝝ Platonis ꝛ alioꝝ. Pau/
li ap̄li euntis ad ꝯfere̅du̅ cum ap̄lis eunuchi in
terrogātis a Philippo ꝛ alijs vt habes in ꝓlo/

Xp̄s in/uenit̄ i/medio/docto/ruꝫ ꝛc.

go biblie. Quid aūt interrogaret nō eſt ſcriptū
ſed pie credi pōt q interrogaret de ſcripturis
ptinētibus ad aduētum meſſie. Et cum docto/
res diuerſi dicerēt ⁊ nō vere: reſpōdebat prudē
ter oſtendēs nō ſic poſſe intelligi ppter ratiōes
repugnātes quas adducebat. vtpote exēplum
de prophetia Jacob. Geneſis. xlix. Non auſere
tur ſceptrum de Juda ⁊c. Et de Eſa. Paruulus
natus eſt nobis. Et de Daniele quoad ſeptua//
ginta hebdomadas ⁊ huiuſmodi. in quibus
a iudeis varie expoſitiones dantur: ſed non ve
re vt habes in hiſtoria.

¶ De virgine cum fuit in nuptijs que ſignifi//
cant nuptias ſpirituales inter deum ⁊ eccleſiā.
Capitulum. xxxviij.

ERat ibi mater Je/
ſu. Joā. ij. ſcilʒ in nuptijs. Nuptie
iſte (vt cōiter dicit) fuere Joannis
euāgeliſte: qui nepos erat v̄ginis
glioſe ex parte matris. Nam mater ipſius Joā
nis ⁊ Jacobi maioris que dicta eſt maria Salo
me nupta zebedeo: ex quo genuit ipſos Joānez
⁊ Jacobū: ſoror fuit virginis glioſe. Et ideo vt
ꝯſanguinea vocata fuit ad nuptias nepotis: ac
filius eius cum diſcipulis. Que etſi mater dñi
⁊ regina celoꝝ vt humilis non fuit dedignata
nuptijs pauperculi piſcatoris adeo pauꝑis vt vi
num deficeret in ipſis nuptijs. Cui tamē defe/
ctui puideri obtinuit a filio eius bñdicto: vt ve
re miſericors cōpaſſa verecūdie inopū. Et pre
ſentia inſuꝑ ſua ⁊ filij nō reprobans: ſed appro
bās ſtatum ꝯiugatoꝝ in timore dñi nuptias ce
lebrantiū: vt legitur de ſancto Thobia ⁊ vxore
eius. Et preferēs ſtatū virginalē vel vidualem
copule ꝯiugali vt maioris meriti. Nam matri
moniū ꝯtractū de pñti nō ꝯſummauit: ſed reli/
cta vxore viſo miraculo ꝯuerſionis aque in vi/
num ſeculū deſerēs chriſti diſcipulatū aſſum/
pſit: ⁊ v̄go in euum pmāſit. Significant aūt he
nuptie ſpūales nuptias celebratas inter deum
⁊ eccleſiaʒ in generali: vel deum ⁊ quālibet ani
mā in particulari. Et in oībus erat ibi mater Je/
ſu beata virgo Maria. ¶ Quantū ad nuptias
eccleſie notādū eſt q ſponſus earum eſt dei fili
us. de quo Joā. euāgel. aiebat. Qui habet ſpō/
ſam ſpōſus eſt. Sponſa eccleſia. Unde ꝓpheta
in pſona eius. Tanq̄ ſpōſam coronauit me co/
rona. He facte ſunt in chana galilee. Chana in/
terpretat zelus. galilea vō tranſmigratio. Et ze
lo ideſt intenſo amore filij dei ad eccleſiam: fa//
cte ſunt iſte nuptie inter Chriſtum ⁊ eccleſiam.
Et hinc fit tranſmigratio de tenebris errorum
ad luceʒ veritatis de vitijs ad virtutes: de mor
te ad vitam gratie ⁊ glorie. Thalamus harum
nuptiarum fuit vterus virginis in quo cōiun/
cta eſt natura diuina humane. Pſal. xviij. Ipſe
ſcilicet Chriſtus tanq̄ ſpōſus procedēs de tha/
lamo ſuo. Et fuerat mater Jeſu ibi vt principa
lis. ipſe autem ieſus ſponſus vocatur cum di//
ſcipulis eius: ideſt inuocatur in auxiliuʒ ab ip/
ſa eccleſia vt honoret: ſubueniat: mira faciat in
ea. Ad quod etiam operatur mater eius apud
eum intercedēs ad prouidenduʒ defectui no//
ſtro. ¶ Sex autē hydrie aque ſm Bedā ſunt
mūdi etates in quibus eſt aqua ſapientie ſalu/
taris que continēt in ſe myſterio nuptias iſtas
eſu ſacramētum incarnationis ſub verbis hi//
ſtorialibus. Qui quidem ſm litteraʒ ad modū
aque habet menteʒ ⁊ refrigerare ⁊ lauare a ſor
dibus maloruʒ morum. Sed Chriſto aduenīe/
te preſentialiter ad ipſas nuptias: ideſt dei filio
incarnato. aquam mutauit in vinuʒ cum ape//
ruit diſcipulis ſenſum per ſpiritūſanctuʒ vt in/
telligerent ſcripturas. Eſt igitur vinum ſenſus
ſpiritualis qui elicit ex littera ſeu hiſtorijs ſcri/
pture. qui ſenſus vtiq̄ magis ſapit: magis le//
tificat: magis caleſacit mentes fidelium q̄ ſen/
ſus litteralis. immo ſenſus litteralis male intel
lectus multos fecit inflare vt iudeos preſumen
tes de ſua iuſtitia. alios infrigidare omnino vt
hereticos calore charitatis priuatos. Et ex hoc
ſigno multum glorificatus eſt Chriſtus decla//
ratus hominibus quo hoc myſterium ab anti/
quis fuerat prophetatuʒ. Et erat mater ieſu ibi
in illis: ſcilicet figuris deſignata. Capiūt quo/
q̄ hydrie ſingule metretas binas vel ternas:
quia electi qui fuerunt in illis temporibus ſeu
etatibus habuerunt ad mēſuram certam fideʒ
trinitatis vinam implicite vel explicite vel ge/
minam dilectionem: ſcilicet dei ⁊ proximi: qui
ſine fide eſſe non poteſt. fuit hoc initiatum ma/
trimoniuʒ in patriarchis ⁊ prophetis facta eis
promiſſione. ratificatum in incarnatione: con//
ſummatum in glia. Apoc. xix. Beati qui ad ce
nam nuptiarum agni vocati ſunt.

¶ Eſt ergo pri/ .§. i.
ma hydria prima etas. Et in hac vt aqua eſt hi
ſtoria quando Adam ſoporato formata eſt Eua
ſponſa eius ex oſſe de latere ſuo. Unde euigi/
lans ab extaſi ait. Hoc os ex oſſibus meis: ⁊ ca/
ro de carne mea. propter hoc relinquet homo
patrem ⁊ matrem ⁊ adherebit vxori ſue: ⁊ erūt
duo in carne vna. Gen. ij. Littera hic quantum
ad hiſtoriam multuʒ edificat: cōſolatur ⁊ mun/
dat. Nam oſtēdit matrimoniū (etſi quid carna
le) tamē inſtitutū a deo. Et q vxor facta eſt non
de pede viri neq̄ de capite ſed de latere: nō de/
bere a viro vxorem vilem ⁊ ancillam tenere: q
non de pede. nec permittere eam ſibi dñari: q
non de capite. ſed vt ſociam: q de eo facta viro

Sex hydrie quid ſignificent.

nuptie he qđ ſignificēt

ſubijci.fideq̄ꝫ ꝯiugij alter alteri ſeruare.q: i ſin
gulari hō ⁊ vxori adherebit ⁊ ad hūc finem ad
herere.i.coniugio vti:vt filios habeāt.Et hoc
eſt qḋ dicit.Erunt duo in carne vna.i.ad ꝓcreā
dum vnum corpus.ſ.filij.❡Sed cum accipi/
mus ſenſuū ſpiritualem hic latentem meli⁹ ſa/
pit ⁊ letificat mentem.Nā adam ſopoꝛat⁹ ſigni
ficat xp̄m adam ſecūdum in cruce moꝛientem:
de cuius latere foꝛmata eſt vxoꝛ.i.eccleſia figu/
ratiue.qñ.ſcilꝫ percuſſo lancea latere exiuit ſan
guis ⁊ aq̄:que ſignificant duo ꝓcipua ſacramē
ta.ſ.aquā baptiſmi qui eſt pꝛimum ſacramēto
rū ⁊ maxime efficacie ſup alia.⁊ eucharíſtiam
qꝫ eſt quaſi vltimū ſacramentoꝛum ⁊ maximū
in eſſe.Et ex his ⁊ gratia eoꝝ eccleſia eſt q̄ſi foꝛ
mata.Ex oſſe autem facta eſt mulier:⁊ ꝓ oſſe in
viro appoſita eſt caro.q: eccleſia habet foꝛtitu/
dinem ex xp̄o:⁊ xp̄us quaſi infirmitatez habꝫ.
ſ.moꝛtalitatis ex eccleſia.i.propter eccleſiam.
Reliquit ꝓpter hanc ſibi ꝯiungendam dei fili⁹
p̄rē in celis:inquantum hūanitate factus eſt
minoꝛ.mrēm in terris:q: ſynagogam de qua
nat⁹ eſt:⁊ adheſit vxoꝛi eccleſie.Uel reliq̄t p̄rē
⁊ mrēm:quia non habuit in celis mrēm:nec in
terris patrē.fuerunt duo.i carne vna.i.due res
due nature.ſ.diuina ⁊ humana i vna pſona ſeu
vno hoīe.Nam caro ſumiť pro hoīe:vt ibi.Ui
debit oīs caro ſalutare dei.Et erat ibi mater ie/
ſu:quia in paradiſo terreſtri hoc factum eſt:q
deſignabat beatam mariam.Unde canit de ea
eccl'ſia.Emiſſiones tue.i.cogitationes:affect⁹
actiones a te ꝓcedentes paradiſus.Ecce quaſi
aqua conuerſa in vinum dulcius ſapiēs.

❡Secunda hy/ .§.ij.

dria ſecunda etas incipiēs a noe vſqꝫ ad abꝛa/
am.huius hydrie aqua eſt hiſtoꝛia que habeť
Geñ.vj.ſ.ꝙ noe fabꝛicauit arcā in qua ꝯſerua/
uit tres filios ⁊ oīa genera animalium.⁊ po/
ſtea vineā plantās inebꝛiatus eſt vino:diſcoop
tuſqꝫ deriſus ab vno ⁊ ab alijs duob⁹ reueren/
ter coopꝛtus.Multum mūdificat aq̄ huius lr̄e
dum diligenter aduertiť ꝙ pꝛopter pct̄a pꝛeci
pue carnis diluuium dn̄s immiſit ſuper terraꝫ
vt diſcat qlibet ſe ab his cauere: abſtinereq̄ꝫ ſe
a nimietate vini ne inebꝛieť ⁊ derideatur.Do/
centur ⁊ filij ne irrideant parentes in ſuis de/
fectibus ne incurrant maledictionem eoꝛum
vt cham:ſꝫ reuerenter ſe hēant vt benedictiōeꝫ
accipiat:vt ſem ⁊ iaphet.Sed mutať hec aqua
in vinum:cum exponiť allegoꝛice.Noe enim
xp̄us qui arcam fabꝛicauit eccleſiam.in q̄ tres
filij ſaluanť.i.tres ſtatus timentium deum.qui
filij ſunt adoptione ſcilicet coniugati:pꝛelati ⁊
continentes.multaq̄ꝫ genera beſtiarum ibi ſal
uantur.qui.ſ.aliquo tp̄e fuerunt beſtiales:ſed
poſtea ꝯuerſi ſaluantur in ea.oēs aūt qui ſunt
extra eccleſiā per defectū ſcꝫ fidei vel charitatis
diluuio infernali pereunt.vt docet Greg.xxiij
q.j.Quoꝛ ex ſola.Ipſe aūt Noe plantauit vineaꝫ
ſcꝫ eccliam.cuius fructu ſcꝫ dilectiōis dīi ebꝛi⁹
factus nudus iſtetit in cruce.Uñ populi iudeo/
rum ſignanť per Cham qui irriſit.alij duo filij
ſcꝫ per creationē:ſicut ⁊ ꝓmus reuerēter ſe ha/
buerunt.⁊ cum magno honoꝛe habuerūt igno
miniam eius paſſionis.Uñ ⁊ bñdicunť ſcꝫ gre
ci ⁊ latini.Erat quoq̄ꝫ ibi mater ieſu in figuraꝫ
cum ait dñs.Arcū meū ponā in nubibus celi.
Cunq̄ꝫ obduxero nubibus celū quaſi turbatus
ꝓpter pct̄a hoīum.volēs iteꝝ diluuiū immitte/
re ignis vel alio flagello mūdū ꝑcutere: appa/
rebit arcus meus in nubibus.Arcus iſte q na/
turaliter cauſať in aere ex reuerberatione radij
ſolaris in nubē roꝛidā eſt.b.M.que cauſata ē
in celo eccl'ie ex reuerberatione diuini amoꝛis
in nubē roꝛidā in ipſam plenā roꝛe celeſtis gr̄e
habēs coloꝛē ceruleum flexibilis miſericoꝛdie
hyacinthinū ꝯtēplationis rubicūdum gr̄e ex q̄
fundiť ſanguis rubeus ſi expedit.Cum aūt de
us multotiēs ꝓpter pct̄a hoīuꝫ minatus fuerit
immittere diluuium diuerſoꝝ flagelloꝝ: appa
rens arcus iſte in nubibus.i.inter ſcōs coꝛam
deo ad intercedendum q̄ſi recoꝛdatus miſeri/
coꝛdie ſue ſubtraxit ſe a flagellis immittēdis cō
minatus ex arcu iſto.ecce q̄ꝫ dulcius vinū iſtud
⁊ magis letificatiuum q̄ꝫ aqua illa.

❡Tertia hydria .§.iij.

tertia etas ab Abꝛaā vſqꝫ ad Dauid.in qua hr̄
ꝙ Moyſes in deſerto manēs ad paſcēdū oues
vidit rubum ardere ⁊ nō ꝯſumi ad quē ꝑgens
vt cerneret.dictū eſt ei vt ſolueret calciamētum
de pedibus eius.Cui accedenti dominus dixit
ꝙ deſcenderet viſitare iſrael ⁊ liberare de ſer/
uitute dura Pharaonis per ſigna magna.Ad
aquam pertinet huius hydrie ꝯſiderare qḋ do
minus ait per Oſee.Ducā eā in ſolitudine ſcꝫ
animam:⁊ loquar ad coꝛ eius.opoꝛtet enim ſe
motum eſſe a tumultu occupationum mundi ⁊
fantaſiarū qui vult vacare ſimplicitati paſcēdo
oues:innocuas cogitationes ⁊ affectiōes.⁊ tūc
in contemplatione videtur:qm̄ deus nr̄ ignis
conſumēs eſt malitias noſtras.⁊ accedenteꝫ ad
eum opoꝛtet ſolutū eſſe ab operibus moꝛtuis.
❡Sed guſta vinū ex aqua iſta mutatū qḋ ſua
uius eſt.Ignis enim in ſpineto: eſt diuinitas
in humanitate noſtra ſpinoſa ſeu pungitiua pe
nalitate.que cōiunctio facta fuit in īcarnatiōe
in qua nec ignis cōſumpſit rubum:nec rubus
extinxit ignem:quia nec diuinitas conſumpſit
humanitatē ſcꝫ eam conuertendo in ſubſtantiā
deitatis:nec diuinitas conuerſa eſt in humani
tatem:ſed

tate; ſed ſaluata eſt vtriuſq; nature proprietas
in vna perſona ideoq; per hoc myſteriū viſitat⁹
eſt pplſ dei: erutus de ſeruitute diaboli. ad qḋ
myſteriū intelligendum pie opʒ ex vere ratio/
nes ⁊ affectus. Et erat ibi mater Jeſu Maria.
Nam vt canit eccleſia. ipſe idem rubus incom
buſtus ſignificat virginitatē Marie ſeruatā;
q: ipſa ex ſpinis orta iudeorum: non eſt cōbu/
ſta in conceptu ſuo ardore ↄcupiſcentie vt alie
mulieres: ſed viroꝛ in ea pmanſit ṽginitatis.

Quarta hydria .§.iiij.

ideſt quarta etas fuit a Dauid vſq; ad tranſmi
gratione babylonis. in qua habes hiſtoriā ſa
nationis Ezechie egrotātis ad mortem pp̄ter
pctm̄ ſuum: ⁊ ſm̄ demerita ſua moriēdo pnun
ciatum. Cui penitenti vere collata eſt ſanitas ſi
gno huius ſanationis ↄſequendo ſibi: dato ꝙ
ſol in horologio Achaz retrocederet decē line/
is ſeu gradibus. qḋ ⁊ factum eſt. Aqua iſta ſua
uis eſt penitentibus. que cū propter delicta ſua
mereant mortem eternā. ſi vere penitēt: deus
ſanat; ⁊ vbi ſol iuſtitie eis tendebat ad occaſū:
vt eos ſequerent tenebre infernales elongātur
ab eis tenebre ⁊ tendit ad ortū gratie. Guſtet
archítriclinus quilibet prelatus vel doctor in
his nuptijs aquam iſtā vinum factū ⁊ dicet.
Tu xp̄e ſeruaſti bonum vinū vſq; adhuc. Infir
mato enim genere humano ad mortē anime ⁊
corporis pp̄ter peccatum: ſanatur qui tn̄ ex eo
penitentiā agit, in qua eſt virtus paſſionis inſi/
ta. Sed quo ſigno vel mō. ſole iuſtitie deo nr̄o
reuerentie retro decē lineis ſeu gradibus. No/
uem linee recte ſunt nouē ordines angelorum
iuſti creati. Nā dcīma eſt natura hūana recta ⁊
ipſa creata in iuſtitia originali. Reuerſus ē ſol
retro decem iſtis lineis. q: minor factus eſt no/
uem ordinibus angelorū. iuxta illud ps. Mi/
nuiſti eū paulominus ab angelis. ſ. pp̄ter mor
talitatem aſſumptā ⁊ in decima ſe locauit: na/
turam aſſumens humanā. imo ēt infra ipſam
videt ⁊ deſcendere di. per ps. Ego ſum vermis
⁊ nō hō. ⁊ erat ibi mater Jeſu q: ſignificat per
horologiū Achaz regis. de cuius regali proge
nie deſcēdit p quā trāſiuit ſol ipſe hō factus.

Quinta hydria .§.v.

ſ. qnta etas eſt a trāſmigratione babylonis vſ/
q; ad xp̄m. ⁊ in hac hēs hiſtoriam vt aquā: cō
uiuiū magnū qḋ fecit aſſuerus mōarcha mun
di principibus ſuis ⁊ pplo tertio anno imperij
ſui in quo q: vxor eius vaſthi noluit accedere:
vocata ab eo per eunuchos ire cōtempſit priua
ta fuit propter ſuperbiā ſuam regno ⁊ ↄiugio.
⁊ ſponſa aſſumpta heſter pulcherrima ⁊ humi
lis. que perſecutionem ppl̄i ſui ſentiens pcibus
ſuis impetrauit liberationē eius ⁊ hoſtiū per/
ditionē. vt habetur heſter in diuerſis. c. Mū
dare facit aqua iſta mentes a ſuperbia ⁊ ↄſola/
ri in eo ꝙ ſupbis deus reſiſtit ⁊ reprobat ⁊ hu/
miles exaltat: ac afflictos ſe innocētes a malis
liberat impios ⁊ inuidos pſternēs. Sʒ guſta vi
num eius ⁊ ſuauius erit. Nā aſſuerus qui īter
pretat btitudo. ſ. glorioſus deus dn̄s tertio an/
no regni ſui. i. ſub tertio ſtatu. ſ. gr̄e non natu/
re vel legis moyſaice: pauit ↄuiuiū cunctis pn
cipibus. ſ. aplis ⁊ diſcipulis ⁊ alijs refectionē
ſacroꝝ ⁊ doctrine ſue. Ad hᷣ inuitata vaſthi. ſ.
ſynagoga que olī erat vxor quaſi dei propter
cultū veri dei. qui erat in ea: que pp̄ter ſuperbi
am ſuā accedere noluit credendo. vnde ipſa re
probata eligitur in vxorē gentilitas ↄuerſa ad
fidē humilis. Un̄ heſter humilis interpretatur
pulcherrima virtutibus. que etſi pſecutiōes pa
tiatur in populo ſuo fideli tandē liberat ab ho/
ſtibus ſuis. Et erat ibi mater Jeſu. Ipſa ei figu/
rat in heſter que humillima fit ſpōſa dei in my
ſterio incarnationis. ⁊ ipſa eſt que ſua interceſ/
ſione liberationē obtinet a deo ab oppreſſioni/
bus: pſecutionibus ⁊ tētationib⁹ ppl̄i ſui fidel.

Sexta hydria .§.vi.

ideſt ſexta etas ē a xp̄o vſq; ad antixp̄ū. In hac
vt aqua eſt parabola regis qui fecit nuptias fi/
lio ſuo ad aquas multos vocauit: ſed pauci ve/
nerunt. vn̄ tales nō guſtauerūt refectionem nu
ptiarū. Ex venientib⁹ qui improperatus acceſ/
ſit: non veſtitus veſte nuptiali cū ſui magna cō
fuſione eiectus eſt. Alij aūt qui acceſſerūt in de
centi habitu guſtarūt ſuauitatē cōuiuij. Scḋm
corticē littere docemur vt vocati ad aliquā refe
ctionē ſpūalem non debemus renuere nos re/
perire in aliq̄ cōgregatione facta ad bonū faciē
dum: ⁊ multo minus nō pſequi vel nocere tali
bus ⁊ ↄtēnere: ſʒ ↄueniēdo ad hmōi: non vel fi
ctione ⁊ indecēter ibi manere nō ↄueniēdo cū
alijs: q: tales ↄfundunt. Sʒ vinū ei⁹ eſt. q: rex
vniuerſi deus nuptias fecit filio ſuo qn̄ eū icar
nari ↄſtituit. hui⁹ ſpōſa eſt eccl'ia. nuptie ſeu cō/
uiuiū hui⁹ ↄiugij ē refectio ſpūalis q̄ hꝫ ex va/
rijs epulis. puta doctrinis: exēplis ſctōꝝ ⁊ ſa/
cramētis: miraculis ⁊ hmōi. Uocant ad has nu
ptias multi p aploſ ⁊ alios pdicatores. Et aliq
nec venire dignant: q: ad fidē nō ↄuertunt. Et
hoꝝ aliq ex negligētia nō curātes de ſui ſalute:
ſʒ terrenis totalr̄ dediti. Alij nō ſolū venire cō/
tēnunt: ſʒ ad nuptias vocātes eos pſequunt ⁊
occidūt vt iudei ⁊ gentiles pſecutores xp̄iano
rū: qui oēs in aīa ⁊ demū in corpore ↄſumpti ⁊
ↄfuſi ſunt. Ueniunt autē ad has nuptias q cre
dunt: ſed nō hn̄tes veſtē nuptialē cum dedeco
re a rege demū expellunt ⁊ puniunt qui. ſ. fidē

etſi habe.it: non habent charitatē. Qui vero ſi idem hn̄t que per dilectionē opatur. hi fruunt his nuptijs: hic per gratiā ⁊ poſtea per gloriā. Et erat mater Jeſu ibi: q2 vt dicit Gregorius thalamus vbi celebratū eſt illud cōiugium ſeu coniunctio dei cū humana natura: in qua eſt eccleſia fuit vterus virginis. Vñ ps. Ipſe tanq̄ ſpōſus procedens de thalamo ſuo. Et ipſa eſt mediatrix que procurat nobis in his nuptijs vinum dilectionis ⁊ deuotionis Amen.

¶ De nuptijs penitentiū. Capitulum. xxix.

Erat mater Jeſu ibi Joā. ij. Ultra nuptias ſeu mrīmonium allegoricū inter xp̄m ⁊ eccleſiaz in generali: eſt aliud mrīmoniū morale: qđ celebraſ quotidie inter deū ⁊ animaz. Unde dn̄s per pphetā Oſee. ij. ait cuilibz anime. Deſponſabo te mihi in fide. Et q2 fides ſuſcipitur in baptiſmo. ideo tūc deſpōſaſ aia chriſto. ⁊ fit in chana galilee. i. ex zelo intenſi amoris ad aīam: ex quo ipſa anima tranſmigrat: de morte peccati originalis ad grām. Chana enīz interpretaſ zelus ⁊ galilea trāſmigratio. Inter eſt Jeſus vt gratiam merito ſue paſſionis cōferens ⁊ mater eius vt mediatrix eā procurans. Sed cū puer peruenit ad vſuz rōnis: vt in pluribus recedit anima eius a legitimo ſpōſo deo per peccatū mortale. ⁊ fornicaſ ſeu adulterium cōmittit cum diuerſis. videlz inherēdo ſe ⁊ cōiungendo per inordinatū affectū varijs creaturis: diuitijs: voluptatibus: honoribus: ⁊ huiuſmodi. Cum aūt reuertiſ ad pniam dimittendo vitia ⁊ peccata: deus ſua pietate ⁊ dilectiōe iterum ſibi deſponſatrīz in iuſticia. Vñ p Oſee. c. ij. ait. Deſpōſabo te mihi i iuſtitia: in iudicio: ⁊ in miſericordia. In fide ei iam deſpōſata erat per baptiſmū: que fides non amittiſ per peccata. ⁊ ſi informis maneat. Deſponſaſ ergo p penitentiā que eſt pars iuſtitie ex parte aie ⁊ miſerationibus ex parte dei: q2 ſola miſericordia iuſtificat peccatorem. Unde dn̄s per Hiere. c. iij. vulgo diciſ. Si dimiſerit vir vxorem ſuā. ſ. propter adulterium vel ſuſpitionē eius. ⁊ recedēs ab eo. ſ. vxor a viro duxerit virū alterum. Nūquid reuertetur ad eum vltra? nūquid non cōtaminata erit? Prius aīa deſponſata deo dimiſit ſponſum deū. ſ. per peccatū adulterādo ſpiritualiter q̄z deus dimittit animā gratiam ſubtrahendo ⁊ recedendo ab ea. Et cum tot fornicatur: quot creaturas inordinate diligit. ⁊ nīſi homo dedignareſ talem reaſſumere in vxorē: z deus non dedignatur. Unde ſubdit. Tu autez ſcilz anima fornicata es cum amatoribus multis. ⁊ tamen reuertere ad me. ſ. per penitentiaz ⁊ ego ſuſcipiam te iterum in ſponſam. Vocat ad hoc coniugium xp̄s: q2 gratia quaz dimiſit in ſacramento penitentie merito ſue paſſionis ibi operatur. Et erat ibi mater Jeſu. ⁊ precipue vocata ⁊ inuocata ſi peccator habet deuotionem ad eam vt procuret ſibi ſalutem.

¶ Sex ſunt hydrie. §. i.

in his nuptijs poſite aque ad purificandū. De quibus Bernar. in ſermone in epyphania dn̄i ait. Sex hydrie poſite ſunt his qui poſt baptiſmum in peccata labunſ. Exuimus tunicam veterem. ſ. per baptiſmū. Sed heu peius reinduimus eam. Lauimus pedes noſtros ⁊ peius inquinauimus eos. ſ. per actualia peccata mortalia. ¶ Prima ergo hydria eſt compunctio de qua legimus. In quacūq3 hora igemuerit peccator omnium iniquitatū eius nō recordabor. Et Chryſo. Lachryme lauant delictū. ¶ Secūda eſt confeſſio. Omnia ſiquidē in confeſſione lauantur. ait quidā. ¶ Tertia eſt elemoſynarum largitio. Unde in euāgelio. Date elemoſynaz ⁊ omnia munda ſunt vobis. Sed nota q2 ait Grego. j. q. i. Non eſt putanda elemoſyna: ſi pauperibus diſpenſeſ qđ. ex illicitis rebus acquiriſ. quod. ſ. debet reſtitui. Nam qui male accipit vt bene diſpenſet: potius grauatur q̄z iuuatur. ¶ Quarta eſt iniuriarū remiſſio. ſm̄ q2 orātes dicimus. Dimitte nobis debita noſtra ſicut ⁊c. bea. Augu. de pe. diſt. iij. ait. Dimitte ⁊ dimittetur tibi. dimiſi prius dimitte vel poſtea. Naz ſi non dimiſeris reuocabo te. ⁊ quicquid dimiſeraz imputabo tibi. ¶ Quinta eſt afflictio corporis. Unde oramus mundi per abſtinentiam ipſi canamus gloriaz: ac etiam afflictio flagellorum dei cū patienter ferimus. ¶ Sexta eſt obedientia preceptorum ſicut audierunt diſcipuli. qđ vtinam ⁊ nos mereamur audire. Uos mūdi eſtis pp ſermonē quē locutꝰ ſum vobis.

Sex hydrie in his nuptijs ſūt he ſex.

¶ He ſex hydrie. §. ij.

poſite ſunt in purificationē noſtrā. q̄ vacue ſūt ⁊ plene vēto. ſi pro inani gloria obſeruanſ: aq̄ replenſ ſi timore cuſtodianſ. ait bea. Bernar. Qm̄ timor dn̄i fons eſt vite. Aqua inq̄ timor dn̄i eſt etſi minus ſapida. ſ. q̄z vinum: optime tamē refrigerans animā noxijs deſiderijs eſtuantem. Aqua eſt que poſſit ignita inimici iacula extinguere: nec illud diſſonat q2 aqua ſemp ima petit ⁊ timor ad ima cogitationem deijcit: ⁊ inferioribus immoratur. atq3 horrenda loca pauida mente perluſtrat. iuxta illud. Uadaz ad portas inferi. Hec beatus Bernar. ¶ Sed diuina virtute aqua mutatur in vinum. quando perfecta charitas foras mittit timorem. Deficiente ergo vino pfecte charitatis ⁊ feruoris dicit mater xp̄i ad filium. Uinum non hn̄t iſti. ſ.

penitentes perfecte charitatis: ſed aquā timo-
ris. Compatitur ei ſicut miſericors: ſicut beni-
gniſſima beata maria. Quid a fonte pietatis p-
cedere poteſt niſi pietas. Quid mirum ſi pieta
tem exhibent viſcera pietatis? inquit be. Ber-
Nōne qui pomum tenuerit in manu dimidia
die reliqua die. parte pomi ſeruabit odorem.
Quātū ergo viſcera pietatis illa afficit in qui-
bus nouem mēſibus requieuit. Nam ātē reple
uit mentem q̄ ventrē .ſ. pietate. Operat ergo et
tacite petit penitentibus ex timore qui aqua ē
vinum dari perfecte charitatis ⁊ leticie. cui ⁊ ſi
xp̄o viſus eſt dura loqui dicens. Quid mihi et
tibi eſt mulier nouerat tamen illa cui loquebat
non ſe deſperiſſe. Sed etſi non ſibi: ſed alijs. q2
illud ſciebat: non eſſe ſue humanitatis oſtēdit
infundere charitatē perfectam que excludit ti-
morem ſed diuinitatis qd intelligens ipſa inſ-
ſit miniſtris vt facerent quod iuberet filius vt
diſponeretur materia ad aquā in vinum con-
uertendā. Ad quod facit quod dn̄s iubet mini
ſtris ſacrorum vt impleant hydrias aqua .ſ. ti-
De hy- more per predicationē ⁊ admonitionem. Que
drie la- hydrie dicunt lapidee. non pp̄ter duriciā: ſed
pidee. propter ſtabilitatem perſeuerātie. ¶ Capiunt
quare. aūt metretas binas ⁊ ternas: q2 eſt timor pene
tpalis .ſ. punitionis legis per hoīem vel flagel
lorum dei per ipſum timorē: ⁊ timor gehēne
ne tradatur in eā hę ſunt due metrete propter
que duo quis abſtinet a malis ⁊ dicta ſex de ge
nere bonorū agit. Nā tertia metreta erit timor
priuari ſeu excludi a gloria illa ⁊ bono glie qd
videtur ad amorē mercēnarij pertinē. Sed ſi
perſeuerauerit pulſans aqua mutatur in vinū.
q2 cōuertitur timor in pfectam charitatē. Ex h
deus glorificatur ⁊ magis firmantur diſcipuli
xp̄i veri fideles. Erat ḡ ibi mater Jeſu ad huiuſ
Exēplū modi vinū deuotionis ⁊ perfecte charitatis pe
nitētibus procurādum. Vn̄ ⁊ legitur de quadā
moniali deuota virginis Marie. q cum ſedu-
cta a diabolo apoſtataſſet. facta publica mere-
trix. poſt multos annos ad penitentiā reuerſa
monaſterium repetens ſtabat in magnis lamē
tis ⁊ abſtinētijs timens penes inferni propter
ſcelera ſua. Et cum rogaſſet vna dierum beatā
Mariam. vt impetraret a filio remiſſionē pec
catorū: locuta eſt ſibi dicens hoc obtinuiſſe ⁊
ſic aquam conuertit in vinum.

¶ De nuptijs mundum deſerentium ⁊ ſe deo
dedicantium quomodo beata Maria pn̄s eſt.
Capitulum .xl.

ERat mater ieſu ibi
ſcilz in nuptijs. Jo. ij. Poſt nupti
as ſpūales communes etiā laicis ſūt
alie nuptie. qui (vt perfectiores) hijs
ſolis cōueniunt qui deo aīa ⁊ corpore totaliter
ſe dedicauerunt. vt dicere valeat talis aīa illud
beate agnetis. Ipſi ſunt deſponſata. cui angeli
ſeruiūt. cuius pulchritudinē ſol ⁊ luna miran-
tur: anulo ſuo ſubarrauit me fidelis amoris vt
nullum aliū preter eū amatorē admittā. tradi
dit auribus meis leſtimabiles margaritas ver
borum ſuo2 inter cetera di. Audi filia. O oīa
mandata mea: filia per creationē precipuā: q2
pticeps veritatis: cognitionis amoris ⁊ boni-
tatis. audi voces internas quibus in te loquit
dn̄s. vide. conſidera quāta ſit erga te dignatio
dei tui qui pro te a deo exiuit ⁊ venit in mūdū
pro te mortis ſomnū accepit in cruce. te lauit
ſanguine ſuo a pctīs tuis vt decorē acciperes
te fecit ſociā menſe: ſociā regni ſui: ſoci thala-
mi ſui: vt te introducat demū rex in cubiculū
ſuum. Vide quid iā de ſponſo deo tuo ſentias
q̄rtū de eo preſumas vide qbus brachijs cha-
ritatis vicarie te amplectēdus ſit: q
tanti te eſtimauit. imo qui tāti te fecit. Inclina
aurē tuā ad obediendū parata ⁊ pna ad omnē
volūtatem eius. Obliuiſcere ppl̄m tuū .ſ. car-
nales affectus: ſeclares mores didiſce. ⁊ domū
patris tui amorē ꝯſanguineo2 ſupbiā in qua
diabolus habitat cōſuetudines noxias ⁊ vitia
obliuiſcere. ⁊ concupiſcet rex decorē tuū. adeo
vt te ſponſam ſpāli modo accipiat per ſtatū per
fectionis vt religionis. Facte ſunt he nupte in
chana galilee. i. in magno zelo amoris: ex quo
quis tranſit de ſeculo ad dei totale obſequiū.
In his eſt Jeſus. i. cōuerſatio eius cū diſcipu
lis eius .ſ. caſtitatis: paupertatis: ⁊ obedientie.
Eſt ⁊ ibi mater Jeſu magrā humilitatis. Jā au
tem deſponſata anima religioſa illi nuptiarū
prādiū celebrat. Nā cena qdē in celo in aula
eterna preparat vbi vinū feruoris charitatis p
fecte letificās cor nō deficiet: q2 ibi inebriabun
tur ab vbertate domus illi9 ait pr. Hic aūt i vite
pn̄tis nuptijs aliqn̄ ꝯficit vinū .ſ. deuotōis ⁊ fer
uētis charitat. ita vt nos tederet vinē. ait aplſ
Paul9 pfectiſſim9 be. Ber. i ſmo. ad fr̄es ſuos
ait. Quotiēs mihi nec̄e ē fr̄es p9 lachrymas q̄-
rimonias vr̄as exorare mr̄em mīe vt ſuggerat
benigniſſimo filio ſuo qm̄ vinū nō habeat. ⁊ ip
ſa dico vob charitiſſimi. ſi pie a nob pulſata fue-
rit nō deerit neceſitati nr̄e: qm̄ miſicors eſt ⁊ mr̄
mīe. Nā ſi cōpaſſa eſt verecūdie illo2 a qb9 fuit i
uitata. mlto magis cōpatiet nob ſi pie fuerit in
uocata. placēt eni ille nuptie nr̄e ⁊ ptinēt ad eā.
mlto magis illis. ¶ Sz quē nō moueat id qd i
nuptijs ridit begniſſimus dn̄s ſctiſſime mri
ſue. Quid mihi ⁊ tibi ē mlier? Quid prīnes ad
illā q̄ris. cū ſis būdict9 fruct9 vētris ei9 imacu
lati. Nōne ipſa eſt q̄ ſaluo pudore ꝯcepit et ſine
corruptiōe te pepit. Nōne ipa eſt in cui9 vtero

noueꝫ menſib⁹ eo morat⁹. cuius virginelis vbe
rib⁹ lactatus es. cū ꝙ cū. xij. eſſes annoꝝ de hie
ruſalem cum ea deſcendiſti ⁊ eras ſubdit⁹ illi.
Nunc ergo qd moleſt⁹ es illi di. Quid mihi ⁊
tibi: ſed manifeſte iam video: q2 nō velut indi
gnans aut ꝯfundere volēs virginis ⁊ m̄ris te
neram verecundiā dixeris. qd mihi ⁊ tibi. cū
venientib⁹ ad te iuxta ꝑceptuꝫ ei⁹ miniſtris qñ
nit. Quodcūqꝫ dixerit vobis facite. nihil cūcta
tus facias qd ſuggeſſit. Ut qd ꝙ fratres vt qd
ſic r̄nderat. prius vtiqꝫ propter nos vt conuer
ſos ad dn̄m: tam nō ſollicitet carnaliū cura pa
rentū ⁊ neceſſitudines ille nō impedient exerci
tum ſpūale. Quamdiu eñ de mūdo ſumus de
bitores nos ꝯſtat eſſe parentib⁹. At poſtꝙ reli
querim⁹ noſmetipſos. multo magis ab eorum
Exēplū ſollicitudine liberi ſumus. Un̄ ⁊ legim⁹ fratreꝫ
quendā in heremo ꝯuerſantem ⁊c um ad eum
carnalis frater auxilij grā aduētaſſet. vt. ſ. egre
diens de cella ad ſubleuandū aſellum ſuū q in
foueam ceciderat adiuuaret r̄ndiſſe: vt alium
fratrem eoꝝ adiret. cūqꝫ ille vtiqꝫ iam obijſſet.
Cūqꝫ admiratus q venerat r̄ndiſſet qꝛ ille obie
rat. heremita ꝙꝫ ſe obijſſe r̄ndit. Optime ergo
nos docuit dominus ne ſollicitiſſimius ſup pro
pinquis carnis noſtre pluſꝙ religio poſtulet:
quoniam ipſe matri ⁊ tali matri ſic reſpondit.
Quid mihi ⁊ tibi eſt mulier.

¶ Sed videamus .§. i.

Iam quid ſequit. Erant ibi inqt ex hydrie poſi
te ſm purificationeꝫ iudeoꝝ: vel ex hoc potes
manifeſtius aduertere nō plenitudinem: ſed ꝑ
parationeꝫ eſſe nuptiaꝝ vbi nimirum. adhuc
opus eſt purificatione. Deſpōſatiōis nuptie iſte
ſunt nō copulationis: abſit eñ vt in illis nupti
is. ſ. glorie triūphātis eccleſie ſore vaſa purifi
cationis. Sine macula eñ ſunt añ thronū dei.
Nūc itaqꝫ lauandi tp̄s eſt nūc purificationē pu
tet eſſe neceſſaria qñ nemo mūdus a ſorde nec
infans vnius diei ſup terrā. Nūc igitur ablui
tur ſponſa. nūc purificaē vt in celeſtibus nupti
is ſponſa ſine macula ꝑſenteē. Queramus igi
tur ſex hydrias in qbus purificatio iudeoꝝ. i.
cōfitentium ablutio fiat. Nam ſi dixerimus q2
pctm̄ nō habem⁹ veritas in nobis nō eſt. Ueritas
inquaꝫ que nos liberat: nos lauat: nos ſaluat:
qd ſi confiteamur pctā noſtra nō deerunt veris
iudeis. i. ꝯfitentibus purificatiōis hydrie. qñ
fidelis eſt deus que remittat pctā noſtra ⁊ emū
Hydrie dat nos ab oī iniqtate. ¶ Ergo ſex hydrias ſex
haꝝ nu obſuātias arbitror eſſe ꝗs ad purificanduꝫ cō
ptiaꝝ fitentium corda ſancti patres iſtituere. Prima
ſunt he. ergo eſt cōtinentia caſtitatis qua diluiē quicqd
ante luxuria inquinauit. Scd̄a eſt ieiunium vt
qd maculauerat crapla: nūc abſtinētia mūdet.
⁊ mūdi ꝑ abſtinētiā xp̄o canamus gloriā: per
ſegnitiē ⁊ ocioſitatē que inimica eſt aīe multas
ꝯtraximus ſordes ꝯtra dei ſnīam in ſudore vul
tus nr̄o nō alieno pane veſcētes propter hoc
tertia hydria nobis apponiē. vt ſordes ille i la
bore manuū diluanē. vel exercitio lectionis ſa
cre. Sic per ſomnolentiā ceraqꝫ noctiū ⁊ tene
braꝝ opa multa deliquimus. Ideo quarta hy
dria vigiliarum ſcꝫ obſeruantia ponitur vt no
cte ſurgentes ad confitēdum deo nunc bonas
noctes preteriti tēporis redimamus. Jam ve
ro de lingua quis neſciat quantum inquinaue
rit nos per vaniloquia ⁊ mendacia per detra
ctiones ⁊ adulationes per verba malicie ſiue
iactantie pro his omnibus neceſſaria ē hydria
quinta ſilentiū ſcꝫ cuſtodia religionis ⁊ in quo
eſt fortitudo nr̄a. Sexta quoqꝫ hydria diſcipli
na eſt. qua nō nr̄o arbitrio viuimus. ſed alieno
vt totum deleatur quicquid indiſciplinate vi
uendo deliquimus. Lapidea ſunt hec dura q
dem: ſed neceſſe habemus in his lauari. Atta
men in eo ꝙ dicuntur hydrie lapidee. non ſo
lum duritia: ſed multo melius ſoliditas poteſt
intelligi qñ non lauant niſi firma ſtabilitate ꝑ
manſerint. vt ſcꝫ quis in his perſeueret.

¶ Ait autem do .§. ij.

min⁹ miniſtris. Implete hydrias aqua. Quid
ſibi vult iſtud dn̄icuꝫ dctm̄. Miniſtri ſolliciti
ſunt de vini penuria. ⁊ tu dicis implete hydri
as aqua. illi de poculis cogitāt ⁊ quō precipis
vt vaſa purificatiōis impleāt aqua. nobis quī
miniſtri ſum⁹ ⁊ ſerui pp xp̄m ꝑcipiē implere
hydrias aqua quotiēs deeſt vinū: ac ſi dicatur
illi deuotionē deſiderāt vinū requirūt: feruorē
flagitāt: ſed nōdū venit hora mea. ⁊ ideo im
plete hydrias aqua. Que eſt. n. aqua ſapīe ſalu
taris eſt nō adeo ſuauis: niſi fons vite ⁊ initiū
ſapīe timor dn̄i. Dicit ergo miniſtris. Incutite
metū: ex ſpū timoris nō tam vaſa ꝙ corda im
plete. q2 vt ad charitatē. ſ. feruētē ꝑueniāt ini
tiādi ſunt a timore. vt dicāt ⁊ ipi. A timore tuo
dn̄e ꝯcepimus ⁊ peperimus ſpm̄. ſ. feruorē ſa
lutis. Sed quōi implebunē hydrie predixerat
euangeliſta: capientes ſingule ſcilicet hydrie
metretes binas ⁊ ternas. Que ſunt due metre
te: que tertia vtiqꝫ duplex timor cōmunis om
nibus notus. Tertius minus communis ⁊ mi
nus notus. Primus timor eſt ne cruciemur in
gehenna ideſt timore infernalis. Secundus
ne excluſi a viſione dei priuemur in illa ineffa
bili gloria. Tertius replet animam omnino
ſollicitudine timendam ne forte repellatur a
gratia. Equidem omnis timor ſicut aqua extin
guit ignem: ita extinguit peccati concupiſcen
tiam: ſed his maxime cuꝫ ad omnem tentatio

nem occurrerit ne forte contingat amittẽ gra/
tiam. vt ſibi derelictus homo labatur de malo
in peius. Precepit ergo dñs hydrias aqua im
pleri. Sunt enim aliquãdo vacue ⁊ plene ven/
to. cum. ſ. illa ſex obſeruantur propter vanã glo
riam. vt fatue virgines in quarũ vaſis oleũ nõ
habetur. Interdũ quod peius eſt plene ſunt: ſʒ
veneno qđ eſt inuidia: murmur: rancor: animi:
detractio: ⁊ hmôi propterea ne ſubintrent iſta
dum vinũ deeſt: iubemur. ſ. prelati ⁊ doctores
implere hydrias aqua. vt. ſ. obſeruent mãdata
in timore dñi que tunc mutant in vinũ: cũ per
fecta charitas foras mittit timorẽ: ⁊ implentur
omnia feruore ſpũs ⁊ verenda deuotione. Hec
oĩa in ſcđo ⁊ tertio ſ. be. Ber. in ſermone illo.
Cooperatur ad iſta mater Jeſu dicẽdo ſugge/
rendo mentibus preſidentiũ vt faciant qđ dicit
filius. proni in ꝓcuratione ⁊ eius etiã ſupplica/
tione. aqua mutatur in vinum a xpo: tamen etſi
erat ibi mater Jeſu ſpũaliter in his nuptijs q
bus qui ſe totum dedicat deo vñ ⁊ ſepe appet
eis conſolãs eos. Sicut beato Dominico cũ vi
dit in celo fratres ſuos ſub chlamyde ſua bea.
Thome de aquino: cũ dei mater cuʒ mulcet al/
loquio. beato Franciſco cũ apparuit in eccleſia
ſancte Marie de angelis. Joanni damaſceno
monacho: cũ manum ſibi abſciſaʒ: qꝛ fuerat ac
cuſatus ſed falſo. qꝛ prohibitioneʒ tractauerat
ſcribendo epiſtolam inimico cuidam principi
imperatoris ſibi reſtituit ⁊ famam recuperauit.

¶ De dolore maximo beate Marie in paſſio/
ne filij: ⁊ etiam hic de ↄtrarijs ad ſalutationeʒ.
Capitulum. xlj.

Stabat iuxta crucẽ
mater Jeſu. Jo. xix. Tanta eſt pietas
huius virginis m̃ris nõ ſolũ erga
filium naturalẽ iuxta cuius crucem
ſtabat. ſed ⁊ erga filios ſuos adoptiuos. ⁊ ita fa
cultas impetrãdi qđ velit apud deum pñeni. vt
ſermocinantes quiqʒ nutrices pplorum nõ aliun
de ↄfidant lac doctrine per eos ꝓpinandũ niſi
meritis eius ⁊ precibus ꝓcuratũ. ad quod effi/
ciendũ cythara dulciſone ſalutationis ad eam
vtunt. Sed cõſuetudo eccleſie cũ de paſſione fi
lij eius Jeſu eſt ſermo: ꝑdicanti dicere videt il/
lud qđ Helyſeus ꝓpha ait Giezi diſcipulo ſuo
de ſunamite mortẽ vnigeniti ſui deplorãti. iiij.
Regum. iiij. ſ. dimitte eam: anima enĩʒ eius in
amaritudine eſt. q. d. non ſalutes. Nam cytha/
ra illa angelice ſalutationis in luctuʒ verſa ap
paret. Nã quõ aue ei nunc dicere valemus ab
a qđ eſt ſine: ⁊ ve deriuatũ: que doloribꝰ plena
eſt. vt dicere valeat illud Michee. Ueh anime
mee: qꝛ ↄfecit timoratꝰ a terra filius meus quẽ
impleuit ſpũs timoris dñi. Mariam apte nũ/
cupare non poſſumus ꝑut dña vel illuminatrix
interpretat: cum ſatis obſcura quaſi luna ecly/
pſata inueniatur. Nolite ergo vocare me noe/
mi. i. pulchram ſed vocate me mara. i. amaraʒ.
qꝛ amaritudine repleuit me dñs. Dicere põt cũ
illa noemi q̃ de felicitate ad infortuniũ deuene
rat ruth non gr̃a plena: ſed vacua indicor ho/
die flectam enim genua mea ad patrẽ dñi mei
Jeſu: vt miſereat filij cõmunis ⁊ me non audit.
Deprecor ipſum filiũ vt ſuis verbis melliflus
me cõſoletur. mihi non loquit niſi illud. Ecce
filius tuus. qđ verbũ vt gladius ꝑtranſiuit ani/
mam meaʒ: cũ pro magiſtro ⁊ filio mihi datur
diſcipulus. Judeis ſupplico: vt ãmonẽdo filio
meo cõpatiantur ⁊ ipſi contumelias ⁊ ſubſan/
nationes adiungũt. Mortem inuoco vt poſt fi
lium non ſuperſtes remaneaʒ ⁊ fugit a me. Ju/
xta cruceʒ ſita ad ipſaʒ clamo. Flecte ramos ar/
bor alta tenſa laxa viſcera. vt deoſculer filiũ me
um ⁊ rigida ⁊ imobilis perſeueret. Dominus
tecũ vtiqʒ in me vſqʒ huc dñs filius fuit mecũ:
me conſortãs: me reficiens: ⁊ ego ſecũ ipſuʒ ſe/
quens. verba eius dulciora ſuper mel ⁊ fauũ:
audiens mirabilia eius: videns ⁊ gloriã dei ex
eius operibus magnificari perſpiciens. nunc
autẽ me reliquit animã corpore egredientem
patri recõmendans. Benedictã me in mulieri
bus angelus dixit: que nunc infelicior cunctis
mulieribus inuenior. Nam que mater vnquaʒ
fuit que in preſentia filij conſtituta: anguſtijs et
afflictionibus circũdati non valuerit vel in ali
quo refrigerium ꝑſtare. Judeo cum ad mortẽ
vſqʒ ſitientem ex maximis penis. nec potuʒ aq̃
frigide porrigere valeo: ſed video ſpongiã ace
to plenã ⁊ felle ad os eius apponi. Etſi felix fui
⁊ bñdicta in mulieribus in partu eius non ſen
tiens dolorem: ſʒ mihi video reſeruatos ⁊ nũc
adauctos. quia nulla mater tantum dolorẽ vnqʒ
ſenſit in partu filij. ſicut nũc ego in paſſiõe xpi.
Sed nec martyr aliquis vel aliqua in ſuis vari
is cruciatibus vnquã tantam penam paſſus eſt
vt nunc ego. Eſt ⁊ benedictus fructus ventris
mei Jeſus cui oẽs maledicunt iudei ⁊ gẽtiles.
vnus eum appellat malefactorẽ: alius ſeditio/
ſum: alter blaſphematorẽ. multi ambitioſuʒ re
gnum vſurpare volentẽ. reliqui mẽdacem aut
ſeductorẽ: vt vermis ⁊ nõ hõ obprobrium ho/
minum ⁊ abiectio plebis eſt effectus. qꝛ ⁊ ſʒ le
gem maledictus oĩs qui pendet in ligno. i. in/
famis. Ex quo ergo in luctu cõuerſa apparet cy
thara illa angelice ſalutationis dimitte eaʒ vt
non ſalutes. ſed nihilominus cũ ea iuxta crucẽ
maneas ipſam meditando: ipſam adorando:
ipſam ſalutãdo: ⁊ eius auxilium implorando:
⁊ dicendo. O crux aue ſpes vnica hoc paſſio/
nis tempore: auge pijs iuſtitiã reiſqʒ dona ve/

niam. Stabat igitur iuxta crucẽ eius mater Je
ſu. Jn qb⁹ vbis tria pñt notari de vgĩe maria.
¶ Sctitatis excellẽtia incõpabilis. Stabat.
¶ Penalitatis eminẽtia ieffabil. Juxta crucẽ.
¶ Propinqtatis ɔtinẽtia venerabil. Mr ibu

¶ Quantum ad pri/ .§.i.

Stare, dicit de creatore & creatura. ſʒ aliter & aliter & quo.

mum cum dicit. Stabat. Legimus in ſcriptu/
ris ſtare dici de creatore & de creatura: ſʒ aliter
& aliter. Nam ſtare de creatore dr ꝑpter imuta
bilitatẽ. De creatura aũt ꝑpter virtuoſitatẽ ſeu
ſanctitatẽ. Stat ad iudicãdũ dñs dicit Eſayas
de deo vero. q: etiã deus ait p Joan. Apoc. iij.
Ego ſto ad oſtiũ. ſ. aĩe & pulſo. ſ. ſpirando & illu
ſtrando intellectũ qui eſt oſtiũ aĩe. ſiquis apue/
rit mihi ianuã hic acceptãdo: intrabo ad illam
per grãm cenando cũ illo & ipſe mecum. p̃eci/
pue de agno aſſato in cruce igne charitatis re
ficiendo. Jn his tñ ego ſto ſemper imotus & in
variabilis. ego eni de⁹ qui nõ mutor dicit ipſe
Malach. iij. Creatura võ ſtare dr cum iuſte et
ſancte viuit nõ cadendo in peccata. Vñ Eccl. ij.
dicit. Sta in iuſtitia & timore. ſ. nõ cadẽdi. ſm
illud apli. Qui ſtat. ſ. in v̄tute: videat ne cadat.
Et Boecius de deo ait. Stabiliſqʒ manẽs dãs
cuncta moueri. Stabat ergo beata virgo Ma/
ria non in ſenſibilitate vel immutabilitate: ſed
ſanctitate. Et hoc tripliciter.

¶ Stabat fide leuata.

¶ Stabat peccato non inclinata.

¶ Stabat dei voluntati conformata.

¶ De primo dicit apls ad Rom. xj. de quolibʒ
fideli. Tu fide ſtas. Prima enim rectitudo mẽ/
tis eſt vera fides. fundamẽtum virtutũ. tpe q̃/
dẽ paſſionis omnes apli & diſcipuli xpi qui p̃i
us ſtabant fide eleuati ad xpm credendũ nõ ſo
lum verũ hominẽ: ſed & verũ deũ. Vñ Petrus
pro omnibus dixerat. Tu es xps filius dei vi/
ui. Matth. xvj. Omnes ꝓſtrati ſunt in infide/
litatẽ. Et ſicut cuʒ captus fuit xps in horto a iu
deis oẽs corpore ab eo fugerũt (vt dicunt euã/
geliſte) ita & mente credentes quidẽ eũ eſſe ve/
ruʒ hoiem ſanctũ & iuſtũ virũ ꝓpbam in opere
& ſermone: ſed nõ verũ deum cernentes paſſio
nem eius tã ignominioſaʒ. Quãuis enim Pe/
trus & Joãnes poſt fugã reuerſi ſint ad eundũ
poſt magrm captum. Petrus tñ ſequebat eũ a
longe ne agnoſceret vt diſcipulus. qnimo & ip
ſum cum iuramẽto negauit ſe nõ eſſe. Joãnes
eti vſqʒ ad crucẽ ſecutus iuxta crucẽ ſtabat cor
pore: a longe tñ mente. nec ipſe agnoſcẽs diui/
nitatem. Sola beata virgo ſtabat fide eleuata &
fixa de eius diuinitate: expectans indubie ſuaʒ
tertia die reſurrectionẽ vt merito dicat maris
ſtella a ſtando & lumẽ fidei mũdo naufrago te/
nendo. Jn huius ſignũ triduano officio dñi/
ce paſſionis cum. xv. cãdele accenſe firmentur xv.
añ altare paulatim & ſucceſſiue oẽs extinguun/
tur: ſola vna accẽſa abſcondit que poſt officiũ
oĩbus p̃fertur ad illuminandũ. xv. cãdele ac/
cenſe deſignãt. xij. aplos & tres marias: Mag/
dalene: Salome: & Alphei: qui p̃ ceteris cum
aplis videbant fide illuſtrate & firmate. Sʒ in il
lo triduo oẽs extincti ſunt lumine fidei diuitatis
xpi: ſolũ in virgine remãſit lumẽ fidei occultũ:
qð poſt ea oĩbus patefactũ eſt ad oẽs ſuo exem
plo illuminandũ. Et hic eſt ꝙ nõ acceſſit mane
dñica ſue reſurrectionis ad monumẽtũ cũ p̃e
fatis marijs: non q: minus arderet amore ad fi
lium: ſed q: expectabat eũ reſuſcitatũ ſe eſſe vi
ſuram añ oẽs. & ideo non ɔgrebat viuentẽ cum
mortuis vt illa. ¶ Quantũ ad ſcðʒ ſtabat a pec
cato non inclinata: nõ iacebat: nõ ſedebat: non
curua erat: ſed ſtabat. Jacet qs in peccato p p̃ra
uam operationẽ. Sedet p mentis ɔſenſionem
Jnclinat per ſenſualẽ delectationem. Omnes
nos cecidimus q̃ſi ſoliʒ. ſ. a pfectiõe virtutũ:
ſaltẽ quoad cõplacentiã ſenſualẽ vbi cõſiſtit ve
niale. Nam vt ait be. Aug. Si oẽs ſancti & ſctẽ
interrogati fuiſſent dũ hic viuerent vtrũ pctm
haberent. oẽs rñderent illud Joã. in can. Si di
xerimus q: pctm non habemus veritas in no/
bis nõ eſt. Excepta hac ſctã virgine. de qua cũ
de pctis agit nullã prorſus de ea volo hre mẽ/
tionem. Non ergo cecidit nec in veniale. De q̃
Salo. Septies in die cadit iuſtus: ſed ſemp ſta
bat. Ad qð etiam hortabatur apls diſcipulos
dicens. State ergo ſuccincti lũbos vr̃os in ve/
ritate. ſ. ne delectatio venialis ſit in nobis p̃o
poſſe. Et tñ cũ beata virgo fuerit imunis ab oĩ
peccato voluit ipſaʒ deus expiri tantã paſſionẽ
in morte filij quantã nunqʒ vllus martyr ſuſti/
nuit in ſua paſſione. vt dicit be. Hiero. Hinc di
ſcas nõ turbari nõ mirari ſi videas ſctõs & ſan
ctas multa aduerſa ſuſtinere in mũdo. Sʒ itel/
lige v̄bũ Salo. in puer. iij. Quẽ diligit de⁹ cor
ripit: & flagellat oẽm filium quẽ recipit. naʒ vt
dicit apls ad Ro. viij. Proprio filio ſuo nõ pe/
percit deus: ita nec matri eius: cũ tamẽ nullum
haberet peccatũ. Et ſiqs bene ɔſideret inueni/
et ꝙ qui acceptior fuit deo & ſanctior: ille ma/
gis afflictus eſt in mũdo. nõ quidẽ ad purga
tionẽ peccatorũ que habeant cũ nullum habue
rit virgo beata: ſʒ ad maius meritũ & p̃miũ
cõſequendum. Sta ergo ſup pedes tuos dicit
dñs Ezech. j. Super affect⁹ ne cadas. ¶ Quan
tum ad tertium ſtabat beata Maria firma vo/
luntati dei cõformans ſe. Ad quod hortat apo
ſtolus fideles ad Philip. iiij. dicẽs. Sic ſtate in
domino charifſimi. ſ. conformando vos volun
tati dei. Sciebat beata vgo ꝙ dei volũtas erat
filium ſuuʒ pati. Et ꝓpter hoc in mundũ vene/

candelarũ accẽſio quid ſignificet ⁊c.

rat. ⁊ ſcripture que ſibi ſatis note erãt hoc preнунciabãt: que ſalli non poterãt. Et cũ in omnibus requiẽ ꝗreret: vt de ipſa canit: que nõ aliter vere querit ⁊ poſſidet niſi cõformãdo ſe diuine voluntati ſm rõnez. ideo ſtabat. non murmurabat ꝙ filius innocẽtiſſimus pateretur. nõ blaſphemabat iudeos. ꝙ ab eis quibus tot fecerat bñficia tã crudeliter tractaret. Nõ vindictã a deo petebat ꝙ illi a terra viui abſorberent vt merebantur. non capillos vel vultũ ſcindebat: qꝛ vidua ⁊ ſine filio conſolatore remanebat: ſꝫ ſtabat verecũda: modeſta: lachrymis plena: doloribus immerſa. Anſ. O dña quos fontes lachrymarũ dicam erupiſſe de pudiciſſimis oculis tuis cum attẽderes vnicũ tuum innocentez corã te flagellari: ligari: mactari. ⁊ carnem de carne tua ab ipſis crudeliter diſſecari. Et tamẽ ita diuine voluntati conformis fuiſti: vt ſaluti humani generis audiſſima eſſes: vt dicere audeam. ꝙ ſi nullus fuiſſet repertus qui filiũ crucifigeret ad hoc vt ſequeret ſalus hoiuz: ⁊ adimpleret voluntas dei ſm rõnez: ſi oportuiſſet ipſa poſuiſſet in crucẽ. Neqꝫ enim credendum eſt minoris fuiſſe perfectionis ⁊ obediẽtie ad deum ꝗ̃ Abraam qui proprium filiuz obtulit deo in ſacrificiũ ꝓprijs manibus occidendum ⁊ cõburendũ. Stabat ẽ fixa in dei volũtate.

¶ In ſecunda par/ . §. ij.

te notatur penalitatis eminentia ineffabilis: qꝛ iuxta crucem. Ubi aduertendũ qꝛ aliqs ſtat in cruce. Stat aliquis iuxta crucem. Aliquis longe a cruce. ¶ In cruce fuit ſolus xp̃s. i. in maximo cruciatu totus. Crux eni dicit a cruciatu: ⁊ magnum cruciatũ ſuſtinet qui vim ſuſtinet. iij. q. i. nulli dubiũ. Dicit aũt ps. in pſona xp̃i. Uim faciebant qui ꝗrebant aiam meam. i. vitã tollere. in omnib' enim illis locis in qbus eſtimatuꝫ eſt vitam hoĩs cõſiſtere fecerũt maximã vim. Nam cũ aliqui dicũt vitam reperiri in capite. alij in corde vel epate. alij in ſanguine. in oibus illis locis fecerũt maximaꝫ vim. In capite per coronaꝫ ſpineã in corde per aptionem lateris. In epate vel ſanguine p flagella in dorſo. ⁊ clauus in manibus ⁊ in pedibus vnde totus ſanguis exiret. In cruce ergo tot' in vi cruciatus ⁊ ſolus. vñ ipſe ait Eſa. lxiij. Torcular. i. crucis calcaui ſolus: ⁊ de gentibus non eſt vir mecum. Et in ps. Singulariter ſum ego donec trãſeam. Ber hoc mundo ad pſezꝫ: qꝛ ipſe ſolus nõ erat ſubditus morti et debito. tamẽ ipſe ſolus peccata noſtra ſuper lignum crucis in corpore ſuo. i. penam peccatoꝝ portauit. ipſe ſolus fuit in paſſione ſine conſolatione. cum alij qui paſſi ſunt habuerũt aliqđ refrigeriũ. vt dicetur. vñ qñ in horto orauit pro calice paſſionis trãſferẽdo auulſus eſt a diſcipulis quãtuz iactum eſt lapidis. vt dicitur Luc. xxij. ad innuendũ ꝙ tanta diſtantia eſt inter cruciatum xp̃i in paſſione ⁊ cruciatum alioꝝ ſanctoꝝ quantum diſtat purus homo a xp̃o. Petra enim ſeu lapis ait apoſtolus eſt xp̃s: qui quaſi in infinitũ diſtat in pfectione ab alijs. ¶ Remoti a cruce ſunt oẽs illi qui nolunt ſuſtinere aduerſa in mũdo. ſꝫ murmurant cõtra deum. Nec cõpatiuntur xp̃o: etſi ſuſtinent inuiti hoc agũt. Iſti etſi iuxta crucem eſſe videant. inquantũ patiunt corpore quidez ſunt iuxta ſed non mẽte. Et tales ſunt latroni a ſiniſtris chriſti qui crucifixus cuꝫ xp̃o blaſphemabat eum cuꝫ alijs eo ꝙ non liberaret eum a pena. quã inuitus ſuſtinebat. vnde ⁊ reprobatus. Similes Symoni cireneo. qui angariat' fuit portare crucem poſt chriſtuꝫ. ¶ Iuxta crucem vero ſtant omnes electi qui vt mẽbra chriſti carnem ſuã crucifixerunt cũ vitijs ⁊ concupiſcentijs. vt ait apoſtolus. Qui non ſolum patienter aduerſa ferunt: ſed gaudent qm̃ digni habiti ſunt pro nomine Ieſu cõtumelias pati. Qui compatiuntur doloribus ⁊ afflictionib' eius quas pro eis eſt paſſus. Imitantur hi latronem qui iuxta crucem fuit a dextris arguẽtem ſocium eo ꝙ patienter ferebat cruceꝫ: ⁊ ſe dignum proclamantẽ tantis penis. Et nos quidem iuſte: nam digna factis recipimus excuſantem chriſtũ. ⁊ compatientẽ tante innocẽtie. Hic vero nil mali egit: rogantem illum vt deũ pro ſalute anime. Memento mei domine duꝫ veneris in regnum tuum Luc. xxiij. hoc igitur ſentientes quod in chriſto Ieſu fuit. cum nõ deceat ſub capite ſpinoſo membrum fieri delicatum. dicunt cum affectu ⁊ effectu illud ps. Calicem ſalutaris accipiam ⁊ voluntarie bibendo: ⁊ nomen domini inuocabo. vt me adiuuet ad ſumendum ⁊ non horrenduꝫ. vt ſim iuxta crucem ⁊ inde a dextris eius collocatus. ¶ Nullus fuit cum chriſto in cruce ſuſtinendo. ſcilicꝫ tantã penã quantã ipſe. ſed nec paulus quãuis eni dicat crucifixus ſum: nõ dicit ꝙ ſit affixus cruci xp̃i: ſed ſue qs eni ferre poſſet crucẽ xp̃i: certe nullus. Oẽs igit ſancti iuxta crucẽ ſtant ꝓpinqui' tñ alter altero. Null' aũt ꝓpinqor ad eã mr̃e ei' ⁊ merito: cũ eẽt illõ eo: p' de ei' ſubſtãtia iꝫ alia pſona ab ea pmaxie igit ſtabat iuxta crucẽ mr̃ ei' ꝓpinquiſſima in doloribꝰ: vt dicere poſſet illud Threno. O vos oẽs q trãſitis per viã. i. vite pñtis. vñ dicimur viatores attẽdite ⁊ videte ſi eſt dolor ſicut dolor me'. Tũ ipleta eſt in ea ꝓphia Symeonis dicẽtis. Tuã ipſi' aiam pertranſibit gladius Lu. ij. Animã ſiqdẽ intellectiuã pertrãſibit gladius verbi dei penetrabilior oĩ gladio ancipiti tũc ruminãdo ⁊ itelligẽdo ſcripturas. q ondũt imẽſitatẽ doloris xp̃i

in paſſione xpi. Ita videtur expõere be. Amb:
Et ex huius meditatiõe gladius doloris eius p
tranſiuit animã ſenſitiuam: nec iſtud eſt ↄtra id
qđ dictum eſt .s. ſ. q̄ beata maria erat ↄformis
voluntati dei: que volebat filium ſuũ pati. Naꝫ
ſicut de xp̄o eius filio dicem⁹. q̄ ſm voluntateꝫ
rõnalem volebat pati. ⁊ tñ ſm partem ſenſitiuã
ſũme doluit: ⁊ acerbiſſimos paſſus ẽ dolores:
q: vt ait Eſa. liij. Uere dolores nr̄os ip̄e porta
uit. ita ⁊ mr̄ ei⁹ cũ ſtabat iuxta crucẽ ſꝫ rõeꝫ aſſẽ
tiebat q̄ fili⁹ pateref ⁊ grata erat. ſꝫ ſenſualitateꝫ
ſũme dolebat vt merito dicat. Attẽdite ⁊ videte
ſi ẽ dolor ſimilis ſicͭ dolor me⁹. Nouerat vtiq̄
ſacras litteras ⁊ ſpũſancto reuelãte optime itel
ligebat. ¶ Et ex his ⁊ naturali rõne tripliciter
poterat deprehendere immenſitatem doloris
in filio patiente. Qui erat ſibi gladius ſumme
afflictionis nec ei ſimilis.

¶ Ex paſſiõis cauſalitate.

¶ Ex afflictionis puritate.

¶ Ex cruciationis circũſtantialitate.

Cõſiderando cauſam paſſionis filij mei videte
ſi eſt dolor ſicut dolor meus. Cõſidero enim q̄
cauſa huius paſſionis eſt vt redimat gen⁹ hũa
nuꝫ: ⁊ ſatiſfiat deo p̄ peccatis hũani generis to/
tius ⁊ p̄ peccatis dico nõ ſolum originalib⁹ ſed
etiã actualibus mortalib⁹ ⁊ venialibus totius
hũani generis: nõ ſoluꝫ p̄ electis ſed pro repro
bis. dicit enĩ Eſa. liij. c. Omnes quaſi oues er/
rauimus. vnuſq̄ſq̄ in viam ſuam declinauit. ſ.
p̄ diuerſa peccata cõmiſſa. ⁊ dñs poſuit i eo ini
quitatem oĩum noſtroꝝ. i. penam peccatorum
omnium noſtroꝝ. Et ipſe dominus ieſus dixe/
rat. Uenit filius hoĩs ſaluare quod perierat.
Luc. xix. Sed totum perierat totum ergo ſalua /
bit quantum in eo fuit. ſ. ſuſtinẽdo penaꝫ p̄ pec
catis oĩum. Deus autem ſicut omnium reruꝫ:
ita ⁊ culparuꝫ ⁊ penarũ eis debitaruꝫ habet no
ticiam. ⁊ nil impunitũ ſua iuſticia dimittit. Cuꝫ
ergo p̄ quolibꝫ mortali debeat pena infinita. ſ.
infernalis. nec hõ cum ſit virtutis finite põt p̄
ſe ſatiſfacere đbito infinito vt deo ſatiſfieret de
tantis offenſis: opꝫ q̄ xp̄s filius meus qui infi/
nitus eſt ſua diuinitate in hũanitate aſſumpta
patiendo ſic ſatiſfaceret p̄ omnibus p̄ paſſionẽ
meriti infiniti. Uñ penam ſuſtinebit pro oĩbus
peccatis noſtris: ⁊ ſic pena eius erit q̄ſi inferna
lis. Et p̄pterea p̄s. dicit in eius p̄ſona. Repleta
eſt malis aĩa mea. ſ. ſenſitiua. malis. ſ. penaruꝫ.
⁊ vita mea in inferno appropinquauit p̄pter ſi
miles penas. ⁊ hoc p̄ peccatis holuꝫ. q: que nõ
rapui (ait idem p̄ p̄s.) tunc. ſ. in paſſiõe exolue/
bam. Fecerunt primi parentes ⁊ alij ſucceden
tes furtuꝫ ſe ſubtrahendo ⁊ ſuum obſequium
deo. ⁊ ego hanc rapinam exolui. meip̄m exina
niui: vermis exinanit⁹ ⁊ nõ hõ vſq̄ ad morteꝫ
crucis totũ me exhibẽdo. Cũ ergo filius meus
ſuſtineat tales cruciatus ego que ſum mater ⁊
pater eius: q: nõ aliũ patrẽ hꝫ in terris optim⁹
amãtiſſimus. videte ſi eſt dolor ſicut dolor me
us: vt ⁊ ego dicere valeã. dolores inferni circũ
dederũt me: gemitus mortis ⁊ doloris inferni
circũdederũt me. Et qđ adauget dolorẽ meũ ẽ
q: cũ filius meus ſuſtineat tot imẽſos dolores
⁊ tãtã penã que ſufficiat pro oĩbus ſatiſfacere.
⁊ oĩum debita ſoluere: tñ plurimi p̄pter ſuam
cecitatẽ ⁊ ingratitudinẽ ſe p̄uabũt tãto fructu.
¶ Scđo oñdif magnitudo doloris in virgi/
ne ex puritate afflictiõis in filij ſui paſſione pu
ritatẽ aũt dico: q: nõ habuit mixturã ↄſolatio/
nis. ſicut vinũ dr̄ purũ qđ nõ hꝫ mixturã alteri
us liquoris. Dolor fundaf in amore. tãto enim
quis dolet de amiſſione vt leſione alicuius rei
quãto ipſam diligit. Et q: ſũme diligebat ma/
ter virgo filiũ dilectione ⁊ naturali ⁊ gratuita
⁊ q: filius ⁊ q: optimus. vt dici poſſet vtriuſq̄
vna aĩa vnũ cor. Ideo bene dcm̃ fuit a Symeo
ne. Tuã ipſius aĩam. i. aĩam tuã que eſt quaſi
aĩa eius p̄pter ſũmã ad inuicẽ dilectionẽ: per/
trãſibit gladius afflictionis. pertrãſibit. i. per
totũ trãſibit abſq̄ refrigerij admixtiõe. ¶ Si
quidẽ quãto quis eſt delicatior: ⁊ cõplexionem
hꝫ corporis melius diſpoſitã: tãto magis affligi
tur ⁊ dolorẽ ſentit ex aliqua leſione corporis ipſi
us. Et hinc eſt q̄ de eadẽ p̄ſecutione ⁊ oĩno ſili
infirmitate magis grauaf ⁊ dolet delicatus q̄
ruſticus: quãto ẽt pars corporis qua patif leſio/
nẽ eſt magis ſenſibilis: tãto leſio magis affli/
git. Uñ videmus per experiẽtiã q̄ frigus vel
alia leſio magis affligit in manibus vel pedi/
bus: q̄ꝫ in reliquis partibus corporis ex eo q: eſt
pars magis ſenſibilis p̄pter concurrentia plu
riũ oſſiũ neruoꝝ ⁊ venaꝝ. cũ aũt p̄cipue paſſio
chriſti fuerit in manibus ⁊ pedibus facta pro/
pter cõfixurã eoꝝ cũ clauis in cruce: ⁊ ſuſpen/
ſionẽ totius corporis in illis. Ideo qñ virgo
mater vidit i̇pleri illud p̄s. in p̄ſona filij dictũ.
Foderũt manus meas ⁊ pedes meos: ⁊ dinu/
merauerũt oĩa oſſa mea. i. ita violẽter extende/
runt in cruce vt poſſent ſigillatim oĩa oſſa mea
dinumerari. maxime doluit filius per paſſio/
nẽ. ¶ In tãta paſſione nullã habuit ab alio cõ
ſolationẽ. Uñ dicebat per p̄pham. qui me cõſo
laref nõ inueni. Nõ. n. ↄſolabanf ſicut fieri ſo/
let morti adiudicatis a ducẽtibus eos. Nõ iu
dei: ſed illudebãt ei cũ principibus ſacerdotuꝫ
⁊ blaſphemabãt. Nõ gentiles: ſed coronã ſpi/
neã i̇ponẽtes capiti p̄cutiebãt eũ. Nõ diſcipuli
qui fugerãt. ſm illud. Lõge feciſti notos me/
os a me. Nõ marie cũ Joãne: qui fidẽ diuinita
tis eius amiſerãt. Nõ pater eternus ↄſolatus
eſt eũ. ſ. ad liberãdũ eũ de manibus inimicoꝝ:

ſed pro nobis tradidit illū: ait apſo.ſ. volūtati
coꝝ ꝑmittēdo agere quecūqꝫ credulita volue//
runt. Et qꝺ plus eſt: ⁊ oī admiratiōe ⁊ compaſ
ſione digniſſimū: qꝛ ⁊ ipſa pars intellectiua xp̄i
que fruebaſ ꝯtinue deo nō eſt ꝯſolata eū: ſꝫ de
reliquit illā partē ſenſitiuā tātis doloribus im/
merſam. Et propterea ipſe in cruce clamauit
cū lachrymis ⁊ clamore valido: vt ait apoſto//
lus ad Heb. ℂ Deus meus deus meus vt qd
dereliquiſti me? Mat.xxvij. Clamauerūt iuſti
⁊ dn̄s exaudiuit eos. ait ps. Patres veteris et
noui teſtamēti in tribulationibus ſuis ⁊ crucia
tibus dn̄s exaudiuit. etſi nō ſemꝑ liberādo ab
illis penis: tn̄ ſemꝑ ꝯſolādo mentē coꝝ vt ī vir
tute ꝑſiſterēt reſpectu premij ⁊ diuini benepla
citi. Ego aūt clamabo per diē ⁊ nō exaudies di
cendo deus meus ⁊c̄. Clamās ſe derelictū. nō
ex eo ꝙ diuinitas ſepata eēt ab illa humanita/
te. qꝛ qꝺ ſemel accepit dei filius nunqꝫ dimiſit
ait Damaſ. ſed ſe derelictū dicebat. qꝛ pars eiꝰ
intellectiua eius gaudij ⁊ ꝯſolationis quo frue
batur in verbo nil influebat aut cōicarat ſenſi/
tiue ad ꝯſolationē. ⁊ in hoc nō exaudiebaſ. qꝺ
in nullo ſanctoꝝ accidit. Et ideo dictū ē ꝙ hec
afflictio vel paſſio fuit pura.ſ. ſine admixtione
ꝯſolationis. Hec aūt verba audiens mater gla
dius pertranſiuit aīam eius intelligens eū nō
derelictū per ſeparationē deitatis: ſed per ſub
tractionēꝫ omnis refrigerij ⁊ ſuauitatis. Atten
dite ergo ⁊ videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus
Nā etſi pſens fui ⁊ iuxta crucem ſteti. ⁊ hoc
totum ad augmentum doloris. Que enim ma
ter que habens filium preſentem etiam in tor
mentis non valeat vel in aliquo conſolari: ipſꝫ
amplexari: oſculari: potum porrigere ſitienti.
Ecce filius meus dilectus ad mortem ſitit. hoc
exprimens vt reſocilletur: nec ſtillam aque poſ
ſum prebere. ſed tibi offertur in mei preſentia
acetum ⁊ fel vulnera video. nec poſſum alliga
re: ſanguinem effluere: nec poſſum ipſuꝫ exter
gere: caput ex grauamine inclinatum: nec va//
leo illum brachijs ſuſtentare a me remotum.
vnde nec amplexari. Et ſi audio verbum ex ore
eius. Ecce filius tuus: ſcilicet Joannes ⁊ hoc
vtiqꝫ verbum dei gladius acutus quod pertrā
ſiuit animam meam. Reuera inquit.b Berñ.
hoc verbum. Ecce filius tuus plusquam gla//
dius fuit: quod pertranſiuit animam eius vſqꝫ
ad diuiſionem anime ⁊ ſpiritus. O qꝫ cōmuta
tionem Joannes pro ieſu traditur: ſeruus pro
domino: diſcipulus pro magiſtro. filius zebe//
dei pro filio dei: purus homo pro vero deo.
quomodo tuam affectuoſiſſimam animam nō
pertranſiuit gladius hoc audito. quando ⁊ no
ſtra licet ſaxea licet ferrea pectora ſcindat ſola
huius recordatio Anſ. O domina mea quibꝰ
ſingultibus eſtimabo piiſſimum pectus tu/
um vexatum cum audires mulier. Ecce filius
tuus. vnde congrue dicere poterat illud Hier.
Amaritudine repleſti me ⁊c̄. Quantum ad ter
tium ſcilicet de circūſtantijs ipſius paſſionis
poteſt perpendi immenſitas doloris virginis
matris que ſtabat iuxta crucē. Notādū ꝙ ſeptē
ſunt circūſtātie circa ipſam paſſionē xp̄i.
ℂ Ex patientis dignitate.
ℂ Ex inferentis peruerſitate.
ℂ Ex temporis ſolemnitate.
ℂ Ex loci vilitate.
ℂ Ex afflictionis vniuerſitate.
ℂ Ex conſuſtinentis ſocietate.
ℂ Ex fructus paucitate.

Septē circun/ſtantie paſſio/nē xp̄i aggra/uantes ⁊ ꝑ ꝯñs b. vgī. marie cōpaſ/ſionem

ℂ Quantum ad primū manifeſtum eſt ꝙ quā
to dignior eſt perſona que offenditur tanto ma
ior eſt offenſa. ⁊ per conſequens ſuſtinēti ⁊ om
ni attinenti ei. ⁊ ſi diligit eum occaſio eſt maio
ris doloris. Dominus ieſus deus erat ⁊ homo
vnde dignior perſona eſſe non poterat. ⁊ quā/
uis dignitas ſua pati non poſſit. nec aliquis at
tingeret ad eam offendendum. tum quia hu//
manitas illa erat organum quoddam ⁊ veſti//
mentum quaſi diuinitatis. Unde apoſtolus ait

De pa/tientis digni//tate.

Habitu inuentus eſt vt homo. ad Philip.ij. iō
omnis iniuria facta illi humanitati ⁊ corpori
poteſt dici facta deo. ſicut qui frangeret vl' ſpue
ret in veſtem qua indutus eſt imperator nō di/
ceretur facere iniuriaꝫ veſti ſed imperatori: qꝛ
ea indutus eſt. Jnquantum etiam homo erat
de progenie regali ⁊ ſacerdotali genitus. rex ⁊
ſacerdos ſummus: innocentiſſimus: ſapientiſ/
ſimus ex miraculis: ſanctitate ⁊ doctrina famo
ſiſſimus. cum igitur ei fuerint illate tot contu/
melie: irriſiones: maledictiōes: infamatiōes: ⁊
afflictiones corpori. inde ſibi magnus exurge
bat dolor. ⁊ matri eius que ſtabat iuxta cruceꝫ
omnia illa audiens ⁊ videns dicere poterat il/
lud Job. Os meum perforatur doloribus. oſ/
ſa ſunt potentie anime quibus conſiſtit robur
eius. Os autem dicit in ſingulari. quia poten
tia ſenſitiua. Nam vt ait beatus Bernardus.
Captiuorum libertas capitur gloria angelo//
rum illuditur: deus omnium flagellatur: can/
dor lucis eterne ⁊ ſpeculum ſine macula con//
ſpuitur. Et cum vita omnium occidatur quid
reſtat nobis miſeris agendum: niſi vt eamus
⁊ nos ⁊ moriamur: cum eo per compaſſionem
eius ⁊ ad matrem eius. Dolebat ſiquidem de
iniurijs tanti filij: tam ſancti: tam innocentis:
ſꝫ nō minꝰ de offenſa dei. Et iō attēdite ⁊ vide
te ſi eſt dolor ſicut dolor meus. Sed dicere poſſet
quod ait bea. Berñ. in perſona chriſti patiētis
cum ſit tantus dolor quem patior: tanto plus
crucior cū te ingratū experior.ſ. de tāto bn̄ficio.

De inferentiuʒ paſſionē puerſitate.

Oſtendit ſcdo magnitudo doloris in vir//
gine ex circūſtātia inferentis iſtā paſſionē filio.
Quāto enim plures ꝯcurrunt ⁊ diuerſoꝝ ſta//
tuū ⁊ magiſtratuū ⁊ amici ⁊ valde beneficiati
ad inferēdū iniuriā ⁊ mortē valde ignominio
ſam alicui:tāto maior dolor ⁊ afflictio ſequit
in pa io ⁊ in quolibet attinente ⁊ amico eius.
Sed ad inferendā paſſionē tā amarā ⁊ obpro/
brioſam xp̄o ꝯcurrunt de omni genere ⁊ ſtatu.
ac etiā que prius erant diſcipuli : ac etiā ſūme
beneficiati. Et ideo virgo mater eius dilectiſſi
ma ſūme doluit ſtans iuxta crucē. Aſtiterūt re
ges terre ait ps. ij. ⁊ pncipes ꝯuenerūt in vnū
aduer. d. ⁊ aduer. xp̄m eius. ſ. ad mortē ei inſe/
rendā. Reges quidē aſtiterunt. ſ. herodes rex
galilee qui ſpreuit illū cū exercitu ſuo indutuʒ
veſte alba:⁊ vt fatuū remiſit illū ad pilatū vt iu
dicaret eū. Rex romanoꝝ monarcha. ſ. Tyberi
us imperator: etſi nō in perſona. tn̄ per locū ſu/
um tenentē pilatū. ſ. preſidē iudee q dedit ſen/
tentiā mortis cōtra eū ad tumultū populi cla//
mātis. ſ. crucifige crucifige eū. pncipes quoqꝫ
ſacerdotū oēs iſti aſtiterūt. i. ante alios omnes
⁊ gentiles ⁊ populos iudeoꝝ vt principaliores
Nā principes ſacerdotū colligētes ꝯſiliū pp̄ h
⁊ principales coꝝ ſūmo ſacerdoti cayphā ꝯſu/
lente ⁊ decernēte:q: expedit vobis vt vnus mo
riaſ pro populo. exinde queſierunt oportunita
tē capiēdi eū. Que cū cepiſſent nocte proditio/
nē faciēte iuda diſcipulo ſuo. iteꝝ ſūmo mane
ꝯuenerūt ad inquirēdū falſum teſtimoniū cō//
tra eū. ⁊ cū nō inuenire poſſent teſtimonia ꝯue
nientia multa falſa dicentibus ad iterrogatio/
nē ⁊ adiurationē cayphe ſūmi ſacerdotis cum
diceret ſe eē xp̄m filiū dei benedicti ad expſſio
nē tāte veritatis. ⁊ tātis miraculis ſuis appro//
bate doctrine iudicauerūt eū reū mortis:⁊ poſt
ſputa:alapas:⁊ ꝯtumelias:vt malefactorē pila
to pn̄tarūt occidēdū. ⁊ cū in ipſa paſſione ſexus
femineus deeſſet ⁊ viliſſima ancilla oſtiaria:
que etſi nō potuit adire ieſum pp̄ multitudinē
alioꝝ eū irridētiū ⁊ affligētiū. oñdit diſcipulū
querēs vt capeſ tanq̄ diſcipulus xp̄i. Sed q:
hoc incōſulte negauit euaſit capturā. Milites
aūt pilati q gētiles erāt poſt ſniam latā a pila//
to poſtq̄ illuſerūt ſatis:indutū veſte coccinea
ad crucis patibulū deduxerūt. Et ſic oēs ꝯue//
nerūt in vnū aduerſus xp̄m. Quātū aūt fuerūt
beneficiati ab eo. nō poſſet ēt plixo tpe explica/
ri. aliqd tn̄ vel breuiter pſtringā: vtēs verbis
pphe Mich. vj. in pſona xp̄i ad populū illum
ſceleſtū ⁊ ingratiſſimū. Popule meus quid fe/
ci tibi ⁊ ī quo ⁊c̄. hoc boni tibi feci. Patres tu
os Jacob cū filijs in egypto p Joſeph enutri/
ui famis tpe ne pires. Et poſt tpa multiplica//
tos ſupra numeꝝ de dura ſeruitute egyptioꝝ
te eduxi. A flagellis qbus egyptū totā percuſ/
ſi te liberā feci. Mare rubꝛū tibi aperui vt per
cū ſicco veſtigio trāſires. Pharaonē aūt cū ex/
ercitib⁹ ſuis ibi ſubmerſi. Mana de celo pſtito
p. xl. annos te paui. Aquā tibi de petra fluxi in
ſurgētes ꝯtra te hoſtes pſtraui. Seon regem
amorreoꝝ. ⁊ Og gygātē regē baſan. Terram
fluētē lac ⁊ mel patrib⁹ tuis a me pmiſſaʒ exter
minatis. xxx. inde regib⁹ ⁊ plurimis natiōib⁹
tibi largitus ſum. Et prius in mōte ſyna legeʒ
ſeruādā tibi tradidi. A captiuitate diutina ſcꝫ
p. lxx. annos pp̄ ſcelera tua in babylonia porta
ta te liberās ad pp̄a ſb eſdra:neemia:⁊ zoroba
bel reduxi. De graui oppreſſiōe Antiochi re//
gis p iudā machabeū cū fratrib⁹ te excuſſi. Ec/
ce qd feci tibi. Rn̄de ergo mihi ſi tāta bn̄ficia
a me tibi collata hāc talē retributionē merue
rim vt me crucifigeres? In quo moleſtus fui.
rn̄de mihi? Ego ex genere tuo carnē ſumēs re
gale ſoliū celi dimiſi:vt tibi frater eſſem. Ego
p ciuitates tuas caſtra ⁊ vicos diſcurri in tuivti
litatē laborās. Ego ſemp in tēplo docui q̄ te ſal
uum facere poſſent. Ego cecos tuos illumina//
ui:leproſos mūdaui:claudos erexi:obſeſſos a
demonib⁹ liberaui:ſurdis auditū reſtitui:mu/
tis loquelā:infirmis varijs ſanitatē: mortuis
vitā. Nūqd in iſtis moleſtus fui. Precepta de/
claraui:errores ꝯfutaui:vitia rep̄hēdi:ꝯſilia p
fectiōis adieci. Sʒ q: veritas odiū parit apud
inſipiētes q̄ gignere debet dilectionē. Jdeo in
his tibi moleſtus fui:nolēs veritatem audire.
Quid vltra tibi facere potui ⁊ nō feci? Hecci//
ne reddis dn̄o pple ſtulte ⁊ inſipiēs. Cōſiderās
v̄go mr̄ bn̄ficia facta a filio ſuo pplo illi. ⁊ nūc
ab eo tāta pūerſitate:tāta crudelitate cruci affi
gi:valde dolebat. vt dicere poſſet illud ps. xxx.
defecit in dolore vita mea. Attēdite ergo ⁊ vide
te ſi eſt dolor ſicut dolor meus. Ex tpis ſolēnita
te ēt ampliatus eſt dolor in v̄gine mr̄e. Erat. n.
ſolēnitas paſce ſeu azimoꝝ. q erat p̄cipua ſup
oēs alias in q̄ tenebanſ ex lege oēs iudei veni
re de qbuſcūqꝫ ciuitatib⁹ ⁊ locis ad tēplū hie//
roſolymis ſitū ad ſacrificiū offerēdū:niſi legi//
timū haberēt ipedimētū. Et q: p varias capti/
uitates coꝝ erāt ſatis diſpſi p orbē ⁊ in italia ⁊
aſia ⁊ affrica. vt pʒ Act. ij. de oī pene natiōe cō/
uenerāt hierl'm ad illud feſtū. Quāto aūt quis
damnaſ ad mortē pp̄ maleficiū ꝯcurrēte maio
ri curſu pplī:tāto maior ei inſurgit pena ꝯfu/
ſionis ⁊ erubeſcētie. Cōſiderat. n. q̄ qlibet vi/
dens narrat alijs:⁊ ſi peregrin⁹ eſt reuerſus in
patriā ſuā:refert ⁊ diuulgat ciuitati ſue de illo
malefactore ⁊ ignominioſa punitiōe. ⁊ ſic vbi/
qꝫ infamis abominaſ. De graui aūt crimine ca
lūnioſe accuſarūt de blaſphemia dei grauiſſi/
ma apud iudeos:q: dei filiū ſe dixerat. De cri/

De tpe quo paſſus. ſ. ſolēnitate paſchali.

mine leſe maieſtatis maxime apud legeſ gētiliū. Vñ in titulo ſup crucē ſcribi fecit ipſe pilatus. Jeſus nazarenus rex iudeoꝝ.q.d. Nec eſt cā paſſionis huius.q: vſurpauit ſibi regnū iudeoꝝ faciēdo ſe regē.⁊ ꝓhibēdo tributa dari ceſari.⁊ p h quaſi rebellare faciēte pplm Tyberio imperatori. Et vt oēs poſſent legere ex quo de omni gēte ibi erāt.ſ. iudeoꝝ: grecoꝝ.⁊ latinoꝝ ſcribi fecit litteris grecis hebraicis ⁊ latinis. Cōſiderās igit̄ ꝟgo mater que ſtabat iuxta crucē tantā ꝯfuſionē tā publicandā ⁊ orbē filij ſui deſamationē nō poterat nō valde dolere. Sed ⁊ de offenſa dei in tāte ſolēnitatis tpe in quo magis debebāt deū venerari pro beneficiis collatis illi populo. Erat enim feſtū illud inſtitutū in recognitionē liberatiōis illius populi de ſeruitute egypti p ſanguinē agni. Ubi ergo debebāt ſacerdotes tēplū dei ornare: vaſa dñi mūdare ſacrificia preparare oībus dimiſſis ad hoc totū ſtudiū ponunt: vt agnus immaculatꝰ q tollit peccata mūdi occidat̄: nō vt ſanguine eiꝰ fuſo mūdus redimat̄. ſed ne terrena amittamus ne veniāt romani ⁊ tollāt locū noſtrū ⁊ gentē: ne correctorē vitioꝝ noſtroꝝ habeamus: ne eū magis honoratū ꝙ nos a populo videamus. Oō aūt dicūt. Nō in die feſto h agamus nō ob reuerētiā facti ꝯueniūt hoc facere ne deus offendat̄ ſed ne tumultus populi congregati fieret ⁊ de manibus eorum auferatur. Et ideo dicere poterat virgo mater illud Thrēn.j. poſuit me dominus deſolatam tota die merore confectam ⁊ infra. Audite obſecro vniuerſi populi ⁊ videte dolorem meum.ſ. ſi ē ſimilis.

De loci vilitate

¶ Quarto oſtenditur ex loci vilitate augmentatio doloris eius: quia in loco viliſſimo crucifixus eſt. Nam vt narrant euangeliſte duxerunt eū in golgatha. quod eſt caluarie locus.⁊ ibi eū crucifixerūt. Qui locus ideo dicebatur caluarie q: ibi erāt oſſa mortuoꝝ ⁊ caluarie ⁊ alia cadauera: ⁊ ibi occidebant̄ viliſſimi hoies ⁊ magni malefactores. Ibi ſtabat iuxta crucē mater eius.⁊ vidēs locū tā vilē: ac filiuꝫ eius regem regū ⁊ dñm dominātiū: factuꝫ obprobrium hoium: ⁊ abiectio plebis dicere poterat illud Thren.j. Idcirco ego plorās ⁊ oculus meus deducens lachrymas. q: longe factꝰ eſt a me conſolator. Sed iſte locus fuit vltimus terminus paſſionis conſiderās ⁊ alia loca in quibus paſſus eſt ⁊ ꝙ villa. Et primus qdē fuit in horto: vel prope hortum: in quo fecit orationē ne biberet calicē paſſionis ſm inſtinctū ſenſualitatis: non ſm determinationem rationis. In horto deliciaꝝ.ſ. paradiſi fuit fructum perpetratum a primo Adam de fructu arboris interdicte ⁊ prope hortum fuit principium ⁊ finis paſſionis. qua a ſcdo Adā xpo ſolutū eſt furtū in arbore crucis. Vñ in canticis d: ſub arbore mala ſuſcitaui te: mortuā in peccatis. Ibi corrupta eſt genitrix tua Eua.ſ. per fructum deceptā. Ad illū locum accedens prope hortū multitudo magna cum fuſtibus ⁊ gladijs ⁊ laternis: vt ad latronē magnum capiendum duce eorum iuda proditore. cum appropinquaſſet ei. oſtendit dominus Jeſus ⁊ potentiam ſuam ⁊ beniuolētiā. Potētiā quidē q: eo dicēte. ego ſum quē queritis. ſubito oēs ceciderunt in terram retrorſum. amiſſis corporis viribus. vt pateret oibus. q: nō coactus patiebat̄. Beniuolētiam: q: etſi tāta crudelitate ad capiendum venerant abſciſſam auriculā malcho a petro quia primus iniecerat manū in magiſtrū ei reſtituit. Eo aūt capto ex diſcipulis eius fugiētibꝰ. vnꝰ forte Joānes. vt pie credi pōt: ⁊ ſi euangelium nō ponat: venit in bethaniā. vbi mr̄ ieſu erat cū alijs marijs nuncians cuꝫ lachrymis captiuram filij. Quo audito pertranſiuit doloris gladius aīam eiꝰ: noctē ducēs inſomnē ⁊ lachrymis plenā. Et quid orare aptius poterat ꝙ illud. Exaudiat te dñs in die tribulationis protegat te nomen dei Jacob. Mittat tibi auxilium de ſancto ⁊c̄. Ligatus aūt ieſus vt a vinculis peccatoꝝ ſolueremur. de loco illo ductus fuit ad annam primum ſocerum cayphe. vbi a miniſtro eius crudeliter alapatus eſt. Indeqꝫ ad atrium cayphe principis ſacerdotū ductus eſt ⁊ tota nocte afflictus. ſm illud ps.lxij. Caſtigatio mea in matutinis. Mane aūt facto matre eius ciuitatem intrante: plurimis deuotis mulieribus aſſociata lachrymis plena omnes inclinabat ad fletum mulieres occurrentes. Uidenſqꝫ filium iam afflictum ſputis: manibꝰ ligatum duci ad pilatum: gladius pertranſiuit aīam eius. Ipſumqꝫ ſequens nec loqui valens impedita a militibus: peruenit ad plateam domus pilati: vbi iudicium de eo exercebat̄ flagellari filium plurimis ⁊ duriſſimis ictibꝰ audiens nec flagellis ſatiatos adhuc clamare. Crucifige crucifige eū: nō hunc ſed barrabā nobis dimitte. O quot de pudiciſſimis oculis ſuis lachrymarum fontes exibant certe gladius pertranſibat aīam eius. Demū ſnīa iniquiſſime data: cū duceret̄ ad locū caluarie: ſequebat̄ cum multitudo mulierum plangentium ⁊ lamentantium de morte eius. quarum prima ipſa erat. Uidenſqꝫ filium cuꝫ corona ſpinea quā capiti infixerūt milites pilati: facieqꝫ illam ſpecioſam pre filijs hoīuꝫ ſanguine de puncturis ſpinarum fluente cruentatam ſputis deturpatam. Crucē ſibi impoſitam in humeris pre laſſitudine ferre nō valemē dicere poterat. qs det mihi pro te mori mī fili? O fili mi lumen nō ſolum oculoꝝ meoꝝ: ſed glīa oīum pploꝝ.

Ad eos autem q̄ eum ſequebanť ⁊ illas conuer
ſus: recōpenſans affectum ⁊ cōſolatꝰ eſt dicēs.
Filie hierl'm nolite flere ſup me prenuncians
eis futurum excidium vt ſibi pui deāt: ſubdēs.
Sed ſup voſipſos flete ⁊ ſup filios veſtros ⁊c̄.
Deniq̄ in illo viliſſimo loco caluarie crucifixe-
runt eum. Vn̄ ſtans ibi iuxta crucem dicere po
terat. Attēdite ⁊ videte ſi eſt dolor ſilis ſicut do
lor meus. ¶ Quinto ex afflictionis gn̄alitate — *De afflictionis generalitate.*
oſtendiť magnitudo afflictionis in xp̄o patien
te ⁊ mr̄e compatienti. Ad litteram verificatuʒ
eſt in eo illud Ezech. j. A planta pedis vſq̄ ad
verticem nō eſt in eo ſanitas: ⁊ a vertice incho
ando caput illud ſanctiſſimū gazophilatiuʒ ſa
pientie dei puncturis acutiſſimis corone ſpi
nee penetrantibꝰ vſq̄ ad os pforatū fuit. Egre
dimini filie ſyon aīe fideles ab aliis mundi co-
gitationibus ⁊ videte medit ādo regeʒ ſalomo
nem ſapientiſſimum q̄ dedit ſapiām ſalomo-
ni: in diademate ſpineo in quo coronauit eum
mr̄ ſua ſynagoga iudeoꝝ ex qua ſm̄ carneʒ na
tus ē. Oculi piiſſimi a q̄bꝰ intuitꝰ petrꝰ cogno
ſcens pctm̄ ſuū fleuit amare. in deriſum velati
ſunt: facies eius plena gr̄aruʒ deturpata eſt ſpu
tis ⁊ ſanguie vt leproſus videreť. Eſa. liij. Nos
vidimus eum q̄ſi leproſuʒ. vn̄ nec reputauimꝰ
eum. Gene eius cādide ⁊ rubicūde alapis pcuſ
ſe ſunt. Ecce dedi corpus meū pcutientibꝰ. ait
ipſe p Eſa. l. c. ⁊ genas meas vellentibꝰ. Aures
ille que melos audiūt angeloꝝ replete ſūt blaſ
phemiis: detractionibꝰ: cōtumeliis: irriſionibꝰ
pploꝝ. Propha inquit in eius pſona: factus ſū
in deriſuʒ oī populo meo canticū eoꝝ tota die.
Et iteꝝ. Oēs maledicunt mihi. Nares beatiſſi
me eius ad cuius odorē reuiuiſcunt mortui vt
balſami aromatizantis fatiganť fetoribꝰ cada-
uerum caluarie loci. Capilli eius capitis ⁊ bar
be delicatiſſimi violentia tracti aut euulſi ſunt.
Os eius q̄d tam ſanam: tam ſapidiſſimam taʒ
vtiliſſimā ⁊ veridiciſſimā doctrinā ptulerat: p-
cuſſū eſt ⁊ tanq̄ ouis ad occiſionē ductꝰ nō ape
ruit os ſuū ad excuſandū vl' cōminādū vl' ma-
ledicēdū: ſʒ bn̄dicēdū ⁊ orādū p inimicis. Col-
lū eiꝰ ſuauiſſimū collaphis attritū ē. Manꝰ eiꝰ
potētiſſime ex q̄rū ɔtactu īfirmi plurimi ſanati
ſunt: ⁊ leproſi mūdati: clauis duriſſimis cruci
affixe ſunt. Pedes eius quorum terra ſcabellū
eſt quiq̄ diſcurrētes per ciuitates: villas: ⁊ ca-
ſtra. tantū laborauerunt pro hominum ſalute
in cruce extenſi ſunt ſm̄ illud ps. xxj. Foderūt
manus meas ⁊ pedes ⁊c̄. Totum corpus illud
dulciſſimum quod in cibum illum ſalutiferuʒ
nobis reliquit: flagellis multis ⁊ diris ceſum:
dilaceratum ⁊ ſanguine cruentatum. ſʒ illud.
ps. Fui flagellatus tota die. Oſſa illa confra-
cta ſunt: remanſerat ſola lingua ⁊ cor integra.

Sed ne ⁊ illa ſine ſua leſione manerēt. Lingua
eius aceto ⁊ felle in ſiti mortis amaricata ē: vt
īpleretť illō. Dederūt in eſcā meā fel: ⁊ i ſiti mea
potauerūt me aceto. ps. Demū eo mortuo non
ſatiatis de cruciatibus viuētis ⁊ morte eiꝰ ſpū
tradito latus eius lancea aptū eſt. vn̄ exierunt
ſanguis ⁊ aqua medicine nr̄e aīarū. Sed in re
bus ſibi adherētibus. ſ. veſtibus iniuriati ſūt.
Nā diuiſerūt ſibi veſtimēta mea. ait ipſe p ps.
⁊ ſup veſtē meā illaʒ ſed incōſutilē quā fecerat
ei mater ſua miſerūt ſortē. Cōuerſantes quoq̄
cū eo diſcipulos eū derelinq̄re cōpulerūt: ⁊ cape
re cupientes adoleſcentē qui euʒ ſequebať ſyn
done ſup nudo idutū niſi fugiſſet. Stabat ꝗ iu
xta crucē mater eius. ⁊ hec vidēs ⁊ ſcripta ⁊ p
nunciata recolēs dicere poterat illō Thren. ij.
Oculus meus afflictus eſt. nec tacuit eo q̄ nō
eſſet requies: donec aſpiceret ⁊ videret dn̄s de
celis. i. nō tacuit a fletu eo q̄ nō eſſet reques ali
cui mēbro filij mei donec aſpiceret dn̄s. ſ. reſu
ſcitando ipſum a mortuis. Attendite igitur et
videte o vos oēs ſi eſt dolor ſicut dolor meus.
¶ Sexto non modica cā doloris. ſicut fuit in — *De consuetudine tiuʒ societate.*
xp̄o patiente: ita ⁊ in matre cōpatiente. ħ. ſ. q̄
cum latronibus crucifixus eſt. Sicut eniʒ pati
iuſtuʒ ⁊ innocentē cū aliis ſanctis ⁊ pbis viris
⁊ iniuſte cōdēnari ad morteʒ eſt aliquod refri-
gerium. ita econtra ɔdemnari cum ſceleratis
eſt augmentum pene. cū ex hoc videntes iudi-
cent illum ſceleſtum. Vn̄ ⁊ pro ſpāli iniuria et
crudelitate erga eum predixit Eſa. liij. Et cum
ſceleratis deputatus eſt. ſ. ad mortem. quod vi
dens virgo mater in filio impleri: cum in me-
dio latronum crucifixus eſt valde doluit. Hoc
etiam chriſtus horrens ſm̄ ſenſitiuam orabat
per ps. dicens. Ne perdas cū impiis deus aīa
mam meam. i. vitam. Vnde ⁊ ſubdit quaſi de-
clarans ſe neq̄ cum viris ſanguinum vitā me
am. Erat ſiquidem crux illo tēpore ſupplicium
latronū. Licet nunc pp̄ter chriſtuʒ in ea exten-
ſum cum ſumma veneratione tranſeat ad fron
tes imperatoruʒ ⁊ omnium xp̄ianorum. Erat
mors maxime in infamie ⁊ acerbiſſime pene.
Vnde in lege dictuʒ eſt. Maledictus omnis q̄
pendet in ligno maledictione ſcilicet infamie.
Quod intelligentes ipſi maligni iudei. vt re-
fert quidam ſapiens hoc prenūciando dixerūt
non recte: ſed peruerſe cogitantes. morte tur-
piſſima ɔdemnemus eū. Hoc genus mortis ſō
xp̄s elegit potius q̄ʒ aliam mortem: vt doceret
⁊ conſortaret quēlibet pp̄ter nullū genus mor
tis q̄tumcūq̄ ignominioſuʒ: q̄tumcūq̄ aſpe- — *Christus mortuus fuit in cruce.*
rum: deū ſeu mandatū eius quodcūq̄ deſeren
dum. vt notat be. Tho. poſt Augu. in. iij. parte.
cum ⁊ ipſe rex regum ⁊ dn̄s dn̄antium morteʒ
ſuſtinuit īmaturā. q: in flore iuuētutis violētā

q ab aliis ꝛ beneficiatis acerbiſſimā: q crucis
viliſſimā: q in medio latronū. Humiliauit in/
quit apls ſemetipſum Philip.ij. vſq ad incar
nationē inquit glo. vſq ad humane mortalita
tis participationē: vſq ad diaboli tentationē:
vſq ad populi deriſionē: vſq ad ſputa: vincu/
la: flagella: alapas: ꝛ ſi hoc parꝝ aliquid de gñe
mortis addendū eſt. nō cuiuſcūq ſed crucis q
ceteris ignominioſior eſt. quanto ait.b. Bern.
minorē ſe fecit humilitate: tanto ſe oſtēdit ma
iorē bonitate. Et quanto vilior: tanto inde cari
or. Idē ſuper Can. O humilē ꝛ ſublimē. O al
tiſſimū ꝛ nouiſſimū. O opprobriū hoīuꝫ ꝛ glo
ria angeloꝝ. Nemo ſublimior: nemo deſpecti
or: Eſto vilis quātū nunquā xpo vilior eris. Ip
ſe ſiquidē rex regū ꝛ dñs dñantium fuit viliſſi
mo precio venalis expoſitus: a viliſſimo pplo
viliſſima paſſus. Viliſſimo locō crucifixus: cru
cis ſupplicio traditus. inter latrones poſitꝰ: cū
iniquiſſimis ꝛ viliſſimis hoībus deputatus: mo
do viliſſimo tractatus. Etenim tanq maleſa/
ctor bonus dñs capitur: tanq furioſus mānſue
tus vinculis aſtringit. Tanq peſtifer ſaluator
accuſat. tāquā fatuus dei ſapia irridet. tanquā
homicida vita hoīum morti dāmnat. tanquaꝫ
leproſus ꝛ immundus mūdator criminum ex/
tra menia eijcitur. tāquam latro crucifigit. tan
quā flagicioſiſſimꝰ ꝯſutādus ab oībus ꝛ intu
endus nudat. ꝛ tanquā vermis vilis ꝛ viliſſi/
mus ſūmꝰ deꝰ ꝯſpuit. abijcit ꝛ ꝯculcat. Hec ille
Et tñ inter tantas iniurias ꝛ vilificationes pro
crucifixoribus deprecatur. latroni etſi propter
ſcelera crucifixū ad pniam ꝯuerſum nō ſolum
veniā ſed paradiſum pollicet dicēs. Hodie me
cū eris in paradiſo. Stabat iuxta crucē mater
ieſu hec meditans: ꝛ doloribus quaſi defecta
ſit ad crucē: vt pie credi pōt. Flecte ramos ar/
bor alta: tēſa laxa viſcera ꝛ rigor lenteſcat ille
quē dedit natiuitas: vt ſupni mēbra regis mit
ti tendas ſtipite. Ad filiū aūt. mihi non loque/
ris: pro iudeis intercedis: latronē ꝯſolaris. ad
quā ille. Ecce filius tuus. ex quo ad patrē per
mortē vado loco mei Joānē dimitto. Sed iſta
cōmutatio adauget dolorē: cū filius hominis
mihi det pro filio virginis: imo ꝛ dei. Attēdi/
te ergo ꝛ videte ꝛc. ¶ Septimo oſtendit ma/
gnitudo doloris ſicut in xpo patiēte. ita ꝛ I ma
tre cōpatiente: rōne paucitatis fructus ſeu vti
litatis ipſius paſſionis: ex parte miſere peruer
ſitatis ꝛ ingratitudinis hoīum. Nā cū copio/
ſa fuerit apud eū redēptio adeo q preciuꝫ ſan/
guinis eius: nedū oēs hoīes erat ſufficiēs ad
redimēdū: ſed mille mundos ſi fuiſſent. ꝛ ta/
men pauci ſunt qui ſe faciāt participes fructus
ipſius paſſionis propter deſidiam ꝛ ingratitu
dinē hoīum. Sicut aūt ex magno lucro qḋ qs

De fru/
ctus ſcꝫ
paſſiōs
paucita
te.

videt ſe conſequi ex ſuo labore multū conſolat
ita ecōtra cū maximo labore quē quis tolerat
videt conſequi modicū fructū vel nullū multū
ꝯtriſtat ꝛ dolet. Clamabat ieſus i cruce. Sitio.
Et lꝫ ad lrām propter intenſum dolorē ſitiret
corporaliter. maior tñ erat ſitis ſpiritualis deſi
derij ſaluationis humani generis. Et cū vide
ret ipſe ꝛ mater eius pene nullū fructū tunc ſe
qui ſed potius ruinā preparari iudeoꝝ pp per
fidiā ſuā caſum ꝯtigiſſe apoſtoloꝝ ꝛ in futuꝝ
multos perituros chriſtianoꝝ dicere poterat. cū
dolore illud Michee.vij. Veh mihi q factus
ſum ſicut qui colligit racemū in autūno. Nam
tūc vindemiata vinea nō reperit niſi aliquis
racemus. Ita ꝛ in tpe paſſionis totā pene vine
am humani generis vindemiauerat diabolus
vt ſibi ſubditā remāſit aliqs paruus racemus
vt latro ꝯuerſus. Cēturio fide xpi ꝯfeſſus. ꝛ ali
qs aliꝰ quē xps collegit. Multū g dolet xps ꝛ
mater eius de tanta ingratitudine. Vñ clamat
per bea. Bern. Ad te clamo qui p te morior. te
exhortor qui in cruce patior. Vide clauos qui/
bus confodior. Vide latus quo apior. ꝛ cuꝫ ſit
tātus dolor interior ꝛ exterior. plus tñ me cru/
ciat qḋ te ingratū expior. Hec ille. Et p.b. Au/
gu. Cū eſſes inimicus pri meo recōciliaui te p
me. ꝛ cū lōge eſſes veni vt redimerē te. ꝛ inter
mōtes ꝛ ſiluas cū errares queſiui te ꝛ inter la/
pides ꝛ ligna inueni te. ꝛ ne lupoꝝ ferarumq
rabido ore laniareris collegi te: laboraui: ſuda
ui: caput meū ſpinis oppoſui. Latus meuꝫ per
forari pmiſi: tot iniurijs laceſſitus ſum vt ꝯiū/
gerē te mihi. ꝛ tu diuiſeris a me. tāta ſcꝫ eſt in/
gratitudo tua. ꝛ Oſee.vj. ꝯquerēs dñs ait. mi
ſericordia vrā quaſi nubes matutina. ꝛ quaſi
ros mane pertranſiens. Miſericordia veſtra
ideſt quā vobis feci in redimendo: quaſi nebu
la matutina que ſcꝫ cito pertranſijt. ita illud a
memoria veſtra. ꝛ quaſi ros qui aduenīente ſo
le ſubito deſiccat. ita aduenīente calore tenta/
tionum ꝛ tribulationum ſubito perijt a vo/
bis memoria paſſionis ꝛ gratia per eam rece/
pta. Sed anima deuota dicit illud Thren. Me
moria memor ero: ꝛ tabeſcet in me anima mea
ex compaſſione.

¶ De tertio prin/ .§.iij.

cipali cū dr. Mater ieſu. Mater immaculata.
Mater ſacta. Mater vnigeniti dicta. Ma/
ter dei ꝛ plaſmatoris oīuꝫ: eiꝰ qui in celis eſt ſine
matre: in terris ſine patre: mater vnici filij ie/
ſu. ꝛ ideo plus amans ꝛ plus dolens: mater ſo
la genitrix totiꝰ ieſu. ꝛ ideo plus amans q ſi
patrem habuiſſet: q plus ſua res. ꝛ inde plus
dolens. Unde Hiere.xxxj. ait. Femina circūda
bit viꝝ. Solet homo circūdare quod' ſuum eſt

propꝛiũ non quod alienuꝫ. In aliis filiis ſub
ſtantia filij non eſt tota propꝛia matris ſed ⁊ pa
tris. Et ideo nulla mater circũdat filium vt vir
go maria. Omnis alia figura pluribus lineis
formatur. Circularis vero figura vna linea clau/
ditur. Sic beata virgo maria ſola clauſit inter
viſcera ſua chꝛiſtum. Alij filij duabus lineis fi
gurantur ſcilicet patre ⁊ matre. Quod circũda
tur et nulla parte eſt apertum: ſed vndiqꝫ clau
ſum. Sic beata virgo maria ante partum ⁊ in
partu ⁊ poſt partum. ⁊ ideo circũdabit virũ. ſ.
ieſum totum perfectum. Sed doloꝛes partus
quos euaſit pariendo: ſibi reſeruati fuerunt in
paſſione filij. vt dicit Jo. dam. Nec vlla vnquã
pariendo experta eſt tantum doloꝛem ſicut ipſa
iuxta crucem in compatiendo. Ex ipſa autẽ ma
ternitate. i. generatione ieſu: facti ſumus fra/
tres ieſu. propter quod non confunditur homi
nes vocare fratres: ait apoſtolus ad Heb. dicẽs
per ps. Narrabo nomen tuum fratribus meis
Et ideo ſicut debemus compati fratri noſtro
ieſu in tanta eius paſſione pꝛo nobis: ita ⁊ mri
noſtre de moꝛte fratris noſtri ⁊ filij ſui. Unde
dicit. b. Aug. Cum annuatim chꝛiſti paſſio ab
eccleſia recolitur: ita debet nos mouere ad cõ/
paſſionem ſicut nunc videmus impleri. Sic ⁊
matri noſtre compati que ſtabat iuxta crucem.
Ipſum autem veſpere depoſitum ſacratiſſimũ
coꝛpus per Nicodemum ⁊ Joſeph ſuſcipiens
in gremio mater: quot flumina lachꝛymarũ?
quot amariſſimos ſingultus? quot alta ſuſpiria que
verba meſtitie plena ex ea proceſſerint quis poſ/
ſit exprimere? cum ſingula membꝛa perquire/
ret tam dire cruciata: tam turpiter deluſa oſcu
laretur ⁊ lachꝛymis irrigaret: ſociata maria
magdalena ⁊ alijs marijs ⁊ deuotis mulieri/
bus? Cum autẽ ſero factum eẽt: deuoti homines
pie ⁊ deuote coꝛpus illud de bꝛachijs accipien
tes poſuerunt in monumento mente conſepul
ta cũ eo. reminiſcens ergo beati ſanguinis (ait
dominus latinus oꝛdinis pꝛedicatoꝛum cardi
nalis quem pꝛofudit amatoꝛ hominis perfu/
dit lachꝛymis) Non eſt locus ingratitudinis:
vbi toꝛrens tante dulcedinis attingit animas.
Jeſu bone cur tanta pateris? cum peccati nihil
cõmiſeris flos innocentie. Ego latro: tu cruce
moꝛeris. ego reus: tu pena plecteris noſtre ne/
quitie. an te fecit ſic amoꝛ ebꝛium: vt nec crucẽ
putes opꝓbꝛium amoꝛis gratia? ſed veh mi/
hi miſero ſi non recognouero. veh mihi miſe/
ro ſi non recompenſauero dignis operibus.
Regnum queritis: non intrabitis ſine crucis
claui. poꝛtũ petitis: nõ venietis ſine crucis na/
ui. Sola enim digna fuit ferre ſeculi pꝛecium:
atqꝫ poꝛtum pꝛeparare nauta mũdo naufrago
vite eterne. Quam ipſe concedat qui eſt bene/
dictus in ſecula ſeculoꝛum Amen.

¶ De aduentu ſpiritusſancti in virginem ma
riam cum apoſtolis. Capitulum. xlij.

HI omnes erãt per
ſeuerantes in oꝛatione cum maria
matre ieſu Act. j. Hec dicuntur de
his. ſ. aplis poſt aſcenſionẽ chꝛiſti
cũ congregati in vnũ expectabant ſpiritũſan/
ctũ pꝛomiſſum a chꝛiſto cũ ait Jo. xvj. ibi. mittã
iam vobis a patre ſpiritũ veritatis. Unde bea.
Hieronẏ. in ſer. Ecce ieſu aſcendente cũ quibꝰ
virgo vacat in ſchola virtutũ: ⁊ meditatꝰ in le/
ge mandatoꝝ dei: vt ⁊ ipſa ſit foꝛma diſcipline
chꝛiſti ⁊ exẽplũ perfectionis. Conuerſatur cũ
teſtibus reſurrectionis ⁊ ipſa teſtis. Conuerſa/
tur cũ ſenatoꝛibus celi infra curiã paradiſi: ſub
ſpiritusſancti diſciplina ⁊ magiſterio totius di
uine maieſtatis. Inuenitꝰ prima glorioſa vgo
maria inter primos ſũmi regis cohoꝛtes: quo/
rum vita nõ erat iã de terra. Uinũ nõ habent:
dixit. b. maria in nuptijs exiſtens ad filiũ. Qꝛ
nuptie iſte celebꝛate inter chꝛiſtũ ⁊ eccleſiã erãt
publicande per aplos qui ibi erãt cũ ea. Et vi/
num illud perfectiſſime gratie nõdũ aderat in
eis qꝛ nõdũ erat ſpiritusſanctus datus in illa
copia. Ideo hoc oꝛans ait. Uinũ nõ habẽt. hoc
aũt pꝛopinato ⁊ hauſto: ita incaluerunt ⁊ ferui
de locuti ſunt: vt vino ebꝛij ab incredulis dice
rentur. Plane ebꝛij: ait. b. Bern. ſed vino no/
uo. quod veteres vtres nec mererentꝰ accipere
nec continere valerent. Hoc. n. vinũ vera illa
vitis ſuderat de excelſo. vinũ letificans nõ ſta/
tũ mentis euertens. vinũ germinans virgines
nõ apoſtatare ẽt faciẽs ſapientes. Nouũ vinuꝫ
ſed habitantibus ſuper terrã. Nã in celis qdẽ
olim copioſiſſime redundabat: non in vitreis
nec in vaſis teſteis: ſed in cella vinaria in ſpiri
tualibus apothecis: fluebat per vicos ⁊ plate/
as oẽs ciuitatis illius. Uinũ in quo eſt leticia
coꝛdis nõ carnis luxuria. Sic igitꝰ celũ vino ꝓ
pꝛio fruebatꝰ qꝛ terra interim neſciebat: factũqꝫ
eſt gratiſſimũ cõmerciũ inter celũ ⁊ terrã: inter
angelos ⁊ apoſtolos: vt exhiberetꝰ illis caro xpi
angelis: iſtis. ſ. apoſtolis vinũ celi. Eſſetqꝫ i ter
ra ſpiritus: caro in celis: ⁊ deinceps oĩa cõmu/
nia ſint oibꝰ in eternũ. Unde chꝛiſtus dixit. Niſi
abiero: paraclitus nõ veniet ad vos. Hec btũs
Ber. Quãtũ potens ſit iſtud vinũ oſtenſuꝫ eſt
per figurã in illa queſtione que ꝓpoſita fuit co/
rã Dario rege per tres cubicularios eius. ſ. qd
ſit foꝛtius oĩbus. e quibus vnus dixit de rege
ſecundus de vino. tertius perfectius de mulie
re. quartus de veritate. Omnia hec vtiqꝫ potẽ
tia ſunt. Et ad litterã vtiqꝫ reges potentes ſunt
ad multa facienda: ſed vinũ ſpirituale gratie. ſ.

potentiſ. eſt adeo q ipſos reges ⁊ tyrannos deuicerit. qui nõ valuerunt martyribus illam gratiã per tormenta auferre. imo demũ ⁊ ipſos deebriauit ⁊ vicit. vinũ ipſius gratie cõuerſos ad fidẽ. Fortior tamẽ mulier quodãmodo: ſcʒ virgo maria: inquantũ ſcʒ ipſa procurauit congregatis apoſtolis ⁊ alijs in quibus tũc erãt nuptie eccleſie: vinũ ipſius gratie qḋ intendit vbi ait. Vinũ nõ habent. ſ. in illa plenitudine et perfectione que neceſſaria erat eccleſie. Fortiſſima oium veritas chriſtus: qui potuit mittere ⁊ miſit quod promiſit vinum ipſum ſpirituale dicẽs. Mittã vobis a p̃re ſpm̃ veritatis.

¶ Sciendum autem .§. i.

De triplici vino que mũdus carebat

Sciendum autem ſm Thomam ſuper Joannem q ante incarnationem chriſti triplex vinum deficiebat: ſeu vinum gratie qḋ hʒ triplicem effectum:

¶ Eſt primo mordificatiuum. in quo ſignatur iuſtitia.

¶ Eſt ſecundo letificatiuum. in quo notatur ſapientia.

¶ Eſt tertio inebriatiuum. in quo inſinuatur charitatis beniuolentia.

¶ Primo vinũ eſt mordificatiuũ ſeu pungitiuum. Unde ſamaritanus ad ſanandũ in vulneribus ſauciati immiſit vinũ ⁊ oleũ: vinum vt abſtergeret ſanitatẽ vulnerũ: oleũ vt liniret. ſic in penitentia in regendo oportet in corrigendis exceſſibus immiſcere ſeueritatẽ punitiõis cũ lenitate miſericordie. Unde. b. Augu. ſuper ps. Duo iſta nomina non fruſtra dicuntur. homo ⁊ peccator. Nam qꝛ peccator eſt corrige. qꝛ homo eſt: miſerere. Neqʒ enim liberabis hominem: ſi nõ correxeris peccatorẽ ⁊c̃. xxiij. q. iiij. duo ſunt. Et Greg. in li. moral. Miſcenda eſt lenitas cũ ſeueritate. faciendũ eſt quoddam ex vtroqʒ tẽperamentum: vt neqʒ nimia ſeueritate exulcerentur ſubditi: neqʒ nimia lenitate ſoluantur. di. xlv. diſciplina. qḋ ibi diffuſe pſequitur. ſic ⁊ in penitentia que ad iuſtitiam pertinet: ſi vera eſt vinum habetur compunctionis. ſm illud. Potaſti nos vino compunctionis ⁊ oleum lenitiuum ſpei remiſſionis Job. Si occiderit me. ſ. quoad peccata: ſperabo in eo. Hoc autem vinum deficiebat in veteri lege in qua iuſtitia iperfecta erat. Unde ⁊ chriſtus dixit. Niſi abũdauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum et phariſeorum nõ intrabitis in regnum celorum. Sed in noua lege perfecta iuſtitia finis legis chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. ait apoſtolus ⁊ alio loco. Juſtificati gratis gratia ipſius ſcilicet chriſti ſine iuſtitia enim vera non poteſt homini eſſe ſalus. Unde Mat. xxv. Juſti in vitã eternam. Sed ſine gratia ⁊ fide non poteſt eſſe vera iuſtitia. Unde qꝛ ſpiritusſanctus dabatur apoſtolis ad perfectam iuſtitiam: ideo apparuit in die pentecoſtes ſuper apoſtolos in ſpecie ignis: qui vrit ⁊ purgat ſcoriam metallorum. Quod poſtea per effectum oſtenderunt zelantes pro fide ⁊ corrigentes iniquos. Unde Petrus Ananiã ⁊ Saphyram verbo occidit increpatorio: quia ei mendacium dixerunt. Et Symonem magum propter ſimoniam perditiõi adiudicauit. Paulus Corinthum inceſtuoſum excõmunicans tradidit ſathane: ⁊ viſum ad tẽpus ſubtraxit. Vinum ergo iuſtitie beata maria a filio procurat prelatis dicens. Vinum nõ habent. Pauci enim ſunt prelati ⁊ rectores ſeculi qui puniant ſcelera vt iuſtitia dictat. diuerſis de cauſis: ſiue timore ſiue amore pauci ſunt peccatores qui habeant vinum vere compunctionis de malis ſuis perpetratis.

¶ Secũdo Vinum eſt letificatiuum ps. Vinum letificat cor hominis. Et ſm hoc ſapientia dicitur vinũ. Cuius ſapiẽtie meditatio maxime letificat cor hominis. ſm illud Sap. viij. Nõ habet amaritudinem cõuerſatio illius: nec tediũ cõuictus illius. ſed gaudiũ. Hoc ſapientie vino vacuus erat mũdus. Nã etſi aliqḋ ſapie videbatur eẽ in libris phorum ⁊ poetarum nõ vera ſapia erat: ſed apparẽs pp eloquẽtiã ⁊ mũdi gloriã que ſecũ trahebat. a quo abſtinẽdũ docet Salomon in puerbijs dicẽs. Noli reſpicere vinum cum flaueſcit in vitro. i. ſapiam cum apparet exclarante eloquentie pulchra. nouiſſime enim mordebit vt coluber: ⁊ ſicut regulus venena diffundet. Sed vt dicit idem Cañ. j. Meliora ſunt vbera eius: ſcilicet ſponſe. que vbera eius duo ſunt teſtamenta: vino. Omnis ratio ſuperne ſcientie ⁊ terrene creature in eo eſt qui eſt caput eorum ⁊ auctor. quem qui nouit nihil vltra querat: qꝛ hic eſt pfecta dei virtus ⁊ ſapia quicqḋ alibi queritur: hic perfecte inuenitur ⁊c̃. Deficiebat etiam iſta ſapientia ante chriſti aduentum: qꝛ occultata erat ⁊ figuralis. Omnia enim (vt ait apl's. j. Cor. x.) in figurã cõtingebãt illis. Unde Moyſes loquẽs ⁊ legẽ illã pplo docens ponebat velamẽ ante faciẽ ſuã: ſed xp̃o paſſo velum tẽpli ſciſſum eſt. ⁊ ſpiritusſancto de celo miſſo illa myſteria aplis ⁊ p eos toti eccleſie declarata. Unde ⁊ in linguis igneis miſſus eſt. Ignis hʒ illuminare: ⁊ lingua abſcõdita cordis declarare ⁊ imediate piſcatores illi prius idiote loquebantur magnalia dei. Jllud vinum ſapientie virgo procurat predicatoribus. Et ideo ipſi inuocant eam. Exemplum in Noe qui primus plãtauit vineam: ⁊ bibens vinum inebriatus eſt.

¶ Tertio vinum inebriat Cañ. v. Bibite amici ⁊ inebriamini. Jbidem. Bibi vinum cum lacte meo. Ebrietas obliuioſum facit. ſic vinum charitatis inebrians hoiem obliuionẽ fac oium

terrenoꝝ: audacem facit ⁊ ſecurum nil timēs.
ij. Eſdre. viij. Deficiebat vinū iſtud plenitudi
nis charitatis: q̃ acceperant illi ſpm̄ ſeruitu//
tis in timore. Conuertit aūt aquā timoris xp̄s
in vinum amoris ⁊ beniuolentie: qñ charitas
diffuſa eſt in cordibus noſtris ꝑ ſpm̄ ſcm̄ q̄ da/
tus eſt nobis. ad Rom. v. Etiam ipſi xp̄i diſci/
puli antea timendi erāt vt ad voceꝫ ancille ꝑn
ceps eoꝝ Petrus xp̄m negaret. Et poſt reſurre
ctioneꝫ in cenaculo clauſi manerēt ꝑpter timo/
rem iudeoꝝ. Sed hauſto vino ſpūſancti ita au
daces: ſecuri: intrepidi ⁊ feruētes ſūt effecti:
vt coram principibꝰ ſacerdotū ⁊ regibus mun
di: feruenter xp̄i doctrinā ſacroſanctā predica/
rent. Nec ꝓhibiti ab eis nec ceci poterant re/
ticere. oīumq̄ terrenoꝝ obliti in cōmuni ocu/
viuebant. Et iō in linguis igneis miſſus eſt. q̄
ignis habꝫ calefacere: vt legem igneam corda
ignea linguis igneis ꝑplis ꝑdicarēt. Deficien
te ergo vino illo ſpūali. beata maria cōgregata
cum apl̄is in cenaculo mente dicit. Uinum nō
habēt viri iſti nuptiarum. Uñ orans cum illis
inquit. Emitte ſpm̄ tuum ⁊ creabunt. ſ. in eſſe
ſpūali perfecto: ⁊ renouabis faciem terre.

¶ Tria in magno .§. ij.

huius mundi ope cogitare debemus cuꝫ crea
tus ſit. videlicꝫ quid ſit: quō ſit: ⁊ ad quid ſūt in
ſtituta. Bern. Et in eē quidē reruꝫ ineſtimabi
lis potentia cōmēdatur q̄ tam multa: tam ma/
gna: taꝫ multipliciter: tam magnifice ſunt creata
Sane in mō ipa ſapia ſingularis relucet q̄ hec
q̄dem ſurſum: hec vero deorſuꝫ: hec in medio
ordinatiſſime ſunt locata. Si vero ad q̄d factꝰ
ſit mediteris: occurrit taꝫ vtilis benignitas: taꝫ
benigna vtilitas: queꝫ ⁊ ingratiſſimos quoſq̄
multitudine ⁊ magnitudine bñficioꝝ poſſit ob
ruere. Potentiſſime ſiquidem ex nihilo oīa ſa
pientiſſime pulchra: benigniſſime vtilia creata
ſunt. Uerū tñ ⁊ ſi fuiſſe nouimus ab initio ⁊ ad
huc multos eſſe in filijs hoium: q̄ in bonis infe
rioribꝰ ſenſibilibꝰ mūdi huiꝰ: tota ſenſualitate
dediti totos ſe dederūt his que facta ſūt quodā
mō. vel ad q̄d facta ſunt negligentes q̄d iſtos
niſi carnales dicamꝰ. Non ꝑmanebit ſpūs me/
us in hoie in eternum: q̄ caro eſt. ait dominus
Geñ. vj. pauciſſimos eſſe iam arbitror: legimꝰ
tñ nonnullos quandoq̄ fuiſſe quibus ſummū
ſtudiuꝫ fuit atq̄ vnica ſollicitudo modū ⁊ ordi
nem inueſtigare factoꝝ: adeo vt pleriq̄ nō mō
vtilitatem rerum ꝑquirere diſſimulauerint: ſꝫ
⁊ ipſas magnanimiter ſpreuerit cibo paruiſſi/
mo: viliſſimoq̄ contenti. Ipſi ſiquidem ꝑhos
ſe ſe vocant: ſed curioſi a nobis ⁊ vani rectius
appellantur. vtriſq̄ igitur ſucceſſerūt viri pru
dentiores: vtriſq̄ qui nimirū ⁊ que facta ſūt: ⁊
quō facta ſunt tranſilientes intenderūt a clemē/
tis vt quid facta ſunt viderent. Nec latuit eos
q̄m omnia ꝑpter ſemetipſum fecit deus: omia
propter ſuos. aliter tamen propter ſe: aliter pro
pter alios. Omnia fecit propter ſemetipſum
gratuita videlicet bonitate. Omnia ꝑpter ele/
ctos ſuos: pro eorū. ſ. vtilitate. Hi ſunt ſpūales
viri hoc mundo vtentes tanq̄ non vtantur: in
ſimplicitate cordis querentes eū. Primi volū/
tate vel voluptate. ſecundi vanitate. tertij veri/
tate impleti. Hec beatus Bern. Pro his orat.
Emitte ſpiritum tuum ⁊ creabunt. Creant aūt
hoies in eſſe ſpūali per fidē: ſpem: ⁊ charitatē.
propter hoc orat ꝑs. dicēs. Cor mundum crea
in me deus: ⁊ ſpiritū rectum innoua in viſceri
bus meis. ſ. per ſpiritum fidei in qua eſt recti/
tudo iuſtitie: q̄ iuſtus ex fide viuit. Spiritum
ſanctum ne auferas a me: ſanctū. ſ. ſpei: que fir
mat hominē per ſapientiaꝫ ⁊ guſtum ſuperno
rum. Redde mihi leticiam ſalutaris tui: ⁊ ſpū
principali cōfirma me. ſ. charitatis que princi/
palis eſt virtus. ita exponit Iſid. lib. etymolo.
Et q̄ beata Maria dicitur mater pulchre dile
ctionis timoris ⁊ agnitionis ⁊ ſancte ſpei. Ec/
cleſiaſti. xxiiij. Et pulchra dilectio ſpectat ad fer
uorem charitatis. Timor aūt effectus ſit fidei:
ſm Tho. in ſum. Agnitio auteꝫ pertineat ad ip
ſam fidem ⁊ ſancta ſpes. Et ideo merito intelli/
gens ⁊ dicens vinum non habent. Et propter
ea. Emitte ſpiritum tuum ⁊ creabuntur.

¶ De aſſumptione beate Marie: ⁊ q̄ optimū eſt pre omnibus diligere deum. Capl'm. xliij.

Optimam partem elegit ſibi Maria. Luc. x. ꝑs. lxxij.
Quid mihi eſt in celo aut a te q̄d
volui ſup terrā. Defecit caro mea
⁊ cor meum deus cordis mei: ⁊ pars mea deꝰ
in eternuꝫ. Conſiderauit prius hoies diuerſas
partes eligere: ex his que ante eos proponun/
tur. Dicit enim ſapiens Eccli. xv. Deus ab ini/
tio conſtituit hoiem ⁊ dimiſit eū in manu con/
ſilij ſui. i. in libtate ⁊ poteſtate arbitrij ſui. Po/
ſuit añ eum ⁊ malum ⁊ bonum: vitā ⁊ morteꝫ.
Ad quodcūq̄ voluerit extendet manum ſuaꝫ.
Habet enim quiſq̄ inclinationē ex ſenſualita/
te ad malum cōcupiſcentie ⁊ ex ratione incline
tionem ad bonum virtutum. Mors anime ex
peccato: ⁊ vita gratie ex bonis operibus poſita
ſunt ante eum. ⁊ ſm q̄ placet ſibi volūtarie eli/
git bonam vel malam partem. Quilibet igitur
electus cum pſalmiſta conſiderat iſtas partes
mundi quid debeat eligere. ⁊ videns q̄ nil ex
creaturis mundi poteſt animum quietare: ſed
ſolus deus. quia vt ait beatus Augu. in lib. cō
feſ. Inquietum eſt cor noſtruꝫ donec requieſcat
in teipſuꝫ:

in teipſm vt optimā partem elegit. Dicit ergo. Quid mihi eſt in celo.ſ.in quo quieſcā appetē do ⁊ hn̄do. Multa ſunt in eo magnifica. Ibi ē ſol cum ſua claritate letifica: ibi luna ⁊ ſtelle cū ſua pulchritudine. Ibi virtutes celoꝝ que iſſu unt in iſta inferiora mirabilia pducētes. In ce lo quoqꝫ empyreo eſt natura angelica cū mul tis ſanctis maximarū virtutū. nunc etiā nō:tpe Dauid. In angelis magna potētia: magna ſa piētia: magna ïnocētia. In ſanctis multe virtu tes ⁊ pfectiones. Sed certe nil hoꝝ reperis re plere aïum meū: q: nō ſunt. etiā bona: nō tñ op tima ⁊ īfinita. qḋ optat aïus vt quieſcat. Quid volui o deus a te de his que ſunt ſup terrā: ibi multa bona: ibi diuitie: ibi aurū ⁊ argentū: ibi dulciſſimi fruct⁹ terre: frumēti: vini ⁊ olei: po moꝝ pfectiones: ⁊ hmōi. Ibi palatia ⁊ poſſeſſi ones magne. Ibi aïalia varia: aues in aere: piſ ces in mari: ⁊ fluminibus. Ibi honores ⁊ potentie ſeu dn̄ia lata regū ⁊ principū. ibi veſtiū ornat⁹ varius. ibi pulchritudo oïum. ſapia quoqꝫ elo quētia cum ſciētijs ⁊ artibus multis. Que oïa vtiqꝫ bona: q: a deo facta ſunt. Sed q: oïa iſta finita ſunt: nec aïum meū qui infinitus eſt po tētia implere aut quietare poſſunt: q: non ſunt optimū. Ideo defecit caro mea pars ſenſitiua quoad appetitū eoꝝ que ſunt ſup terram: ⁊ nil hoꝝ volui pro fine vltimo. Et coꝛ meū.i. mens mea pars intellectiua ſeu volitiua ab effectu fi nali eoꝝ que ſunt in celo: q: ſatiabor cū appa ruerit glia tua ⁊c. Et deus cordis mei.ſ. eſt au ctor ⁊ poſſeſſor cordis mei: eſt pars quem ex oī bus eligo: deus dico qui eſt in eternuꝫ. Uel ſic nō ſolū nunc. ſed eligā in eternū.i. ſemp hanc partē: q: optima eſt. Hāc ſemp elegit bēā Ma. ſup oēs alios. ⁊ ideo ɔgrue dr̄. Optimā partē elegit ſibi ma. ¶ Sed mirū pōt videri aliqui bus q̄uo in pcipua iſta ſolēnitate virginis non legat̄ euāgeliū aliqḋ ptinens ad virginē Ma riā: ſed ad Marthā ⁊ Mariā magdalenam. ¶ Ad qḋ tñ rñdet̄ ꝙ q̄ꝫtum ad ſenſum līalem: verū eſt ꝙ nō ptinet ad btām virginē Mariā: ſed q̄ꝫtum ad ſenſum ſpūalem ⁊ allegoricum ɔgruētiſſime ptinet totū ad btāꝫ v̄ginē pluſq̄ꝫ alteri. ¶ Notādū igr̄ ꝙ triplex ē vita ſpūalis.

Euāgeliū ɔnūia magd.ſ.⁊ martha legit̄ in fe. aſſū ptio. rō ponit̄.

¶ Uita actiua gratia informata.
¶ Uita ɔtemplatiua deo aſſociata.
¶ Uita fruitiua in gloria firmata.
¶ Uitam nālem dimitto que eſt cōis bonis ⁊ malis ⁊ bñ ⁊ male vti pōt. Uitā voluptuoſam nō nomino: q: beſtialis eſt ⁊ nō humana.i. ſm rōnē. Sed de vita rōnali virtuoſa loquimur. Et pma eſt bona: ſcḋa melior: tertia optima in ter partes vite ſpūalis. Et hāc ſibi hodie elegit Ma. Quāuis enī in vita actiua ⁊ cōtēplatiua ſunt gradus ⁊ in q̄libet elegit ſibi ptē optimā.

¶ Quātum ad pri . §.i. muni ſcꝫ de vita actiua. que ſm bea. Grego. ⁊ Augu. figuratur per Martham tria dicuntur de Martha opera pertinentia ad actiuā: que ī ueniuntur per optime in bea. virgine maria.
¶ Primū ē ꝙ martha excepit eū ī domū ſuā.
¶ Scḋm ꝙ ſatagebat circa frequēs miſteriū.
¶ Tertium ꝙ ſollicita erat ⁊ ɔturbabatur cir ca plurima.

mūdus q̄re dr̄ vel cōparat̄ caſtello

¶ Primū igit̄ opus ſignificat ɔceptionē xp̄i factā in vtero virginali. Qḋ ergo dicit̄ in euan gelio. q: intrauit Ieſus in quoddam caſtellū. ſi gnificat ingreſſuꝫ filij dei in hunc mūdū. Dicit̄ autem mūdus caſtellū q: hꝫ ɔditionē caſtelli re bellis. Primo q: fundamentū eius poſitū iſtat̄ caſtri in alto monte ſupbie ⁊ pōpe. Et ab ipa ſu perbia vt̄ Tobie. iiij. ſumpſit initiū oīs pditio. Scḋo eſt munitū lapidibus duris qui frāgi nō poſſunt. Auaritie: vſure: fraudulētie: ſymonie: q: ita duri ſunt tales defectus. vt frangi nō pn̄t per malleū verbi dei. Quis eſt enī que vellt re ſtituere vſuras: rapinas: ⁊ beneficia ſymoniaca relinquere. q.d. nullus. Tertio q: hꝫ foſſatū ple num aquis immundis ⁊ fetidis luxurie: cū ranis clamantibus ⁊ perſuadentib⁹ in eis permane re. Quarto q: eſt clauſum nō recipiens dilectio nem pximi per inuidiā. Quinto q: hꝫ puiſio nem diuerſaꝝ eſcaꝝ per gulā. Sexto q: habet arma diuerſoꝝ generꝫ per iram. vt blaſphemi am: ɔtumeliā: maledictionē. Septimo eſt quie tus ⁊ ſecurus per accidiam. Et q: iſtud caſtrum mundi erat inobediēs ⁊ rebellis deo patri. Idō ipſe miſit filiū ſuū ad ipſum ſubiugandū. q.d. deus pater. Mi fili ite in caſtellū quod contra vos eſt. Hoc aūt caſtrum intrauit mūdi in die incarnationis. Et mulier quedā Martha noīe excepit eam in domū ſuam. Martha autem in terpretatur dn̄a ſeu puocans. Hec eſt enim be. maria que per ſuam maximā humilitatē puo cauit dei filiū venire in domū vteri virginalis Et ipſa domina aptiſſime dicit̄. que ſuper oēs alias dominata eſt ſue ſenſualitati ⁊ corpi. Nec aliqua creatura alia digna fuit recipere deum in vteri ſui domum. niſi bea. Maria. Unde ca nit eccleſia. Domus pudici pectoris: templum repente fit dei. intacta neſciens viꝝ: verbo con cepit filiū. Nunq̄ꝫ fuit factū tam excellens op⁹ actiue ſicut fecit virgo in ipſa cōceptiōe filij ſui de corpore ſuo. ¶ Scḋm opus actiue qḋ euan gelium notat de Martha eſt. q: Martha ſata gebat circa frequens miniſterium. Hoc opus fecit beata maria in chriſti cōuerſatione. ⁊ pri mo in eius natiuitate. Non credatis q̄ibi fue rint obſtetrices. Dicit enim beatus Hiero. nul la ibi obſtetrix. nulli⁹ muliercule ſedulitas in

terceſſit: ipſa bea. virgo de terra eum leuauit: ipſa nudũ natum pannis inuoluit. ipſa fameſcentem lacte cibauit et potauit: et ipſa veſtiebat et denudabat: et infirmũ etate brachijs ſuis portabat. O ꝙ frequenter vt filiũ ſuũ oſculabatur vt deum amplexando venerabatur. Ipſa eniȝ fecit tunicam incõſutilem. ipſa vſqꝫ ad paſſioneȝ ſequebatur eũ cum alijs miniſtrãs ei vt pia mr. Ecce qui mõ Martha .i. dña mundi Maria ſatagebat circa frequens miniſteriũ. Unde in hodierna epiſtola habetur Eccl. xxiiij. In habitatione ſancta coraȝ ipſo miniſtraui. Clerici ſeu religioſi qui ſeruant cerimonias et ordinationes ſue religionis et eccleſiaꝝ et bene officiũ dicũt in eccleſia in bona nota. et bene predicant ſi hoc faciant vt honorificentur ab hoïbus non miniſtrant corã deo qꝛ non placent deo hoc faciunt: ſed corã mundo. Laici qui faciunt ieiunia et eleemoſynas vel etiã capellas: eccleſias et hoſpitalia vt laudentur ab hoïbus nõ miniſtrãt corã deo ſed corã hoïbus: et ideo receperũt mercedem ſuam de operibus vite actiue ſue. ¶ Tertium opus qđ dicitur de martha eſt. qꝛ Martha martha ſollicita es. ait dñs et turbaris erga plurima hoc fecit bea. virgo domina noſtra in paſſione filij: tunc enim turbata eſt ſcđm ſenſitiuã: et ſollicita eſt circa plurima. Nam cum Joãnes euãgeliſta venit ad nunciandũ ei ꝙ filius erat captus: non remanſit pene in ea ſpũs pre dolore. Et ad ſe reuerſa ſollicitabat q̃modo poſſet eum videre ante mortẽ. Cunqꝫ pergẽs de bethania in hieruſalem mane obuiauit filio qui ducebatur ad pylatum: cernens faciem ſputis illitam alapis tumefactã: ligatis poſt tergum manib⁹ more latronis duci. vix valens formare ſermonem lachrymis plena dicebat. Heu fili ego expectabam vos iſto mane ad prandium. ſed video ꝙ oportet nos ſimul prandere in mẽſa doloris. Quando vero ductus eſt ad Caluarie locum baiulans ſibi crucẽ dicebat: vt pie imaginari poteſt: etſi in euangelio ſcriptum non ſit. Heu me fili. An te ſic fecit amor humani generis ebrium: vt nec crucẽ putes obprobriũ amoris gratia. vtinã daretur mihi iſta crux ad portandum ſicut te portaui in vtero meo. Quãdo autẽ in cruce clamauit: ſitio: multũ ſollicitabatur vt poſſet ei vel aquã ad bibenduȝ tradere. Bis autem dicit Martha martha. quia affligebatur in vtroqꝫ. ſcȝ corpore et mente ſcđm ſenſitiuam Turbabatur dolore erga plurima: qꝛ videbat apoſtolos fidẽ perdidiſſe de xpi diuinitate. Sicut turbaretur quilibet perfectus chriſtianus cũ videret oẽs xpianos fidem relinquere. Turbabatur de iudeis de quoꝝ progenie erat ꝙ filiũ ſuum crucifigerent vnde reprobarentur. Turbabatur de latrone malo et iudeis qui xp̃m blaſphemabant. Turbata eſt in apertiõe lateris cuȝ exiuit ſanguis et aqua. Unde dicere poterat illud pſ. Turbata ſunt omnia oſſa mea .i. apoſtoli qui dicuntur oſſa. quia ſuſtentabant corpus eccleſie ſuaqꝫ oſſa erant. qꝛ in ipſa erat tũc eccleſia. Et aïa mea turbata eſt valde. Sic et rectores et dñi ciuitatũ quando vident ꝙ populi non recte incedant in his que ſunt fidei. vt quando recurrunt ad diuinos. quãdo peiorant quotidie: non celebrant feſta etc. corrigere debent omnia peccata notoria et non faciunt: dicere poteſt eccleſia et timentes deuȝ. Turbata ſunt omnia oſſa mea ex dolore et cõpaſſione. Sic igitur in vita actiua beata Maria elegit ſibi optimã partem inter gradus operum eius.

¶ Quantũ ad ope- .§. ij.

ra vite ꝯtemplatiue tria etiã notantur. ¶ Et p̃mum eſt quod dicitur Maria autem ſedens ſecus pedes dñi audiebat verbuȝ illius. Hoc op⁹ vite ꝯtemplatiue tenetis modo vos attente audiendo ſermonẽ meum et deuote meditando. Hoc opus fecit beata virgo plus ſcꝫ oïs creatura. Nam magdalena audiebat verbuȝ domini in paucis ſermonibus reſpectiue. Sed bea. maria non ſolum in publico quando cepit predicare. ſed etiam in priuato quando puer erat audiebat ab ea ſecreata alterius vite ad ſui conſolationem. Sciens enim bea. mater ꝙ tantã ſciẽtiam tunc puer habebat quantam nunc habet ĩ celis. veriſimile eſt ꝙ interrogabat eum aliquãdo de ſecretis celeſtib⁹. Unde et pie imaginari poteſt ꝙ ponebat beata mater dulciſſimũ filiũ ſuum ad ſedendum: et ipſa ſe ponebat ad pedes eius dicẽs. O dilecte fili mi rogo vos dicite mihi ordinationem angelorum. quomõ ſtant ĩ celis: qm̃ Moyſes et alij prophete de his nihil dicunt. et de ſanctis animabus vbi collocabũtur. Et quis bonus filius qui interrogatus a matre de re bona non reſponderet ei ad conſulendaȝ eam. Reſpondens ergo filius ad interrogata aiebat ſe cuȝ patre et ſpiritu ſancto ab initio mũdi creaſſe celum empyreũ et ip̃m repletũ angelis: quos diſtinxerat in nouẽ ordinibus ſcȝ angelis: archangelis: principatibus: poteſtatibus virtutibus: dominatiõibus: thronis: cherubin et ſeraphin: et in iſtis ordinibus angeloꝝ collocabuntur aïe beate ſimul cũ angelis ſanctis. Et in p̃mo ordine erunt qui penitentiã faciũt. Unde quando xp̃s cepit predicare primũ thema fuit. Penitentiã agite: appropinquabit enim regnum celoꝝ. et vicuȝ angelis ſtis. Scđs ordo mater mea eſt multo pulchrior et perfectior ſcilicet archangeloꝝ. de quo ordine fuit ille gabriel qui vobis annũciauit ꝯceptionẽ meã. Et be. virgo. O fili mi quis ſtabit in tam pulchro or-

dine? Pulcherrimus eniz fuit ille qui mihi cõ
ceptum tuũ nũciauit. Et xp̃s ait ad eaz. Illi ibi
collocabunt qui vltra penitentiã actualẽ deuo/
tionẽ h̃ebunt: que plus eſt ꝗ̃ penitẽtia. Terti
us ordo ſcz principatuũ adhuc maior ⁊ pfecti/
or eſt. de quoꝝ numero eſt ille Michael ductor
populi iſrael per deſertũ: qui ⁊ ꝯſurget ⁊ ſtabit
pro populo xp̃ianoꝝ in fine mũdi ad iuuandũ
eccleſiã. Ad quẽ ordinẽ aſcendẽt miſericordes
in operibus corporalibus ⁊ ſpũalibus. Et vgo
bea. Beati ergo vere miſericordes. In quarto
ordine ſcz poteſtatũ erũt patientes: qui multa
aduerſa equanimiter tolerauerũt pro xp̃o etiaz
ad mortẽ vſq; certando pro iuſtitia. In quinto
ordine ſcz virtutũ erũt pacifici qui cũ oibus q̃n
tum in eis fuit pacẽ habentes: ⁊ nulli maluz p
malo reddẽtes: ꝗ̃ſierũt etiã inter alios pacẽ po
nere. In ſexto ſcz dñationũ erunt prelati ⁊ dñi
gubernatores eccleſie ⁊ ſeculi qui per portã in
trauerunt ad dignitatẽ nõ per ſimoniã vel am/
bitionem. ⁊ bene gubernauerũt ſubditos ſuos
cum rigore iuſtitie puniendo malos ⁊ dulcore
miſericordie adiuuãdo oppreſſos: ⁊ eq̃tate ex/
altando bonos. nõ expoliando ſubditos: ſz mi
ſeros elemoſynis ſubleuando. Ad ſeptimũ or/
dinem thronorum aſcẽdunt qui ſeculum dere/
rentes perfecte paupertatẽ amplectentes volũ
tariam cum xp̃o mundũ iudicabũt vt throni in
eis requieſcendo. In octauo erũt ſapiẽtes vera
ſapiẽtia. qui illuminati fide ⁊ doctrina catholi
ca alios docuerũt ea que ſunt fidei. ⁊ illa quib⁹
poſſent hoies regnũ celoꝝ ingredi. Cherubin
enim iſti qui interpretant plenitudo ſciẽtie: cũ
ſcientia habentes pfecta operuz exẽpla. In vlti
mo ordine ſcz ſeraphin qui incẽdentes interp/
tant erunt pfecti in ardẽti charitate ſup oẽs ali
os. ſicut apl̃i ⁊ alij ſimiles. Et virgo mat ad eũ
O fili dilectiſſime: ego in quo ordine hoꝝ ero?
Et filius ad eã. O mater mea. Uos non eritis i
aliquo horum ordinũ: ſed ſup oẽs ordines eri
tis collocata. Due enim cathedre ſunt nobis p̃
parate in celis. vna mihi altera vobis ſup oẽs
choros angeloꝝ ſedet rex: ⁊ tu mater mea i alia
Iuxta illud qḋ figurate habet de Salomone et
matre eius cũ acceſſit ad eũ: q2 aſſurrexit ei fili/
us honorabiliter: ⁊ fecit preparari ſibi ſedem iux
ta ſedez eius. iij. Reg. ij. Unde cantat hodie ec
cleſia. Exaltata es ſctã dei genitrix ſup choros
angeloꝝ. Altera die interrogabat mater filium
de locis ⁊ penis infernoꝝ ⁊ xp̃s edocebat. ⁊ ad
que loca varia eius pergunt diuerſi propter va
ria genera peccatorum: ⁊ ſic de alijs. Quando
autem xp̃s cepit publice predicare ſequebatur
eum ſedẽs ſecus pedes dñi ad audiendum. Et
ideo Beda ſuper illo verbo Beati qui audiũt
verbum dei ⁊c. dicit beatã eſſe matrẽ ſaluatoꝛ

dixit. qui verbum audiuit: ⁊ pluſꝗ̃ oẽs morta
les cuſtodiuit. ¶ Secundum opus vite ꝯtem
platiue oſtendit euangelium in eo quod Mar
tha dixit. Soror mea reliquit me ſolam mini/
ſtrare. Hoc opus fecit Maria precipue poſt xp̃i
aſcenſionem. Licet enim gauiſa fuiſſet de ho/
nore filij cum aſcendit in celum: quia aſcende/
rat regnare ⁊ aduocare pro peccatoribus apud
patrem ⁊ aperire portas paradiſi: tamẽ de ſua
abſentia triſtabatur. Licet eniz ſpiritualis ſum
me eſſet ⁊ perfectiſſima: in corpore tamen exi/
ſtens mouebatur motib⁹ ſenſitiue naturalib⁹
(vt dicit Hierony.) ad affectum ſcilicet preſen/
tie filij: ⁊ ad triſtitiam de abſentia filij. Summe
enim diligebat filium ⁊ merito: quia ſanctiſſi/
mum hominem ⁊ deum glorioſum: qui in cõ/
ceptu eius non abſtulit decorem virginitatis ⁊
nec in partu attulerat dolorem quaſi mortis: q
accidit alijs mulieribus. Uidens ergo ſe priua
tam preſentia filij: frequenter orabat. O fili q̃n
do egrediens de hac valle lachrymarum ero te
cum ⁊ videbo faciem tuaz. Sitiuit anima mea
ad deum viuum quando veniam ⁊ apparebo
ante faciem dñi. Uoluit tamẽ filius vt poſt aſcẽ
ſionem remaneret ad tẽpus in mundo doctrix
⁊ illuminatrix apl̃oruz. vnde quandoq; ipa de/ Xp̃s vo
terminabat queſtiones de factis dei ⁊ moruz ſi luit ma
qua oriebantur in eccleſia primitiua. Et propte trẽ ſuaz
rea dicitur Luc. ij. q̃ Maria conſeruabat om/ p⁹ aſcẽ/
nia verba hec que ſcz dicebantur ⁊ fiebant cir/ ſionem
ca paruulum ieſum: conferens in corde ſuo cũ ad tẽp⁹
his ſcz que ſciebat prenunciata de eo a prophe remane
tis meditando ꝯtemplando: myſteria ſcriptu/ re ideo.
rarum ⁊ menti cõmendando: vt poſtea tẽpore
ſuo: vt dicit Beda. poſſet apl̃os inſtruere ⁊ euã/
geliſtas de his ad que p̃ñtes nõ fuerũt circa na
tiuitatem xp̃i ⁊ alia que ipſi ſcripſerũt. p̃cipue
Lucas qui magis particulariter de natiuitate
annunciatiõe ⁊ alijs ſcripſit. Unde ⁊ a q̃buſdã
notarius virginis dr̃ ⁊ de ea cantatur. Gaude
maria virgo cũctas hereſes ſola interemiſti in
vniuerſo mundo. dum ſcz apl̃os docuit q̃ ſua
doctrina errores confutarunt. Sicut autẽ ma/
ter cum habet filium mortuũ vel abſentem: cũ qd ma/
fletibus ſepe reſpicit veſtes filij. Sic bea. Ma/ ria ege
ria vt notat be. Hiero. in ſermone de aſſumpti/ rit poſt
one: viſitabat loca in quibus filius fecerat ali/ aſcẽſio/
quod opus mirabile contemplando illa ſacra nez filij
myſteria. Aliquando in nazareth ibat ad locuz
vbi fuit annunciata ⁊ conceperat filiuz dei ibi
contemplando dei immenſam charitatem. Ali
quando in bethleem meditando dei humilita
tem ꝗ̃ humiliter ibi natus eſt. Aliquando ad
templum in hieruſalem vbi fuerat preſentatus
xl. die ⁊ vbi poſtea predicauerat rememorãdo
doctrinam eius ſuauiſſimaz ⁊ mirabilẽ ſpecu/

lando ſapientiam ſuam. Aliqñ fluviũ iordanis
in quo baptizat⁹ aq̃s oẽs ſanctificauerat ad mũ
dandu3 peccata baptiſma recipientiũ. ibiq3 au/
dita eſt a iohãne vox paterna. Hic eſt filius me/
us dilectus ⁊ ſpũſſanctus in ſpecie columbe vi
Nota. ſus eſt. Cõſiderãſq3 tanta3 largitatem dñi: in
exceſſu mentis rapiebaſ vt credi poteſt. Ad mõ
tem caluarie tranſiens vbi filius cũ tãto obpro
brio ꝓ ſalute hoium crucifixus eſt: ⁊ tota reſol/
uebaſ in lachrymas ex dulcedine imẽſi diuini
amoris ibi oſtenſi. Indeq3 ad ſepulchru3 ꝑgẽs
ꝙ ex eo egreſſus reſuſcitatus tertia die ſibi ap/
paruit tota gaudebat. Ad mõtem q̃3 oliuarum
aſcendens ⁊ memorãs inde filium ſuum in ce/
lum aſcẽdiſſe: auidiſſime cupiebat eſſe cũ xp̃o.
Vñ merito dicere poterat vita actiua tũc in ma
ria virgine. Soror mea. ſ. ꝯtemplatiua reliquit
me ſolã miniſtrare: q2 tunc nõ curabat contem
platiua de actiua. tũc nec maria magdalena de
martha. Vita eius actiua ⁊ ꝯtemplatiua due ſo
rores ſunt. ſm Aug. ⁊ Greg. vj. moralium. filie
vnius patris celeſtis: ⁊ vnius mr̃is eccleſie vl̃
gr̃e. Hec tñ ꝑegrinatio dicta beate virginis ad
loca ſancta ſm btũ Amb. magis intelligenda
eſt ſm ſpm̃ q̃3 ſm locum. ſ. domi manẽs contẽ/
plareſ que filius fecerat in illo vl' illo loco. Hec
oĩa prime ⁊ ſecunde partis diuiſionis ꝑncipa/
lis ſunt tracta ex ꝑdicationis beati Vincentij ⁊
que ſequunſ ſupaddita. ¶ Tertiũ igitur opus
qđ poteſt notari de contẽplatiua eſt ĩ hoc quod
di. Porro vnũ eſt neceſſarium. q. d. xp̃s. Mar/
tha circa plurima occupaſ. i. actiua. ⁊ ideo tur/
baſ: q2 non vacat vni: ſed multis. Na3 in cibã
do eſurientem: ſitiẽti ꝓbendo potum: veſtiẽdo
nudum: ⁊ alijs indigentijs p̃rimi ſubueniẽdo.
op3 ꝙ ſolliciteſ circa plurima tractando: procu
rando: colloq̃ndo: operãdo. Silr̃ ſi exercet ſe in
operib⁹ mĩe ſpũalis in docendo ignorantẽ: cor
ripiendo delinquentem: ſupportãdo defectus
ſuum in dimittẽdo iniurias: op3 multum ſollici
tari ⁊ cogitare varia ⁊ diuerſa vt iſta apte fiant.
Et q2 ſepe nõ ſequitur effectus intentus: quia
nõ emendatur correctus. nõ habeſ modus ad
ſubueniẽdũ hinc varie turbatur. ⁊ dum iſta co
gitat ⁊ occupaſ circa plurima. ⁊ ſi pia intentio/
ne tñ ſeparatur ab vno ſũmo bono quod ſũme
eſt neceſſarium. aliquãdo quoad guſtum: q2 te
dioſus efficiſ ⁊ tepidus. Sed vita contemplati
ua dum vnum ſolũ cogitat: cupit ⁊ diligit qđ
neceſſarium eſt ꝑfectioni vltime hũane abſtra/
ctus a pluralitate tp̃alium ⁊ occupationum ex/
terior: inuenit magnam quietem ⁊ dulcedinẽ
non ꝑturbationem: q2 non habet amaritudinẽ
cõuerſatio eius: neq3 tedium cõuictus illius:
ſ3 gaudiũ ⁊ leticiã Sap. viij. Et loquiſ de ſapia
que reꝑitur in contẽplatione. Sup omnia cha/
ritatem hẽte que eſt vinculum ꝑfectionis. Col.
iij. Charitas diciſ chara vnitas: quia vnit nos
cum deo. Unde ide3 apl's. j. Cor. vj. Qui adhe/
ret deo. qđ fit per charitatem vnus ſpiritus eſt
cũ eo. Habet enim amor ſm Diony. vim adhe/
ſiuam: vnitiuã: ⁊ transformatiuam diligentis
in dilectũ vt vna voluntas ſit ambor. Propter
quod dicit ſapiens ꝙ amicorũ eſt idem velle. ⁊
nolle. Porro. i. finaliter. vnum eſt neceſſarium
homini. i. vt vnũ ſit cum deo conformis in om
nibus volũtati ſue ⁊ ita cogitatione ⁊ affectu q̃3
tũ poteſt directus in eum. vt dicat cu3 apoſtolo
ad Gal. ij. Viuo ego. iam nõ ego: viuit vero in
me chriſtus. Et q̃to plenius hoc agit. tãto ma/
gis perficiſ in ꝯtemplatiua: ⁊ magis appropin
quat ſtatui beatorũ. Hoc perfectiſſime egit btã
virgo ma. vnũ facta cum xp̃o per maximam di
lectionẽ. Unde hiero. in ſermõe de aſſumptio/
ne ait de ea. Puto quicquid cordis eſt quicq̃d
ṽtutis humane ſi totũ adhibeas nõ ſufficiat vt
cogitare valeas q̃to indeſinenter cremebatur
ardore pij amoris: quãtis mouebatur repletis
ſpirituſancto celeſtium ſecretorũ incitamẽtis:
dũ reuolueret animo cuncta que audierat: que
viderat: que cognouerat: nouis quippe quoti/
die inflãmabatur deſideriorum affectibus: to/
tam eã incanduerat diuinus amor ⁊c̃. Hec be.
Hiero⁹. In vita que contemplatiua ergo habet
plures gradus in vita preſenti ipſa optimã par
tem elegit ſuper omnes.

¶ Quantum ad .§. iij.

tertium genus vite. ſ. fruitiue que eſt ſuperna
p̃ria de qua dominus ait de ouib⁹ ſuis. Ego vi
tam eternã do eis. Johis. x. Poteſt dici ꝙ habe Tres gradus vite frui tiue.
at tres partes ſiue gradus. ¶ Prim⁹ gradus
eſt decedere de preſenti tẽpore. ita purgata aĩa
ꝙ nullum cremabile ſecum portet: ſed ſubito
euolet. De quibus Apoc. xiiij. c. Beati mortui
qui in domino moriuntur. quia requieſcunt a
laboribus ſuis quod intelligitur de euolãtib⁹
ad celum. Nam qui vadunt ad purgatorium
non requieſcunt a laboribus ſuis: ſed mltoma
iores habent q̃3 hic dum purgantur. Eſt autē
hoc valde paucorũ. Unde ⁊ ſancti viri qui hic
claruerant miraculis. viſi ſunt in penis purga
torij. vt refert Grego. in lib. iiij. dialo. de paſca/
ſio. Certum eſt autem beatam maria3 nil expia
bile detuliſſe cũ in nullo vnq̃3 peccauerit. ¶ Se
cundus gradus eſt eſſe in gloria ĩ anima ⁊ cor/
pore: quod de chriſto ſine dubio certu3 eſt ⁊ ar/
ticulus fidei. de illis patribus qui ſurrexerunt
cum chriſto ⁊ multis apparuerunt in hieruſa/
lem: vt refert beatus Mattheus euangeliſta. c.
penul. Beatus Hierony. in dubio reliquit ſi in
celo ſint in anima ⁊ corpore: an in anima tantũ

vt alij ſancti coīter. Sed de vgine glorioſa pie
creditur ab omni eccleſia ⁊ doctoribus: in cor
pore ⁊ aīa glorificata in celis. Unde Augu⁹. in
ſermone. Quia pfundiſſimo ſic ait. Memores
cōditionis humane mortē bt.im Mariā ſubijſ
ſe tpalem dicere nō metuimus. Sed ſi dicim⁹
eam reſolutā in cōem putredinē vermē ac ci/
nerē: deliberādum eſt ſi tante cōueniat ſanctita
ti: tante aule dei prerogatiue. Scimus eniz di/
ctum primo parēti: q: puluis es ⁊ in puluerē
ibis: hanc cōditionē chriſti caro euaſit: que cor/
ruptionē nō ſuſtinuit. Excipit ergo ab illa ge/
nerali ſnia de virgine ſumpta natura. Et iſta.
Si voluit dn̄s integrā matrē virginitatis ſer/
uare pudorē: cur nō velit incorruptā ⁊ a putre
dinis ſeruare fetore? Nūquid nō ptinet ad be/
nignitatē dn̄i matris ſeruare honorē: qui legē
nō venit ſoluere ſed adimplere? Qui enim in
vita illa pre ceteris gratiā ſui cōceptus hono/
rauit: piū eſt credere ea in morte ſingulari ſal/
uatione ⁊ ſpeciali gratia ipſam honoraſſe. Pu
tredo ⁊ vermis obprobriū eſt humane condi/
tionis: ab hoc obprobrio cum xp̄s ſit alienus:
natura Marie excipit: quā xp̄us de ea aſſum/
pſiſſe pbat. Caro enim Jeſu eſt caro Marie:
quā ſup aſtra tranſuexit honorans omnem hu
manā nām: ⁊ multo magis maternā. Si natu/
ra matris eſt filij: cōueniens eſt vt ſit filij natu
ra: nō quātum ad vnitatem pſone: ſed quātuz
ad vnitatez corporalis nature. Hec Auguſtin⁹.
Et hic igitur eſt melior gradus in vita fruitiua
ſcz eſſe in celis: nō ſolum in anima ſed etiaz in
corpore. Sed tertius gradus adhuc eſt potior:
vnde ⁊ optimus. videlz eē in altiſſimo gradu
glorie ſup oēm purā creaturā. Sic canit eccle/
ſia. Exaltata eſt ſancta dei genitrix ſup oēs cho
ros angelorū. Quāuis ſancti in diuerſis ordini
bus angelorū collocent ſupioribus vel inferio
ribus ſm maiorē vel minorē charitatē ⁊ perfe
ctionē hic acquiſitā. nullus tn̄ vel nulla eſt ſup
oēs ordines niſi ſola Maria virgo: que oēs ſi
cut dilectione ⁊ pfectione gratie trāſcendit: ita
in gloria ſup oēs ſublimata eſt. Unde ⁊ beat⁹
Hiero. in ſermone aſſumptionis ait. Credit q
ipſe ſaluator p ſe totus feſtinus occurrerit: ⁊ cū
gaudio matrem ſecum in throno collocauit. i.
iuxta ſe pre oīb⁹: Alioquī impleuiſſe creditur
qd ipſe in lege mādauit. Honora patrem tuū ⁊
matrē. Aduenienti aūt dicere potuit. Ueni ele/
cta mea ſcz mater. veni de libano qui interpre/
tatur candidatio. Erat enim dealbata niue can
didior ſpūſſancti munerib⁹. veni coronaberis
corona glorie que nō auferet. Uita actiua aufe
retur poſt mortem. Uita etiā cōtemplatiua hu/
ius ſeculi: que per ſpeculū ⁊ enigmate eſt. non
facie ad faciē: ſed fruitionis vita ⁊ corona non
auferetur a quoq̄. Et beatiſſima virgo. Ma/
gnificat aīa mea dn̄m. Et exultauit ſpūs meus
i. aīa mea extra corpus ſaltauit in deo ſalutari
meo. i. Jeſu requieſcens. iam ergo non ſum in
mundo. Et hic diſcipuli tui. i. electi in mundo
ſunt pro quibus rogo vt nō tollas eos de mun
do quem habēt doctrina illuſtrare ⁊ ad te tra/
here: ſed vt ſerues eos a malo. Et ego ad te ve/
nio ad te deum fontem viuum quem ſemp to/
tis affectibus concupiui.

¶ Alius ſermo aſſumptionis.
Capitulum. xliij.

Quaſi cedrus exal/
tata ſum in libano. Ec. xxliij. Re/
gula eſt data a ſaluatore. Mat. xxiij.
Qui ſe humiliat exaltabit. Quā etiaz expreſſe/
rat prius mr̄ eius virgo ſanctiſſima in cantico
ſuo dicēs. Depoſuit potentes de ſede: ⁊ exalta/
uit humiles. Jllos quoq̄ ſupbos angelos qui
arbitrabant ſe poſſe deo equari. quorū pmus di
xit in corde ſuo. Super aſtra dei exaltabo ſoliū
meum. Sedebo in monte teſtamēti. ſimilis ero
altiſſimo. Eſa. xiiij. Depoſuit de ſede celeſti ⁊ de
tracta eſt ad inferos ſupbia ſua. Potētes etiam
in gratia ⁊ vtute naturali primos parentes no
ſtros depoſuit de ſede regni paradiſi terreſtri.
vbi pfecte ſenſualitati dominabant ⁊ aīalibus
cunctis: ppter ſuperbiam eorū ⁊ exilio tradidit
mundi huius. Humiles vero angelos exalta/
uit deus gloriā ppetuā adhibendo. hoīes quo
q̄ humiles exaltauit ad eandē gloriam perdu/
cendo. ſm illud. Qui humiliatus fuerit erit in
gloria. Quanto eni qs magis humiliat tanto
magis a deo exaltat. Et q: ſcd̄s Adam domin⁹
Jeſus humiliauit ſeipm. vt ait apl's Philip. ij.
Profundiſſime vſq̄ ad mortē ignominioſam
crucis ⁊ vſq̄ ad inferos deſcendendo. Jdeo de
us p̄r exaltauit illum ſup oēs celos: vt in nomi
ne ieſu omne genu flectat celeſtiū: terreſtrium:
⁊ infernorū. ⁊ oīs lingua cōfiteat: q: dn̄s ieſus i
glīa eſt dei p̄ris. Jta ſanctiſſima mr̄ eius natu/
ralis ⁊ mr̄ noſtra ſpūalis que viuificat nos quos
prima mr̄ occiderat: q: poſt filiū ſuum benedi/
ctum ſuper oēs angelos ⁊ ſanctos ſe humilia/
uit. iō exaltata eſt hodie ſuper oēs choros ange
lorum. vnde ⁊ ſcōrū qui vltra nō aſcendunt ⁊ iō
aptiſſime dicere pōt quaſi cedrus exaltata ſum
in libano. ¶ Pro cuius declaratione ſciendū
q libanus eſt qdam mons in partibus iudee i
quo reperiuntur arbores cedri dicte altiſſime
ſuper omnes arbores. de qbus ſepe fit mentio
in ſcriptura. Un̄ ⁊ ps. Altitudinē potētie ⁊ pro
ſperitatis tpalis cōparat altitudini cedrorū di
cens. Uidi impiū ſuperexaltatū ⁊ eleuatū ſicut ce
dros libani. Et tranſiui ſubdit ſcz cōſideratiōe

finis eius ⁊ ecce non erat. In his partibus occi
dentalibus nō reperiuntur tales arbores. Ni
cedri que reperiunt iuxta loca marina faciētes
fructus groſſos vt pepones: non ſunt ille cedri
cum ſint arbores parue minores alijs. ¶ Liba
nus ergo mons qui interpretaṫ candidatio de
ſignat ſtatuꝫ glie vbi eſt perfecta cādidatio ſeu
albedo innocentie ⁊ puritatis in ſanctis. quos
Joan. in Apoc. vidit ꝙ erāt amicti ſtolis albis.
Que quidē albedo claritatis ⁊ puritatis ex ver
bo incarnato in eis ꝓcedit. qui vt dī Sap. vij.
Eſt candor lucis eterne: ſpeculū ſine macula: ⁊
imago bonitatis dei. ¶ Cedrus altiſſima eſt di
uina maieſtas que in libano glorie a ſcīs cerni
tur: etiā ſua altitudine. Ad hanc cedruꝫ altiſſi
mum euolauit: ad libanum aquila illa grādis
magnaꝝ alaꝝ. Joan. euange. per ſpeculatiōeꝫ.
⁊ tulit medullaꝫ huius cedri que eſt alba id eſt
verbum eternū aſſerēs nobis in ſuo euangelio
cum ait. In principio erat verbū. Et iterū. Uer
bum caro factū eſt ⁊ habitauit in nobis. Joan.
j. De hac cedro canit eccleſia in ſequentia. Ce
drus alta libani ꝯformatur hyſopo valle nr̄a.
Quod exponēs ſubdit. Uerbum ens altiſſimi
corporali paſſum eſt carne ſumpta. In iſto ergo
libano mōte glorie exaltata eſt non vt cedrus ꝗ
eſt ieſus: ſed quaſi cedrus: q: ſup oēs angelos
⁊ ſanctos eleuata. Ūn̄ be. Hiero. in ſermone ho
dierno. Credendū eſt ꝙ ipſe ſaluator per ſe to
tus feſtinus occurrerit ⁊ eam ſecum in throno
collocauerit. Idem in ꝓncipio ſermonis. Hec ē
dies preclara in qua meruit exaltari ſuper cho
ros angeloꝝ ⁊ peruenire vltra ꝗꝫ noſtre huma
nitatis eſt natura cū eleuatur in dexterā patris
Hec eſt inquā dies in qua vſqꝫ ad throni celſi
tudinem intemerata mr̄ ⁊ virgo proceſſit atqꝫ
in regni ſolio ſublimata poſt xp̄m glioſa reſe
dit. Unde quaſi cedrus exaltata ſum in libano.
Hec ille. Et Ber. in ſermone de aſſump. Quis
cogitare ſufficiat ꝗꝫ glioſa hodie mundi regi
na proceſſerit: ⁊ ꝗꝫto deuotionis affectu tota in
eius occurſuꝫ celeſtiū legionū occurrerit mul
titudo. Quis explicare queat ꝗbus ad thronū
glorie cāticis ſit deducta ꝗꝫ placito vultu ꝗꝫ ſe
rena facie ꝗꝫ letis amplexibus ſuſcepta a filio: ⁊
ſuper oēm creaturā exaltata ſit cum eo honore
quo tanta mater digna fuit: cū ea glia que tātū
decuit filiū. Hec bea. Ber. Et in huius figuraꝫ
habes. ꝙ cū Berſabee que interpretaṫ puteus
ſeptimus: q: plena fuit ſeptiformi aqua gratie
ſpūſſancti: accederet ad intercedendū apud fili
um ſuum Salomonē. ipſe occurrit ei reuerent
iij. Reg. ij. ⁊ fecit thronū ei preparari iuxta thro
num ſuum dicēs. Fas non eſſe quicꝗꝫ denega
re ſibi petitū. Sic xp̄s verus Salomon thronū
ſue matri preparauit hodie. Et cum ad chriſtuꝫ
accedit mente pro aliquo poſtulando. nihil ſibi
pōt denegari. Unde be. Bernar. Securꝫ acceſ
ſum ad deū habes o homo vbi mater ſtat filiuꝫ
ſcꝫ ad orandum pro nobis. Filius ſtat ante pa
trem ad ſupplicandum. Mater oſtēdit filio pe
ctus ⁊ vbera. Filius patri latus ⁊ vulnera. Nul
la ergo poterit ibi eſſe repulſa vbi ſunt tot amo
ris inſignia. De huius etiam exaltatiōe ait be.
Augu. ad virginem ipſam loquens. Tibi thro
nus glorie regis collocaṫ in aula regni teqꝫ ipſe
rex glorie vt matrem veram ⁊ decoraꝫ ſponſaꝫ
pre omnibus diligens amoris amplexu aſſoci
at. Sibi dicat ergo. Quaſi cedrus exaltata ſum
in libano. ¶ Non ſolū autem auctoritatib' ſan
ctorum ⁊ eccleſie ac figure ſcripture. ſed ratiōe
probatur exaltatā be. mariā ſuper omnes ange
los ⁊ ſanctos. ¶ Manet etiaꝫ regula firma tra
dita per ꝓo. ⁊ confirmata per xp̄m. ꝙ reddet de
us vnicuiqꝫ ſm̄ opera ſua. Ita autē ꝙ ſicut nul
lum malum impunitum: q: deus peccatuꝫ ſine
vltione nō patitur. ait beatus Grego. de peni.
di. j. Ita nullum bonum irremuneratuꝫ. Ita ꝙ
etiam qui dederit potū aque frigide in nomi
ne diſcipuli nō perdet mercedem. Mat. x. Si
cut autē vnuſquiſqꝫ propriam mercedem acce
piet ſm̄ propriuꝫ laborem. vt ait apoſtolus. quod
theologi intelligunt de premio accidentali ita
vnuſquiſqꝫ qualitatē premij eſſentialis recipi
et a deo. quod conſiſtit in viſione ⁊ fruitiōe eius
ſm̄ gradum charitatis hic habite. vt qui cum
maiori charitate deo ſeruierit: in quocūqꝫ ſta
tu etiam infimo laicali maius premiuꝫ recipiet
ꝗꝫ alter in maxima dignitate vel ſcientia cū mi
nori charitate. Itaqꝫ cum be. Maria fuerit ple
na charitate ⁊ dilectione. Ut canit eccleſia ſicut
⁊ plena gratia ſuper oēm puram creaturā. Eti
am ſupremi ordinis ſeraphin. Unde ⁊ ipſa ait
Can. j. c. Introduxit me rex in cellam vinariam
ſcꝫ gratiarum ⁊ virtutuꝫ ⁊ ordinauit in me cha
ritatem. Nullus ſanctus adeo fuit quin aliquā
do aliqua egerit. etſi non contra: ſaltem preter
ordinem charitatis: niſi beata Maria. ¶ Cuꝫ
autem nouem ſunt ordines angelorum: ſuper
quos omnes fuit exaltata ad quos ſancti aſſu
muntur in diuerſis ordinibus ſm̄ varietatem
meritorum. Omnes proprietates ipſorum or
dinum reperiuntur in beata maria ⁊ officia cū
maiori excellentia charitatis. Ideo merito exal
tata ſum ait ſicut cedrus libani. Unde ⁊ ad ſin
gulos ordines procedamus: ad quos hodie ꝑ
uenit ⁊ tranſcedit: aſſumpta eſt maria in celum
gaudent angeli ⁊ collaudant filium dei.

Ma. ex altatā ꝓbatur ēt ratiōe.

¶ Aſcenſiones er .§. i.
go in celū peruenit ad primum ordinem ange
loꝝ. Hos tres ſunt proprietates ſm̄ Alber. vbi

Tres ſl ꝓprietates angelorūꝫ

ſupra. Prima eſt ꝙ imediate ordinant ad humanam hierarchiam quaſi magis ei propinq. Perfectiores tamen hominibus in natura. vñ xps. Qui minor eſt in regno celorum ſcʒ de infimo ordine angelorum. maior eſt illo ſcʒ Joanne baptiſta. quo maior nemo ſurrexit. Mat. xj. Iſta proprietas conuenit beate marie: ſed cum excellẽtia. ipſa enim ſuper nos mediatrior nobis ꝙ angeli: qʒ etiã conuenit nobiſcum in natura humana: qđ angeli non habent cum non habeant corpora. Unde angeli etſi ſunt nobis prelati. non tamen fratres vel filij. Sed bea. Maria ſimul prelata mater filia ⁊ ſoror eſt nr̃a. Secunda proprietas angelorum eſt: quia maxime ſunt nobis noti magis ꝙ alij: qʒ frequenter viſitãt ſanctos ⁊ apparẽt eis in diuerſis formis. ⁊ hec proprietas cõuenit bea. marie cum exiſtentia. Nam angeli etiaʒ infimi ſunt nobis tñ noti ⁊ paucis perſonis ⁊ nos eis per intelligentiaʒ et imperfecte. Sic enim oculus noctue ſe hʒ ad lumen ſolis. ita intellectus nr̃ ad illa manifeſtiſſima nature ⁊ ſubſtantias ſeparatas. ait phs. Sed beata maria eſt nobis nota etiã per experientiam. Ex te ait ſapiens. Cognoſce que ſunt proximi tui. Cum ergo habuerit veras conditiones naturales hominis per ſimilitudineʒ noſtram poſſumus ⁊ ipſam cognoſcere. Similiter ⁊ ipſa cognoſcit infirmitatẽ noſtram per experientiam ex his que paſſa eſt hic ⁊ didicit. Uñ ſicut nos habemus pontificem ſcʒ xp̃m qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris ita nec deficit nobis patrona que cõpatiatur miſerijs noſtris. Tertia proprietas eſt: quia ſinguli eorum ſingulos homines cuſtodiunt. ẜm illud ps. Angelis ſuis mandauit de te vt cuſtodiant te ĩ omnibus vijs tuis. Et beatus Hiero. ſuper Mat. dicit. Magna prorſus dignitas animarũ vt vnaqueqʒ ab exordio natiuitatis ſue habeat angelum ſibi delegatum. Et hanc proprietatem cuſtodie beata maria habet cum excellentia. Naʒ vbi angeli cuſtodiunt ſinguli ſingulos homines ipſa cuſtodit vniuerſaliter ſingulos ⁊ ſingulariter vniuerſos. Singuli enim ſeruorum proſunt ſibi cõmiſſis. Domine autem ⁊ domini eſt cuſtodia ⁊ prouidentia vniuerſalis. Et qʒ omne ſimile ſuum appetit ſimile: videntes eaʒ angeli eis ſimilem in huiuſmodi virtutibus ei dicunt. Quo progrederis virgo prudentiſſima noli nos derelinquere o domina: ſed ſuper nos ſedem tuam colloca. Quibus ipſa. Non vos o filij deſero: ſed maiora mihi ſunt gaudiorum premia reſeruata.

S. iij. p. ti. xxxj. c. vj.

Arch ã geloruʒ ppꝛietates tres Et Ma. huit p/ eminẽ

¶ Aſcendit ergo .§. ij.

ad ordinem archangeloruʒ ſcd̃m. qui ẜm Dio. vt refert Alber. vbi ſupra tres videntur habere proprietates. Harum prima eſt a ſuperioribus cõmunicare. i. ab angelis ſuperioribus recipere illuminationẽ. Hanc habuit be. Ma. ipſa enim maxime cõicationem bonorum ſpũalium donorum accepit a ſuperioribus. Unde Luc. j. dictum fuit ei ab archãgelo. Spũſſanctus ſuperueniet in te ad inſtruendum modum dñice icarnationis: ⁊ plus ꝙ in oĩbus alijs ſanctis veniet in te. Alij enim ſancti acceperunt a ſupioribꝰ gratiam creatam. i. a deo particulariter. Ipſa bea. maria grãm creatam vniuerſaliter increatam idest deum ſingulariter ſcʒ de ea carnem aſſumendo. ¶ Scd̃a proprietas eſt ſuper iſeriores eſſe angelos vel hoies illuminando ⁊ regẽdo ſcʒ preſidentes ciuitatũ. Unde ⁊ gabriel Danielem inſtruxit ⁊ docuit de liberatiõe futura populi iſrael de captiuitate tẽporali ⁊ ſpũali de poteſtate diaboli. Hanc conditioneʒ beata maria habuit cum preeminentia. Nam alij ex ordine iſto ſunt ſuper aliquos ⁊ nullus ſuper oẽs ipſa autẽ eſt ſuper oẽs archangelos ⁊ angelos ⁊ homines. Item ꝙ angeli ⁊ aliqui ſancti ſunt ſup alios. Hoc eſt ex grã tñ collata eis a deo. Ipſa autem bea. Ma. ex gratia hoc habet ⁊ iuſtitia ⁊ natura. Naturaliter enĩ mater regis eſt regina ⁊ non ſolũ ex gratia: ſed natura inſtigãte iuſtitia hoc dictãte eſt ſup oẽs qui ſunt in regno filij. Filius eius dñs ieſus qui eſt rex regũ ⁊ dñs dominantium. vt dicit Joannes in apoc. c. xix. Ergo ⁊ ipſa ſup omnes de regno eius cui data eſt omnis poteſtas in celo ⁊ in terra. Aue canit eccleſia regina celorum mater regis angelorum. ¶ Tertia proprietas eſt inferiores ad ſuperiores reducere ad cõtemplanda ⁊ diligẽda celeſtia ⁊ exequenda diuina mãdata. Hoc operata eſt bea. Maria in ſummo. Nam ipſa ſola habuit omnes inferiores reducere ⁊ reduxit tanꝙ mediatrix reconciliationis ⁊ adiutrix redẽptionis ⁊ angelorum numerum reſtaurauit et ſubuenit ruine ante conſpectum dñi. vt dicitur in figura de ſancta Judith. xiij. Et homineʒ lapſum reuocauit ad ſuperos. Tranſeunte ergo ea per ordinem iſtum exultat pre ceteris Gabriel ille archangelus. qui eam in mundo officioſiſſime ſalutauerat dicens. Aue gratia plena: ⁊ omnes prouocat ad eam laudandam ⁊ magnificandam dicens. Hec eſt illa ſanctiſſima que dum fidem humiliter dedit verbis meis miſſus ex hoc celeſti curia: celi opificem in ſe corporauit ⁊ homines ad ſocietatem noſtram perduxit: ⁊ benedicamus patrem ⁊ filium cuʒ ſancto ſpiritu ꝙ hoc in ea operatus eſt: ⁊ laudemus ⁊ ſuperexaltemus. eum in ſecula.

¶ Ex eo ordine .§. iij.

ad tertiũ euolauit ſcilicet principatũ. Et hi ẜm

Alb. vbi. ſ. hñt tres proprietates. ❡ Prima eſt
Princi primi principij hic imitationem. i. dei. Hi ſup
patuū prouincias ⁊ regna diſponūt ex quib⁹ vnus fu
tres p/ it Michael ille qui armat⁹ apparuit. Joſue in
petates adiutoriū populi dei. Iſtam ꝓprietatem habuit
ma. hʒ. btā maria ſupeminēter. Imitaſ eñ pmū pn/
deū in mali imunitate: i boni coicatiōe: ſ coicā
da coitate. Fuit. n. imunis ab oi corruptiōe peti
⁊ icorruptio facit primū deo. vt dicif Sap. vj.
Coicauit bona ſua filiū ſuum ſapiaʒ. de qua di
citur Sap. vij. c. Oium bonorūʒ mater eſt quā
ſine inuidia coico: ⁊ honeſtatem eius nō abſcō/
do. Infinit⁹ theſaurus ipſa ſapia eſt hominib⁹.
In coicanda ⁊ exhibenda pietate. Eccl. xxiiij.
Quaſi oliua ſpecioſa in campis que oleuʒ ꝓdu
cit ſignificans lenitatē ⁊ pietatem ⁊ in campis
patenter. ❡ 2ª ꝓprietas eſt iſerioꝝ ad pmū pn
cipiū reductiuum. i. reducere ea que hñt diſpo
nere ad deuʒ. qui eſt principium principioꝝ. i.
cauſaꝝ. Hoc habuit beata ma. in ſūmo quia ip/
ſa de vltimo fecit primū ⁊ de primo vltimum.
imo omnia ⁊ omnē creaturam in homie redu/
xit ad illuʒ a quo exierunt ⁊ ipſi pſonaliter vni
endo. Uñ ipa eſt illa fortis mulier. de qua Pro
uer. vlti. Cuius precium de vltimis finibus. i.
diuinitate ⁊ hūanitate cōiunctis. hoiem perdi/
tuʒ redemit ad regnaqʒ celeſtia ꝓduxit. ❡ Ter
tia ꝓprietas eſt principalium virtutum ornat⁹ ꝑ
plus ceteris inferioribus. vt ſapie: charitatis:
prudentie. ⁊ hmōi. Quod plenius habuit btā
ma. Uñ. b. Bern. in ſermōe ait. Ipſi celeſtis cu
rie principes in ꝯſideratione tante nouitatis.
ſ. huius exaltationis clam. it nō ſine admiratio
ne. Que eſt iſta que deſcēdit de deſerto delitijs
affluens qſi manifeſtius dicat. Que eſt iſta que
ſub ſole vbi nihil niſi labor ⁊ dolor ⁊ afflictio
ſpūs: aſcendit delitijs ſpūalibus affluens. Quid
delitias dixerim niſi virginitatis decus cū mu
nere fecunditatis: hūilitatis inſignē: diſtillan/
teʒ charitatis fauum. miſericordie viſcera pleni
tudinem grē: ꝓrogatiuam glie ſingularis. Hec
ille. O dña noſtra ſi inuenimus grām in cōſpe
ctu tuo. eſt multe filie ſanctaꝝ animarum ꝯgre
gauerunt diuitias virtutū. tu tamen ſupgreſſa
es vniuerſas. ex quo ornatū precipuum virtu/
tum hēs quod nrī eſt proprium: placeat in or/
dine nro vt principiſſa reſidere. Ad quos illa.
Ego quidē vobiſcū ſum oīb⁹ diebus ad brauiū
tū ſeqr ſupne vocatiōis mihi a dño ꝓparatū.

❡ Ad ſecundam §. iiij.

Ptātuū hierarchiā ꝑueniens venit primo ad ordinem
tres ē potestatuū: quarū tres ſunt ꝓprietates ſm Alb:
ꝓprieta ❡ Prima eſt ordinis ⁊ dignitatis cuſtoditiuū
tes hʒ hoꝝ officiuʒ dignitatis eſt coercere diabolicas
maria. poteſtates ne hoīb⁹ noceant qntum vellēt. Et

cuʒ maligni ſpūs ꝑcuſſerūt occidētes oīa pmo
genita egyptioꝝ. ſm illud ps. Immiſſiōes per
angelos poteſtates angelice repreſſerunt maliciā
eorum ne ꝯtingere poſſent familias hebreoꝝ.
Iſtam ꝯditionē habuit btā Maria excellētiſſi/
me. qꝛ dignitatē virginitatis cuſtodiuit ante ⁊
poſt. ⁊ demones coercet quotidie a nocumento
hoīum. vt pʒ in multis exēplis. in qbus ipa. b.
Maria eripuit maximos pctōres de manibus
diaboli quoad corpus ⁊ qad aiam. vnde eccliа
quotidie ei dicit orando. tu nos ab hoſte ꝓtege
in hora moꝛ. ſuſci. qñ ſunt maiores eius īſidie.
❡ Scdā ꝓprietas poteſtatuū eſt eſſe alioꝝ ordi
natiuū: ⁊ hoc in ſūmo habuit btā Maria. nam
fuit pma ordinis vginū inuētrix. fecit eñ pri/
ma ſolēne votū vginitatis. Ordinū etiā ange/
loꝝ fuit reparatrix ⁊ reſtauratrix: ꝑcipue autē
vgines oſtēdit magnā poteſtatē ſup ſenſualita
te ſua ſupando delectationes venereas que ma
xime ipugnant. Et vbi vt dicit. b. Hiero. Eſt fre
quēs pugna ⁊ rata victoria. vnde ⁊ ipſe ait. In
carne eſſe ⁊ pter carnē viuere angelicū eſt ⁊ nō
humanuʒ. imo ⁊ maioris poteſtatis videf. qꝛ ſꝫ
eſt ex carne pugna: ibi cū nulla ſit caro: nullam
eius ꝓliū. Et ideo vginitas dr̄ a vtute ſeu viro/
re: qꝛ hʒ magnā poteſtateʒ in ſe vt vtus ſit ⁊ nō
cōbuſtus igne ꝯcupiſcētie. ❡ Tertia ꝓpetas eſt
eſſe actiuū in his que ad exequēda mittunſ. qḋ
b. maria in ſūmo habuit. Nā actus vtutū exer
cuit ſm modū pñe qntum ad pfectionē: ſed ſm
ſtatū vie qntū ad ꝯditionē meriti. Fuit etiaʒ re/
ductiuū per exēplū: qꝛ ſui exēplo virtutū alios
reduxit ad opationē vtutū. Unde dr̄ ſtella ma/
ris. Uidētes ergo eā filie ſyon angelice poteſta/
tes dixerūt. Mane nobiſcū o dña potētiſſima.
tu eñ terribilis es demonijs vt caſtroꝝ acies
ordinata: ⁊ ideo iuuare hoies nobiſcū poteris
ꝯtra malignos ſpūs eos ſine ceſſatione infeſtā/
tes. At illa. Expedit hoib⁹ vt ego vadā ſup illus
quo mihi locum parauit dilectiſſimus filius: ⁊
iuxta eum reſidens copioſius contra demones
pro hominibus preualebo.

❡ Poſt illos er/ §. v.

go ingrediſ choꝝ virtutum. de quib⁹ poteſt in
telligi quod xp̄s ait Lu. xxj. Uirtutes celorum
mouebunſ. ſ. in aduētu ſecūdo chriſti iudicio
i. amouebunſ ſeu remouebunſ ab officio mo/
uendi celos. Ubi eñ ponunt ſubas ſeparatas
i. angelos mouere celos. ⁊ ad quoꝝ motuʒ celi
⁊ planete influūt in iſta iferiora: ⁊ corrūpunſ ⁊
gnanſ res inferiores ⁊ corporales. Et tūc enim
ceſſabit oīs motus celorū. ⁊ ideo remouebunſ
angeli qui dicunſ virtutes ab hmōi exercitio. Uirtutū
❡ Harū ſꝫ Alb. triplex eſt ꝓprietas. Prima eſt triplex
incōmunicabilis virilitas que cōſiſtit in reſiſtē ꝓpetas.

tia ꝫiij: in aggreſſione ardui: ⁊ tollerantia ma/
li. Per has virtutes angelicas (vt dicit. b. Gre.)
ſiunt miracula in quib' reſiſtit naturalis ꝓprie/
tas rei. ſicut ꝙ cecus videat: mortu' reſurgat. ℏ
nã nõ hz: ſꝫ ꝯſuetudo nãe eſt in ꝯriũ. ⁊ tñ viriliter
vt miniſtri dei ℏ agũt. Ardua etiã ſunt ⁊ inſolita
que faciũt. Tollerant ẽt h fieri ꝑ malos ipſis co/
operantib'. Vñ reprobi dicẽt in die iudicij. Dñe
in noĩe tuo v̉tutes multas fecimus. Mat. vij.
Hoc. b. ma. habuit in ſũmo. Nã lꝫ legam' in vi
ta ſua nõ feciſſe miracula: nũc ꝙ̃tidie innumera
facit. ſed ⁊ vita ſua tota miraculoſa. Vñ. n. dicit
b. Gre. Mai' miraculũ eſt. i. vilius ſibi patiẽtẽ
eẽ: ꝙ̃ demones eycẽ ⁊ carnẽ vincẽ: ꝙ̃ gigantẽ
vt Dauid occidẽ. Oẽ ꝯriũ. i. pctm̃ ipa vicit. ar/
duũ altiſſime paupertatis aſſumpſit. tolerãtiã ſũ/
mã in filij paſſiõe ſuſtinuit. ¶ 2ª ꝓpetas v̉tutũ
nulli' ĩbecillitatis tarditas. i. nullã ĩbecillitatẽ
hñt ex qua tardi ſint ad dei volũtatẽ exequẽdã
vel celos mouẽdos. Vñ Ps. Bñdicite do. oẽs
angeli ei' potẽtes v̉tu. qui fa. v̉bũ ei' ad audiẽ.
vo. ſmo. ei'. ſ. dei. Vox dei ad eos eſt inſinuatio
volũtatis eius ad eos circa aliqđ agẽdũ qua fa/
cta ſbito exequunt. ℏ ⁊ btiſſima maria pfectiſſi
me egit. vñ ꝯcepto filio: audito cõceptu heliſa/
beth ab angelo. Exurgẽs maria abyt cũ feſtina
tiõe in mõtana vt viſitaret eã ⁊ ei in ptu ſerui/
ret. Audito qđ futurũ erat ꝙ herodes quereret
ieſum recẽter natũ ad pdẽdũ eum. ſubito nocte
ſurrexit ⁊ receſſit in egyptũ vt admonuerat an/
gelus. Mat. ij. ¶ 3ª ꝓpetas v̉tutũ eſt ad ĩferio
res largitas ſiue angelos ĩferiores illuminãdo
ſiue hoĩes adiuuãdo ⁊ ſubueniẽdo in diuerſis
miſerijs ꝯſtitutos infirmitatũ ⁊ hmõi. ſed nulla
pura creatura largior repit btã Maria. Virtu/
tes qdẽ dãt dona dei: hec dedit ipm deũ. Hec
eni (vt ait. b. Hiero.) dedit celis gliã: terris deũ:
pacẽqꝫ refudit: fidẽ vitijs: vite ordinẽ: morib'
diſciplinã. Videntes ergo v̉tuoſiſſimã ꝑ caſtra
eoꝝ tranſeũtẽ: btiſſimã pdicauerũt cupiẽtes ei'
frui ſocietate familiarij. At illa. Cõgratulor val
de de v̉is v̉tutibus. ſed virt' altiſſimi que obũ
brabit mihi. i. fili' qui vmbrã carnis qua texit
lucẽ ſue deitatis ad ſuperiora me vocat.

¶ Ad ſextum igit̃ .§.vi.

ordinẽ aſcẽdit qui dñatiões dicunt: qui primi
ſunt ex aſſiſtẽtib' ꝯſiſtorio diuine maieſtatis: et
nunꝙ̃ ad nos miſſi: ſed alios ĩferiores ipi mit/
tẽtes: ⁊ de myſterijs eoꝝ diſponẽtes. ꝗlis forte
fuit angelus ille qui miſit aliũ agẽdũ ad zacha
ri. i vnũ ex. xij. ꝓphis minorib' qui diceret ei.
hec ciuitas abſqꝫ muro erit pre multitudie po/
puli. Hoꝝ ꝓpetas ponit Dion. in li. de cele. hie.
c. viij. declarat Alb. vbi. ſ. ex v̉bis ipi' Dio. eli/
ci dñationũ ꝓpetates ⁊ vidẽtes ꝑ ꝯriũ ad defe/
ct' qui reperiunt in dñatiõib' ſeu dñijs hui' mũ/
di. q: tales defect' nõ ſũt in iſtis dñatiõib' cele
ſtib'. ⁊ tales ꝓpetates decẽ pſcãs oñdit fuiſſe ĩ
btã v̉gine: ſꝫ hic tñ tres ponã. ¶ Eſt ℏ pª har dñatio/
triũ ab hoſtib' inuincibilitas. Dñi tpales aliq ſt nũ ꝓpe
ita potẽtes ꝙ multa ꝓlia vincũt: ⁊ multis natiõi tates
bus dñant. vt Alex. magn'. Juli' ceſar. Judas tres.
machabe'. Joſaphat rex. ⁊ alij. Nullus tñ fuit
q aliqũ nõ vinceret. ſꝫ dñatões angelice nunꝙ̃
ſupant ab aliq̃ ꝙ ab aliq̃ ĩpediant a diſpõne eo
rũ. Btiſſima aũt v̉go oẽs ſupat dñatões. nõ. n.
ſolũ vicit ſerpẽtẽ antiquũ ⁊ draconẽ rufuꝫ. cui'
potẽtie nõ eſt ſilis ſup trã in ſeipa: ⁊ capita ei'
vij. ꝯtriuit. ſ. pncipia vitioꝝ: ſed ⁊ pdã toti' hu
mani gñis ab eo abſtulit: ⁊ ĩ ea nã corpea ſpm̃
nãe angelice ſupauit. Supbiã victrice diaboli
vicit. ⁊ ti de diabolo ꝙ̃ de mũdo ꝙ̃ de ſeipa ꝙ̃
de oĩb' angelis ſupgrediẽs triũphauit. ⁊ qđ oĩ
b' alijs alti' eſt ꝯ ipꝫ deũ fortis fuit: q: deũ de ce
lis ad trã viculis carnis ligatũ ⁊ charitate vul/
neratũ in gremio vteri ſui btiſſime v̉ginitatis
carcẽ captiuauit. ¶ Scđa ꝓprietas dñatõis eſt
libalis ſeueritas. ꝑ qđ põt itelligi vl' mediũ int
auaritiã ⁊ ꝓdigalitatẽ: vl' mediũ iter exceſſũ iu
ſtitie q dr rigor: ⁊ exceſſuꝫ mĩe qui dr remiſſio.
Quidã. n. dñi ſũt nimis libales. i. ꝓdigi. ⁊ qdã
ſũt nimis ſeueri. i. auari. Sꝫ mediũ eſt libal ſe/
ueritas que vtiqꝫ eſt in dñatoib' celeſtib'. Siliť
qdã dñi tpales ſũt nimis iuſti ꝑ rigorẽ. qdã ni/
mis miſicordes ꝑ remiſſiõeꝫ. mediũ eſt libalis
ſeueritas. ĩ oĩb' his excellit dñatões. b. ma. Nũ
ꝙ̃. n. dedit. b. ma. cui nõ eẽt dãdũ. qđ ptinet ad
ꝓdigalitatẽ: put faciũt dñi tpales in põpis: lu/
dis: mimis: ⁊ hmõi. Btã. n. maria dedit oẽ dãdũ
deo mũdũ: deũ mũdo: hoĩb' celũ. Alij dñi mũ/
di ſũt nimis auari: nõ ſbuenĩẽtes paupib': ſed
aliena a ſbditis rapiẽtes: ⁊ tallijs aggñãtes. ſꝫ
b. ma. nõ fuit tenax ſbe: ſꝫ aurũ ſibi a magis ob
latũ cito (vt ait. b. Ber.) paupib' erogauit. Qui
dã dñi tpales ſũt nimis ſeueri ⁊ crudeles in pu
niendo: ⁊ qdã nimis miſicordes ſeu remiſſi in
nõ puniẽdo alios. vel ẽt ſibiipis nimis ꝯdeſcẽ/
dẽtes ⁊ cõplacentes ſenſualitati ſue. alij nimis
idiſcreti. ſꝫ in oĩbus mediũ tenuit. b. ma. nullã
admittẽs delectationẽ corpi idebitã: necẽitatẽ ſi
bi nõ ſbtrahẽs. ita miſicors pctõribus ꝯueniẽs
ꝙ iuſtitia pnie a nullo debaẽ ſi mĩam ꝯſeq deſi
deras. ¶ Tertia ꝓpetas eſt nulli' ſbiectiõis ege
ſtas: ⁊ in nullo vanitas. Dñi tpales ita dñantur
ſbditis ꝙ ipi ẽt idigẽt ſuitio ſbditoꝝ. nullus ẽ
ita potẽs dñs qn egeat alijs. imo ꝙ̃to mai' dñi
um hꝫ: tãto plib' alioꝝ ſuitijs eget. Dñationes
aũt angelice nõ hñt iſtã indigẽtiã ſuitutis q̃ad
ſuos iferiores: q: nõ ab eis illuminant. egẽt tñ
auxilio ⁊ ſuitio illuminatõis in multis quoad
ſupiores ſuos angelos. Sꝫ in ℏ excellit btã ma

ria:q꜡ cū ſit ſupioꝛ omni creatura angelica nō
eget fruitio creature: ſꝫ ſolī꜡ creatoris. Ex dūlo
freq̄nt iſurgit multa vanitas ī dūis tpalis glie:
vt pꝫ p exēplū dauid ſaciētis ppl'ꝫ numerare vt
gl'iaret in multitudine ei꜡. ſꝫ dn̄atōes angelice
nullā hui꜡ vanitatē ſentiūt. Et multomagis btā
maria: que q̄to plus ceteris gr̄e habuit: tanto ſe
magis humiliauit: mr̄eꝫ dei factā ſe ancillā vo
cās. Et iō ſi dn̄atiōes in oꝛdine ſuo vt dn̄atricē
oīuꝫ collocari peterēt: diceret eis. Quaſi cedr꜡
exaltata ſum in libano ſcriptū eſt de me. ⁊ iō vt
impleaſ ſcriptura: opoꝛtet ſup oēs vos eleuari
ſicut cedrus ſuper omnes arbores eleuatur.

¶ Perueniens .§.vij.

inde ad tertiā hierarchiā: p̄ occurrit ſeptio oꝛ/
dini qui thꝛoni dicunſ. i. ſedes dei. Hi ſūt (ſm
b. Gꝛe.) p q̄s de꜡ ſua iudicia nob̄ occulta decer/
nit. qb꜡ de mūdo diſponit. ps. de eo ait. Qui ſe/
des ſup thꝛonū ⁊ iudicas eq̄tatē. Hoꝝ īter cete
ras poīt Alb. tres ppꝛietates. Et pma ē celſitudo.
Thꝛonū regis ponit in altuꝫ ſup alias ſedes. ⁊
iſti thꝛoni ſunt īferiorib꜡ angelis ſublimiores
pfectiōe. Judicia etiā dei eis attributa ſunt val/
de alta ⁊ a noticia nr̄a remota. ps. Judicia dei
abyſſus multa. Abyſſus iportat pfundū aquaꝝ
cui꜡ nō eſt inuenire finē. Unñ ⁊ Ecc̄s. vij. Alta p/
funditas. ſ. iudicioꝝ dei q̄s iueſtigabit eā. vt. ſ.
q̄ſq̄ inueniat rōneꝫ coꝝ. qđ intelligēs apl's ad
Ro. xj. clamat dī. O altitudo ſapie ⁊ ſcie dei q̄
incōpꝛehēſibilia ſunt iudicia ei꜡. Nō eſt ḡ itrā/
dū iſtā abyſſum ⁊ cās aut rōnes querē ipoꝝ iu
dicioꝝ: quare iſtū trahat: illū nō trahat. Uni p/
ſpitatē tribuat. alij aduerſitatē: ſed ſapie ei꜡ re/
linquere qui oīa bn̄ fecit. Hec ppꝛietas habeſ a
btā maria. Ipſa. n. eſt illa ſedes ſeraphina quaꝫ
vidit ezechiel pph̄a ſup firmamentū. c. j. Hec eſt
oīuꝫ ſcōꝝ altitudinē in glīa ꝯfirmatoꝝ: vtpote
exaltata ſup choros angelorū. Et h̄ Aug. dicit.
Si celū te vocē altioꝛ exiſtis. ¶ Scđa ppꝛietas
eſt regis delatio. Sedes. n. defert regē ibi ſedē
teꝫ hincinde ⁊ per ſua iudicia in diuerſis locis
gēribus ⁊ modis q̄dāmodo deus deferſ circū/
quaq̄. Et btā v̄go vt verus thꝛon꜡ Salomonis
detulit eū de celo in mundū ⁊ in mūdo de loco
ad locū: q꜡ de nazareth vbi ꝯceptus: in bethleē
vbi nat꜡ eſt de bethleē in hierlm in tēplo pn̄ta/
tus. Poſtea in egyptū trāſlatus ⁊ hmōi. Hoc eſt
ferculū. i. ſedes a ferendo dictū. qđ fecit ſibi rex
ſalomon. vt dꝛ Cañ. iij. de lignis libani. i. de v̄/
tutibus quaſi p̄rie celeſtis. Libanus. n. vt dictū
eſt. ō. ſignificat ſtatum glīe. Interptaſ. n. cādita
tio. Habuit. n. pfectionē v̄tutū quaſi ad modū
p̄rie: reclinatoriū fecit argēteū. Hec eſt puritas
eius per quā in ea reqeuit. Aſcēſum purpureū
i. charitatē per quā ad eā acceſſit media chari/
tate ꝯſtrauit: q꜡ totū hoc egit ex ſua dilectione.
¶ Tertia ppꝛietas thꝛonoꝝ eſt familiaris aper
tio: q꜡ deus apit eis vt magis ppinquis ⁊ fami
liaribus ſecreta iudicioꝝ ſuoꝝ. Sed certe nul/
li magis occulta ſapiētie ſue manifeſtauit q̄ v̄/
gini matri ſue. Unde. b. Bern. Qualr ſplēdoꝛ
ille inacceſſibilis virgineis ſe infuderit viſceri
bus ſoli datū eſt ſcire cui ſolum datū eſt expiri.
Et hoc eſt illud quartū de quo dicit Pꝛouerb.
xxx. per Salomonē ſapiētiſſimū. Tria ſunt in/
quit mihi difficilia ad cognoſcēdū ⁊ quartū pe
nitus ignoro. ſ. viam viri in adoleſcētia ſua. i.
in virgine. q̄uo. ſ. de ea incarnatus ſit. Unde et
Joānes plus q̄ pph̄eta dicit ſe nō dignū ſolue
re corrigiā calciamētoꝝ chꝛiſti. i. declarare my
ſteriū incarnationis. Naꝫ ſic ſe firmat v̄go bea
tiſſima dī. Ego in altiſſimis habito ⁊ thꝛonus
meus in colūna nubis. i. iuxta nubē humanita
tis chꝛiſti que ſole tegitur diuinitatis: que co/
lumna eſt eccleſie.

Thꝛono rū tres ppꝛie/ tates

¶ In oꝛdine che/ §.viij.

rubin ingrediſ qui interpꝛetaſ plenitudo ſciē/
tie: q꜡ maiorē de diuinis noticiā habent oībus
inferioribus. Et hi in circuitu diuine maieſta/
tis aſſiſtētes tres habēt ppꝛietates ſm Dionꝫ.
ſ. eſſe reductiuū: actiuū: ⁊ exēplificatiuū. ¶ Et
pꝛimuꝫ. ſ. eſſe reductiuū intelligiſ ſm cōmēta/
torē: q꜡ ad deū tendūt ⁊ reducūt oēs cogitatus
ſuos ⁊ affectus circa alia. Et lꝫ oēs angeli h̄ faci
ant. ipſi tn̄ quodaꝫ excellētiori modo. nō defuit
hoc btē Marie: ſed oīa reducibilia ad deuꝫ re/
duxit. Ipſa enim eſt mulier illa euangelica que
tria ſata. ſ. coꝛpus aīam ⁊ diuinitatē in vna pſo
na chꝛiſti ꝯiūxit per qđ nām in pꝛimū: imo ſu/
per pmuꝫ ſtatū inſtitutiōis reduxit: q꜡ eā inno
cētiā ⁊ pfectā grām habebat in illo ſtatu de hu/
mana natura nō tn̄ deitatē vnitā. Hec eſt muli/
er que lucernā accēdit per quā dragma decima
repta eſt. Luce xv. ¶ Secūda ppꝛietas eſt eſſe
actiuū qđ ſm Cōmētatorē intelligiſ: q꜡ ſm de/
um incedūt. i. deū imitanſ in actibus ſuis quo
dam excellētiori modo. hoc egit beata Maria
Unde Odilio ait. Unū pꝛo certo ſcimus: quia
oīs marie actio ⁊ intētio ſemp intēta fuit in do
mino. Et vt dicit Alb. Dei foꝛtiſſimos actus ha
buit: in ſūmo actu deū imitata eſt qn̄ deum ge/
nuit ⁊ ipſa deū ⁊ hoīem gn̄auit. ¶ Tertia ppꝛie
tas eſt eſſe exēplatiuū. qđ ſm Cōmentatorē in/
telligiſ vt ſm exēpluꝫ ſuum. hoc faciēt ſiue ipſi
cherubin ſm exēplar diuine ſapiētie qđ eſt ver
buꝫ dei. faciāt actus ſuos. qđ exēplar limpidi꜡
intuereſ ſiue inferiores faciāt ſm exēplum qđ
habēt a cherubin in multis. Hāc etiā ppꝛietatē
habuit beata Maria qui oībus recreādis ſpe/
culum ⁊ exemplar oīs ſanctitatis exiſtit. Unde

Cheru/ bin tres ppꝛie/ tates

de. Ambro. in li. de vͦginitate. Sit vobis tanq̃
in imagine deſcripta vita Marie. in qua tanq̃
in ſpeculo relucet inſigne ꝓbitatis ⁊ forma vͦtu
tis. hinc ſumatis exẽpla vivẽdi. Exultãte autez
glioſa virgine de tãta plenitudine ſciẽtie. Ho/
rũ agminũ ipſa nũ ſapſe nõ ſe iter ſe collocat.
ſed aſcendit ſup cherubin ⁊ volauit. vt ait Pſ.
Volauit ſup pẽnas ventoꝝ. i. ſuper omnes ſub
tilitates perfectionum animarum ſanctarum.

¶ Et ſupremũ or/ .§.ix.
dinẽ ſeraphin intuẽs circũdata ab eis ardẽtiſſi
mũ charitatem eoꝝ ad deuz collaudat. ꝓpterea
ſeraphin dicunt. i. incẽdentes: q: ſup oẽs ordi/
nes angeloꝝ ⁊ ſctõꝝ diuino amore incẽſi ſunt:
qui eſt vinculũ pfectionis. His aſſignat Dion.
octo ꝓprietates. Sed nũ h̃ tres ponent que oẽs
ſeraphi tres p//prietates. fuerũt eminẽter in btã Maria. ¶ Prima ꝓꝓe/
tas eſt inacceſſibile. ſicut enim ignis a quo de//
noiant inceſſanter agit in mãm ſibi appoſitaz.
⁊ nunq̃ dicit ſufficit. vt habet Prouer. peñ. ita
amor dei nunq̃ eſt ocioſus. i. nõ pmittit hoiez
eſſe ocioſum. Opat eniz magnoſ eſt. Sic ſera
phin incenſi diuino amore nõ ceſſant clamare
q̃tidie vna voce dicẽtes. Scũs: ſcũs: ſctũs: dñs
deus ſabaoth. pfectius ceteris deũ ↄtẽplãtes ⁊
laudãtes. Sed inceſſabilitatẽ habuit btã Ma/
ria ſup ſeraphin. qd ſic ꝓbat Alb. Magis īceſ/
ſabile eſt ꝙ nõ ceſſat nec põt modo ceſſare: nec
vnq̃ potuit ceſſare q̃ ꝙ nõ ceſſat ⁊ nõ põt mõ
ceſſare. ſed tñ potuit aliq̃ñ ceſſare. Sed chari//
tas ſeraphin ⁊ ſi nõ põt mõ: potuit tñ aliquãdo
ceſſare. ſ. in pma eoꝝ ↄditione. qd pz per exem/
plũ luciferi qui ſm. b. Greg. ſupmus fuit de or
dine ſeraphin: qui a charitate ſibi collata ceci/
dit de celo. Sed charitas btẽ marie nunq̃ po//
tuit ceſſare. qd oſtẽdit per hoc q: charitas non
põt ceſſare niſi ipſa per mortale pctm̃: ſz nunq̃
potuit peccare mortalr. q: in vtero ſctificata an
teq̃ poſſet peccare per ipſam ſctificationem ita
fuit ↄfirmata in gratia ⁊ charitate ꝙ poſtea pec
care nõ potuit etiã venialr: vnde nec amittere
charitatẽ. qd nõ potuerunt ſeraphin agere ⁊ de
facto aliqui amiſerũt. ſ. lucifer cum ſuis. g̃ bea/
ta maria in hoc oẽs excellit. ¶ Scda ꝓprietas
eſt acutum. ⁊ exponit Cõmentator iſtã acuitatẽ
ſapiẽtie ſublimitatem. Sicut eniz cognitio bo/
nitatis rei mouet ad amanduz eam. ita ⁊ amor
eius dilatat cognitionẽ ⁊ inducit penetratiõez
ad intima rei. ⁊ in hac acuitate ſapiẽtie btã ma
ria ſeraphin ſupat. vnde ⁊ mater dicit agnitio
nis. Ecci. xxiiij. qd de. Aug. ſic ꝓbat. In chriſto
ſunt oẽs theſauri ſapiẽtie ⁊ ſciẽtie dei. chriſtus
aũt in Maria. ergo oẽs theſauri ſapie in Ma/
ria. Et vbi alij participãt ſapientiã creatã acci/
dentaliter: ipſa mater eſt ſapiẽtie increate eſſentia/
liter. ¶ Tertia proprietas eſt nõ ſolum calidũ:
ſed ⁊ ſuperferuidum. Et calidũ quidẽ dicitur:
quia facit ſopitum animũ a tumultu ⁊ ſtrepitu
aliarum rerũ. quod fuit magis in beata Ma//
ria. Nam ſm Albert. fortior eſt virtus ceteris
partibus que tantũdẽ operatur cum reſiſtentia
cõtrarij q̃ illa que ſine reſiſtẽtia: ⁊ in trãquilli//
tate ⁊ quiete poſita: ſed cum beata Maria fue/
rit omnino ſopita ab omni paſſione vitioſa in
tumultu poſita tribulationũ ⁊ perſectionũ que
in ſeraphin non fuere. ideo magis calida ſeu
ſopita: ſuperferuiduz exponit Cõmentator. q:
dum per ignem amoris extollitur ſuper ſe per
vim amoris ſe expellit a ſe. Hoc habuit beata
virgo ſuper oẽs in ſummo. Unde cant eccle//
ſia. Vidi ſcilicet per contẽplationez ſpecioſam
anima ⁊ corpore: ſicut columbam ſimplicitate et
ſanctitate gratie plenitudine. Unde ſpiritusſã/
ctus apparuit ſuper chriſtũ in baptiſmo in ſpe
cie columbe aſcendẽtẽ: ſcilicet in celum hodie
ſuper riuos aquaruz: ideſt ſuper oĩes choros
angeloꝝ. cuius odor ineſtimabilis erat nimis:
ſcilicet fragrãtia virtutuz in veſtimentis eius:
ideſt cõuerſatione ipſius. Itez ipſa maxime fu/
it expulſa a ſe per amorem que ſe totaliter deo
dederat: ⁊ totaliter corpe ⁊ aĩa deo plena erat.
ita ꝙ nec corpore nec aĩa plus gratie ſm ſtatuz
pro tẽpore recipere poterat. Et quãto plus gra/
tie habuit in ſe. tanto minus habuit de ſe: ⁊ ſic
cũ gratia plena fuit de ſe totaliter expulſa fuit.
Unde bea. Hiero. Totã eam incanduerat diui/
nus amor: vt nihil eſſet in ea qd mũdanus vio/
laret affectus. ſed ardor ↄtinuus ⁊ ebrietas per
fuſi amoris. ¶ Ad hũc igitur ſupremuz ordi//
nem peruenientes ſeraphin ſeraphica facta Ma/
ria obſtupeſcẽtes de tãte gratie ſublimitate: cã/
tuz eorũ quem audiuit Eſa. vj. dicentiuz. San/
ctus ſanctus ⁊c. Mutarẽt eam in eam dicẽtes.
O ſancta dei mater ⁊ omniũ. o ſancta vͦgo vir
ginuz. o ſancta mediatrix hominuz. o dña regi
na celorũ: o dea dei formitate actuum. ⁊ impe/
ratrix ſabaoth exercituũ cunctorũ angeloꝝ. de/
cet te glĩa ⁊ incẽdio charitatis ſublimiſſimã in
ſupremo ordine nr̃o nobiſcũ reſidere vt te per/
fruamur o beatiſſima. Quibꝰ illa. valde mihi
cõplaceo: ſumme cõgratulor de veſtro diuino
ardore: ſed opz impleri ſcripturã dicentez. Nõ
eſt bonũ hoiem eſſe ſolũ. faciamus ei adiu. ſiſe
ſibi. Gen. ij. Omnes vtiq̃ ſancti ⁊ ſancte aſſo//
ciati ſunt vobiſcum ⁊ alijs ordinum inferiorũ:
aut aſſociãdi quoad glorificãdos in poſteruz:
ita ꝙ nullus eorũ ſolitarius reperit. ſed vnus
ſanctus cum vno angelo in quocũq̃ ordinuz.
Cõſtituit enim deus terminos ꝓploꝝ iuxta nu/
merũ angeloꝝ dei. Deute. xxij. Sed cum filius
meus qui deꝰ vtiq̃ ⁊ hõ eſt: q: homo eſt. etſi in

forma dei nō rapinam arbitrat⁹ eſt eſſe ſe equa-
lem deo. vnde ſub deo eſt: ꝛ quia ſūme humilia-
tus. ideo ſup omnes angelos ꝛ ſanctos exalta-
tus. Non decet igitͥ eum eſſe ſolū ſed me mr̄eȝ
ſuam ſecum iux̄ eum data ſibi in adiutoriuȝ in
redemptiōe p compaſſionem maximā in glori-
ficatione nūc per interceſſionem ꝯtinuam pro
hūano genere. vt cum deus pctīs hoīum dilu-
uio flagelloꝝ minatus fuerit terram ſubuerte-
re ego vt arcus appareaȝ in ꝯſpectu eius: inde-
q̄ recordat⁹ federis ſui repropicietͥ eiſdē ne diſ-
ꝑdet mundū. Aſcendam igitͥ ſup vos ad p̄rem
meum ꝛ p̄rem veſtrum: deum meū ꝛ deum v̄rȝ
vſq̄ ad thronū eius: ipſe enī me vocat dicens.
Ueni electa mea mr̄ ꝛ ponā te in thronū meuȝ:
veni coronaberis ꝛ regnabis mecum. ſicq̄ col-
locata ad dexterā filij dicere valet. Quaſi cedr⁹
exaltata ſum in libano. ſ. ſicut cedrus ſuper om-
nes arbores: ſic ego ſup omnes angelos ꝛ ſan-
ctos. quam nos rogare oportet vt procuret no-
bis gratiam ꝛ gloriam.

¶ De aſſumptione alius ſmo. Ca. xlv.

EXcepit illum in do-
mum ſuā Luc. x. Quāuis hoc ad lit-
teram dicatͥ de martha: tn̄ perfecti⁹
illud īpletuȝ eſt ī btā maria. que etſi
martha nō ſit nomine vel ꝑſona: eſt tamē mar-
tha interꝑtatione. Nam interpretatͥ ex hebreo
in latinuȝ prouocans: ꝛ ſyro ſmone dn̄atrix. ex
deriuatione a marthe: qui ſm gentiles eſt de⁹
belli ꝓpter fortitudinem. ſed certe ipſa ſua ꝑfe-
ctione virtutum ꝓuocauit deū ad incarnanduȝ
de ea. ipſa eſt dn̄a celorum ꝛ oīum. ipſa eſt potē-
tiſſima ad bellandū pro nobis cōtra malitiam
demonum. Et vt dicit. b. Hiero. in ſmone hu-
ius ſolēnitatis. Si deū ore ꝓphetico ī ſanctis ſu-
is laudare iubemur: mltomagis in veneratio-
ne btē v̄ginis mr̄is eius. ꝛ quia iter ſalutis eſt
in laudibus ſaluatoris dicēte per ps. dn̄o. Sa-
crificium laudis honorificauit me. ꝛ illic. iter
quo oſ̄dam illi ſalutare dei: ꝛ ꝑmaxime laudā-
do mr̄em ipſius ſaluatoris. Si ergo (vt ait. be.
Hiero.) virgo es: lauda quia meruiſti eſſe ꝛ tu
quod laudas. Si ꝯtinens es: venerare ꝛ lauda
quia nō aliunde cōſtat vt poſſis eſſe continens
q̄ꝫ ex gratia chriſti que fuit pleniſſime ī maria
quā laudas. Qḋ ſi in coniugio aut petōr es: ni-
hilomin⁹ ꝯfitere ꝛ lauda: qꝛ inde oībus mīa flu-
xit ꝛ grā vt laudēt. ꝛ q̄uis nō ſit ſpecioſa laus
in ore peccātoris: noli ceſſare: qꝛ ide ꝓmittitur tibi
venia vn̄ ꝛ oībus vt laudes. Btā itaq̄ ꝛ glioſa
virgo maria ait idē ibi. q̄uis dudū icōparabi-
lis eſſet vniuerſis que ſub celo ſunt virginibus
vt decēter poſſet in ſe ſuſcipe deitatis admixtio-
nē ſalua vtraq̄ natura: tū cū grā replet cuȝ ſpū
ſancto ꝑfundit. cū v̄tute altiſſimi obūbrabitur.
fit ꝑcioſior meritis celſis ſublimior faſtigijs. ꝑſ-
chrior ſcitate. glorioſior ſuoꝝ ꝑrogatiuis meri-
toruȝ. hec ille. ¶ Ex qbus verbis colligi pōt q̄ Maria
ipſa dn̄atrix tripliciter excepit xp̄m in domum excepit
ſuam excellenti⁹ ſine cōparatiōe q̄ꝫ martha. xp̄m in
¶ Excepit eum per gratie infuſioneȝ in domū domuȝ
ſuam anime rationalis. ſuā tri-
¶ Excepit eum per ipſius perſone incarnatio- pliciter
nem in domū ſcȝ vteri virginalis.
¶ Excepit eū per glie receptionē in do. ſuā ſcȝ
partis itellectualꝭ. ¶ Oēs iſtas receptiōes xp̄i
a virgine maria notat ps. ī v̄ſu illo. Dn̄i eſt aſ-
ſumptio noſtra: ſm diuerſas eius expoſitiones
ꝛ feſtum ipſum aſſumptio vocatur.

¶ Quantū ad pri- .§. i.
mum dicit ſapiēs. Niſi tenueris te iſtantͥ in ti-
more dn̄i: cito ſubuertetͥ dom⁹ tua: nō qdē ma-
lis edificij vel corporis: ſed aīe rōnalis quoad edi-
ficiū ſpūale. In iſtā domū ſuā ſcȝ aīe ſue excepit
b. ma. xp̄m per grāȝ habitualr̄ in vtero matris
ſcificata ꝛ poſtea actualr̄ exercens ſe ꝛ creſcens
in gratia dei per actus virtutū: ꝛ ſic dn̄i fuit aſ-
ſumptio ſua. i. id qḋ aſſumpſit ex rebus ſibi ꝓ-
poſitis cū ꝑuenit ad vſum rōnis: fuit dn̄i. ſ. vir-
tus ſeu ipē dn̄o. Et pro huius declaratiōe notā-
dum ſm. b. Tho. in. ꝓ. ij. q̄ cum qs ꝑmo attigit
in vſum rōnis ꝑmum qḋ occurrit aīe agēdum
eſt vt preſtituat ſibi finē in opibus ſuis ad quē
dirigat que facit. Oīa (vt ait phs) agūt propter
finē: ꝛ ſi preſtituam⁹ nobis pro fine vltimo mū-
dum vel ea que in mūdo ſunt ſcȝ voluptates di-
uitias: honores: ꝛ hmōi: ꝛ vt vlt imū finē ad il-
la ꝯſequēda facimus ꝑncipalr̄ opa nr̄a poſtpo-
nētes dei mādata ꝛ ſalutē aīe. Sȝ ſi ꝑſtituam⁹
ꝛ ꝓponam⁹ nobis deū ꝛ vltimū finē ad quē di-
rigam⁹ opa nr̄a itēdentes ei placere: cauere a
vitijs ꝛ v̄tuoſe opari tūc meritorie incipimus
opari: ꝛ xp̄s quē recepamus in domo aīe nr̄e p
grām in baptiſmo quoad habitū: tūc. n. recipi-
mus q̄ztum ad actū ſcȝ meritoriū opandū. cui⁹
enim finis bonus eſt: ꝛ ipm quoq̄ bonuȝ eſt ſic
ecōtra. Cuius finis malus eſt ꝛ ipm op⁹ maluȝ
eſt ſm phm. Et ex eo xp̄s recedit a domo anime
nr̄e. Un̄. b. Hiero. in li. ꝯtra Iouinia. Si ſuſci-
pimus xp̄m in hoſpitijs pectoris nr̄i. ſ. p grām
ꝛ bona opa fugamus diabolū. Si aūt peccaue-
rimus. ꝛ per ianuā pcī diabolus ingreſſus fue-
rit: illico xp̄s recedit. de pe. di. ij. ſi enī. Et ideo ī
illa etate puerili debēt pueri duci ad predicati-
ones: ꝛ frequenter admoneri de moribus. qꝛ fa-
ciles ſunt ad recipiendum oēm impſſionē bo-
ni vel mali: qḋ eis ꝓponitͥ ꝛ ad qḋ applicantur
vt mollis cera: ſic beata maria ꝛ ſi in vtero ma-
tris fuerit ſcificata, tn̄ ad vſum ꝑueniēs rōnis

ꝛ cito ꝓpter optimã ꝛ cõplexionẽ elegit optimã
partẽ. deum ꝛ hoiem pro vltimo fine in oībus
opibus ſibi ꝯſtituẽs ſemp in gratia creſcens et
dñm aſſumẽs pro omni ſua quiete ꝛ fine: excce-
pit eum in domũ ſuã aie ſue di. cum Hieremi.
Treñ. iij. Pars mea dñs ꝓpterea expectabo eũ
bonus eſt dñs ſperãtibus in ſe aie querẽti eũ.
Excepit ergo xp̄m in domũ aie ſue ad virtuoſe
operand ũ. b. Ambr. in li. de virgi. Prima marie
virtus fundamẽtũ oĩũ virtutũ ꝛ cuſtos eſt hu
militas ipſa de qua gl̃iatur di. Reſpexit humi-
litatẽ ancille ſue: ecce enim ex hoc be. me. di. o.
ge. Primũ diſcẽdi incitamẽtũ nobilitas eſt ma
giſtri: deinde merces laboris. Merces autẽ la-
boris optimi fructus btitudinis. Quid aũt no
bilius matre dñi quid ſplẽdidius ea quã ſplen
dor elegit paterne glie: quid caſtius ea que cor
pus xp̄i ſine cõtagione corpis gn̄auit: ꝛ tñ ſolã
humilitatẽ reſpexiſſe dñm ꝓfitet. Hec ille. Mer
ces huius laboris eſt btitudo. vnde: Ecce enim
ex hoc beatam me di. om. ge. Qui enim fuerit
humiliatus erit in gloria ait Salomon. De hu
militate hic practicam pone.

Quãtuz ad ſecũ- .§. ij.

dum dicit apl̄s. ij. Co. v. Si terreſtris domus
nr̃a diſſoluatur. i. corpus habẽmus in celis do
mũ nõ manufactã. In iſtam domũ intrauit dei
filius. i. in vterũ virginalẽ: qñ verbũ caro factuz
eſt de ṽgine Maria: vnde dicere veriſſime po
tuit. Diũ eſt aſſumptio noſtra aſſumptio dñi. i.
id qd̾ aſſumpſit dñs ab hoie. vz caro ſanctiſſi-
ma noſtrũ eſt: qꝛ de noſtris puriſſimis ſangui-
nibus formatũ eſt illud corpus. Manifeſtũ eſt
aũt ꝙ ſapiẽs rem precioſiſſimã nunꝗ̃ poneret
in loco ignobili. Nõ enim ponit vinum ſolẽne
vel maluaticũ vel balſamus in vaſe imũdo nec
gẽma vel lapis precioſus vt carbũculus: ada-
mas: berillus: ꝛ hmõi includeret in anulo plũ-
beo vel eneo: ſed aureo. Nec magnus dñs eli-
geret habitare in domo lutea immũda inorna-
ta: ſed in domo magna bene edificata non rui-
noſa mũda ꝛ ornata. ℭ Sapiẽtiſſimus igitur
domus dei vterus marie virginis. dei filius caſtellũ huius mũdi ingrediẽs: qꝛ vi
dit domũ corpis ꝛ cordis virginalis ab eo edi
ficatã fundatã ꝛ firmiter: qꝛ nec vẽti ſupbie: nec
pluuie ꝯcupiſcentie: nec flumina auaritie poſ-
ſent eam vel leuiter mouere. ſeptẽ ꝯ colũnis do-
noꝝ ſpũſſancti ſuſtentatã ſm illud Prouer. ix.
Sapientia edificauit ſibi domũ: ſcidit colũnas
ſeptẽ imũdatã a vitijs ornat. l virtutibus perfe-
ctis: declinauit ad habitãdũ in ea. Et mulier ip
ſa excepit illum in domũ ſuã. Unde canit eccle-
ſia. Domus pudici pectoris tẽplũ repẽte fit dei
intacta neſciẽs virum verbo ꝯcepit filiũ qd̾ an-
te per multa tẽpora multiphariẽ multiſqꝫ figu-
ris fuerat ꝑnunciatũ: vt enim inquit. b. Bern.
ſup miſſus eſt: vnus fuit ſpũs ꝓphãrũ: ſꝫ diuer-
ſis modis ſignis ꝛ tꝑibus eãdẽ rem diuerſi nõ
diuerſo ſpiritu ꝛ ꝓuiderũt ꝛ ꝑdixerũt. qd̾ enim
moyſi mõſtratũ eſt in rubo ꝛ igne. Aaron in ṽ-
ga ꝛ flore. Gedeon in vellere ꝛ rore. hoc apteꝛ i
dit Salomon in muliere forti in ꝑcio eius. hoc
poſtea aptĭ in femina ꝛ viro: aptiſſime Eſaias
in ṽgine ꝛ deo di. vij. c. Ecce virgo ꝯcipiet ꝛ pa
riet filiũ: ꝛ vocabit nomẽ eius emanuel: qd̾ in-
terpratur nobiſcũ deus: butyrũ ꝛ mel comedet.
Butyrũ. i. innocẽtiam: ꝛ mel miſicordie. hanc
miam in ſũmo coicauit mri ſue vt ſicut ipſe eſt
pater miaꝝ: ita ꝛ ipſa mr miſicordia nũcupet.
Miſicordia autem nil dulcius ſapit miſis: nil
crebrius inuocat. Hinc. b. Ber. in ſmone de aſ
ſumptiõe in ſmone. Signũ magnũ. ſic ait. Nõ
erat bonũ nobis hoiem eſſe ſolũ ꝯgruũ magis
erat vt adeſſet ſexus vterqꝫ quorũ corruptioni
neuter defuiſſet. Fidelis tñ ꝛ ꝑpotẽs mediator
dei ꝛ hoium xp̄s ieſus: ſed in eo diuinã: hoies
reuerent maieſtatẽ. Abſorpta. n. videt in deita-
tẽ humanitas non ꝙ ſit mutata ſbã: ſed aſſum-
ptio deificata: qꝛ. ſ. ille hõ eſt vna pſona cũ deo.
Nõ ſola aũt cãtat in illo miſicordia: cãtat pari
ter ꝛ iudiciũ: qui ꝛ ſi didicit ex his que paſſus
eſt cõpaſſionẽ vt miſericors fieret. hꝫ tñ ꝛ indi-
ciariã poteſtatẽ: deniqꝫ ꝛ deus nr̃ ignis conſu-
mẽs eſt. Quid ni vereat hõ ad illũ accedẽ: itaqꝫ
ſam nõ videbit ipſa mulier bñdicta cioſa. In
uenit eqdẽ ꝛ locus eius in hac recõciliatione.
Opus. n. erat mediatrice ad mediatorẽ iſtum.
Crudelis mediatrix eua per quã ſerpẽs antiqu
us peſtiferũ ꝛ ipſi viro virus infudit: ſed fidelis
maria. ſ. ꝛ pia que ſalutis antidotũ viris ꝛ mu-
lieribus ꝓpinauit: illa ſuggeſſit ꝑuaricationeꝫ
hec ingeſſit redẽptorẽ per ꝯceptũ ſuũ quo dei
filiũ excepit in domũ ſuã. Quid ergo ad mariã
accedere trepidat humana fragilitas nihil eſt i
ea auſteꝝ: nihil terribile: tota ſuauis eſt. Hec. b.
Ber. Quia igit plena miſicordia: ꝛ nil miſis
mia dulcius aut crebrius inuocat: iõ frequẽter ꝛ
imo cõtinue in nr̃is miſijs qbus pleni ſumus
recurrẽdũ eſt: ꝛ ipſa inuocãda: vt nob ſubueni-
at. Idẽ. b. Bern. Sileat miaꝫ tuã ṽgo btã. ſi quis
eſt qui inuocatã ꝫ in neceſſitatibus ſuis ſibi me-
minerit defuiſſe. hec ille. Hec igitur domus eſt
miſericordie que excepit patrem miſericordia-
rum in domum ſuam.

Quãtuz ad ter- .§. iij.

tiũ hodie. b. maria excepit xp̄m plenius ꝛ ſecũ
dius in domũ ſuã: tã aie ꝙ̃ corpis: qꝛ per glie
receptionẽ ꝫ iſta. n. fuit recepta in domo pr̃is ce
leſtis: vbi ſunt multe manſiones. i. dñie ꝑmioꝝ
ꝙ ꝛ ipſã recepit in domũ ſue mentis per lumen

gl'e. Et impletū eſt illud qđ per aggeū ꝓdixit. ij.c. Implebo domū iſtā glīa. Si enim de dilectore ſuo xp̄s ait Jo.xiiij. Ad eum veniemus et manſionē apud eū faciemus.ſ.in domo mētis ſue. ego ⁊ pater ⁊ ſpūſſctūs. multomagis dōm eſt de quolibet ſācto ꝑueniēte ad gl'iam: vbi eſt perfectiſſima dilectio que hic eſſe nō pōt q̄ aīa btā recipiat xp̄m in domo aīe ſue per lumē glorie. qui enim manet in charitate in deo manet per fruitionē: ⁊ deus in eo per cōphēſionē ⁊ clarā viſionē. res.n. amata dr̄ eſſe in amāte per cognitionē ⁊ affectū. Non fuit aūt iſta acceptio cois: ſed ſingularis ſup oēs vt dicere valeat illud per excellētiā. dn̄i eſt aſſumptio noſtra.q.d. nō angeli vel ſancti me aſſumpſerūt ſeu aſſociarūt egredientē de mūdo: ſicut legit̄ de lazaro vlceroſo. ⁊ de ſcō Nicolao ⁊ alijs ſanctis: ſed ipſe dn̄s me aſſumpſit ⁊ aſſociauit ƀz illud ps̄.xxvj. Qm̄ pater meus.ſ. mūdus ⁊ mr̄ mea.i. ois ꝯcupiſcētia ⁊ mala inclinatio dereliquerūt me: vt nihil ſui inuenirēt in me qđ nulli ſcōꝝ ꝯceſſū eſt. ideo dn̄s aſſumpſit me per ſe ꝑſonaliter accedēs vt magis honoraret. Sic enim dicit be. Hiero. Credēdū eſt q̄ ipſe ſaluator per ſe totus feſtinus aduenerit: ⁊ eam in throno ſuo collocauerit: ⁊ qr̄ vbi dn̄s ibi ⁊ familia eī⁹. Ideo ⁊ milia miliū angeloꝝ qui dn̄o miniſtrāt. vt vidit Daniel cum xp̄o aduenerūt. Aſſumpta eſt Maria in celum vt canit eccl'ia.ſ. a filio gaudent angeli ⁊ ceteri eam aſſociantes. Uidendū igitur circa huiuſmodi aſſumptionem.

- Unde aſſumpta.
- Quomodo aſſumpta.
- Quo aſſumpta.

Aſſumpta eſt .§.iiij.

vtiqꝫ de hoc mundo. Un̄.b. Hiero. Hodie regina celi de hoc ſcl'o neqꝫ eripit̄. ſed vt nobis p̄beret exēplū qui oēs hēmus facere trāſitū iſtū. voluit ſciſſimos viros.ſ. apl'os in ſuo trāſitu adeē ſacra ſuſcipe ⁊ ſine dolore migratam ſepulture apl'os demādaſſe. Teſtat̄ aūt Diony. pauli apl'i diſcipulus in li. de diui.no. apl'os īterfuiſſe dormitioni btē marie de vr̄o. cū eis. Qđ ⁊ optauerat ad ſui ꝯſolationē. Coiter eniꝫ dr̄ ipſam poſt aſcēſionē filij.xij. annis ſupuixiſſe. vt ſexagenaria eſſet in morte. Et in hoc nos iſtruit. vt in infirmitatibus grauibus ⁊ mortalibus debemus querē hīc p̄ntes ſeruos ⁊ ſeruas dei. qui oꝛonibus inſiſtāt. vbis ad patiētiā ⁊ pn̄iā ⁊ fiduciā de diuina mīa hortent̄. Multe.n. tūc ſunt inſidie diaboli. ſed totū fit ꝯtrariū. Nō vocat̄ adiutor niſi corpis. Tota cura eſt conſanguineoꝝ q̄ eis dimittat bona ſua. Sacerdos vel ſuus dei aliquis vix pōt ingredi. ne inducat ad reſtituēdū ablata. Quis aūt nō repiat̄ in ſacra ſcriptura vł hiſtoria. q̄ ipſa ſuſcepit ſacra: tm̄ pie credi pōt h̄ fecliſſe. non qr̄ eguerit ſed vt exēplū nobis p̄beret ſicut ⁊ fili⁹ ſuus ⁊ baptiſmū ſuſcepit ⁊ euchariſtiā. Hoc ēt Alb. tenet in li. ſup miſſus ē. Igit̄ ſic ⁊ coīonē in fine ſumpſit ⁊ extremā vnctioēz ſc̄m Alb. ⁊ ꝯfeſſionē. nō de pctīs que nō hēbat. ſed ꝯfeſſioēz diuine laudis. ſe indignā inſinuātem in bn̄ficij. Cuius ꝯfeſſor vt dicit idē fuit Johānes euāg. Et hoc eſt de quo debēt ſollicitari tam infirmus q̄ amici eius ⁊ noti. vt ſacra ꝯfeſſiōis ⁊ coīonis. extreme vnctōis ſuſcipiat in tp̄e ſuo ⁊ deuote ⁊ nō cū amiſerit loquelā ⁊ ſenſuꝫ. Mꝫ grās aūt de hoc ſcl'o dolorē nō ſenſit. Un̄ in collecta dr̄ q̄ in hac die mortē ſubijt tp̄alē. nec tm̄ mortis nexib⁹ deprimi potuit.i. doloribꝰ mortis Corpus aūt eī⁹ ab apl'is venerabilr̄ fuit ſepulture mādatū. nō cum pōpis mūdi q̄uis mereret̄ oēꝫ honorē: vtpote qr̄ regina nō ſolū mūdi ſed ⁊ celi. nō cū clamoribus ⁊ inciſionibꝰ faciei vel capilloꝝ vt faciūt fatui. ſꝫ cuꝫ hymnis ⁊ lachrymis pijs. nō ſup altari collocatū vel loco emīnēti vt in tēplo. ſed in loco humili.ſ. in valle Joſaphat. vbi oſtēdit̄ locus ſepulchri eius. humilitatē in fine ſicut in vita ſemper inſinuans.

[margin:] ō.ti.xv. ca.xvj. §.ij.

Quō aūt ſit aſ- .§.v.

ſumpta. Sciendum q̄ fuit aſſumpta in celum valde magnifice.

- Cum beatorum aſſociatione.
- Cum angelorum admiratione.
- Cum corporis reſuſcitatione.

De primo ſicut de btō Martino canit̄ eccl'ia. qđ refert Sulpitius in eius trāſitu. ſcōꝝ canit numerus angeloꝝ exultāt chori omniūqꝫ celeſtiū v̄tutū occurrit pſallētiū exercitus. q̄tomagis credēdū eſt q̄ in aſſūptiōe.b. marie ꝯcurrerit tota celeſtis curia. Un̄ in ſmone qui intitulat̄ ſc̄e.mag. glīficemus v̄ginē quā hodie paradiſus excepit gaudēs quā angeli cuꝫ laudibus proſequunt̄. quā angeloꝝ chorus venerat̄.ſ. vt magiſtrā eoꝝ quā martyres beatificāt cādidati. vt martyrū capitaneā. quā ſcōꝝ ꝯfeſſoꝝ ſtolatus ꝯcelebrat numerus. vt p̄cipuū ꝯfeſſoꝝ opus perfectionē. cui hodie ſacraꝝ v̄ginū cum ſuis palmis victricibꝰ exultās occurrit exercit⁹. Hec eſt eniꝫ in cuius vtero eccl'ia ꝯiūcta eſt ſedere ſempiterno. Hec ille. In cui⁹ figurā legit̄ q̄ Dauid reducēs arcā dn̄i in hierl'm cuꝫ ſeptē choris. ⁊ inumera multitudine hoīum aſſociauit cū magno tripudio ⁊ leticia. ij. Regū. vj. Arca iſta vt dicet̄ eſt btā Maria quā Dauid.ſ. dn̄s ieſus reduxit in hieruſalē aſſociatus cum ingenti gaudio.ſ. cum ſeptē differētijs btōꝝ.ſ. patriarchis. vt Abrahā yſaac ⁊ Jacob. ⁊ alijs prophetis. vt Eſaia. Dauid. Hieremia. Ezechiele. ⁊ Daniele. Aploꝝ vt Jacobi maioris. martyruꝫ. vt bapti-

ſte Joānis. Innocētū Machabeoꝝ Stephanī ⁊ alioꝝ ꝯfeſſorum vt Symeonis. Gamalielis ⁊ alioꝝ. ſctāꝝ virginū que eam imitate ſunt poſt xpi aſcēſionē. Nã ſeptimus chorus fuit angeloꝝ innumerabiliū. ⁊. b. Hiero. in ſmone. Credēdū eſt feſtiue genitrici dei obuiã aduenisse. militiam. eãqꝫ ingēti lumine circūfulsiſſe ⁊ ad thronū eam cū laudibus ⁊ cāticis pduxiſſe. celeſtēqꝫ hieruſalē tūc ineffabili leticia exultaſſe.

De mō aſſumptionis Marie ¶ Ex immēſa aūt glia eius angeli admirātes fecerūt qōnes ſicut ⁊ xpo in celū aſcendēte. Unū admirās ſpūſſcūs de ea ſic ait. Que eſt iſta que ſic aſcēdit per deſtū ſicut vga fumi ex aromatibus myrrhe ⁊ thuris. ⁊ vniuerſi pulueris pigmētarij. Cañ. ij. vt dicit bea. Hiero°. in ſmone. Admirat ſpūſſctūs qꝛ admirātes facit. ſ. angelos eius in aſſumptiōe. Aſcēdit aūt de hoc ſ. lo neqꝫ ad celi faſtigiūʒ ſicut vgula diminutiue p humilitatē. Erecta tñ per erect. i in deū intētionē fumi ſalictis ⁊ ſe dilatātis per ꝯtēplationē ⁊ dilectionē. Ex aromatibus thuris per odoriferā o:onē myrrhe per verā ſenſuū mortificationē ⁊ vniuerſi pulueris pigmētarij. oīum. ſ. vtutū pfectionē. Quibus ridet Eſaias. Hec eſt illa de qua pdixi. Egredietur vga de radice ieſſe. ⁊ flos de radice eius aſcēdet. ſ. xpo ieſus de vgine iſta. b. Ber. ad hec. O vgo virga ſublimis inqꝫtū ſublime verticē ſctm̄ erigis vſqꝫ ad ſedētē in throno vſqꝫ ad dn̄m maieſtatis. vgo vere plāta celeſtis. pl. ita pcioſior cūctis. ſanctior vniuerſis. o vere lignū vite qđ ſolum dignuʒ fuit portare fructū ſalutis. Scda quoqꝫ hierarchia admirās de magnificētia glie eius inqt. Que eſt iſta que pgredit quaſi aurora ꝯſurgēs. pulchra vt luna: electa vt ſol: terribilis vt caſtroruʒ acies ordinata. Cant. v. Progredit vltra nos ⁊ ſupra nos gradit quaſi aurora rutilās dilectione ⁊ ſicut aurora media eſt inter nocteʒ ⁊ diem hñs ſatis de luce. ſic iſta mediū tenuit inter ſtatū viatoꝝ qui ſunt in nocte mūdi tenebroſi ⁊ inter ſtatū cōprehēſoꝝ qui ſunt in die clare viſionis. Supra oēs enim ſanctos viatores eſt ⁊ fa ris ppinqua pfectioni btōꝝ: fuit pulchra vt luna. qꝛ ſicut luna plena precipue illuminat tenebras noctis ſic iſta pctōres ⁊ tribulatos. electa vt ſol. qꝛ ſicut ſol illuminat diem ſic illa iuſtos ⁊ pios. ⁊ ſicut radios ſuos vbiqꝫ diffundit clarior ⁊ plus influēs in inferioribus qꝫ ceteri planete. ſic iſta clarior cūctis ſcis bñficia ſua vbiqꝫ diffundit. terribilis vt caſtroꝝ acies ordinata. terribilis demonijs plus oibus ſctis vtutibus oibus armatis. quibus ridet Dauid ps. xliiij. di. Hec eſt illa de qua predixi. Aſtitit regina a dextris tuis in veſtitu deaurato circumdata varietate ⁊c̄. Regina vtiqꝫ celi aſtitit ſemper ante deū. recta ſtetit ſine inclinatione ad aliqđ malū a dextris. ſ. in potioribus glie. in veſtitu deaurato ſapie charitatis ſūme circūdata varietate oīum priuilegioꝝ ſctōꝝ. Demū ⁊ tertia hierarchia ⁊ ipſa ſtupēs ait de ea. Que eſt illa q̄ aſcendit de deſerto delitijs affluēs innixa ſuper dilectū ſuuʒ. Cañ. vj. De deſerto aſcēdit. qꝛ de ſeculo qđ deſtū eſt vtutibus ⁊ quiete. ipſa tñ ſctiſſima ſine ſigno alicuius peccati ſepultis oibus in ea paſſionibus. Aſcēdit aūt ſup cherubin. delitijs. i. nobiliſſimis vtutibus affluens. vt exponit. b. Ber. Innixa ſup dilectū ſuū. ſ. filiū quaſi vnū cum eo. quibus ridet illa ſctā Judith formoſa corpe ⁊ caſta ſpecioſa aīa hoc eſt per geſta mea figurata. Naʒ ſicut occiſo holoferne a me inimico populi dei facta terribilis exercitui ei° occurrit mihi obuiam ciuitatis hieruſalē cum ſūmo pōtifice ꝯgratulās de victoria per me facta ⁊ plurimū laudās ⁊ dicēs. Tu glia hieruſalē. tu leticia iſrael. tu honorificētia ppli nři benedicta eris in eternū. c. xv. Sic beatiſſima illa Maria pulcherrima corpe. pulchrior anima. ⁊ admirabilis oculis omniuʒ. acta victoria de inimico humani generis infernalis cuʒ reuerſa eſt huc ſuperna hieruſalē cum pōtifice ſummo Chriſto qui ad eam acceſſit laudās ⁊ beatificās eam admirās tantaʒ virtutem. ¶ Tertio eſt aſſumpta cum corporis reſuſcitatione. hoc autem pie creditur a fidelibus ⁊ a doctoribus cōfirmatur. Quod etiaʒ videtur ſenſiſſe Pſal. cxxxj. cum ait. Surge dñe in requiem tuaʒ tu ⁊ arca ſanctificationis tue ſurrexit dominus Jeſus non quoad deitateʒ que nunquã cecidit in aliquem defectū. nec anima eius que nunquaʒ peccauit. ⁊ in paſſione ſm partem intellectiuã ſummã requiem habuit. ſed quoad corpus qđ poſt afflictiones innumeras cadens in morteʒ ſurrexit ⁊ aſcendēs in requiem eternam iuit. Arca autem ſanctificationis fuit corpus matris in quo fuerūt. vt in arca veteri figurata loco virge ſceptruʒ deitatis. loco legis anima ſapientiſſima. loco manne dulcedo carnis. Hec igitur arca ſanctificationis: ideſt plena ſanctis rebus ſurrexit in requiem corpore aſſumpto in celum. Hoc beatus Auguſti. teſtatur in ſermone dicens. Putredo ⁊ vermis opprobrium ſunt humane cōditionis a quo Marie natura excipit quaʒ Jeſus de ea aſſumpſiſſe probatur. Idem thronum dei thalamium domini. tabernaculum chriſti: ideſt corpus virginis neceſſe eſt ibi eſſe: vbi ipſe eſt. hunc theſauruʒ ꝯgruentius eſt celo ſeruari qꝫ terra bea. Bernar. auteʒ hoc tali ratione cōfirmat. Si corpus beate marie remãſiſſet in terris videret Chriſtus contēpſiſſe vel minus curaſſe de mřis ſue honore. cū tamē eam ſemper ſumme honorauerit ⁊ dilexerit. Nã corpa ſanctoꝝ: qꝛ in terris remãſerūt ⁊

Leo. ſ. ca. xliij. in fine.

locus vbi quieſcunt notus hoībus hēatur. mul
ti accedunt ad ea veneranda: vt pꝫ de aplis Pe
tro Pau. Jaco. Nico. ⁊ hmōi. Multomagis vi
ſitaref a fidelibꝰ corpus be. Marie ſi eſſet in ter
ris. nō ergo paſſus fuiſſet filius locū eius igno
rari vt honoraref a cunctis ſi non eſſet in celis
aſſumptum: qñ autem reſuſcitatum aſſumptuꝫ
fuerit ignoratur. Aliqui eñ dicūt ipſa die poſt
ſepulturam eius. Alij tertia die ad ſimilitudinē
filij. Alij. iiij. die vt legif in reuelationibus. b.
Eliſabeth ſibi ab angelo intimatum.

¶ Quantum ad .§. vi.

tertium. ſ. quo fuerit aſſumpta ſeu vbi collocan
ta canit eccleſia: ⁊ aſſeuerant oēs docto. q: exal
tata eſt ſup omnes choros agelorꝫ. vnde ſuper
omnes puras creaturas. Unde ſm. be. Alber.
Sicut inter naturā increatam diuinam ⁊ natu
ram creatam rōnalem medium eſt humanitas
xpi vnita deitati: ⁊ ſic de extremis participat q:
natura de extremo ad extremuꝫ tranſit p medi
um: ita inter naturam purā gloꝛificataꝫ ⁊ natu
ram vnitam deitati qſi extrēa ponitur mediuꝫ
bea. Maria: vtpote mr̄ eius: quod vnituꝫ eſt:
que tñ ipſa pura creatura eſt nō vnita deitati. ⁊
ſic ſuper omnes angelos ⁊ ſanctos eſt: ſed infra
xp̄m. Et hoc ipſa innuit dicens Eccl. xxiiij. Radi
caui in pplo honoꝛificato. Pplis maxime hono
rificatus eſt cetus angelorꝫ ⁊ ſanctoꝛuꝫ. Radix
aūt eſt principium arboꝛis. Imaginemur ergo
ſūmitatem pfectionis gloꝛie beatorꝫ eſſe in ſera
phin oꝛdine ſupmo. Et ibi incipit pfectio grē
⁊ gloꝛie virginis extendens ſe erga filiuꝫ incar
natum. ¶ De hac Gerar. in omel. ſuis. Solus
dñs ieſus xp̄s poteſt hanc virgineꝫ magnifica
re quēadmodum fecit. vt ab ipſa maieſtate lau
dem continuo accipiat ⁊ honoreꝫ angelicis ſti
pata choꝛis: archāgelorꝫ vallata terminis: thꝛo
norū hincinde poſſeſſo iubilationibꝰ: domina
tionum circūcincta tripudijs: principatum cir
cūſepta obſequijs: ptātum amplexata plauſibꝰ
virtutū girata honoꝛibꝰ: cherubin circūſtantia
ta hymnificationibꝰ: ſeraphin poſſeſſa vndiqꝫ
ineffabilibus cātionibus. Ipſa qꝫ ineffabiliſſi
ma trinitas hymni tripudio ſibi applaudit at
qꝫ ſua grā in ea tota redundante: omnes eideꝫ
attendere facit aplorꝫ ſplendidus oꝛdo ineffabi
liter gloꝛiam ſuā extollit martyrꝫ multitudo om
nimode ſupplicat dñe tante. Confeſſoꝛum exer
citus innumerabilis cōtinuum ſibi perſona can
ticum. Uirginum candidiſſima cōcio ingem
choꝛeam ad ſuam celebrant gloꝛiā. Inuite etiā
infernus ſibi iubilat: ⁊ peacciſſimi demones cō
clamant. Hec ille. Non aūt occioſa ibi manet:
ſed in ſupmo ſita poli nos cōmendat ſue pꝛoli:
pcurans ⁊ iuſtis ⁊ peccatoꝛibꝰ ſubſidia ſalutis
mentis ⁊ coꝛpis. Hec eſt inquit Fulbertus epi
ſcopus in ſermone que quondā in auxiliū ma
gni pr̄is Baſilij miſit ſcm̄ angelū qui ⁊ moꝛtu
um ſuſcitauit ſcꝫ mercurium militem martyrē
qui egreſſus de tumulo lanceā ſuam in eccleſia
appenſam arripiens ipſum Julianū apoſtataꝫ
imperatorē pſecutorem fideliū qui minatꝰ fue
rat Baſilio in reuerſione ſua ex bello ↄtra pſa
cuerſurꝫ ciuitatem cū habitatoꝛibus ſuis vbi p
ſulabatur ipſe Baſilius: vulnerauit ad moꝛteꝫ
vnde ⁊ moꝛtuus eſt. Ipſa beata Maria Theo
philum archidiaconum q: iniuſte ſua dignita
te priuatus fuerat: ipatiens tāte iniurie p adiu
toꝛium magi diabolo ſe tradiderat: inſtrumen
tum ſuper hoc cōficiendo ⁊ ei auferendo vt re
cuperaret dignitatē ⁊ honorē amiſſum: quod
⁊ ſecutum eſt. Sed poſtea penitentiā agenteꝫ ⁊
ipſam virginē inuocantē de faucibus diaboli
eripuit. Ad thronum igitur gratie eius ⁊ donū
gloꝛie recurramus vt inueniamus miſericoꝛ
diam in tempoꝛe opoꝛtuno. Amen.

Titulus. xvi. De dono ſcientie.

¶ De dono ſciētie quid ſit ⁊ ad qḋ
ſe extendat. Capitulum vnicum.

Notuꝫ fac mihi do
mine finem meū: ⁊ numerum dierꝫ
quis eſt vt ſciam qd deſit mihi ꝑo
Cum glorioſus deus ſit finis vlti
mus hominū: ad quem facti ſunt: q: fecit deus
rationalē creaturā: vt ſummū bonū intelligere
tur: intelligendo amaret: amando poſſideret:
poſſidendo frueref. vt ait magiſter in. ij. ſentē.
di. j. tamen pauci ſunt qui attendāt ꝑoccupati
onibus ⁊ vitijs ipediti. ⁊ ideo oꝛandum eſt cū
ꝑa. vt notum faciat hūc finē nobis. Sed ⁊ nu
merum dierꝫ noſtrorꝫ quis eſt in pñti quia bꝛe
uiſſimi ⁊ incerti. Dies enim mei velocioꝛes fue
runt curſoꝛe. ait Job. ix. c. Quod q: non aduer
tunt homines: ſed quaſi longioꝛes ſint ⁊ pꝛoli
xi tēpoꝛis. ideo parꝫ ſibi vacant: ⁊ inde non ſci
unt nec ſcire cupiunt: quid deſit eis virtutis ⁊
bonitatis vt aſſequi valeant finē ſuū. Sed ſine
cognito per donuꝫ ſcientie pōt qs ſcire qd ſibi
deſit ad bene conuerſandū in medio nationis
pꝛaue ⁊ peruerſe. At ↄtra dicit dñs Eſa. v. Pro
pterea populus meus ductus eſt captiuus: qa
non habuit ſciētiam: ⁊ dilatauit infernus aīam
ſuam: ⁊ aperuit os abſqꝫ vllo termino. Sed ſci
as per hoc donū quō te opoꝛteat conuerſari in
domo dei que eſt eccleſia dei viuentis. ait apo
ſtolus in pꝛima ad Tim. iij. Circa donum ſcien
tie conſideranda ſunt tria.

¶ Primum ſignificatio nominis.

¶ Diffuſio muneris.

¶ Appꝛopꝛiatio

¶ Appropriatio beatitudinis.

Quid ī portat nomen ſciētie.

¶ Quantum ad pri/ .§.i. mum.ſ.qd ſignificet ſcia. Notādū eſt ꝙ nomē ſcientie īportat certitudinē cognitiōis ꝛ iudi/ cij per diſcurſum rōnis. Unde oīs certitudina lis cognitio alicuius per rōnis collationē dicit̄ ſcia. Ad hoc autē ꝙ intellect⁹ humanus pfecte aſſentiat veritati fidei duo requirunt̄. Primū eſt vt ſane capiat ea que ꝓponunt̄:ꝛ hoc ptinet ad donū intellectus. Scdm eſt vt hēat certū iu/ dicium de eis diſcernendo credēda a nō credē dis ꝛ agenda a vitandis. Et ad hoc eſt neceſſa/ rium donū ſcientie. ꝛ ſicut ſcia que eſt virt⁹ in/ tellectualis hꝫ certitudinē de rebus creatis ex rōne demonſtratiua. ꝛ ideo eſt ſꝫ humanū mo/ dum: ita ſciētia que eſt donū ſpūſancti hꝫ cer/ titudinem de rebus credēdis ꝛ agendis ſupra humanū modū ex pſentia ſpūſancti. Hec bea. Tho. in ſcripto ſup. iij. ſen. diſt. xxxv. ar. iij. q. j.

¶ Sed ad maiorē hoꝝ declarationē ſm Raī. in ſum. Sciendū eſt ꝙ certitudo iudicij de ali/ quo fit duobus modis. Uno mō per cām altiſ ſimā ꝛ hoc vel ſimplr. ꝛ ſic Sap. dicitur q no/ uit altiſſimam cām ſimplr. i. ipſum deū: vel ſꝫ qd. i. in aliquo genere inſtruꝫ per illā poteſt de alijs iudicare: ꝛ ſic eſt ſapiētia que eſt virtus in tellectualis. Nam ſapiēs in vnoquoqꝫ gn̄e di/ citur: qui nouit altiſſimā cām in illo genere ꝑ quā poteſt de oībus illius gn̄is iudicare. Alio mō certitudo iudicij fit per cauſas ſcdas vel in feriores. ꝛ talis certitudo dicit̄ ſcia. Et ideo ſa/ pientia in hoc differt a ſciētia: q2 ſapientia eſt cognitio rerū diuinaꝝ. Sciētia vero eſt cogni/ tio rerū humanarū. Scdm eſt ꝙ ex diuerſo: vl ex dria medij cognoſcendi aſſumitur dria iter ſapientiā ꝛ ſciētiam. Uerbi gratia. Cū per res creatas cognoſcimus deū. hec cognitio magis pertinet ad ſciētiam ꝙ̄ ad ſapientiā: ꝛ econuer ſo. Cum de reb⁹ creatis ſm rōnes diuinas iudi camus hoc magis ſpectat ad ſapiētiā ꝙ̄ ad ſciē/ tiam ſm be. Tho. ij. ij. q. ix. ar. ij. Tertiū qd̄ eſt cōſiderandū eſt ꝙ ſciētia que eſt donū ad q̄tu or ordinatur que ſunt nobis neceſſaria ad ſalu tē. ſ. ad ſpeculationē ꝛ operationē cōuerſatio/ nem ꝛ adminiſtrationē.

Ad q̄tu or ordi/ naſ ſciē tie do/ num.

¶ Donū ſcie ordinat̄ ad quatuor. Primo ad ſpeculationē: q2. ſ. ꝑ do num ſciētie ſit pro certo qd fide tenere debeat ꝛ diſcernere credēda a nō credendis. Un̄ Cy/ prianus in lib. de lapſ. ait. Mandant aliq̄ mar tyres fieri: ſed ſi iuſta ſunt: ſi licita: ſi nō contra dn̄m Jeſuꝫ: ac dei ſacerdotalē. i. prelatū facien da ſunt. Mandāt ſancti martyres aliq̄ fieri: ſꝫ ſi ſcripta non ſunt in lege dn̄i q̄ mandāt: facien da non ſunt. an̄ eſt vt ſciamus eos illa a dn̄o im petraſſe que poſtulāt: ꝛ tūc facere que mādant. Non eniꝫ ſtatim videre pōt de diuina maieſta te cōceſſum: qd̄ fuerit humana pollicitatiōe ꝓ/ miſſum di. l. ſigo. Hinc ꝛ Augu. in enchiridiō ait. Longe tolerabili⁹ eſt in his q̄ a religione ſe iuncta ſunt mentiri ꝙ̄ in his ſine quoꝝ fide vl noticia deus celi nō pōt ſalli. xxij. q. ij. in ipſaꝝ.

¶ Scdo ſcientia ordinat̄ ad oꝑationem. Non enim cognitio rerū ꝙ̄tū ad ſuas naturas ꝛ qd/ ditates ptinet ad donū ſciētie: ſꝫ ſola cognitio practica qua hō ex preſentia ſpūſancti: vt. ē. di ctū eſt. q̄ndā certitudinem cōcipit de agēdis. Un̄ donū ſciētie ſecūdario ſe extendit etiā ad operationē. ſm ꝙ per ſcientiā credibiliū ꝛ eoꝝ que ad credibilia conſequunt̄ dirigimur ī agē dis. ſm illud Jaco. iiij. Sciēti bonū ꝛ nō facie/ ti: pctm̄ eſt illi vbi glo. Sciēs bn̄facere ꝛ nō faci ens maius pctm̄ hꝫ ꝙ̄ ſi neſciret. Cuius ignorā/ tia boni. ſ. neceſſarij ad ſalutē magnū ſit pctm̄. cū ſcriptū ſit. j. Cori. xiiij. Ignorans ignorabit̄. Un̄ ꝛ be. Greg. in li. moral. Qui ea q̄ dei ſūt ſa/ piunt a dn̄o ſapiunt̄. i. approbant̄ ea oꝑando. Qui ea q̄ dei ſunt neſciūt. a dn̄o neſciūtur. i. re/ probant̄. Et qui ſtult⁹ fuit in culpa. ſapiēs erit ī pena. di. xxxix. Qui ea. Et xp̄s Lu. xij. Seruus qui ſcit volūtatē dn̄i ſui ꝛ nō facit. plagis vapu labit multis be. Tho. ij. ij. q. ix. arti. iij.

¶ Tertio valet donū ſcie ad bonā inter malos ꝯuerſatio nē. Un̄ magr̄ ſen. in li̇̄a. in. iij. di. xxxv. dicē ꝙ ꝑ donū ſcie ſcimus ꝯuerſari ī medio natiōis pra ue ꝛ ꝑuerſe ꝛ abſtinē a malis. Et be. Hiero. ait. Habeto ſimplicitatē colūbe ꝛ nemini machine ris dolos ꝛ aſtutiā ſerpētis ne alioꝝ ſupplante ris inſidijs. Nō multū diſtat a vitio in his. ſ. q̄ ptinēt ad ſalutē. decipe vl̄ decipi poſſe xp̄ianū. xvj. q. j. Si cupis.

¶ Quarto ſcia q̄ eſt donū va let ad rectā tpaliū bonoꝝ adminiſtrationē. vn̄ b. Augu. dicit ꝙ actio qua bn̄ vtimur rebus tpa/ libus ſcie dono attribuit̄. Idē bea. Aug. ad ma cedoniū. Oēs qui ſibi gaudē vident̄ acq̄ſitis eiſqꝫ vti neſciunt. alienū poſſidere ꝯuincunt̄ ſꝫ eniꝫ certe alienū nō eſt qd̄ iure poſſidet̄. ſꝫ autē iure qd̄ iuſte. ſꝫ aūt iuſte qd̄ bn̄. Omne igit̄ qd̄ male poſſidet̄ alienū eſt. Male aūt poſſidet q male vtit̄. xiiij. q. iiij. Quid dicā. Donū igit̄ ſci entie facit qd̄ bona tpalia licite acq̄ſita bn̄ poſſi deant̄ ꝑ bonū vſuꝫ eoꝝ nō abutēdo. Nō aūt hu ius eē. q2 creature ſunt ex q̄bus hō occaſionali ter a deo auertit̄. ſm illud Sap. xiiij. Creature facte ſunt in odiū ꝛ in muſcipulā pedibus inſi pientiū. q̄ videlꝫ de his rectū iudiciū non hn̄t. q2 peccādo per inordinatū affectū eaꝝ ponunt pfectū bonū in creaturis. vltimū finē in eis cō/ ſtituendo. Sed rectū iudiciū de creaturis ha/ betur per donū ſcie ꝙ ſcilꝫ ſunt inferiora eo ſi/ ne cōparatione. ꝛ ideo non preponēda eis in af fectione be. Tho. ij. ij. q. ix. arti. iiij.

De differentia .§.ij.

inter ſcientiā humanā ⁊ prudentiā ⁊ ſciētiā q̄/
ue eſt donū. Si aūt arguaſ q̄ ꝓpter bonū vſuʒ
tp̄alium nō eſt neceſſariū donū ſciētie. vt nunc
dictū ē. q̄ꝛ prudētia ⁊ humane ſcie videnſ ad h̄
ſufficē. Nā cū prudētia ſit recta rō agibiliū ſm̄
phm̄ in. ij. Ethi. Et ſcie humane multa docent
de hmōi bono vſu tp̄alium. vt Tullius li. de of
fi. rn̄det Rayne. poſt bea. Tho. q̄ ſcientia que ē
donū in hoc differt a prudētia. q̄ꝛ prudētia non
certitudinaliter ſed magis extimatiue hʒ iudi/
cium de agēdis. Sed ſcia que eſt donū hʒ certi
tudinem iudicij de agēdis ex p̄ſentia ſpūſſcti.
⁊ iō falli non pōt be. Tho. ſup. iij. di. xxxv. vñ et
ſapiens inquit Sapiētie. ix. Mitte illā. ſ. grām
tuā de celis ſanctis tuis ⁊ a ſede magnitudinis
tue vt mecū ſit ⁊ mecū laboret ⁊ ſciam qd acce
ptum ſit apud te. Scit enim illa oīa ⁊ intelligit
⁊ deducet in opibus meis ſobrie. ¶ Quātum
vero ad ſcias humanas rn̄det q̄ nō ſufficiunt
ad hmōi rectā adminiſtrationē tp̄aliū q̄ ſcie ex
rōne demōſtratiua acquirunſ. Sed neceſſariū
eſt donū ſcie. ⁊ h̄ triplici rōne. Tū q̄ꝛ rō hūana
vʒ ad finē naturalē non aūt ad ſupnaturalē ad
quē hō eſt ordinatꝰ. Et iō vt ad illū dirigat opa
ſua circa tp̄alia eſt neceſſariū donū ſcie. tū q̄ꝛ rō
ni humane nō ſunt oīa cognita neq̄ʒ oīa poſſi/
bilia necr̄ia ad ſalutē. ſicut ſcia q̄ eſt donū. Ille
ſpūs veritatis docebit vos oīa. ſ. necr̄ia ad ſalu
teʒ. Jo. xiiij. be. Augu. Cōſtat nos ſine ſpūſctō
mādata eius īplere nō poſſe tū q̄ꝛ ī ſciētijs hu/
manis pōt eſſe pctm̄ nō p ſe. q̄ꝛ nulla ſcia inq̄ʒ/
tuʒ ſcia de ſe eſt mala. ſicut ſcire inq̄ʒtū ſcire nū
quā eſt malū. aīs ſcia maloꝝ nō eēt in deo. qḋ ē
abſurdū dicere ſʒ per accn̄s in ſciētijs hūanis
ꝯtingit eē pctm̄. vel ī ſciēdo vel in adiſcēdo vel
ꝯſiderādo. ⁊ hoc vł ex ꝑte cognoſcentis vel ex
parte cognoſcibilis rei. Et ſic intelligendum
eſt quod ait Beatus Auguſt. In vna eademq̄ʒ
re ⁊ neſciēti ſciēs. ⁊ errāti nō errās recta rōne
ꝓponiſ. In diuerſis aūt rebꝰ cuʒ vnus vtiliora.
alius minus vtilia vł etiā noxia q̄s nō in eis ea
que ille ſcit ei preferat neſciētē. Sunt eni q̄daʒ
que meliꝰ eſt neſcire q̄ ſcire. diſ. xxxviij. q̄uis.
vbi dicit glo. q̄ q̄uis oīs ſcia in ſe ſit bona. tn̄
aliq̄ alicui ē mala occaſionalr̄. ſ. ꝓpter abuſuʒ.
¶ Et ex parte q̄dē cognoſcentis alicui eſt aliq̄
ſcia humana mala dupl̄r. Uno mō ꝓpter occu/
pationē dū. ſ. ꝓpter occupationē ī ſtudio alicu/
ius ſcie īpediſ ab executione alicuiꝰ officij ad
qḋ teneſ. Sicut ſi iudex ꝓpter ſtudiū aſtrologie
nō intēderet cauſis expediēdis. vel nō eſſet di/
ligēs ad legēdū in materia illa vt opʒ. vł ſacer
dos curatꝰ ꝓpter ſtudiū rethorice vel pōie deſi
deret a ꝯfeſſiōibꝰ audiēdis q̄n ad hoc teneſ. vł
non vacaret ꝓpter aliud ſtudiū materie q̄ perti
net ad cās ꝯſcie. Et ſic be. Hiero. rep̄hendit ſa/
cerdotes q̄ omiſſis ſtudijs ſcripturaruʒ nimis
vacāt ſtudio gētiliū diſt. xxxvij. Sacerdotes. ⁊
c. ſe. Scḋo ꝓpter delectationē alicuius ſcie ex q̄
aliq̄s venit ad ꝯtēptū ſacraꝝ ſcripturaꝝ quas
reuereri opʒ. ſicut legimꝰ de be. Hiero. q̄ ꝓpter
nimiā delectationē in ornatu eloquētie cicero/
nis ꝓphaꝝ cū legebat ſermo ei horrebat incul/
tus eū fuiſſe in infirmitate ꝯſtitutū. acriter redar
gutū. ⁊ ciceronianū vocatū nō xp̄ianū. ⁊ grauī
ter ꝓpter hoc a dn̄o flagellatū. vt diſt. xxxvij. le
gimus. Scḋo ſcia aliq̄ ē alicui noxia ex ꝑte co/
gnoſcibilis. ⁊ hoc tripl̄r. Pmō q̄ꝛ ſcibile ē incli
nās ad culpā. vt ſcia nicromācie ⁊ aſtrologie in
q̄ntuʒ ſ. per iudiciū aſtroꝝ vult q̄s iudicare d̄
actibꝰ hūanis tāq̄ʒ neceſſitate ꝓcedentibus ad
bonū vel malū. Et de hmōi dicit be. Ambro. q̄
aſtronomia ⁊ aſtrologia ⁊ hmōi deſpecta ſunt.
q̄ꝛ nihil valēt ad ſalutē. ſʒ mittūt in errorē. Et q̄
his ſtudēt curā aīe non hn̄t. di. xxxvij. §. hic ēt.
Et de poetica dicit Iſiō. in li. de ſūmo bo. ⁊ diſ.
xxxvij. iō ꝓhibeſ xp̄ianis figmēta legere poeta
rū q̄ꝛ per oblectamēta fabulaꝝ nimiū excitatur
mētes ad icētiua libidinū. Scḋo q̄n ſcibile nul
lā hʒ efficaciaʒ vtilitatis alicuiꝰ. vt ars notoria
ad quā addiſcēdā ſiunt multe obſuantie illici/
te ⁊ nō realiter. ſed fantaſtice acq̄riſ ope demo
nuʒ. Tertio q̄n ſcibile excedit cognoſcētis potē
tiā. Unde dr̄ Eccli. iij. Altiora te ne q̄ſieris ⁊ for
tiora te ne ſcrutatꝰ fueris. Altiora vocat ad q̄ nō
ſufficit rō naturalis. ⁊ tn̄ ratione naturali vult
talia querere. vt myſteriū trinitatis. incarnatio
nis. ſacri eucharíſtie ⁊ hmōi. Cōtra quos dicit
ꝓuerbio. xxv. Qui ſcrutator eſt maieſtatis opp̄
meretur a gloria. Eſt ergo neceſſaria ſcientia q̄
eſt donum que dirigit circa huiuſmodi ad ſciē
dum que congruunt ſaluti.

Secundū prin/ .§.iij.

cipale ꝯſiderandū eſt circa ſciētie donuʒ diffu/
ſio muneris. ſ. in q̄bus donuʒ ꝯſcie habet eſſe.
¶ Pro cuius declaratione ſciēdū q̄ hmōi do/
nū ordinaſ ad duo. Pmō ad diſcretionē ſeu di/
ſcernēdū de credēdis ⁊ agēdis. Nā per ſcie do
nū hō hn̄s ſcit certitudinalr̄ qd credē. qd agē
debeat circa neceſſaria ad ſalutē. ⁊ diſcernē cre
denda a nō credēdis. ⁊ agēda a nō agēdis. Et
hec ſcia eſt in oībꝰ hn̄tibꝰ grāʒ gratuʒ faciētem:
Oēs enī tales ex infuſiōe grē hn̄t rectū iudiciū
circa credēda ⁊ agēda ita q̄ in nullo deuiant a
rectitudine iuſtitie. ⁊ ꝓpter hoc dr̄ ſciaʒ ſctōꝝ
habere. Un̄ dr̄ Sap̄. x. Iuſtū deduxit dn̄s p vi.
re. ⁊ oſtē. illi regnū dei. dedit illi ſciētiam ſctōꝝ
ſ. ſciētiam taleʒ q̄lem decet ſctōs hr̄e. ſ. in nullo
a rectitudine iuſtitie declinare. Uel ſcientia dr̄

Donuʒ ſcientie neceſſariū ē ꝓpter tres rōnes.

Donuʒ ſcientie ad duo ordinatur.

ſcioꝝ qua ſancti eligūt tpaliter cruciari. ⁊ i eternum gloriari. ¶ Scđo ſcientia ordinaṫ vel ad manifeſtationē vel ad eruditionē. vel ad defenſionē fidei. Et hec ſciētia ptinet ad grāꝫ gratis datā qui magis daṫ ad vtilitatē alioꝝ ꝙ ſui. de qua dicit aplṡ. j. ad Cori. xij. Unicuiqꝫ daṫ manifeſtatio ſpūs ad vtilitateꝫ. ſ. alioꝝ. Et ſeqꝛ. Alij datur ſermo ſapie. alij ſmo ſcie ⁊c̄. Et hec ſcia non eſt illa q̄ dicit donū ſpūſcti vnuꝫ ex ſepteꝫ. Nec eſt in oibus hn̄tibus gratiā gratū facientē. ſed in qbuſdā. ⁊ nō ſolū in bonis ſed et malis pōt eſſe cois. Un̄ be. Aug. in li. xiiij. de ci. dei dicit ꝙ de hac ſcia non pollēt plurimi. quāuis polleāt fide. Et ſubdit. Aliud eſt ſcire quid credere debeat. aliud eſt ſcire quēadmodū hoc ipſuꝫ piis opituleṫ ⁊ cōtra impios fides defendatur. ¶ Eſt ergo iſta in pdicatorib⁹ ⁊ doctoribus ⁊ alijs nōnullis inquātū. ſ. per acqſitioneꝫ ſolā ⁊ ſtudiū humanū in ſciētijs etiā theologica talia didicerunt vt rōne humana poſſint alios docere de credēdis ⁊ agendis ⁊ ꝯtra impugnantes defendere. Sed inquātum ſine ſtudio humano ex inſpiratione ſpūſancti iſta habent ſicut apli ⁊ ēt ſancti doc. eccle. qbus vltra hūanas ſciētias acqſitas addita fuit. ⁊ iſta ſcia gra gratis date. ⁊. ſ. Declaraṫ hoc exēplo de ſenſib⁹ corporis. Sicut eni ſenſus corpis qui eſt ad eē vt tactus eſt in oībus mēbris. ſenſus aūt q ſūt ad bn̄ eſſe ſunt i corde tm̄ per qđ alia mēbra regunṫ: ita eſſe eſt de donis gratuitis q̄ dantur in eccla. Quedā eni ſunt de neceſſitate ſalutis: et hec opꝫ ꝙ denṫ oib⁹ mēbris Jeſu xpi. ⁊ hmōi ſunt que ptinēt ad grām gratū faciētē: vt ſunt virtutes ⁊ dona: qdā vero ſunt q̄ ſunt ad bene eſſe. ſicut grē gratis date: vt opatio miraculoꝝ pphia: ⁊ genera linguarū: ⁊ hmōi. Et hec non danṫ oībus mēbris xpi: ſed illis tm̄ expedit ad edificationeꝫ fidei. Unde ſicut facere miracula ⁊ pphare nō eſt de neceſſitate ſalutis ſeu fidei ſꝫ de pfectione dei: ſic ⁊ ſmo ſcie ⁊ alie grē gratis datis. de qb⁹ loquiṫ aplṡ. j. Cori. xij. Hec Tho. in ſcripto ſup. iij. ſen. di. xxxv. ar. iij. ¶ Ad hoc facit optime qđ ait Beda ſup Jo. ⁊ hētur de pe ni. di. ij. qrendum. vbi ait. Notandū ꝙ in ſanctis hoībus qdiu mortale corpus geſtāt: ptim manet ſpūs ſemp ptim rediturus recedit: manet apud eos vt bonis inſiſtāt actibus volūtariam paupratē diligant māſuetudinē cōſequanṫ pro eterno deſiderio lugeāt: ⁊ hmōi. ceteriſqꝫ fructibus ſpūs inſiſtāt. Recedit ad tps vt non ſemp facultatē infirmos ſanādi. mortuos ſuſcitandi vel pphetandi facultateꝫ habeāt manent ſemp vt poſſint hr̄e virtutes qbus mirabiliter viuāt. Uenit ad tps vt etiā alijs per miraculoꝝ ſigna quales ſint intus effulgeant. Melius ad ppoſitū facit qđ ait be. Aug. j. q. j. dicēs. Multe operatiōes ſunt ſpūſancti. quas cū idē apoſtolus quodā loco ꝯnumeraſſet. ſ. j. Cori. xij. cōcluſit. Hec oīa opaṫ vnus ⁊ idem ſpūs diuidēs ſingulis put vult. ¶ Aliud eſt ergo facīꝫ quod hr̄e etiā Symon magus potuit. Aliđ pphetis qđ ⁊ in malis hoīb⁹ fieri ſolet vt in Saul. Aliđ opatio eiuſdē ſpūs quā niſi boni hr̄e nō pn̄t. ſ. charitas que nō eſt niſi cū grā gratū faciente et donis ſpūſancti. Hec charitas pprium donuꝫ eſt catholice vnitatis ⁊ pacis: nec eius donum in omnibus: qꝛ nec eius ſunt omnes.

¶ Tertiuꝫ princi/ .§. iiij.

pale qđ ꝯſideratur circa donū ſciētie eſt appropriatio beatitudinis. Nā ſciētie que eſt donuꝫ ſpūs appropriaṫ ⁊ ꝯuenit tertia beatitudo que eſt luct⁹. Matth. v. Bti q lugēt qm̄ ipſi ꝯſolabunṫ. Ubi tanguṫ duo ꝯuenientia dono ſcie. Primo appropriaṫ ſcie luctus p merito dū dr̄. Beati qui lugēt. ſ. de pteritis errantibus. vbi glo. interlinearis ait. Qui ſcia illuſtranṫ vt ſciāt qbus malis inuoluanṫ. Et Eccl̄. j. Qui addit ſcientiaꝫ: addit ⁊ dolorē. Scđo appropriaṫ ꝯſolatio ſcie p premio cū ſubdiṫ: qm̄ ipſi ꝯſolabunṫ: ⁊ hoc in pn̄ti: dū hō per rectū iudiciū ſcie creaturas in bonū diuinū ordinat ⁊ in futuro talis ꝯſolatio perficieṫ. Un̄ be. Augu. in ſmone dn̄i in monte ait. Sciētia ꝯuenit lugētibus: qui didicerunt qbus malis cōiuncti ſunt q̄ q̄ſi bona mali appetierūt. Beat⁹ Tho. ij. ij. q. ix. art. iiij. ¶ Et qꝛ ſcientia ſecularis ſeu humana ꝯuenit in noīe cū ſciētia que eſt donū. q̄uis realr̄ differat cum ſcientia humana ſic cōmunis bonis ⁊ malis: ſed donum ſcientie nō niſi in bonis gratia gratum facienteꝫ poſſidentibus habeatur. Ideo breuiter aliqua in cōmendationem earum in ſe: ⁊ quantum ad bonum vſum earum dicetur: ⁊ exinde in deteſtationem abuſus earum. Et ꝙ ſtudium earum ſit licituꝫ pꝫ ex hoc. qꝛ vt dicit beatus Augu. A ſtudio percipiende veritatis nullus prohibetur. viij. q. j. qui epiſcopatum. Quod intelligendū eſt dūmodo debitus modus ⁊ honeſtus finis intendaṫ. Nam vt ait beatus Bernar. Sunt qui ſcire volūt vt ſciantur ⁊ vanitas eſt ſcilꝫ ſuperbie: vt in phis ⁊ gentilibus. Sunt qui ſcire volunt vt ſciant ⁊ curioſitas eſt. Non enim vt ait beatus Augu. in cognitione creaturarum figiendus eſt gratus: ſed ad immortalia ⁊ ſemper manſura animus dirigendus. Sunt qui ſcire volunt vt lucrentur: ⁊ cupiditas eſt: vt in medicis ⁊ iuriſtis ⁊ rectoribus qui per ſas et nephas ea ſcientia vtuntur. ſecus ſi debite. Sunt qui ſcire volunt vt ſe edificent vel per ſe alij edificentur: et charitas eſt. In tribus primis cōmuniter verificatur qđ ait apoſtolus. ſcia inflat. In pꝛimis

De cōmendatiōe humane ſciētieꝫ

quod ſubdit charitas edificat .ſ. ad meritum.
Modus debitus eſt vt nõ nimis inhereat vel
vtiliores cõtẽnat:vel per hoc ſibi neceſſaria ſci
ri amittat. His ſeruatis quod liceat his vacare
oſtẽdit Hiero. ſup eplam ad Titũ. Si quis grã
maticam artẽ nouit vel dialecticam vt recte lo/
quendi rationez hẽat inter vera falſaq; diiudi
cet nõ improbamus. Geometria arithmetica ⁊
muſica hñt in ſua ſcientia veritatem. Et paulo
poſt grãmaticoꝝ doctrina poteſt pficere ad vi/
tam. du3 fuerit in meliores vſus aſſumpta. di.
xxxvij. Idem Hiero. di. ea. Qui de mẽſa ⁊ vino
regis nolũt comedere ne polluãtur:vtiq; ſi ſa/
pientiã ⁊ doctrinã babyloniorũ ſcirent eſſe pec
catu3 nunq̃ acquieſcerẽt diſcere qđ nõ licebat.
diſcunt autẽ nõ vt ſequãtur:ſed vt iudicent at/
q; cõuincant. Quomodo ſi quis volẽs ſcribere
cõtra mathematicos iperitos matheſeos riſui
pateat ⁊ aduerſus phõs diſputãs ignoret dog
mata phoꝝ. Et loquitur hic bea. Hiero. de ado
leſcentibus hebreoꝝ tranſlatis i captiuitate in
babyloniã .ſ. Danele:Anania:Azaria:⁊ Mizae
le. Hic ⁊ Beda ſup ii. Re. de eode3 ait. Turbat
acumẽ legentiũ ⁊ deficere cogit:qui eos a legẽ
dis ſecularibus libris exiſtimat prohibendos.
In quib⁹ ſiqua vtilia ſũt quaſi ſua ſumere licet.
Alioquin nec ipſe magr̃ gentium .ſ. paulus ali
quos verſus poetaꝝ in ſuis ſcriptis allegaret.
Et vt ait Gratia de. eo. quod precepit dñs fili/
os iſrael vt ſpoliarẽt egyptum auro ⁊ argento
moraliter inſtruẽs vt ſi aurum ſapiẽtie ſiue ar
gẽtũ eloquentie apud poetas inuenerim⁹ in vſu3
ſalutiferũ eruditionis vertamus. In Leuitico
q̃3 primitias mellis .i. dulcedinem humane elo
quentie domino iubemur offerre. Ex quib⁹ p3
q̄ de ſe malũ nõ eſt vacare ſcientijs ſecularib⁹.

Quod autem .§. v.

nõ ſolũ liceat ſed etiam debeat quilibet fidelis
in ſcientijs ſecularib⁹ ſtudere probat dominus
Jo. dñici. in libello qui intitulat̃ lucula arguen
do tamẽ nõ aſſerẽdo ſic. Quilibet catholic⁹ de/
um debet imitari q̃tũ poteſt. ſed deus nõ ſolu3
habet oẽm veritatẽ:ſed eſt omnis veritas. Igi/
tur cuilibet catholico ſtudere cõuenit omni ve/
ritati:q̃tũ poteſt. Sed in ſecularibus ſcientijs
Quattuor ppõnes pbabiles q̄ ſcie ſeclares ↄtinent multas vitates.
ſunt multe veritates. ergo debet xp̃ianus ſcias
ſeculares acquirere. ¶ In hac autẽ argumen/
tatione ſunt q̃tuor propoſitiões que pbari poſ
ſunt de facili .ſ. q̄ deũ debet imitari quilibet q̃
tum poteſt ⁊ q̄ deus habet oẽm veritatem:⁊ q̄
deus eſt oĩs veritas. Et q᷑ ſcientie ſeculares cõ/
tinẽdt multas veritates. ¶ Prima propoſitio
.ſ. q̄ debet homo deu3 imitari deducitur tripli/
citer. Ex natura ratiõe ſcriptura. Ex natura qui
dem q̃tum ad primum dictum eſt in ſecundo
de anĩa q̄ vnũquodq; ens imitatur altiſſimũ:
hoc n3 ſolum clamat ſuis cupiditatibus hõ ad
diuinã imaginem factus:ſed etia3 ipſa muta ⁊
que ſenſu carent naturali locutione clare teſtan
tur. Cur ignis ſurſum graue q; quodlibet tẽdit
deorſu3. Flumina pariter petunt patre3 neptu
num .i. mare:terra:centrũ:niſi quia cuncta deſi
derant eſſe ⁊ ↄſeruari in eo in quo quieſcunt .ſ.
in locis ſibi cõgruis. Eſſe autẽ in deo eſt abſolu
tũ:⁊ per ſe eſſe a quo omẽ aliud eſſe nõ ſolu3 de
pendet ſed cõſeruatur in eſſe qualecũq; ſit illđ.
Huic aũt nature ratio mirifice fauet. Nihil enĩ
ſe poteſt odiſſe dicẽte ſcriptura. Nemo inquit
aplŝ de hoĩe vnq̃ carnẽ ſuam odio habet:ſed
nutrit ⁊ fouet eam:nihilq; hẽt ſe nõ amare. Dif
fert autẽ amor liber a naturali q̄m ille partiale
hoc optimũ vult bonum amato cum nihil aliđ
ſit amare aliquid q̃ deſiderare vel velle bonu3
eidẽ. Hinc reor factũ q̄ deus imẽſus cui loqui
tur ſapiens dicens Sap. xi. Diligis omnia ⁊ ni
hil odiſti eoꝝ que feciſti ceteris a ſe vult partia/
lia bona nõ parum diſtincte ſibi vero ſummu3
⁊ optimũ:quia libere illa ſeipſum vero natura/
liter amat. Oĩs ergo natura ſe naturalr̃ amãs
quod eſt cũctis cõmune deũ ſibi procurat pro
modulo ſue capacitatis inſerere. vnde iam oẽ
ſoꝝ proclamat illud morale. Bonum eſt quod
oĩa appetũt. Homo igitur qui ſolus iter corpo
rea eſt ad ſimilitudinẽ dei eiuſq; glorie mirabi
liter capax. ipſumq; aſſequi debet pre vniuerſis
creaturis ipſm conari debet imitari niſibus to/
tis quẽ deus aſſumpſit:vt nõ ignoraret ſe futu
rum deũ eſſe poſſibilẽ participatione ineffabili
quadam. Idipſm clamat veritatis ſcriptura di/
cens. Eſtote vos pfecti ſicut pat̃ veſter celeſtis
perfectus eſt Mat. v. Quod q; conſũmarent in
vnum cum deo mẽbra chriſti capitis electa per
eum. ideſt chriſtus genitorem orauit Lu. xvij.
Quando venit ei⁹ hora vel tranſiret ex hoc mũ
do ad patrem. Ad idem hortat̃ aplŝ ad Ephe.
dicẽs. Imitatores dei eſtote vt filij chariſſimi:
ſicut enim bonum perficit affectum ⁊ volunta/
tem ſi eſt verum bonum:ita ⁊ verum perficit in
tellectum. Et ideo ſicut imitamur deum in bo
nitate virtutu3 perfectione:ita imitari debem⁹
in veritatis cognitione proportionata nobiſq;
reperitur in ſcientijs humanis. Unde idẽ aplŝ
ad Ephe. ait. Fruct⁹ lucis .i. gratie radioſe qua
deum imitamur eſt in omni bonitate:iuſtitia ⁊
veritate vt ſicut iuſtitia que eſt omnis virtus ⁊
perficit voluntate3:ita ⁊ veritas perficiat intel/
lectum:⁊ ſic habetur omnis bonitas .ſ. volũta/
tis ⁊ intellectus. Alie tres propõnes facile de
clarantur. na3 ſecũda .ſ. q̄ deus habet in ſe oẽm
ſcientiam ⁊ veritatem eſt ſatis nota apud om/
nes ta3 phõs q̃ theologos antiquos ⁊ moder

nos:ita vt ſtulti ceſſent a ṗs.que dicūt. Nō vi
debit dn̄s nec intelliget deus Jacob.ait enim.
Intelligite inſipiētes in pplo:ꝛ ſtulti aliqn̄ ſa/
pite.Qui plantauit aurē nō audiet ꝛc̄.ꝛ ſeqꝛ.
Qui docet hoīem ſciam dn̄s ſit cogitationes
hoīum qm̄ vane ſunt.i.falſe:cuꝫ.ſ.cogitāt deū
neſcire oēm veritatē:eſt eniꝫ deus oīuꝫ de hoc
loquētiuꝫ teſtimonio quedā mens ꝛ itellectus
infinitus:ibiqꝫ pſens oīum poſſibiliū rō ſum/
ma nihil ignorās:ſed oīa vnico actu videns.
Hic eſt apud Platonē mens maxima plena re/
rū ydeis apud Ciceronē ꝛ Maronē aīa mūdi
tota pn̄s vbiqꝫ hoc intellexit pbus clemens di/
cēs. Nobilioꝛa in entibus ſunt minus nobiliū
exēplaria.ꝛ ad id referꝛ Sen̄.dictū epl'a.xl.vbi
ait. Prope eſt deus:tecuꝫ eſt:intus eſt:ita dico
lucille.Sacer intra nos ſpūs ſedet:maloꝝ:bo/
noꝝūqꝫ noſtroꝝ obſeruatoꝛ ꝛ cuſtos hoc ꝑut a
nobis tractatus eſt:ita nos ipſe tractat hui⁹ ſa/
piētia ſm̄ Diony.ariopagitā in li.de di.no.ſe/
ipm̄ cognoſcēs cognoſcit oīa ꝛ materia imate/
rialr:ꝛ indiuiſibilr diuiſibilia ꝛ vnitiue multa.
Hinc iuxta Paulū ariopagite magiſtruꝫ. Oīa
nuda ꝛ aperta ſunt oculis eius.ad Ephe.iiij.
Sunt enim oculi dn̄i lucidioꝛes ſole qui in oī
loco ꝯtēplanꝛ bonos ꝛ malos teſte veteri ſapiē
te.ꝛ.b.Ambro.ſup eplam ad Coll.ait. Oīs rō
ſupne ſcie vel terrene creature in eo eſt qui eſt
carū ꝛ auctoꝛ quē qui inuenit nihil vltra que/
rat:q: hec eſt pfecta dei vtus ꝛ ſapia quicquid
alibi queriꝛ hic pfecte inueniꝛ.di.xxxv.§.hinc
etiā. Tertia ꝑpō ſupius poſita.ſ.ꝙ deus ſit oīs
veritas clare ꝑ paucis deduciꝛ.Deus enim eſt
ſimplr ſimplex ſimplicitate pfecta:vt ꝑbat be.
Tho.in.j.p. Nullā.n.cōmixtionē:nulliꝰ mutabi-
tōeꝫ:nullā cōpōnē:nullūue accn̄s:quolibet i ſe
admittit.Sꝫ vt dicit Boe. Accn̄s in deo trāſit i
ſbam:vt ſcia que eſt in creatura eſt accn̄s:i deo
eſt ſba ſua. Ipē igiꝛ eſt eēntialr ꝛ vnice quicqd
hēt.quinimo vt ꝑprius dicaꝛ.nihil hēt:ſed eſt
qōlibet qō a quacūqꝫ creatura bonū ꝛ bn̄ hēri
pōt. Hāc veritatem nō tacuit Moyſi ſeruo dei
cui ait de ſe loquēs oſtendā tibi omne bonuꝫ.
Exo. Cuꝫ ergo cōi mō loquēdi dicaꝛ hēre oēm
veritatē plene:reſtat ꝙ ipſe ſit oīs veritas. Pre
terea ſi detur intellectus:cuius actus cognoſcē
di:pariterqꝫ ſimul multa vel cūcta cognoſcēs:
ꝛ nullatenus a potentia ſit diſtinctus. nōne da
biꝛ quiſqꝫ rōne victus ipm̄ intellectū eſſe veri/
tatem quā nouit:cuꝫ illa nō ſit aliud ab actu in
tellectus veritatē videris. Erit igiꝛ ſicut meta/
phiſicus ꝑbat:cuiuſlibet rei vnum principiuꝫ
velut mēſura oīum pticulariū rerū ſpēi illius
cuius pticipatione omne eſſe eius eſt tale: tan/
tūue:atqꝫ hoc aliquid:ſic oīa flumina vnuꝫ re
petunt mare vnde fluunt occultis meatibus
ſuis:vt dicitur.Eccl.j. Oēs radij licet per orbē
diuiſi infima tenētes ſimul:ꝛ ſūma vnius ſolis
ſunt,ples ꝛ nutriuntur ab illo quos qui reſpiciꝛ
vetat,phibet ſilr ꝛ ſolem videre. Neceſſe eſt igi
tur veritatē amātes ſimpliciter confiteri:quālī
bet veritatem radiū foꝛe ab eſſentia diuina flu
entem:in qua vel ꝑ quam ſicut ꝑpꝛiam lucem
ipſa videꝛ eſſentia.xp̄s qꝫ ait Jo.xiiij. Ego ſum
via veritas ꝛ vita. Uia exemplo qua eundū eſt
imitatione ne erretur. Ueritas.verbo cui inhe
rendū eſt firma aſſertione ne mēs obtenebreꝛ.
Uita.in quo in ṗmio quieſcendum vt cōſoleꝛ.
ꝛ Cypꝛianus ait. Cōſuetudo ſine veritate vetu/
ſtas erroꝛis eſt propter quod relicto erroꝛe ſeqꝛ/
mur veritatem ſcientes:quia apud Eſdram ve
ritas valet ꝛ inualeſcit ꝛ viuit ꝛ obtinet in ſecu
la ſeculoꝝ.di.viij.ꝯſuetudo. Hiſtoꝛia habetur.
ij.Eſdre.iij.vbi ꝑbatū eſt veritatē omnib⁹ foꝛ/
tioꝛem.ꝛ hec veritas deus eſt. ¶ Quarta ꝑpo
ſitio ſe ingerit demōſtranda ſcꝫ ꝙ grāmatica ꝛ
alie ſcientie ſeculares hn̄t in ſe ꝛ docēt plimas
veritates.vn̄ ꝛ ſupra dictū eſt per btm̄ Hieꝛ. ꝙ
arithmetica ꝛ geometria ꝛ muſica habent in
ſua ſcia veritatē ꝑpter qō ꝛ clemens dicit. Cuꝫ
ex diuinis ſcripturis integrā ꝛ firmā gloꝛiam
ſuſceperit vītatis abſurdū nō erit:ſi etiaꝫ aliqd
ex eruditione cōi:ac etiā liberalibus ſtudijs ꝙ
foꝛte in pueritia attigerit ad aſſertionē veri do
gmatis ꝯferat di.xxxvij.relatum. Cur ergo nō
ſtudendū in his ſciētijs cū oīa innocent verita
tem. Sed ſciendū ꝙ triplicem ſedē veritatis co
lit. Prima eſt oīo vel ꝑpoſitio que dꝛ vera vbi
manet tanqꝫ in ſigno. Un̄ eſt illud ſcholaſticuꝫ
dictū. Ueritas eſt adequatio rei intellecte ad in
tellectuꝫ. Et illud.b.Aug. ꝙ veritas eſt ꝙ ita ſe
habet ſicut cognitioni videꝛ:ſi velit ꝛ poſſit co
gnoſcere. veritatis ſedes ſcd̄a mens ipa in qua
eſt tanqꝫ in ſubiecto. Ariſto.in.vij.metha.teſte.
Qui veꝝ ꝛ falſum aīe reddit. Tertia ſedes veri
tatis eſt res ipſa que diciꝛ vera vbi moraꝛ:vt in
ſolio ſuo iperatrix a nullo ente mendicans ſed
pfluēs impceptibiliter a ṗma veritate.ꝛ id qō
inde deſcendit ſine ꝑturbatiōe ꝯſeruat:ſic intu
ebatur veritatem Auicen. in metha.ſua vbi di
cebat. Ueritas rei eſt ꝑprietas ꝛ eē vniuſcuiuſ
qꝫ rei ꝙ ſtabilitū eſt ei inqꝫtum talis res nata ē
de ſe facere verā eſtimationē ꝛ inqꝫtum propaꝫ
ſui rōnem que eſt in mente diuina imitaꝛ. Ad
idem tendit verbū bea.Auguſt.dicentis. Ueri
tas eſt rectitudo ſola mente pceptibilis. Quid
igitur triuialis portio artiū eſſe cēſetur qꝫ recti
tudo diuina in grāmatica:ſpes in rhetoꝛica:ꝛ
veritas in dyalectica. Prime due ſūt vere ꝛ ve/
ritati diuine confoꝛmes. ¶ Et vt clareat de vti/
litate haꝝ ſcientiaꝝ breuiter ad ſingulas deſcē/
damus. Grāmatica cū rhetoꝛica ſcientiā eē re//

De cō/
mēdati
one ſciē
tie triui
alis.

cte ſcribēdi:recte pronunciandi:recte ꝯſtruēdi tradunt ſapientes atq̃ partiū orationū:vocis articulate:littere ſyllabe pedū accentuū poſitarum ortographie analogie ethymologie differentiarum:barbariſmorum:ſilogiſmorum:vitiorum:methaplaſmatis:ſcematū:troporum:proſe: metro:ū fabularum:hiſtoriarūq̃ peritia. His radijs veritatis diuine velut ſyderibus celum etiam ſacre littere rutilant clare quos ſolus illuminat ſol diuinus. Et hac neceſſitate Quintil. in li. de arte oratoria ſcripſit ſic dicens. Non ſunt ferendi q artem grāmaticam vt tenuē ac ieiunā cauillantur. Que niſi fundamenta fideliter iecerit quicquid ſupſtruxeris finaliter corruit: neceſſaria pueris:iocunda ſenibus:dulcis ſecretorum comes. Hec ille. Sed de eloquentia cui rethorica ſeruit. Tullius ait q ſapiētia ſine eloquētia parum prodeſt. Eloquētia ſine ſapientia multum obeſt:vt gladius in manu furioſi. ſed ſapientia cum eloquētia multū valet. docet enim clare loquendo:delectat ornate loquendo:flectit efficaciter monēdo. vñ ⁊ Heſter orabat ad dominū: Da ſermonē rectū ⁊ bene ſonantē in os meum vt placeant verba mea in ꝯſpectu principis:vt ſcʒ flecteret eū ⁊ induceret ad exaudiendū ſuā petitionē qđ ſecutum eſt ſcʒ corā principe aſſuero. Dyalectica vero oēs ambit ceteras artes abdita penetrat:terra dilucidat falſa repellēs veritatem ducit in lucē:⁊ vbiq̃ valeā deū meū videre qui vbiq̃ latet obſcurus:xp̄i fortaiſſe minus intelligēti minuſq̃ deum benignū amanti he ſciētie viles videnꝭ ⁊ indigne:vt deꝰ queratur in eis verbū ſontē ſapiētie in excelſis meminiſſe debēt latuiſſe in virgine:iacuiſſe in preſepio:brutorum medio feno ſociatū tectū ſtabulo paniculis īuolutū:imo vt cuncta ptrauſeā cruci affixum ſicut celorum faſtigia tenet ad dexterā p̄ris ſine loco locatum. Certum. Certe ego itrabo in preſepiū ⁊ cruce dñi mei viliſſimam tota cordis deuotiōe amplectar vt melliflnū reperiam dñm meum. quare ergo vetaꝭ florida prata atq̃ ſtelligeros celos ſecularium ſcientiarū intrare in q̄bus cū iubilo occultare videꝭ. Quoad arithmeticā vt verbis vtar torquati li. j. arithmetice ſue. Arithmetica cūctis mathematicis priorem nō modo:q: ille huius mundane molis ꝯditor deus. primā ſiue habuit rōcinatiōis exemplar:⁊ ad hanc cuncta ꝯſtituit quecunq̃ fabricauit rōne per numeros aſſignatorum ordinis inuenire ꝯcordiā ⁊c. Ecce q deus ipſe glorioſus qui oia ꝯſtituit in pondere numero ⁊ menſura:menſura vſus eſt arithmetica: arithmeticā inſpirauit ⁊ docuit. Quare ergo ꝓhiberi dʒ numeris addiſcēdis intēdere qui deū ſuū dʒ imitari. ¶ De muſica q̄d dicā humane mētis medela quā ignoraſſe tam turpe fuit apud venerādos antiquos q̄ʒ litteras neſciſſe ſicut ſcripſit Iſi. ſine cuius notitia nulla diſciplina pōt eē ꝑfecta. Hac tota celorum cōpago ſubſiſtit. hac vniuerſa mundi moles ꝯſiſtit. ſine hac reſpublica ordinate moderari nō pōt:mores corriguntur per iſtam ⁊ humani animi obtinentur. h̄ furioſos reſtituit ſub pythagora ſibi ⁊ morbos domauit reddita ſuauitate narrātibꝰ Cicerone: ⁊ Seuerino poſt eū. Quā inſipiens erit ⁊ ſolo nomine hō neceſſarie geometrie ignarꝰ per quā vniuſcuiuſq̃ rei termini deſignanꝭ ſicut ſcribit Ricardus. Fuit eni ꝓut notat alpharabius neceſſaria pſpectiua qua diſcerniꝭ id qđ apparet ī viſu aliter q̄ʒ ſit. ⁊ qđ apparet ita vt ē. Aſſignat enim q̄bus de cauſis iſta fiāt. ⁊ h̄ demōſtratiōibus neceſſarijs. docet etiā q̄bus modis viſus pōt errare quibus nō errat. ¶ Da oro aſtronomie neſciū aſtrologiam ignorātē quēpiā. nōne velut deridendus īfantulus ꝓnunciabit ſidera labi lāguere lunā: ſolēq̃ qualitate mutari ſicut ſuccurrendū putet ſono calibis ⁊ ferri. q̄tenus inde territus pluto ꝓſerpinā ſinat ad loca ſuperiora reuerti. Quot Iberas Nenias inſcij viri ſenes deliri vt vetule garrule. de orione feroce de vrſa vtraq̃ adriane corona recitauit preciſe q: ſunt aſtronomie vt cūq̃ ignari. at q̄ſq̄s aſtrologie notitia carens v̄tuoſos quoſdā putabit vitioſoſq̃ alios laude vel dignos illos iſtoſq̃ vituperando. q̄ſi volūtarie ſuos actus ꝓducāt q̄s ſola ꝯſtellatio ad opera ſua illos reddit ꝓcliues non neceſſitādo. ſed ſenſualitatē inclināndo propter qđ maximus aſtrologus Ptolomeus dixit. Uir ſapiēs dñabitur aſtris ſcʒ rōne ſuperando inclinatiōes ad vitia ex ꝯſtellationibꝰ ꝓcedētes ¶ Ad phiam veniamus que rex q̄s deus ſummus ⁊ ſolus creauit quē per iſtā viſibilia cognoſcimꝰ ad hūc ſolū finem pro ſui magna pte creata. vires ꝓpetates dignitates cū effectibus ſuis docet ⁊ manuducit ad methaphiſicū ſic fideliter fidē catholicā ꝓfitentē atq̃ dicentē Neceſſe eſt eē aliquā ſubam eternam imobilē dātē cūcta moueri. Subſtātie eiꝰ precedūt oia entia ſcʒ cauſalitate. Si igitur oēs ſube fuerint corrupte. oia entia erunt corrupta. q: deſtructa cā: deſtruiꝭ ⁊ effectꝰ. ⁊ iō deſtructis p̄mis ſbſtātijs. impoſſibile eſt aliq̄d aliorum remanere. Deꝰ ergo ſemp eſt. ⁊ eſt intelligēs per ſe. habetq̃ vitam nobilē ⁊ ſempiternā. Ipſe eſt deꝰ vnus eternus infinite nobilitatis:⁊ eſt vita ꝯtinua entiū. Hec ⁊ multa alia ſcribit Ariſto. xj. meth. Hic et Auic. in ſua metha. ait. Scia diuina eſt ſcia de rebus ſepatis a materia īminis ⁊ diffinitione. In hac ſcia q̄riꝭ de p̄mis cāis eē naturalis ⁊ eē doctrinalis. ⁊ eius qđ depēdet ex his. ⁊ de cauſarum que eſt deus excelſus. hoc eſt phia p̄ma. Ibi. Ex his omnibus apparet omnes ſcienti-

De commendatione philoſophie.

as que ſeculares vocantur. non ſolū veritates mirificas cōtinere: ſed etiā manuducere in radioſam cognitionem diuinam: ⁊ ideo non horrendas ſed ſtudioſe colendas.

¶ Quia predicta .§.vi.

oia arguēdo nō aſſerēdo pſatus vir ſtudioſiſſimus ⁊ p cūcta laudabilis dñs Joan. dñici i dicto libello idurit. Rñdendo tria notat. Pmo q̄ ſcia dei eſt alterius gñis a nr̄a. vñ eā in ipſa nō poſſum⁹ imitari. Scdo q̄ ſcia nr̄a etiā eminēs eſt de pauciſſimis reb⁹. ⁊ impfecta ⁊ multis piculoſa ⁊ iō nō nimis affectuoſe ſed moderate q̄renda. Tertio q̄ p maxime in dilectione dei eſt imitatio pcurāda. nō in ſcia niſi in iſta q̄ eſt donum ⁊ eſt cū ipſa charitate vnita. Dicit ergo rñdendo argumēto in .c. qd̄ ſic icipit. Bonorum oīum exiſtētiū ⁊ poſſibiliū ſolus capax itelle͡s diuinus ſeculares ſcias nō hȝ. ſ. ſicut hȝ intellect⁹

De trib⁹ circa ſciētiam conſiderandis.

creat⁹. Pro hui⁹ declaratiōe dicit q̄ncq̄ ɔſiderā da circa ſciam. ſ. ſbiectū: obiectū: rē: modū: ⁊ effectū. ¶ Credo aūt ſimplr dicēdū diuinā ſciaȝ non eē eiuſdē gñis gñaliſſimi quoad predicta q̄ncq̄ cū ſcia humana. Nam quoad pmū ſcilicet ſbm pȝ q: oīs ſcia nr̄a eſt tanq̄ accidēs in intellectu humano ſicut in ſbo. Jn deo aūt nullū eſt accidens nec itelle͡s diuinus eſt ſubiectū alicuius trāſmutatiōis dicēte Jacobo de deo: apd̄ quem nō eſt trāſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio: ſed lucē inhabitat inacceſſibileȝ ſm apl̄m: pp qd̄ irrefragabiliter tenēdū eſt cū tota fide catholica diuinā ſciam eē vniformit ⁊ ſubſtantialiter ipam diuinā eēntiā q̄ de nulla creaturaꝝ in via nec in pr̄ia dici pōt vel dȝ. ¶ Sed de ſcdo ſcȝ obiecto magis ad ppoſitum mā obſeruatur. Eſt aūt ſm Ariſto. in .j. poſte. Sciētia de ppetuis ⁊ neceſſarijs incorruptibilibus vniuerſalibus ⁊ que nō pñt aliter ſe hr̄e. Uidēduȝ igitur que ſint iſta obiecta. Sunt eniȝ aut deus aut res circa deū aut q̄d icōplexa ſicut ſūt ppoſitiones plate ſcripte aut ɔcepte vel ɔceptibiles. Si datur pmū ſcȝ de deo aſſentio quidē deſcriptioni ſcibilis obiecti deō ɔuenire. de quo habet veriſſimam notitiam que eſt ipſe ſicut pfitetur ipſe philoſophus .xj. Methaphi. vnde ⁊ diuus Auguſti. ait in libro .vj. de trini. deo hoc eſt eſſe quod ſapientem eſſe hoc eſt ſapientem eē qd̄ intelligere. Ueꝝ hanc ſciam non habent non ſolū infideles: ſed nec q̄ſq̄ fidelis in via cū ſcriptum ſit. Deuȝ nemo vidit vnq̄ Jo. i.j. ⁊ prius ipſe dixerat. Non videt me homo ⁊ viuet ſcȝ eēntiā meā. Licet eni ſcripſit Cice. libro quē habuit de creatione mūdi: pēteȝ vniuerſitatis huius iuenire difficile eſt ⁊ cum iam quis iuenerit eū in vulgus indicare nephas ē non tamē fuit inuentum ⁊ quoq̄ q̄d ſit: ſed tm̄ quia eſt: ⁊ hoc eſt qd̄ dicit Dama. q̄ de deo ſcire poſſumus q: eſt: ſed nō quid eſt. Jn quo ſciētia pprie dicta non ɔſiſtit ſcȝ ſcire de aliquo q̄a eſt ⁊ non q̄d eſt iuxta determinationem phi. in .j. Phi. Eſt eni deus vt ait Caſſio. Uirtus inexplicabilis pietas incōprehēſibilis: ſapiētia ineffabilis: cuius diffinitio eſt ſinē in ſctīs laudibus non hr̄e. Si aūt dicantur obiecta ſcīe res q̄ nō ſunt deus: nūc illa ſunt vl̄ia aut pticularia: non primū. nam vl̄ia aut non ſunt aut a ſuis ſingularibus indiſtincta. pticularia vero nō ſunt icorruptibilia ⁊ ſempiterna: ſȝ ſunt tpalia ⁊ defectibilia que tpe ceperunt ⁊ ɔtinue deficiunt: ⁊ q̄ magis ſolida videnť: ſicut ſunt ſpūs ⁊ corpora ſuperiora: niſi oīpotens illa manu teneret. H̄ non cognouerūt hoīes ſeculi. Et ſi qui cū catholicis crediderunt nō tn̄ ſciuerunt ſciam ppe dictaȝ nō eni talis notitia ex imediatis ⁊ per ſe. notis pcedit: ſed ex reuelatis ⁊ alijs nobis ignotis. Dimittať q̄dā tergiuerſatio ignorātie dicentium q̄ diffinitio ſcīe quā dat Ariſt. eſt ſm nām: ſed ſm nām vl̄ia prout ſunt in ſuis particularibus ſunt incorruptibilia cū per gñationeȝ ſucceſſiuam ɔſeruentur in eē. Silr̄ corpa ſuperiora ⁊ ſpūs itellectui ſunt ⁊ ſm nām a corruptione libera cū corruptōis pncipiū non hēant i ſemetipſis. hec eni friuola ſūt. Nam nā vniuſcuiuſq̄ rei create eſt illa non quā phi credunt ſed quam deus ɔceſſit. nō enim natura ſolis eſt comedere ⁊ bibere: q: plures phi H̄ opinati ſunt nec natura magnetis ē viuere ſpū: q: tales mi leſius hoc affirmauerit. Uocare quippe naturā illam conditionem quam homines ppzio lumine freti reruȝ ſpeculataꝝ ab eis arbitrati ſunt ē dicere verum falſum: ⁊ falſum verum: qd̄ non ad ſcientiam: ſed ad certiſſimam ignorantiam nouimus pertinere: ſic exiſtimantes pugnant phiſicorum ſchole: ſeſe mutuo cecos vocātes. At ſi dixerimus obiecta ſcientiarum eſſe reruȝ incomplexa vt modernis magis placet. Que ſi particulariter eſſe deſinant: deſinente ſubiecto in quo ſunt illa tamen non deſinunt cū ſint rerum ſpecies intellectibus iuncte creato vel icreato: ⁊ actus ſcientie generantes duo ſequūtur. Primum q̄ neq̄ de his neq̄ de ſignificatis per ea eſt aliqua ſcientia proprie dicta cum non ſint minus variabilia q̄ ſint eorum ſubiecta: ⁊ ſi tortuoſus anguis ⁊ coluber verſutus perniciter tendens ad fugam dicat incōplexa de quibus ſcientia haberi dicitur equipollere ɔditionalibus veris quaruȝ quelibet eſt neceſſaria. Dicendum eſt q̄ ſciētia certiſſima dei nō eſt de conditionalibus. Et q̄ quilibet hō habet ratiōabiliter dubitare de propoſitione oī a deo non reuelata: ⁊ actus primos non importante an ſit neceſſaria impoſſibilis vel ɔtingēs cū ne

mo habeat heſitare cū hac. Deus pl'ra poteſt ꝙ intellect⁹ creatus valeat cogitare. Nemo dicet ꝯ ſtoicoꝝ opinionē tenēdam. ſ. ꝙ nihil ſciri cō-tingat ſi meminerit act⁹ primos excluſos ⁊ ſtoicos nō fuiſſe de ſcia tam ſtricte locutos. ¶ Secundū quod ſequit̄ eſt deuȝ glorioſuȝ talē ſciaȝ nō hr̄e cum nō per ſpecies ſed per ſeipm̄ cūcta ſcibilia clare cognoſcat. Ex his elicit̄ clare vna veriſſima diſiunctiua que copulatiue realiter equipollet. vȝ ſolus deus de creaturis hȝ ſciaȝ. vel ſcia dei ⁊ ſcientia nr̄a non ſunt gn̄is eiuſdē quodcūqȝ detur hr̄ propoſitum. ¶ Tertiuȝ cō-

ſcia qd ſit ſm̄ eſſentiā

ſiderandū ⁊ declarandū eſt quid ſit ſcia ſm̄ eſſentiā. Et dicenduȝ ꝙ ſcia eſt lucidus ⁊ cōplet⁹ habitus intellectus in certā rerū creatarum cognitionem intellectiuā perducēs. Per hoc qđ dicit̄ lucidus excluditur a ſcia fides ⁊ opinio. Additur in diffinitione illa cōpletus. q2 lȝ vniuſcuiuſqȝ rei cuius ſunt ꝯcluſiões ſcibiles mille tantum hr̄ vna nō tamen res illa per ſcientiā cognoſcit̄. cuius improportionabiliter pl'a fere ignoro ꝙ ſciam. Additur in diffinitione habitus per quē eximit̄ actus quo quis caſu aliqd repente nouit ⁊ eiuſdē noticiam amittit repente. Dicit̄ etiam in ea intellectus ꝓpter imaginatiuam ⁊ alias potētias que ſeruiunt itellectiue potentie in percipiēdo. participando cum brutis. Certū eſt adiunctū quia ⁊ ſi reuelaret̄ alicui quid eſt aīa ⁊ ille dubitet ſic eſſe. tūc de eo non hr̄ fides cuȝ nō firmiter inhereat. neqȝ opionē. quia deus opionē nō reuelat nec ſciam. q2 per demōſtrationē nō certificat. Sequit̄ ī diffinitione rerum creataꝝ ſubintelligit̄ vnius vel plurium ad dr̄iam ſapientie que eſt ꝑme cāe ſiue diuinarū rerum cognitio. Quod ponit̄ vltimo ſecludit ſciam ab alijs habitibus qui ceteras animi potentias quocūqȝ modo imutat. In eo igitur ꝙ ſcia lucida eſt in via raro conuenit creaturis rariſqȝ. q2 cicerone in dialogo ad horten-ſeȝ ꝓbante. oīs cognitio multis eſt abſtracta difficultatibus. Eſt enī ⁊ in ipſis reb⁹ obſcuritas ⁊ in iudicijs nr̄is infirmitas ꝓpter quod dicitur. Nihil eſt adeo dubitatuȝ. quin adhuc ſolennē inquiſitionē admittat. Et. b. augu. dicit de ꝯſe. di. iiij. Sicut in ſacris. ꝙ ſi ſinguli iterrogarentur forſitan tot opiniones quot hoīes inuenirentur. nemo etiā Ariſto. ꝯfitente alicuius rei creatē habēti hītum ſcientie cōpletum deo excepto. Que enī ſcimus ait Trimegiſt⁹ ſunt pars eorū minima que ignoram⁹. ⁊ hoc cum intellect⁹ nr̄ ſe hēat ad manifeſtiſſima nature. ſicut ocl's noctue ad lumē ſolis. ƀȝ ariſto. ij. metaph. ⁊ Sap. ix. dr̄. Difficile eſtimamus que in terra ſunt. ⁊ que in ꝓſpectu ſunt cū labore iuenim⁹. que aūt in celis ſunt quis iueſtigabit. Preterea habit⁹ ſicut nec aliqđ actio eſt in deo ſic quibuſdam

mathematicis de viris ⁊ ꝑmis actib⁹. ſic ꝯtra ſtoicos diſputat̄ de rebus. certitudinē nō habemus in via. ⁊ tn̄ oīa nuda ⁊ apta ſūt oculis dei. igit̄ quoad eēntiā ſcie nō eſt vna ⁊ eadeȝ genere ſcia diuia ⁊ hūana. Nō enim dico diſtingui ꝑ maius ⁊ minus ⁊ impfectū ⁊ magis perfectū ſicut diſcernunt̄ ſm̄ intellectuȝ ſancti doctores theologia viatorū a theologia cōprehēſoꝝ. ſed eſſentialiter ⁊ infinite cum ſcia dei ſit de⁹ ⁊ ſcia humana ſit quedam q̄litas labilis dum optinetur in via. Eque pȝ hoc idem quoad quartū cōſideranduȝ de ſcia. ſ. de modo. nam oīs nr̄a cognitio ortū hȝ a ſenſu. oīs noſtra cognitio ſpēs trahit a rebus fere nulla nr̄a ſcientia dici pōt intuitiua. oīs nr̄a cognitio itellectiua gradatiȝ ꝓcedit a magis vlib⁹ ad min⁹ vl'ia vſqȝ ad ſingularia oīs noſtra cognitio ad min⁹ nota a magis notis. Oīs nr̄a cognitio ſyllogiſtica ē ⁊ diſcurſiua. ⁊ ꝓpter hoc ſcire viatoꝝ non ſolū eſt diſtinctum a diuino ſcire ſm̄ etiā platoneȝ a ſcire angelico. Angelus enī ſpēs reruȝ hȝ inſertas. ſenſibus corꝑalibus nō vtens equaliter oīa creata ſine diſcurſu cognoſcens. De⁹ vero neqȝ ſpēs a reb⁹ abſtrahit. neqȝ abſtractiue neqȝ ſucceſſiue ſed intuitiue ⁊ vnico actu ſe ⁊ oīa alia. quia oīa que ſunt in eo infinite cōprehendit. ¶ Effect⁹ etiam ſciētie diuine ſunt multū diſtincti a nr̄is quoad qntū declarādū circa ſciaȝ. nā ſcia dei ē cā reꝝ volūtate ꝯiūcta. ſȝ ſcia nr̄a a reb⁹ ꝓcedit. neqȝ ꝯ libito voluntatis ſcia dei eſt necc'ia certa. ſcia aūt nr̄a nō ſolū eſt ꝯtingēs: ſȝ ēt fere opiatiua ſeu opiones gn̄at magiſqȝ ſciam ꝓpe dictā. Dimitto ꝙ ſcia nr̄a iſlat diuina edificat. nr̄a occidit ⁊ illa viuificat. Cū ḡ arguēdo ſuꝑdcm̄ eſt: ꝙ debem⁹ deū imitari ſȝ de⁹ hȝ oēȝ ſciam. ꝙ ⁊c. pōt añs deponi ſi vl'r capiat̄ alr̄ ꝯn̄tia nulla. cū ab indefinita ad vl'eȝ ſit van⁹ ꝓceſſus. Nō. n. in oīb⁹ debem⁹ eū imitarj. voluit. n. hoſtis āntiqu⁹ eē vt de⁹ ⁊ de celo fuit expulſus. nec ēt in via in mō ſciēdi poſſum⁹ deū imitari. ſȝ in alijs vt dicet̄. Hec oīa ꝑdcā ꝓſat⁹ dn̄s Jo. dn̄ici in dicto libello pōit. ¶ Cū ḡ dcm̄ ſit Imitatores dei eſtote cū mag̈ glīa ſit ſeq regē ſcōrē ſuū. vt ait Sal. eccl's. In q̄ pmarie debemus imitari ꝺclarauit idē apl's ſcđēs ad Eph. v. Ambulate ī dilectiōe dei ſic̄ ⁊ xp̄s dilexit vos. Nō ait imitamini deū ī potētia vl ſcia: ſȝ in dilectiōe nec xp̄s ait. Diſcite a me ſciaȝ: q2 ſapīa ſuȝ dei pr̄is: ſȝ diſcite humilitatē: q2 mitis ſuȝ ego ⁊ hu. cor. Matth. xj. Lucifer deū imitari voluit in potētia vt ita dicere cupiēs ex nālibus ⁊ gratuitis a deo acceptis ꝓpa v̄tute ad gliaȝ ꝑuenire di. Silis ero altiſſimo qui ꝑ ſe gliā obtinet: ſed detracta eſt ad iferos ſupbia ſua. Eſa. xiiij. Sliat⁹ eſt nabuchodonoſor de potētia ſua ſupbiēs tanq̄ ex ſe illā adept⁹ ⁊ ꝯuerſus eſt in beluā ſm̄ imaginationē ſui

ꝛ alioꝝ videntiũ cũ. Dan. iiij. ꝛ. xvj. q. iiij. miroꝛ.
Alter nabuchodonoſoꝛ de ſupbia elatus voluit
vt deus adorari ꝛ ↄfuſus eſt p feminã ſcãm Ju
dith occiſo holoferne pncipe militie ei⁹. Adã ꝛ
eua voluerũt deũ imitari in ſcia dicẽte eis anti
quo ſerpẽte. Eritis ſicut dij ſciẽtes bonũ ꝛ ma/
lũ: ꝛ de paradiſo expulſi ſunt cũ tota poſteritate
ſua. humiliata infinitis miſerijs aie ꝛ corpis vo/
luerũt: vt ait. b. Aug. Rape diuinitatẽ ꝛ pdide/
rũt felicitatẽ. ſed viri ſci qui glioſum ſanguinẽ
fuderũt pro dño imitati ſunt in morte ſua deuz
icarnatũ p dilectionẽ: ꝛ iõ coronas triũphales
meruerũt. Abrahã imitat⁹ eſt deũ in dilectiõe:
pͥam deſerẽs filiũ offerẽs ꝛ circũcidẽs in ſene
ctute vt deo obediret ꝛ humiliaret ſe. cinerez ꝛ
puluerẽ dicẽs. ꝛ exaltat⁹ eſt vſqꝫ ad viſionez tri/
nitatis per figurã qñ tres vidit ꝛ vnũ adorauit.
Dauid imitat⁹ eſt deũ in dilectiõe etiã inimico
rũ capitaliũ: in humilitate ſe pulicẽ viuuz ꝛ ca/
nẽ mortuũ vocitãs ꝛ ſup ſenes itellexit diuina
myſteria. Paulus apl's qui cupiẽs ex itẽſa dile/
ctiõe dei diſſolui ꝛ eſſe cũ xp̃o. ꝛ tñ anathema eẽ
a xp̃o pro frib⁹ ſuis vt ↄuerterent. pmũ ſe pctõ/
rẽ pclamãs ex humilitate pfundiſſima: ꝛ mini/
muz apl'oꝝ. qui plus oib⁹ laborabat: ſblimatus
fuit ad clarã dei viſionẽ qñ rapt⁹ fuit ad tertiuz
celũ. Qđ ſiqs velit deũ imitari in ſcia imitet in
iſta que donũ dei eſt: ꝛ ſine dilectiõe ꝛ humilita
te eẽ nõ põt. Uani. n. ſunt oẽs hoies in qb⁹ ſcia
dei nõ ſapia. ſ. ſcia ꝛ hmõi. Qui. n. dixerũt lin/
guã nrãm magnificabim⁹ labia nr'a a nob' ſunt
qs nr' dñs eſt. Uani ꝛ falſi in ſua elata eſtimatio
ne: qꝛ de⁹ ſciaꝝ dñs. j. Reg. ij. falſi in ſuis doctri
nis. Nullus. n. fuit qui nõ falſa ſcripſit vani in/
utiles ſibi: vacui v̇tutib⁹ veris ꝛ vltimo fine bti
tudinis puati dicẽte Salo. Ecc'e. ij. Laboꝛ ſtul/
toꝝ interficiet eos. ſ. morte ppetue: qꝛ neſciunt
pgere in vrbem. ſ. ciuitatis ſupne: pp qđ ꝛ dñs
per Hiere. dicebat. Nõ gliet ſapiẽs. ſ. ſcia mun/
dana in ſapia ſua: neqꝫ potens in potentia ſua:
neqꝫ diues in diuitijs ſuis. Sed qui gliat in h
gliet ſcire ꝛ noſſe me. Ad quã noticiã dei valet
pmaxime cognitio ſui que ptinet nõ paruz ad
donũ ſcie. vnde ꝛ Sen. Pricipiũ ſalutis cogni
tio ſui. ꝛ be. Aug. breuiſſime orãs dicebat. De/
us meus nouerim me: nouerim te: qꝛ cognitio
ſui vera inducit ad dei cognitionẽ. qd. n. pdeſt
ait. b. Ber. ſcire vires herbaꝝ, pprietates elem/
toꝝ: curſus ſyderꝝ ꝛ hmõi: ꝛ neglecto ſeu igno
rato. q. d. nihil. Silis p h eſt demonib⁹: vñ in/
terptant ſciẽtes. non ḡ ↄdẽnant vacãtes ſtudio
ſciaꝝ ſclariũ. ſꝫ ↄſtituẽtes finẽ in hmõi noticia.
Sicut qdã antiqꝝ phoꝝ falſo opinati ſũt: ac ẽt
nimis eis intẽdẽtes: ita vt vtiliores ꝛ neceſſari
as ad ſalutẽ lr'as contẽnãt vel omittãt cuz dicat
Sap. Nihil nimis vel eis q̇cũqꝫ mõ abutẽtes.

Hãc aũt ſciam .§. vij.

donũ ſpũſci omni mũdane ſcie pponere debe/
mus: qꝛ hec ſola ducit ad vitã. Nõ aũt alie niſi
cuz iſta. Et q̃to maioꝛ in nobis dilectio eſt que
eſt vinculũ pfectiõis: vt ait apl's ad Coll. iij. Et
q̃to maioꝛ humilitas que dilectiõez in aliũ eri
git. tãto maioꝛ hmõi ſcia. ſ. habet. Et ipa ſcien
tia ſalubrius cũctas docet ſcias ale moraliter:
vt pꝫ diſcurrẽdo per paucas. Docet. grãmaticã
ſ. recte loquẽdi ꝛ recte ſcribẽdi. Linguã. n. quã
vt dicit Jac. nullus domare potuit. ſ. ex ſe inge/
tũ malũ plenũ mortifero veneno pverſe loquẽ/
tẽ ꝛ peius ſcribẽtẽ hec dirigit vt loquat recte: ꝛ
ppterea in linguis ſpũſcũs qui eã ifudit igne
is apparuit rethoricaꝫ ſuggerit: ita ornate per
orãte nõ in pſuaſibilibus humane ſapie v̇bis:
ſed in oſtẽſione ſpũs ꝛ virtutis: vt pueniat pn/
cipes angeloꝝ ↄiũcti pſallẽtibus ꝛ pncipẽ pn/
cipũ deuz: qui nullis viribus ſupat i põt flectat
o: o publicani vincatqꝫ iuincibilẽ ꝛ ligat oipo/
tẽtẽ moyſi depcatio. O q̃ꝫ vtilẽ dyalecticã veꝝ
a falſo diſcernẽtẽ. ſ. per donũ ſcie ifundit. cum
eni n tẽtãdo ſophiſtice ſillogizet hoſtis antiqu
us vt ↄuincat in ſpe boni: exẽpli grã ſic. Oẽ
bonũ eſt pſequẽdũ. ois fornicatio eſt bonuz vel
adulteriũ vel furtuz eſt bonũ: qꝛ delectabile: qꝛ
vtile q̃ad furtũ. ḡ pſequere fornicationẽ vel fur
tũ cũ delectabile ꝛ vtile ſit bonũ. Sꝫ ſophiſma
eſt: ꝛ qui ſophiſtice loqt ingt ſapiens. odibilis
eſt: qꝛ decipe q̃rit vt diabolus. Donũ igit ſcie q̇
qs diſcernit in morib⁹ verũ v̇tutis a falſo vitij
rñdit. Oẽ vtiqꝫ bonũ pſeq̃ndũ: ſi eſt veꝝ bonũ
ꝛ honeſtũ: ſed ſi fornicatio vel furtũ ſit bonũ ſꝫ
qd. qꝛ delectabile ſenſualitati. nõ tñ eſt veꝝ bo/
nũ ꝛ honeſtuz: ſicut ſi diceret. Ois hõ eſt rõna/
lis: ſed hõ pict⁹ eſt hõ. ḡ eſt rõnalis: falſo ↄclu/
deret: qꝛ pict⁹ eſt hõ ſm qd. i. ſm apparẽtiã ſeu
repñtationẽ: ſed cũ dicebat. ois hõ eſt rõnalis:
itelligit de hoie vero ꝛ ſimplr. Docet ḡ ſcie do
nũ in actib⁹ vitioꝝ nõ eẽ veꝝ bonũ ſed veꝝ ma
lũ ꝛ apparẽs bonũ. ꝛ ideo declinãduꝫ ad arith/
meticã deducit ſcia ſpũs numeros multiplicã/
tẽ: vt. ſ. pctã ſingula dinumeret cũ ſuis circũſtã
tijs. vt declarat. b. Aug. de pe. di. vj. Et p ſingu
las noctes vitioꝝ lachꝛymis lauet ↄſcie lectuꝫ.
Suggerit ſpũs etiam bñficia numerare a deo
collata que tot repiunt vt vix optim⁹ algoꝛi iſta
valet recenſere ſicut nec guttas maris. Ut me/
ret q̃ꝫ numeꝝ dieꝝ qs eẽ põt: ꝛ videt qm̃ mille
anni añ oculos dei tanq̃ꝫ dies heſterna que pre
terijt ꝛ totũ tp̃s ab initio mũdi vſqꝫ in finẽ eẽ ſi
cut memẽtũ ſtatere ꝛ guttã roris ↄparatiõe vi
te ppetue vbi oĩ bono aie ſcõꝝ fruunt. Talẽ ar/
moniã ꝛ melos ſm muſicã moꝝ ſpũs mẽti in/
fert exercẽdã vt dicat ſpũs. Can. ij. Sonet vox

tua in auribus meis. vox. n. tua dulcis. ꝛ ps. Ju
bilate deo oīs terra: cātate exultate ꝛ pſallite in
cythara: in tubis ductilib⁹ ꝛ voce tube cornee:
in pſalterio tympano ꝛ choro ꝛ in cymbalis bñ
ſonātibus que voces ſigñt diuerſos animi mo
tus ſm varias v̄tutes deū laudantiū mēſurare
ſpālia facit geometria ſpūalis: ꝛ aſpiciēs terraꝫ
cum hieremia videt: qꝛ vacua eſt ꝛ quaſi nihil:
mēſurat amores ſuos vt deuꝫ ſine mēſura dili/
gat. cetera v̄o oīs certa regula rōnis mēſurat.
Dimēſiones nō q̄ntitatiuas ſed v̄tuales menſu/
rat in deo: ꝛ ſi nō cum oibus ſctis cōprehēſori/
bus. tñ per ꝯtēplationē in terra militātis eccl̄ie
in diuinis. lōgitudinē eternitatis: latitudinem
extēſe charitatis: altitudinē imenſe poteſtatis:
pfundū ſapie claritatis. Nō deficit in hūte ſciē
tiā cū charitate ſctā aſtrologia ad curſum ꝛ v̄tu
tē ſolis ꝛ lune ac ſtellaꝝ. Attendit ꝯſiderās pie
ꝙ ſtella differt a ſtella in claritate: ſic ꝛ ſancti in
glia vnus alteri maior. ſic ꝛ in mūdo de gētib⁹
vnus altero pfectior ꝛ diuerſos effect⁹ pducūt
ſm grām gratis datā. nam alij daꝛ per ſpm ſer/
mo ſapie: alteri ſmo ſciētie ꝛc. Solē q̄ꝫ ꝯtēplā/
tur in celo. qꝛ ſicut teſte eccleſiaſtico: ſol illumi/
nans per oīa reſpicit: ꝛ glia dñi plenū eſt opus
eius: ꝛ orīꝛ ſol ꝛ occidit: ꝛ ad locū ſuū reuertiꝛ:
ibiq̄ꝫ renaſcēs girat p meridiē: ꝛ flectiꝛ ad aq/
lonē: vt inqt Sal. Eccs. j. Sic ſol iuſtitie xp̄s dñs
nr̄. illuminat oēm hoieꝫ veniētē in hūc mūdū:
opuſq̄ꝫ eius in mūdo plenuꝫ glia quā nobis p/
curauit: ortuſq̄ꝫ de lucida nube v̄gine maria oc
cidit per paſſionē. Unde tenebre facte ſunt ſup
vniuerſam terrā: deficiētibus cunctis a lumine
fidei deitatis ipſius excepta ea. ſed renaſcēs ſol
ipſe per reſurrectionē poſtq̄ꝫ īferiores ptes ter/
re deſcēdēs illuſtrauerat p̄res in vmbra mortis
ſedētes. radios ſuos erga diſcipulos diffudit:
ꝛ lumē eis reſtituit catholice fidei. Girauit aūt
ſol iſte per meridiē qñ in celū aſcēdēs ſup che/
rubin ꝛ ſeraphin ignem feruidū ſui amoris in
pēthecoſte in mūdū miſit: nec eſt qui ſe abſcon
dat a calore eius. Ad aqlonē flecteꝛ: ad aqlonē
frigidū in fine mūdi: qñ abūdāte iniqtate refri
geſcet charitas in corde multoꝝ. Speculaꝛ ille
nr̄ aſtrologus ꝛ lunā eccl̄ie que lumē a ſole mē/
dicat xp̄o ieſu dño nr̄o. Et qꝛ vt ait pphēta. Ele/
uatus eſt ſol ſup oēs celos ꝛ luna ſtetit in ordi/
ne ſuo. Phiaꝫ edocet ſciētie donuꝫ: vt inuiſibi/
lia dei per ea que facta ſunt intellectu cōſpiciat
ſ. dei pfectiones. Ex pulchritudine enim celoꝝ
ꝛ planetaꝝ ꝛ aliaꝝ pōt ſcire ſpecioſitas immēſi
dei ex virtute eaꝝ virtus ꝛ bonitas dei: ex ordi
ne earū ſapiētia dei ꝛ hmōi. vnde dr̄ Sap. xiij.
Si eoꝝ ſpecie delectati. ſolis. ſ. lune ꝛ ſtellarum
deos putauerūt. talia ſciant quāto his dñatoꝝ
eorū ſpecioſior eſt. ſpeciei enim. ſ. pulchritudi/
nis generator hec oīa ꝯſtituit: aut ſi virtuteꝫ et
opa eoꝝ mirati ſunt intelligant ab his: quoniā
qui hec cōſtituit fortior eſt illis. A magnitudi/
ne ſpeciei ꝛ creature cognoſcibiliter poterit ho
rum creator videri: hec ibi. Cum enim nō ſolū
ſm catholicos: ſed etiam phos deus ſit prima
cauſa oium ꝛ cauſa ſit potior effectu. Et in libro
de cauſis dicitur ꝙ oīs cauſa pma plus influit
in cauſatū cauſe ſecūde q̄ꝫ ipſa ſecunda cauſa.
Ideo ſequiꝛ ꝙ oīs pulchritudo v̄tus ſuauitas
q̄cunq̄ꝫ bonū vere amabile ſit in deo. et iō ſup
oīa diligēdus: ꝛ ī dilectōe pro poſſe imitādus.

❡ Et quia ad do/ .§. viij.

num ſciētie ptinere videꝛ noſce diſcernere in/
ter diuinas inſpirationes ꝛ diabolicas ſugge/
ſtiones que aliquādo multū velate pſonis ſpi/
ritualibus ingerūtur dicēte apoſtolo. Ipſe ſa/
thanas trāſfigurat ſe in angelū lucis nō ſolum
apparendo ſenſibiliter ſub forma angeli boni
chriſti vel alicuius ſancti: vt habeꝛ de bea. An/
tonio. Martino ꝛ alijs: ꝛ inuiſibiliter ſuggerē
do aliquid apparēs bonuꝫ opus: ſed aīe noxi/
um: vt Greg. dicit diſ. xlj. Sepe vitia ſe ingerūt
ꝛ virtutes ſe eſſe mentiunꝛ: vt tenacitas: parſi/
monia effuſio: largitas: crudelitas: prodigali/
tas: zelus: iuſtitie: remiſſio: pietas videri velit.
Ideo hī ponentur quedā documēta ex quodam
libello qui attribuiꝛ beato Uincētio ordinis p/
dicatorū: predicatorī eximio ꝛ ſanctitate mira
bili. ❡ Notandū igitur ꝙ circa tētationes ſpi/
rituales huius tēporis quas pcurat diabolus
in cordibus aliquorū ſpūalium. ❡ Primū eſt
ꝙ volētes ſe deo totaliter ſubdere deſiderant p
rationē vel contēplationē vel alia opera pfecti/
onis: viſiones: reuelationes: guſtus ſeu ſenti/
mēta a deo vel de deo: que ſunt ſupra naturā: ꝛ
ſupra cōmunem curſum eoꝝ qui diligunt ꝛ ti/
ment deū veriſſime: quaſi vt ex hoc ſignuꝫ acci
piāt dilectionis dei ad eos ꝛ acceptatiōis. Sed
tētatio eſt tēdens ad decipiendū. Tale enim de
ſideriū ꝛ inſtigatio non pōt eſſe ſine radice ſup
bie ꝛ preſumptionis: vel intētione alicuius va
ne curioſitatis circa ſecreta dei vel fragilitate fi
dei: ꝛ propter hunc defectū iuſtitia eius dimit/
tit animaꝫ que habet tale deſiderium: ꝛ permit
tit venire intellectum in illuſionem ꝛ tentatio/
nem diaboli per falſas viſiones reuelationes ꝛ
ſeductiones: ꝛ vt magis detur fides hoſti ſug/
gerenti: aliquando vera reuelat: vt ad creden/
dum aſſuefaciat per quem modum ſciant ma/
iorem partem tentationū ſpiritualiuꝫ huius tē
poris: ꝛ radicat in cordibus eoꝝ qui ſunt nun/
cij antichriſti. Debes ergo ſcire ꝙ vere reuela/
tiones ꝛ guſtus ſeu ſentimenta ſecretorum dei
non veniunt per antedictum deſiderium: neq̄ꝫ

Bonū ſcie eiū diſcer nere ſa cit iter hec. ſ.

triplici mō tētā di ſpūa les dia bolus i uadit.

per aliquam coniurationem ſeu ſtudium quod
anima habeat in ſe:ſed tm̃ veniunt pura boni/
tate dei in animã que eſt in magno timore dei
⁊ humilitate ⁊ reuerentia ipſius dei:nec debet
quis excitare ſe in huiuſmodi humilitate: et
dei timore propter hoc vt habeat viſiones re/
uelationes ⁊ ſentimenta de deo: quia in idem
delictuʒ caderet quod ⁊ hoc deſiderans ſed pe
tendum ⁊ deſiderandum quod ait Pſal. No/
tum fac mihi domine finem meum:quod ſcili
cet deus eſt vt ſciam quid deſit mihi virtutis ⁊
boni ad ipſum conſequendum ⁊ non vt ſciam
ſecreta eius. ¶ Secundus modus tentationis
occulte diabolice ⁊ deceptorie eſt cum quis in
ſua oratione vel contemplatione ſentit aliquaʒ
conſolationem ⁊ dulcedinem. Ex qua ⁊ pro/
pter quam incipit de ſe preſumere ⁊ eſtimatio/
nem ſibi ipſius habere ⁊ in ambitione proprij
honoris ⁊ reputationem talem. vnde ſuggeri/
tur ſibi dignum ſe eſſe vel huiuſmodi vite glo
rie vel laudis vel paradiſi. Scias ergo ꝙ hic la
tet anguis in herba. ⁊ ideo fuge o puer:nec ad
mittas talem conſolationeʒ quantum in te eſt:
quia deceptoria: ⁊ per iſtam conſolationem in/
currit anima in plures malos errores ⁊ domi/
nus per ſuum iuſtum iudicium permittit po/
ſtea diabolo augmentandi talem conſolationẽ
⁊ accelerandi ⁊ imprimere in anima illa falſiſſi
ma ⁊ periculoſiſſima ſentimenta: ⁊ alias illuſio
nes quas credit veras eſſe. Heu heu domine
deus ꝙ̃ multe perſone ſunt decepte per moduʒ
Exẽplũ iſtum. ¶ Legitur de beato Jordane ſecundo
Magiſtro ordinis predicatorum. ꝙ diabolus
queſiuit eum decipere per hunc mundum.
Nam per aliquos dies eo celebrante diabolus
fecit maximum odorem de manibus eius flue
re cum magna cõſolatione. vt vel ſic inde de ſe
preſumeret. ſed ille miratus ⁊ deceptionem ti/
mens ſe magis humiliabat orans. vt ſi tenta/
tio erat. euaneſceret. quod ⁊ ſic factum eſt. ⁊ ita
euaſit tentationem in illa conſolatione non ſe
figens ſed fugiẽs. Et ſcias ait beatus ille ꝙ ma
ior pars raptorum vel potius orabitorum nun
ciorum antichriſti eſt per iſtum modũ. Et ideo
caue quod in tua oratione vel contemplatione
non ſuſtineas aliquam conſolationem niſi illaʒ
que venit poſt perfectam noticiam ⁊ completũ
ſentimentuʒ tue humilitatis ⁊ imperfectionis
⁊ que facit perſeuerare dictam noticiam ⁊ ante
dictum ſentimentum in te. ⁊ magnitudinem ⁊
altitudinem dei per altam reuerentiam ⁊ cum
magno deſiderio honoris dei conſolatio non
admittatur. ⁊ ipſa conſolatio adueniens in pre
dictis fundetur. Ad quos poteſt induci verſus
ps. Renuit cõſolari anima mea: ſcilicet in iſtis
mundanis. Memor fui dei ſcilicet in oratione
⁊ cõtemplatione ⁊ delectatus ſum eius in me/
morando. non in ea tamen figendo. ſed exerci/
tatus ſuʒ in bonis operibus. ⁊ defecit ſpiritus
meus: ideſt omnis elatio mentis. ⁊ iſta eſt vera
delectatio. ¶ Tertius modus tentationis ma/
gis periculoſus eſt cum ſub aliqua viſione vel
ſentimento. cor inducitur in opinionem vel in
fectionem contra aliquem articulum fidei. vel
contra bonos mores. ⁊ maxime contra humili
tatem vel honeſtatem. Sicut legitur in ſecũda Exẽplũ
conſolatione abbatis Moyſi de illo cui pluri
es diabolus vt angelus bonus apparuerat cuʒ
luce magna. qui demum ei ſuaſit vt filium par/
uum quem ſecum habebat occidendo deo of/
ferret vt ei placeret ſic Abraham in oblatione
yſaac filij ſui. Sed fugiente filio non valuit qđ
intendebat efficere. Et de alio qui ſe proiecit in
puteum ex iuſſione angeli mali. qui vt bonus
cum ſplendore apparuerat. Igitur tales viſio/
nes ⁊ iuſſiones exhorreſcas quantumcunqʒ ſe/
creta ⁊ alta ⁊ ſancta apparent ⁊ fugias. vt a rui/
na ⁊ demonio meridiano. Sed ſi appareat tibi
aliqua viſio cum lumine vel ſine lumine ⁊ ſen/
timento. De quo ſis certus ꝙ ſit ex parte dei et
ꝙ certificatus es in corde tuo. ꝙ illud ad quod
inducit viſio eſt deo placituʒ noli te firmare in
dicta viſione. ¶ Attendendũ etiam ꝙ nec pro/
pter magnam deuotionem: nec propter ma/
gnam vitam: nec propter claruʒ intellectũ: nec
propter aliquam ſufficientiam quaʒ videas in
aliqua perſona. vel in aliquibus perſonis non
ſunt ſequenda eorum conſilia. nec eorum mo/
di imitandi. Ex quo apparet ꝙ eorum conſilia
⁊ dicta clare ⁊ multum rationabiliter non ſunt
ſm deum ⁊ veram diſcretionem per vitaʒ chri
ſti ⁊ ſanctorum monſtrata. ⁊ per ſanctam ſcri/
pturam in dictis ſanctorum notificata ⁊ predi/
cta. Et propter hoc non eſt timendum ꝙ ſper/
nendo talia peccetur per ſuperbiam ⁊ preſum/
ptionem. ſed potius ꝙ fiat propter zelum vir/
tutis. Nolite ait Joã. in prima canoñ. omni ſpi
ritui credere. ſed probate ſpiritus vtruʒ ex deo
ſint. Non enim ſtatim videri poteſt diuina ma
ieſtate conceſſum quod fuit humana pollicita/
tiõe. promiſſuʒ. ait Cyprianus. diſtin. l. Siquis
prepoſtera. ¶ Inſuper ⁊ fugiende ſunt ⁊ vitan
de ſocietates ⁊ familiaritates illorum ⁊ illaruʒ
qui tales tentationes ſeminant ⁊ diffundunt. ⁊
etiam vitande ſunt perſone ille que ſuſtinent ⁊
laudant eas. ⁊ noli audire verba eoꝝ. nec colla/
tiones eoꝝ. nec modos eorũ vel videre. qꝛ dia/
bolus tibi ſubminiſtrabit ⁊ oſtendet magnũ ſi/
gnum perfectionis in pluribus eorũ verbis ⁊
modis. que ſi velles accipere ⁊ per ea illis cre/
dere veniretes ⁊ incurreres in pericula. ruinas ⁊
precipicia errorum illoꝝ. Sermo eorũ ait apo/

ſtolus.j.ad Timo.ij.vt cancer ſerpit.

¶ Poſt predicta .§.ix.

preſatus ponit aliqua que quilibet debet per ſe
metipſum attendere circa perſonas que diſſe/
minat tales tentationes cõtra ad eoꝝ vitã ⁊ do
ctrinam. ¶ Quoꝝ primũ eſt ꝙ circa tales per/
ſonas nõ hẽas magnam eſtimationẽ eoꝝ viſio
num ſentimẽtoꝛũ raptuum. imo ſi dicunt tibi
aliquid quod ſit ꝯtra fidem aut contra ſacram
ſcripturã. aut ꝯtra bonos moꝛes abhoꝛreas eo
ruꝫ viſiones ⁊ reuelatiões tanq̃ ſtultitias ⁊ eo/
rum rapt⁹ vt arbitramenta ſeu fantaſtica demo
num. vñ in deutero. Moyſes ex verbo dñi pre
cepit dicens. Si ſurrexerit in medio tui ꝓpha.
aut qui ſomniũ dicat ſe vidiſſe ⁊ ipſe dixerit ſi/
gnũ atq̃ poꝛtẽtum ⁊ venerit quod locutus eſt.
⁊ dixerit tibi. Eamus ⁊ ſeq̃mur deos alienos
quos ignoꝛas. ⁊ ſeruiamus eis. noli audire ver
ba ꝓphe aut ſomniatoꝛis. Tẽtat enim vos dñs
deus veſter vt palã fiat vtrum diligatis eum an
nõ. In toto coꝛde vr̃o ⁊ in tota anima veſtra ip/
ſa ſequimini eũ timete ⁊ mãdata ſua cuſtodite
⁊ audite vocẽ illius. hec refert. b. Aug. xxxvj. q.
v. nec mirum. Et inducit ibi exẽplum phitoniſ
ſe que arte ſua apparere fecit diabolum ſub foꝛ
ma veri Samuelis vera cũ falſis promiſcẽs: vt
pꝫ primo li. Reg. ⁊ ſubdit. b. Aug. Si tñ dicerẽt
aliq̃ que ſunt ſm̃ fidem ⁊ ſacrã ſcripturaꝫ ⁊ do/
ctrinam ſctoꝝ ⁊ bonos moꝛes noli ſpernere: q̃
foꝛte ſperneres qḋ dei ẽ. iuxta illud apli ad Tim.
j. Prophetias nolite ſpernere: nec tamẽ totaliter
ꝯfidas q̃ ſepe ⁊ maxime in tentatiõib⁹ ſpiritua
libus falſitas induiſ ſub ſimilitudĩe veritatis.
malitia ſub ſimilitudĩe v̄tutis: vt poſſit diabo/
lus meli⁹ diffundere erroꝛẽ. Ad quod ait Cyril
lus ſup illud Lu. iiij. Non ſinebat xp̃s ea .ſ. de
monia loqui: q̃ ſciebant ipſum eſſe xp̃m: q̃uis
veritatem maximã dicerent: quã tamen nõ cer
titudinaliter: ſed cõiecturaliter ſciebãt. ſ. xp̃ꝫ eſ
ſe filiũ dei: tamẽ increpabat eos prohibens ta/
lem dicere veritatem: vt doceret nos nõ quere
re a demonijs veritatẽ. Nec ſi dixerit veritateꝫ
aliq̃ñ inherere: quia ad hoc faciũt vt p̱ illud de
cipiant ⁊ ad malum inducãt: ⁊ tales viſiones ⁊
raptus etſi nõ ſint de falſis vel cõtra ſcripturas
poti⁹ ſunt ſuſpendende: niſi hoc cõtingeret ta
libus pſonis ꝙ ratione ſctitatis ac diſcretionis
⁊ humilitatis certũ quaſi eſſet ꝙ tales perſone
nõ pñt decipi p̱ illuſiones ⁊ igeniũ diaboli. Et
tunc q̃uis ſit pium viſionibus talib⁹ talium p̱
ſonarũ ꝯſentire. tamẽ tutius eſt nõ totaliter cre
dere niſi inq̃ʒtũ in eis eſt ſinia cõcoꝛs cum ſacra
ſcriptura ⁊ dictis ſanctoꝛũ. ¶ Adde ad hec ꝙ
veri ⁊ ſancti prophete aliq̃ñ aliqua dicunt pu/
tantes ſe ex ſpũ ꝓphie habere. Que poſtea co
gnouerunt ⁊ ipſimet ex ſpũ prophetico non di
xiſſe: vt notat. b. Greg. in li. moꝛal. de Natha p̱
pheta qui q̃ſitus a dauid rege ſi deberet tẽpluꝫ
dño conſtruere. Rñdit ei vt ꝓpheta ꝙ faceret
vt deo gratũ ⁊ acceptum: ſed q̃citius fuit ſibi a
dño reuelatũ vt diceret Dauid ꝯtrariũ. Non edifi
cabis mihi tu (inquit dñs) domũ: q̃ multũ ſan/
guinem fudiſti ſcꝫ in bellis: ſed filius tuus. pri
mo palipo. xvij. Sanctas ⁊ deuotiſſimas religi
oſas Brigidã ⁊ katherinã de ſenis ꝯtẽpoꝛane
as ſatis crediſ ſpiritu ꝓphetico claruiſſe mul/
taſq̃ reuelationes habuiſſe: ⁊ tñ vna refert ſibi
reuelatum beatiſſimã virginẽ in oꝛiginali con
ceptam. vt katherina de ſenis. Alia ſine oꝛigi/
nali Brigida. Et cũ ꝯtradictoꝛia ſimul vera eẽ
non poſſunt. opꝫ dicere ex ſpũ ꝓpꝛio non ꝓphe
tico vnã eaꝝ fuiſſe locutam: ſed que illaꝝ. Mi/
noꝛes aſſerũt katherinã: pdicatoꝛes Brigidaꝫ
ſed deo hoc relinquamus. ¶ Scḋm qḋ eſt in
hmõi attendendũ eſt ꝙ ſi per reuelationeꝫ vel
ſentimentũ vel aliũ modũ tuũ coꝛ moueaſ ad
faciendum aliqḋ opus: ⁊ maxime opus graue
⁊ notabile nõ tibi ꝯſuetuꝫ de quo non habeas
certitudinẽ an deo placeret imo dubitas rõna/
biliter ꝯtrahe moꝛã ad faciendũ dictũ opus vſ
q̃quo inſpexeris diligẽter oẽs circũſtantias: ⁊
cognoſcas deo placere. vñ Oꝛig. Lenta v̄tus cũ
ctatrix ante iudicat q̃ incipiat qḋ decoꝝ qḋ
honeſtum ſit: iniquitas oĩa precipitat. de peni.
di. iij. inter hec. Non tñ de hoc iudices ſm̃ tuã
opinionẽ cum de ſe nõ eſt claꝝ ſed per teſtimo/
nium ſcripture vel per aliqḋ exẽplum imitabi/
le aliquoꝝ ſanctoꝝ viroꝝ. Signanter aũt diciſ
exempluꝫ imitabile: q̃ aliqui ſancti fecerũt ali
qua opera que non debemus imitari q̃uis eſ/
ſent bona in eis: ſed potius debemus ea habe/
re in admiratione ⁊ reuerẽtia. Et ꝓpterea dicit
Hieronymus. Exẽpla paucoꝝ cõem legeꝫ face
re non pñt. xxv. q. ij. non ſtatim. ⁊ de regu. iur.
in. vj. Que a iure cõi exoꝛbitant in ꝯſequentia
noſtre actionis nõ ſunt trahẽde. Si quis. n. vel
lẽt comedere tñ locuſtas ⁊ mel ſilueſtre: q̃ ba/
ptiſta hoc fecit: cito infirmareſ. Qui vna tñ ho
ra doꝛmiret: q̃ Augu. hoc egit infatuareſ: ⁊ ſic
de aliis hmõi. Qḋ ſi per te ipſum non potes in
notitiam venire: an illud deo placeat conſiliuꝫ
pete: ſed a perſonis bene probatis in vita ⁊ do/
ctrina ⁊ conſilio veritatis. Tob. iiij. diciſ. Conſi
lium ſemper a ſapiente inquire. De dubijs pro
pꝛie eſt conſilium ⁊ intelligitur ſapiens in illo
genere de quo conſilium querit: quia vnicuiq̃
in arte ſua perito credendum eſt. ait philoſo/
phus: quia experientia eſt magiſtra rerum.
¶ Tertium quod eſt circa huiuſmodi obſeruã
dum eſt ꝙ ſi qs eſt imunis ab iſtis ⁊ nũq̃ tales
tentatiões habuit: vel ſi habuit liberat⁹ ab eis

fuit: dirigat coꝛ ſuum ad deum: vt regratietur ei indeſinēter de tali gratia. Et caueat ne quod habet per puram gratiam dei ⁊ benignitatem attribuat ſibi merito ſuo. virtuti ſue vel ſapientie ſue vel moꝛibus ſuis: nec etiam ꝙ a caſu vel fortuna hoc acciderit: quia hoc eſt quaſi principale propter quod deus ſubtrahit gratiam ſuam ab aliquibus ſcilicet propter arrogantiam ſuam ⁊ ingratitudinem. Unde bea. Auguſti. Quod deus dederat gratis: abſtulit ingratis. Aliud aduertendum eſt ꝙ coꝛde alicuius poſito in tentatione ſpirituali per quaꝫ ponitur in dubio non incipiat aliquis pꝛopꝛia voluntate notabile ⁊ inconſuetum: ſed refrenando coꝛ ſuum ⁊ voluntatem expectet humiliter ⁊ cum timoꝛe ⁊ reuerentia dei quouſqꝫ coꝛ ſuum dominus clarificet de tali dubio. Non dico expectet angelum venientem vel viſionem ſuper huiuſmodi: quia ſuperbie videretur: ſed expectet coꝛ ſuum per inſpirationeꝫ vel conſilium pꝛoximi ſibi inſinuandum. Contrarium faciendo ſcilicet in dubio ſe ponendo ad opus magnum ⁊ inſuetum: non habebit opus cōmuniter bonum exitum. Deinde tamen quis in huiuſmodi tentationibus cauere debet: ne ante vel tunc cum eſt in his dimittat opera bona cōſueta: vt oꝛare: confiteri: cōmunicare: ieiunare opera pietatis ⁊ humilitatis: licet conſolationem non inueniret in operibus antedictis. Quia enim vt ait pſ. cxviij. in cuſtodiendis illis ſcilicet diuinis mandatis ſit retributio multa. Non ſolum pꝛo cuſtodiendis retributio multa in celis: ſed etiam in illis: ideſt dum obſeruat habetur magna conſolatio mentis. Iugū enim meum. ait chꝛiſtus ſcilicet obſeruationis mandatoꝛum: que omnia mādata ſunt de actibus virtutum ſuaue eſt Matth. xi. tamen non pꝛo huiuſmodi conſolatione ſpirituali hic habenda eſt deo ſeruiendum. Euntes ait pſ. Ibāt de bonis operibus ad melioꝛa pꝛocedentes ⁊ flebāt non ſentientes aliquando delectationeꝫ in ipſis bonis operibus: ſed fletum anguſtie tedij ⁊ anxietatis: ⁊ tamen ſic ſeminant ⁊ multiplicantur occulte ſemina meritoꝛum vt demum veniant cum exultatione poꝛtantes manipulos pꝛemioꝛum. ¶ Poſtremo in omnibus ſiue remanentibus tentationibus ſiue recedentibus ſemper opoꝛtet ſe confoꝛmare diuine voluntati. Recti diligunt te. dicitur Cañ. j. Recti ſunt. ait bea. Augu. ſuper pſ. qui volūt quod deus vult. nam qui volunt deum velle quod ipſi volunt: non ſunt recti cum volūtas eoꝛum ſit toꝛtuoſa. voluntas autem dei dicitur regula rectiſſima. Omnia que in iſto cap. habentur ſententie ſunt. vt dicit bea. Uincen. ex quodam tractatulo ſuo auctoꝛitates ante adducte ſibi poſite ſunt ad maioꝛem auctoꝛitatem dictoꝛum. quas vt puto ⁊ aptioꝛes ipſe cauſa bꝛeuitatis omiſit.

¶ Notandū quod .§.x.

in tractando de tribus vltimis donis non eſt ſeruatus oꝛdo enumerationis poſitus ab Eſa. ⁊ ratio fuit: vt pꝛolixioꝛ materia poſterius poneretur: ⁊ ideo pꝛius de timoꝛe poſtea de pietate multo diffuſioꝛ ratione materie adiuncte ſcilicet de virgine Maria: ⁊ demum de ſcientia actum eſt. Cui additur magnum opus diſtinctum pꝛopter ſui longitudinem in tria volumina non pꝛeciſe hiſtoꝛiarum: ſed ⁊ multoꝛuꝫ alioꝛum de ſcripturis ſacris ⁊ dictis notabilibus ſanctoꝛum ſed ⁊ alioꝛum gentilium continens geſta ab initio mundi vſqꝫ ad pꝛeſens tēpus ſcilicet annum domini ab incarnatione M.ccccliiij. Si tamen vita fuerit comes ad pficiendum quod iam perductum eſt vſqꝫ ad annum domini ſexcenteſimum: ſcilicet vſqꝫ ad moꝛtem Gregoꝛij magni. ⁊ imperium Foce. Cum enim vt dictum eſt ad donum ſcientie ptineat bene conuerſari in medio nationis praue ⁊ peruerſe: ⁊ ſcire diſcernere credenda a nō credendis: ⁊ agenda a non agendis: vt bona aſſumantur ⁊ mala renuantur. Quia plurimum ad hoc poſſunt iuuare pꝛecedentium geſta. nā ratio pꝛeteriti ſcire futura facit. Ex errantibus enim perfectoꝛum: vt pꝛimoꝛum parentum Moyſi. Aaron. Dauid: ⁊ alioꝛum: melius ſciuntur pericula noſtra vt caueantur. Ex illatione flagelloꝛuꝫ contra malos perpenditur grauitas peccatoꝝ: ⁊ quantum deo diſpliceāt: vt nō cōmittaſ: ⁊ cōmiſſa per penitentiam remoueantur. Ex tranſlatione ⁊ mutatione regnoꝛum ⁊ dominioꝛuꝫ: aduertitur vanitas ⁊ inſtabilitas mundanoꝛum vt contemnantur. Ex depꝛeſſione ſuperboꝛum ⁊ humiliatione: vt edificantium turrim ad celum pertingentē Babel. Pharaonis. Nabuchodonoſoꝛ: ⁊ alioꝝ: addiſcitur moꝛtales non paria ſentire de deo: ſed vt omnes ei ſubijciantur. Ex narratione euangelioꝛum docentur impleta: que per ſanctos pꝛophetas pꝛenunciata fuerant de myſterijs: chꝛiſti. quoꝛum pꝛophete plures hic expꝛeſſantur. Ex ſententijs tam gentilium ꝙ ſanctoꝛum ibi ſcire valet quilibet quomodo conuerſari debeat in mundo. Et quia plus monent exempla ꝙ verba: ideo ponuntur multe hiſtoꝛie ⁊ opera virtutum a ſanctis perpetrata vt ad ea imitanda pꝛouocentur. Miracula plurima referuntur ad dei gloꝛiam ⁊ fidei chꝛiſtiane confirmationem. ¶ In libꝛo autem de ſeptem donis cuius auctoꝛ fuit frater oꝛdinis pꝛedicatoꝛū: ſed nomen eius ibi nō ponitur. in tertia parte po

ponit de dono ſcientie: vt ſicut per timorem re
trahitur q̄s a malo ⁊ per pietatem promouetur
ad bonum diuini cultus: ⁊ miſericordie ad pro
ximum: ita per ſcientiam extrahaf a malo quo
irretitus eſt peccator. Juxta illud prouer. ij. Si
ſcientia placuerit anime tue: prudentia ſerua/
bit te vt eruaris a muliere mala. ſ. malicia ⁊ cō
cupiſcentia peccati. Et prouer. xix. Ubi non eſt
ſcientia: ibi non eſt anime bonū. ⁊ hoc. ſ. vt ex/
trahatur a malo culpe per penitentiam. Unde
ibi inſerit tractatum de penitētia prolixe ⁊ par
tibus eius. Sed q2 de ea diffuſe notatum eſt in
iij. par. in ti. de ſacramentis: ⁊ in alijs locis: iō
nihil de ea hic. Sed finis ſit huic quarte parti
que eſt de virtutibꝰ ⁊ donis ſpiritusſancti. Cui
cum patre ⁊ filio ſit laus ⁊ gloria per infinita ſe
cula ſeculorum. Amen.

¶ Obijt ipſe Antoninus vir conſiliorum cla
riſſimus romane vrbis olim auditor cauſarū.
tunc archieps florentinus ordinis predicatorꝝ
obſeruantialis profeſſor. Anno dominice icar/
nationis. M.cccc.lix. in vigilia aſcenſionis do
mini. ſecūdo videlicet die Maij miraculis cla
rens. Cuius preconia indices augentur ex ſalu/
tari eius doctrina: ſummariꝫ in epytaphio ſuo
congeſta videlicet.

¶ Hic eſt ille tuus paſtor florentia: pro quo.
¶ Non ceſſes meſto ſpargere rore genas.
¶ Patribꝰ haud priſcis pietate Antoniꝰ ipar.
¶ Qui ſcripſit quicquid litera ſacra docet.

¶ Quarta pars ſumme excellentiſſimi: di/
uiniſſimiq; Beati Antonini Floreñ. quon/
dam archiepiſcopi ſacrarum litterarum inter/
pretis fideliſſimi: miris modulis varijs in pre
ſentis auſpicaciſſime emendata quoad poſſibi
le humanis ſolertijs extiterat. Jn ſingulare p/
coniū ſancte ⁊ indiuidue trinitatis totiuſq; ce
leſtis curie laudē: preſertim atq; in maius pre/
ſidium orthodoxe: imarceſſibiliſq; fidei catho
lice conſummata ⁊ perfecta eſt.

Regiſtrum.

A B C D E F G H J K L M N O
P Q R S T U X Y Z AA BB CC
DD EE FF GG HH JJ KK LL MM
NN OO PP QQ RR SS TT UU
XX YY ZZ AAA BBB CCC DDD
EEE Omnes ſunt quaterni preter A ternꝰ

quinſ. 10. char. 2.

¶ Venetijs per Lazarum de Soardis. qui obti-
nuit a dominio Veneto q̄ nullus poſſit imprime
re: nec imprimi facere in eoruꝫ dominio ſub pena
vt patet in ſuis priuilegijs. Die ſexto nouēbr. 1504.

Excuſatio Lazari.

Si quid forte tuos offendet lector ocellos
Quod mihi mendoſo grāmate verſus eat.
Emendare velis: nam non me Lazarus iſtis
Confecit mendis Bibliopola tuus.
Sed turbata magis preſſoris inertia quando
Sera dedit laſſas artibus hora manus.

Finis.

¶ Laus ſummo regi dicatur vocibus oris.
¶ Quod iam nō ceſſet merces condigna laboris.

398.466

C.7.g

III. Subſtitutus ex tacita pupillari comprehenſa in v

IIII. Compendioſa verbis directis à pagano concep

V. Pupillaris non continetur in compendioſa fac

VI. Filius fideicommiſſo grauatus à milite legitim

VII. Ius patronatus Eccleſiæ tranſit in fideicommiſ

Diſputabuntur in Auditorio ſacri Palatij Apoſtolici,

ROMAE, Ex Typographia Dominici Baſæ. M

DIVINO IMPLO…

EX AVCTORITATE ILLVS…

D. ALEXANDRI CA…

S. R. E. VICE…

Et permiſsione R. P. D. TIBER…

ac Fiſci Aduocati, & Almæ V…

THOMAS LAPIVS I.

Ex l. Precibus. C. de impub. & al. ſubſt. ſibi in punc…

I.	Subſtitutio compendioſa facta impuberi filio … non valet iure directo.
II.	Tacita pupillaris ſub expreſſa vulgari exclud…